COLLECTIO CONSTITUTIONUM IMPERIALIUM,

Hoc est,

DD. NN. IMPERATORUM, CÆSARUM, AC REGUM AUGUSTORUM, SACRI IMPERII GERMANO-ROMANI,

[illegible]

Mandata, & Edicta, in publicis Comitiis promulgata, aut aliàs edita; inde ab instauratione primæ Monarchiæ Germanæ usq; ad D. N. Imp. Cæs. Matthiam P.F. Aug. P P. inclusivè, sub Sacratissimæ Majestatis ejus auspiciis collecta, & partim ex publicis monumentis, partim ex Ordinum Imperii Archivis, in lucem reducta.

In quibus quidquid de Jurisdictione Imperii & Ecclesiæ, potestate Imperatoris & Papæ, auctoritate & libertate Regum, & cæterorum Imperii Occidentalis Ordinum, per Magnam Germaniam, id est, Theutoniam, Franciam, Italiam, Hispaniam, Angliam, Hungariam, Poloniam, Bohemiam, Daniam, &c. de juribus civilibus & feudalibus, Pace religiosa ac profana, aliisq; rebus omnibus ad Ecclesiam & Politiam spectantibus, ab Anno Orbis conditi MDCCCXII. usq; ad præsentem MDCXIII. Christi nati, constitutum & sancitum est, ferè comprehenditur.

TOMUS UNUS

Hisce turbulentis rebus & præsentibus controversiis decidendis apprimè commodus.

Industria atq; studio

[illegible]

Cum Repertorio juris constituti locupletissimo juxta ordinem materiarum digesto.

Ex singulari gratia & privilegio Imperiali, Domino Auctori clementissimè concesso.

[illegible]

In Bibliopolio Petri Kopffii Civis & Bibliopolæ ibidem: Typis Johannis Jacobi Hennæi Chalcographi Hanoviani.

DIVO IMPERATORI CÆSARI MATTHIÆ, A DEO CORONATO, FIDELI CHRISTI VICARIO,

MANSUETO, MAXIMO, BENEFICO ET PACIFICO; SACRAtiſſimo Romanorum Principi; Invictiſſimo ac Glorioſiſſimo Moderatori Germanorum, Gallorum & Italorum; Sanctæ Catholicæ Eccleſiæ Advocato Univerſali; Pio, Felici, Inclyto, Victori ac Triumphatori Semper-Auguſto; Præſereniſſimo Regi Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Sclavoniæ, Ramiæ, Serviæ, Galliciæ, Lodomeriæ, Comaniæ, Bulgariæ, &c; Superilluſtriſſimo Archiprincipi Electori & Archipincernæ S. Rom. Imperii; Archiduci Auſtriæ; Magno Duci Burgundiæ, & Sileſiæ; Duci Lotharingiæ, Brabantiæ, Stiriæ, Carinthiæ, Carniolæ, Limpurgi, Lucemburgi, Geldriæ, Wirtembergæ, &c; Landgravio Alſatiæ, Briſgoviæ, Suntgoviç, Nellenburgi, &c; Marchioni Moraviæ, Luſatiæ, Hiſtriæ, Burgoviæ, & Sacri Romani Imperii; Comiti Principi Habſpurgi, Flandriæ, Tyrolis, Goritiæ, Ciliç, Artheſiæ, &c; Comiti Palatino Burgundiæ, Hannoniæ, Holandiæ, Selandiæ, Phireti, Kiburgi, Namurci, & Zurphaniæ, &c; Principi Sueviæ; Domino Friſiæ, Marchiæ Venetorum, Portus-naonis, Molini, Salinarum, Ultraiecti & Mechliniç, &c; Patri Patriæ perpetuùm colendo,

VITAM & VICTORIAM.

Domine Præclementiſſime,

QUIBUS TE nominibus ſaluto & adoro, ea Numini Majeſtatiq; Tuæ priva ſunt ac propria. Etenim *Dominus es, hoc eſt nomen tuum: gloriam tuam alteri non dabis, nec laudem tuam ſculptilibus*, ait in Oraculo [a] Eſaiæ Vatis, Deus Deorum & Dominus Dominantium, Cœleſtis ille Imperator, qui tibi vices ſuas in mari & terrâ conceſſit: *Sculptilibus*, inquam, id eſt, tyrannis & uſurpatoribus, cujuſmodi ſunt ficti, ſimulati & imaginarii Præſtites, qui ſeſe ſuper omnia, quæ Dei, id eſt, tua Imperatoris ſunt, arroganter & ſuperbè extollunt. Nihil impiè, nihil profanè dico: recte & verè, id eſt, pro homine Catholico & Orthodoxo facio, qui ſic de Majeſtate Tua ſentiam. Enimverò *Divus* es, & hoc pacto TE cum priſcis illis Chriſtianis Imperatoribus appellare nefas eſſe nec beati illi veteris Eccleſiæ Patres arbitrantur: ſive mavis cum Sacroſancta Scriptura *Deus* indigetari, *Exod.* 22. & *Pſalm.* 82. Siquidem talem TE Romanis Jova Optimus maximus conſtituit, *Exod.* 7. Cujus Spiritus dixit; *Deus es & filius Altiſſimi*, Pſalm. 6. Et iterum; *Quis ſimilis Deo in filiis Dei?* Pſalm. 89. ubi Divos Imperatores vocat *filios Dei*, innuens indubiò eos Imperium à ſolo Deo immediatim tenere, ceu beneficium aliquod & feudum fideicommiſſarium, *Daniel.* 9. *Proverb.* 21. *Deuteron.* 2. in quo vices ejus viſibiles (ut cum vulgo loquar) adminiſtrent, *Deuteron.* 17. & 1. *Samuel.* 17. Per quem regnare ſeu imperare dicuntur, *Proverb.* 8. & à quo cuncta illis poteſtas & virtus, *Sapient.* 6. Unde etiam Imperator dicitur *Dei & Chriſti Vicarius* in terra, Sapient 6 ubi Lyra in gloſſ. & Conradus II. cognomento Salicus Imp. infra fol. 230. hujus noſtræ Collectionis. quin, quod magis eſt, Imperator ab ipſo Cœleſti Oraculo nuncupatur *Chriſtus Dei*, ac *Domini*, ut de Saule Rege 1. *Reg.* 24. & 26. & 2. *Reg.* 1. & 23. de Davide Rege, 2. *Reg.* 19. & 23. *Pſalm.* 20. & 132. Denique de Cyro Imperatore Perſarum, *Eſaia* 45. ſcriptum eſſe legimus.

a Cap.42.

Hinc ergo eſt, quod *Sacratiſſimum* TE homines appellent, quaſi unctum & conſecratum

ſecratum à Domino. Imò ipſum etiam *Sanctitatis* nomen in jus ac poteſtatem tuam tranſivit, ut *Sanctus*, interim etiam *Sanctiſſimus*, in tractatibus ſanctorum Patrum & veterum Scriptorum paſſim vocitareris. Quid? Annon TIBI *Imperium Sacrum*, *Sacra* & *Divalis Majeſtas*, *Cæleſte Oraculum*, *Leges ſacræ* & *divinæ*, *ſacræ* & *divinæ juſſiones*, &c. in Jure utroque tribuuntur? Ut mihi nec ſacrilegè, nec ſuperbè feciſſe priſci illi Catholici & Orthodoxi Imperatores videantur, qui titulis ſuis honorem *Pontificis Maximi* præſcripſerunt, quo indicarent, datam ſibi poteſtatem à DEO Supremo Imperatore & Cœlico Monarcha, in omne hominum genus, ſacrum profanumque, ſub Imperio ſuo degentium.

Quæ cùm ita ſint, IMPERATOR AUGUSTE, monitu ſapientiſſimi Iſraëlitarum Regis Salomonis, per cujus labia Spiritus S. eſt profatus; a *Ne des alienis honorem tuum:* ſed vindica S. Majeſt. Tuæ jura ac privilegia in eos, qui uſurpare & incubare conatu ſacrilego auſi ſunt; quemadmodum ad id impetrandum & efficiendũ ſacramento nexus & vadatus es. Non eſt mens animi noſtri, nec cujuſquã (quomodo mihi perſuadeo) ſanirer in Imperio ſapientis, ut in Pontificem Romanum graſſeris, cui, ut Imperialis Tuę Sedis & Capitalis Urbis Romanę Archimetropolitano, & ea re ſummo Imperii Tui Occidẽtalis Antiſtiti atque Archipatriarchæ, eam reverentiam ac obſervantiã debes, quam jura legesq; ἀμοιβαίως ab utroque veſtrum exigunt: nec ut in Ordinis Eccleſiaſtici libertatem, quam illibatam & intemeratam præſtare verbis conceptis promiſiſti, violenter inveharis; multò minùs ut confinium Regum, aliorumque in Sacro Imperio Principum & Statuum, juſtas poſſeſſiones miſcendo & turbando invadas: verùm ut Magnum illum Romanorum Imperatorem Pompejum imiteris, de quo Plutarchus b in hunc modum ſcribit; *Phereati Parthorum Regi per Legatos poſtulanti, ut Euphratem Romanæ ditionis terminum eſſe vellet: immò, inquit, illud magis poſtulandum, ut Romanorum fines à Parthorũ Regno juſtitia dirimat. ſignificans, Romanis non eſſe præſcribendum, quouſq; debeant proferre Imperium, à quo propagando nõ montes aut flumina debeant arcere: ſed ibi demum fore fines Romanæ ditionis, ubi jus non eſſet ulteriùs procedere.* Quæ igitur nullo jure aut titulo S. Majeſtati Tuæ, ô IMPERATOR, ſive Regio ſeu Imperatorio, debentur, ea non meo (quis enim ego ſum, ut Chriſto Domini, & Domino meo conſilium perhibeam?) ſed Magni Pompeij judicio, nec tangere aggrediaris, nec infeſtare, ſi longum Imperium & fortunam felicem à Jova Opt. Max. ſucceſſibus Tuis optas. Ea verò, quæ ab ſanctiſſimis majoribus & anteceſſoribus Tuis optimè cõſtitura, & ab omnibus Imperii Ordinibus, aut majori eorum parte, conſentiẽter cõprobata ſunt, & ab aliis injuſtè turbata, ut jure quodã Tuo Imperatorio iterũ aſſeras, atq; in priſtinũ vigorem reſtituas, Auguſtum S. Majeſt. Tuæ officium requirere, quod ab augendo & in majorem ſtatũ evehendo nomẽ poſſidet, videtur.

Quod officium quibus in rebus præcipuè conſiſtat, nemo Conſiliarius S. Majeſtati Tuæ meliùs exponet, quàm muti illi Magiſtri, quas LEGES & CONSTITUTIONES IMPERII vocamus. Quum enim ab iis profectæ ſint, qui S. Majeſtatem Tuam in pari eodemq; jure & gradu Auguſtali præceſſerũt, nec corruptæ præmiis eſſe, nec gratiam aucupari in aſſentãdo, nec veritatem ſupprimere ex timore, quem æqualis libertas & parrhiſia ignorat, æſtimandæ ſunt. Vel eò etiam magis, quoniam Tuæ S. Majeſtati enitendum eſt profectò, ut omnes illæ Leges & Conſtitutiones Imperii quàm rectiſſimè ſeſe habeant: in primis autem hæ, *per quas* (ut ait c Demoſthenes) *parvum aut magnum licet eſſe Imperium tuum.* Magnũ licebit eſſe, ſi Principibus fortiter facientibus, aut benè præclareq; de communi ſalute merentibus, præmia decernas, eorumque conſilio & conſuetudine in Republica reformanda & gubernanda, præſertim avito Hungariæ Regno & Imperio Conſtantinopolitano ab infidelibus Turcis vindicando, in poſterum uteris. Parvum erit, ſi æqualitatem inter Ordines Imperii ac Regnorũ ſuſtuleris, & ſive in exteri alicujus ſeu Principis inteſtini favorem, hos non modò gratia & quotidiana converſatione, ſed etiã officiorum ac munium publicorum diribitione fovebis; illos contrà non tantùm invidia atque odio proſequeris, quæ Imperator procul habere debet, verùm etiã averſaberis, & longè ab Aula Tua ſemovebis atq; ſpernes. Hæc ſunt fundamenta Conſtitutionum Imperialium, IMPERATOR AUGUSTE, & per eas ipſiuſmet Imperii, cu-

a Proverb. 5.

b In Apoptheg.

c In Orat. ad Lept.

rii, cujus gubernationem felicissimo Tuo regimini supremus ille in cœlis Imperator commisit. Unde etiam non ineleganter & vere a peritis ac prudentibus solent Leges fundamentales Imperii Tui appellari, quibus illud ajunt ab initio institutum, auctum & stabilitum fuisse.

Earum Constitutionum præcipua capita S. Majestati Tuæ, quàm paucissimis potero, non Jurisconsultorum aut explicantiũ more, sed relativè, breviter, strictim & quasi per satyram enarrabo, ut quid S. Majest. Tuæ ego nũc adoleturus venerim, ceu in speculo quodam contemplari queat. Et primum quidem caput est de Tua ac Imperii majestate, honore, dignitate, præcellentia, & auctoritate. Quæ omnia ac singula per universum hoc Constitutionum corpus sparsa & disseminata sunt: quibus ve servatis ac stantibus, felix faustumq; semper fuit Imperium Tuum: & iterum neglectis ac labentibus, simul ipsum Imperium ruere, in contemptumq; abire cœptũ est. Vide Majores & antecessores Tuos Imperatores Augustos, Theodoricum, Clodovæum, Carolum Magnum, Arnulphum, Ottonem Magnũ, Henricum III. Fridericum I. Henricum VI. Fridericum II. & (ut cæteros silentio præteream) propatruum tuum Carolum V. Imp. qui rebelles in Italia Ordines cũ ipsa Roma in jus ac ditionem Imperii redegerunt: Turcas & Saracenos Hispaniâ, Italiâ, Siciliâ, & ipsâ adeò Syriâ expulerunt: subacta Regna Imperio Germanico conjungentes, eorum provincias & agros inter Principes ac Milites distribuerunt. Hinc illi verè Augusti, ab augendo dicti, qui Imperium, quod latericium acceperant, aureum posteris suis reliquerunt. Quin eo pietas quorundam processit, ut Regna hæreditariò ad se devoluta cum Imperio univerint, & Reipub. Germanę (ut plebeio verbo utar) incorporaverint, eorumq; Ordines in numero Liberorum Imperii Statuum reposuerint. Quod de Ottone Primo, qui Longobardiam; de Henrico II. qui Burgundiam, & Regnum Arelatense; de Henrico VI. qui Siciliam & Apuliam; de Friderico II. qui Syriam; de Carolo IV. qui Silesiam & Poloniã; de Sigismundo, qui Hungariam; de Carolo V. qui Belgium, jure uxorio conquisita, Germanico, id est, Fraterno corpori, propter antiquas Imperii prætensiones, iterum inseruerunt. Quorum comitate & beneficio tam larum & amplum Imperium factum est, ut ejus vires subinde auctæ, universo terrarum orbi tremorem incuterent. Nunc autem pudet dicere, & dicendum est tamen, ut olim Samnium in Samnio, ita & Imperium est in Imperio quęrendum. In promptu caussa est, quia leges, quę de excellentia ejus latæ fuerant, sunt eversæ: quibus sublatis & amissis, ipsa quoque Respubl. profligetur & pereat necesse est, ut tradit [a] Aristoteles optimus prudentiæ civilis magister, & Alexandri M. in Macedonica sive Græca Monarchia instituẽda auctor & cõformator.

[a] Lib. 5. de Republ. cap. 6.

Alterum Constitutionum caput est, ne Jus in avulsas ab Imperio provincias neglegatur, aut temerè in usurpatores earum & incubatores privative (ut loquuntur) & absolutè, pacto quocũque, transferatur in præjudicium Imperii. Hoc enim formulæ Legum istarum publicarũ præcise interdicunt. Ecce enim S. Majest. Tuæ ternus est in Imperio Archicãcellarius; unus per Germanias; alter per Gallias; tertius denique per Italias. Quamobrem rectè atq; ordine à nobis factum est, ut more prisco dicaris *Moderator Germanorum, Gallorum & Italorum.* Talis namq; reverà habitus es jam inde à prima Imperii Germanici origine; & eos titulos Tibi Tuisq; successoribus proprios atq; perpetuos esse Leges nostræ sanciverũt. Addere debebam, Pannonum quoque & Sarmatarum, nisi eos populos majoribus Tuis & antecessoribus placuisset in Germanicum jus & civitatem, officiumq; Archicancellarii Moguntini adscribere; quemadmodum Siciliam & cæteras insulas marinas in Coloniensis, & partes Hispanicas in Treverẽsis. Quod si per fatum necdũ potes esse, quod diceris, patieris æquo animo, ut exspectes occasionem temporis, quæ perturbatissimas sæpe, & afflictissimas atq; desperatissimas res minimè opinantibus reconcinnavit. Et quod hodie non es, cras eris; sic Imperium traditur. [b] *Morus novissima omnium germinat, & tamen parit inter primas; ita qui tempus idoneum opperiuntur rei conficiendæ, etiamsi serius cœperint, [illegible] maturius cõficiunt.* Et si ulla in re verum est dictum Græci [illegible]us [c] Comici:

Σύμβουλος οὐδεὶς ἐστι βελτίων χρόνου.

Nullus tempore melior consiliarius.

in re certè publica verissimum esse comperitur.

[b] Plinius Nat. hist. lib. 15. cap. 24.

[c] Menandri.

Καιροὶ δὲ καταλύουσι τὰς τυραννίδας.
Occasiones enim dissolvunt tyrannides,

ut habet sententia ejusdem longè optimi Sophi, qua Imperatorem monere voluit, ut sibi notaret statum præsentis Reipubl. ejusdemque difficultatem, donec occasio rei bene gerendæ & redintegrandæ opportunam aliquam & præstabilem commoditatem objecerit. At dicet fortasse aliquis; [a] *pulchrum esse inimicos ulcisci. id neq; majus, neq; pulchrius cuiquam, atq; mihi, esse videtur: sed si liceat Republicâ salva eos persequi; sed quatenus id fieri non potest, multo tempore, multisq; partibus inimici nostri non peribunt, atque uti nunc sunt, erunt potiùs, quàm Respublica profligetur atque pereat.*

Tertium est, libertas Imperii & omnium atq; singulorum ejusdem Ordinum. [b] Agathonis Apopthegma esse memorant, *Principem oportere trium meminisse; primum, quod imperet hominibus; deinde, quod secundum leges; tertiò, quod non semper imperet.* Prorsus ad conditionem Imperii Germanici; cujus libertas primum cõsistit in patriæ legibus: quibus qui utitur, eum demùm optimũ esse Principem, sapientissimus Græcorum [c] Bias autumabat. Et Germani hoc ingenio comparati sunt, ut de [d] Heracliti sententia putent, se nõ minus oportere pugnare pro legibus, quàm pro mœnibus. Et profectò hic fieri suetum in Imperio tuo plurimis exemplis observavi, ut illis Imperatoribus & Regibus Ordines semper promtissimam obœdientiam præstiterint, qui & ipsi legibus, ad quas obstricti sunt, parêre voluerũt. Et senserunt prudentissimi majores nostri, [e] *suam Rempublicam conservari nequaquam posse, ubi ex utraque parte legũ fiat neglectus.* Quare deliberatis consiliis statuerunt, ut partiri Imperator operas cum Ordinibus, & ex eorum usu, consulto & cõsuetudine res gerẽdas instituere haberet. Per mihi semper jucundum & volupe fuit legere illud acre & mansuetum Theopompi judicium super libertate regnicolarum, quod Plutarchus, qui civilis disciplinæ palmam inter Græcos obtinet, hisce verbis refert pariter & exornat; *Theopompus interroganti, quo pacto quis Regnum tuto possit tueri? Si, inquit, amicis concedas justam libertatẽ, pro virib. nihil interim advigilans, ne subditi afficiantur injuria. Multis Principibus exitio fuit, quòd amicis non permitterent, cives injuria affectos negligerent. Hic temperantia adhibenda est, ut Princeps nec amicos alienet tyrannicâ sævitiâ, nec patiatur illos Regia familiaritate abuti ad quidvis audendum præter jus adversus plebeios, qui nimium irritati sæpè Reges suos excusserunt.* hæc ille cordatissimus scriptor: nec ineptè ad honorem ac dignitatẽ Cæsaris quæ longè præstantior censeri solet in libertate, quàm in servitute eorum qui parent. Hinc B. Gregorius Magnus Pontifex Romanus, in Epist. ad Phocam imperatorẽ noviter electũ; *Reformetur jam singulis sub jugo Imperii pii libertas sua. Hoc namq; inter Reges gentium & Reipublicæ Imperatores distat, quòd Reges gentium, domini servorum sunt; Imperatores verò Reipublicæ, domini liberorum.* Pro cujus sanctissimi Papæ verbis, verissimè olim D. Maximilianus I. Aug. Sacræ Majest. Tuæ abavus, Princeps optimus & fortissimus, dicere solitus erat, se tanto digniorem esse Rege Franciæ, quãto dignioribus imperaret. se enim liberis imperare, hũc servis. Quin potestas etiã non modo amplior & augustior, verùm etiam constantior & durabilior est in libertate. *Quò enim minor potestas est eorum, qui imperãt, eo diuturnius stabiliúsve omne stat Imperium*, ait [f] Politicorum princeps Plato. Nec desunt S. Majest. Tuæ exempla Divorum antecessorũ, quæ Cæsareæ Celsitudini longè potius erit æmulari, quàm odiosa nescio quorum novorum hominũ præcepta. Namq; [g] Trajanus Imper. qui OPTIMI cognomen a Senatu Populoq; Romano ex mãsuetudine commeruit, quum gladio Præfectum Prætorio, cui nunc Electores æquiperantur, pro ritu & more solemni accingeret, ad eum dixit; *Accipe hunc ensem; quo, si rectè & secundum leges imperavero, pro me uteris; sin minus, contra me vertes.* Et Hadrianũ Imperatorem [h] ferunt in Senatu Romano freqũẽter dicere solitum; *se sic gesturum Principatum, ut sciret rem populi esse, non suam privatam.* Et [i] Theodosius Imper. ac Valentinianus Cæsar, *revera majus Imperio esse, submittere legibus Principatum* rescripserunt. Accedat his [k] Pericles Atheniensiũ Princeps, qui quotiescunq; belli dux creatus esset, chlamydem induens apud se dicere consuevit; *Attende, Pericles, quòd gesturus es Imperium in liberos, in Græcos, & in Athenienses. His dictis se vir cordatissimus hortabatur, ut moderatè gereret Principatum. Magnum enim est,* addit Plutarch. *imperare liberis. at Græci* (ut nũc Germani) *plusquàm liberi tum erant; postremo inter Græcos liberrimi Athenienses.* Et post eos Spartani, de quibus Agidis Regis dictum refert idem [l] Plutarch. non incongruum, quod hoc loco re-

[a] Verba sunt sapientissimæ fœminæ, Corneliæ Gracchorum matris ad filium.
[b] Stob. Serm. de Magistrat.
[c] Idem Serm. 64.
[d] Laërt. lib. 9. cap. 1.
[e] Stob. Serm. 41. Antonius in Meliss. par. 1. serm. 67. Maximus ser. 50.
[f] Lib. 5. de Republ. cap. 11.
[g] Spartianus.
[h] Dio.
[i] L. 4. C. de legib.
[k] Plutarch. in Apoptheg.
[l] in Lacon.

eo repetatur. Is enim à quodam interrogatus, *quod disciplinæ genus potissimum exercitarent Reges Lacedæmoniorum? scire, inquit, imperare, & ferre imperium.* O divinos Principes, & veros patriæ patres! Quos ille demum Imperator lubens merito mirabitur, qui cum animo suo reputaverit, se non modò liberis hominibus, ut Pericles, sed liberrimis Regibus ut S. Majestatis Tuæ abavus dictitare solebat, id est, Principibus atq; Ordinibus imperare; quorum familiaritate usu in magnis negotiis tractandis & conficiendis, ad summum Imperii decus, & excellens generosæ magnanimitatis Cæsareæ culmen, convenire inprimis videtur.

Affine huic caput est, pax publica. [a] *In hac enim gratia Regis extollitur & servatur,* (non hæc mea sunt, sed Theodorici Imperatoris verba) *si in æquitate pacis populū dirigat, & in justitiæ vigore cōserves. Hæc enim est bonarū artiū mater decora; hæc mortalium genus reparabili successione multiplicans, facultates protēdit, mores extollit, & tantarū rerum ignarus cognoscitur, qui eā minimè quæsisse sentitur.* Et iterū pro caussa litigantiū Imperii Principū componenda sic scribit ad pares & æquales eorū Principes, quibus caussam illā judicandā cōmittit, [b] *Decet Regalis apicis Curiā, generalitatis custodire concordiam, quæ ad laudem Regnantū trahitur, si ab omnibus pax ametur. Quid est, quod Principē melius prædicet, quam quietus populus, concors Senatus, & tota Respublica morū honestate vestita?* Et in fine Sacri mādati ad eosdem Principes; *Debet enim de talibus viris* (sc. Imperii Principibus, Comitibus, &c.) *esse cura præcipua, qui dare possunt minoribus evidenter exempla. Nā qui inter pares summos viros litē negligit abolendā, hoc imitari reliquos sine dubitatione permittit.* O aureū dictū & Germano Imperatore dignissimū! Ille, qui absolutissimā in Imperio Romano Germano habebat potestatē, & omnia poterat, quæcumq; volebat, non tamen licere sibi soli putabat judiciū in Principes discordantes sumere, sed eorū cognitionē Viris Illustribus commendat, quos consuevimus nostris moribus Pares Curiæ appellare. Rationē facto suo ipsemet Imperator assignat, nimirū hanc, quò & illis sua libertas, & pax atque concordia in Imperio cōservetur. Multò plurima in eā rē à Divis Imperatoribus & Regibus, tuis in Imperio & Regno prædecessoribus, feliciter decreta atq; sancita fuerunt, quæ ordine atq; per exempla commemorare nimis longum foret. Exinde enim tot præclaræ & æternùm deprædicandæ Constitutiones *de Pace publica, de Pace servanda, de Manutentione Pacis, de pœna fractæ Pacis, de Pace Religiosa,* & id genus aliæ cōsimiles non paucæ emanarūnt. Et sanè, si verum dicere velimus, tota legū vis in hoc uno versatur & consistit, ut pax in Imperio cōservetur ac custodiatur. *Nam nec privatos focos,* (verbis utor [c] Ciceronis eloquentissimi & potentissimi Romanorum Consulis) *nec publicas leges, nec libertatis jura chara habere potest, quē discordia, quē cædes civium, quem bellum civile delectat: eumq; ex numero hominū ejiciendum, ex finibus humanæ naturæ exterminandū puto. Itaq; sive Sylla, sive Marius, & sive quis alius civile bellū optavit, eū detestabilē civē Reipubl. natū judico. Nihil igitur hoc cive, nihil hoc homine tetrius, si aut civis aut homo habendus est, qui bellū civile concupiscit.* Hoc quū maximè præsenti tā afflicto & exacerbato Reipubl. statu, in quo distracti civiū animi ob diversitatē religionis facilè ad suspiciones, ad indignationes, deniq; ad arma cōmoveri possent. Cui malo cavere, aut mederi, nemo melius, nemo cōmodius, nemo justius, quàm Imperator, debet ac potest. [d] Diotogenes Pythagoricæ sectæ Philosophus, lyræ suis nervis decēter ac omnifariā instructæ cōparat legibus bene cōstitutā Rempubl. eandēq; mundi pulchrā illā harmoniā imitari dicit, si Dei officiū inter homines administrās Rex, aut Princeps bonus, rationis & æquitatis arte moduletur in eadē, ritè scilicet, ut in concentū dulcē varias hominū dissentiētiū volūtates, ac discrepātes opinionū tonos cōgruenter aptet, inq; cōsensum suavissimū salutis publicæ & cōmunis utilitatis redigat. Atqui, oggeret fortean aliquis, hoc fieri nequit, stāte religionū discrepātia, quarū altera prius erit eliminanda & è medio tollēda, quàm cōcentus ille nervorū Reip. cōgruēter aptari & concordari possit. Errat toto cœlo (pace ipsius dixerim) quisquis hac opinione præceptus ita sentit. Priscū illud Rom. Imperiū, quo nec majus umquàm nec sanctius Sol illuxit alterū, æquis oculis intueatur. Videbit Christianos cū Gentilib⁹, & hos cū illis otiosè degere, pacificè vivere, cōvenientes cōsuescere, cōcorditer militare sub unius Principis imperio, nūc Pagano, nūc Christiano; nūc Catholico, nūc Hæretico, sine ulla injuria publica. Est etenim Imperator nō Dominus animorū & cordiū, in quibus fides residet, sed membrorū & corporū, quorū ope auxilio eget. Horū convenientia

a Cassiod. libro 1. epist. 9.

b Idem epist. 11.

c in Philipp.

d Steph. Pighius in Hercul. Prodic.

& concordiam mutuam instituere habet & debet, si amat esse, quod dicitur, id est, Imperator. Potestas autem illustrandi & conciliandi animos in fide & religione, est summum Imperii Cœlestis regale, quod sibi supremus ille Imperator JOVA soli reservavit, nec ejus vices Imperatori, quamquam Christo & Vicario suo immediato, in terra delegavit. Vocare, allicere, suadere, verbis, edictis, cōcionibus, præmiis potest per ministros suos Episcopos & Sacerdotes, sine cæde & sanguine, & salva interim Republica: cogere fas non est, neq; tenetur; quia res nec motu & turba publica caret, & sine periculo ac dispēdio communis salutis nō tentari, nedum peragi umquam potuit. Est siquidem Imperium Politia mūdana & secularis Monarchica, ad finē naturalem instituta, regimine aristocratico, quod omnium optimū & naturæ convenientissimum est, temperata, & Imperatori cum Electoribus cæterisq; Ordinibus Maximis, Medioximis, Minimis cōmendata à summo eius auctore & rectore Domino nostro Jesu Christo. Cujus hoc est divinum mādatum, Spiritus sancti ope Apostolo dictatum; *Subjecti estote omni humanæ creaturæ, propter Deum; sive Regi*(i.e. Imperatori Ethnico, cui tūc orbis parebat) *quasi præcellenti, sive Ducibus*(olim Præfectis prætorio & Præsidibus Ethnicis, nunc Electoribus ac cæteris Principibus, cujuscumque sint Religionis) *tamquam ab eo missis: quia sic est voluntas Dei, ut bene*(i.e. rectè) *facientes obmutescere faciatis imprudentiam hominum ignorantiam, quasi liberi, & non quasi velamē habentes malitiæ libertatem, sed sicut servi Dei*, &c. 1. Reg. 2. *Ut quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate & castitate*, h.e. innocentia, puritate vitæ & integritate, 1. Timoth. 2. Quo verbo omnia compræhendit Spiritus Sanctus, ob quæ cœlestis ille Imperator S. Majest. Tuæ vices terreni Imperii desuper concessit. Quare, qui hoc facit, quod Spiritus S. hoc loco præcipit, is me Deus, & verus civis haberi debet, & nervus concinnus in lyra Reipublicæ. [a] *Quemadmodum* igitur *moderatus nō occidit bestias, si absit morsus periculum; sic nullus Legislator* (ne quidem Imperator) *pœnam decernet contra injustos* (faciamus ita esse Protestantes) *quiescentes, sed quoties moventur & exercent injusta opera.*

a Philo Iudæus in lib. de Resipiscent. Noe, fol. 102.

Postremum caput est, gravaminum Imperii blanda acceptatio, matura cognitio, & quoad ejus potest festina medicatio, id est, aut moderata manifestorum relaxatio, aut æqua intolerabilium abrogatio, aut saltem quorundā nimis durorum relevamen. Nam & hæc ad libertatem Imperii Germani cum primis spectare concēduntur. Inde scil. fontem esse & scaturiginem omnium publicorum malorum, quæ hactenus Sacrum Imperium quassarunt & collabefecerunt. Quibus in posterum persanandis repertum est à S. Majest. Tua promptum remedium & parabile pharmacum, nempe facilitas in audientia caussarum reorumq; incunctanter largienda, paritas in personis acceptandis, æquabilitas in justitia, ratio qualitatis & idoneitatis in muneribus & officiis publicis distribuendis, ut S. Majestas Tua possit summos cum infimis, Catholicos & Protestantes pari jure retinere, & simul cavere, ne [b] legibus antiquis fundatum Imperium, novis legibus evertatur.

b Plin. in Panegyr. ad Trajan. Imp.

Hæc est summa, IMPERATOR AUGUSTE, si jus publicum spectes, harum Constitutionum Imperialium, quas nō Græculi leves, non alienigenæ Reges, non Protestantes Principes, multo minus inferiorum subsellium & minorum gentium Ordines, tulerunt; sed Germani illi Monarchæ Indigetes & Autochthones, gentiumque nostrarum satores & auctores, illi (inquam) majorum nostrorū m Dii majores, Reges item & Imperatores, quibus partim avito jure, (nā duodecim Romanorum Imperatores ac Reges ex Majoribus Tuis Habspurgiæ Comitibus electos fuisse commemorāt; quorum tametsi Rudolphum Rheinfeldium, Betchtholdum Zæringium, & Fridericum Austriacum Ludovici Bavari æmulum, nonnulli nō reponāt in Catalogo Romanorum Principum, tamē absque historiarū monumentis foret, satis diplomata & instrumenta eorum typariis signata fidem abundè præstarent, quibus nunc S. Majestas Tua decimus tertius accedit) partim succedaneæ electionis auctoritate in Imperio & Regno substitutus es, condiderunt. Quanto studio hæc inquisita, quàm diligenti industria à me investigata, quam incredibili sumptu comparata, quàm denique ærumnabili labore descripta & in ordinem redacta sint, ut Imperio Tuo prodessem, norunt ii, qui me non perfunctoriè noverunt. Et tamen extiterunt quidam maleferiati & sacerrimi in hoc ipso tuo Imperio, cui me, meaque studia jam pridem olim devovi, vitilitigatores, qui quæ

optimè

optimè & sanctissimè à majoribus Tuis constituta & sancita sunt, in contumeliam atque injuriam S. Majestatis Tuæ perducere conantur. O Sacrilegos! sed præstat contemnere. Scit Tua Sacra Majestas, scimus nos omnes, quotquot sunt Tui & Sacri Imperii fideles atque obœdientes, majorum Tuorum leges minimè esse contemnendas, quarum latores usque adeò sancti & pii inter mortales habiti fuerunt, ut commercium cum Diis immortalibus habuisse crediti sint, eorumque nonnulli Deorum nomen ac cultum vivendo quoque sibi comparaverint. Nam Tuisto, unde adhuc *Theutones*, Teutschen; Hermino, unde *Chermani* seu *Germani*; Francus, unde *Franci* (refero inveteratas vulgi nostratis opiniones) nuncupamur, Dei à majoribus nostris etiamtum Gentili errore infectis appellati sunt; & Clodovæus Primus, Carolomannus II. Carolus Magnus, Ludovicus Pius, Lotharius Primus, Carolus III. cognomento Crassus, Otto Magnus, Henricus II. ab iisdem majoribus nostris jam tum Christianis in Sanctorum Cœlitum numero repositi. Quod si tantum & legibus & earum latoribus à veteribus illis tributum est, nónne & nos majorum nostrorum vestigia sequentes, eas & observare & venerari debemus, illisque semper parère? Namque ad Sacri Imperii & Ordinum ejus atque Civium commune emolumentum conditæ ac perlatæ sunt.

Verum enimverò, inquiet fortè unus aliquis eorum vitilitigatorum, quos modò tetigi, vetera hæc esse, & à moribus nostris remota. Ego verò Sacræ Majestati Tuæ audacter confirmo, longè vetustiora & à moribus nostris multò esse remotiora, quæ in Corpore Juris Justinianei, quàm quæ in hac Collectione, compræhenduntur. Nam mutato Reipubl. Romanæ statu per Populum Germanum, Leges illæ Romanæ, quæ de jure publico loquuntur, pariter mutatæ fuerunt: At hæ Constitutiones fundamentales sunt Imperii Tui, quibus totus Reipubl. Germanæ status tamquam solidis quibusdam basibus firmiter innititur ac fulcitur.

Erunt itidem alii, qui S. Majestati Tuæ persuasuri sint, obsoleta hæc jam & antiquata esse, pridemq; olim in desuetudinem abivisse, nec ullum ampliùs usum in Imperio Tuo obtinere. Parcat mihi genius S. Majest. Tuæ, ò IMPERATOR, non patieris tibi ab infrunitis & insensatis hominibus id imaginari, quod illi frustrà sunt, dum nituntur ostentare. Dicant enim, si volunt, quibus temporibus, à quibus Imperatoribus, in quibus Comitiis vel Curiis, queis contrariis Decretis, aut receptis consuetudinibus (de communibus & generalibus loquor, non de iis, quæ à Pseudoregibus aut seductis quibusdam Ordinibus in particularibus conventiculis & conciliabulis statuta fuerunt, & à nobis quoque, ne quid eorum prætermitteremus, quæ ad statum Reip. illustrandum pertinent, in his Tomis reposita) hæ Constitutiones, quæ generales sunt, & de quarum veritate, promulgatione ac universitate certò constat, aut sublatæ, aut abrogatæ, aut saltem derogatæ fuerint. Quod dum nullis rerum argumentis possunt evincere, sinant quæso suam Divorum majorum Tuorum & antecessorum legibus sanctitatem esse intemeratam, quarum vigorem apparet esse ex usu, commodo, honore, dignitate, atque adeò conservatione Imperii tui, sineque quibus nec stare illud sartum tectum umquàm, nec diu poterit in suæ magnitudinis robore atque splendore perdurare.

Confugient rursus alii ad Novellas Imperii, atque ex Recessibus & Ordinationibus novissimis tentabunt priscas istas Constitutiones eludere, in quibus ajunt diversas prorsus Sanctiones, & cum illis veteribus è diametro pugnantes reperiri. Verùm ne horum quidem ratio satis locuples & idonea fidis tuis beneficiariis censetur, quæ debeat ullo modo à S. Tua Majestate attendi; quum vanè & inaniter inventum verba fundant, & quid dicant ignorent, in tantum ut cum aëre pugnare Juris Imperialis peritis videantur. Et sanè erubescere debent, quicunque id sine legum auctoritatibus audent affirmare, juxta regulam ipsius Justiniani Imperatoris traditam in *Novella* 18. *cap.* 5. Quòd enim expresè non mutatur, cur stare prohibeatur, caussam non esse Divi antecessores Tui statuerunt. Itaque cum istæ Constitutiones tam veteres quàm recentes, quæ verbi gratia de potestate Imperii & Ecclesiæ, de libertate Ordinum, de Pace publica, de Comitiorum auctoritate, denique de Processu judicii Cæsarei, per Novellas in Corpus Recessuum Imperii

Imperii relatas, exſertim abrogatæ aut mutatæ non legantur, ſed è contrario non obſcurè haud uno loco confirmari videantur, inter utraſque interpoſitã interpretationem Auguſtæ Tuæ Majeſtati ſoli & oportet & licet inſpicere, ex recepto & approbato decreto Conſtantini Imp. in *l. 1. C. de legib.* non autem Judicio Cameræ, non Curiæ Rotuillanæ, non Pallantię Magdenburgenſi, non Judicio Vehmico, non Judiciis Provincialibus, nec Curiis Principum atque Ordinum, multò minùs uni alicui ex plebe Legulejorum, quamvis de jure reſpondendi poteſtatem acceperint. Nihil ergò dubito, quin Illuſtriſſimi, Illuſtres ac Prudentiſſimi S. Majeſtatis Tuæ Domeſtici, atque Ordines Imperii, tanquam Ejuſdem Majeſtatis perpetui Conſiliarii, Novellas noſtras, ut leges poſteriores, ad priores iſtas & antiquiores Conſtitutiones, juxta [a] Pauli & [b] Tertulliani veterum Conſultorum præcepta, per interpretationem tracturi ſint. Etenim ſic præceperunt etiam Divi prædeceſſores tui, Imppp. Leo, Alexander & Conſtantinus, Auggg. quorum hæc ſunt verba; [c] *Antiquiores leges etiam ad poſteriores trahi ſolent:* ſcilicet ubi de interpretatione earum, non correctione agitur, ut eleganter notant Interpretes ad *l. 28. D. de legibus.* Et Matthæus de Afflictis, præſtantiſſimus Italiæ ſuæ Conſultus, & Ferdinandi Regis Catholici, abavi tui materni, Conſiliarius, in facto vere & peritè reſpondit ad hunc modum; [d] *Super iſto dubio emanavit c. Imperator Lotharius, quod decidit hoc dubium in favorem patrui. ergo ſtandum eſt huic deciſioni. Et ſi dicatur, quòd iſta Conſtitutio* (ſcil. Friderici II. Imper.) *eſt poſterior dicto c. Imperator Lotharius; reſpondeo, quod lex generaliter & ſimpliciter loquens recipit diſtinctionem & limitationem per leges veteres, ut eſt Gloſſ. communiter approbata in l. ſciendum, ff. qui ſatiſd. cogant. ubi dicunt Angel. & Paul. de Caſtro, quod ſtatuta nova indiſtinctè loquentia, non corrigant jura antiqua cum diſtinctione loquentia, etiamſi in talibus novis legibus dicatur;* Non obſtantibus quibuſcunque aliis, *quia debet intelligi de illis, quæ non poſſunt cum iſtis ſe compati. Gloſſa eſt ſingularis in Auth. de hæred. quæ ab inteſt. in pr. voluit Bart. in Extravag. ad reprimendam, in verſ. non obſtantibus.* Cui conſentaneè ſcripſit Jacobus à Saa JC. Luſitanus, & Regis Portugalliæ Conſiliarius, in hæc verba; [e] *Accedat Regula poſita per Paulum Conſultum, quòd leges poſteriores per priores recipiant declarationem & interpretationem; & priores per poſteriores, quando ſunt ambiguæ aut dubiæ.*

a *l. 26. & l. 28. D. de legib.*
b *l. 27. D. eod.*
c *l. 7. tit. 3. in Legum Compend.*
d *in Commen. ad Conſtit. Neapol. lib. 3. rub. 24. n. 42.*
e *in tract. de Primogenit. num. 41.*

Hæc habui, IMPERATOR CÆSAR, quibus S. T. Majeſtati, cui poſt Deum ſoli pecco, ſi quid pecco, aliquam inſtituti mei rationem explicarem. Tanti enim res eſt, ut hæc ſcire S. Majeſtatem Tuam, cui omnium actionum mearum cauſſas reddere, ut Domino meo, teneor, magno interſit operæ. Quid namque majus aut pulchrius cuiquam, atque S. Tuæ Majeſtati, eſſe debet amplitudine, auctoritate, eminentia, ſplendore, dignitate & integritate Imperii tui? quorum omnium aut vehementer falſi ſunt omnes Sapientes, aut fundamenta ſunt hæ majorum tuorum & in Imperio anteceſſorum divinæ ſanctiones. quibus Imperium Germanum firmiſſimè fundatũ, robuſtè ſtabilitum, longiſſimè prolatatum, & feliciter conſervatum fuit. Nec ulli umquam Imperatores (fidem omnium Hiſtoricorum appello) aut infauſtiores & miſeriores, aut contemtiores cùm apud ſubditos, tum vicinos ſuos Principes fuerũt, quàm qui jura Imperii ſui neglexerunt. Quæ jura cujuſmodi ſint, ubertim hæc Collectio docet, cui pleraque omnia, quæ de jure publico à Divis anteceſſoribus tuis laudabiliter inſtituta ſunt, à me fideliter inſeruntur. Quæ ubi ſanctiſſimæ memoriæ patri tuo D. Maximiliano II. ſi D. Ferdinando avo, ſi D. Carolo V. propatruo, ſi denique (ut alios compendifaciam) D. Maximiliano Primo abavo, Imperatoribus Auguſtiſſimis, videre contigiſſet, numquid non auro contrà chariora habituri fuerant? quum certum ſit, conſtetq; ex domeſticis eorum Hiſtoriographis, abavum D. Maximilianum tanti æſtimaſſe antiquitates Imperii Romani, earumque peritos interpretes, ut undiquaque perquirere, & præmiis honeſtiſſimis alere atque remunerari ſolitus ſit. Nec minori ſtudio D. Carolus V. propatruus bellum in Italia geſturus incubuit in jura Imperii & regalia, & eorum gnaros ac ſtudioſos paſſim invitavit ingentibus promiſſis, quorum conſilio in rebus maximè arduis, & perplexiſſimis uteretur. Et ſuper D. Ferdinando avo relatum à fidedignis commemini, Conſtitutionem Ludovici Bavari Imp. de Juribus & Excellentia Imperii editam, & S. Majeſtati ejus à Seldio Cancellario prælectam, tanta cum reverentia

rentia ſuſcepiſſe, ut oſculo admotam adoraverit. De S. Majeſtatis Tuæ patre, D. Maximiliano Aug. ſanctiſſimæ & deſideratiſſimæ memoriæ Principe, unico Imperatoriæ manſuetudinis exemplo, cujus nunc anima placidiſſima feliciter regnat in æterno Imperio, notior res eſt, quàm ut à me prolixiùs explicari debeat.

Quorum Divorum Majorum tuorum exemplo, SACRATISSIME IMPERATOR AUGUSTE, ubi S. Majeſt. Tuæ Sublimitas imitata, hancce meam Collectionem Imperialem placidè acceperit, & collaudandam annuerit, jam obtinuero, quod affectabam, nimirum ut S. Majeſtati Tuæ, Sacróve Imperio, ſtudia mea qualiacumque comprobarem. Sin autem quid (quod ne Deus ſineret, id eum ardentiſſimis precibus rogavi) ſive S. Tua Majeſtas, cujus omnimodæ voluntati ac juſſioni cuncta mea ſtudia venerabundus ſubjicio, aut ejus Illuſtres & Excellentiſſimi Conſiliarii, in quorum cenſura & arbitrio lubens meritoque acquieſcã, in hac Collectione offenderint, quod aut injurium, aut poſitum eſſe minùs cõſideratè pro cõditione horum temporũ videatur, illud ego nunciã pro nõ dicto, nec ſcripto, neque poſito haberi volo. Nam ſi quiſquam eſt, qui ſeſe ſtudeat prodeſſe Reipub. & quàm minimè multos lædere, in eorum numero ego nomen meum primo loco profiteor. Ideoque cum ſalus Reipublicæ, & cunctorum ejus Ordinum, cùm incolumitate S. Majeſtatis Tuæ conjuncta ſit, à ſacro oris tui oraculo totus pendere cupio, ut quidquid Divalis tua juſſio mihi ſuper hoc negotio mandaverit, illud ego factum putari velim. Tuus ſiquidem ſum, ô IMPERATOR, non meus: & qui es Dominus Reipublicæ, idem etiam es corporis mei, tamquam membri cujuſmodicumque, ſi qua fides anteceſſorum tuorum placitis eſt habenda: quibus ego quum ſponte voluntatis meæ & naturali quadam in Dominum ac Imperatorem meum inclinatione, tum Spiritus ſancti doctu & ductu, æquo animo aſſentior. Etenim *data eſt à Domino potentia tibi, & poteſtas ab Altiſſimo*, Sapient. 6. Et, *ubicunque verbum* (id eſt, mandatum, præceptum) *Regis eſt, ibi dominatio: ecquis dicat ei, quid facis?* Eccleſiaſt. 8. Et alibi monet B. Paulus Apoſtolus, tuis mandatis parêre, *non ſolum propter iram*, ſeu formidine pœnæ, *ſed etiam propter conſcientiam*, ſive amore virtutis; Rom. 13.

TE igitur huic cœpto, penes quem Dei hominumque conſenſus, maris ac terræ regimen eſſe voluit, certiſſima ſalus patriæ noſtræ, IMPERATOR AUGUSTE, invoco; cujus ſollicitâ providẽtiâ Conſtitutiones, quas offero, benigniſſimè foventur; tranſgreſſiones earum ſeveriſſimè vindicantur. Nam ſi priſci illi Scriptores ab Jove Cretenſium Monarcha, ſi alii à numine ſuorum Principum principia traxerunt: mea parvitas eò juſtiùs ad favorem S. Majeſtatis Tuæ decurrerit, quòd illorum divinitas opinione tantùm collecta fuit; Tua verò Divalis Majeſtas præſenti fide paterno avitoque ſyderi par videtur: quorum eximio fulgore multum Imperio noſtro inclytæ claritatis acceſſit. Deum enim verum inviſibilem credimus & confidimus: Tibi ejus Vicario conſpicuo adhæremus, Tibi miniſteria noſtra devovemus, Tibi fortunas noſtras ſacrificamus, qui pro S. Majeſtatis Tuæ Patriæque Reipubl. ſoſpitate vitam & ſanguinem fundere, ſi opus fiet, parati ſumus. Cujus mei animi teſtem eſſe volo hanc Divalium Conſtitutionum Collectionem; quam uti ea manſuetudine, comitate, benignitate, clementia, placiditate & moderatione accipias, qua me nomine Illuſtriſſimorum meorum Principum ſolus ſolum diſſerentem, in arcano tuo conclavi, ſupra integram horam, non modò audire, verùm etiam ſacris affatibus colloqui dignatus es, id S. Majeſtatem tuam adorabundus veneror.

Valer. Maximus in Præfat. ad Tiberium Auguſt.

N. M. Q. T.

Devotus

MELCHIOR GOLDASTUS
Haiminsfeldius, C.S.

II. PARALIPOM. IX.
Sit benedictus Dominus Deus tuus, qui delectatus eſt te, ut collocaret te in ſolio ſuo Regem, ut exerceres judicium & juſtitiam.

PSALM. CXVIII.
A Domino factum eſt illud, & eſt mirabile in oculis noſtris.

ORDINES

Videantur Mameranus in tract. de Investitura regalium Mauritii Electoris Saxoniæ, Baurmeister lib. 2. de Jurisdict. cap. 1. num. 17. Schœnborn libr. 5. Politicor. cap. 6. Hedio in Chrõ. Ecclef. Rauwen in Cosmograph. fol. 697. Munsterus in Cosmograph.

ORDINES

SACRI IMPERII ROMANO--GERMANI, SIVE STATUS LIBERI, QUI INTRA ANNOS CIRCITER QVADRINGENTOS CIVITATI GERMANÆ ADSCRIPTI,

ius suffragiorum ferendorum in Comitiis, legum condendarum generalium, tam civilium quàm canonicarum, & Magistratuum adipiscendorum in Imperio, obtinuerunt. Desumpti ex Tabulis publicis, quas FRIDERICUS III. IMP. AUG. in Comitiis Ratisponensibus A. C. 1471. conscribi, & in Acta Imperialia referri mandavit; necnon ex Recessibus & Matriculis (quas vocant) Imperii variis, tam veteribus quam novis.

IMPERATOR CAESAR AVGVSTVS.

REX ROMANORVM AVGVSTVS.

Archiprincipes Electores.

Archiepiscopus Moguntinus, S. Romani Imperii Archicancellarius per Germaniam.

Archiepiscopus Trevirensis, S. Romani Imperii Archicancellarius per Galliam & Regnum Arelatense.

Archiepiscopus Coloniensis, S. Romani Imperii Archicancellarius per Italiam.

Rex Bohemiæ, S. Romani Imperii Archipincerna.

Comes Palatinus Rheni, S. Romani Imperii Archidapifer.

Dux Saxoniæ, S. Romani Imperii Archimarescalcus.

Marchio Brandenburgiæ, S. Romani Imperii Archicamerarius.

Reges.

Rex Franciæ sub Anglis.	*Rex Daniæ.*
Rex Hungariæ.	*Rex Sueciæ.*
Rex Poloniæ.	*Rex Norvvegiæ.*
Rex Angliæ.	*Rex Dalmatiæ.*
Rex Scotiæ.	*Rex Croatiæ.*
Rex Hiberniæ.	

Archiduces.

Archidux Austriæ, qui solus hoc titulo præcellit.

Magni Duces.

Magnus Dux Burgundiæ.

Magnus Dux Lithuaniæ.

Magnus Dux Silesiæ.

Patriarcha.

Archiepiscopus Aquilegiensis Patriarcha, solus.

Primates.

Archiepiscopus Magdeburgensis Primas Germaniæ.

Archiepiscopus Lugdunensis Primas Galliæ.

Archiepiscopi.

Archiepiscopus Salisburgensis, Legatus Sedis Apostolicæ.

Archiepiscopus Bremensis in Saxonia.

Archiepiscopus Bisantinus in Burgundia.

Archiepiscopus Gneznensis in Polonia.

Archiepiscopus Lundensis in Dania.

Archiepiscopus Rigensis in Livonia.

Archiepiscopus Pragensis in Bohemia.

Magnus Magister.

Magnus Magister Ordinis Theutonici in Borussia.

Epi-

Episcopi.

Episcopus Babenbergensis, qui est immediate sub Romano Pontifice.
Episcopus Misnensis, qui etiam est immediate sub Romano Pontifice.

Qui sequuntur, sunt Suffraganei Moguntinenses:

Episcopus Herbipolensis, qui & VVirceburgensis.
Episcopus Vangionum, qui VVormatiensis.
Episcopus Nemetum, qui Spirensis.
Episcopus Argentinensis, qui Strasburgensis.
Episcopus Aureatensis, qui Eychstetensis.
Episcopus Pragensis } Sunt à Carolo IV. Imperatore in Archiepiscopatum Bohemicum translati.
Episcopus Olomucensis }
Episcopus Constantiensis, qui & Mersburgensis ad Lacum Podamicum.
Episcopus Curiensis in Rhætia.
Episcopus Verdensis in Saxonia.
Episcopus Augustanus in Vindelicia.
Episcopus Hildesheimensis in Saxonia.
Episcopus Paderbornensis in VVestphalia.
Episcopus Halberstatensis in Saxonia.

Qui sequuntur, sunt Suffraganei Trevirenses:

Episcopus Mediomatricum, qui Metensis.
Episcopus Virdunensis.
Episcopus Leucorum, qui Tullensis.

Qui sequuntur, sunt Suffraganei Agrippinenses seu Colonienses:

Episcopus Tungrorum, qui Leodiensis.
Episcopus Mimingerodensis vel Mimingardefurdensis, qui Monasteriensis in VVestphalia.
Episcopus Traiectensis in Holandia, qui Vltraiectinus.
Episcopus Mimindonensis, qui Mindensis in VVestphalia.
Episcopus Osenabrugensis in VVestphalia.

Qui sequuntur, sunt Suffraganei Aquilegienses seu Foroiulienses:

Episcopus Tarvisinus in Marchia Veneta, quæ imperitè vulgò dicitur *Vandalica.*
Episcopus Polensis vel Polanensis in Histria.
Episcopus Tergestinus, qui Triestensis, in Histria.

Qui sequuntur, sunt Suffraganei Parthenopolitani seu Magdenburgenses:

Episcopus Martisburgensis, qui Merseburgensis.
Episcopus Mœsianus, qui Michsnensis.
Episcopus Neapolitanus, qui Naumburgensis, olim Citicensis.
Episcopus Brennopolitanus, qui Brandenburgensis.
Episcopus Havelburgensis.

Qui sequuntur, sunt Suffraganei Iuvavenses seu Salisburgenses:

Episcopus Reginoburgensis, qui Ratisbonensis.
Episcopus Laureacensis, qui Pataviensis seu Passoviensis.
Episcopus Tridentinus.
Episcopus Brixinensis.
Episcopus Fruxinensis, qui Frisingensis.
Episcopus Chiemensis, qui & Chiemseensis.
Episcopus Goricensis, qui & Gurcensis in Carinthia.
Episcopus Seccoviensis, qui & Segoviensis.
Episcopus Lubianus, qui Laventinus in Carnia.
Episcopus Fabianensis, qui Viennensis in Austria: Relatus legitur à quibusdam Matricularijs, in Austriaco Imperii Circulo
Episcopus Neostadianus, qui Nevvstatensis: non item tamen sessionem in Conuentis, quod sciam, tenuit.

Qui sequuntur, sunt Suffraganei Hammaburgenses sive Bremenses:

Episcopus Vagrorum, qui Lubecensis, olim Aldenburgensis.

Episcopus Svverinensis in Megalopolia.
Episcopus Libussinus in Brandenburgia.
Episcopus Schlesvvicensis in Dania.
Episcopus Caminensis in Pomerania.
Episcopus Racemburgensis in Megalopolia Obotritorum.

Qui sequuntur, sunt Suffraganei Bisantinenses vel Burgundici:

Episcopus Rauracorum, qui Basiliensis.
Episcopus Aventicorum vel Antuatum, qui Lausannensis.
Episcopus Bellicensis.

Qui sequuntur, sunt Suffraganei Gneznenses seu Polonici:

Episcopus Vratislaviensis, qui Breslensis in Silesia.
Episcopus Plocensis in Masovia.
Episcopus Vladislaviensis, nunc Leslavvensis, in Cuiavia.
Episcopus VVarmiensis in Borussia.

Episcopus Cracoviensis	*in Polonia*, sub Alberto I. Imp. & Wenceslao Rege
Episcopus Poznaniensis	Bohemiæ & Poloniæ inter Ordines Imperii relati
Episcopus Lublinensis	memorantur.

Qui sequuntur, sunt Suffraganei Lundenses vel Danici:

Episcopus Ripensis.
Episcopus Arusiensis.
Episcopus Othoniensis, qui & Ottonis Svvigensis.

Qui sequuntur, sunt Suffraganei Rigenses seu Livonici:

Episcopus Curiensis, qui & Curlandinus.
Episcopus Revaliensis.
Episcopus Oeseliensis.
Episcopus Tarpatensis, qui Derptensis.

Qui sequuntur, sunt Suffraganei Pragenses vel Bohemici:

Episcopus Olomucensis in Moravia.
Episcopus Luthomischlensis.
Episcopus Blyzymenskianus, de quo tamen nihil lego in Recessibus & Actis Imperialibus.

Qui sequuntur, sunt Suffraganei Rhemenses sive Belgici:

Episcopus Cameracensis; qui nunc est Archiepiscopus Belgii, sed ab Imperatore & Ordinibus nondum confirmatus, nec pro tali habetur in Comitiis, ubi inter Episcopos adhuc locum suum tenere cogitur.
Episcopus Atrebatensis, qui Arrasensis.
Episcopus Morinensis, qui Tervanensis, in Britannia.
Episcopus Tornacensis.
Episcopus Sancti Andomari in Flandria.

Qui sequitur, est Suffraganeus Viennensis in Provincia:

Episcopus Gebennensis, qui Genevensis.

Qui sequitur, est Suffraganeus Tarentasiensis in Gallia:

Episcopus Sedunensis, qui & Vallesianus, & Sittensis.

Qui sequuntur, sunt Suffraganei Lugdunenses in Gallia:

Episcopus Cabillonensis, qui Chalonensis vel Schalonensis.
Episcopus Matisconensis in Burgundia.

Qui sequuntur, sunt sub Magno Magistro Ordinis Theutonici D. Mariæ, qui in Borussia obtinet dignitatem Archiepiscopi:

Episcopus Ermlandiæ.
Episcopus Hilpergensis.
Episcopus Culmensis, qui & Culmseensis.
Episcopus Premislaviensis.
Episcopus Pomezaniensis.
Episcopus Samblensis qui & Samlandia.
Episcopus [illegible]burgensis.

Sub

Sub Carolo IV. Imp. legitur Decretis Imperialibus subscripsisse, *Henricus Episcopus Lumudensis*, qui cuias fuerit non queo divinare, nisi quod putem, nomen esse corruptum.

In Matriculis Maximiliano Primo imperante conscriptis, taxati & censiti leguntur sequentes Episcopi, de quorum mihi diœcesibus & suffraganeatibus nihil constat:

Episcopus Amarsfordensis: Sed hæc civitas spectat ad Episcopatum Trajectensem.

Episcopus Camorinensis.

Episcopus Sanctianus, Bischoff von Sanctia.

Episcopus Daventrianus. sed & hæc civitas spectat ad Episcopatum Trajectensem.

Cousirons Abts: quem Episcopum in tribus notavi Matriculis hoc modo scribi.

Sigismundus Imperator allaborabat, ut Ordines Hungariæ cum Germanis reuniret. Itaque in Recessibus sub eo factis subscripsisse inter Ordines Imperii leguntur:

Archiepiscopus Strigoniensis, qui Granensis.

Archiepiscopus Colocensis.

Episcopus Traguriensis.

Episcopus Agriensis.

Et hi quidem tanquam origine Germani, & in provincia Germanica residentes, ad decernendas gravissimas Imperii controversias adhibiti fuerunt, in quarũ decisionibus atq; decretis variis expressè asseritur, eas nullibi quàm apud Germanos Principes, jure & stylo Germanico esse judicandas & determinãdas. Hinc etiam Archiepiscopus Strigoniensis, tanquam Germanici Imperii Princeps, receptus est in Archiepiscopum simul Salisburgensem. Et Præpositus Strigoniensis fuit Aulæ Cæsareæ Vicecancellarius in Imperio simul & Regno. Sed & Agriensis Episcopus Recessui Norembergensi, Anno 1431. inter Germaniæ Episcopos subscripsit.

Episcopi Angliæ numquam proprio suo nomine in Comitiis Imperii comparuerunt, sed Regis sui locum & personam semper repræsentarunt, tanquam Legati & Mandatarij.

MAGISTRI ORDINUM EQUESTRIUM, qui sunt Principes Imperij.

Magister Ordinis Dominorum Theutonicorum per Germaniam & Italiam.

Magister ordinis Theutonici in Livonia.

Magister Ordinis Iohannitarum per Germaniam.

Abbates Principes.

Abbas Fuldensis, Primas Germaniæ & Galliæ, & Archicancellarius Imperatricis.

Abbas Campodunensis, qui Kemptensis in Suevia.

Abbas Murbacensis in Alsatia.

Abbas Hersfeldensis in Hassia.

Abbas Augiensis, qui Reichenavvensis.

Abbas Sancti Galli in Helvetia.

Abbas Agaunensis, sive Sancti Mauritii in Vallesia.

Abbas Altorphensis, qui & VVeingartensis.

Abbas Stabulensis, qui & Stabelæsianus.

Abbas Tudensis.

Abbas Prumiensis, qui Pfrimensis.

Abbas Monasterii Sancti Cornelii apud Indenot.

Abbas Sancti Vedasti in Flandria.

Abbas Corbeiensis in Saxonia.

Abbas Cluniacensis in Burgundia.

Abbas Salfeldensis in Saxonia.

Abbas Verdensis in VVestphalia.

Abbas Gorseensis in Gallia.

Præpositi Principes.

Præpositus VVeissenburgensis in Alsatia inferiore ad Rhenum.
Præpositus Elevvangensis in Suevia Norica.
Præpositus Berchtholsgadensis in Bavaria.

Abbatissæ Principes.

Abbatissa Tigurina, seu Thuricensis.
Abbatissa Quintilsborgensis vel Quedelburgensis in Saxonia.
Abbatissa Essensis, quæ & Essendiensis.
Abbatissa Gandersheimensis in Saxonia.
Abbatissa Gerenrodensis in Saxonia.
Abbatissa Herfordensis, vel Herevordensis in Saxonia.
Abbatissa Andelaviensis in Lotharingia.
Abbatissa Buchoviensis ad Federseam.
Abbatissa Sacconiana, quæ Seckingensis, in Rauracis ad Rhenum.

Duces.

Angrivariæ Dux, qui nunc Engeriæ.
Araschoti Dux, non est receptus inter Liberos Ordines Imperii, sed eximitur ab Archiprincipe Belgii.
Barrensis Dux in Gallia.
Barthiæ Dux in Pomerania.
Bavariæ Superioris Dux.
Bavariæ Inferioris Dux.
Bergensis Dux, qui & Montensis.
Brabantiæ Dux.
Brigensis Dux in Silesia.
Britanniæ Dux in Gallia.
Brunnensis Dux in Moravia, von Brynn.
Brunsvigiæ Dux.
de Brys Dux. †
Bullionensis Dux in Belgio.
Buthuntensis Dux in Silesia.
Caballonum vel Chablesii Dux apud Allobroges.
Carinthiæ Dux.
Carniæ vel Carniolæ Dux.
Carnoviæ Dux in Silesia, id est, Iegerndorphii.
Cassubiorum Dux.
Cliviæ Dux.
Crosnæ Dux in Silesia.
Cujaviæ Dux in Polonia.
Dalmatiæ Dux.
Dithmarsiæ vel Dithmaringiæ Dux.
Divionensis Dux in Burgundia.
Falckenbergensis Dux in Silesia.
Franconiæ Dux.
Geldriæ Dux.
Glogoviæ Dux in Silesia.
Holsatiæ Dux.
Iavvrensis Dux in Silesia.
Iuliacensis Dux.
Lignicensis Dux in Silesia.
Limburgiæ Dux.
Lotharingiæ Dux.
Lotharingiæ Inferioris vel Lotharichia Dux.
Lovanii Dux *in Brabantia.*
Lovvenburgiæ Dux *in Saxonia.*

Lucen-

Lucenburgiæ Dux.
Lunenburgiæ Dux.
Masoviæ Dux in Polonia.
Massæ Dux, qui Matriculis est, von Massa / *Politicographis* von der Moß.
Megalopolensis vel Meckelburgiæ Dux.
Meraniæ Dux.
Munsterbergensis Dux in Silesia.
Olsensis vel Olsnensis Dux in Silesia.
Oppeliæ vel Opuliæ Dux in Silesia.
Osvvicensis Dux in Silesia.
Plocensis Dux in Polonia seu Masovia.
Pomeraniæ Dux.
Ratiboriæ Dux in Silesia.
Ratzeniliæ Dux in Lituania: qui tamen ad Comitia non vocatur, quia præter nudum titulum, nihil ab Imperio in feudum possidet.
Sabaudiæ Dux.
Saganensis Dux in Silesia.
Sandomiriæ Dux in Polonia.
Schlesvvicensis Dux in Dania.
Schvveidnicensis Dux in Silesia.
Sedinorum vel Stetinensis Dux.
Stenaviæ Dux in Silesia.
Stiriæ Dux.
Stormariæ Dux.
Strelicensis Dux in Silesia.
Sueviæ Dux.
Teckensis Dux in Suevia.
Teschinensis Dux in Silesia.
Troppaviæ Dux in Silesia.
Valdimontii Dux in Lotharingia.
Vendiæ vel Vinidarum Dux.
Vratislaviæ Dux in Silesia.
VVestphaliæ Dux.
VVirtembergiæ Dux.
VVolgasti Dux in Pomerania.
Zbaraviæ Dux in Russia: de quo tamen nihil notavi in Actis Imperialibus, nisi quod Imperator illi scribat; *Illustri Principi, nostro & Sacri Imperii fideli dilecto.*
Zeringiæ Dux.
Znoymensis Dux in Moravia, von Znam.

Landgravii, qui sunt Principes.

Landgravius Alsatiæ.
Landgravius Thuringiæ.
Landgravius Hassiæ.
Landgravius Leuchtenbergiæ.
Landgravius Franconiæ.

Marchiones, qui sunt Principes.

{ *Marchio Misniæ.*
Marchio Ostlandiæ, id est, Orientalis Misniæ.
Marchio Landspergensis. }
Marchio Moraviæ.
{ *Marchio Lusatiæ.*
Marchio Budissinensis.
Marchio Gorlicensis. }
{ *Marchio Badensis.*
Marchio Hachbergensis.
Marchio Roetelensis. }

Marchio Cambensis, qui & Vochburgensis, in Bavaria.
Marchio Histriæ.
Marchio Burgoviæ.
Marchio Segusianus, qui nunc Suzensis, ad pedes montium Italiæ.
Marchio Stadensis in Saxonia.
Marchio Antuerpianus, qui vulgò, Sacri Romani Imperii.
Marchio Nummeniæ in Lotharingia.
Marchio Franchimontii in Belgio.
Marchio Pontamussoni in Lotharingia.
Marchio Saluttarum, inter Germaniæ Senatores receptus fuit, sub Ludovico Bavaro Imperatore.

Principes, simpliciter sic dicti.

Princeps Delphinatus, vel Delphinus Viennensis, qui est Primogenitus Franciæ.
Princeps Anhaltinus.
Princeps Hennenbergiæ.
Princeps Rugiæ.
Princeps Cabillonensis in Burgundia, vulgò, de Chalon vel Schalon.
Princeps Aureatensis, qui nunc Vraniæ vel Orangiæ, in Aquitania, inter Germaniæ Senatores cooptatus fuit, sub Ludovico Bavaro Imperatore.
Princeps Sedani vel Essedani in Gallia.
Princeps Pedemontii, ad pedes montium Italiæ.
Princeps Veronæ & Vincentiæ.
Princeps Sueviæ.
Princeps de Chinay in Belgio, qui tamen nunquam suo nomine Comitiis interfuit.
Princeps Arenbergiæ in Belgio.
Princeps Rosenbergiæ in Bohemia.
Princeps Transsylvaniæ in Hungaria; quem appono, quia Serenissimus Sigismundus Princeps nuper mihi confirmavit, se ab Imperatore omnia jura sedendi & suffragandi in Comitiis nactum esse, quæ cæteri Imperii Principes habent.
VVaivvoda VValachiæ } sunt inter Principes Imperii allecti, sed sub patro-
VVaivvoda Moldaviæ } cinio Principis Transsylvaniæ, à quo eximuntur. Quanquam id in præsentia ipsius supradicti Principis, me rogante, Illustriss. Dominus Caspar Waivvoda Valachiæ negaverit, asserens Principatui Valachico esse eadem jura ab Imperatore cōcessa, quoad suffragia & dignitates consequendas, quæ ipsi Serenissimo Transsylvano.
Princeps Mansfeldiæ: qui tamen morte præventus nihil principaliter in civilibus Imperii negotiis gessit, dignitate cum persona exstincta.
Princeps Liechtensteini, qui putatur ab Ordinibus recipiendus.

Burggravii, qui sunt Principes.

Burggravius Norimbergensis.
Burggravius Magdenburgensis.
Burggravius Zorbeckensis.
Burggravius Misnensis.

Comites, qui sunt Principes.

Altisiodorensis Comes & Princeps in Gallia, sub Ottone IV. Imp.
Altorphensis Comes & Princeps in Suevia.
Arthesiæ vel Atrebatum Comes & Princeps.
Ascaniæ Comes & Princeps.
Boloniæ seu Bononiæ Belgicæ Comes & Princeps.
Burgundiæ Comes & Princeps, vulgò, Hoch Burgund; Gallis. *la Franche Contè.*
Campaniæ sive Trecensis Comes & Princeps in Gallia.
Ciliæ Comes & Princeps.

Croatiæ

Croatiæ vel Crabatiæ Comes & Princeps. qui videtur esse idem cum Ciliano.
Flandriæ Comes & Princeps.
Goritiæ Comes & Princeps.
Habspurgiæ Comes & Princeps.
Hannoniæ Comes & Princeps.
Hennenbergensis Comes & Princeps.
Holandiæ Comes & Princeps.
Kiburgiæ Comes & Princeps.
Mersburgensis Comes & Princeps in Saxonia.
Nivernensis Comes & Princeps in Gallia: qui nunc est Dux.
Pictaviensis Comes & Princeps in Aquitania.
Provinciæ Comes & Princeps.
Scepusiensis Comes & Princeps in Hungaria.
Schirensis Comes Palatinus & Princeps in Bavaria.
Selandiæ Comes & Princeps.
Siculorum Comes & Princeps in Hungaria, Zackler Graff, in persona Sigismundi Bathorii.
Sultzbacensis Comes & Princeps in Bavaria.
Tyrolis Comes & Princeps.
VVetinensis Comes & Princeps in Saxonia.
VVirtembergensis & Montbeliardi Comes & Princeps.
VVittelsbacensis Comes Palatinus & Princeps in Bavaria.

Domini, qui sunt Principes, aut æquiperantur.

Dominus Rostochiensis.
Dominus Stargardiensis in Megalopolia.
Dominus Frisiæ.
Dominus Marchiæ Venetorum, vulgò perperam *Vandalorum.*
Dominus Portus-Naonis in Foroiulij.
Dominus Mechliniæ in Belgio.
Dominus Molini in Burgundia.
Dominus Salinarum in Burgundia.
Dominus Pressæ in Gallia Lugdunensi.
Dominus Zerbestæ in Saxonia.
Dominus in Badenvveiler.
Dominus Neoburgiani Principatus in Bavaria.
Dominus Neostadiani principatus in Palatinatu.
Dominus Simmereni principatus in Hunnorum tergo.
Dominus Grubenhagiani principatus in Brunsuigia.

Abbates, qui non sunt Principes:

Alensbacensis Abbas.
Alpensis Abbas, qui nunc Herrenalbensis.
Balentzabergensis Abbas. † Quæ nomina asterisco nota ta sunt, videntur esse deprauata.
Bayenhofensis Abbas. †
Bebenhausanus Abbas.
Beckenburgensis Abbas.
Blanckenburgensis Abbas.
Blaubeurensis Abbas.
Brinnensis Abbas. †
Cæsariensis Abbas, qui & Kaisserheimensis, & Keisshemensis.
Capellensis Abbas in Helvetia.
Castellensis Abbas.
Crucelingensis Abbas.
Dissentissensis Abbas in Rhetia Curiensi.
Ebersheimmonasteriensis Abbas in Alsatia.
Echternacensis Abbas.
Elchingensis Abbas.

Erbacensis Abbas infra Moguntiam.
Eremitanus Abbas, qui Einsidelensis.
Fabariensis Abbas, qui Pfeffersensis.
Gengenbacensis Abbas.
Grentzlingensis Abbas.
Hulbrunnensis Abbas, qui & de Fonte Salutis.
Helmstettensis Abbas in Brunsuigia.
Herdeshusensis vel Hedeshausensis Abbas.
Himelhausensis Abbas: alii habent Hundelshausensis.
Hirsaugiensis Abbas.
Holtzhausensis Abbas.
Ileishelmensis Abbas. †
Ilertelingensis Abbas. †
Ilnferanus Abbas. †
Ilonk:mensis Abbas. †
Isnensis Abbas.
Kunigsbrunnensis Abbas.
Kuntzlingensis Abbas.
Luderensis Abbas.
Luneburgensis vel Sancti Michaëlis Abbas.
Maidbrunnensis Abbas.
Marchthalensis Abbas.
Maulbrunnensis Abbas.
Maurimonasteriensis Abbas in Alsatia.
Menbacensis Abbas.
Minderavvensis Abbas, qui & VVeissenavvensis.
Monasteriensis in Valle Sancti Georgii Abbas.
Munchenrodensis Abbas.
Murensis Abbas in Helvetia.
Ochsenhusensis Abbas.
Paterniacensis Abbas, nunc Peterlingensis in Helvetia Gallica.
Pegaviensis Abbas in Saxonia.
Petershusanus Abbas Constantiensis.
Reckenriedensis Abbas.
Ruckenhausensis Abbas.
Richlinghausensis Abbas.
Rittershusensis Abbas.
Rockenburgensis Abbas.
Rodensis Abbas.
Rotenhausensis vel Rockenhausensis Abbas.
de Salbelly Abbas. †
Salmansvvilerensis Abbas, qui & Salomonisvillanus.
de Sant Biagio Abbas. †
Sancti Blasii Abbas ad Sylvam Herciniam.
Sancti Egidii Abbas Norimbergensis.
Sancti Hemmerani Abbas Ratisponensis.
Sancti Iohannis Abbas.
Sancti Iohannis Abbas in Thurtalo, id est, Valle Thuri fluminis in Helvetia.
Sancti Lucy Abbas Curiensis in Rhætia.
Sancti Matthiæ Abbas Treverensis.
Sancti Maximini Abbas Treverensis.
Sancti Petri Abbas in Hercinia.
Sanctorum Vlrici & Afræ Abbas Augustanus.
Sancti Vrbani Abbas in Helvetia.
Scaphusianus Abbas.
Schussenriedensis Abbas.
Schuternensis Abbas.

Schvartz-

Schvvartzachensis Abbas.
Seesteinensis Abbas.
Steinensis Abbas ad Rhenum.
Tegernseensis Abbas.
de Vadsaer Abbas. †
Vrspergensis Abbas.
VValckenriedensis Abbas.
VValtsachßensis Abbas.
VVettingensis Abbas ad Limagum.
Yrsinensis vel Yrseensis Abbas.
Zinnensis Abbas.
Zvvifaltensis Abbas.

Præpositi, qui non sunt Principes.

Præpositus Salecensis ad Rhenum.
Præpositus VVormatiensis.
Præpositus Aquisgranensis, qui & Aquensis.
Præpositus Odenheimensis.
Præpositus VValtkirchensis.
Præpositus VVettenhusanus.
Præpositus Chamburgensis.
Præpositus Veteris Oetingæ.
Præpositus Xantensis.
Præpositus Tigurinus.
Præpositus Salodurensis.
Præpositus Lucernanus.
Præpositus Beronensis seu Monasteriensis in Ergovia Helvetiorum.
Præpositus Interlacensis, nunc Interlappensis in Helvetia Gallica.
Præpositus Burschedensis apud Aquisgranum.
Præpositus Arnvelensis prope Sarbruccam.
Præpositus de Embedis. †

Abbatissæ, quæ non sunt Principes.

Abbatissa Lindaviensis ad Lacum Potamicum.
Abbatissa Superioris Monasterii Ratisponensis.
Abbatissa Inferioris Monasterii Ratisponensis.
Abbatissa Rotomonasteriensis.
Abbatissa Schennisensis.
Abbatissa Hegbacensis.
Abbatissa Baindtensis.
Abbatissa Guttencellensis.
Abbatissa Kauffingensis.
Abbatissa VVunschdorffensis.
Abbatissa Torensis.

Balivi, seu Commendatores Provinciales Ordinum Equestrium.

Commendator Provincialis Balivatus Confluentiæ.
Commendator Provincialis Balivatus Alsatiæ & Burgundiæ.
Commendator Provincialis Balivatus Austriæ.
Commendator Provincialis Balivatus ad Athesim.
Magister Ordinis Iohannitarum per Marchiam, Saxoniam, Vendiam & Pomeraniã.
Commendator Provincialis Balivatus Hassiæ.
Commendator Provincialis Balivatus Antritziæ. †
Commendator Provincialis Balivatus Ladessæ. †
Commendator Provincialis Balivatus Franconiæ.
Commendator Provincialis Balivatus Thuringiæ.
Commendator Theutonicæ Domus Altshausensis.
Commendator Iohannitarum Domus VVeselensis in VVedcravia.

Comites

Comites.

Agennensis Comes. †
Albonii Comes in Burgundia.
Alendorphii Comes.
Altenburgi Comes, qui nunc Oldenburgensis.
Altorphii Comes in Bavaria.
Andechsiæ Comes.
Aquilæ pennatæ Comes, von Arlen/ Gallicè, *de Penne aigle.*
Arbergæ Comes in Helvetia.
Arenbergæ Comes in Belgio.
Arnsbergæ Comes in VVestphalia.
Arnstadianus Comes in Thuringia.
Badensis Comes in Helvetia.
Ballenstadianus Comes.
Barbiæ Comes.
Battenburgi Comes.
Beichsteinensis Comes. †
Beylsteini Comes.
Benthemi Comes.
Bergæ vel Bergensis Comes.
de Bene vel Bers Comes.
Bernburgi Comes.
Beuchlingi Comes.
Bibenbachi Comes.
Bibersdorphii Comes.
Bilitionum seu BellitZensis Comes.
Bitschii Comes.
Blanckenburgi Comes.
Blanckenheimi Comes.
Bobenhausanus Comes.
Bodvvidels Comes.
Bogensis Comes.
Brandisii Comes.
Bredæ Comes.
Brenvensis Comes.
Breubergæ Comes.
Brigantii vel Bregentianus Comes.
Bruchensis Comes.
Bruchhausanus Comes in Saxonia.
Brunckhorsti Comes.
Budingeni Comes.
Burckhausanus Comes in Bavaria.
Burensis Comes.
Calbensis vel Calvvensis Comes in Suevia.
Castellanus Comes in Franconia.
Cattimælibocorum vel Catzenelnbogensis Comes.
De Chavv Comes in Bavaria. †
De Chiny Comes in Belgio.
Claramontanus Comes. Fortè, *Helbergensis.*
Dagsburgi Comes.
Dassellanus Comes.
Delmenhorsti Comes.
DietZensis Comes.
Diepholtzii nobilis Comes.
Dillingensis Comes.
Duisburgi Comes in VVestphalia.
Diunæ Comes; fort. Dhun *vel* Daun.

Doren-

Dorenbergæ Comes.
Eberſteini Comes.
Eckhartsbergæ Comes.
Egeſheimi Comes.
Egmondanus Comes.
Eilenburgi Comes.
Embſanus Comes, nunc *de Hohenembs*, olim *Amyſi Dominus.*
Erbacenſis Comes.
Falckenſteini Comes ad Rhenum.
Falckenſteini Comes in VVedderavia.
Finnenſis Comes in Dania, de Funen.
Fiſlingiæ Comes in Lotharingia.
Fravvenfeldiæ Comes in Helvetia.
Friburgi Comes in Briſgovia.
Froburgi Comes.
Furſtenbergæ Comes.
de Geex Comes in Helvetia Gallica.
de Geiln & Ruch Comes. †
de Genevois ſeu Gebenneſianus Comes, qui & Genevenſis.
Gengenſis Comes.
de Gera vel Geravv Comes in Saxonia.
Gleichenſis Comes.
Gleiſbergæ Comes.
Granſeenſis Comes in Helvetia Gallica.
de Groyz vel Groitzſch Comes.
Gronsfeldianus Comes. † an *Kranichsfeld* in Saxonia?
Gruembergæ Comes in Bavaria.
Grüningenſis Comes.
de Gryers Comes in Helvetia.
de Gutzgovv Comes.
Hadmarspergæ Comes.
Hagæ Comes in Bavaria.
Haigenlochi Comes in Suevia.
Halſenſis Comes in Bavaria.
Hamburgi vel Homburgi Comes in Saxonia.
Hanoviæ Comes in VVedderavia.
Hardecki Comes in Auſtria.
Hartenſteini Comes.
Hartzefeldenſis Comes.
Haſtburgi Comes. †
Heilgenbergæ vel Sancti Montis Comes.
Helffenſteini Comes.
Herenbergæ Comes in Suevia.
Hirspergæ vel Hirtzbergæ Comes.
Hochſtadianus Comes.
Hoënlohenſis Comes.
Hohenbergæ Comes ad Nicrum.
Hoiæ Comes.
Holenſteini Comes in Bavaria.
Holſteini Comes in Saxonia.
Hombergæ Comes in Rauracis.
Homburgi vel Honburgi Comes.
de H[illegible]de Comes. †
Honſteini vel Hohenſteini Comes.
Horburgi vel Horrenburgi Comes.

Horna-

Hornanus Comes.
de Hufpch Comes. †
Ifenbergi Comes in Saxonia.
Ifenburgi Comes ad Rhenum.
Kefernburgi Comes.
Kirchberga Comes in Suevia.
Kirchberga Comes in Bavaria.
Kirchberga Comes in Thuringia: qui numeratur rectiùs infra inter Burggravios.
Klettenburgi Comes.
de Kuke vel Kule Comes.
Kulenburgi Comes.
Künigsteini Comes.
Lauffenbergæ Comes ad Rhenum.
de Laxin Comes. †. Forte, *Rapin.*
Leiningensis Comes.
Leifnecki Comes.
Lentzburgi Comes.
Leonsteini vel Levvensteini Comes.
de Lieberavve Comes in Bavaria.
Liechtstalli Comes.
Liechtenbergæ Comes in Alfatia.
Liechtenbergæ Comes in Thuringia.
Limpurgi vel Lünburgi Comes.
de Lindavv & Tappin Comes.
Linthelbergæ Comes.
Lippiæ Nobilis Comes.
Lobdeburgi Comes in Misnia.
Loheni Comes in Belgio.
Lohræ Comes in Saxonia.
de Lorilingen Comes. † Forte, *Inflingen.*
Lofensteini Comes.
Luckensis Comes. †
Lupfensis Comes.
Lutzelsteini Comes in Lotharingia.
Manderschiedi Comes.
Mansfeldiæ Comes.
Marcæ vel Marchæ Comes.
Masaxiæ Comes.
Matisconensis Comes in Burgundia.
Melingensis Comes.
Messershusensis Comes in Bavaria.
Metschensis Comes in Rhætia Curiensi.
Metsburgi Comes.
Moersiæ Comes.
Montalti vel Montisalti Comes in Rhætia Curiensi.
Montisfortis Comes in Rhætia Curiensi.
Morensis Comes.
Mosburgi Comes in Bavaria.
Müllingensis Comes in Saxonia.
Namurci Comes.
Nassoviæ Comes.
Neoburgi Comes in Helvetia Gallica, vulgò *VVelschenneuvenburg*, Gallicè *Neufchastel.*
Neoburgi vel Nevvenburgi Comes in Rhætia Curiensi.

Neoburgi

Neoburgi vel Nevvenburgi Comes ad Danubium.
Neonari vel Nevvenari, id eſt *Nova Aquila Comes.*
Neoſtadij ſeu Villa nova Comes.
Niddæ Comes in *VVedderavia.*
Nydoviæ Comes in *Helvetia.*
Oberſteini Comes in *Alſatia.* Fortè, *Eberſteini.*
Oberſteini Comes in *Saxonia.*
Ochſerſteini Comes.
Oetingæ Comes.
Orbæ Comes in *Helvetia Gallica.*
Orlemundi Comes.
Ortenburgi Comes in *Bavaria*, qui nunc dicuntur *Antiquiores Comites de Ortenburg*, reſpectu eorum qui à Carolo V. Imp. creati ſub Auſtriacis degunt, ſed inter Ordines liberos & Comitiales non computantur.
Oſtfriſiæ Comes.
Pfullendorphij Comes.
Phalzgiæ Comes in *Bavaria.*
Phirreti Comes, qui & *Ferrariæ*, in *Alſatia.*
Plaini Comes.
Pleiſſenſis Comes.
Putinæ Comes.
Querfurdiæ Comes & *Nobilis Dominus.*
Radenbachi Comes. Fortè infrà inter Barones, *Radenach.*
Rapini Comes.
Raprechtsvvileri Comes.
Ravenſpurgi Comes in *VVeſtphalia.*
Remontij vel Romuntij, id eſt *Rotundimontis* Comes in *Sabaudia.*
Retzenſis Comes.
Rheingravij, ſeu *Comites Rheni.*
Rheinſteini, qui & *Regenſteini*, Comes.
Rhineckiæ Comes in *Helvetia.*
Rhineckiæ Comes in *Franconia.*
Rifferſchiedi Comes.
Ritpergæ Comes.
Rochlitzij Comes.
Rordorphij Comes.
Rorenſis Comes.
Rorſheimi Comes in *Friſia.*
Rotenburgi Comes ad *Ruſam* in *Helvetia.*
Rotenburgi Comes ad *Nicrum* in *Suevia.*
Roteneckiæ Comes.
Rotenfelſæ Comes.
Rugravij, ſeu *Comites Aſperi.*
Runckelij Comes.
Rutſchenfordiæ Comes.
Rüxingenſis Comes.
Salbini Comes. †
Salmenſis Comes.
de Sano Comes. †
Sarbruckæ vel Sarabrugarum Comes.
Sarunetum vel Sarganſi Comes.
Sarvverdæ Comes.
Schardfeldij Comes.
Schavvenburgi Comes in *Saxonia.*
Schinenſis Comes. †

Schlick à Passaun *Comes.*
Schmalenegkiæ Comes.
Schrapeloviæ Comes.
Schvvanenbergæ Comes.
Schvvartzenburgi Comes *in Thuringia.*
Schvvartzenbergæ Comes *in Franconia.*
Schvveinsheuti Comes.†
Schvverini Comes.
Seynensis Comes.
Senogalliensis Comes.
Solmsensis Comes.
Sondershusanus Comes.
Sonnenbergæ Comes *in Suevia.*
Spanheimi Comes.
Spiegelbergæ Nobilis Comes.
Steinfordiæ Comes.
Sternenbergæ Comes.
Stolbergæ Comes.
Strasbergæ Comes *in Helvetia.*
Sultzensis Comes.
Sumersburgi Comes *in Saxonia.*
Teckelnburgi Comes.
Tetnangiæ Comes.
Thiersteini Comes.
Thuni Comes *ad Ararim in Helvetia.*
Tiessensis Comes.
Tillenburgi Comes.
Toggenburgi Comes.
Torgaviæ Comes in Saxonia.
Thruhendingensis vel W*assertruhendingiæ Comes.*
Valdutiæ aut Vadutziæ Comes in Rhætia Curiensi.
Valendysi aut Valangini Comes in Helvetia Gallica.
Velbergæ & Chlamineæ Comes.
Veldentiæ aut Validentiæ Comes.
Veldkirchiæ Comes in Rhætia Curiensi.
Veringiæ Comes.
Viandeni Comes.
Viennensis Comes in Provincia.
Vinariæ seu VVeimariæ Comes.
de *Vinplingen & Varad* Comes.†
U*rachi* Comes.
VVarleæ vel VVærleæ Comes.
VVagriæ Comes.
VValdeckiæ Comes.
VValdinbergæ Comes. †
VValseæ Comes in Saxonia.
VVangæ Comes in VVaggenthalo.
VVasserburgi Comes in Bavaria.
VVeissenfelsiæ Comes in Saxonia.
VVerdenbergæ Comes in Helvetia.
VVeringerodæ Comes.
VVertheimi Comes.
VVesterburgi Comes.
VVestfrisiæ Comes.
VViedæ Comes.

VVildgra-

VVildgravii, id est, *Comites Sylvestres.*
VVillisoviæ Comes.
VVincenburgi Comes.
VVindeckiæ & Gasterni Comes.
VVinterthuri vel Vitoduri Comes.
VVisbadæ Comes.
VVitgensteini Comes.
VVardæ Comes.
VVolfratzhusiæ Comes.
VVunsdorphii Comes.
Zigenhani Comes.
Zimbriæ vel Sigmaringiæ Comes.
Zolleranus vel HohenZolleranus Comes.
Zutphaniæ Comes.
Zvveybrukiæ Comes.

Landgravii, qui non sunt Principes, sed in Comitum dignitate.

Barensis Landgravius, in der Baar.
Brisgoviæ Landgravius.
Burgendiæ Landgravius, seu Burgundiæ Helveticæ, in Burgenden.
Kletgoviæ, seu Kleckoviæ Landgravius.
Nebelgoviæ seu Ranckvvilæ Landgravius.
Nellenburgi Landgravius.
Sisgoviæ Landgravius.
Stefrungensis Landgravius.
Suntgoviæ Landgravius.
Susenbergæ Landgravius.
Tullingiæ vel Stuelingiæ Landgravius.
Turgoviæ Landgravius.
VValgoviæ Landgravius.

Burggravii, qui non sunt Principes, sed in Comitum dignitate.

Altenburgi Burggravius in Misnia.
Alzeæ Burggravius.
Beckelnheimi Burggravius.
Bisantii Burgravius in Burgundia.
Dhonæ Burggravius.
Fridbergæ Burggravius in VVedderavia.
Geilnhusæ Burggravius.
Kirckbergæ Burggravius in Thuringia: qui nunc vivit, est ultimus suæ stirpis, & improlis.
Ratisponæ Burggravius in Bavaria.
Rheineckiæ Burggravius.
Rietenburgi Burggravius.
Rotenbergæ Burggravius.
Starckenbergæ Burggravius.
Stromburgi Burggravius.
VVethini Burggravius in Saxonia.

Barones & Liberi Domini.

Aarvvangensis Baro.
Abensperga Baro.
Abusensis & Landovianus Baro.
Alendorphii Baro.
Alpensis Baro.
Altenburgi Baro prope Mersburgum in Saxonia.
Apoldæ Baro.
Appermontii Baro in Lotharingia.
Arbonæ Baro in Helvetia ad Lacum Potamicum.
Arburgi Baro.
de Archo Comes in Carnia.
Armontii Baro.
Arnsbergæ & Lowdenburgi Baro.
Aspermontii Baro in Rucantiis Rhetiæ, von Ruchenberg Germanice dictus.
Aurspachi Baro in Misnia.
Babenhausensis Baro est Fuggerus.
Balemphenbergæ Baro in Austria.†
Bappenheimi Marescalcus Baro.
Barri Baro in Alsatia.
Battenbergæ Baro: qui & Comes Battenburgi.
Baumgarten in Schvvangavv & Erbach Baro.
Bechburgi Baro.
Bellmontii seu Bellimontis Baro in Rhætia.
de Belp Baro.†
Bergæ & Vallæ Baro: id est, de Bergen & VValen; sed supra numeratur inter Comites.
Biberstemi Baro.
Bickēbachi Baro. an est, qui supra inter Comites vocatur, *Bibenbach?*
Billichdorphii Baro.
Blanckenbergæ Baro, suprà inter Comites vocatur, *Blanckenburg.*
Blanckensteini Baro, an est, qui suprà *Comes* *Blanckenheimi?*
de Blangeio Baro *in* Burgundia.
Blavvensteini Baro *ad* Blavam *in Rauracis.*
Blasingi Baro †
Blumeneckiæ Baro.
de Bonnl Baro.
Bonstetiensis Baro.
de Boves Baro *in Belgio.*
de Brance Baro *in* Burgundia.
Brandensteini *in Ranis* Baro.
Bredenrodii Baro *in Hollandia.*
Brevvbergæ Baro.
Bruckbergæ Baro.
Bruneckiæ Baro.
Bubenbergæ Baro.
Buchegkiæ Baro.
Buchheimi Baro.
Bulachi Baro.
Burgeli seu Bergaviæ Baro.
Bürglensis Baro *in Turgovia.*
Bussnangi Baro.
Chemnatensis seu Kemnatensis Baro.
Coldiții Baro *in Saxonia.*
Dachstuli Baro.
Degenbergæ Baro.
Diessenhofensis Dapifer Baro *in Helvetia.*
Droyssigæ Baro.
Eberstadii Baro.
Eckiæ vel de Ecker Baro.
Eckertsavvæ Baro.
Ehrenfelsiæ Baro.
Einskirchi Baro.
Elbrecht Schirnhensis Baro.
Elgkoviæ Baro.
Ellerbachi Baro.
Eltzius in Pirmontii Baro.
Endæ Baro.
Eppsteini vel Eppensteini Baro.
Eschenbachi Baro.
Ettendorphii Baro.
Ezigelheimi Baro.
Falckenbergæ Baro *in Rauracis.*
Falckensteini Baro.
Falckensteini Baro *in Helvetia.*
Falckensteini Baro *supra Herciniam.*
Farvvangensis Baro.
Feuchtvvangensis Baro.
Finstingensis Baro *in Helvetia.*
Fleckensteini Baro.
Fluminis sive de Flums Baro.
Fraunbergæ vel Frauvvenbergæ Baro.
Freyensteini Baro.
Freybergius: vide *Justingen.*
Fridoviæ Baro.
Fronhofensis Baro.
Fronspergius: vide *Mindelheim.*
Fructingensis Baro.
Frybergæ Baro. Fortè *Friburgi*, qui nunc Comes.
Gebmensis Baro, zu Gemen.
Geravvæ Baro: qui suprà inter Comites.
Geroltzeckiæ Baro, *qui nunc Hohengeroltzeckius.*
Geveræ Baro, zu Jeuern.
Giersbergæ Baro.

Girbadensis

Girbadensis Baro.
de Gmant vel Gmont Baro Camerarius. †
de Gæskon vel Goesken Baro.
Gradetzii Baro.
Graßburgi Baro: an eſt, qui ſupra inter Comites *Straßberg?*
Gravenecki æ Baro.
de Greytz Baro: qui ſupra inter Comites *Groytz.*
Grimmensteini Baro.
Grunenbergæ Baro: an qui ſupra inter Comites eſt, *Gruemberg?*
Gundelſingiæ Baro.
Gutenburgi Baro.
Güttingenſis Baro.
Habachi Baro.
Hagenoviæ Baro in Bavaria.
Hagenbergæ Baro.
Haruſſianus Baro.
Haſenburgi Baro in Rauracis ad Blaviam.
Haslen: vide infrà *Reſti.*
Hauſenſis Baro in Kintzinger thal.
Hedvvigii Baro.
Heideckiæ Baro.
Heldrungiæ Nobilis Dominus.
Helingsbergæ Baro.
Henchoviæ Baro. †
Herchenfeldiæ vel Herchenfelſiæ Baro.
de Herſii Baro. †
Hevvenſis vel Hohenhevvenſis Baro.
Hilgeslebeni Baro.
Hinsbergæ Baro.
Hohenerckiæ Baro.
Hohenfelſius in Reupoltzkirch Baro.
Hornbergæ Baro.
Hunenbergæ Baro.
Ilſungius in VVolckenburg Baro.
Itzſteini Baro.
Iuſtingenſis Baro eſt Freybergius.
Keyſerſtuli Baro.
de Kien Baro. † an eſt *Kain* in Auſtria?
Kienburgæ vel Kienbergæ Baro.
Kirchbergæ Baro eſt Fuggerus, qui numeratur ſuprà inter Comites.
Klingenſis Baro, qui & de Altenklingen & Hohenklingen.
Klingenbergæ Baro.
Kniphauſanus Baro.
Kranichfeldiæ Baro.
Kriechingiæ Baro in VVeſtria.
Kunigsbergæ Baro, qui nunc de Hohenkunigsberg.
Künigseckerbergæ Baro.
Kunigseckiæ Baro.
de Latternſive Scalæ Baro in Bavaria.
de Landefeld Pincerna Baro. †
Landſpergæ Baro in Bavaria ad Lycum.
Langenbergæ Baro.
Langenſteini Baro.
Leckiæ Baro.
de Lengentriers Baro. †
Leuchtenburgi & Elſterburgi Baro.
Limburgi Baro in Suevia.
Limburgi Pincerna Baro in Franconia.
Lindenus in Rechum Baro. †
de Litt Baro. Fortè *de Lich in VVedderavia.*
Lohræ Baro.
Lothhofenus Baro.
Marckdorphii Mareſcalcus Baro.
Mechſelreinus in VValdeck Baro.
Mersbergæ & Beffortii Baro.
Meſkirchi Baro.
Milichlingius in Burgmilichling Baro.
Mindelheimi Baro, *olim Fronſpergius, nunc Fuggerus.*
Mintzenbergæ Baro.
Montenachi Baro.
de *Montz* Baro. †
de *Mulens* Baro *in* Burgundia.
Mynſingenſis Baro *in Helvetia.*
Neiffenſis Baro.
de Nerneſen Baro. †
Oberhofeni & Riedæ Baro.
Orangiæ Baro *in VVeſtria.*
Palmæ Baro *in Helvetia.*
Pemelbergæ Baro.
Pirſſtingenſis Baro.
Plaviæ ſeu Plavveni Baro eſt *Reuſſenus.*
Pirmont: vide *Elzius.*
Plantairæ ſeu Planæ terræ & Ynburgi Baro.
Pleſſæ Baro *in Haſſia.*
Pflugius in Schvveinberg Baro.
Polegii Baro *in Burgundia.*
Polheimi Baro *in Auſtria.*
Polvveili Baro *in Alſatia.*
Priſingenſis Baro. †
de Prunes Baro.
Pudlitzii Baro *in Marchia.*
Puſchæ in Ravenſperg Dapifer Baro.
Quadius in Reckhumb Baro.
Radebergæ Baro.
Radeckiæ Pincerna Baro.
Radenachi vel de Radenacker Baro. Fortè qui ſuprà inter Comites, *Radenbach.*
Rappoltſteini Baro.
de Raren vel Raron Baro.
Ratzüntzii vel Retzüntzii, i.e. *Rhætiēſis* Baro.
Ravenſteini Baro.
Rechbergæ Baro, qui nunc *de Hohenrechberg.*
Regendorff: vide *Rogendorph.*

Erbacensis Abbas infra Moguntiam.
Eremitanus Abbas, qui Einsidelensis.
Fabariensis Abbas, qui Pfefferensis.
Gengenbacensis Abbas.
Grentzlingensis Abbas.
Hailbrunnensis Abbas, qui & de Fonte Salutis.
Helmstettensis Abbas in Brunsuigia.
Herdeshusensis vel Hedeshausensis Abbas.
Himelhausensis Abbas: alii habent Hundelshausensis.
Hirsaugiensis Abbas.
Holtzhausensis Abbas.
Ileishelmensis Abbas. †
Ilertelingensis Abbas. †
Ilirseranus Abbas. †
Ilumk mensis Abbas. †
Isnensis Abbas.
Kunigsbrunnensis Abbas.
Kuntzlingensis Abbas.
Luderensis Abbas.
Luneburgensis vel Sancti Michaëlis Abbas.
Maidbrunnensis Abbas.
Marchthalensis Abbas.
Maulbrunnensis Abbas.
Maurimonasteriensis Abbas in Alsatia.
Menbacensis Abbas.
Minderavvensis Abbas, qui & VVeissenavvensis.
Monasteriensis in Valle Sancti Georgii Abbas.
Munchenrodensis Abbas.
Murensis Abbas in Helvetia.
Ochssenhusensis Abbas.
Paterniacensis Abbas, nunc Peterlingensis in Helvetia Gallica.
Pegaviensis Abbas in Saxonia.
Petershusanus Abbas Constantiensis.
Reckenriedensis Abbas.
Rockenhausensis Abbas.
Rt hlnghausensis Abbas.
Rittershusensis Abbas.
Rockenburgensis Abbas.
Rodensis Abbas.
Rotenhausensis vel Rockenhausensis Abbas.
de Sallelly Abbas. †
Salmansvvilerensis Abbas, qui & Salomonisvillanus.
de Sant Biagio Abbas. †
Sancti Blasii Abbas ad Sylvam Herciniam.
Sancti Egidii Abbas Norimbergensis.
Sancti Hemmerani Abbas Ratisponensis.
Sancti Iohannis Abbas.
Sancti Iohannis Abbas in Thurtalo, id est, Valle Thuri fluminis in Helvetia.
Sancti Lucy Abbas Curiensis in Rhætia.
Sancti Matthiæ Abbas Treverensis.
Sancti Maximini Abbas Treverensis.
Sancti Petri Abbas in Hercinia.
Sanctorum Vlrici & Afræ Abbas Augustanus.
Sancti Vrbani Abbas in Helvetia.
Scaphusianus Abbas.
Schussenriedensis Abbas.
Schuternensis Abbas.

Schvartz-

Schwartzachensis Abbas.
Seesteinensis Abbas.
Steinensis Abbas ad Rhenum.
Tegernseensis Abbas.
de Vadsaer Abbas. †
Vrspergensis Abbas.
VValckenriedensis Abbas.
VValtsachssensis Abbas.
VVettingensis Abbas ad Limagum.
Yrsinensis vel Yrseensis Abbas.
Zinnensis Abbas.
Zwifaltensis Abbas.

Præpositi, qui non sunt Principes.

Præpositus Salecensis ad Rhenum.
Præpositus VVormatiensis.
Præpositus Aquisgranensis, qui & Aquensis.
Præpositus Odenheimensis.
Præpositus VValtkirchensis.
Præpositus VVettenhusanus.
Præpositus C*hamburgensis.*
Præpositus Veteris Oetingæ.
Præpositus Xantensis.
Præpositus Tigurinus.
Præpositus Salodurensis.
Præpositus Lucernanus.
Præpositus Beronensis seu Monasteriensis in Ergovia Helvetiorum.
Præpositus Interlacensis, nunc Interlappensis in Helvetia Gallica.
Præpositus Burschedensis apud Aquisgranum.
Præpositus Arnvelensis prope Sarbruccam.
Præpositus de Embedus. †

Abbatissæ, quæ non sunt Principes.

Abbatissa Lindavienfis ad Lacum Potamicum.
Abbatissa Superioris Monasterii Ratisponensis.
Abbatissa Inferioris Monasterii Ratisponensis.
Abbatissa Rotomonasteriensis.
Abbatissa Schennisensis.
Abbatissa Hegbacensis.
Abbatissa Baindtensis.
Abbatissa Guttencellensis.
Abbatissa Kauffingensis.
Abbatissa VVunschdorffensis.
Abbatissa Torensis.

Balivi, seu Commendatores Provinciales Ordinum Equestrium.

Commendator Provincialis Balivatus Confluentiæ.
C*ommendator Provincialis Balivatus Alsatiæ & Burgundiæ.*
C*ommendator Provincialis Balivatus Austriæ.*
Commendator Provincialis Balivatus ad Athesim.
Magister Ordinis Iohannitarum per Marchiam, Saxoniam, Vendiam & Pomeraniā.
C*ommendator Provincialis Balivatus Hassiæ.*
C*ommendator Provincialis Balivatus Antrutziæ.* †
C*ommendator Provincialis Balivatus Ladessæ.* †
C*ommendator Provincialis Balivatus Franconiæ.*
C*ommendator Provincialis Balivatus Thuringiæ.*
C*ommendator Theutonicæ* Domus *Altshausensis.*
C*ommendator Iohannitarum Domus VVeselensis in VVederavia.*

Comites

Comites.

Agennensis Comes. †
Albonii Comes in Burgundia.
Alendorphii Comes.
Altenburgi Comes, qui nunc Oldenburgensis.
Altorphii Comes in Bavaria.
Andechsiæ Comes.
Aquilæ pennatæ Comes, von Arlen / Gallicè, *de Penne aigle.*
Arbergæ Comes in Helvetia.
Arenbergæ Comes in Belgio.
Arnspergæ Comes in VVestphalia.
Arnstadianus Comes in Thuringia.
Badensis Comes in Helvetia.
Ballenstadianus Comes.
Barbiæ Comes.
Battenburgi Comes.
Beichsteinensis Comes. †
Beylsteini Comes.
Benthemi Comes.
Bergæ vel Bergensis Comes.
de Bene vel Bers Comes.
Bernburgi Comes.
Beuchlingi Comes.
Bibenbachi Comes.
Bibersdorphii Comes.
Bilitionum seu Bellitzensis Comes.
Bitschii Comes.
Blanckenburgi Comes.
Blanckenheimi Comes.
Bobenhausanus Comes.
Bodvvidels Comes.
Bogensis Comes.
Brandisii Comes.
Bredæ Comes.
Brenvensis Comes.
Breubergæ Comes.
Brigantii vel Bregentianus Comes.
Bruchensis Comes.
Bruchhausanus Comes in Saxonia.
Brunckhorsti Comes.
Budingeni Comes.
Burckhausanus Comes in Bavaria.
Burensis Comes.
Calbensis vel Calvvensis Comes in Suevia.
Castellanus Comes in Franconia.
Cattimæliboccorum vel Catzenelnbogensis Comes.
De Chavv Comes in Bavaria. †
De Chiny Comes in Belgio.
Claramontanus Comes. Fortè, *Helbergensis.*
Dagsburgi Comes.
Dassellanus Comes.
Delmenhorsti Comes.
Dietzensis Comes.
Diepholtzii nobilis Comes.
Dillingensis Comes.
Duisburgi Comes in VVestphalia.
Diunæ Comes; fort. Dhun *vel* Daun.

Doren-

Dorenbergæ Comes.
Eberſteini Comes.
Eckhartsbergæ Comes.
Egeſheimi Comes.
Egmondanus Comes.
Eilenburgi Comes.
Embſanus Comes, nunc *de Hohenembs*, olim *Amyſi Dominus.*
Erbacenſis Comes.
Falckenſteini Comes ad Rhenum.
Falckenſteini Comes in VVedderavia.
Finnenſis Comes in Dania, de Funen.
Fiſlingiæ Comes in Lotharingia.
Fravvenfeldiæ Comes in Helvetia.
Friburgi Comes in Briſgovia.
Froburgi Comes.
Fürſtenbergæ Comes.
de Geex Comes in Helvetia Gallica.
de Geiln & Ruch Comes. †
de Genevois ſeu Gebenneſianus Comes, qui & Genevenſis.
Gengenſis Comes.
de Gera vel Geravv Comes in Saxonia.
Gleichenſis Comes.
Gleiſbergæ Comes.
Granſeenſis Comes in Helvetia Gallica.
de Groyz vel Groitzſch Comes.
Gronsfeldianus Comes. † an *Kranichsfeld* in Saxonia?
Gruembergæ Comes in Bavaria.
Grüningenſis Comes.
de Gryers Comes in Helvetia.
de Gutzgovv Comes.
Hadmarspergæ Comes.
Hagæ Comes in Bavaria.
Haigenlochi Comes in Suevia.
Halſenſis Comes in Bavaria.
Hamburgi vel Homburgi Comes in Saxonia.
Hanoviæ Comes in VVedderavia.
Hardecki Comes in Auſtria.
Hartenſteini Comes.
Hartzefeldenſis Comes.
Haſtburgi Comes. †
Heilgenbergæ vel Sancti Montis Comes.
Helffenſteini Comes.
Herenbergæ Comes in Suevia.
Hirspergæ vel Hirtzbergæ Comes.
Hochſtadianus Comes.
Hoenlohenſis Comes.
Hohenbergæ Comes ad Nicrum.
Hoia Comes.
Holenſteini Comes in Bavaria.
Holſteini Comes in Saxonia.
Hombergæ Comes in Rauracis.
Homburgi vel Honburgi Comes.
de Horde Comes. †
Honſteini vel Hohenſteini Comes.
Horburgi vel Horrenburgi Comes.

Horna-

Hornanus Comes.
de Hus　pch Comes. †
Isenbergi Comes in Saxonia.
Isenburgi Comes ad Rhenum.
Kefernburgi Comes.
Kirchbergæ Comes in Suevia.
Kirchbergæ Comes in Bavaria.
Kirchbergæ Comes in Thuringia: qui numeratur rectiùs infra inter Burggravios.
Klettenburgi Comes.
de Kuke vel Kule Comes.
Kulenburgi Comes.
Künigsteini Comes.
Lauffenbergæ Comes ad Rhenum.
de Laxin Comes. †. Forte, *Rapin.*
Leiningensis Comes.
Leisnecki Comes.
Lentzburgi Comes.
Leonsteini vel Levvensteini Comes.
de Lieberavve Comes in Bavaria.
Liechtstalli Comes.
Liechtenbergæ Comes in Alsatia.
Liechtenbergæ Comes in Thuringia.
Limpurgi vel Lünburgi Comes.
de Lindavv & Tappin Comes.
Linthelbergæ Comes.
Lippiæ Nobilis Comes.
Lobdeburgi Comes in Misnia.
Loheni Comes in Belgio.
Lohræ Comes in Saxonia.
de Lorsingen Comes. † Forte, *Iustingen.*
Losensteini Comes.
Luckensis Comes. †
Lupfensis Comes.
Lutzelsteini Comes in Lotharingia.
Manderschiedi Comes.
Mansfeldiæ Comes.
Marcæ vel Marchæ Comes.
Masaxiæ Comes.
Matisconensis Comes in Burgundia.
Melingensis Comes.
Messershusensis Comes in Bavaria.
Metschensis Comes in Rhætia Curiensi.
Metsburgi Comes.
Moersiæ Comes.
Montalti vel Montisalti Comes in Rhætia Curiensi.
Montisfortis Comes in Rhætia Curiensi.
Morensis Comes.
Mosburgi Comes in Bavaria.
Müllingensis Comes in Saxonia.
Namurci Comes.
Nassoviæ Comes.
Neoburgi Comes in Helvetia Gallica, vulgò *VVelschenneuvvenburg*, Gallicè *Neufchastel.*
Neoburgi vel Nevvenburgi Comes in Rhætia Curiensi.

Neoburgi

Neoburgi vel Nevvenburgi Comes ad Danubium.
Neonari vel Nevvenari, id est *Nova Aquila Comes.*
Neostadij seu Villa nova Comes.
Nidda Comes in VVedderavia.
Nydovia Comes in Helvetia.
Obersteini Comes in Alsatia. Fortè, *Ebersteini.*
Obersteini Comes in Saxonia.
Ochssensteini Comes.
Oetinga Comes.
Orba Comes in Helvetia Gallica.
Orlemundi Comes.
Ortenburgi Comes in Bavaria, qui nunc dicuntur *Antiquiores Comites de Ortenburg*, respectu eorum qui à Carolo V. Imp. creati sub Austriacis degunt, sed inter Ordines liberos & Comitiales non computantur.
Ostfrisia Comes.
Pfullendorphij Comes.
Phalzgia Comes in Bavaria.
Phirreti Comes, qui & Ferraria, in Alsatia.
Plaini Comes.
Pleissensis Comes.
Putina Comes.
Querfurdia Comes & Nobilis Dominus.
Radenbachi Comes. Fortè infrà inter Barones, *Radenach.*
Rapini Comes.
Raprechtsvvileri Comes.
Ravenspurgi Comes in VVestphalia.
Remontij vel Romuntij, id est *Rotundimontis Comes in Sabaudia.*
Retzensis Comes.
Rheingravij, seu Comites Rheni.
Rheinsteini, qui & Regensteini, Comes.
Rhineckia Comes in Helvetia.
Rhineckia Comes in Franconia.
Rifferschiedi Comes.
Ritperga Comes.
Rochlitzij Comes.
Rordorphij Comes.
Rorensis Comes.
Rorssheimi Comes in Frisia.
Rotenburgi Comes ad Rusam in Helvetia.
Rotenburgi Comes ad Nicrum in Suevia.
Roteneckia Comes.
Rotenfelsa Comes.
Rugravij, seu Comites Asperi.
Runckelij Comes.
Rutschenfordia Comes.
Rüxingensis Comes.
Salbini Comes. †
Salmensis Comes.
de Sano Comes. †
Sarbrucka vel Sarabrugarum Comes.
Sarunetum vel Sargansi Comes.
Sarvverda Comes.
Schardseldij Comes.
Schavvenburgi Comes in Saxonia.
Schinensis Comes. †

Schlick à Passaun Comes.
Schmalenegkiæ Comes.
Schrapelovia Comes.
Schvvanenbergæ Comes.
Schvvartzenburgi Comes in Thuringia.
Schvvartzenbergæ Comes in Franconia.
Schvveinsheuti Comes. †
Schvverini Comes.
Seynensis Comes.
Senogalliensis Comes.
Solmsensis Comes.
Sondershusanus Comes.
Sonnenbergæ Comes in Suevia.
Spanheimi Comes.
Spiegelbergæ Nobilis Comes.
Steinfordiæ Comes.
Sternenbergæ Comes.
Stolbergæ Comes.
Straßbergæ Comes in Helvetia.
Sultzensis Comes.
Sumersburgi Comes in Saxonia.
Teckelnburgi Comes.
Tetnangiæ Comes.
Thiersteini Comes.
Thuni Comes ad Ararim in Helvetia.
Tiessensis Comes.
Tillenburgi Comes.
Toggenburgi Comes.
Torgaviæ Comes in Saxonia.
Thruhendingensis vel Wassertruhendingiæ Comes.
Valdutiæ aut VadutZiæ Comes in Rhætia Curiensi.
Valendysi aut Valangini Comes in Helvetia Gallica.
Velbergæ & Chlamineæ Comes.
Veldentiæ aut Validentiæ Comes.
Veldkirchiæ Comes in Rhætia Curiensi.
Veringiæ Comes.
Viandeni Comes.
Viennensis Comes in Provincia.
Vinariæ seu VVeimariæ Comes.
de Vinplingen & Varad Comes. †
Urachi Comes.
VVarleæ vel VVærleæ Comes.
VVagriæ Comes.
VValdeckiæ Comes.
VValdinbergæ Comes. †
VValsæ Comes in Saxonia.
VVangæ Comes in VVaggenthalo.
VVasserburgi Comes in Bavaria.
VVeissenfelsiæ Comes in Saxonia.
VVerdenbergæ Comes in Helvetia.
VVeringerodæ Comes.
VVertheimi Comes.
VVesterburgi Comes.
VVestfrisiæ Comes.
VViedæ Comes.

VVildgra-

VVildgravii, id est, *Comites Sylvestres.*
VVillisoviæ Comes.
VVincenburgi Comes.
VVindeckiæ & Gasterni Comes.
VVinterthuri vel Vitoduri Comes.
VVisbadæ Comes.
VVitgensteini Comes.
VVardæ Comes.
VVolfratzhusiæ Comes.
VVunsdorphii Comes.
Zigenhani Comes.
Zimbriæ vel Sigmaringiæ Comes.
Zolleranus vel HohenZolleranus Comes.
Zutphaniæ Comes.
Zvveybrukiæ Comes.

Landgravii, qui non sunt Principes, sed in Comitum dignitate.

Barensis Landgravius, in der Baar.
Brisgoviæ Landgravius.
Burgendiæ Landgravius, seu Burgundiæ Helveticæ, in Burgenden.
Kletgoviæ, seu Kleckoviæ Landgravius.
Nebelgoviæ seu Ranckvvilæ Landgravius.
Nellenburgi Landgravius.
Sisgoviæ Landgravius.
Stefrungensis Landgravius.
Suntgoviæ Landgravius.
Susenbergæ Landgravius.
Tullingiæ vel Stuelingiæ Landgravius.
Turgoviæ Landgravius.
VValgoviæ Landgravius.

Burggravii, qui non sunt Principes, sed in Comitum dignitate.

Altenburgi Burggravius in Misnia.
Altzeæ Burggravius.
Beckelnheimi Burggravius.
Bisantii Burgravius in Burgundia.
Dhonæ Burggravius.
Fridbergæ Burggravius in VVedderavia.
Geilnhusæ Burggravius.
Kirckbergæ Burggravius in Thuringia: qui nunc vivit, est ultimus suæ stirpis, & improlis.
Ratisponæ Burggravius in Bavaria.
Rheineckiæ Burggravius.
Rietenburgi Burggravius.
Rotenbergæ Burggravius.
Starckenbergæ Burggravius.
Stromburgi Burggravius.
VVethini Burggravius in Saxonia.

Girbadensis Baro.
de Gmant vel Gmont Baro Camerarius. †
de Gœskon vel Goesken Baro.
Gradetzii Baro.
Graßburgi Baro: an est, qui supra inter Comites *Straßberg?*
Graveneckiæ Baro.
de Greytz Baro: qui supra inter Comites *Groytz.*
Grimmensteini Baro.
Grunenbergæ Baro: an qui supra inter Comites est, *Gruemberg?*
Gundelfingiæ Baro.
Gutenburgi Baro.
Güttingensis Baro.
Habachi Baro.
Hagenoviæ Baro in Bavaria.
Hagenbergæ Baro.
Harussianus Baro.
Hasenburgi Baro in Rauracis ad Blaviam.
Haslen: vide infrà *Resti.*
Hausensis Baro in Kintzinger thal.
Hedvvigii Baro.
Heideckiæ Baro.
Heldrungiæ Nobilis Dominus.
Helingsbergæ Baro.
Henchoviæ Baro. †
Herchenfeldiæ vel Herchenfelsiæ Baro.
de Hersii Baro. †
Hevvensis vel Hohenhevvensis Baro.
Hilgeslebeni Baro.
Hinsbergæ Baro.
Hoheneckiæ Baro.
Hohenfelsius in Reupoltzkirch Baro.
Hornbergæ Baro.
Hunenbergæ Baro.
Ilsungius in VVolckenburg Baro.
Itzsteini Baro.
Iustingensis Baro est Freybergius.
Keyserstuli Baro.
de Kien Baro. † an est *Kain* in Austria?
Kienburgæ vel Kienbergæ Baro.
Kirchbergæ Baro est Fuggerus, qui numeratur suprà inter Comites.
Klingensis Baro, qui & de Altenklingen & Hohenklingen.
Klingenbergæ Baro.
Kniphausanus Baro.
Kranichfeldiæ Baro.
Kriechingiæ Baro in VVestria.
Kunigsbergæ Baro, qui nunc de Hohenkünigsberg.
Kunigseckerbergæ Baro.
Künigseckiæ Baro.
de Lauttern sive Scalæ Baro in Bavaria.
de Landefeld Pincerna Baro. †
Landspergæ Baro in Bavaria ad Lycum.
Langenbergæ Baro.
Langensteini Baro.
Leckiæ Baro.
de Lengentriers Baro. †
Leuchtenburgi & Elsterburgi Baro.
Limburgi Baro in Suevia.
Limburgi Pincerna Baro in Franconia.
Lindenus in Rechum Baro. †
de Litt Baro. Fortè *de Lich in VVedderavia.*
Lobræ Baro.
Lothhofenus Baro.
Marckdorphii Marescalcus Baro.
Mechselreinus in VValdeck Baro.
Mersbergæ & Beffortu Baro.
Meßkirchi Baro.
Milichlingius in Burg*milichling* Baro.
Mindelheimi Baro, *olim Fronspergius, nunc Fuggerus.*
Mintzenbergæ Baro.
Montenachi Baro.
de Montz Baro. †
de Mulens Baro *in* Burg*undia.*
Myrsingensis Baro *in Helvetia.*
Neiffensis Baro.
de Nernisen Baro. †
Oberhofeni & Riedæ Baro.
Orangiæ Baro *in VVestria.*
Palmæ Baro *in Helvetia.*
Pemelbergæ Baro.
Pirfflingensis Baro.
Plaviæ seu Plavveni Baro *est Reussenus.*
Pirmont: vide *Lhzius.*
Plantairæ seu Planæ terræ & Ynburgi Baro.
Plessæ Baro *in Hassia.*
Pflugius in Schvveinberg Baro.
Polegii Baro *in Burgundia.*
Polheimi Baro *in Austria.*
Polvveili Baro *in Alsatia.*
Prisingensis Baro. †
de Prunes Baro.
Pudlitzii Baro *in Marchia.*
Puschæ in Ravensperg Dapifer Baro.
Quadius in Reckhumb Baro.
Radebergæ Baro.
Radeckiæ Pincerna Baro.
Radenachi vel de Radenacker Baro. Fortè qui suprà inter Comites, *Radenbach.*
Rappoltsteini Baro.
de Raren vel Raron Baro.
Ratziintzii vel Retziintzii, i.e. *Rhætiësis* Baro.
Ravensteini Baro.
Rechbergæ Baro, qui nunc *de Hohenrechberg.*
Regendorff: vide *Rogendorph.*

Regensperga Baro.
Reichensteini Baro.
Reiffenberga Baro in VVedderavia.
Reigelsperga Baro.
Reßberga Baro. †
Resti in Hasle Baro.
Reuchtelberga Baro.
Reupoltzkirch: vide suprà, *Hohenfels.*
Reussen: vide suprà *Plavia.*
Rieneckiæ Baro. an qui suprà inter Comites? & iterum inter Burggravios?
Ringkenberga Baro.
Rinnenberga Baro. Fortè *Rosnenburgi.*
Rimburgi Baro. †
Roccæ vel Rupium Baro in Burgundia.
Rogendorphii Baro.
Rorbachi Baro.
Roseneckiæ Baro.
Roßlaviæ Baro.
Russegeberga Baro. †
Russeckiæ Baro.
Sainsheimi & Kottenheimi Baro.
Sangerhausanus Baro.
Saltzæ Baro.
Samerhofensis Baro. †
Saxi Baro, qui nunc Hohensaxensis vel de Alto saxo.
Schaffenburgi Baro.
Schaltzvvilensis Baro.
Scharpfenekiæ Baro.
Schaumburgi vel Schomburgi Baro in Bavaria ad Anasum.
Schelklingensis Baro in Suevia.
Schellenberga Baro in Rhætia.
Schleidensis Baro.
Schlevvitzii Baro.
Schnabelberga Baro.
Schramberga Baro.
Schtralenberga Baro. †
Schvvabachi Baro in Nortgovia.
Schvvandensis Baro.
Schvvanfeldiæ Baro.
Schvvartzenberga Baro in Helvetia.
Schvvartzenberga & Hohenlandsperga Baro in Franconia. sed suprà refertur inter Comites.
Schvvendius in Schafhausen Baro.
de Semeruff Baro. †
de Senserchen Pincerna Baro. †
de Sepf Baro. †
Sibenberga Baro in Belgio.
Sidavviæ Baro.
Signovviæ Baro.
Schœnburgi Baro in Misnia.
Sosburgi Baro. †
Spiegelberga Baro in Helvetia.
Staheleckiæ Baro.
Stahenvverchi Baro. †
Starckenberga Baro in Saxonia.
Stauffensis Baro.
Stauffenberga Baro. an est *Stubenbergensis* in Austria?
Sternenberga Baro in Bohemia.
Stiffelmostingiæ Baro.
Stoeffeliæ Baro.
Strattlingensis Baro in Helvetia.
Stralavviæ Baro.
Taranti Baro.
Tautenberga Pincerna Baro.
Tegerfeldiæ Baro.
de Thurn & Fruetingen Baro.
de Thurn & VVallis Baro.
Torberga Baro.
Torringiæ Baro.
Tosvvachi Baro. †
de Travvsnicht Baro.
de Trimß seu Hohentrimß Baro *in Rhætia.*
Trinberga Baro.
Trogensis Baro *in Helvetia.*
Truchburgi vel Trutburgi Baro.
Tüffensis Baro.
Tüffenberga Baro.
Vatzii Baro *in Rhætia.*
Vergii Baro in *Burgundia.*
de Villars Baro.
Vilspiburgi Baro. †
Vitendorphii Baro.
Vlamontii Baro *in VVestria.*
Vtzingensis Baro.
VValtburgi Dapifer Baro.
VValtseæ Baro *in Suevia.*
VVannenberga Baro.
VVarberga Nobilis Baro.
de VVart Baro.
VVartenberga Baro *in Rauracis ad Rhenum.*
VVartenberga Baro *in Bohemia.*
VVartenfelsiæ Baro.
VVasserburg. Baro *est Fuggerus.*
VVassersteltzii Baro.
VVedischvvili Baro.
VVeinsperga Baro.
VVeissenhorni Baro.
VVeißkirch: Baro.
VVerdæ Baro *apud Helgenstat in* Bavaria.
de VVermunt Baro †
VVevelinghofensis Baro.
VVietischspachi Baro.
VVildensteini Baro.
VVildenfelsiæ Baro.
VVinnenberga Baro.

VVipe-

VViperæ Baro.
de VVissen Baro.
VVissenburgi Baro.
de VVitte Baro.
de VVittermulen Baro. †
VVolckensteini Baro.
VVoldenburgi Baro.
VVolffsteinius in Obersultzburg Baro.
VVolhusensis Baro.
de VVoltemrotsa Baro. †
VVülflingensis Baro.
VVurmenstettensis Baro.
Zanoviæ Baro.
Zelkingæ Baro *in Carinthia.*
Zolußelbergæ Baro. †
Ynburg: vide *Plenaterra.*

Advocati, Vögt/qui Baronibus æquiperantur.

Advocatus Augustanus in Vindelicia.
Advocatus Aquensis vel Aquisgranensis.
Advocatus Turegiensis in Helvetia.
Advocatus in Hunoltstein.
Advocatus de Monte.
Advocatus Bethuna *in Flandria.*
Advocatus in VVendelstein.

Equites, Ritter/qui Baronibus æquiperantur.

Societas Sancti Georgii in Suevia.
Ordo Equestris in Hegovia.
Equites de Gerlassee.
Equites de Fridberg.
Equites de Baden.
Equites de Geilnhausen.
Equites Aurei Velleris in Imperio.
Equites de Andlovv.
Equites de Meldingen.
Equites de Strondeck.
Equites de Frosenberg. †
Pincerna de VVinterstetten.
Nobiles de Planitz in Misnia.
Nobiles de Plotho in Saxonia.
Nobiles de Erenberg.
Nobiles de Stainach.

CIVITATES LIBERÆ IMPERIALES ET PROVINCIALES, quæ immediatè Imperatorem, salvis cæteris Juribus, recognoscebant, & partim adhuc recognoscunt: exscriptæ ex Matriculis & Actis Imperialibus.

Abbatiscella.
Agilsfeldia vel Aglisfeldia. †
Altenburgum in Misnia.
Alena.
Amarsfordia.
Amsterdamum.
Andelavia.
Andernacum.
Antuerpia.
Aquilegium.
Aquisgranum.
Arelatum.
Argentina.
Asburg, quæ & Hasenburg. † Fortè est *Aschenburg*, quæ sequitur.
Aschaffenburgum.
Augusta Vindelicum.
Bacheracum.
Bamberga, *quæ* Bapæberga, & Babeberga.
Basilea.
Berma. † Fortè Brema, vel Berna, quæ sequitur.
Berna.
Bernheimum.
Bibracum.
Biela, *quæ &* Bienna, & Bipennis.
Bingia.
Bisantium in Burgundia.
Bonna.
Bopardia.
Bopfinga.
Brackela.
Brema.
Bremgartum.
Brisacum.
Brixina.
Brunsuigia.
Buchorna.
Buchovia.
Budissinum in Lusatia.
Cameracum in Flandria.
Campena in Hollandia.
Campodunum.
Cella in Hamerspacho.
Chemnitium in Misnia.
Colonia Agrippina.
Columbaria.

Confluentia ad Rhenum.
Constantia ad Lacum Podamicum.
Corbeia in Saxonia.
Cracovia in Polonia.
Curia Rhætorum.
Dantiscum in Borussia, quæ & Gedanum.
Daventria.
Diepa-hum.
Dinckelsbuhela.
Donavverda.
Duchatum.
Duisburgum.
Egra ad Sylvam Bohemicam.
Ehenheimum superius.
Eimbeca.
Eisenacum in Thuringia.
Elbinga in Borussia.
Erfordia.
Esselinga.
Essenum vel Essendia.
Forchheimum.
Franckensteinum.
Franckofordia ad Mœnum.
Franckofordia ad Oderam.
Freistadium Suevorum.
Friburgum in Brisgovia.
Friburgum in Vchtlandia.
Fridbergam in VVedderavia.
Frideslaria.
Fruximum, quæ Frisinga.
Fulda.
Geilnhusa.
Gemunda in Suevia.
Geneva.
Gengenbacum.
Gerenrodia.
Gienga.
Glarona.
Goslaria.
Gottinga.
Gotzavva.
Griphisvvaldia.
Groninga.
Grunberga, alii habent *Gumberga*, *in Hassia.*
Hala Sueviæ.
Hala Saxoniæ.
Halberstadium.
Hamburga.
Hannovera.
Heidelberga.
Heidesfeldia.
Heilbrunna.
Hemgo, alii habent, *Hunigovv.* Fortè, *Lemgovv*, de qua infra.
Herbipolis, quæ & VVirciburgum.
Hersfeldia.
Hervordia.
Hildeshemum.
Horna.
Ingelhemum superius.
Ingelhemum inferius.
Isenum in Suevia.
Kauffbeura.
Kaufmansfarbrucka.
Keissersberga.
Landavia.
Lauginga.
Lausanna.
Lautera seu Keisserslautera.
Lauternburgum vel Lauterbuch. †
Lemgovia.
Leodium.
Leuthkirchum.
Limpurgum ad Rhenum.
Lindavia.
Loupa.
Lubecca.
Lucerna.
Lugdunum Galliæ.
Luneburgum.
Magdeburgum.
Marcodurum.
Marpurgum.
Martispurgum vel Merspurgum in Thuringia.
Mechlinia.
Memminga.
Metis seu Mediomatrices.
Mindensum.
Moguntia.
Monasterium in VVestphalia.
Monasterium in Valle S. Georgii.
Mulhusium in Suntgovia.
Mulhusium in Hassia.
Mulhusium in Thuringia.
Narva in Livonia vel Russia.
Naumburgum.
Neostadium, nescio an in Franconia, an ad Hardam.
Neoburgum in Rauracis ad Rhenum.
Neomagum in Geldria.
Norimberga.
Northeimum.
Northusium.
Nortlinga.
Nugardia in Russia, vel Novogradum.
Nussia vel Novesium.
Obernheimum.
Offenburgum.
Oppenheimum.
Oselia in Livonia.

Padel-

Padelbronna.
Patavium vel Passavva.
Pfullendorphium.
Praga in Bohemia.
Quedelnburgum.
Ratisbona, vel Regenspurgum.
Ratstadium.
Ravenspurgum in Suevia.
Revalia in Livonia.
Reutlinga.
Rhinfeldia.
Riga in Livonia.
Rosheimum.
Rostochium.
Rotenburga ad Tuberim.
Rotvvila.
Rubeacum, vel Ruffachum.
Salisburgum.
Salodurum.
Sanctigallum, quæ & Gallopolis.
Scaphusia.
Schlesvvicum in Dania.
Schvveinfordia.
Sedunum in Vallesia.
Selestadium.
Selingenstadium ad Mœnum.
Spira Nemetum.
Stadenum in Saxonia.
Suitium in Helvetia.
Sunda, quæ & Stralesunda.
Suolla in Holandia.
Susatum.
Tarbatum in Livonia.
Thorunum in Borussia.
Tigurum.
Tremonia.
Treveris.
Tridentum.
Tugium.
Tullum.
Turckheimum in Alsatia.
Valentiana in Hannonia.
Vberlinga.
Veltkirchum.
Verda Saxoniæ.
Verda Sueviæ, quæ vulgò *Donavverda.*
Verdunum Lotharingiæ.
Vesalia superior ad Rhenum.
Vesalia inferior apud Iuliacos.
Vienna Austriæ.
Vienna Provinciæ.
Ulma.
Ultrajectum Holandiæ.
Undervvaldia, quæ & Sylvania.
Urania.
Uratislavia in Silesia.
VValckenrieda.
VVangena in Algovia.
VVarburga vel VVartburga.
VVetzflaria.
VVila vel Villa Turgoviæ.
VVila vel Villa Sueviæ, quæ & VVeilerstadium.
VVeissenburgum in Nortgovia.
VVeissenburgum ad Rhenum.
VVimpina.
VVindeshemum.
VVismaria.
VVormatia.
Zofinga.
Zvvickavia.

CORPUS

CORPUS

SACRI IMPERII ROMANO--GERMANI, IN SUA MEMBRA ET OFFICIA QUADRIPERTITUM,

quorum Status ex cunctis totius Imperii Occidentalis Gradibus & Ordinibus, cùm in eum modum aucti essent, ut difficilè & nimis impendiosum foret in unum omnes convocari, rerum publicarum deliberandarum, & legum generalium sanciendarum caussa, delecti fuerunt, ut vice cæterorum omnium consultarent.

Videatur Auctor Chronic. Colonien. folio 103. Georgium Alten in Chron. Noribergens. Behem in Chronic. Augustan. Munsterus libro 3. Cosmograph. Hertzogs in Chro. Alsat. fol. 143. Stumpfius in Chron. Helvet. lib. 2. in pr. Albinus in Chronic. Misniæ, fol. 321. Rauvvenus in Cosmograph. fol. 696. Abraham Saurius in Penu Notarior. in pr.

IV. Electores Ecclesiastici,
- [a] *Papa Romanus, S. Rom. Imperii Archipatriarcha Oecumenicus seu Universalis.*
- *Archiepiscopus Moguntinus, S. Rom. Imperii Archicancellarius per Germaniam & Sclavonias.*
- *Archiepiscopus Trevirensis, S. Rom. Imperii Archicancellarius per Gallias & Regnum Arelatense.*
- *Archiepiscopus Coloniensis, S. Rom. Imperii Archicancellarius per Italias & Insulas Marinas.*

IV. Electores Laici, *qui ex Decreto Sigismundi Imperatoris sunt* Archiprincipes,
- *Rex Bohemiæ, S. Rom. Imperii Archipincerna.*
- *Comes Palatinus Rheni, S. Rom. Imperii Archidapifer.*
- *Dux Saxoniæ, S. Rom. Imperii Archimarescalcus.*
- *Marchio Brandenburgiæ. S. Rom. Imperii Archicamerarius.*

a Hic primo loco ita ponitur in typo Coloniensis figuræ de anno 1587.

IV. [b] Reges: Die vier Hohen Königreich/
- *Romanorum.*
- *Franciæ.*
- *Poloniæ.*
- *Hungariæ.*

b Hos habet Saurius dicto loco.

IV. Patriarchæ,
- *Romanus.*
- *Constantinopolitanus.*
- *Aquilegiensis.* } hi duo successerunt in vicem Orientalium: { *Alexandrini.*
- *Ravennas.* } { *Antiocheni.*

IV. Primates,
- *Magdeburgensis.*
- *Lugdunensis.*
- *Strigoniensis.*
- *Gnetznensis.*

IV. Cancellarii,
- *Toletanus per Hispaniam.*
- *Cantuariensis per Britanniam.*
- *Strigoniensis per Pannoniam.*
- *Gnetznensis per Sarmatiam.*

IV. Archiepiscopi,
- *Salisburgensis.*
- *Rhemensis.*
- *Mediolanensis.*
- . . . .

IV. Epi-

IV. Episcopi,	*Babenbergensis.* *Misenensis.* *Ratisponensis.* *Herbipolensis.*
IV. Duces, Die vier Hohen Hertzogthumb/	*Saxoniæ*, vel, *Brunschvvigiæ.* *Bavariæ*; aliis, *Austriæ.* *Sueviæ*; aliis, *Pfallantiæ, vel Palatinatus.* *Lotharingiæ*; aliis, *Burgundiæ.*
IV. Archipalatini, Die vier Ertzpfaltzgraven/	*Rheni.* *Saxoniæ.* *Franciæ.* *Hungariæ.*
IV. Vicarii, *ex Reformat. Sigismundi Imp. lib. 2. c. 20. §. 2.*	*Austriæ.* *Mediolani.* *Sabaudiæ.* *Burgundiæ.*
IV. Vicarii, *ex vulgari Typo Coloniensi*,	*Brabantiæ.* *Inferioris Saxoniæ.* *VVestriæ.* *Silesiæ.*
IV. Landgravii, id est, Comites Provinciales,	*Thuringiæ.* *Alsatiæ.* *Hassiæ.* *Leuchtenbergæ.*
IV. Marchiones, id est, Comites Limitanei,	*Moraviæ.* *Brandenburgiæ.* *Misniæ.* *Badensis.*
IV. Burggravii, id est, Comites Castellani,	*Norimbergæ.* *Magdenburgi.* *Rheineckiæ.* *Strombergæ.*
IV. [a] Hærgravii seu Heregravii, id est, Comites militares, *seu verius*, Belli Duces.	*Brabantiæ.* *Nortmanniæ.* *Vngariæ.* *Ferrariæ.*
IV. Comites, Die vier Schlechtgraven/ sive Einfachgraven/	*Cliviæ.* *Sabaudiæ.* *Schvvartzenburgi.* *Ciliæ*; aliis, *Graciæ*, vel *Goritiæ.*
IV. [b] Pannerheri, id est, Bānnerarii, seu Bandophori, qui sunt Vexilliferi,	*Bavariæ.* *Mediolani.* *Austriæ.* *Poloniæ.*
IV. [c] Pfallantzgravii seu Comites Palatini,	*Sueviæ.* *Bavariæ.* *Franconiæ.* *Saxoniæ.*
IV. Liberi Domini seu Barones, Die vier Freyherrn/ vel Semperfreyen/	*Limburgi in Franconia.* *VVesterburgi.* *Thusis & Rharæ,* *Aldenvvaldiæ.*

[a] Hos quatuor ita ponit Hertzog. in Chron. Alsat. fol. 143.

[b] Idem Hertzog. d. lo. & Ravvē in Cosmograph. folio 696.

[c] Hi 4. confirmantur auctoritate Speculi Saxonici, & VVichbildi Magdeburgensis.

IV. Strenui

IV. Strenui Comites, Die vier Ritterliche Graven / qui à quibusdam etiam vocantur Heergraven /
- *Flandriæ.*
- *Tyrolis.*
- *Altenburgi.*
- *Ferrariæ:* Fortè, *Ferreti*, id est, Pfirdt.

IV. Domini Provinciales, Die vier Landtherren /
- *Mirandulæ.*
- *Scalæ, id est, Veronæ.*
- *Paduæ seu Patavii,*
- *Mediolani.*

IV. Abbates,
- *Fuldensis.*
- *Campodunensis.*
- *VVeissenburgensis.*
- *Murbacensis.*

IV. Domus, Die vier Häuser /
- *Austria,*
- *Saxonia.*
- *Braunschvvigia.*
- *Bavaria.*

IV. Insulæ.
- *Sicilia.*
- *Anglia.*
- *Suecia.*
- *Cyprus.*

IV. Milites vel Equites, Die vier Ritter / aliis Erbritter /
- *Andelaviæ.*
- *Meldingæ.*
- *Strundecktæ.*
- *Fravvenbergæ.*

in quorum decessorum loco surrogati sunt
- *VVeißbach in Misnia.*
- *Carlvvitz in Misnia.*

IV. Marescalci, Die vier Haupt Marschälck /
- *Bappenheimi,*
- *Juliaci.*
- *Misniæ.*
- *Finstingiæ*; aliis, *Friesingiæ.*

IV. Ambacti seu Ministeriales, Die vier Diener / sive Amptleuthe /
- *Misniæ*, apud Albinum in Chron Misn. fol. 321.
- *Rhinfeldiæ*, apud Stumpfium in Chron. Helvet lib. 12. cap. 12. in princ.
- . . . .
- . . . .

IV. Advocati, Die vier Landvoigte / sive Landvögt /
- *Misniæ*, apud Albinum, dict. loc.
- . . . . . .
- . . . . . .
- . . . . . .

IV. Venatores, Die vier Ober Jäger /
- *Carinthiæ*, apud Munsterum in Cosmograph. fol. 690. in princ.
- . . . . . .
- . . . . . .
- . . . . . .

IV. Venatores inferiores.
- *Horni, sive Hurni,*
- *Vrachi.*
- *Schomburgi.*
- *Metschi in Rhætia Curiensi.*

IV. Officiales hereditarii, Die vier Erbämpter /
- *VValdburg Dapifer.*
- *Radach Pincerna.*
- *Marckdorff Marescalcus.*
- *Kemnat Camerarius.*

IV. Servi vel Ministeriales, die vier Knecht /
- *VValdeck.*
- *Hirten à Fulch*; aliis, *Herren à Filchen.*
- *Arnsperg*, vel *Arensperg.*
- *Rabnavv, vel Rabenavv.*

IV. Dapi-

IV. Dapiferi hereditarii, Die vier Erbtruckfessen/
- *VVellersvvalde*, apud Albinum fol. 321.
- . . . .
- . . . .
- . . . .

IV. Coquinarii, id est, Magistri Coquinæ, Die vier Erbküchenmaister/
- *Seldeneck*.
- . . . .
- . . . .
- . . . .

IV. [a] Civitates Inaugurales, Die vier Cronstätt/
- *Aquisgranum*.
- *Arelatum*.
- *Mediolanum*.
- *Roma*.

IV. Civitates Imperiales, [b] κατ᾽ ἐξοχὴν sic dictæ, Die vier Hauptstätte.
- *Augusta*.
- *Aquisgranum*.
- *Metum*.
- *Lubeca*.

IV. Civitates Regales, Die vier Königliche Stätte/
- *Neapolis*.
- *Lutetia*.
- *Cracovia*.
- *Buda*; aliis, *Hafnia*.

IV. Civitates Electorales, Die vier Churstätte/
- *Praga*.
- *Heidelberga*; aliis, *Amberga*.
- *VVittenberga*.
- *Custrinum*.

IV. Emporia, Die vier Handelstätt/
- *Massilia*.
- *Moguntia*; nunc, *Francofordia*.
- *Venetia*.
- . . . . . . nunc *Antwerpia*, vel *Ambsterodamum*.

IV. Burgi, id est, Castra,
- *Altenburgum*.
- *Magdenburgum*.
- *Rotenburgum ad Tuberim*.
- *Meckelburgum*; aliis, *Lucelburgum*.

IV. Pagi, Die vier Dörffer/
- *Bamberga*.
- *Vlma*.
- *Hagenovia*.
- *Selestadium*.

IV. Vici, Die vier Flecklein/
- *Ingelheim*.
- *Altdorff*; aliis, *Altrip*.
- *Liechtenavv*.
- *Denckendorff*; aliis, *Deckendorf*.

IV. Villæ, Die vier Weiler/
- *Orlamunda*, apud Albinum fol. 321.
- . . . .
- . . . .
- . . . .

IV. Bergæ, id est, Montes, Die vier Bergen/
- *Munsterberga*.
- *Fridberga*.
- *Heidelberga*.
- *Norinberga*.

IV. Rustici, Die vier Bauren/ sive Baumdurer/
- *Colonia*.
- *Ratispona*.
- *Constantia*.
- *Salisburgum*.

[a] Niem in Nemor. unionis, lib. 6. c. 33. fol. 484

[b] Baurmeist. lib. 2. cap. ult. num. 16.

(****) ELEN-

ELENCHUS
CONSTITUTIONUM IMPERIALIUM HOC PRIMO TOMO COMPREHENSARUM, INDE A PRIMORDIO IMPERII GERMANI usque ad præsentem ætatem.

30. Clo-

102. Se-

271.Con-

accepta-

LECTO-

LECTORI CANDIDO ET BENEVOLO.

NON dubito fore plerosq; , Lector Candide & Benevole, qui hoc genus Collectionis leve, & non satis dignum Constitutionum Imperialium nominibus judicent, quum relata legent Tuistonis instituta, & Herminonis, & Franci, & ejusmodi consimilia, de quorum fide & auctoritate parum constans & incerta fides est. Sed hi erunt ferè, qui expertes rerum publicarum, ne dicam bonæ mentis, nihil rectum, nisi quod ipsorum distorto judicio conveniat, putabunt. Hi, si didicerint, Leges non demonstrationibus constare, sed [a] opinionibus, atq; ad usum & commodum hominum singulorum esse inventas, easq, solis majorum institutis judicari, non admirabuntur, nos in Monarcharum nostrorum constitutionibus colligendis opiniones vulgarias esse secutos. Nam ad Tuistonem (sic enim apud Tacitum est legendum) & Herminonem, &c. auctores, constantissimo omnium Historicorum consensu referuntur, quæ nos ex Aventino & Trithemio Abbate verbatim exscripsimus: nō quòd ita esse arbitraremur, sed quia summis illis viris sic visum fuisse videbam, ut primam legum nostrarum originem ad Deos referrent, more cæterarum nationum. Etenim [b] apud Ægyptios quoque Minos suarum legum Mercurium auctorem finxit, Minos apud Cretenses Jovem, Lycurgus apud Lacedæmonios Apollinem, Zamolxis apud Getas Vestam, Numa Pompilius Romanorum Rex a Dea Ægeria, vel (ut alii volunt) ab una ex Musis leges accepisse dicitur. Et semper persuasio seu Divinitatis vel Sanctitatis visa fuit habere singularem & propè vnicā energiam in obedientia hominum, qui nulla re magis quam religiositate moveri possunt. Si quid autem in veris Imperatorum & Regum nostrorum Constitutionibus dubietatis occurrerit, de qua certior fieri cupias, fac sedes (mi Lector) ut ex te rescifscam; & dabo operam, ut tibi omnem objectum scrupulum ex animo expectorem tuo, tibiq; fidem & integritatem meam ita comprobem, quò ex incerto fias certissimus. Interim vale, & operâ meâ (si placet) utere.

[a] Giphani[a] apud Picc[...]tū in Isagog in lection. Aristot. &c. fol. 217.

[b] Steph Niger in Expo[...]sit. Carm. Pythag.

MARQVARDVS FREHERVS CONSILIARIUS ARCHIPALATINUS ELECTORALIS, IN Comment. ad Constitutionem Adolphi Imperatoris.

IN Curiis Cæsarum, quæ rogante Cæsare, & pro tribunali sedente, liberrimo ordine suffragiis in commune ferebantur Leges, aut super quæstionibus ex facto ortis sententiæ dicebantur, legis vim & ipsæ habituræ, & similium deinceps caussarum fata compositura (ut Imp. Theodosius loquitur l. 3. C. de legib.) eas non inepte Curiatas indigitare possimus; non eo quidem sensu, quo olim Curiata apud Romanos Comitia dicebantur, sed tamen à Curiis nihilominus nomen trahentia. Atque utinam hoc genus Curiatæ, quarum in tot Curiis per aliquot secula magnum numerum natum esse credibile est, plures emergerent. non dubitaremus eas eodem loco habere, quo Νεαρὰς illas Cæsarum Orientalium, de quibus recuperatis habet res litteraria quod gratuletur; & quo Extravagantes pauculas Friderici & Henrici, quas Corpori Juris adjicere, & glossis commentariisq; amplissimis illustrare dignata est superior ætas. Mallemus certe etiam dubiis & controversis quæstionibus in foro obortis, decisionem è talibus petere, quam è nescio quibus Consultoribus & rhapsodis.

TUISCONIS

TUISCONIS MONARCHÆ GERMANORUM ET SARMATARUM

ANNO Mundi 1910.

LEGES ET INSTITUTA.

SAcerdotibus duntaxat animadvertere, vincire, verberare permisit: non quasi in pœnam, aut Ducis iussu, sed velut Deo imperante.

2. Virorum fortium facta, quæ exemplum posteris essent, carminibus celebrare instituit.

3. Lucos & nemora, in quibus res divina perpetraretur, consecravit. Arbitrabatur, cœleste numen pro magnitudine sua, nec parietibus cohiberi, nec in ullam humani oris vultusque fluxæque rei speciem adsimulari debere: cùm secretum illud ab omni contagione fecis terrenæ sola reverentia videatur, cuius effigiem formamque quærere, imbecillitatis sit humanæ.

4. Auspiciorum sortiumque disciplinam edocuit, ex quorum observatione Sacerdos publicè priùs Deum precatus, cœlum suspiciens, futuros eventus interpreterur.

5. Jussit & ædificia magis necessaria pro cœli iniuria vitanda, quam ambitiosa, extruere; oppida condere parva, attamen munitis natura locis.

6. Qui inter suos ius dicerent, Principes regionum atque pagorum constituit; controversiasque minuere præcepit.

7. Nulli certum modum agri, aut fines proprios habere permisit: sed Magistratus ac Principes in annos singulos gentibus cognationibusque hominum, qui unà coierunt, quantum eis, & quo loco visum erat, attribuebant agri: atque anno pòst, aliò transire cogebant, ne latos fines parare studerent, potentioresque humiliores possessionibus expellerent: néve accuratiùs ad frigora atque æstus vitandos ædificarent, ne qua orirerur pecuniæ cupiditas. qua ex re factiones, dissensiones nascerentur, ut animi æquitate plebem continerent, cum suas quisque opes cum potentissimis æquari videret.

8. Victum & amictum parabilem comparari iussit, ut quæ in lacte, caseo, carne, pellibus, & parvis rhenorum tegumentis consisterent.

9. Adulteria præsenti pœna cohibuit: nulla publicatæ pudicitiæ venia.

10. Ab parvulis duriciæ ac labori studere sobolem præcepit, ut qui diutissimè impuberes permanerent, maximam inter suos ferrent laudem. hoc ali staturam, ali hoc vires, nervosque confirmari putabat.

11. Intra annum vicesimum fœminæ noticiam habuisse, in turpissimis haberi iussit rebus, quò sera iuvenum ætas, eoque inexhausta pubertas foret: nec virgines festinarentur, sed eadem iuventus, similis proceritas, pares validique miscerentur, ut robora parentum liberi referrent.

HERMINONIS MONARCHÆ GERMANORUM

Anno Mundi 2070.

LEGES ET INSTITUTA.

DIsciplinam militarem instituit, remque militarem ita colere docuit. Quotannis aliquot millia armatorum bellandi causa suis ex finibus educebantur. reliqui, qui domi remanserant, se atque illos alebant. Hi rursus invicem anno pòst in armis erant: illi domi remanebant. Sic neque agricultura, neque usus belli intermittebatur.

2. Mercatoribus dabat ad subditos aditum magis eò, ut quæ bello ceperant, quibus venderent, haberent, quàm quò ullam rem ad se importari desiderarent.

3. Vinum ad eos omninò importari non sinebat, quòd ea re ad laborem ferendum remollescere homines atque effœminari arbitrabatur.

Anno Mundi 3547.

MARCOMIRI. I. REGIS FRANCORUM

INSTITUTUM DE MONARCHIA IMPERII FRANCICI.

Ex Trithemio.

ANNO Regni sui XX. MARCOMIRUS Rhenum transgressus, cum Gallis Cisrhenanis bellum habuit, plures occidit, terram occupavit, quam fratri Sunnoni tuendam, ut Duci vel Subregulo, commendavit.

Anno Mundi 3562.

ANTHENORIS. I. REGIS FRANCORUM

CONFIRMATIO INSTITUTI MARCOMIRIANI.

Ex Trithemio.

ANNO ANTHENORIS XII. Sunno patruus eius obiit, qui reliquit duos filios, Marcomirum & Hectorem; quorum primus in Rheno obiit, secundus loco patris sub Rege Anthenore Comitatum *a* administravit trans flumen Rheni. Priamus à fratre Anthenore Rege constitutus est Princeps terræ Septentrionalis, quam noviter acquisierant, id est, circa mare Germanicum. Ex his multi Principes sunt nati, per successum temporis, quorum Hunibald plures commemorat, alii Duces, alii Comites, sed omnes sub nutu permanebant unius Regis.

a sc. Holandiæ.

2. Reliquit Sunno & alios quatuor filios, ex quatuor aliis concubinis procreatos, qui non computantur inter Duces, lege Sicambrorum vetante, quæ interdixit liberis de prima uxore superstitibus, filios sequentium Principes vel esse vel nominari. quam legem *b* CAMBRA ludit Regina, ne Regnum confunderetur.

b Hæc fuit Anthenoris coniunx.

Anno Mundi 3698.

BASANI REGIS FRANCORUM

LEGES ET INSTITUTA.

Ex Trithemio.

REGIS imperio nemini contradicere etiam in minimo licebat sub pœna mortis indubitata.

2. Restem seu funem, ubicunq; pergebat, sibi anteferri iussit, & gladium, in signum iustitiæ, quam adeò tenaciter servabat, ut nec filio, nec fratri, nec Principibus, nec Ducibus, imò nulli parceret, qui vel modicum contra legem æquitatis, quam posuerat, commisisset.

3. Rapinam, furtum, adulterium, dolum, fraudem, & omnem iniuriam sive contumeliam inter Sicambros fieri sub pœna mortis lege notavit, omnesq; vel parum in his contra legales sanctiones peccantes, sine aliqua misericordia punivit.

4. Filium habuit iuvenem nomine Sedanum. Hic cum iuvenili concupiscentia abstractus, cum uxore cuiusdam viri humilis conditionis perpetrâsset, quod lege patris novit prohibitum, accusatus à marito fœminæ iudicatur ad mortem. Et cum Proceres rogarent pro filio, pater respondit; Non licet viri contra iustitiam militare. facilius est ventum retinere in aëre flantem, quàm Basani mentem à lege, quam tulit, revocare sive deflectere. Hæc audientes Sicambri Principes tacuerunt. Rex ad filium inquit; Non ego te fili occido, sed lex, quam sciens prævaricatus es. apprehensumq; filium propria manu truncavit.

5. Accurrens mater truncati adolescentis lachrymans & furens contra Regem intemperantia muliebri exagitata clamavit: O crudelis tyranne, non Rex, qui crudelitatem sub legis titulo exerces, quomodo parces aliis, qui proprium filium interemisti? Cui Rex coram omni populo dixit: Mulier tuum est obedire marito, Regi non exprobrare. Iuro tibi per Deum meum Saturnium Jovem, quoniam nisi essem ira commotus, & te hac ipsa interficerem hora, quæ mihi semper fuisti charissima. Post dies octo Rex iudicio Principum & Procerum Regni mulierem repudiavit, & ad patrem Regem Orchadarum remisit.

6. Sacra renovavit, Sacerdotes in templo Jovis constituit, viros Græcè & Germanicè doctissimos in vaticinio, in somniis, in iudicio stellarum, in ethicis, in physicis, & in metaphysicis, qui consilium sanum & rectum Diis inserentibus, dare possent cunctis interrogantibus eos in quacunque necessitate.

7. Rege, qui summus erat Pontifex, absente, penes Sacerdotes summa decretorum erat potestas, persona Regis excepta, in quam non iudicabant.

8. Ad templum Palladis Venerisq; Tritoniæ Deæ solas virgines constituit Sacerdotes, ad quas certis temporibus ingredi viris passim cunctis licebat, uxoribus non copulatis, & agere in templo

Veneris

Veneris, quod ipsum nomen eius sonat. Quæcunque sacerdos tali concubitu concepisset, fœtum Palladi offerebat non occidendum, sed perpetuò ad serviendum. Qui ex his talibus Tritonicæ sacerdotibus consecutus fuisset uxorem, post puerperium sanctus & Diis proximus laudabatur. Post primum partum unaquæq; templum deserere cogebatur, quia iam Veneri suam pudicitiam sacerdos mater obtulit, & cui voluisset nubere potuit.

CLODOMERI. I. REGIS FRANCORUM

Anno mundi 3720.

RESCRIPTUM AD GALLOS TERRAM occupatam repetentes.

CLODOMER Rex Magnus, Satrapis & populis Gallicanis. Miramur de vestra temeritate, quòd terram à nobis quæritis recipere, quam progenitores nostri olim à vestris iure belli, sicut ab inimicis suis, à quibus multas acceperunt iniurias, iusta vicissitudine obtinuerunt. Cogitate vires vestras nostris impares, & cessate ab hac temeritate vestra. Quòd si contra nos venire vultis, statuimus vobis non fracti animis occurrere, & defensare gladio, quod gladio maiores nostri acquisiverunt.

Ex Trithemio.

ANTHENORIS. II. REGIS FRANCORUM

Anno mundi 3807.

LEX DE NON IMMOLANDIS HOMINIBUS.

PROHIBUIT homines & filios hostium, Diis immolari. Quæ constitutio, quia Sacerdotum consilio & assensu decreta fuit, inviolabilis permansit.

FRANCI REGIS FRANCORUM

Anno mundi 3949.

EDICTUM DE NOMINE FRANCORUM.

POPULUS Regem postulavit & Principes, quatenus perpetuo sancirent edicto, se non ampliùs Sicambros vocari, sed Francos. Placuit hæc postulatio Regi, utpote qui nominis sui cuperet immortalitatem consequi, & suo gentem vocabulo insigniri.

CLOGIONIS. I. REGIS FRANCORUM

ANNO CHristi 11.

REPETITIO INSTITUTI DE MOnarchia Francica.

ANNO Regni sui X. CLOGIO Rex filium suum secundogenitum, nomine Phrisum, ad instantiam matris & Principum, Ducem constituit illius regionis, quæ posteà ex nomine eius dicta est Phrisia usque in præsentem diem contra Cimbrorum & Orchadum incursiones.

2. Post annos X. permittente CLOGIONE Rege cunctisque Francorum Proceribus, Phrisus in Regem fuit sublimatus, ea tamen conditione, ut Reges Phrisiæ omnes, sicut & reliqui Duces, Regi Francorum perpetuò manerent subiecti, & ut tributum Francis penderent annis singulis boves CCLX. butyri puri talenta XX. & caseorum Regalium tria milia; & cum Francis more cæterorum amicorum, contra hostes quoscunque dimicarent.

Anno Christi 3.

HERIMERI REGIS FRANCORUM

LEX DE NEGLIGENTIA DVcum, & eorum pœna.

IN poteſtate Ducali conſtitutus ſub Rege Francorum Princeps, diligenter provinciam tueatur ſibi commiſſam. Quod ſi cuius negligentia hoſtes terram noſtram vaſtando invaſerint & gentem læſerint, aut ſi rebus ſpoliaverint incolas terræ, marſupio Regis communi dimidium pendat bonorum ſuorum, & amplius ne ſit Dux Princeps, ſed privatus vivat honore. Si volens introitum hoſtibus permiſit, ſepeliatur vivus, aut capite plectatur, & uxores cum liberis & bonis rebuſque omnibus Regis miniſterio cedant.

Anno Christi 309.

CLOGIONIS. II. REGIS FRANCORUM

FILIIS HELENO ET RICHIMERO MInorennibus, in Regno fuit prælatus patruus eorum CLODOMER, quia

LEGE Francorum erat interdictum, ne quis promoveretur in Regem, priuſquam quartum atque viceſimum compleviſſet annum ætatis.

Anno Christi 323.

CLODOMERI. II. REGIS FRANCORUM & Procerum Regni

RESCRIPTVM AD PETITA TVRINgorum auxilia contra Suevos.

DUCE *a* Genebaldo fratre noſtro chariſſimo referente, dudum intelleximus, quæ fuerit inter vos, amici Doringi, & Suevos cauſſa diſſidii, & earum, quæ hodie foribus inſtant, occaſio turbationum. Vobis nos ex multo fatemur tẽpore confœderatos, & ius contracti violare fœderis nec volumus quidem ullatenus, nec debemus. Sed vos ipſi luce iam clarius, optimi Doringi, cernitis, in quantis Regnum Francorum verſetur periculis, quoniam nobis Romani cum Gallis quotidie præ foribus imminent, diligentiſſimè obſervantes introitum noſtrum, ſimul exitum, ſi quolibet occaſione Regnum queant ſubvertere noſtrum, quod progenitores noſtri, multi ſanguinis effuſione vix tandem acquiſitum ſtabilire potuerunt. Propterea cautum Francorum nequaquam eſt viſum conſilio, his præſertim periculoſis temporibus, populum dividere, neglectiſque propriis aliena defenſare, cum ad alterum Diis propitiantibus forſan poſſimus ſufficere; utrumque autem, hoc eſt, noſtrum Regnum & veſtrum his diebus ab hoſtium incurſione tueri noſtra non ſit in poteſtate. Nimia denique locorum diſtantia nos plurimum impedit, ne vobis contra Suevos tam crebrò poſſimus conferre ſuffragium, cum illi principium Rheni fluminis teneant & ortum, nos verò ultima oſtia & occaſum. Veruntamen ne vobis omninò videamur defuiſſe amicis, noſtro conſilio placuit, ut Nuncios ad Suevos dirigamus noſtros atque Legatos, per quos triennales rurſum vobis inducias obtineamus & treugas. Intereà conſilium habeant Doringi, ut cum Suevis vel pacem conſequi valeant æternam, vel alio quocunque medio neceſſarium defenſionis murum interponant, hoc eſt, vel ex ſuis vel ex alienis gentibus amicis.

a qui primus Dux Francorum.

Anno Christi 395.

DAGOBERTI. I. REGIS FRANCORUM, DUCUM POPULIQUE REGNI

RESCRIPTVM AD VALENTINIANVM IMPER. ROmanorum, tributa exigentem, pro libertate Francorum.

FRANCORUM ſempiterna libertas tributum imponere nationibus cæteris conſuevit, non ſolvere. Tu autem, qui robore Francorũ abſente, cum paucitate inermi pugnaſti, & dolo non fortitudine

titudine vicisti, si te à Francis exigendi tributum ius habere confidis, veni cum volueris, & gladio nos liberrimos & esse semperque fuisse, & te servum ostendemus. His te facimus certiorem, ne super hac re quenquam ad nos mittas inermem, quippe qui vitam potiùs dare contendimus, quàm perdere libertatem.

GENSERICI REGIS ET IMPERATORIS CARTHAGINENSIS

Anno Christi 471.

CONSTITVTIO DE PRIMOGENITVRA REGNI.

GIZERICUS iam senex decedens testamentum condidit, in quo quum alia multa Vandilis mandaret, tum ut per manus eius Regni successores illi propinquiori ex genere virilis prolis traderentur, & ex his qui ætate præcederent. Procopius lib. 3.

THEODORICI REGIS AVGVSTI ROM. LEGES.

Anno Christi 492.

IUBEMUS milites cum Romanis civiliter vivere: Provincias ab incursatione hostili defendere.

2. Ducibus imperamus, ut armis creditos populos tutentur: abstinentiam iusticiamque sectentur, æmulenturque veterum Romanorum prudentiam, uti Provinciales planè intelligant atque sentiant, eos à Principe Romano datos esse Rectores.

THEODORICI REGIS AVGVSTI ROM. SACRA

Anno Christi 509.

AD BVRGVNDINORVM, HERCVLORVM, VARINORVM, & Turogorum Reges; pro pace & mutua auxilij unitate adversus æmulum Imperij Francorum Regem.

PRINCEPS absq; iusticia nil aliud profectò est, quàm gentium latro publicus. Quippe ubi leges regi, non regere solét, pro iure libido & licentia invadit, maliciosus, fallax, versutus, sapiens nominatur: calliditas & astutia, prudentia appellantur; pro æquitate superbia, pro abstinentiâ avaritia, pessima vitia sub specie virtutum dominantur. Ambæ pestes invident, rapiunt, opprimunt, aliorum opibus inhiant, omnes pro hoste ducunt, cuncta sibi servire adpetunt.

2. Hac via nuper ATTILA grassatus, etsi Vessogetarum robore fractus, furoris tamen sui heredem & successorem reliquit *a* LUDOVICUM Regem Francorum, qui iam pridem (ut est natura mortalium avida imperii, & præceps ad explendam animi cupidinem) animo Imperium orbis invasit, & tantos sibi spiritus, tantam sibi arrogantiam sumpsit, ut neminem secum dignitate exæquari velit. ALARICO Vessogerarum Regi, citra affinitatis affectum, vinculo societatis, fidei sacramento violato, nefandum & impium indixit bellum. Nemini dubium esse potest, quin superatis Gothis, signa victricia in vos convertat. *a* Clodoveum.

3. ENRICUS genitor Alarici non solùm opibus, pecunia, stipendiis vos adiuvit, verùm etiam ab hostium impetu & oppugnatione defendit: vires Romanas à cervicibus vestris avertit. Obsecro itaque atque obtestor per ea beneficia, uti cum amicis meis, vestri quoque ad Francos, LUDOVICUMQ. legentur, qui verbis omnium nostrûm, ut pote maximorum, & opulentissimorum Regum, nuncient, velle & censere, eos ab armis discedere, ita seque illisque dignum esse.

ANASTASII IMP. AVG. ET THEODORICI REGIS AVG. ROM. LEGATIO

Anno Christi 515.

AD THEODONEM DVCEM ET CAETEROS Bavariæ Proceres; ut se Imperio Romano subijciant.

ETSI Imperatores Romani, rerum præsides, rectoresq; mundi, iniuriæ contumeliæque haud temere obliviscantur, & his duntaxat, qui promeruerint, amicitiã dare consueverunt, sanctissimus tamẽ atq; fælicissimus Imperator ANASTASIUS Cæsar Augustus, memor rerũ humanarum, nec ignarus ludi fortunæ, & quòd illi, qui aliena iniustè invaserunt, Deo optimo maximo pœnas

reddiderunt, gratiam facit, pacem & societatem ultrò vobis, ô Boii Proceres, offert: provinciam, quam occupastis, licet armis & ferro recuperare facile esset, ut humano parcatur sanguini condonat. Vos in clientulos accipit, Reipublicæ Romanæ socios adsciscit, quos omnibus viribus defendet ac tutabitur, atque ab iniuriis Barbarorum adseret. Pro his beneficiis, sicuti certæ pignus amicitiæ, sane exiguum est, quod postulat, annuum nimirum munusculum. Quid stolidius est, quàm quæ citra periculum comparare possis, malle sanguine tuorum tentare, & incerta pro certis amplecti? Consuevit Deus summus & immortalis, quò gravius ex commutatione rerum homines doleant, his secundiores interdum res concedere. Nemo igitur compos mentis victoriâ insolenter gloriari solet. Quàm fragiles, quàm incertæ sint res humanæ, quotidie videmus: ipsæ sæpius in adversa commutantur, & tum maximè, ubi quæ ultrò offertur secunda fortuna sordescit.

2. Proinde ne quid temerè committatur, Dux vester Theodo cum paucis ad THEODERICUM in Italiam proficiscatur; ibi de communibus negociis consultabitur. Nihil esse æquius ac utilius, nemo vestrûm est, qui inficias ibit aut ambiget. Haud credo vos tam superbos esse, qui hanc benignitatem atque clementiam ultrò oblatam flocci faciatis: quæ omnibus modis, si negaretur, ambienda foret. Diuturniorem impunitatem haud unquam suprema & æterna illa cœli maiestas hostibus Imperii Romani concessit. Sacrosancta est Roma, & curia superûm; Princeps Romanus Deus & Dominus est orbis terrarum. ALARICUS & ATTILA, qui lædere Romanam maiestatem ausi fuerunt, subitò interierunt, raptati ad inferos æternis suppliciis mactantur.

Anno Christi 526.

GILIMERIS REGIS ET IMPERATORIS CARTHAGINENSIS

RESCRIPTUM AD IUSTINIANUM IMP. de depositione Regis, & primogenitura Regni.

IMP. CÆS. FL. JUSTINIANUS AUG. Gilimeri Regi salutem. Impiè facis minimeque dignum Gizerichi testamento, quod Ilderichum legitimum Regem in custodia teneas, quum brevi post tempore tibi liceret ex lege omnino succedere: nūc verò ut modicum prævenias tempus, iura prodis, & regni nomen in tyrannidem convertis. Hunc igitur hominem sine donec vivat regni saltem imaginem habere, ageque tantum quod regem deceat, & avi tui Gizerichi mandatum circa regni successionem expostulat, ut quod nunc iniustè possides, ex æquo retineas. Hoc si in animum induxeris, & res tibi feliciùs & nostra simul amicitia provenerit.

IMP. CÆS. FL. JUSTINIANUS AUG. Gilimeri Regi salutem. Nos cùm te minime nostris monitis adversaturum putaremus, priorem tibi Epistolam scripsimus: quando verò tibi placet regnum hoc pacto habere, tibi habe quod fortuna ex ipso tribuerit. Tu autem Ilderichum & Amerem luminibus cassum eiusque fratrem ad nos mitte, solatium habituros quale poterunt, qui regno aut oculis sunt privati: quod si minimè feceris, nos profecto coges amicitiâ relictâ, fœdereque, quod cum Gizericho eiusque successoribus gessimus, soluto, te non solum armis petere, sed pœna quali possumus persequi.

GILIMER REX JUSTINIANO IMPERATORI salutem. Neque Ego per vim regnum accepi, neque contra meos propinquos quicquam iniustum perpetravi. Ilderichum enim nova quærentem in familiam nostram, Vandilorum Gens magistratu deiecit, meque tempus & ex lege ætatis honor in regnum vocavit. Talem enim quendam virum bonum regnum expostulat, qui nec alienas ab re curas persequatur. Tu verò item rex curiosè facis ac iniustè, aliena curare: quod autem fœdera solves nobis bellum inferendo, respondere sum paratus, quibus potero viribus obtestans atque fidem expostulans, simul & iusiurandum Zenonis cuius tu successor exstitis.

Anno 527.

EIUSDEM RESCRIPTUM, QUOD IMperatore Germana indignum sit, ut se Græcorum Regis potestati & Imperio subiiciat.

GILIMER REX Pharæ Duci salutem. Quod mihi das consilium multas habeo tibi gratias: Servire tamen a inimico, qui magnopere me læsit, nequaquā existimo tolerandum, à quo pœnas potius optaverim sumere, si Deus propitius fuisset, qui nunquā neq; ingratum aliquid à me nec mali quicquam passus, belli adversus me occasionem omni culpa vacantem sumpsit, Meque ad hoc fortunæ compulit. Belisarium non video cur etiam feram, quamquam & ipsi, pariterque & Imperatori quum sint homines, non absurdum aliquid accidere posse, quod fortasse nolint. Ego verò tibi plura scribere non habeo, præsens enim fortuna omnem mihi eripuit cogitationem. Sed vale mi care Phara. Datum in Pappua apud Maurusios.

a sc. Iustiniano Imperatori.

ATHA-

ATHALARICI REGIS AVG. ROMAN. RESCRIPTVM.

Anno Christi 528.

PRO GOTHIS AD BELISARIVM, SVPER provinciis legitimo iure belli quæsitis.

LITERAS quas nuper optime Belisarie scripsisti, monitionem quidem veram ad alios fortâsse quosdam homines, non autẽ ad nos Gothos præ se ferre videntur. Nos enim nihil ex Imperatore Iustiniano possidemus, neq; ita insani sumus. Siciliam namq; omnem nostram existentem belli iure acquisivimus, cuius promontorium unum Lilybei est arx. Si autem Theoderichi permissu soror eius Vandilorum regi locata hanc cuidam in Siciliæ mercatu tribuit utendam, nihil ad rem, neque hoc quodcunque huiusce modi vobis conquerendi occasionem præbere debet. Tu igitur Dux ex æquo nobiscum age, si non ut hostis, sed amicus esse cupis his qui nobis fœderis solutionem dissuadent. Refert enim quum amici quidem in pace aut inimici in pugna decernere sunt apti. Nos Justiniano Imperatori de his cognoscendis curam permisimus, ut quæ sint legitima & iusta iudicet. Cupimus ut tua consilia salutaria atque optima sint, ac Imperatoris tui celeriter expectare sententiam.

THEODAHATI REGIS AVG. ROMANOR.

Anno Christi 536.

PACTVM CVM IVSTINIANO IMPERATORE, de tradendis ei Imperij Occidentalis habenis.

NON equidem ipse ad id regium culmen, ut adventitius & peregrinus perveni, quippe qui ex avunculo rege sim genus sortitus, & pro eius nutritus hic dignitate, bellorũ verò ac bellicæ turbulentiæ sum equidẽ non omnino peritus. Cum .n. in audiendis literarum optimis disciplinis exercitus sim, & in eas studium meum omne contulerim, contigit sane, ut à bellicis hisce perturbationibus quam longe semotus, ad id demum venerim, ut haud quaquam decere me ducam, pro terrestris Imperii & bonorum præsentium cupiditate, vitam ut in discrimine agam, sed ab his potius ut procul absint: nimirum cui neutrum sit voluptati, tum quia alterum satietate metimur, nam & suavitudinum omnium satietas est: tum quia insolentia ipsa desuetudoque in anxietates plerunque & turbas inducunt. Ipse igitur, si modo mihi prædia sint, quæ aureos ducentos & mille quotannis ferant, parvi equidem sum regnum facturus, tibique statim Gothorum & Italorum permissurus Imperium, ut qui longe malim terræ cultor sine negotio esse, quam in imperatoriis curis vitam hanc ducere, vicissim in pericula transmittentibus. Remittes ergo quam celerrime hunc ad nos virum, cui cum Italiam ipsam, tum & res cæteras tuo sim nomine traditurus.

Propter has literas ignaviæ & perfidiæ notatus Rex postea a suis desertus & occisus est. Non enim Iustiniano Græco Cæsari, sed Ordinib. Regni Imperium resignare debebat.

JUSTINIANUS IMPERATOR THEODAHATO Regi. Sapientem te esse ante hac auditu & fama perceperam, nunc verò experientia doctus intelligo, quandoquidem animo destinaveris tuo, belli eventum non opperiri: quod utique plerique perpessi, elusi demum in rebus maximis sunt, & te quidem haud quaquam de cætero pœnitebit, ex hostibus nos tibi amicos fecisse: à nobis verò quæ postulas, impetrabis, & ad hæc quidem accedet, quod honoris causa, Romanorum omnium primus describi imposterum poteris. Nunc itaque Athanatium Petrumque misimus, ut confessione inter utrosque nostrum res confirmentur. Venturus & statim est ad te Belisarius, omnibus inter nos rebus conventis finem interpositurus.

VITTIGIS REGIS AVG. ROMANOR.

Anno Christi 536.

ORATIO AD PROCERES DE PROVINCIIS Imperij remotioribus in instanti periculo dedendis.

NON equidem, o viri sanguine mihi propinquiores, quæ grata potius sint quàm utilia commonefacturus, vos huc convocavi: Sed ut benigne auscultandô præsentibus de rebus pro vestra nunc dignitate in medium consulatis: His namq; quibus facta iccirco non ex voto procedunt, quia necessitati haud quaquam, cum opus est, parent, profectò ut moderari eundem in modum præsentia velle, nil prorsus conduxerit. Cætera quidem ad bellum parata nobis egregiè sunt. Sed Franci obstant, quibus iampridem nobis hostiliter adversantibus, etsi cum magna nostra ut corporum, ita & rerum iactura ad resistendum tunc vires fuere, cum aliunde nobis nil occursaret hostile; nunc tamen cum in alios ire omnino cogimur hostes, cum Francis inceptum necessariò solvendum est bellum, & ea primum de causa, quia si hostes nobis sint hi permansuri, cum Belisario contra nos arma sine mora consociabunt: Nam qui unum eundemque habent hostem, ut invicem & benevolentiam concilient & fœdera inter se iungant, rerum natura ipsa induxerit. Proinde si inhostiles utrosque exercitus seorsum & ipsi partitis copiis bellum his intulerimus, id procul dubio relinquetur, ut ab u-

trisque vincamur. Satius itaque erit ut paulo imminuti, maiorem nostri Imperii partem firmius tueamur, quàm omnia possidere dum cupimus, cum totius Imperii viribus, hostium insultibus pereamus. Censeo igitur Francis ut Gallias sibi finitimas ultrò dedamus, & pecunias insuper omnes, quas Theodatus his se daturum promiserat, non solum ut concepta in nos odia Franci deponant, sed nobiscum unà id bellum suscipiant. Quemadmodum verò succedentibus rebus recuperaturi Gallias simus, nemo vestrûm nunc animo agitet: vetus nimirum me subit dictum, quod utique præsentibus rebus, ut consulatur, iniungit.

EIVSDEM RESCRIPTVM AD GOTHOS Auximi obsessos, ne fidem deserant.

NEmo vestrûm, o omniũ amantissimi viri, existimet ita me animo concidisse, neque eò venisse malignitatis, ut præ ignavia atq; socordia res ipsas Gothorum neglexerim. Mihi siquidem nuper ad exercitũ apparatu quàm maximo educendum summũ studiũ fuit, Uraias deinde quem Mediolanum antea miseram, per me revocatus iam venit. Francorum tamen insultus ex insperato incidens omnem nobis conatum interturbavit, cuius rei haud quaquam ipse sum incusandus: nam quæcunque supra humanas sunt vires, vel his, qui spe nonnunquam sua fallantur, veniam præbent, & ut crimine vacent, efficiunt, fortuna semper ad seipsam trahente rerum gestarum delicta: nunc verò ubi & Theodibertum à nobis procul abscessisse compertum habemus, si Deo id placitum sit, cum universo Gothorum exercitu paulo post affuturi vobis auxilio sumus. Oportet igitur ut præsentem strenuè fortunam feratis: & vos ipsos necessitati accommodetis, vestræ imprimis habita ratione virtutis, cuius ob gratiam Auximi vobis, ut planè delectis custodiam demandavi: & Gothorum de vobis expectationem ut vereamini, qui vestram salutem suæ Ravennæque anteponunt.

Anno Christi. 536.

VITIGIS REGIS AVG. ROMAN.

ORDINATIO DE OBEDIENTIA PAPAE Senatus Populiq; Romani Imperatori Germanico debita.

Ex Leon. Aretini lib. I. de bello Italico adversus Gothos.

POST electionem VITIGIS Romam venit, Senatumque & Populum alloquutus, beneficia Theoderici memoravit, eosque hortatus est, ne quid novi moliantur, magnas Gothorum vires per Italiam esse docuit, nec ea quæ accidissent incõmoda propter imbecillitatẽ gentis accidisse, sed propter discordes erga Theodatum animos. Nunc autem conspirantibus in unam eandemque voluntatem Gothis, contrarios effectus esse sequuturos. Itaque neminem sine sua pernicie per Italiam res novas moliturum esse. Hæc autem cum Liberio Romanæ urbis præsule egit. Et quoniam novum erat eius regnum, iureiurando sibi populum & Pontificem obligavit. Ex senatu verò & ex populo Romano permultos delegit, quos obsidum loco constituit: Urbi autem Romæ quendam ex proceribus suis Luderim præfecit, eique delectorum militum quatuor millia reliquit, quibus Romam custodiret.

Anno Christi 540.

HILDOVALDI REGIS AVG. ROMANOR.

ORATIO AD PROCERES DE BELLO NON TEMERÈ SUSCIPIENDO: habita Ravennæ post electionem suam.

CUM satis intelligam ô viri commilitones ex diuturna iam belli experientia multorũ certaminum vos esse peritos, haud quaquam opportunum nunc duxerim derepente ac temere ut in bella ruamus, cũ satis cõstet hæsitabundã & formidolosam peritiam egregium aliquid audere nequaquam consuevisse. Æquum itaque fuerit pristinos casus omnes vos meminisse, & de præsentib. ut postmodum consulatis: nam plerique vestrûm præteritorum obliti, non suo & decenti in tempore præ insolentia forsan extulerint animos, ita ut maximis in rebus falli sæpe queant. Vitiges itaque nec vobis quidem invitis nec repugnantibus in hostium manus pervenit. Sed tunc sanè desperatis adversis fortunæ casibus, utilius fore existimâstis Belisario ad vos domũ accito parêre, quàm de summa rerum periclitari. Nunc igitur cum ex Italia decessurum hunc acceperitis, & navigaturum Byzantium, profectò & alia quædam de integro esse hunc aggressurum non ignoratis. Sed illud est vestrûm singulis advertendum, non omnia mortalibus ad vota succedere, sed aliter sæpius evenire ac visum his sit: nam ex insperato nonnunquam & temerè fiunt nonnulla: id ferme si Belisario sit occursurum quandoque haud quaquam videri absurdum debet. Consultius itaque fore existimaverim, si prius quid sibi is velit rogemus, tentemusque utrum ad priores huic placeat redire conventiones: hoc deinde pacto ad ea progrediemur, quæ secundo sunt loco gerenda.

TOTILÆ REGIS AVG. ROMAN. ORATIO AD NEAPOLITANOS, DE PARcendis & recipiendis in gratiam civibus per vim ab Imperio abalienatis.

Anno Christi 543.

NIHIL ipsi vel criminationis vel causæ in vobis nacti, viri Neapolitani, ad urbem hanc obsidendam concessimus, sed ut ab infensissimis omnium dominis, vos denique in libertatem vindicaremus, & cuique vestrûm gratias quandoque possemus & pro arbitrio reddere pro vestris erga nos in bello hoc beneficiis, proque his quæ à Romano ante hac hoste perpessi fuistis. Soli namque Italicensium omnium maximè erga Gothorum hanc gentem benevolentiam prætulistis, & compertum sat habeo, in hostium vos ditionem vel invitos quidem venisse: unde quia cum illis unà & vos obsidere nunc cogor, vestræ erga nos fidei pudet, tametsi non Neapolitanorum malo urbem nunc obsidemus: non igitur quia obsidionis mala ægrè nunc fertis, odio Gothos habendos esse in præsentia censeatis: siquidem qui amicos afficere beneficiis connituntur, nullo pacto sunt per hos incusandi, vel si per ea quæ nonnunquam iniucunda forsitan sunt, his gratiam facere videantur: hostium autem formido nulla vos subeat, nec præterita recensendo, relaturos ex nobis illos victoriam existimate: nam quæ in vita hac mirabiliter & fortuito nonnunquam vel insperato contingunt, temporis processu defluere solent ac labi. Nos igitur ea erga vos benevolentia sumus, ut vestri ob gratiam vel Cononem præfectum ac milites cæteros malorum prorsus immunes abire quò velint, & suis cum rebus permissuri nunc simus, si vobis tradita urbe hinc statim abscesserint: Pro his vero proque Neapolitanorum salute, nihil impediet, quo minus iusiurandum fidemque demus.

EIVSDEM RESCRIPTVM AD ROMANOS, de iniurijs hostiliter illatis emendandis.

QUICUNQUE finitimis iniuriam inferunt, sive id ignorantià egerint, sive oblivione, meritò debent in eos se clementiores præstare, qui ab se sunt mala perpessi: nam peccandi quæ inciderit fortuito causa, maximam delicti his adimit partem & deprecatur. Si quis verò præmeditatus iniuriam infert, huic certè nil reliquum fiet, quo eius facta excuset: quippe quem non solum rei patratæ crimen, sed voluntatis etiam culpam ut ferat, par erit. Quum igitur hæc ita se habeant, vobiscum animis agitate, quo pacto sint per vos excusanda quæ in Gothos gesseritis. Num ne Theoderici & Amalasunthæ in vos beneficia ignoratis? an temporis diuturnitate, & vestra oblivione, nullius momenti fuisse ea sunt visa? tametsi istorum neutrum sit: non enim levibus & vanis quibusdam in rebus, in maiores vestros in vosque nuper gratos quondam nostri se Principes ostenderunt, sed in gravibus quidem & necessariis. Atqui in suæ ditionis homines quidnam virtutis exerceant Græci, vel auditione percepisse reor, vel experientia didicisse. Proinde Gothorum & Italicensium bona istorum fore decernitis, quibus & vos inhæsisse existimo. Sed quænam ab his sitis hospitibus & amicis adepti, vos fortè non præterit, si qua ipsi in parte eorum nunc meministis, quæ Alexander Romanorum præfectus facturum se animo destinarat, ut milites ipsos omittam, & militum duces, quorum benevolentia & animi magnitudine fruebamini, & eorundem de causa ad id fortunæ res pervenere. Me verò vestrûm existimet nemo, barbarorum ut Principem per iactantiam his verbis nunc uti: Nam illud pro indubitate asseveraverim, quempiam ab his esse facinorosis pœnas denique exacturum. Quin potius quo pacto non fore id absurdissimum videatur, quum Deus ipse pro illata tam multis iniuria, militibus istis præfectisque sit supplicia denique illaturus, vos verò in istorum tam fœde facta libentius concedatis, nec eximi malis vos patiamini quæ à sceleratis hominibus inferuntur. Occasionem itaque aliquam præbetote, qua apud Gothos ipsos rem vestram excusatius tueamini, & ipsi vobis errati ut veniam demus. Sed ad hanc consequendam occasionis estis tunc aliquid præbituri, si belli fine non expectato, quum adhuc quippiam est reliquum spei, quę potiora sunt, delegeritis, & emendatione denique facta, ea insuper sarciatis, quæ per vos sunt indecentius gesta.

EIVSDEM RESCRIPTVM AD IVSTINIANVM Imp. de Societate Imperij post captam Romam.

Anno 546.

QUÆ in urbe Roma ad hunc diem contigerint, cum te fuisse edoctum iam putem, silentio prætereunda videntur. Ea verò quorum de causa ad te Oratores hos miserim, statim intelliges bona pacis tute ut deligas, vobisque tradas inprimis deposcimus. Quorum ipsi admonumenta quàm optima, & simul exempla Anastasium & Theodericum habemus, qui paulo ante regnârunt, paceque & cæteris bonis sua tempora complevere. Si igitur hæc tibi placita erunt, merito meus pater vocabere, & belli nos socios in quoscunq; libitum fuerit, habebis.

EIVSDEM EDICTVM DE NON LAEDENDIS CIVIBVS DEDITITIS & imbellibus: de iustitiæ correctione ad Gothos: & de pœna in Romanos ob perfidiam in capta iterum urbe.

Anno 547.

TOTILAS, capta urbe, à Laterano ubi per noctem cõstiterat, movens ad beati Petri ecclesiam profectus est, quasi votũ exoluturus. Iter faciebat per urbẽ stipatus catervis ferocissimorũ hominũ, qui nudis gladiis ac sanguine distillantibus quoscunq; obvios sine ulla distinctione occidebant.

Ex Aretini li. 3. de bello Gothico

a Nomine Vigilii Papæ.

debant. Emenso totius urbis spatio, quum in Vaticanum ad beati Petri limina pervenisset, a Pelagius Diaconus Ecclesiæ Romanæ, præsentiam ejus formidans, soléni religionis habitu indutus Evangelia Christi tenens in manibus ac genua submittens: Parce, inquit, rex supplicibus tuis. Totilas autem superbo nimium aspectu quasi dedignans, Nunc inquit Pelagi mihi supplicaturus venis? Ad quem Pelagius, Nunc inquit, quando Deus te mihi dominum esse voluit. Miserere igitur Domine servorum tuorum. Ex hoc Totilas quasi lenita ira præcepit, ut nemo posthac feriretur, sed finis esset licentiæ gladiorum & cædibus. Præcepit etiam ut nulla ingenua fœmina, seu mulier, seu virgo, seu nupta, seu vidua foret, violaretur, idq; severè cum omni diligentia custodivit. Bona duntaxat Romanorum civium in prædam militibus concessit, corpora libera esse jussit.

Volens antè Gothorũ mentes victoria elatas deprimere, in concione postridie vocatos in hunc modum alloquutus est, an quisquam vestrûm, commilitones, tantas mutationes intuens, quantas per hos annos contigerunt, non formidet rerum humanarum fragilitatem? & unde mutationes istæ perveniant, nõ facilè deprehendat? Omitto Romam dominatricem quondam orbis terrarum in vestras manus nunc devenisse, hæc enim antiquiora sunt, ruinaq; hujus urbis non nunc primum incœpit. Ego nostra commemorare malo. Quid potentius ante hoc bellum fuit, quam Gothorum gens per Italiam? ducenta milia bellatorum ponebat in campo, armis, equis, opibus, auro & argento affatim structa, Italiam universam cum Sicilia, Corsica, Sardinia, & Dalmatia possidebat. Hanc tantam potentiam quis unquam putâsset ab septem militibus Græcorum, nec enim plures ab initio in Italiam venerunt, fuisse subversam? Quid autem postea tenentibus omnia Græcis ac planè dominantibus, quisquam ne putâsset vos admodum paucos & inopes adversus viginti milia Græcorum Italiam recuperasse, quum ab initio quatuor equitum milia conficeretis, ac præter Papiam, Veronam & Tarvisium nihil per Italiam teneretis, Romam nunc tandem caput rerum cepisse, quam Vitigis ducentorum milium exercitu, & annua obsidione subigere nequivit? Maxima sunt hæc commilitones, ac digna admiratione non parva. Atqui mutationum istarum causæ, si attendere velimus, manifestissimæ sunt. Quamdiu enim Gothi æquitatem ac justiciam inter se colere voluerunt, res eorum ac potentia floruit: quum verò plus habendi cupiditas transversos egit, tunc seditiones domesticæ, cædesq; intestinæ & proditiones clandestinæ inter se ipsos coortæ, ruinam pepererunt. Rursus verò quum in justiciam ducis hæ ipsæ labes transiverunt, vos jam emendati facilè eos superâstis. Hæc igitur considerantes in hac victoria vestra minime superbire debetis, sed Deum vereri, ac mutabilitatem fortunæ expavescere: Illud intelligere, Imperia ac potentias omnes perfacile amitti, nisi per justiciam, & providentiam, & industriam conserventur. Maximam igitur adhuc vobis commilitones laboris partem restare scitote. Nam tueri quæsita difficilius est quàm acquirere. Quoniam in acquirendo ignavia possidentis sæpè plus confert quàm propria virtus. Tueri autem quæsita sine propria virtute nemo potest. Hæc tum à Totila dicta sunt, Gothi autem sapientiam regis sui laudaverunt.

Post hæc Romanis ad se vocatis, illorum ingratitudinem erroresq; redarguit. Quod cum prius fuissent in manibus Odoacri, opera Theoderici & Gothorum liberati ab illius tyrannide, tanta suscepissent beneficia, quanta vix scivissent optare, propter quæ divites atq; beati multos annos vixissent. Demum verò nulla injuria, nullaq; contumelia accepta, contra fidem ac jusjurandum ad Græcos defecissent, homines levissimos & sine ulla virtute. Qui statim obsessi à Vitige nunquam prodire in aciem ausi fuerint, sed intra mœnia inclusi ac fame macerati omne dedecus toleraverint. Qui postquam non armis, sed proditionibus & fallaciis facti sunt domini civitatum, publicanis exactoribusq; & delatoribus omnia referserunt. Qui civitates populosq; Italiæ mirabili acerbitate ad solutionem eorum tributorum compulerint, quæ jam multis annis à Theoderico cæterisque regibus fuerant eis cõdonata atq; remissa. Qui rationes administratorum sub eisdem regibus à populis privatisq; hominibus repoposcerunt, ut Imperatoris sui inexplebilis avaritia impleretur. Dicite inquit, Romani, si quid unquam mali à Gothorum Regibus passi fueritis, dicite rursus, si quid boni à Græculis istis accepistis unquam? Qui vobis amicis plura mala, quàm hostibus intulerunt, genus viciosum ac maleficum, & nulla re magis quàm mentiendo efficax. Atqui Gothi in Italia nati, & unà vobiscum educati sunt. Vobis autem peregrini & ignoti magis placuerunt quàm vestrates & noti, usq; adeo quos amare debebatis, odistis nova optantes, & quietem fastidientes, quemadmodum equi ocio & affluentia calcitrosi fiunt. Vos igitur his contra rectam fidem contraq; utilitatem vestram patratis, pœnas merito luistis hactenus & luetis.

Anno Christi 555.

CLOTHARII. I. REGIS AUG.

EDICTUM

De tributo à bonis Ecclesiasticis exigendo.

INdicimus, ut omnes Ecclesiæ Regni nostri tertiam partem fructuum fisco dissolvant. Quod Edictum omnes Episcopi consenserunt & subscripserunt.

CLOTHA-

CLOTHARII. I. REGIS AUG.

Anno Christi 560.

DECRETUM

De electione & depositione Episcopi.

TUronici facto consensu in Eufronium Presbyterum, ad Regem pergunt, dataq; suggestione respondit Rex: Præceperam, ut Cato Presbyter illic ordinaretur, & cur est spreta jussio nostra? Responderunt ei: Petivimus eum, sed noluit venire. Hæc illis dicentibus, advenit subitò Cato Presbyter, deprecans Regem, ut ejecto Cantino Episcopo, ipsum * Arverno juberet institui. Quod Rege inridente, petiit iterum ut Turonis ordinaretur, quod antè despexerat. Cui Rex ait: Ego primùm præcepi, ut Turonis te ad Episcopatum consecrarent: sed quantum audio, despectui habuisti Ecclesiam illam; ideoq; elongaberis à dominatione ejus.

* Claremontano.

CHARIBERTI REGIS AUG.

Anno Christi 566.

DECRETUM

De electione & depositione Episcopi.

APud urbem Sanctonicam *a* Leontius congregatis Provinciæ suæ Episcopis, Emerium ab Episcopatu depulit, asserens non Canonicè eum fuisse hoc honore donatum. Decretum enim Regis CLOTHARII habuerat, ut absque Metropolitani consilio benediceretur, qui non erat præsens. Quo ejecto consensum fecere in Heraclium tunc Burdegalensis urbis Presbyterum, quod Regi CHARIBERTO subscriptum propriis manibus per nuncupatum Presbyterum transmiserunt. Qui Regis præsentiam adiens hæc effatus est: Salve Rex gloriose: sedes Apostolica eminentiæ tuæ salutem mittit uberrimam. Cui ille: Numquid, ait, Turonicam adisti urbem, ut *b* Papæ illius nobis salutem deferas? Pater, inquit Presbyter, tuus Leontius cum Provincialibus suis salutem tibi mittit, indicans Emerium ejectum ab Episcopatu, pro eo quòd prætermissa Canonum sanctione urbis Sanctonicæ Episcopatum ambivit: ideoque consensum ad te direxerunt, ut alius in loco ejus substituatur: quò fiat, ut dum transgressores Canonum regulariter arguuntur, Regni vestri potentia ævis prolixioribus propagetur. Hæc eo dicente Rex eum à suis conspectibus extrahi jussit, & plaustro spinis suppleto imponi desuper, & in exilium protrudi præcepit, dicens: Putásne quòd non est super quisquam de filiis Chlotharii Regis, qui patris facta custodiat, quòd hi Episcopum, quem ejus voluntas elegit, absq; nostro judicio projecerunt? Et statim directis viris religiosis, Episcopum in loco restituit, dirigens etiam quosdam de Camerariis suis, qui exactis à Leontio Episcopo mille aureis, reliquos juxta possibilitatem condemnarent Episcopos.

a Archiepiscopus Burdegalensis.

b i. Archiepiscopi.

CHILPERICI REGIS AUGUSTI MANDATUM DE ASYLIS.

Anno Christi 579.

CHILPERICUS Rex Francorum Gregorio Turonensis Ecclesiæ Archiepiscopo salutem. Meroveum filium meum, qui contra fas legemq; Canonicam, uxorem patrui sui accepit, & relicto sacro Presbyterali ordine apostatans in beati Martini templum confugit, ejice de sancta Basilica: sin autem aliud, totam regionem illam igni succendam.

EIUSDEM LEX CANONICA.

Anno Christi 580.

Episcopus in homicidio, adulterio, & perjurio deprehensus, à sacerdotio divellatur.

EIUSDEM DECRETUM IN ECCLESIASTICOS heribannitos.

CHILPERICUS REX de pauperibus & junioribus Ecclesiæ vel Basilicæ bannos jussit exigi, pro eo quòd in exercitu non ambulassent, nec exsolvissent publicam functionem.

EIUSDEM STATUTUM DE DESCRIPTIONIBUS censuum fiscalium.

Anno Christi 583.

STatuimus, ut possessor de propria terra unam amphoram vini per aripennem reddat. Similiter tam de reliquis terris, quàm de mancipiis, functiones publicæ exigantur.

EIUSDEM INDICULUS DE SUMMA TRINITATE.

Anno Christi 583.

SANCTA Trinitas non in personarum distinctione, sed tantum Deus nominetur. Indignum enim est, ut Deus persona, sicut homo carneus, nominetur. Ipse enim est Pater, qui est Filius: idemque ipse est Spiritus sanctus, qui Pater & Filius. Sic Prophetis & Patriarchis apparuit: sic eum ipsa Lex nunciavit. Et sic volumus ut Archiepiscopi, Episcopi & reliqui Doctores Ecclesiarum credant ac doceant.

Anno Christi 584.

EIVSDEM EDICTVM DE LITERIS ALPHABETO ADDENDIS.

ADDIDIT literas literis nostris, id est ω, sicut Græci habent, ae, the, vuui: quarum characteres subscripsimus. hi sunt; Ο. Ψ. Ζ. Π. Et misit Epistolas in universas Civitates Regni sui, ut sic pueri docerentur, ac libri antiquitus scripti, planati pumice rescriberentur.

Anno Christi 586.

EIVSDEM SANCTIO CONTRA REgiorum mandatorum contemptores.

SI quis Judicum præcepta nostra, quæ ad eos pro nostris utilitatibus dirigimus, contempserit, oculorum avulsione mulctetur.

EIVSDEM REVOCATIONES IN OFFICIOsarum donationum Episcopis & Ecclesiis factarum.

ECCE pauper remansit fiscus noster, ecce divitiæ nostræ ad Ecclesias sunt translatæ. Nulli penitus, nisi soli Episcopi, regnant. Periit honor noster, & translatus est ad Episcopos Civitatum. Hæc agens assiduè, testamenta, quæ in Ecclesiis conscripta erant, plerunque disrupit, ipsasque patris sui præceptiones sæpe calcavit.

Anno Christi 587.

GUNTHCRAMNI REGIS AUGUSTI SANCTIO IN PARRICIDAS REGUM.

GUNTHCRAMNUS Rex iuravit omnibus Optimatibus, quòd non modò ipsum Eberulfum Cubicularium, Chilperici Regis fratris sui interfectorem, verùm etiam progeniem eius in * novam generationem deleret, ut per horum necem consuetudo auferretur iniqua, ne Reges ampliùs interficerentur. Factum Parisiis in Conventu Principum tam Ecclesiasticorum quàm Secularium.

* f. nonam.

Anno Christi 588.

EIVSDEM MANDATVM IN ECclesiasticos heribannitos.

EDICTUM à Rege datum est, ut qui in expeditione contra hostem tardi fuerint, à Judicibus damnarentur. Sed & Episcopi, & ipsi homines Ecclesiastici precia dissolverent pro eo, quòd Regis imperium neglexerint.

Anno 588.

EIVSDEM DECRETVM DE CRASSATIONIBVS MILITVM.

GUNTHCRAMNUS Rex convocatis Episcopis & Maioribus laicorum ad Basilicam S. Symphoriani Martyris, Duces atque Comites discutere cœpit super sceleribus per viam, homicidiis, prædis, direptionibus per regionem gestis, & segetibus provinciæ igni succensis, dicens: Qualiter nos hoc tempore victoriam obtinere possumus, qui ea, quæ patres nostri consecuti sunt, non custodimus? Illi verò ecclesias ædificantes, in Deum spem omnem ponentes, Martyres honorantes, Sacerdotes venerantes, victorias obtinuerunt, gentesque adversas divino opitulante adiutorio, in ense & parma sæpiùs subdiderunt. Nos verò non solùm Deum non metuimus, verumetiam sacra eius vastamus, Ministros interficimus, ipsa quoque Sanctorum pignera in ridiculo discerpimus ac vastamus. Non enim potest obtineri victoria, ubi talia perpetrantur. Ideò manus nostræ sunt invalidæ, ensis tepescit, nec clypeus nos, ut erat solitus, defendit ac protegit. Ergò si hoc meæ culpæ adscribitur, iam id Deus capiti meo restituat. Certè si vos Regalia iussa contemnitis, & ea, quæ præcipio, implere differtis, iam debet securis capiti vestro submergi. Erit enim documentum omni exercitui, cùm unus de Prioribus fuerit interfectus: verumtamen iam experiri debemus, quid agi oporteat. Si quis iustitiam sequi destinat, iam sequatur. Si quis contemnit, iam ultio publica cervici eius immineat. Satius est enim, ut pauci contumaces pereant, quàm ira Dei super omnem regionem dependat innoxiam.

2. Hæc Rege dicente, responderunt Duces: Bonitatis tuæ magnanimitas, Rex optime, narrari facile non potest: qui timor tibi in Deum sit, qui amor in ecclesias, quæ reverentia in Sacerdotes, quæ pietas in pauperes, quævè dispensatio in egenos: sed quia omnia, quæ gloria vestra profert, recta veraque esse censentur. Quid faciemus, quòd populus omnis in vitia est dilapsus? Omnemque hominem agere, quæ sunt iniqua, delectat, nullus regem metuit; nullus Ducem, nullus comitem reveretur. Et si fortassis alicui ista displicent, & ea pro longævitate vitæ vestræ emendare conatur, statim seditio in populo, statim tumultus exoritur, & in tantum unusquisque contra Seniorem sæva intentione grassatur, ut vix se credat evadere, si tandem silere nequiverit.

3. Ad hæc Rex ait: Si quis sequitur iustitiam, vivat: si quis legem mandatumque nostrum respuit, iam pereat, ne nos diutiùs hoc blasphemium prosequatur.

GUNTHERAMNI, ET CHILDEBERTI. II. REGUM, ET BRUnichildis Reginæ Francorum CONSTITUTUM

Anno Christi 591.

PACTIONIS DE PACE PVBLICA, IN Comitiis Andelavensibus sancitum.

Recessus Comitiorum Andelavensium.

CUM in Christi nomine præcellentissimi Domini GUNTHERAMNUS, & CHILDEBERTUS Reges, & gloriosissima Domna BRUNICHILDIS Regina,* Andelaum charitatis studio convenissent, ut omnia, quæ undecunque inter ipsos scandalum poterant generare, pleniori consilio definirent: id inter eos mediantibus Sacerdotibus atq; Proceribus, Deo medio, charitatis studio sedit, complacuit, atque convenit, ut quamdiu eos Deus omnipotens in præsenti seculo superesse voluerit, fidem & charitatem puram, & simplicem, sibi debeant conservare.

* Andlaw in Alsatia, olim Civitas Imperialis, nunc sub ditione Ducis Bipontini.

2. Similiter quia Domnus GUNTHERAMNUS iuxta pactionem, quam cum bonæ memoriæ Domno Sygiberto inierat, integram portionem, quæ est de regno Chariberti, illis fuerat consecutus, sibi diceret in integrum redhiberi, & pars Domni Childeberti, ea quæ pater suus possederat, ad se vellet ex omnibus revocare, id inter ipsos constat fixa deliberatione finitum, ut in illam tertiam portionem de Parisiensi civitate cum terminis & populo suo, quæ ad Domnum Sygibertum de regno Chariberti conscripta Pactione pervenerat, cum castellis Duno & Vindocino, & quicquid de pago Stampensi, vel Caræoteno in pervio illo antefatus Rex cum terminis & populo suo perceperat, in iure & dominatione Domni GUNTHERAMNI, cum eo quod superstite Domno Sygiberto de regno Chariberti antea tenuit, debeant perpetualiter permanere: pari conditione civitates Meldonenses, & duas portiones de Silvanectis, Turonos, Pictavos, Abrincatas, vicum Juliensem cum Sorannis, Lapurdo & Albige, Domnus Childebertus Rex cum terminis à præsenti die suæ vindicet potestati. Ea igitur conditione servata, ut quem Deus de ipsis Regibus superstitem esse præceperit, regnum illius, qui absque filiis de præsentis seculi luce migraverit, ad se integritatem iure perpetuo debeat revocare, & posteris suis, Domino auxiliante, relinquere.

3. Illud specialiter placuit per omnia inviolabiliter conservari, ut quicquid Domnus Guntheramnus Rex filiæ suæ Chlothieldi contulit, aut adhuc Deo propitiante contulerit, in omnibus rebus atque corporibus, tam in civitatibus, quàm agris vel reditibus, in iure & dominatione ipsius debeant permanere: & si quid de agris fiscalibus, vel speciebus atque præsidio pro arbitrii sui voluntate facere, aut cuiquam conferre voluerit, in perpetuo auxiliante Domino conservetur, neque à quocunque ullo unquam tempore convellatur, & sub tuitione ac defensione Domni Childeberti, cum his omnibus, quæ ipsam transitus genitoris sui invenerit possidentem, sub omni honore & dignitate secura debeat possidere.

4. Pari conditione repromittit Domnus Guntheramnus Rex. ut si, ut habet humana fragilitas, quod divina pietas non permittat, nec ille videre desiderat, si contigerit Domnum Childebertum, eo superstite, de hac luce migrare, filios suos THEODOBERTUM & THEODORICUM Regem, vel si adhuc alios ipsi Deus dare voluerit, ut pius pater sub sua tuitione & defensione recipiat, ita ut regnum patris eorum sub omni soliditate possideant: & genitricem Domni Childeberti, Domnam BRUNECHILDEM Reginam, vel filiam eius Chlodosindam, germanam Domni Childeberti Regis, quandiu intra regionem Francorum fuerit, vel eius Reginam Failenbam, tanquam sororem bonam, & filias, in sua tuitione & defensione, spiritali dilectione recipiat, & sub omni honore & dignitate cum omnibus rebus earum, cum civitatibus, agris, reditibus, vel cunctis titulis, & omni corpore facultatis; tam quod præsenti videntur tempore possidere, quam quod adhuc Christo præsule iustè potuerint augmentare, sub omni securitate & quiete possideant: ut si quid de agris fiscalibus vel speciebus atque præsidio pro arbitrii sui voluntate facere, aut cuiquam conferre voluerint, fixa stabilitate in perpetuo conservetur, nec à quibuscunque voluntas illarum ullo tempore convellatur.

5. De Civitatibus verò, hoc est, Burdegala, Lemonica, Cadurco, Benarno, & Begorra, quas Gailesuindam germanam Domnæ Brunichildis, tam in dote, quàm in morganegiba, hoc est, matutinali dono, in Franciam venientem certum est adquisisse: quas etiam per iudicium gloriosissimi Domni Guntheramni Regis, vel Francorum superstitibus Chilperico & Sygiberto Regibus, Domna Brunichildis noscitur adquisisse: ita convenit, ut Cadurcum civitatem cum terminis & cuncto populo suo, Domna Brunichildis de præsenti in sua proprietate percipiat: reliquas verò civitates ex hac conditione superius nominatas Domnus Guntheramnus, dum advivit, possideat, ita ut quandoque post eius transitum, in dominatione in Domnæ Brunichildis hæredumque suorum cum omni soliditate Deo propitio revertantur. Nec superstite Domno Gunthéramno, neq; à Domna Brunichilde, neque à filio suo Childeberto Rege, filiisque suis, quolibet ingenio, vel tempore repetantur.

6. Simili modo convenit, ut Silvanectum Domnus Childebertus in integritate teneat, & quantum tertia Domni Guntheramni exinde debita competit, de tertia Domni Childeberti, quæ est in Rossoutensi, Domni Guntheramni partibus compensetur.

7. Simili modo convenit, ut secundum pactiones inter Domnum Guntheramnum & bonæ memoriæ Domnum Sygibertum initas, leudes illi, qui Domno Guntheramno post transitum Domni Chlotharii sacramenta primitus præbuerunt, & si posteà cõvincentur se in parte alia tradidisse, de locis, ubi commanere videntur, convenit vt debeant removeri. Similiter & qui post transitum Domni Chlotharii convincuntur Domno Sygiberto sacramenta primitus præbuisse, & se in aliam partem transtulerunt, modo simili removeantur.

8. Similiter quicquid antefati Reges ecclesiis aut fidelibus suis contulerint, aut adhuc conferre cum iustitia, Deo propitiante, voluerint, stabiliter conservetur, & quicquid unicuique fidelium in utriusque regno per legem & iustitiam redhibetur, nullum ei præjudicium patiatur, sed liceat res debitas possidere, atque recipere. Et si aliquid cuicunque per interregna sine culpa sublatum est, audientia habita restauretur. Et de eo, quod per munificentias præcedentium Regum unusquisque usque ad transitum gloriosæ memoriæ Domni Chlotharij Regis possedit, cum securitate possideat. Et quod exinde fidelibus personis ablatum est, de præsenti recipiat.

9. Et quia inter præfatos Reges pura & simplex est in Dei nomine concordia inligata, convenit ut in utroque regno utriusque fidelibus, tam pro causis publicis quàm privatis, quicunque voluerit ambulare, pervium nullis temporibus denegetur.

10. Similiter convenit, ut nullus alterius leudes nec sollicitet, nec veniẽtes excipiat. Quod si forsitan pro aliqua amissione partẽ alterã crediderit expetẽdam, juxta qualitatẽ culpæ excusati reddãtur.

11. Hoc etiam huic addi placuit Pactioni, ut si qua pars præsentia statuta sub quacunque calliditate, tempore quocunque transcenderit, omnia beneficia, tam repromissa, quàm in præsenti conlata, amittat, & illi proficiat, qui inviolabiliter omnia suprascripta servaverit: & sit de sacramentorum obligatione in omnibus absoluta.

12. His itaque omnibus definitis, jurant partes per Dei omnipotentis nomen, & inseparabilem Trinitatem, vel Divina omnia, ac tremendum diem judicii, se omnia, quæ superius scripta sunt, absq; ullo dolo malo, vel fraudis ingenio inviolabiliter servaturos.

13. Facta Pactio sub die quarto Kalendis Decembris, anno vicesimosexto regni Domni GUNTHERAMNI Regis, Domni CHILDEBERTI verò duodecimo anno.

Anno Christi 594.

CHILDEBERTI. II. REGIS AUGUSTI

DECRETVM

De divisione hereditatis inter matrem & filiam.

** Burdegalensis Archiepiscopi defuncti.*

INIMICITIA orta inter Ingeltrudem, & filiam eius Berthegundem, dum sæpiùs Regis præsentiam adeunt, & hæc res patris defensare cupiens, hæc verò Berthegundis donationem * Berthetamni germani sui ostendit, dicens: Quia hæc & hæc mihi germanus meus contulit. Sed mater eius non admittens donationem, omnia sibi vendicare cupiens, misit qui effracta domo ejus, omnes res illius cum hac donatione diriperet. Unde seipsam genitrix reddidit comprobatam, cùm de rebus ipsis insequenti filiæ quædam repetenti districta restituit. Sed cùm sæpiùs Gregorius Turonensis Archiepiscopus & Maroveus Pictavensis Episcopus, acceptis Regalibus epistolis, vt eas pacificare deberent, Berthegundis advenit Turonos. In judicium quoque accedentem coegerunt eam, in quantum potuerunt, rationem sequi: mater verò ejus flecti non potuit. Tunc accensa felle ad Regem abiit, quasi filiam exheredem datura de facultate paterna. Ac in præsentia Regis exponens causas, filia absente, judicatum est ei, ut quarta parte filiæ restituta, tres cum nepotibus suis, quos de filio uno habebat, reciperet. Factum Decretum in urbe, quam Strataburgum vocant.

EIVSDEM SANCTIO DE ASYLIS.

SEPTIMINA & Droctulfus, qui nutritores erant infantum Regis, delati ad Regem de parricidio in eum & Reginam matrem, atque Reginam conjugem machinato, conscientia terrente, latebrã intra ecclesiarũ septa petiere. Quibus Rex mãdatũ misit in hęc verba: Egredimini in judiciũ ut cognoscamus de his, quæ vobis objiciuntur, si vera sint, an falsa. Nã (ego ut opinor) in hanc ecclesiã fuga dilapsi nõ fuissetis, nisi vos consciẽtia terruisset. Verum tamẽ promissionẽ habete de vita, etiã si culpabiles inveniamini. Christiani enim sumus. nefas est enim vel criminosos ab ecclesia eductos punire.

Anno Christi 724.

CAROLI MARTELLI PRINCIPIS FRANCORUM ET PATRITII ROMANORUM

EDICTVM

De fide publica vel salvo conducto dato, Bonifacio Episcopo Moguntino Legato Sedis Romanæ in Franciam venienti, ea ratione, ut justitiam redderet, & ut similiter justitiam acciperet.

DOMINIS sanctis & Apostolicis in Christo Patribus, Episcopis, Ducibus, Comitibus, Vicariis, Domesticis, seu omnibus Agentibus, Iunioribus nostris, seu Missis decurrentibus, & amicis nostris, Illustris Vir CAROLUS Majordomus, bene cupiẽs vester. Cognoscatis, qualiter Apostolicus vir in Christo pater Bonifacius Episcopus, Missus Sancti Petri, ad nos venit, & nobis

nobis suggessit, quod sub nostro mundiburdio vel defensione eum recipere deberemus. Quod ita nos gratanti animo fecisse cognoscite. Proinde nos taliter visi, fecimus ei manum nostram roboratam dare, ut ubicunque, ubi & ubi ambulare videtur, cum nostro amore vel sub nostro mundiburdio & defensione quietus vel conservatus esse debeat in ea ratione, ut iustitiam reddat, & ut similiter accipiat. Et si aliqua causatio vel necessitas ei advenerit, quæ per legem definiri non poruerit, usque ad nos quietus vel conservatus esse debeat, tam ipse, quàm qui per ipsum sperare videntur, ut ei nullus ullam contrarietatem vel damnationem adversus eum facere non debeat, nisi omni tempore sub nostro mundiburdio vel defensione quietus vel conservatus residere debeat. Et ut certius credatur, manu propria subterfirmavimus, & de annulo nostro subtersigillavimus.

CAROLOMANNI. I. FRANCORUM PRINCIPIS ET Patricii Romanorum

Anno Domini 742.

EDICTUM

DE REFORMATIONE COLLAPSAE RELIGIonis Christianæ, & disciplinæ Ecclesiasticæ, & morum Cleri ac populi.

IN nomine Domini Dei nostri Jesu Christi. * CAROLOMANNUS Dux & Princeps Francorum; anno à nato Christo Servatore & authore nostro, septingentesimo quadragesimo secundo, undecimo Calendas Maii: suasu & consilio Sacerdorum Dei Optimi Maximi & amicorum meorum, Pontifices Regni mei, maximos, minores, cum Presbyteris, nimirum Bonifacium Archimysten, Burchardum, Regnofridum, Vitanum, Wilevaldum, Dadanum, & Addanum, cum collegis eorum, & sacrificulis, ritu Christiano convocavi, ut mihi consulant, quo pacto iustitia & Christiana devotio instauretur, quæ negligentia & ignavia superiorum Principum labefactata, collapsa, penitus depulsa corruit. Quadeinque industria populus Christi, a falsis & pravis sacerdotibus hactenus deceptus, & per anfractus confragosos & devios seductus, ad veritatis semitam reducatur. Juxta igitur religiosorum Sacerdotum, & Procerum meorum consilium rogavimus, iussimus, decrevimus, voluimus, hæcque placita præscripsimus.

* Hic ab Italis inter Imperatores numeratur, ut docemus in Replicat. pro S. Cæs. Maiestate, adversus Gretser cap. 1. fol. 121.

1. Episcopi omnes, quos per civitates designavimus, Bonifacio Archiflamini, Nuncio Christi, & Legato Divi Petri, dicto audientes sunto.

vide Tom. III. infra fol. 717.

2. Quotannis Concilia celebrentur. in hisce pietatem Christianam, candoremque germanum, à malis Sacerdotibus pollutum expiato.

3. Decimas, bona Ecclesiastica, occupata à prophanis, restituimus.

4. Falsi Diaconi, Presbyteri, sacrificuli adulteri, scortatores, sacris opibus nequaquam alantur. quos omnes in ordinem redegimus, atque exauguravimus; ad pœnasque pro criminibus luendas compulimus.

5. Nemo sacris initiatus, divinoque ministerio mancipatus, arma omninò ferat, aut in bellum, aut in hostem pergat. Unus, aut ad summum duo Episcopi, delecti suffragio cum suis Sacerdotibus Principem comitentur ad bella sacrificandi comprecandique causa. Cuique tribuno unus duntaxat à sacris, pœnitentia & confessionibus esto.

6. Initiati, canes, accipitres, & huiusmodi aves ad venandum nequaquam alunto. Aris & templis destinatus, venatus si fuerit, diis devotus esto.

7. Quisquis Sacerdos Episcopo suo pareat, in quadragesima rationem suscepti muneris reddat.

8. Ignoti Presbyteri, Episcopi (nisi in conventibus solennibus eruditio eorum, & mores comprobati fuerint) repulsam ferant.

9. Quisquis Pontifex dei operam, Præfectus (quem Franci *Graphionem* vocant) summo studio adnitatur, uti incantationes, auguria, sortilegia. & huiusmodi præstigiæ impune non abeant: quæ etiam auspicio Dei Optimi Maximi Divorumque eius fiunt: quos huiuscemodi contaminationibus magis ad iracundiam provocari certum est.

10. Sacerdos scortator, libidinisque mancipium in carcere, pane & aqua pastus, pœnas luat.

11. Hoc quoq; consensu Mystarum & populi Christiani scivimus, ut propter crebra bella, & ferocissimarum gentium, quibus undiq; cingimur, assiduas in nos incursationes, pars Ecclesiasticæ pecuniæ, nempe duodeni denarii, quem *solidum* vocamus, contribuantur mihi, quò militibus nostris præmia condigna laboribus solvantur.

Imperator quo pacto in futurum ex bonis Ecclesiasticis exigere possit ad bellum Turcicum.

12. Adulteria, incesta matrimonia severius coibeto.

CAROLOMANNI. I. ET PIPINI

Anno Christi 745.

EDICTUM

DE METROPOLI MOGUNTINA.

GERVILIONEM Moguntinum Pontificem, qui quod hominis cæde pollutus sit, sacerdotio fungi non posset, & quod cum avibus & canibus luserit, quod Episcopo fas non est, cum omnium Episcoporum calculis exauctoravimus ac deposuimus.

2. Eo autem deposito, Bonifacium Moguntinæ Sedi præfecimus. Et ut eius dignitas esset eminentior, statuimus hoc perpetuo edicto, ut Ecclesia Moguntina amplius alteri subiecta non sit, sed in totius Germaniæ caput ac metropolim levata existat. Actum in Synodo.

Anno Christi 767.

PIPINI REGIS AUGUSTI DECRETA ECCLESIASTICA

COMITIORVM IN GENTILIACO HABITORVM SVB Anno Domini DCCLXVII. contra errores Græcorum de processione Spiritus sancti, & adoratione imaginum.

ORTA quæstione de sancta Trinitate, & de Sanctorum imaginibus, inter Orientalem & Occidentalem Ecclesiam, id est, Romanos & Græcos. Rex PIPINUS Conventum Gentiliaco villæ congregato, Synodum de ipsa quæstione habuit.

2. De Trinitate, utrum Spiritus Sanctus, sicut procedit a Patre, ita procedat a Filio. Et Patres in præsentia Regis definierunt, processionem Spiritus Sancti ex Patre & Filio æque fieri, ideoque recte in Symbolo adiectum esse FILIOQUE.

3. De Sanctorum imaginibus, utrumne fingendæ an pingendæ essent in ecclesiis. Et Patres decreverunt, Sanctorum imagines fictas aut pictas ita ad ornatum & decus ecclesiarum ferri posse, ut ad cultum, venerationem & adorationem, quod idololatræ faciunt, non habeantur.

Anno Christi 774.

CAROLI MAGNI IMPER. AUG. FORMULÆ JURAMENTORUM.

IVRAMENTVM DVCVM IN ITALIA.

PROMITTO, me Domino meo CAROLO, & filiis eius fidelem futurum in tota vita, sine fraude, doloque malo.

IVRAMENTVM COMITVM, CAPITANEORVM VALVASORVM.

IURO per hæc sancta Dei Evangelia, me in posterum fidelem ei futurum, ut vasallum Domino, nec id quod mihi sub nomine fidelitatis commiserit, enunciaturum in eius detrimentum scientem.

IVRAMENTVM CIVITATVM.

PROMITTO, me Domino meo CAROLO, & filiis eius fidelem futurum in tota vita sine fraude, doloque malo: & vitam, membrum, mentem & rectum eius honorem servaturum.

Anno Christi 774.

SENATUSCONSULTUM ROMANUM

DE LEGE REGIA, QUA A PAPA SENATU POPULOQUE ROMANO JUS OMNE ET POTESTAS CAROLO MAGNO & in eum confertur: item de electione Romani Pontificis, & investituris Episcoporum, &c.

CUM SCHOLIIS

THEODORICI A NIEM EPISCOPI FERdensis & Cameracensis, Protonotarii Apostolici, &c.

c. Hadrianus, 22. dist. 63 a al. Palatio.

ROMÆ constituta est Sancta Synodus a beato Adriano Papa in a Patriarchio Lateranensi, videlicet in Ecclesia sancti Salvatoris, quæ reverendissime celebrata est à centum & quinquaginta tribus viris religiosis, Episcopis, & Abbatibus, Iudicibus etiam & Legis Doctoribus, ab universis regionibus & ordinibus huius almæ Urbis, a cuncto etiam Clero huius sanctæ Romanæ Ecclesiæ exquirentibus usus, leges, & mores eiusdem Ecclesiæ & Imperii: quemadmodum etiam hæreses & seditiones sobolem possent de Apostolica Sede & dignitate Patriciatus & Romano Imperio, ex quibus omnibus nimius error crescebat in universo orbe. Populus itaque Romanus legem condebat more solito. Sed difficile erat pro unoquoque negocio totiens in unum congregari: unde suam ius & potestatem Imperatori concessit unt, quemadmodum legitur. Populus itaque Romanus concessit ei, & in eum transtulit omne ius suum & potestatem.

SCHOLIVM.

Nota qualiter Adrianus Papa cum Clero & Populo & universa sancta Synodo, concessit eidem Carolo Regi...

... summum Pontificem, ut habetur 63. dist. Adrianus. Et illud privilegium renovatur & confirmatur per Papam, & Cardinales & Populum Romanum, ac generale Concilium, in personam Otthonis Primi Magni Augusti, suosq; successores in Romano Imperio in perpetuum, ut sequitur inferius.

2. Ad eorum quoque exemplum præfatus Adrianus Papa cum omni Clero & Populo, ac universa Sancta Synodo, concessit CAROLO Augusto omne suum ius & potestatem eligendi Summum Pontificem, & ordinandi Apostolicam Sedem, dignitatemque Patriciatus: insuper Archiepiscopos & Episcopos per singulas provincias ab eo accipere investituras diffinivit. Post hoc verò cōsecrationem accipiant, unde pertinet. [a] Unde tamen abolita sit veterum scientia, moresq; in posterum, quatenus nemo per cognationem, vel amicitiam, aut per pecuniarum acceptionem, sibi eligat Episcopum: sed soli Regi Romanorum huiusmodi reverentiæ tribuatur facultas. Veruntamen si ab universo Clero & cuncto Populo aliqua præsumptione & religionis causa eligatur Episcopus, nisi à Rege laudetur & investiatur, à nemine consecratur.

[a] al. Et ita abolita sit veterum sententia, mor.

3. Ex hoc prolatis sententiis ab universis, qui in hac Sancta Synodo congregati fuerunt, In nomine Sanctæ Trinitatis, ADRIANUS Papa pro omnibus hoc concessit, laudavit, & affirmando constituit. Ad hoc etiam totum roborandum decrevit, ut si quis posthæc contra hanc Sanctam Synodum temerator repertus fuerit, sive contra hoc totum, quod prædiximus, repugnaverit, cuiuscumque sit gradus, ordinis, vel officij, aut dignitatis, vel generis, sciat se in iram beati Petri Principis Apostolorum, & omnium Sanctorum, & prædecessorum nostrorum, casurum, & anathematis vinculo damnatum perpetualiter victurum, excommunicationem quoque universalis Ecclesiæ & cuncti Populi Christiani incursurum. Insuper, nisi à malo resipuerit, irrevocabili exilio prematur, vel ultimis suppliciis feriatur, & bona eius publicentur. Qui verò pio intuitu custos horum & observator in omnibus extiterit, benedictionis gratiam vitamque æternam à Deo cum omnibus Sanctis suis sine fine habere mereatur in secula seculorum. Amen.

CAROLI MAGNI IMP. AUG. CONSTITUTIO

Anno Christi 786.

DE METALLIFODINARUM PRIvilegio Comitibus Glichensibus concesso.

CAROLUS divina favente gratia Romanorum ac Francorum Rex &c. Terræque Saxonum & Turingorum Dominator, Dilectis ac Nobilibus filiis, Ludoico seniori, Equiti & Militi nostro Christiano, exercitusque enim Capitaneo generali in Hispania contra incredulos: necnon eiusdem hæredibus Carolo & Ludoico salutem.

Considerata devotione vestra, quam geritis circa Deum, propter quam non tantum laborum & rerum, verum etiam proprii sanguinis effusione ad propulsandos & extirpandos Saracenos & evacuandum gentilitatis errorem. Tu fili, dilecte Ludoice, indifferenter te exposuisti, ideoque ob hanc T. strenuitatem non minora commoda Imperio, nobis & Ecclesia præparasti. Comprobatâ igitur & experta fidelitate tuâ, quam indefessam invenimus, operæ pretium nobis facturum iudicamus, tuis expensis & laboribus Imperiali nostrâ authoritate & munificentiâ subvenire. Propterea tibi tuisque hæredibus concedimus. Tractum Regionis in saltu nostro Thuringiaco ad 20. Milliana in longitudine & 10. in latitudine Jure hæreditario possidendum & facultatem damus in territorio districti illius dominationis quærere & fodere aurum argentumque, atque omnia alia Metalla uti debeatis & possitis. Donamus etiam oppida Gliehou & Aschk cum omnibus requisitis & Regaliis, quæ ad nos obitu viri Nobilis [illegible]di, Domini in Gleicho pervenere. Et ad evidentiam & perpetuitatem omnium promissorum præsentem hanc paginam nostri Sigilli magni appensione munitam vobis decernimus indulgendam. Datæ ad portum Naonis in Francia. Anno incarnatæ salutis. 746.

CAROLI MAGNI IMP. AUG. ET ORDINUM IMPERII

Anno Christi 788.

DECRETUM IN REBELLES IMPERII ET læsæ Maiestatis reos, Thessalonem Boiorum Regem, & socios eius, latum in Comitiis Ingelheimensibus, Anno DCCLXXXVIII.

CAROLUS Concilium Angilemos cogit: Pontifices maiores, minores, Sacerdotes, prophanos, Regulos, Duces, Tetrarchas, Præfectos, Cives, Oppidanos, ad se venire iubet: in re maxima eorum consilio opus esse. Nemo non paret: omnes certatim iussa capessunt. Nobiles, ignobiles, [illegible], prophani, quicunque in aligno numero aut honore erant, die dicto frequentes coëunt atque [illegible]veniunt. Illuc quoque Thessalonus proficiscitur: quem etiam paucis post diebus Litopyrgius [illegible] eius subsequitur. Præstò fuit & Boiorum, ut iussa erat, legatio. Posteaquam consederunt Duces, Oratores Boiorum introducti, in consessu Procerum paucis ita locuti sunt:

Non tam impudentes nec tam obstinati sumus, Patres Consultissimi, ut ea, quæ luce clariora sunt, omnibusque patent, more perditorum negemus: illud oramus, ne perpaucorum crimen in omnes diffundatur. Maxima pars adhuc syncera est. quæ dum iustitiæ & æquitati omnes nervos intendit, & fidem Regi optimo servare connititur, capitis periculum adivit. Aut malos fieri necesse est, aut exteri res patria sine pignore, sine lare, sine tribu errabimus, nisi quid vestra providentia prospiciat. Linquenda tellus, domus, uxor, liberi. Esse fidum, nefas esse ducitur. Regi a Deo optimo maximo cœlitus demisso parere crimen est. Pax exulat, arma parantur: cum hostibus crudelissimis fœdus ictum est: amicis bellum indicitur. Bonorum omnium vita in extremo versatur discrimine. Dux & autor horum malorum, quò magis pudeat, fœmina est: ille, quem prohibere oporteret, uxorius est, & nostra consilia aspernatur. Suasu coniugis suæ Hunnos & Avares nostræ religionis acerrimos hostes, & sanguinis nostri avidissimos, adversus pientissimum Principem concitat. Huius amicis insidiæ struuntur, mors denique intentatur. sæpiùs data fides Regibus optimis, sæpius (nullo nostro merito, nulla culpa, omnibus bonis dissuadentibus) fracta, nunquam servata est. Meliora forsitan speranda sunt. Illud ultimò, quod in concione omnes audivimus, præterire non possumus, satius esse decem filios amittere, quàm obsequium Regi præstare, in servitutemque (ita adpellar) redigi. Fallitur, egregio quisquis sub Principe credit servitium: nunquam libertas gratior extat, quàm sub Rege pio.

Hæc ubi dicta sunt, & Thessalonus ire inficias non potuit, quippe quæ testibus præsentibus comprobata erant, ex Codice lex recitata est, qua fidem Regi non servare, cum hostibus fœdus adversus Regem inire, capitale erat. Secundum legem itaque Salicam ex veteri instituto Thessalonus crimine læsæ maiestatis reus peractus, capitali supplicio condemnatur, Boiaria Regi adiudicatur. Ubi hæc sententia ritu solenni renunciata est, Thessalonus ad genua CAROLI accidit. CAROLUS eundem tolli iubet, rogatque quidnam facturus sit, si vita donetur? Ille se in contubernio Monachorum omnem ætatem acturum, scelera sua atque crimina deprecaturum. CAROLUS igitur ipsum tonderi more Religiosorum iubet, in monasterium Divi Nazarij in Bergostrassa, VVormatiensium agro situm, Laureacum literatores vocant, relegat. Theodo filius Thessaloni sacris initiatur, Sacerdotum tribui cooptatur. Uxor Lytopyrga in sacratarum fœminarum cœtu degere iussa est. Pauci Boiorum, qui cum Thessalono senserant, in exilium acti sunt.

Anno Christi 794.

CAROLI MAGNI IMP. AUG. DECRETA ECCLESIASTICA

COMITIORVM FRANCONOFORTENSIVM, IN QVIBVS CCC. circiter Episcopi Elipandum & Felicem, eorumq; hæresim de Filio Dei condemnarunt; actaq; Nicæni Concilij II. Pseudoseptimi in causa imaginum infirmarunt. A.D. 794.

CAPITVLVM I.

CONVENIENTIBUS, Deo favente, Apostolica auctoritate, atque piissimi Domini nostri CAROLI Regis iussione, anno vigesimo sexto Principatus sui, cunctis Francorum seu Italiæ & Aquitaniæ Episcopis ac Sacerdotibus, Synodali Consilio, inter quos ipse mitissimus sancto interfuit Conventui. Ubi in primordio capitulum exortum de impia ac nefanda hæresi Eliphandi Toletanæ Sedis Episcopi, & Felicis Orgelitanæ, eorumque sequacibus, qui malè sentientes in Filio Dei adserebant adoptionem. Quam omnes, qui suprà, sanctissimi Patres respuentes, una voce contradixerunt, atque hanc hæresim funditùs à sancta Ecclesia eradicandam statuerunt.

CAPITVLVM II.

ALLATA est in medium quæstio de nova Græcorum Synodo, quam de adorandis imaginibus Constantinopoli fecerunt, in qua scriptum habetur, ut qui imagines Sanctorum ita ut Deificam Trinitatem servitio aut adoratione non impenderent, anathema iudicarentur. Quam omnes, qui suprà, sanctissimi Patres nostri omnimodis, & adorationem & servitium respuentes, contempserunt, atque consentientes condemnaverunt.

CAPITVLVM III.

HIs peractis.

CAROLI MAGNI, REGIS FRANCORUM, &c. *Anno Christi 794.*

CONSTITUTIO

DATA FRANCOFURTI IN CONCILIO CCC. EPISCOPORUM EX ITALIA, LIGURIA, ÆMILIA, HESPERIA, Gallia, Aquitania, Britannia, Germania, & Austria Provinciis à Rege Convocatorum, Anno Domini DCC. LXXXXIV.

CONTRA HAERESIN ELIPANDINAM ET FELICIAnam, asserentem, Christum secundum carnem esse Dei Patris filium adoptivum.

CAROLUS GRATIA DEI REX FRANCORUM ET LONGOBARDOrum, ac Patritius Romanorum, Filius & defensor sanctæ Dei Ecclesiæ, Elipando Toletanæ Civitatis Metropolitano, & cæteris in partibus Hispaniæ Consacerdotibus, Orthodoxæ fidei & fraternæ caritatis in Christo Dei Filio proprio & vero optamus salutem.

GAUDET pietas Christiana divinæ scilicet atq; fraternæ per lata terrarum spatia duplices caritatis alas extendere, ut materno foveat affectu, quos sacro genuerat baptismate. Et maxima est sanctæ matris Ecclesiæ exultatio suorum adunatio filiorum, ut sint consummati in unum, qui redempti sunt ab uno, dicente eodem Redemptore nostro Jesu Christo: *Pater sancte serva eos in nomine tuo, quos dedisti mihi, ut omnes unum sint sicut & nos unum sumus.* Joan.17. Unde & in Cantico Canticorum de sancta dicitur Ecclesia: *Terribilis ut castrorum acies ordinata.* Constipata exercitus ordinatio & unanimis bellatorum fortitudo magno solet hostibus esse terrori: Cantic.6. sic filiorum sanctæ matris Ecclesiæ intra murum Catholicæ fidei pacifica adunatio aëreis potestatibus nimiùm constat terribilis, & ignitis malignæ perfidiæ spiculis omninò impenetrabilis extat, sicut & verissimus Gentium prædicator & fortissimus Ecclesiæ prœliator præcipit, dicens: *In omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela Nequissimi ignita extinguere*, & hoc sæculum nequam libero ad cœlestia volatu evadere. Ephes.6. *Sine fide* enim *impossibile est placere Deo*: impossibile est, quòd omninò ab homine fieri non potest. Hebr.11. Principium est salutis nostræ Fides, qua intemeratâ & integrâ sanitate confirmatâ, totius vitæ cursus per bonorum vestigia operum feliciter finetenus currit. *Per fidem* enim (sicut idem præfatus doctor in epistola ad Hebræos testatur) *omnes sancti placuerunt Deo.* Hebr.11.

2. Hanc igitur Fidem Orthodoxam & ab Apostolicis traditam Doctoribus, & ab universali servatam Ecclesia, nos pro virium nostrarum portione ubiq; in omnibus servare & prædicare confitemur: quia non est in alia aliqua salus, nisi in illa, quam pacifica ab initio salutis nostræ unanimitate semper servabat Ecclesia. Pro qua etiam, viri fratres, & vestra bona devotio, quam vos habere decet in Domino, his partibus fidei vestræ litteras dirigere * curastis, nempe & generales ad Sacerdotales * fort. curavit. sanctissimas aures, ad nos quoq; speciales: in quarum utriq; serie litterarum non satis nobis elucebat, an quasi ex auctoritate magisterii vos vestra docere disposuistis, an ex humilitatis discipulatu nostra discere desideratis: tamen sive hoc sive illud vestris inesset animis, petitionem vestram, caritate Christianæ religionis cogente, non spernendam esse censuimus, valde desiderantes, Deumq; ex intimo cordis affectu deprecantes, quatenus in veræ fidei soliditate firmiter utrimq; permaneamus, contra fluctivagos hujus sæculi æstus, Spiritu Sancto navigium vestri cursus regente, ad portum perpetuæ tranquillitatis pervenire mereamur.

3. Ad hanc tranquillitatem capiendam oculus cordis fide purificandus est, & assiduis sanctarum orationum precibus mentis acies illustranda, ut puræ veritatis lumen, omni errorum nube expulsa, contemplari valeat, ne in opiniones noxiæ falsitatis temeritas inordinata incautius gradientes præcipitet. Non pudeat Christianum, ubi hæsitat, quærere; ubi nesciat, discere: quoniam pia humilitas discendi sapientiæ intrat secreta: & melius est, discipulum esse veritatis, quàm doctorem existere falsitatis. Ille ad altiora semper provehitur; iste ad inferiora semper dilabitur, & inde magister efficitur erroris, unde auditor contempsit esse veritatis. Hanc igitur, Fratres, perniciosam devitantes elationem, sanctorum Patrum & sanctorum Doctorum sacris inhæreamus sensibus: discamus, quæ scripserunt; credamus, quæ docuerunt, & nō declinemus ad dexteram neq; ad sinistram, sed per viam regiam ad Regem & Redemptorem & Deum & Dominum nostrum Jesum Christum concordi fidei & veritatis curramus professione. *Corde enim creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem*, eodem attestante Apostolo. Rom.10. *Justus autem ex fide vivit*: si justus ex fide vivit, quomodo, qui fidem non habet rectam, se vivere æstimat? Rom.1. *Nos* nempe *non sumus infidelitatis filii in perditionem, sed filii ad acquisitionem animæ.* Hebr.10. Sequamur sanctorum Patrum venerabilia in caritate præcepta. Habac.2.

4. Decet enim ut omnium Christianorum una sit fides & unus animus, sicut est *unum ovile & unus pastor*. Hebr.10. Qui enim extra Ecclesiastici ovilis septa inveniuntur, lupina rabie devorabuntur, qui vocem boni pastoris non audiunt, qui ante suas oves ingredietur & egredietur, ut eos ad pascua vitæ Joan.10. perducat æternæ. Nobis itaq; dictum intelligamus, quod egregius prædicator suis carissimis filiis præ-

1. Cor. 1. cipiebat, dicens: *Obsecro vos per nomen Domini nostri Jesu Christi, ut unum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata. Sitis autem perfecti in uno sensu & in eadem sententia.* Hæc habentes Apostolicæ auctoritatis præcepta, concordate nobiscum. Diligimus vos: hoc vobis volumus in Domino, quod & nobis: quia perfecta, quam habemus in Christo, caritas congregare gaudet non spargere, adunare non scindere, Joan. 19. & inconsutilem Salvatoris nostri tunicam integram servare non dividere, prævidentes hoc idem in pace Christi custodire, quod milites in passione ejus observabant.

5. His ita prælibatis, vestris in Domino valde congaudemus profectibus, ita ut in cordibus nostris fraterno vulnerati amore vestram, quam patimini, lachrymabili gemitu condoleamus oppressionem; Rom. 9. in pr. sed majore multò tristitia lugemus, si aliquid Diabolica fraude interius oppressionis per infidelitatem vel cujuslibet schismatici erroris patimini cordibus. Ipse est continuus dolor pectoribus a Psalm. 146. b 1. Tim. 2. nostris, & pene irremediabile vulnus, nisi per ejus misericordiam, *a qui sanat contritos corde, & b vult omnes homines salvos fieri & ad agnitionem veritatis pervenire*, illi nos lætificent, qui tristaverunt. Vestra igitur correctio, nostra est lætificatio. Desiderantes vos socios habere in fide Catholica, & cooperatores Joan. 14. 16. in prædicatione veritatis, ut gaudium, quod Christus suis promisit discipulis, habitet in nobis, & gaudium nostrum impleatur in vobis.

6. Ad impletionem verò hujus gaudii, fraterna cogente caritate, justissimus sanctorum Patrum Synodale ex omnibus undiq; nostræ ditionis Ecclesiis congregari Concilium, quatenus sancta omnium unanimitas firmiter decerneret, quid credendum sit de adoptione carnis Christi, quam nuper novis assertionibus, & sanctæ Dei universali Ecclesiæ antiquis temporibus inauditis vos ex vestris scriptis intulisse cognovimus: immò & ad beatissimum Apostolicæ Sedis Pontificem de hac nova inventione nostræ devotionis ter quaterq; direximus Missos, scire cupientes, quid sancta Romana Ecclesia, Apostolicis edocta traditionibus, in hac respondere voluisset inquisitione. Necnon & de Britanniæ partibus aliquos Ecclesiasticæ disciplinæ viros convocavimus, ut ex multorū diligenti consideratione veritas Catholicæ Fidei investigaretur, & probatissimis sanctorum Patrum hinc & inde roborata testimoniis absq; ulla dubitatione teneatur.

7. Idcirco vobis per singulos libellos dirigere curavimus, quid prædictorum Patrum pia unanimitas & pacifica perscrutatio auctoritate Ecclesiasticâ invenire, statuisset, confirmaret. Primò quid Dominus Apostolicus cum sancta Romana Ecclesia, & Episcopis in illis partibus quaquà versum commorantibus, & Catholicis Doctoribus, sentiret, sub unius libelli tenore statuimus. Deinde secundo loco, quid Ecclesiastici Doctores & Sacerdotes Ecclesiarum Christi de propinquioribus Italiæ partibus cum Petro Mediolanensi Archiepiscopo, & Paulino Forojulianensi vel Aquilejensi Patriarcha, viris à Domino valde venerabilibus, intelligi vel firmiter credi voluissent, suis propriis responsionibus exaratum posuimus libellum; quia ipsi quoq; præsentes nostro Synodali Conventui adfuerant. Post hæc tenet & tertius libellus Orthodoxorum sanctorum Patrum Episcoporum & virorum venerabilium fidem, qui in Germaniæ, Galliæ, Aquitaniæ, & Britanniæ partibus, dignis Deo deserviunt officiis, vestrisq; objectionibus sanctarum scripturarum testimoniis roboratas obtinet responsiones. Deinde quarto loco meæ propriæ unanimitati cum his sanctissimis prædictorum Patrum decretis & Catholicis statutis consensum subnexui, sicut vosmetipsi in vestra epistola, quam meo specialiter designastis nomini, rogare curastis, id est, ne subdolis paucorum assertionibus consentirem, sed plurimorum testimoniis roboratam fidem tenerem.

8. Facio certissimè, Deo Domino meo Jesu Christo donante, horum me sanctissimæ multitudini & probatissimæ auctoritati veræ fidei professione associans, nec vestræ me paucitati in contentione hujus novæ assertionis socium admitto, sed Apostolicæ Sedi, & antiquis ab initio nascentis Ecclesiæ & Catholicis traditionibus, tota mentis intentione, tota cordis alacritate conjungo. Quicquid in illorum legitur libris, qui divino Spiritu afflati, toti orbi à Deo Christo dati sunt Doctores, indubitanter teneo, hoc ad salutem animæ meæ sufficere credens, quod sacratissima Evangelicæ veritatis pandit historia, quod Apostolica in suis epistolis confirmat auctoritas, quod eximii sanctæ Scripturæ tractatores & præcipui Christianæ Fidei Doctores, ad perpetuam posteris scriptum reliquerunt memoriam. Cum his quoq; Doctoribus, & sanctæ Ecclesiæ Pastoribus veram prædico fidem, quos Matth. 28. in præsenti tempore ille nobis dedit luminaria, qui dixit: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usq; ad consummationem sæculi.* Hi sunt propugnatores fidei nostræ, hi sunt rectores per diversas sedes civitatis Christi, cujus antemurale est Fides Catholica, & caritas firmissimus murus, & propugnacula divi- Esai. 26. narum testimonia scripturarum, & divitiæ salutis in ea sunt *sapientia & scientia*, & spes portarum custodia, quæ quatuor clavibus, id est prudentia, justitia, fortitudine, & temperantia piis aperiuntur animis. Hujus verò civitatis ipse Dei verus & proprius filius, Deus verus homo verus Jesus Christus Dominus noster Regali præsidet potentia, cujus gratia totam illius civitatis structuram regit, defendit, & exaltat. Quisquis ad hanc civitatem, recta sibi præviante fide, manus bonorum operum habens plenissimas pervenire festinat, apertas inveniet portas, & Regem Regum cum millibus sanctorum agnum obviare sibi gaudebit.

9. Sed & gratias vobis agimus de instantia orationum vestrarum, quibus memoriam nostri assiduè vos habere dixistis, optantes ut preces vestræ acceptabiles sint Domino Deo Salvatori nostro, & ut ipse per suam misericordiam dignos vos efficiat exaudiri, & ad unitatem sanctæ suæ Ecclesiæ re- Lucæ 15. vocare dignetur, & ejusdem pietatis humeris in sanctæ matris Ecclesiæ reportet ovile, qui de cœlis veniens ovem requirere perditam, inventamq; cum triumpho gloriæ ad sedem paternæ Majestatis revexit.

10. Illud

10. Illud quoque, quod vobis nostram pietatem flagitare placuit, quatenus in præsentia nostrâ libelli [illegible] textus, & perscrutante plurimorum consilio, quid in eo recte fidei sanctionibus [illegible] fecimus sicut petistis, collectisq; undique, veluti præfati sumus, Ecclesiasticis Doctoribus & [illegible] Christiani Rectoribus, nobisq; omnibus pacifico unanimitatis choro considentibus, [illegible] libellum a capite calce tenus per distinctiones uniuscujusq; sententiæ, & per [illegible] [illegible], prout cuiq; libuit, perlegere jussimus. Quid verò de illo libello Præsules [illegible] Fideiq; Catholicæ Doctores intellexissent, non est opus mihi in hac mea [illegible] epistola, [illegible] libellus proprius hoc vobis evidenter ostendet.

[illegible] in epistola vestra hujusmodi obsecrationem invenimus: *Poscentes vos per eum, [illegible] extendit, & pro te sanguinem pretiosum effudit, & pro te mortem pertulit & sepulturam, [illegible] ad infernum descendit, & pro te resurgens tibi viam ad cælo revertendi, scilicet ad cælestia [illegible] per ipsum [illegible] sedeas &c.* Ecce ego vestris petitionibus satisfaciens, [illegible] auditor & arbiter adsedi. Discernimus, & Deo donante decrevimus, quid [illegible] tenendam: sed modo per eamdem obsecrationem vos iterum atque [illegible] unanimitate & Catholicæ Fidei professione, nobiscum firmiter maneatis [illegible] universalis sancta Dei Ecclesia. Eam fidem tenete, quam Orthodoxi Patres [illegible]* Symbolo scriptam reliquerunt; & nolite plus sapere quàm oportet sapere, sed [illegible], nec [illegible] humano ingenio divina vos mysteria investigare arbitremini, [illegible] credendo honorare, quæ humana fragilitas temere perscrutando invenire non valet. *[illegible] Cod. de Sum. Trinit. & fid. Cathol.

[illegible] Exemplum mihi Constantini Imperatoris proposuistis, cujus initium beatum Isidorum [illegible] finem doluisse: quod ne mihi accidat, per quendam Beatum [illegible] quem per antiphrasin [illegible] benigne suadetis. Hoc etiam, divina miserante gratia, præcavere satago, non ab [illegible] omnibus, qui aliquid rectæ fidei contrarium docere videntur: assiduaq; [illegible] Dominum deposco, & *quoscumque* ex filiis sanctæ matris Ecclesiæ valeo, mihi in hac petitione [illegible] convoco, ne me alicujus verbosa adulatio, vel fraudulenta laudatio decipiens à via veritatis [illegible] cum Propheta decantans: *Corripiet me justus in misericordia & increpabit me, oleum autem [illegible] impinguet caput meum.* Psalm. 140.

4. Vos vero vobismetipsis cavere quos vos fraterno monuistis amore, procurantes diligentissime, omnipotentis Dei vobis assiduis precibus clementissimam convocate gratiam, ne callida [illegible] hostis vestras sensus vestros in aliqua parte corrumpat, & peius fiat interiùs Diaboli servitium quàm exterius gentis inimicæ: cumque expectate Redemptorem, quem salutis vestræ habuistis [illegible]. Illum glorificate in corde & portate in corpore, & dignam in vobis illi præparate habitationem [illegible] in fide, quæ per dilectionem operatur, quatenus vos illius gloriosa potentia & ineffabili misericordia ab utraque servitutis molestia, exteriore scilicet & interiore, liberet & custodiat, & in magno [illegible] ante conspectum gloriæ suæ cum multiplicibus laboris vestri divitijs stare concedat, & [illegible] [illegible] bilem cum operatoribus Apostolicæ Fidei audire faciat: *Venite benedicti Patris mei, percipite [illegible] paratum est ab origine mundi.* Paratum igitur vobis regnum ab origine mundi indubitanter [illegible] sperantes Catholicæ Fidei unanimitati vosmetipsos adjungere curate: exteriorum [illegible] molestiam interna fidelitatis spe consolamini: oculos mentis vestræ ad eum dirigite, [illegible] de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum filii dilectionis suæ. Matth. 25.

[illegible] Hactenus antequam hujus adoptionis in Christo nomen a vobis exortum nostros non [illegible] vos [illegible] amore dileximus; & si nos vestrum corporale servitium contristat [illegible] tamen Fidei Catholicæ [illegible] in nobis. Nunc vero duplici pro vobis afficimur [illegible] fraude deceptis in corde, & inimica servitute oppressis in corpore. Sed redite, [illegible] sanctæ matris Ecclesiæ, ut vos eruat de angustia [illegible] terrenæ, qui vos per [illegible] vinculo liberavit originalis peccati. Expoliastis veterem hominem [illegible] [illegible] in illum? Adoptionis filii Deo Patri facti estis per eum, qui [illegible] proprius. State per fidei inviolabilem confessionem in libertate filiorum Dei, [illegible] jugum subire: expellite vincula Diabolicæ deceptionis de cordibus, quatenus [illegible] compeditos, excutiat catenam [illegible] gentis inimicæ de manibus vestris. [illegible] gratia, cooperatores gaudii vestri, si vos nobiscum Catholicæ Fidei [illegible]. Certissimum namque erit divinæ miserationis auxilium, ubi una est totius [illegible] veræ fidei confessio.

[illegible] populi Christiani & ad Sacerdotalis Concilii unanimitatem revertimini [illegible] voluntatem [illegible] confessum, secundum suam promissionem, Dominum [illegible] non dubitamus, quanto magis ubi tot sanctissimi fratres, tot filii matris Ecclesiæ in nomine [illegible] conveniunt unanimitate, eum adesse medium non est dubitandum, [illegible] illorum [illegible] laudem quærere dignoscuntur. Ad confirmandum igitur [illegible] veritate & [illegible] æterna instigante caritate, epistolam [illegible] habemus pro fide Catholica, proficiat devotio, & vos divina clementia ad [illegible] Catholicam.

[illegible] Antequam [illegible] hujus sæpe dicti scandali à vobis oriretur offensio, duplici caritate [illegible] dileximus vos, id est in orationibus nostris per omnes regni nostri Ecclesias habemus

socios, & vestri memoriam quotidie facientes: itidem quoq;, & Deo auxiliante, voluntatem habuimus vos liberare à servitio secularis necessitatis secundum temporis opportunitatem, & velut ... adhortationem: nunc vero hac duplice caritate (quod sine dolore non dicimus) fraudastis vosmetipsos, non intelligentes, fraude Diabolica esse deceptos, ut utroque juvamine vos denudaret, id est, participatione fidei & orationum nostrarum, vel solatio auxilii nostri. Videte, videte, quam grande malum adversus vosmetipsos habetis factum, quod nequaquam ausi sumus orare pro vobis ... pro fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ filiis, nec vos adjuvare, quomodo fratres in vestris maximis necessitatibus. Quapropter revertimini ad hanc duplicem consolationem, & abjicite à vobis hanc malignam Diabolicæ fraudis versutiam, ut possitis nobiscum consortium habere in omni caritate & gaudio opportuno.

17. Post hanc verò correctionem sive admonitionem Apostolicæ auctoritatis & Synodalis unanimitatis, si non resipiscitis ab errore vestro: scitote omninò vos pro Hæreticis haberi, nec ullam vobiscum communionem pro Deo audeamus habere. Currite dum lucem habetis ne tenebræ vos anathematis comprehendant, unde non potestis pedes vestros explicare, sed æterna damnatione detentos esse lugebitis. Adhuc enim pia mater revocat vos in gremium suæ misericordiæ, volens vos

* Galat 1. Deo nutrire in filios. Tantum nolite vos abstrahere ab ejus pietate, * qui vos vocavit in regnum filii dilectionis suæ.

18. Credimus in Deum unum, Patrem omnipotentem, factorem cæli & terræ, visibilium omnium & invisibilium.

19. Credimus & in unum Dominum nostrum Jesum Christum, filium Dei unigenitum, natum ex Patre ante omnia secula, & ante omnia tempora; lumen de lumine, Deum verum de Deo vero; natum, non factum; naturalem, non adoptivum; per quem omnia condita sunt cælestia & terrestria, unius essentiæ & unius substantiæ cum Patre.

20. Credimus & in Spiritum S. Deum verum, vivificatorem omnium, à patre & filio procedentem, cum patre & filio coadorandum & conglorificandum.

21. Credimus eandem sanctam Trinitatem, Patrem & Filium & Spiritum sanctum, unius esse substantiæ, unius potentiæ & unius essentiæ tres personas, & singulam quamque in Trinitate personam, plenum Deum: & totas tres personas unum Deum omnipotentem; Patrem ingenitum, Filium genitum, Spiritum sanctum procedentem ex Patre & Filio: nec Patrem aliquando cœpisse, sed sicut semper est Deus, ita semper & pater est, quia semper habuit filium. Æternus Pater, æternus Filius, æternus & Spiritus sanctus, ex patre filioque procedens. Unus Deus omnipotens, Pater & Filius & Spiritus sanctus: ubique præsens, ubiq; totus. Deus æternus, ineffabilis, incomprehensibilis. In qua sancta Trinitate, nulla est persona vel tempore posterior, vel gradu inferior, vel potestate minor: sed per omnia æqualis Patri Filius, æqualis Patri & Filio Spiritus sanctus divinitate, voluntate, operatione & gloria. Alius tamen tamen idem in persona Pater, alius in persona Filius, alius in persona Spiritus sanctus. Non aliud, sed unum, natura, potentia, & essentia Deus Pater, & Filius, & Spiritus sanctus.

22. Credimus ex hac sancta Trinitate Filii tantummodò personam, pro salute generis humani de Spiritu sancto & Maria Virgine incarnatam: ut qui erat in divinitate Dei Patris Filius, esset & in humanitate hominis matris filius: perfectus in divinitate Deus, perfectus in humanitate homo: Deus ante omnia secula, homo in fine seculi: verus in utraq; substantia Dei filius; non putativus sed verus, non adoptione, sed proprietate. Una persona Deus & homo, unus mediator Dei & hominum; in forma Dei æqualis Patri, in forma servi minor Patre: in forma Dei creator, in forma servi redemptor. Unus in utroq; Dei filius proprius & perfectus, ad implendam humanæ salutis dispensationem, passus est vera carnis passione, mortuus vera corporis sui morte. Surrexit vera carnis suæ resurrectione, & vera animæ resumptione: & eodem corpore, quo passus est, & resurrexit. Ascendit in cælos, sedens in dextera Dei Patris: & in eadem forma, qua ascendit, venturus judicare vivos ac mortuos. Cujus regni non erit finis.

23. Prædicamus unam sanctam Dei Ecclesiam toto orbe diffusam locis separatam, fide & caritate conjunctam: & veram remissionem peccatorum in eadem Ecclesia, sive per baptismum, sive per pœnitentiam, divina donante gratia, & bona voluntate hominis cooperante.

24. Credimus & omnes homines resurrecturos esse, & singulos secundum sua opera judicandos; impios æternis suppliciis damnandos cum Diabolo & Angelis ejus; sanctos vero æterna gloria coronandos cum Christo & sanctis Angelis ejus in secula sempiterna.

Ephes 4. 25. Hæc est Fides Catholica, & ideo nostra: optamus etiam & vestra: quia una est fides, & unum baptisma, & unus Dominus noster Jesus Christus, qui est Deus verus & verus homo, verus Dei &

1 Timoth 2. Rom. 9. verus Dei filius, in utraq; natura *unus idemq; mediator Dei & hominum, homo Iesus Christus, qui est Deus benedictus in secula.*

26. Hanc fidem vos, Fratres carissimi, firmiter tenere in commune prædicamus: & si aliter ... te in quolibet verbo sensistis, corrigite vosmetipsos, & ad unitatem sanctæ Dei Ecclesiæ pura fide re-

1 Tim 1. & 6. stinate, & contentiones novarum novitatesque vocum devitate, quia juxta Apostolum, non est Hæreticus nisi ex contentione. ... quia pauci estis, unde putatis vos aliquid ... invenire potuisse, quàm quod ... universalis toto orbe diffusa tenet Ecclesia: Sub tegmine ... requiescite, ne vos avida Diaboli rapacitas (si foris invenerit) nefando gutture devoret. Redite ad

gremium

pium matris Ecclesiæ gremium; illa vos foveat & nutriat, donec accurratis in virum perfectum, & in plenitudinem corporis Christi. Habete nos cooperatores salutis vestræ, Catholicæ pacis auxiliatores; & societas vestra sit in Christo Jesu Domino nostro, qui vos nobiscum incorruptos & immaculatos fide pariter & opere custodiat, & constituat ante conspectum gloriæ suæ incontaminatos & irreprehensibiles, & perpetuæ hæreditatis hæredes pariter perficiat in æternum, AMEN. 1. Joan. 1.

CAROLI MAGNI IMP. AUG.

Anno Christi 794.

CAPITULARE

De non adorandis imaginibus,

CONTRA CONSTANTINI VII. IMP. CONSTANTINOPOLITANI ET HIRENÆ MATRIS DECRETUM ET SYNODUM

Nicænam II. Pseudoseptimam Oecumenicam sive universalem: compositum & publicatum in Concilio Francofordiensi, & Hadriano Papæ missum, Anno Domini DCCXCIV.

IN NOMINE DOMINI ET SALVATORIS NOSTRI JESU CHRISTI.

INCIPIT OPUS

INLUSTRISSIMI ET EXCELLENTISSIMI SEU SPECTABILIS VIRI KAROLI NUTU DEI, REGIS FRANCORUM, GALLIAS, GERMANIAM, ITALIAMQUE, SIVE HARUM FINITIMAS PROVINCIAS DOMINO OPITULANTE REGENTIS, CONTRA SYNODUM QUÆ IN PARTIBUS GRÆCIÆ PRO ADORANDIS IMAGINIBUS STOLIDE SIVE ARROGANTER GESTA EST.

PRÆFATIO.

ECCLESIA mater nostra, preciosissimo sponsi Christi sanguine redempta, & regeneratione salutaris gurgitis lota, & salutifero edulio corporis, & haustu sanguinis satiata, & nectarei liquoris unguine delibuta, & per universum orbem terrarum in pace diffusa: aliquando externa, aliquando intestina perpetitur bella, aliquando exterorum concutitur incursibus, aliquando civium pulsatur tumultibus. Nonnunquam videlicet incredulorum vel hæreseorum impellitur infestationibus, nonnunquam verò schismaticorum vel arrogantium turbatur simultatibus. Est enim arca salvanda intra se continens animas, cujus typum antiqui illius patris arca gerebat, quæ in hujus sæculi sævientibus diluvii absq; naufragii periculo transigit procellas, & nescit mortiferis præsentis seculi alluvionibus cedere, nec infestantium diversarum potestatum obsidione fatiscere, sed illo pro ea & maxime in ea pugnante, qui positus est in ea murus, dicente propheta, *Urbs fortitudinis nostra Salvator, ponetur in ea murus, & antemurale, & qui super eius muros constituit custodes, qui tota die & tota nocte in perpetuum non tacebunt* adversariis resistens, & tumultiferas inquietudines tolerat, & ad veræ fidei confessionem convolantibus in gremio susceptis, & eidem confessioni obstinata mente reluctantibus abdicatis, inconvulsa & intemerata perseverat, & cum David canere non cessat, *Sæpè expugnaverunt me à juventute mea, dicat nunc Israel, sæpè expugnaverunt me à juventute mea, etenim non potuerunt mihi*: quæ incessanter per partes trinæ orationis mysterium sanctæ Trinitatis exponit, dum & verba sua auribus divinæ majestatis percipienda, id est, psallendi melodiam, quam sine intermissione exhibet, deprecatur; & clamorem intelligendum, id est, cordis affectum, qui non auribus carnalibus, sed ineffabilibus divinæ majestatis auditibus mirabiliter excipitur, devota mente exorat, & orationis suæ vocem intendendam exposcit, ut scilicet declaret, hanc esse orationem perfectã, quam mentis affectus ardentis inflammat. Et quamquam metaphoricos mutatis verbis sensus nostros immisceat, divinam tamen naturam credit non partibus membrorum discernenda discernere, sed una virtute cuncta peragere, qui ea quæ à nobis videntur audit, & quæ cogitavimus sive cogitaturi sumus, intrò inspicit: nec quicquam ejus ineffabili lumini potest abscondi. Auribus etenim verba percipere, clamorem intelligere, voci orationis intendere, quamquam iteratè sub varietate verborum, per id locutionis genus, quod à rhetoribus metabole dicitur, proferantur: trina tamen repetitio unum idemq; significat, quæ etiã in invocatione regis & Dei sive Domini, dum dicit, *Rex meus & Deus meus, quoniam ad te orabo Domine.* Tres personas & unam substantiam in divinitate se credere & fateri demonstrat, cùm trium nominum invocationi, non pluralia, sed singularia verba interserit. Est enim sancta mater, est immaculata, est præclara, est incorrupta, est & fœcunda, quæ & virginitatem amittere nescit, & filios generare non desinit: quæ quanto amplius mundi adversitatibus teritur, tantò auctioribus sive excellentioribus virtutibus ditatur, & quanto plus premitur, tantò altiùs exaltatur, quam propheta per ethopœiam Deo sic introducit loquentem, *Cùm invocarem te, exaudisti me Deus iustitiæ meæ, in tribulatione dilatásti me.* Cujus quoniam in sinu regni gubernacula domino tribuente suscepimus, necesse est, ut in ejus defensione, & ob ejus exaltationem, CHRISTO auxiliante, toto annisu certemus, ut ab eo boni servi & fidelis nomi-

Margin notes: Esai. 26. — Psalm. 129. — Psal. 5. & 48. — Psalm. 4.

nomine censeri valeamus. Quod quidem non solùm nobis, quibus in hujus seculi procellosis fluctibus ad regendum commissa est, sed etiam cunctis ab ejus uberibus enutritis sollicitè observandum est: ita tamen ut ab ejus unione, qui ejus membrum esse dinoscitur nullatenus abscedat. Quoniam qui cum ea non est, adversus eam est: & qui cum ea non colligit, spargit. Hujus ergo rei causâ loqui compellit, quod non sine quodam animi mœrore prosequimur, quippe qui cum infirmantibus infirmari, & cum scandalizantibus uri Apostolico perdocemur exemplo. Inflammavit igitur ventosæ arrogantiæ inflata ambitio, & vanæ laudis insolentissimus appetitus, quosdam orientalium partium non solùm reges, sed etiam sacerdotes, adeò ut postposita sana sobriaque doctrina, & parvi

[Galat. 1.] pendentes illud Apostolicum, *Siquis Evangelizaverit vobis, prater id quod Evangelizatum est, & si Angelus sit, anathema sit*, & transgredientes contra propheticam institutionem terminos majorum, per infames & ineptissimas synodos Ecclesiæ inferre conentur, quod nec Salvator, nec Apostoli intulisse noscuntur: & dum sublimare conantur suæ laudis fastigium, magnum adcumulent suis animabus deliquium: dumq; suorum gestorum ordinem volunt mandare memoriæ posteritatis, discindunt vinculum Ecclesiasticæ unitatis. Gesta sanè est ante hos annos in Bithiniæ partibus quædam synodus tam incautæ tamq; indiscretæ procacitatis, ut imagines in ornamentis Ecclesiæ & memoria rerum gestarum ab antiquis positas incauta abolerent abdicatione: quodq; Dominus de idolis præcepit, hoc illi de cunctis imaginibus perpetrarent: nescientes, imaginem esse genus, idolum verò speciem: & speciem ad genus, genus ad speciem referri non posse. Nam cùm penè omne idolum imago sit, non omnis imago idolum. Alterius & longè alterius definitionis est idolum, alterius imago: cùm videlicet istæ ad ornamentum vel ad res gestas monstrandas fiant: illud autem nunquam nisi ad miserorum animas sacrilego ritu, & vana superstitione injiciendas: & imago ad aliquid, idolum ad seipsum dicatur. Qui nimirum tantæ cæcitatis caligine obtenebrati fuerunt, ut cunctis, qui eas habere in Ecclesiis noscebantur, vel habituri erant, anathematizatis, inter cæteros errores hoc etiam suo errori insererent, quòd Rex eorum Constantinus eos ab idolis liberâsset: & ei qui exultavit, ut gigas ad currendam

[Apocal. 5.] viam de quo dictum est, *Ecce vicit leo de tribu Iudà, radix David*, & triumphanti mundi spolia secum reportavit, Victoriæ titulum derogare cupientes, Regi suo adnecterent: cùm non de eorum rege,

[Esai. 19.] sed de vero triumphatore Christo propheta prædixerit, *Ecce Dominus ascendet super nubem levem, & ingredietur Aegyptum, & commovebuntur simulacra Aegypti à facie eius*: Nubem levem, corpus videlicet humanum, quod ex virgine adsumpserat, nulla humanæ commixtionis sorde prægravatum: Ægyptum mundum volens intelligi: quod & per Hieremiam penè iisdem verbis se dudum facturum esse

[Ezech. 30.] se promiserat, dicens, *Disperdam simulacra, & cessare faciam idola de Memphis.* Gesta præterea est fermè ante triennium & altera synodus illis in partibus, ab eorum qui priorem gesserant successoribus, vel à plærisque, qui in priore fuisse narrantur: quæ tamen quamquam à priore distet voto, non tamen distat errore: & si dispar est negotio, est tamen compar flagitio: & cùm sit posterior tempore, non tamen est posterior crimine. Nec immeritò in unius baratri cænosum lacum, quamquam per diversa fluitantes, confluere videntur, quæ ab unius jactantiæ & vanæ laudis fonte scaturiisse creduntur. Hæc enim, anathematizatâ & abominata cum suis auctoribus priore, imagines, quas prior nec etiam cernere permiserat, adorare compellit: & ubicumq; sive in divinæ Scripturæ locis, sive in sanctorum patrum commentariis, quamcunque repererunt imaginum mentionem erga suæ voluntatis arbitrium vertunt in adorationem. Nec minoris absurditatis spiris hi connectuntur in habere & adorare, quam illi connexi sunt in imagine & idolo, cùm illi imaginem & idolum, isti habere & adorare, unum esse putârunt, quæ tamen à se invicem distant, & diversitate rei, & societate prædicamenti: quippe cum unum illorum sit habitus, alterum agere. Nam illa etsi magna distent differentia, saltem in eo junguntur, quòd unum species, alterum genus est: hæc verò nec genere, nec specie, nec ulla hujuscemodi societate sibi cohærent, cùm & adorari possint, quæ non habentur, & haberi, quæ non adorantur. Sicque rejectis moderaminis retinaculis, & neglecto quod ab antiquis non incongruè dictum est proverbio, *Ne quid nimis*, mediocritatis calle transmisso, per devia gradiuntur: veluti siquis cuidam multiloquio vacanti, temperamentum in loquendo indicere curans, ille è contrario adeò silentio studeat, ut mutus efficiatur, & cui dedecus ingerebat inordinata loquacitas, dedecus nihilominus ingerat desidiosa taciturnitas. Aut si quis medicus ægrotantem temulentiæ arguat, ille putans, se medici parêre dictis, non solùm vini, sed etiam laticum sibi interdicat humorem: adeò ut qui dudum languebat nimio vini haustu madefactus, omni sibi liquore interdicto, langueat siti arefactus: cum tamen, etsi diversa sit causa languoris, unus tamen sit effectus desidiosi erroris. Interea cùm in neutra parte neque isti, neque illi temperantiæ teneantur habenis, sed utrique præcipites per abrupta discurrant, & dispari cursu ferantur: uno tamen occursu spon-

[Cantic. 4.] sæ Christi Ecclesiæ, cui ipse dicit in Canticis Canticorum, *Tota speciosa es amica mea, & macula non est in te*, maculam inferre conantur: dum & illi ei benè habita abjicere, & isti benè habitis malè uti suadent: dum scilicet & illi ei ornamenta auferre student: & isti eam ornamenta adorare permovent: quæ duo mala, ut præfati sumus, de jactantiæ fonte pullulârunt. Dumque volunt humanos favores, & vocari ab hominibus Rabbi, & suas laudes suis apicibus præfigunt, nec attendunt, quòd

[Proverb. 27.] per quendam sapientem dicitur: *Laudent te alij, & non os tuum, extraneus, & non lingua tua*: relictis priscorum Patrum traditionibus, qui imagines non colere sanxerunt, sed in ornamento Ecclesiarum habere siverunt, novas & insolitas Ecclesiæ nituntur inferre constitutiones, quibus ei maculam potiùs quàm decorem adscribant. Nam si novas constitutiones Ecclesiæ ingerere jactantia est,

schisma

schisma est: quod tamen in Ecclesia fieri non debet, quod si schisma est, macula est quæ in sponsa esse negatur. Si igitur novas constitutiones Ecclesiæ ingerere jactantia est, macula proculdubio est, quæ in sponsa esse negatur. Unde datur intelligi non eum esse amicum sponsi, qui adeò suæ laudis vult cumulare cacumen, ut per errorum notas non vereatur Ecclesiasticum obtundere acumen: ac per hoc si sponsam macula non decet, eam ei nullus conari debet imprimere: quam si nullus conari debet imprimere, qui conatur, sponso injuriam facit. Si igitur sponsam macula non decet, & revera non decet, qui conatur imprimere, sponso injuriam facit. Nos denique propheticis, Evangelicis & Apostolicis Scripturis contenti, & sanctorum orthodoxorum patrum, qui nullatenus in suis dogmatibus ab eo, qui est via, veritas & vita deviarunt, institutis imbuti, & sanctas & universales sex synodos, quæ pro variis hæreseorum infestationibus à sanctis & venerabilibus patribus gestæ sunt, suscipientes, omnes novitates vocum, & stultiloquas adinventiones abjicimus: & non solùm non suscipimus, verùm etiam tanquam purgamenta despicimus, sicut & eam, quæ propter adorandarum imaginum impudentissimam traditionem in Bithiniæ partibus gesta est, synodum. Cujus Scripturæ textus eloquentia sensùque carens ad nos usque pervenit. Contra cujus errores ideò scribere compulsi sumus, ut sicubi fortè aut manus tenentium, aut aures audientium inquinare tentaverit, nostri styli divinarum Scripturarum authoritate armati invectione pellatur: & inertem, vel potiùs inermem orientali de parte venientem hostem occidua in parte per nos favente Deo allata sanctorum patrum sententia feriat. Quod opus adgressi sumus cum conhibentia sacerdotum in regno à Deo nobis concesso Catholicis gregibus prælatorum, non arrogantiæ supercilio, sed zelo Dei & veritatis studio: quoniam sicut justis & honestis rebus inhærere sanctum, ita nimirum pessimis & inordinatis rebus animum addommodare peccare est. Unde & David, quòd societates malorum fugerit, Deo quasi purum sacrificium offert, cum dicit, *Odio habui congregationes malignantium, & cum impiis non sedebo*. Psalm.26. Et Josaphat Rex Juda, eo quòd Israeliticæ gentis pessimo regi amicitiis junctus sit, à Domino arguitur per prophetam. 2.Paral.19. Cùm igitur præfatarum duarum synodorum conditores, nec illius imperitiæ sermonem habeant, qua se Apostolus imperitum dicit sermone, sed non scientia: nec illius eloquentiæ cum spiritali sensu nitorem, de quo ex persona sanctorum prædicatorum, in Canticis Canticorum Ecclesiæ dicitur, *Murenulas aureas faciemus tibi vermiculatas argento*: Cantic.1. mirum ducimus quur tantæ vanitatis vento inflati sint, ut eas non solùm agitare præsumpserint, sed etiam sex venerabilibus synodis adnumerare conati sint: quarum neutra quomodo non septima post Nicenam, sed aut tertia, priore servata post Ariminensem, aut secunda priore destructa conputari debeat, in sequentibus, cùm res exegerit, diligentiùs adnuente Domino disputabimus, quæ scilicet haud secus sex synodis æquiparanda sunt, quàm Rubenitarum & Gaditarum, & dimidiæ tribus Manasse altari, quod per legislatorem Domino jubente conditum est, æquiparari potuit: cujus autores Israëlitici gladii furor vastaret, nisi fraternas iras supplex confessio mixta precibus præveniret. Nos denique Esaiæ vaticinio docti, qui dicit, *Hac via ambulate in eâ, non declinabitis ab ea, neq; ad dexteram, neq; ad sinistram*: Esai.30. & doctoris gentium prædicatione admoniti, qui nos viam regiam tenere instituit, imagines in ornamentis Ecclesiarum & memoria rerum gestarum habentes, & solum Deum adorantes & ejus sanctis opportunam venerationem exhibentes, nec cum illis frangimus, nec cum istis adoramus, sed illius ineptissimæ synodi Scripturam, quæ non solùm illa locutione caret, qua parva submisse, mediocria temperate, magna granditer proferuntur; sed etiam pedestris sermonis modum negligit, abnuentes, institutoris nostri, sermonis videlicet Dominici nitimur fieri usquequaque sequaces. Quoniam igitur & patrum anathematizantium filios, & filiorum anathematizantium patres, mixtim in præfata synodo hebetudinis continentur discursus, mixtam utrisq; reprehensionem noster, favente Domino, digerat stylus, nihil indiscussum, nihil intactum, nihil silentii cavernis obstrusum præteriens: nisi forte quod aut difficultas inordinati sermonis nostro intellectui impertire negaverit, aut pueriles dictiunepti [illegible] reverentia cohibente noster sermo persequi despexerit.

LIBER PRIMUS.

CAPUT I.

De eo quod Constantinus & Harena in suis scriptis dicunt, Per eum qui conregnat nobis Deus.

PLÆRUMQUE humana fragilitas suæ inpossibilitatis metas excedit, & quantò se ultrà quàm debet extollit, tantò ab eo, qui in altis habitat, & humilia respicit in cælo & in terra, recedit: quantoq; ad eum, qui excelsus super omnes gentes est, per sublimitatem adpropinquare conatur, tantò ab eo propensiùs elongatur. Quæ si modum suæ conditionis non negligat, & superiora petere nitens, ad humiliora se devota mente submittat, poterit se inclinando eò conscendere, à quo se exaltando noscebatur descendere: & quantò se prostraverit humo, tantò fiat proxima cælo. Cum ergo nostrum esse tantùm distet à Dei esse, & nostrum vivere ab ejus vivere, & nostrum regnare ab ejus regnare, dolenda potiùs quàm admiranda est illorum vecordia, qui inter cætera quæ sibi indiscrete usurpant, Deum sibi conregnare etiam dicunt. Illius enim esse, esse tantùm novit:

fuisse vel futurũ esse,non novit.Non habet.n.partẽ æternitatis,quã nos tempus dicimus,& in præsens,
præteritum & futurũ dividimus, sed totius æternitatis in suæ essentiæ incommutabilitate integritatem
Exod.3. habens,esse tantum ei est.Unde & sancto Moysi dixit:*Ego sum,qui sum,&,Qui est, misit me ad vos.*Nostrũ
autẽ esse, quibus præterita in recordatione,præsentia in intuitu,futura in expectatione, illius essentiæ
comparatum non esse est.Vivere namq; ejus,nec initiũ, nec finem,nec mutabilitatẽ ullo modo sentit.
Esai.49. Unde & in prophetis scribitur; *Vivo ego, dicit Dominus*, & quidam sanctorum, *Vivit Dominus dicere ausi
sunt,id est,qui in ea vita vivit,quam nec initium cœpit,nec mutabilitas movet, nec finis intercipit.* Nostrum autem
vivere,ortum & occasum & mutabilitatem patitur: quamquam anima inmortalis sit,tamen mutabi-
lis esse dinoscitur: quæ mutabilitas ei plærunque pro morte adscribitur. Unde & primo homini di-
Gen.1.2. ctum est, *In quacunque die comederis ex eo, morte morieris..* Non quòd statim ut præceptum Domini est
transgressus, carnis sit morte multatus, sed quia ab ea sanctitate,in qua Deo proximus stabat, per ani-
mi mutabilitatem sit longè digressus.Porrò ejus regnare à nostro regnare,non minùs quàm ejus esse à
nostro esse,& ejus vivere à nostro vivere distat: quippe cujus essentia sicut semper habuit esse & vive-
re,ita etiam & regnare.Nostrum enim regnare à nostro esse & vivere præceditur,à nostro interire suc-
ceditur: quæ dum ita se habeant,magnæ præsumptionis est,Deum sibi quempiam dicere cõregnare:
Psalm.89. cum hoc nec David dicere ausus est,de quo Dominus dixit,*Inveni virum secundum cor meum*: & illud,*In-*
2.Paral.1. *veni David servum meum: oleo sancto meo linivi eum*: nec Salomon, cui à Domino dictum est, *Sapientia &*
Prov.30. *scientia data sunt tibi,divitias autem, & substantiam & gloriam dabo tibi, ita ut nullus in regibus nec ante te nec post
te fuerit similis tui*: qui de se quoq; ipse loquitur confidenter,*Deus docuit me sapientiam,& intellectum sancto-
rum cognovi.* Nec quisquam de regibus, nec de his, quos meritorum prærogativa suffultos, nec de his,
quos superbia usos fuisse Scriptura commemorat,tale quid legitur dixisse. Interea consyllaba in com-
ponendis verbis secundùm eos,qui literariæ sollertiam disciplinæ nõ nesciunt, penè nihil aliud quàm
Levit.8. simul significat ut est,*Congregetur omnis Ecclesia Israhel*: &,*conveniat ad diem festum*, id est, simul in gregem
Dan.3. glomeretur,simul veniat: & Apostolus,*Si tamen compatiamur,ut & simul glorificemur*,id est,conglorifice-
Rom.8. mur;& illud,*Super vitrei marginem fontis uterq; consedit*,id est, simul sedit: & *consessor* dicitur simul sedens.
Simul namq; quædam juxta eos,qui sagacissimæ logicæ arcana scrutantur,tribus modis dicuntur:tem-
pore,naturâ,& genere.tempore,ut ait beatus Augustinus, cum quælibet simul existunt uno tempore
vel apparent,ita ut neutrum de duobus vel prius sit, vel alterum consequatur, sed utriq; ortus videa-
tur esse communis. Secundùm quem modum,nobis simul minimè regnare dicendus est: quippe cùm
ille sit sempiternus,nos temporales.Ille sine initio,nos cum initio. Naturâ, cùm quædam naturaliter
simul sunt,nullum tamen eorum præest alteri: ut verbi gratia simplum & duplum ponamus, necesse
simul esse naturaliter: sed neq; duplum facit ut simplum sit,neq; simplum efficit duplum.Sed nec se-
cundum hunc modum nobis simul regnare dici potest: cum tot distantiis natura ejus nostræ naturæ
prior sit,totq; modis creatrix creatam præcedat. Genere,quotiens ex eodem genere manantia simul
videntur esse natura,sed specie discernũtur,ut est animal.Nam & pedestre & aquatile animal dicitur,
sed specie discernitur: nullumq; alteri aliud prius est,sed simul omnia ab animali,id est,ab uno genere
orta noscuntur.Qui tertius modus non minus quam præcedentes duo,cum nobis simul regnare re-lu-
ctatur: cum nullatenus natura nostra & ejus quadam substantiæ unitate cojuncta dinoscatur, & qua-
dam specie discernatur: qui dum per potentiam divinitatis ubiq; sit, tamen non alicui cõregnare dici
rectè potest. Aliud est enim ubiq; esse,aliud cum quoquã simul esse, aliud inefabiliter regnare,aliud
cuiquam conregnare. Conregnare igitur & consedere & plurima hujuscemodi si absolutè profe[...]-
tur,nec quisquam cuiquam consedere vel conregnare dicatur, simul duos vel plures conregnare vel
consedere designat: Si verò quis cuiquam conregnare vel consedere dicatur, significat eum præcede-
re cui conregnatur vel consedetur: illum verò ejus participem fieri,qui conregnat & consedet,dicen-
Rom.6. te vase electionis Paulo,*Cõsepulti estis Christo*: & iterum,*si consurrexistis Christo,quæ sursum sunt quærite.* Un-
Coloss.3. de datur intellegi eum præcedere,qui sepelitur & surgit: eos verò participare ei cui consepeliuntur &
consurgunt.Nisi enim redemptor humani generis pro nobis sepultus fuisset & resurrexisset,nos ei cõ-
sepeliri & conresurgere minime poteramus. Quo documento colligitur,à cautela remotũ esse,Deum
nobis dicere conregnare: qui non nobis in regnando participat, sed sicut omniũ auctor est,ita omnes
in esse,vivere & regnare præcedit. Quod si forte contentiosius quis hujus verbi astruere tentans erro-
rem,ea quæ secundum formam servi de unigenito Dei filio dicta sunt in testimonium trahat, dicens,
Quur non conregnet nobis cui,secundũ Apostolum,conpatimur,consepelimur,convivificamur,cõ-
surgimus? cujus promissionis cohæredes & cõcorporales & conparticipes sumus in eodẽ Jesu Christo
per Evangeliũ, in quo Deus coexcitavit nos simulq; fecit sedere in cælestibus: de quo & Evangelista
Act.1. dicit,*Convescens elevatus est*: & iterũ,*Illi autẽ profecti prædicaverunt ubiq, Domino cooperante*: Perpẽdat absterta
Marc.16. nebulosæ mẽtis caligine,nõ hoc ex sua divinitate, sed ex nostra humanitate esse in quo nos ei cõpati-
mur,cõsepelimur,convivificamur.Sicut.n.pati,sepeliri,vesci,in quo nos ei consepelimur.cõpatimur,
& ille nobis convescẽs dictus est,propriè humanũ est: ita & regnare propriè divinũ est,psalmista atte-
Psalm.148. stante,qui ait,*Exaltatũ est nomen ejus solius*,& iterũ,*Domini est regnũ & ipse dominabitur gentiũ*: & idẽ, *Regnũ*
Psalm.22. *tuũ Domine regnũ omniũ seculorum, & dominatio tua in omni generatione & progenie.*Dicimur.n.& nos reges,
Psalm.145. sed abusivè nõ propriè. Nam regnare,inmortalẽ & veracem esse illi est naturale: cæteris verò qui hæc
consequũtur,illius largitione est attributũ, qui verè regnat,solus inmortalis & verax est,doctore gen-
Rom.3. tium prædicante,qui ait,*Est enim Deus verax,omnis autẽ homo mendax*: & rursus, *Qui solus habet inmortalita-
1.Tim.3. tem*: non quo,ut ait beatus Hieronymus, & angeli & cæteræ rationales creaturæ inmortalitatem non
habeant;

habeant, & veritatis sint amatores: sed quo ille solus naturaliter sit & inmortalis & verax, cæteri vero inmortalitatem & veritatem ex largitione illius consequantur: & aliud sit habere per semet, aliud in potestate donantis esse quod habeas. Si ergo recte dici possumus Deo commori & conpati, qui immortalis & inpassibilis est: ita & recte dici potest Deus nobis conregnare. Etsi illud manifesta ratione dici contemnitur, & istud prudenti indagatione repudiatur. Conpatimur enim Christo quando in ejus amore, qui pro nobis crucis passionem perpessus est, carnem nostram crucifigimus, mundum cum vitiis & concupiscentiis, & morimur mundo, & conmorimur Christo, & sic carnem, id est, corpus crucifigimus, ut desideria ejus calcemus. Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem, ut quemadmodum Christus resurrexit à mortuis per virtutem patris: ita & nos in novitate vitæ ambulemus: & sic baptizati consepulti sumus ei, ut decetero hanc vitam sequamur, in qua Christus resurrexit. baptismus resurrectionis pignus est & imago, ut jam in præceptis Christi manentes, ad præterita denuo non revolvamur. Convivificamur autē & consurgimus ei, si similitudini mortis ejus sumus conplantati, id est, si in baptismo omnia vitia deponentes in novam vitam translati decetero non peccemus. Similitudo enim mortis similem præstavit resurrectionem. Cohæredes autem & conperticipes ejus sumus, non quo aliqua inter nos possessio dividatur, sed quo ipse sit Dominus, hæreditas nostra atque possessio. *Dominus quippe, ait, hæreditas vestra est*: & alibi, *Dominus pars mea & hæreditas mea.* Concorporales enim, quia quamquam diversas habeant gratias hi qui in Christo crediderunt, in uno tamen sunt Ecclesiæ corpore conglobati. Simul ergo fas est dicere sedere cum Christo in cælestibus, non quo ei sancti consedeant, quamdiu in hoc mundo sunt & peregrinantur ab eo, sed quo juxta præfati doctoris sententiam, mos iste sit Scripturarum, ut interdum futura tempore præterito declinentur per schema, quod dicitur prolepsis: verbi causa de cruce Domini, *Foderunt manus meas & pedes:* & alibi de passione ejus, *Quasi ovis ad victimam ductus est*: vel certe secundum spiritalem sensum, quo modo nequaquam in carne sancti sint, cum vivant in carne, & habeant conversationem in cælestibus, cum gradiantur in terra, caro esse desistente, toti vertantur in spiritum: ita eos in cælestibus sedere cum Christo. regnum quippe Dei intra nos est, & ubi fuerit thesaurus noster, ibi erit & cor nostrum: firmique & stabiles sedemus cum Christo, sapientia, verbo, justitia, veritate. *Prædicabant autem Apostoli Domino cooperante*, id est, ad bona opera exercenda eis adminiculum præbente: & idcirco tantam vim illorum operatio habuit, ut ad eorum prædicationem tot milia hominum crederent, & naturæ viribus fractis & mortui vitam, & cæci oculos, & surdi aures acciperent. Cooperatur enim Dominus omnibus sanctis, secundum Apostolum, qui dicit, *Factus sum minister secundum donum gratiæ, quæ data est mihi juxta operationem virtutis ejus.* Peccatoribus autem inquantum peccant, neque cooperari, neque conregnare ullo modo credendus est. Si ergo & illud quod Apostolus dicit, *Si sustinuerimus & conregnabimus*, putat sibi aliquod adminiculum in hac parte præstare, sentiat hoc ab eo quod ille dicit, tripertita ratione distare, id est, persona, tempore, merito: persona, quia non ille sanctis, sed illi sancti conregnaturi dicuntur. Tempore, quia non conregnasse, nec conregnare, sed conregnaturi dicuntur. Merito, quia non quilibet, sed solummodo sancti ei conregnabunt. Ait enim, *Si sustinuerimus & conregnabimus*, id est, si in hoc sæculo sustinuerimus, in futuro conregnabimus: vel certe post judicium, cum jam non per speculum & in ænigmate, sed facie ad faciem contuebimur. Nam si adhuc in hoc mundo sumus, adhuc sustinemus: Si adhuc sustinemus, necdum conregnamus. Si igitur adhuc in hoc mundo sumus, necdum conregnamus. Deinde si conregnamus ei, jam venit quod perfectum est: si jam venit quod perfectum est, jam evacuatum est, quod ex parte est. Non autem evacuatum est, quod ex parte est, non igitur conregnamus ei. Si ergo sancti quamdiu in hoc mundo sunt non conregnant ei: multo minus ille conregnat eis, cujus est regnum & imperium, & cujus regni non erit finis: & si sanctis non conregnat, nullo modo peccatoribus conregnare dicendus est. Quando autem sancti ei conregnabunt, Apostolo Joanne docente didicimus. Ait enim; *Charissimi, nondum adparuit quod erimus: scimus quoniam cum adparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est*; ut dum adparuerit quod erimus, id est, inmortales & gloriosi, in quo similes ei erimus. Similes dixit, non æquales. Similes videlicet non in corporis similitudine, sed in interiore homine, dicente beato Augustino in epistola ad Italicam virginem; *Quis autem dementissimus dixerit corpore nos vel esse vel futuros esse similes Deo: in interiore igitur homine ista similitudo est.* Videbimus ergo eum sicuti est, cum secundum suam pollicitationem diligentibus se manifestaverit se ipsum sine fine existente: in quo Deum videbimus infinite, celebrantes perpetui Sabbati solennitatem, dicente nobis Domino; *Vacate & videte, quoniam ego sum Dominus*, quæ omnia non antea conplebuntur in sanctis, nisi juxta Apostolum cum mortale hoc induerit inmortalitatem, & corruptibile hoc vestierit incorruptionem. Nam si conregnamus ei, jam adparuit quod erimus: si jam adparuit quod erimus, jam similes ei sumus: si jam similes ei sumus, jam videmus eum sicuti est: Non autem videmus eum sicuti est, nondum igitur conregnamus ei. Regnat ergo ille in nobis, non conregnat nobis: regnat videlicet secundum beati Augustini sententiam, in credentibus, qui usque ad crucem & mortem infirmatus est: hoc autem modo filius proprie regnat in fide credentium. Non enim pater dici aut credi potest vel incarnatus, vel judicatus, vel crucifixus. per speciem autem qua æqualis est patri, regnat in contemplantibus veritatem, non conregnat nobis: quia scilicet non participat nobis in regno. Ipsius enim propriè regnum est, sicut superius disputavimus. Nondum enim conregnamus ei, quamdiu hujus mortalitatis tunica induti sumus: quod tunc nos facturos esse, per ejus misericordiam

Marginal references: Deut.18. (beside "Dominus quippe, ait, hæreditas vestra est"); Psalm.16. (beside "Dominus pars mea & hæreditas mea"); Eccle.45. (beside "Simul ergo"); Psalm.21. (beside "Foderunt manus meas & pedes"); Esai.53. (beside "Quasi ovis ad victimam ductus est"); Marc.16. (beside "Prædicabant autem Apostoli"); Coloss.1. (beside "Factus sum minister"); 2.Tim.2. (beside "Si sustinuerimus & conregnabimus", twice); 1.Joan.3. (beside "Charissimi"); Psalm.45. (beside "Vacate & videte").

diam speramus, cum secundum contemplationem supernæ veritatis ad obtinendam beatitudinem nullo motu animi, nulla parte corporis resistente, nemine amante propriam potestatem, erit Deus omnia in omnibus.

CAP. II.

De eo quod Constantinus & Harena in epistola ad venerabilem Papam Apostolicæ sedis Adrianum directa scripserunt, Elegit nos Deus, qui in veritate quærimus gloriam ejus.

SECUNDUM veritatis sententiam, qui à semetipso loquitur, gloriã propriam quærit. Quam prorsus hi, qui in adorandis imaginibus exarserunt, adeo videtur quærere & amplecti, ut prodecessores suos vel parentes cum actibus eorum non vereantur aspernari. Despectis enim illis atq; spretis, jactant se in veritate gloriam Dei quærere, quos utiq; rectè spernunt si ab ea veritate quæ dixit, *Ego* Joan.14. *sum via, veritas & vita*, ullatenus deviaverunt. qui ideo *via* dicitur, quia per incarnationem bonis præbet vivendi exemplum. Dicitur etenim *veritas* Christus propter judiciũ quod in veritate exercet, sive quod in eo falsitas ulla penitus inveniri non possit. *Vita* propter deitatem, per quam est vitæ origo atq; ei omnia vivunt. Est enim rectè ambulantium via ad vitam ducens æternam: à qua via nos deviare Propheta dissuadet cum dicit, *Adprehendite disciplinam ne quando irascatur Dominus & pereatis à via justa.* Psalm.2. Cui viæ de qua idem sanctus dicit, *Quoniam novit Dominus viam justorum*, auctor mortis cõtrarius est, de quo Psalm.1. subjungitur, *Et iter impiorum peribit.* Nam si à veritate recesserunt, mendacio adhæserunt: mendaces effecti sunt. Ibid. Si igitur à veritate recesserunt, mendaces effecti sunt. Ergo secũdum denominativorum regulam ut à veritate verax, à justitia justus, à pietate pius, à bonitate bonus: ita è contrario à mendacio mendax dicitur. Nam cum mendaces veritatem docere aut vix aut numquam possint, mirandum est unde hi tam veraces tamq; veritatis sectatores effecti sint: qui videlicet secundum suam opinionem à mendacibus docti & geniti sunt. Non ergo gratiam Dei in ea veritate quærunt, de qua pia veritas & Joan.8. vera pietas dixit, *Si permanseritis in verbo meo, cognoscetis veritatem, & veritas liberabit vos.* Sed in imaginibus artificum industria formatis, quæ spectatores suos plerumq; ob rerum gestarum memoriam inducunt in admirationem, adoratores vero semper in errorem. Non enim mediocris est error cũ aliud adoratur Deuter.6. religionis cultu, quam is qui dixit, *Dominum Deum tuum adorabis & illi soli servies.* Veritas semper intemerata & inviolata perseverans unius modi est. Istæ vero pro voluntate artificis plura se demonstrant agere cum nihil agant. Nam cum videntur homines esse cum non sint, pugnare cum non pugnent, loqui cum non loquantur, audire cum non audiant, cernere cum non cernant, innuere cum non innuant, palpare cum non palpent, &c. hujuscemodi, constat figmenta artificum esse, non eam veritatem Joan.8. de qua dictum est, *Et veritas liberabit vos.* Imagines namq; eas sine sensu & ratione esse, verum est: homines autẽ eas esse falsum est. quas & si quis secundũ æquivocorum rationẽ homines dici posse adfirmet, ut Augustinus fuit summus philosophus, & Augustinus legendus est, & Augustinus pictus in Ecclesia stat, & Augustinus illo loco sepultus est, animadvertat hæc omnia quamquam ab uno fonte, id est Augustino processerint, hunc solum fuisse verum Augustinum, de quo dictum est *summus philosophus*, cetera vero aliud esse codicem: aliud imaginem, aliud corpus sepultum. Inter hominẽ autem pictum & verum, hoc principaliter interest, quod unus illorum est verus, alter falsus: nec uspiam nisi in nominis societate junguntur. nam cum hic verus sit, qui hac definitione definiri potest ut dicatur, animalis, rationalis, mortalis, risus sensusq; capax, necessario ille falsus habendus est, qui horum nihil habet. & si ille, qui iis omnibus caret falsus non est, nec ille verus est, qui iis omnibus regulis subjacet. Ecce cernitur plures stare imagines, quarum quædam sunt colorum fucis conpaginatæ, quædam auro argentove conflatæ, quædam in ligno cælatoris scalpello figuratæ, quædam in marmore incisæ, quædam in gypso vel testa formatæ, in quibus quidem quantum in illis est, & imaginis similitudo, & superscriptio nominis una est: verbi gratia & imago Pauli est, & superscriptio, *sanctus Paulus.* Sciscitandum ab eis est, qui tanto errore laborant, ut eas pro arbitrio suo & veritatem & sanctas & veras, & non potius secundum venerabilium patrum traditionem sanctorum imagines dicunt, quæ cunctis conparata sanctior vel verior, quæ omnium sanctissima aut verissima esse credenda est, quas dum eos æquales dicere pro materiarum & magnitudinum vel operum discretione ratio non permiserit, & quasdam quibusdam sanctiores, & quarundam sanctissimas fateri conpescuerit, profiteri conpelluntur secundum veritatis indagatricem rationem, nec veritatis capaces nec sanctas dici debere: quoniam quidem & precio sunt inæquales, quo sibimet per conparationis gradus præferũtur, & sanctitatis & veritatis merito æquales, qua omnes omnimo carent. Sicut enim pretiosa imago pretiosiorem & pretiosissimam admittit, ita sancta & vera sanctiorem & veraciorem, sanctissimam & veracissimam posset admittere, si tamen esset positivus gradus à quo conparativus & superlativus valerent emergere. Esto, inest depictæ imagini sanctitas: ubi antequam fieret fuit? an in ligno quod ex silva ad usus fumidos, cujus residuum ignibus mancipatur? an in coloribus, qui plerumque rebus inpuris conficiuntur? an in cera quæ & colorum & sordium capax est? Si in ligno, cur id quod securi contundente, ascia remordente, runcina radente abstrahitur, rogo consumptum, in favillas redactum, aut de coloribus manu artificis in diversa dilapsum, aut de cera nimio calore ignis liquefactum guttatim destitutum perit, cum sanctitas perire nesciat? Aut si in his quæ exsecuti sumus sanctitas non est, & revera non est, quærendum unde ei postquam ex pluribus materiis conpaginata est, accedat:

cedat: quæ dum neq; per manus impositionē, neq; per aliquam canonicam consecrationē ei accedere inveniatur, nec inesse credenda est. Quæ si inesset, quæri poterat, utrum ea vetustate fatiscente cum ea fatisceret: an ad aliā quæ ex rudimentis cōficeretur transiret? Nā si ei inesset, aliunde veniret: si aliunde veniret, ad aliā trāsiret. Non autē ad aliā transit. Non igitur ei inesse credēda est. Quę dum ita se habeant, quisquis eas veritatē dicit, & in eis se gloriam Dei quærere asserit, longe à veritate discessit. Non autem in imaginibus manufactis gloriam Dei David senserat cùm dicebat, *Super cælos gloria ejus*, neque Psalm. 113. cælestis ille exercitus cum psallebat, *Gloria in excelsis Deo*; sed neque in vastissima eremo populo Dei in Luc. 2. quadam imagine gloria Domini apparebat cum dicitur, *Apparuit gloria Domini*: & illud, * *Operuit tabernaculum gloria Domini*. Multa enim contra hujus capituli non mediocre deliramentum secundum sanctarum Scripturarum auctoritatem & secundum veritatis indagationem dici poterant: sed hæc breviter pro tempore dicta sufficiant, nec ad alia properantibus hæc obstaculo sint. Exod. 15. Levit. 9. Nu. 14. 16. 20. * Exod. 40.

CAP. III.

De eo quod Constantinus & Herena gesta vel scripta sua Divalia *nuncupant.*

PRISCÆ gentilitatis obsoletus error Christi adventu repulsus quoddam cernitur in his reliquisse vestigium, qui se fidei & religionis Christianæ jactant retinere fastigiū, qui & intra Ecclesiam novas & ineptas constitutiones audacter statuere affectant: & se *Divos* suaq; gesta *Divalia* gentiliter nuncupare non formidant. Unde fit ut quod protoplasti perpetravere florigera in sede virosa serpentis promissione inlecti, hoc isti perpetrent in Ecclesia antiqui hostis fraude decepti: cum videlicet & isti per inanis gloriæ celsitudinē se *divos* nominare non renuant, & per avaritiæ rapacitatē per quam vanæ laudis culmen adire tentant, Ecclesię novū aliquod inferre cōtendant. Quicunq; ergo alta plusquam ordo exposcit appetit, & extraordinarie plus esse cupit quàm est, ab eo qui humilia respicit & alta à longe cognoscit dejectus, minus incipit esse, quàm est. Quod illorū exemplo adprobari potest, quorū dum alter sedē suam ab aquilone ponere disponens, angelico honore & consortio privatus tenebris caliginis hujus est deputatus: alter inobediens divinis præceptis & esse cupiens sicut Deus, deliciosissima sede ejectus in mortalitate amissa ad hujus mortalitatis labores & ærumnas est destinatus. Quorū si vitandi sunt casus, fugiendi sunt actus: si fugiēdi sunt actus, humilitatis amplectendus est usus. Si igitur vitandi sunt casus, humilitatis amplectendus est usus, per quem cum cæteris bonorū operum instrumentis & di possumus fieri, sicut ille cui dictum est, *Ecce cōstitui te Deum Pharaonis*; & filii Dei, Exod. 7. juxta illud quod scriptū est, *Quotquot autē receperunt eum dedit eis potestatem filios Dei fieri his, qui credunt in nomine ejus*. Nam cum essentialiter Deus dicatur creator omniū, juxta illud, *Quoniam Deus magnus Dominus* Joan. 1. *& Rex magnus super omnē terram*: est alius modus quo abusivè di & superæ potestates & homines di vocantur, dicente Apostolo, *Et si sunt qui dicantur di, sive in cælo, sive in terra, nobis tamen unus est Deus pater*: & Psalm. 95. Psalmista, *Ego dixi di estis*: tertio namq; modo secundū sacrilegam superstitionē aëriæ potestates di nuncupantur, juxta illud, *Quoniam omnes di gentium dæmonia*. Nam primo modo nullus essentialiter Deus dici potest, nisi ille qui est ineffabilis, incommutabilis, sempiternus, omnipotens, qui est summū bonum, singularis apex, trinus in personis, unus in natura, qui est super omnia Deus benedictus in secula. Secundo modo & angeli & homines di dici possunt: ad quod dignitatis nomen non nisi Deo obœdiendo, & humilitatē amplectendo, & arrogantiam spernendo, & ei per bonum opus inhærēdo pervenitur. Tertius modus plures habet species: nam & dæmonia di à gentibus, & sidera sive plura de creaturis mundi di putabantur & dicebantur; & mundanarum quarundam artiū inventores, & urbium conditores, vel sceptra imperalia retinentes, post mortē in Deos credebantur transferri, & divi vocabantur, & simulacra illorū di nuncupabantur. Quæ nomina aspernato vero Deo, contempta humilitate, dæmonica vel humana sibi arrogantia usurpavit: quæ ita Christianus odisse debet, sicut odit auctorē. quisquis enim auctorem mendacii sprevit, mendaciū spernere debet: & qui mendacium sprevit, mendax quoq; nomen spernere debet. Qui igitur auctorem mendacii sprevit, mendax quoq; nomen spernere debet: auctor autē mendacii ille est de quo dictum est, *Ab initio mendax fuit & in veritate* Joan 7. *non stetit*. Mendax nomen *Divale* non inmerito est, quod peccatores pro suis meritis æternis suppliciis mancipatos divinitatē astruere nititur esse adeptos. Si ergo huius nominis amatores hoc ad divinitatē minime pertinere fatentur, audiant ipsos gentiles, qui hoc nomine familiarius in suis literis utebantur, & *divos* pro dis, & *Deos* pro divis pene indifferenter ponere consuevisse: *divos* pro dis, ut est illud, 1 Cor. 8. Psalm. 82. Psalm. 96.

——*Tu das epulis accumbere divûm*: & iterum, Virgilius.

——*Quæ sint ea numina divûm Flagitat.*—— id est, Deorum.

Deos autem pro Divis, ut est illud,

An Deus immensi venias maris, ac tua nautæ

Numina sola colant.——

Octaviano enim dictum est, quem post mortem in Divum transferri putabant. Cesset igitur, cesset falsi nominis ambitio, destituatur antiqui erroris vestigium, facescat cæcæ superstitionis vocabulum, abdicetur procacis nominis supercilium, pellatur à fidelibus in divos transferendorum hominum gentile mendacium. Jam veritas de terra orta est, jam ortus est fidelibus sol justitiæ, jam qui sedebat in tenebris vidit lucem magnam, jam habitantibus in regione umbræ mortis lux orta est. Omnia falsa, veritate veniente, cassata sunt. Nam si falsorum Deorum gentilis opinio falsa est, post mortem in divos transferendorum hominum fabula falsa est. At si post mortem in divos transferendorū hominū fabula falsa est, divalis nominis nuncupatio vana est. Si igitur falsorum

deorũ gentilis opinio falsa est, divalis quoq; nominis appellatio vana est. Liquido ergo patet, ré falsam falsum nomé habere, & falso nomine eos, qui veritatis discipuli sunt nuncupari nõ debere. Nã etsi qui forte Catholici defunctos quosq; *diva memoriæ* nuncupasse uspiam reperiantur, manifestũ est eos usum fuisse secutos gentilitatis, sicut nomina dierum & mensiũ gentiliũ vanitatibus plerunq; nominantur. Sed hæc & his similia Romana potius ambitio quã Apostolica admisit traditio. Nos deniq, qui & veritatis sectatores, & ab ipsa veritate redempti sumus, sicut sprevimus gentiliũ deorum mendaciũ, spernere
2. Cor. 6. debemus gentilia vocabula, Apostolo docẽte, qui ait, *Quæ societas luci ad tenebras? quæ autẽ conventio Christi ad Belial?* A qua cõventione ipso annuẽte liberemur, qui nos ereptos de tenebris & umbra mortis, transtulit in regnũ filii dilectionis suæ, in quo habemus redemptionem in remissionẽ peccatorum.

CAP. IV.

De eo quod Constantinus & Herena in epistola sua venerabili Papa Adriano urbis Romæ scripserunt, Rogamus tuam paternitatem & maximè Deus rogat, qui nullum hominem vult perire.

QUi Deum sibi *conregnare* procaciter, & sua gesta *Divalia* superbe & gentiliter dicere audet, indubitanter & Deum, cujus est regnũ & imperium, quempiã *rogare* dicere audebit: ut dum sibi temerariam celsitudinem prorogat, divinæ majestatis imperio quiddam derogare contendat. Nec mirandum est cur sua præsumat adtollere, cum divina verbis indoctis nitatur submittere. Deus enim imperando lucẽ condidisse legitur, & aquas ab aquis discrevisse, & limitem his, ne denuo cõfunderentur, firmamentum posuisse, & terram multigenis seminibus fœcundasse, & cælum splendifluis siderum fulgoribus perornasse, & aquas natatilibus, aëra volatilibus complevisse, & hominem sive omnium rerum creationem patrasse: & isti dicunt, *Rogamus tuam paternitatem, & maximè Deus rogat, qui*
Exod. 42. *nullum hominẽ vult perire.* De Moyse legitur eo quòd *fecerit quod Dominus imperarat*: & idem scribit, *Ad im-*
Num. 9. *perium Domini movebant castra filii Israhel, & ad imperium Domini ponebant ea*: & iste dicit, *maximè quidem Deus rogat*: utpote qui inconmutabilis, ineffabilis, sempiternus est, & omnium visibilium & invisibilium naturam impetio creavit, imperioq; gubernat, *rogare* incipiat. Quod quidem verbũ non potestatis, sed deprecationis est, non auctoritatis, sed necessitatis, non imperantis, sed obsecrantis. Nam cum in Deo indigentia nulla sit, & *rogare* obsecrantis sit, & *obsecrare* indigentis, quisquis igitur Deum rogare quid dicit, ei proculdubio indigentiam adscribit. Cui si indigentia inest, & necessitas. Si necessitas inest, omnipotentia deest. Omnipotentia autẽ illi est, igitur indigentia deest. De eo enim scriptum est, *Excel-*
Psalm. 113. *sus super omnes gentes Dominus, & supra cælos gloria ejus.* Quòd si fortè ei cõvenire posse dicunt rogare, propter personam filii, qui secũdum Apostolum *semetipsum exinanivit, formam servi accipiens, in similitudinem*
Philip. 2. *hominum factus, & habitu inventus ut homo*: audiant eum dicentem, *Lazare veni foras*: & iterum, *Tolle graba-*
Joan. 11. Joh. 5. & 11. *tum tuum & vade*: & iterum, *Talita cumi*: & rursus, *Adulescens tibi dico surge*, & cætera hujusmodi, quæ non
Marc. 5. rogantis, sed imperantis; non postulantis, sed jubentis verba sunt: cujus imperii potestatem in ejus
Luc. 7. nomine etiam Apostolos legimus habuisse. Ait enim Pastor Ecclesiæ cum Æneam curasset, *In nomine*
Act. 3. *Jesu Nazareni surge & ambula.* Ecce in nomine Jesu Petrus imperat, & illi Jesum rogare debere dicunt: servus imperio in Domini nomine dat languido sanitatem, & illi dicunt eum rogare debere sacerdotem. non hoc prudentiæ, sed summæ amẽtiæ deputandum est. Qui si ad sui erroris munimen illud fortè usurpare velint, quod ipsa veritas dicit, *Ego rogabo patrem & alium paraclitum dabit vobis*: & illud, *Pater*
Joan. 14. *clarifica tuum nomen*: perpendant non eum hoc dixisse secundum divinitatem, in qua unius cum patre
Joan. 12. substantiæ æqualis patri permanet: de qua dicit, *Ego & pater unum sumus*: sed secundum humanitatem,
Joan. 10. qua *Verbum caro factum est, & habitavit in nobis*, & de qua dicit, *Pater major me est.* Qui dum in forma servi
Joan. 1. Joan. 14. minor sit patre, in forma Dei æqualis ei proculdubio creditur: unde & Apostolus ait, *Non rapinam ar-*
Philip. 2. *bitratus est esse se æqualem Deo*, id est, non ei fuit tanquam rapina, quasi alienũ appeteret: qui sicut coæternus, ita coæqualis est patri: quẽ idem Apostolus verum hominẽ & verũ Deum confitetur cum dicit,
Rom. 9. *Quorũ patres, & ex quibus Christus, qui est super omnia Deus benedictus in secula.* Cui si secundũ illorum socordiã quẽpiam rogare necesse est, alicui subest: & si alicui subest, non est super omnia. Super omnia autẽ est: non igitur ei quẽpiam rogare necesse est. Audiant ergo, audiãt hujusce dicti auctores, quid beatus Ambrosius contra quosdã fidei hostes de hoc verbo dixerit: *Sed lectũ est, quia rogavit, disce distantiã, rogat quasi filius hominis, imperat quasi Dei filius. An nõ defertis hoc Dei filio, quod etiam Diabolus detulit, & vos majore sacrilegio derogatis? Ille dicit, Si filius Dei es, dic lapidi huic ut fiat panis. Ille dicit, impera: vos dicitis, obsecra. Ille credit quod jubente Dei filio elementorũ rerumq; in adversum natura vertatur: vos creditis quod nisi roget Dei filius, nec voluntas ipsius impleatur.* Hoc quidem pugione lorica fidei munitus ecclesiæ præliator contra hostes fidei dimicavit. Inter quos quisquis numerari formidat, talis dicti insaniam fugiat. Dicat interea sanctus Evangelista quid Dominus discipulis formidantibus, cũ jam navicula operiretur fluctibus, fecerit. *Tunc surgens,*
Matth. 8. inquit, *imperavit ventis & mari, & facta est tranquillitas magna.* Dicat etiam quid Centurio Domino ad do-
Marc. 4. Luc. 8. mũ suam pergere & puerũ curare disponenti dixerit, *Domine non sum dignus ut intres sub tectum meum: sed*
Matth. 8. *tantũ dic verbo, & sanabitur puer meus.* O infausta locutio! O exsecrabilis error! O superbia tumorẽ potius q̃ fortitudinẽ ingerẽs, inflationem potius q̃ vires augmentans! Centurio inludendũ, flagellandũ, passurum, mortẽ gustaturũ, ad inferna descensurũ verbo tantũ imperii puerũ sanare credit, & tu eũ sedentẽ ad dexterã patris in cælestibus super omnẽ principatum, & potestatẽ, & virtutem & dominationẽ & omne nomen quod nominatur non solum in hoc seculo, sed etiam in futuro quempiam rogare dicis. non igitur ei necesse est rogare qui cælestium terrestrium & infernorum creditur potestatem habere.

CAP.

CAP. V.

Quod non parvi sit piaculi scripturas sanctas aliter intellegere quam intellegenda sunt, & ad hos sensus usurpatas adcommodare quos illa non continent: sicut in erronea synodo quae in Bithinia, regnante Constantino, mediante Herena matre ejus, residente Tharasio Constantinopolitano episcopo gesta est.

SAcrae legis docente didicimus oraculo, quod percussa petra, latices sitienti profluxerint populo, & eandem petram Christum sentire debere documento instituimur Apostolico. Qui dum sit petra, cujus fluentis arentia corda inrigantur, & flumen, cujus impetus laetificat civitatem dei; & fons vitae, à quo credentibus perpetua vita manat; & panis caelestis, qui aeternae famis inediam à fidelium cordibus eradicat: quisquis ejus spiritales potus, & spiritales escas aliter quàm ille dat, percipit, divinas videlicet scripturas alio sensu, & non eo quo à sancto spiritu traditae sunt interpretari nititur, ab ejus pascuis alienus esse convincitur. *Eloquia namque domini* ait Propheta, *eloquia casta, argentum igne examinatum*: quorum castitatem ille proculdubio adulterina labe vitiare appetit, qui ea ad extranei sensus conmixtionem sociare contendit. Qui enim propter arrogantiae et vanae laudis appetitum ad sui erroris munimen astruendum, divinarum scripturarum adtrahit testimonium, quid aliud facit nisi castitatem divini eloquii probrose captivat in adulterium? & argentum igne divini spiritus examinatum ad aliorum metallorum, id est, extraneorum sensuum, protrahit inquinamentum. De talibus dominus ita queritur per prophetam, *Dedi eis argentum & aurum, & illi fecerunt Baal*: id est, spiritalis intellegentiae dignitatem & eloquii venustatem ad pravorum sensuum & inanis gloriae verterunt inmanitatem. Nam cum legislator dicat, *In dextera domini ignea lex*, mirandum est quantae sint hebetudinis, qui nec ejus mulcentur candore, nec ejus terrentur ardore. Sicut enim eos qui ad eam intellegendam puro sensu & devota mente accedunt, perlustrat sui splendore candoris, ita è contrario qui ad eam sibi temere usurpandam adpropinquant, perurit sui magnitudine ardoris. Sicque qui ei inhaerent humili mente & sacratis sensibus, gressus habent munitos in praesentis vitae stadio illius lampadis inluminatione: illi verò qui eam petunt cum extraneis & temerariis sensibus, aeterni ignis cremantur adustione: quod figuratum est in quatuor filiis Aaron. Nam cum Eleazar & Itamar juxta institutionem Moysi ignem sanctuarii domino offerentes sacerdotalis infulae dignitatem indepti sunt: Nadab verò & Abiu ignem alienum domino offerre nitentes, formidolosissime atrocissimo mortis genere multati sunt. quorum quisquis vult vitare periculum, debet fugere exemplum. Quem ergo, quem in hoc facto qui bene dicta male interpretari arripiunt, imitantur? nisi eum qui quod de simplici viro justo dictum est, in mediatore dei & hominum interpretari conatur, cum dicit. *Scriptum est enim, Quoniam angelis suis mandavit de te ut in manibus tollant te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum.* Ut enim validius esset sui tentamenti argumentum, divinorum apicum traxit exemplum, quo libentius abhauriretur suae tentationis poculum, si sanctarum scripturarum haberet condimentum. Nam nisi interpretandis scripturis imitandus est, & in facilibus tentamentis sequendus: Et si in fallacibus tentamentis sequendus est, & in caeteris moribus amplectendus: non autem in ceteris moribus amplectendus est: non igitur in interpretandis scripturis imitandus. Ait enim beatus Hieronymus, *Male diabolus scripturas interpretatur*: Siquidem & haeretici & scismatici, qui ejus utique sequaces sunt, male divinas scripturas intellegunt, pejus interpretantur, pessime vero observant. Catholici autem veritatis eruditi exemplis & antiqui hostis resistunt tentamentis, & haereseorum obsistunt machinamentis, & divini verbi manna puro & sano sensu suscipientes, ejus dulcibus aluntur alimentis: quibus non inportune collectum manna vermes ebullit, id est, non ejus conscientiae archana, & sensuum intima, superbiae stimulis confodit. Discussis itaque quae vel arroganter vel indocte à Constantino & Herena ad venerabilem Papam urbis Romae Adrianum scripta sunt, sive quam brevissime digestis qualiter scripturae sanctae non aliter intellegendae, vel interpretandae, vel pro suo cuiq; arbitrio proprio sensui adcommodandae sint, sed secundum sanam sobriamq; doctrinam intellegi debeant: nunc testimoniorum ordinem qui à sanctis scripturis sive à sanctorum patrum tractatibus digestus est, & inordinate sive non propriè ab his qui in praefata synodo sedisse noscuntur, usurpatus, ordine conpetenti domino favente exsequamur: ponentes duntaxat summatim quid sanctorũ patrum de his definierit sententia, vel quomodo à venerabilibus viris prolata sint, quae ad suum errorem astruendum illorum adglomeravit amentia: quibus pro tempore in praesentib. duobus primis voluminib. enumeratis, quid proprio sensu minus docte & contra sanctorum patrum institutionem ob adorandarum imaginum superfluam protulerint constitutionem, sequentium duorum librorum series domino annuente discutiet, praemittentes in sequenti capitulo, qualiter sancta Romana ecclesia inter caeteras ecclesias maxime venerationi habita, pro causis fidei sit consulenda.

Psalm. 11.
Osee. 2.
Deuter. 33.
Matth. 3.

CAP. VI.

Quod sancta Romana, Catholica & Apostolica Ecclesia caeteris ecclesiis praelata, pro causis fidei, cum quaestio surgit, omnino sit consulenda.

ANtequam discutiendorũ testimoniorum, q̃ absurde orientales in sua synodo taxaverunt, sylvã ingrediamur, dignum duximus, ut qualiter sancta Romana ecclesia caeteris ecclesiis à Domino plata, & a fidelibus consulenda sit, prosequamur: p̃sertim cum non ab aliis scripturis, nisi ab his, quas illa inter canonicas recipit, testimonia sint sumẽda: nec aliorũ doctorum, nisi eorũ qui à Gelasio, vel caeteris illius sanctae sedis pontificibus suscepti sunt, dogmata sint amplectẽda: nec aliter atq; aliter pro cujuslibet arbitrio, sed sanè sobrieque, q̃ ab illis dicta sunt, sint intellegenda. Ait enim B. Augustin.

eum institueret, quæ scripturæ essent recipiendæ vel qualiter intellegendæ: *Erit igitur divinarū scripturarum solertissimus indagator, qui primò totas legerit notasq́; habuerit scripturas, etsi nondū intellectu, jam tamen lectione, duntaxat eas, quæ appellantur canonicæ. Nam cæteras securius leget, fide veritatis instructus, ne præoccupent imbecillum animum, & periculosis mendaciis atq; phantasmatis eludentes præjudicent aliquid contra sanam intellegentiam. In canonicis autem scripturis ecclesiarum catholicarū quamplurimum auctoritatem sequatur: inter quas sanè illæ sint quæ apostolicas sedes habere & epistolas accipere meruerunt.* Nam cum hic cunctis per orbem constitutis sedib. apostolicas generaliter præferat sedes, multo magis illa omnib. præferenda est, quæ etiam cæteris apostolicis sedib. prælata est. Sicut igitur cæteris discipulis apostoli, & apostolis omnib. Petrus eminet: ita nimirum cæteris sedib. apostolicæ, & apostolicis Romana eminere dinoscitur. Hæc enim nullis synodicis
Matth. 16. dicis constitutis cæteris ecclesiis prælata est, sed ipsius domini auctoritate primatum tenet, dicentis, *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferni non prævalebunt adversus eam. & tibi dabo claves regni cælorum, & quodcunq; ligaveris super terram, erit ligatum & in cælis: & quodcunq; solveris super terram, erit solutum & in cælis.* Cui non incongrue B. Pauli doctoris gentium est adtributa societas, ut illius sanctæ ecclesiæ omnino firmaretur auctoritas: quatinus altero ad piscandas animas electo ex piscatore, altero ad muniēdam ecclesiam ex persecutore: ut in altero Dei filii vera confessio, in altero appareret divini verbi sacra prædicatio: cum alteri concesserit idem dei filius claves regni cælorum, alteri clavem aperiēdorum legalium verborum: utriq; tamen virtutem signorū, quo alter ad eum cruce, alter gladio pergens, fidelibus arrabonem corporalis sarcinæ relinquentes, & exempli fulgore, & verbi decore, & sancto cruore supradictam ecclesiam Romanam ei dicarent, quam supra solidissimam petram fundatam nec descēdens pluvia, nec venientia flumina, nec flantes venti ruere conpellerent. Hæc ergo sanctæ fidei spiritalib. munita armis, & à fonte lucis & origine bonitatis, salutarib. satiata fluentis, & horrendis atrocibusq; hæresum obsistit monstris, & melliflua prædicationis pocula catholicis per orbem ministrat ecclesiis. Nam beatissimus Hieronymus vir divinis legib. & multarum linguarum peritia eruditus, dum Bethleemiticis moraretur in arvis, & à B. Papa Damaso Romæ posito de difficilib. consuleretur quæstionibus, cum pro causis fidei versa vice consuluisse dinoscitur, & sive tacendarum sive dicendarū hypostaseon, vel quibus in orientalibus partibus cōmunicare debeat humillimis apicibus ut apices accipiat deprecatur. Mira res & magnis prædicanda præconiis. Interrogat à quo interrogatur: consulit à quo consulitur: qui magistrū se in interpretandis divinis scripturis sentit, in causis fidei venerandi pontificis se discipulum minime erubescit: & cui sacræ legis quæstionū nexus enodat, utrum hypostasis dicere debeat, quibusve in oriente cōmunicare, efflagitat. Unde datur intellegi, sanctos & eruditos viros per diversas mundi partes prædicationis & sciētiæ lampade coruscantes, non solum à S. Romana ecclesia non recessisse, sed etiam tēpore necessitatis ob fidei corroboratione ab ea adjutoriū inplorasse. Quod regulariter, ut præfati sumus & exemplis docuimus, omnes catholicæ debent observare ecclesiæ, ut ab ea post Christum ad muniendam fidem adjutorium petant, quæ non habens maculam nec rugam & portentuosa hæresum capita calcat, & fideliū mentes in fide corroborat. A cujus sancta & veneranda communione multis recedentib. nostræ tamen partis nunquam recessit ecclesia,
Iacob. 1. sed ea apostolica eruditione instruente, & eo *à quo est omne donum optimum & omne datum perfectum*, tribuente, semper suscepit reverenda charismata. Quæ dum à primis fidei temporib. cum ea perstaret in sacræ religionis unione, & ab ea paulo distaret, q tamen contra fidem non est, in officiorum celebratione, venerandę memoriæ genitoris nostri inlustrissimi atq; excellentissimi viri, Pipini regis cura, & industria sive adventu in Gallias reverentissimi & sanctissimi viri Stephani Romanæ urbis antestitis, est ei etiam in psallendi ordine copulata: ut non esset dispar ordo psallendi, quib. erat compar ardor cre-
* al. modulaminis. dendi: & quæ unitæ erant unius sanctæ legis sacra lectione, essent etiā unitæ unius * modulationis veneranda traditione: nec sejungeret officiorum varia celebratio, quas cōjunxerat unicæ fidei pia devotio. Quod quidē & nos, conlato nobis à deo Italiæ regno fecimus, S. Romanæ ecclesiæ fastigium sublimare cupientes, & reverentissimi papæ Adriani salutarib. exhortationibus parere nitentes: scilicet ut plures illius partis ecclesiæ, quæ quondam apostolicæ sedis traditionem in psallendo suscipere recusabant, nunc eam cum omni diligentia amplectantur: & cui adhæserant fidei munere, adhæreant quoq; psallendi ordine: q non solum omnium Galliarum provinciæ, & Germania, sive Italia, sed etiam Saxones & quædam Aquilonaris plagæ gentes per nos Deo annuente ad veræ fidei rudimenta conversæ, facere noscuntur, & ita B. Petri Sedem in omnibus sequi curant, sicut illò pervenire, quò ille clavicularius exstat, desiderant. Ad quam beatitudinē nos pervenire, & in sanctæ ecclesiæ consortio & unione ille nos faciat perseverare, qui ecclesiam suam in Petro dignatus est fundare: & ipso interveniente, cujus cathedræ sumus sequaces, regni cælorum, cujus ille claviger factus est, mereamur effici compotes.

CAP. VII.

Gen. 1.

Quod non ad adorandas imagines pertineat quod scriptum est, *Creavit deus hominem ad imaginem & similitudinem suam.*

IN hoc testimonio inconsequenter, & ultra quā inconsequenter, ab illis in sua synodo ob adorandarum imaginum astruendum errorem posito, non nostro ingenio plurimum est sudandum, cùm tot indiciis ab eorum sit adsertione alienum: quoniam ubi nulla est verisimilitudo, non magna in discernendo oritur disputatio. Quia ergo à nullo, in quo sanæ mentis viget acumen, illi rei creditur pertinere, cui illi hoc nituntur adcommodare, sed spiritale dictum spiritali disserendum est indagatione: re-

tione: restat ut quid de eo sanctorum patrum protulerit stylus, sententiali brevitate notemus: quatenus quod ab [illegible] est neglegenter usurpatum, & à viris venerabilibus & spiritu sancto repletis spiritualiter prolatum, lectoris industria sit diligenter acceptum. ait enim B. Ambrosius, *In principio ipsius mundi patrem & [illegible] esse audio. & unum opus cerno: audio loquentem, agnosco facientem, sed & patris & filii unam imaginem, unam similitudinem lego: similitudo haec non diversitatis, sed unitatis est. Non enim homo ad imaginem dei nisi per imaginem dei [illegible] est. Imago ergo dei ex interioris hominis nobilitate est consideranda: primo quidem, ut sicuti deus unus, [illegible] totus est, omnia vivificans, movens & gubernans, sicut Apostolus confirmat, quod in eo vivimus, movemur & [illegible] sic anima in suo corpore ubique tota viget vivificans illud, movens & gubernans. Nec enim in majoribus corporis sui membris major, & in minoribus minor, sed in minimis tota, & in maximis tota: & haec est imago unitatis omnipotentis dei quam anima habet in se: quae quandam sanctae trinitatis habet imaginem: primo in eo, quia sicut deus est, vivit & sapit: ita & anima secundum suum modum est, vivit & sapit. Est quoque & alia trinitas in ea, quae ad imaginem [illegible] perfectae quidem & summae trinitatis quae est in patre, filio & spiritu sancto condita: & licet unius sit [illegible] tres tamen in se dignitates habet, id est, intellectum, voluntatem & memoriam, quod idem licet aliis verbis [illegible] designatur cum dicitur; Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo & ex tota anima tua, & ex tota mente tua id est, ex toto intellectu, & ex tota voluntate, & ex tota memoria. Iam sicut ex patre generatur filius, ex patre [illegible] procedit Spiritus sanctus, ita ex intellectu generatur voluntas, & ex his item ambobus procedit memoria, sicut [illegible] quolibet intellegi potest. Nec enim anima perfecta esse potest sine his tribus, nec horum trium unum [illegible] quantum ad suam pertinet beatitudinem, sine aliis duobus integrum constat: & sicut deus pater, deus filius, deus & spiritus sanctus [illegible] non tamen tres dii sunt, sed unus deus tres habens personas, ita & anima intellectus, anima voluntas, anima memoria: non tamen anima tres in uno corpore, sed una anima tres habens dignitates. Atque in his tribus [illegible] gerit in sua natura noster interior homo. Similitudo vero in moribus cernenda est: ut sicut deus [illegible] ad similitudinem suam creavit, est charitas, est bonitas, & justus, patiens atque mitis, mundus & [illegible] virtutum sanctorum insignia quae de eo leguntur, ita homo creatus est, ut charitatem haberet, ut [illegible] justus & patiens atque mitis, mundus & misericors foret: quas virtutes quanto plus quisque in seipso habet [illegible] deo, & majorem sui conditoris gerit similitudinem.* Beatus quoque Augustinus ita hominem ad imaginem & similitudinem dei factum esse disseruit: *Cum exteriorem & interiorem hominem divina scriptura [illegible] & tantum eos discernat, & ab Apostolo dictum est; Et si exterior homo noster corrumpitur, sed interior [illegible] de die, quaeri potest, utrum unus horum factus ad imaginem & similitudinem dei? nam illud quaerere [illegible] eorum dubitat, cum potius qui renovatur quam eum qui corrumpitur dicere: utrum autem [illegible] quaestio est. nam si exterior homo est Adam & interior Christus, bene ambo intelleguntur, sed cum Adam [illegible] factus est bonus non manserit, & diligendo carnalia carnalis effectus sit, non absurde videri potest hoc ipsum ei [illegible] re imaginem dei & similitudinem amittere: ac per hoc ipse renovatur, & ipse etiam interior. quomodo ergo est [illegible] exterior ac secundum corpus, ut interior sit secundum animam: & interior sit resurrectio & renovatio, quae nunc fit secundum mortem prioris vitae, id est, peccati, & secundum regenerationem novae vitae, id est, justitiae, quos idem duos [illegible] sic appellat, ut unum veterem quem debemus exuere, alterum novum & eum induendum commemoret: quorum [illegible] appellat imaginem terreni hominis quia secundum peccatum primi hominis geritur qui est Adam: alterum [illegible] imaginem caelestis hominis quia secundum justitiam secundi hominis geritur, qui est Christus: exterior autem [illegible] corrumpitur futura resurrectione renovatur. cum istam mortem persolverit quam naturae debet, lege illa [illegible] per praeceptum data est. Quomodo autem non sit incongruum quod dicitur etiam corpus factum ad similitudinem dei, facile intellegit qui diligenter adtendit, quod dictum est, Et fecit deus omnia valde bona. Nemo enim dubitat [illegible] primitus bonus. multis enim modis dici res possunt similes deo, aliae secundum virtutem & sapientiam [illegible] est virtus & sapientia non facta: aliae inquantum solum vivunt, quia ille summe & prime vivit: aliae [illegible] quia ille summe ac primitus est. Et ideo quae tantummodo sunt, nec tamen vivunt aut sapiunt, non per[illegible] sunt, ad similitudinem ejus, quia & ipsa bona sunt in ordine suo. cum sit ille supra omnia bonus a quo bona [illegible]. Omnia vero quae vivunt & non sapiunt, paulo amplius participant similitudinem. quod enim vivit etiam est. non [illegible] est etiam vivit. Iam porro quae sapiunt ita illi similitudini sunt proxima, ut in creaturis nihil sit propinquius. [illegible] participat sapientiae, & vivit, & est: quod autem vivit necesse est ut sit, non necesse est ut sapiat. Quare [illegible] particeps esse sapientiae secundum interiorem hominem secundum ipsum ita est ad imaginem, ut nulla [illegible] formetur, & ideo nihil sit deo conjunctius. & sapit enim & vivit & est: qua creatura nihil est melius [illegible] exterior homo, vita illa accipitur qua per corpus sentimus quinque notissimis sensibus, quos cum pecoribus [illegible] nam & ista molestiis sensibilibus quae persecutionibus ingeruntur corrumpi potest, non immerito [illegible] participare dicitur similitudinis dei: non solum quia vivit, quod etiam in bestiis apparet. sed amplius, quod ad [illegible] convertitur se regentem quam illustrat sapientia, quod in bestiis non potest ratione carentibus. corpus quoque hominis [illegible] inter animalium terrenorum corpora non pronum in alvum prostratum est, cum sit visibile & in tuendum [illegible] quod est principium visibilium, quanquam non sua, sed animae praesentia vivere cognoscatur, tamen non [illegible] est & in quantum est, utique bonum est, sed etiam quia tale est ut ad contemplandum caelum sit aptius, magis [illegible] imaginem & similitudinem dei quam caetera corpora animalium facta jure videri potest: tamen quia homo [illegible] appellatur, non corpus solus homo exterior, neque sola vita quae in sensu est corporis, sed utrumque simul [illegible] distinguitur, quod aliud sit imago & similitudo dei, qui etiam filius dicitur, aliud ad [illegible] dei post hominem factum accipimus. Sunt etiam qui non frustra intellegant duo dicta esse, ad imaginem [illegible] unum nomen sufficere potuisse asserunt sed ad imaginem mentem factam [illegible] ipsa veritate formatur, quae etiam spiritus dicitur non ille spiritus sanctus qui [illegible] filius, sed spiritus hominis. nam ita hoc discernit Apostolus; Nemo scit quid agatur [illegible] nemo scit quid agatur in deo nisi spiritus dei. Item de spiritu hominis dicit; Salvum faciat [illegible] animam & corpus. & iste enim factus est a deo sicut & caetera creatura. Scriptum est enim in Proverbiis hoc mo-*

Deut. 6.

Gen. 1.

1. Cor. 2.

hoc modo; Scito quoniam dominus corda hominum novit, & qui finxit spiritum omnibus ipse scit omnia. Ergo iste spiritus ad imaginem dei nullo dubitante factus accipitur, in quo est intelligentia veritatis. hæret enim veritati nulla interposita creatura, cætera hominis ad similitudinem facta videri volunt; quia omnis quidem imago similis est: non autem omne quod simile est etiam imago proprie, sed forte abusive dici potest. Sed cavendum in talibus, ne quid nimis adseverandum putetur illa re sane salubriter custodita, ne quoniam corpus quodlibet per localia spatia porrectum est, aliquid tale credatur esse substantia Dei. Nam res quæ in parte minor est quam in toto, nec dignitati animæ convenit, quanto minus majestati Dei? Ecce quam subtiliter quamque salubriter sancti viri hominem ad imaginem & similitudinem Dei factum esse, imaginem videlicet in anima, in qua est intellectus, voluntas & memoria: similitudinem in moribus, id est, in charitate, justitia, bonitate & sanctitate, quæ omnia incorporea sunt, intellegentes disseruere: a quorum sensu & doctrina quantum distent qui hoc testimonium imaginibus artificum manu formatis adcommodant, non nostro est differendum eloquio, sed lectoris reservandum judicio: ut quantæ in hac parte sint vecordiæ non noster eum stylus, sed suus permoneat sensus. Quisquis igitur ita hominem ad imaginem & similitudinem dei factum, sicut ad imaginem hominis imaginem ab artifice formatam esse credit, aliquid in deo corporeum, quod credere nefas est, credere se ostendit. Nam si id quod homo ad imaginem & similitudinem dei factus est, manufactis imaginibus convenit, secundum corpoream speciem homo ad imaginem dei factus est: & si homo secundum corpoream speciem ad imaginem dei factus est, corporeus est deus: incorporeus autem deus est: non igitur id, quod homo ad imaginem & similitudinem dei factus est, manu factis imaginibus convenit.

CAP. VIII.

Quæ sit differentia imaginis & similitudinis sive æqualitatis.

Gen. 1. QUONIAM opitulante deo secundum sanam sobriamque doctrinam sanctorum patrum sententiis inbuti, qualiter intellegendum sit, quod *deus hominem ad imaginem & similitudinem suam creaverit*, exequuti sumus: nunc operæpretium est, ut quæ sit differentia imaginis & similitudinis seu etiam æqualitatis breviter exsequamur: quatenus & illi qui ob adorandas imagines per patentes inanium adsertionum campos effrenes feruntur, horum trium, quæ illi omnia pene unum putant, differentiam cognoscentes, in quanto sint errore perpendant: & studiosi quique hoc legentes ad quasdam intelligentiæ utilitates accedant. Hæc ergo tria distinguenda sunt, quia omne quod imago est similitudo est, non tamen omne quod similitudo, imago est: & cum imago nunquam similitudine careat, similitudo verò multoties imagine careat, plerunque & similitudo & imago æqualitate carere noscuntur, quæ etiam æqualitas nonnunquam & imagini & similitudini copulari potest, quæ tria quanquam unius sint categoriæ quæ relatio dicitur, habent tamen inter se quasdam proprietates, quibus aliæ carent. Nam imagini proprium est, ut semper ab altero expressa sit: similitudini vero & æqualitati proprium est, ut in sua substantia permanentes, non ab altero expressæ, sed aliis rebus, adsimulatæ vel coæquatæ hoc nomine censeantur: & imago magis vel minus non sibi admittat, similitudo verò & æqualitas admittant. sicut enim dicitur magis similis vel minus similis, magis æqualis vel minus æqualis, non sic dici potest magis imago vel minus imago. Nam & in conversione earum quæ Græce antistrophe dicitur, subtilis quædam repugnantia est: quæ omnia persequi longum est, verumtamen ut horum trium nominum differentia lucidius pateat, beati Augustini verba ad medium deducenda sunt. Ait enim; *Ubi imago, non continuo similitudo, non continuo æqualitas: ubi æqualitas, continuo similitudo, non continuo imago. ubi similitudo, non continuo imago, non continuo æqualitas: ut in speculo est imago, quia de illo expressa est, est etiam necessario similitudo, non tamen æqualitas. quia multa desunt imagini, quæ insunt illi rei de qua expressa est. Ubi æqualitas, continuo & similitudo, non continuo imago: velut in duobus ovis paribus quia inest æqualitas, inest similitudo. Quæcumque enim adsunt uni, adsunt & alteri: imago tamen non est, quia neutrum de altero expressum est: ubi similitudo, non continuo imago, non continuo æqualitas. Omne quippe ovum omni ovo inquantum ovum est, simile est: sed ovum perdicis quamvis, inquantum est ovum, simile sit ovo gallinæ, nec imago tamen ejus est: quia non de illo expressum est: nec æquale, quia brevius est: est & alterius generis animantium. sed ubi dicitur, non continuo, utique intellegitur, quia esse aliquando potest: potest ergo esse aliqua imago in qua sit etiam æqualitas: ut in parentibus & filiis inveniretur imago, & æqualitas, & similitudo, si intervallum temporis defuisset. Nam & de parente expressa est similitudo filii, ut rectè imago dicatur, & potest esse tanta, ut recte etiam dicatur æqualitas, nisi quod parens tempore præcedit, ex quo intellegitur & æqualitatem aliquando non solum similitudinem habere, sed etiam imaginem. quod in superiore exemplo manifestum est. Potest etiam aliquando esse similitudo & æqualitas, quamvis non sit imago, ut de ovis paribus diximus: potest similitudo & imago, quamvis non sit æqualitas: ut in speculo ostendimus: potest & similitudo esse, ubi & æqualitas & imago sit, sicut de filiis commemoravimus, excepto tempore quo præcedunt parentes.* His igitur huius differentiæ regulis breviter prolatis ad ea quæ incœpta sunt ordine conpetenti transeamus, & divinæ legis testimonia ab illis non rectè usurpata, à nobis venerabilium patrum documentis recte sint promulgata: quatenus & illorum volatus, his alis fractis quas sibi arroganter adcommodaverunt, fatescat, & studiosorum lectorum, qui his bene uti desiderant, sensus ad alta conscendat.

CAP. IX.

Quomodo intelligendum sit quod scriptum est, *Abraham adoravit populum terræ, filios Heth*, sive quod Moyses Jetro legitur adorasse: quibus exemplis hi qui propter adorandas imagines synodos faciunt, suum errorem fulcire affectant: & quia nec Jacob Pharaonem, nec Danihel Nabuchodonosor regem, ut illi dicunt, uspiam legantur adorasse. Gen. 23.

ILLI qui in adorandis imaginibus æstuant, hoc peculiariter atque familiariter exemplo utuntur,
quod Abraham filios Heth, & Moyses Jetro sacerdotem Madian adorasse leguntur. Quorum
quidem adoratio tantum distat à pictæ imaginis adoratione, quantum pictus ipse homo à veri ho-
minis ratione. quantum enim verus homo à picto, rationalis ab inrationali, sensibilis ab insensibili,
animatus ab inanimato in sui definitione secernitur, tantum procul dubio & huius adoratio ab illius
adoratione discernitur. Aliud namque est hominem salutationis officio & humanitatis obsequio ad-
orando salutare, aliud picturam diversorum colorum fucis conpaginatam, sine gressu, sine voce vel
cæteris sensibus nescio quo cultu adorare. Fraternitatem autem diligendam, & dilectionem erga pro-
ximos exhibendam, & humilitatis gradum amplectendum, per quæ nos mutuo salutantes adoramus,
pene omnium sanctarum scripturarum perdocemur exemplis: imagines verò adorare, vel salutare,
vel quasdam insensatas nænias colere inhibemur potius, quàm instituimur, pene in cunctis divinæ
scripturæ locis. Nam, ut cæteros taceam, sacratissimus pastor, super quem solidissimam petram eccle-
sia [illegible] fundata est, non ait imagines, sed *fraternitatem diligite*: nec *subditi estote* picturis, sed *omni huma-* 1. Pet. 2.
næ creaturæ, & Dominum Christum sanctificare non imaginibus, sed in cordibus nostris instituit. De- Rom. 13. & 1. Pet. 2.
mentissimum sane & ab omni ratione seclusum est, hoc ad astruendam imaginum adoratione in ex-
emplum trahere, quod Abraham populum terræ, & Moyses Ietro sacerdotem Madian leguntur ad-
orasse, cum videlicet plerumq; sancti viri per humilitatem qua Deo placuerunt homines salutationis
gratia adoraverint, plerumq; ne ab aliis adorarẽtur humiliter refugerint, plerumq; rigore suæ sancti-
tatis erecti superbos quosq; adorare contempserint. Imagines verò nusquam nec tenuiter quidẽ ado-
r[illegible]ati sunt. Nam in eo, quod Abraham sive Moyses homines humiles suis utilitatibus necessa-
rios adorasse leguntur, & Mardocheus Aman hominem arrogantem, & in populi Dei interitum in-
hiantem adorare contempsisse reperitur, hoc evidenter ostenditur, quòd sancti viri erga humiles sive
ut eos ad meliora hortentur, sive ut ejusdem summæ virtutis munera non amittant, per eandem hu-
militatem sunt socii: cõtra pravorum verò nequitias sive ut malorum societates declinent, sive ut eos
[illegible] conpellant, fortiter sint erecti. In eo igitur, quòd Iohannes in Apocalypsi ab angelo cohi-
be[illegible] se adoret, dicente eodem angelo, *Vide ne feceris: conservus tuus sum*: & Pastor ecclesiæ Petrus blã- Apocal. 19. & 22.
[illegible] Centurionis adorationem vitaverit, dicens, *Surge frater, & ego homo sum sicut & tu*: & vas electionis Act. 10.
Paulus cum Barnaba Lycaonum adorationem valida reluctatione spreverit, procul dubio omni crea-
turæ [illegible]o quæ solum deum decet, qui solus adorandus, solus colendus est, inpendenda esse veta-
[illegible] tantummodo salutationis causa per quam humilitas demonstratur. Dicat igitur nobis, dicat
[illegible] Augustinus quid de hac adoratione Abrahæ vel Moysi senserit. ait enim; *Insinuatur hic*
[illegible] exemplum, quod Moyses cum quo deus loquebatur, non fastidivit neque contempsit alienigenæ soceri
[illegible] quanquam & ipse Ietro, cum Israelita non fuisset, utrum inter viros deum verum colentes religioseque
[illegible]dus sit, quemadmodum & Iob cum ex ipso populo non fuisset, merito quæritur, imo credibilius ha-
betur [illegible] quippe posita sunt verba) vel utrum sacrificaverit deo vero in populo ejus quando vidit generum su-
um, [illegible] utrum eum adoraverit ipse Moyses. Quanquam de adoratione etiamsi expresse positum esset, honor videretur
[illegible] redditus eo modo quo solet hominibus honorificentiæ causa exhiberi à patribus: sicut de Abraham scriptum est,
quod adoraverit filios Heth. Sed nec illud silentio prætereundum est, quod dicunt Jacob Pharaonem
adorasse, sive Danihel Nabuchodonosor regem, quod quidem nec in Hebræo habetur, nec in nostris
Latinis codicibus, qui à beato Hieronymo ex Hebraica veritate translati sunt, uspiam reperitur. Non
enim amplius quàm semel Jacob in conspectu Pharaonis fuisse legitur: quod quidem hoc modo scri-
ptura narrat; *Post hæc introduxit Ioseph patrem suum ad regem, & statuit eum coram eo, qui benedicens illi, & inter-* Gen. 47.
rogatus ab eo, quot sunt dies annorum vitæ tuæ: respondit Iacob, Dies peregrinationis & vitæ meæ, centum triginta an-
norum, [illegible] parvi & mali, & non pervenerunt usque ad dies patrum meorum quibus peregrinati sunt: & benedicto re-
ge [illegible] est foras. In quibus verbis non eum adorasse, sed benedixisse monstratur. Quod quidem & si
[illegible]sset, non ideo faceret ut inde adorandarum imaginum exemplum sumeretur: sed ut humilitas
[illegible] patris [illegible] deum timentis, regem honorificantis monstraretur. Quæ dum ita se habeant, reor
[illegible] arbitrentur divinam scripturam illo familiarissimo illorum loquendi genere, quod quidam
[illegible], ut *benedicere* posuerit pro adorare, qui loquendi modus tanto eis peculia-
[illegible] *[illegible]* & *salutare* & *osculari* & *venerari* pro adorare & ipsi ponant, & ab aliis positũ accipiant,
[illegible] pene omnia eis huiuscemodi verba in adorare conversa sint. Sancta vero scriptura si-
[illegible] errores, ita etiã hunc loquendi modũ abnuit, sed puris, pprus, [illegible] sive prudentib. semper
verbis,

verbis, sive sententiis utitur, Propheta adtestante, qui ait; *Lex domini inreprehensibilis*: quæ si *benedicere* posuit pro adorare, inpropriis dictionibus utitur. Si inpropriis dictionibus utitur, reprehensibilis est: est autem inreprehensibilis: non igitur *benedicere* posuit pro adorare. Dic ergo tu, dic sancte Danihel, dic vir desideriorum, dic scrutator archanorum, dic indagator scripturarum, dic propheta qui redemptorem mundi in eo apertius cæteris dixisse probaris, quia non solum scribis eum esse venturum, quod est tibi commune cum cæteris: sed quo tempore venturus sit doces, & reges per ordinem digeris, & annos enumeras ac manifestissima signa prænuntias: dic utrum Nabuchodonosor, ut illi garriunt, adoraveris. Non in meo volumine hoc, inquam, fecisse me legis: quod quidem & si fecissem, nulla ex parte inde illorum adsertio fulciretur: ego proposui in corde meo ne pollueret de mensa eius, neque de vino potus eius, & illi me dicunt eum adorasse. Cadentem ergo in faciem suam, & me adorantem, & hostias & incensum sacrificare mihi præcipientem, & deum deorum & dominum regum & revelatorem mysteriorum, qui potest aperire sacramenta confitentem, & eum in me potius ob signorum magnitudinem, cuius ego habitaculum sum, quam me adorantem blandis alloquiis affatus sum, & ab eo ut misericordiā semper exerceret in genere Israhel, sive ut concaptivos meos, Ananiam, Azariam, & Misaelem constitueret super opera provinciæ Babylonis postulavi, non adulatoriè adoravi. Quem quidem & si adorassem, non rem quandam insensatam adorarem, sed per humilitatis officium sublimiori potestati subditus manens, sciens non esse potestatem nisi à Deo, rationalem hominem salutando adorarem. Nam cùm tam felicem quondam habuerim conversationem, ut quæsitis occasionibus ex latere regis quibus accusari possem ab invidis, & non in alio nisi in legitimis Dei mei accusatus fuerim, & in lacum leonum projectus, & nunc accuser adorasse quem non adoraverim, & à falsis testibus dicar egisse quod non egi, restat ut cum David clamem, *Insurrexerunt in me testes falsi, & mentita est iniquitas sibi.* Cùm ergo ob imaginum amorem & Iacob patriarcham & Danihelem prophetam criminentur, & scripturarum divinarum sensus ad peregrinas intellegentias convertere nitantur, & suos prodecessores sive parentes contra legis imperium aspernentur, superest ut his tantum contenti sint, & earum patrocinio, si errorem suū corrigere nolunt, sicut & ipsi credunt, muniantur. Atque illi glorientur in imaginibus: nos autem gloriemur in cruce domini nostri Iesu Christi, per quem nobis mundus crucifixus est, nosque mundo.

Psalm. 27.

CAP. X.

De eo quod Iohannes presbyter & legatus Orientalium incautè imaginum adorationem stabilire nitens, dixisse legitur. *Erexit Iacob titulum Deo, quatinus & benedixit eum.*

Gen. 35.

NON mediocris socordiæ est hoc etiam ad imaginum adorationem adstruendam exemplum proferre, quod Iacob lapidem erexit in titulum, sicut Iohannes presbyter & legatus Orientalium protulisse in eadem synodo, quæ pro adorandis imaginibus agitata est, legitur: quoniam ille lapis non alicuius præteritæ rei imago vel similitudo fuisse creditur. Qui si ob alicuius præteritæ rei memoriam ab eiusdem rei similitudine expressus, & à sancto patriarcha ad adorandum fuisset erectus, quoddam fortassis posset illis ferre adminiculum, qui tanti erroris subire non formidavere periculum. Sed dum aliud sit quædam per patriarcham fieri ad præfigurationem futurorum, aliud à pictore pingi quædam ob memoriam præteritorum gestorum: aliud sit spiritu sancto esse repletum, aliud pictoria arte inbutum: aliud iste gerat cælesti munere fretus, aliud ille operandi usu expertus: aliud sit Iacob in titulum erigere lapidem, aliud quendam pictorem in pariete statuere imaginem: aliud secundum typicam figuram desuper oleum fundere, aliud secundum vaniloquam adiectionem adorare iubere: inutile & ultra quàm inutile est hoc ad adstruendam aliquam rem in exemplum proponere, quod ab illa re omnium argumentationum diverticulis videtur distare. Numquid nam Jacob illum lapidem ut adoretur erexit, aut alicuius rei in eo imaginem depinxit? Nam dum imagines pene nullum officium aliud, nisi mentibus per sui intuitum memoriam inferendi habeant, lapis qui à patriarcha erectus est tria insignia & summo honore digna creditur officia habuisse. Primum, quod cervicem Israheliticam fulcierit, & pulvillis carenti patriarchæ pulvilli vicem præstiterit, & ejus capite fuerit oneratus, qui non solum scalam à terra usque ad cælum pertingētem, & angelos per eam ascendentes & descendentes, sed etiam ipsum dominum bona sibi pollicentem cernebat. Secundum, quod in insigne & titulū, quo sanctus patriarcha illius sancti loci reminisceretur, erectus est, quo rediens prolis & coniugum affectu exhilaratus, & magna rerum opulentia ditatus, sua domino vota qui hæc sibi cuncta concesserat redderet. Tertiū, quod typum gerebat nostri mediatoris, qui factus est in caput angeli, & est mirabilis in oculis nostris: qui unctus est à patre oleo lætitiæ præ consortibus suis: quem & Danihel lapidem abscisum dicit de monte sine manibus præcidentium, absque coitu & humano videlicet semine ex utero virginali genitum. Quem & David petram nuncupat dicens, *Dominus petra mea & robur meum & salvator meus.* De quo etiam in Esaia propheta scribitur; *Ecce pono in fundamentis Sion lapidem summum, angularem, probatum, electum, pretiosum, & qui crediderit in eum non confundetur.* Qui idcirco angularis dicitur, eo quod duos parietes ex adverso venientes, ex circumcisione videlicet & præputio, vel etiam duo testamenta in se summo, probato, electo & pretioso lapide conjungit, & in uno sanctæ ecclesiæ cœtu, cuius ille caput est, connectit. De quo & per prophetā Zachariā

Psal. 37.
Esa. 24.

paterna

paterna voce dicitur, *Ecce ego adducam filium meum orientem: quia lapis quem dedi coram Iesu septem in eo oculi sunt.* In quibus septem oculis septiformis gratiæ spiritus, qui à patre filioque procedit, evidenter ostenditur: & per Esaiam prophetam, *Spiritus Domini spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilii & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis, spiritus timoris Domini nominatur.* De quo etiam angulari lapide petra ecclesiæ ait; *Sicut modo geniti infantes, rationabiles, sine dolo lac concupiscite, ut in eo crescatis in salutem: si tamen gustastis quàm dulcis est Dominus, ad quem accedentes lapidem vivum, ab hominibus quidem reprobatum, à Deo autem electum & honorificatum:* & post pauca, *Vobis igitur honor credentibus, non credentibus autem lapis, quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli, & lapis offensionis & petra scandali his qui offendunt verbo nec credunt in quo & positi sunt.* Quo documento monstratur illum & honorem fortitudinis credentibus, & scandalum duritiæ incredulis esse. Quod etiam per justum Simeonem hoc sensu prædictum est. Ait enim, *Positus est hic in ruinam & in resurrectionem multorum in Israhel:* in ruinam scilicet incredulorum, in resurrectionem verò credentium: qui etiam ignis nuncupatur, sive quod in se credentes æterni luminis fulgore perlustrat, sive quod incredulos æterni ignis ardore torrebit. De unctione verò hujus lapidis & paulo superius David oraculis prolatum est, & nunc præfati pastoris ecclesiæ testimonio proferendum est, qui ait, *Iesum Nazarenum quem unxit Deus spiritu sancto & virtute.* Quia ergo spiritus sanctus plerumque in divinis scripturis olei nomine innuitur, Iohannes Apostolus testis est qui dicit, *Sicut unctio eius docet nos de omnibus.* Cujus si inenarrabilis nectaris unctione delibuti sunt ob imaginum adorationem stabiliendam, synodos agitare & scripturas sanctas ad extraneos sensus usurpare nequaquam debent.

Zach. 3. Esai. 11. 1. Pet. 2. Ibid. Luc. 2. Act. 10. 1. Ioan. 2.

CAP. XI.

De eo quod præfatus Iohannes dixit, In hominis forma luctatus est cum ipso, & vocavit eum Israhel, quod est interpretatum, mens videns Deum.

SED nec illud quidem à reprehensione vacat quod idem Iohannes presbyter & legatus Orientalium inter cætera deliramenta de Iacob dixisse fertur, *In hominis forma luctatus est cum ipso, & vocavit eum Israhel, quod est interpretatum, mens videns Deum:* cũ hoc dictum & à re proposita longe distet, & in nominis interpretatione usitatiorem quandam omittens, pene inusitatum quid personet. Nã dum quidam id nomen interpretentur, *vir videns Deum*, quidam verò, *fortis cum Deo*, nonnulli etiam veracius, *princeps cum Deo:* nescio tamen an ullus eorum qui in canone recipiuntur, reperiatur hoc, *mens videns Deum*, interpretatus fuisse: unde non solum ille reprehendendus est qui usitatioribus interpretationibus prætermissis pene inusitatum quid protulit, sed & omnis illa synodus, quæ ei in pluribus somnianti adsensum præbuit, quæ non solũ dicenti non restitit, sed etiam dicta in volumine taxavit. Cũ ergo sancta ecclesia secundum sanctorum patrum institutionem omne quod inreprehensibile est recipiat: omne verò quod reprehensibile abiciat, hanc quoque eorum synodum, quæ utique reprehensibilis est, abicit: & si hanc quæ reprehensibilis est non abicit, neque eas quæ inreprehensibiles sunt suscipit: suscipit autem eas quæ inreprehensibiles sunt: hanc igitur quia reprehensioni patet, penitus suscipere non debet. Illas enim synodos sancta & universalis recipit ecclesia, quæ pro diversis fidei, sive religionis causis diversis locis, seu temporibus, à doctis & catholicis viris celebratæ, à sana sobriaque doctrina nullatenus deviare perhibentur. Præterea tanti patriarchæ cum angelo luctatio non quandam imaginum adorationem, sed dominicam præfigurasse dicitur in eodem populo passionem: qui populus & ei luctando prævaluit, quia crucifixit: & ab eo benedictionem in his qui in eum crediderunt accepit: & in his claudus qui in eum credere contempserunt, remansit, dicente beato Augustino, *Quod ab illo angelo desiderat benedici Iacob cui luctando prævaluit, magna est de* CHRISTO *prophetia. Nam eo ipso ammonet mysticum aliquid sapere, quia omnis homo à majore vult benedici. Quomodo ergo ab eo iste voluit quem luctando superavit? prævaluit enim Iacob Christo, vel potius prævalere visus est per eos Israhelitas à quibus crucifixus est Christus: & ab eo tamen benedicitur in eis Israhelitis qui crediderunt in Christum, ex quibus erat qui dicebat, Nam & ego Israhelita sum ex genere Abrahæ & tribu Benjamin. Unus ergo atq; idem Iacob & claudus & benedictus. Claudus in latitudine fœmoris tanquam in multitudine generis, de quibus dictum est, Et claudicaverunt à semitis suis: benedictus autem in eis de quibus dictum est. Reliquiæ per electionem gratiæ salvæ factæ sunt.*

Rom. 11. Psal. 18. Rom. 11.

CAP. XII.

Quod non ad adorationem imaginum pertineat, nec in nostris codicibus qui ex Hebraica veritate translati sunt, inveniatur, quod illi in sua synodo dicunt, Iacob suscipiens à filiis suis vestem talarem tabefactam Ioseph osculatus est cum lachrymis, & propriis oculis inposuit.

Genes. 37.

NON mirandum est si Iacob accusetur ab illis tunicam Ioseph osculatus fuisse, & oculis inposuisse, à quibus etiam Pharaonem accusatur adorasse. Accidere etenim plerumque solet, ut qui semel falli cœperit, crebro fallatur: & qui semel à via recesserit, & tramitem sui itineris ducem sequi neglexerit, per abrupta & invia affatim errore duce feratur. Tunica enim Ioseph nec in

Hebręis codicibus, nec in Latinis qui ex Hebraica veritate translati sunt, à patre osculata vel oculis inposita fuisse narratur. Quod quidem & si factum fuisse narraretur, nullo modo in hoc facto vel tenuiter imaginum adoratio innueretur: cum tamen aliud sit adorare, aliud osculari, quod illi acyrologice unum putant: atque aliud pictam imaginem adorare, aliud à paterno affectu vestis filii qui extinctus credebatur dolore conpellente madescentibus fletu oculis inponi: aliud cuidam similitudini colla submittere, aliud prę cęteris dilecti filii vesti interna pietate osculum dare. Adeo itaque sanctus patriarcha angebatur animi procella turbati, ut non solum vestem filii quem inclementia mortis raptum credebat, oscularetur, vel oculis inponeret: sed etiam consolatione postposita funereis vocibus lugubriter mala sua exaggerans, se etiam fore post hunc ad infernum descensurum ediceret. Qualiter ergo beatus Iacob tunicam filii non osculatus fuisse, aut oculis inposuisse, sed vidisse tantum & cognovisse credatur, hoc ordine sancta scriptura commemorat. Ait enim; *Tulerunt autem tunicam ejus, & in sanguine hœdi quem occiderant tinxerunt, mittentes qui ferrent ad patrem, & dicerent, Hanc invenimus, vide utrum tunica filii tui, an non. Quam cum agnovisset pater, ait, Tunica filii mei est: fera pessima comedit eum, bestia devoravit Ioseph.* Denique quid hæc illius sancti viri tunica, per quam illi imaginum adorationem adstruere nisi sunt, typicis prefiguraverit sacramentis & tacitis innuerit mysteriis, oportet ut breviter exsequamur: quo & illorum vana adsertio destituatur, & lectoris animus mulceatur. *Ioseph* namque, qui *augmentum* interpretatur, & ab Ægypriis *salvator mundi* est nuncupatus, illius typum gessit, qui & genus humanum sua morte salvavit, & mundum spiritali frumento refecit, & in tantum augmentum suę fidei semen crescere fecit, vt & totum mundum impleret, & per eandem fidem terrena cęlestibus copularet. Ejus vestis hœdi sanguine tincta est, quia in similitudine carnis peccati secundum Apostolum apparuit, & de peccato damnavit peccatum: vel etiam hostia pro peccatis effectus, peccata nostra portavit in corpore suo super lignum, ut à malis liberati cum justitia vivamus: cujus vulnere sanati sumus, qui velut oves errabamus. Est etiam & vestis eius sancta ecclesia, quę est corpus Christi, Paulo adtestante qui ait; *Gaudeo in passionibus meis, quia expleo ea quæ desunt passionum Christi in carne mea propter corpus ejus, quod est ecclesia:* quę vestis polymita sive varia est: quia videlicet sancta ecclesia de diversarum gentium sive linguarum varietate colligitur, Psalmographo docente qui ait: *Adstitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato circumamicta varietate.* Solet etiam eadem vestis quę talaris fuisse describitur, sanctorum virorum qui utique membra Christi sunt, perfectionem designare, qui perceptum boni operis indumentum ad talos, id est, ad finem usque perducunt.

Gen. 37. Coloss. 1. Psal. 45.

CAP. XIII.

De eo quod indocte & inordinate dicunt, Si calumniaris me, quoniam ut Deum adoro lignum crucis, quur non calumniaris Jacob adorantem summitatem virgæ Joseph? sed manifestum est, quoniam non lignum videns adoravit, sed per lignum Ioseph, sicut & nos per crucem Christum.

ILLUD sane quod dicunt Iacob etiam summitatem virgę Ioseph adorasse, non est omittendum: quoniam quidem magnum se ob adorandas imagines in hac re gratulantur habere exemplum: cum videlicet in Latinis codicibus non legatur, *Adoravit summitatem virgæ Ioseph:* sed in quibusdam, *Adoravit super caput virgæ*, & in Hebræa veritate, cui potissimum fides adhibenda est, nullam penitus vel tenuiter mentionem virgæ faciat, sed dicat tantum, *Adoravit Israhel Deum conversus ad lectuli caput. in quo* utique, ut ait beatus Augustinus, *senex jacebat*, & sic positum habebat ut in eo sine labore quando vellet oraret. Quia ergo, ut præfati sumus, quidam Latinorum codicum habent, *Adoravit super summitatem virgæ*, necesse est ut memorati doctoris documentis qualiter intellegendum sit explicemus. ait enim; *Quod habent Latini codices, Et adoravit super caput virgæ ejus, nonnulli emendantes habent. Adoravit super caput virgæ suæ*, vel *in capite virgæ suæ*, sive *in cacumen*, vel *super cacumen. Fallit enim eos Græcum verbum, quod eisdem litteris scribitur sive ejus, sive suæ: sed accentus dispares sunt, & ab eis qui ista noverunt in codicibus non contemnuntur. Valent enim ad magnam discretionem, quamvis & unam plus litteram habere posset, si esset suæ aut non esset αὐτοῦ, sed ἑαυτοῦ, ac per hoc merito quæritur, quid sit quod dictum est. Nam facile intelligeretur, senem qui virgam ferebat eo more quo illa ætas baculum solet, ut se inclinavit ad Deum adorandum, id utique fecerit super cacumen virgæ suæ, quam sic ferebat ut super eam caput inclinando adoraret Deum. Quid est ergo, Adoravit super cacumen virgæ ejus, id est, filii sui Ioseph: an forte tulerat ab eo virgam quando ei jurabat idem filius, & dum eam tenet post verba jurantis, nondum illa reddita, mox adoravit Deum? Non enim pudebat eum ferre tantisper insigne potestatis filii sui, ubi figura magnæ rei futuræ præsignabantur.* Dicant ergo, dicant, quid contra hæc dicturi sunt, qui ob adorandas imagines tantum patriarcham criminari non formidant, & scripturas sanctas vesana mente permutare affectant. Ecce Hebraica veritas eundem patriarcham Deum adorasse ad caput lectuli clamat: ecce Latinorum bibliotheca eum aut super caput virgæ, aut in capite, aut in cacumine, vel super cacumen adorasse denuntiat: ecce vir eruditissimus Augustinus, & divini muneris flamine afflatus, solerti indagatione eum aut in suæ, aut in filii virgæ summitate Deum, non eandem virgam, nec eundem filium adorasse personat. Dicant, quis sanctæ legis translator eum summitatem virgæ filii,

Gen. 47. Heb. 11.

& in

& in eadem virga filium adorasse transtulerit: quis sanctæ legis studiosissimus indagator cum virgam filii vel filium potius quàm Deum adorasse tractaverit: & cum hunc invenire nequiverint, depravatricem, sive refragatricem potius, quàm indagatricem suam intellegentiam divinarum scripturarum esse persentiant. Iam verò quia pene omnis divinæ legis series ab illis ob imaginum adorationem aut mutilatur aut permutatur, nova necesse est post Moysen legis tradatur scriptio: nova post Ezram legis reperiatur restauratio: nova post septuaginta interpretes, Theodotionem & Symmachum & Aquilam; sive etiam beatum Hieronymum legis quæratur translatio: nova post Apostolos & Apostolicos viros Spiritu sancto repletos scrutetur tractatio, quæ adeo divinis scripturis refragari queat, ut omnes imaginum adorationem spernentes anathematis vinculo nectat. Quæ sit præterea differentia crucis Christi & imaginum pictorum arte pictarum, vel quanto mysterio crux imaginibus emineat, sive quomodo humanum genus non per imagines, sed per crucem Christi redemptum sit, quæ duo illi vel paria vel æqualia putant, in sequentibus loco suo Domino favente explicabimus.

CAP. XIV.

Non pertinere ad imaginum adorationem, ut illi dicunt, quod scriptum est, Iacob Pharaonem benedixit. Gen. 47.

QUOD sæpe memoratus patriarcha Iacob Pharaonem non adorasse, sed benedixisse legatur, superius dictum est. Nunc vero quia in alia ejusdem vanissima synodi lectione *benedictio* quodammodo posita est pro adoratione, breviter exsequendum est. Quoniam quidem tantis est illius vanitatis scriptura ignorantiæ obsita caliginibus, ut nec sequentia præcedentibus, nec præcedentia convenire videantur sequentibus, & ut se habet vanitas mendacium, semper fugitiva, semper caduca, semperque labentia sequi ur, dicente Salomone; *Qui incumbit mendaciis, hic pascit ventos, ipse autem sequitur aves volantes.* Proverb. 10. Ut ergo imaginum adorationem, in quarum amore eorum mens pendet, & totius sanctitatis propositum est, stabiliant, plurima verba vel sensus quæ ad aliud pertinent, in adorationem mutare affectant. Nam & hæc, quod idem sanctus vir Pharaonem benedixit, non ad eandem benedictionem pertinere putant, quam solent plerumque exsules civibus, subditi prælatis, pauperiores ditioribus, & quam maxime senes, qui sibi quędam commoda inpendunt exhibere, sed ad nescio quam adorandarum imaginum picturam: quę nimirum tanto inutilis est, quanto minus suæ utilitatis efficaciam potest loquendo edicere. Ajunt enim, *Benedixit Iacob Pharaonem*, sed non ut Deum benedixit: adoramus nos imaginem, sed non ut Deum adoramus. O inconveniens conparatio! O hebes conjectura! O stolidissima dictio! Similem dicis benedictionem, quam sanctus patriarcha regi exhibuit, qui pię cæteris dilectissimo filio insigne contulit potestatis: qui sibi cum universa prole uberem ad inhabitandum glebam concessit: qui sibi non cujuscunque provincię portionem, sed totius sui imperii terrę donavit optionem, adorationi quam imaginibus exhibes? quæ adorantibus nihil præter rei memoriam cujus sunt, exhibere valent. Benedixit itaque Iacob Pharaonem, non ut Deum quem omnis creatura benedicit & laudat, neque ut picturam quam manus artificis aptat, sed ut hominem cui propter sublimitatem concessæ à DEO potestatis honor est exhibendus. Benedixit, inquam, eum, non ut imaginem insensatam, sed ut rationalem hominem: non ut industria pictoris conpaginatum, sed ut ad Dei imaginem & similitudinem conditum: non ut in parietibus inmobiliter stantem, sed ut sibi vel proli prospera commodantem, & ut ita dixerim, benedixit Israhel regem qui ejusdem spiritus nectare delibutus erat: qui postmodum per Apostolum dicturus esset, *Benedicite & nolite maledicere*: Rom. 12. qui non solum pro eo qui se & filios suos opulentia rerum ditabat, sed pro calumniantibus & persequentibus orare deberet. Non itaque hujuscemodi benedictio, quę profecto bonę retributionis causa extitit celebrata, imaginum adorationi congruit: quę neque se adorantibus, neque adorare spernentibus quandam pro qualitate meritorum possunt inferre retributionem.

CAP. XV.

Quam absurde agant qui ad confirmandas imagines exemplum divinæ legis proferunt dicentes, propitiatorium & duos cherubim aureos & archam testamenti præcipiente Domino Moysen fecisse.

FECISSE sanctus Moyses, præcipiente Domino, propitiatorium & archam testamenti, & duos cherubim aureos, nec non & excidisse tabulas lapideas legitur: non tamen adorare jussisse, nec ea ob præteritarum quarundam rerum memoriam, sed ob futurorum mysteriorum sacratissimam præfigurationem creditur condidisse. Quæ dum ita se habeant, quantæ sint absurditatis quantæque dementię illi qui his sacratissimis & summo honore dignis rebus, pręcipiente Domino, à legislatore conditis, imagines æquiperare conantes, illarum adorationem his exemplis stabilire moliuntur, nec ferrea vox explicare, nec nostri sensus existimatio poterit indagare: præsertim cum illa sacratissimorum sensuum exuberent archanis, hæc parum utilitatis habeant, excepta recordatione rei

deorũ gentilis opinio falsa est, divalis quoq; nominis appellatio vana est. Liquido ergo patet, ré falsam falsum nomé habere, & falso nomine eos, qui veritatis discipuli sunt nuncupari nõ debere. Nã etsi qui forte Catholici defunctos quosq; *diva memoria* nuncupasse uspiam repetiantur, manifestũ est eos usum fuisse secutos gentilitatis, sicut nomina dierum & mensiũ gentiliũ vanitatibus plerunq; nominantur. Sed hæc & his similia Romana potius ambitio quã Apostolica admisit traditio. Nos deniq, qui & veritatis sectatores, & ab ipsa veritate redempti sumus, sicut sprevimus gentiliũ deorum mendaciũ, spernere debemus gentilia vocabula, Apostolo docẽte, qui ait, *Quæ societas luci ad tenebras? quæ autẽ conventio Christi ad Belial?* A qua cõventione ipso annuẽte liberemur, qui nos ereptos de tenebris & umbra mortis, transtulit in regnũ filii dilectionis suæ, in quo habemus redemptionem in remissioné peccatorum.

2. Cor. 6.

CAP. IV.

De eo quod Constantinus & Herena in epistola sua venerabili Papa Adriano urbis Romæ scripserunt, Rogamus tuam paternitatem & maximé Deus rogat, qui nullum hominem vult perire.

QUi Deum sibi *conregnare* procaciter, & sua gesta *Divalia* superbe & gentiliter dicere audet, indubitanter & Deum, cujus est regnũ & imperium, quempiã *rogare* dicere audebit: ut dum sibi temerariam celsitudinem prorogat, divinæ majestatis imperio quiddam derogare contendat. Nec mirandum est cur sua præsumat adtollere, cum divina verbis indoctis nitatur submittere. Deus enim imperando lucẽ condidisse legitur, & aquas ab aquis discrevisse, & limitem his, ne denuo cõfunderentur, firmamentum posuisse, & terram multigenis seminibus fœcundasse, & cælum splendifluis siderum fulgoribus perornasse, & aquas natatilibus, aëra volatilibus complevisse, & hominem sive omnium rerum creationem patrasse: & isti dicunt, *Rogamus tuam paternitatem, & maximè Deus rogat, qui nullum hominẽ vult perire.* De Moyse legitur eo quòd *fecerit quod Dominus imperarat:* & idem scribit, *Ad imperium Domini movebant castra filii Israhel, & ad imperium Domini ponebant ea:* & iste dicit, *maximè quidem Deus rogat:* utpote qui inconmutabilis, ineffabilis, sempiternus est, & omnium visibilium & invisibilium naturam imperio creavit, imperioq; gubernat, *rogare* incipiat. Quod quidem verbũ non potestatis, sed deprecationis est, non auctoritatis, sed necessitatis, non imperantis, sed obsecrantis. Nam cum in Deo indigentia nulla sit, & *rogare* obsecrantis sit, & *obsecrare* indigentis, quisquis igitur Deum rogare quid dicit, ei proculdubio indigentiam adscribit. Cui si indigentia inest, & necessitas. Si necessitas inest, omnipotentia deest. Omnipotentia autẽ illi est, igitur indigentia deest. De eo enim scriptum est, *Excelsus super omnes gentes Dominus, & supra cælos gloria ejus.* Quòd si fortè ei cõvenire posse dicunt rogare, propter personam filii, qui secũdum Apostolum *semetipsum exinanivit, formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo:* audiant eum dicentem, *Lazare veni foras:* & iterum, *Tolle grabatum tuum & vade:* & iterum, *Talita cumi:* & rursus, *Adulescens tibi dico surge,* & cætera hujusmodi, quæ non rogantis, sed imperantis; non postulantis, sed jubentis verba sunt: cujus imperii potestatem in ejus nomine etiam Apostolos legimus habuisse. Ait enim Pastor Ecclesiæ cum Æneam curasset, *In nomine Jesu Nazareni surge & ambula.* Ecce in nomine Jesu Petrus imperat, & illi Jesum rogare debere dicunt: servus imperio in Domini nomine dat languido sanitatem, & illi dicunt eum rogare debere sacerdotem. non hoc prudentiæ, sed summæ amẽtiæ deputandum est. Qui si ad sui erroris munimen illud fortè usurpare velint, quod ipsa veritas dicit, *Ego rogabo patrem & alium paraclitum dabit vobis:* & illud, *Pater clarifica tuum nomen:* perpendant non eum hoc dixisse secundum divinitatem, in qua unius cum patre substantiæ æqualis patri permanet: de qua dicit, *Ego & pater unum sumus:* sed secundum humanitatem, qua *Verbum caro factum est, & habitavit in nobis,* & de qua dicit, *Pater major me est.* Qui dum in forma servi minor sit patre, in forma Dei æqualis ei proculdubio creditur: unde & Apostolus ait, *Non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo,* id est, non ei fuit tanquam rapina, quasi alienũ appeteret: qui sicut coæternus, ita coæqualis est patri: quẽ idem Apostolus verum hominẽ & verũ Deum confitetur cum dicit, *Quorũ patres, & ex quibus Christus, qui est super omnia Deus benedictus in secula.* Cui si secundũ illorum socordiã quẽpiam rogare necesse est, alicui subest: & si alicui subest, non est super omnia. Super omnia autẽ est: non igitur ei quẽpiam rogare necesse est. Audiant ergo, audiãt hujusce dicti auctores, quid beatus Ambrosius contra quosdã fidei hostes de hoc verbo dixerit: *Sed lectũ est, quia rogavit, disce distantiã, rogat quasi filius hominis, imperat quasi Dei filius. An nõ defertis hoc Dei filio, quod etiam Diabolus detulit, & vos majore sacrilegio derogatis? Ille dicit, Si filius Dei es, dic lapidi huic ut fiat panis. Ille dicit, impera: vos dicitis, obsecra. Ille credit quod jubente Dei filio elementorũ rerumq; in adversum natura vertatur: vos creditis quod nisi roges Dei filius, nec voluntas ipsius impleatur.* Hoc quidem pugione lorica fidei munitus ecclesiæ præliator contra hostes fidei dimicavit. Inter quos quisquis numerari formidat, talis dicti insaniam fugiat. Dicat interea sanctus Evangelista quid Dominus discipulis formidantibus, cũ jam navicula operiretur fluctibus, fecerit. *Tunc surgens,* inquit, *imperavit ventis & mari, & facta est tranquillitas magna.* Dicat etiam quid Centurio Domino ad domũ suam pergere & puerũ curare disponenti dixerit, *Domine non sum dignus ut intres sub tectum meum: sed tantũ dic verbo, & sanabitur puer meus.* O infausta locutio! O exsecrabilis error! O superbia tumorẽ potius q̃ fortitudinẽ ingerẽs, inflationem potius q̃ vires augmentans! Centurio inludendũ, flagellandũ, passurum, mortẽ gustaturũ, ad inferna descensurũ verbo tantũ imperii puerũ sanare credit, & tu eũ sedentẽ ad dexterã patris in cælestibus super omnẽ principatum, & potestatẽ, & virtutem & dominationẽ & omne nomen quod nominatur non solum in hoc seculo, sed etiam in futuro quempiam rogare dicis. non igitur ei necesse est rogare qui cælestium terrestrium & infernorum creditur potestatem habere.

Exod. 40.
Num. 9.
Psalm. 113.
Philip. 2.
Joan. 11.
Joh. 5. & 11.
Marc. 5.
Luc. 7.
Act. 3.
Joan. 14.
Joan. 12.
Joan. 10.
Joan. 1.
Joan. 14.
Philip. 2.
Rom. 9.
Matth. 8.
Marc. 4.
Luc. 8.
Matth. 8.

CAP.

CAP. V.

Quod non parvi sit piaculi scripturas sanctas aliter intellegere quam intellegenda sunt, & ad hos sensus usurpatas adcommodare quos illae non continent: sicut in erronea synodo quae in Bithinia, regnante Constantino, mediante Harena matre ejus, residente Tharasio Constantinopolitano episcopo gesta est.

SAcrae legis docente didicimus oraculo, quòd percussa petra, latices sitienti profluxerint populo, & eandem petram Christum sentire debere documento instituimur Apostolico. Qui dum sit petra, cujus fluentis arentia corda inrigantur; & flumen, cujus impetus laetificat civitatem dei; & fons vitae, à quo credentibus perpetua vita manat; & panis caelestis, qui aeternae famis inediam à fidelium cordibus eradicat: quisquis ejus spiritales potus, & spiritales escas aliter quàm ille dat, percipit, divinas videlicet scripturas alio sensu, & non eo quo à sancto spiritu traditae sunt interpretari nititur, ab ejus pascuis alienus esse convincitur. *Eloquia namque domini* ait Propheta, *eloquia casta, argentum igne examinatum*: quorum castitatem ille proculdubio adulterina labe vitiare appetit, qui ea ad extranei sensus conmixtionem sociare contendit. Qui enim propter arrogantiae et vanae laudis appetitum ad sui erroris muniinen astruendum, divinarum scripturarum adtrahit testimonium, quid aliud facit nisi castitatem divini eloquii probrose captivat in adulterium? & argentum igne divini spiritus examinatum ad aliorum metallorum, id est, extraneorum sensuum, protrahit inquinamentum. De talibus dominus ita queritur per prophetam, *Dedi eis argentum & aurum, & illi fecerunt Baal*: id est, spiritalis intelligentiae dignitatem & eloquii venustatem ad pravorum sensuum & inanis gloriae verterunt inmanitatem. Nam cum legislator dicat, *In dextera domini ignea lex*, mirandum est quantae sint hebetudinis, qui nec ejus mulcentur candore, nec ejus terrentur ardore. Sicut enim eos qui ad eam intellegendam puro sensu & devota mente accedunt, perlustrat sui splendore candoris, ita è contrario qui ad eam sibi temere usurpandam adpropinquant, perurit sui magnitudine ardoris. Sicque qui ei inhaerent humili mente & sacratis sensibus, gressus habent munitos in praesentis vitae stadio illius lampadis inluminatione: illi verò qui eam petunt cum extraneis & temerariis sensibus, aeterni ignis cremantur adustione: quod figuratum est in quatuor filiis Aaron. Nam cum Eleazar & Itamar juxta institutionem Moysi ignem sanctuarii domino offerentes sacerdotalis infulae dignitatem indepti sunt: Nadab verò & Abiu ignem alienum domino offerre nitentes, formidolosissime atrocissimo mortis genere multati sunt. quorum quisquis vult vitare periculum, debet fugere exemplum. Quem ergo, quem in hoc facto qui bene dicta male interpretari arripiunt, imitantur? nisi eum qui quod de simplici viro justo dictum est, in mediatore dei & hominum interpretari conatur, cum dicit. *Scriptum est enim, Quoniam angelis suis mandavit de te ut in manibus tollant te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum.* Ut enim validius esset sui tentamenti argumentum, divinorum apicum traxit exemplum, quo libentius abhauriretur suae tentationis poculum, si sanctarum scripturarum haberet condimentum. Nam nisi interpretandis scripturis imitandus est, & in facilibus tentamentis sequendus: Et si in fallacibus tentamentis sequendus est, & in caeteris moribus amplectendus: non autem in ceteris moribus amplectendus est: non igitur in interpretandis scripturis imitandus. Ait enim beatus Hieronymus, *Male diabolus scripturas interpretatur*: Siquidem & haeretici & scismatici, qui ejus utique sequaces sunt, male divinas scripturas intellegunt, pejus interpretantur, pessime vero observant. Catholici autem veritatis erudi[t]i exemplis & antiqui hostis resistunt tentamentis, & haereseorum obsistunt machinamentis, & divini verbi manna puro & sano sensu suscipientes, ejus dulcibus aluntur alimentis: quibus non inportune collectum manna vermes ebullit, id est, non ejus conscientiae archana, & sensuum intima, superbiae stimulis confodit. Discussis itaque quae vel arroganter vel indocte à Constantino & Haerena ad venerabilem Papam urbis Romae Adrianum scripta sunt, sive quam brevissime digestis qualiter scripturae sanctae non aliter intellegendae, vel interpretandae, vel pro suo cuiq; arbitrio proprio sensui adcommodandae sint, sed secundum sanam sobriamq; doctrinam intellegi debeant: nunc testimoniorum ordinem qui à sanctis scripturis sive à sanctorum patrum tractatibus digestus est, & inordinate sive non propriè ab his qui in praefata synodo sedisse noscuntur, usurpatus, ordine conpetenti domino favente exequamur: ponentes duntaxat summatim quid sanctorū patrum de his definierit sententia, vel quomodo à venerabilibus viris prolata sint, quae ad suum errorem astruendum illorum adglomeravit amentia: quibus pro tempore in praesentib. duobus primis voluminib. enumeratis, quid proprio sensu minus doctè & contra sanctorum patrum institutionem ob adorandarum imaginum superfluam protulerint constitutionem, sequentium duorum librorum series domino annuente discutiet, praemittentes in sequenti capitulo, qualiter sancta Romana ecclesia inter caeteras ecclesias maxime venerationi habita, pro causis fidei sit consulenda.

Psalm. 12.
Osee. 2.
Deuter. 33.
Matth. 3.

CAP. VI.

Quod sancta Romana, Catholica & Apostolica Ecclesia caeteris ecclesiis praelata, pro causis fidei, cum quaestio surgit, omnino sit consulenda.

ANtequam discutiendorū testimoniorum, q̃ absurde orientales in sua synodo taxaverunt, sylvā ingrediamur, dignum duximus, ut qualiter sancta Romana ecclesia caeteris ecclesiis à Domino p̃lata, & à fidelibus consulenda sit, prosequamur: p̃sertim cum non ab aliis scripturis, nisi ab his, quas illa inter canonicas recipit, testimonia sint suměda: nec aliorū doctorum, nisi eorū qui à Gelasio, vel caeteris illius sanctae sedis pontificibus suscepti sunt, dogmata sint amplectěda: nec aliter atq; aliter pro cujuslibet arbitrio, sed sanè sobrieque, q̃ ab illis dicta sunt, sint intellegenda. Ait enim B. Augustin.

eiꝰm inſtitueret, quæ ſcripturæ eſſent recipiendæ vel qualiter intellegendæ: *Erit igitur divinarũ ſcripturarum ſolertiſsimus indagator, qui primò totas legerit notasq́; habuerit ſcripturas, etſi nondũ intellectu, jam tamen lectione, duntaxat eas, quæ appellantur canonicæ. Nam cæteras ſecurius leget, fide veritatis inſtructus, ne præoccupent imbecillum animum, & periculoſis mendaciis atq; phantaſmatis eludentes præjudiceut aliquid contra ſanam intellegentiam. In canonicis autem ſcripturis eccleſiarum catholicarũ quamplurimum auctoritatem ſequatur: inter quas ſanè illæ ſint quæ apoſtolicas ſedes habere & epiſtolas accipere meruerunt.* Nam cum hic cunctis per orbem conſtitutis ſedib. apoſtolicas generaliter præferat ſedes, multo magis illa omnib. præferenda eſt, quæ etiam cæteris apoſtolicis ſedib. prælata eſt. Sicut igitur cæteris diſcipulis apoſtoli, & apoſtolis omnib. Petrus eminet: ita nimirum cæteris ſedib. apoſtolicæ, & apoſtolicis Romana eminere dinoſcitur. Hæc enim nullis ſyno-
Matth. 16. dicis conſtitutis cæteris eccleſiis prælata eſt, ſed ipſius domini auctoritate primatum tenet, dicentis, *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam, & portæ inferni non prævalebunt adverſus eam. & tibi dabo claves regni cælorum, & quodcunq; ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in cælis: & quodcunq; ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis.* Cui non incongrue B. Pauli doctoris gentium eſt adtributa ſocietas, ut illius ſanctæ eccleſiæ omnino firmaretur auctoritas: quatinus altero ad piſcandas animas electo ex piſcatore, altero ad muniẽdam eccleſiam ex perſecutore: ut in altero Dei filii vera confeſſio, in altero appareret divini verbi ſacra prædicatio: cum alteri conceſſerit idem dei filius claves regni cælorum, alteri clavem aperiẽdorum legalium verborum: utriq; tamen virtutem ſignorũ, quo alter ad eum cruce, alter gladio pergens, fidelibus arrabonem corporalis ſarcinæ relinquentes, & exempli fulgore, & verbi decore, & ſancto cruore ſupradictam eccleſiam Romanam eradicarent, quam ſupra ſolidiſſimam petram fundatam nec deſcẽdens pluvia, nec venientia flumina, nec flantes venti ruere conpellerent. Hæc ergo ſanctæ fidei ſpiritalib. munita armis, & à fonte lucis & origine bonitatis, ſalutarib. ſatiata fluentis, & horrendis atrocibuſq; hæreſum obſiſtit monſtris, & melliflua prædicationis pocula catholicis per orbem miniſtrat eccleſiis. Nam beatiſſimus Hieronymus vir divinis legib. & multarum linguarum peritia eruditus, dum Bethleemiticis moraretur in arvis, & à B. Papa Damaſo Romæ poſito de difficilib. conſuleretur quæſtionibus, eum pro cauſis fidei verſa vice conſuluiſſe dinoſcitur, & ſive tacendarum ſive dicendarũ hypoſtaſeon, vel quibus in orientalibus partibus cõmunicare debeat humillimis apicibus ut apices accipiat deprecatur. Mira res & magnis prædicanda præconiis. Interrogat à quo interrogatur: conſulit à quo conſulitur: qui magiſtrũ ſe in interpretandis divinis ſcripturis ſentit, in cauſis fidei venerandi pontificis ſe diſcipulum minime erubeſcit: & cui ſacræ legis quæſtionũ nexus enodat, utrum hypoſtaſis dicere debeat, quibusve in oriente cõmunicare, efflagitat. Unde datur intellegi, ſanctos & eruditos viros per diverſas mundi partes prædicationis & ſciẽtiæ lampade coruſcantes, non ſolum à S. Romana eccleſia non receſſiſſe, ſed etiam tẽpore neceſſitatis ob fidei corroboratione ab ea adjutoriũ inploraſſe. Quod regulariter, ut præfati ſumus & exemplis docuimus, omnes catholicæ debent obſervare eccleſiæ, ut ab ea poſt Chriſtum ad muniendam fidem adjutorium petant, quæ non habens maculam nec rugam & portentuoſa hæreſum capita calcat, & fideliũ mentes in fide corroborat. A cujus ſancta & veneranda communione multis recedentib. noſtræ tamen partis nunquam receſſit eccleſia,
Iacob. 1. ſed ea apoſtolica eruditione inſtruente, & eo *à quo eſt omne donum optimum & omne datum perfectum*, tribuente, ſemper ſuſcepit reverenda chariſmata. Quæ dum à primis fidei temporib. cum ea perſtaret in ſacræ religionis unione, & ab ea paulo diſtaret, quod tamen contra fidem non eſt, in officiorum celebratione, venerandę memoriæ genitoris noſtri inluſtriſſimi atq; excellentiſſimi viri, Pipini regis cura, & induſtria ſive adventu in Gallias reverentiſſimi & ſanctiſſimi viri Stephani Romanæ urbis antiſtitis, eſt ei etiam in pſallendi ordine copulata: ut non eſſet diſpar ordo pſallendi, quib. erat compar ardor credendi: & quæ unitæ erant unius ſanctæ legis ſacra lectione, eſſent etiã unitæ unius * modulationis veneranda traditione: nec ſejungeret officiorum varia celebratio, quas cõjunxerat unicæ fidei pia devotio. Quod quidẽ & nos, conlato nobis à deo Italiæ regno fecimus, S. Romanæ eccleſiæ faſtigium ſublimare cupientes, & reverentiſſimi papæ Adriani ſalutarib. exhortationibus parere nitentes: ſcilicet ut plures illius partis eccleſiæ, quæ quondam apoſtolicæ ſedis traditionem in pſallendo ſuſcipere recuſabant, nunc eam cum omni diligentia amplectantur: & cui adhæſerant fidei munere, adhæreant quoq; pſallendi ordine: quod non ſolum omnium Galliarum provinciæ, & Germania, ſive Italia, ſed etiam Saxones & quædam Aquilonaris plagæ gentes per nos, Deo annuente ad veræ fidei rudimenta converſæ, facere noſcuntur, & ita B. Petri Sedem in omnibus ſequi curant, ſicut illò pervenire, quò ille clavicularius exſtat, deſiderant. Ad quam beatitudinẽ nos pervenire, & in ſanctæ eccleſiæ conſortio & unione ille nos faciat perſeverare, qui eccleſiam ſuam in Petro dignatus eſt fundare: & ipſo interveniente, cujus cathedræ ſumus ſequaces, regni cælorum, cujus ille claviger factus eſt, mereamur effici compotes.

* al. modulaminis.

CAP. VII.

Gen. 1.

Quod non ad adorandas imagines pertineat quod ſcriptum eſt, *Creavit deus hominem ad imaginem & ſimilitudinem ſuam.*

IN hoc teſtimonio inconſequenter, & ultra quã inconſequenter, ab illis in ſua ſynodo ob adorandarum imaginum aſtruendum errorem poſito, non noſtro ingenio plurimum eſt ſudandum, cũ in tot indiciis ab eorum ſit adſertione alienum: quoniam ubi nulla eſt veriſimilitudo, non magna in diſcernendo oritur diſputatio. Quia ergo à nullo, in quo ſanæ mentis viget acumen, illi rei creditur pertinere, cui illi hoc nituntur adcommodare, ſed ſpiritale dictum ſpiritali diſſerendum eſt indagatione: re-

tione: restat ut quid de eo sanctorum patrum protulerit stylus, sententiali brevitate notemus: quatenus quod ab [illegible] est neglegenter usurpatum, & à viris venerabilibus & spiritu sancto repletis spiritualiter prolatum, lectoris industria sit diligenter acceptum. ait enim B. Ambrosius, *In principio ipsius mundi patrem & filium esse audio, & unum opus cerno: audio loquentem, agnosco facientem, sed & patris & filii unam imaginem, unam similitudinem lego: similitudo hæc non diversitatis, sed unitatis est. Non enim homo ad imaginem dei nisi per [illegible] potest. Imago ergo dei ex interioris hominis nobilitate est consideranda: primo quidem, ut sicuti deus unus, [illegible] ubique totus est, omnia vivificans, movens & gubernans, sicut Apostolus confirmat, quod in eo vivimus, movemur & [illegible] in suo corpore ubique tota viget vivificans illud, movens & gubernans. Nec enim in majoribus corporis sui membris major, & in minoribus minor, sed in minimis tota, & in maximis tota: & hæc est imago unitatis om[illegible] dei quam anima habet in se. quæ quandam sanctæ trinitatis habet imaginem: primo in eo, quia sicut deus est, vivit & sapit: ita & anima secundum suum modum est, vivit & sapit. Est quoque & alia trinitas in ea, quæ ad imaginem [illegible] perfectæ quidem & summæ trinitatis quæ est in patre, filio & spiritu sancto condita: & licet unius sit [illegible] tamen in se dignitates habet, id est, intellectum, voluntatem & memoriam, quod idem licet aliis verbis in [illegible] dum dicitur; Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, id est, ex toto intellectu, & ex tota voluntate, & ex tota memoria. Iam sicut ex patre generatur filius, ex patre [illegible] procedit Spiritus sanctus, ita ex intellectu generatur voluntas, & ex his item ambobus procedit memoria, sicut [illegible] quolibet intellegi potest. Nec enim anima perfecta esse potest sine his tribus, nec horum trium unum [illegible] ad suam pertinet beatitudinem, sine aliis duobus integrum constat: & sicut deus pater, deus filius, deus [illegible] non tamen tres dii sunt, sed unus deus tres habens personas, ita & anima intellectus, anima voluntas, anima memoria non tamen animæ tres in uno corpore, sed una anima tres habens dignitates. Atque in his tribus [illegible] ter gerit in sua natura noster interior homo. Similitudo vero in moribus cernenda est: ut sicut deus [illegible] ad similitudinem suam creavit, est charitas, est bonitas, & justus, patiens atque mitis, mundus & [illegible] vera virtutum sanctorum insignia quæ de eo leguntur, ita homo creatus est, ut charitatem haberet, [illegible] & patiens atque mitis, mundus & misericors foret: quas virtutes quanto plus quisque in seipso habe[illegible] deo, & majorem sui conditoris gerit similitudinem.* Beatus quoq; Augustinus ita hominem ad [illegible] similitudinem dei factum esse disserit: *Cum exteriorem & interiorem hominem divina scriptura [illegible] & [illegible] eos discernat, & ab Apostolo dictum est; Et si exterior homo noster corrumpitur, sed interior [illegible] quæri potest, utrum unus horum factus ad imaginem & similitudinem dei? nam illud quæ[illegible] si unus, quis eorum dubitat, eum potius qui renovatur quam eum qui corrumpitur dicere: utrum autem [illegible] quæstio est. nam si exterior homo est Adam, & interior Christus, bene ambo intelleguntur, sed cum Adam [illegible] factus est bonus non manserit, & diligendo carnalia carnalis effectus sit, non absurde videri potest hoc ipsum ei [illegible] imaginem dei & similitudinem amittere: ac per hoc ipse renovatur, & ipse etiam interior. quomodo ergo est [illegible] exterior ac secundum corpus, ut interior sit secundum animam: & interior sit resurrectio & renovatio, quæ nunc [illegible] mortem prioris vitæ, id est, peccati, & secundum regenerationem novæ vitæ, id est, justitiæ, quos idem duos [illegible] appellat, ut unum veterem quem debemus exuere, alterum novum & eum induendum commemoret: quorum [illegible] idem appellat imaginem terreni hominis, quia secundum peccatum primi hominis geritur qui est Adam: alterum [illegible] imaginem cælestis hominis. quia secundum justitiam secundi hominis geritur, qui est Christus: exterior autem [illegible] qui nunc corrumpitur futura resurrectione renovatur. cum istam mortem persolverit quam naturæ debet, lege illa [illegible] per præceptum data est. Quomodo autem non sit incongruum quod dicitur etiam corpus factum ad imaginem [illegible] facile intellegit qui diligenter adtendit, quod dictum est, Et [illegible] deus omnia valde bona. Nemo enim dubi[illegible] primitus bonus. multis enim modis dici res possunt similes deo, aliæ secundum virtutem & sapientiam [illegible] est virtus & sapientia non facta. aliæ inquantum solum vivunt, quia ille summe & prime vivit: aliæ [illegible] quia ille summe ac primitus est. Et ideo quæ tantummodo sunt, nec tamen vivunt aut sapiunt, non per[illegible] sunt, ad similitudinem ejus, quia & ipsa bona sunt in ordine suo: cum sit ille supra omnia bonus à quo bona [illegible] vero quæ vivunt & non sapiunt, paulo amplius participant similitudinem. quod enim vivit etiam est, non [illegible] est etiam vivit. Iam porro quæ sapiunt ita illi similitudini sunt proxima, ut in creaturis nihil sit propinquius. Quod [illegible] participat sapientiæ, & vivit, & est: quod autem vivit necesse est ut sit, non necesse est ut sapiat. Quare cum homo [illegible] particeps esse sapientiæ secundum interiorem hominem secundum ipsum ita est ad imaginem, ut nul[illegible] formetur, & ideo nihil sit deo conjunctius. & sapit enim & vivit & est: qua creatura nihil est melius. [illegible] exterior homo, vita illa accipitur qua per corpus sentimus quinque notissimis sensibus, quos cum pecoribus [illegible] nam & ista molestiis sensibilibus quæ persecutionibus ingeruntur corrumpi potest non immerito & [illegible] particeps dicitur similitudinis dei: non solum quia vivit, quod etiam in bestiis apparet. sed amplius, quod ad [illegible] se regentem, quam inlustrat sapientia, quod in bestiis non potest ratione carentib. corpus quoq; ho[illegible] inter animalium terrenorum corpora non pronum in alvum prostratum est, cum sit visibile & in tuen[illegible] quod est principium visibilium, quanquam non sua, sed animæ præsentia vivere cognoscatur, tamen [illegible] est & in quantum est utiq; bonum est, sed etiam quia tale est ut ad contemplandum cælum sit aptius, ma[illegible] ad imaginem & similitudinem dei quam cætera corpora animalium facta jure videri potest: tamen quia homo [illegible] appellatur, non corpus solus homo exterior, neq; sola vita quæ in sensu est corporis, sed utrumq; simul re[illegible] Neque [illegible] distinguitur, ut aliud sit imago & similitudo dei quæ etiam filius dicitur, aliud ad [illegible] dei [illegible] hominem [illegible] accipimus. Sunt etiam qui non frustra intellegant duo dicta esse, ad imaginem & [illegible] cum [illegible] & unum nomen sufficere potuisse afferunt. sed ad imaginē mentem factam [illegible] ipsa veritate formatur, quæ etiam spiritus dicitur: non ille spiritus sanctus qui est [illegible] & filius, sed spiritus hominis. nam ita hos discernit Apostolus; Nemo scit quid agatur [illegible] nisi spiritus [illegible] & nemo scit quid agatur in deo nisi spiritus dei. Ite de spiritu hominis dicit; Salvū faciat [illegible] spiritum animam & corpus. & iste enim factus est a deo sicut & cætera creatura. Scriptum est enim in Proverbiis hoc mo-*

Deut. 6.

Gen. 1.

1. Cor. 2.

hoc modo; Scito quoniam dominus corda hominum novit, & qui finxit spiritum omnibus ipse scit omnia. **Ergo iste spiritus ad imaginem dei nullo dubitante factus accipitur, in quo est intelligentia veritatis. hæret enim veritati nulla interposita creatura, cætera hominis ad similitudinem facta videri volunt, quia omnis quidem imago similis est: non autem omne quod simile est etiam imago proprie, sed forte abusive dici potest. Sed cavendum in talibus, ne quid nimis adseverandum putetur illa re sane salubriter custodita, ne quoniam corpus quodlibet per localia spatia porrectum est, aliquid tale credatur esse substantia Dei. Nam res quæ in parte minor est quã in toto, nec dignitati animæ convenit, quanto minus majestati Dei?** Ecce quam subtiliter quamque salubriter sancti viri hominem ad imaginem & similitudinem Dei factum esse, imaginem videlicet in anima, in qua est intellectus, voluntas & memoria: similitudinem in moribus, id est, in charitate, justitia, bonitate & sanctitate, quæ omnia incorporea sunt, intellegentes disseruere: à quorum sensu & doctrina quantum distent qui hoc testimonium imaginibus artificum manu formatis adcommodant, non nostro est differendum eloquio, sed lectoris reservandum judicio: ut quantæ in hac parte sint vecordiæ non noster eum stylus, sed suus permoneat sensus. Quisquis igitur ita hominem ad imaginem & similitudinem dei factum, sicut ad imaginem hominis imaginem ab artifice formatam esse credit, aliquid in deo corporeum, quod credere nefas est, credere se ostendit. Nam si id quod homo ad imaginem & similitudinem dei factus est, manufactis imaginibus convenit, secundum corpoream speciem homo ad imaginem dei factus est: & si homo secundum corpoream speciem ad imaginem dei factus est, corporeus est deus: incorporeus autem deus est: non igitur id, quod homo ad imaginem & similitudinem dei factus est, manu factis imaginibus convenit.

C A P. VIII.

Quæ sit differentia imaginis & similitudinis sive æqualitatis.

Gen. 1. QUONIAM opitulante deo secundum sanam sobriamque doctrinam sanctorum patrum sententiis inbuti, qualiter intellegendum sit, quod *deus hominem ad imaginem & similitudinem suam creaverit*, exequuti sumus: nunc operæpretium est, ut quæ sit differentia imaginis & similitudinis seu etiam æqualitatis breviter exequamur: quatenus & illi qui ob adorandas imagines per patentes inanium adsertionum campos effrenes feruntur, horum trium, quæ illi omnia pene unum putant, differentiam cognoscentes, in quanto sint errore perpendant: & studiosi quique hoc legentes ad quasdam intelligentiæ utilitates accedant. Hæc ergo tria distinguenda sunt, quia omne quod imago est similitudo est, non tamen omne quod similitudo, imago est: & cum imago nunquam similitudine careat, similitudo verò multoties imagine careat, plerunque & similitudo & imago æqualitate carere noscuntur, quæ etiam æqualitas nonnunquam & imagini & similitudini copulari potest, quæ tria quanquam unius sint categoriæ quæ relatio dicitur, habent tamen inter se quasdam proprietates, quibus aliæ carent. Nam imagini proprium est, ut semper ab altero expressa sit: similitudini vero & æqualitati proprium est, ut in sua substantia permanentes, non ab altero expressæ, sed aliis rebus, adsimulatæ vel coæquatæ hoc nomine censeantur: & imago magis vel minus non sibi admittat, similitudo vero & æqualitas admittant. sicut enim dicitur magis similis vel minus similis, magis æqualis vel minus æqualis, non sic dici potest, magis imago vel minus imago. Nam & in conversione earum quæ Græce antistrophe dicitur, subtilis quædam repugnantia est: quæ omnia persequi longum est, verumtamen ut horum trium nominum differentia lucidius pateat, beati Augustini verba ad medium deducenda sunt. Ait enim; *Ubi imago, non continuo similitudo, non continuo æqualitas: ubi æqualitas, continuo similitudo, non continuo imago ubi similitudo, non continuo imago, non continuo æqualitas, ut in speculo est imago, quia de illo expressa est, est etiam necessario similitudo, non tamen æqualitas: quia multa desunt imagini, quæ insunt illi rei de qua expressa est. Ubi æqualitas, continuò & similitudo, non continuo imago: velut in duobus ovis paribus quia inest æqualitas, inest similitudo. Quæcumque enim adsunt uni, adsunt & alteri: imago tamen non est, quia neutrum de altero expressum est: ubi similitudo, non continuo imago, non continuo æqualitas. Omne quippe ovum omni ovo inquantum ovum est, simile est: sed ovum perdicis quamvis, inquantum est ovum, simile sit ovo gallinæ, nec imago tamen ejus est: quia non de illo expressum est: nec æquale, quia brevius est: est & alterius generis animantium. sed ubi dicitur, non continuo, utique intellegitur, quia esse aliquando potest: potest ergo esse aliqua imago in qua sit etiam æqualitas: ut in parentibus & filiis inveniretur imago, & æqualitas, & similitudo, si intervallum temporis defuisset. Nam & de parente expressa est similitudo filii, ut rectè imago dicatur, & potest esse tanta, ut recte etiam dicatur æqualitas, nisi quod parens tempore præcedit, ex quo intellegitur & æqualitatem aliquando non solum similitudinem habere, sed etiam imaginem. quod in superiore exemplo manifestum est. Potest etiam aliquando esse similitudo & æqualitas, quamvis non sit imago, ut de ovis paribus diximus: potest similitudo & imago, quamvis non sit æqualitas: ut in speculo ostendimus: potest & similitudo esse, ubi & æqualitas & imago sit, sicut de filiis commemoravimus, excepto tempore quo præcedunt parentes.* His igitur huius differentiæ regulis breviter prolatis ad ea quæ incœpta sunt ordine conpetenti transeamus, & divinæ legis testimonia ab illis non recte usurpata, à nobis venerabilium patrum documentis recte sint promulgata: quatenus & illorum volatus, his alis fractis quas sibi arroganter adcommodaverunt, fatescat, & studiosorum lectorum, qui his bene uti desiderant, sensus ad alta conscendat.

CAP. IX.

Quomodo intelligendum sit quod scriptum est, *Abraham adoravit populum terræ, filios Heth*, sive quod Moyses Jetro legitur adorasse: quibus exemplis hi qui propter adorandas imagines synodos faciunt, suum errorem fulcire affectant: & quia nec Jacob Pharaonem, nec Danihel Nabuchodonosor regem, ut illi dicunt, uspiam legantur adorasse. Gen. 23.

ILLI qui in adorandis imaginibus æstuant, hoc peculiariter atque familiariter exemplo utuntur, quod Abraham filios Heth, & Moyses Jetro sacerdotem Madian adorasse leguntur. Quorum quidem adoratio tantum distat à pictæ imaginis adoratione, quantum pictus ipse homo à veri hominis ratione. quantum enim verus homo à picto, rationalis ab irrationali, sensibilis ab insensibili, animatus ab inanimato in sui definitione secernitur, tantum procul dubio & huius adoratio ab illius adoratione discernitur. Aliud namque est hominem salutationis officio & humanitatis obsequio adorando salutare, aliud picturam diversorum colorum fucis conpaginatam, sine gressu, sine voce vel cæteris sensibus nescio quo cultu adorare. Fraternitatem autem diligendam, & dilectionem erga proximos adhibendam, & humilitatis gradum amplectendum, per quæ nos mutuo salutantes adoramus, pene omnium sanctarum scripturarum perdocemur exemplis: imagines verò adorare, vel salutare, vel quaslibet insensatas nænias colere inhibemur potius, quàm instituimur, pene in cunctis divinæ scripturæ locis. Nam, ut cæteros taceam, sacratissimus pastor, super quem solidissimam petram ecclesia [illegible] fundata est, non ait imagines, sed *fraternitatem diligite*: nec *subditi estote* picturis, sed *omni humanæ creaturæ*, & Dominum Christum sanctificare non imaginibus, sed in cordibus nostris instituit. 1. Pet. 2. Rom. 13. & 1. Pet. 2. Dementissimum sane & ab omni ratione seclusum est, hoc ad astruendam imaginum adorationē in exemplum trahere, quod Abraham populum terræ, & Moyses Ietro sacerdotem Madian leguntur adorasse: cum videlicet plerumq; sancti viri per humilitatem qua Deo placuerunt homines salutationis gratia adoraverint, plerumq; ne ab aliis adorarētur humiliter refugerint, plerumq; rigore suæ sanctitatis tecti superbos quosq; adorare contempserint. Imagines verò nusquam nec tenuiter quidē adorasse memorati sunt. Nam in eo, quod Abraham sive Moyses homines humiles suis utilitatibus necessarios adorasse leguntur, & Mardocheus Aman hominem arrogantem, & in populi Dei interitum infestantem adorare contempsisse reperitur, hoc evidenter ostenditur, quòd sancti viri erga humiles sive ut eos ad meliora hortentur, sive ut ejusdem summæ virtutis munera non amittant, per eandem humilitatem sunt socii: cōtra pravorum verò nequitias sive ut malorum societates declinent, sive ut eos resipiscere conpellant, fortiter sint erecti. In eo igitur, quòd Iohannes in Apocalypsi ab angelo cohibetur ne se adoret, dicente eodem angelo, *Vide ne feceris: conservus tuus sum*: & Pastor ecclesiæ Petrus blāde Cornelii centurionis adorationem vitaverit, dicens, *Surge frater, & ego homo sum sicut & tu*: & vas electionis Paulus cum Barnaba Lycaonum adorationem valida reluctatione spreverit, procul dubio omni creaturæ adoratio quæ solum deum decet, qui solus adorandus, solus colendus est, inpendenda esse vetatur [illegible] tantummodo salutationis causa per quam humilitas demonstratur. Apocal. 19. & 22. Act. 10. Dicat igitur nobis, dicat [illegible] Augustinus quid de hac adoratione Abrahæ vel Moysi senserit. ait enim; *Insinuatur hic eiusdem humilitatis exemplum, quod Moyses cum quo deus loquebatur, non fastidivit neque contempsit alienigenæ soceri sui consilium: quanquam & ipse Ietro, cum Israelita non fuisset, utrum inter viros deum verum colentes religioseque sequestrandus sit, quemadmodum & Iob cum ex ipso populo non fuisset, merito quæritur, imo credibilius habetur (ambigue quippe posita sunt verba) vel utrum sacrificaverit deo vero in populo ejus quando vidit generum suum, vel utrum eum adoraverit ipse Moyses. Quanquam de adoratione etiamsi expresse positum esset, honor videretur socero redditus eo modo quo solet hominibus honorificentiæ causa exhiberi à patribus: sicut de Abraham scriptum est, quod adoraverit filios Heth.* Sed nec illud silentio prætereundum est, quod dicunt Jacob Pharaonem adorasse, sive Danihel Nabuchodonosor regem, quod quidem nec in Hebræo habetur, nec in nostris Latinis codicibus, qui à beato Hieronymo ex Hebraica veritate translati sunt, uspiam reperitur. Non enim amplius quàm semel Jacob in conspectu Pharaonis fuisse legitur: quod quidem hoc modo scriptura narrat; *Post hæc introduxit Ioseph patrem suum ad regem, & statuit eum coram eo, qui benedicens illi, & interrogatus ab eo. quot sunt dies annorum vitæ tuæ? respondit Iacob, Dies peregrinationis & vitæ meæ, centum triginta annorum [illegible] parvi & mali, & non pervenerunt usque ad dies patrum meorum quibus peregrinati sunt: & benedicto rege egressus est foras.* Gen. 47. In quibus verbis non enim adorasse, sed benedixisse monstratur. Quod quidem & si fecisset, non ideo faceret ut inde adorandarum imaginum exemplum sumeretur: sed ut humilitas [illegible] patriarchæ deum timentis, regem honorificantis monstraretur. Quæ dum ita se habeant, reor quod illi arbitrentur divinam scripturam illo familiarissimo illorum loquendi genere, quod quidam [illegible] nuncupant, uti, ut *benedicere* posuerit pro adorare, qui loquendi modus tanto eis peculiaris est, ut & *habere* & *salutare* & *osculari* & *venerari* pro adorare & ipsi ponant, & ab aliis posita accipiant, & [illegible] pene omnia eis huiuscemodi verba in adorare conversa sint. Sancta vero scriptura sicut cæteros errores, ita etiā hunc loquendi modū abnuit, sed puris, propriis, fixis sive prudentibus semper verbis,

verbis, sive sententiis utitur, Propheta adtestante, qui ait; *Lex domini inreprehensibilis*: quæ si *benedicere* posuit pro adorare, inpropriis dictionibus utitur. Si inpropriis dictionibus utitur, reprehensibilis est: est autem inreprehensibilis: non igitur *benedicere* posuit pro adorare. Dic ergo tu, dic sancte Danihel, dic vir desideriorum., dic scrutator archanorum, dic indagator scripturarum, dic propheta qui redemptorem mundi in eo apertius cæteris dixisse probaris, quia non solum scribis eum esse venturum, quod est tibi commune cum cæteris: sed quo tempore venturus sit doces, & reges per ordinem digeris, & annos enumeras ac manifestissima signa prænuntias: dic utrum Nabuchodonosor, ut illi garriunt, adoraveris. Non in meo volumine hoc, inquam, fecisse me legis: quod quidem & si fecissem, nulla ex parte inde illorum adsertio fulciretur: ego proposui in corde meo ne pollueret de mensa eius, neque de vino potus eius, & illi me dicunt eum adorasse. Cadentem ergo in faciem suam, & me adorantem, & hostias & incensum sacrificare mihi præcipientem, & deum deorum & dominum regum & revelatorem mysteriorum, qui potest aperire sacramenta confitentem, & eum in me potius ob signorum magnitudinem, cuius ego habitaculum sum, quam me adorantem blandis alloquiis affatus sum, & ab eo ut misericordiá semper exerceret in genere Israhel, sive ut concaptivos meos, Ananiam, Azariam, & Misaelem constitueret super opera provinciæ Babylonis postulavi, non adulatoriè adoravi. Quem quidem & si adorassem, non rem quandam insensatam adorarem, sed per humilitatis officium subliniori potestati subditus manens, sciens non esse potestatem nisi à Deo, rationalem hominem salutando adorarem. Nam cùm tam felicem quondam habuerim conversationem, ut quæsitis occasionibus ex latere regis quibus accusari possem ab invidis, & non in alio nisi in legitimis Dei mei accusatus fuerim, & in lacum leonum projectus, & nunc accuser adorasse quem non adoraverim, & à falsis testibus dicar egisse quod non egi, restat ut cum David clamem, *Insurrexerunt in me testes falsi, & mentita est iniquitas sibi.* Cum ergo ob imaginum amorem & Iacob patriarcham & Danihelem prophetam criminentur, & scripturarum divinarum sensus ad peregrinas intellegentias convertere nitantur, & suos prodecessores sive parentes contra legis imperium aspernentur, superest ut his tantum contenti sint, & earum patrocinio, si errorem suũ corrigere nolunt, sicut & ipsi credunt, muniantur. Atque illi glorientur in imaginibus: nos autem gloriemur in cruce domini nostri Iesu Christi, per quem nobis mundus crucifixus est, nosque mundo.

Psalm. 27.

CAP. X.

De eo quod Iohannes presbyter & legatus Orientalium incautè imaginum adorationem stabilire nitens, dixisse legitur. *Erexit Iacob titulum Deo, quatinus & benedixit eum.*

Gen. 35.

NON mediocris socordiæ est hoc etiam ad imaginum adorationem adstruendam exemplum proferre, quod Iacob lapidem erexit in titulum, sicut Iohannes presbyter & legatus Orientalium protulisse in eadem synodo, quæ pro adorandis imaginibus agitata est, legitur: quoniam ille lapis non alicuius præteritæ rei imago vel similitudo fuisse creditur. Qui si ob alicuius præteritæ rei memoriam ab eiusdem rei similitudine expressus, & à sancto patriarcha ad adorandum fuisset erectus, quoddam fortassis posset illis ferre adminiculum, qui tanti erroris subire non formidavere periculum. Sed dum aliud sit quædam per patriarcham fieri ad præfigurationem futurorum, aliud à pictore pingi quædam ob memoriam præteritorum gestorum: aliud sit spiritu sancto esse repletum, aliud pictoria arte inbutum: aliud iste gerat cælesti munere fretus, aliud ille operandi usu expertus: aliud sit Iacob in titulum erigere lapidem, aliud quendam pictorem in pariete statuere imaginem: aliud secundum typicam figuram desuper oleum fundere, aliud secundum vaniloquam adsertionem adorare iubere: inutile & ultra quàm inutile est hoc ad adstruendam aliquam rem in exemplum proponere, quod ab illa re omnium argumentationum diverticulis videtur distare. Numquid nam Jacob illum lapidem ut adoretur erexit, aut alicuius rei in eo imaginem depinxit? Nam dum imagines pene nullum officium aliud, nisi mentibus per sui intuitum memoriam inferendi habeant, lapis qui à patriarcha erectus est tria insignia & summo honore digna creditur officia habuisse. Primum, quod cervicem Israheliticam fulcierit, & pulvillis carenti patriarchæ pulvilli vicem præstiterit, & ejus capite fuerit oneratus, qui non solum scalam à terra usque ad cælum pertingerem, & angelos per eam ascendentes & descendentes, sed etiam ipsum dominum bona sibi pollicentem cernebat. Secundum, quod in insigne & titulũ, quo sanctus patriarcha illius sancti loci reminisceretur, erectus est, quo rediens prolis & coniugum affectu exhilaratus, & magna rerum opulentia ditatus, sua domino vota qui hæc sibi cuncta concesserat redderet. Tertiũ, quod typum gerebat nostri mediatoris, qui factus est in caput angeli, & est mirabilis in oculis nostris: qui unctus est à patre oleo lætitiæ præ consortibus suis: quem & Danihel lapidem abscisum dicit de monte sine manibus præcidentium, absque coitu & humano videlicet semine ex utero virginali genitum. Quem & David petram nuncupat dicens, *Dominus petra mea & robur meum & salvator meus.* De quo etiam in Esaia propheta scribitur; *Ecce pono in fundamentis Sion lapidem summum, angularem, probatum, electum, pretiosum, & qui crediderit in eum non confundetur.* Qui idcirco angularis dicitur, eo quod duos parietes ex adverso venientes, ex circumcisione videlicet & præputio, vel etiam duo testamenta in se summo, probato, electo & pretioso lapide conjungit, & in uno sanctæ ecclesiæ cœtu, cuius ille caput est, connectit. De quo & per prophetá Zachariá

Psal. 37.
Esa. 24.

paterna

paterna voce dicitur, *Ecce ego adducam filium meum orientem: quia lapis quem dedi coram Iesu septem in eo oculi sunt.* In quibus septem oculis septiformis gratiæ spiritus, qui à patre filioque procedit, evidenter ostenditur: & per Esaiam prophetam, *Spiritus Domini spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilii & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis, spiritus timoris Domini nominatur.* De quo etiam angulari lapide petra ecclesiæ ait; *Sicut modo geniti infantes, rationabiles, sine dolo lac concupiscite, ut in eo crescatis in salutem: si tamen gustastis quàm dulcis est Dominus, ad quem accedentes lapidem vivum, ab hominibus quidem reprobatum, à Deo autem electum & honorificatum:* & post pauca, *Vobis igitur honor credentibus, non credentibus autem lapis, quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli, & lapis offensionis & petra scandali his qui offendunt verbo nec credunt in quo & positi sunt.* Quo documento monstratur illum & honorem fortitudinis credentibus, & scandalum duritiæ incredulis esse. Quod etiam per justum Simeonem hoc sensu prædictum est. Ait enim, *Positus est hic in ruinam & in resurrectionem multorum in Israhel:* in ruinam scilicet incredulorum, in resurrectionem verò credentium: qui etiam ignis nuncupatur, sive quod in se credentes æterni luminis fulgore perlustrat, sive quod incredulos æterni ignis ardore torrebit. De unctione verò hujus lapidis & paulo superius David oraculis prolatum est, & nunc præfati pastoris ecclesiæ testimonio proferendum est, qui ait, *Iesum Nazarenum quem unxit Deus spiritu sancto & virtute.* Quia ergo spiritus sanctus plerumque in divinis scripturis olei nomine innuitur, Iohannes Apostolus testis est qui dicit, *Sicut unctio eius docet nos de omnibus.* Cujus si inenarrabilis nectaris unctione delibuti sunt ob imaginum adorationem stabiliendam, synodos agitare & scripturas sanctas ad extraneos sensus usurpare nequaquam debent.

Zach. 3. Esai. 11. 1. Pet. 2. Ibid. Luc. 2. Act. 10. 1. Ioan. 2.

CAP. XI.

De eo quod præfatus Iohannes dixit, In hominis forma luctatus est cum ipso, & vocavit eum Israhel, quod est interpretatum, mens videns Deum.

SED nec illud quidem à reprehensione vacat quod idem Iohannes presbyter & legatus Orientalium inter cætera deliramenta de Iacob dixisse fertur, *In hominis forma luctatus est cum ipso, & vocavit eum Israhel, quod est interpretatum, mens videns Deum:* cũ hoc dictum & à re proposita longe distet, & in nominis interpretatione usitatiorem quandam omittens, pene inusitatum quid personet. Nã dum quidam id nomen interpretentur, *vir videns Deum*, quidam verò, *fortis cum Deo*, nonnulli etiam veracius, *princeps cum Deo*: nescio tamen an ullus eorum qui in canone recipiuntur, reperiatur hoc, *mens videns Deum*, interpretatus fuisse: unde non solum ille reprehendendus est qui usitatioribus interpretationibus prætermissis pene inusitatum quid protulit, sed & omnis illa synodus, quæ ei in pluribus somnianti adsensum præbuit, quæ non solũ dicenti non restitit, sed etiam dicta in volumine taxavit. Cũ ergo sancta ecclesia secundum sanctorum patrum institutionem omne quod inreprehensibile est recipiat: omne verò quod reprehensibile abiciat, hanc quoque eorum synodum, quæ utique reprehensibilis est, abicit: & si hanc quæ reprehensibilis est non abicit, neque eas quæ inreprehensibiles sunt suscipit: suscipit autem eas quæ inteprehensibiles sunt: hanc igitur quia reprehensioni patet, penitus suscipere non debet. Illas enim synodos sancta & universalis recipit ecclesia, quæ pro diversis fidei, sive religionis causis diversis locis, seu temporibus, à doctis & catholicis viris celebratæ, à sana sobriaque doctrina nullatenus deviare perhibentur. Præterea tanti patriarchæ cum angelo luctatio non quandam imaginum adorationem, sed dominicam præfigurasse dicitur in eodem populo passionem: qui populus & ei luctando prævaluit, quia crucifixit: & ab eo benedictionem in his qui in eum crediderunt accepit: & in his claudus qui in eum credere contempserunt, remansit, dicente beato Augustino, *Quod ab illo angelo desiderat benedici Iacob cui luctando prævaluit, magna est de CHRISTO prophetia. Nam eo ipso ammonet mysticum aliquid sapere, quia omnis homo à majore vult benedici. Quomodo ergo ab eo iste voluit quem luctando superavit? prævaluit enim Iacob Christo, vel potius prævalere visus est per eos Israhelitas à quibus crucifixus est Christus: & ab eo tamen benedicitur in eis Israhelitis qui crediderunt in Christum, ex quibus erat qui dicebat, Nam & ego Israhelita sum ex genere Abrahæ & tribu Benjamin.* Unus ergo atq; idem Iacob & claudus & benedictus. *Claudus in latitudine fœmoris tanquam in multitudine generis, de quibus dictum est, Et claudicaverunt à semitis suis: benedictus autem in eis de quibus dictum est. Reliquiæ per electionem gratiæ salvæ factæ sunt.*

Rom. 11. Psal. 18. Rom. 11.

CAP. XII.

Quod non ad adorationem imaginum pertineat, nec in nostris codicibus qui ex Hebraica veritate translati sunt, inveniatur, quod illi in sua synodo dicunt, Iacob suscipiens à filiis suis vestem talarem tabefactam Ioseph osculatus est cum lachrymis, & propriis oculis inposuit. Genes. 37.

NON mirandum est si Iacob accusetur ab illis tunicam Ioseph osculatus fuisse, & oculis inposuisse, à quibus etiam Pharaonem accusatur adorasse. Accidere etenim plerumque solet, ut qui semel falli cœperit, crebro fallatur: & qui semel à via recesserit, & tramitem sui itineris ducem sequi neglexerit, per abrupta & invia affatim errore duce feratur. Tunica enim Ioseph nec in

& in eadem virga filium adorasse transtulerit: quis sanctæ legis studiosissimus indagator eum virgam filii vel filium potius quàm Deum adorasse tractaverit:& cum hunc invenire nequiverint, depravatricem,sive refragatricem potius,quàm indagatricem suam intellegentiam divinarum scripturarum esse persentiant. Iam verò quia pene omnis divinæ legis series ab illis ob imaginum adorationem aut mutilatur aut permutatur, nova necesse est post Moysen legis tradatur scriptio: nova post Ezram legis reperiatur restauratio: nova post septuaginta interpretes, Theodotionem & Symmachum & Aquilam, sive etiam beatum Hieronymum legis quæratur translatio: nova post Apostolos & Apostolicos viros Spiritu sancto repletos scripturæ tractatio, quæ adeo divinis scripturis refragari queat, ut omnes imaginum adorationem spernentes anathematis vinculo nectat. Quæ sit præterea differentia crucis Christi & imaginum pictorum arte pictarum, vel quanto mysterio crux imaginibus emineat, sive quomodo humanum genus non per imagines, sed per crucem Christi redemptum sit, quæ duo illi vel paria vel æqualia putant, in sequentibus loco suo Domino favente explicabimus.

CAP. XIV.

Non pertinere ad imaginum adorationem, ut illi dicunt, quod scriptum est, Iacob Pharaonem benedixit. Gen. 47.

QUOD sæpe memoratus patriarcha Iacob Pharaonem non adorasse, sed benedixisse legatur, superius dictum est. Nunc vero quia in alia ejusdem vanissima synodi lectione *benedictio* quodammodo posita est pro adoratione, breviter exsequendum est. Quoniam quidem tantis est illius vanitatis scriptura ignorantiæ oblita caliginibus, ut nec sequentia præcedentibus, nec præcedentia convenire videantur sequentibus, & ut se habet vanitas mendacium, semper fugitiva, semper caduca, semperque labentia sequitur, dicente Salomone; *Qui incumbit mendaciis, hic pascit ventos, ipse autem sequitur aves volantes.* Proverb. 10. Ut ergo imaginum adorationem, in quarum amore eorum mens pendet, & totius sanctitatis propositum est, stabiliant, plurima verba vel sensus quæ ad aliud pertinent, in adorationem mutare affectant. Nam & hæc, quod idem sanctus vir Pharaonem benedixit, non ad eandem benedictionem pertinere putant, quam solent plerumque exsules civibus, subditi prælatis, pauperiores ditioribus, & quam maxime senes, qui sibi quędam commoda impendunt exhibere, sed ad nescio quam adorandarum imaginum picturam: quę nimirum tanto inutilis est, quanto minus suæ utilitatis efficaciam potest loquendo edicere. Ajunt enim, *Benedixit Iacob Pharaonem*, sed non ut Deum benedixit: adoramus nos imaginem, sed non ut Deum adoramus. O inconveniens conparatio! O hebes conjectura! O stolidissima dictio! Similem dicis benedictionem, quam sanctus patriarcha regi exhibuit, qui prę cæteris dilectissimo filio insigne contulit potestatis: qui sibi cum universa prole uberem ad inhabitandum glebam concessit: qui sibi non cujuscunque provincię portionem, sed totius sui imperii terrę donavit optionem, adorationi quam imaginibus exhibes? quæ adorantibus nihil præter rei memoriam cujus sunt, exhibere valent. Benedixit itaque Iacob Pharaonem, non ut Deum quem omnis creatura benedicit & laudat, neque ut picturam quam manus artificis aptat, sed ut hominem cui propter sublimitatem concessæ à DEO potestatis honor est exhibendus. Benedixit, inquam, eum, non ut imaginem insensatam, sed ut rationalem hominem: non ut industria pictoris conpaginatum, sed ut ad Dei imaginem & similitudinem conditum: non ut in parietibus immobiliter stantem, sed ut sibi vel proli pro peta commoda [illegible]: & ut ita dixerim, benedixit Israhel regem qui ejusdem spiritus nectare delibutus erat: qui [illegible] dum per Apostolum dicturus esset, *Benedicite & nolite maledicere*: qui non solum pro eo qui se & [illegible] opulentia rerum ditabat, sed pro calumniantibus & persequentibus orare deberet. Rom. 12. Non itaque hujuscemodi benedictio, quę profecto bonę retributionis causa extitit celebrata, imaginum adorationi congruit: quę neque se adorantibus, neque adorare spernentibus quandam pro qualitate meritorum possunt inferre retributionem.

CAP. XV.

Quam absurde agant qui ad confirmandas imagines exemplum divinæ legis proferunt dicentes, propitiatorium & duos cherubim aureos & archam testamenti præcipiente Domino Moysen fecisse.

FECISSE sanctus Moyses, præcipiente Domino, propitiatorium & archam testamenti, & duos cherubim aureos, necnon & excidisse tabulas lapideas legitur: non tamen adorare jussisse, nec ea ob præteritarum quarundam rerum memoriam, sed ob futurorum mysteriorum sacratissimam præfigurationem creditur condidisse. Quæ dum ita se habeant, quantæ sint absurditatis quantæque dementię illi qui his sacratissimis & summo honore dignis rebus, pręcipiente Domino, à legislatore conditis, imagines æquiperare conantes, illarum adorationem his exemplis stabilire moliuntur, nec ferrea vox explicare, nec nostri sensus existimatio poterit indagare: præsertim cum illa sacratissimorum sensuum exuberent archanis, hæc parum utilitatis habeant, excepta recordatione rei

cujus sunt. Cum ergo archa testamenti Domini de lignis Setthim, jubente Domino, per legislato-
rem condita & inaurata sit, & introrsus habeat tabulas nihilominus fœderis & manna sive virgam
Aaron: propitiatorium verò sit aureum in modum tabulæ, quod superimponebatur archæ, ejusdem-
que longitudinis & latitudinis, tantæque formæ fieri sit jussum, qua & archa, ut eodem propitiatorio
archa tegeretur, & duo cherubim aurei ductiles super ipsum propitiatorium essent, hinc atque inde
alterutrum adtendentes, ita ut vultus eorum in propitiatorium essent, & pinnis suis obumbrarent
propitiatorium, & inde Deus loqueretur ad Moysen, de propitiatorio videlicet sive de medio che-
rubim: quis tam hebes tamque est demens, ut non solum habendarum, sed etiam adorandarum ima-
ginum insolentissimum usum, horum tam terribilium tamque insignium mysteriorum conparatio
ne conetur ad[illegible]uere? Nam dum istæ nihil aliud innuant, nisi interdum rerum gestarum ordinem,
interdum non gestarum, sed fictarum mentiantur errorem: illa vero semper sanctis & excellenti-
bus radiant mysteriis & rutilant sacramentis. Archa namque fœderis secundum quosdam Domi-
num & salvatorem nostrum, in quo solo fœdus pacis apud patrem habemus, designat: qui post re-
surrectionem suam ascendens in cælum carnem quam adsumpserat ex virgine, in patris dextera con-
locavit. In quo sunt duæ tabulæ legis, duo videlicet testamenta: in quo est virga Aaron, quæ fron-
Psal. 110. duerat ei, quia ipse est rex & sacerdos: Rex, quia de eo scriptum est; *Virgam virtutis suæ emittet Dominus*
Psal 110. & *ex Sion, & dominabitur in medio inimicorum suorum.* Sacerdos vero, quia de eo scriptum est; *Tu es sacerdos*
Heb. 5. *in æternum secundum ordinem Melchisedech*: in quo est manna, cælestis videlicet pabuli edulium, de quo
Psalm. 78. edulio David egregius propheta dicit; *Panem de cælo dedit eis, panem angelorum manducavit homo*: sicut
& 4. Edi. 1. & ipse in Evangelio dicit, *Ego sum panis vivus qui de cælo descendi.* Cui propitiatorium superponitur,
Ioan. 6. quia scilicet legalibus sive evangelicis præceptis, quæ in eo fundata sunt, supereminet misericordia
ejusdem mediatoris, per quam non ex operibus legis quæ fecimus nos, neque volentes, neque cur-
Psalm. 89. rentes, sed ejus miseratione salvamur: de quo etiam voce paterna dicitur, *Veritas mea & misericordia*
Olee 6. *mea cum ipso, & in nomine meo exaltabitur cornu ejus*: & qui per Prophetam dicit, *Misericordiam volo & non*
Matth. 9. *sacrificium*: & cui per Psalmistam dicitur, *Miserationes tuæ multæ Domine*: qui secundum Apostolum *pro-*
1. Ioan. 2. *pitiatio est pro peccatis nostris.* In quo sunt duo cherubim, scientiæ videlicet plenitudo, quæ in duobus
testamentis, ejus revelatione, monstrata est: qui invicem se adtendunt, quia lex & evangelium ma-
Matth. 5. gnam inter se consonantiam habent, dicente Domino, *Non veni legem solvere, sed adimplere.* Qui che-
rubim ideo versos vultus habent in propitiatorium, quia duo testamenta spem semper in Dei mi-
sericordia ponendam omnino commendant. Desuper quo propitiatorio, id est, de medio cheru-
Ioan. 1. bim loquitur Deus, quia idem filius est verbum patris, *per quem facta sunt omnia*: & cùm sit unius
Ioan. 10. cum patre substantiæ, sicut ipse in evangelio ait, *Ego & pater unum sumus*, sive ut Philippo ait, *Qui vi-*
Ioan. 14. *det me, videt & patrem*, Dei patris in eo semper de medio duorum testamentorum vox auditur: se-
cundum plerosque verò divinæ legis doctores qui hæc moraliter tractant, *aurum* sapientiam signifi-
cat, *archa* secretum Dei. In archa jussa sunt poni lex & manna & virga Aaron. Per *virgam* potestas
significatur, per *manna* gratia: quia nisi cum gratia non est potestas præcepta faciendi. Verumtamen
quia lex à quovis proficiente non ex omni parte conpletur, propitiatorium est desuper: ad hoc enim
opus est, ut propitius sit Deus: & ideo desuper ponitur, quia superexaltat misericordia judicio. Duo
verò cherubim pinnis suis obumbrant propitiatorium, id est, honorant velando, quoniam mu-
steria ista sunt, & invicem se adtendunt, quia consonant. Duo quippe ibi testamenta figurant [illegible],
& vultus eorum sunt in propitiatorium: quia misericordiam Dei, in qua una spes est, v[illegible] le commen-
dant. Denique hinc se promisit locuturum Deus ad Moysen, de medio cherubim, desursum pro-
pitiatorii. Porro si creatura rationalis in multitudine scientiæ, quoniam hanc interpretationem ha-
bent cherubim, duobus ipsis animalibus significatur: ideo duo sunt ut societatem charitatis com-
mendent: ideo pinnis suis propitiatorium obumbrant, quia Deo, non sibi tribuunt pinnas suas, id
est, Deum honorant virtutibus quibus præstant. Et vultus eorum non sunt nisi in propitiatorium:
quia cuicumque profectui ad multitudinem scientiæ spes non est, nisi in Dei misericordia. Quia
igitur tabulæ per quas duo testamenta significari superius diximus, nullo terrore dantur, nullo stre-
pitu ignium, nulla commotione nubium, nullo mugitu tubarum, sicut illæ quæ prius à Domino da-
Exod. 20. tæ & à Moyse comminutæ fuisse leguntur: quæ dum darentur Moysi, à populo dictum est; *Loquere*
tu nobiscum, & non loquatur ad nos Deus, ne forte moriamur: hoc evidenter innuitur, quòd priores vetus te-
stamentum in quo terror erat, significaverint: posteriores verò novum, in quo dilectio. Quod verò
priores opus Dei fuerint, secundæ opus hominis: & illæ conscriptæ digito Dei, istæ scriptæ ab homi-
ne narrentur, hoc apertissimè declaratur, quòd in illis vetus testamentum, ut præfati sumus, signifi-
catum est. quia Deus ibi præcepit, sed homo non fecit. Lex enim posita est in veteri testamento,
Rom. 5. quæ convinceret transgressores: unde & egregius prædicator ait, *Lex autem subintravit, ut abundaret pec-*
catum. Non enim inplebatur timore, quæ non impletur nisi charitate: & ideo dicitur opus Dei, quia
Deus legem constituit, Deus conscripsit: nullum opus hominis, quia homo Deo non obtempera-
vit, & eum potius reum lex fecit. In secundis autem tabulis homo per adjutorium Dei tabulas fa-
cit atque consc[illegible]bit, quia novi testamenti charitas legem facit. Unde mediator Dei & hominum le-
Rom. 13. gem non solv[illegible] sed adimplere venit. Dicit autem & id[illegible]m egregius prædicator, *Plenitudo legis chari-*
tas & fides quæ per dilectionem operatur. Factum est itaque homini facile in novo testamento quod [illegible]
veteri difficile fuit, habenti fidem quæ per dilectionem operatur: atque ill[illegible] [illegible] Dei, hoc est [illegible]
2. Cor. 3. ritu Dei, intus eam in corde scribente, non foris in lapide. Unde dicit Apostolus, *Non in tabulis la-*
pideis,

pideis, sed in tabulis cordis carnalibus: quoniam charitas Dei qua veraciter impletur præceptum, diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis. Hoc est ergo quòd primo data est lex, ubi significatur vetus testamentum, quod est opus tantummodo Dei, & conscriptio digiti Dei, quod Apostolus dicit, *Itaque lex quidem sancta, & mandatum sanctum & justum & bonum.* Lex ergo sancta & bona Dei opus est, ubi homo nihil agit: quia non obtemperat, sed reatu potius premitur lege minante atque damnante. *Peccatum enim*, inquit, *ut appareat peccatum per bonum mihi operatum est mortem*: beatus autem homo est, cùm hoc mandatum sanctum & justum & bonum adimplet. Est etiam opus ejus, sed per gratiam Dei. Hic enim sensus aptatur translationi veteri, in qua secundæ tabulæ à legislatore scriptæ fuisse memorantur. Cæterum quia in Hebraica veritate utræque primæ videlicet & secundæ à Deo scribuntur, hoc significatur, quia & vetus & novum testamentum sancti Spiritus gratia, qui digitus Dei dicitur, conscriptum est, & in illo accipitur spiritus servitutis in timore, quia Deus jugum legis homini inponit, homo ferre non valet. In isto verò ubi tabulæ ab homine fiunt, à Deo scribuntur, homo obœdiendo accipit spiritum adoptionis. Hæc igitur insignia, archa videlicet & quæ in ea sunt, propitiatorium sive cherubim, semper à nobis spiritali intuitu cernantur, & tota mentis intentione quærantur. Nec ea in depictis tabulis sive parietibus quæramus, sed in penetralibus nostri cordis mentis oculo aspiciamus: & qui secundum Apostolum, revelata facie gloriam Dei speculantes in ejusdem imaginem transformamur, à claritate in claritatem, tanquam à Domini spiritu non ambulantes in astutia, neque adulterantes verbum Dei, sed in manifestatione veritatis: non jam veritatem per imagines & picturas quæramus, qui spe, fide & charitate ad eandem veritatem quæ Christus est, ipso auxiliante pervenimus.

Rom. 7.
Ibid.

CAP. XVI.

Quod nec inde adorandarum imaginum usus adstrui possit, ut illi stultissimè & inrationabiliter dicunt, eo quod in lege scriptum est: Ecce vocavi ex nomine Beseleel filii Ur filii Hor de tribu Iuda, & replevi eum spiritu sapientiæ & intellegentiæ, ad perficiendum opus ex auro & argento, & dedi ei Oeliab Achisama.

Exod. 31.

LEX, ut ait Apostolus, *spiritalis est.* Est enim nobis in præsentis sæculi caliginoso itinere ad dirigendos nostrarum mentium gressus à Deo conlata, cujus jubare mentis acies perlustrata mysticorum sensuum possit intueri secreta. *Præceptum namque Domini lucidum*, ait Propheta, *inluminans oculos*: atque idem, *Lucerna pedibus meis verbum tuum Domine, & lumen semitis meis.* De hac itaque per quendam sapientem dicitur; *Lucerna est mandatum legis, & lux vita, & increpatio & disciplina.* Et Esaias dicit, *De nocte spiritus meus vigilat ad te Deus: quia lux præcepta tua sunt super terram.* cujus lucis cùm omnes eam non rectè intellegentes expertes sint, hi nimirum prorsus expertes esse creduntur, qui ob nescio quarum imaginum adorationem eam violenter ad suos sensus flectere nituntur, & in suo errore eam quodammodo sibi adminiculari affectant: cùm ex ea, quamquàm ad rem non pertinentia, tamen utcunque testimonia proferre tentant. Quia ergo Beseleel ad faciendum opus ex auro & argento à Domino sit electus, & spiritu sapientiæ & intellegentiæ & scientiæ repletus, ita hoc illi ad suum errorem astruendum in testimonium trahunt, ac si ea quæ per eum Domino jubente fiebant, & mysteriorum typicas figuras redolebant, adoranda forent. *Beseleel* igitur interpretatur, *in umbra Dei*: *Ur, ignis*: *Hor, lumen* intellegitur. Cujus ergo iste *Beseleel*, qui, ut diximus, *in umbra Dei* interpretatur, typum gessit: nisi illius cui semper ecclesia clamat, *Sub umbra alarum tuarum protege me*: &, *Sub umbra alarum tuarum sperabo, donec transeat iniquitas*: & de quo in Canticis Canticorum sponsa dicit, *Sub umbra ejus quem desiderabam sedi.* Hic enim filius Ur filii Hor dicitur: quia est splendor inenarrabilis, Deus ex Deo, lumen de lumine: de quo per Abacuc prophetam dicitur, *Splendor ejus ut lumen erit.* Deus namque, ut ait Moyses, *ignis consumens est*: quod & Apostolus Paulus in epistola ad Hebræos iisdem verbis [illegible]: & idem Dominus per Zachariam Prophetam dicit, *Absque muro habitabitur Hierusalem præ multitudine hominum & jumentorum, & ego ero in circuitu ejus murus & ignis.* Qui cùm sit unius cum patre substantiæ: & ad Moysen in igne loquitur, & ad discipulos in Evangelio ait, *Ignem veni mittere super terram: & quid volo nisi ut ardeat?* Numquid non illo igne illorum pectora inflammata erant qui dicebant, *Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in via, & aperiret nobis scripturas?* Is ergo Beseleel ex nomine vocatur, quia ei paterna voce per Esaiam Prophetam dicitur, *Et vocavi te nomine tuo, meus es tu.* & de quo per Moysen dicitur, *Ecce mittam angelum qui præcedat te, & custodiat in via, & introducat ad locum quem præparavi. Observa eum, & audi vocem ejus, nec contemnendum putes, quia non dimittet cùm peccaveris, & est nomen meum in illo.* Sed nec genus hujus Beseleel, qui ex nomine vocatus est, tacetur. Ait enim scriptura, *Filium Ur filii Hor de tribu Iuda.* Hic est enim de quo Israhelitica voce antè prædictum est; *Catulus leonis Iuda ad prædam fili mi ascendisti*: id est, in crucem prædaturus infernum, *requiescens accubuisti ut leo*, id est, in sepulchro: *& quasi leæna, quis suscitabit eum?* quia per virtutem patris tertia die à mortuis resurrexit. Per virtutem autem patris illum resurrexisse audi Apostolum dicentem; *Hunc Deus suscitavit post diem tertium, & dedit illum manifestum fieri non omni populo.* Dic, rogo, sancte Iohannes, qui supra mediatoris Dei & hominum pectus recumbens, de æterni luminis fonte luciflua pocula

Rom. 7.
Psal. 19.
Psalm. 119.
Esa. 26.
Psal. 17.
Psalm. 57.
Cant. 2.
Hab. 3.
Deut. 4. & 9.
Hebr. 12.
Zach. 2.
Luc. 12.
Luc. 24.
Esa. 43.
Exod. 23.
Genes. 49.
Actor. 10.

cula hauriebas, unde quotidie ambrosei liquoris nectar Christicolis mentibus propinas, si nosti un-
Apoc.5. de genus ducat iste Beseleel, cujus typum ille antiquus legalis quondam Beseleel gerebat. *Vidi*, inquam, *in dextera sedentis super thronum librum scriptum intus & foris, signatum sigillis septem: & vidi Angelum fortem, prædicantem voce magna: Quis dignus est aperire librum, & solvere signacula ejus? & nemo poterat neque in cælo, neque in terra, neque subtus terra aperire librum; neque respicere illum: & ego flebam multum, quoniam nemo dignus inventus est aperire librum, nec videre eum. Et unus de senioribus dixit mihi; Ne fleveris: ecce vicit leo de tribu Iuda, radix David, aperire librum, & solvere septem signacula ejus.* Nam dum iste Beseleel, quem Christi figuram gestasse diximus, tantis virtutum prærogativis ornetur, ut & a Deo electus, & ex nomine vocatus, & Spiritu sancto repletus, & cujus filius vel de qua stirpe sit describatur, incassum ob imaginum adorationem firmandam in exemplum trahitur: cùm videlicet cunctis pictoribus excellentior, cunctisque artificibus imagines formantibus credatur fuisse præstantior: cujus si operibus pictura vel cujuslibet opificio imagines conditæ adsimilandæ sunt, illi quoque pictores vel cujuslibet artis opifices imagines condentes adsimilandi sunt: & si illi pictores vel cujuslibet opificii homines imagines condentes adsimilandi sunt, ipsi quoque opifices sive ab his conditæ imagines futurorum insignem præfigurationem gerunt: non autem pictores vel cujuslibet opificii homines nec opera eorum futurorum quandam præfigurationem gerunt: non igitur illius operibus pictura vel cujuslibet opificio imagines conditæ adsimilandæ sunt. Quia vero iste novus Beseleel, redemptor videlicet humani generis, spiritum sapientiæ, scientiæ & intellegentiæ habuerit, qui utique unius cum patre & filio substantiæ est, & à patre filioque procedit: Esaias Propheta testis est. Ait enim,
Esa.11. *Exiet virga de radice Iesse, & flos de radice ejus ascendet & requiescet super eum spiritus Domini, spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilii & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis, & replevit eum spiritus timoris Domini.* Et
Esa.61. idem Dominus per eundem Prophetam dicit, *Spiritus Domini super me propter quod unxit me.* Hic ergo quod facit ex auro & argento, facit in ornamentis tabernaculi: cum videlicet sanctos viros *auro coruscantes*, id est, interiori intellegentia, *argento nitentes*, id est, divinis eloquiis ornatos, & ut ita dixe-
Rom.10. rim, aurum in corde habentes, juxta illud, *Corde creditur ad justitiam*: argentum in confessione oris, juxta illud, *Ore autem confessio fit ad salutem*: in tabernaculo Dei, sancta scilicet Ecclesia, ad æternam patriam transituros constituit. Quæ duo *aurum* & *argentum*, id est, fidem & confessionem, Apostolus
Rom.10. quærebat cum dicebat, *Quia prope est verbum in ore tuo & in corde tuo*: quia si confessus fueris Dominum Iesum Christum, & credideris in corde tuo quod Deus illum suscitavit à mortuis, salvus eris. Quæ
Exod.35. etiam ad exornandum tabernaculum Moyses quærebat, cum dicebat, *Sumite à vobis ipsis emptionem Domino: omnis qui conceperit corde, offerat initia Domino, aurum, argentum*, & cætera. Qui etiam cùm sit sapientia Dei patris, in sanctis hominibus spiritali sensu exuberantibus habitare dinoscitur, dicente Scriptura, *Sapientia Dei super lapides pretiosos est, habitatio ejus in vasis aureis.* De qua sapientia aliàs per Sa-
Proverb.3. lomonem dicitur, *Beatus homo qui invenit sapientiam, & affluit prudentia: melior est adquisitio ejus negotiatione argenti & auro primo: fructus ejus pretiosior est cunctis opibus: & omnia quæ desiderantur huic non valent comparari.* Quia ergo in argento eloquiorum divinorum nitor intelligitur, Psalmistæ testimonio adpro-
Psalm.12. bandum est dicentis, *Eloquia Domini eloquia casta, argentum igni examinatum terræ purgatum septuplum.* Huic namque Beseleel ad peragendum opus in adjutorium datur Achisama. Quem namque Achisama iste qui adjutorium Christo præbet, nisi sanctos Apostolos & Apostolicos viros significat? qui nimirum dum per prædicationem, studia & bonorum operum exempla homines in ecclesiæ gremio & virtutibus coruscare faciunt, & ad æternam patriam pertrahunt, Christo adjutores existunt. De
1.Cor.3. quibus profectò erat ille qui dicebat, *Dei adjutores sumus: Dei agricultura estis: Dei ædificatio estis.* Quæ igitur omnia dum allegoricis plena sint sensibus, & tropicis per legislatorem prolata figuris, non solum dementissimum, sed etiam insanissimum est ea imaginibus, quas unusquisque opifex pro captu ingenii sui quales voluerit, immo quales potuerit, effecit, adsimilare conari.

CAP. XVII.

Quòd non rectè sentiant qui dicunt, Si secundum Moysi legitimam traditionem præcipitur populo purpura hyacinthina in fimbriis, in extremis vestimentis poni ad memoriam & custodiam præceptorum, multò magis nobis est per adsimilatam picturam sanctorum virorum videre exitum conversationis eorum, & eorum imitari fidem secundum Apostolicam traditionem.

TÕTUM hoc capitulum commaticè est considerandum, & per singula unicuique particulæ respondendum: quoniam quamquam ad unius erroris tendat propositum, ex multis tamen particulatim est erroribus conpaginatum. Primo namque discutiendum est, cur purpuram hyacinthinam in eodem capitulo dixerint: cum videlicet alius color sit purpureus, & alius hyacinthinus: & sicut non potest rectè dici rubeus candor & candens rubor, velut si quis dicat argenteum aurum vel aureum argentum, ita nec rectè dici potest purpura hyacinthina, ut converso ordine dici

queat

queat purpurea hyacinthus: quoniam talis derivatio reciprocata nullius sensus vigore manere potenit inconvulsa. quoniam quidem, ut præfati sumus, alius color est hyacinthinus & alius purpureus, testis est ipsa lex à Domino per Moysen data, quæ singillatim hæc quatuor, hyacinthum videlicet, purpuram & coccum seu etiam byssum ad indumenta pontificis conficienda, vel cætera quæ ad sacrarium præparandum essent offerenda, designat: quibus quatuor materiis majores nostri quatuor elementorum figuram, ex quibus mundus sive humanum corpus constat, significari dixerunt, & singulas tropologicè virtutes innuere docuerunt. Hyacinthum ergo ad aërem referunt, quod & ipse indicat color, sicut & coccum ad ignem: purpuram aquæ accommodant, eo quod de aquis accipiat fucum: byssum terræ, quia oritur ex terra. Denique & illud discutiendum est quod imaginum usum exemplo fimbriarum hyacinthinarum munire nituntur: cum præsertim illas priscæ legis in mysterium series in extremis vestibus poni jubeat: istas verò ut adorentur nec veteris nec novi testamenti pagina uspiam in sacrariis poni præcipiat. Neque enim tanti erroris hoc exemplo valet adstrui insania: quod per legislatorem idcirco conlatum est, ut quædam archani sensus innueret indicia: nec res bene jussa beneque gesta tanto deliramento poterit convenire conlata. Inlatus igitur Dominus per Moysen mandatis legis ad extremum intulit, *Ligabis ea in manu tua & erunt inmota ante oculos tuos.* Deut. 6. Quæ nos spiritaliter dum opere conplemus in manibus inmota tenemus: & cum die ac nocte meditamur in eis, ante oculos conlocata gestamus. Iussit quoque fimbrias hyacinthinas fieri in quatuor angulis palliorum, sive ad dinoscendum populum Israhel, ut essent signum in veste, sicut circumcisio signum in corpore: sive ut nos, qui spiritalis Israhel sumus, habeamus pro indumento justitiam & sanctam conversationem: hujus indumenti extremitas fimbriis hyacinthinis sit ornata, quatenus vita nostra sanctarum scripturarum sit testimoniis erudita. Hic enim fimbriarum bonus usus & bene per legislatorem sive illi carnali Israheli, sive nobis spiritali bene concessus, male ab illis abusus potius quam habitus est. De quibus veritas in evangelio dicit, *Dilatant enim phylacteria & magnificant fimbrias.* Matth. 23. Cujus quæso isti, cujus exemplum tenent? nisi Pharisæorum qui dum volunt vocari ab hominibus Rabbi, & quærunt primas in foro salutationes, primas in conventibus cathedras, dumque per appetitum vanæ laudis sua dicta vel facta cupiunt mandare memoriæ posteritatis, imagines quæ bene à quibusdam in basilicarum ornamentis constitutæ fuerunt, per ineptas & inutiles synodos male & ipsi adorant & alios adorare conpellunt. Illi per inanem gloriam fimbrias magnificant, isti nihilominus per jactantiam imagines adorant: illi bene institutas male magnificando dilatant, isti bene conditas male adorando exaltant: illi putant Moysi præceptis parere fimbrias magnificando, isti putant se sanctis omnibus placere imagines adorando: ac per hoc quamquam per diversa discurrant & diversa diversis modis sequantur, ad unius erroris destinatam insaniam tendere noscuntur: nec inmerito, cùm horum effectuum causæ sive efficientia nil aliud sint nisi ventosæ laudis gloria sive arrogantia. Ut ergo istius vanissimi capituli quod discutere commaticè proposuimus, error expressius discutiatur, necesse est ut illius textus ex ordine repetatur. Garriunt enim, *Si secundum Moysi legitimam traditionem præcipitur populo purpura hyacinthina in fimbriis in extremis vestimentis poni, ad memoriam & custodiam præceptorum, multo magis nobis est per adsimilatam picturam sanctorum virorum videre exitum conversationis eorum.* Hoc quod dicunt, *multo magis*, quod pertinet ad *præcipitur*, ut subaudiatur, si populo præcipitur, multo magis nobis, nullum nec levem sensum quidem habere potest: quippe cum non solum multo magis non præcipiatur, sed nec æque quidem nec minus uspiam hic error præcipi videatur. Quod vero dicunt, *Per adsimilatam picturam videre exitum conversationis sanctorum virorum*, quantæ sit absurditatis quantæque dementiæ, pene infinitum est persequi: cum videlicet in imaginibus non possit sanctæ conversationis virtus videri, sed solummodo illæ materiæ quibus ipsæ imagines formatæ sunt. Numquidnam virtutes & meritorum insignia, quæ illis utique in subjecto fuerunt, hoc est in animo, in his velut in subjecto quodam videri possunt? cum tamen in his non sit anima quæ subjacens esse possit virtutibus, in subjecto autem istis hoc est in materiali corpore quodammodo colores sunt, virtutes autem his nec de subjecto, nec in subjecto esse possunt. Numquid igitur sapientiam, & eloquentiam in istis cernere possumus, quam plerique illorum habuerunt? numquidnam prudentiam aspicere in istis valemus, per quam agnitio veræ fidei & scientia divinorum apicum in illis fuit? per quam trimodum illud intelligentiæ genus in divinis libris à prudentibus intellegitur. Quorum primum est, per quod quædam ita accipiuntur historialiter, sepositis ænigmaticis vel allegoricis figuris, ut est decalogus legis. Secundum, per quod quædam in scripturis mysticè accipiuntur, tam secundum fidem rerum gestarum, quam etiam juxta figuram allegoricorum sensuum: sicut petra ex qua legislator latices elicuit & historialiter cautis fuit, & aquas evomuit, & allegoricè Christi figuram gessit, qui cum sit lapis in fundamento Sion fundatus, mellifluo spiritalis vitæ poculo credentium mētes satiat. Tertium genus est, quod tantum spiritaliter accipitur, sicut de canticis canticorum, in quibus nil historialiter, sed tantum spiritaliter accipiendum est. An justitia in istis intueri potest? per quam sancti Deum timebant, religionem venerabantur, cunctis prodesse, nulli nocere curabant, fraternæ charitatis vincula amplecti, sive aliena pericula suscipere, vel etiam opem ferre miseris, necnon & boni accepti vicissitudinem rependere, seu æquitatem in judiciis conservare studebant. An illorum fortitudinem in pictorum coloribus perspicere possumus? per quam magnanimes adversa æquanimiter toleravere, & his patienter cessere, & spretis inlecebris fortiter restitere: per quam

mordaces gazas & gloriæ appetitus effugerunt: per quam etiam nec adversis frangebantur, nec elevabantur secundis: cujus lorica induti fortes ad labores existentes, ad pericula contra inprobos molestiis nullis cedentes, animos paravere. An illorum temperantia in his imaginibus cernitur? per quam affectionem carnis moderantes restringebant appetitum. Cum ergo nil horum quæ prædiximus in istis videri possit, magnæ est temeritatis dicere, *In adsimilata pictura videre exitum conversationis sanctorum.* Sequitur in eodem vanissimo capitulo, *Et eorum imitari fidem secundum Apostolicam traditionem.* Num quidnam eorum fides quæ secundum Apostolum per dilectionem operatur in imaginibus imitari potest? Sicut ergo non potest videri in his exitus conversationis sanctorum, sic nec fides imitari: quoniam quæ illis desunt in his nec videri nec per has imitari possunt. Omne quod caret vita, caret sensu: omne quod caret sensu, caret fide: omne igitur quod caret vita, caret fide. Nam cum sint spes fides & charitas invisibiles & incorporalis qualitatis secundum proprietatem suæ substantiæ, in vero homine qui has habet, videri non possunt, nisi fortè in operibus demonstrentur: sedes enim earum sicut & ceterarum virtutum, in anima est, quam constat esse invisibilem. Et si in vero, qui has utique habet, videri non possunt, multo minus in picto videri poterunt, qui non solum his, ut præfati sumus sed etiam vita caret: & si in his videri non possunt, multo igitur minus imitari poterunt. unde datur intellegi, vanam esse eorum fidem qui per imagines sanctorum fidem imitaturos se dicunt. Iam vero quia dicunt, secundum Apostolicam traditionem, dicant ubi ab Apostolis aut exemplis aut verbis traditum sit, Per imagines videre exitum conversationis sanctorum & eorum imitari fidem. Exitum ergo conversationis sanctorum hoc modo demonstrat Apostolus,
Hebr. 11. cum dicit, *Sancti omnes juxta fidem defuncti sunt non acceptis repromissionibus, sed à longe aspicientes & salutantes & confitentes qui peregrini & hospites sunt super terram:* sive cum dicit, *Sancti per fidem vicerunt regna, operati sunt justitiam, adepti sunt repromissiones, extinxerunt impetum ignis, convaluerunt de infirmitate, fortes facti sunt in bello,* vel cetera quæ sequuntur. Quid ergo debeamus imitari evidentissime idem Apostolus
Ephes. 5. lus demonstrat, cum dicit, *Estote imitatores Dei sicut filii charissimi:* & in alio loco dicit, *Imitatores mei estote*
1. Cor. 11. *te sicut & ego Christi.* Unde liquido patet hanc esse Apostolicam traditionem, ut non in picturis, sed in virtutibus videri possit sanctorum exitus conversationis, & eorum imitari fides, non imaginum fucis, sed in operibus bonis.

CAP. XVIII.

Quòd vana sit spes eorum qui salutem suam in imaginibus ponunt, dicentes, Sicut Israheliticus populus serpentis ænei inspectione servatus est, sic nos sanctorum effigies aspicientes salvabimur.

SPES eorum qui salutem suam in imaginibus ponunt ab Apostolo reprobatur qui spem non in
Rom. 8. his quæ videntur, sed in his quæ non videntur esse disserit. ait enim, *Spes quæ videtur non est spes:* quod enim videt quis, quid sperat? Si autem quod non videmus speramus, per patientiam expectamus. Nam dum æneus serpens præcipiente Domino à Moyse conditus, & in sublimi fuerit, non ut adoraretur, positus, sed ut ad tempus ignitorum serpentium virosis obsisteret morsibus, falsæ spei ludificatione deluduntur, qui ita se manu factarum imaginum inspectione sanandos arbitrantur, sicut Israheliticus populus illius ænei serpentis inspectione ab ignitarum pestium mortiferis ictibus sanabatur: præsertim cum ille ut fieret, Moysi à Domino imperatum est: hæ vero ut fiant nullius scripturæ textu sit institutum. Quid ergo serpens ille, cujus inspectione à serpentibus vulne-
Ioan. 3. rati sanabantur, significaverit ipso redemptore nostro docente cognovimus, qui ait, *Sicut Moyses exaltavit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis:* quem videlicet dum sedula mente interiis oculis aspicimus, malignorum spirituum mortiferis tentationum morsibus superatis, æternæ mortis pericula evitamus. Præterea sicut in divinæ legis verbis ea quæ à sancto Spiritu bene in lege, Prophetis, evangelio sive Apostolis dicta sunt, plerumque perversa intentione ab schismaticis male intelleguntur, ita etiam pleraque quæ idcirco à patribus ut prodessent instituta vel facta sunt, decussis prolixorum temporum curriculis, à posteris malè habita & in perversum mutata fuisse creduntur, sicut de phylacteriis & fimbriis, de quibus paulo superius dictum est, vel etiam de æneo serpente, de quo nunc dicere instituimus, qui, ut præfati sumus, ad tempus ut vulneratis à serpentibus prodesset, fuit necessarius, per quem postmodum inolevit excelsorum insolentissimus usus: cui cum vidisset Ezechias rex justus incensa adolere & quasdam culturas exhibere, magnaq; ex parte populum periclitari, tanto persuasum errore, eum non distulit frangere, quem & per legislatorem ad profectũ noverat conditum fuisse, & à populo cernebat celebrari vano cultu & superstitiosa religione. Laus ergo ejusdem Ezechiæ sanctissimi regis eo quòd vanas superstitiones abstulerit, eundemq; serpentẽ
4. Reg. 18. confregerit, hoc modo in divinis literis habetur: *Fecit, inquit, Ezechias quod bonum erat coram Domino, juxta omnia quæ fecerat David pater suus: ipse dissipavit excelsa & contrivit statuas. & succidit lucos, confregitq; serpentem aneum quem fecerat Moyses: siquidem usque ad illud tempus filii Israhel adolebant ei incensum, vocavitque eum Naastan. In Domino Deo Israhel speravit, itaque post eum non fuit similis ei de cunctis regibus Iuda, sed neque in his qui ante eum fuerunt: & adhæsit Domino, & non recessit à vestigiis ejus, fecitque mandata ejus quæ præceperat Dominus Moysi, & erat Dominus cum eo & in cunctis ad quæ procedebat sapienter agebat.*

Hæc prætera & hujusmodi superstitiones,quas se quidem putant ob amorem Dei facere:sicut hi qui ob sanctorum amorem imaginibus luminaria accendunt, easque adorant. Hoc modo beatus Hieronymus dum de fimbriis & phylacteriis Pharisæorum sancti evangelii lectionem exponeret,reprehendit dicens.*Hoc apud nos*,inquit,*superstitiosæ mulierculæ in parvulis evangeliis & in crucis ligno & in istiusmodi rebus,quæ habent quidem zelum Dei,sed non juxta scientiam usque hodie factitant, culicem liquantes, & camelum glutientes.* Iam vero quia se imaginum inspectione salvandos credunt,sicut serpentis inspectione Israheliticus populus à serpentium morsibus sanabatur,si qua forte eis quædam corporis inclementia acciderit,recurrant ad imagines,easque aspiciant, quatenus dum illarum inspectione minime sanati fuerint,revertantur ad Dominum, & per sanctorum intercessiones ab eo sanitatem se accepturos credant,qui totius sanitatis & vitæ est auctor.

CAP. XIX.

Quod magnæ sit temeritatis dicere, Sicut Iudæis tabulæ & duo cherubim: sic nobis Christianis donata est crux & sanctorum imagines,ad scribendum & adorandum.

SÆPE in hoc opere dicere conpellimur,quòd neque tabulę neque duo cherubim,nec cætera hujuscemodi ad adorandum in veteri testamento facta fuisse credantur:quæ quidem isti omnia rejecto mediocritatis & rectitudinis calle in eo ultra quàm ordo exposcit,extollunt,quod ea ad adorandum fuisse conlata proclamant:in eo verò ultra quàm res exigit submittunt, quod illis imagines æquiperare affectant. Cum ergo dicunt, *Sicut Iudæis tabulæ & duo cherubim, ita nobis Christianis data est crux & sanctorum imagines ad adorandum & ad scribendum*:quid aliud faciunt,nisi ut imagines exaltent, Christianorum res extenuent? præsertim cum illos qui sub lege erant dicant habuisse duos cherubim à Moyse conditos, de quorum medio Deus loquebatur, nos autem qui sub gratia sumus dicant habere cruces,quæ à quibuslibet artificibus efficiuntur:illos qui umbram legis sequebantur habuisse fœderis tabulas,continentes legis decalogum, nos qui veritatem quæ Christus est sequimur,habere opera quorumlibet artificum: illos qui spiritum servitutis acceperunt, in timore dicant habuisse ea quæ Moyses faciebat,Domino insinuante,nos qui spiritum adoptionis accepimus,in quo clamamus Abba pater,habere imagines quas quilibet pictor condit, mundanæ tantum artis experientia perdocente. Nos enim,qui non sequimur literam mortificantem, sed spiritum vivificantem, qui non carnalis,sed spiritalis Israhel sumus,qui spretis visibilibus invisibilia contemplamur, non solum imaginibus majora mysteria,quæ omni mysterio carent, sed ipsis tabulis seu duobus cherubim majora & eminentiora mysteriorum insignia à Domino accepisse nos gratulamur:cum videlicet tabulæ & duo cherubim exemplaria fuerint futurorum: & cum Iudæi habuerint carnaliter, resque typicis opertæ figuris præfigurationes fuerint futurorum,nos habemus in veritate spiritaliter ea, quæ illis exemplaribus sive præfigurationibus carnalibus præfigurabantur. Quantum ergo eminet umbræ corpus, imagini veritas,figuræ res gesta,tantum eminet veteri testamento novum: quippe cum illud dedicatum sit à Moyse cùm lecto omni mandato legis universo populo, accipiens sanguinem vitulorum & hircorum cum aqua & lana coccinea & hyssopo: ipsum quoque librum & omnem populum aspersit dicens, *Hic sanguis testamenti quod mandavit ad vos Deus*: istud vero dedicatum sit à mundi redemptore Domino nostro Iesu Christo,qui *in qua nocte tradebatur, accepit panem & benedixit ac fregit deditq, discipulis suis dicens, Hoc est corpus meum quod pro vobis tradetur: hoc facite in meam commemorationem: similiter & calicem postquam cœnavit, dicens, Hic calix novum testamentum est in meo sanguine, qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* In illo sanguis hircorum & taurorum, & cinis vitulæ aspersus coinquinatos sanctificabat,ad emundationem carnis: in isto sanguis Christi qui per Spiritum sanctum semetipsum obtulit inmaculatum Deo,& mundat conscientias nostras ab operibus mortuis, ad serviendum Deo vivo & vero. In illo agnus per familias occidebatur, ejusque carnibus pascha celebrabatur, in isto agnus Dei *qui tollit peccata mundi*, qui est verus agnus inmaculatus, Deo etiam est in sacrificium oblatus, dicente Apostolo, *Pascha nostrum immolatus est Christus.* In illo Cananitidis gentis regnum terrenaque corporalium affluentia pollicetur:in isto vita æterna regnumq, cælorum conceditur. In illo promittitur terra quæ lacte & melle fluit: in isto pollicetur patria cælestis, in qua datur quod nec oculus vidit,nec auris audivit,nec in cor hominis ascendit. In illo neomeniæ, id est,novæ lunæ principia colebantur:in isto nova creatura in Christo accipitur, vase electionis Paulo adtestante, qui ait, *Si qua nova in Christo creatura, vetera transierunt, ecce facta sunt nova.* In illo sabbati otium & requies celebrabatur:in isto sabbati requies, in Christo habetur qui dixit, *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis,& ego vos reficiam,& invenietis requiem animabus vestris.* In illo pecoribus inmolatis carnalium animalium hostiæ offerebantur: in isto sacrificium carnis & sanguinis Christi offertur,quod per illa animalia figurabatur. In illo jugum grave legis cervicibus inpositum faciebat servos: in isto jugum Christi leve & onus suave per spiritum adoptionis facit filios. His ita se habentibus perversum & ultra quam perversum est,ut alternatim converso ordine præstantioribus deteriora, deterioribusve præstantiora dentur,& adeo imaginum usus magnificetur ut Christianorum res quodam modo extenuentur.

Exod.24.
1.Cor.11.
Ioan.1.
1.Cor.5.
2.Cor.5.
Matth.11.

CAP. XX.

CAP. XX.

Quod non minus omnibus, sed pene cunctis plus Tarasius delirasse dinoscitur, dicens: Sicut veteres habuerunt cherubim obumbrantem propitiatorium; & nos imagines Domini nostri Jesu Christi & sanctę Dei genetricis & sanctorum ejus habeamus obumbrantes altare.

NON est inconsequens ut Tarasius, qui, ut fertur, à populari conversatione ad sacerdotale culmen, à militari habitu ad religiosum, à circo ad altarium, à forensi tumultu ad prædicationem, ab armorum strepitu ad sancta mysteria peragenda extraordinarie provectus est, subditarum sibi plebium mentes ab spiritalibus ad carnalia, ab invisibilibus ad invisibilia, à veritate ad imaginem, à corpore ad umbram, ab spiritu vivificante ad literam mortificantem, ab spiritu adoptionis ad spiritum timoris, denuo redire conpellat: ut quoniam ille spretis his quæ ei fortasse inlicita non erant in laicali conversatione, ad sacerdotalis culminis gradum convolavit, quod ei inlicitum erat ob subitaneam conversationem, ei etiam subditæ plebes à licitis spiritalium observationum mysteriis ad inlicitas corporalium rerum observantias convolent per ejus prædicationem. Quia ergo melioribus contemptis, pejoribus uti hortatur, & quia veteres habuerunt cherubim qui per Moysen facti sunt, de quorum medio loquebatur Deus, obumbrantes propitiatorium: ideo fideles hortatur habere imagines, quæ à quibuslibet opificibus conduntur obumbrantes altare. Faciat archam quæ non sit de lignis Setthim, sed salicum: nec sit auro tecta, sed plumbo: quæ non habeat circulos aureos, sed æneos: in quibus non sint vectes de lignis Setthim, sed fagorum: in qua non sint tabulæ quæ habeant decem verba legis, sed undecim quibus transgressio legis significetur: in qua non sit virga Aaron, sed cujuslibet baculus illius prodecessorum qui ab illo anathematizantur, vel à quibus ille anathematizatus est: in qua sit urna, non quæ habeat manna, sed cujuslibet germinis grana. Faciat & candelabrum ex plumbo purissimo, & mensam propositionis panum, quæ non appelletur sancta. scribat & librum legis, qui cuilibet manus cito inponere jubeat, & neophytos ad episcopatum promoveri percenseat: qui etiam similitudines horum quæ in cælo & quæ in terra sunt, heri, colere & adorare perdoceat. Decursis igitur breviter his, quibus Tarasius ideo non recte prædicet, quia nec recte, ut fertur, sacerdotii culmen conscenderit, & quia dixit, *Pro cherubim habeamus imagines*, quibusdam per eundem loquutionis modum, qui à quibusdam asthismos nuncupatur, prolatis, nunc qualiter intra sanctam ecclesiam propitiatorium duobus cherubim obumbretur, sive secundum tabernaculi constitutionem quod in eremo à Moyse constitutum est, sive secundum templi ædificationem quod à Salomone Hierosolymis structum est, Domino auxiliante, spiritalibus spiritalia conparante expediamus, ne ab insipientibus quiddam sanctis scripturis derogare videamur, eo quod imagines non adoramus. Primo quærendum est cur Moyses cum tabernaculum faceret duos cherubim aureos fecerit: & in propitiatorio quod erat super archam posuerit, Salomon vero alios duos multo majores addiderit? quibus in templo positis sub eorum alis archam in medio conlocaverit cum propitiatorio & cherubim prioribus, & in tabernaculo duo cherubim, in templo vero quatuor fuerint: ad unam igitur eandemque significationem utrique pertinent, nisi tantum quod Salomon qui *pacificus* interpretatur, & figuram Christi gessit, auctius sive latius duorum cherubim magnitudinem sublimavit. Quo in facto innuitur eo quod post incarnationem Dominicam Ecclesia latius esset ex diversarum gentium congregatione sublimanda, & supernis civibus copulanda: qui sic conditorem de conlato sibi munere beatitudinis conlaudant, ut de nostra quodam modo exceptione atque ad eandem beatitudinem introductione congaudeant. Cherubim namque, sicut propheta Ezechihel evidentissimè demonstrat, angelicæ dignitatis vocabulum est, numeroque singulari cherub, plurali verò cherubim dicitur. Unde & non incongrue in figuris cherubim quæ in oraculo erant facta, evangelica ministeria intelleguntur, qui conditori suo in cælis adsistentes de sua perpetua beatitudine lætantur. Alas enim ad invicem super archam extendunt, cum ad laudem Domini salvatoris referunt bonum omne quod acceperunt. Alteras alas ad oraculi parietes extendunt, cum sanctos etiam homines in sua societate videntes lætantur, eosque velut alarum suarum summitatibus tangunt, quos profecto consortes atque sequaces extitisse in hac vita suæ puritatis exultant. Duos autem æquè parietes suis tangunt alis, quia fideles utriusque populi, Iudæorum scilicet & gentium conpotes secum habent aulæ cælestis: non quod in illa patria inter utrumque populum sit quædam distinctio localis, sed quia major fiat festivitas internæ beatitudinis de consortio adunatæ fraternitatis. Extendunt ergo cherubim ad utrumque parietem oraculi alas suas, quia lætantes in cælesti patria justos utriusque plebis visione quoque suæ gloriæ ad laudem creatoris excitant. Nec solum de illorum quos secum intus habent hominum justorum felicitate lætantur agmina cælestia, verumetiā nostri qui foris adhuc positi de profundis ad Dominū clamamus,
2.Paral.3. continuam curam gerunt. De quibus cherubim bene etiam in libro Paralipomenō scriptū est: *Ipsi autem*, inquit, *stabant erectis pedibus, & facies eorum versæ erant ad exteriorem domum*. Stabant etenim erectis pedibus cherubim: quia numquam à via veritatis in qua mox vt conditi sunt positi fuerunt, quodammodo

modo aberrasse creduntur. Facies eorum erant versæ ad exteriorem domum: quia nos ab hujus peregrinationis ærumna ereptos ad suum desiderant pervenire consortium. Stabant ergo erectis pedibus, alas ad auro textos oraculi parietes extentas, & facies habebant versas ad domum exteriorem: quia videlicet ita angeli suam perpetuò innocentiam conservant: sic de animarum sanctarum in cælis beatitudine congaudenr, ut eis quoque, quos in terris adhuc peregrinari conspiciunt electis opem ferre non desinant, donec & illos ad cælestem patriam introducant. Possunt etiam, sicut iam in superiori capitulo exsequuti sumus, per duos Cherubim duo testamenta significari. Ideo igitur in oraculo sunt facti, quia in consilio divinæ provisionis nobis utique inaccessibili atque inconprehensibili ante secula dispositum est, quando & qualiter quibusve auctoribus sacra scriptura conderetur. De lignis vero olivarum sunt facti, sive quia per viros misericordiæ unctione Spiritus sancti inlustratos divini conscripti sunt libri: sive quia lucem scientiæ tribuunt, juvante flamma charitatis Dei, quæ per Spiritum sanctum diffunditur in cordibus nostris. Decem cubitis sunt alti, quia per observantiam decalogi legis Deo serviendum prædicant: quia Deo fideliter servientes, denario se remunerandos esse regni cælestis ostendunt. Geminas habent alas, quia testamenta per aspera æque & prospera indefesso proposito semper ad cælestia tetendisse ac pervenisse declarant: quia hoc idem suis auctoribus faciendum esse demonstrant. Quinque cubitorum ala cherub vna, & quinque cubitorum ala cherub altera: quia in omni labentium rerum varietate sancti universos corporis sui sensus in obsequium sui conditoris extendunt, oculos habentes semper ad Dominum, audire desiderantes vocem laudis ejus, & enarrare universa mirabilia ejus, dulcia faucibus suis habentes eloquia *illius* super mel & favum ori suo: currentes in odore unguentorum ejus & donec superest *halitus in eis*, & Spiritus Dei in naribus ipsorum, non loquentes labiis iniquitatem, nec in lingua sua stultitiam personantes: sicque per arma justitiæ à dextris & à sinistris incedētes ad perceptionem cælestis denarii, quem summus paterfamilias cultotibus suæ vineæ repromisit, perveniunt. Quia ergo opus unum erat in duobus cherubim, hoc innuebat, quia utriusque instrumenti scriptores una eademque castitate operis & charitatis devotione Deo serviebant, una & consona Deum voce ac fide prædicant. Quæque novum testamentum de dominica incarnatione, passione, resurrectione, ascensione, gentium vocatione, Iudæorum expulsione, multimoda ecclesiæ tribulatione facta narrat: hæc eadem vetus testamentum si recte intellegitur veraciter facienda prædicebat. Adventum verò Antichristi, finem seculi extremi, discrimen judicii & æternam bonorum gloriam, pœnamque reproborum, concordi utrumque testamentum veritate profatur. Alæ igitur cherubim interiores super archam se invicem contingebant, quia testamenta pari de domino adtestatione consentiunt. Item alis exterioribus iste unum parietum, ille alterum contingebat: quia vetus testamentum propriè antiquo Dei populo scriptum est: novum vero nobis qui post incarnationem dominicam ad fidem venimus, & secundo pariete, hoc est, septemtrionali, recte conparamur, quibus post figuram ac tenebras idolatriæ lucem veritatis cognoscere datum est. Nam etsi primitiva ecclesia maxime de Iudæis effloruit, & omnis Israhel circa finem sæculi salvandus esse credatur, plurimi tamen fidelium hujus temporis de gentibus congregantur ad evangelii suscipienda sacramenta. Quibus hoc etiam divinitus donatum est, ut revelatis oculis sui cordis manifeste cognoscant literam veteris testamenti evangelicæ gratiæ plenam esse mysteriis. Versas habentes facies cherubim ad exteriorem domum: quia nos qui adhuc foris stamus non re ipsa, sed spe salvi facti sumus. Divini sunt libri conditi, quia scriptores eorum jam regnantes cum domino illumque conlaudantes in cælis curam nostræ gerunt salutis proque nostris erratibus apud ejus pietatem interpellant. Circumdati sunt auro cherubim, quia præclaris scriptorum suorum operibus confirmatur auctoritas testamentorum, manifestata autem per orbem cognitione divinarum scripturarum, sive interna gloria cęlestium agminum. Vterque enim cherub, vt diximus, & angelos & testamenta designant.

CAP. XXI.

Quod non bene Iohannes presbyter senserit qui ut imaginum adorationem adstrueret, dixit, Et Iesu Nave duodecim lapides statuit in Dei memoria.

Cum in eadem synodo quæ pro adorandis imaginibus facta est, cujus nos errores summatim discutiendos arripuimus, nullum testimonium ex divinis apicibus prolatum ad eandem rem pertinere constet, nec hoc quoque pertinere constat, quod Iohannes presbyter & legatus orientalium protulit dicens, *Iesu Nave duodecim lapides statuit in Dei memoria.* Quorum si historialiter quur ab amnis alveo educti & in Galgalis fuerunt positi, causa quæratur, ab eodem Iosue aperitur: qui his non ad adorandas imagines instruendam fore Israhelitarum posteritatem edocuit, sed memorem stupendo miraculo arefacti fluminis esse debere permonuit, qui ad posteros hanc sine voce legationem proclamantes deferrent: *Nos quos cernitis liquentis quondam elementi fuimus habitatores, qui aridæ terræ nunc sumus exsules, quiq; tot seculis Iordanis fuimus indigenæ, ejus exempti gurgitibus telluris nunc sumus advenæ. Quoniam cum ante faciem archæ domini, immo ante faciem Dei Iacob, sacerdotum perstrepentibus catervis, & populi cum magna exultatione admirantibus cunctis,*

cuneis, novum ille pateretur dissidium, inferiorem partem fuga lapsam aequoreis undis immergeret, superioremq́; in aera fastigiaret, obstupescentibusq́; populis lymphaticos ad alta montes sustolleret & plantis insolitum Israheliticis transitum arenti alveo praestaret ab antiquis sumus sedibus educti, & istic Israhelitarum humeris adlati isticq́; positi, isticq́; sumus diu permansuri. Si verò typicè quid isti lapides praefiguraverint quaeratur, novo Iosue, Domino videlicet & salvatore nostro IESU CHRISTO qui aeternae nobis patriae habitationem distribuit docente, panditur, qui ut baptismi sacramentum per quod ad aeternam patriam pervenitur, stabiliret,
Matth.26. duodecim Apostolos elegit, quibus & dixit, *Euntes docete omnes, baptizantes eos in nomine patris & filii & spiritus sancti:* qui usque in perpetuum sanctae Ecclesiae posteritati perhibent testimonium, dum eam ad caelestia regna provocant per baptismi sacratissimum sacramentum. Per alios ergo duodecim nihilominus lapides qui in Iordanis alveo positi sunt, sanctorum patriarcharum & prophetarum profecto figura praetenditur: qui nimirum dum baptismi sacramentum sub umbra legis positi non aperte praedicaverint, sed per quasdam mysticas & obumbratas figuras innuerint, quasi flumineis fluctibus obruti sunt: quia videlicet quanquam aperte non videantur baptismum instituisse, non tamen creduntur eius mysterio caruisse. pro quibus patribus sanctae ecclesiae nati sunt filii, id est, Apostoli, quos constituit principes super omnem terram qui memores sunt nominis Domini in omni progenie & generatione: ut tam per illos quam etiam per istos sacrosanctis charismatibus referta & dogmatibus edocta, non imaginum fucis vel quibuslibet superstitiosis rebus, sed fide & operibus dominum quaerere non desistat.

CAP. XXII.

Quod non sit aequalis adoratio ut illi dicunt, Nathan prophetae erga David regem, adorationi imaginum.

2.Reg.12. NON esse aequalem adorationem, quam Nathan propheta David aeque prophetae regique sanctissimo exhibuit, adorationi quam quidam imaginibus exhibent, non necesse est multis adprobare documentis: quoniam evidentissimis est adprobatum indiciis, nec nostra indiget disputatione res quae tam aperta tamque clara elucet ratione. Sed ne hoc silentio praeterisse videamur, oportet ut quiddam inde strictim breviterque exsequamur. Adoravit, inquam, Nathan propheta David regem, non ut colorum fucis conpaginatam imaginem, sed ut à Deo in regni apice sublimatam potestatem. Quippe qui ejusdem doni caelestis munere satiatus erat, quo ille satiandus fo-
Rom.13. ret qui dicturus erat: *Omnibus potestatibus sublimioribus subditi estote. Non est enim potestas nisi à Deo, quae autem sunt à Deo, ordinatae sunt. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit: qui autem resistunt ipsi, sibi damnationem adquirunt. Nam principes non sunt timori boni operis, sed mali. Vis autem non timere potestatem: bonum fac, & habebis laudem ex illa. Dei enim minister est tibi in bonum, si autem malum feceris, time. Non enim sine causa gladium portat. Dei enim minister est, vindex in iram ei qui malum agit. Ideoq́; necessitati subditi estote non solum propter iram, sed propter conscientiam. Ideo enim & tributa praestatis: ministri enim Dei sunt, in hoc ipsum servientes. Reddite ergo omnibus debita: cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem: nemini quicquam debeatis nisi ut invicem diligatis.* De hac etiam re idem vas electionis per spi-
Tit.3. ritum sanctum discipulum Titum sic instruit, *Admone illos, principibus & potestatibus subditos esse, dicto obedire, admone ad opus bonum paratos esse, neminem blasphemare, litigiosos non esse, sed modestos, omnem ostendentes mansuetudinem ad omnes homines.* Adoravit itaque propheta regem: spiritu sancto repletus, spiritu sancto repletum; vaticinii munere fretus, vaticinii munere fretum; meritorum insignibus coruscans, meritorum insignibus coruscantem. Non enim in eo quandam insensatam rem superstitiosae vanitatis cultu adoravit, sed virum inventum secundùm cor Domini, virum sacri unguinis liquore delibutum, virum in Dei laudibus supra omnes excitatum, virum qui de Christi incarnatione, passione, à mortuis resurrectione, in caelum ascensione, cunctis praecellentius prophetavit: virum qui non solum Dei filium venturum prophetavit, sed eius etiam typum gessit: virum qui non solum eius typum gessit, sed etiam secundum formam servi germinis prosapiam ministravit. Dilectionis affectu, humilitatis obsequio, praelationis debito, officiosa adoratione honorificavit, quem si non ei se subdendo eiusque monitis parendo honorificaret, illi spiritui contraire videretur, qui per pastorem ecclesiae dicturus e-
1.Pet.2. rat, *Subditi estote omni humanae ordinationi propter Dominum*, sive regi tamquam praecellenti, sive ducibus tamquam ab eo in hoc ipsum missis ad vindictam malorum, laudem verò bonorum: quia sic est voluntas Dei ut benefacientes obmutescere faciatis stultorum hominum ignorantiam: ut liberi, non ut velamen malitiae habentes libertatem, sed sicut servi Dei. Omnes honorate, fraternitatem diligite, Deum timete, regem autem honorificate. Cùm ergo tot indiciis, tantisque Apostolorum praedicationibus reges honorificandi sint, absurdissimum est adorationem, quae imaginibus aniliter fit, adorationi quae sanctissimo regi per prophetam fiebat, aequiparare velle: cùm videlicet ille Dei famulum, & ut ita dixerim, sancti spiritus habitaculum & divinae incarnationis ministrum salutando adoraverit: isti verò in imaginibus nil aliud nisi easdem materias, de quibus illae fiunt adorent. Nam si aequalis est adoratio quę David à propheta exhibita est, adorationi quę imaginibus exhibetur, ipse quoque David imaginibus aequalis est: & si imaginibus aequalis est, non solum tot meritorum insignibus, sed etiam ipsa humana ratione caruisse credendus est: non autem tot meritorum insignibus, nec ipsa humana ratione caruisse credendus est: non igitur aequalis est adoratio quę illi à propheta exhibita est, adorationi quę imaginibus exhibetur.

CAP. XXIII.

CAP. XXIII.

Quod in eo quod scriptum est, Signatum est super nos lumen vultus tui Domine: *sive,* Vultum tuum Domine requiram, *nihil manufactæ imaginis intellegendum est, ut illi dicunt.*

NIL ad manufactarum imaginum vultus pertinet, quod Psalmographus dicit, *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine:* nec illud, *Vultum tuum Domine requiram*, ut in ejusdem vanissimæ synodi lectione habetur, quæ pro adorandis imaginibus facta est: cujus textus nil aliud quàm [illegible] est, ubi stultitia magnitudinem suam exercuit. Nam si hic vultus cujus super nos lumen signatum esse propheta decantat, & quem se requisiturum esse denunciat, in manufactarum imaginum vultibus intellegendus est, quærendum magnopere est, quale lumen habeant, aut quo modo illud lumen super nos signatum sit, aut ubi idem Propheta talem requisierit vultum. In corde etenim idem sanctus vir Deum non in manufactis vultibus quærebat, cùm dicebat: *In toto corde meo exquisivi te. Deus, ne repellas me à mandatis tuis.* Psal.119.
Vultus ergo Dei cognitio Dei est, id est, filius, per quem ad cognitionem divinitatis pervenimus. Est etiam imago Dei, dicente Apostolo, *Qui est imago Dei invisibilis;* ideo videlicet imago, quia de illo est. Colos.1.
Est enim, secundum eundem Apostolum, *splendor gloriæ & figura substantiæ ejus.* Heb.1.
Ideo splendor, quia dum sit pater lux, ita filius ab eo inseparabiliter quasi splendor ex luce procedit: ideo figura, quia suscipiens formam servi, operum virtutumque similitudine patris in se imaginem atque similitudinem designavit. Est enim & facies Dei, quia per eum se pater hominibus manifestavit, dicente eodem Domino Iesu Christo, *Qui videt me, videt & patrem.* Ioan.14.
Hunc ergo vultum se David quæsiturum, non manufactas imagines pollicebatur, cùm dicebat, *Vultum tuum Domine requiram.* hanc divinæ cognitionis claritatem exorabat, cùm dicebat, *Illumina faciem tuam super servum tuum, & doce me justificationes tuas.* Psal.119.
Ad hujus cognitionem per legem, non per imagines pervenire anhelabat, cùm ajebat, *Revela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua.* Psal.119.
Hanc divinæ majestatis manifestationem non cujuslibet picturæ compaginationem nos quærere hortabatur, cùm dicebat, *Quærite Dominum & confortamini, quærite faciem ejus semper.* Psalm.105.
Quod quidem emolumentum adepturi sint quærentes Dominum, in alio Psalmo evidenter ostendit, cùm dicit, *Inquirentes autem Dominum non deficient omni bono.* Psalm.34.
Qui quasi quæreremus ab eo, qualiter Dominum inquirere deberemus, subjunxit, *Venite filii, audite me, timorem Domini docebo vos.* Eum etenim inquirendum docuit per Domini timorem, non per imaginum adorationem: & eum qui vult vitam, & cupit videre dies bonos, non imagines adorare, sed labia à dolo & linguam à malo instituit cohibere. Nec picturam colere docuit, sed declinare à malo, & facere bonitatem, inquirere pacem & sequi eam usquequaque commonuit. Lumen ergo vultus Domini quod super nos signatum est, non in materialibus imaginibus est accipiendum, quæ utique sicut & cæteris dignitatibus, ita etiam lumine carent: sed in vexillo crucis, quod accepto baptismatis sacramento per sacrosanctum unguinis liquorem nostris frontibus imprimitur, & per id sancto Spiritui, qui est lumen inenarrabile, qui etiam super discipulos in igne apparuit, ad nos veniendi aditus aperitur. In crucis etenim inpressione lumen est vultus Dei, id est Spiritus, qui à patre filioque procedit: quia semper in eis noscitur radiare, qui suam innocentiam vel sanctitatem pravis operibus non patiuntur violare. Ut ergo ejus in nobis habitaculum non violemus, admonet nos Apostolus, dicens, *Nolite contristare spiritum Dei sanctum, in quo signati estis in die redemptionis.* Ephes.4.
Quia igitur dicunt, *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine*, ad imaginarium vultum attinere, dicant quò attinet quod in eadem periodo scribitur, *Multi dicunt, Quis ostendit nobis bona?* cùm videlicet hæc duo commata ita sibi invicem & sensu & verbis cohæreant, ut unum sine alio vix intellegi possit. Psal.4.
Est enim figura locutionis quæ à rhetoribus πεῦσις, id est, percontatio: cui confestim sine introductione personarum responsio subjungitur, quæ etiam à quibusdam soliloquium nominatur: cùm ad interrogata sibi à se cuique respondetur: cùm quasi imputativè interrogantibus, *Quis ostendit nobis bona:* à te quasi respondeatur, *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine:* ut sit sensus, Multi enim adhuc carnaliter sapientes dicunt, quod nec pauci quidem dicere debuissent, *Quis ostendit nobis bona?* illa scilicet quæ prædicat semper ecclesia, resurrectionem esse venturam, in qua justi omnes æterna præmia consequuturi sunt. Promittitur enim nobis quod penitus non videmus: desideramus, quæ hic consequi non valemus. Quibus respondendo beneficium indicatur, quod etiam in præsenti sæculo possidetur, *Signatum est*, inquit, *super nos lumen vultus tui Domine.* Quia per vexillum crucis & lumen Spiritus sancti ita sumus muniti, ut antiqui hostis fraudulenta machinatio & portentuosa versutia non valeat superare tentatos, quos habebat primi hominis suasione captivos.

CAP. XXIV.

Quòd non ad ullam manufactam imaginem pertineat quod scriptum est, Vultum tuum deprecabuntur omnes divites plebis, *sicut illi autumant.*

SED nec illud quod scriptum est, *Vultum tuum deprecabuntur omnes divites plebis*, de quodam manufacto vultu intellegendum est: præsertim cùm manufacti vultus, ideo non deprecandi sint, quia nec exaudire queunt: Omne quod deprecatur ideo deprecatur ut exaudiat: & omne quod exaudit Psalm.45.

audit inrationale esse non debet: omne igitur quod deprecatur inrationale esse non debet: quod si
deprecari non debet, multò minus adorari: cùm videlicet adoratio deprecationi emineat. Nam si
manufacti vultus deprecandi & adorandi sunt, ut illi garriunt, necesse est ut deprecantes exaudire, &
adorantibus favere credantur: & si deprecantes exaudire, adorantibusque favere creduntur, necesse
est ut vita eis sensuum capax inesse credatur. Non autem inest eis vita sensuum capax: non igitur, ut illi
garriunt, adorandi vel deprecandi sunt. Nam hæc duorum membrorum, quæ quidem commata
Ibid. nuncupantur, sententia, id est, *Vultum tuum deprecabuntur omnes divites plebis*, non Deo cujus imago & vul-
tus filius est, sed ecclesiæ quæ corpus Christi est, per Prophetam dicitur. Dixerat enim superius per
Ibid. energian, *Audi filia & vide, & inclina aurem tuam, & obliviscere populum tuum, & domum patris tui: quoniam
concupivit rex speciem tuam, quia ipse est dominus meus: & adorabunt eum filiæ Tyri in muneribus.* & in eadem
energia perseverans subjunxit eidem cujus speciem concupisse regem dixerat, dicens, *Vultum tuum
deprecabuntur omnes divites plebis.* Vultus ergo ecclesiæ doctrinæ spiritalis eruditio est: quæ ideo à divi-
tibus deprecari dicitur, quia multi propter eam omnibus pompis seculi & divitiis renunciaverunt,
qualiter ad eam pervenire & per eam ad æternam patriam convolare valerent: hæ sunt enim filiæ Ty-
ri adorantes in muneribus: hi divites plebis, qui ejus vultum deprecantur. Una enim est ecclesia cu-
jus vultus deprecatur, & à quibus deprecatur, mater videlicet cum filiis, una sponsa, una regina, o-
mnes ad Christum unum caput pertinentes, qui est æternus & inmortalis sponsus: cujus amicus erat
1. Tim. 6. ille, qui eosdem divites plebis sic alloquebatur; *Præcipe divitibus hujus mundi, non superbe sapere, neque spe-
rare in incerto divitiarum, sed in Deo vivo qui præstat nobis omnia abundanter ad fruendum*: hi semper à sanctis
prædicationibus exhortantur, ut thesaurizent sibi fundamentum bonum in futurum, ut adprehen-
dant veram vitam adorando in muneribus. Vultum ergo hujus reginæ deprecantur divites plebis,
cum ad eam concurrunt, & in ejus sinu eleemosynas faciunt, ne extra ejus collegium fiant. Hujus
itaque reginæ vultum, non imaginum fucos deprecabantur, qui ad eam in muneribus veniebant, &
ea quæ portabant ad pedes Apostolorum ponebant. hujus reginæ vultus desiderio, non alicujus pi-
cturæ, æstuabant illi, eamque in muneribus non aliquam insensatam imaginem deprecabantur. De
Actor. 2. quibus scriptum est, *Multitudini verò credentium erat cor & anima una, & nemo eorum quæ possidebat quicquam
suum proprium esse dicebat, sed erant eis communia omnia.* Hujus reginæ vultum, non alicujus tabulæ colo-
Luc. 12. res divitum opibus decorare volebat sponsus, cùm dicebat; *Vendite quæ possidetis, & date eleemosynam:
facite vobis sacculos qui non veterescunt, thesaurum non deficientem in cælis, quo fur non adpropiat, neque tinea cor-
Luc. 11. rumpit. ubi enim fuerit thesaurus tuus, illic erit & cor tuum*: sive cùm dicebat, *Verumtamen date eleemosynam,
& ecce omnia munda sunt vobis.* Quia ergo ad eandem reginam divites in hypocrisi cum falsis mune-
Matth. 6. ribus quasi vultum ejus deprecaturi venire non debent, ipsa veritas inhibet, cùm dicit, *Cavete facere
justitiam vestram coram hominibus, ut videamini ab eis.* Quia verò ejus vultum semper clariorem & in pro-
Matth. 5. patulo splendidiorem fieri delectet, evidenter ostendit, cùm dicit, *Luceant opera vestra coram homini-
bus, ut videant bona vestra, & glorificent patrem vestrum qui est in cælis.* In quibus omnibus non imaginum
adoratio, nec deprecatio, nec earum gloria, sed aut sponsi qui caput est, aut sponsæ quæ corpus est,
indubitanter ostenditur. A quibus sensibus & à quorum ornamentorum insignibus quàm exper-
Psal. 45. tes sint qui, *Vultum tuum deprecabuntur omnes divites plebis*, ad manufactarum imaginum vultus referunt
non nobis est judicandum, sed lectoris arbitrio reservandum.

CAP. XXV.

Inoportuna & deliramento plena dictio Leonis Fociæ Episcopi, qui in eo quod ad imaginum adorationem conversus est, sibi versiculum Psalmistæ accommodat dicentis, Convertisti planctum meum in gaudium mihi, conscidisti saccum meum, & circundedisti lætitia.

CUM penè nullum divinorum apicum testimonium conpetenter in sæpissime memorata sinodo fuerit positum, nec hoc quoque conpetenter à Leone Fociæ episcopo constat esse prolatum: qui videlicet si quiddam sale conditum aut ad rem pertinens proferret, cæteris appareret dissimilis, cunctorumque sententiis refragator existeret. sed dum se inaniter flevisse fassus est, eo quòd imagines non adoraverit, & lætari, eo quòd inanius se ad earum adorationem diverterit, quàm sit delirus, quamque cæterorum consortio nexus evidentissimè adparuit. Habuit enim, ut idem præfatus est, sine damno tristitiam, sine profectu lætitiam, sine perditione lachrymarum decursus, sine adquisitione cachinnabiles risus, iras sine calumniis, placationes sine honorificentiis: utpote puer in quædam ludicra peragenda inhians, si à nutrice coerceatur, singultibus verba intercipientibus ejulat, ad quæ perpetranda si ei fuerit à nutrice concessa facultas, semiplenis vociferando sermonibus exultat: sicque coërcitus habet vanos fletus, & ea peragere permissus vanos nihilominus risus: cùm videlicet nec in prohibitione fuerit causa deflendi, nec in data licentia causa ridendi.
Psal. 30. Versiculus namque iste, quem ille sibi in hac parte incassum adcommodavit, id est, *Convertisti planctum meum in gaudium mihi, & conscidisti saccum meum, & præcinxisti me lætitia*, in persona totius ecclesiæ à Propheta per ethopœian dictus est: quæ scilicet dum in hujus seculi mortalitate & ærumnis versatur,

versatur, plangere dicitur: cùm verò ad æternam remunerationem pervenerit, tunc lætitia præcingetur. Unde & idem sanctissimus Prophetarum in eodem Psalmo paulo superius dixit, *Ad vesperum demorabitur fletus, & ad matutinum lætitia*, vesperum scilicet hanc nostri temporis ætatem, in quo fines seculorum devenerunt, sive extremi judicii diem: matutinum verò resurrectionis tempus & sanctorum retributiones volens intellegi. Quod & per Esaiam Prophetam sanctis hoc modo promittitur, *Sancti in terra sua duplicia poßidebunt*, id est, post resurrectionem in æterna patria animæ & carnis jucunditate fruentur: unde & subditur, *Lætitia sempiterna erit electis meis, dum dedero opera eorum in veritate.* Tunc ergo saccus noster conscindetur, & præcingemur lætitia, cùm secundum Apostolum, corruptibile hoc indutum fuerit incorruptela, & mortale hoc indutum fuerit immortalitate, & fuerit sermo qui scriptus est, *Absorpta est mors in victoria*: sive cum in his membris, quæ nunc mortificamus super terram, Christo adparente vita nostra, nos quoque adparuerimus cum illo in gloria.

Ibid. Esai.61. 1.Cor.15.

CAP. XXVI.

Quòd non pertineat ad imaginum adorationem contemnentes illud quod Psalmographus cecinit, Vana locuti sunt unusquisque ad proximum suum, labia dolosa in ore, &c.

OMNE quod sine profectu est, inutile est: & omne quod inutile est, vanum est: omne igitur quod sine profectu est, vanum est. & omne quod inofficiosum est, profectu caret: & omne quod profectu caret, vanitate non caret: omne igitur quod inofficiosum est, vanitate non caret. Quoniam ubi nulla utilitas, nullum emolumentum: ubi nullum emolumentum, summa vanitas: ubi igitur nulla utilitas, summa vanitas est. In imaginum ergo adoratione ubi nullus profectus, nullum emolumentum, nulla utilitas est, summa vanitas esse credenda est. Ob quam statuendam & muniendã quicunque conventus faciunt, & concilia adgregant, & eas prorsus adorare instituunt, proculdubio vana loquuntur, unusquisque ad proximum suum. Nam neque in eo à vanitate sejunguntur, quòd divinorum apicum testimonia ad suos sensus violenter inflectere nituntur. Sicut & hunc Psalmistæ versiculum, quem quidem ille alio sensu divino afflatus spiritu cecinit, alio isti vanitatis supercilio inflati intellegunt. Si ergo quærimus de quibus Propheta dixerit, *Vana locuti sunt unusquisque ad proximum suum, labia dolosa in ore, & corde locuti sunt mala*; relegamus sanctorum evangeliorum textum, & inveniemus Pharisæos & Sadduceos, vel cæteras Iudæorum catervas semper Dominum tentasse, & adversus eum consilia vana inisse. Qui dum obstinata mente in Christum credere renuerunt, vana loqui non desierunt. De quibus & in alio Psalmo legitur, *Quia exacuerunt ut gladium linguas suas: intenderunt arcum, rem amaram, ut sagittent in occultis immaculatum: subito sagittabunt eum, & non timebunt.* Linguas enim acuere, & labia dolosa habere, unum est quia & uno dicendi genere dictum est, quo plerumque aut per id quod continet hoc quod continetur, aut per hoc quod continetur id quod continet demonstratur. Item in alio Psalmo de eisdem scriptum est; *Sepulchrum patens est guttur eorum, linguis suis dolosè agebant, venenum aspidum sub labiis eorum, quorum os maledictione & amaritudine plenum est.* *Sepulchrum* ergo *patens eorum*, ora mendacia dixit, qui exitiabile malum contra Dominum loquentes, mortem ei infligere cupiebant. quod ideo patens dictum est, propter eorum apertam nequitiam, quæ fœtorem potius quàm odorem exaggerabat. Est enim rerum dissimilium facta comparatio per tropum qui nuncupatur parabole à Grammaticis. *Vana*, inquit, *locuti sunt unusquisque ad proximum suum.* Hæc est ergo vanitas omnes vanitates excellens, hic est dolus omnibus dolis tenacior, cum & redemptor mundi non creditur, & iisdem ab hominibus iniquis, quamquam ad aliorum salvationem, ad illorum tamen damnationem crucifigitur. Potest etiam hic versiculus & de hæreticis sive schismaticis intellegi: qui dum sint mundanæ sapientiæ versutia imbuti, & ad vanas investigationes & superfluas contentiones potius quàm ad credendum prompti, vana loquuntur unusquisque ad proximum suum: quoniam dum malè de Christo aut de ecclesia sentiunt, ad eundem errorem proximos suos, id est, cæteros hæreticos invitare non desinunt, quatenus majori infestatione ecclesiam quæ Christi vinea est, demoliri possint. De quibus in Canticis Canticorum dicitur, *Capite nobis vulpes parvulas quæ demoliuntur vineas.* nam vinea nostra floruit: quia videlicet dum hæreses sive earum sequaces, hæresei hæreseorumve discipuli à sanctis & catholicis viris in suis erroribus capiuntur, vinea domini, id est, ecclesia, sacrosanctis charismatibus semper magis magisque exuberat: quatenus suo agricolæ qui pro ea sanguinem fudit, nectarei odoris pocula perpetim ministret.

Psal.12. Psalm.64. Psalm.14. Psal.12. Cant.2.

CAP. XXVII.

Quod non ad eorum parentes pertineat, sicut illi dicunt, Disperdat Dominus universa labia dolosa, & linguam magniloquam. Psal.12.

VERSICULUM etiam quem Psalmographus de perfidorum Iudæorum labiis dolosis & linguis magniloquis protulit, qui consilium inierunt, ut salvatorem mundi dolo tenerent & occiderent, illi in sua synodo propriis parentibus adscribunt: qui quanquam fuerint cujusdam

temeritatis in imaginibus ab ornamentis eccleſiæ abolendis, majoris tamen & inconparabiliter majoris non dicam temeritatis, ſed etiam crudelitatis illi fuerunt in Domino crucifigendo. Iſti enim habuerunt zelum Dei, ſed non ſecundum ſcientiam, cùm imagines penitus abdicaverunt: illi ſimulantes ſe habere zelum legis, habuerunt zelum livoris & perfidioſiſſimæ iniquitatis, cùm Dominum patibulo adfixerunt: iſti eccleſiarum indiſcretè ornamenta quaſſavere. illi malitioſe ſemetipſos Dominum contemnentes fregere. Labia ergo doloſa & linguam magniloquam perfidioſiſſima Judæorum cohors habebat, cum dicebat; *Scimus quia Moyſi locutus eſt DEVS, hunc autem unde ſit, neſcimus.* Nonne magniloquam &, ut ita dixerim, magiloquam linguam habebant? cùm dicebant, *Nos legem habemus, & ſecundum legem mori debet, quia filium Dei ſe fecit.* Nonne magniloquam linguam habebant, cùm dicebant? *Et hunc ſcimus, & unde ſit ſcimus: Chriſtus autem cum venerit, nemo ſcit unde ſit.* Nonne magniloquam linguam habebant, cum dicebant? *Noli ſcribere regem: nos non habemus regem niſi Cæſarem.* Unde liquido patet, quod probroſo imaginum inſtigantur amore, qui ob earum abolitionem ea quæ de perfidis Judæis per Prophetam dicta ſunt, parentibus ſuis non erubeſcunt adnectere, & eiſdem jaculis cives perfodere, quibus Propheta eccleſiæ, immo Chriſti hoſtes noſcitur perfodiſſe.

Iohan 9. Iohan.19. Iohan.7. Iohan.19.

CAP. XXVIII.

Pſalm.9.

Quòd non in eorum parentibus, ut illi dicunt, impletum ſit, quod ſcriptum eſt, Inimici defecerunt framea in finem, & civitates eorum deſtruxiſti.

SED nec hujus verſiculi, ut illi ajunt, prophetia in eorum prodeceſſoribus ſive parentibus eo quòd imagines abdicaverint, eſt completa: qui etſi incautè loca divinis cultibus mancipata e[illegible] nanſentis expoliavere, longè tamen ab antiqui hoſtis nequitia, de quo hæc prophetia eſt, dicta vere: quippe cum nequitia quæ per ejus ſuaſionem accidit humano generi, minor ſit nequitia quidem, qui & ſuæ humanæ auctor eſt artificis fraudulenti, qui ſicut eſt natura ſubtilior, ita & ſagacitate callidior: & quem non gravat corporis fragilitas, acuit vafræ perverſitatis iniquitas. Hujus ergo inimici framea defecerunt in finem, quia tentamenta nequiſſima mox ut ad Chriſtum qui eſt finis legis ad juſtitiam omni credenti, qui eſt finis ſine fine: ad quem cum venerimus, nihil ulterius quod quæramus habemus, conlata fuerint, omnino deficiunt. Et ideo Propheta beatum dicit, *qui parvulos*, id eſt, cogitationes inrationabiles, *ad lapidem*, ad Chriſtum videlicet qui eſt lapis angularis, allidit. ſive etiam, ut quidam volunt, inimici defecerunt framea in finem: quando gladius quo antiquus hoſtis bacchatur in conſumnatione ſeculi omnipotentis Dei gladio interimendus eſt: de quo in Pſalmo dicit, *Niſi convertamini, gladium ſuum vibrabit*: & de quo per Prophetam * Ezechielem dicit, *Vivo ego, dicit Dominus, acuam ſicut fulgur gladium meum, & reddam ultionem inimicis meis.* *Framea* namque Hebraicus ſermo eſt, quo in hoc loco antiqui hoſtis gladius innuitur. *Inimici* igitur in hoc loco non nominativus pluralis, ut plerique arbitrantur, ſed genitivus ſingularis eſt, id eſt, inimici diaboli defecerunt framea, & eſt ſchema quod prolepſis nuncupatur, id eſt, præoccupatio ſive præſumptio, per quod ea quæ ſequi debent anteponuntur. Quæ & in exordio Ezechielis Prophetæ invenitur, cum dicit, *Et factum eſt in triceſimo anno.* Et in Pſalmo habetur, cùm dicitur, *Fundamenta ejus in montibus ſanctis.* Civitates igitur deſtructas non in hoc loco Pſalmographus, ut illi arbitrantur, eorum prodeceſſores ſive parentes pro imaginum abolitione everſos decantat, ſed infideles populos, ſive malorum operum acervos, quos diabolus tanquam ſuæ civitatis mœnia inhabitat, Chriſti manifeſtatione dicit eſſe dirutos. Inanis igitur & vanus imaginum amor illorum pectora invaſit, qui ut illarum adorationem ſtatuant, ea quæ de antiquo hoſte vel de incredulis Judæis prophetata ſunt, de ſuis parentibus ſive prodeceſſoribus dicta fuiſſe exiſtimant.

Pſalm.137. Pſalm.7. * imo per MoyſenDeut. 32.v.41. Ezech.1. Pſal.87.

CAP. XXIX.

Quomodo intellegendum ſit quod ſcriptum eſt, Domine dilexi decorem domus tuæ, *quem decorem iſti imagines intellegunt.*

DOMUS Dei aut ſecundum allegoriam eccleſia eſt, aut ſecundum anagogen cæleſtis patria, aut ſecundum tropologiam anima hominis: & idcirco in plerifque ſcripturæ ſanctæ locis cum domus Dei legitur, non parietes nec quædam materialis ædificatio, ſed ſpiritalis & inæſtimabilis Dei intellegenda eſt habitatio: quorum ſenſuum archanis illorum mens penitus jejuna eſt, qui decorem domus Domini non eccleſiæ exiſtimant virtutes, ſed materiales imagines. Numquidnam idem eximius vates quaſdam imagines, vel certe parietum pulchritudines, aut miniſteriorum pretioſiſſimos apparatus viderat, cum dicebat, *Domine dilexi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ.* Numquidnam locus habitationis gloriæ Domini in manufactis quoquam credendus eſt? habet ergo ſancta eccleſia *decorem* quem Propheta diligebat, id eſt, ſpiritales virtutes: habet *aurum*, id eſt, fidem ſive interiorem ſenſum: habet *argentum*, id eſt, confeſſionem ſive eloquii ve[illegible] habet *columnas argenteas*, id eſt, ſanctos viros patientia rationabili & eloquiorum pulchritudine conſpicuos

Pſal.26.

qui

quæ columnæ habent bases argenteas, cùm supra stabilitatem verbi Dei quod per prophetas & apo-
stolos nobis traditur, conlocantur. Hæ etiam habent caput deauratum, quia caput aureum fides est
Christi, Apostolo adtestante qui ait, *Omnis namque viri caput Christus est.* Habet etiam pro lignis impu- 1.Cor.11
tribilibus scientiam quæ per lignum venit, sive incorruptionem castitatis quæ vetustatem nescit. Ha-
bet & pro bysso virginitatem, pro cocco confessionis gloriam: pro purpura charitatis fulgorem, pro
hyacintho spem regni cælorum. His materiis ejus sacerdotes induuntur, juxta David vocem, qui
ait, *Sacerdotes tui induantur justitiam:* quos & Paulus his verbis hortatur, cum dicit, *Induite vos viscera* Psal.132
misericordiæ. habent etiam ejus sacerdotes alia nobiliora indumenta, quæ idem vas electionis desi- Coloss.3.
gnat, cum dicit; *Induite vos dominum Jesum Christum, & carnis curam ne feceritis in concupiscentiis vestris.* Rom.13
habet & bibliothecam, id est, sanctos viros divinæ legis documentis eruditos: de quibus per Pro-
phetam dicitur, *Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini: beati qui scrutantur testimonia ejus, in* Psal.119.
toto corde exquirunt ea: & iterum beatos dicit eos qui memoria tenent mandata ejus ut faciant ea. Ha-
bet decem atria distensa, cum non in uno tantum verbo legis, neque in duobus aut in tribus, sed in
toto decalogo legis spiritalis intellegentiæ amplitudine dilatatur: sive cum fructum spiritus, id est,
gaudium, pacem, patientiam, benignitatem, bonitatem, modestiam, fidem, continentiam, adjecta
quæ est major omnium charitate profert. Habet etiam altare, id est firmitatem fidei, in qua oratio-
num hostias & misericordiæ victimas offert Deo: in qua continentiæ cultro superbiam quasi tau-
rum immolat, iracundiam quasi arietem iugulat, luxuriam omnemque libidinem tanquam hircos
& hœdos mactat: ex quibus dextrum brachium & pectusculum & maxillas sacerdotibus separat, id
est, opera bona, opera dextra, in quibus sinistrum quiddam nullatenus reperitur. Habet & cande-
labrum luminis, sive quia Dominus lumen ejus est, sive quia sancti viri quorum lucernæ sunt ar-
dentes & lumbi adcincti, qui expectant dominum suum quando revertatur à nuptiis, lucivoma in ea
prædicationis dogmata fundunt. Quod candelabrum lucernarum in austrum habet conlocatum
ut ad aquilonem respiciat, id est, ut sancti viri vigilanter & sollicitius intueantur semper astutias
diaboli, & pavida mente aspiciant unde sit ventura tentatio: quia & Propheta vidisse se dicit suc-
censum lebetem vel ollam & faciem ejus à facie aquilonis: & in alio loco dicitur, *Ab aquilone enim* Ierem.1.
panditur malum super universam terram. & Petrus Apostolus dicit, *Quia adversarius vester diabolus sicut leo* 1.Pet.5.
rugiens circuit quærens quem devoret. Habet & mensam propositionis habentem duodecim panes con-
locata in parte aquilonis quæ respicit ad austrum, id est, duodecim Apostolos quos quotidie inde-
sinenter jubetur adponere quæ ad austrum respicit, quia videlicet quotidie adventum Domini præ-
stolatur. *Dominus enim,* ait Propheta, *ab austro veniet.* Habet altare incensi, quia de ejus fidei firmita- Hab.3.
te semper orationum sanctarum fumus in conspectu Domini ascendit, & quotidie cum David cla-
mat, *Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo:* sive quia secundum Apostolum, *Christi bonus o-* Psalm.141.
dor sumus Deo. Habet propitiatorium & archam & duos cherubim, de quibus superius in quodam 2.Cor.2.
capitulo disputatum est. Habet & pontificem summum de quo Paulus Apostolus dicit, *Christus au-* Hebr.9.
tem adsistens pontifex futurorum bonorum per amplius & perfectius tabernaculum non manu factum, id est, non hu-
jus creationis, neque per sanguinem hircorum & vitulorum, sed per proprium sanguinem introivit semel in san-
cta æterna redemptione inventa: sive cui per Psalmistam dicitur, *Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem* Psal.110.
Melchisedech: qui est vestitus podere byssino, cum sancti ejus qui utique ei adhæreant castitatis lam-
pade vestiuntur. Habet & humerale gemmatum, quia electi ejus operum fulgoribus coruscant,
quorum opera videntes homines glorificant patrem eorum qui in cælis est: qui habet in pectore lo-
gium, quod rationale dicitur, quaterno lapidum ordine distinctum, quo sermo evangelicus signifi-
catur, qui quadruplicato ordine veritatem fidei nobis & manifestationem trinitatis exponit. Ha-
bet etiam laminam in fronte resplendentem, quod petalum appellatur, id est, divinitatem qua u-
nius cum patre substantiæ est: quoniam sicut in metallis nil conparatur auro, ita & in creaturis nil
conparari potest creatori. Qui etiam pontifex habet in interioribus partibus operimenta sua, quia
mysterium incarnationis ejus investigari difficile est, Johanne adtestante qui ait, *Cujus ego non sum* Marc.1.
dignus solvere corrigiam calciamenti. Habet etiam per indumenti circuitum tintinabula quæ in extre- Luc.3.
mo ejusdem vestimenti posita sunt, ut semper sonitum dent: quia videlicet sancti prædicatores, qui
ejus utique indumentum sunt, de extremis temporibus & fine mundi reticere nesciunt, sed semper
nos de futuris admonent, adtendentes illud quod per quendam sapientem dicitur, *In omnibus operi-* Eccles.7.
bus tuis memorare novissima tua, & in æternum non peccabis. Habet etiam hæc domus Dei, id est, ecclesia
cujus decorem brevissime enumeramus, sancta sanctorum: quia videlicet in præsenti seculo pro san-
ctis habet sanctam conversationem: pro sanctis verò sanctorum, in quæ semel tantummodo intra-
tur, transitum ad cælum, quando visibilibus contemptis ad invisibilia transit. De quibus Aposto-
lus dicit, *Charissimi nondum apparuit quod erimus: scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam* 1.Iohan.3.
videbimus eum sicuti est. Hunc excellentissimum ergo & cælestis patriæ decorem dilexerat vir ille san-
ctissimus, non imaginum & colorum fucos, non materialium picturarum similitudines. ob hunc
decorem, non ob materiales figuras quasi quodam intolerabili desiderio resolutus erat, cum dice-
bat, *Hæc memoratus sum & effudi in me animam meam, quoniam ingredior locum tabernaculi admirabilis usque* Psalm. 42.
ad domum Dei. De hac domo, non de his visibilibus parietibus Apostolus dixit; *Scimus quoniam si ter-* 2.Cor.5.
restris domus nostra hujus habitationis dissolvatur, quod ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam,
æternam in cælis. Hunc decorem Esaias, non pictorum opera respicienda considerabat, cum dicebat,
Respice Sion civitatem solemnitatis tuæ: oculi tui videbunt Hierusalem, habitationem opulentam tabernaculum Esai.33.

Psal.84. *quod nequaquam transferri potest.* De hac domo per David dicitur, *Beati qui habitant in domo tua, in secula seculorum laudabunt te.* Num quidnam sancti Patres, ut cæteros taceam, Paulus, Antonius, Hilarion, vel omnis Anachoritarum sive Eremitarum caterva, qui decorem basilicarum sive imaginum depictarum non habuerunt, sed in quibusdam tuguriolis suas Deo animas dedicaverunt, idcirco sancti non sunt? & ideo aut non diligebant decorem domus Domini, aut locum habitationis gloriæ Dei flagranti pectore contemplari non desiderabant, quia imagines non habebant nec adorabant? Intra se etenim sicut & cæteræ sanctæ animæ templum Dei & locum habitationis gloriæ ejus habebant, 1.Cor.3. dicente vase electionis, *Templum enim Dei sanctum est quod estis vos.* Plurimi præterea ex divinarum scripturarum ameis pratis colligi ambrosei flores poterant, quibus & secundum tropologiam, & secundum allegoriam, & secundum anagogen sanctæ ecclesiæ decor monstraretur, si brevitatis cui studemus, non præpediremur habenis. Hi ergo pauci pro pluribus prolati sufficiant, quibus diligens lector cetera quæ hic prolata non sunt indagare curabit, & domus Dei decorem, non in imaginibus materialibus, sed in virtutibus spiritalibus refulgentem esse videbit.

CAP. XXX.

Quod non pro manufactis imaginibus per Psalmistam, ut illi ajunt, dictum est, Sicut audivimus ita & vidimus.

Psal.48. QUONIAM igitur manufactas imagines se vidisse gratulati sunt, Psalmistæ sibi versiculum accommodaverunt dicentes, *Sicut audivimus ita & vidimus*, dicant quæso, dicant ubi hoc ante audierint quod modo in imaginibus vident: dicant quis Patriarcharum Prophetarumve aut Apostolorum hoc illorum auditui intulerit, quod modo illorum visibus patet: dicant quis illis hoc privilegium prædixerit, quod imagines non solum visuri, sed adoraturi forent, cujus pollicitationis conpotes effecti merito dicant, *Sicut audivimus ita & vidimus.* Nos autem qui opitulante Deo Psalmorum prophetiam spiritaliter pro viribus intellegimus, non hoc comma de manufactis imaginibus dictum, sed de insignioribus & eminentioribus mysteriis prophetatum fuisse sentimus: qui videlicet sicut in lege de Christi adventu audivimus, in evangelio videmus: sicut in Prophetis de ejus incarnatione conperimus, in novi testamenti nunc serie cernimus: sicut in hagiographis & in cunctis sanctis literis de ejus nativitate, passione, resurrectione, ad cælum ascensione typicis videbamus præfiguratorum fuisse mysteriis, nunc peracta cuncta fuisse in sanctis videmus evangeliis: qui etiam eo annuente ad æternam patriam venturi, & in ea visuri sumus quæ in hujus mortalitatis ærumna de ejus felicitate audivimus, dicturique sumus, *Sicut audivimus ita & vidimus*, id est, Sicut audivimus mortales, videmus nunc inmortales; sicut audivimus corruptibiles, videmus nunc incorruptibiles; sicut audivimus in ærumnosa peregrinatione, videmus nunc in vivorum felicissima regione: quod audivimus cum patiebamur procellosissimas tempestates seculi, videmus nunc cum potimur suavissima securitate paradisi: quodque audivimus cum timebamus periculosissimum naufragium, videmus nunc cum pervenimus ad cautissimum & nobis longe ante desideratissimum portum. In hoc sane articulo hunc primum librum cludendum esse putavimus, ut quoniam de portu mentionem fecimus, illum quoque in hoc loco, ad portum deducamus, ut retroacta navigatione fatigati aliquantisper in portu spatiantes, resumptisque viribus, ad secundi libri navigationem Domino auxiliante vela pandamus.

EXPLICIT LIBER PRIMUS.

PRÆFATIO LIBRI SECUNDI.

TRACTATIS in superiore libro quam brevissime divinæ legis quibusdam commatibus, quæ, ut crebro memoravimus, illi contra quos huic nostro stilo conflictus est, ob suæ vanitatis materiam fulciendam protulisse noscuntur, vel etiam quibusdam in eodem libro prolatis capitulis, quæ de eorum reprehensione non inconsequenter proferenda erant, necesse est ut in præsenti, secundo videlicet libro, & divinæ legis sane sobrieque residua commata tractaturi, & quorundam sanctorum Patrum male nihilominus sententias ab illis usurpatas propriis sensibus reddituri, Domino favente, adgrediamur. In quo etiam libro quædam capitula inferentur quæ eorum errori ad mentes fidelium transeundi aditum intercipiant, quo res sanctitate sive auctoritate carentes sacratissimis rebus & ab ipso Domino institutis æquiperare nituntur: ut in his duobus voluminibus per duorum testamentorum salutaria arma eorum vanissimis næniis obnitentes, ad tertium in cujus principio nostræ fidei fundamentum erit, liberius accedamus, ut quoniam sanctæ in eo & unicæ trinitatis confessio continebitur, tertii quoque libri numerus habeatur exorneturque sacratissimo numero qui exornandus est sanctæ fidei mysterio: omnem siquidem nostræ disputationis sive cæterorum actuum spem non in mundanarum artium argumentosis allegationibus, sed in eo conlocantes, qui & per Matth.10. præsentiam corporalem ait, *Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus patris vestri qui loquitur in vobis*: & Psal.81. quondam per Prophetam dixerat, *Dilata os tuum & ego adimplebo illud.* Ideo igitur per quendam gradiendi

diendi ordinem hujus nostræ disputationis quibusdam librorum intercapedinibus distinximus gressum, ne mediæ incœpti itineris tramite inordinata prolixitas efficeret fastidiosum, nec libris nobis quiddam afferret incompositum vel indigestum, ne operis inordinata congeries lectori perturbata vociferatione rusticum quendam præberet tumultum: quia & iter carpentes congruis quibusdam temporibus pausari non renuunt, & agrorum, vinearum vel etiam hortorum cultores per quasdam camporum intercapedines, vel etiam per agrorum dimensiones limites statuere consueverunt.

LIBER SECUNDUS.

CAP. I.

Quod non propter eos scriptum sit qui imagines adorare contemnunt, sicut illi dicunt qui eas adorant, quod in Psalmo legitur, Quanta malignatus est inimicus in sanctis tuis.

Est quoque & illud non mediocris insaniæ quod ea, quæ de his longe ante prædicata sunt qui urbem Hierusalem everterunt, & templum Domini incenderunt, isti de illis intellegunt qui imagines adorare contemnunt: præsertim cum aliud & longe aliud sit, de templo mare æneum & duos cherubim & vasa cæteraque ornamenta tollere, & aliud manufactas imagines non adorare: aliud urbici civis ignibus templi pulchritudinem mancipare, aliud imaginum adorationem vitare: aliud crudeliter sancta sanctorum diruere, aliud prudenter picturis colla deflectere inhibere. Denique quisquis nosse cupit de quo Psalmista dixerit; *Quanta malignatus est inimicus in sanctis tuis,* non solum libri Regum historiis, & Romanorum gestis perdocetur, quæ præteritum urbis Hierusalem & templi excidium narrant, sed etiam ipsius David egregii Prophetæ vaticinio instruitur, qui futuras clades præfatæ urbis & eversionem sacratissimi illius templi per schema, quod prolepsis dicitur, futura quasi præterita modulavit dicens, *Deus, venerunt gentes in hæreditatem tuam, polluerunt templum sanctum tuum, posuerunt Hierusalem velut pomorum custodias,* & cætera. & in Psalmo, cujus hic versiculus est, de quo nunc agimus, dicit; *Quanta malignatus est inimicus in sanctis tuis, & gloriati sunt omnes qui te oderunt, in medio atrio tuo posuerunt signa sua signa, & non cognoverunt tanquam in via super summum, tanquam in silva lignorum securibus exciderunt januas ejus, bipenne & ascia dejecerunt ea: incenderunt igni sanctuarium tuum, in terra polluerunt tabernaculum nominis tui.* quod etiam in alio Psalmo expressius dicto dicit; *Exterminavit eam aper de silva, & singularis ferus depastus est eam.* Sed ne quem moveat quod non dixit, *Quanta malignati sunt inimici*, sed, *Quanta malignatus est*, advertat hoc per figuram locutionis dictum fuisse, quæ syllepsis nuncupatur, per quam & pro uno multi ponuntur, ut in evangelio, *Et latrones qui cum eo crucifixi erant improperabant ei*: sive, *Defuncti sunt enim qui quærebant animam pueri*: & pro multis unus, ut in Exodo legitur, *Ora ad Dominum ut auferat à nobis serpentem*: & in Psalmo, *Misit in eis cynomyiam caninam & comedit eos, & rana exterminavit eos.* Quod & si quis secundum mysticam intellegentiam subtilius scrutetur, non incongruè sanctam ecclesiam advertet & malignanter in ea hæreticos intelleget, qui eam semper pravis dogmatibus infestare nituntur: verumtamen à nullo eorum nullum sanum obtimumque intellectum habent de imaginum adorationem contemnentibus intellegetur. Quanto ergo illi sani sensus expertes sunt, qui hunc versiculum de eis dictum fuisse autumant, tanto econtrarium hi in sui sensus vigore permanent qui imagines non adorant.

Psal. 47. | Psal. 79. | Psal. 47. | Matth. 27. | Matth. 2. | Num. 21 | Psal. 78.

CAP. II.

Quod nec illud ad hanc rem pertineat, ut illi dicunt, quod scriptum est, Quoniam non est jam Propheta & nos non cognoscet amplius.

Nam et hic quoque versiculus in ejusdem synodi lectione inconpetenter positus est: quoniam nec nostra vox est qui Patrem in Spiritu & veritate adoramus: nec illorum qui Deum ejusque sanctos in imaginibus adorare conantur: quia Prophetam magnum habemus Jesum Christum Dominum nostrum de quo per Moysen dicitur, *Suscitabit Dominus Deus Prophetā vobis, ipsum audietis:* quem etiam secundum Apostolum, *advocatum habemus apud patrem*, quem cotidie spiritalibus oculis intuemur, & cujus vaticiniis sedule perdocemur: sed Judæorum excidium & dispersiones & clades & mortes gentis suæ, nec non etiam diruptionem templi, cæremoniarum abolitionem, a prophetia & à Dei cognitione recessionem deflentium & dicentium, *Quoniam non est jam Propheta & nos non cognoscet amplius*: quod etiam per Osee Prophetam prædictum est qui ait, *Quia diebus multis sedebunt filii Israhel sine rege & sine principe, & sine sacrificio & sine altari, & sine Ephod, & sine Seraphim.* qui etiam eorum ad fidem conversionem quam circa finem mundi fore credimus, subsequenter adjunxit,

Et posthæc revertentur filii Israhel & quærent Dominum Deum suum, & David regem suum, & pavebunt ad Dominum, & ad bonum ejus in novissimo dierum.

Deut. 18. | Act. 3. & 7. | 1. Iohan. 2. | Psal. 74. | Ose. 3.

CAP. III.

Quomodo intellegendum est, Domine in civitate tua imaginem illorum ad nihilum rediges: *quod quidem capitulum sicut & cætera, illi aliter quam dictum est intellegunt.*

CIVITAS Dei figuraliter in sacris literis interdum anima hominis, quæ à Deo inhabitatur, di-
Psal. 5. cente scriptura; *Habitabo in eis:* & iterum, *Anima justi sedes sapientiæ*, accipitur: interdum præsen-
Psalm. 136. tis temporis ecclesia, quam fluminis impetus lætificat, & cui per Prophetam dicitur, *Si obli-
tus fuero tui Hierusalem, oblivis catur me dextera mea:* plerumque cælestis Hierusalem, quæ Patriarcharum,
Prophetarum, Apostolorum, martyrum, confessorum vel cæterorum fidelium agminibus constru-
cta intellegitur: de qua per Apostolum dicitur, quæ autem sursum est Hierusalem, libera est, quæ est
Esai. 60. mater omnium nostrum; cui etiam per Esaiam Prophetam à Domino pollicetur, *Non enim in occasum
Apoc. 21. tertium veniet sol, & luna tibi non deficiet in æternum tempus:* quam etiam Johannes in Apocalypsi vidisse se
dicit descendentem de cælo, ornatam monilibus suis: de cujus beatitudine pene innumerabilia po-
terant dici, quæ hujus brevitatis stilo non valent digeri. In hac civitate imagines impiorum ad nihi-
lum redigentur: quia illorum aspectus divinis non poterit adparere conspectibus: sed sicut pollue-
runt in se imaginem Domini in præsentis vitæ curriculo, ita in cælesti Hierusalem illorum non adpa-
rebit imago, qui æterno quidem mancipabuntur incendio: de quibus alias per Psalmistam dicitur,
Psalm. 49. *Et homo cum in honore esset non intellexit, comparatus est jumentis insipientibus & similis factus est illis:* quia vide-
licet cum in tanto honore esset quòd ad imaginem & similitudinem Dei conditus erat, non intelle-
gendo, ad tantam labem vitiorum est devolutus, ut non inmerito jumentis inrationalibus esset com-
paratus. Ad nihilum ergo impiorum imagines rediguntur, quando se eis ipsa veritas subtrahens ab
ejus luce alienantur, nec similitudinem valent retinere, cujus beatitudinis expertes noscuntur us-
quequaque manere. Propter dolositatis itaque eorum adposita eis in superioribus dixerat male:
quia Deus judex justus reddit unicuique secundum opera sua. Dixerat etiam eos dejecisse cum al-
levarentur, quia Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Dixerat eos subito defecisse
& perisse propter iniquitatem suam, velut somnium exsurgentis: quia sicut quibusdam præstigiis
mortalium pectora in somnis eluduntur, & optata quæque subito se nanctos fuisse gratulantur, cum
aut desiderato quis potitur regno, aut cupito sublimatur aliquis ministerio: aut paupertate fugata a-
liquis subito ditatur, aut optato aliquis fruitur conjugio, aut debilis aliquis amissos artus se recepisse
gratulatur, aut criminosus aliquis honorabilem se gaudet, aut aliquis ignobilis nobilem, aut insipi-
ens sapientem se putat: & subito amittit evigilans quod adquisierat dormiens, & patefactis se do-
let non videre oculis quæ gaudebat videre clausis: sic felicitas impiorum quasi per somnium quo-
dammodo videtur, quia post modicum tempus non videbitur: & sicut evigilantes ea quæ subito per
somnum adquisierant perdunt, sic morientes ea quæ habere videbantur amittunt: quoniam & illi
præstigiosa lætitia quam sternentes nancti sunt, in momento carent, & isti vana, & ut ita dixerim, fu-
mea mundi gaudia diu tenere non valent. Ob quorum impietates quasi quadam severitate accen-
Psalm. 75. sus Propheta subjunxit, *Domine, in civitate tua imaginem illorum ad nihilum rediges:* ut videlicet qui in se
tui characteris decus malis operibus inquinaverunt, illorum facies in tua civitate non videantur, in
qua est æterna felicitas, summa beatitudo, perpetuum gaudium: in cujus palatiis regnat rex, cujus
regni non erit finis, cujus subsellia Patriarcharum senatu resplendent, cujus curia Prophetarum
rutilat cuneis, cujus mœnia martyrum numerosa militia exornantur, cujus portæ Apostolicis de-
corantur cœtibus, cujus plateæ redundant virgineis choris, cujus domicilia confessorum plena
sunt legionibus: quæ non indiget sole, quia Dominus lux ejus est, per cujus omnes vicos Alleluja
cantatur.

CAP. IV.

Psalm. 85. *Quomodo intellegendum est quod Psalmographus cecinit,* Misericordia & veritas obviave-
runt sibi, justitia & pax se conplexæ sunt: *quod temere & adulatorie à Johanne presbytero & legato orientalium in participatione venerabilis Papæ Adriani & Tarasii Patriarchæ dicitur esse completum.*

MISERICORDIAM & veritatem sibi mutuo obviasse, justitiam & pacem invicem se con-
plexas fuisse David vatum luculentissimus eleganter decantat: quod tandem constat esse
conpletum, cum post incarnationem Domini duo testamenta in unius conpagem copula-
tionis sunt adducta. Quoniam quanquā inter se diversa quodammodo censeantur, ad unū tamē bonum
in Christo qui est pax nostra, qui fecit utraq; vnū, convenire noscuntur. In novo.n. misericordia est, in
qua per gratiam genus humanū liberatur: in veteri veritas, ubi legis & Prophetarū adnunciatio cōti-
netur. Hæc autē duo sibi mutuo obviasse dicuntur, non ad contrarietatem exercendā, sed ad gratiam
promissæ perfectionis implendā: unum quippe cōstat factū quod tēporibus probabatur esse divisum;

& ut

& ut genus ipſum fœderis hymnidicus David evidenter exprimeret, hoc ipſum varia nominum iteratione geminavit, amplexu ſcilicet quodam dilectionis duas res, id eſt, juſtitiam & pacem, in mutuam protinus veniſſe concordiam: quem quidem verſiculum, & ſecundum ſomatopœian, id eſt, corporis adtributionem, per quem loquutionis modum rebus incorporeis corpora tribuuntur, dictum eſſe conſtat: & per metaphoran, id eſt, rerum verborumque translationem, per quam plerunque à rebus animalibus ad animales, ab inanimalibus ad inanimales, ab inanimalib' ad animales tráſlatio fit, quæ duæ locutionum figuræ ita inter ſe differunt, quòd una rebus incorporeis corpora, altera & rebus corporeis membra & motus, & incorporeis & membra & motus & formas tribuit. Hunc denique verſiculum temerariè & adolatoriè Johannes presbyter in participatione venerabilis Papæ Adriani, & Taraſii Conſtantinopolitani Epiſcopi protulit, qui tamen presbyter quamquam Epiſcopis in eadem ſynodo reſidentibus minor fuerit honore, non tamen legitur minor fuiſſe errore, qui & ſi præcedebant eum gradus ſublimitate, ſuperabantur tamen ab eo multiloqua procacitate: nec ſuperari potuit à prælatis ſubjectus intemerariis loquacitatibus, qui ſubjectus à prælatis ſuperabatur pontificalibus dignitatibus. Qui præſertim duplex in hac parte creditur patraſſe deliquium: ſive quia verba myſteriorum archanis plena ab Spiritu ſancto prolata ad res humanas inflectere niſus ſit ſuperſtitioſa intentione adorandarum imaginum: ſive quia eadem perverſa intentione excæcatus in adolationis miſerabile corruerit vitium: quod vitium adolationis expavit Prophetarum ille nobiliſſimus, qui dixit, *Corripiet me juſtus in miſericordia & increpabit me, oleum autem peccatoris non impinguet caput meum.* Unde bene etiam & alia Scriptura dicit, *Melius eſt autem objurgari à juſto quàm à peccatore laudari:* & iterum, *Qui vos felices felices dicunt, in errorem vos mittunt:* quoniam adolatores ut inliciant laudant, non ut ad æternam felicitatem provocent, quæ quidem felicitas nullo bono indiget. Pſal. 141.

CAP. V.

Quod non ad adorationem imaginum pertineat, ut illi dicunt, quod ſcriptum eſt, Exaltate Dominum Deum noſtrum, & adorate ſcabellum pedum ejus, quoniam ſanctus eſt. Pſal. 99.

HOc Pſalmiſtæ verſiculo error qui ob adorandas imagines adeo in quorundam pectoribus inolevit, ut ad eum ſtatuendum ſynodos faciant, & ad eum muniendum ſcripturarum ſanctarum ſibi teſtimonia uſurpare contendant, tueri ſe poſſe credit: cum ſcabellum pedum Domini adorandum audit: hac caſſide apicem corporis munitam habere arbitratur, ne coruſci enſis lumines perſentiat: hac lorica cæterum corpus munitum habere ſe putat, ne pilorum ictibus ſuæ ſtabilitatis jacturam incurrat: hoc clypeo tutelam ſe nanctum eſſe credit, per quam ſpiculorum miſſilium volatus vulnificos non pertimeſcat: ſed ita aut obcumbendo fateſcet, aut deliteſcendo aufugiet his munimimibus expoliatus, ſicut his eſt incaſſum & inutiliter abuſus, & tantum ſentiet ſpiritalis gladii per ſanctos viros inlati rigorem, ut nec tenuem quidem ſibi credat ineſſe vigorem. Numquid quia ſcabellum pedum Domini adorari præcipitur à Propheta, ideo erit imaginum adoratio ſuſcipienda? quæ eſt ergo ſimilitudo ſcabelli pedum Domini & materialium imaginum? aut quæ commercia in inenarrabilibus Dei operibus & imaginibus à quibuslibet cõditis artificibus? aut quæ ſocietas tam excellenti tamque præclaro myſterio & figuris inſenſatis humano patratis ingenio? aut ubi inſtitutum eſt ut imagines adorentur, ſicut inſtitutum ut ſcabellum pedum Domini adoretur? Non enim ait David, *Adorate imagines quorundam ſanctorum:* ſicut ait, *Adorate ſcabellum pedum Domini:* ſed nec Dominus ait, Opera manuum hominum ſedes mea ſunt, imagines autem ſcabellum pedum eorum, ſed ait, *Cælum mihi ſedes eſt, terra autem ſcabellum pedum meorum.* Audi igitur dementiſſime vel potius inſaniſſime error, audi inconparabilis dementia, audi ridiculoſa ſegnities, audi beatum Ambroſium docentem quid ſit ſcabellum pedum Domini, aut quomodo adorandum ſit. Ait enim, *Adoraverunt Apoſtoli Dominum, quia detulerunt fidei teſtimonium, acceperunt fidei magiſterium: adoraverunt & angeli de quibus ſcriptum eſt; Et adorent eum omnes angeli ejus. Adorant autem non ſolum divinitatem ejus, ſed etiam ſcabellum pedum ejus quoniam ſanctus eſt.* & poſt pauca; *Sed ne forte propoſitum aliquos præterfugere videatur exceptum, qua ratione ad incarnationis Dominicæ ſacramentum ſpectare videatur, quod ait propheta; Et adorate ſcabellum pedum ejus, conſideremus. Non enim ex uſu hominum æſtimare debemus ſcabellum: neque enim corporalis Deus, aut non immenſus, ut tamquam fulcrum pedibus ejus ſcabellum ſubjectum putemus: neque adorandum quicquam præter Deum legimus, quia ſcriptum eſt, Dominum Deum tuum adorabis, & ipſi ſoli ſervies: quomodo ergo adverſus legem Propheta præciperet, ſub lege nutritus, & eruditus in lege? Non mediocris igitur quæſtio: & ideo diligentius conſideremus quod ſit ſcabellum. Legimus enim alibi, Cælum mihi thronus, terra autem ſcabellum pedum meorum: ſed nec terra adoranda nobis, quia creatura eſt Dei. Videamus tamen an terram illam dicat adorandam Propheta, quam Dominus Jeſus in carnis adſumptione ſuſcepit. Itaque per ſcabellum terra intelligitur, per terram autem caro Chriſti, quam hodieque in myſteriis adoramus, & quam Apoſtoli in Domino Jeſu, ut ſupra diximus, adorarunt. Neque enim diviſus Chriſtus, ſed unus: neque cum adoretur tamquam Dei filius, natus ex virgine negabatur. Cum igitur incarnationis adorandum ſit ſacramentum, incarnatio autem opus Spiritus ſancti ſit, ſicut ſcriptum eſt, Spiritus ſanctus ſuperveniet in te. & virtus altiſſimi obumbrabit tibi: & quod naſcetur ex te ſanctum vocabitur Filius Dei.* Hoc etiam ſcabellum pedum Domini ſanctus Auguſtinus diligẽtiſſimus exquiſitor, corpus

Eſa. 66.
Actor. 7
Deut. 6.
Eſa. 66.
Luc. 1.

corpus Domini, quod de Maria virgine sumpsit, scabellum divinitatis ejus asseruit sentiri debere,
propter naturam humanitatis quam est dignatus adsumere: quod utique illi virtuti sic est subjectum
1.Cor.1. atque unitum, ut constet id omnibus creaturis esse excelsius, sicut dicit Apostolus, *Quod infirmum*
est Dei, fortius est hominibus. & alibi de eodem mediatore Dei & hominum homine Christo Jesu Apo-
Philip.2. stolus dicit; *Propter quod Deus exaltavit illum & donavit illi nomen quod est super omne nomen, ut in nomine Je-*
su omne genu flectatur, calestium, terrestrium & infernorum. Per pedum igitur Domini magnificentiam in
hoc versiculo stabilitas divinitatis, quæ semper in naturæ suæ omnipotenti gloria, tamquam pedum
indefessa firmitas perseverat, intellegitur. Possunt etiam tropologicè pedes Domini extrema tem-
1.Ioh.2. porum, quando Dominus incarnari dignatus est, designari. unde & Iohannes evangelista dicit; *Filio-*
Galat.4. *li novissima hora est.* Paulus quoque Apostolus dicit; *Cum venisset plenitudo temporum misit Deus filium*
Psal.99. *suum natum ex muliere factum sub lege.* Notandum sane quia non dixit; Quoniam sanctum est, sed *quo-*
niam sanctus est: scilicet ut corpus Domini à divinitate non discernatur, salva utriusque naturæ pro-
Ioh.1. prietate, sed ad unam personam referatur. Unde dicit Evangelium, *Verbum caro factum est, & habita-*
vit in nobis. Hæc de scabello pedum Domini breviter promulgata sufficiant: nunc ad cætera trans-
eamus.

CAP. VI.

Quòd nec de eo imaginum adoratio adstrui possit, ut illi putant, quod scriptum est, Adorate in monte sancto ejus.

SED nec in eo quoque imaginum adoratio adstrui potest, ut illi fatentur, quod per eundem san-
Psal.99. ctum Prophetam, *Adorate in monte sancto ejus*, cantatur: cum scilicet non montem, sed in mon-
te sancto adorandum Dominum, idem sanctus vir harmonica modulatione decantet. Quod &
si montem adorandum præciperet, non idcirco imaginum adoratio, sed Domini Jesu Christi a sa-
nis mentibus intelligeretur, qui est mons cunctis montibus sublimior: cujus videlicet altitudo & vir-
tus omnium sanctorum altitudinibus & virtutibus eminet: de quo per Esaiam prophetam dicitur,
Esa.2. *Et erit in novissimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium, & elevabitur super colles. & fluent*
Psal.99. *ad eum omnes gentes, & ibunt populi multi.* Dicatur ergo, *Adorate in monte sancto ejus*, quia videlicet non
hic montem, sed in monte sancto Dominum, Propheta præcipit adorare, quod ad montem Sion qui
est ecclesia, referri posse non dubium est, quæ est mons montium, & sancta sanctorum: cujus pie
habitator est Christus. Unde bene sanctum Dominum in sancto monte præcipit adorandum. quo-
niam sicut laus ejus non convenit ori pravo, ita nec ejus culturæ loci potest congruere turpitudo.
Adoramus igitur in monte sancto ejus, non imagines vel quasdam superstitiosas res, sed eundem
Dominum, qui illius montis caput est, & ut eundem montem adquireret, non solum nasci, sed mo-
Psal.78. ri dignatus est. de quo per Prophetam dicitur; *Adduxit eos in montem sanctificationis suæ, montem hunc quem*
Exod.15. *adquisivit dextera ejus*: & de quo per Legislatorem dicitur; *Introduc & planta eos in monte hæreditatis tuæ,*
in præparata habitatione tua quam præparasti tibi Domine: sanctuarium tuum Domine quod præparaverunt ma-
nus tuæ Domine, qui regnas in æternum & in seculum seculi & adhuc.

CAP. VII.

Psal.125 *Quòd non, ut illi gloriantur, propter illos dictum est qui imagines adorant,* Quoniam non derelinquet Dominus virgam peccatorum super sortem justorum, ut non extendant justi ad iniquitatem manus suas.

NON mirandum est, si fallantur in minimis, qui falluntur in magnis: nec in eo amplius illorum
error admirandus est, quod ideo se justos, quia imagines adorant, esse glorientur, nos autem
qui eas adorare contemnimus, peccatores fateantur: cum ob illarum amorem & scriptura-
rum divinarum puritatem violare conentur, & potissimum suæ fidei emolumentum in his esse arbi-
trentur: & eos qui spretis his sive cæteris hujuscemodi vanitatibus soli Deo serviunt, eumque colen-
tes adorant, anathematizare obstinata mente nitantur. Quomodo ergo hujus versiculi textus, non
ad eandem rem pertineat, ob quam ab illis prolatus est, qualiterve eorum sensui reluctari credatur,
quantisve ab eorum opinatione distet indiciis, non solum simplicibus lectoribus, sed etiam idiotis
patet: quippe qui postpositis ænigmaticis sive allegoricis involucris apertè demonstret, quòd
non diu permittat Dominus flagellari justos ab impiis, ne in desperationis labem corruant
diutinis addicti flagellis, sed si ad tempus ad probationem quibusdam eos adver-
sis macerat, secundis eos denuo diuturnitate temporis interrupta sub-
levat, qualiter eorum innocentia inconvulsa per-
maneat.

CAP. VIII.

CAP. VIII.

Quod non propter illos qui imaginum adorationem spernunt, ut illi delirant, per Prophetam dicatur, Declinantes ad obligationem adducet Dominus cum operantibus iniquitatem. Psal. 125.

IDEO namque hunc versiculum singillatim nobis in nostro opere ponere libuit, quia etsi est cum superiore in unius Psalmi textu, distat tamen ab eo in sensu: & quamquam ad unum errorem adstruendum ab illis sit prolatus, diverso tamen loco in sæpe memoratæ synodi lectione hunc constat esse positum. Declinantes igitur ad obligationem non illi credendi sunt, qui imaginum superstitiosam contemnunt adorationem, sed qui antiqui hostis retinaculis irretiti proni sunt ad iniquitatem, quantoque amplius peccare noscuntur, tanto nimirum strictius diabolicis spiris nectuntur. Unde profecto per quendam sapientem dicitur, *Funibus peccatorum suorum unusquisque constringitur:* de Prov. 5. qua etiam obligatione sanctus Propheta Esaias dicit, *Væ qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis, & quasi vinculum plaustri peccatum.* Esai. 5. Eos itaque qui ad hanc obligationem declinant, adducet dominus cum operantibus iniquitatem: quia videlicet cum quibus in hoc peccant seculo, cum his damnabuntur in futuro: & ad eum ignem qui auctori criminum & angelis ejus præparatus est, ibunt, cujus in hoc seculo retinaculorum obligationem rumpere neglexerunt. A cujus obligatione ille nos liberos efficiat, qui nos in libertatem redemit, & nobis sedentibus in tenebris suæ claritatis lucem magnam ostendit, sive habitantibus in regione umbræ mortis ipse lux vera exortus est: atque idem ejus severissimæ damnationis nos reddat expertes, qui suæ clarissimæ fidei speique & charitatis fecit esse sequaces.

CAP. IX.

Quod non ab eo quod Salomon dicitur in templo fecisse boves & leones, imaginum adoratio firmari possit, ut illi somniant, qui in earum adorationem anhelant.

SALOMON in templo boves & leones legitur condidisse: quorum conditione nos qui secundum Apostolum legem spiritalem esse scimus, quibusdam mysteriorum archanis instruimur: illi verò qui imaginum adorationem diligunt suæ vecordiæ vanitatem firmare moliuntur: nos mysticis sensibus perdocemur, illi in sui erroris magnitudine firmantur: nos admoniti per umbram indagamus veritatem, illi decepti per rem bene gestam ad rem non gerendam sumunt auctoritatem. Quur ergo eos Davidica proles, quur Israhelitice rex, quur sapientium sapientissime fecisti? Feci, inquam, eos, non ut adorari deberent, sed ut quædam mystica significarent: non ut errori faverent, sed ut mysteriorum archana monstrarent: non ut offendiculum cœcis mentibus essent, sed ut magnum quiddam subtilia subtiliter scrutantibus innuerent. Cui si ideo succenseri debet, quia per ea quæ à nobis bene gesta sunt, à pravis pravum exemplum sumitur, legislatori nihilominus succensendum est, qui rem quidem multorum visibus necessariam, in eremo exaltavit, qua prava hominum voluntas prave postmodum utebatur. Non igitur nos effigies ob memoriam rerum gestarum & venustatem candida basilicarum quodammodo abdicamus, cùm per Moysen & Salomonem, quamquam in typis & figuris, eas factas fuisse sciamus, sed earum insolentissimam vel potius superstitiosissimam adorationem cohibemus, quam neque per Patriarchas, neque per Prophetas, neque per Apostolos, neque per Apostolicos viros uspiam institutam esse repererimus. Sed ut ad proposita redeamus, Salomon in templo boves & leones fecit, quia & Christus in ecclesia Apostolos eorumque successores constituit, qui juxta beati Gregorii sententiam, *bene agentibus per humilitatem sunt socii contra delinquentium vitia, per zelum justitiæ erecti, quatenus & istos mansuetudo bovis sustentet, & illos feritas leonis stimulet.* quod utrumque pastoris ecclesiæ exemplo colligi potest, qui & Cornelium humilitate utentem blandis alloquiis delinivit, & contra Ananiam & Sapphiram fraudulenter agentes se vehementer erexit. Sancti igitur viri aliquando mansuetudinem boum, aliquando ferocitatem habent leonum: quia & virgam tenent qua fortes fortiter regant, & baculum quo infirmorum debilitates sustentent.

CAP. X.

Quomodo intellegendum est, quod in Canticis Canticorum scribitur, Ostende mihi faciem tuam, & auditam fac mihi vocem tuam: quoniam vox tua suavis est mihi, & facies tua speciosa: *quod quidem capitulum illi inpudentissimè ad imaginum visionem protulerunt.* Cant. 2.

FACIES ecclesiæ quam Christus blandis nominum varietatibus alloquitur, modo eam columbam, modo formosam, modo amicam vocans: quam surgere, id est, credere, properare, in operibus bonis excrescere, venire, ad æternam remunerationem accedere jubet, non corporalis, sed

spiritalis

spiritalis est: quia & cætera quæ de ea in iisdem Canticis Canticorum scribuntur, non carnaliter, sed spiritaliter intellegenda sunt. Nam si hic versiculus cuidam corporali rei adcommodari posset, ut illi somniant, qui hunc ad imaginum visionem protulerunt: ergo & omnia quæ de sponsæ Christi ecclesiæ membris scribuntur, corporalia credenda sunt: & si hæc omnia non membris visibilibus, sed virtutibus conveniunt invisibilibus: ergo & facies ejus, virtus potius invisibilis quàm cujusdam debet intelligi visus imaginis. Facies itaque ecclesiæ cognitio virtutum ejus est, cujus pulchritudinis venustate ab sponso diligitur: cui bene per Prophetam dicitur, *Quoniam concupivit rex speciem tuam.* Hortatur ergo Christus ecclesiam, ut faciem suam ei ostendat, id est, ut semper eum contempletur fi-
3.Reg.17. de & operibus, ut cum Elia dicere possit, *Vivit Dominus, in cujus conspectu sto*: ne sit de illis quos per Pro-
Ierem. 2. phetam denotat dicens, *Verterunt terga ad me & non faciem.* Hortatur etiam ut vox ejus sonet in auri-
Psal. 34. bus illius, quia paratus est ad exaudiendum sanctos suos Psalmista adtestante qui ait, *Clamaverunt justi & Dominus exaudivit eos, & ex omnibus tribulationibus eorum liberavit eos.* Vocem ejus dulcem & faciem dicit esse decoram, quia orationes sanctorum semper Deo acceptæ sunt, eorumque grata præsentia qui de Christi lumine acceperunt, ut in decore justitiæ permanerent. Esto, convenit ut ad imagi-
Cant. 2. num visionem aptari possit hic versiculus, *Ostende mihi faciem tuam*, sive *facies tua speciosa*, quid de voce dici poterit, quam & suavem Propheta decantat, & auditam sibi fieri hortatur: Quæ utique si animæ non vegetantur, multo minus voce fruuntur: & si voce non fruuntur, multo minus vocis suavitate potiuntur: si igitur anima non vegetantur, nec vocis dulcedine potiuntur. Unde liquido patet, ut sicut in cæteris ex hoc negocio adsertionibus illorum ad rem non pertinentia dicta frustrantur, ita etiam & in hac parte frustrentur: præsertim cùm nec de earum faciei visione recte dici possit, *Ostende mihi faciem tuam*: neque de earum voce qua prorsus carent, *Et auditam fac mihi vocem tuam, quoniam vox tua suavis est, & facies tua speciosa.*

CAP. XI.

Esa 19. *Quomodo intellegendum est quod per Esaiam Prophetam scribitur,* Erit altare Domini in medio terræ Ægypti: *quod capitulum illi stolidè & minus doctè ad imaginum adorationem referre nituntur.*

HANC prophetiam Ioseppus in Onia sacerdote qui profugus in Ægyptum plurimis Judæorum vallatus catervis descendit, altareque ibi & templum construxit, impletam fuisse narrat. Nos verò qui ea quæ de Christi adventu & vocatione gentium prophetata sunt, non ut futura autumamus, sed ut præterita devota mente tenemus, & credimus, non hanc prophetiam completam fuisse sentimus per Oniam sacerdotem, sed per Christum Dominum, Dei & hominum mediatorem. Qui videlicet fidem in hoc mundo, qui plerumque *Ægypti* nomine designatur, constituit, in cujus soliditate à fidelibus orationum sacrificia & sanctorum meritorum libamina Domino libantur: juxta cujus terminum titulum posuit, id est, evangelium sive Apostolicam doctrinam, quibus intentes fide-
Esa.19. lium ad peragenda bona opera informantur. Quod verò subjungit; *Et erit in signum & in testimonium Domino exercituum in terra Ægypti.* Signum & testimonium Dominicæ voluit passionis mysterium intellegi. *Tunc hi qui crediderint concurrent cum Ægyptiis, contra Ægyptios, & pugnante viro contra fratrem suum, & civitate contra civitatem dimicante,* cum persecutionis scilicet tempus ingruerit, *implorabunt Domini misericordiam, statimq; salvator adveniet*, id est, Iesus. (hoc enim in lingua nostra sonat) *& cognoscetur Dominus ab Ægyptiis*, & cognoscent eum sive persequutores qui fuerunt superati, sive credentes præsenti auxilio liberati. Cum igitur iste sit sensus prophetici sermonis, & hic sit intellectus tituli & altaris, quis hunc ad imaginum adorationem adseverandam proferat, nisi quem suæ vecordiæ caligo excæcat? quisve per propheticum bene ab Spiritu sancto prolatum sermonem suum audeat ad[illegible] niti errorem, nisi quem erroris magnitudo suum usquequaque fecerit esse sequacem? quomodo ergo quoddam vel leve quidem ex his sancti Prophetæ verbis adminiculum poterit sumere imaginum adoratio? cum constet ea non ut historialiter in quodam altari sive titulo conplerentur, sed ut spiritaliter in Christi fide & evangelio à fidelibus haberentur, dicta fuisse. Quæ tamen etsi de corporali altari sive titulo historialiter dicta fuissent, non idcirco imaginum poterat adstrui adoratio: cùm scilicet illa non adoranda fore, sed fore tantummodo Propheta prædixerit. aliud enim est, *erit*, aliud adorabitur: aliud *altare Domini*, aliud cujuslibet imago: aliud *titulus juxta terminos*, aliud similitudo in quibuslibet materiis. Non ergo ait, Erit tempus quando nullus nisi imaginum adorator Deo placebit: nec ait, Tantus imaginum cultus inolescet, ut quisquis eas non adoraverit, neque thure & luminaribus sive quibusdam primitiis honoraverit, anathemate dignus erit, sed ait, *Erit altare Domini in medio terræ Ægypti, & titulus juxta terminum ejus Domini, eritq; in signum & in testimonium Domino exercituum in terra Ægypti*, ac si patenter diceret, Erit fides in mundo, & evangelii prædicatio, per quam Dominicæ passionis & nostræ redemptionis manifestatio declarabitur.

CAP. XII.

CAP. XII.

Abſurdiſſime & incaute contra eos qui imagines adorare contemnunt, ab his qui eas adorant, prolatum teſtimonium ſancti Evangelii, Nemo accendit lucernam & ponit eam ſub modio. Matt. 5. Mar. 4. Luc. 11.

O Res inconſequens & riſu digna, quòd quædam neſcio quo ſenſu in ejuſdem vanitatis lectione de nobis qui imaginum adorationem ſpernimus, ſcribuntur, ex his quæ dominus diſcipulos ad prædicandum mittens, inſtituit ut magnam haberent fiduciam prædicandi, & ne perſequentium terrore exterriti deliteſcerent & ſimiles eſſent lucernæ ſub modio, ſed omni metu poſtpoſito totis libertatis inſignibus ſe proderent, & quod audierant in cubiculis in tectis prædicarent. Illi ergo lucernam ſuam, id eſt, imaginum culturam adorando in ſuæ fidei faſtigio ponant: nos vero ſi quis nobis ſcientiæ ſplendor eſt, in Chriſto, qui eſt lucis origo conlocemus: quatenus nobiſcum in ſanctæ eccleſiæ domo manentibus, & verbi & exempli ſplendorem exhibere valeamus.

CAP. XIII.

De eo quod ad ſuum errorem confirmandum dicunt beatum Silveſtrem Romanæ urbis anteſtitem Apoſtolorum imagines Conſtantino Imperatori detuliſſe, cum tamen eas non legatur adorare juſſiſſe.

SÆpe in hoc noſtro ſpeciali de imaginibus opere fateri cogimur, quod illæ non haberi ſed adorari à nobis inhibeantur: nec illarum in ornamentis baſilicarum & memoria rerum geſtarum conſtitutarum fugienda ſit viſio, ſed inſolentiſſima vel potius ſuperſtitioſiſſima execranda ſit adoratio. Unde ſicut in cæteris ita & in hoc exemplo adſertio fruſtrabitur, qui ſuum errorem in adoratione imaginum enitentem in eo fulcire conentur, quòd Silveſter Romanæ eccleſiæ præſul Conſtantino Imperatori, Apoſtolorum imagines detuliſſe legitur. Detulit ergo eas illi ad videndum, non ad adorandum: detulit non ut adorare, quem à ſimulacrorum cultu abſtrahere & ad ſolius dei adorationem convolare hortabatur, conpelleret: ſed ut idem Imperator quos in ſomnis viderat, eorum vultus in picturæ fucis cognoſceret. Detulit, non ut ab idolorum cultura fugientem imaginum adorationi cedere informaret, & ab hoſtili gladio liberatum inteſtini enſis rigore perimeret, ſed ut per res notas ad res ignotas ejus mentem extolleret: ut quos non poterat mentis oculo cernere, nec dum gentilitatis maculis exutus, ſpiritalibus miraculis cerneret, nimirum eorum imagines corporalibus conditas inſtrumentis. Has igitur ei & ſi adorare juſſiſſet, cum tamen non juſſerit, ideo fortaſſis juberet, ut eum qui viſibilium cultor erat, per viſibilia ad inviſibilia provocaret, non ut nos de inviſibilibus ad viſibilia revocaret: nec ideo nobis qui ad percipiendum ſolidum cibum vires accepimus, ad lacteam eſcam lactentium more infantium redeundum eſſet: ſi illi cui necdum per fidei teneritudinem ſolidus cibus inpertiri poterat, *ſine dolo lac concupiſcendum* daretur in quo creſceret. Unde & Apoſtolus novellæ eccleſiæ ex circumciſione & gentilitate venienti, ſpiritalis lactis & olerum cibum dabat, id eſt, faciliora ad intellegendum documenta, & leviora ad explendum præcepta, quibus carnales mentes quaſi in quadam infantiæ teneritudine enutritæ ad percipiendum ſpiritalium archanorum cibum capaces efficerentur. Libro igitur actuum beati Silveſtri, ubi de imaginibus Conſtantino Imperatori delatis ſcribitur, ideo obniti poteſt, quia quanquam à pluribus catholicis legatur, non tamen ad ea quæ in quæſtionem veniunt adfirmanda plene idoneus perhibetur: quod in libro beati Gelaſii Romanæ urbis anteſtitis qui inſcribitur, *Decretalis de recipiendis ſive de non recipiendis codicibus*, apertius demonſtratur.

1. Pet. 2.

diſt. 15. c. 3.

CAP. XIV.

Quod non ita intellegenda ſit ſententia beati Athanaſii Alexandrinæ urbis epiſcopi, ut illi eam intellegendam putant, qui hanc ad adorationem imaginum adcommodare nituntur.

SEntentia nempe beati Athanaſii Alexandrinæ urbis Epiſcopi, quam illi inconſequenter, ſicut & cætera divinarum ſcripturarum teſtimonia, ad ſuum errorem adſtruendum protulerunt, prorſus huic rei extranea eſſe detegitur: cum non in ea quædam cujuslibet imaginum adorationis vel tenuiter mentio fiat, ſed ad comparationem rei de qua ſermo fiebat faſſus ſit imagines in eadem materia atque elemento recuperari poſſe, dicens; *Sicut ea quæ ſcribitur in lignis forma abolita exterioribus ſordibus, iterum neceſſe eſt in idipſum recuperari atque uniri his cujus eſt forma, ut innovari poſſit imago, in eadem materia atque elemento. per ejus enim formam & ipſa materia ubi & conſcribitur, non dejicitur, ſed in ea ipſa configuratur.* Dicant ergo quod eis adminiculum hæc ſententia præbeat: dicant ubi imagines adorare percenſeat: & cum hoc adſeverare nequiverint, reſtat ut ita à ſanis mentibus intellegatur ſicut à venerabili viro prolata eſt.

CAP. XV.

Quòd male ad suum errorem adstruendum sententiam beati Ambrosii Mediolanensis urbis episcopi quam ex libro tertio capitulo nono esse mentiuntur, usurpent, qui per eam imaginum adorationem firmare cupiunt.

FACILLIME namque sanctorum prædicatorum sententias criminari audebunt, qui divinæ legis & prophetarum oracula criminari non metuunt, nec formidabunt, ob sui erroris materiam stabiliendam, juniorum documentis quandam inferre violentiam, qui seniorum doctrinis immo senioribus non formidant inferre injuriam. Beati igitur Ambrosii Mediolanensis ecclesiæ sacerdotis sententiam ut illorum errori faveret, ordine, sensu verbisque turbasse perhibentur. Ordine scilicet, quia non in libro tertio capitulo nono, ut illi somniant, sed in libro nono exarata reperitur: Sensu, quia cum ille dixerit, *Nunquid cum & divinitatem ejus adoramus & carnem, Christum dividimus?* Illi dixerunt, *Nunquid ne cum & deitatem & carnem ejus adoramus dividimus Christum?* Quæ quidem particula subjunctivæ conjunctionis, *ne*, tantam huic sententiæ permutati sensus ingerit jacturam, ut eam prorsus confiteri conpellat quod illa negare contendit. Verbis, quod in sequenti commate, ubi ille posuit, *veneramur*, illi, *adoramus*, posuisse deteguntur: & ut apertius nostræ disputationis sensus pateat, qualiter hæc sententia ab inlustri viro & eloquentiæ coturnis cum spiritali sensu compto prolata, qualitérve ab illis falsata sit singillatim ponamus. Ille enim ut in duarum naturarum proprietatibus unam domini verique hominis personam adseveraret, ait, *Nunquid cum & divinitatem ejus adoramus & carnem, Christum dividimus? Nunquid cum in eo imaginem dei crucemque veneramur dividimus eum?* Isti vero ex hac sententia imaginum adorationem adstruere nitentes dixerunt, *Nunquid ne quando deitatem & carnem ejus adoramus, dividimus Christum? aut quando in ipso & dei imaginem & crucem adoramus dividimus eum?* per imaginem scilicet dei quæ Christus est, & per crucem ejus, quæ in hoc loco propter mortalitatem carnis ejus posita est, imaginum introducere cupientes obstinata mente adorationem.

CAP. XVI.

Quòd non pro materialibus imaginibus, ut illi ajunt, beatus Augustinus dixerit, Quid est imago Dei nisi vultus Dei in quo signatus est populus Dei?

1. Iohan. 4. Iohan. 1. Exod. 33. DEUM *nemo vidit unquam*, ait Iohannes Apostolus, *nisi unigenitus filius, qui est in sinu patris:* & Moysi eadem summa majestas, dixit; *Non enim videbit me homo & vivere potest:* qui si invisibilis est, immo quia invisibilis est, necesse est ut incorporeus sit: & si incorporeus est, necesse est ut corporaliter pingi non possit: igitur si invisibilis est, & incorporeus prorsus corporalibus materiis pingi non potest. Unde sollicitius nobis quærendum est, quid sit imago dei: quídve vultus ejus, in quo signatus est populus dei. Interrogemus ergo egregium prædicatorem, forsitan ab eo docti nosse valebimus quid sit imago dei. Dic vas electionis, dic

Coloss. 1. doctor gentium quid sit imago dei. *Gratias*, inquam, *agentes deo patri, qui dignos fecit nos in partem sortis sanctorum in lumine, qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum filii dilectionis suæ, in quo habemus redemptionem in remissionem peccatorum, qui est imago dei invisibilis.* Dixi de imagine, dico etiam de fi-

Hebr. 1. gura. *Novissimis diebus istis loquutus est nobis deus in filio quem constituit hæredem universorum, per quem fecit & secula, qui est splendor gloriæ & figura substantiæ ejus, portansq; omnia verbo veritatis suæ.* Ecce, Paulo Apostolo docente, didicimus Christum esse imaginem dei: & illi hortantur materiales imagines hanc intelligere debere. iste dicit eundem filium qui est unius cum patre substantiæ imaginem esse dei & splendorem gloriæ & figuram substantiæ ejus: & illi dicunt opificum industria præparatas figuras imaginem esse dei. O execrabilis error, ô impudens dementia, ô inprovida vecordia, tanto imaginum amore exæstuans ut ea quæ de unigenito Dei filio dicta sunt, materialibus figuris conferre non erubescas. Dicat etiam sanctissimus Augustinus, quid sit imago dei, qui ab illis hanc materialem exsistere dixisse criminatur. Ait enim, *In deo conditio temporis vacat. non enim potest recte videri deus in tempore generasse filium per quem condidit tempora: consequens autem est ut non solum imago ejus sit, quia de illo est, & similitudo, quia imago est, sed etiam æqualitas tanta ut nec temporis intervallum impedimento sit.* Dic itaque etiam tu sanctissime Ambrosi, quid de hac imagine sentire te constet. defende beatum Augustinum per te favente deo ad fidei rudimenta conversum, quem vides nunc ab imaginum adoratoribus infauste criminatum. Præbe ei adminiculum, ut exuatur tanti criminis mole, qui quondã per te exutus est hæretici dogmatis errore. *Prophetæ*, inquam, *dicunt Christum qui est imago patris invisibilis & figura substantiæ ejus, quod ipse sit splendor lucis æternæ, & speculum sine macula dei majestatis, & imago bonitatis illius.* Hoc ergo modo cũ prophetis & apostolis Augustino meo, immò vero dei cultori tutelam cõferre curabo. Vide quanta dicantur: splendor, ꝙ claritas paternæ lucis in filio sit: Speculum sine macula, ꝙ pater in filio: imago bonitatis, ꝙ non corpus in corpore, sed virtus in filio tota cernatur. Imago docet non esse dissimilem, character

expressum esse significat, splendor signat æternum. Imago itaque non vultus est corporalis, non fucis conposita, non ceris, sed simplex de deo, egressa de patre, expressa de fonte: per hanc imaginem Philippo patrem dominus monstravit, dicens, *Philippe, qui me videt, videt & patrem: & quomodo tu dicis ostende nobis patrem? Non credis quia ego in patre, & pater in me est. Vidit enim in imagine patrem qui vidit in filio.* Ioan. 14.
Vide quam imaginem dicat. imago veritas est, imago ista justitia est, imago ista dei virtus est: non muta, quia verbum est: non insensibilis, quia sapientia est: non inanis, quia virtus est: non vacua, quia vita est: non mortua, quia resurrectio est. Vides ergo quia dum imago dicitur, patrem significat esse, cujus imago sit filius, quia nemo potest ipse sibi imago sua esse. Quoniam igitur imaginem dei non materiales imagines, ut illi garriunt, sed dei filium sanctorum patrum sententiis adprobavimus, restat ut qualiter in eo signati simus breviter explicemus. Signati itaque sumus in eo, quando secundum Apostolum in morte ejus baptizati sacrosancti unguinis liquore delibuti sumus, & accepimus Christiani nominis prærogativam, juxta illud quod ei in canticis canticorum dicitur, *Oleum effusum est nomen tuum:* Cant. 1. inpleturque divinum per Esaiam prophetam quondam promulgatum oraculum, quo ait, *Servientibus verò mihi vocabitur nomen novum.* Signamur ergo in eo qui secundum Apostolum signavit Esa. 62. nos, & dedit pignus spiritus in cordibus nostris, in quo etiam spiritus pignore signati sumus in die redemptionis: signati autem sumus spiritu dei sancto, ut & spiritus noster & anima inprimantur signaculo dei, & illam recipiamus imaginem ad quam in exordio conditi sumus, quam peccando nec in totum amisimus, nec in totum in nobis intemerata remansit: quia si hanc in totum amisissemus, nequaquam diceretur, *Quanquam in imagine ambulet homo, tamen vanè conturbatur:* & si hanc in totum in- Psalm. 39. temeratam conservassemus, nequaquam Apostolus diceret, *Reformamini in novitate mentis vestræ:* & il- Rom. 12. lud, *In eandem imaginem transformamur à claritate in claritatem.* 2. Cor. 3.

CAP. XVII.

Quod Gregorii Nysseni episcopi, ex quo illi ad suum errorem adstruendum testimonia trahunt, & vita nobis & prædicatio sit incognita.

QUid in hac parte nobis observandum sit, Apostoli * Pauli monitis perdocemur, qui ait, *Probate spiritus an ex deo sint:* & iterum, *Noli credere omni spiritui, sed proba mentem:* nam dum, ut præfati sumus, Gregorii Nysseni Episcopi & vita nobis & prædicatio sit ignota, testimonia quæ de ejus opusculis proferuntur ad res dubias confirmandas, minus cernuntur esse idonea: unde ejus doctrina nec à nobis est insigni laude præferenda nec admodum reprehendenda, sed illius dogmate cum cæterorum dogmatibus quos ignoramus postposito, restat ut post propheticas & evangelicas sive Apostolicas scripturas inlustrium etiam Latinorum doctorum, quorum nobis & vita & prædicatio innotuit, sive Græcorum qui & catholici fuerunt, & à catholicis æque in nostram linguam translati sunt, tantum dogmatibus contenti simus.

* Imò Ioannis, 1. Ioan. 4. in pr.

CAP. XVIII.

Quod non ad adorationem imaginum pertineat testimonium, quod de sexta synodo protulerunt.

TExtus sanè testimonii quod de sexta synodo in eadem nugarum adglomeratione, quæ pro adorandis imaginibus scripta est, taxasse perhibentur, talis est: *In quibusdam venerabilium imaginum picturæ agnus digito præcursoris monstratus designatur, quod in signum relictus est gratiæ, verum nobis per legem præmonstrans agnum, Christum dominum nostrum.* Qui tamen quanquam non ita ab illis prolatus sit, sicut in eadem synodo habetur, nec sic quidem, ut ab illis usurpatus est, cujusdam imaginum adorationis quandam fecisse dinoscitur mentionem: sed cùm penè nullum habeat Latinæ integritatis vigorem, sensuque sit tepidus, verbisque inlepidus, & quadam ex parte ratione nudatus, nullum tamen eorum errori adminiculum præbere monstratur.

CAP. XIX.

Quod sententia Iohannis Constantinopolitani Episcopi, quam illi in testimonium adorandarum imaginum trahunt, non ad id quod illi putant, pertinere dinoscitur.

SEd neque sententia Johannis Constantinopolitani Episcopi, quamquam ab illis mutilata sit, sicut & cæteræ sanctorum patrum sententiæ, quas in ejusdem synodi scriptura depravatas ab illis reperimus, quoddam illorum errori deferre creditur adjutorium: quippe cum in eadem non illarum imaginum quædam mentio fit, quæ in basilicis esse consueverunt, sed illarum quas gentili & superstitioso ritu Romanorum Imperatores ostentabiliter ob sui favoris arrogantiam adorare censuerunt. Quam quidem sacrilegam impietatem ita nullos antiquorum regum reperimus habuisse, sicut & penè nullam gentem tantæ crudelitatis tantorumque idolorum servitiis subditam, ut illam, uspiam legimus extitisse. Magnæ ergo crudelitatis & revera magnæ crudelitatis & fortitudinis quondam fuit, quæ à propheta Danihele in expositione qua dudum statuæ, quæ quatuor fortissimorum mundi regnorum præsagium fuit, post caput aureum, quod Assyriorum sive Chaldæorum regnum signavit: pectus verò argenteum, quod Medorum Persarumque regnum figuravit: fœmora verò ærea, per quæ Macedonum regnum monstratum est: in cruribus ferreis designata est: & quomodo ferrum conterit

& domat omnia, ita hæc pene omnia regna edomuit. quæ etiam à præfato propheta in quatuor bestiarum visione post leænam, per quam Babyloniorum regnum monstratum est, & ursum per quem Medorum & Persarum regni successio designata est, sive pardum per quem Macedonum regnum figuratum est, quarto nimirum loco sicut in statua in cruribus ferreis, ita etiam in bestiis quædam terribilis ac formidolosissima bestia dentes ferreos habere describitur, de qua nunc dicere longum est: in qua non sint, sicut in cæteris bestiis, singula, sed omnia quæ in superioribus fuere crudelitatis indicia, quæ gentes quas delevit, devorasse, quas verò tributis addixit, pedibus conculcasse dicitur, & intantum dæmonum culturis inservivit, ut quarundam gentium quas subegerat idola suis nihilominus idolis socians infeliciter adoraret. Unde vanissimum & ab omni ratione seclusum est, ab ea re intra sanctam ecclesiam sumere exempla quæ propter gentilitatis maculam prorsus à catholicis creditur abdicata: nisi fortè illud in hac parte concedatur, ut ab errore error fulciatur, & res vana rem nihilominus vanam habeat in exemplum, resque obliqua à re non recta putetur accipere posse munimen. Textus igitur sententiæ Iohannis (si tamen ejusdem Iohannis est) hoc modo in eadem dementissima synodi lectione taxatus habetur, *Nonne eum qui inducitur injurias? nescis quia si quis imaginem imperatoris injuriat, ad eum ipsum imperatorem principaliter dignitati ejus affert injuriam? Nescis, quia si quis imaginem ex ligno aut ex colore detrahet, non sicut ad elementum sine anima ausus judicatur, sed sicut adversus imperatorem dissegregata imaginem totidem imperatoris gestam ei, injuriam ad imperatorem deducit?* Et iterum idem de eodē patre, sermone in quinta feria paschę, *Omnia facta sunt propter gloriam dei: usu verò nostro nubes ad imbrium ministerium, terram ad fructuum abundantiam, mare navigantium, absque invidia omnia famulantur homini, magis autem imagini dei. neque enim quando imperialis vultus & imagines in civitates introducuntur, & obviant judices & plebes cum laudibus non tabulam honorantes, neque effusæ ceræ scripturas, sed figuram imperatoris, sic & creaturam non terrenam speciem honorat, sed eadem ipsam cælestem figura reveretur.* Quæ sententia quanquam loquutionum phaleris & verborum eruditione careat, & procul à negocio cui inposita est, evagari credatur, nec illorum adsertioni eam præbere solatium, nec nostræ constat quoddam conferre dispendium: nec aliquod Christianæ religionis sensibus inculcare dissidium: præsertim quæ ne divinæ imaginis characterem in nobis malis operibus inquinemus, néve ei ad cujus imaginem & similitudinem conditi sumus peccando ejusque imaginem & similitudinem polluendo injuriam inrogemus, hoc dicere videatur: ut quisquis imperatoris imagini injuriam inrogat, non imagini, sed eidem imperatori injuriam inrogare credatur. Quod autem dixit, *Nubes*, terram sive mare famulari imagini domini, non hoc pro manufacta & inrationabili imagine dixit, si tamen idem quem illi dicunt aut quislibet catholicus dixit, sed aut pro Christo qui est imago dei, cui flectitur omne genu cælestium, terrestrium & infernorum, aut pro homine, qui utique ad dei imaginem conditus pene omnibus visibilibus creaturis prælatus est. Quod si quis contentiosus pro insensatis dictum fuisse arbitretur imaginibus, adseveret, quo pacto quove modo, quave familiaritate nubes, terra, mare imaginibus famulentur, & mox adsertionem suā magna ex parte fultam habere dinoscetur. Si ergo vulgus partim lætitiæ bacchatu effrenis, partim secularis pompæ novitate arcessitus, partim ventosi honoris inflatione cupidus, partim adolationis vitio famulatus, partim publicæ securis metu perterritus, imperatorum imagines vanis & perniciosis laudibus honorat, quid ad nos qui gloriamur in cruce domini nostri Iesu Christi, per quem nobis mundus crucifixus est, nosque mundo? quorum conversatio in cælis est, qui cum Apostolo dicimus,
1. Cor. 6. *Nobis quibus Christus crucifixus est, quid nobis cum foro?* qui tanto errori obniti potius quam adsensum præbere debemus, qui non solum ab eo exemplum ad adorandas imagines minimè sumere, sed etiam eum cum suis sequacibus prorsus exsecrari debemus.

CAP. XX.

Quod non ad adorationem imaginum pertineat, ut illi adserunt, sententia B. Cyrilli in expositione evangelii secundum Matth.

IN eo etiam quod dicunt B. Cyrillum Alexandrinæ urbis antestitem dixisse, *Depingitur enim fides quod in forma dei exsistit verbum, sicut & nostra vita redemptione oblatus est deo, secundum nos similitudine & factus homo*, quanquam aut interpretis inpetitia, aut scriptoris vitio semiplenum sensum habere videatur, non tamen ibi quodammodo imaginum adoratio innuitur: sed neque in eo quædam hujus erroris, non dicam adfirmatio, sed nec etiam mentio fit, quòd dicunt eum post pauca dixisse, *Imaginum nobis explent opus parabolæ significantium virtute, cui quomodo & oculorum adhiberi & palpatu manus afferri in vestigiis mentibus inadparabiliter habens visionem.* Quoniam ergo hic liber apud nos non habetur, qui utique Græco sermone editus esse à præfato doctore perhibetur, hujus capituli sensus in inconpositis & in inpropriis dictionibus ita nobis per conjecturam sensus quærendus est, veluti quis in pulvereis vel in cujuslibet materiæ sordidis involucris nummos quærat. Hoc enim ut conjicimus, hujus capituli textus significare videtur, Quòd dum Christus in forma dei existens verbum, nostræ carnis similitudine indutus & factus est homo, & pro nostræ vitæ redemptione oblatus deo in se vera patris imagine
Ioan. 14. ejusdem patris visionem nobis ostendit: juxta illud, *Qui videt me, videt & patrem*: & in parabolarum imaginationibus, ita nostris sensibus mysteriorum significavit archana, sicut in imaginibus earum rerum, cujus sunt imaginatio quodammodo monstratur: hoc quidem juxta coniecturæ ambiguitatem. cæterum exclusis dubietatis ambagibus nullam hîc imaginum adorationem designari manifestum est.

CAP. XXI.

Quod non sit contra religionem Christianam, ut illi dicunt, non colere & non adorare imagines.

MAgna quidem sunt Christianæ religionis instrumenta, quæ quanquam ex fidei soliditate & ex dilectione dei & proximi pendeant, singillatim enumerare longissimum est: inter quæ nullum penitus locum imaginum cultus & adoratio tenent, quoniam quidem nullo antiquitatis instituuntur documento, vel fulciuntur exemplo, sed penè cunctarum divinarum scripturarum abdicantur eloquio. solum namque Deum colere, ipsum adorare, ipsum glorificare debere, totius divinæ scripturæ tuba terribilis intonat. Unde cavendum illis est, & modis omnibus pertimescendum, ne dum imaginum cultum & adorationem Christianæ religioni ingerere nituntur, singularem unius dei cultum & adorationem frustrari videantur. Quæ duo ita inter se mutuo reluctantur, ut si unum steterit, aliud stare non possit. Si enim singularis cultus soli & uni deo debitus inconvulsus erit, & revera inconvulsus erit, imaginum cultus modis omnibus cassabitur: & si imaginum cultus non convellatur, soli & uni deo cultus debitus non erit singularis. Ac per hoc si religionis Christianæ arx sive munimen, & gloriosum insigne unius dei cultus & adoratio est, immo quia est hanc imaginibus vel quibuslibet rebus exhibere contra religionem Christianam est: & si has non adorare seu colere contra religionem Christianam est, ut illi delirant, solum deum adorare seu colere, ejusque cultus & adorationis arcem singularem esse fateri contra religionem Christianam erit. Solus igitur deus colendus, solus adorandus, solus glorificandus est, de quo per Prophetam dicitur, *Exaltatum est nomen ejus solius*: cujus etiam sanctis qui triumphato diabolo cum eo regnant, sive quia viriliter certaverunt, ut ad nos incolumis status ecclesiæ perveniret, sive quia eadem ecclesiam assiduis suffragiis & intercessionibus adjuvare noscuntur, veneratio exhibenda est: imagines verò omni sui cultura & adoratione seclusa, utrum in basilicis propter memoriam rerum gestarum & ornamentum sint, an etiam non sint nullum fidei catholicæ adferre poterunt præjudicium: quippe cum ad peragenda nostræ salutis mysteria nullum penitus officium habere noscantur. Psalm. 148.

CAP. XXII.

Quod non bonam habeant memoriam, qui ut non obliviscantur sanctorum vel certe ipsius domini, idcirco imagines erigunt.

MIhi autem, ait Propheta, *adhærere deo bonum est*: qui cum sit spiritus, juxta illud, *Dominus deus spiritus est*, & in spiritu & veritate adorari debeat, non ei carnaliter, sed spiritaliter quis adhærere potest, nec corporalibus ei sensibus sed rationali animæ intuitu jungi valet. Quamobrem, ut ait sanctissimus Augustinus, *saluberrime admonemur averti ab hoc mundo qui profectò corporeus est & sensibilis, & ad deum, id est, veritatem quæ intellectu & interiore mente capitur, quæ semper manet, & ejusdem modi est quæ non habet imaginem falsi, à quo discerni non possit, tota alacritate converti*: Ad contemplandum itaque Christum, qui est dei virtus & dei sapientia sive ad intuendas virtutes quæ ab eo in sanctis ejus derivatæ sunt, non corporeus nobis visus, quem communem cum irrationalibus animantibus habemus, sed spiritalis est necessarius, quem sibi impertiendum Propheta à domino postulabat cum dicebat, *Revela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua.* Hunc ergo spiritalem auditum non carnales aures Dominus quærebat cum dicebat, *Qui habet aures audiendi audiat.* His sensibus privari pro culpa perfidiæ populum Israhel, non membris debilitari jubet, cum Esaiæ prophetæ dicit, *Excæca cor populi hujus, & aures ejus adgrava, & oculos ejus claude, ne fortè videant oculis suis, & auribus suis audiant, & corde suo intellegant.* Quæ dum ita se habeant, magna se cæcitate obrutos esse fatentur, qui vim illam animæ, quæ memoria nuncupatur, ita se vitiatam habere demonstrant, cui nisi imaginum adminiculum suffraget, ab intentione servitutis dei & veneratione sanctorum ejus recedere conpellatur: nec se idoneos arbitrantur mentis oculum supra creaturam corpoream levare ad hauriendum æternum lumen nisi creaturæ corporeæ adjutorio fulciantur. Sed ne forte sui erroris murum his tentent tueri munitionibus eo quòd & nos ob memoriam rerum gestarum imagines quibuslibet habendas esse concedimus, his à nobis eorum firmitas arietibus, tantis veritatis quatietur impulsibus quòd aliud est eas habere oblivionis timore, aliud ornamenti amore: aliud voluntate, aliud indigentia: aliud idcirco videre, ne dei & sanctorum ejus valeat cuis oblivisci, aliud ideo spectare, ut gestarũ rerũ possit reminisci: aliud est eas res videre, q̃ nisi videantur, nõ obsunt: aliud eas q̃ nisi videãtur officiunt, cũ videlicet sine imaginũ intuitu homo salvari possit, sine dei verò notitia omninò non possit. Cũ ergo mens hominis ita ei inhærere debeat, ad cujus imaginem condita est, ut nulla creatura interposita ab ipsa veritate q̃ Christus est, formetur, dementissimũ est ea interpositis materialib. imaginib. ne ejus oblivionẽ patiatur admoneri debere, cũ videlicet hoc infirmitatis sit vitium, non libertatis indicium. Quia verò descensio Christi ad inferos, sive ascensio ejus ad cælos, sive spei nostrę fructus non in rebus visibilibus sed in corde tantum quærendus sit, Paulus Apostolus testatur cum dicit, *Spes quæ videtur non est spes: quod enim videt quis, quid sperat? si autem quod non videmus, speramus, per patientiam expectamus*: & iterum, *Ne dixeris in corde tuo, Quis ascendit in cælum? id est Christum deducere: vel quis descendit in abyssum? hoc est Christum ex mortuis revocare. Sed quid dicit scriptura? Propè est verbum in ore tuo, & in corde tuo, hoc est, verbum fidei quod prædicamus, quia si confitearis in ore tuo dominum Iesum, & in corde tuo credideris, quod deus illum suscitavit à mortuis, salvus eris: corde enim creditur ad justitiam, oris autem confessio fit ad salutem.* Multa quidem ad rem pertinentia & huic negocio necessaria in hoc capitulo dici poterant, si brevitas cui studemus permitteret.

Psalm. 72. Ioan. 4. Psalm. 119. Matth. 11. 13. Marc. 4. Luc. 14. Esa. 6. Rom. 8. Rom. 10.

CAP. XXIII.

Quod contra beati Gregorii Romanæ urbis antestitis sententiam institutum sit imagines adorare seu frangere.

IMAGINES sane quarum insolentissimæ adorationis amor Constantino & matri ejus Hærenæ necnon & Tarasio Constantinopolitano Episcopo exercendæ synodi causa extitit, quorum discutiendus error præsentis nobis disputationis materiam præbuit, à beato Gregorio Romanæ urbis antestite & adorari prohibentur, & frangi, qui non longe, à causa vagantibus verbis nullisque dubietatis ambagibus involutis sermonibus, sed proprie ac pure quid in hac parte observandum quidve tenendum sit Sereno Massiliensi Episcopo suis mandavit apicibus. Nam dum isti prodecessores sive parentes suos qui eas fregere, exsecrabiliter damnare perhibeantur, & illi istos qui eas adoraturi erant abominabiliter damnasse credantur, inter has diversi erroris acies ad unius socordiæ bivium tenentes medium, se præfatus interponit antestis, & utrique parti inter se mutuo confligenti arma præbet, cum & istos qui eas adorant cum illis qui eas fregere: & illos qui eas fregere cum istis qui eas adorant pontificalis teli cuspide ferit. Et istis hinc adorantibus, illis inde frangentibus spretis, nostræ partis sibi ecclesiam adsiscit, quæ mediocritatis callem recti itineris carpens, & in ornamentis ob memoriam habere concedit, & istos hinc adorantes, illos illinc frangentes despiciendo postponit: sic enim præfatum Serenum & laudasse quia adorare prohibuerit, & reprehendisse quia fregerit idem venerabilis
„ Papa perhibetur. *Perlatum, inquit, ad nos fuerat quòd inconsiderato zelo succensus sanctorum imagines sub hac*
„ *quasi excusatione ne adorari debuissent, confrinxeres: & quidem qui eas adorare vetuisses omnino laudavimus, fregisse*
„ *verò reprehendimus:* & post pauca, *Frangi ergo non debuit quod non ad adorandum in ecclesiis, sed ad instruendas so-*
„ *lummodo mentes fuit nescientium conlocatum. Et quia in locis venerabilibus sanctorum depingi historias non sine ratio-*
„ *ne vetustas admisit, si zelum discretione condisses, & ea quæ intendebas salubriter obtinere & collectum gregem non di-*
„ *spergere, sed potius poteras congregare.* Putabat enim idem venerabilis præsul in imaginum comminutione populares animos perturbatos, & ideo pusillorum scandalum pertimescens hæc inferebat. Unde & in subsequentibus eum instruit qualiter eas & habere in ecclesiis quibuslibet permittat, & adorare modis omnibus devitet. Ait enim, *Convocandi sunt diversi ecclesiæ filii eisque scripturæ sacræ est testimoniis ostendendum, quia omne manu factum adorari non liceat: quoniam scriptum est, Dominum deum tuum adorabis & illi soli servies: ac deinde subjungendum, Quia picturæ imaginum quæ ad ædificationem imperiti populi facta fuerant, ut nescientes literas ipsam historiam intendentes quod dictum sit discerent, transisse in adorationem videras, idcirco commotus es ut eas imagines frangi præciperes: atque eis dicendum, Si ad hanc instructionem ad quam imagines antiquitus factæ sunt habere vultis, in ecclesiis eas modis omnibus & offerri & haberi permittas, atque indica quod non tibi ipsa visio historiæ, quæ pictura teste pandebatur displicuerit, sed illa adoratio quæ picturis fuerat incompetenter exhibita. Atque in his verbis eorum mentes demulcens eos ad concordiam tuam revoca: & si quis imagines facere voluerit, minime prohibe, adorare verò imagines omnibus modis devita.* Ecce quo magisterio quóve documento venerandi pontificis inbuti imagines in ecclesiis habere non renuimus, sed earum adorationem prorsus abdicamus. cujus institutis contraire se, quisquis eas vel frangit vel adorat, modis omnibus recognoscat.

CAP. XXIIII.

Cum præter deum solum nihil aliud debeat adorari, aliud est hominem adorare charitatis & salutationis officio, aliud imagines manufactas.

ADEO genus humanum deus dilexisse credendus est, ut in ipso conditionis ejus exordio non utcumque, sed ad suam imaginem & similitudinem id condiderit, & creaturis cæteris prætulerit, & à florigeræ sedis felicitate per peccata ad hujus mortalitatis ærumnas transmissum stupendis miraculis & luculentis vatum oraculis erudire per momenta temporum non desierit: & angelis qui utique ab eo peccando discesserant, perpetua damnatione multatis, ut id denuo civib. æthereis pro quorum societate condiderat, sociaret, hominem adsumere non despexerit, dicente Aposto-
Hebr. 2. lo; *Nusquam enim angelos adprehendit, sed semen Abrahæ adprehendit.* Unde datur intellegi aliud & longe aliud esse hominem adorare salutationis gratia, qui tot meritorum prærogativis pollet, aliud imagines quæ his omnibus carent. aliud est hoc homini humilitatis gratia exhibere qui opus dei est, quam imagini quæ opus artificis est. aliud est illam naturam humilitatis officio adorare quæ in cæli rege ab angelis & archangelis adoratur: aliud illam quæ usibus non solum hominum, sed & cæterorum animalium adhibita famulatur. Quantum ergo opera dei eminent humanis operibus, efficientia effectis, rationabilia inrationabilibus, sensibilia insensibilibus, viventia non viventibus, tantum adoratio, quæ, ut prędiximus, humilitatis & salutationis officio erga homines agitur, adoratione quæ imaginibus superstitiose & superflue exhibetur.

Quoniam quidem homines deus non imagines diligere jussit: propter homines filium suum in mundum, non propter imagines misit. ab hominibus pater vocari, non ab imaginibus voluit: & do-
Matth. 18. minus in evangelio non ait, *Nolite scandalizare unam de imaginibus istis*, sed, *unum de pusillis istis: quo-*
1.Pet.2. *niam angeli eorum semper vident faciem patris mei qui in cælis est*: & Apostolus invicem nos *honore prævenire*,

rire, non imagines honorare hortatur. Quia ergo melior sit opifex opere & efficiens effectis, liber Sapientiæ testatur. ait enim, *Nemo enim sibi similem homo poterit Deum fingere: cum sit enim mortalis mortuum fingit manibus iniquis.* Melior est enim ipse his quos colit, quia ipse quidem vixit, cum esset mortalis, illi autem nunquam. & beatus Augustinus ait, *Fateor tamen altius demersos esse, qui opera hominum deos putant, quàm qui opera Dei.* Hoc quidem de idolis eorumq; cultoribus. Cæterum illi qui intra sanctam Ecclesiam in sacro eloquio solum Deum adorandum solumq; colendum prædicant, & ut imagines adorentur synodos adgregant, videant ne forte domesticam pacem intestino bello perturbent & prosperitatem rerum nostrarum, isto errore, quasi quodam civili bello conmaculent. Quod facillimè vitare poterunt si intra metas Propheticæ & Evangelicæ, sive Apostolicæ prædicationis contineantur, & exclusis vocum novitatibus sanctorum patrum soluinmodo institutis contenti sint. Sap. 15.

CAP. XXV.

Quod nusquam ab Apostolis exemplis aut verbis, ut illi garriunt, imagines adorare institutum sit.

Ecclesiasticæ norma institutionis Prophetarum & Apostolorum vel ipsius Domini aliquando nobis commendatur verbis, aliquando exemplis, aliquando obumbratis, aliquando patefactis monstratur oraculis, nonnunquam etiam figuratis; nonnunquam simplicibus perdocetur eloquiis: inter quæ omnia omnium rerum adoratione inhibita, salva adoratione qua nos mutuo salutantes adoramus, solius Dei adoratio instituitur. Nam dum hanc imaginibus hi, qui illarum cremantur amore exhibendam ab Apostolis fateantur esse traditam, dicant necesse est quibus ab illis exemplis sit institutum, quibusve documentis constet esse promulgatum. An forte Petrus hanc imaginibus exhibendam instituit, qui Cornelium ne se adoraret blande conpescuit? An Johannes, qui angelum adorare cupiens, ne id faceret, sed ut Deum adoraret audivit? An Paulus, qui hanc superstitiose Lycaonibus sibi inferre cupientibus expavit? An Barnabas, qui hanc pariter cum Paulo refugiit? Cum ergo angelus & Apostoli se adorari prohibeant, quis tam vecors tamq; vesanus est, qui dicere audeat eos imagines adorari instituisse? præsertim qui etsi se adorari deberent: cum videlicet alterius meriti alteriusve definitionis sint angeli sive homines, & alterius imagines. Si igitur Angeli sive homines, ut præsentis exempli ratio docet, minime adorandi sunt salva adoratione quæ charitatis & salutationis officio exhibetur: multo minus imagines quæ rationis expertes sunt, nec salutatione nec adoratione dignæ eo quod insensatæ sint, adorandæ sunt: quæ si adorandæ non sunt, immo quia non sunt, duplex illi in hac parte deliquium patrare perhibentur, sive quia eas adorant, sive quia ut hoc facerent ab Apostolis sibi traditum esse mentiuntur. Apostolus deniq; Paulus, Evangelicus ille stabularius, qui à visione patriæ cœlestis genus humanū digressum, & ad hujus defectionis ærumnas dilapsum, & à malignis spiritibus vulneratum, à custode omnium ad sanandum prædicationis verbis lenibus & austeris accepit, cui redemptor duplicis scientiæ sive duorum testamentorum pecuniam concedit, & si quid ad erudiendum redemptum populum consilium dans supererogaverit, redditurum se ei esse promittit, nec in his de quibus libere præcepta dat, nec in his de quibus supererogans consilium dat, sicut de virginibus fecisse perhibetur, nihil tale de imaginum adoratione, ut illi somniant, uspiam instituisse vel præcepisse reperitur. Nam & idem doctor gentium cum discipulis Timotheo & Tito scriberet, instruens eos & docens de ordinatione episcopatus, presbyterii & diaconii & omnis Ecclesiasticæ disciplinæ, sive de spiritali conversatione & hæreticis vitandis, ideo imaginum adorationem minime instituit, quia hanc à religione Christiana alienam esse cognovit: qui & in cæteris epistolis quas universo orbi scripsit, quæ vitanda essent quæve sequenda edocens, hanc penitus rem parvipendit, quam nec abnuere quendam errorem, nec statuere quandam credidit esse virtutem. Qui ergo has non adorare scelus, has autem adorare inter prima fidei sacramenta ab Apostolis institutum esse delirant, perpendant quoniam idem vas electionis nec eas spernere inter scelera enumerat, cum dicit; *Manifesta sunt autem opera carnis quæ sunt fornicatio, immunditia, inpudicia, luxuria, idolorum servitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, hæreses, invidia, homicidia, ebrietates, comessationes, & his similia quæ prædico vobis sicut prædixi, quoniam qui talia agunt regnum Dei non consequentur.* Nec eas adorare inter spiritales fructus enumerat, cum dicit, *Fructus autem spiritus est, charitas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, fides, modestia, continentia: adversus hujusmodi non est lex: qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis.* Sed neque in eadem eloquentiæ venustate, qua sensus suos quibusdam rivulis per membra & cæsa & decentes circuitus rhetorico de flumine derivans ab anaphora incipit, & per σχέσεις ὀνομάτων decurrit, & contraria contrariis per topicorum argumentationem quam philosophi à contrariis nominant opponens, pulcherrimis antithetis orationem suam honestat: ubi hujus vitæ tempus acceptabile, pœnitentiæ videlicet aptum & dies salutis, id est, ad bene agendum aptos denūtiat, inter cæteras quas enumerat virtutes hujusce adorationis quandam vel levem fecisse noscitur mentionem. Ait enim, *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis: nemini dantes ullam offensionem, ut non vituperetur ministerium nostrum, sed in omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros, in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustiis, in plagis, in carceribus, in seditionibus, in laboribus, in vigiliis, in jejuniis, in castitate, in scientia, in longanimitate, in suavitate, in Spiritu sancto, in charitate non ficta, in verbo veritatis, in virtute Dei, per arma justitiæ à dextris & à sinistris, per gloriam & igno-*

Gal. 5.
Ibid.
2. Cor. 6.

ignobilitatem, per infamiam & bonam famam, ut seductores, & veraces: sicut ignoti, & cogniti: quasi morientes, & ecce vivimus: ut castigati, & non mortificati: quasi tristes, semper autem gaudentes: sicut egentes, multos autem locupletantes: tamquam nihil habentes, & omnia possidentes. In quo virtutum catalogo, ut præfati sumus, idem egregius prædicator imaginum adorationem insereret, si hanc harum sociam Ecclesiæq; proficuam esse decerneret, quam dinumerare ideo distulit, quia hanc utilem minime esse persensit.

CAP. XXVI.

Quod non parvi sit erroris manufactas imagines archæ testamenti Domini coæquare conari, ut illi in sua synodo facere conati sunt.

MAGNÆ absurditatis immo temeritatis est, archæ testamenti Domini imagines coæquare conari: cum tot mysteriorum indiciis ab illa noscantur differre; & rei quæ condita est Dominicæ vocis imperio res adsimilare quæ cujuslibet artificis conduntur arbitrio. Siquidem illa condita est Domino imperante, istæ conduntur artis industria juvante: illa à sancto viro Moyse, istæ à quolibet opifice: illa à legislatore, istæ à pictore: illa redundet mysteriis, istæ colorum tantummodo fucis: illa & præsentibus fuerit in miraculorum stuporem, & de futuris mystica quædam & archana significarit: istæ & præsentibus miraculis, & futurorum significationibus nudæ rei cujus sunt, tantum memoriam ingerant. De cujus typicis præfigurationibus sive horum quæ intra eam sunt, in superiore libro monstratum est: nunc vero quantum à manufactis imaginibus differat, breviter exsequendum est. Qui igitur materiales imagines à quibuslibet opificibus conditas, archæ testamenti Domini, quæ Domino imperante, Moyse obœdiente, condita est, æquiperare contendunt, inveniant, si queunt, opificem qui Moysi meritis æquiperari queat, qui flumineis sit fluctibus expositus, cujus salus inter lymphaticos cursus Deo soli relinquatur, à quibus exceptus & matri restituatur, & ab his quibus perimi jussus fuerat, deliciosissime ali jubeatur: qui omni sapientia Ægyptiorum eruditus sit, qui videat arboreos ramos incendia pati & non uri, qui miretur fragilem materiam admirabili igne nec modicum nulla ei dando alimenta pati dispendium, vel potius inde voce emissa se ex nomine vocari, & mystica sibi præcepta & spem liberandæ gentis, & adipiscendæ paternæ promissionis dari: qui obstupescat suæ virgæ rigorem in sinuosum conversum esse draconem, cujus administratione Nilicolæ decem prodigiosis feriantur plagis, qui Ægyptiis opibus ditatis cuneis, & æquoreos fluctus pede sicco transmeantibus, dux fieri valeat: qui amaras aquas in dulcem convertat saporem, & jejunam silicem ictu virgæ undifluum cogat evomere liquorem: qui extensione manuum hostiles tumultus vinci conpellat, & suos victoria potiti concedat: qui inter terrificos tubarum strepitus, & fulminum coruscationes, & nubis densissimæ obumbrationem, & crepitantium ignium rogos exterritus & tremebundus montem conscendat, legem accipiat, & inter DEUM & homines verus interpres à Domino promulgata præcepta populis observanda demonstret: qui secundum exemplar quod ei in monte monstratum fuerit, tabernaculum faciat, quod cum ingressus fuerit gloria Domini operiat: qui sit mitissimus super omnes, qui morantur in terra, ad quem loquatur Deus facie ad faciem, sicut loqui solet homo ad amicum suum: qui donec sol quater decies ortum occasumque perficiat, omni cibo penitus potuque careat, cujus facies nimio splendore vix intueri queat, qui de duobus regibus mirabiliter triumphet, qui quater tricenis annorum cursibus exemptis nec oculorum caliginem, nec dentium motionem patiatur: qui faciat ex qualibet materia imaginem, quæ tot redundet mysteriis & exuberet sacramentis, ut in ejus superficie tremenda audiantur oracula: ante cujus conspectum hostica terrore quatiantur agmina, & per medium sui arentem præstent transeuntibus tramitem flumina, & antiquæ urbis in momento funditus eversa pugnacibus legionibus ingressum undique præbeant mœnia, quæ vocetur scabellum pedum Dei nostri: ad cujus introitum pavendis hostium regio feriatur flagellis, quam indomitæ contra naturam vaccæ vitulis post terga relictis ad Israheliticam terram plaustri novi gestamine trahant, ad cujus regressum stupendis indigenæ terreantur miraculis, ante quam egregius propheta & rex infulatus magna cum exultatione ludere non erubescat, & eam ad locum destinatum in musicis concentibus hymnorumque suavisonis modulaminibus introducat: quæ dum & suis & opificis tot signorum emicuerit prærogativis, non inmerito archæ testamenti Domini poterit coæquari. Cum ergo nec tanti meriti opifex, nec tantæ gloriæ opificium reperire valuerint, restat ut legislatorem nostræ ætatis hominibus, & archam testamenti Domini manufactis imaginibus modis omnibus anteponant: nec res tam viles tamque mysteriis nudas rei tam sublimi totque mysteriorum insignibus exuberanti æquiperare conentur. Nam si, ut illi delirant, imagines archæ testamenti Domini adsimilari queunt, necesse est ut quiddam sit circa eas quod propitiatorio adsimilari queat: necesse est ut metuenda inde oracula dentur. Non autem inde quædam oracula dantur: non igitur, ut illi desipiunt, imagines archæ testamenti Domini adsimilari queunt.

CAP.

CAP. XXVII.

Quòd magnæ sit temeritatis ingentisq́; absurditatis, sæpe memoratas imagines corpori & sanguini Dominico æquiperare velle, sicut in eadem vanitate quæ pro illis scripta est legitur.

QUUM Dominus in Evangelio dicat, *Veri adoratores adorabunt patrem in Spiritu & veritate*, miramur eorum vesaniam, qui in adorandarum imaginum tantam exarsere socordiam, ut cum eas nec Spiritum nec veritatem esse constet, non solum adorare, sed etiā corpori & sanguini dominico æquiperare eas præsumant dicentes, *Sicut corpus dominicum & sanguis à fructibus terræ ad insigne mysterium transit, ita & imagines artificum industria conpaginatæ ad earum personarum, in quarum similitudinem cōpaginantur, transeant venerationem.* Cum scilicet corporis & sanguinis dominici sacramentum ad commemorationem suæ passionis & nostræ salutis nobis concessum ab eodem mediatore Dei & hominum, per manum sacerdotis & invocationem divini nominis conficiatur: imagines verò nullius manus inpositionis vel consecrationis mysterio indigentes, non ab aliis nisi ab his, qui pictoriæ artis experientia inbuti sunt, & conficiendorum colorum peritiam habent, vel ab his, qui fabrilis vel cælaturæ vel certæ alicujus artis conperta institutione, & cognita vi materiæ vultus conponunt, formati & conpaginati noscantur. Et nimirum ad horum consecrationem sacerdos infulatus, circumstantis populi deprecationes suis precibus miscens, cum interno rugitu memoriam faciat dominicæ passionis, & ab inferis resurrectionis, necnon & in cælos gloriosissimæ ascensionis, & hæc perferri per manus angeli in sublime altare Dei, & in conspectum majestatis deposcat: pictor verò patrandi operis loca congrua appetens, in harum formatione colorum tantùm venustatem, & operis supplementum quærat. Nimium igitur nimiumq́ue à veritatis, rationis & discretionis tramite distat, qui corpori & sanguini dominico imagines æquiperare conatur. Nam Melchisedech rex Salem, sacerdos Dei summi, in typo dominici corporis & sanguinis, non imaginem quandam, sed panē & vinum legitur obtulisse. Nam & Mosaico ore in præfiguratione nostri redemptoris, cujus carnem in remissionem peccatorum sumimus, & sanguinis tinctione percutientis angeli impetum evadimus, Agnus per familias comedi jubetur, & colendarum vel adorandarum imaginum usus omnino abdicatur. Psalmographus quoque & panem angelorum, Christum videlicet, ab hominibus manducandum, & imaginum conditores similes his quæ conduntur imaginibus fieri, suavisona modulatione cantavit. Ipse namque auctor humani generis, qui pro salute nostra carnem nostri causa non est dedignatus accipere, cum & veteris Testamenti terminum & novi, adpropinquante suæ sacratissimæ passionis die salutiferum constitueret initium, & in se lapide angulari duos ex adverso parietes connectens, & secundum Apostolum faciens utraq; unum, accepto pane, benedicto ac fracto, hoc salutare discipulis dedit præceptum: *Accipite*, inquit, *& manducate, hoc est corpus meum: similiter & calicem postquam cœnavit accipiens, dedit discipulis suis dicens, Accipite & bibite: hic est enim calix sanguinis mei novi & æterni testamenti, qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Hæc quotiescunque feceritis, in mei memoriam facietis.* Cum ergo istius evidentissimi & sacrosancti mysterii & per veteris Testamenti mysticas figuras, & per novi institutionem salutiferum & luce clarius teneat ecclesia documentum, adorandarum imaginum huic non est coæquandus insolentissimus usus, qui videlicet non solum fieri non jubetur, verum etiam & per paginam veteris instrumenti interdicitur: & in novi serie Testamenti non solum non conceditur, verum etiam reprehenditur. Qui enim dixit, *Caro mea vere est cibus & sanguis meus vere est potus*: & ; *qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem, in me manet & ego in illo*, non dixit; Imago mea vere est vita, & pictura nomini meo adscripta vere est salus, & qui pingit meam similitudinem, & adorat meam imaginem manufactam, in me manet & ego in illo, & qui dixit, *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis*: non dixit, Nisi depinxeritis meam imaginem, & adoraveritis meam pictoria arte constructam similitudinem, non habebitis vitam in vobis. Qui igitur dixit, *Ego sum panis vivus, qui de cælo descendi, si quis ex ipso manducaverit non morietur, sed habebit vitam æternam, & ego suscitabo eum in novissimo die*: & iterum, *Sicut misit me vivens pater, & ego vivo propter patrem, & qui manducat me, ipse vivit propter me*: & iterum, *Hic est verus panis Dei, qui de cælo descendit, & vitam tribuit mundo: qui manducaverit ex eo permanet in æternum, & panis quem ego dabo ei caro mea est pro mundi vita. qui credit in me non esuriet neq; sitiet unquam*, nihil tale uspiam de imagine legitur dixisse: cum videlicet, ut præfati sumus, commemorationem suæ sacratissimæ passionis non in artificum, non in mundanarum artium opificiis, sed in consecratione sui corporis & sanguinis constituerit, nec fidem & confessionem suam in picturis, sed in ore & corde fieri decreverit, dicente Scriptura, *Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem.* Cum enim dicit, *Si manseritis in me & verba mea in vobis manserint*, evidentissime ostendit, non imagines in nobis & nos in imaginibus permanere debere, sed nos in se per fidem, & verba sua in nobis per lectionis studium & operis conplementum necessario mansura designat, Paulus quippe Apostolus, vas electionis, corporis & sanguinis Dominici sacramentum non omni sacramento æquiperandum, sed pene omnibus præferendum esse conspiciens dicit, *Probet enim se homo, & sic de pane illo manducet, & de calice bibat. Qui autem manducat & bibit indigne, judicium sibi manducat & bibit.* Cum ergo tantæ solicitudinis studio probandos eos, qui ad hæc sumenda acce-

Joan. 4.
1. Cor. 11.
Joan. 6.
Ibid.
Ibid.
Rom. 10.
Joan. 15.
1. Cor. 11.

accedunt, ostendat, & qui neglegenter & indigne ad hæc percipienda conveniunt, tantæ animadversionis telo feriat, nihil huic simile de his, qui imaginum adorationem refugiunt profert, sed è contrario de his, qui male imaginibus utuntur dicit, Rom.1. *Et mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem corruptibilis hominis*, & cætera. Multum igitur & ultra quam mentis oculo perstringi queat, distat sacramentum dominici corporis & sanguinis ab imaginibus pictorum arte depictis: cum videlicet illud efficiatur operante invisibiliter Spiritu Dei, hæ visibiliter manu artificis: illud consecretur à sacerdote divini nominis invocatione, hæ pingantur à pictore humanæ artis eruditione: illud angelicis manibus in sublime Dei deferatur altare, hę humanis manibus per artem structæ ad mirantium intuitus ponantur in pariete: per illud peccata remittuntur, per has si incaute abutantur adiciuntur: illud in virtute nec quo crescat habet, nec ullo modo minuitur, hæ pro artificis ingenio in pulchritudine & crescunt & quodammodo minuuntur: illud confirmat nova antiquitas & antiqua novitas, has plerumque corrumpit cariosa vetustas: illud est vita & refectio animarum, hæ cibus tantummodo oculorum: illud ducit per esum ad cælestis regni introitum, hæ rerum gestarum deferunt memoriam per intuitum: illud aboleri ab ecclesia nec in persecutionibus potuit, harum interdum colorem guttarum inluvies abluit: & cum sine illius perceptione nemo salvetur, sine istarum verò observatione omnes qui rectæ fidei sunt salventur, constat eas à nullo eorum, qui sanæ mentis intellegentiam habent, tanto mysterio æquiperandas. Qui ergo absolute omnes imaginum adoratione carentes anathematis vinculo nituntur obligare, quærendum ab eis est, quid de Apostolis sentiant, quos nulla docet Catholicæ Scripturæ series imagines uspiam adorasse? & tamen nullus fidelium ambigit, non solum eos, sed etiam eorum sequipedas cælestia regna penetrasse: quidve de martyribus, qui à fonte baptismatis confestim per lictorum manus sine adoratione imaginum ad cælestia regna migrabant? quidve de infantibus, qui originali noxa per lavacrum regenerationis abluti, & necdum per corporales sensus aliquid hujuscemodi agere valentes, pene ante cælestia regna quàm terrenorū gressuum efficaciam appetere meruerunt? Si omnes imaginum adoratione carentes secundum illorum falsissimam opinionem pereunt, infantes baptismatis unda loti, & corporis dominici edulio & sanguinis haustu satiati, qui necdum imagines adorare valuerunt, & sic è seculo migraverunt, pereunt: & si pereunt, veritatis verbum cassatur dicentis, Matth.18. Marc.10. *Sinite parvulos venire ad me: talium est enim regnum cælorum.* non autem veritatis verbum infantibus regnum cælorum promittentis cassatur: non igitur pereunt omnes imaginum adoratione carentes.

CAP. XXVIII.

Quanta ratione mysterium dominicæ crucis ab imaginibus distet, quas quidem illi eidem æquiperare contendunt.

QUot excellentiæ prærogativis, quotve virtutum insignibus mysterium dominicæ crucis manufactis imaginibus, quas illi temere ei æquiperare affectant, emineat, operæ pretium est breviter pandere: quamquam nostra prosecutione prorsus explicari nequeat. Hoc enim vexillo antiquus hostis, non imaginibus, victus est: his armis, non colorū fucis, Diabolus expugnatus est: per hanc, non per picturas, inferni claustra destituta sunt: per hanc, non per illas, humanum genus redemptum est. In cruce namque, non in imaginibus, pretium mundi pependit. Illa itaque ad servile supplicium, non quædam imago, ministra extitit: hoc est nostri regis insigne, non quædam pictura quod nostri exercitus indesinenter aspiciunt legiones: hoc est signum nostri imperatoris, non conpaginatio colorum, quod ad prælium nostræ sequuntur cohortes. Non igitur quædam materialis imago, sed dominicæ crucis mysterium est vexillum, quod in campo duelli, ut fortius confligamus, sequi debemus: arma, quibus libertatem tueri valeamus: munitio, qua infestantium hostium incursus evitemus. Est enim cassis, qua diabolici ensis impulsio quatitur: est clypeus, qui ad resistendum illius missilibus telis opponitur: est thorax, quo illius spiculorum sive pilorum inlisio ignita frustratur. Hoc est munimen, quo illius flexuosæ fraudis mæandros, & callida machinamenta devincimus, ne vincere valeat tentatos, quos primi hominis tenuit suasione captivos. Per crucis lignum, non per imagines, antiqui illius sceleris facinus diluitur, quod in protoplasto per ligni esum contractum est. In crucis hamo, non in quadam pictura, criminū auctor captus est, eùm ratione potiùs quàm dominatione, & justitia potiùs quàm potentia constrictus prædam conpulsus est evomere, quam absorptam jam dudum noscebatur tenere. Non ergo per materiales ab opificibus conditas imagines, sed per crucis mysterium, quæ à Judæis putatur scandalum, à gentibus stultitia, superba seculi & inflata sapientia corruit. Nec per picturam quandam, sed per crucem patuit, quod stultum Dei est quanto sit hominibus sapientius, & quod infirmum Dei est, quanto sit fortius hominibus. Interrogemus igitur doctorem gentium, interrogemus egregium prædicatorem: dicat nobis utrum in imaginibus, an in cruce Christi glorietur. Gal.6. *Mihi*, inquit, *absit gloriari nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est & ego mundo.* Gal.2. Dicat etiam utrum ut Deo viveret, imaginibus, an cruci confixus sit. *Ego*, inquit, *per legem legi mortuus sum, ut Deo vivam, Christo confixus sum cruci: vivo autem jam non ego, vivit verò in me Christus.* Dicat etiam utrum in intellegendis colorum fucis, & imaginum formis, aut materiarum qualitatibus, an ad intellegendum quæ sit latitudo crucis & longitudo, sublimitas & profundum inluminatos cordis oculos Ephes.3. habere debeamus. *Ut possitis*, inquit, *comprehendere cum omnibus sanctis quæ sit latitudo & longitudo & sublimitas & profundum.* In exponendis igitur his tanti prædicatoris verbis nec nostros sensus temere ostentare

tare

care, nec alienos furari debemus, sed hos quos à beato Augustino in libris de doctrina Christiana positos reperimus, nos quoq; ponamus. Latitudo ergo est, transversum lignum quo extenduntur manus: altitudo, quæ à transverso ligno incipiens superius eminet, ubi fuit caput: longitudo verò est, quæ à transverso ligno incipiés usq; ad terram definit: profundum verò, quod terræ infixum absconditur, ex quo ligno crucis omnis vita sanctorum describitur, qui tollentes crucem suam & mortificantes membra sua quæ sunt super terram, Christum sequuntur: quorum quanto exterior homo corrumpitur, tanto interior renovatur de die in diem, & spe æternæ requiei gaudentes cum hilaritate bonis operibus insistunt. Hanc hilaritatem significat crucis latitudo in transverso ligno, ubi figuntur manus. per manus enim opus intellegitur: per latitudinem, hilaritas operantis, quia tristitia facit angustias: porro per altitudinem crucis, cui caput adjungitur, expectatio sempiternæ retributionis de sublimi justitia Dei significatur, ut & ipsa opera bona, non propter beneficia Dei terrena ac temporalia facienda credantur, sed potius propter illud quod desuper sperat fides quæ per dilectionem operatur. Jam vero per longitudinem, qua totum corpus extenditur, ipsa tolerantia significatur, ut longanimes permaneamus: unde longanimes dicuntur, qui tolerant. profundo autem, hoc est, parte illa ligni quæ in terræ abdito adfixa latet, sed inde consurgit omne quod eminet, inscrutabilia indicantur judicia Dei, de quibus occulta ejus voluntate vocatur homo ad participationem tantæ gratiæ, alius sic, alius autem sic. Sed quid tantum in Apostolicis sermonibus inmoramur? quid tantum per ejus sensus latissimos campos evagamur? Veniamus ad Dominum, sedeamus cum Maria ad pedes ejus, audiamus verbum ex ore ejus, audiamus eum in seipso, quem hactenus in Apostolo loquentem audivimus. Audivimus ergo quid de cruce dixerit doctor gentium, audiamus quid dicat creator gentium: audivimus egregium prædicatorem, audiamus rerum omnium conditorem. *Si quis, inquit, vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam & sequatur me.* Matth. 16. Luc. 9. O mirum præceptum, ô salutifera exhortatio, ô vitale tonitruum, dixisti ô fons lucis, dixisti ô origo bonitatis, eo quod deponentes veterem hominem cum operibus ejus, denegemus nosmetipsos, tollamusque unusquisque crucem suam, & mundo crucifigamur, mundusque nobis crucifigatur, ut per carnales cruciatus & per mortificationem membrorum nostrorum quæ sunt super terram, vivamus tibi vel potius tu vivas in nobis: & tanto mysterium crucis extulisti, ut & tu per eam principatus & potestares, & omnem inflationem mundi evacuares, & in crucis nomine, quæ quotidie te secuturis portanda est, ardorem tuæ dilectionis vel cæterarum virtutum emolumenta designares. Dic etjam quod de imaginibus præceptum, quas quidam sacratæ cruci æquiperare nituntur, constituas. *Reddite, inquiam, quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ Dei Deo.* Matth. 22. Luc. 12. Si ergo crucem tollere & te, qui per crucem triumphans terrena cælestibus sociasti, sequi, & imaginem Cæsaris Cæsari reddere debemus, non sunt imagines cruci æquiperandæ, non adorandæ, non colendæ, sed huic mundo cum cæteris quæ mundi sunt relinquendæ, & tu solus adorandus, tu solus sequendus, tu solus colendus es qui in unitate substantiæ cum patre & Spiritu sancto perpetim regnas.

CAP. XXIX.

Quod præsumptivè & indoctè eas Tarasius cum sequacibus suis sacratis vasis æquiperare non formidet.

FACILE quisque falletur in minimis qui facillime fallitur in magnis: nec mirandum si brevium & pene invisibilium erroris jaculorum inevitabiliter perferat ictus, qui evitare nequit inmanes & ad evitandum faciles pilorum inpulsus. Quid itaque mirandum est, si sacris vasis Tarasius &, cui præfuit, synodus, imagines æquiperare nitatur, cum archæ testamenti Domini, & omnibus quæ intra & quæ circa eam fuisse noscuntur, sive mysterio dominicæ crucis, necnon corporis & sanguinis dominici evidentissimo & nostræ salutis aptissimo sacramento, eas æquiperare conetur. Cujus videlicet in coæquandis his sacris vasis error, cum magno poterat admirari stupore, nisi tanto præveniretur errore. Quanta ergo excellentia vasa divino cultui mancipata imaginibus emineant, divinæ legis instrumenta demonstrant: cum utique illa præcipiente Domino per Moysen in testimonii tabernaculo condita, & instituente vatum sanctissimo David per Salomonem in templo Hierosolymis condita atque dicata, & typicorum sensuum archana significaverint, & in his quæ ad Dei cultum pertinent diuturni ministerii officium gestaverint. Hæ autem salva ratione cherubim, sive boum & leonum, qui non ad adorandum, sed ad rerum futurarum significationem conditi sunt, non solum à quoquam sanctorum non conditæ vel dedicatæ, sed pene cunctorum divinæ legis oraculorum testimoniis usquequaque sunt abdicatæ. Hæc quoque vasa quæ ad peragenda nostræ redemptionis mysteria sancta habet ecclesia, semper sunt fidelibus necessaria, semperque in divino cultu officiosa. In vasis igitur Deo sacrificium, non in imaginibus offertur, in vasis thymiamata, luminaria vel cætera divinis cultibus apta, non in imaginibus dedicantur: in quibus tamen & si quædam imagines sunt, non ideo sunt ut adorentur, aut quasi sine his sacrorum charismatum munus vilescere queat, sed ut pulchrior his inpressis materiarum qualitas fiat: denique sine imaginibus & lavacri unda, & sacri liquoris unctio percipi, & thymiamata adoleri, & luminaribus loca sancta perlustrari, & corporis & sanguinis dominici consecratio effici potest: sine vasis vero nunquam. Nam & nostræ salutis auctor cum & veteri Testamento terminum, & novo initium

initium poneret, non imaginem, sed calicem accepisse perhibetur, & per prophetam Dominus non ait, *Mundamini qui fertis imagines*, sed, *Mundamini qui fertis vasa Domini.* Babylonicus ergo rex non ob alicujus injuriam imaginis corripitur, sed quia vasa divinis cultibus officiosa, quæ abavus de Judæa adlata in delubris suorum posuerat idolorum, religionis siquidem & reverentiæ causa, inter comessationes delubris eximi, & usibus humanis exhibita peregrinari censuerit, & præsago miraculi stupore attonitus, quæ sibi ventura essent audivit, & inter hostiles cuneos vitæ pariter regniq; jacturam sensit. Qui prophetas scit, ea, quæ dicimus cognoscit.

Esai. 52.

CAP. XXX.

Contra eos qui dicunt, Sicut divinæ Scripturæ libros, ita imagines ob memoriam venerationis habemus, nostræ fidei puritatem observantes.

SI hic error quo divinæ Scripturæ libris imagines æquiperare nituntur, cæteris eorum erroribus conparetur, quamquam erga se sit magnæ enormitatis, aliis vero conparatus, quibus eas & arcæ Domini, & corporis & sanguinis Dominici sacramento, & crucis mysterio æquiperare nisi sunt, minor proculdubio reperitur, præsertim cum nec illis, nec istis rite æquiperari possint: cum videlicet illæ solius Dei altissimo archanoque ac præsago judicio sint ante secula prædestinatæ, & per momenta seculorum ad humanæ salutis emolumenta clementi exhibitione concessæ, habeantq; auctores sanctos ac venerabiles viros virtutum lampadibus & miraculorum insignibus coruscantes, vel ceu et ipsum Dominum, qui corporis & sanguinis sui mysterium sive crucis sacramentum nostræ saluti congruum concessit: istæ vero & gentilium auctorum vanitate prolatæ sint, & nullam salutis exhibitionem, nullam sacramenti alicujus mortalibus prærogativam adducant, sed oculis tantummodo faveant, per quos quasi per quosdam legatos gestarum rerum memoriam cordibus mandent. Eo etenim tempore quo Moyses cum populo Dei in eremo morabatur, & præcipiente Domino sacræ legis doctrinam & ceremoniarum sacratissimos ritus populo tradebat, & genus humanum ad divini cultus eruditionem informabat, Cecrops quidam rex Atheniensium dæmonico inlectus veneno, rudes gentilium mentes ad imaginum simulacrorumq; & ad vanorum Deorum culturas excitavit: & quo tempore populus Dei mandata vitæ percepit, hoc ille inliciendis animabus perpetuæ mortis pocula & diuturni erroris seminaria præparavit: de quo est illud Sedulii,

Quos letale malum quos vanis dedita curis,
Attica Cecropeis serpit doctrina veneni.

Unde imaginum usus, qui à gentilium traditionibus inolevit, sacræ legis libris æquiperari nec debet nec valet: quia in libris non in imaginibus, doctrinæ spiritalis eruditionem discimus. Non enim ait Paulus Apostolus, *Quæcumq; picta sunt, ad nostram doctrinam picta sunt:* sed ait, *Quæcumq; scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt*, ut per patientiam & consolationem scripturarum spem habeamus ad Deum. Nec ait, Omnis pictura, sed, *Omnis Scriptura divinitus inspirata utilis est ad docendum, ad arguendum, ad erudiendum, ut perfectus sit homo Dei ad omne opus bonum instructus.* Quinquagesimo denique die post agni immolationem, & maris rubri transitum, Dominus in montem Synai descendens, legem non pictam, sed scriptam Moysi dedit, & in tabulis lapideis non imagines, sed apices qui indices rerum sive signa verborum esse perhibentur, tradidit. Idem quoq; Moyses originem mundi non pingendo, sed scribendo edocuit, & omnia quæ per spiritum prophetiæ sive de præteritis cognovit, ut ea quæ de mundi principio, de creatione hominis, de diluvio, sive de cæteris Patriarcharum per ordinem historiis promulgavit, sive quæ præsenti sibi tempore fiebant, ut ea quæ per Balaam, sive Balaac, sive per ceteros, qui illi absentes erant, agebantur, conperit, sive ea quæ de futuris Spiritus sancti flamine afflatus intellexit, ut est illud quod de prævaricatione populi Judæorum, sive de eorum captivitate vel etiam de adventu Christi dixisse legitur: in quinque libris adnotans non pingendo, sed scribendo seculis post futuris Domino imperante mandavit: nec de eo scribitur, Accepit picturas, sed, *Accepit librum Moyses & recitavit in aures populi verba libri.* Unde & Apostolus scribit, *Lecto enim omni mandato legis à Moyse universo populo:* & post pauca. *Ipsum quoq; librum & omnem populum aspersit*, ut nosse possimus legislatorem non fucatis picturis, sed saluberrimis Scripturis usum fuisse. Josue etiam successor ejusdem Moysi, qui cum populo Dei Jordanen sicco pede transiit, & Cananitidis gentis prostratis regibus repromissionis terram filiis Israhel sorte divisit, typumq; mediatoris Dei & hominum gessit: qui transactis veteris legis ritibus per baptisma populum Dei ad terram repromissionis adducit, & prostratis vitiorum sive aeriarum potestatum tyrannis, patriæ cælestis fidelibus prædia confert cuncta, quæ tempore suo sibi vel populo cui præerat, côtigerunt, scribendo potiùs quàm pingendo memoriæ posteritatis mandavit. Samuel quoq; magnæ sanctitatis & excellentiæ vir, qui matri petenti post magnam orationum instantiam divino munere côlatus est, & ab ipsis cunabulis in Domini tabernaculo militia prophetali militavit, & in deliniendis regibus exemplar extitit, historias Judicum sive Ruth vel etiam Regum usque ad David non imaginibus, sed apicibus prænotavit. Et post hunc per David res suo tempore gestæ conscriptæ, sive cæterorum regum historiæ, aut per reges, aut per prophetas, qui tunc temporis fuere, conscriptæ, usq; ad Hieremiam, qui omnes regum historias in unum colligens, Malachim totum edidit ad nostram usq; memoriam, non per picturam, sed per Scripturam, delatæ sunt. Prophetæ etiam singuli, qui libros habent, prophetias suas pòst futuris seculis profuturas, non in picturis, sed in Scripturis constituere. Unde & Danihel non in coloratis figuris, sed in libris intellexit numerum annorum

Rom. 15.
2. Tim. 3.
Deut. 31.
Hebr. 9.

norum quo populus Dei in captivitate Babylonica detineri deberet. Ait enim, *Ego Danihel intellexi in libris numerum annorum, in quo factus est sermo Domini.* David quoque sanctissimus prophetarum, qui de Christi incarnatione, nativitate, passione, morte, resurrectione, gloria, regno, sicut cæteris patribus in ejusdem Domini secundum humanitatem genealogia prælatus est, ut videlicet idem Dominus filius David nuncupetur, ita etiam cæteris uberius apertiusque cantavit: ita in persona Christi dixisse legitur, *in capite libri scriptum est de me.* Non enim ait pictum, sed scriptum: nec in capite parietum sive tabularum, sed in capite libri. In capite itaque libri Geneseos, qui utique cunctorum librorum caput est, ita scribitur, *In principio creavit Deus cælum & terram:* in principio, id est, in filio. ipse enim Judæis interrogantibus quis esset, respondit, *Ego sum principium, quia & loquor vobis.* Potest etjam & in hoc versu primi Psalmi principium intellegi, qui de Christi incarnatione adoritur, & per octavam speciem definitionis quam Dialectici κατ᾽ ἀφαίρεσιν τῦ ἐναντίϰ, id est, per privantiam contrarii ejus quod definitur, Christum *non abisse in consilio impiorum*, id est, detestabiles cogitationes quas sibi genus humanum peculiariter vindicat, non habuisse demonstrat: *& in via peccatorum non stetisse*, id est, actus vitiosæ conversationis penitus evitasse, sed in mundo venientem mundi vitia immaculata conversatione transisse prædicat: nec eum in cathedra pestilentiæ sedisse, id est, doctrinas abhominabiles, quæ pestilentis dogmatis venena disseminant, sed mundi vulnera medicabili prædicatione sanasse declarat: eumque tribus illis modis quibus humanos constat provenire errores, cogitatione, facto videlicet & dicto, modis omnibus caruisse commemorat, declaratque eum nec impium fuisse, qui in Deum peccasset, eo quòd nequaquam in Deum peccaverit, qui semper utique voluntatem patris fecerit: nec peccatorem, qui in se deliquerit, qui utique ait, *Venit enim princeps mundi hujus, & in me non invenit quicquam:* nec pestilentem, qui numquam proximum depopulatus sit atque læserit, qui in hoc venit, *ut salvum faceret quod perierat.* Hæc enim figura apud Grammaticos pro eo, quod singula verba singulis quibusque aptè clausulis ibi subjunguntur, ὑπόζευξις, & pro eo quod dictiones plures simili modo finiuntur, ut, *abiit, stetit, sedit,* ὁμοιοτέλευτον nuncupatur. Merito igitur hic Psalmus, qui est caput libri, & in cujus capite de Christo scriptum est, titulo caret: sive quia capiti nostro quod est Christus, nihil præponi debet, qui est verbum, principium: sive quia hic Psalmus cæterorum Psalmorum tituli &, ut ita dixerim, præfationis locum tenet. quoniam quamquam alii Psalmi de Christo multa dicant, nullus tamen de ejus, quæ fuit in terris conversatione tam evidenter loquitur: qui cum eum per octavam speciem definitionis, per ea quæ non fecerit, beatum definierit, protinus ad secundam nihilominus definitionis speciem, quæ ab artigrapho ἐννοηματική, id est, *notio* dicitur, convolavit: & per ea quæ egit quasi per quædam signa in notitiam devocata non quid sit, sed quid egit specialiter indicavit dicens, *Sed in lege Domini fuit voluntas ejus,* & cætera. Quia verò paulò longius capitis libri dulcedine capti à causa secedentes evagati sumus, tandem ut ad propositum redeamus. Veniamus nunc ad Evangelia, videamus utrum Evangelistæ, an ipse Dominus imaginum, an scripturarum fecerint mentionem. Ait enim Evangelista, *Sicut scriptum est in libro sermonum Esaiæ Prophetæ.* Scriptum dixit, non pictum, & in libro, non in quadam materia: & idem Dominus ac redemptor noster dum antiqui hostis machinamẽta destrueret, sive in plurimis suæ prædicationis locis, scripturarum, non picturarum exempla protulisse perhibetur: & dum mulier in adulterii reatu conprehensa, eiq; stipante caterva ablata fuisset, & Pharisæi illius deceptione pleni syllogismi, qui à secularium literarum magistris ἄφυκτος, id est, *inevitabilis*, nuncupatur, cominus evitans, qui nec crudelis esset sanguinisque effusionem consentiens, qui per severitatem legalis rigoris adulteram lapidare jussisset, nec legis transgressor peccatorumque fautor, qui contra legis sententiam eandem indemnem dimittere jussisset, sed justus & mansuetus gravissimæ eos propositionis telo, utpote cælestis Philosophus perculisset, illis sua quibusque facinora audire timentibus altero post alterum abeuntibus, digito in terra non pinxisse, sed scripsisse perhibetur: ut cujus digito olim in lapide propter significandam duritiam cordis Judæorum lex scripta est, ipsius nihilominus digito in terra cordis gentilium, quæ divini verbi semina accipiens fructus dignos suo conditori quotidie affert, Evangelica lex scriberetur, quatenus & per lapideas tabulas rigor veteris Testamenti & duritia Israhel iticæ gentis, & per terram quæ digito Domini scripta est gentilium ad credendum & ad fructus adferendos mollia corda sive suavitas Testamenti novi innueretur. Apostoli denique, de quibus per Prophetam dictum est, *Quàm pulchri sunt pedes, qui adnunciant pacem, & prædicant salutem*, qui euntes ibant & flebant mittentes semina sua, qui per multas videlicet temporales tribulationes divini verbi semina jaciebant, & cum exultatione venturi sunt ad illud generale examen, portantes manipulos, populos videlicet per suam prædicationem ad fidei documenta conversos, non imagines, sed epistolas ad diversas mundi partes destinasse leguntur: nec per picturas genus humanum ab idolorum cultibus ad veræ fidei puritatem revocavere, sed per Scripturas quibus redemptor sensum aperuit, non ut intellegerent picturas, sed Scripturas. Scriptum est enim, *Tunc aperuit illis sensum, ut intellegerent Scripturas.* In Evangelio quoque legitur, *Multa quidem & alia signa fecit* JESUS *in conspectu discipulorum suorum, quæ non sunt scripta in libro hoc. Hæc autem scripta sunt, ut credatis quoniam* JESUS *est Filius Dei, & ut credentes vitam habeatis in nomine ejus.* Johannes quoque, qui de archano dominici pectoris nectarea hauriens fluenta, cælestia pocula arentibus cordibus propinavit, dum Cæsareis jussibus in Patmos insula relegatus dominici calicis gustum

Dan. 9. Psalm. 40. Gen. 1. Joan. 8. Psal. 1. Ibid. Joan. 14. Luc. 19. Psal. 1. Luc. 4. Esai. 52. Luc. 24. Joan. 21.

stum antè sibi promissum acciperet, & cælestibus plenus mysteriis secreta quædam Domino revelante audiret seu cerneret, scribere ea in libro, non pingere jussus est. Et in septem Ecclesiis unam sanctam Catholicam sive Apostolicam Ecclesiam septiformis gratiæ Spiritu plenam non pingendo,

Apocal. 1.

sed scribendo admonuit. Dictum enim illi supernæ vocis tonitruo est, *Quod vides scribe in libro, & mitte septem Ecclesiis*. Unde datur intellegi, non picturas, sed Scripturas ad nostræ fidei eruditionem esse concessas. Quàm ergo sit incautum, quamque à ratione remotum dicere, *Sicut divinæ Scripturæ libros, ita imagines ob memoriam venerationis habemus*, facile intellegere potest quisquis divinarum Scripturarum cognitionem habet. In illis inveniuntur arma, quibus contra adversa confligatur, quibus vitia reprimantur, quibus virtutes erigantur, quibus gulæ concupiscentia vigiliis & conpunctione cordis reprimatur, quibus fornicatio contritione cordis & corporis afflictione, orationum instantia, laboris exercitio, metuque suppliciorum vel amore æternæ patriæ refrenetur: quibus invidia amore fraternæ dilectionis & cælestis regni desiderio, quod non nisi concordes adipiscuntur, superetur: quibus ira modestissimæ patientiæ gravitate & acumine rationis & æquanimitatis munere frangatur: quibus avaritia eleemosynis & spe æternæ retributionis calcetur, quibus tristitia fraternis alloquiis, assiduis lectionibus vel orationibus pellatur; quibus arrogantia metu amittendarum virtutum, cum qua illæ haberi non possunt, & accessus vanæ gloriæ, qui est virtutum inimicus secluditur: in quibus superbia metu diabolicæ ruinæ & exemplo humilitatis Christi conteritur. In illis inveniuntur instrumenta fructus justitiæ, id est, charitas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, fides, modestia, continentia. In illis invenitur medela, qua nec sapientes in sua sapientia glorientur, nec fortes in sua fortitudine confisi periclitentur, nec simplices sive infirmi sua inpossibilitate deiiciantur: qua nec lætos nimia lætitia extollat, nec tristes nimia animi contritio afficiat: qua nec divites rerum opulentia elatos efficiat, nec pauperes rerum indigentia frangat. In illis invenitur norma per quam instruitur qualiter prælati erga subditos, & subditi erga prælatos agere debeant, qualiter conjugia diligantur, qualiter secularia consilia prudenti deliberatione tractentur, qualiter patria defendatur, hostes pellantur, extranearum domesticarumq; rerum administratio habeatur, & ut cuncta breviter conplectar, in illis & animæ perpetuus cibus, & præsentis vitæ doctrina & sapientia quæ decoret vitæ, & vitæ perpetuæ documenta continentur. Est enim thesaurus nullo bono carens, omnibus bonis redundans: ad quem quisquis devotus accedit, quicquid fideliter quærit, feliciter se adquisisse gaudet. Esto mundanæ sapientiæ & secularis scholæ quemquam amor oblectat, accedat ad divinæ legis armaria, quæ sapientes mundi sicut meritorum celsitudine, ita etiam tempore præcedit, & liberalium studiorum profunditates, quas scit cognovisse, & quas nescit invenisse se gaudeat. Illic inveniet & rectæ loquutionis decorem, etymologias nominum, schematum varietates, tropicas perplexiones, de quibus beatus Augustinus ait, *Sciant autem literati modis omnium loquutionum, quos Grammatici Græco nomine tropos vocant, auctores nostros usos fuisse*: quos tamen tropos, id est, modos loquutionum, qui noverunt, agnoscunt in literis sanctis, eorumque scientia ad eas intellegendas aliquantulum adjuvantur: inveniet etiam historias, metra, quæ omnia proprie artis grammaticæ sunt. Sed dicet fortassis aliquis, Non illic metrorum scansiones & temporum certas dimensiones invenio: cognoscat multa in divinis Scripturis metra, plures rhythmos esse, sed translatio linguæ non eadem sinit habere temporum intervalla in peregrina, quæ habentur in propria: cum tamen eosdem sensus easdemque rerum proprietates habeat. quia & si quis nobis debitor aurum reddat, non multum distat cum non unius sit monetæ cum illo quod acceperat, si tamen unius sit ponderis uniusque fulgoris. Nam ut beato Hieronymo Hebraicæ linguæ peritissimo docente didicimus, quædam divinæ Scripturæ Hebræo dactylo spondeoque, quædam anapæsto, quædam verò jambo juxta artis rigorem decurrunt. Illic etiam inveniet nitorem & copiam eloquentiæ, genera causarum & status: illic exordia quibus benevoli, dociles vel adtenti auditores fiunt: illic narrationes apertas & breves, causas etiam & longas, quæ non nisi Spiritu sancto reserante panduntur: illic conclusiones quibus proprietas rerum monstratur: argumentationes quibus animi audientium concitantur ad implenda ea quæ dicuntur: illic leges sive sententiæ, illic magna granditer, parva summisse, mediocria temperate promuntur: illic prosopopœiam, ethopœiam vel omnes figuras locutionum quæ à rhetoribus traduntur: inveniet, & plures illis angustiores, quæ percepisse se gaudebit ad quas nec grammaticorum nec rhetorum schola pertingere potuit: illic quoque inveniet isagogas quæ ad inquirendas res lectorem utiliter introducunt, categorias quæ prædicamentorum utilitate ad investigandas res excellunt: definitiones vel modos syllogismorum, quæ subtili indagatione ea de quibus dubitatur adfirmant: topica quæ dum sint fontes sensuum & origines dictionum, omnibus communiter grammaticis videlicet, poëtis, oratoribus vel etiam Philosophis argumenta præstant: quæ non solum scholastico, sed etiam vulgari & tumultuoso sermoni perpetuò cohærent. Nam quamquam tumultuosus, quamquam vulgaris sit sermo, si pro quibuslibet vitæ utilitatibus profertur, ad topica veniet: per ea quasi per quædam magisteria locales regulas quibus evagari, aut non possit, aut non debeat, inveniet: in illis etiam terminum, qui sine sensus dispendio transgredi difficile sit, se reperisse cognoscet. Et ut cuncta breviter dicam, omnis sermo, nisi ad topica venerit, indefinitus proculdubio remanebit. Illic περὶ ἑρμηνείας, quarum scrupulosis semitis & laciniosis diverticulis profunditas inveniendorum sensuum dubiorumque adfirmatio invenitur, quibusque syllogismorum vel cæterarum argumentationum silva exoritur: quæ omnia propriè artis sunt Dialecticæ. Illic in numeris per arithmeticam artem archana sensuum profun-

profunditatesque reperiet: quoniam, dicente eadem Scriptura, *Omnia in mensura & numero & pondere Deus fecit.* 3.Esdr.8. Illic etiam musicæ non solum consonantias instrumentaque, quibus pleriq; sanctorum patrum usi sunt, sed etiam repertorem inveniet.

Inveniet quoque terrarum situs dimensionesque, quæ propriè artis sunt geometricæ. Necnon & quorundam siderũ cursus, & positiones, & temporum varietates, mensium annorumq; sive horarum curricula, diem etiam & causam conditionis siderum, quæ propriè artis sunt astronomicæ, illic reperisse se studiosus quisq; cognoscet. Sed dicit forte aliquis, Nec nomina principaliter disciplinarum, nec uniuscujusq; disciplinæ singillatim partes, nec uniuscujusq; partis membra singillatim in sacris literis inveniuntur. quibus breviter respondendum est, Omnia in scripturarum sanctarum amplissimis pratis per partes inveniri posse, quæ artigraphi in suorum hortorum areolis posuere: inveniuntur, inquam, virtute sensuum, non in promulgatione verborum, in radicum profunditatibus, non in foliorum lapsibus. Sic enim in profunditate divinarum scripturarum liberales artes ab studiosis quibusque cernuntur, sicut vina in vitibus, segetes in seminibus, frondes in radicibus, fructus in ramis, arborumq; magnitudines sensu cõtemplantur in nucleis. Est plane divina Scriptura verax, est fixa, est casta, est cælestis magisterii instrumẽtum, & æterna prædicatio purissimo nitens eloquio, est lux mortalium, dicente Propheta, *Lucerna pedibus meis verbum tuum Domine, & lumen semitis meis*: est vivax & mori nesciens, dicente Apostolo, *Vivus est Dei sermo & efficax & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens usq; ad divisionem animæ ac spiritus*: est tenebrarum discussio, Salomone adtestante, qui ait, *Lucerna est mandatum legis & lux vitæ & increpatio & disciplina*: de quo per Esaiam dicitur, *De nocte spiritus meus vigilat ad te Deus, quia lux præcepta tua sunt super terram*. Semper enim vitalia jubet, noxia prohibet, terrena removet, cælestia persuadet. Est, inquam, fons æthereo de margine scaturiens, de quo quanto amplius hauritur, tanto minus expenditur, & quanto in plures partes derivatur, tanto amplius in sensibus argumentatur: est pecuniæ marsupium, de quo nec ea quæ dantur amittuntur, nec diminutionem assiduus dandi usus adfert, sed quanto inde amplius dandi devotione eicitur, tanto illud magis magisque conpletur. Nihil igitur horum quæ perstrinximus, sive his similium, quæ brevitatis studio prætermisimus, in imaginibus, ô imaginum adorator, ô rerum insensatarum cultor invenire posse te constat, quæ dum his omnibus meritorum prærogativis careant, dolendus potius quam mirandus es, quur eas divinæ Scripturæ libris, in quibus tot bona reperiuntur, æquiperare affectes? Tu qui fidei tuæ puritatem in imaginibus conservare te dicis, supplex eis adstare memento cum thymiamatibus: nos præcepta Domini solerti indagatione perquiramus in divinæ legis codicibus. Tu luminaribus perlustra picturas: nos frequentemus divinas Scripturas. Tu fucatorum venerator esto colorum: nos veneratores & capaces simus sensuum archanorum. Tu depictis demulcere tabulis: nos divinis mulceamur alloquiis. Tu figuris rerũ insta, in quibus nec visus, nec auditus, nec gustus, nec odoratus, nec tactus est: nos instemus divinæ legi quæ est inreprehensibilis, in qua testimonium Domini, justitiæ sive præcepta, timor sive judicia ejus inveniuntur. Quæ singula pulchrè Psalmographus per septimam definitionis speciem quam dialectici κατὰ μεταφορὰν, id est, per *translationem* vocant, eo quod rem aliquam brevi præconio quæ sit ostendit, sub senarii numeri perfectione, qui juxta arithmeticæ experientiam disciplinæ perfectus habetur, eo quod suis partibus dimensus, & his iterum in unum redactis, absque ullo detrimento aut incremento sui in se redit: ita definivit dicens, *Lex Domini inreprehensibilis, convertens animas, testimonium Domini fidele, sapientiam præstans parvulis: Justitiæ Domini rectæ lætificantes corda, præceptum Domini lucidum inluminans oculos: Timor Domini sanctus permanens in seculum seculi, judicia Domini vera justificata in semetipsa, desiderabilia super aurum & lapidem pretiosum multum, & dulciora super mel & favum.* Quæ omnia ideo senarii numeri perfectione decorantur, quia quamquam quodammodo inter se distare videantur, singula tamen ad perfectionem legis, qua viri sancti perfecti efficiuntur, pertinent. E quibus sicut uno subtracto sextus numerus minime adimpletur, ita si aliquid detrahatur, perfectionis integritas mutilatur. Lex enim inreprehensibilis est, quia perfecta veritate consistit, quæ per Salvatorem non reprehensa, sed potius probatur impleta: *Non veni*, inquit, *legem solvere, sed adimplere.* Et ut nosse possemus Evangelium quoque legem Domini esse, & duobus testamentis novo videlicet & veteri legem consistere, adjunxit, *Convertens animas*: quoniam veteris Testamenti pagina rigorem habet inreprehensibilis severitatis: novi verò convocationem & mansuetudinem, per quam errantes corrigantur, & ad Christi gratiam animarum conversio fiat. Testimonium ergo Domini fidele, quoniam quæcumque pollicetur Deus, plenissima veritate conplentur. Quod testimonium sapientiam præstat parvulis, non utique superbis nec tumida se elatione jactantibus, sed his parvulis de quibus Apostolus dicit, *Nolite pueri effici sensibus, sed malitia parvuli estote.* Dat itaque testimonium pater, dat filius, dat & Spiritus sanctus: & sicut sunt unius essentiæ & naturæ, ita etiam in reddendo testimonio sublimes. De patre in Evangelio legitur, quòd testimonium de filio perhibuerit: de filio autem Apostolus ad Timotheum scribit, *Præcipio tibi coram Deo, qui vivificat omnia, & Christo Jesu, qui testimonium reddidit sub Pontio Pilato*: de Spiritu quoque sancto idem Apostolus dicit, *Nam & ipse Spiritus testimonium perhibet Spiritui nostro.* Justitiæ itaque Domini rectæ ideo dicuntur, quia non aliter cognoscitur fecisse quàm docuit, nec aliud illi in ore, aliud in opere est. *Lætificantes sunt corda, quia justorum mentes æternorum præmiorum conlatione demulcent*: quorum præmiorum perceptione confisus erat ille, qui dicebat, *De reliquo reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die justus judex.* Nam præceptum Domini rectè *lucidum* dicitur, sive quia à patre luminum procedit, sive metonymicè, quòd lucidos efficiat. Inluminat etiam oculos, non carnales, quos nobiscum animantia com-

Psalm.119. Proverb.6. Esa.26. Psal.19. Matth.5. Psal.19. 1.Cor.14. 1.Tim.6. Psalm.19. 2.Tim.4.

munes habere noscuntur, sed interiores, qui divini muneris jubare spiritaliter perlustrantur. *Timor autem Domini sanctus permanens in seculum seculi*, mixta est cum pavore dilectio, quæ usu seculari reverentia nuncupatur. In omni ergo sanctitate versatur, qui suum judicem & timere cognoscitur & amare. Inter timorem namque Domini & formidinem humanam hoc interest, quòd formido humana cum tempore commutatur: de ea, ni fallor, dictum est, *Perfecta charitas foras mittit timorem.* Timor autem Domini à proprio statu nulla temporali conversione mutatur: sed in idipsum sinceritate bonæ conscientiæ perseverat. Porro judicia Dei, quæ & vera & justificata in semetipsa à propheta describuntur, mandata sunt ejus, quæ in veteri & novo Tastamento conscripta habentur, quia revera ex judicio sunt prolata. Vera, inquam, metonymice & justificata, quia veraces & justificatos observatores suos efficiunt. Inter judicium tamen Dei & judicia ejus hoc interest, quod judicium numero singulari illud generale examen est; judicia verò ejus numero plurali sacramenta sunt quæ in duobus testamentis, non in imaginibus nec in picturis inveniuntur: quæ idem Psalmographus per schema quod Græce αὔξησις, id est, *augmentum*, eo quod paulatim ad superiora concrescat, ita expressit dicens; *Desiderabilia super aurum & lapidem preciosum multum & dulciora super mel & favum.* Sicut enim lapides preciosi auro præferuntur in precio, ita nimirum auro & lapidibus preciosis mel & favum dulcedine præfertur. Per hanc enim figuram idem Psalmista susceptorem suum, gloriam etiam & exaltantem caput suum Dominum esse decantat dicens, *Tu autem Domine susceptor meus es, gloria mea & exaltans caput meum:* Et Apostolus ait, *Quis nos separabit à charitate Christi? tribulatio an angustia? an persecutio? an fames? an nuditas? an periculum? an gladius?* in qua per augmenta nominum rei magnitudo sensim succrescit. Cui quamquam vicina sit figura, quæ Græce κλίμαξ, Latine *gradatio* dicitur, quando positis quibusdam gradibus, sive in laude, sive in vituperatione semper adcrescit, ab ea tamen plurimum distat: quod αὔξησις sine ulla iteratione nominum, rerum procurat augmenta, κλίμαξ vero posti emum verbum, quod est in primo commate positum, in sequenti membro modis omnibus repetit: sicq; velut catena aliud semper in alio nectitur, ut est illud Apostoli, *Scientes quod tribulatio patientiam operatur. patientia probationem, probatio spem. spes autem non confundit:* item illud, *Nam quos præscivit & prædestinavit, eos & vocavit; & quos vocavit, illos & justificavit; quos autem justificavit, illos & glorificavit.* Nam si forte tu amator vel potius adorator imaginum interiore pectoris rancore submurmures dicens, Quid necesse est tantum per schemata evagari? cognosces ea nobis amabiliora imaginibus sive pictis tabulis tuis esse, & ideo tantum in illis evagatos esse. Has etenim dulcedines, has refectiones in Scripturis sive in scripturarum schematibus, nos sive cæteros scripturarum amatores reperire cognosce, quas tu sive socii tui in figuris, neq; in tabulis, in quibus cordis tui puritatem servare te dicis, penitus non reperies.

1.Joan.4. Psal.19. Psalm.3. Rom.8. Rom.5. Rom.8.

CAP. XXXI.

Quòd contra dominicæ vocis imperium faciunt hi, qui parentes suos anathematizant: & si secundum eorum opinionem prædecessores eorum hæretici fuere, isti ab hæreticis geniti, docti & consecrati sunt: sive de non judicandis his, qui de seculo recesserunt: vel quantum istorum error à parentum errore dissentiat, cum videlicet illi imagines frangere, isti adorare censuerint.

DENIQUE illi qui eas corpori & sanguini dominico coæquare præsumunt, tanto illarum instigantur amore, ut etiā parentes suos, qui eas sprevisse noscuntur, anathematizare nō dubitent, errorem errori nectentes: cum videlicet & illis incongruam & inordinatam exhibeant adorationem, & his vel à quibus per carnis materiam propagati sunt, vel hos per quorum consecrationem & baptismi sacramentū & cætera charismata sumpsere, inoportunam ingerant exsecrationem. Nam si secundum illorum vesaniam omnes imaginum adoratione carentes hæretici sunt, constat majores eorum, qui eas non adoravere hæreticos fuisse: qui si hæretici fuere, neque consecrationes faciendi, neq; manus inponendi potestatem habuerunt: qui si hanc non habuerunt, hi qui ab eis hanc se accepisse putant, neque consecrationem, neque manus inpositionem habent. Item si prodecessores eorum, ut illi ajunt, anathematis colligatione digni fuerunt, ligandi solvendiq; potestatem non habuerunt: quam si non habuerunt omnia quæcunq; ab eis in ecclesia gesta sunt cassanda sunt: si omnia abnuenda sunt, gradus & ordinationes abnuenda sunt: si igitur prodecessores illorum anathematis colligatione digni fuerunt, istorum gradus & ordinationes cassanda sunt. Non enim schismaticis & anathematis vinculo conligatis ligandi solvendique, sed idoneis & Catholicis potestatem à Domino legimus esse concessam. Parentibus interea honorem inpendendum, non solum legalis, Prophetica & Apostolica, verumetiam Evangelica admonitio docet, dicente Domino, *Honora patrem tuum & matrem tuam.* Qui enim & per paginam veteris instrumenti, & per sui corporis præsentiam hoc salutare præceptum contulit, idem Mosaico ore promulgavit dicens, *Benedictus, qui honorat patrem suum & matrem suam*; & è contrario, * *maledictus, qui non honorat patrem suum & matrem suam.* Unde perpendendum est & magnopere animadvertendum, quantæ sit arrogantiæ quantæque temeritatis &, ut ita dixerim, sceleris, parentes anathematizare, si ille maledictioni subjacet, qui eos convincitur non honorare. Nam cum lex dicat, *Non reveles turpitudinem patris tui*, & Apostolus, *Filii obedite parentibus vestris*, isti utrique præcepto reluctari videntur: cum nec turpitudinem celare, nec honorem nituntur inpen-

Matth.15. Exod.20. Deut.5. * Exod. 21. Matth.15. Marc.7. Prov.20. Levit.18. Ephes.6.

inpēdere. Sacri igitur canones de non contemnendis parentibus omni occasione seclusa, hanc videntur protulisse sententiam; QUICUNQUE FILII A PARENTIBUS SUB PRÆTEXTU DIVINI CULTUS ABSCEDUNT NEC DEBITAM REVERENTIAM DEPENDUNT ILLIS, ANATHEMA SINT. Si vero hi, qui eis debitam reverentiam non inpendunt, anathematizantur, quo putas damnationis vinculo, qui eos anathematizant connectantur? Salubetrimus namque à sanctis patribus ecclesiis traditus usus est, pro defunctorum spiritibus Dominum deprecari, quem nos cum sancta omni Catholica & universali ecclesia amplectentes, non solum pro nostrorum parentum, verumetiam pro amicorum fidelium, qui nos in pace dominica præcesserunt, spiritibus, clementissimam Domini pietatem exposcimus. Cui venerandæ & ecclesiasticæ constitutioni non mediocriter contraire videntur, qui defunctorum parentum Spiritus non orationibus adjuvare, sed anathematis vinculo conligare nituntur: & qui orare etiam pro inimicis Apostolicæ eruditionis documento jubentur, pro suis hoc facere parentibus reluctantur. Nos nostris secundum ecclesiasticum usum per orationum & eleemosynarum instantiam deposcimus veniam: illi suis per inanium conciliorum conventus exoptant pœnam. Nos nostris quietem exposcimus per missarum solennia: illi suis ingerunt convicia per inordinata concilia. Nos nostrorum memoriam facimus in oratione, illi suis anathema jaciunt cum quadam abdicatione. Nos nostrorum Spiritus requie potiri oramus in sinu Abrahæ: illi suorum optant damnari animas cum Arrio, Sabellio, Dioscoro, Nestorio, & Euthycete. Nos nostros conlocari postulamus parentes inter agmina beatorum: illi suos inter obstinatas turbas hæreticorum. Quæ cum ita se habeant, constat eos duplex in hac parte patrare deliquium, cum & parentibus honorem derogent contra dominicæ vocis imperium, & contra Apostoli sententiam his, qui à seculo migraverunt, temerarium conentur inferre judicium. Quod non sit ergo temere judicandum de his, qui jam è seculo migraverunt, vel de rebus ad Deum solum pertinentibus, hæc est beati Pauli sententia. *Nemo nostrum sibi vivit, & nemo sibi moritur: sive enim vivimus Domino vivimus, sive morimur Domino morimur. sive enim vivimus, sive morimur Domini sumus. In hoc enim Christus resurrexit à mortuis, ut & vivorum & mortuorum dominetur. Tu autem quid judicas fratrem tuum, aut quare spernis fratrem tuum? omnes enim stabimus ante tribunal Dei. Scriptum est enim, Vivo ego, dicit Dominus, quoniam mihi flectet omne genu, & omnis lingua confitebitur Deo. Itaq; unusquisq; nostrum pro se rationem reddet Deo. Non ergo amplius judicemus: sed hoc judicate magis, ne ponatis offendiculum fratri vel scandalum.* De qua re etiam sanctæ ecclesiæ Romanæ antistes Anastasius Anastasio Imperatori sic perhibetur scripsisse; *Ne quod sit in hoc offendiculum in ecclesia, dum quod facere non possumus, de his qui jam transierunt judicare conemur, observandum esse tranquillitas tua cognoscat.* Quia ergo nec à filiis parentes inhonorandi, nec à viventibus mortui temerè judicandi sunt, divinarum Scripturarum paginis prolatum est. Nunc mentis oculo sollicite intuendum est, quantum in supra memoratarum imaginum abolitione vel veneratione filiorum error à parentum errore dissentiat: cum utrimq; sibi & istorum & illorum error repugnare non desinat. Illi enim eas convellendas atq; contemnendas esse censuerunt ab ecclesia perpetua abdicatione: isti eas non solum habendas, verumetiam venerandas student supplici adoratione. Illi eas mancipavere crepitantibus ignibus: isti honorant odoriferis thymiamatibus. Illi eas effugiebant etiam cernere: isti non cessant amplecti. Illi effodêre ad ornamentum ecclesiæ ab antiquis constitutas in parietibus: isti nuper conditas oblatas perlustrant luminaribus. Illi eas studebant prorsus abominari: isti sanciunt omnino osculari. Illi anathematizabant habentes: isti è contrario non adorantes. Quæ duo mala cum alterutrum sibi contraria sint, & à recto tramite remota, restat nobis ut viam regiam secundum Apostolum gradientes, neque ad dexteram, neque ad sinistram declinemus: ut nec cum illis prorsus abolendas dijudicemus, nec cum istis adorandas decernamus: sed solum Deum adorantes, & ejus sanctos venerantes secundum antiquam patrum & ecclesiasticam traditionem eas in ecclesia in ornamēto & memoria rerum gestarum, si libet, habeamus, & cum justitia hinc severitatem, illinc adulationem contemnentes: cum prudentia hinc versutiam, illinc hebitudinem declinantes: cum temperantia hinc libidinem, illinc insensibilitatem spernentes: cum fortitudine, hinc timiditatem, illinc audaciam abicientes; cum sanctis patribus, qui eas in ornamento solummodo esse ecclesiæ siverunt, istis hinc adorantibus, illis hinc abominantibus postpositis, viam mandatorum Domini teneamus, qualiter ad eum qui est via, veritas & vita, ipso opitulante pervenire valeamus.

Rom. 14.

Esa. 45.

EXPLICIT LIB. II.

PRÆFATIO LIB. III.

CONSTAT hujus nostri operis stilum sive in superioribus, qui jam Deo annuente digesti sunt libris, sive in præsenti in cujus inceptionis adorimur articulo, sive etiam in eo quem postmodum Domino opitulante digesturi sumus, adversus eorum insaniam vigilare, qui quamquam diversis temporibus diversisq; voluntatib. synodos, aut ut abdicari, aut ut adorari imagines in ecclesia censeant, adsolent adgregari. Et quoniam illius insaniæ Scriptura, quam inani desiderio Septimæ synodi vocabulo censeri ambiunt, propriorum sensuum errorib. quasi membris concreta, & divinæ legis testimoniorum inconpetenter sibi adhibitorum cominatibus quasi quibusdam pinnis cernitur esse suffulta: libuit nobis in præcedentibus libris pinnarum subsidia ei, quibus incassum fulciri arbitratur, demere: in sequētibus verò eam vanorum conpage membrorū, quibus subsistere se posse suspicatur,

 desti-

destituere: ut præcedentes ab ea pinnarum remigia auferant, sequentes ejus artus frustratim dirimant: præcedentes eam volatu, sequentes priuent gressu: ut videlicet spiritalis intellegentiæ & divini eloquii pinnis, quibus enormiter vehi putabatur, abscissis, & propriis sensibus à quibus violenter in aliis peregrinari conpellebatur restitutis, & Catholicæ fidei fortis & inexpugnabilis pugni inpulsione, qua satis vacuarum & ratione carentium adsertionum acervis, & congruis sensibus & divinorum apicum testimoniis carens, omnibus appareat enervata, quæ non ab omnibus creditur esse digesta: quoniam quidem dum suorum intêtat auctorum in sublime laudis insigne efferre, prosperitatem rerum domesticarum civili non formidat certamine perturbare: dumq; pessum ad quarundam rerum interdictam cives adoratione provocat, civium in se domestica arma territat, & spiculorum ictus quibus & libertas debuit tueri & hostili globo obniti in indigenas, prò dolor, conpellit intorqueri. Hanc igitur non versutis cavillationibus, non forensi facundia, non procul à causa vagâtibus loquutionum phaleris, non lepore lenociniosi coturni, non callidæ exsequutionis nodosis argumenrationibus, jactanter enervare decrevimus, sed puræ ac simplicis orationis ambitu divinorû eloquiorum tenacibus nervis concreto, & sanæ sobriæque doctrinæ eloquentia colorato, qui elationis ostentatione carens ecclesiæ sanctæ potius profectus amator, quam suæ vel nostræ sit ventosæ laudis sectator. Quoniam igitur in præsentis libri textu, in quo nunc adoriri nos liquet, illorum sententias discutientes, qui aliter quædam quàm à sanctis patribus tradita sunt in sua synodo posuere, de fide quodammodo disputaturi sumus, ordo exposcit ut primum nostræ fidei fundamentum jaciamus, hoc videlicet de quo ait
1.Cor.3. Apostolus, *Fundamentum enim aliud ponere nemo potest præter id quod positum est, quod est Christus Jesus.* Cujus venerandæ fidei sinceritatem, mox ut sicut corde credimus, ore protulerimus, & tanti fundaminis firmitate futuri operis primordia munierimus, liberius nostra fabrica surgens rectius solidiusve struatur, & illorum sicubi minus recte minusve solide surrexerit, facilius deiciatur. Quia ergo primû nos munire nostraq; firmare, & pòst contra adversa confligere, & oppositis resistere debemus, non solum sacrarum literarum perdocemur documentis, sed etiam ipsius * Romani auctoris eloquii monemur institutis, qui ait, *Argumentandum est ita ut primum nostra firmemus, dehinc adversa confringamus.*

* Sc. Ciceronis.

LIBER III.

CAP. I.

Confessio fidei Catholicæ quam à sanctis patribus accepimus, tenemus, & puro corde credimus.

CREDIMUS in Deum patrem omnipotentem cunctorum visibilium & invisibilium conditorem. Credimus & in Dominum nostrum Jesum Christum per quem omnia creata sunt, verum Deum, unigenitum & verum Dei filium, nô factum aut adoptivum, sed genitum & unius cum patre substantiæ, atq; ita per omnia æqualem Deo patri, ut nec tempore, nec gradu, nec potestare esse possit inferior: tantumq; esse confitemur illum, qui est genitus, quantus est ille, qui genuit. Non autem quia dicimus genitum à patre filiû, divinæ & ineffabili generationi aliquod tempus adscribimus, sed nec patrem aliquando cœpisse nec filium. non enim aliter confiteri possumus æternum patrem, nisi confiteamur etiam coæternum filium: ex filio enim pater dicitur, & qui semper pater fuit, semper habuit filium. Credimus & in Spiritum S. Deum verum ex patre & filio procedentem, æqualem per omnia patri & filio, volûtate, potestate, æternitate, sûbstantia: nec est prorsus aliquis in trinitate gradus, nihil quod inferius superiusve dici possit, sed tota Deitas sui perfectione æqualis est, ut exceptis vocabulis quæ proprietatem personarum indicant, quicquid de una persona dicitur, de tribus dignissime possit intellegi: atq; ut confundentes Arrium unam eandemque dicimus trinitatis esse substantiam, & unum in tribus personis fatemur Deum, ita impietatem Sabellii declinantes, tres personas expressas sub proprietate disjungimus, non ipsum sibi patrem, ipsum sibi filium, ipsum Spiritum sanctum esse dicentes, sed aliam patris, aliam filii, aliam Spiritus sancti esse personam. Non enim nomina tantummodo, sed etiam nominum proprietates, id est, personas, vel ut Græci exprimunt, ὑποστάσεις, hoc est, subsistentias, confitemur. Nec pater filii aut sancti Spiritus personam aliquando excludit: nec rursus filius aut Spiritus sanctus patris nomen personamq; recipit, sed pater semper pater est, filius semper filius, Spiritus sanctus semper Spiritus sanctus: itaq; substantia unû sunt, personis ac nominibus distinguuntur. Ipsum autem Dei filium, qui absq; initio æternitatê cum patre & Spiritu S. possidet, dicimus in fine seculorum perfectum naturæ nostræ hominem suscepisse ex Maria semper virgine, & verbum carnem esse factum adsumendo hominem, non permutando Deitatem: nec, ut quidam scelerarissime opinantur, Spiritum sanctum dicimus fuisse pro semine, sed potentia ac virtute creatoris operatum. Sic autem confitemur in Christo unam filii esse personam, ut dicamus duas perfectas atq; integras esse substantias, id est, deitatis & humanitatis, quæ ex anima côtinentur & corpore: atq; ut condempnamus Fotinum, qui solum & nudum hominem confitetur in Christo, ita anathematizamus Apollinarê & ejus similes, qui dicunt Dei filium minus aliquid de humana suscepisse natura, & vel in carne, vel in anima, vel in sensu adsumptum hominem his propter quos adsumptus est fuisse dissimilem, quem absq; sola peccati macula quæ naturalis non est, nobis confitemur esse côformem. Illorum quoq; similiter exsecramur blasphemiam, qui novo sensu asserere conantur à tempore susceptæ

susceptæ carnis omnia quæ erant deitatis in hominem demigrasse: & rursum quæ erant humanitatis in deum esse transfusa, ut quod nulla unquam hęresis dicere ausa est videatur hac confusione utraque exinanita substantia scilicet deitatis & humanitatis, & à proprio statu in aliud esse mutata: qui tam deum inperfectum in filio quàm hominem confitentur, ut nec deum vere nec hominem tenere credantur. Nos autem ita dicimus, susceptum à dei filio passibile nostrum, ut deitas inpassibilis permaneret. Passus enim filius non putative sed vere, omnia quæ scriptura testatur: Id est esuriem, sitim, lassitudinem, dolorem, mortem & cætera hujusmodi secundum illud passus est quod pati poterat, id est, non secundum illam substantiam quæ adsumpsit, sed secundum illam quæ adsumpta est. Ipse enim dei filius secundum deitatem suam inpassibilis est ut pater, inconprehensibilis ut pater, invisibilis ut pater, inconvertibilis ut pater. Et quamvis propria persona filii, id est, dei verbum suscepit passibilem hominem, ita tamen ejus habitatione secundum suam substantiam deitas verbi nihil passa est, ut tota trinitas quam inpassibilem necesse est confiteri. Mortuus est ergo dei filius secundum scripturas, juxta id quod mori poterat, resurrexit tertia die, ascendit in cælum, sedet ad dexteram dei patris, manente ea natura carnis in qua natus & passus est, in qua etiam resurrexit. Non enim exinanita est humanitatis substantia, sed glorificata, in æternum cum deitate mansura. Accepta ergo à patre potestate omnium quæ in cælo sunt & in terra, venturus est ad judicium vivorum ac mortuorum, ut & justos remuneret, & puniat peccatores. Resurrectionem carnis ita credimus, ut dicamus nos in eadem in qua nunc sumus veritate membrorum esse reparandos, qualesque semel post resurrectionem fuerimus effecti, in perpetuo mansuros: unam esse vitam sanctorum, sed præmia pro labore diversa: è contrario pro modo delictorum peccatorum quoque esse supplicia. Baptisma unum tenemus, quod hisdem sacramenti verbis in infantibus, quibus etiam in majoribus esse celebrandum. Hominē si post baptismum lapsus fuerit, per pœnitentiam credimus posse salvari. Novum & vetus testamentum recipimus in eorum librorum numero, quem sanctæ catholicæ ecclesiæ tradidit auctoritas. Animas à deo dari credimus quas ab ipso factas dicimus, anathematizātes eos qui animas quasi partem dei divinæ dicunt esse substantiæ. Eorum quoq; condempnamus errorem, qui eas antè peccasse vel in cælis conversatas fuisse dicunt quàm in corpora mitterentur. Exsecramur etiam eorum blasphemiam qui dicunt, inpossibile aliquid homini à deo esse præceptum, & mandata dei non à singulis, sed ab omnibus in commune posse servari: vel qui primas nuptias cum Manicheo, aut secundas cum Cataphrygis damnant. Anathematizamus etiam illos qui dei filiū necessitate carnis mentitum esse dicunt, & eum propter adsumptum hominem non omnia facere potuisse quæ voluit. Joviniani quoque damnamus hæresin, qui dicit, nullam in futuro meritorum esse distantiam: nosque eas ibi habituros virtutes quas hic habere neglexerimus. Liberum sic confitemur arbitrium, ut dicamus nos semper dei indigere auxilio: & tam illos errare qui cum Manicheo dicunt hominem peccatum vitare non posse, quàm illos qui cum Joviniano asserunt hominem non posse peccare: uterque enim tollit arbitrii libertatem. Nos vero dicimus hominem semper & peccare & non peccare posse, ut semper nos liberi confiteamur esse arbitrii. Hæc est catholicæ traditionis fidei vera integritas, quam syncero corde credimus & fatemur, & in hoc opere beati Hieronymi verbis expressam taxavimus. Hæc est vera fides, hanc confessionem conservamus atque tenemus, quam quisque inconvulsè & intemeratè custodierit, perpetuam salutem habebit.

CAP. II.

Quod Tarasius ab errore errorem linire conatus sit, & quod ab ægritudine ad ægritudinem dilapsus sit, cùm videlicet repente ex laico conversus & ad episcopatum promotus nititur hoc emendare in imaginum adoratione, quod admisit in repentina consecrationis susceptione.

PERITORUM vetus iste medicorum mos est, sic unius ægritudinis molestiis medicaminibus crebris curando instare, ut tamen alterius pestis nequitiæ non videatur adminicula præstare: quoniam quædam res sicut unius vires extenuant, ita adhibitæ alterius viribus alimenta ministrant: & spiritalis vineæ cultorum est, sic quorundā convellere vitiorum stirpes, ut tamen aliorū nullis convalescant incrementis radices: quoniā quorundā vitiorum pestifera plantatio aliorum abolitione vitiorum inolescit, sicque alii pesti subsidia præbens agro mentis officit, quæ per se officere non valens suis viribus extirpata tabescit. Quorum utrorumque præstantibus moribus, sive peritorum medicorum, sive spiritalium cultorum, non mediocriter Tarasius perhibetur obniti, qui per rem penitus interdictam & nullatenus proficientem nititur emendare rem penitus interdictam & prorsus officientem. Et veluti si quis lutulentum quid ingesta inpuritate eluere cupiens, dum lutulentis nihilominus eluere nititur aquis, quo magis abluere appetit, eo magis eisdem inpuritatibus inficit: ita idem ex laico repente ad episcopatum, ut fertur, promotus, dum repentinam tanti gradus susceptionem per insolentem nisus est emendare imaginum adorationem, inlicitum inlicito adposuit: & quanto unum errorem altero errore linire putavit, tanto se majoribus errorum nexibus præpedivit. Nam si inopportuna imaginum adoratione inoportuna ordinatio stabiliri potest, facile res inlicitæ rebus poterunt firmari inlicitis, & si res inlicitæ rebus poterunt firmari inlicitis, facillimè inpura quæque quibusdam inpuris ablui poterunt. Non autem inpura quæque quibusdam inpuris ablui poterunt: non igitur inopor-

runa ordinatio adoratione inopportuna nihilominus imaginum quoquomodo poterit stabiliri. Et si ecclesiasticæ ordinationis regula à sanctis patribus tradita intemerata servanda est, immo quia servanda est, omnino corrumpi non debet: & si omnino corrumpi non debet, nec pro utili quadam re corrumpi quidem debet: & si pro utili quadam re nullatenus corrumpi debet, multo ergo minus pro inutili corrumpi debet: cùm videlicet utrumque & imagines adorare, & sine ordine graduum pontificalem cathedram subire inutile sit. Sed quorsum ista? accedamus ad Apostolum, veniamus ad vas electionis, interrogemus egregium prædicatorem, intonet nobis quid de ordinatione episcopi censeat:
1. Tim 5. qui proculdubio respondebit, *Manus cito nemini imposueris.* Et rursus, *Non neophytum, ne in superbia elatus*
1. Tim. 3. *in judicium incidat diaboli*: ne videlicet dum putat se non tam ministerium humilitatis quàm administrationem secularis potestatis adeptum, condemnatione superbiæ sicut diabolus per jactantiam deiciatur. Unde periculosissima est talis ordinatio, in qua diaboli judicium suspicatur: & formidolosissimum est, ejus doctrina, qua imagines adorare censet, uti, in quo tam atrocis exempli ruina formidatur: cùm prohibitum sit popularem hominem sacerdotii magisterium adimplere debere, cujus nec officium tenuisse, nec disciplinam creditur agnovisse: & eum ea docere posse, quæ constat eum nequaquam antea didicisse. De tali itaque ordinatione hæc est beati Gregorii Romanæ urbis antestitis sententia, *Quidam desiderio honoris inflati defunctis episcopis tonsurantur, & repentè fiunt ex laicis sacerdotes, atque inverecundè religiosi propositi ducatum arripiunt, qui nec esse adhuc milites didicerunt. Quid putamus, quid isti subjectis præstaturi sunt? qui antequam discipulatus limen attingant, tenere locum magisterii non formidant? Qua de re necesse est, ut & si inculpati quisque sit meriti, ante tamen per distinctos ordines ecclesiasticis exerceatur officiis: videat quod imitetur, discat quod doceat, informetur ad id quod teneat, ut postea non debeat errare, qui eligitur viam errantibus demonstrare. Diu ergo religiosa meditatione poliatur, ut placeat: & sic lucerna super candelabrum posita luceat, ut adversa ventorum vis irruens conceptam eruditionis flammam non extinguat, sed augeat: nam cùm scriptum sit, ut prius quis probetur, & sic ministret, multo amplius antè probandus est, qui populi intercessor adsumitur, ne fiant causa ruinæ populi sacerdotes mali. Nulla igitur contra hoc excusatio, nulla potest esse defensio, quia cunctis liquido notum est, quæ sit in hujus rei diligentia sancta egregii sollicitudo doctoris, qua neophytum ad ordines vetat sacros accedere. Sicut autem tunc neophytus dicebatur, qui initio sanctæ fidei erat conversatione plantatus, sic modo neophytus habendus est, qui repentè in religionis habitu plantatus ad ambiendos honores sacros irrepserit. Ordine ergo ad ordinem accedendum est. Non gradum sacrum rectè appetit, qui ad summa loci fastigia postpositis gradibus per abrupta quærit ascensum: & cùm idem apostolus doceat inter alia sacri ordinis instituta discipulum, manus non esse cuiquam citius imponendas, quid hoc celerius, quidve præcipitantius quàm ut exoriatur à summitate principium, ut antè esse incipiat episcopus quàm magister?* Contra quam ecclesiasticæ institutionis normam dum superius memoratus Tarasius sacerdotale culmen, ut ajunt, contendit, turbare potius quàm gubernare dinoscitur plebes. Nec mirandum est si non rectè prædicet, qui ad prædicationis officium non rectè pervenit. De cujus inordinata consecratione multa sanctorum patrum poni testimonia poterant, quæ tamen brevitatis causa omissa sunt. Hæc tantum de hac re posuisse sufficiat.

CAP. III.

Utrum Tarasius rectè sentiat qui spiritum sanctum non ex patre & filio secundum verissimam sanctæ fidei regulam, sed ex patre per filium procedentem in suæ credulitatis lectione profiteatur.

NOSTRIS memorialibus nequaquam subtraxit oblivio sensibus, quod in primordiis hujus nostri operis polliciti sumus, nihil nos indiscussum relicturos, nihilque silentio præteritutos, quod in eadem synodo quæ pro adorandis imaginibus gesta est, reprehensione dignum inveniretur: nisi fortè quod aut difficultas inordinati sermonis nostro intellectui impertire negaret, aut puerilis dicti ineptiam reverentia cohibente nostra disputatio persequi despiceret. ideoque non est consequens ut ab hoc nostra suspendatur disputatio, quod Tarasius spiritum sanctum non ex patre tantum, sicut quidam qui quamquam eum ex filio procedere quodammodo tacuerint, tamen ex patre & filio procedentem omnino crediderunt: neque ex patre & filio, sicut omnis universaliter confitetur & credit ecclesia eum procedere, sed ex patre per filium in suæ fidei professione procedere confessus est. In qua professione nisi puritas & synceritas cordis sit, quę credat eum non creaturam esse, sed creatorem, nec patre filioq; minorem, sed eis æqualem & consubstantialem & ab utroq; procedere, perniciosum virus poterit exoriri. Omnium ergo rerum definitio talis esse debet, ut omnibus obscuritatibus seu ambiguitatibus explosis, ad demonstrandæ rei recto tramite tendant indicium, & si aliarum rerum definitio tam perspicua tamque debet esse dilucida, ut ea quæ demonstranda sunt, evidenter demonstret, multo magis fidei definitio dilucida & perspicua & omni ambiguitate sive tortuositate carens esse debet. In qua si aliquid aut tortuosum aut ambiguum, aut quodam nubilo verborum obductum fuerit, magnam affert dicenti vel audienti jacturam. Ex patre enim & filio spiritum sanctum, non ex patre per filium procedere, rectè creditur, & usitatè confitetur: quia non per filium ut pote creatura quæ per ipsum facta sit, neque quasi posterior tempore aut minor potestate, aut alterius substantiæ procedit, sed ex patre & filio ut coæternus, ut consubstantialis, ut coæqualis, ut unius gloriæ, potestatis atque divinitatis cum eis existens procedere creditur. Alteram namque vim habet, *ex*, præpositio & alteram, *per*. Unde & dei filius natus ex homine non per hominem creditur, id est, non per coitum, non per humanam operationem, sed ex virgine carnem adsumendo natus.

natus. Et idcirco quæri potest, utrum rectè dici queat, *spiritus sanctus à patre per filium procedere*, ne dum
incautè hæc præpositio, *per*, in tanti mysterii professione ponitur, Arriani illius erroris virosum cui-
quam poculum ministret, qui spiritum sanctum creaturam esse, & per filium sicut & cætera quæ crea-
ta sunt, creatum esse blasphemat: qui etiam sui baptismatis tinctionem non juxta fidem evangelicam,
in nomine patris & filii & spiritus sancti, sed *in nomine patris per filium in spiritu sancto* infelicibus quibusq; ad Matth. ult.
se conversis impertivit. Spiritus namque sanctus non creatura, sed creator esse his testimoniis adpro-
batur. Ait enim David, *Verbo domini cæli firmati sunt, & spiritu oris ejus omnis virtus eorum*. & Salomon dicit, Psal. 33.
Ipse creavit ea per spiritum sanctum. item David, *Emitte spiritum tuum & creabuntur, & renovabis faciem terræ*. & Psalm. 104.
in libro Iob scribitur, *Spiritus divinus est*, inquit, *qui creavit me*. & in libro Judith, *Tibi*, inquit, *serviet* Iob. 33.
omnis creatura tua: quoniam dixisti & facta sunt, misisti spiritum tuum & ædificavit. Tantæ enim potestatis si- Judith. 16.
ve virtutis spiritus sanctus ostenditur, ut ipso cooperante corpus domini nostri Iesu Christi, quod
est nostra redemptio, in utero virginis formaretur, Evangelista dicente, *Ne timeas Ioseph accipere Ma-* Matth. 1.
riam conjugem tuam, quod enim in ea natum est de spiritu sancto est. item, *Inventa est in utero habens de spiritu san-* Luc. 2.
cto: non quod salvatoris nostri spiritus sanctus pater dicendus est, ut duo patres credantur, sed quod
patris & filii idem spiritus sanctus cooperator & unius potestatis cum eisdem esse credatur, domino
adfirmante; *Ite*, inquit discipulis, *baptizate omnes gentes in nomine patris & filii & spiritus sancti*. Sicut Matth. ult.
enim dominus Apostolos ad prædicandum destinavit, pari etiam modo spiritus sanctus facere de-
claratur. Scribitur enim in Actibus apostolorum, quòd Petro cogitante de visione, dicit ei spiritus
sanctus; *Ecce viri quærunt te, exurgens vade cum eis nihil dubitans, quia ego eos misi ad te*. & item, *Segregate mi-* Act. 10.
hi Paulum & Barnabam ad opus quod elegi eos. & item; *Adtendite vobis & universo gregi in quo vos spiritus sanctus* Act. 13.
constituit episcopos. Nam & universa cum patre & filio, ut ostensum est, procreavit, & deus esse unius Act. 20.
cum iisdem essentiæ his testimoniis adprobatur. David enim ait; *Audiam quid loquatur in me dominus*
deus. Luce itaque clarius constat, quòd omnes prophetæ non nisi per spiritum sanctum adnuncient
vel loquantur, domino adtestante, qui ait; *Cùm venerit spiritus ille sanctus quem pater mittet in nomine meo*, Ioan. 15.
ipse vos docebit & ventura adnuntiabit vobis. item per Prophetam dominus dicit; *Noluerunt audire sermones*
meos quos mandavi in spiritu meo per os prophetarum priorum, dicit dominus. Paulus quoque Apostolus ad He-
bræos scribens ait; *Testificatur nobis spiritu sancto, & hoc est testamentum quod disponam ad eos post dies illos, dicit* Hebr. 10.
dominus. In Actibus quoque Apostolorum ad Ananiam dixisse pastorem ecclesiæ legimus; *Ut quid Sa-* Act. 4.
tanas implevit cor tuum mentiri te spiritui sancto? & ostendens eum Deum esse, in subsequentibus dicit, *Non*
es mentitus hominibus, sed Deo. Paulus quoque vas electionis ad Corinthios scribit; *Divisiones autem dona-* 1. Cor. 12.
tionum sunt, idem verò spiritus: & divisiones ministeriorum sunt, idem ipse dominus: & divisiones operationum
sunt, idem verò deus, qui operatur omnia in omnibus. Quibus apostolicis verbis spiritus sanctus idem deus,
idem dominus declaratur. idem verò dominus in evangelio dicit, *Spiritus est deus*. item ad Corinthios Ioan. 4.
Paulus scribens ait, *Dominus autem spiritus est*: & ad Ephesios, *Nolite*, inquit, *contristari spiritum san-* 2. Cor. 3.
ctum dei: item ad Corinthios, *An nescitis*, inquit, *quia membra vestra templum sunt spiritus sancti quem* Ephes. 4.
habetis à deo? & cum deum in humanis corporibus habitantem ostendens adjungit, & dicit; *Glorificate* 1. Cor. 6.
ergo & portate deum in corpore vestro. Qui dum his testimoniis & creator & deus adprobetur, & ex patre
& filio ab omni catholica ecclesia procedere credatur, quærendum est utrum necesse sit eum per fili-
um a patre & non potius ex patre & filio procedere profiteri, cùm hujuscemodi professio neque in
Niceno neque in Chalcidonensi symbolo à sanctis patribus facta inveniatur. Per filium enim super
Apostolos in igne apparuit: per filium hominibus datus est, quoniam ab omnibus spiritus sanctus ac-
cipi non nisi per filium poterat. Per filium verò eum à patre procedere profiteri, synodicæ confessioni
inusitatũ est: quoniã Sp.S. ut à patre procedat non eget alterius adjutorio, ut per aliquẽ procedat: cùm
utiq; sit tertia in eadẽ sancta trinitate persona & unius cũ patre & filio sit potestatis atque essentiæ. Qui
cùm à se deus sit, ad nos autem relativè donum est, distribuens singulis prout vult gratiarũ dona. Nam
& prophetias quibus vult impertit, & peccata quibus vult dimittit, quæ sine illo nõ donantur. qui inde
propriè charitas nuncupatur, vel quia naturaliter eos à quibus procedit conjungit, & se unũ cũ eis esse
ostendit: vel quia in nobis id agit, ut in deo maneamus, & ipse in nobis: unde in & donis dei nihil ma-
jus est charitate, & nullum est majus donum dei quàm spiritus sanctus: ipse est & gratia, quæ quia non
meritis nostris, sed divina voluntate gratis datur, inde gratia nuncupatur. Sicut autem unicum dei ver-
bum propriè vocamus nomine sapientiæ, cùm sit universaliter & spiritus sanctus & pater ipse sapien-
tia: ita spiritus sanctus propriè nuncupatur vocabulo charitatis, cum sit & pater & filius universaliter
charitas. Est enim spiritus patris adtestante domino, qui ait, *Non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus pa-* Marc. 13.
tris vestri qui loquitur in vobis. Est & spiritus filii, Paulo adtestante qui ait, *Quisquis autem spiritum Christi non* Rom. 8.
habet, hic non est ejus, ac per hoc spiritus amborum dicitur, quia ex patre & filio procedens unius proba-
tur esse substantiæ & naturæ: qui si ingenitus diceretur, duo patres profiterentur: si genitus, duo filii in-
competenter dicerentur. Sed quia nec pater est nec filius, ideo nec ingenitus nec genitus, sed ex utroq;
procedens dicitur. Pater enim solus non est de alio, ideo solus appellatur ingenitus, non quidem in
scripturis, sed in consuetudine disputantium & de re tanta sermonem qualem valuerint ad præsenti-
um sive futurorum profectum proferentium: filius solus de patre est natus, ideo solus dicitur genitus:
Sp.S. solus de patre & filio procedit, ideo solus amborũ nuncupatur spiritus. Procedit enim ex utroq;
non nascendo, ut alicujus filius dici possit. Diceretur aũt filius patris & filii, si, quod abhorret ab omnium
fideliũ sensibus, cum ambo genuissent: non igitur ab utroq; est genitus, sed procedit ab utroq; ambo-
rũ spiritus. A patre illũ aũt procedere dominus noster Iesus Christus discipulos docuit dicens, *Cum au-*
tem ve-

Ioan. 15. *tem venerit,* inquit, *paraclitus, quem ego mittam vobis à patre ſpiritum veritatis, qui à patre procedit, ille teſtimonium*
perhibebit de me. & rurſum ipſe dei & hominum mediator dominus Ieſus Chriſtus poſt reſurrectionem
ſuam, ut oſtenderet à ſe procedere ſpiritum ſanctum ſicut & à patre, inſufflans in diſcipulos ſuos ait,
Ioan. 20. *Accipite ſpiritum ſanctum:* qui niſi ab eo procederet, nequaquam cum inſufflans diſcipulis daret. Unus
ergo eſt ſpiritus patris & filii, unus, ut ſupra memoravimus, amborum ſpiritus. Quòd ſi quis quærat,
quomodo filius à patre naſcendo procedit, ſpiritus verò ſanctus procedendo non naſcitur: aut quur
non uterque ſint filii, cum uterque à patre procedant: aut quur non & ſpiritus ſanctus dicatur ingeni-
Ioan. 5. tus, ſicut pater: aut quomodo ab utroque procedat, aut quur filius dicat, *Sicut habet pater vitam in ſemet-*
ipſo, ſic dedit filio vitam habere in ſemetipſo, quaſi antea ſine vita idem filius extiterit, & hanc patre dante
ſuſceperit: aut quomodo pater numquam ſine filio, & tamen pater genuit filium: aut quomodo filius
Ioan. 16. numquam ſine ſpiritu, & tamen ait, *Niſi ego abiero, paraclitus non veniet ad vos:* aut quomodo filius non de
ſe, ſed de patre eſt, nec tamen ei eſt poſterior de quo eſt: aut quomodo ſpiritus ſanctus de patre proce-
dit & filio, nec tamen ab eis præceditur à quibus procedit: ſciat hæc & his ſimilia humanæ fragilitatis
ſenſibus inſcrutabilia & inconprehenſibilia eſſe. Quis enim iſta conſideret? quis iſta conprehendat?
ſi enim humanæ nativitatis Chriſti ſecreta non capimus, divinæ naturæ myſteria quomodo capiemus?
Verum quia in illa coæterna & æquali & incorporali & ineffabiliter inmutabili atq; inſeparabili tri-
nitate difficillimum eſt generationẽ à proceſſione diſtinguere, ſufficiat hoc credere, hoc firmiter tene-
re, hoc toto corde fateri patrem ingenitum, filium genitum, Spiritum verò ſanctum nec creatum nec
genitum, ſed ex patre & filio procedentem: ita dumtaxat ut in confeſſione fidei omnes opinationes,
omnes verborum novitates caveantur: & his verbis, hiſque ſententiis fidelium confeſſio roboretur,
quæ ſanctæ & univerſales ſynodi in ſymbolo taxaverunt.

CAP. IIII.

Vtrum Theodorus Epiſcopus Heroſolymorum rectè ſentiat, qui cùm patrem ſine principio penitus & ſempiternum ſe credere dixerit, filium neſcio ſub qua ambage verborum non aliud principium, quàm patrem agnoſcentem & ex ipſo ſubſiſtentiam habentem profeſſus ſit.

ET ſuperiore quidem capitulo exſecuti ſumus, in ſanctæ fidei confeſſione dilucidam & perſpicuam definitionem fieri debere, & nunc neceſſario idipſum exſequimur. Quoniam niſi recto tramite, omnibus ambagibus hinc inde poſtpoſitis, ad demonſtrandam rei veritatem ſermo gradiatur, & de ejus à quo profertur fidei integritate ab audientibus dubitatur, & hæreticæ pravitati & ſi non voto, ſono tamen adpropinquare videtur. Unde cavendum eſt, ne in profeſſione fidei Theodori Epiſcopi, qui dum patrem dicat ſine principio, & filium non aliud principium quàm patrem agnoſcẽtem, & ab ipſo ſubſiſtentiam habentem, pater filium, aut tempore, qui ſibi conſempiternus eſt: aut ſubſtantia, qui ſibi conſubſtantialis eſt: aut honore, qui ſibi æqualis eſt, præcedere ſuſpicetur. Quod quidem etſi à præfato viro rectè & catholicè creditur, ita tamen ambiguè poſitum eſt, ut legenti de ejus fide poſſit oriri ſuſpicio, quod plerunque non infirma credulitas, ſed ſermonis ſolet efficere difficultas. Quoniam igitur in hac profeſſione non elucet evidẽter, utrum ejus fides aut probari aut inprobari debeat, cùm eam probandam potius quàm inprobandam eſſe noſtra mallet intentio, reſtat ut quod de hac re à ſanctis patribus percepimus, credimus & tenemus, breviter exſequamur. Hoc enim in tali profeſſione expaveſcendũ eſt, ne dum pater ſine principio dicitur, & filius non aliud principium quã patrem agnoſcere, antiquior pater filio quia genuerit, & filius poſterior patre quia genitus ſit ſuſpicetur: cùm videlicet nihil ſit in ſancta trinitate anterius poſteriusve, ubi nihil ex tempore inchoatur, ut conſequenti perficiatur in tempore. Quoniam ſicut tres perſonæ conſubſtantiales ſibi ſunt, ita etiam conſempiternæ. Et ſine tempore generatio filii de patre intelligitur, ſine tempore etiam proceſſio ſpiritus ſancti de utroque. Eſt enim pater filio principium non creando, ſed gignendo, non tempore procedendo, ſed ineffabilis pater ineffabilem filium ſine quo numquam fuit, ineffabiliter ſibi conſempiternum generando. Eſt & filius principiũ non patri, ſed rebus à ſe conditis: eſt & ſpiritus ſanctus principium omnibus quæ ab eo creata ſunt: quia nullo modo ſeparari poteſt ab appellatione creatoris. Sunt pater & filius principium ſpiritui ſancto non gignendo, quia non eſt filius, neque creando, quia non eſt creatura, ſed dando quia ab utroque procedit. Eſt item pater & filius & ſpiritus ſanctus unum principium, omnibus quæ à ſe ſolo & uno creatore creata ſunt. Et cum ſit pater principium, & filius principium, & ſpiritus ſanctus principium, non tamen tria principia, ſed unum eſt principium, una divinitas, una ſubſtantia, una omnipotentia. Hæc enim quæ breviter perſtrinximus, prædicatoris egregii Auguſtini verbis adprobanda ſunt. Ait enim, *Dicitur ergo relative pater, idemq; relativè dicitur principium, & ſi quid forte aliud ipſe pater ad filium dicitur: principium verò ad omnia quæ ab ipſo ſunt. Item dicitur relativè filius, relativè dicitur & verbum, & imago, & in omnibus his vocabulis ad patrem refertur, nihil autem horum pater dicitur. Et principium filius dicitur: cùm enim diceretur ei, Tu quis es? reſpondit, Principium quia & loquor vobis. Sed nunquid patris principium? creaturæ ſe quippe oſtendere voluit, cum ſe dixit eſſe principium, ſicut & pater principium eſt creaturæ quòd ab ipſo ſunt omnia. Nam & creator relativè dicitur ad creaturam, ſicut dominus ad ſervum. Et ideo cum dicimus & patrem principium, & filium principium, non duo principia creaturæ dicimus, quia pater & filius ſimul ad creaturã unum principium eſt ſicut unus creator, ſicut unus deus. Si autem quicquid in ſe manet & gignit aliquid vel operatur, principium eſt ei rei quam gignit vel ei quam operatur, non poſſumus negare etiam Spiritum ſanctum rectè dici principium,*

cipium, quia non eum separamus ab appellatione creatoris: & scriptum est de illo, quòd operetur, & utique in se manens operatur. Non enim in aliquid eorum quæ operatur, ipse mutatur & vertitur, & quæ operatur fide. Unicuique, ait Apostolus, datur manifestatio spiritus ad utilitatem: alii quidem datur per spiritum sermo sapientiæ, alii sermo scientiæ secundum eundem spiritum, & reliqua. item idem post pauca, *Nam & singillatim si interrogemur de spiritu sancto, verissime respondemus, quòd deus sit, & cum patre & filio simul unus deus est. Unum ergo principium ad creaturam dicitur deus, non duo vel tria principia, ad se autem invicem in trinitate, si gignens ad id quod gignit principium est, pater ad filium principium est, quia genuit eum. Utrum autem & ad spiritum sanctum principium sit pater, quoniam dictum est, De patre procedit, non parva quæstio est: quia si ita est, non jam principium ei tantum rei erit quam gignit aut facit, sed etiam ei quam dat, ubi & illud elucescit, utpote quod solet multos movere, cur non sit filius etiam spiritus sanctus, cum & ipse à patre exeat sicut in evangelio legitur. Exit enim non quomodo natus, sed quomodo datus: & ideo non dicitur filius, quia neque natus est, sicut unigenitus, neque factus, ut per gratiam in adoptionem nasceretur sicut nos. Quod enim de patre natum est ad patrem solum refertur, cùm dicitur filius, & ideo filius patris est non & noster: quod autem datum est & ad eum qui dedit refertur, & ad eos quibus dedit. Itaque spiritus sanctus non tantum patris & filii qui dederunt, sed etiam noster dicitur qui accepimus: sicut dicitur domini salus quia dat salutem, eadem etiam nostra salus est qui accipimus.* item idem post pauca; *Si ergo & quod datur principium habet eum à quo datur, quia non aliunde accepit illud quod ab ipso procedit, fatendum est patrem & filium principium esse spiritus sancti, non duo principia, sed sicut pater & filius unus deus: & ad creaturam relative unus creator & unus dominus, sic relative ad spiritum sanctum unum principium, ad creaturam verò pater & filius & spiritus sanctus unum principium, sicut unus creator & unus dominus.*

CAP. V.

Quod Tarasius non recte spiritum sanctum contribulum patri & filio dixerit, cum sufficeret dicere coæternum, consubstantialem ejusdemque essentiæ & naturæ.

DIXISSE quoque in suæ fidei professione spiritum sanctum *patri & filio contribulum* Tarasius perhibetur: quod absurdissimum & dictum & à catholicæ fidei confessione penitus convellendum, non solum ab eorum sensibus qui literariæ solertiæ disciplinam non nesciunt, sed etiam ab eorum qui communibus tantum utuntur literis prorsus respuitur, & modis omnibus abdicatur. Est enim in promptu animadvertere, quòd sicut *consanguinei* dicuntur qui sunt unius sanguinis, & *consortes* qui sunt unius sortis, & *coætanei* qui sunt unius ætatis, qui etiam *coævi* dicuntur, & *conformes* qui sunt unius formæ, ita *contribuli* dicuntur qui de una tribu sunt. Quoniam loquelaris ista præpositio hanc vim obtinet ut ubicumque in conpositione verborum ponitur, diversa quæq; cohærere demonstret: sicut & in hac conpositione duos aut plures homines cum *contribulos* vocamus, evidenter eos de una tribu esse ostendimus. Est enim *tribus* multitudo hominum quæ aut ab una stirpe genus ducit, sicut ab Iacob duodecim tribus processisse noscuntur: aut uno ministerio fungitur, sicut in exordio Romanæ urbis in tres ordines ab ejusdem urbis conditore Romanus populus dispertitus est, in senatoribus videlicet, militibus sive plebibus. Unde hactenus hujus nominis etymologia servatur, & qui eis præsunt *tribuni* vocantur: in deo autem qui est summum bonum, unus apex, rerum singulare cacumen, unus in substantia, trinus in personis, nequaquam contribuli nomen inveniri potest, quia non alibi contribulus inveniri potest, nisi ubi invenitur & tribus. Spiritus autem sanctus non patri & filio contribulus sed consubstantialis est. Qui si contribulus est, tribus tantummodo aut adfinitatis societate, quod profanum est dicere, jungitur: si, quod credere non solum absurdum, sed etiam impium est, tribus tantummodo aut adfinitatis societate conjungitur, non est consubstantialis: est autem patri & filio consubstantialis: non igitur eis contribulus credendus est aut dicendus. In tanti enim mysterii confessione spretis dictionum novitatibus suffecerat dicere Spiritum sanctum patri & filio coessentialem, coæternum, coæqualem, unius potestatis & gloriæ: ita ut in tribus personis unitas substantiæ, potestatis & gloriæ summi dei credatur & à catholicis confiteatur, qui est super omnia deus benedictus in secula. Legat igitur quisquis hoc nomen in sancta trinitate recte nominandum putat, & assertionibus fulcire affectat, lib. XII. B. Hilarii, & XV. sanctissimi Augustini de eadem sancta & ineffabili trinitate, subtilissime disputantes & viriliter intonantes, in quibus cum hoc nomen sanctæ trinitati aptatum minime repererit, id ei minime aptare præsumat: quoniam si ullatenus sanctæ fidei confessioni conveniret, tot disputationum silvas effugere nequiret, nec esset tam eloquentibus tamque Latinitatis peritia eruditis viris in disputando alienum, si errori esset extraneum. Legat etiam cæterorum catholicorum patrum de Fide opuscula, & cum hujusce nominis mentionem in tam sublimi tamque præclaro negotio non repererit, hanc supervacue alibi se invenisse cognoscat. Quoniam sicubi extra horum disputationes in sanctæ fidei confessione invenitur, aut ineloquentiæ, quæ inperitiæ de fonte procedit, aut alterius linguæ proprietati deputandum est, quæ plerumque dum ad aliam linguam transit, vim suam amittit.

CAP.

ſtum antè ſibi promiſſum acciperet, & cæleſtibus plenus myſteriis ſecreta quædam Domino revelante audiret ſeu cerneret, ſcribere ea in libro, non pingere juſſus eſt. Et in ſeptem Eccleſiis unam ſanctam Catholicam ſive Apoſtolicam Eccleſiam ſeptiformis gratiæ Spiritu plenam non pingendo, ſed ſcribendo admonuit. Apocal. 1. Dictum enim illi ſupernæ vocis tonitruo eſt, *Quod vides ſcribe in libro, & mitte ſeptem Eccleſiis*. Unde datur intellegi, non picturas, ſed Scripturas ad noſtræ fidei eruditionem eſſe conceſſas. Quàm ergo ſit incautum, quamque à ratione remotum dicere, *Sicut divinæ Scripturæ libros, ita imagines ob memoriam venerationis habemus*, facile intellegere poteſt quisquis divinarum Scripturarum cognitionem habet. In illis inveniuntur arma, quibus contra adverſa confligatur, quibus vitia reprimantur, quibus virtutes erigantur, quibus gulæ concupiſcentia vigiliis & conpunctione cordis reprimatur, quibus fornicatio contritione cordis & corporis afflictione, orationum inſtantia, laboris exercitio, metuque ſuppliciorum vel amore æternæ patriæ refrenetur: quibus invidia amore fraternæ dilectionis & cæleſtis regni deſiderio, quod non niſi concordes adipiſcuntur, ſuperetur: quibus ira modeſtiſſimæ patientiæ gravitate & acumine rationis & æquanimitatis munere frangatur: quibus avaritia eleemoſynis & ſpe æternæ retributionis calcetur, quibus triſtitia fraternis alloquiis, aſſiduis lectionibus vel orationibus pellatur; quibus arrogantia metu amittendarum virtutum, cum qua illæ haberi non poſſunt, & acceſſus vanæ gloriæ, qui eſt virtutum inimicus ſecluditur: in quibus ſuperbia metu diabolicæ ruinæ & exemplo humilitatis Chriſti conteritur. In illis inveniuntur inſtrumenta fructus juſtitiæ, id eſt, charitas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, fides, modeſtia, continentia. In illis invenitur medela, qua nec ſapientes in ſua ſapientia gloriantes, nec fortes in ſua fortitudine confiſi periclitentur, nec ſimplices ſive infirmi ſua inpoſſibilitate deiciantur: qua nec lætos nimia lætitia extollat, nec triſtes nimia animi contritio afficiat: qua nec divites rerum opulentia elatos efficiat, nec pauperes rerum indigentia frangat. In illis invenitur norma per quam inſtruuntur qualiter prælati erga ſubditos, & ſubditi erga prælatos agere debeant, qualiter conjugia diligantur, qualiter ſecularia conſilia prudenti deliberatione tractentur, qualiter patria defendatur, hoſtes pellantur, extranearum domeſticarumq; rerum adminiſtratio habeatur, & ut cuncta breviter conplectar, in illis & animæ perpetuus cibus, & præſentis vitæ doctrina & ſapientia quæ decor eſt vitæ, & vitæ perpetuæ documenta continentur. Eſt enim theſaurus nullo bono carens, omnibus bonis redundans: ad quem quisquis devotus accedit, quicquid fideliter quærit, feliciter ſe adquiſiſſe gaudet. Eſto mundanæ ſapientiæ & ſecularis ſcholæ quemquam amor oblectat, accedat ad divinæ legis armaria, quæ ſapientes mundi ſicut meritorum celſitudine, ita etiam tempore præcedit, & liberalium ſtudiorum profunditates, quas ſcit cognoviſſe, & quas neſcit inveniſſe ſe gaudeat. Illic inveniet & rectæ loquutionis decorem, etymologias nominum, ſchematum varietates, tropicas perplexiones: de quibus beatus Auguſtinus ait, *Sciant autem literati modis omnium loquutionum, quos Grammatici Græco nomine tropos vocant, auctores noſtros uſos fuiſſe*: quos tamen tropos, id eſt, modos loquutionum, qui noverunt, agnoſcunt in literis ſanctis, eorumque ſcientia ad eas intellegendas aliquantulum adjuvantur: inveniet etiam hiſtorias, metra, quæ omnia proprie artis grammaticæ ſunt. Sed dicet fortaſſis aliquis, Non illic metrorum ſcanſiones & temporum certas dimenſiones invenio: cognoſcat multa in divinis Scripturis metra, plures rhythmos eſſe, ſed tranſlatio linguæ non eadem ſinit habere temporum intervalla in peregrina, quæ habentur in propria: cum tamen eoſdem ſenſus eaſdemque rerum proprietates habeat. quia & ſi quis nobis debitor aurum reddat, non multum diſtat cum non unius ſit monetæ cum illo quod acceperat, ſi tamen unius ſit ponderis uniusque fulgoris. Nam ut beato Hieronymo Hebraicæ linguæ peritiſſimo docente didicimus, quædam divinæ Scripturæ Hebræo dactylo ſpondeoque, quædam anapæſto, quædam verò jambo juxta artis rigorem decurrunt. Illic etiam inveniet nitorem & copiam eloquentiæ, genera cauſarum & ſtatus: illic exordia quibus benevoli, dociles vel adtenti auditores fiunt: illic narrationes apertas & breves, cauſas etiam & longas, quæ non niſi Spiritu ſancto reſerante panduntur: illic concluſiones quibus proprietas rerum monſtratur: argumentationes quibus animi audientium concitantur ad implenda ea quæ dicuntur: illic leges ſive ſententiæ, illic magna granditer, parva ſummiſſè, mediocria temperate promuntur: illic proſopopœiam, ethopœiam vel omnes figuras locutionum quæ à rhetoribus traduntur: inveniet, & plures illis anguſtiores, quæ percepiſſe ſe gaudebit ad quas nec grammaticorum nec rhetorum ſchola pertingere potuit: illic quoque inveniet iſagogas quæ ad inquirendas res lectorem utiliter introducunt, categorias quæ prædicamentorum utilitate ad inveſtigandas res excellunt: definitiones vel modos ſyllogiſmorum, quæ ſubtili indagatione ea de quibus dubitatur adfirmant: topica quæ dum ſint fontes ſenſuum & origines dictionum, omnibus communiter grammaticis videlicet, poëtis, oratoribus vel etiam Philoſophis argumenta præſtant: quæ non ſolum ſcholaſtico, ſed etiam vulgari & tumultuoſo ſermoni perpetuò cohærent. Nam quamquam tumultuoſus, quamquam vulgaris ſit ſermo, ſi pro quibuslibet vitæ utilitatibus profertur, ad topica veniet: per ea quaſi per quædam magiſteria locales regulas quibus evagari, aut non poſſit, aut non debeat, inveniet: in illis etiam terminum, qui ſine ſenſus diſpendio tranſgredi difficile ſit, ſe reperiſſe cognoſcet. Et ut cuncta breviter dicam, omnis ſermo, niſi ad topica venerit, indefinitus proculdubio remanebit. Illic περὶ ἑρμηνείας, quarum ſcrupuloſis ſemitis & laciniosis diverticulis profunditas inveniendorum ſenſuum dubiorumque adfirmatio invenitur, quibusque ſyllogiſmorum vel cæterarum argumentationum ſilva exoritur: quæ omnia proprie artis ſunt Dialecticæ. Illic in numeris per arithmeticam artem archana ſenſuum profun-

profunditatesque reperiet: quoniam, dicente eadem Scriptura, *Omnia in mensura & numero & pondere Deus fecit.* Illic etiam musicæ non solum consonantias instrumentaque, quibus pleriq; sanctorum patrum usi sunt, sed etiam repertorem inveniet. 3. Esdr. 8.

Inveniet quoque terrarum situs dimensionesque, quæ propriè artis sunt geometricæ. Necnon & quorundam siderū cursus, & positiones, & temporum varietates, mensium annorumq; sive horarum curricula, diem etiam & causam conditionis siderum, quæ propriè artis sunt astronomicæ, illic reperisse se studiosus quisq; cognoscet. Sed dicit forte aliquis, Nec nomina principaliter disciplinarum, nec uniuscujusq; disciplinæ singillatim partes, nec uniuscujusq; partis membra singillatim in sacris literis inveniuntur. quibus breviter respondendum est, Omnia in scripturarum sanctarum amplissimis pratis per partes inveniri posse, quæ artigraphi in suorum hortorum areolis posuere: inveniuntur, inquam, virtute sensuum, non in promulgatione verborum, in radicum profunditatibus, non in foliorum lapsibus. Sic enim in profunditate divinarum scripturarum liberales artes ab studiosis quibusque cernuntur, sicut vina in vitibus, segetes in seminibus, frondes in radicibus, fructus in ramis, arborumq; magnitudines sensu cōtemplantur in nucleis. Est plane divina Scriptura verax, est fixa, est casta, est cælestis magisterii instrumētum, & æterna prædicatio purissimo nitens eloquio, est lux mortalium, dicente Propheta, *Lucerna pedibus meis verbum tuum Domine, & lumen semitis meis*: est vivax & mori nesciens, dicente Apostolo, *Vivus est Dei sermo & efficax & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens usq; ad divisionem animæ ac spiritus*: est tenebrarum discussio, Salomone adrestante, qui ait, *Lucerna est mandatum legis & lux vitæ & increpatio & disciplina*: de quo per Esaiam dicitur, *De nocte spiritus meus vigilat ad te Deus, quia lux præcepta tua sunt super terram.* Semper enim vitalia jubet, noxia prohibet, terrena removet, cælestia persuadet. Est, inquam, fons æthereo de margine scaturiens, de quo quanto amplius hauritur, tanto minus expenditur, & quanto in plures partes derivatur, tanto amplius in sensibus argumentatur: est pecuniæ marsupium, de quo nec ea quæ dantur amittuntur, nec diminutionem assiduus dandi usus adfert, sed quanto inde amplius dandi devotione eicitur, tanto illud magis magisque conpletur. Nihil igitur horum quæ perstrinximus, sive his similium, quæ brevitatis studio prætermisimus, in imaginibus, ô imaginum adorator, ô rerum insensatarum cultor invenire posse te constat, quæ dum his omnibus meritorum prærogativis careant, dolendus potius quam mirandus es, quur eas divinæ Scripturæ libris, in quibus tot bona reperiuntur, æquiperare affectes? Tu qui fidei tuæ puritatem in imaginibus conservare te dicis, supplex eis adstare memento cum thymiamatibus: nos præcepta Domini solerti indagatione perquiramus in divinæ legis codicibus. Tu luminaribus perlustra picturas: nos frequentemus divinas Scripturas. Tu fucatorum venerator esto colorum: nos veneratores & capaces simus sensuum archanorum. Tu depictis demulcere tabulis: nos divinis mulceamur alloquiis. Tu figuris rerū insta, in quibus nec visus, nec auditus, nec gustus, nec odoratus, nec tactus est: nos instemus divinæ legi quæ est inreprehensibilis, in qua testimonium Domini, justitiæ sive præcepta, timor sive judicia ejus inveniuntur. Quæ singula pulchrè Psalmographus per septimam definitionis speciem quam dialectici κατὰ μεταφοράν, id est, per *translationem* vocant, eo quod rem aliquam brevi præconio quæ sit ostendit, sub senarii numeri perfectione, qui juxta arithmeticæ experientiam disciplinæ perfectus habetur, eo quod suis partibus dimensus, & his iterum in unum redactis, absque ullo detrimento aut incremento sui in se redit: ita definivit dicens, *Lex Domini inreprehensibilis, convertens animas, testimonium Domini fidele, sapientiam præstans parvulis: Justitiæ Domini rectæ lætificantes corda, præceptum Domini lucidum inluminans oculos: Timor Domini sanctus permanens in seculum seculi, judicia Domini vera justificata in semetipsa desiderabilia super aurum & lapidem pretiosum multum, & dulciora super mel & favum.* Quæ omnia ideo senarii numeri perfectione decorantur, quia quamquam quodammodo inter se distare videantur, singula tamen ad perfectionem legis, qua viri sancti perfecti efficiuntur, pertinent. E quibus sicut uno subtracto sextus numerus minime adimpletur, ita si aliquid detrahatur, perfectionis integritas mutilatur. Lex enim inreprehensibilis est, quia perfecta veritate consistit, quæ per Salvatorem non reprehensa, sed potius probatur impleta: *Non veni*, inquit, *legem solvere, sed adimplere.* Et ut nosse possemus Evangelium quoque legem Domini esse, & duobus testamentis novo videlicet & veteri legem consistere, adjunxit, *Convertens animas*: quoniam veteris Testamenti pagina rigorem habet inreprehensibilis severitatis: novi verò convocationem & mansuetudinem, per quam errantes corrigantur, & ad Christi gratiam animarum conversio fiat. Testimonium ergo Domini fidele, quoniam quæcumque pollicetur Deus, plenissima veritate conplentur. Quod testimonium sapientiam præstat parvulis, non utique superbis nec tumida se elationē jactantibus, sed his parvulis de quibus Apostolus dicit, *Nolite pueri effici sensibus, sed malitia parvuli estote.* Dat itaque testimonium pater, dat filius, dat & Spiritus sanctus: & sicut sunt unius essentiæ & naturæ, ita etiam in reddendo testimonio sublimes. De patre in Evangelio legitur, quòd testimonium de filio perhibuerit: de filio autem Apostolus ad Timotheum scribit, *Præcipio tibi coram Deo, qui vivificat omnia, & Christo Jesu, qui testimonium reddidit sub Pontio Pilato*: de Spiritu quoque sancto idem Apostolus dicit, *Nam & ipse Spiritus testimonium perhibet Spiritui nostro.* Justitiæ itaque Domini rectæ ideo dicuntur, quia non aliter cognoscitur fecisse quàm docuit, nec aliud illi in ore, aliud in opere est. *Lætificantes sunt corda, quia justorum mentes æternorum præmiorum consolatione demulcent*: quorum præmiorum perceptione confisus erat ille, qui dicebat, *De reliquo reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die justus judex.* Nam præceptum Domini rectè *lucidum* dicitur, sive quia à patre luminum procedit, sive metonymicè, quòd lucidos efficiat. Inluminat etiam oculos, non carnales, quos nobiscum animantia communes

Psalm. 119. Proverb. 6. Esa. 26. Psal. 19. Matth. 5. Psal. 19. 1. Cor. 14. 1. Tim. 6. Psalm. 19. 2. Tim. 4.

munes habere noscuntur, sed interiores, qui divini muneris jubare spiritaliter perlustrantur. *Timor autem Domini sanctus permanens in seculum seculi*, mixta est cum pavore dilectio, quæ usu seculari reverentia nuncupatur. In omni ergo sanctitate versatur, qui suum judicem & timere cognoscitur & amare. Inter timorem namque Domini & formidinem humanam hoc interest, quòd formido humana cum tempore commutatur: de ea, ni fallor, dictum est, *Perfecta charitas foras mittit timorem.* Timor
1. Joan. 4. autem Domini à proprio statu nulla temporali conversione mutatur: sed in idipsum sinceritate bonæ conscientiæ perseverat. Porro judicia Dei, quæ & vera & justificata in semetipsa à propheta describuntur, mandata sunt ejus, quæ in veteri & novo Tastamento conscripta habentur, quia revera ex judicio sunt prolata. Vera, inquam, metonymice & justificata, quia veraces & justificatos observatores suos efficiunt. Inter judicium tamen Dei & judicia ejus hoc interest, quod judicium numero singulari illud generale examen est; judicia verò ejus numero plurali sacramenta sunt quæ in duobus testamentis, non in imaginibus nec in picturis inveniuntur: quæ idem Psalmographus per schema quod Græce αὔξησις, id est, *augmentum*, eo quod paulatim ad superiora concrescat, ita expressit
Psal. 19. dicens; *Desiderabilia super aurum & lapidem preciosum multum & dulciora super mel & favum.* Sicut enim lapides preciosi auro præferuntur in precio, ita nimirum auro & lapidibus preciosis mel & favum dulcedine præfertur. Per hanc enim figuram idem Psalmista susceptorem suum, gloriam etiam & ex-
Psalm. 3. altantem caput suum Dominum esse decantat dicens, *Tu autem Domine susceptor meus es, gloria mea &*
Rom. 8. *exaltans caput meum*: Et Apostolus ait, *Quis nos separabit à charitate Christi? tribulatio an angustia? an persecutio? an fames? an nuditas? an periculum? an gladius?* in qua per augmenta nominum rei magnitudo sensim succrescit. Cui quamquam vicina sit figura, quæ Græce κλῖμαξ, Latine *gradatio* dicitur, quando positis quibusdam gradibus, sive in laude, sive in vituperatione semper adcrescit, ab ea tamen plurimum distat: quod αὔξησις sine ulla iteratione nominum, rerum procurat augmenta, κλῖμαξ vero postremum verbum, quod est in primo commate positum, in sequenti membro modis omnibus re-
Rom. 5. petit: sicq; velut catena aliud semper in alio nectitur, ut est illud Apostoli, *Scientes quod tribulatio pati-*
Rom. 8. *entiam operatur. patientia probationem, probatio spem. spes autem non confundit*: item illud, *Nam quos præscivit & prædestinavit, eos & vocavit; & quos vocavit, illos & justificavit; quos autem justificavit, illos & glorificavit.* Nam si forte tu amator vel potius adorator imaginum interiore pectoris rancore submurmures dicens, Quid necesse est tantum per schemata evagari? cognosces ea nobis amabiliora imaginibus sive pictis tabulis tuis esse, & ideo tantum in illis evagatos esse. Has etenim dulcedines, has refectiones in Scripturis sive in scripturarum schematibus, nos sive cæteros scripturarum amatores reperire cognosce, quas tu sive socii tui in figuris, neq; in tabulis, in quibus cordis tui puritatem servare te dicis, penitus non reperies.

CAP. XXXI.

Quòd contra dominicæ vocis imperium faciunt hi, qui parentes suos anathematizant: & si secundum eorum opinionem prædecessores eorum hæretici fuere, isti ab hæreticis geniti, docti & consecrati sunt: sive de non judicandis his, qui de seculo recesserunt: vel quantum istorum error à parentum errore dissentiat, cum videlicet illi imagines frangere, isti adorare censuerint.

DENIQUE illi qui eas corpori & sanguini dominico coæquare præsumunt, tanto illarum instigantur amore, ut etiã parentes suos, qui eas sprevisse noscuntur, anathematizare nõ dubitent, errorem errori nectentes: cum videlicet & illis incongruam & inordinatam exhibeant adorationem, & his vel à quibus per carnis materiam propagati sunt, vel hos per quorum consecrationem & baptismi sacramentũ & cætera charismata sumpsere, inoportunam ingerant exsecrationem. Nam si secundum illorum vesaniam omnes imaginum adoratione carentes hæretici sunt, constat majores eorum, qui eas non adoravere hæreticos fuisse: qui si hæretici fuere, neque consecrationes faciendi, neq; manus inponendi potestatem habuerunt: qui si hanc non habuerunt, hi qui ab eis hanc se accepisse putant, neque consecrationem, neque manus inpositionem habent. Item si prodecessores eorum, ut illi ajunt, anathematis colligatione digni fuerunt, ligandi solvendiq; potestatem non habuerunt: quam si non habuerunt omnia quæcunq; ab eis in ecclesia gesta sunt cassanda sunt: si omnia abnuenda sunt, gradus & ordinationes abnuenda sunt: si igitur prodecessores illorum anathematis colligatione digni fuerunt, istorum gradus & ordinationes cassanda sunt. Non enim schismaticis & anathematis vinculo conligatis ligandi solvendique, sed idoneis & Catholicis potestatem à Domino legimus esse concessam. Parentibus interea honorem inpendendum, non solum legalis, Prophetica &
Matth. 15. Apostolica, verumetiam Evangelica admonitio docet, dicente Domino, *Honora patrem tuum & matrem*
Exod. 20. *tuam*. Qui enim & per paginam veteris instrumenti, & per sui corporis præsentiam hoc salutare præce-
Deut. 5. ptum contulit, idem Mosaico ore promulgavit dicens, *Benedictus, qui honorat patrem suum & matrem*
* Exod. 21. *suam*; & è contrario, * *maledictus, qui non honorat patrem suum & matrem suam.* Unde perpenden-
Matth. 15. dum est & magnopere animadvertendum, quantæ sit arrogantiæ, quantæque temeritatis &, ut ita di-
Marc. 7. Prov. 20. xerim, sceleris, parentes anathematizare, si ille maledictioni subjacet, qui eos convincitur non ho-
Levit. 18. norare. Nam cum lex dicat, *Non reveles turpitudinem patris tui*, & Apostolus, *Filii obœdite parentibus ve-*
Ephes. 6. *stris*, isti utrique præcepto reluctari videntur: cum nec turpitudinem celare, nec honorem nituntur

inpen-

inpẽdere. Sacri igitur canones de non contemnendis parentibus omni occasione seclusa, hanc videntur protulisse sententiam; QUICUNQUE FILII A PARENTIBUS SUB PRÆTEXTU DIVINI CULTUS ABSCEDUNT NEC DEBITAM REVERENTIAM DEPENDUNT ILLIS, ANATHEMA SINT. Si vero hi, qui eis debitam reverentiam non inpendunt, anathematizantur, quo putas damnationis vinculo, qui eos anathematizant connectantur? Saluberrimus namque à sanctis patribus ecclesiis traditus usus est, pro defunctorum spiritibus Dominum deprecari, quem nos cum sancta omni Catholica & universali ecclesia amplectentes, non solum pro nostrorum parentum, verumetiam pro amicorum fidelium, qui nos in pace dominica præcesserunt, spiritibus, clementissimam Domini pietatem exposcimus. Cui venerandæ & ecclesiasticæ constitutioni non mediocriter contraire videntur, qui defunctorum parentum Spiritus non orationibus adjuvare, sed anathematis vinculo colligare nituntur: & qui orare etiam pro inimicis Apostolicæ eruditionis documento jubentur, pro suis hoc facere parentibus reluctantur. Nos nostris secundum ecclesiasticum usum per orationum & eleemosynarum instantiam deposcimus veniam: illi suis per inanium conciliorum conventus exoptant pœnam. Nos nostris quietem exposcimus per missarum solennia: illi suis ingerunt convicia per inordinata concilia. Nos nostrorum memoriam facimus in oratione, illi suis anathema jaciunt cum quadam abdicatione. Nos nostrorum Spiritus requie potiri oramus in sinu Abrahæ: illi suorum optant damnari animas cum Arrio, Sabellio, Dioscoro, Nestorio, & Euthycete. Nos nostros conlocari postulamus parentes inter agmina beatorum: illi suos inter obstinatas turbas hæreticorum. Quæ cum ita se habeant, constat eos duplex in hac parte patrare deliquium, cum & parentibus honorem derogent contra dominicæ vocis imperium, & contra Apostoli sententiam his, qui à seculo migraverunt, temerarium conentur inferre judicium. Quod non sit ergo temere judicandum de his, qui jam è seculo migraverunt, vel de rebus ad Deum solum pertinentibus, hæc est beati Pauli sententia, *Nemo nostrum sibi vivit, & nemo sibi moritur: sive enim vivimus Domino vivimus, sive morimur Domino morimur. sive enim vivimus, sive morimur Domini sumus. In hoc enim Christus resurrexit à mortuis, ut & vivorum & mortuorum dominetur. Tu autem quid judicas fratrem tuum, aut quare spernis fratrem tuum? omnes enim stabimus ante tribunal Dei. Scriptum est enim, Vivo ego, dicit Dominus, quoniam mihi flectet omne genu, & omnis lingua confitebitur Deo. Itaq; unusquisq; nostrum pro se rationem reddet Deo. Non ergo amplius judicemus: sed hoc judicate magis, ne ponatis offendiculum fratri vel scandalum.* De qua re etiam sanctæ ecclesiæ Romanæ antestis Anastasius Anastasio Imperatori sic perhibetur scripsisse; *Ne quod sit in hoc offendiculum in ecclesia, dum, quod facere non possumus, de his qui jam transierunt judicare conemur, observandum esse tranquillitas tua cognoscat.* Quia ergo nec à filiis parentes inhonorandi, nec à viventibus mortui temerè judicandi sunt, divinarum scripturarum paginis prolatum est. Nunc mentis oculo sollicite intuendum est, quantum in supra memoratarum imaginum abolitione vel veneratione filiorum error à parentum errore dissentiat: cum utrimq; sibi & istorum & illorum error repugnare non desinat. Illi enim eas convellendas atq; contemnendas esse censuerunt ab ecclesia perpetua abdicatione: isti eas non solum habendas, verumetiam venerandas student supplici adoratione. Illi eas mancipavere crepitantibus ignibus: isti honorant odoriferis thymiamatibus. Illi eas effugiebant etiam cernere: isti non cessant amplecti. Illi effodêre ad ornamentum ecclesiæ ab antiquis constitutas in parietibus: isti nuper conditas oblatis perlustrant luminaribus. Illi eas studebant prorsus abominari: isti sanciunt omnino osculari. Illi anathematizabant habentes: isti è contrario non adorantes. Quæ duo mala cum alterutrum sibi contraria sint, & à recto tramite remota, restat nobis ut viam regiam secundum Apostolum gradientes, neque ad dexteram, neque ad sinistram declinemus: ut nec cum illis prorsus abolendas dijudicemus, nec cum istis adorandas decernamus: sed solum Deum adorantes, & ejus sanctos venerantes secundum antiquam patrum & ecclesiasticam traditionem eas in ecclesia in ornamẽto & memoria rerum gestarum, si libet, habeamus, & cum justitia hinc severitatem, illinc adulationem contemnentes: cum prudentia hinc versutiam, illinc hebitudinem declinantes: cum temperantia hinc libidinem, illinc insensibilitatem spernentes: cum fortitudine, hinc timiditatem, illinc audaciam abjicientes; cum sanctis patribus, qui eas in ornamento solummodo esse ecclesiæ siverunt, istis hinc adorantibus, illis hinc abominantibus postpositis, viam mandatorum Domini teneamus, qualiter ad eum qui est via, veritas & vita, ipso opitulante pervenire valeamus.

Rom. 14.

Esa. 45.

EXPLICIT LIB. II.

PRÆFATIO LIB. III.

CONSTAT hujus nostri operis stilum sive in superioribus, qui jam Deo annuente digesti sunt libris, sive in præsenti in cujus inceptionis adorimur articulo, sive etiam in eo quem postmodum Domino opitulante digesturi sumus, adversus eorum insaniam vigilare, qui quamquam diversis temporibus diversisq; voluntatib. synodos, aut ut abdicari, aut ut adorari imagines in ecclesia censeant, adsolent adgregari. Et quoniam illius insaniæ Scriptura, quam inani desiderio Septimæ synodi vocabulo censeri ambiunt, propriorum sensuum erroriб. quasi membris concreta, & divinæ legis testimoniorum inconpetenter sibi adhibitorum cominatibus quasi quibusdam pinnis cernitur esse suffulta: libuit nobis in præcedentibus libris pinnarum subsidia ei, quibus incassum fulciri arbitratur, demere: in sequẽtibus verò eam vanorum conpage membrorũ, quibus sub sistere se posse suspicatur,

destituere: ut præcedentes ab ea pinnarum remigia auferant, sequentes ejus artus frustratim diriмant: præcedentes eam volatu, sequentes privent gressu: ut videlicet spiritalis intellegentiæ & divini eloquii pinnis, quibus enormiter vehi putabatur, abscissis, & propriis sensibus à quibus violenter in aliis peregrinari conpellebatur restitutis, & Catholicæ fidei fortis & inexpugnabilis pugni inpulsione, qua satis vacuarum & ratione carentium adsertionum acervis, & congruis sensibus & divinorum apicum testimoniis carens, omnibus appareat enervata, quæ non ab omnibus creditur esse digesta: quoniam quidem dum suorum intétat auctorum in sublime laudis insigne efferre, prosperitatem rerum domesticarum civili non formidat certamine perturbare: dumq; pessum ad quarundam rerum interdictam cives adoratione provocat, civium in se domestica arma territat, & spiculorum ictus quibus & libertas debuit tueri & hostili globo obniti in indigenas, prò dolor, conpellit intorqueri. Hanc igitur non versutis cavillationibus, non forensi facundia, non procul à causa vagãtibus loquutionum phaleris, non lepore lenocinio si coturni, non callidæ exsequutionis nodosis argumentationibus, jactanter enervare decrevimus, sed puræ ac simplicis orationis ambitu divinorũ eloquiorum tenacibus nervis concreto, & sanæ sobriæque doctrinæ eloquentia colorato, qui elarionis ostentatione carens ecclesiæ sanctæ potius profectus amator, quam suæ vel nostræ sit ventosæ laudis sectator. Quoniam igitur in præsentis libri textu, in quo nunc adoriri nos liquet, illorum sententias discutientes, qui aliter quædam quàm à sanctis patribus tradita sunt in sua synodo posuere, de fide quodammodo disputaturi sumus, ordo exposcit ut primum nostræ fidei fundamentum jaciamus, hoc videlicet de quo ait

1.Cor.3. Apostolus, *Fundamentum enim aliud ponere nemo potest præter id quod positum est, quod est Christus Jesus.* Cujus venerandæ fidei sinceritatem, mox ut sicut corde credimus, ore protulerimus, & tanti fundaminis firmitate futuri operis primordia munierimus, libertius nostra fabrica surgens rectius solidiusve struatur, & illorum sicubi minus recte minusve solide surrexerit, facilius deiciatur. Quia ergo primũ nos munire nostraq; firmare, & pòst contra adversa confligere, & oppositis resistere debemus, non solum sacrarum literarum perdocemur documentis, sed etiam ipsius * Romani auctoris eloquii monemur institutis, qui ait, *Argumentandum est ita ut primum nostra firmemus, dehinc adversa confringamus.*

* Sc. Ciceronis.

LIBER III.

CAP. I.

Confessio fidei Catholicæ quam à sanctis patribus accepimus, tenemus, & puro corde credimus.

CREDIMUS in Deum patrem omnipotentem cunctorum visibilium & invisibilium conditorem. Credimus & in Dominum nostrum Jesum Christum per quem omnia creata sunt, verum Deum, unigenitum & verum Dei filium, nõ factum aut adoptivum, sed genitum & unius cum patre substantiæ, atq; ita per omnia æqualem Deo patri, ut nec tempore, nec gradu, nec potestate esse possit inferior: tantumq; esse confitemur illum, qui est genitus, quantus est ille, qui genuit. Non autem quia dicimus genitum à patre filiũ, divinæ & ineffabili generationi aliquod tempus adscribimus, sed nec patrem aliquando cœpisse nec filium. non enim aliter confiteri possumus æternum patrem, nisi confiteamur etiam coæternum filium: ex filio enim pater dicitur, & qui semper pater fuit, semper habuit filium. Credimus & in Spiritum S. Deum verum ex patre & filio procedentem, æqualem per omnia patri & filio, volũtate, potestate, æternitate, substantia: necest prorsus aliquis in trinitate gradus, nihil quod inferius superiusve dici possit, sed tota Deitas sui perfectione æqualis est, ut exceptis vocabulis quæ proprietatem personarum indicant, quicquid de una persona dicitur, de tribus dignissime possit intellegi: atq; ut confundentes Arrium unam eandemque dicimus trinitatis esse substantiam, & unum in tribus personis fatemur Deum, ita impietatem Sabellii declinantes, tres personas expressas sub proprietate disjungimus, non ipsum sibi patrem, ipsum sibi filium, ipsum Spiritum sanctum esse dicentes, sed aliam patris, aliam filii, aliam Spiritus sancti esse personam. Non enim nomina tantummodo, sed etiam nominum proprietates, id est, personas, vel ut Græci exprimunt, ὑποστάσεις, hoc est, subsistentias, confitemur. Nec pater filii aut sancti Spiritus personam aliquando excludit: nec rursus filius aut Spiritus sanctus patris nomen personamq; recipit, sed pater semper pater est, filius semper filius, Spiritus sanctus semper Spiritus sanctus: itaq; substantia unũ sunt, personis ac nominibus distinguuntur. Ipsum autem Dei filium, qui absq; initio æternitatẽ cum patre & Spiritu S. possidet, dicimus in fine seculorum perfectum naturæ nostræ hominem suscepisse ex Maria semper virgine, & verbum carnem esse factum adsumendo hominem, non permutando Deitatem: nec, ut quidam sceleratissime opinantur, Spiritum sanctum dicimus fuisse pro semine, sed potentia ac virtute creatoris operatum. Sic autem confitemur in Christo unam filii esse personam, ut dicamus duas perfectas atq; integras esse substantias, id est, deitatis & humanitatis, quæ ex anima cõtinentur & corpore: atq; ut condempnamus Fotinum, qui solum & nudum hominem confitetur in Christo, ita anathematizamus Apollinarẽ & ejus similes, qui dicunt Dei filium minus aliquid de humana suscepisse natura, & vel in carne, vel in anima, vel in sensu adsumptum hominem his propter quos adsumptus est fuisse dissimilem, quem absq; sola peccati macula quæ naturalis non est, nobis confitemur esse cõformem. Illorum quoq; similiter exsecramur blasphemiam, qui novo sensu asserere conantur à tempore susceptæ

susceptæ carnis omnia quæ erant deitatis in hominem demigrasse: & rursum quæ erant humanitatis in deum esse transfusa, ut quod nulla unquam hęresis dicere ausa est videatur hac confusione utraque exinanita substantia scilicet deitatis & humanitatis, & à proprio statu in aliud esse mutata: qui tam deum inperfectum in filio quàm hominem confitentur, ut nec deum vere nec hominem tenere credantur. Nos autem ita dicimus, susceptum à dei filio passibile nostrum, ut deitas inpassibilis permaneret. Passus enim filius non putative sed vere, omnia quæ scriptura testatur: Id est esuriem, sitim, lassitudinem, dolorem, mortem & cætera hujusmodi secundum illud passus est quod pati poterat, id est, non secundum illam substantiam quæ adsumpsit, sed secundum illam quæ adsumpta est. Ipse enim dei filius secundum deitatem suam inpassibilis est ut pater, inconprehensibilis ut pater, invisibilis ut pater, inconvertibilis ut pater. Et quamvis propria persona filii, id est, dei verbum suscepit passibilem hominem, ita tamen ejus habitatione secundum suam substantiam deitas verbi nihil passa est, ut tota trinitas quam inpassibilem necesse est confiteri. Mortuus est ergo dei filius secundum scripturas, juxta id quod mori poterat, resurrexit tertia die, ascendit in cælum, sedet ad dexteram dei patris, manente ea natura carnis in qua natus & passus est, in qua etiam resurrexit. Non enim exinanita est humanitatis substantia, sed glorificata, in æternum cum deitate mansura. Accepta ergo à patre potestate omnium quæ in cælo sunt & in terra, venturus est ad judicium vivorum ac mortuorum, ut & justos remuneret, & puniat peccatores. Resurrectionem carnis ita credimus, ut dicamus nos in eadem in qua nunc sumus veritate membrorum esse reparandos, qualesque semel post resurrectionem fuerimus effecti, in perpetuo mansuros: unam esse vitam sanctorum, sed præmia pro labore diversa: è contrario pro modo delictorum peccatorum quoque esse supplicia. Baptisma unum tenemus, quod hisdem sacramenti verbis in infantibus, quibus etiam in majoribus esse celebrandum. Hominē si post baptismum lapsus fuerit, per pœnitentiam credimus posse salvari. Novum & vetus testamentum recipimus in eorum librorum numero, quem sanctæ catholicæ ecclesiæ tradidit auctoritas. Animas à deo dari credimus quas ab ipso factas dicimus, anathematizātes eos qui animas quasi partem dei divinæ dicunt esse substantiæ. Eorum quoq; condempnamus errorem, qui eas antè peccasse vel in cælis conversatas fuisse dicunt quàm in corpora mitterentur. Exsecramur etiam eorum blasphemiam qui dicunt, inpossibile aliquid homini à deo esse præceptum, & mandata dei non à singulis, sed ab omnibus in commune posse servari: vel qui primas nuptias cum Manicheo, aut secundas cum Cataphrygis damnant. Anathematizamus etiam illos qui dei filiū necessitate carnis mentitum esse dicunt, & eum propter adsumptum hominem non omnia facere potuisse quæ voluit. Joviniani quoque damnamus hæresin, qui dicit, nullam in futuro meritorum esse distantiam: nosque eas ibi habituros virtutes quas hic habere neglexerimus. Liberum sic confitemur arbitrium, ut dicamus nos semper dei indigere auxilio: & tam illos errare qui cum Manicheo dicunt hominem peccatum vitare non posse, quàm illos qui cum Joviniano asserunt hominem non posse peccare: uterque enim tollit arbitrii libertatem. Nos vero dicimus hominem semper & peccare & non peccare posse, ut semper nos liberi confiteamur esse arbitrii. Hæc est catholicæ traditionis fidei vera integritas, quam syncero corde credimus & fatemur, & in hoc opere beati Hieronymi verbis expressam taxavimus. Hæc est vera fides, hanc confessionem conservamus atque tenemus, quam quisque inconvulsè & intemeratè custodierit, perpetuam salutem habebit.

CAP. II.

Quod Tarasius ab errore errorem linire conatus sit, & quod ab ægritudine ad ægritudinem dilapsus sit, cum videlicet repente ex laico conversus & ad episcopatum promotus nititur hoc emendare in imaginum adoratione, quod admisit in repentina consecrationis susceptione.

Peritorum vetus iste medicorum mos est, sic unius ægritudinis molestiis medicaminibus crebris curando instare, ut tamen alterius pestis nequitiæ non videatur adminicula præstare: quoniam quædam res sicut unius vires extenuant, ita adhibitæ alterius viribus alimenta ministrant: & spiritalis vineæ cultorum est, sic quorundā convellere vitiorum stirpes, ut tamen aliorū nullis convalescant incrementis radices: quoniā quorundā vitiorum pestifera plantatio aliorum abolitione vitiorum molescit, sicque alii pesti subsidia præbens agro mentis officit, quæ per se officere non valens suis viribus exstirpata tabescit. Quorum utrorumque præstantibus moribus, sive peritorum medicorum, sive spiritalium cultorum, non mediocriter Tarasius perhibetur obniti, qui per rem penitus interdictam & nullatenus proficientem nititur emendare rem penitus interdictam & prorsus officientem. Et veluti si quis lutulentum quid ingesta inpuritate eluere cupiens, dum lutulentis nihilominus eluere nititur aquis, quo magis abluere appetit, eo magis eisdem inpuritatibus inficit: ita idem ex laico repente ad episcopatum, ut fertur, promotus, dum repentinam tanti gradus susceptionem per insolentem nisus est emendare imaginum adorationem, inlicitum inlicito adposuit: & quanto unum errorem altero errore linire putavit, tanto se majoribus errorum nexibus præpedivit. Nam si inoportuna imaginum adoratione inoportuna ordinatio stabiliri potest, facile res inlicitæ rebus poterunt firmari inlicitis, & si res inlicitæ rebus poterunt firmari inlicitis, facillimè inpura quæque quibusdam inpuris ablui poterunt. Non autem inpura quæque quibusdam inpuris ablui poterunt: non igitur inopor-

tuna ordinatio adoratione inopportuna nihilominus imaginum quoquomodo poterit stabiliri. Et si ecclesiasticæ ordinationis regula à sanctis patribus tradita intemerata servanda est, immo quia servanda est, omnino corrumpi non debet: & si omnino corrumpi non debet, nec pro utili quadam re corrumpi quidem debet: & si pro utili quadam re nullatenus corrumpi debet, multo ergo minus pro inutili corrumpi debet: cùm videlicet utrumque & imagines adorare, & sine ordine graduum pontificalem cathedram subire inutile sit. Sed quorsum ista? accedamus ad Apostolum, veniamus ad vas electionis, interrogemus egregium prædicatorem, intonet nobis quid de ordinatione episcopi censeat: 1. Tim. 5. qui proculdubio respondebit, *Manus cito nemini imposueris.* Et rursus, *Non neophytum, ne in superbia elatus* 1. Tim. 3. *in judicium incidat diaboli:* ne videlicet dum putat se non tam ministerium humilitatis quàm administrationem secularis potestatis adeptum, condemnatione superbiæ sicut diabolus per jactantiam deiciatur. Unde periculosissima est talis ordinatio, in qua diaboli judicium suspicatur: & formidolosissimum est, ejus doctrina, qua imagines adorare censet, uti, in quo tam atrocis exempli ruina formidatur: cùm prohibitum sit popularem hominem sacerdotii magisterium adimplere debere, cujus nec officium tenuisse, nec disciplinam creditur agnovisse: & eum ea docere posse, quæ constat eum nequaquam antea didicisse. De tali itaque ordinatione hæc est beati Gregorii Romanæ urbis antestitis sententia, *Quidam desiderio honoris inflati defunctis episcopis tonsurantur, & repentè fiunt ex laicis sacerdotes, atque inverecundè religiosi propositi ducatum arripiunt, qui nec esse adhuc milites didicerunt. Quid putamus, quid isti subjectis præstaturi sunt? qui antequam discipulatus limen attingant, tenere locum magisterii non formidant. Qua de re necesse est, ut & si inculpati quisque sit meriti, ante tamen per distinctos ordines ecclesiasticis exerceatur officiis: videat quod imitetur, discat quod doceat, informetur ad id quod teneat, ut postea non debeat errare, qui eligitur viam errantibus demonstrare. Diu ergo religiosa meditatione poliatur, ut placeat: & sic lucerna super candelabrum posita luceat, ut adversa ventorum vis irruens conceptam eruditionis flammam non extinguat, sed augeat: nam cùm scriptum sit, ut prius quis probetur, & sic ministret, multo amplius antè probandus est, qui populi intercessor adsumitur, ne fiant causa ruinæ populi sacerdotes mali. Nulla igitur contra hoc excusatio, nulla potest esse defensio, quia cunctis liquido notum est, quæ sit in hujus rei diligentia sancta egregii sollicitudo doctoris, qua neophytum ad ordines vetat sacros accedere. Sicut autem tunc neophytus dicebatur, qui initio sanctæ fidei erat conversatione plantatus, sic modo neophytus habendus est, qui repentè in religionis habitu plantatus ad ambiendos honores sacros irrepserit. Ordine ergo ad ordinem accedendum est. Non gradum sacrum rectè appetit, qui ad summa loci fastigia postpositis gradibus per abrupta quærit ascensum: & cùm idem apostolus doceat inter alia sacri ordinis instituta discipulum, manus non esse cuiquam citius imponendas, quid hoc celerius, quidve præcipitantius quàm ut exoriatur à summitate principium, ut antè esse incipiat episcopus quàm magister?* Contra quam ecclesiasticæ institutionis normam dum superius memoratus Tarasius sacerdotale culmen, ut ajunt, contendit, turbare potius quàm gubernare dinoscitur plebes. Nec mirandum est si non rectè prædicet, qui ad prædicationis officium non rectè pervenit. De cujus inordinata consecratione multa sanctorum patrum poni testimonia poterant, quæ tamen brevitatis causa omissa sunt. Hæc tantum de hac re posuisse sufficiat.

CAP. III.

Utrum Tarasius rectè sentiat qui spiritum sanctum non ex patre & filio secundum verissimam sanctæ fidei regulam, sed ex patre per filium procedentem in suæ credulitatis lectione profiteatur.

NOSTRIS memorialibus nequaquam subtraxit oblivio sensibus, quod in primordiis hujus nostri operis polliciti sumus, nihil nos indiscussum relicturos, nihilque silentio prætermissuros, quod in eadem synodo quæ pro adorandis imaginibus gesta est, reprehensione dignum inveniretur: nisi fortè quod aut difficultas inordinati sermonis nostro intellectui impertire negaret, aut puerilis dicti ineptiam reverentia cohibente nostra disputatio persequi despiceret. ideoque non est consequens ut ab hoc nostra suspendatur disputatio, quod Tarasius spiritum sanctum non ex patre tantum, sicut quidam qui quamquam eum ex filio procedere quodammodo tacuerint, tamen ex patre & filio procedentem omnino crediderunt: neque ex patre & filio, sicut omnis universaliter confitetur & credit ecclesia eum procedere, sed ex patre per filium in suæ fidei professione procedere confessus est. In qua professione nisi puritas & synceritas cordis sit, quę credat eum non creaturam esse, sed creatorem, nec patre filioq; minorem, sed eis æqualem & consubstantialem & ab utroq; procedere, perniciosum virus poterit exoriri. Omnium ergo rerum definitio talis esse debet, ut omnibus obscuritatibus seu ambiguitatibus explosis, ad demonstrandæ rei recto tramite tendant indicium, & si aliarum rerum definitio tam perspicua tamque debet esse dilucida, ut ea quæ demonstranda sunt, evidenter demonstret, multo magis fidei definitio dilucida & perspicua & omni ambiguitate sive tortuositate carens esse debet. In qua si aliquid aut tortuosum aut ambiguum, aut quodam nubilo verborum obductum fuerit, magnam affert dicenti vel audienti jacturam. Ex patre enim & filio spiritum sanctum, non ex patre per filium procedere, rectè creditur, & usitatè confitetur: quia non per filium ut pote creatura quæ per ipsum facta sit, neque quasi posterior tempore aut minor potestate, aut alterius substantiæ procedit, sed ex patre & filio ut coæternus, ut consubstantialis, ut coæqualis, ut unius gloriæ, potestatis atque divinitatis cum eis existens procedere creditur. Alteram namque vim habet, *ex*, præpositio & alteram, *per*. Unde & dei filius natus ex homine non per hominem creditur, id est, non per coitum, non per humanam operationem, sed ex virgine carnem adsumendo natus.

natus. Et idcirco quæri potest, utrum rectè dici queat, *spiritus sanctus à patre per filium procedere*, ne dum
incautè hæc præpositio, *per*, in tanti mysterii professione ponitur, Arriani illius erroris virosum cui-
quam poculum ministret, qui spiritum sanctum creaturam esse, & per filium sicut & cætera quæ crea-
ta sunt, creatum esse blasphemat: qui etiam sui baptismatis tinctionem non juxta fidem evangelicam,
in nomine patris & filii & spiritus sancti, sed *in nomine patris per filium in spiritu sancto* infelicibus quibusq; ad Matth. ult.
se conversis impertivit. Spiritus namque sanctus non creatura, sed creator esse his testimoniis adpro-
batur. Ait enim David, *Verbo domini cæli firmati sunt, & spiritu oris ejus omnis virtus eorum.* & Salomon dicit, Psal. 33.
Ipse creavit ea per spiritum sanctum. item David, *Emitte spiritum tuum & creabuntur, & renovabis faciem terræ.* & Psalm. 104.
in libro Iob scribitur, *Spiritus divinus est*, inquit, *qui creavit me.* & in libro Judith, *Tibi*, inquit, *serviet* Iob. 33.
omnis creatura tua: quoniam dixisti & facta sunt, misisti spiritum tuum & ædificavit. Tantæ enim potestatis si- Judith. 16.
ve virtutis spiritus sanctus ostenditur, ut ipso cooperante corpus domini nostri Iesu Christi, quod
est nostra redemptio, in utero virginis formaretur, Evangelista dicente, *Ne timeas Ioseph accipere Ma-* Matth. 1.
riam conjugem tuam, quod enim in ea natum est de spiritu sancto est. item, *Inventa est in utero habens de spiritu san-* Luc. 2.
cto: non quod salvatoris nostri spiritus sanctus pater dicendus est, ut duo patres credantur, sed quod
patris & filii idem spiritus sanctus cooperator & unius potestatis cum eisdem esse credatur, domino
adfirmante; *Ite*, inquit discipulis, *baptizate omnes gentes in nomine patris & filii & spiritus sancti.* Sicut Matth. ult.
enim dominus Apostolos ad prædicandum destinavit, pari etiam modo spiritus sanctus facere de-
claratur. Scribitur enim in Actibus apostolorum, quòd Petro cogitante de visione, dicit ei spiritus
sanctus; *Ecce viri quærunt te, exurgens vade cum eis nihil dubitans, quia ego eos misi ad te.* & item, *Segregate mi-* Act. 10.
hi Paulum & Barnabam ad opus quod elegi eos. & item; *Attendite vobis & universo gregi in quo vos spiritus sanctus* Act. 13.
constituit episcopos. Nam & universa cum patre & filio, ut ostensum est, procreavit, & deus esse unius Act. 20.
cum iisdem essentiæ his testimoniis adprobatur. David enim ait; *Audiam quid loquatur in me dominus*
deus. Luce itaque clarius constat, quòd omnes prophetæ non nisi per spiritum sanctum adnuncient
vel loquantur, domino adtestante, qui ait; *Cùm venerit spiritus ille sanctus quem pater mittet in nomine meo,* Ioan. 15.
ipse vos docebit & ventura adnuntiabit vobis. item per Prophetam dominus dicit; *Noluerunt audire sermones*
meos quos mandavi in spiritu meo per os prophetarum priorum, dicit dominus. Paulus quoque Apostolus ad He-
bræos scribens ait; *Testificatur nobis spiritu sancto, & hoc est testamentum quod dispono ad eos post dies illos, dicit* Hebr. 10.
dominus. In Actibus quoque Apostolorum ad Ananiam dixisse pastorem ecclesiæ legimus; *Ut quid Sa-* Act. 4.
tanas implevit cor tuum mentiri te spiritui sancto? & ostendens eum Deum esse, in subsequentibus dicit, *Non*
es mentitus hominibus, sed Deo. Paulus quoque vas electionis ad Corinthios scribit; *Divisiones autem dona-* 1. Cor. 12.
tionum sunt, idem verò spiritus: & divisiones ministeriorum sunt, idem ipse dominus: & divisiones operationum
sunt, idem verò deus, qui operatur omnia in omnibus. Quibus apostolicis verbis spiritus sanctus idem deus,
idem dominus declaratur. idem verò dominus in evangelio dicit, *Spiritus est deus.* item ad Corinthios Ioan. 4.
Paulus scribens ait, *Dominus autem spiritus est:* & ad Ephesios, *Nolite*, inquit, *contristari spiritum san-* 2. Cor. 3.
ctum dei: item ad Corinthios, *An nescitis*, inquit, *quia membra vestra templum sunt spiritus sancti quem* Ephes. 4.
habetis à deo? & eum deum in humanis corporibus habitantem ostendens adjungit, & dicit; *Glorificate* 1. Cor. 6.
ergo & portate deum in corpore vestro. Qui dum his testimoniis & creator & deus adprobetur, & ex patre
& filio ab omni catholica ecclesia procedere credatur, quærendum est utrum necesse sit eum per fili-
um à patre & non potius ex patre & filio procedere profiteri, cùm hujuscemodi professio neque in
Niceno neque in Chalcidonensi symbolo à sanctis patribus facta inveniatur. Per filium enim super
Apostolos in igne apparuit: per filium hominibus datus est, quoniam ab omnibus spiritus sanctus ac-
cipi non nisi per filium poterat. Per filium verò eum à patre procedere profiteri, synodicæ confessioni
inusitatũ est: quoniã Sp.S. ut à patre procedat non eget alterius adjutorio, ut per aliquẽ procedat: cùm
utiq; sit tertiã in eadẽ sancta trinitate persona & unius cũ patre & filio sit potestatis atque essentiæ. Qui
cùm à se deus sit, ad nos autem relativè donum est, distribuens singulis prout vult gratiarũ dona. Nam
& prophetias quibus vult impertit, & peccata quibus vult dimittit, quæ sine illo nõ donantur. qui inde
propriè charitas nuncupatur, vel quia naturaliter eos à quibus procedit conjungit, & se unũ cũ eis esse
ostendit: vel quia in nobis id agit, ut in deo maneamus, & ipse in nobis: unde in & donis dei nihil ma-
jus est charitate, & nullum est majus donum dei quàm spiritus sanctus: ipse est & gratia, quæ quia non
meritis nostris, sed divina voluntate gratis datur, inde gratia nuncupatur. Sicut autem unicum dei ver-
bum propriè vocamus nomine sapientiæ, cùm sit universaliter & spiritus sanctus & pater ipse sapien-
tia: ita spiritus sanctus propriè nuncupatur vocabulo charitatis, cum sit & pater & filius universaliter
charitas. Est enim spiritus patris adtestante domino, qui ait, *Non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus pa-* Marc. 13.
tris vestri qui loquitur in vobis. Est & spiritus filii, Paulo adtestante qui ait, *Quisquis autem spiritum Christi non* Rom. 8.
habet, hic non est ejus. ac per hoc spiritus amborum dicitur, quia ex patre & filio procedens unius proba-
tur esse substantiæ & naturæ: qui si ingenitus diceretur, duo patres profiterentur: si genitus, duo filii in-
competenter dicerentur. Sed quia nec pater est nec filius, ideo nec ingenitus nec genitus, sed ex utroq;
procedens dicitur. Pater enim solus non est de alio, ideo solus appellatur ingenitus, non quidem in
scripturis, sed in consuetudine disputantium & de re tanta sermonem qualem valuerint ad præsenti-
um sive futurorum profectum proferentium: filius solus de patre est natus, ideo solus dicitur genitus:
Sp.S. solus de patre & filio procedit, ideo solus amborũ nuncupatur spiritus. Procedit enim ex utroq;
non nascendo, ut alicujus filius dici possit. Diceretur aũt filius patris & filii, si, quod abhorret ab omnium
fideliũ sensibus, cum ambo genuissent: non igitur ab utroq; est genitus, sed procedit ab utroq; ambo-
rũ spiritus. A patre illũ aũt procedere dominus noster Iesus Christus discipulos docuit dicens, *Cum au-*
tem ve-

cipium, quia non eum separamus ab appellatione creatoris: & scriptum est de illo, quòd operetur, & utique in se manens operatur. Non enim in aliquid eorum quæ operatur, ipse mutatur & vertitur, & quæ operatur fide. Unicuique, ait Apostolus, datur manifestatio spiritus ad utilitatem: alii quidem datur per spiritum sermo sapientiæ, alii sermo scientiæ secundum eundem spiritum, & reliqua. item idem post pauca, *Nam & singillatim si interrogemur de spiritu sancto, verissime respondemus, quòd deus sit, & cum patre & filio simul unus deus est. Unum ergo principium ad creaturam dicitur deus, non duo vel tria principia, ad se autem invicem in trinitate, si gignens ad id quod gignit principium est, pater ad filium principium est, quia genuit eum. Utrum autem & ad spiritum sanctum principium sit pater, quoniam dictum est, De patre procedit, non parva quæstio est: quia si ita est, non jam principium ei tantum rei erit quam gignit aut facit, sed etiam ei quam dat, ubi & illud elucescit, utpote quod solet multos movere, cur non sit filius etiam spiritus sanctus, cum & ipse à patre exeat sicut in evangelio legitur. Exit enim non quomodo natus, sed quomodo datus: & ideo non dicitur filius, quia neque natus est, sicut unigenitus, neque factus, ut per gratiam in adoptionem nasceretur sicut nos. Quod enim de patre natum est ad patrem solum refertur, cùm dicitur filius, & ideo filius patris est non & noster quod autem datum est & ad eum qui dedit refertur, & ad eos quibus dedit. Itaque spiritus sanctus non tantum patris & filii qui dederunt, sed etiam noster dicitur qui accepimus: sicut dicitur domini salus quia dat salutem, eadem etiam nostra salus est qui accipimus.* item idem post pauca; *Si ergo & quod datur principium habet eum à quo datur, quia non aliunde accepit illud quod ab ipso procedit, fatendum est patrem & filium principium esse spiritus sancti, non duo principia, sed sicut pater & filius unus deus: & ad creaturam relative unus creator & unus dominus. sic relative ad spiritum sanctum unum principium, ad creaturam verò pater & filius & spiritus sanctus unum principium, sicut unus creator & unus dominus.*

CAP. V.

Quod Tarasius non recte spiritum sanctum contribulum patri & filio dixerit, cum sufficeret dicere coæternum, consubstantialem ejusdemque essentiæ & naturæ.

DIXISSE quoque in suæ fidei professione spiritum sanctum *patri & filio contribulum* Tarasius perhibetur: quod absurdissimum & dictum & à catholicæ fidei confessione penitus convellendum, non solum ab eorum sensibus qui literariæ solertiæ disciplinam non nesciunt, sed etiam ab eorum qui communibus tantum utuntur literis prorsus respuitur, & modis omnibus abdicatur. Est enim in promptu animadvertere, quòd sicut *consanguinei* dicuntur qui sunt unius sanguinis, & *consortes* qui sunt unius sortis, & *coætanei* qui sunt unius ætatis, qui etiam *coævi* dicuntur, & *conformes* qui sunt unius formæ, ita *contribuli* dicuntur qui de una tribu sunt. Quoniam loquelaris ista præpositio hanc vim obtinet ut ubicumque in conpositione verborum ponitur, diversa quæq; cohærere demonstret: sicut & in hac conpositione duos aut plures homines cum *contribulos* vocamus, evidenter eos de una tribu esse ostendimus. Est enim *tribus* multitudo hominum quæ aut ab una stirpe genus ducit, sicut ab Iacob duodecim tribus processisse noscuntur: aut uno ministerio fungitur, sicut in exordio Romanæ urbis in tres ordines ab ejusdem urbis conditore Romanus populus dispertitus est in senatoribus videlicet, militibus sive plebibus. Unde hactenus hujus nominis etymologia servatur, & qui eis præsunt *tribuni* vocantur: in deo autem qui est summum bonum, unus apex, rerum singulare cacumen, unus in substantia, trinus in personis, nequaquam contribuli nomen inveniri potest, quia non alibi contribulus inveniri potest, nisi ubi invenitur & tribus. Spiritus autem sanctus non patri & filio contribulus, sed consubstantialis est. Qui si contribulus est, tribus tantummodo aut adfinitatis societate, quod profanum est dicere, jungitur: si, quod credere non solum absurdum, sed etiam impium est, tribus tantummodo aut adfinitatis societate conjungitur, non est consubstantialis: est autem patri & filio consubstantialis: non igitur eis contribulus credendus est aut dicendus. In tanti enim mysterii confessione spretis dictionum novitatibus suffecerat dicere Spiritum sanctum patri & filio coessentialem, coæternum, coæqualem, unius potestatis & gloriæ: ita ut in tribus personis unitas substantiæ, potestatis & gloriæ summi dei credatur & à catholicis confiteatur, qui est super omnia deus benedictus in secula. Legat igitur quisquis hoc nomen in sancta trinitate recte nominandum putat, & assertionibus fulcire affectat, lib. XIII. B. Hilarii, & XV. sanctissimi Augustini de eadem sancta & ineffabili trinitate, subtilissime disputantes & viriliter intonantes, in quibus cum hoc nomen sanctæ trinitati aptatum minime repererit, id ei minime aptare præsumat: quoniam si ullatenus sanctæ fidei confessioni conveniret, tot disputationum silvas effugere nequiret, nec esset tam eloquentibus tamque Latinitatis peritia eruditis viris in disputando alienum, si errori esset extraneum. Legat etiam cæterorum catholicorum patrum de Fide opuscula, & cum hujusce nominis mentionem in tam sublimi tamque præclaro negotio non repererit, hanc supervacue alibi se invenisse cognoscat. Quoniam sicubi extra horum disputationes in sanctæ fidei confessione invenitur, aut ineloquentiæ, quæ inperitiæ de fonte procedit, aut alterius linguæ proprietati deputandum est, quæ plerumque dum ad aliam linguam transit, vim suam amittit.

CAP. VI.

De eo quod Basilius Anchiræ episcopus in suæ fidei lectione post confessionem patris & filii & spiritus sancti imaginum, & lipsanorum osculationem & adorationem inseruerit, fidem se habere dicens participare ipsis sanctificatione: remissionem verò peccatorum, sive carnis resurrectionem, seu vitam futuram omnino tacuerit.

REMISSIO peccatorum quæ à Basilio Anchiræ Episcopo in suæ fidei confessione est prætermissa, inter summa ecclesiasticæ dignitatis est charismata numeranda. Hanc Propheta insigni
Psal.32. laude præfert, cum eos beatos dicit quibus fit; *Beati*, inquiens, *quorum remissæ sunt iniquitates & quorum tecta sunt peccata.* Hanc vox verbi, vox sapientiæ, amicus sponsi inter prima evangelicæ tubæ
Luc.3. tonitrua intonavit, sicut scriptum est; *Et venit in omnem regionem circa Iordanem prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum.* Hanc mediator dei & hominum, agnus dei qui tollit peccata mundi, pietate qua mundum redimere venerat dedicavit, cum & quibusdam ante passionem peccata remisit, & ut totius mundi peccata dilueret: se deo patri in sacrificium obtulit: & ut hanc perpetim ecclesia consequi valeret, spiritus ei ineffabile donum & sui characteris insuperabile signum, & sacro-
Symbol.Apostol. sancti baptismatis salutiferum sacramentum concessit. Hanc Apostoli in conlatione fidei, quam ab invicem discessuri quasi quandam credulitatis & prædicationis normam statuerunt, post confessionem patris & filii & spiritus sancti posuisse perhibentur:& in tanti verbi brevitate de quo per Prophe-
Esa.10. tam dictum est, *Verbum adbreviatum faciet dominus super terram*, hanc ponere minime distulerunt: quia
Rom.9. sine hac fidei sinceritatem integram esse minime perspexerunt. Nec cohibuit eos ab ejus professione illius symboli brevitas quam exposcebat factæ fidei integritas, tantique doni veneranda sublimitas. Fit enim per spiritum sanctum per quem remittuntur peccata, sive sanguinem Christi qui à nobis in sacramento sumitur, & pro nobis effusus est in remissionem peccatorum. Fit & per aquam baptisma-
1.Ioan.5. tis,in qua originalis noxæ antiquum & obsoletum vulnus diluitur. Unde & Apostolus tres dicit testimonium perhibere,spiritum,sanguinem,& aquam,& tres unum esse: quia & per spiritum sanctum & per sanguinem Christi & per aquam baptismatis ad unum compitum,id est, ad remissionem peccatorum pervenitur. Hanc quidam doctorum cum quid sit *canticum novum* luculenter dissereret,inter cæteras novitates,quas in Christi incarnatione dixit esse completas, enumeravit dicens; *Novum est filium dei hominem fieri, novum est eundem ab hominibus morti tradi,novum est die tertia surgere,novum est cum corpore ad cælum ascendere, novum est remissionem peccatorum hominibus dari.* Novum itaque dixit remissionem peccatorum hominibus dari,quę sicut in novo testamento datur,in veteri non dabatur.Pagina enim instrumenti veteris peccata non diluit, sed ostendit. Carnis quoq; resurrectio quam credere & fateri Christianorum,non credere verò Sadducæorum est, quam præfatus Episcopus in suæ fidei professione reticuit, & veteris instrumenti lectione monstratur, cum & per Iob virum evangelicum potius quam
Iob.19. legalem dicitur, *Scio quod redemptor meus vivat, & in novissimo de terra surrecturus sim, & rursus circundabor pelle mea & in carne mea videbo deum:quem visurus sum ego ipse & oculi mei conspecturi sunt & non alius:*& per Da-
Dan.12. nihelem virum sanctissimum& archanorum dei scrutatorem monstratur dicentem; *Multi de his qui dormiunt in terræ pulvere resurgunt, alii in vitam æternam, alii in obprobrium ut videant semper.* & ipsa veritate ad terras pro salute generis humani descendente, omnino commendatur qui eam & prædicationis suæ sacrosanctis oraculis edocuit, & suæ resurrectionis salutari exemplo monstravit. Si verò aliquis dicat Iob in hac sententia suam solummodo resurrectionem, non generalem omnium hominum dixisse,
Iob.14. audiat eum in alio loco generalem omnium resurrectionem adfirmantem & dicentem, *Lignum habet spem, si præcisum fuerit rursum virescit, & rami ejus pullulant: si senuerit in terra radix ejus, & in pulvere mortuus fuerit truncus ejus, ad odorem aquæ germinabit, & faciet comam quasi cum primum plantatum est: homo vero cum mortuus fuerit & nudatus atque consumptus, ubi quæso est? quomodo si recedant aquæ de mari, & fluvius vacuefactus arescat, sic homo cum dormierit non resurget,donec adteratur cælum,nec evigilabit,nec consurget de somno suo.* Quod totum ita intellegendum est, Nunquid lignum habet spem revirescendi & homo non habet resurgendi? numquid quomodo si recedant aquæ de mari & fluvius vacuefactus arescat, sic homo cum dormierit non resurget? numquid donec adteratur cælũ non evigilabit,nec consurget de somno suo? quibus verbis non suam solummodo, sed totius humani generis resurrectionem generalem demon-
Symb.Apost. strat. Sequitur. Hanc etiam Apostoli cum diversas quidem nationes non diversa fide, diversis linguis imbuti, non diversas constitutiones tradituri peterent, omnibus gentibus inter cætera mysteriorum spiritalium archana tradiderunt: & ne oblivione dilueretur aut hæretica pravitate cassata per temporum incrementa frustraretur, in symbolo posuerunt, & in tam authentico fidei indicio, in quo totius
1.Cor.15. fidei integritas admirabili brevitate conplectitur, locaverunt. Hanc unus illorum qui fera gentium corda sacri stili doctrina perdomuit, inter cætera quæ de ea profatus est,in momento,in ictu oculi fore prædixit. Vita quoque futuri seculi,quam idem Basilius neglegenter reticuisse dinoscitur,& ab ipso nobis domino pollicetur, & pene in omnibus sanctarum scripturarum oraculis prædicatur: quippe cum sine ea carnis resurrectio nil valeat, & ob eam adipiscendam totius nostræ religionis desudet intentio. Unde datur intellegi non eum mediocriter delirasse, cũ in suæ fidei confessione res tantis mysteriis plenas,& revera mysteriis plenas,sine quibus Christiana credulitas stare nõ potest,silentio prætererit

terierit & in earum loco res non necessarias & risu dignas protulerit. Non igitur ei ideo tantummodo succenseťur quia eas profiteri distulit, si tamen eas corde credit, cum plerumque quædam aut brevitatis studio, aut quadam occasione in dicendo prætermittuntur quæ in credendo firmiter tenentur: sed quia in earum loco id intulit quod à nullo sanctorum patrum in fidei professione inlatum fuisse perlegit: quia & miles qui quondam pugnavit, aut quandoq; pugnaturus est, non ideo arguitur si ad tempus non pugnet: sed si fuga lapsus & suam nobilitatem ignobilitet, & sociorum vires inutili exemplo enervet. Dixit enim præfatus Episcopus, postquam imaginum adorationem & osculationem inter prima suæ fidei munimenta fassus est, *fidem se habere participare illis sanctificatione.* Nec inmerito rebus insensatis & non solum sanctificatione, sed etiam vita carentibus participare dignus, qui post confessionem sanctæ & unicæ trinitatis in talibus næniis fidem se habere dixit: & ea quæ inter prima Christianæ religionis charismata enumeranda sunt, remissionem videlicet peccatorum, carnis resurrectionem & vitam futuri seculi desidiose prætermisit. Esto denique, utile quiddam est imagines adorare, quid adimitur Christianæ religioni si inter primas fidei professiones illius quoque rei professio non detur? cum pleraq; sint quæ inter cæteras ecclesiasticæ institutionis traditiones fidelibus tradita sunt, quorum etsi in fidei confessione professio taceatur, nihil tamen ideo sanctæ religioni adimitur. aut in quo præjudicat, si earum adoratio taceatur, fidei integritati? cum à sanctis patribus inhibita potius quàm instituta credatur. Non enim eo modo præjudicat prætermissio imaginum adorationis sacræ fidei puritati, quę interdicta potius quàm instituta est, sicut præjudicant remissio peccatorum, carnis resurrectio & vita futuri seculi si in confessione prætermittantur, quæ utiq; & in omnium scripturarum sanctarum serie prædicantur, &, ut præfati sumus, ab Apostolis in symbolo laudabili brevitate connexæ tenentur.

CAP. VII.

De eo quod Theodosius Amori Episcopus desidiose fidem sanctæ & unicæ trinitatis tacuerit, de imaginibus vero incaute & extraordinarie dixerit, Confiteor & promitto & suscipio & osculor & adoro imagines: *& post pauca*, Qui non instruunt diligenter omnem Christo dilectum populum adorare & venerari sacras & honorandas imagines omnium sanctorum qui à sæculo deo placuerunt, anathema.

BASILIUM Anchiræ Episcopum in superiore capitulo arguendum recte ostendimus, eo q; suæ fidei jacto fundamine in ædificio tam excellentis mysterii res valde necessarias superædificare neglexerit, & vice earum res ab omni penitus religionis fabrica abnuendas superædificare nisus sit: in præsenti vero Theodosium Amori Episcopum rectius conpetentiusq; arguendum decernimus, qui nullo suæ fidei in præfata synodo posito fundamento, res tantum inanes & ratione seclusas inaniter & inrationabiliter ædificare cœpit. In illius enim ædificio si id quod inaniter surrexit deiciatur, saltem id quod bene fundatum est remanebit: in istius verò si omne quod inane & frivolum est destituatur, nil quod remaneat erit: si ergo illi recte succensetur qui sanctæ & unicæ trinitatis confessioni imaginum adorationem inseruit, multo rectius huic succensebitur qui illius summi & ineffabilis mysterii confessione postposita, de illarum adoratione frivola nescio quæ tantummodo somniavit. Ita enim ... est, *Confiteor, & promitto, & suscipio, & osculor, & adoro imagines.* O mira confessio Episcopi! O pulchra dictio sacerdotis! O laudanda devotio præsulis! Tacet confessionem excellentissimæ majestatis, & insonat confessionem insolentissimæ vanitatis. Ab ejus confessione pedem retrahit qui dixit, *Omnis qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo qui est in cælis:* & in imaginum confessione totis se gressibus infert. Tacet q; & ille fateri, & cæteros ut faterentur debuit hortari: & fassus est quod nec ille fateri, & ne cæteri faterētur debuit reluctari: & qui opponere murū pro domo Israhel debuit & stare in prælio in die domini, ipse ad deditionis dedecus, pro dolor, sponte dilabitur: quia videlicet qui debuit à prava confessione & à ridiculoso errore aliorū mentes coercere prædicationis studio, ipse primū illis errandi via efficitur pravæ confessionis exēplo. Quod verò anathematizat omnes qui non instruunt omnē Christo dilectum populum adorare & venerari imagines omniū sanctorum qui à seculo deo placuerunt, quàm absurde quamque incaute agat, prudens lector advertat, præsertim qui anathema quod aliis temeraria præsumptione inferre contendit, in se suosque inreverenter intorquet, & telum quo sui erroris extraneam nititur perfodere partem, in suam civiumq; deflectit necem. Nec liberat imaginum adoratio ab anathematis conligatione suos, quæ nectere tantummodo nitebatur exteros. Anathematizat enim qui non instruunt omnem Christo dilectum populum adorare imagines. nunquid nam, ut cæteros taceam, in sibi commissa plebe omnes instruunt omnem Christo dilectum populum imagines adorare, qui nec instruendi habent officium, nec prædicationis gradum? nunquid & ipse omnem Christo dilectum populum instruit? cum videlicet pene totus mundus Christi populo plenus sit: quoniam desiit tantummodo in Iudęa notus esse deus, sed in omnem terram exivit sonus Apostolorum, & repleta est omnis terra gloria domini, & omnes gentes veniunt & adorant in conspectu domini, juxta Malachiæ vaticinium in verbo domini dicentis, *Ab ortu solis usque ad occasum magnum est nomen meum in gentibus, & in omni loco sacrificatur & offertur mihi hostia munda:* & pastor ecclesiæ, cui in figura disci diversorum animantium generibus pleni totus orbis diversis gentibus plenus ad dei gratiā vocandus ostenditur, dicit, *In veritate conperi, quoniam non est personarum acceptor deus, sed in omni gente qui timet eum & operatur justitiam, acceptus est illi.* Nam si secundum ejus deliramentum quicumq; non instruunt

Matth. 10. Luc. 12. Malach. 1. Act. 10.

struunt omnem Christo dilectum populum, anathemate digni sunt, neq; ipse idem, neque coepiscopi qui in eadem synodo fuisse perhibentur, neq; illis subditæ plebes anathematis vinculo carere quibũt, quia etsi instruunt duarum aut triũ vel certe plurimarũ provinciarum gentes, non tamen omnẽ Christo dilectum populũ instruunt, cum per tam prolixas tamq; vastas mundi partes sit catholica ecclesia, quæ utiq; Christi dilectus populus est, diffusa, & tam per inaccessas & ignotas nationes sit domino largiente dilatata. Aut ergo omnẽ Christi ecclesiam ab oriente usq; ad occidentem, à septentrione usq; ad meridiem, se suosq; in imaginum adoratione instruere perdocebit, aut secundum suæ vanitatis sententiam cum sociis sive subditis anathemati subjacebit: quoniã etsi omnem populũ instruere possent, non igitur omniũ sanctorum qui à seculo deo placuerunt, imagines in quarum adorationẽ universitatem populi instruerẽt, habere poterant: quorum multitudo tanta est, ut de his per Prophetam ex per-
Psal. 139. sona filii ad patrem dicatur, *Nimis honorati sunt amici tui, deus, nimis confortatus est principatus eorum: dinumerabo eos & super arenam multiplicabuntur.* Quod etsi hyperbolice dictum sit, tanta eorum qui ab initio deo placuerunt sunt agmina, ut nec pingi nec dinumerari possint ab alio, nisi ab eo in cujus libro eorum scripta habentur nomina. Nam si à se prolati idem Episcopus anathematis jacturã vitare cupit, necesse est ut omnium sanctorum qui per diversas mundi partes ab initio deo placuerunt, imagines & habeat & adoret: & si eas præ multitudine sui habere nequiverit, immo quia nequibit, à se ergo prolato anathemati colla submittat.

CAP. VIII.

Quòd pene de omnium fide ambigitur, cum spiritum sanctum quidam à patre tantum, quidam vero neque à patre neque à filio procedentem confessi sint.

EX patre & filio spiritum sanctum procedere, quantum adtinet ad brevitatem hujus stili cui studemus, domino annuẽte in superioribus monstratum est. Nam cum pene omnes in præfata synodo hoc aut penitus tacuerint, aut ambigue protulerint, nos quasi homines humana inbecillitate cogitationum, & eorum quæ nec audimus nec legimus ignari, nec eorum fidei testimonium perhibemus qui hoc silentio præterierunt, nec eorum qui ambigue protulerunt, nec ideo eorum credulitatem abnuimus, quia hoc tacuerunt vel ambigue protulerunt. Quoniam qualiter teneant nescimus, sed hanc rem & indiscussam prætereuntes, ne eis tacendo adsensum præbere videamur, & quia non patenter elucet quid velit, inprobare timentes, illius examini reservamus quem occulta non fallunt. Scimus denique eos haud procul ab errore esse, qui si ab eo ideo elongantur, quia bene de hac re sentiunt, ideo tamen ei adpropinquant, quia quod recte sentiunt recte fateri neglexerunt, quod autem recte corde creditur ad justitiam, recte ore debet profiteri ad salutem.

CAP. IX.

De eo quod si forte aliquis error in præfatorum Episcoporum sententiis de fide prolatis indiscussus remanserit, propter difficultatem & enormitatem sermonis illorum remanebit, qui plerumque tanta ignavia obsitus est, ut quid significare velit quive sensus in eo intellegendus sit, minime pateat.

CUM multa eloquutionũ sint genera, quæ à grammaticis sive à rhetoribus copiose ac varie traduntur, omnium tamen sermonũ sive dictionum series quadripertita ratione dividitur. Omnis autẽ sermo aut sapiens est & dissertus, aut sapiens & non dissertus, aut dissertus & nõ sapiens, aut nec sapiens nec dissertus. Sapiens ergo est & dissertus, sicut plurimi divinarũ scripturarũ libri, & ut ceteros taceam, ut est liber Esaiæ prophetæ: cujus sermo & sapiens est, ut pote quem Spir. S. dictaverit, & dissertus, quia ab inlustri & urbano viro prolatus est. Sapiens autẽ & non dissertus, ut quidam in ipsis etiam divinis scripturis habẽtur. Sapiens videlicet in sententiarũ celsitudinibus divini flaminis nectare promulgatis, indissertus verò aut simplicitate sanctorũ virorum, à quibus prolatus est, qui sensuum potius quã verborum venustatibus uti maluerunt, aut indigenarũ loquendi usu, inter quos sancti viri divini verbi latores nati aut conversati fuisse noscuntur: sicut de B. Hieremia Hieronymus dicit, quod simplicitas sermonis de loco ei Anatoth in quo natus est accesserit. Dissertus ergo & non sapiens, sicut gentiliũ scriptorũ est, qui etsi venustus est humanarũ artium eruditione, insipiens tamẽ est, quia & veri dei notitia & salutifera caret exhortatione. Est & quorundã hæreticorũ sermo dissertus, nec tamen sapiens, qui etsi humanorũ ingeniorũ industria est expolitus, sapientiæ veritate & virtutũ documentis
Esa. 33. est omnino nudatus. De dissertis verò nec tamen sapientibus per Esaiã prophetã dicitur, *Populum enim inprudentem non videbis, populũ alti sermonis, ita ut non possis intellegere dissertitudinem linguæ ejus in qua nulla est sapientia.* Nec dissertus ergo nec sapiens est, sicut plurimorũ qui temere ad quælibet docenda accedunt, antequã sacratissimorũ sensuum dapibus reficiantur, & eloquentię ornamentis imbuantur, vel etiã ut istius synodi scriptura est, cujus errores discutere nitimur, in cujus sententiis nec sensuum reperitur ornatus, nec ex eloquentiæ flumine quidam deducitur rivulus: & cum omnis scriptura aut culta sit & aperta, aut culta & non aperta, aut inculta & aperta, aut nec culta nec aperta: & hæc duabus primis istis speciebus est aliena, & duabus sequentibus omnino conserta: quia nec sermonũ cultu aut eloquentiæ cothurno adtollitur, nec puritate aptæ loquutionis texitur, quo in altero ob sui puritatẽ ad intellegendũ promoveat: nec culta est & nõ aperta, quia non longis periodis involvitur, non variis topicorũ perplexitatibus exornatur, nec lubricis syllogismorũ conclusionibus ex industria dialecticę armis venientibus

catenæ

catenatur: quæ omnia & culta sunt, utpote quæ sophistico poliuntur cylindro: & non aperta, quia à simplicium lectorum sensu procul remota eruditissimorum tantummodo se inferunt ingenio: sed aut aperta est, quæ eruditione carens omnibus legentibus sive audientibus patet: aut inordinate & incompte digesta, & solœcismis mutilata, barbarismis corrupta, cæteris vitiorum nubilis obducta, & luculenta oratione carens, & ordine texendorum sensuum exploso, nec culta est nec aperta. Ideoque si forte aliquis error in sententiis de fide prolatis indiscussus remanserit, his à nobis se tuebitur armis, quia se talibus inconpositarum dictionum abdidit involucris: & à nobis ideo deprehendi nequivit, quia ad nos difficultate sermonis quasi quodam pallio obsitus advenit.

CAP. X.

Ridiculose & pueriliter dictum in sententia fidei Theodori Episcopi, Mirabilis deus in sanctis suis, *& continuo,* sanctis qui in terra sunt ejus mirificavit omnes voluntates meas inter illos, *tamquam hic versiculus illum priorem subsequatur.*

ID vero quod Theodorus Episcopus hos duos psalmistæ versiculos ita interjecta particula adverbii *continuo*, in unum protulit, quasi alter alterum nulla intercapedine aliorum vel suum interposita subsequatur, cum videlicet hic versiculus quem illum *continuo* subsequi dicit, non solum confestim non subsequatur, sed etiam ferme ante quinquaginta psalmos, cui postponitur præcedere noscatur: non ideo nobis reprehendere libuit quòd fidei quoddam præjudicium afferat, sed quia ridiculo sui reprehensioni subjaceat & reprehendentibus deridendi materiam conferat, pateatque talem scripturam non esse idoneam, ut magna absque errore instruat, quæ in parvis absque vigore titubat: nec habere eam vim res dubias adfirmandi & incognitas docendi, quæ non habet ingenium res non dubias narrandi & notas proferendi. Quomodo ergo illius synodi poterit recipi doctrina, cujus in tot locis reprehenditur scriptura? aut quomodo cum cæteris synodalibus à sanctis patribus digestis vel susceptis scriptis societatis poterit adipisci dignitatem, quæ earum sensuum & verborum fugit societatem? Illæ enim in nullo reprehenduntur, & ideo in omnibus suscipiuntur: hæc verò quia in multis reprehenditur, non inmerito pene in omnibus repudiatur.

CAP. XI.

Quòd inutiliter & incaute Græci ecclesiam catholicam anathematizare conati sint in eorum synodo, eo quod imagines non adoret: cum utique prius debuerint omnino scrutari quid uniuscujusque partis ecclesia de hac causa sentire vellet.

ECCLESIASTICÆ tubæ prædicatio intonat, peccantem fratrem primo clam corripiendum: qui si audire noluerit, seorsum adhibitis fratribus vel corrigendi studio, vel conveniendi testimonio admonendus est: qui si & illos audire contempserit, tunc multis res notescenda est, ut detestationi eum habeant, & qui nequivit salvari pudore, saltim obprobriis salvetur: qui si neque multorum admonitioni adsensum præbuerit, ethnicorum sive publicanorum more detestandus est. Cui prædicationi non mediocriter illorum ecclesia contraire videtur quæ totius mundi ecclesias priusquam more ecclesiastico per epistolare eloquium consulendo sive scrutando alloquatur, præsumptive sive incaute anathematizare conatur. Debuerat enim ad circumjacentium provinciarum ecclesias legationem sciscitativam facere, utrum imagines adorari aut non adorari deberent: ut juxta cujusdam sapientis vocem, per consilium & sequenda sequens & vitanda vitans, non eam postmodum pœnitere constaret, sed quicquid de hac re plures secundum apostolicam institutionem tenere vellent ecclesiæ, ipsa quoque teneret: & quæ pluribus consentientibus antiquis institutionibus obniti tentaret & obstinata mente ab universitate ecclesiastici corporis se dirimere vellet, hanc detestationi multaret. Nam quis furor est, quæve dementia ut unius partis ecclesia rem quæ neque ab Apostolis, neq; ab eorum successoribus statuta est, nitens statuere, totius mundi ecclesias conetur anathematizare, & conpellantur aut apostolicis institutis contraire, aut ab illis prolato vanissimo anathemati subjacere: sed cũ illorum dementissimũ anathema illis potius quam nobis jacturam inpertiat, dicente Apostolo, *Neq; maledici regnum dei possidebunt*, etiãsi quodammodo lædere posset, tolerabilius nobis esset illud perpeti quã 1. Cor. 6.
Apostolorum sive cæterorũ sanctorum patiũ moniis obniti, quippe qui cum Susanna dicimus, *Melius* Dan. 13.
est incidere in manus hominũ, quam derelinquere legem dei nostri: & pastoris ecclesiæ verbis perdocemur, *obedi-* Act. 5.
re oportere deo magis quã hominib. Sicut enim cuilibet civiũ sive principis societate fruenti à seditiosis quibusdam qui contra principẽ & cives agunt, tolerabilius est ab illis inlata convicia sustinere, quàm cum eis in seditionẽ conspirare, ita nimirũ tolerabilius nobis est, ab illis exsecrari qui etiã suos parentes exsecrati non formidant, quã cum illis res insensatas contra divinarum scripturarũ instituta adorare. Exsecratio namq; sine ratione, & ita sine potestate, & damnatio sine auctoritate, quantũ eos contra quos inhiant minime lædunt, tanto auctores suos majoribus tædiis afficiunt, & magis desides & inpatientes esse produnt. Nisi ergo eos vetusta pernicies & antiqua lues, dux mortis, radix malorũ, quæ & angelos ab æthereorum civiũ societate, & homines à florigeræ sedis dignitate expulit, stimulis suæ nequitiæ inflammaret, nec synodũ ob adorandas imagines sine conhibentia plurimarũ catholicarum & deo fidelium ecclesiarũ, adgregatam universalẽ nominare curarent, nec tot tantasq; ecclesias quæ utiq; corpus Christi sunt, tã insolenter anathematizare auderent, nec rerũ insensatarum culturam & adorationem

H 2 contra

1.Cor.12. contra divinarum apicū institutionem statuere tentarent. *Nemo enim*, ait Apostolus, *in spiritu dei loquens dicit, Anathema Jesu.* Unde cavendū est, ne dum ecclesiā quæ est corpus Christi inconsulte & incaute anathematizare nituntur, illi qui ejus caput est injuriam inferre videantur. Tanta itaque dilectione sibi Christus ecclesiā adscivit, ut inseparabiliter ei, utpote caput corpori, præemineat, & illa ei perpetim, utpote corpus capiti cohæreat, ut nequaquā corpori aut injuria aut honorificentia exhibeatur quod non ad caput referatur. Ecclesiæ etenim persecutionē à Judæis inlatam suā Christus referebat, cum rapaci lupo Saulo, nec dū Paulo, mane prædam in vastationē ecclesiæ comedenti, vespere spolia in saluberrima prædicatione sive epistolarū missione divisuro, dicebat, *Saule Saule, quid me persequeris?* Non quod ille Christum persequeretur in ætheriis arcibus regnantem, sed ecclesiam jam tunc pullulantem & in hujus seculi horrisonis fluctibus natitantem. Christus ergo in corpore suo quod est ecclesia, etiam nunc persecutionē sustinet, non quidem corporaliter, ut dudum pro mundi salute, sed quadam pietatis miseratione, qua suorū membrorum, id est, fidelium in unitate sanctæ ecclesiæ commanentium semper miseretur, de quibus erat ille qui dicebat; *Gaudeo in passionibus meis, quia expleo ea quæ desunt passionum Christi in carne mea propter corpus ejus quod est ecclesia.* Hanc passionē quam Christus in sanctis suis sustinet, David præfigurabat cum dicebat, *Adhuc ludam & vilior apparebo:* quia dum se humilians usq; ad mortem ad crucis perveniret mysterium, & à synagoga, quæ sterilis ex tunc remansit, despiceretur, in sudore sanguineo membrorum suorum passiones ostendebat esse futuras, ac contrà ecclesiæ exhibitam honorificentiam suam esse testatur cum dicit, *Qui vos recipit, me recipit.* Et, *quandiu fecistis uni de minimis istis, mihi fecistis.* Si ergo illi de quibus sermo est, custodem virtutum, magistram bonorum humilitatem amplecterentur, nec corpus Christi quod est ecclesia, inpudentissime anathematizare tentarent, nec ob suæ immò vanæ laudis appetitum pro re tam inutili tamque inofficiosa synodum adgregarent.

Margin: Act.9. — Coloss. 1. — 2. Reg.6. — Matth. 10. — Matth. 25.

C A P. XII.

Quòd magna ex parte mansuetudinem & patientiam abjecerint in non continendo os suum & inordinate loquendo.

ADGREGATA igitur synodo si in ea ecclesiastico more egissent, res necessarias & fidelibus profuturas pertractantes, omnes vocum novitates & inordinatas loquutionum nænias evitarent, & mediocritatis callem tenentes neque ab apostolicis doctrinis, neque ab antiquarum synodorum institutionibus dissentirent, sed patientiæ & mansuetudinis ornamentis ornati, nequaquam dicentes bonum malum, & malum bonum, ponentes amarum dulce, & dulce amarum, prophetico sermoni contrairent: & ea quæ necessario statuenda erant prudenter statuerent, & quæ dicenda diligenter dicerent, & spreto supervacuo & extraordinario anathemate, res utiles perdocerent, res vero ambiguas aut certe inutiles silentio multarent, & nostræ partis sive cæterarum mundi partium ecclesiæ eorum statutis parerent: sed quoniam inpossibile est & eorum statutis adsensum præbere, & antiquis patrum institutionibus parere, cum videlicet inter se diversa sint, & quantum lux tenebris, vita morte, visio cœcitate, probitas inprobitate, puritas inpuritate, sanitas ægritudine, tantum eorum instituta à sanctorum patrum institutis distent, idcirco deterioribus spretis, potioribus contenti sumus, & contemtis fallacibus diverticulis certum ac regium tramitem tenere desideramus. Ubi quæso præstantissima virtus mansuetudo? vel tu fortissima furiis sive cunctis levibus incitamētis inimica patientia? quo abieratis? quo discesseratis, cum tam incautas tamq; perversas constitutiones à tot sacerdotib. patrari videretis? cum ecclesiæ tot anathematum vincula inferre cerneretis? quur nō saltim in duobus vel tribus hospitiū habuistis? quur omnes sprevistis? quur cūctis vestrā absentiam præsentastis? quur non eos à tot nugis vestri moderaminis conpescuistis frænis? quur non à tot deliramentis vestræ industriæ coercuistis habenis? stimulante namq; jactantia sive ventosæ laudis appetitu, & ministram suam, oris videlicet incontinentiā, contra nos pugnaturā inpellente, quæ omnia ut cætera malorū fomenta non incongrue nostræ legiones respuunt, ab eis abscessimus, & apud eos tandē hospitari nequivimus, quos taliū errorū tumultibus invasos esse conperimus. Nulla enim est societas luci & tenebris, nec quidam cōmunicatio Christi & Belial: quoniā juxta cujusdā sapientis sententiā, spiritus dei, qui utiq; nostri exercitus dux est, effugiet fictū, non habitabit in corpore subdito peccatis. Non enim nos in medio
Eccles. 10. ejus, nec ille in medio nostri habitavit qui facit superbiā. Quoniā juxta verba Jesu filii Sirach, *odibilis coram deo & hominibus superbia. & synagoge superborū non erit sanitas: frutex enim peccati radicabitur in illis.* Tanto enim in eorū synodo discipula superbiæ, oris scilicet incontinentia, viguit, quanto modestia sive prudentia vigere debuit, & cujus nec extrema quidē manus in tali actu duci debuit, principatū, pro dolor, tenuit: & quæ principatū tenere debuit, nec extremā quidē ejus manus illorū cœtibus interfuit. Tuo itaq; instinctu, ò incontinentia oris, quæ gressus hominū in terra viventiū dirigi prohibes, dicente Propheta,
Psal.139. *Vir linguosus non dirigetur super terrā:* & cujus anni sui peccatū non deest, juxta illud, *Ex multiloquio non effu-*
Proverb. 10. *gies peccatū. parcens aūt labiis sapiens eris:* & per quā anima læditur, juxta sapientis vocē dicentis, *Qui multis uti-*
Eccles. 20. *tur verbis, lædit animā suā:* & quæ non solū respondere antequā audias, verūetiā sanctā ecclesiā anathemati-
Proverb. 18. zare, antequā adloquatur tuos sequaces, conpellis, juxta illud; *Qui respondet verbū priusquā audiat stultitia est illi & obprobrium:* te urgente ita penitus nostrum abnuēre consortium, ut nostra societas in eorum mētibus nec leve quidem posset inprimere vestigium. Nos enim sequi, decor vitæ est, & nos spernere, er-
Eccles. 24. ror insaniæ, & secundum magistræ nostræ sapientiæ vocem; *Exitus nostri exitus vitæ sunt.* Nisi enim legislator nostrorum monitorum sequax fuisset, & nostri moderaminis retinaculis gressus suæ mentis con-
Num. 12. nexos habuisset, dicente scriptura; *Et erat Moyses mansuetus præ omnibus hominibus qui sunt super terram,* nequaquam tantoties divinis alloquiis frueretur: neq; tot mysteriorū archanis domino insinuante inbueretur

buereretur, nec de eo ab eodem rerum omnium domino diceretur; *At non sicut servus meus Moyses ad quem loquor facie ad faciem, sicut loqui solet homo ad amicum suum.* Patientiæ itaque & mansuetudinis virtus & ab illis prorsus abjecta esse perhibetur, qui pessum & extraordinarie ad catholicam ecclesiam anathematizandam synodum adgregare nisi sunt: & eam quæ benedictione perpetua benedicta est, maledicere insanis ausibus conati sunt, & à nobis fidei brachio & dilectionis manu & cordis amplexu modis omnibus est adeunda & perpetim retinenda. Ait enim Psalmista; *Dulcis & mansuetus dominus, propter hoc legem statuit delinquentibus in via: dirigit mites in judicio, docebit mansuetos vias suas.* Unde datur intellegi, quod qui mansueti domini sequax esse desiderat, mansuetudinem non debet spernere, sed ut de viis domini doceatur, eam ei convenit amplecti: in Proverbiis quoque scribitur; *Mansuetus vir cordis medicus est: tinea autem ossibus cor intelligens.* item ibi; *Melior est mansuetus cum humilitate, quam qui dividit prædam cum contumeliosis.* In Ecclesiastico quoque legitur; *Fili in mansuetudine opera tua perfice, & ab omni homine diligere.* item ubi supra, *Esto mansuetus ad audiendum verbum, ut intellegas, & cum sapientia loquere responsum verum.* Nam & præfectus Jesus filius Sirach ita intonat, *Fili in mansuetudine serva animam tuam, & da illi honorem secundum dignitatem suam.* Doctor itaque gentium ita ad Ephesios scribit, *Obsecro vos ego vinctus in domino, ut digne ambuletis vocatione, qua vocati estis, cum omni humilitate & mansuetudine, cum magnanimitate, subportantes invicem in charitate, solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis.* & Jacobus Apostolus dicit, *Quis prudens & sciens vestrum, monstret de bono opere conversationem suam in mansuetudine & prudentia.* quibus omnibus præceptis illi proculdubio renisi sunt qui propter imaginum adorationem ecclesiæ ausi sunt anathema inferre, quæ utique tanto est immunis ab eorum maledictione quæ injusta est, quanto à Christo qui eam redemit delinitur unctione lætitiæ, quæ inmarcescibilis & perpetua est. De prudentia quoq; & patientia & continentia oris scriptum est, *Qui parcit verbum proferre durum, prodest ei: patiens autem vir sapiens est.* Quod enim verbum potest esse durius anathemate? quod si proferre incaute parcerent, non longe à via discederent. Aut quæ patientia aut prudentia in hoc negotio illis utilior esset, quàm ut ecclesiam per diversas mundi partes constitutam suis apicibus consulerent, & quod omnium adsensus decrevisset, prudenter & patienter sancirent? Dicitur enim per quendam sapientem, *Palpebræ tuæ præcedant gressus tuos.* In quo dicto dum metonymice per palpebras providens ante acta consilium, & per gressus ipsas actiones significet, nobis perspicaciter innuit, ut semper nostrarum actionum exercitia provida & prudentia præveniant consilia, ut antea mentis oculus prævideat in quibus se postmodum actus extendat. A multiloquio igitur quo illi in sua synodo usi sunt, his verbis Psalmista se coercitum esse decantat, *Dixi custodiam vias meas ut non delinquam in lingua mea, posui ori meo custodiam:* & ut coerceri ritè valeat, his precibus dominum inplorare contendit, *Pone domine custodiam ori meo, & ostium circumstantiæ labiis meis: ut non declines cor meum in verba malitiæ.* Si ergo omnia quæ per patientiam & mansuetudinem à sanctis patribus sive in veteri, sive in novo testamento gesta sunt innumeremus, & è contrario quæ per superbiam sive oris incontinentiam à perditis quibusque perpetrata sunt, edicere curemus, & quibus testimoniis hoc vitium perhibeatur, non dicam unius capituli, sed nec quidem unius libri textus cuncta poterit continere. Nunc autem monstratis ex parte quæ egerint, quæve agere debuerint, & illorum nugis ex parte discussis ad alia quæ huic operi necessaria sunt, domino accedamus.

Num. 12. Psal. 24. Proverb. 16. Ibid. Ecclesi. 13. Ecclesi. 5. Ecclesi. 10. Ephes. 4. Jacob. 3. Prov. 4. Psal. 39. Psal. 140.

CAP. XIII.

Quia mulier in synodo docere non debet, sicut Herena in eorum synodo fecisse legitur.

Cum pene in omnibus illa synodus quæ pro adorandis imaginibus adgregata est, divinarum scripturarum saluberrimis institutis refragetur, in hac quoque parte oppido refragari illis videtur, quòd mulierem institutricem sive doctricem habuisse perhibetur: quod quidem non solum divinæ legis documentis, sed ipsius naturæ lege inhibetur. Non enim eam sexus fragilitas sive animi mobilitas doctrinæ sive prælationis super viros apicem tenere permittit, sed tamquam infirmius vas & ad decipiendum facilius subditam & virili auctoritate repressam esse conpellit. Unde & divinis legibus sancitum est, quædam fœminarum vota virili deliberatione cassari posse, & humanis constitutum est, fœminas innuptas, quamvis provectæ sint ætatis, propter ipsam animi levitatem in tutela consistere debere. Novimus enim fœminam causa prolis, causa adjutorii, causa incontinentiæ viro concedi solere: causa verò docendi nusquam penitus legimus. Causa inquam prolis, ut in Genesi legitur; *Et benedixit eos dicens, Crescite & multiplicamini.* Hoc est enim matrimonium quod neque secundum Pelagium peccatum esse putandum est, neque secundum Jovinianum virginitati coæquandum: sed virginitas illi præferenda est propter mundiriæ sanctitatem & corporis integritatem, dicente Apostolo; *Nupta cogitat quæ sunt mundi, quomodo placeat viro: virgo autem cogitat quæ sunt domini, quomodo placeat domino, ut sit sancta corpore & spiritu.* Illud verò quamquam altero sibi prælato non est abiciendum, neque omnino postponendum, sed cum gratia his quibus conpetit adpetendum, quoniam est & erga se non extraordinarium & erga virginitatem secundum. est enim virginitatis seminarium, quia sicut uva non aliunde nisi ex vite nascitur, ita & virginitas non aliunde nisi ex matrimonio gignitur: & quamquam sit virginitas centesimus fructus, habet tamen infra se tricesimum, id est, matrimonium, inter quos medius sexagesimus est, qui in viduis non inconpetenter accipitur. Causa itaque adjutorii fœmina viro concessa est, dicente domino; *Non est bonum hominem solum esse, faciamus ei adjutorium simile sibi.* Causa verò incontinentiæ, juxta illud Apostoli; *Qui incontinens est, nubat:* & iterum, *Melius est nubere quàm uri.* Interrogemus ergo Apostolum, dicat egregius prædicator, dicat vas electionis, utrum fœminas docere permit-

Gen. 1. 1. Cor. 7. Gen. 1. 1. Cor. 7.

1. Tim. 2. permittat, an in viros dominari. Ait enim ad Timotheũ; *Mulier in silentio discat cum omni subjectione: docere aũt mulieri non permitto, neq; dominari in virum, sed esse in silentio.* Qui quasi interrogaretur, quur eã & docere & dominari in virum prohibuerit, *Adam*, inquit, *primus formatus est, inde Eva:* & Adam non est seductus, mulier autem seducta in prævaricatione fuit: ut nosse possemus idcirco ei & doctrinæ & dominationis dignitatem ab Apostolo in virum minimè esse concessam, quia non ut doceret, sed ut adjuvaret virum, nec ut ei præesset, sed subesset, condita esse perhibetur: sive quia animo est infirmior & ad tentandum facilior. *Non enim*, ut ait Apostolus, *vir propter fœminam, sed fœmina propter virum creata est.* Nam si quis fortè tanti erroris præsumptionem hoc ancili tueri nitatur, quòd idem Apostolus, cùm de habitu & continentia anuum ageret, ait; *Bene docentes, sed prudentiam* doceant, perpendant quod non eas docere quandam insaniam vel quandam traditionem sacrosanctis patrum institutionibus resistentem, vel certè cujusdam insensatæ rei adorationem, sed prudentiam & bene vivendi exẽpla permiserit: nec eas id facere in ecclesia, neq; in conventu, neq; in synodo, sed privatim longævæ ætatis experientia & explosis propter ævi maturitatem vitiorum incentivis, inter domesticos permiserit: nec omnes, sed eas quæ in operibus bonis testimonium habent, quæ hospites recipiunt, quę sanctorum pedes lavant, quę tribulationem patientibus subministrant, quæ omne opus bonum subsecutæ sunt, quarum & ipse incessus, motus, vultus, sermo, silentium, quandam sacræ continentiæ gestet honestatem. Aliud est enim matremfamilias domesticos verbis & exemplis erudire, aliud antestitibus sive omni ecclesiastico ordini vel etiam publicæ synodo quædam inutilia docentem interesse: cùm videlicet ista quæ domesticos exhortatur, eorum & suum in commune adipisci cupiat profectum: illa verò in conventu ventosæ tantum laudis & solius arrogantiæ ambiat appetitum. Sicut igitur caput viri Christus est, ita nimirum caput mulieris vir: ac per hoc si mulier viris præesse debet, jam eorum caput est: & si illa eorum caput est, illi necessario caput Christi erunt. Non autem ullus caput Christi præter patrem esse potest, secundum Apostolum qui ait, *Caput Christi deus:* & de quo in Canticis canticorum dicitur, *Caput ejus aurum optimum.* non igitur mulier viris se præferendo eorum caput esse debet, ne dum sexus inferior ultra se quam ordo exposcit, adtollit, & superiori sexui præfert, caput quod præeminere cæteris membris debet, infima petat, & pedes qui cæteris membris præeminentibus infima loca tenent, cæteris præeminentes ad superiora tollantur, sicque naturæ ordo permutatis ac potius perversis legibus fœdetur. Nam si fortè aliquis his sacrosanctis apostolicis institutionibus obniti tentans, mulieres viros docere, virisq; præesse, & synodos instituere debere, ideo adfirmare nisus fuerit, quod secundum evangelicæ tubæ præconium mulieres crebro mediatori dei & hominum ministraverint, ad pedes scilicet ejus sedentes, & verbum ex ore ejus audientes, ac circa frequens ministerium satagentes, & lachrimis pedes ejus rigantes, & capillis tergentes, & corpus ejus miro unguentorum liquore linientes, eumq; ad passionem pergentem sequi non distulerint, & post resurrectionem ejus ad ejus monumentum recurrentes ejus sacratissimæ resurrectionis gloriosum mysterium & primæ cognoverint & discipulis nunciarint: animadvertat quòd aliud sit ad pedes domini sedere, & cætera quæ præmisimus agere, aliud synodos statuere, in conventibus viros docere: perversas constitutiones tradere, & viris præferri appetere. Illæ etenim typum sanctæ ecclesiæ gestantes domino ministravere, & sacratissimis ejus alloquiis inhæsere: istæ verò si quæ sunt, Athaliæ nimirum exempla sequuntur, quæ dum viris præesse inconpetenti desiderio appetit, pene omne semen regium extinxit, & sui nefandissimi capitis interitu ad ultimum indignam vitam digna morte finivit. Fœmina verò idcirco domini & salvatoris nostri resurrectionis nunciatrix esse existimatur, ut quia fuerat ei fœmina de cælis ad terras venienti iter, fieret etiam ei à terris ad cælos redeunti index: & quem venientem Maria virgo mundo edidit, redeuntem nimirum Maria à domino sanata discipulis nunciaret. Qui mediator dei & hominum non idcirco de fœmina natus esse perhibetur, ut fœmineum sexum viris præferret, sed ut utrumq; sexum in culpã lapsum suæ incarnationis mysterio redimeret: virum videlicet, quia vir fieri pro nostra salute dignatus est, juxta illud propheticum, *Ecce veniet vir, oriens est nomen ejus:* de quo scribitur. JESUM *Nazarenum virum adprobatum à deo virtutibus & signis, quæ fecit per illum dominus:* fœminam verò, quia de fœmina sine ullo masculini sexus contagio nasci dignatus est, & utriusque sexus sicut verus conditor, ita etiam verus permanet restaurator.

Ibid. · 1. Cor. 11. · 1. Tim. 5. · 1. Cor. 11. · Cant. 5. · Zach. 6. · Act. 2.

CAP. XIIII.

Contra eos qui dicunt, Dei cooperantes nos direximus congregare vos, *sive* congregavit vos deus consilium proprium statuere volens.

IN primo hujus operis libro in prima parte libri, cum eorũ error discuteretur, qui dicunt *deum sibi conregnare*, aliquantulum disputatum est, unde hic quoq; error quo se *dei cooperantes* superciliose jactant, cassari potest: quoniam & deum sibi conregnare, & dei cooperantes esse, non humiliter, nõ sanctorum regum exemplis contenti, non sanctarum scripturarum institutionibus instructi, sed perperam & fastu arrogantiæ elati delirant: & dum appetunt id sibi usurpare quod non conpetit, timendum est ne id amittant quod conpetit: quia quisquis ambit inlicita, amittere solet adquisita. Sed quoniam, ut pręfati sumus, in superioribus hic error ex parte discussus est, nunc ad id quod ideo illos qui in eadem synodo fuisse noscuntur congregatos dicunt, ut per eos deus consilium suum statueret, nostræ disputationis vertamus articulum. Dicunt enim, *Congregavit vos deus consilium proprium statuere volens*, quasi non scriptum sit, *Qui vivit in æternum creavit omnia simul:* & quasi deo quædam nova voluntas quæ antea non accesserat, accedat: de quo per Prophetam scribitur, *Statuit ea in æternum & in seculum seculi,*

Psal. 148.

præceptum possint, & non præteribit: aut quasi ullius adminiculo indiguus idcirco alios congreget, ut plu-
rium deliberatione quid agere debeat statuat. Est enim *consilium* à consulendo dictum, quo aliquid
aut faciendi, aut non faciendi assidua consideratione decernitur. Est enim genus causæ quod orato-
res deliberativum dicunt, in quo genere de quibuslibet vitæ utilitatibus quid aut debeat aut non de-
beat fieri tractatur. Sunt enim in eo suasio & dissuasio, id est, de expetendo & fugiendo, de faciendo
& non faciendo. In suasione autem duo sunt fortiora, spes & metus. Quia igitur Deus omnipotens
est, ideo nullius est indiguus: ideoque nec alterius suasione ad ea, quæ non vult peragenda promo-
vetur, nec ab his quæ agere vult ullius dissuasione removetur: nec quodam metu ab aliquibus quæ a-
gere vult agenda hortatur, nec cum alio consilii sui deliberationem statuit. Quibus omnibus si indi-
geret, necessitatem pateretur, omnipotens non esset: est autem omnipotens, nullam igitur indigen-
tiam habet: ac per hoc incautum est dicere, *Congregavit vos Deus consilium proprium statuere volens.* Consi-
lium namq; Dei filius est, qui nō statutus est à patre quadam deliberatione, sed genitus ante secula in-
effabili nativitate: quem pater genuisse, & sine quo numquam fuisse à fidelibus creditur. Est enim sa-
pientia Dei patris quæ ei consempiterna est, & quæ dicit, *Ante colles ego parturiebar, adhuc terram nō fecerat,* Prov. 8.
quando parabat cælos aderam illi: dum vallaret mari terminum, & legem poneret aquis, ego cum illo eram. Quæ etiā
celsitudinem suam his verbis demonstrat dicens, *Ego in altissimis habitavi & thronus meus in columna nubis:* Eccl. 24.
& iterum, *Girum cæli circuivi sola, & in fluctibus maris ambulavi, in omnem gentem & in omnem populū primatum
tenui*: & iterum, *Ego quasi terebynthus expandi ramos meos. ego feci ut oriretur lucifer in cælo. ego omnes qui me amāt
diligo. exitus enim mei exitus vitæ sunt.* De hoc enim consilio Psalmographus dixit, *Consilium Domini manet* Psal. 35.
in æternum, cogitationes cordis ejus in seculum seculi. Qui ideo consilium dicitur, eo quod incarnationis ejus
archanum ad consulendum humano generi sit concessum, quod consilium nulla ætate dissolvitur,
sed in æternum manet: quia triumphalis mors domini diabolicum perenniter extinxit exitium. Co-
gitationes namq; cordis ejus prædestinationem interni ejus judicii innuunt, in quibus cuncta reposita
sunt, quæ vel fuerunt vel sequentibus seculis futura succedunt. Hominum etenim consilia plerumq;
frustrantur: domini autem consilium permanet in æternum. Homo enim mortalis caduca sapit, æter-
nus dominus numquam reprehendenda constituit. Unde & hoc consilium quod illi dicunt quod per
eos dominus statuisset, ideo à domino statutum esse minime creditur, quia dominicis præceptis con-
traire dinoscitur: cum videlicet & per veteris & per novi Testamenti paginam Deus se solū adorari seu
coli instituerit: isti autem quasdam res insensatas adorandas sive colendas esse absurdissima delibera-
tione percenseant. Non enim Deus conmutabilis est, ut quæ antea inhibuerat modo peragenda con-
cedat: sed quod ante secula in consilio suo, hoc est, in filio, constituit, semper stabilia esse permittit, E-
saia adtestante, qui ex persona Dei patris ait, *Omne consilium meum stabile erit, & omnia quæcumq; cogitavi* Esa. 46.
efficiam. Hoc etenim consilium, id est, filius, & testamentum dicitur: unde & Hieremias ait, *Si non esset
testamentum meum in custodia die ac nocte, præcepta cæli & terræ non dedissem.* De quo testamento dicitur, *Et te-
stamentum pacis erit in Hierusalem.* Quomodo ergo Deus illos ideo congregaret, ut per eos cōsilium pro-
prium statueret, ut illi somniant? in quo tanta est scientia ut nec præterita ei quædam, nec futura, sed
omnia præsentia sint: cujus substantiam sicuti est, nulla potest adtingere opinio, nulla conplecti defi-
nitio: quoniam plus est quam quicquid dici aut cogitari potest. Est enim spiritus natura simplex, lux
inaccessibilis, invisibilis, inæstimabilis, infinitus, perfectus, nullius egens, æternus, inmortalis, cui o-
mnia vivunt, à quo omnia initium consequuta sunt, venerandus, diligendus, metuendus, extra quem
nihil est, immo in quo sunt omnia quæq; sunt sursum, deorsumve, summa & ima, omnipotens, omnia
tenens, vere in omnibus dives, quia nihil est, ubi non sit, nec aliquis ei locus absens est, exceptis impio-
rum cordibus, ubi quamvis sit per potentiam, non est tamen per gratiam, qui ubique esse his divinæ
legis testimoniis conprobatur. Ait enim Psalmista, *Quo ibo ab spiritu tuo, & à facie tua quo fugiam? Si ascen-* Psal. 139.
*dero in cælum tu illic es. & si descendero in infernum, ades: si sumpsero pinnas meas ante lucem, & habitavero in extre-
mis maris, etenim illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua.* In Esaia quoque legitur, *Sanctus, sanctus,* Esa. 6.
sanctus Dominus Deus Sabaoth, plena est terra gloria majestatis tuæ. per Hieremiam quoque dicit, *Deus adpro-* Jerem. 23.
*pinquans, ego sum, dicit Dominus, & non Deus de longinquo: quod si absconsus fuerit homo in abditis, ego eum videbo.
Nonne cælum & terram ego impleo? dicit Dominus.* Liber quoq; Sapientiæ dicit, *Sanctus enim Spiritus sapientiæ,* Sap. 1.
*& non liberavit maledictum à labiis suis: quoniam renum illius testis est Deus, & cordis illius speculator est verus, &
linguæ auditor, quia Spiritus Domini replebit orbem terrarum.* In Ecclesiastico quoque scribitur, *Quoniam mul-* Eccl. 17.
*ta sapientia Dei, fortis in potentia, videns omnes sine intermissione: qui bonitate sua eum, qui non erat creavit, justi-
tia eum, qui peccaverat condemnavit, misericordia immo magna misericordia eum, qui perierat restauravit.* De quo
per Prophetam dicitur, *Magna opera Domini exquisita in omnes voluntates ejus: confessio & magnificentia opus* Psal. 111.
ejus, & justitia ejus manet in seculum seculi. & iterū, *Universæ viæ Domini misericordia & veritas:* & cui per eun- Psal. 25.
dem Prophetam dicitur, *Et tu Domine Deus miserator & misericors, patiēs & multæ misericordiæ & verax.* Num
quid cum quem dominationes adorant, tremunt potestates, & cælestibus hymnis lætabunda angelo-
rum conlaudat militia, quem cherubim & seraphim, sublimes virtutes ejus sciētia repletæ, ejus amore
ardentes, sensu minime conprehendere valent, quem nemo novit nisi filius, qui utiq; unius est cum
eo substantiæ, credere oportunū est ut alterius consilio egeat? & ideo alios convocet ut per alios cōsi-
lium suum statuat? O dementissimum dictum, ô insulsa loquutio, ô verba cunctis divinis verbis obni-
tentia! quæ si ab his quibus dicta sunt defendantur, insaniæ vicina sunt: si nō defendantur, ignorantiæ
& ignaviæ deputanda sunt. Adhærere enim Deo quis potest bonis actibus insistēdo, sicut ille cupiebat
qui dixit, *Mihi autem adhærere Deo bonum est*: cōsilium autē illi dare nemo potest, est enim auctor & fons

Psal.147. omniū bonorum, &, ut crebro diximus, nullius indiguus, *Magnus*, ait Propheta, *Dominus noster, & magna virtus ejus, & sapientiæ ejus non est numerus.* Dic quæso, sancte Esaias, dic nobilissime vatū, dic dominicæ incarnationis & gentiū vocationis Evangelice potius quàm Prophetice narrator, dic utrū aliquis sensum
Esai.40. Domini cognoscere potest, aut ei consiliarius effici valet? *Quis enim cognovit sensum Domini? aut quis consiliarius ejus fuit? cum quo iniit consilium, & erudivit eum scientia, & viam prudentiæ ostendit illi?* item, idem Pro-
Ibid. pheta dicit, *Numquid nescis & non audisti? Deus sempiternus Dominus, qui creavit terminos terræ, non est deficiens, neque laborans, nec est investigatio sapientiæ ejus.* Dicat etiam magister gentium quid de hac re sentiat. Ait
Rom.11. enim, *O altitudo divitiarum sapientiæ & scientiæ Dei: quam inconprehensibilia sunt judicia ejus & investigabiles viæ ejus!* Cujus enim judicia inconprehensibilia & viæ investigabiles sunt, nullo modo credendus est alterius consilio ad res deliberandas egere: quia sicut natura, ita & sapientia super omnes est, & sicut coæquari ei quis nequit per naturam, ita nec ejus scientiæ potest aliquid conferri per consilium. Consilium enim ab eo quæritur, qui aut per naturam, aut per intellegentiam socius est. Deo
Exod.15. enim nullus æqualis, nullus socius est, dicente Moyse, *Quis similis tibi in dis Domine? quis similis tibi, ho-*
Psal.89. *norificus, sanctus, mirabilis, in majestatibus faciens prodigia?* De quo etiam per Psalmistam dicitur, *Quoniam quis in nubibus æquabitur Domino, aut quis similis erit Deo inter Filios Dei? Deus qui glorificatur in consilio sanctorum, magnus & metuendus super omnes, qui in circuitu ejus sunt. Domine Deus virtutum, quis similis tibi? potens es Domine & veritas tua in circuitu tuo.*

CAP. XV.

Contra eos, qui dicunt, Si enim imperialis effigies & imagines emissas in civitates & provincias obviabunt populi cum cereis & thymiamatibus, non cera perfusam tabulam honorantes, sed imperatorem: quanto magis oportet in Ecclesiis Christi depingi, imagines Salvatoris nostri Dei & intemeratæ matris ejus & sanctorum omnium?

QUISQUIS alicujus artis sedula meditatione cupit habere peritiam, non inperitorum, sed peritorum artificum monitis adhærendo discendæ arti præbet instantiam, nec affectat eorum sibi magisterium usurpare, quos videt in propria arte minus doctos & despicabiles esse: ne dum desiderat instanti opere ex adepta arte adipisci laudem, incassum & suum deperdat opus, & cæteris sit in subsannationem. Hoc à liberalium artium sectatoribus, hoc à medicis, hoc à metallorum conflatoribus sive sculptoribus, hoc à lignorum lapidumque cæsoribus, hoc ab agrorum cultoribus fixa ratione observatur: solum ab his observare neglegitur, qui ut imagines adorare instituant à pravis rebus exempla sumere affectant, & rem tam inutilem tamque perversam nonnunquam bonis rebus inconpetenter, plerumque perversis astruere nituntur inpudenter: & in modum temulenti, qui nimio madefactus mero trementibus membris, titubantibus gressibus, nudatis sensibus, modo barbaris, modo Latinis utitur verbis, modo ignium caloribus, modo pruinarum delectatur algoribus, modo insensate jacere, modo enerviter delectatur ludere & in nulla parte fixam habens intentionem, huc illucque nutabundam & rationes egenam efferre non desinit mentem: ita isti modo divinarum scripturarum testimoniis inconpetenter adhibitis, modo suarum adsertionum deliramentis, modo mala, modo malarum quarundam rerum malorumq; actuum exemplis suum nituntur usquequaq; firmare errorem. Nam quis furor est quæve dementia, ut hoc in exemplum adorandarum imaginum ridiculum adducatur, quod imperatorum imagines in civitatibus & in plateis adorantur, & à re inlicita res inlicita stabiliri paretur? Doctor enim gentium non vos imperatorum imitatores, sed
1.Cor.11. suos, immo Christi fieri hortatur dicens, *Imitatores mei estote sicut & ego Christi*: & ut imperatorum fasces
1.Cor.6. sive vulgi bacchatus à Christicolarum mentibus dirimeret, ait, *Nobis quibus Christus crucifixus est, quid nobis cum foro?* jam vero quia de forensibus sive publicis actionibus exempla sumere intra sanctam Ecclesiam affectant, quur nō scenicas mimicasq; nugas, vel etiam crudelitates quæ in theatris sive in orchestris de ludis gladiatoriis infeliciter fiunt sibi usurpant? Quur non clerus cum antestite more sequutoris populum velut retiarium insectatur? Quur non tota circi gentilia vel potius infelicia exempla sectatur, qui Christi custodit ecclesiam? Sed absit Catholica religione, ut actiones perversas quas pridem proterva gerebat gentilitas, nunc Christiana imitetur & servet gravitas. *Nostra enim conversatio*,
Phil.3. ait Apostolus, *in cælis est.* Ideoq; quisquis illò tendere desiderat quò caput nostrum Christus præcessit, non debet fieri sectator forensium vel publicarum actionum, sed ipsius capitis nostri Christi, aut ejus membrorum, Apostolorum videlicet sive Apostolicorum virorum. Exempla enim prava ita Catholicis vitanda sunt, sicut & seductio malorum hominum sive societas injustorum, dicente Domino, *Non audies auditum vanum, non consenties cum injusto fieri testis injustus, non eris cum pluribus in malitia.* Odisse
Psal.139. enim debet Christianus exemplo Psalmistæ eos, qui oderunt Dominum & super inimicos ejus tabescere. Neq; enim Tobias vir probabilis & Deo charus filium suum exempla perversa sectari hortabatur, cum dicebat, *Vide fili ne sequaris iter iniquorū, & multitudo peccantiū non suadeat te, quoniam stipendia eorum*
Tob.4. *mors est: tu autem si operatus fueris veritatem, erit respectus Dei in operibus tuis, & cum omnibus qui faciunt justitiam hæreditabis vitam æternam.* Quisquis ergo videns imagines imperatorum adorari à populorum frequentiis, hoc exemplo munitus imagines adorare percenset in basilicis, huic sancti viri præcepto non
Psal.26. mediocriter reluctari convincitur: nec cum David dicere poterit, *Non sedi in consilio vanitatis, & cum ini-*

qua gerentibus non introibo: odio habui congregationem malignorum, & cum impiis non sedebo: lavabo inter innocentes manus meas & circumdabo altare tuum Domine. Sed si fortasse hujusce erroris defensor dicet, Imperatorum imagines adorare peccatum non est, perpendat quanta gloria tribus pueris id facere nolentibus in flagrante camino angelo cælitus emisso, edacis rogi flammam excutiente & salutiferum rorem illis impertiente conlata sit, quantoque miraculo Babylonicus princeps inter eos se vidisse similem filio Dei testetur, non ad suam, sed ad illorum gloriam vel etiam ad suam pertinaciam refutandam. Audiant etiam beatum Hieronymum in commentario quem in libro Danihelis edidit taliter dicentem, *Ecce enim*, inquit, *Deus noster quem colimus, potest eripere nos de camino ignis ardentis, & de manibus tuis, rex, liberare. Unde putaverat se terrere pueros, inde cernit in eis materiam fortitudinis. Nec in longum differunt, sed præsens sibi pollicentur auxilium dicentes, Ecce enim Deus noster quem colimus, ipse nos & de eo quod minaris incendio, & de tuis potest manibus liberare. Quod si noluerit: pulchre ad id quod dixerat, Potest eripere nos, non intulit contrarium, Si non poterit, sed, Si noluerit: ut non impossibilitatis Dei, sed voluntatis sit si perierint; Notum tibi sit rex, quòd Deos tuos non colimus. & statuam auream quam erexisti non adoramus, sive statuam ut Symmachus, sive imaginē auream ut cæteri transtulerunt, voluerimus legere, cultores Dei eam adorare non debent. Ergo judices & principes seculi, qui imperatorum statuas adorant & imagines, hoc se facere intelligant quod tres pueri facere nolentes placuerunt Deo. Et notanda proprietas, Deos coli, imaginem adorari dicunt: quod utrumq; servis Dei non convenit.* Ecce sancti viri documentis instruimur, imperatorum imagines adorari minime debere: & quis tam perversus eas non solum adorare decernat, sed ab earum adoratione exempla perversitatis ad aliarum nihilominus imaginum adorationem adsumat? Et si homines mortales protervia vanitatis inflati, pompa seculari elati, honorum ambitione cupidi, jactantia pleni, loco circumscripti, situ contenti, quia non ubiq; esse poterant, ideo imagines suas hominibus adorandas mandavere, quia in seipsis non ubiq; poterant adorari, quid necesse est Deum in imagine adorare, qui incircumscriptus est? qui ubiq; totus est? ubiq; mirabilis? qui loco non continetur, situ non circumscribitur? quem, sicut ait Salomon, *cælum & cæli cælorū* 2. Paral. 6.
non capiunt, quem non capit mundus, sed ille capit mundum. Cum enim tanta sit ejus virtus, tanta gloria, tanta potentia, non est quærendus in imaginibus, sed in mundis & sanctis pectoribus: non est adorandus in depicta tabula, sed in aula sancta, dicente Propheta, *Adorate Dominum in aula sancta ejus*, qui Psal. 29.
non invenitur per picturam statutis locis, sed per opera à mentibus piis, quem non in loco, non in pictura, non tabulis Helias quærebat, sed ubique eum præsentem sciebat ei, qui se instantia bonorum operum præsentem exhibuerat cum dicebat, *Vivit Dominus in cujus conspectu sto.* In tabulis ergo Deum, 3. Reg. 17.
qui inlocalis & omnipotens est, adorare velle, sicut gentiles reges suos locales sive mortales adorabant, profanum est, & incredulitati vicinum. Nullam enim hoc scelus fecisse legimus gentem, nisi Babylonios & Romanos, vel eas gentes quæ ab his aut subactæ, aut finitimæ fuere, aut ab his exempla sumpsere: ut sicut in ferocitate, sive in fortitudine hæc duo regna cæteris mundi regnis eminuisse noscuntur, ita etiam in colendis idolis & adorandis proniora fuisse credantur. Fuit itaque inter hæc duo fortissima regna magna concordantia, magna similitudo, magna crudelitas, magna etiam fortitudo, & revera fortitudo quæ cæteris mundi regnis suo tempore imperaverit. Nam ut illud ab oriente, ita nimirum istud eminuit ab occidente: illud mundo pubescente, istud jam mundo senescente. Nam omnem, ut ajunt historiæ, Babylonii regni hæreditatem & apicis cumulum Romanum suscepit imperium. & inter hæc duo regna quasi inter patrem senem, qui jam posse desierit, & filium parvulum, qui necdum dominandi vires acceperit, duo regna vice tutoris Persarum videlicet sive Macedonum fuisse traduntur: at dum hæres, id est, Romanum Imperium, adolevit, hoc quod tutoris locum tenebat abcessit, & suscepit hæreditatem filius adolescens quam pater amiserat veteranus: quorum duorum regnorum consonantias sive concordias persequi longum est. Nam, ut cætera taceamus, in hac parte non minima eorundem regnorum consonantia est, quòd utraque reges suos in statuis sive imaginibus per campos, sive plateas adorare censuerint, & hæc facere nolentibus diversa supplicia mulctarint. Nam hoc malum cum cæteris malis quæ Christi adventu frustrata sunt, frustrari omnino debet, & non solum ab eo ad alia peragenda exempla sunt sumenda, sed idipsum à Christicolis radicitus est extirpandum: ne qua, secundum Apostolum, *radix amaritudinis rursum pullulet & inquinet mul-* Hebr. 12.
tos. Nam cùm Apostolicis instruamur documentis, nullam nos dare debere occasionem maligno, quur talem gentilibus occasionem demus mortalium regum imagines adorando, & ab his exempla sumendo? ut nobis ingerere possint dicētes, Nos eorum simulachra vel imagines adoramus quos vel vera religione Deos credimus, vel antiquorum traditionibus docti Deos non esse nescimus: vos vero quibus istud abominatio est, quur imagines hominum vel ceris pictas vel metallis conflatas sub regum reverentia etiam publica adoratione veneramini, & ut ipsi prædicatis, Deo tantum honorem debitum etiam hominibus datis? quod si inlicitum legique contrarium est, quur hoc facitis, Christiani? aut quur vestri non prohibent sacerdotes? ne id quod id ignorantibus nobis pro sacrilegio adscribitis, scientes sub officii excusatione subeatis. Quæ dum & his similia primis fidei temporibus à Philosophis gentium nostris inlata fuissent, nostri taliter respondisse feruntur; Hoc namque quod dicitis, nec debemus probare, nec possumus: quia evidentibus Dei dictis, non elementa, non angelos, nec quoslibet cæli ac terræ vel aëris principatus adorare permittimur. Divini enim speciale hoc nomē est officii, & altius omni terrena veneratione vel reverentia, sed sicut in hujusmodi malum primū adulatio homines inpulit, sic nunc ab errore cōsuetudo vix revocat. In quo tamen incauto obsequio quamquā divinus non deprehendatur cultus, sed propter similitudinē amabilium vultuum gaudia interna plus faciant, quam aut hi forte exigant quibus defertur, aut perfungi oporteat deferentes: reverentiores tamen

men & districtiores hanc consuetudinem perhorrent Christiani, quibus taliter inlatis non apparet eos tunc regum imagines adorare censuisse, quamquam rudes adhuc & necdum solidæ ad percipiendum solidum cibum mentes hominum fuerint de gentilitate conversæ. Jam vero, quia dicunt exemplo imperialium imaginum imaginem Dei, vel sanctæ Dei genetricis Mariæ, vel omnium sanctorum adorari debere, quàm sit absurdum quamve inutile in promptu est, etiam sive in hoc capitulo, sive in aliis ex parte monstratum est. Nullus enim præter Deum omnipotentem omnium sanctorum imagines, vel nomina habere vel retinere potest, dicente Propheta; *Nimis honorati sunt amici tui, Deus, nimis confortatus est principatus eorum: dinumerabo eos & super arenam multiplicabuntur.* Et Dominus Abrahæ dixerit, *Si possunt stellæ cæli numerari præ multitudine, semen quoq; tuum numerari poterit*: semen autem Abrahæ omnes credentes esse, omnibus manifestum est. Ipse enim est pater gentium, in cujus semine, id est, in Christo, benedicentur omnes gentes: qui, secundum Apostolum, non ex circumcisione, sed ex credulitate amicus Dei vocatus est: nec ei observatio legis, sed credulitas fidei ad justiciam reputata est.

Psal. 139.
Gen. 15.

CAP. XVI.

Contra eos, qui dicunt quòd imaginis honor in primam formam transit.

USITATISSIMUM & oppido familiarissimum illis, qui in adorandis imaginibus æstuant, hoc est, ut credant & asserant imaginis honorem in eandem formam posse transire cujus imago est. Quod quidem quomodo fieri valeat, & utrum fieri valeat, nulla ratione percipitur, nec divinorum eloquiorum testimoniis adprobatur. Numquidnam sancti, qui pro meritis suis cælestia regna conscendere valuerunt, quorum illi inofficioso obsequio imagines adorare percensent, superstitiosos aut supervacuos honores ambierunt? Numquid adorari se permiserunt? quidam enim ex illis abjecti esse cupiebant, ut Domini gratiam mererentur: de quibus erat ille, qui dicebat, *Elegi abjectus esse in domo Dei magis quàm habitare in tabernaculis peccatorum*: quidam verò flagellari potiùs quàm venerari maluerunt: testis est ille, qui dixit, *Ego autem non solum alligari, verumetiam mori pro Christo paratus sum.* Non enim eos honorum appetitores, sed spiritali vigore flagrantes & contra adversa munitos atque igne tribulationis decoctos & mundanis adversitatibus fortiores effectos, doctor gẽtium fuisse commemorat: cum quosdam ex illis dicit tentatos, ut Achiam: quosdam lapidatos, ut Zachariam & Stephanum: quosdam illorum sectos, ut Esaiam, qui per figuram syllepsis pluraliter ponitur: quosdam in occisione gladii mortuos, sicut plures prophetarum fuisse noscuntur: quosdam circuisse in melotibus, in pellibus caprinis, sicut Heliam & Johannem: quosdam angustatos sive egentes fuisse illisq; dignum non fuisse mundum, sicut de penè omnibus sanctis passim credendum est, commemorat. quibus exemplis monstratur non eos honorum, sed virtutum desiderio æstuasse. Nam si ambitione honorum dum mortaliter viverent, uterentur, non hodie in cælestibus tanta gloria fruerentur. dum ergo sit illis à Domino honor perpetuus adtributus, non sunt transitoriorum honorum indigni. Honor itaque digne sanctorum corporibus, reliquiis sive basilicis exhibitus, & omnipotenti Deo & sanctis ejus manet acceptus: inconpetens vero & indecens, nec DEO, nec sanctis ejus manet acceptus.

Psal. 84.
Hebr. 11.

Hinc est quod beatus Joseph post prophetiam ossa sua cum adjuratione filiis Israel ad terram repromissionis venturis secum deferenda percenset: nedum Ægypti memores essent illius, sive administrationis qua in magna egestate Ægyptum gubernaverat, ejus ossibus inutilem exhiberent venerationem: & qui erat in Dei creatoris devotione firmatus, & à vana superstitione Ægyptiorum omnino alienus, eo propensius suam ostenderet sanctitatem, quo & vivens humiliter & recte Deo servierit, & post obitum cineribus suis inconpetens obsequium exhiberi recusaverit. Cum ergo sancti viri & Deo per omnia accepti vana obsequia hominum devitaverint, sicut Paulus & Barnabas Lycaonum superstitiosa obsequia devitasse noscuntur, & Petrus Cornelii devotam venerationem spreverit, angelus etiam in apocalypsi Johannem ne se adoraret prohibuerit, quis eos credat imaginum adoratione delectari? aut picturarum obsequiis demulceri? aut qualiter ad eos honor picturis exhibitus quæ nec de illorum corpore, seu vestibus sunt, sed pro captu ingenii cujusque ab artificibus præparantur, poterit pervenire? Non enim deliniuntur pictorum operibus, qui cum Christo regnant in cælestibus, nec ambiunt ab opificibus in tabulis sive in parietibus pingi, qui à Christo in libro vitæ meruerũt adscribi. Dicant igitur quibus hoc tàm peculiare est dicere, quòd imaginis honor in primam formam transit: dicant ubi hoc legerint aut quibus valeant testimoniis adprobare. Dominus namque & Salvator noster non ait, Quamdiu fecistis imaginibus, sed, *Quamdiu fecistis uni de minimis istis, mihi fecistis*: nec ait, Qui imagines, sed, *Qui vos recipit me recipit*: nec Apostolus ait, Diligamus imagines, sed, *Diligamus nos invicem, quia charitas ex Deo est*: nec imaginum onera, sed nostra alterutrum mutuo vehenda percensuit dicens, *Alter alterius onera vestra portate, & sic adimplebitis legem Christi.* Nam cum imagines plerumque secundum ingenium artificum fiant, ut modo sint formosæ, modo deformes, nonnunquam pulchræ, aliquando etiam fœdæ, quædam illis quorum sunt simillimæ, quædam vero dissimiles, quædam novitate fulgentes, quædam etiam vetustate fatescentes, quærendum est quæ earum sint honorabiliores, utrum eæ quæ pretiosiores, an eæ quæ viliores esse noscuntur: quoniam si pretiosiores plus habent honoris, operis in eis causa vel materiarum qualitas habet venerationem, non fervor devotionis: si vero viliores eæ quæ minus similes sunt illorum quibus aptari parantur, injustum

Matth. 25.
Matth. 10.
Rom. 13. & 1. Petr. 1.
Gal. 6.

ctum est, cum hæ quæ nec opere, nec materia præcellunt, nec personis similes esse noscuntur, auctius propensiusq; venerantur. Nam dum nos nihil in imaginibus spernamus præter adorationem, quippe qui in basilicis sanctorum imagines non ad adorandum, sed ad memoriam rerum gestarum & venustatem parietum habere permittimus: illi vero pene omnium suæ credulitatis spem in imaginibus conlocent, restat ut nos sanctos in eorum corporibus vel potius reliquiis corporum, seu etiam vestimentis veneremur, juxta antiquorum patrum traditionem: illi vero parietes & tabulas adorantes in eo se arbitrentur magnum fidei habere emolumētum, eo quòd operibus sint subjecti pictorum. Nam etsi à doctis quibusq; vitari possit hoc quod illi in adorandis imaginibus exercēt, qui videlicet nō qui sint, sed quid innuant venerantur, indoctis tamen quibusque scandalum generant, qui nihil aliud in his præter id quod videnr venerautur & adorant. Unde cavendum est ne Evangelicam sententiam subeant, qui tot pusillos ad scandalizandum inpellunt, quoniam si is, qui unum de pusillis scandalizaverit, formidolosissimæ sententiæ subjacet, multo magis exitiabili ille ferietur severitate, qui pene omnem Christi ecclesiam aut ad imagines adorandas inpellit, aut imaginum adorationem spernentes anathemati submittit. Quod utrumq; cum magna cautela vitare necessarium est, nedum in utramlibet partem plus se quis quam ordo exposcit, inpegerit, jacturam suæ salutis evitare non possit.

CAP. XVII.

Quod infauste & præcipitanter sive insipienter Constantinus Constantiæ Cypri Episcopus dixit, Suscipio & amplector honorabiliter sanctas & venerandas imagines secundum servitium adorationis, quod consubstantiali & vivificatrici trinitati emitto, & qui sic non sentiunt neq; glorificant, à sancta Catholica & Apostolica Ecclesia segrego, & anathemati submitto, & parti qui abnegaverunt incarnatam & salvabilem dispensationem Christi veri Dei nostri emitto.

QUAM præcipitanter, & ut ita dixerim, insipienter Constantinus Constantiæ Cypri Episcopus cæteris consentientibus se suscepturum & amplexurum honorabiliter imagines dixerit, & servitium adorationis quod consubstantiali & vivificatrici trinitati debetur, ei si redditurum garrierit, non est plurimum nostra disputatione discutiendum: quoniam omnibus qui hoc vel legunt vel audiunt liquido patet, illum non modici erroris voraginibus immersum: quippe qui servitium soli debitum creatori exhibere se fatetur creaturis, & dum cupit favere picturis reluctatur cunctis sacris Scripturis. Quis ergo unquam sani capitis talem absurditatem, vel dixerit, vel dicenti consenserit, ut in tanto honore habeatur picturarum varietas, quanto sancta, vivificatrix & omnium creatrix trinitas? & tale inpendatur servitium picturæ, quale exhibetur Domino totius creaturæ? aut quis illum talia nauseantem potiùs quàm loquentem audire pateretur? aut quæ aures tanti facinoris noxam non abdicare potiùs quàm percipere niterentur? quoniam quidem perversum est, ut quibuslibet rebus insensatis tale inpendatur servitium adorationis, quale Deo omnipotenti cui non est similis, cui per Salomonem dicitur, *Domine non est tibi similis in cælo sursum nec in terra deorsum.* Cum 2 Paral. 6.
qua ergo fronte, ut de cæteris taceam, hoc unum comma divinæ legis, audit, *Dominum Deum tuum adorabis & illi soli servies*, qui hoc spreto non solum creaturis servit, sed earum servitium servitio Deo debito æquiperare contendit? Stet namq; Episcopus in Ecclesia & legat, *Dominum Deum tuum adorabis & illi soli servies*, & mox ut in conventu sederit dicat, *Suscipio & amplector honorabiliter sanctas & venerandas imagines, & illis servitium adorationis quod consubstantiali & vivificatrici trinitati debetur inpendo*, sicque se in divinis verbis instabilem, se aliud ore profitentem, aliud corde credentem, aliud divinis paginis legentem, aliud in antro pectoris sui tenentem, & divinis verbis obnitentem, & suas nugas dominicis præceptis præferentem demonstret. Nam cum sibi suisque dinoscatur in sua perversa professione obesse, nobis è contrario, qui illorum nugis reniti cupimus, dinoscitur prodesse: cum videlicet errorem detegit infaustum, quem illi videntur plebibus ingerere palliatum. Ajunt enim, *Non adoramus imagines ut Deum, nec illis divini servitij cultum inpendimus, sed dum illas aspicimus & adoramus, illò mentis nostræ acumen defigimus, ubi eos quorum illæ sunt, esse non ignoramus*: at contrà iste illorum detegens errorem & suam pandens absque ulla obumbratione cogitationem, fatetur se quale sanctæ Trinitati, tale illis exhibere servitium, talemque adorationem: sicque absurditatem quam illi introrsus retinent latenter, hanc iste egerit patenter. Nec latere quempiam potest illorum ignavia, cum hanc pandat hujusce professionis sententia. Quia ergo omnes, qui suo errore dissentiunt à sancta Catholica & Apostolica Ecclesia segregare & anathemati submittere, & illis qui Domini JESU CHRISTI incarnationem salutiferam credere recusaverunt, admittere nititur, quantæ sit fatuitatis cunctis legentibus liquet agnoscere: quippe qui suæ ignaviæ demersus baratro, dum cæteros ad se secum talia passuros protrahit, si quos tanti periculi voraginem vitare conspicit, eos conviciis, & contumeliosis affatibus objurgare contendit. Nam quæ insania, vel quæ amentia est, ideo CHRISTI plebem ab Ecclesiæ matris uberibus conari convellere, eo quod servitium soli Deo debitum rebus sensu carentibus obnititur exhibere? aut quæ perversitas est æquales judicare illos, qui mediatoris DEI & hominum CHRISTI JESU vivificatricem incarnationem obstina-

obstinata mente credere recusant, illis qui spreto secundum divinæ legis imperium creaturarū omnium servitio soli Deo cui omnia famulantur, servire desiderant. aliud est enim mundi redemptionem non credere, aliud soli Deo velle servire: aliud est salutem mundi spernere, aliud imaginum adorationem contempnere: aliud est salutiferis monitis refragari, aliud vanis & superstitiosis obsequiis reniti. Idem namq; Dominus & Salvator cum & per paginam veteris Testamenti imagines adorare inhibuerit, & per corporalem præsentiam imaginem Cæsaris Cæsari potius reddendam quàm

Joan. 6. adorandam censuerit, talia in se credendi præcepta contulit dicens, *Qui credit in me, habet vitam æter-*

Joan. 10. *nam.* & iterum, *Ego sum ostium & vita, si quis per me introierit salvabitur, & ingredietur & regredietur & pa-*

Joan. 3. *scua inveniet.* & iterum, *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non intrabit in regnum cælorum.* Veritas hoc dicit, salus mundi hoc testatur, redemptor generis humani hoc profatur: & quis tam hebes tamque segnis parem illum judicet, qui his tam authenticis monitis contradicit, illi qui contemptus divinis eloquiis res sine sensu adorare contemnit? Esto, imagines adorare virtus & bonum opus est: nunquidnam fidei æquari potest? cum tamen cunctis bonis operibus insistendum sit. Nullum opus bonum ad perfectam salutem quemquam adducere valet, nisi fidei fundamento superponatur & ejus munimine fulciatur. Abraham denique non ex operibus, sed ex fide justificatus est: Moyses fide grandis factus est: Sancti per fidem vicerunt regna, & sancti omnes juxta fidem defuncti sunt.

Psal. 33. & Propheta dicit, *Omnia opera ejus in fide.* & Dominus in Evangelio, *Fides tua te*, inquit, *salvum fecit.* I-

Marc. 10. tem, idem, *Amen dico vobis, si habueritis fidem & non hæsitaveritis, non solum de ficulnea facietis, sed & si huic mon-*

Matth. 21. *ti dixeritis, Tolle & jacta te in mare, fiet: & omnia quæcumque petieritis in oratione credentes accipietis.* Unde datur intellegi cæteris virtutibus fidem præeminere: & quamquam ei spes & charitas connectantur, tamen per fidem ad eas pervenitur: nec pari damnatione judicandus est, qui in cæteris operibus quam qui in fide delinquit: quoniam quidem cum nullus absque fide imagines adorando salvari possit, innumerabiles in cælesti patria sunt legiones, quæ sive per martyria, sive per innocentiam, sive per solitudinum conversationes, cum imagines penitus nec habuerint, nec adoraverint, per fidei tamen observantiam cælicolis cœtibus societati perpetuis gaudiis perfruuntur.

CAP. XVIII.

Quòd Eutimius Sardensis Episcopus à præfati Constantini errore, non multum dissentit in eo quod ait, Ex toto corde suscipio venerandas imagines cum condecenti honore & amplectibili adoratione. Illos enim qui aliter aut contrarie sentiunt, aut dogmatizant contra sanctas imagines alienos Catholicæ Ecclesiæ deputans & prædico & hæreticos adnuntio.

CUM Eutimius Sardensis Episcopus Constantino Constantiæ Cypri Episcopo pene par sit in confessione, non est ambiguum parem eos habere fidem paremq; adepturos retributionem, nisi emendatio in utro illorum præcesserit. Ex toto enim corde uterq; se confitetur suscipere imagines cum summo honore, & amplectibili adoratione. O demens Episcoporum confessio! ò insana præsulum prædicatio! Ecclesia Catholica voce præsulum incarnationis Christi mysterium se sus-

Ecclesia. cepisse congratulans Domino dicit, *Suscepimus Deus misericordiam tuam in medio templi tui*: & isti dicunt, *Suscipimus & adoramus imagines.* Caterva credentium Christum, qui est pax nostra, qui fecit utraque u-

Ecclesia. num, Apostolos sive Apostolicos viros suscipere precatur dicens, *Suscipiant montes pacem populi tui.* & isti dicunt, *Suscipimus imagines adoratione amplectibili.* Cum ergo isti pene omnem auxilii sui spem in imaginibus defigant, non mediocriter à sancta & universali dissentiunt ecclesia, quæ spem auxilii sui non in picturæ fucis, non in manufactis artificum operibus, sed in Deo omnium creatore defigit, quæ habet adjutores Apostolos & Apostolicos viros, qui pro ea cotidie Dominum interpellant, & susceptum dono sancti Spiritus de supernis sedibus imbrem sanctæ prædicationis, utpote altiora in Ec-

Joel. 3. clesia loca fidelibus plebibus sive rectoribus diffundunt, secundum Johel vaticinium dicentis, *Et erit in illa die, distillabunt montes dulcedinem, & colles fluent lac:* quod etiam his verbis Ezechiel intonat dicens, *Vestri autem montes Israhel facient uvam, & fructum vestrum quem vos manducabitis populus meus.* Quæ uva, & qui fructus, quamquam Christus Dominus intellegatur, qui de montibus Israhel processit, à Patriarchis videlicet hominem adsumens, potest etiam dulcedo prædicationis veteri & novo Testamento conpaginata intellegi, quæ diffunditur per humilium fidelium mentes, & incredulorum corda ad credendum & ad fructum afferendum mollificat, & rectorum sensus æternæ spei retributione lætificat, eosque justitia indui & cum subjectis plebibus Deo hymnum canere exhortatur, inpleturque

Psal. 65. illud Propheticum, *Campi tui replebuntur ubertate, pinguescent fines deserti & exultatione colles accingentur: induti sunt arietes ovium & convalles abundabunt frumento: etenim clamabunt, & hymnum dicent.* Levat enim

Psal. 121. oculos suos ad eos, cum dicit, *Levavi oculos meos ad montes, unde veniet auxilium mihi.* Non enim ait, Levavi oculos meos ad res insensatas, ut ab his adjutorium adipiscerer, sed, *Levavi oculos meos ad montes* ad

Psal. 87. eos videlicet montes super quos Ecclesia Christi fundata est, dicente Propheta, *Fundamenta ejus in montibus sanctis:* qui etiam videntes liberari populum Dei à servitute Ægyptia, & ad terram repromissionis conscendere, id est, mundi hujus ærumnosam servitutem, fideles quosque spernere, & ad æter-

ad æternam patriam convolare exultant, dicente eodem ſanctiſſimo Prophetarum, *Montes exultaverunt ut arietes, & colles ſicut agni ovium.* Pſal. 114.
Quisquis ergo ad hos montes ſpreta cum cæteris vanitatibus creaturarum adoratione, ſoli Deo ſervitium exhibens, mentis oculos ſomno infidelitatis depulſo, levat, cum aeriæ poteſtates ſive earum ſequaces ſuperbi quique ad exitiabiles Erebi denſitates deſcenderint, non timebit, & cum cæteris hujuſcemodi hominibus cum ſumma jubilatione cantabit; *Propterea non timebimus dum conturbabitur terra, & transferentur montes in cor maris. Sonuerunt & turbatæ ſunt* Pſal. 46.
aquæ ejus, conturbati ſunt montes in fortitudine ejus. Quia igitur antiquus hoſtis, cujus ſatellites in ſacris literis plerumque *montium* nomine deſignantur, illorum indubitanter montium, malignorum videlicet ſpirituum, de quibus per Naum prophetam dicitur, *Montes commoti ſunt ab illo, & colles tremuerunt:* & Naum 1.
de quibus Apoſtolus dicit, *Si habuero omnem fidem ita ut montes transferam*, omnium malorum ſuaſor, & 1. Cor. 13.
è contrario omnium bonorum diſſuaſor, idcirco hominibus perſuaſit creaturas colere, ut eos à creatore averteret, illius perſuaſionibus peſſimis actum eſt, ut creaturarum adoratio inoleſceret, quæ ſub prætextu quodammodo religionis & reverentiæ ſanctorum, magnum in his locum tenet, qui imagines ſe ex toto corde ſuſcipere & adorare fatentur. Nam dum amborum error pene par, ut præfati ſumus, ſit, in eo namque quodam modo diſpar eſſe dinoſcitur, quod Conſtantinus eos, qui ſervitium ſoli Deo debitum creaturis inpendere recuſant, infideles & incredulos, judicat; Eutimius verò non eos ut incredulos, ſed ut hæreticos damnat, qui tamen ſunt, ut ait Sedulius de quibuſdam,

Ambo errore pares quamquam diverſa ſequentes,

Qui videlicet ob unius erroris inſaniam ſanctam Catholicam partim incredulam, partim hæreticam mentiuntur Eccleſiam. Nam ſi nos omnes generaliter Chriſtiani, qui ſpretis creaturarum cultutis ſervitium ſoli Deo debitum illi ſoli inpendere cupimus, cui merito ſoli debetur, ideo hæretici, quia imaginibus non ſervimus, ab iſtis judicamur, illi proculdubio, ſive ante adventum redemptoris, ſive poſt adventum, qui creaturis inſerviebant, omnino Catholici judicabuntur: & ſi illi increduli, & revera increduli, quia pro creatore creaturas colebant, modis omnibus judicantur, nos qui uni & ſoli Deo ſpretis vanitatibus ſervimus, & ejus ſanctis conſequens, & congruum obſequium inpertimus, Catholici & fideles habebimur & judicabimur.

CAP. XIX.

Inutile & dementia prolatum & riſu dignum dictum Agapii Cæſareæ Cappadociæ Epiſcopi reprehenditur in eo quod dixit, Scriptum eſt in noſtris divinis Scripturis.

ET plerumque inperitia ſons eſt, & inſons: ſed inperitia ſons crebro ut officiat laborat, inperitia verò inſons officere nulli affectat, ſed dum utrumque genus non ſit peccato ſubjectum, utrumque tamen eſt reprehenſioni obnoxium: quoniam inperitia ſons & peccato ſubjacet, utpote quæ probroſa officiendi inpellitur voluntate, & reprehenſioni, ſive quia peccatum non caret reprehenſione, ſive quia quod vel profatur vel operatur, & inſipienter id facit & inerudite: inperitia verò inſons etſi in eo peccato careat, eo quòd neminem lædit, reprehenſione tamen nō caret, quia omne inperitum ineruditum eſt, & omne ineruditum reprehenſioni ſuccumbit: ac per hoc ridiculoſiſſimum dictum Agapii Cæſareæ Cappadociæ Epiſcopi, quod dixit, *Scriptum eſt in noſtris divinis Scripturis* aut eidem reprehenſioni quæ peccato obnoxia eſt, aut eidem quæ inperitiæ ſubjacet, cedere comprobatur: quoniam aut eo peccato obnoxia eſt, quod quo pacto principes eorum dum ſint homines, cæteris mortalitate non diſſimiles, Deum ſibi conregnare dicunt, & ſe *divos* ſuaque geſta vel dicta *ſacralia* nuncupant, eo nimirum pacto *ſuas Scripturas divinas* nuncupant: aut in eo reprehenſioni ſuccumbit, quod eloquentiæ inſcius, loquendi venuſtatis ignarus dum dicere debuerat, in noſtris codicibus divinas Scripturas continentibus, aut aliquid hujuſcemodi, id è contrario inconpoſitè & ridiculoſè dixiſſe fertur, *in noſtris divinis Scripturis:* quod quidem, ſicut præfati ſumus, arrogantiæ faſtu, quo & Deum ſibi conregnare, & ſe divos nuncupare præſumunt, protuliſſe creduntur, inſania eſt: ſi vero aliud dicere cupientes, aliud dixere, nec tanta in eis acuminis vis eſt, ut quæ corde concipiunt, vix certis ac propriis verbis ſignificare queant, ignavia eſt: ac per hoc in utramvis partem per devia aut ſuperbia feruntur elati, aut ignorantiæ caliginoſis retinaculis creduntur addicti. Quis ergo unquam ſani capitis tale quid dixerit? quis ſanæ mentis tale quid protulerit? quæ vecordia, quæve ſit amentia hominem mortalem, paſſionibus ſubjacentem dicere? *Scriptum eſt in noſtris divinis Scripturis.* Si ergo *noſtris*, quomodo *divinis*: & ſi *divinis*, quomodo *noſtris*? ab homine ergo derivatur *humanus*, à Deo derivatur *divinus*. Noſtræ etenim Scripturæ humanæ ſunt, Dei Scripturæ divinæ ſunt: de codicibus tamen ſanctæ legis dicere nos ratio permittit, *noſtri codices*, de Scripturis verò divinis non aliter niſi divinas Scripturas recte & convenienter ſecundum rationem dicere valemus. Eſto, hoc dictum rationabiliter ſtare poterat, cùm tamen non poſſit, quo nec de jactantiæ fonte ſcaturiſſe noſceretur, nec de inperitiæ barathro manaſſe crederetur: in eo denique reprehendi modis omnibus poterat, quod cùm ſit inutile inutiliter ad rem inutilem, ad imaginum videlicet adorationem adſtruendam, prolatum fuiſſe monſtratur. Nec ei ſuffragari ei poteſt quodam modo ſimplicitas, quæ plerumque rectis quibusque inhærere ſolet: cùm id non pura, non recta, ſed perverſa voluntate prolatum eſſe conſtet. Si enim ex ſimplicitate ſancta quæ ſibi ſolum interdum proficit, ſimpliciter & innocuè, & non ad aliquid illicitum

tum adſerendum proceſſiſſe dinoſceretur, à Deo, qui ſcrutator cordis & renum eſt, qui plerumque voluntates potiùs quàm actus conſiderat, ei proculdubio ignoſceretur. Sicut enim mala voluntas etiam non aliquid mali opere perpetret, tamen pro actu plerumque tenetur: ita nimirum bona voluntas pro bono opere ſemper accipitur. Quod ut exemplis inluſtremus, & Balaam mala voluntas quæ populum Dei maledicere cupiebat, quamquam ad id quod deſideraverat non pervenerit, a culpa non fuit indemnis, & David bona voluntas quæ templum Domino ædificare cupiebat, quamquam opere non fuerit expleta, divinis tamen eſt conlaudata oraculis.

CAP. XX.

De eo quod Johannes presbyter Theodoſio Abbate monaſterii ſancti Andreæ recitante verba Johannis Chryſoſtomi, & dicente, Vidi angelum in imagine perſequentem barbarorum multitudinem, *dixit*, Quis eſt iſte angelus, niſi de quo ſcriptum eſt? Quoniam angelus Domini percuſſit centum octuaginta quinque milia Aſſyriorum in una nocte in circuitu Hieruſalem exercitantium.

DIXISSE Johannem Chryſoſtomũ Theodoſius Abbas monaſterii ſanctæ Andreæ in ſæpe memorata vaniſſima ſynodo, quæ pro adorandis imaginibus geſta eſt, refert, *Vidi angelum in imagine perſequentem multitudinem barbarorum.* Nam dum hi, qui in eadem ſynodo fuiſſe memorantur, Patriarcharum, Prophetarum cæterorumque ſanctorum & inluſtrium virorum verba ob imaginum adorationem ſtabiliendam perturbare nitantur, eos denique Patriarchas quædam egiſſe quæ non egerint mentiantur, non eſt mirandum ſi etiam Johannem Chryſoſtomum talia dixiſſe criminentur. Numquid enim præfatus vir tam eloquens tamque eruditus diceret, *Vidi angelum in imagine perſequentem barbarorum multitudinem*, cùm ſciret angelorum immortalem naturam nequaquam, ut ab hominibus videatur picturarum eſſe indiguam. Sunt enim natura Spiritus, officio angeli, qui ut ab hominibus videri poſſint, corpora ex lucidiſſimo æthere, nec ex pictorum opificiis adſumere creduntur. unde non eſt credendum ut à Johanne viro eloquentiſſimo tale dictum ſit prolatum, quod nec verbis ſit expolitum, nec ſenſu lucidum, nec ulla ratione ſubnixum. Eſt enim in eo vitium quod Grammatici amphibolian, id eſt, ambiguitatem dictionis nuncupant: quia dum dicitur, *Vidi angelum in imagine perſequentem barbarorum aciem*, non evidenter eluceſcit, utrum angelum in imagine viderit, qui alibi perſequeretur barbarorum multitudinem, an engelum alibi viſum fuiſſe & in imagine barbarorum perſequi multitudinem: quod quidem dictum & ſi hoc vitio careret, aliis quoque indicantibus tanti viri non eſſe adpareret, qui dum ejuſdem non fuerit ætatis, ridiculoſiſſimum ac potius falſiſſimum eſſet eum dicere, *Vidi angelum barbaros perſequentem*, qui ni fallor, vidiſſe ſe in pictura eandem hiſtoriam ab artifice depictam, qua angelus barbarorum pridem cuneos proſtraverat, proſequutus fuit. Multi etenim diſerti & eloquentiſſimi viri in ſuarum diſputationum vaſtiſſimis campis, prout cauſa & ratio dictat, ſicut & cæterarum rerum, picturarum etiam & imaginum faciunt mentionem. Quod dum illi, qui illarum adorandarum æſtu uruntur legentes repererint, totum pervertere ad earum conantur adorationem: ut videlicet inde contra nos, qui Domino annuente veri ſumus adoratores in ſpiritu & veritate patrem adorantes, ſuam inermem armatam efficere affectent aſſertionem, quod ab eloquentiſſimis viris quandam imaginum factam fuiſſe reperiant mentionem, quaſi de omnibus quorum mentio in tractatibus fit, continuo præcepta dentur. Johannes igitur presbyter, cui dum præfatus Theodoſius Abbas Johannem Conſtantinopolitanum Epiſcopum dixiſſe mentiretur, *Vidi angelum in imagine perſequentem barbarorum multitudinem*, protinus ſubjunxiſſe fertur & dixiſſe, *Quis eſt iſte angelus, niſi de quo ſcriptum eſt? Quoniam angelus Domini percuſſit centum octuaginta quinque milia Aſſyriorum in una nocte in circuitu Hieruſalem exercitantium.* jam in pluribus illius vanæ lectionis locis quæ ex hoc negocio ab illis digeſta eſt, plura notabiliter & incautè locutus fuiſſe deprehenditur. Pene omnibus enim ibi incautius loquutus fuiſſe notatur, & quanto velocior in ſermonibus, tanto nimirum ſegnior

Prov. 29. adprobatur in ſenſibus, dicente Salomone; *Si videris virum velocem in verbis ſuis, ſcito quia ſpem habet inſipiens magis quàm ille.* Nam dum de pictura dixiſſe referatur, *Quis eſt iſte angelus niſi de quo ſcriptum eſt? Quoniam angelus Domini percuſſit* CLXXXV. *milia Aſſyriorum*, & cætera, quàm fuerit incautus, quamque delirus apparuerit, cùm non Aſſyrios ille angelus percuſſerit pictus, ſed ille qui ad hoc explendum fuerit miſſus. Quod verò ait, *In circuitu Hieruſalem exercitantium*, tamquam ita ſcriptum habeatur, & in hoc ſicut & in cæteris ineruditus eſſe detegitur: quoniam nuſquam hoc ordine verborum ſcriptura eſſe reperitur. quamquam enim Sennacherib rex Aſſyriorum pene omnes civitates Juda munitas

4. Reg. 18. ceperit, dicente Scriptura, *Et factum eſt in quartodecimo anno regni Ezechiæ aſcendit Sennacherib rex Aſſyriorum ſuper omnes civitates Juda munitas, & cepit eas*, nequaquam tamen ad Hieruſalem pervenit, nec in circuitu urbis machinis murum feriturus caſtra poſuit, ſed de Lachis Rabſacen ad Hieruſalem miſit, qui ſtetiſſe legitur in aquæ ductu piſcinæ ſuperioris, in via Agri fullonis: quod iiſdem verbis liber verborum dierum, qui Hebraicè דברי הימים, Græcè τῶν παραλειπομένων dicitur, qui eſt Chronicon divinæ legis, teſtatur: *Miſit Sennacherib rex Aſſyriorum ſervos ſuos Hieruſalem. Ipſe enim cum univerſo exercitu obſidebat Lachis.* Nam id quod præfatus Johannes more ſuo ut 2. Paral. 32.

pulſe

passe dinoscitur, tamquam inibi scriptum sit, *In circuitu Hierusalem exercitantium*, in nullo sanctæ legis authenticorum codicum invenitur. Quod ut lucidius cõprobetur, ipsa sanctæ legis verba, prout in codicibus habentur, per ordinem ponenda sunt. Ita enim in libro Regum legitur; *Factum est igitur in nocte illa, venit angelus Domini, & percussit in castris Assyriorum* CLXXXV. *milia: cumq; diluculo surrexisset vidit omnia corpora mortuorum, & recedens abiit, & reversus est Sennacherib rex Assyriorum, & mansit in Ninive.* Liber quoque sanctissimi ac disertissimi vatis Esaiæ hoc modo hanc texit historiam; *Egressus est autem angelus Domini, & percussit in castris Assyriorum* CLXXXV. *milia, & surrexerunt mane, & ecce omnia cadavera mortuorum, & egressus est, & abiit, & reversus est Sennacherib,* & cætera. Liber quoq; verborum dierum, qui cum sit, ut præfati sumus, totius divinæ legis chronicon, historias tamen regum è latere libri Regum, quæ in eo prætermissæ sunt, enucleatim edisserit, hoc modo hanc narrat historiam; *Et misit Dominus angelum, qui percussit omnem virum robustum & bellatorem & principem exercitus regis Assyriorum, reversusq; est cum ignominia in terram suam.* In quibus exemplis, hoc quod à Johanne usurpatum est, minimè invenitur.

4 Reg. 19. Esa. 37. 2 Paral. 32.

CAP. XXI.

Quod nulla auctoritate vigeat, neque in ullo authenticorum librorum reperiatur quod illi dicunt, per imaginem cujusdam Polemonis quendam ab adulterii perpetratione coercitum fuisse: quod quidem æquare nituntur miraculo quod fimbria dominicæ vestis actum est, quam mulier contingens exoptatam recepit sanitatem.

INTER cætera quæ ob suum errorem adstruendum deliramenta in ejusdem vanissimæ synodi lectione conglomerasse deteguntur, hoc illis est familiarissimum, quòd per imaginem cujusdam Polemonis quendam adseverant ab adulterii perpetratione coërcitum, quòd quidem gestum, si tamen gestum esse credatur, quamquam in nullo vel veteris vel novi Testamenti authenticorum codicum sit repertum, nec ab ullo eorum doctorum, qui à sancta Romana Catholica & Apostolica Ecclesia recipiuntur, sit prolatum, tamen id & ad suum errorem fulciendum, quasi quoddam probatissimum miraculum, proferunt: & miraculo quod dominicæ vestis fimbria gestum est, æquiparare non metuunt. Quod quidem si, ut illi adseverant, gestum est, salutaribus dominicis gestis, nec debet, nec potest coæquari: quoniam quanta est distantia inter nescio quem Polemonem, & Dei & hominum mediatorem, tanta nimirum distantia est inter gesta præfati Polemonis ejusque imaginis & sanctissima miracula Domini Salvatoris: nec possunt similes actus habere, qui nimium nimiumque sunt dissimiles in virtute. *Quis in nubibus*, inquit Propheta, *æquabitur Domino? aut quis similis erit Deo inter filios Dei?* de eo etiam dicitur in Canticis canticorum. *Caput ejus aurum optimum:* quoniam sicut auro nullum potest metalli coæquari natura, ita creatori omnium, qui caput utique Christi est, nulla potest coæquari creatura: de quo etiam in eisdem Canticis canticorum ab sponsâ dicitur; *Sicut malum inter ligna sylvarum, sic dilectus meus inter filios:* quoniam sicut malum cùm sit pulchrum aspectu, odoreque suavissimum præeminet lignis sylvarum, ita nimirum redemptor noster, qui est odor vitæ in vitam, quem quotidie Ecclesia in odore sequitur unguentorum, cunctis præeminet cœtibus sanctorum: qui idcirco filiorum nomine censentur, quia nō mundo cui nati sunt, sed Christo cui renati sunt, adhærere noscuntur. In Apocalypsi quoque vigintiquatuor seniores coronas suas ante agnum projecisse leguntur, qua videlicet omnes sanctorum virtutes cunctæque illorum victoriæ, quibus ipso opitulante claruerunt, ejus virtutibus & victoriæ conparatæ minores esse cernuntur: quoniam & rivulus à perenni fonte derivatus minor esse perhibetur eidem fonti conparatus, & vilis pampinus vitis vivacibus radicibus vel etiam fructiferis palmitibus vilior omnino creditur conparatus. Esto, factum est, & credi potest, ut virtus Polemonicæ imaginis ab adulterii scelere quendam conpesceret, num ideo omnes imagines adorandæ sunt? numquid quia pecualis animantis lingua rudis humanas loquelas profundens ariolo cujusdam perversam intentionem, qua benedictum populum maledicere nitebatur, conpescuit, angelicosque terrificos ictus inrationale animal rationali homini vitare concessit, ideo animalia sunt pecualia adoranda? aut quia atrocium ferarum vulnifica ferocitate puerilis turba virum Dei vanis insultationibus lacessens est prostrata, ideo est ursorum rabies adoranda? plerumque etenim casuali eventu res quodammodo accidentes noxiarum rerum perpetrationem quibusque perpetrare cupientibus inhibent, sed non ideo easdem res per quas hæc fiunt, adorare ratio permittit. Si ergo hoc quod de Polemone & imagine ejus dicunt, cujus adminiculo suum errorem fulcire cupiunt, in veritate gestum est, ideo imagines adorandæ non sunt, quia secundum exempla quæ breviter præmisimus, non omnes res quibus quædam utilia mortalibus inferuntur adorandæ sunt: si vero in veritate gestum non est, ut & nos arbitramur, nec illi plenè rationabili auctoritate proferunt, qui nullis hoc in veritate gestum authenticis adprobant indiciis, nec ideo vanissima sensu carentium rerum est adoratio stabilienda, quia mendaciis nec mendaciorum exemplis res quæ rationabiliter & in veritate fieri debet, nusquam legitur esse statuta: quoniam sicut veritas numquam mendaciis adferri dinoscitur, ita nimirum mendacia veritati semper refragari creduntur: quæ duo ita sibi è diverso venientia cernuntur opponi, ut sibi mutuo semper credantur reniti. Sicut ergo ignis fomitem nemo potest aquarum fluentis nutrire, vel è contrario aquarum fluenta nemo potest igneis fomitibus

Psal. 89. Cant. 5. Cant. 2.

 augere,

augere, ita etiam nemo potest veritatem, ut illi facere adpetunt, mendaciis conprobare. Dicatis
igitur breviter & ex parte probatis quod gestum imaginis Polemonis, si tamen, ut illi falsi fuere, ge-
stum est, gesto dominicæ fimbriæ coæquari nec debet nec valet, sive, quod prorsus ambigitur, utrum
gestum sit, quod illi gestum fuisse dicunt, an non, sive quod etiam si gestum fuerit, non ideo ima-
ginũ adoratio adstrui valebit, necnon & id quod mendaciis adprobari seu construi veritas nequeat:
nunc operæpretium est, ut quid fimbria dominicæ vestis, quam illi imagini Polemonis coæquant
contendunt, typicis innuerit archanisque mysteriis, breviter exequamur. Fimbria namque domi-
nicæ vestis fides est incarnationis, cujus adtactu gentilitas ægritudinem amisit idolatricæ fœditatis.
Sicut enim fimbria ad conparationem corporis sive totius indumenti pars minima est, ita mi
incarnatio redemptoris divinæ & ineffabili generationi qua a patre ante secula genitus est, conpara-
Esa.53. ta, minima esse videtur: de qua generatione per Esaiam dicitur, *Generationem ejus quis enarrabit?*
Matth.1. subauditur, nullus. humanam autem ejus generationem ita Evangelista enarrat, *Liber generationis Je-*
su Christi filii David. Mulier ergo post tergum fimbriam dominicæ vestis adtingens exoptatam sani-
tatem, quam medicorum industria longa per tempora negaverat, recepit, quia post passionem & re-
surrectionem sive in cælum ascensionem Domini gentilitas credulitatis sanitatem, quam nec Patriar-
charum, nec Prophetarum ei prædicatio quiverat impertire, dominicæ vestis fimbriam tangendo, in-
carnationis videlicet ejus mysterium credendo, percepit: & cum ad ipsius Domini prædicationem
vix modica discipulorum turba credidert, ad prædicationem tamen Apostolorum tanta multitudo
do celerrimo fidei ardore succensa est, ut una die quinque milia hominum, alia tria crededisse
Joan.14. beantur: quod & ipsa veritas discipulis promisit dicens, *Qui credit in me, opera quæ ego facio & ipse faciet,*
& majora horum faciet. Quod quidem & in miraculo quod per Petrum a Domino gestum est,
intelligi posse putant: quoniam dum Dominus imperio verbi sive tactu infirmos sanaverit, Petrus
umbræ suæ tantum attactu infirmos legitur sanasse. Dominus ergo ad filiam archisynagogi
dam pergens, fimbriæ attactu fœminam à profluvio sanguinis liberat: quia videlicet dum syna-
gam, quæ utique Patriarcharum & Prophetarum de stirpe descendit, somno incredulitatis
dam adpetere tendit, gentilitatem à dæmonum insolentissimo cultu suæ fidei cognitione sanavit,
bonum quod illa perfidiæ culpa meritä percipere neglexit, ista fidei devotione percipere meruit.
Ad synagogam ergo liberandam se Dominus venisse testatur, cum & per præsentiam corporalem
Matth.15. cit, *Non sum missus nisi ad oves quæ perierant domus Israhel:* sive cum discipulos in vias gentium abire,
in civitates Samaritanorum cohibet introire: & quondam allegoricè per Salomonem in Cantica
Cant.6, canticorum ad Israheliticæ gentis hortum se descensurum promittit dicens, *Descendi ad hortum*
ut viderem poma convallis: quia scilicet dum ad Judaici populi hortum in quo erat lex in cortice pand
acerrimam austeritatem, in nucleo occultans inconparabilem suavitatem, per carnis susceptionem
descendit, gentilicæ convallis abjecta opera invisit, eamq; sibi fidei integritate adscivit. Porro quod
sanata in itinere fœmina ad domum archisynagogi à Domino venitur ejusq; filia mortis vinculis
stitutis suscitatur, synagoga quandoque somnum suæ diffidentiæ discussura, & Christo per fidem
Rom.10. surrectura, & ei perpetim victura monstratur: quandoquidem mox ut *plenitudo gentium* secundum
postolum *subintraverit*, cæcitatem quæ ei ex parte in non credendo in mediatorem Dei & hominum
contigit, à se discutiendo, & in eum credendo, qui sibi per Patriarchas & Prophetas sacrorum
lorum tonitruis olim adnunciatus est, credens, sic omnis Israhel salvus erit. Cum igitur his
mihbus mysteriis, quæ in dominicæ fimbriæ gesto innuũtur, Polemonis imago penitus careat,
modo ut dominici indumenti fimbria habenda est: nec debet ei coæquari in honore, quæ
quit in tot mysteriorum fulgore.

C A P. XXII.

Quòd judices qui in præfata synodo fuerunt, insolenter & incongruè artem pictoriam extollere consti sunt, dicentes, Pia enim est ars pictoris, & non rectè eam quidam insipienter detrahunt. ipse enim pater pictorem pie agentem commendat.

SI pestilens humor arcem corporis, id est, caput obsederit, facilè ad cætera membra transfun-
ditur: nec mirandum est, si ad pedum ima transfusus eos vehementer lædat, si eum jam caput
quod omnibus membris præeminet, læsisse constet. Vesania igitur adorandarum imaginum
quæ Constantini & Hærenæ matris ejus, sive etiam Tharasii Constantinopolitani Episcopi cætero-
rumque illarum partium sacerdotum mentem inrepsit, non est plurimum magnipendenda, si ad pe-
dicum sive plebium usque mentes subripiendas descendit: quoniam ut superiori exemplo monstra-
tum est, cum caput insolẽtia cujusdam rei invaditur, facilè cætera invaduntur, quæ capiti subesse
Esai.1. strantur. *Omne caput languidum*, ait Propheta, *& omne cor mœrens, a planta pedis usq; ad verticem non est in eo sa-*
nitas: quia videlicet dum a regibus & à sacerdotibus, qui exemplar bene vivendi subjectis plebibus esse
debent, rectè vivendi rectèq; agẽdi studiũ prętermittitur, de interna sanitate subjectarũ plebium quo-
dãmodo dubitatur. Cùm ergo in eadẽ synodo tot sacerdotũ fuerint oblitæ mentes erroribus quomo-
do non poterat error judicũ inhærere mentibus? aut quis ab errore reducat oves, si errandi
teneãt pastores? sacerdotes etenim qui in errore subditas plebes inducere nolcũtur, talibus per Hiere-
miam

miam prophetam increpationibus arguuntur; *Propterea hæc dicit Dominus ad pastores, qui regunt populum meum, Vos dispersistis oves meas, & expulistis eas, & non visitastis eas:* ubi protinus quanta sit cura Dei erga populum, qualiterve amotis negligentibus studiosiores populo Dei dentur rectores, protinus subinfertur; *Ecce ego vindico in vos secundum mala studia vestra, & suscitabo illis pastores, qui pascant eas, & ultra non timebunt neque terrebuntur, dicit Dominus.* In Ezechiel quoque Propheta de talibus, quod quidem non sine ingenti animi angore prosequimur, qui stipendiis ecclesiasticis utuntur, & exemplis erroneis & incautis populum in errorem inducere creduntur, sicut hi fecisse perhibentur, qui in vanam imaginum adorationem exarserunt, & populum subditum prælati sibi in errore professionis sociaverunt, ita scribitur; *Et ideo pastores audite verbum Domini, Oves meas devoratis, & lanis earum vos cooperitis, & quod crassum erat jugulatis, & oves meas dispersistis: quod infirmum erat non consortastis, & quod malè habebat non curastis, & contritum non alligastis, & quod errabat non convertistis, & quod perierat non requisistis, & fortem oppressistis labore, & dispersæ sunt oves meæ, eo quod non sint pastores, & factæ sunt in devorationem omnibus bestiis agri, & dispersæ sunt oves meæ super omnem montem & in omnem collem altum, & super faciem totius terræ dispersæ sunt, nec erat, qui eriperet, neque qui revocaret.* Non ergo in hujus negocii vanissima professione tanta est nequitia judicum, quanta perversitas sacerdotum: sed in illis deprehenditur ignavia, in illis ingens redundat insania: præsertim cum illi se imagines adoraturos, eisque servitium quod sanctæ trinitati debetur, exhibituros profiteantur: isti pictorum artem piam esse, & non debere subsannari, & pictorem piè agentem à patre commendari professi sint dicentes, *Pia enim est ars pictoris & non rectè eam quidam insipienter detrahunt, ipse enim pater pictorem pie agentem commendat.* In quibus utrorumque professionibus evidenter ostenditur, tanto sacerdotes præeminuisse judicibus in errore, quanto nimirum præeminent per gradus sublimitatem in honore, nec coæquari potuisse laicos præsulibus in absurda professione, qui non coæquari possunt in sacerdotalis cathedræ sessione: sed dum in neutra parte reperiatur quod rectè queat laudari, in utraque tamen parte cernatur quod merito possit vituperari, & præsulum error, qui se imagines adoraturos eisque servitium soli Deo debitum exhibituros falsi sunt, ex parte discussus sit, restat ut judicum etiam error quo artem pictoriam piam esse adseverant, nostri stili invectione discutiatur. Dicunt enim artem pictoriam piam esse, quasi non cum cæteris mundanis artibus communionem pietatis aut impietatis sortiatur. Quid enim ars pictorum amplius habet pietatis arte fabrorum, sculptorum, conflatorum, cælatorum, latomorum, lignariorum, terræ cultorum, vel cæterorum opificum? Omnes enim quas præmisimus artes, quæ non nisi discendo possunt adtingi, & pie & impie possunt ab his quibus exercentur haberi, nec in eas pietas aut impietas cadit, sed in hominibus, qui earum sunt sequaces, qui plerumque aut vitiorum procacissimis tumultibus coartantur, aut virtutum salutiferis cœtibus exornantur. Si ergo idcirco ars pictorum pia esse perhibetur, quia per eam plerumque piorum hominum actus & pia quædam gesta pinguntur, ergo & ideo impia perhibebitur, quia plerumque per eam impietates multæ, id est, trucidationes hominum, atrocitates bellorum, crudelitates sceleratorum, inmanitates ferarum, impetus bestiarum vel cætera his similia depinguntur: & ideo impia nullatenus esse creditur, quia hæc quæ exsecuti sumus adumbrationibus vel etiam lineamentis quibusque humanis visibus impertiuntur: nec ideo pia erit, quia per eam bonorum hominum gesta signantur. Sicut enim ferrum nec ideo impium dicitur, quia ex eo homines interimũtur: nec ideo pium, quia ex eo quædam instrumenta fiunt quibus & ensium vibrantium inlisiones quatiantur, & homines tueantur, & à medicis saluti humanæ consulitur; ita & ars pictorum nec ideo impia, quia per eam crudelia, nec ideo pia, quia clementia quædam pinguntur. Quod vero ei non rectè, à quibusdam insipientibus detrahi suspirant, à nullo qui sanæ mentis est ambigitur eos in hac quoque parte sicut & in cæteris dementiam sequi: quippe cum nullus sani capitis neq; imaginibus detrahat, neq; arti pictoriæ, sed eorum, qui eas adorant eisq; servitium inconsequens exhibent, abominetur vesaniam. Non enim vinum quia ebrietatem generat, reprehenditur, cum plerumq; Deo in sacrificium libetur: nec sylvæ quæ furibus hospitium præbent, quia plerumque hominum usibus multa quæ expediunt administrant: nec ideo igni inputatur, quia interdum edaciter domos vel cætera humanis stipendiis apta devorat, cum mortalium vitæ multis adminiculis suffragetur. Porro quod dicunt, *Ipse enim pater pictorem pie agentem commendat,* cur pater, aut ubi scriptum sit, pictorem commendet, nec illorum est adprobare, nec nostrum credere: quippe cum in nullo oraculorum divinorum volumine pictorum laus perhibeatur inesse. Reperiant ergo illi in quolibet divinarum scripturarum loco, in quo etiam secundum propriam adseverationem pictoris, ideo quod conponẽdis imaginibus instenr conlaudet, & nos reperiemus qualiter eis respondere valeamus: quia omnipotens Deus non opera, sed devotionem operum, nec actus, sed voluntates actuum, nec res, sed causas rerum, nec quisquis faciat, sed qua mente id faciat, plerumq; aut probat aut inprobat.

Jerem. 23.

Ibid.

Ezech. 34.

CAP. XXIII.

Inutile & mendacio plenum dictum Johannis presbyteri & legati orientalium dicentis, Non contraeunt pictores Scripturis, sed quidquid Scriptura dicit hæc demonstrant, quatenus concordes sunt scripturarum.

Si omnia Johannis presbyteri & legati orientalium deliramenta quæ in eadem synodo, in cujus inofficiosæ lectionis reprehensionibus noster stilus versatur, protulit, singillatim à nobis discutienda in unum fuissent congesta, magnorum voluminum tantæ disputationis sylva esset indi-

gua: sed nos ea partim brevitatis studio, cui prorsus studemus, partim ordinem ipsius lectionis servan-
tes, quo non singulorum singula seorsum, sed quorundam passim per ordinem, prout quisque loquu-
tus est, vel etiam in eodem codice posita inveniuntur, discutienda in nostra disputatione ponentes, &
brevissimæ disputationis cuncta articulo coartare conpellimur, & non singula seorsum, sed pene o-
mnia sparsim, prout ordo dictavit, exsequimur: est interea operæprecium diligenter discutere, quali-
ter, ut idem profatus est, pictores haudquaquam credantur Scripturis contraire: aut qualiter quic-
quid Scriptura dicit demonstrent, qualiterve concordes sint scripturarum. Quamvis enim non elu-
ceat de quibus Scripturis ille hoc dixerit, credendum est tamen eum de sacris Scripturis dixisse, quas
Luc.24. usitate *Scripturas* solemus vocare, ut est illud in Evangelio, *Tunc aperuit illis sensum ut intellegerent Scriptu-
ras.* S. R. Picturæ interea ars cum ob hoc inoleverit, ut rerum in veritate gestarum memoriam a[s]pi-
cientibus deferret, & ex mendacio ad veritatem recolendam mētes promoveret, versa vice interdum
pro veritate ad mendacia cogitanda sensus promovet, & non solum illa quæ aut sunt aut fuerunt aut
fieri possūt, sed etiam ea quæ nec sunt, nec fuerunt, nec fieri possunt visibus defert. Mendacium enim
aut de his est quæ non sunt, sed fieri possunt, aut de his quæ nec sunt, nec fieri possunt, de quibus in pe-
riermeniis à philosophis acutissima sive subtilissima disputatio est, quam huic operi interponere lon-
gissimum est. Nam dum dicat non contraire pictores Scripturis, & multa à pictoribus pinganrur quæ
Scripturæ divinæ tacent, & ab hominibus non solum à doctis, sed etiam ab indoctis falsissima esse cō-
probentur, quis non ejus dictum ridiculosissimum vel potius falsissimum esse fateatur? Nonne di[vi]-
nis Scripturis contraire noscuntur, cum abyssum figuram hominis fingunt habere, & lympharum in-
undationem affatim fundere? Nonne divinis Scripturis eos cōtraire haud dubium est, cum tellurem
in figura humana modo aridam sterilemve, modo fructibus adfluentem depingunt? Nonne divinis
Scripturis eos contraire manifestum est, cum flumineos amnes in figuris hominū aut situlis aquas fun-
dere, aut alios in alios confluere depingunt? Nonne cum solem & lunam & cætera cæli ornamenta
figuras hominū, & capita radiis succincta habere fingunt, sanctis Scripturis modis omnibus contra-
eunt? Nonne cum duodecim ventis singulis singulas formas pro qualitate viriū adtribuunt, aut men-
sibus singulis pro qualitate temporum quid unusquisq; deferat quibusdam nudas quibusdā semina-
das, quibusdam etiam indutas diversis vestibus figuras dant? aut dum quatuor tempora anni singula
diversis figuris depingunt, aut floribus vernantē ut ver, aut æstibus exustam, vel etiā segetibus onu[st]a
ut æstatē, aut vindemiæ labris vel botris oneratā ut autumnū, aut modo frigorib. algidā, modo ignibus
se calefacientē, modo animantib. pabula præbentē, modo nimiis frigorib. marcidas volucres capientē
ut hyemē, Scripturis divinis in quib. hæc ita minimè cōtinentur cōtraire noscuntur? quomodo ergo à
pictoribus, qui poetarū vanissimas fabulas plerūq; sequūtur, sanctis Scripturis minime cōtraitur? Fin-
guntur. n. per eos interdū res in veritate gestæ in alias atq; alias incredibiles nænias; finguntur etiā quæ
nec factæ sunt, nec fieri poterant, sed aut mystice à philosophis intelliguntur, aut inaniter à gentilibus
venerantur, aut veraciter à catholicis respuūtur. quæ omnia quamquā gentiliū habeātur in literis, à di-
vinis tamē prorsus sunt aliena scripturis. An nō divinis literis alienum est ꝙ ab illis Chymæra tricep[s] à
Bellerophonte fingitur interfecta? cū Bellerophon nō bestiā, ut illi mētiuntur, prostraverit, sed mon-
tē, ut pleriq; intelligunt, habitabilē fecerit. An nō divinis scripturis alienū est, ꝙ Vulcani claudi & Ter-
ræ filius Erichthonius esse, & in mōte Æthna ferrū coquere, ejusq; fornax Vesuvius mons Campaniæ
esse fingitur, qui perpetuis ignib. ardere perhibetur? An nō divinis scripturis aliena sunt, ꝙ Scylla capi-
tibus fingitur succincta caninis? & Phyllis ob amorē juvenis cujusdā in arborē fingitur esse cōversa?
& altera Scylla eo ꝙ Niso patri crinē absciderit purpureū, una cum patre, & Itys ob stuprū materteræ à
patre gestū, & homicidiū matris sive materteræ in seipso patratū, una cum parentib. sive matertera in
volucres finguntur fuisse cōversi? aut cum Syrenes ex parte virgines, & ex parte volucres finguntur?
aut cū Ixion illusione Junonis, cū Nube coiens Centauros fingitur generasse? aut cū Neptunus tridenti
armatus marinis fingitur fluctib. dominari? An non divinis Scripturis alienū est, ꝙ Perseus tres sorores
Gorgonas adjutorio Minervæ interfecisse, aut cū alatus aversus volare fingitur, aut cū de sanguine ejus
nasci fertur Pegasus, equus alatus, qui ungula sua fontē rupisse Musis depingitur? An nō divinis Scri-
pturis contrariū est, ꝙ Prometheū homines ex luto finxisse inanimatos fingunt, & eundē Prometheū
à Minerva in cælū levatū inter oras septemplicis clypei, & dum omnia cælestia vidisset, fingunt eū fe-
rulā Phœbiacis adplicasse rotis, ignēq; esse furatum, & pectusculo hominis quē finxerat applicato ani-
matū reddidisse corpus? An nō divinis scripturis cōtrariū est, ꝙ Tantalū fingunt in inferno in quodā
lacu depositū, eiq; fallacē aquā gulosis labia titillamētis adtingere, pomaq; fugitivis cinerescētia tacti-
bus desuper facietenus pendula apparere, eiq; esse locupletē visum & pauperē effectū? An nō divinis
scripturis alienū est, cū Phineus cœcus fingitur, cujus cibos Harpyiæ rapuisse, ejusq; prandia stercorib.
fœdasse pinguntur, quas Zetus & Calais Aquilonis venti filii fugasse à cōspectu ejus mēdaciter fingun-
tur? An nō divinis scripturis cōtrariū est, cum Admetus rex Græciæ, ut Alcestæ cōjugio frueretur secū-
dum propositū soceri leonē & aprū ad currū simul junctos, Apollinis & Herculis adjutoriū habuisse
pingitur? aut cū Hercules Cerberū tricipitē canem inferorū interemisse pingitur? An non divinis scri-
pturis contrariū est, quod Actæonem quendam venatorē eo, quòd Dianam lavantē viderit, in cervum
fingunt esse cōversum, & à canibus suis non agnitū, eorumq; morsibus devoratū? An non divinis scri-
pturis contrariū est, quod Berecynthia puerū formosissimum Atyn amasse, eumq; zelotypiæ venenata
succensa castrasse, & semimasculū fecisse depingitur? An non divinis scripturis contrarium est, quod
Orpheus Euridicen nympham amasse & sono cytharæ persuasam uxorem duxisse pingitur, quæ etiam
dam

dum Aristei pastoris persequutionē non ferens fugeret, & in serpentem incidens mortua esset, eamq; maritus insequens ad inferos descenderet, & legem acciperet ne eam conversus aspiceret, hanc conversus aspexisse & denuo perdidisse fingitur? An non divinis scripturis alienum est, quod Venus cum Marte concubuisse & à Sole deprehensa, & Vulcano prodita, & ab illo adamantinis catenis una cum Marte pingitur fuisse religata? Hæc & his similia, quæ & nobis ad retexendum sunt fastidiosa, & poetis sive philosophis gentium vel ad cantandum suavia, vel ad tractandum mystica, & pictoribus ad formandum familiaria, prorsus sunt, ut præfati sumus, à divinis literis aliena. Nam, ut cætera taceamus, si quis pictor duo capita in uno corpore, aut in duobus corporibus caput unum, aut alterius animantis caput, alterius cætera membra, ut Hippocentaurum toto corpore equino & capite humano, & Minotaurum semibovem semivirumque affectet pingere, nunquid non scripturis dicitur contraire? ecquid est dicere, *Non contraeunt pictores scripturis*? quasi non aliqua à pictoribus possint depingi quæ sacris literis credantur refragari. in sacris etenim literis, nihil vitiosum, nihil inconveniens, nihil inpurum, nihil falsum, nisi forte id quod perversos quosque dixisse vel fecisse sancta scriptura commemorat, penitus invenitur: in picturis autem plura falsa, plura vitiosa, plura inconsequentia, plura inconvenientia, &, ut singula taceam, pene omnia sive possibilia, sive inpossibilia, ab eruditis pictoribus depinguntur: quibus documentis Johannes presbyter, & legatus orientalium in hac quoque parte, sicut & in cæteris delirasse convincitur. Quod autem presbyter idem ait, *pictores quidquid scriptura loquitur demonstrare*, quam sit falsum quamque inutile, prudens lector advertat. Nunquidnam divinæ cuncta legis præcepta quæ à domino per Moysen data sunt, ut est illud, *Audi Israhel, dominus deus tuus deus unus est*, & cætera hujuscemodi, in quibus nihil sonant, quæ pingi possint, à pictoribus demonstrantur? Nunquidnam omnia verba prophetarum, in quibus doctrinæ, exhortationes, redargutiones, contemplationes, minæ, vel cætera his similia continentur, in quibus crebro invenitur, *Hæc dixit dominus*, aut, *Juravit dominus*, aut his similia, quæ ab scriptoribus potius quàm à pictoribus exarantur, pictura secundum ejus vanitatem demonstrare valet? Nunquidnam verba ipsius domini & Apostolorum singula à pictoribus possunt demonstrari? Pictores igitur rerum gestarum historias ad memoriam reducere quodammodo valent: res autem quæ sensibus tantummodo percipiuntur & verbis proferuntur, non à pictoribus, sed ab scriptoribus conprehendi, & aliorum relatibus demonstrari valent: ac per hoc absurdum est dicere, *Non contraeunt pictores scripturis: sed quicquid scriptura loquitur, hoc demonstrant*. Porro quod ait, *Concordes sunt scripturarum*, quàm sit insulsum, quamque absurdum, multis potest approbari indiciis. Qualem enim concordantiam possunt habere cum scripturis sacris, cum illæ veraces sint, isti plerunque falsa confingant? & de illis dicatur, *Eloquia domini eloquia casta*, isti interdum fingant inpura & incæsta? illæ semper suadeant honesta & salubria, isti multoties inhonesta & ludibria? illæ semper instent humanæ saluti, isti plerumque vanitati? illæ semper hortentur ad cælestia dona, isti crebro depingant terrestria quæque & caduca? Quanta enim concordantia est inter id quod semper veritati innititur, & id quod plerumque veritatem, plerumque falsitatem insequitur, tanta nimirum concordantia est inter scripturas divinas quæ semper puras & fixas regulas tenent, & pictores qui mortalium more plures permutationes habent.

Deut. 6.

Psal. 12.

CAP. XXIV.

Quod non sint coæquandæ imagines reliquiis sanctorum martyrum & confessorum, ut illi in sua erronea synodo facere nituntur, eo quod reliquiæ aut de corpore sunt, aut de his quæ in corpore, aut de his quæ circa corpus cujus iam sancti fuerunt: imagines verò nec in corpore, nec circa corpus fuisse vel fore creduntur illis quibus adscribuntur.

SICUT igitur sacratis rebus sive quæ per legislatorem, sive quæ per dei & hominum mediatorem sacratæ sunt, sive etiā quæ cotidie à sacerdotibus divini nominis invocatione sacrantur, & in mysterium nostræ redemptionis sumuntur, imagines nequaquam coæquandæ sunt, ita etiam nec sanctorum martyrum seu confessorum reliquiis, quæ apud fideles ipsorum amore venerationi habentur coæquandæ creduntur. Quas quidem illi qui in earum adorationem exarserunt cum omnibus sacratis rebus & mysteriis plenis æquiperare nitantur, reliquiis etiam sanctorum martyrum insolenter atque absurde æquiperare nituntur. Cum ergo sanctorum corporibus aut certe corporum reliquiis, necnon & vestibus aut his similibus, quibus sancti dum mortaliter viverent usi sunt, isti picturas aut cælaturas sive sculptilia vel conflatilia quæque ab artificibus quibusque formata coæquare in honore moliuntur, non modicam sanctis injuriam inferre monstrantur: cum præsertim sanctorum vestes, & his similia ideo veneranda sint, quia aut in corporibus eorundem sanctorum, aut circa corpora fuisse, & ab his sanctificationem ob quam venerentur percepisse credantur, necnon & sanctorum corpora vel etiam corporum reliquiæ, quoniam quanquam nunc in pulverem redacta fatescant, juxta mundi terminum cum gloria sunt resurrectura & cum Christo perpetim regnatura: imagines vero quas illi inani voto his quæ præmisimus coæquare contendunt, ideo his minime coæquari queunt, quæ neq; id sunt q̃ sanctorum corpora, neq; in eorum corporibus vel circa eorū sacratissima corpora fuere, sed pro captu uniuscujusq; ingenii, vel instrumentis artificii, modo formosæ, modo deformes, plerumq; etiā rebus inpuris fiunt. Unde datur intellegi nō eos mediocriter errare qui illas sanctorum

reliquiis nituntur æquiperare. Sanctorum itaque corpora venerari, eorumque reliquiis honorem exhibere non sine causa vetustas admisit. Nam Abraham pater gentium vir fide plenus, devotione summus, obœdientia præcipuus, in præceptis domini strenuus, non in quolibet loco, sed in agro studiose empto, conjugem legitur sepelisse, & ossa sua non in loco quolibet, sed in spelunca pulcherrima, in cujus interiore parte protoplastus sepultus fuit, juxta suum imperium à filiis tumulatus legitur fuisse. Isaac quoque utero senili profusus, atque deo in sacrificium in figura nostri redemptoris ad offerendum ductus, virque sanctitate & castimonia clarus juxta patrem secundum propriam jussionem creditur à filiis fuisse sepultus. Jacob quoque vir magnæ patientiæ divinis affatim roboratus oraculis, & crebris repromissionibus exhortatus, cum famis inopiam vitare, & dulcissimum pignus quod extinctum crediderat cernere cupiens, cum clara progenie Niliacas descendisset in oras, non se ibidē sepeliri permisit, sed corpus suum ad terram sibi patribusque suis repromissam, juxta ossa patris avique sepeliendum advehi sanxit: & quia quartus in eadem spelunca, in cujus interiore parte Adam sepultus
Genes.50. fuerat, juxta avum patremque sepultus est, loco nomen *Arbee*, id est, quatuor dedit. Joseph quoque
Ibid. qui typicis mysteriis à gentilibus *salvator mundi* appellari meruit, & mira sanctitate inter fratres enituit, ossa sua filiis Israel ad terram repromissionis vehenda præcepit: quod quidem legislator idcirco minime agere distulit, quia id haudquaquam contra fidem esse cognovit. Viri itaque sancti corpus qui de Juda ad arguendam nequitiam Israhelitici regis in Bethel venerat, dum propter inobœdientiam, quia cibos civitatis inhibitos sumpsit, à leone fuisset extinctum, ab eodem nimirum leone legitur custoditum, sed culpa inobœdientiæ mortis acerbitate soluta, non præsumpsit crudelis fera sanctum corpus prophetæ contingere, quem atrociter præsumpserat interimere. Prophetes itaque Bethel, nisi sanctis ossibus venerationem exhibendam sciret, nunquam se juxta ossa viri sancti sepeliri
3.Reg.13. præciperet dicens, *Sepelite me juxta ossa Prophetæ*. Vir itaque sanctus Josias & antequam nasceretur ex nomine nuncupatus, idolorumque dissipator, & paternarum legum strenuus observator duorum prophetarum ossa, cum plurimorum hominum ossa ob altare profanum polluendum combureret, nequaquam intemerata servare præciperet, nisi sanctis ossibus venerationem exhibendam sciret. Ecce quibus exemplis, ut cætera taceamus, monstratum est sanctorum cineribus venerationem exhiberi debere: dicant illi ubi unquam jubeamur imagines adorare. Sanctis ergo corporibus honorem impendere, magnum est fidei emolumentum: quo præsertim & illi in cælestibus sedibus cum Christo vivere, & eorum ossa quandoque resurrectura creduntur. Imaginibus ergo quæ nec vixisse unquam creduntur, nec resurrecturæ, sed aut ignibus aut carie consumendæ perlubentur, adorationem soli deo debitam impertire, aut segnitiæ est si utcumque agitur, aut insaniæ vel potius infidelitatis si pertinaciter defenditur. Nos itaque nec cum Vigilantio ejusque sequacibus reliquias abnuentes, nec cum Simone ejusque complicibus imagines adorantes, & reliquiis sive sanctorum corporibus opportunum obsequium exhibemus, & basilicas prout libet sanctorum imaginibus, sive etiam auro argentove exornamus, & servitium adorationis sive culturæ soli deo cui soli debetur ipso opitulante impendimus.

C A P. XXV.

Quod non ideo adorandæ sunt imagines quod per eas, ut illi dicunt, nonnulla signa monstrata fuisse putentur, cum tamen non omnes res adorentur per quas vel in quibus miracula adparent.

HOc etiam illis ad suum errorem adstruendum familiare est, quod per quasdam imagines nonnulla miracula facta fuisse perhibent: quod tamen nec veteris nec novi testamenti pagina demonstrat, quæ quidem & si uspiam visa vel audita fuisse probarentur, dubitandum erat, ne forte tortuosi serpentis flexuosissimis mæandris viderentur vel audirentur: qui cum sit teterrimus & tenebris suæ nequitiæ obsitus, transfigurat se in angelum lucis, audens se dicere lucem. Multa etenim signa, multaq; miracula, per angelos refugas, vel etiam per eorum sequaces fiunt, qui dum sint spiritales potentiæ, &, ut ita dixerim, spiritales nequitiæ, & prophetias infelicibus quibusque inpertiunt, & vir-
Matth. 7. tutes multas per suos satellites faciunt: de quibus erunt illi qui dicturi sunt, *Domine domine, nonne in no-*
* internus. *mine tuo prophetavimus, & in nomine tuo dæmonia ejecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus: quibus * æternus arbiter dicturus est, Nescio vos.* Quia igitur signa plerumque diabolico instinctu fiunt, ideo beatissimus Gregorius sanctæ Romanæ ecclesiæ antistes dixit, *Nolite fratres mei amare signa quæ possunt cum reprobis haberi communia.* Sanctissimus quoque Augustinus, à dæmonibus miracula fieri, similia miraculis quæ fiunt per sanctos servos dei his verbis testatur. ait enim, *Non oportet moveri cum magicis artibus, miracula fiunt plerumq; similia miraculis quæ fiunt per sanctos servos dei: sicut scriptum est in Exodo, quod Magi Pharaonis fecerunt nonnulla similiter sicut fecit Moyses.* Non ergo hæc oportet mirari, quia omnia quæ visibiliter fiunt, etiam per inferiores potestates aëris hujus non absurde fieri posse creduntur. Sed hoc interest, quod cum sancti talia faciunt in nomine dei domini omnium rerum, de sublimioribus apparatibus jubetur inferiori creaturæ; cum autem mali homines magicis artibus operantur similia in manus suas dantur cum exaudiuntur à dæmonibus. Digni sunt enim qui tali exauditione decipiantur, ut pœna illis fiat hoc quod videntur impetrare beneficium: cum eis exhibent quasi privatim inferiores potestates quædam miracula, ut eos habeant subjugatos, permissu tamen divino pro meritis animarum suarum cuiq; tribuuntur. Unde signa & miracula quæ illi dicunt in imaginibus apparuisse, si non apparuerunt, sicut

& nulla

[illegible] hoc authentica tradit historia, mendacium est, & mendacio quicumque veritatis sunt servi uti non debent: quoniam ut ipsa veritas ait, *Nemo potest duobus dominis servire*: quæ si apparuerunt, & per Matth. 6.
phantasticas quasdam obumbrationes ad illiciendas mentes apparuerunt, periculosissimum est, ne forte calliditatis suæ astu antiquus hostis dum mira quædam demonstrat, ad illicita peragenda fraudulenter suadeat. Si vero apparuere in veritate signa, quod tamen fieri nullius certis lectionis probatur [illegible], & nec mendacio illorum in hac parte sententia subjacet, nec fraudulentis hostis machinationibus secundum exempla quæ superius monstrata sunt, sed dei operatione gesta probantur, [illegible] cuncta sunt possibilia, cui nihil impossibile est, animadvertendum summopere est, quod cum multa & stupenda nutu dei per quasdam creaturas, vel etiam in quibusque creaturis peracta fuerint, non omnia in quibus vel per quas facta sint adoranda credantur: quoniam quidem omnipotens deus signa pleraque quæ mortalibus ostendit, quæ per res quasdam visibiles & tractabiles fecit, quatenus visibilium & mortalium hominum duritiam rebus visibilibus molliret, non ideo fecit, ut quarundam rerum celebrandam statueret adorationem: quippe qui se solum adorare, solum præcepit & colere. Numquidnam quia dominus de rubo in igne Moysi locutus est, ideo rubi adorandi sunt? non enim ideo in rubo apparuit, ut rubi materiam adorandam percenseret, sed ut per [illegible] spinas peccata pro quibus lex venerat demonstraret. Quia ergo rubus radicem non habet spinis [illegible], cum in superioribus spinis densetur, in eo evidenter peccata non esse ex natura [illegible]. Qui ideo ab igni non est combusta, ut innueret per legem peccata non esse delenda, sed [illegible] ostensa. Lex enim, peccata tantummodo ostendit: gratia autem quæ per Christum [illegible] peccata quæ lex monstraverat curavit. Quia ergo in igne dominus apparuit, non ideo ignem adorandum decrevit: sed in ea natura apparere voluit, quæ semper ad alta conscendere contendit. Quia igitur in monte dignatus est apparere, non montium adorationem creditur statuisse, sed quia rationabiliter factum est ut cælorum rex in ea re appareret quæ semper alta appetit, & non in humili, sed in alto loco: ut & se altissimum demonstraret, & suos sequaces ad alta conscensuros evidentissime ostenderet. Numquid quia circuncisione acutissimo lapide facta legislator tremendi judicis iram & mortis interitum evasit, lapides adorandi sunt? Merito enim legislator angelum in se [illegible] vidit, quia habitans in terra Madian, filium circumcidere neglexit, & qui dei Abrahæ [illegible] erat, signum fidei Abrahæ in filio non ferebat, in quo gloriari Judæos sciebat: qui non ideo lapide circumciditur, ut lapidũ ex hoc facto adoratio firmetur, sed ut per Christum qui est lapis angularis, peccata amputanda & mortis pericula evadenda ostendantur. Numquid quia virga toties in serpentem conversa, toties legitur in virgæ rigorẽ redacta, quæ typicis figuris Christum de vita in mortẽ, de morte innuit redisse ad vitam, aut quia eadẽ virga quam Christi diximus gestasse figuram maris rubri, [illegible] atis videlicet, unda divisa ad terrã repromissionis, id est, ad cælestia regna populo dei pergenti [illegible] præbuit, ideo virgæ adorandæ sunt? Numquid quia aquæ amaræ ligno indulcatæ leguntur, quæ legem non immerito Christi ligno indulcatam, & spiritali dulcedine populorum mentes [illegible] innuunt, ideo ligna adoranda sunt? Numquid quia serpentis ænei inspectio, qui Christi mortem præfiguravit in ligno populum à serpentum morsibus, id est, ab spirituum immundorum [illegible] persuasionibus salvavit, ideo aut æs aut serpentes adorandi creduntur? Numquid quia [illegible] silex exustis in arvis laticum fluenta produxit, & sitientem populum sitis ariditate liberavit, [illegible] nimirum Christi figuram gessit, qui est lapis de monte abscissus sine manibus præcidentium, qui evangelicæ prædicationis fluentis sitim incredulitatis à fidelium mentibus fugat, qui cotidie monet, *Si quis sitit veniat ad me & bibat*, ideo aut lapides creduntur adorari, aut latices? Numquid quia Joan. 7.
virga Aaron, qua beatæ virginis partus innuitur naturali lege calcata, nulla humanæ operationis [illegible] fœcundata, floruit & fronduit, & protulit nuces, ideo virgæ adorandæ creduntur? Numquid quia [illegible] to Hierobaal sicca area madido vellere, aut madens area sicco vellere apparuit, quo [illegible] us mundi gentilitatem cælesti rore immunem Israhelitici solummodo generis, vellus [illegible] i verbi imbre, ac postmodum pro culpa perfidiæ eundem populum suæ infidelitatis [illegible], mundique gentilitatem sacræ fidei rore perfusam significari manifestum est, ideo [illegible] vellera adoranda sunt? Numquid quia Samson mandibula asini mille viros peremit, ejusdemque mandibulæ molare evulso aquarum fluentis satiatus est, typum gerens nostri mediatoris, qui [illegible] erias potestates devicit, & spiritalibus fluentis fidelium, qui utique membra ejus sunt, [illegible] rigavit, ideo mandibulæ, aut molares adorandi sunt? Numquid quia Helias pallio [illegible], per quod dominicæ incarnationis mysterium figuratum est, per quod Jordanis, baptismatis videlicet [illegible] introitur. Jordanem divisisse legitur, ideo pallia adoranda creduntur? Numquid quia Naaman Syrus in fluminеo lavacro lepræ contagio ablutus est, per quem gentilitas Christi baptismate ab idolorum contagione abluta figurata est, ideo flumina adoranda sunt? Numquid quia viro sancto Helisæo Spir. S. adventus eatenus dilatus est, quatenus psaltes applicaretur, applicato verò psalte spiritus [illegible] illius se profudit præcordiis, per quem Judaicus populus significatur qui spiritus sancti adventum [illegible] nunc minime recipit, quia & incarnationẽ redemptoris minime in credendo suscipit, quam [illegible], ut [illegible] num perceperit Spir. S. flamine, & omnium charismatum donis [illegible] psaltes adorari debebit? Numquid ergo quia fimbria dominicæ vestis, cujus attactu fœmina [illegible] recepit, quam dominicæ incarnationis credulitatem per quam gentilitas sanata est significare superius jam diximus, ideo fimbriæ adorandæ sunt? Aut quia Petri umbra infirmi sanati sunt,

sunt, ideo umbræ adorandæ sunt: Non igitur, ut superius præmisimus, omnes res per quas vel in quibus miracula quædam dei ordinatione monstrata sunt, quodammodo adorandæ creduntur. Quod si hæ res in quibus miracula apparuere adorandæ non sunt, multo minus imagines adorandæ creduntur, in quibus vel per quas quædam miracula apparuisse, nulla authentica lectione monstratur.

CAP. XXVI.

Quòd Theodorus Mirensis episcopus ridiculosè & pueriliter egerit, qui ut imaginum adorationem adstrueret somnia archidiaconi sui in eadem synodo retulit.

CUm in eadem vanitatis lectione quam illi Septimæ synodi nuncupatione censeri æstuant, pene omnia somniorum imaginationibus & phantasticis quibusdam obumbrationibus similia sint, & pene nihil sit ibi quod non aut somnii vanitatem, aut alterius cujusdam deliramenti hebitudinem redoleat, cunctaq; interiori palato degustata, insipidum insulsumq; quendam saporem referant, speciali tamen deliramento Theodorus Mirensis Episcopus somnia Archidiaconi sui ibidem legitur retulisse: ut errorem, quem nec divinarum scripturarum auctoritatibus nec ullis sanctorum patrum doctrinis vel exemplis valuit fulcire, saltem somniorum delusionibus valeret adstruere: nec immerito ad tam frivolum tamque vecors stabiliendum negotium dignum, & pene par exhibens adminiculum. Quanquam igitur somniorum usus nec in totum sit adprobandus, quia plerumq; dæmonum fallaciis exhibetur: nec in totũ inprobandus, quia interdum per eum quædam mysteria revelantur: ad astruendas tamen res dubias, & ea quæ in contentione veniunt adfirmanda, nunquam idoneus invenitur. Quis enim unquã somnio suo rem dubiam valeat adfirmare: cum utrũ ita ut se vidisse profatur viderit, nullius testis testimonio valeat adprobare. Ad rem ergo dubiam, & quæ in quæstionem venit roborandam, non somniorũ ludificatrix vanitas, non apocryphorũ acerbissima procacitas, non levium & inutilium verborũ falsitas, sed divinorum librorũ sive catholicorum patrum authentica est requirenda auctoritas. Nam sicut res profuturæ & mysteriorũ archanis comptæ, cum per somnia inmittuntur, per angelos revelantur: ita econtrario, dum res noxiæ & omni utilitate carentes per somnia demonstrãtur, à dæmonibus demonstrari creduntur. Unde si somnium, ꝙ ille in synodo retulit, ad imaginum adorationem stabiliendam ab angelo Archidiacono ejus demonstratum est, imagines adorare proficuũ est: & si imagines adorare proficuum est, cæteras res sensu carentes adorare proficuũ est. Est aũt res sensu carentes adorare noxium: non igitur Archidiacono ejus somnium ꝙ retulit ad imaginum adorationẽ stabiliendam ab angelo demonstratum est. Liquido namq; patet id ei, cum ab angelo demonstratum non sit, ab incentore spiritu qui semper vanitatibus & rebus noxiis instat, inlatũ fuisse: & ut lucidius pateat, rationabili argumento firmandum est: quoniã si incentor spiritus id ei minime intulit, angelus proculdubio intulisse credendus est: & si angelus intulisse credendus est, consensum rebus prohibitis angeli exhibẽt. Non aũt angeli rebus prohibitis vel noxiis seu divinis monitis obnitentibus consensum exhibent: spiritus igitur incentor id ei intulisse credendus est. Cum ergo probatũ sit id ei ab angelo sancto minime fuisse exhibitũ, eo ꝙ cum spiritus in sui conditoris laude continua permanentes, & peccato prorsus carentes, res inpuras & delictis obnoxias penitus abnuant, restat ut aut delusione nequissimi spiritus id sibi fateatur exhibitũ, aut se prorsus te steur finxisse mentitũ, ꝙ utrumque servis dei non convenit. Nam & spiritibus inmundis catholico cuiq; resistendũ est, dicente Apostolo,
Jacob 4. *Resistite Diabolo, & fugiet à vobis*: & mendaciũ spernendũ est, dicente scriptura, *Noli velle mentiri omne mendaciũ, assiduitas enim illius non bona.*
Ecclesi. 7. Probãdi interea, juxta Apostoli sententiã, spiritus sunt, an ex deo sint: & juxta veritatis vocẽ à fructibus suis cognoscentur. Unde ex fructu suo quo imaginũ adorationẽ affectat, id somniũ fulcire evidentissimè deprehẽditur ille spiritus qui id intulit, ex deo non esse. Sed ne forte nostris solũmodo argumentationibus hoc videamur edicere, recurramus ad divinas scripturas: interrogemus legislatorẽ, dicat utrum somnia recipienda sint: dicat qualiter nobis erga somniatores agendũ est. Dic oro sancte Moyses, dic mitissime virorũ, dic vir nobilis & archanorũ dei strenue inspector, dic vir clementissime, & ineffabilis dei fidelissime interpres, qui legẽ in monte peccatis contrariã & vitiis inimicã accipiens, glorificata facie vultũ intolerabilem peccatori populo adduxisti: ut sicut lex quam deferebas peccatis contraria erat, ita nimirum vultus tuus spectantibus terribilis esset. Dic vir inclite, qui typum veri redemptoris gerens, mediator inter deum & homines extitisti. Da præceptum utrũ quælibet somnia credenda sint. Fare utrum quibuslibet inlusionibus consensus exhibendus. *Si surrexerit in medio tui propheta, aut somniator qui somnium vidisse se dicat, & prædixerit signum aliquod atq; portentum, & evenerit quod locutus est, & dixerit tibi, Veni & sequamur deos alienos quos ignoras, non adtendas verba prophetæ illius aut somniatoris. quia tentat vos dominus deus vester, ut palam faciat utrum diligatis eum ex toto corde vestro an non.*
Deut. 13. Ecce legislatoris auctoritate perdocemur quod verba somniatorum, quanquam effectum habeant, non adtendantur.
Ecclesi.5. Dicat nunc Sapientia, quid de somniis sentiat. Ait enim; *Vbi multa sunt somnia, plurimæ vanitates, & sermones innumeri: tu vero deum time.* Nam & Ægyptios somnia perturbasse creduntur, dicente scriptura, *Somnia enim quæ illos turbaverunt*; hæc significabant, ne inscii essent quare mala paterentur.
Sapient.18. Manifestum est enim divinæ legis auctoritatibus somnia & auguria vana esse: & quanto quis ea amplius timuerit, tanto cor ejus amplius fallit. Unde modis omnibus reprehendendum putavimus, ꝙ præfatus Episcopus, cui divinæ legis armis contra somniatores vel cæteras nænias confligendum erat, somnia Archidiaconi sui ad rem inutilem roborandam in synodo retulit. Hæc enim parvipendenda non solum divinæ legis oraculis, sed & in ipsis gentilium reperitur litteris. Ait enim philosophus Cato,

Sciens

Somnia ne cures: nam mens humana quod optat,
Cum vigilat sperat, per somnum cernit idipsum.

Nam si quis forte nobis succensere nitatur, eo quod gentilium verba nostro inseruimus operi, legat primum libros beatissimorum atq; eruditissimorum virorum, Hieronymi sive Augustini, & mox ut in illorum opusculis, non solũ philosophorum, sed etiam poetarum gentilium quædam verba repererit, nos magistros & auctores, quorũ vestigia sequimur, habere cognoscet: cum quibus nec culpari abnuimus, nec reprehendi erubescimus. Nam ut altius repetamus, vas etiam electionis quiddã de gentilium verbis suis inseruit operibus, ut est illud, *Cretenses semper mendaces, malæ bestiæ, ventres pigri.* Præterea cum Tit. 1.
somniorũ observationes, vel potius vanitates discutimus, non penitus illorũ usum abdicandum esse testamur: cum & patriarchis & prophetis, quædam sacratissima mysteria in somnis, vel potius in visionibus monstrata sint: & Magi tres in somnis moniti ne ad truculentum redirent tyrannũ, alterius callis tramitem terentes proprias repedaverunt ad sedes, & viro sancto Joseph in somnis angelus apparuisse, & ei mysteriorũ archana multis retro seculis à prophetis adnunciata legitur demonstrasse. Unde ne quis his, & his similibus exẽplis somniorum insolenter appetat usum, & eas sequi vel credere, vel inconvenientibus recitare, aut ab his more Theodori res in contentioné venientes adfirmare præsumat, idcirco est ut paulo superius præmisimus, à sanctis scripturis prohibitum. Legimus etiam infidelibus ac profanis quibusq; regibus quædam archana per somnia demonstrata, quę non illis revelata sunt ullis propriorũ meritorum prærogativis, sed ut viri sancti qui ea illis Spir.S. revelante monstravere, honoribus sublimarentur, & suis valerent prodesse concaptivis. Quamquam ergo & visiones & somnia mixtim dici consuetudo admisetit: inter visiones verò & somnia hoc quidam distare dicunt, ꝙ somnia ea sunt quæ plerunq; falluntur: veniunt ergo nonnunquam ex revelatione, multoties verò aut ex cogitatione, aut ex tentatione, aut ex aliquibus his similibus. Visiones verò dicunt, quasdam veraciores revelationes: quarũ tria sunt genera, corporale videlicet, & spiritale, sive etiam intellectuale. Corporale igitur est, ꝙ fit per corpus: spiritale, cùm imagines eorum quæ videmus, in memoria condimus: intellectuale nẽpe, cùm ea quæ corporaliter videmus, & imaginaliter in memoria retinemus, intellectu discernimus. Intellectu igitur discernimus, ꝙ illud sit corpus, illud similitudo corporis. Hunc quoque intellectũ bestiæ & pecora atq; volatilia nullatenus habent. Vident & ipsa per corpus, & eorum q̃ vident imaginaliter spiritus informantur: unde & pecora præsepia recognoscunt, & aves ad nidos suos redeunt: sed nec seipsa intellegunt, nec illa quæ oculis cernunt. Postremò corporalis ista visio, sine spiritali esse non potest. Ergo cùm avertimus oculos ab eis quę vidimus, imagines eorum q̃ non videmus, in memoria retinemus. Spiritalis verò visio sine corporali esse non potest: unde absentes homines recordamur, & in tenebris ea q̃ non videmus, imaginaliter cernimus. Intellectualis nempe nec corporali indiget, nec spiritali. Intellectu nec corpus videmus, nec imaginem corporis: per hunc quippe videtur justitia, charitas, ipse deus, ipsa mens hominis quæ nullum corpus habet, nullam soliditatem corporis. Hic interponendum de quinq; generibus visionum, juxta Theodosium Macrobium. Cum ergo somniorum ac visionum tot tantaq; sint genera è diversis partibus venientia, solerter intuendũ est ne illum quis quid se in somnis vidisse cognoscit, statim ea firmiter teneat, atque ad res dubias deliberandas quasi quandam authenticam authoritatem in synodo proferat: ne dum vanitatem vanitatibus corroborare conatur, ipse, quod absit, in vanitatem labatur.

CAP. XXVII.

Quod cũ deus inlocalis sit, illi minus doctè dixerint, Veneramur & adoramus sicut locũ dei.

DICUNT etiam venerandas & adorandas imagines sicut locũ dei: ꝙ si pro templo dei dicunt, ꝙ plerumq; abusivè locus dei dicitur, vehementer errant. In templo enim domini sacrificia, non in imaginibus, offeruntur: in templo, non in picturis, missarum solennia celebrãtur: in templo populus stans, & precum suarũ deo libamina offerens, non in depictis tabulis, exauditur. a *Dominus in templo sancto suo*, ait David, non in imagine sancta sua, nec in picturis, sed *in cælo sedes ejus*. Nec ait, b *Oculi* a Psal. 11. b Psal. 10.
ejus in [illegible] es sive vanæ laudis sectatores, sed, *in pauperem respiciunt*: in pauperes videlicet, de quibus c Matth. 5.
ipsa per se veritas dicit, c *Beati pauperes spiritu*. Et iterum, d *In templo ejus*, ait idem sanctissimus propheta- d Psal. 29.
rum, non in imaginibus, *omnes dicent gloriam*: & rursus, e *Adorate dominum*, non ait, in picturis, sed *in aula* e Psal. 29.
sancta ejus. Quantum enim distat inter templum ꝙ multorum hominum capax est, & imaginem quæ præter memoriam visionis quam intuentibus infert, nullis est congrua officiis, tantum distare venerationem sive adorationem imaginum, à veneratione, quæ templo dei exhibetur, multis patet indiciis. [illegible] verò locum dei animam justi hominis dicunt, quæ familiarius locus dei dici potest, quam dominus [illegible]ædificando inhabitat, & inhabitando sanctificat, in hoc quoque vehementissimè errant. Pro salute [illegible] animarum non pro salute imaginum deus legem dedit: ad liberandas animas, non ad imagines [illegible]demptor mundi ad terras descendit: propter homines qui animatum nomine plerumq; tropicè de[illegible]nantur, non propter imagines quæ ab artificibus formantur, patri dixit, *Quos dedisti mihi, volo ut ubi* Joan. 17.
ego, & ipsi sint mecum, ut videant claritatem meam quam dedisti mihi, quia dilexisti me. Cum igitur deus [illegible]num hominibus naturalem legem dederit, qua ab hominibus corrupta, dederit postea scriptam: [illegible] etiam violata sese per præsentiam corporalem videndum exhibuerit, & ante legem, & sub le[ge] & sub gratia semper humanæ saluti credatur consuluisse: nunquam uspiam tale aliquid imagini[illegible] creditur contulisse. Ac per hoc veneratio quæ hominibus charitatis causa est exhibenda, imagi[num] veneratio nullatenus est coæquanda. Hoc quidem de loco dei, aut de templo quod abusivè, aut de ani-

de anima hominis justi, quæ convenientius locus dei dicitur, quibus nullatenus imagines secundum illorum vesaniam coæquandæ sunt, breviter dixisse sufficiat. Cæterum de loco dei qui localis non est, qui loco non continetur, qui omnia continet, & locus non est, cui nihil de sex illis partibus loci accedit, cui nihil anterius posteriusve, dexterius aut sinistrius, superius vel inferius est, disputare subtilioris intellegentiæ est. Quamquam igitur decem illorum prædicamentorum, quæ à philosophis pertractantur, ordo de eo videatur adscribi, ut pro οὐσίᾳ ejus, quæ ineffabilis est, dicatur *dominus deus, deus u-*

a 1.Paral.16. *nus, deus fortis, deus potens*: pro quantitate ejus quæ immensa est, a *magnus dominus & laudabilis valde*: pro

b 2.Mac.1. qualitate ejus quæ inenarrabilis est, dicatur b *bonus omnium conditor*: pro relatione dicatur c *dominus o-*

c Ephes. 4. *mnium in se credentium pater*: pro situ, d *qui sedes super cherubim*: pro tempore, e *& anni tui non deficient*: pro

d Psal. 80. Esa. 37. loco, f *dominus in cælo paravit sedem suam*: pro habitu, g *abyssus sicut pallium amictus ejus*: pro agere, h *suscitat*

e Psal. 102. *à terra inopem, & de stercore exaltat pauperem*: pro pati, *laborare me fecistis in peccatis vestris*: tamen hæc omnia

f Psal. 103. & his similia humano more de deo, de quo nihil dignè dici à mortalibus potest, dicta monstrantur.

g Psal. 104. Est enim substantia nulli ad indagandum facilis, & ideo ineffabilis, quia nulli investigabilis. Est sine

h Psal. 113. quantitate magnus, sine qualitate bonus, sine relatione omnium dominus, & cætera his similia, quæ uberioris disputationis materiam quærunt. Nam ut de loco dei aliquid dicamus, sancti Augustini verba ponenda sunt, qui deum illocalem esse unius tantummodo quinque partiti syllogismi perplexione probavit. Ait enim; *Deus non alicubi est: quod alicubi est enim continetur loco: quod continetur loco corpus est. Deus autem non est corpus: non igitur alicubi est.* ubi in sequentibus in alio syllogismo probavit eum & locum non esse, & omnia in illo esse. Ait enim, *Et tamen quia est & in loco non est, in illo sunt potius omnia, quam ipse alicubi: nec tamen ita in illo ut ipse sit locus. Locus enim in spacio est quod longitudine, latitudine, altitudine corporis occupatur: nec deus tale aliquid est: & omnia igitur in ipso sunt, & locus non est.* Ubi in sequentibus pari vo decentissimo commate, locum dei abusivè dici asseruit templum dei, sed animam hominis mundi posse dici: *Locus tamen dei, inquit, abusivè dicitur templum dei, non quod contineatur, sed quod ei præsens sit, illius tem nihil melius quam anima munda intellegitur.* Cum igitur illi ita venerandas dicant imagines, ut locum dei, an pro téplo dei, an pro anima justi hominis hoc dicant, utrumque non convenit. Si verò in eo verbo aliquid de deo locale sentiunt, multum illorum sensus à veritate dissentit. Nos ergo utpote cogitationum ignari, cùm quo affectu quove sensu hoc dixerint nesciamus, ea tantum discutimus, quæ apicum indicio percepimus.

C A P. XXVIII.

Inutile & demens & errore plenum dictum quod dicunt, Qui deum timet honorat omnino, adorat & veneratur sicut filium dei Christum deum nostrum, & signum crucis ejus, & figuram sanctorum ejus.

EST quoque & in hoc insanissimum & ab omni penitus cautela remotum quod dicunt, *Qui deum timet, honorat omnino, adorat seu veneratur sicuti filium dei & signum crucis ejus, & figuram sanctorum ejus.* Quantum ergo distet mysterium dominicæ crucis, ad quod intellegendum revelatos nos debere oculos habere Apostolus, ut intellegamus quæ sit altitudo, & longitudo, & latitudo crucis Christi, & profundum, in superioribus hujus operis partibus, domino opitulante monstratum est: & quantum distet adoratio, & cultura soli deo debita ab adoratione & cultura quam illi imaginibus exhibendam asseverant, in hoc tertio libro verba Constantini Constantiæ Cypri Episcopi, seu Eutimii Sardensis Episcopi, discuteremus, prout nobis dominus opem ferre dignatus est, disseruimus: nunc vero quantum timor domini ab adoratione imaginum distet, breviter domino auxiliante disseramus. Dicunt enim, *Qui timet deum, adorat omnino imagines sicut filium dei.* Numquidnam omnes patriarchæ & prophetæ, quia imaginum adorationem sprevere, ideo deum credendi sunt non timuisse? aut Apostoli, quia nusquam leguntur celebrasse imaginum adorationem, ideo dei non habuisse dicendi sunt timorem? aut sanctorum martyrum, anachoritarum, seu etiam cunctorum generaliter ecclesiasticorum virorum turbæ, quos constat in dei servitio devotissimè militasse, ideo timorem domini putandi sunt non habuisse, eo quod imaginum adorationem nusquam leguntur vel probantur celebrasse? Non enim sanctissimus vatum David adorationem imaginum se docturum, sed dei timorem dicebat, cum accedentes omnes in Christi persona filios nuncupans blandis exhortationibus ad se venire hortabatur

Psal. 34. dicens; *Venite filii, audite me, timorem domini docebo vos.* Nec uspiam imaginum cultum, sed timorem do-

Psal. 19. mini sanctum testatur dicens; *Timor domini sanctus permanens in seculum seculi.* Nec quempiam qui ima-

Psal. 112. gines adorat, sed qui deum timet beatum nuncupat dicens, *Beatus vir qui timet dominum, in mandatis e-*

Psal. 128. *jus cupiet nimis*: & iterum, *Beati omnes qui timent dominum, qui ambulant in viis ejus.* Non enim ait, ut illi

Psal. 112. absurdissimè delirant, *Qui timet dominum, adorat imagines*, sed ait, *Qui timet dominum, in mandatis ejus*

cupiet nimis. Unde liquidissimè patet timorem domini non in adoratione imaginum, sed in vo-

luntate & instantia mandatorum dei esse. Non enim idem sanctus vir oculos domini super eos

Psal. 33. qui imagines adorant, sed super eos qui timent eum testatur, cum dicit, *Ecce oculi domini super timentes*

eum, & in eos qui sperant in misericordia ejus. nec ait, *Adorate imagines, quoniam nihil deest adorantibus eas*, sed

Psal. 34. ait, *Timete dominum omnes sancti ejus, quoniam nihil deest timentibus eum*: sed neque initium sapientiæ

Eccles. 1. imaginum adorationem, sed domini testatur timorem dicens, *Initium sapientiæ timor domini.*

Quod

Quod quidem præceptum Dominici timoris ita per Moysen legitur institutum; *Post Dominum Deum* Deut.13.
vestrum, inquit, pergite, & ipsum timete, & præcepta ejus custodite, & vocem ejus audite, & adquiescite ei. Inter
quæ salutaria præcepta nusquam imaginum adoratio legitur instituta. Cum ergo imaginum adora-
tio in divinis eloquiis inveniatur prohibita, timori Domini qui tot divinæ legis oraculis commen-
datur, nullatenus est coæquanda. Flores igitur quibus timor Domini haberi jubetur, quos per va-
stissimos divinæ legis campos inpigro ungue decerpsimus, ordo exposcit ut sub brevitate digera-
mus, quibus & lectoris animus mulceatur, etsi quis illis rerum sensu carentium adorationem æqua-
re conatur, pudore & reverentia indui cogatur. In Proverbiis namque dicitur; *a Timor Domini adi-* a Prov.10.
ciet dies: anni autem impiorum minuentur. Item in Proverbiis; *b Munitio justi, timor Domini: contritio autem* b Prov.10.
operantibus mala. Item in Proverbiis; *c Timor Domini viro in vitam: qui autem sine timore est, commorabitur* c Prov.14
in loco quem non visitat scientia. Item in Proverbiis; *d Timor Domini disciplina sapientiæ: & gloriam præcedit* d Prov.15.
humilitas. Item in Proverbiis; *e Non æmuletur cor tuum peccatores, sed in timore Domini esto tota die.* Item in e Prov.23.
Proverbiis; *f Beatus qui metuit omnia per timorem: nam qui duro est corde incidet in mala.* Item in Ecclesiasti- f Prov.28.
co; *g Initium sapientiæ timor Domini, & cum fidelibus in utero concretus est, & cum electis feminibus creatur, &* g Eccles.1.
cum justis & fensatis agnoscitur. Item in Ecclesiastico; *h Timor Domini scientiam agnoscet, sanctitatem castitas* h Eccles.1.
custodiet, & justificabitur, cor jocunditatem, atque gaudium dabit. Item in Ecclesiastico; *i Timenti Dominum* i Eccles.1.
bene erit, & in diebus consummationis illius benedicetur: plenitudo sapientiæ timere Dominum, & plenitudo de fru-
ctibus ejus omnem domum illius implevit à generationibus, & receptacula de thesauris ejus: corona sapientiæ timere
Dominum, utraque autem sunt dona Dei. Item in Ecclesiastico; *k Timor Domini expellit peccatum: nam qui si-* k Ibid.
ne timore est, non poterit justificari. Item in Ecclesiastico; *l Non sis incredibilis timori Domini, & ne accesseris ad* l Ibid.
eum duplici corde. Item in Ecclesiastico; *m Qui timent Dominum, non erunt incredibiles verbo ejus: & qui dili-* m Eccles.2.
gunt illum conservabunt viam ejus: qui timent Dominum parabunt corda sua, & in conspectu illius sanctificabunt a-
nimas suas: qui timent Dominum custodient mandata ejus, & patientiam habebunt usque ad inspectionem ejus: ti-
mor Domini non dispicere justum hominem pauperem, & non magnificare virum peccatorem divitem. Item in Ec-
clesiastico; *n Omnis sapientia timor Domini, & in illa timere Deum.* Item in Ecclesiastico; *o Non est in timo-* n Eccles.19.
re Domini minoratio: timor Domini sicut Paradisus benedictionis. Item in Ecclesiastico; *p Si non timorem Do-* o Eccles.40.
mini tenueris instanter, cito subvertetur domus tua. Item in Ecclesiaste; *q Finis omnis verbi auditor Dei, Deum* p Eccles.27. q Eccles.12.
time, & mandata ejus custodi, quoniam hoc est omnis homo: quia omne hoc opus adducet Deus in judicium in omni
despectu sive bonum sive malum. Item in Proverbiis; *r Timor Domini odit malum, etiam contumeliam, & su-* r Prov.8.
perbiam, & vias malorum. Hic ergo timor qui his testimoniis non imaginum adorationis est indicium,
sed bonorum operum incrementum, à fidelibus est tenendus: est & alius timor, de quo dicitur; *s Per-* s 1.Ioan.4.
fecta charitas foras mittit timorem: quia videlicet hic timor inpellit hominem ad omnia bonorum ope-
rum exercitia: ille vero quem charitas foras abigit, nec tolerare sinit vigilias sive jejunia, vel cætera hu-
juscemodi, nec perpeti pro Christi nomine veneranda martyria. Sicut enim duo sunt genera tenta-
tionum, unum videlicet quo quis decipitur, unde est illud; *t Deus neminem tentat, ipse autem intentator* t Jac.1.
malorum est: aliud quo quis divina examinatione probatur, unde est illud, *u Tentat vos Dominus Deus ve-* u Deut.13.
ster, ve, *x Tentavit Deus Abraham:* juxta quē modum multa in scripturis sanctis diligenti indagatione x Gen.22.
pervestigata inveniuntur. Ita nimirum duo sunt timores, unus quem charitas foras mittit, & alter
qui est bonorum operum initium, quem charitas nutrit. Nam si initium timoris Domini imagines
adorare est, ut illi garriunt, constat omnes sanctos qui utique Deum timuisse creduntur, imagines ad-
orasse: & si omnes sancti qui vere Deum timuisse creduntur, imagines adoravere, constat eos crea-
toris monitis contraisse, qui creaturas adorare inhibuit seque solum adorare instituit. Non autem
creatoris monitis in adorando creaturas contraisse credendi sunt: non igitur initium timoris Domi-
ni, ut illi garriunt, imagines adorare est. quo documento adprobatur initium timoris Domini, non in
adoratione rerum sensu carentium, sed in observatione esse dominicorum præceptorum. Ille ete-
nim veraciter Deum timet qui cunctis vanitatibus spretis illi se soli fide & operibus serviturum ex-
hibet.

CAP. XXIX.

Dementissimum & ratione carens dictum Johannis *presbyteri orientalium, in eo quod ait, quod non adsistente imperatore imago ejus honoratur: non enim inhonoratur, quatenus & nunc dominatorem omnium* Jesum *Christum visibiliter nobis non apparentem, invisibilis enim est carnalibus nostris oculis: sicut enim Deus ubique inest honorandam ejus imaginem, sicuti & imperatorem pater sensit.*

DE eo quod generaliter omnes aut dixisse aut dicentibus consensisse perhibentur, quod exemplo imperialium imaginum, quas in civitates emissas obviant cunei populorum cum cereis & thymiamatibus, imago quoque salvatoris sive sanctorum omnium adoranda sit, in præcedentibus jam disputatum est, & quia judicum & imperatorum imagines ex quibus illi exempla sumere nituntur, adorandæ non sint, beati Hieronymi verbis adprobatum est. Nunc autem specialiter verba Johannis discutienda sunt, qui in hoc negotio reperitur & crebrius cæteris locutus fuisse, & non minus delirasse: quoniam quidem quamquam generalem omnium errorem sequatur, speciale

tamen aliquid eidem errori augere conatur, & ut reor, generalibus nugis ideo suas magis magisque nugas adsociare curavit: quia omnium vanitates huic tanto errori adcumulando sufficere minime credidit. Quasi igitur imperatoris modo deus localis sit, & dum uno loco est alio esse nequeat, idcirco ejus imaginem sicut imaginem imperatoris adorandam adstruere affectat: quod penitus omnis ratio vetat. Deus enim nusquam absens est: qui si uspiam absens est, localis est: si localis est, nec omnia continet, nec omnia implet. Omnia autem & complet, & implet: nusquam igitur absens est: quæ dum ita se habeant, non est in materialibus imaginibus adorandus vel quærendus, sed in corde mundissimo semper habendus. Nam dum imperatoris imaginem adorare perversum, ejusdem quoque imaginem qui localis est, imagini Dei qui inlocalis est adsimilare profanum sit, illum proculdubio profanum & perversum esse constat, qui à re inlicita rem inlicitam conroborare affectat, & errorem passibus quasi quibusdam gradibus dum suæ mentis seu linguæ moderamen habere nequit, enerviter, pro dolor, ad deteriora decurrit. Quod autem ait, *Christi imaginem honorandam sicuti & imaginem imperatoris pater sensit*, quærendum est, ubi, aut quando, aut quur, aut quemadmodum hoc pater senserit, aut quid sit, sensit. Numquidnam cum ab alio jussum esset, aut ab aliis fieret, ita pater sensit? Quia ergo nos non eorum errores qui in verbis sunt discutimus, quod inmensum esset, & ad peragendum difficile, quippe cum pene nullus ibi verborum ordo sensum legenti adferat: sed eorum solummodo sensus seu sententias reprehendendo percurramus: restat ut non quid dicant, cum præsertim ita ut dictum est, nullum pene sensum habeat, sed quid dicere velint pertractemus. quod ait *honorandam ejus imaginem sicuti & imperatorem pater sensit*, hunc vult habere sensum, ut dicat, Pater jussit imaginem Christi adorare sicuti Imperatorem. Quod quidem ubi, quando, quur, quemadmodum gestum sit, ab omni penitus catholico ignoratur. Non enim pater imaginem ejus, sed ipsum eundemque honorare & audire jussit, cum ad fluenta Jordanis sancta trinitas in unitate substantiæ,

Matth. 3. pater videlicet in voce qua intonuit, *Hic est filius meus dilectus in quo mihi bene complacui, ipsum audite*, filius in corpore, spiritus vero sanctus in specie columbæ mirabiliter claruit. Esto, pater juberet honorandam Christi imaginem sicut imperatorem, nunquid non rectius esset imperatorem honorandum decernere, sicuti imaginem Christi, ut imago Christi eminentiorem in tali ratione locum teneret? non ergo pater imaginem Christi quoquam legitur aut depingere aut adorare aut honorare jussisse, quippe qui se solum adorari sibique soli servire instituit. Quia ergo imperatores & reges sint à subditis honorandi quibusdam divinæ Scripturæ exemplis potest adprobari. Si enim honorandi minime essent, nequaquam David, vir sanctus Saulem, postquam Deus ab eo recesserat, *Christum Domini* vocaret. Non enim erat nescius præfatus vir divinam esse dispensationem in officio ordinis regalis: idcirco Saulem in eadem adhuc dignitate positum honorificat, ne Deo injuriam facere videretur, qui his ordinibus inpertiendum honorem decrevit. Quam diu ergo in ea dignitate est, honorandus est, si non propter se, vel propter ordinem. Unde & Apostolus, *Omnibus*, inquit, *potestatibus sublimioribus subditi estote. Non est enim potestas nisi à Deo*. & in alio loco, *Deum timete, regem honorificate*. Uberior namque ex hac ratione disputatio oriri poterat, sed quia jam aliquantulum ex ea in superioribus hujus operis est partibus disputatum, nobis nunc est his prætermissis ad alia transeundum.

1. Reg. 26. & 2. Reg. 1.

Rom. 13.

1. Pet. 2.

CAP. XXX.

De eo quod apogryphas & derisione dignas nænias suis locutionibus interposuerunt.

SI quis ligneam domum ædificans si parietes cupit marmoreis exornare tabulis, aut variare multicoloribus vitri frustulis, dum cernit ligno eadem metalla per naturam minime posse cohærere, spretis his metallis quæ ligno per naturam cohærere nequaquam possunt, lignis denuo conatur perficere: aut si quis stagneum vas facere cupiens, si ejusdem materiæ ei supplementum desit, non aliorum preciosorum metallorum materias, quæ stagno cohærere nequeunt, sed idē stagnum ad perficiendum cœptum opus quærit: ita nimirum illi in sua synodo cum erroris sui instrumentum, scripturam videlicet, quæ pro adorandis imaginibus composita est, amplificare nisi sunt, scripturasque divinas ei cohærere minime posse senserunt, ad apogryphas quasdam & risu dignas nænias dictandi pedem verterunt: & cum viderent divinæ legis testimonia inconpetenter eidem operi adhibita nequaquam posse cohærere, tales eidem sententias aptavere, quæ ei sensu verbisque nequaquam possent distare: quoniam sicut ferreo anulo preciosissima smaragdus inserta, aut cilicino tegumento auro textæ vestis fascia minime convenit adsuta, ita penitus divinorum eloquiorum testimonia illorum operi nequaquam conveniunt adhibita. Res ergo dubia & in contentionem veniens nō debet adstrui apogryphorum næniis, sed aut divinæ legis oraculis, aut eorum doctorum qui à catholica & apostolica ecclesia recipiuntur, salutaribus monitis, & luculentissimis documentis. Sed fortasse aliquis hujusce erroris scrupulosissimus adseverator dicet, Non illi apogryphorum librorum sentētias suo operi inseruere ad rem propositam confirmandam, sed insultantes ad quorundā hæreticorum vesaniam subsannandam: cui noster stilus facillimam potest inferre responsionē. Numquidnam cum Polemonis imaginem, quod nulla authentica lectio narrat, dicunt quēdam ab scelere coercuisse, alicui insultant? Sunt itaque in eadem lectione quædam, quæ illi ad rem propositam adfirmādam posuere: sunt etiam pleraque quæ quamquam insultando posuerint, ita sunt involuta, ita inordinate, ita enormiter

prolata,

prolata, ita permixtim digesta, ut pene vix deprehendi valeat, vixque lectoris mentem adtingat, utrum ea quæ dicuntur verba sint insultantium, aut his quæ dicuntur fidem exhibentium. Quæ res & si à doctis quibusque ita ut dicitur, intellegitur, indoctis verò quibusdam scandalum generare perhibetur, nec inmerito, quæ ita inperitia tegitur ut vix intellegatur.

CAP. XXXI.

Deliramentum errore plenum quod de Retruso quodam dixerunt qui Dæmoni jurasse, & idipsum juramentum irritum fecisse perhibetur, cujus Abbas non mediocriter delirasse dinoscitur dicens, ei commodius esse omnia in civitate lupanaria ingredi, quàm abnegare adorationem imaginis Domini aut ejus sanctæ genetricis.

SÆPE in hoc opere cogimur dicere à rebus noxiis exempla minime debere sumere: & hoc ideo tam crebro repetimus, quia eos ob suum errorem adfirmandum id crebro fecisse repertimus. Sicut enim ordine conpetenti bonis actibus adminiculum præbent bonorum nihilominus actuum exempla, ita nimirum illi erroneis actibus erroneorum actuum quærunt suffragia. Ad propositum namque errorem stabiliendum Retrusi cujusdam proferunt exemplum: qui si ita gessit ut illi asseverant, tripertitum noscitur in ea parte patrasse deliquium: sive quia dæmonico sponte paruerit alloquio, sive quod eo inliciente se jurejurando constrinxerit, sive etiam quia id juramentum irritum fecerit: quæ tria non solum in exemplum minime sunt adtrahenda, verum etiam ab omni catholico penitus abdicanda: quoniam multis divinæ legis sunt testimoniis interdicta. Societates ergo & seductiones non solum dæmonum, sed etiam malorum hominum pluribus divinorum eloquiorum præceptis inhibentur. Scribitur enim in Exodo, *Non audies auditum vanum*: & in Proverbiis, *Fili, non te seducant viri impii.* Si ergo malorum hominum seductiones vitandæ sunt, multo magis malignorum spirituum alloquia & adsensus vitanda creduntur: quoniam cum sint humanitatis inimici, & nobis semper infesti, tanto semper debemus de eorum esse deceptione suspecti, & contra eorum nequitias erecti, quanto eos subtilioris esse scimus naturæ vel ingenii. In eo quoque quod dæmoni juravit, divinis verbis quibus juramenta prohibentur contraiit. In Ecclesiastico namque scribitur, *Iurationi non* Ecclef.23.
adsuescat os tuum: multi enim casus in illa. sicut enim servus interrogatus assidue à livore non minuetur, sic omnis jurans & nominans in toto à peccato non purgabitur. Vir multum jurans inplebitur iniquitate, & non discedet à domo illius plaga. Ipsa quoque veritas in Evangelio dicit; *Ego autem dico vobis, ne omninò juretis, neque per cælum, quia* Matth.5.
sedes Dei est, neque per terram, quia scabellum est pedum ejus, neque per Hierosolymam, quia civitas est magni regis, neque per caput tuum jurabis, quia non potes unum pilum facere album aut nigrum: sit autem sermo vester, est est, non non: quod autem amplius est, à malo est. Porro quod eidem dæmoni se pejerasse perhibetur, & in hoc abusum se egisse detegitur. Ait enim Dominus per Moysen, *Non jurabis in nomine meo injuste, & non profa-* Levit.19.
nes nomen sanctum meum: ego sum Dominus Deus vester. & in Zacharia Propheta legitur, *Et juramentum fal-* Zach.8.
sum nolite diligere, quia hæc omnia odivi, dicit Dominus omnipotens. Cum ergo idem Retrusus hæc tria divinis verbis obnitentia perpetraverit, ejus Abbas nihil in eo correctionis exhibuit, sed ei deteriorem peccandi viam ostendit dicens, *Commodius tibi est omnia in civitate lupanaria ingredi, quàm abnegare adorationem imaginis Domini, aut ejus sanctæ genetricis.* O inconparabilis absurditas! O exitiabile malum! O vesania multis vesaniis præferenda! Commodius dicit perpetrare rem & per legem, & per evangelium interdictam, quàm abstinere se à re quam neque per legem, neque per evangelium constat esse institutam. Commodius dicit facinus perpetrare, quàm à facinore abstinere. Commodius dicit in profundo cæno sese ultro inmergere, quàm viam recti tramitis inoffenso pede tenere. Commodius dicit templum Dei violare, quàm rerum insensatarum adorationem spernere. Commodius dicit tollere membra Christi & facere membra meretricis, quàm contemnere adorationem operis cujuslibet artificis. Dicat ergo, si usquam reperire potest, dixisse Dominum, *Non abneges adorationem imaginis,* sicut dixisse eum manifestissimum est, *Non mœchaberis.* Dicat, si alicubi reperire valet, dixisse Domi- Exod.20.
num, *Si videris imaginem & non adoraveris eam, peccasti,* sicut apertissime dixisse eum constat, *Si videris mu-* Matth.5.
lierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus es eam in corde tuo. Quæ cum non repererit, vehementer se errasse persentiat qui rem tam probrosam perpetrare ob evitandam rem infructuosam concessit. Nam dum Dominus & per legem accingere lumbos super ubera, in corde videlicet libidines resecare, & per evãgelium lumbos accingere, & lucernas tenere, castitati scilicet bona opera adsociare percenseat, & in divini eloquii libris castitatis præcepta dentur, nusquam tale aliquid de imaginum adoratione jussum fuisse reperitur. Unde dum Retruso illi Abbas suus, qui ei utique ducatum salutis præbere debuit, peccandi habenas laxavit: & qui eum ab erroris laqueo quo dæmoni juraverat retrahere debuit, ipse quoque cum eo in erroris voraginem, qui ei gravissimum facinus ait esse commodius perpetrandum, corruit: proculdubio evangelicum illud implevit, *Si cæcus*, inquit, *cæco ducatum præ-* Matth.15.
beat, ambo in foveam cadent. Quisquis ergo tali exemplo suam vult fulcire assertionem, non suam insaniam mediocrem sed cæteris demonstrat esse validiorem. Quia igitur illorum absurditatis instantia & nugarum continuitas sive etiam deliramentorum congeries nullis in eorum volumine, cujus errores discutimus, intercapedinibus requiescunt, saltim librorum istorum intercapedine qui inter unius

 finem

finem & alterius initium est requiescat, quo sicut illorum error, ita etiam eorundem errorem assidua disputatione discutitur, continuitas librorum intervallo quodammodo dirimatur.

EXPLICIT LIBER III.

PRÆFATIO LIB. IV.

TRIBUS hujus nostræ disputationis libris Deo auxiliante decussis, in quibus quædam divinæ legis testimonia, & si breviter propriis tamen secundum sanctorum patrum doctrinam suis sensibus restituta, & nostræ fidei confessio, quamquam pedestri sermone, sincera tamen est Apostolicæ traditionis firmitate exarata, & illorum qui novas institutiones ecclesiæ inferre nitentes res sensu carentes adorare percensent, vesania quodammodo est discussa: ad quartũ nunc librum peraccedere ratio cogit: in quo si qua de illorum vanitatibus capitula remansere, Domino opitulante sunt discutienda: quoniam quidem tumultuosum inordinatumque dicēdi genus evitantes, librorum numerositatem ordinavimus, & brevitati studentes non amplius quàm ad quatuor libros hujus nostri operis sermonem protendimus: & paucorũ prolixitatem pluriumq; diminutionem fugientes, in hoc numero nostrę disputationis pedem firmavimus, quę prorsus divinorum eloquiorum testimoniis sacratum esse comperimus. Quaternarius ergo numerus, & à Physicis in elementorum ac totius mundanæ molis, vel etiam ratione humani corporis laboriosissima indagatione, de quibus nunc dicere longum est, usitatis adprobatur, & à divinis literis quæ plura sacrata, & ad mysteriũ pertinentia eodem numero coartata esse testantur, sacratissimus demonstratur. Quatuor etenim flumina de uno Paradisi fonte emanantia, & quatuor evangelia de fonte lucis & origine bonitatis procedētia, & quatuor virtutes, prudentia videlicet, fortitudo, justitia, seu temperantia, humanam vitam honestissimis regulis moderantes esse describuntur. Quadratis etiam lignis archa fabricata est, in qua humani generis sive omnium animantium vita aquis cuncta vastantibus reservata est: nunc quoque archa sanctæ ecclesiæ, quæ in hujus seculi procellosis tentationum innatat undis, quæ electorum reproborumque capax est, quadratis lignis, sanctis scilicet viris patientiæ virtute decoratis, fabricata firmatur: quorum vita quocumque vertitur firmiter stat: quia nec in adversis dejiciuntur, nec in prosperis sublevantur. Quorum nos vestigia sequentes, & vocum novitates vitantes, & rerum sensu carentiũ adorationes spernentes, solique Deo cultum servitutis exhibentes, ejusque sanctis competentem honorem impendentes, in patientia nostra possessuros nos speramus animas nostras.

LIBER QUARTUS.

CAP. I.

Falsissimum & risu dignum dictum Johannis presbyteri, qui non minus cæteris in imaginum adoratione insanisse dinoscitur. Ait enim, Qui adorat imaginem, & dicit, quoniam hic est Christus filius Dei, non peccat.

MAGNAM nobis in hoc opere disputandi materiam Johannes presbyter & legatus orientalium dedit, qui inter cæteras suæ professionis absurditates nec falli in hoc negotio de quo sermo est vitavit, nec fallere timuit, nec mentiri seu ad mendacium alios hortari erubuit. Falli etenim non vitavit, cum sanctarum scripturarum calle quæ unius & solius Dei cultum & adorationem censent, postposito, per abrupta & devia errans mentis suæ pedem ad res sensu carentes adorandas divertit. Fallere non timuit, cum callem recti itineris à se prætermissum aliis prætermittere, & secum per invia errare multis adsertionibus ac potius vanitatibus persuasit. Mentiri quoque & ad mendacium alios exhortari non erubuit, qui rem inlicitam perpetrare, & mendacium proferre peccatum non esse asseruit. Ait enim, *Qui adorat imaginem, & dicit, quia hic est Christus filius Dei, non peccat.* Cui vanitati facillima argumentatione hoc modo potest reniti, quoniam si id dicere quod non est, mendacium non est, neque id dicere quod est verum esse potest: ac per hoc si mentiri vitium non est, neque veritatem proferre virtus est: etsi veritatem proferre ac sectari virtus est, proculdubio mentiri mendaciumque sequi vitium est. unde cum dicit quis picturam Christum esse Dei filium, mentitur: & cum mentitur, perperam agit: & cum perperam agit, peccat. qui igitur picturam dicit esse Christum Dei filium, peccat. non enim pictura quælibet nostræ salutis causa hominem adsumpsit eundemque flagellari & pro nobis cruci adfigi permisit, nec imago quælibet mortis imperio destituto Erebique profundo spoliato de sepulchro surrexit: nec cujuslibet terreni artificis opus Apostolis salutaribus monitis institutis, & per totius mundi compita ad prædicationem destinatis, cum corpore ad cælum ascendit, & ad Dei patris omnipotentis dexteram sedit. Hæc enim omnia non pictura quælibet, sed Christus qui est unicus Dei patris filius ante secula à patre ineffabiliter genitus, in fine seculorum ad terras humanæ salutis causa missus peregit: qui est unctus à patre oleo lætitiæ præ consortibus suis, qui secundum Apostolum pacificavit omnia per sanguinem crucis suæ, sive quæ in cælis, sive quæ in terris sunt, cui flectitur omne genu cælestium, terrestrium, & inferno-

adorans dicit, *Hic est Christus filius Dei*, non solum peccat, sed etiam insaniens scelestè agit qui rei tam sublimis excellentissimum nomen (si tamen res dici fas sit, & non potius rerum omnium origo vel causa) tam vili rei tamque abjectæ, & non solum mysteriis sed & vita carenti aptare contendit. Sicut enim imago quælibet Christo in natura coæquari nequit, ita etiam in nomine coæquari minime poterit. Quod si quis forte æquivocorum nominum in hanc partem rationem arbitretur posse cadere, sciat hanc quam nunc discutimus sententiam ab æquivocorum nominum ratione longe distare. Aliud est enim dicere, homo pictus & verus, leo pictus & verus & cælestis, atque aliud imaginem fateri Christum filium Dei esse: cum videlicet illic nominis sit tantum consonantia, hic perspicuæ professionis plena sententia, quoniam æquivocorum ratio in solo tantundem nomine communionem habet, mox verò ut ad definitionē pervenerit, quod nominis communio sono solùm modo vocis tegebat, definitio solertissime pandit. Aliud namque, ut præfati sumus, & longe aliud est, picturā quandam nomine tantummodo illius rei nuncupare, cujus imago est secundum æquivocorum nominum rationem, atque aliud rem insensatam adorare, & eandem rem plena sententia Christum Dei filium profiteri & dicere, *Hic est Christus filius Dei*. Nam si tale mendacium proferre, ut ille fassus est, peccatum non est, inlicita quæque perpetrare nullum peccatum est: & si inlicita quæque perpetrare nullū peccatum est, sanctarum scripturarum vigor, quæ utique ab inlicitis abstinere censent, fatescere credendus est. Non autem sanctarum scripturarum vigor quæ ab inlicitis quibusque abstinere censent, fatescere credendus est: est igitur tale mendacium proferre peccatum. Nam dum pene omne mendacium quod fallendi studio profertur peccatum sit, multo magis hoc tale mendacium peccatum esse potest: cum tam vilem rem tanti nominis confessione nuncupare studet, & confessionem quam pastor ecclesiæ eidem redemptori protulit, quamque quotidie ei omnis sancta catholica & universalis profert ecclesia, per quam & salvatur & suæ salutis specimen adipiscitur de re insensata quis proferre conetur? Sicut ergo cætera vitia, ita etiam mendacii vitium divinarum scripturarum documentis est inhibitum. Unde quisquis ejusdem Johannis monitis paret, ut & imagines adoret & easdem Christum Dei filium appellet, & supervacuitatem nequam exercet, & se indisciplinatum esse demonstrat. Si ergo hoc scelus, ut ille professus est, perpetretur, implebitur illud quod Hieremiæ vaticinio voce Domini dicitur; *Mendacium & non fides invaluit super terram: quia à malis mala exierunt, & me non cognoverunt.* Paulus quoque egregius prædicator mendacium deponere & veritatem loqui his verbis persuadet. Ait enim in epistola ad Ephesios, *Deponentes mendacium, loquimini veritatem unusquisque cum proximo suo: quia sumus invicem membra.* item idem ad Colossenses; *Nolite mentiri invicem, spoliantes vos veterem hominem cum actibus suis.* Johannes quoque Apostolus ait; *Omne mendacium non est de veritate.* Unde liquido patet, si pictura, ut ille fateri hortatur, Christus Dei filius non est, mendacium sit id quod dicitur: & si id quod dicitur mendacium est, juxta Apostoli vocem de veritate non est. Cum igitur talis professio mendacium sit, proculdubio de eadem veritate non est, quæ ait; *Ego sum via & veritas & vita.* Cultus enim adorationis soli Deo, & confessio filii Dei illi soli qui vere ejus filius coessentialis est, non adoptivus, exhiberi debet. si verò *Hic* particula in eodem loco pro adverbio loci, non pro pronomine, posita est, utcumque hæc sententia stare potest, quia Deus ubique est.

Ephes. 4.
Coloss. 3.
1. Joan. 2.
Joan. 14.

CAP. II.

De eo quod idem Iohannes non rectè dixit, Per imaginem quæ per colores apparet, adoratur fortitudo ejus, & glorificatur, & ad memoriam veniemus de ejus in terra præsentia.

HANC quoque dementiam sæpe memoratus Johannes presbyter suis frivolis addere non distulit, ut diceret, *Per imaginem quæ per colores apparet, Domini fortitudinem adorari*, quasi Dominus alicujus rei sit indiguus, & per aliquam rem suam fortitudinem quę nullam habet indigētiam, faciat adorari. Numquidnam cum cæli sive lucis nomine, primam omniū creaturam, angelicam conditam naturam, quæ ab ipso creationis suæ exordio Dei fortitudinem & adorasse creditur & laudasse, quia necdum homines erant, qui de quibusque materiis, nec quędam materiæ erant in quibus imagines pingi possent, ideo Domini fortitudinem nec adorasse credendi sunt, nec laudasse? ait enim Scriptura; *Quando creata sunt omnia sydera, simul laudaverunt me omnes angeli mei.* ubi jam evidenter ostenditur, non per imaginem quæ per colores apparet, sed per suam ineffabilem potentiam Dei fortitudinem semper fuisse laudatam & adoratam. Nūquidnam post conditionem hominum, cum necdum pictoria ars in mundo inolevisset, fortitudo Domini minimè fuit à sanctis quibusque adorata? Denique neque Abel justus, neque Enoch, neque Noe, neque ullus sanctorum qui in illa ætate fuisse leguntur, per imaginem, neque per colores Domini fortitudinem adorasse creduntur: quippe cum in rudi adhuc mundo necdum quarundam mundanarum artium experientiæ haberentur. Cum ergo sint plures mundi partes, in quibus homines pictoriæ artis sint ignari, numquidnam ibidem fortitudo Domini minimè creditur adorari? Adoratur ergo fortitudo Domini non per imaginem quæ per colores apparet, ut ille somniat, sed per ejus ineffabilem potentiam qua omnis mundi compago condita esse dinoscitur. Adoratur etiam fortitudo ejus non per quasdam materias, sed per verbum suum, filium videlicet, quem ante secula ineffabiliter genuit, & per quem & in quo universa creavit, qui

eſt dextera & fortitudo patris, per quam fortitudinem ſicut univerſalis creaturarum conſtat eſſe patrata creatio, ita etiam perpetua & ab angelis & ab hominibus ei celebratur adoratio: qui nimirum ſicut cauſa eſt omnis creationis, ita etiam cauſa eſt juſtiſſimæ & decentiſſimæ adorationis. Sancta igitur & univerſalis eccleſia non per imagines, quæ ex coloribus fiunt, ut ſæpe memoratus Joh nauſcaſſe dinoſcitur, Deum adorare nos mortales homines, neque ætherias poteſtates, ſed per Chriſtum Dominum confitetur, cum ſuæ redemptionis myſteria celebrans dignum & juſtum æquumque & ſalutare dicit eſſe, ut nos ei ſemper & ubique gratias agamus, per quem ineffabilem patris majeſtatem angelos laudare, dominationes adorare, poteſtates tremere, cælos cælorumque militiam ſupp ci confeſſione hymnum gloriæ conſtat ſuaviſona modulatione cantare. Adoratur ergo fortitudo ejus non per coloriferam imaginem ejus, ſed per ſacratiſſimam, & vivificatricem ejus incarnationem. Adoratur ejus potentia non per picturam, ſed per ſua opera: per hæc videlicet, quibus form ſervi accipere, de virgine naſci, ſurdis auditum, mutis eloquium, claudis greſſum, leproſis ſive cæ tis ægritudinum moleſtiis adgravatis ſanitatem, mortuis vitam, cæcis lumen reddere, inferna exp liare, mortis imperium deſtruere, de ſepulchro ſurgere, ad cælos aſcendere dignatus eſt. Hæc ſun nim inſtrumenta quibus à catholicis fortitudo Domini adoratur: hæc munimina quibus fides eccleſiaſtica tuetur: hæc confeſſio à qua, ſi quis diſſentit, periclitatur: quam ſi quis corde retinet, ſalutem perpetuam adipiſcitur: hoc memoriale perpetuum, quo Chriſtum fidelium mentes interioribus is ſemper intuentur, ad quarum rerum plenam cognitionem non per picturam venitur, ſed per fidem, ſpem & dilectionem. Quia igitur idem Johannes inperitiæ ſuæ nubilo obſitus, ut reor, dixit, dum tamen aliud dicere vellet, hæc contra ea, quæ dixit, dicta ſufficiant: cæterum ad ea quæ cere voluit hujus diſputationis pes vertendus eſt, ut & quid nolens aſſeveravit, & quid volens dire ſtuduit, hujus ſtili pugno rationabilibus armis munito quatiatur, quatenus nos & dicenda quæ propriis verbis oblita ſunt ſenſiſſe, & dicta quæ intellegere in promptu ſunt, diſputando contrivi lector agnoſcat. Cum enim ait; *Per imaginem quæ per colores apparet, adoratur fortitudo Domini*, ut com mus, dicere voluit, Viſa imagine colorum fucis compaginata, fortitudo Domini adoratur: quod q dem & in ſequentibus pene patefecit, cum ait, *Et ad memoriam venienius de ejus in terra præſentia.* Cu propoſitioni hoc facillimè poſſumus obicere, quod nec ſcripturarum ſanctarum lectione, nec patr

Pſal.119.

exemplis eſt inſtitutum, Deum in manufactis quibuſdam debere quærere. *In corde meo*, inqui D vid, non imaginibus, *abſcondi eloquia tua: in toto corde meo exquiſivi te Deus, ne repellas me à mandatis tuis.* &

Ioel.2.

Moyſes dicit, *Ponite verba Domini in cordibus veſtris.* & Dominus per Propheram, *Convertimini ad me ex to-*

Eſai.29.

to corde veſtro. & è contrario de reprobis ait, *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè eſt à me.* Unde datur intellegi, quòd non in rebus viſibilibus, non in manufactis, ſed in corde Deus eſt quærendus: nec carnalibus oculis, ſed mentis ſolummodo oculo aſpiciendus. Nam quæ veſania eſt dicere, *Per imaginem quæ per colores apparet, adoratur fortitudo ejus, & ad memoriam veniemus de ejus in terra præſentia.* Infelix memoria, quæ ut Chriſti memoretur, qui numquam à pectore juſti hominis recedere de imaginariæ viſionis eſt indigua: nec aliter poteſt Chriſti habere in ſe præſentiam, niſi in pariete, au aliqua materia ejus viderit imaginem pictam: quoniam talis memoria quæ imaginibus fovetur, venit ex cordis amore, ſed ex viſionis neceſſitate: quia videlicet non hanc internus amor ad me randum Chriſtum incendit, ſed neceſſitas, qua etiam res exoſas mox ut videmus pictas, utcumque mentem viſione duce reducimus. De talibus ergo qui tanta neceſſitate arctantur, ut niſi picturas derint, Chriſti difficilè memorentur, timendum eſt, niſi fortè aut communem hanc lucem quad corporis moleſtia urgente viventes amiſerint, aut picturis quodam caſu, quæ tamen non ſemper beri poſſunt, caruerint, Chriſti prorſus qui ſemper ante oculos habendus eſt, obliviſcantur.

CAP. III.

De eo quod dicunt, non ſcandalizandum quendam, eo quòd ante imagines ſanctorum luminaria fiant, & odoris thymiamata.

DENIQUE cùm eadem ſynodus, cujus lectionem inculcandā arripuimus, plura ſuadeat, quibus nullus ſanæ mentis adſenſum præbere audebit, plura diſſuadere nitatur, à quibus nul ſani capitis greſſum operis retorquere tentabit, plura vituperet quæ prorſus ſunt laudanda, & è contrario plura laudet quæ penitus ſunt vituperāda, admonet etiam ne quis ſcandalizetur, eo quòd ante imagines luminaria concinnantur, & thymiamata adoleantur: quaſi non illi ſcandalizati ſi qui rebus luce carentibus luminaria incendunt, & odore carentibus odorifera thymiamata offerunt. Illi etenim ſcandalizantur, qui ea quæ Deo dignè offerenda ſunt, rebus ſenſu carentibus offerunt, & offerre hortantur: & nos ſcandalizandos autumant, à quibus ſuam veſaniam rationabil ſubſannandam formidant: & dum ſe à nobis reprehendendos exiſtimant, noſtram ſalutem zel jactant. Nos itaque in hac parte ſcandalum pati formidant, & ſe bonis operibus inſtare putant: ſed tanto nobis hujuſce partis ſcandalum valebit obeſſe, quanto & illis ipſius inſolentis obſequii exhibitio prodeſſe: quia nimirum ordo expoſcit, ut talem illis præfatæ imagines inlati obſequii retributionem inpertire cogantur, qualem inpertiti honoris ſenſum, cum ſint penitus inſenſatæ, percipere noſcuntur. Sed fortaſſis hanc noſtram aſſertionem fruſtrari cupientes dicent, Cur eos ima-

nibus

nibus ſenſu carentibus luminaria concinnantes, & thymiamata adolentes, ſubſannatis, cùm & nos in baſilicis æque ſenſu carentibus, & luminaria concinnemus, & thymiamata adoleamus? Quibus facilis poteſt oboriri objectio; quoniam aliud eſt loca divinis cultibus mancipata luminaribus perluſtrari, & in eiſdem locis & orationum & thymiamatum Deo fumum offerri, & aliud, imagini oculos habenti & nihil cernenti lumen offerre, & nares habenti & nihil odoranti thymiamata adolere: aliud eſt loca divino cultui mancipata venerari, aliud picturis quibuslibet coloribus comptis luminaria & thymiamata offerre: aliud domum majeſtatis Domini à fidelibus quibusque ædificatam & à pontifice dedicatam ſolenniter venerari, atque aliud & longè aliud, imagines à pictoribus quibusque compoſitas oblatis muneribus irrationabiliter oſculari. *Domus* enim Eſai. 5. *mea*, ait Dominus, *domus orationis vocabitur*: item alibi, *Munera accepta erunt ſuper altare meum, & domus o-* Eſai. 60. *rationis meæ honorabitur*. Multis namque honoribus locus ille ſublimandus eſt, ubi à fidelibus populis undique convenitur, & eorum ſupplicationes Deo miſerante exaudiuntur, & noſtræ ſalutis myſteria celebrantur, & Deo ſacrificium laudis offertur, ubi ad perferenda Deo ſacrificia à fidelibus populis per manus ſacerdotum inlata, angelicus fit concurſus, ubi crebro ſuaviſonus pſallentium reboat concentus, ubi divinæ lectionis arentia corda irrigantes perſonant fluctus. Denique in eorum pleriſque locis, qui ſe imaginibus luminaria & thymiamata offerre gloriantur, à quibus nos quid facere contemnimus, ſcandalum pati putamur, ita loca divino cultui mancipata deſpicabilia ſunt, ut ſicut Legatis noſtris ſive illis qui tempore reverendæ memoriæ inluſtriſſimi viri patris mei, ſive eis qui à nobis illas ſunt deſtinati in partes, referentibus comperimus, pleræque baſilicæ in eorum terris non ſolum luminaribus & thymiamatibus, ſed etiam ipſis carent tegminibus: quippe cùm in regno à Deo nobis conceſſo baſilicæ ipſo opitulante, qui eas conſervare dignatur, affluenter auro argentoque, gemmis ac margaritis cæteris venuſtiſſimis redundent adparatibus, & qui imaginibus luminaria concinnare & thymiamata adolere reſpuimus, loca divinis cultibus mancipata rebus precioſiſſimis exornamus.

CAP. IV.

De eo quod dicunt, Ejuſdem criminis eſt, qui imagines ſpernit, cujus & Nabuchodonoſor qui oſſa regum Juda protulit è ſepulchris, & Judaici regis oculos occiſis filiis eruit, & Cherubim de templo abſtulit.

IMAGINES namque, ut crebro jam diximus, ſpernendo frangere, luminaribus & thymiamatibus offerendo adorare, nulla penitus authentica lectione cenſetur, neq; ullius ſancti exemplo fieri debere mõſtratur: cùm præſertim frangere eas ſive adorare à quibuſdam ſanctis Patribus ſit prohibitum: & non inmerito, quia à cautela eſt omnino remotum, quod utrumque illi perpetrant qui ſynodos faciunt, aut ob earum non neceſſariam abolitionem, aut etiam ob earum inoportunam adorationem. Dicunt ergo eos qui eas ſpernunt ejuſdem criminis eſſe, cujus Nabuchodonoſor qui peccatis Iſraheliticæ gentis invaleſcentibus tremendi arbitrii ira urgente Judææ regnũ deſtruxit, muros ſanctæ quondam civitatis evertit, & diruta totius templi venuſtate, cherubim quoque dejecit. Quod quidem ſi ita eſſet, non in nos hoc crimen poſſet cadere, qui eas in ornamentis eccleſiæ habere permittentes, modis omnibus ſpernimus adorare, ſed in eorum prodeceſſores vel parentes qui eas ornamentis baſilicarum ab antiquis adhibitas fregere, & penitus abolendas ſanxere. Tam anceps itaque hujuſce partis in eos ſententia pendere cernitur, ut quicquid ex ea moleſtius execrabiliusque provenient, aut ſe aut prodeceſſores ſuos inevitabiliter damnare videantur. Cùm igitur illi majores ſuos ob earum abolitionem ſpernant, ſeſque ob earum adorationem magnam meritorum prærogativam habere jactent, nec iſti coæquari queunt ædificatoribus illius venerandi templi in laude, nec illorum majores ejuſdem everſoribus eo æquabuntur in crimine: quoniam quanta eſt diſtantia inter templum ſummi Dei quod ædificatum eſt tempore prophetarum à viris inluſtribus, & quaſdam imagines quæ à quibuslibet fiunt artificibus, tanta proculdubio diſtantia eſt inter ejuſdem templi everſores, & imaginum contemptores. Sed dum nos & iſtos vera ratione, qui eas inopportunè adorandas decernunt, & illorum majores qui eas incautè prorſus abdicaverunt, reprehendamus, reſtat ut templi Domini everſores majoris multoque majoris criminis nexibus inretitos fuiſſe, quàm earum ſpretores perdoceamus. Non enim talium imaginum abolitionem quales illi ſe adorare gloriantur, Propheta deflebat, ſed templum quod necdum fundatum erat, & urbis quę cæteris urbibus eminebat, everſionem prophetico ſpiritu longè pòſt futuram reſpiciens, velut præteritam cantando deplorabat dicens; *Ut quid repuliſti nos Deus in finem, iratus eſt furor tuus ſuper oves gregis tui: memento congrega-* Pſal. 74. *tionis tuæ quam creaſti ab initio*. Nec imaginum contemptorem, ſed ejuſdem ſacratiſſimi templi everſorem inimicum vocat, cum ſubinfert; *Quanta malignatus eſt inimicus in ſanctis tuis, & gloriati ſunt o-* Ibid. *mnes qui te oderunt*. Nec in picturis, ſed in atrio Domini ſigna ſua, vexilla videlicet hoſtilia Chaldæa ſive Romani exercitus poſita, deplorat dicens; *In medio atrio tuo poſuerunt ſigna ſua, & ſigna non co-* Ibid. *gnoverunt tanquam in via ſupra ſummum*. Nec pictorum januas, ſive quorundam artificum vel etiam pictarum tabularum materias, ſecuribus & aſciis dejectas fuiſſe, ſed templi Domini, in quo

Ibid. erant sancta sanctorum, sacratissimas januas hostilibus cuneis incisas deflet dicens; *Tamquam in silva lignorum securibus exciderunt januas ejus, bipenne & ascia dejecerunt ea.* Nec combustionem sive inquina-
Ibid. mentum quarundam imaginum, sed sanctuarii Domini animi angore prosequitur; *Incenderunt igni* […]
quem igne sanctuarium tuum in terra, polluerunt tabernaculum nominis tui. Nec cum his similia in […]
Psalmo flebili modulatione cantabat, super imaginum contemptores iram Domini effundend[…]
sed super urbis sive templi eversores, vel etiam totius Israhelitici populi vastatores orabat dicen[…],
Psal. 89. *Usquequo Domine irasceris in finem? an in finem exardescet velut ignis zelus tuus? effunde iram tuam in gentes* […]
te non noverunt, & in regna quæ nomen tuum non invocaverunt, quia comederunt Jacob, *& locum ejus desolaverunt.*
Nec de picturarum contemptoribus, sed sub nomine Idumæorum de cunctis gentibus Israheli[…]
Psal. 13. populo infestis dicit; *Memento Domine filiorum Edom in die Hierusalem, qui dicunt, Exinanite, exinanite* […]
usque ad fundamentum in ea. Nec imaginum adorationem contemnentibus, sed sub nomine filiæ [Ba]-
Psal. 11[…] bylonis Chaldaicæ sive Quiritium genti comminatur; *Filia*, inquiens, *Babylonis misera, beatus qui retri-*
buet tibi retributionem tuam, quam retribuisti nobis: Beatus qui tenebit & allidet parvulos tuos ad petram: de ima-
ginum verò contemptoribus nihil tale uspiam reperitur. Multa his similia Prophetarum oracu[la]
de templi Domini sive Hierosolymæ urbis eversoribus dicta inveniuntur, quæ à nobis brevitatis [stu]-
dio prætermittuntur: Dominus quoque & redemptor noster ejusdem templi sive civitatis ruina[m]
pòst futuram flevisse legitur. Quæ omnia quamquam mysticis obumbrata figuris, de ecclesiæ, [sive]
animæ eversoribus possint intellegi, qui virtutes animæ velut quosdam muros quarum munim[ine]
contra vitia pugnatur, & fidem in pectore collocatam in qua Deo sacrificia munda litantur, [quasi]
quoddam templum semper insectantes evertere moliuntur, & cogitationes mundas sive qu[…]
bonorum operum exercitia velut quendam populum prostrare nituntur, tamen historialiter de præ-
fati templi eversione dicta fuisse accipiuntur. Unde liquido patet, majores eorum quāquam in ab[…]
lendis à basilicarum ornamentis imaginibus quodammodo fuerint incauti, subversoribus tamen [s]-
cratissimi ac reverentissimi illius templi nequaquam sunt coæquandi: quoniam in istis quidem [fuit]
levitas, in illis verò atrocitas: in istis inperitia, in illis nequitia: isti Deo se obsequium præstare arbitran-
tes eas ab ornamentis basilicarum abstulerunt, illi Deum qui populo suo erat iratus in se ad iracund[iam]
provocantes ejus domum crudeliter diruerunt, quibus nos utrimque, Deo opitulante, postpositis, [&]
loca divino cultui mancipata exornamus, & soli Deo servitium adorationis inpendimus.

CAP. V.

Quòd epistola, quam illi sancti Symeonis stultè dicunt, missa ad Justinianum Imperatorem, mul[t]um distet à divinis scripturis, sive a sanctorum patrum documentis, in eo quod ait præfato imperatori, Pro quibus commemorantes referimus divinis vestris auribus: *sive in eo quod eidem imperatori misericordia uti prohibuerit.*

SOLET plerumque hæreticorum versutia probrosa quædam & errorem suadentia apicibu[s]
notare, & sanctorum quorundam probabiliumque virorum nominibus prætitulare, qu[…]
virosum poculum mellis inlitum sapore facilius valeant ad potandum nescientibus quib[…]
porrigere. Unde timendum est, ne epistola quam illi cujusdam sancti Symeonis dicunt, ex qua [testi]-
monia ad suum errorem stabiliendum adducunt, non verba sint viri sancti, sed cujusdam m[…]
menti versuti. Quoniam quidem ideo de ea à nobis sive à cæteris quibusq; orthodoxis dub[…]
quia ejus sermo in quibusdam locis sanctarum scripturarum documentis refragatur, nec præsum[…]
ejus lectionem in testimonium ad res dubias firmandas sumere, quam novimus divinæ legis in[…]
tis contraire. Non enim nos ex ejus textu amplius uspiam legisse meminimus, nisi id quod ab il[…]
eorum codice taxatum reperimus. Quod quidem quamvis sensuum verborumq; venustate ca[…]
insulsum nescio quid rusticumve redoleat, libet tamen nobis ita id texere, ut constat nos in eo[…]
codice reperisse. Dicunt enim præfatum sanctum Symeonem, cujus vita nobis & prædicatio m[…]
ignota, pro quibusdam Samaritanis, imaginibus injuriam inferentibus Justiniano Imperatori ta[…]
scripsisse; *Pro quibus commemorantes referimus divinis vestris auribus:* & iterum; *Non habeo quod dici talia pr[…]*
mentes ne una in eis facta humanitate quatenus precamur victoriosam vestram fortitudinem, ne faciat misericord[…]
in eis qui hoc præsumpserunt, neque parcere illis, neque quodlibet rogum aut responsum suscipere pro illis. & post p[au]-
ca; *Sed conjuro vos Domine per Emanuhel Deum excelsum non morari neque ad modicum fieri ducentem vin[…]*
& iterum; *Quos & suscipiet, propinquitates eorum tenebra in condemnationem, qui expectat eos consumere me[…]*
guibibilē & tenebrosum ignem, & anathematizet eos in inferiora abyssi ipse sanctus & omnipotens spiritus Jesu Chri-
sti Domini nostri qui ex Patre procedit, ad perdendum illos in infinita perditione. & post pauca; *In ipso qui com[…]*
pietati vestra. In quibus stolidissimis verbis & non solum eloquii venustatem, verumetiam com[…]
nem loquendi sensum fugientibus & barbarismis ac solœcismis concretum nescio quid reson[anti]-
bus, hæc prorsus reprehenduntur, quòd Justiniani Imperatoris hominis æque mortalis atque p[assi]-
bilis, & cunctis humanis permutationibus subjacentis, aures divinas nuncupaverit, eundemq; mi[se]-
ricordia uti prohibuerit, & ad reddendum malum pro malo facilis fuerit, & patienter ac mansue[te a]-
gere in eadem causa neglexerit: & qui debuerat pro damnatorū ereptione laborans iram regis re[fre]-
nare, illius iram magis magisque succenderit, eumq; atrociter ad irascēdum inpulerit, nec ejus exe[m]-
pl[…]

plo usus sit qui neminem vult perire:& qui pro lucrandis animabus invigilare debuerat,anathema &
maledicta injecerit,& eidem Imperatori Deum conregnare dixerit. Quæ verba dum in tot locis re-
prehendantur,ad roborandam adorationem imaginum minus idonea reperiuntur:quoniam diffici-
le potest per præcipitia currere, qui in planis cernitur titubare: nec valet in ambiguis diverticulis dux
esse itineris,qui publici tramitis viam tenere nequit in patentibus viis: & à liberalium disciplinarum
subtilissimo magisterio reprobatur, qui communium literarum usitatissimam notitiam minimè ha-
bere reperitur. Nam dum de eo quod ille Imperatoris aures divinas dixit,eiq; Deum conregnare pro-
fatus est,contra eorum deliramenta qui hactenus talibus adhuc nugis utuntur, plenissimè in supe-
rioribus hujus operis partibus à nobis affatim disputatum sit:nūc ordo exposcit ut de cæteris, de qui-
bus nunc sermo est, divinorum eloquiorum testimoniis gressus sermonum nostrorum munientes,
prout Dominus dederit,disputemus. Cùm enim misericordia uti imperatorem prohibuisse reperi-
tur,quid aliud facit,nisi omnibus sanctis scripturis quæ misericordiam habendam percensent, relu-
ctari dinoscitur? Unde periculosissimum est talium literarum præcepta sequi,quæ divinis scripturis
videntur obniti. Ait enim Dominus in evangelio, *a Estote misericordes sicut & pater vester misericors est.* & a Luc.6.
iterum; *b Beati misericordes,quoniam ipsi misericordiam consequentur.* & doctor gentium ait; *c Estote autem in-* b Matth.5.
vicem benigni,misericordes,donantes vobismetipsis sicut & Deus in Christo donavit vobis. & Psalmographus dicit; c Ephes.4.
d Dominum misericordiam diligere;&c, *e misericordia Domini plenam esse omnem terram.* & idem Dominus per d Psal.33.
Prophetam dicit; *f Quia misericordiam volo & non sacrificium.* Nam dum misericordia tam authenticis e Psal.119.
habenda censeatur præceptis, & eam se in æternum cantaturum Propheta testetur, *Misericordias tuas,* f Ose.6.
inquiens, *Domine in æternum cantabo,* & ita à Domino dicatur diligi, quisquis ea uti prohibet, eamq; ha-
bere contemnit, & Deum convincitur non diligere, & ejus præstantissimis monitis penitus contraire.
Unde & ipsa veritas legis perito dicenti, ipsum esse proximum qui fecit misericordiā, respondit, *Vade* Luc.10.
& tu fac similiter. Quo documento monstratur, non solum à nobis homines qui unius nobiscū naturæ
sunt diligendos, sed etiam angelos qui quamvis alterius sint naturę, in eo tamen quod misericordiam
erga nos exercent, & proximi esse creduntur, & diligi prorsus ab eo qui Deum & proximum diligere
sanxit, omnino jubentur, in eo etiam quod tam facilis ad reddendum malum pro malo fuerit, divinis
prorsus monitis contradixit. Nec ille enim ad exercendam vindictam tam severus esse, nec imperato-
rem ad hanc exercendam inpellere debuit: quippe cujus ministeriū nō fuerit vindictam exercere, aut
exercendam jubere, sed opera misericordiæ amare, & amanda cæteris prædicare. Ait enim Dominus
in Exod. *Si occurreris bovi inimici tui aut asino erranti, reduc ad eum.* Cui præcepto nullatenus paruit cum er- Exod.23.
rantes præfatos Samaritanos, si tamen errasse creduntur, ab errore minimè revocavit, sed ut in eodem
errore perirent, imperatoris mentem postulando concitavit: & quos vidit sub onere peccatorū ceci-
disse, non solum nō erexit, sed sub eodem onere atrociter perire permisit, dicente Domino, *Si videris* Ibid.
asinum odientis jacere sub onere, nō pertransibis, sed sublevabis cum eo. In Proverb. quoq; scribitur; *Si esurierit ini-* Prov.25.
micus tuus ciba illum, si sitit potum da illi: hoc enim faciēdo carbones ignis congeres super caput ejus, Deus autē retribuet
tibi: quia videlicet quos peccando inimicos sciebat, & spiritalium ciborum eduliis & salutaris poculi
egenos, si divinorum verborum esca sive potu saturaret, carbones ignis qui & peccatorum rubiginem
consumerent, & eos ad dilectionē Dei & proximi accenderent, super capita, mentes scilicet eorū, cō-
gereret. Vindictā ergo quærere & misericordiā spernere iramq; servare, quæ omnia superius positæ li-
teræ præfatū imperatorem hortatæ fuisse perhibentur, his Ecclesiastici libri documentis cohibentur;
Qui se, inquit, *non vindicat, à Deo inveniet vindictam, & peccata illius servabit. relinque proximo nocenti te, & tunc* Eccles.28.
precanti tibi solventur peccata. Homo homini servat iram, & à Deo quærit medelam: in hominem sibi similem non ha-
bet misericordiam, & de peccatis suis deprecatur: ipse retinet iram, & propitiationem petit à Deo, quis deprecabitur pro
delictis ejus: item Esaiæ vatis oraculo pro malis mala reddere hoc modo prohibetur; *Audite*, inquit, *verba*
Domini qui timetis nomen ejus: dicite, Fratres nostri estis qui vos oderunt & abominantibus vos, ut nomē Domini ma-
gnificetur & appareat ipsis in jocunditate eorū, & illi cōfundentur. Dominus quoq; in evangelio inimicos sive
persequentes, nō irā suscitandā, nec vindictā exercendā, nec maledicta cōgerenda præcepit, sed dile-
ctionem erga eos exhibendam his sacratissimis verbis instituit; *Diligite inimicos vestros, & orate pro eis qui vos* Matth.5.
persequuntur, benedicite maledicētes vos, benefacite eis qui vos oderunt, ut sitis filii patris vestri qui in cælis est, qui solem
suū oriri facit super bonos & malos, & pluit super justos & injustos. Nā si illi voce veridica diligēdi potius quàm
maledicendi & exsecrandi sunt qui nos oderunt & persequuntur, qui utiq; imago Dei sumus, multo
minus illi maledicendi seu plectendi sunt, qui picturis injurias injecisse feruntur. Vas quoq; electionis
nulli malū pro malo reddendū esse his verbis admonet. ait enim in Epist. ad Rom. *Nolite prudētes fieri a-* Rom.12.
pud vosmetipsos, nulli malum pro malo reddentes, providentes bona non solum coram Deo, sed etiam coram omnibus
hominibus, si fieri potest: quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habete, non vosmetipsos defendentes, sed da-
te locum iræ. scriptum est enim, Mihi vindictam, ego retribuam, dicit Dominus. Si ergo nosmetipsos egregii præ-
dicatoris documento defendere minimè debemus, quis furor est, quæve dementia ut rerum insensa-
tarum secundum exhortationem earumdem literarum quæ Justiniano missæ sunt, injurias defendere
studeamus & pietatis opera quæ nęc pro nostris quidem calumniis amittere debemus, pro picturarū
calumniis, quas illæ minimè sentiunt, amittamus? Non igitur in hac parte scriptor ejusdem epistolæ
beati viri Stephani protomartyris exempla secutus est, cum videlicet ille dum lapidum grandine un-
dique sibi misso atrociter quateretur, flexis poplitibus pro persecutoribus oravit: iste vero imaginū in-
jurias quæ ab illis minimè sentiūtur nō ferens, ejusdem injuriæ perpetratores perniciter & absq; mise-
ricordia magna sub adtestatione interimēdos esse rogavit, eorūq; animas anathematis vinculo nexas
ad

ad perpetua supplicia destinare curavit. neglexit interea earundem literarum scriptor patienter sive mansuetè in hac parte agere, sprevitque eius prædicationem adimplere, qui ad Thessalonicenses scri-
Thessal.5. bit; *Patientes estote ad omnes, videte ne quis malum pro malo alicui reddat, sed semper quod bonum est, invicem secta-*
Prov.16. *mini, & in omnes:* illiusque monitis contempsit parere, qui ait; *Melior est mansuetus cum humilitate, quam qui dividit prædam cū contumeliosis:* & dum debuit in eripiendis miseris irā regis refrænare, dicente Salo-
Prov.24. mone; *Erue eos qui ducuntur ad mortem, & redime qui interficiuntur, ne parcas: si autem dixeris, Non novi hunc, scito quia Dominus corda hominum novit, & qui finxit spiritum omnibus, ille scit omnia, qui reddet unicuique secundum opera sua:* versa vice ad interfectionem & crudelitatem exercendam imperatoris animum suis literis excitavit. Quia ergo hi qui injuriam patiuntur, liberandi sunt, liber Ecclesiasticus demonstrat.
Eccles.4. Ait enim; *Libera eum qui injuriam patitur de manu protervi, & ægre feras in anima tua: in judicando esto pupillis misericors ut pater, & pro viro matri illorum: & eris velut filius altissimi obediens, & miserebitur tibi magis quam*
Esa.1. *mater.* per Esaiam quoque prophetam ita de hac re dicitur; *Inquirite judicium, eripite injuriam accipientem, & judicate pupillo, & justificate viduam, & venite disputemus, dicit Dominus: & si fuerint peccata vestra ut phœnicium, ut nivem dealbabo: si autem ut coccinum ut lanam albam efficiam: eripite direptum de manu injuriantis eum.* Unde si quis vult fieri velut filius altissimi Dei, utique operibus bonis instando, & cupit sui à Deo misereri, & peccatorum sordibus ablui, his potius debet saluberrimis monitis uti quàm illius epistolæ perversitatem crudelissimam sequi. Porrò quòd ad irascendū imperatoris animum inpulit, & in hoc quoque crudeliter egit, & sacris literis penitus in hac parte sicut & in cæteris contraiit. Dicitur
Prov.12. enim per quendam sapientem, *Anima benedicta omnis simplex: vir autem animosus vel iracundus non honeste*
Prov.22. *agit:* ita & per eundem, *Noli esse amicus viro animoso: cum amico autem iracundo noli commorari, ne forte discas vias ejus, & sumas laqueum animæ tuæ:* quæ viæ cum à sapiente disci prohibeantur, multo magis docere & sub adtestatione hortari prohibentur. Liber quoque Ecclesiasticus taliter de hac re intonat;
Eccles.28. *Homo iracundus incendit litem, & vir peccator turbabit amicos, & in medium pacem habentium immittet ce-*
Eccles.7. *laturam.* Nam & Ecclesiastes hæc præcepta dat; *Noli festinare in spiritu tuo irasci, quia ira in sinu stultorum*
Ephes.4. *requiescit.* Doctor itaque gentium ita ad Ephesios scribit; *Irascimini & nolite peccare, sol non occidat super*
Ibid. *iracundiam vestram:* item idē, *Omnis amaritudo,* inquit, *& ira, & indignatio & clamor, & blasphemia auferatur*
Coloss.3. *à vobis cum omni malitia.* idem quoque; *Nunc autem,* inquit, *deponite omnem iram, indignationem, malitiam, blasphemiam, multiloquium:* quæ quidem penè omnia, si liquidius indagentur, in præfatæ epistolæ textu reperientur. Dicat ergo justissimus vir & Deo charus Jacobus Apostolus, utrum juxta illius epistolæ exhortationem velox quis ad irascendum esse debeat: intonet utrum huic epistolæ con-
Jacob.1. sentiendum sit, quæ imperatorem citatum ad iracundiam fore sanxit. Ait enim; *Scitis fratres mei dilecti, sit autem omnis homo velox ad audiendum, & tardus ad loquendum, tardus quoque ad iram: ira enim viri justitiam Dei non operatur.* Dicat etiam ipsa veritas, quid de hac re ejus membra sequi debeant: dic, inquam, sancte Matthæe, quid de paradisi fonte perpetuo hauriens tui fluminis vitalibus rivulis profudisti. Ait enim fons perennis, fons vitæ, fons luminis; *Omnis qui irascitur fratri*
Matth 5.
suo reus erit judicio. Cum vero tot divinæ legis exemplis, tantisque divinorum eloquiorum oraculis ira, quæ inter principalia vitia enumeratur, dicitur exsecranda, in promptu est intellectu quod hæ literæ ad res in quæstionem venientes roborandas non sunt idoneæ, per quas imperatori sub magna adtestatione, ac supplici adjuratione committitur habenda & opere perpetranda. Debuerat sane auctor ejusdem epistolæ quos videbat periclitari ad pœnitentiam exhortari: qui si forte pœnitentiam contempsissent, poterat imperatorem supplicibus precibus convenire, ut eos ad convertendum cogeret: forsitan id sui profectus bonum sequerentur coacti, quod contempserant spontanei, quoniam Deus omnipotens neminem vult perire, Paulo attestante, qui ait;
1.Tim.2. *Hoc enim bonum & acceptum coram salvatore nostro Deo, qui omnes homines vult salvos fieri & in agnitionem veritatis venire.* Si enim lucrandis animabus insisteret, illos magis quos errasse videbat ad pœnitentiam debuit provocare, quàm principis animum ad effundendum sanguinem incitare: quoniam pœnitentiæ virtus non est cæteris virtutibus postponenda, sed optimis quibusque æquiparanda: quippe quæ quasi quoddam medicamentum fracta consolidet, languida sanet, perdita restituat, & plerumque post lapsum peccatores ad pristinum statum reducat. Hanc enim Psal-
Psal.32. mographus commendat, cum dicit; *Delictum meum cognitum tibi feci, & injustitias meas non operui: dixi, Pronunciabo adversum me justitias meas Domino, & tu remisisti impietatem cordis mei.* Hanc Esaias habendam præcepit, dicens; *Memores estote horum & ingemiscite, pœnitentiam habete qui erratis, convertimi-*
Jerem.3. *ni ex corde.* Hæc Hieremiæ vatis oraculis censetur dicentis; *Convertimini filii revertentes, & sanabo contritiones vestras.* in alio quoque loco idem dicit; *Avertatur jam nunc unusquisque a via sua mala, & melio-*
Joel 2. *ra facite studia vestra.* Johel quoque voce Domini intonat, dicens; *Convertimini ad me ex toto corde vestro, & ex tota anima vestra in jejunio & fletu & planctu, & disrumpite corda vestra & non vestimenta vestra, & convertimini ad Dominum Deum vestrum, quia misericors & patiens est, magnanimis & multum mi-*
Eccles.2. *sericors & patiens in benignitatibus.* Liber etiam Ecclesiasticus dicit; *Si pœnitentiam non egerimus, incidemus in manus Domini secundum magnitudinem ejus, & misericordia ejus cum ipso est.* In Actibus nempe
Actor.2. Apostolorum scribitur; *Pœnitentiam agite & convertimini, ut deleantur peccata vestra.* Pastor quoque ec-
2.Pet.3. clesiæ in epistola secunda dicit; *Non tardat Dominus sui promissi sicut quidam existimant, sed exspectat quoque vos, nolens aliquem perdere, sed omnes exspectat in pœnitentia locum reverti.* Quanto igitur hæc præeminet virtus ad salvandum, quam ille errantibus prædicare neglexit, tanto proculdubio cæteris nequitiis præeminet hæc sævitia ad nocendum: quia ille & misericordia uti principem prohibuit, & eum

eum ad irascendum & ad vindictam exercendam gravibus obtestationibus inpulit. Si ergo juxta Dominicam sententiam grave scelus est unum de pusillis scandalizare, quàm grave putas sit non pusillum quendam, sed regem qui caput utique plebium est ad scandalizandum promovere? Nam & in eo quod præfatæ epistolæ scriptor inter cæteras sævitias, quas erga eos, quos errare conspexit, exercuit, maledictis usus est, non mediocriter errasse & sacris eloquiis contraisse deprehenditur, dicente vase electionis; *Benedicite & nolite maledicere.* item alibi; *Neque maledici regnum Dei possidebunt.* Petra etiam Rom. 12.
ecclesiæ maledictis uti his verbis prohibet. Ait enim in epistola prima; *Quapropter omnes consentanei* 1.Pet.3.
estote, unanimes, conpatientes, fraternitatis amatores, misericordes, humiles, non reddentes malum pro malo vel maledictum pro maledicto, sed è contrario benedicentes, quia in hoc vocati estis ut benedictionem hæreditate possideatis. Sed ne quis nos putet aliquem judicare, aut cuidam cujus meriti sumus ignari, detrahere, cognoscat nos non vitam alicujus justi, non meritum discutere, sed verba solummodo ventilabro divinorum eloquiorum studiose ventilare, quæ inconpetenter ad errorem nutriendum ad medium sunt deducta, cum sint errorum nervis usquequaque concreta. Nec enim alia ejusdem Symeonis verba discutimus, quæ, ut superius diximus, nusquam nos legisse meminimus, sed ea solummodo quæ eorũ apicibus narrantibus sensu percepimus: & cum nesciamus utrum ejusdem Symeonis, ut illi fatentur, aut alterius cujusdã verba sint in ejus nomine prænotata: novimus tamẽ ea omni ambiguitate postposita à sanctarum scripturarum sensibus aliena, & merito ab omni ecclesiastico dogmate abdicanda.

CAP. VI.

De eo quod omnibus hæreticis Samaritanos deteriores, & Samaritanis deteriores eos dicunt qui imagines destruunt, cum parentes eorum secundum illorum opinionem omnibus hæreticis deteriores fuerint, qui utique imagines destruxere.

NON sufficiebat illis prodecessores sive parentes eorum formidolosis anathematibus abdicare ac diversis conviciis lacerare, nisi eos omnibus hæreticis dixissent deteriores fuisse: qui quanto eos atrocioribus injuriis exsecrari contendunt, tanto amplius divinis monitis contradicunt. Dicunt enim Samaritanos omnibus hæreticis deteriores, eisque in crimine præferunt eos qui imagines destruunt. Constat enim majores eorum imagines destruxisse, & secundum eorum opinionem qui imagines destruunt Samaritanis deteriores sunt, & Samaritani, ut illi ajunt, omnibus hæreticis deteriores sunt: omnibus igitur, ut illi fatentur, hæreticis majores eorum deteriores fuere, quos constat imagines destruxisse. nam dum sint, ut ipsi adseverant, ab omnium hæreticorum deterioribus aut per carnis materiam propagati, aut in scripturarum dogmatibus educati, aut per manus inpositionem ad peragenda Christianæ religionis mysteria consecrati, mirandum est qui se cæteris catholicis in constitutionibus exhibendis, & ecclesiæ traditionibus statuendis eminentiores existiment, tantamque se auctoritatis prærogativam habere jactent, cum hanc eos habere nec propriorum actuum sive documentorum exercitia, nec majorum suorum exempla probent. Nam si isti ob imaginum adorationem omnibus catholicis præferendi sunt, jam non in ecclesia virtutum sectatores, sed imaginum adoratores eminentiorem locum tenebunt: & si imaginum adoratores intra sanctam ecclesiam eminentiorem locum tenebunt, jam non virtutibus, sed erroribus est utendum: est autem virtutibus non erroribus utendum: non igitur isti ob imaginum adorationem omnibus catholicis præferendi sunt. Samaritani namque, quos illi dicunt omnibus hæreticis deteriores, non sunt hæretici Christianorum, sed Judæorum: nec se novum testamentum, sed vetus tenere fatentur: qui cum Judæi resurrectionem corporum credant, prophetas sive hagiographa recipiant, illi & resurrectionem spernunt, & exceptis quinque legis libris omnes scripturas & veteris & novi testamenti postponunt. Sunt autem reliquiæ gentium quas Sennacherib rex Assyriorum decem tribubus Israhel in Medos translatis, ad custodiendam terram Israhel misit. Qui dum leonibus cæterisq; pessimis feris vel quibusdam rebus incommodis in terra Israhel vastarentur, & legationem regi facerent, se in eadem regione perdurare minime valere, nisi legitima Dei terræ custodirent, quidam de Levitis ad eos missi fuisse perhibentur, à quibus legis cerimonias docerentur: quibus ex parte susceptis & in pluribus hæreseos partibus usurpatis, adeo eorum barbara gentilitas cordis tumore inflata est, ut postpositis Judæis, qui utique de Jacob germine processisse creduntur, se solummodo filios Jacob esse glorientur: atque ita Judæorum communionem sicut & cæterarum gentium spernere fastu impellente cogantur: de quorum stirpe erat Samaritis fœmina, quæ ad puteum Dominicis colloquiis communicans, inani jactantia patrem suum Jacob qui sibi puteum dedisset; & redemptorem mundi eo majorem non esse eum magna cervicositate adserebat, majoresque suos non Hierosolymis, sed in monte adorasse dicebat. Quam cervicositatem simul cũ hydria & incredulitate deposuit, & salutaribus monitis adquievit. Quæ quid typicis innuerit mysteriis si breviter exsequamur, non est inconsequens. Gessit ergo typum totius humani generis, quod senescente jam mundo ad Dominum venit, qui sexta utique ætate mundi ad puteum sedit, qui mundi hujus terrenum laborem & errorem tenebrosa profunditate significat, sedit, inquam, humilitatem carnis pro nobis susceptæ fatigatus, infirmitatem ejusdem carnis significans, quamvis alio intellectu sessio ejus magisterii & doctrinæ dignitatem demonstret. Sitivit non tantum aquam, sed fidem gentium haurire cupiens. Unde

& disci-

& discipulis manducare hortantibus cibum se dixit habere quem illi nescirent. Sitiebat ergo fidem gentilium ut faceret in ea voluntatem patris, & perficeret opus ejus. Promisit ergo se illi daturum aquam vivam, spiritum videlicet quem accepturi erant credentes in eum. Dixit ergo eam quinque viros habuisse, id est, quinque carnalibus sensibus usam fuisse, & sensum quem tandem haberet per Christo creditura erat, cum quo legitimum posset habere connubium, jam non suum esse: nam & post quinque carnales responsiones sexta responsione nominat Christum. Prima namque ejus responsio est, *Tu cum sis Judaeus quomodo à me bibere petis?* secunda, *Domine neque hauritorium habes & puteus altus est:* tertia, *Domine da mihi hanc aquam ut neque sitiam, neque veniam huc haurire:* quarta, *Non habeo virum:* quinta, *Video quia Propheta es: patres nostri in monte hoc adoraverunt:* nam ista responsio carnalis est. Carnalibus enim datus fuerat locus terrenus ubi orarent, non ut locum aut rem aliquam in eo positam adorarent, sed in eodem loco adorarent Dominum, spiritales autem in spiritu & veritate, non in imaginibus, non in picturis, non in rebus sensu carentibus oraturos Dominus dixit. quod postquam locutus est, sexta mulieris responsio Christum fatetur omnium istorum esse doctorem. Dixit enim, *Scio quoniam Messias venit qui dicitur Christus, cum venerit ipse adnuntiabit nobis omnia.* Sed adhuc errat, quia eum quem venturum sperat, venisse non videt, qui error misericordia Domini dicentis, *Ego sum qui tecum loquor,* tanquam adulter expellitur. quo audito nihil respondit, sed relicta hydria, cupiditate videlicet atque amore saeculi hujus, quo sibi homines de tenebrosa profunditate & terrena conversatione hauriunt voluptatem, qua percepta denuo in ejus adpetitum inardescunt, sicut dictum est, *De aqua illa qui biberit sitiet iterum:* iit in civitatem, quia videlicet mundo praedicavit quod credidit, corde credens ad justitiam, ore confitens ad salutem. Quia ergo paulo longius à re proposita digressi sumus, ad propositum denuo revertamur. Samaritani namque cum sint gentiles, & ficte Judaismum tenere videantur, non amplius caeteris incredulis contra ecclesiam saevire noscuntur: quae quidem isti dum haereticos Christianorum putent, omnibusque haereticis nequiores existiment, quadam eis clementia favent, cum majores suos in nequitia illis praeferendos esse perdocent. non enim est omnium deterrimus, cui in culpa alius quilibet invenitur praeferendus.

Joh. 4. — Ibid. — Ibid. — Ibid.

CAP. VII.

De eo quod quanto plura exempla haereticorum & imagines spernentium vel despicientium trahunt, tanto parentes suos majoribus conviciis & injuriis inhonorant, quos procul-dubio eorum sequaces in hac parte fuisse profitentur.

VETUSTISSIMUS non solum philosophorum, sed etiam oratorum mos est, cum aliquid adprobare velint, aut in ipso negotio de quo agitur, aut ex rebus aliis, aut certè extrinsecus probandae rei argumentationem adsumere. Quos isti dum in caeteris inperitia interveniente qui contemnunt, in hac nimirum parte sequi omnino contendunt, cum prodecessores sive parentes suos ob imaginum abolitionem, aut ex ipso negotio, aut abunde aut extrinsecus argumentalumentes damnare statuunt, & conviciis lacerare, anathematibus exsecrare, insanissimis verbis inhonorare non metuunt: quantoque plura quorundam haereticorum exempla in testimonium trahunt, quorum eos sequaces fuisse profitentur, tanto & eos gravioribus exsecrationibus abdicant, & sermonis monitis quae parentibus honorem inpendendum sanciunt, contraire demonstrant. *Honora*, inquit Dominus, *patrem tuum & matrem tuam, ut bene sit tibi.* Quod quidem praeceptum tanta auctoritate viget, ut & in tabulis digito Domini scriptum sit, & ab Apostolo primum mandatum nominetur. Ait enim; *Honora patrem & matrem, quod est mandatum primum in promissione,* in ea videlicet promissione qua statim subjecit, *Ut sis longaevus super terram & bene tibi sit.* Animadvertendum sane est quantae sint damnationis, qui parentes conviciis lacerant, aut anathematibus execrantur, cum tanti sint meriti, tantamque repromissionem habeant qui eos juxta Dominicae vocis imperium honorant. Quoniam quanto eos qui huic praecepto parent optima demulcet promissio, tanto illos qui eidem Dominico imperio reluctantur, formidolosa deterrere debet damnatio. in Levitico quoque scribitur; *Unusquisque patrem suum, & matrem suam timeat.* in Ecclesiastico quoque de honorandis parentibus scribitur; *Qui honorat patrem suum, longiori vita vivet: & qui obaudit patrem, refrigerat matrem, & quasi Dominus serviet his qui se generaverunt, in opere & sermone & omni patientia, & benedictio ejus in novissimo manet.* Item in Ecclesiastico; *Fili suscipe senectam patris tui, & non contristes eum in vita ipsius: & si defecerit sensu, da veniam, & ne spernas eum in tua virtute. Non est tibi gloria, sed confusio:* Doctor etiam gentium dicit; *Filii, obedite parentibus per omnia. hoc enim placet Domino.* Si enim honorem impendere, sive obedire parentibus Deo placet, convitia eis & execrationes ingerere modis omnibus displicet: & si id non displicet, neque illud placet. grave ergo & formidolosum est parentes non honorare: gravissimum verò & formidolosissimum eos abominari, aut anathematizare, dicente Domino; *Qui malè dixerit patri suo, aut matri suae, morte moriatur.* & iterum, *Maledictus homo, qui non honorificat patrem suum, aut matrem suam, & dicet omnis populus, fiat, fiat.* In Proverbiis quoque scribitur, *Qui maledicit patri suo & matri, extinguetur lucerna ejus in mediis tenebris.* Item ibi; *Qui repellit patrem suum & matrem suam, & aestimat se non peccare, hic particeps est viro impio.* Unde sciendum est, non eos esse mediocris insaniae, qui pro rebus sensu carentibus in majores suos maledicta non pertimescunt congerere, & dum imaginibus volunt favere, nec parentes pertimescunt inhonorare,

Exod. 20. — Ephes. 6. — Levit. 19. — Eccles. 3. — Ibid. — Ephes. 6. — Exod. 21. — Deut. 27. — Prov. 20. — Prov. 28.

inhonorare, nec divinis oraculis contraire. Nos quidem hæc dicentes, non illorum majoribus favemus, quos in hoc quoque negotio absurdè egisse comperimus, sed quanta sit istorum præsumptio, in talibus ausis divinæ legis testimoniis demonstramus.

CAP. VIII.

De eo quod secundum Demetrii Diaconi dictum, incautè & inordinate, parentes eorum egerunt, duos libros inargentatos, eo quòd quiddam de imaginibus in his continebatur, comburentes, & alterius libri duo folia præciderunt.

Cum in neutra parte moderamen habentes, neque isti rationis coerceãtur, neque illorum prodecessores coerciti fuisse credantur habenis, sed utrique cõvincantur per abrupta & invia ferri effrenes rerumque prohibitarum & profectu carentium sequaces: dum videlicet, sicut crebro jam dictum est, isti imagines suppliciter censeant adorare, illi inpatienter censuerint frangere, ut Demetrius eorum diaconus ait, *incaute & inordinate inter cætera egerunt, duos libros inargentatos eo quod quadam in eis imaginum mentio haberetur, conburentes, & alterius libri duo folia præcidentes*, quasi non aliter imaginum possit mentio fieri, nisi protinus censeantur adorari. Nam dum nullus recipiendorum codicum vel tenuiter imagines adorare percenseat, in pluribus tamen illarum mentio quodammodo fit. Qui si omnes in quibus illarum mentio fit, conburendi sunt, multa prorsus scripturarum instrumenta peribunt. Primum namque unaquæque res probanda est, & postea judicanda. quod cum pluribus sive divinarum sive mundanarum legum exemplis possit adprobari, ipsorum quoque rhetorum documentis potest adstrui, qui primum genus posuerunt deliberativum, secundum demonstrativum, tertium judiciale: ut videlicet quicquid deliberatio aut abnuendum, aut sequendum repererit, demonstratio id aut laudabile, aut reprehensibile demonstret, judiciale, aut pœnis, aut præmiis sententiam det: ne si non judiciale hæc duo sequentia genera præcedant, versis in contrarium causis deliberationis examine præposito, demonstrationis ordine neglecto, aliter res quælibet quàm justum est judicetur. In omnibus igitur rebus moderatio sive mèdiocritas habenda est, & memoria retinendum est illud philosophicum; *Ne quid nimis.* quæ moderatio probationis semper societate mulcenda est. non enim ait Apostolus, *Omnia absque moderatione & absque probatione conburite*, sed, *Omnia*, inquit, *probate & quod bonum est retinete.* 1. Thess. 5.

CAP. IX.

De eo quod in eodem libro in tabulis argenteis Leontius à Secreta imagines cernens acutissimum & ingeniosissimum sui erroris emolumentum invenisse gloriatus est.

In eo denique libro, in quo duo folia ob quandam imaginum mentionem in eorum priore synodo quæ ob abolendas imagines gesta est, præcisa fuerant, habebantur in tabulis argenteis quædam imagines sicut in vasculis sive in pluribus rebus haberi solent, quas in secunda eorum synodo quæ pro adorandis imaginibus adgregata est, mox ut Leontius à Secreta conspexit, magnum se sui erroris emolumentum invenisse putavit, eosque insignis fuisse dementiæ judicavit, à quibus in eodem libro ubi imagines erant, ob imaginum mentionem duo folia abscisa fuisse cognovit: sicque idem liber per intervalla temporum variis eventibus disparibusque modis & ab illis est propter imaginum mentionem abscidi judicatus, & ab istis propter imagines quæ habebantur in tabulis adorari jussus: ab illis foliorum jacturam injuste perpessus, ab istis adoratione inlicita sublimatus: illis auferentibus quod habebat & habere debuerat, inconpetenter amisit, istis exhibentibus quæ nec habebat nec habere debuerat, inconsequenter adquisivit: qui nec pro ullis instantibus culpis folia perdidit, nec pro quibusdam insignibus meritis adorationem invenit: & quanto meruit recte habita amittere, tanto nimirum meruit inhibita adquirere. Numquidnam omnes libri in quibus auro argentove vel etiam quibuslibet coloribus historiæ inter scripturas pictoria arte insertæ sunt, quia imagines habent aut ab illis sunt comburendi sive præcidendi, aut ab istis colendi sive adorandi? Numquidnam sericæ sive quarumlibet materiarum vestes sive pallia humanis usibus apta, aut divinis cultibus mancipata, figuris quibusdam decorata, variisque coloribus fucata, eo quod imagines habent, aut ab illis sunt concremanda, aut ab istis adoranda? Numquidnam metalla sive ligna quibuslibet utilitatibus formata, eo quod sculptorio vel etiam cælatorio opere quibusdam imaginibus decorantur, ideo aut ab illis conburenda aut frangenda, aut ab istis sunt adoranda? Infelix mens quæ semper aut in exsecrandis, aut econtrario in adorandis imaginibus æstuat. Infelix sensus, qui semper in abdicandis rebus quæ sine offensione haberi queunt, & sine offensione adorari nequeunt, anhelat. Infelix consuetudo quæ mediocritatis recto tramite aspernato, fixam tenere regulam nesciens, huc illucque semper nutabunda deflectitur, modo inordinate abdicans quod nequaquam est abdicandum, modo infauste adorans, quod non est penitus adorandum, modo ultra quàm ordo exigit rem minime deiciendam deicit, modo ultra quam ordo exposcit rem non nimium extollendam extollit, & rebus necessariis omissis rebus non necessariis instans, aut ob imaginum abolitionem, aut ob earum adorationem, quod utrumque non convenit, synodos adgregat, quasi Christianæ religioni aut in habendo,

aut in non adorando quoddam possint afferre præjudicium: cum videlicet imagines nihil si non habentur derogant, nihil si habentur prorogant, cum tamen abdicatæ quandam incautam levitatem inferant, adoratæ vero culpam inurant.

CAP. X.

Quòd nulla evangelii lectio tradat Jesum ad Abgarum imaginem misisse, ut illi dicunt.

EVANGELIUM est bonum nuntium, & revera bonum nuntium, quoniam qui id suscipiunt filii Dei vocantur. Est enim amnis quadrifluus ab uno ineffabili Paradisi fonte progressus, & in quatuor amnes insigniter derivatus, & ad arentia corda inriganda salubriter emissus. Est via quæ ducit ad vitam; est lux à tenebris vitiorum reducens & inoffenso calle gressus mortalium ad cælestia dirigens. Est urbis florentissimæ munimentum, in quo firmiter stare præstantissimū vitæ emolumentum, à quo recedere periculosissimum detrimentum est. Sunt fluenta veritatis, quæ fallere falli[illegible] nesciunt, in quorum vastissimis amnibus cum plura dominicorum gestorum insignia habeantur, [illegible]dem dominum Abgari cujusdam regis epistolam suscepisse, eique reciprocam destinasse minime habetur. quæ duæ epistolæ cum à sancti evangelii lectione sint penitus extraneæ, & à beato Gelasio Romanæ urbis antestite, vel à cæteris æque catholicis & orthodoxis viris inter apocryphas scripturas prorsus deputatæ, non sunt in testimoniū quodammodo producendę, quia ad ea quæ in quæstionem veniunt adprobanda vel inprobanda sicut & cæteræ apocryphæ scripturæ minus sunt idoneæ. Harum ergo textus cum sit ab evangelistis minime in codicibus evangeliorum taxatus, & merito à catholicis inter apocrypha deputatus, & ab istis ob adorandarum imaginum errorem adstruendum in synodum adlatus, nec suis quidem vel tenuiter favet sequacibus præsertim cum ibidem nequaquam Abgarus domino imaginem quandam adoraturus postulasse legatur, aut idem omnium dominus eidem Abgaro quandam imaginem adorandam destinasse perhibeatur. Si verò hi qui earum lectione suum errorem fulcire moliuntur easdem epistolas, unam à domino susceptam, alteram missam adfirmare velint, dicentes, Non omnia scripta in evangelio quæ à Domino dicta vel facta sunt, & utantur testimonio Johannis dicentis, *Multa quid[illegible] & alia signa fecit Jesus in conspectu discipulorum suorum quæ non sunt scripta in libro hoc*, advertant hoc de [illegible] non de epistolis, de signis non de constitutionibus intelligi posse. Quod vero ipsæ epistolæ [illegible]lica lectione remotæ & à catholicis inter apocrypha deputatæ sint, & in earum lectione ador[illegible] imaginum nulla documenta habeantur, manifestum est. Nos & imaginum adora[illegible] spernimus, & eas inter apocrypha legentes omnia probamus, & quæ bona sunt retinemus.

Joan. ult.

CAP. XI.

Quòd illi libri gestorum patrum, quorum auctores ignorantur, non prorsus idonei sint ad testimonia danda, & ad hæc quæ in contentionem veniunt adfirmanda.

APOSTOLICA nos admonet prædicatio, omnia probare, & ea quę bona sunt retinere. Quod de doctrinarum diversitatibus quam maxime intellegi potest. Non enim nos omniū a[illegible] vel etiam rerum gustum capere permisit, ut quasi prægustantes omnia bona solummodo retinentes mala quæq; abiciamus, quod fieri absq; quadam inlicitorum perpetratione nequaquam potest, sed probare nos jussit, & spiritali palato degustare omnes doctrinas & eas quæ à viris probatissimis inlatæ, interna satietate mentes reficiunt solummodo retinere, cæteras verò omnes cum suis auctoribus abicere. Unde cum penè in omnibus hujuscemodi scripturis hæc regula prorsus sit observanda, in libris quoq; qui gesta quorundam sanctorum patrū retinent, penitus est custodienda. Quoniam & magna illorum est multitudo, & varia narratio diversaq; prædicatio, & tanto plerumque de illorum dictis à fidelibus dubitatur, quanto nimirū eorum auctores ignorantur. atq; ideo non omnes sunt ad res dubias adfirmandas in testimonium proferendi, quia nec omnes auctorum suorum sunt prætitulatione muniti, aut virorum fortium & eloquentissimorū stilo digesti. Venerabilis itaq; Gelasii Papæ cæterorumq; Patrum doctrinis instituimur, vitas Patrum, Pauli, Antonii, Hilarionis vel cæterorum quæ à beato Hieronymo aut editæ sunt, aut de Græco in Latinū translatæ sermoné, aut illorum doctorū sunt stilo digestæ quorū cætera opuscula à sancta catholica & apostolica ecclesia suscipiuntur, cū omni honore suscipere: cæteras vero quarum auctores ignorantur, inter apocryphas scripturas deputare. Cū ergo illi imaginum adorationē modo divinorum eloquiorum commatibus inconpetenter adhibitis, modo ignotorum quorundam doctorū dictis, modo apocryphorū næniis adprobare adfectent, animadvertere debent rem se impossibilē agendam arripuisse: cū videlicet nec divinorum eloquiorum testimonia ad peregrinos sensus violenter nec valeant nec debeant usurpari, nec ignotorū prædicatio, quorū spiritus necdum probati sunt an ex Deo sint, in testimonium debeat produci, nec apocryphorū frivolis rebus ambiguis & nec dum deliberatis firmitas valeat exhiberi: quoniā si cujuslibet verba falsitatis fuco nequaquam vitianda sunt, multo minus divina eloquia, quæ sunt eloquia casta, argentum igne examinatum, quodammodo ad alias res quàm ordo se habet usurpanda sunt: & cum in humanis negotiis viles sive ignotæ personæ ad ea quæ in quæstionē veniunt ad prob. nda,

probanda, minime admittantur, nihilominus in tantis rebus quæ cælestis magisterii eruditione indigent, incognitorum doctorum aut apocrypharum scripturarum testimonia sunt admittenda. Probandæ namque sunt scripturæ & subtili examinatione perscrutandæ, & sanctorum Patrum testimoniis roborandæ, quæ ad res dubias adfirmandas intra sanctam ecclesiam in testimonium sunt producendæ: quoniam & servus nequam in evangelio, eò quod pecuniam nummulariis non dederit, à Domino arguitur: unde dare nobis convenit pecuniam nummulariis, ne forte cum eodem servo arguamur, quam tunc nummulariis inpendimus, cum scripturas quaslibet sanctorum Patrum examini discernendas inpertimus. Pecuniam namque nummularii quadripertito modo examinant, utrum aurum probatum sit, utrum purum, nec aliquo fuco falsitatis introrsus vitiatum, an regis potius quàm tyranni inscriptione signatum sit, vel etiam plenissimi ponderis æqualitatem gerat: quæ omnia in magni patrisfamilias pecunia, id est, in nostri redemptoris doctrinis a nummulariis, à sanctis videlicet & eloquentissimis viris, superni ignis examine perquiruntur. Quæritur ergo in uniuscujusque scripturæ nummo, utrum aurum probatissimum sit, unde archa Domini valeat exornari, vel etiam totius sanctuarii opus resplendeat, ut videlicet in ea spiritalis intellegentiæ nitor emineat, quo divina lex intellegatur & totius ecclesiæ pulchritudo coruscet. Quæritur utrum purum sit & nullo falsitatis fuco introrsus vitiatum, ne forte alicujus hæreseos perversum dogma nitore eloquentiæ tectum, & quasi spiritalibus sensibus inmixtum internis lateat obumbratum, & dum putat se quis divini verbi percipere nummum, virosi dogmatis percipiat exitiabile malum. Quæritur an regis in eo sit inscriptio, an tyranni, quia scilicet hoc à doctissimis viris in hujusmodi scripturis sollertissima indagatione perscrutatur, utrum ad salutem animæ pertineant, & regis nostri qui salvator vel salutaris dicitur, salutaria monita habeant, ne forte postpositis his antiqui hostis quædam noxia machinamenta habeant, & dum sequendus sit is, qui ait, *Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra*, qui per humilitatem terrena cælestibus sociavit, ille, quod absit, sequatur qui dum per tyrannidem similis altissimo arrogantes esse voluit, divino justissimo judicio ad inferiora dilapsus infeliciter ruit. Quæritur etiam à talibus nummulariis, utrum tanti patrisfamilias nummus plenissimi ponderis æqualitatem gerat, id est, utrum doctrina quælibet Propheticis atque Apostolicis doctrinis concordet, ne forte illis quodammodo dissentiens aut superflua quæque aut minus plena promulget: quoniam & donaria auri & argenti quæ in opere tabernaculi à populo offerebantur, à legislatore ad pondus sanctuarii adpensa suscipiebantur. Unde datur intellegi eas scripturas sive doctrinas, vel etiam opera à vero legislatore, mediatore videlicet Dei & hominum, veraciter intra sanctam ecclesiam esse suscipienda, quæ à pondere sanctuarii, id est, ab antiquorum Patrum norma nequaquam sunt sensibus vel operibus disgregata. Hæc ergo omnia dum singillatim sive in libris qui inscribuntur GESTA PATRUM, sive in omnibus passim dogmatibus fuerint prudenti examine quæsita & summa industria reperta, confidenter sunt eorundem librorum dogmata vel testimonia ad res dubias confirmandas in medium deducenda; nec poterit talis pecunia à quolibet inprobari, quæ per tales trapezitas tanti examinis indagatione valuit adprobari. Matth. ult.

CAP. XII.

De eo quod Dionysius presbyter ecclesiæ Ascalonitanæ in eadē Synodo retulisse fertur, quendam monachum coram imagine sanctæ Mariæ semper virginis lucernam inluminasse, & post tertium vel quintum seu etiam sextum mensem redeuntem inextinctam reperisse.

LEGITUR denique in ejusdē synodi lectione Dionysius presbyter ecclesiæ Ascalonitanæ in sæpe memorata synodo retulisse quendam monachum coram imagine beatæ Dei genetricis Mariæ lucernam concinnasse, & post quartum vel quintum necnon & sextum mensem in extinctam repperisse. Qui relatus dum, sicut & cætera quæ ibidem relata sunt, non ob aliud fuerit adlatus, nisi ob imaginum stabiliendam adorationem, nec de eo sicut nec de cæteris eadem imaginum adoratio quendam poterit obtinere vigorem: quippe cum & de ejus fide qui id retulerit, & de facto utrum factum sit, & de tempore, quando factum sit, & de loco ubi factum sit, & de modo quemadmodum factum sit penitus dubitetur. Nam dum prorsus an id quod retulit idem presbyter in veritate gestum sit ignoretur, etiam si in veritate gestum fuisse probaretur, sollicitius indagandum esset quonam modo gestum fuisse perhiberetur: quoniam quidem miracula interdum per reprobos, interdum etiā per aërias potestates, plerumq; tamen per sanctos quosq; sive per angelica ministeria fiunt. Quod si quodam antiqui hostis flexuosissimo machinamento actum est, non solum ex eo minime poterit imaginum adoratio adstrui, sed etiam cum auctore suo cunctisq; ejus inlusionibus perpetuo debet abici: si vero per angelicos apparatus gestum est, ut pleraq; signa fieri solent, nec ex eo quidem rei cujusdam inrationalis adoratio poterit inolescere: quoniam credibilius quidem est hoc miraculum loci sancti reverentia potius quàm alicujus imaginis præsentia gestum fuisse, si tamen gestum est. Venerabiliores enim sunt basilicæ imaginibus, & reverentiora sunt loca cultibus mancipata divinis, quibuslibet picturis, Domino adtestante, qui majus dixit esse altare quàm munus quod in eo offertur, majusque esse templum auro quod in eo est, quia templo & altari aurum sive munera cōsecrantur. Legimus namque beatum Gregorium dixisse quod in quadam basilica ingruente insolentissima aquarum alluvione earundem aquarum incursus usque ad fenestras pervenerint, easq; intus Domini virtute resistēte

minime intrare potuisse, & luminaria quæ à custodibus basilicæ dudum fuerant extincta, ab eisdem custodibus postmodum inluminata reperta fuisse: quod quidem miraculum non imaginis cujuslibet, sed sancti loci reverentia factum fuisse perhibetur. Si ergo id miraculum quod Ascalonitanæ ecclesiæ presbyter erga imaginem apparuisse retulit, ob eandem imaginem apparuisse constaret, non ideo imagines adorandæ forent, quoniam non omnia per quæ vel in quibus miracula apparuere adoranda creduntur: si ergo omnia in quibus vel per quæ miracula quædam apparuere adoranda sunt, pene nihil remanebit quod non adoretur: quippe cum tot tantisq; modis pene in omnibus creaturis divina miracula ostensa sint, in quibus huic nostræ disputationi inmorari otiosum est, quoniam in superioribus hujus operis partibus ex hac re aliquantulum Domino annuente disputatum est.

CAP. XIII.

Quòd hæc synodus nullatenus æquiperari possit Nicænæ synodo, quanquam in eodem sit agitata loco, sicut Johannes presbyter adolanter dixisse perhibetur, quippe cùm ab ea non solum in cæteris, sed & in symbolo discrepare noscatur.

QUANQUAM igitur hæc synodus in Nicæa Bithyniæ urbe sit agitata, nequaquam secundum illorum ostentationem, & secundum Johannis presbyteri adolationem æquiperari valet sanctæ Nicænæ synodo: quoniam cum in pluribus ab ea discordet, nec in symbolo quidem ex omnino concordat. Habet enim hæc in suæ fidei professione nova verba quæque & inusitata quæ à sancta Nicæna synodo nequaquam in symbolo sunt adnotata, de quibus in tertii hujus operis libri exordiis prout valuimus Domino opitulante disputavimus. Habet etiam post confessionem sanctæ trinitatis confessionem quoque adorandarum imaginum inditam, quam neque in Prophetarum oraculis, neque in evangeliorum tonitruis, neque in Apostolorum dogmatibus, neque in anterioribus sanctarum synodorum relatibus vel quorumlibet orthodoxorum Patrum doctrinis uspiam reperimus insertam. Longe quippe & ultra quàm dici potest longe ab illa hæc distat, præsertim cum illa ecclesiam catholicam ab errore reducat, ista è contrario in errorem inducat: illa à periculosissimo Arrii naufragio eam depellat, ista eam in adorandarum imaginum naufragium coactam impellat: Illa filium patri esse consubstantialem & coæternum perdoceat, ista res insensatas adorare percenseat: illa secundum divinitatem coæqualem patri filium adfirmet, ista quaslibet picturas archæ testamenti Domini, cruci Dominicæ, corporis & sanguinis Dominici sacramento, vel cæteris sacratissimis rebus coæquales esse deliret: illa in tribus coæqualibus, coessentialibus, coæternis personis unam divinæ majestatis substantiam adorandam saluberrime sentiat, ista imagines secundum servitium sanctæ trinitatis adorandas impudenter dicat: in illa damnentur Arriani dogmatis errores, in ista nihilominus abdicentur istorum majores: in illa exsecrentur eorum blasphemiæ qui filium coessentialem patri permanere nec credunt, nec fatentur, in ista abominetur eorum puritas qui spreta picturarum adoratione soli Deo se servituros strenua mente & devoto pectore profitentur: in illa post confessionem sanctæ trinitatis remissio peccatorum, carnis resurrectio & vita futuri seculi à pontificibus perdocetur, in ista post confessionem ejusdem sanctæ & unicæ trinitatis imaginum adoratio inconpetenter statuitur: in illa sive in cæteris synodis pro defunctis fidelibus Deo sacrificium offerri non prohibetur, in ista defunctis prodecessoribus sive parentibus à filiis vel successoribus anathemata ingeruntur: & ut cætera taceamus quæ recensere longum est; in illa cccxviij. fuere pontifices, in ista, ut ipsi adseveraut, cccvj. Unde non immerito hæc ab illa duodenario numero subtracto distat, sive quia idem numerus duos in se perfectos numeros habet, sive quia in ternario quem quater habet, & in quaternario quem ter habet, mysterium sanctæ trinitatis in quatuor evangeliis & quatuor evangeliorum fontem eandem sanctam trinitatem esse demonstrat: sive quia idem duodenarius numerus omnem disciplinam eludiscentem & discernentem creaturam atque creatorem & ad superna ducentem, quæ illi synodo penitus deest, hoc modo demonstrat. Est autem creator Deus, ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia, dicente Apostolo, *Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia*, & ideo trinitas pater & filius

Rom.11.

& Spiritus sanctus: creatura verò partim est invisibilis, sicut anima, partim visibilis, sicut corpus, invisibili ternarius numerus tribuitur: quare diligere Deum tripliciter jubemur, *ex toto corde, ex tota anima, & ex tota mente*: corpori quaternarius propter evidentissimam naturam ejus, id est, calidam & frigidam, humidam & siccam. Universæ ergo creaturæ septenarius, cui adjuncta sanctæ trinitatis cognitione denarius numerus perficitur, in quo est omnis sapientiæ disciplina, quæ ad homines eruditos pertinet, creatorem creaturamque dinoscere, & illum colere dominantem, istam subjectam fateri. Ac per hoc adjunctis huic disciplinæ duobus eminentissimis præceptis, dilectionis Dei videlicet & proximi, duodenarius numerus perficitur. Nam etsi præfato septenario numero, in quo humanam naturam partim visibilem, partim invisibilem demonstrari diximus, quinque legis libri per quos ad Dei cognitionem & ad dilectionem Dei & proximi venitur addantur, duodenarius nihilominus numerus completur: cui si quatuor evangeliorum libri adjungantur, ad sextumdecimum numerum ordo protenditur: quoniam & idem duodenarius partibus suis multiplicatus ad sextumdecimum numerum pervenit. adsumpti enim sex quos bis habet, & duo quos sexies habet, & tres quos quater habet, & quatuor quos ter habet, & unus quem duodecies habet, sextumdecimum numerum efficiunt: ut per has quinque partes in quibus quinque librorum figura tenetur: & septem in quibus

Deut.6.
Levit.19.

creatura

creatura visibilis & invisibilis demonstratur, & quatuor in quibus sancta evangelia designantur, ad sextumdecimum numerum perveniatur: ubi & in decem decalogi præcepta, & in sex totius perfectionis summa quæ in novo testamento per mediatorem Dei & hominum data est, ostenditur, ut per duodecim Apostolorum, & per quatuor evangeliorum, & per sedecim nobilissimorum vatum qui libros habent tonitrua, ad unius solummodo Dei culturam & adorationem spretis cunctis vanitatibus mortalium, mentes erigantur. Cùm ergo sint duodecim Patriarchæ, duodecim minores Prophetæ, duodecim etiam Apostoli, & plures hujuscemodi qui in divinis literis ab studiosis lectoribus indagari possunt. sunt etiam in eodem numero multa quæ ad physicos pertinent conlocata. Sunt namque in zodiaco circulo duodecim signa, quæ illum quasi quidam gemmarum ordines ambiunt; sunt duodecim venti mundum in circuitu ternatim per quatuor cæli partes perflantes; sunt duodecim menses, quibus annus perficitur; sunt duodecim horæ quibus dies conpletur, & plura hujuscemodi quæ ab eruditis viris & secundum secularium literarum cognitionem indagantur, & spiritaliter secundum ecclesiasticam doctrinam intelleguntur. Nam si fortè aliquis hujus nostri operis obtrectator nos mordere nitatur, eo quod de physicis, de his videlicet quæ in mathematica habentur, exempla posuimus, legat beatum Hieronymum, & nos aut cum eo mordeat, aut ejus doctrinam cæterorumque patrum sequentes literarum non nescios recognoscat. Ait enim idem doctor dum de veste sacerdotali disputaret; *Rationale in medio positum terram edisserunt, quæ ad instar puncti licet omnia in se habeat, tamen à cunctis vallatur elementis: duodecim lapides vel zodiacum interpretantur circulum, vel duodecim menses, & singulis versiculis singula adsignant tempora, & his ternos deputant menses. Nec alicui gentilis videatur expositio. Non enim si cælestia & Dei dispositionem idolorum nominibus infamarunt, idcirco Dei neganda est providentia, quæ certa lege currit & fertur & regit omnia: & in Job Arcturum & Orionem & Mazuroth, hoc est. zodiacum circulum, & cætera astrorum nomina legimus, non quòd eadem apud Hebræos vocabula sint, sed quia nos non possumus quæ dicuntur nisi consuetis vocibus intellegere.* Est quoque hic numerus multis mysteriis consecratus, quæ singula retexere brevitatis studio non valemus, & ut nosse possimus, ideo huic istorum synodo duodecim pontifices minus fuisse quàm illi sanctæ Nicænæ synodo, quia duodecim Apostolorum sacratissima prædicatione sive auctoritate, quibus illam prorsus constat esse munitam, istam constat esse in plerisque extraneam: & quibus illa adhibitis quasi quibusdam inexpugnabilibus turribus exornata ad altiora consurgit, his ista minus inventis mutilata ad deteriora decurrit: illa his duodecim gemmis in quibus duodecim tribuum nomina, antiquorum Patrum videlicet notitiæ vel exempla virtutum, scripta sunt, exornatur, quibus ista penitus carere dinoscitur: his duodecim portis illius pulcherrimæ civitatis, sacratissimarum scilicet constitutionum, archana penetrantur, quæ in ista nequaquam habentur. Nullam ergo inter illam & istam meritorum reperire quivimus concordantiam, præter nominis solummodo consonantiam, ut & illa eò quòd in metropoli Bithyniæ urbe Nicæa ad profectum ecclesiæ agitata est Nicæna, & ista quia ibidem, quamquam alio voto disparique merito gesta est, appelletur nihilominus Nicæna. Non enim nominum consonantia unam semper vim habere creditur, quoniam pleraque sanctorum & inlustrium virorum nomina quibuslibet ignobilibus hominibus indita reperiuntur: quippe cùm nequaquam nomen meriti inroget æqualitatem, sed meriti æqualitas nominis proroget dignitatem. Cùm ergo ideo eam magnis adtollere meritorum insignibus affectent, quod in eodem quo pridem sancta synodus fuerat, hæc quoque sit agitata loco, advertant non unum semper esse sicut nec nominis alicujus, ita etjam nec loci cujuslibet meritum. Quoniam cùm non homines pro locis, sed loca pro hominibus sicut & cæteræ terrenæ creaturæ facta sint, non eis præbent emolumenta situs locorum, sed eminentia meritorum: nec plurimum valet loci cujuslibet sanctitas, si tamen in hominibus sit actuum mentiumque inpuritas. Possunt enim in his eisdemque locis & à pravis prava quæque, & à rectis recta quæque peragi. Nam in urbe quæ fuit metropolis Ægypti quæ à Titanibus, id est, à Gigantibus condita fuisse perhibetur, & ab eis Thanis vocata, multa atque stupenda à Moyse divini nominis invocatione sunt peracta miracula, & à Magis Pharaonis aeriarum potestatum insolentissimis exercitiis multa peracta præstigia, in ejusdemque Thaneos suburbiis, & à sanctis viris Moyse videlicet & Aaron memoranda sunt gesta prodigia, & à dæmonum cultoribus nefariis quibuslibet consecrationibus sive invocationibus infausta figmenta: sicque loci communio nullum illis valens afferre præjudicium, & istis pia quæque agentibus, & illis probrosa quæque perpetrantibus, commune præbuit hospitium. Urbs itaque Samariæ Luza, quæ à sancto Patriarcha Jacob Bethel, id est, domus Dei, vocabulum sortita est, in qua idem Patriarcha scalam de terra ad cælum usque tangentem, angelosque Dei ascendentes & descendentes per eam vidit, postmodum vitulos aureos in offendiculum domus Israhel habuit, quos ibi regum pessimus Hieroboam colendos constituit, & locus de quo vir sanctus ait; *Verè Dominus est in loco isto, & ego nesciebam*: & quem stupore magno admirans terribilem esse dixit, nec aliud ibi esse nisi domum Dei & portam cæli, postea factus est domus idoli, & Israheliticæ genti causa periculi: nec erecti à Patriarcha lapidis consecratio, nec sacri unguinis delibutio, nec reverendi nominis appellatio nefandi regis Hieroboam nequitiam à perversa actione cohibuit, sed locum quem à tanto Patriarcha admiratum scivit, idolis polluere non formidavit. Unde datur intellegi, facilè potuisse in Nicæa Bithyniæ urbe, ubi pridem sancta fuerat synodus celebrata, perversum adorandarum imaginum constitui dogma, si in Bethel à nequissimo rege Hieroboam potuerunt idola poni, ubi Jacob domum Dei esse dixit & portam cæli: & si illic in posterum tanti Patriarchæ consecratione nullum valuit locus obtinere vigorem, nullam Genes. 28.

 his

his temporibus Bithyniæ urbs in hac parte antiquorum Parrum valebit habere defensionem, sed ... minum diversissimis huc illucque vergentibus permutationibus loca pro hominum qua... & à sanctis posse sanctificari,& à peccatoribus pollui manifestum est. Legimus domum Dei ... ab Eleazaro & Phinees sacerdotibus archæ testamenti Domini sive tabernaculi conlocatione ... ficiorumque jugibus oblationibus consecrata, & postmodum ab Ophni & Phinees filiis Heli ... dotibus perpetratione nefandorum operum inquinatam. Legimus quoque Salem nobili... quondam urbem, quæ postea Jebus sive Solyma, quæ nunc per derivationem Hierosolyma ... tur, primam post diluvium à sancto viro Sem, qui postea, ut ferunt, Melchisedech vocatus est, ... ditam & inhabitatam, & postmodum ab exsecrabili gente Jebusæorum subactam, & longo te... re usque ad David possessam. Legimus quoque sacratissimum ac reverentissimum templum D... ni à David sanctissimo vatum dispositum, & à Salomone dedicatum, angelorum excubiis freq... tatum, divinis oraculis inlustratum, sacratissimarum ceremoniarum perpetuis observationibus ... paratum, quod ob tot charismatum insignia ab antiquis Patribus fuerat veneratum, à subsequ... bus quibusque ejusdem generis pessimis regibus idolorum sordibus cæterisque flagitiis, pro d... inquinatum, & ubi Dominus sanctuarium suum & locum habitationis gloriæ suæ constituerat, Ma... nasses rex duodecim signis omniq; militiæ cæli aras erexit. Post restaurationem quoque sin & A... sive Zachariæ prophetiam eandem quoque domum à Græcorum regibus legimus fuisse pro... tam, nec à perpetrandis rebus inlicitis illarum ætatum homines loci compescuit reverentia, quo... mentes diabolicarum inlecebrarum infecerat sævitia. Judæorum nempe catervæ quæ merito ... insignibus carentes templi solummodo se munitione tueri arbitrabantur, his per Hieremiam à D...
Jerem. 7. mino verbis arguuntur; *Nolite*, inquit, *confidere in verbis mendacii*, dicentes, *Templum Domini, templum* ... *mini, templum Domini est*, & cætera. Si ergo ad novi testamenti tempora veniamus, easdem qu... sanctorum locorum à pravis hominibus profanationes perpetratas fuisse reperiemus, cum vide... in crucis rupe sive in loco resurrectionis vel etiam in specu Bethleem, ubi Dominus parvulus v... idola posita fuisse à gentilibus perhibeantur. Ait enim beatus Hieronymus; *Ab Adriani temporib... que ad imperium Constantini per annos circiter clxxx. in loco resurrectionis simulachrum* Jovis, *in crucis rupe s... ex marmore Veneris à gentilibus posita colebatur, existimantibus persequutionis auctoribus quòd tollerent n... dem resurrectionis & crucis, si loca sancta per idola polluissent: Bethleem nunc nostram & augustissimum urb... cum, de quo Psalmista canit; Veritas de terra orta est, lucus inumbrabat Tamuz, id est, Adonidis: & in specu... Christus quondam parvulus vagiit, Veneris amasius plangebatur.* Si ergo nativitatis Christi locum Ado... lucus potuit inquinare, quid mirum si sanctæ synodi locum perversæ conventionis turba po... res inlicitas statuendas usurpare? Etsi Calvariæ montis locum, quem Christus ad crucis trop... pergens glorioso calle calcavit, à gentilibus positum Veneris simulachrum fœdavit, quid mir... eum quem quondam sanctorum Patrum insignis caterva ad fidem catholicam roborandam ... demens postea sacerdotum multitudo ad novas & ecclesiæ contrarias constitutiones robo... appetiit? Et si locum resurrectionis quem Christus resurgendo angelicosque cœtus mortalib... stendendo dicavit, Jovis simulachrum profanavit, quid mirum si imaginum adoratio à demen... quibusque in eadem sit statuta urbe Bithyniæ, in qua Christus pridem à venerandis præsulibus ... dicatus est unius cum patre esse substantiæ? His itaque documentis potest adprobari quod n... cundum illorum jactantiam locorum quædam vis unam possit habere semper constantiam, qu... homines cum sint mutabiles, unius semper retinentur tenacitatis rigore constricti: præsertim c... Judas qui quondam fuerat Apostolus, postmodum effectus est Apostata: & Paulus qui quo... fuerat Saulus & persecutor, postea effectus est doctor gentium & prædicator: & loca quæ p... fuerant divinis cultibus mancipata, postea fuerint à gentibus profanata: & explosis plerumque ... nationibus loca quæ inpura credebantur, divinis postmodum cultibus mancipentur. Insolen... terea desiderio tam isti quam eorum prodecessores synodum ambiunt agitare, eamque sex ve... libus synodis quæ pro quibusdam ecclesiæ utilitatibus diversis temporibus, sed non diversa ... sanctis viris agitatæ sunt adsociare, & Septimæ synodi nuncupatione censeri. Nam dum & ill... in hac re inportune credantur inhiasse, neque illi neque isti hanc ad suæ ambitionis effectum ... runt perducere. Cupientes ergo illam quæ ab eorum prodecessoribus incaute & enormiter ge... abolere, & suam quæ inepte & stolide nihilominus gesta est statuere, paradigma cujusdam re... Qui sex aureis nummis septimum volens adsociare, dum admittere nisus est aureum, æreum lo... rei dicitur admisisse: quo isti expulso aureum aureis se gloriantur adsociasse: qui si diligenter ... tant dum nisi sunt loco æris ingerere aureum, intulisse creduntur stanneum, & septimum syno... merum quem prodecessores eorum ænea synodo voluerunt complere, stannea isti nihilominus ... do adplicata moliuntur adimplere, sed repulso à septimi numeri mysterio nummo æreo, abacto q... que stanneo, soli tantummodo sex remanebunt: quos & numeri perfectio & fulgor catholicæ ... tionis inlustrat: in quibus & in fidei puritate purissimum aurum rutilat, & in numero perfection... ria regnat: quoniam in senario numero qui utique perfectus est, perfectionem ecclesiasticæ pr... tionis habere videntur, ut in tribus, quod est ejus medietas, sanctæ trinitatis confessio declaret... duobus, quod est ejus tertia pars, duorum testamentorum sive duorum talentorum, intellectus ... licet & operationis munus à sancta & unica trinitate concessum innuatur: porro in uno, quod ... ta ejus pars, sive veteris hominis conditio, qui sexto die formatus est, sive novi adsumptio, qu... salute mundi sexta ætate seculi filii persona suscepit, evidentissime demonstratur: sicque in h... ciati...

cratissimis synodis & sanctæ trinitatis mysterium prædicatur, & duorum testamentorum consonantia vel intellectus & operationis munus habetur, & Dominicæ incarnationis pro humana salute fides perdocetur: & quia nihil horum illis deest, senarii numeri perfectione muniuntur. Jam vero quia tam ardenti desiderio suam synodum antiquis synodis cupiunt adsociare, adsociari hæc quidem antiquæ cuidam Ariminensium synodo atque adnumerari potest: quoniam sicut in illa ὁμοουσίων confessio abdicatur, ita in ista solius Dei cultores & veri adoratores exsecrantur: & sicut in illa diversarum in trinitate substantiarum perniciosissimum dogma statuitur, ita in ista diversarum rerum cultus & adoratio soli Deo debita percensetur. Sit ergo in hujuscemodi numero prima synodus Ariminensium: secunda illa quæ ab istorum prodecessoribus pro basilicarum abolendis ornatibus gesta est: tertia hæc quæ ab istis ob imaginum cultum & adorationem in urbe Nicæa agitata est: ita dumtaxat ut prima sit nummus æreus, secunda stanneus, tertia plumbeus: quoniam cum habeant inter se temporum distantiam magnam, tamen habent quorumdam errorum consonantiam. At si istorum fastu & ostentatione secunda abicitur, nos quoque eis ad eam ex hoc numero abiciendam adminiculum præbeamus, & prima sit, ut præfati sumus, Ariminensium, secunda verò hæc quæ ab istis gesta est, prima videlicet, ut præfati sumus, nummus æreus: & quia illa contemnitur, secunda istorum, quæ plumbei nummi locum tenet, computetur: atque his postpositis, sex tantummodo nos sanctis universalibus synodis & localibus conciliis, quæ ab his nec fide nec prædicatione dissentiunt contenti simus, & ad tremendi examinis ultimique diei nos fidei integritate & bonorum operum incrementis omnino certificum præparemus adventum, qui ejus glorioso reditu celebrabitur, de quo ab angelis, Apostolis dictum est, *Viri Galilei quid statis aspicientes in cælum: hic Jesus qui adsumptus est à vobis, sic veniet quemadmodum vidistis eum euntem in cælum.* Actor.1.

CAP. XIV.

De eo quod Gregorius Neocæsareæ episcopus ait, Lætentur & exultent & præsumant qui veram Christi imaginem benigno animo facientes & diligentes & venerantes ad salutem animæ & corporis offerentes, quam ipse sacrificii perfector & Deus nostram ex nobis ex toto suscipiens massam secundum tempus voluntariæ passionis in signum & in memoriam manifestam suis tradidit discipulis.

GREGORII igitur Neocæsareæ Episcopi inutile dictum & inperitiæ nubilo tectum ac ineptiis involucris oblitum, in eo quoque reprehenditur quod ait, *Lætentur & exultent, & præsumantur qui veram Christi imaginem facientes & diligentes & venerantes ad salutem animæ & corporis offerunt*, & cætera. Quid namque in hac dictione, *Lætari & exultare*, sit in promptu est intellegere: quid vero sit quod adjunctum est, *Et præsumantur*, nullius penitus sensus lectori ingerit indicium, quia & à sensuum regulis est alienum, & à Latinæ locutionis integritate penitus extraneum: quippe cum si de præsumptione dicere voluit, non duobus præcedentibus, hoc tertium valeat insensus sapore cohærere: nisi forte illos dixit lætari & exultare qui rem inlicitam & à sanctis Patribus prohibitam adorare præsumunt, & qui tantæ præsumptionis instigantur stimulis, ut in adoratione rerum sensu carentium cunctis contraire videantur authenticis scripturis. O demens episcopi dictio & risu digna! quæ quam dixerit veram Christi imaginem non evidenter ostendit. Qui si hanc dixit veram quæ ab artificibus ex diversis materiis fit, absurdissime & inconpetenter loquutus est: cum præsertim liquido pateat nemini mortalium veram Christi posse formare imaginem. Cum enim vera dicitur, multum ab hac quę a manibus fingitur elongatur: quoniam quantū veritas à falsitate differt, tātum vera Christi imago abest ab hac quā artificis docta sive indocta manus pro captu ingenii format: si vero de corporis & sanguinis Dominici mysterio, quod quotidie in sacramento à fidelibus sumitur, dicere voluit, quod inter ipsam quoque suarum nugarū conglomerationem pene patefecit, cum ait, *Quam ipse sacrificii perfector & Deus nostram ex nobis ex toto suscipiens massam secundum tempus voluntariæ passionis in signum & in memoriam manifestam suis tradidit discipulis*, & in hoc quoque non mediocriter erravit. Non enim imaginem aut aliquam præfigurationem, sed semetipsum Deo patri pro nobis in sacrificium obtulit: & qui quondam sub umbra legis in agni immolatione, sive in quibusdam rebus imaginariè præfigurabatur offerēdus, veraciter ea consummans quæ de se vatū oraculis prophetata sunt, Deo patri est victima salutaris oblatus: nec nobis legis transeuntibus umbris imaginarium quoddam indicium, sed sui sanguinis & corporis contulit sacramentum. Non enim sanguinis & corporis Dominici mysterium imago jam nunc dicendum est, sed veritas, non umbra sed corpus, non exemplar futurorum sed id quod exemplaribus præfigurabatur. Jam secundum Canticum canticorum *adspiravit dies, & amotæ sunt umbræ*: jam finis legis ad justitiam omni credenti, Christus advenit: jam legem adimplevit: jam qui sedebat in regione umbræ mortis, lucē magnam vidit: jam velamen faciei Moysi decidit, & velum templi scissum, arcana nobis & ignota quæque ostendit: jam verus Melchisedech, Christus videlicet, rex justus, rex pacis, non pecudum victimas, sed sui nobis corporis & sanguinis contulit sacramentum. nec ait, Hæc est imago corporis & sanguinis mei, sed, *Hoc est corpus meum quod pro vobis tradetur*: &, *Hic est sanguis meus qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* Cum ergo, ut præfati sumus, nec artificum opus vera Cant.2. Matth.26.

Christi possit imago dici, nec corporis & sanguinis ejus mysterium quod in veritate gestum esse constat non in figura, meritò aut in quolibet horum aut in utroque Gregorius Neocæsareæ episcopus reprehenditur, qui tot indiciis tantisque documentis talem ineptiam protulisse convincitur. In eo ergo quod idem episcopus ait de Christo, *Quam ipse sacrificii perfector & Deus nostram ex nobis ex toto suscepit massam*, justa est reprehensio: quoniam cum massa perditionis genus humanum dicatur cum originali peccato, incaute nostram ex nobis ex toto Christum suscepisse massam idem episcopus professus est: quia videlicet quamquam Christus totam humanam naturam, carnem videlicet cum sensibus suis, & animam cum ratione sua, non divinitate in humanitatem conversa, neque humanitate in divinitatem mutata, sed permanente utriusque naturæ proprietate, Deus verbum hominem in unitate personæ susceperit, hominis tamen originale peccatum non suscepit: ac per hoc absurdum est dicere nostram ex nobis ex toto eum suscepisse massam. Ideo ergo nostram ex nobis totam minime suscepit massam, quia originalis peccati, quo omne hominum genus ante baptismum connexum tenetur, nequaquam suscepisse credendus est noxam. Tanta ergo illius antiqui peccati est cũ quo nascimur massa, ut si particulatim diligenti consideratione dividatur, omnia in eo criminalia possint inveniri peccata. Nam & superbia est illic, quia homo in sua potius esse quàm in Dei potestate dilexit: & sacrilegium, quia Deo non credidit: & homicidium, quia se præcipitavit in mortem: & fornicatio spiritalis, quoniam integritas mentis humanæ serpentina suasione corrupta est: & furtum, quia cibus prohibitus usurpatus est: & avaritia, quia plusquàm sufficere illi debuit, adpetiit. Quibus omnibus tanto est humanum genus irretitum, ut de legitimo etiam matrimonio procreatus dicat, *In iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis peperit me mater mea.* Christus ergo Dei virtus & Dei sapientia naturam hominis, non peccati massam suscepit. Sed ut ad id redeamus unde digressi sumus, de ejusdem episcopi professione aliquantulum à nobis ambigitur, qui totam ex nobis nostram Christum suscepisse massam dixisse perhibetur: quoniam aut magna eum hoc profiteri ineruditio coegit, aut inmanis error id eum proferre inpulit. Nam dum nos eum & eruditum & orthodoxum esse velimus, exemplo Domini neminem cupientes perire, si utrumvis istorum illi deest, & revera deest, mallemus id quod profatus est imperitiæ potius quàm schismati deputare.

Psal. 51.

CAP. XV.

De eo quod Epiphanius diaconus imaginum adorationem adstruere volens dixit, Quoniam hic titulum erigens Domini, & se ipsa tangens fimbriis tituli sicuti quidem venitur sanctum evangelium, quoniam salutem adepta est inter medium ille & Domini imaginis, herba quædam germinavit quæ adpropinquans pedem tituli omnes infirmitates curat.

SÆPE jam in hoc opere diximus, quod & perspicue appatet, pene omnes eorum sententias, quas ob imaginum adorationem in sua synodo protulerunt, quodammodo tantis esse ignaviæ caliginibus interpolatas, ut eloquentia sensuq; carentes difficile earum sensus lectorum attingat mentes. Cum ergo illarum ineptissimi textus compago haudquaquã ea quæ profari cupiunt, evidenti sermone exprimat, habet tamen inter eadem verborum nubila quædam perspicua indicia nominum, videlicet, seu rerum notissimarum mentiones, veluti cum inter densas tenebras quorundam tenues igniculi interlucent, ut per rerum vocabula & res notissimas lectoris animus ea quæ exprimere volunt persentiat. Exprimere etenim ni fallor in prolata sententia Epiphanius diaconus nisus est, Mulierem à profluvio sanguinis Dominicæ vestis fimbriæ tactu sanatam, titulum sive imaginem in ejusdem Domini honorem erexisse, ejusdemq; imaginis fimbrias se denuo tetigisse, subter quam imaginẽ herbam quandam ortam fuisse, quæ si paulatim succrescens summitate sua pedem contigerit erectæ imaginis, cunctis ægritudinibus medetur. In quo quidẽ facto, si tamen factum esse credatur, nulla imaginũ adoratio cõmẽdatur. Si ergo illa mulier fœminei sexus facilitate & quadã animi levitate percepto sanitatis beneficio, utpote Domini semper præsentiã quærens, cumq; ubiq; esse posse ignorans, imaginẽ erexit, quis tã vecors perceptis sacræ fidei charismatibus, eumq; ubiq; esse nõ nesciens, ut ejus habere queat præsentiã, idcirco imaginem eriget eamq; adorabit? Et si illa mundo nec dũ ab idolorum cultibus liberato visis mortuorum quorundam hominũ in urbibus statuis ob quarundam rerum memoriam sive cultum erectis, similiter, prout valuit, agere studuit, quis sanæ mentis ejus actibus adsensum præbebit, & Dominum non in manu factis, sed in cælo vel potius ubique esse credens talia agere curabit? Aut si forte illa superstitioso ritu habuit zelum Dei, sed non secundum scientiam, quis catholicus in fide roboratus ex ejus actibus in hac parte exempla sumet, hisque similia faciet? Aut si forte illa rudimento conversionis suæ quæ necdum solido cibo vesci poterat, ideo tenero cibo utebatur, ut ad percipiendum solidum cibum paulatim sumptis viribus cresceret: scilicet ut per rem visibilem & tractabilem ad invisibilis & ineffabilis Dei cultum accederet, quis ejus in hoc facto imitator effectus, spreta solidi cibi fortitudine, ad infantiæ denuo cibos cupiat esse redactus? In miraculo igitur quod in herba fit, si tamen factum fuisse credatur, quæ, ut ille fassus est, cunctis ægritudinibus medetur, haudquaquam poterit illorum assertio quodammodo fulciri: quoniam non ut herbæ aut imagines adorentur id factum fuisse perhibetur, sed ut in fidelium mentes spretis vanitatibus idolorum ad

vera

veræ fidei rudimenta converterentur: quoniam ſecundum Apoſtolum ſigna non pro fidelibus, ſed pro infidelibus data fuiſſe creduntur. Eccleſia namque catholica, ut ad fidem creſceret, miraculis erat nutrienda, & ut ejus novella plantatio convaleſceret, aſſiduis erat irrigationibus fovenda.

CAP. XVI.

Inutile dictum Epiphanii diaconi reprehenditur, in eo quod ait; Multa quæ in nobis ſacrantur orationem ſacrata non ſuſcipiunt: *& poſt pauca,* Nec plurimum ſicut veneranda & honoramur & amplificamur: ipſe enim ſignum vivificæ crucis ſine oratione ſatur à nobis, veneranda eſt: & ſufficiemur ſignum ejus accipere ſanctificationem per quæ facta à nobis ad eum adorationem quidam in fronte ſanctificatione, & quæ in aere per digitum factum ſignum effugari dæmones ſperamus ſimiliter & imagine per nomen ſignificationis ad primam formam honoris deducimus, & oſculantes eam & honorabiliter honorãtes accipiemus ſanctificationem nam & ſacra diverſa vaſa habentes has oſculamur & amplectimur, & ſanctificationem quandam ſperamus.

S*I videris*, inquit Scriptura, *virum velocem in verbis ſuis, ſcito quia ſpem habet inſipiens magis quam ille:* &, *in* Prov. 29.
multiloquio peccatum non deerit. Secundum hanc ergo ſacræ ſcripturæ ſententiam Epiphanius dia- Prov. 10.
conus, qui in eadem ſynodo velox in verbis & multiloquio nimius fuiſſe perhibetur, & ſpem habere inſipientem magis quàm ſe oſtendit, & in multiloquio errata quæque contraxit. Nam dum in ſuperiori capitulo in ejus nugis à nobis aliquantulum diſputatum ſit, in hoc nihilominus aliquantulum diſputandum eſt. Diſpoſuimus quidem in earum profeſſionibus non verba, ſed ſententias diſcutere, nec literaturam ſed ſenſus ventilare: quoniam literaturæ ordinem in his infinitum eſt quærere, quippe cum nulla ſententia in ejuſdem lectionis prolixo textu per eã poſſit ſtare, in raris autem verborum erratibus & eruditionis lima nec dum politis facile inter ſenſuum errata diſputatur. Ubi ergo in prolixa lectionis ſerie nec ſenſuum eſt puritas, nec verborũ integritas, difficile de ſingulis diſputatur: quoniam in infinitum diſputationis ordo protenditur. Si enim de ſingulis verborum erratibus diſputetur dum debent archana rimari, & ea quæ ad eccleſiaſticas res pertinent ſollerti indagatione ſcrutari, grammaticæ artis multiplices regulæ, quæ in ſcholis diſcuntur, tradi videbuntur. Sed dũ in hoc opere noſtri itineris greſſus plurimum impediatur, ſive quia eorum ſermonis difficultate nonnulla quid ſignificare velint difficile deprehendantur, ſive quia eorum enuntiationes barbariſmis ac ſolœciſmis cæteriſq; vitiis infectas noſtris diſputationibus coacti, quia res exigit, inſeruimus, ſive quia cum inter corrupta eorum verba corrupti nihilominus ſenſus ſint, & nos verborum reprehenſiones prolixitatis cauſa omittentes, ſenſuum ſolummodo ſeriem inculcemus & laborioſe id, quippe cũ unum pendeat ex altero alterum quĩ ſit inſertum in altero, faciamus, reſtat ut annuente Domino poſtpoſita reprehenſione quæ verborum vitiis accidit, ſenſuum tantum inordinatas cõglomerationes ſpiritalis pugni inliſione quaſſantes, cœptum iter & magna ex parte peractum pergamus. Ait enim præfatus Epiphanius diaconus, cujus ſententiam diſcutere cœperamus; *Multa quæ in nobis ſacrantur orationem ſacrata non ſuſcipiunt.* quod quidem cum ita, ut dicitur, nullum plenum ſenſum habeat, hoc eum conjicimus voluiſſe ſignificare ut diceret, Multa ſunt in nobis ſacrata quæ per ſacerdotis orationem vel manus impoſitionẽ minime ſacrantur. quod ſi ita eſt, qualiter verum eſſe poſſit non ſatis eluceſcit: quoniã quæcumque in eccleſia ſacrantur, ſive eccleſiaſtici ordines, ſive ſacrandorum templorum dedicationes, ſive cæteræ hujuſmodi conſtitutiones, per ſacerdotales eccleſiaſtico more cõſecrationes fiunt: quippe cum ad ipſam Chriſtianæ fidei nobilitatem per quam ad cæteros gradus acceditur, in ipſis infantiæ rudimẽtis per ſacerdotũ manus impoſitiones & ad Deum orationes veniatur. Si vero de locis ſive vaſis vel quibuſlibet utenſilibus divinis cultibus mancipatis dicere voluit, in hoc ejus dictio fruſtrari poteſt: quoniã pene nihil eſt in his quæ enumeravimus, quod nõ per ſacerdotũ orationes & conſecrationes conſecretur: ſed & exorciſmis & ſalis & aquæ aſperſione uti conſuevit eccleſia: quorum omniũ conſecrationes vel inſtitutiones ab ipſis eccleſiæ rudimentis ab eccleſiarũ præſulibus traditæ fuiſſe noſcuntur, & in libris ſacerdotalibus exaratæ habentur. Cũ ergo id idẽ diaconus ideo intulerit ut imagines, quarum adorationem illi prorſus roborare æſtuant, de quarũ utique conſecratione nulla eſt eccleſiaſtica inſtitutio, vaſis vel cæteris rebus divinis cultibus mancipatis adſociaret, hoc introducere moliens, ut ſicut hæc ſine orationibus cõſecrata, ita illas quoq; ſine orationibus conſecratas eſſe perdoceret, in eo quo molimen caſſari poteſt, quòd iſtorũ conſecrandorũ in libris ſacerdotalibus ſcripta habetur, & per ſacerdotes ſolenniter celebratur priſca traditio: illarũ vero neq; cõſecrandarũ, neq; adorandarũ ulla uſquã in his quæ ab eccleſia recipiuntur habetur inſtitutio. in eo verò quod ait; *Nec plurimum ſicut veneranda & honoramur & adplicamur: ipſe enim ſignum vivificæ crucis ſine oratione ſacra ſatur à nobis veneranda eſt,* id eum puto voluiſſe dicere, quod ſignum venerandæ crucis, quod nos honorifice nobis indimus abſq; quadam ſacerdotum oratione vel cõſecratione, eſt, & tamen ſacratũ habetur: in quo nimirum dicto, ſicut & in cæteris, non mediocrẽ ſuam demonſtrat inſaniã, quod ſignũ crucis non aliã quærit conſecrationem quam eam quæ per Dei & hominũ facta eſt mediatorem. Quod verò ſubjunxit; *Et ſufficiemur ſignum ejus accipere ſanctificationem per quæ facta à nobis ad eum adorationem quidã in fronte ſanctificatione, & quæ*

quæ in aere per digitum factum signum effugari dæmones speramus, ad id quod superius inlatum est pertinet. Crucis igitur signum magnum in se habere mysterium, eique imagines non esse æquiperandas evidentibus est indiciis manifestum, & in superioribus hujus operis partibus, prout Dominus donare dignatus est, demonstratum. Nam dum imagines, ut superius diximus, nulla oratione vel manus impositione fierentur, crucis signum ubicumque ingeritur divini nominis invocatione infertur. & dum hæ consecrationem quandam nec habeant nec habere queant nec debeant, illud vero adeo est a Redemptore mundi sacratum, ut non solum cujuspiam consecratione indigeat, sed divini nominis invocatione inlatum alia quæque consecret & benedicat. Porro quod ait; *Similiter & imaginem per nomen significationis ad primam formam honoris deducimus, & osculantes eam & honorabiliter honorantes accipiemus sanctificationem*, quàm sit absurdum quamque à ratione alienum liquido patet. Dixit enim, imaginem per nomen significationis ad primæ formæ honorem, id est, ad sancti in cujus nomine prætitulatur, venerationem posse deduci: quòd fieri posse nullius rationis indiciis evidentibus potest adprobari. Si nominis tantummodo inscriptio eas ad eorundem sanctorum quorum nomina superscribuntur, honorem deducit: ergo quælibet res, cui sancti cujusdam nomen superscribitur, ad ejusdem sancti honorem conscendit. Ergo lapides, ligna, vestes, sive animalia quædam quorundam sanctorum nominibus superscripta, ad eorumdem sanctorum honorem transeunt, quorum sunt nominibus prænotata: & si nomina superscripta hæc, quæ enumeravimus, ad eorum quorum nomina sunt honorem perducere minime queunt, nec illas quoque nominum inscriptiones ad sanctorum honorem quodammodo perducunt: & si istud prudenti consideratione abnuitur, & illud sollerti indagatione abjicitur. offeruntur cuilibet eorum qui imagines adorant, verbi gratia, Duarum feminarum pulchrarum imagines superscriptione carentes, quas ille parvipendens abicit, abjectasq; quolibet in loco jacere permittit, dicit illi quis, Una illarum sanctæ Mariæ imago est, abici non debet: altera Veneris, quæ omnino abicienda est, vertit se ad pictorem quærens ab eo, quia in omnibus simillimæ sunt, quæ illarum sanctæ Mariæ imago sit, vel quæ Veneris? ille huic dat superscriptionem Sanctę Mariæ, illi verò superscriptionem Veneris: ista quia superscriptionem Dei genetricis habet, erigitur, honoratur, osculatur; illa quia inscriptionem Veneris Æneæ cujusdam profugi genetricis habet, deicitur, exprobratur, exsecratur: pari utræque sunt figura, paribus coloribus, paribusque factæ materiis, superscriptione tantum distant. Dicat mihi, quæso, Epiphanius diaconus, qui per nominis inscriptionem imagines ad honorem primæ formæ deduci posse dixit, ubi hæc sanctitas hujus antequam superscriberetur fuerit, vel ubi illius exprobratio priusquam superscriberetur extitit? Superscriptio itaque, quæ imaginibus indi solet, secundum morem literarum, quibus tanta vis est vt tacite loquantur, & nonnumquam dicta absentium, nonnumquam verò præsentium sine voce edisserant, notitiam inferre valet: illis vero imaginibus quibus inditur, sanctificationem exhibere non potest. Sanctificatio enim rationalibus creaturis bonorum operum exhibitione & meritorum prærogativis conceditur: rebus verò inanimalibus & sensu carentibus, utpote sunt vasa divinis cultibus mancipata, & his similia non superscriptione qualibet, sed sacerdotali consecratione & divini nominis invocatione accedit. Ac per hoc evidenti ratione monstratur, nullam imaginibus inhærere posse sanctificationem per quamlibet superscriptionem: quoniam ista quæ beatæ Dei genetricis Mariæ superscriptionē sortitur, & quæ quondam despicabiliter abjecta jacuit, nunc venerabiliter adornatur, quantum valuit contemptoribus suis spreta jacens obesse, tantum nihilominus valet cultoribus suis erecta & adorata prodesse: & illa quantum posset juvare si erigeretur, tantum potest lædere cum spernitur. Quod vero ait; *Et osculantes eam & honorabiliter adorantes accipiemus sanctificationem*, tantum valeret quantum si diceret, Osculamur eam & honorabiliter adoramus sanctificationem ab ea accipere cupientes, quam nec illa habet, nec nobis impertire valet. Quanto ergo potest cæco lumen reddere, cum ipsa non videat; odoris sensu carenti odorem, cum ipsa eodem sensu careat; surdo auditum, cum non audiat; muto eloquium, cum ipsa non loquatur; debili manibus tactum, cum ipsa nihil palpare queat; claudo gressum, quo illa penitus caret; mortuo vitam, cum ipsa non vivat, tanto nihilominus nobis sanctificationem impertire valet qua ipsa penitus caret. In parvo verò commate, quod superest, non est diutius immorandum, quoniam pene totum in superioribus commatibus per partes videtur esse connexum. Ait enim, *Nam & sacra diversa vasa habentes has osculamur & amplectimur & sanctificationem quandam speramus.* Non enim ad homines per vasa, sed ad vasa per homines divini nominis invocatione & sacrorum mysteriorum celebratione sanctificatio venit: nec vasis imagines coæquandæ sunt, quoniam in vasis, non in imaginibus, Deo sacrificium offertur. Nam si à vasis, quæ utique sanctificata sunt, hominibus sanctificatio, ut diximus, minime impertitur, multominus ab imaginibus impertietur, quæ nec sanctificare nec sanctificari possunt.

CAP. XVII.

Ridiculosissimum dictum Epiphanii reprehenditur, in eo quod ait, Ex proprio ventre locutus.

QUOD in eadem synodo scribitur eo quod præfatus Epiphanius de quodam dixit, *Ex proprio ventre locutus*, quamquam rebus ad fidem pertinentibus nullum afferat præjudicium, & hoc negotio de quo sermo est nec quicquam vel inroget vel deroget, ideo tamen à nobis non est prætermissum, quoniam indoctum quid sonat & insulsum: & quia nec debent nec possunt talia scripta

ptura novæ qualibet constitutiones ecclesiæ prorogari, quæ tot modis potest reprehendi. Omne enim quod inreprehensibile est, hoc recipit sancta catholica ecclesia: quod autem in pluribus reprehenditur, hoc ab ecclesiastico dogmate abdicatur. Nec debet illius lectionis quæ reprehensionibus & talibus nugis est plena, de adorandis imaginibus observari censura. Dixerunt nempe quendam ex proprio ventre locutum. Quod dictum non solum à doctis verum etiam ab indoctis auribus respuitur, & veluti anile quoddam deliramentum abnuitur. Ex corde enim ea, quæ mens concepit, lingua interprete producuntur: ex ventre ea administrantur quæ in secessum missa egeruntur: & sicut non potest *cor*, quod plerumque & in divinis literis, & in consuetudine loquentium pro mente sive sensu ponitur, escas conficere, humorum collectiones habere: ita non potest venter cogitationes concipere, easque per verba producere. Habent ergo singula membra officia sua, ut quinque sensus quinque membrorum partibus distributi sint, excepto tactu, qui quamvis in manibus sedem habere putetur, per cætera membra diffusus est. Et secundum philosophorum experientiam in corde est timor, in splene lætitia, in jecore voluptas, in tribus ventriculis cerebri, in anteriore qui est ad faciem, sensus, in eo qui posterior ad cervicem est, motus, in eo verò qui inter utrumque est, memoria vigere demonstratur, in pulmonibus anhelandi, voces modificandi, spiritum ducendi officium habetur: ventrem autem, quem maris constat habere figuram, escarum tantum confectionibus humorumque collectionibus manifestum est inservire. Nam si forte hujusce dicti errorem his velint adminiculis fulcire, quod plerumque ventris mentio in sacris literis reperiatur, ut est illud, *a Venter meus conturbatus est*, sive, *b Ventrem meum doleo*, & cætera hujuscemodi, advertant numquam hujus membri vocabulum pro loquutione, sed pro aliis atque aliis rebus quæ per ventrem significantur, tropicè positum, de quibus nunc disputare longum est. Illud enim sicubi dictum est, tropologicum est, istud vero acyrologicum: per illud obumbratur allegorice veritas, per istud mutilatur sensus puritas: illud nitet mysteriis, istud squalet ineptiis. Cæterum si de Pythonibus dicere voluerunt, quos septuaginta *ventriloquos* transtulerunt, de quibus in Deuteronomio legitur; *Non invenietur in te lustrans filium suum aut filiam in igne, & divinans divinationem, augurans & aruspicans & maleficaminibus infuscans, incantator, ventriloquus, & portenta inspiciens, & interrogans mortuos*: nec hoc reprehensione caret: quoniam cum illi quendam hominem ex proprio ventre loquutum fuisse dixerint, ut Pythonem, nec ab ipsius quidem Pythonis ventre homo, sed malignus loquitur spiritus: ita dumtaxat ut eodem Pythone, qui ventriloquus dicitur, per os humano more loquente de ventre ejus spiritus immundi voces audiantur, & responsa dentur, quos quidem ventriloquos in Assyriorum sive Ægyptiorum gentibus, apud quos magicæ artes copiosæ sunt, plures esse manifestum est.

a Thren. 1. Hab. 3. Ecclesi. 10. b Ecclesi. 37. Deut. 18.

CAP. XVIII.

Contra eos qui dicunt, Qui imaginem idolorum dixerunt dæmoniorum imaginibus similem, accusent Abel & Noe & Abraham & Moysen & Samuhel & David, quòd ipsi aliena & pagana sacrificia Deo libaverunt.

QUANTUM in hoc capitulo sonat & nos ex aliis eorum dictis experti sumus, hoc introducere nituntur, ut quia à paganis quondam occisorum pecudum sacrificia dæmonibus litabantur, nec tamen ob hoc à sanctis viris in veteri lege prætermittebatur, quin & ab illis occisorum pecudum Deo victimæ offerrentur, nec ideo sit prætermittendum quin intra sanctam ecclesiam imagines adorentur, pro eo quòd à gentilibus idola colebantur, sed sicut in aliis ex hoc negotio adferentibus eorum objectiones incassum adhibitæ frustrantur, ita etiam hæc quoque objectio incompetenter adhibita prudentis adsertionis objectu frustrabitur. Manifestum namque est pridem & sanctis viris Deo omnipotenti, & à gentilium sacerdotibus occisorum pecudum sacrificia dæmonibus oblata fuisse: & antiquitus nefandorum hominum simulacra dæmonico instinctu posita in delubris, & quorundam sanctorum imagines ob rerum gestarum memoriam & ædificiorum pulchritudines, à catholicis habitas fuisse in basilicis. Sicut ergo occisorum pecudum sacrificii usus & à sanctis ante legem patribus legitur celebratus, & in lege à Domino per Moysen est traditus, dicant ubi adorandarum imaginum usus aut ante legem à Patriarchis, aut in lege per legislatorem, aut in novo testamento à Domino & salvatore, aut ab Apostolis vel ab Apostolicis viris sit institutus, & cum illorum celebratio tam authenticam habeat traditionem, dicant quem istarum adoratio obtineat vigorem. Qui dum hoc dicere nequiverint, rem se inutilem protulisse erubescant, & inaniter sanctorum sacrificiorum oblationi adorationem imaginum adsociare nisos fuisse resipiscant atque cognoscant. Quomodo ergo potest credi imagines à catholicis ad adorandum conditas, cum nec ipsa quidem gentilium simulacra primum ad adorandum perhibeantur condita fuisse? Simulacrorum itaque usus exortus est, cum ex desiderio mortuorum quorumlibet virorum fortium aut regum aut quarundam urbium conditorum, aut quarumlibet artium inventorum imagines vel effigies ab his qui eos dilexerant conderentur, ut posterorum vel dilectorum dolor haberet aliquod de imaginum contemplatione remedium: sed paulatim hunc errorem persuadentibus dæmonibus ita in posteros inrepsisse, ut quos illi pro sola nominis memoria pingẽdos censuerãt, successores deos existimarent atque colerent, & in his sibi dæmones sacrificare inlectos quosque miseros perceuserent.

Hoc

Hoc etiam exemplo adeo cernimus imaginum usum inolescere, ut quæ prius ob ornamentum basilicarum & memoriam erant compaginatæ rerum gestarum, inolescēte paulatim nefario usu adeo nunc à catholicis quibusque extollantur, ut adorentur, eisq; luminaria, thymiamata, primitiæ vel quædam munuscula offerantur, & quod nequius est, ut in Græciæ partibus factum legimus, pontifices qui solum Deum adorandum, solumq; colendum, illique soli serviendum prędicare debuerant, & ipsi eis se servituros fateantur, easq; colant & adorent, & earum contemptores soliusq; Dei cultores, veros que adoratores ob earum contemptum & hæreticos judiceut, & anathematizare affectent. Uno namque & pene pari modo, ut præfati sumus, adorandorum & colendorum simulachrorum vel potius dęmonum & gentilibus nequissimus usus inolevit, & catholicis, quod nō sine quodam animi mœrore prosequimur, adorandarum imaginum ineptissima consuetudo adcrescit, & res ad aliud cōditæ, ad aliud videntur usurpatæ. Non enim nos imagines in basilicis positas idola nuncupamus, sed ne idola nuncupentur, adorare eas & colere eisque servitium inpendere recusamus, quoniam plerumque non res, sed causa rei pro scelere reputatur: dum videlicet multa quibus bene potest uti male usa in flagitiū cōvertuntur, sicq; una eademq; res bene utentibus non est causa piaculi, & malè utentibus est causa periculi. Sollicitè ergo præcavendum est & summa industria procurandum, ne dum quidam nostrorum quasdam res ultra quàm ordo exposcit sublimare affectant, vetustissimi illius & canosi erroris redivivi illis cineres convalescant, & victoriam quam in campo adepti sunt, intra urbis mœnia perdant, subigatq; civilis belli insuspicabiliter dolosa inlusio, quos subigere externi hostis aperta nequivit inpulsio. Cum ergo illi accusandos garriant sanctos patres, Abel videlicet, Noe & Abraham, Moysen, Samuhelem & David, non eos nobis accusare libet, sed laudare, dicente Ecclesiastico; *Laudemus viros gloriosos, & parentes nostros in generatione sua. multam gloriam fecit Dominus magnificentia sua, à seculo dominantes in potentatibus suis homines magni virtute & prudentia sua præditi in dignitate prophetarum, & imperantes in præsenti populo, & in virtute prudentiæ populi sanctissima verba, & cætera.* Quis ergo tam profanam habeat mētem, ut Abel, qui ab ipso Domino justus appellatus est, accusare audeat? cujus sanguis de terra ad Dominum clamasse legitur, qui exemplar & norma est omnium justorum, qui primus persequutionem passuris sanctis prævius extitit, & civitatis Dei quam fluminis impetus lætificat, primus fundamenta jecit. Aut quis Noe virum justum accusare præsumat? quem Dominus gratiam coram se invenisse testatur: qui secundus post Adam humani generis pater orbis extitit reparator, & in typo Christi qui ecclesiam diversis gentibus plenam inter mundanorum fluctuum inmanes procellas gubernaturus erat, archæ diversis animantibus plenæ, inter horrisonorum fluctuum inlisiones extitit gubernator, qui tot meritorum exornatur insignibus, ut ille tantum cum Danihele & Job in die judicii liberandus dicatur, Ezechiele adtestante, qui ait; *Si pestilentiam inmisero super terram illam, & effudero indignationem meam super eam in sanguinem, ut auferam ex ea hominem & jumentum, & Nohe & Danihel & Job fuerint in medio ejus, vivo ego, dicit dominus Deus, quia filium & filiam non liberabunt, sed ipsi justitia sua liberabunt animas suas.* In quibus tribus sanctis omnis sanctorum multitudo signatur, ut per Noe ecclesiæ gubernatores, per Danihelem virgines & continentes, per Job conjugati & pœnitentes innuantur. Aut quis Abraham patriarcham accusare affectet? qui est prima credentium via & beati seminis sator pater, cui non legalis observantia, sed fides credulitatis est ad justitiam reputata: qui trinitatem in typo videns, & unitatem in mysterio venerans, divini judicii archana, & de conjuge anu suscipiendæ sobolis stupendum miraculum audire promeruit: qui fidei cujus ipse specimen tenuit, futuras circa finem mundi angustias figuraliter sensit, cùm circa finem diei terror nimius & tenebrosus super cū inruit. Aut quis Moysen legislatorem accusare præsumat? de quo scriptum est, quòd esset mitissimus super omnes qui morabantur in terra, qui in typo Christi mediator inter Deum & homines consistens devicto nequissimo hoste populum de servitute Ægyptia signis ac prodigiis terribilibus liberavit. Aut Samuhelem? qui ab ipsis cunabulis Domino consecratus usque ad decrepitam senectutem in Domini militia militavit. Aut David? qui vir dicitur secundum cor Domini inventus, & in eo meritis sanctorum prælatus, ut & de Christo apertius cunctis prophetarit, & secundum formam servi ejus pater sit nuncupatus. Quorum si laudes & mysteria singillatim proferamus, ante dies quàm verba, cessabit. Non enim illi offerebant Deo sacrificia pagana, sed mysteriis plena: quia necdum à pagis Atheniensium *pagani* nuncupabantur, quando jam ab illis Deo sacrificium offerebatur, & ut ita dixerim, necdum Athenarum urbs condita erat, nec Cecrops offerendorum sacrificiorum institutiones & ararum erectiones & dæmonum appellationes gentilibus tradiderat, cum jam Abel & Noe & Abraham Deo sacrificia obtulerant. Offerebāt, inquam, sancti sive ante legem, sive sub lege, sacrificia typicis mysteriis obumbrata, quæ in novo testamento per mediatorem Dei & hominum expulsis obumbratis præfigurationibus sunt completa, & ecclesiæ tradita, quibus usq; in finem ipso auxiliante erit contenta. Quur ergo antiqui Patres visibiliter sacrificaverint & carnalia sacrificia Deo litaverint, beati Augustini verbis lector agnoscat. Ait enim, *Quæ sunt etiam sacra spiritalia, quorum imagines carnalem populum celebrare oportebat, ut præfiguratio novi populi servitute veteris fieret, quorum duorum populorum differentiam etiam in unoquoque nostrum licet advertere, cùm quisque ab utero matris veterem hominem necesse est agat, donec veniat ad juvenilem ætatem, ubi jam non est necesse carnaliter sapere, sed potest ad spiritalia voluntate converti & intrinsecus regenerari. quod ergo in uno homine rectè educato ordine naturæ disciplinaq; contingit, hoc proportione in universo genere humano fieri per divinam providentiam, peragiq; pulcherrimum est.*

Eccles.44.

Ezech.14.

CAP. XIX.

CAP. XIX.

Contra eos qui dicunt; Si sanctus Epiphanius imaginum destructor fuit & earum abominator, quomodo ejus discipuli imagines depingebant in Cypriorum insula, in templo quod ejusdem patris nomine titulaverunt: *cùm videlicet multa pingantur quæ non adorantur, & plerumque à bonis magistris mali discipuli oriantur.*

MAGNA se in hac parte illi de quibus sermo est, ad suum errorem tuendum armorum reperisse gratulantur instrumenta, eo quòd in insula Cypro à cujusdam sancti viri Epiphanii discipulis basilica dicatur fuisse depicta, quasi nulla res possit pingi quæ non continuo debeat adorari. Cùm ergo imaginum habendarum vel non habendarum usus non præjudicet catholicæ fidei puritati, constat eundem Epiphanium sive alium quemlibet sanctum virum, nec imaginum fuisse destructorem, nec earum adoratorem, discipulosque ejus vel quoslibet catholicos viros non ideo basilicas colorum fucis depinxisse, ut picturæ adorarentur, sed ut ex eis parietibus pulchritudo inferretur, & rerum gestarum aspicientibus memoria ingereretur. Non enim quia Epiphanii discipuli in insula Cypro basilicam depinxisse perhibentur, idcirco imagines adorabuntur, quoniam non omnia quæ pinguntur protinus adorantur. Quæ si singula adorari deberent, paucæ admodum creaturæ quæ non adorarentur, remanerent. Cernimus namque in metallis conflatorio sive sculptorio opere, in gemmis insignibusque lapidibus mira sculptoris arte, in marmoribus cæterisq; lapidibus latomorum sive sculptorum industria, in lignis cælatoris scalpello, in lithostrotis diversorum colorum per artificem conpaginatis crustulis, in sericis, laneis necnon & lineis multicoloribus vestibus plumario polymitarioq; opere formatas imagines. Numquid quia præfati viri, sancti scilicet Epiphanii, discipuli in Cypro basilicam depinxerunt, idcirco omnes adorandæ sunt? aut quia illi diversis materiis locum exornaverunt divino cultui dedicatum, ideo ad singulas materias quas præmisimus pro imaginibus quæ eis in subjecto sunt curvatis poplitibus, flexis cervicibus, crebrescentibus suspiriis, sublevatis reverenter ac plerumque semiclausis luminibus, à fidelibus est currendum? Non igitur consequens est, ut pro eo quòd illi basilicam pinxisse dicuntur, imagines adorentur. Potest etiam huic illorum objectioni aliud rationabiliter opponi, ut illorum adsertio sicut aliis objectionibus nequivit muniri, ita etiam nec hac quoque depicta ab Epiphanii discipulis basilica valeat adstrui: præsertim cùm etsi ejusdem sancti viri discipulorum consensus à se inditas parietibus picturas adorare censuisset, nullam ejus vim censura haberet: quoniam plerumque à bonis magistris bene discipuli educati, postmodum neglecta institutione magistrorum efficiuntur perversi. Quòd si solerti indagatione quæratur, sacrarum literarum exemplis adprobabitur. Helisæi igitur viri sancti & duplicis Heliæ spiritu ditati discipulo tantus pecuniæ amor increpsit, ut percepto alienigenæ munere à magistro spreto exitiabilis etiam ægritudo eum fœdarit. Non illum prophetica alloquutio, non magistri eruditio, non signorum terribilium ostensio, non tanti prophetæ communis habitatio a tantæ peltis, id est, avaritiæ labe conpescuit, sed avaritia quæ eum invasit, lepram quoque ei cum Syri censu inussit. Judam, etiam, de quo per prophetam scriptum est; *Homo pacis meæ qui edebat panem meum ampliavit adversum me supplantationem*: cui quondam dictum est, *Tu verò homo unanimis, dux meus & notus meus, qui simul mecum dulces capiebas cibos*, neglecta boni magistri eruditione, & revera boni, qui de seipso dixit, *An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum?* & cui per David dicitur; *Bonus es domine, bonitatem tuam doce me*: de quo etiam per Hieremiam dicitur; *Bonus est dominus sperantibus in se, animæ quærenti illum*: adeo capacis vel maximè rapacis avaritiæ furor arripuit, ut magistrum prodere non distulerit, quem non verba cælestia, non vitæ fontis inundatio, non signorum exhibitio, non apostolica societas, non apostolici nominis dignitas à tanti sceleris perpetratione cohibuit: qui cognita sui sceleris nequitia indignam vitam digna morte finivit: de quo ait Sedulius, Psal. 41. Psal. 55. Matth. 20. Thren. 3.

Tunc vir apostolicus, nunc vilis apostata factus.

Nicolaus quoq; discipulus Apostolorum & inter septem unà cum beato Stephano in diaconi ministerium consecratus, neglectis postmodum bonorum magistrorum doctrinis, sive bonorum condiaconorum societatibus, hæresiarches est effectus, & qui bonorum operum exercitia exemplis sive verbis, utpote discipulus Apostolorum, instituere debuit, permutatis in contrarium vicibus ipse nefandæ hæresis scelus instituit, de qua in Apocalypsi scribitur, *Sed hoc habes quòd odisti facta Nicolaitarum, quæ & ego odi.* Apocal. 2. Si ergo boni prophetæ malus discipulus propter avaritiā reprobatur, & boni magistri, domini scilicet & salvatoris nostri, discipulus fur & proditor effectus abominatur, & sanctorum Apostolorū malus discipulus propter impium dogma à se institutū exsecratur, quid mirum si à bono magistro Epiphanio picturarum adorationem instituendo mali discipuli efficiuntur? & hoc dicentes non eos reprobos judicamus, quippe cùm eorū vitam & conversationē nesciamus, sed proposita conditionali particula, si picturas adorare censuerunt, in eo eos erroneos adseveramus. Aspiciamus ergo Novatum Cypriani episcopi presbyterū Novatianam hæresem condidisse, & suum arbitriū sequutum sancti magistri monita sprevisse: Arrium quoq; à catholico magistro eruditum novimus fuisse, & postmodum exitiabilis dogmatis grana seminasse. Quid de singulis referam? pene omnes hæresiarchas catholicorum constat fuisse discipulos, quia nequaquam in suo nomine poterat hæresim quis titulare, nisi illā suo arbitrio repperisset. Quibus exemplis colligitur, nil sancti Epiphanii discipulis magistri sanctitatem profuisse, si ab ecclesiasticis constitutionibus spreta boni magistri eruditione creduntur deviasse.

CAP. XX.

Quòd adolatoriè Imperatorem suum sive matrem ejus apostolis coæquare nisi sunt dicentes, Sicut olim salutis nostræ rector & perfector Jesus proprios suos apostolos sancti spiritus induens virtute emisit, sicut & nunc suos placabiles & apostolorum similes fideles nostros imperatores erexit de eodem spiritu prudentes factos, & idoneos existentes virtute ad perfectionem nostram.

SESSUROS cum domino Apostolos ad judicandum ejusdem domini veridica voce reperimus,
Luc. 22. *Vos*, inquit, *qui secuti estis me, in regeneratione cum sederit filius hominis in sede majestatis sua, sedebitis super duodecim thronos, judicantes duodecim tribus Israhel*: eosque se elegisse de mundo, ut de mundo non
Joan. 15. essent, sed ut fructum plurimum adferrent, ipse dominus adtestatur, *Ego vos*, inquiês, *de mundo elegi, ut de*
Matth. 5. *mundo non essetis, & ego elegi vos ut fructum plurimum adferatis, & fructus vester maneat in æternum*: illos esse *sal terræ*, condimentum videlicet populi, quo insulsa quæque condiuntur, & insapida saporantur: eos lucem mundi, qui veræ lucis, hoc est, Christi, fulgore suæ prædicationis verbis mundi tenebras, diffidentiæ videlicet caliginem, inradiarunt, manifestum est: illis à domino & in terra per insufflationem datur, & è cælo in igne linguarumque divisione spiritus sanctus ad innuendam dei & proximi dilectionem emittitur: illis solvendi ligandique, peccata remittendi & retinendi, mortuos suscitandi, dæmones eiiciendi, infirmos curandi, cæteraque hujuscemodi opera faciendi datur potestas, & omnes gentes docendi, & in nomine sanctæ trinitatis baptizandi confertur auctoritas: illis gaudere
Luc. 10. jussum est, quòd nomina eorum æternæ vitæ cælestis liber insertatenent: illis dictum est, *Beati oculi qui vident quæ vos videtis, & aures quæ audiunt quæ auditis*, quia videlicet secundum ejusdem domini & salvatoris nostri JESU CHRISTI veracissimum testimonium, *multi prophetæ & reges voluerunt videre quæ illi videbant, & audire quæ illi audiebant*: quoniam omnium patriarcharum & prophetarum egregii cœtus, quamquam redemptorem mundi venturum pro salute mundi prophetiæ spiritus eruditione scirent, cumque interioris intuitus oculo quodammodo cernerent, eum tamen quem corporaliter venturum sciebant, corporaliter cernere æstuabant. Qui dum tot meritorum insignibus emineant, totque beatitudinum excellentia polleant, incassum eis illi quorum errores discutimus, imperatores suos adsimilare affectant. Liquido namque patet apostolos prophetis prælatos esse, si apostolis imperatores eorum, ut illi somniant, similes sunt, prophetis præferuntur, qui CHRISTUM quem corporaliter venturum sciebant, corporaliter non viderunt: si prophetis præferuntur redemptorem mundi corporaliter viderunt. redemptorem autem mundi eos corporaliter non vidisse, evidentissimè patet: non igitur prophetis imperatores eorum præferuntur, nec apostolis, ut illi dicunt, similes sunt. Quomodo ergo apostolis queant adsimilari, cùm non solum non sint eis similibus meritis æquiparati, similique sanctitatis nitore præditi, verumetiam eorum sacratissimis prædicationibus in pluribus videantur obniti? aut quomodo poterunt eorum esse similes, quorum neglegunt esse sequaces? Illi sectati sunt cælestia perpetimque mansura, isti sectantur terrestria quæque & caduca: illi spreto mundo domino adhærere maluerunt, isti mundi pompis ejusque fumeis gaudiis adhærentes plerumque domini præcepta spernunt: illi persequutionem propter justitiam patiebantur, isti plerumque propter injustitiam persequuntur: illi tradebantur in conciliis, & flagellabantur in synagogis, isti prædicantur in subjectis urbibus, & conlaudantur in populis: illorum epistolæ æternæ vitæ commercia gerentes ducebantur legendæ per provincias & regiones, istorum imagines & effigies gentilicum & obsoletum quendam errorem referentes adorandæ circumferuntur per vicos & civitates: illi beati fore à domino dicti sunt, cùm eos odissent homines, & persequuti fuissent, & omne malum adversùs eos mentientes dixissent, isti in eo se beatos putant, quòd se diligi sibique parere,
Matth. 5. seque conlaudari ab hominibus videntur: illis dicitur; *Beati qui nunc fletu quia ridebitis*, istis dicitur;
Prov. 14. *Risus dolore miscetur, & extrema gaudii luctus occupat*: illi gaudente mundo contristati sunt, contristato denuo mundo gavisuri sunt, isti gaudente mundo gaudent, contristato mundo contristabuntur: illi euntes in mundum, cujus figuram præterituram prædicabant, ejus noxios actus flebant, mittentes æterni fructus semina, isti in mundo laudati de prosperitate mundi gaudentes, amplexantur præsentis vitæ prospera: illi venientes ad judicium venient in exultatione, securi de æterna remuneratione, portantes manipulos hominum per suam prædicationem conversorum, isti venient cum magno tremore reddituri rationem operum suorum. Sed quid amplius immoramur? quid longius evagamur? quid de ingentibus sylvis modicos flores colligimus, quorum nec millesimam quidem partem colligere valemus? Tanta est distantia inter apostolos & imperatores, quanta inter sanctos & peccatores, & cum apostoli emineant novi testamenti sanctis omnibus, multo amplius eminere creduntur peccatoribus. O adolatio, quur tanta præsumis? O oleum rancoris potius exuberans nidorem, quam lenitatis aut nectaris nitorem! à sacerdotibus venderis, à præsulibus inlectorum quorundam capita inlinis, & quod Propheta sibi adhiberi exhorruit; *Oleum*, in-
Psal. 141. quiens, *peccatoris non impinguet caput meum*, id pontificum cœtus imperatorum capitibus indit, & quod evangelicæ virgines emendum dixerunt à venditoribus, hoc, pro dolor, fideles & maximè populi rectores emunt à præsulibus. Quod ergo ex eodem spiritu, id est, à sancto spiritu eosdem imperatores prudentes & idoneos factos esse virtute ad perfectionem suam fatentur, manife-

manifestum est omnes fideles qui veraciter Christiani sunt, sanctum habere spiritum, dicente Apostolo; *Quisquis spiritum Christi non habet, hic non est ejus*, quod spiritus sancti donum & post baptismum per manus inpositionem infunditur, & vitæ munditia secundum meritorum distantiam singulis distribuitur, dicente vase electionis; *Unicuique data est gratia secundum mensuram*. Quamquam igitur in alio loco scribatur; *Non enim ad mensuram dat deus spiritum*, ad mensuram tamen fidelibus quibusque inpertitur: quod autem ait; *Non enim ad mensuram dat deus spiritum*, hoc de solo filio qui consubstantialis est patri & spiritui sancto intellegatur, cui non ad mensuram spiritus datur: quoniam juxta Pauli vocem; *In ipso habitare corporaliter omnis plenitudo divinitatis creditur*. Quod autem ad mensuram dari spiritus & singulis singula distribuere, prout vult, dicitur, hoc de fidelibus quibusque dictum esse absque ambiguitate accipitur. Sed quamvis unumquemque catholicorum constet habere spiritum sanctum, juxta quod superius memoravimus, & exemplis inlustravimus, nullum tamen nostræ ætatis hominem secundum Apostolicæ mensuræ gratiam spiritum sanctum accepisse dicere audemus, aut adfirmare valemus.

Rom. 8. Ephes. 4. Joan. 3. Coloss. 2.

CAP. XXI.

De eo quod dixerunt, Habet enim prophetia, Ecce virgo in utero accipiet, & pariet filium; hanc autem prophetiam in imaginem nos videntes, videlicet virginem in ulnis ferentem quem genuit, quomodo sustinebimus non adorare & osculari? Quis indisciplinatus mente resistere audebit? in tale osculum dignos enim nosipsos faciamus adorationis, ut non accedentes indigni Ozæ supplicium subeamus. Esa. 7.

PROPHETIA, quæ virginem concepturam & filium parituram intonat, non jam in incertis & ambiguis est quærenda, sed in pectore retinenda, nec ejus archana mysteria sunt in picturis, sed in divinis literis earumque explanatoribus, Apostolis videlicet eorumque successoribus, investiganda, & fide potius quàm oculis intuenda. Non enim idem nobilissimus vates Esaias evangelii nobis potius quàm prophetiæ referens saporem, ait; *Nisi pinxeritis & adoraveritis imagines, non permanebitis*, sed ait, *Si non credideritis, non permanebitis*. Manifestum itaque est, eum qui in mandatis divinis fidei integritate vult permanere, & ad æternam remunerationem venire, instrumenta per quæ ad hæc veniat non in parietibus, non in tabulis, non in picturis, non in quibuslibet visibilibus rebus, sed in corde per fidem, in ore per confessionem, in opere per bonorum actuum exhibitionem habere debere, & credere virginem quæ salvatorem protulit mundi, non in mundanorum artificum operibus, sed in æterni & inenarrabilis artificis opere, id est, in cælestibus sedibus esse. Unde necesse est ut quisquis eam adorare desiderat, non in colorum fucis, non in materialibus opificiis, non in quibuslibet officinis, sed illò mentis aciem figat, quò eam cum Christo regnare constat. Nam dum illi dixerint, *Hanc autem prophetiam in imaginem nos videntes, videlicet virginem in ulnis ferentem quem genuit, quomodo sustinebimus non adorare & osculari? quis indisciplinatus mente resistere audebit?* & nos pene eadem verba sono non sensu, sequuti ingerimus; Hanc autem picturam in tabula aut pariete cernentes, virginem videlicet depictam puerum in ulnis ferentem, quomodo præsumemus rem insensatam adorare, & opus cujuslibet artificis osculari? quis indisciplinatus tale facinus perpetrare audebit, ut adorationem soli creatori debitam creaturis inpendat, & dum vult favere picturis, sacris renitatur scripturis? Esto, imago sanctæ dei genetricis adoranda est, unde scire possumus quæ sit ejus imago, aut quibus indiciis à cæteris imaginibus dirimatur? quippe cùm nulla in omnibus differentia præter artificum experientiam, & eorum quibus operentur opificia, materiarumque qualitatem inveniatur. Cum ergo depictam pulchram quandam fœminā puerum in ulnis tenere cernimus, si superscriptio necdum facta sit, aut quondam facta casu quodā demolita, qua industria discernere valemus, utrum Sara sit Isaac tenēs, aut Rebecca Jacob ferens, aut Betsabee Salomonem jactans, aut Elisabet Johannē bajulans, aut quælibet mulier parvulum suum tenens? & ut ad gentiles fabulas veniamus, quæ plerumq; depictæ inveniantur, unde scire valemus, utrum Venus sit Ænean tenens, an Alcmena Herculem portans, an Andromacha Astyanacta gerens? Nam si pro alia alia adoratur, dementia est; si tamen ea quæ adoranda penitus non est, adoratur, vesania est: quod utrumq; cavendum est. Pingitur etiam eadem beata virgo qualiter aselli gestamine vecta, puerum in ulnis ferens Joseph prævio in Ægyptum descenderit, qualiterve ex Ægypto ad terram Israhel redierit (in pluribus namque materiis hæc historia inditur, & non semper in basilicis, sed interdum in vasis escariis sive potatoriis, interdum in sericis indumentis, plerumque tamen in stragulis) numquidnam hæc omnia adoranda sunt? Cùm ergo in quolibet horum imago sanctæ virginis puerum tenens pecualis animantis tergo suscepta adoratur, numquid non ipsius animantis cum ea imago adoratur? nullo enim pacto in adorando utriusque imaginis, virginis videlicet sive animantis, quædam potest fieri diremptio: præsertim cùm unius sint materiæ, unoque artificis ingenio conpaginatæ, aut utriusque adoratio est spernenda, aut utræque sunt adorandæ. Sed dicet fortasse spinosulus aliquis; Hęc adsertio adorandi animantis frustranda est: quoniam cùm quemlibet hominem cathedra susceptum aut baculo innixum causa salutationis adoramus, non cum eo cathedram neque baculum adorare monstramur, sed homine salutato illa insalutata remanere creduntur. Cu-

Esa. 7.

tur. Cujus ſpinulæ hoc modo quaſſandæ ſunt; Alia eſt definitio hominis, alia baculi ſive cathedræ: quoniam quidem homo definitur ita, *Homo eſt animal rationale, mortale, riſibile*, & cætera hujuſcemodi: cathedra verò vel baculus non eodem modo definiuntur, ſed ut res ſenſu vitaq; carentes, pro artificis experientia vel voluntate ad officia quibus neceſſaria ſunt præparata, & cætera hujuſcemodi: ubi liquido patet aliud eſſe rationalem hominem ſalutando adorare, aliud cathedram vel baculum, utpote res inſenſatas, inſalutata relinquere. In definitione verò virgineæ ſive pecualis animantis imaginis, cum utræq; ſint ſenſu vitaq; carentes, ex una materia factæ, uno eodemq; artifice formatæ, ita ſibi mutuo cohærentes, ut ſine materiæ, in qua in ſubjecto ſunt, diſcidio ab invicem nequeant ſeparari, pene nulla eſt in definiendo diſtantia. In quibus cum tanta ſit parilitas, tanta ſocietas, tanta materiæ unio, aut utriuſq; adoratio eſt ſuſcipienda, aut utriuſq; ſpernenda. Cum ergo altera ab altera dirimi ſine diſcidio nequeat, & utræque, ne forte animantis imago adoretur, adorari non debeant, reſtat ut utræque adorationis honore careant, & ornamentorum ſolummodo in baſilicis aut in quibuslibet locis locum teneant, & aſpicientibus rerum geſtarum memoriam præbeant: quoniam cum tot diverticulis in tantos errores imaginum adoratio vergat, nulla eam ſtare intra ſanctam eccleſiam perſpicua ratio monſtrat. Hortantur ergo illi ſe mutuo, ut digni efficiantur ad oſcula ſive adorationes rerum ſenſu carentium dicentes; *In tale oſculum dignos enim noſipſos faciamus adorationis, ut non accedentes indigni Ozæ ſupplicium ſubeamus.* Nos denique dignos nos faciamus ad adorandam divinam majeſtatem, immo ab eo digni efficiamur à quo eſt bene velle & perficere, & ut veri adoratores non ſecundum eorum vanitatem adoremus dominum in quadam imagine, ſed in ſpiritu & veritate, dicente ipſa veritate; *Veri adoratores adorabunt patrem in ſpiritu & veritate.* Quod verò ſe ideo ad oſcula & adorationes imaginū dignos effici monent, ne forte Ozæ pœnam luant, videant ne illius præſumptionis cauſa, qua & ille archam domini abſque ſuo adminiculo caſuram putavit, & iſti nihilominus divini cultus religionem abſque imaginum adminiculo fruſtrandam putant, ejus exitiabilis pœnæ ſententiam ſubeant: quippe cum nec illa ne rueret, ejus fulcimine indiguerit, nec iſta ut firmius ſtet, illarum fulcimine indigeat: & ſicut illa, nullam deo indigentiam patiente abſque aliquo ſui caſu Ozæ ſuſtentaculo vacante inlapſa ferebatur, ita nimirum iſta domino gubernante abſque ullo naufragio imaginum opitulatione poſtpoſita inte merata ſervatur. Quid ergo eſt archæ teſtamenti domini quæ à domino gubernabatur, ne caſum pateretur, manum velle ſubponere, niſi catholicæ religioni quæ à domino utique regitur, ne inter hujus vitæ itinera titubet, imaginum adorationem velle admittere? aut cui adſimilari poteſt Oza, qui abſque ſacerdotum & conlevitarum conſilio quadam præſumptibili cura novum archæ domini voluit ſuſtentaculum præſtare, niſi iſtis qui abſq; ſanctorum patrum doctrina & conſacerdotum per diverſas mundi partes conſtitutorum conſenſu arrogantia quadam & ſuperciliosa intentione novam Chriſtianæ religioni imaginum adorationem nituntur inſerere? perdidit igitur vitam qui archam dei tumide ſuſtentare affectavit, quia qui deum qui ubique totus eſt, ubique mirabilis, re aliqua indigere in qua adoretur credit, eumque in rebus viſibilibus adorat, cavendum eſt ne tunc vitam perdat, cum ejus vitalibus monitis procaci mente reſiſtit. Levites ergo iſdem recte *Oza* dicitur qui robuſtus inter pretatur, quia præſumptores quique, niſi audaci mente robuſtos ſe crederent, nequaquam ſynodos in quibus adorandarum imaginum nova conſtitutio cenſeretur, agitarent.

Joan 4.

C A P. XXII.

De eo quod nec ſibiipſis parcunt, cùm parentibus ſuis injuriam inferunt dicentes, Pro vero tritico zizania eccleſiaſticis agris ſeminaverunt, vinum miſcuerunt aquæ, & proximum potaverunt ſubverſionem turbulentam, & lupi Arabici exiſtentes pellem ovium ſubſannaverunt indueri, & veritatem prætereuntes mendacium amplexi ſunt, ſed ova aſpidum jactaverunt, & tela aranei ſecundum prophetam texuerunt, & qui ſperat ova eorum comedere, confringens caudam inveniet, & in eo baſiliſcum venenum & flatum mortiferum repletum.

INTEMPERATA eorum vecordia ſicut in cæteris ita & in hoc quoq; deliramento reprehenditur, eo quod majores ſuos pro tritico zizania ſeviſſe eccleſiaſticis agris, vinumque aquæ miſcuiſſe & proximos potaſſe turbulento potu dixerunt, præſertim cum in hoc negocio penè in omnibus in quibus illi deliquiſſe creduntur, iſti non ſolum ea non emendaſſe, verumetiam amplius deliquiſſe perhibentur: denique ſecundum poetam qui ait,

Virgil. Eclog. 5.

Pro molli viola, pro purpureo narciſſo,
Carduus & ſpinis ſurgat paliurus acutis,

iſtorum majoribus pro tritico ſurrexerunt zizania, iſtis verò pro tritico zizaniis nec dum evulſis paliurus ſurrexit: quia videlicet propheticæ & evangelicæ ſive apoſtolicæ prædicationis neglecto tritico, in qua & loca divinis cultibus mancipata exornari cēſentur, & ſolius dei cultus & adoratio cōmendatur, aut in ornamentorū à baſilicis abolitione, aut in eorundē ornamentorū adoratione, zizaniorū amentiū & paliuri ſpinoſi pernicioſum dogma percepiſſe monſtrātur: & qui debuerant frumēto, divini verbi mentes fideliū illius ſatietatis q̄ ſine faſtidio eſt, plenitudine reficere, illo dogmate eas, q̄ ingenti faſtidio & amentiā nutrit & errorū aculeos ingerit, nituntur inficere. Vino etiā aquā majores ſuos miſcuiſſe turbulētumq; potū proximis profati ſunt propinaſſe: quib. non abſq; ratione obici poteſt, q̄ majores eo-

res eorum vinum sacri eloquii quo uti debuerant, aquæ permixtione insapidum effecerunt, cum ornamenta à basilicis abolenda sanxerunt: isti verò ejusdem vini potum à prodecessoribus aqua vitiatum veneno acuerunt, cum se imagines adoraturos eisque servitium exhibituros professi, earumque adorationem spernentes anathematibus condemnare conati sunt. Deinde turbulentum potum utrique proximis propinare non erubescunt, cum prædicationem suam, quam sacris eloquiis & bonorum operum exemplis exornare debuerant, vanis & extraordinariis constitutionibus vitiare non differunt, eamque & præsentibus vita vel actu monstrare & memoriæ posteritatis scriptis mandare non metuunt. Quòd vero eos sub pellibus ovium lupos cælare, & spreta veritate mendacium amplecti asseverant, idipsum in se ipsis fieri conspicient, si diligenter advertant. Nam dum illi magnam se sanctitatem habere fingentes, ejus quasi zelo accensi imagines ab ecclesiis utpote ne adorentur quæ non ad adorandum ab antiquis positæ fuerant abdicaverunt, & isti eas quasi nimiæ sanctitatis amore accensi adorandas statuunt, nec sibi catholicæ fidei charismata sufficere putant, nisi eis servitium adorationis exhibeant, cum tamen utrique vanæ laudis appetitu id agant, quid aliud faciunt nisi sub pellibus ovium lupos tegunt? quia nimirum dum foris aut zelum aut studium sanctitatis simulant, introrsus lupinam rabiem qua cæteris eminere ambiunt, eosque anathematum dentibus rodunt habere se monstrant: veritatem itaque prætereuntes mendacium utrique amplectuntur, quia dum superbe & arroganter nova quæque constituere anhelant, nec humilitate duce antiquorum patrum exempla sequuntur, ab ea veritate quæ fallere fallique nescit abscedunt, illique mendacio adhærent de quo scriptum est; *Ab initio mendax fuit & in veritate non stetit.* Quid ergo est veritatem præterire, nisi Christi monitis qui auctor humilitatis est per jactantiam contraire? quid est mendacium sequi, nisi ejus qui auctor superbiæ est exempla in novis & in inlicitis constitutionibus inliciendo, & antiquis ac salutiferis traditionibus obnitendo sectari? Quod quidem utrique tunc faciunt, cum superbiæ vento inflati aut frangendarum aut adorandarum imaginum errorem arripiunt. Porro quod majores suos ova aspidum protulisse, & telam araneæ texuisse asserunt, non mediocres sibi in hac parte contumelias inferunt: quippe cum ideo eorum ova sint, quoniam aut ab illis sunt per carnis materiam propagati, aut studiis quibuslibet inbuti, aut certe per manuum inpositionem in ecclesiasticis ordinibus consecrati: & ideo eorum tela sunt, quia ab illis aut ex traduce corporaliter, aut ex doctrina spiritaliter sunt orditi. Ova ergo aspidum & telam araneæ se non inmerito nuncupant, quia & aures suas obdurant, ne scripturarum verba interiore aure audiant, quæ unius & solius dei cultum & adorationem instituunt, & ad capiendas sive inliciendas animas novarum & inutilium constitutionum telam prædicatione ordiri, & opere texere non metuunt, & secundum suam professionem, qui eadem ova esse desiderat, basiliscum introrsus inveniet, quia videlicet quicumque eorum prædicatione uti appetit, mortiferæ in eis traditionis flatum reperit: & dum cupit famem verbi prædicatione solaturus quoddam reperire remedium, vitam perditurus internæ salutis reperit dispendium. Ideo igitur eis in nostra disputatione parcere parvipendimus, quia eos sibimet in sua disputatione pepercisse minime reperimus, sed accepta ab illis reprehendendi materia suis eos spiculis jaculamur. Quæ omnia non sine dilectione facimus, sed hæc agimus, quia eorum ab errore conversionem inimus, si forte aliquando erroris sui portenta sequi contemnant, & viam quæ ducit ad vitam perpetim tenendam appetant. Joan. 8.

CAP. XXIII.

Inutilis & inerudita interpretatio eorum qui dum adorare & osculari unum esse adfirmare vellent, dixerunt, Quique sanctorum principium nostræ doctrinæ & eorum successores egregium patrum nostrorum, & has adorari videlicet osculari, idipsum enim utrumque, communem vero Græcæ antiquæ loquutionis osculari & amplecti designatur, & voluntatis extensione aliqua significat amoris, sicuti fero & offero, firmo & confirmo, participo & adoro quod demonstrat osculum & extensionis amicitiæ. quod enim quis diligit & adorat, & quod adorat omnino & diligit.

IN differentia *osculi* & *adorationis*, quæ duo illi unum esse putant, non est plurimũ laborandum: quoniam hęc duo nomina tanto inter se distant, quanto & hæ res quarum hæc nomina sunt inter se discrepant: & necessario magnam habent ab alterutro discretionem, cum & ipsæ res plerumque magnam inter se habeant diremptionem: præsertim cum interdum & quod adoratur non osculetur, & quod osculatur non adoretur. Adoratur enim deus, sed non osculatur: venerantur sancti qui è sæculo cum triumphis meritorum migraverunt, sed nec adorari debent cultu divino, nec osculari possunt. Osculantur è contrario conjuges, liberi, necnon & servi, nec tamen adorantur. Manifestum namq; est osculum & adorationem duarum rerum nomina esse. Quomodo ergo erit nominum tanta in sensu unitas, cum rerum in intellectu sit tanta diversitas? aut cur non possint vocabula differri in sensu, cum possint vocabulorum origines differri in actu? non enim res sunt conditæ propter nomina, sed nomina propter res, nec credendum est ut res aptentur nominibus, sed nomina potius aptentur rebus: quoniam & protoplasto animantia adducta à domino fuisse ut videret quid vocaret ea, leguntur. rebus enim à deo conditis idem humani generis pater nomina dedit, non nominibus à se conditis res quibus ipsa

nomina inderet ad se adductas perspexit. Plato denique philosophus nomina naturalia esse constituit: & hoc hinc probare contendit, quòd quædam supellex & quodammodo instrumentum sint invicem sensa prodendi, naturalium vero supellectiles sunt naturales, ut oculi instrumenta quidem sunt videndi, qui visus res naturalis est; quare oculos quoque naturales esse necesse est: ita etiam oratio rerum naturalium supellex est atque instrumentum, id est, sententiarum, quare ipsa quoque est naturalis. Aristoteles autem dicit non secundum naturam esse orationem, sed secundum placitum, quocirca nec esse orationem supellectilem naturalem. Quod enim dicit non esse instrumentum, non dicit non per hoc instrumentum sensa proferri, sed tantum rem esse, orationem secundum positionem, per quam proprias sententias demonstremus. Idem quoque philosophus, cui in hac parte fides potissimum adhibenda est, in libro Perihermeniarum; *Nomen* dicit *esse vocem significativam secundum placitum sine tempore*, id est, nomen esse vocem. sed vocum aliæ sunt quæ significant, aliæ quæ nihil significant: nomen autem significat id cujus nomen est: nomen igitur est vox significativa. Vocum significativarum aliæ sunt naturaliter, aliæ non naturaliter. Naturaliter est vox significativa, ut ea quæ dolores naturaliter monstrat aut gaudia, ut sunt interjectiones: non naturaliter vero significativæ voces sunt, quas secundum positionem esse dicimus. Secundum positionem verò sunt, quas ipsi sibi homines posuerunt, sicut in superiore exemplo quod de Genesi sumpsimus, monstratum est: quæ singula sequi longissimum est. *Osculum* interea & *adorationem*, sive *osculari* & *adorare*, duas res esse plurimum interdum inter se distantes manifestum est. Secundum secularium literarum magistros tria sunt ex quibus omnis conloquutio disputatioque perficitur, res, intellectus, voces. Res sunt quas animi ratione percipimus intellectuque discernimus, ut est adorare, vel osculari, vel aliquid hujusmodi. Intellectus verò est quidam animi vigor quo res ipsas addiscimus, & quid inter se distent discernimus. Voces quibus id quod intellectu capimus significamus, ut pro eo quod est adorare dicimus adoratio, pro eo quod est osculari dicimus osculum. Est aliud quiddam quod significat voces. hæ sunt literæ. harum enim scriptio, vocum significatio est. Cum igitur hæc sunt quatuor, res, intellectus, vox, litera, rem concipit intellectus, intellectum verò voces designant, ipsas vero voces literæ significant. unde & præfatus Aristoteles in perihermeniis suis ait; *Sunt ergo ea quæ sunt in voce earum quæ sunt in anima passionum notæ; & ea quæ scribuntur, eorum quæ sunt in voce. & quemadmodum nec literæ omnibus eædem, sic nec eædem voces. quarum autem hæ primum notæ, eædem omnibus passiones animæ sunt: & quarum hæ similitudines, res etiam eædem*, intellectus videlicet, juxta eruditissimi viri Boetii explanationem, animi quandam passionem designans: *quoniam*, ut idem Boetius ait, nisi *quandam similitudinem rei quam quis intelligit, in animæ ratione patiatur, nullus est intellectus. Cum enim video orbem vel quadratum, figuram ejus mente concipio & ejus mihi similitudo in animæ ratione formatur, patiturque anima rei intellectæ similitudinem. Unde fit ut intellectus & similitudo sit rei & animæ passio.* Harum autem rursus quatuor, duæ sunt naturales, duæ secundum hominum positionem. Voces namque & literæ secundum positionem sunt: intellectus autem & res naturaliter. hoc illo adprobatur, quòd apud diversas gentes diversis vocibus utitur & literis, idcirco quoniam ipsi voces quibus uterentur, & literas quibus scriberent, conposuerunt: intellectus autem & res nullus posuit, sed naturaliter sunt. Neque enim quod apud Romanos equus est, apud barbaros cervus, sed apud diversas gentes eadem rerum natura est. Propterea non quod nos intelligimus esse equum, canem barbari putant, sed eadem apud diversissimas gentes substantiarum intellectuumque ratio est constituta. Quare duæ harum sunt secundum hominum positionem, id est, voces & literæ, duæ secundum naturam, res & intellectus. quibus documentis monstratur non ideo adorationem & osculum unam rem esse, quamvis apud Græcos quandam hæc duo nomina habeant consonantiam. Plerumque ergo duo vel plura nomina secundum synonyma unam significationem habent, plerumque etiam unum nomen secundum homonyma duas vel plures res significat, nec tamen ideo rerum ordo confunditur, aut quodammodo mutilatur, si eis ab hominibus secundum placitum diversissimis modis nomina dantur. Adjungunt interea his duabus rebus tertiam rem, ut *adorare*, *osculari* & *amplecti* unum omnia sint, sed sicut illa duo ab alterutro dirimuntur, ita nimirum hoc tertium ab illis duobus dirimitur: quia videlicet quædam, ut superius memoravimus, adorantur, nec continuo osculantur, quædam osculantur nec continuo adorantur, pleraque amplectuntur quæ nec adorantur, nec osculantur. Amplectitur quislibet quodam eventu lignum aut lapidem aut quamlibet rem, cui osculum ferre superfluum est, nec tamen eam adorat. Osculatur etiam aliquem priorum ad quem reverẽtia cohibente vix accedere præsumit, nec tamen eum amplectitur. quanto enim hæc tria inter se mutuo in sensu discernuntur, tanto nimirũ à ratione eadẽ exempla quæ ab illis ad ea unum esse probanda posita sunt distare noscuntur: quippe cum & illa inter se plurimã habeant distantiam, & ista cum ratione nullam habeant consonantiã. Dicunt enim; *Quiq; sanctorum principium nostræ doctrinæ, & eorum successores egregium patrum nostrorũ & bas adorari videlicet osculari, idipsum enim utrumq;: communem verò Græcæ antiquæ loquuti... osculari & amplecti designat, & voluntatis extensione aliqua significat amoris, sicut: fero & offero, firmo & confirmo, participo & adoro quod demonstrat osculum & extensionis amicitiæ.* O sensus confundens potius sententias, quam ordinans, frangens potius verba quam proferens! O acumen omni pistillo retunsius! O machæra plumbea prius aciem retundens quam rem incidat cui incidendæ adhibetur! O ensis mallei potius referens tunsionem quàm gladii sectionem, frangens potius materias, quàm secans! O argumentatio nil adfirmare præter suos auctores dementes esse valens, nil propositæ rei firmitatis exhibens, sed solummodo latores vecordes esse pandens! Ab eo ꝙ est *fero* & *offero* adorare, osculari & amplecti unum esse adstruere nititur, & præpositionũ vires ignorans, quæ plerumq; alias partes corrumpũt, plerumq;

ad alias

ab aliis partibus corrumpuntur, plerumq; & corrumpunt & corrumpuntur, interdũ nec corrumpunt nec corrũpuntur, eisq; significationes aliquando augent, aliquando minuunt, aliquando permutant, dum vana quædam adstruẽda appetit, vanis ea quibusdã assertionibus adprobare cõtendit. Quis ergo ignoret *offero, adfero, infero, cõfero, aufero, defero, refero, suffero, differo, profero, præfero, perfero*, & cætera, si qua sunt his similia, quanquã ab eo verbo quod est *fero* veniãt, adhibitis & quadam ex parte corruptis præpositionibus diversissimis effectibus inter se in sensu distare? Aut quis nesciat quod *participo* & *adoro* pene nullam sensus concordantiam habeant? *firmo* namq; & *confirmo* quanquam in sensu sint communia, ab ea tamen re, cui ab illis adhibentur, prorsus videntur esse extranea. De quibus omnibus si singillatim à nobis disputetur, ita ut in scholis Grammaticorum discitur, hæc solummodo res vix unius libri textu tenebitur. Sed nec illud prætereundum est, quod vanissimam argumentationem suam quadam frivola & inani conclusione, quasi quodam conversibili syllogismo, conficere nisi sunt dicentes, *Quod enim diligit quis & adorat, & quod adorat omnino & diligit*, nescientes ideo hæc duo vicissim minime posse circumverti, quod inæqualia inter se sint, latiusque *diligere* quàm *adorare* possit progredi. diligit enim quis uxorem sive prolem, nec tamen adorat eam: diligit servum, ancillam, equum, canem, accipitrem & cætera hujuscemodi, nec tamen adorat ea. Sicut ergo verum est cum dicit, *Quod adorat quis & diligit*, non ita verum esse potest cum dicit, *Quod diligit quis & adorat*. non enim hæc circumversio rationabiliter stare potest: quoniam & unum illorum latius, ut diximus, protenditur, & nulla est in his tanta proprietas ut mutuo circumverti credantur. Sicut ergo dici potest converso ordine, Quod hinnibile est equus est, & quod equus est hinnibile est, non sic recte dici potest, *Quod diligit quis & adorat*, & *Quod adorat & diligit*: quoniam & in eisdem topicis, ex quibus hæc argumenta procedunt, in eadem argumentatione quæ à consequentibus nominatur, in qua propositam rem aliquid inevitabiliter consequitur, ut id quod de hinnibili & equo diximus, pleraq; circumverti possunt, nonnulla verò circumverti nequaquam possunt. Circumverti namq; possunt hæc, ut si quis dicat, Si risibile est, consequens inevitabiliter est ut homo fit, & si homo est necessario risibile est, & cetera his similia. Circumverti autem nequaquam possunt hæc, ut si quis dicat, Si dies est lucet, consequens quippe est, ut si dies est luceat: si satiatus est, consequens est ut comedisse credatur: si ebrius, necessario potasse eum constat: si doctus est, consequens est ut didicisse dicatur: si adorat, consequens est, ut id quod adorat diligat. non enim dici potest converso ordine, si lucet necessario dies est; si comedit, consequens est ut satiatus sit; cum plura luceant, nec tamen dies sit, & plerumque comestio, nec dum ad satietatem perveniat: nec illud, si bibit ebrius est, si didicit doctus est, si diligit adorat: cum interdum, nec potatio ad ebrietatem, nec disciplina ad magisterium, nec dilectio ad adorationem pertingat. Ponantur ergo singula secundum dialecticorum experientiam, ut facilius adpareat quantum inter se hæc duo distent, vel qualiter hæc circumversio stare non possit. Sunt enim quatuor propositiones inter se quodammodo affectæ, quas philosophi in quadrata formula spectandas scribere consueverunt, ita videlicet ut primæ duæ sint, *Omne quod diligit quis adorat*, & *Nihil quod diligit quis adorat*, cæteræ duæ, *Quiddam quod diligit quis adorat*, *Quiddam quod diligit quis non adorat*. & primæ duæ dicantur adfirmatio universalis & negatio universalis, cæteræ duæ adfirmatio particularis & negatio particularis: duæ superiores omnino sibi contrariæ sunt, cæteræ verò duæ inferiores subcontrariæ sibi mutuo sunt, & adfirmatio universalis sive particularis subalternæ, & negatio universalis & particularis subalternæ nihilominus dicuntur. Ducantur deinde sensus indagationes quasi quædam lineæ angulares duæ, una ab hac adfirmatione universali, *Omne quod diligit quis adorat*, ad hanc negationẽ particularem, *Quiddam quod diligit quis non adorat*: altera ab hac particulari adfirmatione, *Quiddam quod diligit quis adorat*, ad hanc universalem negationem, *Nihil quod diligit quis adorat*, & sint inter se contrariæ vel oppositæ: & his ita inter se pugnantibus cum utreque, id est, adfirmatio universalis & negatio particularis, sive adfirmatio particularis & negatio universalis veræ esse non possint, una erit falsa, altera vera: sicque vera perimet falsam, & si illa fuerit vera, alia mox à veritate discedet, dicente Apuleio Philosopho Platonico Madaurensi, qui de hujuscemodi syllogistica industria in libro, qui inscribitur, *De perihermeniis Apulei*, subtilissime disputavit. *Universalis*, inquit, *utravis particularem suam conprobata utiq; confirmat, revicta non utiq; infirmat: particularis autem versa vice universalem suam revicta utiq; infirmat, probata utiq; confirmat.* Sunt ergo in hac argumentatione duæ superiores universales, id est, *Omne quod diligit quis adorat*, &, *Nihil quod diligit quis adorat*, falsæ: quoniam, ut superius dictum est, multa diligit quis quæ non adorat, & aliqua de his quæ diligit quis adorat: & sunt duæ inferiores particulares, id est, *Quiddam quod diligit quis adorat*, &, *Quiddam quod diligit quis non adorat*, utræque veræ: quoniam diligit quis Deum juxta illud; *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*, & adorat eum: ex cujus sanctissima dilectione omnium virtutum nutrimenta procedunt. Diligit quis proximum & salutationis officio adorat eum, & in eo adprobatur vera esse propositio, *Quiddam quod diligit quis adorat*: adprobatur etiam & hæc vera esse, *Quiddam quod diligit quis non adorat*, juxta exempla conjugis, prolis, equi, canis, accipitris, & cætera quæ superius prolata sunt, quæ singula diliguntur, nec tamen adorantur. Universales & inferiores particulares alternatim positæ opponuntur sibi. Nam si falsa est hæc adfirmatio universalis, *Omne quod diligit quis adorat*, vera est hæc negatio particularis, *Quiddam quod diligit quis non adorat*: & si hæc particularis negatio falsa est, adfirmatio universalis vera est. & rursus si hæc negatio universalis, *Nihil quod diligit quis adorat*, falsa est, hæc adfirmatio particularis, *Quiddam quod diligit quis adorat*, vera est: & si ista vera non est, neque illa falsa est. Sunt autem duæ inferiores omnino veræ: duæ igitur superiores penitus falsæ esse credendæ sunt. De conversione deniq; talium propositionum, de quibus & nos

Levit. 19.

superius aliquantulum disputavimus, ita præfatus Philosophus dicit, *Conversibiles propositiones dicuntur, universalis abdicativa & alterutra ejus, id est, particularis dedicativa, eo quod particulæ earum, subjectiva & declarativa, possunt semper inter se servare vices, permanente conditione veritatis aut falsitatis: nam ut est hæc vera propositio, Nullus prudens impius, ita si convertis partium vices, verum erit, Nullus impius prudens. item ut falsum est, Nullus homo animal, ita & si convertas falsum erit, Nullum animal homo. pari ratione & particularis dedicativa convertitur, Quidam Grammaticus homo est; & contra, Quidam homo Grammaticus est. quod duæ cæteræ propositiones semper facere non possint, quanquam interdum convertantur, nec tamen idcirco conversibiles dicuntur. Ergo unaquæq; propositio per omnes significationes reperienda est, an etiam conversa congruat: nec innumeræ sunt istæ, sed quinq; solæ. Aut enim proprietas declaratur alicujus, aut genus, aut differentia, aut finis, aut accidens.* Ad hanc igitur illorum dictionem frustrandam, & nostram assertionem muniendam multa hujuscemodi argumenta adhiberi poterant, & id quod adhibitum est latius poterat differi, sed brevitatis causa hæc & his similia omittuntur. Ideo namq; argumentis ex industria Dialecticæ artis venientibus illorum assertionem cassare domino auxiliante paravimus, quia eos nescio qua conversione, quasi quadam syllogistica argumentatione, deliramenta sua roborare voluisse comperimus.

CAP. XXIV.

De eo quod superciliose & indocte dixerunt, Similiter & qui ab oriente venerunt conjunximus in eadem Nicæa metropoli, & præsidentibus omnibus nobis caput fecimus Christum.

SUPERCILIOSISSIMUM ac potius absurdissimum eorum dictum, qui se sibimet caput fecisse Christum gloriati sunt, dicentes, *Præsidentibus omnibus nobis caput fecimus Christum*, oppido reprehenditur: quippe cum idem dominus, qui est caput Ecclesiæ eandem Ecclesiam ut sibi corpus esset adsciverit, non ab eadem Ecclesia ut caput esset adscitus sit. Ipse enim Apostolis testatur dicens,

Joan. 15. *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos.* Nam si secundum illorum socordiam Christus ab eis caput factus est, ab eis utique electus est: & si ab eis electus est, præfata ejusdem domini sententia enervatur: non autem præfata domini sententia enervatur: non igitur secundum eorum vanitatem Christus ab eis caput factus est. unde cavendum est, ne forte isti ab ejus sint inmunes electione, qui eum se gloriantur fecisse caput: quoniam quidem, ut conicimus, si ab eo electi essent nō suam, sed ejus gloriam quærerent, nec rerum insensatarum, sed unius Dei adorationem prædicarent. Ex fructibus enim arbor, juxta veritatis sententiam, cognoscitur, & plerumque in rerum naturis ab effectis efficientia cognoscuntur. Cum enim quis fumum videt, ignem subesse non ambigit, aut cum vestigium alicujus animalis conspicit, idem animal transisse non nescit, & cum quis bonum opus videt, id à Deo, qui omnium bonorum auctor est, esse non dubitat: & cum pravum quis conspicit, id antiqui hostis machinamentis esse perpetratum credit. Hoc quidem dicentes non de eorum electione aliquid temere judicamus: cum plerumq; bene condita male inveniantur depravata, sed id penitus adfirmamus, non ideo electos esse ut per eos novæ Ecclesiasticis rebus constitutiones inolescerent, & se Christum, qui omnium in se credentium vita est, sibi fecisse caput jactarent. Esto, ab eo electi, ab eo in sacerdotium constituti sunt, quur non eum in humilitate sequuntur? quur non ejus potius quàm suam gloriam quærunt, qui se non suam, sed ejus qui se misit gloriam quæsisse testatus est? Quur supercilium deponere neglegunt? quur alta inconpetenter appetunt? quur Ecclesiæ prosperitatem civili quodam bello perturbant? qui si antiquorum patrum documentis vel exemplis contenti esse vellent, nec domesticam pacem erroneis constitutionibus inrumperent nec sociorum, qui secum contra hostes pugnaturi essent in se arma detorquerent. Hoc etenim inutile dictum, quo se Christum caput sibi fecisse somniant, quanquam fidei nil deroget, reprehensione tamen non caret. Neque enim eos tam inmanis insaniæ credimus, ut eos id ita dixisse arbitremur, quasi ab illis idem dominus sit factus. Quod quidem nullæ fideles aures audire patiuntur: sed quia aliud significare volētes aliud significaverunt, libuit nobis & id discutere quod sunt profati, & id indiscussum minime dimittere quod voluisse putantur profari. Voluerunt namque, ni fallimur, dicere; Præsidentibus nobis, qui membra Christi sumus, omnem operis & spei nostræ firmitatem in eo locavimus, qui est caput nostrum, eumq; se qui decrevimus, vel si quid est hujuscemodi quod conici potest, & eò quod dicere voluerunt imperitiæ viribus sibi sublato, dixerunt se Christum sibi fecisse caput, & de quo Johannes Evangelista dicit,

a Joan. 1. *a Omnia per ipsum facta sunt*, à se dicunt factum. In synodicæ namque constitutionis symbolo de eo dicitur, *b Natum, non factum.* & Apostolus dicit, *c Qui factus est ei ex semine David:* quod ita solvitur, quia inquantum

b Symbol. Nicen.

c Rom. 1. Deus est, omnia per ipsum facta sunt, inquantum autem homo & ipse factus est, dicente Salomone,

Eccl. 2. *Sapientia ædificavit sibi domum*, id est, sapiētia Dei patris, sine qua pater numquam fuit, quæ non est ab eo facta, sed nata, filius videlicet, qui unius est cum patre substantiæ, ædificavit sibi in virginis utero corpus, quod templum nominavit, dicens,

Joan. 2. *Solvite templum hoc*, & cætera. Sed ne forte hæc sententia illi

Matth. 1. sententiæ refragari videatur quæ dicit; *Quod enim in ea natum est de Spiritu sancto est*, animadvertendum est quod inseparabilia sint opera trinitatis, & quod facit pater, facit filius, facit & Spiritus sanctus, & sicut sunt unius majestatis, unius substantiæ, unius voluntatis, ita etiam sint unius operationis. Tota enim trinitas operata est in incarnatione domini, sed sola filii persona suscepit carnem. Nam si esset à Spiritu sancti factum est corpus, quod & domum dici posse arbitramur, quare ad personam Christi

relatum

relatum est, quæri potest. Factum filii factum patris est, quia utriusq; una virtus est, simili modo etiam factum Spiritus sancti factum filii Dei est, propter naturæ & voluntatis unitatem. Sive enim pater faciat, sive filius, sive Spiritus sanctus, trinitas est quæ operatur, & quicquid tres fecerint, Dei unius est operatio. Potest etiam & Ecclesia domus Christi accipi, quam ædificavit sibi sanguine suo, ornavitq; virtutum gemmis & documentorum comptissimis ornamentis: quibus isti non contenti, dum quiddam novum prorogare ejus pulchritudini appetunt, fœditatem ei potius quàm pulchritudinem ingerere noscuntur.

CAP. XXV.

Contra eos qui dicunt, quòd Epiphanius octuaginta capitula digessit de hæresibus, qui tamen, si imagines adorare hæresem sciret, id quoq; inter hæreses computaret.

IN hoc etiam magnum se munimen adoratores seu cultores imaginum invenisse rati sunt, eò quòd Epiphanius quidam, qui hæresum varietates in LXXX. capitulis distinxit, si imaginum adorationem hæresem sciret, earumdem imaginum adoratores inter hæreticos conputaret. His armis nos, qui solius Dei cultu & adoratione contenti sumus, plectere nisi sunt, his jaculis nos confodere moliti sunt, his hastis nos debellare conati sunt, his ensibus nostræ libertatis inruptores se fore crediderunt: ut quasi quodam argumento à genere per quādam reflexionem sumpto dicerent; Si ille, qui generaliter de cunctis hæresibus disputavit, hoc hæresem sciret, hoc quoque inter cæteras hæreses sine dubitationi intereret: non autem id inter hæreses posuit quas digessit, non igitur pro hæresi tenendum est. Quibus nos è contrario respondendum putavimus, eosque propriorum armorum instrumentis domino annuente debellare disposuimus, eademque pila, quæ ab illis ad nos missa sunt, illis vibrantia detorquentes dirigere non gravabimur, dicentes; Si idem Epiphanius eos, qui imaginum adorationem spernunt, hæreticos sciret, in sua generali de hæresibus disputatione eos inter hæreticos procul dubio conputaret: non autem inter hæreticos conputavit: non igitur eos hæreticos credidisse credendus est. Quod autem idem Epiphanius non solum imaginum adorationem spreverit, verumetiam eas in Ecclesiis haberi noluerit, his indiciis declaratur. In epistola namque, quæ ab illo ad Johannem Episcopum missa est, & à Hieronymo de Græco in Latinum eloquium translata, ita habetur; *Audivi quosdam murmurari contra me, quando simul pergebamus ad locum sanctum, qui vocatur Bethel, ut ibi collectam tecum ex more ecclesiastico facerem, & venissem ad villam quæ dicitur Anablata vidissemq; ibi præteriens lucernam ardentem, & interrogassem, quis locus esset, didicissemq; esse Ecclesiam, & intrassem ut orarem, inveni ibi velum pendens in foribus ejusdem Ecclesiæ tinctum atque depictum, & habens imaginem quasi Christi vel sancti cujusdam: non enim satis memini cujus imago fuerit. cum ergo hoc vidissem in Ecclesia Christi contra auctoritatem Scripturarum, hominis pendere imaginem, scidi illud, & magis dedi consilium custodibus ejusdem loci, ut pauperem mortuum eo obvolverent & efferrent: illiq; contra murmurantes dicerent, Si scindere voluerat, justum erat ut aliud daret velum atq; mutaret. Quod cum audissem, me daturum esse pollicitus sum, & ilico esse missurum. Paululum autem moratum fuit in medio, dum quæro optimum velum pro eo mittere. arbitrabar enim de Cypro mihi esse mittendum. nunc autē misi quod potui reperire, & precor ut jubeas presbytero illius loci suscipere velum à latore, quod à nobis missum est, & deinceps præcipere in ecclesia Christi istiusmodi vela, quæ contra religionem nostram veniunt non adpendi. Decet enim honestatem tuam hanc magis habere sollicitudinē & scrupulositatem, quæ digna est Ecclesia Christi, & populis qui tibi crediti sunt.* Hanc enim sententiam de hoc negotio Epiphanii invenimus, quæ utrum laudanda an vituperanda sit lectoris arbitrio conceditur. Cæterum veniatur ad beatum Augustinum, interrogetur vir sapientissimus, inquiratur doctor eximius, dicat utrum quædam hæresis imaginū adoratione utatur. Fecit enim idem vir venerabilis librum de octuaginta novem hæresibus, inter quas duæ imaginum adorationem censuerunt, Simoniani videlicet & Carpocratitæ. quod ut manifestius fiat, præfati doctoris sententiæ quæ in eodem libro habentur, singillatim ponantur, ait enim; *Simoniani à Simone Mago, qui baptizatus à Philippo diacono. sicut in Actibus Apostolorum legitur. pecunia voluit à sanctis Apostolis emere, ut etiam per impositionem manuum quoque daretur Spiritus sanctus. hic magicis fallaciis deceperat multos. docebat autem detestandam turpitudinem, indifferenter utendi fœminis, nec Deum mundum fecisse dicebat: negabat etiam carnis resurrectionem, & adseverabat se Christum: idemq; Jovem se credi volebat, Minervam verò meretricem quandam Selenen, quam sibi sociam scelerum fecerat, imaginesq; & suam & ejusdem meretricis discipulis suis præbebat adorandas: quas & Romæ tamquam deorum simulachra auctoritate publica constituerat. in qua urbe beatus Apostolus Petrus eum vera omnipotētis Dei virtute extinxit. Dixerat enim se in monte Sina legem Moysi in patris persona dedisse Judæis, tempore Tyberii in filii persona putative apparuisse, postea se in linguis igneis Spiritum sanctum super Apostolos venisse: Christum autē nec venisse, nec à Judæis quicquam pertulisse.* Sicut enim hæresis, quæ ab eodem Simone exorta est, quæ Simoniaca vocatur, omnino à fidelibus spernitur: ita quoq; adorandarum imaginum usus penitus spernendus est: Altera quoq; hæresis est, quæ hunc errorē percenset, quam ita præfatus doctor scripsit. *Carpocratitæ, à Carpocrate cœperunt, qui docebat omnem turpem operationem, omnemq; adinventionem peccati, nec aliter evadi atq; transiri principatus & potestates quibus hæc placent, ut possit ad cœlū superius perveniri. Hic etiam Jesum hominem tantummodo & de utroq; sexu natum putasse perhibetur: sed accepisse talem animam, quæ sciret ea quæ superna essent atque nuntiaret. resurrectionem corporis simul cum lege abiciebat. negabat à Deo factum, sed à quibusdam virtutibus mundum. Sectæ ipsius fuisse traditur socia quædam Marcellina, quæ colebat imagines Jesu & Pauli & Homeri & Pythagoræ, adorando incensumq; ponendo.* Nam si forte aliquis hujusce erroris adseverator dicet, Ideo imagines

adorare

adorare, inter hæreses beatus Augustinus conputavit, quia gentilium quorundam, id est, Simonis & Selenæ, seu etiam Homeri & Pythagoræ adorabant imagines, advertat quod etiam imagines Jesu & Pauli adorasse dicuntur, & id ipsum inter hæreses à præfato viro conputatum est. Nam si idem vir eximius imagines manufactas Domini sive Apostolorum vel etiam quorumlibet sanctorum adorandas sciret, numquam Jesu & Pauli imaginum adorationem inter hæreses conputaret.

CAP. XXVI.

Contra eos qui imagines sanctas & sacratas dicunt, easq; in viis sive in plateis, quæ plerumq; pollutæ sunt, poni jubent.

JUNGUNT itaq; hi, de quibus sermo est, in hoc negorio duas res, quæ sibi utrimq; repugnant: cum videlicet sæpissime memoratas imagines sanctas & venerandas nuncupant, easq; in viis sive in plateis, quæ plerumq; pollutæ sunt, ponendas esse asseverant. Sicut enim non convenit luci & tenebris, calido & frigido, ita nimirum non convenit sanctitati & contaminationi, puritati & inpuritati. Unde magna ex parte eos errare constat, cum eas & sanctas esse asserunt, & in locis contaminatis statuendas esse decernunt. Patescit namq; quodammodo in hoc eorum censura, qui eas in viis sive in urbium vicorumq; plateis poni percensent, quod hæc sanctitate careant, sicuti & carent cum scilicet si sanctæ esse crederentur, in locis sanctis poni censerentur. Omne sanctum mundum est, nihil mundum inpurum, nihil igitur sanctum inpurum: & si hæc inpurorum locorum sedes secundum illorum censuram quærunt, inmunditiam, quæ sanctitati contraria est, non spernunt: & si inmunditiam non spernunt, nequaquam sanctæ dici possunt. Si igitur inpurorum locorum sedes quærunt, sanctæ nuncupari nequaquam possunt. nam ut cætera exempla taceamus, quibus doceri potest, unamquamq; rem non inconvenienti, sed convenienti potius rei adhibendam esse debere, ipsorum etiam eloquentiæ principium præcepta proferamus, qui in eloquentia hoc observandum penitus censuerunt, ut res, locus, tempus, persona consideretur, ne dicantur gravia levibus, ne verecunda inverecundis, ne lasciva seriis, ne inpudica pudicis, ne incæsta castis, ne ridicula tristibus, ne profana religiosis, sed omnia in eloquentiæ arte ita essent convenientia, ut nil inconveniens, nil repugnans, sed singula pro locorum & temporum qualitate moderata manerent. Si ergo in eloquentiæ arte hoc ab oratoribus observari jussum est, multo magis nobis in nostræ religionis cultibus observandum est, ut singula quæque ad religionem pertinentia ita observentur, atque ita habeantur, prout ratio sive ordo exposcit.

CAP. XXVII.

Quòd male pictis imaginibus imaginum cultores falli possunt, sive inquirendum ab eis, qui pene omnem fidei Christianæ prærogativam in imaginum adoratione sive cultu existimant, quid pauperibus faciendum sit, qui artificibus per quos imagines fiunt, omnino carent?

OMNIUM artium institutio varia habet exercitia, pictura auté ars est, picturæ igitur institutio varia habet exercitia. & hanc exercentes, qui pictores vocantur, alii plus, alii minus eam intelegunt, alii pulchriora, alii fœdiora in ea exercent opera: alii formosas, alii deformes conponunt imagines. Unde nimirum colligitur, quòd illi qui pene omnem fidei suæ firmitatem in imaginibus ponunt, earumq; adorationem inter bonorum operum instrumenta adnumerare non erubescunt, & modò pulchras, modò fœdas adorant imagines, quodammodo fallantur. Nam si quælibet imago quanto pulchrior est, tanto amplius habet sanctitatis atq; virtutis, necesse est ut ea quæ fœdior est, minus habeat sanctitatis atq; virtutis: & si ea quæ fœdior est minus habet, necesse est ut fœdissima quælibet, aut nihil, aut modicum habeat: & si ea quæ pulchrior est, ideo attentius adoratur, eo quod causa pulchritudinis amplius habet virtutis, jam non ejus sanctitas ex quadam religione, sed ex artificis venit operatione. Et si ea quæ minus pulchra est, vel ea quæ nihil habet pulchritudinis, adoratur, valde earum adoratores falluntur: cum videlicet res pulchritudine carentes adorare percensent. Si ergo omnes & pulchras & minus pulchras, & nil pulchritudinis habentes æqualiter adorare consequens est, justitia quæ unicuiq; suum tribuit, de rebus auferatur necesse est. Nam cum pulchras adorant imagines, casu aliquo quo putant se aliquid sanctum adorare, falluntur: cum verò deformes adorant picturas, consultò falluntur: quippe cùm res deformes pro sanctis rebus adorant. Sive igitur casu eas, sive consultò adorent, falluntur. Falluntur verè, & meritò falluntur, qui cum Deus creator omnium se solum adorari censuerit, res quasdam sensu carentes adorare nituntur: & dum putant se in adorandis imaginibus quandam sanctis exhibere venerationem, soli divinæ adorationi quãdam prorogant communionem. Quia igitur solus Deus adorandus sit, martyres verò vel quilibet sancti venerandi potius sint quàm adorandi, & in hoc opere jam diximus, & egregii doctoris Hieronymi documentis adprobandum est: qui dum contra Vigilantium quendam hæreticum, qui martyrum reliquias nequaquam dicebat esse venerandas, scriberet, inter cætera ait; *Quis unquam, ô insanum caput, martyres adoravit?* si ergo secundum ejusdem sententiam martyres non adorantur, multo minus eorum imagi-

imagines à fidelibus adorandæ sunt. Quod verò in libro Regnorum Saul legitur Samuhelem suscitatum à Pythonissa adorasse, deprehendi potest, non Samuhelis anima fuisse suscitata, sed quædam præstigiosa diabolicæ fallaciæ imago Regi Sauli apparuisse, sive in eo quod se adorari permiserit, quod utique vir sanctus facere non permitteret, sive etiam quia pessimo regi dixit, *Crastina mecum eris:* cum videlicet idem inmanissimæ nequitiæ rex non cum Propheta moriens, sed cum diabolo futurus erat: qui quos in hoc seculo ad mala opera perpetranda inlicit, secum in futuro ad æternas pœnas trahit. Rex itaque inmanis meriti audiens, in quo habitu esset excitatus, intellexit hunc esse Samuhelem, quid intellexerit retulit, & quia non bene intellexit, contra Scripturam alium adoravit quàm dominum: & putans Samuhelem, adoravit diabolum, ut fructum fallaciæ suæ haberet Satanas. Hoc enim nititur ut adoretur quasi Deus. Si enim verè Samuhel illi apparuisset, non utique vir justus permisisset adorari, qui prædicaverat dominum solum esse adorandum. Et quomodo homo Dei, qui cum Abraham in refrigerio erat, dicebat ad virum pestilentiæ dignum ardore gehennæ, *Cras mecum eris?* His duobus titulis subtilitatē fallaciæ suæ prodidit inprovidus Satanas, quia & adorari se permisit sub habitu & nomine Samuhelis, quod puto Samuhel non permitteret, & virum peccatis pressum, cùm magna distantia peccatorum & justorum sit, cum Samuhele justissimo futurum mentitus est, verum potest videri, si de Samuhelis nomine taceatur, quia Saul cum diabolo futurus erat. ad eum enim transmigravit, quem adoravit. quamquam & à beato Augustino & ab aliis doctoribus diversa de hac re opinentur, & liber Ecclesiasticus ad laudem Samuhelis referat, eo quòd mortuus prophetarit. Jam verò illi, qui pene omnem fidei Christianæ prærogativam in imaginum adoratione sive cultu esse existimant, interrogandi sunt, utrum ideo quilibet pauperes fidei suæ patiantur jacturam, eò quòd census indigentia pressi non habeant facultatem qua suscipiant picturam? Si ergo inops quilibet ideo bonorum meritorum erit expers, quia rebus, quibus imagines adipiscatur, caret, locuples ideo auctioris meriti prærogativam subiet, eò quòd rebus quibus picturæ emantur abundat. & si iste pro rebus, non pro meritis, aut pœnas, aut præmia suscipiet, & ille pro indigentia non pro operibus judicabitur, imaginum adoratio magnam in Christiana religione arcem conscendet, & justitia quæ merita cujuslibet, non res explorat, vires magna ex parte amittet. Quæ omnia dum nulla rerum consequentia adprobari possint, restat ut imaginum cultus nullum in Christiana religione tenere credatur principatum. 1. Reg. 28.

CAP. XXVIII.

Quòd frustra suam synodum universalem nominant, quam tamen constat ab universali non fuisse adgregatam Ecclesia.

INTER cætera deliramenta quæ in eadem synodo vel gesta vel scripta dicuntur, hoc quoque non omnibus eorum deliramentis minus est, quod eandem synodum universalem nuncupant, cum neque universalis fidei inconvulsam habeat puritatem, neque per universarum Ecclesiarum gesta constet auctoritatem. Sicut enim Ecclesia universalis est quæ Græco eloquio Catholica dicitur: ita nimirum omne, quicquid ab ejus unitate non discedit, Catholicum nuncupari potest. Omnis enim doctrina Christiana vel quælibet constitutio sive traditio talis esse debet, ut universali conveniat Ecclesiæ. quod nequaquam hæretici observaverunt, qui per diversas mundi partes aliquibus regionum partibus coartati conventicula quædam statuerunt, quibus & se & quam * plures ab ecclesiasticæ unitatis consortio segregaverunt. Cum ergo duarum & trium provinciarum Præsules in unum conveniunt, si antiquorum canonum institutione muniti aliquid prædicationis aut dogmatis * statuunt, quod tamen ab antiquorum patrum dogmatibus non discrepat, Catholicum est quod faciunt, & fortasse dici potest universale: quoniam quamvis nō sit ab universi orbis præsulibus actum, tamen ab universorum fide & traditione non discrepat: quod crebro factum in plerisq; mundi partibus, quibusdam necessitatibus incumbentibus, scimus. Multa enim concilia gesta sunt, quorum institutionibus sancta munitur & corroboratur Ecclesia. Si vero duarum aut trium provinciarum Præsules in unum convenientes nova quædam statuere cupientes, conventicula quædam faciunt, quia non cum universi orbis Ecclesia sentiunt, sed ab ea quadam ex parte dissentiunt, non est Catholicum quod faciunt, & ideo universale nuncupari non potest. Omne quod Ecclesiasticum est, Catholicum est: & omne quod Catholicum est, universale est: omne autē quod universale est, profanis vocum novitatibus caret: omne igitur quod Ecclesiasticum est, profanis vocum novitatibus caret. * Nam si hæc synodus vocum novitatibus careret, & antiquorum patrum dogmatibus contenta esset, universalis dici poterat. Non autem antiquorum patrum dogmatibus contenta est, non igitur universalis dici potest. Universitas namque ab uno cognominatur, quod uno multotiens verso propagatur. Nam multitudo unitatum vertendo in unum collecta universitas efficitur. Universalem plane eandem synodum non cunctaremur profiteri, nisi eam universalis Ecclesiæ dogmatibus sentiremus refragari.

al. plurimos.

institutunt.

* Et si.

CAP. ULT.

SCIAT Dominus Apostolicus & Pater noster, & cuncta simul Romanorum Ecclesia, ut secundum quod continet in epistola beatissimi Gregorii, quam ad Serenum Massiliensem Episcopum direxit. Permittimus imagines Sanctorum quicumque eas formare voluerint, tam in Ecclesia, quamq;

quamq; extra Ecclesiam, propter amorem Dei & Sanctorum ejus: adorare verò eas nequaquam cogimus; qui noluerint: Frangere vel destruere eas, etiamsi quis voluerit, non permittimus. Et quia sensum sanctissimi Gregorii sequi in hac epistola, universalem Catholicam Ecclesiam Deo placitam, indubitanter liberè profitemur . . . . . .

EXPLICIT FELICITER.

Anno Christi 803.

CAROLI MAGNI IMP. AUG.

RESCRIPTUM

AD NICEPHORUM IMP. CONSTANTINOPOLITANUM de Pace inter utrumq; Imperium.

CUm in omni humanæ actionis initio Domini sit auxilium invocandum, maximè in hoc, quod modò inter nos Deo mediante agitur, negotio, Domini & Salvatoris nostri Jesu Christi omni modo sunt imploranda suffragia, ut qui nomine illius signati sumus, & in dispensatione passionis ejus ab æterno mortis periculo nos redemptos esse confidimus, ea quæ ipso inspirante inchoavimus, ad honestum & utilem perfectionis terminum perducere mereamur, in cujus nomine atque honore Legatum fraternitatis tuæ, quem ad bonæ recordationis filium nostrum PIPINUM Regem misistis, Arsatium scilicet gloriosum Spatarium ad nos cum verbis & literis . . . . . tuæ, benignè atque honorificè suscepimus. Et quamvis ad nos missus non fuisset, veluti ad nos missum, adhibita diligenti cura, & audivimus, & cum eo de his, quæ detulit, quia prudentem animadvertimus, colloquutionem habuimus. Nec immeritò; cum tanta esset non solum in literis, quas attulit, sed etiam in verbis, quæ ex ore illius nostris auribus insonuerunt, optatæ ac semper optandæ pacis copia, ut valde nobis, & quibuscunq; Deum amantibus hujuscemodi Legatio placere potuisset; quæ utiq; tanto fuit charitatis ac pacis favo respersa, ut in palato cordis cujusq; fidelis veram possent sapere dulcedinem, possetq; judicari penitùs insipiens, cui talia videntur insipida.

2. Propter quod postquam illum in fines Regni nostri pervenisse comperimus, veluti præsentiam optimæ ac Deo complacitæ Legatis ejus, temperare nequivimus, oportunè eum ad nostram præsentiam venire fecimus; maximè tamen, quod is, ad quem illum missum constabat, dilectus filius noster PIPINUS Rex, divino judicio jam rebus humanis excesserat, neq; nos illum cum infecto negotio tanto, ad quod perficiendum directus erat, vacuum reverti, pati potuimus.

3. Et non solum propter hoc, sed etiam quod ex tempore, quo primo Imperii tui anno, Michaelem Metropolitanum, & Populum, Assiduum Abbatem, Callistumque gloriosum Candidatum, ad constituendam nobiscum pacem, & fœderanda atq; adunanda hæc duo in Christi charitate Imperia, longæva tua misit dilectio.

4. Veluti in specula positi, longa fuimus expectatione suspensi, præstolantes sive per Legatum, sive per epistolam, quando meritorum scriptis nostris, amabilia fraternitatis tuæ responsa susciperem. Jamq;, ut se habet humanæ mentis infirmitas, prope desperatio cordi nostro incipiebat oboriri; sed fidentes, sperabamus in eo, qui nunquam deserit sperantes in se, quod secundum Apostolum labor noster in ipso vacuus & inanis esse non deberet; ac desiderium nostrum, quod, ut confidimus, ipsius inspiratione concipimus, secundum divitias misericordiæ suæ, complere, & quandocunq; ad effectum perducere deberet. Idcircò audito adventu memorati Legati dilectionis tuæ, Arsatii gloriosi Spatarii, magnopere gavisi sumus, confidentes, nos de rebus incertis ad optatam certitudinem perventuros, & de his, quæ prædictis Missis tuis ad te perferenda dedimus, responsum esse recepturos. Et reverâ ita factum est. Sensimus enim ex parte mea, quod desiderabamus, ad completionem votorum nostrorum, divini favorem auxilii, & in verbis ac literis, quæ per Legationem memorati Legati perlata sunt, quamvis ad filium nostrum scripta & directa essent, nõ minimam nos desideratę responsionis accepisse portionem.

1. Thess. 3.

5. Proinde omnipotenti Deo, non quales debuimus, sed quales potuimus, gratias agimus, quod cordi dilectionis tuæ, quam quæsivimus, ac desiderabilem pacis voluntatem inspirare dignatus est, orantes secundum Apostolum, ut Deus, qui vobis in hac pace velle tribuit, ipse perficere tribuisset. Propter quod nihil morantes, sed omni cunctatione ac dubitatione penitus abjecta *a* Legatos nostros præparavimus ad tuam amabilem fraternitatem dirigendos.

Philip. 2.
a Heitonem Abbatem Augiæ & Episcopum Basileæ cum Hugone & Haione Comitibus.

CARO-

CAROLI MAGNI IMPERATORIS AUGUSTI

Anno Christi 806.

CONSTITVTIO

De pace constituenda & conservanda, & divisione Regni facienda inter filios: edita in Comitiis Theodonis villanis.

al. De pace in Theodonis villa.

In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.

IMPERATOR Cæsar CAROLUS, Rex Francorum invictissimus, & Romani Rector Imperii, Pius, Felix, Victor ac Triumphator, semper Augustus, omnibus fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ, & cuncto populo Catholico, præsenti & futuro, gentium ac nationum, quæ sub nostro imperio ac regimine constitutæ sunt. (al. ejus.)

1. Sicut omnibus vobis notum esse, & neminem vestrum latere credimus, quomodo nos divina clementia, cujus nutu ad occasum tendentia sæcula per successiones * generationum reparantur, tres nobis dando filios, magno nos miserationis ac benedictionis suæ ditavit munere, quia per eos secundum vota nostra & spem nostram de Regno confirmavit, & curam oblivioni obnoxiæ posteritatis leviorem fecit. Ita & hoc vobis notum fieri volumus, quod eosdem per Dei gratiam filios nostros Regni à Deo nobis *a* concessi, donec in corpore sumus, & post nostrum ab hac mortalitate discessum hujus à Deo conservandi Regni vel Imperii nostri hæredes relinquere, si sic divina Majestas annuerit, optamus. Non ut confuse atq; inordinatè, aut sub totius Regni dominatione jurgii controversiam eis relinquamus; sed trina partitione totum Regni corpus dividentes, quam quisquis illorum tueri vel regere debeat, portionem *b* distribuere & designare voluimus, eo videlicet modo, ut sua quisque portione contentus juxta ordinationem nostram & fines Regni sui, qui ad alienigenas extenduntur, cum Dei adjutorio nitatur defendere, & pacem atque caritatem cum fratre custodire.

(* al. generationum reparationes generantur. — a al. conservati. — b al. describere.)

2. Divisiones verò à Deo conservati & conservandi Imperii vel Regni nostri tales facere placuit, ut Aquitaniam totam *c* & Vuasconiam (excepto pago Turonico) & quicquid inde ad Occidentem atq; Hispaniam respicit, & de civitate Nivernis, quæ sita est super fluvium Ligerim cum ipso pago Nivernense, pagum *d* Avalensem, atque Alsensem, Cabillionensem, Matisconensem, Lugdunensem, *e* Gabojam, Moriennam, Tarentasiam, Montem Cinisium, Vallem Gegusianam usque ad Clusas, *f* & inde per terminos Italicorum montium usque ad mare, vel usq; ad Hispanias continetur, hoc est, illam portionem Burgundiæ, & Provinciam ac Septimaniam, vel Gothiam, Ludovico dilecto filio nostro consignavimus.

(c al. usq; Vasc. — d al. Ananea. — e Saubaudia. — f al. & inter term.)

3. Italiam verò, quæ & Longobardia dicitur, & *g* Bojoariam, sicut Tassilo tenuit, exceptis duabus villis, quarum nomina sunt Ingoldestat, & Lutrahahof, quas *h* nos quondam Tassiloni beneficiavimus, & pertinēt ad pagum, qui dicitur Nortgouue, & de Alamannia partem, quæ in Australi ripa Danubii fluminis est, & de ipso fonte Danubii, currente limite, usq; ad Rhenū fluvium in confinio pagorum Clet gouue & Hegouue in locum qui dicitur Auge: & inde per Rhenum fluvium sursum versus usq; ad Alpes, quicquid intra hos terminos fuerit, & ad Meridiem vel Orientem respicit, unà cum Ducatu Curiensi & pago Burgouue, Pipino dilecto filio nostro ordinamus.

(g al. Bajoar. — h al. quas quonda Tassilo beneficio nostro tenuit.)

4. Quicquid autem de Regno nostro extra hos terminos fuerit, id est, Franciam & Burgundiam, excepta illa parte, quam Ludovico dedimus, atque Alemanniam, excepta portione quam Pipino * adscripsimus, Austriam, Neustriam, Thuringiam, Saxoniam, Frisiam, & partem Bajoariæ, quæ dicitur Northgouue, dilecto filio nostro Carolo cōcessimus, ita ut Carolus & Ludovicus viam habere possint in Italiam ad auxilium * faciendum fratri suo, si ita necessitas extiterit, Carolus per vallem Augustanam, quæ ad Regnum ejus pertinet, & Ludovicus per vallem Segusianam, Pipinus verò & exitum & ingressum per Alpes Noricas atq; Curiam.

(al. dedimus. — al. ferendum.)

5. Hæc autem tali ordine disposuimus, ut si Carolus, qui major est natu, prinsquam ceteri fratres diem obierit, pars Regni quam habebat, dividatur inter Pipinum & Ludovicum, sicut quondam divisum est regnum inter nos & fratrem nostrum Carolomannum, eo modo ut Pipinus illam portionem habeat, quam frater noster Carolomannus habuit, Ludovicus verò illam partem, quam nos in illa partitione suscepimus. Si verò Carolo & Ludovico viventibus, Pipinus debitum humanæ * naturæ compleverit, Carolus & Ludovicus dividant inter se Regnum, quod ille habuit. Et hæc divisio tali modo fiat, ut ab ingressu Italiæ per Augustam civitatem accipiat Carolus Eboreiam, Vercellas, Papiam, & inde per Padum fluvium termino currente usque ad fines Regiensium & ipsum Regium, & Civitatem Novam, atque Mutinam usq; ad terminos sancti Petri. Has civitates cum suburbanis & territoriis suis, atque Comitatibus, quæ ad ipsas pertinent, & quicquid inde Romā * pergenti ad lævam respicit de regno quod Pipinus habuit, unà cum Ducatu Spoletano, hanc portionem, sicut prædiximus, accipiat Carolus.

(al. fortis. — * al. per Genuam)

6. Quicquid autem à prædictis civitatibus vel Comitatibus Romam eunti ad dexteram ja-

al. regno Trãſpadano. cet de prædicto regno, id eſt, portionem quæ remanſit de * regione Tranſpadana, una cum Ducatu
Tuſcano uſq; ad mare Auſtrale, & uſq; ad Provinciam * Ludovicus ad augmentum ſui regni ſortia-
al. Ludovico * cedat. tur. Quod ſi ceteris ſuperſtitibus Ludovicus fuerit defunctus, eam partem Burgundiæ, quam regno
ejus adjunximus, cum Provincia & Septimania ſive Gothia uſq; ad Hiſpaniam Pipinus accipiat, Carolus verò Aquitaniam atq; Vuaſconiam.

7. Quod ſi talis filius cujuslibet iſtorum trium fratrum natus fuerit, quem populus eligere velit, ut patri ſuo ſuccedat in regni hæreditate, volumus ut in hoc conſentiant patrui ipſius pueri, & regnare permittant filium fratris ſui in portione regni, quam pater ejus eorum frater habuit.

8. Poſt hanc noſtræ auctoritatis diſpoſitionem placuit inter prædictos filios noſtros ſtatuere atque præcipere propter pacem, quam inter eos perpetuò manere deſideramus, ut nullus eorum fratris ſui terminos vel regni limites invadere præſumat, neque fraudulenter ingredi ad conturbandum regnum ejus, vel marcas minuendas, ſed adjuvet unusquisq; illorum fratrem ſuum, & auxilium ei ferat contra inimicos ejus juxta rationem & poſſibilitatem, ſive intra patriam, ſive contra exteras nationes.

9. Neq; aliquis illorum hominem fratris ſui pro quibuslibet cauſis, ſive culpis ad ſe confugientem ſuſcipiat ad interceſſionem pro eo faciendam: quia volumus, ut quilibet homo peccans & interceſſione indigens intra regnum Domini ſui vel ad loca ſancta, vel ad honoratos homines confugiat, & inde juſtam interceſſionem mereatur.

10. Similiter præcipimus, ut quemlibet liberum hominem, qui Dominum ſuum contra ejus voluntatem dimiſerit, & de uno regno in aliud profectus fuerit, neque ipſe Rex ſuſcipiat, neque hominibus ſuis conſentiat, ut talem hominem recipiant, vel juſte retinere præſumant: hoc non ſolùm de liberis, ſed etiam de ſervis fugitivis ſtatuimus ordinandum, ut nulla diſcordiis relinquatur occaſio.

11. Quapropter præcipiendum nobis videtur, ut poſt noſtrum ab hac mortalitate diſceſſum homines uniuscujusque eorum accipiant beneficia unusquisque in regno Domini ſui & non in altero, ne forte per hoc, ſi aliter fecerit, ſcandalum aliquod accidere poſſit. Hæreditatem autem ſuam habeat unusquisque illorum hominum abſq; contradictione in unoquoq; regno, quam eum legitimè habere contigerit.

12. Ut unusquisque liber homo poſt mortem Domini ſui licentiam habeat ſe commendandi inter hæc tria regna ad quodcumque voluerit: ſimiliter & ille, qui nondum alicui eſt commendatus.

13. De traditionibus autem & venditionibus, quæ inter partes fieri ſolent, præcipimus ut nullus ex his tribus fratribus ſuſcipiat de regno alterius à quolibet homine traditionem, vel venditionem à quolibet homine, hoc eſt, terrarum, vinearum, ſylvarum, atq; libertatum, ſervorumq; qui jam caſati ſunt, ſive cæterorum, quæ hæreditatis nomine cenſentur, auro, argento, & gemmis, armis, ac veſtibus, necnon & mancipiis non caſatis, & his ſpeciebus, quæ propriè ad negotiatores pertinere noſcuntur: cæteris verò liberis hominibus hoc minimè interdicendum putamus.

14. Si quæ autem feminæ, ſicut fieri ſolet, inter partes & regna fuerint ad conjugia poſtulatæ, ne denegentur juſtè poſcentibus, ſed liceat eis viciſſim dare & accipere, & affinitatibus populos inter ſe ſociari. Ipſæ verò feminæ poteſtatem habeant rerum ſuarum in regno, unde exierant, quando in alio propter mariti ſocietatem habitant.

15. De obſidibus autem, qui propter credentias dati ſunt, & à nobis per diverſa loca ad cuſtodiendum deſtinati ſunt, volumus ut ille Rex, in cujus regno ſunt, abſque voluntate fratris ſui, de cujus regno ſublati ſunt, in patriam eos redire non permittat, ſed potius in futurum in ſuſcipiendis obſidibus alter alteri mutuum ferat auxilium, ſi frater fratrem hoc facere rationabiliter poſtulaverit. Idem jubemus & de his, qui pro ſuis facinoribus in exilium miſſi vel mittendi ſunt.

16. Si cauſa vel intentio controverſiæ talis inter partes propter terminos & confinia regnorum ortæ fuerint, quæ hominum teſtimonio declarari vel definiri non poſſint: tunc volumus ut ad
al. inquiratur. declarationem rei dubiæ, judicio crucis, DEI voluntas & rerum veritas * exquiratur, nec unquam
a al. indicatur. quam pro tali cauſa cujuslibet generis pugna vel campus ad examinationem *a* judicetur. Si verò quilibet homo de uno regno hominem de altero regno de infidelitate contra *b* Dominum ſuum accuſaverit, mittat eum Dominus ſuus ad fratrem ſuum, ut ibi comprobet, quod de homine illo
b al. fratrem Domini ſui. dixit.

17. Super omnia autem jubemus, ut ipſi tres fratres curam & defenſionem Eccleſiæ Sancti Petri ſimul ſuſcipiant, ſicut quondam ab avo noſtro Carolo & beatæ memoriæ genitore Pipino Rege, & à nobis poſteà ſuſcepta eſt, ut eam cum DEI adjutorio ab hoſtibus defendere nitantur, & juſtitiam ſuam quantum ad ipſos pertinet & ratio poſtulat, habere faciant. Similiter & de ceteris Eccleſiis, quæ ſub illorum fuerint poteſtate, præcipimus, ut juſtitiam ſuam & honorem habeant, & paſtores & rectores venerabilium locorum habeant poteſtatem rerum, quæ ad ipſa pia loca pertinent, in quocumque de his tribus regnis illarum Eccleſiarum poſſeſſiones fuerint.

18. Quod ſi de his ſtatutis atque convenientiis aliquid caſu quolibet vel ignorantia (quod non

non optamus) fuerit irruptum, præcipimus ut quàm citissimè secundum justitiam emendare studeant, ne forte propter dilationem majus damnum possit accidere.

18. De filiabus autem nostris, sororibus scilicet prædictorum filiorum nostrorum, jubemus ut post nostrum ab hoc corpore discessum, licentiam habeat unaquæq; eligendi, sub cujus fratris tutela & defensione se conferre velit. Et qualiscumque ex illis monasticam vitam elegerit, liceat ei honorifice vivere sub defensione fratris sui, in cujus regno degere voluerit. Quæ autem juste & rationabiliter à condigno viro ad conjugium quæsita fuerit, & ei conjugalis vita placuerit, non ei denegetur à fratribus suis, si & viri postulantis & feminæ consentientis honesta & rationabilis fuerit voluntas.

19. De nepotibus verò nostris, scilicet filiis prædictorum filiorum, qui eis vel jam nati sunt, vel adhuc nascituri sunt, placuit nobis præcipere, ut nullus eorum per quaslibet occasiones quemlibet ex illis apud se accusatum sine justa discussione atque examinatione aut occidere, aut membris mancare, aut excæcare, aut invitum tondere faciat; sed volumus ut honorati sint apud patres vel patruos suos, & obedientes sint cum omni subjectione, quam decet in tali consanguinitate esse.

20. Hoc postremò statuendum nobis videtur, ut quicquid adhuc de rebus & constitutionibus, quæ ad profectum & utilitatem eorum pertinent, his nostris decretis atque præceptis addere voluerimus, sic à prædictis dilectis filiis nostris observetur atq; custodiatur, sicut ea quæ de his jam statuta & descripta sunt, custodire & observare præcipimus.

21. Hæc autem omnia ita disposuimus, atque ex ordine firmare decrevimus, ut quàm diu divinæ Majestati placuerit nos hanc corporalem agere vitam, potestas nostra sit super à Deo conservatum regnum atque Imperium istud, sicut hactenus fuit in regimine atq; ordinatione, & omni dominatu Regali atque Imperiali, ut obedientes habeamus prædictos dilectos filios nostros, atque Deo amabilem populum nostrum cum omni subjectione, quæ patri à filiis, & Imperatori ac Regi à suis populis exhibetur. AMEN.

CAROLI MAGNI IMP. AUG. LEGES.

DISCIPLINAM militarem severius exercuit. Militibus, qui gnaviter fecerant, præmia constituit: negligentes ignominia notavit: ubiq; virtutis spectator extitit. *Disciplina militaris.*

2. In Saxonico bello cum duo gregarii milites, facta testudine munitissimæ urbis aggeres dissipassent, ac portas effregissent, ambos ad se vocatos pro concione laudavit, & ipsis Præfecturam inter Rhenum Alpesq; dedit.

3. In eodem itidem bello duos tyrones, licet vulgo conceptos, fortiter in medio hostium agmine depugnantes, inter cubicularios stipatoresq; suos esse jussit.

4. Item duorum Regulorum filii adolescentes jussi ante prætorium noctu excubare, quòd largo æquo vino indulserant, somno gravi opprimuntur. CAROLUS, ut ejus mos erat, evigilat, nocturnis paucis clam castra circuit, explorat, num omnia ritè fiant. ubi somno præditos offendit, prætereo quidem, ad tabernaculum redit. Postridie tamen concilio vocato, sciscitatur quidnam is commeruerit, qui Principem & caput Francorum, hostium manibus prodiderit atque exposuerit. Illi primi sententiam rogati suo se ense jugulant: hujusce modi hominem capitali pœna condemnant. CAROLUS illos graviter increpitos, ignominiaque notatos exauthorat, cætera incolumes dimittit.

5. Milites datis nominibus sacramento adacti in ejus verba jurarunt, se illi secundum Deum devotissimos fore: nec mortem pro ejusdem atq; Reipubl. salute recusaturos.

6. Vetuit, ne quicquam amicorum, præter herbam, ligna, aquam, à militibus inter proficiscendum adimeretur.

7. Neve alius alium ad bibendum provocaret aut cogeret. ebrium in exercitu de cætero aquam potare compulit.

8. Capitali animadversione eos punivit, qui absque missione castra atque militiam deseruissent.

9. Militiam, sacramentumq; detrectantes, prædiis, villis, agris, donis militaribus privavit, ea in alios contulit.

10. Censum, Chunigosteuram & Vanolehen vocant, quinq; denarios modius fruméti quotannis pensitat. *Contributiones.*

11. Is qui militiam detrectabat, morbo aut senectute æs illud mulcticium militareq; pendebat. Nam munia bellica censumq, quàm accuratissimè exegit, quem Germanicis vocabulis, herischuldam ipse, & heribannum ab exercitu, vulgus raisogeltum ab expeditione nuncupat.

12. Et ut salubrem magis, quàm ambitiosum Principem scires, ne templis quidem munia bellica, æs militare, utpote nervos, sine quibus Respubl. nequaquam salva esse possit, condonavit.

Ea tempestate Sacerdotes paucis, victu, vestitu levi, parabili ac parco, ad naturæ desideria implenda, contenti fuerunt, decimis victitarunt, de quibus nemini quicquam contribuerunt.

13. CAROLUS, non solùm prædia stipendiaria, agros, prata, vineas, villas, molas, laterarias, calcarias, & hujusmodi redditus, vectigaliaq; : item jumenta, pecudes, mancipia, verùm & propriam supellectilem Præfectorum, Præsidum, Pontificum, Fœminarum sacratarum, & Virorum, descriptam habuit. Juxta multitudinem jugerum, agrorum, opum, certus numerus militum, auri, argenti, jumentorum, boum, pecudum, rhedarum, vehiculorum, annonæ, vestimentorum, paludamentorum, armorum, cataphractarum, galearum, gladiorum, scutorum, hastarum, arcuum, sagittarum, pharetrarum: item ferramentorum (quæ sunt palæ, bidentes, ligones, rastra, cophini, dolabræ, secures, fasciæ, serræ) indictus & definitus est.

Æqualitas monetæ, &c. 14. Vetustissimæ Francorum Legi Salicæ capita quædam addidit, quasdam ex integro sanxit: ut de moneta, mensura, ponderibus, quæ per totum Romanum Imperium ad æqualitatem redegit.

Cameræ sive Parlamenta Imperii. 15. Galliam in quinos Conventus divisit, Viennensem, Lugdunensem, Senonensem, Rhotomagensem, Rhemensem. His cætera oppida contributa. Unumquodque, jus in finitimo sibi Conventu petere jussum. Apud Germanos, quos Cæsar vocat Cisrhenanos, qui in Gallia Belgica Celticaq; habitant, juridici Conventus instituti sunt, Vesontinus, Mogontinus, Treverensis, Agrippinensis, Cameracensis.

Ordinatio Cameræ Imperialis. 16. Sanxit CAROLUS, ut in primaria cujusque regionis urbe, quam Metropolim Græca voce dicunt, Pontifex & Prætor ter quotannis, Aprili, Octobri, Januario, jus dicerent, responsa redderent. & primùm pauperes, viduas, pupillos, dato his prudentissimo patrono, diligentissimè audirent, inimicos reconciliarent. Vetuit insuper, ne illi lites in diem differrent, neve calumniis locum facerent. Opulentos quidem ac locupletes, Pontifices, Præfectos, si qui in concordiam redire nollent, ad se haud aliò delegarent. Sumptuarium decretum hujuscemodi juri dicundo intentis promulgavit. quotidie Pontifici quadraginta panes, gallinaceas tres, porcellum unum, ova quindecim, de potu modios tres, de aveno caballis modios tres: Prætori panes triginta, modios duos, cætera eundem statuit.

17. Ebrietatem inhibuit, neve alius alii propinaret.

18. Sine discrimine universos ad Evangelica oracula, ad placita Christi Domini Deiq; nostri sectanda coegit.

19. Nundinas diebus festis ademit.

20. Edixit quoq; prophanum plusquam ter in anno de sacrosancto convivio, quod Eucharistiam nuncupamus, vesci non placere.

Festi dies. 21. Festos & solennes statosque dies Christo Servatori nostro dicatos, nimirum Natalem ejus, Calendas Januarias, quando more Judæorum circumsectus est, Epiphaniorum sacrificium [illegible] octavum diem ejusdem mensis solenne, & Lustrationis quarto Idus Februarii: annales verò [illegible] quibus idem Christus revixit, mortem atque inferos superavit, ac hisce triumphatis cœlos ascendit, & deinde in Legatos suos Spiritus æthereus illapsus est, tantum celebrandas esse scivit. Præterea sacros religiososque dies in æstate, Divo Johanni Baptistæ, Divis Petro & Paulo: in hyeme Divo Martino (cujus sacra secum ferre consuevere Reges Franci) Andreæ, Stephano, Johanni Evangelistæ, & Infantibus ab Herode contrucidatis adjecit.

Scholæ. 22. Præcepit etiam, ut Monachi, Sacerdotes, literis operam sedulò darent, emendatè & rectè scriberent. In omnibus contuberniis Monachorum, Episcoporum ædibus pueros docerent.

Mendici. 23. Mendicis palantibus vetuit quicquam tribui suos quamq; regionem inopes alere: sanos validos, labore victum quæritare, ac desiderio sufficere manus jussit. Idcircò opes Ecclesiasticas in locupletioribus templis in tres divisit partes, duas egenis, tertiam Sacerdotibus attribuit. In ædibus angustioribus donaria æquâ lance inter egenos & Sacerdotes bipartitus est.

Sacer Ordo. 24. Autor & aliarum Legum fuit, in quibus cavit: Ne temerè & passim sacrificus interdiceretur: neve cadavera in fanis humarentur: neu Sacerdotes avaritiæ, Venerique deditæ essent.

25. Ut Pontifices officio publicè in templo docendi plebem fungerentur.

26. Ut Sacerdotes avaritiam, gulam, cauponas, negotia prophana, familiaritatem mulierum evitarent, aut Sacerdotio cederent, aut tribu moverentur.

Asyla. 27. Ut fures, homicidæ, & hujusmodi crimina committentes, si ad asylum templúmve fuge elapsi forent, repeterentur, atq; vi eriperentur. Quòd si quis Monachorum, Pontifex ve Præfectus ve illos reddere recusaret, satisdaret damni infecti compensandiq; præstaret, promitteret, si illorum quispiam aufugisset, id non sua opera esse factum juraret.

28. Jus assiduè summa diligentia dixit, nonnunquam manè, dum indueretur, tanta temporis jactura apud eum erat.

29. Nulli plures Ducatus, Præfecturasq; aut Sacerdotia concessit, dictitans, sibi & aliis demerendos, beneficiisq; oppignerandos esse.

Episcopi. 30. In Episcoporum Senatum haud temerè quempiam adlegit: eruditionem atque bonitatem in cooptandis illis potissimùm spectavit. Neminem nisi anteà sibi probatum & cognitum creavit.

vit. Nam eum ordinem ad pristinum modum & splendorem à D. Paulo præscriptum reduxit. Curiosè cavit, ne quis avarus, aut ambitiosus, luxuve perditus, unquam Pontificalem apicem adipisceretur.

31. Hildegardæ Reginæ petenti pro Sacrificulo suo, idem Proceribus Aulæ rogantibus respondit: Idoneo, etsi pauperi, jam destinavi. Imperatorem mentiri, aut falli non decet, ut obtrudat superis, cujus vitam, mores, ingenium ignoret, & tantóne oneri par sit, compertum non habeat.

32. Episcopum Mogontinum, quòd lituum aureum, distinctum gemmis, instar Cæsarei Sceptri usurpasset, severissima coërcuit oratione: eidem avaritiam, & superbiam pro concione propalam exprobravit, indignabundus & clamitans: En, ait, Pastores nostros, crucem Christi professos, qui spreta cura & pascendarum ovium solicitudine, ostentatione, opibus, luxu, Imperatorem quemvis opulentissimum lacessant.

33. Quendam pridie feriarum D. Martini designatum Episcopum, quòd is auctus tanta dignitate, amicis cœnam exhibens, & uti fit, mero sese nimiùm onerans, somno deinde oppressus, noctu divinis rebus non interfuisset, rursus Sacerdotio movit: intolerabilem negligentissimumq; fore ratus, qui primo die sibi non temperaret, ut sui compos Deum ad iracundiam non provocaret.

34. Item alium lætiorem ob Pontificatum donatum, atque gestientem, & ab humo in equum absque scamno sive suppedaneo, uno impetu subsilientem, revocavit: Vales, inquit, ut video viribus, & eques haud malus es: tua opera in bellis, ubi tua virtus enitescat, indigeo. Proinde ignobili & imbecillo oves & gregem pecudum relinque.

35. Pueros, quos Clementi Scoto commiserat, epistolis, versibus, carminibus, orationibus, Scholares.
panegyricis, scriptis, ut periculum de eorum ingenio atq; indole faceret, sibi exhiberi jubet. Ubi tenuiores præter spem profecisse, Nobiles verò gaudiis corporis deditos, cultum animi neglexisse deprehendit, illis ad dextram segregatis: Vos quidem macti virtute, inquit, estote filioli pientissimi, qui nostro Imperio gnaviter defuncti estis. Vestra erunt Sacerdotia locupletissima, & Pontificatus maximi. Ego vos in Aulam adscisco; ex vobis Senatores cooptabo; vos in album Prætorum & Patrum curiam adlegam. Deinde ad Nobilium liberos, quos à læva collocarat, vultu haud iram dissimulans, ait: At vos comatuli & delicatuli, freti opibus & splendore parentum, nostram Majestatem conspревistis; vitia, otia, luxum, & inertiam bonis literis virtutibusq;, contempto decreto nostro prætulistis. Jubeo, & Deum immortalem testor, nihil penitus commodi, honoris, ne obolum quidem ab Imperatore vestro, cujus jussa aspernati estis, expectate. Faxim, ut omnibus mortalibus ludibrio vivatis: & in vos exempla edam, nisi resipueritis, & negligentiam diligentia expiaveritis.

36. Universos Veteris ac Novi Instrumenti libros, librariorum imperitia, lectorum oscitan- Biblia sacra.
tia, interpretum inscitia, & incuria temporum depravatos, ad amussim & veritatem fontis correxit. Extat publicum Decretum; nec sivit in divinis lectionibus templisq; inter sacra officia inconditos solœcismos barbarismosq; inconcinnos obstrepere.

LUDOVICI PII IMP. AUG.

Anno Christi 814.

DECRETA

COMITIORUM AQUISGRANENNSIUM de anno DCCCXIV.

IMPERATOR LUDOVICUS Augustus in Conventu Procerum Imperii ad Aquas Graneas, Sacramenta apud se dicere, maximè Prætores, prorsus nihil munerum accepturos, jubet.

2. Ipsis pauperes summoperè commendat. Vetat insuper, ne populum extraordinariis tributis, novisve servitutibus expilent.

3. Nulli delegavit officium, ut non adjiceret: Vide quid agas: non hominis, sed Dei Optimi Maximi minister es, ejusdem Sacramento authoratus es: & agamus, ne quis popularium nos accuset. quodcunque judicabis facturúsve es, in te redundabit. ita tecum agetur, quemadmodum cum alio egeris. Non est enim apud Dominum nostrum iniquitas, aut cupido, acceptióve personarum. Rex Deus omnibus idem, qui nos ad rerum humanarum fastigium provexit, ut inopes plebemque suam ab injuria potentiorum, servituteque divitum defendamus & adseramus, non ut populi labore atque sudore partis abutamur ditemurque. Cardo & summa religionis Christianæ in amandis, promerendis egenis consistit. Hi cælos possident, ab ipsis locupletes & potentissimos quosque mercari oportet. Exiguo conceditur misericordia, potentes potenter tormenta patientur.

Honoratissimus atq; maximus titulus, quem Deus peculiariter sibi vendicat, usurpat, pauperum propugnator, pupillorum tutor, viduarum curator. Huic administrati Imperii sui reddemus rationem.

Anno Christi 817.

LUDOVICI PII IMP. AUG.

DECRETA

COMITIORUM AQUISGRANENSIUM

de anno DCCCXVII.

LUDOVICUS Imperator ad Aquas Graneas reversus, Conventum Primorum Regni, more Francorum agit. Interfuere filii ejus, PIPINUS Rex Aquitaniæ, LOTHARIUS Rex Bojorum.

1. De Sacerdotum ibi luxu Imperator leges tulit, quibus Pontificibus, Monachorũ Patribus, universis deniq; Sacerdotibus, vestimenti pretiosi, serici, gemmarum, auri, argenti etiam, in balteis, cultris, vaginis, phaleris, calcaribus, & hujusmodi, usus interdicitur. Dicere solebat Imperator, portentum abominabileq; inferum ludibrium, aris addictum, devotumq; sacris, qui paupertatem Christi amplecti, crucem ejus portare deberet, ad gloriam luxumq; prophanorum aspirare.

2. Eodem Concilio Imperator eum quoque diem, quo Deipara Virgo terris relictis in Senatum Cœlitum adlecta est, fastis addit, celebrariq; præcipit.

Anno Christi 817.

HLUDOVVICI PII IMPERATORIS AUGUSTI

MANDATUM

De reformatione abusuum Cleri; ex Concilio Aquisgranensi missum.

AD ARNONEM SALZBURGENSEM ARCHIEPISCOPUM.

IN NOMINE Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi, HLUDOVVICUS divina ordinante providentia Imperator Augustus, venerabili Arnoni Salzpurgensi Archiepiscopo in Domino salutem.

Sacrum & memorabile Concilium divino nutu nostroque studio in Aquisgrani palatio nuper aggregatum, in quo multa ad propagandam Ecclesiasticam dignitatem, præcedente & subsequente gratia Christi, diligẽter tractata atq; instituta sunt, tuam nullatenus credimus latere sanctitatem. Sed quia contigit eidem sancto & venerabili Concilio tuam non interfuisse paternitatem, ad tuam destinare decrevimus beatitudinem per præsentem missum nostrum, nomine Nothonem, * *Formulas Canonicæ institutionis* ab eodem Sacro conventu ex sanctorum Patrum sparsim digestis sentẽtiis collectas, atq; in unum congestas. Quam etiam idcircò penes palatium nostrum diligenter scribi fecimus, ut nihil in se scriptorum vicio depravationis aut detruncationis habens ad te usq; incolumis perferretur. Quapropter volumus atq; decernimus, ut juxta Metropolitanæ sedis tibi canonicè collatam dignitatem, nostræq; auctoritatis sanctionem, dioceseos tuæ Episcopos & cæteros Ecclesiæ Prælatos tempore & loco congruenti ad te arcessere facias, & his coram misso nostro memoratas institutionis formulas perlegi jubeas: & quid ob exaltandum Ecclesiastici culminis fastigium & animarum salutem idem sacer conventus crediderit, liquidò demonstres. Sed & his, qui in uno collegio canonicè degunt, tenendam observandamq; coram memorato misso nostro perti enseas. At si alicujus cordis obtutio eam intellegere nequiverit, huic sive abs te, sive ab aliis Episcopis, compro vincialibus scilicet, ejus doctrinæ fulgore nitentibus, sobriè tradatur. Sed & in hoc nihilominus circumspectam monemus esse tuam prudentiam, ut ab his, qui eas transcripturi sunt, ita transcribantur, ut nec depravata vicio scriptoris, nec detruncata ab aliquo fiat, sed sicut prædicto misso nostro eis demonstratum fuerit, absque aliqua depravatione vel detruncatione transcribatur. Noveris etiam, quia ideo illius exemplar apud armarium palatii nostri detentum est, ut eo probari patenter possit, quis eas incuriosè transcripserit, vel quis aliquam ejus partem detruncaverit. Omnes ergo tuæ dioceseos Episcopi, & cæteri, eas vigilanti cura transcribere, solerti studio intellegere, instantissimæ assiduitatis exercitio divinitùs adjuti operibus conplere decertent, ut cùm nos hujus rei gratia inquirendæ veritatis Kalendis Septembribus, sicut eidem sacro & memorabili Concilio meminimus nos dixisse facturos, missos nostros per Imperium à Deo nobis collatum destinaverimus, remota cujuslibet difficultatis oppositione, ejusdem salutiferæ institutionis, prout Dominus eis posse dederit, strenui inveniantur operatores. Quoniam diligenti indagine, vita comite, perquirere jubebimus, quis injunctum sibi officium strenuè peregerit, vel quis in Claustris Canonicorum & cæteris habitationibus construendis, & in necessariis stipendiis eis tribuendis, & in domibus ad receptacula pauperum reparandis Sanctioni nostræ paruerit, quisve Clerum suum eadem Institutione & cæteris spiritalibus documentis instruere curaverit; vel quis causa avariciæ eos, quos in Christi militia rationabiliter alere poterat, propulerit. Quia unius anni spacium dedimus ut ea, quæ promissa sunt, absque ullius difficultatis excusatione perfici, ubi necdum facta erant, facilimè possent. Nos quoq; præfatũ missum nostrum ad tuam sanctitatem ideò direximus, ut tuum, cæterorumq; Ecclesiasticorum in tua diocesi consistentium, diligenter atq; subtiliter in hoc negotio intueretur studium, & ut opem in cæteris commonẽdis ferret: qui etiam nobis referret, qualiter Prælati & Prælatæ eam libenter susceperint, diligenter transcribere studuerint, & devotè adimplere juxta vires

* Quas habes tom.3. hujus collectionis, fol.164.

vires curaverint. quoniam tam diu illum in tua vel conprovincialium tuorũ diocesi morari & discurrere unà cum misso tuo jussimus, donec ab omnibus memoratæ formulæ transcriberẽtur: ut videlicet cuncta procurans, diligenterq; perficiens, cùm ad nos illum redire opere expleto tempus permiserit, cuncta, quæ acta sunt, vestro utrorumque scripto notentur, atque per ipsum tuumque missum nostræ dinoscentiæ intimentur, ut sciamus quibus gratiarum actiones referre, quosque etiam dignis correptionibus corrigere debeamus.

Legatus Imperatoris ad redigendos in ordinem Clericos & Monachos.

Si verò aliquis tuæ dioceseos eidem Institutioni, vestræq; admonitioni, procaciter reniti voluerit, & eam, quæ ab eodem sacro & venerabili Concilio constituta atq; decreta est, quantum Dominus ei posse dederit, observare contempserit, præcipimus ut si anteà hujuscemodi non se correxerit, quicumq; ille est, ante præsentiam nostram tua vel missi nostri admonitione venire festinaret, quatenus à nobis juxta quantitatem culpæ dignè corrigatur. Direximus præterea tibi pondus & mensuram, secundum quæ Clericis & sanctis Monialibus panis & potus æqualiter tribuenda sunt. Quæ ut ab omnibus firmissimè atque inviolabiliter teneantur, decernimus; & ne quid incrementi aut detrimenti à quoquam patiantur, modis omnibus inhibemus.

Diarium Clericorum.

Tuam igitur in calce hujus epistolæ admonemus sanctitatem, ut secundum ministerium tibi divino munere collatum, nostræ in hoc negocio saluberrimæ admonitioni obedienter & inexcusabiliter pareas, & cæteris in parendo exemplum bonum tribuas. Dignum quippe justumq; est, ut quanto sublimius sacerdotii dignitate aliis supereminens, & à nobis venerabiliter diligeris, tanto magis ad Dei nostramque voluntatem exequendam, devotiorem te atque promptiorem exhibeas. Vale in Domino, & ora pro nobis.

LUDOVICI PII IMP. AUG. ET ORDINUM IMPERII

Anno Christi 818.

DECRETUM IN REGEM ROMANORUM ET COMPLICES EIUS, REbelles Imperio & læsæ majestatis reos, latum in Comitiis Aquisgranensibus, Anno DCCCXVIII.

IN Italia BERNARDUS nepos Imperatoris ex fratre, quorundam pravorum consultorum consiliis obsequens, aditus omnes in Italiam patruo præcludit: universas urbes in sua verba jurare cogit. Authores hujus conspirationis Episcopi erant, Anshelmus Mediolanensis, Wolfoldus Cremonensis, Theodolphus Aurelianensis: Proceres verò Aulæ, Egideus amicorum Regis primus, Reginhartus Cubiculi Præfectus, Reginharius Mæginharii filius, cujus avus Hartradus olim in Germaniæ Francia cum multis ex ea regione Nobilibus adversus CAROLUM MAGNUM conspirarat. Celtæ & Itali BERNARDO: Belgæ & Germani AUGUSTO favebant. Ad hos motus comprimendos Imperator ex omni Germania Galliaq; comparato quam celerrimè exercitu, in Italiam contendit. Bernardus à suis desertus, rebus suis diffidens, armis abjectis, apud Cabillonem Heduorum urbem Burgundiæ patruo se dedit. Quem cæteri secuti, non solùm se tradunt, sed ultrò etiam non admoti quæstionibus, omnem technam hujus rebellionis detegunt. Augustus omnibus adversariis in suam potestatem redactis, in annum sequentem, qui fuit restituti orbis octingentesimus duodevicesimus, ad Aquas Granenas, cum ibi hyemasset, in Majum mensem, Conventum Imperii indicit. Ubi Procerum sententia juxta leges Romanas Salicamque, Rex cum sociis omnibus & conSciis adfectatæ tyrannidis, læsæ majestatis reus peragitur, capitalique supplicio condemnatur. Verùm Imperator nepotem vita donatum, luminibus duntaxat privari, monasterio concludi jubet: bona publicata confiscataque sunt. Episcopi decreto tribu Sacerdotum moti sunt, in cœnobiaque relegati.

MICHAELIS BALBI ET THEOPHILI IMPP. CONSTANTINOPP. EPISTOLA

Anno Christi 824.

DE NON ADORANDIS IMAGINIBUS, AD LUDOVICUM Pium Imperatorem Romanum, de anno Domini DCCCXXIV.

IN NOMINE PATRIS, ET FILII, ET SPIRITUS SANCTI, UNIUS SOLI VERI DEI.

MICHAEL & THEOPHILUS fideles in ipso Deo Imperatores Romanorum, dilecto & honorabili fratri HLUDOVVICO glorioso regi Francorum & Langobardorum & vocato eorum Imperatori.

Notum esse non ambigimus vestræ spiritali dilectioni, scriptum esse, a *omne datum optimum, & omne donum perfectum, desursum est, descendens à patre luminum.* Et iterũ ait Spiritus sanctus per sanctissimum Salomonem: b *Per me reges regnant, & potentes scribunt justitiam.* Et per quendam Prophetam ait: c *Ego suscitavi eis cum justitia regem.* Nam quidem hæc à Deo data Domini & Salvatoris nostri dona suscepimus, propterea hoc dignum putamus omnibus unius tribus nostræ fidelibus & orthodoxis Christianis, & maximè vestræ Christo dilectæ & pacificæ gloriæ, omnia, si possibile est, subtiliter adnuntiare. Attamen ut non multa loquamur, brevem in sermone hoc rationem vobiscum faciemus. Duo

a Jacob. 1.
b Proverb. 8.
c Isa. 45.

mus. Duo enim capitula magna & præcipua eſt nobis cordi intimare. Unum, quia diſpoſitor omnium bonarum rerum dominus Jeſus Chriſtus verus Deus noſter adduxit ad Imperii dignitatem. Alterum, quod permiſit propter quædam peccata ſubjecti populi ſui provenire quaſdam tribulationes. Sed ut faciliùs intelligi poſſit, breviori ſermone comprehendi poteſt. Attamen neceſſe nobis videtur, ut initium rei quam proſequuturi ſumus, tractare incoemus hoc modo.

Igitur tempore Leonis, qui ante nos hoc imperium tenuit, quidam homo, Thomas nomine, antiqui diaboli diſcipulus, & ejus operum promptus perpetrator fuit. Is cùm eſſet cuidam ex maximis Patriciis ſubjectus, tempore quo Herena imperium tenuit, fraudem operatus eſt in dominum ſuum, ſcilicet concubuit cum uxore domini ſui. Cùm hæc res ad notitiam perveniſſet, profugit in Perſas, timens legalem ſubire ſententiam. Qui cùm illic moras feciſſet, à diebus præfatæ Herenæ, uſque ad prædictum Leonem, fidem Chriſti abnegans, & hoc modo proditor fidei Chriſtianæ fuit, quò faciliùs potuiſſet multos infideles Sarracenorum & cæterarum aliarum gentium ad ſuam perducere voluntatem. Suggerebatque eis quòd ipſe eſſet Conſtantinus, filius ſæpè dictæ Herenæ Imperatricis, & quod alter pro eo eſſet oculis privatus, & ipſe inlæſis oculis ſanus evaſiſſet. Pro qua re prædicti gentiles ei adhæſerunt. Primùm quidem cœpit cum eis exercere latrocinia & alios vi ſibimet ſociare, quoſdam vero * perditione pecuniarum, quoſdam quidem honorum & dignitatum promiſſionibus ſollicitavit. Et ut hæc compendioliùs expediam, idem Thomas exiens de Perſide cum Sarracenis & Perſis, Hiberis, Armeniis & Avaſgis, & reliquis gentibus alienigenarum tempore prædicti Leonis ſubitò cum prædicta manu valida perpræliaret, direptione ſibi ſubdidit totum Armeniæ Ducatum, ſimul & Ducatum Chaldeæ, quæ gens montem Caucaſum incolit, necnon & Ducem Armeniacorum cum manu valida devicit.

* fort. prædictione

His ergo ita geſtis, ut plurima omittamus propter ſuperfluitatem verborum, quæ in hac tempeſtate tribulationum contigerunt, cujus tyranni impetum non valens memoratus Leo Imperator ſuſtinere, & in his anguſtiis conſtitutus de recuperatione deſperans, à quibuſdam improbis conjuratione in eum facta ſubitò occiſus eſt. Quo interfecto, & cùm nemo tunc imperâſſet, per adjutorium patris & filii & ſpiritus ſancti, unius conſubſtantialis divinitatis, & per interceſſiones dominatricis & intemeratæ Dei genetricis & omnium ſanctorum, convenit univerſa multitudo ſecundùm antiquum morem, videlicet beatiſſimus Patriarcha, glorioſi Patricii noſtri, inluſtres ſenatores & Principes, qui illic tunc affuerunt diverſarum provinciarum, quorum omnium conſenſu ad hoc imperium elevati ſumus, maximè propter imminentes anguſtias & tribulationes, quas faciebat homicida ille & proditor patriæ. Fuimus enim noti inluſtribus Principibus noſtris & cari.

Hoc modo ad imperium provecti, invenimus Chriſtianos diviſos & diſcordantes, & ut veriùs dicamus, plurimos invenimus illius impii Tyranni errorem & impietatem ſequentes, & ob hoc non potuimus facilè illos fideles noſtros Chriſtianos ad hoc adunare, ut eum expugnare valuiſſemus. Quibus caſibus nos impediti, ille hac occaſione accepta, ſolicitando ſibi plurimos ſociavit, & ex claſſibus noſtris & dromoniis collectis poteſtatem habuit veniendi partibus Thraciæ & Macedoniæ, & feſtinus veniens civitatem noſtram obſedit, & navali exercitu circundedit eam in Menſe Decembri xv. Indictione. Nos autem, quamvis nobiſcum paucitas militum & pugnatorum eſſet, non prætermiſimus, quin ſemper cum eis congrederemur in certamine, & eos à civitate repelleremus. Sed cùm ille, (ut ſuperiùs dictum eſt,) hoſtium validam manum habuiſſet, non ſolùm de his, quos ſuprà memoravimus, ſed etiam de Aſiæ & Europæ partibus Thraciæ, Macedoniæ, Theſſaloniæ & circumjacentibus Sclaviniis; hæc cauſa prolongavit obſidionem noſtram, hæc eadem obſidio modò propè modò longior uſque ad unius anni ſpatium perſeveravit.

Nos autem videntes illius diaboli & homicidæ longam pertinaciam & ignaviam, & ſeductionem Chriſtianorum, qui ab eo ſeducti ſunt, poſuimus ſpem noſtram & virtutem in Chriſtum verum Deum noſtrum adjutorem & corroboratorem, atque cum ſincera fide civitatem noſtram ingreſſi ſumus adverſus illum tyrannum, qui tunc ferè triginta milibus ab urbe noſtra reſidebat. Cumque prælium committeremus, ipſe Dominus Deus noſter, qui ſemper adjutor & protector imperii noſtri eſt, miſit principem militiæ virtutis ſuæ, ſicut legitur feciſſe Jeſu Nave, & diſſolvit ac diſſipavit virtutem eorum, & prævalere nos fecit adverſus eum. Volentes Chriſtianis parcere, receptui canere juſſimus, & noſtros à cæde coërcuimus. Et hac occaſione pagani & alienigenæ, qui cum Thoma perditionis eorum auctore fuerant, evaſerunt, & in fugam verſi ſunt, & à nobis perſecuti, in quadam civitate provinciæ Thraciæ nomine Arcadiopoli incluſi ſunt. Quidam autem ipſorum diſperſi in montibus ſe occultaverunt. Pars autem eorum intraverunt in Panadus civitatem.

Joſu. 1.

Nos aũt, miſſis exercitibus noſtris, eos obſideri fecimus. Sed ipſa civitas, in qua Deo odibilis & immemorabilis erat, cum ſuis ſequacibus per quinq; menſes obſeſſa eſt, volẽtes ſicut diximus populo noſtro parcere & civitati, vivum tum cepimus, & omnes, qui cum eo erant, tã contribules quã etiam alienigenas. Et ipſum quidem Thomam, amputatis manibus & pedibus, patibulo ſuſpendi juſſimus. Duo verò, qui dicebantur ei filii eſſe adoptivi, alter eorum in Aſia à fidelibus noſtris interemtus eſt, & alterum eadem morte, qua pſeudopatrem ejus, condemnare juſſimus. Et hoc modo deleta eſt memoria eorum de terra in ſeculorum ſecula, juxta id quod ſcriptum eſt; *inimici defecerunt framea in finem.* Sarracenos quoque omnes & Armenios & reliquos, qui de prælio evaſerunt, omnes vivos cepimus, & ſecundùm Dei diſpoſitionem nos in eis ulti ſumus. Deinde profecti pervenimus ad caſtellum, quod dicitur Panidus, in quo ſuprà memoratam partem inimicorum noſtrorum confugiſſe diximus,

Pſal. 9.

ximus, quibus nos vitam promisimus, si ad fidem nostram venire voluissent. Sed illi nost is jussionibus parere nolentes, quia magis mori quàm in deditionem venire maluerunt, immisit eis Deus terræ motum, qui concussit civitatem, à quo muri ejus diruti sunt, sicut de Hierico accidisse legitur, Josu. 6.
& eo modo traditi sunt in manus nostras. & hoc omnipotentis Dei miraculum in nobis factum est, quod miraculum nequaquam existimavimus esse celandum, sed ubique gloriam Dei & magnalia ejus adnuntiandum. Et hoc modo cum triumpho victoriæ ad palatium nostrum reversi sumus.

Et ex eo tempore omnes Christiani imperii nostri ad unitatem pacis & pristinam concordiam redierunt, glorificantes & magnificantes propugnatorem nostrum, Dominum Jesum Christum, qui ad unitatem fidei coadunare populum suum dignatus est, in subjectionem, quod ab eo est, imperii nostri. Quocirca dignum existimavimus, hæc quasi pacifico amico & spiritali fratri nostro, & ut credimus socio gaudii à Deo imperii nostri manifesta facere, quæ nobiscum acta sunt, ut pariter, sicut unius ejusdemque fidei & religionis cultoribus facere oportet, laudibus & hymnis conlaudemus & glorificemus Salvatorem nostrum Dominum Jesum Christum. Oportuerat enim statim in exordio imperii nostri sicut spiritali fratri nostro & pacifico amico, per veros apices nostros, quæ erga nos gesta sunt, vobis manifestare: Sed, sicut suprà dictum est, præfati tyranni & rebellis ac turpi morte condemnati Thomæ seditio nos facere prohibuit.

At verò nunc dedit Deus nobis hoc præsens opportunum tempus, post ejus interfectionem, & coadunationem & concordiam populi nostri. Et ideo justum existimavimus, mittere ad vestram gloriam Theodorum Protospatharium nostrum & Stratigon, Nicetam sanctissimum Metropolitanum Myrdensem Liciæ, Fortunatum Archiepiscopum Venetiæ, Theodorum reverendissimum Diaconum & Oeconomum istius sanctissimæ Dei Catholicæ & magnæ Ecclesiæ sanctæ Sophiæ, & Leonem nostrum Candidatum. Et non tantùm per has syllabas, sed & per ipsos viros adnuntiamus vestræ gloriæ omnia, quæ præposita sunt, ut tam per eos, quàm quæ & per missos vestros iterum scire possimus vestræ dilectionis sanitatem, simulque fidelium vestrorum incolumitatem, nec non & omnium rerum vestrarum apud vos consistentium prosperitatem. Porrò nunc per has nostras veras & fideles syllabas corroboramus & confirmamus priorem pacem & amicitiam inter vos & nos constitutam, deprecantes mediatorem ejusdem pacis Dominum qui dixit; *Pacem meam do vobis. pacem meam relinquo vobis*, eandem pacem & charitatem splendidiorem & robustiorem facere, & ostendere temporibus & potestatibus præteritis, quoniam & nos sic tenemus & speramus, quòd & vestra gloriosissima potestas ita consentiat, sicut & nostra. Charitas enim & pax utramque potestatem secundum Dominicam vocem potest & servatrices mandatorum ejus efficere. Dixit enim; *Qui diliget me, mandata mea custodit.* Et iterum; *In hoc cognoscent omnes, quia mei discipuli estis, si dilectionem habueritis ad invicem.* Joan. 14. Joan. 14. Joan. 13.

Sed & hoc vestræ Christo amabili dilectioni manifestamus, quia multa de Ecclesiasticis seu & laicis viris alieni de apostolicis traditionibus facti, & neque paternos terminos custodientes, facti sunt inventores malarum rerum. Primum quidem honorificas & vivificas cruces de sacris templis expellebant, & in eadem loca imagines statuebant, ponebantque lucernas coram eis, simul & incensum adolebant, atque eas in tali honore habebant, sicut honorificum & vivificum lignum, in quo Christus verus Deus noster crucifigi dignatus est propter nostram salutem. Psallebant & adorabant, atque ab eisdem imaginibus auxilium petebant. Plærique autem linteaminibus easdem imagines circundabant, & filiorum suorum de baptismatis fonte susceptrices faciebant. Alii verò religiosum habitum monasticum sumere volentes, religiosiores personas postponebant, qui priùs comam capitis eorum suscipere solebant, adhibitis imaginibus quasi in sinum earum decidere capillos illorum sinebant. Quidam verò sacerdotum & clericorum colores, de imaginibus radentes, immiscuerunt oblationi & vino, & ex hac oblatione post missarum celebrationem dabant communicare volentibus. Alii autem corpus Domini in manus imaginum ponebant, unde communicare volentes accipere fecerunt. Nonnulli verò spreta Ecclesia, in communibus domibus, tabulis imaginum pro altaris utebantur, & super eas sacrum ministerium celebrabant, & alia multa his similia illicita, & nostræ religioni contraria, in Ecclesiis fiebant, quæ à doctioribus & sapientioribus viris satis indigna esse videbantur.

Propterea statuerunt orthodoxi Imperatores, & doctissimi sacerdotes, locale adunare Concilium ad inquisitionem super his habendam, qui in idipsum convenerunt, sancto spiritu inspirante. Talia ubique communi consilio fieri prohibuerunt, & imagines de humilioribus locis auferri fecerunt, & eas, quæ in sublimioribus locis positæ erant, ut ipsa pictura pro scriptura haberetur, in suis locis consistere permiserunt, ne ab indoctioribus & infirmioribus adorarentur, sed neque eis lucernas accenderent, neque incensum adolerent, prohibuerunt. Quemadmodum & nos nunc sentimus & tenemus abjicientes de Ecclesia Christi eos, qui hujusmodi malignis inventionibus student.

Propterea quidam illorum, qui noluerunt suscipere Concilia localia, & à veritate redargui, fugerunt hinc, & venerunt ad antiquam Romam à Deo conservatam, injuriam & calumnias ecclesiæ inferentes, & veræ religioni detrahentes, quorum pessima verba & blasphemiis plena postponentes nostra potius orthodoxa gloriæ tuæ manifesta facimus, quia nos symbolum sanctarum & universalium sex Synodorum, quod ab omnibus orthodoxis Christianis tenetur, non tantùm prædicamus, sed etiam inviolabiliter corde tenemus.

Trinitatem in tribus personis divisam colimus, unitatem unius divinitatis naturam confitentes, ex vir-

ex virgine temporalem Verbi nativitatem prædicamus, divinitatis & humanitatis duas volun[tates &]
* Baron. glorificamus. operationes * gloriamur: Postulante intercessiones & interpellationes inviolatæ domin[æ no]strae Dei genitricis semper virginis Mariæ & omnium Sanctorum. Gloriosas autem & sanctas [reliqui]as, eorum cum fide veneramur, & quicquid aliud à beatissimis Apostolis traditum, & à sanctis Patribus in eisdem sex synodis constitutum est, & confitemur & tenemus.

Unde honorem ecclesiæ Christi quærentes, fecimus literas ad sanctissimum Papam [antiquæ] Romæ, & eas misimus per prædictos missos nostros ad eum, dantes eis evangelium aureum ex [lapidi]bus pretiosis ornatum, similiter & patenam auream, & ipsam ex lapidibus pretiosis, orna[tam, & cali]cem simili modo ornatum, ambobus inscripta imperii nostri nomina, ut Deo jubente illuc p[ervenientes] offerant ea ad templum sanctissimi & beatissimi Apostolorum principis Petri, qui in[tercedat] pro nobis & vobis.

De cætero ordinet vestra spiritalis dilectio, ut cum omni honore & illæsione ad eum v[eniant], auxilium eis ferentes in his, quæ Deo placeant, & ad honorem ejus pertineant in satisfactione [chari]tatis, quæ inter nos est, jubentes ei, ut si amodo manifesti fuerint quidam seductores Pseud[o…] ecclesiæ calumniatores, illuc eos expellere; ut quod scriptum est, de his adimpleatur. Dicit e[nim Scri]ptura; *Ejicite malum de medio vestri*, ut non tantùm in republica ad invicem concordemus, sed e[tiam] de magna re, quæ ad salutem animæ pertinet, id est, ecclesiastica & Deo amabilia consentia[mus]. (Deut. 21. 22.)

Causa memoriæ dilectionis, quæ inter nos est, misimus per prædictos Missos nostros pra[…] vultim unum, milinovultim unum, ryrea duo blattas veras duas * dirodina duo, diventa duo.

* sive, bidapha.

*Absoluta mens. April. die x. Indict. 11. à Deo * conservata regia urbe.*

* al. consecrata.

Anno Christi 825.

LUDOVICI PII ET LOTHARII IMPP. AUGG.

SYNODUS PARISIENSIS

De Cultu imaginum, habita sub Anno Domini DCCCXXV.

SYNODUS PARISIENSIS,

EXCELLENTISSIMIS AC VICTORIOSISSIMIS DEOQUE AMABILIBUS AUGUSTIS DOminis HLUDOVVICO & HLUDHARIO Serenissimis Imperatoribus.

NOs servi ac fidelissimi oratores vestri, qualiter proximis Kalendis Novembris apud [Parisio]rum urbem juxta præceptum vestræ magnitudinis in unum convenimus, qualiterque [in ne]gotio à vestra pietate nobis injuncto, de causa videlicet imaginum, egerimus, ad no[titiam] vestræ celsitudinis reducimus. Sed ut melius nobis manifestum fieret, ob quam causam v[estra pietas], quæ erga Dei sanctæ que suæ ecclesiæ amorem ardentissimè flagrat, ad hoc inquirendum p[…] censa fuerit, necessarium duximus, initium hujusce rei cognoscere, & ideò primum epistolam [beati] Hadriani Papæ, quam pridem pro imaginibus erigendis Constantino Imperatori & He[renæ ma]tri jus ad eorum deprecationem in transmarinis partibus direxit, coram nobis legi fecimus, & [quantum] nostræ parvitati res patuit, sicut justè reprehendit illos, qui imagines Sanctorum temerario au[su in illis] partibus confringere, & penitus abolere præsumserunt, sic indiscrete noscitur fecisse in eo, qu[od su]perstitiosè eas adorare jussit. pro quarum etiam causa synodum congregari præcepit, & sua au[ctorita]te sub jurejurando censuit, ut erigerentur & adorarentur, & sanctæ nuncuparentur, cum [habere] licitum, adorare verò nefas sit. Inseruit etiam in eadē epistola quædam testimonia sanctorum pa[trum], quantum nobis datur intelligi, valdè absona, & ad rem de qua agebatur, minimè pertinentia.

Ex hujus namque epistolæ textu, Imperator & clerus, similiq; & populus, auctoritate [ejus] … tes synodum fecerunt, in qua sicut illi multum deviaverunt, qui imagines Sanctorum in ill[a syn]odo, quæ sub Constantino avo memorati Constantini facta est, penitus abdicandas esse de[creve]runt: sic isti non mediocriter erraverunt, qui eas non solum coli & adorari, & sanctas nuncupari [statue]runt: verùmetiam sanctimoniam ab eis se adipisci professi sunt. Et ut id verum esse quod […] adstruere, demonstrarent, quædam sanctarum scripturarum testimonia & sanctorum patrum [ad] suum superstitiosum errorem confirmandum violenter sumserunt, & eidem suo operi inc[…] aptaverunt, quoniam non eo sensu, quo dicta, nec eo intellectu, quo à sanctis patribus expo[sita] esse produntur prolata vel intellecta.

Eandē porrò synodum cùm sanctæ memoriæ genitor vester coram se suisq; perlegi fecisset & [in mul]tis in locis, ut dignum erat, reprehendisset, & quædam capitula, quæ reprehensioni pate[bant, no]tasset, eaq; per Angilbertum Abbatem eidem Hadriano Papæ direxisset, ut illius judicio & [auctorita]te corrigerentur, ipse rursus favendo illis, qui ejus instinctu tam superstitiosa tamque incong[rua testi]monia memorato operi inseruerant, per singula capitula in illorum excusationem respond[ere] voluit, non tamen quæ decuit, conatus est. Talia quippe quædam sunt, quæ in illorum obj[ectionibus] opposuit, quæ remota pontificali auctoritate, & veritati & auctoritati refragantur. Sed [cum in] objectionibus aliquando absona, aliquando inconvenientia, aliquando etiam reprehen[sibilia] testimonia defensionis gratia proferre nisus sit, in fine tamen ejusdem apologiæ sic se sen[tire &] & prædicare ac præcipere de his quæ agebantur, professus est, sicut à beato Papa Gregorio in[stitutum] est …

ſe conſtabat. Quibus verbis liquidò colligitur, quòd non tantum ſcienter, quantum ignoranter, in eodem facto à recto tramite deviaverit. Niſi enim in concluſione objectionum ſuarum retinaculis veritatis, beati ſcilicet Gregorii inſtitutis, adſtrictus iter devium præcaviſſet, in ſuperſtitionis præcipitium omninò labi potuiſſet.

His igitur pro captu ingenii animadverſis & intellectis, ut pleniùs etiam nobis cuncta pateſcerent, fecimus epiſtolam nobis relegi, quam vobis Legati Græcorum anno præterito detulerunt. Venerabilis namq; Freculfus Epiſcopus ſubtiliter prudenterque, qualiter ipſe & Adegarius ſocius illius, de hac re cum domino Apoſtolico & cum venerandis Epiſcopis & miniſtris illius egiſſent, viva voce parvitati noſtræ innotuit. Sed cùm prudenti relatu illius cuncta cognoviſſemus, qualiter partim veritatis ignorantia, partim peſſimæ conſuetudinis uſu hujus ſuperſtitionis peſtis illis in partibus inoleviſſet, & priora & poſteriora ſtudioſiſſimè conſideràſſemus, intelleximus, quantum nobis res paruit, quo zelo ad hæc conſideranda veſtra ſancta devotio excitata fuerit. Non enim ignoramus, animum veſtrum magno tædio poſſe affici, cùm illos à recto tramite quoquomodo conſpicitis deviare, qui ſumma auctoritate præditi, deviantes quoſque debuerant corrigere. Illo nempe zelo accenſi eſtis, de quo beatus Paulus Apoſtolus dicit; *Quis ſcandalizatur, & ego non uror?* Cùm enim duos in periculo conſtitutos conſpexiſtis, & à via regia declinantes, unum ſcilicet ad ſiniſtram in abruptum confringendarum imaginum prolapſum: alterum verò ad dexteram in ſuperſtitioſam videlicet earundem imaginum adorationem proclivem, voluiſtis vos affectu pietatis medium opponere, & utriuſque partis morbo ſaluciferam medicinam conferre. 2. Cor. 11.

Sed quoniam maximum vobis in eo obſtaculum erat, eò quòd pars illa quæ debebat errata corrigere, ſuaque auctoritate hujuſce ſuperſtitionis errori obniti, ipſa prorſus eidem ſuperſtitioni non ſolùm reſiſtere, verùm etiam incauta defenſione contra auctoritatem divinam & ſanctorum patrum dicta nitebatur ſuffragari: aperuit vobis dominus oſtium juxta optatum vobis deſiderium, ut licentia vobis ab eadem tribueretur auctoritate tantæ rei cum veſtris quærendi familiariter veritatem, ut quoniam inerat vobis voluntas conſulendi, & deerat auctoritas quærendi, ejus auctoritate quæreretis veritatem, cujus auctoritas deviare videbatur ab ipſa veritate, quatenus ſancto veſtro deſiderio ac vigilanti ſtudio veritas patefacta, dum ſe in medium oſtenderet, etiam ipſa auctoritas volens nolenſque veritati cederet atque ſuccumberet. Verum quoniam fratrum ſalus non eſt negligenda, & eminens auctoritas non eſt facilè reprehendenda, viſum eſt extremitati noſtræ, ut omnis veſtræ ſerenitatis ſermo ad illos ſpecialiter ex Apoſtolicarum auctoritate literarum dirigatur, quorum primum causâ ad hæc quærenda eſtis excitati, & quicquid reprehenſione in utriſque partibus dignum cognoſcitur, ad illorum perſonam potiùs referatur, qui liberè admoneri poſſunt, & quorum ſcandalum, ſi pro veritate ortum fuerit, faciliùs tolerari poteſt.

Credimus itaque, quod illos reprehendendo, illiſque compatiendo, iſtos vero demulcendo, laudando & præferendo, eorumq; auctoritatem magnis laudum præconiis efferendo, & ſanctæ Romanæ eccleſiæ condignam laudem deferendo, veritatem tamen ex teſtimoniis ſanctarum ſcripturarum & ſententiis ſanctorum patrum in medium proferendo, & veraciter ſobrieque exponendo, poterit veſtra ſanctiſſima devotio, ſicut optat, utriſque conſulere. Sic quippe refragator vinculis veritatis modò blandiendo, modò honorando, modò ſecundùm rationem veritatem demonſtrando ſubtiliter adſtrictus, non audebit aliter docere, quàm quod veritas habet, nec poterit aliter tenere, quàm quod veritas habet, nec poterit aliter tentare quàm ꝙ veritatis documento aliis tenendum tradiderit.

Tali nempe modo viſum eſt noſtræ mediocritati, ut utriuſque partis ſaluti commodiſſimè prodeſſe, magnamque vobis à Domino remunerationem hujus rei gratia præparare poſſitis. Credimus ſane, quia quanquam aliqua ex parte ſuperſtitioſam ſibi conſuetudinem fortè vindicare velint, nullatenus tamen ab eadem Sede aliter quàm auctoritas & veritas ſe habet, mandare in aliquam partem præſumet. Verebitur ſiquidem, poteſtatem veſtram, auctoritatem Sedis, & teſtimonia veritatis. Cùm igitur à veſtra ſancta devotione ita peracta fuerint, licèt, quod non optamus, in aliquo aut iſti aut illi deviare voluerint, & veſtram ſaluberrimam admonitionem, quæ tota ex auctoritate veritatis profertur, audire contempſerint, non minor ob id vobis à Domino recompenſatio fiet, quia totum ſecundùm verba beati Heliæ Prophetæ, *quod veſtrum fuit facere ſtuduiſtis.* 3. Reg. 19.

Nos denique ſervi veſtri, ſicut ſuperiùs præmiſſum eſt, in unum convenientes, & de nobis injunctis pro captu intelligentiæ noſtræ familiariter conferentes, teſtimonia ex auctoritate divina & ſententias ſanctorum patrum, quas prout temporis anguſtia permiſit, collegimus, & coram nobis legi fecimus, & quicquid in his de negotio, de quo agitur, neceſſarium aptumq; judicavimus, & in unum congerere ſtuduimus, veſtræq; imperiali potentiæ per venerabiles viros Halitgarium & Amalarium dirigere præſumſimus, ut videlicet veſtra à Deo vobis conlata ſapientia ex his eligat, quicquid neceſſarium dignumq; ad idem negotium pertinens judicaverit. Obſecramus itaq; humiliter abundantiſſimam pietatem veſtram, ut non nobis adſcribatur, quicquid ibi minus aut indecens, aut inventum fuerit. Verè enim fatemur, quia anguſtia temporis præpediente, nec quanta voluimus, nec quanta potuimus, collegimus: ſed tantùm veſtris ſacris juſſionibus, ut decet & oportet, totis niſibus parere cupientes, quæ parvo in tempore ad manus nobis occurrere potuerunt, breviatim collegimus, & huic operi uſq; ad veſtram ſagaciſſimam examinationem inſeruimus. Nam quidam noſtrorum de longè venientes non habuerunt ſpatium temporis quærendi: quidam verò nec cauſam, pro qua ad hunc conventum venire juſſi ſunt, donec pervenerunt veraciter noſſe potuerunt. Modoinus namq; infirmitate, in qua diutiſſimè laborat, detentus venire nequivit.

Scit itaque plenissimè excellentia vestra; quia illud, quod per omnes catholicorum libros in[illegible] ri necessitas urget, prolixi temporis spatio ad legendum indiget. Nam si sufficiens spatium temp[illegible] nobis tributum fuisset, tanta domino opitulante poteramus colligere, quæ huic operi copiosè [illegible] rant abundare. Tamen in his, quæ collecta sunt, summam hujus negotii, de quo agitur, d[illegible] comprehensam esse juxta auctoritatem divinam & sanctorum patrum sententias arbitramur, [illegible] delicet, ut unusquisque fidelis ea perlegens animadvertere queat, quòd imagines sanctorum [illegible] præsumtione non sunt confringendæ, & ad injuriam sanctorum abolendæ, & penitus dispicie[illegible] nec assertione superstitiosa colendæ aut adorandæ, sed potius hujuscemodi superstitione re[illegible] juxtà veram religionem memoriæ & amoris causa, ob recordationem eorum, quorum imag[illegible] bendæ, sicut à beatissimo Gregorio satis catholicè, perspicueque dictum declaratur.

Quia igitur nos his, qui in sacra sede beati Petri Apostoli resident, dignam honoris reverenti[illegible] re tribuendam non dubitamus, & illorum erga imagines superstitiosam venerationem quidam [illegible] omnes verò aliorum relatu cognoscimus, volumus primum contra illos sententias ponere, q[illegible] imagines præsumtiosa temeritate confringere præsumserunt, quatenus inde isti animati aliorum [illegible] ta valentius vobiscum corrigerent, & ad suam superstitionem cognoscendam veritatis testimon[illegible] cipienda animum facilius flecterent. Sicut igitur nobis videtur, & superiùs præmisimus, aper[illegible] vestræ correctionis contra illos usquequaque dirigi potest, à quibus vobis illa epistola, quam [illegible] mus, directa esse cognoscitur. quoniam ejus textu utramque partem reprehensione dignam de[illegible] stravit, & illam scilicet, quæ indebito ac superstitioso cultu imagines venerabatur, & illam, qu[illegible] ferioribus locis easdem imagines evertere ac delere præcepit. Et ideò credimus, quanquam cætera [illegible] secundùm auctoritatem veritatis, sicut in suis scriptis continetur, idem Imperator fecerit, propter [illegible] tamen factum quosdam illarum partium infirmos scandalizâsse, nec non quosdam nostræ urbis [illegible] manæ perturbâsse.

Ad exaltationem & pacem sanctæ suæ ecclesiæ humilimam Deoque amabilem, ac Christi[illegible] religioni necessariam Dominationem serenitatis vestræ Dominus Jesus Christus incolumem de[illegible] suæ pietatis tueri, ac felici protectione per immensum conservare, & post hujus vitæ cursum sup[illegible] civibus consortem dignetur efficere.

CAPUT PRIMUM.

CONGRUUM NECESSARIUMVE JUDICAVIMUS PRIMUM SENTENTIAS SAN CTORUM PATRUM COLLIGERE CONTRA EOS QUI IMAGINES NON SOLUM AB ÆDIBUS SED ETIAM A SACRIS VASIS INDISCRETE ABOLERE PRÆ SUMUNT.

Ex libro Eusebii Ecclesiasticæ historiæ VII. Cap. XV.

VERUM *quia urbis hujus fecimus mentionem, justum videtur commemorare etiam illud in ea gestum [illegible] historia dignum duximus, mulierem quam sanguinis profluvio laborantem à Salvatore curatam E[illegible] tradiderunt, hujus urbis civem constat fuisse, domusque ejus in ea etiam nunc ostenditur. Pro fori[illegible] domus ipsius basis quædam in loco editiore collocata monstratur, in qua mulieris ipsius velut genibus provolutæ p[illegible] que simpliciter tendentis imago ære videtur expressa. Adstat vero alia ære nihilominus fusa statua habitu vir[illegible] comta circumdata, & dexteram mulieri porrigens. hujus ad pedem statuæ, e basi herba quædam nova specie na[illegible] quæ cum exorta fuerit, excrescere usque ad stolæ illius ærei indumenti fimbriam solet, quam cum summo vert[illegible] ret herba contigerit, vires inde ad depellendos omnes morbos languoresque conquirit, ita ut quæcumque illa f[illegible] firmitas corporis haustu exiguo madefacti salutaris graminis depellatur, nihil omnino virium gerens, si ant[illegible] ereæ fimbriæ summitatem crescendo contigerit decerpatur. Hanc statuam ad similitudinem vultus* JESUS *for[illegible] tam tradebant, quæ permansit ad nostra usque tempora, sicuti ipsi oculis nostris inspeximus, & nihil mirum si [illegible] ex gentibus crediderunt, pro beneficiis quæ à Salvatore fuerant consecuti, hujusmodi velut munus videbantur o[illegible] Cum videamus etiam nunc & Apostolorum Petri & Pauli vel ipsius Salvatoris imagines designari, tabulisque [illegible] gi, sed & antiquas ipsorum imagines à quibusdam conservatas nos vidimus. Quod mihi videtur ex gentili consu[illegible] ne indifferenter observatum, quod ita soleant honorare quos honore dignos duxerunt. insignia etenim veterum re[illegible] ri ad posterorum memoriam, illorum honoris, horum vero amoris indicium est.*

In Actibus Sylvestri Papæ leguntur.

APPARUISSE *Constantino Imperatori in visione Apostoli Sanctus Petrus & Paulus eique ita dixiss[illegible] niam flagitiis tuis posuisti terminum & effusionem innocentum sanguinis horruisti, missi sumus a Chri[illegible] rum domino, dare tibi sanitatis recuperandæ consilium. Audi ergo monita nostra, & fac quæcumque [illegible] camus tibi. Sylvester Episcopus civitatis Romanæ ad montem Syrapti persecutiones tuas fugiens, in cavernis pe[illegible] cum suis clericis latebram fovet. Hunc cum ad te adduxeris, iste tibi pietatis piscinam ostendet, in quam dum te [illegible] merseris, omnis te valetudo ista deseret lepræ. quod dum factum fuerit, hanc vicissitudinem tuo Salvatori com[illegible] omnes jussu tuo per totum orbem Romanum Ecclesiæ restaurentur, tu autem in hac parte purifica te, ut relicta [illegible] tione idolorum, Dominum unum, qui solus & verus est, adores & excolas, & ad ejus voluntatem attingas. E[illegible] itaque à somno, statim convocat eos qui observabant palatium & secundum tenorem somnii sui, misit ad mont[illegible] rapti, ubi sanctus Sylvester in cujusdam Christiani agrum persecutionis causa cum suis clericis receptus lecti[illegible] orationibus insistebat. Ac ubi a militibus se conventum vidit, credidit se ad martyrii coronam evocari. Et [illegible]*

ad[illegible]

[illegible]

Ioannes Chrysostomus in Homilia de superscriptione Psalmi quinquagesimi.

[illegible]

Paulinus lib. 4. *

[illegible]

Et post pauca:

[illegible]
Accipe [illegible]
[illegible]
Obliterum nulli; [illegible]
[illegible]

Et paulo post.

[illegible]

Et infra:

[illegible]

Sanctus Gregorius Nyssenus Episcopus inter caetera, ubi de Abraham sermonem [illegible]:

[illegible]

* [illegible]

Item idem in interpretatione Cantici Canticorum.

[illegible]

Augustinus in lib. 16. de Ciuit. Dei.

[illegible]

Item ipse post pauca.

[illegible]

Item Augustinus in libro de Decem chordis, inter cætera dicit.

[illegible]

In lib. Tripartitæ historiæ 1. cap. 30.

[illegible]

Item in eod. lib. 6.

[illegible]

CAPUT SECUNDUM.

[illegible]

Scribit autem ad Serenum Massiliensem Episcopum.

[illegible]

Item idem ad eundem.

[illegible]

[illegible] Dominum Deum tuum adorabis, [illegible]

[illegible]

Item idem ad Ianuarium Episcopum.

[illegible]

Et post pauca.

[illegible] inquit, [illegible] quod violenter ablatum est, [illegible]

Item idem, ad Secundinum servum Dei inclausum.

Imagines, inquit, [illegible] per Dulcidium Diaconum tuum [illegible]

[illegible]

CAPUT TERTIUM.

[illegible]

Scribit itaque beatus Augustinus in libro de diversis hæresibus.

[illegible]

Item idem post pauca.

[illegible]

Item idem in Epistola ad Dioscorum inter cætera.

[illegible]

Item post pauca:

[illegible]

Item post pauca:

[illegible]

Item ipse in lib. 8. de Civit. Dei:

[illegible]

Item ipse in Epistola ad Marcellinum:

[illegible]

Item ipse in lib. 7. de Civitate Dei:

[illegible]

Et paulo post:

[illegible]

CAPUT QUARTUM.

HAEC DE [illegible] SUNT. NUNC [illegible]

Origenes in Homil. 8. de initio Decalogi, inter caetera:

[illegible]

Et infra:

[illegible] [illegible]

Hieronymus in expositione Daniel. Prophetae:

[illegible]

Idem Origenes in Homil. [illegible] Canticum quod cantavit Moyses

[illegible]

[illegible]

Isidori ex libr. Etymologiarum:

Pictura autem est imago exprimens speciem rei alicujus, quæ dum visa fuerit, ad recordationem mentem reducit. Pictura autem dicta quasi fictura. Est enim imago ficta, non veritas, hinc & fucata, id est, quodam fuco inlita, nihil fidei & veritatis habentia. unde & sunt quædam picturæ, quæ corpora veritatis studio coloris excedunt, & fidem dum augere contendunt, ad mendacium provehunt.

Item ipse post pauca:

Picturam autem Ægyptii excogitaverunt, primum umbram hominis lineis circumductam, itaque initio talis, secunda singulis coloribus, postea diversis, sicque paulatim sese ars ipsa distendit, & invenit lumen atque umbras differentiasque colorum, &c.

Item Hieronymus in expositione Ezechiel. Prophetæ:

Et septuaginta viri de senioribus domus Israel & Jechonias filius Saphan stabat in medio eorum stantium ante picturas, & unusquisque habebat thuribulum in manu sua. & vapor nebulæ de thure consurgebat. Quando dicit septuaginta viros fuisse de senioribus domus Israel, qui tenerent thuribula manibus, ostendit multos & alios fuisse populi qui hoc non faciebant, sed forsitan peccatis aliis tenebantur, unumque nomen Jechoniam filium Saphan stetisse in medio eorum quasi principem sceleris eorum atque sacrilegii, qui omissa religione Dei colebant idola, & in templo non adorabant Deum, cujus erat templum, sed picturas parietum.

Firmianus Lactantius in libr. 1. de falsa religione, inter cætera inquit:

Illa quæ sunt extra hominem, quid opus est ea colere quibus careas: Virtus enim colenda est, non imago virtutis, & colenda est, non sacrificio aliquo, aut thure, aut precatione solenni, sed voluntate sola atque proposito. nam religio ac veneratio nulla alia nisi unius Dei tenenda est. Quid igitur opus est, o vir sapientissime, tantos sumtus vel fingendis vel colendis imaginibus impendere: firmius & incorruptius templum est pectus humanum: hoc potius ornetur: hoc veris illis numinibus impleatur. has enim falsas consecrationes sequitur quod necesse est. qui enim sic virtutes colunt, id est, qui umbras & imagines virtutum consectantur, ea ipsa, quæ vera sunt, tenere non possunt, & cætera.

Augustin. in libr. Quæstion. veteris & novi testamenti:

Christiani, utpote pauperes, quos stultos vocant, unum Deum colunt in mysterio, ex quo sunt omnia: nec aliquid quod ab eo conditum est, venerantur. ipsum enim solum sufficere sibi & abundare sciunt ad salutem.

Item idem post pauca:

Non ergo nobis videtur, ut quod homo fecit, adorari debeat. factor enim à factura, non factura à factore adorari judicatur.

Item Firmiani Lactantii de falsa religione libr. 2.

Duplici ergo ratione peccatur ab insipientibus, primum, quod elementa, id est, Dei opera Deo præferunt. Deinde quod elementorum ipsorum figuras humana specie comprehensas colunt.

Item ipse in eodem libro:

Nihil aliud adoremus, nihil colamus, nisi solius artificis, parentisque nostri unicum nomen.

Item ipse in eodem libro:

Supra ergo non infra est Deus, nec in ima potius, sed in summa religione, quæ credendus est.

Et infra:

Nihil potest esse cæleste in ea re, quæ fit ex terra. quicquid enim simulatur, falsum esse necesse est, nec potest unquam veri nomen accipere, quod veritatem fuco & imitatione mentitur.

Idem ipse eodem libro:

Ut intelligas nihil colendum esse, quod oculis mortalibus cernitur.

Augustin in psalm. 113.

Noli ergo addere manus hominum, ut ex eo metallo quod fecit verus Deus, velis facere falsum Deum, imo falsum hominem, quem pro vero venereris Deo, quem quisquis pro vero homine in amicitiam reciperet, insaniret. Ducit enim & affectu quodam infirmo rapit infirma corda mortalium formæ similitudo & membrorum imitata compago.

Fulgentius in libr. de fide ad Donatum:

Quia ipse Deus sibi soli præcipiens tantummodo serviendum, seque jubens à fidelibus adorandum, prorsus interdixit ne quis audeat creaturam adorare, creaturæque servire. propterea in fine primi illius præcepti de omnibus, quæ creavit, loquitur; non adorabis ea, nec servies eis. Exod. 20.

Et post pauca:

Vera enim religio in unius consistat Dei servitio.

Item ipse post pauca:

Sic veraciter unum Deum cum patre filium vera fides adorat, quæ sic Deo novit à creaturis omnibus serviendum, ut noverit creaturæ non deberi divinæ servitutis obsequium.

Augustinus in epistola ad Maximum Grammaticum:

Scies à Christianis catholicis, quorum in vestro oppido etiam Ecclesia constituta est, nullum coli mortuorum, nihil denique adorari, quod sit factum & conditum à Deo, sed unum ipsum Deum qui fecit & condidit omnia.

Item Augustinus in libro de Quantitate animæ:

Deus autem immortalem animam fecit, ut opinor, nisi forte tibi aliter videtur. Ergo tu velles . . . . talia fieri dixerim, sed quemadmodum ipse immortalis immortale quiddam fecit ad similitudinem suam, sic & nos immortales facti a Deo, ad similitudinem nostram quod facimus immortale esse deberet. recte diceres, si ad ejus imaginem pingeres tabulam, quod in te immortale esse credis: nunc vero in ea exprimis similitudinem corporis, quod profecto mortale est. Quomodo ergo sum similis Deo cum immortalia nulla possum facere ut ille? quomodo nec imago corporis tui potest hoc valere, quod tuum corpus valet, sic anima non mirandum est, si potentiam tantam non habet, quantam ille ad cujus similitudinem facta est, &c.

Si enim imago humani corporis nec tantum valere asseritur, quantum veraciter ipsum corpus valere perhibetur, qua causa sibi suffragari posse putant nonnulli reprehensione digni, qui in illa Synodo Græcorum mediationem imaginum, sibi necessariam esse dicere præsumserunt?

August. lib. 8. de civitate Dei:

Quapropter merito homo deficit ab illo qui eum fecit, cum sibi præficit ipse quod fecit. Demonstrat enim idem Ermes, quod homines mortui divino colebantur honore, velut Æsculapius atque Mercurius, quem suum esse dicit avum, & reliqui. Hac enim occasione accepta, dæmones ut intercessores exsisterent apud bonos Deos, quos nos Angelos sanctos seu Archangelos, vel Potestates dicimus, ta i enim ratione, nubiloso velamine sapientes gentilium sua numina obtexere nitebantur.

Ambrosius in expositione epist. ad Romanos:

Numquid tam demens est aliquis, aut salutis suæ immemor, ut honorificentiam Regis vindicet Comiti, cum de hac re, si qui etiam tractare fuerint inventi, jure ut rei damnantur majestatis, & isti se non cogitant reos, qui honorem nominis Dei deferunt creaturæ, & relicto domino conservos adorant, quasi sit aliquid quod plus reservet domino. Nam ideo ad Regem per Tribunos aut Comites itur, quia homo utique est Rex, & nescit quibus debeat rempublicam credere. Ad Deum autem promerendum, quem nihil utique latet, omnium enim merita novit, suffragatione non est opus, sed mente devota.

Item Augustinus in libro de Vera religione, inter cætera dicit:

Ad percipiendam veritatem nihil magis impedire quam vitam libidinibus deditam & falsas imagines rerum sensibilium, quæ nobis ab hoc sensibili mundo per corpus impressæ, varias opiniones erroresque generant. Nec errorem ullam in religione esse potuisse, si anima pro Deo suo non coleret animam aut corpus, aut phantasmata sua, quæ nihil sunt aliud, quam de specie corporis corporeo sensu attracta figmenta.

Item in eodem:

Non sit nobis religio humanorum operum cultus. meliores enim sunt ipsi artifices, qui talia fabricant, quos tamen colere non debemus. Non sit nobis religio in phantasmatibus nostris. melius enim qualemcunque virum, quam omne quicquid pro arbitrio fingi potest, & tamen animam ipsam, quamvis anima vera sit, cum falsa imaginatur, colere non debemus. melior est vera stipula, quam lux inani cogitatione pro suspicantis voluntate formata, & tamen stipulam quam sentimus, & tangimus, dementis est credere colendam.

Item idem libro decimo de Civitat. Dei:

Multa denique de cultu divino usurpata sunt, quæ honoribus deferrentur humanis, sive humilitate nimia, sive adulatione pestifera, ita tamen ut quibus ea deferrentur, homines haberentur, qui dicuntur colendi & venerandi; si autem eis multum additur, adorandi. quis vero sacrificandum censuit, nisi ei quem Deum aut scivit, aut putavit, aut finxit.

Item August. in libr. Quæst. 84.

Minoribus rebus intenta anima, quas per corpus corporaliter facit, minus inhæret ipsi summæ sapientiæ. qui vero talia opera colunt, quantum deviaverint à veritate, hinc colligi potest, quia si ipsa animalium corpora colerent, quæ multo excellentius fabricata sunt, & quorum sunt ea imitamenta, quid eis infelicius diceremus?

CAPUT QUINTUM.

QUA RATIONE QUAVE AUCTORITATE IMAGINES SANCTORUM ADORANDÆ SINT, EISQUE, UT FERTUR, INCENSUM PONENDUM, CUM IPSI ANGELI VEL SANCTI HOMINES VIVOS SE ADORARI NOLUERINT.

Unde

Unde beatus Augustinus in libr. 11. de Civitate Dei sic ait:

Putaverunt quidem deferendum angelis honorem vel adorando, vel sacrificando, qui debetur Deo, & eorum sunt ammonitione prohibiti, jussiq; hoc ei deferre, cui uni fas esse noverunt, imitati sunt angelos sanctos, & jam sancti homines Dei. Nam Paulus & Barnabas in Lycaonia facto quodam miraculo sanitatis, putati sunt Dii, eisq; Lycaonii victimas immolare voluerunt, quod à se humili pietate removentes, eis in quem crederent annunciaverunt Deum.

Et post pauca:

Quæcunq; igitur mortalis potestas quantalibet virtute prædita, si nos diligit sicut seipsam ei vult esse subditos, ut beati simus, cui & ipsa subdita beata est. Si ergo non colit Deum, misera est, quia privatur Deo. Si autem colit Deum, non vult se coli pro Deo. illi enim potius divinæ sententiæ suffragatur, & dilectionis viribus favet, quia scriptum est, Sacrificans Diis, eradicabitur, nisi Domino soli. *Nam ut alia nunc taceam, quæ pertinent ad religionis obsequium, quo colitur Deus, sacrificium certe nullus hominum est, qui audeat dicere deberi nisi Deo.*

Item idem in Psalm. 96. inter cætera:

Homines autem sanctos attendite, qui sunt similes angelis. cum inveneris hominem aliquem sanctum servum Dei, si volueris illum colere & adorare pro Deo, prohibet te, non vult sibi arrogare honorem Dei, non vult tibi esse pro Deo, sed tecum esse sub Deo.

Et post pauca:

Sic & sancti angeli illius gloriam quærunt quem diligunt, ad ejus cultum, ad ejus orationem, ad ejus contemplationem, omnes quos diligunt rapere & inflammare student, ipsum illis adnuntiant non se, quoniam angeli sunt, & quia milites sunt, non norunt gloriam quærere nisi Imperatoris sui.

Item post pauca:

Nemo dicat, Timeo ne irascatur mihi angelus, si non illum colo pro Deo meo. Tunc tibi irascitur, quando ipsum colere volueris. bonus est enim, & Deum amat. quomodo dæmones irascuntur si non colantur, sic angeli indignantur, si pro Deo colantur.

Item libr. 10. de Civitate Dei:

Non itaq; debemus metuere, ne in mortales & beatos uni Deo subditos, non eis sacrificando offendamus, quod enim non nisi uni vero Deo deberi sciunt, cui & ipsi adhærendo beati sunt, proculdubio neq; per ullam significantem figuram, neq; per ipsam rem, quæ sacramentis significatur, exhiberi sibi volunt. Dæmonum est hæc arrogantia, superborum atq; miserorum, à quibus longe diversa est pietas subditorum Deo.

Item idem in eodem:

Nos autem martyribus nostris non templa sicut Diis, sed memorias sicut hominibus mortuis, quorum apud Deum vivunt spiritus fabricamus: nec ibi erigimus altaria, in quibus sacrificemus martyribus, sed uni Deo, & martyrum & nostro; ad quod sacrificium sicut homines Dei, qui mundum in ejus confessione vicerunt, suo loco, vice & ordine nominantur. Non tamen a sacerdote, qui sacrificat, invocantur; Deo quippe non ipsis sacrificat; quamvis in memoria sacrificet eorum, quia Dei sacerdos est, & non illorum; ipsum vero sacrificium corpus est Christi, quod non offertur ipsis, quia hoc sunt & ipsi.

Item August. in sermone Evangelico, de potestate quam dedit dæmonibus, ut abirent in porcos:

Noli inclinari angelis, ut eis sacrificandum putes, nec bonis & sanctis. nolunt enim, quando facis non te diligunt; diligunt autem, si cum eis adores quem adorant.

Item idem in libro de Quantitate animæ:

Homo autem quilibet alius quanquam sapientissimus & perfectissimus, vel prorsus quælibet anima rationis compos atq; beatissima est amanda tantummodo atq; imitanda est, eiq; pro merito atq; ordine quod ei congruit deferendum. Nam Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies.

Origenes in epist. ad Romanos:

Cum possent homines Deum agnoscere ab ejus cultu declinantes ad imagines hominum adorandas, & animalium deverterunt. ut enim breviter & omni in unum collecta desinitione dicamus, adorare alium præter Patrem & Filium & Spiritum sanctum, impietatis est crimen.

Item August. in lib. de Vera relig.

Non sit ergo nobis religio cultus corporum ætheriorum atq; cælestium, sed ejus, cujus contemplatione beati sunt. Neq; enim & nos videndo angelum beati sumus, sed videndo veritatem, qua etiam ipsos diligimus angelos, nec invidemus quod ea paratiores, & nullis molestiis interpedientibus perfruuntur, sed magis eos diligemus, quoniam & nos tale aliquid sperare à communi Domino jussi sumus. quare honoramus eos caritate, non servitute, nec eis templa constituimus. nolunt enim sic honorari à nobis, quia nos ipsos cum boni sumus templa summi Dei esse noverunt.

Item ipse in libr. 8. de Civitate Dei:

Sane nec martyribus templa, sacerdotia, sacra & sacrificia constituimus, quoniam non ipsi, sed Deus eorum nobis est Deus. honoramus sane memorias eorum tanquam sanctorum hominum Dei, qui usque ad mortem corporum suorum pro veritate certarunt, ut innotesceret vera religio, falsis fictisque convictis, quod etiamsi qui antea sentiebant timendo reprimebant, quis autem audivit aliquando fidelium stantem sacerdotem ad altare, &

jam super sanctum corpus martyris ad Dei honorem cultumq; constructum dicere in precibus; Offero tibi sacrificium Petre vel Paule, vel Cypriane, cum apud eorum memorias offeratur Deo, qui eos & homines & martyres fecit, & sancta suis angelis cœlesti honore sociavit? ut ea celebritate & Deo vero de illorum victoriis gratias agamus, & nos ad imitationem talium coronarum atq; palmarum eodem invocato in auxilium ex illorum memoriæ renovatione adhortemur. Quæcumq; igitur adhibentur religiosorum obsequia in martyrum locis, ornamenta sunt memoriarum, non sacra vel sacrificia mortuorum tamquam Deorum.

Hieronymus ad Riparium presbyterum:

Acceptis primum literis tuis, non respondere superbiæ est, respondere temeritatis. De his enim rebus interrogas, quæ & proferre & audire sacrilegium est. Ais Vigilantium, qui κατ ἀντίφρασιν hoc vocatur nomine, nam Dormitantius rectius diceretur, os fœtidum rursus aperire, & putorem spurcissimum contra sanctorum martyrum proferre reliquias, & nos, qui eas suscepimus, appellare cinerarios & idolatras, qui mortuorum hominum ossa veneramur. O infelicem hominem, & omni lacrymarum fonte plangendum, qui hæc dicens non se intelligit esse Samaritanum & Judæum, qui corpora mortuorum pro immundis habent, & etiam vasa quæ in eadem domo fuerint pollui suspicantur, sequentes occidentem literam, & non spiritum vivificantem. Nos autem non dico martyrum reliquias, sed ne Solem quidem & Lunam, non angelos, non archangelos, non Seraphim, non Cherubim, non omne nomen quod nominatur, & in præsenti seculo, & in futuro colimus & adoramus, ne serviamus creaturæ potius quam creatori, qui est benedictus in secula. Honoramus autem reliquias martyrum, ut eum cujus sunt martyres adoremus: honoramus servos, ut honor servorum redundet ad dominum, quia qui vos suscipit, me suscipit.

Idem ipse adversus Vigilantium:

Actor.14. *Quis enim, ô insanum caput, aliquando martyres adoravit? quis hominem putavit Deum? nonne Paulus & Barnabas cum Lycaonibus Jupiter & Mercurius putarentur, & eis vellent hostias immolare, sciderunt vestimenta sua, & se homines esse dixerunt, non quo meliores non essent olim mortuis hominibus Jove atq; Mercurio, sed quod sub gentilitatis errore honor eis Deo debitus deferretur, quod & de Petro legimus, qui Cornelium se adorare cupientem manu sublevavit & dixit;* Surge, nam & ego homo sum.
Act.10.

Augustinus in lib. de Solutione quæstionum cap. 3.

Proinde sicut impia superbia sive hominum, sive dæmonum, sibi hos divinos honores exhiberi vel jubet vel cupit, ita pia humilitas vel hominum vel Angelorum sanctorum, hæc sibi oblata recusavit, & cui deberentur ostendit.

In libr. 19. De civit. Dei dicit Augustinus:

Sed Deus ille, quem coluerunt sapientes Hebræorum, & jam cælestibus sanctis angelis & virtutibus Dei, quos beatissimos tanquam cives in hac nostra peregrinatione mortali veneramur & amamus, sacrificari vetat & coli, intonans in lege sua, sacrificans Diis eradicabitur.

CAPUT SEXTUM.

HÆC CONTRA EOS, QVI ANNORUM NUMERO SUPERSTITIONEM IMAGINUM VINDICARE VOLUNT, CONSUETUDINEM SEQUI CUPIUNT POTIUS, QUAM VERITATIS AUCTORITATEM.

Augustinus in libro Quæstion. veteris & novi Testamenti:

IRrationabile, inquit, *vulgus, aut apparentes umbras, aut dæmonia, aut simulacra mortuorum, ut Deos colere cœperunt. quæ res in consuetudine vetustatis deducta arbitratur rationis sibi veritatem posse defendi, cum veritatis ratio non ex consuetudine atq; ex vetustate, sed ex Deo sit, quia non vetustate Deus probatur, sed æternitate. quamobrem fides non cœpta res, sed sine initio est. In Deum enim credere nostrum incipere est: nam quod creditur æternum est.*

Et post pauca:

Quod colunt Pagani post Deum est, opus post opificem est, pagani colunt opera, nos opificem, illi creaturam, nos creatorem, factus homo cœpit venerari suum conditorem, quia & dignum est, & causa hoc exegit.

Hieremias Propheta:

Post Baalim, inquit, *abierunt, quos didicerunt a patribus suis.*

Unde Hieronymus:

Ergo nec parentum, nec majorum error sequendus est, sed auctoritas scripturarum, & Dei docentis imperium.

August. in Psalm. 113.

Videntur autem sibi purgatioris esse religionis, qui dicunt, nec simulacrum, nec dæmonium colo, sed effigiem corporalem ejus rei signum intueor quam colere debeo.

Item post pauca:

Audent respondere, non ipsa corpora colere, sed quæ illis regendis præsident numina.

Si enim, sicut præmissa sanctorum Patrum documenta declarant, sancti angeli & sancti viri non sunt colendi, nec adorandi, hoc enim & ipsi refugiunt, sed sola caritate, non autem servitute honorandi, nec sanctis martyribus templa,

[illegible]

CAPUT SEPTIMUM.

[illegible]

Hinc enim beatus Augustinus in lib. [illegible] de Ciuit. Dei

[illegible]

Item idem in lib. [illegible] de Ciuit. Dei eiusdem operis.

[illegible]

Vide quid beatissimum Epiphanium [illegible] & doctissimum zelo diuino [illegible], ex epistola quam ad Ioannem Constantinopolitan. Episcopum [illegible], & beatus Hieronymus de Graeco in Latinum sermonem [illegible]

[illegible]

Nam & beatus Paulus Apostolus in Epistola prima ad Corinthios ob hanc [illegible]

[illegible]

CAPUT

CAPUT OCTAVUM.

PROPTER EOS AUTEM QUI SIBI EX HOC [illegible] IN ADORATIONE IMAGINUM PUTANT, QUOD DICUNT ADORASSE JACOB [illegible] [illegible] HIERONYMO ET BEATO AUGUSTINO [illegible]

Scribit itaque beatus Hieronymus in libro Hebraicarum Quæstionum.

P[illegible]

Augustinus [illegible] lib. Quæst. Genes. cap. [illegible]

Quod habent Latini codices, [illegible]

CAPUT NONUM.

CONTRA ILLOS, QUI HOC SE [illegible] PUTANT, QUOD DICITUR [illegible] QUIA ADORAVIT NATHAN PROPHETA DAVID [illegible] RESPONDENDUM EST.

De hac enim adoratione ita beatus Gregorius in lib. [illegible] explanationum in Job loquitur.

P[illegible]

Et [illegible] post [illegible]

[illegible]

CAPUT DECIMUM.

CONTRA ILLOS [illegible] QUI IMAGINES ADORARE SE [illegible] ALIQUID DICENDUM EST.

August. in Psalm. [illegible]

SIMULACRA, *inquit,* gentium argentum & aurum, [illegible]

CAPUT UNDECIMUM.

CONTRA EOS [illegible] DICENDUM EST, QUI PRO IMAGINUM ADORATIONE [illegible]

[illegible]

Vnde beatus Augustinus in libro de Doctrina Christiana tertio, [illegible]

[illegible]

CAPUT DUODECIMUM.

[illegible]

Augustinus [illegible] de Civit. Dei

[illegible]

[illegible]

CAPUT

CAPVT DECIMVMTERTIVM.

[illegible]

De Cruce, Ecclesiasticae Historiae parte … cap. 9. de Constantino.

E … [illegible] … Constantinus … [illegible]

Actor. 9. … [illegible] … Saule, Saule, quid me persequeris … Jesus Nazarenus … [illegible]

Item in Tripartita Historia lib. 1. cap. 4.

[illegible] … O Constantine, in hoc vince. … [illegible]

Legitur in eod. lib. cap. 5.

[illegible]

Item in eod. lib. 2. cap. 18.

[illegible]

O ter beatum lignum in quo Deus extensus est.

Item in eod. lib. cap. 9.

[illegible]

Legitur in eod. lib. 5. cap. 46.

[illegible]

Ioan. Chrysostom. in Homil. in. de Cruce et latrone.

[illegible]

[illegible] *condemnationis [illegible] [illegible] [illegible]. Crux [illegible] beatitudine [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] hæc defendit [illegible] est. [illegible] [illegible] [illegible].*

Et post pauca in eadem Homilia.

[illegible] *& [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in terra, sed [illegible] [illegible], hoc [illegible] & [illegible], quod [illegible], [illegible] gloriam [illegible] faciet, ideo [illegible] [illegible].*

Item post pauca in eadem Homilia.

[illegible] *videbunt filium hominis in cælo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] gratia, sed [illegible] & [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] portare [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] portare [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] Christus [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible]. Crux [illegible] facta est, ut [illegible] [illegible] glori- [illegible], & [illegible] & [illegible] sancto, in sæcula sæculorum. Amen.* Lucæ 21.

Item Joan. Chrysostom. in Homilia 13. de Cruce Dominica.

[illegible] *Crucis, & [illegible] ut possem ad eius laudem dicere, [illegible].*

[illegible] *Crux resurrectio mortuorum, Crux cæcorum dux, Crux [illegible] via, Crux [illegible], Crux [illegible] pauperum, Crux refrenatio divitum, Crux [illegible] superborum, Crux [illegible] [illegible], Crux adversus [illegible] [illegible], Crux [illegible] diaboli, Crux [illegible] [illegible] pædagogia, Crux [illegible] [illegible], Crux [illegible], Crux navigantium gubernator, Crux periclitantium portus, Crux [illegible] [illegible], Crux [illegible] viduarum, Crux justorum [illegible], Crux [illegible] [illegible], [illegible], Crux [illegible], Crux senum [illegible], Crux [illegible] [illegible], Crux [illegible] [illegible], Crux [illegible] [illegible], Crux liber[illegible], Crux [illegible] [illegible], Crux [illegible], Crux Prophetarum [illegible]. Crux [illegible] Apostolorum, Crux [illegible] [illegible], Crux virginum castitas, Crux [illegible] [illegible], Crux [illegible] [illegible], Crux [illegible], Crux [illegible] [illegible], Crux [illegible] virtus, Crux [illegible] [illegible], Crux [illegible] [illegible], Crux [illegible] [illegible] [illegible], Crux [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] autem in Christum crediderit, [illegible].*

Item Augustinus in lib. 22. de Civit. Dei.

[illegible] *Carthagine [illegible] [illegible] femina de primariis ipsius civitatis, in [illegible] [illegible] habebat, [illegible], ut [illegible] omnis [illegible]. Hæc illa aperito medico acceperat, & ad solum Deum [illegible] [illegible] [illegible] in somnis [illegible] Pascha, & in parte feminarum observantia ad baptisterium [illegible] [illegible] [illegible] signum crucis Christi fecit, confestim sanitas [illegible].*

Sedulius in 4. lib. Paschalis carminis:

Pax [illegible], violentaque robora membris
[illegible] pœnam [illegible] [illegible],
Suppliciumque [illegible] magis [illegible],
Ipsaque [illegible] tormenta [illegible].
Neve quis [illegible] speciem [illegible] colendam,
Quæ dominum portavit [illegible],
Quatuor inde plagas quadrati colligit orbis.
Splendidus auctoris de vertice fulget [illegible],
Occiduo sacræ lambuntur sidere plantæ,
Arcton dextra tenet, medium læva [illegible] axem:
Cunctaque de membris vivit natura creantis,
Et cruce complexum Christus regit [illegible] mundum.

Item Paulinus in lib. 8. Natalis Felicis:

[illegible] Crucis [illegible] & [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible]
[illegible], & [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] & [illegible]
[illegible]

Item idem in lib. 10.

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] me,
[illegible].

Credite

CAPUT

[illegible]

CAPUT DECIMUMQUARTUM.

CONTRA [illegible] SANCTÆ CRUCIS IN [illegible] UT [illegible] ADORARE IMAGINES, SICUT [illegible] CTÆ CRUCIS.

C[illegible] adorationem seu exaltationem [illegible] imagines [illegible] Christus non in imagine, sed in cruce [illegible] mater Ecclesia [illegible] multiplicitas [illegible] licitum esse universis Catholicis [illegible] venerari [illegible] in universo mundo specialiter celebratur, [illegible] Deinde etiam illud specialiter, [illegible] opponendum est, quod [illegible] fidei catholicæ [illegible] post abrenuntiationem Satanæ pompis & operibus ejus certissime [illegible] Dominum nostri Jesu Christi [illegible] quæ [illegible] in [illegible] Quid enim [illegible] vel consummavit [illegible]

CAPUT DECIMUMQUINTUM.

H[illegible]

Quam [illegible] vere Catholicum [illegible]

EPISTOLA BEATI GREGORII PAPAE.

Gregorius Sereno Episcopo Massiliensi.

L[illegible]

Item Gregorii Papae.

Gregorius Secundino servo Dei Incluso.

[illegible]

Item Gregorii Papae.

Gregorius Ianuario Episcopo.

[illegible]

Epistola Gregorii Papae, ad Germanum Patriarcham Constantinop.

[illegible]

[illegible]

Item ipse in Sermone [illegible]

[illegible]

Item sancti Athanasii.

[illegible] ad Antiochum ad Sanctam [illegible] de imaginibus. Quomodo lex & prophetæ dicentes: Statuas & similitudines non adorabis. Quare ergo vos sacras imagines, & alia adoratis?

Responsio Athanasii.

[illegible]

Item sancti Cyrilli Alexandrini Episcopi, in sermone Matthæi Evangelistæ.

[illegible]

Item sancti Cyrilli.

[illegible]

Item sancti Epiphanii Episcopi Constantiæ Cypri.

[illegible]

[illegible] Epiphanii Episcopi [illegible] ad quosdam de imaginibus sanctorum.

[illegible]

Item sancti Dionysii Areopagitæ Atheniensis Episcopi, in Epistola quam scripsit ad sanctum Ioannem Evangelistam, [illegible]

[illegible]

[illegible]

Item eiusdem de Cælestibus & infimis.

[illegible]

[illegible] Hierarchia Cap. 82.

[illegible]

Item [illegible] Augustinus in [illegible] Psalmo inquit:

[illegible]

Item sancti Athanasii Episcopi Alexandrini de Humanatione Domini [illegible].

[illegible]

Item beati Ambrosii Mediolanensis episcopi ad Gratianum imperatorem, ex lib. [illegible] cap. [illegible].

[illegible]

Item beati Gregorii Nyssæni Episcopi, inter plura, ubi de Abraham sermonem instruit.

[illegible]

Item ipse in interpretatione in Cantica Canticorum.

[illegible]

Leontii episcopi Neapolis Cypri, ex quinto sermone propter Christianorum responsionem adversus Iudæos, & de imaginibus sanctorum.

[illegible] [illegible]

Et iterum.

[illegible]

[illegible]

Item beati Augustini, de eo quod apparuit Deus Moysi, & de Virga serpente colorata, & aqua in sanguinem, & post quaedam interpositis subiungitur:

[illegible]

Item Epistolam sancti Augustini super Joannem Evangelistam de eodem sermone Homilia inter caetera:

[illegible]

Item sancti Augustini de libro tertio de sancta Trinitate, inter caetera:

[illegible]

Item beati Augustini in libro Exodi, inter caetera:

[illegible]

Item ipse in Psalmo 73.

[illegible]

Item Augustini de ... Abraham ... inter caetera:

[illegible]

Item sancti Severiani Gabalensis de Sermone sanctae Crucis, inter caetera:

[illegible]

Item sancti Augustini ad Dulcitium, in quæst. 6. de Samuelis imagine.

[illegible]

Item Augustini in libro de doctrina Christiana secundo.

[illegible]

Item Augustini in lib. 3. eiusd.

[illegible]

Item sancti Athanasii in Sermone 2. aduersus Arianos.

[illegible]

Item sancti Athanasii episcopi Theopolitani ad Symeonem episcopum Bostræ.

[illegible]

In Historia Tripartita lib. ... cap. ... Zozomenus inquit.

[illegible]

Item ipse cap. 42.

[illegible]

Historia Anglorum lib. 1. cap. 25. continentur.

[illegible]

Item sequitur:

[illegible] Deprecamur te Domine in omni misericordia tua, [illegible]

Epistola Germani Patriarchæ Constantinopolitani ad Ioannem episcopum Synadorum, postquam literas beati Gregorii Papæ accepit. Inter cætera inquit:

[illegible]

In actione septima de significatione adorationis.

[illegible]

August.

CAPUT DECIMUMTERTIUM

[illegible]

De Cruce. Ecclesiasticae Historiae par. [illegible] cap. 9 de Constantino

E[illegible]

Actor. 9. [illegible]

Item in Tripartita Historia lib. 1. cap. 4

[illegible]

Legitur in eod. lib. cap. 5.

[illegible]

Item in eod. lib. 2. cap. 18.

[illegible]

Item in eod. lib. cap. 9.

[illegible]

Legitur in eod. lib. 2. cap. 26.

[illegible]

Ioan. Chrysostomus in Homil. [illegible] de Cruce & latrone.

[illegible]

[illegible] *nunc salutis indicium est. Crux enim nobis totius beatitudinis* [illegible] *hæc alienatos* [illegible] *hæc peregrinantibus* [illegible] *hæc* [illegible] *a peccatoribus* [illegible]

Et post pauca in eadem Homilia.

[illegible] *non reliquit in terra, sed* [illegible] *& illud* [illegible] *quod cum ipse veniet, cum illa* [illegible] *faciet, ideo* [illegible]

Item post pauca in eadem Homilia.

[illegible] *videbitur filii hominis in cœlo.* [illegible] Lucæ 21.
[illegible] *sed illud radiabit & lucet,* [illegible] *portabit* [illegible] *tenebras,* [illegible] *Crux* [illegible] *Patrem, & Filium & Spiritum sanctum, in secula seculorum, amen.*

Item Joan. Chrysostom. in Homilia 13. de Cruce Dominica.

[illegible] *charissimi, virtutem Crucis, &* [illegible] *ad ejus laudem dicere* [illegible]
[illegible] *Crux resurrectio mortuorum, Crux cæcorum dux, Crux desperatorum via, Crux* [illegible] *Crux consolatio pauperum, Crux refrenatio divitum, Crux destructio superborum, Crux male vi-* [illegible] *Crux* [illegible] *triumphus, Crux devictio diaboli, Crux adolescentium pædagogus, Crux* [illegible] *Crux navigantium gubernator, Crux* [illegible] *Crux pater orphanorum, Crux defensor viduarum, Crux justorum consiliarius, Crux* [illegible] *Crux* [illegible] *Crux lumen* [illegible] *Crux* [illegible] *Crux* [illegible] *Crux libertas servorum,* [illegible] *Crux Prophetarum præconium, Crux annunciatio Apostolorum,* [illegible] *Crux virginum castitas, Crux* [illegible] *Crux templorum destructio, Crux idolorum repulsio, Crux scandalum Judæorum,* [illegible] *Crux ægrotantium medicus,* [illegible] *Crux* [illegible] *Crux nudorum protectio,* [illegible] *autem in Christum credentibus,* [illegible]

Item Augustinus in lib. 22. de Civit. Dei.

In Carthagine Innocentia religiosissima femina de primariis ipsius civitatis, in mamilla cancrum habebat [illegible] *ut ferunt, omnibus* [illegible] *Hæc illa a perito medico acceperat, & ad solum Deum* [illegible] *in somnis propinquante Pascha, & in parte feminarum observantia ad baptisterium* [illegible] *signaret ei locum, signum Crucis Christi fecit, confestim sanitas consecuta est.*

Sedulius in 4. lib. Paschalis carminis.

Pax Crucis [illegible] *violenta* [illegible] *robora* [illegible]
[illegible] *propriis pœnam restituit honore,*
Suppliciumque dedit signum magis esse salutis,
Ipsaque sanctificans in se tormenta beavit.
Neve [illegible] *speciem Crucis esse colendam,*
Quæ dominum portavit ovans, ratione potenti,
Quattuor inde plagas quadrati colligit orbis.
Splendidus auctoris de vertice fulget [illegible]
Occiduo sacræ lambuntur sidere plantæ,
Arcton dextra tenet, medium læva [illegible] *axem*
Cunctaque de membris vivit natura creantis,
Et Cruce complexum Christus regit undique mundum.

Item Paulinus in lib. 8. Natalis Felicis.

[illegible] *Crucis* [illegible] *& confessio* [illegible]
[illegible] *non quærimus arma*
[illegible]
[illegible]
[illegible]

Item idem in lib. 10.

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] *me,*
[illegible]

[illegible]

CAPUT DECIMUMQUARTUM.

[illegible] Sanctæ Crucis in testimonium [illegible] licitum sit adorare imagines, [illegible] ctæ Crucis.

C[illegible] adorationem [illegible] exaltationem sanctæ [illegible] non in imagines [illegible] quia Christus non in imagine, sed in cruce [illegible] Ecclesiæ [illegible] Catholicæ [illegible] Deum [illegible]

[illegible]

CAPUT DECIMUMQUINTUM.

H[illegible]

[illegible]

EPISTOLA BEATI GREGORII PAPAE.

Gregorius Sereno Episcopo Massiliensi.

L[illegible]

Item Gregorii Papae.

Gregorius Secundino servo Dei Incluso.

[illegible] Et post quaedam [illegible] & caetera.

Item Gregorii Papae.

Gregorius Ianuario Episcopo.

[illegible] Et post pauca inquit: [illegible] & caetera.

Ex epistola Gregorii Papae ad Germanum Patriarcham Constantinop.

[illegible] & caetera. Deinde post quaedam [illegible]

[illegible]

Item ipse in Sermo sanctorum 40. martyrum.

[illegible]

Item sancti Athanasii.

Quaestio ... Antiochum ad sanctum principem: Quomodo lex & prophetae vetentes, deum ad similitudinem non adorent. Quare ergo vos facitis imagines, & adoratis eas?

Responsio Athanasii.

[illegible]

Item sancti Cyrilli Alexandrini Episcopi in sermone Matthaei Evangelistae.

[illegible] Et idem ipse post pauca: [illegible]

Item sancti Cyrilli.

[illegible]

Item sancti Epiphanii Episcopi Constantiae Cypri.

[illegible]

Item sancti Stephani Episcopi Bostrensis ad quosdam de imaginibus sanctorum.

[illegible]

Item sancti Dionysii Areopagitae Atheniensis Episcopi in Epistola quam scripsit ad sanctum Ioannem Evangelistam, inter caetera inquit:

[illegible]

[illegible]

Item eiusdem de Coelesti militia, & infra:

[illegible]

In Definitione sancti sexti & magni Concilii, Cap. 82.

[illegible]

Unde & beatus Augustinus in 94. Psalmo inquit:

[illegible]

Item sancti Athanasii Episcopi Alexandrini, de Humanatione Domini, cuius initium:

[illegible]

Item beati Ambrosii Mediolani episcopi ad Gratianum Imperatorem, ex lib. 3. cap. 9.

[illegible]

Item beati Gregorii Nisseni Episcopi, inter plura, ubi de Abraham sermonem instituit.

[illegible]

Item ipse in interpretatione in Cantica Canticorum.

[illegible]

Leontii episcopi Neapoli Cypri, in quinto sermone pro Christianorum responsione adversus Iudaeos, & de imaginibus sanctorum.

[illegible]

Et iterum.

[illegible]

[illegible]

Item beati Augustini de eo quod apparuit Deus Moysi, & de Virga [illegible] in colubrum, & aqua in sanguinem, et post quaedam interposita subiungit.

[illegible]

Item eiusdem [illegible] super Ioannem Evangelium, de eodem sermone Homilia inter caetera.

[illegible]

Item sancti Augustini [illegible] inter caetera:

[illegible]

Item beati Augustini in libro [illegible]

[illegible]

Item ipse in Psalmo 73.

[illegible]

Item Augustinus [illegible] inter caetera.

[illegible]

Item sancti [illegible] de Commendatione Crucis inter caetera.

[illegible]

Item ipse cap. 42.

[illegible]

In Historia Anglorum lib. [illegible] cap. [illegible]

[illegible]

Item sequitur:

[illegible]

Epistola beati Germani Patriarchæ Constantinopolitani ad Ioannem episcopum Synadensem, postquam [illegible] Gregorii Papæ [illegible] [illegible] sequitur.

[illegible] Exod. 2.

[illegible] Deuter. 6.

[illegible] Num. [illegible]

[illegible]

In actione septima de significatione adorationis.

[illegible] Genes. [illegible]

[illegible] Genes. [illegible]

[illegible] Genes. [illegible]

[illegible]

Augus.

August. in lib. 1. Sanctae Trinitatis, cum de Spiritu sancto loquitur [illegible]

[illegible]

Deut. 6.

Philip. 3

[illegible]

Item Augustinus in libro de Quantitate animae.

[illegible]

Isidori Episcopi de pictura.

[illegible]

Item:

[illegible]

Item.

[illegible]

Item Augustinus in lib. de Mendacio.

[illegible]

CAPUT DECIMUMSEXTUM

VNDE PRIMVM ORTA SIT IN ECCLESIIS ORIENTALIBVS imaginum disputatio.

TYRANNUS quidam sub Seleuciam [illegible]

[illegible]

[illegible]

Epistola ... Ludovici Imperatoris ad Pontificem Romanum.

[illegible]

[illegible]

EPISTOLA [illegible] ROMANI PONTIFICIS AD MICHAEL[illegible]

[illegible] Theophilum [illegible].

O[illegible]

Hebr. 11. [illegible]

Matth. 16. [illegible]

telligendo. Ad ultimum vero quid in his ad salutem universalis Ecclesiæ tenendum sit, consilium Deo placitum dando, & idem consilium confirmando. Et quamvis, ut dignum est, divina præcellet auctoritas, primo tamen ad mitigandos atque ad adunandos animos in diversa tendentes, ratiocinando omnibus satisfacere volumus, ut eo facilius & divinam auctoritatem secundum sanum Catholicæ fidei intellectum concordes suscipiant, ac deinde certum nobis consilium suavius amplectantur, amplexumque in futuro custodiant.

Apud omnes igitur hujus sanctæ Occidentalis Ecclesiæ, quæ se auctoritate beatorum Apostolorum Petri & Pauli, largiente Domino fidei, spei, & charitatis sumsisse exordium gloriatur, ita hactenus per eosdem Apostolos protegente Spiritu sancto, & ipsis intercedentibus ac protegentibus, ab omni hæresi inlibata, nunc usque conservata est, ut non solum ipsa ad quodlibet erroris diverticulum minime declinaret, sed potius omnes à recto fidei tramite quoquo modo deviantes, per orthodoxos eorumdem successores toto orbe terrarum ad rectitudinem potius revocaret. Testis enim hujus rei non quilibet angulus, sed orbis terrarum universus, quia quotiens tales per mundum * perceptiones motæ sunt, quæ ad periculum fidei universalis Ecclesiæ imminere putabantur, ob inveniendam inventamque conservandam catholicæ fidei veritatem, semper hoc universalis Ecclesia, præsente ob hujus sanctitatem Sedis Pontifice, aut certe cum consensu illius verbis vel literis porrecto corrigere, porrectumque ad conservandum statuere consuevit. * persecutiones.

Simili modo etiam & in his, quæ ad conservandum in humanis actibus ejusdem Ecclesiæ incontaminabilem statum, moderante non qualibet dolosa vel sophistica, nec non duplici calliditate, sed veritate subnixa, simplici ratione, ipsaque discretione, honestate, utilitate, pariter inradiata ratione, non solum noxia vel nociva, verum quoque & ipsa superflua & non necessaria resecare consuevit, & ea, ut prædictum est, quæ ad salutem totius Ecclesiæ pertinere, & insuper merito cavere non debuisset, differendo & ordinando sancire solita fuit. & hoc non tantummodo de causa fidei, vel, sicut præmissum est, de statu humani generis, vel cursu rectitudinis, verum quoque de omni dissensione in sancta Dei Ecclesia, quæ pacem illam turbare videbatur, quam Dominus Apostolis & per Apostolos nobis omnibus vicariam præsentiæ suæ dereliquit, dicens; *Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis.* Ubicunque per quodlibet pietatis argumentum pertingere potuit, semper hujus sanctæ sedis vicarii Apostolorum quædam mulcendo, quædam vero, si ita res poposcisset, sublimi ac veneranda auctoritate, ut dignum erat, docendo pariterque prædicando ad pacis concordiam revocare studuit. Joan.14.

Quorum vicem, qualescunque simus, ministerium tamen auctoritate subeuntes, caritate pariter & eadem auctoritate roborati dissensionem illam, quæ * infra ipsam semper Deo amabilem Romanorum Græcorumque ecclesiam exortam durius eandem ecclesiam, quam saluti illius ullo modo convenire possit, scindentem diuturno tempore cognovimus non audemus declinare, ut non illam auctoritate tantorum Apostolorum ad pacis cōcordiam ipsis mediantibus non debeamus advocare. Maxime vero in eo quod ejusdem miserrimæ dissensio ea sit materia, sine qua, sicut multis videtur, ultra per fidem, spem, & caritatem incunctanter & in hoc seculo, & in futuro salvari potest ecclesia. Quorum sensus & sententia talis est. *Quid fidei, spei, & caritati obesse potuisset, si imago nulla toto orbe terrarum picta vel ficta fuisset?* Et quanquam idem filii nostri, qui hæc dicunt, rationabiliter se ostendere posse nullatenus * dubitant, melius illud nunquam fuisse, sine cujus cultu perfecta fide, spe, & caritate universalis sancta Dei Ecclesia salva potuisset consistere, quam sub hac occasione non dubium, sed certissimum illud malum discordiæ debere incurrere, quod nisi correctum fuerit, nullatenus cum hac dissensione ad Dominum, qui est pax, omnium sibi placitam pacem habentium, nunquam in perpetuo possit pertingere. Et quamvis devotio illorum hoc constanter postulet, ut eis ratiocinando qualiter de imaginibus discrete & rationabiliter sentiant, postea differere liceat. Quod si est, qui suscipere judicio velit, salubre omni homini esse non dubitant, ad comparationem tamen tanti mali eandem imaginum causam pro nihilo computant, si pax illa, quæ ad æternam vitam, qui est via, veritas & vita, ducit, ad eandem viam, veritatemque perducta non fuerit. * inter. * dubitabant.

Idcirco cunctus chorus sacerdotum, necnon & omnis Senatus totius gentis seu Imperii Francorum & universa ecclesia per totam Galliam cum cæteris provinciis eidem à Deo conservando Imperio subditis, audita fama delendæ dissensionis fratrum suorum, inrevocabiliter postulant, ut prius per istius sanctæ Sedis à Deo conservatam in futuroque usque in finem seculi, sicut ipsi indubitanter, & nos omnes per merita Apostolorum confidimus, conservandam auctoritatem, illud summopere invenire festinemus, ut quia auctore Deo hæc duo regna in toto orbe terrarum principalia mutua sibi Deo placita caritate devincta sunt, illud Diaboli telum ab eadem Ecclesia dissipetur, ut pax Dei, quæ exsuperat omnem sensum, in eadem beata plebe pleniter restituatur.

Vociferantur enim in cœlum uno ore & uno corde omnipotentis Dei judicium inevitabiliter nobis incumbere, si auctoritate summorum in toto orbe terrarum Apostolorum, quorum doctrinis & consiliis universus flectitur mundus, discordiam vestram ad veram concordiam non certamus reducere. Dicunt enim, quid acturi erunt de tam præcipuo coram Deo amisso solatio, si illos, quos post Deum sanctæ sedis immutabilem tuitionem, illud in tam præcipue carissimis fratribus solatium perdiderint, qui simile in universa Ecclesia nullum habebunt? Si enim cum illis veram fidem, integrumque caritatis ardorem non servaverint, quid in judicio Domini tanta neglecta caritate & in nomine Domini certissime confirmata neglexerint? Sed nos diuturnæ lectioni vestroque * fastigio in * fastidio.

Q legendo

legendo parcentes, ubi tanta ab eis caritate urgente, de Deo placita mutua dilectione veſtra, plorando, immo lugendo conqueſti ſunt, quæ in unum colligi difficile poſſunt, omiſſis, ad eandem ſeriem detexendam, quam ipſi de imaginum reddenda ratione ſpoponderant, redeamus. Ajunt enim:

Epiſtola Frãcorum & Gallorum ad Pōtificem Rom. Oramus ergo ſanctiſſime atque beatiſſime Pontifex, ut nobis antiquorum patrum noſtrorum hac de cauſa vitæ curſum recitare liceat, ſimulque prout rationis ordo popoſcerit, ſenſus ſui affectum in hac duntaxat re, cur ita vel ita tenuerint interſerendo adjungere. Nec vobis tædium fiat, ſi ad oſtendendam rationem veritatis, veritatemque rationis ſeſe paulo longius ſermo protraxerit, dummodo linea veritatis, quæ ab antiquis patribus noſtris uſque ad nos inflexibiliter ducta eſt, beato Dionyſio ſcilicet, qui à ſancto Clemente beati Petri Apoſtoli in Apoſtolatu primus ejus ſucceſſor exſtitit, in Gallias cum duodenario numero primus prædicator directus, & poſt aliquod tempus una cum ſociis ſuis huc illucque prædicationis gratia per idem regnum diſperſis martyrio coronatus eſt. Et quanquam plures exſiſtant, quidam martyres, quidam etiam confeſſores, quorum merita, qualia apud Deum habeantur, quamvis quotidianis miraculis coruſcent, quia tamen propter longitudinem terrarum vobis minus cogniti fortaſſe exiſtunt intermiſſis, ſanctum tamen Hilarium antiquum eccleſiaſticum doctorem, nec non & beatum Martinum toto orbe venerandum, vobis notiſſimos eſſe minime dubitantes, ad memoriam reducere neceſſarium æſtimamus, quorum vitæ magiſterio edocti, hæc ita tenenda atque ſervanda ſuſcepimus. Sed quia apud nos vel majores noſtros, ex quo ulla præſens ætas recordari poteſt, nunquam ejuſmodi quæſtio mota vel ventilata fuit, ideo ſemper talis exinde mos ex prædictis antiquis temporibus retentus, in univerſa iſtius regni eccleſia exſtitit, ut nullus, ac ſi ex auctoritate ejuſdem ſanctæ Dei eccleſiæ juberet, nullus cuicunque imaginem volenti pingere aut fingere prohiberet. Unde uſque hodie eadem apud nos conſuetudo tenetur, ut quia hoc auctoritas nulla jubet, nemo jubeat: ſimiliter quia auctoritas nulla prohibet, nemo prohibeat. Quia vero propter præmiſſam rationem aliter eſſe non poteſt, ni ita tio inde habeatur, fortaſſe eadem ratio tale exordium non inconvenienter habere poterit. Si igitur imago in toto orbe terrarum nulla picta vel ficta eſſet, numquid aliquid fidei, ſpei, vel charitati ſanctæ Dei eccleſiæ obeſſet? Rurſus ſi ita, ut in quibuſdam locis, maxime eccleſiis ſeu palatiis principum, ob nullum alium catholicæ fidei ſeu religionis cultum, ſed tantummodo ſcientibus pro amotis pii memoria ſeu ornamento eorundem locorum; neſcientibus vero pro ejuſdem pietatis doctrina pictæ vel fictæ ſunt, ita per reliqua ejuſdem imaginibus congrua domicilia ad eundem ſenſum pertinentes pictæ vel fictæ eſſent, quid præfatis virtutibus unquam aut uſquam obeſſe potuiſſet? Et ideo quia res ita ſe habet, quid ſupereſt, niſi ut qui nolunt, ita non faciant, ut tamen eis, qui illas eo ſenſu (ut præmiſſum eſt) habere volunt vel faciunt, in faciendo vel habendo minime contradicant. Et illi ſimiliter, qui illas habere volunt, nolentes ad habendum vel faciendum nullatenus cogant. Atque ita auctore Deo, uterque inlæſus ſervatur, dum & habere nolens * propter cautelam inliciti cultus, & habere nolens propter cautelam inliciti contemtus ſalvus permanere indubitanter poterit. Atque ita miſerante Deo majorum noſtrorum imaginibus vel picturis morem imitantes, in jubendo vel prohibendo, in habendo vel non habendo, in colendo vel non colendo, inlæſus hactenus hac de cauſa Domino opitulante nos tranſiſſe, & ipſo gubernante tranſituras nequaquam dubitamus. Quamobrem monendi ſunt omnes, qui illas habere volunt, ne amando, vel quolibet modo orando vel complectendo, ultra quam oportet, cultum eis inlicitum ullatenus impendant. Similiter * & illis, qui eas habere noluerunt, ſicubi eas aſpexerint, qualibet ignominioſa vel probroſa deteſtatione ſpernere, contumeliare, vel lacerare præſumant. Hinc ergo indubitanter colligi poteſt, quæ illum ratio hoc cum periculo quocunque compellat habere, quod illum procul dubio ſine ullo periculo licet non habere. Ideo ergo totius hujus rationis talis eſt ſumma, ut qui volunt propria memoria vel ſana doctrina, in locis competentibus abſque ullo inlicito cultu pictas vel fictas habeant imagines. Qui autem nolunt abſque ullo inlicito contemtu taliter habentes, vel habitas imagines nullatenus ſpernant.

** præter*

** nec illi*

Eſſent utique plura, quæ hic ratiocinando, his per omnia congrua dici vel ſcribi potuiſſent, ſi aut brevitas temporis permitteret, aut id aliqua, ſi ea confirmando ſcribi neceſſitas popoſciſſet.

AUCTORITAS.

His etiam pro ſatisfactione prædictorum fratrum noſtrorum, vel Eccleſiæ ſuperius commemorati regni, in ſua, quia aliter eſſe non potuit, ſeparatim relatione vel ſerie competenter præmiſſis, ut quicunque ratiocinando animo ſuo ſatisfacere voluerit, cur eadem Eccleſia tali ſe moderamine hac in re ex antiquis temporibus in habendis vel non habendis imaginibus tractare voluerit, tanto compendioſius facere poſſit, quanto non ſparſim, ſed ſimul ſenſum illorum opportune collectum legendo addiſcere poterit. Modo autem eadem ratio docet, ſicut ſupra ſignificatum eſt, ut nunc ad auctoritatem ſanctorum Patrum, qui inde aliquid ſcripſerunt, nobiſque ſcriptum reliquerunt redeamus, & videamus, ſi eadem auctoritas præmiſſam rationem congruendo affirmare debeat, an non. Videtur igitur nobis, quamvis plures inde in reliquis * contractibus ſuis, quos de ſtatu ſanctæ Dei Eccleſiæ inſpirante Spiritu ſancto ſtudioſe texuerunt, nonnulla interſerant, juxta quod ſenſus ille poſtulat unde agebatur: merito tamen illi ad hujuſmodi examinationem primi ponantur, qui de hac re ſpecialiter & ob hanc ſolummodo ſolvendam quæſtionem ſcripſiſſe reperiuntur

** for. tractatibus.*

untur. E quibus nobis beatus Papa Gregorius hujus sanctæ Dei Ecclesiæ Pontifex primus occurrit, qui ad Serenum Massiliensem episcopum hoc specialiter scripsit, sicut & in epistola illius ad eum facta in armario sanctæ Dei nostræ ecclesiæ continetur, eo quod audiret illum propter, ut sibi videbatur, superfluum imaginarium cultum, tali zelo succensum, omnes imagines, quas in ecclesia sua receperat, deposuisse, confregisse, & extra eandem ecclesiam funditus projecisse, ut hoc facto à cultura vel adoratione inlicita populum compesceret. Qua de re, nihil congruentius in hac causa posse fieri arbitrati sumus, quam ut prima eadem epistola huic nostro operi, quod maxime ob amorem veræ pacis sanctæ Ecclesiæ texere, ordinare, de meritis beatorum Apostolorum confisi, fideli mente adgressi sumus, credentes per eos posse obtinere, ut tam per necessarium ecclesiasticum opus à Deo placitam consummationem debeamus perducere. Scribit enim ita.

Indico, inquit, *ad nos dudum pervenisse, quod fraternitas vestra quosdam imaginum adoratores aspiciens, easdem ecclesiis imagines confregit, atque projecit. Et quidem zelum vos, ne quid manufactum adorari possit, habuisse laudavimus, sed frangere easdem imagines non debuisse judicamus. Idcirco enim pictura in ecclesiis adhibetur, ut hi, qui literas nesciunt, saltem in parietibus videndo legant, quæ legere in codicibus non valent. Tua ergo fraternitas, & illa servare, & ab eorum adoratu populum prohibere debuit, quatenus & literarum nescii haberent, unde scientiam historiæ colligerent, & populus in picturæ adoratione minime peccaret.*

Item idem ad eundem:

Perlatum, inquit, *siquidem ad nos fuerat, quod inconsiderato zelo succensus, sanctorum imagines sub hac quasi excusatione, ne adorari debuissent, confringeres, & quidem quia eas adorare vetuisses, omnino laudavimus, fregisse vero reprehendimus. Dic, frater, à quo factum sacerdote aliquando auditum est quod fecisti? Si non aliud, vel illud te non debuit revocare, ut despectis aliis fratribus solum te sanctum, & esse crederes sapientem? Aliud est enim picturam adorare, aliud picturæ historia quid sit adorandum addiscere. Nam quod legentibus scriptura, hoc idiotis præstat pictura cernentibus, quia in ipsa ignorantes vident quod sequi debeant, in ipsa legunt qui literas nesciunt. Unde præcipue gentibus pro lectione pictura est, quod magnopere a te, qui inter gentes habitas, attendi decuerat, ne dum recto zelo incaute succenderis, ferocibus animis scandalum generares. Frangi ergo non debuit, quod non ad adorandum in ecclesiis, sed ad instruendas solummodo mentes fuit nescientium collocatum. Et quia in locis venerabilibus sanctorum depingi historias, non sine ratione vetustas admisit, si zelum discretione condisses, sine dubio & ea, quæ intendebas, salubriter obtinere, & collectum gregem non dispergere, sed potius poteras congregare, ut pastoris in te merito nomen excelleret, non culpa dispersoris incumberet. Hinc autem dum in hoc animi tui incaute nimis motus exsequeris, ita tuos scandalizasse filios perhiberis, ut maxima eorum pars à tua se communione suspenderet. Quando ergo ad ovile dominicum errantes oves adducas, qui quas habes, detinere non prævales? Proinde hortamur, ut vel nunc studeas esse sollicitus, atque ab hac te præsumtione compescas, & eorum animos, quos à tua disjunctos unitate cognoscis, paterna ad te dulcedine omni adnisu omnique studio revocare festines. Convocandi enim sunt diversi ecclesiæ filii, eique scripturæ testimoniis ostendendum, quia omne manufactum adorare non liceat, quoniam scriptum est:* Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli Deuter. 6.
servies. *Ac deinde subjungendum, quia picturas imaginum, quæ ad ædificationem imperiti populi factæ fuerant, ut nescientes literas, ipsam historiam intendentes, quod actum sit discerent, transisse in adorationem videras, idcirco commotus es, ut eas imagines frangi præciperes, atque eis dicendum, si ad hanc instructionem, ad quam imagines antiquitus factæ sunt, habere vultis in ecclesiis, eas modis omnibus & offerri & haberi permittas. At indica, quod non tibi ipsa visio historiæ, quæ pictura teste pandebatur, displicuerit, sed illa adoratio, quæ picturis fuerat incompetenter exhibita. Atque in his verbis eorum mentes demulcens, eos ad concordiam revoca, & si quis imagines facere voluerit, minime prohibe. Adorare vero imagines, omnimodis devita. Sed hoc sollicite fraternitas tua admoneat, ut ex visione rei gestæ ardorem compunctionis percipiant, & in adorationem soli illius omnipotentis sanctæ Trinitatis humiliter prosternantur.*

Item idem ad Januarium Episcopum:

Judæi, inquit, *de civitate vestra huc venientes questi nobis sunt, quod synagogam eorum, quæ Caralis sita est, Petrus, qui ex eorum superstitione ad Christianæ fidei cultum Deo volente perductus est, adhibitis sibi quibusdam indisciplinatis, sequenti die baptismatis sui, hoc est dominica ipsa festivitate Paschali, cum gravi scandalo sine vestra voluntate occupasset, atque imaginem illic genetricis Dei, Dominique nostri & venerandam crucem vel byrrum album, quo fonte surgens indutus fuerat, apposuisset*, & cætera. Et post pauca inquit: *Considerantes hac de re vestræ voluntatis intentum ac magis judicium his hortamur affectibus, ut sublata exinde cum ea, qua dignum est, veneratione imagine atque cruce debeatis quod violenter ablatum est reformare.*

Item idem ad Secundinum servum Dei Inclusum:

Imagines, inquit, *quas à nobis tibi dirigendas per Dulcidium diaconem tuum rogasti, valde nobis tua postulatio placuit, quia illum in corde tota intentione quæris, cujus imaginem præ oculis habere desideras, ut visio corporalis quotidiana reddat exortum, ut dum picturam vides, animo inardescas, cujus te imaginem videre consideras. Abs re non facimus, si per visibilia invisibilia demonstramus, sic homo, qui alium ardenter videre desiderat, aut sponsam amando desiderat quam videre conatur, si contingit, aut ad balneum ire, aut ad ecclesiam procedere, festinus in via se præparat, ut de visione hilaris recedat. Scimus quia tu imaginem Salvatoris nostri ideo non petis, ut quasi Deum colas, sed ob recordationem filii Dei, ut in ejus amore recalescas, cujus te imaginem videre consideras. Et nos quidem non quasi ante divinitatem ante ipsam prosternimur, sed illum adoramus, quem per imaginem aut natum, aut passum, vel in*

throno sedentem recordamur. Et dum nos ipsa pictura, quasi scriptura, ad memoriam filii Dei reducimus animum nostrum, aut de resurrectione lætificat, aut de passione mulcet. Ideoque direximus tibi systerias duas, & imaginem Salvatoris & sanctæ Mariæ Dei genetricis, beati Petri & Pauli Apostolorum, per supradictum filium nostrum Diaconem, & una cruce clavem pro benedictione, ut ab ipso maligno defensus sis, cujus sancto ligno te esse munitum credis.

Hucusque epistola Gregorii.

Sed quia hic ordo verborum ita præposterus atque à non intelligentibus confusus videri potest, ut nisi caute consideretur, ita à nonnullis minus capacibus intelligi possit, quasi beatus Gregorius id, quod prius omnibus inlicitum esse prædixit, se fecisse, sibique faciendi licitum esse testetur. quod quam absurdum, quamque contra sanctæ Dei ecclesiæ religionem de tanto ecclesiastico doctore sentire indignum sit, nullus, qui dicta ejus scrutando vel legendo cognovit, ignorare permittitur. Nam ut sibimetipsi contrarius esse debeat, justitia vel rectitudo sanctæ Dei maximeque Romanæ ecclesiæ sustinere non valet, quod & si paupertas insipientiæ nostræ id intelligere non valet, melius ut contra insipientiam, quam contra tantam à Deo datam sapientiam insurgere præsumat. Sed & si ipsum modicum sensum nostrum virtus misericordiæ Dei aliquantulum inluminare dignatur, quomodo idipsum contrarium sibi non sit facilime intelligitur. Nam quia ab imaginum adoratione adorantes compescuerit, nulla dubitatio est. In eo verò, quod ad Secundinum scripsit, *nos quidem non quasi ante divinitatem ante ipsam prosternimur, sed illum adoramus, quem per imaginem natum, aut passum, vel in throno sedentem recordamur,* ubi ut præmissum est, ac sibimet contraria dixerit, intelligentiæ nostræ se caligo confundit. Sed ne nos non necessaria ignorantia id non intelligendo diutius torqueat, sensus ejusdem sententiæ talis est.

Nos quidem ante ipsam non prosternimur, quasi ante divinitatem, sed illum adoramus, *& cætera.* Quod tale est, ac si regi in throno sedenti dicas: Nos quidem, ô Rex, non quasi ante divinitatem ante te prosternimur, sed illum adoramus, quem per imaginem tuam, quia homo es, Dominum Jesum Christum hominem recordamur natum, aut passum, vel in throno sedentem, cujus imitator es tu sedens in throno. nunquid tali dicto mox consequens est, ut eundem regem adorare compellar sedentem in throno? Ita nec in eo, quod dicitur: *Nos quidem non quasi ante divinitatem ante ipsam prosternimur, sed illum adoramus,* & cætera: ad imaginum adorationem invitamur, quia sicut in multis divinæ auctoritatis voluminibus sententias ordine verborum præpostero scriptas invenimus, ita quoque factum esse eo sensu, ut supra dictum est, hoc in loco minime dubitamus.

Cum enim ibi scriptum sit: *Nos quidem non quasi ante divinitatem ante ipsam prosternimur*, quis non animadvertat, idipsum magis refutando, quam imperando, vel adorando, eandem adorationem imaginum dictum esse, ita ut dictum est? quanto magis, sicut supra factum est, ordo verborum suo restituatur in ordine, omnem quemcumque ob nimiam simplicitatem errantem, in eo quod beatum sanctæ Dei ecclesiæ doctorem adversum seipsum sensisse æstimabat, corrigere poterit. Insuper etiamsi quemquam subtilius intelligentem hoc negligentius minusve intente legere contigisset, facilime seipsum dijudicante, cur aliquando aliter senserit, ad sobrium intellectum revocare poterit. Si quis autem, quod quidem à sane sapientibus omnibus absit, magis suum sensum sequendo illum voluerit condemnare quam se corrigere, nulli dubium, quin merito ab universa, maxime tamen à sancta Dei Romana ecclesia debeat condemnari. Nequaquam enim fieri potest, ut hæ duæ sententiæ sibimet contrariæ non existant, una qua populus ab adoratione imaginum, ne criminis id agendo reus appareat, prohibeatur: altera verò, quæ illum ad ipsum egisse, cæterosque ut hoc faciant docuisse perhibeatur. Sed absit hoc à tanto talique generali catholicæ ecclesiæ magistro, ut qui universas perplexas scripturæ quæstiones, quæ sibi contrariæ videbantur, eique ad explanandum vel tractandum occurrerunt, nunquam dissidentes relinquere consuevit, sua sibimet dicta discordantia reliquisset.

His ita propter vitandam hujusmodi temeritatem summatim præmissis; nunc videndum, utrum ei quisquam Catholicorum Patrum, quamvis ei specialiter fortasse talis scribendi necessitas minime incumberet, in cæteris tractatibus suis tale aliquid inditum habeat, in quo ejusdem patris sensui de imaginibus concors esse videatur.

Ecce enim beatus Ambrosius antiquus ecclesiæ Dei probabilis doctor, ita in epistola Pauli ad Romanos tractans ait: *Qua ratione, quave auctoritate imagines Angelorum, vel aliorum Sanctorum adorandæ sint, cum ipsi sancti Angeli vel sancti homines vivos se adorari noluerunt?*

CONSILIUM.

Auctoritate ergo, ut proposuimus secundo loco inserta, non quidem quantum ex thesauro uberrimo ecclesiastico potuit: sed quantum epistolaris brevitas tite permisit, monere vos & exhortari, ô venerandi mundi Principes, cum universa sancta Dei, quam Domino dispensante & committente gubernatis, Ecclesia, ut ea quæ vobis non qualibet temeritas, sed vera humilitas nostra intimare studuerit, attentius audiatis, & ob illorum reverentiam, qui cum Domino ipso promittente in die novissimo totius mundi venturi sunt judices reverenter suscipiatis, & ad salutem omnium vestrum strenue conservare studeatis. Præmisimus enim paulo superius, ut post redditam rationē, post insertam auctoritatē, propter adunandam, quā Domino Deo ordinante regitis, Ecclesiā, consilium vobis non nostra adinventione, sed divina auctoritate illud dare debuissemus perꝗ eadē sancta mater Ecclesia ita sibi mutuoin vera pace fœderari debuisset, qualiter & in hoc seculo, & in futuro ei placere potuisset, qui

ascensurus de mundo suis promisit dicens, *Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis.* Et quia attestan- Joan. 14.
te Paulo inter cætera verum est, *Si quis tradiderit corpus suum ut ardeat, charitatem autem non habuerit, nihil* 1. Cor. 13.
est. Ideo prædictam sanctam Dei ecclesiam in veræ pacis concordiam adunari totis viribus optamus, quia quomodo sine illa charitatem mutuam habere possit, nullo modo intelligimus. Potest enim fieri, ut aliquis cum altero ex parte vel fictam pacem temporaliter habeat, quomodo autem sine vera mutua pace habita cum altero veram possit habere charitatem, nulla docet auctoritas. Unde magnopere considerandum est, quanta temeritate, quantave audacia ad æternam ille pervenire se posse existimat, qui præsentem in hoc seculo pacem Domini per quamlibet occasionem scissam restaurare cum proximo non curat, quam primum munus humano generi conlatum Angeli nuntiant mox nato Domino in mundo, eandemque novissime fidelibus suis in vice sua idem Dominus reliquit discessurus de mundo. Et quanquam multa & pene innumerabilia essent, quæ de tanta re subtiliter, sublimiter, & nimis terribiliter dici potuissent, cavendum est unicuique, ne hoc quisquam de illa solummodo pace intelligendum putet, quæ habetur in cœlis. Quia & Dominus recedens ait: *Pacem meam* Joan. 14.
relinquo vobis. Et Angeli præmittentes: *Gloria in excelsis Deo*, mox non *in cœlis* subjungunt, *sed in* Luc. 2.
terra pax hominibus bonæ voluntatis. Cogita igitur tecum, ô plebs & populus Dei si ad perpetuam vis pervenire salutem, ut in hoc seculo non fictam, sed veram habere mutuam studeamus pacem.

Sed minus fortasse prodesse poterit, libet merito tanta talisque auctoritas causa consilii sufficere debuisset, necesse erit, ut huic adsertioni cætera adjungantur, quæ nequaquam juste adderentur, si à Deo ab initio catholicæ fidei data vobis sapientia, sicut oportuit, pro vobis sollicita esse studuisset. Dicit enim Apostolus, *Judæi signa petunt, Græci sapientiam quærunt*, ubi est ergo sapientia vestra, qui 1. Cor. 1.
propter quamlibet occasionem illud habere contemnitis, sine quo ad regna cœlestia pervenire nullo modo valebitis? Et hæc non arguendo vel increpando, sed ammonendo interim dicimus, ut vos ad interiorem hominem vestrum, in quo Deus per fidem, spem, & charitatem inhabitare consuevit, revocemus. Quem si ita secundum, ut supra dictum est, sapientiam vobis à Deo datam, cogitare, diligere, vel metuere vultis, mirum est, quomodo cum fratribus invicem tanto jam tempore scandalum & discordiam habere non metuitis. Ecce etenim, si non amplius, jam annus est, ex quo hanc inter vos miserrimam dissensionem pullulasse audivimus. Quam videlicet discordiam Deo (ut dignum est,) semper odibilem, diabolo verò, ut ei decet, semper amabilem, omnes antecessores mei ad corrigendum prout eis possibile fuit, multum laborasse non ignoratur.

Hæc in paucis ad excitanda Deo amabilia corda vestra ideo præmittere curavimus, ut ea, quæ vobis studiosius pro salute omnium animarum nostrarum dicenda providimus,* auctiores vos ad aud- * fort. acutio-
endum & per omnia sollicitos in Domino redderemus. Sed sicut non solum sacra auctoritate disci- res. Baron.
mus, verum quoque & humana quotidiana bene consuetudine agendo cernimus, quia arbor fructus avidiores.
malos faciens, nullo modo salubrius exstirpatur, quam si radicitus evellatur: melius sæpe dictam discordiam vestram omnipotente Domino opitulante una vobiscum, qui huic miserrimæ nimiumque infelici conditioni prostrati non succumbitis, sed auctoritate bonorum omnium Domino Deo tantæ spurcitiæ celso in cacumine præeminentis corrigere valemus, si quæ sit hujus perditionis origo vel fomes detegendo pandamus.

Nullus nempe sana sapientium fideliumque in Domino fratrum vestrorum dubitare permittitur, esse plures in hac sancta & à Deo conservanda Ecclesia, qui tantæ miseriæ succumbere dedignentur, licet eis manus humana validior, ne id, quod exinde justum esse non dubitant, restaurare vel perficere valeant, obsistat. Quamobrem amabiliter ammonendi estis, ut totis viribus omnipotentem Dominum exorare studeatis, ut tantam ab hoc regno infelicitatem amovere jubeat, & illam, quam mundus dare non potest, pacem sua vobis immensa clementia concedat.

Et quia tantæ auctoritatis ordo, vel tantæ sublimitatis ratio necdum poscebat, ut priusquam illa omnia, quæ merito præmittenda erant, præponerētur, ut facilius quovis in loco secundum sui qualitatem haberentur illa, quibus salva fide, spe, vel charitate totius Ecclesiæ status carere potuisset, propter satisfactionem tamen in hoc opere laborantium principalis hujus sæpedictæ discordiæ vestræ, causa *imaginum* exstitisse traditur. Ejusdem quoque causæ origo in eo contigisse fertur, quod Imperator, considerans quosdam in eadem plebe indiscreto zelo inflammatos ultra quam oportuisset, vel unquam prius actum esset, in imaginum cultura, veneratione vel adoratione ultra progredere, quam ut antea unquam in universa ecclesia factum esset, volens ut tunc sibi cum illis, qui ei favebant, eandem superstitionem qualiscunque esset, ab Ecclesia penitus amoveret, postposita hac in re salubri discretione, sine qua omnis humanæ actionis virtus in vitium vertitur, elegit præmissam superstitionem aliter emendari non posse, nisi omnes imagines penitus delerentur. Atqui si ita erat, ut dictum est, illicitum cultum in hominibus, vel ab hominibus compescendum erat, non in imaginum destructione, quæ nihil peccaverunt: immo eo sensu, quo supra præmissum est, scientibus pro pia memoria, nescientibus verò pro doctrina utiles erant,* infrangendo vel dissipando sinistram extendit pro dextera. & qui ita * infrin-
hac in re incautos reducere debuit, sicut forte, quia recens erat causa, facilime potuit, instigante qui gendo.
nunc late patet, ecclesiasticæ pacis vel charitatis inimico.

Hanc ei * ac si luculentissimam ostendit semitam, heu quam longe ab illa sinistris anfractibus ince- * ers.
denté, quæ de semetipso ait: *Ego sum via, veritas, & vita*, quid putas quam dulcia quamq; religiosissima, Joan. 14.

 imo san-

imò sanctissima satagebat fingere itinera, ut per illa ad hæc, quæ nunc omnes plangimus, pertrahere potuisset discidia? sed nec hoc ullo modo aliter æstimatur peragere potuisse, nisi illum prius cum sequacibus suis illius impiæ dulcedinis demulcendo cor tangeret, cujus idem diabolus pestifero telo perforatus, de cœlo meritò cecidisset.

Sed quid agimus, quid dicimus? Ad comparationem namque malorum omnium, quæ hic congruente spatio, quod omnino non deest, non solum de diabolo, sed etiam de ipso Imperatore cum fautoribus suis dici poterant, nihil est quod dicimus. Universa denique mala, quæ ex eo usq; in præsentem diem per hujusmodi discordiam in vobis perpetrata sunt, hinc sumsere principium. Quamvis enim propter singultum plorationis tacere non permittamus, licet propter arctissimum temporis spatium, & propter innotmitatem earundem miseriarum, ut lugentibus mos est, innumera ad dicendum flebilia occurrerint, paucis ad incoationem hujus infelicitatis * redire placet, ut contueamur diabolum in hujus vitæ excursu in bivio stantem, ubi Imperator è duobus unum ad eligendum indeclinabiliter cogitur, aut cultui illicito favendo imaginibus contra jus ecclesiasticum cervicem flectere, aut certe hujusmodi cultoribus contradicendo, vel non favendo ingratus exsistere. & qui facilius poterat ad imitationem antiquiorum principum vel patrum suorum, & istos ab illicito cultu revocare, & cum cæteris omnibus morem antiquum sine offensione Dei prosequentibus pacem vel charitatem leniter retinere; persuasit eum prædictus pacis semper & charitatis inimicus, illud iter in destruendis imaginibus arripere, per quod omnes per discretionem sane sapientes atq; servantes perturbando confunderet, & illos, qui sæpe dicta discretione vel temperantia, quæ una de cardinalibus ecclesiasticis virtutibus esse cognoscitur, spreta, elegit ultra quam unquam Deo placuit, vel placere debeat, imaginum cultui deservire, ut eisdem, qui hoc electum habebant, potuisset placere. Non considerans illud quod terribiliter scriptum est, *Qui hominibus placent confusi sunt, quoniam Deus sprevit illos.*

* agere

Psalm. 52.

Sicque factum est, ut ex die illo ab eodem antiquo semper Deo placens populo fidelium exilia non cessarent, cruces & cruciatus non quiescerent, &, ut fertur, membrorum detruncationes, ipsa etiam homicidia, causa earundem imaginum, nimia perpetrata sint. Et hæc diu cucurrerunt, quousque idem humani generis antiquus hostis, quasi in hac parte satiatus, convertit se ad alia perditionis argumenta, ut denuo suscitaret sibi contrà cultores imaginum, Herenam videlicet cum filio, tam pestifera inlusione decipiens, ut absque ulla misericordia vel metus superinspicientis omnipotentis Dei majestate, talis ab eis promulgaretur sententia, ut omnis homo eorum ditioni subjectus imagines adoraret, aut certe exilio pœnisve diversis cruciaretur, & si non adquiesceret, ab universali Ecclesia anathematis vinculo sequestratus religaretur. Sed quid nunc denuo è diverso agat, ad priorem iterum recurrens semitam, præsentem denuo incitans Imperatorem, ut eas pictas vel scriptas habere quempiam volendo permittat. Quis igitur tam eloquens sub cœlo habetur, qui hanc pestiferam cladem enumerare prævaleat? Quis tam ferrea habeat præcordia, cui non dico scribendi, verum quoque per defectum lacrymarum vocem non tollat ejulandi?

. . . .

Cætera desunt.

SANCTISSIMO AC REVERENDISSIMO DOMNO ET IN CHRISTO PATRI EUGENIO SUMMO PONTIFICI, & universali Papæ HLudovicus & HLudarius, divina ordinante providentia Imperatores & Augusti, spiritales filii vestri sempiternam in Domino nostro Jesu Christo salutem.

QUIA veraciter nos debitores esse cognovimus, ut his quibus regimen ecclesiarum, & ovium dominicarum cura commissa est, in omnibus causis ad divinum cultum pertinentibus opem atque auxilium pro qualitate virium nostratum & intellectus nostri capacitate feramus. Idcirco prætermittere nequivimus, quin tunc, quando Legati Græcorum nobis manifestaverunt, qualem ad vos deberent perferre legationem, summa cura ac solicitudine tractatemus, quale vobis adjutorium in hoc negotio cum Dei auxilio exhibere potuissemus. Et ob hoc à vestra sanctitate petimus, ut sacerdotibus nostris liceret de libris sanctorum Patrum sententias quærere atque colligere, quæ ad eandem rem, pro qua idem Legati vos consulturi erant, veraciter definiendam convenire potuissent.

Quas cum illi juxta concessam etiam à vobis licentiam solerter inquirerent, & divina opitulante gratia quicquid invenire tam brevi temporis spatio potuerunt, collegissent, nobis ea perlegenda direxerunt. Quibus perlectis, ea vestræ sanctitati legenda atq; examinanda per hos legatos nostros Hieremiam scilicet & Jonam, venerabiles Episcopos, mittere curavimus. Cum quibus si vestra paternitas dignum duxerit, de eadem legatione, quæ in Græciam à vobis mittenda est non inutilem, sed potius proficuam conlationē habere potestis, quia & in sacris sunt literis admodum eruditi, & in rationibus dispu-

bus disputatoriis non minimum exercitati. Quos non ob hoc ad vestræ almitatis præsentiam commemoratis sententiarum collectionibus misimus, ut hic aliquo velut magisterii officio fungerentur, aut huc docendi gratia directi putarentur: quia, sicut jam commemorati sumus, nos debitores exsistere, ut huic sacratissimæ sedi in quibuscunq; negotiis auxilium ferre debeamus. Ideo & hos Missos, & quas deferunt literas, si quid vobis adjutorii conferre potuissent, mittere dignum duximus. Hos vestræ sanctitati commendamus, ut & benignam apud vos receptionē, & familiariter vobiscum loquendi locum inveniant.

Novit quippe sanctitas vestra qualiter populus Græcorum in hac imaginum veneratione divisus sit. Ideo rogamus, ut almitas vestra curam & diligentiam adhibere dignetur, quomodo per vestrā saluberrimam doctrinam atque admonitionem magis ad concordiam & unitatem revocetur, quam propter hoc ad majorem discordiam & dissensionē impellatur. Et ideo cautissime considerare debetis, ut legatio vestra, quam illuc dirigere disponitis, tanta prudentia, tantoq; moderamine suffulta sit, ut à nemine neq; à Græco neq; Romano juste valeat reprehendi: sed talis sit, qualem semper decet in omnibus causis ab ista sacratissima Sede proficisci. Et si vestræ sanctitati placet, ut pro hac ipsa legatione Missi nostri simul cum vestris illas in partes dirigantur, & hoc nos tempore congruo scire permittite. Et non solum hoc, sed etiam si ituri sunt, ubi & quando cum vestris Missis se jungere debeant. Non ideo tamen de nostris Missis illuc dirigendis interrogamus, quasi necessarium nobis videatur, aut nos vestros Missos hanc legationem per se perficere dubitemus, sed potius propter hoc eos vobis offerimus, ut sciatis nos in omnibus esse paratos, quæ hujus sacratissimæ sedis necessitas aut voluntas postulaverit. Optamus sanctam & venerabilem, ac piam paternitatem vestram, semper in Christo bene valere, & nostri ac nostrorum omnium in sacrosanctis orationibus meminisse, sanctissime ac beatissime Pater.

Hieremiæ & Jonæ venerabilibus Episcopis in Domino salutem.

Venerunt ad præsentiam nostram Halitgarius & Amalarius Episcopi VIII. Idus Decembris, deferentes collectiones de libris sanctorum Patrum, quas in conventu apud Parisios habito simul positi collegistis, quas etiam coram nobis perlegi fecimus. Et quia placuerunt, ad id, propter quod collectæ sunt, necessariæ atq; utiles à nobis judicantur, sub omni celeritate censuimus dirigendas. Idcirco admonendo præcipimus solertiæ vestræ, ut priusquam de his aliquid Domno Apostolico indiceretis, diligenti cura eadem vos recensere curetis, & ea quæ melius & aptius præsenti negotio convenire inveneritis, excerpere atque describere, illique ad legendum offerre studeatis. quia enim, ut nostis, nos ab eo petere voluimus licētiam, quatenus has collectiones à sacerdotibus nostris fieri permitteret: & ideo non poterit prætermitti, quin ostendatur, quod ex ipsius permissione collectum est.

Illud tamen summopere prævidete, ut ea illi de his ostendatis, quæ rationi de imaginibus habendæ per omnia conveniunt, & quod ipse vel sui minime rejicere valeant. Sed & vos ipsi tā patienter ac modeste cum eo de hac causa disputationem habeatis, ut summopere caveatis, ne nimis ei resistēdo eum in aliquam inrevocabilem pertinaciam incidere compellatis, sed paulatim verbis ejus quasi obsequendo magis quam aperte resistendo ad mensuram, quæ in habendis imaginibus tenenda est, eum deducere valeatis. Et ideo potius efficere cōtendatis, ut negotium, de quo agitur ad meliorem, quam ad pejorem statum cum Dei adjutorio perducatur.

Postquam vero hanc rationem de earundem imaginum causa consummaveritis, si tamen hoc ad nihilum Romana pertinacia permiserit, ut ratio inter vos habita, aliquo bono & convenienti fine claudatur, & ille vobis indicaverit, quod Legatos suos ob eandem causam in Græciam permittere velit, volumus, ut eum interrogetis, si ei placeat, ut nostri legati pariter cum suis in Græciam pergant. Et si hoc ei melius visum fuerit, seque hoc omnino velle responderit, tunc volumus, ut sub omni festinatione literis vestris à vobis ad nos directis nos inde certos faciatis, simulque & de vestro adventu ad nos, ut eo tempore, quo vos ad nostram veneritis præsentiam, Halitgarium & Amalarium nobiscum inveniatis. Vos autem cum Domno Apostolico considerate, ubi ille vel quando velit, ut sui ac nostri Legati ad naves conscendendas se jungere debeant, & hoc nobis per vosmetipsos cum, Deo volente, veneritis, adnuntiare potestis.

LOTHARII I. IMPERATORIS AUGUSTI

Anno Christi 825.

CONSTITVTIO

De Electione Romani Pontificis, & Legibus Romanorum.

VOLUMUS ut ad electionem Pontificis nemo audeat venire neque liber neque servus, qui aliquod impedimentum inferat, exceptis illis tantum Romanis, quibus antiqua fuit consuetudo concessa per constitutionem sanctorum Patrum eligendi Pontificem. Quod si quis contra nostram jussionem facere ausus fuerit, exilio afficiatur.

* Leg. Longobard. lib. II. tit. 57.
a al. & tali lege, quali lege vivere professi sunt, vivant. Illiq;
b al. si offensionem contr.
c al. qua profit. vivere, per dispensationem Pontificis & nostrâ sub. al. absque.

2. * Volumus ut cunctus populus Romanus interrogetur, qua lege velit vivere, *a* ut ea, qua professus sit vivere velle, vivat; eiq; denuntietur, ut hoc unusquisq; sciat, tam Duces, quàm Judices, vel reliquus populus. Quod si *b* in offensionem suam contra eamdem legem fecerint, eidem legi, *c* quam profitentur, ex constitutione Pontificis & nostra subjacebunt.

3. De rebus Ecclesiarum injustè occupatis per occasionem, quasi licentia accepta à Pontifice, & de iis quæ needum redditæ sunt, & tamen fuerunt * à potestate Pontificum occupatæ, volumus ut per Legatos nostros restituantur.

4. Placet nobis ut cuncti Judices, sive ii qui cunctis præesse debent, per quos judiciaria potestas in hac Urbe Roma exercetur, aut in cæteris provinciis exerceri debet, in præsentiam nostram veniant. Volumus numerum & nomina eorum scire, & singulos de munere sibi credito admonere.

5. Novissimè admonemus, ut omnes homines, sicut Dei gratiam & nostram habere desiderant, ita præstent in omnibus obedientiam ac reverentiam huic Pontifici.

Papæ ut omnes Romani obediant in Ecclesiasticis, tanquam suo Episcopo.

DECRETA

COMITIORUM IMPERIALIUM,

Anno Christi 833.

Pro confirmanda Libertate Germanica & Gallicana contra LOTHARII *Cæsaris & Gregorii IV. Papæ machinationes in* LUDOVICUM PIUM *Imperatorem.*

Papirius Massonus JC. in Synopsi vitæ & doctrinæ Agobardi Lugdunensis Episcopi.

Defectio Lotharii abripuerat omnem penè Italiam, Pontificem, multosq; etiam Episcopos Gallos, quorum ope Patri eriperet Imperium. Veri Galli recalcitrant, citant Agobardum; recusat. Habent conventum; cujus hæc fuerunt Capita, adversum ipsius contumaciam, pro confirmanda Gallicana Libertate.

EPISCOPUM Romanum, vocandum *Papam, Fratrem*, non autem *Patrem*, neque *Summum Pontificem.*

2. Imperialem Majestatem plus posse in administranda Ecclesia, quàm Pontificiam.
3. Cæsarem non dehonestandum præsumptuosa excommunicatione.
4. Posse unum aliquem Pontificem abjici sine injuria Sedis Apostolicæ.
5. Episcopos in causa Fidei jusjurandum præstare solitos Imperatori.
6. Agobardum Primatem Aquitaniæ, nullam deinceps habiturum potestatem in excommunicando, nullamque jurisdictionem in cæteras Parochias, si obediret potiùs Pontifici quàm Cæsari.
7. Privandum Episcopum consortio & honore, qui potius Pontifici quàm Ecclesiæ Gallicanæ Concilio obedierit.

LUDOVICI PII IMPER. AUG.

Anno Christi 834.

SACRA

De Colligendis & transferendis S. Dionysii monumentis.

Baronius Annal. tom. 9. anno 834. n. 5.

IN nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi, LUDOVICUS divina propitiãte clementia Imperator Augustus Hilduino venerabili Abbati monasterii sanctissimorum Martyrum ac specialium protectorum Dionysii pretiosi, sociorumq; ejus, æternam in Christo salutem.

1. quantum muneris atq; præsidii non modò nobis ac prædecessoribus, seu progenitoribus nostris, verum etiam totius Imperii nostri populis, Domini providentia, per beatissimum Dionysium sæpenumero, immò continuè in magnis gratiarum ubertatibus contulerit, cunctæ per transacta tempora Gallicæ nationes senserunt, quæ ejus insigni Apostolatu Fidei rudimenta sumpserunt. Prædecessores autem nostri gloriam hujus eximii testis & amici Dei non inaniter coluerunt: qui dum ejus sacras exuvias in terris ob amorem & honorẽ Domini nostri Jesu Christi, opibus, quibus poterant, honoraverunt: per ejus preces dignissimas, honoris privilegio potiri & in terris, & cælestibus meruerunt. Ut videlicet unus ex priscis Francorum Regibus Dagobertus, qui eumdẽ pretiosissimum Christi Martyrem veneratus non mediocriter fuerat, & immortali est vita sublimatus, & per ejus adjutorium (sicut divina ac cælestis ostensio perhibet) à pœnis est liberatus, inque vita perenni desiderabiliter constitutus.

2. Progenitores quoq; nostri mellifluum nomen Domini Dionysii (sic enim verbis & scriptis suis eum appellare consuevêre) non incongruè pia dilectione & dilectissima pietate amplexi sunt. Quia proavus noster Carolus Princeps Francorum inclytus, per orationes ipsius excellentissimi Martyris indeptum se fuisse gratulatus est apicem Principatus, eidemque decurso mortalitatis tempore, quod carius potuit habere depositum, corpus scilicet proprium in magni die judicii suscitandum, & animam Domino præsentandam fideliter commendavit, ac pro hoc maximè devotionem atq; fiduciam cordis sui erga peculiarem patronum patenter ostendit.

3. Sanctæ nihilominus recordationis avus noster Pipinus, propter altare, quod ante sepulchrum

sæpè

sæpè fati, sæpiusq; dicendi domini Dionysii, per divinam & memorabilem revelationem, jussu ipsius sanctissimi Martyris, in honorem Dei & Apostolorum Petri & Pauli, qui præsentes ostendebantur, à beato & Angelico viro Stephano summo Pontifice dedicatum est, intrà sacra Missarum solemnia, unà cum duobus filiis Carolomanno videlicet & divæ memoriæ domino ac genitore nostro Carolo, jure prænominato Magno, ab eodem Apostolico Papa in Regem Francorum unctus superni muneris benedictionem percepit. Quiq; cùm quanta se humilitate ante limina basilicæ SS. Martyrum, defuncto ipsius vitæ curriculo, sepeliri præceperit, titulus etiam ipsius conditorii innotescit.

4. Sed & nos multis ac frequentibus largitionibus beneficia ejus sumus experti, præcipuè tamē in humanæ varietatis eventu, quo Dei (ut semper fatendum est) justo judicio in virga eruditionis suæ visitati & baculo speciosæ misericordiæ ejus ante præscriptum altare per merita & solatium domini ac piissimi patris nostri Dionysii virtute divinâ erecti & restituti sumus, cingulumq; militare judicio atq; auctoritate Episcopali resumpsimus, & usq; ad præsens ipsius gratioso adjutorio sustentamur.

5. Idcircò, venerabilis custos ac cultor ipsius provisoris & adjutoris nostri domini Dionysii, monere te volumus, ut quicquid de ejus notitia ex Græcorum historiis per interpretationem sumptum, vel quod ex libris ab eo patrio sermone conscriptis, & auctoritatis nostræ jussione, ac tuo sagaci studio, interpretumq; sudore in nostram linguam explicatis, huic negocio inseri fuerit congruum; quodque etiam Latinis codicibus jam inde habes inventum, adjunctis eis quæ in libello ejus passionis continentur, nec non illis quæ in tomis vel chartis vetustissimis armarii Parisiacæ Ecclesiæ, sacræ videlicet sedis suæ prolatis inveneras, & obtutibus nostræ serenitatis ostenderas, secundùm quod rerum, causarum etiam & temporum convenientiam noveris: in corpus unum redigas, atq; uniformem textum exinde componas; quatenùs devotis compendiosius valeat innotesci, & fastidiosis minusve capacibus vel studiosis lectionis possit tædium sublevari, paritérq; omnibus ædificationis utilitas provideri.

6. His ita contextis, volumus ut * revelationem ostensam beato Papæ Stephano in Ecclesia ejusdem sanctissimi Dionysii, sicut ab eo dictata est, & gesta quæ eidem subnixa sunt, unà cum hymnis, quos de gloriosissimo Martyre atq; Pontifice habes, & officium nocturnale subjungas. Sed & disserere ac cum integritate tua quæcumq; ex eo reperta sunt, in altero volumine colligas; nobisq; distinctè & correctè transcripta quantocyus dirigas, aut præsentes: quoniam maximum, valdeque dulcissimum pignus desiderabilis præsentiæ illius domini & solatiatoris nostri, ubicumq; sumus, habere nos credimus, si cum eo, vel de eo, aut ab eo dictis, oratione, collatione, lectione colloquimur. Vale in Christo vir Dei, in sacris orationibus jugiter memor nostri.

* Quam vide apud Reginonem in Chronic. anno 755. & commentum, quo tot Regibus impositum fuit, detestare.

EX EDICTIS PIISSIMORUM IMPERATORUM

De electione Episcopi.

JURENT majores civitatis ad Evangelia de persona electa ad Episcopatum, quòd neq; uxorem habuerit procertam, neq; concubinam, neq; sit curialis vel taxiota; sed sanctus & litteratus, & Canonicas leges intelligens, & in Clero vel Monasterio nutritus, & tunc ordinetur. Sin autem hi, qui debent Episcopū eligere, talia decreta intra sex menses non fecerint, tunc Metropolitanus propter periculum animæ suæ omnibus his exquisitis, quæ diximus, ordinet & consecret sua potestate clero & populis Episcopum.

Extat hæc cōstitutio in Paralipom. opusculorū à Jo. Busæo Jesuit. editorum; in Hincmari epist. 1. in fin.

Nescio, an Ludovicum & Lotharium intelligat: quanquam stilus non sapiat hanc ætatem Francicam, sed priscos illos Imperatores redoleat. vide l. 53. in pr. C. de Episcop. & Cleric. Novel. 123. c. 15.

LOTHARII. I. IMP. AUG. EDICTUM

Anno Christi 840.

DE RESTITUTIONE ARCHIEPISCOPI IN SEDEM ET DIOECESIM SUAM EX CRIMINE INFIDELITATIS AMISSAM.

IN nomine Domini nostri Jesu Christi Dei æterni: LOTHARIUS divina ordinante providentia Imperator Augustus. Quia confessio delictorum non minus in adversis necessaria est, quàm in prosperis, & cor contritum & humiliatū Deus nō despicit; gaudium etiam esse Angelorum, in cœlo super uno peccatore pœnitentiam agente non dubitamus: Nos mortales in terris eos nequaquam despicimus, pro quibus gaudere Angelos in cœlo, divino testimonio, non ignoramus. Accusantes & reprehendentes in excessibus semetipsos divina nos benignitas non condemnare, sed recreare docuit, qui meretricem non solùm à legali damnatione eripuit; verùm etiam publicanum humiliatum & accusantem se non cōdemnavit; sed magis justificando exaltavit. qui non dixit, *omnis qui se humiliat* condemnabitur, sed *exaltabitur*. Potestatem ergo, quam pro causa nostra raptus perdidisti, repetentibus Ecclesiæ tuæ filiis, præsentibus quoq;, adstantibus ac decernentibus Præsulibus, sedem ac diœcesim Remensis urbis tibi, Ebo, restituimus, ut pristino sanctæ largitatis Apostolicæ pallio indutus concordiam atq; gratiam divini officii a nobis, cum humili satisfactione expleta solenni nostra à largitate recipiendo exerceas.

a al. nobiscū hum. sat. expleas, solenni nostra larg.

Drogo

Drogo Episcopus Metensis
Orgarius Archiepiscopus
Hecti Archiepiscopus
Amaluuinus Archiepiscopus
Audax Archiepiscopus
Joseph Episcopus
Adalulphus Episcopus
David Episcopus
Rodingus Episcopus
Giselbertus Episcopus
Flotarius Episcopus — assensi
Badaradus Episcopus
Hagano Episcopus
Hartgarius Episcopus
Ado Episcopus
Samuel Episcopus
Rambertus Episcopus
Haiminus Episcopus
Raroldus Presbyter vocatus Episcopus
Amalricus vocatus Episcopus,

cum cæteris plurimis Presbyteris ac Diaconis publicè assistentibus. Actum in Engilenheim palatio publico, in mense Junii, VIII. Kal. Julii, regnante & imperante Domno LOTHARIO Cæsare, anno reversionis ejus primo cum esset successor factus patris in Francia, indictione III.

Anno Christi 842.

LUDOVICI. II. ET KAROLI. II. REGUM AUGUSTORUM
COMPOSITIO

Pro tuenda Regnorum Germaniæ & Galliæ libertate contra usurpationem & oppressionem* LOTHARII *Imperatoris Romanorum, facta in Comitiis Argentinensibus, A. D. DCCCXLII.

ERGO XVI. KAL. Martii HLODVVICUS & KAROLUS in civitate, quæ olim Argentaria vocabatur, nunc autem Strazburg vulgò dicitur, convenerunt, & sacramento, quæ subternotata sunt, HLODVVICUS Romana, KAROLUS verò Teudisca lingua juraverunt. Ac sic ante sacramenta circumfusam plebem alter Teudisca, alter Romana allocuti sunt.

2. HLODVVICUS autem, quia major natu, prior exorsus sic cœpit: Quotiens † LODHARIUS me & hunc fratrem meum post obitum patris nostri insectando usq; ad internecionem delere conatus sit, nostis. Cùm autem nec fraternitas, nec Christianitas, nec quodlibet ingenium, salva justicia, ut pax inter nos esset, adjuvare posset, tandem coacti rem * ad judicium omnipotentis Dei detulimus, ut suo nutu, quid cuiq; deberetur, contenti essemus. In quo nos, sicut nostis, per misericordiam Dei victores extitimus. Is autem victus unà cum suis, quò valuit, secessit. Hinc verò fraterno amore correpti, necnon & super populum Christianum compassi, persequi atq; delere illos noluimus, sed hactenus, sicut & anteà, ut saltem deinde cuiq; sua justicia cederetur, mandavimus. At ille posthac non contentus judicio divino, sed hostili manu iterum & me & hunc fratrem meum persequi nō cessat. Insuper & populum nostrum incendiis, rapinis, cædibusq; devastat. Quamobrem nunc necessitate coacti convenimus. Et quoniam vos de nostra stabili fide ac firma fraternitate dubitare credimus, hoc sacramentum inter nos in conspectu vestro jurare decrevimus. Non qualibet iniqua cupiditate illecti hoc agimus, sed ut certiores, si Deus nobis vestro adjutorio quietem dederit, de communi profectu simus. Si autem, quod absit, sacramentum, quod fratri meo juravero, violare præsumpsero, ab subditione mea, necnon & à juramento, quod mihi jurastis, unumquemque vestrûm absolvo.

† Qui monarchiam in regnis Francorum juxta ordinationē paternam, & superioritatē in fratres Reges prætendebat.

* i.e. ad aleam belli in prœlio Fontanetensi.

3. Cumq; KAROLUS hæc eadem verba Romanâ linguâ perorasset, LODHVVICUS, quoniam major natu erat, prior hæc deinde se servaturum testatus est: *Pro don amur, & pro Xristian poblo, & nostro commun salvamēt, dist di en avant, in quant Deus savir & potir me dunat, si salvarai eo cest meon fradra* KARLO, *& in adjudha & in cadhuna cosa, si cum hom per dreit son fradra salvar dist, ino quid il mi altre si faret, & ab* LUDHER *nul plaid nunquam prindrai, qui meon vol cist meon fradre* KARLE *in damno sit.*

4. Quod cùm LUDHVVICUS explesset, KAROLUS Teudisca lingua sic hæc eadem verba testatus est: *In Godes minna, ind durh tes Xristianes folches, ind unser bedhero gehaltnissi, fon thesemo dage frammordes, so fram so mir Got gevvizei indi mahd furgibit, so hald ih tesan minan bruodher .... soso man mit rehtu sinan bruoder scal, in thiu thaz er mig soso maduo, indi mit* LUTHEREM *inno theinni thing ne gegango, zhe minan vvillon imo ce scadhen vverhen.*

5. Sacramentum autem, quod utrorumque populus quiq; propria lingua testatus est, Romanâ lin-

nâ linguâ sic se habet: *Si* LODHUVVIGS *sacrament, que son fradre* KARLO *jurat, conservat, &* KARLUS *meo sendra de suo part non los tanit, si io returnar non lint pois, ne io, ne neuls cui eo returnar nit pois, in nulla adjudha contra* LODHUVVIG *nun li iver.*

6. Teudisca autem lingua: *Oba* KARL *then eid, then er sinemo bruodher* LUDHUVVIGE *gesuor, geleistit, inde* LUDHUVVIG *min herro, then er imo gesuor, forbrihchit, ob ih ina nes arvvenden nemag, noh ih, noh thero thein hes irvvenden mag, imo ce follusti vvidhar* KARLE *ne vvirdhit.*

KAROLI. II. REGIS AUG. CONSTITUTIO

Anno Christi 847.

De rebus Ecclesiæ ablatis restituendis, & in posterum ad seculares usus non transferendis.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, KAROLUS Rex. Si ea, quæ à prædecessoribus nostris vel fidelium devotione benè tradita, statuta ac confirmata sunt, nostris oraculis roboramus; si etjam illa, quæcunque necessitate corrupta sunt, Regia nostra auctoritate corrigimus, & in melius commutamus, saluti nostræ consulimus, & Regium ministerium susceptum à Domino exercemus. Proinde noverit omnium fidelium Dei ac nostrorum solertia, quia res ex Episcopatu Remensi, quas magna necessitate, & per omnia inviti, dum à Pastore sancta sedes illa, vacaret, fidelibus nostris ad tempus, unde temporale quoddam solatium in nostro haberent servitio, commendavimus, ordinato & electo, munere sancti Spiritus, per Dei & nostram dispositionem in eadem sancta Sede Hincmaro Archiepiscopo, hoc nostræ auctoritatis præcepto cum integritate, quidquid exinde nos fidelibus nostris beneficiavimus, præsentaliter restituimus, sive etiam illa omnia, quæ tam Clerici quàm Laici, qui in nostra dominatione aliquandiu fuerunt, quosque jam dicto Episcopo commendavimus habebant.

2. Et, ut in calce omnia concludamus, quidquid ex eodem Episcopatu, quando de manu N.. illum recepimus, alicui præstito beneficio concessimus, per hanc nostræ confirmationis auctoritatem in conspectu Dei, coram cœtu fidelium nostrorum tam Ecclesiastici quàm laicalis ordinis, testamento præsentialiter casæ S. Mariæ & S. Remigii, atque Hincmaro Archiepiscopo, cum omni integritate reddimus vel restituimus, ut absque ulla refragatione cassatis quibuscunq; aliis conscriptionibus easdem res per hanc nostram auctoritatem recipiat, ut, sicut res Ecclesiæ Dei, tam ipse quàm successores ipsius disponant.

3. Quam auctoritatem, in qua nos ulteriùs tale quiddam erga ipsam casam Dei non acturos spondemus, &, ut nemo successorum nostrorum agere moliatur, per omnipotentem Dominum ejusdem Virginis filium obsecramus, ut per ventura tempora certior habeatur, & contra æmulos ipsius Ecclesiæ sui noticia valeat, manu nostra subter firmavimus, & annuli nostri impressione roborare decrevimus. Data Kal. Octobris, anno VI. regnante KAROLO glorioso Rege, Indictione VIII. Actum in pago Andegavensi in villa N...

LUDOVICI. II. REGIS AUG. ET POSTEA III. IMP. ROM.

Anno Christi 850.

DECRETUM

Comitiorum Moguntinensium, de Anno DCCCL.

LUDOVICUS maximum Concilium sacratorum & prophanorum Moguntiaci cogit. Singulorum controversiæ auditæ, causæ cognitæ, lites diremptæ sunt. Pax per universam Germaniam jurejurando firmata. Interfuere Bulgarorum, Sclavorum Legati.

ALIUD DECRETUM.

IN Saxonia Conventum juridicum ad amnem Visurgim agit, prædia Regia, quibus Procerum quidam incubabant, neq; quicquam tribuebant, recuperat, fiscoq; adjecit.

Leges Saxonum emendat, Judices avaritia notatos, jura venditare, munera accipere solitos, albo Prætorum eradit, bona eorum confiscat, institutorum veterum atq; legum peritos, pecuniæ contemptores, provinciis juris dicundi præfecit.

DECRETUM COMITIORUM ERDFURTENSIUM.

ERdfurdiæ apud Turogos Concilium gentis cogit. Ibi vetiti sunt Magistratus patrocinia vendere, aut cuiquam in sua Præfectura adesse. Diminutæ sunt Causidicorum merces, quorum perfidia nihil venalius.

LOTHA-

Anno Christi 853.

LOTHARII. I. IMP. AUG.

RESCRIPTUM

AD LEONEM IV. PAPAM DE PRESBYTERO ECCLESIAM suam relinquente per Papam citato ad Synodum.

. . . .

a Cardinali Romano ad Aquilegiensem Patriarchatum ab Imperatore promotum. b Eporediensem.

VEstræ denique Serenitatis industria cognoscat de *a* Anastasio Presbytero, cur ad vos non pervenerit, nostro satis animo displicuisse: quem nunc per clarissimos Missos nostros, Joseph videlicet reverendissimum *b* Episcopum, atque dilecti filii nostri Archicapellanum, necnon & Petrum sanctæ sedis Spoletinæ venerabilem Episcopum, & Aldegisum illustrem Comitem nostrum præsentialiter vobis mittimus: quidquid canonicè & secundum Deum per illum vestra deliberaverit sententia, nihil contradicentes. Tantum solicitè cavere ac prudenter tractare curate, ne hoc facto divina voluntas offendatur in aliquo.

RECESSUS

Anno Christi 860.

COMITIORUM CONFLUENTANORUM, DE PACE PUBLICA, ET CONCORDIA INTER REGES FRANCORUM STABILITA,

LUDOVICUM. II. REGEM GERMANIARUM ET SCLAVONIArum, CAROLUM *II. Regem Galliarum,* LUDOVICUM *Imperatorem Romanorum & Regem Longobardorum,* LOTHARIUM REGEM *Lotharingiæ, &* CAROLUM *Regem Burgundiæ ac Provinciæ.*

HÆc sunt nomina Episcoporum, qui Anno Incarnationis Dominicæ octingentesimo sexagesimo, Nonis Junii, in Secretario basilicæ S. Castoris consideraverunt cum Nobilibus Laicis firmitatem, quam gloriosissimi Reges nostri Ludovicus, Carolus, atque Lotharius inter se fecerunt octavo Idus Junii in eodem Monasterio, & qui hæc capitula ab omnibus observanda acceptarunt.

Hincmarus,	Theudericus,
Juntherius,	Leutbertus,
Alefridus,	Gedebartus,
Salomon,	Christianus,
Adventius,	Vulfadus Abbas,
Atto,	Witgarius Abbas.

Hæc nomina Laicorum:

* Archangarius.

Conradus,	*Exstangarius,	Luitharius,
Everhardus,	Arnulphus,	Luthardus,
Vicarcnarius,	Berengarius,	Hunfriardus,
Leuthulphus,	Rithuenus,	Adalbertus,
Hernodulphus,	Bernoldus,	Sigeri,
Adalardus,	Burchardus,	Harmainus,
Luitfridus,	Hessi,	Wigricus,
Gislebertus,	Arnustus,	Atto,
Huto,	Hynodulphus,	Christianus,
Matfridus,	Ratbotus,	Herimannus,
Boso,	item Chuanradus,	Sigardus.

1. Ludovicus & Rex Carolus frater ejus, nepos; eorum Lotharius cum primatibus suis in Confluenta castello convenientes, pacem inter se & fidelitatem mutuam singuli juramento confirmarunt, cujus sacramenti series hujusmodi fuit: Amodo & quamdiu vixero, istum fratrem meum Carolum, & nepotes meos Ludovicum & Lotharium atq; Carolum, ad Dei voluntatē & sanctæ Ecclesiæ statum & honorem atq; defensionem, & ad nostram communem salutem & honorem, & ad populi Christiani nobis commissi salvamentum & pacem, & ad legis & justitiæ & rectæ rationis conservationem (quantum mihi Dominus scire & posse donaverit, & ipsi me obaudierint) vero consilio, & secundum quod mihi rationabiliter & salubriter possibile fuerit, recipiens, sincero auxilio adjutor ero ad regnum illorum continendum, & nec in vita, nec in membris, neq; in regno illorum eos forsconsiliabo in hoc, ut ipsi erga me similem promissionem faciant, & conservent, sic me Deus adjuvet & istæ sanctæ reliquiæ.

2. Ut omnium præteritorum malorum, & contrarietatum, & supplantationum, atq; malarum machi-

machinationum, atque molitionum, seu nocumentorum invicem actorum abolitio, ita inter nos & apud nos fiat, & à nostris cordibus penitus avellatur communi malitia & rancore, & nec in memoriam ad retribuendum duntaxat mali, vel contrarietatis, atq; exprobrationis, seu improperii de cetero exinde quidquam veniat.

3. Ut tanta inter nos, Domino cooperante, veræ charitatis benignitas abhinc inante semper manet de corde puro, conscientia bona, & fide non ficta, sine dolo & simulatione, ut nemo suo fratri suũ regnum, aut suos fideles, & quod ad salutem sive prosperitatem ac honorem Regum pertinet, discupiat, aut forconsiliet, aut per occultos susurrones libenter composita mendacia seu detractiones acceptet.

4. Ut unusquisq; fideliter suum fratrem, ubicũq; necessitas illi fuerit, & ipse potuerit, aut per se, aut per filium, aut per fideles suos & consilio & auxilio adjuvet, ut regnum fidele, prosperitatem, atq; honorem regium debitè valeat obtinere; & veraciter unusquisq; erga alterum certatim demonstret, quia in fratris sui adversitate, si sic venerit, fraterno modo contristetur, & in prosperitate illius lætetur; & talem fidem sicut inter nos modò abhinc inante conservaturos confirmatũ habemus, sic unusquisque infantibus fratris sui, si obierit, qui superfuerit, conservabit.

5. Et quia per vagos & tyrannica consuetudine irruentes homines pax & tranquillitas regni perturbari solet: volumus, ut si ad quemcumq; nostrûm talis venerit, ut in his quæ egit, rationem ac justitiam subterfugere non possit, nemo ex nobis illum ad aliud recipiat & retineat, nisi ut ad rectam rationem & debitam emendationem perducatur. Et si rationem rectã subterfugerit, omnes in commune, in cujus regnum venit, illum persequantur, donec ad rationem perducatur, aut de regno deleatur. Similiter de eo agendum est, qui pro aliquo capitulo & publico crimine à quolibet Episcopo corripitur & excommunicatur, aut de excommunicatione crimen faciens, regnum & Regis regimen mutat, ne debitam pœnitentiam suscipiat, ut susceptam legitimè peragat; interdum etiam incestam propinquã suam, aut sanctimonialem, & raptam, sive adulteram, quam illic ei non licebat habere, fugiens secum duxit: hic talis cùm Episcopus, ad cujus curam pertinebit, nobis notũ fecerit, diligenter perquiratur, ne morandi & latitãdi locum in regno alicujus nostrûm inveniat, & Dei ac nostros fideles suo morbo inficiat, sed à nobis & ministris Reipub. constringatur, ut & simul cum diabolica præda, quam secum duxit, ad Episcopum suum redeat, & de quocumq; crimine publico pœnitentiam, ut susceptam legitimè peragat, compellatur.

6. Ut nemo Episcoporum hominem peccantem ab Ecclesia Christiana alienet, donec illum secundum Evangelicum præceptum, ut ad emendationem & pœnitẽtiam redeat, cõmonitum habeat. Qui peccans si commonitus inobediens & incorrigibilis permanserit, & ad emendationem redire noluerit, Regiam & Reip. potestatem per se ipsos & per ministros suos adeant, ut constringatur, & ad emendationem & pœnitentiam peccator redeat. Qui etiam si ita ad correctionem perduci nequiverit, tunc secundum leges Ecclesiasticas medicinali separatione communionis Ecclesiasticæ segregetur.

7. Ut illis hominibus, qui in talibus perturbationibus (sicut in his præteritis annis accidit) in Deũ & in sanctam Ecclesiam atq; in eos peccaverunt, si ex veritate recognoscentes veniam petierint, & deinceps nobis veraciter fideles esse voluerint, & in regnis nostris pacifici & quieti, & legibus ac justitiæ obedientes extiterint, rationabilis misericordia impendatur, non solùm in indulgentia commissorum & in concessione proprietatum, verum etiam & in largitione honorum secundum nostram rationabilem possibilitatem.

8. Ut de rapinis ac deprædationibus, & de conspirationibus, ac seditionibus, & de raptis fœminarum, sicut Ecclesiasticæ & Christianæ leges atq; progenitorum Capitula continent, ita in omnibus & ab omnibus conserventur.

9. Ut alia etiam Capitula eorundem progenitorum nostrorum de sanctæ Ecclesiæ honore & immunitate ac conservatione, & de Regis etiam honore, & populi nobis commissi lege & justitia in omnibus & ab omnibus conserventur.

10. Ut nostri fideles unusquisq; in suo ordine & statu veraciter sint de nobis securi, quia nullum abhinc inante contra legem, justitiam, & auctoritatem, ac justam rationem aut damnabimus, aut dehonorabimus, aut opprimemus, & indebitis machinationibus affligemus, sed illorũ scilicet veraciter nobis fidelium communi consilio, secundum Dei voluntatem & commune salvamentũ, ad restitutionem sanctæ Dei Ecclesiæ, & ad statum regni, & ad honorem Regium, atq; pacem populi commissi pertinenti assensum præbebimus in hoc, ut non illi solùm non sint nobis cõtradicentes & resistentes ad ista consequenda verùm etiam sic sint nobis fideles & obedientes, ac veri adjutores atq; cooperatores vero consilio atq; sincero auxilio ad ista peragenda quæ præmisimus, sicut per rectum in suo ordine ac statu suo Principi & Seniori esse debent.

11. Ut sic simul & conjuncti & nos fratres & nepos noster ad invicem, & nos cum fidelibus nostris, & fideles nostri nobiscum, & omnes simul cum Deo nos conjungamus, & ut nobis sit propitius, illi pro devoto munere offeramus, & unusquisq; omnium nostrûm absq; sua propria excusatione & justificatione recognoscamus, in quibus aut sigillatim, aut communiter, aut contra illius mandata, & decreta suorum Sanctorum fecimus, aut consensimus in ordine Ecclesiastico & statu regni, & per singula in medium illa producamus; & nemo nostrûm suo aut amico aut propinquo & confœderato, immò nec sibiipsi sæculariter parcat, ut spiritualiter & salubriter parcere possit; quoniam, sicut præmisimus in præcedenti capitulo, vero consilio & sincero auxilio illa in cõmune certatim emendari totis viribus procuremus, quantocyus rationabiliter poterimus.

11. Et si aliquis de subditis in quocunq; ordine & statu de hac convenientia exierit, aut se tetraxerit, & huic communi decreto cōtradixerit; Seniores cum veraciter fidelibus suis hanc secūdum Dei voluntatem & legem & justam rationem, velit nolit ille, qui divino consilio & decreto, & huic convenientiæ resistens & contradicens fuerit, exequantur. Et si aliquis de Senioribus de hac convenientia exierit, aut se tetraxerit, & huic communi decreto (quod absit) contradixerit; complurium Seniorum nostrorum concilio, & Episcoporum judicio, ac communi consensu, qualiter de eo, qui debitè admonitus incorrigibilis perseveravit, agendum sit, favente Domino decernatur, & ut obnixius supraścripta Capitula à nobis, auxiliante Domino inviolabiliter observentur, & nos illa observaturos ut certiùs credatur, manibus propriis subterfirmavimus.

ANNVNTIATIONES DOMNI LVDOVICI REGIS apud confluentem, lingua Theotisca.

13. Vos scitis, quid in isto Regno evenit. Et ideò huc cōvenimus, ut de Dei volūtate, & sanctæ ejus Ecclesiæ statu & nostra ac vestra communi salute & honore, & de pace populi Christiani cum Dei adjutorio & fidelium nostrorum consilio tractaremus. Et misimus hoc super Episcopos & cæteros fideles nostros, ut illi hoc invenirent, qualiter nos ad hæc quæ diximus exequenda adunaremus. Et volumus ut sciatis, quia sicut illi invenerunt, & scripto nobis nunciaverunt, ad invicem adunati sumus, sicut fratres per rectum esse debent, & vos simul cum isto nepote nostro, & ille nobiscum, & etiam suos fratres & nepotes nostros in hac adunationis firmitate nobiscum recepimus, ita tamen ut si ipsi hanc firmitatem erga nos fecerint & observaverint.

14. Et sciatis, quia non volumus, ut ullus inter nos abhinc inante alia verba portet nisi talia, quæ Deo sint placita, & ad nostram communem salutem & ad nostrum honorem pertineant; ut sic simus sicut fratres invicem, & patrui cum nepotibus, & nepotes cum patruis esse debent. Et si aliquis fuerit, qui hoc facere tentaverit, perducatur in medium ad rationem, & taliter inde castigetur, ut nemo alius similiter agere tentet.

15. Volumus ut Ecclesiæ & Casæ Dei, & Episcopi, & Dei homines, Clerici & Monachi & Nonnæ, talem mundeburdem & honorem habeant, sicut tempore nostrorum antecessorum habuerunt.

16. Et volumus, ut vos & cæteri homines fideles nostri talem legem & rectitudinem, & tale salvamentum in regnis nostris habeatis, sicut antecessores vestri tempore antecessorum nostrorum habuerunt: & justitia & lex omnibus conservetur; & pauperes homines talem defensionem habeant, sicut tempore antecessorum nostrorum lex & consuetudo fuit, & sicut fideles nostri communiter consenserunt, & scripto nobis demonstraverunt, & nos cum illorum consilio consentimus, & communiter volumus. Et si aliquis hoc perturbare voluerit, à nullo nostrûm recipiatur, nisi ad rectam rationem aut rationabilem indulgentiæ concessionem deducatur.

17. Sed de istis rapinis & deprædationibus, quas jam quasi pro lege multi per consuetudinem tenent, ab hoc die & deinceps de Dei banno & nostro bannimus, ut nemo hoc amplius præsumat, sed unusquisq; intra patriam cum pace & sine oppressione pauperum & circummanentium consistat, & in hostem, & ad placitum, seu ad curtem veniens de suo sicuvarmraes, & de domo sua moveat, ut cum pace venire & nobiscum stare, & ad domum suam redire possit. Et qui hoc transgressus fuerit, sicut tempore antecessorum nostrorū fuit, & in illorum Capitulis continetur, volumus ut hoc in illis transgressionibus emendetur.

18. Similiter & de conspirationibus, & de raptis fœminarum tam viduarum quàm puellarum atq; nonnarum, bannimus ex Dei & nostro verbo, ut nullus hoc in nostris regnis agere præsumat. Et si quis hoc præsumpserit, secundum legem & sicut in Capitularibus progenitorum nostrorum continetur, sic hoc emendare cogatur.

19. Hæc eadem CAROLUS Romana lingua pronuntiavit, & maxima parte lingua Theotisca recapitulavit.

20. Posthæc Domnus Ludovicus ad Domnum Carolum fratrē suum lingua Romana dixit: Hoc si vobis placet, vestrum verbum habere volo de illis hominibus, qui ad meam fidem venerunt. Et Domnus Carolus excelsiore voce lingua Romana dixit: Illis hominibus, qui cōtra me fecerunt, &, sicut scitis, ad meum fratrem venerunt, propter Deum & propter illius amorem, & pro illius gratia totum perdono quod contra me nimis fecerunt; alodes de hæreditate & de conquisitima, & quod de donatione nostri Senioris habuerunt; excepto illo, quod de mea donatione venit, illis concedo, si mihi firmitatem fecerint, quod in regno meo pacifici sint, & sic vivant sicut Christiani in Christiano Regno vivere debent: in hoc si frater meus meis fidelibus, qui contra illū nihilo minus fecerunt, & me, quando opus fuit, adjuverint, similiter illorum alodes, quos in Regno illius habent, cōcesserit. Sed & de illis alodibus, quos de mea donatione habuerunt, & etiam de honoribus, sicut cum illo melius considerabo, illis, qui ad me retornabunt, voluntariè faciam.

21. Et Domnus LOTHARIUS lingua Theotisca in supraannunciatis Capitulis se consentire dixit, & se observaturum illa promisit. Et tunc Domnus Carolus iterum lingua Romana de pace commonuit, ut cum Dei gratia sani & salvi irent, & ut eos sanos revideret oravit, & annuntiationi finem imposuit.

LUDOVICI II. ET CAROLOMANNI REGG. AUGG.

Anno Christi 863.

Recessus SYNODI *VVormatiensis, contra cultum imaginum à Græcis & Papa Rom. assertum.*

ECCLESIASTICUS conventus Teutonum & Venedorum, jussu Regis, apud Vangiones actus est. Mystç & Pontifices Germaniæ, Græcorum ineptiis, quas ad eos Romanus Episcopus retulerat, responsa reddiderunt. Aventin. fol. 326.

LUDOVICI. II. REGIS AUG. DIFFIDATIO

Anno Christi 870.

Decreta in Comitiis Francofurtensibus contra CAROLUM CALVUM *Gallorum Regem, Regni Lotharingii invasorem & usurpatorem.*

LUDOVICUS Calendis Februariis Francofordiam festinat. Confugiunt ad eum pleriq; omnes ex Gallia, Germania, Belgio & Celtica, quibus Rex CAROLUS cordi non erat. Luitpertus Archiepiscopus Moguntinus, Adelfridus Saxonũ Hyldeshaimensis Pontifex, vitæ probitate, morum sanctimonia, sapientiaq; nobilissimi, ad CAROLUM Legati proficiscuntur: hancq; orationem habuerunt: Quoniam hactenus tibi ludibrio fuimus, tuq; animo indulgens consilia, postulata nostra floccifacis, neq, ulla juris, pietatis, sanguinis ratione habitâ aliena intercipis, nihil ultra, verbis frustra tempus teremus, factis opus est, armis prærepta repetemus, vi ablata ferro adseremus. Vulgò apud nos dici solet: Qui aliena apperit, sui est negligens: & nimis multa concupiscens, perpauca adipiscitur. Proinde pacem & bellum hîc offerimus. Utrum vis, mox tibi sume. aut continuò cum omnibus comitibus in tuum Regnũ, quovis gentiũ ex hisce discede terris, aut jam acié instrue. Jam jam invictissimus Rex noster, Regiiq; juvenes, CAROLUS, LUDOVICUS, CAROLOMANNUS, fulmina belli, victrices copiæ aderunt. Ingruent cum his bellicosissimi & ferocissimi Germaniæ pugnacis populi, nationesq; ne sociis satis quidem notæ, Sclavi, Venedi, Cimbri, Dani, Nordmanni, Abroditæ, Bojemi, Zechi, Sorabes, Moravi, Bolii, Velatabi, Turogi, Franci, Saxones, Boii, Suevi, Chariones, & cæteri, quos scrupulosiùs referre supervacuum est. Hi, superis faventibus, frenos aviditati imponent, te ferro docebunt, quidnam periculi sit fratrem fallere, & alienam hæreditatem præripere.

EJUSDEM

DECRETUM CONCILII COLONIENSIS DE anno DCCCLXX.

COgitur VI. KL. Octobris jussu Regis Conventus Ecclesiasticus apud Coloniam Agrippinésem. Interfuere Archiepiscopi Luitperdus Mogontinus, Bertulphus Treverorum, Willebertus Agrippinensis, Adelvinus Juvavensis, cum Episcopis, Sacrificulis, Sacerdotibus, Monachis suis. Divi Pauli ad Timotheum Titumq; de libro epistolæ recitatæ sunt. Sacerdotes, Episcopi, avari, Veneri venerq; dediti, ignominia notati, tribuq; moti sunt. Cæteri jussi sunt vivere juxta Christi Servatoris nostri placita. Imperatum Mysthis, ut literis sacræ philosophiæ operam darent, ut oves pascerent, néve gregem a Deo creditum malis exemplis trucidarent, neu lac consumerent, de lanis se contegerent. Ante omnia ut curam pauperum agerent Episcopi, Patrochiq;, præceptum fuit.

LUDOVICI. II. IMP. AUG. RESCRIPTUM

Anno Christi 871.

AD BASILIUM IMPERATOREM Constantinopolitanum.

IN nomine Domini nostri Jesu Christi Dei æterni, LUDOVICUS divina ordinante providentia Imperator Augustus Romanorum, dilectissimo spiritualique fratri nostro Basilio gloriosissimo ac pussimo æquè Imperatori Novæ Romæ.

1. Probabile quidem & laudabile constat, aliquem fratrem fratris monitis, quasi quibusdam flatibus ad ignem charitatis accendi: probabilius autem est, sic ipsius ultroneæ voluntatis ad hoc moribus inflammari; sed probabilissimum est, quandocumq; viam quemquam virtutis arripere, & magis magisq; miris successibus in sublime proficere. Nam ille semper miles à Duce magis diligitur, qui pôst veniens hostium vires fortiter premit, quàm is qui maturus quidem accessit, sed fortè aut nihil, aut certè modicum gessit. Secundum quam regulam divinitùs stabilitum Imperium nostrum, ex die qua cœpit erga fraternitatem tuam dilectionis radicem in corde suo plantare, multiplices fructus exhibere non destitit, non minus quæ vestra tanquam quæ nostra sunt procurans & vendicans. Quamvis quæ erga Missos nostros in causa familiaritatis & benignitatis te gloriaris egisse: nos priùs erga Joannem famosissimum Patricium gessisse pateat; quem reverà non sicut amicum, vel quemadmodum fra-

tris, id est Imperii tui hominem, sed quasi consanguineum nostrum, & tanquam excellentiæ tuæ sobolem tractavimus & dileximus: nec hunc penes nos positum aut tarditas umquam temporis, aut intima locorum à penetralibus nostris fecere extorrem.

2. Cæterùm spiritualem fraternitatem tuam miramur, tot sermonum ambages cõtentiosiùs adversus Apostolum prætendentem, qui dicit; *Si quis vult contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus:* nec Ecclesia Dei, cùm Imperii dignitas apud Deum non in vocabuli voce, sed in culmine pi[...] gloriosa existat; nec nobis quid appellatu mirandũ, sed quid sumus providendum. Verùm quia de Imperatorio nomine multa nobis scripsisti, cogimur & nos quoq; ad scripta tua quædam rescribere, ne si usquequaq; super hoc siluerimus, non ut contentionem vitantes, sed quasi ratione convicti siluisse [...] insipientibus videamur.

1. Corinth. 11.

3. Indicat itaq; dilectio tua, se * maledictũ legis pavescere, & idcirco terminos æternos trãsferre & veterum Imperatorũ formas cõmutare, ac præter Canonica & paterna præcepta cõversari, tenuiter recuset. Et tamẽ qui sunt illi, vel ubi, aut unde fuerũt prolati termini æterni, vel veteres formæ, aut illa Canonica & paterna præcepta, minùs aperté declarat. Nisi forte super Imperatoris nomine velut [...] cũcta sentiti. Verũ apud nos multa lecta sunt, multa quidẽ indefessè legũtur, nunquã tamẽ invenimus terminos positos, aut formas, aut præcepta, piata, neminẽ appellandũ BASILEA, nisi eum, quẽ in urbe Constantinopoli Imperii tenere gubernacula cõtigisset, cùm gentiũ singularũ monumentis interim postpositis, sacræ nobis affluenter historiæ monstrent, plurimos fuisse Basileos nũcupatos, & non [...] electos quosq;, quales fuêre Melchisedech & David, verũ etiã reprobos, quales primores Assyriorum, Ægyptiorum, Moabitarum, & cęterarum nationum, quas enumerare longum est, extitisse probantur.

* Deuter. 19.

4. Ergo cùm ita sit, frustrà causandum ducit prudentia tua, alios præter se Basileos appellandos, nisi forte radendos ducat totius codices mundi, in quibus pene cunctarum gentium Principes à priscis temporibus & deinceps Basilei inveniũtur scripti. Et certè, ut de Latinis codicibus interim taceamus, si Græcos & noviter editos revolvas codices, invenies proculdubio plurimos tali nomine vocatos, & non solùm Græcorum, sed & Persarum, Epirotarum, Indorum, Bithyniensium, Parthorum, Armeniorum, Sarracenorum, Æthiopum, Vuandalorum, & Gothorum, & aliarum gentiũ Principes Basileorum appellatione veneratos. Intuere igitur Frater, & considera, ꝙ multi fuerunt, qui Basilei diversis temporibus, & in diversis locis & nationib. nuncupati sunt, vel hactenus nuncupentur: & noli vel nobis, quod dicimur, invidere, vel tibi singulariter usurpare, ꝙ non solùm nobiscũ, sed & cum pluribus Præpositis aliarũ gentium possides Grave namq; vitium est singularis dignitatis fastigium, ꝙ qui in principio ambierit, quid ei ambiendo talia contigerit, commemorare nolumus, ne fraternitas tua commemoratum ad injuriam suam existimet.

5. Dicis autẽ, ꝙ quatuor Patriarchales sedes, unĩ Imperium inter sacra mysteria memorari, à Desertis Apostolis usq; nunc traditum habeant; moxq; hortaris, ut persuadeamus eis, ꝙ nos Imperatorem appellent. quod tamen nec ratio dictat, nec est opus. Primò quidẽ, quia nobis nõ congruit, alios quomodo nos vocent instruere; deinde verò, quia nobis etiã minimè suadentibus, tã Patriarchas singulos q̃ cæteros homines, qui sub cœlo sunt, excepta fraternitate tua, tam honoratos quamq; privatos, tali nos nominis appellare cognomine, quoties eorũ accepim⁹ epistolas & litteras, invenimus. Præterea cùm & ipsi patrui nostri, gloriosi Reges, absq; invidia Imperatorem nos vocitent, & Imperatorem esse proculdubio fatentur, non profectò ad ætatẽ, qua nobis majores sunt, attendentes, sed ad unctionem & sacrationem, qua per summi Pontificis manus impositionẽ divinitus sumus ad hoc culmen provecti, & ad Romani Principatus Imperium, quo superno nutu potimur, aspicientes. Porrò si unũ Imperium Patriarchæ inter sacrosancta sacrificia memorant, laudandi sunt, non utiq; incõvenienter agentes. Unum est.n. Imperium Patris & Filii & Spiritus sancti, cujus pars est Ecclesia constituta in terris; quam tamen Deus nec per te solùm, nec per me tantùm gubernari disposuit, nisi quia tanta sumus ad invicem charitate connexi, ut non jam divisi, sed unum esse videamur.

6. Non autem credimus, sanctissimos Patriarchas sic tui mentionem facere, ut aliorũ quoq; Principum (ut omittamus nostram) mentionem prætereant, cùm pro hujusmodi etiam * Apostolus orare jusserit, cùm persequerentur Ecclesiam, ut securam & tranquillam vitam agerent cum omni pietate, præsertim cùm eos etiam pro impiis orare non diffidamus, sub quorum ditione consistunt, sicut Judæi quoq; populus in Babyloniam ductus pro Rege Babyloniæ per * Jeremiam jubetur orare. Nam in illorum pace etiam populi constituit pacem.

1. Timoth. 2.

Baruc. 1.

7. Illud autem mirari meritò possumus, ꝙ sublimitas tua ad novam & recentiorẽ appellationem aspirare nos autumat; cùm quantũ ad lineã generis pertinet, non sit novũ vel recens, ꝙ jam ab avo nostro non usurpante, ut perhibes, sed Dei nutu, & Ecclesię judicio, Summiq; Pontificis per impositionẽ & unctionẽ manus obtinuit, sicut in codicib. tuis invenire facilè poteris. Verũ quid mirum, si novum, cũ omne vetus à novo principiũ habeat, & nõ novũ à veteri? Et certè cũ primi Romani Principes imperare cœperunt, novum fuit, sed de die in diem devenit in vetustatẽ. Non ergò quæcumq; novitas culpa est, scilicet irreprehensibilis novitas. Unde & Apostolus cùm dilecto filio scriberet, non ait vocũ novitates devita, sed *profanas vocũ novitates devita*. Sanè antiquã esse Imperii nostri dignitatẽ null⁹ ambigit, qui vel nos successores antiquorũ Imperatorũ esse nõ nescit, vel divinæ pietatis divitias nõ ignorat. Nã quid mirũ, si in fine tẽporis palã exhibuit, quod ante tempora in abdito cõsilio suo, prædestinavit.

1. Timoth. 6.

8. Sed nec hoc admiratione caret, quod asseris, Principem Arabum Protosymbolum dici, cùm in voluminibus nostris nihil tale reperiatur, & vestri codices modò Architon, modò Regem, vel aliquo [...]

quo[...]

[illegible]libet vocabulo nuncupent. Verùm nos omnibus litteris Scripturas sanctas præferimus, * quæ per Psalm.71.
[illegible] non Protosymbolos, sed Reges Arabum & Saba perspicuè confitentur. Chaganum verò non
[illegible] Avarum, non Cazarorum, aut Northmannorum nuncupari reperimus, neque Principem
Bulgarum, sed Regem vel Dominum Bulgarum. Quæ omnia idcirco dicimus, ut quàm aliter se habe-
ant quæ scripsisti, legens in Græcis voluminibus ipse cognoscas. Quos nimirum suis cognominibus
[illegible]cere perhibes, nec tamen propria ipsorũ cognomina recolis. Verum idcircò ab iis & ab omni-
bus [illegible] vocabulũ adimis, ut hoc tibi soli non tam propriè quàm violenter inflectas.

Illud autem ridere libuit, quod de IMPERATORIS nomine dixisti, neq; paternum esse, neque
[illegible] convenire. Quomodo enim paternum nõ est, quod jam in avo nostro paternum fuit? Quomo-
[illegible] genti non convenit, cùm sciamus (ut de cæteris brevitatis causa taceamus) ex Hispanorum,
[illegible], & Cazarorum gẽte Imperatores Romanos effectos? Neq; enim veraciter asseverabis na-
[illegible] has gente Francorum aut religione aut virtutibus clariores, & tamen admittere non rennuis
Imperatores, & eos prædicare non despicis. Porrò de eo quod dicis, non in tota nos Francia imperare,
[illegible], Frater, breve responsum. In tota nempe imperamus Francia, quia nos procul dubio retinemus,
quod illi retinent, cum quibus una caro & sanguis sumus, & unus per Dominum spiritus.

10. Præterea mirari se dilecta fraternitas tua significat, quòd non Francorum, sed Romanorũ Im-
perator appellemur; sed scire te convenit, quia nisi Romanorum Imperator essemus, utiq; nec Fran-
corum. A Romanis enim hoc nomen & dignitatem assumpsimus, apud quos profectò primo tantæ
culminis sublimitatis & appellationis effulsit, quorumq; gentem & Urbem divinitus gubernãdam, &
matrem omnium Ecclesiarum Dei defendendam atq; sublimandam suscepimus, ex qua & regnandi
prius, & post modum imperandi auctoritatem prosapiæ nostræ seminarium sumpsit. Nam Francorum
Principes primò Reges, deinde verò Imperatores dicti sunt, ii duntaxat qui a Romano Pontifice ad
hoc oleo sancto perfusi sunt, in qua etiam Carolus Magnus abavus noster unctione ejusmodi per Su-
mum Pontificem delibutus, primus ex gente & genealogia nostra, pietate in eo abundante, & Impe-
rator dictus, & Christus Domini factus est. Præsertim cum tales sæpe ad Imperiũ sunt adsciti, qui nul-
[illegible] operatione per Pontificum ministerium, propositi solùm à Senatu & populo, nihil horum
[illegible]ibus, Imperatoria dignitate potiti sunt; nonnulli verò nec sic, sed tantùm à militibus sunt cla-
[illegible], & in Imperio stabiliti sunt, ita ut etiam eorum quidam à fœminis, quidam autem aut hoc aut alio
[illegible] ad Imperii Romani sceptra promoti sunt.

11. Porrò si calumniaris Romanum Pontificem, quod gesserit, calumniari poteris & Samuel,
quod spreto Saule, quem ipse unxerat, David in Regem ungere non rennuerit. Verùm super hoc si est,
qui Summo Pontifici saltem unum faciat muttum, congruo profectò illius non carebit responso. Sed
[illegible]m si paginas revolvas Græcorum Annalium, utiq; discriminatos ab alienis, per quos nequaquã
[illegible]: & si quæ à vestratibus Pontifices Romani pertulerũt, perscruteris, profectò invenies unde il-
[illegible]ste non valeas redarguere. Verum hæc illi, quæ extrinsecus agebantur, facilè parvipenderunt, nisi
[illegible]nsecus, quæ per diversas hæreses perimere conantiũ molimina deprehenderunt. Unde meritò
[illegible] desertis (quæ enim * communicatio Christi cum Belial?) adhæserunt genti adhærenti Deo, 1.Cor.6.
[illegible] regni fructus facienti: quoniam non est personarum acceptor Deus, sed, ut eximius Aposto-
[illegible] * innuit, *in omni gente, qui timet Deum, acceptus est illi.* Ergo cum ita sit, cur nos satagis reprehende- Actor.10.
[illegible] quoniam ex Francis oriundi, Romani moderamur habenas Imperii, cùm in omni gente, qui timet
[illegible]um, acceptus est illi? Et certè Theodosius major, & filii Arcadius & Honorius, & Theodosius
[illegible] Arcadii filius, ex Hispanis ad Imperii Romani culmen assumpti sunt, & nõ invenimus quod a-
[illegible]maverint vel reprehenderint Theodosium, quòd non Romanus, sed Hispanus existeret, vel
[illegible], vel prohibuerint filios ejus in locum patris & honores succedere, quemadmodum (ut cum
[illegible] dicamus) nunc tua conari videtur diligẽda fraternitas & sustinenda dilectio, quasi gẽns Fran-
[illegible] pertineat ad hæreditatem, de qua Pater ad Filiũ loquitur; * *Postula* inquiens *à me, & dabo* Psalm.2.
[illegible] *hæreditatem tuam*, &c. Et alibi; * *Glorificantes me glorificabo.* Et alia innumerabilia. 1 Reg.2.

[illegible] Ergo, Frater charissime, desine in hoc contentiosius agere; desine adulatoribus quibuscunq;
[illegible]tatis inflectere. Deniq; gens Francorũ justos & fœcundissimos Domino attulit fructus,
[illegible]tò credendo verùm etiam nullos alios salutiferè convertendo. Verùm vobis à Domino
[illegible]m est; * *Auferetur à vobis regnum, & dabitur genti faciẽti fructus ejus.* Sicut ergo potuit Deus de Matth.21.
[illegible] tare filios Abrahæ, ita potuit de Francorũ duritia Romani suscitare successores Imperii.
[illegible] Christi sumus, secũdum * Apostolum, Abrahæ semen existimus, ita si sumus Christi, omnia Gal.3.
[illegible] gratiam ipsius, quæ possunt illi, qui evidenter existunt Christi. Et sicut nos per fidẽ Chri-
[illegible] semen existimus, & Judæi per perfidiã Abrahæ filii esse desierũt, ita quoq; nos propter bo-
[illegible]nẽ, id est orthodoxiam, regimen Imperii Romani suscepimus; Græci verò propter caco-
[illegible], videlicet malam opinionẽ, Romanorum Imperatores existere cessaverunt: desertẽtes scilicet
[illegible] urbem & sede Imperii, sed & gentem Romanam, & ipsam quoq; linguam penitus amitten-
[illegible] urbem, sedem, gentem, & linguam per omnia transmigrantes.

[illegible] Frater desiderabilis, [illegible] cor tuum repleat, audi sequentia, quia * *non repulit Deus ple-* Rom.11.
bem suam, [illegible]. Dic ergo, *numquid sic offenderunt ut caderent? Absit; sed illorũ delictum* honor noster, &
[illegible] plenitudo nostra effecta est. Cum [illegible] fracti sunt rami, nos inserti sumus in illis, cum
[illegible] fuissemus, & socii radicum & pinguedinis olivæ sumus effecti. Dicimus ergo:
[illegible] inseramur. Et bene. Non enim nisi propter credulitatẽ non recta[illegible] sunt.
[illegible] fide stamus. Qui habet aures audiendi, audiat.

14. Sed dicis, quòd esset tempus secundùm quod fraternitati nostræ promiseris, quando & hac potiremur appellatione, si Deus ad finem ea, quæ consiliati sumus, perducere voluisset. Equidem de consilio quod asseris, quæ diximus, hæc ipsa & nunc dicimus. Non enim est in nobis, Est & Non [illegible] verbo nostro neq; ad dexteram neq; ad sinistram divertimus, sed in ipso immoti persistimus: appellationem autem illam, sicut hactenus nec nos nec patres nostri per carnem & sanguinem possedisse [illegible] gnoscimur, ita quoq; de cætero non immerito possidere contendimus. Per patres e enim nos [illegible] filios consuevimus honorari, & apud nos gloria non à filiis ad patrem, sed à patribus in filios [illegible]

Jacob 1. Quod enim nos *à patre luminum, à quo omne datum optimum, & omne donum perfectum sumpsimus, [illegible] filio, neq; per hominem aut ab hominibus accipere volumus.

* Ῥῆγα, id est, Regem. 15. Postremò scito, quia qui * Riga quemq; appellat, quid dicat, nec ipse novit. Si quidem [illegible] si linguis omnibus, more Apostolorum, immò Angelorum loquaris, cujus linguæ sit Riga, vel [illegible] gnitati sonus ille barbarus congruit, quod Rex dicitur, interpretari non poteris. Nihil enim [illegible] dioma propriæ linguæ, tractum Riga, Regē significare monstraveris. Quod si ita est, qui non [illegible] barum, sed Latinum est, oportet ut cùm ad manus vestras pervenerit, in linguam vestram fideli [illegible] latione vertatur. Quod si factū fuerit, quid aliud nisi hoc nomine βασιλευς interpretabitur? Quod non solùm veteris, sed & novi Testamenti omnes Interpretes attestantur. Unde si in aliena persona hoc detestaris vocabulū, stude ex omnibus tam Latinis libris quàm Græcis, sive Regis, sive βασιλ[illegible] nomen eradere.

16. His igitur super hoc ita prælibatis, obstupescimus in iis, quæ Serenitas tua prosequitur, [illegible] suis, id est Græcis Barim ex parte sua debellantibus, & elidere decertantibus, nostros vel solū [illegible] vel prandiis dissolutos nullū auxiliū præstitisse: hancq; ideò civitatē minimè capi potuisse; cum [illegible] sive intuendo tantū, sive prandendo, sive aliud quid agēdo Barim tamen licet perpauci, & fere [illegible] impugnasse, & opē divina cepisse noscantur. Vestri autē sicut bruchi multitudine apparentes, & [illegible] locustæ primū impetū dantes, eo ipso, quo conatum suū in prima fronte monstraverunt, pusillanimitate superati, protinus infirmati sunt, & more locustarū repentè quidē salierunt, sed confestim [illegible] quasi à nisibus volandi deciderūt, ac per hoc neq; intuēdo, neq; prandēdo, neq; bellando, quibus [illegible] insignibus triumphi monstratis, motu subitaneo & clandestino recesserunt & inefficaces; [illegible] contra, Christianis solūmodò captivatis, ad propria repedarunt. Ergo, Frater, noli de cætero [illegible] ridere, quia etiā inter mortis vicina studēt & prandia & omnia charitatis indicia proximis exhibere, [illegible]

Philip. 4. tamen à proposito nō lentescere, quoniā, secundum * Apostolum, sciunt abundare & penuriam pati, & saturari & esurire. Et (ut compendio dicamus) omnia possunt in eo, qui illos confortat.

17. De paucitate verò, quid miraris si pauci fuerunt, & tamen multa lucra detulerūt? Præterea [illegible] de re pauci fuerunt nostri, pridē patefecimus dilectioni tuæ. Sed quoniā nos super hoc pul[illegible]

* i. classe, armada. nostrum sume responsum. Cùm. n. diu demorante * stolo fraternitatis tuæ, & illius jam [illegible] stolaremur adventū, & in anno ipso de obsidione Bari nihil omninò fieri putaremus, omnes [illegible] dire permiseramus, his solū retentis, quos ad prohibitionē recipiendorum alimentorū [illegible] debamus. Et hoc est quòd stolus insperatus apparens, non nisi paucos nostros invenerunt. Verumtamen isti pauci & adhuc pauciores, quibusdā horum diverso languore gravatis, effecti, antequam [illegible] caperetur, tres Ammiredas, qui totā Calabriam depopulabantur, & numerosam multitudinem Saracenorum prostraverunt, & magnā vestratibus salutē divino beneficio cōtulerunt. Quare non [illegible] labritanorum Ismaelitarū ingens ex tunc facta est diminutio, sed & Barensium potentatu omnino dissoluto, ac per id ad capiendum facilis adinventio. Cujus facti trophæa vestros credimus tuo [illegible] tio retulisse, & opera Dei, quæ taceri non debent, mirabiliter enarrasse.

18. Cæterùm fraternitatis tuæ dilectionē rogamus, nullam Nicetæ Patricio molestiā irrogare, [illegible] eo quòd nostrū insolenter offenderit animū. Nam licet adeò protervus & contumax in nostrum [illegible] Imperium, ut fideliū quoq; nostrorū numerosa multitudo in eum severiore mēte cōmoveretur, [illegible] nobis causâ tui honoris pariter & amoris præventa cōpesceretur, tamen malū pro malo retribuere [illegible] tulimus, nec debemus. Et idcircò deposcimus, si quid minarū super ipsum potestatis tuæ forta[illegible] minet, celeri benignitatis tuæ manu pro nostro removeatur amore.

19. Non autē tales Apocrisiarios Apostolicæ Sedis esse, vel professio docet, vel eruditio [illegible] cōversatio anteacta demonstrat: quales illos scripta prædicant, q̄ nobis fraternitas tua direxit. [illegible] & approbatos eos tā spiritualis pater noster Summus Pontifex, quā Ecclesia per diuturna tempora [illegible] tes, & Ecclesiasticæ correctionis negotia strenue peragentes, ad preces sublimis à Deo servandi [illegible] rii tui illos direxisse noscūtur. Unde & decuerat excellētiam tuam ita munitos eos remittere, u[illegible] los vel piratarū vel aliorum pravorum incursus inciderent. Grave namq; contra te super h[illegible] tualis patris nostri Apostolici Papæ, quam totius Ecclesiæ Romanæ murmur accenditur, [illegible] q[illegible] à Sede Apostolica tam desiderabiliter expetierit, sed tam improvida dispensatione remiserit.

20. Et Nicetas quidē Patricius, Hadriatici freti servator, cū classibus destinatus, accepta qualibet hujusmodi rem occasione, multas prædas ab ipsis Sclavinis abstulit, & quibusdam castris di[illegible] homines captivos abduxit, nec tamē quæ præfati venerabiles Apocrisarii perdiderūt hactenus [illegible] sunt. Sanè spiritalem tuā nolumus ignorare fraternitatē, super castra nostra destructa, tot populis [illegible] voniæ nostræ in captivitate sine qualibet parcitate subtractis, supra q̄ dici potest animum nostrum [illegible] motum. Non. n. congruè gestū est, ut iisdē Sclavinis nostris cum navibus suis apud Barim in [illegible] cōmunis utilitatis cōsistentibus, & nihil sibi adversi aliunde imminere putantibus, tā impie [illegible]

quæ

[illegible] perpetĕtur, sibiq; cõtingerent, quæ si prænoscerĕt, nequaquam prorsus incurrerent. Qua de re [illegible]bilem dilectionem tuam hortamur & admonemus, ut mox id corrigere jubeat, & ipsos ca[illegible] ad propria cum suis reduci præcipiat, si charitatis vinculum numquam inter nos fore cupiat dis[illegible]dum. Nullus mortalium hactenus Imperium vestrum talia commisisse recolit, ac per hoc nisi [illegible]em jussio tua præveniat, jussæ severitatis nostræ proxima ultio proculdubio subsequatur; [illegible]erit temere penitus impunitum, quod in contemptum nostrum tanta temeritate constat [illegible] patratum.

21. Nihilominus etiam te existimare scimus, obstupuisse nos talia de Missis nostris audientes, [illegible] nobis dulcedinis litteræ intimarunt: adeò quippe illos inordinatè significans ambulasse, ut [illegible] gladio depromto, non solùm jumenta sed & homines interficerent. Quæ res si ita [illegible] nostræ valde displicet, & ut ad certitudinem perducatur, vehementer exoptat. [illegible] & ipsi diligenter à nobis inquisiti, tale quid egisse modis omnibus negaverunt. Et quia non est, [illegible] in faciem arguat, non est profectò eis neq; convictis neq; confessis justæ correctionis aliquid [illegible]ndum. Verum nos illos nec ita educavimus, nec ita docuimus, ut ad talia, qualia perhibes, labe[illegible] ideò de illis quidquam eorum credere non facilè judicavimus. Cæterum [illegible] eorum sonuit, [illegible]tas tua perhibuit, dicens, non gladiis sed dentibus nostros eos dilaniandos esse, nisi causa ti[illegible] nimè coercerentur, cum si non essent in Imperio tuo, nihil tale sibi prætenderent. Sed nec [illegible] quidquam hominum penitus formidarent, quin immò nec tanti numeri viros & ad[illegible] viderent, Deo gratias, expavescerent.

22. Postremò de Neapoli nobis in Christo fraternitas tua monuit, quasi miserimus popu[illegible]um [illegible] ad incidendas arbores, & messes igne cremandas, & hanc ditioni nostræ subdendam. Cum [illegible] nostra fuerit, & parentibus nostris, piis Imperatoribus, tributa persolverit; verùm nos ab [illegible] præter solitas functiones nihil exegimus, nisi salutĕ ipsorum, videlicet ut deserĕrent con[illegible] perfidorum, & plebem desisterent insequi Christianorum. Nam infidelibus arma, & alimenta, [illegible] subsidia tribuentes, per totius Imperii nostri litora eos ducunt, & cum ipsis tonies beati Petri [illegible]lorum Principis fines furtim deprædari conantur: ita ut facta videatur Neapolis Panormus vel [illegible] sedes Sarracenorum. Cumq; nostri quiq; Sarracenos insequuntur, ipsi ut possint evadere, Nea[illegible] fugiunt. Quibus non est necessarium Panormum reperere, sed Neapolim fugientes, ibidemq; [illegible] pervidentes latitantes, rursus improvisò ad certamina redeunt. Super quibus sæpe illos mo[illegible]s, sed ex admonitione pejores effecti sunt, adeò ut Episcopum proprium (quoniam eos, ut vita[illegible] consortia malignorum, monitabat) ex urbe projicerent, illustres ac proceres civitatis compedi[illegible] obsignarent. Ergo si societatem non dissolverint infidelium, secundùm Apostolum, qui præcepit [illegible]; *Nolite jugum ducere cum infidelibus*; & Episcopum proprium & pastorem non receperint, portio[illegible] eorum ponemus cum iis, quorum libenter amplexi sunt unionem, & uno lance appendemus [illegible]que. Quoniam non solùm qui faciunt talia, sed qui consentiunt facientibus, dignos morte judi[illegible] memoratus insignis Apostolus, præsertim cum unanimiter arma contra Christianos ferant, & di[illegible]nt, & si quos fidelium capere possint, Sarracenorum manibus tradant, cum ipsis ad bella uno [illegible]tu procedentes.

23. De cætero, Frater charissime, noveris, cùm virtute summi Opificis nostri exercitũ nostrum [illegible] prænotato, Bari triumphis nostris submissa, Sarracenos Tarenti pariter & Calabriæ mox mira[illegible] humiliasse, simul & comminuisse, ac hos celeriter, duce Deo, penitus contriturum, si à mari [illegible] fuerint escarum admittere copias, vel etiam classibus à Panormo vel Africa suscipere multitudi[illegible]. Quapropter spiritalis fraternitas tua, *a* quia per totum nostrorum cunei populorum in utriq; lo[illegible] nunquam studeat, necesse est sufficientem stolum destinare, qui illos ab accipiendis ali[illegible] à mari coerceat: & si plurimas contigerit (sicut sæpe nuntiatur) pessimæ gentis advenire cater[illegible] illis resistere, divino munitus brachio, valeat. Nam iste *b* stratigus Georgius licet solerter [illegible] & strenuè pro suo posse decertet, non tamen sufficit obviare, si plures inimicorum naves ex [illegible] apparerent, non videlicet nisi pauca prorsus *c* chalendina possidens. Et quia non [illegible] [illegible]m Panormi latrunculi cum *d* sagenis, solatio & refugio jam memoratorum Neapolitano[illegible] Tyrrhenum mare debacchantur, oportet ut ad hos capiendos tuæ fraternitatis stolus [illegible]. Isti sunt, qui cum Calabritanis Sarracenis indefessa stipendia præbent, & iis, [illegible] auxilia quotidiana ministrant. Unde si capiantur sagenæ, maxima ex parte Sarrace[illegible] qui in Calabriæ constringentur.

24. Nos enim Calabria, Deo auctore, expugnata, Siciliam disposuimus, secundùm commune [illegible] liberati restituere. quod tantum erit utrumq; facilius, quantum illi, divina dextera captis [illegible] fuerint amplius & celerius infirmati. Nulla ergo tarditas, nulla mora, Frater [illegible] mittendo stolo proveniat, ne vel per escarum à mari receptarum abundantiam, vel per [illegible] Agarenarum classium numerositatem horum vires non infirmentur, sed roborentur: [illegible] posteà difficilius infirmentur, sed & frustrà nostræ per siccum indefessè certamen [illegible] per æquora fuerint aliqua stipendia vel copiosam multitudinem consequuti.

25. Postremò misimus desiderabili fraternitati tuæ Autprandum fidelem & familiarem homi[illegible], qui quædam, quæ huic desunt epistolæ, viva voce tuo à Deo tuendo Imperio referabit, [illegible] nobis in Christo fraternitate tua susceptus benignè, non exceptis octo diebus, qui esu[illegible] [illegible]detur, sed celerius ad nos, quia ita convenit, nulla impediente mora. Cupio pro[illegible]

De Athanasio Episcopo Neapolitano expulso.

2. Corinth. 6.

Roman 1.

a Locus depravatus.

b στρατηγός, i. magister militum.

c Navigii genus.

d i. navibus.

Anno Christi 871.

CAROLI II. REGIS AUG.

RESCRIPTUM

DE POTESTATE REGIA SEU IMPERATORIA, auctoritate Papæ, & jurisdictione utriusque regiminis.

* ejus nominis Secundo.

SANCTISSIMO ac reverentissimo Patri * Hadriano, Summo Pontifici & Papæ, CARO[illegible] Dei gratia Rex & Spiritualis filius vester.

Legimus in libro Paralipomenon, filios Israel *mente pacifica isse ad prœlium*, quia no[illegible]ris vindicta, sed obtinendæ pacis gratia dimicarunt. Quod rursum dicimus, quia cogitis n[illegible], ind[illegible]tibus potestati Regiæ literis vestris inhonoratum, inconvenientibus Episcopali modestiæ [illegible]datis gravatum, contumeliis & opprobriis dehonestatum, aliter quàm vellemus mente pacific[illegible]bere, ut tandem animadvertatis, quanquam perturbationibus humanis obnoxium, in imagine [illegible] Dei ambulantem esse nos hominem, habere sensum paterna & avita successione, Dei gratia [illegible] nomine ac culmine sublimatum; & quod his majus est, Christianum, Catholicum, fidei orth[illegible]cultorem, sacris litteris ac legibus, tam Ecclesiasticis quàm Sæcularibus, ab infantia eruditum [illegible] crimine publico in audientia Episcopali legaliter ac regulariter accusatum, minime autem con[illegible] Et ut quæ superaddere poteramus, alia taceamus, ne nos potius jactare quàm vera dicere vide[illegible]

2\. Corinth. 11. cet legamus Apostolum plura de se dixisse ob aliorum salutem necessitate compulsum: q[illegible]pe humiliter vobis locuti, benigna & pacifica atque honorabilia nobis scripta impetrare [illegible] ut quietem pacis & veneratione, quam apud antecessores vestros nostri decessores & n[illegible], quoquo modo obtinere possemus. Scripsimus vobis per Actardum Episcopum & man[illegible] nostræ Legatum singillatim ac viritim, quam inconvenientia pro Hincmaro quondam [illegible] Episcopo ex nomine vestro nobis scripta fuerunt: quæ nos à vobis processisse non credeb[illegible] tantes nos ratione compet[illegible] ab incompetentibus, quæ aliorum instinctu nobis catenus scrip[illegible]runt, calamum revocare. Sed [illegible] vana frustratis aliter nobis, quàm sperabamus, evenit. In [illegible] quippe litterarum, quos per [illegible] Actardum Episcopum nobis vestra direxit pater[illegible]as, [illegible] laudabilem charitatis & sap[illegible] nostræ magnitudinem vos prætulisse invenimus, & mox d[illegible] perto murmure & tumultuoso clamore indebitæ reprehensionis adversus paternitatem ve[illegible] denotatos reperimus: sicque auditam nostram sapientiam collaudastis, ut quasi hon[illegible] & [illegible] onustius nos solitis contumeliis afficere volueritis, quem non per insipientiam, sed per in[illegible] murmuratione & clamore contra debitam charitatem delinquere demonstrabatis, & quasi ad [illegible] vasculi melle illiti, & de eodem fonte, quo & ante missæ litteræ istæ posteriores, nobis pernic[illegible]culum propinaverunt, fatentes illa, quæ aliorum instinctu & non à vobis processisse credeba[illegible]stra fuisse.

2\. Nam in præcedentibus litteris nos perjurum, tyrannum, ac perfidum, & distractore[illegible] Ecclesiasticarum, non confessum nec ordine judiciario legaliter ac regulariter convictum, [illegible] in istis autem murmurationis crimen nobis impegistis, & tumultuosi clamoris nævum [illegible]

Esai. 5. guente Domino carnalem Israël per Prophetam, unde nos coarguitis; *Quia non fecerit judic[illegible]*

Ephes. 4. *morem*. Et Apostolus; *Omnis, inquit, clamor & indignatio tollatur à vobis.* Et non lev[illegible]is malum [illegible]

1\. Corinth. 10. muratio his, quibus nos anteà denotastis, dicente Apostolo; *Neque murmuraveritis, sic[illegible] rum murmuraverunt, & à serpentibus perierunt.* Et, ut beatus dicit Gregorius; *Nullus m[illegible] gnum Dei intrare permittitur.* Hinc colligendum est, quantum peccatum sit murmuratio, quæ [illegible]

Galat. 5. Dei intercludit; sicut & illa peccata gravia, post quorum enumerationem dicit Apost[illegible] *agunt, regnum Dei non possidebunt.* Et non, ut scripsistis, tumultuoso clamore paternitatem ve[illegible] debitè reprehendimus, sed quæ nobis ex vestro nomine scripta fuerunt, non multorum [illegible] quibus tumultus fieri solet, sed nostra tantum voce rescripsimus. Et quoniam talia vo[illegible] sancta Romana Ecclesia, in omnibus semper discretissima atque cautissima, dictata fuisse [illegible] quàm credidimus: quia ipsa sancta Sedes cum modestia & discretione semper corripere, & [illegible]briter corrigere, secundum uniuscujusque personam & ordinem solita sit, suggessimus. Igitur [illegible] locuti sumus, testimonium perhibete de malo; si autem bene, quid nobis succensetis?

3\. Scriptum est, Abraham licet sanctum, ut à Deo sanctificatum hominem, tamen [illegible]

Genes. 18. Matth. 5. dixisse: *Num perdes justum cum impio: non hoc est tuum, qui judicas omnem terram:* & non [illegible]

a Actor 23. v. 5. Rom 13 & 1. Pet. 2. num suscepisse. Et nos arguitis, quoniam humili placatione vobis suggessimus, non esse ve[illegible] confesso vel legaliter ac regulariter convicto, Regia etiam potestate (gratia Dei) prædito, tal[illegible] plebeio & de criminibus confutato, scribendo impingere: scientes, quàm grave sit fratri [illegible]

b 1. Reg. 24. & 25. bis impactis nummi est dicere *fatue*, nullique detrahendum, vel contra fas maledicendum: [illegible]

c Sapient 1. autem Regi, *a* Apostolica doctrina, atque *b* sancti David in Saulis jam à Domino rep[illegible]bati [illegible]

d forte. Nabalæ ex 1. Reg 25. addo & 2 Reg. 16. & 3. Reg. 2. tia, & *c* Salomonis Sapientia, ac *d* Nabuhæ prodit historia.

4\. In[illegible]enimus etiam in eisdem litteris nobis datum consilium, (si fortè dici potest [illegible] quod est Domini exemplis contrarium, & Decretis Sanctorum invenitur a[illegible] vestris dicamus; *omnia, quæ à Sede Apostolica, cui per Dei gratiam præsidetis, directa sunt, alacri mente [illegible]pere, animo grato amplecti, & humili semper debemus intentione recipere.* Scriptum est enim [illegible]

nomine, nos perjurum, tyrannum, ac perfidum, & diſtractorem eſſe rerum Eccleſiaſticarum. Et hæc
alacri mente percipere, animo grato amplecti, & humili ſemper debemus intentione recipere? Niſi
ſcriptor fortè velit nos cum vulgo *Æthiopes* vocare argenteos: & ideò quis nobis pulcher videatur, qui
à nomine *Bellus* vocatur, & ſibi cantare cum Perſio Satyr.3. v.40

——*Quicquid* * *calcaverit hic, roſa fiat*: * al. calcaveris, roſ.

Illudque Propheticum incurrere: *Væ his, qui ponunt amarum in dulce*: cùm Dominus dicentibus ad ſe Ju- Eſai.5.
dæis: *Nonne bene dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & Dæmonium habes*? quod recognovit, tacendo con- Johan.8. v.48.
ſenſit; & patienter repulit, quod fallaciter audivit, dicens; *Ego Dæmonium non habeo*. Cujus pro mo- ibid. v.49.
dulo noſtro in hoc exemplum ſecuti, qui nos dedignatus eſt ex ratione oſtendere ſe peccatorem non
eſſe, qui ex virtute divinitatis poterat peccatores juſtificare: de his, quæ in nobis non recognovimus,
humiliter & patienter apud paternitatem veſtram excuſavimus, ne ſi penitus taceremus, tales, quales
dicebamur, tacendo & conſentiendo eſſe nos fateremur, & quaſi confeſſi & noſtra confeſſione
convicti judicaremur.

5. Et hoc hortamentum, quod in litteris ex nomine veſtro ab Actardo Epiſcopo nobis delatis
invenimus, ſcilicet ut *omnia, quæ à Sede Apoſtolica nobis veniunt, humili ſemper debeamus intentione recipere*,
non ſolùm (ut præmiſimus) Evangelicæ veritati ſed etiam decretis Sanctorum invenitur adverſum.
In quorum Decretis legimus, eum abſolvi non poſſe, qui in ſe ipſum dixerit mortis cauſam, qua edi-
cta in alium puniretur, * falſum videlicet teſtimonium: cùm omnis, qui ſibi fuerit mortis cauſa, ma- * c.7. diſt.50.
jor homicida ſit. Et hinc decreverunt, ut quicumque ſub ordinatione vel Diaconatûs vel Presbyte- c.4. 7. 8. & per
rii vel Epiſcopatus, mortali crimine dixerint ſe eſſe pollutos, à ſupradictis ordinationibus ſubmoven- totam d. diſt.
dos. Et nos, ſi ad talia nobis impacta tacendo conſentiremus, non ſolùm à regimine Regio, verùm 50.
& à Catholicæ Eccleſiæ communione nos ipſos ſequeſtraremus. Non igitur talia nobis ex parte Se-
dis Apoſtolicæ & nomine veſtro ſcripta, *mente alacri percipere, & animo grato amplecti, & humili ſemper de-
bemus intentione recipere*, quæ, ſicut in eiſdem litteris ex ſententia Salomonis ſubjungitur, *quaſi ſtimuli &* Eccleſiaſt. ult.
ſicut clavi in altum defixi eſſe viderentur, quia culpas delinquentium neſciunt palpare ſed pungere. Cui
ſententiæ item † Sapientis verba * referimus, quibus dixit: *Priuſquam interroges, ne vituperes quemquam;*
& cum interrogaveris, (id eſt, probaveris) *corripe juſtè*. Sicut † Nathan David Regem prius interroga- † ſc. Jeſus Si-
vit, & interrogatione probatum corripuit: & cùm cauſa correptionis defuit, humiliter adoravit, vel- rachi, Eccle-
uti in ſacra Hiſtoria legimus. Mandate & ſcribite, quæ veſtro & noſtro miniſterio congruunt, ut de- ſiaſtic. 11.
ceſſores veſtri nobis & noſtris deceſſoribus mandaverunt, atque ſcripſerunt, & alacri mente gratoque * fort. regerimus.
animo accipiemus. † 2. Reg. 12.

6. Litteræ autem ex nomine veſtro ſemper ſine interrogatione, id eſt probatione, nos pun-
gunt, & peccata, pro quibus invitum pungunt, ſponte confeſſa vel ordine judiciario legaliter ac re-
gulariter comprobata, non oſtendunt: & cùm peccata manifeſta & probata deſint, fomentis beni-
gnæ adhortationis & allocutionis non refovent: reprehendente hinc Domino populorum Rectores
ſuperos, atque dicente: *Vos autem cum auſteritate imperabitis eis & cum potentia*. Quibus Apoſtolus re- Ezechiel.34.
gulam dedit commonitionis, ſingulis dicens: *Argue, obſecra, increpa in omni patientia & doctrina, miſcens* 2. Timoth.4.
temporibus tempora, terroribus blandimenta. Dirum magiſtri, & pium patris oſtendentes affectum, id eſt
indiſciplinatos & inquietos debent duriùs arguere; obedientes autem ac patientes, ut in melius profi-
ciant, obſecrare; negligentes autem & contemnentes debent utique increpare atque corripere; & de
criminalibus peccatis aut ultrò confeſſos, aut ordine judiciario comprobatos atque convictos, ſecun-
dum modum culpæ legaliter ac regulariter judicare. *Noluit Apoſtolus*, inquit beatus Auguſtinus, *hominem*
ab homine judicari ex arbitrio ſuſpicionis, vel etiam extraordinario uſurpato judicio: ſed potius ex lege Dei ſecun-
dùm ordinem Eccleſiæ, ſive ultrò confeſſum, ſive accuſatum atq; convictum. Alioquin illud cur dixit: *Si*
quiſquis frater nominatur, aut fornicator, aut idolis ſervitus &c? niſi quia eam nominationem intelligi vo-
luit, quæ fit in quemquam, cum ſententia ordine judiciario atq; integritate profertur. Nam ſi nomi-
natio ſufficit, multi damnandi ſunt innocentes; quia ſæpe falsò in quemquam crimen nominatur. Ple-
rique autem boni Chriſtiani propterea tacent & ſufferunt aliorum peccata, quæ noverunt, quia do-
cumentis ſæpe deſeruntur, ut ea quæ ſciunt judicibus Eccleſiaſticis probare non poſſint. Quamvis au-
tem verè ſint quædam, non tamen judici facilè credenda ſunt, niſi certis indiciis demonſtrentur, niſi
ordine judiciario comprobentur, ut, ſi per judicium mali ab Eccleſiæ communione auferri non poſ-
ſunt, tolerentur potiùs, ne perversè malos evitando quiſq; ab Eccleſia ipſe diſcedens, eos, quos fuge-
re videtur, vincat ad gehennam.

7. Quod ſcriptum eſt in eiſdem ex nomine veſtro litteris, quia ſanè non patienter Pontificii
veſtri monita & correctiones nos audiſſe comperiſtis, liquidò patet adhuc perfectæ aliquid charita-
tis nos minus duntaxat habere, de qua dicit Apoſtolus: *Charitas patiens eſt, benigna eſt, non inflatur, non irrita-* 1. Corinth. 13.
tur, non agit perperàm, omnia ſuffert, omnia ſuſtinet. Cujus charitatis modum & perfectionem in benigni-
tate ac patientia, in humilitate & ſufferentia, exemplo ſanctæ paternitatis veſtræ in litteris veſtris di-
ſcere admodùm cuperemus, ſi Deus nos inde honorare dignaretur.

8. Quod & in hoc poſſemus addiſcere, ſi in his, q̄ ex nomine veſtro nobis ſcripta ſanctitati ve-
ſtræ reſcripſimus, ſuſtineretis modicū quid inſipiētię noſtrę, & ſupportaretis nos, ſicut magnus Petrus,
Apoſtolicæ & primæ Sedis primus Epiſcopus non ſolū patiēter ſed & gaudēter adeò ſuſcepit reprehē- Galat. 2.
ſionem ſuā à coapoſtolo ſuo Paulo ſibi oſtenſam, ut ejus epiſtolas, in quibus ſe reprehenſum legerat, 2. Petr.3.
cum maximo favore laudaverit. Non enim ita ſupputatè eas laudare poterat, niſi legiſſet; & quia
legit

legit ſcriptum, reprehenſum ſe in eis invenit: & quoniam eas tam granditer laudavit, quàm gratanter [Act. 11.] juſtam reprehenſionem ſuam accepto tulerit patienter, oſtendit. Et cùm à minoribus ſuis reprehenſus fuit, cur ad Gentiles intraverit, non eis nudo & tumido ſermone reſpondit, ut omnia, quæ egerat, patientiſſimè ſuſtinerent; nec aliquid in eorum querela de ſua poteſtate dixit, ſed humili ejus ratione placavit, atque in cauſa reprehenſionis ſuæ etiam teſtes adhibuit. *Quia ſi in querela fidelium*, ut beatus dicit Gregorius, *aliquid de ſua poteſtate diceret, profectò doctor manſuetudinis non fuiſſet.*

9. *Si igitur paſtor Eccleſiæ Apoſtolorum Princeps, ſigna & miracula ſingulariter faciens, non dedignatus eſt in cauſa reprehenſionis ſuæ rationem humiliter reddere, quanto magis*, inquit Gregorius Apoſtolicæ Sedis Pontifex, *nos peccatores, cùm de re aliqua reprehendimur, noſtros ratione humili placare debemus*? Litteræ autem ex nomine veſtro nobis directæ non humili nos ratione placarunt, ſed indebita increpatione os noſtrum oppilare ſtuduerunt, quum, Deo gratia, libera adhuc fronte de his, quæ nobis per litteras ex nomine veſtro directas impacta ſunt, loqui poſſimus.

10. Scriptum eſt etiam in præfatis litteris nobis ex nomine veſtro directis de Hincmaro, hoc modo: *Volumus & auctoritate Apoſtolica jubemus, ipſum Hincmarum Laudunenſem Epiſcopum, veſtra fretum potentia, ad limina Sanctorum noſtramque venire clementiam. Quo ſanè veniente, veniat pariter accuſator idoneus, qui nulla poſſit auctoritate legitima reſpui. Et tunc in præſentia noſtra, & totius Sedis Romanæ Synodali Collegio, cauſa illius prudenti ventilata examine, ac diligenter inquiſita, ſecundùm Deum & ſacrorum canonum conſtitutiones Spiritu Dei prolatas, ſine protelatione aliqua finietur.* Quæ relegentes, licet contra morem deceſſorum ac prædeceſſorum veſtrorum hoc dictum invenerimus, id eſt, umbroſum ſeculi typhum inducere in Eccleſiam ſuam, quæ lucem ſimplicitatis & humilitatis diem Domini videre deſiderantibus præferr, tamen de voluntate non dubitavimus. Quia humano animo facilè poteſt ſubripi, quod ex deliberatione conveniat immutari. Sed valde mirati ſumus, ubi hoc dictator epiſtolæ, nobis per Actardum Epiſcopum delatæ, ſcriptum invenerit, eſſe Apoſtolica auctoritate præcipiendum, ut Rex corrector iniquorum & diſtrictor reorum, ac ſecundum leges Eccleſiaſticas atque mundanas ultor criminum, reum legaliter ac regulariter pro exceſſibus ſuis damnatum, ſua fretum potentia, Romam dirigat; maximè autem illum, qui & ante depoſitionem contra cuſtodiam publicam & contra quietem moliri in tribus Synodis extitit deprehenſus, ſicut in Geſtis Epiſcopalibus paternitati veſtræ directis continetur; & poſt depoſitionem ſuam, & per ſe & per quoſcumque potuit, à ſua pervicacia non quievit. Sed non miramur, ſi in poſterioribus litteris ex nomine veſtro nobis directis, eſt inſulcitum, ut legaliter ac regulariter damnatus, qui nullis legibus decernitur à quoquam gradu ſeu rebus ac facultatibus redonandus, antequam ſi contra cuſtodiam & pacem publicam moliri non fuerit deprehenſus, renovato Apoſtolicæ Sedis auctoritate judicio in Provincia, qua fuerat judicatus, fortè inveniatur innoxius, Regia noſtra potentia ad veſtrum veniat fretus, cùm ſe auctore damnato debeatur zelus rectitudinis, non clementia reſolutionis. Quæ ſi non de eodem foramine, de eodem tamen conamine manarunt, de quo & anteriores fluxerunt, in quibus continetur, ut res omnes Hincmaro commiſſæ Eccleſiæ, donec ad propria reverteretur, nobis committeretis, ut indemnes conſiſterent, & aliquod diſpendium non incurrerent.

11. Unde, ſicut vobis reſcripſimus, & nunc iterum vobis ſcribere non piguit, ſed exigente cauſa neceſſarium eſt: quia Reges Francorum, ex Regio genere nati, non Epiſcoporum Vicedomini, ſed terræ domini hactenus fuimus computati. Et, ut Leo ac Romana Synodus ſcripſit, *Reges & Imperatores, quos terris divina potentia præcepit præeſſe, jus diſtinguendorum negociorum Epiſcopis ſanctis juxta Divalia conſtituta permiſerunt*, non autem Epiſcoporum villici extiterunt. Et ſanctus Auguſtinus dicit: *Per jura Regum poſſidentur poſſeſſiones*, non autem per Epiſcopale imperium Reges villici fiunt actoreſque Epiſcoporum. Et Dominus, *a Quæ ſunt Cæſaris, Cæſari; & quæ ſunt Dei, Deo reddi* præcepit, qui etiam *b* Cenſum Regi reddidit. Et *c* Apoſtolus voluit ſerviri * Regibus: voluit honorari & non conculcari Reges: *Regem*, inquit, *honorificate*. Et iterum: *d Omnis*, inquiens, *anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit*. Et: *Reddite ergo omnibus debita*. Et paulò ſuperiùs: *Ideò neceſſitate ſubditi eſtote, non ſolùm propter iram, ſed etiam propter conſcientiam.* Et ſi revolveritis Regeſta deceſſorum ac prædeceſſorum veſtrorum, talia mandata, ſicut habentur in litteris ex nomine veſtro nobis directis per Actardum Epiſcopum, deceſſores noſtros à deceſſoribus veſtris accepiſſe nullatenus invenietis. Unde pauca de pluribus vobis ſcribere neceſſarium duximus.

a. Matth. 22. Marc. 12. Luc. 20.
b. Matth. 17.
c. 1. Petr. 2.
* al. legibus.
d. Roman. 13.

12. Sanctus Gregorius meritò vitæ & ſapientiæ doctrina Apoſtolicæ Sedis Pontifex, & toti orbi colendus ac imitandus, Francorum Regibus Theodorico & Theoberto, prædeceſſoribus noſtris, de præjudicio cujuſdam Epiſcopi non ita, ut vos nobis ſcripſiſtis pro eo, qui pro meritis ſuis legaliter ac regulariter juſtè depoſitus eſt, ſcripſit hoc modo: *Frater & Coëpiſcopus noſter Urſicinus, Taurinæ civitatis Antiſtes, in parrochiis ſuis, quæ intra Regni veſtri ſunt terminos conſtitutæ, grave omninò dicitur præjudicium ſuſtinere, adeò ut contra Eccleſiaſticam obſervantiam, contraque ſacerdotalem gravitatem, & contra ſacrorum canonum definita, nullo ejus exigente crimine, alter illic meruerit ordinari. Et quia parum viſum eſt, ſi inlicitis non jungerentur inlicita, etiam res Eccleſiæ ſuæ, ut fertur, ablatæ ſunt. Quod ſi ſe veritas habet, quoniam nimis intolerabile eſt, ut virtute opprimeretur, cui culpa non nocuit, præmiſſo paternæ ſalutationis alloquio petimus, ut quòd Excellentia veſtra, amore Eccleſiaſticæ reverentiæ & æquitatis contemplatione, ſponte poteſt impendere, noſtræ ſtudeat benignius interceſſioni concedere, & juſtitiam illi, ſicut de æquitatis ejus bono confidimus, faciat in omnibus cuſtodiri,*

cuſtodiri, atq; pateſacta veritate, quod illicitè actum eſt, corrigi. Pro utilitate ergo animæ veſtræ hæc apud vos noſtra exhortatio locum inveniat, &c.

13. Sed & ad Romanum Exarchum, minoris dignitatis quàm ſimus Dei gratia Regiæ poteſtatis, de quodam Epiſcopo ſcripſit hoc modo: *Pervenit ad nos, Blandum Ortonenſis civitatis Epiſcopum, longo jam tempore in civitate Ravennati à veſtra Excellentia detineri: & ſit ut Eccleſia ſine rectore, & populus quaſi ſine paſtore grex fuit: & ibidem infantes pro peccatis abſque baptiſmate moriuntur.* Et rurſus: *Quia non credimus, quod eum Excellentia veſtra, niſi ex aliqua probabilis exceſſus cauſa tenuerit, oportet ut habita Synodo palàm fiat, ſi quod in eum crimen intenditur, & ſi talis in eo culpa reperitur, quæ adusque degradationem Sacerdotii deducatur: aliam ordinationem neceſſe eſt inquiramus, ne Eccleſia Dei in his, ſine quibus eam Chriſtiana non patitur eſſe religio, inculta ac deſtituta maneat. Sin autem Excellentia veſtra aliter ſe habere, quàm de eo quod dicitur eſſe, perſpexerit, eum ad eccleſiam ſuam reverti concedat, ut officium ſuum in commiſſis ſibi animabus adimpleat.* Quibus mandatis beati Gregorii prædeceſſoris veſtri de his, qui necdum judicio Synodali legaliter ac regulariter pro criminibus suis fuere depoſiti, collatis cum ſcriptis ex nomine veſtro nobis directis, ex eo qui legaliter ac regulariter pro ſuis exceſſibus judicio Synodali habetur depoſitus, ut eum noſtra fretum potentia Romam mittamus, quæ potius ſequenda ſint, judicate. Nos autem autoritatem veſtram judicaturam potius credimus, ut ea ſequamur, quæ deceſſores ac prædeceſſores veſtri ſecundum ſcripturarum tramitem prædicationemq; majorum ſcripſerunt, quàm illa, quæ ſcriptor ſæpe dictæ epiſtolæ ex nomine veſtro nobis directæ, confinxit.

14. At enim beatus Auguſtinus libro ad Januarium: *Omnia talia, quæ neque ſanctarum ſcripturarum autoritatibus continentur, nec conciliis Epiſcoporum ſtatuta inveniuntur, nec conſuetudine univerſalis Eccleſiæ roborata ſunt, reſecanda exiſtimo.* Et ſanctus Leo de his, *quæ à ſacris canonibus habentur ita præfixa, & ejuſdem Apoſtolicæ Sedis ſunt promulgata decretis, ut nulla poſſint ratione convelli, conſtituitur ut omni penitus autoritate ſit vacuum, quicquid ab illorum fuerit conſtitutione diverſum.* Ac ſi cum Paulo diceret, quia ſibiipſi Apoſtolica Sedes in ſuis conſtitutionibus non poteſt eſſe contraria, licet *nos aut Angelus de cœlo evangelicet vobis, præter quod evangelizavimus vobis, anathema ſit.* Galat. 1. Sed, ut in controverſia Quintiliani legitur, *floribus vafricia nebulonum veneficatis apes mortuas, quibus mellificandum fuerat.* De ſcripturis ſacris beatus Petrus agi demonſtrat, loquens de Pauli epiſtolis; *quæ indocti & inſtabiles*, inquit, *depravant, ſicut & cæteras ſcripturas ad ſuam ipſorum perditionem.* 2. Petr. 3. Et de traditionibus Eccleſiaſticis ſanctus Innocentius: *Dum*, inquiens, *unuſquiſque non quod traditum eſt, ſed quod ſibi viſum fuerit, hoc exiſtimat eſſe tenendum, inde diverſa in diverſis locis vel eccleſiis aut teneri aut celebrari cernuntur, ac ſit ſcandalum populis: qui dum neſciunt traditiones antiquas humana præſumptione corruptas, putant ſibi aut Eccleſiis non convenire, aut ab Apoſtolis vel Apoſtolicis viris contrarietatem inductam.* Contra quem morbum ſanctus Cæleſtinus ſalubre cunctis celebravit antidotum, dicens: *Nulli ſacerdoti ſuos liceat canones ignorare, nec quicquam facere, quod Patrum regulis poſſit obviare.* dist. 38. c. 4. *Quæ enim à nobis res digne ſervabitur, ſi decretalium norma conſtitutorum pro aliquorum libitu, licentia populis permiſſa, frangatur?* Et ſanctus Gelaſius in Decretis ſuis: *Patres noſtri, Catholici videlicet & docti Pontifices, in unaquaque ſecta quolibet tempore ſuſcitata, quicquid pro fide, pro veritate, pro communione Catholica atque Apoſtolica, ſecundum ſcripturarum tramitem prædicationemque majorum, facta ſemel congregatione ſanxerunt, inconvulſum voluerunt deinceps firmumq; conſtare, nec in hac eadem cauſa denuò, quæ præfixa fuerant, retractari qualibet recenti præſumptione permiſerunt.*

15. Videndum eſt igitur, quid hic trames ſanctarum Scripturarum & prædicatio majorum definiant. Scriptum quippe legimus in ſacra Hiſtoria, dixiſſe Dominum per Prophetam Joſaphat Regi: *Impio præbes auxilium, & his, qui oderunt Dominum, amicitia jungeris: & idcirco iram quidem Domini merebaris,* 2. Paralip. 19. *ſed bona opera inventa ſunt in te, eò quod abſtuleris lucos de terra Juda.* Et in Evangelio ſemel & ſecundò ac tertio monitum & non obedientem ad correctionem debitam, Dominus ſicut Ethnicum & publicanum jubet haberi. Matth. 18.

16. Et beatus Gregorius in Decretis ſuis, ſicut in geſtis Synodi invenire poteſtis, pervaſorem non ſolùm rerum alienarum, ſed etiam eccleſiæ ſibi commiſſæ, anathematizatum definit: verùm & ſi alius hoc egerit, is qui præeſt eccleſiæ, ſi hoc vel ipſe fieri præcipit, vel ſine ſua præceptione factum digna punire animadverſione neglexerit, eum anathematizat. Satis ergo mirari non poſſumus, unde ſcriptor epiſtolæ nobis ex nomine veſtro delatæ hanc legem apud ſe auro ſculptam produxit, quam Dominus digito ſuo non ſcripſit, nec ſcribendam cuiquam inſpiravit, neque ordinatam per Angelos in manu Mediatoris illius dedit: quam non Paganus indixit, non Chriſtianus ſeduxit, non Eccleſiaſticus vir decrevit, quæ de ſe ſub iſto cœlo ſicut non atramento manu juſticiæ, ita nec Spiritu Dei vivi ſcripta perſonuit: qua me Regem à Deo conſtitutum, & gladio ex utraque parte acuto, ultore ſcilicet nocentium & defenſore innocentium inſignitum *ad vindictam malefactorum*, ut exponit Apoſtolus, 1. Petri 2. *laudem verò bonorum*, rei atque damnati atque anathematizati fautorem eſſe præcipit, jubens ut Hincmarum ſacrarum legum prævaricatorem, ſancti Sacerdotii vituperatorem, Regiæ dignitatis contra regulam Apoſtolicam dehortatorem, regni perturbatorem, perjurum, & ſeditionum authorem, Eccleſiæ ſibi commiſſæ afflictorem, facultatum eccleſiaſticarum ſacrilegii fundatorem, ac ſtirpatorem Epiſcoporum, ac totius populi noſtrarum partium ſcandalizatorem, alienarum rerum pervaſorem, & veniendo contra ſubſcriptiones & profeſſiones ſuas à ſcripto damnatum, potentia Regia fretum Romam venire faciamus.

17. Quis igitur hanc inverſam legem Infernus evomuit? Quis Tartarus de ſuis abditis & tenebroſis

nebrosis cuniculis eructavit? Contra quam litteris sacris ostensa nobis est via, quam sequamur, apposita formæ, cui imprimimur. *Clamavit*, inquit, *Propheta ad Regem Israël, & ait: Servus tuus egressus est ad proeliandum cominus, cumque fugisset vir unus, adduxit eum quidam ad me & dixit: Custodi virum istum, qui fuerit lapsus, erit anima tua pro anima ejus, aut talentum argenti appendes. Dum autem ego turbatus huc illucque me verterem, subitò non comparuit. Et ait Rex Israel ad eum: Hoc est judicium tuum, quod ipse decrevisti. At ille statim abstersit pulverem de facie sua, & cognovit eum Rex Israel, quòd esset de Prophetis. qui ait ad eum: Hæc tibi dicit Dominus: quia dimisisti virum dignum morte de manu tua, erit anima tua pro anima ejus, & populus tuus pro populo ejus. Reversus est igitur Rex Israel in domum suam audire contemnens, & furibundus venit in Samariam.*

3. Reg. 20.

——*Quæ* nam *vos dementia cepit?*

Virgil. Eclog. 2

scientes dixisse Christum, Dei virtutem & Dei sapientiam; *Per me Reges regnant, & conditores legum justa decernunt?* Et sacri Canones, sicut credimus, & in Apostolicis litteris sæpiùs legimus, Spiritu Dei conditi, & totius mundi reverentia sunt consecrati. Propterea videamus, quid de hujusmodi sancti Canones & sacræ Leges decernant.

Proverb. 8. infra §. 23.

18. Ait enim sanctum Aphricanum Concilium: *Et illud petendum, quod apud terræ Principes statuere dignentur, ut si quis cujuslibet honoris Clericus judicio Episcoporum quocumque crimine fuerit damnatus, non liceat eum sive ab ecclesiis, quibus præfuit, sive à quolibet homine defensari, interposita pœna damni, pecuniæ & honoris; quo nec ætatem nec sexum excusandum esse præcipiant.*

* l.14. C. de Episcop. & Cleric. l.36. C. Theod. li. 16. tit. 2. unde & huc est tralata.
a. d. l.14. conturbaverit.
b. dd. ll. rescripta.
c. al. permoveant.
d. C. Th. reprehensione.

19. Et tunc Valens, Gratianus, & Valentinianus constituerunt, ut * *quicumque residentibus Sacerdotibus fuerit Episcopali loco detrusus & nomine, si aliquid contra custodiam publicam vel contra quietem moliri fuerit deprehensus, rursumque sacerdotium petere, à quo videtur expulsus, procul ab urbe, quam a infecit, secundum legem divæ memoriæ Gratiani, centum millibus vitam agat; sit ab eorum cœtibus separatus, à quorum est societate discretus; sitque hujusmodi personis illicitum, hujus legis tenore, sacra nostra adire secreta, & impetrare b scripta; omnibus abjectu per culpam sacerdotio personis, quæ impetrata sunt, infecta c permaneant, scituris his, quorum defensione nituntur, absque sui d prehensione non futurum, si hoc eis pollicentur suffragium, qui divinum non videntur meruisse judicium.* Unde & Leo Papa apud Principalem potestatem petiit de Eutyche scandali & pravitatis authore, ut ab eo loco, qui Constantinopolitanæ urbi nimis vicinus erat, longiùs transferretur, ne frequentioribus solaciis eorum, quos ad impietatem suam traxit, uteretur.

20. Et Gregorius Paulum Diadinæ civitatis quondam Episcopum quousque omne, quod dilapidavit vel de substantia tulit Ecclesiæ, restitueret, in Monasterium mittendum esse decrevit. Et si fortè post depositionem suam inverecundè ac mente perversa aliquando de Episcopatu loqui, aut rursus ad hoc qualibet aspirare præsumptione tentaverit, Dominici corporis & sanguinis communione privatum, in Monasterio eum usque ad diem obitus sui ad agendam pœnitentiam retrudi, studio Joannis Primæ Justinianæ Episcopi jussit, ut perpetrati sceleris maculas dignis disceret fletibus emendare, juxta legem Justiniani Imperatoris; qui in libro Constitutionum decrevit, ut *si quis Episcopus explosus ausus fuerit ingredi civitatem, de qua repulsus est, vel exire de loco, in quo degere jussus est, jubemus eum in Monasterio in alia provincia constituto tradi, ut quæ in sacerdotio peccavit, degens in Monasterio corrigat.*

Novel. 123. C. 11. in fi. auth. si quis Episcop. C. de Episcop. & Cleric.

21. Quas leges ab Imperatoribus & Regibus, nostris videlicet prædecessoribus, promulgatas & decretas nos immutilatè & irrefragabiliter convenit conservare, sicut Apostolicæ Sedis Antistites ad Dominos & terræ Principes scripserunt. Ait enim Leo ad Leonem Augustum: *Debes*, inquiens, *incunctanter advertere Regiam potestatem tibi non ad solum mundi regimen, sed maximè ad Ecclesiæ præsidium esse collatam, ut ausus nefarios comprimendo, quæ bene sunt statuta, defendas, & veram pacem his, quæ sunt turbata, restituas.* Et Gelasius ad Anastasium: *Etenim Imperator Auguste, si contra leges publicas aliquid (quod absit) quispiam fortasse tentaret, nulla id ratione potuisset admitti.*

Papa legibus Imperialibus subjectus.

22. Quas etiam leges Principali authoritate promulgatas non solùm à quibuscumque Episcopis, sed etiam ab ipsis Apostolicæ Sedis Pontificibus, ipsius primæ Sedis Antistites observari debere scripserunt, sicut B. Leo ad Leonem Augustum scribens demonstrat, dicens, non se refragari debere edicta Imperialia vel ea, quæ sui decessores secundùm tramitem scripturarum prædicationemque majorum statuerant: *Si quæ*, inquiens, *destruxi, hæc ædifico; prævaricatorem me constituo, & eis me ultionum conditionibus subdo, quas non solùm authores beatæ memoriæ Principis Martiani, sed etiam ego mea consensione firmavi.* Et sanctus Gelasius ad Anastasium Imperatorem: *Si*, inquit, *quantum ad ordinem publicæ pertinet disciplinæ, cognoscentes Imperium tibi superna dispositione collatum, legibus tuis ipsi quoque parent religionis Antistites, ne vel in rebus mundanis exclusæ videantur obviare sententiæ: quo, oro te, affectu eis convenit obedire, qui pro erogandis venerabilibus sunt attributi mysteriis?*

Imperii & Ecclesiæ distincta officia.

23. Quod & nos, juxta hortamentum B. Gelasii, incunctanter atque libenter exequi cupimus in his, quæ ad suum ministerium pertinent, cunctis generaliter Sacerdotibus rectè divina tractantibus & potissimæ Sedis illius Præsulis, quem cunctis Sacerdotibus divinitas summa voluit præeminere, & subsequens Ecclesiæ jugiter pietas celebravit: sicut nostri decessores ac progenitores orthodoxi Imperatores & Reges egerunt, ut & Apostolicæ Sedis Pontifex, & reliqui Domini Sacerdotes, nobis, quæ à Deo sunt consecuta, exhibeant: scientes, sicut idem B. Gelasius dicit, quoniam Christus memor fragilitatis humanæ, quod suorum saluti congrueret, dispensatione magnifica temperavit, sic actionibus propriis dignitatibusque distinctis officia potestatis utriusque discrevit, suosque volens medicinali humilitate salvari, non humana superbia rursus intercipi; ut & Christiani Principes pro æterna vita Pontificibus indigerent, & Pontifices pro temporalium cursu rerum Imperialium dispositionibus uterentur, quatenus spiritualis

actio

actio à carnalibus distaret incursibus: & ideò militans Deo minimè se negotiis secularibus implicaret; ac vicissim non ille rebus divinis præsidere videretur, qui esset negotiis secularibus implicatus, ut & modestia utriusque ordinis curaretur, ne extolleretur utroque suffultus, & competens qualitatibus actionum specialiter professio aptaretur. *Omnis Pontifex*, inquit Apostolus, *ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in his, quæ sunt ad Deum, ut offerat dona & sacrificia pro peccatis*, videlicet non solùm pro populi, sed *quia & ipse circumdatus est infirmitate*, pro suis. Et Regis est, regni negotia dispensare, sicut inculcant litteræ divinitus inspiratæ. Quia ergo sanctarum Scripturarum tramite, & prædicatione majorum ostenditur, sancto etiam attestante Gelasio, quia *duo sunt, quibus principaliter mundus hic regitur, authoritas sacra Pontificum & Regalis potestas*: & per Regem Regum, ac Summum Pontificem cunctorum Pontificum, qui solus Rex & Sacerdos fieri potuit, conditores legum justa decernunt. Quas leges Principales potestates appellaverunt *æternas*: & sacri Canones Spiritu Dei sunt conditi, & totius mundi reverentia consecrati. Et, ut B. Ambrosius ad Valentinianum dicit; *Leges Imperator, quas primus ipse custodiat, quia quod præscripsit aliis, præscripsit sibi, ne cui esset liberum aliud judicare.* Et B. Augustinus dicit; *Quia postquàm leges subscriptæ fuerint & firmatæ, non licet judici de ipsis judicare, sed secundum ipsas.* Heb. 5. c. 10. dist. 96. suprà §. 17.

24. Quia secundùm Pontificale ministerium vestrum Regio ministerio nostro monita vestræ paternitatis obedienter ac libenter cupimus obaudire, patimini nos ea servare, quæ prædecessores vestri ac nostri de hujusmodi, unde agitur, constituerunt; & roborantes servando, quæ gesta sunt, rata doceamus esse debere quæ gerimus. Nam quomodo leges Principum ritè vocabuntur æternæ, si trãseuntibus Principibus unà cum eis constitutio legis transibit? Et Papa Symmachus ad Eonium: *Dum*, inquit, *ad Trinitatis instar, cui una est atque individua potestas, unum sit per diversos Antistites sacerdotium, quomodo priorum statuta à sequentibus convenit violari?* Huc accedit, quòd si hæc eveniat sententiarum varietas, ad ipsam sacrosanctam religionem credimus pertinere, cujus omnis potestas infringitur, nisi universa, quæ à Domini Sacerdotibus semel statuuntur, perpetua sint. Quid aliàs contingere poterit, si successor decessoris actibus non tribuerit firmitatem, & roborando quæ gesta sunt, faciat rata esse quæ gesserit? Quanta enim Vicariis B. Petri Apostoli judicabitur esse reverentia, si quæ in sacerdotio præcipiunt, eisdem transeuntibus dissolvantur? *Universa*, inquit, *perpetua sint, quæ à Domini sacerdotibus statuuntur*: qui, ut Moyses, ea, quæ statuunt, ab Oraculo divino suscipiunt: non quæ ab his statuuntur, de quibus per Prophetam dicitur: *Væ his, qui condunt leges iniquas, & scribentes injustitiam scripserunt.* Ea nihilominus, quæ à Vicariis B. Petri constituuntur, maneant inconvulsa: quia, ut Leo dicit, *nec nimia est severitas vel remissio, ubi nihil constituitur, nisi quod ex B. Petri æquitate profertur.* Esai. 10.

25. Hæc enim scimus esse canonicè, scimus esse Apostolica authoritate roborata, & Apostolicæ Sedis decreta, quæ, ut Gelasius dicit, *Unamquamque Synodum & sua autoritate confirmat, & continua modo ratione custodit, pro suo scilicet principatu, quem B. Petrus Apostolus Domini voce præceptum Ecclesiam nihilominus [illegible] sequente & tenuit & semper retinet.* Et paulò superius: *Confidimus, quod nullus jam veraciter Christianus ignorat, uniuscujusque Synodi constitutum, quod universalis Ecclesiæ probavit assensus, nullam magis exequi sedem præ cæteris oportere quàm primam.* Et item idem: *Cumq; nobis contra salutarium reverentiam regularum cupiamus temere licere, & cùm Sedes Apostolica super his omnibus, favente Domino, quæ paternis canonibus sunt præfixa, pio devotoque studeat tenere proposito, satis indignum est, quemquam vel Pontificum vel ordinum subsequentium hanc observantiam refutare, quam B. Petri Sedem & sequi videat & docere, satisq; conveniens sit, ut totum corpus Ecclesiæ in hac [illegible] observatione concordet, quam illic videre conspiciat, ubi Dominus Ecclesiæ totius posuit principatum.* Et de sacris Legibus, quas unà cum sanctis Canonibus Catholica observat Ecclesia, idem Gelasius, ut præmisimus, dicit in epistola ad Anastasium Imperatorem: *Quantum*, inquiens, *ad ordinem publicæ pertinet disciplinæ, cognoscentes Imperium tibi superna dispositione collatum, legibus tuis ipsi quoque parent religionis Antistites, ne vel in rebus mundanis exclusæ videantur obviare sententiæ.*

26. Et cum ita sacræ leges, tam Ecclesiasticæ quàm mundanæ, de damnato Episcopali & Synodali [illegible] decernant, non est nostri Regii ministerii, reum & sacrorum Canonum judicio condemnatum [illegible] atque Apostolicæ Sedis definitione, sicut in gestis Synodi invenire potestis, anathematizatum [illegible] potentia fretum quoquam dirigere: cùm apertissimè sacri Canones definiant, & leges Justiniani ac cæterorum Imperatorum Catholicorum edicta, qualiter, & pro quibus, & à quibus debeat Episcopus judicari; & post judicium, quid, & qualiter, & per quos sit inde Apostolicæ Sedis agendum. quæ non abnuimus, sed incunctanter ac competenter annuimus. A quibus definitionibus nulli est licitum deviare, quia, ut S. Hilarius dicit, *non minus in sanctarum traditionum delinquitur sanctiones, quàm in injuriam ipsius Domini prosilitur.*

27. Quocirca, quia Dominus dicit per Prophetam: *Labia sacerdotis custodient scientiam, & legem requirent ex ore ejus, quia Angelus*, (id est, nuncius) *Domini exercituum est*: nolite permittere nobis scribi ex vestræ authoritatis nomine, quę in legibus sacris Dei sapientia conditis, & in sanctis regulis ejusdem Spiritus non promulgatis non continentur, dicente item Propheta, id est Sacerdoti præcipiente; *Audiens [illegible] labiis eis ex me. ex me*, inquit, & non, *ex te*: & redarguuntur, qui de corde suo loquuntur: quoniam qui à semetipso loquitur, gloriam propriam quærit. Nolite igitur, ut præmisimus, ex vestro nomine vel Apostolicæ Sedis authoritate, * visiones vel excommunicationum intentationes contra sacrarum Scripturarum tramitem, prædicationemque majorum, ac sacrarum legum sanctorumque Canonum constitutiones, nobis de cætero scribi cujuscumq; instinctu permittere precamur. Malach. 2.

28. Quia scitis, & scimus, totum esse irritum, quicquid ab eorum fuerit constitutione diversum. *Dicitur*, inquit sanctus Leo, *à Domino beatissimo Petro: Tibi dabo claves regni cælorum, & quæcumque solveris super*

* Visiones, ut sunt Constantini Magni, & Stephani Papæ, quas hîc non obscurè perstringit.

per terram, erunt soluta & in cælis. Transivit quidem etiam in alios Apostolos jus istius potestatis, & ad omnes Ecclesiæ Principes decreti hujus constitutio commeavit: sed non frustrà uni commendatur, quod omnibus intimatur. Petro enim ideò hoc singulariter creditur, quia cunctis Ecclesiæ rectoribus Petri forma præponitur. Manet ergo Petri privilegium, ubicumque ex ipsius æquitate fertur judicium. Qua sententia constat, quia non manet Petri privilegium, ubi ex ipsius æquitate non fertur judicium. Cùm enim *ubicumque* dicitur, sicuti nullus locus, ita nemo rector Ecclesiæ, ex Petri æquitate judicium ferens, excipitur: vel contra illius æquitatem judicium proferens, commendatur. Et quia *ubicumque*, sine ulla exceptione non manet Petri privilegium, ibi ex ipsius æquitate non fertur judicium prolatum, obaudiemus jussum, vel recipiemus judicium, quod non ex Petri æquitate fuerit prolatum, ac per hoc ipsius privilegio fuerit destitutum. De quo Episcopali judicio quid cunctis Episcopis sequendum, & quid Ecclesiæ filiis sit tenendum atque servandum, B. Gregorius sufficienter inculcat.

2. Corinth. 6.
Ephes. 6.

29. Ergo jubete & judicate privilegio magni Petri, juxta æquitatis ejus judicium, quæ jubenda & judicanda sunt, *ne*, ut dicit ejus coapostolus, *vituperetur ministerium vestrum*: quia & nos secundùm Regium ministerium nostrum, quantum ex nobis est, cupimus servare quod scriptum est: *Filii, obedite parentibus vestris in Domino*, videlicet quod fuerit jussum vel indicatum à Domino, dicēte illo singulis, qui pro patribus Apostolis Ecclesiæ nati sunt filii Apostolici viri: *Tu autem audiens nunciabis eis ex me.* Divina quippe nos lectio docet, quia nec etiam Balaam satis superque à Rege Balaach petitus, licet medicamento avaritiæ delinitus in consilio dando corruptus ostenderit, ullo tamen aut ullius instinctu in judicio justitiæ aliud loqui adversus Israël persuaderi vel extorqueri potuit, quàm quod à Domino audivit.

Num. 22. & seqq.

30. De eo quod in litteris ex nomine vestro nobis directis habetur, ut veniente Hincmaro Romam, *veniat accusator idoneus, qui nulla possit authoritate legitima respui*, rescribimus: quia licet hæc commendatio nulla sit ratione atque authoritate suffulta, si fortè apud vos exlex solus Hincmarus nova lege, priscis tam publicis quàm ecclesiasticis contraria, imò ordine novoque more habetur, ut non nisi à vobis & Romæ valeat judicari pro his excessibus, de quibus habentur certa sacrorum canonum ac legum decreta, *quæ*, ut Leo ait, *nulla possunt ratione convelli*, cùm etiam *de causa fidei*, ut dicit Gelasius, *cuicumque Pontifici licet secundum regulam erroris antè damnati quemlibet Catholica communione discernere*: & ego ita exors ab omnibus accusationibus non solùm ab his, quibus legaliter & regulariter accusandi adversus seipsum denegatur licentia, verùm & ab his, quibus in propriis causis accusatio non negatur, ut sicut leges & regulæ jubent in Provincia, in qua sunt orta negocia, terminari non valeant, & secundum Antiochenos canones, Provincialium Synodorum non debeant experiri examen; si vobis visum cum voluntate & consensu dilectissimi nepotis nostri, Imperatoris vestri, contra cujus dilectionem & debitum honorem, si tamen mutuam dilectionem & congruum honorem nobis exhibere studuerit, illuc ire non volumus, obtinueritis, cooperante Domino, pace in regno nostro contra Paganos virtute vel quacumque dispositione Dei obtenta, Romam venire congruo tempore non differemus. Et quia illum legaliter aut regulariter in Synodo Episcoporum plurimarum Provinciarum de certis causis accusavimus, idoneum nos accusatorem illius ostendemus, & tantos testes idoneos diversi ordinis ac dignitatis nobiscum ducemus, cum quibus eum legaliter ac regulariter nos accusasse & comprobasse sufficientissimè comprobabimus.

Imperatore invito Rex Francorum Romam ad accusationē venire recusat.

31. Tandem quia vos non legisse vel audisse collegimus ex litteris ab Actardo Episcopo nobis delatis, quæ anteà per illum paternitati vestræ direximus, iteratò scribimus ea, quæ tunc scripseramus, deprecantes vos in omnipotentis Dei honore, & sanctorum Apostolorum veneratione, ut tales inhonorationis nostræ epistolas taliaque mandata, sicut hactenus ex nomine vestro suscepimus, nobis & regni nostri Episcopis ac primoribus de cætero non mandetis, & non compellatis nos mandata & epistolas vestras inhonorandas contemnere, & Missos vestros dehonorare, qui nobis in his, quæ ad vestrum ministerium pertinent, si tamen ministerium vestrum cupimus obtemperare.......... Quæ pro vestri honore privilegii vobis dicimus: quia vobis, sicut revera Vicario B. Petri Apostolorum principis, in omnibus debitè ac competenter obedire desideramus, & ne aliter eveniat cavere per omnia cupimus, ac vestram sanctitatem id ipsum cavere humili prece deposcimus: ne nos & nostros satis invitos ad id cogatis convertere, quod in Quinta universali Synodo à Sede Apostolica, ut in Apostolicis litteris, præcipuè autem in Synodica B. Gregorii ad quatuor Patriarchas, & in aliis ejus epistolis unà cum quatuor præcedentibus, legimus collaudatum atque susceptum, invenitur nobis tenendum: quod adhuc nostris litteris ad exemplum inserere nolumus, donec sciamus, si duritiam mandatorum vestrorum erga nos aliter ad benignitatem inflectere poteritmus. Quia quod ex Apostolicæ Sedis nomine secundum sanctarum scripturarum tramitem prædicationemque majorum & orthodoxorū decreta scribuntur, sequendum & tenendum non ignoramus; & quod secus à quoquam fuerit compilatum sive confictum, non solùm respuendum, sed & redarguendum esse cognoscimus. Si denique aliter, quàm & nos & vos deceat, reverentissimæ paternitati vestræ rescribendo factus sum insipiens, vos me coegistis. Petimus autem omnipotentem Dominum, ut inspiret cordi vestro sic nos benignè tractare, quatenus ulteriùs nobis non sit necesse vobis ita rescribere; sed, ut cupimus in venerationem Apostolorum, Apostolico Pontificio vestro humiliter ac devotè colla & corda summittere.

Papa sacris scripturis, Decretis Patrum & Legibus Imperialibus contraria præcipiēs non est audiendus.

Deus omnipotens, ad honorem & salvationem atque exaltationem sanctæ suæ Ecclesiæ, vos per multa annorum curricula conservare dignetur, Domine sanctissime & reverentissime Pater in Domino.

ADDITIO

ADDITIO.

SANCTISSIMO AC REVERENTISSIMO PATRI HADRIANO SUMMO Pontifici & universali Papæ, CAROLUS *Dei gratia Rex & spiritualis filius vester.*

QUIA litteris ex nomine sanctæ paternitatis vestræ ab Actardo venerabili Archiepiscopo nobis delatis, necessitate cogente, prolixiùs respondere compulsi sumus, contra morem nostrũ in quaterniunculo annulo nostro signato, responsionem nostram scribere necessarium duximus, quatenus legi planiùs valeat, & quæ vobis ratio respondere coegit, legenti pleniùs innotescat. Quam responsionem sancta paternitas vestra non aspernanter sed benignè suscipiat, quæ à nobis nõ est contumaciter sed mente pacifica, ut in eodem quaterniunculo invenietis, contexta. Deprecamur autem vos in omnipotentis Dei honore, & sanctorum Apostolorum veneratione, ut tales in honorationis nostræ epistolas, taliaque mandata, sicut hactenus ex nomine vestro suscepimus, nobis & regni nostri Episcopis ac Primoribus de cætero non mandetis: sed liceat nobis Apostolico Pontificio vestro, in veneratione Dei & sanctorum Apostolorum, humiliter ac devotè, ut cupimus, colla & corda summittere. Deus omnipotens ad honorem & salvationem atque exaltationem sanctæ suæ Ecclesiæ, vos per annorum curricula conservare dignetur, Domine sanctissime atque reverentissime pater in Domino.

LUDOVICI BALBI IMPERATORIS ET REGIS FRANCORUM CONSTITUTIO

Anno Christi 878.

CONTRA SACRILEGOS: LATA IN CONCILIO TRECASENSI coram Joanne VIII. Papa & LIII. Episcopis.

QUISQUIS invẽtus fuerit reus sacrilegii, Episcopis, vel Abbatibus, sive personis, ad quas querimonia sacrilegii justè pertinuerit, triginta libras examinati argenti purissimi componat. *c.21. caus.17. q.4.*

2. Sacrilegium committitur, si quis infregerit ecclesiam, vel triginta ecclesiasticos passus, qui in circuitu ecclesiæ fuerint, vel domos, quæ intra prædictos passus fuerint, aliquid inde diripiendo vel auferendo: seu qui injuriam, vel ablationem rerum intulerit Clericis arma non ferentibus, vel Monachis, sive Deo devotis, omnibusque ecclesiasticis personis. Capellæ, quæ sunt intra ambitum murorum, castellorum, non ponuntur in hac triginta passuum observatione. Similiter sacrilegium committitur auferendo sacrum de sacro, vel non sacrum de sacro, sive sacrum de non sacro.

3. Si quis domum Dei violaverit, & aliqua sine licentiâ illius, cui commissa esse dignoscitur, inde abstulerit, vel ecclesiasticis personis injuriam fecerit, donec in conventu admonitus legitimè satisfaciat, sciat se communione privatum. Si verò post secundam & tertiam conventionem coram Episcopum satisfacere detrectaverit, sacrilegii periculo ab omnibus obnoxius teneatur, ita ut secundum Apostolum, nemini fidelium misceatur. *1. Cor. 5.*

4. Si qui monasteria, & loca Deo dedicata, & ecclesias infringunt, & deposita, vel alia quælibet inde abstrahunt, damnum novies componant, & emunitatem tripliciter, & velut sacrilegi canonicæ sententiæ subigantur. Dat. Trecassibus, Anno Domini DCCCLXXVIII. Indict. II.

CAROLI III. IMP. AUG. CONSTITUTIO

Anno Christi 881.

DE EXPEDITIONE ROMANA.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis.

KAROLUS divina favente gratia, Rex Francorum & Romanorum.

1. Si prædecessorum nostrorum morem sequimur, non solùm præsentibus, sed & succedẽtibus subvenire nitimur. Hac de causa universorum cognoscat experientia, qualiter dum pro nostra consecratione coronæq; perceptione proficiscendi tempus ad Apostolicam Sedem instaret, cum quàm multis Principibus annum Vuormatiæ transegimus, ibíque omnem Reipubl. statum utilem & honestum confirmare; nocivum atque contrarium radicitùs extirpare decrevimus. Interim dum hæc agerentur, casu contigit, Principes cum Militibus de Romana expeditione, quæ tunc instabat, acerbè contendere, constringentes eos multò plures halspergas de beneficiis suis ducere, quàm illi viderentur se posse vel jure debere. Sed quando hoc non ab aliquo antecessorum nostrorum terminatum fuerit, duximus dignum, ut eorum altercationi finem commodum imponeremus, atq; decretam & certam aliquam legem super omni ROMANA EXPEDITIONE concederemus.

2. Statuimus ergo & decrevimus cum consensu tam Spiritualium quàm Sæcularium Principum, ibidem nobiscum assidentium, quando pro corona nostra vel aliqua regni utilitate aut honore Romana

mana expeditio à nobis vel à successoribus nostris præparetur, ad omnium nobiscum euntium præparationem annus cum sex hebdomadibus pro induciis detur, & per totum taliter regnum fidelibus nostris indicetur. Cuicunq; autem secundum hanc legem eadem expeditio imperetur, si ad Curiam Gallorum, hoc est, in Campum, qui vulgò Rungalle, Dominum suum non comitetur, & ibi cum militari apparatu non repræsentetur, feodo, præter hos, qui cum gratia Dominorum suorum remanserunt, in conspectu nostro absq; spe recuperationis privetur.

3. Qui autem per hominium sive liberi sive famuli Dominis suis adhæserint, quot decem mansos in beneficio possideant, tot brunias cum duobus scutariis singulas marcas accipiant: & sic eundo & redeundo cum hoc stipendio sine omni Dominorum damno vel expensa, nisi quantum ipsis Dominis placuerit, fideliter serviant.

4. Si autem forte (quod absit) accidat, ut iidem Milites diversos Dominos propter diversa beneficia acquirant, ne aliquod beneficium indebitum vel sine servitio remaneat, singuli singula debita singulis Dominis persolvant: videlicet quantum ab ipsis, si irent, accepturi erant, tantum se datos cognoscant, vel in præfato loco (ut dictum est) feodum amittant: sed stipendia, nisi voluntate Dominorum, non prætermittant.

5. Similiter de Ecclesiarum filiis vel domesticis, id est ministerialibus, vel quorumcumque Principum clientela, qui quotidie ad serviendum parati esse debent, statuimus, ut quicumq; quinq; mansos in beneficio possideant, Domino suo, ad quem pertinent, bruniam cum uno scutario ducant; & hoc in arbitrio Dominorum pendeat, quos ducant, à quibus stipendia accipiant, quibus halspergas commendant. Ipsis & ad itineris præparationem quinq; libræ suæ monetæ in stipendiū tribuantur, & duo equi, unus currens, alter ambulans, addantur; ac duobus sociis soumarius victualibus bene oneratus committatur, qui ab ipsis ad opus Dominorum diligenter custodiatur. Ipsi quoq; in Dominorum tam diu vivant procuratione, quàm diu in incœpta vadant expeditione: & quicquid à rebellibus regni pugnando acquisierint, partes duas ad Dominos deferant, tertiam sibi pro consolatione retineant. Quos autem non pascunt Domini, ad ipsos reportent tertiam partem sui acquisiti.

6. Singuli verò Principes suos habeant officionarios speciales, Marscalcum, Dapiferum, Pincernam, & Kamerarium. Qui quatuor quanto plus sunt laboraturi, tanto plus in stipendio, in veste & in equitatu, præ cæteris sunt honorandi scilicet; & unicuique istorum decem libræ cum tribus equis tribuantur; quartus Marscalco addatur: quorum unum ad præcurrendum, alterum ad pugnandum, tertium ad spatiandum, quartum ad loricam portandum. Isti verò tales remanere cupientes, si apud Dominos impetrare valeant, quot mansos possideant .... monetæ, vel totum fructum feodi in illo anno pro stipendio persolvant.

7. Ut autem nostrum Imperium ab omnibus habeat supplementum, hoc constituimus & firmiter præcipimus, ut singuli buringi decem, cum duodecim funibus de canapo, solidos Dominis suis impendant, & insuper soumarium cum capistro concedant, quem, si Domini voluerint, ipsi ad primam navalem aquam usq; perducant. Mansionarius quinq; solidos, Absarius triginta denarios, Tanajarius quindecim, quorumlibet larium possessores sex suppleant.

8. Et ut hæc nostri Decreti auctoritas inviolabilem & incorruptam in Dei nomine apud omnes successores nostros obtineat emunitatem, cunctis Principibus, qui aderant, astipulātibus, manu propria subter eam roborare decrevimus, & annuli nostri signo assignari jussimus.

Signum Karuli gloriosissimi Regis.

Hernustus Notarius ad vicem Lutuuardi Cancellarii recognovi. Data VIII. Idus Junii, anno ab incarnatione Domini N. I. X. DCCCXC. Regni autem ejus XXII. ante consecrationem. Actum Vormatiæ feliciter, Amen.

Anno Christi 890.

ARNULPHI IMPER. AUG.

DECRETUM COMITIORUM FRANCOFURTENSIUM IN REBELLES Imperio Reges ac Tyrannos per Galliam & Italiam.

BERENGARIUS Forovilianus Præses Italiam intercipit, se Regem adpellat. Ranulphus Aquitaniæ sibi diadema imponit. Radulphus Dux Galliæ Lugdunensis, superiorem Burgundiam inter Juram montem & Alpes Cottias invadit, Rex salutatur. Galliam Narbonensem Ludovicus Arelatensis Comes ambit. Belgis inhiat Vido Dux Spoletanus. Otto Franciæ Occidentalis Procurator à Celtis Galliæ Lugdunensi imponitur. ARNULPHUS Imp. intellecta perfidia hominum Francofordiæ Concilium agit: superiores Tyrānos, nisi ad præscriptum diem præstò Wormatiæ sint, proscribit: eos contra Rempublicam Francorum fecisse videri judicat.

Anno Christi 895.

EJUSDEM

EDICTUM AD PRINCIPES IMPERII IN EXPEDITIONE Romana.

* Angeltruda Imperatrix, Laberti Imp mater, figura Papæ hodierni.

INVICTI orbis Christiani Proceres, * meretrix impudica, paucorum scelere, Romam terrarum caput, mercedem stupri tenet: Pontificem Maximum, communem mundi parentem, in vinculis habet, vestrasque victrices dextras scortum contemnit. Agite Principes & Milites Optimi more

vestro,

vestro, facinus antehac inauditum, ne syncera pars trahatur, ad vivum ferro resecate. Quæ sit imbecillitas adversariorum, satis fœmina imbellis, quæ eis dominatur, ostendit. ipsi ne vultum quidem vestrum atque aciem oculorum, nedum arma ferre poterunt: modò expugnationem simulate, & diffugient.

ARNULPHI IMP. AUG.

CONFIRMATIO

CONTRACTUS CONCAMBIALIS, CUM ECCLESIA FACTI, QUI *sine auctoritate Imperatoris ratus esse non poterat.*

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, ARNULPHUS divina favente clementia Imperator Augustus. Regalem condecet dignitatem, ut facta fidelium suorum, quæ communi ipsorum cógruunt utilitati, & piè eis consulendo prospiciat, & in posterum mansura gratanter corroboret. Inde omnium Christianæ religionis fidelium, instantis temporis ac futuri, agnitum esse volumus noticiæ, qualiter Tuto honorabilis Radesponensis Ecclesiæ Præsul, & commissi gregis nomine ac merito tutissimus provisor, & femina quædam N.. quandam complacitationis inter se more populari perpetratæ chartam nostris præsentarunt obtutibus, supplicantes nostri edicti tenore eam consolidari: quod ita fieri decrevimus. Jussimus igitur hoc præsens muniminis nostri præceptum inde fieri, per quod decernimus, atque omninò præcipimus, ut hujusmodi complacitationis confirmatio à nullo unquam successore nostro violetur, sed in Christi nomine usque in finem consolidetur, manu nostra subtus eam roborantes, annulo nostro jussimus insigniri.

ZUENDEBOLDI REGIS AUG.

Anno Christi 898.

DECRETUM

DE RESTITUENDA POSSESSIONE PER INIUSTITIAM *ablata.*

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis.

ZUENDEBOLDUS *a* divina providentia *b* Rex. Si antecessorum nostrorum, gloriosorum Regum, pium morem sequentes, ecclesiarum statum Regalis auctoritatis rigore inviolatum servamus, ac servorum Dei utilitatibus provida dispositione consulimus, id nobis ad tranquillitatem Regni nostri, & ad beatitudinem æternam promerendam liquidò credimus profuturum.

1. Noverit igitur omnium nostrorum fidelium, præsentium & futurorum, notitia, qualiter de Abbatia S.Servatii Trajectensis Monasterii, in pago Haspaniensi juxta Mosam, & in Comitatu Maseland, quam Dominus genitor noster ARNULPHUS gloriosus Rex ad Ecclesiam B.Petri Trevericæ sedis, Regiæ potestatis jure tradiderat, ac perpetua stabilitate firmaverat, Rathbodus ejusdem Ecclesiæ venerabilis Archiepiscopus in generali placito nostro querelosis se precibus proclamavit, plágens eam à Ragennatio sub obtentu precariæ contra libitum suum suorumque fidelium usurpatam, ac de supradicta Ecclesia violenter abstractam. Protulit quoque quomodo in supradicto Monasterio Missi nostri accepti per potestatem, in Numagam ad nostram præsentiam deducti, ibique minis territi & violentia oppressi ob assensum ex sua parte, illo Cleroque sibi commisso nesciente, hujuscemodi usurpativæ precariæ invitè assensum præbuerunt, ac per argumentosas suggestiones (id) nostra auctoritate retulit firmatum.

2. Nos verò omnia transacta per ordinem recolentes, fallentium jam calliditatibus detectis, querimoniam illius veram esse agnovimus. Perpendentes igitur & verentes, ne forte (quod absit) de eleemosyna genitoris nostri detrimentum animæ nostræ faceremus, pro cóservanda ejus pietatis munificentia ipsam Abbatiam cum consilio & judicio Episcoporum & Comitum nostrorum memoratæ Treverensi Ecclesiæ reddidimus, & venientes ad ipsum Monasterium, in quo B.Servatii corpus quiescit, manu propria cum assistentibus pluribus fidelibus nostris restituimus, & hos nostræ redditionis ac confirmationis apices exinde fieri jussimus, per quos enixius jubemus firmiterq; sancimus, ut neque in præsenti, neque per succedentia tempora ullatenus alicui in precariam concedatur, nec aliquo alio ordine cuiquam ex ea quidpiam largiatur, præterquam iis, qui eidem Treverensi Ecclesiæ deservierint: & qui dederit, & qui acceperit, anathematis periculo perpetualiter constringatur. Ut autem præsens nostræ reformationis scriptum inviolabilem per succedentia tempora in Dei nomine obtineat stabilitatem, manu propria subter eam firmavimus, & sigilli nostri impressione jussimus insigniri.

Signum Domini ZUENDEBOLDI gloriosissimi Regis

Waltgerus Notarius ad vicem Rathbodi Archiepiscopi Archiquecancellarii recognovi.

a Arnulphi Imperatoris filius, vivente patre a Principib. in Conventu VVormatiensi electus, 1594.

b Reges Franciæ Orientalis, Carolomannus, Ludovicus III. Carolus Crassus, Arnulphus, Zuentiboldus, Ludovicus IV. Conradus I. & cæteri abinde cósequi ἁπλῶς & κατ' ἐξοχὴν quādam REGES sese scribebant, ut apud Græcos Persarū Reges Βασιλεῖς. Hic autem Zuentibold' Rex dicitur, qui olim Cæsar, hodie Rex Romanorū; ob tyrannidē tamē rejectus fuit, & frater ejus Ludovicus puerulus coronatus.

Data

Data 3. Idus Maij, ipsa die S. Servatii festivitatis, anno Dominicæ incarnationis DCCCXCVIII. Indict. prima, anno verò Regis piissimi quarto. Actum Aquisgrani palatio: investitura verò in ipso Monasterio à Rege cum multitudine populi facta, in Dei nomine, Amen.

Anno Christi 904.

LUDOVICI IV. IMP. AUG.

LEGES PORTORIÆ,

SANCITAE IN COMITIIS RASVELSTADIANIS, LOCVMTENENTE Aribone Marchione Austriæ, cum frequentissimo Consilio Episcoporum & Optimatum Regni; Anno Domini DCCCCIV.

MERCES, naves improfessæ publicæ sunto.

2. Navis, quæ ab Occidentali Regno venit, posteaquam sylvam Bathavensem prætergressa est, sive Rosdorphii, sive alibi venundandi gratia appellitur, semidrachmam, hoc est, unum scutatum pendat: si infra Lintzium tendit, semimodios tres, hoc est, tres scaphulas salis solvat: copia posteà sit cuique, quò libet versus Boiemiam, distrahendi gratia vehi.

3. De mancipiis cæterisque rebus nihil penditur. Boius domum salem transvehens, nihil pendito. Boii, Sclavi, bobus, caballis, clitellis, ut victum emant commeantes, immunes sunto.

4. Naves *a* Tranorum nihil præstant.

a eorum, qui ad Traunum amnem habitant.

5. Carri, clitellarii, qui Anassum transeunt, scaphulam præbent.

6. Venedi, qui de Rugiis, Boiemis mercādi gratia veniunt, de clitella unum scutatum tribuunt: de mancipio, caballis venditis, saicam unam. Venedi verò in Boiaria incolentes, ementes, vendentes nil tribuunt.

7. Naves salinariæ sylvam Bathavensem egressæ, nihil pendant, donec ad Ebersperg veniant. Si quis ad Moraviam navigat, de nave solidum solvat.

8. Mercatores, Judæi, undecumq; sint, de rebus & mancipiis justum pendant vectigal.

Anno Christi 916.

CONRADI I. IMP. AUG.

DECRETA CONCILII ALTHAIMENSIS de anno DCCCCXVI.

QUISQUIS Regi fidem non servarit, aut eidem rebellare conatus fuerit, diris devotus esto.

2. Erchingerus quandoquidem cum sociis vitæ Regis, Domini sui, & Christi Dei insidiatus est, à classibus Reipublicæ armorumq; exors esto, in monasterio captus perpetuò arctioris religionis disciplina scelus expiato.

3. Richuinus Argentoratensis ædis occupator Herigero Moguntino Archimystæ satisfacito. Quod si contempserit, curia Sacerdotum exaugurator.

4. Episcopi Saxonum, qui præstò esse recusarunt, sacrificiis abstinentor, donec Romam ad eluendum facinus perveniant.

5. *a* Erchingerus, *a* Berchtoldus, *b* Burckhardus, *c* Arnulphus, quòd nostro Decreto nō steterunt, nec dicto audientes fuerunt, in numero impiorum atque sceleratorum habentor: nemo non eorum aditum atque sermonem defugito, ne quid ex contagione incommodi accipiatur.

a Duces Sueviæ, fratres. *b* Dux Alamanniæ. *c* Dux Bavariæ.

Apud Althaim in pago Rhetiæ, anno ab orbe servato, noningentesimo super sextumdecimum, Indictione quarta, duodecimo Calendas Octobris, Regni CONRADI piissimi & Christianissimi Regis quinto.

CHUONRADI I. IMP. AUG.

CONFIRMATIO

CONCAMBII PRAEDIORVM CVM ECCLESIA INITI, QVOD SINE licentia Imperatoris ratum esse non poterat.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, CHUONRADUS Dei gratia Rex. Si Dei Ecclesiis nostro videlicet regimine procurandis dignos adhibere curamus honores, non solùm terreni, sed & cœlestis regni non dubitamus honore & fastigio nos sublimari. Inde volumus in nostrorum, præsentium futurorumq; pervenire noticiam, qualiter convenit inter Venerabilem virum Radesponēsis Ecclesiæ Episcopum Tutonem, & quendam *a* hominem nostrum, ut aliquas res eorū inter se, pro ambarū opportunitate partium, concambire deberent: quod & fecerunt. Tradidit igitur N.. proprietatem suam sancto Emmeramino Martyri, qualem visus est habere, cum omnibus ad prædictum locum ritè pertinentibus, in manum Episcopi & Advocati sui N.. in perpetuam proprietatem: è contrario verò retradente eodem Advocato unà cum manu Episcopi accepit prædictus N. de rebus S. Emmerammi locum N.. cum omnibus appendiciis in perpetuam proprietatem. Et ut hujus concambii præceptum

a i. vasallum, ministerialē.

præceptum firmum stabileq; permaneat, manu propria subtus illud firmavimus, annuliq; nostri impressione signari jussimus.

HAINRICI I. IMP. AUG.

RESCRIPTUM

DE SUA ELECTIONE ET PROMOTIONE AD IMPERIUM, *Arnulpho Duci Boiariæ, rebelli ac æmulo suo.*

Anno Christi 918.

NON te tam barbarum aut imperitum religionis nostræ existimo, quin planè intelligas, Regem non à fortuna temerè dari, nec à fatis imponi, sed à supremo cœli numine constitui. Cujus mandata qui non facit, is haud dubiè cœlo naturæq; repugnat. Senatus, Proceres, populus, plebes, quæ multorum capitum bellua est, me Regem uno omnium consensu declararunt. Horum mentibus nisi unus & summus Deus author pacis & cōcordiæ incubaret atq; moderaretur, haud unquam fieri posset, ut non suus cuiq; mos esset: non tot sententiæ, quot homines essent. Undiq; inimici imminent, Galli, Burgundi, Itali, Ugri lacerant, diripiunt, in nos sæviunt, incursant. Si quis gregem ab immortali majestate sibi creditum non tutaretur, non universa ad plebis utilitatem, veluti patens cōmunis à Deo datus refert, nihil aliud quàm latro, & ejus Regnum publicum est latrocinium. Proinde si Senatus Populusq; Francus me hoc fasce levarit, tibiq; hoc oneris imposuerit, libens cessero, libentissimè tibi paruero. Atq; ut apertè tute sentias, quàm nihil minus mihi cordi, quàm dominandi libido siet, non solùm Boiariæ Regnum locupletissimum, Nariscos, Alemānos, Chamabos, Boëthos, Sudinos, Ilissos, Marcomannos, Quados, Vindelicos, Noricos, Austriacos, Tyrollios, Athesinos, Vennonas, Stirios, Charinos, Venedos, Carnos, Pannonias tibi, sicuti possides, permitto: verùm sacratarum ædium quoque, opum ecclesiasticarum, Episcoporum, Sacerdotum, Mystarum, Monachorum, Antistitum omnium curatorem te esse jubeo & patronum. illos tibi in clientulos dico, modò nomen Regis inutile abdicato: Cuncta alia tibi habeto. Quid nunc aliud tibi vis? Quid ultrà desideras? quæ concupiscis? quæ postulas? Universa tibi favore & gratia mea absq; periculo, sine vi, sine armis obtinere licet.

HENRICI I. IMP. AUG.

INSTITUTA.

Anno Christi 924.

JUBEMUS ex militibus, qui in villis sunt, nonum quemq; in oppidis collocari; cui reliqui agrū colendo victum quærant: nonus tertiam omnium frugum partem conditam asservet, suisque sociis intra muros, horrea & domicilia extruat: sed vice cæterorum ipse, quoties opus erit, militet; & pro patriâ pericula suscipiat, aliis domi servantibus. Hujus instituti commoda hæc sunt, primùm, ut propter incursiones perpetuas, agris spoliatis, non sit timenda penuria: deinde ut in urbibus miles ne deficiat, quæ bellis jam pluribus exhaustæ habitatoribus sunt.

2. Suburbia jubemus esse nulla, aut exigua: tuti casas ratas & viles.

3. Conventus solennes volumus esse tantùm in oppidis; quales sunt dierum festorum, nuptiarū, encæniorum, mercatuum: ut ea ratione oppidorum incrementa fiant: quæ aut diruta refici, aut minùs firma præcipimus muniri.

4. E fratribus natu maximum militare volumus, ut homines certos & exercitatos habeat.

5. Cives itaq; faciendo opere cotidiano, in pace discant eas artes, quibus necessitate compulsi, ad sui incolumitatem utantur. Disciplina enim & labor magnum ad virtutem afferunt momentum.

HENRICI I. IMP. AUG.

STATUTA ET PRIVILEGIA LUDORUM EQUESTRIUM, *sive Hastiludiorum.*

Anno Christi 938.

PRIMÙM, ut urbs, oppidum, civitas, municipium, pagus, locus deniq; quicunque, ludis hujusmodi designatus, hospitiaq; ipsius, non intra muros tantum, sed extra muros etiam, quà se jus & limites ejus porrigunt, liberè pateant omnibus & quibuscunq; ludos illos cōcelebrare, spectareve cupientibus, exceptis hæreticis, latronibus & proditoribus. Aliis omnibus cujuscunque status hominibus immunitas sit, & liber cōmeatus, non tantum iis diebus, quibus ludi edentur, sed & quatuordecim antè, ac totidem post eosdem ludos; de quo voce præconis omnes sint admonendi.

II. Inde ut area ludorum, octo diebus ante solennem & indictum eorum diem, sepiatur & muniatur; inferneque etiam æquetur, præparetur, sternatur, ut sepiri, muniri, æquari, præparari, sterni loca similia ab omni tempore moris esset.

III. Ut eodem hoc temporis spatio non alio jure decursuri, quàm equestribus ludis solito & familiari utantur; exceptione adversus eos tuti, qui aliud eos subire jubeant.

IV. Uti ne quis sub sacramenti violatione areæ equestri decursurus se immittat, qui non priùs peccata sua expiaverit, & Deo se reconciliaverit.

V. Uti ne quis ignobilis galeam ſortitioni offerat, aut ad decurrendum ſe præparet; niſi incurrere velit pœnam viginti marcarum argenti; præter armorum, & equi jacturam; quorum hic cedet familiæ, illa Heroltis ſive Regibus armorum.

VI. Ut qui à ſtirpe nobilis duxerit uxorem imparem, & non ex nobilitate; perinde ſciat interdictos ſibi hos ludos, atq; ignobilibus, impunitate data, ſi talis aliquis eis ſe inmiſcuerit, hunc more ſolemni verberibus mulctandi, & aliis conſuetis pœnis afficiendi, cum neque filii ex hujuſmodi inæqualibus nuptiis nati, neque nepotes in tertiam uſque ſtirpem ad eoſdem ludos admittendi, conantesque ſe intrudere, iiſdem quibus parentes pœnis plectendi ſint: niſi ſi hi tales fratrem aut conſanguineum habeant, ludorum jure fruentem, quod ex inſignium ratione palam fit, quo caſu is vicem agnati ſui luere poterit.

VII. Ut in ludis ſingulis ſinguli quoque ex unaquaque familia tantum admittantur, niſi ſi qui alii erunt, qui jam antè equeſtri dignitate condecorati, pro ſe rem peculiariter gerant, cùm alii pro familiæ ſuæ fama & gloria in certamen prodire cogantur.

VIII. Uti in ludis, communibus expenſis & ſumptibus, nemo comitatior prodeat, quàm ſextus in equo, ſi Comes ſit; quartus, ſi Baro; tertius, ſi Eques; ſecundus, ſi ex Nobilitate quilibet; præter quos ſi plures quis adduxerit, privatis eos ſibi ſumptibus alendos ne ignoret.

IX. Uti ſi quis ratæ nobilitatis erit, qui in unum aut plures * Duodecim Articulorum, in ludis equeſtribus obſervandorum, commiſerit, & nihilominus cum reliquis decurrere præſumat, pro familiæ ſuæ gloria: hunc Sodalitii, in quo nomen dederit, ſervus publicus uni ex Heroltis indicet; ut ſimul inſignia ejus in harenà conſpecta fuerint, verberibus de more mulctetur; niſi ſi quis ex eadem familia culpam conſanguinei ſui purgare paratus erit; quod Heroltus Regi Circuli, ſub quo ſuccedaneus is cenſetur, indicare tenetur, ut ita cum priore illo mitiùs agatur. Similiter idem Heroltus, ubi arma inſigniaque ejus agnoverit, qui pro altero pœnæ & decurſioni ſe offert, proclamare debet, talem aut talem, adjecto nomine & cognomine ejus, pro alio conſanguineo ſuo, cum & ſub his armis pœnæ & juri equeſtri ſe ſubmittere; ut ſpectatores, & præcipuè matronæ virgineſque Aulicæ pro alio eum hæc pati, non pro ſe, intelligant. Quod ſi verò aliquis animadverſione dignus pro ſe ipſe decurrere velit, ejus rei facilè ei fit gratia; ſed ita, ut priore loco de incurſa pœna admoneatur. Cujus devitandæ cauſa ſi mox emanſerit, & decurſum, ut ſpoſponderat, non venerit, ad proximos inde ludos citatur. quos ſi item non obierit, rurſum ad alios proximos ludos citatur familia ejus univerſa, admonita, ut aut ipſum emanſorem, aut ejus loco duos alios ſuæ familiæ, nominis & inſignium, pœnæ ludorum ſiſtat; ſciens, ſi ſecus fecerit, ſe jure decurrendi in talibus ludis in poſterum ſpoliandam. nec ſe tantum, ſed & eos, qui ex ea conjuges ſibi optaverint, liberoſque ex tali conjugio natos; licet primi illi retrò in ludis huiuſmodi certaverint. in quibus deinde admittendi non ſunt, niſi ritè Regi ſui Circuli ſe purgaverint, & digni venia viſi fuerint; quod cùm accidit, perinde ac ſi nunquam ludis adhuc decurriſſent, pro novitiis excipiendi & ſeptis inducendi ſunt.

* Quos habes tom. 2. hujus Collectionis.

X. Die verò ipſo ludorum, tenentur decurſuri ad ſuum quiſq; Regem devenire, & nomen profiteri, non minus tribus Heroltis præſentibus, ut illud matricibus inſcribatur. atque ibi monentur, ne in ludis equo mordaci, calcitroſo, ſternacique utantur; niſi pœna huic rei ſtatuta, & verberibus mulctari velint: deinde ita aptata omnia ſua arma habeant, ut nemini illa nocere poſſint, aut extantibus acuminibus, præacutiſque extremitatibus lædere quenquam valeant. Telis etiam non aliis utantur, quàm clava equeſtri, & gladio; quæ ipſa quoque ad ſolitum ludis morem haberi & inſpici debeant. Hæc qui ita, ut diximus, providerit, is demum galeam ſortitioni offerre, in certamen deſcendere, & obſervato ludorum jure ac cerimoniis, cum quovis decurrere, & vires ſuas periclitari poterit.

XI. Atque hactenus de iis, quæ ante decurſionem fieri par eſt; quæ ubi erit celebrata, rurſum quiſque ad ſui Circuli Regem accedet, teſtimonium decurſionis ſcripto comprehenſum petiturus; quod tamen non niſi duobus Regibus ludorum, duobuſque Heroltis præſentibus datur, qui in hac re ei, qui ipſe non decurrerit, ſub perjurii & violati ſacramenti pœna gratificari prohibentur. Scriptum autem hujuſmodi ipſi Reges, cum adjectione Circuli, cujus nomine præſident, nominis ſui ſubſcriptione muniunt. Sed hoc Regiæ, Ducalis, aut Principalis dignitatis perſonæ non indigent: quoniam Reges ſui Regni corona, Principes & Duces ſerto caput adumbrare contenti, non ſolent perinde ut alii in his ludicris pugnis illud adornare; quemadmodum nec ſodalitati ulli ſe inſerere; quod tamen inferioris dignitatis omnes non ſolum faciunt, verum etiam facere tenentur.

2. Poſt ſolemnes autem hos ludos, qui ſunt gravis armaturæ; aliæ quoque digladiationes ſequi ſolent, & puris haſtis concurſiones, deque curſu certamina. Chori item, & tripudia, ad numeroſque ſaltationes.

3. Præterea gratiarum actiones dicuntur, & bravia donantur iis, qui de ſingulis Circulis armorum laude primi judicati fuerint.

4. Reges quoque ludorum, novis ad hoc officium deſignatis, adminiſtrationis ſuæ rationes reddunt; præſentibus ex quoque Circulo minimum tribus, qui iis ludis decurrerint; quorum etiam eſt acta Regum ſuorum ſuis ſubſcriptionibus & ſignis communire.

XII. Hoc quoque obſervandum, ut omnibus jam ad ludos exhibendos præparatis, deligantur ex ſingulis Circulis duo, quorum quatuor diſciplinæ ludicræ, quatuor ſeptorum cuſtodiæ deputentur, ut hi, ordinibus jam partitis & diſtributis, funes incidant, atque ita viam decurſuris aperiant, animadvertantq; in eos, qui animadverſione dignũ aliquid admiſerint; iſti cum videbitur ſignũ receptui

tuba

tuba dari jubeant; quo audito depugnantes omissis clavis suis, gladiis rem gerere incipiant, & alii aliorum clenodia conscindere & diloricare contendant. quo facto septa recluduntur, utpote ritè omnibus, quæ ad ludorum solemnia pertinent, administratis. Statutum in Maidenburgo, die Sabathi post Octavam Trium Regum, Anno Dominicæ Incarnationis DCCCCXXXVIII. in præsentia omnium Procerum & Optimatum Imperii ex Germania, Gallia & Sclavorum gentibus convocatorum, quorum hæc sunt nomina juxta distributionem exercituum, quos Imperator contra hostes Imperii ordinaverat ad ejus magnitudinem conservandam & augmentandam:

HENRICUS IMPERATOR ET REX FRANCORUM.

Duces & Principes.

Gottschalcus Dux Hollandiæ,
Baruimus Princeps Pomeraniæ & Vinidarum,
Arnoldus Palatinus Saxoniæ,
Joannes Palatinus Thuringiæ,
Fridericus Burggravius Meydburgensis,
Theodo Princeps & Comes VVittensis,
Bilmarus Princeps Russiæ,
Boleslaus Princeps Delmantziæ,
Reinerus Comes Provincialis Thuringiæ,
Otho Comes Limitaneus seu Marchio Stadensis,
Otho Comes & Princeps Ascaniæ.

Comites & Barones.

Ulricus Comes Aldenburgensis,
Philippus Comes Valesius,
Reinerus Comes Harracortius,
Gunterus Comes Schwartzburgensis,
Ernestus Comes à VVeissenfels,
Sigismundus Comes à Gleichen,
Joannes Burggravius à Leisneck,
Wilhelmus Comes à Greutsch,
Ludovicus Comes ab Eberstein,
Joannes Comes ab Eylenburg,
Rupertus Comes Rettelius,
Henricus Comes à VVinssenburg,
Fridericus Comes à VVunsdorff,
Wilhelmus Comes Uffensis,
Wilhelmus Comes à Louuenrode,
Theodorus Comes à Rochlitz,
Henricus Comes Pedemontanus,
Sigismundus Comes Alenconius,
Henricus Comes à Brenn,
Joannes Comes à Leisneck,
Rudolphus Rhauugravius à Cassel,
Ernestus Comes à VVoldenburg,
Bruno Comes ab Eckersberg,
Erricus Comes à Pein,
Wilhelmus Comes ab Arnshag,
Andreas Comes à Lobdiburg,
Philippus Comes Norttingensis,
Wernerus Comes à Ployssigk.

CONRADUS PALATINUS RHENI.

Duces ac Principes.

Eberardus Dux Alsatiæ,
Paulus Dux Barrensis,
Antonius Marchio Pontamousonii,
Arnoldus Dux Borboniorum,
Joannes Dux Limburgensis,
Ligorius Comes Burgundiæ,
Henricus Comes Mollesinii.

Comites & Barones.

Weckerus Comes Bipontinus,
Joannes Comes à Sarbrucken,
Dieterus Comes à VVitgenstein,
Fridericus Comes à Lone,
...us Comes ab Horn,
Wilhelmus Comes Limburgensis,
Wilhelmus Comes à Deckelnburg,
Wilhelmus Comes Solmensis,
VVilhelmus Comes à Manderscheid,
Philippus Comes à Veldentz,
VVilhelmus Comes à Diest,
Joannes Comes à Blanckenburg,
VVolffgangus Comes Dagsburgensis,
VVolffgangus Comes Benthemius,
Philippus Comes à Rheingravenstein,
Henricus Comes Salmensis.

HERMANNUS DUX SUEVIÆ.

Duces ac Principes.

Ettichò Dux Bavariæ superioris,
Henricus Dux Lotharingiæ,
Premislaus Dux Croatiæ,
Fridericus Dux Arduennæ,
Gerardus Marchio Juliacensis,
Gotvvaldus Comes & Dominus Hennebergẽsis,
Radeboto junior, Dux Meronis & Comes ab Andechs,
Carolus Princeps Ascaniæ,
Ludovicus Comes Montisbeliardi.

Comites & Barones.

Fridericus Comes ab Helffenstein,
Joannes Comes Pedemontanus,
Rudolphus Comes à Zollern,
Ulricus Comes ab Urach,
Georgius Comes à Feldkirch,
Ludovicus Comes Tubingensis,
VVilhelmus Comes à Masax,
VVilhelmus Comes à Justingen,
Joannes Dominus à Brandis,
Rudolphus Comes à VVerdenberg,
Emichus Comes Gruningensis,
Ernfridus Comes ab Herraberg,

Ludovicus

Ludovicus Comes à Phirdt & Dominus à Rochio,
Wilhelmus Comes ab Achelm,
Henricus Comes à Dalfaltz,
Gotfridus Dominus à Stoeffeln,
Fridericus Dominus ab Hohenstauffen.

BERCHTOLDUS DUX BAVARIÆ.

Duces ac Principes.

Eberardus Dux Bavariæ,
Albertus Landtgravius Alsatiæ,
Joannes Princeps Sampaniæ,
Arnoldus Princeps à Scheyern,
Wenceslaus Dux Bohemiæ,
Melchior Marchio Istriæ,
Otho Princeps Uchtlandiæ,
Ludovicus Marchio Sessæ, & Comes Sabaudiæ

Comites & Barones

Reinerus Comes Hanoniæ,
Fridericus Comes ab Hohenvvard,
Conon Comes à Reinfelden,
Haugvvaldus Comes à Kiburg & Thuling,
Rupertus Comes Andegavensis & Parisiorum,
Joannes Comes à Thrumberg,
Burchardus Comes à Veringen,
Fridericus Comes ab Hohendruchading,
Ebethardus Comes à Sempt,
Ernestus Comes ab Hirsberg,
Eberardus Comes Oningensis,
Conradus Comes à Lutzelstein,
Philippus Comes ab Eberstein,
Ecbertus Comes Veromanduæ,
Fridericus Comes à Veldentz,
Radeborto Comes ab Hohenbogen,
Ludovicus Comes à Sarvverden,
Albertus Dominus ab Eynenberg.

CONRADUS DUX FRANCIÆ ORIENTALIS.

Duces ac Principes.

Viceslaus Dux Bohemiæ,
Dedo Dux Westphaliæ,
Henricus Dux Meronis,
Etthico Dux ab Engern.

Comites & Barones.

Arnoldus II. Comes Flandriæ,
Claudius Comes Tholosanus,
Fridericus Comes Montisbeliardi,
Wilhelmus Comes Vaudemontius,
Henricus Burggravius Neoburgensis,
Otho Comes à Rineck,
Fridericus Comes Aspermontensis,
Alberus Comes à Firnenberg,
Rupertus Comes Schlusselburgensis,
Arnoldus Comes Hollandiæ,
Joannes Comes Genevensis,
Antonius Comes Bononiensis,
Ludovicus Comes Armeniacus,
Joannes Comes à Castel,
Otho Comes Arnsbergensis,
Wilhelmus Comes Pfavvenburgensis,
Ulricus Comes ab Hanavv,
Wolffgangus Comes ab Hohenloë,
Wilhelmus Comes Waldeccensis,
Eberhardus Comes Raffenspergensis,
Philippus Comes Monticy,
Henricus Comes à Kammerstein.

OTHO DUX THURINGIÆ, MAJOR NATU FILIUS IMPERATORIS.

Duces ac Principes.

Voldemarus Dux Jutlandiæ,
Vatislaus Dux Croatiæ,
Artuvinus Dux Surbensis,
Philippus Comes Artesiæ,
Radebotto Dux Russiæ,
Vinceslaus Princeps Rugiæ,
Carolus Marchio Pontamonsonii,
Fridericus Comes Eylnburgensis, Burggravius à Seusselitz.

Comites & Barones.

Wilhelmus Comes Niversius,
Rodolphus Comes Avergnius,
Otho Comes Altenburgensis,
Fridericus Comes à Rietberg,
Georgius Comes Homburgensis,
Siboldus Comes à Ringelen,
Henricus Comes à Biberstein,
Fridericus Comes à Kolditz,
Henricus Comes Hoyæ,
Wernerus Comes à Gutsgavv,
Otho Comes Mansfeldiæ,
Philippus Comes Bliessensis.
Wilhelmus Comes à VVolckestein,
Gerardus Comes à Seyn,
Reinerus Comes Zutphaniæ,
Wilhelmus Comes à Dieffalden,
Wilhelmus Comes à Bryanny,
Wiprechtus Comes à Leiningen,
Wilhelmus Comes à Kirburg,
Ernestus Comes à Spigelberg,
Henricus Comes ab Arnstein,
Ernestus Dominus Marbergensis,
Ernestus Dominus à Waringrod.

ARNOLDUS DUX BAVARIÆ.

Duces ac Principes.

Rupertus Dux Burgundiæ,
Fridericus Dux Barrensis,
Otho Marchio Franciæ Orientalis & Nortgoviæ,
Crotomislaus Marggravius à Merhern.

HENRI-

HENRICUS DUX SAXONIÆ, ALTER IMPERATORIS FILIUS.

Duces ac Principes.

Rodolphus Dux Bavariæ ſuperioris,
Eſico Princeps Aſcaniæ,
Joannes Burggravius à Zorbick,
Aldebertus Comes à Morsberg,&c.

PRINCIPES IMPERII SEORSIM VOCATI.

Uratislaus Dux Sileſiorum,
Eberardus Dux Lotharingiæ,
Meſſico Dux Poloniæ,
Gotfridus Dux Thungrenſis & Bullonenſis,
Meſtebæus Princeps Vinidarum,
Uratislaus Dux Pomeraniæ & Vinidarum,
Neſtrico Dux Sileſiæ,
Uratislaus Dux Bohemiæ,
Rudigerus Marchio Auſtriæ,
Polislaus Marchio à Merhern,
Vislaus Princeps Milſiniorum.

COMITES IMPERII SEORSIM VOCATI.

Theodoricus II. Comes Hollandiæ,
Eſico Comes Aſcaniæ,
Gunthramus Comes Habſpurgenſis,
Wilhelmus Comes Montfortenſis,
Conradus Comes à Kalb,
Ludovicus Comes à Furſtenberg,
Henricus Comes Werthemiæ,
Henricus Comes Hennenbergenſis,
Arnoldus Comes Cliviæ,
Otho Comes Naſſavienſis,
Wolffgangus Comes à Katzenelnbogen,
Adolphus Comes à Reineck.

PROCESSUS IN OTTONIS I. IMP. AUG. INAUGURATIONE AQUISGRANENSI OBSERVATUS, Anno Domini DCCCCXLVI.

Anno Christi 946.

ANNO Dominicæ Nativitatis DCCCCXLVI. Indictione X. OTTO Primus per manus Hildeberti Archiepiſcopi Moguntini, Aquiſgrani in Regem unctus eſt. Cum enim duo Pontifices, Treverenſis videlicet & Colonienſis inter ſe contenderent, quis hoc munus conſecrationis jure peragere debuiſſet, Procerum judicio ad Hildebertum Moguntinum Pontificem delatum eſt.

Ex Trithemii Chronic. Hirſaugienſi, fol. 29.

2. Qui accedens ad altare, & ſumens inde gladium Imperialem cum baltheo, converſuſq; ad Regem ante ſe genua flectentem, dixit: *Accipe hunc gladium, in quo deiicias omnes adverſarios, barbaros, & malos Christianos, tibi authoritate divina traditum, cum omni poteſtate totius Imperii Francorum, ad firmiſſimam pacem omnium Chriſtianorum, Amen.* Deinde ſumptis armillis & chlamyde induit eum, dicens: *His cornibus humeri tuus demiſſis, monearis quo zelo fidei fervere debeas, & in tuenda pace uſq; in finem conſtans perſeveres.* Exinde Regio ſceptro baculoque, dixit: *His ſignis monitus eſto, quatenus paterna caſtigatione ſubjectos corripias, primumq; te Dei Miniſtris; deinde etiam viduis, orphanis & pupillis protectorem ac defenſorem ſemper exhibeas, eiſq; manum miſericordiæ clementer porrigas.* Poſthæc fuſo ſuper caput ejus oleo conſecrationis, ait; *Unxit te Dominus in Regem ſuper populum ſuum, ut numquam de capite tuo oleum miſerationis deficiat, quo hic & in futuro miſericordiam ab ipſo creatore tuo conſequaris, Amen.* Poſtremo impoſuit capiti ejus Regalem coronam, dicens: Coronavi te corona juſtitiæ, qua monearis te juſtitiam debere ſubditis, quatenus hoc ornamento Regali præmunitus, & tuis reverendus, & inimicis terribilis appareas, & poſt hujus vitæ terminum ſempiternum cum Angelis prœmio coroneris, Amen.

3. Completa benedictione Pontificis, Regem in ſolium Regale cum omni lætitia poſuerunt.

OTTONIS I. IMP. AUG. CONSTITUTIO

Anno Christi 947.

DE LOCATIONE ET PRIVILEGIO CAMERAE IMPERIALIS Magdenburgenſis.

IN nomine Domini, amen. Nos OTTO, Romanorum Imperator Semper Auguſtus, ſignificamus hoc ſcripto noſtro omnibus, qui illud vel viſuri vel audituri fuerint, quòd accedentes noſtràm Cæſaream Majeſtatem fideles ac ſtrenui, Imperii Romani ſubditi egregii Saxones declararunt conſtitutos in animo, in tranquillitate Dei ſedes ſimul locare ſuas, civitatemque extruere, ubi & auctoritate noſtra locum ſibi delegerunt, quem colere inhabitareque vellent, ſupplicantes, ut gratiæ prærogativis primùm condonati, ſimul & perpetua pace firmata à Majeſtate noſtra, legibus quoque & juribus

juribus instituerentur. Nos illorum precibus moniti, simulque expendentes, tum illorum amorem & ardorem, quem erga fidem Christianam gerunt, tum etiam illorum strenuè gesta atque inde [illegible] obsequia, quæ & nunc præstant, & anteà Romano Imperio præstiterunt, cum scientia sanctissimi Patris nostri Papæ Martini, qui ad hæc auctoritate sua & Sancti Petri, pacem suam largitus est, quam & nos confirmamus de scitu & consilio Principum Imperii, & accedente consensu terræ; eisdem [illegible] Saxonibus, fidelibus nostris dilectis, facultatem concessimus concedimusque civitatem extruendi ac muniendi, atque in ea jus municipale instituendi, ita ut antiquitus jus municipale observari solitum est.

2. Concedimus prætereà fidelibus nostris dilectis atque illorum successoribus, perpetuam in ea civitate pacem, gratiam & libertatem, quòd eo jure, prout à nobilibus & generosis CONSTANTINO & CAROLO, egregiis Saxonibus atque Provinciæ datum est, uti & frui debeant ad honorem & emolumentum civitatis, secundum juris formam, generaliter & specialiter, nisi forte quis juribus carere declaratus fuerit, jureq; existat privatus.

3. Insuper liberos pronunciamus illos perpetuò à nobis & successoribus nostris, ita ut civitas atque ejus incolæ perpetuò liberi sint ab Imperio, quamdiu ipsi suam libertatem, ut juris est, servaverint.

4. Adhæc illi civitati, quæ Maydeburgum vocatur, ex nostra concessione liberum esse volumus, ut quidquid illius Præfecti cum insigniorum ac prudentium consilio & populi assensu, ad civitatis honorem, emolumentum, rum & tranquillitatem statuerint, id firmum & stabile esse debebit, perinde ac si ab ipso Imperio concessum & statutum foret. atque illud ipsum plebiscitum, si annum & diem duraverit, servari debet, si ipsimet voluerint. Quod si pacificè post id tempus judicialiter servatum sit, robur juris scripti obtinebit, siquidem non repugnet juri scripro & sacrosanctæ fidei Christianæ.

5. Quare auctoritate nostra Cæsarea mandamus omnibus Principibus nostris & Imperii subditis, Dominis, Equitibus Auratis, Ministerialibus, & omnibus Officialibus tam spiritualibus quam secularibus, ne eandem civitatem Maydeburgensem atque ejus incolas, in illorum jure, libertatibus & immunitatibus à nobis gratiosè concessis impediant, aut ulla ratione gravent, sive violentia, mandatis, exactionibus, sive etiam bellicis subsidiis, aut aliis quibusvis gravaminibus.

6. Damus insuper illis potestatem dominandi jure municipali, circa quod conservare illos volumus; & proinde nemo huic contravenire audeat. Alioquin quisquis id fecerit, succumbet potestati nostræ Cæsareæ: & si quid præjudicii eis inde accideret, volumus nos & successores nostri, eandem civitatem atque ejus incolas indemnes reddere.

7. Ceterum damus eidem civitati atque ejus incolis in verum tutorem, sacrosanctum jus, justitiam, Romanum denique Imperatorem cum Principibus, [Electoribus] spiritualibus & secularibus, qui adstent clypeo militari in omnibus utilitatibus atque emolumentis.

8. Ad perpetuam igitur memoriam, cum assensu sacri Romani Principum Imperii, cumque voluntate terræ, juxta illorum laudum, omnes gratiarum prærogativas, libertates, jura, articulos, statuta, & plebiscita confirmavimus, ratificavimus, & obsignavimus sigillo aureo Majestatis nostræ Cæsareæ, quod appensum est. Datum à Nativitate Christi, anno noningentesimo quadragesimo septimo; Imperii nostri anno secundo, die septima mensis Junij, eo in loco, ubi nunc civitas Maydeburg situata est.

Anno Christi 954.

LUDOLPHI REGIS ROMANORUM

SVPPLICATIO AD OTTONEM I. IMP. VNDE LIQVERE POTEST, in quantum Rex Romanorum debeat esse Imperatori fidelis & subjectus.

UNDE initium dicendi faciam? nam, quod solet ad deprecandum aliis esse subsidio, nomen paternum; id me nunc exhorrescere facit. Filiũ tui nomine indignus sum, qui nullam filio dignam pietatem præstiti. Tu mihi, Pater, honores Regni dedisti: tu Imperium daturus eras: sed omnibus beneficiis contra te usus sum. Membrum Imperii appellari non debeo, qui * gentes externas, & immanes barbaros in mediam Germaniam immisi: qui meâ manu sacra prophanaque violavi: qui nulli dignitati aut religioni peperci: qui armis impiis urbes exhausi, cæde agros & urbes vastavi. Nullus hostis tantum mihi dedecoris infligere, tantum turpitudinis afferre potuit, quantum mea mihi temeritas & insania nunc conflavit: nec peccati excusationem, nec maleficiorum prætextum invenio. Utere tu (audebo enim seriò dicere) Pater, tuo summo jure in me, modò supplicis preces non planè averseris: & quo pacto satisfacere tibi debeam, per infimum aliquem ex ministris tuis, qui meæ miseriæ hîc sunt spectatores, nutu significa: modò tantum veniæ impetrem, ut in tua gratia moriar.

* Ungarorũ.

OTTONIS

OTTONIS I. IMP. AUG. RESPONSUM

Anno Christi 963.

DE IOHANNIS XII. PAPAE ROMANI INIQUITATE,

datum Legatis ejus Leoni S. Rom. Eccl. Protoscriniario, & Demetrio Optimati Romanæ Civitatis.

PRo correctione ac morum immutatione, quam promittit, gratias ago. De *a* promissis verò fidem mutare, cujus me arguit, an verum sit, ipsi perpendite. Omnem terram sancti Petri, quæ nostræ potestati subjecta est, Ecclesiæ promisimus reddere; atque id rei est, quòd ex hac *b* munitione BERENGARIUM cum omni familia pellere laboramus. Quo enim pacto *c* terram hanc ei reddere possumus, si non prius eam ex violentorum manibus ereptam potestati nostræ subdamus?

a. factis super restituendis terris Ecclesiæ.
b. Montis feretrani.
c. Ravennatensis Exarchatus.

2. Leonem Episcopum, & Joannem Cardinalem Diaconum, suos infideles, quos nos suscepisse accusat, his temporibus non vidimus, nedum suscepimus. Constantinopolim Domino Papa eos ad injuriam nostram proficiscentes dirigente, Capuæ sunt, ut audivimus, capti. Quibus cum etiam Saleccum, natione Bulgarum, educatione Hungarum, Domini Papæ familiarissimum, & Zachæum virum reprobatum, divinarum atque humanarum inscium literarum, à Domino Papa Episcopum noviter consecratum, & Hungaris ad prædicandum, ut super nos irruant, destinatum, eodem captos esse loco audivimus.

3. Hæc Dominum Papam nullis narrantibus fecisse crederemus, nisi literæ fidem admitterent, quæ plumbo signatæ ejus nominis characteres monstrant.

RECESSUS CONCILII ROMANI

Anno Christi 963.

PRÆSIDENTE OTTONE I. IMPERATORE AUGUSTO CELEBRATI Anno Domini DCCCCLXIII.

Super depositione IOHANNIS XII. PAPAE, & electione LEONIS VIII.

* * * *
* *
*

POST triduum rogantibus tam Romanis Episcopis, quàm plebe, magnus in sancti Petri Ecclesia fit Conventus: sederuntque cum Imperatore Archiepiscopi.

Concilii Patrum nomina

Ab Italia:

Pro *a* Angelfrido Aquileiensi Patriarcha, quem in Urbe languor repente (ut fit) ortus arripuerat,

a. al. Engelfrido.

Rodulphus Diaconus,
VValbertus Mediolanensis,
Petrus Ravennas.

A Saxonia:

Adeltac Archiepiscopus, Hamaburgensis,
b Landohardus Episcopus Numedensis.

b. al. Landolardus Episc. Mindensis.

A Francia:

Otgerius Episcopus Spirensis,
c Hoptus Paderbornensis.

c. al. Bubtus Bremensis al. Parmensis.

Ab Italia:

Luitprandus Cremonensis,
d Hermelandus Regensis.

d. al. Hermenaldus.

A Tuscia:

Conradus Lucensis,
Everarius Ariciensis,
Pilseus * Senensis,
Florentius Pistoriensis.

* al. Saonensis.

e Ex aliis Italiæ locis:

e. hæc verba desunt aliis.

Petrus Camerinensis,
Romanus Spoletinus,
Gregorius Albanensis,
Sico Ostiensis,
Benedictus Portuensis,
Lucidus Cannensis,

Theophylactus Prænestinus,
VVido Silvæ Candidæ,
Leo f Velitrensis,
Sico g Blerensis,
Stephanus h Senensis,
Joannes Nepesinus,
Joannes Tiburtinus,
Joannes i Forojuliensis,
Romanus Ferentinensis,
Joannes k Hormensis,
Joannes l Verulensis,
Martinus Sutrinus,
Joannes Narniensis,
Joannes m Sabinensis,
Joannes Gallacensis,
. . . . Phalarensis,
. . . . n Alatrensis,
. . . . o Hortanus,
Joannes Anagniensis,
. . . . Trebensis,
p Salibatinus Tarraconensis.

f. al. Velitriensis.
g. al. Blebēsis,
h. al. Serensis,
i. al. Foroclu-densis.
k. al. Normensis.
l. al. Berulensis.
m. al. Sapiniensis.
n. al. Alaterensis.
o. al. Ortanus
p. al. . . . . . Salibatinus, ... Tarraconensis.

Cardinales:

Stephanus Cardinalis Archipresbyter titulo Balbinæ,
Dominicus titulo Anastasiæ,
Petrus titulo Damasi,
Theophylactus titulo Chrysogoni,
Joannes titulo Equitii,
Joannes titulo Susannæ,
Petrus titulo Pammachii,
Adrianus titulo q Callisti,
Joannes titulo Cæciliæ,
Adrianus titulo r Lucinæ,
Benedictus titulo Sixti,
. . . . titulo Quatuor Coronatorum,
Stephanus titulo Sabinæ,
Benedictus Cardinalis Archidiaconus,
Joannes Diaconus,
s Bonfilius Diaconus Cardinalis Primicerius.
Georgius Secundicerius,
Stephanus Adminiculator,
Andreas Arcarius,
Sergius Primicerius Defensorum,
Joannes Sacellarius,

q. al. Calixti.
r. al. Luciniæ.
s. al. Bonefilius.

Stephanus,
Theophylactus,
Adrianus,
Stephanus,
Benedictus,
Azo,
Adrianus,
Romanus,
Leo,
Benedictus,
item Leo,
& Leo,
} Scriniarii.

Leo Primicerius Scholæ Cantorum,
Benedictus Subdiaconus & Oblationarius,

Azo,
Benedictus.
Demetrius,
Joannes,
Amicus,
Sergius,
Benedictus,
Urso,
Joannes,
} Subdiaconi.

Benedictus Subdiaconus & Subpulmentarius,
Stephanus * Archiacolythus, cum omnibus Acolythis & Regionariis. * al. Archidiaconus.

Ex Primatibus Romanæ civitatis:

Stephanus filius Joannis Superista,
Demetrius Meliosi,
Crescentius Caballi Marmorei,
Joannes cognomento Nuzina,
Stephanus de Muza,
Theodorus de Rusina,
Joannes de Primicerio,
Leo de *a* Carmizuli, a al. Canurzuli.
Richardus . . . .
Petrus de Canaparia,
Benedictus cum Bulgamino filio suo.

Ex plebe:

Petrus, qui & Imperiola est dictus, astitit cum omni Romanorum militia.

1. His itaque residentibus, silentiumque summum tenentibus, ita sanctus est Imperator exorsus: Quoniam decorum esset, tam claro sanctoque Dominum Papam Joannem interesse Concilio, quur tantum declinaverit cœtum, vos, ô sancti Patres, consulimus, quibus communis labor Ecclesiasticus, ac commune negotium existit.

2. Tunc Romani Pontifices, [Episcopi scilicet Suffraganei,] & Cardinales Presbyteri ae Diaconi cum universa plebe dixerunt: Miramur sanctissimam prudentiam vestram nos hoc velle percontari, quod nec Ibericos, nec Babylonicos, nec Indicos incolas latet. Non hic jam de illis est, qui veniunt in vestimentis ovium, intus autem sunt lupi rapaces: ita apertè Diabolica pertractat negotia, ut nihil circuitionis utatur. Imperator respondit: Justum nobis videtur, ut accusationes nominatim exprimantur. Deinde quod agendum est, communi consilio pertractetur. Inclusa desunt aliis.

3. Tunc consurgens Petrus Cardinalis Presbyter, se vidisse illum missam celebrasse, & non cõmunicasse, testatus est. Joannes Episcopus Narniensis, & Joannes Cardinalis Diaconus, se vidisse illum, Diaconum ordinasse in equorum stabulo non certis temporibus, sunt professi. Benedictus cum ceteris Condiaconis & Presbyteris dixit, se scire quòd ordinationes Episcoporum faceret pretio, & quòd annorum decem Episcopum in Tudertina civitate ordinarit. De sacrilegio non est necesse percontari, *c* quia plus videndo quàm audiendo scire potuissemus. De adulterio dixerunt, quod oculis non viderant, sed pro certo scirent, viduam *d* Rainarii, & Stephanam patris concubinam, & Annam viduam cum nepte sua abusum esse, & sanctum Palatium lupanar & prostibulum fecisse. Venationem dixerunt publicè exercuisse. Benedictum spiritualem patrem suum lumine privasse, & mox mortuum esse. Joannem Cardinalem Subdiaconum, virilibus amputatis occidisse: incendia fecisse; ense accinctum, galea & lorica indutum fuisse, testati sunt. Diaboli in amorem vinum bibisse, omnes tam Clerici quam Laici, acclamarunt. In ludo aleæ, Jovis, Veneris, cæterorumque Dæmonum auxilium poposcisse dixerunt. Matutinas & Canonicas horas eum non celebrasse, nec signo Crucis se munisse professi sunt.

c al. dixit, quia.
d al. Rainerii. al. Raineriam.

4. His auditis Imperator, quia Romani ejus loquelam propriam, id est Saxonicam, intelligere nequibant, Luitprando Cremonensi Episcopo præcepit, ut Latino sermone hæc Romanis omnibus, ut se loquuntur, exprimeret. Surgens itaque sic cœpit:

5. Persæpè contigit, & nobis expertis credimus, ut in dignitatibus constituti invidorum infamia maculetur. Displicet bonus malis, quemadmodum & malus bonis. Atque hoc rei est, quòd hanc in Papam accusationem, quam modò Benedictus Cardinalis Diaconus legit, & vobiscum fecit, amphibolam retinemus, incerti utrùm è zelo justitiæ, an impietatis livore proruperit. Unde mihi indigno secundum concessæ dignitatis auctoritatem omnes obtestor per Deum, quem fallere, etsi vult, nemo potest, sanctamque ejus Genitricem intemeratam Virginem Mariam, perque pretiosissimum Apostolorum Principis corpus, in cujus hæc recitantur Ecclesia, ut nulla in Dominum Papam jaculentur convicia, quæ non sint ab ipso patrata, atque à viris probatissimis visa.

6. Tunc Episcopi, Diaconi, Clerus, & cunctus Romanorum populus, quasi vir unus, dixerunt: Si non & quæ per Benedictum Diaconum lecta sunt, hisque turpiora & ampliora Joannes Papa indigna commisit facinora; non nos à peccatorum vinculis absolvat Apostolorum Princeps B. Petrus, qui verbo cœlum indignis claudit, justis aperit: simus anathematis vinculo innodati, atq; in die novissima in sinistra parte positi cum eis, qui dixerunt Domino meo: *Recede à nobis, scientiam viarum tuarum nolumus.* Quod si fidem nobis non adhibetis, exercitui Domini Imperatoris saltem debetis credere, cui ante quinque dies ense accinctus, clypeo, galea, lorica indutus occurrit. Solus Tyberis, qui interfluxit, ne sic ornatus ab exercitu caperetur, impedivit. Mox S. Imperator dixit: Tot sunt hujus rei testes, quot sunt nostro in exercitu bellatores. S. Synodus dixit: Si placet Domino Imperatori, mittantur litteræ Domino Papæ, ut adveniat, seque ex his omnibus purget. Tunc eidem sunt litteræ destinatæ, quæ sic se habent:

Publica omnium conclamatio de facinoribus Papæ.
Job. 21.

SVMMO PONTIFICI ET VNIVERSALI PAPAE, DOMINO IOANNI, OTTO divinæ respectu Clementiæ Imperator Augustus, cum Archiepiscopis Liguriæ, Tusciæ, Saxoniæ, Franciæ, in Domino salutem.

7. Romam ob servitium Dei venientes, dum filios vestros, Romanos scilicet Episcopos, C[ar]dinales, Presbyteros, Diaconos, & universam plebem de vestra absentia percontaremur, & quid [cau]sæ esset, quod nos Ecclesiæ vestræ vestriq; Defensores videre noluissetis, talia de vobis tamque ob[scœna]

a al. vobis. protulerunt, ut si de histrionibus dicerentur, *a* nobis verecundiam ingererent. Quæ ne magnitudi[nem] vestram lateant omnia, quædam vobis sub brevitate describimus, quoniam si cuncta nominatim [ex]primere cuperemus, dies nobis non sufficeret unus. Noveritis itaque, non à paucis, sed ab omnibus tam vestri quàm alterius ordinis, vos homicidii, perjurii, sacrilegii, & ex propria cognatione, atque [ex] duabus sororibus incesti crimine esse accusatos. Dicunt & aliud auditu ipso horridum, Diaboli v[os in] amorem vinum bibisse: in ludo aleæ, Jovis, Veneris, ceterorumque Dæmonum auxilium pop[osc]is[se]. Oramus itaque paternitatem vestram obnixè, venire, atq; ex his vos omnibus purgare non dissim[ule]tis. Si fortè vim temerariæ multitudinis formidatis, juramento vobis affirmamus, nihil fieri præter [san]ctorum canonum sanctionem. Data VIII. Idus Novembris.

Papæ bruta rescriptio ad Synodum.

8. Hanc epistolam quum legisset, hujusmodi apologeticum scripsit.

IOANNES Episcopus Servus servorum Dei, omnibus Episcopis.

Nos audivimus dicere, quòd vos vultis alium Papam facere. Si hæc feceritis, excommunico vos de Deo [omnipo]tenti, ut non habeatis licentiam nullum ordinare, & missam celebrare.

9. Quum hæc epistola in sancta Synodo legeretur, advenerunt, qui priùs defuerant, religio[si ...] Lotharingia, Herricus Trevirensis Archiepiscopus, ab Æmilia & Liguria VVido Mutiensis, G[...] Tertonensis, Sigulfus Placentinus. Quorum consilio Domino Papæ ita rescribunt:

SVMMO PONTIFICI ET VNIVERSALI PAPAE DOMINO IOANNI, OTTO divinæ respectu Clementiæ Imperator Augustus, sed & sancta Synodus Romæ ob servitium Dei congregata, in Domino salutem.

10. Præterita Synodo, quæ celebrata est octavo Idus Novembris, litteras vobis direxim[us, in] quibus accusatorum vestrorum verba atque accusationis causæ continebantur. Rogavimus etia[m eis]dem litteris magnitudinem vestram, quemadmodum justum est. A vobis, non quales temporis qu[ali]tas, sed inconsultorum vanitas exposcit hominum, litteras accepimus. Non veniendi ad Synod[um ra]tionabilis esse excusatio debuit: sed & præsentes magnitudinis vestræ debuerunt Nuntii interesse, [qui] aut ægritudinis, aut certæ difficultatis causa satisfacerent sanctam vos Synodum declinasse. Est & aliud

Excommunicatio Papæ pueriliter inepta.

vestris in litteris scriptum, quod non Episcopum, sed puerilem ineptiam scribere deceret. Excom[mu]nicastis enim omnes, ut non habeamus licentiam canendi missam, ordinandi Ecclesiasticas dispositio[nes], si alium Romanæ Sedi constitueremus Episcopum. Ita enim scriptum erat: *Non habeatis li[centiam] nullum ordinare.* Nunc usque putavimus, immò credimus, duo negativa unum facere dedicativu[m, nisi] vestra auctoritas priscorum sententias infirmaret auctorum. Nos verò intentioni vestræ, non v[erbis] respondeamus. Si ad Synodum venire, & objecta purgare non differtis, auctoritati vestræ pr[o]ba[bi]bio obediemus: sed si (quod absit) venire, & objecta vobis capitalia crimina purgare dissimulati[s], præsertim vos venire nihil impediat, non maris navigatio, non corporis ægritudo, non itiner[is lon]gitudo; tunc excommunicationem vestram parvipendemus; eam potiùs in vos retorquebimus, qu[oni]am quidem justè facere possumus. Judas Domini nostri Jesu Christi proditor, immò venditor [cum]

Math. 18. ceteris priùs ligandi atque solvendi potestatem à Magistro in hæc verba acceperat: *Amen dico vob[is, quæ]cumque ligaveritis super terram*, &c. Quamdiu enim bonus inter discipulos fuit, ligare atque solvere v[alu]it: postquàm verò cupiditatis veneno homicida factus, vitam occidere voluit, quem postea li[gatum] solvere, solutum ligare potuit, nisi seipsum, quem infelicissimo laqueo strangulavit? Data x. K[alend.] Decemb. & missa per Hadrianum Cardinalem Presbyterum, & Benedictum Cardinalem Diac[onum].

11. Qui quum ad Tyberim pervenissent, eum non invenerunt (Pharetratus enim in camp[um] jam abierat:) nec quisquam erat, qui his ubi ipse esset, indicare posset. Quumque eum invenir[e non] possent, cum eisdem litteris ad sanctam Synodum, quæ tunc tertiò est habita, sunt reversi.

Imperatoris de Papa accusatio.

12. Mox Imperator ait: Expectavimus adventum ejus, ut præsente eo, quod nobis egerit, q[ue]reremur. Verùm quoniam eum non affuturum certò scimus, quàm perfidè nobiscum egerit, u[t dili]genter agnoscatis, etiam atq; etiam flagitamus. Notum itaq; vobis facimus Archiepiscopis, Epis[copis], Presbyteris, Diaconis, reliquoq; Clero, necnon & Comitibus, & Judicibus, omniq; Plebi, quod i[stum] Joannes Papa oppressus à Berengario atq; Adelberto rebellibus nostris, misit in Saxoniam Nunt[ios], rogans, ut pro amore Dei in Italiam veniremus, & Ecclesiam S. Petri ac seipsum ex faucibus eorum li[be]beraremus. Nos verò, Deo adjuvante, quantum fecerimus non est necesse dicere, ut in præsen[tia...] videtis. Ereptus verò mea opera ex eorum manibus, & honori debito restitutus, oblitus juram[enti &] fidelitatis, quam mihi supra corpus S. Petri promisit, eumdem Adelbertum Romam venire fecit, & contra me defendit, seditiones fecit, & videntibus nostris militibus Dux belli factus, lorica & gale[a] indutus. Quid super hoc sancta Synodus decernat, edicat.

Sententia cōtra Joannem Papam.

13. Ad hæc Romani Pōtifices, [Suffraganei scilicet Episcopi] reliquusq; Clerus & cunctus Po[pulus dixerūt. Inauditū vulnus inaudito est cauterio exurendū. Si corruptis morib. sibi soli, & nō [...]

[...] nb-

[illegible]besset, quoquo modo tolerandus esset. Quot prius casti, hujus facti sunt imitatione incesti? Quot probi, hujus exemplo conversationis sunt reprobi? Petimus itaq; magnitudinem Imperii vestri, monstrum illud nulla virtute redemptum à vitiis, à sancta Romana Ecclesia pelli, aliumque loco ejus constitui, qui nobis exemplo bonæ conversationis præesse valeat, & prodesse sibi: recte vivat, ac bene vivendi nobis exemplum præbeat.

14. Tunc Imperator: Placet, inquit, quod dicitis; nihilque gratius nobis, quàm ut talis, qui huic sanctæ & universali Sedi præponatur, inveniri possit.

15. His dictis omnes una voce dixerunt: Leonem venerabilem sanctæ Romanæ Ecclesiæ Protoscriniarium, virum approbatum, ad Summi Sacerdotii gradum nobis in pastorem eligimus, ut sit Summus & Universalis Papa Romanæ Ecclesiæ, reprobato ob mores improbos Joanne Apostata. Quum hoc omnes tertio dixissent, annuente Imperatore, nominatum Leonem ad Lateranense Palatium, secundum consuetudinem cum *a* Cardinalibus ducunt, & certo tempore in Ecclesia sancti Petri ad Summum Sacerdotium sancta consecratione attollunt, & fideles se ei affuturos jurejurando promittunt.

Imperator confirmat Papam electum a al. laudibus.

SENATUSCONSULTUM ROMANUM

Anno Christi 964.

DE LEGE REGIA, QUA A PAPA SENATU POPULOQUE Romano jus omne & potestas OTTONI I. Imperatori & in eum confertur: item de electione Romani Pontificis, & investituris Episcoporum, &c.

CUM SCHOLIIS

THEODORICI A NIEM EPISCOPI Verdensis & Cameracensis, Protonotarii quondam Apostolici &c.

CONVENIT Apostolico moderamini, petentibus benevola compassione succurrere, & poscentium animis alacri devotione præbere assensum. Ex hoc enim lucri potissimum præmium apud conditorem omnium reperitur. Deinde quoque & cunctum Clerum, & omnem populum asserimus esse concordem, & ad meliorem statum fore productum. Atq; ideò, quia justè & rationabiliter vestra humilitas à nostro Apostolatu humiliter postulat, quatenus gratulanter peragentes [illegible]ctam Synodum vestro consilio congregatam in Patriarchio Lateranensi, in Ecclesia sancti Salvatoris constitutam à pluribus viris Catholicis, Episcopis, & Abbatibus, insuper Judicibus & Legis Doctoribus, promulgantes qualiter quietè & pacificè stare & vivere valeamus, præsentibus omnibus & singulis regionibus hujus almæ urbis Romæ, & ex omnibus ordinibus Cleri & populi, asserentibus & confirmantibus per omnia, ut hæresi & altercatione ac omni errore expulso (quoniam his temporibus [illegible] ex hoc accrescere cernitur,) discernatur tam de Romano Imperio, quàm de Apostolica Sede ac dignitate Patriciatus, & de investituris Episcopatuum. Idcirco ad exemplum beati Adriani, Sedis Apostolicæ *b* hujusmodi Episcopi, cujus vitam & actionem satis discretam audivimus, & rationabilem [illegible]modum in suis spiritualibus sanctionibus recognovimus. Idem enim sanctus vir sanctam Synodum congregavit, & in præsentia omnium, eorumque auctoritate, Domino CAROLO invictissimo Regi Francorum & Longobardorum, ac Patricio Romano, suisque successoribus, Regnum Italiæ, Patriciatus dignitatem ac ordinationem Sedis Apostolicæ concessit: insuper & Episcopatuum [illegible]s, velut ipsi cum discretione & reverentia libitum fuerit, [præter quos tam Pontifici summo [illegible], quàm Archiepiscopis ipse Carolus reliquit.]

b. al. Apostolicæ sedis Antistitis.

[illegible] Igitur nos LEO Servus servorum Dei, Episcopus, ad idem exemplum beati Adriani, cum [illegible]liter Clero & universo populo Romano, omnibusque ordinibus hujus almæ Urbis, sicut [illegible]pturis apparet, constituimus, confirmamus, & corroboramus, & per nostram Apostolicam [illegible]n concedimus atque largimur Domno Otthoni Primo Augusto, Teutonicorum Regi [illegible]ssimo.

c. inclusa desunt apud Nemium

* [illegible] ced per manum Apostolicam, dignitatem.

SCHOLIUM.

*[illegible] eum Otthonem Primum, quia voluit esse certus, quòd regnum Italiæ sibi suisque successoribus, Imperatoribus [illegible], qui essent pro tempore usque in perpetuum, per eundem Papam & suos successores, etiam qui essent [illegible] nunquam posset aut deberet conferri. Nihil enim aut modicum invenit quod spectaret ad jus & proprietatem [illegible] Imperii, dum illud in se assumpsit. Erat enim propter impotentiam & negligentiam Gallicorum, descendentium ab ipso Carolo Rege, Græcis & Barbaris nationibus atque Paganis illud ubique impugnantibus, quasi totaliter [illegible] confusum. Erat ergo ille Ottho Primus Augustus, filius Henrici Primi, ad quem Ludovicus tunc Imperator [illegible] Francorum, qui ultimus fuit de successione dicti Caroli Primi Augusti, tunc debilis, accersivit * Encardum [illegible], & q[illegible] jam vicinari in partium, dicens ei: Frater charissime, video res nostras de die in diem [illegible], & Saxonum negocia multimarie prosperari. Fac igitur, quod tibi mando, & accede ad Henricum Ducem [illegible], & [illegible] insignia veterum Regum Francorum mei parte præsenta, quia meliorem & utiliorem co[illegible] [illegible] non cognosco * modò. Qui quidem Comes fraternum sequendo mandatum, [illegible] ad [illegible] Magdeburgensis diocesis convocavit: cui venienti illic mentem dicti fratris sui aperuit, eumque rogavit ut*

* Eberhardum Comitem Francorum vocant alii.

* al. modum

tantum donum sibi oblatum nullatenus refutaret. Ipse autem Henricus, convocatis illic Prælatis & Proceribus [illegible] Galliæ & Saxoniæ, & eorum omnium accedentibus exhortationibus & precibus, se de regimine Imperii & regni [illegible] intromisit. Noluit tamen in Regem ungi, asserens non mereri ungi, pro eo quòd dicto regno obvius aliquando [illegible] Qui sic assumpto in se regno, laudabiliter & strenue ipsum rexit Imperium, Alamaniam reintegrando quoad o[illegible] minia, quæ priùs Reges Francorum & Imperatores illius nationis in ipsa Germania aut jure belli vel aliis [illegible] bet usque ad illa tempora tenuerunt. Et ultrà dictus Ottho Primus Augustus, filius (ut prædicitur) [illegible] Henrici Primi, tanquam fidelis & constans Imperator, suo addidit Imperio Lotharingiam, & etiam [illegible] Burgundiæ in partibus Gallicanis, quæ extunc sub jure & proprietate Romani Imperii hactenus perman[illegible].

3. Spirituali in Christo filio nostro, ejusque successoribus hujus regni Italiæ in perpe[illegible] sibi facultatem eligendi successorem, quàm summæ Sedis Apostolicæ Pontificem ordinand[illegible] hoc Archiepiscopos seu Episcopos, ut ipsi tantùm ab eo investituram accipiant, & consecr[illegible] bicunque pertinuerit; exceptis his, quos Imperator Pontifici & Archiepiscopis concessit. Ita[illegible] asserimus, quod nemo deinceps, cujuscunque gradus vel conditionis, aut dignitatis seu reli[illegible] ligendi Regem vel * Patricium sive Pontificem summæ Sedis Apostolicæ, aut quemcunque Episc[illegible] vel ordinandi habeat facultatem, *a* sed soli Regi Romani Imperii hanc reverendam tribu[illegible] cultatem, quam absque omni pecunia disponet,

* al. Principem.
a al. absque consensu ipsius Imperatoris, quod tamen absque omn.

S C H O L I U M.

Nota, quòd semper excipitur Simonia in concessionibus Episcopatuum, & etiam majorum sedium. [illegible] sit, cur igitur ita introductum sit per Ecclesiam & Ecclesiasticos, qui Romanæ Ecclesiæ præfuerunt, scilicet Pa[illegible] dinales, qui tunc in Avinione residerunt, quòd per eos promovendi in Archiepiscopos, Episcopos, & Abbat[illegible] cum Camera Apostolica, & pro communi servitio Dominorum Cardinalium: & alias nulli extunc provideba[illegible] nullus creabatur Antistes, nisi hæc solveret, seu se sub horribilibus pœnis ad id obligaverit?

4. Ac reget, utpote Rex, & Patricius Romanus. Quod si à cuncto Clero & universo [illegible] quis eligatur Episcopus, nisi à dicto Rege laudetur & investiatur, non consecretur. Si quis contra [illegible] regulam, & authoritatem Apostolicam & traditionem aliquid molitus, aut temerator in aliquo [illegible] tus fuerit, sive contra hoc nostrum * Concilium agens, sciat se in iram sancti Petri Principis Ap[illegible] rum, & filii nostri Domini Otthonis, ejusque successorum, & omnium prædecessorum nostrorum [illegible] suram, & anathematis vinculum incursuram, ac per hoc excommunicationi universalis Eccle[illegible] mnisque populi Christiani eum subjacere decernimus. Insuper, nisi à malo resipuerit, irrevocabi[illegible] lio puniatur, vel ultimis suppliciis feriatur. Qui verò pio intuitu custos & observator in omnibus [illegible] terit, benedictionis gratiam vitamque æternam cum omnibus Sanctis sine fine mereatur habere [illegible] cula seculorum, Amen. In his actis interfuere Senatores, Proconsules, Exarchatus Vicemtenent[illegible] gionarii Scholæ Græcorum,

* al. Consiliū.

S C H O L I U M.

Et nunc est titulus Cardinalis prædictæ Scholæ, & olim in ea legebantur Septem artes liberales, & præ[illegible] thorica. Et etiam in ea legit quandoque beatus Augustinus, & Joannes vocatus de Anglia. Et fuit mulier de M[illegible] nata, quæ studuit Athenis sub virili habitu, & in tantum profecit in artibus ipsis, quòd tandem veniens ad R[illegible] per biennium in eadem Schola artes ipsas liberales legit, & adeò sufficiens fuit, quod etiam majores & nobi[illegible] ejus lectiones frequenter audiverint. Et posteà in Papam eligitur concorditer à Romanis, & Papatum bien[illegible] plius tenuit. Sed tunc diutius otio & deliciis vacans non potuit continere, sicut prius fecit, dum ardenter in pa[illegible] posita literarum studio insistebat. Unde dum quadam die in rogationibus cum Clero Romano, sicut tunc moris [illegible] solenni processione incederet, Papalibus ornata divitiis, edidit filium suum primogenitum, ex quodam ejus Cub[illegible] conceptum, prope templum Pacis in Urbe, ut adhuc vetus statua marmorea illic posita figurative monstrat. Un[illegible] mi Pontifices dum ad Lateranensem de basilica Principis Apostolorum & è contra vadunt, illud rectum iter [illegible] unt, imò per alias vias per indirectum transeunt, illud aliquantulum prolongando.

5. Arabum, Judæorum, & Paganorum, & de majoribus omnium platearum: insuper Card[illegible] les, Archiepiscopi, omnes Presbyteri & Episcopi de finitimis civitatibus, Processionarii, Notarii, C[illegible] cellarii, & ex omni plebe Romani Imperii. Datum in Patriarchio Lateranensi, indict. vi. anno * * * dicti Domini Otthonis secundo, feliciter.

Anno Christi 964.

SENATUSCONSULTUM ROMANUM

DE RESTITUENDIS ROMANO IMPERIO OMNIBUS temporalibus, quæ per Reges ac Imperatores Ecclesiæ Romanæ in damnum Imperii simul & ipsius Ecclesiæ collata fuerant.

C U M S C H O L I I S
THEODORICI A NIEM EPISCOPI VERdensis & Cameracensis, &c.

NOS LEO, servus servorum Dei, Episcopus, OTTHONI spirituali filio nostro in Christo, Imperatori Augusto, & omnibus successoribus suis Imperatoribus ac Regibus regni Italiæ

1. Qu[illegible]

1. Quæcumq; Dominus Karolus Rex Francorum & Longobardorum, & Patricius Romanus, necnon Pipinus pater ejus, de regalibus regni Italiæ tribuerunt in sancta Romana Ecclesia beato Petro Apostolo, sive per instrumenta, quę scripta fuerūt per Etherium Notarium suum, sive per * sacram, sive donationes, seu per alios modos sibi obvenerunt à Justiniano Imperatore, & Aripeito Rege: hæc omnia largimur & diffinimus vobis Otthoni Imperatori, & Alheidæ conjugi tuæ regnique consorti, vestrisq; utriusq; successoribus regni Italiæ in perpetuum, præsentibus sacrosanctis Evangelus, & pertinentiis plurimorum Sanctorum, (videlicet * al. sacramēta vel donat.

SCHOLIUM.

Notæ, quomodo Papa in generali Concilio super istis venerabilibus reliquiis abjuravit perpetuò illa regalia & temporalia, quæ transtulit in ipsum Otthonem Primum Augustum ejusq; successores, ac Romano Imperio restituit irrevocabiliter in perpetuum. Et advertendum est, cum quanta authoritate & solennitate etiam illa restitutio processit, propter rationes & causas potissimè, prout habetur in textu: sed fuerunt multa alia majores & potiores, sicut præcipue in Capite ... continetur.

2. De Cruce Domini, & de Caligis pedum suorum, & de vestimento inconsutili, & super Corpus beati Petri, cum terribilibus sacramentis, à Papa prædicto & suis Cardinalibus, per consensum & authoritatē totius populi Romani, tam Clericorum quàm Laicorum, de omnibus ordinibus Romanis ex unaquaque regione præsentibus, laudantibus & confirmantibus pro nimia persecutione Paganorum.

3. Et Deus omnipotens tibi victoriam largiri dignetur, & expellere eos de Provinciis Romani Imperii. Prædictas autem donationes, quas specialiter hîc nominabimus, & perpetuarim in regalibus tuis subjicere volumus per nostram Apostolicam traditionem: Sutrianum, Montem Bordensem, & Lunæ insulam, Corsicæ regnum, Parmam, Mantuam, Montenselere, insulam Venetiarum, Ducatum Ferrariæ, Gavellum, *a* Caniodam, Ducatum Histriæ, Dalmatiam, Exarchatū Ravennatensem, Faventiam, Cesenam, castrum Tiberiatus, Roccam Modilianā, Roccam Comiza, Roccam Corniculanam, Civitadellam, arcē Mediolanam, arcē Comensem, Terminum Terminum, castrū Cepenanū, terrā Cornulatiam, Roccam Favillam, Petram de Appla seu castrū Tusinianū, Petram *b* Mauri, Cervullam, Ducatū Arimini, Contani, montē Ferretum, montem *c* Capiniam seu Olympicum, castrū Ceserii, Bobium, Eugubiū, Urbinū, Forū Semporii, Galli & Senogalli, Anconam, Auximanā, Gosam, Ducatū Perusii, Urbenetam & Tudertū, Amelia, Ortum montis Sarapti cum oppidis suis, castrū Ciminū, castrum Gallera, castrum Sutrianum, Castellanum, Tiburtinum, Ducatum Spoletanum, Marsiam Marsii & *d* Anchar, *e* Theanum, Locumbarem terram, Termulanensem, Drogonajam, Lisima montis Gargani, & Capitenacam Apuliam, Calabriam, *f* Bar, Theantrū, Ducatū Neapolim, Ducatū Beneventi, Capuam, Salernū, Otrenti insulam, Sardiniam insulā, Mesanam, Atticiæ insulam seu mōtis Laureti, montis Argentarii, territoriū Cusitanum, territoriū Prænestinum, & Cornetum prope mare cum multis castris, terrā Silandis, terrā Clusinam prope Perusiam, terrā Fundanam, terram Castripetre, terram *g* Vegetanensem, terram Claudianam, terram Camisinam, terram Sabinensem, terram *h* Sicam, terram Coranii, terrā Portuensem cum insula Archis, terram Ostiensem cum maritimis, castrum ..., & Montisbobium cum tota Campania, civitatem Fundis, civitatem Aquinensem, Ferentinum & Terracium, civitatem Lamentum, & Sufforatiam, *i* Lisuuairas, Septimi, *k* Tranucicies, civitatem Nephisii, civitatem Falisenam, Fidenam, Villam magnam, Feretrium, Clyternam, Vitrialā, Portum ...gum, Gessum, Roccam Bergalli, Roccam Farianam, Roccam Pallioli, castrum ruptum, Albo... ...ū Rubeum, Neapolim, *l* Galiopolim, Cotronum, Regium *m* Almæ Sitonis, Transpadum, ... Apuliæ, Melphium, *n* Belleum, Pineum, Fortomini, civitatem Maritimam Teritanensem in ...criæ, Patarensem, Meranensem, *o* Cataniensem, Athenarium, Monasterium sancti Benedicti in monte Casino, Monasterium Farsense, Monasteriū Imbellinarum, Monasterium sancti Vincentii ...ennæ, Monasterium sancti Hilarii, Monasterii sancti Archangeli Bononiensis, Monasterium ... Monasterium Novanculæ, Monasterium Martyrum collitutum in Tuscia; ut hæc omnia ...eatis,

a Camaclum. b al. Mauri. Servutcalum. c al. Carpim in. d al. Zangar. e Theatium. f al. Borterātum. g al. Vegetinam. h al. Suaniēsem. i al. Lisuuinas. k al. Frami... civit. Nephisii civ. l al. Saliopolim. m al. Almes... o al. Cat...iensem ...

SCHOLIUM.

Quære igitur ista sunt oblata eidem Imperio Romano, & nunc per diversos tenentur occupata, tanquam si sint de jure & proprietate Ecclesiæ Romanæ? Et illa forsan est causa, quare tam sinistrè procedunt in capitibus negotia Catholicorum fidei. Ablatio d... ctoru dominiorum. NB. Fides Catholicæ negotia quare infeliciter succedunt.

4. Et possideatis in perpetuum ad usus Curiæ & militiarum vestrarum ad bellandum & expediendum contra prædictos Paganos, & contra rebelles Romani Imperii. Ideoq; per hujus nostri authenticum instrumenti confirmamus, & corroboramus in omnibus progeniebus vestris, de generatione in generationem in perpetuum. Quod si quisquam hanc authoritatem nostram destruxerit, & huius violator esse repertus fuerit, sive contra hoc agens, sciat se in iram beati Petri Principis Apostolorum, & nostram nostrorumq; prædecessorum casurum. Insuper, nisi à malo resipuerit, * subjacebit legi Juliæ, reus Regiæ Majestatis & Reipublicæ, ut hij, qui cōtra Rempublicam, vel contra Imperatoriam Majestatem aliquid moliti fuerint, animæ amissionem sustineant, & bona eorum publicentur. Fiat, fiat. * al. subjaceat l. I. & ejus Reg. potestati.

Actis istis interfuere Archiepiscopi, Episcopi, & alii de vicinis Comitatibus.

5. Archiepiscopus Calaritanus.
Ciconatus Episcopus.

a al. Eustachius.
Hic deest in exẽplari Niemiano editionis Basiliensis per Schardiũ.
* al. Tiburtinus.
b al. Beardus.
c al. Perusinus.
d al. Ottenẽsis.
e al. Nomentanensis.
* al. Menẽsis.
f al. Miletensis.
g al. Sanc. Feranſ.
h al. Lucerinus.
i al. Geordinus.
k al. Andreas.
* al. subscriptio Romanorum civiũ.

a Eustasius Albanensis Episcopus.
Gratiosus Prænestinus Episcopus.
[Martinus Narniensis Episcopus.]
Benedictus * Tudertinus Episcopus.
b Boardus Castrensis Episcopus.
Joannes *c* Perusiensis Episcopus.
Georgius *d* Ortensis Episcopus.
Andreas *e* Mamentanensis Episcopus.
Georgius Tudertinus Episcopus.
Valentinus * Merenensis Episcopus.
Theodosius *f* Melitensis Episcopus.
g Savianus Feranensis Episcopus.
Albertus *h* Lucerinensis Episcopus.
Damianus Alanus, Episcopus.
Hi omnes Archiepiscopi & Episcopi in his actis interfuere.

Cardinales Presbyteri.

i Georgius Cardinalis ad vincula.
Benedictus Cardinalis de Præsepe sanctæ Mariæ.
Cardinalis Presbyter Leo sanctæ Hierusalem.
Januarius Presbyter Cardinalis sanctæ Cæciliæ.
Cardinalis Presbyter Faustinus sancti Petri Apostoli.
k Marcus Presbyter Cardinalis Patriarchatus Lateranensis.
Julianus item Lateranensis Presbyter.
Hi omnes Cardinales his actis interfuere.
* Omnes Scholæ Romanæ.
Deinde Proscrinarii, Satellarii, ex omni Ordine Romanensi, atque minoris populi Rom...

Item:

l al. Protribunus. al. Probonus Exc. Palatinus.
m al. Lucian' Romanensis.
n al. Palatii, al. Palatini.
o al. Claudiana.
p al. Aurelia.
q al. Scaphus. al. Stephanus. al. Stanphus.
r al. Ardeatium.
s al. Menanus. al. Mecianus.

Faustinus, caput Senatus Exconsul.
l Probinus, Exconsul de Palatio Luciano.
m Romanus de Forma Trajana.
Paulus de templo *n* Palatino.
Joannes de Via *o* Claudia.
Leo de Via Salaria.
Remigius de Via *p* Amelia.
q Scaniphus de Via Mamertina.
Romulus de Via *r* Ardeatina.
Sardus de Via Flaminia.
Marcus de Via Portuensi.
Garbus de Via Latina.
Savinus de Via Appia.
s Marianus de Via Tiburtina.
Gardus de Macello Lydiæ.

In his actis etiam interfuere de omnibus istis Regionibus.

t al. Vicoprinci.
u al. Violeta.
x Celimonte. al. Celiomonte.

Regio *t* Vico Patricii.	Regio Octava sub Capitolio.
Regio *u* Violata.	Regio ad Gallinas albas.
Regio Caput Tauri.	Regio * Labantica.
Regio *x* Cælimontis.	Regio * Horea.
Regio Rivi Argentarii.	Regio * Fuctim.
Regio Prima Aventini.	Regio * Secunda Mamertini.
Regio ad duos montes.	Regio secus * Portam Metroni.
Regio Urbis Ravennæ.	

al. L... al. H... al. S... al. Fun... * al. P... troni...

y al. nota.
z al. Trojanus de Ponte Molbis. reg. Mulvio.
a al. Palio Sositan al. Sosore.
b al. Jobian'
c al. Cirto. al. Circo.

Januarius ex *y* Neta Græcorum.
z Trajanus de Monte Molbio.
Joannes Consul de *a* Palatio Sosaritano.
Amatius Consul de Palatio Vaticano.
b Joannes de Monte aureo.
Petrocius de *c* Cirto.
Gregorius de Cella nova.
Scripta per manum Gregorii Archinotarii nostri. Datum in Patriarchio Lateranensi, tertio k... lend. Maij, Indict. VI. Anno Sedis nostræ secundo, & dicti Domini Otthonis Secundo, feliciter.

OTTO

OTTONIS I. IMPER. AUG.

Anno Christi 966.

DECRETA COMITIORUM WORMACIENSIUM.

ANNO Christi supra noningentesimum sexagesimo sexto, Imperator Principes Germaniæ VVormaciam vocat. Ibi de rebus duabus præcipuis consultatum est: primùm de confirmatione OTHONIS filii in Imperio: deinde de nova rursus in Italiam expeditione. Prima deliberatione itum est in sententiam Imperatoris, quam ipse proposuit, nullo homine dissentiente: altera decretum, ut Principes Imperatorem in Italiam sequantur, aut dignos Legatos mittant.

EIUSDEM EDICTA ROMAE PROPOSITA.

Eodē anno.

NE quis aut Imperatoris aut Pontificis jussa decretáve violet, aut otium Urbis turbet, aut factiones alat, aut clandestina arma inferat, aut loca munita sine consensu teneat.

2. Similiter pœnas statuimus capitales in contumaces, seditiosos, rebelles.

3. Qui Magistratus aut Decuriones potestate sua publica nimis libidinosè utuntur, neq; præscripto legum, sed suo libitu agunt, non solùm in civitate, sed etiam in ecclesia, factis ipsorum & impunitate examinatis debito rigore justitiæ, nocentes reperti restibus jugulentur.

4. Qui templis Divorum, aut laribus domesticis, aut fortunis civium vim infert, capite luat.

5. Qui tanto obscœnitatis furore & licentia abripitur, ut nec corporibus hominum ingenuorum parcendum putet, propter criminis fœditatem strangulatus flammis è medio populi Dei auferatur.

OTTONIS I. IMPERAT. AUG.

Anno Christi 968.

EDICTUM

AD DUCES ET PRAEFECTOS GERMANIAE.

OTTO divino nutu Imperator Augustus, Hermanno & Theodorico * Ducibus, cæterisq; publicæ rei nostræ Præfectis omnia amabilia.

* Sc. Saxoniæ.

Deo volente, salus omniaq; prosperè succedunt. Cæterùm nuntii Constantinopolitani Regis dignitate satis insignes nos adeunt, pacem (ut intelleximus) admodùm quærentes. Quoquo modo res geratur, bello, Deo volente, nos nullo modo temptare audebunt. Apuliam & Calabriam provincias, quas hactenus tenuere, nisi conveniamus, dabunt. Si verò voluntati nostræ paruerint, præsenti æstate conjugem cum æquivoco nostro Ottone scilicet Juniore in Franciam dirigentes, per Fraxinetum ad destruendos Sarracenos, Deo comite, iter arripiemus, & sic ad vos disponemus.

Præterea volumus, si * Redares (sicut audivimus) tantam stragem passi sunt, (scitis enim quàm sæpe fidem fregerint, quas injurias attulerint) ut nullam nobiscum pacem habeant. Unde hæc cum Hermanno Duce ventilantes totis viribus instare, ut in destructione eorum finem operi imponatis. Et si necesse fuerit, ad eos ibimus.

* Gens Sclavica nunc sub ditione Electoris Brandeburgii, ut putatur.

Filius noster in Nativitate Domini coronam à Domino Apostolico in Imperii dignitatem suscepit. Scripta decimo quinto Kal. Febr. in Campania, juxta Capuam.

OTTONIS II. IMPER. AUG.

Anno Christi 978.

CONSTITUTIO

Super confirmatione juris municipalis Maydeburgensium, ac prærogativa Scabinorum.

NOS OTTO Dei gratia Romanorum Rex Semper Augustus, significamus publicè per præsentes, quòd honesti & fideles civitatis nostræ Maydeburgensis incolæ ad nos venientes, humiliter declararunt nobis, patrem nostrum vita functum, Cæsarem OTTONEM Magnum, civitatem Maydeburgum jure municipali instituisse, ad utilitatem & emolumentum regionis Saxoniæ, ut hi atq; Imperii nomine illud jus manuteneant, & injustitiam comprimant omnium civitatum & oppidorum, quæ à Maydeburgo initium & fundationis originem ducunt suam, utiq; omnibus jura petentibus sententiam suam pronuncient: rogaruntq; nos, ut ea illis confirmaremus. Nos itaq; habentes rationem illorum fidei & prudentiæ confirmamus Maydeburgensibus, & potissimum terræ Saxoniæ omnes libertates & privilegia, quibus sunt nominanter à patre nostro instituti: & præsertim concedimus illis, quòd debeant civitatis commodo consulere, & civitatis nostræ officia sub juramento committere; quod equidem juramentum seniores & prudentissimi quiq; ejusdem civitatis suscipere debeant cum auctoritate, perinde ac si nos præsentes adessemus.

2. Adhæc concedimus ejusdem civitatis Scabinis eam facultatē, quòd possint & debeant feudum suscipere ab Episcopo, siquidem ille sua regalia seu feudum à Romanorum Rege collatum habeat.

3. Porrò Scabini nulla ratione à functione sua rejiciendi sunt, nisi eorum quispiam contra jura sua deliquerit, vel jus amittat suum. Verùm ad Sedem Scabinalem succedere debent jure feudali.

4. Quin eam quoque gratiam illis concedimus. Si contingat Scabinales sententias reprehendi, illos non posse propterea ad ulla alia loca protrahi, præterquam ad Palatiam nostram, & Principes nostros, qui ad eam citandi sunt. quòd si Principes non comparuerint, Imperio erunt obnoxii.

5. Prætereà hac prærogativa & auctoritate eos insignitos esse volumus, quòd propter latas sententias nihil prorsus damni perpeti cogantur; imò quicquid ipsi pro jure invenerint, huic nos & omnes successores nostri assensum præstare, & id pro rato habere volumus.

6. Quare mandamus omnibus Imperii subditis, sive sint spirituales, sive sæculares, ne supramoratæ Civitatis juribus & libertatibus voluntate, verbis, operibus aut permissione aliqua incommodent. Omnes verò edictum hoc nostrum transgredientes, pœna corporis & facultatum omnium erunt mulctandi, perinde ac si convicti forent.

7. Et ad perpetuum hujus rei testimonium præsens hoc privilegium cum appensili Majestatis nostræ sigillo corroboravimus. Datum cum consilio Præfectorum Imperii, & prudentissimorum quorumvis, denique cum consensu etiam terræ, anno póst Christi nativitatem DCCCCLXXVIII anno primo Imperii nostri, feria secunda ante Pentecosten, in Palantia Maydeburgensi.

Anno Christi 982.

OTTONIS II. IMPER. AUG.

DECRETA COMITIORVM VERONENSIVM.

IMPERATOR in Conventu Veronensi, quò Principes vocari præceperat, calamitate *a* publicè exposita, Principes rogat & hortatur, in commune ut consulerent: ne Respublica domi foris que afflicta majoribus incommodis afficeretur, aut magna ex parte interiret. Capita deliberationis erant, quo modo esset Italia defendenda; & quibus rationibus possit Germania esse salva. Una omnium Principum mens & sententia fuit, non deserendam Italiam: & Germaniam viro alicui virtute & meritis spectato, tanquam Imperatoris Vicario committendam.

a Illata per Saracenos in Italia, & Sclavos in Germania.

2. In hæc verba cum consensissent Duces & Præsules; & essent operam, industriam, fidem singnam, polliciti: Imperator se in Italia mansurum dicit: ipsis suum commendat *b* filium, & nominatim Othoni Suevo, & Bernhardo Luneburgio, viris fortunatis & fortissimis.

b Otthonem III. Regem Rom.

3. Matri Adelheidi Papiam habitandam concedit: eiq; custodes ac ministros præsidiaque assignat, & potestatem in Insubres tribuit.

4. Henrico patrueli Bavariæ Duci, ne quid novi suo more agitaret, metum omnem demit, eique planè ignoscit: cum filio ejus *c* Henrico jus succedendi in avita ditione tradit.

c Qui postea imperavit hoc nomine Secundus.

5. Othonem Sueviæ Ducem, cum potestate Legati atq; Vicarii remittit in Germaniam.

6. Deliberatis aliis rebus quàm plurimis, & constituto Reipublicæ statu, cum valedixisset singulis & universis Imperator, patriam eis summa gravitate & contentione cõmendat: ipse Romam cum selecta manu militum proficisci statuit, ut retineret in officio Italiam; & hostibus religionis Saracenis terrori in propinquo esset.

Anno Christi 997.

OTTONIS III. IMPER. AUG.

CONSTITUTIO

De otiosis Civibus.

SANCIMUS, ne otiosi in civitate locum habere permittantur. Dat. Florentiæ ad mandatum Imperatoris.

Hugo Marchio Brandenburgensis & Vicarius Imperii in Tuscia & Hetruria.

Anno Christi 998.

OTTONIS III. IMPER. AUG.

CONSTITUTIO

De Jure ac potestate Imperii, de donatione Constantini & Caroli Calvi, de assignatione bonorum, quibus Pontifices Romani ad sui suæq; Ecclesiæ sustentationem uti frui debeant.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. OTTO servus Apostolorum, & secundum voluntatem Dei Salvatoris Romanorum Imperator Augustus. Romam caput mundi profitemur: Romanam Ecclesiam matrem omnium Ecclesiarum esse testamur; sed incuria & inscientia Pontificum, longè suæ claritatis titulos obfuscâsse. Nam non solùm, quæ extra Urbem esse videbantur, vendiderunt, & quibusdam colludiis à lare sancti Petri alienaverunt, sed (quod absque dolore non dicimus) si quid in hac nostra urbe Regia habuerunt, ut majori licentia evagerentur, omnibus indiscrete

pecuniæ

pecunia in commune dederunt, & sanctum Petrum & sanctum Paulum, ipsa quoq; altaria spoliaverunt, & pro reparatione semper confusionem duxerunt. Confusis vero Papaticis legibus, & jam abjecta Ecclesia Romana, in tantum quidam Pontificum irruerunt, ut maximam partem Imperii nostri Apostolatui suo cōjungerent, jam non quærentes quæ & quanta suis culpis perdiderunt, non curantes quanta ex voluntaria vanitate effuderunt; sed sua propria, utpote ab illis ipsis dilapidata, dimittentes, quasi culpam suam in Imperium nostrum retorquentes ad aliena, id est, ad nostra & nostri Imperii, maxime migraverunt.

2. Hæc sunt enim commenta ab illis ipsis inventa, quibus Johannes Diaconus cognomento Digitorum mutuis præceptū aureis literis scripsit, sub titulo Magni Constantini, longi mendacii tempora finxit. Hæc sunt etiam commenta, quibus dicunt quendam *a* Carolum sancto Petro nostra publica tribuisse. Sed ad hæc respondemus ipsum Carolū nihil dare jure potuisse, utpote jam à *b* Carolo meliore fugatum, jam Imperio privatum, jam destitutum & annullatum. Ergo quod non habuit, dedit, sic dedit, sicut nimirum dare potuit, utpotè qui malè acquisivit, & diu se possessurum non speravit.

3. Spretis ergo commenticiis præceptis & imaginariis scriptis, ex nostra liberalitate sancto Petro donamus, quæ nostra sunt; non sibi, quæ sua sunt, veluti nostra conferimus. Sicut enim pro amore sancti Petri Dominum Silvestrum, magistrum nostrum, Papam elegimus, & Deo volente ipsum serenissimum ordinavimus & creavimus, ita pro amore ipsius Domini Silvestri Papæ, sancto Petro de publico nostro dona conferimus, ut habeat magister, quod principi nostro Petro à parte sui discipuli offerat. Octo igitur Comitatus pro amore Magistri Domini Silvestri Papæ, sancto Petro offerimus & donamus, ut ad honorem Dei & sancti Petri cum sua & nostra salute habeat & teneat, & ad incrementa sui Apostolatus nostriq; Imperii ordinet. Hos autem sibi ad ordinandum concedimus, Pisaurium, Fanum, Senogalliam, Anconam, Fossabrum, Callium, Hesium, & Ausimum, ut nullus unquam ei & sancto Petro audeat aliquam inquietationem facere, aut eum aliquo ingenio fatigare. Quicumque vero præsumpserit, omnia, quæ habet, amittat: & sanctus Petrus, quæ sua sunt, recipiat.

4. Ut hoc autem in æternum ab omnibus conservetur, hoc præceptum manu nostra diu (Deo auctore) victura confirmavimus, & nostro sigillo præcepimus insigniri, ut sibi suisq; successoribus valeat. Datum Romæ, &c.

Signum Domini Ottonis invictissimi Romanorum Imperatoris Aug.

In autographo Bulla est appensa plumbea, in cujus una parte scriptum, ODDO IMPERATOR ROMANORUM.

In altera caput est hominis cum pilis crispis cumq; spatulis & inscriptione, AUREA ROMA.

a Eo nomine II. cognomēto Calvum.
b Qui integrè vocabatur Carolomannus, qui patri Ludovico II. in Imperio successit, & herede reliquit fratrē suum Carolum III. cognomento Crassum.

HENRICI II. IMP. AUG.

Anno Christi 1002.

RESPONSUM AD CONSILIARIOS, SUADENTES, UT *Herimanno Duci Alemanniæ æmulo suo, & Episcopo Constantiensi, qui Argentinam spoliarant, in Constantiæ direptione recompensaret.*

ABsit, ut pro Herimanni insania in *a* illum retorqueatur vindicta, à quo mihi Regni est concessa corona. Fortassis etsi pro Argentina Constantiam vastarem, non mihi damnum minuerem, sed *b* duplicarem. Insuper malè comparat Regnum, qui in ejus adeptione animæ postponit detrimentum. Coronavit me Deus non ad violationes Ecclesiarum, sed ad puniendos violatores earum.

a .i. in Deum, cujus sunt res Ecclesiarum.
b Quia Constantia æquè, fuit civitas Imperii quā Argentina.

HENRICI II. IMPER. AUG.

CONSTITUTIO

Anno Christi 1014.

De Regalibus beato Petro concessis.

IN nomine Domini Dei omnipotentis, Patris, & Filii, & Spiritus sancti, Amen.

Ego HENRICUS, Dei gratia Imperator Augustus, spondeo atque promitto per hoc pactum confirmationis nostræ, tibi beato Petro Principi Apostolorum & clavigero regni cælorum, & per te Vicario tuo Donno Benedicto Summo Pontifici & universali Papæ, sicut à prædecessoribus vestris usq; nunc in potestate vestra ac ditione tenuistis & disposuistis, civitatem Romanam cum Ducatu suo, & suburbanis, atq; viculis omnibus, & territoriis ejus, montanis, ac maritimis *a* litoribus ac portubus, seu cunctis civitatibus, castellis, oppidis, ac viculis Tusciæ *b* partibus, id est Portū, Centumcellas, *c* Ceram, Bledā, *d* Marurianū, Sutriū, Nepem, Castellū, *e* Gallicēse, Orthē, Polimartiū, *f* Ameriā, *g* Tudam, Perusiā, cum tribus insulis suis, id est, *h* Majorē & Minorē, Pulvēsim & lacū, Narniā & Utriculū, cum omnibus finibus & territoriis ad supradictas civitates pertinētibus; necnō & Exarchatū Ravēnatem sub integritate, cum *i* urbibus, civitatibus, *k* oppidis, & castellis, quæ piæ recordationis *l* Dominus Pipinus, & *l* Domin⁹ Carolus, & *l* Domin⁹ Ludovicus, & Otto, & itidē Otto filius ejus, prædecessores videlicet nostri beato Petro Apostolo, & prædecessoribus vestris jamdudū per donationis *m* paginam con

a al. lateribus.
b al. pertinētibus.
c al. Caram.
d al. Marturiam. al. Maturanum.
e al. Galisense.
f al. Ameliam.
g al. Tudertū.
h al. Majore & Minore.
i omnibus urbibus.
k al. civit. pertinentibus, necnon & opp.
l al. Donnus ubique.
m gratiam.

a al. Pompilii. b al. Comaclum. c al. Pinsaurum. al. Pisaurum. d al. Auximū. e al. Esium. f al. Balnense. al. Balucsem. g al. Callis. h al. Tuccolos. i al. Pl·dam. k al. Roselas. l al. Alunis. al. alimentis. m al. Sira. n al. pot. nostram, & dit. vest. o al. ad Ecclesiam vid. & tenentur. p al. in Sicilia.

contulerunt, hoc est civitatem Ravennam, & Æmiliam, Bobium, Cesenam, Forum *a* populi, Forum Livii, Faventiam, Imolam, Bononiam, Ferrariam, *b* Comiaclum, Adrianis, atque Gabellum, cum omnibus finibus, territoriis atque insulis terra mariq; ad supradictas civitates pertinentibus, simul & Pentapolim, videlicet Ariminum, *c* Pensaurum, Fanum, Senogalliam, Anconam, *d* Auximum, Humanam, *e* Esim, Forum Sempronii, montem Feltri, Urbinum, & territorium *f* Balnense, *g* Callem, *h* Luciolis, & Eugubium, cum omnibus finibus & territoriis ad easdem civitates pertinentibus. Eodem modo territorium Sabinense, sicut à prædictis Imperatoribus antecessoribus nostris beato Petro Apostolo per donationis scriptum concessum est sub integritate, & est in partibus Tusciis Longobardorum, castellum Felicitatis, Urbem Veterem, Balneum Regis, Ferenti castrum, Viterbium, Orthem, Martam, *i* Bledam, Tuscanam, Suanam, Populonium, *k* Roselles, cum suburbanis atque viculis, & omnibus territoriis, ac maritimis oppidis, seu finibus omnibus. Itemq; *l* A... cum insula Corsica in Suriano, deinde in montem Bardonis, deinde in Berceto, exinde in Parma, deinde in Regium, exinde in Mantua, atq; in monte Silicis, atq; Provincia Venetiarum, & Istria, necnon & cunctum Spoletanum Ducatum, seu Beneventanum, una cum Ecclesia sanctæ Christinæ posita prope Papiam juxta Padum IV. milliario. Item in partibus Campaniæ, *m* Sora, Arces, Aquinum, Arpinum, Theanum, Capuam, necnon & patrimonium, ad *n* potestatem & ditionem vestram pertinentia, sicut est patrimonium Beneventanum & Neapolitanum, atque patrimonia Calabriæ superioris & inferioris. De civitate autem Neapolitana cum castellis & territoriis, ac finibus & insulis sibi pertinentibus, sicut ad *o* easdem aspicere videntur: necnon patrimonium *p* Siciliæ, si Deus nostris illud tradiderit manibus. Simili modo civitatem Cajetanam, & Fundum, cum omnibus earum pertinentiis.

q al. Fundense. r al. Ultramarinis. s atq; Amensura, Umixringa. t al. quam i. N. Interamnē & Spol.

2. Super hoc confirmamus vobis *q* Fuldense monasterium, & Abbatis ejus consecrationem, atque omnia monasteria, curtes & villas, quas in *r* Ultramontanis partibus sanctus Petrus habere dignoscitur, *s* absq; Aterna, Vumiteringa, sive Wilmbach, quæ à sancti Petri Ecclesia per conventionis paginam Episcopo nostro Babembergensi collatæ sunt: pro quibus sæpedictæ Ecclesiæ ... nostri transcribimus, concedimus & confirmamus omnem illam terram, *t* quæ inter Narniam Teramnem, vel Spoletum ex regni nostri parte habuimus.

u al. Episcopium. x al. nos. y al. sanximus. z al. Furcovium.

3. Sub tuitione præterea sancti Petri, & vestra vestrorumq; successorum prætaxatum *u* Episcopum Babembergensem offerimus; unde sub pensionis nostræ debito equum unum album phaleratum ex ejusdem loci Episcopo *x* vos annualiter suscepturos *y* sancimus.

4. Offerimus insuper, firmamus, & corroboramus tibi beato Petro ac Vicario tuo Domino Benedicto, & successoribus ejus, prout bonæ memoriæ Papæ Joanni, suisq; successoribus à prædecessoribus nostris Ottonibus factum est, civitates & oppida cum piscariis suis, Reatem, Amiternum, *z* Furconem, Narsiam, Balvam, & Marsiam, & alibi civitatem Teramnem cum pertinentiis suis.

5. Has omnes supradictas provincias, urbes, & civitates, oppida, atque castella, viculos, ac territoria, simulq; patrimonia pro statu regni nostri, cunctoq; Christianorum populo conservando, sanctæ Ecclesiæ tuæ, beate Petre, Vicarioque tuo Benedicto ac successoribus ejus, usq; in finem sæculi eo modo confirmamus, ut in suo detineant jure, principatu, atq; ditione. Simili modo per hoc nostræ delegationis pactum, confirmamus donationes, quas piæ recordationis Pipinus Rex, & postea Dominus Carolus excellētissimus Imperator, ac deinceps Ottones piissimi beato Petro Christi Apostolo spontanea voluntate cōtulerunt: necnon & censum, vel pensionem, seu ceteras *a* donationes, quæ annuatim in *b* Palatio Regis Longobardorum inferri solebant, sive de Tuscia, sive de Ducatu Spoletano, sicut in suprascriptis donationibus continetur, & inter sanctæ memoriæ Hadrianum Papam & Dominum Carolum Imperatorem convenit, quando idem Pontifex eidem *c* de supradictis Ducatibus, id est, Tuscano, & Spoletano, suæ auctoritatis præceptum confirmavit, eo scilicet modo, ut annualis prædictus census ad partem Ecclesiæ sancti Petri persolvatur, salva super eosdem Ducatus nostra in omnibus dominatione, & illorum ad nostram partem subjectione. Ceterùm, sicut diximus, omnia suprascripta nomina ita ad vestram partem per hoc nostræ confirmationis pactum *d* corroboravimus, ut in vestro permaneant jure, principatu, atq; ditione; & neq; à nobis, neq; à successoribus nostris, per quodlibet argumentum sive machinationem, in quacumque parte vestra potestas imminuatur, aut *e* vobis inde aliquid subtrahatur.

a al. dationes. b al. Palatiū. c al. pro tempore de sup. d al. corroboramus. e al. nobis.

f al. tenemur. al. testamur. Electus Pontifex non cōsecretur sine Imperatoris confirmatione. g al. Apostolicum. h al. contrariante. i fort. gen ilitatis. i. nobilitatis.

6. De supradictis verò provinciis, urbibus, civitatibus, oppidis, castris, viculis, territoriis, ac patrimoniis, necnon & pensionibus, atque censibus, sed potiùs omnia, quæ superiùs leguntur, id est provinciæ, civitates, urbes, castella, oppida, terræ, patrimonia, atq; insulæ, censusque, & pensiones, ad partem Ecclesię beati Petri Apostoli, atq; Pontificum in sacratissima Sede illius residētium, nos in quantum possumus defensores esse *f* teneamur, ad hoc ut eam illi ditionem ad utendum atq; disponendum firmiter valeant obtinere, salva in omnibus potestate nostra posterorumq; nostrorum, secundùm quod in pacto & constitutione ac promissionis firmitate Eugenii Pontificis successorumq; illius continetur, ut omnis Clerus & universi populi Romani nobilitas propter diversas necessitates, & Pontificum irrationabiles erga populum sibi subjectum asperitates retundendas sacramento se obliget, quatenus futura Pontificum electio, quantum uniuscujusq; intellectus fuerit, canonicè & justè fiat, & ut ille, qui ad hoc *g* sanctum regimen eligetur, nemine *h* consentiente consecratus fiat Pontifex, priusquam talem in præsentia Missorum nostrorum vel universæ *i* generalitatis faciat promissionem pro omnium satisfactione, ac futura cōservatione, qualem Dominus & venerandus spiritualis Pater noster Leo sponte fecisse dignoscitur.

7. Prę-

7. Præterea alia minora huic operi *a* inserendū prævidimus, videlicet ut in electione Pōtificum neq; liber neq; servus ad hoc venire præsumat, ut illis Romanis, quos ad hanc electionem per *b* constitutionem sanctorum Patrum *c* antiqua admisit consuetudo, aliquod faciat impedimentum. Quod si quis contra hanc nostram constitutionem *d* venire præsumpserit, exilio tradatur.

8. Insuper etiam, ut nullus Missorum nostrorum cujuscumq; impeditionis argumentum cōponere audeat *e* in præfatam electionem, prohibemus.

9. Nam & hoc omnimodò instituere placuit, ut qui semel sub *f* spirituali defensione Donni Apostolici sive nostra fuerint suscepti, impetrata justè utantur defensione. Quod si quis in quemquam illorum, qui hoc promeruerunt, violare præsumpserit, sciat se periculum vitæ suæ esse *g* incursum.

10. Illud etiam confirmamus, ut *h* Donno Apostolico justam in omnibus servent obedientiam, seu Ducibus & Judicibus suis, ad faciendam justitiam.

11. Huic enim institutioni hoc necessariò annectendum esse perspeximus, ut Missi Donni Apostolici seu nostri semper sint constituti, qui annuatim nobis renuntiare valeant, qualiter singuli Duces ac Judices populo justitiam faciant.

12. Hanc Imperialem constitutionem quomodo observent, qui Missi, decernimus ut primùm cunctos clamores, qui per negligentiam Ducum vel Judicum fuerint inventi, ad noticiam Donni Apostolici deferant, & ipse unum è duobus eligat, aut statim per eosdem *i* Missos fiant necessitates emendatæ, aut Misso nostro nobis renuntiante per nostros Nuntios à nobis directos emendentur.

13. Hoc ut ab omnibus fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ & vestris firmum esse credatur, propriæ manus signaculo, & nobilium Optimatum nostrorum subscriptionibus hoc pactum confirmationis nostræ roboravimus, & sigilli nostri impressione assignari jussimus.

✠ Signum Donni Henrici gloriosissimi *k* Romanorum Imperatoris Augusti.
Signum *l* Erchandildi Maguntini Archiepiscopi.
Signum Heriberti Coloniensis Archiepiscopi.
Signum Bobonis Trevirensis Archiepiscopi.
Signum Thiederici Metensis Episcopi.
Ego Ebethardus Bambergensis *m* Ecclesiæ Episcopus *n* Romanæ Sedis subditus *o* subscripsi.
Ego *p* Mazelinus Wirzeburgensis Episcopus subscripsi.
Ego Walterius Spirensis Episcopus subscripsi.
Ego *q* Ruodardus Constantiensis Episcopus subscripsi.
Ego *r* Rodalricus Curiensis Episcopus subscripsi.
Ego Adalbertus Basiliensis Episcopus subscripsi.
Ego Hemmo *s* Werdunensis Episcopus subscripsi.
Ego Walter Heichstedensis Episcopus subscripsi.
Signum *t* Richardi Fuldensis Abbatis.
Signum Arnoldi *u* Hersfendensis Abbatis.
Signum Brucardi Abbatis.
Signum Gottifridi Ducis.
Signum Beringardi Ducis.
Signum Thiederici Ducis.
Signum Simonis Comitis.
Signum *x* VVelphonis Comitis.
Signum Cunonis Comitis.
Signum Kunradi Comitis.
Signum Ottonis Comitis.
Signum *y* Bobonis Comitis.
Signum Frederici Comitis.
Signum Bezelini Comitis.
Signum Ezonis Comitis Palatini.
Signum Frederici Camerarii.
Signum *z* Ezonis Infertoris.
Signum *a* Heuzonis Pincernarii.
Signum *b* Huzis.
c Alimunbereger.
Adilman.
Adilbero.
Ego VVizelius *d* Astrazburgensis Episcopus.
Signum Ryodhois Fluvanensis Abbatis.

Gratian. dist. 63. c. 32. v. 2.
a al. inserenda.
b al. institutionem.
c al. aliqua.
d al. facere.
Gratian. d. dist. 63. c. 32. in pr.
e al. in electione Romani Pontificis comp. aud. omninò prohib.
f al. speciali.
g al. incursurum.
h al. in dominio.
i al. Nuntios.
k al. Romani.
l al. Erkinbaldi Magūtinensis.
m al. addunt, Apostolicæ Eccl.
n al. Apostolicæ.
o al. addunt, Servus.
p al. Mazelinus VVirtumbergensis Episc. servus sub.
q al. Rodonardus.
r al. Joldaricus. al. Zadalricus.
s al. Verdunens.
t al. Ricaldi Faldensis.
u leg. Hersfeldensis.
x al. Vulponis.
y al. Boybonis.
z al. Mezonis infertorum. al. infertore.
a al. Heimonis. al. Eunponis.
b al. Huctis.
c al. Alumnum Roriger.
d leg. Strazaburgensis.

Anno Christi 1022.

HENRICI. II. IMPER. AUG.

DECRETA COMITIORVM ALSTETENSIVM.

IMPERATOR Conventum indicit Alstetam: ibiq; & cum Principibus aliis, & in primis cum Saxoniæ Ducibus deliberat, de Italia vendicanda, cum victi ante annos decem Saraceni, novos jam motus ciev issent.

2. In illis Comitiis, cùm alia multa cum Saxonibus est honorificè locutus, tum illud dixit præcipuè, se post sceptrum Imperii, nihil habere in terris gente Saxonica carius.

3. Facta deinceps mentio est collocutionis, quæ ante biennium super Carum fluvium habita fuerat, inter Imperatorem & Robertum Galliæ Regem: in qua de constituenda & conservanda pace in Italia fuerat actum. ejus fœderis Regem rursus esse admonendum Principibus placuit.

4. In Saracenos arma decreta, qui urbem * Trojam denuò tentaverant.

* Quæ sita est in Campania Italica.

Anno Christi 1024.

CHUNRADI. II. IMP. AUG.

RESPONSUM

Quod Imperator justitiam petentes audire & judicare rebus relictis omnibus debeat.

IN * processione Regis ad coronationem, tres venerunt ante illum, cum singulis querimoniis, unus erat colonus Ecclesiæ Moguntinensis; alter pupillus fuit; & quædam vidua. Dum Rex eorum causas audire cœpisset, quidam de Principibus suis avertebant eum, dicentes, ne consecrationis suæ aliquam moram faceret, & maturè divina officia audiret; respiciens ad Episcopos, ut Vicarius Christi, Christianissimè respondebat; Si meum est regimini insistere, & id viri constantis est, nequaquam differre, quod aptè fieri valet, rectius videtur mihi facere quod debeo, quàm quid faciendum sit audire ab alio. Memini vos sæpe dixisse, non auditores legis, sed factores justificari. Si autem ad consecrationem, ut dicitis, festinandum est, tantò cautiùs in opere Dei gressus meos convenit mihi firmare, quantò me arduæ dignitati cognosco propinquare. Hæc dicens, in eadem statione moratus, ubi primum occurrerant illi calamitosi, passibus immotis legem præfecerat illis.

* Moguntiæ, ubi consecratus fuit.

2. Hinc paululum procedens, venit ante illum quidam, dicens, se expulsum esse patria omninò sine culpa, quem Rex per brachium apprehendens, super omnes circumstantes attraxit usq; ad solium suum, ibiq; causam miseri, cuidam Principum suorum diligenter commendavit. Moguntiæ in die Coronationis.

Anno Christi 1025.

CHUNRADI. II. IMPER. AUG.

DECRETVM

In Papienses rebellionis reos, quòd Palatium Imperiale destruxerunt.

ERAT in civitate Papiensi palatium à Theodorico Rege quondam miro opere conditum, ac posteà ab Imperatore Ottone III. nimis adornatum. Cognito obitu Imperatoris Heinrici, antecessoris CHUONRADI Regis, statim Papienses inconsultò ad imbellem aulam ruentes Regia mœnia fregerunt, totumq; palatium usq; ad imum fundamenti lapidem eruebant, ne quisquam Regum ulterius infra civitatem illam palatium ponere decrevisset. Ex qua audacia diu magna controversia * inter Regem & Papienses habita est. Dicebant Papienses; Quem offendimus? Imperatori nostro fidem & honorem usq; ad terminum vitæ suæ servavimus. quo defuncto, cum nullum Regem haberemus, Regis nostri domum destruxisse nō jure accusabimur. Econtrario Rex; Scio, inquit, quòd domum Regis vestri non destruxistis, cum eo tempore nullum haberetis: sed domum Regalem scidisse non valetis inficiari. Si Rex periit, Regnum remansit: sicut navis remanet, cujus gubernator cadit. Ædes publicæ fuerant, non privatæ; juris erant alieni, non vestri. Alienarum autem rerum invasores Regi sunt obnoxii. Ergo vos alienæ rei invasores fuistis. Igitur Regi obnoxii estis. Actum in Constantia civitate Alemanniæ post diem sanctum Pentecostes.

* sc. in Comitiis Constantiensibus.

Anno Christi 1028.

CONRADI. II. SALICI IMP. AUG.

RESCRIPTVM

Quòd virtute hostes, & non fraude sint superandi.

MILZKO Polonus, pulso fratre Ottone, Regem se appellat: & Ulricus quoq; Bojemus, occiso fratre suo Jacomaro, nova molitur. Hi ambo jugum Imperii nostri rigida cervice excutere, & sui juris esse conantur. Otto à fratre Polonia pulsus ad CONRADUM fugit, ab eoq; armis restituitur. Milzko externæ opis egens in Bojemiam ad Ulricum Regulum aufugit. quem cum Ulricus CONRADO Augusto prodere, ab eoq; gratiam inire vellet, Imperator rescripsit, solere Germanos virtute cum hostibus, non fraude certare, nihilq; acrius, quàm perfidiam ulcisci, sceleribus non nomini hostium nasci: oportere armatum esse, quem oderint.

SENATUS CONSULTUM ROMANUM

Anno Christi 1040.

DE LEGE REGIA, QUÂ A PAPA SENATU POPULOQ. Romano jus omne & potestas HENRICO *III. Imperatori & in eum collata est: item de electione Romani Pontificis, & investituris Episcoporum, &c.*

NEGARI non potest, quòd pater Domini Regis Henrici piæ memoriæ HENRICUS Imperator, factus est Patricius Romanorum, à quibus accepit in electione super ordinando Pontifice principatum. Huc accedit, quòd Nicolaus Papa hoc Domino Regi *a* HENRICO privilegium, quod ex paterno jam jure susceperat, præbuit, & per *b* Synodalis insuper Decreti paginam confirmavit.

Ex disceptatione Synodali inter Regium Advocatum & Romanæ Ecclesiæ Defensorem, cujus auctor habetur Petrus Damiani Cardinal. Rom. a Ejus nominis Quarto. b c. I. dist. 23.

HENRICI III. IMPER. AUG.

CONSTITUTIO

De justitia Babenbergensium ministerialium.

SI quem ex his Dominus suus accusaverit, de quacunq; re, licet illi juramento se cum suis coæqualibus absolvere, exceptis tribus; hoc est, si in vitam Domini sui, aut in Cameram ejus consilium habuisse arguitur, aut in munitiones ejus. Cæteris verò hominibus de quacunq; objectione, absque Advocato cum suis coæqualibus juramento se poterit absolvere. Et cæteris hominibus non plus debent, quàm septem personas; suis verò sociis duodecim.

2. Si occisus fuerit, recompensatio ejus, decem libræ sunt, quæ ad alios non pertinent, nisi ad cognatos occisi.

3. Si beneficium ab Episcopo non habuerit, & repræsentaverit se in ejus ministerio, & beneficium non potuerit obtinere, cui vult, militet, non beneficiarius, sed liberè.

4. Si absq; liberis obierit, & uxorem prægnantem habuerit, expectetur dum pariat. Et, si masculus fuerit, ille habeat beneficium patris. Si non; proximus agnatus defuncti loricam suam, vel equum, quem meliorem habuerit, Domino suo offerat, & beneficium cognati sui accipiat.

5. In expeditionem iturus ex suo sumptu ad Dominum veniat: deinceps ex ejus impensa alatur. Si expeditio in Italia est, Dominus per singulas loricas unum equum det, & tres libras. Si verò aliò, duo ex illis tertio dent impensas.

6. Beneficium habentes à Domino suo non constringantur, nisi ad quinq; ministeria, hoc est, ut aut dapiferi sint, aut pincernæ, aut cubicularii, aut marschalci, aut venatores.

HEINRICI IV. IMPER. AUG.

RESCRIPTA

Anno Christi 1056.

I

Pro dimissione & recompensatione haranscaræ.

HEINRICUS Dei gratia Rex, Alberto sanctæ Babebergensis Ecclesiæ venerando Pontifici, suo scilicet dilecto *a* nepoti, gratiam suam & debitum dilectionis donum. Si omnia vestra prosperitatis tenore diriguntur, ut justum est, congaudemus: & si quid adversi vobis occurrerit, quod [illegible] repellat obumbratio, ut decens est, cõdolemus: & hanc eandem charitatis vicem vos erga nos [illegible]urum, non dubitamus. Quapropter dilectionis vestræ rogamus privilegium; quia quidam mili[illegible] vestræ N... nomine, misericordiam nostram & auxilium petens venit, ut sibi illam haranscaram [illegible]monio, quam vobis jurejurando promisit, nostri amoris & rogatus causa dimittatis; ut ego ex parte mea vobis compensem, *b* patremq; meum, ut & ipse vobis compenset, insugem.

a Neue. erat enim Comes à Bogen.

b Henricum III. Imp.

II.

De Comitiis Moguntinis pro dissensionibus Imperii componendis.

HEINRICUS Dei gratia Romanorum Imperator Augustus, Ruperto Babebergensis Ecclesiæ Episcopo gratiam & omne bonum. Notum est tibi, quanto periculo tota fluctuat Ecclesia; quãtus error in omni surgit Saxonia; quantaq; desolatione nobilis illa Metẽsis penitus destruitur Ecclesia. Et non solùm ibi, sed & in diversis partibus Ecclesia nostri dividitur Imperii. Igitur consilio nostrorũ fidelium statuimus fieri Moguntiæ colloquium in Dominico die ante proximum S. Andreæ festum. Huic Colloquio omnes Regni Principes nostri fideles intersunt: & prætereà omnes, quorum nobis [illegible] declaratur aut fides, aut consilii providẽtia. Ad quod venire te quàm intime rogamus, quia nul[illegible]us tam ardua negotia Regni & divisio Ecclesiæ, coadunari poterit sine tua maxima sapientia, & [illegible]o consilio & fide, quæ hactenus nobis frequenter in necessitatibus, & in hujusmodi controver[illegible] Regni, prout nos voluimus, & res exaggerat, præstò fuit. Ad quod Colloquium omnes Saxones nostri fideles venient, rogantes summoperè, nos in Saxoniam venire, & hos novos errores compone-

re. Metenses autem è contrario Metim clamant nos transire, quatinus illic tandem pax & securi reddatur Ecclesiæ.

2. Nos quoq;, invitante Archiepiscopo, Coloniæ nativitatem Domini celebraturi sumus, & idcircò statuimus hoc Colloquium ante fieri, ut hujusmodi dissentiones Regni prius componerentur, quàm nos in remotiora transiremus loca. Sed idcircò prædictam expeditionem distulimus, quatenus communi omnium nostrorum consilio, quæ nobis agenda sint, considerentur.

3. Ergo rogamus te per eam, qua compater nobis effectus es, dilectionem, ne te corporis ægritudo, vel qualibet alia res impediat, quin ad præfatū Colloquium tempore statuto venias, & ibi tuam magnam sapientiam, & solitam fidem tuam, de nostra & Regni utilitate, quæ necessaria sunt nobiscum disponas.

III.

De fide Imperio servanda; & de controverso feudi decreto per Imperatorem facto.

HEINRICUS Dei gratia Romanorum Imperator Augustus, Hartuuico Magdeburgensi Archiepiscopo, gratiam & omne bonum. 1. Laborem tuum & studium circa honorē nostrum maximū esse audivimus: ideoq; dignas tibi gratias, prout justū est, referimus, nunc quidē paucis verbis, multis autē factis, cùm (Deo annuēte) ad te venerimus. Tu tantū, sicut cœpisti, in tantū pro obtinendo nobis Regni honore in his partibus sis solicitus. Nos enim, qui specialē tibi præ cæteris fidē habemus proximē, quando à te discessimus, omnia nostra tuæ fidei commisimus. Quod quia fideliter erga nos hactenus observasti, & adhuc te cōservaturū veraciter credimus. Fac igitur ut bonus ac discretus, & eandem, quam in te firmam esse credimus, usq; ad finē perduc in omnibus. Nos verò in loco [illegible] te habemus: & quodcumq; habet perfecta fides, de te nobis fieri cōfidimus. In hujus itaq; fidei testimonium, iterū tibi nos & omnia nostra cōmittimus, ut ita agas in omnibus, sicut bene tibi cōfidimus.

2. Beneficium autē N. Præpositi, fidelis nostri, quod & anteà tibi commisimus, iterum tibi committimus, ut ad utilitatem ejus illud conserves, & illi, qui injustè tenet, ex nostra parte interdicas, [illegible] dominus ejus, qui modo beneficium sibi illicitè usurpavit, nobis, dū querimonia inde esset, te[illegible]

IV.

De hostibus & bannitis Imperii persequendis.

* for. Boemiæ.

HEINRICUS Dei gratia Imperator Augustus, A. glorioso * Duci & Amico fideli, quidquid amici affectibus poterit esse fidelius. 1. Cum aliquis privatū commodum suū postponit, & in [illegible] utilitatibus insudat, ea est firma amicitia. Quam amicitiæ benevolentiā te nobis impēdisse gaudemus, &, sicut optimo fideli & intimo amico, dignam facere remunerationem intendimus. Nam cum vellet contra Græcos ire, & cum Dux Poloniæ, tuus & amicus & consanguineus, auxiliū tuum contra [illegible] suos peteret propter nos, sicut amicus fidelissimus, remansisti, ut nostris inimicis resistens, tuū commodum pro nihilo cōputans, tantummodò nostram causam promovendo adjuvares. Quid igitur [illegible] nisi maximas tibi grates referentes, sicut nostro optimo fideli, votis omnibus exoptemus eam [illegible] dari occasionem, qua tibi amantissimè vicissitudinem meritam repēdamus? Et sicut in nos bonus [illegible] es principio, ita rogamus dulcedinem tuæ dilectionis, ut perseveres, & deleas & conculces adversarios nostros, non parcas eis, donec ex toto cōterantur. Nam nos, simili modo, sicut tuos amicos amplectimur, ita inimicis tuis erimus infestissimi inimici: & fœdus, quod cum patruo tuo inivimus, ab hac [illegible] inanteà volumus tibi illibatum servare omni tempore vitæ nostræ.

2. Rogamus & te charissime, ut te interveniente frater tuus futura opera emendet, si quid hactenus propter suas necessitates in causa nostra neglīgēntiùs egit. Et quia victrici dextera suas angustias recuperavit, ad nostras injurias, sicut fidelis amicus, respiciat. Nam quia se cū præsidio in illas partes contulit, ubi inimici nostri morātur, & bona eorū sita sunt; ecce locus, ecce occasio, qua & inimicis nostris nocere, & sibi nos poterit amicissimos comparare. Tu ergo, Dilectissime, id modis omnibus, quibus vales, fratri tuo persuade, ut * N. non Ducem, sed judiciario ordine abjudicatum persequatur, & omnibus ei adversetur, sicut infestissimo hosti nostro.

* Intelligit Othonē Bavariæ Ducem, quem Imperator proscripserat & Ducatu privarat.

3. Quicumq; autem de familia Salzeburgēsis Archiepiscopi, & aliorum fidelium nostrorum, dicti sunt captivi, rogamus ut causa nostræ dilectionis facias *a* reddi.

a sc. à fratre.

V.

De obedientia urbis Romæ Imperio debita.

HEINRICUS Dei gratia Romanorum *b* Rex, Consulibus, Senatui, populo Romano, majoribus & minoribus, gratiam suam cum bona voluntate. Divina disponente gratia, postquam Regnum patrium nostrum intravimus, Urbem, caput & sedem nostri Imperii pio affectu visere optavimus, & eam, more *c* majorum prædecessorū exaltare, honorare, ditare, ut Dominus fideles, ut pater filios, ut civis concives decrevimus. Hujus autem propositum desiderii, non voluntatis, iterum diversa [illegible] disturbata retardavere Regni negocia. Quibus tandem Dei nobis favente clementia sedatis, compositis, subjectis, expediti in Italiam venimus, illamq; præ cæteris terris discordem & divisam pro [illegible]re, ad justitiam & concordiam coegimus. Ad vos ergo properantes, & jam diu desideratum [illegible] ad effectum perducere conantes, ut Legati nostri, jussu nostro, laudaverunt, nosq; invitati sumus, [illegible] clesiæ & ab Ecclesia, vobis & à vobis pro facienda & recipienda justitia, pacificè venimus. Volumus quatenus idoneos Nuncios, vestræ voluntatis providos, & nostri honoris devotos, nobis obviam [illegible]tatis, quorum consilio & nostrorum mutuo, ad vos vobis commodi & nobis apertius veniamus.

b Imperator.

c al. Magnorum.

VI.

De beneficio vacante per Epiſcopum non concedendo ſine Imperatoris ſcitu & voluntate.

HEINRICUS Dei gratia Romanorum Imperator Auguſtus, Ruperto Babebergenſi Epiſcopo gratiam & omne bonum. Quoniam ſemper nobis fuiſti fidelis, quemadmodum debuiſti, & noſtrum honorem ſicut vir ſapiens & fidelis egregius retinere & amplificare ſtuduiſti; grates tibi quàm [illegible] referimus; & inde procul dubio ſcias, dignam tibi facere remunerationem intendimus. Tuã [illegible] rogamus fidelitatem confidenter, ut beneficio, quod fuit Oudalrici *a* divitis, nullam promiſſionem vel conceſſionem alicui facias, donec nobis loquaris, aut inde noſtram ſentias certis litteris voluntatem. Si enim hoc attenderis, nos faciemus propter tuam charitatem, quod nos rogaſti in tuis litteris. Et tu ſtude honori noſtro, ſicut in te confidimus providere. *a* Comitis.

VII.

De beneficio paterno in filium conferendo.

HEINRICUS Dei gratia Romanorum Imperator Auguſtus, Ruperto Babeburgenſium Epiſcopo gratiam ſuam & omne bonum. Novit optimè Dilectio tua, quanto tempore quàm optima fide nobis ſervierit Oudalricus, & filius ejus G... qui nuper miſeranda omnibus bonis, quia immatura morte receſſit à ſeculo. Urget itaq; nos tam humanitatis compaſſio, quàm juſtitiæ neceſſitudo, ut in parvulos ejuſdem G... avitæ & paternæ *b* ſervitutis memores ſimus, & orbitati eorum debitæ pietatis ſuffragio conſulamus. Unde te ſolicitè commonemus, & ſummis precibus obſecramus, ut filio ejus, patris beneficium benignè pro reſpectu Dei, & noſtra interventione concedas, nulla hoc differens occaſione, nulla excuſans vel abnuens ratione. Commendationem autem pueri uſq; in præſentiam noſtram ut differas rogamus, ſicut de nobis curas. *b* i. ſervitii, miniſterii, obſequii.

VIII.

De Cuſtodia Eccleſiæ, & alio beneficio vacante.

HEINRICUS Dei gratia Romanorum Imperator Auguſtus, Ruperto reverentiſſimo, & patrino ſuo in Chriſto dilectiſſimo, gratiam ſuam & plurimam in Chriſto ſalutem. Cùm præ omnibus maximam habeam in te fiduciam, miror quòd toties te pro una eademq; re rogavi, & nihil mihi dignum pro mea ſpe reſpondiſti; præſertim cùm nihil unquam ita ſit arduum, quod putaverim abs te mihi denegari. Sed & adhuc iteratas preces ingeminando itentidem Dilectionis tuæ dulcedinem [illegible]n exoratam, ut de Cuſtodia Eccleſiæ tuæ inclinatiùs mihi aurem præbeas, & eam mihi per præſentem Nuncium tranſmittas.

2. Præterea quia Comes Oudalricus obiiſſe dicitur, non aliter te rogo, quàm ut revocem tibi in memoriam, ſiquid pro amore & voluntate tua fecerim, ita ut apertè in hac petitione experiar, quantũ [illegible] diligas. Nec te rogo, niſi talia, quæ honori & proficuo tuo erunt profutura. Rogo, inquam, ut beneficia, quæ ex te habuit, nulli promittas, nec aliquid inde facias, ſed totam ipſius rei actionem differas uſq;, ad noſtram utriuſq; ad invicem præſentiam.

IX.

De Præpoſito vel Cuſtode Eccleſiæ.

HEINRICUS Dei gratia Imperator Auguſtus, Ruperto venerabili Epiſcopo & dilecto compatri, gratiæ ſuæ optimam voluntatem. Quia in Cuſtodia Babebergenſi per effectum operis noſtram [illegible] voluntatẽ, magnas tibi grates, ſicut optimo fideli noſtro, referimus. Quod ſupereſt, rogamus, [illegible] tibi præcipimus, ut prohibeas, ne ejuſdem Eccleſiæ Cuſtos alicujus inde aut calumniam in [illegible] patiatur; & illos, qui ſe de illa Cuſtodia beneficiatos aſſerunt, Epiſcopali autoritate conſtrin[illegible]cia de ipſorum manibus excute, & reſtitue. Nam id Principum noſtrorum decreto indul[illegible] conceſſum & confirmatum eſt, ut nullus Præpoſitus vel Cuſtos Eccleſiæ, poteſtatem habeat [illegible] de bonis Eccleſiæ in beneficium alicui præſtare: &, ſi factum fuerit, irritum haberi.

X.

De officio Epiſcopali.

HEINRICUS Dei gratia Romanorum Imperator Auguſtus, Ottoni Babenbergenſis Eccleſiæ Epiſcopo, gratiam, dilectionem & omne bonum. Perfectus amor, cum utiq; domeſticus cordis ſit, [illegible] oculum tantùm valet, non ad oculum ſpectat, non pendet ex tempore, per quem abſentes [illegible] longius ſeparantur, tantò arctius mutua pro ſe ſolicitudine conſtringuntur. Nos certè abſentis [illegible] meliorem, quàm dum *c* affuiſti, curam gerimus; eodem, quo te proveximus, animo cuncta tibi [illegible] cupientes; adverſa, etſi non accidant, quia poſſunt accidere, veremes. Unde maximo nobis [illegible] eſt, quod adhuc de rebus tuis optata comperimus, te videlicet ab Eccleſia tua honorificè receptum [illegible] grata omnibus reſponſionum habitibus, & actuum temperantia placuiſſe, & in præſtandis beneficiis neceſſariam laudabiliter exhibuiſſe cautelam. Qua de re conſulimus, hortamur, & petimus, [illegible] facias, ne primitias bonæ famæ, ſi manum remiſeris, perdas, quia bona inceptio ſine fine, *c* Fuit enim Cancellarius Imperatoris.

ſpecioſi corporis inſtar eſt ſine capite. Nemo te à delectu Eccleſiaſticæ ſecundum juſtitiam ... terrore detorqueat, precio flectat, ſuadendi fellito melle ſeducat; quoniam tentatus his ... probatus fueris, facilè omnia propulſabis. Si quid autem grave tuis viribus æſtimabis, ad nos tibi ... culdubio ſuccurſuros ex noſtri differas occaſione præcepti.

XI.

De Comitiis Imperialibus Spiram indictis pro reformando ſtatu Romani Imperii.

HEINRICUS Dei gratia Romanorum Imperator Auguſtus, Ottoni Babenbergenſium ... Epiſcopo gratiam abundè & omne bonum. Roma noſtri Nuncii rediere, & Dei gratia ... maxima nobis læta & proſpera retulere. Mandant etiam nobis noſtri fideles, quod tempus ... acceptabile, ut Romanæ Sedi & Reipublicæ conſulamus. Quapropter neceſſario noſtros Principes convocamus, ut inde, ſicuti juſtum eſt, eorum conſilium & auxilium habeamus. Ad quod plurimum indigemus tuæ fidei præſentia, & tui conſilii prudentia; quoniam & te cordetenus diligimus, ... de omni honore noſtro, prout nobiſmetipſis, indubitanter confidimus. Confidenter igitur ... tuam rogamus dilectionem, ut die Veneris poſt proximum feſtum ſanctæ Mariæ, venias ad nos Spiram, & ibi ſuper his tuo & aliorum noſtrorum Principum cõſilio ad Dei honorem & Regni, & Chriſtianæ pacis ſtatum tractabimus. Et hilariter facias hoc, ſciens quòd te citò dimittemus. Et hoc ... ter tibi parceremus, niſi tam alti negocii nos urgeret inſtantia.

2. Prætereà mandamus tibi, ut mittas pro Comite N... quem tibi commiſimus, & eum ... repræſentes.

XII.

De expeditione Imperiali in rebellem Comitem Flandrenſium.

Anno Chriſti 1102.

HEINRICUS Dei gratia Romanorum Imperator Auguſtus, Ottoni Babenbergenſi Epiſcopo, ſuo fideli chariſſimo gratiam & omne bonum. Cum Dei providentia & magnæ pietatis ... ſilio de noſtro Regno ubiq; pacificato gauderemus, advenerũt nobis nuncii ex parte Godefridi a Ducis, & Balduini b Comitis, aliorumq; fidelium noſtrorum Marchiæ Flandrẽſis, intimantes eos ... non poſſe ſuſtinere moleſtias Roberti c Comitis, qui Regnum noſtrum invaſit, & ad ignominiam omnium, qui in eo ſunt, ſibi noſtrum Cameracenſem Epiſcopatum uſurpavit. Unde, quemadmodum res hortabatur, noſtros Principes convocatos conſuluimus, & ab eis ſapienter re notata, conſtituimus eorum conſilio nos facturos expeditionem in Flandriam ſupra tam præſumptuoſum hoſtem, q... ſter miles debet eſſe, ne diutiùs de imminutione & dedecore Regni noſtri impunè ſuperbiat. ... quidem tam manifeſtum & tam commune Regni noſtri dedecus tibi fieri, ſi tuum honorem ... penſare debes cordetenus. Ut igitur fideliter hoc facias & prudenter, rogamus te ſub ſpe remunerationis gratiſſimæ, & per fidelitatẽ, quam nobis & Regno debes, monemus, ut omni occaſione deſtructa, ſicut honor eſt Regni atq; tuus, ad expeditionem venias; ſciens quod in proximo feſto Sanctorum omnium Tungris juxta Leodium conveniemus, parati ſuper Flandriam equitare. Nec mireris ... tum eſſe adventum noſtrum Radiſponam, ſicut intellexeras, quando nobiſcum eras; quia ... neceſſitas intervenit, & utiliter ad dedecus Regni firmiter eſt laudata ab omnibus noſtris ... noſtra ſuper hoſtes in Flandriam.

a Lotharichiæ, ſive Lotharingiæ inferioris; aut certè Brabantiæ.
b An Boloniæ.
c Flandrenſium ſive Atrebatum.

XIII.

Ad Epiſcopum Bambergenſem, ut in fide perſiſtat; & beneficium quoddam Eccleſiaſticum in quendam Imperii fidelem conferat.

Anno Chriſti 1105.

HEINRICUS Dei gratia Romanorum Imperator, Othoni Babenbergenſi Epiſcopo, ſuo ... & certo fideli, gratiam & omne bonum.

1. Nunc imminente a neceſſitate debet apparere, qui ſint fideles nobis, & ipſa evidentia ... nifeſtandum eſt, quantum nos diligant & honorem noſtrum. Scias igitur, quod nos uſq; W... venimus cum multis militibus; & adhuc ibidẽ plures exſpectamus, cupientes cum Dei adjutorio ... micos noſtros invadere, & caſtrũ noſtrum Nurenberc, quod obſident, liberare. Quapropter tibi, ... optimo fideli, rogando mandamus, ut ad nos venire feſtines cum omnibus, quos habere poteris ... tibi confidimus.

2. Inſuper etiam diligenter te b rogamus, ut in præſenti noſtram conſideres neceſſitatẽ, & A... qui nobis eſt neceſſarius, concedas beneficium, quod à te poſtulat, animadvertens, quòd mo... præſens periculum compellit multis ſupplicare, & eorum voluntatẽ faciendo ipſos in noſtra fide ... cõfirmare; & hac ratione conſtrictos, de his & de aliis multis oportet nos te rogare aliter, quàm ... mus: ſed nos, Deo volente, ſi proſperitas advenerit, te & Eccleſiam tuam, ſicut dignũ eſt, reſpiciemus. De hac re fac, ſecundum quod tibi dicet N... ex noſtri parte.

a Propter rebellionem filii Henrici Regis Rom. qui tyrannidem Imperii invaſerat.
b Preces Imperiales pro beneficio Eccleſiaſtico.

XIV.

Pro fide legitimo Imperio ſervanda adverſus Tyrannum invaſorem.

HEINRICUS Dei gratia Romanorum Imperator Auguſtus, Othoni Babenbergenſi Epiſcopo gratiam & omne bonum.

1. Scimus, quia legationibus filii noſtri frequenter fatigaris, ſicut nobis per tuũ Nunciũ mandaſti. Confidimus autẽ de tuæ bonitatis fide, ꝙ nec precibus, nec minis, nec perſuaſionibus, nec blanditiis acquieſcas

[illegible] nostris contra nos inimicis, sed semper fideliter nobiscum permaneas. Quantascunque au[illegible]cutiones ab inimicis nostris sustineas, nullatenus tamẽ terrearis, sed certus esto, quòd te non [illegible] sive in pace, sive in periculo, & fiduciam habeas in omnipotente Domino, quòd nobiscum [illegible] præsenti liberaberis periculo. Sicut ergò de te confidimus, & per Nuncium tuum tibi mandavi[illegible] ad diem & locum, quem condiximus, venire non dubites.

2. Igitur per fidem, quam nobis debes, neque precibus, neque minis aliquatenus terrearis, ut [illegible] filium nostrum transferaris: & ab omni Ecclesia, atq; per omnes Congregationes tibi commissas, [illegible]ones sine intermissione fac fieri ad Deum pro nobis.

3. Castrum etiam tuum ita diligenter custodiri facias, ne aliquis ex custodibus ab eo discẽdat.

4. Nuncium etiam tuum ad consolandos mittas Nurenbergenses.

HENRICI IV. IMPERATORIS AUG. RESCRIPTUM

Anno Christi 1069.

Ut Abbati propter contumaciam Abbatia Imperialis abdicetur.

HEINRICUS Dei gratia Rex, Udalrico Monacho.

Miramur, quo ausu cujusve solatio Abbatiam nostram contra nos retinere volueris, nec nobis inde serviens, nec patrono nostro * Adelberto, cui hanc dedimus, quicquam subjectio[illegible] impertiens. Quapropter volumus, firmiterque tibi sub interminatione propriæ salutis præcipimus, [illegible] nostra relinquere non differas, nec ulterius aliquid de hisce intromittere præsumas. Vir[illegible] Nuncio nostro portandam tradas. Dat. &c.

* Archiepiscopo Bremensi.

EJUSDEM MANDATUM

Anno Christi 1069.

Ad Monachos Laureshamenses de obedientia Abbatis depositi nullatenus ulteriùs exhibenda.

SICUT de vestra semper obedientia accepimus, sic & modò probare volumus. Præcipimus quidem Udalricum quondam dictum Abbatem vestrum, quem nos propter inobedientiam & malum exemplum, temerarium judicavimus, nihil vobis debere jubere, nec vos ultrà ei obedire de[illegible]. Ergo si nostræ voluntati obsecundatis, in nullo sibi amplius obediatis.

DECRETA COMITIORUM WORMATIENSIUM IN CAUSA HENRICI V. IMPERATORIS, & GREGORII VII. P. R. celebratorum Anno Domini M. LXXVI.

Anno Christi 1076.

HENRICUS, Dei gratia Rex, * gratiam, salutem, dilectionem non omnibus sed paucis eandem. In maximis negotiis, maximis maximorum opus est consiliis, qui & facultatem habeant exterius, & voluntate non careant interius, ut rei, cui bene cupiunt, bene consulere, & velint [illegible]. Quia in cujuslibet profectu nec facultas sine voluntate, nec voluntas sine facultate pro[illegible]. Quod utrumque Tu N. fidelissime, ut arbitramur, æqualiter possides: vel, ut veriùs dicamus, [illegible] imo tibi maxima non desit facultas, major tamen adhuc maxima facultate, si bene te novi[illegible] fidem tuam diligenter notavimus, in nostram & regni utilitatem exuberat voluntas. De præ[illegible]n fideliter exhibitis, in futuris crescit spes fideliùs exhibendis. Tuæ autem dilectioni com[illegible]ne * spei nostræ desit fides tua, quia de nullius regni Principum vel Episcoporum fidelitate, [illegible], majora speramus: sicut hactenus non modò in præteritarum rerum exhibitione, verùm [illegible]ndatum promissione tua gavisi sumus. Assit ergo in tempore hoc opportuno tua cum [illegible]luntas, quam non modò nostra, verùm etiam omnium Coepiscoporum fratrumque tuo[illegible] totius oppressæ Ecclesiæ exoptat necessitas. Non enim hanc oppressionem ignoras, tan[illegible] ne oppressæ Ecclesiæ solatium subtrahas, sed Regno & Sacerdotio condoleas: quo utroque [illegible]que Ecclesia est exaltata, ita nunc heu humiliatur utroque viduata. Nam unus dum utrum[illegible]endicavit, utrumque dissipavit: nec in uno profuit, qui in neutro prodesse voluit nec potuit. [illegible] notari nomine te suspendamus, accipe quem dicimus, * Hildebrandum scilicet, Mona[illegible] habitu, dictum Apostolicum, non pastoris cura sed invasoris violentia; Apostolicæ Sedi [illegible]dentem, & de sede pacis Catholicæ, pacis unicæ vinculũ dissipantem, ut tibimet ipsi in promptu [illegible]. Ut enim de pluribus pauca referamus, Regnum & Sacerdotium Deo nesciente sibi usurpa[illegible]piam Dei ordinationem contempsit, qui non in uno sed in duobus duo, id est Regnum & [illegible]dotium principaliter consistere voluit: sicut ipse Salvator in passione de a duorum gladiorum [illegible] typica intelligi innuit. Cui cum diceretur: *b Domine, ecce duo gladii hic*: respondet, *Satis est*; [illegible], hac sufficiente dualitate spiritualem & c materialem gladium in Ecclesia esse gerendum, [illegible] omne nocivum foret amputandum; videlicet Sacerdotali, ad obedientiam Regis pro Deo;

* Hoc diploma generale est ad omnes Episcopos Imperio fideles. Extant etiam specialia ad singulos hisdem ipsissimis verbis. Ut unum, cujus initiũ: Henricus Dei gratia Rex, Hildolpho Coloniensi Archiepiscopo gratiam, salutem & dilectionem. In max. &c.

* al. spes nostra major sit fide tua.

* Qui se Gregorium VII. ab electione nominavit.

a vide Specul. Saxon. initio.

b Luc. 22.

c al. carnalem.

Deo; Regali verò gladio, ad expugnandos & expellẽdos Christi inimicos exteriùs, & ad obed[...]
Sacerdotii interiùs, omnem hominem docens fore *a* constringendum, ut ita de alio in alium ch[...]
tenderetur, dum nec Sacerdotii Regnum, nec Sacerdotiùm Regni honore privaretur. Hanc [...]
dinationem qualiter Hildebrandica confuderit insania, tu ipse nosti, si scire novisti, vel vol[...]
nullum ejus judicio licet esse Sacerdotem, nisi qui hoc à fastu suo emendicaverit. Me quoque, [...]
Deus in Regnum, non autem illum vocavit ad Sacerdotiùm, quia me de Deo, & non de illo [...]
velle vidit, quia ipse me Regem non constituit, Regno privare studuit, minitans Regnum an[...]
que mihi se tollere, quorum neutrum concessit. Hæc & his similia quum sæpiùs in nostram, ut [...]
sti contumeliam struxerit, non tamen adhuc sufficere credit, qui de die in diem nova & exqui[...]
fusionis genera nobis ingerit, ut in nostris Nunciis noviter argumentum dedit. Nam chart[...]
non sufficit, qualiter eosdem nostros Nuncios tractaverit, quàm indignis modis affecerit, q[...]
deliter eos incarceraverit, & carceratos nuditate, frigore, fame, siti, ac plagis contriverit, [...]
mum ad exemplum per medium civitatis circumductos omnibus spectaculum præbere jus[...]
eundem cum Decio tyranno insanire, & Sanctos assare credas & dicas. Unde ne pige[...] Ch[...]
communi nostrûm, scilicet meæ & Coëpiscoporum tuorum, petitioni satisfacere, ut in H[...]
VVormaciam venias, & ibi plura, quorum pauca docet Chartula, cum centum Principib[...]
& quid agendum sit doceas, rogatus per dilectionem Coëpiscoporum, oratus per utilitate[...]
obligatus per vitæ nostræ & Regni totius honorem. Valete.

a. al. castigandum.

DILECTIS IN CHRISTO FRATRIBUS ET DOMINIS, ARCHIEPISCOPIS, EPIscopis, Principibus, Romani Imperii Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Majoribus & Minoribus, Clero & Populo, Sanctæ Ecclesiæ Cultoribus, THEODORICUS VERDUNENSIS EPISCOPUS Dei gratia, id quod est, fraternam dilectionem, debitam servitutem, perpetuam in Domino Salutem.

REGNI nostri perturbatio &, ut veriùs dicam, nisi Dominus avertat, proxima nimis an[...]
in maximum dolorem nos excitat, in lachrymas vocat, in miserabilem querimoni[...]
Deo & hominibus nos animat. Hildebrandus, qui dicitur caput, jam ex cauda Eccle[...]
fundamentum, jam detrimentum est Ecclesiæ. Hic dispergit, qui dicebatur congregare: hic Eccle[...]
odit, qui dicebatur diligere: jam usque ad omnimodam hæresim infirmat, qui dicebatur Ec[...]
Sanctam confirmare. O inaudita arrogantia hominis, supra omnem Ecclesiam in se glorian[...]
omnem maliciam malè agentis, unitatem Ecclesiæ scindentis; quod inauditum est, Regnum [...]
gem Catholicum destruere præsumentis, impios justificantis, pios injustissimè damnantis, D[...]
Patrum pervertentis, * Regem adulterinum extollentis, Regem liberum & legitimum [...]
memoria nominis Regii extinguere meditantis. Perjuria, fidelitatem dicit; fidem, sacril[...]
imoque ab initio fuit mendax * pater ejus, per omnia mentitur, & in omnibus veritati cont[...]
deat Deus & judicet: videte vos, & judicate. Hominem impium, hominem abominatum, [...]
Ecclesiæ subvertentem, caput nostrum faceremus? Nos omni Ecclesiastico honore ve[...]
entem, patrem nobis constitueremus? Vita sua illum accusat, perversitas damnat, obstina[...]
illum anathematizat. In qua re vobiscum esse, vobiscum facere, vobiscum laborem subire, [...]
consilium, auxilium vestrum non recuso. De eligendo autem Pontifice, qui errata corrigat, qui [...]
cta restituat, qui hujusmodi fortia confundat, Deo cooperante vobiscum operabimur, Deo con[...]
ente vobiscum sentiemus, & pro honore Ecclesiæ, & pro recuperatione Regis & Regni, in [...]
bis deerimus. Valete.

* Lotharium II.
* sc. Diabolus Johan. 8.

PATRIBUS NON FRATRIBUS; DOMINIS NON AMICIS, ENGELBERTUS Designatus Treverensis Episcopus Ecclesiæ, devotissimas Orationes in Christo.

FERRE sententiam contra Apostolicum, non est tutum; imò insanum & omninò nefa[...]
quid audere in illum, qui in vice sancti Petri fungitur legatione ipsius Christi. Iste autem, [...]
vasit sedem Apostolicam, qui inaudita elatione effertur, qui prophanis novitatibus stud[...]
plo nomine delectatur, quem neque Christianum appellem, quia non habet characterem, [...]
cem & charitatem, quam *b* Christus suis militibus impressit, qua Christus suos notavit: non [...]
contra hunc, non insurgere, magnum sanctæ matris Ecclesiæ est periculum, & plane est contra [...]
Quis enim nescit, ex hoc quasi fonte omnis dissensionis, & capite omnis schismatis, exclusa [...] Ecclesiæ, discordiam totius mundi emersisse? Quis, inquam, non videt, per hunc quasi signifer[...]
tum sanguinem mundi effusum esse? De multis rationibus, qui non sequitur Christum, neque [...]
appellare Christianum: ita certè nec Papam, quem video toties & tam manifestum homicid[...]
bonus & sanctus Papa, cujus consiliis, cujus instinctu & ductu, membra Christi tot & tam perdi[...]
dis sunt dilacerata. En bonus pastor, qui in illos tanta crudelitate grassatur, pro quibus Christus [...]
ce per-

b. Joh 13. 15. & 1. Johan. 2.

[illegible]ndit, quos ipse proprio sanguine redemit. En verus Pontifex, & justus Sacerdos, qui sicut du[illegible] illud quod sumitur in Dominica mensa sit verum corpus & sanguis Christi, ita non pœnitenti[illegible] ea, quæ justè tracta sunt, condonat sacramenta. Nihil certè ita est impium & nefarium, nihil [illegible]testabile & execrabile, quod ipse curet, dum alios contra Regem armet; dum alios ad bellum, [illegible] ipse omnibus intendit, excitet. Inter has multiplices calamitates & miserias, quas patitur & con[illegible] sancta Ecclesia, mihi quoque illata est ab eo tam superba quàm violenta injuria. Cùm enim [illegible] pari consensu tam Cleri quàm plebis essem electus Episcopus, tamen eo impediente, nullam [illegible]am obtendente, ferè per biennium consecrationem obtinere non potui, omnibus ejusdem Ec[illegible] & Suffraganeis intercedentibus, & inusitatam suæ Metropoleos viduitatem multum que[illegible]. Nihil mihi profuit syncerus introitus, & legitima mea electio apud illum, nihil valuit con[illegible]horitas Episcoporum, & studiosa loci intercessio. Ut taceam mea, ut prætermittam privata: [illegible]us & non purus ejus introitus, quæ minatus est, pervenit ad perditissima exempla. Ne plus [illegible] sancta, quæ modò extremum trahit spiritum, periclitetur Ecclesia, ex me dico, quòd nullam [illegible]dientiam posthac servabo, nec meo judicio amplius sedebit in loco & in vice sancti Petri, quem [illegible] non sequitur obstupenda abusione novitatis suæ, & inauditi* decreti.

* Quo abdicavit Imperio Imperatorē.

SENTENTIA

EPISCOPORUM IMPERIALIUM, DAMNANS HILDEBRANDUM PAPAM.

Sigifridus Moguntinus, Udo Treverensis — Archiepiscopus

Wilhelmus Trajectensis,
Hermannus Metensis,
Henrichus Leodiensis,
Richardus Verdonensis,
Bibo Tullensis,
Huzmannus Spirensis,
Burcardus Halberstadensis,
Wernherus Strasburgensis,
Burckhardus Basiliensis,
Otto Constantiensis,
Adelbero Wirtzburgensis,
Rudbertus Babenbergensis,
Otto Ratisponensis,
Elingardus Frisingensis,
Udalricus Eystettensis,
Fridericus Monasteriensis,
Eilbertus Mindensis,
Hezil Hiltinesheymensis,
Beno Osenebutgensis,
Eppo Neapolitanus,
Imardus Paderbrunnensis,
Thiedo Brandenabrugensis,
Burckhardus Losannensis,
Bruno [a] Unensis,
— Episcopus

a. An Verdensis? an Genevensis?

H[illegible]BRANDO fratri &c. Cum primùm Ecclesiæ gubernacula invasisses, etsi bene nobis co[illegible] esset, quàm illicitam & nefariam rē contra jus & fas familiari tibi arrogantia præsumpsis[illegible] dissimulāda tamen, dispensatoria quadā taciturnitate, tam vitiosa introitus tui exordia pu[illegible], sperantes videlicet tā criminosa principia consequētis regiminis tui probitate & industria e[illegible]da, & aliquatenus obliteranda. Verū nunc, ut lamentabilis universalis Ecclesiæ status clamat & deplorat, malis initiis tuis per pejores actionum decretorumq; tuorū progressus, infœlici respondes [illegible] & pertinacia. Cū enim [a] Dominus & Redēptor noster, pacis & charitatis bonū quasi singularē [illegible] charactetē impresserit, cujus rei testimonia existunt plura, quā ut epistolari brevitate cō[illegible]di valeant: tu è contrario, dū prophanis studes novitatibus, dum magis amplo quàm bono no[illegible]ctaris, dū inaudita elatione distenderis, velut quidā signifer schismatis, omnia mēbra Eccle[illegible] secundū Apostolū quietā & tranquillā vitā ante hæc tua tēpora agebant, supba crudelitate, cru[illegible] supbia lacerasti: flāmaiq; discordiæ, quas in Rom. Eccl. diris factionib⁹ excitasti p omnes Ecclesi[illegible], Germaniæ, Galliæ, & Hispaniæ furiali demētia sparsisti. Sublata enim, quantū in te fuit, omni [illegible] ab Episcopis, q̄ eis divinitus p gratiam Sp. S. qui maximè in ordinationibus operatur, collata [illegible], omniq; rerū Ecclesiasticarū administratione plebeio furori p te attributa, dum nemo [illegible] Episcopus aut Presbyter est, nisi qui hoc indignissima assentatione à fastu suo emēdicaverit, [b] omnem

a. Johan. 13. 15. & 1. Joan. 4.

b. al. alicubi.

omnem Apostolicæ institutionis vigorem, illamque pulcherrimam membrorum Christi distributionem, quam Doctor gentium toties commendat & inculcat, miserabili confusione miscuisti: sicq; per hæc tua gloriosa decreta (quod sine lachrymis dici non potest) Christi ferè nomen periit. Quis autem illud pro indignitate rei non stupeat, quòd novam quandam indebitamq; potentiam tibi usurpando arrogas, ut debita universæ fraternitati jura destruas? Asseris enim, cujuscunq; nostrûm Parrochianus aliquod delictum ad te vel sola fama perveniat, ultra jam non habere quemquam nostrûm aliquam potestatem vel ligandi vel solvendi, præter te solum aut eum, quem tu specialiter ad hoc delegaveris. Quæ sententia quòd omnem insaniam excedat, quis in sacris literis eruditus non videat?

Gregorius VII. Papa Romanus condemnatur. a. ejus nominis Tertio.

Quia ergo per hos aliosq; præsumptionum tuarum spiritus Ecclesiam Dei tam graviter periclitantem, imò ferè pessundatam, diutiùs tolerare omni malo deterius judicavimus, placuit, ut communi omnium nostrûm consilio tibi, quod hactenus tacuimus, innotescat, quamobrem nec modo possis, nec umquam potueris Apostolicæ sedi præesse: Tu ipse bonæ memoriæ *a* HENRICO Imperatori teipsum corporali sacramento obstrinxisti, quòd numquam vivente ipso Imperatore, aut filio ejus Domino nostro glorioso Rege, qui modò summæ rerum præest, Papatum aut ipse susciperes, aut alium, quantum in te est, suscipere patereris, absque assensu & laudamento vel patris, dum viveret, vel filii, dum ipse viveret. Atque hujus sacramenti sunt hodie testes plerique Episcopi, qui hoc tunc & oculis suis vidêre & auribus audiêre. Illud etiam recordare, quomodo tu ipse aliquos ex Cardinalibus, cum ambitio Papatus titillaret, ad tollendam æmulationem hac occasione & conditione, ut ipsi hoc idem facerent, sacramento te obligasti, quòd numquam Paparum habiturus esses. Utraq; hæc sacramentorum quàm sanctè, quàm cautè observaveris, tu videris. Præterea cùm tempore Nicolai Papæ Synodus celebraretur, in qua centum viginti quinque Episcopi consederant, sub anathemate id statutum & decretum est, ut nullus unquam Papa fieret, nisi per electionem Cardinalium, & approbationem populi, & per consensum & authoritatem Regis. Atque hujus Consilii seu Decreti tu ipse author & persuasor subscriptorque fuisti. Ad hæc quasi fœtore quodam gravissimi scandali totam Ecclesiam replesti de convictu & cohabitatione alienæ mulieris familiariori quàm necesse sit. In qua re verecundia nostra magis quàm causa laborat; quamvis hæc generalis querela ubique personuerit, omnia judicia, omnia decreta per fœminas in sede Apostolica actitari, denique per hunc fœminarum novum Senatum totus orbis & Ecclesiæ jura administrari. Nam de injuriis & contumeliis Episcoporum, quos filios meretricum, & cætera id genus indignissimè appellas, nulla querimonia sufficit. Quia ergo introitus tuus tantis perjuriis initiatus est, & Ecclesia Dei tam gravi tempestate per abusionem novitatum tuarum periclitatur, & vitam per conversationem tuam tam multiplici infamia dehonestasti, obedientiam, quam tibi nullam promisimus, nec de cætero ullam servaturos esse, renuntiamus. Et quia nemo nostrûm, ut tu publicè declamas, tibi hactenus fuit Episcopus, ita tu quoq; nulli nostrûm amodò eris Apostolicus.

Anno Christi 1077.

DECRETA
COMITIORUM FORCHEIMENSIUM
DE LEGE REGIA, ET NE IMPERIUM PROCEDAT successione, sed electione,

*STATVTA A RVDOLPHO REGE AB ARCHIEPISCOPIS, EPIscopis, Ducibus, Comitibus, * Majoribus & Minoribus electo in Conventu apud Forcheim, Anno Domini MLXXVII.*

* Herren und Knechten. vel, Baronibus & Civib.

a. cui Henricus Imp. Bavariam ademit, & in VVelphonem contulit.

b. quos inter Bertholdus Carinthiæ & Zeringiæ Dux, cui Imp. Carinthiam ademerat.

SAXONES & Suevi Forcheim conveniunt, sed & de aliis regionibus Legati aderant, quicquid ibi de Republica commodè definierint, idem laudare suos indicant. Aderat etiam Legatus Apostolici, qui cuncta, quæ de Regno Principes utiliter disponerent, Apostolicæ sublimitatis auctoritate firmaret. Ex multis, quos probitate dignos in electione proposuerunt, tandem RODULFUM Ducem Suevorum Regem sibi Saxones & Suevi concorditer elegerunt.

2. At cum singuli deberent eum Regem laudare, quidam voluerunt aliquas conditiones imponere, ut hac lege eum super se levarent Regem, quatenus sibi de suis injuriis specialiter promitteret justificationem. Otto namque *a* Dux non prius volebat eum sibi Regem constituere, nisi promitteret honorem sibi injustè ablatum restituere. Sic & *b* alii multi suas singulares causas interponunt, quas ut ille se correcturum promitteret, volunt. Quod intelligens Apostolici Legatus fieri prohibuit, & ostendens eum non singulorum, sed universorum fore Regem, ut universis justum se promitteret, sufficere perhibuit. Ait etiam, si eo modo, quo cœptum fuerat, promissionibus singillatim præmissis eligeretur, ipsa electio non sincera, sed hæresis Simoniacæ veneno polluta videretur.

3. Tamen quædam sunt ibi causæ specialiter exceptæ, quas quod injustè viguerant, debere emendare: scilicet ut Episcopatus non pro precio nec pro amicitia daret, sed unicuique Ecclesiæ de suis electionem (sicut jubent Canones) permitteret.

4. Hoc etiam ibi consensu communi comprobatum, Romani Pontificis auctoritate est corroboratum, ut Regia potestas nulli per hæreditatem, sicut antè fuit consuetudo, cederet, sed filius Regis, etiamsi valde dignus esset, per electionem spontaneam, quàm per successionis lineam, Rex proveniret: si verò non esset dignus filius, vel si nollet eum populus, quem Regem facere vellet, haberet in potestate populus.

5. Hæc

5. Hæc omnia legaliter constituta sunt in conventu apud Forcheim, anno Dominicæ incarnationis M LXXVII. anno IV. Venerabilis Papæ Gregorii in hoc nomine Septimi, Indictione XV. Idibus Martii.

Hæc ita commemorat Bruno in Histor. Belli Saxonici, pag. 134. & seq. qui quidem Bruno cum Episcopo suo Constantiensi ipsi Conventui interfuit. Hujus Conventus & Decretorum etiam meminit Paulus Bernriedensis in Vita Gregorii Papæ VII. pag 214. hisce verbis:

Facto Conventu apud Forecheim, Legati Romanæ Ecclesiæ (Bernhardus Cardinalis Diaconus, & Bernhardus Abbas Massiliensis, cum Christiano posteà Aversanæ Ecclesiæ Episcopo) literas Apostolicas in medium protulerunt: quàm parum Dominus Papa de promissione Regis lætatus fuerit, cum adversarii Ecclesiæ plus audaciæ quàm terroris ex præsentia Regis acciperet. Ad hoc, ajebant, eum petere, ut novi Regis electionem, de qua audierat, in adventum ejus differrent, si hoc sine periculo fieri posse perpenderent.

Peracta igitur Legatione, Archiepiscopi, Episcopi, Duces, Marchiones, Comites, Majores atq; Minores, debitam reverentiã Legatis impendentes, per consessum singuli surrexerunt; &, quot cõtumeliis, & quot periculis jam à HENRICO Rege affecti essent, vel se afficiendos fore non dubitarent, Legatis lamẽtari cœperunt, seq; totiens insidias ejus inter ipsa pacis oscula vix evasisse, ut nec juramẽto ejus deinceps aliquam fidem exhibere possent: hoc quoq; addentes, se tamdiu eum post depositionem tolerasse, non utique ut correctionem ejus, utpote penitus desperatam, exspectarent, sed ut quibusdam occasionem calumniandi auferrent, qui fortasse ei, si non tamdiu exspectaretur, correctionem interclusam fore conquererentur, totaque illa die cum hujusmodi querimoniis transacta, nec medietatem injuriarum sibi illatarum enumerare potuerunt.

In crastinum vero iterum ad hospitia Legatorum convenientes, pro sua necessitate sublevanda, eos consuluerunt, suggerentes eis periculosissimũ & irrevocabile schisma in toto Regno futurum, nisi in eodem Conventu, ut deliberaverant, in alicujus novi capitis sublevatione Confœderati illud anticipare festinarent. Legati autem Legationis suæ non immemores, satis compendiosè ad hæc responderunt, sibi quidem optimum videri, si Regis constitutionem, juxta eorum Legationem, in advẽtum Domini Papæ sine periculo differre possent. Cæterũ in provisionẽ Regni non tam in eorũ consilio, quàm in Princ pũ arbitrio sitam esse dixerunt, qui Rempublicã in manibus tenerent, ac totius Regni damnum sive proficuũ optimè prænossent. Itaq; Principes Regni de adventu Papæ incerti, sed de maxima dissensione eventura, & periculo, si differrent, certissimi, accepta licentia à Legatis apud Moguntinum Archiepiscopum convenerunt, & quid eis agendum esset, singulari diligentia invicem tractaverunt; considerantes quidem, se ad nullam dilationem ab Apostolico coactos, sed hoc in eorum arbitrio positum esse; nec alicui, nisi sibi ipsis deinceps imputandum fore, si dilatio noceret.

Insuper se nullius subjectionis exhibendæ HENRICO Regi obnoxios, imò per Apostolici banni transgressionẽ damnandos, si aliquã subjectionẽ Regi deinceps exhiberent. Nam Papa, priusquã eum anathematizaret, ex parte omnipotentis Dei, & S. Petri, & sua, illi Regnum interdixit, & omnes Christianos juramento, quod * sibi fecissent, vel facturi essent, absolvit; &, ut nullus ei, ut Regi serviret, interdixit, qui postea ab eo communionẽ tantũ, non Regnũ, falsa correctionis promissione recuperavit. * pro, illi, id. Henrico.

Hoc igitur Principes Regni diligentissimè perscrutati, se quidem à Regis HENRICI potestate penitus, ut prædictũ est, emancipatos, nec se illi plus, quàm illũ illis, alicujus fidelitatis vel subjectionis obnoxios, ut liberi homines, RUDOLPHUM Ducẽ Suevorum frustrà multùm renitentẽ, frustraq; vel unius horæ inducias ad consulendum petentẽ, Regia dignitate sublimaverunt, virum sanè in humilitate præcipuum, Regio honori ætate & moribus idoneum; eiq; se debito fidelitatis sacramento subdiderunt. Qui utique Regnum non ut proprium, sed pro dispositione sibi creditum reputans, omne hæreditarium jus in eo repudiavit, & vel filio suo se hoc adoptaturum fore penitus abnegavit, justissimè in arbitrio Principum esse decernens, ut post mortem ejus liberè, non magis filium ejus, quàm alium eligerent, nisi quem ad id culminis ætate & morum gravitate dignum invenissent.

Hunc igitur RUDOLPHUM tam legitimè electum Archiepiscopi *a* Moguntinus & *b* Magdeburgensis cum eorum Suffraganeis Legatis Sedis Apostolicæ præsentibus, & Regni Principibus, Regali inunctione cõsecrarunt. Electus est autem ab Archiepiscopis, Episcopis, Ducibus, Comitibus, Majoribus atque Minoribus, in Conventu apud Forcheim anno Dominicæ incarnationis M LXXVII. anno IV. venerabilis Papæ Gregorii in hoc nomine Septimi, indictione XV. Idibus Martii.

a. Sigefridus. b. Vvecil.

HENRICI. IV. IMPERATORIS AUG. *Anno Christi 1077.*

IURAMENTUM GREGORIO VII. P. R. corporaliter præstitum in oppido Canusii.

EGO HENRICUS Rex de murmuratione & dissensione, quã nunc habent contra me Archiepiscopi, & Episcopi, Duces, Comites, cæteriq; Principes Regni Teutonicorũ, & alii, qui eos in eadẽ dissensionis causa sequuntur, infra terminum, quem Dominus Papa Gregorius constituerit, aut justitiam secundum judicium ejus, aut concordiam secundum consilium ejus, faciam, nisi certum impedimentum mihi vel sibi obstiterit. Quo transacto ad peragendum idem paratus ero.

Item si idem Dominus Papa Gregorius ultra montes, seu ad alias partes terrarum ire voluerit, securus erit ex mei parte, & eorum quos constringere potero, ab omni læsione vitæ aut membro-

membrorum ejus, seu captione, tam ipse quàm qui in ejus conductu & comitatu fuerint, seu qui ab illo mittuntur, vel ad eum de quibuscumque terrarum partibus venerint, in eundo & ibi morando seu inde redeundo: neq; aliud aliquid impedimentum habebit ex meo consensu, quod contra honorem suum sit. Et si quis ei fecerit, cum bona fide secundum posse meum illum adjuvabo.

Actum Canusii, quinto Kal. Februarii, Indictione decima quinta.

Anno Christi 1079.

HENRICI IV. IMPERAT. AUG. ET RUDOLPHI PSEUDO-REGIS ROMANI

IVRAMENTA IN CONCILIO ROMANO præstita.

Ex Actis Concilii.

* * *
*

HIs itaque piè & feliciter actis, inter multas proclamationes conquesti sunt Legati Regis RUDOLPHI super HENRICO, quòd nulli loco nullique personæ parcens, * regionem Transalpinam contereret & conculcaret; neminem debitus honor, vel reverentia, vel dignitas tueretur: & ceu vilia mancipia non modò Sacerdotes, sed etiam Episcopi Archiepiscopique caperentur, vinculisque manciparentur, partimque trucidarentur. Decreverunt ergo quam plures Concilii, in illius tyrannidem gladium Apostolicum debere evaginari: sed distulit Apostolica mansuetudo. Juraverunt igitur Legati Henrici Regis illud, quod in sequentibus scriptum reperitur.

* al. religionem.

SACRAMENTVM NVNTIORVM HENRICI REGIS.

LEgati Domini mei Regis ad vos venient infra terminum Ascensionis Domini, exceptis legitimis soniis, id est morte, vel gravi infirmitate, vel captione, absque dolo, qui Legatos Romanæ Sedis securè ducent & reducent. Et Dominus Rex obediens erit illis in omnibus, secundum justitiam & judicium illorum. Et hæc omnia observabit absque dolo, nisi quantum ex jussione vestra remanserit. Et hæc jure ex præcepto Domini mei Regis Henrici.

ITEM IVSIVRANDVM NVNTIORVM RVDOLPHI REGIS, ITIDEMQ. RVDOLPHI, QVOD SEQVITVR.

SI colloquium ex vestro præcepto constitutum fuerit in partibus Teutonicis, loco & tempore à vobis definito ante præsentiam vestram, vel Legatorum vestrorum, Dominus noster Rex RUDOLPHUS vel ipse veniet, vel Episcopos & fideles suos mittet, paratusque erit judicium, quod sancta Romana Ecclesia decreverit, de causa Regni subire, nulloque malo ingenio conventum à vobis sive Legatis vestris constitutum impediet. Et postquàm certum, inde vestrum Nuntium videbit de pace in Regno constituenda & confirmanda, studebit ut Legatio vestra provenire ad pacem Regni & concordiam possit. Hæc omnia observabuntur, nisi quantum ex vestra certa licentia remanserit, vel ex impedimento legitimo, scilicet morte, vel gravi infirmitate, vel captione, sine dolo.

Anno Christi 1080.

RUDOLPHI REGIS ROMANORUM ET PRINCIPUM IMPERII PROPOSITIO

IN SYNODO ROMANA CONTRA HENRICVM IV. Imperatorem.

NOs ex Legatione Domini nostri Regis RUDOLPHI, & Principum ejus, conquerimur Deo & Sancto Petro, vestræque Paternitati, & cuncto huic sanctissimo Concilio, quod ille HENRICUS, quem vos Apostolica auctoritate deposuistis à Regno, idipsum Regnum contra vestrum interdictum tyrannicè invasit, omnia circumquaque ferro, præda, incendio devastavit: Archiepiscopos, Episcopos, de Episcopatibus suis impia crudelitate expulit, & eorum Episcopatus suis fautoribus in beneficia distribuit. Per cujus etiam tyrannidem piæ memoriæ Werinharius Magdeburgensis Archiepiscopus occisus est: Adelbertus VVormaciensis Episcopus adhuc ab eo contra Sedis Apostolicæ præceptum in captione cruciatur. Multa hominum millia ejus factione sunt occisa; quàm plures Ecclesiæ, ablatis reliquiis, incensæ, ac penitus destructæ.

2. Innumerabilia quidem facinora sunt, quæ idem HENRICUS in Principes nostros perpetravit, eò quod sibi contra Sedis Apostolicæ decretum, ut Regi, obedire noluerunt: & Colloquium, quod vos pro inquirenda justitia, & pace componenda fieri decrevistis, ex culpa HENRICI, & fautorum ejus, remansit.

3. Quapropter vestram humiliter imploramus clementiam, ut nobis, imò sanctæ Dei Ecclesiæ, decretam sacrilego pervasori Ecclesiarum justitiam faciatis.

Actum Romæ, anno ab Incarnatione Domini M LXXX. Pontificatus verò Domini Gregorii Papæ Septimi anno VII. Indictione III.

DECRE-

DECRETUM COMITIORUM BRIXINÆ NORICÆ CELEBRATORUM, CONTRA GREGORIUM VII. PAPAM.

Anno Christi 1080.

ANNO DOMINI MLXXX. cùm apud Brixinam Noricam triginta Episcoporum conventus, nec non & Optimatum exercitus non solùm Italiæ sed & Germaniæ, jussu HENRICI Regis congregaretur, factus est omnium consensus adversus Hildebrandum Papam, cognominatum Gregorium Septimum, quem Pseudomonachum, totiusque væsaniæ pestiferum principem, & præcipuè sanctæ Romanæ Sedis invasorem affirmantes, ab Apostolica Sede depellendum, quamvis absentem, dijudicabant; & VVigbertum Ravennensem Archiepiscopum ipsi subrogandum eligebant.

Hujus Decreti conclusio hæc est: Quia, inquiunt, illum constat non à Deo electum, sed à seipso in fraude ac pecunia impudentissimè objectum: qui Ecclesiasticum subvertit ordinem, qui Christiani Imperii perturbavit regnum, qui Regi Catholico ac pacifico corporis & animæ intentat mortem; qui perjurum defendit * Regem; qui inter concordes seminavit discordiam, inter pacificos lites, inter fratres scandala, inter conjuges divortia, & quicquid quietè inter piè viventes stare videbatur, concussit: nos, au hore Deo, congregati in unum, legatis ac literis freti decem & novem Episcoporum, die sancta præteritæ Pentecostes Moguntiæ congregatorum contra eundem Hildebrandum procacissimum, sacrilegia ac incendia prædicantem, perjuria & homicidia defendentem, Catholicam & Apostolicam fidem de corpore & sanguine Domini in quæstione ponentem, Hæretici Berengarii antiquum discipulum, divinationum ac somniorum cultorem, manifestum necromanticum, Phytonico spiritu laborantem, & idcirco à vera fide exorbitantem, judicamus canonicè deponendum & expellendum: & nisi ab ipsa Sede his auditis descenderit, in perpetuum condemnandum. Facta sunt hæc VII. KAL. Julii, feria V. Indict. III.

* Rudolphum Rheinfeldensem.

HENRICI IV. IMPERATORIS AUG. SENTENTIA

Anno Christi 1080.

CONTRA HILDEBRANDUM PAPAM LATA *in Comitiis Brixinensibus.*

Qui Gregorius VII.

HENRICUS non *a* usurpativè, sed pia Dei ordinatione Rex, Hildebrando non jam Apostolico, sed falso Monacho.

a. al. usurpatione.

1. Hanc talem pro confusione tua salutationem promeruisti, qui nullum in Ecclesia ordinem prætermisisti, quem confusionis non honoris, maledictionis non benedictionis participem non feceris. Ut enim de multis pauca & egregia loquamur: Rectores sanctæ Ecclesiæ, videlicet Archiepiscopos, Episcopos, vel Presbyteros, non modò tangere sicut Christos Domini, non timuisti, quin sicut servos, nescientes quid faciat Dominus eorum, sub pedibus tuis calcasti. In quorum conculcatione tibi favorem ab ore vulgi comparasti, quos omnes nihil scire, te autem solum omnia nosse judicasti. Quæ utique scientia non ad ædificationem, sed ad destructionem uti studuisti: ut jure hoc beatum Gregorium, cujus nomen tibi vendicasti, de te credamus prophetasse, sic dicentem: *Ex affluentia subjectorum plerumque animus Prælati extollitur; existimat se plus omnibus nosse, cum se videt plus omnibus posse.*

2. Et nos quidem hæc omnia sustinuimus, dum Apostolicæ Sedis honorem conservare studuimus: sed tu humilitatem nostram timorem fore intellexisti; ideoque in ipsam Regiam potestatem nobis à Deo concessam exurgere non timuisti, quam te à nobis auferre ausus es minari, quasi nos à te regnum acceperimus, quasi in tua & non in Dei manu sit Regnum vel Imperium. Quia Dominus noster Jesus Christus nos ad Regnum, te autem non vocavit ad Sacerdotium. Tu enim his gradibus ascendisti, scilicet astutia & fraude, quodque Monachica professio abominatur, pecunia favorem, favore ferrum, ferro Sedem pacis adisti, & de Sede pacis pacem turbasti, dum subditos in Prælatos armasti, dum Episcopos nostros à Deo vocatos tu non vocatus spernendos docuisti; dum Laicis *b* ministerium eorum super Sacerdotes usurpasti, ut ipsi deponant vel condemnent, qui ipsos de manu Domini per impositionem manuum Episcoporum docendos acceperant.

b. usus.

3. Me quoque (licet indignus inter Christianos sim ad Regnum unctus) tetigisti, quem sanctorum Patrum traditio soli Deo judicandum docuit; nec pro aliquo crimine, nisi à fide (quod absit) exorbitaverimus, deponendum coasseruit. Ipse verò quid verus Papa beatus Petrus clamat? *Deum timete, Regem honorificate.* Tu autem, quia Deum non times, me constitutum ejus inhonoras. Unde beatus Paulus, ubi Angelo de cœlo, alia si prædicaverit, non pepercit, te quoque in terris alia docentem non excepit. Ait enim: *Si quis vel ego, vel Angelus è cœlo, præter id quod evangelizavimus vobis, evangeliza-*

1. Petr. 2.

Galat. 1.

gelizaverit, anathema sit. Tu igitur hoc anathemate, & omnium Episcoporum nostrorum & nostro judicio damnatus, descende, vendicatam tibi Sedem Apostolicam relinque; alius in solium beati Petri ascendat, qui nulla violentiam religione palliet, sed beati Petri sanam doctrinam doceat.

Ego Henricus Rex Dei gratia, cum omnibus Episcopis nostris, tibi dicimus; Descende, Descende.

HENRICI. IV. IMPERATORIS AUG. EDICTUM

AD CLERUM POPULUMQUE ROMANUM, ut à Papæ obedientia recedant, ex Comitiis Brixinensibus.

Anno Christi 1080.

HENRICUS Dei gratia Rex, universæ sanctæ Romanæ Ecclesiæ Clero & Populo gratiam, salutem, & omne bonum.

Hæc fides firma & inconcussa creditur, quæ semper & eadem & præsenti servatur & absenti, nec diuturna ejus, cui debetur, absentia nec longi temporis tædio immutatur. Quam talem vos nobis servare scimus, & gratias agimus: &, ut eadem perseveret, petimus, videlicet ut (sicut fas est) amicis nostris amici, inimicis nostris inimici jugiter existatis. Inter quos scilicet Hildebrandum Monachum notantes, vos in ejus inimicitiam excitamus, quòd hunc & Ecclesiæ invasorem & oppressorem, & Romanæ Reipubl. vel Regni nostri insidiatorem comprehendimus, ut in subsequenti epistola à nobis directa pernoscere in promptu est.

Anno Christi 1080.

HENRICUS DEI GRATIA REX, HILDEBRANDO.

QUUM hactenus à te ea, quæ sunt Patris, expectarem, tibique in omnibus magna fidelium nostrorum indignatione obedirem; recepi à te vicissitudinem, qualem oportebat ab eo, qui vitæ regnique nostri perniciosissimus hostis esset. Nam quum primùm omnem hæreditariam dignitatem, quæ mihi ab illa Sede Apostolica debebatur, superbo ausu rapuisses; longiùs inde progrediens, regnum Italiæ pessimis artibus alienare tentasti. Neque hoc contentus, in reverendissimos Episcopos, qui nobis velut dulcissima membra uniti sunt, manum mittere non timuisti, eosque superbissimis injuriis acerbissimisque contumeliis contra divina & humana jura (ut ipsi ajunt) exagitasti. Quæ omnia quùm ego quadam patientia dissimularem, tu hoc non patientiam sed ignaviam æstimans, in ipsum caput insurgere ausus es, mandans quæ nosti, scilicet (ut tuis verbis utar) quod *aut tu morereris, aut mihi animamque regnumque tolleres.* Hanc inauditam contumaciam ego non verbis sed re confutandam dijudicans, generalem conventum omnium Regni Primatum, ipsis supplicantibus, habui. Ubi, quum ea quæ hactenus metu & reverentia tacebantur, in medium deducta fuissent, veris assertionibus illorum, quas ex ipsorū literis audies, palam factum est, te nullatenus in Apostolica sede posse persistere. Quorum sententiæ, quòd justa & probabilis coram Deo hominibusque videbatur, ego quoque assentiens omne tibi Papatus jus, quod habere visus es, abrenuncio, atque ut à sede Urbis, cujus mihi Patriciatus, Deo tribuente, & jurato Romanorum assensu, debetur, descendas edico.

HUCUSQUE EPISTOLA.

2. Hæc series nostræ epistolæ ad Hildebrandum Monachum. Quam idcirco & vobis scripsimus, ut & vobis nostra voluntas, & nobis, immò Deo & nobis vestra satisfaciat caritas. Exurgite ergo in eum fidelissimi, & sit primus in fide primus in ejus damnatione. Non autem, ut sanguinem ejus fundatis, dicimus (quippe quum major sibi sit post depositionem pœna, vita quàm mors) sed ut eum, si nolit, descendere cogatis, & alium communi omnium Episcoporum & vestro consilio à nobis electum in Apostolicam Sedem recipiatis, qui, quod iste in Ecclesia vulneravit, curare velit & possit.

Anno Christi 1082.

HERMANNI REGIS ROMANORUM JURAMENTUM,

Principibus Imperii præstitum in electione.

AB hac hora & deinceps fidelis ero per rectam fidem, beato Petro Apostolo, ejusque Vicario beato Gregorio, qui nunc in carne vivit; & quodcunque ipse mihi præceperit, sub his videlicet verbis, PER VERAM OBEDIENTIAM, fideliter, sicut oportet Christianum, observabo.

2. De ordinatione verò Ecclesiarū, & de terris, vel Censu, quæ CONSTANTINUS Imperator, vel CAROLUS sancto Petro dederunt, & de omnibus Ecclesiis, vel prædiis, quæ Apostolicæ Sedi ... quibus

quibus viris vel mulieribus aliquo tempore sunt oblata, vel concessa, & in mea sunt vel fuerint potestate, ita conveniam cum Papa, ut periculum sacrilegii, & perditionem animæ meæ non incurram, & Deo sanctoq; Petro, adjuvante Christo, dignum honorem & utilitatem impendam.

3. Et eo die, quando illum primitùs videro, fideliter per manus meas miles sancti Petri & illius efficiar.

HENRICI. IV. IMPERATORIS AUG. RESCRIPTUM

Anno Christi 1083.

DE RECEPTIONE CLEMENTIS PAPAE, ET Rejectione Hildebrandi Antipapæ.

REX HENRICUS Dei gratia Romanorum Imperator Semper Augustus Theodorico * Episcopo dilectionem nulli majorem. In primis te scire volumus, quia nulli melius, quàm tibi, confidimus, nec Episcopum Trajectensem fidei monitorem, sed ad honorem Regni tractandum tibi misisse cooperatorem. Deinde ad singula, quæ mandasti, negotia, singula damus responsa, sed brevissima, quia infinita tibi reservamus ore ad os dicenda.

* Virdunensi.

2. Sed quidem hoc, quod in margine epistolæ tuæ de Romano negotio nobis mandasti, in primis tibi dicimus: Romam in die S. Benedicti intravimus. Qualiter à Romanis recepti sumus, qualiter cum Romanis steterimus, qualiter à Romanis recesserimus, ab aliis multis te audisse credimus. Tum etiam literis nostris tibi indicamus, quas te nondū vidisse putamus: sed etiam mallemus alio quā nostro ore te rescisse, quæ nobis Dominus fecit. Incredibile enim videtur, quod verissimum probatur, quod factum est in Roma, ut ita dicam, cum decē hominibus, in nobis operatus est Dominus, quod antecessores nostri si fecissent cum decē milibus, miraculū omnibus esset. Nam cum in Theutonicas partes de acquirenda Roma jā desperantes redire vellemus, ecce Romani missis Legatis, ut Romā intraremus, rogaverunt, seque in omnibus nobis obedituros promiserunt, quod & fecerunt. Summo namque gaudio nos intrantes receperunt, summo studio secum manentes adjuverunt, summo triumpho & fide ab eis recedentes prosecuti sunt, in tantum ut in Domino fiducialiter dicamus, quia tota Roma in manu nostra est, excepto illo castello, in quo inclusus est Hildebrant, scilicet in domo Crescentii.

3. Quem Hildebrandum legali omnium Cardinalium ac totius populi Romani judicio scias abjectum, & electum Papam nostrum Clementem in Sede Apostolica sublimatum, omnium Romanorum acclamatione, nosque à Papa Clemente ordinatum, & consensu omnium Romanorum consecratum in die sancto Paschæ Imperatorem, totius populi exultatione.

4. His itaque factis benedictione Dei & S. Petri omnium gaudio à Roma recessimus, & quantocius possumus ad has partes properamus: & in via reditus invenit nos tuus nuncius. Gaudeant, qui velint; doleant, qui velint: nos, Deo propitio, assumus.

5. Dominus *a* ille quid agat, scire non curamus, sed quod tu monuisti, libenter, ne nobis dampnum faciat, providebimus. De Saxonibus verò, de *b* Salzburgense Archiepiscopo, de Comite *c* Adelberto, & de aliis ad nos redire volentibus, id tibi respondemus, quia consiliis tuis libenter acquiescimus, ut tantummodo pax vera fiat in nostris temporibus, videlicet ut fideles sint, cum ad nos redierint.

6. Tu autem si non gravaris facere quod volumus, Augustam ad nos venire post festum Apostolorum Petri & Pauli rogamus, quia Deo volente in festivitate eorum Ratisponæ erimus. Studeas ergo ad nos venire, ut tuo adventu possis lætificare.

7. Insuper mandat tibi Apostolicus Clemens & Imperator HENRICUS, ut sicut nos diligas, ita Archiepiscopum Treverensem consecrare properes. Vale.

a. Hermannus Luzelburgensis Comes, à Pontificiis electus Romanorum Rex contra Henricum Imp.
b. Gebehardo.
c de Kalvve in Suevia.

HERMANNI REGIS ROMANORUM ET PRINCIPUM IMPERII RECESSUS

Anno Christi 1085.

COMITIORUM GOSLARIENSIUM, DE ABdicatione HENRICI. IV. Imperatoris.

HERMANNUS Rex Nativitatem Domini Goslare celebravit, ad quem Ostiensis Episcopus Apostolici Legatus post Epiphaniam pervenit in Saxoniam, & Colloquio interfuit, quod Saxones contra HEINRICI fautores condixerunt, ut hoc illis probarent, se jure HEINRICUM vitare ut excommunicatum. Quod & facto Colloquio, decimo quinto post Epiphaniam, firmissimè probaverunt: ea videlicet ratione, quia Romanus Pontifex illum eis à se in Romana Synodo anathematisatum, literis denunciavit.

Ex Bertholdo Constantiensi in Append. ad Hermannum Cōtract.

2. Adversarii autem eis objecerunt, quod Papa eum nequiverit excommunicare, eò quòd expoliatus non potuerit vocari, judicari, sive damnari. Ad hæc Saxones responderunt, se judicium Sedis Apostolicæ nec debere retractare, nec posse; hoc cum illo potius tractandum, qui illum damnaverit, non cum Saxonibus, quòd damnationi ejus non interfuerint: qui Sedis Apostolicæ judicio nullam retractationem, sed obedientiam debuerint. Ita ergo soluto Colloquio discessum est ab invicem. Actum anno Domini M LXXXV.

Anno Christi 1085.

DECRETA COMITIORUM QUEDELNBUR-GENSIUM DE ANNO MLXXXV.

Bertholdus Constantiensis in Chronic. ad hunc annum.

HERMANNUS Rex in Quintilineburg Pascha celebravit, ubi & Legatus domini Apost... ipsa Paschali hebdomada, generalem synodum cum Archiepiscopis, Episcopis & Ab... S. Petri fidelibus, solenniter celebravit. Interfuit autem huic Synodo, Gebehardus re... simus Juvaviensis Archiepiscopus, item venerabilis Hartwigus Magdeburgensis Archiepiscopus, cum suis suffrageneis. item suffragenei Moguntinæ sedis de Saxonia. Nam VVirceburgensis & VV... matiensis, Augustensis quoq; & Constantiensis de Alemannia, quiq; ipsi canonica necessitate ... diti, venire non potuerunt, per legationem suam se S. Concilio repræsentaverunt; seq; per o... dem synodi statutis assensuros, mandaverunt. Rex etiam Hermannus cum suis Principibus ... Synodo interfuit.

2. Cum ergo omnes juxta ordinem suum consedissent, prolata sunt in medium decreta S... ctorum Patrum, de primatu sedis Apostolicæ, quòd nulli unquam liceat ejus judicium retractare, ... ejus judicio judicare. Quod de totius synodi publica professione laudatum & confirmatum est ... utiq; contra Heinricianos, qui fideles S. Petri constringere voluerunt, ut excommunicationem d... ni Papæ Gregorii, super Heinricum cum illis retrectare præsumerent.

3. Quidam autem Babenbergensis clericus nomine Gunibertus, Romani Pontificis pri... derogare volens, in mediam synodum se contulit, asserens, Romanos Pontifices hunc sibi pri... asscripsisse, non aliunde concessum hæreditasse, videlicet, ut nullus de eorum judicio judicare deb... nec illi alicujus judicio subjaceant. Qui cum apertè à tota synodo confutaretur, præcipue tamen à ... dam laico convictus est, per illud Evangelicum: *Non est discipulus supra magistrum.* Cum enim hoc ge... raliter in omnibus ecclesiasticis ordinibus observandum deputetur, ne major à minore judicetur ... hoc Vicario S. Petri denegare potuit, quem omnes Catholici pro domino & magistro vener...

4. In eadem synodo ordinatio VVecilonis, Moguntini invasoris, & Sigefridi Augusten... & Norberti Curiensis, imò omnes ordinationes & consecrationes excommunicatorum, penitus ... judicatæ sunt, juxta decretum sanctorum Patrum Innocentii, Leonis primi, Pelagii, atque ejus succes... soris Gregorii primi.

5. Item secta prædicti VVecilonis ejusq; sociorum, sub anathemate damnata est, quæ asse... culares suis rebus exspoliatos ecclesiastico non subjacere judicio, nec excommunicari posse, ... excessibus: quæque excommunicatos absque reconciliatione recipi posse, contendit.

6. Statutum aūt est ibi, ut quicunq; ab Episcopo suo, nec officio nec communione priv... excommunicatus esset, etsi injustè; nullatenus tamen reciperetur ad communionem, nisi absolu... ecclesiastico more. Similiter & pro sacrilegio excommunicatos decrevit sancta synodus non recipi... dos, absq; solita reconciliatione, & nisi dudum, quæ sacrilegè sibi vendicaverant, reddidissent. In ea... dem synodo, Presbyteris, Diaconibus, Subdiaconibus, perpetua, juxta decretum sanctorum Patru... indicta est continentia.

7. Item statutum est, ne laici pallas altaris & sacra vasa contingant.

8. Item, ne laici decimas sibi vindicent in proprietatem, nec etiam in beneficium, nisi conce... one legitimorum possessorum.

9. Item, ut vernum jejunium in prima hebdomada Quadragesimæ, æstivum in Pentecoste se... per celebretur.

10. Item, ne quis Caseum & ova comedat in Quadragesima.

11. Item synodali judicio confirmata & laudata est ordinatio domini Gebehardi Constant... sis Episcopi, imò omnia quæ præfatus sedis Apostolicæ legatus, cum esset Constantiæ ordinavit.

12. Item, ibi mota est quæstio, de consanguinitate Regis & uxoris suæ. Unde & Rex in me... synodo surrexit, seq; de hac re judiciū S. Synodi, per omnia observaturū professus est. Sancta aūt ... dus hanc causam in pṡenti canonicè examinari nō posse judicavit, eò q̄ legitimi accusatores nō ...

13. In fine aūt synodi sententia anathematis cū ardentibus candelis promulgata est, in Gu... tum hæresiarchā, sedis Apostolicæ pervasorē, & in apostatas S. Petri, Hugonē Albanensem, Joh... Porruensem Exepiscopos Petrum Excancellarium. item in Leomarum Bremensem, Utonem H... nesheimensem, Ottonem Constantiensem, Burchardum Basiliensem, Huzmannū Spirensem, E... scopos. item in VVecilonem Moguntinum invasorem, Sigefridum Augustensem, Nortbertum C... ensem, in hos (inquam) & in omnes eorum complices, inevitabilis sententia anathematis promul... est. Subscripserunt per se aut per Legatos suos:

Hermannus Rex Romanorum.

Otto Monachus Cluniacensis, Legatus Gregorii Papæ.

Gebhardus Salisburgensis, Hardwicus Maydenburgensis, } Archiepiscopi.

Adalbero VVirtzburgensis, Altmannus Bathavensis, Bernardus Metsburgensis, Guntherus Citcensis, Benno Mœsianus, } Episcopi.

Albertu...

Albertus Vangionus,
Burckhardus Halberstarensis,
Hermannus Mediomatricus,
Reginardus Mindensis,
Wigoldus Augustanus,
Gebhardus Constantiensis,
Heinricus Bambergensis,
} Episcopi.

Eckbertus Marchio Saxonum Brunovicensium.
Heinricus Crassus, filius Ottonis Ducis Bavariæ.
Conradus Comes à Beuchlingen.

DECRETA COMITIORUM MOGUNTINENSIUM ANNO DOMINI MLXXXV.

Anno Christi 1085.

MENSE Majo Moguntiæ, ubi constitutum fuerat, HEINRICUS Imperator, Proceres, Duces, frequentes coëunt. Item Petrus Portuensis Episcopus, duo Flamines Romani, Legati CLEMENTIS Tertii Pontificis Maximi Archimystæ hi atque minores Pontifices Galliæ, Germaniæ, (Ex Aventino lib. 5. Annal. Bojor. fo. 465.)

Wezilo Moguntinus,
Angelbertus Treverensis,
Segivinus Agrippinensis,
Luitmarus Bremensis,
} Archiepiscopi

Theodericus Virdunensis,
Hainricus Leodiensis,
Conradus Trajectensis,
Udalricus Aichstetensis,
Meginardus Fruxinensis,
Otto Reginoburgensis,
Rupertus Bambergensis,
a Hermannus Spirensis, (a. Leg. Hutzmannus.)
Otto Constantiensis,
Burckhardus Losaniensis,
Sigefridus Augustanus,
Gebhardus Pragensis,
Uto Hildeshaymensis,
Hainricus Badebornensis,
Erpho Monasteriensis,
Volckmarus Mindensis,
Bibo Tullensis,
Burckhardus Basiliensis,
Otto Argentoratensis,
} Episcopi

Conveniunt. Adsunt Legati aliorum Pontificum Galliæ, Italiæ, Germaniæ. Communi consensu [illegible]lebrandi secta pietati Christianæ repugnans, explosa, exibilata est. Ottonem, qui & Urbanus, su[illegible] Patres, sacrilegii, irreligiositatis accusant, convincunt, in numeroq; impiorū computant. Su[illegible] quoq; Conciliabuli quatuordecim Episcopos albo Pontificū eradunt, senatu Sacerdotū mo[illegible]ione perduellionis, perjurii, perfidiæ, homicidii, parricidii, eosdē condēnant. Hermannū Re[illegible]bertū Saxonem, VVelphonē Bojum, proscribunt, eadē censura devovent. Senatuscōsultum [illegible]r tale: Devota capita, quæ numeravimus, velut contagio ab omnibus vitentur Christianis: qu[illegible] quidem à nobis secessionē fecerunt, non nos ab illis. Ad concionem sacrā, quemadmodū pro[illegible] venire detrectant; pietatem Christianam polluunt; concordiā contaminant; ovibus desertis ad [illegible] Reipublicæ profugiunt; ad bella, incendia, homicidia, parricidia, latrocinia, rapinas non solùm [illegible]tantur, verum etiam duces sunt. Crebrò benignè vocati, reverti noluerunt; versutos, obscuros, [illegible]ores, vafros se esse factis produnt, & nos experimentis sentimus. Egregii sanè pastores, quibus [illegible] tuum crederes. Nemo oves persequitur, nullo viso lupo tamen fugiunt. Quidnam designas[illegible] si eos fortuna ad tempora Domitiani Deciiq; servasset? (Hildebrandi Papæ secta explosa. Urbanus Papa impietatis damnatus. Hildebrandinorum scelera.)

In eodem Concilio Pragensis ditio, sicut ab Imperatore Ottone Secundo, Benedicto Octavo Pon[illegible] Maximo, consensu D. VVolfgangi Reginoburgensis Episcopi instituta fuerat, certis limitibus [illegible]tur, in quibus Cracovia quoq; comprehendi reperitur. Clemens Papa atq; Heinricus Augu[illegible] diploma dederunt.

[illegible]laus quoq; Bojemiæ atq; Poloniæ Rex constitutus est. Ipsum cum uxore Suatava, Pragæ XVII. [illegible] Julii. Angelbertus Archimysta Treverorum jussu Cæsaris inauguravit, acclamante Senatu, Eq[illegible]tu, populoq; Bojemo: *Vratislao pacifico Bojemiæ atq; Poloniæ Regi, à Deo coronato, vita, laus, victoria.*

Anno Christi 1093.

RECESSUS COMITIORUM ULMENSIUM, CUJUS DECRETA HISCE VERBIS REFERT BERTHOLDUS CONstantiensis in Chronic. Anno MXCIII.

a. ex familia Ducum Zeringensium
b. id est, Helvetiæ & Sueviæ.
c. Sunt hæc Decreta Papisticorum Principum. Nam Arnoldus non fuit invasor, sed legitimus Episcopus ab Imperatore, ordinario Domino ac patrono, legitimè investitus.

GEBEHARDUS *a* Constantiensis Episcopus, & Apostolicæ Sedis Legatus, VVelphonem Ducem Bajoariæ per manus in Militem accepit, sicut & proprium fratrem Bertholdum D... Alemanniæ jam dudum fecit. Cum quibus & reliquis Alemanniæ Principibus magnum Conventum apud Ulmam habuit.

1. In quo Conventu firmissimè laudatum est, ut Constantiensi Episcopo omnimodè secundum statuta Canonum obediretur, & ut Duci Bertholdo & Comitibus secundum Legem Al... norum obsecundaretur.

2. Deinde firmissimam pacē tam Duces quàm Comites, tam majores quàm minores ... vaturos à VII. Calend. Decembris usq; in Pascha, & à Pascha in duos annos juraverunt, videlicet ... bus Monachis suis conversis & Clericis, Catholico Episcopo subjectis, Ecclesiis & earum ... ti earum, mercatoribus, & omnibus eodem juramento obligatis: excepto *c* Arnoldo invasore Constantiensis Ecclesiæ, & omnibus ejus fautoribus. Hanc pacem singuli Principes, qui convenerant, ... nusquisque per potestatem suam usquequaque viritim jurare fecerunt.

Anno Christi 1094.

DECRETUM COMITIORUM CONSTANTIENSIUM ANNO DOMINI MXCIV.

Fuit hoc conventiculum Principum Hildebrandinæ hæresi faventium, & invito Imperatore congregatorum. Decreta autem ista referuntur a Bertholdo in Chronic.

GEBEHARDUS Constantiensis Ecclesiæ Episcopus, magnā Synodum Constantiæ, in hebdomada majore ante Pascha, cum Abbatibus & Clericis innumerabilibus, & cum prædictis Ducibus, (VVelphone Bajoariæ, & Bertholdo Alemanniæ ac Carinthiæ) & reliquis Alemanniæ Principibus canonicè celebravit, ibique multa, quæ corrigenda erant, correxit.

2. Ibi etiam incontinentiam Presbyterorum & violentiam Symoniacorum adeò prohibuit, ut etiam populum ab eorum officio sub banno prohibuisset, si ipsi in tali facinore positi contra ejus ... jus ministrare præsumpsissent.

3. Statuit etiam ibi juxta statuta sanctorum Patrum, ut jejunium Martii in prima hebdomada Quadragesimæ, & jejunium Junii in hebdomade Pentecostes semper celebretur.

4. Item statuit, ut tam in hebdomada Pentecostes, quàm in hebdomada Paschali, tres tantum dies festivè celebrarentur. Nam usq; ad illud tempus Constantiensis Episcopatus morē Compro... cialium non est secutus, videlicet integram septimanam in Pascha, & unum diem tantùm in Pentecoste observando: quamvis utræque septimanæ ejusdem observationis esse debuerint, & quamvis ... piscopatus penè omnes prædictam constitutionem jam ab antiquo tenuerint. Hæc, inquam, ipse ... proprio Episcopatu, & ex Episcopali authoritate, & ex Apostolica legatione, canonicè potuit ... re. Nam Legatus fuit Sedis Apostolicæ, per totam Teutonicam terram usqequaque.

a. i.e. Imperatricis.
b. Henrico IV. Imp.
c. id est, Scaphusensis.
* for. ad illud.

5. Querimonia Praxidis *a* Reginæ, quæ dudum ad VVelphonē Ducem Italiæ à *b* marito ... cessit, ad Constantiensem Synodū pervenit. Quæ se tantas tamq; inauditas fornicationū spurcitias ... à tantis passam fuisse conquesta est, ut etiam apud inimicos fugam suam facillimè excusaret, omnes Catholicos ad compassionem tantarum injuriarum sibi conciliaret.

6. In hac Synodo venerabilis Abbas Sigefridus *c* de Cella sancti Salvatoris super Du... obedientiarium suum se proclamavit, qui se & bona sua * ad aliud Monasterium libere con... sed nō multò post sacrilegè, se & sua inde penitus abalienare tentavit. Unde sancta Synodus ... tuta Canonum judicavit, ut vir ille absque omni contradictione ad obedientiam Abbatis sui ... eique cum suis bonis jure perpetuò humiliter subjaceret, & de transacta inobedientia juxta ... ptum Abbatis dignam pœnitentiam exequi studeret. Sicque factum est, ut Synodus faciendum ... judicavit.

Anno Christi 1095.

CONRADI REGIS ROMANORUM PACTUM CUM ROMANO PONTIFICE.

CONRADUS Rex, filius HEINRICI IV. Imperatoris, Domino Papæ URBANO, Cremonam venienti, obviam progreditur, eiq; stratoris officium exhibuit, quatro Idus April...

2. Deinde fecit ei fidelitatem juramento, de vita, de membris, & de Papatu Romano.

3. Dominus autem Papa in filium sanctæ Romanæ Ecclesiæ recepit illum, eique consilium & adjutorium ad obtinendum Regnum, & ad coronam Imperii acquirendam, coram populo firmissime promisit, salva quidem justitia illius Ecclesiæ & statutis Apostolicis, maximè de investituris spiritualibus officiis a laico non usurpandis.

DECRE-

DECRETUM COMITIORUM AQUISGRANENSIUM, DE DEPOSITIONE CONRADI REGIS

Romanorum, Papæ Urbano contra Imperatorem adhærentis; & electione HAINRICI V. Regis, Anno Domini MXCVI.

Anno Christi 1096.

HAINRICUS IV. Cæsar Augustus, ubi filiū CONRADUM, sibi instinctu Machthyldis a Comitissæ & Urbani Papæ rebellantem, ad sanitatem reducere non potuit, VIII. Idus Januarii ad Aquas Graneas, ad Conventus Procerum Imperii agendos concedit. Ibi habito eorum, quibus venire, sententiam dicere jus erat, consilio, in Senatu ita verba fecit:

Ex Aventino lib. 5. Annal. Bojor. fol. 471.

a Quæ fuit Marchionissa Tusciæ.

O fidissimi civium, pussimiq; amicorū Romani Imperii Proceres, Christianæq; familiæ columen, Jurejurando & per Deum immortalē, per majestatē Imperii, per salutem & dignitatē vestram, per jurisjurandi religionē, qua nobis & Reip. astricti estis, obtestor, ut positis gratia atq; odio, in cōmune consulatis & Rempub. capessatis: pietatē, pacem jam pridē, factione atq; perfidia paucorū terris depulsam, vestro labore vestraq; industria reducē stabilite: sævior tempestas rursus fluctibus obruit. Me in Imperio natum educatumq;, quē Deus summus rerū arbiter, & vos Imperatorem rebus humanis imposuistis, non inimicus, neq; hostis, sed quod falsum esse & neminē credere percupiam, filius meus illecebris muliebris captus, quem genui, participē Regni feci, successorē declaravi, contra jus gentiū, adversus jura naturæ & sanguinis necessitudinē, contra divinum edictum, immemor beneficiorum, oblitus omnium, non solùm dignitate, sed & vita privare conatur parentem; cui vitam, dignitatē, quidquid denique habet, acceptum referat necesse est, extinguere connititur. Dux facti fœmina est: diutiùs, quàm filio placet, me Deus servat. Vitam, quam natura mihi donat, proles mea mihi invidet. Expectare senis mortem recusat. Quæ sanè nostræ sunt injuriæ, nihil ad vos. Verùm nunc vestrum duce fœmina occupavit b Regnū, vi & armis tenet. Vos in mea injuria despecti estis; vestra beneficia mihi erepta sunt; nō me, sed vos cōtemnit. Vestra res agitur, audaciam hominū spectate. Non opus est malis Geniis, homini ex homine plurima mala. Uni animaliū homini ambitio honoris, avaritiæ immensa cupido: nulli rerum major libido, nulli rabies acrior. Quid reliquū est, nisi ut cæteri omnes ab hoc quasi in loco illustri cōstituto exempla sibi sumant, parricidia passim impunè cōmittant: Si ulla apud vos est memoria CONRADI avi atq; HAINRICI parentis mei, majorumq; vestrorū, nolite pati, Imperiū vestro sanguine atq; sudore partū, per scelus & parricidia tabescere; per amplitudinē, salutemq; vestram, per immortalem majorū gloriam obsecro, aufette procul in ultimas terras ex Germania, victrice gentiū, flagitiū hocce, hactenus inauditū. Defessum tot civilibus prœliis orbē Romanū asserite à vitiis, scelere immanissimo Rempub. Christianā vindicate, pœnas impietatis scelerati reddant, sentiant sacrilegi impostores, Germanicam virtute nondum à majoribus degenerasse; vos in majorū vestigiis initi decet, terrori pessimis probisq;, bonis patrocinio esse. Quod tum fiet, si uno consensu filium meum minorem natu, majore ob scelera exhæredato atq; proscripto, Cæsarem declaraveritis.

b sc. Italiæ.

Hæc ubi Augustus dixit, pauci, quibus omnia alia, atq; fides & Respublica, chariora erant, contrà dicebantur. Cæteri omnes indignitate facinoris cōmoti, æqua postulare Augustum censent, ejusq; postulatis annuunt: ex consilii decreto more majorum, HAINRICUM filium Augusti impuberem adhuc Cæsarem consalutant; isq; se nunquam à patre defecturum solenni ritu jurat.

DECRETA NORTHUSENSIA HENRICO V. IMPERATORE,

Anno Christi 1105.

Anno Domini M C V.

HAINRICUS nominis illius Quintus Rex, Episcopis atq; Clericis Conventū generalem in villā Regiam, quæ Northusium dicitur, quarto Kalendas Junii, ubi super Ecclesiasticæ institutionis jam depravata disciplina tractaretur, indixit.

Henricus iste Cæsar à Papa & Papisticis in Imperio Principib. adversus Dominum ac Imperatorē suū ut rebellaret inductus, Conventiculum hoc in Saxonia celebravit, Papisticū magis quam Imperiale. Extat in Chronic. Abbatis Swarzahēsis, qui ipsi Synodo interfuit.

1. In quo Consilio super sententiis instantibus Patrum decretis primò relictis, quæq; poterant ad præsens laudabiliter corrigebantur: quædam verò, quæ & graviora videbantur, ad Apostolicam audientiam differebantur.

2. Simoniaca quippe hæresis Patrum consuetudine condemnata: Nicolaitarum quoq; fornicaria contagio ibidem est ab omnibus abdicata.

3. Jejunium mensis Martii hebdomada Quadragesimæ; jejunium verò mensis Junii in ipsa hebdomada Pentecostes Romano more celebrandum, à præscriptis Præsulibus Apostolica authoritate [illegible].

4. Et Pax Dei confirmatur.

5. His verò, qui à Pseudoepiscopis fuerant consecrati, per Catholicam manus impositionem reconciliatio proximo jejunio danda fore promittitur.

6. Inter hæc Rex HEINRICUS, cum servorū Dei Cōventui nō nisi vocatus interesse vellet, (ingens namq; Episcopis & Clericis, et Abbatū atq; Monachorū Ecclesiasticā [illegible] unitatē turba cōfluxerat)

tandem in abjecto productus habitu, locoq; stans editiori, omnibus juxta Principum decreta, [illegible] ges atq; jura rationabiliter innovavit: si qua verò irrationabilia rogabantur, mira aculti a suo [illegible] prudenti responsione, & avita magnanimitate confutavit: in omnibus his & sibimet miro modo [illegible] vans adolescentiæ verecundiam, & Christi sacerdotibus dignam exhibens reverentiam.

7. Inter hæc obortis lachrymis, ipsum Regẽ cœli, cunctamq; militiam cœli testabatur, [illegible] regnandi cupiditate paternum sibi regimen usurpare: neq; Dominum & patrem suum à [illegible] deponi Imperio exoptare, imò debitam pertinaciæ & inobedientiæ ejus semper compassionem [illegible] bere: siq; sancto Petro suisq; successoribus lege Christiana subjici velit, sive Regno cedere, sive [illegible] liter ipsi se subesse promisit. Quod auditum omnis multitudo collaudans, lachrymas simul & [illegible] tam pro patris conversione, quàm pro filii prosperitate fundere cœpit, voce magna *Kyrie eleison* [illegible] mans.

8. Eadem hora Uto Hildinsheimensis, & Henricus Paderbrunensis, ac Fridericus Halberstatensis, Præsules vestigiis Metropolitani prostrati, ipsius atq; Regis stantis totiusq; præsentis [illegible] testimonio, Apostolicæ se dederunt obedientiæ. Quorum etiam commissa Apostolico nihilominus judicio reservantur, sub officii sui tantum suspensione.

Anno Christi 1106.

HENRICI IV. IMP. AUG. RESCRIPTUM

AD FILIUM HENRICUM V. REGEM ROMANORUM, NE PA[illegible] pæ & ejus asseclis obediat impia & innaturalia suadentibus.

SI interrogem te, Fili dulcissime, traditio hominum an mandatum Dei præstantius, magis [illegible] dum sit, respondebis, nisi à vero deductus sis, similem esse jumentis, qui cœlestia terrenis, [illegible] nis divina non præferat. Cur ergo magis audis eos, qui tibi suggerunt, *persequere patrem tuum*, [illegible] verbum ipsius Dei, *honora patrem tuum*? Isti te decipiunt non instruunt: isti honori tuo non pro[illegible] sed invident: isti sub specie fidei, perfidiæ laqueos nectunt: non aliter pervenire potuerunt ad de[illegible]ctionem honoris tui nisi per destructionem nostri. Fuerit sanè, ut peccatis meis exigentibus [illegible] tentia adversariorum meorum est) abjecerit me Deus, ne regnem; attamen tuum nõ erat, in [illegible]nem meam operam dedisse, & Regnum, quod tibi paraveram, mihi præripuisse. Barbara Re[illegible] inhumanum facinus damnant ac devovent, ipsi Pagani abhorrent, & qui Deum nesciunt, qu[illegible] ligendis hominibus naturæ debeant recognoscunt. Sed quid mirum, si maligna surreptio seduc[illegible] & immaturam ætatem decepit, cùm etiam senes & fixum animi statum ad malum mala consi[illegible] numquam inflectant? Fortuna mea alieni potius, quàm tui sceleris est. Nam tu in manibus sua[illegible] eras, non ille in tuis. Si autem injuriam addideris, non jam excusari poteris, cum & factam cri[illegible] scias, & infectam non facere queas.

2. Audivi enim, quòd Pascha Leodii celebrandum decreveris: quo in loco fides & pieta[illegible] scopi me recepit, cum non esset, qui vel beneficiorum nostrorum recordaretur, vel fortunæ com[illegible] retur: cujus profectò beneficiis in me te decet Regia liberalitate respondere, tantoq; certior [illegible] fide poteris esse, quanto fidelius erga nos probatur egisse. Hic, nisi te fortè domo receperit, me [illegible] festivitate Paschali retinendum decrevit. At dicis, dignũ & conveniens esse, ut ea festivitas nos [illegible] potius quàm dividat: te velle, te cupere, ut ibi tecum agam dies Paschalis lætitiæ: quod quid[illegible] cuperẽ, si non esset, q; timerem. Neq; n. non possum timere eos, quos mihi vitam permisisse [illegible] dum in manibus eorũ mors & vita fuisset. Omnia mihi suspecta sunt, omnia timenda sunt, [illegible] turba, ubi tanto difficilior est periculi cautio, quanto major sceleris occasio. Inde est, q; ex medi[illegible] qui me oderunt, longe recessi, & in extremis Regni tui finibus me cõtraxi, ut vel secessu loci tu[illegible] vel si fortuna mea postulaverit extraneam humanitatem expetere, citius Regno tuo cedere [illegible] Precor ergo ut causa patris tui Paschalem Curiam alibi disponas, & in domo ejus, qui me hun[illegible] gratia recepit, cum non liceat Imperatorem, saltẽ hospitem esse sinas, ne vel in meum ludibriu[illegible] tuum opprobrium narretur, quòd in solennitate Dominicæ Resurrectionis incerta hospitia [illegible] mea quærere cogatur. Si feceris, quod postulo, maximas grates habeo: sin autem, malo villicus esse [illegible] extremis Regnis, quàm ludibrio haberi in Regnis quondam meis. Ex Leodio.

Anno Christi 1106.

HENRICI V. CÆSARIS AUG. EDICTUM

DE VINDICANDIS INIURIIS IN CAESAREAM MAIESTATEM illatis.

HENRICUS REX PRINCIPIBUS IMPERII.

SI per invasionem Regnum occupassem, tamen resistentes potestati nostræ retunderem, in [illegible] tum possem. Nunc autem cum in sumpta Regni dignitate vestris paruerim præceptis, [illegible] quispiam impunè in publicam cõtumeliam Reguũ & Nos armis vexare. Cum n. Leodium [illegible]

[illegible] Curia Paschalis habenda fuerat, ad fluvium Mosam venissemus, Episcopus Leodiensis & [illegible], de quorum fide & obsequii devotione multum præsumebamus, nobis latenter insidias [illegible], & nostros inscios & ad pugnam imparatos cædebant, capiebant, fugabant. Quæ & quanta [illegible] dent, tam pudet referre, quam inultum dimittere. Igitur constrictus & eventus asperita[illegible] articulo Coloniam diverti. Quæ cùm me recipere satis superbe refutaret, apud villam [illegible] sanctum die Paschæ utcunq; peregi. Cui unquam Regiæ personæ tanta contumelia facta est? [illegible] me petit hæc contumelia, vos despecti estis; isti præsumptores decreta vestra authoritatem [illegible] lũt, sua tantum statuta firma esse volunt; denuq; in quos totũ Regni pondus se reclinet, ho[illegible] nt; Regem, quẽ constituistis, destituere parant, ut nihil eorũ, quæ vos decernitis, ratum sit. I[illegible] hæc injuria mea Regni potius est, quàm mea. Nam unius capitis licet summi dejectio, reparabile [illegible] damnũ est: Principum autẽ conculcatio, ruina Regni est. An hæc impunè feremus? & ex igno[illegible] nostra magis tumebit eorum superbia: Absit, ut qui dicimur inhonorati, dicamur & in[illegible] pauca dixisse sat est; desides animi prolixæ cohortationis stimulo opus habent. In strenuis causa [illegible] incitamentum facit, quàm verba. Quia igitur contra tam superbos hostes R.P. viribus uten[illegible] expeditionem vobis & rogando præcipimus, & præcipiẽdo rogamus: cujus collectioni tem[illegible] Calendas Julias, locum Wirtziburgensem urbem præfinimus.

HENRICI IV. IMP. AUG.

Anno Christi 1106.

RESCRIPTUM

AD FILIUM HENRICUM V. REGEM DE PERFIDIA ET impietate ejus in se Imperatorem patrem.

HENRICUS Dei gratia Romanorum Imperator Augustus, HENRICO filio suo. Si ea nos debita affectione tractasses, qua deberes, lubẽtissimè tecũ loqueremur, & paterna tibi mandaremus: verũ quia longè alius quàm paternæ affectionis & humanitatis circa nos animus tibi fuit, [illegible] aliter tecum loqui, qua quod ipsa rei manifestissimæ veritas habet. Tu enim ipse scis, sicuti [illegible] experimento facti tibi conscius es, qualiter data fide & securitate personæ & honoris no[illegible] affectione devotionis promisisti nos ducere Moguntiam coram Principibus, & inde nos se[illegible] me reducere quocunq; vellemus. Hac fiducia cum tecum amanter & indubitanter ascendere[illegible], cõtra datam fidem apud Bingam nos cepisti, ubi nec paternæ lacrymæ, nec patris mœror, nec [illegible] qua ad pedes tuos aliorumq; advolvebamur, te cõmovit ad misericordiam, quin nos caperes, & [illegible] mortalibus inimicis illudendum & custodiendum traderes, ubi multimodo genere cõtume[illegible] terroris afflicti, compulsi sumus fermè venire usq; ad ipsam mortis articulum.

2. Ante captivitate abstulisti nobis Episcopatus, & quicquid de honore Regni potuisti, & præ[illegible] stra, & ipsam familiam: in captivitate verò quicquid residuum erat, ut Lanceam, & Crucem, & [illegible] a Regalia insignia vi & timore mortis, ut ipse bene scis, & omni ferme notum est Christianitati, à [illegible] extorsisti, relicta vix ipsa vita. Cum hoc tibi de nobis non sufficeret, postea semper ubicunque [illegible] modis omnibus, quibus potuisti, nos persequi non cessasti, ut vel perderes vel de Regno ex[illegible].

3. Verùm nos satis mirari non possumus, qua ratione vel occasione tam obstinatè facias, cum de [illegible] Papa & Romana Ecclesiâ nulla tibi residua sit occasio. Nos. n. Nuncio Domini Papæ & Ro[illegible] Ecclesiæ te præsente parati fuimus & sumus obœdire, & omnem debitam obœdiẽtiam & reve[illegible] corâm & semper exhibere, & consilio Principum, & spiritualis patris nostri *a* Hugonis Clu[illegible] Abbatis, aliorumq; Religiosorum virorum de statu Ecclesiæ & honore Regni libentissimè [illegible] — *a* al. Henrici.

[illegible] Te ergo rogamus pro honore Regni, & tua & paterna devotione, & per autoritatem Romani [illegible] & Romanæ Ecclesiæ, ut de injuria nobis illata, & de his, quæ nobis vi & injustè abstulisti, ju[illegible]. Rogamus etiam, ut cum nil rationis tibi sit, quare nos prosequaris, nos & fideles nostros [illegible] re, imò permittas nos pacificè & quietè vivere, ut integrè & cum tranquillitate possimus [illegible] dicta agere. Recognosce etiam, & tecum cogita, quia Deus justus judex est, cui cõmisimus [illegible] nostrã & vindictam: cujus etiã judicia sunt occulta, velut abyssus multa. Quoniã quantũcunq; [illegible] oně & infortunia glorieris, & super humilitatẽ te extollas, forsitan de sed sancta sua inter [illegible] gratuita misericordia aliud jam definivit, intercedente justitia, quàm tu ipse cogites & dispo[illegible] si nulla alia vel reverentia vel intercessio nobis valet, opto ut justiciam consequi possimus, [illegible] persecutionis impetus cesset. Ad hoc idem Romanum Pontificem, & sanctam universalem [illegible] am Ecclesiam appellamus.

HENRICI IV. IMPER. AUG.

Anno Christi 1106.

PROTESTATIO

AD PRINCIPES IMPERII,

Super injusta sua depositione.

HENRICUS Dei gratia Romanorũ Imperator Augustus, *a* Episcopis, Ducibus, Marchionibus, [illegible], cæterisq; Regni Principibus, gratiam & dilectionem, dignantibus eam recipere.

a al. Archiepiscopis, & cæteris Saxoniæ Principibus, ac etiam reliquo populo, grat.

Con-

Conquerimur Deo omnipotenti, & Dominæ meæ sanctæ Mariæ, & beato Petro Principi Apostolorũ, patrono nostro, & vobis Principibus omnibus, quod injuste & inhumanè & crudeliter, cum si in illa fide, in qua dubitare non debueramus, tractati sumus, & tam honore Regni quàm prædiis omnibus, quæ habebamus, cõtra divinum & humanum jus, ad infamiam & *a* improperium Regni ita expoliati sumus, ut nihil penitus præter solam vitam nobis relictum sit. Ubi cum ferinè omnes istis, magna pars vestri visa est dolere & contristari: sed (proh dolor) nihil nobis vestra contulit tristitia, quin de nobis sibi satisfaceret voluntas inimicorum nostrorum odiosa. Et quia cum consilio & rogatu filii nostri, fide & securitate vitæ & honoris ab eo primum accepta, fiducialiter & desiderantes Moguntiam in præsentiam Legati Romani & Principum tenderamus, ut eorum dispositione ageremus tam de statu Ecclesiæ & honore Regni, quàm de salute animæ nostræ, ipse non est veritus in sua voluntate & obedientia nos contra datam fidem capere, & usq; ad articulum mortis ferme ducere, nec ausi sumus ita nos illi credere, ut injuriis & contumeliis nos pro voluntate sua, sicut prius, valeret tractare.

a al. vituperium.

Quapropter multum rogamus vos, & obnixè precamur, ut pro timore Dei, & honore Regni & honestate vestra dignemini studere, quomodo de injuria in manibus vestris nobis illata per vos possimus recuperare justiciam. Nos *b* quoq; pro consilio vestro & aliorum, qui nos odio non habent, religiosorum virorum, parati sumus tam filio nostro, si in aliquo eum offendimus, quàm alii in Regno, libenter *c* emendare. Prætereà sicut Domino Papæ in præsentia Legati sui & vestra dire parati fuimus, ita & nunc parati sumus ei omnem debitam reverentiam & obedientiam devoto corde & devotione præsentialiter exhibere, & tam consilio vestro quàm spiritalis patris nostri *d* Hugonis Cluniacensis Abbatis, ac aliorum religiosorum virorum, de statu Ecclesiæ & honore Regni, quantum in nobis est, disponere.

b al. autem.

c al. rationẽ dare.

d al. Henrici.

Cùm igitur ad hæc omnia parati simus, rogamus vos & obnixè deprecamur, quatenus pro Deo & honore Regni & vestro instanter moneatis filium nostrum, quum secundum præfatam sententiam nulla ei adversum nos residua sit occasio, amodò desistat nos & fideles nostros persequi, & quietè & pacificè vivere permittat, ut supradicta integrè & cum tranquillitate perficiantur. Quod si noluerit, rogamus vos per authoritatem Romanæ Ecclesiæ, cui nos committimus, & honorem Regni, ne super nos & super fideles nostros veniatis: quia manifestum est eum non divinæ legis zelo, vel Romanæ Ecclesiæ dilectione, sed concupiscentia Regni, patre injustè eo privato, hoc incepisse. Apud quem si interpellatio vestra, nullaque alia interventio ad præsens prodesse poterit, appellamus Romanum Pontificem, & sanctam universalem Romanam Sedem & Ecclesiam. Ex Leodio.

Anno Christi 1106.

PRINCIPUM IMPERII RESCRIPTUM

AD HEINRICVM QVONDAM IMPERATOREM,

Ex Castris apud Coloniam Agrippinam.

POST inveteratam, id est, per annos circiter quadraginta, discissionem Imperii Romani, quæ tam divinas quàm humanas jam penè leges abolevit, & exceptis mortibus omnimodis, sacrilegiis, perjuriis, rapinis, & incendiis, ipsum regnum nostrum non tantùm in solitudinem, verùm jam ad apostasiam Catholicæ fidei, sive in ipsum Paganismum, propemodùm redegit: respiciente tandem suam Ecclesiam divina clementia, nos, ejusdem CHRISTI sponsæ filii, per Spiritum sanctum in unitatem fidei æquanimes resipuimus; ipsum incorrigibile schismatum illorum caput HEINRICUM scilicet, dictum Imperatorem nostrum, zelo Dei & Apostolicæ fidei obedientia abdicavimus, Catholicum nobis (licet ipsius de semine natum) Regem elegimus. Cujus regni principium sui finem esse conspiciens, etiam ipse tanquam voluntarius, sed (ut jam ejus fatentur literæ) animis invitus collaudavit, regalia reddidit, filii curam cum regno nostræ fidei lachrymando commisit, de reliquo nullam se regni pompam, sed animæ potius suæ medelam ulteriùs affectaturum spopondit.

At nunc ecce pristinis se reddens tergiversationibus, præjudicium se passum per orbem terrarum conqueritur: Gallorum, Anglorum, Danorum, cæterarumque finitimarum gentium gladios cordibus nostris infigere meditatur: super illatis etiam injuriis recuperari sibi justiciam precatur: consiliis quoque nostris amodò promptum obedire se pollicetur. Re autem vera solitis argumentis castra hæc Domini dispergere, Christi exercitum exarmare conatur, & (ut in propatulo est) vineam Domini, quæ jam serò florescere cœpit, tam per se singularem utique ferum denuo depascere, quàm per vulpes, illos nimirum, qui sibi adhærent, pestilentes homines, demoliri, ac per sacrilegia Sacerdotum Belial anathemati reciduo reddere, imò (quod dictu nephas est) Christum jam verum in Ecclesia sua refulgentem in omnium cordibus crucifigere meditatur.

Quapropter placet tam * Regi quàm universis Regni Principibus, imò cuncto exercitui orthodoxo, quo senior idem, ne ulla sibi pateat adversum nos justa querela, quacunque eleganti ...

* Heinrico V. hujus filio.

...te, quacunq; maluerit statione, coram præsenti Senatu, simul & Populo, causam suam agat, justi... suscipiat, justiciam & reddat, quatenus ab ortu schismatis, omnibus seditionum causis, ac si nihil ... jam fuerit diffinitum, undiq; discussis, tam filio quàm patri sua justicia respondeat: Ecclesiæ ve... Regniq; status, non ut ipse more suo proponit, post lógas inducias, sed in præsentiarum his contro... diremptis, vacillare desinat. Ex Castris.

HENRICI IV. IMPERATORIS AUGUSTI RESCRIPTUM AD PRINCIPES IMPERII.

Anno Christi 1106.

HENRICUS Dei gratia Imperator Augustus, Archiepiscopis, Episcopis, Ducibus, Comitibus, cæterisq; Regni Principibus, gratiam & dilectionem, dignantibus ea recipere.

1. Rogamus filium nostrum, & vos multum precati sumus, ut dimisso exercitu ordinare... quomodo possemus convenire, ut de injuria nostra & pace componenda ad honorem Regni pos... digne & decenter definiri. Placuit vobis remandare. Unde nobis longè gravior prioti oritur ... quòd dimissa obsidione Coloniæ vultis super nos & fideles nostros sub specie colloqui ... venire, datis induciis octo dierum: quæ numquam datæ sint homini alicujus condi... benè scitis, usque ad hanc diem pro legitima definitione alicujus minoris negotii, nedum pro tantare, secundum legem divinam vel humanam, vel etiam secundum usum hominum. Oportet enim nos habere, si vobis placeret, saltem tales inducias, intra quas possemus convocare, & præci... ad hanc eandem causam, ut sint vobiscum, Moguntinum, & Treviren sem, & Bremen... Archiepiscopos; Frisingensem, Augustensem, Curiensem, Basiliensem Episcopos; Ducem Ma... cum Duce Theodorico, & Ducem Bohemicum, & Comitem Flandrensem cum Comite Bur... & alios, qui ad præfatum negocium, ut bene scitis, sunt valde necessarii.

2. Quapropter, sicut priùs, rogamus & obnixè precamur, quatenus pro Deo & anima vestra, pro appellatione Domini Romani Pontificis Paschalis, & Romanæ Ecclesiæ, & pro honore Re... dignemini apud filium nostrum efficere, ut dimisso exercitu cesset nos persequi, & ordinetur quo... securè & absque omni ambiguitate possimus nos cum cæteris supradictis ad agendum de no... injuria, & pace in regno componenda, quietè & pacificè convenire. Quod si nullatenus cessare ... proclamationem inde fecimus, & semper facimus, Deo, & sanctæ Mariæ, & beato Petro pa... nostro, & omnibus Sanctis, & omnibus Christianis, & vobis maximè, omni devotione precan... dignemini cessare eum prosequi ad persecutionem tantæ injuriæ, & vos eum imitari.

3. Appellavimus, & tertiò appellamus Dominum Romanum Pontificem Paschalem, & san... & universalem Sedem & Romanam Ecclesiam.

4. Quod si hoc tantum nobis, & ad hoc, ut ipse cesset nos persequi, prodesse non poterit, com... mus nos omnipotenti Patri & Filio sanctoq; Spiritui Paracleto, & beatæ Mariæ perpetuè Virgi... beato Petro & Paulo, & sancto Lamperto, omnibusq; Sanctis, ut divina miseratio, omniumque ...rum intercessio, humilitatem nostram respicere, nosq; contra tantum tamq; injuriosum impe... defendere dignetur, Amen.

HENRICI V. IMP. AUG. EDICTUM

Anno Christi 1109.

Contra impia & turbulenta decreta Paschalis Papæ & Conciliabuli Tricassini.

PASCHALIS Papa Augustobonæ in Trecassiorum & Galliæ Lugdunensis urbe, conciliato sibi ... Episcoporum favore, ad captandam plebis auram, leges turbulentissimas rogat atq; per... Cæsarem de creandis Pontificibus ad disquisitionem vocat: ipsum Pontificalibus Comitiis ... ea ad plebem transfert; nempe communem omnium a Pastorem, communiter omnium ...capiendum esse statuit; pollui religionem, si quisquam sacris addictus cœlestis atq; immor... ...toris cæremoniarum consors sit, terreno atq; mortali Regi se in clientelam atq; servitutem ... Sacerdotiorum administrationem ad Pontificem Maximum, armorum ad Cæsarem perti... ...gulis igitur Episcopis jusjurandum exactum, futuros in potestate Romani Pontificis.

Ex Aventino lib. 6. Annal. Bojor. fol. 485.

a i. e. Papam Romanum.

HAINRICUS Quintus Cæsar Augustus per edicta ita obnunciat: Non licere Gallis curiosis ... quæ nihil ad eos attinent, curare: cuilibet facile esse de alieno largiri. Christiani orbis Impe... a Deo optimo maximo impositum esse; proinde se de veteri more & ritu priscæ religionis, ...supremæ Majestatis placitis non defuturum, daturumque jure suo operam, ne quid Respubl... ...menti capiat. extare vetustissimam sanctissimorum Patrum legem, tempore CAROLI MA... ...latam, qua Paschalis, atq; cum eo sentientes, per omnium Sacerdotum religiones devoven... ...proscribuntur. Nullo pacto fas jusq; esse fastuoso Pótifici, levissimis Gallis. magis superstitiosis ... tot Divos, tot pientissimos, Pontifices maximos, minores, Mystas, Monachos, Reges, Im... ...ipsos atq; cœlites impietatis condemnare, se quoad vita suppetat, non passurum, ut in...

stituta

stituta à majoribus accepta, per tot annos hactenus observata, fraude & astu paucorum, cum maxima Christianorum morum pernicie, obliterentur: Pontifices, Episcopos, Mystas, Monachos ab Imperatoribus atq; Regibus collocupletatos esse. Ubi his pares opibus facti sunt, more perditorũ, qui plura donata fuerint, plura concupiscere; illisq; sordere prima quæq;, ubi majora sperarint, titulo honesto libertatis Ecclesiasticæ fraudulentos homines grassari, illud conari, ut se excluso, paulatim etiam populum, Sacerdotes, Episcopos, alios in ordinem atque servitutem tandem redigant, atq; arma in eum, quorum beneficia possident, ne hæc aliquo pacto repeti queant, vertant. Pontifices Romanos ... Imperium animo cogitare, Regnum Christiani populi adfectare, non quieturos, donec oppresso Cæsare, omnibus jugum servitutis, quod ipsi excussere, imponant: Christi cruciamenta declarare, quæ nam sit rabies Sacerdotum: adversus immodicam concupiscentiam, cui se semel animus dev... nullum stare terminum: se sanè impuberem, imperitum omnium rerum ab illis egregiis Pastoribus dolo circumventum in patrem charissimum concitatum esse, armaq; horum consilio sumpsisse. Nunc genitore oppresso, adversus se conspirasse, neq; modum ambitioni ponere, nisi alios omnes dignitate, honore expolient, &, quò ipsis quidquid lubeat, liceat, ab singulis juramentum, se futuros eorum potestate, quicquid illi dicant, pro legibus habituros, atq; tandem pro Deo adoraturos, exigant.

Anno Christi 1110.

HEINRICI. V. IMP. AUG.

RESCRIPTVM

Ad Paschalem Papam, ut Ecclesiastici regalia & feuda sua Imperio ac Cæsari resignent, & decimis contenti in Ecclesiis vivant.

CÆsar Paschali Papæ novissimè rescripsit: quamvis veterem consuetudinẽ atq; ritum, à tot sanctissimis Patribus per tot annos observatum, jure atq; armis retinere possit, nihil tamen ... ferre, si *a* Pontificalibus Comitiis excidat, modò Episcopi, Mystæ, Monachi, prædia, stipendia, fiscos, nervos Reipublicæ, arces, civitates, urbes, oppida, vicos Regios, castella, Reipublicæ atque Cæsari reddant, decimis contenti vivant, Dei & pauperum, populiq; causam, philosophiam divinam interpretando, vota illustrando, crucem Christi præferendo, agant; atq; universis Christianis paupertatem atq; simplicitatem Servatoris nostri, *b* Comitum ejus æmulando præluceant.

a Id est, electionibus, collationibus & investituris Papæ, Episcoporum, Abbatũ, &c. *b* sc. Apostolorum.

Convenit itaq; inter Pontificem Maximum atq; Cæsarem, uti Sacerdotes, Flamines, Pontifices Maximi, minores, medioximi, omissis hujuscemodi Reipublicæ (ut Christus magister noster appellat) spinis, victu parabili ac parco contenti, Christi præceptoris nostri, quoad liceat, modestiam, paupertatem sectentur, studio literarum operam navent.

PACTUM

Anno Christi 1110.

HENRICI. V. IMPERATORIS ET PASCHALIS II. PAPÆ

DE PACE ET IVRIBVS IMPERII ET ECCLESIAE.

INter Nuncios Imperatoris, & Petrum Leonis & cæteros Nuncios Pontificis, in Porticu sancti Petri cõvenit, ut Imperator die Coronationis suæ omne malè usurpatum Ecclesiasticum jus in manibus Pontificis, astante Clero & populo, per scriptum deponeret, cum ipsum Papa de negociis regalibus faceret, idq; sacramẽto firmaret, dimitteret Ecclesias liberas cum oblationibus & possessionibus, quæ ad Regnum non pertinent, absolveret Papa ab juramentis populos, quæ contra Episcopos ... compulsi sunt; patrimonia possessionesq; beati Petri restitueret, sicuti à Carolo, Ludovico, Henrico, aliisq; Imperatoribus concessa sunt libera, servaretq; ea beato Petro pro juribus; nihil faceret ... ceret ut Papa Pontificatum amittat, nihilq; ipse patiatur in vita vel in membris, vel capiatur ... ptione, aut per se, aut per suspectam personam, nec ipse, nec fideles ejus, qui pro ipso fidem dederint, id est, Petrum Leonis cum filiis suis, quorum bona nullum patiantur detrimentum, & si quis malum fecerit, Rex fideliter ipsos adjuvaret. Pro hujusmodi observandis Pontifici prædes dabit

Fridericum sororis suæ filium,
Engilbertum & Theobaldum Marchiones,
Herimannum & Gotfridum Comites,
Fridericum Palatinum Comitem Saxonum,
Berengarium de Bajoaria,
Fridericum Saxonem,
Albertum Cancellarium,
Cononem Berengarii fratrem,
Siceboth Bajoarium,
Henricum Carinthiæ Ducem,
Bertulfum Bertulfi Ducis filium,

Qui jurabit Papæ securitatem de vita, de membris, de Papatu, de captione. Quæ nisi Imperator servaret, ad Romanam Ecclesiam cum suis honoribus teneretur. Obsides pro securitate Põtificis Rex dare pollicitus est proxima V. feria, eosq; securè ad insulam mittere in potestatem Papæ,

Frideri-

Fridericum Ducem nepotem suum,
Brunonem Episcopum Spirensem,
Conradum nepotem Comitis Herimanni, & filium ejus,
& Henricum Friderici Comitis fratrem.

Obsides si recepisset, eos redderet in die Coronationis suæ, ponte transmisso: & si forte coronatus non fuisset, aut non transisset, similiter redderet apud Castellum Sancti Angeli. Legatos, quos ad eum Papa dirigeret, dum irent & redirent, securos à se suisque redderet, & si eis scienter aliquid injuriæ illatum esset, emendaturum fideliter.

2. Quæ postquam omnia impleverit Rex, Papa juberet Episcopis adstantibus in die Coronationis ejus, ut regalia Imperatori dimitterent, quæ à temporibus Caroli, Ludovici, Henrici, aliorumque prædecessorum ad Regnum pertinebant; scripto firmaret sub anathematis pœna, auctoritate sua, ne quis eorum vel præsentium vel absentium, vel successores eorum Regni se intromitterent juribus, neque invaderent civitates, Ducatus, Comitatus, monetas, vectigalia, mercata. Advocationes Imperii, Centurionum jura, curtesque essent Imperii cum pertinentiis suis, & militatia Imperii castra. Nec ipse Imperatorem, nec Romanum Imperium, super his ulterius inquietaret, & privilegio sub anathemate ista confirmaret, ne posteri sui ultra inquietare præsumerent. Imperatorem benignè & cum honore susciperet, & more prædecessorum ipsius Catholicorum Imperatorum, scienter & non *a* sub tecto coronaret, & ad tenendum Imperium officii sui juvaret auxilio. Hoc si Papa non impleret, Petrus Leonis cum suis omnibus se ad Imperatorem teneret. Obsides, nisi effugerent, altero post Coronationem die restitueret: si ex ipsius Papæ parte remanserit, ut non coronetur, similiter redderet. Hæc ita constituta jurejurando firmavit Imperator, — al. subtracto.

Albertus Cancellarius,
Herimannus, Fridericus & Gothfridus Comites,
Fridericus Saxo,
Cono Berengarii frater,
Siceboth de Bavaria,
Henricus Carinthiæ Dux,
Bertulfus Bertulfi Ducis filius.

Hi omnes post Imperatorem eo ordine jurarunt, ut si Imperator hæc implere nollet, ipsi cum omnibus suis cum Romana Ecclesia tenerent.

TRANSACTIO
INTER HENRICUM V. IMPERATOREM ET PASCHALEM II. PAPAM
DE INVESTITURIS ECCLESIASTICORUM.

Anno Christi 1110.

EX verbo Pontificis juratum est in agro juxta Pontem Mammeum, qui Romanos Teutonesque dirimebat, hoc videlicet modo: Quod ulterius non inquietaret Imperatorem eiusq; Imperium de præsumpto detemerato Ecclesiarum jure, & de injuria sibi suisq; irrogata in persona Imperatoris, ac bonis malum aliquod sibi vel alicui personæ non redderet, neque pro hac causa Imperatorem unquam anathemati subderet, eidemque Imperatori privilegio sub anathemate confirmaret, ut Episcopos, & Abbates liberè electos absque Symonia, idem Imperator anulo & virga investiat, Episcopique sic investitus liberè consecrationem ab Archiepiscopo, ad quem pertinuerit, sumat. Si quis vero à populo & Clero eligatur, & non ab Imperatore investiatur, à nemine consecretur, & Archiepiscopi & Episcopi libertatem habentem sicurandi ita amissos ab Imperatore, Regnumq; & Imperium ad Papatum officii sui auxilio illi conservabit.

Iterum hæc sacramento firmasset, Imperator demum, quòd eundem Pontificem cum Episcopis & Cardinalibus, & omnes, qui cum eo vel pro eo capti essent, obsidesq; & securos perduceret intra portas Transtyberinæ civitatis, neque ulteriùs aut caperet aut capi permitteret, juravit his, qui in fide Sedis Apostolicæ manerent; & Populo Romano tam per se, quàm per suos, pacem servaret, eundemque Papam fideliter juvaret, ut Papatum securè & quietè teneret, patrimonia & possessiones Ecclesiæ Romanæ restitueret, cætera, quæ de jure habere debet, more antecessorum recuperare ac tenere adjuvaret bona fide, & eidem Pontifici fideliter obediret, salvo honore Imperii & Regni, sicuti Catholici Imperatores Catholicis Romanis Pontificibus solent. Post hæc

Fridericus Coloniensis Archiepiscopus,
Gebehardus Tridentinensis, }
Burcardus Monasteriensis, } Episcopi,
Bruno Spirensis, }
Albertus Cancellarius,
Fridericus, }
Heimannus, } Comites,
Albertus, }
Fridericus, }

Berengarius,
Fridericus,
Gothfridus, } Comites,
& Guarnerius
ac Bonifacius Marchio,
in hunc modum juraverunt.

Anno Christi IIII.

HENRICI V. IMPER. AUG. ET PASCHALIS II. PAPÆ CONVENTIONES

DE PACE PVBLICA, ET INVESTITVRIS ECclesiasticorum.

JURAMENTUM IMPERATORIS.

EGo HENRICUS Imperator liberos dimittam quarta vel quinta feria proxima Domnum Papam Paschalem,& Episcopos,& Cardinales, & omnes captivos & obsides, qui pro eo & cum eo capti sunt,& liberos securè produci faciam intra portam Transtiberinæ civitatis:nec ulterius capiam,aut capi faciam vel permittam eos, qui in fidelitate Domni Papæ Paschalis permanent: & populo Romano, & Transtiberinæ insulæ civitati pacem & securitatem servabo tam per me quam per meos,& in personis & in rebus,qui pacem mihi servaverint.

2. Patrimonia & possessiones sanctæ Romanæ Ecclesiæ,quæ abstuli,restituam;& cuncta,quæ habere debet,more antecessorum meorum recuperare & tenere adjuvabo bona fide. Et Domno Papæ Paschali obediam, (salvo tamen honore Regni & Imperii) sicut Catholici Imperatores Catholicis Pontificibus Romanis.Hæc omnia observabo bona fide,sine fraude & malo ingenio.

Et isti sunt juratores ex parte Imperatoris HENRICI:
Fredericus Coloniensis Archiepiscopus,
Gebehardus Tridentinensis Episcopus,
Bruno Spirensis Episcopus,
Bruchardus Monasteriensis Episcopus,
Albertus Cancellarius,
Herimannus *a* Comes, [*al.* Dux.
Berengarius Comes Sultzbachensis,
Fredericus Comes Palatinus,
Item Fredericus Comes,
Bonifacius Marchio Tusciæ,
Albertus Comes de Blandriaco,
Godefridus Comes Palatinus Rheni,
Warnerius Marchio.

CONCESSIO PAPAE DE INVESTITVRIS Episcopatuum.

DOMNUS Papa PASCHALIS concedit Domno Imperatori HENRICO,& Regno ejus, privilegio suo sub anathemate, & confirmabit, & corroborabit, Episcopo vel Abbate libere electo sine symonia assensu Imperatoris,quòd Domnus Imperator eum annulo & virga investiat. Episcopus autem vel Abbas ab Imperatore investitus liberè accipiat consecrationem ab Episcopo,ad quem pertinuerit. Si quis verò à Clero & à populo eligatur, nisi ab Imperatore investiatur, & à nemine consecretur,& Archiepiscopi & Episcopi libertatem habeant consecrandi ab Imperatore investitos. Super his etiam Domnus Papa Paschalis non inquietabit Imperatorem HENRICUM, nec ejus Regnum & Imperium.

SACRAMENTVM EX PARTE PAPAE.

DOMNUS Papa PASCHALIS non inquietabit Domnum Imperatorem HENRICUM, nec ejus Regnum,de investitura Episcopatuum & Abbatiarum,neque de injuria sibi illata & suis in personis & bonis,neque aliquod malum reddet sibi vel alicui personæ pro hac causa; & penitùs in personam Imperatoris HENRICI nunquam anathema ponet, nec remanebit in Domno Papa,quin coronet eum,sicut in * Ordine cõtinetur, & Regnum & Imperium officii sui auxilio eum tenere adjuvabit pro posse suo. Et hæc adimplebit Domnus Papa sine fraude & malo ingenio.

* Ordo Romanæ Ecclesiæ,qui hodie vocatur Ceremoniale Romanum.

Hæc sunt nomina illorum Episcoporum & Cardinalium, qui præcepto Domni Papæ Paschalis privilegium & amicitiam sacramento confirmaverunt Domno Imperatori HENRICO:
Petrus Portuensis Episcopus,
Centius Sabiniensis Episcopus,
Robertus Cardinalis Sancti Eusebii,
Bonifacius Cardinalis Sancti Martini,

Anastasius Cardinalis Sancti Clementis.
Gregorius Cardinalis Apostolorum Petri & Pauli.
Item Gregorius Cardinalis Sancti Chrysogoni.
Joannes Cardinalis Sanctæ Potentianæ.
Risus Cardinalis Sancti Laurentii.
Rainerus Cardinalis Sanctorum Marcellini & Petri.
Vitalis Cardinalis Sanctæ Balbinæ.
a Dinzo Cardinalis Sancti Marci. a al. Cuzo. for. Cunzo.
Theobaldus Cardinalis Joannis & Pauli.
Joannes Diacones Sanctæ Mariæ in Schola Græca.
Leo *b* Diaconus Sancti Vitalis Martyris. b al. Decanus.
Abbo *c* Diaconus Sanctorum Sergii & Bachi. c al. Decanus.

PRIVILEGIVM

PASCHALIS PAPÆ, QUOD FECIT IMPERATORI HENRICO, DE INVESTITURIS EPISCOPATUUM ET ABBATIARUM.

Anno Christi IIII.

PASCHALIS Episcopus, servus servorum Dei, carissimo in Christo filio, HENRICO Teutonicorum Regi, & per Dei omnipotentis gratiam Romanorum Imperatori Augusto, salutem & Apostolicam benedictionem.

1. Regnum vestrum sanctæ Romanæ Ecclesiæ singulariter cohærere dispositio divina constituit. Prædecessores siquidem vestri probitatis & prudentiæ amplioris gratia Romanæ Urbis coronam & imperium consecuti sunt. Ad cujus videlicet coronæ & imperii dignitatem, tuam quoq; personam, Fili carissime HENRICE, per nostri sacerdotii ministerium Majestas divina provexit. Illam igitur dignitatis prærogativam, quam prædecessores nostri vestris prædecessoribus Catholicis Imperatoribus concesserunt, & privilegiorum paginis confirmaverunt, nos quoque tuæ Dilectioni concedimus, & præsentis privilegii pagina confirmamus, ut Regni tui Episcopis & Abbatibus liberè præter violentiam & symoniam electis, investituram virgæ & annuli conferas; post investionem verò canonicè consecrationem accipiant ab Episcopo, ad quem pertinuerit.

2. Si quis autem à Clero, vel à Populo præter assensum tuum electus fuerit, nisi à te investiatur, à nemine consecretur: [exceptis nimirum illis, qui vel in Archiepiscoporum, vel in Romani Pontificis solent dispositione consistere.] al. Clero & populo. inclusa desunt in editione Jureti.

3. Sanè Archiepiscopi & Episcopi libertatem habeant à te investitos Episcopos & Abbates canonice consecrandi.

4. Prædecessores enim vestri Ecclesias Regni sui tantis regalium suorum beneficiis ampliarunt, ut Regnum ipsum Episcoporum maximè & Abbatum præsidiis oporteat cōmuniri, & populares dissensiones, quæ in electionibus sæpè contingunt, regali oporteat Majestate compesci. Quamobrem prudentiæ vestræ & potestati cura debet sollicitiùs imminere, ut & Romanæ Ecclesiæ magnitudo, & cætera salus, tuis (præstante Domino) beneficiis & servitiis conservetur.

5. Si qua igitur Ecclesiastica vel Secularis potentia aut persona hanc nostræ concessionis paginam sciens contra eam temerario ausu venire tentaverit, anathematis vinculo, nisi resipuerit, innodetur, honorisque ac dignitatis suæ periculum patiatur. Observantes autem hoc misericordia divina custodiat, & personam ac majestatem potestatemque tuam ad honorem suum & gloriam fœliciter imperare concedat.

CONFIRMATIO.

HÆc sunt verba, quæ dixit Domnus Apostolicus Domno Imperatori HENRICO in communione corporis & sanguinis Christi, die Coronationis suæ: Domne Imperator HENRICE, corpus Domini natum ex Maria Virgine, passum in cruce pro nobis, sicut sancta Catholica tenet Ecclesia, damus tibi in confirmationem veræ pacis & concordiæ inter me & te, Amen. Anno Verbi incarnati MCXI. hoc confirmatum est in basilica Sancti Petri, XVI. Cal. Martii, regnante in cœlis Domino nostro Jesu Christo cum Patre æterno & Spiritu sancto, Amen.

HENRICI V. IMP. AUG.

EDICTUM

Anno Christi IIII.

DE INVESTITVRIS ECCLESIASTICORVM.

HENRICUS Dei gratia Romanorum Imperator Augustus, omnibus Christi fidelibus in Ecclesia.

1. Notum esse volumus dilectioni & discretioni vestræ ea, quæ inter nos & Dominum illum

lum Paschalem erant, quomodo incepta tractata sint: scilicet de conventione inter me & ipsum, de traditione Romanorum in me & meos, ut audita intelligatis, intellecta examinetis, examinata dijudicetis.

2. Igitur dum in eo totus essem, ut me ad Ecclesiæ utilitatem & ipsius votum, si justum esset, componerem, cœpit exaltationem & dilatationem regni super omnes antecessores meos promittere. Studebat tamen subdolè, quomodo Regnum & Ecclesiam à statu suo discinderet, tractare. Quod sic facere aggressus est. Regno quidem jam à Carolo quadringentis & amplius annis, & sub sexaginta tribus Apostolicis investituras Episcopatuum, eorundem authoritate & privilegiorum firmitate tenenti, absque omni audientia auferre volebat.

3. Et quum per Nuncios nostros ab eo quæreremus, quid de Nobis fieret, in quo Regnum nostrum constat, quomodo ferè omnia antecessores nostri Ecclesiis concesserunt & tradiderunt, subjunxit: *Fratres, Ecclesiæ decimis & oblationibus suis contentæ sint: Rex verò prædia & regalia, quæ à Carolo & Ludovico, Ottone & Henrico Ecclesiis collata sunt, sibi & successoribus suis recipiat & detineat.* Ad hoc quum nostri responderent, Nos quidem nolle violentiam Ecclesiis inferre, nec ista subtrahendo tot sacrilegia incurrere, fiducialiter promisit, & sacramento pro eo firmavit Dominica *Esto mihi*, se omnia hæc cum justitia & authoritate Ecclesiis auferre, Nobisque & Regno cum justitia & authoritate reddere. Nobis itidem firmantibus, si hoc, ut præmissum est, ita complesset, quod tamen nullo modo fieri posse sciebat: me quoque, uti quærebat, investituras Ecclesiarum resignaturum: sicut in Charta conventionis plenius poteritis videre.

HAEC EST CHARTA CONVENTIONIS EIVS AD ME.

DOMINUS Papa præcipiet Episcopis præsentibus in die coronationis Regis, ut dimittant regalia Regno, quæ ad Regnum pertinebant tempore Caroli, Henrici, & aliorum prædecessorum ejus; & scripto firmabit sub anathemate, ne quis eorum vel præsentium, vel absentium, vel successorum eorum, intromittant se ullo modo, vel invadant eadem regalia, id est civitates, Ducatus, Marchias, Comitatus, monetas, teloneum, mercatum, Advocatias, omnia jura Centurionum, id est Villicorum, turres & villas, quæ Regni erant, cum omnibus pertinentiis suis, militiam & castra. Nec ipse Regem & Regnum super his ulteriùs inquietabit, sed privilegio suo sub anathemate confirmabit, ne posteri sui inquietare præsumant: Regem benignè & honorificè suscipiet, & more prædecessorum suorum Catholicorum sacenter non subtractò coronabit, & ad tenendum Regnum cum his omnibus officii sui auxilio adjuvabit.

Si Dominus Papa hæc Regi non adimpleverit; ego Petrus Leonis juro, quòd tota potentia mea tenebo ad Dominum Regem. Obsides autem, nisi effugerint, reddemus altero die post coronationem Regis. Si per Papam remanserit, ut non coronetur similiter reddemus Dominico die quum Rex ad processionem venerit. Obsides dabo Gratianum filium meum, & filium Vizonis filii, & filium sororis meæ, si eum habere potero.

HAEC SVNT SACRAMENTA EX PARTE DOMINI Papæ:

EGO Petrus Leonis juro vobis, quia Dominus Papa proximo die Dominico adimplebit Regi, quod in Charta conventionis scriptum est.

HAEC SVNT SACRAMENTA EX PARTE REGIS:

Ego Comes Hermannus:
Ego Comes Gotfridus:
Ego Volmarus:
Ego Adelbertus,

Juro vobis, quia Dominus Rex proxima quarta vel quinta feria ita Principes jurare faciet, & obsides dabit, sicut in Charta conventionis scriptum est. Et sic observabunt Domino Papæ, eo tenore, si Dominus Papa proximo die Dominico sic adimpleverit Regi per omnia, sicut in Charta conventionis scriptum est.

4. Ego verò, ut ostenderem, nullam Ecclesiarum Dei disturbationem ex velle nostro procedere, in cunctorum oculis astantium & auribus hoc Decretum promulgavi:

Ego Henricus Dei gratia Romanorum Imperator Augustus, affirmando & beato Petro, omnibus Episcopis & Abbatibus, & omnibus Ecclesiis omnia, quæ antecessores mei Reges vel etiam Imperatores eis concesserunt vel tradiderunt, & quæ illi pro spe æternæ retributionis obtulerunt, do. Ego peccator pro timore terribilis judicii ullo modo subtrahere recuso.

5. Hoc Decreto à me lecto & subscripto, petii ab eo, ut, sicut in Charta cõventionis ejus scriptum est, mihi adimpleret. Quum ergo supradictæ postulationi insisterem, scilicet ut cum justitia & authoritate, promissa mihi conventione, firmiter universis in faciem ejus resistentibus, & Decreto suo palàm hæresim inesse clamantibus, scilicet Episcopis, Abbatibus, tam suis quàm nostris, & omnibus Ecclesiæ filiis: hoc, si salva pace Ecclesiæ dici potest, privilegium proferre voluit.

PASCHALIS PAPAE DECRETVM.

PASCHALIS *Episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio* HENRICO *Regi, & ejus successoribus Imperatoribus*, &c.

Divinæ legis institutionibus sancitum est, & sacris canonibus interdictum, ne Sacerdotes curis secularibus occupentur, neve ad Comitatum, nisi pro damnatis eruendis, atque pro aliis, qui injuriam patiuntur, accedant. Unde & Apostolus Paulus inquit: Judicia si habueritis, contemptibiles qui sunt in Ecclesia, illos constituite ad judicandum. 1. Corinth. 6.

In vestri

In vestris autem Regni partibus Episcopi vel Abbates adeò curis secularibus occupantur, ut Comitatum assiduè frequentare, & militiam exercere cogantur: quæ nimirum aut vix aut nullo modo sine rapinis, sacrilegiis, incendiis, aut homicidiis exhibetur. Ministri verò altaris, ministri curiæ facti sunt: quia civitates, Ducatus, Marchionatus, monetas, turres, & cætera ad Regni servitium pertinentia à Regibus acceperunt. Unde etiam mos Ecclesiæ intolerabilis molevit, ut electi Episcopi nullo modo consecrationem acciperent, nisi prius per manum Regiam investirentur. Aliquando etiam vivis Episcopis investiti sunt.

His & aliis plurimis malis, quæ per investituram plerumq; contigerant, prædecessores nostri Gregorius Octavus & Urbanus Secundus, felicis memoriæ Pontifices, excitati, collectis frequenter Episcopalibus Conciliis, investituras illas manus Laicæ damnaverunt: & si qui Clericorum per eam tenuissent Ecclesias, deponendos; datores quoque communione privandos percensuerunt, juxta illud Apostolicorum Canonum capitulum, quod se ita habet: Si quis Episcopus secularibus potestatibus usus Ecclesiam per ipsos obtineat, deponatur, & segregetur, omnesq; qui illi communicant. Quorum vestigia subsequentes & nos eorum sententiam Episcopali Concilio confirmamus. Can. 29.

Tibi itaque, fili charissime Henrice Rex, & nunc per officium nostrum Dei gratia Romanorum Imperatori, & Regno regalia illa dimittenda præcepimus, quæ ad Regnum manifestè pertinebant tempore Caroli, Ludovici, Ottonis, & cæterorum prædecessorum tuorum. Interdicimus etiam & sub anathematis districtione prohibemus, ne quis Episcoporum seu Abbatum, præsentium vel futurorum, eadem regalia invadant, id est civitates, Ducatus, Marchias, Comitatus, monetas, teloneum, mercatum, Advocatias, jura Centurionum, & turres, quæ Regni erant, cum pertinentiis suis, militiam & castra: & ne se deinceps, nisi per gratiam Regis, de ipsis regalibus intromittant. Sed nec posteris nostris liceat, qui post nos in Apostolica Sede successuri erunt, aut Te aut Regnum super hoc inquietare negocio.

Porrò Ecclesias cum oblationibus & hæreditariis possessionibus, quæ ad Regnum manifestè pertinebant, liberas manere decrevimus, sicut in die coronationis tuæ Omnipotenti Domino in conspectu totius Ecclesiæ promisisti. Oportet enim Episcopos curis secularibus expeditos, curam suorum agere populorum, nec Ecclesiis suis abesse diutius. Ipsi enim, juxta Paulum Apostolum, pervigilant, tanquam rationem pro animabus eorum reddituri.

6. De traditione verò in nos vel in nostros, sic se res habet. Vix portas civitatis ingressi sumus, cùm nostris in fra muri mœnia securè vagantibus, quidam vulnerati, alteri interfecti, omnes verò spoliati aut capti sunt. Ego tamen quasi pro levi causa non motus, bona & tranquilla mente usque ad Ecclesiæ beati Petri januas cum processione perveni. Quod sic gestum fuisse, rei veritas multorum astipulata testimoniis, qui interfuere, protestatur.

HENRICI V. IMPER. AUG.
EDICTUM
UT ARCHIEPISCOPO PROPTER REBELLIONEM ET perfidiam per Imperatorem damnato, nulla obedientia præstetur.

HEINRICUS Dei gratia Romanorum Imperator Augustus, Præpositis & Decanis, & omni congregationi, cunctis etiam Moguntiensis Ecclesiæ civibus, tam majoribus, quàm minoribus sibi fidelibus, gratiam & omne bonum.

1. Confiteantur Domino misericordiæ ejus, & mirabilia ejus filiis hominum. quia non est prudentia, non est sapientia, non est consilium contra Dominum: qui, sancti Spiritus inspirante gratia, convertit corda patrum in filios, & corda filiorum ad patres ipsorum. Unde & nos non cessamus Deo gratias agere pro vobis, cujus gratiâ & dono amara vestra dulcia facta sunt nobis. Et ideò, licet per ineffabilem divinæ pietatis inspirationem luctum nostrum in gaudium, & amaritudinem verteri in dulcedinem, pro antiqua tamen fidelitate, quam in cordibus vestris divinitùs jam incaluisse cognovimus, dilectionem vestram admonere potiùs, quàm rogare decernimus.

2. Memores esse debetis in omnibus, qua fide, quo pacto, quibus sacramẽtis & obsidibus *a* Adelbertum illum perjurum & traditorem, qui non meritis, sed nomine dicitur Episcopus, fidelitati vestræ diligentissima conventione tradiderimus. Et cùm vos omnia bona, promitteretis nobis ab eo, & nos ex eo promisso nihil, nisi bonum, speraremus, ab ipso exspectavimus pacem; & ecce turbatio. Postquam enim Spiram ad nos redintegrata sibi corporis & honoris sui potestate veniens obsides suos manu ad manum ipse nobis præsentavit, & suis sacramentis vestra firmavit, statim inde discedens, missis ubique litteris ac nunciis, nos & honorem nostrum impugnavit, ac per totam Saxoniam & Turingiam, Bavariam & Alemanniam, amicos nostros, tanquam inimicos, contra nos ubique sollicitare cœpit; sicque quasi canis, qui revertitur ad vomitum, antiquæ suæ perfidiæ recepit venenum, quod quasi vipera, quæ virus resumit post coitum, à mari usque ad mare per totum Regnum diffudit & Imperium. Pro his igitur & aliis malis, nobis responsurum, statutis induciis eum ad nos venire jussimus, & non venit. Sed insuper apponens iniquitatem super iniquitatem, Spiram, quod in cor nostrum altiùs ascendit, armatâ manu & erectis militaribus signis violenter invadere voluit; sed frustratio (Deo gratias) labore rediens, & congregatis, quos potuit, castrum nostrum Stroumburc funditus destruxit. deinde alia castra nostra contumaciter obsedit. Invasorem Virdunensis Ecclesiæ contra jus & fas consecrari fecit: Regnum nostrum & Imperium rapinis & homicidiis, cæde & incẽdiis, quasi aper de silva sic ubique devastavit, ut nihil jam in diversis ipsius restet erroribus, nisi ut fiant novissima hominis pejora prioribus.

a Archiepiscopum Moguntinum, qui ab Imperatore ad Papâ defecerat.

3. Hæc igitur & alia mala, quorum non est numerus, licet ab Oriente usque in Occidentem notæ sint omnibus, vobis tamen nota sunt eò melius, quò secretis ejus omnibus præ cæteris vos se ipsos interfuistis familiariùs. Sed & omnes, qui in Regno nostro sunt, sciunt, omnes clamare possunt, & si hi tacuerint, lapides clamabunt. Et ideò, dilectissimi nobis tam clerici, quàm laici; tam milites, quam cives, qui hæc omnia vidistis & audistis, diligēter apud vos cogitare & recogitare debetis, quam fidem & dilectionem pro Sacramentis & obsidibus vestris vestra tibi dilectio debeat, qui nec propriæ sanguini suo, filiis scilicet fratrum suorum, debitam fidem servavit.

4. Verùm, quia inter alia specialiter hoc in nostra conventione fuit, ut quando aliquid contra nostram molíretur nostræ dignitati, statim determinatis induciis transactis, vestro studio & labore expelleretur ab *b* urbe: idcircò si veri fidejussores crediti negocii esse desideratis, monemus vos omnes per fidem & obsides, quos dedistis, & Sacramenta, quæ fecistis, quatenus obsidibus vestris consulentes, & sacramentis præcaventes, eundem perjurum vestrum ac nostrum, Adelbertum scilicet dictum Episcopum, civitatem nullatenus intrare permittatis, sed quasi scopis ab eo mundatam, cum Friderico *c* Duce & Gothefrido Palatino Comite, aliisque fidelibus nostris, diligentissimè servare studeatis. Quod si feceritis, & hæc omnia diligēter servaveritis, præ omnibus, quos in Regno nostro habemus, ex amicis amicissimos vos semper habebimus.

b scilicet Moguntina.

c sc. Sueviæ.

5. Et, si quid unquam peccastis in nos, exemplo illius peccatricis mulieris, totum transibit inultum, cui dimissa sunt peccata multa, quoniam dilexit multum. Quid plura? Deus, qui ad hoc venit in mundum, ut filios, qui erant dispersi, congregaret in unum, ita dispersos nostros sub jugum fidei pariter coacervando revocet, & revocando coacervet, ut in charitate Christi & dispersa congreget, & congregata conservet. In hæc igitur verba Deo vos, & nos Deo & vobis intimè commendamus, optantes, ut cùm reversi ad vos fuerimus, meliores vos filios invenire, quàm reliquisse gaudeamus.

Anno Christi 1122.

HENRICI V. IMPER. AUG.
ET CALLIXTI PAPÆ
CONVENTIONES
DE INVESTITVRIS EPISCOPORVM ET ABBATVM;
pactæ, accordatæ & publicatæ in Comitiis VVormatiensibus.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Ego HEINRICUS Dei gratia Romanorum Imperator Augustus, pro amore Dei, & sanctæ Romanæ Ecclesiæ, & Domni Papæ Callixti, & pro remedio animæ meæ, dimitto Deo & Sanctis ejus Apostolis Petro & Paulo, sanctæq; Catholicæ Ecclesiæ, omnem investituram per annulum & baculum; & concedo in omnibus ecclesiis, quæ in Regno vel Imperio meo sunt, canonicam fieri electionem & liberam consecrationem.

2. Possessiones & regalia beati Petri, quæ à principio hujus discordiæ usq; ad hodiernam diem sive tempore patris mei, sive etiam meo, ablata sunt, quæ habeo, eidem sanctæ Romanæ Ecclesiæ restituo; quæ autem non habeo, ut restituantur, fideliter curabo.

3. Possessiones etiam omnium aliarum Ecclesiarum, & Principum, & omnium aliorum tam Clericorum quàm Laicorum, quæ in guerrâ istâ amissæ sunt, consilio Principum & justitiâ, quas habeo, reddam; quas non habeo, ut reddantur, fideliter juvabo.

4. Et do veram pacem Domno Papæ Callixto, sanctæque Romanæ Ecclesiæ, & omnibus, qui in partibus ejus sunt, vel fuerunt: & in quibus sancta Romana Ecclesia auxilium postulaverit à me, fideliter juvabo, & de quibus fecerit mihi querimoniam, debitam sibi faciam justitiam.

Hæc omnia acta sunt consensu & consilio Principum, quorum nomina subscripta sunt:

Adelbertus Archiepiscopus Moguntinus.
Fridericus Archiepiscopus Coloniensis.
H. . . . . . . Ratisponensis Episcopus.
Otto Babenbergensis Episcopus.
Bruno Spirensis Episcopus.
H. . . . . Augustensis Episcopus.
Godebaldus Trajectensis Episcopus.
Uldaricus Constantiensis Episcopus.
H. . . . . . Fuldensis Abbas.
a Henricus Dux Bavariæ.
Fridericus Dux Sueviæ.
Bruno Dux Saxoniæ.
Dietboldus Marchio Cambiensis à Vochburg.
Bonifacius Marchio Tusciæ.
Theobaldus Marchio.
b Gotfridus Palatinus Comes Rheni.
c Otho Palatinus Comes à Wietelsbach.
Engelbertus Marchio Istriæ.
d Beringarius Comes Habspurgi.
Theodoricus Comes Montisbelliardi, & alii complures.

a al. Heremannus Dux, sine adjectione loci.
b al. Ernulfus Comes Palatinus, sine adjectione loci.
c al. Othbert' Comes Palatinus, sine adjectione loci.
d Sultzbachensis.

PROFESSIO PAPAE.

EGO CALLIXTUS servus servorum Dei, tibi dilecto filio HEINRICO Dei gratia Romanorum Imperatori Augusto. Concedo electiones Episcoporum & Abbatum Teutonici Regni, qui ad Regnum pertinent, in præsentia tua fieri absque simonia & aliqua violentia, ut, si qua inter discordia emerserit, Metropolitani & Provincialium consilio vel judicio, saniori parti assensum & auxilium præbeas. Electus autem regalia per sceptrum à te recipiat, & quæ ex his jure tibi debet, faciat. Ex aliis verò partibus Imperii, consecratus infra sex menses regalia à te per sceptrum recipiat, & quæ ex his jure tibi debet, faciat: exceptis omnibus, quæ ad Romanam Ecclesiam pertinere noscuntur. De quibus verò mihi querimoniam feceris, & auxilium postulaveris, secundum officii mei debitum auxilium meum præstabo. Do tibi veram pacem, & omnibus, qui in parte tua sunt vel fuerunt tempore hujus discordiæ. Data anno M C X X I I. nono Calendas Octobris.

FORMULAE
JURAMENTORUM FIDELITATIS
ET HOMAGII, QUÆ A FIDELIBUS IMPERII IN ITALIA exigere mandavit Imp. HENRICUS V. Aug.

ADIURATIO SEU PROMISSIO, QUAE REGIBUS DEBET FIERI.

AB hac hora inanteà fidelis ero N. Imperatori per rectam fidem, secundùm meum scire & posse. Non ero in consilio, ut vitam aut membra perdat, Italicum Regnum, & suam rectam potestatem adjutor ei secundùm meum scire & posse, ad tenendum & defendendum contra omnes homines, qui sibi tollere voluerint.

ALLOCUTIO EIUS, QUI IURAVIT.

SI ea, quæ suprà scripta sunt, jurasti, aut juraveris, & per rectam fidem adimpleveris, Senior meus neque per se, neque per subjectam personam tollet tibi vitam, aut membra, nec te capiet propter hoc, quòd usque modò contra eum fecisti; nisi inanteà sis contra eum, & convictus fueris.

2. Prædia & proprietates, quæ justè & legaliter habes, non tibi tollet, nisi justo judicio per veram legem sit judicatum.

3. Si beneficium de Regno aut de Ecclesiis non habueris, & legem & justitiam ante Missum mei Senioris feceris, non te distringet ad curtem venire, nisi tu sponte volueris.

PRINCIPUM IMPERII
EDICTUM
DE OBITU IMPERATORIS HENRICI V. AUG. ET NOVA electione facienda.

Anno Christi 1126.

Adalbertus Moguntinus,
Fridericus Coloniensis,
Oudalricus Constantiensis, } Per Dei misericordiam Archiepiscopi:
Buggo Wormatiensis,
Arnolphus Spirensis
Oudalricus Fuldensis Abbas:
Henricus quoque Dux [Bavariæ,
Fridericus Dux [Sueviæ,
Godefridus Palatinus Comes,
Beringerus Comes de Sultzbach,

& ceteri utriusque *b* professionis Principes, qui exequiis Imperatoris intererant, Venerabili fratri Ottoni Episcopo [Babebergensi,] hinc fraternas in Christo orationes, inde fidelissimum devotæ servitutis obsequium.

Hinc discimus, jus eligendi Imperatorem ceu penes universos Imperii Principes extitisse, non verò penes solos Septemviros Electores, ut hodie.

b id est, tam Ecclesiastici quam Seculares.

1. Postquam Domnus Imperator viam universæ carnis ingressus est, & nos exequias ejus cum justa devotione & reverentia complevimus, ipse ordo rei, & temporis qualitas, exigere videbatur, ut de statu & pace Regni aliquid conferremus, si non abesset præsentiæ vestræ consilium, & aliorum Principum, táto negocio utile & pernecessarium. quam exspectare quia grave erat & difficile, sedit omniũ nostrorum sententiæ, si vestræ tantùm non displicet concordiæ, Curiam in festo B. Bartholomæi apud Moguntiam celebrare, & ibidẽ convenientibus Principibus de statu & successore Regni, ac negociis necessariis, prout Spiritus Sanctus aspiraverit, ordinare. Nullum tamen præjudicium deliberationi & voluntati vestræ facientes, nihil nobis singulare ac privatum in hac re usurpamus; quin potiùs discretioni vestræ hoc apprimè intimatum esse cupimus, quatenus oppressionis, qua Ecclesia cum universo Regno usq; modò laboravit, dispositionis divinæ providentiam invocetis, ut in substitutione alterius personæ, sic Ecclesiæ suæ & Regno provideat, quod tãto servitutis jugo amodò careat, & suis legibus utatur, nosq; omnes cum subjecta plebe, temporali perfruamur tranquillitate.

2. Conteſtamur etiam Dilectionem veſtram, ut pacem credito nobis cœlitùs populo, infra præſcriptum Curiæ terminum,& ultra ad quatuor hebdomades ordinetis, quatenus omnibus tutior ſit concurſus ac reditus,& ut curialiter, more videlicet antiquorum Principum, cum propria impenſa, neminem pauperum lædentes conveniatis.

LOTHARII III. IMPER. AUG.

MANDATVM AD EPISCOPVM BAMBERGENSEM, VT AD Eccleſiam ſuam redeat, ſub pœna confiſcationis, bonorum Eccleſiaſticorum.

Ex Andrea Abbate in vita Otton. l. 3. c. 32.

LOTHARIUS Rex auctoritate ſua Otthoni Epiſcopo, ut celerius *a* redeat, præcipiendo ſimul & petendo mandavit; adeò, ut jurejurando affirmaret, ſe res Eccleſiaſticas in ſuum redigere velle dominium, niſi quantocyus ſponſam ſuam Eccleſiam Babebergenſem diu viduatam paſtor pius deſiderato reditu, conſolando recrearet.

Apoſtolus itaque Pomeranorum his legationibus *b* contraire non valens, antequam reſponſum Archiepiſcopi Danorum reciperet, ad ſedem ſuam redire compulſus eſt.

a Ex Pomerania, ubi gentilibus evangelium prædicabat

b Oportuit ergò magis obedire Imperatori, quàm Papæ, qui eum bullis ſuis imbutum ad Sclavos miſerat.

LOTHARII III. IMPERAT. AUG.

Anno Chriſti 1139.

PROCESSUS
IN EXAMINATIONE ABBATIS CASINENSIS à Fratribus accuſati.

IMPERATOR direxit Hannonem Abbatem Cœnobii Lunæburgenſis,& Petrum Diaconum ad Monaſterium, per eos Fratribus mandans, ne quid incompoſitum aut indiſciplinatum in habitu, in inceſſu ſeu locutione præferrent: venturum ſe ad Monaſterium cum Cardinalibus, Archiepiſcopis, Epiſcopis, Principibus, Ducibus, Religioſiſque ex omni Imperio viris. Ac ſiquidem inveniret Rainaldum tanto ordine indignum, confeſtim eum removeret, atque in B. Benedicti ſede idoneum præponere omni ſtudio quæreret.

2. Reſidente itaque Imperatore in Capitulo, cum Imperii Proceribus, conſedente quoque Peregrino Aquilegienſi Patriarcha cum Archiepiſcopis, Epiſcopis, Cardinalibus, Abbatibus, juſſerint Electum Abbatem introduci; multa contra eum proferentes, rebellẽ hoſtemq́; Imperii clamantes. Tunc quidam exurgens in medium dicere cœpit, eum poſteaquam cum Henrico Duce convenerat, hoſtem Pontificis atque Imperatoris clarviſſe. Contradicente illo, jubet Imperator utramque partem Capitulum ingredi, ut cum Patriarcha & Cardinalibus inde conſularet. Tunc Peregrinus Patriarcha, Aimericuſque Diaconus Cancellarius, dixerunt, illum tanto Cœnobio præeſſe non poſſe multis cauſis, quòd ſcilicet à * filio Petrileonis Subdiaconus ordinatus eſſet, ſacramentumq́; Rogerio *a* Regi præbuiſſet; tum quia contra præcepta Canonum, excommunicati eligere non potuiſſent. Primò quod contra Eccleſiaſtica inſtituta Subdiaconum elegiſſent, proferentes Eugenii Papæ capitulum ita ſcribentis: *Abbates per monaſteria tales eligantur & ordinentur, qui Sacerdotali vel Levitico honore ſint præditi,* &c. Sed cum jam Sol ad occaſum vergens noctem indiceret terris, Imperatore jubente ſolutus conventus eſt.

* Pſeudopapa.

a Siciliæ.

3. Die altero, Imperatore reſidente in Capitulo cum Prælatis atque Magnatibus, Electus in medium ſurgens cum vellet objecta diluere, priuſquam verba finiret, ſurgentes Fratres accuſare illum cœperunt, ſicut & prius, dicentes, electionem ejus ſediriosè non canonicè fuiſſe celebratam. Hi autem, qui ex parte ejus erant, eos mendacii inſimulabant, ſicque coram omnibus variis ſe verbis contumeliis afficiebant. Imperator his motus ſurrexit, & manu ſilentium indicens, multum mirari dixit tantam congregationem adeò inordinatè loqui, negociaque ſua tam indiſciplinatè agere. Præcepit itaque, ut rationabiliter negocia ſua exequerentur. His dictis reſedit, & reliquis conſedentibus juſſis Congregationem ita affari cœpit; electionem Abbatis in tanta diſcordia ſe plenè examinare non poſſe, niſi ambæ ſeorſum partes audirentur, juſſitque ut omnes Archiepiſcopi, Epiſcopi & Abbates, parſque quæ Electo favebat, janvis obſeratis convenirent. Quod cum factum eſſet, Hanno Epiſcopus Baſilienſis dixit: Si quid contra Electum habetis, rationabiliter & non tumultuosè proferte. Tunc quidam ex eis illum accuſare cœperunt, quòd electionem ſuam munere linguæ & manus promiſſione redemiſſet. His ita proſequentibus Pandulfus Veſterarius exurgens dixit: Sunt quidem multa, quæ adverſus Electum proferri poſſunt, ſed illud intolerabile, quod à filio Petrileonis ordinatus eſt, indignumque valde ducimus, ut in tanta Eccleſia, quæ Monaſteriorum omnium caput ac mater eſt, Abbas Subdiaconus ſit, qui nec Miſſarum ſolemnia celebrare, nec poſſit à delictis abſolvere. Tunc Anſelmus Epiſcopus: Multa (inquit) adverſus Electum proferuntur, ſed hoc potiſſimùm ad deponendum illum objicitur, quia teſte Domino fundamentum, quod ſuper arenam collocatur, durare non poteſt. Unde, ſi placet, ſepoſitis cæteris, hoc unum teneamus. Quod cum placuiſſet, cæteris Fratribus egredi juſſis, Rainaldum cum ſuis ad ſe purgandum introduci præcipiunt. Et cum diu moras traherent, mandat Imperator his, qui ad diſcutiendum convenerant, ut Electo ſuaderent, ſe ipſum in po-

in potestatem Imperatoris ac Pontificis ponere, ut quicquid illi statuerent, hoc ipse absque dilatione sequeretur. Ad hæc ille diu cunctatus tandem consensit, seque illis liberè ex toto promisit. Post hæc omnibus ad Imperatorem reversis Basiliensis Episcopus gesta omnia cunctis per ordinem pandit. Demum Imperatore sciscitante, an qui Electo faverant, idem facere vellent? ad omnia eos paratos invenit: sicque secundi diei conventus solutus est. Acta sunt hæc quartâ & quintâ feria tertiæ hebdomadis, mense Septembrio, secundo post festum S. Crucis die.

SENATUSCONSULTUM ROMANUM

Anno Christi 1140.

DE RECUPERANDIS IMPERII ROMANI IURIBUS PER ELECTUM Imperatorem, ab injusta Papæ usurpatione & tyrannide.

EXCELLENTISSIMO ATQUE PRÆCLARO URBIS ET ORBIS TOTIUS DOMINO, CONRADO DEI GRATIA ROMANORUM Regi Semper Augusto, S. P. Q. R. Salutem & Romani Imperii fœlicem & inclytam gubernationem.

REGALI excellentiæ per plurima jam scripta, nostra facta & negotia diligenter exposuimus, quo modo in vestra fidelitate permaneamus, ac pro vestra Imperiali corona exaltãda & omnimodò augenda quotidiè decertemus. Ad quæ, quia Regalis industria, ut postulavimus, rescribere dignata non fuit, planè tanquam filii & fideles de Domino & patre satis miramur. Nos enim quicquid agimus, pro vestra fidelitate & honore facimus. Et quidem Regnum & Imperium Romanorum, vestro à Deo regimini concessum, exaltare atque amplificare cupientes, in eum statum, quo fuit tempore Constantini & Justiniani, qui totum orbem vigore Senatus & Populi Romani suis tenuere manibus, reducere, Senatu pro his omnibus Dei gratia restituto, & eis, qui vestro Imperio semper rebelles erant, quique tantum honorem Romani Imperii subripuerant, magna ex parte conculcatis, quatenus ea, quæ Cæsari & Imperio deberentur, per omnia & in omnibus obtineatis, vehementer atque unanimiter satagimus atque studemus. Et ob hujus rei effectum, bonum principium ac fundamentum fecimus. Nam pacem & justiciam omnibus eam volentibus observamus: fortitudines, id est, turres & domos potentum Urbis, qui vestro Imperio unà cum Siculo & Papa resistere pugnabant, cepimus; & quasdam in vestra fidelitate retinemus, quasdam verò subvertentes solo coæquavimus.

Sed pro his omnibus, quæ vestræ dilectionis fidelitate facimus, Papa Frangipanes, & filii Petri Leonis, homines & amici Siculi, excepto Jordano nostro, fidelitate in vestra vexillifero & adjutore, Ptolomæus quoque & alii plures undique nos impugnant, ne liberè, ut decet, Imperialem Regio capiti valeamus imponere coronam. At nos, quoniam amanti nullus labor gravis est, licet inde plurima damna sustineamus, pro vestro amore & honore gratanter patimur. Scimus namque nos à vobis unde præmium, sicut à patre, accepturos; vosque in eos, sicut in Imperii hostes, vindictam daturos.

2. Cum tanta igitur nostra in vobis fidelitas sit, tantaque pro vobis sustineamus, precamur ne spes nobis deficiat, ne Regia dignitas nos vestros fideles & filios despiciat. Neque si in Regalibus aures aura sinistra de Senatu & nobis flaverit, in eam intendat aut respiciat. Qui enim de nobis vestræ celsitudini mala suggerunt, de vestra & nostra (quod absit) dissensione lætari volunt, & utrosque (ut veri sunt) callidè opprimere moliuntur. Sed circa hæc, ne fiant, Regalis prudentia, ut decet, solerter & provida: reminiscaturque vestra solertia, quot & quanta mala Papalis Curia, & dicti quondam cives nostri, Imperatoribus, qui fuerunt ante vos, fecerint, & nunc deteriora vobis cum Siculo nunc tentaverunt. Sed nos Christi gratia in vestra fidelitate viriliter eis resistimus, ac plures ex illis ab Urbe, sicut pessimos hostes Imperii, ut sunt, pepulimus.

3. Appropinquet itaque nobis Imperialis celeriter vigor. Quoniam, quicquid vultis, in Urbe obtinere poteritis: &, ut breviter ac succinctè loquamur, potenter in Urbe, quæ caput mundi est, ut optamus, habitare, toti Italiæ ac regno Teutonico, omni Clericorum remoto obstaculo, liberiùs & melius quàm omnes ferè antecessores vestri, dominari valebitis. Sine mora ergo precamur, ut veniatis: & interim de statu vestro, quem semper desideramus salubrem & prosperum, de his Regalibus literis ac nunciis nos lætificare dignemini. Sumus enim per omnia vestræ voluntati semper obtemperare parati.

4. Sciatis prætereà, quia pontem Mylvium extra Urbem parum longè per tempora multa pro Imperatorum contrario destructum, nos, ut exercitus vester per eum transire queat, ne Petri Leones per castellum Sancti Angeli vobis nocere possint, ut statuerant cum Papa & Siculo, magno conamine restauramus, & in parvo temporis spacio muro fortissimo & silicibus juvante Deo complebitur. Concordiam autem inter *a* Siculum & *b* Papam hujusmodi esse accepimus. Papa concessit Siculo virgam & annulum, dalmaticam & mitram atque sandalia, & ne ullum mittat in terram suam

a Petrum-Leonem antipapam, qui se Anacletum nominari voluit.

b Innocentium II.

ſuam Legatum, niſi quem Siculus petierit: & Siculus dedit ei multam pecuniam pro detrimento ve-ſtro & Romani Imperii, quod Dei gratia veſtrum exiſtit. Hæc omnia ſolicitè veſtra animadvertat, o-ptime Rex, prudentia.

Rex valeat, quicquid cupit obtineat, ſuper hoſtes
Imperium teneat, Romæ ſedeat, regat orbem,
Princeps terrarum ceu fecit Juſtinianus.
Cæſaris accipiat Cæſar, quæ ſunt ſua Præſul,
Ut Chriſtus juſſit, Petro ſolvente tributum.

Nos de cætero Legatos noſtros precamur, ut benignè recipiatis, & quod vobis dixerint, credatis, quia ſcribere cuncta nequivimus. Sunt enim Nobiles viri, Guido Senator, Jacobus filius Sixti Procuratoris, & Nicolaus eorum ſocius.

Anno Chriſti 1142.

CONRADI III. IMPERAT. AUG.
RESCRIPTUM
AD JOANNEM COMNENVM IMPERATOREM Conſtantinopolitanum.

CONRADUS Dei gratia Romanorum Imperator Auguſtus, Joanni eadem gratia Conſtantinopolitano Imperatori ſalutem & dilectionem fraternam, amicitiam, honorem, & gloriam.

1. Ut parentes noſtri, videlicet Romanorum Imperatores, anteceſſores noſtri, ad anteceſſores veſtros, ſcilicet regnum & populum Græcorum conſtituerunt, conſtituo: & ſicut ſervaverunt, conſervabo.

2. Non eſt gens, regnum, aut populus, qui non noverit, noſtræ Romanæ Reipub. veſtram novam Romam & dici & fore filiam, ex hujusque radice ramos & fructus ejus proceſſiſſe. Propter quod hæreditatem, quæ à matre debetur filiæ, conſtituimus, æternamque volumus; & eò amplius, quod quæ matri debentur, filiam velle cernimus, ſcilicet ut auctoritas materna præcinat conſilio, auxilio; reſpondeat autem gloria & honore filiaſtina dilectio.

3. Sint ergo res utriuſque communes, utriuſque amicus idem, idem inimicus, ſive in terra ſive in mari: & cognoſcat ac timeat matris virtutem & valentiam, qui nō honoraverit filiam, ſive Normannus, ſive Siculus, ſive quis alter quicunque, ubicunque. Neq; enim obliti ſumus, vel ego vel Principes noſtri Imperii, quoſcunq; hoſtium noſtrorum incurſus vel invaſiones in Imperium & magnificentiā Romanam. Sed cùm divina clementia ſubveniet, retribuemus unicuiq; ipſorum ſecundum multitudinem ipſorum malitiæ. Videbit ergo & audiet univerſa regnorum latitudo, quàm facili manu proſternentur latrones, qui inſurrexerunt in utriuſq; Imperii noſtri monarchiam: quia cooperante Deo, ſi alas excutiemus, hoſtem modò volitantem capiemus, & cordis ejus eviſcerabimus audentiam, quæ modò extollitur contra utriuſq; Imperii noſtri honorem & gloriam. Conſervamus igitur quæ juſta & amicabilia ſunt ad vos, eadem vos ad nos: & tanto ſtudioſiùs, quanto per conjugium ſororis dilectiſſimæ conjugis noſtræ, Imperatricis videlicet nobiliſſimæ, & filii tui confœderati ſumus propinquius.

4. Verùm quia de noſtris hilareſcere ſucceſſibus, dilectionis & nobilitatis tuæ credimus experientiam, quid poſt diſceſſum prudentiſſimorum Apocriſiariorum tuorū, in generali & ſolenni curia cum univerſis Imperii noſtri Principibus celebrata, cui eos intereſſe voluimus, Deo auxiliante actum ſit, tibi ſicut unico fratri noſtro & amico dilectiſſimo dignum duximus intimare. Noveris igitur, quòd omnes, qui Imperium noſtrum offendiſſe videbantur, cooperante Deo, potenter in noſtro Imperiali jure inclinavimus, eoſq; in plenitudinem gratiæ noſtræ ſuſcipientes, univerſas Imperii noſtri partes abundanti pace ditavimus. Adhoc Francia & Hiſpania, Anglia, Dania, cæteraq; regna Imperio noſtro adjacentia, quotidiana legatione ſua, cum debita reverentia & obſequio nos frequentant, ad ea, quæ Imperii noſtri mandata ſunt, ſe prompta eſſe tam obſidibus quàm Sacramentis affirmantes.

5. Nolumus etiam latere diſcretionis tuæ prudentiam, quòd Dominus Papa, totaque Apulia, Italia, & Longobardia, de die in diem adventum noſtrum deſiderant: & ut noſtra eis Imperiali ſubveniamus potentia, cum omni devotione expoſtulant. Hujus rei gratia dilectiſſimum & præcordialem Imperii noſtri Principem Embriconem, venerabilem Herbipolenſem Epiſcopum, amicum tuum, ad exquirendam Domini Papæ voluntatem Romam miſimus. Cognita verò ipſius circa nos voluntate, communicato Principum noſtrorum conſilio, ea quæ ad utriuſque Imperii noſtri honorem ſpectāt, per cariſſimos & prudentes Nuncios noſtros, Robertum ſcilicet Principem Capuanum, illuſtrem utique virum ac nobilem nobiſque fidelem, necnon Albertum dilectum Capellanum noſtrum & in fide conſtantem, tuæ ſignificamus nobilitati.

6. Hos igitur tanquam nos audias, & quæ tibi dixerint, ſicut decet excellentiam tuam, & ſicut de te ſperamus & credimus, ad effectum perducas, & honeſtos & idoneos Apocriſiarios tuos unà cum Nunciis noſtris ſine dilatione ad nos remittas.

7. Præterea de Rutenis, qui ad cōtemptū Imperii noſtri occiſis hominibus noſtris, pecuniā noſtrā ſibi uſurpaverunt, ſicut convenit in cauſa amici & propinqui tui, & ſicut nobis ſcripſiſti, ita facias.

8. Militibus quoque Imperii noſtri, Alemanis ſcilicet, qui apud te ſunt, ſicut decet excellentiam tuam, benignus exiſtas.

9. Nihilomi-

9. Nihilominus etiam te rogamus, ut hominibus Imperii nostri Teutonicis videlicet, qui Constantinopoli morantur, locum, in quem ad honorem Dei Ecclesiam ædificent, concedas, tum respectu divinæ remunerationis, tum & interventu & petitione nostræ dilectionis. Recordari quoq; debet tua discretio, quòd nos in literis prioribus, per præfatum Capellanum nostrum tuæ nobilitati præsentatis, hoc idem à te pro Dei amore & honore petivimus: quia si ipse, qui dat salutem Regibus, fuerit in medio nostri, certum est quòd non gaudebunt inimici nostri.

Datum XVIII. Kal. Aprilis, M C X L I I. Ratisponæ, in Christo feliciter, Amen.

FRIDERICI I. IMPER. AUG. RESCRIPTUM

Anno Christi 1156.

DE IURIBUS IMPERII, ET POTESTATE IN PAPAM, CARDINALES, & cæteros Status Ecclesiasticos.

EPISTOLA PAPÆ.

HADRIANUS Episcopus, servus servorum Dei, FRIDERICO Imperatori salutem & Apostolicam benedictionem. Lex Divina, sicut parentes honorantibus longævitatem promittit, ita maledicentibus patri & matri sententiam mortis intendit. Veritatis autem voce docemur, quia *omnis, qui se exaltat, humiliabitur.* Quapropter, Dilecte in Domino Fili, super imprudentia tua non mediocriter admiramur, quòd beato Petro & sanctæ Romanæ Ecclesiæ, non quantam deberes, reverentiam exhibere videris. In literis enim ad nos missis nomen tuum nostro præponis: in quo insolentiæ, ne dicam arrogantiæ, notam incurris. Quid dicam de fidelitate beato Petro & nobis à te promissa & jurata, quomodo eam observes? quum ab hiis, qui *Dii sunt, & filii Excelsi omnes*, homagium requiris, fidelitatem exigis, & manus eorum sacratas manibus tuis innectis, & manifestè nobis factus contrarius, Cardinalibus à latere nostro directis non solùm Ecclesias, sed & Civitates Regni tui claudis. Resipisce ergò, resipisce, tibi consulimus. Quia, dum à nobis consecrationem & coronam meruisti, dum inconcessa captas, ne concessa perdas, Nobilitati tuæ timemus. Vale.

RESCRIPTUM IMPERATORIS.

FRIDERICUS Dei gratia Romanorum Imperator Semper Augustus, Hadriano Romanæ Ecclesiæ Pontifici, omnibus illis adhærere, quæ *a* cœpit Jesus facere & docere. a Act.1.

1. Lex *b* justitiæ unicuique, quod suum est, restituit. Non enim parentibus nostris derogamus, quibus in hoc Regno nostro debitum exhibemus honorem, à quibus & Regni dignitatē suscepimus & coronam. Numquid tempore CONSTANTINI Sylvester regale aliquid habuisse dignoscitur? Sed ejus pietatis concessione libertas data est Ecclesiæ, pax restituta, & quicquid regale Papa Sylvester habere dignoscitur, largitione Principum obtinet. Unde cùm Romano Pontifici scribimus, jure & ex antiquo nomen nostrum præponimus, & ad justitiæ normam eidem nobis scribenti concedimus. Revolvite Annales, & si lectum neglexistis, quod asserimus, illic invenitur. b l.10.D.de just. & jur. §.3. Instit.eod.

2. Ab hiis autem, qui Dii sunt per adoptionem, & regalia nostra tenent, cur homagium & regalia sacramenta non exigamus? cùm ille noster & vester institutor, ab homine Rege nihil accipiens, sed omnia bona omnibus conferens, tamen pro se & Petro *c* censum Cæsari persolvit, & exemplum vobis dedit, ut & vos ita faciatis. Docet itaq; vos, dicens: *d Discite à me, quia mitis sum & humilis corde.* Aut regalia nostra nobis dimittant, aut si hæc sibi utilia judicaverint, quæ Dei Deo, quæ Cæsaris Cæsari persolvant. c Matth.17. d Matth.11.

3. Cardinalibus utiq; vestris clausæ sunt ecclesiæ, & non patent civitates; quia non videmus eos Cardinales, sed Carpinales; non prædicatores, sed prædatores; non pacis corroboratores, sed pecuniæ raptores; non orbis reparatores, sed auri insatiabiles corrasores. Cùm autem viderimus eos, quales requirit Ecclesia, portantes pacem, illuminantes patriam, assistentes causæ humilium in æquitate, necessariis stipendiis & commeatu eos sustentare non differemus.

4. Humilitati autem, quæ est custos virtutum, & mansuetudinis vestræ, non minimam notam inurit, cùm hujusmodi quæstiones, religioni non multum conferentes, secularibus personis proponitis. Provideat itaque Paternitas vestra, ne, dum talia movet, quæ indigna ducimus, offendiculum ponat illis, qui velut ad imbrem serotinum ori vestro aures suas arrigere festinant. Non enim non possumus respondere auditis, cùm superbiæ detestabilem bestiam usque ad Sedem Petri reptasse vidimus, paci Ecclesiæ bene semper providentes. Valete.

FRIDERICI I. IMPER. AUG. EDICTUM

Anno Christi 1157.

DE IURIBUS ET DIGNITATE IMPERII ATQUE ECclesiæ vindicandis à tyrannide Papæ & Cardinalium ejus.

CUM divina potentia, à quo omnis potestas in cœlo & in terra, nobis Christo ejus regnum & imperium regendum commiserit, & pacem Ecclesiarum Imperialibus armis conservandam ordina-

ec Ecclesiarum, debita solicitudine tractaremus, Apostolicus scripto nobis mandavit, quòd præ oculis mentis haberemus, quomodo ipse nos in thronū Regni coronaverit, & neq; inde pœnituerit eum, si majora etiam beneficia nostra Excellentia ab eo suscepisset. Ecce audistis blasphemiam. Recolite libros, & percūctamini antiquarios vestros, & videte si auditum sit hujuscemodi verbum in diebus vestris, in diebus antiquis. Sed nec patres nostri annunciaverūt nobis, quòd unquam Regnum alicui Apostolorum ab aliquo Apostolicorum beneficiatum sit, sicut iste vesanæ mentis vir scripsit, se nos inbeneficiasse, pro eo solo, quòd solùm unctionem per reverentiam B. Petri ab eo accepimus.

5. Ecce schisma, quod, nisi Deus avertat, inficiet totū corpus Ecclesiæ, juxta illud; *Necesse est ut veniant scandala.* Sed quid sequitur? *Væ autem illi, per quem veniunt scandala.* Per nos igitur non veniunt, sed per illum, qui se dicit Vicarium Petri, & non est. quia si in viridi ligno hoc facit, quid in arido fiet? Talibus toxicatis nos de Mammona iniquitatis suæ appetit, videlicet, quòd nos in Regnum coronaverit, & neq; inde pœnituerit eum, si majora beneficia ab eo suscepissemus. Videamus igitur si hæc vera sint.

6. Certè nobis coronam per electionem Principum imposuimus: nihil nisi solam unctionem ab eo accepimus: & ubi est beneficium, quod ab eo consecuti sumus? Quæ est ergò illa pœnitentia? & ubi sunt majora beneficia? An potest esse majus beneficium, quàm Romanum Imperiū? Nos ipsi nobis coronam imposuimus, & quomodo tum coronavit, dum coronam Regni nobis ipsi imposuimus: Regnum non ab eo, sed à Deo suscepimus. Videte ergo, qualiter mentitus sit. Sed quia ipse sibi beneficia usurpavit, sine consensu nostro; & Viterbium, Cameram Regni, sibi fecit sedem, præponēs eandem capiti, & ancillam præferens dominæ.

7. Et quia, te teste, nusquam pejùs agitur divinum servitium, quàm Romæ, ubi domus Petri facta est spelunca latronum, & habitatio Dæmonum: & ubi ille alter Simon hæresiarcha, quærens sua non quæ Jesu Christi, cuncta spiritualia habet venalia: nos judicabimus eum in virga Regni nostri, & repetemus ab eo, quæ nostræ ditionis sunt, urbes & castella, munitiones & oppida, quæ in tota tenet Apulia, & videbimus, quis liberet de manu nostra.

8. Excommunicationem ejus non timebimus, quæ ter tantum apud suos vilipenditur, despicitur, negligiturq;. Numquid potest nos excommunicare paries dealbatus? tumens in supercilio Pharisæorum, mortificans animas, quæ non moriuntur, & vivificans quæ non vivitant. Nónne magis secundùm B. Gregorium ligandi solvendiq; potestate se privat, qui hanc pro suis voluntatibus, non pro subjectorum meritis exercet? Quid ejus cis Alpes timemus excommunicationem? dum trans Alpes & vulgares parvi pendunt suam excommunicationem. Romæ in sede sua vilipenditur cum sua excommunicatione; & nobis tam gravis est sua indignatio?

9. Ecce qualis subsannatio? Certè vos ipse vidistis & audistis, quàm derisui nos habuerint, vocāntes nos stultos Allemannos, quòd ad præceptū ejus staremus subjecti, quorū dexteras totus orbis ferre non posset. Igitur quia vos Primas estis cis Alpes, & cor Regni, & Metropolis illa vestra, Treveris inquam inclyta, quæ inconsutili præpollet tunica Domini, vestro consilio & auxilio summā & mysteriam inconsutilē tunicam Domini, id est, Emath, de manu illius Amorrhæi, videlicet Apostolici, à quo jam sæpiusq; scissa & divisa sorte, & in jus Ægyptiorum iterum vendita est, eruemus. Non enim per ostium, sed aliunde ascendit in ovile: fur quippe est & latro.

10. Nos in brachio Regni & arcu extento eam eruemus: & vobis, qui ideò secundæ Romæ patres estis, ut si ille deviaverit, vos conversus cōfirmetis fratres vestros: quod & vobis in baculo suo Petrus tradidit, sicut ipse à Domino accepit, ut solus sitis inter omnes post Petrum, sicut ipse post Christum, Emath Dei regendam in vice Petri Imperiali authoritate committimus, ut omnes de Regno nostro cis Alpes, non Viterbii ad novam Romam, sed Treverim ad secundam Romam veniant, qui in ea secundum judicium & justitiam, non nummo cooperante, sicut Romæ, ubi nummus regnat & imperat, quæstiones suas exequantur, dum Deus tantùm sit in causa; & ideò Deus merces operis.

11. Nonne & hoc Petrus factis ostendit, dum vobis baculum suum præscius futurorum tradidit, quod adhuc tota dignitas Apostolici ad vos tantùm Metropolitanum quasi hæreditario jure devolveretur? Nonne ideò adhuc Apostolicus sine baculo est, ut vos sitis in baculo ejus? Igitur hæres Petri, in eum, qui se dicit Vicarium Petri, & non est, insurgite, & Suffraganeos vestros, Metensem, Tullensem & Virdunensem, ut vobis & Regno subscribant, efficite: & vos columna Regni, pro Regno, quod jam titubat, viriliter state, & stando, quis & quid sitis, factis ostendite, ut per vos ceteri nobis fideliter assistant, & filiis Belial unanimiter, prout Dominus dederit, resistant.

FRIDERICI I. IMP. ET EPISCOPORUM IMPERIALIUM RESCRIPTA

Anno Christi 1158.

De distinctione Imperii & Ecclesiæ; & quòd Imperium non habeatur à Papa.

HADRIANUS IV. PAPA AD EPISCOPOS GERMANIÆ.

QUOTIES *aliquid in Ecclesia contra honorem Dei & salutem fidelium attentatur, fratrum & Coepiscoporum nostrorum, & eorum præcipuè, qui spiritu Dei aguntur, cura debet existere, ut ea, quæ malè gesta sunt, gratam Deo correctionem debeant invenire. Hoc autem tempore, quod absq; nimio mærore non dicimus, carissimi*

mus filius noster, FRIDERICUS *Romanorum Imperator, tale quid egit, quale temporibus antecessorum ... legimus perpetratum. Cùm enim nos duos de melioribus fratribus nostris, Bernhardum tit. S. Clementis & ... Cancellarium nostrum tit. S. Marci Presbyteros Cardinales ad ipsius præsentiam misissemus, ipse cùm primum ... præsentiam pervenerunt, alacriter visus est eos recepisse. Sequenti verò die cùm redissent ad eum, & litteræ ... auribus legerentur, accepta occasione cujusdam verbi, quod ipsarum literarum series continebat insigne ...* ronæ beneficium tibi contulimus, *in tantam animi commotionem exarsit, ut convicia, quæ in nos & Le... stros dicitur conjecisse, & quàm inhonestè ipsos à præsentia sua recedere, ac de terra sua velociter exire cōpulerit, ... re opprobriū & lamentabile sit referre. Eis autem ab ipsius præsentia excedentibus, facto edicto, ne aliquis de ... ad Apostolicam Sedem accedat, per omnes fines ejusdem regni custodes dicitur posuisse, qui eos, qui ad Sedē ... venire voluerint, violenter debeant revocare. Super quo facto licet aliquātulum perturbemur, ex hoc tamen ... majorem cōsolationē accipimus, quòd ad id de vestro & Principum consilio non processit. Unde cōfidimus ... mi motu, consilio, & persuasione vestra facile revocandum. Quocirca, Fratres, quoniam in hoc facto nō solum ... vestra & omniū Ecclesiarum res agi dinoscitur, caritatē vestram monemus & exhortamur in Domino, quatenus ... natis vos murū pro domo Domini, & præfatū filium nostrum ad viam rectā quàm citius reducere studeatis ... mam sollicitudinē adhibentes, ut à Reinaldo Cancellario suo, & Palatino Comite, qui magnas blasphemias in ... Legatos nostros, & matrē vestram sacrosanctam Romanam Ecclesiā evomere præsumpserunt, tale & tam ... tisfactionē faciat exhiberi, ut sicut multorū aures amaritudo sermonis eorū offendit, ita etiam satisfactio mult... rectam debeat revocare. Non acquiescat idem filius noster consiliis iniquorū: consideret novissima & antiqua, ... lam viam incedat, per quam Justinianus & alii Catholici Imperatores incessisse noscuntur. Exemplo siquidem ... tione illorū & honorem in terris & felicitatē in cœlis sibi poterit cumulare. Vos etiam, si eum ad rectam ... xeritis, & beato Petro Apostolorū Principi gratum dependetis obsequium, & vobis & Ecclesiis vestris conservab... tat: alioquin noverit antedictus filius noster ex admonitione vestra, noverit ex promissionis Evāgelicæ veritate, ... crosancta Romana Ecclesia super firmissimam petram, Deo collocante, fundata, quantocunq; ventorum turbine ... tur, in sua firmitate, protegente Domino, in seculum seculi permanebit. Nec autem, sicut nostis, deceret enim tam ... viam absq; vestro consilio attentasse. Unde credimus, quòd auditis admonitionibus vestris facillimè poterit a... sanioris studii, sicut vir discretus & Imperator Catholicus, revocari.*

Anno Christi 1158.

ARCHIEPISCOPORUM ET EPISCOPORUM GERMANIÆ RESCRIPTUM AD PAPAM.

QUAMVIS sciamus & certi simus, quòd Ecclesiam Dei fundatam supra firmam petram neque venti neque flumina tempestatum possint dejicere: nos tamen infirmiores & pusillanimes, quando hujusmodi contigerint impetus, cōcutimur & contremiscimus. Inde nimirum graviter conturbati sumus, & conterriti super his, quæ inter vestram sanctitatē & filium vestrum ... mum Dominū nostrum Imperatorē, magni mali, nisi Deus avertat, seminarium præbitura videntur.

2. Equidem à verbis illis, quæ in literis vestris continebantur, quas per Nuncios vestros prudentissimos & honestissimos, Dominū Bernhardū & Dominū Rolandū Cancellariū, venerabiles Presbyteros Cardinales, misistis, cōmota est universa Respub. Imperii nostri: aures Imperialis potentiæ patienter audire non potuerunt, neq; aures Principū sustinere: omnes ita continuerunt aures ... nos, salva gratia vestræ sanctissimæ paternitatis, ea tueri propter sinistrā ambiguitatis interpretationem vel consensu aliquo approbare, nec audemus nec possumus, eò q̄ insolita & inaudita fuerunt ... hæc tempora.

3. Literas autem, quas nobis misistis, debita cum reverentia suscipientes & amplectentes, admonuimus filium vestrum, Dominum nostrum, Imperatorem, sicut jussistis; & ab eo respōsum, Deo gratias, accepimus tale, quale decebat Catholicum Principem, in hunc modum.

FRIDERICI IMPERATORIS RESCRIPTVM AD EPIscopos Germaniæ.

DUo sunt, quibus nostrum regi oportet Imperium, leges sanctæ Imperatorum, & usus bonus prædecessorum & patrum nostrorum. Istos limites Ecclesiæ nec volumus præterire nec possumus: quicquid ab his discordat, non recipimus. Debitam patri nostro reverentiam libenter exhibemus ... beram Imperii nostri coronam divino tantùm beneficio ascribimus: electionis primam vocem Moguntino Archiepiscopo, deinde q̄ superest, cæteris secundū ordinē Principibus, recognoscimus: ... galē unctionem Coloniensi, supremā verò, quæ Imperialis est, Summo Pontifici: quicquid præter ... est, ex abundanti est, à malo est. Cardinales in contemptū dilectissimi & reverendissimi Patris nostri & consecratoris, à finibus terræ nostræ coegimus non exire: sed cum his & pro his, quæ & scripta & scribenda ferebant, in dedecus & scandalum Imperii nostri, ultrà eos prodire pati noluimus. Introitum & exitū Italiæ nec clausimus edicto, nec claudere aliquo modo volumus peregrinātibus, vel pro suis necessitatibus rationabiliter cum testimonio Episcoporū & Prælatorum suorū Romanam Sedem adeuntibus: sed illis abusionibus, quibus omnes Ecclesiæ regni nostri gravatæ & attenuatæ sunt, & ... pene Claustrales disciplinæ emortuæ & sepultæ, obviare intēdimus. In capite orbis Deus per Imperium exaltavit Ecclesiā: in capite orbis Ecclesia (nō per Deū, ut credimus) nunc demolitur Imperiū. A pictura cœpit: ad scripturā pictura processit: scriptura in auctoritatē prodire conatur. Non patiemur, non sustinebimus: coronam antè ponemus, quàm Imperii coronam unà nobiscum sic deponi consentiamus. Picturæ deleantur, scripturæ retractentur, ut inter Regnum & Sacerdotium æterna inimicitiarum monumenta non remaneant.

HUCUSQUE EPISTOLA.

4. Hæc & alia, utputa de concordia Rogerii & Guilhelmi Siculi, & aliis, quæ in Italia facta [illegible] conventionibus, quæ ad plenum prosequi non audemus, ab ore Domini nostri Imperatoris au-[illegible].

5. Absente autem Palatino Comite, & in præparatione expeditionis in Italiam præmisso, à [illegible] o ibidem adhuc præsente aliud non audivimus, nisi quod humilitatis erat & pacis, præter [illegible] pro periculo vitæ, quod à populo imminebat, pro viribus suis asseruit, cunctis, qui ibi aderant, [illegible] testimonium ei perhibentibus.

6. De cætero sanctitatem vestram suppliciter rogamus & obsecramus, ut nostræ parcatis infir-[illegible], ut magnanimitatem filii vestri, sicut bonus pastor, leniatis scriptis vestris scripta priora suavita-[illegible] dulcorantibus, quatenus & Ecclesia Dei tranquilla devotione lætetur, & Imperium in suæ [illegible] statu glorietur: ipso mediante & adjuvante, qui mediator Dei & hominum factus est, ho-[illegible] Christus Jesus.

HADRIANUS PAPA IMP. FRIDERICO AUG. DE SENTENTIA EPISCOPORUM cogitur interpretari, quomodo Imperium dicatur & sit beneficium Papæ.

Anno Christi 1159.

EX quo universalis Ecclesiæ curam, Deo (prout ipsi placuit) disponente, suscepimus, ita in cunctis negociis magnificẽtiam tuam honorare curavimus, ut de die in diem animus tuus magis ac magis in amore nostro & veneratione Sedis Apostolicæ debuisset accendi. Unde sine grandi admi-[illegible] non ferimus, quòd cùm audito ex suggestione quorundam animum tuum aliquantulum con-[illegible] fuisse commotum, duos de melioribus & majoribus fratribus nostris, Rolandum scilicet Can-[illegible] tit. S. Marci & Bernhardum tit. S. Clementis Presbyteros Cardinales, qui pro tuæ Majestatis [illegible] in Romana Ecclesia solliciti semper extitetant, pro voluntatis tuæ cognitione ad tuam præsen-[illegible] destinavimus, aliter quàm Imperialem decuerit honorificentiam, sint tractati.

2. Occasione siquidem cujusdam verbi, quod est *Beneficium*, tuus animus (sicut dicitur) est com-[illegible], quòd utiq; nedum tanti viri, sed nec cujuslibet minoris animum meritò commovisset. Licet e-[illegible] hoc nomen, quod est *Beneficium*, apud quosdã in alia significatione, quam ex impositione habeat, [illegible]natur: tunc tamen in ea significatione accipiendum fuerat, quam nos ipsi posuimus, & quam in[illegible] institutione sua noscitur retinere. Hoc enim nomẽ ex *bono* & *facto* est editum, & dicitur *beneficium* apud [illegible] non feudum, sed bonum factum. In qua significatione in universo sacræ Scripturæ corpore inve-[illegible]r, ubi ex beneficio Dei non tanquam ex feudo, sed velut ex benedictione & bono facto ipsius gu-[illegible]ari dicimur & nutriri. Et tua quidem magnificentia liquidò recognoscit, quòd nos ita bene & ho-[illegible]ficè Imperialis dignitatis insigne tuo capiti imposuimus, ut bonum factum valeat ab omnibus ju-[illegible]ri. Unde quòd quidam verbũ hoc, & illud scilicet, *contulimus tibi insigne Imperialis coronæ*, à sensu suo [illegible] ad alium retorquere, non ex merito causæ, sed de voluntate propria, & illorum suggestione, [illegible] pacem Regni & Ecclesiæ nullatenus diligunt, hoc egerunt. Per hoc enim vocabulum, *contulimus*, [illegible] illud intelleximus, nisi quod superius dictum est, *imposuimus*.

3. Sanè quòd postmodùm personas Ecclesiasticas à debita sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ visi-[illegible] (sicut dicitur) revocare jussisti, si ita est, quàm incõvenienter actũ sit, tua, Fili in Christo carissime, [illegible] (ut credimus) recognoscit. Nam si aliquid apud nos amaritudinis habebas, per nuntios & li-[illegible]as nobis fuerat intimandum, & nos honori tuo curavissemus, sicut filii carissimi, providere. [illegible] igitur quoniam ad commonitionem dilecti filii nostri Henrici Bajoariæ & Saxoniæ Ducis, duos [illegible] nostris, Henricum tit. S. Nerei & Achillei & Jacinctum tit. S. Mariæ in Cosmidin Diaco-[illegible]nales, prudentes siquidem & honestos viros, ad tuam prudentiam destinavimus, Celsitudi-[illegible] monentes & hortantes in Domino, quatenus eos honestè & benignè recipias, & quod ab [illegible] nostra tuæ magnificentiæ fuerit intimatum, à sinceritate cordis nostri noverit tua Excel-[illegible] processisse, ac per hoc cum eisdem filiis nostris, mediante jam dicto filio nostro Duce, ita Celsi-[illegible] studeat convenire, ut inter te ac matrem tuam sacrosanctam Romanam Ecclesiam nullius [illegible] seminarium debeat remanere.

FORMULA

SACRAMENTI FIDELIUM IMPERII.

Anno Christi 1158.

EGO N. juro quòd amodò inantea ero fidelis Domino meo FRIDERICO Romanorum Imperatori contra omnes homines, sicut jure debeo Domino & Imperatori, & adjuvabo eum reti-[illegible] coronam Imperii, & omnem honorem ejus in Italia, nominatim & specialiter civitatem [illegible] & quicquid in ea juris habere debet, vel in omni virtute Comitatus vel Episcopatus N. Rega-[illegible] ei non auferam ibidem, nec alibi; & si fuerint ablata, bona fide recuperare & retinere adjuvabo. Neq;

bo. Neq; in consilio ero neq; in facto, quod vitam, membrum, vel honorem suum perdat, vel mala captione teneatur. Omne mandatum ejus, quod ipse mihi fecerit, per se vel epistolam suam, aut per Legatum suum, de facienda justitia, fideliter observabo, & illud audire vel recipere vel [illegible] nullo malo ingenio evitabo. Hæc omnia observabo fide bona sine fraude: sic me Deus adjuvet, & hæc sancta quatuor Evangelia.

Anno Christi 1159.

FRIDERICI I. IMPERATORIS AUGUSTI

LEGES CASTRENSES, LATAE APVD BRIXIAM IN Conventu Principum Imperii Anno Domini M. C. L V I I I I.

STATUIMUS, & firmiter observari volumus, ut nec miles, nec serviens, litem audeat movere. Quòd si alter cum altero rixatus fuerit, neuter debet vociferari signa castrorum, ne inde [illegible] concitentur ad pugnam. Quòd si lis mota fuerit, nemo debet accurrere cum armis, gladio scilicet, lancea, vel sagittis: sed indutus lorica, scuto, galea, ad litem non portet nisi fustem, quo dirimat litem. Nemo vociferabitur signa castrorum, nisi quærendo hospitium suum. Sed si miles vociferatione [illegible] litem commoverit, auferetur ei omne suum harnascha, & ejicietur de exercitu. Si servus fecerit, tondebitur, verberabitur, & in maxilla comburetur, vel Dominus suus redimat eum cum omni suo harnascha.

2. Qui aliquem vulneraverit, & hoc se fecisse negaverit, tunc si vulneratus per duos veraces testes, non consanguineos suos, illum convincere potest, manus ei abscindatur. Quòd si testes defuerint, & ille juramento se expurgare voluerit, accusator, si vult, potest juramentum refutare, & illum duello impetere.

3. Si quis homicidium fecerit, & à propinquo occisi, vel amico, vel socio, per duos veraces testes non consanguineos occisi convictus fuerit, capitalem sententiam subibit. Verum si testes defuerint, & homicida se juramento expurgare voluerit, amicus propinquus occisi duello eum potest impetere.

4. Si extraneus miles pacificè ad castra accesserit, sedem in palefrido sine scuto & armis, si quis eum læserit, pacis violator judicabitur. Si autem sedens in dextrario, & habens scutum in collo, lanceam in manu, ad castra accesserit, si quis eum læserit, pacem non violavit.

5. Miles, qui mercatorem spoliaverit, dupliciter reddet ablata, & jurabit quòd nescivit illum mercatorem. Si servus, tondebitur, & in maxilla comburetur, vel Dominus suus reddet pro eo rapinam.

6. Quicunq; aliquem spoliare Ecclesiam vel forum viderit, prohibere debet, tamen sine lite. Si prohibere non potest, reum accusare debet in curia.

7. Nemo aliquam mulierem habeat in hospitio. Qui vero habere præsumpserit, auferetur ei omne suum harnasch, & * excommunicatus habebitur, & mulieri nasus abscindetur.

.i. exauctoratus.

8. Nemo impugnabit castrum, quod à Curia defensionem habet.

9. Si servus furtum fecerit, & in furto fuerit deprehensus, si prius fur nō erat, non ideo suspendetur, sed tōdebitur, verberabitur, & in maxilla cōburetur, & ejicietur de exercitu, nisi Dominus redimat eum cum omni suo harnasch. Si prius fur erat, suspendetur.

10. Si servus aliquis culpatus non in furto fuerit deprehensus, sequenti die expurgabit se judicio igniti ferri, vel Dominus juramentum pro eo præstabit. Actor vero jurabit, quòd aliam ob causam non interpellat eum de furto, nisi quòd putat culpabilem.

11. Si quis invenerit equum alterius, non tondebit eum, nec ignotum faciet, sed dicet Marscalco, & tenebit non furtivè, & imponet ei onus suum. Quòd si ille, qui amisit equum in via deprehenderit oneratum, non dejiciet onus illius, sed sequens ad hospitium recipiet equum suum.

12. Si quis verò villam vel domum incenderit, tondebitur, & in maxillis comburetur, & verberabitur.

13. Faber non comburet carbones in villa, sed portabit ligna ad hospitium suum, & ibi comburet. Quod si in villa fecerit, tondebitur, verberabitur, & in maxillis comburetur.

14. Si quis aliquem læserit, imponens ei quòd pacem non juraverit, non erit reus violatæ pacis, nisi ille probare possit duobus idoneis testibus, quòd pacem juraverit.

15. Nemo recipiet servum, qui sine Domino est. quod si fecerit, reddet in duplo, quicquid ille abstulerit.

16. Quicunq; foveam invenerit, liberè fruatur ea. Quod si ablata fuerit ei, non reddet malum pro malo, non ulciscetur injuriam suam, sed conqueretur Marscalco justitiam accepturus.

17. Sed si mercator Teutonicus civitatem intraverit, & emerit mercatum, & portaverit ad exercitum, & carius vendiderit in exercitu, Camerarius auferet ei omne forum suum, & verberabit eum & tondebit, & comburet in maxilla.

18. Nullus Teutonicus habeat socium Latinum, nisi sciat Teutonicum: sed si habuerit, auferetur ei quicquid habet.

19. Si miles militi convicia dixerit, negare potest juramento: si non negaverit, componet ei X. libras monetæ, quæ tunc erit in exercitu.

20. Si quis invenerit vasa plena vini, vinum inde extrahat ita cautè, ne vasa confringat, vel ligamina incidat vasorum, ne ad damnum exercitus totum vinum effundatur.

21. Si castrum aliquod captum fuerit, bona, quæ intus sunt, auferantur: sed non incendatur, nisi fortè hoc Marscalcus faciat.

22. Si quis venatus fuerit cum canibus venaticis, feram, quam invenerit, & canibus agitaverit, sine alicujus impedimento habebit.

23. Si quis per canes leporarios feram fugaverit, non erit necessariò sua, sed erit occupantis.

24. Si quis lancea vel gladio feram percusserit, & antequam manu levaverit, alter occupaverit, non occupantis erit, sed qui occiderit eam, sine contradictione obtinebit.

25. Si quis birsando feram balista vel arcu occiderit, ejus erit.

26. Hanc treugam Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, datis pro se dextris firmaverunt, & violatores pacis Pontificalis officii severitate coercendos promiserunt.

FRIDERICI I. IMPER. AUG. EDICTUM

De rebellibus Imperii per Italiam in ordinem redigendis: & de honore Germanici Imperii tutando & conservando contra Papisequas.

FRIDERICUS Dei gratia Romanorum Imperator & Semper-Augustus, dilecto suo Alberto Frisingensi Episcopo, gratiam suam & omne bonum. Cùm cœli stupeant, & totus orbis contremiscat, & cuncta turbari cōstet elementa à facie scelestissimæ perfidiæ, à nece piacularis malitiæ, ab auditu nefandæ traditionis, quam quædam * civitates Longobardiæ, Mediolanum scilicet, Placentia, Cremona, Bergomum, Brixia, Parma, Mantua, & Marchia Veronensis, contra nostram Majestatem, contra Imperii honorem, sine causa, sine aliqua præcedenti culpa commiserunt, super re tam horrida credimus nimirum * fidem tuam condolere, & omnia viscera tua conturbari. Non enim in nostram solummodò redundat rebellio personam, quia jugo dominationis nostræ projecto, Teutonicorum Imperium, quod multo labore, multisq; dispendiis, ac plurimorum Principum & Illustrium virorum sanguine emptum, & hactenus conservatū est, refutare & exterminare conantur, dicentes; *Nolumus hunc regnare super nos, nec Teutonici ampliùs dominabuntur nostri.* Quia verò, antequam nostris temporibus Imperium destrui patiamur, & in posteros nostros tantæ confusionis & jacturæ dispendia transmittamus, malumus honestam mortem, ...

* Quas Papa Hadrianus in suas partes pertraxerat, & contra Imperium concitarat.
* i.e. fidelitatem.

FRIDERICI I. IMPERATORIS AUGUSTI CONSTITUTIO

Anno Christi 1159.

De pactis conventionis & conditionibus pacis cum Mediolanensibus factæ.

IN nomine Domini nostri JESU CHRISTI. Hæc est conventio, per quam Mediolanenses in gratiam Imperatoris redituri sunt & permansuri.

1. Cumas & Laudam civitates ad honorem Imperii relevari non prohibebunt, & amodò non impugnabunt, nec destruent; & à fodro, & viatico, & ab omnimoda exactione se ibidem per omnem eorum ditionem continebunt, & ultrà se non intromittent, ut sint liberæ illæ civitates, sicut Mediolanenses ab ipsis sunt liberi: excepto respectu juris Ecclesiastici, quod habent ad Archiepiscopum & Ecclesiam Mediolanensem.

2. Omnes Mediolanenses communiter à minoribus usq; ad majores, ab annis *XIV. & suprà usque ad annos LXX. fidelitatem Domino Imperatori jurabunt, & sine malo ingenio, & observabunt.

* leg. XVIII. Cujac. ad lib. 5. Feudor.

3. Palatium Imperiale ad honorem Domini Imperatoris arbitratu bonorū elevabunt, & eum debito honore bona fide observabunt.

4. Pecuniam pro emendatione injuriarum Domino Imperatori, vel Dominæ Imperatrici, sive Curiæ promissam, statutis temporibus persolvent, hoc est tertiam partem infra xxx. dies, ex quo hæc pactio confirmata fuerit: aliam verò tertiam partem infra octavam beati Martini: tertiam autem residuam partem infra octavas Epiphaniæ. Hisq; sic persolutis, nullis privatis teneantur promissionibus. Pecuniæ promissæ summa hæc est: novem milia marcarum argenti sive auri vel monetæ ejusdem æstimationis & precii.

5. Pro his tantùm prætaxatis capitulis bona fide complendis & conservandis, ccc. obsides dabunt Capitaneos, valvassores, populares, quales approbati fuerint à Domino Archiepiscopo Mediolanensi, & Comite Blandratensi, & Marchione Guilhelmo Montisferrati, & tribus Consulibus, si hęc Domino Imperatori placuerint, juramento astrictis ad hanc electionem fideliter faciendam. Obsides verò in partibus Italiæ omnes serventur, præter L. vel pauciores, per interventum Regis Bohemorum

Ladeslai & aliorum Principum, ultra montes, si Domino Imperatori placuerit, deferendos. Quibus autem commissi fuerint obsides in Italia, jurent in præsentia Mediolanensium ad hæc prædestinatorum, quòd præfixo tempore transacto infra octo dies, ex quo requisiti fuerint à Mediolanensibus, eos eis liberè reddant, ut illi securè eos habeant, si prætaxata capitula ab eis observata fuerint. Tres verò Principes Alemaniæ dextras dabunt, quòd obsides illi, qui ultra montes deferentur, si qui erunt, eodem pacto fideliter reddentur.

6. Consules verò, qui nunc sunt, ex auctoritate & concessione Domini Imperatoris usque ad Kal. Februarii proximè venturas perseverent, & pro Consulatu suo Domino Imperatori jurent. Venturi verò Consules à populo eligantur, & ab ipso Imperatore cōfirmentur quorum medietas ad ipsum veniat, dum in Longobardia fuerit: alibi autem eo existente, duo ad eum ex Consulibus veniant, & juramento facto officium Consulatus sui à Domino Imperatore recipiant pro se & sociis suis facturis idem juramentum Domino Imperatori coram communi suæ civitatis. Si autem Legatus à Domino Imperatore destinatus fuerit in Italiam, eadem coram ipso & per ipsum fiant.

7. Legati verò Domini Imperatoris in Italiam directi, si civitatem adierint, in Palatio sedeant, & placita ad eos delata ad honorem Imperii diffiniant.

8. Antequam castra ab obsidione moveantur, captivi omnes reddantur in potestatem Regis Boemorum, qui & securitatem per se & honestos Principes eis faciat, quòd captivos illos Domino Imperatori reddat, si eis Dominus Imperator pacem fecerit cum Cremonensibus, Papiensibus, Novariensibus, Cumanis, Laudensibus, Vercellensibus; non solùm autē Mediolanensibus, verùm etiam cōfœderatis eorū, Terdonensibus, Cremensibus, & Insulanis: salvo honore Domini Imperatoris, & illibatis amicitiis Mediolanensium, & in suo statu permanentibus. Si verò pax ei cum prædictis civitatibus facta non fuerit, captivi veteres eis reddantur, nec ob id gratia Domini Imperatoris ipsi & amici eorum priventur.

9. Regalia, veluti monetam, telonium, pedaticum, portus, comitatus, & alia similia, si qua sunt, commune Mediolanensium dimittet, & ultrà se non intromittet: & si quis per violentiam hæc obtinere voluerit, & justiciam inde coram Domino Imperatore vel Nuncio ejus facere noluerit, Mediolanenses vindictam de eo pro sua possibilitate sument in persona & possessione, & regalia Domino Imperatori restituent sine fraude & malo ingenio.

10. Hoc pacto & ordine Dominus Imperator Mediolanenses & Cremenses cum cxx. marcarum emendatione in gratiā suā recipiet, & eos & amicos eorū in plena curia publicè à banno absolvet. & captivos eorum omnes, veteres & novos, eis reddet statim postquam obsides Imperatori dederint, & captivos tam veteres quàm novos in manum Regis Boemorum reddiderint.

11. Datis autem obsidibus & captivis, altera die vel tertia exercitus ab obsidione recedet, & Dominus Imperator Mediolanenses & eorum res clementer tractabit.

12. Commune Mediolani præfatas conditiones servabit plenariè, bona fide, sine fraude & malo ingenio, quantum non permanserit per justum impedimentum, & per parabolam Friderici Romanorum Imperatoris, vel Nuncii ejus, aut ejus successoris.

13. Collectam prædictæ pecuniæ liceat modò facere Mediolanensibus ab his, quos in sua societate habere consueverant, præter Cumanos, Laudenses, & eos qui de Comitatu Sefrensi fidelitatem Domino Imperatori nuper juraverunt.

FRIDERICI I. IMPER. AUG.

EDICTUM

De electione novi Pontificis Romani; & de concordia Germanorum, Francorum & Anglorum.

FRIDERICUS Dei gratia Romanorum Imperator & Semper-Augustus, dilecto & fideli suo, Eberhardo Venerabili Saltzburgensi Archiepiscopo, gratiam suam & omne bonum.

1. Intimamus Dilectionis tuæ auribus, quòd Nunciū tuū ideò tamdiu detinuimus, ut aliqua nova de negotiis nostris, quæ per Legatos nostros Romæ tractabantur, per apices nostros tuæ charitati panderemus. Cùm autem essemus in eorum quotidiana exspectatione, & interim Nuncii Papæ cum ipsis de verbo pacis & concordiæ agerent, divina providentia, quæ in sui dispositione nunquā fallitur, ipsum *a* Papam in nocte beati Egidii de medio trāstulit. De cujus obitu literas accepimus: & verò substituenda necessariò esset talis persona, quæ ad universorū salutem fidelium, Ecclesiarum Dei statum in unionem pacis reformaret, & ipsum Imperium ac Fideles Imperii honestius tractaret.

a Hadrianū IV.

2. Pro electione Pontificis facienda, jam in Romana Ecclesia partes esse audivimus, & plurimùm inde dolemus. Inde est, quod pro hujus rei novitate tibi nuncianda, Nuncium tuum Dilectioni tuæ remittimus, fidelitatis tuæ sinceritatem cōmonentes, intimè hortantes, & quàm maximè rogantes, ut si fortè pro aliquo Romanæ Sedis electo assensus discretionis tuæ requisitus fuerit, non statim, quasi præcipitata ratione, vel nobis incōsultis, favorem tuum adhibeas, sed ne Imperium nostris temporibus in se ipsum divisum desoletur, ad unitatē nobiscum studeas operam dare. Idem quoque tuis Suffraganeis & Coepiscopis nunciandum & præcipiendum attentiùs rogamus.

3. Prætereà Dilectionē tuā volumus non latere, quòd juxta petitionē Regis Frācorū, Venerabilē Legatum

gatum nostrum Papicensem Episcopum, prudentem ac discretū magnæque sanctitatis virum, à Curia nostra transmisimus, qui duo tanti nominis Regna, Anglorum videlicet ac Francorum, ipsosq; Reges ad firmam pacem & stabilem amicitiam vice nostra commoneat, auctoritate reformet, & supra firmissimum dilectionis & amicitiæ nostræ fundamentum cum omni plenitudine & integritate stabiliat. Noveris etiam, quòd hæc *b* tria Regna in tantam nostræ voluntati & dilectionis unitatem inclinata firmabuntur, quòd ex quo primùm stabilita fuerunt, nūquam in tam concordi pace ligata manserunt.

b. sc. Alemannicum, Francicum & Anglicanum.

4. De cætero noster prædictus Legatus hoc verbum electionis de Romano Pontifice in cordibus eorum ita firmabit, ut ipsi unà nobiscum unum inde velint sapiantque, nec in aliquam personam favorem suum tam subitò ponant, nisi quam nostrûm trium unicus laudaverit assensus.

5. De his autem omnibus per Alemanniam & *c* Burgundiam & Aquitaniam apices nostros direximus, universitatem fidelium hoc scire volentes, quòd ad Kathedram tanti regiminis, aliam personam nullatenus recipere intendimus, nisi quam ad honorem Imperii, & quietem & unitatem Ecclesiæ, unanimi & concordi assensu fideles elegerint.

c. sub nomine Burgundiæ & Aquitaniç intelligit Regnum Arelatense, cujus Archicancellarius est Trevirensis Archiepiscopus.

6. Post reditum verò Legatorum nostrorum, quæcunq; de negotiis Imperii & Ecclesiæ nobis attulerint, per majores Nuncios nostros fidelitati tuæ insinuabimus, & ex consilio discretionis tuæ universa tractabimus. Data in obsidione Cremæ, 16. Kal. Octobris.

FRIDERICI. I. IMPER. AUG.

EDICTUM

De destruenda rebelli civitate.

FRIDERICUS Dei gratia Romanorum Imperator & semper-Augustus, dilecto suo Reimundo Gureensi Episcopo, gratiam suam & omne bonum. Dilectioni tuæ significare dignum duximus, quòd Cremam 6. Kal. Febr. divina nobis auxiliante dextera, devictam funditus destruximus, ita tamen, quòd habitatoribus suis, vitam tantùm suppliciter à nobis postulantibus, in persona propria pepercimus. Quod quia tibi gratum esse indubitanter scimus, mandamus tibi, quàm intimè rogantes, quatenus unà nobiscum omnipotenti Deo grates condignas agas, & ut is, qui salutem dat Regibus, hostium victoriam nobis tribuat, incessanter implores. Prætereà te scire volumus, quòd in omnibus gravaminibus & adversitatibus tuis tibi, tanquam dilecto ac fideli nostro, condolemus, & in reditu nostro, vita comite, omnia mala tibi adversantia sedare intendimus. Data in triumpho Cremæ, 6. Kalend. Februarii.

FRIDERICI. I. IMPERAT. AUG.

Anno Christi 1159.

EDICTUM

De indictione Concilii Papiensis ad schisma Papale tollendum.

FRIDERICUS Dei gratia Romanorum Imperator & semper Augustus, Herimanno Brixinensi Episcopo salutem & omne bonum.

1. Quòd in passione sua Christus duobus gladiis contentus fuit, hoc in Romana Ecclesia & in Imperio credimus mirabili providentia declarasse, cùm per hæc duo rerum capita & principia totus mundus tam in divinis quàm in humanis ordinetur. Cumque unus Deus, unus Papa, unus Imperator sufficiat, & una Ecclesia Dei esse debeat, quod sine dolore dicere non possumus, duos Apostolicos in Romana Ecclesia habere videmur. Defuncto itaq; Adriano Papa in Kal. Sept. Cardinales, qui columnæ immobiles esse videbantur, quibus sancta & universalis firmissimè innitteretur Ecclesia, non quæ Dei sunt sed sua quærentes, & unitatem Ecclesiæ scindentes, duos Pontifices elegerunt, & ambos consecraverunt. Pro tanta namque & tam perniciosa Ecclesiæ jactura, tota nimirum Italica Ecclesia conturbatur, & dissensionis schismate orto in capite, jam in inferiora membra defluxisset, & totum Ecclesiæ corpus defœdasset, nisi nos consilio & auxilio Religiosorum virorum, qui spiritu Dei aguntur, tam impudicæ iniquitati justiciæ rigorem opposuissemus.

2. Ne itaq; in tantæ discrimine discordiæ universalis Ecclesia periclitari possit, Romanum Imperium, quod ad remedium tam perniciosi morbi divina Clementia providit, universorum saluti debet sollicitè providere, & ne tanta mala in Ecclesia Dei præemineant, futuris casibus solerter obviare.

3. Coadunatis itaq; in unum omnibus Episcopis, tam Italicis quàm Teutonicis, cæterisq; Principibus ac viris religiosis, qui zelum Dei & Ecclesiæ habere videbantur, quod facto opus esset diligenter investigavimus, ex decretis Romanorū Pontificum & statutis Ecclesiæ veraciter accipientes, quòd exorto schismate in Romana Ecclesia ex duorum Apostolicorum dissensione, ambos vocare, & secundum sententiam & consilium orthodoxorum litem decidere deberemus.

4. Ex consilio itaq; omnium, qui aderant, Episcoporum, cæterorumq; Principum, curiam solennem & generalem conventum omnium Ecclesiasticorum virorum, in octava Epiphaniæ, Papiæ celebrandam indiximus: ad quam ambos, qui se dicunt Romanos Pontifices, vocabimus, omnesque Episcopos Imperii nostri, & aliorum regnorum, Franciæ videlicet, Angliæ, Hispaniæ, atque Ungariæ, ut eorum in præsentia nostra justo declaretur examine, quis illorum regimen universalis Ecclesiæ de jure debeat obtinere.

5. Quia verò ad unitatem Ecclesiæ reformandam sapientia admodùm nobis necessaria est, ut ea nequaquam carere valeamus, dilectionem tuam attentissimè rogamus, & rogando commonemus, quatenus pro fidelitate Ecclesiæ & Imperii ad prædictam curiam omni occasione remota venias, ut in adventu tuo unitas & pax & tranquillitas Ecclesiæ reformetur. Interim autem prædictæ scissuræ in neutram partem assensum tuum declines, nec tanquam justam & rationabilem aliquatenus recipias. Data Cremæ, x. Kalend. Novembris.

Anno Christi 1159.

FRIDERICI. I. IMPERAT. AUG. MANDATUM

AD PSEUDOPAPAM ET CARDINALES Romanos, ut se sistant in Concilio Papiensi, ubi de justitia electionis novi Papæ cognoscatur.

FRIDERICUS Dei gratia Romanorum Imperator & semper Augustus, Rolando Cancellario, cæterisque Cardinalibus, qui eum elegerunt Romanum Pontificem, salutem & omne bonum.

1. Quoniam divina præordinante Clementia, Romani Imperii gubernacula suscepimus, oportet ut in omnibus viis nostris ipsius legem custodiamus, cujus munere, cujus voluntate dignitatis nostræ apicem adepti sumus.

2. In hoc itaque sacratissimo proposito constituti, cum omnibus Ecclesiis in Imperio nostro constitutis debeamus patrocinari, sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ tantò propensiùs debemus providere, quanto ipsius cura & defensio à divina providentia creditur nobis esse commissa specialius.

3. Ea propter de discordia, quæ in substituendo Romanum Pontificem inter vos suborta est, plurimùm dolemus, timentes ne occasione hujus schismatis Ecclesia Christi sanguine redempta debeat dilacerari, præsertim cùm rebus Ecclesiæ foris titubare videatur, quoniam unitas ipsius scissura domesticâ interiùs dilaniatur.

4. Ut autem huic pesti competens & Deo gratum exhibeamus remedium, Religiosorum virorum consilio generalem curiam & conventum, in octava Epiphaniæ, Papiæ indiximus celebrandam. Ad quam evocavimus totius Imperii nostri & aliorum regnorum, scilicet Angliæ, Franciæ, Ungariæ, Daciæ, Archiepiscopos, Episcopos, Abbates, & viros religiosos ac Deum timentes, quatenus remoto omni seculari judicio hoc tam magnum Ecclesiæ negocium Ecclesiasticarum tantùm personarum sententia ita sopiatur, ut & Deo debitus exinde honor deferatur, & Ecclesia Romana suâ integritate & justiciâ non possit à quoquam privari; vel status Urbis. quæ caput Imperii nostri est, inquietari.

5. Proinde eruditioni vestræ mandamus, & ex parte Dei omnipotentis & totius Ecclesiæ Catholicæ præcipimus, ut ad eandem curiam sive conventum veniatis, Ecclesiasticarum personarum sententiam audituri & recepturi. Testis enim nobis est Deus, quia in hac curia nec amore nec odio alicujus personæ quicquam aliud quærimus, quàm honorem Dei & Ecclesiæ suæ unitatem.

6. Quòd si ad tam celebrem Ecclesiæ conventum examinationis causa venire volueritis, Carissimi Principes nostri & Ecclesiæ Catholicæ, Hermannus Verdensis, Daniel Pragensis, patres & Episcopi venerabiles, quos de Palatio nostro ad vos transmisimus, unà cum Comite Palatino, consanguineo nostro, aliisq; Legatis nostris, securum vobis conductum præstabunt.

7. Si verò justiciam Dei & Ecclesiæ in tam solenni conventu recipere nolueritis, videat Deus & judicet. Nos autem ipsius favente gratia, qui dat salutem Regibus, justiciam Dei, quæ nullum magis quàm Imperatorem Romanum decet, prosequemur.

Anno Christi 1160.

FRIDERICI. I. IMPER. AUG. ET CONCILII GENERALIS PAPIENSIS EDICTA

Super depositione Pseudopapæ, & electione novi Papæ.

FRIDERICUS Dei gratia Romanorum Imperator & semper Augustus, dilectissimo suo Eberhardo venerabili Saltzburgensi Archiepiscopo, & Suffraganeis ejus, Alberto Frisingensi Episcopo, Hartmanno Brixinensi, & Romano Gurcensi, totiq; Provinciæ Saltzburgensi, gratiam suam & omne bonum.

1. Si sacro Concilio Papiæ interfuisseris, omnia, quæ ibidem gesta vel in Romana Ecclesia facta sunt, oculata fide cognoscere possetis. Ne autem ab his, qui pravis delationibus & mendaciis jam ferè totum orbem resperserunt, veritas possit obnubilari, vel vestra sinceritas trahi in contrarium, quantò breviùs possumus, seriem totius rei, sine aliqua falsitatis commixtione, mera veritate vobis significare dignum duximus.

2. Luce clariùs constat, quòd Papa Adriano adhuc vivente, Rolandus Cancellarius & quidam Cardinales, non attendentes illud Dominicum; *Sit sermo vester, est est, non non*, conspiratione facta cum VVilhelmo Siculo, priùs ab eis excommunicato, & cum cæteris hostibus Imperii, Mediolanensibus, Brixiensibus, Placentinis, ne forte per mortem Papæ Adriani tam iniqua factio evanesceret, juramenti vin- (Matth. 5.)

nomolo invicem sese constrinxerunt, ut defuncto Papa nullus alius ei substitueretur, nisi qui in eadem conspiratione cum eis convenisset. Hac de causa duodecimo die post electionem Domini Victoris Papæ, eo sedente in Sede beati Petri, jam dicti conspiratores egressi ab Urbe ad Cisternā Neronis ... venantes aquarum viventium, se contulerunt, & idolum sibi Rolandum Cancellarium ... dicentes, hunc esse Simonem Petrum, qui Apostolicæ dignitatis apicem tam nefaria ... præsumebat. Quòd hæc conspiratio facta fuerit, & ille jam dictus Rolandus per ... do intraverit, non est ficticium, sed religiosis viris ab illo, qui facit manifesta consilia cordium, ... est declaratum.

3. Dum hæc Romæ agerentur, & nos, quid super tanto schismate agendum esset, viros religiosos, Archiepiscopos videlicet & Episcopos consuliaremus, supervenerunt quasi missi à Deo, Tarentasiensis Archiepiscopus, Abbas Claravallensis, Abbas Moremundensis, & alii Abbates numero decem, ... Mediolanensibus. Qui recepto à nobis verbo, dum Mediolanum pro investigan... voluntate redirent, acceperunt ab eis tale responsum: Domini Patres, nos tenemur astricti ... Domino Papæ & Cardinalibus, quòd non debeamus redire ad gratiam Imperatoris sine ... voluntate, & ipsi è contra sine nostra voluntate nullam pacem facere possunt. Responderunt ... Abbates: Vos de cætero non tenemini Domino Papæ, quia mortuus est. Et illi statim subjunxerunt: ... est Papa, nos ideò non sumus absoluti; quia nihilominus tenemur Cardinalibus, & ipsi tenentur nobis. Hæc prædicti Patres Abbates in responsis à Mediolanensibus testificati sunt coram multis religiosis viris. Præter hæc, multa experimenta factæ conspirationis per literas in via deprehensas accepimus, sicut nuncius iste plenius vidit & audivit.

4 Sane ex consilio Orthodoxorum, sicut alia vice meminimus vobis mandasse, generalem conventum Religiosorum Papiæ indiximus, ad quem ambos, qui se dixerunt Romanos Pontifices, nō ad judicium seculare, sicut ora mendaciū astruunt, sed ad examen Ecclesiæ per duos venerabiles Episcopos, Verdensem videlicet & Pragensem, convocavimus. Alter verò, quòd puriorem haberet conscientiam, Dominus Victor videlicet, judicio Ecclesiæ ultrò se obtulit: altero, videlicet Rolando, contumaciter renitente, & dicente, quia cum ipse omnes deberet judicare, ipse à nullo vellet judicari.

5. Habito itaque venerabili Concilio, in quo Patriarcha Aquileiensis, & multi Archiepiscopi & Episcopi religiosi convenerant, per octo continuos dies maxima gravitate, diligentissima examinatione, semota omni laica persona, tractatum est, quis ex duobus summi Pontificatus apicem de jure deberet obtinere.

6. Post longam itaq; deliberationē, quia illa nefandissima conspiratio, Deo & Ecclesiæ admodum ... dibilis, manifestis indiciis non solū probata, verùm in facie totius Ecclesiæ coram positæ revelata ... in Domino Victore nihil reprehensibile inventum est, nisi quod pauciores numero Cardinales ... immò à conspiratione illa exortes, cum pro bono pacis inter Regnū & Sacerdotiū conciliando, elegerunt: & invocata S. Spir. gratia, Ecclesia Dei Rolandum Cancellarium, conspiratorem & schismaticum, discordias & lites & perjuria bona esse evangelizantem, condemnavit, & Dominum Victorem ... in patrem spiritalem & universalem Pontificem confirmavit. Quē nos Ecclesia duce secuti approbamus, & universalis Ecclesiæ patre & rectorē, cooperante divina Clementia, fore denunciamus.

7. Hoc itaque factum divinis suffultum præsidiis, & in Apostolica stabilitate supra petram, ... videlicet, firmiter fundatum, à vestra beatitudine, pro pace totius Ecclesiæ & salute Imperii, approbari, & ab omni Ecclesia vestræ sanctitati commissa teneri & conservari rogamus & præoptamus. Data Papiæ, xv. Kalend. Martii.

EDICTUM GENERALE A SYNODO PRÆSIDENTIBUS PER PARTES MUNDI DIRECTUM.

Quia Sedis Apostolicæ turbatio Christianorum animos admodū sauciavit, nos, qui ad resecanda schismata & pacem Ecclesiæ reformandam, Papiæ fuimus congregati, qualitatē causæ modumq; ... sacri Concilii dispensationem universitati vestræ plenariē duximus intimandum: quatenus ... præsentia merà veritate monstratà auditorum animi falsitatem, quam fortè conceperant, ... expellant, & amodò per scripta schismatica non seducantur.

1. Cum igitur Orthodoxorum Papiæ congregatorum Universitas in nomine Domini consederit ... per * vii. dies continuos, omni remoto seculari judicio, legitimè & canonicè agitata, ac diligenter ... discussa, sufficienter & canonice in conspectu Concilii per testes idoneos est cōprobatum, Dominum Papā Victorem, & nullum alium, in basilica beati Petri à saniori parte Cardinalium, petitione populi, & consensu ac desiderio Cleri fuisse electū & solenniter immantatum: & præsente & non contradicente Rolando quondam Cancellario, in cathedra B. Petri fuerit collocatus: & quòd ibi ei à Cardinalibus & Clero Romano, *Te Deum laudamus*, gloriosè decantatū: & inde ad Palatiū cum bandis & Papalibus insignibus est deductus: & Clerus & populus secundum consuetudinem interrogatus ... Scrinarium, si placeret? tribus vicibus clara voce respondit, *Placet*. * leg. viii.

2. Probatum est etiam, quod Rolandus xii. die post Domini Victoris promotionem ab Urbe ... apud Cisternam, in qua Nero Imperator quondam ab Urbe profugus latitavit, primò est immantatus. Probatum est, quòd in secundo die post promotionem Domini Victoris, Rolandus interrogatus à Rectoribus & Clero Romano ac Clericis de sua Cardinalia, si Domino Victori esset obediendum, expresse confessus est, se nunquam fuisse immantatum, & expresse dixit; *Ite & obedite ei, quem im-*

quem immutatum esse videtur. Super his capitulis fuerunt testes, & sub stola tactis sacrosanctis Evangeliis juraverunt:

Dominus Petrus Christianus, Decanus Basilicæ beati Petri, & in persona sua, & omnium fratrum suorum.

Juraverunt etiam venerabiles Archipresbyteri & Rectores Cleri Romani:

Blasius & Manerius Presbyteri,
Joannes Presbyter Gentilis,
Aimeradus Archipresbyter,
Berardus Archipresbyter,
Joannes Archipresbyter,
Benedictus Diaconus,
Magister Ptolemæus Archipresbyter,
Magister Gerardus, &
Nicolaus, & alii honesti Clerici Romani.

Prætereà Petrus Illustris Urbis Præfectus,
Stephanus de Thebaldo,
Stephanus Normannus,
Gimundus de domo Petri Leonis,
Joannes de Stephano, & alii Principes & Nobiles Romani, qui ad vocationem [illegible] nissimi Imperatoris venerant, in conspectu Concilii super jam dictis capitulis, ex maxima [illegible] monium similiter perhibuerunt, & jurare voluerunt. Sed nos, quia religiosorum Presbyterorum [illegible] torum testimonium sufficiens & abundantissimum habebamus, duximus laicis in hac parte [illegible] cendum.

4. Deinde venerabiles Episcopi, Hermannus Verdensis, Daniel Pragensis, & Otto [illegible] Comes, & Magister Heribertus Præpositus, quos Dominus Imperator ex consilio XXII. Episcoporum & Cisterciensis & Claravallensis Abbatum, aliorumque religiosorum tunc præsentium, Ro[illegible] legaverat, ut partes ante Concilii præsentiam Papiam evocarent, in Conspectu Concilii te[illegible] perhibuerunt, quòd Rolandum Cancellarium & partem ejus trinis edictis per intervalla p[illegible] rie & solenniter, ad præsentiam Ecclesiæ Papiæ congregandæ, *remoto omni seculari judicio, vocaverunt &* *quod* Rolandus Cancellarius & sui Cardinales viva voce & ore proprio judicium vel examen [illegible] Ecclesiæ se nolle recipere manifestè dixerunt. Vidimus etiam scripta Henrici Pisani Cardinalis ad Dominum Imperatorem directa, in quibus expresè continebatur, quòd nullum vellent Ecclesiæ [illegible] judicium vel examen. Super hæc omnia idem Henricus, & Otto Cardinalis sancti Nicolai de carcere Tulliano, qui tempore Concilii & antè apud Januam morabantur; & Joannes Anagnius Cardinalis & Joannes Piozutus, sanctæ Romanæ Ecclesiæ Subdiaconi, qui tunc apud Placentiam erant, [illegible] dies à Concilio sunt expectati, & per literas & nuncios Concilii sunt vocati, & contempserunt [illegible]

5. Ex his igitur omnibus sufficienter instructi, & veritate hinc inde plenariè declarata, [illegible] reverendo Concilio, ut electio Domini Victoris, qui tanquam agnus mansuetus & innocens [illegible] Ecclesiæ judicium humiliter suscepturus, approbaretur & confirmaretur, & electio Rol[illegible] cassaretur. Et factum est ita. Electione itaque Domini Victoris, remoto omni seculari judicio [illegible] Spiritus gratia invocata, confirmata atque recepta, Christianissimus Imperator, post omnes Episcopos & post omnem Clerum ultimus, consilio & petitione Concilii electionem Domini Victoris [illegible] pit & approbavit: & post eum omnes Principes, & innumerabilis hominum multitudo, quæ [illegible] erat, tribus vicibus interrogata, si eis placeret, respondit cum gaudio magna voce, *Placet.*

5. Sequenti die proxima, id est prima sexta feria Quadragesimæ, Dominus Victor cum [illegible] sione ab Ecclesia sancti Salvatoris extra civitatem, in qua fuerat ejus hospitium, ad Catholicam [illegible] siam religiosè deductus est. Ibi religiosissimus Imperator ante januas Ecclesiæ eum suscepit, [illegible] denti de equo strepam humiliter tenuit, & apprehensum per manum usque ad altare conduxit, [illegible] des ejus est osculatus: & nos omnes Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, & Abbates, & omnes [illegible] cipes cum universa multitudine, quæ præsens erat, pedes Apostolicos sumus osculati.

6. Proxima autem die sequenti, id est Sabbato, habito generali Concilio, Dominus Papa & nos cum illo, Rolandum Cancellarium schismaticum, & ejus principales fautores acc[illegible] anathematizavimus, & *tradidimus eum Satanæ in interitum carnis, ut spiritus salvus sit in die Domini.*

7. Illud etiam discretionis vestræ prudentiam volumus non latere, manifestè es[illegible] sum, quòd Rolandus Cancellarius, & ejus sequaces quidam Cardinales, vivente adhuc Papa [illegible] no conjuraverunt. Fuit autem tenor conjurationis: quòd si eis viventibus Papam A[illegible] contingeret, Cardinalem unum de illis eligerent, qui in eadem conjuratione esset astrictus.

8. De cætero ex parte Dei omnipotentis, & beatorum Apostolorum Petri & Pauli, & omnium sanctorum & virorum Orthodoxorum, qui divino intuitu ad rescindenda schismata [illegible] runt, universitatem vestram humiliter imploramus & monemus in Christo, ut ea, quæ Ecclesia [illegible] piæ congregata, ad honorem Creatoris & sponsæ suæ, matris vestræ, sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ tranquillitatem, & ad salutem omnium Christianorum fideliter ordinavit, vos omni dubio [illegible] gnitate remota, inrefragabiliter rata & firma teneatis: orantes, ut redemptor noster Christus [illegible] versalem Pontificem & Papam nostrum Victorem, de cujus sanctitate & religione omnino confidimus, [illegible]

per tempora longa conservet, & præstet ei omnimodam tranquillitatem & pacem, ita quòd per Deus omnipotens honoretur, & Ecclesia Romana, omnisque Christiana religio gratum Domi- incrementum. Ut autem omnis actio pleniùs legentibus elucescat, dignum duximus, ut o- nostrum consensus & nomina subscribantur.

Ego Peregrinus Aquileiensis Archiepiscopus cum Suffraganeis meis interfui & consensi.
Ego Arnaldus Archiepiscopus Moguntinus cum XIV. Suffraganeis interfui & consensi.
Ego Artuicus Bremensis Archiepiscopus cum meis Suffraganeis consensi.
Ego Hellinus Treverensis Archiepiscopus cum meis Suffraganeis consensi.
Ego Reinaldus Coloniensis Archiepiscopus cum meis Suffraganeis consensi.
Ego Wickmannus Magdeburgensis Archiepiscopus cum meis Suffraganeis consensi.
N. Bizuntinus Archiepiscopus per Legatum & Episcopum Basiliensem consensit.
N. Arelatensis Archiepiscopus consensit.
E. Lugdunensis Archiepiscopus cum suis Suffraganeis consensit.
N. Viennensis Archiepiscopus cum suis Suffraganeis consensit.
Henricus Rex Anglorum per litteras & Legatos suos consensit.
Ladislaus Rex Boëmorum consensit.
Waldemarus Rex Danorum consensit.
Guido Electus Ravennas Archiepiscopus consensit.
N. Episcopus Firminus consensit.
N. Episcopus Ferentinus consensit.
N. Episcopus Mantuanus consensit.
N. Episcopus Pergamensis consensit.
N. Episcopus Faventinus consensit.

Abbatum verò & Archipresbyterorum multitudo innumerabilis multorum Regnorum inter- & consensit.

Longobardorum inæstimabilis multitudo interfuit & consensit.

Universi ferè Principes Romani Imperii, tam Teutonici quàm Italici, tam in Urbe quàm extra Urbem, interfuerunt, & assensum cum ingenti desiderio præbuerunt.

FRIDERICI. I. IMPER. AUG.
MANDATA ET RESCRIPTA.

I.

De expeditione Italica adversus Alexandri Papæ fautores Imperio Teutonico rebellantes; & de receptione Papæ Victoris per Imperatorem confirmati.

FRIDERICUS Dei gratia Romanorum Imperator & Semper-Augustus, dilecto & fideli suo Pili- gino Venerabili Aquileiæ Patriarchæ, gratiam suam & omne bonum.

1. Litteras a tua Dilectione transmissas ea, qua decuit, benignitate suscepimus: quarum tenore di- inspecto, tuæ devotionis desiderio satisfacientes, de statu nostro tibi rescribimus & eventu, ut aliter, quàm res acciderit, apud te divulgatum fuit, veritatem tu ipse cognoscas & referas.

2. Sumus itaq; per gratiam Dei in bono statu, quia salus, & vita, & prosperitas nos & nostra cum comitantur. Quia verò secundum varium eventum belli, diversi diversa referunt, hanc veritatē nobis accipias; quòd Mediolanenses castrum quoddam, nomine Sarkanum, situm juxta Cumas, fortitudine obsederunt, & nos fideles nostros, qui in castro erant, liberare volentes, cōgregata Longobardorum infinita, ad locūm accessimus, eosque, qui nostros obsederunt, ex omni dimus, ita quòd nullatenus manus nostras evadere poterant, nisi fortè ex desperatione, vel ex ortis, per nos & per medium exercitum nostrū impetum facerent, & transire fugientes ten- d & ita contigit. Mane enim in vigilia B. Laurentii, ipsi armati per medios nostros irruperunt, es nostrorum Longobardorū violenter penetraverunt. Quibus nos cum Teutonicis no- paucis, adjunctis & aliquibus Longobardis, audacter & viriliter resistētes obviā venimus, parte multi concurrentes interierunt. Præterea vexillū eorum, quòd in *a* curru superbè erexerāt, jecimus & destruximus, ibiq; plus quàm xxx. eorū milites, qui ad custodiā solius vexilli fu- truncavimus, ipsosq; per Dei adjutoriū viribus nostris in fugam convertimus, & ad castra cedere cōpulimus, cāpūq; cū honore & victoria tenuimus, quāvis Lōgobardi innumerabiles à p fugā recessissent, quāvis etiā interfectis aliquibus de nostris magnū dānū recepissemus; tot & tanta dāna suorū acceperūt, quòd nos dāna nostra, respectu illorū, nulla reputavimus. corpora suorū occisorū ipsi recolligerēt, LXXV. currus ad civitatē Mediolanēsiū trāsferrēt, nō aliquis, in quo tres vel quatuor mortui nō jacerēt. Sic hostib⁹ fugatis, nos ad Cumanā civita- captivis reversi sumus. Qui aliter de nobis pdicāt, scias nō esse Evāgeliu, quod evangelizāt.

Quicunq; etiā statū Reverendissimi Papæ Victoris minorari & attenuari pdicant, scias omninò quia jā multa Regna Hispaniæ, Ungariæ, Daciæ, Boëmiæ, Comes quoq; Barholi, & Comes cum tota Provincia & Burgundia, ei obediunt, & de die in diem dilatatur & crescit. eā debet tua Dilectio, quòd oēs Principes Alemāniæ expeditionē nostrā pmiserūt & jurave- ornatū *c* garsiorū & variorū cōmuni cōsilio postposuerūt, solis cibariis & armis cōtenti in ipsa one. Unde qa, sicut psona tua grata nobis est, ita & necessaria, mādam⁹ Dilectioni tuæ & fidē tuam

a. carrocio.

b. i.e. cum toto Regno Arelatensi.

c. garzionum.

tuam monemus, ut de honore Imperii nostri, sicut alii Principes & fideles nostri, cogites & [illegible] xiv. die post Pascha cum honesta militia ad nos Papiæ venias, certus existens, quòd nulli [illegible] expeditionem remittemus, quamvis multi quærant absolvi: & quicunq; remanebit, contra [illegible] voluntatem remanebit. Si verò ante hunc terminum nos videre volueris, gratum valde [illegible] runtamen hoc pro constanti habere debes & tenere, quòd ab expeditione tuam personam nu[illegible] do absolvemus.

II.

Super eadem expeditione Italica.

FRIDERICUS Dei gratia Romanorum Imperator & Semper Augustus, Eberhardo Saltz[illegible] Archiepiscopo, gratiam suam & omne bonum. Tuam experientiam minimè latere [illegible] liter non pro cumulandis divitiis ad usum nostrum aut filiorum nostrorum, sed solum modo ad [illegible] reformationem, & augmentum Imperii, dispendio tam rerum nostrarum, quàm fidelium [illegible] instantia, etiam attritione proprii corporis laborassemus incessanter. Nunc verò, quia contu[illegible] diolanensium à primævo pacis inimicorum, & Ecclesiarum temeratorum, bono nostro [illegible] stinctu Diaboli, obstare pro viribus nititur, te unà cum aliis Principibus, cæterisq; Imperii [illegible] subsidium nostrum evocare decrevimus. Unde dilectioni tuæ mandamus, atq; sub debito [illegible] præcipimus, quatenus omni occasione postposita, cùm membrum Imperii censearis, & h[illegible] fidelis extitisti, ne Regnum aliquatenus in tempore nostro vacillet, & diminutionem [illegible] litia tua xiv. die post Pascha Papiæ exercitui nostro accedas. Nam quicunq; nobis in auxil[illegible] rint, nos & successores nostros ditare & sublimare diligenter intendere incunctanter scias, [illegible] toti negocio nostro cum victoria brevi (ut arbitramur) Dei nutu imponemus. Si qui se au[illegible] temporis aliquatenus subtraxerit, hunc nec nobis nec Imperio nostro fideles esse censeamus.

III.

De Concilio per Imperatorem Cremæ indicto ad tollendum schisma Papale.

FRIDERICUS Dei gratia Romanorum Imperator Semper-Augustus, fideli suo Eberhardo Ve[illegible] nerabili Saltzburgenti Archiepiscopo, gratiam suam & omne bonum.

1. Quanto majori largitate antecessorū nostrorum, Regum & Imperatorum, Eccl[illegible] burgensem decoratam, fuisse cognovimus, eò majori pietate & ampliori dilectione, dig[illegible] burgensis Ecclesiæ semper fovere studuimus, & omnibus modis promovere. Inde cùm nos de [illegible] quam de excellentiori & clarissimo Principe nostro, plurimum speraremus, & in tuæ san[illegible] rentia, in necessitatibus sanctæ Ecclesiæ Dei & Imperii, non modicam fiduciam habe[illegible] tus Ecclesiæ Dei in pendulo nutaret, ad Papiensem Curiam, ubi tam Ecclesiastici Principes [illegible] culares, pro gloria Dei & honore Imperii promovendo solenniter convenerant, tuam pe[illegible] apicibus nostris & nunciis evocavimus; & quare non veneris, admodum nos admirati sumus.

2. Præterea indicto generali Concilio pro necessitatibus Imperii & Ecclesiæ [illegible] Dominica *Vocem jucunditatis* tuam sanctitatem, tuam reverentiam scriptis & nunciis iterat[illegible] mus, & attentissimè rogavimus, ut diligenter perspectis schismatibus & pressuris, in qui[illegible] Ecclesia fluctuans laborabat, tuam laudabilem præsentiam sacro Conventui exhiberes, & ad [illegible] de medio tanti mali scandala prudentiæ tuæ consilium opemq; necessariam negocio tam [illegible] negares: sed ne sic tuam personam evocare valuimus.

3. Unde quia —*tua res agitur, paries cùm proximus ardet*, & quia publica res ista fuit, [illegible] (nam de animarum salute agebatur) miramur nos primitùs, mirantur & universi Principes [illegible] Seculares quàm Ecclesiastici, qui ad excolendam vineam Dei non timuerunt portare pon[illegible] æstus, quare te subtraxeris, & magna suspicione te suspectum habent, quòd in tempore t[illegible] ipsum quasi murum inexpugnabilem pro domo Israël non opposueris. Mandamus itaq; t[illegible] oni, monentes & studiosius te rogantes, ut remota omni occasione & dilatione tuam ipsius [illegible] am in proxima Nativitate sanctæ Dei Genetricis Mariæ nobis & Curiæ nostræ exhibere [illegible] Cremæ, assumpto tecum fideli nostro Venerabili Episcopo Brixiensi.

IV.

Archiepiscopus ad expeditionem evocatur sub pœna proscriptionis & depositionis.

FRIDERICUS Dei gratia Romanorū Imperator Semper-Augustus, Eberhardo Vener[illegible] burgensi Archiepiscopo, gratiam suam & omne bonum.

1. Cum facti Imperii nostri dispositio consilio Principum, & maximè Religiosorum, [illegible] indigeat, cur toties rogatus à nobis & diligenter invitatus, semel saltem ad festum beatæ Mariæ Virgi[illegible] nis venire nolueris, de prudentia tua satis mirari non possumus, sed & universis Principi[illegible] admodum videtur extraneum.

2. Præterea cū Saltzburgensis Ecclesia tanto amplioris servitii debito teneatur Im[illegible] to ampliùs ab Imperiali munificēntia præ cæteris dotata & exaltata, collatis sibi beneficiis [illegible] gaudere dinoscitur, miramur, & de ratione non videmus, quare in summis Imperii necessitati[illegible] bus tanto jam tempore tam fortiter, auxiliante Deo, insudavimus & insudamus, tam [illegible] bilem defectum perferre debeamus.

3. Cum igitur quantumcunq; Religiosi ab ipsa veritate, quæ sunt Cæsaris, Cæsari ad [illegible]

...& tam dignitas non solùm qualicunq; pecunia, sed & personis & armatura laboribus nostris adesse ... Imperialia scripta tuæ fidelitati tam præcipiendo quàm rogando mandamus, quatenus ... proximum Pascha pro magnitudine facultatis & debiti, cum militia nobis succurras, & xv. die post ... Paschæ in campo Veronæ cum reliquis exercitibus te præsentes, teq; ita facturum nunc statim ... præsentium latoris, Capellani & Nuncii nostri Burensis Colon. fideli & firma promissione certificare non differas. Quòd si animum prudentiæ tuæ ab his averteris, & omninò nolueris venire, indubitanter scire te volumus, quòd nos, favente & semper nos præcedente Dei clementia, cum consilio Principum & Religiosorum ita de Saltzburgensi Ecclesia ordinabimus, ut & honor Dei & religio non minuatur, & debitum servitium Imperio de cætero rationabiliter exsolvatur.

V.

Super eadem re.

FRIDERICUS Dei gratia Romanorum Imperator & Semper-Augustus, fideli suo A. Venerabili ...censi Episcopo, gratiam suam & omne bonum.

1. Cùm ab ipsa veritate omnis homo, sed & quantumcunq; Religiosus, quæ sunt Cæsaris, Cæsari reddere jubeatur; & Saltzburgensis Ecclesia quàm maximi servitii debito, sacro teneatur Imperio, mirari non sufficimus, quare Saltzburgensis Archiepiscopus toties rogatus & vocatus non ad consilium, ... ad expeditionis auxilium venire voluerit, & terminum, quem per proprium Capellanum suum ... festum B. Mariæ condixerat, tam incuratè neglexerit. Nunc aût per præsentium latorē, fidelem Capellanum nostrū, Burens. Colon. iterum ad expeditionis auxiliū cum personis & armaturis ... vimus, & ut tua diligentia ad id faciendū eum studiosè commoneat, solerter & intensissimè ... mus. Quod si pro consuetudine sua venire noluerit, de contemptu & injuria tam tuæ dilectioni ... querimur, quam & omnibus Imperii Principibus ibi conqueri necessarium habemus.

2. Nos aût, si necesse fuerit, de Saltzburgensi Ecclesia ita cum consilio Principum & Religiosorum ordinabimus, q; & honor Dei non diminuetur, & religio Ecclesiæ non subvertetur, si (Deo volente) ... rio debitum servitium exsolvetur. Novit Deus, qui corda scrutatur, q; nos virtutem in quolibet ... nunc, magis autem in eo, cujus propositum in virtutibus decoratur, diligimus & reveremur; &, ... supremis injuriis coacti, ad molestiam cujusquam, non nisi multùm inviti provocamur.

3. De cætero præfatum Capellanum nostrum dilectioni tuæ committimus, ut ex parte nostra diligenter audias, & ad ea, quæ ei dedimus in præceptis, ipsum consiliis & conductu adjuves, quatenus pro his & pro omnibus fidelibus servitiis tuis & multa dilectione tua, vobis ad promerendum semper simus attenti.

VI.

Vt Archiepiscopus ad Curiam Imperialem evocatus se in persona Imperatori sistat, nec ulla pecunia absentiam suam redimere possit.

FRIDERICUS Dei gratia Romanorū Imperator Semper-Augustus, Eberhardo Venerabili Saltzburgensi Archiepiscopo, gratiam suam & omne bonum. Inter anxias & innumeras tribulationes, ..., exigentibus peccatis hominum, jamdiu universalis laborat Ecclesia, consilium religionis tuæ ... tempore requisivimus, ut discretio tua, quæ directo tramite ad summum bonū attingere nititur, ... salutis nobis ostenderet, & ab errore minùs eruditorum animos declinaret. Non solùm autem ...tiam tuam admodùm necessariam Imperio subtraxisti, verùm nos & omnes Principes & fideles ..., secus quàm decet honestatem tuam immoderatis verbis cum offensione aggravasti. Sanè ... dilectioni tuæ Nuncius ad nos venisset, & servitium pecuniæ tuæ pro redemptione expeditionis ... obtulisset, nos communicato cum Principibus nostris cōsilio, pecuniam tuam cum honore non ... accipere, quia nostræ consuetudinis non est alicujus pecuniam accipere, & odium etiā inter ... re. Cùm autem, sicut decet Imperialem Excellentiam, nobis personam tuam exhibueris, ... gis de tuo adventu gaudere poterimus, & de instante necessitate Imperii & Ecclesiæ, te... cæteris Imperii Principibus tuo consilio salubrius tractare poterimus & ordinare.

VII.

...rebellem Imperio Civitatem Mediolanensem lata, & de forma executionis in recipiendis deditiis rebellibus.

FRIDERICUS Dei gratia Romanorum Imperator & Semper-Augustus, Eberhardo Saltzburgensi Archiepiscopo, gratiam suam & omne bonum.

1. Dignum æstimamus, ut hi, qui tribulationibus nostris & Imperii, personarū servitio & rerum ... plenus fideliter cōmunicaverunt, à Domino, qui consolatur nos in tribulatione nostra, ... gaudia recipiant, & felicissimis eventibus nostris, ac gloriosissimis triumphis, quales nulli ... nostrorū concessos esse credimus, grata vicissitudine participent & cōgratulentur. Tuæ ... dilectioni, quæ nunc honorem nostrum sitibundo pectore anhelare, luce clarius constat, significamus: quia in virtute Dei, *per quem Reges regnant, & potentes faciunt justitiam*, felicem & gloriosam ... victoriā cum plenitudine honoris adepti sumus. In Kal. enim Mart. prima videlicet ... Imperii Mediolanum, submota omni simulatione fraudis, qua in prima deditione ... circumvenit, summa necessitate famis & inediæ coacti ad Curiam nostram apud Laudam ..., & nudos gladios in cervicibus suis deferentes, & Majestati nostræ reos se esse profitentes,

personas, res, ipsamque civitatem absq; omni tenore, & sine aliqua conditione interposita, in nostram potestatem cum plena deditione reddidere.

2. Præterea IV. Nonas ejusdem mensis, Mediolanenses cum ... militia & ... nostri redeuntes, vexilla & universa signa bellica, claves q; civitatis, & Consulatus dignitates ... nostræ resignaverunt, refutantes omnia genera armorum, omnem potestatem, nisi quam ... permissione nostra possent obtinere. Juraverunt insuper, quæcumq; eos jurare fecimus, ... universa mandata nostra, sicut de personis & rebus & de ipsa civitate ordinaremus, ... fraude observarent, & de his omnibus observandis CCCC. obsides a meliores & majores ... nobis dederunt.

a i.e. nobiliores & magis primarios.

3. Ex sententia ergo divina, cujus judicia abyssus multa, qui frangit omnem superbum, ... tero prædictis hostibus occasio malignandi, & facultas rebellandi præstetur, fossata com... muros subvertimus, turres omnes destruimus, ipsamque civitatem in ruinam & desolationem ... sicque ad promovenda alia negotia, & ad plenariam Imperii reformationem, exercitum ... victrices aquilas feliciter convertemus.

4. De cætero, dilectos & fideles nostros Nuncios O. Veronensem Episcopum, & C. C... nostrum in occursum sibi apud Tridentum transmittimus, qui juxta magnificentiam Im... norem tuum ad Curiam nostram te perducant.

VIII.

Super eadem re.

Anno Christi 1162.

FRIDERICUS Dei gratia Romanorum Imperator Semper-Augustus, dilecto suo Roma... censi Episcopo, gratiam suam & omne bonum.

1. Dignũ æstimamus, ut ii, qui tribulationibus nostris & Imperii, personarũ periculo & ... pēdio hactenus fideliter communicaverunt, ab eo, qui consolatur nos in omni tribulatione ... consolationis gaudia recipiant, & felicissimis eventibus nostris, ac gloriosissimis triumphis ... li antecessorum nostrorum concessos esse credimus, grata vicissitudine participent & glo...

2. Tuæ igitur Dilectioni, quoniam omnem honorem nostrum sitibundo pectore ... clarius constar, significandum duximus, quod in virtute Dei, per quem *Reges regnant, & pot... justitiam*, felicem & gloriosam de Mediolano victoriã cum omni plenitudine honorum adep... In Kalendis Martii, videlicet prima die mensis, hostes Imperii Mediolanenses, summota ... latione fraudis, qua in prima deditione nos circumvenerunt, summa necessitate famis & ... ad Curiam nostram apud Laudam venerunt, & nudos gladios in cervicibus suis ferentes, ... reos se profitentes, personas, res, ipsamq; civitatem, absque omni tenore, & sine conditione ... ta, in nostram partem cum plenaria deditione reddiderunt.

3. Ex sententia igitur divina, cujus judicia abyssus multa, qui frangit omne superbum, ... ro prædictis hostibus occasio malignandi, vel facultas rebellandi præstetur, fossata compla... muros subvertimus, turres omnes destruximus, & totam civitatem in ruinam & desolatio... mus; sicque ad promovenda alia negocia, & ad plenariam Imperii reformationem exercitum ... & Aquilas triumphales, prout voluerimus, convertemus.

X.

De Pace Imperatoris & Regis Francorum.

Anno Christi 1161.

FRIDERICUS Dei gratia Romanorum Imperator, à Deo Coronatus, Magnus & Pacifi... tus, Victor ac Triumphator, Semper Augustus, dilecto consanguineo suo LUDOVVICO ... gratia Francorum Regi glorioso, salutem & intimæ dilectionis sinceritatem. Postquam divi... tia, *per quam Reges regnant, & legum conditores justa decernunt*, ad Romani Imperii nos sublimavit ... & ex pacis abundantia, quam mundus dare non potest, feliciter regnandi felicia nobis conce... pora, desiderio desideravimus faciem tuã videre, & familiaritatis tuæ perfrui dulcissima ... sed prępedientibus magnis ac multimodis valde dilaceratı Imperii nostri negotiis, ꝗ pia ... pimus, effectui mancipare non potuimus. Quia verò ꝑ Legatos tuos, & per epistolam tu... æque te optare cognovimus & credimus, non modice gaudemus, sperantes in eo, qui da... gibus, quod ex nostra salutifera colloquutione, universo orbi pacis & tranquillitatis ... & Ecclesiis Dei emergendi, respirandi, multiplicandi præbeatur incrementum. Sed quod ... bonæ benignum desiderium hinc inde nondum compleri potuit, nec tuæ tarditati, nec nostræ ... imputandum recessioni. Nunc autem, quia in procinctu Italicæ expeditionis jam sumus, & ... Imperii nostri ad eandem unanimiter intendunt, quo in loco, quo tempore convenire & ... possimus, incertum habemus, nisi forte si completa expeditione vita comes fuerit, super hoc ... cipibus nostris diligentissime ordinabimus. Volumus etiam, ut quod tu de nobis, nos de te ... semper possimus. Vera enim amicitia nunquam fallit.

XI.

De Unitate Imperii & Regni Franciæ.

Anno Christi 1161.

FRIDERICUS Dei gratia Romanorum Imperator & Semper-Augustus, dilecto consang... suo LUDOVVICO, Illustri Francorum Regi, salutem & sinceræ dilectionis affect... Legatum Nobilitatis tuæ, quâ debuimus alacritate, suscepimus, benigne ... dantes his, q̃ à sinceritate tua nobis nunciata sunt. Placet igitur & sublimitati nostræ, ut ...

qu...

quam consanguineos, & inter cognata Regna nostra, detersa totius rancoris nebula, sinceræ dilectionis splendor refulgeat, & fœdus amicitiæ, quod facit utraque unum, indissolubilem semper conservet amorem. Sane quæcunq; necessaria sunt ad conservandam inter nos mutuæ dilectionis integritatem, sicut dilecto consanguineo nostro fidele tuo Henrico Comite Trecarum amice & plenarie ordinavimus, & sicut condictum est, inviolabiliter observare curabimus. Datum Papiæ post destructionem Mediolani, 11. Kal. Junii.

XII.

De Pseudopapæ in Franciam transfugio.

FRIDERICUS Dei gratia Romanorum Imperator & Semper-Augustus, dilecto amico suo, Venerabili N. Episcopo Suessionensi, & Regis Francorum Cancellario, salutem cum intima & sinceræ dilectione. In veritate audivimus, quod Rollandus quondam Cancellarius, qui propter fideles nostros circa Romam non habet nec invenit, ubi caput suum reclinet, periculo maris seipsum cum suis paucis quibus commiserit, ut terram Francigenarum intret, eamq; schismaticæ pravitatis errore, utpote manifestus Dei & Ecclesiæ ac Imperii inimicus, commaculet & spoliet; ut etiam quomodocunq; corrodat viginti mille libras, & amplius, unde creditoribus suis debita persolvat; quia sub alieno ære valde graviter ipse laborat. Rogantes itaque tuam dilectionem intimo & pleno affectu monemus, quatinus prædictum Schismaticum, nostrum & totius Imperii atrocem inimicum, nullo modo recipias, nec recipi ab alio permittas, Regiq; Francorum bona fide consulas, ne ipsum, vel aliquem de suis Pseudocardinalibus vel Nunciis recipiat. Tantum enim ac tale odium inter nostrum Imperium & suum Regnum exinde posset oriri, quod non de facili compescere possemus aut sedare. *Anno Christi 1162.*

XIII.

De Concilio in Burgundia inter Imperatorem & Regem Franciæ, & inter utriusq; communes Proceres celebrando pro confirmatione electi Papæ.

FRIDERICUS Dei gratia Romanorũ Imperator & Sẽper-Augustus, dilecto suo ** Archiepiscopo, gratiam suam & omne bonum. Inter innumeras & tumescẽtes tempestatum procellas, quibus jamdiu navicula B. Petri quassata, & inter pressuras diversas, quibus sancta Dei Ecclesia frequenter afflicta & tribulata est, tandem verus ille Mediator Dei & hominum Jesus Christus, qui Ecclesiam suam sicut unicam sponsam proprio charactere sui pretiosi sanguinis insignivit & redemit, consolationis gratiam, quam ascendens in cœlum fidelibus suis repromisit, inquiens: *Non relinquam vos orphanos, ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usq; ad consummationem seculi*, evidentibus & manifestis declarat indiciis. Qui enim sicut stella matutina in medio nebulæ oriens, solita pietate Ecclesiam suam in tribulatione respexit, & surgens imperavit ventis & mari, & facta est tranquillitas magna. Pro illa siquidem controversia, quæ inter Nos & Regem Francorum pro schismate Romanæ Ecclesiæ jamdiu agitabatur, cooperante Spir. S. gratia, quæ facit habitare unanimes in domo Domini, mediantibus hinc inde Legatis tandem pari voluntate, & unanimi consensu inter nos convenit, quod nos videlicet una cum Archiepiscopis, Episcopis, & Patribus Orthodoxis ac viris Religiosis, Baronibus & universis utriusque Regni Principibus, IV. Kal. Septemb. in die videlicet Decollationis Joannis Baptistæ, super fluvium Saonam in Episcopatu Bizantino *a* Concilium generale pariter celebraturi sumus, in quo Rex Francorum dilectus consanguineus noster cum universis Archiepiscopis suis, Episcopis, & cum omnibus Regni sui Principibus, & tota Gallicana Ecclesia Reverendum Patrem nostrum Dominum Papam Victorem, sicut per sacramenta & firmissimas securitates præordinatum est, in Apostolicum & Universalem sanctæ Romanæ Ecclesiæ Pontificem recipiet, & debitam ei exhibebit reverentiam. Verum quia hoc negotium tam arduum, tamq; salubre, & jam necessarium, ubi de reconciliatione sanctæ Dei Ecclesiæ, & totius Christianitatis in commune agitur, sine tuæ discretionis cæterorumq; Principum ac Christi fidelium præsentia cõsummari nec debet nec potest, exoramus te & monemus in ea fide, quam debes Imperio, sanctæ Dei Ecclesiæ, & animæ tuæ, quatinus omni occasione summota cum sapientioribus & magis literatis personis tui Episcopatus apud Bisantium, IV. die ante prædictum terminum familiaris Curiæ, nobis occurras, ad *b* Concilium nobiscum processurus. Et quia abundans cautela ..., milites tui, quos tecum adduces, in armis & clypeis sint muniti. Insuper tentoria deferas, quæ propter domorum raritatem necessaria erunt. Ibi enim per gratiam Dei totum negotium Domini Papæ Victoris ad gloriam Dei, & ad pacem, & unitatem sanctæ Ecclesiæ, & omnimodum honorem ... honesto fine terminabitur. *Anno Christi 1163.* a. Consilium. b. Consilium.

XIV.

Super eadem re.

FRIDERICUS Dei gratia Romanorum Imperator & Semper-Augustus, dilecto suo E. Venerabili Lugdunensi Archiepiscopo & Primati Galliarum, gratiam suam & omne bonum. Imperialis nostræ sollicitudinis propositum, quod Lugdunensem Ecclesiam ac Civitatem à diutinis laboribus suis ..., & in antiquæ dignitatis suæ statum reformare decrevimus, pro tua fideli erga nos devotione ... nostro incessanter vigilat, quoad usq; (Deo opitulante) debitum sortiatur effectum. Unde ... divinitas, quæ piis omnium consiliis interesse, & ea promovere consuevit, congruam nobis ... tempore opportunitatem obtulit, ut partes Burgundiæ, immò ipsam Civitatem Lugdunensem in ... Majestatis nostræ persona quantocyus adeamus, ac ruinas ejus in statum sui decorem coope- *Anno Christi 1163.*

 rante

rante Deo erigamus. Comes siquidem Trecensis, quum ad Curiam nostram in legatione Domini Regis Francorum venisset, & Reverendum Patrem nostrum Papam Victorem humiliter honorasset, studiose à nobis postulavit, quatinus ad Colloquium inter nos & eum Regem habendum accederemus; tantumque huic verbo institit, quoadusque universorum nostrorum Principum consilio Colloquium indiximus, IV. Kalend. Septembris, ad Pontem Laone, inter Divionem & D... cum Archiepiscopis, Abbatibus, alisque Cleri nostri Prioribus illò venturi. Quia ergo tua ... prudentia in eodem Colloquio nobis plurimum necessaria est, Venerabilitati tuæ studiose mandando injungimus, quatinus ad idem Colloquium omnes Suffraganeos tuos evoces, & cum universis Prioribus, Abbatibus, & Cleri celebritate, omni remota occasione, venias, quia nos ibidem, divina gratia promovente, super Ecclesiæ Dei restituenda unitate, & super Domini Papæ Victoris confirmatione finem imponemus. Intereà verò consilium non fuit, ut militiam (prout dictum erat) transferemus, quia quæcunque sunt in bellicis rebus agenda seu disponenda, per præsentiam nostram convenienter adimplere curabimus. Dominus quidem Papa nobiscum aderit, & oportebit propter defectum domorum in tentoriis habitare.

XV.

Super eadem re.

Anno Christi 1163. FRIDERICUS Dei gratia Romanorum Imperator, & Semper-Augustus, fideli suo M. Domino ... tharingiæ gratiam suam & omne bonum. Quoniam in schismate, quod est in Romana Ecclesia, universus orbis in se ipsum divisus est, & tota Christianitas in modica turbatione concutitur, nos ... animi compassione sanctæ Dei Ecclesiæ doloribus condolemus, totius consilii & auxilii propensiorem curam & sollicitudinem adhibere cupientes, ut totius dissensionis discrimine sublato, Ecclesia Dei, sicut in unitate fidei, ita sub unius Pastoris regimine in unum ovile congregetur. Inde est, quod ex consilio Principum, cum dilecto consanguineo nostro LUDOVVICO Illustri Rege Francorum, IV. Kal. Septembris, in die videlicet Decollationis Sancti Johannis Baptistæ, super fluvium Saonam * Concilium celebrare statuimus: in quo, aspirante Spiritu sancto, qui facit unanimes habitare in domo Domini, speramus, ut Ecclesiasticæ pacis & unitatis status reformetur, & Dominus Papa Victor Apostolicæ Sedis gubernacula debeat obtinere. Verum quia hoc negotium tam arduum, tamq; salubre, & tam necessarium, ubi de reconciliatione sanctæ Ecclesiæ, & salute totius Christianitatis in communi agitur, sine tuæ discretionis præsentia consummari nec debet, nec potest, exorantes commonemus te in ea fide, quam debes Imperio & sanctæ Dei Ecclesiæ, & animæ tuæ, quatinus omni occasione summota apud Bisantium quarto die ante prædictum terminum familiariter, more Curiæ, nobis occurras, ad Concilium nobiscum processurus, &c.

* Consilium.

XVI.

De Concilio generali apud Bisantium celebrando pro recipiendo Victore Papa per Imperatorem confirmato, ab Ecclesiis Gallicanis.

Anno Christi 1161. FRIDERICUS Dei gratia Romanorum Imperator & Semper-Augustus, fideli suo C. Augustinensi Episcopo, gratiam suam & omne bonum.

1. Inter varias & tumescentes tempestatum procellas, quibus jam diu navicula beati Petri quassata; & inter pressuras diversas, quibus sancta Dei Ecclesia frequenter afflicta & tribulata est, tandem verus ille mediator Dei & hominum Christus Jesus, qui Ecclesiam suam velut unicam sponsam proprio charactere sui pretiosi sanguinis insignivit & redemit, consolationis gratiam, quam ascendens in cœlum fidelibus suis repromisit, inquiens: *Non relinquam vos orphanos: ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi*, evidentibus & manifestis declarat indiciis. Ipse enim, sicut stella matutina in medio nunc oriens, solita pietate Ecclesiam suam in tribulatione respexit, & *surgens imperavit ventis & mari, & facta est tranquillitas magna.* Pro illa siquidem controversia, quæ inter nos & Regem Francorum pro schismate Romanæ Ecclesiæ jam diu agitatur, aspirante Sancti Spiritus gratia, qui facit habitare unanimes in domo, mediantibus hinc inde Legatis, tandem pari voluntate & unanimi consensu inter nos convenit, quòd nos videlicet, unà cum Archiepiscopis, Episcopis & Patribus ... ac viris Religiosis, Baronibus, & universis Regni utriusq; Principibus, IV. Kal. Septembr. in die videlicet Decollationis S. Johannis Baptistæ, supra fluvium Saona, in Episcopatu Bisuntino, Concilium generale pariter celebraturi sumus: in quo Rex Francorum, dilectus consanguineus noster, cum universis Archiepiscopis, Episcopis, & cum omnibus Regni sui Principibus, & tota Gallicana Ecclesia, Reverendum Patrem nostrum Dominum Octavianum Papam, sicut per sacramenta & firmissimas securitates præordinatum est, in Apostolicum Universalem sanctæ Dei Ecclesiæ Pontificem recipiet, & debitam ei reverentiam exhibebit.

2. Verùm quia hoc negocium tam arduum, tamq; salubre, & tam necessarium, ubi de reconciliatione sanctæ Dei Ecclesiæ, & totius salute Christianitatis in cōmune agitur, sine tuæ discretionis, cæterorumq; Principum ac Christi fidelium præsentia, consummari nec debet nec potest, exorantes commonemus in ea fide, quam Imperio & S. Dei Ecclesiæ & animæ tuæ debes, quatenus omni occasione summota, cum sapientioribus & magis idoneis personis tuæ dioeceseos apud Bisuntium IV. die ante prædictum terminum familiariter, more Curiæ, nobis occurras, ad Concilium nobiscum processurus. Et quia abundans cautela non nocet, Milites tui, quos tecum adduces, in armis & ... ...

[illegible] Insuper & tentoria deferas, quæ propter domorum raritatem necessaria sunt. Ibi enim per [illegible] Dei totum negocium Domini Victoris Papæ ad gloriam Dei, & ad [illegible] & unitatem sanctæ [illegible] Ecclesiæ, & omnimodum honorem Imperii honesto fine terminabitur.

3. Denique omnibus in Ordine Clericali constitutis scribimus, suadendo & rogando, quate[illegible] ad præfatum Concilium veniant, aut ruentibus rebus suis succurrant.

XVIII.

De exsequendis Decretis Comitiorum Herbipolensium super confirmatione & receptione Paschalis Papæ, & damnatione Alexandri Pseudopapæ.

FRIDERICUS Dei gratia Romanus Imperator & Semper-Augustus, dilecto fideli & consangui[illegible]eo suo Henrico Comiti Trecarum, gratiam suam & omne bonum. *Anno Christi 1166.*

1. Cunctis populis, quos clementiæ nostræ regit Imperium, jam dudum innotuisse credimus, qualiter exorta quondam inter Ecclesiæ Romanæ Cardinales de Apostolatu discordia, in Reges & [illegible] a impetu pestifero est diffusa, pro qua ad optabile pacis bonum revocanda, quantos post beatæ [illegible] Papæ Victoris electionem ac confirmationem Catholicam, Papiæ, Laudæ, Mediolani, Lao[illegible]que in diversis Imperii finibus, in corpore nostro labores tam nos, quàm invicti Principes nostri [illegible]ulerimus, quantas rerum copias zelo justitiæ impenderimus, in extremis quoque mundi partibus jam aud[illegible] non dubitamus. Deniq; beatissimo Papa Victore ad Paradisi gaudia assumpto, & in ejus lo[illegible] Episcopis Cardinalibus almæ Sedis Apostolicæ, Domino Paschali viro Christianissimo in pr[illegible]ia Episcoporum & Religiosorum Lombardiæ ac Tusciæ, Illustris quoq; Præfecti Urbis Romæ, [illegible]ū Nobilium Romanorum, Catholicè substituto, ipsum etiam Dominum Paschalē, ex Eccle[illegible] Principū Imperii judicio atq; consilio in Papam & Patrē Catholicum solenniter recepimus, de[illegible] honore venerati semper intendimus. Proinde obstinata Schismaticorū perfidia, mortē viri ju[illegible] successibus aperta fronte adscribens, Syreneis suis blanditiis fidelium quorundā nostrorū ani[illegible] adeò molita est de novo immutare, ut nisi morbis novis nova maturiùs remedia objicerentur, [illegible] nostrorum non modica videretur ex fiducia nostræ lenitatis seducenda.

2. Igitur zelo reformandi decoris domus Dei ardentius accensi, cum Regem Francorum, qui [illegible]lla nostra culpa præeunte, unà cum Rulando Imperii nostri hoste publico, ejusq; sequacibus, Impe[illegible]em nostrum honorem manifestè molitur auferre, post multos nostros ammonitus irrevocabilem [illegible]sensissemus, universis Imperii nostri Principibus in sancto Pentecostes Curiam generalem Wir[illegible]urc indiximus, quorum cœtu celeberrimo ibidem solenniter præsidente, Ecclesiæ Dei statum, ac [illegible]mini Paschalis Papæ negotium, seriò ac magnificè duximus roborandum. Invocata igitur devotis[illegible] Spiritus sancti gratia, & universorum qui aderant consilio communicato, ad removendam pro [illegible]e nostra omnem ambiguitatem ipsi nos manu propria super Sanctorum reliquias juramentum [illegible]licè præstitimus, quod Rollandum Schismaticum, vel ejus successorem, quem pars ipsius elegerit, [illegible]pam nunquam recipiemus, nec ad eum recipiendum assensum unquam alicui præbebimus. Nul[illegible]m fautorum ejus gratiam nostram unquam * rescindemus, nisi ab errore viæ suæ ad unitatem Ec[illegible]æ suæ fuerit conversus. Dominum verò Paschalem Papam manutenebimus semper atq; promo[illegible]mus, eiq; tanquam Patri Catholico & universali Pontifici obedientiam, honorem ac reverenti[illegible]xhibebimus, & ab ipso ejusq; parte (vita comite) nunquam recedemus. Electos quoque, qui sub [illegible]ut ejus successore, quem pars ipsius elegerit, consecrationem receperint, honore aut ordinibus su[illegible] ejus obedientia privari nunquam permittemus, & hujus absolutionem sacramenti nunquam [illegible]emus, nec oblatam recipiemus. * leg. reddemus.

3. Præterea noster in Imperio successor, quem Principes universi elegerint, hunc honorem Ec[illegible] Dei & Imperio, & hanc partem nostram sub eodem juramento tuebitur semper atque tenebit.

4. Idem quoque juramentum Archiepiscopi omnes & Episcopi, atque Electi, qui interfuerunt [illegible] xl. super sancta Dei Evangelia manu propriâ, unusquisque sub stola sua præstiterunt, & pu[illegible]verunt. Nihilo minus Principes seculares universi, Dux videlicet Saxoniæ, ac Bavarus, Mar[illegible]us senior, Conradus Palatinus Comes de Rheno, & Ludouicus Landgravius, & reliqui o[illegible]er Sanctorum reliquias publice id ipsum juraverunt. Repente autem Spiritus sanctus men[illegible]m adeò fecit unius voluntatis, quod Electi omnes, qui præsentes aderant, primò Reinoldus [illegible]sis Electus & Italiæ Archicancellarius, deinde cæteri omnes in Sabbatho Quatuor tempo[illegible]udem Dei & honorem Imperii, sacros Ordines devotissimè susceperunt.

5. Firmiter quoque à nobis & ab universis decretum est, ut quicunque supersunt ordinandi, in [illegible] Quatuor temporibus similiter exequantur: alioquin dignitatis, ad quam electi sunt, honore, [illegible]nota dilatione, priventur.

6. Adhoc Honorabiles Legati Illustris amici nostri Henrici gloriosi Anglorum Regis, ad nos [illegible]o transmissi, in totius Curiæ nostræ præsentia, super Sanctorum reliquias ex parte Regis Angliæ [illegible] nobis juraverunt, quod Rex ipse cum toto Regno suo in parte nostra fideliter stabit, Domi[illegible]apam Paschalem, quem nos tenemus, tenebit: de Rolando autem Schismatico manutenendo [illegible] de cætero se intromittet.

7. Quia verò justitiæ, quam hostes Ecclesiæ ac nostri, sive superbia, sive ex causæ suæ diffiden[illegible]verunt, nos semper hactenus stare parati, nunc tandem ad insolita sacramenta, ex eorum ma-

nifesta obstinatione, simus impulsi, à Schismaticorum communione omnis homo, om[illegible] at. Favor enim illorum, etsi aliquomodo visus est venialis, in posterum prorsus erit irre[illegible]bilis.

8. Ad perfectum verò hujus negotii firmamentum, ex totius Herbipolensis [illegible] firmissimè præcipimus, ut si quis ad sui mandatum Antistitis aut Præsidis Provinciæ, vel Do[illegible] sacramentum supradictum non præstiterit, si Clericus sit aut Monachus, Ecclesiastico pr[illegible] re; si Laicus, allodia & beneficia, quæcunq; possidet, nostra ipsi auctoritate à suo Judice vel D[illegible] prorsus adimantur.

XIX.

De Duce Burgundiæ adversus injurias Regis Franciæ per Imperium tuendo.

FRIDERICUS Dei gratia Romanorum Imperator, Semper Augustus, dilecto & fideli suo H[illegible] rico Comiti Trecarum gratiam suam & omne bonum. Audivimus, unde plurimum g[illegible] dolemus, quod Rex videlicet Franciæ in proximo festo sancti Johannis terram Ducis Divion[illegible] nostri dilecti, & nostri obligati, hostiliter intrare atque destruere proponit. Quod nos nulla [illegible] possumus aut debemus sustinere. Unde tuam dilectionem, cui plenariè confidimus, toto a[illegible] licitamus, & summoperè postulamus, quatinus pro nostro amore ipsum Regem ab hoc p[illegible] modis omnibus retrahas & impedias, & ne per te vel per tuos ipsi Duci aliquod damnum vel [illegible]men proveniat, te ipsum à consilio & auxilio Regis subtrahas, nec Duci noceas. Quod si Rex [illegible] hac intentione desistere vel supersedere noluerit, scias pro certo, quod non patiemur nec [illegible]mus, immo ei resistendo amicum nostrum Ducem cum toto robore Imperii nostri juvare c[illegible] & defensare. Veruntamen si inter Ducem & matrem ejus aliqua quæstio, quæ tendit ad di[illegible], orta est vel fuerit, nos una tecum ad eandem quæstionem componendam satis ex abundanti [illegible] possumus.

XX.

De mercatorum pace publica.

De Represaliis contra Regis Franciæ subditos in Imperio concedendis, si Imperiales homines in Francia lædantur.

GLORIOSO & Magnifico LUDOVVICO Regi Francorum, N. Christi Dei gratia Imperialis [illegible]riæ Cancellarius, & Legatus Italiæ, salutem & servitium suum. Ratio suggerit, & Princip[illegible] suetudo deposcit, ut quemadmodum Regni vestri negotiatores per Romanum Imperium pace & [illegible]curitate fruuntur, ita versa vice nostri nullatenus sub vestra jurisdictione lædantur. Quia igitur M[illegible]nensis Vicecomes quosdam nostros mercatores injustè exspoliavit, & unum ex eis in capt[illegible] net compeditum, petimus & ex parte Augusti Serenissimi vestram Excellentiam commone[illegible], hominem & res detentas reddi faciatis. Alioquin si damna hujusmodi per vestros negotiatores [illegible] resarcita, aut si novum teloneum ad damnum resarciendum super vestros mercatores fuerit con[illegible]tum, vestra discretio non gravetur.

Anno Christi 1166.

FRIDERICI I. IMPER. AUG. LAUDUM.

Super Ducatu Bavariæ & Marchionatu Superioris Austriæ.

FRIDERICUS divina favente clementia Romanorum Imperator Semper Augustus. [illegible] quam rerum commutatio ex ipsa corporali institutione possit firma consistere, vel e[illegible], quæ le[illegible] leguntur vel geruntur, nulla valeant refragatione convelli; ne qua tamen possit esse gestæ re[illegible]tas, nostra debet Imperialis auctoritas præcavere.

1. Noverit igitur omnium Christi Imperiique nostri fidelium præsens ætas, & futura po[illegible], qualiter nos, ejus cooperante gratia, à quo cœlitus pax missa est hominibus super terram, in [illegible] nostra Curia Ratisponæ, in nativitate sanctæ Mariæ celebrata, in præsentia multorum Religio[illegible] & Catholicorum Principum, litem & controversiam, quæ inter dilectissimum patruum n[illegible] Heinricum Ducem Austriæ, & Karissimum nepotem nostrum Heinricum Ducem Saxoniæ, di[illegible]ta exstitit super Ducatu Bavariæ, & super Marchia à superiori fluminis parte Anasi, terminavimus [illegible] modo. Quòd Dux Austriæ resignavit nobis Ducatum Bavariæ & dictam Marchiam, quaten[illegible]bat. Qua resignatione facta, mox eundem Ducatum Bavariæ in beneficium contulimus Du[illegible]niæ. Dux autem Bavariæ resignavit nobis Marchiam Austriæ cum omni jure suo, & cum omni[illegible] neficiis, quæ quondam Marchio Liupoldus habebat ad Ducatum Bavariæ.

2. Ne autem in hoc facto honor & gloria patrui nostri charissimi aliquatenus min[illegible], de consilio & judicio Principum, Illustri Uladislao Duce Bohemiæ sententiam promulgante, & [illegible]bus Principibus approbantibus, Marchiam Austriæ in Ducatum commutavimus, & eundem Du[illegible]tum cum omni jure, præfato patruo nostro Heinrico, & prænobilissimæ uxori suæ Theodoræ, in beneficium concessimus, perpetuali jure sancientes, ut ipsi & liberi eorum post eos indifferenter [illegible] filiæ eundem Ducatum Austriæ hæreditario jure à Regno teneant & possideant.

3. Si au-

3. Si autem prædictus Dux Austriæ, patruus noster, & uxor ejus absq; liberis decesserint, liberam habeant eundem Ducatum affectandi, cui voluerint.

4. Statuimus quoq;, ut nulla magna persona in ejusdem Ducatus regimine sine Ducum consensu vel permissione, aliquam justitiam præsumat exercere.

5. Dux verò Austriæ de Ducatu suo aliud servitium non debet Imperio, nisi quòd ad Curias, quas Imperator præfixerit in Bavaria, evocatus veniat: nullamq; expeditionē debeat, nisi fortè quam Imperator in Regna vel provincias Austriæ vicinas ordinaverit.

Cæterum ut hæc nostra institutio omni ævo rata & inconvulsa permaneat, præsentem inde paginam conscribi, & sigilli nostri impressione insigniri jussimus, adhibitis testibus idoneis, quorum nomina sunt hæc:

Pilgrinus Aquilegiensis Patriarcha.
Eberhardus Archiepiscopus Salisburgensis.
Otto Episcopus Frisingensis.
Conradus Episcopus Brixinensis.
Heinricus Episcopus Ratisbonensis, & Tridentinensis.
Dominus Welpho Dux Spoletæ.
Conradus frater Imperatoris [Dux Sueviæ.]
Fridericus filius Regis * Conradi [Dux Sueviæ.] * Eo nomine Tertii.
Heinricus Dux Carinthiæ.
Marchio Engelbertus de Istria.
Marchio Albertus de Baden. [alii habent, de Stachen, sive Staden.]
Diepoldus Marchio de Voburg.
Otto Comes Palatinus [sc. de Witilinespach] & frater ejus Fridericus.
Gebhardus Comes de Sultzbach.
Engelbertus Comes de Hail.
Gebhardus Comes de Burckhausen:
& alii quàm plures.

Signum Domini FRIDERICI Imperatoris invictissimi.

Ego Reinaldus Cancellarius vice Arnoldi Moguntinensis Archiepiscopi & Archicancellarii, recognovi: regnante Domino FRIDERICO *Rom. Imp. in Christo. Datum Ratisbonæ 15. Cal. Octobr. indiction. quarta, anno Dominicæ Incarnationis M C L V I. anno Regni ejus quinto, Imperii secundo.*

PACTUM

QVOD PEPIGERVNT ROMANI CVM DOMINO FRIDERICO IMPERATORE ET Semper Augusto.

Anno Christi 1167.

JURAVERUNT præsentes, & jurabunt futuri SENATORES & totus POPULUS ROMANUS Domino FRIDERICO Imperatori fidelitatem, & quod juvabunt eum coronam Imperii Romani retinere, & defendere eum contra omnes homines: & justitias suas tam intra Urbem, quàm extra eam juvabunt eum retinere, & quod nunquam erunt tam in consilio quàm in facto, ubi Dominus Imperator malâ captione capiatur, vel membrum perdat, vel aliquod detrimentum in persona patiatur: & quod Senatum non nisi per eum vel per Nuncium suum ordinabunt, sine fraude & malo ingenio.

2. Dominus Imperator confirmabit Senatum perpetuo in eo vigore, in quo nunc est, & augebit eodem tenore, ut Senatus per eum ordinetur, & ei subjectus fiat, & faciet inde privilegium cum sigillo, in quo contineantur hæc, videlicet confirmatio Senatus, & quod faciet salva omnia jura & tenimenta Populi Romani, quantum ad Imperatorem pertinet, quod ea illis non aufferet, & bona Urbis, & locationis libellos tertii & quarti generis conservabit, & præcipiet in eodem privilegio non aufferri Romanis in toto Imperio suo plateaticum, portaticum, aut ripaticum: & * si aufferre præsumpserit, incidat in pœnam centum librarum auri. *fort. quis.

3. Hæc omnia cum subscriptione Principum Curiæ fient.

FRIDERICI I. IMPER. AUG.

DECRETVM

Anno Christi 1177.

De duobus schismaticis Archiepiscopis Salisburgensibus removendis, & novo ab se confirmato & investito recipiendo.

FRIDERICUS Dei gratia Romanorum Imperator & Semper Augustus, dilectis suis omnibus Nobilibus ac Ministerialibus Salzburgensis Ecclesiæ, & universo clero & populo ipsius Ecclesiæ, per Karinthiam & Marchiam (Stirensem) constitutis, gratiam suam & omne bonum.

 1. Cùm

tuam monemus, ut de honore Imperii nostri, sicut alii Principes & fideles nostri, cogites & ... xiv. die post Pascha cum honesta militia ad nos Papiæ venias, certus existens, quòd nulli ... expeditionem remittemus, quamvis multi quærant absolvi: & quicunq; remanebit, contra nostram voluntatem remanebit. Si verò ante hunc terminum nos videre volueris, gratum valdè est nobis. Veruntamen hoc pro constanti habere debes & tenere, quòd ab expeditione tuam personam nullo modo absolvemus.

II.

Super eadem expeditione Italica.

FRIDERICUS Dei gratia Romanorum Imperator & Semper-Augustus, Eberhardo Saltzburgensi Archiepiscopo, gratiam suam & omne bonum. Tuam experientiam minimè latere credimus, qualiter non pro cumulandis divitiis ad usum nostrum aut filiorum nostrorum, sed solummodò ad ... reformationem, & augmentum Imperii, dispendio tam rerum nostrarum, quàm in fidelium nostrorum instantia, etiam attritione proprii corporis laborassemus incessanter. Nunc verò, quia contumacia Mediolanensium à primævo pacis inimicorum, & Ecclesiarum temeratorum, bono nostro proposito, instinctu Diaboli, obstare pro viribus nititur, te unà cum aliis Principibus, cæterisq; Imperii fidelibus, ad subsidium nostrum evocare decrevimus. Unde dilectioni tuæ mandamus, atq; sub debito fidelitatis præcipimus, quatenus omni occasione postposita, cùm membrum Imperii censearis, & hactenus fidelis extitisti, ne Regnum aliquatenus in tempore nostro vacillet, & diminutionem sentiat, ... militia tua xiv. die post Pascha Papiæ exercitui nostro accedas. Nam quicunq; nobis in auxilium ... rint, nos & successores nostros ditare & sublimare diligenter intendere incunctanter scias, quia ... toti negocio nostro cum victoria brevi (ut arbitramur) Dei nutu imponemus. Si quis autem ... temporis aliquatenus subtraxerit, hunc nec nobis nec Imperio nostro fideles esse censeamus.

III.

De Concilio per Imperatorem Cremæ indicto ad tollendum schisma Papale.

FRIDERICUS Dei gratia Romanorum Imperator Semper-Augustus, fideli suo Eberhardo Venerabili Saltzburgensi Archiepiscopo, gratiam suam & omne bonum.

1. Quanto majori largitate antecessorū nostrorum, Regum & Imperatorum, Ecclesiam Saltzburgensem decoratam, fuisse cognovimus, eò majori pietate & ampliori dilectione, dignitatem ... burgensis Ecclesiæ semper fovere studuimus, & omnibus modis promovere. Inde cùm nos ... quam de excellentiori & clarissimo Principe nostro, plurimum speraremus, & in tuæ sanctitatis ... rentia, in necessitatibus sanctæ Ecclesiæ Dei & Imperii, non modicam fiduciam haberemus, ... tus Ecclesiæ Dei in pendulo nutaret, ad Papiensem Curiam, ubi tam Ecclesiastici Principes ... culares, pro gloria Dei & honore Imperii promovendo solenniter convenerant, tuam personam ... apicibus nostris & nunciis evocavimus; & quare non veneris, admodum nos admirati sumus.

2. Præterea indicto generali Concilio pro necessitatibus Imperii & Ecclesiæ celebrando ... Dominica *Vocem jucunditatis* tuam sanctitatem, tuam reverentiam scriptis & nunciis iteratò ... mus, & attentissimè rogavimus, ut diligenter perspectis schismatibus & pressuris, in quibus sancta ... Ecclesia fluctuans laborabat, tuam laudabilem præsentiam sacro Conventui exhiberes, & ad ... de medio tanti mali scandala prudentiæ tuæ consilium opemq; necessariam negocio tam arduo ... negares: sed ne sic tuam personam evocare valuimus.

3. Unde quia —*tua res agitur, paries cùm proximus ardet*, & quia publica res ista fuit, non ... (nam de animarum salute agebatur) miramur nos primitùs, mirantur & universi Principes ... Seculares quàm Ecclesiastici, qui ad excolendam vineam Dei non timuerunt portare pondus ... æstus, quare te subtraxeris, & magna suspicione te suspectum habent, quòd in tempore tribulationis ... ipsum quasi murum inexpugnabilem pro domo Israel non opposueris. Mandamus itaq; ... oni, monentes & studiosius te rogantes, ut remota omni occasione & dilatione tuam ipsius ... am in proxima Nativitate sanctæ Dei Genetricis Mariæ nobis & Curiæ nostræ exhibere non ... Cremæ, assumpto tecum fideli nostro Venerabili Episcopo Brixiensi.

IV.

Archiepiscopus ad expeditionem evocatur sub pœna proscriptionis & depositionis.

FRIDERICUS Dei gratia Romanorū Imperator Semper-Augustus, Eberhardo Venerabili Saltzburgensi Archiepiscopo, gratiam suam & omne bonum.

1. Cum sacri Imperii nostri dispositio consilio Principum, & maximè Religiosorum, ... indigeat, cur toties rogatus à nobis & diligenter invitatus, semel saltem ad festum beatæ Mariæ Virginis venire nolueris, de prudentia tua satis mirari non possumus, sed & universis Principibus ... admodum videtur extraneum.

2. Præterea cū Saltzburgensis Ecclesia tanto amplioris servitii debito teneatur Imperio, quanto ampliùs ab Imperiali munificentia præ cæteris ditata & exaltata, collatis sibi beneficiis & ... gaudere dinoscitur, miramur, & de ratione non videmus, quare in summis Imperii necessitatibus ... bus tanto jam tempore tam fortiter, auxiliante Deo, insudavimus & insudamus, tanti servitii ... bilem defectum perferre debeamus.

3. Cum igitur quantumcunq; Religiosi ab ipsa veritate, quæ sunt Cæsaris, Cæsari reddere ... jubeantur

[illegible] dignitatis non solùm qualicunq; pecunia, sed & personis & armatura laboribus nostris adesse debeas, per hæc Imperialia scripta tuæ fidelitati tam præcipiendo quàm rogando mandamus, quatenus ad proximum Pascha pro magnitudine facultatis & debiti, cum militia nobis succurras, & xv. die post diem Paschæ in campo Veronæ cum reliquis exercitibus te præsentes, teq; ita facturum nunc statim [illegible] præsentium latoris, Capellani & Nuncii nostri Burensis Colon. fideli & firma promissione certificare non differas. Quòd si animum prudentiæ tuæ ab his averteris, & omninò nolueris venire, indubitanter scire te volumus, quòd nos, favente & semper nos præcedente Dei clementia, cum consilio Principum & Religiosorum ita de Saltzburgensi Ecclesia ordinabimus, ut & honor Dei & religio non minuatur, & debitum servitium Imperio de cætero rationabiliter exsolvatur.

V.

Super eadem re.

FRIDERICUS Dei gratia Romanorum Imperator & Semper-Augustus, fideli suo A. Venerabili Gurcensi Episcopo, gratiam suam & omne bonum.

1. Cùm ab ipsa veritate omnis homo, sed & quantumcunq; Religiosus, quæ sunt Cæsaris, Cæsari reddere jubeatur; & Saltzburgensis Ecclesia quàm maximi servitii debito, sacro teneatur Imperio, mirari non sufficimus, quare Saltzburgensis Archiepiscopus toties rogatus & vocatus non ad consilium, non ad expeditionis auxilium venire voluerit, & terminum, quem per proprium Capellanum suum nobis [illegible] festum B. Mariæ condixerat, tam incuratè neglexerit. Nunc aũt per præsentium latorẽ, fidelem Capellanum nostrũ, Burens. Colon. iterum ad expeditionis auxiliũ cum personis & armaturis ipsum [illegible]vimus, & ut tua diligentia ad id faciendũ eum studiosè commoneat, solerter & intensissimè rogamus. Quòd si pro consuetudine sua venire noluerit, de contemptu & injuria tam tuæ dilectioni conquerimur, quàm & omnibus Imperii Principibus ibi conqueri necessarium habemus.

2. Nos aũt, si necesse fuerit, de Saltzburgensi Ecclesia ita cum consilio Principum & Religiosorum ordinabimus, q; & honor Dei non diminuetur, & religio Ecclesiæ non subvertetur, si Deo volente Imperio debitum servitium exsolvetur. Novit Deus, qui corda scrutatur, q; nos virtutem in quolibet homine, magis autem in eo, cujus propositum in virtutibus decoratur, diligimus & reveremur; &, [illegible] supremis injuriis coacti, ad molestiam cujusquam, non nisi multùm inviti provocamur.

3. De cætero præfatum Capellanum nostrum dilectioni tuæ committimus, ut ex parte nostra diligenter audias, & ad ea, quæ ei dedimus in præceptis, ipsum consiliis & conductu adjuves, quatenus pro his & pro omnibus fidelibus servitiis tuis & multa dilectione tua, vobis ad promerendum semper simus attenti.

VI.

Ut Archiepiscopus ad Curiam Imperialem evocatus se in persona Imperatori sistat, nec ulla pecunia absentiam suam redimere possit.

FRIDERICUS Dei gratia Romanorũ Imperator Semper-Augustus, Eberhardo Venerabili Saltzburgensi Archiepiscopo, gratiam suam & omne bonum. Inter anxias & innumeras tribulationes, [illegible], exigentibus peccatis hominum, jamdiu universalis laborat Ecclesia, consilium religionis tuæ [illegible] tempore requisivimus, ut discretio tua, quæ directo tramite ad summum bonũ attingere nititur, [illegible] salutis nobis ostenderet, & ab errore minùs eruditorum animos declinaret. Non solum autem [illegible] tuam admodum necessariam Imperio subtraxisti, verùm nos & omnes Principes & fideles [illegible], secus quàm decet honestatem tuam immoderatis verbis cum offensione aggravasti. Sanè [illegible] tuæ Nuncius ad nos venisset, & servitium pecuniæ tuæ pro redemptione expeditionis [illegible] obtulisset, nos communicato cum Principibus nostris cõsilio, pecuniam tuam cum honore non [illegible] accipere, quia nostræ consuetudinis non est alicujus pecuniam accipere, & odium etiã inter [illegible]re. Cùm autem, sicut decet Imperialem Excellentiam, nobis personam tuam exhibueris, [illegible]gis de tuo adventu gaudere poterimus, & de instante necessitate Imperii & Ecclesiæ, tecum [illegible] cæteris Imperii Principibus tuo consilio salubrius tractare poterimus & ordinare.

VII.

[illegible] rebellem Imperio Civitatem Mediolanensem lata, & de forma executionis in recipiendis deditiis rebellibus.

FRIDERICUS Dei gratia Romanorum Imperator & Semper-Augustus, Eberhardo Saltzburgensi Archiepiscopo, gratiam suam & omne bonum.

1. Dignum æstimamus, ut hi, qui tribulationibus nostris & Imperii, personarũ servitio & rerum [illegible] hactenus fideliter comunicaverunt, à Domino, qui consolatur nos in tribulatione nostra, [illegible] gaudia recipiant, & felicissimis eventibus nostris, ac gloriosissimis triumphis, quales nulli [illegible] nostrorũ concessos esse credimus, grata vicissitudine participent & cõgratulentur. Tuæ [illegible], quę omnem honorem nostrum sitibundo pectore anhelare, luce clarius constat, significandum [illegible]: quia in virtute Dei, *per quem Reges regnant, & potentes faciunt justitiam*, felicem & gloriosam [illegible] victoriã cum plenitudine honoris adepti sumus. In Kal. enim Mart. prima videlicet [illegible] hostis Imperii Mediolanum, submota omni simulatione fraudis, qua in prima deditione [illegible] t, summa necessitate famis & inediæ coacti ad Curiam nostram apud Laudam [illegible], & nudos gladios in cervicibus suis deferentes, & Majestati nostræ reos se esse profitentes,

 perso-

personas, res, ipsamque civitatem absq; omni tenore, & sine aliqua conditione interposita, in nostram potestatem cum plena deditione reddidêre. [illegible]

2. Præterea IV. Nonas ejusdem mensis, Mediolanenses cum omni militia & [illegible] nos redeuntes, vexilla & universa signa bellica, claveq; civitatis, & Consulatus dignitates [illegible] nostræ resignaverunt, refutantes omnia genera armorum, omnem potestatem, nisi quam [illegible] permissione nostra possent obtinere. Juraverunt insuper, quæcunq; eos jurare fecimus, [illegible] universa mandata nostra, sicut de personis & rebus & de ipsa civitate ordinaremus, bona fide [illegible] fraude observarent; & de his omnibus observandis CCC. obsides a meliores & majores de [illegible] nobis dederunt.

a i.e. nobilio-res & magis primarios.

3. Ex sententia ergo divina, cujus judicia abyssus multa, qui frangit omnem superbum, ne [illegible] tero prædictis hostibus occasio malignandi, & facultas rebellandi præstetur, fossata compla[illegible] muros subvertimus, turres omnes destruimus, ipsamque civitatem in ruinam & desolationem [illegible] sicque ad promovenda alia negotia, & ad plenariam Imperii reformationem, exercitum nostrum [illegible] victrices aquilas feliciter convertemus.

4. De cætero, dilectos & fideles nostros Nuncios O. Veronensem Episcopum, & C. C[illegible] nostrum in occursum sibi apud Tridentum transmittimus, qui juxta magnificentiam Imper[illegible] norem tuum ad Curiam nostram te perducant.

VIII.

Super eadem re.

Anno Christi 1162.

FRIDERICUS Dei gratia Romanorum Imperator Semper-Augustus, dilecto suo Roman[illegible] censi Episcopo, gratiam suam & omne bonum.

1. Dignũ æstimamus, ut ii, qui tribulationibus nostris & Imperii, personarũ periculo & [illegible] pẽdio hactenus fideliter communicaverunt, ab eo, qui consolatur nos in omni tribulatione no[illegible] consolationis gaudia recipiant, & felicissimus eventibus nostris, ac gloriosissimis triumphis [illegible] h antecessorum nostrorum concessos esse credimus, grata vicissitudine participent & glori[illegible]

2. Tuæ igitur Dilectioni, quoniam omnem honorem nostrum sitibundo pectore anhe[illegible] clarius constat, significandum duximus, quòd in virtute Dei, per quem *Reges regnant, & potent[illegible] justitiam*, felicem & gloriosam de Mediolano victoriã cum omni plenitudine honorum adep[illegible] In Kal. enim Martii, videlicet prima die mensis, hostes Imperii Mediolanenses, summota o[illegible] latione fraudis, qua in prima deditione nos circumvenerunt, summa necessitate famis & [illegible] ad Curiam nostram apud Laudam venerunt, & nudos gladios in cervicibus suis ferentes, & M[illegible] reos se profitentes, personas, res, ipsamq; civitatem, absque omni tenore, & sine conditione [illegible] ta, in nostram partem cum plenaria deditione reddiderunt.

3. Ex sententia igitur divina, cujus judicia abyssus multa, qui frangit omne superbum, ne [illegible] ro prædictis hostibus occasio malignandi, vel facultas rebellandi præstetur, fossata complana[illegible] muros subvertimus, turres omnes destruximus, & totam civitatem in ruinam & desolation[illegible] mus; sicque ad promovenda alia negocia, & ad plenariam Imperii reformationem exercitum [illegible] & Aquilas triumphales, prout voluerimus, convertemus.

X.

De Pace Imperatoris & Regis Francorum.

Anno Christi 1161.

FRIDERICUS Dei gratia Romanorum Imperator, à Deo Coronatus, Magnus & Pacificus [illegible] tus Victor ac Triumphator, Semper-Augustus, dilecto consanguineo suo LUDOVVICO [illegible] gratia Francorum Regi glorioso, salutem & intimæ dilectionis sinceritatem. Postquam divina [illegible] t[illegible], *per quam Reges regnant, & legum conditores justa decernunt*, ad Romani Imperii nos sublimavit [illegible] & ex pacis abundantia, quam mundus dare non potest, feliciter regnandi felicia nobis conce[illegible] pora, desiderio desideravimus faciem tuã videre, & familiaritatis tuæ perfrui dulcissima alloqu[illegible] sed prępedientibus magnis ac multimodis valde dilacerati Imperii nostri negotiis, q; pia men[illegible] pimus, effectui mancipare non potuimus. Quia vero p Legatos tuos, & per epistolam tu[illegible] æque te optare cognovimus & credimus, non modice gaudemus, sperantes in eo, qui dat [illegible] gibus, quod ex nostra salutifera colloquutione, universo orbi pacis & tranquillitatis non modi[illegible] & Ecclesiis Dei emergendi, respirandi, multiplicandi præbeatur incrementum. Sed quod vo[illegible] bonæ benignum desiderium hinc inde nondum compleri potuit, nec tuæ tarditati, nec nostræ [illegible] imputandum recessioni. Nunc autem, quia in præcinctu Italicæ expeditionis jam sumus, & P[illegible] Imperii nostri ad eandem unanimiter intendunt, quo in loco, quo tempore convenire & c[illegible] possimus, incertum habemus, nisi forte si completa expeditione vita comes fuerit, super hoc c[illegible] cipibus nostris diligentissime ordinabimus. Volumus etiam, ut quod tu de nobis, nos de te [illegible] semper possimus. Vera enim amicitia nunquam fallit.

XI.

De Unitate Imperii & Regni Franciæ.

Anno Christi 1161.

FRIDERICUS Dei gratia Romanorum Imperator & Semper-Augustus, dilecto consanguineo suo LUDOVVICO, Illustri Francorum Regi, salutem & sinceræ dilectionis affectum. [illegible] Legatum Nobilitatis tuæ qua debuimus alacritate suscepimus, benigne Imperiales aures [illegible] dantes his, q̃ à sinceritate tua nobis nunciata sunt. Placet igitur & sublimitati nostræ, ut [illegible]

[illegible]

...um consanguineos,& inter cognata Regna nostra, detersa totius rancoris nebula, sinceræ dilectionis splendor refulgeat;& fœdus amicitiæ,quod facit utraque unum,indissolubilem semper conservet amorem.Sane quæ ... necessaria sunt ad conservandam inter nos mutuæ dilectionis integritatem, ... dilecto consanguineo nostro fideli tuo Henrico Comite Trecarum amice & plenarie ordinavimus, & sicut condictum est, inviolabiliter observare curabimus. Datum Papiæ post destructionem Mediolani, 11.Kal.Junii.

XII.

De Pseudopapæ in Franciam transfugio.

FRIDERICUS Dei gratia Romanorum Imperator & Semper-Augustus, dilecto amico suo, Venerabili N.Episcopo Suessionensi,& Regis Francorum Cancellario,salutem cum intima & sinceri dilectione.In veritate audivimus,quod Rollandus quondam Cancellarius, qui propter fideles nostros circa Romam non habet nec invenit , ubi caput suum reclinet,periculo maris seipsum cum suis ... sequacibus commiserit, ut terram Francigenarum intret, eamq; schismaticæ pravitatis errore, ... manifestus Dei & Ecclesiæ ac Imperii inimicus , commaculet & spoliet ; ut etiam quomodocumq; corrodat viginti mille libras,& amplius, unde creditoribus suis debita persolvat; quia sub alieno ære valde graviter ipse laborat. Rogantes itaque tuam dilectionem intimo & pleno affectu monemus,quatinus prædictum Schismaticum , nostrum & totius Imperii atrocem inimicum , nullo modo recipias,nec recipi ab alio permittas, Regiq; Francorum bona fide consulas, ne ipsum,vel aliquem de suis Pseudocardinalibus vel Nunciis recipiat.Tantum enim ac tale odium inter nostrum Imperium& suum Regnum exinde posset oriri,quod non de facili compescere possemus aut sedare. *Anno Christi 1162.*

XIII.

De Concilio in Burgundia inter Imperatorem & Regem Franciæ , & inter utriusq; communes Proceres celebrando pro confirmatione electi Papæ.

FRIDERICUS Dei gratia Romanorũ Imperator & Sẽper-Augustus,dilecto suo * * Archiepiscopo,gratiam suam & omne bonum. Inter innumeras & tumescẽtes tempestatum procellas,quibus ...u navicula B.Petri quassata,& inter pressuras diversas, quibus sancta Dei Ecclesia frequenter af... & tribulata est,tandem verus ille Mediator Dei & hominum Jesus Christus,qui Ecclesiam suam ...ut unicam sponsam proprio charactere sui pretiosi sanguinis insignivit & redemit , consolationis ...tiam,quam ascendens in cœlum fidelibus suis repromisit, inquiens : *Non relinquam vos orphanos , ecce ... vobiscum sum omnibus diebus usq; ad consummationem seculi* , evidentibus & manifestis declarat indiciis. ... enim sicut stella matutina in medio nebulæ oriens , solita pietate Ecclesiam suam in tribulatio... respexit,& surgens imperavit ventis & mari,& facta est tranquillitas magna.Pro illa siquidem controversia , quæ inter Nos & Regem Francorum pro schismate Romanæ Ecclesiæ jamdiu agitabatur, ...ante Spir.S.gratia,quæ facit habitare unanimes in domo Domini,mediantibus hinc inde Legatis ...dem pari voluntate,& unanimi consensu inter nos convenit, quod nos videlicet una cum Archiepiscopis,Episcopis,& Patribus Orthodoxis ac viris Religiosis,Baronibus & universis utriusque Regni ...cipibus,IV.Kal.Septemb.in die videlicet Decollationis Joannis Baptistæ, super fluvium Saonam ... Episcopatu Bizantino a Concilium generale pariter celebraturi sumus, in quo Rex Francorum di... consanguineus noster cum universis Archiepiscopis suis, Episcopis , & cum omnibus Regni sui ...ipibus , & tota Gallicana Ecclesia Reverendum Patrem nostrum Dominum Papam Victorem, ...per sacramenta & firmissimas securitates præordinatum est,in Apostolicum & Universalem san... Dei Ecclesiæ Pontificem recipiet,& debitam ei exhibebit reverentiam.Verum quia hoc negotium ...duum, tamq; salubre, & jam necessarium,ubi de reconciliatione sanctæ Dei Ecclesiæ , & totius ...itatis in commune agitur , sine tuæ discretionis cæterorumq; Principum ac Christi fidelium ... cõsummari nec debet nec potest, exoramus te & monemus in ea fide, quam debes Imperio, ... Dei Ecclesiæ,& animæ tuæ,quatinus omni occasione summota cum sapientioribus & magis ...retatis personis tui Episcopatus apud Bisantium, IV.die ante prædictum terminum famili... Curiæ,nobis occurras,ad b Concilium nobiscum processurus. Et quia abundans cautela ... milites tui,quos tecum adduces, in armis & clypeis sint muniti. Insuper tentoria deferas, ... er domorum raritatem necessaria erunt. Ibi enim per gratiam Dei totum negotium Domi... Victoris ad gloriam Dei,& ad pacem,& unitatem sanctæ Ecclesiæ,& omnimodum honorem ... honesto fine terminabitur. *Anno Christi 1163.*

a. Consilium.

b. Consilium.

XIV.

Super eadem re.

FRIDERICUS Dei gratia Romanorum Imperator & Semper-Augustus,dilecto suo E.Venerabili ...gdunensi Archiepiscopo & Primati Galliarum,gratiam suam & omne bonum.Imperialis nostræ ...citudinis propositum , quod Lugdunensem Ecclesiam ac Civitatem a diutinis laboribus suis ..., & in antiquæ dignitatis suæ statum reformare decrevimus, pro tua fideli erga nos devotione ... nostro incessanter vigilat,quoad usq;(Deo opitulante)debitum sortiatur effectum. Unde ... divinitas,quæ piis omnium consiliis interesse,& ea promovere consuevit,congruam nobis ...tempore opportunitatem obtulit,ut partes Burgundiæ,immo ipsam Civitatem Lugdunensem in ... Majestatis nostræ persona quantocyus adeamus , ac ruinas ejus in status sui decorem coope- *Anno Christi 1163.*

rante Deo erigamus. Comes siquidem Trecensis, quum ad Curiam nostram in legatione Domini Regis Francorum venisset, & Reverendum Patrem nostrum Papam Victorem humiliter honorasset, studiose à nobis postulavit, quatinus ad Colloquium inter nos & eum Regem habendum accederemus; tantumque huic verbo institit, quoadusque universorum nostrorum Principum consilio Colloquium indiximus, IV. Kalend. Septembris, ad Pontem Laone, inter Divionem & Dolam, cum Archiepiscopis, Abbatibus, aliisque Cleri nostri Prioribus illò venturi. Quia ergo tua dilecta prudentia in eodem Colloquio nobis plurimum necessaria est, Venerabilitati tuæ studiose mandando injungimus, quatinus ad idem Colloquium omnes Suffraganeos tuos evoces, & cum universis Prioribus, Abbatibus, & Cleri celebritate, omni remota occasione, venias, quia nos ibidem, divina gratia promovente, super Ecclesiæ Dei restituenda unitate, & super Domini Papæ Victoris confirmatione finem imponemus. Intereà verò consilium non fuit, ut militiam (prout dictum erat) transferremus, quia quæcunque sunt in bellicis rebus agenda seu disponenda, per præsentiam nostram convenienter adimplere curabimus. Dominus quidem Papa nobiscum aderit, & oportebit propter defectum domorum in tentoriis habitare.

XV.

Super eadem re.

Anno Christi 1163. FRIDERICUS Dei gratia Romanorum Imperator, & Semper-Augustus, fideli suo M. Duci Lotharingiæ gratiam suam & omne bonum. Quoniam in schismate, quod est in Romana Ecclesia, universus orbis in se ipsum divisus est, & tota Christianitas in modica turbatione concutitur, nos sana animi compassione sanctæ Dei Ecclesiæ doloribus condolemus, totius consilii & auxilii propensiorem curam & sollicitudinem adhibere cupientes, ut totius dissensionis discrimine sublato, Ecclesia Dei, sicut in unitate fidei, ita sub unius Pastoris regimine in unum ovile congregetur. Inde est, quod ex consilio Principum, cum dilecto consanguineo nostro LUDOVVICO Illustri Rege Francorum, IV. Kal. Septembris, in die videlicet Decollationis Sancti Johannis Baptistæ, super fluvium Saonam,
* Consilium. * Concilium celebrare statuimus: in quo, aspirante Spiritu sancto, qui facit unanimes habitare in domo Domini, speramus, ut Ecclesiasticæ pacis & unitatis status reformetur, & Dominus Papa Victor Apostolicæ Sedis gubernacula debeat obtinere. Verum quia hoc negotium tam arduum, tamq; salubre, & tam necessarium, ubi de reconciliatione sanctæ Ecclesiæ, & salute totius Christianitatis in communne agitur, sine tuæ discretionis præsentia consummari nec debet, nec potest, exorantes commonemus te in ea fide, quam debes Imperio & sanctæ Dei Ecclesiæ, & animæ tuæ, quatinus omni occasione summota apud Bisantium quarto die ante prædictum terminum familiariter, more Curiæ, nobis occurras, ad Concilium nobiscum processurus, &c.

XVI.

De Concilio generali apud Bisantium celebrando pro recipiendo Victore Papa per Imperatorem confirmato, ab Ecclesiis Gallicanis.

Anno Christi 1161. FRIDERICUS Dei gratia Romanorum Imperator & Semper-Augustus, fideli suo C. Augustanensi Episcopo gratiam suam & omne bonum.

1. Inter varias & tumescentes tempestatum procellas, quibus jam diu navicula beati Petri quassata; & inter pressuras diversas, quibus sancta Dei Ecclesia frequenter afflicta & tribulata est, tamen verus ille mediator Dei & hominum Christus Jesus, qui Ecclesiam suam velut unicam sponsam proprio charactere sui pretiosi sanguinis insignivit & redemit, consolationis gratiam, quam ascendens in cœlum fidelibus suis repromisit, inquiens: *Non relinquam vos orphanos: ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi*, evidentibus & manifestis declarat indiciis. Ipse enim, sicut stella matutina in medio nunc oriens, solita pietate Ecclesiam suam in tribulatione respexit, & *surgens imperavit ventis & mari, & facta est tranquillitas magna.* Pro illa siquidem controversia, quæ inter nos & Regem Francorum pro schismate Romanæ Ecclesiæ jam diu agitatur, aspirante Sancti Spiritus gratia, qui facit habitare unanimes in domo, mediantibus hinc inde Legatis, tandem pari voluntate & unanimi consensu inter nos convenit, quòd nos videlicet, unà cum Archiepiscopis, Episcopis & Patribus orthodoxis, ac viris Religiosis, Baronibus, & universis Regni utriusq; Principibus, IV. Kal. Septembr. in die videlicet Decollationis S. Johannis Baptistæ, supra fluvium Saona, in Episcopatu Bisuntino, Concilium generale pariter celebraturi sumus: in quo Rex Francorum, dilectus consanguineus noster, cum universis Archiepiscopis, Episcopis, & cum omnibus Regni sui Principibus, & tota Gallicana Ecclesia, Reverendum Patrem nostrum Dominum Octavianum Papam, sicut per sacramenta & firmissimas securitates præordinatum est, in Apostolicum Universalem sanctæ Dei Ecclesiæ Pontificem recipiet, & debitam ei reverentiam exhibebit.

2. Verùm quia hoc negotium tam arduum, tamq; salubre, & tam necessarium, ubi de reconciliatione sanctæ Dei Ecclesiæ, & totius salute Christianitatis in cõmune agitur, sine tuæ discretionis, cæterorumq; Principum ac Christi fidelium præsentia, consummari nec debet nec potest, exorantes commonemus in ea fide, quam Imperio & S. Dei Ecclesiæ & animæ tuæ debes, quatenus omni occasione summota, cum sapientioribus & magis idoneis personis tuæ dioeceseos apud Bisuntium IV. die ante prædictum terminum familiariter, more Curiæ, nobis occurras, ad Concilium nobiscum processurus. Et quia abundans cautela non nocet, Milites tui, quos tecum adduces, in armis & clypeis ...

...alti. Insuper & tentoria deferas, quæ propter domorum raritatem necessaria sunt. Ibi enim per gratiam Dei totum negocium Domini Victoris Papæ ad gloriam Dei, & ad pacem & unitatem sanctæ ... Ecclesiæ, & omnimodum honorem Imperii honesto fine terminabitur.

3. Denique omnibus in Ordine Clericali constitutis scribimus, suadendo & rogando, quatenus ad præfatum Concilium veniant, aut ruentibus rebus suis succurrant.

XVIII.

De exsequendis Decretis Comitiorum Herbipolensium super confirmatione & receptione Paschalis Papæ, & damnatione Alexandri Pseudopapæ.

FRIDERICUS Dei gratia Romanus Imperator & Semper-Augustus, dilecto fideli & consanguineo suo Henrico Comiti Trecarum, gratiam suam & omne bonum. *Anno Christi 1166.*

1. Cunctis populis, quos clementiæ nostræ regit Imperium, jam dudum innotuisse credimus, qualiter exorta quondam inter Ecclesiæ Romanæ Cardinales de Apostolatu discordia, in Reges & Regna impetu pestifero est diffusa, pro qua ad optabile pacis bonum revocanda, quantos post beatæ memoriæ Papæ Victoris electionem ac confirmationem Catholicam, Papiæ, Laudæ, Mediolani, Laonæ, atque in diversis Imperii finibus, in corpore nostro labores tam nos, quàm invicti Principes nostri pertulerimus, quantas rerum copias zelo justitiæ impenderimus, in extremis quoque mundi partibus jam auditum non dubitamus. Deniq; beatissimo Papa Victore ad Paradisi gaudia assumpto, & in ejus locum ab Episcopis Cardinalibus almæ Sedis Apostolicæ, Domino Paschali viro Christianissimo in præsentia Episcoporum & Religiosorum Lombardiæ ac Tusciæ, Illustris quoq; Præfecti Urbis Romæ, ac multorũ Nobilium Romanorum, Catholicè substituto, ipsum etiam Dominum Paschalẽ, ex Ecclesiæ ac Principũ Imperii judicio atq; consilio in Papam & Patrẽ Catholicum solenniter recepimus, debitoq; honore venerari semper intendimus. Proinde obstinata Schismaticorũ perfidia, mortẽ viri justi suis successibus aperta fronte adscribens, Syreneis suis blanditiis fidelium quorundã nostrorũ animos adeò molita est de novo immutare, ut nisi morbis novis nova maturiùs remedia objicerentur, pars nostrorum non modica videretur ex fiducia nostræ lenitatis seducenda.

2. Igitur zelo reformandi decoris domus Dei ardentius accensi, cum Regem Francorum, qui nulla nostra culpa præeunte, unà cum Rulando Imperii nostri hoste publico, ejusq; sequacibus, Imperialem nostrum honorem manifestè molitur auferre, post multos nostros ammonitus irrevocabilem persensissemus, universis Imperii nostri Principibus in sancto Pentecostes Curiam generalem Wirtzburc indiximus, quorum cœtu celeberrimo ibidem solenniter præsidente, Ecclesiæ Dei statum, ac Domini Paschalis Papæ negotium, seriò ac magnificè duximus roborandum. Invocata igitur devotissimè Spiritus sancti gratia, & universorum qui aderant consilio communicato, ad removendam pro parte nostra omnem ambiguitatem ipsi nos manu propria super Sanctorum reliquias juramentum publicè præstitimus, quod Rollandum Schismaticum, vel ejus successorem, quem pars ipsius elegerit, in Papam nunquam recipiemus, nec ad eum recipiendum assensum unquam alicui præbebimus. Nullam fautorum ejus gratiam nostram unquam * rescindemus, nisi ab errore viæ suæ ad unitatem Ecclesiæ suæ fuerit conversus. Dominum verò Paschalem Papam manutenebimus semper atq; promovebimus, eiq; tanquam Patri Catholico & universali Pontifici obedientiam, honorem ac reverentiam exhibebimus, & ab ipso ejusq; parte (vita comite) nunquam recedemus. Electos quoque, qui sub ... aut ejus successore, quem pars ipsius elegerit, consecrationem receperint, honore aut ordinibus suis ... ejus obedientia privari nunquam permittemus, & hujus absolutionem sacramenti nunquam ... emus, nec oblatam recipiemus. * leg. reddemus.

3. Præterea noster in Imperio successor, quem Principes universi elegerint, hunc honorem Ecclesiæ Dei & Imperio, & hanc partem nostram sub eodem juramento tuebitur semper atque tenebit.

4. Idem quoque juramentum Archiepiscopi omnes & Episcopi, atque Electi, qui interfuerunt ... XL. super sancta Dei Evangelia manu propriâ, unusquisque sub stola sua præstiterunt, & pu... verunt. Nihilo minus Principes seculares universi, Dux videlicet Saxoniæ, ac Bavarus, Mar... us senior, Conradus Palatinus Comes de Rheno, & Ludouicus Landgravius, & reliqui o... super Sanctorum reliquias publicè id ipsum juraverunt. Repente autem Spiritus sanctus men... ...um adeò fecit unius voluntatis, quod Electi omnes, qui præsentes aderant, primò Reinoldus ...ensis Electus & Italiæ Archicancellarius, deinde cæteri omnes in Sabbatho Quatuor tempo... ad laudem Dei & honorem Imperii, sacros Ordines devotissimè susceperunt.

5. Firmiter quoque à nobis & ab universis decretum est, ut quicunque supersunt ordinandi, in ... Quatuor temporibus similiter exequantur: alioquin dignitatis, ad quam electi sunt, honore, ... ora dilatione, priventur.

6. Ad hoc Honorabiles Legati Illustris amici nostri Henrici gloriosi Anglorum Regis, ad nos ... transmissi, in totius Curiæ nostræ præsentia, super Sanctorum reliquias ex parte Regis Angliæ ... nobis juraverunt, quod Rex ipse cum toto Regno suo in parte nostra fideliter stabit, Domi... ...pam Paschalem, quem nos tenemus, tenebit: de Rolando autem Schismatico manutenendo ... de cætero se intromittet.

7. Quia verò justitiæ, quam hostes Ecclesiæ ac nostri, sive superbia, sive ex causæ suæ diffiden... ...erunt, nos semper hactenus stare parati, nunc tandem ad insolita sacramenta, ex eorum ma-

nifesta

nifesta obstinatione, simus impulsi, à Schismaticorum communione omnis homo, omnis ... at. Favor enim illorum, etsi aliquomodo visus est venalis, in posterum prorsus erit irre...

8. Ad perfectum verò hujus negotii firmamentum, ex totius Herbipolensis Concilio ... firmissimè præcipimus, ut si quis ad sui mandatum Antistitis aut Præsidis Provinciæ, vel Domini ... sacramentum supradictum non præstiterit, si Clericus sit aut Monachus, Ecclesiastico privetur ...re; si Laicus, allodia & beneficia, quæcunq; possidet, nostra ipsi auctoritate à suo Judice vel D... prorsus adimantur.

XIX.

De Duce Burgundiæ adversus injurias Regis Franciæ per Imperium tuendo.

FRIDERICUS Dei gratia Romanorum Imperator, Semper Augustus, dilecto & fideli suo Henrico Comiti Trecarum gratiam suam & omne bonum. Audivimus, unde plurimum gra... dolemus, quod Rex videlicet Franciæ in proximo festo sancti Johannis terram Ducis Divion... nostri dilecti, & nostri obligati, hostiliter intrare atque destruere proponit. Quod nos nulla ... possumus aut debemus sustinere. Unde tuam dilectionem, cui plenariè confidimus, toto affectu ... licitamus, & summoperè postulamus, quatenus pro nostro amore ipsum Regem ab hoc pro... modis omnibus retrahas & impedias, & ne per te vel per tuos ipsi Duci aliquod damnum vel ... men proveniat, te ipsum à consilio & auxilio Regis subtrahas, nec Duci noceas. Quod si Rex ... hac intentione desistere vel supersedere noluerit, scias pro certo, quod non patiemur nec ... mus, immò ei resistendo amicum nostrum Ducem cum toto robore Imperii nostri juvare ... & defensare. Veruntamen si inter Ducem & matrem ejus aliqua quæstio, quæ tendit ad discor... orta est vel fuerit, nos una tecum ad eandem quæstionem componendam satis ex abundanti ... possumus.

XX.

De mercatorum pace publica.

De Represaliis contra Regis Franciæ subditos in Imperio concedendis, si Imperiales homines in Francia lædantur.

GLORIOSO & Magnifico LUDOVVICO Regi Francorum, N. Christi Dei gratia Imperialis Curiæ Cancellarius, & Legatus Italiæ, salutem & servitium suum. Ratio suggerit, & Principum consuetudo deposcit, ut quemadmodum Regni vestri negotiatores per Romanum Imperium pace & se... curitate fruuntur, ita versa vice nostri nullatenus sub vestra jurisdictione lædantur. Quia igitur Ma... nensis Vicecomes quosdam nostros mercatores injustè exspoliavit, & unum ex eis in capti... net compeditum, petimus & ex parte Augusti Serenissimi vestram Excellentiam commonemus, ... hominem & res detentas redd. faciatis. Alioquin si damna hujusmodi per vestros negotiato... resarcita, aut si novum teloneum ad damnum resarciendum super vestros mercatores fuerit con... tum, vestra discretio non gravetur.

Anno Christi 1166.

FRIDERICI I. IMPER. AUG. LAUDUM.

Super Ducatu Bavariæ & Marchionatu Superioris Austriæ.

FRIDERICUS divina favente clementia Romanorum Imperator Semper-Augustus. Q... quam rerum commutatio ex ipsa corporali institutione possit firma consistere, vel ea, quæ le... leguntur vel geruntur, nulla valeant refragatione convelli; ne qua tamen possit esse gestæ rei ... tas, nostra debet Imperialis auctoritas præcavere.

1. Noverit igitur omnium Christi Imperiique nostri fidelium præsens ætas, & futura post... qualiter nos, ejus cooperante gratia, à quo cœlitus pax missa est hominibus super terram, in ... nostra Curia Ratisponæ, in nativitate sanctæ Mariæ celebrata, in præsentia multorum Religi... & Catholicorum Principum, litem & controversiam, quæ inter dilectissimum patruum no... Heinricum Ducem Austriæ, & Karissimum nepotem nostrum Heinricum Ducem Saxoniæ, d... ta exstitit super Ducatu Bavariæ, & super Marchia à superiori fluminis parte Anasi, terminavim... modo. Quòd Dux Austriæ resignavit nobis Ducatum Bavariæ & dictam Marchiam, quaten... bat. Qua resignatione facta, mox eundem Ducatum Bavariæ in beneficium contulimus Duci S... niæ. Dux autem Bavariæ resignavit nobis Marchiam Austriæ cum omni jure suo, & cum omnibu... neficiis, quæ quondam Marchio Liupoldus habebat ad Ducatum Bavariæ.

2. Ne autem in hoc facto honor & gloria patrui nostri charissimi aliquatenus minu... consilio & judicio Principum, Illustri Uladislao Duce Bohemiæ sententiam promulgante, ... bus Principibus approbantibus, Marchiam Austriæ in Ducatum commutavimus, & eunde... tum cum omni jure, præfato patruo nostro Heinrico, & prænobilissimæ uxori suæ Theodor... neficium concessimus, perpetuali jure sancientes, ut ipsi & liberi eorum post eos indifferente... filiæ eundem Ducatum Austriæ hæreditario jure à Regno teneant & possideant.

3. Sta...

3. Si autem prædictus Dux Austriæ, patruus noster, & uxor ejus absq; liberis decesserint, liberam habeant eundem Ducatum affectandi, cui voluerint.

4. Statuimus quoq; , ut nulla magna persona in ejusdem Ducatus regimine sine Ducum consensu vel permissione, aliquam justitiam præsumat exercere.

5. Dux vero Austriæ de Ducatu suo aliud servitium non debet Imperio, nisi quòd ad Curias, quas Imperator præfixerit in Bavaria, evocatus veniat: nullamq; expeditionē debeat, nisi fortè quam Imperator in Regna vel provincias Austriæ vicinas ordinaverit.

Cæterum ut hæc nostra institutio omni ævo rata & inconvulsa permaneat, præsentem inde paginam conscribi, & sigilli nostri impressione insigniri jussimus, adhibitis testibus idoneis, quorum nomina sunt hæc:

Pilgrinus Aquilegiensis Patriarcha.
Eberhardus Archiepiscopus Salisburgensis.
Otto Episcopus Frisingensis.
Conradus Episcopus Brixinensis.
Henricus Episcopus Ratisbonensis, & Tridentinensis.
Dominus Welpho Dux Spoletæ.
Conradus frater Imperatoris [Dux Sueviæ.]
Fridericus filius Regis * Conradi [Dux Sueviæ.] * Eo nomine Tertii.
Henricus Dux Carinthiæ.
Marchio Engelbertus de Istria.
Marchio Albertus de Baden. [alii habent, de Stachen, sive Staden.]
Dietpoldus Marchio de Voburg.
Otto Comes Palatinus [sc. de Witilinespach] & frater ejus Fridericus.
Gebhardus Comes de Sultzbach.
Engelbertus Comes de Hail.
Gebhardus Comes de Burckhausen:
& alii quàm plures.

Signum Domini FRIDERICI Imperatoris invictissimi.

Ego Reinaldus Cancellarius vice Arnoldi Moguntinensis Archiepiscopi & Archicancellarii, recognovi: regnante Domino FRIDERICO *Rom. Imp. in Christo. Datum Ratisbonæ 15. Cal. Octobr. indiction. quarta, anno Dominicæ Incarnationis MCLVI. anno Regni ejus quinto, Imperii secundo.*

PACTUM

QUOD PEPIGERUNT ROMANI CUM DOMINO FRIDERICO IMPERATORE ET Semper Augusto.

Anno Christi 1167.

JURAVERUNT præsentes, & jurabunt futuri SENATORES & totus POPULUS ROMANUS Domino FRIDERICO Imperatori fidelitatem, & quòd juvabunt eum coronam Imperii Romani retinere, & defendere eum contra omnes homines: & justitias suas tam intra Urbem, quàm extra Urbem juvabunt eum retinere, & quod nunquam erunt tam in consilio quàm in facto, ubi Dominus Imperator malâ captione capiatur, vel membrum perdat, vel aliquod detrimentum in persona patiatur: & quod Senatum non nisi per eum vel per Nuncium suum ordinabunt, sine fraude & malo ingenio.

2. Dominus Imperator confirmabit Senatum perpetuo in eo vigore, in quo nunc est, & augebit eum tenore, ut Senatus per eum ordinetur, & ei subjectus fiat, & faciet inde privilegium cum bulla aurea, in quo contineantur hæc, videlicet confirmatio Senatus, & quod faciet salva omnia jura & tenimenta Populi Romani, quantum ad Imperatorem pertinet, quod ea illis non aufferet, & bona & jura Urbis, & locationis libellos tertii & quarti generis conservabit, & præcipiet in eodem privilegio, ne quis aufferri Romanis in toto Imperio suo plateaticum, portaticum, aut ripaticum: & * si aufferet, vel accepserit, incidat in pœnam centum librarum auri. * fort. qui.

3. Hæc omnia cum subscriptione Principum Curiæ fient.

FRIDERICI I. IMPER. AUG. DECRETUM

Anno Christi 1177.

De duobus schismaticis Archiepiscopis Salisburgensibus removendis, & novo ab se confirmato & investito recipiendo.

FRIDERICUS Dei gratia Romanorum Imperator & Semper Augustus, dilectis suis omnibus Prelatis ac Ministerialibus Salzburgensis Ecclesiæ, & universo clero & populo ejusdem Ecclesiæ, per Karinthiam & Marchiam (Stirensem) constitutis, gratiam suam & omnem bonum.

1. Cùm Deo pacis auctori & amatori placuit Romanum Imperium in unam vocare concordiam cum Romana Ecclesia, & pacis jocunditate post diutinos labores universam respirare Ecclesiam, sit animum pro Salzburgensis Ecclesiæ statu solicitos esse, & ejus restaurationi diligenter intendere: quoniam per duos sibi invicem oppositos Ecclesia graviter distracta fuerat, nec aliqua spes superesset, ut manus, quæ distraxerant, in integrum possent distracta restituere, tam Domno a Papæ, quàm fratribus ejus Domnis Cardinalibus, nobis quoq; & majoribus Imperii Principibus, visum fuit utrosq; removeri; & alium, per quem facilius reformari posset Ecclesia, substitui. Post multam deliberationem, in gratia & beneplacito Domni Papæ ac nostro, uterq; super hoc verbo se potestati, atque juri, quod in Salzburgensi Ecclesia quisq; videbatur habere, in manus Domni Papæ ac nostras penitùs abrenunciavit.

a Alexandro III.

2. Vacante sic Ecclesia Prælatos Salzburgenses & alios, qui cum ipsis aderant, de faciendi alium electione diligenter convenimus. Sed, licet nobis magna supplicarent instantia, ut ad vestram usque omnium præsentiam differretur electio, tamen Domni Papæ mandato ac nostro, & omnium Principum consilio, quoniam

——sæpe nocet differre paratis,

ad electionem accesserunt, & de gremio Ecclesiæ Romanæ, Domnum videlicet Chunradum consanguineū nostrum Palatinum, in Ecclesia vestra enutritū, in Pastorem & Episcopū animarū suarum concorditer & unanimi voce elegerūt. Quam utiq; electionē Domnus Papa totaq; Curia ratam habens confirmavit, nosq; de regalibus ipsum investivimus cū ea integritate, qua Archiepiscopus Eberhardus decedens illa tenuisse dinoscitur. Nam generali Principū sententia judicatū est, quidquid vel pro dum ejusdem Ecclesiæ bona in nostra teneremus potestate, vel per quoslibet alios infeudatum, vel quocunq; modo sub hoc tempore est alienatum, inane prorsus esse debere & irritum.

3. Quamvis ergò Majestas nostra sæpenumerò à vobis graviter læsa sit, & acriter ultrà, quàm volemus, provocata, tamen divini amoris intuitu, ac beati Ruodberti reverentia, & ex consueta Imperialis mansuetudinis clementia, tam vos quàm Salzburgensem Ecclesiam serena pietate proponimus aspicere, & in antiquum statum nostræ auctoritatis munimine revocare. Universitatem igitur vestram diligenter commonitam esse cupimus, ut, quod tam à Domno Papa, quàm à nobis, ad honorem & restaurationem Ecclesiæ Salzburgensis in spiritualibus & in temporalibus modò factum est, debita reverētia & alacritate recipiatis, ac ratum teneatis; & Domno Chunrado Archiepiscopo vestro, dilecto consanguineo nostro, ea fide & devotione & obedire & servire studeatis, ut nostræ benignitatis affectum meritò super hoc experiri debeatis. Si quis verò, quod non credimus, his, quæ magna consilii maturitate ad utilitatem & reformationem Salzburgensis Ecclesiæ nunc ordinata sunt, contraire præsumpserit, & à Domno Papa excommunicationis sententiam recipiet, & nostræ Majestatis indignationem proculdubio sentiet. Datum Venetiæ, v. Idus Augusti, Anno Dominicæ incarnationis MCLXXVII.

Anno Christi 1177.

FRIDERICI I. IMPER. AUG.
RESCRIPTUM
AD EMANVELEM PORPHYROGENETVM, IMPERAtorem Constantinopolitanum,

Quod Græcorum Imperator de jure subditus esse debeat Romano Imperio.

FRIDERICUS divina favente clemētia, inclytus Triumphator, Romanorum Imperator à Deo coronatus, sublimis in Christo, Fidelis, Magnus, Pacificus, Gloriosus Cæsar, Græcorum Moderator, & semper Augustus, salutem & fraterni amoris affectum.

1. Sicut ille Rex Regum, à quo omnis potestas, Romanum Imperium caput totius orbis constituit, ita etiam Sedem Romanæ Ecclesiæ omnium Ecclesiarum unicam matrem, dominam, nostramq; ordinavit. quod utiq; duorum numero gladiorum signavit, quos dixit orbi sufficere, auctor fidei Christianæ.

Luc. 22.

2. Quapropter tuam prudentiam commonemus, quatinus nobis & Romano Imperio honorem debitum recognoscas, & Summo Pontifici, quem nomine *Sanctum* appellas, debitam exhibeas obedientiam & honorem.

Anno Christi 1180.

FRIDERICI I. IMPER. AUG.
DECRETUM
De translatione fori remittenda: & de libera bonorum traditione ad Ecclesias ab Imperatore obtinenda.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. FRIDERICUS Dei gratia Romanorum Imperator & Semper-Augustus.

1. Quæ Imperiali constituuntur autoritate, literis competit annotari, ne vel transeuntium temporum antiquitate in oblivionem deveniant, vel pravorum hominum fraudulentis machinationibus indignam sui mutationem incurrant.

2. Noverint igitur universi, tam præsentes, quàm postfuturæ ætatis, fideles Imperii, quod dilectus noster Adilbertus Frisingensis Episcopus, ad Majestatis nostræ præsentiā accedens, humiliter

nis conquerendo significavit, quòd Nobilis vir, Henricus de Brunsvvick, quondam Dux Bavariæ & Saxoniæ, forum in Vergen cum ponte, quod Ecclesia sua à lōgè retroactis temporibus quietè possederat, destruxerit, & illud in villā Munchen violenter transtulerit. Cujus siquidē rei veritas, etsi nostræ constaret Serenitati, ipse tamen eam septem legitimis testibus, in nostra cōprobavit audientia. Sunt autem hi: Conradus Saltzburgensis Archiepiscopus, Chuno Ratisbonēsis Episcopus, Berchtoldus Marchio Istriæ, Gebehardus Comes de Sultzbach, Otto Palatinus major, & frater ejus Otto minor, Fridericus Burggravius.

3. Consequenter igitur super eadē causa à Principibus Curiæ nostræ, requisita sententia, judicatū est, quod præfati Henrici factum temerarium in irritum ducere Imperialis deberet autoritas.

4. Quocirca secundum juris tenorem, translationem prædicti fori in vacuum revocantes, ipsum forum cum ponte memorato, fideli nostro Episcopo Frisingensi, suisque successoribus, restituimus, & præsentis scripti privilegio eis & suæ Ecclesiæ in perpetuum confirmamus.

5. Item ad instantē prætaxati venerabilis Episcopi postulationem ex indulgentia Imperialis Clementiæ permisimus, & benevolo approbamus assensu, ut prædia quæcunq; sumptibus suis ipse conquisierit, prohibitu suo Ecclesiis vel aliis religiosis locis, seu ad Altaria quælibet possit contradere, & de eorundem præ aliorum reditibus pro suo arbitrio ordinare.

6. Et ut hæc nostra cōstitutio in omne ævū rata permaneat & incōvulsa, per præsentem paginam in memoriam facti conscribi fecimus, & Majestatis nostræ bulla cōmuniri. Testes hujus rei prædictus

Conradus Saltzburgensis Archiepiscopus.
Chuno Ratisbonensis Episcopus.
Berchtoldus Marchio Istriæ.
Otto Palatinus Major. } sc. de Scheiren & Witteslpach.
Otto Palatinus minor.
Gebhardus Comes de Sultzbach.
Fridericus *a* Burggravius.......
Item alii testes, qui eidem negotio intererant:
Diethpoldus Pataviensis Episcopus.
Henricus Curiensis Electus,
Geffiodonius Mantuensis Episcopus.
Gotefridus Cancellarius Imperialis.
Rudolphus Notarius Imperialis.
Romanus Præpositus Halberstattensis.
Henricus Burggravius.....
Siberto Comes de Nuivvenburg.
Heinricus Comes de Altendorff.
Degenhard Comes de Holenstain.
Conrad Burggravius de Nurmberg.
Amelbrecht de Lochhofen.
Heinricus Marschalch de Papenheim.
Burckhardus Camerarius.
Atzo Camerarius.
Regilo Camerarius.
Rudolphus de Waldecke.
Heinricus Felix Prior.
Adilold de Dombach.
Engelram de Achdorff, & frater ejus Henricus.
Rudolphus de Ried.
Hartinus Malscadus.
Berchtholdus de Reihemhausen.
Sibot de Holtzhausen.

a fort. Ratisbonensis.

Ego Gottfridus Imperialis Aulæ Cancellarius vice Domini Christiani Moguntiæ Sedis Archiepiscopi, Germaniæ Archicancellarii, recognovi.

Signum Domini FRIDERICI Romanorum Imperatoris invictissimi.

Acta sunt hæc anno ab incarnatione Domini MCLXXX. indictione XIII. Regnante FRIDERICO Romanorum Imperatore gloriosissimo: anno Regni ejus XXIX. Imperii vero XXVI. Datum Ratisbonæ in solenni Curia, III. Idus Julii, feliciter: AMEN.

ISAACI ANGELI IMPERATORIS CONSTANTINOPOLITANI MANDATUM

Anno Christi 1189.

AD FRIDERICVM IMPERATOREM ROMANORVM,

De Superioritate recognoscenda.

SAcratissimus Imperator Constantinopolitanus, mandat tibi Advocato Romanæ Urbis gratiam suam, si dignaris: eam si dedigneris, scire tamē te oportet, Monarchiam Romanæ Urbis penes eum esse,

esse, cum superiorem tibi imperitare debere, quod nunc ut cedas oportet, quia te & exercitum tuum terminis suæ ditionis tanquam retibus conclusit.

FRIDERICI I. IMPER. AUG.

RESPONSUM

De superioritate Romani Imperii super Latinos & Græcos, & cunctos orbis populos.

SCIAT ille tuus, quem Sacratissimum Imperatorem vocas, me electione Principum & confirmatione universalis Papæ Urbis Romæ, nomen Imperatoris & Romani Imperii dignitate suscepisse, ab Imperatoribus, avis scilicet meis & proavis, sanguine Ducem, sanctitatis nomen, sicut ille arrogans canis, mihi non ascribere, qui me peccatorem agnosco. Pro peccatis verò meis ob defensionem Christianæ gentis iter hoc aggredior, & nulla prorsus apud eum, sed penes nos, auctore Deo, & in omnibus terris Romani majestas Imperii consistit. Retia, quibus nos conclusos applaudit, si tela aranearum essent, facilè rumpemus, eoq; vilipendimus. Id cani tuo refer, è conspectu nostro celerrimè recedens: quia si Romani offuscaretur gloria Imperii, signum forsitan tu referres, qualia vanitas Domini tui exigit.

Anno Christi 1189.

FRIDERICI I. IMPER. AUG.

RESPONSUM

In Regem Græcorum, qui in litteris, quas tribus vicibus Domino Imperatori misit, nomen ejus tacuit, nec eum Imperatorem vocavit, pronuntiatum publicè Philippopoli in Imperiali habitu & tribunali, circumstantibus S. Rom. Imperii Principibus, in præsentia Legatorum Græcorum.

NON possumus satis mirari, & indignum valde gerimus, quòd frater noster nomen nostrum, quod multis Regibus, & Principibus, & Provinciis notum est, quod FRIDERICUS dicimur, in literis suis ponere non consuevit. Antecessor verò ipsius piæ recordationis EMMANUEL, & quando inimici eramus ad invicem nomen nostrum expressè posuit in literis suis, nec in aliquo dignitatibus nostræ Majestatis derogavit. Quod & nos ei versa vice fecimus. Prædecessor siquidem noster divæ memoriæ KAROLUS victoria felix monarchiam urbis Romæ obtinuit, & plus quam quingentis annis sine interruptione ad tempora nostra usq; derivata est. Et nos, auctore Deo, & Principum libera electione, celsitudine sacri Romani Imperii fermè XXXVIII. annis potestative gloriamur. In urbe enim Roma, quæ Domina & caput orbis dicitur, coronam & Imperium totius Christianitatis de altari B. Petri Apostolorum Principis accepimus, à Domno Adriano Papa successore Petri solenniter unctus oleo exultationis præ participibus nostris, & nomen nostrum celebre & gloriosum in eo habetur. Hæc idcircò diximus, si fortè Dominus vester nomen & dignitatem nostram ignorat. Sciatis certè tis, de cætero literas ejus non recipiemus, nisi solennitas nominis & Majestatis nostræ expressè in eis contineatur. Nos enim eum nomine suo appellavimus, & appellamus.

2. Dominus vester Sanctum se appellat: mirabilis est sanctitas, quæ sanctos viros, honestos & religiosos, benignè, utpote fideles Nuncios, in osculo pacis exceptos, in quorum ore nō est inventum mendacium, nec iniquitas, desubitò consuevit incarcerare, & fame ac nuditate usq; ad mortem macerare. Longè faciat à nobis Deus talem sanctitatem.

Anno Christi 1190.

EIUSDEM IMPERATORIS

Responsum Legatis Soldani, & filii ejus, necnon & Admiralis, datum Iconii, communicato consilio Principum.

SOldanus juxta amicitiam diu cum Imperio nostro habitam Legatos suos ad nos misit, & ad terram suam invitavit, & securitatem viæ, & bonum forum, nobis & exercitui nostro pollicebatur. Præterea alii Nuncii ipsius, & filii sui præsentiam nostram Adrianopoli adierunt, uberiora & ampliora prioribus beneficiorum promissa nobis offerentes. Sed, qui nobiscum terram istam ingressi sunt, viderunt nobis pro securitate viæ, arcus & tela, gladios & lanceas, & omne genus armorum, & insultationes & insolitos clamores exhiberi, & pro bono foro nobis sub specie fidelis amicitiæ pollicito, magnus Melech cum omni fortitudine & virtute gentis suæ in manu hostili nos & exercitum nostrum circumdederunt sicut apes, & exarserunt in nos sicut ignis in spinis: & tamen in nomine Domini nostri Jesu Christi, Romanus Imperator & Advocatus specialis terræ Hierosolymitanę hostium cuneos penetravit securus, & fugato multitudinis vestræ exercitu, tradidit Deus noster civitatem hanc in manum nostram. Sed quia Romanus Imperator, cui collaterales semper esse debent misericordia & veritas, novit magis parcere, quàm ferire; hanc gratiam Dominis vestris & vobis impertiri decrevimus, ut pax nostra sit super vos, dummodo detis obsides ad arbitrium nostrum, quòd in bona pace, & bono foro terram vestram exire debeam.

HENR

HENRICI VI. IMP. AUG. EDICTUM

Anno Christi 1195.

De Indicendis Militiæ Sacræ Privilegiis.

HEINRICUS Dei gratia Romanorum Imperator, Rex Siciliæ & semper Augustus, dilectis ac fidelibus suis Archiepiscopis, Abbatibus, Ecclesiarum Prælatis, gratiam suam & omne bonum.

1. Universitati vestræ duximus significandum, quòd per gratiam Dei regno Siciliæ nobis subjugato, & in bonum statum redacto, ad honorem ejus, qui brachia sua extendit in crucem pro nobis [illegible]atus, recolentes miseriam & angustias, quæ Terra promissionis, peccatis exigentibus, feritate Paganorum intolerabiliter oppressa sustinet, in solemni Curia apud Barum in festo Resurrectionis Domini celebrata pro redemptione ejusdem terræ mille quingentos milites, & totidem sargantos, in [illegible] nostris à Martio usq; ad annum transmittere decrevimus, & hoc manifeste spospondimus, unicuiq; militi triginta uncias auri; & tantum annonæ, quæ ei ad annum sufficiet, datum. Pecuniam vero [illegible]cumq; naves ascendent, eis dabimus: annonam autem traduci faciemus, & ex illa parte maris, ubi applicuerint, eis præsentabimus.

2. Milites itaq; & sarganti jurabunt obedire illi, quem Magistrum eis ac Ducem cõstituemus: & per [illegible] stare in servitio Dei.

3. Et si aliquem eorum ex hoc mundo migrare contigerit, quidquid de pecunia vel annona ei data reliquerit, nulli assignare poterit, sed pro consilio Magistrorum ac Ducum exercitus alii, qui vicem ejus compleat & pro ipso serviat, assignabitur.

4. Mandamus ergo universitati vestræ rogantes, ut hanc voluntatem nostram militibus & bonis hominibus in dioecesi vestra constitutis insinuare curetis: ut si qui eorum ad propulsandas injurias Christo & Christianitati illatas instinctu divino ire voluerint, infra terminum prædictum ad iter se præparent.

Datum apud Tranum, 11. Idus Aprilis.

HENRICI VI. IMPER. AUG. CONSTITUTIO

Anno Christi 1197.

IMPERIUM UT PROCEDAT SUCCESSIONE, NON ELEctione, & alia quædam capitula.

Recessus Comitiorum Francofurdianorum.

Ex Joanne Monacho refertur ab Auctore Magni Chronici Belgici, pag 205.

ITEM Imperator HENRICUS videns, Regnum Almanniæ, & Imperium Romanorum, propter frequentes mutationes Imperatorum, multa mala perpessum, priusquam vota Principum in persona Imperatoris possent convenire, ordinavit, ut amplius electio non fieret, sed per solam sanguinis successionem Imperium conferretur, ita, ut qui propinquior Imperatori esset, hæreditariè fieret Imperator.

2. Ut autem HENRICUS à filio suo FREDERICO, quem de Constantia uxore sua habuit, [illegible] exordium, *a* Regnum Siciliæ & Calabriæ, & Ducatum Apuliæ, & Principatum Capuæ, quæ [illegible] ab avis hæres acceperat, Romano Imperio univit, ut perpetuò terrarum istarum unus Dominus [illegible]ret.

3. Ordinavit etiam, ut muliores, masculis deficientibus, succederent in hæreditatem.

4. Et ne Imperator mortuas manus Ecclesiasticarum personarum ultra expostularet.

5. Constitutioni igitur huic profuturæ consensit Curia Romana, & Principes LII. qui Imperatorem eligere consueverunt, quorum sigilla literis super hoc confectis sunt appensa.

a Innuere videtur Epithaphium Porphyreticum Panormi positum: *Imperio adjecit Siculos Henricus utrosq; &c.*

PRINCIPUM IMPERII DIPLOMA

Anno Christi 1200.

DE ELECTIONE OTTONIS IV. IMPERATOris Augusti.

SANCTISSIMO Patri ac Domino Innocentio, sacrosanctæ Romanæ Sedis Summo Pontifici, PRINCIPES & BARONES Alemanniæ, Clerici & Laici, debitam in Christo reverentiam & [illegible]tatem obsequii.

1. Cum placuisset ei, qui aufert spiritum Principum, & magnus & terribilis est super Reges terrarum, [illegible] HENRICUM Imperatorẽ de medio auferre, necessariũ nobis fuit visum, de substituẽdo [illegible]tatum & colloquium habere. Convenimus ergò sæpiùs, & miserias & oppressiones, quas hactenus

hactenus sustinueramus, recensentes, per universos regni...... animos nostros erexi...
honori Ecclesiæ Dei, & paci ac quieti subjectorum expediret, deliberantes, nunc...
lium quasi finaliter eligere putabamus. Verùm quia non est prudentia, non est potentia...
filium, nisi per Deum, placuit ei, qui Abrahæ filium immolare volenti victimam provi...
fratribus juniorem de postfœtantes accepit, atq; Matthiam ex discipulorum numero ad ...
stolatus elegit, Serenissimum Dominum nostrum OTTONEM, quondam Henrici Ducis Saxon...
lium, ad regimen Romani Imperii de terra peregrinationis suæ ex inopinato offerre nobi...
itaq; Sancti Spiritus gratia, prædictum Dominum Ottonem, Christianæ fidei cultorē devo...
atq; sanctæ Romanæ Ecclesiæ Advocatum & defensorem fidelissimum, & judiciariæ pot...
servatorem justissimū, de longa & antiqua Regum prosapia ex utraq; linea specialiter ed...
mani Regni fastigiū justè & rationabiliter elegimus, & sicut debuimus, ipsius electioni con...
ipsumq; in Augustorū sede à Carolo Magno apud Aquisgranum hunc dignitati deputata lo...
& corona, & regni diademate per manum Domini Adolphi Coloniensis Archiepiscopi ea, ...
cuit, solemnitate feliciter coronavimus.

2. Nos autem Principes, qui jam dictum Dominum in Regem elegimus, feuda nostra, ...
Imperio tenemus, à manu ipsius recipientes, hominium sibi fecimus, & fidelitatem jura...
tæ igitur dignitatis munus excellentissimus Princeps divinæ potius gratiæ, quàm suis meritis, ...
bens, primitias hujus honoris afferens Domino, propria voluntate juramento firmavit, ...
crosanctæ Romanæ Ecclesiæ, deinde omnia Ecclesiarum jura bona fide servare & manu te...
subjectos Imperii, exheredatos maximè & à suis possessionibus violenter ejectos, in sua ...
posse juvare & conservare. Pravam illam consuetudinem insuper, quam Imperatores ante...
res sui in occupandis rebus mobilibus vel se moventibus decedentium Episcoporum vel Abb...
Principum hucusque servaverunt, penitus extirpans, nos Ecclesiasticos Principes ex hac inde...
xatione Regali benevolentia liberos dimisit, & decedentium bona suis successoribus serva...
raliter statuit.

3. Paternitati ergo vestræ dignum supplicare duximus, quatenus fidem & devotionem Do...
mini nostri Regis attendentes; merita quoque Illustrissimi patris sui Henrici Ducis Saxoniæ, ...
obsequio sanctæ Romanæ Ecclesiæ numquam recessit, memoriter tenentes, paci & qui...
& vestræ, intuitu Dei & nostri obsequii, providentes, ipsius electionem & consecration...
ritate vestra confirmare, & Imperiali coronatione: armare, paterna pietate dignemini. ...
tem insuper vestram obnixè rogamus, quatenus Principes & Barones, à tam rationabili ele...
discordes, Ecclesiastica censura ad concordiam revocetis, & ab illicita fidelitate partis adve...
sancti Petri resolutos, ad præstandam Regi Domino nostro fidelitatem & subjectionem, ...
te vestra compellatis. Ut autem à Domino Rege nostro jura Romanæ Ecclesiæ (ut pr...
integra & illibata serventur, nos in bona fide spondemus, & pro Domino Rege nostro ...
imus.

✠
- Ego Adolphus Coloniensis Archiepiscopus elegi & subscripsi.
- Ego Berardus Paderbornensis Episcopus elegi & subscripsi.
- Ego Thietmarus Mindensis Episcopus elegi & subscripsi.
- Ego Witichindus * Condejensis Abbas elegi & subscripsi. (* f. Corbejensis.)
- Ego Gerardus Tudensis Abbas elegi & subscripsi.
- Ego Eribertus Werdensis Abbas elegi & subscripsi.
- Ego Henricus Dux Lotharingiæ, qui & Brabantiæ, Marchio Romani Imperii, elegi & sub... scripsi.
- Ego Henricus Comes de Kuke consensi & subscripsi.

Anno Christi 1212.

OTHONIS IV. IMP. AUG.

DECRETUM

De bonis Ecclesiasticis in necessitatem publicam erogandis; de personarum Ecclesiasticarum re... formatione; & de bello Papæ ac Regi Francorum inferendo. Facta in Comitiis Valentianis Anno Domini MCCXII.

SI Rex Francorum non esset, tuti à quolibet hoste in toto mūdo haberi possemus, & totum ... dum gladiis nostris supponere. Sed hoc solo contra nos favorem impendente, & Cl... semper quasi propriam habente, Papa Romanus nos ita præsumit anathemate ferire, atq; ... Proceres fide nostra absolvere. Qui dum Sicamorum Regi se amicum præstat, audet in vires sui ... Imperium extendere, qui semper grassatus est in genus nostrū, & ipsum Regem JOHAN..., ... largus opes & denaria nobis pluit, exhæredare præsumit. Contra hunc igitur solum toto ... dit insistere, hic primus conteratur & dometur oportet, qui solus impedit nostros provectus, ... bis opponit, & in omni hoste, qui se contra nos levat, ipse quoq; hostis fit. Quo superato & ... liquos vincere facile poterimus, Regnumq; Francorum jugo Imperii nostri supponere, & ... vobis partiri.

2. C...

2. Clerum autem & Monachos, quos Rex Francorum PHILIPPUS sic exaltat, amat, protegit, & vigili corde defendit, aut deponamus, aut deportemus oportet, sic tamen ut pauci maneant, quibus satis sit arcta facultas, & qui oblata tantummodo stipe vivant, villas autem & decimas majores Miles recipiat, illiq; habeant, quibus Respublica curæ est, qui pugnando faciunt populos & Clerum in pace quiescere. Illo quippe die, quo nos Papa Romanus primum Imperiali diademate insigne reddidit, hanc promulgavimus legem, & in scriptis redactam per totum orbem firmiter servari jussimus: a *Ecclesiæ decimas tantum & oblata munera possideant, villas autem & prædia nobis relinquant, ut hinc populus vivat, & Milites habeant stipendia sua.* a Anno 1210.

3. Nunc quia mihi Clerus in ista lege non paret, nunquid non debemus gravare manus, & illi omnes decimas cum villis licenter auferre? Nunquid nō possumus legē superaddere legi? KAROLUS b TUDITES, etiamsi noluit illis villas tollere, quia tamen decimas ipsis tulit, nobis non licebit eisdem villas cum decimis auferre? Qui possumus leges condere & jura novare, qui soli tenemus totum nobis Imperium, non licebit nobis Clerum hac lege ligare, ut primitiis rebusq; oblatis contenti, fiant ulterior esse magis humiles & minus superbi? Quantò satiùs, quanto commodius, nobis jura novantibus, hæc iam culta novalia, & villas tot deliciis opibusq; fluētes, impiger Miles habebit, quàm genus hoc pigrum & fruges consumere natum, quod otia ducit, quodq; sub tecto marcet, & umbra, qui frustra vivunt, quorum omnis labor in hoc est, ut Baccho Veneriq; vacent, quibus crapula obesis pocula ... ventresq; abdomine onerat? Unde nos, quamprimùm Papa nobis in dicta lege rebellis fuit, Montem flasconis, Aquampendentem, Bitral, Radichofonem, Arduam, Sancti Quirici castrum, ... num, Biccum, vicosq; innumeros & plurima castella, quibus dives Roma circumvallatur, ... ipsi eripuimus, quæ fortiter potenterq; armis adhuc ipso nolente tenemus, diuq; tenebimus, quamvis nobis Imperium supplantare laboret, & jus nostrum præsumat FRIDERICO Regi Siciliæ promittere. b al. Martellus nominatur.

4. Tunc Proceres uno ore concorditer legem confirmantes, bellum fore promittunt, omnesque fideliter jurant, observaturos se quicquid Imperator dixerat.

Otho Romanorum Imperator semper Augustus subscripsit.
Johannes Rex Angliæ, Franciæ & Hiberniæ per Guillermum Comitem Salesberiensem subscripsit.
Henricus Dux Lotharingiæ & Brabantiæ, Marchio Romani Imperii, subscripsit.
Otho Comes Palatinus Burgundiæ subscripsit.
Ferrandus Comes Flandriæ & Henoniæ subscripsit.
Reginaldus Comes Boloniæ subscripsit.
Willelmus Comes Holandiæ subscripsit.
N. Comes de Limburg subscripsit.
N. Comes Barrensis subscripsit.
Herveus Comes Nivernensis subscripsit.
Petrus Comes Altisiodorensis subscripsit.
Henricus Comes de Kuke subscripsit.
Hugo Baro de Boves subscripsit.

Et multi alii tam Proceres, quàm Comites de Alemannia, de Henonia, de Brabantia, & de Flandria, subscripserunt. Actum in oppido Valencienæ in Comitatu Henoniæ, anno ab Incarnatione Domini MCCXV. anno Imperii Domini OTHONIS invictissimi Imperatoris XV.

FRIDERICI II. ROMANORUM REGIS AUREA BULLA,

Anno Christi 1213.

DE LIBERTATE ECCLESIASTICA.

In Nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Amen. FRIDERICUS divina favente Clementia Romanorum Rex & Semper Augustus & Rex Siciliæ.

1. Regnum nostrum tunc stabiliri confidimus, cùm Altissimum, de cujus manu ea, quæ possidemus bona recepimus, honoramus. Tanto enim Domino, qui bona tribuit nobis, ad offerendas hostias operis & devotionis astringimur, quantò ipsum misericordem in nobis & mitabi-

tabilem experimur. Cognoſcentes igitur gratiam, quæ data eſt nobis ab ipſo [illegible] que præ oculis immenſa & innumera beneficia veſtra, Domine & reverentiſſime Pater [illegible] Ejus nominis III. ctor & benefactor noſter, Domine * Innocenti, Dei gratia Summe Pontifex [illegible] cujus beneficium, operam, & tutelam aliti ſumus, protecti pariter & promoti, poſtquam [illegible] citudinem noſtram mater noſter felicis memoriæ Conſtantia Imperatrix & Siciliæ Regina [illegible] quaſi utero nos jactavit, vobis, beatiſſime Pater, & omnibus ſucceſſoribus veſtris Catholicis, [illegible] que Romanæ Eccleſię ſpeciali matri noſtræ, omnem obedientiam, honorificentiam, atq; re[illegible] ſemper humili corde ac devoto ſpiritu impendimus, quam prædeceſſores noſtri Reges & Impera[illegible] res Catholici veſtris anteceſſoribus impendiſſe noſcuntur, nihil exinde volentes diminui, [illegible] augeri, ut major devotio eniteſcat.

2. Illum igitur volentes abolere abuſum, quem quidam prædeceſſorum noſtrorum [illegible] dignoſcuntur, decretum in electionibus Prælatorum: concedimus & ſancimus, ut electiones [illegible] torum liberè & canonicè fiant, quatenus ille præficiatur Eccleſiæ viduatæ, quem totum Ca[illegible] vel major & ſanior pars ipſius duxerit eligendum, dummodo nihil deſit ei de canonicis [illegible]

3. Appellationes autem in negotiis & cauſis Eccleſiaſticis ad Sedem Apoſtolicam l[illegible] earum perſecutionem ſive proceſſum nullus impedire præſumat.

4 Illum quoque dimittimus & refutamus abuſum, quem in occupandis bonis [illegible] Prælatorum, aut etiam Eccleſiarum vacantium noſtri conſueverunt anteceſſores [illegible] motu propriæ voluntatis. Omnia nos ſpiritualia vobis & aliis Eccleſiarum Prælatis reli[illegible] rè diſponenda, ut quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ Dei Deo recta diſtributione reddantur.

5. Super eradicando autem Hæreticæ pravitatis errores, auxilium dabimus & oper[illegible] cem.

6. Poſſeſſiones etiam, quas Eccleſia Romana recuperavit, ab anteceſſoribus [illegible] buslibet aliis detentas, liberas & quietas ſibi dimittimus, & ipſam ad eas obtinendas [illegible] mittimus adjuvare. Quas vero nondum recuperavit, ad recuperandum erimus pro vi[illegible] res: & quæcumq; ad manus noſtras devenient ſine difficultate ac mora eas reſtitui [illegible] has pertinet tota terra, quæ eſt à Radicofano uſque Ceperanum, Marchia Anconitana, Du[illegible] letanus, terra Comitiſſæ Mathildis, Comitatus Bertinotis, Exarchatus Ravennæ, Pentap[illegible] Trebaria, cum adjacentibus terris, & omnibus aliis ad Romanam Eccleſiam pertinentibus, [illegible] juriſdictione, diſtrictu, & honore ſuo.

7. Veruntamen cùm ad recipiendum coronam Imperii, vel pro neceſſitatibus [illegible] poſtolica Sede vocati venerimus, de mandato Summi Pontificis recipiemus procurat[illegible] drum ab ipſis. Omnia igitur ſupradicta, & quæcumq; alia pertinent ad Romanam Eccl[illegible] luntate & conſcientia, conſilio & conſenſu Principum Imperii liberè illi dimittimus, re[illegible] reſtituimus; necnon ad omnem ſcrupulum removendum, prout melius valet & efficac[illegible] concedimus, conferimus, donamus, ut ſublata omnis contentionis & diſſenſionis materia, [illegible] & plena concordia in perpetuum inter Eccleſiam & Imperium perſeverent.

8. Adjutores etiam erimus ad retinendum & ad defendendum Eccleſiæ Romanæ [illegible] ciliæ, cum omnibus ad ipſum ſpectantibus, tam citra Pharum quam ultra, necnon Co[illegible] niam, ac cetera jura, quæ ad eam pertinere noſcuntur, tanquam devotus filius & Catho[illegible] ceps.

9. Ut autem hæc omnia memorato ſanctiſſimo Patri noſtro Domino Innocentio, [illegible] Romanæ Eccleſiæ Summo Pontifici, ejusq; ſucceſſoribus per nos & noſtros ſucceſſores R[illegible] Reges & Imperatores obſerventur, firma & inconvulſa ſemper permaneant; præſens privileg[illegible] ſcriptum Majeſtatis noſtræ aurea bulla juſſimus communiri. Teſtes autem ſunt hi:

Sigefridus Moguntinus Archiepiſcopus, Sedis Apoſtolicæ Legatus.
Eberhardus Saliſburgenſis Archiepiſcopus.
Conradus Ratiſponenſis Epiſcopus.
Otto Wirzburgenſis Epiſcopus.
Manegoldus Patavienſis Epiſcopus.
* Citicenſis. Engelardus * Zilenſis Epiſcopus.
Gladiacus Bohemorum Rex.
Ludovicus Dux Bavariæ.
Leopoldus Dux Auſtriæ & Stiriæ.
Hermannus Lanthgravius Turingiæ.
Comes Albertus de Eberſtein.
Comes Adolphus de Sonneberch.
Comes Burchardus de Mannesvelde.
Berardus Bers. . . . . .
Comes Ludovicus de Vuirtemberg.
leg. Burgravius. Gebehardus * Buſclavius Magdeburgenſis.
Henricus de Stahenvverch.
Vualterus de Langenberg.
Henricus de Calandina Mareſcalcus Imperii.

Vualte-

Walterus de Sepf Pincerna Imperii, & alii quam plures.

Signum Domini Friderici Secundi Romanorum Regis invictissimi, & Regis Siciliæ. ✠ Locus sigilli.

Ego Conradus Dei gratia & Apostolicæ Sedis Metensis & Spirensis Episcopus, Imperialis Aulæ Cancellarius, vice Domini Sigefridi Moguntini Archiepiscopi, & Apostolicæ Sedis Legati, ac totius Germaniæ Archicancellarii recognovi.

Acta sunt hæc Anno Domini nostri Jesu Christi millesimo ducentesimo decimo tertio, indictione prima, regnante Domino Friderico Secundo Romanorum Rege glorioso, & Rege Siciliæ, anno regni ejus, Romani primo, regni verò ejus Siciliæ decimo sexto.

Datum apud Egram per manus Bertholdi de Nife, Regalis Aulæ Protonotarii, quarto Idus Julii.

Post annos sex huic per omnia similem AUREAM BULLAM *dedisse reperitur Honorio Papæ Tertio, totidem verbis conceptam, quæ Romæ exstat in Castello S. Angeli, & in Bibliotheca Vaticana.*

FRIDERICI II. IMPER. AUG.

Anno Christi 1219.

RECESSUS SIVE CONSTITUTIONES

COMITIORUM FRANCOFURDIANORUM de Anno MCCXIX.

Ex Alberico refert Auctor Magni Chronici Belgici, pag. 221.

REX FRIDERICUS Curiam apud Franckfordiam quatuordecim diebus habuit, ubi pluribus adunatis Principibus, multa de statu & utilitate Regni tractata sunt: injusta telonea, injustæ monetæ, bella civilia, nisi de consensu & consilio Regis & Principum, & omnes injustitiæ sub judicio & pœna vitæ, à Regibus & Principibus interdictæ sunt.

2. Ibique congregato exercitu Italiam intrare Imperator disposuit, ut benedictioni Imperiali sublimaretur.

FRIDERICI II. IMPER. AUG.

Anno Christi 1219.

CONSTITUTIO

De juribus ac privilegiis Civitatis Norimbergensis.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. FRIDERICUS Secundus divina favente Clementia Romanorum Rex & Semper-Augustus, & Rex Siciliæ. Cum ex debito Regiæ eminentiæ omnium Imperii fidelium jura piè debeamus & velimus favore tueri atq; gubernare ex abundanti Serenitatis nostræ benevolentia eorum intendimus jura non solummodò roborare, verum quoq; Regali augere potentia, quorum continua obsequia nobis ex suis meritis grata admodum sunt & accepta.

1. Ad evidentiam igitur specialis gratiæ ac dilectionis, quam gerimus ad charissimam civitatem nostram Nuremberg, antiqua jura à Divis prædecessoribus ac progenitoribus nostris, inclitis Romanorum Imperatoribus & Regibus Semper Augustis eidem loco tradita, non solummodò confirmamus. Imò si quem habere videntur defectum, cum locus ille nec habeat vineta neque navigia, imò in durissimo sit situs fundo, de mera benignitate supplemus.

2. Statuentes & profuturis temporibus incommutabiliter observari sancientes, quòd quilibet ejusdem loci civis, nullum habere debeat Advocatum, præterquam nos & successores nostros Romanorum Reges & Imperatores.

3. Item quicunq; civis antedictæ civitatis fecerit se alicujus muntman, tam civis ille, quàm qui [illegible] receperit eum, gratiam nostram demeruit, & in utroq; pax non violatur.

4. Item nemo aliquem civem loci illius duello impetere debet in toto Romano Imperio.

5. Item quicunq; alicui civi Norimbergensi aliqua bona sua sive prædia, sive feuda obligaverit [illegible] neraverit, quocunq; illa bona obligata devolventur, sive ad dominos sive ad hæredes, civis [illegible] fuerunt obligata, in quieta permaneat possessione, quousq; à successore redimantur.

6. Item quicunq; aliquem Norimbergensem bonis suis, sive prædiis, sive feudis quocunq; modo beneficiaverit; si forte Dominus feudi aliquo tempore illi feudum negaverit, vel si aliquis ipsum [illegible] super hoc impetierit, & civis cum suis concivibus testimonio legitimo comprobaverit se esse in[illegible]um, in quieta permaneat possessione.

7. Item nullus Dominus aliquem Nurembergensem compellere debet ad jus, quod appellatur [illegible].

8. Item quicunq; Dominus aut creditor alicui Nurembergēsi accommodata reddere renuerit, [illegible]rius illius aut mercator vel suus vogtman, erit pignus Norimbergensibus.

9. Nullus Norimbergensis sit alicujus hominis gephant de jure, nec unus mercator pro alio.

10. Item quicquid aliquis Norimbergensis ibidem deliquit, pro quo delicto puniendus esset [illegible]na aut rebus, si satisfecerit Sculteto nostro, nulli amplius respondere debet de hoc delicto, & [illegible] nostram percipiet.

11. Adhæc civibus sæpedicti talis gratia pro jure ab omnibus prædecessoribus nostris [illegible] Romanorum Regibus tradita & indulta dinoscitur, quam nos quoq; approbamus, ut si Dominus [illegible] perii ab ipsis steuram exigit, non particulatim sed in communi quilibet pro posse suo persolvere debeat.

a Donawerdensibus.

12. Item in nundinis *a* Werde, civis Norimbergensis cum denariis Norimbergensibus [illegible] re cambiet & emet aurum & argentum, & nemo prohibebit.

13. Similiter in nundinis Nordlingensibus cum denariis Nurembergensibus ement & [illegible] ent aurum & argentum; & Magister monetæ Nurembergensis illuc ibit, si voluerit, & de [illegible] monetæ ibi formabit.

14. Nullus Norimbergensis in celebratione Curiæ Regalis ibidem de aliquibus rebus [illegible] vet theloneum.

b Auff der Aisch.

15. In *b* Ascha Nurembergenses non magis solvent thelonei de rebus suis, quàm nauta [illegible] vi sua.

16. De Ratispona usq; Pataviam nullum solvent theloneum.

17. In civitate Wourmacensi, in festo Joannis Baptistæ, si unus Norimbergensis dabit [illegible] libram unam piperis & duas chirothecas, anno illo nihil aliud solvent vel amplius Norimbergenses.

18. In civitate Spirensi nihil solvent Nurembergenses: èconverso Spirenses nihil solvent [illegible] Nuremberg.

19. Ut igitur hæc nostræ renovationis largitas & confirmationis sanctio perpetuum recipiat vigorem, atq; in posterum inviolabiliter observetur, hoc scriptum inde fieri jussimus, sigillo Regiæ Majestatis communitum, sancientes, & interminatione gratiæ nostræ districtius, necnon sub pœna [illegible] rum & personarum præcipientes, ne ulla omninò persona alta vel humilis, secularis sive ecclesiastica, ullo unquam tempore ei contradicere præsumat, vel aliquo ausu temeritatis contravenire. Testes

Eberhardus Salzburgensis Archiepiscopus.
Otto Freisingensis Episcopus.
Henricus Eystetensis Episcopus.
Seyfridus Augustanus Episcopus.
Aquensis Præpositus.
Ludovicus Comes Palatini Rheni & Dux Bavariæ.
Leupuldus Dux Austriæ & Styriæ.
Bernhardus Dux Carinthiæ.
Comes Egeus Junior de Urach.
Henricus Nobilis de Nyfe.
Comes Conradus Burggravius de Nuremberg, Marchio de Baden.
Anshelmus de Justingen, Marschalcus Imperii.
Philippus de Bonnl, & alii plures.

Ego Conradus Metēsis & Spirensis Episcopus, Imperialis Aulę Cancellarius, vice Domini Sifridi sanctæ Moguntinensis Sedis Archiepiscopi ac totius Germaniæ Archicancellarii, recognovi. Actum incarnationis Domini millesimo ducētesimo decimo nono: regnante piissimo Domino nostro FRIDERICO II. divina favente clementia Romanorum Rege Semper-Augusto, & glorioso Rege Siciliæ, anno Romani Regni ipsius septimo, Siciliæ verò vicesimo secundo, feliciter. Datum apud Nuremberg, anno suprascripto, VI. Idus Novembris, VII. Indictione.

Anno Christi 1220.

FRIDERICI II. IMPER. AUG.
EDICTUM
De cassandis statutis adversus libertatem Ecclesiæ editis.

Exstat inter Honorii III. Papæ Epistolas, lib. 5. epist. 483.

NOS FRIDERICUS Dei gratia Romanorum Imperator & Semper Augustus, hac edictali lege irritamus, & præcipimus irritari omnia statuta & consuetudines, quæ civitates, vel loca, Potestates, Consules, vel quæcumq; aliæ personæ contra libertatem Ecclesię, vel personas Ecclesiasticas edere, vel servare tentaverint adversus Canonicas vel Imperiales sanctiones. Et ea de Capitularibus infra duos menses post hujusmodi publicationem edicti penitus aboleri, &c. Datum Romæ [illegible] die Coronationis, &c.

FRIDERICI II. IMPER. AUG.
CONSTITUTIO
Pro Ecclesiastica libertate.

Anno Christi 1220.

FRIDERICUS Dei gratia Romanorum Imperator Semper Augustus, & Rex Siciliæ, Potestatibus, Consulibus, ac Comitibus universorum Comitatuum, & Castrorum Italiæ.

Cum divæ memoriæ Imperatores Romani sacrosanctam Ecclesiam multiplici libertate dotarint, nos disponente Deo, à quo est omnis potestas, ad fastigium culminis Imperialis electi, quæ piè ab illis, & à sanctissimæ Sedis Præsulibus pro statu Ecclesiarum & Ecclesiasticorum [illegible] edita, conservare volumus inconcussa; & illis contraria, sicut ad nos spectare dignoscitur an[illegible]

Cum

Cùm igitur ad aures Celsitudinis nostræ pervenerit, nonnullos vestrûm cupidine cæca seductos quædam detestanda edidisse statuta, præjudicantia Ecclesiasticæ libertati, ac divino & humano juri obviantia manifestè, nos ea tanquàm de radice pravitatis hæreticæ provenientia, auctoritate præsentium cassamus sub pœna mille marcharum, districtiùs inhibentes, ne quis vestrûm illis de cetero inhærere præsumat, aut eorum prætextu Ecclesias & Ecclesiasticos viros contra sanctiones canonicas & legitimas molestare. Quinimmò ea de nostris Capitularibus seu breviariis condemnata penitus aboleri. Ecclesias & Ecclesiasticas personas permittatis indulta sibi libertate gaudere, si vultis pœnam effugere prænotatam, & indignationem Regiam evitare.

Datum in castris apud sanctum Leonem, anno Domini millesimo, ducentesimo, vigesimo, Indictione octava, Kalendis Octobris.

FRIDERICI II. IMPER. AUG. CONSTITVTIONES

Anno Christi 1221.

CONTRA HAERETICOS.

FREDERICUS Dei gratia Romanorum Imperator, Semper Augustus, dilectis Principibus, cunctisq; populis, quos Clementiæ nostræ regit imperium, salutem & gratiam.

1. Commissi nobis cœlitùs cura regiminis, & Imperiale, cui dante Domino præsidemus, fastigium dignitatis, materialem, quo divisim à Sacerdotio fungimur, gladium adversus hostes fidei & in exterminium Hæreticæ pravitatis exigunt exerendum, ut vipereos perfidiæ filios contra Deum & Ecclesiam insultantes, tanquam materni uteri corrosores, in judicio & justitia persequamur, maleficos vivere non passuri: per quorum *a* sententiam seducẽtem mundus inficitur, & gregi fidelium per oves morbidas gravior infligitur corruptela. *a al. sciẽtiam.*

2. Statuimus itaq; sancientes, ut Hæretici, quocumq; nomine censeantur, ubicumq; per Imperium damnati fuerint ab Ecclesia, & seculari Judici assignati, animadversione debita puniantur. Si qui verò de prædictis, postquàm fuerint deprehẽsi, territi metu mortis redire voluerint ad fidei unitatem, juxta canonicas sanctiones ad agendam pœnitentiam in perpetuum carcerem detrudantur.

3. Prætereà quicumq; Hæretici reperti fuerint in civitatibus, oppidis, seu aliis locis Imperii, per inquisitores ab Apostolica Sede datos, & alios Orthodoxæ fidei zelatores, ii, qui jurisdictionem ibidem habuerint, ad inquisitorum & aliorum Catholicorum virorum insinuationem eos capere teneãtur, & eos captos artiùs custodire, donec per censuram Ecclesiasticam damnatos, damnabili morte perimant, qui fidei sacramenta & gloriam æternæ vitæ damnabant.

4. Simili quoq; pœna plecti censemus omnes, quos ad fovendum Hæreticorum errores callidus hostis suscitat advocatos, vel parat illicitos defensores, maximè cùm idem facinus, quos inquinat, æquat, nisi monitione præmissa destiterint, & eorum vitæ duxerint consulendum.

5. Eos prætereà, qui convicti in uno loco de hæresi ad alia loca se transferunt, ut cautiùs possint effundere virus Hæreticæ pravitatis, debitam censemus subire vindictam: ut super hoc per viros ab eodem errore conversos ad fidem, necnon & per alios, qui eos de hæresi convicerunt, quod & in hoc casu concedimus licitè faciendum, evidens testimonium habeatur.

6. Item mortis sententiæ ducimus addicẽdos, si quos Hæreticorum ad judicium tractos, in extremo vitæ periculo hæresim abjurantes, postmodùm de falso juramento constiterit & de fide mentiri convinci, ac eos cõtigerit ejusdem morbi spontaneam incurrere recidivam, ut sibi damnabiliùs iniquitas sit mentita, & pœnam debitam mendacium non evadat.

7. Omne insuper proclamationis & appellationis beneficium ab Hæreticis, receptatoribus, & fautoribus eorundem, penitus amovemus, volentes ut de finibus Imperii, in quibus semper debet esse orthodoxa fides, Hæreticæ labis genimina modis omnibus deleantur.

8. Cæterùm quia, quanto majora divinæ nutu miserationis accepimus, & altiorẽ locum præ filiis hominum obtinemus, tanto devotiora debemus obsequia gratitudinis conferenti. si quando igitur in nostri nominis cõtemptores nostri culminis excandescat auctoritas, si reos læsæ majestatis in personis eorum & liberorum suorũ exhæredatione damnamus; multo fortius justiusq; contra Dei blasphematores nominis, & Catholicæ fidei detractores provocamur, eorundẽ Hæreticorum, receptatorũ, fautorum, & advocatorum suorũ, ac eorundem hæredes & posteros usq; ad secundã progeniem, cunctis beneficiis temporalibus, publicis officiis, & honoribus Imperiali auctoritate privantes, ut in paterni memoria criminis continuo mœrore tabescant, verè scientes, quòd Deus zelotes est, & peccata patrũ in filios potenter ulciscens, nec quidẽ à nostræ misericordiæ finibus duximus excludendum; ut si qui paternæ hæresis non sequaces latentem patrum perfidiam revelarint, quacumq; reatus illorum animadversione plectantur, prædictæ punitioni non subjaceat innocentia filiorum. Exod. 34. Jerem. 32.

9. Ad hæc notũ fieri volumus, Fratres Prędicatores & Minores, pro fidei negotio in partibus Imperii nostri cõtra Hæreticos deputatos: cæteros quoq;, qui ad Hæreticos judicandos accesserint, nisi aliquis eorum ab Imperio fuerint proscripti, eundo, morando, & redeũdo sub nostri Imperii speciali defensione receptos, & quos apud omnes sub ope ac recõmẽdatione fideliũ Imperii esse volum⁹ inoffensos, universitati vestræ mãdantes, quatenus quocumq; & apud quemcumq; vestrum pervenerint, benignè recipiatis eosdem, & personas eorum ab incursu Hæreticorum eis insidiantium conservantes

indemnes, omne consilium, ducatum, & auxilium impendatis, pro tam acceptis coram Deo nego... exequendis. Hæreticos verò, quos & ipsi vobis ostenderint, in jurisdictione vestra singuli capi... diligenti custodia detinete, donec post Ecclesiasticæ damnationis judiciũ pœnam subeant, qua... rentur: sciturí, quòd in ipsius executione negotii gratum Deo & laudabile nobis obsequium... retis, si ad expellendam de partibus nostri Imperii novam & insolitam Hæreticæ pravitatis... opem & operam unà cum eisdem Fratribus præstiteritis efficacem. Et si quis exinde foret neg... vel remissius ac etiam inutilis, coram Deo, & in conspectu nostro poterit meritò culpabilis appa...
ms. Parusiæ. Datum * Paduæ XXII. Februarii, XII. Indictione.

CONSTITUTIO II.

FRIDERICUS Dei gratia Romanorum Imperator Semper Augustus, Hierusalem & Si... Rex, dilectis Principibus suis, Venerabilibus Archiepiscopis & Episcopis, alüsq; Prælatis Eccl... rum, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Potestatibus, Sculteris, Burgravius, Ad... Judicibus, Ministerialibus, Officialibus, & omnibus per totum Imperium constitutis, præsentes ... ras inspecturis, fidelibus suis, gratiam suam & omne bonum.

1. Inconsutilem tunicam Dei nostri dissuere conantur Hæretici, & vocabuli vicio sævie... quod significationẽ divisionis denuntiat, in ipsius indivisibilis fidei unitate nituntur inducere ... nem, & oves à Petri custodia, cui pascendæ à pastore bono sunt creditæ, segregare. Hi sunt lup... ces intrinsecus, eo usq; mansuetudinẽ prætendentes ovium, quousque ovile possint subintrare D... minicum, quod post ipsorum interitum desiderant demoliri: hi sunt angeli pessimi, hi pravi... sunt filii à patre nequitiæ & fraudis auctore ad simplices animas destinati: hi colubri, qui co... cipiunt: hi serpentes, qui latenter videntur inserpere, & sub mellis dulcedine virus evomere, ... cibum se simulent ministrare, à cauda feriunt, & mortis poculum velut quoddam dirissimum ... num immiscent. Horum sectæ veteribus, vel ne in publicum prodeant, non sunt notatæ nomi...
a al. concep-ptæ. vel (quod est fortè nephandius) non *a* contentæ, ut velut ab Arrio Arriani, vel à Nestore Nest... aut à similibus similes nuncupentur: sed in exemplum Martyrum, qui pro fide Catholica marty... subierunt, Patarenos se nominant, velut expositos passioni.

2. Hujusmodi verò miseri Patareni, à quibus abest sancta credulitas Divinitatis æternæ, ... uno contextu nequitiæ insimul tres offendunt, Deum videlicet, proximos, & seipsos. Deum, ...
b ms. Filium. Dei fidem & *b* consilium non cognoscunt: decipiunt proximos, dum ipsis sub specie spiritual... moniæ, Hæreticæ pravitatis oblectamenta ministrant: crudeliùs etiam sæviunt in seipsos, dum p... nimarum dispendium, corpora deniq; severæ mortis illecebris, quam per agnitionem veram & ... fidei firmitatem possent evadere, vitæ prodigi & necis improvidi sectatores, involvunt, & quod ... pso dicto durissimum, superstites etiam non terrentur exemplo.

3. Contra tales, Deo, sibi & hominibus sic infestos, continere non possumus motus n... quin debitæ ultionis in eos gladium exeramus, tanto ipsos instantiùs persequentes, quanto in e... tiorem delusionem fidei Christianæ prope Romanam Ecclesiam, quæ caput omnium Eccl... judicatur, superstitionis suæ scelera latiùs exercere dinoscuntur, adeò quòd ab Italiæ finibus, ... tim à partibus Lombardiæ, in quibus pro certo perpendimus ipsorum nequiciam latiùs abu... jamq; usq; ad regnum nostrum Siciliæ, suæ perfidiæ rivulos derivarunt.

4. Quod acerbissimum reputantes statuimus in primis, ut crimen hæreseos & damna...
* l. manicheos, C. de hær. cujuslibet, quocumq; censeantur nomine sectatores, prout * veteribus legibus est indictum, ... blica crimina numerentur, immò crimine læsæ majestatis nostræ debet ab omnibus horrib... dicari, quod in divinæ majestatis injuriam noscitur attemptatum, quamvis in recti judicii pote...
* l. pen. C. ad L. Jul. majest. §. interdum, Inst. de hæred. quæ ab intest. defer. terum alteri non excellat. Nam sicuti * perduellionis crimen personas adimit damnatorum ... na, & damnat post obitum memoriam defunctorum: sic & in prædicto crimine, quo Patareni ... tur, per omnia volumus observari, ut ipsorum nequicia, qui quia Dominum non sequuntur, ... bris ambulant, detegatur. Nemine etiam deferente investigari volumus diligenter hujusm... lerum patratores, & per Officiales nostros sicut & alios malefactores inquiri, ac in vinculis ...
c al. tegantur. inquisitione notatos: & si levis superstitionis argumento *c* tangantur, à viris Ecclesiasticis & Pr... tis examinari jubemus. Per quos si inventi fuerint à fide Catholica saltem in articulo deviare, ... ipsos pastorali more commoniti, tenebrosi diaboli relictis insidiis noluerint agnoscere Deum ...
* ms. tristitia. sed in erroris concepta * instantia perseverent, præsentis nostræ legis edicto * damnatos ...
* ms. dãpnãdos fore decernimus Patar. pati Patarenos aliosque Hæreticos, quocumq; nomine censeantur, decernimus, ut quod affect... vivi in conspectu hominum comburantur, flammarum commissi judicio animarum incendia ... tur. Nec dolemus, quod in hoc ipsorum satisfacimus voluntati, ex quo pœnam solummo... fructum alium consequuntur erroris: volumus tamen, quòd apud nos pro talibus nemo inte... venire præsumat. Quod si qui fecerit, in ipsum nostræ indignationis aculeos non immeritò convertemus. Datum Paduæ XXII. Februarii, XII. Indictione.

CON

CONSTITUTIO III.

FRIDERICUS Dei gratia Imperator Semper-Augustus, &c. Patarenorum complices & receptatores, seu quocumque modo fautores, qui, ut alios à pœna possint eximere, de se velut improvidi non formidant, publicatis omnibus bonis eorum relegandos in perpetuum esse censemus, & ipsorum filii ad honores aliquos nullatenus admittantur. Si tamen aliquis fautorum hujusmodi detexerit aliquem Patarenum, de cujus perfidia manifestè probatur & liquet, in fidei præmium, quam agnovit famæ pristinæ de Imperiali clementia restitutionis beneficium in integrum consequatur.

INCIPIUNT CAPITULA CONSTITUTIONIS CONTRA Patarenos edita per Dominum Fredericum Illustrem virum, Romanorum Imperatorem semper Augustum, Hierusalem & Siciliæ Regem.

1. Patarenos, Speronistas, Leonistas, Arnaldistas, Circumcisos, Passaginos, Joseppinos, *a* Carcarenses, Albanenses, Franciscos, *b* Bennatoles, Comistas, Waldenses, *c* Burgaros, *d* Commmellos, *e* Barinos & Ortholenos, cum illis de Aqua nigra, Pauperes de Lugduno, & omnes Hæreticos utriusq; sexus, quocumq; nomine censeantur, perpetua damnamus infamia, diffidamus atq; bannimus, censentes, ut bona talium confiscentur, nec ad eos ulterius revertantur, ita quòd filii eorum ad successionem pervenire non possint, cùm * longè sit gravius æternam quàm temporalem offendere majestatem. Qui autem inventi fuerint sola suspicione notabiles, nisi ad mandatum Ecclesiæ, juxta considerationem suspicionis qualitatemque personæ, propriam innocentiam congrua purgatione monstraverint, tamquam infames & banniti ab omnibus habeantur, ita quòd si sic banniti per annum permanserint, extunc eos sicut Hæreticos condemnamus.

a. al. Gatatenses.
b. al Bagnarolos.
c. al. Roncarolos.
d. al. Cummunellos.
e. al. Varinos.
* c. vergentis, de hæret.

2. Statuimus etiam hoc edicto in perpetuum valituro, ut † Potestates & Consules seu Rectores, quibuscumq; fungantur officiis, pro defensione fidei præstent publicè juramentum, quòd de terris suæ *f* ditioni subjectis, universos Hæreticos ab Ecclesia denotatos, bona fide pro viribus exterminare studebunt, ita quod amodò, quandocumque quis fuerit in perpetuam Potestatem vel temporalem assumptus, hoc teneatur juramento firmare capitulum: alioquin neque pro Potestatibus, neque pro Consulibus, seu consimilibus habeantur, eorumque sententias extunc decernimus inutiles & inanes. Si verò Dominus tempotalis, requisitus & monitus ab Ecclesia, terram suam purgare neglexerit ab Hæretica pravitate, post annum à tempore monitionis elapsum terram ipsius exponimus Catholicis occupandam, qui eam exterminatis Hæreticis absque ulla contradictione possideant, & in fidei puritate conservent, salvo jure Domini temporalis, dummodò super hiis nullum præstet obstaculum, neq; aliquod impedimentum opponat, eadem nihilominus lege servata contra eos, qui * non habent Dominos temporales Principales.

† Concil. Biterrens. ca. 32.
f. al. jurisdictioni.
* Abest negativa in ms.

3. Credentes prætereà, receptatores, defensores, & fautores Hæreticorum bannimus, statuentes, ut si, postquàm quilibet talium fuerit fidelium excommunicatione notatus, satisfacere contempserit infra annum, extunc ipso jure sit factus infamis, & ad publica officia seu consilia, vel ad tractatus ad quos eligendos hujusmodi, nec ad testimonium admittatur. Sit etiam intestabilis, ut nec testamenti liberam habeat factionem, nec ad hæreditatis alicujus successionem accedat. Nullus ei prætereà super quocumque negocio, sed ipse aliis respondere cogatur. Quòd si Judex extiterit, ejus sententia nullam obtineat roboris firmitatem, nec causæ aliquæ ad ejus *a* notitiam perferantur. Si fuerit Advocatus, ejus patrocinium nullatenus admittatur. Si Tabellio autem fuerit, instrumenta confecta per manum ipsius nullius penitus sint momenti.

a. al. audientiam.

4. Adjicimus insuper, quod Hæreticus per Hæreticum convinci possit: & quod domus Patarenorum, receptatorum, defensorum, & fautorum, sive ubi docuerint, sive ubi aliis manus imposuerint, destruantur, nullo tempore reparandæ. Datum Paduæ, XXII. Febr. XII. Indictione.

Hæreticus per Hæreticum convinci potest.

FRIDERICI II. IMP. AUG. DECRETUM

Anno Christi 1223.

Proscriptionis Comitum Habspurgensium propter vim Ecclesiæ Beronensi illatam.

FRIDERICUS Dei gratia Romanorum Imperator Semper-Augustus, & Rex Siciliæ, universis Principibus Alamanniæ, tam ecclesiasticis quàm secularibus, & aliis Imperii fidelibus, ad quos literæ istæ pervenerint, gratiam suam & omne bonum. Universitati vestræ tenore præsentium volumus esse notum, quod veniens ad præsentiam nostram Dietricus Beronensis Ecclesiæ Præpositus, fidelis noster, sua Celsitudini nostræ conquestione monstravit, qualiter Wernherus & Hartmannus Comites de Kiburg, eidem Ecclesiæ suæ damna enormia irrogantes, eum & alios Canonicos suos in eadem Ecclesia Domino famulantes, de gremio ipsius Ecclesiæ turpiter ejecerunt, quòd nec ipse, nec aliquis Canonicorum, sex jam annis elapsis, ad serviendum DEO ibidem audeat apparere. Et licet per Constantiensem videlicet Diocesanum Episcopum excommunicationis sententia contra eos propter hoc fuerit promulgata, & terra eorum supposita interdicto, ipsi nihilominus in contemptum DEI & Ecclesiæ adversus ipsum, & Ecclesiam suam in nullo satisfacere procurarunt, in eadem contumacia contumaciter permanserunt, sic quòd eadem

excommunicationis ſententia per Summum Pontificem extitit confirmata. Propter quod Præb… Præpoſitus in præſentia Venerabilium Cicenſis, Tridentini & Brixinenſis Epiſcoporum, & alio… quàm plurium tam Imperii quàm * Regni Magnatum, Excellentiæ noſtræ humiliter ſupplicav… quod ad Imperiale ſpectat officium, exinde proſequi dignaremur. Nos igitur protervam præ… rum Comitum contumaciam attendentes, ad petitionem quoque prædicti Conſtantienſis Dio… Epiſcopi, cujus cenſuram eccleſiaſticam, Dei timore poſtpoſito, dicti Comites per triennium, ſi… ſeritur, contemnentes, ab infeſtatione ipſius Eccleſiæ non deſiſtunt, cùm abſonum ſit Imperio… tam enormes Eccleſiis Dei violentias irrogari, quas ex collata nobis plenitudine poteſtatis de… modis omnibus & fovere tenemur, præſentibus prædictis Principibus & ceteris tam Imperii… Regni Magiſtratibus, prædictos Comites excommunicationis ſententiam contemnentes, ſente… liter proſcriptos denunciamus, mandantes ipſos de cetero velut proſcriptos ab omnibus evitari. Præ… tereà Heinrico Romanorum Regi filio noſtro per literas noſtras dedimus in mandatis, ut… dem Comites pro prædictis memoratis exceſſibus proſcriptos denunciet, & ab ipſa proſcriptione… decernimus non ſolvendos, niſi prædicto Præpoſito condignè ſatisfaciant & Eccleſiæ ſuæ, ſi… bent. Data in Campania, apud Montem S. Joannis, die XXIII. Februarii, XI. Indict.

* ſc. Siciliæ, quod pater ejus Henricus VI. Imp. cum Imperio reduniverat.

Anno Chriſti 1226.

FRIDERICI II. IMP. AUG

PRAECEPTUM

De Patavienſi Decano, Papæ adverſus Imperium adhærente, capiendo & plectendo.

IMP. FRIDERICUS Auguſtus, Ottoni Bojorum Duci & Palatino Comiti Rheni, gratiam ſuam & omne bonum. Certior factus ſum literis Eberhardi Archiepiſcopi Juvavenſis, atque Friderici Duc… Auſtriæ, *a* Albertum quendam Sacerdotulum, authoritate Gregorii, qui dicitur Papa, in nos c… cia jactare eumque in vicis, oppidis, caſtellis tuis habitare. Quàm id impium ſit, tute exiſtima… Morte moriatur, qui maledicit Principi ſuo. Te atque tuum avum ex infimo loco, ego & avus… faſtigium ſummum eveximus; hujuſcemodi crimini læſæ Majeſtatis obnoxius exigatur. Data in… dione Faventiæ, quarto Nonas Octobris.

a. Decanum Patavienſem, ex familia de Behaim.

Anno Domini 1227.

FRIDERICI II. IMPER. AUG.

EDICTUM

De Papæ Romani tyrannide & Antichriſtianiſmo, adverſus conjurationem Principum Imperii in Comitiis Budiſſinis congregatorum.

FRIDERICUS Auguſtus ubi reſcivit, pleroſque conjuratorum Principum apud * Bud… condictum erat, Comitia Cæſarea habere, Principibus cunctis, maximè Ottoni Bojorum Reg… lo, Præfectoque prætorio Rheni, literas mittit. Illatum literarum hæc ſententia fuit:

* Aventin. Annal. Bojor. lib. 7. fol. 541.

Pleraque crimina ſibi objecta à Romano Pontifice negando diluit, alia in illum retorq… confutat. Pontifices Romanos auctos divitiis & dignitate à ſe atq; cæteris Imperatoribus, æmul… pertinaciſſimos omnium Regum atq; Principum, neq; parem ultrà ferre poſſe. Manibus pedib… noctes dieſq; id eos conari, ut non tam ſe, quàm SS. Romano Imperio, tanquam capite oppreſſ… cæteris membris omnibus ſervitutem imponant: affectare eos dominationem atq; divinitatem… pe ut ab omnibus haud aliter, imò magis, quàm Deus timeatur. Nam multos Antichriſtos in eſſe… manenſibus illis, nec ullos alios, quemadmodum opera oſtendunt, exitio Chriſtianæ religioni… quidem optimè ſentire de Chriſto atque ejus religione prædicat, nihilque magis cupere, quàm… tempore Reſpublica Chriſtiana priſtinam majeſtatem, ſimplicitatem & pacem recuperet. Quo… nequaquam poteſt, niſi ſpinæ eradicentur, hoc eſt, ambitio, ſuperbia, faſtus, luxus Sacerdotum Ro… norum, ſubtractis opibus atque divitiis extirpentur radicitùs. Copia rerum ſapientiſſimos qu… corrumpere ſolet: in rebus divinis non ſolum Romanum Epiſcopum, ſed unumquemq; Sacerd… ſibi patrem fore, modò rebus prophanis ſibi cōmiſſis abſtineat, proponit. Imperium Chriſtianu… jus ipſe caput conſtitutus ſit à Deo, non armis, non vi opprimi poſſe: ſed luxuria, cupiditate, quæ… omnium malorum eſt, enervari, adulterari, corrumpi. Quod ne fiat, ſe obviam iturum, ſe ſumm… pro commiſſo ſibi à Deo negotio, poteſtate cœleſtique divinitùs tradita contrà eniſurum, ut ovili p… rem, populo Pontificem, mundo parentem, detracta perſona lupi, Tyranni, atq; Domini, reſtitu… eundem abdicata Regnorum, humanarum litium cura, prophanorum negotiorum adminiſtratio… quibus illi interdictum ſit, ad æmulanda pauperis Chriſti, cujus Vicarium ſe jactitat, veſtigia cogat… ampliùs neque paſſurum, ut Chriſtianæ plebi lupus ovina pelle tectus diutiùs imponat. Opus vel maximum pietatis eſſe atq; charitatis, gratiſſimum immortali Deo, opes & aurum, irritamenta malo… Sacerdotibus auferre. Namq; hæc (inquit) perniciem eſſe religionis, adeò ut homo ille, qui dicitur Papa, divitiis nimiùm auctus, maximo pietatis Chriſtianæ detrimento, omnia ſibi licere, more Tyra… rum peſſimorum putet, rationem actuum nemini, quaſi ſit Deus, reddere velit. Id quod ſoli Deo convenit, uſurpet; ſe errare, ullâve mendacii religione attingi non poſſe, credi ſibi impudentiſſimè ſi…

imperi…

imperiosè postulat, Fraudes, dolos, commenta, fucum taceri, *a* sibi ut vicino cum intus & in cute no- a. sc. Impera-
tum esse. Qui de quicumque rem Christianam salvam esse velint, faveant, adjuvent, & caussam Christi tori.
Imperatoris quoque, omnium denique Christianorum agenti, bene precetur. Datum in obsidione Æsen-
tii, Julii mensis vicesimo die, Indictione tertia decima.

Eadem forma mutatis mutandis, ad cæteros Imperii Principes perscripsit. imprimis VVenceslaum Bohemiæ Regem, ad quem & aliam adjecit a Legatu perferendam, quæ sequitur.

* *De ipso ver conjuratorum Comitiu pro electione novi Imperatoris indictis, sic scribit Aventinus lib. 7. Annal. Bojor. fol. 536.* Primus Imperatorum, sicuti & in libris Pontificalibus legimus, & diplomata ostendunt, FRIDERICUS ille Secundus tanta immunitate Sacerdotum genus condonavit, quâ mox adversum eundem usi sunt Romanenses. Matthæo igitur Dominicano (ut nihil hoc genus hominū, sicuti vulgò dici solet, non audet) potissimum consultore, dum Imperator Germanis rebus intentus, devictâ Austriâ Tusci sibi hyemat, Romani Flamines cum Jacobo Tepolo Duce Venetiarum, quem Dominum Croatiæ atque Dalmatiæ, quartæ partis & dimidii totius Romani Imperii, in epistola cohortatoria ad eum data nuncupant: cum Mediolanensibus, Bononiensibus, Brixiensibus, Civibus, Episcopis, item cæteris Longobardis, quibus utilius bellum quàm pax videbatur, dato his Gregorio à Montelongo Duce, vehementissimè conspirant, occasionem rebellionis faciendæ præstolantur. Et ne Germania suppetias ferre posset, bona concordiæ pellere, discordiæ mala serere, in Germania orbeque Romano decernunt. Principes, Equites, avarissimum quemq; & maximè honorum, pecuniæ studiosum, decimis, Ecclesiasticis opibus eisdem distributis, adversus Pontifices concitare constituunt. Hocque consilium magis Gregorium tentare voluisse, quàm quòd æquum aut justum censeret, aut denique ex animi sententia votoq; successurum speraret, ejus epistolæ indicant. Quippe conquerēte etiam Nuncio suo, Episcopos, quos hic devoverat, ipse nihilo seciùs benignè datis ad eosdem literis, dissimulata devotione *fratres* suos *venerabiles* appellat. Nec Legatum tanto tempore, efflagitantibus conscieis, virum gravem, aut Senatorem quempiam mittere voluit: maxima ex parte ipse Suevorum conatus frustratus est, complorante Alberto, institore hujus negotii tragico modo. Posteaquam ergo Italiæ plerïq; cives, Episcopi, Dynastæ conjurarunt, vulturii Romanenses (res antè cum *b* filio Augusti tentata non processit) aliâ viâ aggrediuntur. Fridericus Austriacus proscriptus ab Augusto, pulsus patria, exutus urbibus, vicis, castellis, Neostadii in confinio Austriæ, Stiriæ circumsidebatur. Is primus haud gravatim, spe recuperandi perdita, socius accessit. Eadem tempestate Conradus Tullosius Fruxinensis Episcopus ob limites, uti & cum Ottone Regulo Bojorum, Præfecto prætorio Rheni, disceptabat, in suaq; ditione omnes non suæ partis à sacris arcebat, clausisque templis, nemine nisi suis admissis, rem divinam fieri præcipiebat. Moguntinus quoq; Archimystes itidem Ottoni ob præreptum sibi *c* Laureacum, vetustissimum Monachorum contubernium, diras atq; inferias dixerat. Pontifex Romanus, invitis hisce Episcopis, Monastino atque Fruxinensi, atque inconsultis, Ottonem ad se provocantem solvit, fama simul dissipat, Ludovicum patrem Ottonis, Principem in orbe Romano pietate, sapientia, armis, eloquentia, opibus, virtute nulli secundum, crudeliter scelere Imperatoris FRIDERICI, specie amicitiæ, corā familia armatuq; nihil mali ne suspicantem quidem trucidatū esse. idcircò ejus filius Otto, qui principatum in Germaniæ Regulos obtinebat, credulus his & ob superiora beneficia operam suam pollicetur; pecuniam etiam, quam petebatur, promittit. Ultrò arces, urbes, castella, quò conjurati tutò se reciperēt, atq; de summa rerū consultarent, aperit. VVentzeslaum quoq; Regem Bojemiç cognatum suū in parteis trahit. Hi que antesignani primas sibi parteis conjurationis in Germania sumpsere, sociosq; Belum IV. Regem *d* Ugrorum affinitate; Hainricum Ducem Poloniæ, filium D. Hedvvigæ, sanguine Ottoni conjunctum, adsciscunt. Mater hujus ex Bojaria ab Andechs oriunda erat. ille filiam suam Elisabethā Hainrico filio Ottonis desponderat: & Laodomia mater Ottonis Bojema erat. Filium deinde *e* Cimbrorum Regis ipse Imperii allieiunt. Ottocaro Regis Bojemiæ filio, Friderici Austriaci, qui liberis careret, neptis despondetur, hocq; connubio viam sibi ad Austriam, Stiriamq; Bojemi aperiebant. Hi omnes invicem jurejurando sacramentiq; religione fidem astringunt. Ipsis potentia Friderici Augusti atque opes suspectæ erant. Præterea Pontificum dignitatem atq; vires molestè ferebant animo, hoc novo auctori eorum divitiis inhiabant. Ubi se pares viribus Imperatori fore existimaverunt, Budevissii in Bojemiæ convenire; filium Regis Danorū rebus imponere statuunt: a Pontifice Romano postulant, ut eodem Legatos fortes, graves, sapientes mittat, qui hisce Comitiis Cæsareis intersint.

Conjuratio Pontificia in Imperatorē.

b. Conrado IV. Rege Romanor.

c. Laurishaim.

d. Hungarorum.

e Filius Regis Danorum ad Imperium expetitur.

Anno Christi 1227.

FRIDERICI II. IMPER. AUG. MANDATA

Ad Regem Bohemiæ, ut Imperio fidem adversus Papæ tyrannidē & iniquas machinationes conservet.

Aventin. lib. 7. Annal. Bojor. fol. 542.

IMPERATOR cum superiori Epistola Legatos, Convētu in Bojaria indicto, ad VVentzeslaum Regem proficisci jubet, qui illum officii admoneant, beneficia à majoribus Imperatoribus in gentem Bojemiæ collata commemorent. Duces Bojemiæ ab avo patruoque Imperatoribus Regio diademate donatos esse, quorum tertius sit VVentzeslaus; spectandam esse audaciam Romanorum Flaminum, hominum fallacia seductus, se atque Rempublicam discordiæ malis perditum eat: Pontificem Romanum insidiari * nationi orbis reginæ. Ideò dare *a* illum operam, ut ejus valentissimas gentes, Bojos, Teutonas, Venedos, Sclavos, Danos, Cimbros, Ugros, committere quovis queat modo. Cives in cives, Monachos adversus Mystas, hos in Episcopos ab eodem concitari. Præsules Pontificibus, ipsos illis cultu, mitra, pedo, lituoq; Pontificio æquari; prophanos, avarissimū quēq; atq; pecuniæ maximè

* sc. Germanicæ.

a. sc. Pontificem Rom. Papa per discordiam civilem & bella intestina quærit Imperium Fräcicū sive Germanicū destruere.

maximè ſtudioſum, decimis diſtributis, contra Sacerdotes bene ſentientes ſollicitari. Qui ſint B[illegible] nenſes illi, opera eorum oſtendere. Chriſtum mundo pacem dediſſe; illos bella civilia propinan[illegible] ces, Regulos, Tetrarchas, eiſdem falſis Chriſtis cohortantibus, invicem ſævire, & velut mem[illegible] guſto capiti ſuo repugnare, atque divinæ majeſtati reſiſtere; Gregorium IX. captum Imperii cu[illegible] dine, ut ſolus regnet, omnia perturbare atque commiſcere, cuncta tumultu complere, ut ſurſum [illegible] ſum univerſa ferantur. Jam pridem eos, qui Babyloniæ, hoc eſt, Romæ templo Dei incubent, d[illegible] tem affectare, & aſtutè id diſſimulare; ſolaſque Germanicas vires ab his timeri, quas ut ſpecta[illegible] bi paria componant, Vulpeculas illas conari: ut Germania illa victrix terrarum, ejus bellicoſiſſ[illegible] puli, Venedi, Sclavi, Ugri, Dani, Teutones, ſuis viribus, mutuis vulneribus corruant, ſummope[illegible] ſtudere. Ita exangues atque defeſſos prædæ effœminatis illis, libidini atque ſervituti primarii [illegible] tis proculdubio obnoxios fore. Aliter non orbem terrarum, neque cunctas gentes conglobat[illegible] ſtiſſimis Germaniæ gentibus quicquam officere poſſe. Omnes homines natura proclives ad m[illegible] mnia mala exempla ex bonis initiis orta eſſe. Ubi ſemel Romanus Sacerdos gladium nactus e[illegible] neminem licentiæ ejus atque furori finem aut modum ſtatuere auſurum, neque illum ceſſatu[illegible] nec omnes, juxta bonos ac malos, in ſervitutem redigat. Ac nos tandem ſero eventu rerum, m[illegible] noſtris edocti ſapere cogamur.

Hæc ubi dicta ſunt à Legatis, Rex Bojemus commutato animo, alioqui Pontificis Max[illegible] natus, quòd Legatum *a* petentibus non miſerat, ſuſpectos habens, cœpta improbat, ſe in pot[illegible] guſti atque Cæſaris fore reſpondet, atque fœdus novis ſacramentis, datis obſidibus, Egræ co[illegible] bito, redintegrandum decernit. Idem cæteri Principes cenſent. Ottonem Bojum, qui abe[illegible] diſcordiæ auctorem, contra Rempublicam feciſſe, crimine perfidiæ, proditæ Majeſtatis, popu[illegible] ſtiani, accerſendum eſſe *b* ſtatuunt.

a. ſc. Principibus ad Comitia Budiſſina conventuris.

b. ſc. in Comitiis Egranis.

Anno Chriſti 1229.

FRIDERICI II. IMPER. AUG.
PRAECEPTUM
De metallifodinis in Comitatu Palatino Rheni.

FRIDERICUS SECUNDUS Dei gratia Romanorum Rex Semper-Auguſtus, & Rex S[illegible] Dignum eſt & conſentaneum rationi, ut hi, qui ad exaltationem noſtram votis fidelibus & [illegible] tiis præclaris aſpirant, à munificentiâ noſtrâ ampliora beneficia conſequantur. Hac itaque [illegible] deratione inducti, univerſis Imperii fidelibus, tam præſentibus quàm futuris, notum facimus, q[illegible] nos attendentes ſinceram fidem & devotionem, nec non & obſequia, quæ dilectus con[illegible] noſter Ludvvicus Dux Bavariæ Palatinus Comes Reni, Majeſtati noſtræ frequenter exhibu[illegible] teà poterit exhibere, ex vera ſcientia & de mera liberalitate noſtra donavimus ſibi & hæredibu[illegible] in rectum feudum conceſſimus, omne genus metalli tam in auro & argento, quàm in aliis, [illegible] terris patrimonii & feudi ſui fuerit repertum, cum omni jure & utilitate exinde perveniente, [illegible] nos & Imperium percipere deberemus. Statuimus igitur & auctoritate Regia diſtrictè præci[illegible] nulla unquam perſona, alta vel humilis, eccleſiaſtica vel ſecularis, contra hanc noſtram conce[illegible] venire præſumat; quod qui præſumpſerit, offenſam noſtram & gravem indignationem incu[illegible] pœna temeritatis ſuæ centum libras auri componat, quarum medietas Cameræ noſtræ, altera [illegible] ſis injuriam perſolvatur. Ad hanc autem noſtræ donationis & conceſſionis memoriam p[illegible] legium inde ſcribi, & ſigillo Magnificentiæ noſtræ juſſimus communiri. Hujus rei teſtes ſun[illegible]

Cunradus Ratiſponenſis Epiſcopus.
Otto Friſingenſis Epiſcopus.
Otto Dux *a* Moraviæ, Palatinus Comes Burgundiæ.
Comes Cunradus de *b* Soſburch.
Genehardus Landgravius de Luikenberg.
Diepoldus frater ejus.
Anshelmus Mareſcalcus de *c* Finſtingen.
Ramungus de Svvabach.
Albertus *d* Lupus.
Albertus Rindeſimul, & alii quàm plures.

a. leg. Meraniæ.
b. Suſenberg.
c. leg. Juſtingen.
d. VVolf.

Ego Cunradus Metenſis Epiſcopus & Spirenſis, Imperialis Aulæ Cancellarius, vice Do[illegible] fridi Moguntinenſis Sedis Archiepiſcopi & totius Germaniæ Archicancellariæ, recognovi. A[illegible] hæc anno Dominicæ Incarnationis MCCXCIX. Indict. VIII. regnante Domino noſtro FRIDER[illegible] Dei gratia Illuſtriſſimo Romanorum Rege ſemper-Auguſto, & Rege Siciliæ; anno Regni ejus in [illegible] mania ſeptimo, & in Sicilia viceſimo ſecundo, feliciter.

Anno Chriſti 1232.

FRIDERICI II. IMPER. AUG.
CONSTITVTIO
De Metallifodinarum privilegio Dominis Plauenſibus conceſſo.

FRIDERICUS II. Dei gratia Romanorum Imperator, ſemper-Auguſtus, Hieruſolim[illegible] Siciliæ Rex, Dilectis ac Nobilibus ſibi Heinrico ſeniori, Regni noſtri Advocato, & exe[illegible]

[illegible] Capitaneo, Domino de Plauen, & Heinrico Juniori, strenuo militi ejus filio salutem in perpetuum.

Considerata devotione vestrâ quam geritis circa Deum, propter quem non tantùm laborum & [illegible], verùm etiam proprii sanguinis effusione & prodigi mortibus vos indifferenter exposuistis ad propellandum & evacuandum gentilitatis errorem, tum maximè cum circa Ratisbonam civitatem [illegible], sanctæ Mariæ & matris Ecclesiæ inimicos ex campo expulistis & occidistis, ad laudem Dei [illegible] & sacri Imperii, vestræque stirpis ad honorem, propter quam vestram strenuitatem, multa commoda nobis & Ecclesiæ evenerunt. Comperta igitur fidelitate singulorum & omnium vestrorum progenitorum ex nobilissima prosapia veteranorum Romanorum oriundorum, quam in obsequiis nostris & Imperii indefessam invenimus & probatam. Operæq; pretium judicamus vestris expensis & laboribus Imperiali nostra munificentia subvenire. Propterea vobis Heinricis seniori & juniori de Plauen, & omnibus vestris hæredibus facultatem concedimus, & potestatem quærere & fodere aurum & argentum, aliaq; omnia metalla uti debeatis & possitis. Et si quæ in præsenti vel in posterum aurifodinæ vel argenti ad cujuscunque æris commoda, vel utilitates in territorio districti Dominationis vestræ [illegible] evenerint, hæc vobis & hæredibus cedant cum proventu omnimodo, Nobis nec alicui ulli aliquid [illegible] teneri debere. Insuper indulgentes vobis & hæredibus vestris masculis, ut debeatis & possitis aureos Grossos & Denarios monetare, quæ ab omnibus Christi fidelibus, ut bona moneta tanquam nostra accepta debet esse & rata. Donamus etiam oppida Aschk & Selb cum omnibus eorum requisitis, quatenus per amborum vestram vitam de nostro beneplacito & consensu ea possideatis, & deinceps [illegible] frui possitis. Et si quando contingat, nos ex hac vita decedere præ omnibus aliis hæredibus nostris oppignorari debent. Ad evidentiam autem & perpetuitatem omnium promissorum præsentem paginam nostri sigilli appensione munitam vobis decernimus indulgendam. Datum ad portam Naonam in Carinthia, Anno ab incarnationis Domini 1232. 10. Maii indictione quinta.

Ad mandatum Cæsareæ Majest.

*Uladislaus Rex Bohemiæ. * for. VVenceslaus.

& Albertus de Cef-kovitz Archicameratius Cæs. Majest.

HENRICI VII. CÆSARIS RESCRIPTUM

Anno Christi 1233.

Pro illis, qui apud Liberas Civitates Imperii Monasteriis vel Collegiis obligati essent, ne à Civitatum magistratibus ad exactionum, quæ aut Imperii nomine, aut Reipublicæ causa, bellive fieri solent, onera præstanda cogantur.

HENRICUS Dei gratia Romanorum Rex & Semper-Augustus, Officiatis & Procuratoribus, ceterisque fidelibus suis in Uren constitutis, gratiam suam & omne bonum. Mandamus vobis, quatenus monasterium de Vettingen, quod sub nostram protectionem recipimus, auctoritate nostra modis omnibus defensetis; nec in possessiones seu in homines ejusdem Monasterii exactiones [illegible] aliquas faciatis. In locis verò, quæ nostræ attinent Advocatiæ, de quibus nobis servicia fieri [illegible] erunt, volumus quod honestè atque modestè eos tractetis, ne pejoris eos conditionis faciatis [illegible] temporibus *a* fundatoris sui fuerūt. Siquidem sub nostra dominatione ampliori eos volumus [illegible]que securitate gaudere. Datum apud Ezelingen, Nonas Junii, Indictione VI. Regni X.

a. sc. Henrici Comitis de Raprechtswiler, qui monasterium Vettingense fundavit

EJUSDEM CÆSARIS

Aliud rescriptum, eadem ex causa.

Anno Christi 1234.

HENRICUS Dei gratia Romanorum Rex, & Semper-Augustus, fidelibus suis *b* Ministro, & universis hominibus Uraniæ gratiam suam & omne bonum. Cùm ex consueta benivolentia nostra [illegible]ensem Ordinem sincerius diligamus, jura & libertates Fratrum ejus volumus inviolabiliter [illegible]. Mandamus vobis sub pœna gratiæ nostræ districtè præcipientes, quatenus ab hominibus Claustri de Vettingen, in valle Uraniæ constitutis, nullam prorsus exactionem, vel precariam requiratis. Quoniam nolumus ut fiat aliqua ratione, sed volumus ut gaudeant omni libertate, qua ab [illegible] Ordo & Fratres Cistercienses sunt gavisi. Indubitanter scituris, quod quicunque vestrûm infringere mandatum nostrum præsumpserit in hac parte, in rebus eum proinde & in corpore puniemus, quia dictum Claustrum sub nostram protectionem & Imperii recepimus specialem. Datum apud Hagenovve, VI. Kalend. Maii, Indictione VII. Regni XI.

b. i. Ammano.

HENRI-

Anno Christi 1234.

HENRICI VII. CÆSARIS

DECRETUM

De argentifodinis, & de custodia ferarum, vulgariter VVildban, legitimo Domino suo addicendis.

HEINRICUS Dei gratia Romanorum Rex & Semper-Augustus, universis Imperii fidelibus quibus præsens littera fuerit ostensa, gratiam suam & omnem benevolentiam.

1. Ut ad nostros successores perveniant firmiter ea, quæ coram nobis aguntur, litterarum testimonio commendamus, ne tractu temporis à labili hominum memoria evanescant. Noverint igitur præsentes, & recognoscant futuri, quòd dilectus Princeps noster Heinricus Basiliensis Episcopus, in solenni *a* Curia apud Francofurtum, coram nobis & Principibus, ubi præsentes erant cum Advocatis suis, Hermannus Marchio de Baden, & Egino Comes de Friburg, contendentes de argentifodinis, & custodiis sylvarum per Brigaugeam, quod vulgariter VVildbann dicitur, obtinuit & evicit per privilegium suum, ipsas argentifodinas & custodias sibi & Ecclesiæ suæ attinere; & ipsum Eginonem Comitem de Friburg eisdem ab ipso & Ecclesia sua legitimè infœdatum.

a Comitiis, in quibus ejusmodi causæ Principum & Comitum tractari solebant.

2. Nos itaque considerantes ipsius Principis devotionem, & quod sufficienter testimonio probaverat prælibata suæ Ecclesiæ attinere, memoratum Eginonem per suam approbatam de *b* prudentia Consilii nostri misimus in possessionem bonorum præscriptorum; & eadem ipsi Comiti & heredibus suis Regia autoritate confirmamus. Mandantes, & sub interminatione gratiæ nostræ firmiter præcipimus, ut nulla sit persona, alta vel humilis, ecclesiastica & mundana, quæ antefatum Comitem in memoratis argentifodinis & custodiis ferarum impedire audeat vel gravare: & qui secus, gratia nostra sit exclusus.

b. Rex Rom. cognoscit de sub feudis Imperii.

3. Ad hujus etiam fidei evidentiam præsens privilegium ipsi Comiti, sigillo nostro communitum fecimus assignari. Testes sunt hujusmodi:

Siffridus Moguntinensis, } Archiepiscopi.
Thiretricus Treverensis
Egibertus † Halberstatensis, } Episcopi.
Evigillus Numburgensis,
Siffridus Ratisbonensis
Conradus Abbas Sancti Galli.
Albertus Saxoniæ, } Duces.
Otto *a* Moraviæ
Heinricus de Burgovv, } Comites.
Eberhardus & Otto fratres de Eberstain,
Cunradus Burggravius de Nurmberg,
Heinricus & Albertus fratres de Neiffen,
Comes VVolframus de Veringen
Heinricus & Hermannus fratres de VValdinberg.
Gerlacus de Buttingen.
Heinricus de Eberstal.
Albertus de Tolvvach.
Rudolphus Hagge.
Eberhardus Dapifer de VValdpurg.
Cunradus Pincerna de VVintersteтn.
Eberhardus de Monte,
& alii quam plures. Actum apud Francofurtum, anno Domini M CC XXX IV. also quinto Calendarum Martii, indictione septima.

† vel, Havelbergensis.

a. for. Meraniæ

Anno Christi 1237.

FRIDERICI II. IMPER. AUG.

DECRETUM in Regem Romanorum ab Imperatore deficientem ad Papam Romanum.

ANNO Domini MCCXXIX. Imperator FRIDERICUS contra HENRICUM filium Regem Romanorum, qui se in Syriam occupato, Regnum Alemaniæ sibi occupare tentaverat, [illegible] tia Moguntiæ coegit: cumque majestatis læsæ, sive quòd partes Pontificis tueri videretur, publico judicio damnatum, cum duobus liberis capi jussit, & apud Marturanum Calabriæ oppidum [illegible] ceri, tenuissimo victu ad mortem usque addixit.

Anno Christi 1238.

FRIDERICI II. IMPER. AUG.

LEX DE SARRACENIS.

SARRACENOS, qui utilem nobis operam adversus hostes nostros præbuerunt, salvos ubique in Imperio & Regnis nostris esse volumus.

2. Et quia digni sunt habiti Imperiali honore, volumus ut magistratibus per Italiam & Siciliam [illegible]rendis præfecti quietè & pacificè teneant.

3. Et Christiani, qui se Sarracenis illis opponunt, impunè occidantur. Cæsaroum autem Sarra[illegible]norum quæstio, si reus captus non esset, in vicinæ regionis populos habeatur, qui æris summa, ac to[illegible]dem capitum supplicio mulctabuntur.

ROBERTI COMITIS ATREBATENSIS A PAPA ET CARDINALIBUS ROMANIS in Imperatorem Electi

Anno Christi 1239.

RESPONSUM

De depositione FRIDERICI II. Imperatoris injustè per Papam facta, & renunciatione suæ electionis.

DOMINUS a Papa scripsit Regi Francorum, solennes eidem Nuncios destinando, significans eidem, ut juberet epistolam suam coram ipso & toto Baronagio Franciæ solenniter & memoriter legi & intelligi. Cujus summa & tenor talis fuisse perhibetur. Noverit dilectus filius Ec[illegible]clesiæ spiritualis, Illustris b Rex, & totum Francorum Baronagium, nos deliberatione & contractu di[illegible]ligenti omnium c Fratrum nostrorū condemnasse, & à culmine Imperiali abjudicasse FREDERICUM [illegible]dictum Imperatorem, & ROBERTUM Comitem, fratrem Regis Francorum, loco ipsius elegisse substi[illegible]tuendum, quem etiam omnibus nisibus Ecclesia non tantum Romana, sed universalis, duxit non se[illegible]gniter adjuvandum, & efficaciter promovendum. Nullo igitur modo tantam sponte oblatam digni[illegible]tatem apertis brachiis suscipere pigritemini, ad quam opes & operam abundanter effundemus conse[illegible]quendam. Scelera enim prædicti FREDERICI multiplicia, sicut jam novit mundus, eundem irrestau[illegible]rabiliter condemnarunt.

a. Gregorius IX.

b. Ludovicus IX. in Sanctorum numerum relatus.

c. sc. Cardinalium.

Ad quod, inito consilio, circumspecta prudentia Francorum respondit: Quo spiritu vel ausu te[illegible]merario Papa tantum Principem, quo non est major, imò nec par inter Christianos, non convictū vel [illegible]fessum de objectis sibi criminibus, exhæredavit, & ab apice Imperiali præcipitavit? Qui si meritis [illegible] exigentibus deponendus esset, non nisi per generale Concilium cassandus judicaretur? De trans[illegible]gressionibus suis non est hostibus suis fides adhibenda, quorum Papa dignoscitur esse capitalis. Nobis [illegible]uc insons, imò bonus fuit vicinus, nec quid sinistri vidimus de eo in fidelitate seculari, vel fide Ca[illegible]lica. Scimus autem, quod Domino nostro Jesu Christo fideliter militavit, marinis & bellicis se pe[illegible]is confidenter opponēs. Tantum religionis in Papa non invenimus. Imò qui eum debuit promo[illegible] & Deo militantem protexisse, eum conatus est absentem confundere, & nequiter supplantare. [illegible]lumus nosmetipsos in tanta pericula præcipitare, ut ipsum FREDERICUM tam potentem impu[illegible]us, quem tot Regna contra nos juvabunt, & causa justa præstabit adminiculum. Quid ad Ro[illegible]s de prodiga sanguinis nostri effusione, dum modò suæ iræ satisfaceremus? Si eum per nos & [illegible] devicerit, omnes Principes mundi conculcabit, sumens cornua jactantiæ & superbiam, quoni[illegible] ipsum FREDERICUM magnum Imperatorem contriverit. Sed ne in vacuum Papale manda[illegible]deamur suscepisse, licet magis constet hoc ob odium Imperatoris, quàm nostri dilectionem ab [illegible] Romana derivasse, mittemus Nuncios prudentes ex nobis ad Imperatorem, qui quomodo [illegible]atholica sentiat, diligenter inquirant, nos super hoc certificaturos. Et si nil nisi sanum invene[illegible] festandus est? Sin autem, & ipsum, imò etiam ipsum Papam, si malè de Deo senserit, vel [illegible] mortalium usque ad internecionem persequemur. Quæ cum audierunt Nuncii Papales, [illegible] recesserunt.

Adierunt igitur Dominum Imperatorem Francorum Nuncii solennes, ipsi mandata, quæ à Do[illegible]pa receperunt, seriatim nunciaturi. Quod cum audisset Dominus Imperator, de immanitate [illegible]ctus respondit, se esse virum Catholicum, Christianum, sanè de omnibus Orthodoxæ fi[illegible]is entientem. & addit: Non placeat Domino meo Jesu Christo, ut unquam recedam à [illegible]corum patrum & antecessorum, sequens vestigia perditorum. Judicet autem Dominus [illegible] & ipsum, qui me ita per orbem tam nequiter diffamavit. Et tendens manus in cœlum, la[illegible]bortis, singultando exclamavit: Deus ultionum Dominus reddat ei retributionem. [illegible]s ad Nuncios ait: Amici mei & vicini charissimi, verè, quicquid dicat inimicus me[illegible] sanguinis mei, & honoris subversor, credo sicut alius Christianus; & si bellum mihi [illegible]n, non mirumini, si me defendam ab insurgentibus in me. Spero enim, quod [illegible] innocentium, me potenter liberabit. Novit enim Deus, quod Papa in favorem [illegible]ellium, præcipuè Mediolanensium hæreticorum, contra me levat calcaneum, & insur-

 git ira-

git iracundus. Sed vobis totis in gratiarum actiones assurgo, quod voluistis ante assensum petitionem meam de præsenti causa certificari. Ad hæc Nuncii: Nolit Deus, ut unquam ascendat nostrum, ut aliquem Christianum sine manifesta causa impugnemus. Nec non pulsat ambitio: dimus enim Dominum nostrum Regem Galliæ, quem linea Regii sanguinis provexit ad sceptra eorum regenda, excellentiorem esse aliquo Imperatore, quem sola electio provehit voluntaria. cit Domino Comiti ROBERTO fratrem esse tanti Regis. Et his dictis cum dilectione & gratia Imperiali recesserunt. Et sic in hoc proposito conatus Papalis irritus evasit.

FRIDERICI II. IMP. AUG.

CONSTITUTIO

De juribus ac privilegiis Ducatus Austriæ;

CONFIRMATORIA SENTENTIÆ FRIDERICI I. Imperatoris super controverso Ducatu Bavariæ in Comitiis Ratisponensibus publicatæ.

Anno Christi 1245. in Comitiis Veronensibus.

IN NOMINE SANCTAE ET INDIVIDUAE Trinitatis, Amen.

FRIDERICUS Secundus divina favente Clementia Romanorum Imperator semper Augustus, Hierusalem & Siciliæ Rex.

Justis Principum nostrorum petitionibus condescendere cogimur: quas nisi favorabiliter audiremus, obaudire quod justè petitur, per injuriam malè audiremus. Ea propter per præsens privilegium noverit tam præsens ætas, quàm successura posteritas, quòd noster excellentissimus Princeps Fridericus Dux Austriæ & Stiriæ, ac Dominus Carniolæ, dilectus Princeps ac consanguineus noster quoddam privilegium Divi Augusti Imperatoris quondam FRIDERICI, avi nostri scilicet, memoriæ recolendæ, Heinrico quondam Duci Austriæ proavo suo dudum indultum, nostro culmini præsentavit, supplicans attentius, ut ei illud innovare, & omnia, quæ continentur in eo, confirmare de nostra gratia dignaremur. cujus tenor per omnia talis est.

Anno Christi 1156. in Comitiis Ratisponensibus.

IN NOMINE SANCTAE ET INDIVIDUAE Trinitatis, Amen.

FRIDERICUS divina favente Clementia Romanorum Imperator Semper Augustus.

1. Quanquam rerum commutatio ex ipsa corporali institutione possit firma consistere, nec ea, quæ legitimè geruntur, ulla valeant refragatione convelli, ne qua tamen rei gestæ ulla possit esse dubietas, Imperialis debet intervenire autoritas.

2. Noverit igitur omnium Christi Imperiique nostri fidelium præsens ætas, & futura posteritas, qualiter nos, ejus cooperante gratia, à quo cœlitùs pax missa est hominibus super terram, generali nostra Curia Ratisponæ, in nativitate sanctæ Mariæ celebrata, in præsentia multorum religiosorum & Catholicorum Principum, litem & controversiam, quæ inter nostrum patruum Heinricum Ducem Austriæ, & inter nepotem nostrum charissimum Heinricum Ducem Saxoniæ, diu agitata extitit super Ducatu Bavariæ, & super Marchia à superiori fluminis parte Anasi, terminavimus hoc modo: quòd Dux Austriæ resignavit nobis Ducatum Bavariæ & dictam Marchiam, quam tenebat. Qua resignatione facta, mox eundem Ducatum Bavariæ in beneficium contulimus Duci Saxoniæ. Prædictus verò Dux Saxoniæ cessit & renunciavit omni juri & actioni, quas habebat ad dictam Marchiam cum omnibus suis juribus & beneficiis.

2. Ne autem in hoc facto honor & gloria patrui nostri charissimi aliquatenus minui videatur, de consilio & judicio Principum, illustri Uladislao Duce Bohemiæ sententiam promulgante, quam cæteri Principes approbant, Marchionatum Austriæ & dictam Marchiam supra dictum, commutavimus in Ducatum, eundemque Ducatum cum subscriptis juribus, privilegiis & gratiis omnibus liberalitate Cæsarea contulimus Heinrico prædicto patruo nostro charissimo, prænobili suæ uxori Theodoræ, & liberis eorundem, ob singularem favorem, quo erga dilectissimum patruum nostrum Heinricum Austriæ Ducem, ejus conthoralem prænobilem Theodoram & eorum successores, nec non erga terram Austriæ, quæ clypeus & cor sacri Romani Imperii esse noscitur, afficimur, de consilio & assensu Principum Imperii, dictis conjugibus, eorum in eodem Ducatu successoribus, nec non prætactæ terræ Austriæ subnotatas constitutiones, concessiones, indulta authoritate Imperiali in jura plena & perpetua redactas, donavimus liberaliter vigore præsentium, & donamus.

3. Primò quidem, quòd Dux Austriæ quibusvis subsidiis & serviciis non tenetur, ... ci de-

esse debet obnoxius sacro Romano Imperio, nec cuiquam alteri, nisi ea de sui arbitrii libertate fecerit: eo excepto duntaxat, quòd Imperio servire tenebitur in Hungariam duodecim viris armatis per mensem unum sub expensis propriis, in ejus rei evidentiam, ut Princeps Imperii agnoscatur.

4. Nec pro conducendis feudis requirere seu accedere debet Imperium extra metas Austriæ, verùm in terra Austriæ sibi debetur sua feuda conferri per Imperium & locari. Quod si sibi denegaretur, ab Imperio requirat, exigat literatoriè trina vice. quo facto, justè possidebit sua feuda, sine offensa Imperii, ac si ea corporaliter conduxisset.

5. Dux etiam Austriæ non tenetur aliquam Curiam accedere, edictam per Imperium, seu quemvis alium, nisi ultrò de sua fecerit voluntate.

6. Imperium quoque nullum feudum habere debet Austriæ in Ducatu. Si verò Princeps aliquis, vel alterius status persona, nobilis vel ignobilis, cujuscunque conditionis existat, haberet in dicto Ducatu possessiones ab ipso jure feudali dependentes, has nulli locet seu conferat, nisi eas priùs conduxerit à Duce Austriæ memorato: cujus contrarium si fecerit, eadem feuda ad Ducem Austriæ devoluta liberè sibi extunc jure proprietatis & directi dominii pertinebunt, Principibus Ecclesiasticis & Monasteriis exceptis duntaxat in hoc casu.

7. Cuncta etiam secularia judicia, bannum sylvestrium & ferinarum, piscinæ & nemora in Ducatu Austriæ, debent jure feudali à Duce Austriæ dependere.

8. Etiam debet Dux Austriæ de nullis oppositionibus vel objectis quibuscunque, nec coram Imperio nec aliis quibuslibet, cuiquam respondere, nisi id sua propria & spontanea voluerit facere libertate. Sed si voluerit unum locare, poterit de vasallis seu homologiis, & coram illo secundum terminos præfixos parere potest & debet justitiæ complemento.

9. Insuper potest idem Dux Austriæ, cùm impugnatus fuerit ab aliquo de duello, per unum idoneum non in enormitatis macula detentum vices suas prorsus supplere. & * illum ipse eadem * al. illam. de seu Princeps vel alius quisquam pro alicujus nota infamiæ non potest impetere, nec debet impugnari.

10. Præterea quicquid Dux Austriæ in terris suis seu districtibus seu fecerit vel statuerit, hoc Imperium nec alia potentia modis seu viis quibuscunque debet alio quoquo modo in posterum commutare.

11. Et si, quod Deus avertat, Dux Austriæ sine hærede filio decesserit, idem Ducatus ad seniorem filiam, quam reliquerit, devolvatur.

12. Inter Duces Austriæ qui senior fuerit, dominium habeat dictæ terræ. Ad cujus etiam senioritatem filium jure hæreditariò deducatur: ita tamen, quod ab ejusdem sanguinis stipite non recedat, nec Ducatus Austriæ ullo unquam tempore divisionis alicujus recipiat sectionem. Primogenitura.

13. Si quis in dicto Ducatu residens, vel in eo possessiones habens, fecerit contra Ducem Austriæ occultè vel publicè, est dicto Duci in rebus & corpore sine gratia condemnatus.

14. Imperium dicto Duci Austriæ contra omnes suos injuriatores debet auxiliari & succurrere quòad justitiam assequatur.

15. Dux Austriæ Principali indutus veste, supposito pileo Ducali, circundato serto pinnito, baculum habens in manibus, equo insidens, & insuper more aliorum Principum Imperii, conducere ab Imperio feuda sua debet.

16. Dicti Ducis institutionibus & destitutionibus in Ducatu Austriæ suo est parendum.

17. Et potest in terris suis omnibus tenere Judæos, & usurarios publicos, quos vulgus vocat Gawertschin, sine Imperii molestia & offensa.

18. Si quibus vis Imperii Curiis publicis Dux Austriæ præsens fuerit, unus de Palatinis Archiducatus [illegible] censendus: & nihilo minus in consessu & incessu ad latus dextrum Imperii, post Electores Principes obtineat primum locum.

19. Dux Austriæ donandi & deputandi terras suas cuicunque voluerit, habere debet potestatem liberam, si (quod absit) sine hæredibus liberis decederet: nec in hoc per Imperium debet aliqualiter impediri.

20. Præfatus quoque Ducatus Austriæ habere debet omnia & singula jura, privilegia, & indulta, quæ cæteri reliqui Principatus Imperii dinoscuntur.

21. Volumus etiam, ut si districtus & ditiones dicti Ducatus ampliati fuerint ex hæreditatibus, donationibus, emptionibus, deputationibus, vel quibusvis aliis devolutionum successionibus, præfata jura, privilegia, & indulta, ad augmentum dicti dominii Austriæ plenariè retineantur.

22. Et ut hæc nostra Imperialis constitutio omni ævo firma & inconvulsa permaneat, præsentis ... scribi, & sigilli nostri impressione fecimus insigniri, adhibitis idoneis testibus, quorum nomina sunt hæc:

Pilegrinus Patriarcha Aquileiensis.

Eberhardus Archiepiscopus Salisburgensis.

Ottho Frisingensis Episcopus.
Chunradus Bathavensis Episcopus.
Eberhardus Babenbergensis Episcopus.
Hartmannus Brixinensis Episcopus.
a Hartvvicus Ratisponensis & Tridentinensis Episcopus. — a al. Heinricus.
Dominus Welffo Dux Spoletæ.
Chunradus frater Imperatoris.
Fridericus Palatinus Rheni, filius Regis Chunradi.
Heinricus Dux Charinthiæ.
Marchio Engelbertus de Histria.
Marchio Albertus de Stadenn.
Marchio *b* Deopaldus de Vochburg. — b al Dietpoldus.
c Hermannus Palatinus Comes de Rheno. — c al. Heinricus Comes Palatinus Rheni.
Ottho Comes Palatinus, & Frater ejus Fridericus de Schiernn. & Witelspach.
Ebethardus Comes de Sultzbach.
Rudolfus Comes de Svveinsheut.
d Albertus Comes Hallensis. — d al. Engelbrechtus.
Ebethardus Comes de Purchausen.
N. Comes de Putina.
N. Comes de Peilstain. & quàm plures &c. signum Domini FRIDERICI Imp invictissimi.

Ego Reynaldus Cancellarius vice Arnoldi Moguntinensis Archiepiscopi & Archicancellarii recognovi, regnante Domino FRIDERICO Romanorum Imperatore Augusto, in Christo. Datum Ratisponæ, quintodecimo Kalend. Octobris, indictione quarta, anno Dominicæ incarnationis M.C. *e* LVI. feliciter, Amen. Anno regni ejus *f* quinto, Imperii secundo.

e al. codd. LXVI.
f al. codd. quarto.

23. Nos itaque qui fidem & obsequia nostrorum Principum non patimur irremunerata transire, attendentes fidem puram & devotionem synceram, quam prædictus Princeps ad Majestatem nostram personam & sacrum Imperium habet, pro gratis quoque servitiis, quæ nobis & Imperio exhibuit hucusque fideliter & devote, & quæ exhibere poterit in antea gratiora, ipsius supplicationibus favorabiliter inclinati, suprà scriptum privilegium D. Augusti avi nostri prædicti huic nostro privilegio de verbo ad verbum inseri iussimus, omnia, quæ continentur in eo, de Imperialis præeminentiæ plenitudine gratia confirmantes. Igitur competit etiam nostro Imperiali Imperio, illustri Principi nostro prædilecto Friderico, speciali gratia gratiando.

24. Quapropter concedimus ei, & damus eidem illustri Principi Duci Austriæ hæc subscripta, ad habendum pro jure plenario, ut nullus suorum feudalium, aut suarum terrarum inhabitantium, vel possidentium, nulli alteri aliquid juris obediat, excepto etiam sibimetipso nostro prædilecto Friderico Principi Duci Austriæ, ac suas vices supplentibus, sive potestatem habentibus.

25. Concedimus etiam nostro illustri Principi Duci Austriæ crucem nostri diadematis suo principali pileo sufferendam.

26. Volumus etiam, ut dictus Dux Austriæ omnia sua feudalia sive jura liberaliter suscipiat, datione sine omni.

27. Igitur jura omnia præscripta illustris Dux Austriæ ritè & liberaliter tenere debeat, in omnibus suis terris, quas jam possidet, & in futurum possidebit.

28. Statuimus igitur & Imperiali sancimus edicto, quatenus nullus Rex, nullus Marchio, nullus Princeps, nullus Comes, nullus Prælatus, nulla denique persona alta vel humilis, Ecclesiastica vel Mundana, contra præsentis innovationis & confirmationis nostræ tenorem venire præsumat. Quod qui præsumpserit, indignationem nostri culminis & pœnam mille librarum auri se noverit incursurum, quarum medietas Cameræ, reliqua verò parti passæ injuriam applicetur.

29. Ad hujus igitur innovationis & confirmationis nostræ futuram memoriam & robur perpetuò valiturum, præsens privilegium fieri, & Bulla Aurea typario nostræ Majestatis impressa, jussimus communiri. Hujus testes sunt:

Conradus Frisingensis Episcopus.
Henricus Bambergensis Electus.
Fridericus filius Illustris Regis Castellæ, [Senator Romani Imperij.]
Rudolphus Nobilis Comes de Habspurg.
Rodomerus Comes de Helffenstain.
Albertus de Nisen, & alii quàm plures, &c.

Signum Domini FRIDERICI Secundi Romanorum Imperatoris invictissimi.

Acta sunt hæc anno Dominicæ Incarnationis M. C C. X L V. Mense Junio, tertia indictione imperante Domino nostro FRIDERICO gloriosissimo Romanorum Imperatore semper Augusto, Hierusalem & Siciliæ Rege: Romani Imperii ejus anno vigesimo quinto, Regni Hierusalem vero

mop-

moprimo, Regni verò Siciliæ quadragesimo septimo. Datum Veronæ, anno, mense, & indictione prædictis.

FRIDERICI II. IMPER. AUG.
FORMULA
De jure ac privilegio Regis in Imperio.

FREDERICUS Duci Austriæ & Styriæ, suo dilecto Principi & Comiti Carniolæ, gratiam suam & omne bonum. De fulgore throni Cæsarei, velut ex Sole radij, sic cæteræ prodeunt dignitates, ut primæ lucis integritas minorati luminis non sentiat detrimenta; tantoq; magis Imperiale sceptrum extollitur, tanto cura regiminis à sollicitudinibus relevatur, quanto tribunal ipsius dignioris in circuitu circumspicit *a* contribules regiones. Hac igitur consideratione commoniti, qui cœlesti providentia Romani Imperij moderamur habenas, solij nostri decus tam veterum dignitatum ornatibus confovemus, quam novis honoribus ampliamus. a. al. consimiles.

2. Tuis igitur Devotissime Princeps noster, supplicationibus favorabiliter inclinati, nec minus ad exaltationem honoris sacri Imperij nostri respectum habentes, de infrascriptorum Principum nostrorum consilio, videlicet

Conradi Ratisponensis Episcopi,
† Henrici Wormaciensis Episcopi, † al. Ludovici.
Henrici Bambergensis Electi,
& O...... * Brixiensis Electi: * Leg. Brixinensis.
F..... Abbatis Campidonensis:
G.... Abbatis *b* Cluniacensis: b. al. Cliviacensis.
Ottonis Ducis *c* Moraviæ, c. fo. Meraniæ.
& B..... Ducis Bavariæ;

Ducatus Austriæ & Styriæ cum pertinētiis suis & terminis, quos hactenus habuerunt, ad nomen & honorē Regni transferentes, te hactenus prædictorum Ducatuū Ducem, de potestatis nostræ plenitudine & magnificentia Principali, promovemus in Regē, eisdem libertatibus & immunitatibus & juribus prædictum Regnum tuum præsentis epigrammatis auctoritate dotantes, quæ Regiam deceant dignitatem: ut tamen ex honore, quem tibi libenter addicimus, nihil honoris vel juris nostri Diadematis aut Imperij subtrahatur: quin immo sicut hactenus tanquam Dux, Princeps & fidelis noster extiteras, sic in posterum Regis decoratus honore, tu & successores tui legitimi, Principes fideles & devoti nobis & successoribus nostris in imperio perpetuò persistatis.

3. Nihilq; propterea juri vel honori Imperij in prædictis Regno & terris tuis omninò depereat vel decrescat, quæ hactenus habuit in eisdem, eo specialiter & nominatim expresso, quòd successores tui non per electionem Prælatorum, Ducum, Comitum aut quorumlibet Nobilium eligantur in Regem, sed semper major natu seu senior ex generatione tua, ex te & successoribus tuis legitimè descendentes, in ipso Regno succedant. Nullusq; ex eis coronam aut consecrationem in prædicto Regno tuo de manu * cuiusquam accipiat, sed à nobis & successoribus tantùm in Curia nostra, vel ab his, qui speciale mandatum à nobis super hoc habeant, coronationis & consecrationis munus & decus pro tempore consequentur. Alij verò hæredes minores natu non habeant aliud, nisi quod ex Regis gratia poterunt obtinere. * innuit Papam.

4. Illud etiam juri Regio & honori coniungimus, ut si quis Comes, Nobilis, vel ministerialis, aut Miles de Regno tuo contra te & successores tuos, & terram tuam forsitan excesserit, & pro suo excessu castrum vel munitiones suas ab excedente eo per te vel per nunctios tuos peti contingerit, ipseque negaverit, assignare ipsum, ex jure Regiæ dignitatis per sententiam Curiæ tuæ bannire & forbannire valeas, ipsumque extra legem facere, omni juris suffragio, prout est moris Imperii, cariturum.

5. Cæterum, ut pacem & justiciam, quæ sunt Regnorum omnium fundamenta, possis in prædicto Regno tuo constantiùs confovere, præsentium tibi auctoritate concedimus, ut si quis in prædicto regno manifestus extiterit malefactor, tuo videlicet aut Curiæ tuæ justo judicio condempnetur. Cumque aliquis de prædicto Regno renuerit, foverit vel defenderit eundem, & requisitus tuo judicio noluerit assignare, eadem pœna puniri debeat receptator; eademque defensor, qua malefactor ipse, puniri deberet.

6. Ad decus prætereà Regni tui, præsentis privilegii auctoritate promittimus, ut de provincia Carniolæ Ducatum facias, immediatè tibi, & per te nobis & successoribus nostris & Imperio responsurum: & ut in Ducatu ipso cognatum tuum, fidelem nostrum, in Ducem valeas promovere, plenam tibi concedimus potestatem.

Ad cujus rei memoriam & robur perpetuò valiturum, præsens privilegium fieri, & Bulla nostra aurea, typario nostræ Majestatis impressa, jussimus communiri.

Anno Chriſti 1245.

FRIDERICI II. IMPER. AUG.

DIPLOMA

De uſurpatione Papæ Romani in juriſdictione & auctoritate ſeculari: & quòd Papa non poſſit inſtituere aut deſtituere Imperatorem, Reges ac Principes.

FRIDERICUS Dei gratia Romanorum Imperaror ſemper-Auguſtus, Hieruſalem & Siciliæ Rex, Univerſis præſentes literas inſpecturis per Regnum Franciæ conſtitutis, dilectis ſibi, ſalutem, & omne bonum.

1. Cùm per aliquos retroactos Romanæ ſedis Antiſtites, & præſentem, nos & alios Reges, Principes orbis, & Nobiles, Regna, Principatus, honores quos libet, & Juriſdictionem habentes, gravatos merito cenſeamus, ex eo quod ipſi contra Deum, & Juſtitiam, poſſe ſibi juriſdictionē & auctoritatem uſurpant inſtituendi & deſtituendi, ſeu removendi ab Imperio, Regnis, Principatibus, & honoribus ſuis Imperatores, Reges, & Principes, ſeu quoſcunq; Magnates, temporalem auctoritatem in eos temporaliter exercendo, abſolvendo etiam à ſacramentis, quibus Dominis ſuis vaſalli tenentur, contra dominos, excommunicationis tantummodo ſententia promulgata.

2. Quodq; quæſtione ſive diſſenſione, inter dominos & vaſallos, ſeu inter duos Nobiles & vicinos invicem contendentes, prout aſſolet, emergente, prædicti ſummi Pontifices ad petitionem unius partis tantummodo partes ſuas temporaliter interponunt, volendo ipſos invitos in ſe compromittere, vel aliter ad concordiam coërcere, & alligando ſe fidelibus contra dominos, aut uni de partibus ſupradictis, quòd non prius pacem cum aliis faciant quàm alligaros ſibi ponant in pace, recipiendo ſimiliter promiſſionem de non faciendo pacem cum dominis à vaſallis.

3. Item in eo quod prædicti ſummi Pontifices, in præjudicium juriſdictionis, & honoris Regum, & Principum prædictorum, ad petitionem Clericorum, ſeu Laicorum, cognitionem cauſarum de rebus temporalibus, poſſeſſionibus feodalibus, ſeu burgenſalicis, in Eccleſiaſtico foro tractandas recipiunt, & committunt.

4. Ecce quod nos ad prædictam injuriam documentis evidentibus oſtendendam, & ipſam à nobis in eis rationabiliter removendam, Magiſtrum Petrum de Vinea, magnæ Curiæ noſtræ Judicem, & G. de Ocra Clericum, dilectos fideles noſtros, ad LUDOVICUM Illuſtrem Regem Francorum, cariſſimum amicum noſtrum providimus deſtinandos, affectuosè rogantes, ac ob tuitionem & conſervationem jurium noſtrorum, & Imperii, Regum aliorum, & Principum, ſeu quorumcunque Nobilium, efficaciter requirentes eundem, ut cōgregatis coram ſe Laicis Paribus regni ſui, aliiſque Nobilibus tanto negotio opportunis, per ſe cum eis ſuper omnibus prædictis & ſingulis audiat jura noſtra.

5. Cæterùm ſi ipſe prædicta non duxerit aſſumenda, cùm nos, qui auctore Domino Romani Imperii, Regnorum Hieruſalem & Siciliæ moderamur habenas, tam enormem injuriam, & tam informem uſurpationem diebus noſtris tolerare nolimus, Regem eundem juſta precum interceſſione rogamus, quatenus nobis cauſam noſtram, ſuam, & aliorum Principum, viriliter proſequentibus ſe contrarium non opponat; nec de Regno ſuos aliquos Laicos, ſeu Clericos, temporaliter nobis opponi permittat; nullumque præſenti ſummo Pontifici, ſeu ſucceſſoribus ſuis, contra nos, diſcrimine præſenti durante, in Regno, vel de Regno ſuo præſidium ſeu receptaculum tribuat, aut tribui patiatur.

6. Porro ſi forſitan Rex prædictus unà cum Paribus & Nobilibus Regni ſui, prout tantum Regem & Regnum condecet, partes ſuas interponendas viderit in prædictis, ſummumque Pontificem ſive per juſtitiæ debitum, vel modo quolibet, ad iſtud induxerit ut velit prædicta gravamina nobis, & aliis Chriſtianis Primatibus inrogata, & id ſpecialiter, quod contra nos nuper in Lugdunenſi Concilio ſtatuit, quatenus de facto proceſſit, cum prorſus de jure non valeat, revocare.

7. Nos ob honorem & reverentiam Dei & Redemptoris noſtri, nec non ob amorem, quem ad Regem & Regnum Franciæ præ cæteris ſingularem habemus, cauſam, quæ inter nos, & Summum Pontificem vertitur ſupradictum, quatenus contingit eandem, in manibus ponimus Regis ejuſdem; parati omnia, quæcunque per nos idem Rex de Conſilio Parium, Nobiliumque ſuorum viſis & diligenter auditis noſtris & Imperii juribus, Eccleſiæ viderit emendanda, corrigere, & in ſtatum debitum integrè reformare, ac deinde pace per hoc inter nos, & Eccleſiam procedente, & reliquis Longobardorum, prout tenentur & debent, vel ad mandatum noſtrum & Imperii redeuntibus, vel prorſus ab Eccleſiæ defenſione ſecluſis; promptos nos offerimus, & paratos, vel prædicto Rege ad defenſionem Chriſtianitatis & ſtatum pacificum conſervandum in Ciſmarinis partibus remanente, vel unà cum eo, ſi hoc melius viderit eligendum, ad Tranſmarinas partes per nos, aut CONRADUM Cariſſimum filium noſtrum Romanorum in Regem electum, & Regni Hieroſolimitani heredem, omine proſpero transfretare, ad hoc nos obligantes ſpecialiter & expreſſim: quòd vel cum Rege Franciæ ſive ſine eo terram totam Hieroſolimitanam, & quicquid unquam à diebus antiquis Regno Hieroſolimitano pertinuit, ad proprietatem & ditionem regni ipſius, & Chriſtianitatis cultum; noſtris, Imperii, & regnorum noſtrorum viribus, laboribus, & ſumptibus curabimus revocare. Nihilominus tamen, ſi fortè (quod abſit) diſcrimen præſentis diſcordiæ inter nos, Eccleſiam, & Lombardos durare contigerit, prædicto Rege,

ac omni-

ac omnibus Crucesignatis, cum eo quatenus præsentium negotiorum & temporum qualitas patitur, & tempestas, præsidia nostra, terra mariq;, tam in navibus, quàm victualibus, promtis affectibus offerimus per præsentes; superq; omnibus & singulis supradictis, quæ præsentium series cótinet literarum, auctoritatem & mandatum plenum prædictis Magistro Petro de Vinea, & G. de Ocra duximus conferendum, ratum habentes, & firmum, quicquid per eosdem in his pro parte nostri culminis extiterit ordinatum.

Datum Cremonæ vicesimo secundo Septembris, quartæ indictionis.

PROCESSUS IN WILHELMI REGIS ROMANORUM INAUGURATIONE AQUISGRANENSI OBSERVATUS, ANNO MCCXLIX.

Anno Christi 1249.

ANNO Dominicæ Nativitatis MCCXLIX. WILHELMUS Comes Hollandiæ, apud villam Wornich in Regem Romanorum à Principibus electus, Aquisgrani ad Kalendas Novembres, in festo Omnium Sanctorum, per duos Episcopos Mindésem & Monasteriensem, benedicendum Archiepiscopo Coloniensi in templo præsentatum; duo alii Episcopi Trajectensis & Leodiensis, in modum Diaconi dalmaticâ induerunt, quem præfatus Conradus Archiepiscopus cum magna solennitate in Regem Romanorum unxit & coronavit. Ex Trithemii Chron. Hirsaug. fol. 183.

2. Consecratione autem peracta, idem Archiepiscopus locavit eum in sedem Regni, dicens: *Super thronum sedis gloriosæ sedeas, & judicium & justitiam in terra facias.*

3. Christianus Archiepiscopus Moguntinus cum oleo sanctificato dexteram ejus foris inunxit, dicens: *Consecrare te dignetur omnipotens Deus in Regem Romanorum, qui David per manum Samuelis Prophetæ inungi jussit super populum Hebræorum.*

4. Arnoldus Archiepiscopus Treverorum manus super caput ejus imposuit, dicens: *Descendat in te spiritus sapientiæ, intelligentiæ, scientiæ, pietatis, fortitudinis & consilii, repleariság, spiritu timoris Domini.*

5. Ludovicus Comes Palatinus Rheni, Archidapifer Regni globum aureum in manus illius posuit, dicens: *Accipe globum sphæricum, ut omnes terræ nationes Romano Imperio subjicias, &* AUGUSTUS *gloriosus appellari valeas.*

6. Marchio Brandenburgensis, Camerarius Regis, annulum in manum tradidit, dicens: *Accipe signaculum Monarchiæ, ut Romanum Imperium in suo vigore conserves, & invicta virtute ab omni Barbarorum incursione defendas.*

7. Dux Saxoniæ, Regis Ensifer, gladium ei dedit, dicens: *Accipe sceptrum Regium, ut rebelles severa correptione potenter affligas, omnesq; benevolos in tranquilla pace gubernes.*

8. Rex autem Bohemiæ, Pincerna Imperii, de consensu Archiepiscopi Coloniensis, coronam argenteam capiti Regis imposuit, dicens: *Accipe diadema splendidum, ut sis virtuosis actibus adeò coruscus in terris, quatenus merearis coronam æternæ felicitatis habere in cœlis; Amen.*

9. Posthæc omnes inferiorum partium Principes & Nobiles obedientiam ei præstiterunt.

FRIDERICI II. IMPER. AUG. ORDINATIO TESTAMENTARIA.

Anno Christi 1251.

EGO FRIDERICUS in primis relinquo pro anima mea, cétiesmille uncias auri pro Terrasancta sanctæ Romanæ Ecclesiæ recuperanda, expendenda & exponéda ad voluntatem filii mei CONRADI.

2. Item volo, quòd omnia malè ablata restituantur.

3. Item, omnes captivos de Imperio & Regno relinquo liberos, exceptis proditoribus tantum.

4. Item, relinquo totam terram Ecclesiæ liberam, & volo quòd jura Ecclesiæ restituantur.

5. Item, meum hæredem relinquo, CONRADUM in Imperio Romano, & Regno Siciliæ.

6. Item, relinquo filio meo HENRICO Regnum Hierosolymitanum, & decem millia unciarum, secundum voluntatem CONRADI filii mei.

7. Item, nepoti meo filio scilicet filii mei HENRICI, relinquo Ducatum Austriæ, & decem millia unciarum auri.

8. Item, MANFREDUM filium meum relinquo Ballivum CONRADI in Imperium, à Papia & citra, & Regno Siciliæ, usque ad LXX. annuos, excepto quando CONRADUS erit præsens.

9. Item, sepulturam meam eligo apud Panormum, ubi jacuit Rex WILLIELMUS ....

ALPHON-

Anno Christi 1253.

ALPHONSI IMP. AUG.

RESCRIPTUM

DE OFFICIO BONI REGIS.

ALPHONSUS Dei gratia Electus Romanorum Rex,& Rex Castellæ, Legionis, Galleciæ, Toleti, Murciæ, Cordubæ & Jehenni, Henrico Illustri Regi Anglorum S. Cùm audissemus de .noribus tuis,condoluimus in spiritu benignitatis & discretionis. Ideo hortamur te amicè, ut exemplo bonorum Regum ac Principum, quorum titulus ab antiquo talis est: *Erit agnus domesticu & suu commilitonibus, & leo exteru & rebellibus*; talia sequaris, nec sis amplius tuorum oppressor, & alienorum receptor & alimentator. Vale.

Ann. 1257.

RICHARDI IMP. AUG.

CONSTITUTIO

Ne bona ad Ecclesiam devoluta à consuetis tributis eximantur: & de aliis capitulis.

RICHARDUS Dei gratia Romanorum Rex Semper-Augustus, Consulibus & Civibus de N. &c.

1. Specialiter duximus indulgendum, ne aliquis civium filiam vel neptem sive consanguineam in uxorem alieni tradere per nos absq; suo pleno consensu aliquatenus compellatur.

2. Insuper quod nullus civium per nos vel per aliquē alium nostro nomine pro aliqua pecunia extorquenda singulariter ab ipso aliquatenus capiatur.

3. Ad hæc statuimus & mandamus, ut omnia bona & prædia, quæ hactenus cum civibus precariam Imperio persolvebant, quomodocunq; ad loca religiosorum vel personas alias Ecclesiasticas vel * mundanas prædicta bona devolvi & transferri contingat, bona ipsa ad solvendam precariam, sicut antè, nihilominus teneantur.

* i.e. Principes, Comites, Barones, Nobiles.

Datum Moguntiæ VIII. die Septembris, Indict. XV. anno Domini MCCLVII. Regni verò nostri anno primo.

Anno Christi 1260.

RICHARDI IMPER. AUG.

EDICTUM

DE VIARUM CUSTODIA ET SECURITATE.

BREVE Domini Regis, eo tamen absente, emanavit ad omnes Duces, Comites & Præfectos, in quorum Ducatibus, Comitatibus & Ballivis solebant viatoribus imminere pericula, ut omnes passus periculosos, tam in viis, concavis, & boscis, & haijs, quàm aliis pacis Regiæ perturbationibus faciant videri, & in continenti aut per Dominos locorum aut per semetipsos emendari.

Anno Christi 1262.

RICHARDI IMPER. AUG.

EDICTUM

Quo Civitas Imperialis Tigurina ab iniqua proscriptione eximitur, & Imperio asseritur.

RICHARDUS Dei gratia Romanorum Rex Semper-Augustus, universis Romani Imperii fidelibus gratiam suam & omne bonū. Sane fideli relatione pervenit ad nostræ Serenitatis auditum, quòd CONRADINUS, olim CONRADI Regis filius, qui se Ducem Sueviæ nominat, ea non contentus injuria, quòd in vanum sibi gloriam alienam usurpat, insuper & cives nostros Turicenses, in nostro & Imperii gremio speciali collocatos, nec ad Ducatum eundem, sed ad Imperium, prout stabilivit antiquitas, & modernitas adprobavit, immediatè spectantes, tanquam subessent memorato Ducatui, proscriptionis de facto (cùm nullo penitus jure posset) sententiam promulgavit. Nos cautelam eisdem civibus (ne aliquid in simplicium oculis eos infamiæ nubilum decoloret) prædictam proscriptionis sententiam, utpote omni robore vacuam, authoritate Regia, ex plenitudine potestatis nostræ denunciamus omninò carere viribus, & decernimus esse nullam, Datæ Hagenoa, XX. die Novembris, Indict. V. anno Domini MCCLXII. Regni nostri VI.

Anno Christi 1264.

RICHARDI IMPER. AUG.

RESCRIPTUM

AD DIFFIDATORES REGIS ANGLIAE.

RICHARDUS Dei gratia Romanorum Rex, Semper Augustus, & EADVVARDUS Illustris Regis Angliæ primogenitus, cæteriq; Barones omnes & Nobiles, prædicto Regi Angliæ constanter sinceræ

sinceræ fidei & devotionis operibus adhærentes, Simoni de Monteforti, Gilberto de Clara, cæterisq; universis & singulis perfidiæ suæ complicibus.

1. Ex literis vestris, quas Illustri Regi Angliæ, fratri, patri, & Domino nostro charissimo transmisistis, accepimus nos diffidatos à vobis, quamvis hujusmodi verbalis diffidatio satisfuit ante nobis realiter vestra hostili in rerum nostrarum incēdiis, & bonorum nostrorum depopulationibus, persequutione jam probata. Nos igitur vos scire volumus, vos à nobis universis & singulis, tanquam hostes publicos, ab hostibus diffidatos. Qui deinceps personarum vestrarum & rerum dispendiis, ubicunq; nobis ad hoc facultas affuerit, totis viribus insistemus.

2. De hoc autem, quod falsò nobis imponitis, quòd nec fidele nec bonum consilium Regi Domino vestro damus, nequaquam verum dicitis. Et si vos, Domine Simon de Monteforti, vel Gilberte de Clara, velitis hoc idem in Curia Domini Regis asserere, parati sumus securum veniendi ad dictam Curiam procurare conductum, & nostræ super hoc innocentiæ veritatem, & vestrum, sicut perfidorum proditorum, mendacium declarare per alium nobilitate & genere vobis parem. Omnes autem nos contenti sumus prædictorum Dominorum sigillis, videlicet Romanorum Regis, & Domini EADVVARDI. Datum apud Levves, 12. die Maij, anno Domini 1264.

CONRADI V. REGIS ROMANORUM, &c. EDICTUM

Anno Christi 1268.

De Injuriis sibi per Pontifices Romanos illatis.

CONRADUS * Secundus Dei gratia Jerusalem & Siciliæ Rex, ac Dux Svveviæ universis sacri Principibus Imperii.

Vulgo dicitur CONRADINUS.

1. Ex habundantia cordis os loquitur, & injuriæ nobis illatæ violentia reserat hostium labiorum, quam nequivimus nullatenus patienciæ silentio prætetire; salva tamen in omnibus Ecclesiæ Catholicæ, quam culto sacro & debita reverentia toto corde & corpore veneramur, quod ad nostram cautelam ulteriùs insidias, versutias, astus, fastusq; altius formidantes coram Deo, qui corda scrutatur omnium, coram vobis & Christianis publicè protestantes.

2. Cum enim magnificus Rex Conradus, divæ memoriæ pater noster, testamento solempniter condito, quodam tempore mortis suæ, nos tenellum infantulum in cunabulis vagientem, nondum nutricis uberibus ablactatum, in manibus sanctæ matris Ecclesiæ reliquisset, sperans quòd nos benignè susciperet, & in brachiis caritatis tractaret susceptum, & tractatum favorabiliter honoribus promoveret. Sed audire, qualiter iste Summus Pontifex, qui erat dictus Innocentius, nocuit innocentiam repente plus quàm decuerit Papam, ut ardētibus desideriis æstuabat, quod à patre nostro in partem manserat, & pro nobis pacificè tenebatur, hereditarium regnum nostrum, quod dudum antiquitus progenitores nostri propriis assecutum sanguinibus cum multis quæsivere laboribus, quæsitum possidere diutiùs, & possessum variis decoraverunt ornatibus, & diversis decoribus ornaverunt, invasit personabiliter cum exercitu numeroso, & sub prætextu licito, quod se nostrum in eo bajulum prætendebat, totum suo dominio vindicavit confestim. verumtamen apprehensa possessione præventionis nephandæ propositum manifestans, & dicti regni tamquam in ejus Regem in se præcisè tenens ferens potestatem, paulatim nomen ibidem delere nostrum, extinguere fidem nostram, & jura regali Regis suffocare perpetuò satagebat: adeò quod de nobis non sinebat ibi fieri mentionem: & terras nostras munificè distribuere cœpit in suos consanguineos & nepotes, velut qui corrigias parcalciarii ita amplas corium alienum. Ecce qualem in nobis, proh dolor, in nobis exercuit pietatem: Ecce quomodo nostræ tutelæ decenter officio satisfecit. O sæva patris acerbitas, quæ filium sine fraude dominus filium suis curis expositum sine cura postposuit, qui filium innoxium, sed potius obnoxium exheredationis pœna perpetua condempnavit.

3. Postmodùm verò cùm ille patruus noster Manfredus Tarentinus Princeps, qui forte fide bona pro nobis à principio laborabat, sufferre diutiùs tantam nequiciam nequivisset, potēter resumsit denuo causam nostram, & sub specie fidelitatis nostræ & sub nostro titulo bajulatus, post multos belli strepitus, post duos conflictus, post altercationes innumeras, ipsum regnum non propter eorum injuriari directorū ab Ecclesia manibus violenter eripuit, & illud aliquamdiu sub fide nostra reservavit. Qui tandem succedentibus prosperis, quæ frequenter hominum animos solent ad insolentias alterare oblitus sui sanguinis, oblitus Domini naturalis, fide (sed si fidem habuerat) in perfidiam permutata reciprocavit ad se negocium dicti regni. Mentitus est regnicolis mortem nostram, & sophisticans in eo se Dominum, Pseudoregem se fecit, ibi nobis ex hujusmodi fraudulentia supplantatis. Et ibi fuit error pejor priore. Nam graviorem se fecit in eo nobis adversitas præterita reditura. Oh dolor, oh nepotum, oh miseria pupillorum, quibus inde prius offensio oritur, unde defensio sperabatur! O cæca cupido dominii temporalis, quà sacra Pontificis, & consanguinei lenitas ad iniquam fallaciam seducuntur!

Papæ fallacia & fraudulentia propter dominium temporale.

4. Excessu prædicto taliter ab eodem Manfredo temerè perpetrato, licet bonæ memoriæ Dominus

mmus Alexander, qui jam in sede Apostolica præsidebat, contra illum graviter indignatus, non quod à nobis subtraxerat, sed quod ab eis extorserat regnum nostrum, in ejus confusionem vehementer tendere videbatur. Unde ad nos super habendo tractatu venerabilem direxit Episcopum Verulanensem: nihilominus tamen eodem præsente nobiscum, ad suggestionem forte suorum fratrum de [illegible] generentium contrariam voluntatem, per nuncios & litteras Reges & Principes alios ad ejusdem regni nostri cõmercium similiter invitabat, aut quia non erat datum à Deo desuper aut prædestinatum à fatis, ut per eos nancisceremur gratias & honores.

5. Quod quidem apparet & per effectum operum patuit subsequenter in Domino U[illegible] qui nobis extitit inurbanus, ad Pontificatus officium elevato. Nam dum inter eum & ipsum Principem de pace diutius ageretur, ventumq; foret ad punctum finaliter, quo firmanda concordia [illegible] batur, pro facto secundum ipsius formam, idem Apostolicus æquus pater ad jus nostrum ipsi M[illegible] do & ipsius heredibus concedebat, & etiam cõfirmabat, ultroq; stipulabatur eidem, quod contra [illegible] in regni defensionem sibi juxta posse suum Ecclesia non deesset: ut ob id ligata gemmina potentia [illegible] delium bajulorum nostrorum, qua nos ad ejusdem regni solium resurgere non possemus. Ha [illegible] non sufficiebat eisdem bajulis pupillum exheredasse solummodò, nisi conjurati sunt invicem, [illegible] perpetuò deprimerent nos heredem! Cùm autem tractatus ipse, sicut Domino placuit, caderet [illegible] pletus, & dictus Apostolicus in excidium Principis exarderet, non personam nostram, cui reg[illegible] tionabiliter debebant, quæ ad illius regimen magis accommoda, magis apta, magisq; sufficiens [illegible] tisset, unde sopita quievisset pace tranquilla, populus Christianus gavisus extitisset; at velut qui non venit mittere pacem, sed gladium declararetur in scandalis, ex quibus effusio sanguinis sequeretur, hominem extraneum & de regno prædicto penitus alienum, Karolum scilicet, in nostrum præjudicium, ad nostrum impediendum negocium invocavit ipsum consiliis & auxiliis contra illum.

6. Post cujus felicem obitum iste successor ejus sanctissimus pater noster Clemens non clementiam, sed inclementiam potiùs operatus in nobis, constituit in regno prædicto nostrum C[illegible] rium ante Regem, qui demum per omne nephas regnum ipsum obtinuit, ut nobis incognitum [illegible] existit. Sed audite pro Deo invidiam per Deum & homines detestandam. Non Sarracenos Luceriæ, contra quos Dominus Papa crucem sumendam fecerat prædicari, & in quorum excidium gen[illegible] ductæ fuerant & adauctæ, salvos illæsos servavit, & Christianos miseros non solum exhausit [illegible] occidit innumeros, & afflixit mille generibus tormẽtorum. Aperite oculos & videte, qualiter [illegible] cie recti mundum decipiunt & claudunt Presbyteri. Videte, si eis interim in ipso regno sit cre[illegible] Heu heu quantis injuriis, quantis fraudibus, quantisq; doloribus hereditas nostra conversa est ad [illegible] nos, & regnum nostrum transiit ad indebitum possessorem!

7. Postquam autem in ipsum Manfredum irruit ira Dei propter commissum in nos peccatum, ut firmiter opinamur; fuitq; per ipsum Karolum superatus & etiam interemptus, regno perdito [illegible] & sibi cum sua persona perdita culpa sui: dum nos inter sepem Imperii lateremus, quasi jacentes similiter attoniti & absconditi sub obscuro, factis seu dictis neminem offendentes, tanquam pupillus verè desperatus & ab omnibus inhonorus, idem Pontifex generalis rimatus est ad instar soli[illegible] toris, ubi nos in Germania viventes invenit, ferens abhominabilem vitam nostram, & verens [illegible] altiùs aliquo modo levaremus, velut qui quærit manopilum & fioponodum, ut habeat nocendi materiam, & occasionem inveniat malignandi: pro eo quod nostris in litteris regni nostri Siciliæ [illegible] scribebatur, intendebat (ut audivimus, licet non credamus) contra nos puerum juvenem inculpabilem de pharetra sagittam emittere, & excommunicationis sententiam fulminare, non reputans [illegible] satis, quod contra Deum & omnem justitiam ablatum fuerit nobis regnum illud Siciliæ, nisi [illegible] ter tolleremur à terra. Ha Deus, quomodo sic universi Pontifices in nostri juris injuriam juraverunt! Ha Deus, si hoc in virido, quid in arido fiet nobis? Si hoc in tanta pueritia passi sumus, quid à bona antiquitate præstolamur?

8. Adhuc etiam idem Pater à persecutionum instantia non desistens, sed omnem viam & modum excogitans, quibus nos posset perpetuò conculcare; si dici verum liceret, ad illicita [illegible] & falcem mittens in nostram messem, præfatum Karolum per Italiam universam Roman[illegible] rium Imperii statuit in nostram injuriam manifestam, ut commodius vires nostras reprimeret, [illegible] cessum nostrum ad ipsum regnum faciliùs impediret. Sed ad id in potestate deficit aucto[illegible] in auctoritate potestas inane pro certo redditur nomen & officium ingratum. Quid unquam mali fecimus, ô sancta mater Ecclesia, quod nos tuum devotum filium, olim pupillum tuæ [illegible] commissum per tuos Rectores sic asperè novercaris? In quo umquam te offendimus, [illegible] rande Pater, quod ita conversus in vitricum multimodè nos persequeris, & injustè forte va[illegible] tibi reputas & gravamen injuriamque, quod vivimus super terram? Cùm, sciat Deus, nos alia [illegible] mus.

9. Denique cùm vivere nequiremus ulteriùs contra tot molestias & pressuras, & ignorantes quid facere deberemus, ille decorus Deus, qui non relinquit in se sperantes, ecce suam aperuit [illegible] viam, sed in misericordia: quia nostri fideles tam de Imperio quàm de Regno, zelo eximiæ fidelitatis accensi tot & tantas injurias in nobis sustinere ulteriùs nequeuntes, in nostrum adjutorium universaliter surrexerunt, exponentes pro nobis non solùm bona, sed animas & personas, & nos ad recuperationem nostrorum jurium magnificè suscitarunt. Qui apertis thesauris suis pretiosa nobis munera obtulerunt, aurum sicut Regi magno pro stipendio gentis nostræ nobis affluentiam monstrantes. N[illegible]

[illegible]

[illegible] cognito quod erat omnino necessarium, munivimus & armavimus justitiam causæ nostræ, ut il-[illegible] magnificum genus nostrum, quod jam longis & antiquis temporibus imperavit, nostra non degeneraret in persona, & injuriosè taliter ipsum pessundari non contingat, sed alta potentia nostræ do-[illegible], si Deus annuerit, nostris temporibus relevetur: non ut adversus ipsum Pontificem generalem, [illegible]ntrarium aliquid cogitemus intẽdere, quem patrem nostrum reputamus & Dominum, (& utinam [illegible]se nos filium & devotum relatione debita recognosceret ut deberet) sed in eundem Karolum, inimicum nostrum nostrorumq; jurium detentorem, & contra eum volumus omninò martialibus scha-[illegible]dis ludere pro nostra justitia, & de nostris juribus in gladiis disputare. Deus autem respiciens è cœlo [illegible]ciam foveat, abhominetur superbiam, & ferens de sancto throno suo sententiam judicet æquitatem.

10. Vestram igitur dilectionem precamur attentè, quantum possimus, & hortamur, quatenus super his causæ nostræ, quam vobis nudam claramq; describimus, cognita veritate penes conscientias v[illegible]as habeatis nostram innocentiam excusatam, & ad falsam suggestionem forsitan aliquorum de nobis contrarium non credatis, imò nobis in hac justissima causa dare velitis auxilium, consilium, & favorem: eundem Summum Pontificem per vestras litteras speciales exorando, ut nobis in jure nostro faveat, & erga nos se gerens benignè rancorem mitigando intuitu vestro temperet motus suos, & [illegible] conceptam erga nos iram suæ indignationis dignetur vobis intercedentibus exarmare.........

RUDOLPHI I. IMP. AUG.

Anno Christi 1274.

EDICTUM

De diplomatibus & instrumentis linguâ Germanicâ concipiendis.

OMNIA mandata, edicta, privilegia, pacta dotalia, contractus, & id genus alia scripta & instrumenta, in Theutonica lingua, & non, ut anteà, in Latina, concipiantur.

RUDOLPHI I. IMPER. AUG.

Anno Christi 1274.

RESPONSUM

De Coronatione Imperii Romana, quòd sine ea electus à Principibus verus Imperator & sit & nominari debeat; redditum Principibus, qui eum ad instantiam Romani Pontificis sæpe admonebant, quatenus pro corona Imperii Romam proficisceretur.

MULTOS Alemanorum Reges Italia consumpsit: non ibo Romam. Rex sum, IMPERATOR sum, nec minus pro utilitate Reipublicæ me facturum confido, quàm si Romæ fuissem coronatus.

RUDOLPHI I. IMPER. AUG.

Anno Christi 1275.

DECRETUM

De jure eligendi Imperatorem inter Regem Bohemiæ & Ducem Bavariæ controverso.

RUDOLFUS Dei gratia Romanorum Rex Semper Augustus, universis præsentia inspecturis in perpetuum declaramus, quòd præsidentibus nobis Curiæ apud Augustam Idibus Maij solempniter celebratæ, & constitutis ibidem in præsentia nostra Illustrium Principum Ottocka-[illegible] Bohemiæ Nunciis, & Henrici Ducis Bavariæ Procuratoribus, subortaq; inter eos quæstione [illegible] possessione juris eligendi Romanum Regem per Procuratores dicti Ducis Henrici & Il-[illegible]dovicum Comitem Palatinum Rheni Ducem Bavariæ, filium nostrum charissimum, fuit p[illegible], ratione Ducatus Bavariæ hoc eis competere ex antiquo. Idemq; noster filius Ludovicus [illegible]s, cunctisq; Principibus, Prælatis, Baronibus, Militibus, & universo populo, qui eidem [illegible]debant, extitit publicè protestatus, quòd prædictus Dux Henricus frater ipsius, olim ele-[illegible] inclyti RICHARDI Romanorum Regis, nostri prædecessoris, unà cum ipso præsentialiter [illegible]us Principibus Coëlectoribus interfuit, & in eum uterq; direxit legaliter votum suum, eun-[illegible] Romanum Regem unà cum aliis Conprincipibus jus in hoc habentibus eligendo.

2. Deinde verò electionis tempore apud Franchanfurte de nobis ab omnibus Principibus jus [illegible]electione habentibus concorditer celebratæ, per Nuncios & Procuratores ejusdem Ducis Henri-[illegible]cet Henricum Præpositum Oetingẽsem & Fridericum Rectorẽ Ecclesiæ de Landshuet, ipsius [illegible] propter impedimenta legitima legitimè excusantes, præsente Venerabili Berchtoldo Babenbergensi Episcopo, Procuratore prædicti Regis Bohemiæ, & cõtradicente quidem ipsis Procuratori-[illegible] ipsius contradictione à Principibus Electoribus omnib. tam Ecclesiasticis q̃ Secularibus, non [illegible], in dictũ Ludovicum Comitẽ Palatinum Rheni nostrum filium, unà cum aliis Principibus o-[illegible], qui in nos direxerãt sua vota, prout jam dicti Procuratores in mandatis receperant, cõcorditer [illegible] compromissum, qui commissum hujusmodi in se recipiẽs, suo & dicti Henrici Ducis fratris sui,

aco-

ac omnium aliorum Principum jus in electione habentium auctoritate & nomine, in Romanum Regem solempniter nos elegit, vocibus eorundem fratrum Ducum Bavariæ, Comitum Palatino[rum] Rheni, ratione Ducatus pro una in Septem Principum jus in electione Regis Romani habentium [nu]mero computatis; prout etiam in prædicta Curia Augustensi vivæ nostræ vocis eloquio, utriu[sque] ...rum, in præsentia Nunciorum præfati Regis Bohemiæ, videlicet Venerabili Wernhardo Secko[vien]si Episcopo, Magistro Henrico Præposito Werdensi, N. Commendatore Domus Theutoni[cæ per] Austriam, & Wolfingo Magistro Hospitali S. Johannis de Maurperge, ac omnium ibidem [præsen]tium Principum, Prælatorum ac Baronum recognovimus, & recognoscimus manifeste. In hu[jus rei] testimonium, & perennem memoriam prædictorum, præsentes eis literas donavimus, nostro R[egali] sigillo, necnon subscriptorum testium sigillis munitas. Qui sunt

Hartmannus Augustensis, Hiltprandus Eistetensis, Henricus Tridentinus — Episcopus.

N. de Sancto Gallo, N. de Augea — Abbates.

Rudolfus Cancellarius noster.

Ex Laicis verò filius noster Ludovicus Comes Palatinus Rheni, Dux Bavariæ.

Philippus Dux Karinhiæ.

Meinhardus Comes Tyrolensis.

Fridericus Burgravius de Nurnberg.

Heinricus Marchio de Burgaue.

Ulricus de Helfenstain, Ludovicus de Oetingen, Albertus & Burchardus de Hochenberg, Henricus de Furstenberg, Tybaldus de Pirreto & Ludovicus de Honburg — Comites.

Henricus & Berchtoldus de Niffen, Albertus de Pruckberch, Hermannus de Hæginberch, Volkmarus de Chemnaten & Marquartus filius suus, Winhardus de Roibach, Henricus de Prisingen — Barones.

& alii quamplures. Actum & datum Augustæ, Anno Dominicæ Incarnationis millesimo ducentesimo septuagesimo quinto; Regni verò nostri anno secundo.

Anno Christi 1279.

PRINCIPUM ELECTORUM S. ROMANI IMPERII DIPLOMA

Quo ratificantur donationes Pontifici Romano factæ à RODULPHO IMPERATORE.

LUDOVICUS Dei gratia Comes Palatinus Rheni, Dux Bavariæ; JOANNES & ADAL[BERTUS] Duces Saxoniæ; OTTO Marchio Brandeburgensis, universis præsentem paginam in[specturis] salutem in Auctore salutis.

1. Complectens abolim sibi Romana mater Ecclesia, quadam quasi germana charita[te Ger]maniam, illam eo terrenæ dignitatis nomine decoravit, quod est super omne nomẽ temporal[ium cer]tùm præsidentium super terram, plantans in ea Principes tanquam arbores prælectas, & ri[gans ea] gratia singulari, illud eis dedit incrementum tam mirandæ potentiæ, ut ipsius Ecclesiæ au[ctoritate] suffulti, velut germen electum per ipsorum electionem illum, qui fræna Romani Imperii [tene]ret, germinarent. Hic est illud luminare minus in firmamento militantis Ecclesiæ per luminare [majus] CHRISTI Vicarium illustratum. Hic est, qui materialem gladium ad ipsius nutum excut[it &] vertit, ut ejus præsidio pastorum pastor adjutus, oves sibi creditas spirituali gladio protegend[o] muniat, temporali refrænet & corrigat ad vindictam malefactorum, laudem verò credentium & bonorum.

2. Ut igitur omnis materia dissensionis & scandali, seu etiã rancoris occasio inter ipsam Ecclesiam & Imperium auferantur, & duo gladii in domo Domini constituti debito fœdere copula[ti i]psos exerceant, in utilem reformationem regiminis universi, & nos in actu voluntatis & oper[is] ...niamur filii devotionis & pacis, qui tam Ecclesiam quàm Imperium confovere tenemur: q[uod per] Dominum nostrum RODULPHUM Dei gratia Romanorũ Regem Semper Augustum [sanctissi]mo patri & Domino nostro Nicolao Papæ Tertio, ejusdemq; successoribus, & ipsi Romanæ Ecclesiæ recog-

recognitum,confirmatum,ratificatum, innovatum, denuò donatum, declaratum sive concessum, [illegible]atum,& actum seu factum est per privilegia vel quæcumque alia scripta quorumcunque tenorum super recognitionibus,ratificationibus,approbationibus,innovationibus, confirmationibus, donationibus,concessionibus, & factis seu gestis tam aliorum Imperatorum & Regum Romanorũ,Prædecessorum Regis ejusdem,quàm ipsius Regis super fidelitate, obedientia, honorificentia per Romanos Imperatores & Reges Romanis Pontificibus & ipsi Ecclesiæ impẽdendis, ac possessionibus, honoribus & juribus ejusdem Ecclesiæ, & nominatim super totam terram, quæ est à Radicofano usque Ceperarum,Marchia Anconitana,Ducatu Spoletano, terra Comitissæ Mathildis, Civitate Ravennæ,& Æmilia,Bobio,Cesena,Foropopuli,Forolivii,Faventia,Imola, Bononia, Ferraria,Comaclo,Adrianis,atque Gabello,Arimino,Urbino, Monteferetro, territorio Balnensi, Comitatu Brectonorii,Exarchatu Ravennæ, Pentapoli, Massa Trabaria cum adjacentibus terris suis, & omnibus aliis ad prædictam Ecclesiam pertinentibus, cum omnibus finibus, territoriis, atque insulis in terra marique,provinciis,civitatibus,territoriis ad prædicta quoquo modo spectantibus,nec non super civitate Romana,& regno Siciliæ,cum omnibus ad eam spectantibus tam citra Pharum quàm ultra, Corsica quoque atque Sardinia,& ceteris terris ac juribus ad ipsam Ecclesiam pertinentibus, nos nostro nomine Principatus in omnibus & per omnia approbamus & ratificamus, ac iisdem omnibus & singulis & quibuscumque aliis super iisdem per eundem Regem quoquo modo factis, & in posterum faciendis voluntatem nostram, assensum, atq; consensum, unanimiter atque concorditer exhibemus & promittimus, quòd contra promissa vel aliquod promissorum nullo unquam tempore veniemus, sed ea omnia & singula pro posse nostro procurabimus inviolabiliter observari. Et ut hæc nostra voluntas,approbatio, ratificatio, assensus, consensus, atque promissio à nobis eisdem Romanis Pontificibus & Ecclesiæ in perpetuum observentur, hoc præsens scriptum inde fieri fecimus, nostrorumque sigillorum munimine roboratum.

Actum & datum anno Domini millesimo, ducentesimo, septuagesimo nono, decimoquarto Kal. Aprilis, Indictione septima, regnante prædicto Domino nostro Rodulpho Romanorum Rege glorioso, regni ejus anno sexto.

RUDOLPHI I. IMPER. AUG. DECRETUM

Anno Christi 1281.

IN ACTIONE EMPTI ET VENDITI CASTRI BECKELHEIMENsis, vertente inter Archiepiscopum Moguntinum & Comites Sponheimenses.

RODOLPHUS Dei gratia Rex Romanorum Semper-Augustus, notum facimus universis ac singulis has literas lecturis aut legi audituris; Quòd nos omnem discordiam, litem & contentionem, quæ fuerunt inter dilectos Principes nostros, Wernherum Archiepiscopum Moguntinum, Ecclesiam suam, Henricum fratrem Comitis de Sponheim, cum omnibus amicis & auxiliariis suorum, partibus ex altera, complanavimus, concordavimus & pacificavimus integraliter, perfectè ac perpetuum, super omnibus factis commissis & perpetratis, in toto tempore illo, quo discordia [illegible] cœpit & duravit, in hunc modum.

1. In primis castro Beckelnheim, castrensibus hominibus & bonis, quæ præfatus Archiepiscopus [illegible]at, sicut habetur in literis divisionis inter Comitem Johannem & Henricum fratrem ejus factæ, [illegible]ncia vit prædictus Comes Johannes, cum uxore & fratre suo Everhardo, pro se & cunctis hæredibus suis, coram nobis in perpetuum: debetq; meo judicio, sub quo dicta bona constare noscuntur, [illegible] omnia & singula, quæ ordo juris cum Warandia expostulat. Comes Henricus sua tertia parte [illegible] debet esse contentus, quemadmodum hucusque tenuit eandem; & Archiepiscopus cum Ecclesia Moguntina in duabus partibus, quas ei vendidit Henricus frater Comitis Johannis, sine ali[illegible] molestatione in possessione quieta permanebit.
3. Captivi omnes facto jurejurando pacis, ut moris est, liberi dimissi sunt.
4. Omnia præscripta Johannes & Henricus Comites de Sponheim, se firmiter observaturos, super sancta Dei Evangelia juraverunt. Quòd hi hanc concordiæ & pacis nostram compositionem ad [illegible] Archiepiscopi & Ecclesiæ Moguntinæ præfati Comites violare præsumpserint, tunc nos u[illegible] Civitatibus Regni, Francfordia, Fridburg, Wetzlaria, Geilenhausen, Oppenheim, Wesalia, [illegible]pardia, & ipse nobiscum adversus eos, sæpedicto Archiepiscopo & Ecclesiæ ejus auxilium fe[illegible], assistentiam faciemus. Contra hæc auxilium ferre præfatis Comitibus Johanni & Henrico nõ debebunt Fridericus Comes de Liningen, neque filius ejus, neque Everhardus Comes de Katzenelnbogen, neque Emicho Comes de Liningen, seu aliquis eorum, adversus Archiepiscopum & Ecclesiam Moguntinam.
5. Hanc autem concordiæ & pacis compositionem de consensu & bona voluntate præfatorum, Archiepiscopi Moguntini, & Comitum Johannis & Henrici de Sponheim fecimus, & ad instantiam [illegible] sigillum nostrum Regium, unà cum sigillis eorum, & Friderici Comitis de Liningen, & Everhardi Comitis de Katzenelnbogen, his literis fecimus appendi. Actum Moguntiæ, anno Domini MCCLXXXI. in profesto S. Luciæ.

Anno 1285.

RUDOLPHI I. IMPER. AUG.
DECRETUM
DE DISTINCTIS BVRGGRAVII ET SENATVS POPVLIQVE CIVItatis juribus, eorumq́; concordia & integritate.

NOs RUDOLPHUS Dei gratia Romanorum Rex Semper-Augustus, ad universorum Sacri Imperii Romani fidelium, tam præsentium quàm futurorum, notitiam tenore præsentium volumus pervenire, quòd nos inter nostros fideles Milites Castrenses & Cives de Fridberg ordinationem, concordiam & securitatẽ fecimus cũ consensu & voluntate partis utriusq; in hunc modum.

1. Quod Cives Castrum in Fridberg nunquam destruent, nec Castrenses de Castro expellent, nec Castrum capient, nec recipient, nec retinebunt, nec talia volentibus facere consilium, auxilium seu favorem præstabunt.

2. Milites etiam civitatem Fridberg nunquam destruent, nec de civitate ipsos cives expellent, nec capient, nec recipient, nec insultum communiter in civitatem faciẽt, nec talia volentibus facere consilium, auxilium seu favorem præstabunt.

3. Et si Milites Castrenses contra Cives vel Civitatem prædictam aliquid fecerint prædictorum, tunc ipso facto omnibus libertatibus, & tam feudis Castrensibus, quàm aliis, & omnibus honoribus & juribus, quæ vel quos ab Imperio tenuerunt, perpetuò carebũt: & in se elegerunt Domini Papæ excommunicationem & nostram proscriptionem faciendam, quando Cives hoc duxerint requirendum. Et si Cives cõtra Castrenses Milites vel Castrum aliquid fecerint prædictorum, tunc ipso facto omnibus libertatibus, feudis & omnibus honoribus & juribus, quæ vel quos ab Imperio tenuerunt, perpetuò carebunt: & in se elegerunt Domini Papæ excommunicationem, & nostram proscriptionem faciendam, quando Milites Castrenses hoc duxerint requirendum.

4. Adjectum est etiam, quòd si inter prædictos Milites & Cives, vel eorum familiam aliquæ lites vel contentiones seu pugnæ surrexerint, hoc judicari debet secundum quod in ipsa Civitate a retroactis temporibus est consuetum.

5. Promiserunt insuper ex utraque parte, quòd postquàm nos viam universæ carnis ingressi fuimus, ipsi Castrenses Milites nullum ad Castrum prædictum intromittent, per quem ipsi Cives vel eorum Civitas lædi valeat vel offendi: hoc etiam ipsi Cives Militibus facient è converso, donec novus Rex creatus fuerit, cui tam Castrenses quàm Cives faciant, ut tenentur.

6. Et nos tam Cives quàm Castrenses Milites, ut prædicta per nos inviolabiliter observentur, una cum sigillo Serenissimi Domini nostri prædicti Regis, sigilla nostra duximus præsentibus appendenda. Et nos RUDOLPHUS Romanorum Rex sigillo nostro præsentem paginam fecimus communiri. Datũ Moguntiæ Idus Julij, Indictione XIII. Anno Domini MCCLXXXV. Regni nostri anno XII.

Anno Christi 1291.

RUDOLPHI I. IMPER. AUG.
RESCRIPTUM
VT DE CIVIBVS IMPERII NEMO SERVILIS CONDITIONIS, TANquam in homines liberos, judicare possit.

Servilis conditionis homines intelliguntur Ministeriales Monasteriorum & Collegiorum; quibus opponũtur Liberi, i. Nobiles Imperio immediatè subjecti.

RODOLPHUS Dei gratia Romanorũ Rex Semper-Augustus, prudentibus viris, universis hominibus vallis in Suitz, liberæ condicionis existentibus, dilectis suis fidelibus gratiam suam & omne bonum. Inconveniens nostra reputat Serenitas, quòd aliquis servilis condicionis existens pro Judice vobis detur. Propter quod auctoritate Regia volumus, ut nulli hominum, qui servilis condicionis extiterit, de vobis de cetero judicia liceat aliqualiter exercere, præsentium testimonio literarum, quas nostræ Majestatis sigillo jussimus muniri. Datum in Baden, anno Domini millesimo ducentesimo nonagesimo primo, Regni verò decimo octavo.

Anno 1291.

RUDOLPHI I. IMPER. AUG.
CONSTITUTIO
NE CIVES IMPERIALES EXTRA CIVITATEM AD DVELLVM & extranea judicia provocentur.

RUDOLPHUS Dei gratia Romanorum Rex Semper-Augustus, prudentibus viris, Consulibus & Civibus universis de N. dilectis suis fidelibus gratiam suam & omne bonum.

1. Nullus vos vel vestrûm aliquem modo duellico seu per viam duelli extra civitatem Fridberg citare possit, vel debeat evocare.

2. Volumus etiam, quòd nullus vos vel vestrûm aliquem pro ullis bonis vel debitis extra dictam civitatem Frideberg citare possit aliqualiter vel vocare, nisi priùs in civitate Frideberg sibi fuerit justitia denegata.

Datum apud Franckford, 3. Kalend. Junii, Indictione IV. Anno Domini MCCLXXXXI. Regni verò nostri anno XVIII.

ADOL-

ADOLPHI IMPER. AUG.
CONSTITUTIO
DE INSULIS RHENI, ET DIVERSIS ALIIS *Capitulis.*

Anno Christi 1293.

Receſſus Comitiorū Norimbergenſium.

NOs ADOLPHUS Dei gratia Romanorum Rex Semper-Auguſtus, recognoſcimus per præſentes, quòd nobis anno Domini milleſimo ducenteſimo nonageſimo tertio, in die beatorum Tiburtii & Valeriani Martyrum, in generali Curia apud Nuremberg pro tribunali ſedẽtibus, ad requiſitionem ſpectabilis viri, Reinaldi Comitis Gelrenſis, per communem Principum ſententiam eſt obtentum.

1. Quòd ſi inſula nata eſt in Rheno vel alio flumine, in Comitatu alicujus Comitis, qui in ipſo flumine recipit teolonia & cōductus, habetq; Comitatum eundem, teolonia & conductum ab Imperio in flumine prædicto; eadem inſula potiùs ſpectat ad Imperium & ad ipſum Comitem, quàm ad alium Dominum, cujus diſtrictus protenditur ad ripam fluminis prælibati.

2. Secundò ad ejuſdem Comitis inſtantiam eſt obtentum; quòd nulli licitum eſt munitionem erigere de novo in Comitatu alicujus Comitis, niſi petita ejus licentia & obtenta. Si autem Comes alicui, ædificanti munitionem, præſtitit patientiam, quouſque ædificaretur munitio, & paſſus eſt dominum ejus tamdiu pacificè poſſidere, donec ſecundum terræ cōſuetudinem præſcriberentur alia bona cōtra Comitẽ, vel aliū quemcunq; quod poſteà nō poteſt impeti à Comite ſuper ędificio prælibato.

3. Tertiò fuit obtentum; ſi inter aliquos diſcordantes ſuper homicidio aliqua compoſitio intercedat, & à parte, quæ injuriam intulit, parti læſæ ſatisfactio impendatur, & compoſitio fiat pro conſanguineis omnibus partis paſſæ injuriam; poſtmodùm verò pars injuriam paſſa proponat, quòd nō pro omnibus de parte eadem compoſitio intervenit, ſed quibuſdam nominatim exceptis; alia parte dicẽte è contrario, quòd pro omnibus cōſanguineis læſæ partis compoſitio facta extitit, & ſatisfactio ſubſecuta: partis hoc affirmantis probatio cum duobus teſtibus (ita quod manus affirmantis ſit tertia) potiùs ſit admittenda, quàm partis contrarium aſſerentis.

4. Quartò fuit quæſitum pro ipſo Comite; ſi alicujus Domini familia in oppido, cujus dominium ſpectat ad ipſum, malè tractatur verbis vel factis, utrum Dominus loci vel Scabini ipſius debeant factum hujuſmodi judicare? Et obtentum fuit communi ſententia, quòd potiùs ſpectat ad Dominum judicium hujuſmodi, quàm ad Scabinos prædictos: niſi forſan ipſi cives per libertatem conceſſam ab ipſo Domino vel à ſuis prædeceſſoribus, contrarium doceant.

5. Quintò ſententialiter eſt obtentum; quòd ſi aliquis obſidet caſtrum in terminis Regni Romani, niſi priùs obtinuerit in figura judicii, quòd licitè facere illud poſſet; Nos obſidenti debeamus dare auctoritate Regia in mandatis, ut obſidionem ſuam diſſolvat, & proſequatur ſuam juſtitiam coràm nobis.

6. Sextò ſententiatum extitit coràm nobis; quòd ſi debitor dicat, ſe creditori debitum perſolviſſe, creditor verò neget; ipſius debitoris, & non creditoris, eſt ſuper hoc probatio admittenda. Datum anno Domini, die & loco prædictis; Regni verò noſtri anno ſecundo.

ADOLPHI IMPERAT. AUG.
CONSTITUTIO
NE BONA AD ECCLESIAM DEVOLUTA A CONSUETIS *tributis eximantur.*

Anno 1293.

NOs ADOLPHUS Dei gratia Romanorū Rex Semper-Auguſtus, Cōſulibus & civibus de N. Præcipimus & Regali ſancimus edicto, ut omnia bona infra *a* diſtrictum Civitatis conſtituta, quocunq; nomine cenſeantur, quæ ſturam ſeu precariam perſolvere conſueverunt, ad quorumcunq; religioſorum ſeu aliorum cujuſcunq; conditionis manus, quocunq; alienationis titulo, transferantur, more ſolito ſturam ſeu precariam in perpetuum cōtribuant & perſolvant, quemadmodum ab Excellentiſſimo Principe, inclyto quondam RUDOLPHO Romanorum Rege, noſtro prædeceſſore, id ipſum ſancitum extitit edictum. Datum in Frideberg, 2. Nonar. Auguſti, Indictione 6. Anno Domini MCCXCIII. Regni verò noſtri anno ſecundo.

a terminos, muros. ſed omnibus Civitatibus hoc privilegium datum eſt.

S. ROMANI IMPERII ARCHIPRINCIPUM ELECTORUM
SENTENTIA EXAUCTORATIONIS ET DEPOSITIONIS DN. ADOLPHI *Romanorum Regis: & de jure Electoris Palatini.*

Anno Christi 1297.

MOGUNTINUS Pontifex, Saxoniæ atq; Brandeburgii Præſides, Legati Regis Bojemiæ, Regulum Saxonum arbitrum honorariū (quippe Rudolphus Præfectus prætorio Rheni, Rectorque Bojariæ, cujus munus eſt veluti de querimoniis adverſus Cæſarẽ delatis cognoſce-

Aventin. lib. 7. Annal. Bojor. fol. 587.

re, jusque dicere, sententiã pronunciare, venire recusarat) capiunt, tribunali imponunt, ADOLPHUM homicidii, stupri in virginem, socordiæ, negligentiæ, perjurii, quòd à Francis Occidentalibus intercepta non repeteret, accusant. Deinde Senatusconsulto eum in ordinem redigunt, à fastigio detrudunt, Rempublicam orbam capite esse decernunt. Postremò ne Imperium sine capite, sicut corpus sine anima contabescat, ALBERTUM suis suffragiis rebus imponunt, Cæsarem designant, nuncupant, nonis Kalendis Julus declarant.

Anno 1299.

ALBERTI I. IMP. AUG.

CONSTITUTIO

NE BONA AD ECCLESIAM DEVOLUTA A CONSUETIS tributis eximantur.

NOS ALBERTUS Dei gratia Romanorum Rex Semper-Augustus, ad universorum notitiam deducimus per præsentes, quòd volumus, præcipimus & mandamus, quatenus omnia bona infra districtum Civitatis Imperialis constituta, quocunque nomine censeantur, ad quascunque manus devoluta, & quocunque titulo alienata, sive ad religiosos, sive ad alios, quæ steuram seu precariam persolvere consueverunt, eandem steuram seu precariam in præsenti persolvant pariter & in futuro. Datum apud Franckinfurt, xv. Kalend. Martii, Indictione xii. anno Domini MCCXCIX. Regni vero nostri anno primo.

Anno Christi 1300.

S. ROMANI IMPERII ARCHIPRINCIPUM ELECTORUM

SENTENTIA IN ALBERTUM I. REGEM ROMAN. PROPTER EIUS excessus in injustitia & tyrannide: & de jure Electoris Palatini.

Henric Stero Monach. Altahensis in Annalib.

ANNO MCCC. circa festum Beati Michaëlis, Dux Rudolphus & Comes Palatinus Rheni præfatus, ab Electoribus Imperii, Moguntinensi, Coloniensi & Treverensi Archiepiscopis vocatus fuit ad Rhenum, contra Regem ALBERTUM. Unde iidem Principes contra ipsum ALBERTUM conspiraverunt, eligentes ipsum Rudolphum pro judice: & asserentes, ad Comitem Palatinum pertinere, quod sit officium Palatinæ dignitatis ex quadam consuetudine, de causis cognoscere, quæ ipsi Regi moverentur. Quare contra Regem proposuerunt, quòd Dominũ suum proprium, scilicet Regem ADOLPHUM, occidisset: ideò Rex esse non posset, & ad depositionẽ ipsius cogitabant.

Anno Christi 1303.

ALBERTI I. IMPER. AUG.

CONSTITUTIO

QUA CONFIRMANTUR ET RATIFICANTUR PRIVILEGIA OMNIA per alios prædecessores Imperatores Ecclesiæ Romanæ concessa.

* ejus nominis octavo.

SANCTISSIMO in Christo Patri & Domino nostro, Domino Bonifacio*, divina providentia sacrosanctæ Romanæ ac universalis Ecclesiæ Summo Pontifici, ALBERTUS Dei gratia Romanorum Imperator Semper-Augustus, devota pedum oscula beatorum.

vide Clementin I. de jurejur.

Profiteor, Beatissime Pater, me bonorum omnium largitori, ac vobis & sanctæ Ecclesiæ tuæ fore pro innumeris misericordiis & immensis beneficiis obligatum. Profiteor quòd desiderii mei recepi desideratum effectum, & diffiteri non audeo, quòd & plus, quàm desiderasse scivérim, adinveni: mirans sic in præteritis esse provisum, quod de iis, quæ circa talia in futuro peti poterant, spes miserationis habetur. Assurgens itaque Deo & sanctitati vestræ, ac eidem Ecclesiæ matri meæ ad gratiarum devotissimas & humillimas actiones, totum me devoveo, totum me offero, & expono ad gratificationis debitum per omnia, in quantum humanæ imbecillitatis condicio patitur, exolvendum. Ad hæc licet pridem, antequàm circa negotium electionis de me ad Romanum Regnum & Imperium celebratæ, ac alia, quæ in hac parte incumbebant, esset per sanctitatis vestræ beneficentiam mei status essentia solidata, fecerim infrascripta, & super his meas beatitudini vestræ litteras duxerim destinandas, ac in soliditate hujusmodi procuratores mei ad hoc specialiter constituti, & in vestra præsentia renovaverint: ecce nunc tamen, ut gratus reddar, & ipsa in majori firmitate procedant, illa duxi præsentibus innovanda.

Recognoscens igitur, quòd Romanũ Imperium per Sedem Apostolicam de Græcis translatum est in persona magnifici Caroli in Germanos, & quòd jus eligendi Romanorũ Regem, in Imperatorem postmodùm promovendũ, certis Principibus Ecclesiasticis & Sæcularib. est ab eadẽ Sede concessum, à qua Reges & Imperatores, qui fuerunt & erunt pro tẽpore, recipiunt temporalis gladii potestatẽ ad vindictam malefactorũ, laude verò bonorum: pia devotione & sincero corde profiteor, quòd Romanorũ Reges in Imperatores postmodùm promovendi per Sedẽ eandẽ ad hoc potissimè & specialiter assumãtur, ut sint S. Romanæ Ecclesiæ Advocati, Catholicæ fidei ac ejusdẽ Ecclesiæ præcipui defensores.

Cætera

Cætera desiderantur, quæ exstant Romæ in Castello S. Angeli, quorum hæc est summa.

SUPERIORIBUS subjicit juramentum fidelitatis solitis formulis exhiberi consuetum. Addit his confirmationem juramenti pariter fidelitatis exhibiti à patre suo Rodulpho, & alia omnia ab aliis omnibus Imperatoribus præstita. Confirmat itidem privilegia ab eodem Rodulpho & aliis Imperatoribus eidem Ecclesiæ Romanæ concessa. Ratificat, quæ statuta & jurata fuerant per Ludovicum Imperatorem Paschali Papæ, & per Ottonem Joanni Pontifici. Et post reverentiam Patri exhibitam, & filialem amorem insinuatum, Ecclesiæ jura defendit, primatum & libertatem ejusdem Ecclesiæ profitetur defensurum adversus quoscumque ejusdem perturbatores, adversus quos bella movere, si opus sit, pollicetur, spondens suum cum exercitu in Italiam adventum, si placeat. Datum habetur apud Noremberg, anno Domini M.CCC.III. Indictione prima, decimosexto Kalend. Augusti: Regni verò anno quinto.

ALBERTI I. IMPER. AUG. DECRETUM

Anno Christi 1305.

DE ABSOLUTIONE REGIS BOHEMIAE A BANNO *Imperiali.*

NOS ALBERTUS Dei gratia Romanorum Rex Semper Augustus, ad universorum notitiam tenore præsentium volumus pervenire. Quòd super discordia, quæ inter nos ex una parte, & illustrem quondam Wenceslaum Bohemiæ Poloniæque Regem ex altera, vertebatur, dum vixit, ad * cum ejus filio Illustri Wenceslao Bohemiæ Poloniæq; Rege, avunculo & Principe nostro charissimo, concordiæ, quam cum eo cunctis diebus vitæ nostræ servare bona fide promittimus, devenimus unionem.

1. Primò quòd omnis excessus, si quos ipsius avunculi nostri Bohemiæ & Poloniæ Regis genitor prædictus in nos vel Imperium quocunque modo commisit, propter quos in ipsum genitorem suum nostra legalis sententia lata, vel bannum promulgata fuissent, quæ ejus se extēderent ad heredes prædictum Venceslaum Bohemiæ & Poloniæ Regem avunculum nostrum, prædicti quondam Wenceslai Bohemiæ & Poloniæ Regis filium heredem & successorem, ac heredes suos, ab ipsis excessibus suis & bannis absolvimus, & in perpetuum auctoritate Regia reddimus & esse volumus omnimodè absolutos.

2. Promittimus præterea in Regia fide prædictum Wenceslaum Bohemiæ & Poloniæ Regem, avunculum nostrum, heredes & successores suos Bohemiæ & Poloniæ Reges in ipsis Bohemiæ & Poloniæ Regnis, & omnibus aliis Principatibus & terris ac juribus, & omnibus aliis, quæ ad ipsum Wenceslaum Bohemiæ & Poloniæ Regem, avunculum nostrum, ex successione paterna vel quocumque alio titulo pervenerunt, nec de jure nec de facto, toto vitæ nostræ tempore aliquatenus impedire, etiamsi aliquod jus, quod vulgariter dicitur Anspruch / nobis vel Imperio in eis competeret, vel diceremus competere, vel nobis aut Imperio aliqua competere videretur. Sed ipse Wenceslaus Bohemiæ & Poloniæ Rex, avunculus noster, heredes ac successores sui Bohemiæ & Poloniæ Reges, prædicta Regna, Principatus, terras ac omnia supradicta cum pleno dominio, & omnibus Regnorum, Principatuum & terrarum ipsarum titulis, honoribus, juribus, jurisdictionibus, utilitatibus in terra & supra terram, in Regnis, Principatibus ac omnibus prædictis & ex eis provenientibus, feudalia jure feudi, propria verò & hereditaria jure proprietatis & hereditario debent obtinere in perpetuum, & ea liberè & pacificè possidere.

3. Illustres præterea, Ottonem & Stephanum Duces Bavariæ; Ottonem, Hermannum, Joannem & Valdemarum Marchiones de Brandenburg, qui in guerra & discordia prædicta, quæ inter nos & prædictum quondam Wenceslaum Bohemiæ & Poloniæ Regem vertebatur, ipsius Regis Bohemiæ fautores & adjutores fuerint; insuper omnes alios, qui notabiliter & actualiter adjutores vel fautores prædicti Regis Bohemiæ & Poloniæ contra nos in eadem discordia sunt vocati & inventi, sive sint banniti, sive proscripti vel ablitigati per nos vel per alios, prædictæ concordiæ & unioni includimus, & inclusos esse volumus præsentium tenore, & eos omnibus bonis in prædicta concordia, propter præstitum contra nos prædicto Regi Bohemiæ adjutorium vel favorem eis ablatis, & honoribus & juribus eorum restituimus, & esse volumus, plenè & integrè restitutos; nec quod eis ex hoc in ipsis bonis & eorum juribus & honoribus ulla diminutio vel læsio aut præjudicium aliquod generetur.

4. Promittimus insuper super terris, hominibus, bonis & juribus terræ Uratislaviensis stare dictis & ordinationi Spectabilium virorum, Bertoldi Comitis de Hennenberg & Burckhardi Burggravii de Magdeburg per nos & prædictum Wenceslaum Bohemiæ & Poloniæ Regem, avunculum nostrum, ad hoc concorditer electorum.

5. De munitionibus autem, si quas ipsius Wenceslai Bohemiæ & Poloniæ Regis, avunculi nostri, Progenitores in terra Egrensi, quam cum suis pertinentiis ipse Wenceslaus Bohemiæ & Poloniæ Rex, avunculus noster, ea integritate, quâ ipsa terra genitori suo per felicis memoriæ ADOLPHUM Romanorum Regem, prædecessorem nostrum,* olim fuit, compromisit nobis restituere, sua pecunia

comparaverunt, inter nos & ipsum Wenceslaum Bohemiæ & Poloniæ Regem, avunculum nostrum, taliter est ordinatum, ut eædem munitiones discussioni juris subjaceant: utrum videlicet ad nos, vel ad ipsum Wenceslaum Bohemiæ & Poloniæ Regem, avunculum nostrum, debeant pertinere, nisi ipsas idem Wenceslaus Bohemiæ & Poloniæ Rex, avunculus noster, à nobis in feudum voluerit obtinere. In cujus rei testimonium præsentes exinde conscribi, & Majestatis nostræ sigillo jussimus communiri literas. Datum apud Nurmberg, xv. Calend. Septemb. Indict. III. Anno Domini MCCCV. Regni verò nostri anno VIII.

Anno Christi 1307.

ALBERTI I. IMPER. AUG.

MANDATVM DE VINDICANDIS IMPERII provinciis.

REx per literas mandat Comitibus Turingicis; ne a injusto Principi faverent plus, quàm ipsorum dignitas postularet: ipsos non ignorare, quòd eas provincias ADOLFUS Rex emerit: esse jam expertos, quanto sanguine constiterit pertinax ille favor: satius esse retinere fortunas, & vivere in libertate, quàm novo facinore fortunam incertam tentare. sese enim non posse desistere, quin vendicet ea, quæ sint Imperii. Addit ad extremum minas, nisi resipiscant, & Imperii majestatem observent, cum adjecta pœna ultionis in contumaces.

a ita appellat Fridericum Lantgravium Turingiæ, cujus pater Principatum Imperatori vendiderat.

Anno Christi 1308.

HENRICI VII. IMP. AUG.

RESPONSVM, QVOD CIVIVM IMPERIALIVM DOMINVS EST solus Imperator, & non magistratus municipalis.

VENIENTIBUS Nunciis Argentinensibus ad Regem, ac proponentibus, se per Dominos suos Argentinenses, pro gratia Regis & privilegiorum innovatione transmissos: nec Spiræ nec Argentinæ ab ipso responsum habebant. Ascendentes autem versus Columbariam ad Regem, edocti à quodam Secretario Regis, dixerunt ei; Cives vestri Argentinenses hoc petunt. Quos Rex, dicens se ante non intellexisse, quorum fuissent Nuncii, cum Dominos Argentinenses nominassent, favorabiliter exaudivit.

Anno Christi 1308.

HENRICI VII. IMPER. AUG.

RESCRIPTUM

NE CIVITATVM IMPERIALIVM INCOLAE AD EXTRANEA judicia pertrahantur.

HENRICUS Dei gratia Romanorum Rex Semper-Augustus, universis hominibus vallis in Ure, fidelibus suis dilectis, gratiam suam & omne bonum. Vestris inquietudinibus obviare, commoditatibusque prospicere favorabiliter cupientes, dum tamen de vobis querulantibus justitiæ debitum non negetur, vobis per præsentes concedimus gratiosè, quòd ad nullius secularis judicis tribunal, nostræ Majestatis consistorio duntaxat excepto, super quibuscumque causis seu negociis, extra terminos vallis prædictæ pertrahi debeatis, dummodo coram a Advocato nostro provinciali intra fines ejusdem vallis parati sitis stare juri, & facere quod dictaverit ordo juris. Datum Constantiæ, anno Domini millesimo trecentesimo octavo, III. Nonas Junii, Indictione VII. Regni verò nostri anno primo.

a Landtvogt.

Anno Christi 1309.

HENRICI VII. IMPER. AUG.

FORMULA

DE OFFICIO FORESTARII.

NOS HENRICUS Dei gratia Romanorum Rex Semper-Augustus. Ad universorum Sacri Romani Imperii fidelium notitiam cupimus pervenire, quod nos officium foresti nostri in Nuremberg contulimus Ottoni Forstmeister, fideli nostro dilecto, genero providi viri Conradi dicti Eseler Sculteti nostri Nurembergensis, ac omnibus suis hæredibus talium feudorum capacibus, cum novalibus suis ad ipsum ex successione progenitorum suorum hucusque devolutis, à nobis & ab Imperio deinceps in feudum possidendum. Ita quod ipse Otto præfatus, unà cum servis sibi ad regimen ejusdem officii necessariis, sylvam prænotatam foveat, & in omni loco impignoret, ubi eandem sylvam succisam indebitè viderit aut nocivè. Nulli etiam sine sui demonstratione pro structura aliqua sylvam succidere liceat antedictam: nec coram aliquo Judicum, nisi coram Butiglario nostro apud Nuremberg, qui tunc pro tempore fuerit, justitiam observabit. In cujus rei testimonium hanc literam sibi fieri volumus, sigillo nostræ Majestatis strictius roboratam. Datum in Nuremberg, quarto Idus Julii, anno Domini millesimo trecentesimo nono; Regni verò nostri anno primo.

HENRICI

HENRICI VII. IMP. AUG. RESCRIPTUM

Anno Christi 1309.

DE REARBORANDA SYLVA IMPERIALI IN AGROS EXCISA.

HENRICUS Dei gratia Romanorũ Rex Semper-Augustus, Prudentibus viris, Sculteto, Consulibus & Civibus in Nuremberg, fidelibus suis dilectis, gratiam suam & omne bonum. Dignum judicat nostra Serenitas, & congruum arbitratur, quòd ea, quæ nostrum & Imperii honorem ac profectum vestrasque commoditates & utilitates respiciunt, affectu benevolo & effectu debito prosequamur. Quapropter vestris consiliis & petitionibus favorabiliter annuentes, fidelitati vestræ districtè committimus & mandamus, sub obtentu nostri favoris vobis nihilominus injungentes, quatenus sylvam nostram & Imperii, sitam propè Nuremberg ex utraque parte ripæ, quæ dicitur Pegnitz, à quinquaginta annis citrà per incendium vel alio modo quocunque destructam seu vastatam, ac postmodum in agros à quibuscunque redactam, in arbores & in sylvam, sicut solebat esse primitùs, auctoritate nostra Regia redigatis. Nos quoque ad hoc, si necesse fuerit, opem & operam dabimus efficacem, præsentium testimonio literarum: sigilli nostri Regii robore signatarum. Datum Spiræ, VII. Calend. Septembr. Anno Domini millesimo trecentesimo nono; Regni verò nostri anno primo.

HENRICI VII. IMPER. AUG. EDICTUM

Anno Christi 1310.

QUO COMMUNITAS, QUAE SE A DOMINI SUI POTESTATE justo modo in libertatem vindicavit, in protectionem Imperii suscipitur, & libera Civitas Imperialis efficitur.

NOS HENRICUS Dei gratia Romanorum Rex Semper-Augustus, ad universorum noticiã volumus pervenire, quòd nos hominibus habitantibus in valle Suitz, qui se de Nobili viro Eberhardo quondam Comite de Habsburg redemerunt, & per pecuniam, absolutionem & litteras testimoniales super eo obtinuerunt, & exhibere potuerunt, ut proponunt, quòd nobis & sacro Romano Imperio pertinent, & pertinere debent de jure, hanc gratiam duximus faciendã, quòd eosdem homines liberamus, prout alii in eadem valle ac circumpositis vallibus existere dignoscuntur, præsentium testimonio litterarum, nostræ Majestatis sigilli robore signatarum. Datum Turego, III. Nonas Maii, anno Domini MCCCX. Regni verò nostri anno secundo.

HENRICI VII. IMPER. AUG. MANDATUM

Anno Christi 1310.

AD FORRESTARIOS ET ZEIDLARIOS, DE FURRENTIS VAstatis aut abalienatis restaurandis.

HENRICUS Dei gratia Romanorum Rex Semper-Augustus, strenuis ac providis viris, dicto Hörauf, Conrado Stromer, Ottoni *, cæterisq; Forestariis ac Zeidlariis nemoris nostri & Imperii apud Nuremberg, ab utraque parte fluvii dicti Pegnitz constitutis, fidelibus suis dilectis gratiam suam & omne bonum.

* Forstmeister.

Officii nostri requirit debitum, ut bona Imperii distracta illicitè vel destructa, ad jus & proprietatem ejusdem Imperii ac utilitatem & commodum nobis subjectorũ & Reipublicæ revocemus. Considerantes igitur, quòd nemus nostrum & præfati Imperii apud Nuremberg per incendia & extirpationes, in nostrum ac Reipub. præjudicium vastatum, & in agros sive novalia à multis retroactis temporibus est redactum: unde fidelitati vestræ, sub Regii favoris obtẽtu, ac perditione jurium & officiorum vestrorum vobis in ipso nemore competẽtium districtè præcipiendo mandamus, quatenus infra hinc & festum Omnium Sanctorum proximũ certa die collecta vestra coram Sculteto & Consulibus in Nuremberg omnes simul & semel exhibeatis præsentiam corporalem, ac manibus vestris sacrosanctis tactis Reliquiis juramentum publicum faciatis, quod dictũ nemus à quinquaginta annis citrà destructum, ut prædictum, modis quibuscunq; ac in agros redactum, in statum pristinum, hoc est, in sylvam & arbores, auctoritate Regia redigatis, ac redigi procuretis, non sinentes, quòd aliqui extranei, jus in ipso nemore non habentes, per venditionem aut vias alias capiant vel recipiant aliquem usumfructum, prudentum virorum Civium nostrorum in Nuremberg super præmissis, si necesse fuerit, cõsilium & auxiliũ invocantes. Datum in Haimbach, quarto Cal. Septemb. Regni nostri anno secundo.

HENRICI VII. IMPER. AUG. MANDATUM

Anno Christi 1310.

DE RESTAURANDA SYLVA IMPERIALI IN AGROS DESTRUCTA.

HENRICUS Dei gratia Romanorum Rex Semper-Augustus, Strenuis ac providis viris, Vito Hœrauff, Conrado Stromer, Ottoni, cæterisq; Forestariis ac Zeidlariis nemoris nostri & Imperii

perii apud Nuremberg, ab utraque parte fluvii Pegnitz constitutis, fidelibus suis dilectis, gratiam sui & omne bonum. Officii nostri requirit debitum, ut bona Imperii, distracta illicitè vel destructa, ad jus & proprietatem ejusdem Imperii, ac utilitatem & commodum nobis subjectorum & Reipublicæ revocemus. Considerantes igitur, quòd nemus nostrum & præfati Imperii apud Nuremberg per incendia & extirpationes, in nostrum ac Reipubl. præjudicium, vastatum & in agros sive novalia à multis retroactis temporibus est redactum. Unde fidelitati vestræ, sub Regii favoris obtentu, ac perditione jurium & officiorum vestrorum, vobis in ipso nemore competentium, districtè præcipiendo mandamus, quatenus infra hinc & festum omnium Sanctorum proximum certa die collecta, vestram coram Sculteto & Consulibus in Nuremberg omnes simul & semel exhibeatis præsentiam corporalem, ac manibus vestris, sacrosanctis tactis reliquiis, juramentum publicum faciatis, quòd dictum nemus à quinquaginta annis citrà destructum, ut prædictum, modis quibuscunq; ac in agros redactum, in statum pristinum, hoc est, in sylvam & in arbores, auctoritate Regia redigatis, ac redigi procuretis, non sinentes quod aliqui extranei, jus in ipso nemore non habentes, per venditionem aut vias alias capiant vel recipiant aliquem usumfructum; prudentum virorum Civium nostrorum in Nuremberg super præmissis, si necesse fuerit, consilium & auxilium invocantes. Datum in Haimbach, quarto Calend. Septembr. Regni nostri anno secundo.

Anno Christi 1310.

HENRICI VII. IMPER. AUG.
MANDATUM
SVPER CORONATIONE REGIA REGNI LONGOBARDORVM.

HENRICUS Dei gratia Romanorum Rex Semper-Augustus, & Rex Frācorum & Longobardorum, Canonicis Modoezensibus, devotis suis ac dilectis, gratiam suam & omne bonum. Committimus vobis & mandamus, ut Archipresbyter cum tribus aliis senioribus, qui sciunt, quid opus sit ad collationem Coronæ ferreæ, sine ulla dilatione veniant ad nos, portantes omnia privilegia & instrumenta, quæ apud vos Modoetiæ asservantur. Et super his dabitis fidem Alardo de Rolaes, & Clecumpio de Gemule nostris Capitaneis, qui has præsentes vobis apportant. Datum Mediolani, anno secundo nostri Regni.

Anno Christi 1311.

HENRICI VII. IMPER. AUG.
EDICTUM
DE CORONATIONE ROMANA.

a Joanni de Elnbogen.

HENRICUS Dei gratia Romanorū Imperator Semper-Augustus, venerabili Abbati a Waldsassensi, Cistercienſis Ordinis, devoto suo ac dilecto, gratiam suam & omne bonum.

1. Magnus Dominus & laudabilis valde, in excelso Divinitatis suæ solio residens, Imperiū suum (quod pro meritis ejus inter nationes diversas, quasi cum gentibus à suo Creatore degenerantibus, vacillabat) transire voluit ad Romanos, ut illic præiret Imperialis excellentiæ thronus, ubi erat Sacerdotalis sedes & Apostolica affutura: ita quòd in eodem loco Summi Pontificis & Imperatoris auctoritas reniteret.

2. Novissimis quippe temporibus, illo translato in Germanos, postquā plures Principes ad ipsum vocatos Imperium, quorum quidam ipsius Imperii assumpsere diadema, quidam non *. divina cooperante clementia, per eos, ad quos spectat, in Romanorum Regem, futurum Imperatorem, rite & concorditer electi, proposuimus ad Urbem pro coronationis nostræ suscipiendis solenniis proficisci. Ac sanctissimum in Christo Patrem, Dominum * Clementem Summum Pontificem requisivimus, ut ad Urbem accedens, præfata solennia nobis ibidem tradere dignaretur. Qui cùm ex certis causis, juxta nostrum immensum desiderium interesse nequiret: ne dicta coronatio ob sui absentiam impediri valeret, venerabilibus Patribus, Dominis Arnoldo Sanctæ Sedis Apostolicæ Legato, Leonhardo Albanensi, & Nicolao Hostiensi ac Veltrensi Episcopis, ac Francisco Sanctæ Luciæ, necnon Lucæ, Sanctæ Mariæ in via Lata Diaconis Cardinalibus, commisit in hac parte plenariè vices suas, cum clausula, ut si non omnes his exequendis interesse valerent, quatuor, tres, duo, vel unus eorum, dictæ coronationis nostræ negotium expediret.

* videtur aliquid deesse.

* ejus nominis V.

3. Verùm dictis Leonhardo & Francisco de hac luce subtractis, per dictos Dominos Cardinales superstites, die festo Beatorum Petri & Pauli Apostolorum (quem ad hoc, ut poteramus, virtute dictæ commissionis elegimus) in Ecclesia sancti Joannis Lateranensis, prę sente Archiepiscoporum, Episcoporum, Abbatum, & aliorum Prælatorum Ecclesiasticorum Ordinum Urbis, Ducumq;, Comitum, Baronum, Nobilium, ac Romani populi, innumerosa caterva, oleo sacro uncti fuimus, necnon Imperiali diademate coronati, ac aliis debitis ac consuetis solenniis insigniti.

4. Hæc autem devotioni tuæ volumus intimare, ut de nostris felicibus successibus valeas exultare. Datum Romæ, quarto Kalendarum Julii, Regni nostri anno quarto, Imperii verò anno primo.

HENRICI

HENRICI VII. IMPER. AUG. SENTENTIA

Anno Christi 1311.

PROSCRIPTIONIS ET BANNI, LATA IN ROBERTUM SICILIAE & Apuliæ Regem, Imperio rebellem, Pisis in Comitiis Imperialibus.

HENRICUS Dei gratia Romanorum Imperator & Semper-Augustus, ad certitudinem præsentium & memoriam futurorum.

1. Deus judex justus, fortis & longanimus, omnes secundum merita sua judicans, superbientem illum Spiritum, qui ante suum thronum demens se gloria & honore conspiciens, sedem suam ad Aquilonem, ut esset similis Altissimo, ponere cogitavit; de altis cœlorum fastibus ad inferiora terræ in comprobria sempiterna demergens, ipsum omni gratia & spe minimè condignè privando duxit æternalibus ultionibus exponendum. Sic ad præsens justitiam respiciat, & æquitatem videat ipse cœlestium, terrestrium, & infernorum Dominus, qui novit occulta cordium, & apud cujus tribunal omnis cessat calumnia, & veritas nullius nequitiæ tenebris obscuratur. Deponat & nunc de sede potentem, qui tentavit & acerbavit ipsum, & concitavit eum in iram: perdat eum, qui malè quærit, & det illi, qui obstinato animo viam innocentiæ refugit & gloriatur in malitia, comprobrium sempiternum: faciat in eum judicium conscriptum, & sic omnibus sanctis ejus. Esai. 14.

2. Nequitiæ siquidem & proditionis alumnus Robertus, natus claræ memoriæ Caroli Secundi, qui se Siciliæ Regem intitulat, & Imperii Romani adipe impinguatus, incrassatus, & dilatatus contra illud (cui etiam causa feudorum multorum & bonorum ipsius Imperii, quæ hactenus tenuit, & quæ injustè principaliter occupat, humiliter obedire debet) vitiis & iniquitatibus eminens, odia, dolos & fraudes pro fidelitate retribuens, ex detestando ingratitudinis vitio calcaneum rebellionis resumpsit erigere: & contra stimulum indurata nequitia recalcitrare non cessat, nefandaque superbia tumefactus sedem ab Aquilone, hoc est, ab opposito Majestatis Cæsareæ, quam ejus Dominam & Magistram revereri & honorare tenetur, supponere satagens, ipsam conviciis & contumeliis provocavit hactenus, & continuo animo protervo continuè provocare præsumit.

3. Ipse namque inter ceteros suæ malignitatis conatus, licet antequàm Imperialis coronationis causa proficisceremur ad Urbem, per suas literas speciales pluries culmini nostro scripsisset, quod ipse (sicut ex causa prædicta debebat, & nos, qui nec opere nec verbo gravavimus, nec gravare sed potiùs gratiosè tractare intendebamus, eundem ex pravitate conscientiæ credebamus) ad exhibendam nobis debitam reverentiam & honorem, jam in dicta coronatione quàm alibi intendebat, & ad id pro viribus se parabat: confederationes tamen, conspirationes, uniones, & ligas in offensam & impedimentum processus Cæsarei, unà cum Florentinis, Lucanis, Senensibus, & aliis nostri Romani Imperii subditis per Lombardiam, & ut eos in rebellionis præcipitium excitatos foveat, omne contrarium (sicut expressè dignoscitur) per se suosque procuratores, nuncios & ambasiatores, in nostræ Majestatis injuriam, & offensam & impedimentum processus Cæsarei facere procuravit & fecit. Tractavit etiam, quòd civitas Cremonæ, Parmæ, & Rhegii, quæ sub nostra obedientia consistebant, contra nos & Imperium rebellarent, inducendo tam communia ipsarum civitatum, quàm subditos nostros prædictos ad rebellionem hujusmodi, & eis ad id pollicendo auxilium, consilium, & favorem; & nihilominus dicti Roberti fulti favoribus, suæque nequitiæ conscii & ministri civitatis Astensis, & castra Valentiæ, casalis sancti * Evasii, & alias nonnullas civitates & castra provinciæ Lombardiæ, quæ mandata nostra juraverant, & nos in eorum Dominum recognoverant, & Officiales nostros receperant & habebant, Officialibus ipsis violenter ejectis, nequiter occupatis, & occupatas & occupata pro Roberto detinent suprascripti. Denique Robertus Johannem fratrem & stipendiarios Romam videlicet ea intentione transmisit, ut Urbe (si posset) suæ proditioni dolosè subjecta vel saltem turbata, in ejus periculo nefandæ seditionis immissio dictæ coronationis impediret solemnia, prout dicti Johannis & stipendiariorum in ingressu nostro in Urbem prædictam, quamdiu in partibus illis moram traximus, efficaciter operum argumento probantes, unà cum copiosa subditorum dictorum multitudine, quæ per instigationem dicti Roberti submissi sibi subsidii & defensionis fiducia cum armis & equis ad opponendum se nobis & exercendum per excogitatam malitiam simul cum Johanne stipendiarisque prædictis convenit, ibidem contra nos & gentes nostras hostiliter posuerunt insidias, fecerunt insultus, spoliationes, violentias, & homicidia perpetraverunt, viasque publicas & loca, per quæ ad tendendum ad basilicam Principis Apostolorum de Urbe omnibus religionem profitentibus Christianam liber aditus patere debeat, bellicosis apparatibus claudere nobis ac gentibus nostris ad basilicam ipsam, ne ipsa coronatio celebrari valeret, accessum totis viribus prohibere, ac aliàs omnimodo quo poterat Majestatem nostram offendere procurarunt, aliásque præfatus Robertus committebat, & erat in situ contra nos committendi omnia, quæ ad nostri Imperii damnum tenderent, & ad ea modis omnibus quibus poterat nitebatur. * f. Gervasii.

4. Hæc siquidem crescente clamore notorio, & in pluribus rerum experientia edocente, licet ipsa tam publica & notoria essent, quod nulla possent tergiversatione celari, & nos, qui subjecti non

cti non sumus, contra dictum Robertum propter præmissa eo irrequisito potuissemus procedere: tamen ex Augusta clementia (quæ libentiùs emendat in subditis pœnas quàm puniat; nec exercet ferrum in eos, quos sanare potest mulcebris lenitas medicinæ) post recessum nostrum ab Urbe prædicta, super dicto notorio & prædictis per ipsum Robertum contra nostram Majestatem commissis ad inquisitionem descendimus, quam ut fidei vel amoris scintilla (si qua forsitan remansit in eo) ipsius viscera tangeret, & ipse interim spatium ad cor redeundi haberet, usque in præsens deliberationibus rationis duximus protrahendam, Robertum prædictum citari legitimè fecimus, ut comparere curaret, suam (si posset) innocentiam ostensurus. Verùm idem Robertus in sua protervia perseverans, in terminis sibi ad hoc præfixis, vel eorum aliquo vel per se vel per alium comparere contumaciter non curavit. Quare nos super præmissis in ipsius Roberti contumacia fide dignis & sufficientibus receptis testibus, & eorum dictis in scriptis redactis, & per nos solenniter publicatis, & de mandato nostro à Proceribus nostri Palatii cum diligentia recensitis, & facta nobis de ipsis & per ipsos relatione fideli, per ea, quæ probata fuerunt, prædicta omnia & singula publica & notoria esse, in scriptis interloquêdo pronunciavimus & declaravimus exigente justitia, & postmodùm eum requiri & citari sufficienter & peremptoriè fecimus, ut certo termino jam elapso coram nobis (ubicunque essemus) ad hanc nostram sententiam audiendam comparere curaret. Quod ipse præscius & diffisus injuriis & offensis in sua obstinatione & contumacia & fraudibus perniciosis induratus, facere prætermisit.

5. Quia igitur dimissis omnibus & singulis (prout apertiùs in inquisitione continetur) specialiter per dictos testes plenariè nobis constat, nos prædictos & alios prædicti Roberti excessus nefarios & opera detestanda maturo & justo librantes examine, ac illud notissimum nullatenus omittentes, quod ipse Robertus, dum in Urbe prædicta causa prædictæ coronationis essemus, dilectissimi nostri Pisani (qui inter cæteros nostros subditos fidelitatis ac opinionis sinceritate, galeas & gentes ad nostrum servitium & honorem Romam mitteret) galeas ipsas in nostræ Majestatis injuriam invadi, spoliari, & gentes prædictas capi & incarcerari, & in carcere detineri mandavit & fecit, & nihilominus in hujusmodi continuationis terminis perseverando, mala malis addendo, & pejora continuè committendo, dum contra rebelles nostros direximus signa Cæsarea, rebellibus ipsis (sicut publicum & notorium est, & facti evidentia docebat & docet) misit plures armatorum in subsidium, ut eos diutius in eorum rebellionis erroribus confoveret, & attendens quòd dum ipse potuit pacem & quietem habere, dum debuit tranquillitatem expectare, à nostra benevolentia & dilectione, quam sibi ex animi sinceritate paraveramus, obtinere noluit, bella quæsivit, iniquitates exercuit, & pro posse curavit, sicut etiam procurare non cessat, in Imperii populos seminare zizanias, suscitare odia, immittere scâdala, concitare tumultus, nutrire schismata, & fovere discordias, & sine intermissione in actu committendi continuandique quod potest, contra Imperium nostrum non omisit, non solùm in nostri Imperii contemptum Reique publicæ detrimentum, sed etiam in perturbationem prosperitatis Ecclesiasticæ, quæ ad Imperii statum plurimùm dignoscitur tendere, & in retardationem negotii Terræ Sanctæ, ad quod (teste Deo, qui omnia novit) totis cordibus & affectibus anhelamus, & videntes apertè, quòd dictus Robertus irrevocabiliter in signum erroris prolapsus, & obstinatus in dolis, viam veritatis expiavit omninò, & tanquam aspis surda non obtinens auditum, nec mandata nostra, nec legis pœnam, in quam suis culpis [nam omne, quod est ex Deo, vincit mundum; & hæc est victoria, quæ vincit mundum fides nostra, *omni cura custodias cor tuum: nam ab ipso vita procedit*, Proverb. cap. 11.] incidisse ac incidere noscitur, nec etiam Imperatoriæ plenitudinem potestatis veretur, sed quotidie cervicis durioris efficitur: & quantum ipsum ad pœnitudinem expectamus, tanto majorem assumit audaciam malignandi: considerantes etiam, quod ipse Robertus de Imperii crapulatus pinguedine dilatatur, & ex illicitis sibi laxatis habenis furit, & nobis pro obedientia rebellionem, & pro fidelitatis debito injurias refert, nosque ac quoscumque fideles Imperii nobis obedientes pro posse impugnare conatur, ejusque pœnas non in ædificationem sed in destructionem, non ad fructum & juvamen ut haberet, sed ad pestem esse dignoscitur: & volentes præmissis injuriis & ipsius fraudibus obviare, & Evangelicam sequi doctrinam, quæ nos monet, quòd omnis arbor, quæ fructum non facit bonum, abscindatur & mittatur in ignem, licet fideles Reges & Principes in suorum dignitatis eminentiam libenter condignis honoribus, & gratiosis favoribus prosequamur, tamê ut culpa supplicium timeat, & virtus retributionem expectet, Robertum prædictum, cujus eligimus domare superbiam, & præsumptionem erectam conterere, ipsumque à statu suo quantumcunque sublimi deponere, cum propter præmissa Majestatis criminis reus sit, universis & singulis dignitatibus quocumque titulo comprehensis, quibus se intitulat & decorat, auctoritatibus, honoribus, libertatibus, immunitatibus, & privilegiis, Provinciis, Comitatibus, civitatibus, castris, terris, villis, & aliis feudis, vasallis, bonis, rebus, juribus, & jurisdictionibus universis tam perpetuis quàm temporalibus, quos, quas, & quæ habet, tenet, & possidet, vel quasi, seu habuerunt & possiderunt hactenus ejus quomodolibet ipse vel sui prædecessores, privamus: eundem Robertum rebellum, proditorem, & hostem Imperii, dictæque Majestatis crimine reum, de toto prædicto Imperio exbannimus & diffidamus: ipsum si quo tempore in nostram & Imperii fortiam pervenerit, vita per capitis mutilationem privandum in hisce scriptis sententialiter condemnamus.

Inclusa videtur spuria & ab hoc loco aliena. Proverb. 11.

Matth. 3. v. 7. Luc. 3. v. 9.

6. Statuentes & mandantes, quòd nulla persona cujuscumque nobilitatis, excellentiæ, status, vel conditionis existat, nullaque civitas, castrum, villa, vel universitas eidem contra nos & Imperiû præbeat publicè vel occultè, consilium, auxilium, vel favorem, sub pœna centum librarum auri, pro qualibet

libet civitate libras quinquaginta, pro quolibet castro, villa, Marchione, Duce, Comite, Barone, & quolibet Nobili viginti librarum auri, & pro qualibet alia singulari persona, pro vice qualibet qua cōtra fecerint, committenda: quodque cuilibet liceat impunè cives, incolas, habitatores civitatum, castrorum, villarum, & quibuslibet alias singulares personas, cujuscumque status vel conditionis existant, quæ contra nostrum honorem obediant ei, vel darent consilium, auxilium, vel favorem, publicè vel occultè offendere in persona, rebus, & juribus, & ipsos & ea capere, & arrestare, & retinere: inhibentes etiam & præcipientes expressè, ne aliqui debitores ipsius Roberti de bonis, in quibus ei tenentur in aliquo satisfaciāt, vel reddere quomodolibet præsumant, vel alioquin tantundem Cameræ nostræ persolvant.

7. Ad hæc sine strepitu & figura judicii compellantur universitates & provincias nostras, civitates, villas, & singulares personas cujuscumque præeminentiæ vel excellentiæ, etiamsi Regia dignitate, vel cujuscumque alterius dignitatis, conditionis, vel status existant, quæ ex aliquo pacto vel promissione seu obligatione dicto Roberto, aut prædecessores sui facto, pacto vel pœna, sub qualicumq; forma comprehenso, vel comprehensi sint ratione, causa, vel titulo, & specialiter de aliquo servitio faciendo, vel hominum armatorum aliudq; subsidium dando, per mare vel per terram, teneretur eidem Roberto, ab ipsis pacto, promissione, obligatione & pœna apposita, vasallos quoque & feudatarios, & omnes & singulos, qui eidem fidelitatis vinculo vel alia quacumque ratione vel causa ad aliqua servitia realia vel personalia tenerentur, ab omni articulo fidelitatis, subjectionis, & obedientiæ ei vel suis hæredibus faciendis absolvimus penitus & in totum: ita quòd nec civitates, castra, villæ, universitates, & personæ prædictæ pacto vel obligatione prædictorum, aut vasalli, aut feudatarii, prælati cives, fidelitatis, subjectionis, & obedientiæ ratione, causa vel titulo sibi vel suis hæredibus quomodolibet teneantur. Ipsas etiam contratas, civitates, castra, villas, feudatarios, vasallos, bona, res, jurisdictiones, servitia, & jura, & quæcumque alia sub nostra contenta privatione & absolutione hujusmodi, confiscamus.

8. Demum omnibus & singulis Militibus, Auditoribus, Judicibus, Jureperitis, & Notariis, qui ejusdem Roberti domestici seu familiares existunt, sive aliis, qui in ejus servitio esse noscuntur, & quibusvis aliis, districtè præcipiendo mandamus, quod ab ipsius Roberti familiaritate, consiliis, directione, & obsequiis quibuscumque infra duorum mēsium spatium ab hodie computandum cum effectu recedant, & nunquam ad ejus servitium vel consilium accedere publicè vel occultè præsumant: alioqui ipsos Milites honore ac dignitate militiæ, Judices ac Jureperitos judicandi & assidendi omnibus & singulis privilegiis & immunitatibus, ac Notarios notariatus officio: eos videlicet ex dictis Militibus, Auditoribus, Judicibus, Jureperitis, Notariis, qui hujusmodi mandato nostro nō paruerint cum effectu, exnunc prout extunc privamus termino suprascripto, & inhabiles & infames reddimus, ita quòd elapsis mensibus supradictis ad nullos actus legitimos quocūq; tēpore postmodùm admittātur.

9. Hujusmodi autem privationis, confiscationis, exbannitionis, diffidationis, condemnationis, & absolutionis sententias in his scriptis fecimus, & omnia alia singula facta & incerta facimus existente justitia, & bono Reipubl. requirente, ac ex certa scientia & plenitudine potestatis, supplentes omnem defectum, si quis forsan in inquisitione prædicta, de quibuscumq; processibus propterea habitis ob aliquam juris solemnitatem omissam esset habitus, non obstantibus aliquibus legibus, constitutionibus contrariis, vel privilegiis sub quacumque forma verborum concessis: etiamsi de ipsis oporteret de verbo ad verbum in præsentibus fieri mentionem, quæ contra præmissa vel præmissorū aliquod posse quomodolibet objici non opponi, quibus specialiter derogamus.

Actum Pisis in præsentia nostrorum Principum & Baronum, ac populi multitudine copiosa, VII. Calend. Maij, regni nostri anno quinto, Imperii verò anno primo, quod fuit MCCCXI.

HENRICI VII. IMPER. AUG. CONSTITUTIO

Anno Christi 1313.

DE OFFICIO SCULTETI IN CIVITATE IMPERIALI, ET DE *privilegiis Civium.*

HENRICUS Septimus divina favente clementia Romanorum Imperator Semper-Augustus, universis sacri Romani Imperii fidelibus præsentes literas inspecturis, gratiam suam & omne bonum. Dum profectus & commoda fidelium nostrorū debitæ solicitudinis studio procuramus, decus & honorem Imperii multipliciter attollimus, & subjectorum obsequia nostris Imperialibus beneplacitis efficimus promptiora. Disponentes igitur affectu benevolo, dilectorum fideliū nostrorum Civium Nurembergensium, quantum dignè possumus, votivis supplicationibus benignum præbere consensum, infrascriptos articulos specialiter, quo ad eorum Civium & Civitatis Nurembergensis commoditates agendas, statuimus observandos.

1. In primis videlicet, quòd Sculteus Nurembergensis, qui pro tempore fuerit, stratas communes vel Regias vulgariter appellatas defendere, ac per eas securè conducere debeat quoslibet transeuntes.

2. Sculteto etiam Nurembergensi & Civibus liceat sub forma juris, in concivem eorum recipere quemlibet requirentem.

3. Insuper Sculteus Nurembergensis semel quolibet anno coràm Consulibus Civitatis ejusdem juramen-

juramentum præster, de faciendo judicium æquanimiter tam pauperibus quàm divitibus, secundum rationabilem Scabinorum sententiam.

4. Item Sculretus Civitatis prædictæ quemlibet civem ipsius detentum debeat excredere sub ca-dejussoria cautione, ac de eo judicare secundum justam & rationabilem sententiam Scabinorum, nisi atrocitas facti seu causa detentionis ipsius aliud exigat & requirat.

5. Cæterùm quòd omnes utriusque sexus homines dictæ Civitatis Nurmbergensis trahi non possint in causis civilibus ad aliena judicia: sed conveniri debeant coram Judice suo, dummodo coram illo querulantibus justitia non negetur.

6. Quicquid etiam Consules & Scabini Civitatis Nurembergensis prædictæ, sub juramento præstito, pro pace ac moderatione rerum venalium intra civitatem eandem statuerint, tam ab e[illegible] quàm à civibus observetur.

7. Castrum verò & turris in medio ejus sita, à Civitate Nurembergensi in tantum alienari nô habent, quin *a* Castellanus & possessor eorum ipsis civibus cautionem faciat, quod decedente Imperatore vel Rege Romano ipsum castrum & turris prædicta, ad gubernandum ea, usque ad futuri Regis creationem, devolvatur ad eos.

8. Quodque Notarius *b* Judicii Provincialis à civitate prędicta non alienetur: sed ibidem residentiam faciat, & Sculteto Norimbergensi obediat pariter & intendat.

9. Nemo etiam sententiam in Judicio Provinciali promulget, nisi Milites vel Honesti Cives jurati dictæ Civitatis Nurembergensis existant.

10. Demùm quòd universi & singuli Cives Nurembergenses, & eorum bona, à teloneorum & pedagiorum solutione eximantur in civitatibus & locis singulis, quorum cives etiam & bona e converso apud Civitatem Nurembergensem fuerunt & hactenus exempti pariter & exempta.

11. Præmissos autem articulos omnes de speciali gratia & Imperialis plenitudine potestatis, ad favorem & utilitatem Civium Nurmbergensium prædictorum, tenore præsentium statuimus & inviolabiliter ab omnibus observari mandamus; firmiter inhibentes, ne quis ipsos cives in præmissis, vel eorum aliquem, contra præsentis paginæ nostræ tenorem, impedire, molestare, vel gravare præsumatur. Quod qui secus facere præsumpserit, indignationem nostram, & pœnam cētum librarum auri puri (quarum medietas Cameræ nostræ, reliqua verò passis injuriam persolvatur) se noverit incurrisse. Datum Pisis, III. Idus Junii, Indictione XI. Anno Domini millesimo trecentesimo tertiodecimo: Regni nostri anno quinto, Imperii verò primo.

a Burg-vogt/ i.e. Amptman oder Pfleger deß Reichs auf der Burg.

b Landtgericht zu Nürnberg.

Anno Christi 1315.

LUDOVICI IV. IMP. AUG.

RESCRIPTUM

QVO CIVITATES HELVETICAE AD INSTANTIAM ABBATIS Eremi & Leopoldi Ducis Austriæ à Judicio Rotuilensi proscriptæ, & ab Episcopo Constantiensi excommunicatæ fuerunt, auctoritate Imperiali absolvuntur, & Imperii societati piorumq; cœtibus restituuntur.

LUDOVICUS Dei gratia Romanorum Rex Semper-Augustus, Prudentibus viris vallis[illegible] * Undervvald, Urach, & in Suitz, fidelibus suis dilectis gratiam suam & omne bonum.

1. Majestatem noveritis Regiam adversitatibus vestris ex animo condolere. Verumtamen annuente Altissimo, speramus vestris doloribus brevi in tempore per nos remedia salubria [illegible]. Unde tanquam viri constantissimi adversariorum comminationibus, non sinatis animos vestros [illegible] qualiter demulceri.

2. Præterea, ut ex scriptis vestris collegimus, vos ex parte cujusdam Abbatis, dicti de Ein[illegible] ad proscriptionis sententias pervenisse, à quibus vos præsentibus absolvimus, restituentes personas & res vestras in statum pristinæ libertatis.

3. Adhæc de sententiis excommunicationū in vos latis Venerabilis Petrus Archiepiscopus Moguntinensis, Princeps noster dilectus, absolutionem committendam Decanis & Rectoribus Ecclesiarum vestrarum vobis veraciter repromisit, & se eisdem velle suas dirigere litteras authorizabiles & patentes.

4. Et securos vos reddimus, quòd omnibus Advocatis & fautoribus nostris, tum Nobilibus, tum Civitatensibus, vos defensare & coadjuvare præcipimus & monemus, quotiens & quandocunque pro vos fuerint requisiti. Datum in * Nurenberg, VIII. Kal. Junij, Regni nostri anno primo.

* qui Ludovico electo adversus Fridericũ Austriacum adhæserunt.

* ubi tũ prima sua Comitia pro more celebrabat.

Anno Christi 1321.

LUDOVICI IV. IMPER. AUG.

EDICTUM

DE FIDELIBVS IMPERII CONTRA TYRANNIDEM PAPAE ROmani & Regis Gallorum tutandis ac defendendis.

LUDOVICUS, quòd sacramento rogatus, religione jurisjurandi adactus esset, se Majestati Imperii, Reipublicæque nunquam defuturum; inopibus contra fas, præter æquum armis afflictis, ad populi

ad populi Germani libertatem confugientibus, quos ſine maximo ſcelere deſerere non poſſet, Italiæ Tetrarchas vi Pontificiaque ſervitute & Philippi Valeſii copiis oppreſſos, Cæſareis auſpiciis ſuppetias ferre, vim vi repellere, jure gentium imperat.

LUDOVICI IV. IMPER. AUG. EDICTUM

Anno Chriſti 1323.

CONTRA INJUSTAM EXCOMMUNICATIONEM PAPÆ Joannis XXII.

NOS LUDOVICUS Romanorum Rex, proponimus adverſus Joannem, qui ſe dicit eſſe Papam, quòd Chriſti * teſtamentum de pace malè exequitur, publicam Chriſtianitatis pacē perturbans: nec reminiſcitur à ſancto Conſtantino id, quicquid nunc habet, honoris latitanti Silveſtro permiſſum, malè gratus Romano Imperio: unde delumpſit omnem, quo nunc abutitur, ſplendorem, &c.

* Johan. 15. & ſeq.

DECRETUM COMITIORUM RATISPONENSIUM DE JURIBUS REGNI ET IMPERII CONSERVANDIS ADVERSUS INIQUAS USURPATIONES Papæ Romani.

Anno Chriſti 1324.

ANNO Domini MCCCXXIV. quintò Idus Auguſti, Reginoburgii præſentibus Balduino Trevirenſi, Hainrico Agrippinenſi, Mathiâ Moguntino Archimyſtis, Joanne Rege Bojemiæ, cæteriſque Germaniæ ac Galliæ Epiſcopis & Proceribus, in conventu per Imperatorem acto factum eſt Senatuſconſultum, ut Cæſar operam det, ne Germana libertas in ſervitutem redigatur, & Majeſtas Imperii à faucibus Tyranni Romani eripiatur.

2. Ex Conſilii itaque decreto vana irritaque eſſe JOHANNIS XXII. acta declaratum; quicunq; ea tueretur, hoſtem Reipublicæ, bona ejus publica eſſe, placuit.

3. Otto Charionum Antiſtes D. Lamperti, & Toloſanus Monachus Dominicanus, ſedis Romanæ Legati, Germaniâ edicto extruſi ſunt.

LUDOVICI IV. IMPER. AUG. EDICTUM

Anno Chriſti 1324.

PUBLICE CONTRA JOHANNEM XXII. PAPAM ROMANUM IN Comitiis propoſitum Ratiſponæ, & oppidatim affixum, concernens jura Regni & Imperii.

CHRISTUS Servator, Dominus atq; Deus noſter, ejus legati primarii, Petrus, Paulus, Jacobus, Joannes, tempora periculoſa, ubi ad cœlum migrarint, nobis imminere cantarunt, & in primis admonuerunt, ut ſummoperè atque anguium in morem aſtuti, decreta Phariſæorum, Pſeudo-[illegible]los, Pſeudoprophetas, Pſeudoapoſtolos, à mendacio ſimulatæ religionis ita appellatos, vitare[illegible]s. Qui ſe Myſtas Chriſti ferunt, cum ſint nuncii Antichriſti. Eos inexplebilis honoris, potentiæ, pe[illegible]æ ſi[illegible]is, atque luxus, avaritia, faſtus, quæ in proverbium venêre, produnt. Non imus inficias, *a* in[illegible] fatemur, tempora noſtra cenſuram nō ferunt. Jampridem corruptis moribus ſimplicitas Chri[illegible] ſi[illegible]let, longinqua conſuetudo potentior veritatē vincit, tamen indignatio ſilentium rumpit. In [illegible] humanarum ſpecula cœlitus poſiti tacere non poſſumus: ne canes muti, juxta Vatem ſa[illegible] qui latrare non poſſunt, ſimus. Et ſi lupos pelle ovina tectos abigere ob infelicitatem tempo[illegible]valemus, reſiſtere tamen, hujuſcemodique prodere, munus noſtrum eſt. Quamvis tantundem, ut [illegible]llem, non poſſumus, tamen non aſſequutis voluiſſe, abunde pulchrum atque magnifi[illegible].

a for. ingenuè.

2. Et ut rem in pauca conferam, nec diutiùs ambagibus immorer, circuitioneque utar, remq; aper[illegible], JOANNES ille, qui ſe Papam Viceſimum ſecundum nuncupat, qualis ſit, oviculis Chriſti [illegible] beneficio operæprecium eſt agnoſcere, ne deceptæ pelle ovina à ſæviſſimo lupo devorentur. Nempe ſanguinem Chriſtianum ſitit, diſcordiæ, ſeditionum mala ubique gentium inter Chriſtianos [illegible]t. In Germania & Italia, literis, pollicitationibus, auro, Principes, Tetrarchas, Epiſcopos, Sacerdot[illegible], Monachos, Cives corrumpere nititur, inducit, ſollicitat, ad arma vocat. Adverſus divinam providen[illegible]am, ſupremam cœli majeſtatem, unde omnis poteſtas exiſtit, contra charitatem Chriſtianam [illegible] fratres in fratres armat, præcipit, ut Chriſtiani mutuum affectum & amorem, quem ſolum Pater immortalis à nobis exigit, exuant, arma corripiant, atque in ſua viſcera vertant, fidem frangant, pacta diſſolvant, invicem fraudent, decipiant, imponant, à ſacroſancto Imperio deficiant, rebellionem, conſpirationem, cædes, incendia, ſtupra faciant. Nec licet per hunc Antichriſtum Chriſtianis pacem à Deo datam ſervare. Tanta eſt hominis, vel potiùs Sathanæ illius væcordia, publicè pro con[illegible]e, ſcelera ſua quaſi benefacta prædicat: *Cum Chriſtiani*, inquit, *Principes inter ſe diſcordant, tum verè Romanis*

manus Sacerdos est. Pontifex Maximus demùm regnat, demùm dominatur, ubi omnibus discordia, seditione, mutuo odio debilitatis formidolosa fit ejus potestas, universi ejus nutui obsequuntur, & vel screatus observant. Seditio atq; discordia Germanorum, salus est Romanorum Pontificum. Proinde pro virili enitendum est Pontifici Maximo, si salvus esse velit, ut aeneum serpentem, hoc est, Alemannorum Imperium conterat, in cineres atq; favillas redigat. Itidem jactitat, sua opera effectum esse, ut nullus neque Romæ neque in Italia ultrà fiet, qui Imperii rebus vel faveat, vel studeat. Et profectò ejus fraude duo rebus impositi sumus, quos ut vel una quidem literula (cùm tamen undique aurifugæ atque vultures sui circumvolitarent, templa, fana, sacras ædes compilarent) in gratiam redigeret, aut ut jure potiùs, vel apud se, quàm armis disceptare hortaretur: tantum abfuit, ut nos ultrò ad bellum civile concitaret. Nullam operam dedit, ut inter nos pacem componeret, imò magis discordiã aluit, modò mihi, modò Austriaco studebat: nunc FRIDERICO, nunc LUDOVICO favere se simulabat, ut quisque imbecillior erat, ita magis huic operam suam pollicebatur. Ad consecrationem ultrò invitabat, per fallaciam utrisque verba dedit, & pronos ad concordiam rursus arma sumere persuasit. Astu hæc omnia egit, ut intereà dum domesticis armis, cognatis bellis atterimur, Imperium pessundaret, labefactaret; urbes, castella, populos, Rempublicam invaderet, in cujus perniciem conspiravit, populumque Christi in servitutem redigit, adversus Sanctum depugnat.

3. Sacerdotia maxima, infima, sordidissimis quibusque, modò hostes Reipublicæ sint, committit. Neminem publici boni studiosum, aut pacis amantem in curiam Sacerdotum allegat. De Phariseorum supercilio nimium sibi assumit, nihil pensi habet, modò animo suo atque libidini per fas atque nefas morem gerat.

4. Divina, humana decreta juxtà contemnit, atque conturbat. Jus gentium violat, leges naturæ prophanat, sacra polluit, indicta causâ, necdum reos condemnat. Sibi licere absq; mora actionum, vel in nos indemnatos sententiam ferre jactitat. Cùm capitalis sit inimicus, publicusque hostis, tamen in propria causa actor, testis & judex est: id quod nec apud Turcas, neque Judæos, neque Saracenos, neque Sarmatas fieri solet. Eos, qui fidem Cæsari servant, & Christo Servatori nostro præcepta obtemperant, nec ullam aliam ob causam hæreseos nota inurit. Quicquid libet, licitum judicat; [illegible] pibus licentiam. Quid igitur cum illo agam? neque jus, neque bonum, neq; æquum exequi, [illegible] det. Nihil videt, nihil facit, nisi quod lubet.

5. Sathanæ spiritum sibi sumit, se similem Altissimo facit, se adorari, (quod Cœlitum quidam [illegible] à Joanne fieri prohibuit) pedes sibi osculari, more Diocletiani atque Alexandri, crudelissimorum tyrannorum, permittit, cùm Christus manceps divinitatis, Dominus & Deus noster, pedes servorum suorum piscatorumque laverit, ut a nuncii sui vicissim illis, ad quos missi sunt, faciant. Una majestas, atque divina providentia, ipsa suis pollens opibus, nihil indiga nostri, ubique præsens, universis rebus incubat, rebus omnibus per se consulit: nec in manufactis templis habitat. Nos Dei genus in eodem vivimus, movemur, & sumus. Ipse cœli & terræ rector est, nisi forsitã artifex, natura effœta, supremusque rerum parens senio atque labore continuo fessus, Atlantis ritu, (ut est in fabulis Poetarum, Herculis (qui respiranti interea loci cœlum humeris sustineat) vicariâ operâ, atque sempiternus mortalis auxilio indigeat. Sed nihil fortuito, nihil humana temeritate aut fit, aut regitur. Imperatores quoque terris neque forte neque casu, neque à mortalibus, neque occulta fatorum potestate dantur, sed à supremo numine eliguntur, atque divinitùs constituuntur, rebusque humanis à patre indulgentissimo imponuntur.

a pro, Apostoli.

6. Porrò Romanus Sacerdos, cujus conversatio in cœlis esse debet, urbes, castella, vicos, regiones, opes, potentiam, tantum splendorem, jus gladii, adventitia non jure suo, sed alieno beneficio occupat, possidet, nempe benevolentia atque liberalitate, ne dicam socordia atque ignavia, Regum Germaniæ. At mortalium ingratissimi de optimè meritis pessimè merentur. Ensem, cujus manubrium nostrâ munificentiâ tenent, in nostra viscera, quorum beneficiarii sunt, stringere non verentur. Obscuri, versuti, versipelles, Celtarum Occidentalium freti viribus atque amicitia, gentisque [illegible] infirmitate, hoc est, levitate atque superstitione confisi, libertati Germanæ plagas tendunt, simplicitati Christianæ captiosis aculeis sub magna superficie pietatis imponunt. Darios, Crœsos, Epicuros æmulantur; pauperiem, ignominiam, contumeliam, famem, sitim, æstum, frigus, mortes, vincula, carcerem, crucem pati (sicuti Paulus, & Petrus, & Christus, cui se operam vicariam præsidendo terris re gloriantur, fecerunt & docuerunt) non solùm non callent, sed & pejus flagitio timent. Divitias, Imperia, Regna, honorem spectant: anxiùs quàm ulli hominum ea conquirunt: quæ tamen non tantum CHRISTUS & ejus legati contempserunt, verùm etiam Philosophi, Poetæ, Oratores, Historici, alieni à Sacramento veræ religionis, aspernanda esse viro sapienti, præcipuè [illegible] destinato, constanter præcipiunt, ut quæ absque scelere, & aliorum damno, comparari nequeunt, & ferè malos, nunquam bonos (ut est apud Germanos proverbium) efficiant. Nec sine causa Christus sentes & spinas: Paulus rete atque laqueos principis Stygii appellavit.

7. Et ut est dissociabile Regnum, omnisque potestas impatiens consortis, jam egregii illi Patres, opibus & splendore à majoribus nostris aucti, ferre parem nequeunt; Cæsarem Italiâ, Roma, Christum terris extrusere. a Illi cœlum quidem permittunt, b inferos atque terras sibi asserunt. Deusque terrarum hominumque non solùm dici, sed etiam credi volunt, quasi perinde animis atque linguis (quod ne Deus immortalis quidem tentat) imperare possint, atque divisum cum [illegible] habeant

a sc. Christo.
b intelligit Purgatoriũ.

habeant imperium. Repugnant & maximè diversa sunt, Crucifixus & summa potestas, miles & sacerdos, Imperator & pastor, Regnum & patibulum, corporalia & spiritualia, arma & sacra, bellum & pax, Cæsar & nuncius, Princeps & minister, Dominus & servus. *Qui vult esse maximus inter vos*, (ait supremus arbiter cœli legatis suis) *infimus omnium, atque vester servus sit. Cæteris recumbentibus, quemadmodum ego feci, ad cyathum ministret. Unus magister, & Dominus vester in cœlis; vos autem fratres estis.* Bellua stultorum capitum, monstrum biceps est, Augustus & Pontifex Maximus. Id quidem fuisse Decium atque Neronem, & hujusmodi Tyrannos, falsorum Deorum cultores, in nomismatis & epigrammatis legimus. Quod de animo & corpore afferunt, nugæ sunt & contortæ conclusiunculæ: ceu vero nesciamus carnem adversus spiritum pugnare, & animam, nisi è corpore emicuerit, interituram. Ludibrium naturæ abominabile, ita Dei, socordia atque ignavia nostra est, Principem Principum servo servire servorum. Si servus servus servorum Dei est, cur non servit? cur non amat? cur non ministrat? cur non pascit? cur non docet? non nunciat? Si id, quod cupit, esse velit, cur non Christi, Petri & Pauli vestigia in carceribus & periculis variis æmulatur? Cur mentitur, tergiversatur, [illegible] regnat, dominatur? Aviditate potentiæ, pecuniâ ima summis miscet, omnia venalia, Deum & [illegible] habet. Cur vitam Christi parvipendit? qui de hæreditate à fratribus captus etiam arbiter [illegible] noluit, sed competitores ad Prætorem Cæsaris rejecit, & tribunal relegavit. Cum populus [illegible] regnum Palæstinæ ultrò offerret, aufugit, suum regnum in hoc mundo non esse confitetur. [illegible] Vicesimus secundus non sine maxima sua atque Reipublicæ pernicie, libidine domi[illegible] præceps abit; aliena, quæ nihil ad eum attinent, curat, usurpat; sua, hoc est, religionem, spiritual[illegible]es, vitam hominum negligit. Imperium terræ, mortalia, vetante Christo, arripit. Præsides [illegible] consules, professis crucem atque paupertatem, in aliena ditione *a* obtrudit. Ubi res ad interregnum redit, penes se summam potestatem esse comminiscitur. Munus Præfecti Prætorio Rheni, Regni Bojorum, intercipere, atque in se transferre conatur. Nec verum est, nulli, qui discordantibus [illegible] Principibus Reges consalutati fuerint, jus esse potestatis tantæ. Id ignaris Annalium, & [illegible] qui quidnam sit mentiri nesciant, persuadere conetur. *Conradus* & *Lotharius*, *Philippus* & *Otto*, *Richardus* & *Alphonsus*, *Adolphus* & *Albertus*, & nuper EGO & *Fridericus*, licet à diversis delecti Principibus, tamen Reges uterque vocabamur & eramus. Nos quidem ceremonia solenni, ex veteri priscæ religionis instituto, Francofordiæ celebri loco, Comitiis Cæsareis die præscripto habitis, frequenti Senatu, non solùm à pluribus, sed à duabus classibus sacrorum & prophanorum, superis ritè salutatis atque consultis, creati atque renunciati sumus. Atque inde in urbe, quam Aquas-Graneas vocant, in penetralibus ac domicilio sacrosancti Imperii ritè sacra obivimus, diadema, ensem, insignia auspicato accepimus. Austriacus post Comitia dissoluta, contra decus Imperii, adversus leges, auspicia, contra intercessionem, & institutum majorum, non stata die, nec tempore constituto, obscuro vico, duobus duntaxat pecunia & affinitate corruptis suffragantibus, demùm irrepsit, ultroque se ingessit. Et nostram sanè causam immortalis cœli imperator (à quo in summo rerum fastigio constituti sumus, & ensem ad inopes, vi oppressos vindicandos, & malos perterritandos accepimus) felicitate, faustus omnibus, & victoria approbavit. Idcircò rectè, benè ac sapienter, sicuti legibus [illegible]m est, ex consilii decreto, more majorum Brandenburgensem Ducatum (quem ille homo, qui vulgo Papa dicitur, *Madenburgensem* falsò vocat) filio nostro Ludovico in tutelam atque fidem [illegible]imus.

Et cum nostri cives, amici, populares, socii pientissimi in Italia à Flaminibus Romanis, quòd [illegible] & nobis fidem servarent, nec ullum aliud propter facinus, armis præter æquum & bonum [illegible], [illegible] eos deserere non fuit consilium. Quemadmodum sacramento rogati, religio[illegible] jurandi promisimus, Regulos Germaniæ clarissimos, de Grayspach, Neyffen, Truhedingen, [illegible] [illegible]mum secundum, inde ad Legatum ejus in Italiam, uti pacem componerent, fœdus icerent, [illegible] nostro jure jussimus. Nihilominus illis rejectis, adversus Majestatem Imperii, populique [illegible] gentium, Legatus ille Joannis, osor Christianæ charitatis, Mediolanum, Comum, Cremonam, Vercellas, Novariam, Ticinum, Laudem, Mutinam, Veronam, Vicentiam, *b* Felsinam, Placentiam, [illegible]am, Brixiam, Alexandriam, Terdonam, Lucam, Pisas, Aretium, Cesenam, Genuæ exules [illegible] urbes Italiæ; insuper Mathæum Galeatium, Passerinum, Petræmalæ, Montisferrati, [illegible] Salutiarum *c* limitum Præfectos, cives, Præsides, Proprætores Imperii, Christianissimos at[illegible]mos viros, hostili animo cum copiis vastat; agros, vicos incendit; stupra, cædes, sacrilegia [illegible] committit. Illos, quòd bella civilia abhorrerent, à nobis & Imperio deficere nollent, [illegible] læsæ majestatis, scelus perfidiæ admittere recusarent, hæreseos notâ inussit. Romanus Princeps [illegible] ad arcenda hujuscemodi flagitia delectus, gladiumque ideò gestans, inopes, insontes cives, clientes Reipublicæ devotissimos (quibus etiam à propinquis opem ferre instituimus) potentia, [illegible] malignorum oppressos, sine summa infamia, absque summo scelere deserere non potuit, o[illegible] fidelissimis atque Christianissimis amicis. Accusetur illius perfidia, qui prior læsit. Vim vi repellere [illegible].

Pascat bonus Pastor oviculas Christi, & amet, non armis oppugnet, vi opprimat. Argutas cavillationes missas faciat; veritatem, simplicitatem Christianam, Christumque, cui verba dare difficile est, amplectatur. Illius conversatio sit in cœlis; spiritalibus deditus, corporalibus se non contamine[illegible] nostro jure, majorum instituto, sicut jus gentium est, sacra oracula docent, res nostras, [illegible] terrena, caduca, fluxa, fragilia agere sinat, & verbum inter nos non commutabimus. Et tandem

a Factum id in Italia in præfecturis & civitatibus Imperii ab hoc Joanne XXII.

b hodie, Bononiam.

c id est, Marchiones.

dem desinat tam impudenter mentiri, nisi forsitan omnes Germanos (ut Romanenses autumant) stultos, caudices, asinos, stipites, plumbeos existimat.

10. Me hæreticorum (ut ejus verbis utar) fautorem falsò vocat. Christianus sum; at ipse Hæresiarcha est. Non enim discipulus est Christi, cujus vitam irridet, paupertatem floccifacit, p... aspernatur, religionem polluit, sacra prophanat, mores spernit, instituta condemnat, dogmata vilipendit. Nam Divum Franciscum, veritatis divinæ præconem, paupertatis Christianæ ante... consectaneos ejus universos, Avinione VI. Idus Decembris, anno ab orbe servato MCCCXXII. im... pietatis condemnavit. Audite obsecro quam ob causam. Homo pecuniosus, avidusque Im... argentum Evangelio, (ubi opes scelera vocantur) aurum Christi inopiæ præfert; Franciscanos, ... culos ignominioso apud se cognomine, item stolidas pecudes, perniciosas vulpeculas, quæ ... ta religione mundo imponant, populum fallant, nuncupat. Illorum religioné excindere, quòd Christum, comites ejus nihil possedisse in terris doceant, asserant, prædicent, conatur. Sed co... Franciscanorum Perusiæ celebris, universis suffragantibus Theologis, probè ejus facta ... veritatemque sacris literis, testimonio divino tutati sunt, quamvis magis carcere & vinculis ... disputationibus, hujusccemodi genus hominum castigandum foret. Tamen eundem suis ... coloribus, atque insatiabile avaritiæ baratrum & simulachrorum cultorem declararunt. N... ri pondus ingens, quod ab orbe Christiano, præcipuè Alemannia, Arelatensi Regno, Italia, ... cie expeditionis Asiaticæ emunxit; Saracenis, ut Christianis Armeniæ, qui ab eo compul... vænire detrectarant, arma inferrent, distribuit. Ut Antichristus non sit, tamen ejus ante... que anteambulonem esse necesse est. A quo ad propugnandum templum Dei, (cujus cura ... litùs à Deo optimo maximo data est) ad universum totius orbis Senatum Christianum pro... &c. Datum Reginoburgii, mense Augusto, Anno Domini MCCCXXIV.

Anno Christi 1328.

LVDOVICI IV. IMPER. AUG.

EDICTUM

Est Senatusconsultũ Romanum post coronationẽ Imperatoriã in Synodo generali factum.

DE EXAVCTORATIONE ET ABDICATIONE JOANNIS XXII. *PAPÆ, propter tyrannidem, injurias, fastum, & ambitionem Reipublicæ perniciosam, veritatique Christianæ ac Religioni nostræ exitiosam: publicatum Romæ in Synodo generali, ex totius Concilii decreto, IV. Calendas Maij, Anno Domini MCCCXXVIII.*

IMPERATOR LUDOVICUS Quartus, Cæsar Augustus, gentis humanæ, orbis Christiani custos, à Deo electus, germanis & veris Christianis salutem. Cujus parandæ atque constituendæ gr..., relictis focis, aris, patria, genitali solo, pignoribus nondum adultis, in Italiam transivi, ad caput mundi Romam, sacrosancti Imperii domicilium, sedem nostram, pacificè summa omnium quiete ... favore veni, ibique more majorum, veteri instituto *consecrati Imperatoris* prænomen, *Cæsaris A...* cognomen ritè suscepimus, atque urbi & orbi Dei ope & armis, nostra potentia, victrici & in ... dextra præsidemus, excisuri nostro jure divinæ Majestati resistenteis, pacis Christianæ viola... ... se, quem ob id à supremo Imperatore acceptum gestamus. Hujusmodi autem tumultus atque ... discordiarum, perniciosissimaque mala inter Christianos, à malignis Pontificatus Maximi oc... tibus, alioqui fame & inedia morituris, seri & excitari solent. Dum alienis inhiant, alia usurpant, ... tem protervam in messem non suam temerè porrigunt, & quod ab altero postulant, in se re... Equidem hactenus, ut justicia atque æquitate superarem, connivi. Et quemadmodum pienti... Davida (cum filius ejus Adonias regnum ambiret, adversus Solomonem sapientissimum ... suum à Deo electum conspiraret) factitasse legimus, scelera patienter tulimus atque dissimul... Verùm ne tenuis & infirmi animi, ignoscendo malis, bonos omnes perditum eamus, lethalem ... tum, crimina perditissimorum (qui requiescere, donec animi libidinem expleant, non solent) ... vum ferro, amore Reipublicæ, cujus cura nobis à cœlesti numine tradita est, resecabimus: ... lem ovinam jure nostro detrahemus, & ut paucis, missis ambagibus, rem aperiam, aures arrigite, ... te, omnium res agitur.

2. Universi, vulgus sine authoritate, sine gratia, domi atq; fores venales sumus: majestas & ... tas religionis, libertas, Imperiumq; populi Christiani, leges, divina, humana, prodita sunt ... mo. Quies in seditionibus, in pace turbæ sunt. Homines sceleratissimi, cruentis manibus ... avaritia nocentissimi, & iidem superbissimi: iidem luxu effœminati, atque ambitione perd... bus fides, decus, pietas, postremò vitia, virtutes, honesta atque inhonesta omnia, quæstui sunt, ... Reipublicæ Christianæ occupant, tumultū ex tumultu, bellum ex bello serunt. Caput factionis * Ja... *cobus* ille *de Baburco*, qui se Papam nominat, ingentem vim pecuniæ, quam undique à Christiana plebe fraudulenter corrasit, adversus sanctos Dei, Imperio Christiano devotos, pugnantibus suasu R... Reguli, boni publici hostis, àque Divo HAINRICO Septimo Cæsare Augusto proscripti, ... dit. Sicuti Abiathar Sacerdos, ense Cæsareo, nobis à cœli numine commisso, abutitur, ... ralibus hujus seculi curis contra divinum præceptum incubat; Regno mundano inhiat; ... Pastor est personatus, ita mysticus est Antichristus; canis pellicula tectus, in gregem CHR... lupus

* qui dicitur Joãnes XXII. Papa.

lupina rabie grassatur; vendit scelera; inferos, superos, beneficia cœlestia cauponatur; cum Saracenis Armenios Christianos, quinque annis continenter ejus opem implorantes, infestantibus fœdus societatemque init. Borussiorum *a* primarium Præsidem, diras inferiasque comminatus, cum Lituanis hostibus pietatis Christianæ acerrimis, atrocissimis latronibus, inducias facere coëgit, hosti regionem prodidit, fenestram invadendi Brandenburgenses Christianos aperuit. Lituani conjurati *Baburci*, ultrò citrò impune per fines Brandenburgensium commearunt: Christianos ferro, cæde extinxerunt: vagientes in cunis, in sinu parentum crudelissimè contrucidati sunt. Templa, Cœnobia, Collegia Sacerdotum, Monachorum compilata, incensa, eversa; Virgines sanctæ per vim stupratæ; hostia sacra (quod referens horresco) hasta transfixa, insultante hoste, hoc convicio sublata: *En hic est Deus Christianorum.* Liberi à complexu parentum, uxores maritorum ad ludibrium hostium abstractæ; captivorum greges velut pecudum abstracti sunt. Adhuc Brandenburgensis populus vulnus acceptum luget. Atque hæc omnia scelere Vicesimi secundi acta sunt. Quinetiam classem à Franciæ Occidentalis Rege ad opem Christianis Armeniæ incolis adversus Saracenos ferendam, comparatam astu intercepit. Eadem in Genuensium, qui devotissimi sunt Christiano Imperio, cæde abusus est.

a id est, Magnum Magistrum Ordinis Theutonici in Borussia.

3. Imperii Majestatem, authoritatem Reipublicæ, temerè contra placita Christi usurpando labefactat, polluit. Monstrum biceps, mundanus & spiritalis esse contendit. Christus Servator noster, cui omnis potestas in cœlo atque in terra data est, tamen Imperium atque Regnum terrarum, à populo sibi oblatum, suscipere detrectavit. *Regnum meum*, inquit, *non est in hoc mundo.* Atque satis constat inter omnes divinæ Philosophiæ, legum, & Pontificii juris scientissimos, penes Pontificem Romanum nequaquam esse utramque dignitatem, sacram atque prophanam. Omnis potestas ab immortali Deo atque suprema est Majestate; cœleste beneficium, quòd imperamus, non humanum est. Comitiali Conventu delecti, suffragiis Principalibus comprobati, mortalis cujuspiam astipulatione, aliòve hominis authoramento nullo pacto indigemus. Sacrosanctum Romanum Imperium, cui Christus, comites ejus, obtemperarunt, & vectigales fuerunt, Sacrificuli fastuosi beneficium esse pernegamus. Caput orbis terrarum à suprema cœli majestate constituti, nulli mortalium, quatenus ad hujus seculi Imperium attinet, rationem reddere debemus.

4. Alia illius *Jacobi* pestilentissimi pessima facinora reticeo. Sacrificulos, qui canes muti latrare nō audent, pœnarum metu, ne veritatem dicant, perterritat. Crimen ambitus, sacrilegium, novumq; aucupiū, æs receptitiū, & quòd Avenione habitat, sæpiùs evocatus Romā migrare recusat, quòd omnibus bonis cordi non sit, velut levissima, missa facio; id, quod ad nos spectat, agamus. Jus gladii divinitùs nobis traditum ad eradicanda scelera exerceamus, obviam ire factionis potentiæ, utilitas Reipublicæ, amor religionis atque pietas subigit.

5. *Jacobum* igitur anteà à Sacrarum literarum Antistitibus Hæresiarchen declaratum, ex consilii decreto, more majorum, Pontificatu submotum, atque à Christo repudiatum renunciamus. Habemus bonorum exempla, quibus nobis licere id facere, quod illi fecerunt, putamus. OTTO Primus cum Populo Romano, Sacerdotum ejus tribu, Joannem Duodecimum ex albo Pontificum Romanorum ob scelera (quæ si ad flagitia Vicesimi secundi comparaveris, ludus est) erasit, alium Pastorem urbi & orbi imposuit. Idem alios complures Imperatores, optimosque Principes fecisse, in Annales & Fastos relatum est. Proinde *Jacobum* illum crimine veræ irreligiositatis, nota hæreseos anteà à Franciscanis cæterisque Theologis inustum, contemptorem paupertatis Christianæ, Imperii Antichristianum authorem, jure nostro, consilio, sententia, consensu communi Principum, Pontificum, Germaniæ, Galliæ, Italiæ, efflagitantibus Sacerdotibus Populoque Romano, exauguratum, abdicatum, hæreticus condemnatum declaramus, proscribimus; acta ejusdem rescindimus; universi Christiani eundem in numero impiorum atque sceleratorum habeant; ab eo omnes decedant; aditum, sermonem [illegible]; velut contagionem, ne quid incommodi accipiant, devitent. Eidem nullus honor committetur; & ab his, quorum interest, opera detur, ut deprehensus more majorum puniatur. Quisquis adversus hæc fecerit, hostis Reipublicæ esto. Nos confestim cum Sacerdotum curia populoque Romano, urbi atque orbi pastorem, communi consilio atque veterum instituto, juxta sacræ Historiæ leges eligemus.

6. Hoc edictum ab Imperatore, item Sacerdotum Senatu Populoque Romano signatum est, publicatumque in celeberrimo Mystarum, Populi Romani, Regulorum, Dynastarum, Tetrarcharum, Flaminum, Pontificum Maximorum, Minorum, Antistitum conventu. Datum & factum extra templum augustissimum, Divis Petro atque Paulo legatis Christi dedicatum, octavo decimo die Aprilis, in urbe Romana, cunctis Sacrificis, universo Populo Romano in Regione pro concione publicè ejus gratia coacto; Christianæ libertatis anno MCCCXXVIII. Invictissimi Imperatoris LUDOVICI Quarti Cæsaris Augusti, Principis optimi, Regni XIV. Imperii verò primo.

LUDOVICI IV. IMPER. AUG. CONSTITUTIO

Anno Christi 1328.

DE OFFICIO COMITIS PALATII LATERANENSIS ROMANI.

LUDOVICUS Dei gratia Romanorum Imperator Semper-Augustus, Illustri Castrucio Duci Lucano, Sacri Lateranensis Palatii Comiti, & Romani Imperii Vexillifero, suo & Imperii fideli dilecto, gratiam suam & omne bonum.

1. Dignum est & Majestati Imperiali proprium, ut, sicut quotidie fidelium augetur substantia & devotio, ita eis Imperiale culmen augeat dignitatis privilegia & honores. Sanè experimento docente novit Imperialis Majestas maximam fidem, devotionem & constantiam tuam, & nunc & pridem tibi collatos honores, ultra cæteros fideles Imperii de bono in melius quotidie profecisse. Ut igitur præmissorum contemplatione ad ampliores dignitatum apices per Imperiale culmen tua devotio attollatur, de consilio & assensu procerum nostræ Imperialis Aulæ, tibi & successoribus tuis ex te natis, & nasciturus, per lineam masculinam in perpetuum, Comitatum sacri Lateranensis Palatii (qui ad fiscum nostrum & sacrum Romanum Imperium justis & legitimis causis devolutum & applicatum pronunciamus & declaramus, & ad omnem dubietatem tollendam devolvimus & applicamus) damus, concedimus, conferimus, & ex certa scientia, & plenitudine potestatis: & te & prædictos successores tuos in perpetuum eligimus, constituimus, præficimus & creamus Comitem & Comites ipsius sacri Palatii Lateranensis, vosque de Comitatu prædicto investimus & infeudamus, tanquam veros fideles Imperii & vasallos, dantes & concedentes, & tribuentes tibi & eis, omnes & singulos honores, & omnia & singula privilegia, & emolumenta, quos & quæ Comites prædicti sacri Palatii habent & habuerunt quoque tempore, de consuetudine vel de jure.

2. Declarantes & nunc per hoc nostræ serenitatis indultum, tibi & prædictis successoribus tuis ex prædicta Comitatus dignitate competere jus assistendi perpetuò benedictioni, sacræ unctioni, & coronationi successorum nostrorum Principum Romanorum, & omnibus & singulis ipsius coronationis solennitatibus: & præcipuè sociandi & deducendi ipsos Romanos Principes, tempore coronationis fiendæ de eis, ad sacram unctionem de ipsis faciendam, & eosdem Romanos Imperatores successores nostros tenendi & juvandi in ipsa sacra unctione & actu ipsius, & eadem unctione perfecta, eos reducendi & sociandi ad altare, & thalamum, prout & quoties principes expedium redire.

3. Item jus levandi & tenendi Imperiale diadema, de nostro & successorum nostrorum Romanorum Principum capite, tempore quo Imperialis coronationis solennia celebrantur, & etiam quocunque alio tempore, quoties publicè ipsum diadema expedient elevare de capite nostro & successorum nostrorum Romanorum Principum reponi.

4. Quæ omnia & singula supra scripta valere & tenere volumus, & jubemus ex certa scientia, de plenitudine potestatis, jure aliquo non obstante. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostram paginam in aliquo violare, vel ei ausu temerario contraire. Si quis verò hoc attentare præsumpserit, gravem indignationem nostram se noverit incurrisse. In cujus rei testimonium præsentes conscribi, & sigilli Majestatis nostræ robore, cum annotatione testium subscriptorum jussimus communiri:

Rudolphi Ducis Bavariæ Principis & patrui nostri Carissimi,
Henrici Ducis Brunsvicensis,
Ludovici Ducis de Teck,
Hermanni de Linthelberg Cancellarii nostri,
Alberti dict: Synitel de Linthelberg Mareschalli nostri,
Meinhardi Comitis de Hortenburg,
Othonis Comitis de Corlamende,
Joannis Comitis de Claramonte,
Conradi Comitis de Truchendingen,
Conradi de Zoluselberg:
nec non Nobilium Virorum Jacobi de Columna, Sciaræ & Jacobi de Sabellis Senatorũ Urbis.

Datum Romæ, 14. die mensis Martij, Indictione 11. Anno Domini 1328. Regni nostri Anno XIV. Imperii verò primo.

Anno Christi 1328.

LUDOVICI IV. IMPER. AUG.

FORMULA

DE FACVLTATE CIVITATIS CONDENDAE ET PRIVILEGIANDÆ.

LUDOVICUS Dei gratia Romanorum Imperator, Semper-Augustus, singulis & universis ad quos præsentes deveniunt, gratiam suam & omne bonum. Imperialis requirit & exigit præeminentiæ Celsitudo, ut singulos & universos devotè nobis & fideliter famulantes, condignis debeamus præmiorum largitionibus prævenire, ut spe remunerationis ad nostra & Imperii obsequia confidentiùs & ferventiùs animentur. Notum igitur volumus universis, tam præsentibus quàm posteris & futuris, quòd nos advertentes devotionem & fidelitatem dilecti fidelis nostri Secretarii Friderici Burggravii de Nurmberg, suisque petitionibus annuentes, eidem authoritatem, facultatem & plenum posse damus & concedimus, dedimus & præsentibus concessimus civitatem munitam in Gredelach construendi, ædificandi & faciendi, ipsamque muris, fossatis & cæteris munimentis quibuslibet, quibus muniri ut cæteræ sunt solitæ civitates, impedimento nullo prorsus aut contradictione aliqua obstante firmiter muniendi: ibidemque judicium, cum ad id pertinentibus necessariis habendi,

Jud[illegible]

Judicem ponendi,qui super universis casibus & excessibus,sanguinem, corpus, mutilationem membrorum sive res attingentibus,judicandi plenariam habeat facultatem:ebdomadale forum in eadem civitate,quotiescunque id attemptandum decreverit,proclamandi,& nihilominus celebrandi. Volentes siquidem dictam civitatem Grindelach uti & gaudere omni jure,libertate, immunitate & gratia,quibus nostra civitas Nuremberg hactenus usa est,& ex nunc denuò frui potest & gaudere. In cujus rei testimonium evidens præsentes conscribi, sigilloque nostræ Majestatis jussimus communiri. Datum Coloniæ apud Sanctum Petrum, vicesima secunda die mensis Aprilis, Indictione undecima, Anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo octavo, Regni nostri anno quarto decimo, Imperii verò primo.

DECRETA
COMITIORUM FRANCOFORDIANORUM DE ANNO MCCCXXXVIII.

Anno Christi 1338.

quorum Edictum infrà Tomo III. fol. 410. publicavimus.

IMPERATOR LUDOVICUS Augustus & EDUARDUS Rex Anglorum Francofordiam se cōferunt:ubi frequentes Italiæ,Germaniæ,Galliæ, Angliæ Purpurati & Pontifices coëunt. Carolus Moraviæ limitis Præfectus,jussus fide publica cum ducentis equitibus apparere, cum quingentis venit,atque in verba LUDOVICI jurat,se in ejus potestate fore dat fidem.

2. Cæterum præsente Anglo Senatusconsultum perscriptum est, Lex lata est:eum,qui Imperatorem execratum dicat,aut sentiat, Bullasque hujusmodi Pontificias absque consilii decreto recipiat, contra Rempubl.fecisse videri.

3. Eadem quoque,quæ Rhenosei à Principibus constituta fuerunt, tutanda esse summâ vi atque ope juratum ab omnibus.

4. Anglus quoque,sententia Procerum, Rex Franciæ Procuratorque Imperii per Gallias,consalutatus est. Jussi sunt Equites, Milites, Tribuni, Centuriones,Duces, pro viribus eidem auxiliares esse.

LUDOVICI IV. IMPER. AUG.
RESCRIPTUM APOLOGETICUM

Anno Christi 1338.

CONTRA JOANNIS XXII. PAPAE BULLAM EXCOMMUNIcationis; concernens jura Regni & Imperii.

LUDOVICUS Deì gratia Romanorum Imperator,Semper-Augustus, universis & singulis Regibus Christianorum,ac Patriarchis,Archiepiscopis, Episcopis, Presbyteris, Diaconibus,quocunque honoris culmine præfulgeant,& cæteris Ecclesiarum Prælatis:necnō secularibus Principibus,Marchionibus,Ducibus,Comitibus, Baronibus, Capitaneis,Dominis,Potestatibus, Rectoribus,Judicibus, & Officialibus provinciarum, civitatum, & terrarum Romano Imperio subjectarum,& ipsarum quibuscunque incolis & habitatoribus, ac omnibus & singulis Christi fidelibus,tam Ecclesiasticis quàm Secularibus, ad quos præsentes literæ pervenerint, gratiam suam & omne bonum.

1. Fidem Catholicam,quam sancta mater Ecclesia Catholica, extra quam nullus omninò salvatur, in Symbolis, Conciliis, & traditionibus ipsius Ecclesiæ sacrosanctæ, docet & tenet, firmiter credentes, ac fideliter & firmiter confitentes, & ipsius Ecclesiæ sanctæ doctrinam in sacris Canonibus contentam sequi volentes: quibusdam allegationibus, impugnationibus, & oppositionibus, quæ contra nostram electionem ac promotionem de nobis factam ad culmen dignitatis Imperialis, & contra Imperialem auctoritatem,potestatem, & dignitatem opponuntur, ne simplicium corda possint inficere,secundum sacrorum canonum & legum tenorem in his scriptis duximus respondere, & contra ipsos impugnantes & opponentes,& eorum dicta procedimus,prout inferiùs continetur.

2. In primis contra Nos & imperialem authoritatem, & jus Imperii, allegatur & objicitur, quòd potestas & authoritas Imperialis est à Papa; & quòd electus in Regem Romanorum ex sola electione non est,nec dici potest verus Imperator, nec habet potestatem, jurisdictionem, & authoritatem, antequam inungatur, consecretur, & coronetur à Papa, qui (ut dicunt) tam in temporalibus quàm in spiritualibus habet plenitudinem potestatis. Ad quæ respondemus, hanc opinionem sacris canonibus ac juri & rationi pariter obviare, sicut expresè patet in Decretis, *96. dist. c. cum ad verum, & canon. duo sunt, & ca. Imperator.* Ubi expresè habetur in hæc verba: *Duo sunt quippe, quibus principaliter hic mundus regitur, scilicet authoritas sacra Pontificum & Regalis potestas. Habet* quippe *Imperator privilegium potestatis suæ, quam administrandis legibus publicis divinitùs consecutus est, nec Imperator jura Pontificatus, nec Pontifex jura Imperatoria usurpat.* Hæc ibi: ubi Glossæ Ordinariæ dicunt, *quòd istæ potestates sunt diversæ, & quod neutra dependet ab altera, & quòd Imperator non habet potestatem sive imperium* a *nisi à solo* DEO. 93. distinct. c. *legimus*, ubi in textu dicitur, quòd *exercitus facit Imperatorem.*

a al. non à Papa, sed à solo.

 &

& Glossa super verbo *Imperatorem* dicit sic: *Ex sola enim electione Principum dico eum verum Imperatorem antequàm a Papa confirmetur, ut dixi 73.dist.quamvis.* Hæc Glossa. Et hoc etiam probatur in *d.cap. cum ad verum*, ubi de potestate Imperiali & Pontificali loquitur in hæc verba: *Quoniam mediator Dei & hominum Christus Jesus sic actibus propriis & dignitatibus distinctis officia potestatis utriusque discernit, ut Imperatores æterna vita Pontificibus indigerent, & Pontifices pro cursu temporalium rerum Imperialibus legibus uterentur, quatenus spiritualis actio a carnalibus incursibus distaret, & Deo militans* (scilicet Papa) *minime se negociis secularibus implicaret, ac vicissim ille* (scilicet Imperator) *non videretur divinis rebus præsidere, qui esset secularibus negociis implicatus.* Hæc ibi: ubi Glossa Ordinaria de utraque potestate loquens, dicit sic: *Dum ergo potestates distinctæ sint, est hoc argumentum, quod Imperium non habetur à Papa, & quòd Papa non habet utrumque gladium. Nam exercitus facit Imperatorem, 93.dist.c.legimus. Et Imperium a solo Deo habetur, 23.q.4.c.quæsitum. Alias si imperium haberet à Papa, posset in temporalibus ad Papam appellari: quod prohibet Alexander* * III. quod dicit, *licet temporalia*) *suam* (sc. Papæ) *jurisdictionem non attingunt, Ext.de Appellat.c.Si duobus.* &, *Qui filii sint legitimi, c.causam, quæ inter, 7. Et ita ego credo istas potestates distinctas esse.* Hæc Glossa. Et 8.*distinct.c.quo jure* dicitur: Quòd *jura humana per Imperatores & Reges seculi, Deus humano generi distribuit.* Et Lex dicit: *quod Imperium & Sacerdotium ab eodem principio processerunt in actum, auth. quomodo oporteat Episcopos & Clericos ad ordinem perduci*, in principio, collat.1. *Nec Imperator iurisdictionem Papæ, nec Papa jurisdictionem Imperatoris perturbare debet*, Ext. de Judic.c.*Novit ille.* Ex quibus & aliis pluribus, quæ brevitatis causa dimittimus, clarè patet, quòd potestas & authoritas Imperialis, est immediatè à solo Deo, & non à Papa, & quòd electus in Imperatorem ex sola electione est Rex Romanorum, & habet authoritatem, jurisdictionem, & potestatem Imperialem, etiam antequam inungatur, cõsecretur, & coronetur à Papa: & quòd Papa non habet in temporalibus dictam plenitudinem potestatis.

* vulg. IIII.

3. Sed objicitur, quòd ille, qui se Joannem Papam XXII. appellabat, per suos processus de facto cassavit, sive nullam, cassam, & irritam pronunciavit electionem de nobis in Regem Romanorum factam, asserens in suis processibus, nos administrare non posse jura Imperii, & quòd administratio Imperii ad ipsum Johannem pertinebat de jure: & alia plura in ipsis processibus asserens & etiam de facto attentans contra nos & jura Imperii, & contra illos & contra jura & potestates eorum, ad quos vacante Imperio pertinet electio Regis Romanorum, & contra jura & libertates Principum Alemanniæ & subditorum Imperii, & contra consuetudines antiquitùs rationabiliter introductas & observatas, prout in ipsis processibus, imò veriùs excessibus, continetur. Insuper post dictos processus quasdam literas sub bulla sua dicitur fecisse, & per mundum publicè transmisisse, in quibus asserit se totam Italiam ab Imperio & Regno Alemanniæ separasse, insinuans per sua scripta & dicta, quòd Papa, tanquam Dominus universalis, non solùm in spiritualibus, sed etiam in temporalibus, possit tam de imperio quàm de omnibus regnis & dominiis temporalibus totius mundi ad suum libitum disponere & ordinare. Ad quæ omnia duximus respondendum, quòd dicti omnes processus, assertiones & literæ, & omnia & singula, quæ per dictum Johannem in prædictis, & contra prædicta, gesta seu attentata fuisse dicuntur, fuerunt & sunt nulla, & nullius valoris & momenti, rationibus infra scriptis.

Papa an Italiam Germanis adimere, & de regnis mundi disponere possit.

4. Prima ratio est, quoniam Papa quantumcunque Catholicus & legitimus non habet talem potestatem, nec authoritatem aut jurisdictionem in temporalibus, & maximè supra jura Imperii, quod est immediatè à solo Deo, ut evidenter probant Canones & jura superiùs allegata. Unde, quicquid prædictus Johannes fecit in prædictis, tanquam à non suo judice factum, nullius fuit momenti, ut probant apertè canones 11.*q.1.c.pen.* & 2.*q.1.c.in primis*, juxta fin. & 16.*q.1.c.frater noster*, & *Ext. de Jud. c. at si clerici*, & *Ext.de Consuet.c.ad nostram*, & *Cod.si non à competenti judice, l.2.* & 3. & *ult.* cum similibus.

5. Secunda ratio est ex eo, quòd dicti processus, imò veriùs excessus, fuerunt per dictum Johannem contra nos, & in præjudicium enorme nostrum, & illorum qui nos elegerunt in Regem Romanorum, & aliorum Principum Imperii & Alemaniæ, ex notoriè falsis causis, & nullo fori ordine servato, nobisque & aliis, quorum intererat, absentibus & nullo modo legitimè monitis & citatis. Unde dum sacri canones, & jura divina & humana decernant, sententias & processus quoscunque promulgatos, absentibus iis, quorum causa agitur sive ventilatur, & eis ritè & legitimè non monitis & citatis, nullius existere firmitatis, 3.q.4.per totum: & ubi etiam legitur sanctos Pontifices definivisse in hæc verba: *Omnia, quæ adversus absentes in omni negocio aut loco aguntur aut judicantur, irrita erunt, & evacuata omninò, nec aliquam obtinent firmitatem*, quia divinæ & humanæ leges hoc fieri prohibent, ut *Ext. de Testib. c.in nomine Domini*, & in *auth.de Testibus*, §.*hæc vero, collat.7.* & *ff. Quæ sentent. sine appellat. rescindunt. l.1.* § *ex edicto*, & *Cod.Quomodo & quando judex, l.ea quæ.* Et maximè in causis, quæ summi Pontificis judicio decidiuntur, ordo juris & vigor æquitatis est subtiliter observandus, ut *Ext.de Sent. & re judic.c.in causis.* Sequitur, quod prædicti processus, imò veriùs excessus, fuerunt nulli, & nullius valoris penitus & momenti.

6. Nec obviat, si dicatur, quòd prædictus Johannes in civitate Avinionis provinciæ existens cum sua Curia per * suas literas, quas dicitur ad fores Ecclesiæ majoris Avenionis appendi fecisse, nos absentem citavit: quoniam talis citatio, esto quòd appareret, nullatenus fuit nec est dicenda legitima, rationibus infra scriptis. Prima ratio: quia sunt canones & jura ad hoc, quòd censeatur & dicatur publica citatio firma, necesse est quòd habens, qui citandus est, citetur aut personaliter, si inveniri potest, aut si non potest inveniri, publicè citetur ad domum suam. Aliàs, nisi sic citetur, non potest contra ipsum procedi, ut apertè probatur, 4.*q.5.c.quisquis*, & *Ext. De Dolo & contum. c.causam*, in textu, & in Glossa, & in *c.venerabilis, in fin.* & *De Cleric.non resident.c.Ex tua.* & *Ext. Qui matrimonium accus.poss.c.1.* & *De contumacia*

* al. suam naturam, quam debet, ad for. Ec. à visis ap.

rem in possess. causa rei ser. c. ult. & ff. Ex quib. caus. majores, l. item ait, §. hoc autem, cum similibus. Et si procedatur, processus nullius est momenti, ut dicitur in superiùs allegatis juribus, 3. q. 4. c. careant, & ff. Quæ sententiæ sine appell. rescind. l. 1. & Cod. Quomodo & quando judex, l. ea quæ. Ex quibus juribus clarè patet, dato non præjudicio quòd talis (inquam) citatio per literas in civitate Avioni appensas reperiretur facta fuisse, quod nihilo minus processus per ipsum Johannem factus fuisset irritus & inanis.

7. Secunda ratio est, quia ad hoc, ut citatio de jure legitima censeatur, & arctet citatum ad veniendum, necessum est quòd assignetur illi, qui citandus est, terminus & locus ad comparendum securus, prout manifestè probant jura, Ext. De Appellat. c. ex parte tua, & 33. q. 2. c. sive de conjug. ubi providendo est locus in quo nulla vis formidetur multitudinis, nec sit difficile testes producere vel cæteras personas, quæ tam à sacris canonibus quàm à venerandis Romanis legibus in hujusmodi controversiis requiruntur. Hæc ibi: & 3. q. 9. c. decernimur. & Ext. Ut lit. non contestat. c. accedens, & ff. De Judic. l. sed locus. Sed notorium est & indubitatum existit, quod dictus Johannes tam nos quàm Imperii nostri fideles & amicos, odio capitali, & etiam hostili exercitu persequebatur de facto, & civitates & jura Imperii sibi usurpare & subjugare, quantum poterat, conabatur. Civitas quoque Avinionis, in qua idem Johannes cum suo consistorio morabatur, & ad quam nos per suas literas evocabat, & ille, qui illius civitatis dominium detinebat, nos & Romanum Imperium habebat odio notorio & antiquo. Unde patet, quòd deciperet, qui diceret vel sentiret, talem citationem nos ad comparendum modo aliquo coartasse. Quis enim auderet dicere, quòd talis consistorii in tali loco periculoso teneremur subire judicium, & in hostium nostrorum nos ponere sinum, & mortis periculo ultroneo nos offerre? Patet igitur, quòd talis citatio, si facta reperiretur de nobis, foret irrita & inanis.

8. Tertia ratio sumitur ex eo, quòd in sacris canonibus & legibus statuitur, quòd nullus in propria causa possit judicare, vel jus sibi dicere, ut probatur 33. q. 4. c. inter querelas, & 23. q. 5. de occidendis, & 4. q. 4. c. 1. & Cod. Ne quis in causa propria judicet, vel jus sibi dicat. Sed manifestum adeò est & notorium, ut nulla possit tergiversatione negari, quòd prædictus Johannes de facto contendebat, scilicet quòd ipse non solùm in spiritualibus sed & in temporalibus, & in nos & in totum Imperium, ac jura Imperii habeat plenitudinem potestatis: & quòd super hoc contra nos controversiam & litigium de facto movebat, & jura Imperii etiam hostiliter sibi pro viribus usurpare conabatur; & nos & Imperii nostri fideles, quantum poterat, tanquam adversarius & hostis & inimicus noster & Imperii, consequi nitebatur. Unde etiam contra eum, tanquam contra adversarium, inimicum, & hostem nostrum & etiam Imperii, pro defensione nostra & etiam fidelium nostrorum, & juris Imperialis ac fidei, appellamus ad futurum generale Concilium, in loco tuto & securo modo debito & secundum formam sacrorum canonum congregandum. Ex quibus sequitur manifestè, quòd dicti processus, imò veriùs dicti excessus, per dictum Johannem contra nos & contra fideles nostros & jura Imperii facta fuerunt in propria causa, & temerè & perperàm attentati: & quòd ipse in ipsis processibus se judicem simul & partem effecit, ac per consequens, quòd fuerunt irriti & nullius penitus firmitatis.

9. Tertiò objicitur contra nos, quòd dictus Johannes tam in nos quàm in omnes sequaces ac fideles nostros, habentes & tenentes nos pro Imperatore nomine & honore, & nobis tanquam Imperatori obedientes, & reverentiam exhibentes, & in omnibus admittentes nos ad divina, seu nobiscum participantes in divinis, aut divina officia celebrantes coram nobis, & præbentes nobis auxilium, consilium, & favorem, de facto excommunicationis sententiam fulminavit: & Ecclesias & Universitates, quæ contra facerent, Ecclesiastico supposuit judicio. Unde dicitur, *Quod sententia pastoris justa sive injusta, servanda est & timenda.* Ad quæ respondemus & dicimus, quòd, secundum sacros canones & jura, hujus sententiæ & processus fuerunt & sunt nullæ ac nullius firmitatis, nulliusque valoris penitus & momenti: nec sunt aliquo modo timendæ nec servandæ, nec timendi nec servandi: quod evidenter ostenditur & probatur rationibus infrà scriptis. Prima ratio sic sumitur. Certum est, quòd cum Prælatus Ecclesiæ in suo mandato excedit formam & potestatem à sacris canonibus traditam, & in contra mandatum hujus facientes excommunicationis in singulares personas & in Ecclesias, & in Universitates, sententias interdicti promulgat, talem sententiam non teneri, & nullam ipso jure fore, nullatenusque observandam, ut probatur per id quod legitur & notatur Ext. De Excessibus Prælatorum, c. cum ad quorundam. Temerarium enim est & indignum, aliquem sibi auctoritatem usurpare, quod Romana Catholica Ecclesia non concedit, Ext. De Privileg. c. sanè. Sed, sicut superius probatum est evidenter, sancta Romana Ecclesia Catholica & Apostolica non concedit, sed prohibet Papæ jus Imperii & potestatem in temporalibus usurpare: quia, ut dictum est, ista Papæ jurisdictionem, quæ solùm est in spiritualibus, non contingunt, ut in superiùs allegato c. Ext. De Appellat. si duobus. Et maximum est, quòd dictus Johannes per suas antedictas sententias excessit formam & potestatem Papæ traditam; quia jus Imperii & potestatem in temporalibus sibi usurpare conatus est contra sacrorum canonum constituta. Ergo hujus sententiæ sunt & fuerunt nullæ & nullatenus observandæ. Et hic est unus de casibus expressis, in quibus sententia de excommunicatione nullatenus est observanda.

Papalis excommunicationis fulmen brutum.

10. Secunda ratio sic sumitur. Certum est de jure, quòd ubi est error expressus in sententia vel in mandato præsidentis, puta quia præcipit, quòd non obediat suo superiori; vel præcipit aliquid contra

Papa, si præcipiat non obedire suo Domino, vel statuat contra Deum & Sacram Scripturam, non est audiendus nec timendus.

contra Deum, vel contra sacram scripturam, talis sententia ipso jure nullius est momenti, nec est timenda, nec aliquatenus observanda, ut probatur per illud, quod legitur *Ext. De Sententia excom[illegible]* *c. venerabilibus*, juxta fin. in Gloss. & 11. *q.* 3. *c. is qui praeest*, cum duobus cc. sequentibus. Et idem est, ubi[illegible] que sententia est ipso jure nulla, ut probatur apertè per illud quod legitur & notatur *Ext. De Sententia excommunicationis, c. per tuas. & Ext. De Procurat. c. in nostra praesentia, in fi. & Ext. De Crimine falsi, c. [illegible]* *Ext. De Sententia & re judicata, c.* 1. Sed manifestum est, quòd dictus Johannes in dictis suis processibus & sententiis expressit, quòd non obediatur nobis, cui omnes Imperio subjecti obedire & reverentiam exhibere secundum divina & humana jura sunt astricti: & quod hoc fecit, volendo sibi jus [illegible] potestatem omnimodam in temporalibus contra Dominum & contra justitiam usurpare, ad quam extenditur, ut dictum est, ejus authoritas & potestas. Ergo ipsæ sententiæ sunt & fuerunt nullæ & nullius penitus firmitatis, nec fuerunt nec sunt quomodolibet observandæ.

11. Tertia ratio sic sumitur. Manifestum est, quòd quando sententia excommunicationis vel interdicti prolata est post appellationem legitimam, nulla est, nec est aliquatenus timenda nec servanda, ut apertè probatur *Ext. De Offic. & potestat. jud. deleg. c. 32. cum olim*, in fine, & *De Sententia excommunicationis, c. venerabilibus*, in fine, & *Ext. De Appellat. c. ad hoc.* quod & habetur per illud quod legitur & [illegible] *Ext. De Sententia excommunicationis, c. per tuas*, in Glossa Ordinaria, & per Dominum Hostiensem [illegible] *ratu super c. solet*, & in *Summa*, super quam alios Doctores. Sed manifestum & notorium est, quod [illegible] dudum contra dictum Johannem & processus, quos ipse de facto fecit contra nos, ac potestatem & authoritatem Imperialem, & præjudicium & derogationem fidei Catholicæ, quam sancta Romana Ecclesia firmiter hactenus docuit & credidit, & docet & credit & tenet, appellavimus ad [illegible] generale Concilium, in loco securo & congruo congregandum, & ad sanctam matrem Ecclesiam Catholicam. Quæ appellatio fuit ad ipsius Johannis noticiam deducta, prout notorium est & manifestum; & constat etiam per legitima documenta, & quia ipse Johannes, pòst & contra dictam appellationem promulgavit, & protulit de facto contra nos & fideles nostros, & nos sequentes, & nobis [illegible] bentes consilium, auxilium, & favorem, dictas excommunicationes & interdicti sententias [illegible] possunt. Ergo fuerunt & sunt nullæ, & nullius valoris & momenti, nec sunt aliquo modo [illegible] nec observandæ.

Papa an habeat superiorem judicem.

12. Nec obstat, quod dicitur, quòd Papa non habet superiorem. Unde, ut aliqui garriunt, nec potest ab ipso quomodolibet appellari. Et verè non obstat, quoniam manifestum est secundum doctrinam Catholicam & sacrorum canonum, quòd Papa, ubi de fide sive de jure divino agitur, subest Conciliis, ut patet expressè per illud, quod legitur & notatur 15. *dist. c. sicut sancti*, in textu & Glossa [illegible] *c. sunt quidam*, cum sequentibus capitibus, & 19. *dist. c. Anastasius*, ubi dicit Glossa Ordinaria [illegible] *Concilio* dicitur: *Videtur ergo quod Papa tenetur requirere Concilium Episcoporum; quod verum est, [illegible] tur, & tunc Synodus major est quam Papa.* 15. dist. c. *sicut sancti mei*, dicit Glossa Ordin. *& quod Papa, [illegible] agitur, habet superiorem in terris, à quo possit judicari:* & per consequens, ad ipsum superiorem valet appellari. Probatur etiam notanter per illud, quod legitur & notatur 40. *dist. c. Si Papa*, ubi exprimitur, quòd *Papa à nemine judicari potest, nisi deviat à fide Catholica.* Ergo si Papa deviat à fide, habet superiorem in terris, à quo potest judicari: & per consequens ad ipsum potest appellari. Hoc etiam [illegible] hoc, quod dicit Augustinus in epist. ad Glorium & Eleusium & reliquos Donatistas, ubi de [illegible] Papæ & Collegii Cardinalium scribit Dominus sic: *Quasi non eis dici possit, & adhuc [illegible] temus illos Episcopos, qui Romæ judicarunt, non bonos fuisse. Restabat adhuc universalis Ecclesia plenarium [illegible] ubi etiam cum ipsis judicibus causa possit agitari, ut si malè judicasse convicti essent, eorum sententiæ solverentur.* [illegible] Augustinus. Ex quibus & aliis plurimis authoritatibus, quæ brevitatis causa dimittuntur, evidenter patet, quòd Concilium universale Ecclesiæ Catholicæ, ubi de jure divino aut de fide agitur, [illegible] superius est Concilio Papæ & Cardinalium, & ipsum solvit & tollit, si ipsi repugnent. Cum [illegible] defensione juris Imperii, quod est à jure divino, & fidei Catholicæ, appellamus ad generale Concilium in loco tuto & securo congregandum, sequitur quòd appellatio nostra fuit interposita ad superiorem, ad quem legitimè potuit appellari.

13. Plures quoque aliæ rationes & causæ sunt, ex quibus cernitur evidenter, quod prædictæ sententiæ fuerint & sunt nullæ, ac nullius valoris sive momenti, nec fuerunt nec sunt timendæ, nec aliquatenus observandæ. Quæ rationes & causæ in appellationibus & provocationibus contra [illegible] stantes nobis, & Nos, & Imperium, & fidem Catholicam, quam Sancta Romana tenet Ecclesia, [illegible] pugnantes solenniter interjectis, seriosiùs explicantur: quas omnes seriatim præsentibus literis [illegible] care, prolixum nimiùm videretur.

14. Quamobrem denunciamus & dicimus processus & sententias, de quibus superiùs dictum est, fuisse & esse nullas, & nullos, & nullius valoris & momenti, & nullatenus observandas: ac universis & singulis sub nostro Imperio degentibus, cujuscunque status, dignitatis, ac conditionis existant, [illegible] crete præcipimus & mandamus, quatenus nulla persona singularis, aut communitas vel universitas dictas excommunicationis & interdicti sententias præsumat observare, vel facere ac sustinere quomodolibet observari. Quicunque autem contra hoc nostrum mandatum præsumpserit facere vel venire, eum omnibus feudis, quæ ab Imperio tenet, ac omnibus jurisdictionibus, gratiis, & privilegiis, libertatibus & immunitatibus, à nobis vel prædecessoribus nostris ei concessis, exuimus [illegible] mus.

15. In quorum omnium testimonium & fidem præsentes literas fieri fecimus, & nostræ Imperialis Majestatis

Majestatis bulla jussimus & fecimus communiri. Et, ut ipsæ literæ ad communem omnium noticiam deducantur, eas majoris Ecclesiæ de Franckenfurt ostiis appendi sive affigi faciemus, quæ hunc processum nostrum quasi sonoro præconio publicabunt, ita quòd nullus possit prætendere, vel ignorantiam allegare, quòd ad eum prædicta non pervenerint, sive quòd ea ignoraverit: cùm non sit verisimile, occultum & incognitum remanere, quòd tam patenter fuit omnibus publicatum. Datum in oppido nostro de Franckenfurt, die VIII. mensis Augusti, Anno Domini MCCCXXXVIII.

PRINCIPUM ELECTORUM S. ROMANI IMPERII RESCRIPTUM

Anno Christi 1338.

SUPER LUDOVICO IMPERATORE, ET DISCORDIA IMPERII & Ecclesiæ.

EX COMITIIS REINSENSIBUS, Anno Domini M.CCC.XXXVIII.

SANCTISSIMO in Christo Patri ac Domino, Domino a Benedicto Papæ, vestri devoti filii, HENRICUS Dei & Apostolicæ Sedis gratia Archiepiscopus Moguntinensis, Electorum Principum Decanus, nec non per Germaniam sacri Imperii Archicancellarius; BALDUUINUS Archiepiscopus Treverensis, Cancellarius Galliæ; WALRAMUS Archiepiscopus Coloniensis, Cancellarius Italiæ; WALDEMARUS Marchio Brandeburgensis, Camerarius; RUDOLPHUS Palatinus, Dapifer; RUDOLPHUS Dux Saxoniæ, Portitor ensis, Romanorum Regis, & coronandi Imperatoris, legitimi Electores.

a ejus nominis XII.

1. Gravamur non modicè, & turbamur ex intimis, cùm reverendam sacrosanctam Romanam Ecclesiam, matrem nostram, & ipsius Summos Pontifices, quibus reverentiam & honorem exhibere volumus promptis & devotis animis omni vice; ac sacrosanctum Imperium, & Imperatores seu Reges ipsius, quorum defensio ad nos ac omnes alios Coelectores præ cæteris mundi Principibus specialiter pertinere dinoscitur, sicut temporibus præsentibus videmus, ad invicem discordare. Nam ex hoc non potuerunt sibi & populo Christiano proficere & prodesse, & prout est divinitùs institutum, sibi mutuò suffragari. Propter quæ in diversis mundi partibus, provinciis, & terris, ipsis regendas gubernandas commissis, innumera execrabilia pericula animarum, personarum & rerum, & diversa scandala in Dei Ecclesia (quod dolenter referimus) sunt suborta; & majora præsumuntur futuris temporibus, quæ ad planum dici nequeunt vel conscribi, certitudinaliter suboriri. Quæ submoveri non possunt, nisi utraque Potestas contenta sit suis juribus & consuetudinibus hactenus observatis, & reformentur, quæ una contra aliam attemptavit.

2. Sanctitati vestræ cum omni devotione & in modum, quem possumus, meliorem & humiliorem referimus bono zelo, quod super præmissis & ad consulendum & providendum sacrosancto Romano Imperio, cujus jura, honores, bona, libertates, & consuetudines, prostrata jacent, & à diversis personis Ecclesiasticis & Sæcularibus sunt & fuerunt hactenus in grave præjudicium dicti Imperii in... occupata, & multipliciter conculcata, xv. die mensis Julii, anni xxxviii. in Reinse super alveo Reni, ubi Principes Electores super negotiis Imperii tractandis convenire consueverunt ab antiquo, ...lus omnibus Principibus Electoribus Imperii in unum fuimus congregati, & diversis deliberationibus & consiliis præmissis, sicut divinæ gratiæ placuit, omnes unanimes fuimus, & nullo penitus discrepante pro defensione & recuperatione jurium, honorum, bonorum, libertatum, consuetudinum sacri Romani Imperii ac totius Christianitatis, ad cujus regimen & defensionem idem Imperium principaliter ordinatum dinoscitur, disposuimus & ordinavimus, pro nobis & successoribus nostris ...avimus jurejurando per sacramēta corporaliter à nobis & omnibus Coelectoribus nostris ...quòd jura, honores, bona, libertates, & consuetudines dicti Imperii, & nostra, nobis in electione Imperii competentia ex consuetudine vel de jure, manuteneamus, defendamus, & illibata cō... toto posse & viribus nostris, contra omnes homines cujuscumq; præeminentiæ, dignitatis, ... existant; & quòd hoc non obmittamus propter aliqua pericula rerum & personarū, aut præcepta, mandata, processus, per quemcumque aut in quemcumq; modum & formam prolati sint, vel ... proferantur, contra Imperium & nos vel Coelectores nostros; per quæ dicto Imperio ac nobis & Coelectoribus nostris in prædictis juribus, bonis, hominibus, libertatibus, & consuetudinibus præjudicatum sit, vel in futurum posset præjudicium generari.

3. Eundem super præmisso lamentabili desiderio, & causis originalibus, ex quibus ortum dinoscitur, quod inter sanctam Romanam Ecclesiam, ac sacrum Romanum Imperium & Dominum nostrum LUDOVICUM Romanorū Imperatorem, jam longis temporibus diligenti & sollicita deliberatione præhabita, nos & alii Coelectores nostri cognovimus, & nobis constitit evidenter ex processibus quondā Domini Johannis Papæ XXII. prædecessoris vestri, quod ipse primò & postea sententias excommunicationis & interdicti (si sic dici merentur) ac alias diversas sententias & processus de facto contra Deum, & justitiam, & juris ordinem fulminavit contra prædictum Dominum nostrum, Dominum LUDOVICUM Romanorum Imperatorem, ac fautores & adhærentes sibi; qui à majori parte

Papæ processus contra Deum, & justiciā, & juris ordinem.

parte Principum Electorum fuit ritè & rationabiliter in Regem Romanorum electus, in Imperatorem posteà consecrandus; quod se de administratione Imperii intromisit, non approbata per prædictum prædecessorem vestrum ipsius electione, quam in discordia asseruit celebratam. Per quas sententias & processus, cùm juri & consuetudini Imperii præfato Domino nostro LUDOVICO [illegible] & aliis Electoribus Imperii maximè derogetur; cùm jure caveatur, & consuetudine, cujus contrarium memoria hominum non existit, sit rationabiliter introductum, & sine cujusvis contradictione legitimè observatum, sicut etiam in prædicto Parlamento per nos & alios Coelectores nostros, prælatorum diligenti deliberatione & discussione, ac consilio multorū Principum, Comitum, Baronum, & Nobilium est concorditer declaratum, & sententialiter diffinitum; Quòd vacante Romano Imperio, qui eligitur concorditer, vel à majori parte Principum Electorum, pro Rege Romanorum ab omnibus est habendus: & quòd nec nominatione, approbatione, confirmatione, consensu, vel auctoritate Sedis Apostolicæ, super amministratione bonorum & jurium Imperii indiget, sive titulo Regis assumendo: quodque jura & bona Imperii amministrare & gubernare poterit, & de jure & consuetudine, nulla Sedis Apostolicæ super hoc licentia habita vel obtenta.

Electus Romanorū Rex à Principibus habet potestatem plenariam Imperatoriam, non exspectata Papæ confirmatione.

4. Quare cùm Sanctitas vestra teneatur præ omnibus Regnis mūdi defendere jura Imperii, quod ad defensionem Sedis Apostolicæ & totius fidei Christianæ est cœlitùs ordinatum, & sine cujus libri gubernatione & defensione non potest in opulentia pacis persistere Christianus populus, nec bene colere pacis auctorem: clementiæ Sanctitatis vestræ supplicamus, cum omni humilitate & reverentia, qua possumus & valemus, quatenus sententias & processus prænotatos, & quidquid exinde *ad nos secutum est, totaliter & penitus revocetis, tanquam in præjudicium Imperii & jurium ejus prolatos. Quæ jura illibata pro posse servare tenemur ratione à nobis præstiti juramenti, ut etiam in omni obediéntia & devotione Ecclesiæ Romanæ & Sanctitatis vestræ debeamus devotioni [illegible] nimus perpetuò permanere. Et ne, si secus fieret, nos & alii Coelectores nostri, cum aliis Principibus Ecclesiasticis & Sæcularibus Alamaniæ, cogeremur invenire & quærere contra eosdem processus & sententias, quamvis inviti, remedia opportuna. Super præmissis ad Sanctitatem vestram [illegible] transmittimus, quibus in dicendis & petendis nostro nomine fidem, vestram clementiam petimus adhibere.

al. ob nos.

Principes Imperii minantur Papę contra ejus processus & sententias.

Anno Christi 1339.

LUDOVICI IV. IMPER. AUG. CONSTITUTIO

DE IMPERII JURIBUS ET EXCELLENTIA, ET POTESTATE Electi Romanorum Regis;

LATA IN COMITIIS COLONIENSIBUS, ANNO DOMINI MCCCXXXVII.

LICET *a* jura utriusque Testamenti manifestè declarent, Imperialem dignitatem & potestatem immediatè in filio Dei ab antiquo processisse, & Deum per Imperatorem & Reges mundi [illegible] humano generi apertè tribuisse: & quod Imperator ex sola electione eorum, ad quos pertinet, verus efficitur Imperator, nec alicuius alterius eget cōfirmatione seu approbatione: *b* quoniam in terris, quoad temporalia, non habet superiorem, sed eidem gentes subsunt & nationes. Et ipse Dominus noster Jesus Christus mandavit, * *quæ sunt Dei Deo, & quæ sunt Cæsaris Cæsari reddenda.* Quia tamen nonnulli avaritiæ & ambitionis cæcitate *c* ducti, & nullius scripturæ intelligentiam *d* habentes, sed divertentes à tramite recti sensus in quædam iniqua & prava commenta, & in assertiones detestabiles prorumpunt, contra potestatem & auctoritatem Imperialem, & jura Imperatorum, Electorum, & aliorum Principum & Imperii fidelium committentes, fallaciter asserentes, quòd Imperialis dignitas & potestas est à Papa, & quòd Electus in Imperatorem non est verus Imperator nec Rex, nisi prius per Papam sive Sedem Apostolicam confirmetur, approbetur, & coronetur: & per *e* hujusmodi pravas assertiones, & pestifera dogmata hostis antiquus movet lites, jurgia suscitat, contentiones parit, & seditiones procurat.

a apud Balbū legitur: juris utriusque testimonio manifestè declaretur.
b al. cùm.
* Matth. 22.
c al. devicti.
d al. se habere dicentes.
e al. hujuscemodi.

2. Ideò ad tantum malum evitandum, de consilio & consensu Electorum & aliorum Principum Imperii, declaramus, quòd Imperialis dignitas & potestas *f* est immediatè à solo Deo: & quòd *g* de jure & Imperii consuetudine antiquitus approbata, postquam aliquis eligitur in Imperatorem sive Regem ab *h* Electoribus Imperii cōcorditer, vel majori parte eorundem, statim ex sola electione est Rex verus & Imperator Romanorum censendus & nominandus, & eidem ab omnibus Imperio subjectis obediri: & administrandi jura Imperii, & cætera faciendi, quæ ad Imperatorem verum pertinent, plenariam habet potestatem, nec Papæ sive Sedis Apostolicæ aut alicujus alterius approbatione, confirmatione, auctoritate indiget vel consensu. Et ea propter hac in perpetuum valitura lege decernimus, ut Electus in Imperatorem concorditer, vel à majori parte Electorum, ex sola electione censeatur & habeatur ab omnibus pro vero & legitimo Imperatore, & eidem ab omnibus subjectis Imperio debeat obediri, & administrationem & jurisdictionem Imperialem, & Imperialis *i* potestatis plenitudinem habeat, & ita habere ac obtinere ab omnibus censeatur & firmiter asseratur.

f B. pendet.
g B. tam de jure, quam de cōsuetudine.
h B. his quorum interest, stat.
i dignitatis

3. Quicumque autem contra hæc declarata, decreta, vel definita, aut aliquid eorum asserere seu dícere, aut asserentibus seu dicentibus consentire, vel eorum mandatis, vel literis, vel præceptis obedire

dire præsumpserint, eos omnibus feudis, quæ ab Imperio detinent, & omnibus gratiis, jurisdictionibus, privilegiis, & immunitatibus à nobis vel prædecessoribus nostris eis concessis exnunc privamus, & ipso jure & facto decernimus esse privatos. Insuper eos crimen læsæ Majestatis decernimus incurrisse, & pœnis omnibus impositis crimen læsæ Majestatis committentibus subjacere. Datum in Coloniensi civitate Alemaniæ, die, &c. Anno Domini MCCCXXXIX.

LUDOVICI IV. IMPER. AUG. DECLARATIO

Anno Christi 1343.

SUPER DIVORTIO MATRIMONII INTER ILLUSTRES VOCATOS conjuges, Iohannem videlicet filium Regis Bohemiæ, & Margaretham Ducissam Karinthiæ celebrato.

AD ampliorem evidentiam tam *a* dictorum, quàm & dicendorum, ad redarguendum quoque voces, & obstruendas fauces malignorum detractorum quorundam, nunc forte dicentium, & dicere volentium in futurum, nos in præsenti negotio sive judicio processisse de facto tantummodo & non de jure; cum judicium de matrimonii divortio faciendo spirituale sit, & propterea ad auctoritatem nostram minimè pertineat, quemadmodum dicunt Episcopi quidam sive Presbyteri cum suis sequacibus, minus verè; idque à paucis retrò temporibus prædicaverunt, & per quasdam verborum fallacias hoc credere fecerunt plurimos simplices Christi fideles. Ad tollendum etiam scrupulum conscientiæ ab hujusmodi fraude deceptorum, atque zizaniam de cordibus hominum per jam dictos veritatis prævaricatores, ac Romanorum Principum persecutores infestos, & Imperialium jurium usurpatores manifestos, undique seminatas præfatorum Doctorum sententias sub breviloquio, quantum possunt, huic rescripto non inutiliter duximus inferendas.

a Quæ habes infra tom. 2. hujus collectionis fol. 87.

2. Dicunt ergo & scribunt seriosiùs in suis tractatibus jam dicti Doctores, quòd Christi fideles reguntur & vivunt sub duplici lege, divina videlicet & humana. Lex autem propriè sumpta præceptum coactivum est de fiendis aut omittendis humanis actibus, sub pœna transgressoribus infligenda. Verum Lex divina est coactivum præceptum à Deo factum immediatè, absque humana deliberatione, propter finem in futuro sæculo consequendum, & sub pœna transgressoribus infligenda in eodem tantummodo, non præsenti. Sed Lex humana voluntate seu deliberatione procedens, propter finem immediatè in hoc sæculo consequendum, & sub pœna in eodem solummodo transgressoribus infligenda. Juxta quæ oportet attendere, quod secundum utramq; jam dictarum legum sunt quædã affirmativè præcepta, de fiendis videlicet: quædam verò negativè, de omittendis scilicet non fiendis, vocata *prohibita*. Sunt & quædam permissa fieri & non fieri, quæ sub præcepto affirmativè vel negativè non cadunt, & in Lege divina quædam vocata *Consilia*. Et sunt jam dicta permissa generaliora præceptis, quoniam omne præceptum est permissum fieri, sed econtra non semper. Similiter quoque prohibitum fieri, permissum est non fieri, quamvis non in omnibus econtra. Simile quoque intelligendum secundum legem humanam in affirmativis præceptis, permissis & prohibitis, quamvis differant sub pœnis: quoniam secundum Legem divinam præcepta & prohibita obligant transgressores ad pœnam æternam, secundum humanam verò ad pœnam temporalem.

3. Est rursum advertendum, quod secundum utramque jam dictarum legum, nomina præcepti & prohibiti duas intentiones sive significationes habere possunt: unam videlicet, quod nomine præcepti sive prohibiti intelligatur actus præcipiendi sive præceptio à præcipiente procedens, quasi activè sumpta. Reliquo verò modo, ut intelligatur per prædicta nomina non actus præcipiẽdi ejus, qui præcipit vel imperat, sed potius actus aut opus, cui aliquid præcipitur seu imperatur, quasi passivè, quomodo dicitur ex usu, *Servum fecisse præceptum Domini*, cum id egit aut agere omisit, quod sibi per dominum suum præcipiebatur fieri vel omitti; verbi gratia, ut equum parare, vinum propinare, ac reliqua [illegible] talia. Et isto modo significat sive sonat præceptum sive prohibitum idem quod imperatum, [illegible]ium sive actum præcipiendi sumptum activè, quoniam hunc non fecit servus, in quantum servus, sed solummodo dominus.

4. Amplius est etiam attendendum, quod præcepta tam affirmativa quàm negativa, atque permissa vocata consilia, secundum legem divinam spiritualia sunt essentialiter atque dicuntur. Primum quidem quoniam à Spiritu sancto immediatè tradita & instituta sunt, quemadmodum dicit B. Ambrosius super Apostolum posteriori ad Corinth. cap. 9. *Spiritualia*, inquit, *sunt lex Evangelica & verbum Dei*. Et sunt etiam fortasse spiritualia, gratiæ sive dona Spiritus sancti, quæ fiunt & perveniunt in animabus Christi fidelium à verbis Evangelicis supradictis. Secundò verò dicuntur etiam divina præcepta spiritualia à vivificando, quoniam ad vivificandum spiritum sive animam humanam data sunt. Sane & propter beatitudinem æternam tradita & statuta fuerunt illa, quæ dicuntur præcepta & prohibita legis divinæ activè sumpta. Alia verò spiritualia quædam non sunt essentialiter, sed à quibusdam *spiritualium* vocabulum sumpserunt, propterea quod ad prædicta spiritualia exercenda vel ministranda serviunt, & sunt per homines ordinata, quemadmodum personæ sive corpora Sacerdotum. Sic etiam domus vocatur *Ecclesia*, secundum quandam Ecclesiæ significationem. Sic quoque vestes, vasa, libri, & instrumenta quædam alia ordinata per homines propter cultum divinum. Sic etiam jejunia, eleemosynæ, ac reliqui quidam actus & hominum opera de divinis sive spiritualibus, & circa

vel propter spiritualia, quibus inexistunt, veluti paramenta, spiritualia dicta sunt. De quibus omnibus, quoniam nota, omittuntur exempla propter abbreviationem sermonis. Proportionaliter quoque secundum Legem humanam sunt præcepta, prohibita, & permissa activè sumpta, & alia similiter imperata, quæ omnia dicuntur temporalia, propterea quod ab homine tradita sunt, & immediate statuta. Et rursus propter vitam hujus sæculi temporalem vocatam, quod tempore clauditur & finitur, talia statuta sunt & fuerunt.

4. Insuper attendere convenit, quod quamvis præcepta, & prohibita, & consilia, secundum Legem divinam activè sumpta, differant à præceptis secundum legem humanam, quoniam ab alio Legislatore, & ad alium finem, & sub aliis pœnis, temporibus & modis eas transgressoribus inferendis statuta & ordinata sunt talia, tamen personæ cum suis actibus, imperatis & operibus, quibus præcipitur sive imperatur per legem utramque, in omnibus quasi vel saltem in pluribus, eadem esse possunt & sunt. Verbi gratia, furtum non fieri, vel homicidium, vel rapinam, vel fraudem, aut falsum testimonium, & similia reliqua, quæ præcipit tam divina quàm humana Lex non esse fienda. Similiter quoque in cæteris præceptis, ut mutuum restituere, atque depositum. Rursus quod eædem esse possunt personæ, & earum consimiles actus, quibus & de quibus tam temporalia, quam circa spiritualia præcipit utraque lex. Nam circa temporalia & de temporalibus tam per Sacerdotes, Episcopos, sive Presbyteros, Diaconos, & alios spirituales ministros, & similiter per non Sacerdotes, vocatos Sæculares aut Laicos, potest aliquid fieri vel omitti licitum aut illicitum, secundum præcepta vel cōtra tam divinæ quàm humanæ legis, & justè corrigenda sive punienda jam in statu præsentis sæculi, quàm futuri, per pœnam videlicet transgressores arcendo qualia sunt crimina, quæ pridem in exemplis adducta sunt. Sic etiam de spiritualibus, & circa spiritualia quomodolibet appellata, potest licitū aliquid per prædictas personas & actus ipsarum, & illicitum similiter fieri vel omitti; veluti hæreses parere, sive actus illicitos docere, & bruta quædam baptisare, dæmonibus satisfacere, quemadmodum faciunt quidam scelerati sortilegi; alia quoque crimina committere, ut vasa, libros, vestes, & reliqua choralia instrumenta cultui divino deservientia rapere vel furari, & reliqua similia hujus, justè in hoc sæculo & futuro puniri debent pœnam realem aut personalem, secundùm legem utramque, divinam videlicet & humanam, quamvis differenter & differentibus pœnis, ac judice, loco & tempore, quemadmodum dictum est, & uberius seriosè dicetur.

5. Est adhuc etiam advertendum, quod si præcipit Lex divina fiendum vel omittendum aliquid, quod fieri vel omitti non præcipit Lex humana, sed potiùs oppositum præcipiat vel permittat, debet servari Legis divinæ præceptum, humana Lege vel ejus opposito præcepto vel permisso contempto sive dimisso, quoniam præceptum legis divinæ infallibilem continet veritatem, humanæ vero legis non sic. Rursum quoniam divinum obligat transgressorem ad pœnam æternam, humanum vero ad temporalem sive finitam, & minus ab homine fugiendam.

6. Est amplius attendendum, quod utraque jam dictarum legum habet propriū & diversum immediatum Legislatorem & judicem, ut dictum est supra. Et rursus quoniā duplex est judex, unus quidem Doctor solummodo, & fortassis etiam de aliquibus operatur, sicuti fidelis est, secundū quamlibet disciplinam, quomodo etiam scripsit famosus ille philosophus Aristoteles nominatus, quod *unusquisque est bonus judex eorum quæ novit, & hoc bene judicat, veluti medicus de sanis & ægris.* Alius verò judex est principans propriè vocatus, cui tradita auctoritas & data coactiva potestas transgressores legum per pœnas arcendi. Et est hic siquidem judex secundum legem humanam, de quo dixit Apostolus, quod *non sine causa gladium portat*, id est. coactivam & armatam potestatem habet, *quoniam minister Dei est, vindex in iram ei, qui malum agit*, esto etiam quod humanarum legum Doctor non exstat. Secundum eam divinam judex est coactivus, de quo Apostolus dicit B. Jacobus in Canonica sua, *Unus est legislator & judex, qui potest perdere & liberare.*

7. His itaque suppositis, tanquam veris & notis, dixerunt & scripserunt in suis tractatibus præfati Doctores, quod secundum legem divinam legislator & judex coactivus secūdum ipsam est Christus, sicut per beatum * dictum est supra. Ipse enim tulit legem divinam, seu novum Testamentum, per os tam Apostolorum quàm aliorum Sanctorum quorundam. Unde Apostolus: *An experimentum ejus quæritis, qui loquitur in me Christus?* Et B. Petrus in sua Canonica dicit: *Non ab humano spiritu allata est aliquando prophetia, sed Spiritu S. inspirati locuti sunt sancti Dei homines.* Hic autem Legislator statuit secundum hāc legem transgressores judicari & per pœnas arceri in futuro sæculo tantūmodo, nō in isto. Unde Scriptura: *Cum venerit filius hominis in sede majestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim*, &c. quod erit in futuro sæculo, sicuti manifestè sonat Scriptura, & exponunt omnes Expositores ejusdem. Sunt rursus judices alii secundum legem divinam, quos nihil prohibet esse plures in statu præsentis sæculi, vocati Doctores, & secundum ipsam quorundam actuum sive operum ministri atque factores, nullam coactivam auctoritatem vel potestatem habentes à Christo seu Lege divina, arcendi quenquam in hoc sæculo, ad aliquid agendum vel omittendum, per pœnam aliquam realem. Unde Christus Marci ultimo tales judices vocavit Doctores, dum ipsis in Apostolorum persona dixit: *Euntes ergo docete omnes gentes, baptisantes eos.* Et per Malachiam Prophetam: *Labia Sacerdotis custodiunt Scripturam, & legem requirent ex ore ejus.* Et sunt hii judices, Episcopi sive Sacerdotes, vocati Doctores. Carent autem præfati judices, & carere debent auctoritate & potestate coactiva, per quamcunque pœnam arcendi, sicut dictum est pridem; quoniam tali auctoritate Christus in hoc sæculo carere voluit in persona propria, in quantum homo, dum dixit: *Regnum meum non est de hoc mundo:* ecce quantum ad auctoritatem

ratem : *si enim esset de hoc mundo, declararent utique ministri mei:* ecce quantum ad armatam sive coactivam potestatem. Et rursus idem petenti ab ipso divisionem hæreditatis à fratre, respondit: *Homo, quis me constituit judicem aut divisorem super vos, vel inter te & fratrem tuum?* Quasi diceret: tale judicium mihi non convenit exercere. Sic etiam tali auctoritate aut coactiva potestate carere voluit Apostolos, & in illorum persona omnes Episcopos sive Presbyteros, successores ipsius, in quantum fuerat Sacerdos humanus, quoniam in quantum Deus erat, nullus sibi hominum successit vel succedere potuit, dum ad ipsos inquit: *Reges gentium dominantur eorum, vos autem nō sic. Planum est, quod Apostolis interdicitur dominatus,* sicut inquit Bernardus. Sic quoque Sacram Scripturam intellexerunt & exposuerunt concorditer omnes sancti & approbati Doctores, & idem secundum proprias sententias expresserunt. Quod etiam sciens & de spiritualibus loquens, se non habere potestatem quemquam arcendi, & multominus de temporalibus, unde dicebat Corinthiis: *Non dominamur fidei vestræ.* Super quo verbo, tam Ambrosius quàm Chrysostomus, senserunt concorditer, & expressè dixerunt. Ambrosius quidem: *Non dominamur fidei vestræ, id est, non quia dominium aut coactionem patiatur fides vestra, quæ voluntatis est, non necessitatis.* Chrysostomus autem: *In Ecclesia non coactum, sed adquiescentem oportet ad meliora converti. Quod admirabilis vir ille sciens,* Apostolus videlicet, *dicebat Corinthiis: Non dominamur fidei vestræ.* Subjungensque Chrysostomus ait: *Non enim à legibus data est nobis,* Episcopis sive Presbyteris scilicet, *talis potestas, ut auctoritate sententiæ cohibeamus homines à delictis: neque si data esset, haberemus ubi exerceremus ejusmodi potestatem, cum Deus noster,* Christus videlicet, *non necessitate,* id est violentia, *aliquos homines traxerit à peccato, sed sua sese sponte subtrahentes remuneratus sit.* In quibus etiam verbis supponit Chrysostomus, quod omnis coactiva potestas in hoc sæculo datur à legibus sive Principibus. Quod etiam dicit Hugo de Sancto Victore, de Sacrament. lib. 2. Inquit enim: *Quod licet Ecclesia, id est Ecclesiastica persona, Episcopi sive Presbyteri, jurisdictiones coactivas videlicet in personas sæculares exerceant, hoc ipsum tamen, quod exercent, à Regia potestate se habere cognoscant.* Non ergo à lege divina, sed ab humana lege, convenit cuiquam in hoc sæculo auctoritas & coactiva potestas, præcipuè Episcopo sive Presbytero. Unde Chrysostomus post verba prædicta subinfert: *Homo verò si à fide vestra fuerit abductus, multum imminet Sacerdoti patientia industria exhortatione, quod non potest errantem vi reducere, sed persuadere conabitur, ut ad fidem rectam revertatur, à qua primitus erravit.* Idem quoque senserunt omnes sancti Doctores reliqui, atque Expositores juxta sacram Scripturam, quorum sententias hîc omissas propter brevitatem copiosè videre poterit, cui cura fuerit, in tractatibus novis præfatorum Doctorum.

8. Est etiam similiter secundum legem humanam Legislator, ut civium Universitas, aut ejus pars valentior, vel Romanus Princeps supremus IMPERATOR vocatus. Est & judex coactivus secundum legem eandem, ut Universitas jam dicta, vel Princeps, vel ille vel illi, cui vel quibus Universitas aut Princeps dederit coactivam potestatem, per pœnā realem aut personalem in sæculo legis humanæ transgressores coercendi. Nequaquam verò legislatores humani sunt Episcopi sive Presbyteri, aut reliqui spirituales Ministri, conjunctim vel divisim, in quantum hujusmodi, sed fortassis in quantum pars aliqua civitatis existunt, secundum quod per humanas rationes citatas & per sacram Scripturam evidenter est monstratum, & per jam dictos Doctores nostros, & ut jam convenienter deductum est supra. Sunt & alii judices secundum legem humanam, vocati Jurisperiti sive Doctores, nullam coactivam auctoritatem habentes, in quantum hujusmodi, arcendi quenquam in hoc sæculo, per pœnā aliquam realem aut personalem, ad agendum licitum aliquod, aut illicitum omittendū, sed solummodo ad docendum, & aliquid secundum legem operandum humanam, quemadmodum Episcopi sive Presbyteri secundum legem divinam.

9. Propter quæ manifestius intuendum, quod de humanis actibus & operibus circa divina, & de divinis, similiter quoque modo circa temporalia, & de temporalibus, potest dubitatio contingere duplex & per consequens interrogatio sive quæstio fieri propter veritatem de dubitatis habendam. Una quidem dubitatio est & quæstio, an videlicet actus illi & opera, de quibus quæritur, sint fieri vel obmitti præcepta vel prohibita, licita vel illicita, tam secundum legem divinam, quàm humanam? Alia vero potest esse dubitatio, quæstio sive interrogatio ex prædictis, utrum videlicet si per quenquam facti actus aut opera facta vel omissa, pertinent ad judicium Principantis? judicis videlicet coactivi, cujus auctoritas est arcere per pœnam realem vel personalem, transgressorem legis divinæ vel humanæ, in præsenti sæculo vel futuro.

10. De priori quidem quæstione, dubitatione sive interrogatione, respondere ac judicare seu per dictum diffinire pertinet ad Doctores, seu ad judices doctrinales, hujusmodi siquidem auctoritatē habentes, quales secundum legem divinam sunt vel esse debēt omnes Episcopi, sive Presbyteri, quēadmodum ostensum est priùs, & dixit Apostolus ad Timoth. *Oportet Episcopum esse doctorem.* Secundum humanam verò legem pertinet hæc auctoritas sive judiciū ad Jurisperitos sive humanæ legis Doctores. Etenim eorum officium est, scire docere si oporteat, prædicare quæ sint & qualia præcepta permissa vel prohibita secundum leges prædictas, licita etiam vel illicita fieri vel omitti in actibus humanis; & similiter de hujusmodi respondere, cum super his & de iis fuerint requisiti, omni tamen auctoritate & coactiva potestate carentes, quenquam cogendi per pœnam in hoc sæculo ad fugiendum vel faciendum aliquid, ut supra sufficienter induximus. Quemadmodum medici de sanitate corporis conservanda vel omissa recuperanda docere habent & operari, secundum artis medicinæ præcepta, nec tamen quenquam cogere possunt utilem servare dietam, aut declinare nocivam, per pœnam aliquam realem aut personalē facientibus vel omittentibus inferendo. Sic quoque Sacerdotes, qui medici sunt anima-

animarum,neminem in hoc mundo per pœnam arcere poſſunt,ſecundum Scripturam. Et propterea quamvis Sacerdotibus liceat condere ſeu facere ordinationes ſive exhortationes, circa bonos mores & opera fienda,& malos & crimina fugienda, non tamen nunc dici debent hujuſmodi ordinationes Leges,ſed potius documenta ſeu regulæ. Neq; ipſorum judicium per tales regulas circa hominũ actus debet appellari juriſdictio ſive forum,quia talia nomina propriè ſumpta,judicio coactivo convenientia ſunt,ſecundum primam & veram impoſitionem ipſorum. Poteſt autem præfatum judicium,quoniam generale eſt,fieri ignoratis perſonis,de quibus ſive de quorum actibus dubitatur & quæritur.

11. Secunda verò dubitatio,interrogatio & quæſtio poteſt contingere circa prædictos hominum actus & opera,utrum videlicet ſi per quempiam ſint tales actus aut opera facta vel omiſſa, pertinent ad judicium principantis judicis vel coactivi, cujus auctoritas eſt arcere per pœnam realem aut perſonalem legum tranſgreſſores in præſenti ſæculo vel futuro. Secundum legem divinam verò eſt in futuro ſæculo tantummodo,non iſto. Talis judex eſt Chriſtus ſolus, & erunt fortaſſe ſecum duodecim Apoſtoli,de quibus legimus in Scriptura: *Cum venerit filius hominis in ſede majeſtatis ſuæ ſedebitis & vos*, &c. Secundum verò legem humanam talis eſt principans, auctoritate Legislatorũ humanorum, coactivam habens poteſtatem arcendi per pœnam realem aut perſonalem tranſgreſſores legis humanæ, in præſenti tantummodo ſæculo,non in illo. Verùm ad ſuum judicium coactivum exercendum non indiget judex ſecundùm legem divinam inquirere veritatem per teſtimonium, neq; teſtes arcere ad judicium pro veritate dicenda,quoniam omnia ſunt nuda & aperta oculis ejus. non indiget gladio ſeu armorum miniſtrorumque potentia coactiva, propter ſententiam ſuam exequendam,pœnam tranſgreſſoribus inferendo,quoniam *ipſe dixit & facta ſunt*. Sic non autem principans coactivus humanus, quoniam ignorare poteſt,an quis delatus aut accuſatus de illicito actu, illum actum committeret,vel non. Ideoque tam litigantes,quàm teſtes neceſſe habet in judicium vocare, ipſoſque recuſantes per armatam poteſtatem ad hoc compellere, quoniam per ipſius ſimplex dictum fortaſſis non convenirent,rei præſertim,& qui pœnam ſibi debitam formidarent infligi.

12. Ex hiis igitur jam dictis apparere poteſt reſponſio ad principale quæſitum,cujus videlicet judicis ſit auctoritas judicandi de divortio matrimonio, vel alterius vel utriuſque conjugum facta requiſitione. Quoniam ſi fuerit dubium vel quæſtio,utrum propoſitum matrimonium ex aliqua cauſa illicitum aut prohibitum ſit lege divina,eſt auctoritas judicandi de eo ac reſpondendi Epiſcoporum ſive Presbyterorum,& legis divinæ Doctorum ad hujuſmodi ſtatutorum,ſecundum legem honeſtam, ac conſuetudinem regionis,in nullo repugnando coactivæ poteſtati legis divinæ. Ipſorum cura eſt ſcire præcepta,prohibita,& permiſſa, tam circa matrimonium, quàm circa reliquos actus humanos & opera,de quibus & ſecundum quem modum licitè habet fieri vel omitti,ſecundum legem prædictam. Ut ſi dubium ſit,& quæratur ab ipſis,an impotentia unius conjugum ad debitum naturale reddendum ſuo compari conjugi,ſit cauſa efficiens ad divortium matrimonii licitè fiendum inter ipſos, ſecundum legem divinam,judicare habent & reſpondere de hoc ſupradicti ſacræ Scripturæ Miniſtri atque Doctores: quoniam,ut ſæpe diximus, hoc officium eſt ipſorum; quin immo non facientes hoc punirentur per judicem coactivum ſecundum legem divinam,quamvis in futuro ſæculo,non in iſto. Unde Apoſtolus: *Væ mihi ſi non evangelizavero, quod mihi incumbit*. Sed ſi dubium fuerit & quæratur an talis defectus,propter quem poteſt & debet licitè fieri divortium, inexiſtat alteri conjugum, & aliter ſuo compari ſive conjugi inexiſtere aſſerat,& propterea conjunx non patiens petat velitque ab impotente ſive defectum patiente conjuge de matrimonio ſeparari,eſt auctoritas ſive coactivum judicium de hoc Chriſti ſive Dei,ſecundum legem divinam, ad arcendum per pœnam conjugem non juſtum in futuro tantum ſæculo,non in iſto,utpote ſi alium conjugem juſtè agentem liberum non permittat, ſed violentiam inferens in perſona vel rebus ipſum detineat,impediat vel coarctet. Neque ſi per hoc eget hic judex informari per teſtes, ad ſciendum utrum talis defectus alteri conjugum inexiſtat propter quem de matrimonio debeat ſeparari, quoniam nihil occultum eſt oculis ejus, quemadmodum dictum eſt prius. Secundum verò legem humanam, pertinet hoc judicium divortii coactivum per pœnam in hoc ſæculo tranſgreſſoribus inferẽdam, ad principantem auctoritatem legislatoris humani. Nam quamvis ad legislatorem humanum, vel ipſius judicem coactivum, non pertineat ſtatuere aut condere ſpiritualia ſive divina præcepta,prohibita,vel permiſſa,ſive cõſilia,tamen de actibus hominum & circa ipſa,quantum circa temporalia,licitè vel illicitè factis vel omiſſis,tam per Sacerdotes ſeu per ſpirituales Miniſtros,quàm per laicos ſive ſæculares perſonas, cum ſpirituales non ſint effectualiter,judicare coactivo judicio,& arcere per pœnam in hoc ſæculo committentes illicita, ad præfatum pertinet legislatorem humanum & judicem. Unde Apoſtolus ad Romanos 13 generaliter neminem excipiendo,malefactores ſeu legis humanæ non repugnantis legi divinæ tranſgreſſores, Preſbyterum ſive non Preſbyterum,inquit: *Omnis anima ſubdita ſit poteſtatibus ſublimioribus*, Regibus videlicet,Ducibus & Tribunis,ſecundum Sanctorum expoſitionem ibidem. Et ſcribit: *Qui enim poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit: & qui ipſis reſiſtunt, damnationẽ ſibi adquirunt*, æternã videlicet. Et inquit utique: *Miniſter enim Dei eſt, vindex in iram ei qui male agit*, ſupple, quicunque ſit ille. *Non enim ſine cauſa gladium portat*, id eſt, habet armatam & coactivam poteſtatem. Quod de nullo ſpirituali miniſtro dixit Apoſtolus,ſed oppoſuit magis,cum inquit: *Arma militiæ noſtræ non ſunt carnalia*. Et rurſus ad Timotheum: *Nemo militans Deo implicat ſe ſæcularibus negotiis*, id eſt, litigioſis civilibus. Hiis etiam atteſtatur B. Petrus in ſua Canonica,dum omnes indifferenter,neminem excipiens, inquit: *Subditi eſtote omni humanæ creaturæ propter Dominum*, in Principatu videlicet conſtitutæ, *& Regi tanquam præexcellenti, & Ducibus tãquam*

ab eo

ab eo missis, ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum, quia est voluntas DEI.

13. Hoc igitur modo de matrimonio & reliquis ſpiritualibus, ſecundum quod ipſa, vel hominum actus de ipſis, & circa ipſa, in aliquibus conditionibus referuntur ad ſtatuta legis humanæ facta de ipſis; ſtatuta, inquam, in quantum non repugnantia legi divinæ, ſed potius ſibi conſona & decentia, ſtatuere legislatorem; & judicare coactivum judicem ſæcularem competens eſt, quinimmo neceſſitas requirit. Igitur quantum circa matrimonium contrahendum aut jam contractum, interveniunt plurima, quæ per actus hominum poſſunt licitè vel illicitè fieri vel omitti: quæ ſiquidem regulari oportet per legislatorem humanum, aut ejus auctoritate judicem coactivum, tranſgreſſores arcendo per pœnam. Cujus ſiquidem rei caſum ſumendo ponatur, quod alter conjugum poſt latam ſententiam de fiendo divortio matrimonii inter ipſos, ab altero conjuge diſcedere noluerit, ſed ſecũ ipſum per violentiam detinere, aut ipſum etiam perſonaliter, aut res ſive ipſius bona contrectare, quemadmodum durante matrimonio ſeu ante factum per ſententiam divortium contrectabat, puniendus atque cogendus eſſet per pœnam realem aut perſonalem, in hoc ſæculo, & à judice coactivo, tãquam judicatum ſive ſententiam non obſervans. Quædam enim viro licebant ſupra & contra ſibi conjugem mulierem, in perſona & rebus ipſius exercere ante factum divortium inter ipſos, quæ ſibi poſt divortium non licent: veluti jam dictam ſibi conjugem matrimonio ſeparatam arguere, increpare, ac verbis contumelioſis afficere, carnale debitum ab ipſa exigere, aut eandem quomodolibet aliter corporaliter tractare, impudicè tangendo, aut flagellando, aut de bonis ſuis dotalibus & aliis præter ejus conſenſum diſponere volendo, & ſimilibus reliquis. Ex quibus multa & periculoſa ſcandala poſt divortium, ſi fieret, provenirent. Propter quæ omnia tollenda ſeu prohibenda, & propter communem & evidentem utilitatem, immò neceſſitatem, competiit ac debuit, debet & poteſt legislator humanus de talibus fiendis vel omittendis ſtatuere, judicare atque compellere, videlicet contendentes in judicium convenire, teſtes ſimiliter pro veritate dicenda vocare, & tranſgreſſores ad comparendum arcere per pœnam, reliquum quoque, ſententiam diffinitivam ſuper divortio matrimoniali fiendo vel non, proferre. Conformiter tamen in hoc legi divinæ, ipſius videlicet præceptis ac prohibitis nihil per ſuam ſententiam præcipiendo repugnans. Amplius utrumque contendentium ſive litigantium in judicio poſt latam ſententiam, ad judicatum per ipſum tenendum & obſervandum compellere, per pœnam in hoc ſæculo tranſgreſſori ſententiæ inferendam. Non enim de præfatis corrigendis ſeu regulandis per pœnam in hoc ſæculo tranſgreſſoribus inferendam, divina lex aliquid ordinavit aut ſtatuit: neque coactivus judex ſecundum ipſam contra quenquam in hoc ſæculo tranſgreſſorem, per ſe, neque per aliquem ſucceſſorem, ſive Epiſcopum, ſive Presbyterum, aut ſpiritualem Miniſtrum, conjunctim vel diviſim, mandavit aut voluit coactivum judicium exerceri. Nec ex hiis poteſt proprie inferri, quod humanæ legi ſubjaceat lex divina, vel legislator ipſius, ſed ut potius econtrario. Nam legislator humanus præcipit fiendum, quod ſtatutum eſt per divinum legislatorem, aut legem divinã. Neque ſimiliter per ipſius judicem coactivum, Chriſtum videlicet, ſed potius econtrario. Veruntamen juſtè præcipit, quod præcipere poteſt legislator divinus, & ipſius auctoritate judex ſive principans coactivus legis humanæ, in iſtis prædictis & reliquis ſæcularibus, nihil illicitum agere circa ſpiritualia ſeu de ipſis, nec circa ipſa temporalia vel de ipſis: ac mandat Miniſtris licita ac ſibi debita officia de talibus, ac circa talia exercere, ipſoſque rationabiliter in hoc ſæculo per pœnam arcere perſonalem atque realem, ſi tranſgreſſi fuerint humanæ legis præcepta, legis divinæ præceptis non repugnantia. Nam ex officio ſibi commiſſo ſecundum legis divinæ ac humanæ præcepta tenẽt Epiſcopos ſeu Preſbyteros ad docendum, prædicandum, & ſpiritualia Chriſti fidelibus miniſtrandum, ut Baptiſmum, & reliqua ſimilia fidelibus exhibendum. Propter hoc enim ipſis miniſtrantur carnalia ſive corporalia per Chriſti fideles. Unde Chriſtus: *Dignus eſt enim operarius cibo ſuo.* Et Apoſtolus 1. Corinth. 9. *Si nos vobis ſpiritualia ſeminamus, non eſt magnum, ſi veſtra carnalia* (id eſt, temporalia) *metamus.* Propter quod tanquam operarii ſuſcipientes, aut qui ſuſceperunt mercedem, obligati ſunt & tenentur, ac arceri poſſunt per pœnam in hoc ſæculo, ac per coactivum humanum judicem, ad docenda ſpiritualia, & modo debito & tempore miniſtranda.

14. Ex prædictis igitur evidenter apparet, judicium coactivum ſive ſententiam proferre, ac exequi per coactivam poteſtatem, ſuper divortio matrimoniali fieri requiſito, ad Romani Principis ſive noſtram auctoritatem, vel eorum quibus per nos conceſſa fuerit talis auctoritas ſive poteſtas, ſolummodo pertinere. Propter quod ad divortium matrimonii conſummandum inter Johannem & Margaretam prædictos.

15. NOS LUDOVICUS QUARTUS Dei gratia Romanorum Imperator Auguſtus, pro tribunali judice ſedentes, in cauſa ſive lite divortii ſeu ſeparationis matrimonii, quæ vertebatur inter Illuſtres perſonas, Johannem Regis Bohemiæ filium, requiſitum parte ex una, & Margaretham Duciſſam Karinthiæ & Tyrolis Comitiſſam, ex altera parte, tanquam actricem, ac requirentem à dicto Johanne jam vocato conjuge ſuo de matrimonio ſeparari; Viſis & intellectis tam per nos, quàm præfatos Doctores juribus, rationibus, probationibus & teſtimoniis Margaretæ præfatæ, necnon contumacia jam dicti Johannis, dicimus, diffinimus & determinamus, præfatam Margaretam ſeparari debere ſeu poſſe de matrimonio à ſæpedicto Johanne, eque converſo, cum eiſdem vel ipſorum alteri id videbitur expedire. Ipſam quoque Margaretam hoc requirentem inſtanter, ut ſupra, ſeparamus, abſolvimur, & ſeparatam eſſe judicamus in matrimonio à jam dicto Johanne per hanc noſtram ſententiam diffinitivam ſeparantes: ita videlicet, quod de cætero præfatus Johannes ſupradictæ

dictæ Margaretæ in nullo matrimonij debito teneatur; neque similiter præfata Margareta supradicto Johanni: sed liberum sit utrique de corpore proprio sive persona, & omnibus bonis propriis, juribus ac rebus tam mobilibus quam immobilibus, facere vel disponere, & quod libet ordinare pro suæ propriæ libito voluntatis.

Anno Christi 1348.

CAROLI IV. IMPER. AUGUSTI
CONFIRMATIO
DE ELECTIONE REGIS BOHEMIAE.

CAROLUS Dei gratia Romanorum Rex, ad perpetuam rei memoriam. Innata cordi nostro benignitas circa fidelium & devotorum nostrorum honores & commoda continuis vigiliis, votis ipsorum annuentes iugiter nos inducit, quoties poscentium vox est justa. In hoc enim liberalitatis nostræ non errat intentio, sed Regalis sceptri fastigium extolli salubriter arbitratur. Sanè ad nostræ Celsitudinis præsentiam venerunt Archiepiscopus Pragensis; Olmucensis, & Vratislaviensis ac Luthomensis Episcopi; necnon Illustres Johannes Carinthiæ Comesque Tyrolis & Goritiæ, germanus noster charissimus, ac Nicolaus Opaviæ & Ratiborum Duces, cæterique Prælati, Duces, Principes, Barones, Proceres, & Nobiles Regni nostri Boemiæ, & pertinentiarum ejusdem, præsentiam accedentes, nobis humiliter supplicarunt, ut quasdam literas FRIDERICI Divi Romanorum Imperatoris, prædecessoris nostri, nobis per ipsos exhibitas, quarum tenor & series sequitur in hæc verba:

FRIDERICUS *divina favente clementia Romanorum Imperator Electus & semper Augustus*, &c. confirmare autoritate Regia dignaremur. Nos itaque præfatorum Prælatorum, Ducum, Principum, Baronũ, Procerum & Nobilium, quos honoris & felicis status Romani Regni, & sacri Imperii fideles & sollicitos præ cæteris novimus delatores, ipsumque Regnum Boëmiæ Romani Regni fore membrum nobilius, supplicationibus benignius inclinati, præfatas literas & omnia ac singula contenta in eisdem ratificamus, laudamus, approbamus, confirmamus & de novo ex certa scientia de nostræ Romanæ Regiæ plenitudine potestatis, præfatis Regni Prælatis, Ducibus, Principibus, Baronibus, Proceribus & Nobilibus, ac Universitati Regni ipsius, & pertinentiarum ejusdem ad usum & opus Regum Boemiæ in perpetuum damus tenore præsentium, conferimus & donamus, omnem diminutionem & defectum, si quis in præmissis fuerit, de uberiori dono Majestatis Romanæ Regiæ & plenitudine potestatis reparantes omnimodò & supplentes.

2. Verum cum cõtra ea contenta literis nonnulli calumniari aut interpretari sinistrè, seu in sensum reprobum declarare; imò veriùs obscurare forsitan niterentur, ad tollendum de medio omne dubiũ vel obscurum, quibus dictarum series aspergitur literarum. Ut Regni Bohemiæ præfati ipsius incolarum status in syncera Imperii dilectione perseveret concordia & unitatem in vinculo pacis conservet: ac incolæ dicti Regni his, quæ dissentiæ causa & materia esse possent, temporibus profuturis, & animarum ac corporum inde nascituris periculis, rerumque dispendiis proventuris, solerti præventione, antequam oriantur, tam prudenter quam salubriter præcisis, mansueti terram hereditent, & in pacis multitudine delectentur electionem Regis Boëmię in casu duntaxat & eventu, quibus de genealogia, progenie vel semine aut prosapia Regali Boemiæ masculus vel femella superstes legitimus, quod Deus avertat, nullus fuerit oriundus, vel per quemcunque alium modum vacare contigerit, dictum Regnum ad Prælatos, Duces Principes, Barones, & Nobiles, & communitatem Regni Præfati, & pertinentiarum ejusdem: habitaque cum nonnullis Romanorum Regis, futuri Imperatoris, Electoribus, & aliis Principibus, qui tunc tẽporis nostræ Celsitudinis præsentiæ assistebant, deliberatione matura, ipsorumque sano digesto consilio, volumus, decernimus, pronuntiamus, interpretamur, & præsentis scripti patrocinio declaramus, ritè, justè in perpetuum possidere ipsius Regis Boëmiæ electionẽ in casu & eventu prædictis, & non aliis, præfatis Prælatis, Ducibus, Principibus, Baronibus, Nobilibus & Communitati dicti Regni & pertinentiarũ ejusdem, de nostræ Romanæ plenitudine potestatis, ac ex certa scientia, damus, cõcedimus, conferimus & donamus, dictamque electionem meliori, salubriori & firmiori, quo potest, modo fieri cõfirmamus & transferimus in eosdem: volentes etiam, ut quicumque in Regem Boemiæ electus fuerit, ad nos & successores nostros Romanor. Reges & Imperatores accedat, sua à nobis modo debito & solito regalia accepturus: non obstantibus legibus, cõsuetudinibus, usibus, observantiis, juribus municipalibus vel communibus, statutis & edictis, factis & editis in contrarium quibuscumque. quas & quæ, quantum ad hoc, ac si forent nominatim & de verbo ad verbum scripta præsentibus & inserta, revocamus, cassamus, irritamus, annihilamus, & de dictæ Romanæ Regiæ plenitudine potestatis decrevimus firmitatis fore nullius penitus vel momẽti.

3. Insuper ad universorum & singulorum notitiam cupimus pervenire, quòd prædictæ literæ Bulla Aurea typario Majestatis præfati FRIDERICI Romanorum Imperatoris Electi, qua ipse Rex Siciliæ Dux Apuliæ, & Princeps Capuæ ante coronationem Regni Romanorum solemniter utebatur, prout nobis cõstat, & sumus plenariè informati: & sicut gloriosæ memoriæ HENRICUS avus noster, quondam Romanorum Imperator, sigillo Comitatus Lucemburgensis, & ceteri Divi Romanorum Imperatores Electi prædecessores nostri, suorum titulorum: nosque etiam Marchionatus Moraviæ sigillo autentico ante ipsorum & nostræ coronationis solemnitatem usi fuimus. In cujus Bullæ Aureæ etc ũ-

ferentia

ferentia apertè Majestatis scripta sunt verba ista: FRIDERICUS DEI GRATIA SICILIÆ REX, DUX APULIÆ ET PRINCEPS CAPUÆ. Et ab illa parte, ubi est impressio castri, XPS VINCIT, XPS REGNAT, XPS IMPERAT, existunt sanè & integrè, omni carentes vitio.

4. Nulli ergò omnino liceat hanc nostræ laudationis, ratificationis, approbationis, confirmationis, donationis, reparationis, supplementi, interpretationis, declarationis, revocationis, cassationis, irritationis, & annihilationis paginam infringere, vel ei ausu temerario in aliquo contraire. Contrarium facientes, si qui fuerint, quod absit, ultra indignationem nostræ Celsitudinis Romanæ, quam ob hoc se noverint graviter incursuros, mille marcas auri puri nostro & Romani Regni fisco componant: ipsarum videlicet medietatem nostræ & successorum nostrorum Romanorum Regum & Imperatorum Curiæ seu Cameræ; & reliquam passis injuriam, irremissibiliter applicandam.

5. In quorum omnium testimonium & ad certitudinem pleniorem præsentes fieri jussimus, & nostræ majestatis sigilli appensione muniri. Hujus rei testes sunt:

Gerlacus Archiepiscopus Moguntinensis, sacri Imperii per Germaniam Archicancellarius.
Rudolphus Senior Saxoniæ Dux, sacri Imperii Marescalcus.
Rudolphus Junior Saxoniæ & Fridericus de Teck } Duces.
Joannes Burggravius Nurmbergensis.
Ulricus Landgravius de Lucemberg.
Fridericus de Orlemund, Ulrich de Helfenstein, & Rudolphus de Wertheim } Comites.
Petrus de Hersii, Crafto de Hohenloh, Gottfridus de Bruneck, Eberhardus & Fridericus de Valse, Eglof de Friburg, & Burckhardus de Erlbach, } Romani Regni Præfati Principes & Barones.

Datum Pragæ, Anno Domini MCCCXLVIII. Indictione prima, VII. Idus Aprilis: Regnorum nostrorum anno II.

CAROLI IV. IMPER. AUG. RESCRIPTUM

Anno Christi 1353.

DE PRIMARIIS PRECIBUS.

KAROLUS Dei gratia Romanorum Rex semper Augustus & Bohemiæ Rex, honorabilibus Præposito & Conventui Canonicorum Regularium monasterii in Revengersburch Ordinis Sancti Augustini Moguntinę diœceseos, devotis nostris dilectis gratiã Regiam & omne bonũ. Assumpti divinitus, quamvis insufficientibus meritis, ad culmen regiæ dignitatis, libenter personas Ecclesiasticas promovemus, ipsisque gratiam à Deo collatam gratiosius impartimur. Cum itaque nobis tam de jure quàm antiqua & approbata consuetudine, à divis Romanorum Imperatoribus & Regibus prædecessoribus nostris hactenus observata, competat, quod ex coronationis nostræ solenniis ad Romanorum regnum, quæ in nobis nutu divino dudum sunt completa, in quolibet monasterio in Imperio constituto unam tantum personam virtute primariarum precum nostrarum ad beneficiũ Ecclesiasticum facere possimus promoveri. Hinc est quod pro dilecto nobis Petro Contradi de Dylle presbytero devoto nostro dilecto vobis primarias dirigimus preces nostras, devotioné vestram atteto studio inquirimus, & hortamur, vobis nihilominus per regalia sceptra mãdãtes, quatenus pręfato Petro aut ipsius ꝓcuratori ac nomine & vice ipsius de beneficio Ecclesiastico cũ cura vel sine cura, quod vacat ad præsens, vel quod primum vacaverit, ad vestram præsentationem, collationé, seu quamvis aliam dispositioné spectans, in quacunque diœcesi aut Moguntina aut Treverensi, aut aliis quibuscunque diœcesibus hujusmodi beneficium constitutum fuerit, autoritate & virtute primariarum precum nostrarũ providere debeatis, quavis contradictione cessante, dummodo vobis pro alia persona prius non direxerimus preces nostras: jus nostrum & dictam consuetudinem in præmissis nobis taliter servaturi, prout jura, gratias & liberalitates vobis & dicto vestro monasterio à divis Romanorum Impp. & regibus prædecessoribus nostris datas & concessas nos delectet non minuere sed augere; præsentiũ sub nostro majestatis sigillo testimonio literarum. Datum Spyræ, Anno Domini MCCCL. tertio, Indictione sexta, 6. Kal. Decemb. Regnorum nostrorum anno octavo.

CAROLI IV. IMP. AUG. FORMULA

Anno Christi 1354.

CONCESSAE SEDIS LIBERAE, ET FRYGRAVIATUS.

CAROLUS Dei gratia Romanorũm Rex Semper-Augustus, & Bohemiæ Rex, ad perpetuam rei memoriã. Etsi Regiæ dignitatis circumspecta benignitas universos & singulos fideles suos, quos Romanum ambit Imperium, pio favore persequitur: ad illorum tamen statum & cómoda pro-

da promovenda, specialiùs & ferventiùs aspirare tenetur, quos pro exaltandis sacri Imperii honoribus, fide & opere repererit continua solicitudine, assiduisque laboribus indefessos. Attendentes itaq; multa grata servitia & accepta, quæ Venerabilis Theodoricus Mindensis Ecclesiæ Episcopus, Princeps Consiliarius & devotus noster dilectus, nobis & sacro Imperio fructuosè & fideliter hactenus exhibuit, exhibet in præsenti, & exhibiturum speramus fructuosiùs in futurum, volentesq; sibi intuitu præmissorum gratiam facere specialem, ei in persona & successoribus suis, ac ipsi Ecclesiæ Mindēsi duas liberas sedes, quæ propriè & vulgariter Vemeding nuncupantur, unam videlicet ante villam Haleri prope Lubek, & aliam ante villam Walnen prope Mindam, de liberalitate Regia & certa nostra scientia damus, concedimus & donamus; statuentes, decernentes auctoritate præsentium, & volentes, ut dictus Episcopus successoresq; sui, ac ipsa Mindensis Ecclesia, dictas duas sedes cum universis & singulis jurisdictionibus, honoribus, prærogativis, juribus, gratiis, utilitatibus, commodis & libertatibus tenere, habere ac ipsis gaudere debeant, quibus cæteri consimiles sedes habentes, sicuti Ducatus Ascaniæ & Westfaliæ gaudent, jure vel consuetudine seu quomodolibet potiuntur. Mandamus igitur universis & singulis Principibus tam spiritualibus quàm secularibus, Baronibus, Nobilibus, Universitatibus, cæterisq; nostris & sacri Imperii fidelibus cujuscunque dignitatis, conditionis vel status existant, præsentibus & futuris, firmiter & districtè, quatenus prædictum Theodoricum Episcopum, successores suos, & ipsam Ecclesiam Mindensem, in hac nostra donationis & collationis gratia, non impediant, nec ab aliis impediri permittant, verùm eos in ea manuteneant, protegant favorabiliter & conservent. Contrarium facientes pœnam banni Regii & centum marcharum auri puri se noverint irremissibiliter incursuros, quarum medietatem Regiæ Cameræ sive Fisco, residuum verò Venerabilium Episcoporum dictæ Mindensis Ecclesiæ, qui pro tempore fuerint, utilitati & usibus volumus applicari, præsentium sub nostræ Majestatis sigillo testimonio literarum. Datum Franckfordiæ, Anno Domini MCCCLIV. Indictione septima, XVIII. Kalend. Februarii, Regnorum nostrorum anno octavo.

Anno Christi 1354.

RECOGNITIO

QUOD IMPERATRICI IMPONITUR DIADEMA in Aquisgrano.

UNIVERSIS sacri Imperii Romani fidelibus & subditis, Wilhelmus Dei gratia sanctæ Coloniensis Ecclesiæ Archiepiscopus, sacri Imperii per Italiam Archicancellarius, salutem. Sacris nuper literalibus Serenissimi ac invictissimi Domini CAROLI, Dei gratia Romanorū Semper Augusti & Bohemiæ Regis receptis affatibus, quibus nobis idem Dominus noster demandare curavit, prout etiam nobis apud ipsius Regiam Majestatem personaliter constitutis duxit vivæ vocis oraculo committendum, quatenus Serenissimam Dominam nostram Annam ipsius conthoralem Romanorum Reginam augurare, inungere, consecrare, Regniq; diadema eidem imponere curaremus: Nos in ipsius Dominæ nostræ comitatu ac obsequio, ut decebat, Aquisgranum perreximus, ac ibidem in Ecclesia Beatæ Mariæ Aquensis, in qua ex more Divi Romanorum Reges & Reginæ inungi, consecrari & coronari consueverunt, infra Missarum solennia, cum ea, qua decuit, solennitate per nos officiosè celebrata, eandem Serenissimam Dominam nostram in Romanorum Reginam cum ceremoniis & solennitatibus debitis & consuetis propensiùs & observatis, inunximus & consecravimus, ipsamque in solio Regiæ Majestatis collocantes, in Reverendorum Patrum & Dominorū, Episcoporum, Abbatum, & aliorum Prælatorum, necnon Procerum, Comitum, Nobilium, Baronum, Regni fidelium, populique innumeri multitudinis præsentia, eidem Dominæ nostræ sacri Romani Regni imposuimus diadema. in quorum testimonium hanc paginam conscribi, nostrique majoris sigilli appensione fecimus communiri. Datum & actum in Ecclesia Beatæ Mariæ Virginis Aquensis, Leodiensis diocesis, Anno Domini MCCCLIV. Dominic. Septuagesima, quæ fuit mensis Februarii die nona.

CAROLI IV. IMPER. AUG.

CONSTITUTIO

DE OFFICIO ARCHICANCELLARII IMPERATRICIS IN CORONATIONE ejus & aliàs observando.

DECERNIMUS, & hoc Imperiali sancimus edicto: quod tu, & omnes tui successores Abbates Fuldenses, dum & quotiens Imperatricem sive Reginam Romanam coronari, aut in veste Imperiali seu Regia sedere vel stare contigerit, tu & dicti successores tui coronam suam, quotiens more vel ordine poscente, à capite ipsius deponi debuerit, & deponendi eandem ac tenēdi, & etiam reponendi, quotiens necesse fuerit, fungi debeatis officio, ut ex hoc dictum Cancellariatus officium, necnon insignis Fuldensis Ecclesia, tanquam nobile membrum Imperii, propensiùs honoretur.

CAROLI

CAROLI IV. IMPER. AUG.

CONFIRMATIO CONSTITUTIONIS Ludovicianæ.

Anno Christi 1354.

DE IVRE ET SVCCESSIONE ELECTORVM PAlatinorum.

CAROLUS Dei gratia Romanorum Rex Semper-Augustus,& Bohemiæ Rex; notum facimus universis,quòd cōstitutus in nostra præsentia Illustris Rupertus senior Comes Palatinus Rheni,sacri Imperii Archidapifer & Dux Bavariæ,sororius & Princeps noster dilectus, nobis quasdam literas claræ memoriæ Illustris Johannis quondam Bohemiæ Regis, genitoris nostri dilecti,curavit ostendere,ut de tenore ipsarum dignaremur testimonium perhibere.Quarum tenor sequitur in hæc verba.

Nos JOHANNES Dei gratia Bohemiæ Rex ac Lucenburgensis Comes,notum esse volumus tenore præsentium universis,nos vidisse & plenè perlegisse literas Serenissimi Principis, Domini LUDOVICI Romanorum Imperatoris,& Domini Ludovici Marchionis Brandenburgensis,continentes ordinationem & tractatum de Comitibus Palatinis Rheni,quis ipsorum jus seu vocem electionis in Romano Imperio seu Rege Romanorum quamprimùm eligendo habere meritò deberet.Ex quibus siquidem literis prædictis liquidè apparet, Excellenti Principi Domino Rudolfo Comiti Palatino Rheni ac Duci Bavariæ, quamprimùm opportunitas ad hoc se offeret, ut Romanorum Rex eligi deberet, competere jus & vocem in electione duntaxat, & nulli alteri personæ. Eo igitur per dictum Dominū Rudolfum supplicatum nobis extitit,ut ordinationi præfatæ in prædictis literis contentæ nostrū præbere vellemus consensum benivolum &assensum.Nos itaque,tanquam is ad quē hoc de jure,sicut ad Principem & Electorē Imperii,spectare dinoscitur,supplicationibus prædicti Domini Ducis annuere cupientes,præfatam ordinationem factam per literas prædictas ratificamus, & nostrum ei præbemus consensum,assertionem & assensum expressum, recognoscentes ipsum in prima electione futuri Regis Romanorum eligendi facienda habere vocem eligendi, tanquam Principem & nostrum in ipsa electione Coelectorem,harum nostrarum testimonio literarum. Datum Franckfurt,quinta feria proxima ante diem Palmarum,Anno Domini MCCCXXXIX.

Nos igitur ad universorum noticiam volumus pervenire, quòd easdem literas sub propriis figuris & elementis,& sub sigillo majori consueto dicti genitoris nostri in vera figura sigillatas vidimus,& de veritate & integritate ipsarum testimonium perhibemus, præsentium sub nostro sigillo testimonio literarum.Datum in Keysersperg,Anno Domini MCCCLIV.XI.Kalend.Junii;Regnorum nostrorum anno octavo.

CAROLI IV. IMPER. AUG.

MANDATUM

Anno Christi 1354.

DE IVRE ET SVCCESSIONE ELECTORVM PALATINORVM.

KAROLUS Dei gratia Romanorum Rex Semper-Augustus, & Bohemiæ Rex, Rudolpho Saxoniæ Duci,&c. Princeps & avuncule dilecte,literas felicis recordationis Illustris Johannis olim Bohemiæ Regis, genitoris nostri carissimi, vero suo sigillo pendenti sigillatas vidimus, expresse continentes,quòd felicis recordationis Illustris Rudolffus, olim Comes Palatinus Rheni & Dux Bavariæ,Princeps & socer noster dilectus,ratione dicti Comitatus sacri Imperii esset Elector, & ex eo justitia suadente rationabiliter declaravimus, Illustrem Rupertum antiquiorem Comitem Palatinum Rheni & Ducem Bavariæ,sororium & Principem nostrum dilectum, dicti olim Rudolffi socer nostri germanum, verum Imperii Principem Electorem fore, & unà cum aliis sacri Imperii Principibus Electoribus veram eligendi vocem Romanorum Regem in Imperatorem promovendū habere,prout in litera nostro sub appresso sigillo sigillata præmissa singula lucidiùs contineri videbis. Et quia præscripta rationem sapiunt,Dilectionem tuam attento studio requirimus,exhortamur,ut super eadem materia literas tuo sub sigillo sigillatas præfato Ruperto Principi nostro juxta formulam notulæ,quam tibi præsentibus mittimus interclusam, in qua nil aliud continetur, quàm in nostra litera est expressum,eo dumtaxat excepto,quòd nos sub certis modo & forma, & tua dilectio sub aliis, loquimur,prout convenit,velis exhibere. Datum Oppenheim, anno Domini MCCCLIV. feria tertia proxima post Ascensionem Domini nostri: Regnorum nostrorum octavo.

CAROLI IV. IMPER. AUG.

CONSTITUTIO

Anno Christi 1355.

DE INCORPORATIONE DVCATVVM POLONIAE ET SILESIAE, & Marchionatus Lusatiæ,quòd perpetuò Regno Bohemiæ sint indivisibiliter counita.

IN nomine Domini Sanctæ & individuæ Trinitatis. CAROLUS Dei gratia Romanorum Imperator Semper-Augustus,&c. ad perpetuam rei memoriam. Insignes laudabilis famæ titulos moderni temporis meretur gloriosa posteritas, si quod prædecessorum Illustrium circumspecta pridē instaura-

instauravit provisio, vigilanti cura prosequitur, & gratæ solicitudinis munit officio, ut fructuosi laboris solertia perenni successorum commendentur memoriæ, & ex perfectione bonorum operũ, quasi ex relucenti speculo vetustatis surgat de felicibus mortuis felix memoria rediviva.

1. Sanè licet pridem recolendæ memoriæ Divus FRIDERICUS Romanorum Imperator Augustus, prædecessor noster, de singulari suæ benignitatis munere, claræ recordationis Illustri Uladislao quondam Boemiæ Duci, qui Regnum Bohemiæ ante coronationem suam regebat, & suis heredibus Bohemiæ Regibus censum de terra Poloniæ, quem antecessores ejus Duces Bohemiæ à Polonia multis temporibus accipere consueverant, quemque Poloniæ & Silesiæ Duces sacro Imperio solvere tenebantur, prout in literis Imperatoris præfati evidenter exprimitur, liberaliter duxerit erogandum. Ipsi quoque Duces Poloniæ & Silesiæ eundem censum Illustribus progenitoribus, & prædecessoribus nostris Bohemiæ Regibus, in signum subjectionis debitæ, & in recognitionem sui superioris Domini rite persolverint multis temporibus retroactis: tamen ad abundantius cautelæ præsidium, tractu temporis dicti Duces suorum heredum & successorum nomine atque vice, Principatus, terras ac dominia sua, à claræ memoriæ Illustri Joanne quondam Bohemiæ Rege, genitore nostro carissimo detulerunt, & à Corona Regni Bohemiæ præstiterunt solemnitatis, obedientiæ, homagii, subjectionis & fidelitatis debitæ juramenta corporalia.

2. Et licet insignis Ducatus Uratislaviensis & Silesiæ, cum suis omnibus pertinentiis, ad utilem & immediatum Dominum Illustrem quondam Bohemiæ Regem, progenitorem nostrum, & Coronam Regni Bohemiæ spectaverit ab antiquo, sicut hoc literæ recolendæ memoriæ Domini RUDOLPHI Romanorum Regis, prædecessoris nostri, ostendunt. In quarum prima quandam ordinationem inter Illustrem Ottocarum quondam Bohemiæ Regem, proavum nostrum carissimum ex una, & Henricum Ducem Uratislaviensem parte ex altera: videlicet quòd dictus Ottocarus Rex eidem Henrico Uratislaviensi & Silesiæ Duci, in casu, si Ducem præmori contigerit, in præmisso Ducatu Uratislaviensi & Silesiæ, terris, & omnibus dominiis suis deberet succedere, per se factam adserit, & in fine ipsarum dicto Henrico Duci jam sublato de medio, prædictum Regem Ottocarum, heredes & successores suos, Reges Bohemiæ, de Ducatu Uratislaviensi & Silesiæ, terris & dominiis præfatis, tanquam actu vacantibus, propter multa grata servitia, quæ Illustres Bohemiæ Reges sacro Romano Imperio fecerant, solenniter investivit, lucidiùs attestantur: tamen Illustris quondam Johannes Bohemiæ Rex, genitor noster præfatus, cum Henrico septimo & ultimo Uratislaviæ & Silesiæ Duce, suorum nostro, dum uterque ipsorum vitam ageret in humanis, quandam ordinationem iniit & tractavit; videlicet quòd dictus Dux Henricus terram & districtum Glacensem cum vasallagiis, feudis, dominiis & aliis omnibus pertinentiis suis, de consensu dicti genitoris nostri, ad vitæ duntaxat tempora habere deberet, ut tamen eo moriente, Ducatus sui, puta Uratislaviensis & Silesiæ, ad prædictum Glacense dominium, ad usum & possessionem genitoris nostri, heredum & successorum ipsius Regum, & Coronæ Regni Bohemiæ, sine difficultate qualibet revenirent. Sic hoc processu dierum ad finem devenit intentum. Eòque dictus genitor noster, dum viveret, moriente Duce præfato, Ducatum Uratislaviensem & terram Glacensem præfatam tenuit & possedit, & nos utrumque de præsenti, velut Bohemiæ Rex, in possessione tenentes, utrobilibet dominamur.

3. Et quamvis Marchia Budisinensis & Gorlicensis, quæ cum cæteris civitatibus, oppidis & pertinentiis suis ad Regnum & Coronam Bohemiæ ab antiquo pertinuerunt, per Illustrem Ottocarum quondam Regem Bohemiæ, proavum nostrum, in personas quondam Illustrium Brandenburgensium Marchionum, ex certis causis & rationibus alienata fuerit: aliquando tamen Marchionibus prædictis, absque sexus masculini heredibus, decedentibus ex hac vita, Nobiles, Milites, Clientes, cives, universique incolæ Marchiæ Budisinensis & Gorlicensis præfatæ, animadversione debita cognoscentes, qualiter ad Coronam & Regnum Bohemiæ, tanquam ad immediatum & naturalem Dominum, illudum pertinuerant, ad subjectionem & obedientiam Illustris Joannis quondam Bohemiæ Regis genitoris nostri, tanquam ad ordinarium, legitimum & naturalem dominum suum, & ad Coronam Regni Bohemiæ, de cujus gremio jamdudum constiterant, ut præfertur, deliberatione non improvida redierunt.

4. Nos igitur indefessam solicitudinis operam, & diligentiam exquisitam, quam sæpedicti proavus, pater, ac progenitores nostri carissimi, quondam Bohemiæ Reges, ad obtinendum subjectionem, vasallagium, & obedientiam Illustrium Silesiæ & Poloniæ Ducum, videlicet Lignicensis, Brigensis, Munstetbergensis, Olsnensis, Glogoviensis, Saganensis, Opuliensis, Falckenbergensis, Strelicensis, Teschinensis, Tolsnensis, Buthuniensis, Stenaviensis, Osuetiensis: Principatus Massoviæ, & Ducatus in Plotzka, Principum & fidelium nostrorum; Principatus seu Ducatus Uratislaviensis & Silesiæ: necnon civitates, videlicet Uratislavia, Novumforum, Franckenstain, Stinaviam, Goravv, & mediam partem Glogoviæ & pertinentiarum ipsius: & etiam Budisinensem & Gorlicensem Marchiam, ut præfertur, non absque magnis impensis & infinitis laboribus habuerunt, in nostræ Majestatis acie cõtinuò revolventes, ut virtutum ipsorum frequentia, & solicitudo laborum, præteriti sub felice nostro regimine solidetur, sicut dudum de plenitudine Romanæ Regiæ potestatis statuendum duximus, ita & nunc ex certa scientia statuimus de nostræ Imperialis plenitudine potestatis, quòd omnes supradictæ sententiæ, & Clementiæ Imperialis & Regalium literarum, quas ad probationum dictarum intentionum adduximus, semper & ubique in judicio & extra, & in singulis actibus publicis & privatis, quotiens tenorem præsentium legi & publicari contigerit, ejusdem efficaciæ, vigoris & auctoritatis existant

existant, ac si in signis propriis originalia viderentur; & præcipuè cum eadem originalia per nos ac nonnullos sacri Imperii Principes, Barones, Proceres, auscultata & examinata fuerunt diligenter; & demum communicato super omnibus præmissis nonnullorum sacri Imperii Principum, Baronũ & Nobilium consilio speciali, prædictis omnibus de verbo ad verbum, prout superiùs exprimitur, intellectis, & in examine deliberatè & providè discussis adductis, ne ex interpretatione sinistra quorumlibet, nostris heredibus & successorum nostrorum Regum Bohemiæ, & Coronæ Regni ejusdem, juribus, hominibus & statui valeat in posterum derogari: auctoritate Imperiali dictos Silesiæ, Poloniæ, & cæteros prædictos Duces, nostros Principes & vasallos, cum Principatibus, feudis & vasallagiis ipsorum, præsertim cum à Corona Regni præfati immediatè dependeant: dictum quoq; Ducatum Uratislaviensem, cum civitate Uratislavia, Noviforensi, Franckenstain, Stinaviensi, Gorensi, Glogoviensi, & cæteris oppidis ibidem: necnon Marchiam Budisinensem & Gorlicensem, cum vasallis, vasallagiis, feudis, feudatariis, utilitatibus, fructibus, obventionibus, jurisdictionibus, judiciis, honoribus, juribus, consuetudinibus, & omnibus dictorum Ducatuum & Marchiæ pertinentiis, velut utile & immediatum dominium nostrum, & Regni Bohemiæ præfati, eidem Regno, & ejus felici Coronæ, in perpetuum adjungimus, incorporamus, inviseramus, adscribimus, adproprianius, & indivisibiliter conjungimus, counimus.

5. Speciali etiam ex nomine interpretamur, pronuntiamus, diffinimus, protestamur, & dicimus, ac de certa nostra scientia declaramus, quòd præfati Duces Silesiæ & Poloniæ, heredes & successores ipsorum, in perpetuum, quotiens Ducatus eosdem aut alterum ex eis vacare contigerit, ipsos vel ipsum à nobis, heredibus & successoribus nostris Boemiæ Regibus, & Coronæ Regni ejusdem, homagii, obedientiæ, fidelitatis & subjectionis debitæ teneantur ac debeant præstare & facere corporalia juramenta, supplentes omnem defectum, si quis in literis vel privilegiis dictorum Imperatorum & Regum Romanorum memoriæ recolendæ, aut etiam in ordinatione seu tractatu dicti genitoris nostri, quem cum præfato Henrico septimo & ultimo Uratislaviensi & Silesiæ Duce habuisse dignoscitur, seu in reditu Nobilium, Militum, clientum, civium, & incolarũ Budisinensis & Görlicensis Marchiæ, quò ad Regnum Boemiæ, ut præmittitur, ex causis legitimis redierunt, vel in præsentibus nostris literis verborum defectus, interpretatione dubia, sententiarum obscuritate, vel alia quavis occasione, compertus fuerit, de certa nostra scientia, ac de prædicta Imperialis plenitudine potestatis, non obstantibus legibus, consuetudinibus, usibus, observantiis, juribus municipalibus vel communibus, statutis seu edictis, publicis, vel privatis, factis & editis in contrarium, quibuscumque; quas & quæ, quantum ad hæc, ac si nominatim de verbo ad verbum præsentibus inscripta & inserta consisterent, etiamsi de his jure vel consuetudine deberet fieri mentio specialis, revocamus, cassamus, irritamus, annihilamus, & de prædictæ Imperialis potestatis plenitudine decrevimus firmitatis fore nullius penitùs & momenti.

6. Nulli ergò hominum liceat hãc nostræ adjunctionis, appropriationis, conjunctionis, incorporationis, inviscerationis, adscriptionis, interpretationis, pronuntiationis, diffinitionis, protestationis, declarationis, discreti defectus suppletionis, revocationis, cassationis, irritationis & annihilationis paginam infringere. Contrarii verò facientes, si qui fuerint, quod absit, ultra indignationem nostræ Celsitudinis, quam ob hoc se noverint incursuros, mille marcas auri puri nostro & Romani Regni fisco componant: ipsarum videlicet medietatem nostræ seu successorum nostrorũ Curiæ seu Cameræ, reliquam passis injuriam irremissibiliter applicandam.

Signum Serenissimi Principis ac Domini, Domini KAROLI Quarti Romanorum Imperatoris, Semper-Augusti.

Testes hujus sunt:
Venerabilis Ernestus Pragensis Archiepiscopus.
Illustris Rudolphus Senior Dux Saxoniæ, sacri Imperii Archimarschallus, avunculus noster.
ac Venerabiles { Pretzlaus Uratislaviensis, Cancellarius Aulæ nostræ, Johannes Olmicensis, Johannes Luthoniensis, Theodoricus Mindensis, Henricus Lumudensis, } Episcopi.
Illustres { Rudolphus Junior Saxoniæ & Joannes Opaviæ } Duces.
Spectabiles { Burghardus Magister Curiæ nostræ, Burggravius Magdeburgensis, & Albertus de * Anchtal. } Comites.
& Nobiles { Johannes de Rosenberg, Johannes de Sternberg, Ztrincko de Hasenberg, Gonslaus de Schvvanberg, Butzcko de Constat, Dionysins de Romnitz, & Ulricus de Visa:
& alii quàm plures nostri fideles, præsentium sub Bulla Aurea. Datum Pragæ, Anno Domini 1355. Indictione octava, 7. Idus Octobr.

* f. Anhalt.

INFRA

Anno Christi 1355.

INFRA SCRIPTÆ LITERÆ SUNT OBTENTÆ A PRINCIPIBUS ELECTORIBUS IN SOLENNI CURIA IMPERIALI IN NUREMBERG.

GERLACVS ARCHIEPISCOPVS MOGVNTINENSIS, TANQVAM Princeps Elector, confirmat incorporationem & declarationem Domini CAROLI *Imper. factam super Ducatibus Poloniæ & Silesiæ, & Marchionatu utriusque Lusatiæ.*

NOS GERLACUS Dei gratia sanctæ Moguntinensis Sedis Archiepiscopus, & Sacri Imperii per Germaniam Archicancellarius, ad perpetuam rei memoriam. Serenissimus ac invictissimus Princeps & Dominus, Dominus CAROLUS divina favente clementia Roman. Imper. Semper-Augustus & Boëmiæ Rex, Dominus noster gratiosus, provida sua circumspectione advertens, qualiter insignes & laudabiles famę titulos moderni temporis meretur gloriosa posteritas, quod prædecessorum Illustrium circumspecta pridem instauravit provisio, vigilanti cura prosequitur, ac gratæ solicitudinis munit officio, ut fructuosi laboris solertia, perenni successorum commēdetur memoriæ, & ex consequentia bonorum operum quasi ex relucenti speculo vetustatis resurgat de felicibus mortuis felix memoria, rediviva.

2. Licet pridem recolendæ Serenissimus Princeps, Dominus FRIDERICUS Rom. Imp. Semper Augustus, prædecessor præfati Domini nostri Imperatoris, de singulari benignitate claræ recordationis, Illustri Principi Domino Wenceslao quondam Boemiæ Duci, qui Regnum Boemiæ ante coronationem suam regebat, & suis heredibus Regibus Boemiæ, censum de terra Poloniæ, quem antecessores ejus Duces Boemiæ à Polonia multis temporibus accipere cōsueverunt, quamq; Poloniæ & Silesiæ Duces sacro Imperio solvere tenebantur, prout in literis Domini Friderici Imp. præfati evidenter exprimitur, liberaliter duxerit erogandum. ipsi quoque Duces Poloniæ & Silesiæ eundem censum Illustribus progenitoribus & prædecessoribus prædicti Domini nostri Imperatoris in Regno Boemiæ, eisdem Regni Boemiæ Regibus in signum subjectionis, & in recognitionem sui superioris dominii ritè persolverit multis temporibus retroactis: tamen ad abundantius cautelæ præsidium, tractu temporis dicti Duces, suo, heredum & successorum suorum nomine ac vice, Principatus, terras ac dominia à claræ memoriæ Illustri Principe, Domino Joanne quondam Boemiæ Rege, genitore dicti Domini nostri Imperatoris, dum viveret, & demùm ab eodem Domino nostro Imperatore CAROLO, tanquam Boemiæ Rege, præfato ipsius genitore defuncto, & à Corona Regni Boemiæ, in feudum cum solemnitate debita susceperunt, dictoque Domino Imperatori, ac ipsius genitori, dum viveret, tanquam Boemiæ Regibus, & Coronæ Regni Boemiæ, præstiterunt solemniter obedientiæ, homagii, subjectionis & fidelitatis debitæ corporalia juramenta.

3. Et licet insignis Ducatus Uratislaviæ & Schlesiæ, cum suis omnibus pertinentiis, ad utile & immediatum dominium Illustrium quondam Boemiæ Regum, progenitorum & prædecessorum antedicti Domini nostri Imperatoris & Coronam Regni Boemiæ spectaverit ab antiquo, sicut hoc literæ recolendæ memoriæ Serenissimi Principis Domini RUDOLPHI quondam Romanorum Regis, prædecessoris dicti Domini nostri Imperatoris, in quarum prima quandam Ordinationem inter Illustrem Principem Dominum Ottocarum quondam Boemiæ Regem, proavum ipsius domini nostri Imperatoris ex una, & Dominum Henricum Ducem Uratislaviensem parte ex altera; videlicet quòd dictus Rex Ottocarus eidem domino Henrico Uratislaviensi & Silesiæ Duci, in casu, si Ducem præmori contingeret, in præmisso Ducatu Uratislaviensi & Schlesiæ terris, & omnibus dominiis suis, succedere, pro se factum adserit. Et in secunda ipsarum dicto Domino Henrico Duce jam sublato de medio, prædictum Regem Ottocarum, heredes & successores ipsius, Boemiæ Reges, de Ducatu Uratislaviensi & Silesiæ terris & dominiis præfatis, tanquam actu vacantibus, propter multa grata officia, quæ Illustres Boemiæ Reges sacro Romano Imperio fecerant, solemniter investivit, lucidiùs attestantur. Cum Illustris quondam Joannes Boemiæ Rex, genitor dicti Domini nostri Imperatoris præfatus, cum Illustri Domino Henrico VII. & ultimo Uratislaviensi & Schlesiæ Duce, sororio ipsius Domini nostri Imperatoris, dum uterque ipsorum vitam ageret in humanis, quandam Ordinationem iniit & tractavit, videlicet quòd dictus Dux Henricus terram & districtum Glacensem, cum vasallagiis, feudis, dominiis & omnibus pertinentiis suis, de consensu genitoris dicti Domini nostri Imperatoris, ad vitæ suæ duntaxat tempora habere deberet, ut tamen eo moriente Ducatus sui, Uratislaviensis & Schlesiæ, ad prædictum dominium Glacense, ad usum & possessionem dicti genitoris Domini nostri Imperatoris, heredum & successorum ipsius, Regum Bohemiæ, & Coronæ Regni ejusdem sine difficultate qualibet revenirent, sicut hoc processu dierum ad finem pervenit intentum: eò quòd prædictus Rex Joannes, præfati Domini nostri Imperatoris genitor, dum viveret, moriente Duce præfato, & Ducatum Uratislaviensem & terram Glacensem præfatam tenuit & possedit, & ipse Dominus Imperator de præsenti, veluti Boemiæ Rex, possessionem tenens utrobilibet dominatur.

4. Et

4. Et quamvis Marchia Budisinẽsis & Gorlicensis, quæ cum cæteris civitatibus, oppidis & pertinentiis suis ad Regnum & Coronam Boemiæ ab antiquo pertinuerunt, per Illustrem Dominũ Ottocarum quondam Boemiæ Regem, proavum dicti Domini nostri, in personas Illustrium Pincipum & Dominorum quondam Brandenburgensium Marchionum, ex certis & rationabilibus causis, alienatæ fuerant; aliquando tamen Dominis Marchionibus prædictis, absq; heredibus sexus masculini decedẽtibus ab hac vita, Nobiles, Milites, Clientes, Cives, & universi incolæ Marchiæ Budisinensis & Gorlicensis præfatæ, animadversione debita cognoscentes, qualiter ad Regnũ & Coronam Boemiæ, tanquàm ad immediatum & naturale dominium dudum pertinuerant, ad subjectionem & obedientiam dicti Illustris Domini Johannis quondam Boëmiæ Regis, genitoris antedicti Domini nostri Imperatoris, tanquam ad ordinarium, legitimum & naturalem Dominum suum, & ad Coronam Regni Boëmiæ, de cujus gremio dudũ constiterant, ut præscribitur, deliberatione non improvida redierunt.

5. Supradictus itaq; Dominus noster CAROLUS Imp. exquisitam diligentiam & sollicitudinem, quam sæpedicti proavus, pater & progenitores sui quondam Boëmiæ Reges, ad obtinendũ subjectionẽ, vasallagium & obedientiam Illustrium Principum Dominorũ Schlesiæ & Polonię Ducũ, videlicet Lignicensis, Brigensis, Munsterbergensis, Olsnensis, Glogoviensis, Saganensis, Oppoliensis, Falckenbergensis, Strelicensis, Tessiensis, Gozlensis, Butinensis, Stinaviensis & Osuuicensis: Principatus Massoviæ, & Ducatus in Plotzk, Principũ & fideliũ ejusdem Domini Imperatoris, tanquã Regis Boëmiæ: Principatus seu Ducatus Uratislaviensem & Schlesiæ: necnon civitates, videlicet Uratislaviam, Novumforũ, Franckẽstein, Stinaviam, Sorovv, Glogoviã, Nambslaviam, & pertinentiarũ ipsarum: & etjam Budesinensem & Gorlicensem Marchiã, ut præfertur, nõ absq; magnis impensis, & infinitis laboribus habuerunt, in sua mentis acie, intima meditatione revolvẽtes, ut virtutis ipsorũ frequentia, & sicut dudũ cum plenitudine Romanæ Regię potestatis statuendũ duxerat, ita & nunc ex certa sciẽtia statuit, & de suæ Imperialis plenitudine potestatis, quòd omnes supradictæ sententiæ & clausulæ Imperialiũ & Regalium literarum, quas ad probationẽ dictarum intentionũ adduxit, semper & ubiq;, in judicio & extra, & in singulis actibus publicis & privatis, quotiens tenorẽ præsentium legi sive publicari contigerit, ejusdẽ efficaciæ, vigoris, & auctoritatis existant, ac si in figuris propriis originalia viderẽtur: eò præcipuè, cùm eadẽ originalia per eundẽ Dominũ Imperatorẽ, nos ac nonnullos sacri Romani Imperii Dominos, Principes, Barones, Proceresq; auscultata & examinata fuerint diligenter: ac demum cõmunicato per eundem dictũ Dominum nostrũ Imperatorẽ super omnibus præmissis, nostro & nõnullorũ sacri Imperii Principum, Baronũ & Nobilium cõsilio speciali, prædictis omnibus de verbo ad verbũ, prout superiùs exprimũtur, & in examen deliberatæ & providæ discussionis adductis, ne ex interpretatione sinistra quorumlibet prædicti Domini nostri Imperatoris, tanquã Regis Boemiæ, heredũ & successorum suorũ, Regum Boemię, & Coronę Regni ejusdẽ, juribus, honoribus & statui valeat in posterũ derogari, ipse Dominus Imperator auctoritate Imperiali dictos Schlesiæ & Poloniæ & cæteros prædictos Duces, ipsius tãquã Regis Boëmiæ Principes & vasallos, cum Principatibus, feudis & vasallagiis ipsorũ, præsertim cum à Corona Regni immediatè dependeant: dictũ quoq; Ducatũ Uratislaviẽsem, cum civitate Uratislavia, Noviforensi: civitates Franckenbergensem, Stinaviensem, Gotensem, Glogoviensem, & cætera oppida ibidem: necnon Marchiam Budesinensem & Gorlicensem, cum vasallis, vasallagiis, feudis, feudatariis, utilitatibus, fructibus, obventionibus, jurisdictionibus, judiciis, honoribus, juribus, cõsuetudinibus, & omnibus dictorum Ducatuũ & Marchiæ pertinẽtiis, vel utile & immediatum dominiũ suum, & Regni Boëmiæ pręfati, eidẽ Regno & ejus felici Coronæ, in perpetuũ, nostro & aliorum Dominorum Principum Electorum accedente consensu, adjunxit, incorporavit, invisceravit, adscripsit, appropriavit, indivisibiliter & inseparabiliter counivit.

6. Specialiter etiã & ex nomine prædictus Dominus noster Imperator interpretatus est, diffinivit, pronũtiavit, protestatus est, & dixit, ac de certa sciẽtia sua declaravit, quòd præfati Duces Silesiæ & Poloniæ, heredes & successores eorũ in perpetuũ, quotiens Ducatus eosdẽ, aut alterum ex eis vacare contigerit, ipsos vel ipsum à præfato Domino nostro Imperatore, tanquã à Rege Bohemię, ac heredibus & successoribus suis Boemiæ duntaxat Regibus, & à Corona Regni Boemiæ præfati, absq; renitentia seu difficultate in feudũ teneantur suscipere, dicto Domino Imperatori, tanquam Regi Boemiæ, heredibus & successoribus suis Boemiæ Regibus, & Coronæ Regni ejusdẽ, homagii, obediẽtiæ, fidelitatis & subjectionis debitæ teneantur & debeant præstare & facere corporalia juramenta. Supplevit etiã præfatus Dominus noster Imperator omnẽ defectum, si quis in literis & privilegiis, aut etiam ordinatione sive tractatu dicti genitoris, quẽ cum præfato Domino Henrico VII. & ultimo Uratislaviensi & Silesię Duce habuisse dignoscitur; seu in reditu Nobilium, Clientum, Militum, Civium, incolarũ Budisinẽsis & Gorlicensis Marchiæ, qui ad Coronam Regni Boëmiæ, ut præmittitur, ex causis legitimis redierũt; vel in consiliis, tenore, literis suis, verborum defectu, interpretatione dubia, sentẽtiarũ obscuritate, vel alia quavis occasione compertus fuerit, de certa sua scientia, ac de pędictę Imperialis plenitudine potestatis, non obstantibus legibus, consuetudinibus, usibus, observantiis, juribus municipalibus vel cõmunibus, statutis seu edictis, publicis vel privatis, factis & editis in contrarium quibuscunq;; quas & quæ quantum ad hæc, ac si nominatim de verbo ad verbum suis literis inscripta & inserta consisterent, etiam si de his jure vel consuetudine deberet fieri mentio specialis, revocavit, cassavit, irritavit, annihilavit, & de dictæ Imperatoriæ potestatis plenitudine decrevit firmiter, fore nullius penitùs momenti.

7. Inhibuit etiam præfatus Dominus noster Imperator CAROLUS, quòd nulli hominum liceat hanc Imperialis indulti super præmissa editi paginam infringere, seu ei quovis ausu temerario cõtraire.

Et voluit auctoritate sua contrafacientes quoslibet pœnam mille marcarum puri auri incurrere,& earum medietatem fisco Romani Imperii,residuam verò Regni Boemiæ & successorum suorum Cameris irremissibiliter applicari,sicut in originalibus literis dicti Domini nostri Imperatoris,quas sub Bulla Aurea,typario suæ Majestatis desuper erogasse dignoscitur,plenius & distinctius est expressum.

8. Nos igitur,qui suprà,Gerlacus Sedis Moguntinensis Archiepiscopus,ex eisdem rarionabilibus & evidentibus causis,quibus antedictus Serenissimus Princeps, Dominus noster Imperator CAROLUS,circumspecta sua providentia motus dignoscitur,& ex omnibus prædictis,tanquam ex motivis legitimis, sacri Romani Imperii statum & augmentum prospicientibus,propensiùs animati,supradictis adjunctioni,incorporationi,invisceratiōni,adscriptioni,adpropriationi, cōmunioni, interpretationi,pronunciationi,diffinitioni,protestationi,declarationi,decreto,defectuum suppletioni,revocationi,cassationi,irritationi,annihilationi,pœnarum adjectioni,& omnibus aliis, quæ expressatæ aut sunt expressata superiùs, velut Archiepiscopus Moguntinensis, sacri Romani Imperii per Germaniam Archicancellarius, & Princeps Elector, animo deliberato,& sano procedente cōsilio, nostrum benevolum consensum & assensum præsentibus adhibemus; ac supra dicta omnia,& eorum quodlibet,singulaq;,in omnibus suis tenoribus, sentētiis,punctis & clausulis de verbo ad verbum, prout suprà evidenter expressa,ex officii nostri debito,laudamus,approbamus, & de certa nostra scientia confirmamus plenissimè perpetuis temporibus valitura, præsentium sub nostro sigillo testimonio literarum.Datum in Nurnberg,anno Domini MCCCLV.in die beatæ Luciæ Virginis.

Anno Christi 1356.

CONFIRMATIO STATUTI CAROLI IMPER. QUOD LICEAT PERSONÆ NULLÆ EXTRA REgnum Bohemiæ citari; & quòd Rex tenere debeat aurifodinas, & alterius monetæ.

NOs Gerlacus Dei gratia sanctæ Moguntinensis Sedis Archiepiscopus, sacri Romani Imperii per Germaniam Archicancellarius,omnibus in perpetuum. Cùm per recolēdæ memoriæ Divos Romanorum Imperatores & Reges,Illustribus quondam Regibus Boemiæ claræ memoriæ,ac claro Regno Boemiæ & ejusdem Regni coronæ olim concessum fuerit & indultum sit,quod in eodem Regno à tempore, cujus contraria hodie non extat memoria, consuetudine laudabili conservata,diuturnitate temporū,& præscripta moribus utentium, sine contradictionis aut interpretationis obstaculo introductum,quòd nullus Princeps,Baro,Nobilis,Miles,Cliens,Burgensis, nulla denique persona ejusdē Regni,& pertinentiarum ejus ubicunq; existentiū,cujuscunq; status, dignitatis, præeminentiæ vel conditionis existat,ad cujuscunq; actoris instantiā, extra Regnum ipsum ad quodcunq; tribunal seu alterius jus, præterquā Regis Boemiæ Regalis Curiæ suæ judicium citari potuerit, seu trahi vel vocari debeat, perpetuis inanteà temporibus sive possit. Cumq; Serenissimus & invictissimus Princeps & Dominus, Dominus CAROLUS IV. divina favente clementia Romanorum Imperator semper Augustus & Boemiæ Rex Illustris,Dominus noster gratiosus,privilegium,consuetudinē & indultum hujus Imperiali auctoritate, & de plenitudine Imperialis potestatis, innovans & confirmans, duxerit statuendū,ut si quispiam prædictorū,puta Princeps,Baro,Nobilis,Miles,cliens,civis,burgensis seu rusticus,ac alia quæcunq; persona, ad cujuscunq; tribunal extra Regnū prædictum Boemiæ in quacunq; causa,criminali,civili,& mixta,seu super quocunq; negotio citatus fuerit,quocunq; tēpore, vel citata cōparere,vel in judicio respondere nō teneatur: siq; adversus hujusmodi nō cōparentes,vel non comparentē, à quocunq; judice extraneo extra Regnū Boemiæ constituto, judicialiter procedi, processus fieri,seu sententias interlocutorias,vel diffinitivā,unā vel plures,in quibuscunq; prænotatis causis sive negotiis quovis modo ferri vel promulgari contigerit, eadē auctoritate & potestate citationes,præcepta,processus & sententias hujusmodi,necnon executiones & omnia ex eis,vel aliquo eorū quovis modo secuta irritaverit penitus & cassaverit: adjiciēdo exprefsè & auctoritate simili decernendo,ut quemadmodū in prædicto Regno Boemiæ,à tempore,cujus cōtrarii nō habetur memoria, jugiter observatū existit, ita nulli Principi,Baroni,Nobili,Militi,Clienti,civi,burgēsi,seu rustico, nulli deniq; personæ seu incolæ Regni Boemiæ sæpedicti,cujuscunq; status,præeminentiæ, dignitatis vel conditionis existāt vel existat,à quibuscunq; processibus,sentētiis interlocutoriis vel definitivis, sive præceptis Regis Boemiæ,aut Judicis Curiæ suæ, necnon executionibus eorundē contra se in Regali judicio seu coram Regis,Regni & Curiæ prædictorū Judicibus,factis,latis seu habitis,vel ferendis inanteà seu fiendis, ad quodcunq; aliud judicium liceat appellare: provocationes quoq; seu appellationes, si quas contra hoc interponi contigerit, eo ipso juribus non subsistere, & appellantes ipsos pœnam perditionis causarum ipso facto statuens incurrisse.

2. Necnon auctoritate Imperiali,& de certa sua scientia declaravit, quòd ipse & omnes successores sui Boemiæ Reges,universas auri & argētifodinas,atq; mineras stanni,cupri, ferri,plumbi, & alteriuscunq; metalli generis,ac etiam salis,tam inventas,quàm inveniēdas in posterū quibuscunq; temporibus in Regno suo Boemiæ prædicto,ac terris, dominiis, territoriis & districtibus eidē Regno subjectis,& omnibus pertinentiis suis,tenere justè possint & potuerint in perpetuum,& legitimè possidere: necnon Judæos justo titulo habuisse & habere; & telonia à præterito instituta seu indicta percipere,

pere, & nova rationabiliter instituere posse & potuisse: necnon monetas auri & argenti in omni loco & parte Regni sui Boemiæ prædicti, & subditarum eidem terrarum & pertinentiis ubique, si heredes aut successores sui Boemiæ Reges decreverint, ipsisq; placuerit inde facere & mandare, sub omnibus modis & forma, in prædicto Regno Boemiæ circa talia consuetis usq; ad hæc tempora laudabiliter observari, &c.

3. Quòd virtute Imperialis edicti, & consuetudine diutiùs introducta, liceat Boemiæ Regibus perpetuo tempore à quibuscunque Principibus, Magnatibus, Comitibus ac personis aliis quibuscunque, terras, castra, possessiones, prædia sive bona, emere, comparare, & in donum vel donationem ex quacunq; causa, aut in obligationem recipere, sub talium castrorum, terrarum, possessionum, prædiorum, seu bonorum conditione consueta, ut videlicet propria recipiantur & comparentur ut propria, libera ut libera, & ea quæ dependent in feudum similiter emanrur in feudum, seu donata ac comparata taliter teneantur: ita tamen quòd ipsi Reges Boemiæ de his, quæ hoc modo comparaverint vel receperint, & Regno Boemiæ applicanda duxerint, ad consueta & debita jura de talibus sacro explenda & reddenda Imperio perpetuò sint adstricti, sicut in forma prædicti Domini nostri Imperatoris, quas desuper nostro & aliorum Principum Electorum consilio edidisse dignoscitur, plenius est expressum.

4. Nos igitur præmissa omnia, & eorum quodlibet, sicut in solennibus Curiis Nurnbergæ celebratis in commune consilium nobiscum, & cum cæteris Principibus Electoribus nostris habitum, per ipsum Dominum nostrum Imperatorem deducta, multoq; studio ventilata, & rationabilia fuerint judicata, recognoscimus de nostro consilio & pleno processisse consensu; ratificantes, ac singula & omnia rata habentes & grata, benevolum nostrum eis adhibemus consensum ex certa scientia, pariter & assensum. In cujus rei testimonium præsentes literas fieri, & nostri sigilli appensione fecimus communiri. Datum in Nurnberg, anno 1356. in crastino Epiphaniæ ejusdem.

CAROLI IV. IMPER. AUG.

Anno Christi 1356.

DECRETUM

De jure & successione Electorum Palatinorum.

NOS KAROLUS Dei gratia Romanorum Imperator semper Augustus & Bohemiæ Rex, recognoscimus publicè per præsentes, & notificamus cunctis ipsam intuētibus seu legi audientibus, quòd nos cū omnibus Principibus Electoribus, Ecclesiasticis & sæcularibus, & ipsi nobiscum, voluntate communi & unanimiter, in Imperiali nostra Curia Nurenbergæ deliberavimus & concordavimus, & cum jure & sententia invenimus; invenimus, declaramus & pronunciamus pro jure, tanquam Rex Bohemiæ, sacri Imperii Romani Archipincerna & Coëlector præfatorum Principum; Ex quo magnificus Rupertus senior Comes Palatinus Rheni, sacri Romani Imperii Archidapifer, Dux Bavariæ, est in possessione vocis & electionis, in electione Romanorum Regis futuri Imperatoris, & etiam in possessione & dominio seu usu habet Principatum Palatinatus, Archidapiferiam, terras, vasallagia, cum omnibus pertinentiis, super quibus electio & vox Comitatus Palatini Rheni fundata est, sicut hoc nobis & omnibus Principibus præfatis & cuilibet liquidum est & notum, sine hæsitatione quacunq;; quòd meritò dictus Rupertus admittendus est, & nos ipsum de jure admisimus, & admittere volumus & debemus, ad quaslibet causas & ad omnia facta, quæ nos & antefati nostri Coëlectores tractabimus vel faciemus pro honore & utilitate sacri Romani Imperii, & ejus fidelium subditorum, omnimodè sicut de jure & de honesta laudabili consuetudine Comes Palatinus Rheni, Archidapifer sacri Imperii, & Princeps Elector, meritò admitti debet.

2. Etiam invenimus & pronunciamus tanquam jus & pro jure, si ita contingeret, quod aliquis prædictum Ducem Rupertum pro eisdem electione & voce electionis Romani Regis futuri Imperatoris impetere vellet, quòd hujusmodi impetitionem facere non posset nec deberet, nisi priùs impeteret Principatum & terras prænarrati Palatinatus, Archidapiferiam seu officiū Dapiferiæ, vasallagia & quidquid ad hujusmodi Palatinatum pertinet, & eam obtineat, sicut juris est. Quia nos cum jure & per sententiam invenimus, quòd electio & vox super Principatum, & super terras Palatinatus, & super Archidapiferiam taliter fundatæ sunt, quòd unum sine alio persistere non potest: sed oportet ea simul in omni impetitione tam in damno, quàm in lucro inseparabiliter permanere. Harum testimonio literarum, nostro Imperiali sigillo sigillatarum. Datum Nurmbergiæ, anno Domini MCCCLVI. quinta feria post Epiphanias Domini; Regnorum nostrorum anno decimo, Imperii verò primo.

Simili per omnia tenore literas suas ediderunt Electores.

Nos GERLACUS D.g. Archiepiscopus Moguntinus.
BEYMUNDUS D.g. Archiepiscopus Trevirensis.
WILHELMUS D.g. Archiepiscopus Coloniensis.
RUDOLPHUS D.g. Dux Saxoniæ Junior, &c.
LUDOVICUS, qui nuncupatur Romanus, Marchio Brandenburgensis.

Anno Christi 1356.

KAROLI IV. IMPER. AUG.
AUREA BULLA.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis feliciter, Amen.

Carolus Quartus divina favente clementia, Romanorum Imperator, semper Augustus, & Bohemiæ Rex, ad perpetuam rei memoriam.

Hæc Bulla est cum tribus originalibus aurea bulla sigillatis, sc. Bohemico, Palatino & Francofurdiano; & uno veteri mss. Chartaceo collata, atq; exactissime emendata.

OMNE regnum in seipso divisum desolabitur. nam Principes ejus facti sunt socii furū. ob quod Dominus miscuit in medio eorum spiritum vertiginis, ut palpent in meridie, sicut in tenebris; & candelabra eorū movit de loco suo, ut cæci sint, & duces cæcorum; & qui ambulant in tenebris, offendunt, & cæci mente scelera perpetrant, quæ in divisione contingunt. Dic Superbia, quomodo in Lucifero regnasses, si divisionem auxiliatricem non habuisses? Dic Sathan invide, quomodo Adam de Paradyso ejecisses, nisi eum ab obediētia divisisses? Dic Luxuria, quomodo Trojam destruxisses, nisi Helenam à viro suo divisisses? Dic Ira, quomodo Romanam Rempublicam destruxisses, nisi in divisione Pompejum & Julium sævientibus gladiis, ad intestina prælia concitasses? Tu quidem Invidia, Christianum Imperium à Deo, ad instar sanctæ & individuæ Trinitatis, fide, spe, & charitate, virtutibus Theologicis, roboratum, cujus fundamentum super Christianissimo regno feliciter stabilitur, antiquo veneno, quod velut serpens in palmites Imperiales, & membra ejus propinquiora, impio scelere vomuisti, ut concussis columnis totum ædificium ruinæ subjiceres, divisionem inter septem Electores Sacri Imperii, per quos, velut septem candelabra lucentia in unitate spiritus septiformis, sacrum illuminari debet Imperium, multotiens posuisti.

2. Sane cum ex officio, quo Cæsarea dignitate potimur, futuris divisionum & dissensionum periculis inter Electores ipsos, de quorum numero, ut Rex Bohemiæ, esse dignoscimur, ratione duplici, tam ex Imperio, quam electionis jure, quo fungimur, occurrere teneamur: infrascriptas leges, ad unitatem inter Electores fovendam, & electionem unanimem inducendam, ac detestandæ divisioni prædictæ, variisq; periculis ex ea sequentibus, aditum præcludēdum, in solemni Curia nostra Nurenbergensi, assidentibus nobis omnibus Principibus Electoribus, Ecclesiasticis & Secularibus, ac aliorū Principum, Comitum, Baronum, Procerum, Nobilium, & Civitatum multitudine numerosa, in solio Majestatis Cæsareæ, Imperialibus infulis, insigniis, & diademate decorati, matura deliberatione prævia, de Imperialis potestatis plenitudine edidimus, statuimus, & duximus sanciendas, sub Anno Domini Millesimo, Trecētesimo, Quinquagesimo sexto, indictione nona, quarto Idus Januarii. Regnorum nostrorum anno decimo, Imperii verò a secundo.

a Mss. primo.

CAP. I.

QUALIS ESSE DEBEAT CONDUCTUS ELECTORUM, & à quibus.

DECERNIMUS, & præsenti edicto Imperiali perpetuò valituro sancimus, ex certa scientia, & de Imperialis plenitudine potestatis, ut quotiēscunq; & quandocunq; futuris temporibus necessitas, sive casus, electionis Regis Romanorum in Imperatorem promovendi emerserit, & Principes Electores ad electionem hujusmodi, juxta antiquam laudabilem consuetudinem, habuerint proficisci; unusquisq; Princeps Elector, si & quando super hoc fuerit requisitus, quoslibet Principes Coëlectores suos, vel ipsorum nuncios, quos ad electionem ipsam transmiserint, per terras, territoria, & loca sua, & etiam ultra, sicut longius poterit, conducere teneatur, & eis absq; dolo præstare conductum versus civitatem, in qua talis electio fuerit celebranda, & ab illa etiam redeundo; sub pœna perjurii ac perditionis (pro illa duntaxat vice) suæ vocis, quā in electione hujusmodi fuerat habiturus. quas quidem pœnas eos, vel eum, qui in præstando memorato conductu rebelles seu rebellem, negligentes seu negligentem se præbuerint, eo ipso decernimus incidisse.

2. Statuimus insuper, & mandamus universis aliis Principibus, feuda à Sacro Imperio Romano tenentibus, quocunq; nomine censeantur, necnon Comitibus, Baronibus, Militibus, Clientibus, Nobilibus & Ignobilibus, Civibus & Communitatibus castrorum, civitatum & locorum Sacri Imperii universis, ut eodem tempore, dum videlicet Regis Romanorum in Imperatorem promovendi electio celebranda occurrerit, unumquemque Principem Electorem ab ipsis, vel eorum aliquo, conductum hujusmodi postulantem, vel ejusdem nuncios, quos ad electionem ipsam direxerit, ut præfertur, per territoria sua, & aliàs, quanto possunt remotius, absq; dolo, modo prædicto conducant. si qui vero huic nostræ constitutioni contraire præsumpserint, subscriptas eo ipso pœnas incurrant. Omnes quidem Principes & Comites, Barones, Nobiles, Milites, & Clientes, ac universi contrarium facientes, reatum perjurii, & privationem omnium feudorum, quæ à S. Romano Imperio, & à quibuscumque aliis obtinent, & etiam omnium possessionum suarum à quocunque habitarum, incurrant. Omnes quoque cives, & communitates contra præmissa facere præsumentes, similiter sint perjuri. & nihilominus universis suis juribus, libertatibus, privilegiis, & gratiis, à sacro obtentis Imperio, sint omnino privati, & cum personis, & bonis suis omnibus bannū & proscriptionem Imperialē incurrant; atq;

eosdem

eosdem quos ipso facto ex nunc, prout ex tunc, omni jure privamus. deinceps, cuilibet hominum auctoritate propria, & sine judicio, seu invocatione Magistratus cujuslibet, impune licebit eos invadere; nullamq; pœnam propter hoc invadens ipsos, debebit ab Imperio, seu quovis alio formidare, præsertim cum contra Rempublicam ac Sacri statum Imperii ac dignitatem, ac etiam contra honorem proprium & salutem, tantæ rei temerarii neglectores, tanquam rebelles, inobedientes & perfidi, infideliter & perverse agere convincantur.

3. Decernentes insuper, & mandantes, ut omnium civitatum cives, & communia jam dictis Principibus Electoribus, & eorum cuilibet hoc poscenti, eorumq; nunciis, victualia in communi pretio atq; cursu, pro suis, seu nunciorum prædictorũ, hominumq; suorum necessitatibus, dum ad prædictam civitatem causa celebrandæ electionis prædictæ accesserint, & etiam dum discesserint ab eadem, vendere seu vendi facere teneantur; nullam in præmissis fraudem quomodolibet adhibendo: alioquin contrarium facientes, pœnas illas volumus ipso facto incurrere, quas in præcedentibus contra cives & communitates duximus promulgandas.

4. Quisquis insuper ex Principibus, Comitibus, Baronibus, Militibus, Clientibus, Nobilibus seu ignobilibus, Civibus seu Communitatibus civitatum, Principi Electori, ad Electionem de Rege Romanorum celebrandam eunti, vel ab ipsa denuò redeunti, hostiles custodias tendere, seu insidias parare præsumpserit, aut ipsos, vel eorum aliquem in sua, vel suorum personis, aut rebus, invadere vel turbare, seu ipsorum, vel alicujus eorum nuncios antedictos, sive conductum petierint, sive etiam non duxerint exigendum; hunc unà cum universis malitiæ suæ complicibus, ipso facto supradictas pœnas decernimus incurrisse; ita videlicet, quòd quævis persona pœnã incidat, sive pœnas, quas juxta præmissa pro qualitate personarum duximus infligendas.

5. Si vero aliquis Princeps Elector, cum aliquo suo Coëlectore inimicitias gereret, & inter eos quæcunque contentio, controversia seu dissensio verteretur; hiis nequaquam obstantibus, alter alterum, vel alterius nuncios ad electionem hujusmodi destinandos, præmisso modo conducere sit astrictus sub pœna perjurii, ac perditionis (ea vice dumtaxat) suæ vocis in electione, ut superius est expressum.

6. Si qui verò alii Principes, Comites, Barones, Milites, Clientes, Nobiles & Ignobiles, cives vel communia civitatum, cum aliquo Principe Electore, vel pluribus ex eisdem, adversam gererent voluntatem, seu quævis discordia inter ipsos ad invicem, vel guuerra, sive dissensio verteretur, nihilominus omni contradictione & dolo cessantibus, Principi Electori, vel Principibus, seu ejus vel ipsorum nunciis ad electionem hujusmodi destinandis, & redeuntibus ab eadem, talem debeant præstare conductum, prout singuli pœnas jam dictas, per nos videlicet in se latas, voluerint evitare; quas eos, qui secus fecerint incurrisse decernimus eo ipso.

7. Ad præmissorum autem omnium firmitatem, & certitudinem ampliorem, jubemus & volumus, ut universi Principes Electores, & cæteri Principes, nec non Comites, Barones, Nobiles, Civitates, seu ipsarum communitates, præmissa omnia litteris & juramentis suis firmare, & ad ea bona fide, ac sine dolo implenda efficaciter se debeant obligare. quicunque vero litteras hujusmodi dare renuerit, pœnas illas ipso facto incidat, quas pro personarum conditione, per præmissa singulis duximus infligendas.

8. Si quis autem Princeps Elector, aliusve Princeps, cujuscumque conditionis, aut status, feudum vel feuda à sacro tenens Imperio, aut Comes, Baro, vel Nobilis, seu successores talium vel hæredes, supra & infra scriptas Imperiales nostras constitutiones & leges adimplere noluerit, aut eis contraire præsumpserit; siquidem talis Princeps, Elector extiterit, ex tunc cæteri sui Coëlectores à suo ipsum deinceps excludant consortio, ipseque voce electionis, & aliorum Principum Electorum loco, dignitate careat atque jure; nec investiatur de feudis, quæ à Sacro Imperio visus fuerit obtinere, alius vero Princeps, aut vir Nobilis, ut præfertur, in has nostras leges committens, similiter non investiatur de feudis, quæ à Sacro Imperio, vel alias obtinet à quocunque; & nihilominus omnes præmissas pœnas, suam concernentes personam, incidat eo ipso.

9. Quamvis autem universos Principes, Comites, Barones, Nobiles, Milites, Clientes, Civitates quoq; & Communitates illarum, ad prestandum cuilibet Principi Electori, vel ejus nunciis, prefatum conductum, ut prædicitur, indistincte velimus, & decreverimus obligari; nihilominus eorũ cuilibet singulares conductus & conductores, pro regionum & locorum adjacentia, cuilibet magis, aptos duximus designandos, ut statim per sequentia plenius apparebit.

10. Primò namq; Regem Bohemiæ, Sacri Imperii Archipincernam, conducent Archiepiscopus Moguntinensis, Bambergensis & Herbipolensis Episcopi; Burggravii Nurembergenses; item illi de Hoenloe, de Wertheim, illi de Bruneck, & de Hanouu; item civitates, Nuremberg, Rotenburg, & Windesheim.

11. Deinde Archiepiscopum Coloniensem, Sacri Imperii per Italiam Archicancellarium, conducent & conducere tenebuntur Moguntinensis & Trevirensis Archiepiscopi; Comes Palatinus Rheni, Landgravius Hassiæ; item de Katzenelnbogen, de Nassouu, de Dietze, Comites; item de Isenburg, de Westerburg, de Runckel, de Limpurg & Falckenstein; item civitates Wezflar, Geylnhausen & Fridberg.

12. Item Archiepiscopum Trevirensem, Sacri Imperii per Galliam, & Regnum Arelatense Archicancellarium, conducent Archiepiscopus Moguntinẽsis, Comes Palatinus Rheni; item de Span-

heim,de Veldentz Comites; item die Raugraven, Wildegraven,de Nassouu, de Isenburg,de Westerburg,de Runckel,de Limburg,de Dietz,de Katzenelnbogen,de Eppenstein, de Falckenstein; item civitas Moguntinensis.

13. Deinde Comitem Palatinum Rheni, Sacri Imperii Archidapiferum, conducere debebit Archiepiscopus Moguntinensis.

14. Ducem vero Saxoniæ, Sacri Imperii Archimarescallum, tenebitur conducere Rex Bohemiæ, Moguntinensis, & Magdeburgensis Archiepiscopi; item Bambergensis, & Herbipolensis Episcopi; Marchio Misnensis, Langravius Hassiæ; item Fuldensis, & Hersfeldensis Abbates; Burggravii Nurenbergenses; item illi de Hohenloe, de Wertheim, de Bruneck, de Hanovv, de Falckenstein, item civitates Erffordia, Mülhausen, Nuremberg, Rotenburg, & Windesheim.

15. Et hi omnes proxime nominati, Marchionem Brandenburgensem, Sacri Imperii Archicamerarium, similiter conducere tenebuntur.

16. Volumus autem & expresse statuimus, ut unusquisque Princeps Elector, qui talem voluerit habere conductum, his, à quibus ipsum postulare decreverit, hoc ipsum adeò tempestivè, viamque qua fuerit transiturus, insinuet, & talem conductum exposcat, ut illi, qui ad conductum hujusmodi impendendum deputati, & qui taliter fuerint requisiti, ad hoc oportunè se valeant & commodè præparare.

17. Præmissas vero constitutiones, circa materiam conductus editas, ita sane debere declaramus intelligi, ut unusquisq; superiùs nominatus, vel forsan non expressus, à quo in casu præmisso conductum requiri contigerit, ad præstandum ipsum per suas dumtaxat terras & territoria, ac etiam ultrà, quanto potest remotiùs, absq; dolo, sub pœnis contentis superiùs, sit astrictus.

18. Præterea statuimus, ac etiam ordinamus, ut Archiepiscopus Moguntinensis, qui fuerit pro tempore, singulis Principibus Coëlectoribus suis, Ecclesiasticis & Secularibus, electionem eandem, per suos nuncios, patentibus debeat litteris intimare. in quibus quidem litteris talis dies & terminus exprimatur, infra quem eædem litteræ ad singulos eosdem Principes verisimiliter possint pervenire.

19. Hujusmodi verò litteræ continebunt, ut à die in litteris ipsis expressa, infra tres menses continuos, omnes & singuli Principes Electores, Frankenford super Moganum esse debeant constituti, vel suos Legales ad eundem terminum, atq; locum nuncios destinare, cum plena & omnimoda potestate, suisq; patentibus litteris, majori cujuslibet eorum sigillo signatis, ad eligendum Romanorum Regem in Cæsarem promovendum.

20. Qualiter autem, & sub qua forma, tales litteræ confici debeant, & quæ in eis solemnitas debeat immutabiliter observari, & in qua forma & modo Principes Electores nuncios suos, ad electionem hujusmodi destinandos, ad potestatem, mandatum, seu procuratoria ordinare debuerint, ad finem præsentis libri conscriptum invenitur clariùs expressum; & eandem formam illic traditam, mandamus, & de Imperialis potestatis plenitudine usquequaque decernimus observari.

21. Cùm autem ad hoc perventum fuerit, quòd de Imperatoris, vel Regis Romanorum obitu in diocesi Moguntinensi constiterit, ex tunc infra unum mensem à die notitiæ obitus hujusmodi continuè numerandum, singulis Principibus Electoribus obitum ipsum & intimationem, de quibus præmittitur, per Archiepiscopum Moguntinensem jubemus, & decernimus, suis patentibus litteris declarari. quòd si idem Archiepiscopus in executione, & intimatione hujusmodi, negligens aut remissus fortassis existeret, ex tunc iidem Principes motu proprio etiam non vocati, pro fidei suæ virtute, qua sacrum prosequi tenentur Imperium, post hoc infra tres menses, sicut in constitutione proxime posita suprà cōtinetur, in civitate Frankenford sæpe dicta conveniant, electuri Regem Romanorum in Cæsarem promovendum.

22. Debet autem unusquisq; Princeps Elector, vel sui nuncii, prædictam civitatem Frankenford cum ducentis equitaturis tantummodò, præfatæ electionis tempore, introire; in quorum numero quinquaginta tantum armatos, vel pauciores, secum introducere poterit, sed non plures.

23. Princeps verò Elector, ad electionem hujusmodi vocatus & requisitus, & ad ipsam nō veniens, vel legales nuncios cum litteris patentibus, sigillo suo majori sigillatis, plenamq; & liberam; ac omnimodam potestatem continentibus, ad eligendum Romanorum Regem, futurum Imperatorem non dirigens; aut veniens, aut hujusmodi nuncios fortè transmittens, si postea Princeps ipse, aut prædicti nuncii, à prædicto electionis loco recederent, Rege Romanorum futuro Cæsare non electo, nec ad præmissa procuratore legitimo substituto solemniter & relicto, electionis voce seu jure, quod in eadem electione habuit, & tali modo deseruit, careat ea vice.

24. Injungimus autem civibus de Frankenford, & mandamus, ut ipsi universos Principes Electores in genere, & quemlibet eorum, ab invasione alterius, si quid inter eos adversitatis emergeret, & etiam ab omni homine, cum omnibus eorum hominibus, quos ipsi, & eorum quilibet, in præfato ducentorum equorum suorum numero, ad præfatam duxerint civitatem, in virtute juramenti, quod super hoc ipsos ad Sancta præstare statuimus, fideli studio & solerti diligentia protegant, & defendant; alioquin perjurii reatum incurrant, & nihilominus omnia jura sua, libertates, privilegia, gratias & indulta, quæ à sacro obtinere noscuntur Imperio, omninò amittant; bannumque Imperiale cum personis, & bonis suis omnibus incidant eo ipso; & liceat extunc omni homini auctoritate

pro-

propria, ac sine judicio, cives eosdem, quos eo casu exnunc, prout extunc, omni jure privamus, tamquam proditores, infideles, & rebelles Imperii, impunè invadere, ita quod invadentes hujusmodi, pœnam quamcumque à Sacro Imperio, vel quovis alio, nequaquam debeant formidare.

25. Cives insuper antedicti de Franckenford, per omne tempus illud, quo super electione sæpe dicta tractari, & agi contigerit, neminem in præfatam civitatem cujuscumque dignitatis, conditionis vel status extiterit, intromittant, vel intrare quovis modo permittant; Principibus Electoribus, eorum nunciis, & Procuratoribus antedictis dumtaxat exceptis, quorum quilibet cum ducentis equis debebit, ut prædicitur, intromitti.

26. Si verò post ipsorum Principum Electorum introitum, seu in ipsorum præsentia, in præfata civitate aliquem reperiri contigerit, illius exitum cives ipsi debebunt absque mora, & cum effectu, protinùs ordinare, sub omnibus pœnis contra ipsos superiùs promulgatis, ac etiam in virtute juramenti, quod cives ipsi de Frankenford super eo, virtute præsentis constitutionis, præstare debebunt ad Sancta, ut in præcedentibus est expressum.

CAP. II.

DE ELECTIONE ROMANI REGIS.

POSTQUAM autem sæpe dicti Electores seu nuncii, civitatem Frankenford ingressi fuerint, statim subsequenti die, diluculò in Ecclesia Sancti Bartholomæi Apostoli, ibidem in omnium ipsorum præsentia Missam *de sancto Spiritu* faciant decantari ad finem, ut ipse sanctus Spiritus corda ipsorum illustret, & eorum sensibus lumen suæ virtutis infundat, quatenus ipsi suo fulti præsidio, hominem justum, bonum, & utilem eligere valeant in Regem Romanorum, futurumque Cæsarem, ac pro salute populi Christiani.

2. Peracta quoque Missa hujusmodi, omnes illi Electores, seu nuncii accedant ad altare, in quo Missa eadem extitit celebrata, ubi Principes Electores Ecclesiastici coram Evangelio Beati Joannis; *In principio erat verbum*, quod illic ante ipsos poni debebit, manus suas pectori cum reverentia superponant: Seculares vero Principes Electores, dictum Evangelium corporaliter manibus suis tangant; qui omnes, cum tota ipsorum familia, tunc ibi debebunt inermes assistere. Ac Archiepiscopus Moguntinensis formam juramenti eis dabit, & unà cum ipsis, & ipsi, vel absentium nuncii, unà cum eo juramentum præstabunt vulgariter in hunc modum.

3. *Ego N. Archiepiscopus Moguntinensis, Sacri Imperii per Germaniam Archicancellarius, ac Princeps Elector, juro ad hæc sancta Dei Evangelia hic præsentialiter coram me posita, quod ego per fidem, qua Deo, & Sacro Romano Imperio sum astrictus, secundum omnem discretionem & intellectum meum, cum Dei adjutorio eligere volo temporale caput populo Christiano, id est, Regem Romanorum in Cæsarem promovendum, qui ad hoc existat idoneus, in quantum discretio & sensus mei me dirigunt, & secundum fidem prædictam; vocemque meam, & votum, seu electionem præfatam, dabo absque omni pacto, stipendio, pretio, vel promisso, seu quocumque modo talia valeant appellari; sic me Deus adjuvet, & omnes Sancti.*

4. Præstito denique per Electores seu nuncios, in forma & modo prædictis, hujusmodi juramento, ad electionem procedant, nec amodò de jam dicta civitate Frankenford separentur, nisi priùs major pars ipsorum temporale caput mundo elegerit, seu populo Christiano, Regem videlicet Romanorum in Cæsarem promovendum.

5. Quod si facere distulerint infra triginta dies, à die præstiti juramenti præfati continuò numerandos, extunc transactis eisdem triginta diebus, amodò panem manducet & aquam bibant, & nullatenus civitatem exeant antedictam, nisi priùs per ipsos, vel majorem partem ipsorum, Rector seu temporale caput fidelium electum fuerit, ut præfertur.

6. Postquàm autem in eodem loco ipsi, vel pars eorum major numero elegerit, talis electio perinde haberi & reputari debebit, ac si foret ab ipsis omnibus, nemine discrepante, concorditer celebrata.

7. Sique per tempus aliquod morari, abesse, & tardare contingeret aliquem de Electoribus seu nunciis antedictis, dum tamen veniret, antequam prædicta esset electio celebrata, hunc ad electionem ipsam in eo statu admitti debere decernimus, in quo ipsa adventus sui tempore consistebat.

8. Et quia de antiqua, approbata, & laudabili consuetudine, tam inconvulsè, quam immutabiliter quod subscribitur, semper extitit hactenus observatum; ideoque & nos constituimus, & de Imperialis decernimus plenitudine potestatis, quod is, qui modo præmisso in Regem fuerit Romanorum electus, peracta statim electione hujusmodi, priusquam in aliquibus causis aliis, sive negotiis, virtute Sacri Imperii administret, universis & singulis Principibus Electoribus, Ecclesiasticis & Secularibus, qui propinquiora sacri Imperii membra esse noscuntur, omnia ipsorum privilegia, litteras, jura, libertates, concessiones, antiquas consuetudines, & etiam dignitates, & quidquid ipsi ab Imperio usque in diem electionis suæ obtinuerunt & possederunt, absque dilatione & contradictione confirmare & approbare debeat, per suas literas & sigilla; ipsisque præmissa omnia innovare, postquam Imperialibus fuerit infulis coronatus.

9. Confirmationem autem hujusmodi, electus ipse cuilibet Principi Electori in specie, primò, suo Re-

suo Regali faciet nomine; & deinde sub Imperiali titulo innovabit; & in his ipsos Principes omnes in genere, & quemlibet eorum in specie nullatenus impedire, sed potius absque dolo gratiosè tenebitur promovere.

10. In casu denique, quo tres Principes Electores præsentes, seu absentium nuncii, quartum ex se, seu eorum consortio, videlicet Principem Electorem præsentem, vel absentem, in Regem Romanorum elegerint, vocem illius electi, si præsens adfuerit, aut nunciorum ipsius, si eum abesse contingeret, plenum vigorem habere, & eligentium augere numerum, partemque majorem decernimus constituere, ad instar cæterorum Principum Electorum.

CAP. III.

DE SESSIONE [a] TREVERENSIS, COLONIENSIS & Moguntinensis Archiepiscoporum.

a MSS. & editio Moguntina habet: Moguntinensis, Coloniensis & Treverensis, &c.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis feliciter, Amen.

Carolus Quartus divina favente clementia, Romanorum Imperator, semper-Augustus, & Bohemiæ Rex, ad perpetuam rei memoriam.

DECOR, & gloria Sacrosancti Romani Imperii, & honor Cæsareus, & Reipublicæ grata compendia, venerabilium & illustrium Principum Electorum concordi voluntate foventur, qui velut columnæ proceres sacrum ædificium circumspectæ prudentiæ solerti pietate sustentant, quorum præsidio dextra Imperialis potentiæ roboratur; & quando mutui favoris ampliori benignitate stringuntur, tanto uberioris pacis & tranquillitatis commoda feliciter profluunt populo Christiano. Ut igitur inter venerabiles Moguntinensem, Coloniensem, necnon Treverensem Archiepiscopos, Sacri Imperii Principes Electores, omnium litium, & suspectuum mala, quæ & qui de prioritate, seu dignitate sessionum suarum in curiis Imperialibus, & Regalibus, suboriri valerent, in posterum perpetuis inanteà temporibus amputentur, & ipsi in cordis & animorum quieta conditione manentes, de opportunitatibus Sacri Imperii concordi favore, & virtuosæ dilectionis studio convenientius meditari valeant, pro consolatione populi Christiani, habita deliberatione cum omnibus Principibus Electoribus, tam Ecclesiasticis quàm Secularibus, & de ipsorum consilio decernimus, & de Imperatoriæ potestatis plenitudine, hac edictali lege perpetuò valitura, sancimús, quod supradicti venerabiles Archiepiscopi, Treverensis videlicet, ex opposito & liniari directione versus Imperatoris faciem; Moguntinensis verò in suis dioecesi & provincia, & extra provinciam suam in toto Archicancellariatu suo Germanico, provincia Coloniensi dumtaxat excepta; & demum Coloniensis in suis dioecesi & provincia, & extra provinciam suam in tota Italia & Gallia, in dextero latere Romanorum Cæsaris, sedere possint, valeant, & debeant in omnibus publicis actibus Imperialibus, puta judiciis, collationibus feudorum, & in refectionibus mensarum, ac etiam in consiliis, & in omnibus aliis agendis, propter quæ contingit seu continget eos pro honore seu utilitate Imperiali tractandis mutuò convenire & hunc modum sessionis sub omni eo ordine, sicut expressatur superiùs, ad prædictorum Coloniensis, Treverensis, & Moguntinensis Archiepiscoporum successores, perpetuò extendi volumus, ut nullo umquam tempore super his quævis dubietas generetur.

CAP IV.

DE PRINCIPIBVS ELECTORIBVS IN communi.

STATUIMUS insuper, ut quotienscunque Imperialem curiam ex nunc inanteà celebrari contigerit, in qualibet sessione, videlicet tam in consilio, quam in mensa, & locis aliis quibuscunque, ubi Imperatorem, vel Regem Romanorum cum Principibus Electoribus sedere contigerit, à dextro latere Imperatoris vel Regis Romanorum immediate post Archiepiscopum Moguntinensem, vel Coloniensem, illum videlicet, quem tunc temporis pro qualitate locorum, & varietate provinciarum, juxta privilegii sui tenorem, dicto lateri dextro Imperatoris assidere contigerit: Rex Bohemiæ (cum sit Princeps coronatus & unctus) primum; & post eum continuò Comes Palatinus Rheni, secundum sedendi loca debeant obtinere; ad sinistram vero partem immediate post illum, quem ex prædictis Archiepiscopis in latere sinistro sedere contigerit, primum locum Dux Saxoniæ, & post eum Marchio Brandeburgensis alterum obtinebit.

2. Cæterùm, quotiens & quando deinceps Sacrum vacare continget Imperium, extunc Moguntinensis Archiepiscopus potestatem habebit (sicut potestatem habuisse dignoscitur ab antiquo) cæteros Principes antedictos, suos in dicta electione consortes, litteratoriè convocandi.

3. Quibus omnibus, seu his, qui potuerint, & voluerint interesse, in electionis termino invicem congregatis, dictus Archiepiscopus Moguntinensis, & non alter, eorundem Coëlectorum suorum vota singulariter habebit inquirere, ordine subsequenti.

4. Primò quidem interrogabit à Treverensi Archiepiscopo, cui primam vocem competere declaramus, sicut invenimus hactenus competiisse; secundò, à Coloniensi Archiepiscopo, cui competit dignitas

dignitas, nec non officium Romanorum Regi primum diadema Regium imponendi; tertiò, à Rege Bohemiæ, qui inter Electores Laicos ex Regiæ dignitatis fastigio, jure & merito obtinebit primatiam; quartò, à Comite Palatino Rheni; quintò, à Duce Saxoniæ; sextò, à Marchione Brandenburgensi. horum omnium vota, præmisso jam ordine, dictus Archiepiscopus Moguntinensis perquiret. quo facto, dicti Principes, sui consortes, ipsum vice versa requirent, ut & ipse intentionem suam exprimat, & ipsis aperiat votum suum.

5. Præterea, in celebratione Imperialis curiæ, Marchio Brandenburgensis aquam lavandis Imperatoris, vel Regis Romanorum, manibus ministrabit; primum vero potum Rex Bohemiæ; quem tamen sub Regali corona juxta privilegiorum Regni sui continentiam, nisi libera voluntate voluerit, non tenebitur ministrare. Comes etiam Palatinus Rheni cibum afferre tenebitur. Dux Saxoniæ Mareschallatus officium exercebit, ut solitum est fieri ab antiquo.

CAP. V.

DE IVRE COMITIS PALATINI RHENI, ET etiam Saxoniæ Ducis.

QUOTIENS insuper, ut præmittitur, Sacrum vacare continget Imperium, Illustris Comes Palatinus Rheni, Sacri Imperii Archidapifer, ad manus futuri Regis Romanorum in partibus Rheni, & Sueviæ, & in jure Franconico, ratione Principatus, seu Comitatus Palatini privilegio, esse debet Provisor ipsius Imperii, cum potestate judicia exercendi, ad beneficia Ecclesiastica præsentandi, recolligendi redditus & proventus, & investiendi de feudis, juramenta fidelitatis vice & nomine Sacri Imperii recipiendi; quæ tamen per Regem Romanorum posteà electum, suo tempore omnia innovari, & de novo sibi ipsa juramenta præstari debebunt: feudis Principum dũtaxat exceptis, & illis quæ Vanlehen vulgariter appellantur, quorum investituram, & collationem soli Imperatori, vel Regi Romanorum, specialiter reservamus. Ipse tamen Comes Palatinus omne genus alienationis seu obligationis rerum Imperialium, hujusmodi provisionis tẽpore, expresse sibi noverit interdictum.

2. Et eodem jure provisionis, Illustrem Ducẽ Saxoniæ, Sacri Imperii Archimareschallum, frui volumus in illis locis, ubi Saxonica jura servantur, sub omnibus modis & conditionibus sicut superius est expressum.

3. Et quamvis Imperator, sive Rex Romanorum, super causis, pro quibus impetitus fuerit, habeat (sicut ex consuetudine introductum dicitur) coram Comite Palatino Rheni, Sacri Imperii Archidapifero, Electore Principe, respondere; illud tamen judicium Comes ipse Palatinus nõ alibi, præterquàm in Imperiali curia, ubi Imperator, seu Romanorum Rex præsens extiterit, poterit exercere.

CAP. VI.

DE COMPARATIONE PRINCIPVM ELECTOrum ad alios Principes communes.

DECERNIMUS, ut in celebratione Imperialis curiæ, quotienscunque illã deinceps perpetuò celebrari contigerit, antedicti Principes Electores, Ecclesiastici & Seculares, juxta præscriptũ ordinem atque modum, à dextris & sinistris immutabiliter teneant loca sua, eisque, vel eorũ alicui, in quibuscunque actibus ad curiã ipsam spectantibus eundo, sedendo, vel stando, nullus Princeps alius, cujuscumque status, dignitatis, præeminentiæ, vel conditionis existat, ullatenus præferatur; eo signanter expresso, quod nominatim Rex Bohemiæ in celebratione curiarum hujusmodi, in omnibus & singulis actibus antedictis, quemcumque Regem alium, quacumque etiam singulari dignitatis prærogativa fulgentem, quem quovis casu seu causa venire, vel adesse forte contingeret, immutabiliter antecedat.

CAP. VII.

DE SVCCESSIONE PRINCIPVM Electorum.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis feliciter, Amen.

Carolus Quartus divina favente clementia, Romanorum Imperator, semper-Augustus, & Bohemiæ Rex, ad perpetuam rei memoriam.

INTER solicitudines illas innumeras, quibus pro felici statu Sacri Imperii, cui auctore Domino feliciter præsidemus, cor nostrum quotidie fatigatur, ad hoc præcipue meditatio nostra dirigitur, qualiter desiderata & salubris semper unio inter Sacri Imperii Principes Electores jugiter vigeat, & corda eorum in sinceræ charitatis concordia conserventur, quorum providentia suo tempore orbi humano, tanto celeriùs, tantoque faciliùs subvenietur, quanto inter eos nullus error surrepserit, & purior fuerit charitas custodita, obscuritate succisa, & jure cujuslibet dilucidè declarato. Sane generaliter longe lateq; est publicum, & quasi per totum orbem notoriè manifestum, Illustres, Regem Bohemiæ,

nec non

nec non Comitem Palatinum Rheni, Ducem Saxoniæ, & Marchionem Brandenburgensem, virtute Regni & Principatuum suorum, in electione Regis Romanorum in Cæsarem promovendi, cum cæteris Principibus Ecclesiasticis suis Coëlectoribus, jus, vocem, & locum habere, & unà cum ipsis censeri, & esse veros & legitimos Sacri Imperii Principes Electores.

2. Ne inter eorundem Principum secularium Electorum filios, super jure, voce, & potestate præfata, futuris temporibus, scandalorum & dissensionum possit materia suscitari, & sic bonum commune periculosis dilationibus impediri, futuris auctore Deo cupientes periculis salubriter obviare.

3. Statuimus & Imperiali auctoritate, præsenti lege perpetuis temporibus valitura, decernimus, ut postquam iidem Principes Electores Seculares, & eorum quilibet, esse desierit, jus, vox, & potestas electionis hujusmodi ad filium suum primogenitum, legitimum, laicum; illo verò non exstante, ad ejusdem primogeniti primogenitum, similiter laicum, libere & sine contradictione, cujuspiam devolvatur.

4. Si vero primogenitus hujusmodi absque hæredibus masculis, legitimis, laicis, ab hac luce migraret, virtute præsentis Imperialis edicti, jus, vox, & potestas electionis prædictæ, ad seniorem fratrem laicum per veram paternalem lineam descendentem, & deinceps ad illius primogenitum laicum devolvatur.

5. Et talis successio in primogenitis, & hæredibus Principum eorundem, in jure, voce, & potestate præmissis, perpetuis temporibus observetur.

6. Ea tamen conditione & modo, ut si Principem Electorem, seu ejus primogenitum, aut filium seniorem laicum, mori, & hæredes masculos, legitimos, laicos, defectum ætatis patientes, relinquere contigerit, tunc frater senior ejusdem primogeniti, tutor eorum & administrator existat, donec senior ex eis legitimam ætatem attigerit, quam in Principe Electore decem & octo annos completos censeri volumus, & statuimus perpetuò haberi; quam dum attigerit, jus, vocem, & potestatem, & omnia ab ipsis dependentia, tutor ipse sibi totaliter cum officio teneatur protinùs assignare.

7. Si vero aliquem ex hujusmodi Principatibus ipsorum Imperio Sacro vacare contingeret, tunc Imperator, seu Rex Romanorum, qui pro tempore fuerit, de ipso providere debebit & poterit, tamquam de re ad se & Imperium legitime devoluta.

8. Salvis tamen semper privilegiis, juribus, & consuetudinibus Regni nostri Bohemiæ super electione Regis in casu vacationis per regnicolas, qui jus habent eligendi Regem Bohemiæ, faciendi, juxta continentiam eorundem privilegiorum, & observatam consuetudinem diuturnam, à divis Romanorum Imperatoribus, sive Regibus, obtentorum, quibus ex hujusmodi sanctione Imperiali in nullo præjudicari volumus; imò, ipsa decernimus nunc & perpetuis futuris temporibus in omni suo tenore & forma, indubiam tenere roboris firmitatem.

C A P. VIII.

DE REGIS BOHEMIAE ET REGNICOLARVM ejus immunitate.

CUM per divos Romanorum Imperatores, & Reges, prædecessores nostros, illustribus Bohemiæ Regibus, progenitoribus & prædecessoribus nostris, nec non Regno Bohemiæ, ejusdemque Regni coronæ, olim concessum fuerit gratiosiùs & indultum, sitque in Regno eodem à tanto tempore cujus contrarii hodie non existit memoria, consuetudine laudabili, inconvulsè servata, & diuturnitate temporum, & præscripta moribus utentium, sine contradictionis aut interruptionis obstaculo introductum, quod nullus Princeps, Baro, Nobilis, Miles, Cliens, Civis, Burgensis, seu Rusticus, nulla denique persona ejusdem regni, & pertinentiarum ejusdem ubicumque existentium, cujuscumque status, dignitatis, præeminentiæ, vel conditionis existat, ad cujuscumque actoris instantiam, extra Regnum ipsum ad quodcumque tribunal, seu alterius, præterquam Regis Bohemiæ, & Judicum Regalis curiæ suæ judicium citari potuerit, sive trahi, nec vocari debeat perpetuis inanteà temporibus vel possit. ideoq; privilegium, consuetudinē, & indultū hujusmodi, auctoritate Imperiali, & de Imperialis potestatis plenitudine, ex certa sciētia innovantes, & etiam confirmantes, hac præsenti nostra constitutione Imperiali perpetuis temporibus valitura statuimus, ut si contra privilegium, consuetudinem, vel indultum præfatum quispiam prædictorum, putà Princeps, Baro, Nobilis, Miles, Cliens, Civis, Burgensis, seu Rusticus, aut alia quæcumque persona præmissa, ad cujuscumque tribunal extra Regnum prædictum Bohemiæ, in quacumque causa, criminali, civili, vel mixta, seu super quocumque negotio citatus fuerit, quocumque tempore, vel citata, comparere, vel in judicio respondere minime teneatur. quòd si adversus hujusmodi non comparentes, vel non comparentem, à quocumque Judice, cujuscumque auctoritatis existat, extra Regnum ipsum Bohemiæ constituto, judicialiter procedi, processus fieri, seu sententias interlocutorias vel definitivas, unam vel plures, in quibuscumque prænominatis causis sive negotiis, quovis modo fieri vel promulgari contingeret, auctoritate præmissa, & de plenitudine insuper antedictæ Imperatoriæ potestatis, citationes, præcepta, processus, & sententias hujusmodi, necnon executiones, & omnia quæ ex eis, vel aliquo eorum, quomodolibet sequi, attemptari possent vel fieri, irritamus penitus & cassamus.

2. Addi-

2. Adjicientes expresse, & edicto Imperiali perpetuò valituro, eadem auctoritate, & de præmissæ potestatis plenitudine decernentes, ut quemadmodum in prædicto Regno Bohemiæ, à tempore, cujus contrarii non habetur memoria, jugiter observatum existit, ita nulli prorsus Principi, Baroni, Nobili, Militi, Clienti, Civi, Burgensi, seu Rustico, nulli demum personæ, seu incolæ Regni Bohemiæ sæpe dicti, cujuscumque status, præeminentiæ, dignitatis, vel conditionis existant, vel existat, à quibuscumque processibus, sententiis interlocutoriis vel diffinitivis, sive præceptis Regis Bohemiæ, aut quorumlibet suorum judicum, nec non executionibus eorundem, contra se in Regali judicio, seu coram Regis, Regni, seu prædictorum Judicum tribunalibus factis aut latis, habitis vel ferendis inanteà seu fiendis, liceat ad quodcumque aliud judicium appellare. provocationes quoque seu appellationes hujusmodi, si quas contra hoc interponi contigerit, eo ipso viribus non subsistant, & appellantes ipsi pœnam perditionis causarum ipso facto se noverint incurrisse.

CAP. IX.

DE AVRI, ARGENTI, ET ALIARVM specierum mineris.

PRÆSENTI constitutione in perpetuum valitura statuimus, ac de certa scientia declaramus, quòd successores nostri Bohemiæ Reges, nec non universi & singuli Principes Electores, Ecclesiastici & Seculares, qui perpetuò fuerint, universas auri & argenti fodinas, atque mineras stanni, cupri, ferri, plumbi, & alterius cujuscumque generis metalli, ac etiam salis, tam inventas quàm etiam inveniendas in posterum quibuscumque temporibus, in Regno prædicto, ac terris & pertinentiis eidem Regno subjectis, nec non supradicti Principes in Principatibus, terris, dominiis, & pertinentiis suis, tenere justè possint & legitimè possidere, cum omnibus juribus (nullo prorsus excepto) prout possunt seu consueverunt talia possideri; nec non Judæos habere; theolonea in præterito statuta & indicta percipere; quodque progenitores nostri, Reges Bohemiæ felicis memoriæ, ipsique Principes Electores, ac progenitores & prædecessores eorum, legitimè potuerint usque in præsens, sicut hoc antiqua, laudabili, & approbata consuetudine, diuturnique ac longissimi temporis cursu præscripta noscitur observatum.

CAP. X.

DE MONETIS.

STATUIMUS præterea, ut Regi Bohemiæ, successori nostro, qui fuerit pro tempore, sicut constat ab antiquo Illustris memoriæ Bohemiæ Regibus, nostris prædecessoribus, licuisse, & in possessione pacifica continua ipsos fuisse juris subsequentis, videlicet monetas auri & argenti, in omni loco & parte Regni sui, & subditarum ei terrarum & pertinentiarum omnium, ubi Rex ipse decreverit, ubique placuerit, cudi facere, & mandare, sub omni modo & forma, in Regno ipso Bohemiæ, in his ad hæc usque tempora observatis, quòdque futuris perpetuò Bohemiæ Regibus, hac nostra Imperiali constitutione & gratia perpetuò valituris, à quibuscumque Principibus, Magnatibus, Comitibus, ac personis aliis, quascumque terras, castra, possessiones, prædia, sive bona, liceat emere, comparare, seu in donum vel donationem, ex quacumque causa, aut in obligationem recipere, sub talium terrarum, castrorum, possessionum, prædiorum, seu bonorum conditione consueta, ut videlicet propria recipiantur vel comparentur ut propria, libera velut libera, & ea quæ dependent in feudum, similiter emantur in feudum, seu comparata taliter teneantur; ita tamen, quòd ipsi Reges Bohemiæ, de iis, quæ hoc modo comparaverint vel receperint, & Regno Bohemiæ duxerint applicanda, ad pristina ac consueta jura de talibus sacro explenda & reddenda Imperio sint astricti.

2. Præsentem nihilominus constitutionem & gratiam, virtute præsentis legis nostræ Imperialis ad universos Principes Electores, tam Ecclesiasticos quam Seculares, successores & legitimos hæredes ipsorum, plene extendi volumus, sub omnibus modis & conditionibus, ut præfertur.

CAP. XI.

DE IMMVNITATE PRINCIPVM ELECTORVM.

STATUIMUS etiam, ut nulli Comites, Barones, Nobiles, Feudales, Vasalli, Castrenses, Milites, Clientes, Cives, Burgenses, nullæ quoque personæ, Coloniensi, Moguntinensi & Treverensi, Ecclesiis subjecti vel subjectæ, cujuscumque status, conditionis, vel dignitatis existant, ad cujuscumque actoris instantiam extra territorium, & terminos ac limites earundem Ecclesiarum, & pertinentiarum suarum, ad quodcumque aliud tribunal, seu cujuscumque alterius, præterquàm Archiepiscoporum Moguntinensis, Treverensis, & Coloniensis, & Judicum suorum judicium citari poterint temporibus retroactis, vel trahi seu vocari debeant perpetuis inanteà temporibus sive possint, sicut in præteritis invenimus temporibus observatum.

2. Quod si contra præsens edictum nostrum, prædictos Ecclesiarum Treverensis, Moguntinensis, seu Coloniensis subditos, vel eorum aliquem seu aliquos, ad cujuscumque instantiam, seu ad quodcumq; tribunal, pro quacumq; causa criminali, civili, vel mixta, seu quocumq; negotio, extra territorium,

ritorium, limites seu terminos dictarum Ecclesiarum, vel alicujus earum citari contingeret, comparere vel respondere minimè teneantur; & citatio, & processus, & sententiæ interlocutoriæ vel diffinitivæ contra non venientes à talibus judicibus extraneis latæ vel factæ, fiendæ vel ferendæ, necnon præcepta, & præmissorum executiones, & omnia quæ ex eis, vel aliquo eorum quomodolibet sequi, attentari possent vel fieri, irrita decernimus eo ipso.

3. Adjicientes expressè, quòd nulli Comiti, Baroni, Nobili, Feudali, Vasallo, Castrensi, Militi, Clienti, Civi, Rustico, nulli demum personæ Ecclesiis hujusmodi subjectæ, seu ejus incolæ, cujuscunque status, dignitatis, vel conditionis existant, à processibus, sententiis interlocutoriis & diffinitivis, sive præceptis Archiepiscoporum & Ecclesiarum hujusmodi, vel suorum Officiatorum temporalium, aut executionibus eorundem contra se in Archiepiscopali, seu Officiatorum prædictorum judiciis, dictis aut latis, habitis vel ferendis inanteà seu fiendis, ad quodcumque tribunal aliud liceat appellare, quamdiu in Archiepiscoporum prædictorum, & suorum judicio querulantibus non fuerit justitia denegata: appellationes contra hoc factas non recipi statuimus, cassasque & irritas nunciamus.

4. In defectum vero justitiæ, prædictis omnibus ad Imperialem dumtaxat curiam & tribunal, seu Judicis immediatè in Imperiali curia pro tempore Præsidentis audientiam; & etiam eo casu non ad quemvis alium judicem, sive ordinarium, sive etiam delegatum, his, quibus denegata fuerit justitia, liceat appellare. Quicquid vero contra præmissa factum fuerit, sit irritum eo ipso.

5. Eandem constitutionem virtute præsentis legis nostræ Imperialis, ad Illustres Comitem Palatinum Rheni, Ducem Saxoniæ & Marchionem Brandenburgensem, Principes Electores seculares sive laicos, successores, hæredes, & subditos eorum, plenè extendi volumus, sub omnibus modis & conditionibus, ut præfertur.

CAP. XII.

DE CONGREGATIONE PRINCIPUM ELECTORUM.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis feliciter, Amen.

Carolus Quartus divina favente clementia, Romanorum Imperator, semper-Augustus, & Bohemiæ Rex, ad perpetuam rei memoriam.

INTER illas multiplices Reipublicæ curas, quibus assiduè mens nostra distrahitur, multa consideratione necessarium fore prospexit nostra sublimitas, ut Sacri Imperii Principes Electores, ad tractandum de ipsius Imperii orbisque salute, frequentiùs solito congregentur, qui solidæ bases Imperii, & columnæ immobiles, quemadmodum per longinquas ad invicem terrarum consistunt distantias, ita de incumbentibus regionum sibi cognitarum defectibus referre simul & conferre noverunt, sanisque providentiæ suæ consiliis non ignorant accommodatis talium reformationibus salubriter operam dare.

2. Hinc est, quod in solemni curia nostra in Nuremberg, cum Venerabilibus Ecclesiasticis, & Illustribus secularibus Principibus Electoribus, & multis aliis Principibus & Proceribus, per nostram Celsitudinem celebrata, habita cum eisdem Principibus Electoribus deliberatione, & de ipsorum consilio, pro bono & salute communi, cum dictis Principibus Electoribus, tam Ecclesiasticis quam secularibus, duximus ordinandum, quòd iidem Principes Electores de cætero per singulos annos semel, transactis à festo Paschæ Resurrectionis Dominicæ quatuor septimanis continuè numerandis, in aliqua civitatum Sacri Imperii personaliter congregentur, & ad idem tempus proxime affuturum, seu anno præsenti, colloquium seu curia, & congregatio hujusmodi, in civitate nostra Imperiali Metensi, per nos & eosdem Principes celebretur; ac tunc, & deinceps, die quolibet congregationis hujusmodi locus per nos, quo sequenti anno conveniant, ipsorum consilio statuatur, hac nostra ordinatione, ad nostrum & ipsorum dumtaxat beneplacitum duratura. qua durante, ipsos sub nostro Imperiali conductu recipimus, ad dictam curiam accedendo, stando, ac etiam recedendo.

3. Prætereà, ne tractatus communis salutis & pacis, per tractum & moram solatii, seu excessivam frequentationem convivii retardetur, ut aliquando fieri est consuetum, concordi voluntate duximus ordinandum, ut deinceps curia seu congregatione præfata durante, generales omnium Principum celebrare alicui non liceat invitatas; particulares verò, quæ agendorum expeditionem non impediant, cum moderamine sint permissæ.

CAP. XIII.

DE REVOCATIONE PRIVILEGIORUM.

PRÆTEREA statuimus, & hoc Imperiali perpetuo sancimus edicto, quòd universa privilegia & litteræ, quibuscunque personis, cujuscumque status, præeminentiæ, vel dignitatis existant, seu civitatum, oppidorum, & quorumlibet locorum universitatibus, super quibuscumque juribus, gratiis, immunitatibus, consuetudinibus, seu rebus aliis, etiam proprio motu, seu alias à nobis, vel recolendæ memoriæ divis Romanorum Imperatoribus, & Regibus, prædecessoribus nostris, sub quibuscum-

buscumque verborum tenoribus concessa & concessæ, seu à nobis vel successoribus nostris Romanorum Imperatoribus & Regibus, inanteà futuris temporibus concedenda seu concedendæ, non debeant aut possint libertatibus, jurisdictionibus, juribus, & honoribus, seu dominiis Principum Electorum Sacri Imperij, Ecclesiasticorum & Secularium, aut alicujus ipsorum in aliquo penitus derogare; etiamsi in talibus privilegijs & litteris quarumlibet personarum cujuscunque præeminentiæ, dignitatis, aut status extiterint, ut præfertur, seu universitatum hujusmodi expresse cautum sit, vel fuerit in futurum, quòd revocabilia seu revocabiles esse non debeant, nisi de ipsis, & toto in eis comprehenso tenore in tali revocatione fieret de verbo ad verbum seriatim mentio specialis. hujusmodi namque privilegia & litteras, si & inquantum libertatibus, jurisdictionibus, juribus, honoribus, seu dominiis dictorum Principum Electorum, aut alicujus ipsorum derogare, vel obviare censentur in aliquo, quo ad hoc revocamus ex certa sciencia & cassamus, revocataque & revocatas intelligi, reputari, & haberi decernimus de plenitudine Imperatoriæ potestatis.

Cap. XIV.

DE HIS, QVIBVS VT INDIGNIS AVFERVNTVR bona feudalia.

IN plerisque partibus vasalli, & feudatarij dominorum, feuda seu beneficia, quæ à dominis ipsis obtinent, intempestivè, verbaliter & in fraude renunciant, seu resignāt eadē; & facta resignatione hujusmodi, dominos ipsos malitiosè diffidant, suasque inimicitias eis denunciant, damna eis subsequenter gravia inferendo: & beneficia seu feuda sic relicta prætextu guerræ seu inimicitiæ iterū invadūt, & occupant, & detinent occupata. ea propter præsenti constitutione in perpetuum valitura sancimus, quòd talis resignatio, seu renunciatio haberi debeat pro non facta, nisi liberè & realiter facta fuerit per eosdem, ita quòd possessio beneficiorum & feudorum hujusmodi, dominis ipsis corporaliter & realiter assignetur, in tantum, quòd nullo umquam tempore diffidantes ipsi in bonis, feudis, seu beneficiis resignatis, dominos ipsos perturbent per se, vel alios, aut molestent, nec ad hoc, consilium præstent, auxilium, vel favorem. contrarium faciens, seu dominos suos in beneficiis & feudis resignatis, vel non resignatis invadens quomodolibet vel perturbans, vel damna in ipsis inferens, seu consilium, auxilium præstans talia facientibus, vel favorem, feuda & beneficia hujusmodi eo ipso amittat, infamis existat, & banno Imperiali subjaceat, & nullus ad feuda vel beneficia hujusmodi pateat ei de cætero, quocunque tempore aditus, vel regressus, nec de novo concedi sibi valeant ullo modo; & facta eis contra hoc illorum concessio, seu investitura sequuta, viribus non subsistat. postremò, omnes pœnas prædictas illos vel illum, qui prædicta resignatione non facta, contra dominos suos fraudulenter agentes, vel agens, scienter eos invaserint, vel invaserit, diffidatione quacumque prævia vel obmissa, vigore præsentis sanctionis incurrere decernimus ipso facto.

Cap. XV.

DE CONSPIRATORIBVS.

DEtestandas prætereà, & sacris legibus reprobatas conspirationes & conventiculas, seu colligationes illicitas, in civitatibus & extra, vel inter civitatē & civitatē, inter personā & personam, seu inter personam & civitatē, prætextu parentelæ, seu receptionis in cives, vel alterius cujuscumque coloris conjurationes; insuper & confœderationes & pacta, nec non & consuetudinem circa hujusmodi introductam, quam censemus potius corruptelam, reprobamus, damnamus, & ex certa scientia irritamus: quas civitates, seu personæ, cujuscumq; dignitatis, seu cōditionis, aut status, sive inter se, sive cum alijs, absq; auctoritate dominorū, quorū subditi vel ministeriales sunt, seu in quorum districtu consistunt, eisdem dominis nominatim non exceptis, fecerint hactenus, & facere præsumpserint in futurum, sicut per sacras divorum Augustorum, prædecessorum nostrorum, leges, prohibitas non ambigitur & cassatas; illis confœderationibus & legis dumtaxat exceptis, quas Principes, & Civitates, ac alij super generali pace provinciarum atque terrarum inter se firmasse noscuntur. illas enim nostræ declarationi specialiter reservantes, in suo decernimus vigore manere, donec de his aliud duxerimus ordinandum.

2. Personam singularem, quæ de cetero contra tenorem præsentis constitutionis, & nostræ legis antiquæ super hoc editæ, confœderationes, colligationes, conspirationes, & pacta hujusmodi inire præsumpserit, ultra pœnam legis ejusdem, notam infamiæ, & pœnam decem librarum auri; civitatem verò, vel universitatem in hanc legem nostram similiter committentem, centum librarum auri, nec non amissionis & privationis libertatum, & privilegiorum Imperialium, pœnas incurrere decernimus eo ipso, medietate pœnæ hujusmodi pecuniariæ fisco Imperiali; reliqua verò domino districtus, in cujus præjudicium factæ fuerint, applicanda.

Cap. XVI.

DE PFALBVRGERIIS.

CÆterum, quia nonnulli cives & subditi Principum, Baronum, & aliorum hominum, sicut frequens ad nos querela perduxit, jugum originariæ subjectionis quærentes abjicere, imò ausu te-

 merario

merario contemnentes, in aliarum civitatum cives recipi se procurant, & frequentius in præteritum procurarunt; & nihilominus in priorum dominorum, quos tali fraude præsumpserunt, vel præsumunt deserere, terris, civitatibus, oppidis, & villis corporaliter residentes, civitatum, ad quas hoc modo se transferunt, libertatibus gaudere, & ab eis defensari contendunt, qui in partibus Alamaniæ *Pfalburgerii* consueverunt vulgariter appellari. quoniam autem patrocinari non debent alicui fraus & dolus, de Imperatoriæ potestatis plenitudine, omniū Principū Electorū, Ecclesiasticorū & Secularium sano accedente consilio, ex certa scientia statuimus, & præsenti lege perpetuò valitura sancimus, quòd prædicti cives & subditi, eis, quib. subsunt, taliter illudentes, in omnibus terris, locis, & provinciis Sacri Imperii à præsenti die in posterum, civitatum, in quarum cives tali fraude recipi se procurant, vel hactenus procurarunt, jurib. & libertatibus in nullo potiantur, nisi ad hujusmodi civitates corporaliter & realiter transeuntes, ibique larem fovētes, continuè & verè ac non fictè residentiam facientes, debita onera & municipalia subeant munera in eisdem. si qui verò contra præsentis nostræ legis tenorem recepti sint, vel fuerint in futurum, illorum receptio omni careat firmitate; & recepti, cujuscumque dignitatis, conditionis, aut status existant, in nullo casu penitus, sive causa, civitatum, ad quas recipi se procurant, jurib. vel libertatibus gaudeant quomodolibet, vel fruantur, non obstantibus quibuscumque juribus, privilegiis, vel consuetudinibus observatis, quantocumque tempore, & obtentis; quas & quæ, in quantum præsenti nostræ legi obveniant, præsentibus ex certa scientia revocamus de prædictæ Imperialis plenitudine potestatis, omnique carere decernimus robore firmitatis.

2. Circa præmissa omnia Principum, Dominorum, & aliorum hominum, quos taliter deseri contigit, vel continget in posterum, juribus circa personas, & bona subditorum quorumcumque, ipsos sæpe dicto modo deserentium, semper salvis. hos nihilominus, qui sæpe dictos cives, & subditos alienos recipere, contra præsentis nostræ legis dispositionem, præsumpserint, vel recipere in præteritum præsumpserunt, si eos omnino non dimiserint infra mensem post intimationē præsentiū eis factam, centū marcas auri puri pro transgressione hujusmodi totiens, quotiens deinceps factū fuerit, incurrere decernentes; quarum medietas Imperiali fisco nostro, reliqua verò dominis illorum, qui recepti fuerunt, irremissibiliter applicetur.

Cap. XVII.

DE DIFFIDATIONIBVS.

EOs, qui de cætero adversus aliquos iustam diffidationis causam se habere fingentes, ipsos in locis, ubi domicilia non obtinent, aut ea communiter non inhabitant, intempestivè diffidant, declaramus damna quæcumque per incendia, spolia, vel rapinas diffidatis ipsis, cum honore suo inferre non posse.

2. Et quia patrocinari non debent alicui fraus & dolus, præsenti constitutione in perpetuum valitura sancimus, diffidationes hujusmodi quibuscumque dominis aut personis, cum quibus *aliquando fuerunt in societate, familiaritate, vel honesta quavis amicitia conversati, sic factas vel fiendas in posterum, non valere, nec licere prætextu diffidationis cujuslibet quempiam invadi per incendia, spolia, vel rapinas, nisi diffidatio per tres dies naturales ipsi diffidando personaliter, vel in loco, quo habitare consuevit, publicè fuerit intimata, possitque de intimatione hujusmodi, per testes idoneos fieri plena fides. Quisquis secus quempiam diffidare vel invadere modo præmisso præsumpserit, infamiam eo ipso incurrat, ac si nulla diffidatio facta esset; quem etiam tamquam proditorem, per quoscunque Judices pœnis legalibus statuimus castigari.

*Leg. alioqui.

2. Prohibemus etiam & damnamus universas & singulas guerras, & lites injustas, necnon quoq; injusta incendia, spolia, rapinas, indebita & inconsueta theolonea & conductus, & exactiones pro ipsis conductibus extorqueri consuetas, sub poenis, quibus sacræ leges præmissa, & eorum quodlibet, sanciunt punienda.

Cap. XVIII.

LITTERA INTIMATIONIS.

VObis Illustri & magnifico Principi Domino &c. Marchioni Brandēburgensi, Sacri Imperii Archicamerario, Coëlectori, & amico nostro charissimo. Electionem Romanorum Regis nunc ex rationabilibus causis imminet facienda, præsentibus intimamus; vosque ex officii nostri debito ad electionem præfatam ritè vocamus, quatenus à die tali, &c. infra tres menses continuo computandos, per vos, seu nuncios aut procuratores vestros, unum vel plures, sufficiens mandatum habentes, ad locum debitum, juxta formam sacrarum legum super hoc editarum, venire curetis, deliberaturi, tractaturi, & concordaturi cum aliis Conprincipibus & Coëlectoribus vestris & nostris, de electione futuri Regis Romanorum in Imperatorem postmodum favente Domino promovendi, ibidem mansuri usque ad plenam consummationem electionis hujusmodi, & aliàs facturi, & processuri, prout in sacris legibus super hoc deliberatè editis invenitur expressum; aliàs, non obstante vestra, seu vestrorum absentia, in præmissis unà cum aliis Coprincipibus & Coëlectoribus vestris & nostris, prout legum ipsarum sanxerit auctoritas, finaliter procedemus.

CAP.

CAP. XIX.

FORMA PROCURATORII, MITTENDI PER eum principem Electorem, qui nuncios suos ad electionem faciendam duxerit destinandos.

NOS talis, Dei gratia, &c. Sacri Imperii &c. notum facimus tenore præsentium universis: quòd cum electio Romanorum Regis ex rationabilibus causis immineat facienda, nos de honore & statu Sacri Imperii solicitudine debita intendere cupientes, ne tam gravibus dispendiis periculosè subjaceat, de fide & circumspectionis industria dilectorum nobis &c. fidelium nostrorum obtinentes utique præsumptionis indubiæ fiduciam singularem, ipsos & quemlibet eorum in solidum, ita quòd non sit melior conditio occupantis, sed quod per unum inceptum fuerit, per alium finiri valeat, & licitè terminari, omni jure, modo & forma, quibus meliùs & efficaciùs possumus, seu valemus, nostros veros & legitimos Procuratores, & nuncios speciales facimus, constituimus, & ordinamus, ad tractandū ubilibet unà cum aliis Conprincipibus, & Coëlectoribus nostris, tam Ecclesiasticis quàm Secularibus, & cum ipsis concordandum, conveniendum, & concludendum de persona quacumq; habili ac idonea, in Regem Romanorum eligenda; ac ipsis tractatibus super electione talis personæ habendis, pro nobis, loco & nomine nostris interessendum, tractandum, & deliberandum, nec non vice & nomine nostris eandem personam nominandum, & in ipsam consentiendum, ac etiam in Regem Romanorum promovendum, ad Sacrum Imperium eligendum, ac in animam nostram præstandum quodcumque juramentum, quod necessarium debitum, seu consuetum fuerit; circa præmissa, & quodlibet præmissorum, alium, vel alios procuratores in solidum substituendum & revocandum, omnia & singula faciendum, quæ in præmissis, & circa prçmissa etiam usque ad consummationem tractatuum, nominationis, deliberationis, & electionis hujusmodi, de præsenti faciendæ necessaria, aut utilia fuerint, seu etiam quomodolibet oportuna, etiamsi præmissa, vel eorum quodlibet, mandatum exigant speciale; etiamsi majora vel magis singularia fuerint supradictis, & quæ nosmetipsi facere possemus, si hujusmodi tractatuum, deliberationis, nominationis & electionis futuræ negotiis, præsentes & personaliter adessemus, gratum & ratum habentes, & habere volentes, & nos perpetuò habituros firmiter promittentes, quicquid per antedictos Procuratores, seu nuncios nostros, necnon substitutos, aut substituendos, ab ipsis seu eorum altero, in præmissis seu præmissorum quolibet, actum, gestum, seu factum fuerit, aut quomodolibet ordinatum.

CAP. XX.

DE UNIONE PRINCIPATUUM ELECTORUM, & Iurium eis connexorum.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis feliciter, Amen.

Carolus Quartus divina favente clementia, Romanorum Imperator, semper Augustus, & Bohemiæ Rex, ad perpetuam rei memoriam.

CUM universi & singuli Principatus, quorum virtute Seculares Principes Electores, jus & vocem in electione Regis Romanorum, in Cæsarem promovendi, obtinere noscuntur, cum jure hujusmodi, nec non officiis, dignitatibus, & juribus aliis, eis, & cuilibet eorum annexis, & dependentibus ab eisdem, adeò conjuncti, & inseparabiliter sint uniti, quòd jus, vox, officium, & dignitates quoque jura, ad quemlibet Principatuum eorundem spectantia, cadere non possint in alium, præter illum, qui Principatum ipsum cum terra, vasallagiis, feudis, & dominio, ac ejus pertinentiis universis dinoscitur possidere; præsenti edicto Imperiali perpetuò valituro sancimus, unumquemque Principatuum prædictorum, cum jure & voce electionis, ac officio, cæterisque omnibus dignitatibus, juribus & pertinentiis ad ipsum spectantibus, ita perseverare, & esse debere unitum perpetuis temporibus indivisibiliter & conjunctum, quòd possessor Principatus cujuslibet, etiam juris, vocis, officii, & dignitatis, & pertinentiarum omnium ad illum spectantium, quieta debeat & libera possessione gaudere, ac Princeps Elector ab omnibus reputari, ipseque, & nemo alius, per cæteros Principes Electores, ad electionem, & omnes actus alios pro Sacri Imperii honore, vel oportunitate gerendos, omni tempore assumi, sine contradictione qualibet, & admitti; nec aliquid præmissorum ab altero, cum sint & esse debeant inseparabilia, dividi, vel ullo tempore debeat separari, aut in judicio, vel extra divisim repeti valeat, aut evinci, vel etiam per sententiam separari; nec aliquis unum sine alio impetens audiatur. quod si per errorem, vel aliàs auditus quis fuerit, aut processus, judicium, sententia, vel aliquid hujusmodi contra præsentem dispositionem nostram emanaverit, seu quomodolibet attemptari contigerit, hoc totum, & omnia ex his, & quolibet eorum sequentia, eo ipso viribus non subsistant.

CAP. XXI.

DE ORDINE PROCESSIONIS INTER ARCHIEPISCOPOS.

QUoniam autem superius in principio constitutionum nostrarum præsentium, circa ordinem sessionis Ecclesiasticorum Principum Electorum in consilio, & in mensa, & alias quotiens Imperialem curiam celebrari, seu Principes Electores deinceps cum Imperatore vel Rege Romanorum, congregari contigerit, sufficienter duximus providendum, super qua priscis audivimus temporibus pluries disceptatum; expedire credimus etiam processionis & deambulationis inter eos ordinem diffinire.

2. Quapropter hoc perpetuo Imperiali edicto decernimus, ut quotienscumque in congregatione Imperatoris, vel Regis Romanorum; & Principum prædictorum, Imperatore vel Rege ipso deambulante, insignia ante faciem suam portari contigerit, Archiepiscopus Treverensis in directa diametrali linea ante Imperatorem vel Regem transeat, illique soli medii inter eos ambulent, quos Imperialia vel Regalia continget insignia deportare.

3. Dum autem Imperator, vel Rex, absque insigniis eisdem incesserit, ex tunc idem Archiepiscopus Imperatorem, vel Regem præfato modo præcedat, ita quòd nemo penitus inter eos medius habeatur; alijs duobus Archiepiscopis Electoribus, loca sua juxta distinctionem provinciarum suarum circa sessionem superiùs declaratam, etiam circa processionem perpetuò servaturis.

CAP. XXII.

DE ORDINE PROCESSIONIS PRINCIPVM ELECTORUM, & per quos insignia deportentur.

AD declarandum autem in Imperatoris, vel Regis Romanorum deambulantis præsentia, processionis ordinem Principum Electorum, de quo supra fecimus mentionem, statuimus, ut quotienscumque in celebratione Imperialis curiæ Principes Electores cum Imperatore, seu Rege Romanorum, in quibuscumque actibus vel solemnitatibus processionaliter ambulare contigerit, & Imperialia vel Regalia debuerint insignia deportari, Dux Saxoniæ Imperialem vel Regalē ensem deferens, Imperatorem seu Regem immediatè præcedat, & inter illum, & Archiepiscopum Treverensem medius habeatur; Comes vero Palatinus, pomum Imperiale portans, à latere dextro; & Marchio Brandenburgensis sceptrum deferens, à sinistro latere ipsius Ducis Saxoniæ lineariter gradiantur; Rex autem Bohemiæ Imperatorem seu Regem ipsum immediate, nullo interveniente, sequatur.

CAP. XXIII.

DE BENEDICTIONIBVS ARCHIEPISCOPORVM IN præsentia Imperatoris.

QUotiens insuper in Imperatoris, vel Regis Romanorum præsentia, Missarum solemnia celebrari, ac Moguntinensem, Treverensem, & Coloniensē Archiepiscopos, vel duos ex eis adesse contigerit, in confessione, quæ ante missam dici consuevit, ac in porrectione Evangelii osculandi, & Pace post Agnus Dei portanda, nec non & in benedictionibus post finita Missarum solemnia, ac etiam ante mensam faciendis, & in gratiis post cibum acceptum agendis, is inter eos ordo servetur, prout de ipsorum consilio duximus ordinandum, quod prima die hæc omnia & singula, à primo; secunda die, à secundo; tertia verò, à tertio peragantur.

2. Primum autem, seu secundum, vel tertium hoc casu, secundum quod prius vel posterius quilibet eorum consecratus existit, debere intelligi declaramus, & ut se invicem honore condigno & decenti præveniant, & exemplum aliis præbeant invicem honorandi, is, quem circa præmissa ordo tetigerit, ad hæc alterum convenienti & charitativa inclinatione invitet, & tunc demum ad præmissa procedat, seu quodlibet præmissorum.

CAP. XXIV.

INFRA SCRIPTAE LEGES PROMVLGATAE SVNT IN Curia Metensi per Dominum Carolum IV. Romanorum Imperatorem, & Bohemiæ Regem Augustum, Anno Domini M. CCC. LVI. in die Natalis Christi, assistentibus sibi omnibus Sacri Romani Imperii Electoribus, præsentibus dominis, Venerabili in Christo Patre Domino Theodorico Episcopo Albanensi, Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinali, ac Carolo Regis Franciæ primogenito, Normandiæ Duce Illustri, ac Delphino Viennensi.

Verba Rescripti Imperatorū Arcadii & Honorii in l. Quisquis C. ad l. jul. Majest.

SI quis cum Principibus, Militibus, vel privatis, seu quibuscumque personis, plebeis etiam, scelestam factionem, aut factionis ipsius inierit sacramentum, vel dederit, de nece Venerabilium & Illu-

& Illustrium Principum nostrorum, & Sacri Romani Imperii, tam Ecclesiasticorum quam Secularium, Principium Electorum, seu alterius eorundem (nam & ipsi pars corporis nostri sunt. Eadem enim severitate voluntatem sceleris, qua effectum puniri jura voluerunt): ipse quidem, utpote majestatis reus, gladio feriatur, bonis ejus omnibus fisco nostro addictis: filii verò ejus, quibus vitam Imperiali specialiter lenitate concedimus (paterno enim deberent perire supplicio, in quibus paterni, hoc est, hæreditarii criminis metuuntur exempla) à materna vel avita, omnium etiam proximorum hæreditate, & successione habeantur alieni, ex testamentis aliorum nihil capiant, sint perpetuò egentes & pauperes, infamia eos paterna semper comitetur, ad nullum umquam honorem, ad nulla prorsus sacramenta perveniant, sint postremò tales, ut his perpetua egestate sordentibus sit & mors solatium, & vita supplicium. Denique jubemus eos esse notabiles sine venia, qui pro talibus umquam apud nos intervenire temptaverint.

2. Ad filias sane ipsorum, quotlibet numero fuerint, Falcidiam tantùm ex bonis matris, sive testatâ, sive intestata defecerit, volumus pervenire, ut habeant mediocrem potius filiæ alimoniam, quàm integrum emolumentum aut nomen hæredis consequantur. mitior enim circa eas debet esse sententia, quas pro infirmitate sexus minus ausuras esse confidimus.

3. Emancipationes quoque, quæ à prædictis sive in filios, post legem duntaxat latam, sive in filias fuerint collatæ, non valeant. dotes, donationes quorumlibet, postremò item alienationes, quas ex eo tempore qualibet fraude, vel jure factas esse constiterit, quo primò memorati de ineunda factione, ac societate cogitaverint, nullius statuimus esse momenti. Uxores sane prædictorum recuperata dote, si in ea conditione fuerint, ut, quæ à viris titulo donationis acceperunt, seu accipiunt, filiis debeant reservare, tempore quo ususfructus absumitur; omnia ea fisco nostro se relicturas esse cognoscant, quæ juxta legem filiis debebantur; Falcidia etiam ex his rebus, filiabus tantum, non etiam filiis deputetur.

4. Idem, quod de prædictis, eorumque filiis cavimus, etiam de satellitibus, consciis, ac ministris, filiisque eorum simili severitate censemus. Sane si quis ex his in exordio initæ factionis, studio veræ laudis accensus, ipse prodiderit factionem, & præmio à nobis & honore donabitur. Is verò, qui usus fuerit factione, si vel serò, tamen incognita adhuc consiliorum arcana patefecerit, absolutione *tantum, ac venia dignus habebitur. * in Origin. est, tamen.

5. Statuimus insuper, ut si quid contra prædictos Principes Electores, Ecclesiasticos vel Seculares, commissum dicatur, etiam post mortem rei, id crimen instaurari posse.

6. In hoc item crimine, quod ad læsam in Principibus Electoribus suis Majestatem pertinet, etjam in caput domini, servi torquentur.

7. Volumus insuper, & præsenti Imperiali sancimus edicto, ut etiam post mortem nocentium hoc crimen inchoari possit, ut convicto mortuo, memoria ejus damnetur, & bona successoribus ejus eripiantur. nam ex quo sceleratissimum quis ceperit consilium, exinde quodammodo sua mente punitus est.

8. Porrò, ex quo quis tale crimen contraxit, neque alienare, neque manumittere eum posse, nec ei solvere jure debitorem, decernimus.

9. In hac causa in caput domini servos torqueri statuimus, id est, propter causam factionis damnandæ contra Principes Electores, Ecclesiasticos & Seculares, ut præmittitur.

10. Et si decesserit quis, propter incertam personam successoris bona serventur, si in *a* causa hujusmodi fuisse mortuus arguatur. a casu, est in Origin.

CAP. XXV.

DE INTEGRITATE PRINCIPATVVM ELECTORVM.

SI cæteros Principatus congruit in sua integritate servari, ut corroboretur justitia, & subjecti fideles pace gaudeant & quiete, multo magis magnifici Principatus, dominia, honores, & jura Electorum Principum debent illæsa servari. nam ubi majus incumbit periculum, majus debet remedium adhiberi, ne columnis ruentibus, basis totius ædificii collidatur.

2. Decernimus igitur, & hoc perpetuis temporibus valituro Imperiali sancimus edicto, quòd exnunc inanteà perpetuis futuris temporibus, insignes & magnifici Principatus, videlicet Regnum Bohemiæ, Comitatus Palatinus Rheni, Ducatus Saxoniæ, & Marchionatus Brandenburgensis, terræ, districtus, homagia, vasallagia, & alia quævis ad ipsa spectantia, scindi, dividi, seu quavis conditione dimembrari non debeant, sed ut potiùs in sua perfecta integritate perpetua maneant, primogenitus filius succedat in eis, sibique soli jus ac dominium competat, nisi forte mente captus, fatuus, seu alterius famosi & notabilis defectus existeret, propter quem non deberet, seu posset hominibus principari. in quo casu, inhibita sibi successione, secundogenitum, si fuerit in ea progenie, seu alium seniorem fratrem, vel consanguineum laicum, qui paterno stipiti in descendenti recta linea proximior fuerit, volumus successurum; qui tamen apud alios fratres, & sorores, se clementem & pium exhibebit continuò, juxta datam sibi à Deo gratiam, & juxta suum beneplacitum, & ipsius patrimonii facultates; divisione, scissione, seu dimembratione Principatus, & pertinentiarum ejus, sibi omnibus modis interdicta.

ſuo Regali faciet nomine; & deinde ſub Imperiali titulo innovabit; & in his ipſos Principes omnes in genere, & quemlibet eorum in ſpecie nullatenus impedire, ſed potius abſque dolo gratioſè tenebitur promovere.

10. In caſu denique, quo tres Principes Electores præſentes, ſeu abſentium nuncii, quartum ex ſe, ſeu eorum conſortio, videlicet Principem Electorem præſentem, vel abſentem, in Regem Romanorum elegerint, vocem illius electi, ſi præſens adfuerit, aut nunciorum ipſius, ſi eum abeſſe contingeret, plenum vigorem habere, & eligentium augere numerum, partemque majorem decernimus conſtituere, ad inſtar cæterorum Principum Electorum.

C A P. III.

DE SESSIONE a TREVERENSIS, COLONIENſis & Moguntinenſis Archiepiſcoporum.

a MSS. & editio Moguntina habet: Moguntinenſis, Colonienſis & Treverenſis, &c.

In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis feliciter, Amen.

Carolus Quartus divina favente clementia, Romanorum Imperator, ſemper-Auguſtus, & Bohemiæ Rex, ad perpetuam rei memoriam.

DECOR, & gloria Sacroſancti Romani Imperii, & honor Cæſareus, & Reipublicæ grata compendia, venerabilium & illuſtrium Principum Electorum concordi voluntate foventur; qui velut columnæ proceres ſacrum ædificium circumſpectæ prudentiæ ſolerti pietate ſuſtentant; quorum præſidio dextra Imperialis potentiæ roboratur; & quando mutui favoris ampliori benignitate ſtringuntur, tanto uberioris pacis & tranquillitatis commoda feliciter profluunt populo Chriſtiano. Ut igitur inter venerabiles Moguntinenſem, Colonienſem, necnon Treverenſem Archiepiſcopos, Sacri Imperii Principes Electores, omnium litium, & ſuſpectuum mala, quæ & qui de prioritate, ſeu dignitate ſeſſionum ſuarum in curiis Imperialibus, & Regalibus, ſuboriri valerent, in poſterum perpetuis inanteà temporibus amputentur, & ipſi in cordis & animorum quieta conditione manentes, de opportunitatibus Sacri Imperii concordi favore, & virtuoſæ dilectionis ſtudio convenientius meditari valeant, pro conſolatione populi Chriſtiani, habita deliberatione cum omnibus Principibus Electoribus, tam Eccleſiaſticis quàm Secularibus, & de ipſorum conſilio decernimus, & de Imperatoriæ poteſtatis plenitudine, hac edictali lege perpetuò valitura, ſancimús, quod ſupradicti venerabiles Archiepiſcopi, Treverenſis videlicet, ex oppoſito & liniari directione verſus Imperatoris faciem; Moguntinenſis verò in ſuis dioceſi & provincia, & extra provinciam ſuam in toto Archicancellariatu ſuo Germanico, provincia Colonienſi dumtaxat excepta; & demum Colonienſis in ſuis dioceſi & provincia, & extra provinciam ſuam in tota Italia & Gallia, in dextero latere Romanorum Cæſaris, ſedere poſſint, valeant, & debeant in omnibus publicis actibus Imperialibus, puta judiciis, collationibus feudorum, & in refectionibus menſarum, ac etiam in conſiliis, & in omnibus aliis agendis, propter quæ contingit ſeu continget eos pro honore ſeu utilitate Imperiali tractandis mutuò convenire & hunc modum ſeſſionis ſub omni eo ordine, ſicut expreſſatur ſuperiùs, ad prædictorum Colonienſis, Treverenſis, & Moguntinenſis Archiepiſcoporum ſucceſſores, perpetuò extendi volumus, ut nullo umquam tempore ſuper his quævis dubietas generetur.

C A P IV.

DE PRINCIPIBVS ELECTORIBVS IN communi.

STATUIMUS inſuper, ut quotienſcunque Imperialem curiam ex nunc inanteà celebrari contigerit, in qualibet ſeſſione, videlicet tam in conſilio, quam in menſa, & locis aliis quibuſcunque, ubi Imperatorem, vel Regem Romanorum cum Principibus Electoribus ſedere contigerit, à dextro latere Imperatoris vel Regis Romanorum immediate poſt Archiepiſcopum Moguntinenſem, vel Colonienſem, illum videlicet, quem tunc temporis pro qualitate locorum, & varietate provinciarum, juxta privilegii ſui tenorem, dicto lateri dextro Imperatoris aſſidere contigerit: Rex Bohemiæ (cum ſit Princeps coronatus & unctus) primum; & poſt eum continuò Comes Palatinus Rheni, ſecundum ſedendi loca debeant obtinere; ad ſiniſtram vero partem immediate poſt illum, quem ex prædictis Archiepiſcopis in latere ſiniſtro ſedere contigerit, primum locum Dux Saxoniæ, & poſt eum Marchio Brandeburgenſis alterum obtinebit.

2. Cæterùm, quotiens & quando deinceps Sacrum vacare continget Imperium, extunc Moguntinenſis Archiepiſcopus poteſtatem habebit (ſicut poteſtatem habuiſſe dignoſcitur ab antiquo) cæteros Principes antedictos, ſuos in dicta electione conſortes, litteratoriè convocandi.

3. Quibus omnibus, ſeu his, qui potuerint, & voluerint intereſſe, in electionis termino invicem congregatis, dictus Archiepiſcopus Moguntinenſis, & non alter, eorundem Coëlectorum ſuorum vota ſingulariter habebit inquirere, ordine ſubſequenti.

4. Primò quidem interrogabit à Treverenſi Archiepiſcopo, cui primam vocem competere declaramus, ſicut invenimus hactenus competiiſſe; ſecundò, à Colonienſi Archiepiſcopo, cui competit dignitas

dignitas, nec non officium Romanorum Regi primum diadema Regium imponendi; tertiò, à Rege Bohemiæ, qui inter Electores Laicos ex Regiæ dignitatis fastigio, jure & merito obtinebit primatiam; quartò, à Comite Palatino Rheni; quintò, à Duce Saxoniæ; sextò, à Marchione Brandenburgensi. horum omnium vota, præmisso jam ordine, dictus Archiepiscopus Moguntinensis perquiret. quo facto, dicti Principes, sui consortes, ipsum vice versa requirent, ut & ipse intentionem suam exprimat, & ipsis aperiat votum suum.

5. Præterea, in celebratione Imperialis curiæ, Marchio Brandenburgensis aquam lavandis Imperatoris, vel Regis Romanorum, manibus ministrabit; primum vero potum Rex Bohemiæ; quem tamen sub Regali corona juxta privilegiorum Regni sui continentiam, nisi libera voluntate voluerit, non tenebitur ministrare. Comes etiam Palatinus Rheni cibum afferre tenebitur. Dux Saxoniæ Mareschallatus officium exercebit, ut solitum est fieri ab antiquo.

CAP V.

DE IVRE COMITIS PALATINI RHENI, ET etiam Saxoniæ Ducis.

QUOTIENS insuper, ut præmittitur, Sacrum vacare continget Imperium, Illustris Comes Palatinus Rheni, Sacri Imperii Archidapifer, ad manus futuri Regis Romanorum in partibus Rheni, & Sueviæ, & in jure Franconico, ratione Principatus, seu Comitatus Palatini privilegio, esse debet Provisor ipsius Imperii, cum potestate judicia exercendi, ad beneficia Ecclesiastica præsentandi, recolligendi redditus & proventus, & investiendi de feudis, juramenta fidelitatis vice & nomine Sacri Imperii recipiendi; quæ tamen per Regem Romanorum posteà electum, suo tempore omnia innovari, & de novo sibi ipsa juramenta præstari debebunt: feudis Principum duntaxat exceptis, & illis quæ Vanlehen vulgariter appellantur, quorum investituram, & collationem soli Imperatori, vel Regi Romanorum, specialiter reservamus. Ipse tamen Comes Palatinus omne genus alienationis seu obligationis rerum Imperialium, hujusmodi provisionis tēpore, expressè sibi noverit interdictum.

2. Et eodem jure provisionis, Illustrem Ducē Saxoniæ, Sacri Imperii Archimareschallum, frui volumus in illis locis, ubi Saxonica jura servantur, sub omnibus modis & conditionibus sicut superius est expressum.

3. Et quamvis Imperator, sive Rex Romanorum, super causis, pro quibus impetitus fuerit, habeat (sicut ex consuetudine introductum dicitur) coram Comite Palatino Rheni, Sacri Imperii Archidapifero, Electore Principe, respondere; illud tamen judicium Comes ipse Palatinus nō alibi, præterquàm in Imperiali curia, ubi Imperator, seu Romanorum Rex præsens extiterit, poterit exercere.

CAP. VI.

DE COMPARATIONE PRINCIPVM ELECTORVM ad alios Principes communes.

DECERNIMUS, ut in celebratione Imperialis curiæ, quotienscunque illā deinceps perpetuò celebrari contigerit, antedicti Principes Electores, Ecclesiastici & Seculares, juxta præscriptū ordinem atque modum, à dextris & sinistris immutabiliter teneant loca sua; eisque, vel eorū alicui, in quibuscunque actibus ad curiā ipsam spectantibus eundo, sedendo, vel stando, nullus Princeps alius, cujuscumque status, dignitatis, præeminentiæ, vel conditionis existat, ullatenus præferatur; eo signanter expresso, quod nominatim Rex Bohemiæ in celebratione curiarum hujusmodi, in omnibus & singulis actibus antedictis, quemcumque Regem alium, quacumque etiam singulari dignitatis prærogativa fulgentem, quem quovis casu seu causa venire, vel adesse forte contingeret, immutabiliter antecedat.

CAP. VII.

DE SVCCESSIONE PRINCIPVM Electorum.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis feliciter, Amen.

Carolus Quartus divina favente clementia, Romanorum Imperator, semper-Augustus, & Bohemiæ Rex, ad perpetuam rei memoriam.

INTER solicitudines illas innumeras, quibus pro felici statu Sacri Imperii, cui auctore Domino feliciter præsidemus, cor nostrum quotidie fatigatur, ad hoc præcipue meditatio nostra dirigitur, qualiter desiderata & salubris semper unio inter Sacri Imperii Principes Electores jugiter vigeat, & corda eorum in sinceræ charitatis concordia conserventur, quorum providentia suo tempore orbi fluctuanti, tanto celeriùs, tantoque faciliùs subvenietur, quanto inter eos nullus error surrepserit, & purior fuerit charitas custodita, obscuritate succisa, & jure cujuslibet dilucidè declarato. Sane generaliter longe lateq; est publicum, & quasi per totum orbem notoriè manifestum, Illustres, Regem Bohemiæ,

nec non

necnon Comitem Palatinum Rheni, Ducem Saxoniæ, & Marchionem Brandenburgensem, virtute Regni & Principatuum suorum, in electione Regis Romanorum in Cæsarem promovendi, cum cæteris Principibus Ecclesiasticis suis Coëlectoribus, jus, vocem, & locum habere, & unà cum ipsis censeri, & esse veros & legitimos Sacri Imperii Principes Electores.

2. Ne inter eorundem Principum secularium Electorum filios, super jure, voce, & potestate præfata, futuris temporibus, scandalorum & dissensionum possit materia suscitari, & sic bonum commune periculosis dilationibus impediri, futuris auctore Deo cupientes periculis salubriter obviare.

3. Statuimus & Imperiali auctoritate, præsenti lege perpetuis temporibus valitura, decernimus, ut postquam iidem Principes Electores Seculares, & eorum quilibet, esse desierit, jus, vox, & potestas electionis hujusmodi ad filium suum primogenitum, legitimum, laicum; illo verò non exstante, ad ejusdem primogeniti primogenitum, similiter laicum, libere & sine contradictione cujusquam devolvatur.

4. Si vero primogenitus hujusmodi absque hæredibus masculis, legitimis, laicis, ab hac luce migraret, virtute præsentis Imperialis edicti, jus, vox, & potestas electionis prædictæ, ad seniorem fratrem laicum per veram paternalem lineam descendentem, & deinceps ad illius primogenitum laicum devolvatur.

5. Et talis successio in primogenitis, & hæredibus Principum eorundem, in jure, voce, & potestate præmissis, perpetuis temporibus observetur.

6. Ea tamen conditione & modo, ut si Principem Electorem, seu ejus primogenitum, aut filium seniorem laicum, mori, & hæredes masculos, legitimos, laicos, defectum ætatis patientes, relinquere contigerit, tunc frater senior ejusdem primogeniti, tutor eorum & administrator existat, donec senior ex eis legitimam ætatem attigerit, quam in Principe Electore decem & octo annos completos censeri volumus, & statuimus perpetuò haberi; quam dum attigerit, jus, vocem, & potestatem, & omnia ab ipsis dependentia, tutor ipse sibi totaliter cum officio teneatur protinùs assignare.

7. Si vero aliquem ex hujusmodi Principatibus ipsorum Imperio Sacro vacare contigerit, tunc Imperator, seu Rex Romanorum, qui pro tempore fuerit, de ipso providere debebit & poterit, tamquam de re ad se & Imperium legitime devoluta.

8. Salvis tamen semper privilegiis, juribus, & consuetudinibus Regni nostri Bohemiæ super electione Regis in casu vacationis per regnicolas, qui jus habent eligendi Regem Bohemiæ, faciendæ juxta continentiam eorundem privilegiorum, & observatam consuetudinem diuturnam, à divis Romanorum Imperatoribus, sive Regibus, obtentorum, quibus ex hujusmodi sanctione Imperiali nullo præjudicari volumus; imò, ipsa decernimus nunc & perpetuis futuris temporibus in omni suo tenore & forma, indubiam tenere roboris firmitatem.

CAP. VIII.

DE REGIS BOHEMIAE ET REGNICOLARVM ejus immunitate.

CUM per divos Romanorum Imperatores, & Reges, prædecessores nostros, illustribus Bohemiæ Regibus, progenitoribus & prædecessoribus nostris, nec non Regno Bohemiæ, ejusdemque Regni coronæ, olim concessum fuerit gratiosiùs & indultum, sitque in Regno eodem, à tempore cujus contrarii hodie non existit memoria, consuetudine laudabili, inconvulsè servata, diuturnitate temporum, & præscripta moribus utentium, sine contradictionis aut interruptionis obstaculo introductum, quod nullus Princeps, Baro, Nobilis, Miles, Cliens, Civis, Burgensis, seu Rusticus, nulla denique persona ejusdem regni, & pertinentiarum ejusdem ubicumque existentium, cujuscumque status, dignitatis, præeminentiæ, vel conditionis existat, ad cujuscumque actoris instantiam, extra Regnum ipsum ad quodcumque tribunal, seu alterius, præterquam Regis Bohemiæ, & Judicum Regalis curiæ suæ judicium citari potuerit, sive trahi, nec vocari debeat perpetuis inanteà temporibus, vel possit. ideoq; privilegium, consuetudinē, & indultū hujusmodi, auctoritate Imperiali, & de Imperialis potestatis plenitudine, ex certa sciētia innovantes, & etiam confirmantes, hac præsenti nostra constitutione Imperiali perpetuis temporibus valitura statuimus, ut si contra privilegium, consuetudinem, vel indultum præfatum quispiam prædictorum, putà Princeps, Baro, Nobilis, Miles, Cliens, Civis, Burgensis, seu Rusticus, aut alia quæcumque persona præmissa, ad cujuscumque tribunal extra Regnum prædictum Bohemiæ, in quacumque causa, criminali, civili, vel mixta, seu super quocumque negotio citatus fuerit, quocumque tempore, vel citata, comparere, vel in judicio respondere minime teneatur. quòd si adversus hujusmodi non comparentes, vel non comparentem, à quocumque Judice, cujuscumque auctoritatis existat, extra Regnum ipsum Bohemiæ constituto, judicialiter procedi, processus fieri, seu sententias interlocutorias vel definitivas, unam vel plures, in quibuscumque prænominatis causis sive negotiis, quovis modo fieri vel promulgari contingeret, auctoritate præmissa, de plenitudine insuper antedictæ Imperatoriæ potestatis, citationes, præcepta, processus, & sententias hujusmodi, necnon executiones, & omnia quæ ex eis, vel aliquo eorum, quomodolibet sequi, attemptari possent vel fieri, irritamus penitus & cassamus.

2. Adjici-

2. Adjicientes expresse, & edicto Imperiali perpetuò valituro, eadem auctoritate, & de præmissæ potestatis plenitudine decernentes, ut quemadmodum in prædicto Regno Bohemiæ, à tempore, cujus contrarii non habetur memoria, jugiter observatum existit, ita nulli prorsus Principi, Baroni, Nobili, Militi, Clienti, Civi, Burgensi, seu Rustico, nulli demum personæ, seu incolæ Regni Bohemiæ sæpe dicti, cujuscumque status, præeminentiæ, dignitatis, vel conditionis existant, vel existat, à quibuscumque processibus, sententiis interlocutoriis vel diffinitivis, sive præceptis Regis Bohemiæ, aut quorumlibet suorum judicum, nec non executionibus eorundem, contra se in Regali judicio, seu coram Regis, Regni, seu prædictorum Judicum tribunalibus factis aut latis, habitis vel ferendis inanteà seu fiendis, liceat ad quodcumque aliud judicium appellare. provocationes quoque seu appellationes hujusmodi, si quas contra hoc interponi contigerit, eo ipso viribus non subsistant, & appellantes ipsi pœnam perditionis causarum ipso facto se noverint incurrisse.

CAP. IX.

DE AVRI, ARGENTI, ET ALIARVM *specierum mineris.*

PRÆSENTI constitutione in perpetuum valitura statuimus, ac de certa scientia declaramus, quòd successores nostri Bohemiæ Reges, nec non universi & singuli Principes Electores, Ecclesiastici & Seculares, qui perpetuò fuerint, universas auri & argenti fodinas, atque mineras stanni, cupri, ferri, plumbi, & alterius cujuscumque generis metalli, ac etiam salis, tam inventas quàm etiam inveniendas in posterum quibuscumque temporibus, in Regno prædicto, ac terris & pertinentiis eidem Regno subjectis, nec non supradicti Principes in Principatibus, terris, dominiis, & pertinentiis suis, tenere juste possint & legitimè possidere, cum omnibus juribus (nullo prorsus excepto) prout possunt seu consueverunt talia possideri; nec non Judæos habere; theolonea in præterito statuta & indicta percipere; quodque progenitores nostri, Reges Bohemiæ felicis memoriæ, ipsique Principes Electores, ac progenitores & prædecessores eorum, legitimè potuerint usque in præsens, sicut hoc antiqua, laudabili, & approbata consuetudine, diuturnique ac longissimi temporis cursu præscripta noscitur observatum.

CAP. X.

DE MONETIS.

STATUIMUS prætereà, ut Regi Bohemiæ, successori nostro, qui fuerit pro tempore, sicut constat ab antiquo Illustris memoriæ Bohemiæ Regibus, nostris prædecessoribus, licuisse, & in possessione pacifica continua ipsos fuisse juris subsequentis, videlicet monetas auri & argenti, in omni loco & parte Regni sui, & subditarum ei terrarum & pertinentiarum omnium, ubi Rex ipse decreverit, ubique placuerit, cudi facere, & mandare, sub omni modo & forma, in Regno ipso Bohemiæ, in his ad hæc usque tempora observatis, quòdque futuris perpetuò Bohemiæ Regibus, hac nostra Imperiali constitutione & gratia perpetuò valituris, à quibuscumque Principibus, Magnatibus, Comitibus, ac personis aliis, quascumque terras, castra, possessiones, prædia, sive bona, liceat emere, comparare, seu in donum vel donationem, ex quacumque causa, aut in obligationem recipere, sub talium terrarum, castrorum, possessionum, prædiorum, seu bonorum conditione consueta, ut videlicet propria recipiantur vel comparentur ut propria, libera velut libera, & ea quæ dependent in feudum, similiter emantur in feudum, seu comparata taliter teneantur; ita tamen, quòd ipsi Reges Bohemiæ, de iis, quæ hoc modo comparaverint vel receperint, & Regno Bohemiæ duxerint applicanda, ad pristina ac consueta pro talibus sacro explenda & reddenda Imperio sint astricti.

2. Præsentem nihilominus constitutionem & gratiam, virtute præsentis legis nostræ Imperialis, ad universos Principes Electores, tam Ecclesiasticos quam Seculares, successores & legitimos hæredes eorum, plene extendi volumus, sub omnibus modis & conditionibus, ut præfertur.

CAP. XI.

DE IMMVNITATE PRINCIPVM ELECTORVM.

STATUIMUS etiam, ut nulli Comites, Barones, Nobiles, Feudales, Vasalli, Castrenses, Milites, Clientes, Cives, Burgenses, nullæ quoque personæ, Coloniensi, Moguntinensi & Treverensi, Ecclesiis subjecti vel subjectæ, cujuscumque status, conditionis, vel dignitatis existant, ad cujuscumque actoris instantiam extra territorium, & terminos ac limites earundem Ecclesiarum, & pertinentiarum suarum, ad quodcumque aliud tribunal, seu cujuscumque alterius, præterquàm Archiepiscoporum Moguntinensis, Treverensis, & Coloniensis, & Judicum suorum judicium citari poterint temporibus retroactis, vel trahi seu vocari debeant perpetuis inanteà temporibus sive possint, sicut in præteritis invenimus temporibus observatum.

2. Quod si contra præsens edictum nostrum, prædictos Ecclesiarum Treverensis, Moguntinensis, seu Coloniensis subditos, vel eorum aliquem seu aliquos, ad cujuscumque instantiam, seu ad cujuscumq; tribunal, pro quacumq; causa criminali, civili, vel mixta, seu quocumq; negotio, extra territorium,

ritorium, limites seu terminos dictarum Ecclesiarum, vel alicujus earum citari contingeret, comparere vel respondere minimè teneantur; & citatio, & processus, & sententiæ interlocutoriæ vel diffinitivæ contra non venientes à talibus judicibus extraneis latæ vel factæ, fiendæ vel ferendæ, necnon præcepta, & præmissorum executiones, & omnia quæ ex eis, vel aliquo eorum quomodolibet sequi, attentari possent vel fieri, irrita decernimus eo ipso.

3. Adjicientes expressè, quòd nulli Comiti, Baroni, Nobili, Feudali, Vasallo, Castrensi, Militi, Clienti, Civi, Rustico, nulli demum personæ Ecclesiis hujusmodi subjectæ, seu ejus incolæ, cujuscumque status, dignitatis, vel conditionis existant, à processibus, sententiis interlocutoriis & diffinitivis, sive præceptis Archiepiscoporum & Ecclesiarum hujusmodi, vel suorum Officiatorum temporalium, aut executionibus eorundem contra se in Archiepiscopali, seu Officiatorum prædictorum judiciis factis aut latis, habitis vel ferendis inanteà seu fiendis, ad quodcumque tribunal aliud liceat appellare, quamdiu in Archiepiscoporum prædictorum, & suorum judicio querulantibus non fuerit justitia denegata: appellationes contra hoc factas non recipi statuimus, cassasque & irritas nunciamus.

4. In defectum vero justitiæ, prædictis omnibus ad Imperialem dumtaxat curiam & tribunal, seu Judicis immediatè in Imperiali curia pro tempore Præsidentis audientiam; & etiam eo casu non ad quemvis alium judicem, sive ordinarium, sive etiam delegatum, his, quibus denegata fuerit justitia, liceat appellare. Quicquid vero contra præmissa factum fuerit, sit irritum eo ipso.

5. Eandem constitutionem virtute præsentis legis nostræ Imperialis, ad Illustres Comitem Palatinum Rheni, Ducem Saxoniæ & Marchionem Brandenburgensem, Principes Electores seculares sive laicos, successores, hæredes, & subditos eorum, plenè extendi volumus, sub omnibus modis & conditionibus, ut præfertur.

CAP. XII.

DE CONGREGATIONE PRINCIPVM ELECTORVM.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis feliciter, Amen.

Carolus Quartus divina favente clementia, Romanorum Imperator, semper-Augustus, & Bohemiæ Rex, ad perpetuam rei memoriam.

INTER illas multiplices Reipublicæ curas, quibus assiduè mens nostra distrahitur, multa consideratione necessarium fore prospexit nostra sublimitas, ut Sacri Imperii Principes Electores, ad tractandum de ipsius Imperii orbisque salute, frequentiùs solito congregentur, qui solidæ bases Imperii, & columnæ immobiles, quemadmodum per longinquas ad invicem terrarum consistunt distantias, ita de incumbentibus regionum sibi cognitarum defectibus referre simul & conferre noverunt, sanisque providentiæ suæ consiliis non ignorant accommodatis talium reformationibus salubriter operam dare.

2. Hinc est, quod in solemni curia nostra in Nuremberg, cum Venerabilibus Ecclesiasticis, & Illustribus secularibus Principibus Electoribus, & multis aliis Principibus & Proceribus, per nostram Celsitudinem celebrata, habita cum eisdem Principibus Electoribus deliberatione, & de ipsorum consilio, pro bono & salute communi, cum dictis Principibus Electoribus, tam Ecclesiasticis quam Secularibus, duximus ordinandum, quòd iidem Principes Electores de cætero per singulos annos semel, transactis à festo Paschæ Resurrectionis Dominicæ quatuor septimanis continuè numerandis, in aliqua civitatum Sacri Imperii personaliter congregentur, & ad idem tempus proxime affuturum, seu anno præsenti, colloquium seu curia, & congregatio hujusmodi, in civitate nostra Imperiali Metensi, per nos & eosdem Principes celebretur; ac tunc, & deinceps, die quolibet congregationis hujusmodi locus per nos, quo sequenti anno conveniant, ipsorum consilio statuatur, hac nostra ordinatione, ad nostrum & ipsorum dumtaxat beneplacitum duratura. qua durante, ipsos sub nostro Imperiali conductu recipimus, ad dictam curiam accedendo, stando, ac etiam recedendo.

3. Præterea, ne tractatus communis salutis & pacis, per tractum & moram solatii, seu excessivam frequentationem convivii retardetur, ut aliquando fieri est consuetum, concordi voluntate duximus ordinandum, ut deinceps curia seu congregatione præfata durante, generales omnium Principum celebrare alicui non liceat invitatas; particulares verò, quæ agendorum expeditionem non impediant, cum moderamine sint permissæ.

CAP. XIII.

DE REVOCATIONE PRIVILEGIORVM.

PRÆTEREA statuimus, & hoc Imperiali perpetuo sancimus edicto, quòd universa privilegia & litteræ, quibuscunque personis, cujuscumque status, præeminentiæ, vel dignitatis existant, seu civitatum, oppidorum, & quorumlibet locorum universitatibus, super quibuscumque juribus, gratiis, immunitatibus, consuetudinibus, seu rebus aliis, etiam proprio motu, seu alias à nobis, vel recolendæ memoriæ divis Romanorum Imperatoribus, & Regibus, prædecessoribus nostris, sub quibuscum-

buscumque verborum tenoribus concessa & concessæ, seu à nobis vel successoribus nostris Romanorum Imperatoribus & Regibus, inanteà futuris temporibus concedenda seu concedendæ, non debeant aut possint libertatibus, jurisdictionibus, juribus, & honoribus, seu dominiis Principum Electorum Sacri Imperij, Ecclesiasticorum & Secularium, aut alicujus ipsorum in aliquo penitus derogare; etiam si in talibus privilegijs & litteris quarumlibet personarum cujuscunque præeminentiæ, dignitatis, aut status extiterint, ut præfertur, seu universitatum hujusmodi expresse cautum sit, vel fuerit in futurum, quòd revocabilia seu revocabiles esse non debeant, nisi de ipsis, & toto in eis comprehenso tenore in tali revocatione fieret de verbo ad verbum seriatim mentio specialis. hujusmodi namque privilegia & litteras, si & inquantum libertatibus, jurisdictionibus, juribus, honoribus, seu dominiis dictorum Principum Electorum, aut alicujus ipsorum derogare, vel obviare censentur in aliquo, quo ad hoc revocamus ex certa scientia & cassamus, revocataque & revocatas intelligi, reputari, & haberi decernimus de plenitudine Imperatoriæ potestatis.

CAP. XIV.

DE HIS, QVIBVS VT INDIGNIS AVFERVNTVR bona feudalia.

IN plerisque partibus vasalli, & feudatarij dominorum, feuda seu beneficia, quæ à dominis ipsis obtinent, intempestivè, verbaliter & in fraude renunciant, seu resignāt eadē; & facta resignatione hujusmodi, dominos ipsos malitiosè diffidant, suasque inimicitias eis denunciant, damna eis subsequēter gravia inferendo: & beneficia seu feuda sic relicta prætextu guerræ seu inimicitiæ iterū invadūt, & occupant, & detinent occupata. ea propter præsenti constitutione in perpetuum valitura sancimus, quòd talis resignatio, seu renunciatio haberi debeat pro non facta, nisi liberè & realiter facta fuerit per eosdem, ita quòd possessio beneficiorum & feudorum hujusmodi, dominis ipsis corporaliter & realiter assignetur, in tantum, quòd nullo umquam tempore diffidantes ipsi in bonis, feudis, seu beneficiis resignatis, dominos ipsos perturbent per se, vel alios, aut molestent, nec ad hoc, consilium præstent, auxilium, vel favorem. contrarium faciens, seu dominos suos in beneficiis & feudis resignatis, vel non resignatis invadens quomodolibet vel perturbans, vel damna in ipsis inferens, seu consilium, auxilium præstans talia facientibus, vel favorem, feuda & beneficia hujusmodi eo ipso amittat, infamis existat, & banno Imperiali subjaceat, & nullus ad feuda vel beneficia hujusmodi pateat ei de cætero, quocunque tempore aditus, vel regressus, nec de novo concedi sibi valeant ullo modo; & facta eis contra hoc illorum concessio, seu investitura sequuta, viribus non subsistat. postremò, omnes pœnas prædictas illos vel illum, qui prædicta resignatione non facta, contra dominos suos fraudulenter agentes, vel agens, scienter eos invaserint, vel invaserit, diffidatione quacumque prævia vel obmissa, vigore præsentis sanctionis incurrere decernimus ipso facto.

CAP. XV.

DE CONSPIRATORIBVS.

DEtestandas prætereà, & sacris legibus reprobatas conspirationes & conventiculas, seu colligationes illicitas, in civitatibus & extra, vel inter civitatē & civitatē, inter personā & personam, seu inter personam & civitatē, prætextu parentelæ, seu receptionis in cives, vel alterius cujuscumque coloris conjurationes; insuper & confœderationes & pacta, nec non & consuetudinem circa hujusmodi introductam, quam censemus potius corruptelam, reprobamus, damnamus, & ex certa scientia cassamus: quas civitates, seu personæ, cujuscumq; dignitatis, seu cōditionis, aut status, sive inter se, sive cum alijs, absq; auctoritate dominorū, quorū subditi vel ministeriales sunt, seu in quorum districtu consistunt, eisdem dominis nominatim non exceptis, fecerint hactenus, & facere præsumpserint in futurum, sicut per sacras divorum Augustorum, prædecessorum nostrorum, leges, prohibitas non ambigimus & cassatas; illis confœderationibus & legis dumtaxat exceptis, quas Principes, & Civitates, ac alii super generali pace provinciarum atque terrarum inter se firmasse noscuntur. illas enim nostræ declarationi specialiter reservantes, in suo decernimus vigore manere, donec de his aliud duxerimus ordinandum.

2. Personam singularem, quæ de cetero contra tenorem præsentis constitutionis, & nostræ legis antiquæ super hoc editæ, confœderationes, colligationes, conspirationes, & pacta hujusmodi inire præsumpserit, ultra pœnam legis ejusdem, notam infamiæ, & pœnam decem librarum auri; civitatem verò, vel universitatem in hanc legem nostram similiter committentem, centum librarum auri, nec non amissionis & privationis libertatum, & privilegiorum Imperialium, pœnas incurrere decernimus eo ipso, medietate pœnæ hujusmodi pecuniariæ fisco Imperiali; reliqua verò domino districtus, in cujus præjudicium factæ fuerint, applicanda.

CAP. XVI.

DE PFALBVRGERIIS.

CÆterum, quia nonnulli cives & subditi Principum, Baronum, & aliorum hominum, sicut frequens ad nos querela perduxit, jugum originariæ subjectionis quærentes abjicere, imò ausu temerario

merario contemnentes, in aliarum civitatum cives recipi se procurant, & frequentius in præteritum procurarunt; & nihilominus in priorum dominorum, quos tali fraude præsumpserunt, vel præsumunt deserere, terris, civitatibus, oppidis, & villis corporaliter residentes, civitatum, ad quas sic se transferunt, libertatibus gaudere, & ab eis defensari contendunt, qui in partibus Alemaniæ *Pfalburgerii* consueverunt vulgariter appellari. quoniam autem patrocinari non debent alicui fraus & dol⁹, de Imperatoriæ potestatis plenitudine, omniū Principū Electorū, Ecclesiasticorū & Secularium sano accedente consilio, ex certa scientia statuimus, & præsenti lege perpetuò valitura sancimus, quòd prædicti cives & subditi, eis, quib. subsunt, taliter illudentes, in omnibus terris, locis, & provinciis Sacri Imperii à præsenti die in posterum, civitatum, in quarum cives tali fraude recipi se procurant, vel hactenus procurarunt, jurib. & libertatibus in nullo potiantur, nisi ad hujusmodi civitates corporaliter & realiter transeuntes, ibique larem fovētes, continuè & verè ac non fictè residentiam facientes, debita onera & municipalia subeant munera in eisdem. si qui verò contra præsentis nostræ legis tenorem recepti sint, vel fuerint in futurum, illorum receptio omni careat firmitate; & recepti, cujuscumque dignitatis, conditionis, aut status existant, in nullo casu penitus, sive causa, civitatum, ad quas recipi se procurant, jurib. vel libertatibus gaudeant quomodolibet, vel fruantur; nonobstantibus quibuscumque juribus, privilegiis, vel consuetudinibus observatis, quantocumque tempore usurpatis, & obtentis; quas & quæ, in quantum præsenti nostræ legi obveniant, præsentibus ex certa scientia revocamus de prædictæ Imperialis plenitudine potestatis, omnique carere decernimus robore firmitatis.

2. Circa præmissa omnia Principum, Dominorum, & aliorum hominum, quos tales deserere contigit, vel continget in posterum, juribus circa personas, & bona subditorum quorumcumque ipsos sæpe dicto modo deserentium, semper salvis. hos nihilominus, qui sæpe dictos cives, & subditos alienos recipere, contra præsentis nostræ legis dispositionem, præsumpserint, vel recipere in præteritum præsumpserunt, si eos omnino non dimiserint infra mensem post intimationē præsentiū eis factam, centū marcas auri puri pro transgressione hujusmodi totiens, quotiens deinceps factū fuerit, incurrere decernentes; quarum medietas Imperiali fisco nostro, reliqua verò dominis illorum, qui recepti fuerint, irremissibiliter applicetur.

Cap. XVII.

DE DIFFIDATIONIBVS.

EOs, qui de cætero adversus aliquos iustam diffidationis causam se habere fingentes, ipsos in locis, ubi domicilia non obtinent, aut ea communiter non inhabitant, intempestivè diffidant, declaramus damna quæcumque per incendia, spolia, vel rapinas diffidatis ipsis, cum honore suo inferre non posse.

2. Et quia patrocinari non debent alicui fraus & dolus, præsenti constitutione in perpetuum valitura sancimus, diffidationes hujusmodi quibuscumque dominis aut personis, cum quibus *aliqui fuerunt in societate, familiaritate, vel honesta quavis amicitia conversati, sic factas vel fiendas in posterum, non valere, nec licere prætextu diffidationis cujuslibet quempiam invadi per incendia, spolia, vel rapinas, nisi diffidatio per tres dies naturales ipsi diffidando personaliter, vel in loco, quo habitare consuevit, publice fuerit intimata, possitque de intimatione hujusmodi, per testes idoneos fieri plena fides. Quisquis secus quempiam diffidare vel invadere modo præmisso præsumpserit, infamiam eo ipso incurrat, ac si nulla diffidatio facta esset; quem etiam tamquam proditorem, per quoscunque Judices pœnis legalibus statuimus castigari.

*Leg. alioqui.

2. Prohibemus etiam & damnamus universas & singulas guuerras, & lites injustas; cuncta quoq; injusta incendia, spolia, rapinas, indebita & inconsueta theolonea & conductus, & exactiones pro ipsis conductibus extorqueri consuetas, sub poenis, quibus sacræ leges præmissa, & eorum quodlibet, sanciunt punienda.

Cap. XVIII.

LITTERA INTIMATIONIS.

VObis Illustri & magnifico Principi Domino &c. Marchioni Brandēburgensi, Sacri Imperii Archicamerario, Coëlectori, & amico nostro charissimo. Electionem Romanorum Regis esse ex rationabilibus causis imminet facienda, præsentibus intimamus; vosque ex officii nostri debito ad electionem præfatam ritè vocamus, quatenus à die tali, &c. infra tres menses continuo computandos, per vos, seu nuncios aut procuratores vestros, unum vel plures, sufficiens mandatum habentes, ad locum debitum, juxta formam sacrarum legum super hoc editarum, venire curetis, deliberaturi, tractaturi, & concordaturi cum aliis Conprincipibus & Coëlectoribus vestris & nostris, de electione futuri Regis Romanorum in Imperatorem postmodum favente Domino promovendi, ibidem mansuri usque ad plenam consummationem electionis hujusmodi, & aliàs facturi, & processuri, prout in sacris legibus super hoc deliberatè editis invenitur expressum; aliàs, non obstante vestra seu vestrorum absentia, in præmissis unà cum aliis Cōprincipibus & Coëlectoribus vestris & nostris, prout legum ipsarum sanxerit auctoritas, finaliter procedemus.

CAP. XIX.

FORMA PROCURATORII, MITTENDI PER eum principem Electorem, qui nuncios suos ad electionem faciendam duxerit destinandos.

NOs talis, Dei gratia, &c. Sacri Imperii &c. notum facimus tenore præsentium universis: quòd cum electio Romanorum Regis ex rationabilibus causis immineat facienda, nos de honore & statu Sacri Imperii solicitudine debita intendere cupientes, ne tam gravibus dispendiis periculosè subjaceat, de fide & circumspectionis industria dilectorum nobis &c. fidelium nostrorum obtinentes utique præsumptionis indubiæ fiduciam singularem, ipsos & quemlibet eorum in solidum, ita quòd non sit melior conditio occupantis, sed quod per unum inceptum fuerit, per alium finiri valeat, & licitè terminari, omni jure, modo & forma, quibus meliùs & efficaciùs possumus, seu valemus, nostros veros & legitimos Procuratores, & nuncios speciales facimus, constituimus, & ordinamus, ad tractandū ubilibet unà cum aliis Conprincipibus, & Coëlectoribus nostris, tam Ecclesiasticis quàm Secularibus, & cum ipsis concordandum, conveniendum, & concludendum de persona quacumq; habili ac idonea, in Regem Romanorum eligenda; ac ipsis tractatibus super electione talis personæ habendis, pro nobis, loco & nomine nostris interessendum, tractandum, & deliberandum, nec non vice & nomine nostris eandem personam nominandum, & in ipsam consentiendum, ac etiam in Regem Romanorum promovendum, ad Sacrum Imperium eligendum, ac in animam nostram præstandum quodcumque juramentum, quod necessarium debitum, seu consuetum fuerit; circa præmissa, & quodlibet præmissorum, alium, vel alios procuratores in solidum substituendum & revocandum, omnia & singula faciendum, quæ in præmissis, & circa prœmissa etiam usque ad consummationem tractatuum, nominationis, deliberationis, & electionis hujusmodi, de præsenti faciendæ necessaria, aut utilia fuerint, seu etiam quomodolibet oportuna, etiamsi præmissa, vel eorum quodlibet, mandatum exigant speciale; etiamsi majora vel magis singularia fuerint supradictis, & quæ nosmetipsi facere possemus, si hujusmodi tractatuum, deliberationis, nominationis & electionis futuræ negotiis, præsentes & personaliter adessemus, gratum & ratum habentes, & habere volentes, & nos perpetuò habituros firmiter promittentes, quicquid per antedictos Procuratores, seu nuncios nostros, necnon substitutos, aut substituendos, ab ipsis seu eorum altero, in præmissis seu præmissorum quolibet, actum, gestum, seu factum fuerit, aut quomodolibet ordinatum.

CAP. XX.

DE UNIONE PRINCIPATUUM ELECTORUM, & Iurium eis connexorum.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis feliciter, Amen.

Carolus Quartus divina favente clementia, Romanorum Imperator, semper-Augustus, & Bohemiæ Rex, ad perpetuam rei memoriam.

CUm universi & singuli Principatus, quorum virtute Seculares Principes Electores, jus & vocem in electione Regis Romanorum, in Cæsarem promovendi, obtinere noscuntur, cum jure hujusmodi, nec non officiis, dignitatibus, & juribus aliis, eis, & cuilibet eorum annexis, & dependentibus ab eisdem, adeò conjuncti, & inseparabiliter sint uniti, quòd jus, vox, officium, & dignitas, quoque jura, ad quemlibet Principatuum eorundem spectantia, cadere non possint in alium, præter illum, qui Principatum ipsum cum terra, vasallagiis, feudis, & dominio, ac ejus pertinentiis universis dignoscitur possidere; præsenti edicto Imperiali perpetuò valituro sancimus, unumquemque Principatuum prædictorum, cum jure & voce electionis, ac officio, cæterisque omnibus dignitatibus, juribus & pertinentiis ad ipsum spectantibus, ita perseverare, & esse debere unitum perpetuis temporibus indivisibiliter & conjunctum, quòd possessor Principatus cujuslibet, etiam juris, vocis, officii, & dignitatis, & pertinentiarum omnium ad illum spectantium, quieta debeat & libera possessione gaudere, ac Princeps Elector ab omnibus reputari, ipseque, & nemo alius, per cæteros Principes Electores, ad electionem, & omnes actus alios pro Sacri Imperii honore, vel oportunitate gerendos, omni tempore assumi, sine contradictione qualibet, & admitti; nec aliquid præmissorum ab altero, cum sint & esse debeant inseparabilia, dividi, vel ullo tempore debeat separari, aut in judicio, vel extra divisim repeti valeat, aut evinci, vel etiam per sententiam separari; nec aliquis unum sine alio impetens audiatur. quod si per errorem, vel aliàs auditus quis fuerit, aut processus, judicium, sententia, vel aliquid hujusmodi contra præsentem dispositionem nostram emanaverit, seu quomodolibet attemptari contigerit, hoc totum, & omnia ex his, & quolibet eorum sequentia, eo ipso viribus non subsistant.

& Illustrium Principum nostrorum, & Sacri Romani Imperii, tam Ecclesiasticorum quam Secularium, Principum Electorum, seu alterius eorundem (nam & ipsi pars corporis nostri sunt. Eadem enim severitate voluntatem sceleris, qua effectum puniri jura voluerunt): ipse quidem, utpote majestatis reus, gladio feriatur, bonis ejus omnibus fisco nostro addictis: filii verò ejus, quibus vitam Imperiali specialiter lenitate concedimus (paterno enim deberent perire supplicio, in quibus paterni, hoc est, hæreditarii criminis metuuntur exempla) à materna vel avita, omnium etiam proximorum hęreditate, & successione habeantur alieni, ex testamentis aliorum nihil capiant, sint perpetuò egentes & pauperes, infamia eos paterna semper comitetur, ad nullum umquam honorem, ad nulla prorsus sacramenta perveniant, sint postremò tales, ut his perpetua egestate sordentibus sit & mors solatium, & vita supplicium. Denique jubemus eos esse notabiles sine venia, qui pro talibus umquam apud nos intervenire tentaverint.

2. Ad filias sane ipsorum, quotlibet numero fuerint, Falcidiam tantùm ex bonis matris, sive testatâ, sive intestata defecerit, volumus pervenire, ut habeant mediocrem potius filiæ alimoniam, quàm integrum emolumentum aut nomen hæredis consequantur. mitior enim circa eas debet esse sententia, quas pro infirmitate sexus minus ausuras esse confidimus.

3. Emancipationes quoque, quæ à prædictis sive in filios, post legem duntaxat latam, sive in filias fuerint collatæ, non valeant. dotes, donationes quorumlibet, postremò item alienationes, quas ex eo tempore qualibet fraude, vel jure factas esse constiterit, quo primò memorati de ineunda factione, ac societate cogitaverint, nullius statuimus esse momenti. Uxores sane prædictorum recuperata dote, si in ea conditione fuerint, ut, quæ à viris titulo donationis acceperunt, seu accipiunt, filiis debeant reservare, tempore quo ususfructus absumitur; omnia ea fisco nostro se relicturas esse cognoscant, quæ juxta legem filiis debebantur; Falcidia etiam ex his rebus, filiabus tantum, non etiam filiis deputetur.

4. Idem, quod de prædictis, eorumque filiis cavimus, etiam de satellitibus, consciis, ac ministris, filiisque eorum simili severitate censemus. Sane si quis ex his in exordio initæ factionis, studio veræ laudis accensus, ipse prodiderit factionem, & præmio à nobis & honore donabitur. Is verò, qui usus fuerit factione, si vel serò, tamen incognita adhuc consiliorum arcana patefecerit, absolutione *tantum, ac venia dignus habebitur. * in Origin. est, tamen.

5. Statuimus insuper, ut si quid contra prædictos Principes Electores, Ecclesiasticos vel Seculares, commissum dicatur, etiam post mortem rei, id crimen instaurari posse.

6. In hoc item crimine, quod ad læsam in Principibus Electoribus suis Majestatem pertinet, etjam in caput domini, servi torquentur.

7. Volumus insuper, & præsenti Imperiali sancimus edicto, ut etiam post mortem nocentium hoc crimen inchoari possit, ut convicto mortuo, memoria ejus damnetur, & bona successoribus ejus eripiantur. nam ex quo sceleratissimum quis ceperit consilium, exinde quodammodo sua mente punitus est.

8. Porrò, ex quo quis tale crimen contraxit, neque alienare, neque manumittere eum posse, nec ei solvere jure debitorem, decernimus.

9. In hac causa in caput domini servos torqueri statuimus, id est, propter causam factionis damnandæ contra Principes Electores, Ecclesiasticos & Seculares, ut præmittitur.

10. Et si decesserit quis, propter incertam personam successoris bona serventur, si in *a* causa hujusmodi fuisse mortuus arguatur. a casu, est in Origin.

CAP. XXV.

DE INTEGRITATE PRINCIPATUUM ELECTORUM.

Si cæteros Principatus congruit in sua integritate servari, ut corroboretur justitia, & subjecti fideles pace gaudeant & quiete, multo magis magnifici Principatus, dominia, honores, & jura Electorum Principum debent illæsa servari. nam ubi majus incumbit periculum, majus debet remedium adhiberi, ne columnis ruentibus, basis totius ædificii collidatur.

2. Decernimus igitur, & hoc perpetuis temporibus valituro Imperiali sancimus edicto, quòd exnunc inantea perpetuis futuris temporibus, insignes & magnifici Principatus, videlicet Regnum Bohemiæ, Comitatus Palatinus Rheni, Ducatus Saxoniæ, & Marchionatus Brandenburgensis, terræ, districtus, homagia, vasallagia, & alia quævis ad ipsa spectantia, scindi, dividi, seu quavis conditione dimembrari non debeant, sed ut potiùs in sua perfecta integritate perpetua maneant, primogenitus filius succedat in eis, sibique soli jus ac dominium competat, nisi forte mente captus, fatuus, seu alterius famosi & notabilis defectus existeret, propter quem non deberet, seu posset hominibus principari. in quo casu, inhibita sibi successione, secundogenitum, si fuerit in ea progenie, seu alium seniorem fratrem, vel consanguineum laicum, qui paterno stipiti in descendenti recta linea proximior fuerit, volumus successurum; qui tamen apud alios fratres, & sorores, se clementem & pium exhibebit continuò, juxta datam sibi à Deo gratiam, & juxta suum beneplacitum, & ipsius patrimonii facultates; divisione, scissione, seu dimembratione Principatus, & pertinentiarum ejus, sibi omnibus modis interdicta.

CAP. XXVI.

De Curia Imperiali & sessione.

DIE, qua solemnis Curia Imperialis vel Regia fuerit celebranda, veniant circa horam primam Principes Electores, Ecclesiastici & Seculares, ad domum habitationis Imperialis, sive Regalis, & ibi Imperator vel Rex ipse omnibus insignius Imperialibus induetur, & ascensis equis, omnes vadant cum Imperatore, vel Rege, ad locum sessionis aptatæ, & illic quilibet eorum in ordine & modo supra in lege, *de ordine processionis ipsorum Principum Electorum*, plenius diffinito.

2. Portabit etiam Archicancellarius, in cujus Archicancellariatu hæc fuerint, super baculo argenteo, omnia sigilla & typaria Imperialia, & Regalia.

3. Seculares vero Principes Electores sceptrum, pomū, & ensem, secundùm quod superiùs exprimitur, deportabunt.

4. Portabuntur etiam immediate ante Archiepiscopum Treverensem suo loco transeuntem, primò, Aquisgranensis; secundò, Mediolanensis corona; & hoc ante Imperatorem dumtaxat, qui jam est Imperialibus infulis decoratus; quas gestabunt aliqui Principes inferiores, ad hoc per Imperatorem juxta placitum deputandi.

5. Imperatrix etiam, vel Regina Romanorum, suis Augustalibus amicta insigniis, post Regem, vel Imperatorem Romanorum, & etiam post Regem Bohemiæ, qui Imperatorem immediate subsequitur, competentis spacii intervallo, suis associata Proceribus, suisque comitata virginibus, ad locum sessionis procedat. *

* Hic finiunt Decreta Comitiorū Metensium.

CAP. XXVII.

DE OFFICIIS PRINCIPVM ELECTORVM IN solemnibus Curiis Imperatorum, vel Regum Romanorum.

STATUIMUS, ut quandocumque Imperator vel Rex Romanorum solemnes curias suas celebraverit, in quibus Principes Electores sua deservire, seu exercere debent officia, subscriptus in his ordo servetur.

1. Primò enim, Imperatore, vel Rege ipso, in sede Regia, sive solio Imperiali sedente, Dux Saxoniæ officium suum agat hoc modo. ponetur enim ante ædificium sessionis Imperialis vel Regiæ, acervus avenæ, tantæ altitudinis, quòd pertingat usque ad pectus vel antelam equi, super quo sedebit ipse Dux, & habebit in manu baculum argenteum, & mensuram argenteam, quæ simul faciant in pondere duodecim marcas argenti; & sedens super equo, primò mensuram eandem de avena plenam accipiet, & famulo primitùs venienti ministrabit eandem. quo facto, figendo baculum in avenam recedet, & Vicemarescallus ejus, puta de Pappenheim, accedens, vel eo absente Marescallus curiæ, ulteriùs avenam ipsam distribuat.

2. Ingresso vero Imperatore, vel Rege ad mensam, Principes Electores Ecclesiastici, videlicet Archiepiscopi, stantes ante mensam cum cæteris Prælatis, benedicent eandem, secundum ordinem, qui circa hæc eis in superioribus est præscriptus. & benedictione completa, iidem Archiepiscopi omnes, si adsint; alioquin duo, vel unus, sigilla & typaria Imperialia, sive Regalia à Cancellario curiæ recipient; eoque in cujus Archicancellariatu curiam ipsam celebrari continget, in medio procedente, & aliis duobus ex alterutro latere sibi junctis, sigilla & typaria ipsa, omnes quidē baculum, in quo suspensa fuerint, manibus contingentes, ea portabunt, & ante Imperatorem, vel Regem reverenter ponent in mensa. Imperator verò, sive Rex eadem ipsis statim restituet; & in cujus Archicancellariatu hoc fuerit, ut præfertur, is majus sigillum collo appensum, usque ad finem mensæ gestabit, & deinceps donec ad hospitium suum perveniat, ab jmperiali, sive Regali curia equitando. baculus verò, de quo præmittitur, esse debebit argenteus, duodecim marcas argenti habens in pondere, cuius tam argenti quam precii partem tertiam unusquisq; Archiepiscoporum ipsorum persolvet, & baculus ipse protinùs unà cum sigillis & typariis, debet Cancellario Imperialis curiæ assignari, in usus suos bene placitos convertendus. Postquam autem is, quem ordo tetigerit, portando sigillum majus ab Imperiali curia ad hospitium suum redierit, ut præfertur, statim sigillum ipsum per aliquem de suis familiaribus prædicto Imperialis curiæ Cancellario remittet super equo, quem juxta propriæ dignitatis decentiam & amorem, quem ad Cancellarium curiæ gesserit, ipsi Cancellario tenebitur elargiri.

3. Deinde Marchio Brandenburgensis Archicamerarius accedat super equo, habens argenteas pelves cum aqua in manibus, ponderis duodecim marcarum argenti, & pulchrum manutergium; & descendens ab equo, dabit aquam Domino Imperatori, vel Regi Romanorum manibus abluendis.

4. Comes Palatinus Rheni intrabit similiter super equo, habens in manibus quattuor scutellas argenteas cibis impletas, quarum quęlibet tres marcas habeat in statera, & descendens ab equo, portabit & ponet ante Imperatorem, vel Regem in mensa.

5. Post hoc Rex Bohemiæ Archipincerna, veniat similiter super equo, portans in manibus cuppam seu scyphum argenteum, ponderis duodecim marcarum, coopertum, vino & aqua permixtum impletum; & descendens de equo, scyphum ipsum Imperatori, vel Regi Romanorum porriget ad bibendum.

6. Sicut

6. Sicut autem hactenus observatum fuisse comperimus, ita statuimus, ut peractis per Principes Electores Seculares, prædictis eorum officiis, ille de Falckenstein Subcamerarius, equū & pelves Marchionis Brandenburgensis, pro se recipiat: Magister coquinę de Nortemberg, equum & scutellas Comitis Palatini: Vicepincerna de Limburg, equum & scyphum Regis Bohemiæ: Vicemarescallus de Pappenheim, equum, baculum & mensuram prædictam Ducis Saxoniæ; si tamen ipsi in tali Imperiali seu Regali curia præsentes existant, & eorum quilibet in officio suo ministret; si vero ipsi, vel eorum aliqui à præfata curia se duxerint absentandos, extūc Imperialis vel Regalis curiæ quotidiani ministri vice absentium, puta quiliber in loco ejus absentis, cui in vocabulo seu in officio communicat, sicut gerit officium, sic tollat in præmissis & fructum.

CAP. XXVIII.

DE MENSIS IMPERIALIBUS ET Electoralibus.

IMPERIALIS insuper mensa vel Regia sic debet aptari, ut ultra alias aulæ tabulas, sive mensas, in altitudine sex pedum sit altiùs elevata, in qua præter Imperatorem duntaxat, vel Regem Romanorum, die solemnis curiæ nemo penitus collocetur.

2. Sedes vero & mensa Imperatricis sive Reginæ parabitur à latere in aula; ita quod ipsa mensa tribus pedibus Imperiali sive Regali mensa sit bassior, & totidem pedibus eminentior supra sedes Principum Electorum. qui Principes suas inter se una eademque altitudine sedes habebunt, & mensas.

3. Infra sessionem Imperialem mensæ pro septem Principibus Electoribus, Ecclesiasticis & Secularibus, præparentur, tres videlicet à dextris, & tres aliæ à sinistris, & septima directe versus faciem Imperatoris vel Regis, sicut superiùs in capitulo *de sessionibus, & ordine Principum Electorū* per nos est clarius definitum; ita etiam, quòd nullus alius cujuscunq; dignitatis, vel status existat, sedeat inter ipsos, vel ad mensas eorum.

4. Non liceat autem alicui prædictorum Secularium Principum Electorum, peracto officii sui debito, se locare ad mensam sibi paratam, donec alicui suorum Conprincipum Electorum ejus officium restat agendum; sed cum aliquis eorum, vel aliqui ministerium suum expleverint, ad præparatas sibi mensas transeant, & juxta illas stando expectent, donec cæteri ministeria sua expleverint supradicta, & tunc demum omnes & singuli pariter ad mensas suas sibi positas se locabunt.

5. Invenimus etiam ex clarissimis relatibus, & traditionibus antiquorum, illud à tempore, cujus contrarii jam non habetur memoria, per eos, qui nos præcesserūt, feliciter esse jugiter observatum, ut Regis Romanorum futuri Imperatoris, in civitate Franckenford celebraretur electio, & prima coronatio Aquisgrani, & in oppido Nuremberg prima sua Regalis curia haberetur. Quapropter certis ex causis etiam futuris præmissa servari debere temporibus declaramus, nisi præmissis omnibus, seu eorum alicui, impedimentum legitimum obviaret.

6. Quandocumque insuper aliquis Princeps Elector Ecclesiasticus, vel etiam Secularis, justo impedimento detentus, ad Imperialem curiam vocatus, venire non valens, nuncium vel procuratorem cujuscunque status, vel dignitatis transmiserit, missus ipse (licet loco mittentis juxta datum sibi ab eo mandatum, admitti debeat) in mensa tamen vel sede, quæ illi, qui ipsum transmittit, deputata fuerit, non sedebit.

7. Præterea consummatis his, quæ in Imperiali qualibet curia, vel Regali fuerint pro tempore dispensanda, recipiet Magister curiæ pro se totum ædificium, sive ligneum apparatum Imperialis, sive Regalis sessionis, ubi sederit Imperator, vel Rex Romanorum, cum Principibus Electoribus, ad celebrandas solennes curias, vel feuda, sicut præmittitur, Principibus conferenda.

CAP. XXIX.

DE IURIBUS OFFICIALIUM, DUM PRINCIPES FEUDA sua ab Imperatore vel Rege Romanorum recipiunt.

DECERNIMUS hoc Imperiali edicto, ut Principes Electores Ecclesiastici, vel etiam Seculares, dum feuda seu regalia ab Imperatore vel Rege recipiunt, ad dandum vel solvendum aliquid nulli penitus sint astricti. nam pecunia, quæ tali prætextu persolvitur, Officiatis debetur. cum ergo ipsi Principes Electores, cunctis Imperialis curiæ præsint officiis, suos etiam habentes in hujusmodi officiis substitutos, datos ad hoc à Romanis Principibus & dotatos, videretur absurdum, quòd substituti Officiales, à suis superioribus quocunque quæsito colore exenia postularent; nisi forte ipsi Principes Electores sponte & liberaliter his aliquid largirentur.

2. Porro, cæteri Principes Imperii, Ecclesiastici vel Seculares, dum prædicto modo eorum aliquis feuda sua ab Imperatore Romanorum, vel à Rege, suscipit, dabit Officialibus Imperialis, sive

Regalis curiæ, sexaginta tres marcas argenti, cum uno fertone; nisi eorum aliquis privilegio seu indulto Imperiali vel Regali tueri se possit, & probare se solutū vel exemptum à talibus, aut etiam aliis quibuscunq;, quæ solvi in susceptione feudorum hujusmodi consuevissent. Prædictarum insuper sexaginta trium marcarum, & fertonis divisionem faciet Magister curiæ Imperialis seu Regalis, hoc modo; Primò enim decem marcas pro semetipso reservans, dabit Cancellario Imperialis, sive Regalis curiæ decem marcas; magistris, notariis, & dictatoribus, tres marcas; & sigillatori pro cera, & pergameno unum fertonem; ita videlicet, quòd Cancellarius, & Notarii, Principi recipienti feudum, non ad aliud, quam ad dandum sibi testimonialem recepti feudi, seu simplicis investituræ litteram sint astricti. Item dabit Magister curiæ Pincernæ de Limburg, de præfata pecunia decem marcas, Magistro Coquinæ de Nortemberg, decem marcas; similiter Vicemarescallo de Pappēheim, decem marcas; & Camerario de Falckenstein, decem marcas. Tali tamen conditione, si ipsi & eorum quilibet in hujusmodi curiis solemnibus præsentialiter adsint in suis officiis ministrando; si vero ipsi, vel aliqui eorum absentes fuerint, extunc Officiales Imperialis sive Regalis curiæ, qui talibus præsunt officiis, eorum, quorum supplent absentiam, singuli singulorum, sicut vicem, nomenq; & laborem suferunt, sic lucrum & commoda reportabunt.

3. Dum autem Princeps aliquis equo, vel alteri bestiæ insidens, feuda sua ab Imperatore recipit vel Rege, equus ille, seu bestia, cujuscumq; speciei sit, debetur superiori Marescallo, id est, Duci Saxoniæ, si præsens adfuerit; alioquin illi de Pappenheim, ejus Vicemarescallo; aut illo absente, Imperialis, sive Regalis curiæ Marescallo.

CAP. XXXI.

DE INSTITVTIONE PRINCIPVM ELECTORUM in linguis.

CUM Sacri Romani Celsitudo Imperii, diversarum nationum moribus, vita, & idiomate distinctarum, leges habeat & gubernacula moderari, dignum est, & cunctorum sapientum judicio censetur expediens, quòd Electores Principes ipsius Imperii columnæ & latera, diversorum idiomatum & linguarum differentiis instruantur; ut plures intelligant, & à plurimis intelligantur, qui plurimorum necessitatibus relevandis Cæsareæ Sublimitati assistunt, in partem sollicitudinis constituti.

2. Quapropter statuimus, ut Illustrium Principum, puta Regis Bohemiæ, Comitis Palatini Rheni, Ducis Saxoniæ, & Marchionis Brandenburgensis, Electorum filii, vel hæredes & successores, cum verisimiliter Theutonicum idioma sibi naturaliter inditum scire præsumantur, & ab infantia didicisse, incipiendo à septimo ætatis suæ anno, in *a* Grammatica, *b* Italica, ac *c* Slavica linguis instruātur; ita quòd infra quartumdecimum ætatis annum existant in talibus juxta datam sibi à Deo gratiam eruditi; cum illud non solùm utile, imo ex causis præmissis summè necessarium habeatur; eò quòd illæ linguæ ut plurimum ad usum, & necessitatem Sacri Imperii frequentari sint solitæ, & in his plus ardua ipsius Imperii negotia ventilentur.

3. Hunc autem proficiendi modum in præmissis ponimus observandum, ut relinquatur optioni parentum, ut filios, si quos habuerint, seu proximos, quos in Principatibus sibi credunt verisimiliter successuros, ad loca dirigant, in quibus de hujusmodi possint linguagiis edoceri, vel in propriis domibus pædagogos, instructores, & pueros consocios in his peritos eis adjungant, quorum conversatione pariter & doctrina in linguis ipsis valeant erudiri.

a Id est, Latina. b Voluit exprimere vocē Germanicā Welsch/ qua nos utrāque linguam, Gallicam sc. & Italicam, significamus: quum tamen propriè Welsch de Gallis tātùm dicatur. Ipsi Galli trium linguarum idioma, scil. Italicum, Gallicum & Hispanicum, vocant Romanum, unde illæ linguæ fluxerunt. c Qua Bohemi, Moravi, Poloni, Lituani, Russi, Moschi, Tartari, ipsi etiam Turcæ utuntur, ut nulla ferè amplior lingua hodie habeatur, atq; ista Slavica.

CAROLI IV. IMPER. AUG.

Anno Christi 1358.

CONSTITUTIO

DE FORESTARIIS ET ZEIDLARIIS.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis feliciter, Amen. CAROLUS Quartus divina favente clementia Romanorum Imperator semper Augustus, & Boëmiæ Rex, ad perpetuam rei memoriam. Accedentes Majestatis nostræ præsentiam dilecti fideles nostri cives civitatis nostræ Nurembergensis sua nobis conquestione monstrarunt, qualiter literæ & privilegia ipsorum, quas & quæ à nostra Celsitudine, necnon à recolendæ memoriæ Divis Imperatoribus & Regibus Romanorum, prædecessoribus nostris super sylvis & nemoribus ad civitatem Nurembergensem spectantibus, pro ipsorum reformatione obtinent, & obtinuisse noscuntur, per forestarios, custodes, & alios officiales dictorum nemorum, & per nonnullas alias personas, in certis clausulis & articulis earundem literarum temerè violantur, nec ipsis observantur & attēduntur eo modo, prout merito & de jure forent observandæ, in eorundem civium & civitatis, ac nostrum & Imperii præjudicium, & dispendium non modicum & jacturam; eidem Majestati nostræ humiliter & devotè supplicantes, quatenus super præmissis

tatis gratiosè ipsis consulere, ac de salubri & opportuno remedio providere, literisq; ipsorum super eisdem sylvis in urbe Romana, tempore Coronationis nostræ in Imperatorē, per eos à nobis impetratis, & sub sigillo cereo nostræ Majestatis obtentis, sub Imperiali typario & Bulla aurea confirmare, innovare & approbare dignaremur. Quarum tenor per omnia sequitur in hæc verba:

Nos CAROLUS Quartus divina favente clementia Romanorum Imperator semper Augustus, & Boëmiæ Rex. Notum facimus universis præsentes literas inspecturis, quòd respicientes & considerantes defectus & dampna, qui & quæ nobis & Imperio quottidiè proveniūt in nostris & Imperii sylvis & nemoribus prope Nurmberg sitis. Et quia dampna eadē ex notoria informatione cognoscimus, auctoritate nostra Imperiali, in loco ubi primò Romæ in * Monasterio S. Petri in Imperatorem coronati fuimus, infra Missarum solemnia donamus & confirmamus civibus de Consilio civitatis Nurembergensis, fidelibus nostris dilectis, omnibusq; eorū successoribus, pro custodia & salvamento earundem sylvarum, infrascripta jura, constitutiones & statuta pro juribus perpetuis habendis. * Sant Peters Munster.

1. Inprimis, q̄ omnes Officiales, Forestarii & Mellicidę, qui *Zeidlarii* vulgariter nūcupantur, super utrisq; sylvis utrobiq; & ex utraq; parte fluvii Pegnitz, quādo ex parte Consulū civitatis Nurēbergēsis requiruntur, singulis annis semel tenentur venire ad Consiliū civitatis Nurembergēsis, & ad Sanctos jurare, cōstanter observare & tenere, quicquid prædicti Cives de Consilio civitatis Nurēbergensis deliberaverint, pro Imperio & civitate ipsorū, quod utile sit eisdē sylvis: & debent etiā accusare & nunciare per dictum eorum juramentum, quicquid prędictis sylvis poterit esse nocivum & damnosum.

2. Quilibet etiam Forestarius super manso suo forestali, qui vulgariter *forsthub* nuncupatur, tenebitur residere, & non plus. Et idem Forestarius, dum in eodem manso suo forestali resederit, debet impignorare ibidem, & nusquam aliunde: & quicumq; aliunde impignoraret, quàm in manso forestali, super quo residet, illud pro spolio reputari debet & censeri.

3. Prædicti etiam Officiales forestarii, aliiq; servitores ipsorū, nulli tenentur vendere aliqua ligna de ambabus sylvis, nec alicui dare licentiam ducendi ligna de eisdem sylvis, exceptis illis, qui antiquitùs de eisdem sylvis utebantur, & qui jus in hoc habere noscuntur.

4. Supremi etiam Forestarii in propriis eorum personis in civitate Nurembergensi residere tenebuntur. Si verò vellent extra ipsam civitatem residere, extunc nullum jus in prædictis sylvis, neq; super Forestarios habere debebunt, donec eos in prædicta civitate contigerit residere.

5. Nullus etiam Officialium seu Forestariorum dictarum sylvarum mansos suos aut jura eorum, quæ in eisdem sylvis obtinent, ullo modo Nobilibus aut militibus vendere debebunt, quoniam illud Imperio & dictæ civitati in eisdem sylvis esset nocivum & damnosum.

6. Volumus etiā, qualitercumq; quolibet anno prædictæ sylvæ per præfatos cives dispositæ fuerint & ordinatæ, quòd eandē ordinationem & statuta præfati Officiales, Forestarii & Mellicidæ earundem sylvarum, vel quicunq; ad easdem sylvas pertinet, easdem constitutiones constanter & firmiter debeant observare. Et si ipsi illud transgrederentur, & nollent esse obedientes, in quibuscunq; articulis priùs scriptis & expressis, vel quæ adhuc pro utilitate sylvarū ordinarētur, & super eo statuerētur, hoc fieret: extunc Judex & Cives prædictæ civitatis Nurēbergensis possunt & debebunt eosdē transgressores & inobedientes corrigere, in rebus & personis, prout ipsis videbitur prædictos deliquisse.

7. Castrū etiam *Brun* nuncupatū, & in dictis sylvis situm, & quod ad nos & Imperium spectat & pertinet, prædictis civibus Nurembergensibus committimus omni eo modo & intentione, & cum omnibus juribus, sicut nos castrum nostrum & turrim supra Nuremberg situm ipsis duximus committendum, ut sit ipsis civibus cum eisdem parendum & intendendum, prout in literis, quas eis super hoc dedimus, continetur expressum.

8. Et sicut antedictis civibus nostris Nurembergensibus supradicta jura, statuta, & constitutiones prius tanquā Romanorum Rex, & sub sigillo nostro Regali scriptis nostris cōcessimus & cōfirmavimus: sic auctoritate Imperiali & ex certa nostra scientia ipsis eadē jura & statuta innovamus & confirmamus, præsentium, sub nostræ Imperialis Majestatis sigillo, testimonio literarum. Datum Romæ, anno Domini millesimo trecentesimo quinquagesimo quinto, in sancto die Paschæ, sicut in Imperatorem fuimus coronati, Regnorum nostrorum anno nono, Imperii verò primo.

9. Nos itaq; cōsiderātes gravia & irrecuperabilia damna, quæ nobis & sacro Imperio ac prædictæ *civitati* Nurembergensi, ex prædictorū nemorū devastatione provenerunt, ac quotidie & incessanter proveniūt & emergunt: volentesq; pro ipsorū reformatione, melioratione & augmēto oportuna adhibere remedia, prædictorumq; civiū Nurembergensiū justis & rationabilibus, ut ipsorum privilegia illibata remaneant, & in omnibus eorū articulis contentis in eisdē incōcussè inviolabiliterq; eis observentur, gratiosiùs annuentes, matura deliberatione Principum & Procerum, aliorumq; nostrorum fidelium præhabita, de Imperialis mansuetudinis nostræ magnificētia suprascriptas literas & privilegia, ac omnia & singula in eisdē contenta in omnibus eorum clausulis, punctis & articulis, prout de verbo ad verbum tenor ipsarum præsentibus inseritur & exprimitur, & de plenitudine Imperatoriæ Majestatis, ac de certa nostra scientia, virtute præsentiū approbamus, innovamus, ratificamus, & præsentibus confirmamus: volentes ac decernentes expressè, ut prædictæ literæ, & omnia contenta in iisdē, perpetuis temporibus inviolabilis roboris & efficacię obtinere debeant firmitatem, quodq; ab omnibus inconvulsè & inviolabiliter debeant observari; adjicientes expressè, ut si Magistri forestæ, Forestarii aut Mellicidæ *Zeidlarii* vulgariter nūcupati, aliiq; Officiales & Custodes nemorū, contra prædictā nostrā confirmationem quicquam facerent & attentarent, prædictisq; civibus eorum literas & contenta in

eisdem

eisdem transgrederentur, vel non observarent, quod extunc ipsi & omnes transgressores ab ... bus eorum officiis & utilitatibus, quæ & quas in dictis nemoribus habuerunt, cadant & sint ... destituti.

10. Volumus insuper, & sub gratiæ nostræ obtentu districtè mandamus, ut quicquid de prædictis sylvis desertis & devastatis, quæ vulgariter *furreut* nuncupantur, supradicti Magistri forestæ, & Forestarii vel Mellicidæ, aut alii Officiales prædictorum nemorum, ultra numerum ducentorum jugerum, quæ *morgen* vulgariter dicuntur, tenent aut occupant; quod illud, & tota excrescentia ill... & Imperio ac dictæ Civitati pro reformatione ipsorum nemorum absq; contradictione qualibet, liberè jacere dimittant, & ulteriùs de eadem residua excrescentia ultra prædictum numerum ... mè intromittant. Volumus namq; ac nostræ intentionis existit, ut prædicta excrescentia devastatorum nemorum, quæ *furreut* dicuntur, ad usus dictorum nemorum redeant & applicentur, & futuris temporibus in nemora crescant & redigantur.

11. Quicquid insuper præfati Magistri forestæ, Forestarii aut Mellicidæ, aut alii Officiales ... jam dictis ducentis jugeribus, aut aliis agris, pascuis, pratis, vel juribus, antiquitùs ad prædicta nemora spectantibus, vendiderunt, aut in hereditatem converterunt, vel quovis alio modo à nemore ... proprietate ipsius alienarunt: illud totum taliter venditum, vel in hereditatem conversum, vel quomodolibet alienatum, absq; dilatione ulteriori qualibet, ad Imperium & ad proprietatem & usum dictorum nemorum liberè reducere & recuperare debebunt & tenentur. Quod si non facerent, extunc præfati cives nostri Nurembergenses, vice & auctoritate nostra & Imperii, de hujusmodi jugeribus & juribus venditis vel alienatis, aut in agros seu hereditatem conversis, se liberè intromittant, & ad proprietatem & usum nemorum ipsorum illicò reducere tenebuntur.

12. Volumus insuper & decernimus districtè, gratiæ nostræ sub obtentu præcipientes, ut ... nominati Magistri forestæ, Forestarii, Mellicidæ, vel alii Officiales prædictorum nemorum, officia ac jura ipsorum, quæ nobis & Imperio in prædictis sylvis & nemoribus habent & habere noscuntur, alii omninò hominum vel personæ, cujuscunq; status, dignitatis, conditionis, seu præeminentiæ existat, vel quocunque nomine nuncupatur, vendere, impignorare, obligare, permutare, vel donare ... ratione debeant aut præsumant. Et quicunque eorum contra hoc quovis modo faceret vel attentaret, vel per quemcunq; modum attemptare præsumeret: ille ab omnibus officiis & juribus, quæ in dictis nemoribus habebat, vel habere poterat, cadat & eisdem privatus sit & perpetuò destitutus: præfatiq; cives nostri Nurembergenses extunc de hujusmodi juribus & officiis, tanquam ad nos & Imperium devolutis, auctoritate nostra & Imperii se intromittere tenebuntur.

13. Nulli igitur omninò hominum liceat contra præsentis nostræ confirmationis & innovationis gratiam & indultum, ac omnia suprascripta & eorũ quodlibet facere vel venire, vel ausu temerario quomodolibet attemptare. Si quis verò contra præmissa, vel aliquod præmissorum fecerit vel attemptare præsumpserit, gravem indignationis nostræ aculeum, & ultra pœnas superiùs specificè expressas, pœnas alias gravissimas ad arbitrium proprium infligendas se noverit inevitabiliter ...rum.

Signum Serenissimi Principis & Domini, Domini CAROLI Quarti, Romanorum Imperatoris invictissimi, & gloriosissimi Boëmiæ Regis.

Testes hujus rei sunt:

Venerabiles { Johannes Olomucensis, Johannes Argentinensis, Theodoricus Mindẽsis, Gerhardus Spirensis, & Albertus Svverinensis } Ecclesiarum Episcopi.

Et Henricus Abbas Fuldensis, Serenissimæ Annæ Romanorum Imperatricis Archicancellarius.

Illustres { Bolko Svvidnicensis, & Przymislaus Theschinensis } Duces.

Spectabiles { Burchardus Burggravius Magdeburgensis, Magister Curiæ, Comes de Retz. }

Ac Nobiles { Czenko de Lyppa, supremus Marescallus, & Camerarius Regni Boëmiæ, Sdenko de Sternberg, Judex Curiæ, Busko de Wilhartitz, & Hasko de Svveretiz } Magistri Cameræ.

Et alii quàm plures, nostri & sacri Imperii Principes, Nobiles & fideles, præsentium sub Bulla aurea typario Imperialis Majestatis nostræ impressa testimonio literarum. Datum Pragæ, anno Domini millesimo trecentesimo quinquagesimo octavo, Indictione undecima, sexto Calend. Novembris, Regnorum nostrorum anno decimo tertio, Imperii verò quarto.

Ego Johannes Dei gratia Luthomuschlensis Episcopus, sacræ Imperialis Aulæ Cancellarius, ... ce Re...

et Reverendi in Christo Domini, Gerlaci Moguntini Archiepiscopi, sacri Imperii per Germaniam Archicancellarii,recognovi.

CAROLI IV. IMPER. AUG. FORMULA

Anno Christi 1363.

De juribus ac privilegiis Principum Imperii.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis feliciter, Amen. CAROLUS IV. divina favente clementia Romanorum Imperator Semper-Augustus,& Boëmiæ Rex,ad perpetuam rei memoriam. Quamvis rationabili fide dignorum testimonio dudũ informata sit nostra Serenitas, qualiter Spectabiles Nurmbergenses Burggravii ab antiquo tempore nobilitate sua Illustribus Principibus parificati sint & fuerint, & adhuc in omnibus & singulis nobilitate Principum potiantur: quia tamen nonnulli prædecessores eorum, hujusmodi libertates & honores in aliqua parte sic neglexisse noscuntur, & eas prosequuti non sint tali diligentia,quòd in hominum communi permanerent notitia, sicut dignitas & honor officii Burggraviatus hujusmodi meritò requirebat. Quapropter attendentes, quòd Burggraviatus Nurmbergensis, sacri Imperii nobile membrum existit, ad hoc intentio nostra ratione [illegible] dirigitur, quòd iidem Buggravii,hæredes & successores eorum, penes hujusmodi honores, gratias & dignitates adjutorio Imperialis clementiȩ ritè permaneant in futurum.Et ob hoc,animo deliberato Principum, Comitum, Baronum & Procerum sacri Imperii accedente consilio, de certa scientia,& de Imperialis potestatis plenitudine sententiamus,declaramus & dicimus:

2. Quòd Spectabilis Fridericus Burggravius Nurmbergensis, hæredes & successores sui Burggravii Nurmbergẽses in perpetuum Illustrium Principum sacri Romani Imperii juribus,dignitatibus, libertatibus & honoribus gaudere & potiri debeãt, in Judicibus & in omnibus aliis causis & negotiis, quæcunq; sint,aut quibus valeant specialibus nominibus appellari.

3. Et nominatim quòd potestatem habeant cum Imperii sacri Principibus adinvenire,diffinire & dare juris sententias super omnibus causis & negotiis, sive corpus, res conspiciant vel honores: & hoc in Imperiali Curia vel alibi, ubicunque continget Principes præsidere judiciis,vel loco Scabinorum.

4. Quodq; ipsi Illustrium Principum jure potiantur & gaudeant,si ad actus duelli appellati vel provocati fuerint, seu ipsimet alios ad actus consimiles duellariter provocarent, qui Illustrium Principum dignitate vel honore quomodolibet potirentur.

5. Sententiamus,declaramus & dicimus etiam, quòd præfatorum & successorum suorum homines in perpetuum,puta Milites,Clientes,Judices,cives & rustici, quilibet in suo statu, omnibus juribus,gratiis & prærogativis frui & potiri debeant, in rebus, honore, bonis, & omnibus aliis causis & negotiis suis,quibus homines aliorum Illustrium Principum Imperii potiuntur; & gaudeant, quemadmodum ipsi Principes & homines eorum,hujusmodi libertates usque ad hæc tempora continuasse noscuntur,antiqua consuetudine vel de jure.

6. Sententiamus,declaramus & dicimus etiam, quod antedictorum Burggraviorum Nurmbergensium,hæredum & successorum suorum homines in perpetuum,videlicet Milites,Clientes,Judices,cives,rustici,& omnes servitores ac subsides eorum, & omnia bona & homines ipsorum, coram nullo alio judicio, nisi coram ipsis Burggraviis Nurmbergensibus, & eorum Judicibus,citari possint vel valeant; neq; obligati sint alibi comparere aut respondere cuiquam de objectis. Si verò adversus præsens nostræ declarationis Edictum, ad aliqua aliena judicia citarentur, extunc decernimus [illegible] citationem, sententias & omnia inde sequentia, carere viribus & nullius esse roboris aut momenti.

7. Nolentes etiam ex hoc dictis Burggraviis,hæredibus & successoribus eorum in perpetuum, [illegible] hominibus ipsorum conjunctim vel divisim, aliquod præjudicium generari, nisi forsitan a[illegible] in prædictis ipsorum judiciis notoriè justiciam consequi non valerent: tunc & in eo casu [illegible] actoribus ad Imperialem provocare Curiam, & ibi querela deposita recipere quod est juris.

8. Considerantes etiam & in nostræ mentis acie solicitè revolventes, grata, fidelia & dudum [illegible] servitia, quæ nobis & sacro Imperio præfati Burggravii Nurmbergenses, progenitores & [illegible] res eorum hactenus fecisse noscuntur, & facere debebunt & poterunt præstantius in futurum, [illegible] hæredibus & successoribus eorum in perpetuum de speciali gratia,ac de certa nostra scientia [illegible] us, contulimus, concedimus & conferimus in verum ac perpetuum feudum, omnes auri, [illegible] cupri, ferri, plumbi, stanni, ac omnium minerarum montana & fodinas,quæ in ipsorum ter[illegible] inventæ sunt hactenus, seu repertæ fuerunt in futurum, conditione tali, quòd ipsi o[illegible] eosdem, in utilitatem & commodum suum proprium convertere & applicare possint & [illegible] ta suæ beneplacitum voluntatis; quodq; ipsi hȩredes & successores eorum in perpetuum, [illegible] a, mineras & omnia ab eis dependentia, sicut ad nostram Majestatem & sacrum Imperium [illegible] isse noscutur, cum omnibus juribus & utilitatibus, in verum & perpetuum feudum omni [illegible] here & possidere debeant, impedimento quolibet procul moto.

9. Sic, nos vel prædecessores nostri Divi Romanorum Imperatores vel Reges, aliquibus fortè

Principibus, Comitibus, Baronibus liberis, Ministerialibus, Militibus, Clientibus, Civitatibus, Op-
pidis, Monasteriis, seu quibuslibet aliis, aliquas tales gratias, jura, & libertates dedissemus hacte-
nus, vel daremus in posterum, quibus antedicti Burggravii Nurmbergenses, hæredes & successores eorum,
necnon ipsorum dominia, & judicia provincialia in Nurmberg, debilitata forent aut læsa, vel
lædi vel debilitari possent in posterum; decernimus, quòd eadẽ donatio seu donationes ad tenorem
præsentis nostræ declarationis indultum, nullam vim habeant, seu possint habere aliqualiter in fu-
turum.

10. Revocantes donationes hujusmodi de Imperialis potestatis plenitudine, si & in quantum
præfatis Burggraviis, hæredibus & successoribus eorum censentur aliquod præjudicium generare;
non obstantibus legibus & statutis Imperialibus publicis, communibus, municipalibus seu privatis,
necnon usibus, ordinationibus & observantiis quibuscunq;, scriptis vel non scriptis; & specialiter
expresse non obstante lege Imperiali seu statuto, quam vel quod pridem in civitate nostra Metensi de
consilio Principum fecimus, & conscribi atq; sigillari mandavimus, videlicet quòd nulli liceat mon-
tanorum vel mineræ prorsus habere dominium, nisi duntaxat Principibus Electoribus, sicut ejusdem
legis ac statuti conditio pleniùs declaravit: & non obstantibus quibúsve consuetudinibus, quibus-
cunq; modis introductæ noscantur; decernentes, quòd hæc omnia & eorum quodlibet, non affer-
ant antedictis Burggraviis, in præfatis ipsorum dominiis, privilegiis, libertatibus, gratiis, & in omnibus,
quæ expressata sunt superiùs, aliquem errorem inducere, seu damnum, impedimentum, aut præjudi-
cium generare, supplentes etiam omnem defectum, si quis in præsentibus nostris literis defectus
obscuritate verborum aut sententiarum aut solennitatis obmissæ, vel quovis alio modo repertus fue-
rit, de Imperialis plenitudine potestatis.

11. Nulli ergo hominum liceat hanc nostræ diffinitionis, declarationis, decreti, inhibitionis &
defectuum suppletionis paginam infringere, seu ei quovis ausu temerario contraire, sub pœna
marcarum auri purissimi, quam ab eo seu eis, qui contrafecerint, toties, quoties contrafactum fuerit,
irremissibiliter exigi volumus: & ejus medietatem nostri Imperialis ærarii sive fisci: residuam vero
partem injuriam passorum usibus decernimus applicandam. Qua pœna soluta, vel non, semper nostræ
intentionis existit, quòd præfatæ libertates, privilegia, litteræ & gratiæ, sub omnibus modis, de verbo
ad verbum, prout expressantur superiùs, absque impedimento quolibet, in suo robore per-
verent.

Signum Serenissimi Principis & Domini, Domini CAROLI IV. Rom. Imp. invictissi-
mi & gloriosi. Boëmiæ Regis.

Testes hujus rei sunt: Venerabilis Gerlacus Moguntinensis Archiepiscopus, sacri Imperii per
Alemaniam Archicancellarius

Illustres	Rupertus senior Comes Palatinus Rheni, sacri Imperii Archidapifer,	Principes Electores, &c.
	Ludovicus Romanus Marchio Brandenburgensis & Lusatiæ, sacri Imperii Archicamerarius	

Sub Bulla aurea typario Imperialis nostræ Majestatis impressa testimonio litterarum. Datum
Nurmberg, anno Domini MCCCLXIII. Indictione quintadecima, XVI. Calend. Aprilis. Regnorum
nostrorum anno XVII. Imperii verò VIII.

Ego Johannes Dei gratia Luthomuschensis Episcopus, Sacræ Imperialis Aulæ Cancellarius, vi-
ce Reverendi in Christo Patris, Domini Gerlaci Moguntinensis Archiepiscopi, sacri Imperii per Ger-
maniam Archicancellarii, recognovi.

CAROLUS.

Joannes de Prusnick.

Ad mandatum Imperatoris

Cancellarius.

Anno Christi 1376.

CAROLI IV. IMPER. AUG. BULLA

DE IVRE ET SVCCESSIONE ELECTORUM Saxoniæ.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis feliciter, Amen. CAROLUS Quartus divina favente
clementia Romanorum Imperator, semper Augustus & Bohemiæ Rex, ad perpetuam rei memo-
riam. quamvis sublimitas Cæsareæ dignitatis, in quam conditor orbis Nos suæ pietatis clementia
feliciter collocavit, jugiter mentem nostram sollicitet, ut cura pervigili, & laborum studiis
nostrorum & Imperii sacri fidelium amputemus incommoda, eisq; desideratæ pacis amœnitatem
lubriter procuremus: ferventiori tamen affectu cor nostrum accenditur penes ea, quæ sacri decus Im-

genitus & illustres ipsius Principes Electores, quadam singularitate concernunt; eos præcipuè, quos eminens Nobilitas, multiplicia virtutum insignia, & præclara fidei devotio, laudabilius recommendant.

2. Sane sicut alias à Principibus, Comitibus, Baronibus, Nobilibus, Proceribus, ac multis aliis nostris & Imperii sacri fidelibus, informationem certissimam, ac luce testimonia clariora accepit Cæsarea Celsitudo, qualiter felicis memoriæ, Illustris Albertus, quondam Saxoniæ Dux, avus illustris Wenceslai, moderni Ducis Saxoniæ, sacri Romani Imperii Archimareschalli, Principis Electoris, [illegible] Lunæburgensis Ducis, avunculi nostri charissimi, velut Archimareschallus ejusdem Imperii, & verus Princeps Elector, voluntate, consensu, & votis aliorum suorum Coëlectorum Principum unanimiter accedentibus, claræ memoriæ serenissimos quondam Rudolphum, Adolphum, & Albertum, ejusdem Rudolphi filium, Ducem Austriæ, Romanos Reges, prædecessores nostros, quorum consequentia ordinata, ritè & rationabiliter, juxta debitam Sacri Romani Imperii observantiam, in Romanos Reges elegit, ad Imperatoriam Celsitudinem promovendos; & post obitum [illegible] Alberti, Romanorum Regis, dum aliquandiu nonnullis erroribus Sacrum Imperium fluctuaret, [illegible] colendæ memoriæ Rudolphus, quondam Saxoniæ Dux, dicti Ducis Alberti filius, & moderni Wenceslai, Saxoniæ & Lunæburgensis Ducis, pater, celebris recordationis serenissimum principem Henricum, avum nostrum dilectum, cum suis Coëlectoribus, in Romanorum Regem dignoscitur elegisse: qui etiam avus noster post electionem, eandem adeptus fuit feliciter Cæsaream dignitatem. Cumque manifestissimum existat, & longè, latè per orbem terrarum lucidissime divulgatum, necunquam possit in dubium revocari, quomodo etiam dictus Rudolphus quondam Saxoniæ Dux, moderni VVenceslai, Ducis Saxoniæ & Lunæburgensis, pater, felicibus nostris temporibus, cum cæteris suis Coëlectoribus Sacri Imperii nos in Romanorum Regem elegit solenniter, prout etiam post eandem Electionem, auspice Deo, in Romanorum Imperatorem sumus promoti, & feliciter coronati; quemadmodum hæc omnia & singula, Principum, & fide dignorum multorum sunt testimoniis fidelibus approbata. Ejusdem Wenceslai, moderni Saxoniæ Ducis, Sacri Imperii Archimareschalli, & Principis Electoris, necnon Lunæbürgensium Ducis, tam claro, tamque manifesto, & notorio jure considerato; inspecto nihilominus & diligentius pensato, qualiter idem Wenceslaus modernus, tanquam Dux Saxoniæ, Sacri Imperii Archimareschallus, & princeps Elector, cum aliis Principibus & Coëlectoribus suis, & ipsi cum eo Serenissimum Principem, Dominum Wenceslaum, Regem Bohemiæ primogenitum nostrum charissimum, in Romanorum Regem unanimiter & concorditer, in Ecclesia collegiata Sancti Bartholomæi Francenford. Moguntinen. diœceseos, nullo penitus reclamante, Spiritus sancti gratia invocata, hodie elegerunt.

3. Quodque præfati, Albertus avus, & Rudolphus pater, dicti VVenceslai, quondam Saxoniæ Duces, diuturna temporum præscriptione inconcussa habuerunt, & possederunt legitimè, prout etiam ipse VVenceslaus in præsentiarum ad instar illorum, ex successione paterna & hæreditaria, dignoscitur justo titulo possidere jus, vocem, dignitatem, & potestatem eligendi Rom. Regem in Imperatorem promovendum, sano tam Ecclesiasticorum, quam Secularium Principum Sacri Imperii Electorum *a* consensu, & consilio accedente, non improvide, neq; per errorem, sed animo deliberato, aliorum etiam plurimorum Ecclesiasticorum, & Secularium Principum, Baronum, Nobilium, & Procerum nostrorum, & Imperii sacri fidelium, maturo communicato consilio, cupientes, autore *b* Deo, futuris obviare periculis, & materiam omnium succidere dubiorum, de certa nostra scientia, & plenitudine potestatis Cæsareæ, in his scriptis pronunciamus, decernimus, statuimus, declaramus, & [illegible] Imperiali perpetuò valituro sancimus edicto, quòd jus, vox, dignitas, & potestas eligendi Romanorum Regem in Imperatorem promovendum, eidem VVenceslao, moderno Duci Saxoniæ, [illegible] Imperii sacri Archimareschallo, ac Principi Electori, hæredibus, & successoribus suis legitimis Laicis duntaxat, ab eo descendentibus, quoties casus hujusmodi electionis emerserit, in perpetuum debeat competere, sicut & ritè sibi tanquam Duci Saxoniæ, ac Imperii sacri Archimareschallo, [illegible] manifestè, ac ipse velut Saxoniæ Dux, Sacri Romani Imperii Archimareschallus, verus & legitimus Princeps Elector, & post obitum ejus, hæredes & successores sui legitimi, modo & forma [illegible] Ducatum, Principatum, & Comitatum Palatinum Saxoniæ, ac Archimareschalliam Imperii sacri [illegible] omnibus & singulis eorum terris, dominiis, proprietatibus, *c* vasallagiis, libertatibus, honoribus & pertinentiis, in quibuscunq; rebus consistant, & quibuscunque specialibus possent vocabulis [illegible], necnon jus, vocem, dignitatem, & potestatem eligendi Romanorum Regem, in Imperatorem promovendum, sine impedimento quolibet debeat obtinere.

4. Et ne inter hæredes & successores ipsius, eo defuncto, super jure hujusmodi, futuris temporibus [illegible] ationum, quæstionum, seu litium quævis materia oriatur, decernimus, statuimus, & præsenti Imperiali sancimus edicto, in perpetuum valituro, quòd post dicti VVenceslai Saxoniæ moderni & Lunæburgensium Ducis obitum, primogenitus ejus filius; & post primogeniti obitum, ejusdem primogeniti senior filius ex ordine geniture, & sic demceps à seniore filio descendentes, ex ordine geniture semper senior: Si vero primogenitus Ducis VVenceslai præfati decesserit, masculini sexus, Laicis duntaxat, legitimis hæredibus non relictis, extunc secundogenitus filius VVenceslai Ducis prædicti, & post obitum ejus, secundogeniti filius senior, Laicus; & si secundogenitus sine hæredibus legitimis masculini sexus, Laicis, decesserit, tertiogenitus dicti VVẽceslai, & senior ejus filius Laicus, post [illegible] ipsius; & demceps per talem modum, directâ lineâ geniture descendentes ab eo, Laici duntaxat,

a al. concessu.

b al. Deo.

c al. vasallitiis.

taxat, jus, vocem, dignitatem, & poteſtatem eligendi Romanorum Regem, pro[illegible] ratorem, & officium Mareſchalliæ, cum omnibus & ſingulis ſuis dominiis, honoribus, [illegible] legiis, dignitatibus, & pertinentiis, perpetuis temporibus obtinebunt, per ſucceſſion[illegible] & paternalem, ut præmittitur, ex ordine geniturae.

5. Si vero præfatum Wenceslaum, modernum Saxoniæ, & Lunæburgenſium Duc[illegible] gitimis, maſculini ſexus hæredibus, Laicis, de lumbis ejus directa linea geniture [illegible] ri contingeret, extunc Principatus, & Comitatus Palatinus Saxoniæ, nec non A[illegible] cri Imperii, ac jus, vox, dignitas, & poteſtas eligendi Romanorum Regem, in Imp[illegible] vendum, ad illuſtrem Albertum, filium Ottonis, quondam Ducis Saxoniæ, Ducem Sax[illegible] næburgenſium modernum, patruum dicti Wenceslai, Ducis Saxoniæ & Lunæburgenſi[illegible] gitimos ejus hæredes, maſculini ſexus, Laicos duntaxat; ita videlicet, quòd poſt ejuſdem Al[illegible] tum, primogenitus ejus filius, & poſt primogeniti ejus obitum, ejuſdem primogeniti ſenior [illegible] ordine geniture, & ſic deinceps à ſeniore filio deſcendentes, ex ordine geniture, ſemper [illegible] vero primogenitus Ducis Alberti præfati deceſſerit, maſculini ſexus, Laicis duntaxat, hæ[illegible] relictis extunc ſecundogenitus filius Alberti Ducis prædicti, & poſt obitum ejus, ſecun[illegible] llus ſenior, Laicus: Et ſi ſecundogenitus ſine hæredibus legitimis, maſculini ſexus, Laic[illegible] rit, Tertiogenitus dicti Alberti, & ſenior ejus filius Laicus, poſt mortem ipſius, & deinc[illegible] ſem modum directa linea geniture, deſcendentes ab eo, Laici duntaxat, jus, vocem, di[illegible] poteſtatem eligendi Romanorum Regem, promovendum in Imperatorem, & officium A[illegible] ſchalliæ, cum omnibus & ſingulis ſuis dominiis, honoribus, juribus, privilegiis, dignitatibus, & [illegible] nentiis, perpetuis temporibus obtinebunt per ſucceſſionem hæreditariam & paternalem, ut præ[illegible] t ir, ex ordine geniture.

6. Quibus omnibus non extantibus, ad proximiorem hæredem, ſecundum lineam p[illegible] lem, duntaxat Laicum, ſeniorem Ducem Saxoniæ, pro tempore, ac ejus hæredes ſecundum [illegible] ſuperius expreſſarum, in perpetuum legitime devolventur.

7. Et talis ſucceſſio & devolutio, ne in his committantur errores, futuris temporib[illegible] bet, ut præmittitur, in omnibus & ſingulis præſcriptis, ſine innovatione, perpetuò obſerv[illegible] violabiliter; taliter videlicet, quod ſi aliquem ex eis, modo præmiſſo, ab hac luce migra[illegible] geret, qui maſculini ſexus hæredes legitimos, Laicos, poſt ſe relinqueret, debitæ pa[illegible] dele-

a al. Pater.

ctum ætatis, extunc ſenior frater, nepos, aut conſanguineus proximior, in linea genit[illegible] a fra- ter non extiterit, ejusdem defuncti, Laicus duntaxat, dicti pupilli & juvenis, ad qu[illegible] præſcripta devolventur, de jure tutor eſſe debeat, & curator, tàm diu, donec debitam pertingat æ[illegible]m. Cui etiam juveni, quàm cito ætatem debitam pertingenti, vocem, jus, dignitatem, & poteſtatem, præ dictæ Electionis, ac omnia & ſingula ab ipſis dependentia, idem Tutor ſine difficultate, & re[illegible] tia qualibet tenebitur, & debebit protinus aſſignare. Ætatem autem debitam, in hoc caſu, eli[illegible] di videlicet Romanorum Regem, in Imperatorem promovendum, decem & octo annorum c[illegible] ri volumus, & haberi. In principatibus autem, Ducatibus, & dominiis aliis temporalibus gubern[illegible] ætatem obſervandam decernimus, prout à Divis Romanis Imperatoribus, & Regibus, noſt[illegible] ceſſoribus, eſt ſancitum.

8. Porrò ne ſuper jure, voce, dignitate, & poteſtate Electionis hujuſmodi, nec no[illegible] catu, Principatu, & officio Archimareſchalliæ prædictis, ullo unquam tempore contingat [illegible] la ſuſcitari, vel attentari valeant novitates, de Imperatoriæ plenitudine poteſtatis, & de c[illegible] ſtra ſcientia, omnia & ſingula præmiſſa, prout in ſuis clauſulis, membris, articulis, atq[illegible] ſuperius deſignantur, authoriſamus, approbamus, ratificamus, & tenore præcedentium, [illegible] noſtra ſcientia confirmamus. Inſuper Wenceslao, & Alberto, modernis Ducibus [illegible] Lunæburgenſium prædictis, nec non eorum hæredibus, & legitimis Succeſſoribus, qu[illegible] dum priùs donavimus, ſic hujusmodi donationem iterum innovantes, damus, conced[illegible] ferimus, & donamus authoritate Imperiali prædicta, Ducatum & Principatum Lunæb[illegible] cujus, authore DEO, poſſeſſionem jam obtinent, cum omnibus & ſingulis eorum ter[illegible]

b al. vaſſallitiis.

bus, caſtris, oppidis, fortalitiis, dominiis, proprietatibus, b vaſallagiis, juribus, ju[illegible] bus, uſibus, utilitatibus, fructibus, redditibus, proventibus, emolumentis, libertatibus, u[illegible] ctibus, attinentiis, appendiciis, & pertinentiis univerſis, in quibuscunque conſiſtant, qui[illegible] ſint ſpecialibus, & exquiſitis vocabulis deſignari, nihil prorſus excluſo, prout Ducatus, & P[illegible] tus Lunæburgen. prædictus in ſuis terminis, finibus, limitibus, & granitiis circumferentiali[illegible] quitùs eſt diſtinctus, non obſtantibus legibus, juribus communibus, municipalibus, & [illegible] conſuetudinibus, privilegiis, vel ſtatutis quibuslibet, in contrarium editis, & ſervatis, eti[illegible] rent talia, de quibus ſpecialis & expreſſa præcedentibus eſſet mentio facienda, quibus o[illegible] ſingulis, in quantum præmiſſis, aut alicui eorum poſſent quolibet obviare, de dictæ plenitud[illegible] peratoriæ poteſtatis penitùs & omnimodò derogamus, ſupplentes de præfatæ Imperatori[illegible] tudine poteſtatis omnem defectum, ſi quis in præmiſſis, aut eorum aliquo, ex verborum [illegible] ſententiarum obſcuritate, ſolemnitatum omiſſione, ſeu alio quovis modo nunc & in antea rep[illegible] admiſſus.

9. Nulli

9. Nulli ergo penitus hominum liceat, hanc nostræ pronuntiationis, decreti, statuti, declarationis, sanctionis, authorisationis, approbationis, ratificationis, & confirmationis paginam infringere, aut ei ausu temerario quolibet contraire, sub pœna mille marcarum auri purissimi, quas ab eo, qui contrafecerit, toties, quoties fuerit contrafactum, irremissibiliter exigi volumus, & earum medietatem Imperialis nostræ Cameræ fisco, residuam verò partem injuriam passorum usibus applicari.

Signum Serenissimi Principis & Domini, Domini CAROLI QUARTI, Romani Imperatoris, & gloriosissimi Bohemiæ Regis.

Testes hujus rei sunt

Venerabiles { Ludovicus Archiepiscopus Moguntinensis, Sacri Imperii per Germaniam, Fridericus Coloniensis Archiepiscopus, Sacri Imperii per Italiam, Cuno Trevirensis Archiepiscopus, Sacri Imperii per Galliam & Regnum Arelatense, } Archicancellarii.

Illustres { Rupertus Senior, Comes Palatinus Rheni, Sacri Imperii Archidapifer, Dux Bavariæ, Sigismundus Marchio Brandeburgensis, Sacri Imperii Archicamerarius, } Principes Electores.

Venerabiles { Joannes Archiepiscopus Pragensis, Apostolicæ Sedis Legatus. Theodorus Metensis, & Ecchardus Wormatiensis } Ecclesiarum Episcopi.

Spectabiles { Eberhardus de Wirtenbergk, Theodoricus de Catzenelnbogen, } Comites. & Heinricus de Sponheim,

Nobiles { Petrus de Wartenbergk, dictus de Cost, Imperialis Curiæ nostræ Magister. Thimo de Colditz, Cameræ nostræ Magister.

Et alii quàm plures nostri & Imperii Sacri Principes, Nobiles & Fideles. Pronunciatum sub Bulla aurea, tipario nostræ Majestatis impressa, testimonio literarum. Datum Franckenford [a] super Mogano, anno Domini millesimo trecentesimo septuagesimo sexto, Indictione quarta decima, quarto Idus Junii: Regnorum nostrorum anno tricesimo, Imperii vero vicesimo secundo.

[a] al. Super Mœnum.

Et nos Ludovicus Dei gratia Moguntinensis Ecclesiæ Archiepiscopus, Sacri Romani Imperii per Germaniam Archicancellarius, recognovimus.

WENZESLAI IMP. AUG. CONSTITUTIO

Anno Christi 1376.

De primariis precibus.

WENCESLAUS DEI gratia Romanorum Rex semper Augustus & Bohemiæ Rex, Illustri Ruperto seniori Comiti Palatino Rheni, sacri Imperii Archidapifero, Bavariæ Duci, Principi & consanguineo nostro charissimo, gratiam nostram & omne bonum. Etsi ad quoslibet sacri Romani Imperii fideles munificentiæ nostræ gratiam libenter extendimus, ad illos tamen præcipue, quibus sanguinis identitatem cognoscimus, & fidei puram constantiam invenimus. Igitur nos integram & inviolabilem fidei firmitatem & devotionis affectum, quos ad nostram personam & sacrum Romanum regnum & Imperium habere dinosceris, favorabiliter attendentes, & de speciali celsitudinis nostræ benevolentia concedendum duximus & concedimus per præsentes, quod tu omnes primarias preces ratione nostræ coronationis in Romanum Regem, hodie videlicet die sexta mensis Julii Aquisgrani divina favente clementia solenniter susceptæ, per civitatem & diœcesim Spirensem & Wormaciensem, tam de jure, quam ab antiqua consuetudine divis Romanorum regibus nostris prædecessoribus & nobis competētem, porrigere valeas & debeas in singulis tam Kathedralibus quàm Collegiatis & conventualibus Ecclesiis & monasteriis utriusq; sexus tàm secularium quàm regularium personarum; necnon ad prælatos & alias personas Ecclesiasticas quascunq;: etiamsi Pontificali vel alia præfulgeant dignitate, in dictis civitatibus & diœcesibus, sicuti easdem preces per nos porrigere possemus: jus & potestatem porrigendi hujusmodi preces nobis cōpetentes in tuam personam omni modo, forma & jure, quibus melius fieri poterit, plenariè transferendo. Et si divina nobis suffragante gratia ad apicem Imperialis culminis fuerimus sublimati, volumus & tibi favorabiliter concedimus tenore præsentium, quod tu preces primarias, ratione susceptionis Imperialis coronationis nobis competentes, etiam porrigere valeas & debeas, in singulis Ecclesiis Cathedralibus & Collegiatis & Monasteriis, & apud Prælatos & quascunq; alias personas Ecclesiasticas, seculares & regulares dictarum civitatum & diœces. omni modo, forma & jure, sicut de Primariis precibus ratione regiæ corona-

tionis nostræ superius est expressum. Mandantes sub obtentu nostræ gratiæ, nec non sub pœna privationis omnium & singulorum privilegiorum, jurium & gratiarum & libertatum, quæ & quas à Romanorum Imperatoribus & Regibus prædecessoribus nostris obtinere dinoscuntur, districtè præcipientes omnibus & singulis Episcopis, Prælatis, Capitulis, Conventibus & personis Ecclesiarum & Monasteriorum Præfatorum, & aliis quibuscunque prædictarum civitatum & diœces. ad quos canonicarum & præbendarum dignitatum, personatuum & officiorum seu beneficiorum collatio, præsentatio seu receptio pertinet, & quorum ratione dictarum primariarum precium intererit, vel interesse poterit quomodolibet in futurum, quatenus dictas primarias preces per te ipsis porrigendas cum promtitudine admittant, sicut tenentur, ac si per nos eis forent exhibitæ seu porrectæ. Dantes & concedentes tibi præsentibus plenariam potestatem, ut rebelles tibi in præmissis, si qui sunt vel erunt, ad admittendum & exaudiendum dictas preces, auctoritate regali & etiam Imperiali compellere & cohercere per te & alios valeas: quemadmodum nos facere possemus, & prout Romanorum Imperatores & Reges in talibus casibus cohercere & compellere poterant & etiam consueverunt. Nec preces hujusmodi in dictis Ecclesiis & diœcesibus in præjudicium dictæ concessionis per nos tibi factæ pro aliquo porrigemus: Et si propter importunitatem petentium vel alio quovis modo per nos factum fuerit, nostras preces primarias pro aliquo nostris literis porrigendo, volumus quod tales literæ tanquam per subreptionem obtentæ invalidæ sint, nec aliquam obtineant roboris firmitatem præsentium sub regiæ Majestatis nostræ sigilli testimonio litterarum. Datum Aquisgrani Anno Domini M.CCC.LXXVI. in octava beatorum Petri & Pauli Apostolorum, regnorum nostrorum Anno Bohemiæ XIII. Romani verò Primo.

Anno Christi 1393.

CONFIRMATIO FRIDERICI ET CAROLINÆ CONSTITUTIONIS IN FAVOREM ECCLESIASTICÆ LIBERTATIS PER BONIFACIUM IX. PAPAM FACTA.

BONIFACIUS Episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis beatæ Mariæ Effordiensi, & sancti Martini Hingelstadensi, Maguntinensi diocesi, ac beatæ Mariæ ad gradus Maguntinensis, Ecclesiarum Decanis, salutem, &c. Justis & honestis supplicum votis libenter annuimus, illaq; prosequimur favoribus oportunis.

Dudum siquidem felicis recordationis Honorius Papa Tertius, prædecessor noster, attentè cōsiderans, Quod claræ memoriæ Fridericus Imperator Romanorum, semper Augustus, ad laudem Romanæ Ecclesiæ, & sacri decus Imperii, cupiens, ut expurgatis quorundam erroribus, iniquis statutis penitus destitutis, de cætero Ecclesia & Ecclesiasticæ personæ plena vigeant quiete, & secura libertate gauderent.

Ac pie & juste attendens, quod quorundam perversorum iniquitas adeò abundaret, ut non dubitarent contra Ecclesiasticam disciplinam & sacros Canones statuta sua confingere adversus Ecclesiasticas personas & Ecclesiasticam libertatem edita, tali lege hujusmodi statuta iniqua irritaverat & præceperat irrita nunciari.

Et omnia statuta & consuetudines, quæ civitates & loca, potestates vel consules aut quæcunq; aliæ personæ, contra libertatem Ecclesiæ vel personas Ecclesiasticas hujusmodi edere, aut servare temptarent. Contra Canonicas vel Imperiales sanctiones de ipsorum capitularibus, infra duos menses post ipsius legis publicationem penitus aboleri facerent, & si de cætero talia attemptarent, illa ipso jure decrevit esse nulla, & eos sua jurisdictione privatos.

Nec non locum, ubi talia deinceps præsumpta fuissent, Banno mille marcarum auri Fisco Imperiali præceperat subjacere.

Potestates verò, consules statutarii & scriptores statutorum prædictorum. Nec non consiliarii locorum ipsorum, qui secundum statuta & consuetudines memoratas judicarent. Extunc essent ipso jure infames, quorum sententias & actus legitimos statuerint aliqualiter non tenere.

Quodq; si per annum præfatarum constitutionum inventi forent contemptores, bona eorum per totum suum Imperium mandavit impune ab omnibus occupari. Salvis nihilominus aliis pœnis Contra tales, in eisdem generalibus conciliis promulgatis.

Et insuper voluit idem tunc Imperator, quod nulla communitas, vel persona publica, vel privata collectas seu exactiones angarias vel per angarias Ecclesiis vel aliis piis locis aut Ecclesiasticis personis hujusmodi imponere, seu invadere Ecclesiastica bona præsumerent.

Quod si secus faceret & requisita ab Ecclesia vel Imperio hujusmodi emendare contemneret, triplum refunderet. Et nihilominus Banno Imperiali subjaceret, quod sine satisfactione debita nullatenus remitteretur.

Statuerat insuper quod quæcunque communitas vel persona per annum in Excommunicatione propter libertatem Ecclesiæ violatam persisteret ipso jure, similiter dicto Banno Imperiali subjaceret, à quo nullatenus extraheretur nisi prius ab Ecclesia beneficio absolutionis obtento.

Et insuper ordinaverat, ut nullus Ecclesiasticam personam in criminali quæstione vel civili, ad judicium seculare trahere præsumat, contra easdem canonicas sanctiones & constitutiones Imperiales, quod si secus faceret, actor à suo jure caderet, & judicatum non teneret, & judex foret extunc judicandi auctoritate privatus.

Quodq; judices temporales, qui clericis & personis Ecclesiasticis justitiam denegare præsumerent, tertio requisiti suam jurisdictionem amitterent, prout in dicta Imperiali constitutione plenius continetur.

Dictus inquam prædecessor constitutionem ipsam, etiam de consilio fratrum ipsorum, sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium, qui tunc erant, authoritate Apostolica approbans & confirmans, ipsam mandavit inviolabiliter observari. nec non statutarios & scriptores, ac violatores prædictos excommunicatos eadem autoritate nunciari.

Et deinde ad audiētiam divæ memoriæ Karoli Quarti, etiam Romani Imperatoris semper Augusti deducto, quod nonnullæ seculares personæ in potestate & officiis publicis constitutæ, videlicet Duces, Marchiones, Comites, Barones, & alii domini temporales, necnon consules Civitatum, villarum & oppidorum, & locorum rectores in diversis provinciis ejusdem Imperii constituti, Dei timore postposito, statuta singularia & iniquas ordinationes motu proprio & de facto contra ipsas personas Ecclesiasticas & Ecclesiarum libertates, ac eorum privilegia condiderant, illisq; de facto, & publice utebantur, contra canonicas & legitimas sanctiones.

Utpote, quod nulla bona temporalia in potestatem Ecclesiasticam transferrentur.

Et ne clerici in sacris ordinibus constituti ad agendum & testificandum in civilibus, & maximè in piis causis aliquatenus admitterentur.

Quodq; excommunicati laici & publicè denunciati in Civili foro minimè repellerentur.

Et insuper prædicti Domini temporales, consules, & rectores per secularem potestatem res & bona clericorum occuparent, arrestarent, & oblationes Christi fidelium minuerent, atque restringerent.

Exactiones & tallitas indebitas de bonis & reditibus Ecclesiarum exigerent & extorquerent, possessiones Ecclesiarum & personarum earundem devastarent incendiis & rapinis.

Contractus inter clericos & laicos factus legitime ad libros civitatum, villarum & locorum prędictorum inscribere & sigillare recusarent.

Donataq; & legata ad fabricas & Ecclesiarum structuras contra prælatorum voluntatem & aliorum quorum intererat, contra justitiam tenere & usurpare præsumerent in fraudem & odium clericorum.

De bonis etiam & rebus eorundem clericorum, quæ non causa negotiationum, sed propriis eorundem usibus per eorum terras ducebant, sed duci faciebant Theloneum exigere & recipere non verebantur.

Et confugientes ad Ecclesias & earum Cæmiteria inde extrahere, contra Canonicas & Imperiales sanctiones hujusmodi præsumpserant & præsumebant, idem Karolus tanquam Imperator Christianissimusque Princeps volens in præmissis providere remedio salutari etiam de Principum, Ducum, Comitum, Baronum, fideliumque aliorum Sacri Imperii consilio & auctoritate Imperiali quæcunq; statuta & consuetudines prædictas tanquam per Canonicas, & civiles sanctiones expressę reprobata cassavit, irritavit, & annullavit, ac cassa, & irrita nulliusq; esse roboris penitus voluit vel momenti.

Præcipiens sub indignatione Imperialis Banni, universis & singulis principibus, ac Dominis temporalibus, consulibus, potestatibus, & aliis in officiis publicis constitutis, quatinus extunc ipsorum statuta & ordinationes, quæ in præjudicium Ecclesiasticæ libertatis edita fuerant, omnino revocarent, & de luce tollerent, quodque secundum ea non judicarent amplius, nec sententias dictarent, easdem in judicio aut extra judicium quomodolibet pro se & contra Ecclesiasticam libertatem potirentur.

Pronunciavit insuper, & eadem Imperiali decrevit auctoritate, quod quicunque laicus, cujuscunque status vel conditionis existeret, ausu sacrilego & propriæ temeritatis audacia sacerdotem vel clericum secularem vel religiosum diffidaret, proscriberet, captivaret, spoliaret, occideret, mutilaret, aut in carcere detineret, aut hujusmodi maleficia perpetrantes scienter acceptaret, vel favorem illis præstaret præter pœnas à sacris Canonibus & legalibus sanctionibus eis inflictas, eo ipso redderetur infamis, ac omni honore privatus. Nec ad placita vel consilia nobilium admitteretur quovis modo. Hortans insuper & requirens in Domino prælatos, in illis partibus constitutos, ut legem Imperialem hujusmodi per eorum Ecclesias & synodos publicarent, ne transgressores hujusmodi per simulatam ignorantiam suas valerent malitias excusare, prout in edita tali lege prædicta plenius continetur.

Cum autem sunt exhibita nobis nuper pro parte dilectorum filiorum Præpositi, Decani & Capituli, ac clericorum perpetuorum beneficiorum in Ecclesia sancti Petri Figlatiensis Moguntinensis diocesis, & Prælatorum tam secularium quàm regularium, ac Cleri, consistentium infra limites

Præposituræ ejusdem Ecclesiæ, peritio continebat, adeò quorundam laicorum, & dominorum temporalium in oppido Figlarienſi dictæ dioceſis infra eosdem limites ac etiam Figlarienſi locis circumvicinis malitia inoleverit, quod hujuſmodi Imperiales ſanctiones transgredi non verentur, & Eccleſiaſticas libertates violare præſumuntur pro parte præpoſiti, Decani, Capituli, prælatorum & cleri prædictorum nobis fuit humiliter ſupplicatum, ut eis prævidere ſuper præmiſſis de opportuno remedio dignaremur.

Nos igitur veſtigiis præfati prædeceſſoris noſtri inhærentes, hujusmodi ſupplicationibus inclinati diſcretioni noſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus vos vel duo vel unus veſtrum per vos vel alium ſeu alios conſtitutiones prædictas in dicto oppido & in aliis locis circumvicinis auctoritate noſtra faciatis inviolabiliter obſervari; transgreſſores verò ac violatores, & contemptores, ac ſacrilegos prædictos, necnon contradictores quoslibet & rebelles, per cenſuram Eccleſiaſticam appellatione poſtpoſita compeſcendo, invocato ad hoc, ſi fuerit opus, auxilio Bracchii ſecularis, non obſtante ſi aliquibus communiter vel diviſim à ſede Apoſtolica ſit indultum, quod interdici, ſuſpendi, vel excommunicari non poſſint, per literas Apoſtolicas non faciendo plenam & expreſſam ac de verbo ad verbum de indulto hujuſmodi mentionem. Datum, &c.

Anno Chriſti 1398.

WENZESLAI IMP. AUG.

RESCRIPTUM

De impedimentis, cur de ſchiſmate inter Bonifacium IX. & Benedictum Papas cognoſcendo & tollendo nondum inſtituta ſit tractatio.

* Ejus nominis VI.

WENCESLAUS Dei gratia Romanorum Rex Semper-Auguſtus, & Rex Bohemiæ ac Poloniæ, &c. Sereniſſimo Principi, Domino * Karulo Regi Francorum Illuſtri, conſanguineo cariſſimo, ſalutem & fraternæ dilectionis mutuum incrementum.

a Jodocum & Procopiũ, Marchiones Moraviæ.
b Sobieslaũ Ducem & Joannem Marchionem Luſatiæ.
c Id eſt, Sileſiæ.
Ejus nominis IX.

1. Sereniſſime Princeps, conſanguinee cariſſime. Venientibus ad nos proximè honorabilibus Ambaſiatoribus veſtris, in facto ſanctæ matris Eccleſiæ hucuſq; miſerabiliter laniatæ, deliberavimus ad Serenitatem noſtram, Sereniſſimos Principes & Dominos, Sigiſmundũ Regem Ungariæ, fratrem noſtrum cariſſimum, ac Wladislaum Regem Poloniæ, *a* Marchiones Moraviæ *b* patruos noſtros cariſſimos, ac Duces *c* Poloniæ, noſtro regno Bohemiæ ſubjectos, alioſq; noſtros Imperii ſacri regnique Bohemiæ Principes Eccleſiaſticos & Seculares, Prælatos & Nobiles advocare. Verùm dictorum Regum imminens neceſſitas, & occupatio grandis natalium ſedium, eorum adventum ad nos, quamquã nobis invitis, protraxit. Verumtamen cum eiſdem Regibus & Principibus tali ſumus intentione concordes, quòd ulteriori mora poſtpoſita apud nos in civitate noſtra Uratislavia, intra feſtũ Natalis Domini debebunt finaliter convenire. Quibus, auſpice Deo, nobiſcum convenientibus, ipſorumq; conſilio, in facto ſanctæ matris Eccleſiæ, & ſignanter ſuper via ceſſionis, ſicut expedit, communicato: Serenitati veſtræ in hujuſmodi facto per Ambaſiatores noſtros ſolennes finale reſponſum volumus deſtinare. Præſertim cùm etiam à Domino noſtro Apoſtolico, Domino * Bonifacio, de intentione & deſiderio veſtro nondum obtinemus reſponſum.

d c.29. Ext. de Regul. jur. lib. 6.
e Ex B. Gregorii Moral. lib.

2. Ideoq; eandem Serenitatem veſtram ſtudioſiùs exoramus, quatenus veſtra dilectio Serenitati noſtræ Regiæ non imputet, quòd hucusq; vobis absq; dictorum Regum & Principũ, quorum in hac parte res agitur, quorumq; conſilia vitare non poſſumus, ne videantur eſſe cõtemti; *d quodq; omnes tangit, debet ab omnibus approbari*; & *e quod à pluribus quæritur, faciliùs invenitur*; reſponſum non voluimus exhibere, ſingularis in eo vobis amoris gaudium oſtenſuri. Si enim à dictis Regibus, quorum hucusq; adventum, confecti tædio, præſtolati ſumus, reſponſum & conſilium participaſſemus, dudum dilectioni veſtræ reſpõſum debitum dediſſemus. Datum in Burgelins, die ſexta decima menſis Octobris, Anno, &c. M. CCC. XCVIII.

Anno Chriſti 1398.

WENZESLAI IMPERATORIS AUGUSTI, ET CAROLI VI. FRANCORUM REGIS

DECRETUM

DE EXTIRPATIONE SCHISMATIS INTER DVOS PAPAS.

Hoc refertur in Magno Chronico Belgico Monachi Nuſſienſis, pap. 228.

REX WENCELAUS ad inſtigationem univerſitatis generalis ſui Studui Pragenſis, anno Domini MCCCXCVIII. ex Bohemia ad civitatem Remenſem venit, ubi CAROLUS VI. tunc Francorum Rex cum ſuo germano Ludovico Duce Aurelianenſi, ſuisque & dicti WENZILAI patruis Joanne Biturienſi & Philippo Burgundiæ Ducibus, certo prævio tractatu convenerat ad conſultandum de extirpatione ſchiſmatis tunc inter Benedictum XIII. & Bonifacium tunc vigentis, ubi concluſum fuit inter cætera, ad id conſequendum ſecuriſſimam & breviſſimam eſſe viam, ut uterque de Papatu contendentes juri ſuo cedant ſive renuncient, & per utrumque Collegium novus

Papa

Papa eligatur. Sic igitur WENZELAVS Cæsar de consilio Regis & Principum Franciæ prædictorũ misit Legatos suos ad Bonifacium prædictum, & simul Avenionem ad Papam Benedictum, Reverendum Patrem Dominum Petrum de Aliaco Episcopum Cameracensem, qui ab eodem Wenzelao regalia receperat, & M. Nicolaum prothonotarium, ut nomine suo peterent, quò juri suo de Papatu cederent.

PRINCIPUM ELECTORUM SACRI ROMANI IMPERII

Anno Christi. 1400.

SENTENTIA EXAUTHORATIONIS ET PRIVATIONIS Domini VVencelai Romanorum Regis, Lata & pronunciata Anno Domini M. CCCC.

IN nomine Domini, Amen. Nos Joannes Dei gratia sanctæ Moguntinensis Ecclesiæ Archiepiscopus, sacri Romani Imperij per Germaniam Archicancellarius, notum facimus universis, præsentibus & futuris.

Interprete Christiano Vrstisio.

1. Quam varia, multiplicia & gravia cùm incommoda tùm dissidia multis abhinc annis, in sacram Ecclesiam invecta sint, etiamnum durantia, atque in dies uberius pullulantia, in sacri Romani Imperij (quod Ecclesiæ Dei & orbi Christiano præsidio esse debebat) gravissimam convulsionem, imminutionem, & dissipationem: id omne ut scribi nequit, sic mala in dies ingruentia, manifestè satis docent atque comprobant. Eamque ob rem sacri Romani Imperii Domini Electores, intervenientibus sacræ Ecclesiæ, Principum, Dynastarum, civitatum, Provinciarum, & subditorum sacri Imperij, prudentem moderatorem expetentium, ardentibus precibus, Illustrissimum Principem Dominum WENCESLAUM Bohemiæ Regem, tum sua tum amicorum opera, literis denique, jampridem persæpè & seriò nobiscum admonuere, eique diligenter ob oculos posuere, privatim ac publicè indecentes ac detestabiles ejus in imperando mores & actiones, nec non ejusmodi Ecclesiæ orbisque Christiani defectus, incommoda atque dissidia, gravissimas item membrorum sacri Imperii avulsiones diminutionesque, contra nominis sui dignitatem damnosè factas, fierique permissas; nempe quòd pacem in Ecclesia non promoverit, quanquam id summa orbis Christiani necessitas, necnon ipsius ceu Advocati & defensoris Ecclesiæ munus efflagitaret, & ad id faciendum sæpius rogatus, requisitus & admonitus esset: ipso nihilominus Imperium membris aliquot perniciose mutilante, & mutilum reddi permittente. In quorum numero sunt Mediolanum & Provincia Longobardiæ, quæ juris sacri Romani Imperij fuerant, redeuntibus inde ad Imperium amplissimis emolumentis. in qua ditione Mediolanensis, veluti minister, sacri Imperii partibus fungebatur: eum is, contrà quam eius sublimitatem & dignitatem decebat, accepta pecunia Mediolani Ducem & Comitem Papiensem creavit. Complures insuper urbes terrasque, tam in Germania quàm Italia, ad Imperium pertinentes, quarum quædam ad idem redierant, alienavit: parum pensi habens, ut eas sacro Imperio retineret.

2. Præterea membranas perplures nudas rasasque, suæ tamen Majestatis sigillo munitas, amicis pecunia vendidit, in quibus cùm illis tùm alijs, in quorum manus istiusmodi membranæ venerunt, sub Regio sigillo, quæ scribere vellent, licuit. Qua ex re, ob sacri Romani Imperij jurium & emolumentorum damnosam imminutionem & dissipationem, graves querelæ subortæ sunt.

3. Controversias porro bellaque, quæ (proh dolor) Germaniam, aliasque sacri Imperij terras, misere afflixerunt & pessundederunt, atque etiamnum pessundant, nil unquam curæ habuit. Hinc prædationes, incendia, & latrocinia orta, adeo funestis vel hodie incrementis, ut nulli neque Clerici neq; laici neq; agricolæ neq; mercatores, neq; viri neque mulieres, sive terra sive mari, tuti versentur: templa, coenobia, & domus sacræ, quas sacrũ Imperiũ manu asserere atq; tueri decebat, rapinis & incendijs pereant, & ad interitum redigantur. Eò res abiit, ut quivis contra juris & æqui rationem, alium pro arbitrio tractarit, ac etiamnum tractet, absque ulla sacræ, spretæque diu, Imperialis auctoritatis reformidatione: sic ut & locus conveniendi quempiam, ubi nomine Imperii juris defensio & patrocinium suscipiatur planè ignoretur.

4. Denique, quod horrendum & immane dictu, cùm propria, tum aliorum facinorosorum, quos secum habet, manu reverendos sacrorum Antistites, Sacerdotes, & spirituales personas, alios item plures honestæ notæ homines, contra juris normam, secus quam Romanorum Regem decebat neci dedit, aquis submersit, igne cremavit, miserabiliter ac truculenter peremit.

5. Quæ quidem memorata, aliaque multa gravia facinora atque damna adeò divulgata sunt & palam nota, ut excusari vel celari nullatenus queant. Nos igitur, ut præscripsimus, sæpiùs eum perquam studiosè oravimus, admonuimus, & requisivimus, ut indecenti hac vitæ ratione repudiata, id ubi studii & laboris sumeret, quo sacræ Ecclesiæ, opem ejus veluti Romanorum Regis & Advocati sui multoties implorantis, pacem & tranquillitatem; sacro autem Imperio pristinum honorem, terras, ditiones, emolumenta denique sua recuperaret, in subsidium & consolationem orbis Christiani hoc nomine graviter debilitati atque oppressi.

6. Etsi verò prædicto Domino Wenceslao, hos aliosque graviores defectus, ipsum tanquam Romanorum Regem Imperiumque concernentes, clarissime explicuerimus, ac scriptis exhibuerimus: auditis

auditis tamen illius responsis, reiteratisque serijs nostris exhortationibus, communicato quinetiam sacræ Sedi Romanæ negotio, nunquam adhuc deprehendimus eum, sicut Romanorum Regem decet, mores cōposuisse, scilicet ad Ecclesiæ pacem, orbi Christiano summè necessariam; sacro item Imperio dignitates, terras ac ditiones suas recuperandas, & fructuosè conservandas. id quod per universas Imperij Provincias est notissimum.

7. Quoniam igitur commemoratos pluresque alios defectus, sacram Ecclesiam & Imperium gravi cum damno gemituq; tangentes, ob instantes prædictorum preces, maximè verò sacramenti ratione, quo nos, ceu sacri Imperij proximè superiora membra, eidem obstringimur nec reticere nec sustinere diutiùs potuimus. Idcircò ex officio debito cogitandum annitendumque nobis fuit, ut sacro Imperio, cujus vecordi & negligenti administratione in commoda isthæc irrepserunt, in orbis Christiani præsidium & consolationem, rectiùs & salubriùs provideretur. Et sanè ut is parendo nobis rem gratam præstitisset, sic eum sufficienter & seriò vocavimus atque citavimus, adeò ut ei significaverimus, nisi loco & die definitis præsto esset, fore ut cùm exhibitarum nobis precum tùm juramenti nostri respectu, ejusmodi cōsilia capere & inire cogeremur, quibus sacrum Imperium meliùs consuleretur, literis id nostris clarissimè attestantibus. Ea propter loco & tempore præscriptis, unà cum Coelectoribus nostris sufficienter oratis, cæteris item sacri Imperij Principibus & Urbibus, comparuimus de die in diem expectantes, num præfatus Dominus Wenceslaus compariturus esset, morbis prædictis remediū adhibiturus, ac sacri Romani Imperij rebus rectiùs deinceps consulturus. At is nec comparere, nec quemquam procuratorio nomine ad nos destinare dignatus est. Quare cum tot prægnantium & perniciosorum defectuum causa, eum crebriùs privatim & benignè; inde verò, cùm nil proficeremus, coram Principibus, Optimatibus & Urbibus Imperij, in diversis conventibus non sine magnis gravibusque expensis absque tamen ullo fructu, admonuerimus & redarguerimus: ideò commemorata omnia ad sacram Sedem Romanam detulimus. Cæterùm cùm nec tum cuncta hæc quicquam pensi habuerit, nil aliud inde conjicere potuimus, quàm eum & Ecclesiæ & Christiani orbis, in primis autem sacri Imperij curam deposuisse. Idcirco malum hoc, toti Christianæ Reipub. exitiale, minimè diutius ferendum & tolerandum censentes, animo bene confirmato, post multos variosque tractatus consultationesque, tum inter nos ipsos tùm etiam cum alijs Principibus & Optimatibus sacri Imperij, seriò habitas, pro Ecclesiæ salute, Christiani orbis consolatione, sacri Imperij honore & utilitate, præfatum Dominum Wenceslaum, tanquam negligentem & destructorem Imperij, eoque indignum, à sacro Romano Imperio, omnique ejus dignitate hoc tempore penitus removendum esse duximus.

8. Nos itaque Joannes Archiepiscopus, nomine prædictorum Dominorum sacri Romani Imperij Coelectorum, nostroque, tum commemoratis tùm pluribus alijs insignibus defectibus caussisq; moti, hac nostra sententia, quam præsenti scripto damus atque ferimus, prædictum Dominum Wenceslaum, ceu inutilem, negligentem, dissipatorem, & indignum sacri Romani Imperij defensorem, eodem Romano Imperio, omnique ejus gradu, dignitate ac ditione ad idem pertinente, privamus & submovemus: cunctis Principibus, Optimatibus, Equitibus, Ingenuis, Urbibus, Provincijs, & subditis sacri Romani Imperij denunciantes, eos ab omni homagio & juramento, personæ Wenceslai nomine Imperij præstito prorsus esse liberos: requirentes atque monentes eos sub jurisjurandi fide, qua sacro Imperio adstricti tenentur, ne prædicto Domino Wenceslao, tanquam Romanorum Regi, deinceps obediant & obsequantur; neque illi jus ullum, obsequium, censum, reditum aut ullam aliam obventionem, quocunque nomine tandem appellanda veniat, ceu Romanorum Regi, pendant, exhibeant, aut exhiberi permittant: sed ejusmodi debita utili & idoneo Romanorum Regi, divino favente numine deinceps sufficiendo, asservent.

9. In quorum omnium fidem & testimonium, nos Joannes Archiepiscopus Moguntinensis præsens instrumentum, per subscriptos Notarios, hac forma patenti, confici, & majus nostrum sigillum appendi curavimus.

10. Lecta & renunciata fuit sententia præmissa per nos Ioannē Archiepiscopum Moguntinensem, nostro & Dominorum Coelectorum nostrorum antememoratorum nomine, sub castro Lonstein ad Rhenum, Treverensis diocesis, Brubachium versus progressi, è publico solio in tribunalis usum erecto, Dominis Coelectoribus nostris ibidem judicio assidentibus, anno Dominicæ incarnationis millesimo quadringentesimo, indictione octava, feria sexta, die vigesima mensis Augusti, paulum ante Nonarum tempus: Pontificatus sanctissimi in Christo patris ac Domini, Domini Bonifacij Noni, divina providentia Papæ, anno undecimo: præsentibus Illustrissimis Principibus ac Dominis,

Joanne, Illustrissimi Principis ac Domini Ruperti Ducis Bavariæ & Comitis Palatini ad Rhenum filio:

Friderico Burggravio Norimbergensi:

Nobili Philippo, Domino in Nassau & Sarbrucke, Emichone de Liningen, Joanne de Zigenhain, Cunrado Burggravio, Canonico nostro Moguntinensi	Comitibus
Bernhardo à Westerburg, Joanne à Limburg, Reinhardo de Hanovve	Baronibus:

Domino

Domino Nicolao Brovvin sacræ Paginæ,
Joanne à VVitenburg, &
Nicolao Burgman, Decretorum } Doctoribus.
Domino Hermanno Præposito S. Gereonis Coloniensis, Legum
Item, strenuo Equite Sigfrido de Lindovve, Vicedomino nostro in Ringaugia;
Joanne Bossen à VValdeck, Burggravio nostro in Beckelnheim:
Et fidelibus, Henrico Rulmanno à Dadenberg,
Gerardo ab Emenberg, Domino in Lantscron,
Friderico de Sachsenheim,
Kulmanno à Coneren,
Joanne de Dalburg,
Rudolfo de Zeissikon,
nec non pluribus aliis Dominis, Equitibus, & Ingenuis, spiritualibus & secularibus, magno numero astantibus, ad suprascripta vocatis atque rogatis.

11. Et ego Nicolaus Berchtoldi Fridbergensis, Clericus Moguntinensis dioecesis, Pontificia & Imperiali auctoritate Notarius publicus, ac prædicti Clementissimi Domini mei, Domini Joannis Archiepiscopi Moguntinensis, scriba juratus, quoniam tum temporis, cùm judicialis isthæc, quam præscripsimus, sententia lata & renunciata fuit, unà cum subscriptis publicis tabellionibus, testibusque cõmemoratis, præsens interfui, eaq; omnia fieri vidi atq; audivi: ideò jubente atq; petente prædicto Moguntinensi, Domino meo Clementissimo, publicum hoc instrumentum bona fide perscriptum, in publicam redegi formam, illudque consueto mei notariatus signo ac nomine, appenso etiam prædicti Moguntinensis, Domini mei Clementissimi, majore sigillo, in fidem & testimonium prædictorum omnium, subsignavi atque munivi.

Nomina Notariorum sunt:

Nicolaus Berchtoli Fridbergensis.
Joannes Meier junior Gasterveldensis.
Conradus à Leiborn, Clericus Paderbornensis dioecesis.
Henricus Stalberg Rotenbergensis.
Tilmannus à Honberg.
Conradus Coler Zustensis, Coloniensis dioecesis.

RUPERTI IMP. AUG. CONSTITUTIO

Anno Christi 1401.

De Vicariatu Imperii Germanici in absentia Imperatoris.

RUPERTUS Dei gratia Romanorum Rex semper Augustus, universis nostri & sacri Imperii fidelibus, ad quos præsentes pervenerint, gratiam nostram & omne bonum.

1. Regiam decet Majestatem illis præcipuè exquisitis intendere laboribus, illis etiam jugibus pervigilis mentis vacare considerationibus, per quæ & Sac. Romanorum Imperium nostris præcipuè temporibus optata suscipiat incrementa, res ipsa publica debitis foveatur subsidiis, & divorum nostrorum more prædecessorum Regiæ Majestatis gladius cunctos vibrantibus terreat aciebus perversores, & per legitimos tramites calumniantium iniquitates expellat, atque resectis vepribus sub suo militantes Imperio desiderata pace fruantur.

2. Sanè cum disponente Altissimo pro corona Imperialis diadematis suscipienda ad præsens partes Italiæ simus ingressuri, & ut S. Rom. Imperii status, salubris tranquillitas & Respubl. interim in Germania, Gallia & regno Arelatensi, in absentia nostri copiosius atque fructuosius procuretur, de Illustris & Magnifici Principis LUDOVICI Comitis Palatini Rheni & Bavariæ Ducis, filii nostri charissimi, legalitatis & gratæ circũspectionis industria præsumptionem & fiduciam utique habentes indubiam, præcipuè etiam advertentes à divis Romanis Imperatoribus & Regibus prædecessoribus nostris hactenus extitisse observatum, ac etiam de jure Comitatus Palatinatus Rheni fuisse & esse, quod cum Romanus Imperator vel Rex ultra montes Italiam ingressus fuerit, in ipsius absentia vicariatum Imperii in Germania, Gallia & Regno Arelatensi ad Comitem Palatinum Rheni pertinuisse & pertinere, eundem dilectum filium nostrum Ludovicum, animo deliberato non per errorem aut improvidè, sed sano & maturo Electorum & aliorum Principum, Comitum & Nobilium nostrorum & Imperii sacri fidelium freti consilio & consensu, de certa nostra scientia & Regiâ plenitudine potestatis per S. Rom. Imperii in Germania, Gallia & Regno Arelatensi provincias, principatus, dominia, districtus, civitates, oppida, castra, villas, & eorundem pertinentias, qualitercunque nominatis omnibus, jure, via & modo quibus melius & efficacius possumus & debemus, facimus, constituimus & ordinamus, nostrum & S. Rom. Imperii in Germania, Gallia & Regno Arelatensi vicarium generalem.

3. Dantes ex nunc & tenore præsentiũ concedẽtes eidẽ plenã, liberã & omnimodã auctoritatẽ, temporalẽ & generalẽ jurisdictionẽ, & gladii nutu & providentia Altissimi nobis cõtraditi potestatẽ,

merum

merum & mixtum imperium, ac etiam administrationem & jurisdictionem omnimodam, contentiosam & voluntariam, vice & auctoritate atque nomine nostris in præfati S. Imperij provinciis, principatibus, dominiis, districtibus, civitatibus, oppidis, castris, villis & eorundem pertinentiis qualitercunque etiam nominatis, per se vel per alium seu alios exercendi, animadvertendi, exequendi in facinorosos & delinquentes & reos homines, eosque & rebelles quoscunque puniendi, relegandi, deportandi, ultimo supplicio addicendi & deputandi, & alias cohercendi ratione prævia & mediante justitia, prout criminis qualitas exegerit, & delicti ac culpæ rebellium & excessus. Et ut etiam apud & per eum per se ac suum seu suos commissarios, & ad hoc per eum deputandos merum & mixtum imperium, administratio & jurisdictio hujusmodi contentiosa sive voluntaria in loca & homines, cujuscunq; status, præeminentiæ vel conditionis existant, infra terminos & limites supradictos consistentes vel consistentia (salva tamen semper sacrosancta Ecclesiastica libertate) liberè exerceantur, secundum quod jus seu ratio persuadent.

4. Concedentes nihilominus eidem & illi seu illis, quibus hoc commiserit, & in ipsum illum vel illos jure plenario transferentes auctoritatem, potestatem & licentiam generalem, ne suis quisque liter stipendiis, collectas & datias, consueta onera realia & personalia & mixta, quocumque nomine censeantur, nobis & nostro Imperio debitas seu debita, debendas seu debenda, nec nõ omnes census, reditus, jura, proventus, emolumenta, oblationes, conductus, telonea & pedagia principatuum & dominiorum, monasteriorum, civitatum, terrarum, territoriorum, districtuum, oppidorum, castrorum, villarum & locorum ad nos ratione Imperij, & ipsum sacrum Romanum Imperiũ in Germania, Gallia & Regno Arelatensi, de jure consuetudine aut alias pertinentes & pertinentia, exigendi, levandi & recipiendi, & ad usus suos pro defensione sacri Imperii & pro ipso Imperio ac evidenti expensarũ necessitate supportandi & applicandi: pœnas & mulctas ratione prævia imponẽdi, levandi, & ex causis rationabilibus augmentandi, minuendi, remittendi in judicio & extra: Judæos Cameræ nostræ servos acceptandi & defendendi: bona damnatorum, rebellium & reorum justitia exigente cõfiscandi & publicandi: officiales quoscunque & præsertim nostri Imperialis judicii (sine eorum juris præjudicio, ipsis in suis officiis competentis, & usque ad præsens in eisdem habiti & quæsiti) instituendi & destituendi: necnon de omnibus criminibus ordinariis & extraordinariis, enormibus, levibus, publicis & privatis cognoscendi, puniendi, & executionem faciendi tam secundum jura municipalia quam communia seu legis cognitionem: & decisionem hujusmodi committendi, in integrum restituendi, bannum imperiale pronuntiandi, absolutionem concedendi: infamia tam juris quàm facti notatos publicandi, eamque juris infamiam tollendi & super eam dispensandi: de causis principalibus & appellationum ad nos & sacrum Imperium interpositarum seu interponendarum, quibuslibet tanquam noster & Imperii sacri Vicarius generalis cognoscendi, examinandi, & definiendi, & alia, quæ causarum merita requirunt, exercendi & exequendi: ferias & nundinas instituendi, imponendi, collocandi & concedendi: rebelles S. Rom. Imperii persequẽdi & puniendi, privandi, & exuendi feudis, gratiis, libertatibus, immunitatibus, indultis, juribus quibuscunq; tẽporalibus: infames & inhabiles reddendi, pronuntiandi, declarandi: atque destitutos, privatos vel exutos per se vel alium seu alios, etiam per judicium dictum Stillgericht/aut alia quæcunque judicia damnatos & extra jus (ut moris est) sententialiter constitutos & depositos ad honores, status, officia, jura pristina in integrum liberè restituendi: Decreta, statuta ac provisiones in prædictis omnibus & quolibet faciendi, de novo, corrigendi, & in totum tollendi, semel, pluries, & totiens quotiens oportunum fuerit & ordo dictaverit rationis.

5. Omnia & singula feuda sacri Imperii vacantia vel cum vacaverint, committendi & conferendi, ac de aliis infeudandi & investigandi (exceptis duntaxat feudis insigniis Archiepiscoporum, Ducum & Marchionum, & quæ cum vexillis seu gladiis recipi consueverunt, & de quib. Officialium Imperialis curiæ de more servitur) & ab illis sic recipientibus feuda, dum & quoties se casus obtulerit, homagii, fidelitatis, obedientiæ & devotionis debita juramenta nostro & sacri Imperii nomine & vice postulandi & recipiendi: ad Canonicatus & præbendas ac dignitates, etiamsi curatæ ac electivæ & majores post Pontificales in Metropolitanis & Cathedralibus ac principales in Collegiis existant, personatus, Ecclesias parochiales & beneficia & officia Ecclesiastica seu temporalia, dum & quoties vacaverint, personas aptas & idoneas præsentandi, & eas ad ea conferendi: Dotes, dotalicia, sponsalitias largitates ac donationes propter nuptias admittendi & confirmandi: mente captis, furiosis, & aliis personis, quæ sui juris non existunt, curatores, orphanis, pupillis & viduis tutores & defensores præficiendi, ac tutores & defensores minus legitimè datos confirmandi, devolutiones fiscales quorumcunque dominiorum, prædiorum & argrorum aut hæreditatum, seu etiam rerum mobilium, dummodo justa ratio illud exegerit, nostri & Imperii nomine exigendi, tenutam & possessionem talium accipiendi.

6. Dantes etiam & Regia concedentes auctoritate & de certa scientia, nostro ac sacri Imperii Romani Vicario generali supradicto potestatem plenissimam, Notarios publicos & tabelliones nostra auctoritate & potestate plenariis creandi, faciendi, & de tabellionatus officio instituendi seu investiendi (ut moris est) per pennam & calamarium: recepto ab ipsis prius & eorum quolibet pro nobis ac sacro Imperio debitæ fidelitatis solito juramento: hoc ipsum etiam eadem auctoritate aliis concedendi & committendi, eosque eorum exigentibus demeritis privandi & destituendi: ac etiam naturales manseres, spurios, bastardos, & quolibet de damnato sive illicito coitu procreatos, viventibus seu mortuis eorum parentibus ritè legitimandi: etiamsi forent filii Illustrium Principum, Ducum,

Comitum

Comitum & Baronum, & eos natalibus & omnibus legitimis juribus restituendi, omnemque genituræ maculam & natalium defectum abolendi: ad omnia & singula jura successionum etiam ab intestato consanguineorum & agnatorum, honores, dignitates, officia, & ad singulos actus legitimos admittendi & admitti mandandi (sine tamen legitimorum hæredum præjudicio) ac si essent de legitimo matrimonio procreati.

7. Et generaliter omnia & singula liberè faciendi & exercendi, quæ ad verum sacri Imperii Vicarium generalem pertinent: etiamsi qua ex eis jure & consuetudine specialius exegerint mandatum, etiamsi majora fuerint supra & infra expressis, & quæ ad nos & sacrum Imperium faciendi & agendi pertinere dinoscuntur de jure, consuetudine, seu plenitudine Regiæ potestatis: non obstantibus quibuscunque literis datis vel dandis, legibus, constitutionibus, consuetudinibus, statutis & juribus municipalibus & localibus, generalibus & specialibus contrariis, quacunque firmitate roboratis. Quibus omnibus & singulis, in quantum præsentibus obviare seu eis derogare possunt, ac si talia specificè in suis capitulis & punctis de verbo ad verbum hic forent inserta & nominatim expressa, de nostra certa scientia & de plenitudine Regiæ potestatis specialiter derogamus, ac viribus carere decernimus & declaramus.

8. Mandantes nihilominus firmiter & districtè præcipientes universis & singulis Ecclesiasticis & secularibus Principibus, etiamsi Pontificali præfulgeant dignitate Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Nobilibus, ministerialibus, militibus, Clientibus, Vasallis, Civitatibus, Oppidis, & eorum universitatibus, locorum rectoribus & eorum communitatibus, castris, villis, subditis, terrigenis, incolis, habitatoribus, castellanis, custodibus, officialibus, & hominibus quibuscunque, cujuscunque etiam præeminentiæ, dignitatis, status, gradus seu conditionis existant, præsentibus & futuris, quatenus prædictum Ducem Ludovicum filium nostrum carissimum, nostrum & Imperii Vicarium generalem taliter, ut prædicitur, à nobis constitutum, & personam nostram figurantem: benignè & absque difficultate quolibet recipiant, & sibi ac officialibus suis, quos constituet loco sui, omnibus & singulis nostro & Imperii nomine fideliter & effectualiter tanquam nobis in omnibus obediant, pareant & intendant realiter & cum effectu, ut exinde eorum sincera devotio per operum efficaciam elucescat. Sub pœnis per præfatum nostrum & Imperii Vicarium constituendis, infligendis, nec non sub pœnis nostræ indignationis gravissimæ, & mille marcharum auri purissimi: quas ab ipsis, qui secus attentare præsumpserint ausu temerario, totiens quotiens contra factum fuerit, irrevocabiliter per ipsum seu substituendos ab eodem exigi volumus, suisque usibus prout sibi videbitur applicari. Harum sub nostræ Regiæ Majestatis sigilli appensione testimonio literarum. Datum Augspurg tertia feria post Festum Nativitatis Beatæ Mariæ Virginis gloriosæ, Anno Domini M.CCCC.I. Regni verò nostri anno secundo.

Ad mandatum Domini Regis
Johannes Weinheim.

LADISLAI TYRANNI ROMANORUM RESCRIPTUM

Anno Christi. 1407.

De facto unionis inter schismaticos Papas, ad Dominum Gregorium XII. suæ partis Papam.

BEATISSIME Pater, decet quempiam obedientiæ filium vel natura, commoti patris monitiones, & dignas increpationes, quæ nequeunt nisi ab effectu & charitatis zelo procedere, pariter & æquo animo tolerare. Nuper siquidem vestræ Beatitudinis literas solita reverentia debitaque devotione recipiens, animadverti nonnihil irati in eis, ac objurgationis & indignationis afferri, quod hoc responsum humile præsentibus præbeo moderandum, corrigendumque, si meretur, paterna clementia & virtute.

1. Credo equidem & certus sum, imò certissimus & mihi conscius, Deo teste, me semper sanctam Ecclesiam, & ejus Antistites Apostolicosque Pastores, & ipsam Beatitudinem vestram præcipuè sicut debui, potuique, & scivi, filiali reverentia veneratum, veneraturumque esse, dum hac mortali fruar vita, ut exinde fruar æterna. Sed ista tam mordaci & intempestiva commemoratione & exprobratione, profectò memores beneficii impensi tam purè, tam liberè, tanto denique sumptu, & (ut Bullæ Apostolicæ verbis utar) profluvio expensis, ad refellendum confutandumq; pro mea causa nequeo non fateri, noloque (etsi reminisci & recensere pigeat) conticere: Fateor enim, nec unquam inficiabor, aliquali matris Ecclesiæ adjutum præsidio, illis primordiis obstitisse, quibus Urbani XI. inhumana severitas res omnes orbis ita commiscuit, & præcipuè Regni hujus in tantum attrivit, ut ingens adhuc, & utinam non ulteriùs permansuræ reliquiæ illius ruinæ supersint, nec sum aut ero ejus ingratus obitusque, imò ad instar magni census pecuniam, & maximi exercitus paucos illos pugiles militares computo. Manet, mansitque & manebit mente repositum, quamvis nec illud porrectum gratis fuerit, quod fui non mediocri fœnere & talione mercatus. Sed quid ea tempestate id pauxillum ad tantas opes totque formidabiles copias & terribiles classes, quibus Antipapa abundat largiter, tam sæpè numero maximo copiarum communis hostis *a* Andegavensis fultus, & præmunitus, adjumenti ferre potuit, vel vigoris? attamen ad futuri incrementi finem, aliquanta principio

a. Ludovici Regis Siciliæ, Ducis Andegavensis.

a. Carolum Dyrrachii Ducem, & Hungariæ Regem vocatum.

principio tulit opem. Ipsum quippe hostem, cum factione sua in possessione Regni [illegible] trem meum per annum jam pene vicesimum inhærentem, & divina humanaque vastantem [illegible] bitrio disponentem, Clementisque, & deinde Benedicti nomen & sedem pro Apostolica [illegible] bentem, armisque me terrentem, judice Deo, & justitia annuente, ut in Domino glorier, [illegible] bent singuli gloriari, apud Tarentum non solum Regno, sed Italia pepuli & fugavi. Quæ [illegible] citò fierent, intermedio illo tempore per quosdam Romanos Pontifices jam vita per[illegible] cta scandalorum obstacula, seditiones procuratæ fuerunt, tam inter Regni Proceres, qua[illegible] ves, non absque eorundem Pontificum & magno incommodo, silere honestius arbitro[illegible] fari. At quid juvat aut opus est hinc inde jamdudum memoria reprehendi & corrigi, que[illegible] recentia & pene in manibus sita excusaturus assurgi? salva semper Apostolicæ Sedis [illegible] vestræ gratia & benedictione paterna.

3. Scio enim & in certum firmeque teneo, quod Ludovicus de Melioratis offensi[illegible] is subditis tunc infestus, a Marchiæ Rectoratu mea instantia & prece querula fuit amotus, [illegible] lo vero meo parva mihi Apostolica fuit lara literula, sive breve, dictans, id absque fomite [illegible] turi mox scandali magnique periculi non posse tunc fieri, sed confestim optimum remedium [illegible] Quod quale fuerit? præter alias incursiones & belli strages, duas terras in Aprijs nostrorum [illegible] cepit, quin potius subito occupavit. sed per idem postea tempus suasu motuque Pauli de U[illegible] tracti in meliori fortuna jam sodalitij pœnitentis, & in illius status & fortunæ mutatione [illegible] & fastiditi, soluta ut authoritate conficta inter illos illa societate fraterna ab eo fuit officio & [illegible] pendio revocatus. Ego igitur ut pluribus meorum caverem incommodis, inquietum illum [illegible] & ad artes & res quaslibet pronum, imò jam tunc paratum & expeditum, licet eo modicum [illegible] ne quò deteriùs laberetur, ad stipendia mea recepi, à quo demum & Esculi civitatem non [illegible] ptu, stipendio & mearum commutatione terrarum, ne pejore loco res tenderet, hac intentione [illegible] pi primum, ut eam pro Ecclesia conservarem, & illi in tempore restituerem, alia ne in post[illegible] quo sinistro successu incommoda mihi & meis ex vicinitate sentirem, quod Beatitudini ve[illegible] intimatum non displicuisse, nec ægrè latum fuisse, recolo mihi per Oratorem Fratrem Do[illegible] dictum.

b. Romam.

4. Sed nunc ejus Beatitudinis verbis arguor, me hostilia contra b Urbem ex ea fecisse & [illegible] quòd ad locum electum, ad inveteratum jam (proh dolor) schisma tollendum, numqua[illegible] ipsa Beatitudo vestra accedere intendebat: quod ego dictum aut commissum ex me pro[illegible] Profiteor namque, & absit quòd unquam à veritate recedam; scripsi, consului cum fide, & [illegible] humiliter supplicavi, sicut & alii mundi Proceres & Magnates fidi devotique vobis & vestro, [illegible] nostro, & cunctorum fidelium coetui, ut comperi, jam fecerunt, ut locus, eligendus ad tanti spe[illegible] turique boni mysterium, omni prorsus suspicione careret, nec electus Saonæ locus adeò [illegible] & congruus videbatur. Movebat siquidem zelo vestro, & ut ardua tanta res, tamque cunctis Christicolis necessaria ac frugi, recte & absque quovis impostoris redivivo careret scrupulo, sed auxiliante eo, cu[illegible] res agitur, foret in perpetuũ duratura. Nam & licet mea, ut id rite quovis loco fiat, multu inte[illegible] rum tamen referr, imò nihil, quocunque terrarum angulo vel recessu bonum agatur, dum modo be[illegible] fiat, ad quod vellem concurrere vobiscum unà, & sæpe obtuli, & denuò offero, semperque [illegible] me paratum, & pro viribus adjuturum. Sed proh Deûm, vestram sanctam, atque hominum [illegible] quamobrem tantopere terminor ex re, quã Beatitudo vestra tot argumentis & rationibus, [illegible] missam mihi Bullam reprobavit, aut etiam Saonæ locus mihi debet esse suspectus, non ratione [illegible] soli, in domus incliti Francorum Regis, quæ sublimis domus & prosapiæ caput est stabile [illegible] ceps, (etsi aliquando fuisse dicitur aliquid simultatis, id vestri vel vestrorum similium [illegible] est) non denique urbis Januæ, in cujus litore vel riparia situs est, quam mihi vinculo vetu[illegible] tis & amicitiæ fidam & charissimam reputo velut meam. His ergo & alijs, quæ nunc relin[illegible] verborum prolixitas tædiosa, quandoquidem vestræ Beatitudini est complacitum, & pro [illegible] ro teneo, atque est, persuadeo, consulo, supplico, oro ac obtestor, ne ad causam, præopta[illegible] que rei consummationem & perfectionem celerimam, non solùm ad Saonam locum pactum, [illegible] licitum, ut omnes verè norunt, sed etiam, si libet, Parisius, refertam sapientia urbem d[illegible] proficisci.

5. Neque sperno, imò acceptissima mihi est oblatio per vestrã Beatitudinem facta, ut u[illegible] temporum & locorum causam meam, ut justissima vestra est Beatitudo ipsa, sicut pridem mihi [illegible] spondit, ut pro possessoribus concludatur, habeat unà cum aliis Dominis sacri Collegij in præ[illegible] recommissam, an non quadret dare veniam, si sic audacissimè fretus divini præsidij vestri [illegible] juris & justæ causæ, hoc Regnum ad me pertinens, tam ex successione divæ memoriæ Caroli R[illegible] primi, cujus unicus sum successor & hæres, quàm ex concessione almæ matris Ecclesiæ, ita me [illegible] delium ope & amore, si opus erit, armis & viribus, quibus illud adeptus sum, bene tuebor, ut [illegible] que cæde, non absque finali exitio vim inferre volentium, aut quod absit, aberitque Deo [illegible] orum & mea, in possessione dominij vivus remaneam, aut extinctus. Postremo citatus & mon[illegible] emptoriè à vestra Beatitudin. id tandem faciam, quod obedientiæ filij vero patri, & matri Ec[illegible] ex debito facere obligantur. Et licet pridie ante Bullæ Apostolicæ receptionem, meos peritos O[illegible] res ad vestram Beatitudinem transmiserim, quos confestim supplico expediri, non diu post [illegible] os tamen mittam, me & meam innocentiam excusaturos, atque singula, ad quæ teneor, pera[illegible]

6. Sed

6. Sed quæso, Sanctissime Pater, compescite hos animi vestri motus, ab aliis forsitan inter nos dissidium procurantibus concitatos, & placidum pii Patris in filium spiritum reassumatis, orans denique cum Propheta; *Domine ne in furore tuo arguas me*, &c. Altissimus Beatitudinem vestram bene dirigat, diutiusque gubernet. Datæ Neapoli, 12. die Octobris, anno Domini M. CCCC. VII.

LADISLAI TYRANNI ROM. MANDATUM

Anno Christi 1408.

DE VNIONE SCHISMATICORVM PAPARVM TRACTANDA.

LADISLAUS Romanorum, Hungariæ, Hierusalem, Siciliæ, Apuliæ, Dalmatię, Croatię, Ramię, Serviæ, Galiciæ, Lodomitiæ, Comaniæ, Bulgariæ Rex, necnon Provinciæ & Fortalquerii ac Pedemontium Comes, Florentinis salutem. Magnifici Domini, amici charissimi, significatum est nobis ab Ambasiatoribus nostris Lucæ morantibus apud Dominum nostrum *a* Papam, & ab aliis ipsarum fide dignis, quod pro schismate tollendo & unione in sancta Dei Ecclesia reformanda, tam eidem Domino nostro Papæ, quàm alteri parti terras vestras & loca liberè obtulistis. Quamobrem videtur, quod idem Dominus noster ad prædicta perficienda elegerit civitatem Pisarum: de qua quidem electione plurimum contentamur. Nam scimus, & pro certo tenemus, quod si dicta unio in dicta civitate Pisarum, aut alia terra fieret, quod propter antiquam & charam amicitiam, quæ inter nos vosque semper fuit, & erit, agenda & excipienda nostra pro rerum agendarum conclusione taliter disponētur & omninò fient, ac si in terris nostris fieret unio antè dicta; & licet sæpe tentaverimus ab eodem Domino nostro posse certificari, quomodo succedente dicta unione de *b* statu nostro possemus esse securi, & remanere in secura proprietate dicti *c* Regni nostri, sicut Domini Cardinales, Archiepiscopi, Episcopi, & alii usque ad infimos Clericos, qui possident, debent in eorum dignitatibus, & beneficiis, ut fertur publicè, remanere, nūquam id obtinere potuimus, nec per literas supplicatorias, nec per nostros Oratores ad dictum Dominum nostrum sæpius destinatos, & ob eam causam nostris Ambasiatoribus literis & precibus in nullo proficientibus ad tantam rem, & ne ex neglectu prętermittatur, decrevimus ad quemcunque locum, ubi unio ipsa fiet, personaliter proficisci, ubi favores à vobis habere credimus nostris præcipuis benevolis & amicis. Cumque parati & expediti sumus, atque in itinere constituti, rogamus Magnificentiam vestram attentè, quatenus nobis intimare placeat, si unio ipsa Pisis, vel alibi in terris vestris fieri debeat, an non, & si ibi eam fieri fortè contingat, hortamur, ut pro nobis & societate nostra victualia & alia necessaria tam ibi, quàm in aliis terris vestris in ipso itinere situatis, mandare placeat præparari ad sufficientiam oportunam, ac ut inveniantur pretio competenti: nec minùs in loco statuto, vel statuendo, aliqua conveniens & decens mansio præparetur, ac de omnibus per latorem præsentium, quem ad hoc specialiter transmittimus, nos placeat avisare & reddere certiores, offerentes nos ad quælibet vobis grata. Datum Romæ sub parvo nostro sigillo, die III. Maii, prima Indictione.

a. Gregorium XII. Benedicti XIII. Antipapam.
b. sc. in dominio Urbis Romæ.
c. Romanorum per vim occupati.

Quia similiter venient per mare pro nostra societate nonnullæ galeæ & navigia alia, ideo placeat modo simili emenda competenti pretio victualia facere præparari. Datum, ut supra.

Et quoniam credimus Dominum nostrum cognoscere viam talem unionis, unionem pacificam omnibus Christi fidelibus non perducere, sed pejorem scissuram priore, Nos, prout interest, velut Rex vel saltem ut persona sacra ad tanti boni perfectionem intendimus personaliter interesse, tam etiam pro bono publico, quàm privato, ad quod ultimum non attenderent omnes potiùs, quàm ad primum. Et hoc per vestras literas & nuntios speciales, unum post alium, & alium post unum subitò intimetis, [illegible] pro pecunia omittatis, quin eis satisfaciemus in promptu, ita quod sumus avisati. Nam avisatum [illegible] intendimus perdere, nec in verbis quomodolibet detineri. Datum, ut suprà.

RUPERTI IMP. AUG. EDICTUM

Anno Christi 1408.

Pro confirmatione Gregorii XII. Papæ, & infirmatione Alexandri V. à Concilio Pisano electi.

FLAMINES Romani à duobus electis in schismate Pontificibus deficiunt, Pisæ conventus agunt, utrique diras inferiasque dicunt, atque dignitatem abrogant, Alexandrum Quintum ovili Romano imponunt. RUPERTUS Cæsar, qui rebus Gregorii XII. favebat, per Edictum obviat, irrita hujusce modi comitia neque libera, Duodecimum verum pastorem decernit esse Christiani gregis, Alexandrum veluti suppositititium rejicit.

Anno Chriſti 1410.

RUPERTI IMPER. AUG.

FORMULA

Conceſſæ Sedis liberæ, & Frygraviatus.

RUPERTUS Dei gratia Romanorum Rex ſemper-Auguſtus: Notum facimus tenore præſentium univerſis, quòd ad ſupplicem petitionis inſtantiam Altigeniti Principis Hermanni Landgravii Haſſiæ, Svvageri noſtri dilecti, Hennen Salentin fidelem noſtrum dilectum Frygravium ſeu Comitem Liberum in ſede Fryheholenor vulgariter nuncupata, ſita in dominio Zul... conſtituimus, ipſumque de dicta ſede Frygraviatus tenore præſentium inveſtimus, dantes ... poteſtatem liberam ibidem de cætero judicandi, & omnia exercendi, quæ ad Frygraviatus hujuſmodi officium ſpectare noſcuntur de conſuetudine ſeu de jure. Quapropter univerſis & ſingulis Principibus Eccleſiaſticis & Secularibus, Comitibus, Baronibus, Nobilibus, Miniſterialibus, Militibus, Clientibus, Civitatum communitatibus, & ſignanter Frygraviis ſeu Comitibus Liberis ſub pœna privationis Frygraviatuum officiorum, firmiter inhibemus, ne dictum Hennen in ejuſmodi Frygraviatus officio impediant aliqualiter vel moleſtent, ſicut noſtram indignationem Regiam voluerint evitare, præſentium ſub Regiæ Majeſtatis noſtræ ſigillo teſtimonio literarum. Datum Marpurg, Anno Domini M. CCCC. X. die quarta Martii, Regni verò noſtri anno decimo.

Ad mandatum Domini Regis

Johannes Weinheim.

Anno Chriſti 1413.

SIGISMUNDI IMPERATORIS AUGUSTI

MANDATUM

AD REGEM FRANCIAE, UT VENIAT AD Concilium Conſtantienſe, pro tollendo ſchiſmate Paparum, & reformanda Eccleſia indictum.

SIGISMUNDUS Dei gratia Romanorum Rex ſemper-Auguſtus, &c. Sereniſſimo Principi Carolo Regi Francorum Illuſtri, Conſanguineo noſtro cariſſimo, & fideli dilecto, &c.

1. Rex pacificus pia miſeratione diſpoſuit, ne homo creaturarum digniſſima, quem de limo terræ formatum ad imaginem & ſimilitudinem ſuam fecit, per abuſum liberi arbitrii laberetur, & labendo à cognitione ſui recederet creatoris, dum par in parem imperium non haberet, Præſides ſuo operi ſupereſſe voluit, quorum ducatu vita cujuslibet regeretur, ac ipſorum motibus & præceptis inferiores ceteri obedirent. Sicque ſtatuit duo luminaria ſuper terram, majus videlicet atque minus, ut ipſis univerſalis eccleſiæ conſiſteret firmamentum. in quibus Pontificalis auctoritas & Regalis potentia deſignantur: una videlicet, quâ ſpiritualia; & altera, quâ corporalia regerentur. Ad ſubſiſtentiam igitur machinæ ſpiritualis, beatum Petrum Apoſtolorum Principem, & in beato Petro Pontifices ſucceſſores, ſummus Pontifex in æternum unigenitus Dei filius Jeſus Chriſtus, qui doctrinam humano tribuit generi ſalutarem, magiſtros eſſe voluit & paſtores: ad corporalis verò compaginis firmamentum, cujus facilis eſt profectò diſtinctio, Reges & Principes Rex Regum & Dominus Dominantium idem ipſe præeſſe voluit Jeſus Chriſtus, ut illi quidem in executione Pontificalis officii ſpiritualibus vacando negociis proficerent ad ſalutem: & hii ſalubriter in excellentia Regiæ dignitatis corporalia gubernando maliciis hominum obviarent: ſicque machina fieret utriuſque ſubjecti ſtabilior, du...

** 1. Cor. 13. a. Roman. 16. Philipp. 2.* beret quodlibet proprium ſervatorem. Debitum profectò * caritatis, quæ *a non quæ ſua ſunt quærit*, ... rum expoſcit, ut non ſolum is, qui contemplationis ſpeculam aſcendit, ſed opportunitate ſuadente ... onis onera ſupportans magis neceſſarius inveniatur: quia licet ille ſit ſecurior, hic tamen eſt utilior ...

b. Luc. 10. & aliis commodum afferens & profectum. Licet enim *b* Maria ſedentis ſecus pedes Domini ... Marthæ miniſterio præferatur, & quòd ſit ſtatus ille tutior, utpote à ſeculari ſtrepitu ſegregatus; ... tamen poteſt utilior judicari eſſe, quòd ſibi prodeſt & aliis, tribulationes ſuſtinens & preſſuras, ...

c. Roman. 5. quas virtutes ſuſcipiunt incrementum: quoniam, ſicut ait Apoſtolus, *c tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, probatio ſpem, ſpes autem non confundit.* Et plerumque contingit, quòd virtus in infirmitate perficitur.

2. Sed quia diebus iſtis noviſſimis, in quibus ſuperexcreſcente malitia in immenſum refrigeſcit caritas, in pleriſque proprius appetitus, qui *d niti ſemper in vetitum conſuevit*, adeò debacchatur in

d. Ovidius lib. 3. Amor. homine, quodam dato quaſi libello repudii libertas arbitrii, qua bonum malumvè diſcernitur, ... lat extra terminos honeſtatis, multum oneris multumque ſollicitudinis nobis incumbit, ut animarum corporumque periculis caveatur. Niſi enim maliciis hominum congruis obſtaculis obvietur, deſcenſus eſt profectò labilis ad exceſſus, & dum per lubricum iter diſcriminis abuſivè deſcenditur, ...

[illegible]lis (proh dolor) relevatio vix habetur. Inter profectò curas varias nostris processibus influentes, [illegible]citudo cottidiana nos excitat, qualiter generali bono statui totius populi Christiani multipharie [illegible]tisque modis, nostris temporibus proficere valeamus, ut cùm in die illa novissima, die scilicet [illegible]sti & tremendi Judicis, districtio venerit, plenam possimus ipsius Dei superfavente clemen[illegible]de commissis nobis talentis, duplicata Domino importando, reddere rationem. Maximo et[illegible] desiderio jamdudum tenebamur, ut diebus nostris videre possemus unicam Christi sponsam, [illegible]olicam Ecclesiam, feliciter reformatam: posteà verò cùm ad Imperialia gubernacula fuissemus [illegible]mpti, id quod erat nobis in desiderio, transivit in præceptum, cùm teneamur sanctam matrem Ec[illegible]siam per Imperiale officium tueri, cujus etiam Canones sanctorum Patrum nos appellant Advo[illegible] & defensorem.

3. Considerantes verumtamen, qualiter & quomodo salubriter id peragere valeamus, cum [illegible]cipibus Ecclesiasticis & Secularibus, Ducibus, Comitibus, Baronibus, & Proceribus, aliis quo[illegible] [illegible]dentibus & peritis nostri & Imperii sacri fidelibus, prout tantæ rei instantia exigebat, accura[illegible] frequenti tractatu præhabito: intereà contingit nos intellexisse, quomodo sanctissimus Domi[illegible] noster, Dominus Johannes Papa XXIII. venerabile Concilium * indixisset. Summo itaque [illegible]o curavimus, ne quid negligentiæ posset in hoc nobis apud Deum & homines imputari. Et ob [illegible]ctem per litteras & nuncios institimus apud eundem Dominum nostrum Papam pro edicatione [illegible] Concilii, loco alibi & tempore congruo deputandis. Qui nostris votis annuens misit ad [illegible] reverendissimos in Christo Patres, Dominos ad titulum sanctæ Cæciliæ Presbyterum & * san[illegible]rum Cosmæ & Damiani Diaconum, sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, Apostolicæ Sedis Le[illegible], & Nobilem M . . . tradita eisdem in prædictis plena potestate. Ipsis verò ad nos pervenien[illegible]ibus, post multa nobiscum habita super hiis consilia tandem nos cum eisdem pro loco Concilii elegi[illegible]us [illegible]tem Constantiensem Provinciæ Moguntinensis. Quem locum nos eisdem nominavimus [illegible] idoneum, tutum, & communem omnibus nationibus ad Concilium venturis: & in quo, [illegible] vivente, curabimus personaliter interesse, & omnimodo posse secundùm nostrum Imperia[illegible] officium tueri omnes cujuscumque status ad Concilium venturos in plena libertate: ita quòd o[illegible] [illegible] postposito poterunt ad Concilium venire, ibi stare, & recedere pro sua voluntate. Et in[illegible] nos cùm prædictis Legatis & nunciis ad initiandum præfatum Concilium assignavimus tempus [illegible]nus anni, incipiendo die prima mensis Novembris nunc instantis.

*mss. induxisset.

4. Expedit quippe, ut universi & singuli solicitudine non pigri, fervente spiritu Domino ser[illegible]ntes, in * vinea Domini Sabaoth, in qua ex denario diurno & labore convenimus, irrefragabiliter [illegible]etemus extirpandis vitiorum spinis & peccatorum tribulis, quæ superficiem ejus obumbrasse vi[illegible]ntur: necnon plantandis virtutum germinibus, in quibus Dominus delectatur, totis affectibus in[illegible]endendo illustrare. Illustrem itaque Serenitatem vestram ex Imperiali officio ad tam suave & dulcis[illegible]simum convivium fraterne vel caritativè invitamus & * * requirimus & hortamur in Domino, ut pro [illegible]ligione Catholica, quam Deo debetis, ad cujus divinæ religionis exaltationem & statum institu[illegible]n est præmissum Concilium, velitis in præfato Concilio, tempore præscripto, si commodè potestis, [illegible] vos; vel si commoditas personalis non patietur, saltem per vestros solempnes Ambasiatores inter[illegible], atque cum effectu disponere & curare, ut Prælati, Doctores, & Magistri, & viri Ecclesiastici, [illegible]giosi & seculares, qui sunt in vestro regno & territorio, veniant ad hujusmodi Concilium tem[illegible] constituto.

*Matth. 20.

Rex Franciæ vocatur ad Concilium.

5. Ubi dum tantorum Regum, Præsulum, & Principum, quos unitas fidei Orthodoxæ conne[illegible]rit honorabili congregatione Concilium ipsum & Comitiva suffultum, ac in ejus nomine, cu[illegible] *ubi vult spirat*, collecta Ecclesia reparationem, ordinationem, reformationem & stabilitatem [illegible]anctæ matris & universalis Ecclesiæ, ac pacem & quietem populi Christiani, sicut casti consilii [illegible] Altissimus infusionem suæ gratiæ *a* amministrabit . . . . . Illa communi consilio etiam [illegible]do vetustissimi antiqua & antiquata peste dissidii, quo universalis Ecclesiæ unitatem Orien[illegible] Græcorum dissensio dampnabiliter secuit, ut in domum Domini indiviđuam sponsæ unicæ, [illegible] orthodoxæ *b* collectionis & intemeratæ fidei puritate, (Utinam nostris temporibus cœli[illegible]datur hæc gratia) per providam reintegrationem reducatur, & lucis cœlestis illuminatione *c* [illegible] lumen in revelationem gentium, inveniatur provisio & ejusdem approbatione Concilii ro[illegible] per cujus salutiferam executionem virtus Altissimi fugatis erroribus, roborata fide, ad trami[illegible]s reductis errantibus, reintegrata ejusdem fidei unitate, extirpatis vitiis, virtutibusq; plan[illegible] [illegible]lis excessibus, moribus reformatis, repressis oppressionibus, libertate solida stabilitate mu[illegible]eratis deperditis, & ejusdem Ecclesiæ statu prospero recuperato occupata restituat, vastata [illegible] & restaurata conservet, viamque aperiat idem ipse qui novit, & facultatem tribuat ipse qui [illegible] in præmissis juxta intensum animum nostrum desiderium sibi ministrari salubriter, quod [illegible] ejusdem universalis sponsus Ecclesiæ ipsam dilectam suam purgatam maculis, ornatam [illegible]nilibus, ac speciosam, unam semper habeat cum unico sponso vero, & formosam, quam [illegible] tabernacula via virtutum bonus pastor, qui animam suam pro suis posuit ovibus, non ha[illegible] maculam neque rugam, in vestitu deaurato circundata varietate introducat ad sui no[illegible]minis laudem & gloriam, animarum profectum, robur fidei, sanctæ matris & universalis Ecclesiæ exaltationem ac pacem plebis Christianæ, &c.

Johan. 3.

a. mss. primaministrabit.

b. vel collationis.

c. fort. solidetur.

Anno Christi 1413.

CONFIRMATIO FRIDERICI ET CAROLINAE CONſtitutionis in favorem Eccleſiaſticæ libertatis, per Johannem XXIII. Papam facta.

JOHANNES Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Venerabilibus fratribus Olomucenſi & Lu[illegible] lenſi ac Miſnenſi, Epiſcopis, ſalutem, & apoſtolicam benedictionem. Juſtis & honeſt[illegible] votis libenter annuimus, illaque favoribus proſequimur oportunis.

Dudum ſiquidem Honorius papa Tertius prædeceſſor noſter attente conſiderans, qu[illegible] memoriæ Fridericus ſecundus Romanorum Imperator ſemper-Auguſtus, ad laudem R[illegible] cleſię & ſacri decus imperii, cupiens ut expurgatis quorundam erroribus, & iniquis ſtatu[illegible] ſtitutis, de cætero Eccleſiæ & Eccleſiaſticæ perſonæ plena quiete vigerent, & ſecura libert[illegible] rent, ac pie & juſte attendens, quod quorundam perverſorum iniquitates adeo abund[illegible] non dubitarent, contra eccleſiaſticam diſciplinam & ſacros Canones ſtatuta contingere, [illegible] cleſiaſticas perſonas & eccleſiaſticam libertatem edita tali lege, hujuſmodi ſtatuta iniqu[illegible] præceperat irrita nunciari, ac omnia ſtatuta & cõſuetudines, quæ civitates, & loca, pote[illegible] ſules aut quæcunque aliæ perſonæ, contra libertatem Eccleſiæ vel perſonas eccleſiaſticas ed[illegible] vare temptarent, contra Canonicas vel imperiales ſanctiones, de ipſorum capitularibus, [illegible] menſes, poſt ipſius legis publicationem, penitus aboleri facerent. Et ſi de cætero ſimilia a[illegible] ipſo jure decreverat eſſe nulla. Et eos ſua juriſdictione privandos: necnon locum, ubi [illegible] præſumpta fuiſſent banno mille marcarum auri præceperat ſubjacere. Poteſtates vero, c[illegible] tarios & ſcriptores ſtatutorũ prædictorum, necnon Conſiliarios locorum ipſorum, & qu[illegible] ſtatuta, & conſuetudines memorata judicarent, extunc eſſent ipſo jure infames, quorum [illegible] actus legitimos ſtatuerat aliquatenus non teneri. Quodq; ſi per annum præfatæ Conſtitution[illegible] ti fuiſſent contemptores, bona eorum, per totum ſuum imperium mandavit impune ab [illegible] cupari, ſalvis nihilominus aliis pœnis, contra tales in Concilio generali promulg[illegible]. Et in[illegible] rat idem Imperator, quod nulla cõmunitas, vel perſona publica ſeu privata collect[illegible] angarias, vel per angarias Eccleſiis vel aliis piis locis aut Eccleſiaſticis perſonis imponeren[illegible] re eccleſiaſtica bona præſumerent. quod ſi ſecus facerent, triplum refunderent, & nihilo[illegible] imperiali ſubjacerent, ꝙ abſq; ſatisfactione debita nullatenus remitteretur. ſtatuerat [illegible] quecunq; communitas, vel perſona per annum in excommunicatione propter libertatẽ E[illegible] perſiſteret, ipſo jure Imperiali Banno ſubjaceret, à quo nullatenus extraheretur, niſi pri[illegible] beneficio abſolutionis obtento. Et inſuper ordinaverat, quod nullus Eccleſiaſticam pe[illegible] minali quæſtione vel civili trahere ad judicium ſeculare præſumeret contra canonicas [illegible] conſtitutiones imperiales, ꝙ ſi ſecus faceret, actor à jure ſuo caderet, judicatũ non teneret, etiam [illegible] foret extunc judicandi auctoritate privatus. Quodq; judices temporales, qui clericis vel eccleſi[illegible] perſonis juſtitiã denegare præſumerent, tertio requiſiti ſuam juriſdictionem amitterent, prout in [illegible] imperiali conſtitutione plenius cõtinetur. Dictus inquam prædeceſſor conſtitutionem ipſ[illegible] ſilio etiam fratrum ſuorum ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalium apoſtolica authoritat[illegible] & confirmans, ipſam mandavit inviolabiliter obſervari. Necnon ſtatutarios, ſcriptores & [illegible] prædictos, excommunicatos auctoritate apoſtolica prædicta publice nunciari.

Et deinde ad audientiam divæ memoriæ Karoli IV. etiam Romani imperatoris ſem[illegible] ſti, deducto quod nõnulli ſeculares in poteſtatibus & officiis publicis conſtituti, videlicet D[illegible] mites, Barones & alii domini temporales, necnon conſules civitatum, oppidorum, villar[illegible] rum Rectores in nonnullis provinciis conſtituti Dei timore poſtpoſito ſtatuta ſingula[illegible] ordinationes, motu proprio de facto, contra perſonas Eccleſiaſticas, Eccleſiarum liberta[illegible] privilegia condiderant, eiſq; de facto & publice inſiſtere præſumpſerant, contra Canon[illegible] mas ſanctiones, utpote ꝙ nulla bona temporalia in poteſtatem Eccleſiaſtic[illegible] tran[illegible] Clerici in ſacris conſtituti ad agendum & teſtificandum in civilibus, & maxime in piis cauſi[illegible] nus admitterentur; quodq; excommunicati laici & publice denunciati in civili foro [illegible] rentur. Et inſuper cum prædicti domini temporales, Conſules & Rectores per ſecularẽ p[illegible] & bona clericorum occuparent, & arreſtarent, ac oblationes Chriſti fidel[illegible] u[illegible]rent [illegible] rent, exactiones & tallias indebitas de bonis & redditibus Eccleſiarum exigerent & [illegible] poſſeſſiones Eccleſiarum & perſonarum earundem devaſtarent incendiis & rapinis: co[illegible] clericos & laicos factos legitime, ad libros civitatum, villarum & locorum prædictorum [illegible] ſigillare recuſarent; donata & legata ad fabricas & Eccleſiarum ſtructuras contra prælatorum [illegible] tatem & aliorum quorumcunque intereſt, contra juſtitiam uſurpare præſumerent, & [illegible] odium clericorum de bonis etiam & rebus clericorum, quæ non cauſa [illegible] ſibus propriis per eorum terras ducebant ſeu duci faciebant, theloneum exigere & [illegible] bantur; & confugientes ad Eccleſias & eorum Cæmiteria inde extrahere, contra ſanctiones [illegible] les præſumebant.

Idẽ Karolus imperator tanq̃ Chriſtianiſſimus princeps, volẽs in pmiſſis providere [illegible] tari, etiam de principum, ducum, Comitũ, & Baronũ fidelium [illegible] aliorũ ſacri imperii [illegible]

ate imperiali quæcunque statuta & consuetudines prædicta tanquam per Canonicas & civiles sanctiones expresse reprobata, Cassoviæ irritavit, & annullavit, ac cassa & irrita, nulliusque esse roboris penitus voluit vel momenti: Præcipiens sub indignatione imperialis Banni, universis & singulis principibus & temporalibus dominis, consulibus, potestatibus & aliis in officiis publicis constitutis, quatenus extunc ipsorum statuta & ordinationes, quæ sunt in præjudicium Ecclesiasticæ libertatis editæ, omnino revocarent, & de luce tollerent, quodque secundum ea non judicarent amplius, nec sententias dictarent, aut eisdem in judicio vel extra judicium, quomodolibet pro se & contra Ecclesiasticam libertatem potirentur. Pronunciavit insuper & eadem imperiali decrevit anctoritate, quod quicunque laicus cujuscunque status vel conditionis existat, ausu sacrilego, & propriæ temeritatis audacia sacerdotem vel Clericum secularem vel religiosum diffidaret, proscriberet, diffamaret, captivaret, spoliaret, occideret, mutilaret, aut in carcere detineret, ac hujusmodi maleficia perpetrantes scienter receptaret vel favorem eis præstaret, præter pœnas à sacris Canonibus & legalibus sanctionibus eis inflictas, eo ipso redderetur infamis & omni honore privatus, nec ad placita vel consilia nobilium admitteretur quovis modo. Hortans insuper & in domino requirens prælatos in illis partibus constitutos, ut legem imperialem hujusmodi per ipsorum Ecclesias & Synodos publicarent, ne transgressores hujusmodi per simulatam ignorantiam suas valerent malitias excusare, prout in edita tali lege prædicta plenius continetur.

Cum autem sicut exhibita nobis nuper pro parte Venerabilis fratris nostri Episcopi Wratislaviensis & dilectorum filiorum Cleri, Civitatis & diocesis Uratislaviensis, petitio continebat, adeo perversorum quorundam laicorum in Civitate & dioceſi Uratislavienſi & aliis locis circumvicinis habitantium malicia inoleverit, quod hujusmodi imperiales constitutiones transgredi non verentur, & Ecclesiasticas libertates violare præsumunt, pro parte eorundem Episcopi & Cleri nobis fuit humiliter supplicatum, ut providere eis super præmissis oportuno remedio dignaremur. Nos igitur vestigiis dicti prædecessoris nostri inhærentes, hujusmodi supplicationibus inclinati fraternitati vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus vos duo aut unus vestrum per vos vel alium seu alios constitutiones prædictas in præfatis civitate & dioceſi Wratislavienſi & aliis locis circumvicinis auctoritate nostra faciatis inviolabiliter observari. Nec non statutarios, scriptores & violatores prædictos excommunicatos, publicè nunciari, & ab omnibus aliis arctius evitari, Apostolica auctoritate faciatis transgressores ac violatores, & contemptores ac sacrilegos prædictos, nec non contradictores quoslibet & rebelles per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendo, invocato ad hoc etiam, si opus fuerit, auxilio brachii secularis non obstante si aliquibus communiter vel divisim à sede apostolica sit indultum, quod interdici, suspendi, vel excommunicari non possint, per literas apostolicas, non faciendo plenam & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem. Datum Romæ apud sanctum Petrum 13. Calendas Martij, pontificatus nostri Anno tertio.

SIGISMUNDI IMP. AUG. EDICTUM

Anno Christi 1414.

DE SALVO CONDUCTU IOANNIS HUSSI.

SIGISMUNDUS Dei gratia Romanorum Rex Semper-Augustus, & Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. Rex, Universis & singulis Principibus Ecclesiasticis & Secularibus, Ducibus & Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Nobilibus, Proceribus, Militaribus, Militibus, Clientibus, Capitaneis, Potestatibus, Gubernatoribus, Præsidibus, Publicanis, Officialibus, quibuscunque Civitatum, Oppidorum, Villarum & locorū Communitatibus, ac Rectoribus eorundem, cæterisq; nostris & sacri Imperii subditis & fidelibus, ad quos præsentes literæ pervenerint, gratiam Regiam & omne bonum. Venerabiles, Illustres, Nobiles & fideles dilecti: Honorabilem Magistrum Joannem Hus, sacræ Theologiæ Baccalaureum, & Artium Magistrum, præsentium ostensorem, de Regno Bohemiæ ad Concilium generale in civitate Constantiensi celebrandum in proximo, transeuntem, quem etiam in nostram & sacri Imperii protectionem recepimus & tutelam, vobis omnibus & vestrûm cuilibet pleno recommendamus affectu, desiderantes quatenus ipsum cùm ad vos pervenerit, gratè suscipere, favorabiliter tractare, atque in his, quæ ad celeritatem & securitatem itineris ipsius pertinent, tam per terram quàm per aquam, promotivam sibi velitis & debeatis ostendere voluntatem, necnon ipsum cum famulis, equis & aliis rebus suis singulis, per quoscunque passus, portus, pontes, terras, dominia, jurisdictiones, civitates, oppida, castra, villas, & quælibet alia loca vestra, sine ulla solutione tributi, telonei, aut alio quovis solutionis onere, omniq́ue prorsus impedimento remoto, transire, stare, morari & redire libere permittatis, sibiq; & suis, cùm opus fuerit, de securo & salvo velitis & debeatis providere conductu, ad honorem & reverentiam nostræ Majestatis. Datum Spiræ, anno Domini M CCCC XIV. die Octobr. XVIII. Regnorum nostrorum, Hungariæ, &c. anno XXXIII. Romanorum verò V.

Ad mandatum Domini Regis

Michael de Paceſt, Canonicus Uratislavienſis.

Anno Christi 1416.

SIGISMUNDI, IMPERATORIS AUGUSTI
SACRA
DIRECTA AD CONCILIUM CONSTANTIENSE.

SACROSANCTAE CONSTANTIENSI SYNODO in Spiritu sancto congregatae.

SUMMA equidem Sapientia rationis suæ lege multiplici, creaturæ à se conditæ jura suaviter disponens, quemadmodum eminens cœlum syderibus ornat, ut vicibus alternatis mundum illustrent, & eorum officiosa diversitas in numero discordet, sed subjectam terrarum latitudinem vernanti rerum * universitate depingat: ita humanos actus & in pacis pulchritudine & justitiæ celebritate providit regulariter, ut alter alteri non injurietur, exemplis de superioribus derivatur ad inferiora. Verùm humani generis inimicus, pacis inpatiens, amator litium, discordiæ seminator, salutem hominum invidens, inter Serenissimos Principes Francorum & Angliæ Reges, fratres nostros carissimos, contentionis materiam (quod dolenter referimus) suscitavit. Quod etiam vestræ notorium est sanctitati, ut molestam admodum & novam etiam sacrosancta mater Ecclesia ex hac experientia dispendiosam sentiret perniciem. Sentit utique, sentit sancta mater Ecclesia tam populi Christiani sibi commissi quàm suam gravem de hujusmodi contentione jacturam. Ex eo namque quàm dirè, quam graviter materna ejus viscera quatiantur, quòd ipsa tam raros filios, tam inclitos Principes in suo sentiens utero collidentes. Prudenter advertit Christianæ militiæ potentiam in Christi blasphemos, & inimicos nominis Christi, potenter & magnificè, more solito, exercendam, in opprobrium & grande domesticorum fidei detrimentum talibus contentionibus explicari.

* vel, unitate.

2. Hæc igitur & alia incommoda dissensionis hujusmodi ex fervore caritatis intrinsicæ, & nos sincero pensantes affectu, vigilamus attentius, attentioneque solita vigiliter intendimus, multaque sollicitudine pervigiles laboramus discriminibus tantis occurrere, ipsosque Reges inclitos à discordiarum dispendiis possetenus præservare, ac glutino solidæ caritatis & cōcordiæ unire. Quam etiam tractatus, qui super hoc inter ipsos habentur & deducuntur, promittere probabiliter videntur, ut & regnis ipsis & subditis quietis optatæ jocunditas proveniat, perversorum exterminetur malitia, animarum pericula vitentur, Ecclesia sancta in unitate capitis affuturi, eorundem Regum præcipuè & ceterorum Katholicorum Principum munita unanimi præsidio & concordi voto, à fluctibus perfecta, ejectaque scissura, largiente altissimo, destructis adversitatibus & erroribus universis respiret, & suorum jurium gaudeat & virium integritate resumpta. Profectò ad id jugiter nostra suspirat intentio: ad id plenis desideriis anxiamur, non proponentes à cœptis desistere, quin circa negotium hujusmodi sub spe illius, qui facit concordiam in sublimibus, qui ventis imperat & mari, & ad ejus nutum stat spiritus procellarum; pacis consilia cogitantes, in quantum ab alto permittitur prosequi, pacis semitas intendimus studiosè. Nimirum id etiam propensiùs desiderat Christianitatis, maximè hiis diebus, miseranda conditio: quam etiam intrinsica plusquàm civilia bella, & inhumaniter efferarum immanitates gentium, & infidelium feritates nationum, affligunt incessanter.

Concilium hortatur, ne quid se absente decernat.

3. Quæsumus igitur, Patres sanctissimi, filiali devotione & reverentia, quatenus cùm sciatis, quòd probatio fidei patientiam, quæ vincit maliciam, operatur; patientia autem opus perfectum habet, nostrorum processuum causam, ordinem, ac rectam & puram prætendentes attentionem, vestro prudenti consilio & spiritu quieto discutientes: & procul dubio animus rectæ rationis dictamine dijudicans in illis inveniet, unde rectum prosequendo judicium, omni super præmissæ objectionis & turbationis remota materia, quiescet, nec via querelæ patebit. Supplicantes devotè, ut quemadmodum nuper per reverendissimum in Christo patrem Dominum N. Archiepiscopum a Girezinensem, amicum nostrum carissimum, & venerabilem Symonem Episcopum Tragurienſem, Principem & procuratorem nostrum devotum, fidelem ac dilectum, sanctitati vestræ intimavimus, de conclusione negociorum arduorum & altorum quorumcunque usque ad nostrum adventum supersedere dignemini, gratissimam in eo complacentiam, immò gratiam facientes.

a. fort. Gnezinensem.

VVilhelmus Dux Bavariæ & Comes Hanonæ &c. Imperatorem deducit.

4. Retardatio nempe adventus Illustris Principis, Wilhelmi Ducis Bavariæ Comitisque Hanoniæ, Holandiæ, &c. consanguinei nostri carissimi, propter ventorum contrarietatem, effecit moram tantam in Anglia nobis pausandi, qui jam nudiusquartus advenientes speramus breviter unà cum eodem in tractatibus pacis fine dato bonam facere conclusionem, & per semitas ejusdem Ducis versus Constantiam directo tramite continuabimus gressus festinanter; quoniam jam nostros & comitivæ nostræ equos abhinc remisimus ultra mare, ut ad terram ejusdem Ducis deducantur. Datum in Wystmonster prope civitatem Londoniarum in Anglia, secunda die Junii, regnorum nostrorum, Ungariæ, &c. anno XXX. Romanorum electionis sexto, coronationis verò secundo.

Sacrosanctæ matris & universalis Ecclesiæ Advocatus & filius devotus,
SIGISMUNDUS Dei gratia Romanorum & Ungarorum &c. Rex semper-Augustus.

RESPON-

RESPONSIO CONCILII CONSTANTIENSIS.

SACROSANCTA Constantiensis,&c. Regi Romanorum,&c.salutem & Dei omnipotentis benedictionem.

Si quantam tuæ Serenitatis litteræ pridem nobis directę lætitiam attulerint,qualem animis nostris dulcedinem præbuerint,exprimere curaremus, non solùm non liceret, sed si fas esset,in longum nimis protenderetur oratio. At nos cum familiari sermone usuri sumus, dicendi seriem obmittimus. Indicasti quidē spem optimam componendæ pacis inter clarissimos Ecclesiæ filios Karolum Franciæ & Henricum Angliæ Reges illustres,illorumq; inclita regna. Quæ pax nō solùm eis,sed cuncto Christiano cœtui summā quietem pollicetur,& Ecclesiæ Dei sanctissimæ peropportuna censenda est.Numquid illorum Regum clarissimorum potentiam vidimus, quam & Barbari etiam plurimumq; formidant? Numquid illorum ingentium regnorum Christiana religio suo robore consistit,& magis ac magis dilatabitur,dum ingentia bella sopientur? Si veterū repetas historias, passim futura auspicia considerare licebit,quibus ut primum eorundem Regum Illustrium dissentiones in amicitiam convertentur. Intelligere possumus,fidem Katholicam proinde maxima debere suscipere incrementa: Denique Ecclesiam sanctam & sacrum Imperium suis juribus posse consistere. Veruntamen unum singulari gaudio nostris desideriis præesse dinoscatis, Excellentissime Princeps, ut tua hæc opera pro totius orbis salute procedant.Nam non solùm erit tuum nomen etiam apud posteros continuè gloriosum, sed penitus admirabile. Quis enim unquam,ut vetera recēseamus, tanta sollercia ac disciplina pro singulorum quiete laboravit? Multi quidem armis,multi reliquis factionibus, quò suum imperium extenderent, insudarunt: tu verò Princeps Clemētissime,id pro tuo Imperio deligis,ut alii legitimè & quietè imperare valeant prorsus invigilas.Itaq; si te suprema dignitate decoratū aspicimus, non minus Regali disciplina imbutū,& apud omnes summa devotione venerationeq; receptū intelligimus. Deum etiā supplices oramus,elevatisq; ad eum manibus exoramus, ut de tam saluberrima pace & ab omnibus pariter concupita Celsitudo tua hominem amplissimum: nos verò suavissimæ spei,quam in ea pace tuis mediantibus studiis habemus,intentum feliciter consequamur.

Ceterùm,Gloriosissime Princeps,si ab hujusmodi concordiæ tractatu ab intimis tui regressum desideriis temperavimus, insidet tamen semper cordibus nostris revisendæ tuæ Serenitatis inexplicabilis affectatio, quò tandem pro universalis Ecclesiæ unitate atq; reformatione, quæ instat, perficere valeamus,utq; etiam sacrum istud Concilium solidiùs conservetur. Proinde quantum nostræ exhortationes apud tuam māsuetudinem valituræ sunt,obsecramus ut peractis(& ô utinam feliciter,ut speramus)cum illis inclitis Regibus tractatibus, quantocius eadem Serenitas revertatur. Nec enim facile dictu est,quanta tua præsentia commoda,qualémve jocunditatem omnibus afferet,quantumq; ex ea hostibus & pacis detractoribus timoris emerget. Et ut paucis agamus, cùm venerit tua inclita Celsitudo,cuncta prosperè,cuncta quietè succedent.Præcipuè autem videtis, Katholice Princeps,ne dum te abesse contigerit,in arduis rebus aliud agamus. Nos, qua tuis maximè desideriis annuere cupientes, prout & hactenus gestum est,ita in futurum curabimus, ne quid grave & magnum decernatur ac fiat: intenti semper,quantum licebit,singula tuæ Celsitudinis vota cum omni studio mansuetudineq; tractare. Datum Constantiæ, VII.Kalend.Julii.

Concilium invito & absente Imperatore nihil promittit decernere.

SIGISMUNDI IMP. AUG. ET COMMUNIUM S. IMPERII ORDINUM

Anno Christi 1416.

AVISAMENTA

Super materia Apostolicarum reservationum, & collatione beneficiorum hactenus per Summos Pontifices & Ordinarios Collatores practicanda: per Deputatos Provinciarum Nationis Germanicæ concepta in Concilio Constantiensi, & posteà per Deputatos ejusdem Nationis audita.

CAPITULUM I.

IN primis ad tollenda illa scandala, quæ hactenus ex diminutione divini cultus Simoniacæ extorsionis pecuniarum, ambitione & cupiditate proventuum Ecclesiasticorum beneficialium, & possessionum eorum desolatione acciderunt in Ecclesia Dei,&c.Pro illorum scandalorum materia resecanda videtur,quòd per hoc sacrum generale Concilium tolli, auferri, & revocari debeant reservationes omnium & singulorum beneficiorum Ecclesiasticorum, tam majorum quàm minorum, quæ saltem in corpore juris non clauduntur: ut sunt videlicet illæ, quæ introductæ sunt in existentia ad regimen, aut per quascumque regulas Cancellariæ, &c. quòd hujusmodi reservationes futuris temporibus nullatenus per quemcumque Summum Pontificem fiant sine declaratione, authoritate, consensu, & approbatione Concilii generalis.

CAPIT. II.

ITem tollatur hæc nimis exorbitans abusio, quam sibi Domini Cardinales velut pro lege servare [illegible]nantur, videlicet quò bona Ecclesiastica quæcumq; per Cardinales obtenta, si illa vacare contingat, quòd aliis quàm Cardinalibus conferre non debeant. Quod utiq; magnũ incõveniens esset in Ecclesia sancta Dei: quia introduceret præcisè acceptationem personarum, quã supremus Monarcha in Ecclesia triumphante non admittit. Item, quia id officium dominorũ Cardinalium est, Summo Pontifici, cui universalis solicitudo Ecclesiæ Dei commissa est, secundũ suas partes assistere, & in agendis [illegible] consilium dare. cujus occasione verisimiliter cõtinget, ipsos non nisi in curia Romana decedere, & eorum decessũ sua beneficia non nisi ibidẽ vacare. Idcirco ne beneficia dictorum Dominorum Cardinalium, per ipsos jam obtenta, in curia perpetuarentur, in magnũ detrimẽtum illorũ beneficiorum & suarum possessionum, & (quod pejus est) divini cultus, & Christi fidelium animarũ, illa ad sua remedia & Dei laudem frequentandam instituentium: statuat hoc generale Concilium, quòd Domini Cardinales, habentes Ecclesiastica beneficia, de facto illa obtineant, si saltẽ velint, quamdiu vivant: [illegible] ipsis decedentibus vacare censeantur ipsis Ordinariis Collatoribus, nõ obstante c. *Licet statutum*, & cap. *præsenti, De præbendis*, lib. 6. sicut si ipsi ex Romana curia decessissent.

Rom. 2. v. 11. & c. 10. v. 11. Jacob. 2. v. 1.

2. Et præfatorum Dominorum Cardinalium numero reducto, secundùm quod in aliis [illegible]vatoriis articulis est avisatum, nulli Cardinalium tunc inantea aliquod beneficium Ecclesiasticum, majus aut minus, detur vel assignetur, cui in propria persona præesse, aut ipsum regere non valeat: [illegible] ipsis sicut pro communitate totius laborent Ecclesiæ, ita ipsis secundum decentiam status eorum de omnibus fructibus cameræ Apostolicæ, aut de regnis aut provinciis Christianitatis distinctis provideatur, sic quòd quilibet annuatim pro decẽtia sui status servandi, cum debita moderatione & superfluorum amputatione, habeat III. vel IV. milia florenorum: secundam quod huic sacro Concilio pro salubri remedio contra fastus, pompæ, ambitionis, cupiditatis, & voluptatis morbos (qui à talibus Apostolorum Christi successoribus debent esse longè remoti) visum fuerit expedire.

Reformat. Sigismundi c. 8. §. 2.

CAPIT. III.

ITem statuatur & ordinetur, quòd in omnibus beneficiis electivis, sive sint Patriarchatus, Archiepiscopatus, Abbatię, Præpositurę, Primiceriatus, Prioratus, Archidiaconatus, Archipresbyteratus, Decanatus, aut alia electiva beneficia inferiora, serventur jura de electione & apostolatione in corpore juris contenta, cum omnibus eorum capitulis, prout posita & ab antiquo per sanctos Patres practicata sunt. quæ etiam beneficia electiva sub quacumq; expectativa gratia cadere non debeant: sic tamen, quod illæ electiones, quotiens occurrerunt faciendæ, postquam factæ sunt, per immediatos superiores secundum formam juris examinentur, & canonicè factæ confirmentur: & quòd nullo modo liceat Summo Pontifici quicquam in contrarium attentare, præterquàm in electis sibi immediatè subjectis, de quibus habebit prohibere; vel nisi contingat in præmissis quicquam contra formam juris factam aut esse quomodolibet attentatũ, quo sicut ad id tenetur, ita sibi liceat taliter acta vel attentata retractando sive in melius ordinando reformare, cum potestate corrigendi vel puniendi transgressores.

CAPIT. IV.

ITem quia seclusis beneficiis electivis, de quibus in proximo capite mentio facta est, reliqua beneficia Ecclesiastica, quæ saltem non sunt de jure patronatus Laicorum, sunt adhuc in duplici differentia. Nam quædam sunt minora, ut quæ taxam decem marcarum argenti puri non excedunt; alia [illegible] quæ communi æstimatione hujusmodi taxam excedunt.

CAPIT. V.

ITem quædam minora beneficia sunt, quæ continuam personalem residentiam, & continuum exercitium divini officii requirunt sic, ut quasi manualia cẽseantur. Idcircò ut secundùm valorem beneficiorum fiat moderatio talis, ut magis idoneis & bene meritis majora, & minùs bene meritis minora beneficia, secundùm æqualem justitiæ distributivæ regulã, quod melius fieri poterit, conferantur: statuat & ordinet hoc sacrum Concilium, quod sub gratiis Apostolicis in forma speciali concessis nullatenus omni cadere debeant beneficia memorata, quæ videlicet taxam decem marcarum argenti non excedunt, vel continuum requirunt exercitium divini officii; ut sunt Vicariæ, Capellaniæ, Altaria, & Præmissariæ, tam Cathedralium quàm Collegiatarum Parochialiumq; Ecclesiarum, Monasteriorum, & Conventuum ac Hospitalium: & ex adverso sub gratiis in forma pauperum concessis non cadant beneficia majora, quæ taxam videlicet decem marcarum argenti puri excedent. Et si quæ [illegible] turæ gratiarum secus factæ reperiantur, careat impetrans commodo literarum Apostolicarum [illegible] per conficiendarum: & acceptiones & provisiones, super talibus confectis literis factæ, sint irritæ, [illegible]sæ, & ipso jure nullæ.

CAPIT. VI.

ITem disponat & ordinet hoc sacrum Concilium, quòd Summus Pontifex futuris temporibus quemcunque Ordinarium Collatorem gravare non habeat, neque debeat, nisi per unicam Apostolicam expectativam in forma speciali ad beneficia majora, quæ taxam decem marcarum argenti, ut præmittitur, excedent: & similiter non nisi per unicam Apostolicam expectativam in forma pauperum ad beneficia minora, ut præmittitur. Et ad cavendum multitudinem per variam importunitatem

Avisam. Mogunt c 7 Gravam. Germ. Nat c 5. Epitom. Pragm. c. 3. §. 6.

tatem quandoque impetrantium, ut singulis gratiis expectativis, secundum dispositionem juris communis antiqui, ponatur hæc clausula: SI PRO ALIO SUB TALI FORMA VEL GRATIÆ SPECIALIS, VEL IN FORMA PAUPERUM, SIT IPSO JURE NULLA. Sic similiter de tertia parte & consequenti, necnon omnia inde secuta nullius sunt roboris vel momenti. Caveatur autem in omnibus, quòd executores Apostolici, secundum tenorem literarum Apostolicarum, non declarent ullos ad obtinenda Ecclesiastica beneficia habiles & idoneos, nisi qui districto examine tales de facto reperiuntur.

CAPIT. VII.

ITem, quòd ad providendum universali Ecclesiæ DEI, quæ contra infideles, Hæreticos, Schismaticos, & bonorum morum eversores, maximè indiget viris literatis & in scientia eruditis, qui in generalibus studiis & aliis patrimonia sua & labores suorum consumunt proventuum, & quibus fortè per Ordinarios eis ignotos minimè vel saltem tardiùs provideretur: statuat & ordinet hoc sacrum Concilium, reservandi pro viris literatis quartam partem omnium Ecclesiasticorum beneficiorum majorum, videlicet quæ taxam decem marcarum argenti videantur excedere, sic videlicet, ut in qualibet Ecclesia Cathedrali quarta pars Canonicatuum & præbendarum reservetur pro Doctoribus sacræ Theologiæ, Juris Canonici & Civilis, aut Licentiatis in eisdem. In singulis verò Collegiatis Ecclesiis quæ saltem præbendas majores & dictam taxam excedentes habent, similiter quarta pars Canonicatuum, præbendarum, pro dictis Doctoribus, Licentiatis, aut in Medicina Doctoribus, Magistris in artibus: ac in dictis facultatibus Theologiæ, Juris Canonici, Civilis, & Medicinæ Baccalaureis, reserventur. Et ita de quarta similiter cujuscunque alterius ordinarii collatoris, sic quòd ad illam nominatim quartam partem talium majorum beneficiorum omnium Ordinariorum, post dictorum beneficiorum vacationem, sint manus clausæ, sicut per Decreta Summorum Pontificum hactenus fuerunt per unum mensem, per quem dicti Ordinarii Collatores expectare, & præfati Doctores, Licentiati, Magistri, & Baccalaurei venire, & ut recipiantur instare, teneantur. Quòd si tales non venerint infra mensem, nec ut recipiantur instent; aut forsitan instent, & dicta beneficia deservire non velint; aut etiam deservire volentes aliàs forsan sint inhabiles & inidonei: tunc liceat Collatoribus Ordinariis dicta beneficia vacantia aliis personis idoneis, etiam non graduatis, ista vice conferre, sic tamen quod in aliis futuris vacaturis beneficiis de dicta quarta parte existentibus, præfatis Doctoribus, Licentiatis, Magistris & Baccalaureis nullum præjudicium generetur: collationes verò secus aut aliter factæ, sint ipso jure nullæ. Et nihilominus Collatores secus seu in contrarium Ecclesiastica beneficia conferentes, eo facto suspensionem à collatione etiam aliorum beneficiorum, si quæ ultrà conferre haberent, & a fructibus suorum beneficiorum, ratione quorum hujusmodi eis collatio debetur, per triennium sint suspensi: & ultra hæc talia tam apud Collatorem quàm apud eum, cui secus provisum extitisset, in proxima vel in Provinciali vel Episcopali Synodo, & secundum ejus determinationem corrigantur & reformentur, quod cæteris cedat ad exemplum.

Avisament. Mogunt. c. 8. per totum, Epitom. Prag. Sanct. c. 3. §. 16.

CAPIT. VIII.

QUod in hoc sacro Constantiensi Concilio non solùm Episcopi & Principales infulati Abbates habere debeant voces judicativas & diffinitivas, sed Episcoporum & Abbatum, necnon Capitulorum, & universitatum studiorum Procuratores, Monasteriorum & Conventuum Præceptores, Generales, Ministri Provinciales, & Priores, Magistri, Doctores, & devotorum Christi fidelium Oratores, ex subsequentibus videtur apparere, &c.

SIGISMUNDI IMP. AUG. LAUDUM

Anno Christi 1417.

Lite vertente inter Archiepiscopum Civitatemq́; Coloniensem, & Ducem Montensem; super erectione novi thelonei, & exstructione novarum munitionum ad Rhenum.

NOS SIGISMUNDUS DEI gratia Romanorum Rex Semper-Augustus; Hungariæ, Dalmatiæ & Croatiæ Rex, &c. omnibus & singulis notum facimus, & præsentibus literis testificamur.

Interprete Casparo Ens.

1. Quamvis Regia dignitas, in quam nos divina omnipotentia & mera gratia collocavit, Regium nostrum animum continuò sollicitat atq; urget, ut scilicet omnes nostras curas & cogitationes ad ea omniaque incommoda, turbas & bella ab omnibus nostris & Imperii subditis & fidelibus avertendo, ac pacem ac quietem procurandam conferamus: tantò tamen cor nostrum magis accenditur, & tantò magis sollicitum est, eas dissensiones ac bella, quæ inter præcipua nostra & Imperii membra, Electores nimirum aliosq; potentes Principes, exoriuntur, componere atque extinguere, quantò inde nobis & Imperio, atque adeò publicæ saluti majora incommoda & detrimenta existere possunt.

2. Quum ergò bello illo, quod inter Archiepiscopum Coloniensem, sacri Romani Imperii per Italiam Archicancellarium, dilectum nostrum cognatum & Principem Electorem, ejusq; Episcopatū, Civitatem ac Cives Colonienses, nostros & Imperii dilectos fideles, ab una; & Illustrissimū Principem Adolphum Ducem Montensem, Comitem Ravensbergi, &c. dilectum nostrum cognatum & Princi-

Principem, ab altera parte, exortū & gestum est, publica utilitas longo tempore impedita, reg[illegible] statæ, & plurimi utriusq; partis subditi tam corpore quàm fortunis plurimum læsi, atq; ad [illegible] inopiam redacti sint: Regius noster animus, hisce malis mederi cupiens, ita commotus est, ut C[illegible] atq; Aquisgranum coràm, ad dissidium & bellū hoc componendū, nos contulerimus. Postqu[illegible] ab utraq; parte hujus causæ cognitio nobis permissa fuit, quemadmodùm ea quoq; jure ad n[illegible] uet; multa quidē, de quibus contendebatur, capita, cōmunicato cum aliquot nostris & Imp[illegible] cipibus, Consiliariis, Comitibus, Nobilibus & aliis fidelibus, cōsilio, declaravimus, atq; inte[illegible] partem per sententiam nostram conciliavimus, ut videre est ex litteris nostris Regiis, quas sup[illegible] bus fieri, & utriq; parti dari jussius.

3. Quia tamen duo illa puncta, nimirùm de novo teloneo sive vectigali imposito, nec[illegible] novis à præfato Duce Adolpho belli tempore excitatis operibus ac munimentis, tam plenari[illegible] ac declarari non potuerunt: duorū istorum capitum cognitionē ac decisionem, de utriusq; par[illegible] sensu ac voluntate, Nobis Imperii Conventum in urbe Constantiensi habentibus, reservavim[illegible] etiam in prædictis Regiæ nostræ Majestatis litteris, capitū istorum mentio fit, his verbis: *Ad[illegible] prædictus Adolphus negatur ullū jus habere, nova vectigalia tam terrâ quàm aquâ, tam Urbis quàm Episcopat[illegible] & subditis imponendi, vi earum litterarū, quas dictus Adolphus, ejusq; prædecessores ea de re consignarunt, q[illegible] renovare teneatur; respondit prædictus Dux Montensis, patrem suum jus hoc vectigalium à Romanis Imperat[illegible] Regibus, nostro* a *Patre &* b *Fratre, necnon alio quodam Romanorū Rege,* c *cognato nostro & fratre, atq; insuper* d *[illegible] Romanorū Rege, qui interea fuerit, atq; adeò à sacro Romano Imperio cum feudi investitura accepisse, idq; litter[illegible] re posse, quibus nemo excipiatur aut immunis pronuncietur; quæ porrò ad ipsum à patre pervenerint; nec cuiqua[illegible] ipsius vectigalia impedire aut deteriora facere in eo jure, quo feuda Imperialia imminuere fas non est.* Super h[illegible] te pars utraq; compromisit & consensit, ut ejus decisio secundùm jus penes nos maneat, atq; [illegible] diernum diem & festū Purificationis B. Virginis, ab utraq; parte Legati ad nos Constanti[illegible]m, vel[illegible] ubi tum erimus, mittantur, qui ex veris documentis & litteris totius rei veritatem clare nos ed[illegible] utq; nos intra hodiernum diem & festum S. Georgii sententiam definitivam pronunciemus.

a Carolo IV. Imp.
b VVenceslao Imp
c Jodoco Imp
d Ruperto Imp.

4. Ad alterum verò controversiæ caput, quo prædicto Duci mandatur, ut nova opera & [illegible]tiones tam Mulhemianas quàm Monhemianas, bello hoc durante excitatas, funditùs demol[illegible] dem Dux respondit, Mulhemū & Monhemum ex antiqua & paterna hereditate ad se perv[illegible] utrumq; locum à parentibus & majoribus suis inclusum, munitum & immunitate donatum, [illegible] dominio situm esse: ac proinde sperare atq; existimare, quod ibi exstructum atq; ædifica[illegible], ju[illegible] à se exstructum atq; ædificatum esse, neq; ad cujusquam pertinere damnum aut injuriam, eoq; ad ejus demolitionem minimè teneri, sed potiùs æquum esse, ut patrimonii sui jus integrum sibi relinquatur. nihilominus idem Dux consensit, ut dictæ illæ substructiones & munitiones, nostras in m[illegible] gnentur, ea conditione, ut pars utraq; amicos sive Legatos suos proximis Calendis Febru[illegible] citer ad nos mittat, cum plenis & omnibus eò pertinentibus documentis & testimoniis; utq; nos [illegible] festū S. Georgii litem hanc sive controversiam sententiâ nostrâ ex jure terminemus. Quòd si neutra partium ad designatum illum diem Legatos suos miserit, ut nobis intra præscriptum terminum [illegible]tiam ex jure ferre liceat: at si intra constitutum illud tempus id non fiat, Nos quidem in sæpedicti D[illegible]cis potestatem munitiones illas & substructiones restituamus ac resignemus.

5. Posteaquam ergò intra præfixum illum terminū partis utriusq; Legati sive Deputati ad [illegible] Constantiam venerunt, sententiam nostram super duabus illis controversiis sive capitibus au[illegible] ac nos, assumtis in consilium:

NB. Hungariæ Episcopi atq; Proceres inter status Imperii Germanici computantur, & in senatu Imperiali sessiones & vota habent.

Reverendissimo Archiepiscopo Strigoniensi, sanctæ Romanæ Apostolicæ Sedis Legato, Cancellario nostro,
itemq; Joanne Archiepiscopo Rigensi,
Andrea Colotiensi,
Georgio Passaviensi,
Georgio Tridentino,
& Simone Traguriensi } Episcopis.

Nec non Illustrissimis Principibus { Rudolpho Duce Saxoniæ & Luneburgi, Sacri Romani Imperii Archimarescallo, Friderico Marchione Brandenburgico, Burggravio Norimbergensi, Sacri Rom. Imp. Archicamerario } Dilectis nostris [illegible] atq; Electoribus,
ut & Ernesto, Gulielmo, Henrico & Othone, Comitibus Palatinis ad Rhenum, Ducibus B[illegible],
Alberto Duce Saxoniæ & Luneburgi;
Friderico Marchione Misniæ & Landgravio Thuringiæ;
& Bernardo Marchione Badensi.

Præterea Nobili {
Rudolpho Marchione in Hachenberg, Domino in Roetelen & Susenberg,
Ludovico Comite Otingensi,
Gunthero Comite Schvvartzenburgio, Domino in Reims, nostræ Aulæ Præf[illegible] Juridico,
Eberhardo Comite Nellenburgensi,
Conrado Comite Freiburgensi, Domino in VVelschennevvenburg,
Joanne Comite Lupfensi, Landgravio in Stulingen, &c.
ac tandem Alberto ab Honlach. }

Su-

[Friſchanſio à Bodmer,
| Joanne Conrado à Bodmer Equite,
Strenuo ⫶ Huberto Mareſcalco à Bappenheim,
| Vigelio Schenck à Geirn,
[Caſparo à Clingenberg,

multisq; aliis Nobilibus & Juriſconſultis ſive Doctoribus, utramq; partem & ab eis producta inſtrumenta, teſtimonia, contradictiones, reſponſiones, & quidquid ad cauſam hanc ſpectat, plenè audivimus, & varia Cæſarea ac Regia diplomata, res judicatas, aliasq; litteras ad vectigalium jus pertinentes, & ab antiquis temporibus hucusq; conceſſas, diligenter inſpeximus ac trutinavimus: animo præmeditato, & maturo præfatorum tam Eccleſiaſticæ quàm Sæcularis dignitatis Principũ, Comitum, Nobilium & Doctorum, noſtrorum fidelium, conſilio, Deum & juſtitiam unicè præ oculis habentes, ex jure hanc ſententiam pronunciavimus.

6. Primùm, ut quantũ ad vectigalia, prædictus Dux Adolphus eas litteras, quas tam ipſe, quàm ipſius pater & mater Reverendo in Chriſto patri Colonienſi Archiepiſcopo ejusq; Eccleſiæ & ſubditis, ut & Civibus Colonienſibus conceſſerunt, ut & jura ſuper ea re pronunciata & facta, & à ſæpe nominato Duce Adolpho per juramentum confirmata, prout ea ſonant, & tam ex illis quàm ex aliis litteris & diplomatis doceri poſſunt, integra ſervet, uti frui permittat.

7. De ſecundo articulo, nimirùm de novis illis operibus & munitionibus, ſimiliter matura habita cum prædictis noſtris Principibus, Comitibus, Nobilibus & fidelibus, deliberatione, codẽ etiam Adolpho non ignorãte nec invito, ex illa, qua ex compromiſſo in eundem Adolphum uti nobis licet, poteſtate, decrevimus ac decidimus, hocq; ipſo jubemus, ut omnia iſta nova opera & munitiones, tam ab Adolpho Duce Mulhemi & Monhemi ex illa, quàm ipſo Archiepiſcopo ex altera parte ad Wiſſelingam, Tuitiũ, & Rilam conſtructa ædificia ac propugnacula, funditùs ſine ulla mora aut recuſatione dejiciantur. Quem in finẽ certos homines ablegare volumus, qui videant, nobisq; fidẽ faciant, demolitionẽ hanc nulla mora interpoſita, nulloq; excepto, opere ipſo plenè completam ac perfectam eſſe.

8. Ut verò hæc ſentẽtia noſtra tantò firmior habeatur, ſemperq; maneat, ex plenitudine Regiæ poteſtatis, utriq; parti, & earum ſingulis, hoc ipſo ſeriò mandamus, ut ſententiæ huic noſtræ & rei judicatæ utrimq; ſtent & ſatisfaciant, mandatumque hoc noſtrum inviolabiliter ſervent atque exſequantur, niſi noſtram & Imperii indignationem incurrere velint. In cujus rei fidem diploma hoc Regiæ noſtræ Majeſtatis ſigillo muniri curavimus. Actum Conſtantiæ, anno milleſimo quadringenteſimo decimo ſeptimo, die Jovis ante feſtum S. Georgii; noſtri Regni Hungarici, &c. triceſimo primo, Romani verò ſeptimo.

MANDATUM INHIBITORIUM AC DEMOLITORIUM.

NOS SIGISMUNDUS Dei gratia Romanorum Rex Semper-Auguſtus; necnon Hungariæ, Dalmatiæ & Croatiæ Rex, &c. Honorabilibus, Cõſulibus, Senatoribus & univerſis Civibus Civitatis Colonienſis, noſtris & Imperii dilectis fidelibus, ſignificamus, quum non ita pridem latâ ſententiâ decretum à nobis & pronunciatum ſit, nova illa opera & propugnacula Mulhemi & Monhemi excitata, ſine ulla mora aut impedimento penitùs funditusq; dejici atq; tolli oportere; eum in finem Strenuum virum, Georgium à Zedeliz, miniſtrum noſtrũ & fidelem dilectum, harũ litterarum latorem, à nobis ablegatũ, eiq; in mandatis eſſe datum, ut actui iſti interſit, ac omnia iſta nova opera ac ſubſtructiones, ſive muri, aggeres, ſepimẽta, ac quodcumq; tale fuerint, nullo penitus excepto, ſuperiori bello de novo excitata, dirui, ac funditùs complanari curet. Quòd ſi fortè ab iis, qui prædicta propugnacula ac ſubſtructiones hactenus noſtro nomine tenuerunt ac cuſtodierunt, ſumptus aliqui facti, & dictis propugnaculis atq; ſtructuris impoſiti fuerint: nos verò id in primis ſatagamus, ut noſtræ & Imperii regiones, viæ atq; itinera iſtis in partibus, quæ ab ejusmodi propugnaculis imminent, periculis & damnis liberentur: eaq; propugnacula vobis admodùm vicina ſint: petimus à vobis ſeriò, ut demolitionem hanc re & conſilio juvetis ac promoveatis, atq; etiam ſumtus, ſi qui facti ſunt, perſolvatis, quẽadmodum vos facturos Nobis certò ſpondemus. In quo nobis quidem rem gratam facietis, ac viciſſim vobis ac Civitati Regiam noſtram gratiam & favorem pollicemur. Datum Conſtantiæ, xv. die Maij, noſtrorum Regnorum, Hungarici quidem, &c. triceſimo primo, Romani verò anno ſeptimo.

SIGISMUNDI IMP. AUG. CONSTITUTIO

Anno Chriſti 1434.

De Officio Vicarii generalis: & de jure primogenituræ.

SIGISMUNDUS DEI gratia Romanorum Rex Semper Auguſtus, ac Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. Rex, Nobili BRUNORIO DE LA SCALA filio quondam Nobilis Gulielmi de la Scala, noſtro & Imperii Sacri Veronæ & Vincentiæ Vicario generali & fideli dilecto, gratiam Regum & omne bonum.

1. Nobilis fidelis dilecte, licet æterni providentia Principis in terra ſine certa cauſa propriaq; ratione diſponat, ſintq; adeò incomprehenſibilia judicia & inveſtigabiles viæ ejus, ut imperfectæ humanæ naturæ conditio non ſolum in cauſis operum perſcrutandis deficiat, ſed in ipſis cauſarum operationibus vix ſufficiat admirari; ſcimus autem quod *univerſæ viæ ejus miſericordia & veritas* ſunt, & quod homines *Cooperatores* ejuſdem ab Apoſtolo denuncupantur. Nos etiam, quos cæleſtis altitudo Conſili ad

lii ad hoc prætulit in Regalis apicem dignitatis, ut oportuna singulis auxilia pro tempore dispe[n]s[e]mus, illos, quibus præesse non minus quàm prodesse proponimus, nostros Cooperatores cupim[us] [ad]venire.

2. Sanè considerantes attentius & infra claustra pectoris nostri sedulò revolventes, quod nefanda hostis antiqui nequitia, qui semper quærit ut noceat; semper in circuitu ambulat, ut offendat, [in] plerisq; locis Italiæ & Vicinis eisdem discordiarum Zizaniam seminavit, ingessit lites, commovit [scan]dala, odia suscitavit grandia; utiq; desiderio ducimur ingenti, ac modis plurimis excitamur, ut [ma]lis hujusmodi molestiis quamplurimum votis nostris efficacibus & oportunis remediis obvietur, ac lo[ca] ipsis benigna Regiæ Clementiæ provisione proveniente deformata inibi propriam reformatio[nem] recipiant, ac prava & noxia procul penitus profligentur.

3. Attendentes igitur intemeratæ fidei cõstantiam firmam, ac multiplicia devotionis & fide[li]tatis insignia, quibus nobiles progenitores tui Domus de la scala Divos Romanorum Imperatores & Reges, ac ipsum Sacrum Romanum Imperiũ dignis quod studuerint honoribus venerari. Illum quoq; fervidum tuæ mentis ardorem, quod ad nostros & Imperii sacri promovendos honores indefessis qui[dem] laboribus attentius inclinaris, & quod gratiarum dator altissimus personam tuam industriæ [mu]nere, providentiæ dono, discretionis virtute, circumspectionis gratia, & aliarum titulis virtutum mul[]tipliciter decoravit. Quodq; de tuis laudabilibus meritis à tuis progenitoribus radicitus emanatis, fi[]duciam obtinere possumus indubiam; & quod nobis obligasti, & juramenti vinculo adstrinxisti te, ac heredes tuos legitimos semper inantea perenniter & fideliter in omni obedientia, subjectum, & rev[e]rentia nostra & successorum nostrorum in Imperio exhibere, ac in eisdem jugiter perseverare. Quodq; de omnibus & singulis juribus, servitiis, datiis, donariis, cẽsibus, oneribus & solutionibus tam de jure quam de consuetudine seu pacto nobis & sacro Romano Imperio, cum omni promptitudine teneri dignoscaris, actualiter respondere locis congruis, & temporibus oportunis. Et quod omnia & singula in obligatione per te nobis tradita attendens observabis inconcussè, & nullo unquam tempore con[]travenies, aut contrafacies verbo vel facto per te vel per alium seu alios directè vel indirectè, publicè vel occultè:

4. Te animo deliberato, de Principum Magnatum, Comitum, Baronum & Procerum nostrorum consilio, Imperialis quoq; plenitudine potestatis, ac de certa nostra scientia ad Vicariatum prædictarum civitatum Veronæ & Vincentiæ, ipsarumq; Territoriorum, districtuum ac pertinentiarum, sicut præfati progenitores tui justè tenuerunt, & possederunt, eundem restituimus: ac ut evellas & destruas, dissipes & disperdas, ædifices & plantes in eisdem civitatibus ac earum Territoriis, districtibus & pertinentiis ordinavimus, fecimus & creavimus, & de novo constituimus per præsentes nostrum & sacri Romani Imperii Vicarium generalem.

5. Dantes exnunc & cõcedentes tibi & legitimis heredibus tuis masculis de lumbis tuis descendentibus, plenam, liberam & omnimodam auctoritatem & jurisdictionem generalem & specialem, ac gladii potestatem, merum & mixtum Imperium vice ac autoritate atq; nomine nostris in præfatis civitatibus, territoriorum, districtuum & pertinentiarum ipsarum limitibus, circumferentiis & finibus earum per vos vel alium seu alios, cui vel quibus hoc commiseritis exercendum, animadvertendum in facinorosos & reos, coërtionem quamlibet ratione prævia, & mediante justitia exequendum.

6. Et ut etiam apud vos seu vestros Commissarios merum & mixtum Imperium, jurisdictio si[]ve cõtentiosa, sive voluntaria in præfatis civitatibus, territoriis, districtibus & pertinentiis ipsarum, [&] subditis, incolis & hominibus ibidem, cujuscunq; status, præeminentiæ vel conditionis existant, salva semper in omnibus Sacrosancta Ecclesiastica libertate, de rebus, contractibus vel quasi contractibus, ultimis voluntatibus, maleficiis, criminibus & delictis vel quasi commissis, & perpetratis, in subditos, incolas & homines præfatos, & per eos seu etiam per alios in dictis civitatibus, territoriis & pertinentiis suis perpetratis, seu etiam perpetrandis, exerceatur liberè, secundũ quod jus & ratio persuadebunt.

7. Concedentes nihilominus tibi ac heredibus tuis, ac illi vel illis, cui seu quibus commiseris seu cõmiserint, auctoritatem, potestatem, jurisdictionem omnimodam, & licentiam generalem, collectas & Datia consueta, onera, realia & personalia ac mixta, nec non omnes census, reditus, jura, proventus, emolumenta, subventiones, conductus, telonia & pedagia prædictarum civitatum, territoriorum & pertinentiarum ad nos & sacrum Romanum Imperium pertinentes, exigendi & recipiendi, pœnas & mulctas ratione prævia imponendi, levandi, & ex causis rationabilibus augmentandi, minuendi, remittendi, in judicio & extra: Judæos Cameræ nostræ servos acceptandi, defendendi & tuendi, jura Cæsarea, collectas, subventiones & steuras ab ipsis (prout hoc honor Imperii & necessitas po[]stulaverit) exigendi in judicio & extra: In causarum cognitione, ipsum solum DEUM habendo præ oculis, ac de plano & summariè sine strepitu & figura judicii, sola veritate inspecta procedendum, determinandum, sententias exequendum; fugitivos inquirendũ & puniendum; maleficos, fures, assassinos & robatores stratarum laqueandum, judicandum, ac piratas maris submergendum juxta sacrorum Canonum, legum & jurium communium sacratissimas sanctiones, prout secundũ ritum & terræ consuetudinem, municipalia jura & statuta persuaserint; ac proditores decapitandũ, suspendendum, ac eos & eorum quemlibet, dum & quoties se casus obtulerit, condemnandum, puniendum, membris truncandum, fustibus cædendum, & in facie bullandum, de patria ad tempus, vel perpetuò relegandum, carcerandum, & igne cremandum, mutilandum & debilitandum; bona talium publicandum & infiscandum; officiales instituendum, & de omnibus criminibus ordinariis, & extraordinariis cri[minibus]

minibus

[cri]minibus, levibus, publicis & privatis cognoscendum, puniẽdum & executionem faciendum tam secundum jura communia quam municipalia decidendum, cognitionem & decisionem hujusmodi committendum, in integrum restituendum, absolutionem quamlibet in judicio vel extra exercendum, infamiam tam juris quam facti irrogandum, abolendum & disponẽdum: De causis principalibus & appellationibus quibuslibet tanquam judices super his à nobis specialiter deputati, cognoscendum, examinandum, diffiniendum; Decretum primum & secundum interponendum, jura declarandum & omnia quæ causarum merita requirunt exercendum & requirendum: Ita tamen, quod à tua & officialium tuorum sententia vel sententiis ad audientiam nostri culminis possit liberè totiens, quotiens opportunum fuerit, provocari. Monetas sub vero pondere & caractere aureas & argenteas instituẽdum: Pœnas imponendum, & tollendum; Rebelles sacri Imperii persequendum & puniendum; Decreta, statuta & provisiones in prædictis omnibus & quolibet prædictorum faciendũ, de novo corrigẽdum, jam facta tollendum, semel ac pluries & totiens quotiens oportunum fuerit, & ordo tractaverit, & dictaverit. Rationes, dotes & dotalitia ac donationes propter nuptias admittendum, approbandum & confirmandum; mente captis curatores, & orphanis, pupillis & viduis tutores præficiendum: devolutiones fiscales quarumcunq; hereditatum seu etiam rerũ mobiliũ & immobilium, dum ratio & jus illud exegerint, nostro Regio nomine exigẽdum, tenutam & possessionem talium capiendũ: & generaliter omnia & singula, quæ ad veros & legitimos sacri Romani Imperii in supradictis civitatibus & pertinentiis Vicarios pertinent, ut præmittitur, libere & absq; impedimento quolibet faciendum; etiamsi qua ex eis jure vel consuetudine exigerent mandatum magis speciale.

8. Quapropter fidelitatibus vestris * * & districtè præcipiendo mandamus, quatenus ad statum pacificum civitatum, territoriorum, districtuum & pertinentiarum prædictarum ac recuperationem nostrorum & Imperii sacri jurium, in præmissis omnibus & singulis fidem vestram, & sollicitudinem, sicut gratiam nostram charam gratamq́; diligitis, sic efficaciter sicq; prompto studio impendatis, ut in nobis sollicitudinis vestræ testimonio electionis nostræ judicium cõmendetur, dum tales & tanto negocio duximus proponẽdum, ex quorum fide & justitia serenitatis nostræ salubre propositum de observatione jurium Imperii civitatum & pertinentiarum prædictarum singulariter exprimatur.

9. Præsentium sub nostri Regalis Sigilli appẽsione testimonio literarum. Datum Budæ Anno Domini Millesimo quadringentesimo duodecimo, vigesima secunda die Januarii; Regnorum nostrorum, Anno Hungariæ, vigesimo quinto, Romanorum vero secundo.

10. Itaq; accedens nostræ Majestatis præsentiã præfatus Brunorius nobis exposuit, Quod quia ipse usq; modo caruisset & hodiè careret uxore & prole masculina legitima, & omnis caro esset itura viam suam, & nihil stabile sub Sole persisteret, supplicavitq; nobis quatenus providere dignaremur, in casu quo ipsum sine prole legitima masculina ab hac luce migrare contingeret, Quod extunc Vicariatus prædictarum terrarum ac civitatum à domo illa de la Scala non maneret amotus.

11. Nos verò considerantes petitionem hujusmodi honestam, maximè inducti meritis progenitorum suorum, qui officio illius Vicariatus longissimis annorum curriculis glorioso regimine præfuerunt. Ac etiam pensatis fidelissimis servitiis nobis & Imperio sacro à primordio concessionis præfati Vicariatus, omni constantia & intemerata devotione die noctuq; per ipsum Brunorium continua [cu]ra exhibitis, quibus nostræ gratiæ munificentiam sibi quodam debito vendicavit, volentes annuere votis & petitionibus suis, ac ipsum ad ulteriora nostra, & Imperii sacri servitia incitare.

12. Primò præinsertum privilegium nostrum auctoritate Cæsarea confirmamus & innovamus, ac in omnibus suis clausulis & continentiis approbamus. Et tandem ipsum privilegium animo deliberato sano principum, Comitum & fidelium nostrorum accedente consilio, & de nostra certa scientia, favore præsentiũ, & de plenitudine Imperatoriæ potestatis ampliamus, & in personas Magnificorum Fregnani & Pauli de la Scala fratrum præfati Brunorii, nostrorũ & Imperii sacri fidelium dilectorum extendimus, ipsisq; Fregnano & Paulo, ac heredibus eorum masculis legitimis, de lumbis suis descendentibus, hujusmodi Vicariatum prædictarum terrarum & Civitatum & pertinentiarum earundem [illegible] quo præfatus Brunorius sine filiis legitimis masculis ab hac luce, quod absit, decederet, & non a[illegible] totius conferentes, decernentesq́; & hoc Imperiali statuentes edicto, quod ipsi Fregnanus & Paulus, ac eorum heredes legitimi masculi, ipso Brunorio, ut præmittitur, absq; filiis legitimis masculis decedente hujusmodi Vicariatum præfatarum terrarum gaudeant, & fruantur omni honore, dignitate, jure & potestate in privilegio præinserto cõceptis, quos eis tenore præsentium concedimus [illegible]q; obstaculo procul amoto: Reservato tamen nobis & successoribus nostris Romanis Imperatoribus & Regibus, ac Romano Imperio debitæ fidelitatis juramento & obedientiæ, tempore suo præstando, quibus eos & heredes eorum, ut præmittitur, semper astrictos esse volumus.

13. Cæterum ad declarationem futurarum successionum, utq; de ordine ipsarum à posteris omnis ambiguitas auferatur & tollatur omnis materia quæstionis, confusionisq́; omnis possibilis dubietas extirpetur, detur autem potius clarus & determinatus succedendi in prædictis Vicariatu, ac omnibus suprà concessis stylus & ordo. Hoc præsenti nostro Imperiali edicto in perpetuum valituro statuimus, dicimus & sancimus; Quod primogenitus præfati Brunorii masculus ex legitimo & vero matrimonio natus in Vicariatu præfato, & cæteris omnibus & singulis suprà concessis & indultis sibi succedat.

14. Et quod dicto primogenito suo decedente, etiam ipso vivente, filius primogenitus masculus ex legitimo matrimonio ortus dicti primogeniti præferatur aliis quibuscunq; in successione Vica-

riatus præscripti, & aliorum superius concessorum, quod quoad prædictam successionem ut singulis primogenitis masculis ex legitimo susceptis matrimonio descendentibus observari volumus.

15. Deficientibus verò, ut supra, primogenitis & primogenitorum primogenitis, tunc secundogenitus masculus ex legitimo matrimonio ex ipso Brunorio ortus, sive ipse primogenitus ab ipso secundogenito ordinatè & secundum rectam lineam masculinam, prout de successione supra primogeniti dictum est, succedat; & sic in omnibus observetur.

16. Illud idē intelligendo suis tertio & quartogenitis, & sic deinceps intelligendo, etiam quod illi primogeniti succedentes ad regimen Vicariatus præfati sint habiles & idonei, sani mente & ratione: Alioquin repertis illis primogenitis, & his qui ordine suprascripto successuri sunt, in defectu rationis aut mentis & aliis defectibus legitimis & justis, successio in proximiorem post eos, sanum & indefectuosum, ut præmittitur, ordine suprascripto transferatur.

17. Deficiente autem præfato Brunorio (quod absit) sine prole & successore, hujusmodi Vicariatus ad fratres suos præfata concessione nostra devoluta, volumus ut Fregnanus & Paulus fratres tunc indifferenter & simpliciter ac æqualiter in Vicariatu ipso succedant. Et ille eis & heredibus ac successoribus pertineat pari modo, nisi alter præfatorum fratrum, videlicet Fregnanus sive Paulus, sine prole legitima procreata masculina decesserit, tunc filii fratris superstitis succedant eo modo & forma, quibus de præfato Brunorio est præmissum.

18. Ad perpetuam autem conservationem charitatis & zeli præfatæ domus de la Scala, concedimus præfato Brunorio & impartimur, quod ipse valeat relinquere cuilibet ex aliis filiis suis legitimis post primogenitum, tantum de fortalitiis & bonis, quæ annuatim ad reditus duorum millium ducatorum se extendant, cum hoc tamen, quod tales filii teneantur illa recognoscere per investituram à primogenito.

19. Et sic quilibet Vicarius de la Scala cæteris ejus filiis de tantis bonis tātorum redituum prout dum videre providere valeat, ita tamen, quod semper à primogenito recognoscantur, ut supra.

20. Quibus quidem sic relictis decernimus ipsos omnes ac singulos suprascriptos & venturos ab eis esse tacitos & contentos, ipsis super cæteris, quæ ad hæreditatem illam contingerent, perpetuum silentium imponentes, præsentium sub nostræ Imperialis Majestatis sigillo Testimonio literarum. Datum Ratisponæ, Anno Domini millesimo, quadringentesimo trigesimo quarto: die Octobr. octavo, Romani vicesimo quinto, Bohemiæ quintodecimo, Imperii verò secundo.

Anno Christi 1413. & 1434.

SIGISMUNDI REGIS ET IMPERATORIS BULLA

De jure & successione Electorum Palatinorum.

SIGISMUNDUS Dei gratia Romanorum Imperator semper Augustus, ac Ungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. Rex; ad perpetuam rei memoriam.

1. Quanquam Imperialis sublimitas dignitatis, in qua conditor orbis nos suę pietatis clementia feliciter collocavit, jugiter mentem nostram sollicitet, ut cura pervigili & laborum studiis accuratis nostrorum & Imperii sacri fidelium amputemus incommoda, eisq; desideratæ pacis amœnitatem salubriter procuremus: ferventiori tamen affectu cor nostrum accenditur penes ea, quæ sacri decus Imperii, & Illustres ipsius Principes Electores, per quos cœpit, & in quibus consistit nostræ gloriæ Celsitudo, qui & in partem sollicitudinis nobiscum sunt vocati, quadam singularitate concernunt; eos præcipuè, quos generis nobilitas, multipliciaq; virtutum insignia & præclara fidei devotio laudabiliter commendant.

2. Sanè cùm aliàs per literas omnium Principum Electorum, & nominatim divæ recordationis Serenissimi Principis & Domini, Domini Caroli Quarti Romanorum Imperatoris & Bohemiæ Regis, genitoris nostri carissimi, velut Regis Bohemiæ; venerabilium Gerlaci Moguntini per Alemanniam, Boëmundi Trevirensis per Galliam & regnum Arelatense, Wilhelmi Coloniensis per Italiam, sacri Romani Imperii Archicancellariorū Archiepiscoporum; Rudolphi Ducis Saxoniæ, sacri Imperii Archimarschalli; & Ludovici dicti Romer, quōdam Imperatoris Ludovici filii, Marchionis Brandenburgēsis, sacri Imperii Archicamerarii: ac etiam à Principibus, Comitibus, Baronibus, Nobilibus, Proceribus, ac multis aliis nostris & Imperii sacri fidelibus informationem certissimam & luce testimonia clariora, nostra suscepit Imperialis Celsitudo, qualiter felicis memoriæ Illustris Rupertus senior, quondam Comes Palatinus Rheni, sacri Romani Imperii Archidapifer, & Bavariæ Dux, patruus Illustris Ludovici Comitis Palatini Rheni, sacri Romani Imperii Archidapiferi, Principis Electoris, necnon Bavariæ Ducis, avunculi nostri carissimi; & post prædictū Rupertum præseniorem, Rupertus senior avus jam dicti avunculi nostri Ludovici; & post eundem Rupertum seniorem Rupertus pater jam dicti avunculi nostri Ludovici, successivè tanquam Archidapiferi ejusdē Imperii, & ut Principes Electores ab omnibus aliis eorum Conelectoribus semper habiti & reputati fuerunt, etiam voluntate, consensu, & votis aliorū suorum Conelectorum Principum unanimiter accedentibus, claræ memoriæ Serenissimos quondam Romanorū Reges, prædecessores nostros, temporibus suis rationabiliter juxta sacri Romani Imperii observantiā in Romanorū Reges elegerunt ad Imperialem Celsitudinē promovēdos, ac subsequenter idē modernus Ludovicus cū aliis Conelectoribus suis novissimis retroactis temporibus nos in Regem Romanorum elegit, qui disponente eo, à quo bona cuncta

cta procedunt, Rege Regum & Domino dominantiũ, * coronam Imperialem suscepimus: Quodq; prædicti, Rupertus præsenior patruus, ac Rupertus pater dicti Ludovici quondam Comitis Palatini Rheni, diuturna temporum præscriptione inconcusse habuerunt & possederunt legitimè, prout etiam ipse Ludovicus in præsentiarum ad instar illorum ex successione paterna & hæreditaria dignoscitur justo titulo possidere jus, vocem, dignitatem, & potestatem eligendi Romanorum Regem in Imperatorem promovendum: quemadmodum in nostris literis *declarationis statuti ac ordinationis* sub Regali Romanorum titulo desuper editis ac promulgatis pleniùs continetur: Et quod longinquitate sæpe fit temporis, quòd res clara præsentibus redditur per oblivionem obscura futuris, prudentum cautela providit, ea quæ adduntur, scripturæ testimonio commendari, ut amplioris autoritatis robore posteritati innotescant: Habet interdum nostræ provisionis industria, ut illa in novatione confirmet, & autoritate fulciat innovata. * al. die dicto, præsentium Aquisgrani corona sumus Regia coronati.

3. Unde sane tam Ecclesiasticorum quam Secularium Principum sacri Romani Imperii Electorum consilio & consensu accedente, non improvidè neque per errorem, sed animo deliberato, aliorũ etiam Principum plurimorũ Ecclesiasticorum & Secularium, Baronũ, Nobilium, & Procerum, nostrorum ac Imperii sacri fidelium, maturè communicato consilio, cupientes autore Domino futuris obviare periculis, & materiam omnium succidere dubiorum; de certa nostra scientia & de plenitudine Imperialis potestatis, in his scriptis pronunciamus, decernimus, statuimus, declaramus, & etiam hoc Imperiali perpetuo valituro sancimus edicto: quòd jus, vox, dignitas, & potestas eligendi Romanorum Regem in Imperatorem promovendum eidem Ludovico Comiti Palatino Rheni, tanquam Imperii sacri Archidapifero ac Principi Electori, hæredibus & successoribus suis legitimis, laicis duntaxat, ab eo descendentibus, quoties casus hujusmodi electionis emerserit in perpetuum debeat competere; sicut & ritè sibi tanquam Comiti Palatino Rheni, ac sacri Romani Imperii Archidapifero competit manifestè; ac ipse velut Comes Palatinus Rheni ejusdem Romani Imperii Archidapifer, verus & legitimus Princeps Elector & post obitum ejus hæredes & successores sui legitimi, modo & forma submissis Principatum & Comitatum Palatinum ac Archidapiferiam dicti Imperii sacri, de quibus ipsum die * nostræ coronationis in Aquisgrano solenniter infeudavimus & investivimus, ac tenore præsentium infeudatum & investitum profitemur: cum omnibus & singulis eorum terris, dominiis, proprietatibus, vasallagiis, libertatibus, honoribus, & pertinentiis, in quibuscunq; rebus consistant, & quibuscunq; specialibus possint vocabulis designari, necnon jus, vocem, dignitatem, & potestatem eligendi Romanorum Regem in Imperatorem promovendum, sine impedimento quolibet debeant obtinere. * al. supradicta Aquisgrani.

4. Et ne inter hæredes & successores ipsius, eo defuncto super hujusmodi jure futuris temporibus dubitationum, quæstionum, seu litium quævis materia oriatur; decernimus, statuimus, & præsenti Imperiali sancimus edicto in perpetuum valituro, (prout hoc idem per præfatum Dominum Carolum Quartum Romanorum Imperatorem, genitorem nostrum carissimum, omnium ac singulorum Principum Electorum, & multorum sacri Romani Imperii Principum, Comitum, Nobilium, ac fidelium consilio & unanimi consensu accedente, lege & Imperiali edicto in Aurea Bulla publicè sancitum esse dignoscitur,) quod post obitum dicti Ludovici Comitis Palatini Rheni & Bavariæ Ducis, primogenitus ejus filius, & post primogeniti obitum ejusdem primogeniti senior filius ex ordine geniture, & sic deinceps à seniori filio descendentes ex ordine genituræ semper senior; si verò primogenitus præfati Ludovici decesserit masculini sexus, laicis duntaxat, legitimis heredibus non relictis, extunc secundogenitus filius Ludovici Ducis prædicti, & post obitum ejus secundogeniti filius senior laicus: & si secundogenitus sine heredibus legitimis masculini sexus, laicis duntaxat, decesserit, tertiogenitus dicti Ludovici, & senior ejus filius laicus post mortem ipsius; & deinceps per talem modũ directa linea genituræ descendentes ab eo, laici duntaxat, jus, vocem, dignitatem, & potestatem eligendi Romanorum Regem promovẽdum in Imperatorem & officiũ Archidapiferi, cum omnibus & singulis dominiis, honoribus, juribus, privilegiis, dignitatibus & pertinentiis, in perpetuis temporibus obtinebunt per successionem hæreditariam & paternalem (ut præmittitur) ex ordine genituræ. c. 7. §. 2. & cap. 25. §. 2.

5. Si verò præfatum Ludovicum modernum Comitem Palatinum Rheni & Bavariæ Ducem sine legitimis masculini sexus hæredibus laicis, de lumbis ejus directa linea genituræ descendentibus, mori contigerit; extunc Principatus & Comitatus Palatinus Rheni, necnon Archidapiferia sacri Imperii, & jus, vox, dignitas, & potestas eligendi Romanorum Regem in Imperatorem promovendum, ad seniorem fratrẽ præfati Ludovici per vetam paternalem lineam descendentem, & ad legitimos ejus heredes masculini sexus, laicos duntaxat, devolvantur: ita videlicet, quod post obitum ejusdem fratris senioris primogenitus ejus filius, & post primogeniti obitum ejusdẽ primogeniti senior ex ordine genituræ, & sic deinceps ex seniore filio descendẽtes ex ordine genituræ semper senior: si verò primogenitus senioris fratris (ut præfertur) decesserit, masculini sexus, laicis duntaxat, heredibus nõ relictis; extunc secundogenitus prædicti fratris senioris, & post obitum ejus secundogeniti filius senior laicus; & si secundogenitus sine heredibus legitimis masculini sexus laicis decesserit, tertiogenitus dicti fratris, senior ejus filius laicus post mortem ipsius; & deinceps per talem modũ directa linea genituræ descendentes ab eo, laici duntaxat, jus, vocem, dignitatem, & potestatẽ eligendi Romanorum Regem in Imperatorem promovendũ, & officium Archidapiferi cum omnibus & singulis dominiis, honoribus, juribus, privilegiis, dignitatibus, & pertinentiis, perpetuis temporibus obtinebunt per successionem hæreditariam & paternalem (ut præmittitur) ex ordine genituræ.

6. Qui-

6. Quibus omnibus non extantibus ad proximiorem heredem secundum lineam pate[...] duntaxat laicum, seniorem Comitem Palatinum Rheni pro tempore, ac ejus heredes secundu[...] dem modum superiùs expressatum, in perpetuum legitimè devolventur. *

al. addit: in futurum.

7. Et talis successio & devolutio, ne in his committantur errores futuris temporibus, debet [...] præmittitur) in omnibus præscriptis & singulis sine innovatione perpetuò inviolabiliter obser[...] taliter videlicet; quod si aliquem ex eis præmisso ab hac luce migrare contigerit, qui masculin[...] heredes legitimos laicos post se relinquat debitæ patientes ætatis defectum; extunc senior frater, ne[...] pos & consanguineus proximior in linea genituræ, si frater non extiterit ejusdem defuncti, laicus dun[...] taxat, dicti pupilli & juvenis, ad quem præscripta devolventur, de jure tutor esse debeat &[...] tamdiu, donec debitam pertingat ætatem: Cui etiam juveni, quàm citò ad ætatem debitam [...] rit, jus, vocem, dignitatem, & potestatem prædictæ electionis, ac omnia & singula ab eis depen[...] idem tutor sine difficultate & renitentia qualibet tenebitur & debebit protinus assignare. Æta[...] autem debitam in hoc casu, eligendi videlicet Romanorum Regem in Imperatorè promovèdum[...] cem & octo annorum censeri volumus & haberi. In principatibus autem, Ducatibus, & do[...] liis temporalibus gubernandis, ætatem observandam decernimus, prout à Divis Romanorum Im[...] ratoribus & Regibus nostris prædecessoribus est sancitum.

8. Porrò ne super jure, voce, dignitate, & potestate Electionis hujusmodi, necnon Princip[...] bus & officio Archidapiferiæ & aliis prædictis ullo unquam tempore contingat scandala suscitari, vel attentari valeant novitates; de Imperiali plenitudine potestatis, & de certa nostra scientia, om[...] & singula præmissa, prout in suis clausulis, membris, articulis, atq; punctis superiùs designantur, aucto[...] zamus: necnon omnia & singula privilegia, donationes & concessiones quaslibet per Divos Romanorum Reges & Imperatores, prædecessores nostros, & Nos, dicti Ludovici progenitoribus Comitibus Palatinis Rheni, & sibi quomodolibet factas, datas, & concessas, auctorizamus, approbamus, ratificamus, & tenore præsentium de certa scientia confirmamus; supplentes de præfatæ Imperialis plenitudine potestatis omnem defectum, si quis in præmissis aut eorum aliquo ex verborum defectu, sententiarum obscuritate, solennitatis omissione, seu alio quovis modo nunc & inanteà repeteretur admissus.

9. Nulli ergo penitus hominum liceat hanc nostræ pronunciationis, decreti, statuti, declarationis, sanctionis, infeudationis, & investituræ, auctorizationis, approbationis, ratificationis, confirmationis, & defectum suppletionis paginam infringere, aut ei ausu temerario quomodolibet contraire; sub pœna mille marcarum auri purissimi, quas ab eo, qui contrafecerit, totiens, quotiens contrafactum fuerit, irremissibiliter exigi volumus, & earum medietatem Imperialis nostræ Cameræ fisco, residuam verò partem injuriam passorum usibus applicari. † † præsentium sub Bulla Aurea typario nostræ Majestatis impressa testimonio literarum.

10. Datum Basileæ anno Domini millesimo quadringentesimo tricesimo quarto, die octava mensis Martii, Regnorum nostrorum anno Ungariæ quadragesimo septimo, Romanorum vigesimo quarto, Bohemiæ quarto decimo, Imperii verò primo.

† †

Alterum exemplar sequentia habet ad hunc modum: Testes hujus rei sunt,

Venerabiles, Wernherus Treverensis sacri Imperii per Galliam & regnum Arelatense, } Archicancellarii, Archiepiscopi.
Theodoricus Coloniensis per Italiam

Illustres, Rudolphus Dux Saxoniæ & Luneburgensis, sacri Imperii Archimarscalcus;
Reinaldus Dux Juliacensis & Geldriæ;
Fridericus Burggravius Noribergensis.

Georgius Pataviensis,
Johannes Herbipolensis, & } Episcopi.
Rabanus Spirensis

Adolphus de Clivis,
Emerich de Leiningen,
Fridericus de Veldentz, } Comites & fideles.
Johannes de Catzenelbogen,
Johannes de Werthem, &
Thomas de Rineck

Præsentium sub nostræ Majestatis Sigilli testimonio literarum. Datum Aquisgrani anno Domini MCCCCXIV. ipsa die coronationis nostræ, quæ fuit octava Novembris, Regnorum nostrorum anno Hungariæ vigesimo octavo, Romanorum verò Electionis quinto.

ALBER-

ALBERTI II. IMP. AUGUSTI, ET CAROLI VII. REGIS FRANCORUM

Anno Christi 1438.

PRAGMATICAE SANCTIONIS CAPITULA.

Capit. I.

ROMANUS Pontifex quoq; decennio generalem Synodum loco, quem volet, posthac congregato. Si negligens erit, potestas esto Patribus id designandi.

Ita breviter hæc capitula comprehendit Rob. Gaguinus Minister Generalis Ordinis Sanctæ Trinitatis in Hist. Franc. lib. 10.

2. Convocati Concilii locum, nisi necessum erit, Pontifex non mutato.

Capit. II.

BAsiliensis contionis autoritas, & ipsius cõstantia Decretorum perpetua esto. quæ nemo unquam, nec ipse Romanus Pontifex, tollere, infirmare, aut transferre præsumito.

Capit. III.

ROmanus Pontifex majores ecclesias, Metropoles scilicet atq; Episcopales Collegiatasq;, aut eas, quibus Abbates præficiuntur, & Ecclesiasticas dignitates, quæ per electionem sibi deligere Rectorem consueverunt, nemini reservato: præter eas, quæ jure scripto vel Romani Principatus causa sibi permittuntur.

2. Huic decreto non contravenito. si intercedet causa præter legem faciendi, id Apostolicis rescriptis exprimito.

3. Idq;, dum ad Pontificatum quippiam assumetur, se servaturum jurato.

Capit. IV.

ECclesiâ pastore destitutâ, ii, penes quos est eligendi potestas, die & loco definito conveniunto: peccatorum suorum confessionem agunto, & eucharistiam sumunto. Mox considentes, præmisso jurejurando, nõ negligenter, nõ dolosè, non timidè, eum, qui gerendæ dignitati sit idoneus, eligunto.

2. Principibus fas non esto pro quopiam commendando molestis precibus, aut violenta comminatione, premere aut cogere electores.

Capit. V.

ELectionis formam, & electi merita, confirmatores Prælati inquirunto.

2. Scribæ, Notarii, moderatum salarium accipiunto.

Capit. VI.

ROmanus Pontifex, quem sanctitatis normam præ se ferre oportet, huic sanctioni nequaquam derogato. Si contemnet, & inde scandalum exurgat, ad subsequens universale Conciliũ deferatur.

Capit. VII.

ELectiones tametsi pro canonum autoritate legitimæ esse videbũtur, si inde aut ecclesia aut patria vel Respublica turbari formidabitur, eum hujusmodi electio ad Romanum Pontificem fortè referetur, & ea diligenter examinata nulla dici merebitur, alteram electionẽ iis, quorum refert, indicito.

2. Electum verò confirmari aut benedici ab alio, quàm ab eo, qui sine medio Electo superior, est, fas non esto.

3. Si in Pontificis Curia præsens electus erit, à Pontifice benedictionem, si volet, recipito: juramentum posteà suo superiori præstato. Secus qui faciet, centum aureorum mulcta eum castigato.

Capit. VIII.

UNiversali Synodo, ejusq; definitionibus & decretis, omnis Catholicus, etiam Romanus Põtifex, eatenus obedito, quatenus fides & scismatum explodenda seditio postulat.

Capit. IX.

QUæ Synodus sancto Spiritu autore vocata consedit, eam, sicuti Constantianæ Contionis Patres diffiniere, à Christo Deo autoritatem protinus obtinere credito.

Capit. X.

ECclesiis Dei eos Sacerdotes & pastores præficito, qui doctrina sint & vita illustres, ut creditum sibi populum sollicitè instituant, & Deo obedientem gratumq; reddant.

Capit. XI.

EXpectativis præterea gratiis, unde plurima oriri mala constat, locum esse non finito.

Capit. XII.

BEneficia, vivo eorum Rectore, nemini reservato. Cùm autem administratore vacabunt, eorum, quibus conferre oportebit, mores & merita, graduati ne sint an secus, cognoscito.

Capit. XIII.

DEcretum de Theologo, per quasq; Metropoles præbendando, ad Episcopales quoq; Ecclesias extendito, ut in illis præbenda Theologo conferatur, qui in aliqua generali Academia decẽnem literis operam navavit.

2. Beneficio donatus verbum Dei prædicato: & per quasq; hebdomadas semel atq; iterū sacras literas audire volentibus explanato. Negligenti quotidiana Ecclesiæ stipendia sustrahito.

C a p i t. XIV.

POrrò de iis, qui gradu alicujus disciplinæ provecti sunt, hunc ordinem servato.

2. Primum post hanc sanctionem vacuum possessore beneficium Doctori vel Licentiato vel Baccalario confetto.

3. Duo deinceps, quæ Rectore carebunt, benè merentibus Clericis concedito.

4. Quod his duobus successivum erit, illud Graduatus obtineto.

5. Igitur Scholastici gradu insignes sua nomina beneficiorum collatoribus, dum Quadragesima agitur, scripta quotannis tradunto.

6. Beneficiorum præter hoc decretum collatio facta, inanis esto.

C a p i t. XV.

E locis, quæ ab Urbe quattuor dierum itinere distant, in jus vocandi Romam, nisi in majoribus causis, fas non esto.

C a p i t. XVI.

QUi damno aut injuria gravabitur, eum, qui proximus est superior, appellato, si tale est damnum, quod per ejus sententiam restitui possit. Alioquin si ad Romanam Ecclesiam judex per exceptionem pertinebit, causam definiendam ad eum, qui ejusdem regionis est, judicem (si metus abest, Pontifex committito.

C a p i t. XVII.

A Gravamine, aut interlocutione judicis secundò non provocato. Eum, qui frustra atq; inaniter ante latam sententiam appellat, quindecim florenis, præter cæteras litis impensas, mulctato.

C a p i t. XVIII.

TRiennem alicujus beneficii & quietum possessorem non turbato, nisi hostilitate, metu, vel gravi impedimento tardatus eris, ne per triennium impetere potueris possidentem.

C a p i t. XIX.

CArdinales vigintiquattuor tantùm, divinâ & humanâ scientiâ eruditos, annorum triginta, boni nominis & generis legitimi, qui Reipublicæ Christianæ consulere possint, Pontifex de suorum fratrum consilio præficito.

C a p i t. XX.

DE dignitatibus & beneficiis ecclesiasticis quibusvis, collatis aut conferendis, nihil prorsus, scilicet neq; annatam, neq; fructuum primitias, neq; (ut vulgò dicitur) deportum Pontifex exigito.

2. Notariis & Scribis mercedem, qui beneficium recipit, solvito.

3. Hujus decreti prævaricatori pœnam symoniacis debitam infligito.

4. Nihil prætereà juris aut tituli in beneficiis contra hanc prohibitionem impetratis sibi acquisitum intelligat.

C a p i t. XXI.

CLerici, qui ecclesiarum & divini cultus obsequiis deputantur, rem omnem divinam & Dei laudes sanctè, distinctè & graviter celebranto.

2. Ad Jesu nomen caput reverenter demittunto.

3. Decanos & reliquos per ecclesias Præfectos hujus statuti prævaricatores castigato.

C a p i t. XXII.

COnsuetudinem, qua inductum est, eum, qui in aliqua horarum choro affuerit, omnium distributionum participem esse, tollito: idq; ad Decanos & Præpositos, qui suarum prætextu dignitatum rei divinæ non assunt, extendito.

C a p i t. XXIII.

QUos noveris, dum res divina agitur, per ecclesiam, aut juxta illam deambulare, aut confabulari, totius diei, quo hoc fecerint, distributionibus privato.

2. Iterum verò in hoc ipso delinquentes, unius mensis stipendiis mulctato.

C a p i t. XXIV.

TAbulam, ubi designentur ii, qui definitis hebdomadibus sua officia exequi debebunt, in choro appendito. Negligenti totius diei stipem denegato.

C a p i t. XXV.

FIdei Symbolum non truncato, sed ad verbum absolutè decantato.

C a p i t. XXVI.

CAmœnas vulgi in ecclesia canere Laicos prohibeto.

C a p i t. XXVII.

REm divinam, quam Missam appellamus, sine ministro nunquam celebrato. Dum eam facis, vocem exaltato, quæ à circumstantibus exaudiri possit. Secus agentem corripito.

C a p i t. XXVIII.

CAnonicos, qui se creditoribus obnoxios ita constituunt, ut si statuto die debito se non absolverint,

sint, interdicto rei divinæ cohibeantur, à stipendiis ecclesiæ toto trimestri abstinento: nec quicquam inde, quamdiu divinis abstinebunt, percipiunto.

CAPIT. XXIX.

SOlennibus diebus, dum major Missa fieri debet, Capitulum non cogito; per integram alioquin hebdomadam transgressores quotidiana stipe privato.

CAPIT. XXX.

SPectacula, ludos, comessationes, choreas, nundinationes, ludibria, & larvatas personas incedere, ab ecclesia & sacris locis arceto. Contemptorem Clerum trimestri proventu abstinere jubeto: reliquos censura ecclesiastica cohibeto.

CAPIT. XXXI.

CLerico cujusvis status, concubinam foventi, à secunda hujus sanctionis promulgatione non resipiscenti, beneficiorum suorum perceptione menses tres interdicito, & eos fructus in Ecclesiarum, unde percipiuntur, utilitatem impendito.

2. Hanc autem constitutionem in Synodis & Capitulis promulgari quotannis imperato.

3. Nec minùs Laicos admoneto, nullam, præter legitimam uxorem, turpi copula contingere.

CAPIT. XXXII.

EXcommunicatos ante latam sententiam & reverà denunciatam non vitato, nisi tam notoria excommunicatio erit, quæ non valeat ignorari.

CAPIT. XXXIII.

NUlli omninò genti, Communitati vel loco sacris interdicito, nisi per semet, aut per privatos, aut Officiales, id est, per suos Magistratus, culpam admisit. Iniquum siquidem est, ob uniuscujusque privati hominis delictum ferire insontes.

CAPIT. XXXIV.

NUllius literis, quibus quempiam beneficio aut suo jure se abdicasse narratur, nisi testibus aut fideli documento id factum esse constet, credito.

Hæc Legum Capitula Patres Concilii apud Basileam legitimè congregati, communi omnium sententiâ ritè digesta, sanxerunt; eademque ab ALBERTO II. Imperatore Romanorum, Electoribus Imperii, & CAROLO VII. Rege Francorum admitti, missis ejus rei causa Oratoribus in Hungariam, Moguntiam, & Galliam, petierunt. Et Imperator quidem atque Electores ea in Comitiis Moguntiæ celebratis sub præstito inter se juramento acceptare & conservare promiserunt. CAROLUS etiam Rex Francorum, indicto apud Bituriges Concilio Pragmaticam, quam vocant, Sanctionem tulit: eamque in Parlamenti Senatu promulgari mandavit, Anno Domini M CCCC XXXVIII. Nonis Julii.

FRIDERICI III. IMP. AUG.

Anno Christi 1440.

AVISAMENTA

Quæ tempore Basiliensis Concilii à Statibus Imperii Moguntiæ in publico Conventu fuere deliberata.

CAPIT. I.

ANNO millesimo quadringentesimo quadragesimo, Moguntiæ in materia declarationis animorum super facto dissensionis in Ecclesia Dei exortæ, per Dominos Electores facienda, & de cautione facienda Nationi Germanicæ, de sublatione gravaminum ejusdem Nationis, fuit avisatum in dieta inibi tenta circa festum Purificationis Mariæ Virginis, quòd cuicunque parti adhærendum esset, ante omnia provideri deberet, ne authoritas Conciliorum generalium infirmetur, & * Gravamina, quæ dudū præfatę Nationi fuerunt illata, tollantur è medio, & contra ea caveatur in futurum.

* quæ habes tom. 2. hujus Collectionis, fol. 119.

CAPIT. II.

IN primis, quia Basileæ hucusque non est nominatus aliquis locus pro futuro Concilio celebrando, juxta formam constitutionis frequens, ita quod jam [non] pendeat terminus alicujus Concilii; expedit, quòd ille, cui facienda est hæc † adhæsio, omnes & singulas constitutiones olim in Constantiensi Concilio super authoritate, honore, & reverentia sacrorum generalium Conciliorum promulgatas approbet, recipiat, & provideat: & mox in eisdem literis Bullatis, conficiendis super præmissis promittat seu polliceatur, se Oecumenicum vel saltem generale Concilium indicere velle, quantocyus id fieri poterit, in loco rebus gerendis accommodo, ubi personaliter, si poterit; alioquin si nequeat, per Legatos Apostolicos plena potestate fulcitos, Concilium ipsum prosequatur cum effectu. Promittit insuper, operam se daturum, quòd in hujusmodi celebrando Concilio per Nationes procedatur, sicut in prioribus Conciliis reperitur observatum.

negativa videtur deléda. † ergò Electores & Principes Germaniæ tum nullum agnoscebant Papam, & tamen vitā Christianam degere poterant.

2. Et præmissa omnia videntur honestè & justè peti posse. Nam per hoc veritas prodibit in lucem; & illi, qui ex alia parte, seu sub alia obedientia remanebunt, poterunt aptissimè nobis consolidari. Papa etiam cui adhærebitur, ex hoc authoritatem suam & Apostolicæ Sedis augebit & confirmabit, quando videbitur ab omnibus synceritas sua in factis Ecclesiæ Dei.

Capit. III.

Item de præsenti non potest de loco vel de tempore specificè tractari, neque poterit hoc alicujus arbitrio committi, ne alii fortassis indignentur, quasi non sit habita ratio commoditatis eorum, quantum ad situm vel aliam aptitudinem loci. & ideò non poterit negotium, quo ad hoc, melius specificari.

Capit. IV.

Deinde quo ad relevamen gravaminum, avisatum est, quòd cùm dicta Natio plus cæteris nationibus ab Ecclesia Romana sit honoranda, propter auxilia, quæ Ecclesiæ Romanæ multipliciter præstitit, ac propter Imperium Romanum, cujus vis & potestas in eo consistit, quòd Ecclesiam Romanam multis dotibus exornavit; ut illi, cui facienda est adhæsio, eidem Nationi in retributionem meritorum suorum pro se & successoribus sanctaque Sede Apostolica, de consensu Cardinalium, propria etiam manuum suarum subscriptione subsequente constituat, ordinet, & in singulare privilegium concedat, per se & successores suos perpetuis temporibus inconcussè servandum, &c. ut inferius seriatim annotatur.

Capit. V.

In primis siquidem casset, annullet, & irritet omnes & singulas reservationes, tam generales quàm speciales sive particulares Ecclesiarum Metropolitanorum, Cathedralium, Collegiatarum, Monasteriorum, dignitatum & beneficiorum Ecclesiasticorum quorumcunque, quibus pro electione provideri consuevit, sive per extravagantes *Ad regimen*, & *Execrabilis*, aut per regulas Cancellariæ, seu quascunque alias constitutiones aut ordinationes introductæ sint, reservationibus in Corpore juris clausis duntaxat exceptis. Et quòd hujusmodi beneficia in corpore juris clausa Romanus Pontifex infra unius mensis spacium, ab ipsius vacationis noticia computandum, conferre teneatur: deinde is, cui collatio facta fuerit, eam infra tres menses continuos ordinariè teneatur insinuare. Si verò collatio vel insinuatio ampliùs retardetur. Ordinarii perinde habeant disponere, ac si nulla reservatio præcessisset.

2. Beneficiis autem & dignitatibus electivis in corpore juris non reservatis, juxta dispositionem juris communis debitè provideatur, postulationibus etiam in dispositione juris communis remanentibus.

Capit. VI.

Item si Episcopus aut Abbas fuerit eligendus, conveniant eligentes, audituri missam Spiritus Sancti: & confessi & contriti, suscepta eucharistia, ad eligendum ingrediantur. Et primò jurabunt in manibus Præsidentis Capituli, & rursus Præsidens in manibus immediatè sequentis, sub hac forma: *Ego N. juro & promitto omnipotenti Deo, & tali Sancto vel Sanctæ, sub cujus vocabulo dedicata est Ecclesia, eum eligere, quem credo futurum Ecclesiæ in spiritualibus & temporalibus utiliorem; & non illi vocem dare quem verisimiliter scivero promissione aut datione alicujus rei temporalis, seu prece per se vel alium interposita, aut aliis qualitercunque directè vel indirectè pro se electionem procurare.*

2. Item juramentum præstet, confiteaturque & communicet, qui constituit procuratorem ad eligendum certam personam: necnon & procurator constitui potest, quòd etiam juramentum præstetur ab iis, in quos continget super electione futuri * Episcopi vel Abbatis fieri compromissum: qui etiam confiteri & communicare teneantur. Quod si prædicta non fecerint, pro illa vice eligendi sunt ipso jure potestate privati.

* al. Archiepiscopi.

3. In inferioribus verò dignitatibus eligentes, ad confessionem & communionem nullatenus sint astricti, sed in aliis formam superiùs traditam observare teneantur.

4. Finita autem electione, decretum electionis immediatè superiori, ad quem jus pertinet confirmandi, præsentetur, qui in electionis negocio procedat, formam electionis, & electi merita, omnesque circumstantias diligenter examinaturus, ita ut si electio confirmanda sit vel infirmanda, judicialiter confirmetur vel infirmetur.

Epitom. Pragm. Sanct. cap. 1. §. 6.

5. Confirmatores autem ratione confirmationis nihil exigere, sed neque etiam sponte oblata recipere ratione confirmationis, sub nomine subventionis, subsidii, gratitudinis, aut alio quovis exquisito colore, prætextu consuetudinis, privilegii, superioritatis, aut reverentiæ, aut alia quavis ratione præsumant.

6. Notariis autem cæterisque ministris emolumentum moderatum taxetur, laborum & operarum habito respectu, non autem Prælaturæ valore.

7. Confirmationes aliter factæ sint ipso jure nullæ, & confirmantes ipsi confirmandi potestate sint ea vice privati.

8. Electiones autem & confirmationes (ut præmittitur) factæ, neque per Papam aut Sede

Apostol-

Apostolicam, seu illius aut alia quavis authoritate infringi valeant, seu quomodolibet impediri, nisi fortè in perturbationem Ecclesiæ aut privatæ seu publicæ utilitatis electio aliqua vergere timeatur. Quo casu Summus Pontifex, cùm ad ipsum confirmatio delata fuerit, si talem urgentissimam causam subesse agnoverit, ea priùs maturè discussa, & parte plenè defensa, accedendo ratione Ecclesiæ Cardinalium vel majoris partis subscriptione, causam hujusmodi veram sufficientemque fore attestantium, tali electione rejecta, ad Capitulum vel Conventum remittat, ut infra competens tempus, juxta loci distantiam, ad aliam, ex qua talia evenire non formidentur, electionem procedant.

9. Omni autem casu, quo electio per mediatum Superiorem fuerit confirmanda, remittatur consecrandus aut benedicendus ad suum Superiorem immediatum, * nec præsens fuerit in Romana curia. Quo casu post benedictionem aut consecrationem similiter remittatur, immediato Superiori debitum juramentum præstiturus.

* Videtur aliquid deesse.

Capit. VII.

Rursus avisatum est, quòd cùm ex ineffrenato gratiarum expectativarum Concursu, & antelationum prærogativis à principio vocationis beneficiorum sub gratiis hujusmodi cadentium fieri non potest, & ex hoc Ordinariis, subtractionem ministerii sui molestè ferentibus, intrusionis datur occasio, ex quo lites innumeræ suscitantur: avisatum, inquam, est, quòd ille, cui adhæsio sit facienda, omnes gratias expectativas ac reservationes particulares de beneficiis vacaturis in nostra Natione tollat, & de cætero non concedat, nisi pro toto tempore Pontificatus sui in qualibet collatione, in qua decem fuerint beneficia, de uno; ubi quinquaginta, de duobus duntaxat habeat disponere: in quibus dispositionibus indigena alienigenæ præferatur.

Avisam. Constantiens. cap. 6. Gravam. Germ. Nat. cap. 5.

Capit. VIII.

Item ut nullum beneficium nostræ Nationis exteris personis commendetur, aut de ipso pensio concedatur, sine assensu Ordinarii.

Capit. IX.

Item ut quæstio de una præbenda in qualibet Ecclesia Metropolitana Theologo assignanda, etiam ad Cathedrales Ecclesias nostræ Nationis extendatur, ita ut collationes præbendarum hujusmodi teneantur Canonicatu, & præbendam Magistro, Licentiato aut Baccalaureo formato in Theologia, qui per decennium in Universitate privilegiata studuerit, & onus residentiæ ac lecturæ & prædicationis subire voluerit: quique bis vel semel ad minus per singulas hebdomadas, cessante legitimo impedimento, legat. Quod si neglexerit, arbitratu Capituli in subtractione distributionum totius hebdomadæ puniatur: & si residentiam deseruerit, de alio provideatur. Nil tamen perdat, si absens fuerit à divinis.

Avisam. Constant. cap. 7. per totum, Epitom. Pragm. Sanct. c. 3. §. 10.

2. Porrò post collatam, ut præfertur, hujusmodi præbendam, duæ immediatè vacantes liberè conferantur: tertia verò posteà vacans, & deinceps semper post duas liberè collatas tertia conferatur Magistro aut Licentiato seu Baccalaureo formato in Theologia, qui per decennium in aliqua Universitate privilegiata studuerit; Doctori seu Licentiato in altero Jurium seu Medicina, qui per septem annos: vel in utroque aut altero Jurium Baccalaureo, qui per triennium, si Nobilis ex utroque parente, & ex antiquo genere; aliàs autem per quinquennium, in aliqua Universitate privilegiata studium suum fecerit: qui de gradibus, tempore, & nobilitate supradictis fidem facere teneantur Collatori per legitima documenta.

3. Hoc etiam in dignitatibus non electivis, personatibus, administrationibus, & officiis dictarum Ecclesiarum observetur.

4. Et qui duas præbendas Cathedrales obtinuerit, aut aliàs unum vel plura beneficia in quo vel altero residente ab illo vel ab utroque in omnibus obventionibus ducentorum florenorum Cameræ valorem habere valeat, inter personas prædictas non numeretur.

5. Item in Ecclesiis Parochialibus oppidorum muratorum instituantur personæ, quæ ad minus per tres annos in Theologia, vel altero Jurium, Magister in artibus, in aliqua Universitate contiguò studentes, si poterint inveniri.

6. Item ut quolibet anno in Quadragesima qualificati sua nomina Collatoribus supradictis exhibeant: alioquin dispositio aliter facta non irritetur.

7. Sin autem tales reperti fuerint, dispositio per quæcunque, etiamsi Cardinalatus, Patriarchalis, Pontificalis, aut alterius cujuscunque dignitatis, aliter, quàm præmittitur, facta, eo ipso irrita sit & inanis: collatio verò, seu provisio, seu quævis alia dispositio ad superiorem proximum devolvatur, qui personæ tali habeat providere. Quod si non fecerit, ad alium superiorem proximum gradatim usque ad Summum Pontificem devolvatur.

8. In Ecclesiis autem, in quibus Illustres, aut Militares, seu certo modo geniture procreati duntaxat recipi consueverunt, quod suprà de literatis aut studiosis personis est expressum, ita intelligatur, si personæ, modo præmisso qualificatæ, inter hujusmodi Nobiles seu Generosos reperiri possunt, qui etiam nomina sua Collatoribus habeant exhibere. Quo cessante, provisio aliter facta irritetur.

Capit.

Capit. X.

Item ne Romanus Pontifex, aut quivis alius Ecclesiasticus vel Secularis, pro confirmatione electione, admissione, postulatione, aut collatione, provisione, præsentatione, seu qualibet alia dispositione circa Ecclesiastica beneficia, secularia vel regularia, & pertinentia ad ea, nec non ordinibus, sacra benedictione, ac pallio, de cætero quicquam antè vel pòst exigat, ratione literarum pro ipsorum labore competentium salario solvendum.

2. Si quis autem exigendo, dando, vel promittendo contraire præsumpserit, Simoniacorum pœnam ipso facto incurrat, & in beneficio taliter obtento nullum jus nec titulum acquirat. Obligationes quoque, promissiones, censuræ & mandata, & quicquid contra judicium hujusmodi statum quocunque etiam Apostolica authoritate contigerit attentari, nullius sint roboris vel momenti.

3. Caveatur, ne illa, quæ tempore receptionis beneficiandorum pro fabrica, ornamentis Ecclesiæ, vel divini cultus decore dare consueverunt, in principio receptionis per hoc aboleantur: dum tamen non ad personarum, sed Ecclesiarum utilitatem convertantur.

Capit. XI.

Item quòd is, cui fiat adhæsio, nullam impositionem vel exactionem faciat in natione nostra, occasione provisionis sibi olim in Concilio Basiliensi promissæ, nisi in alio generali Concilio de expresso consensu nationis.

Capit. XII.

Item quòd in partibus nostræ Nationis, quæ ultra quatuor dietas à curia distant, omnes causæ, majoribus necnon electionum Ecclesiarum Sedi Apostolicæ immediatè subjectarum exceptis, in partibus terminentur.

Capit. XIII.

Item ne gravati per saltum, etiam ad Romanum Pontificem, omisso medio, sed ad immediatum Superiorem duntaxat, nec à gravamine in quacunque instantia ante diffinitivam appellent, nisi gravamen ipsum in diffinitiva reparari nequiret. tunc enim ad Superiorem immediatum semel tantum liceat appellare. Quæ appellatio si frivola fuerit, appellans appellato ultra expensas in quindecim florenis auri de camera condemnetur.

Capit. XIV.

Item ne possessores non violenti sed colorato titulo beneficia proximo triennio hactenus possidentes, vel qui in futurum possidebunt, neque in petitorio neque in possessorio etiam ratione juris noviter quæsiti molestentur, nisi actor legitimè impeditus, & de hoc protestatus juxta Concilium Wiennense duxerit intimandum.

2. Lis autem mota intelligatur, si ad citationem, executionem, jurisque sui in judicio exhibitionem, & terminorum omnium observationem fuerit concessum.

3. Ordinarii autem inquirant, & quem beneficium injustè possidere perspexerint * pridem, & alteri legitimè provideant, vel ipsi possessori, si voluerit, nisi sit intrusus violenter vel aliàs indignus.

* Videtur aliquid desiderari.

Capit. XV.

Quia verò protestationibus Dominorum Electorum, &c. durantibus, plures electiones & provisiones factæ, plurima beneficia authoritate ordinariâ collata, sententiæ interlocutoriæ diffinitivè prolatæ, pluraque alia gesta sunt, super quibus possunt ad Papam vel Concilium recurrere, obstantibus protestationibus: ne igitur confidentia protestationum decipiamur, caveatur, quòd ille, cui fiat adhæsio, gesta hujusmodi confirmet ex certa scientia, ac si de verbo ad verbum expressa essent: ita quòd nullus super hujusmodi beneficiis aut aliis gestis sive actis in Romana curia vel extrà molestetur, etiamsi lis super eis alibi penderet quàm coram Ordinariis, etiamsi alicui alteri quæsitum diceretur; quibus talibus (scilicet jus habere prætendentibus) silentium perpetuum imponatur: & ipsorum possessorum tituli, sive juris sint sive facti, quos durante protestatione authoritate ordinaria acquisiverunt, confirmet, & authoritate Apostolica approbet; ipsisque possessoribus seu detentoribus, in quantum opus, de illis de novo provideat.

Capit. XVI.

Lites verò coram ordinariis Judicibus pendentes, apud quos juxta formam protestationis licuit litigare, coram illis tantummodò prosequatur & terminetur.

2. Sententiæ verò sub authoritate Papali vel à Consiliariis durante protestatione collatæ nondum executæ, non exequantur; sed acta & quicquid ad hoc unaquæque partium habeat allegare coram Ordinario perducatur, quæ summariè, simpliciter & de plano, sola facti veritate inspecta, procedens, negotium ipsum unica sententia valeat terminari.

CAPIT. XVII.

ITem de causis durante protestatione motis, & adhuc movendis, pendentibus, quas advocet Papa, similiter in eodem statu committat Ordinariis simili modo terminandis. Et quod ibi cognitum fuerit, Papa ratificet, & authoritate Apostolica ex certa scientia confirmet. Contrà facientibus, ac etiam iis, qui *a* eos authoritate ordinariâ beneficia *b* possidentibus sunt assecuti, impetere præsumpserint, seu quomodolibet molestare, perpetuum silentium imponat. a. f. ea. b. f. possidentes.

CAPIT. XVIII.

INsuper omnia & singula, quæ dicta protestatione durante in præjudicium, gravamen, sive læsionem jurisdictionis, juris, vel possessionis Metropolitanorum, diocesium, dominiorum, terrarum, Prælatorum, Collegiorum, personarum, seu rerum quarumcunque eorum, qui hujusmodi protestationi obediunt, obediverunt, quomodolibet vergentia, Apostolica vel alia quavis authoritate impetrata, seu quomodolibet concessa, vel in posterum concedenda, aut in judicio vel extrajudicialiter quomodolibet obtenta seu obtinenda, casset, irritet, & annullet, & pro infectis penitus habeat: ac illi vel illis, qui taliter impetratis, concessis vel obtentis, concedendis vel obtinendis quomodolibet niterentur, etiamsi ipsis & cuivis eorum jus ex illis quæsitum foret, de Apostolicæ potestatis plenitudine ex certa scientia perpetuum silentium imponat.

CAPIT. XIX.

UT autem præmissa firmiter observentur, polliceatur Papa pro se & successoribus suis, se omnia præmissa & singula inviolabiliter observaturum, & contra ea vel ipsorum aliquod in toto vel in parte nullo unquam tempore innovaturum, decernendo *c* inituturum, &c. Pro firmiori subsistentia committet Romano Regi & Principibus Electoribus, & aliis, quos secum duxerint assumendos, super eorum observantia Pragmaticam sanctionem conficiendi, ac pœnis & censuris vallandi & corroborandi potestatem. c. al. initum.

CAPIT. XX.

ITem committet universis Archiepiscopis nostræ Nationis, quòd si umquam per eum vel successores, aut eorum seu alia quavis authoritate, per oblivionem fortassis vel inadvertentiam *d* lapsos, vel importunitatem dicentium, aut aliàs qualitercunque in præjudicium vel læsionem eorum, quicquam statui seu concedi contingat, quòd quivis eorum Archiepiscoporum & Episcoporum id casset, &c. & pœnas, si quæ fortè desuper quacunque authoritate prolatæ forent, seu proferri contingeret, relaxandi, & omnia in pristinum statum producendi, concedat eis & cuilibet eorum plenam potestatem: & ut præmissa, & omnia postquàm sic statuta fuerint, conservent, manuteneant, & defendant, contradictiones per censuram Ecclesiasticam appellatione postposita compescendi, totiens quotiens ipsis visum fuerit, invocato etiam ad hoc, si opus sit, auxilio brachii secularis &c. d. al. lapsis.

CONCLUSIO.

SUper præmissis avisamentis concordent, Serenissimus Dominus Romanorum Rex, Illustrissimi Domini Principes Electores, invicem velle assistere, & alterutrum se defendere contra omnem hominem, eos vel alterum eorum conjunctim vel divisim, occasione præmissorum molestare, invadere, seu quomodolibet perturbare conantem.

FRIDERICI III. IMP. AUG. MANDATUM

Anno Christi 1440.

*Ad Regem * Franciæ, ut veniat ad Comitia Moguntina pro tollendo schismate & confirmatione Decretorum Concilii Basiliensis indicta.*

* Carolum VII.

FRIDERICUS, Romanorum Rex semper-Augustus, Austriæ, Stiriæ, Karanthiæ, & Carniolæ Dux, Comes Tirolis, &c. Serenissimo Principi, Carolo Regi Francorum, Fratri & Consanguineo nostro Charissimo Salutem, & fraternæ dilectionis affectum.

1. Dum ad sacri Imperii fastigia divino vocari munere, tantæ moli gravissimæ gubernationis humeros nostros in Dei nomine, ne suæ videremur ordinationi resistere, syncero corde submisimus. Inter innumera mala, quibus undique orbis terrarum concutitur, hoc maximè, quo certamen agitur, ut ævo nostro sancta scindatur Ecclesia, animum nostrum eò premit ardentiusque sollicitat, quò eidem Ecclesiæ matri nostræ, filiali dilectionis amore & nobili advocationis officio, fortius constringimur obligati, ut illi sæva nunc jacula patienti, pro viribus nobis distributis ab alto, diligentia celeri succurramus, atque ad concurrendum in hoc tam necessario ac salutari opere Reges & Principes Christiano nomine gaudentes pura synceritate hortemur. Nihil verò ad id æquè pacificandum conspicimus, quàm si Catholici simul conveniamus Reges & Principes Ecclesiastici & Sæculares, ut sentiant quicunque dissidentes unam esse vocem omnium. Tunc enim sperandum,

randum, quòd nemo usquam illam irridebit, aut spernet; nemo non reverebitur, neque non [illegible]

2. Unde Venerabilium & Illustrium virorum, & Sacri Imperii Principum Electorum [illegible] bus, qui pridem decretum electionis de nostra persona ad culmen Imperii celebratæ, consp[illegible] stro attulerant; aliis quoque Prælatis, Principibus, Comitibus, Baronibus, Proceribus, & viris C[illegible] sularibus, nostris fidelibus & dilectis, deliberatè consulentibus, conventionem seu dietam [illegible] nem pro communi constituimus omnium salute in civitate Moguntina, rebus gerendis pl[illegible] causis accommoda, in diem festum Purificationis gloriosæ Virginis Mariæ proximè futur[illegible] erit secunda mensis Februarii. Ad quam dextera Dei nobis assistente propitia intendim[illegible] naliter nos transferre, Charissimam fraternitatem vestram puro cordis affectu rogantes, [illegible] Orthodoxorum progenitorum vestrorum imitantes vestigia pro laude Dei, pro consolatio[illegible] siæ suæ sanctæ, ac totius populi Christiani salute, ad conventionem seu dietam hujusmodi [illegible] vestros oratores de vestræ fraternæ dilectionis proposito, viis quoque & modis, quibus ab [illegible] tibus calamitatibus sancta possit respirare Ecclesia, distinctè instructos, & ad tractandum, [illegible] dum, cooperandum, & concludendum in his plena vestra potestate fulcitos, illic destinare v[illegible] autem fraternitas vestra convocationem & dietam eandem accedere posset & vellet propria in p[illegible] na, id profectò ingentem gloriam & rebus gerendis fructum uberiorem afferret.

3. Hortamur denique Fraternitatem vestram, advertere velle mente fideli, quæ sit nostra [illegible] hortatio, quantaque Ecclesiæ subsit necessitas, & quàm periculosum esset nostrum silentium; [illegible] re libeat, quod expetimus, propter salutem populi ac decus vestrum, respicientes ad illum, c[illegible] sa agitur, qui de cœlo descendit, ut moriturus homo crucem ascenderet, in quo militans [illegible] Ecclesia, quatenus in eâ suborta tollantur dissidia, & à gravioribus periculis eruatur. Datum [illegible] næ, Anno Domini M. CCCCXL. die XXI. mensis Maij: Regni nostri anno primo.

Ad mandatum Domini Regis

Conradus Præpositus Viennensis,
Cancellarius.

CONCORDATA
NATIONIS GERMANICÆ CUM SANCTA SEDE APOSTOLICA,

Anno Christi 1447.

PRO IPSIUS ECCLESIAE UNIONE, AC PACE & tranquillitate inter eandem & Nationem prædictam perpetuò confovendis, inita, conclusa, & accepta,

cum

GREGORII PAPAE XIII. DECLARATIONE.

ejus nominis V.

NICOLAUS Episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Ad sacram P[illegible] dem, divina dispositione sublimati, singulis, quæ pro universalis ecclesiæ unione, ac pac[illegible] & tranquillitate, profutura conspicimus, Apostolicæ providentiæ sollicitudinem libent[illegible] dimus, & ad felicem illorum prosecutionem & consummationem, opem & operam impe[illegible] ficaces. Nuper siquidem charissimus in Christo filius noster, FEDERICUS Romanoru[illegible] stris, & nonnulli alii dilecti filii, ecclesiastici, & seculares Principes inclytæ nationis Germ[illegible] na; ac dilectus filius noster, Joannes sancti Angeli Diaconus Cardinal. in partibus illis A[illegible] dis de latere Legatus, per nos ad dictas partes missus sufficienti desuper à nobis, & sede Apost[illegible] ctoritate suffultus, ex alia partibus, Romanæ Ecclesiæ & dictæ nationis nomine, pro ipsius Eccl[illegible] nione, pace, & tranquillitate, inter Ecclesiam, & nationem prædictam, perpetuo solidandis & [illegible] vandis, diversa rationabilia & utilia, ordinationes & statuta, à partibus ipsis hinc inde app[illegible] data, conclusa, acceptata & concordata, fecerunt ac ediderunt, nobisq; humiliter supplicari [illegible] ut illis pro firmiori eorum subsistentia, robur Apostolicæ firmitatis adjicere, necnon auctoritate [illegible] tiorem, & decretum interponere dignaremur. Nos itaq; qui statuta, ordinationes, & concordata [illegible] dicta, per nonnullos ex venerabilibus fratribus nostris sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus [illegible] gnorum maturitatis, auctoritatis, & literaturæ viros diligenter examinari & discuti fecimus, [illegible] tionabilia & salubria tam Ecclesiæ quàm nationi præfatæ fore comperimus; de dictorum, & [illegible] venerabilium fratrum nostrorũ prædictæ Ecclesiæ Cardinalium, consilio & assensu, Apostolica [illegible] ritate, & ex certa scientia approbamus, ratificamus, laudamus, & acceptamus, & præsentis scripti [illegible] trocinio communimus, juxta modum & formam subsequentes.

Federicus Imperator Principesque Germaniæ, & legatus Apostolicus ordinationes sive concordata fecerunt.

1. Placet nobis sup[er] provisione Ecclesiarum & beneficiorum ecclesiasticorum quorum[illegible] que, juris scripti reservatione, & *Execrabilis*, ac *Ad regimen*, constitutionum, modificatis ut sequitur [illegible] reg[illegible]

regimen Ecclesiæ generalis, quanquam immeritò, superna dispositione vocati, gerimus in nostris desideriis, ut debemus, quod per nostræ diligentiæ studium, ad quarumlibet Ecclesiarum & monasteriorum regimina, & alia beneficia Ecclesiastica, juxta divinum beneplacitum, & nostræ intentionis affectum, viri assumantur idonei, qui præsint & prosint committendis eis ecclesijs, monasterijs, & beneficijs prælibatis. Præmissorum itaque consideratione inducti, & suadentibus nobis alijs rationalibus causis nonnullorum prædecessorum nostrorum Roman. Pont. vestigijs inhærentes, omnes Patriarchales, Archiepiscopales, & Episcopales Ecclesias, & etiam monasteria, prioratus, dignitates, personatus, & officia, necnon canonicatus, præbendas, & ecclesias, cæteraque beneficia ecclesiastica cũ cura, vel sine cura, secularia, & regularia, quęcunque, & qualiacunque fuerint, etiamsi ad illa personę consueverint, seu debuerint per electionem, seu quemvis alium modum assumi, nunc apud sedem apostolicam quocunque modo vacantia, & in posterum vacatura: necnon per depositionem, vel privationem, seu translationem per nos, seu auctoritate nostra factas, & inantea faciendas ubilibet: necnon ad quæ aliqui in concordia vel discordia electi sive postulati fuerint, quorum electio cassata, seu postulatio repulsa vel per eos facta renunciatio, & admissa auctoritate nostra extiterit, seu quorum electorum, vel postulatorum, & inantea eligendorum seu postulandorum electionem cassari, seu postulationem repelli aut renunciationem admitti per nos, aut auctoritate nostra continget apud sedem prædictam, vel alibi ubicunque, & etiam per obitum Cardinalium ejusdem Ecclesiæ Romanæ, aut officialium dictæ sedis quamdiu ipsa officia actualiter tenebunt (videlicet Vicecancellarii, Camerarii, septem Notariorum Auditoris, literarum contradictarum, & apostolici palatii causarũ Auditorũ, Correctorum, centum, & unius Scriptorum literarum apostolicarum, & vigintiquatuor Pœnitentiariæ præfatæ sedis, & vigintiquinque Abbreviatorum, necnon verorum Commensalium nostrorum, & aliorum vigintiquatuor Capellanorum sedis ejusdem in epitaphio descriptorum) & etiam quorũcunq; Legatorũ, seu collectorũ, ac in terris Romanæ Ecclesiæ Rectorũ, ac Thesaurariorũ, deputatorũ seu missorum hactenus, vel deputandorum aut mittendorum in posterum, nunc vacantia, & inantea vacatura ubicunque dictos Legatos, vel Collectores, seu Rectores, & Thesaurarios antequam ad Romanam curiam redierint seu venerint, rebus eximi contigerit ab humanis, necnon quorumlibet pro quibuscunque negotiis ad Romanam curiam venientium, seu etiam recedentium ab eadem, si in locis à dicta curia ultra duas dietas legales non distantibus iam forsan obierint, vel eos inantea ab hac luce transire contigerit, & etiam simili modo quorumcunque curialium peregrinationis, infirmitatis, seu recreationis, vel alia quacunque causa ad quævis loca recedentium, si eos antequam ad dictam curiam redierint in locis ultra duas dietas ab eadem curia, ut promittitur, non remotis (dummodo eorum proprium domicilium non existat ibidem) jam forsan decesserint, vel in posterum eos contigerit de medio submoveri, etiam nunc per obitum hujusmodi vacantia, vel in posterum vacatura: Rursus monasteria, prioratus, dignitates, personatus, administrationes, officia, canonicatus, præbendas, & ecclesias, cæteraque beneficia ecclesiastica secularia & regularia, cum cura, vel sine cura, quæcunque & qualiacunque fuerint, etiam si ad illa personæ consueverint seu debuerint per electionem; seu quemvis alium modũ assumi, quæ promoti per nos seu auctoritate nostra ad Patriarchaliũ, Archiepiscopaliũ, & Episcopaliũ ecclesiarũ, necnon monasteriorũ regimina obtinebant tempore promotionum de ipsis factarũ nunc quocunque modo vacantia, aut in posterũ vacatura, necnõ etiam per assecutionem pacificam quorumcunque prioratuum, personatuum, officiorum, canonicatuum, præbendarum, ecclesiarum, aut beneficiorum aliorum per nos, seu auctoritate nostrarum literarum immediatè collatorum, seu conferendorum in posterum, pręter quam si virtute gratiæ expectativæ assecutio fiet, nunc vacantia & inantea vacatura, plena super pręmissis omnibus, & singulis cum fratribus nostris collatione præhabita, & matura deliberatione secuta, ordinationi, dispositioni, ac provisioni nostræ, de ipsorum fratrum consilio, auctoritate apostolica reservamus, Decernentes ex nunc irritum & inane, si secus super præmissis & quolibet eorum, per quoscunque, quavis auctoritate, scienter vel ignoranter, contigerit attentari. De Eccles. & Beneficiis Sedi Apostolicæ reservatis.

2. Item placet nobis, quod in Metropolitanis & cathedralibus etiam immediatè non subiectis ecclesijs, & monasterijs immediatè subiectis sedi apostolicæ, fiant electiones canonicæ quæ ad dictã sedem deferantur, quas etiam ad tempus constit. fe. rec. Nicolai Papæ III. quæ incipit, *Cupientes*; expectabimus: & elapso dicto tempore si non præsentatæ, vel si præsentatæ, minus canonicæ fuerint, providebimus; & si canonicæ fuerint, eas confirmabimus, nisi ex rationabili, & evidenti causa, ac de dictorum fratrum consilio, de digniori & utiliori persona duxerimus providendum: proviso quod confirmati prędicti, & per eos provisi, Metropolitanis suis, & alijs præstent debita juramenta, & alia, ad quæ de jure tenentur, etiam in monasterijs dictæ sedi immediatè non subiectis, & alijs regularibus beneficijs; super quibus pro confirmatione, vel provisione ad dictam sedem non consuevit haberi recursus, electi, seu illi quibus providendum est, pro cõfirmatione & provisione hujusmodi ad curiam Romanam venire non tenebuntur: ipsaque regularia beneficia sub expectativis gratijs non cadant. Ubi autem pro monasterijs ad dictam curiam venire seu mittere consueverint, non aliter confirmabimus vel providebimus, quam superius de cathedralibus ecclesijs est expressum. Et de monasterijs monialium non disponemus, nisi sint exempta, & tunc per commissionem ad partes. Nicol. III. const. hic habes.

3. De cæteris verò dignitatibus & beneficijs quibuscũq; secularibus, & regularibus vacaturis, ultra reservationes prædictas (majoribus dignitatibus post Pontificales, in cathedralibus, & principalibus in collegiatis Ecclesijs exceptis; de quibus jure ordinario provideatur per illos inferiores, ad quos

aliâs pertinet.) placet etiam nobis, quod per quamcunque aliam reservationem, gratiam, expectativam, aut quamvis aliam dispositionem, sub quacunque verborum forma per nos vel auctoritate nostra factam vel faciendam, non impediamus nos, quo minus de illis cum vacabunt de Februarii, Aprilis, Junij, Augusti, Octobris, & Decembris mensibus, libere disponatur per illos, ad quos eorum collatio, provisio, præsentatio, electio, seu quævis alia dispositio pertinebat: reservatione, aliave quavis dispositione, auctoritate nostra factis vel faciendis, non obstantibus quibuscunque. Quotiens vero aliquo vacante beneficio in Januarii, Martii, Maii, Junii, Septembris, & Novembris mensibus specialiter dispositioni dictæ sedis reservatis non apparuerint infra tres menses à die notæ vacationis in loco beneficii, quod alicui de illo Apostolica auctoritate provisum fuerit, ex nunc & non antea ordinatio collationum beneficiorum non reservatorum, per alternos menses possit per dictam nationem publicari, & omnes qui ea gaudere voluerint, tempus congruum habeant eam acceptandi, tunc quæ ad dictam sedem, à Kalendis Junii proximè futuris ipsa currere incipiet, & durabit deinceps, nisi in futuro Concilio de consensu dictæ nationis aliter fuerit ordinatum.

De collatione beneficiorum vacantiũ in mensibus Sedis Apostolicæ reservatis. In hoc tamen vide declarationem Greg. XIII.

4. Placet similiter nobis quod circa provisionem dictæ sedis ordinandam modus annatarum hoc modo curat. De Ecclesiis cathedralibus omnibus & monasterijs, virorum duntaxat vacantibus & vacaturis, solvantur de fructibus primi anni à die vacationis, summæ pecuniarum in libris Cameræ taxatæ, quę communia servitia nuncupantur, & si quæ excessivè taxatæ sint, quod provideatur specialiter, in gravatis regionibus secundum qualitatem, rerum, temporum, & regionum, ne nimium prægraventur ad quod petentibus dabimus commissionem in partibus, qui diligenter inquirant & retaxent. Taxæ autem prædictæ pro media parte infra annum à die habitæ possessionis pacificæ totius vel majoris partis, solvantur, & pro alia media parte infra annum sequentem, & si infra annum bis vel pluries vacaverint, semel tantum solvantur: nec debitum hujusmodi in successorem in ecclesia vel monasterio transeat. De cæteris vero dignitatibus, personatibus, officiis, & beneficijs secularibus & regularibus quibuscunque, quę auctoritate dictæ sedis conferentur, vel de quibus providebitur (præterquam vigore gratiarum expectativarum, aut causa permutationis) solvantur annatæ seu medii fructus juxta taxam solitam à tempore possessionis intra annum, & debitum hujusmodi, simili etiam in successorem in beneficio non transeat. Sed de beneficijs quæ valorem viginti quatuor florenorum auri de camera non excedunt, nihil solvatur: duretque hæc observantia deinceps, nisi eam similiter in futuro concilio de ipsius nationis consensu contingat immutari.

De Annatarũ solutione. De quo vide Julio. VIII. const. I. Apostolicæ. cum ibi not.

5. In alijs autem quæ per fe. re. Eugenium Papam IIII. etiam prædecessorem nostrum pro dicta natione usque ad tempus futuri generalis concilii permissa, concessa, indulta, & decreta, ac per nos cõfirmata fuerunt, in quantum illa concordiæ præsenti non obvient, ista vice nihil volumus esse immutatum: & per hoc, quod in concordatis hujusmodi, sive quibusvis aliis eorum occasione conficiendis literis, propter compendiosiorem descriptionem, Alamania specialiter appellatur, natio ipsa censeri non debet à Germanica natione distincta, seu quomodolibet separata.

Alamania.

6. Et præterea quia difficile foret præsentes literas ad singula, in quibus de eis forsitan fides facienda fuerit, loca deferri, eadem Apost. auctoritate decernimus, quod ipsorum transsumpto Metropolitanorum dictæ nationis sigillo munito, tanquam præsentibus, si exhiberentur, literis plena fides adhibeatur, & perinde stetur ac si dictæ præsentes literæ forent exhibitæ, vel ostensæ: & insuper quoq; irritum & inane, si secus super his à quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter, contigerit attentari.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ approbationis, ratificationis, laudationis, acceptationis, cõmutationis, reservationis, cõstitutionis & voluntatis, infringere, vel ei ausu temerario cõtraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus, se noverit incursurum.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum, anno Incarnationis Dominicæ, millesimo, quadringentesimo, quadragesimo septimo, Kalend. Aprilis, Pontifi. nostri anno secundo.

Anno Christi 1576.

DECLARATIO CONSTITUTIONIS A NICOLAO V. EDITÆ CIRCA COLLATIONES BENEFICIORUM VACANTIUM IN MENSIBUS Sedi Apostolicæ reservatis: juxta formam Concordatorum cum Natione Germanica.

Nicol. V. statuit Ordinarios posse disponere de beneficiis vacantibus in mensib. Sedi Apost. reservatis, nisi fuerit à dicta Sede provisum, ut sup. in ejus const.

GREGORIUS Episcopus servus servorum Dei, ad futuram rei memoriam. Quæ in Ecclesiam Dei incommoda inferunt, nostra nos expedit animadversione removere. Cum itaque per literas fel. record. Nicolai Papæ V. nationi Germanicæ pro illius virtute, & concordia cum Sede Apostolica inter alia concedatur, ut quoties aliquo vacante beneficio Ecclesiastico, in mensibus Januarii, Martii, Maii, Iulii, Septembris, & Novembris, in quibus vacantium Germaniæ beneficiorum Ecclesiasticorum dispositio dictæ Sedi specialiter reservata est, non apparuerit intra tres menses à die notæ vacationis, in loco beneficii, quod alicui de illo Apostolica auctoritate provisum fuerit, extunc & non antea ordinarius, vel alius ad quem illius dispositio pertinet, de illo disponere possit, & sæpe numero contingat, ut antequam inquisitio, quam plerunque etiam in concursu plurium, sive in

partibus,

partibus, sive apud dictam Sedem fieri oportet in vitam, mores, & doctrinam eorum, quibus de dictis beneficiis per Sedem eandem providendum est, compleri possit, aut antequam de ipsis provisionibus, seu de mandatis, quæ ad inquisitiones, & provisiones hujusmodi faciendas ab eadem Sede impetrantur, vel Motu proprio procedunt literæ Apostolicæ conficiantur, vel etiam antequam mandata ipsa à Judicibus, ad quos directa sunt, recipiantur, vel recepta expediantur, interdum quoque literis Apostolicis expeditis, & gratia purificata, seu mandatis prædictis receptis, & inquisitione completa, antequam omnimoda executio perficiatur, propter diversa impedimenta, quæ frequenter succedunt, tempus trium mensium, ex quo vacatio beneficii in loco ipsius nota est, expiret, ac proinde ordinarii locorum, aut alii ad quos talium beneficiorum dispositio, cessantibus Apostolicis reservationibus, pertinet, ab ipso tempore prædicto, licèt priusquam illud laberetur, provisionis sive alterius dispositionis de illis à dicta Sede jam gratia facta fuerit (quod ipsum ad tribuendum, & quærendum jus satis superque esse certa juris interpretatione frequenter declaratum est) illa tamen conferre contendant: Qua de causa multis Religione, & pietate insignibus, quando ij post ostensum virtutis, & doctrinæ suæ specimen, atque inde immensos labores, & sumptus beneficiis potiri debent, alii præoccupatores obtentu ordinariæ collationis hujusmodi cōtra adversantur: Nos indignum rati, quod temporis mora; quam ad perscrutandum accuratiùs talium probitatem, industriam, & alia requisita intercedere pro utilitate Ecclesię necesse est, locum injuriis aperiat, attendentesque verba prædicta (*in loco beneficii*) cum verbis (*notæ vacationis*) quæ protinus antecedunt, conjungi & ad illa duntaxat referri, ac voluntatem concedentis, sensumque concessionis, & literarum prædictarum sic esse, ut dispositio beneficii intra tres menses à die notæ vacationis à Sede prædicta fieri, deque gratia facta alicubi apparere debeat, quemadmodum re inter utriusque juris interpretes jampridem controversa summa ratione judicatum apparet: vix enim est, ut itineribus non modo infestis, aut prohibitis, quod ferè semper aliquo contingit, sed etiam expeditis, quis ex tam longinquis regionibus ad dictam Sedem profectus, & in ea ad expediendum negotium, vel paulisper moratus, in easdem se recipere tanta temporis angustia possit. Quocirca æquitate, & justitia suadentibus, præsentium auctoritate declaramus concessionem Nicolai Papæ, & literas prædictas locum omnino non habere, quod ordinarii, aut alii collatores prædicti, post lapsum trium mensium ex die notæ vacationis in loco beneficii disponere possint de ullis beneficiis prædictis, aliàs sub concessione, & literis prædictis, comprehensis extra Ro. Cu. in mensibus prædictis quoquo modo vacantibus, vel vacaturis, de quibus intra dictum tempus trium mensiū per Romanum Pontificem, ac dictam Sedem qualiscunque gratia, vel dispositio, aut concessio facta fuerit. Ne tamen cuiquam licitum sit factam à Sede prædicta dispositionem hujusmodi in longum obtegere: illi, quibus deinceps gratiæ hujusmodi concedentur, earum concessionum fidem, & testimonium, intra tres menses à die notæ vacationis in loco beneficii hujusmódi, vel dictis collatoribus significare, vel in ipso beneficii loco publicare quoquomodo teneantur. Decernentes omnes, & quascunque dispositiones de dictis beneficiis ab eisdem collatoribus post significationem, seu publicationem hujusmodi pro tempore factas, nullas, & invalidas, nulliusque roboris, vel momenti fore. Sicque in quibusvis causis pendentibus, & futuris judicari debere. Necnon irritum, & inane quicquid secus super his ab eisdem collatoribus, aut quibuscunque aliis scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Quod si fortè quisquam collatorum prædictorum fuerit præsentium violator, eum à beneficiorum, & officiorum collatione tandiu suspendimus, donec ipse veniam petens restitutionis gratiam à Sede prædicta meruerit obtinere. Cæterùm volumus, ut præsentium transumptis, etiam impressis Notarii publici manu, & sigillo personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ obsignatis, eadem prorsus fides in judicio, & extra illud ubique locorum adhibeatur, quæ adhiberetur ipsis præsentibus si essent exhibitæ, vel ostensæ. Nulli ergo omnium hominum liceat hanc paginam nostræ declarationis, decreti, suspensionis, & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ, millesimo quingentesimo septuagesimo sexto, Kal. Novembris, Pontificatus nostri anno quinto.

Hic Pont. modo declarat dictam const. Nicolai V.

Decretum irritans.

Collatorum inobedientiū pœnæ.

M. Dat.

C. Glorierius.
A. de Alexiis.

MAXIMILIANI *Imperatoris Romanorum edicto cautum est, ut Concordata Germanicæ Nationis sedulo serventur, apud Leodienses, ita ut nihil pactis & concordatis illis derogetur: si vero quispiā Cæsareo edicto & voluntati ausu temerario contravenire præsumpserit, mulctabitur, quemadmodum latius patet in diplomate, Augustæ die* 11. *Julii. Anno* 1518.

SIMILI modo per Carolum Romanorum Imperatorem cautum est, ut & Cameracenses servent suprascripta Cōcordata sub indignationis pœna, & mulcta, quæ ex literis latius patet. Dat. Bruxellæ, Anno 1554. 9. Februarii.

Anno Christi 1492.

FRIDERICI III. IMPERAT. AUG. ET MAXIMILIANI. I. CÆS.

RESCRIPTUM

AD REGEM ANGLIAE, S. IMPERII GERMANICI SOCIVM, PRO VINDIcandis injuriis à Rege Gallorum S. Cæs. Majestati & eidem Imperio illatis in rapienda a sponsa Cæsaris & occupando Britanniæ Ducatu.

a Francisci ultimi Britãniæ Ducis filia Maximiliano Cæsari desponsata.
b Friderici III. Imp.

MAXIMILIANUS divina clementia Romanorum Rex Semper-Augustus; Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. Rex; Archidux Austriæ, &c. WILHELMUS Episcopus Eistetensis, ac FRIDERICUS Comes de Zollern, Capitaneus Dominii de Hohenberg, S. Imperialis Majestatis in hoc generali Conventu Confluentiæ habito Vicesgerentes; necnon S. Rom. Imperii Electores, ac alii Principes utriusque status, in eodẽ Conventu personaliter comparentes, aliorumque Imperii Principum & Communitatum Oratores ac Vicesgerentes, Serenissimo Principi, Domino HAINRICO Regi Angliæ & Franciæ, ac Domino Hiberniæ, &c. Nobis Romanorum Regi fratri carissimo, nobisque aliis Domino & amico observandissimo, salutem & prosperitatis incrementa.

1. Serenissime ac potentissime Princeps; Cum egregius vir, Magister Franciscus de Puys Orator ac Secretarius vester, nobis omnibus in hoc Imperiali Conventu congregatis indicaverit, vestram Serenitatem non solùm ob fraternam confœderationem, qua nobis Romanorum Regi constanti fide conjungitur, verùm etiam ob singularem affectum & amicitiam, quæ S. Rom. Imperio omnibusque Principibus ejus, & unicè Illustrissimo Archiduci PHILIPPO Imperiali ac Regio filio vehementer afficitur, cum magna ac potenti classe mare trajecisse, multaque armatorum millia cum machinis ac cæteris quibuscunque castrensibus instrumentis traduxisse, tam in maximarum injuriarum nobis Regi ac sacro Imperio per Francorum Regem (ut nostis) illatarum ultionem, quam in ipsius Illustrissimi Archiducis patriarumque ejus defensionem; sanè omnes, ut debuimus, summoperè gavisi sumus, vestræque Serenitati ex tam strenuissimis ac præclarissimis gestis nos omnes plurimum debere censuimus; atque propterea ingentes gratias agimus, non inferiora, cum usus feret, pariter reddituri, eandem vestram Serenitatem cum studio exhortantes, ut secundum jam diu concepta perseverare & continuare, ut eam facturam confidimus, non desistat.

2. Nos autem Romanorum Rex nostros jam anteà in limitibus hostium ad præoccupandas angustias missos totis copiis sequimur, tot susceptarum injuriarũ justam ultionem Deo propicio prosecuturi. Speramus enim æquissimos superos tam æquæ causæ nostræ minimè defuturos.

3. Nos verò tam Imperialis Majestatis Vicesgerentes ea injuria præfato Domino nostro Regi illata affecti percitique, quam non immeritò molestè ferimus, eidem celerem expeditionem tam equitum quàm peditum in præsentiarum fecimus, ac propterea omni cura, fide, solertia, omni denique studio apud universos & singulos S. Rom. Imperii ac Germanicæ Nationis nostræ subditos pro longe ampliori ac communi per Imperium auxilio ferendo nos laboraturos sollicitaturosq; polliciti sumus: non dubitantes, vestræ Serenitatis simul accedentibus copiis, omnipotentem Deum, exercituum Dominum, de tam detestabilibus injuriis manifestam vindictam justumque triumphum concessurum: qui vestram Serenitatem indies feliciorem conservet.

4. Ex Imperiali Conventu generali Confluentiæ habito, sub sigillis Regiæ nostræ, & Wilhelmi Episcopi Eistetensis Cæsarei Oratoris ac Vicesgerentis, nostrorum quoque Berchtoldi Dei gratia Archiepiscopi Moguntini, Principis Electoris ac S. Rom. Imperii in Germania Archicancellarii, & Sigismundi eadem gratia Marchionis Brandenburgensis, Stetinensis, Pomeraniæ, Cassuborum ac Sclavorum Ducis Burggravii Nurbergensis, ac Rugiæ Principis, nomine Principum Electorum aliorumque Principum, totiusque illius præmemorati Conventus, die VIII. Mensis Octobris, Anno Domini MCCCCXCII.

Ex Ceremonialis Romani lib. 1. sect. 5.

PROCESSUS ET ORDINATIO IN UNCTIONE IMPERATORIS ROMANORUM, ET IMPERATRICIS, in eorum coronatione & consecratione Romana.

CAPUT I.

De adventu & coronatione electi in Imperatorem Romanorum.

ELECTUS Rex futurus Romanorum Imperator primum consuevit electionem suam per suos solemnes oratores Pontifici summo intimare, & decretum electionis ostendere, devotionem ac fidelem reverentiam exhibere, favorem & gratiam Apostolicæ sedis implorare, offerre se ad quæcunque fidelitatis juramenta Romanæ Ecclesiæ præstanda, & demum unctionem consecrationem & Imperii diadema humiliter postulare. Pontifices verò consueverunt viso decreto, & examinata electione in sacro senatu, habitaque sufficienti informatione tã super forma electionis quàm super idoneitate & habilitate personæ electi, per commissarios à se constitutos ad instantiam dicti electi ipsum electum in spiritualem filium suum & Ecclesiæ Romanæ suscipere, illique favorem & gratiam

gratiam concedere, & ipsius Regis electi persona idonea reputata, eum nominare, denuntiare, assumere, & declarare Regem Romanorum, ac etiam habilem & sufficientem declarare ad suscipiendā Imperialis celsitudinis dignitatem, decernere consecrationem & coronationem per manus suas esse impendendas, & supplere omnes defectus &c. Hoc servatum legimus in Carolo IIII. à Clemente VI. & antea in Henrico VII. à Clemente V. & in Alberto ejus prædecessore, & Rodolfo patre à Bonifacio VIII. & à pluribus aliis, & in Wenceslao Caroli IIII. filio, quem pater adhuc vivens in Romanorum Regem ab Electoribus designari procuraverat: cujus rei approbationem cum Gregorius XI. ad quem delata erat, morte præventus decernere non posset, Urbanus VI. ejus successor legitime confecit.

Caput II.

Quomodo veniente Imperatore mittantur Legati Apostolici.

Electus igitur Rom. Rex cum statuerit Urbem petere ad imperiale diadema de manu summi Pontificis suscipiendum, primum convenit per nuncios suos cum Romano antistite de modo & tempore intrandi, ut Pontifex rebus oportune consulere possit. Deinde cum Pontifex noverit Cæsarem jam Italiam intrasse, mittit illi obviam duos Legatos de latere, qui illum conveniunt, antequam terras Romanæ Ecclesiæ ingrediatur. Et post gratulationes, salutationem & benedictionem, nomine Pontificis honesto modo exigunt ab illo juramentum solitum præstari ab electis Imperatoribus, antequam intrent agrum Romanæ Ecclesiæ, in forma quæ in Decretis cavetur, videlicet: *Ego R. Rex Romanorum promitto & juro per Patrem & filium & Spiritum sanctum, & per lignum vivifica crucis, & per has reliquias Sanctorum, quod si permittente Domino Romam venero, sanctam Romanam Ecclesiam, & sanctitatem suam rectorem ipsius, exaltabo secundum posse meum, & nunquam vitam, membrum, neque honorem quem habet mea voluntate, meo consilio, meo consensu, aut mea exhortatione perdet. Et in Roma nullum placitum aut ordinationem faciam de omnibus quæ ad sanctitatem suam aut ad Romanos pertinent, sine vestro consilio. Et quidquid de terra S. Petri ad nostram potestatem pervenerit, suæ sanctitati reddam. Et cuicunque Italicum regimen commisero, jurare faciam illum ut adjutor suæ sanctitatis sit ad defendendam terram S. Petri secundum suum posse. Sic me Deus adjuvet, & hæc sancta Evangelia.* Aliquando Oratores electi, quando veniunt ad intimandum electionem, & ad petendum approbationem nomine electi Regis, solent præstare supra dictum juramentum si ad hoc habent speciale mandatum. Hoc juramentum Fridericus III. Imp. dum Senis esset, in manibus legatorum Apostolicorum anno salutis M. CCCC. LI. præstitit, & ante eum plures alii.

Dehinc, ut primum Ecclesiæ territorium ingressus est Cæsar, consuevit cum sua familia impensis Pontificis ali, quandiu & Romæ & in agro Romano fuerit. Nicolaus verò quamvis Frederico prædicto cum familiaribus quingentis tantum expensas promiserit, longè tamen plures ære suo aluit.

Ut Sutrium venit Cæsar, vel locum Urbis vicinum, ita ut pridie post applicare ad urbem possit, legati Apostolici illum cum aliquibus Prælatis à Pontifice missis, qui necessaria curent, dimittunt & Romam perveniunt.

Sequenti die electus Imperator Romam missus carpit iter: cui honoris gratia obviam mittuntur à Pontifice Prælati, Barones, & curiales hoc ordine, ut in Friderici adventu servatum est. Primi ad sextum lapidem Columnenses proceres cum suis amicis, & clientelis, & mox Ursini atque alii Barones urbis: tum Pontificis copiæ, quæ adsunt cum illarum præfecto: inde Vicecamerarius cum præfecto Urbis, Senatore, conservatoribus officialibus, & aliis nobilibus civibus Romanis: deinde ordines Curiæ, cum regente Cancellariæ, sive alio aliquo Prælato: demum alii Prælati domestici Pontificis cum omni ejus familia: & tandem sacrum Cardinalium Collegium, ad radices montis juxta domum leprosorum Cæsarem expectabunt. Hi omnes distinctis intervallis Imperatori electo obviabunt. Oratores verò Principum si qui in urbe erunt, pro suo libitu obviam procedent. Cardinales ut Cæsarem convenient, congratulationibus & oblationibus factis nomine Pontificis & Collegii, illum habentes medium inter duos primos Episcopos Cardinales, deducēt usque ad tentorium, sive alium locum sibi deputatum extra urbem. Nam Cæsar non consuevit ea die qua appulit, Urbem intrare, sed pernoctare saltem una nocte extra mænia in campis. Cardinales & alij omnes postquam Cæsar ad locum deputatum pervenerit, in Urbem revertuntur.

Consueverunt etiam electi Imperatores hac die antequam ponticulū, qui primus ante ingressum Urbis post descensum montem occurrit, pertranseant, præstare juramentum Romanis in hanc formam. *Ego Rex Rom. futurus Imp. juro me servaturum Romanis bonas consuetudines suas, sic Deus me adjuvet.*

Caput III.

De Urbis ingressu Imperatoris.

Postera die Cæsar per portam, quæ est sub arce S. Angeli hoc ordine quasi triumphans ingreditur. Primo die equites vexilla duo Cæsaris portant, alterum S. Georgii, quod ad Suevorum pertinet custodiam, Aquilæ alterum. Hos sequuntur Cæsaris cohortes armatæ, tum nobiles proceres & togati ejus: inde Oratores Regum & Principum, qui adsunt. Tum si quis adest Rex aut maximus Princeps, ut fuit cum Friderico Rex Ungariæ & Bohemiæ Ladislaus. Et tunc sequitur Præfectus Urbis, & Senator. Et ad Præfectum quidem pertinebat nudum ensem ante

Cæsarem ferre: Frederico tamen Marescallus suus, non Præfectus, gladium prætulit. Inter istos autem & Cæsarem nemo equitare debet, nisi Marescallus, si Præfectus non præfert ensem. Incedit deinde Cæsar solus equitans, & post eum Prælati, Consiliarii, proceres inermes, & alii togati sui. Deinde modico intervallo Imperatricis familia, si uxor virum sequitur, succedere debet. Ante illam nobiles & prælati: & post matronæ, virgines & pedissequæ: circa eam verò solam equitantem pedites multi. Ultimò incedunt Ecclesiasticæ copiæ pompam claudentes. Portam ipsam qua sub arce ingrediuntur, nostri Codices falsò Collinam appellant. Collina autem porta non est in novis Leonis Papæ suburbiis, sed in antiqua Roma, Quirinalis primum dicta, deinde Collina (ut scripsit Varro) à pluribus montibus qui in Quirinali monte continebantur: hodie Salaria nuncupatur, quia inde via salaria. In porta igitur quæ sub arce est, non Collina clerus urbis sacris vestibus ornatus, cum crucibus & Sanctorum reliquiis, præsidente Vicario urbis & aliis Ecclesiarum prælatis infulatis Cæsarem expectant, advenienti cruces deosculandas offerunt, & cum incensant, ac cantantes, *Ecce mitto Angelum meum &c.* procedunt usque ad gradus Basilicæ principis Apostolorum. Principes autem digniores baldachinum supra Cæsaris caput portant, Conservatores freno equum ducunt. Cum verò est in magna area ante gradus, Præfectus & Senator id gerunt: & descendente ex equo Cæsare Præfectus stapham tenet, & inde ante eum præcedit. Inter equitandum autem Cæsaris Camerarius pecuniam spargere consuevit. In plano supra gradus Basilicæ ante primum porticum ad dextram ascendentibus erigitur suggestum ornatus cum throno Pontificali, & sedibus Cardinalium Prælatorum, & aliorum officialium: supra quem suggestum Pontifex pluviali & mitra preciosis indutus ascendit cum ordinibus curiæ paulo antea quàm Cæsar apparet. Electus Imperator cum suis omnibus servato ordine, ut equum descendit per gradus ascendit suggestum. Et ut primum pontificem videt, detecto capite illum genu terram tangens veneratur: & iterum cum appropinquat ad gradus sedis, genu flectit: demum ad Pontificis pedes pervenit, illos in reverentia salvatoris devotè osculatur. Pontifex hilari vultu Cæsarem aspiciens ad osculum manus & oris recipit. Tum Cæsar iterum genu flexus auri massam ad pedes Pontificis offert, habetque verba ad Pontificem, gratias agens pro honore suscepto, prout ei videbitur. Pontifex benignè respódens illum sublevat, & summæ caritatis declaratione amplectitur. Et stante ibi ad dextram Pontificis Cæsare, Pontifex recipit Imperatricem ad osculum pedis & manus. Regem verò si quis adest, ad osculum pedis, manus & oris: alios autem Prælatos, proceres & nobiles Cæsaris ad osculum pedis tantum. His finitis surgit Pontifex, & manu sinistra Cæsarem capiens è suggestu descendit, & pariter ad secundum usque Ecclesiæ porticum cum eo progreditur. Deinde Palatium ascendit, ad Cameram suam reversurus, & Cæsar duobus aut quatuor Cardinalibus sociatus templum ingreditur, Apostolorum sacras reliquias veneraturus cum suis omnibus. Inde ad loca cuique destinata revertuntur. Cæsar postera die opportuno tempore ad Pontificem accedet, & cum eo de incumbentibus ad solennitatem pertractabit. Statuent de die coronationis, & si qua erunt prius peragenda, deliberabunt. Et notandum quod Cæsar; antequam coronetur Imperiali diademate, sedet post primum Episcopum Cardinalem: & si quis Rex adest, sedet tunc post primum presbyterum Cardinalem. Cum verò Cæsar erit coronatus, tunc sedebit in sede sibi parata inter Papam & primum Episcopum Cardinalem: & tunc Rex erit post primum Episcopum Cardinalem.

Adveniente die statuta Imperialis coronationis quæ convenientissima est in Dominica Lætare in medio quadragesimæ (ut Durantes in rationali divinorum scripsit, & ita à Nicolao V. in coronatione Frederici III. servatum est) Ecclesia Sancti Petri & capella major erunt decenter ornatæ, ut in maximis solennitatibus cum Pontifex est celebraturus divina, solent ornari: & præter consueta erigantur duo suggestus hinc & inde extra cancellos capellæ alter pro Imperatore electo ad sinistram venientibus, alter à dextra pro Imperatrice, & ornetur tapetis, auleis, sedibus, scabellis, & aliis opportunis Ecclesia tota, & maximè capella D. Georgii, D. Mauritii, & quæ D. Mariæ in turribus appellata extra Ecclesiam in prima porticu sub turri campanaria est, benè mundentur ornenturque. Imperatrix verò, antequam Pontifex descendat ad Ecclesiam, cum suis ornata perveniens suggestum sibi paratum conscendit. Summo igitur mane Pontifex cum Cardinalibus, Prælatis & aliis officialibus, paratis colore tempori & missæ congruis, veluti ad supplicationem, & sub baldachino descendat ad Ecclesiam, & præmittat duos Diaconos Cardinales cum suis cappis laneis ad Cæsarem, qui eum congruo tempore ad Ecclesiam deducant. Pontifex facta reverentia ante altare accedet ad sedem, ubi consuevit accipere paramenta, & ibi recipiet ad reverentiam omnes Prælatos paratos. Incipiet tertiam, & accipiet sandalia ut alias, & dicta oratione induitur omnibus paramentis Pontificalibus. Interim Cardinales qui sunt cum Cæsare, ut primum cognoverunt Pontificem intrasse Ecclesiam, & ipsi cum Cæsare, & omni sua Comitiva ad Ecclesiam descendant: & egressi primam Palatii portam, per primas Ecclesiæ portas ad capellam quæ vocatur Beatæ Mariæ inter turres. Ibi à Canonicis & Collegio Ecclesiæ occurrenti recipitur. Quo deductus Cæsar ad altare dictæ Capellæ in manibus primi Cardinalis præsentis, & nomine Pontificis recipientis, Beato Petro summo Pontifici, & suis successoribus solitum juramentum præstabit in forma subscripta, videlicet: *Ego N. Rex Romanorum adjuvante Domino futurus Imperator, promitto, spondeo & polliceor, atque juro Deo & Beato Petro, me de cætero protectorem atq; defensorē fore summi Pōtificis & Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, in omnibus necessitatibus & utilitatibus ejus, custodiendo & conservando possessiones, honores & jura ac jus, quantū divino fultus adjutorio fuero, secundum scire & posse meum, recta & pura fide. Sic me Deus adjuvet & hæc Sancta Dei Evangelia.* Tū indutus superpellicio & almutia, recipitur à Canonicis Sancti Petri in Canonicum & in fratrem, quos omnes stans ante

altare

altare dictæ capellæ recipit ad osculum pacis. Inde præcedente clero, & cantante responsum, *Petre amas me. Tu scis Domine, quia amo te. Pasce oves meas.* Vers. *Simon Ioannis amas me plus his. Tu scis Domine quia amo te. Pasce &c.* Alii Cæsaris proceres suo ordine deveniunt ad portam principalem ipsius basilicæ, quæ Argentea nominatur, & ex quinque media est. Interim Episcopi Cardinales post priorem antiquiores, facta reverentia Pontifici, cum suis mitris & pluvialibus veniunt ad prædictam portam, dum Cæsar adhuc est in dicta Capella inter turres. Et ante eum junior Episcopus Cardinalis stans sine mitra supra Cæsarem genuflexum orantem, dicit hanc orationem: *Oremus. Deus in cujus manu corda sunt Regum, inclina ad preces humilitatis nostris aures misericordiæ tuæ, & huic famulo tuo Regi veram appone sapientiam, ut hauriat de tuo fonte consilia & tibi placeat, & super omnia præcellat, per Christum Dominum nostrum, Amen.* Finita prima oratione intrant Ecclesiam, Cæsare incedente semper inter duos Diaconos Cardinales prædictos, & immediatè præcedentibus duobus Episcopis Cardinalibus præfatis & flectentes ad sinistram perveniunt ad capellam S. Georgii: ubi Imperator sedens, deposita Almutia primo induit sandalia, deinde stans tunicellam, & demum Imperiale paludamentum. Et mox inde procedens ad medium Ecclesiæ, ubi rota est porphyretica, venit: & ibi ab alio Episcopo Cardinali sibi assistente dicitur sub eum alia oratio, videlicet. *Deus inenarrabilis auctor mundi conditor generis humani, gubernator Imperii, confirmator regni qui ex utero fidelis amici tui Patriarchæ nostri Abrahæ praelegisti regem seculis præfuturum, tu præsentem Regem hunc cum exercitu suo per intercessionem Sanctorum uberi benedictione æternitatis circunda, ut semper maneant læti, & triumphantes in pace victores, per Christum Dominum nostrum, Amen.* Procedunt deinde ad confessionem beati Petri sub altare, ubi procumbit super faldisterium Imperator, & duo Episcopi Cardinales ascendunt capellam, & vadunt ad sedes suas: prior autem Diaconorum, ac prior presbyterorum parati descendunt ad eum, atque hinc inde genuflectunt, & Diaconus ipse facit Litaniam procumbens ad sinistram, omnibus alta voce replicantibus & flexis genibus permanentibus. Finita Litania surgit prior presbyterorum, & super Cæsarem adhuc procumbentem dicit: *Pater noster, & ne nos Salvum fac servum tuum Deus meus sperantem in te.* Vers. *Nihil perficiat inimicus in eo, & filius iniquitatis non apponat nocere ei.* Vers. *Domine exaudi orationem meam, & clamor meus ad te veniat.* Vers. *Dominus vobiscum, & cum Spiritu tuo.* Oremus. *Prætende, quæsumus Domine, famulo tuo dextram cœlestis auxilii, ut te toto corde perquirat, & quæ digne postulat assequatur. Actiones nostras quæsumus Domine aspirando præveni & adjuvando prosequere, ut cuncta nostra oratio & operatio à te semper incipiat & per te cœpta finiatur. Per Christum Dominum nostrum, Amen.* Et cum Diacono his finitis revertitur ad locum suum inter alios Cardinales. Dum ultimæ orationes dicuntur per alium presbyterum Cardinalem, prior Episcoporum Cardinalium cum pluviali stola & mitra descendit ad Imperatorem, & simul cum duobus Diaconis finitis orationibus ducit illum ad altare Sancti Mauritii, ubi stans cum mitra inungit brachium dextrum, Cæsaris & scapulas. cum oleo exorcizato, in modum crucis: & deposita mitra dicit: *Oremus, Deus Omnipotens, cujus est omnis potestas & dignitas, te supplici oratione atque humilima prece deposcimus, ut huic famulo tuo N. prosperum Imperatoriæ Majestatis concedas effectum, ut in tua protectione constituto ad regendum Ecclesiam tuam sanctam nihil ei præsentia officiant, futura nihil obsistant: sed inspirante S. Spiritus dono populum sibi subditum æquo justitiæ libramine regere valeat, & in omnibus operibus suis te semper timeat, tibique jugiter placere contendat. Deus Dei filius Jesus Christus Dominus noster, qui à Patre Deo participationis unctus est præ participibus suis, ipse per præsentem sacri Unguenti infusionem Spiritus paracleti super caput tuum infundat benedictionem, eandemque usque ad interiora cordis tui penetrare faciat, quatenus hoc visibili & tractabili dono invisibilia percipere & temporali regno justis moderationibus æternaliter conregnare ei merearis, qui sine peccato Rex regum vivit cum Deo patre in unitate Spiritus Sancti Deus, per omnia secula seculorum, Amen.* Interea adducitur Imperatrix, si adest, & similiter perungitur in eisdem locis. Deinde dicitur per eundem Cardinalem Episcopum oratio super eam, cum mitra, quia ad eam non ad Deum oratio dirigitur: *Spiritus Sancti gratia nostræ humilitatis officio copiosa in te descendat, ut sicut manibus nostris licet indignis oleo materiali oblinita pinguescis exterius, ita ejus invisibili unctione delibuta impinguari merearis interius, ejusque spirituali unctione perfectissimè semper imbuta, & illicita declinare tota mente atque spernere discas & valeas, & utilia animæ tuæ jugiter optare atque operari queas, & opereris auxiliante Domino nostro Jesu Christo, qui cum patre & Spiritu Sancto vivit & regnat Deus &c.* Et hæc quidē fiunt ad altare beati Mauritii: nam ad altare beati Petri nemo inungitur, nemo ordinatur, nisi Romanus Pontifex solus. His completis Imperatrix ad suum suggestum revertitur. Et Cæsar cum Episcopo Cardinali & Diaconis ad Pontificem, Diaconi acceptis suis Dalmaticis & mitris in manibus vadunt ad reverentiam Papæ, qui descendens de sede sua procedit ad altare supplicabundus more solito, & recipit ad osculum oris & pectoris tres presbyteros Cardinales assistentes, genuflexo super suum faldisterium permanente. Facta confessione Pontifex accedit altare, osculatur, & incensat, ut alias: deinde recipit ad osculum oris & pectoris primo Cæsarem, deinde tres suos Diaconos Cardinales. Et mox ad eminentem sedem ascendit, & Cæsar ad suum suggestum cum suis principalibus & ministris deducitur. Cum Pontifex decessit à latere, ministri Cæsaris afferunt gladium cum sua vagina & cingulo, coronam, sceptrum, & pomum, danda suo tempore Imperatori & Imperatrici: quæ per sacristam & clericum ceremoniarum locantur super altare. Interim verò dum Pontifex facit confessionem, incipit chorus Introitum & kyriel. Pontifex verò in sede eminenti stans sine mitra, legit introitum, & procedit in missa, ut alias usque ad dictam Epistolam & graduale. Sed post orationem diei dicit pro ipso Imperatore hanc orationem: *Oremus. Deus regnorum omnium & Christiani maximè protector Imperii, da servo tuo N. Imperatori nostro triumphum virtutis tuæ scienter recolere, ut qui tua constitutione sit Princeps, tuo semper munere sit potens.* Pro Secreta.

 Susci-

Suſcipe Domine hoſtias Eccleſiæ tuæ pro ſalute famuli tui N. ſupplicantis, & protectione fidelium populorum: antiqua brachii tui operare miracula, ut ſuperatis inimicis ſecura tibi ſerviat Chriſtiana libertate, per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum filium tuum unigenitum, &c. Poſt communionem: *Deus qui ad prædicandum æterni regni Evangelium Romanum Imperium præparaſti, prætende famulo tuo Imperatori noſtro N. arma cœleſtia, ut pax Eccleſiæ nulla turbetur tempeſtate bellorum, per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum.* Dum cantatur graduale, Cæſar deſcendens è ſuggeſtu venit ad pedes ſanctiſſimi Domini noſtri, deducentibus eum duobus Diaconibus Cardinalibus paratis: & unus ex Clericis cameræ ex altari accipit gladium cum ſua vagina, & illum ad priorem Diaconorum ſtantem ante Pontificem ad dextram portat, quem Pontifex vagina extractum de manu ipſius Diaconi accipiens, Imperatori ante ſe genuflexo in dextra manu tradit, ipſe cum mitra ſedens ac dicens: *Accipe gladium deſuper beati Petri Apoſtoli corpore ſumptum per manus noſtras, licet indignas, vice tamen & auctoritate Dei omnipotentis & beatorum Apoſtolorum conſecratas, Imperialiter tibi conceſſum, noſtræque benedictionis officio in defenſionem S. Matris Eccleſiæ divinitus ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum. Et memor eſto, de quo Pſalmiſta prophetavit, dicens: Accingere gladio tuo ſuper femur tuum, potentiſſime, ut in hoc vim æquitatis exerceas, per eundem molem iniquitatis potentiſſimè deſtruas, & ſanctam Dei Eccleſiam ejusque fideles propugnes atque protegas, neque minus ſub fide falſos quam Chriſtiani nominis hoſtes exterreas atque diſpergas, viduas atque pupillos clementer adjuves atque defendas, Deſolata reſtaures, reſtaurata conſerves, ulciſcaris injuſta, conſerves bene diſpoſita: quatenus hoc agendo virtutum triumphator glorioſus, Iuſtitiæ cultor egregius cum mundi ſalvatore (cujus typum geris) in nomine ejus ſine fine regnare merearis. Qui cum Patre & Spiritu ſancto vivit, &c.* Finita oratione Diaconus accipit gladium, & reponit illum in vagina quam habebat in manu, & ſimul cum Pontifice accingit illo Cæſarem, dicente Pontifice: *Accingere gladio tuo ſuper femur tuum potentiſſime. Et attende, quia Sancti non in gladio, ſed per fidem vicerunt regna.* Accinctus gladio Imperator, & miles beati Petri effectus, ſurgens evaginat gladium, ter illum vibrat, deinde reponit in vaginam, & iterum genuflectit. Cui Pontifex pomum de altari & ſceptrum (ut de gladio diximus) ad eam portata, in manu dextra pomū & in ſiniſtra ſceptrum ponit, dicens: *Accipe virgam virtutis atque veritatis qua intelligas te obnoxium mulcere pios, terrere reprobos, errantes viam docere, lapſis manum porrigere, diſperdere ſuperbos, & relevare humiles. Et aperiat tibi oſtium Jeſus Chriſtus Dominus noſter, qui de ſemetipſo ait: Ego ſum oſtium per me ſi quis introierit, ſalvabitur, Qui eſt clavis David & ſceptrum domus Iſrael qui aperit & nemo claudit, claudit & nemo aperit. Sitque tibi auctor, qui eduxit vinctum de domo carceris, ſedentem in tenebris & umbra mortis, ut in omnibus ſequi merearis eum de quo David Propheta cecinit: Sedes tua Jeſus in ſeculum ſeculi, virga directionis, virga regni tui. Et imitando ipſum diligas juſtitiam, & odio habeas iniquitatem: quia propterea unxit te Deus, Deus tuus ad exemplum illius, quem ante ſecula unxerat oleo exultationis præ participibus ſuis, Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum, qui cum eo vivit & regnat Deus, &c.* Demum Imperialem Coronam cum ſua Tiara allatum ſibi ex altari (ut de aliis diximus) imponit ſuper ejus caput, dicens: *Accipe ſignum gloriæ & Diadema regni, coronam Imperii, In nomine † Patris & † Filij & † Spiritus Sancti, ut ſpreto antiquo hoſte, ſpretuſque contagiis vitiorum omnium, ſic juſtitiam, miſericordiam & judicium diligas, & ita juſte, piè & miſericorditer vivas, ut ab ipſo Domino noſtro Jeſu Chriſto in conſortio Sanctorum æterni regni coronam percipias, qui cum Patre &c.* Et mox Imperator oſculatur pedes Pontificis, & ſurgens diſcingitur gladio, eumque armigero ſuo tradit. Et ipſe cum corona, ſceptro & pomo procedens, ab illis duobus Diaconibus ducitur ad ſedem Imperialem paratam ſibi à dextra Pontificis, inter Pontificem & priorem Epiſcoporum Cardinalium, quæ ſedes altior erit ſedibus Cardinalium, & humilior papali ſede, habebitque aureum pannum poſt tergum & parvum ſcabellum ad pedes: & ibi ſedebit, quouſque Imperatrix coronetur. Imperatrix verò ducetur ab eiſdem ad Pontificem, qui ſurgens ſine mitra, ſuper eam genuflexam dicit hanc orationem: *Deus qui ſolus habes immortalitatem, lucemque habitas inacceſſibilem, cujus ſapientia in ſua diſpoſitione non fallitur, qui facis cuncta quæ futura ſunt, & vocas ea quæ non ſunt, ſicut ea quæ ſunt, qui ſuperbos æquo moderamine de principatu dejicis, atque humiles dignanter in ſublime provehis: Ineffabilem miſericordiam tuam ſupplices exoramus, ut ſicut Heſter reginam Iſraheliticæ cauſa ſalutis de captivitatis ſuæ compede ſolutam ad Regis Aſſueri thalamum regnique ſui conſortium tranſire feciſti, ita hanc famulam tuam N. humilitatis noſtræ benedictione Chriſtianæ plebis ſalutis gratia, ad dignam ſublimemque Imperatoris noſtri copulam & Imperii ſui participatum tranſire concedas: & ut in Imperialis fœdere conjugii ſemper permanens pudica: proximam virginitati palmam continere queat, tibique Deo vero & vivo in omnibus & ſuper omnia jugiter placere deſideret, & te inſpirante quæ tibi placita ſunt toto corde perficiat, per Chriſtum Dominum noſtrum, Amen.* Deinde ſedens cum mitra, accipit coronam Imperialem de manu prioris Diaconorum Cardinalium ex altari allatam & imponit ſuper illius caput dicens: *Officio noſtræ indignitatis N. Imperatrix ſolenniter benedicta, Accipe coronam Imperialis excellentiæ, quæ licet ab indignis, Epiſcopalibus tamen manibus capiti tuo imponitur, ut ſicut auro & gemmis redimita enites, ita & interius auro ſapientiæ virtutumq; gemmis te omnipotens decorari concedat, quatenus poſt occaſum hujus ſeculi cum prudentibus virginibus ſponſo perenni Domino noſtro Jeſu Chriſto digne & laudabiliter occurrens, regni cœleſtis aulæ ingredi merearis januam eodē Domino noſtro Jeſu Chriſto auxiliante, qui cum Patre, &c.* Et coronata ſtatim oſculatur pedes Pontificis, & ſurgens inducitur tam ipſa, quàm Cæſar ſimul ad ſuos ſuggeſtus, ubi in ſedibus ſibi paratis locantur. Et ſedentibus Imperatore & Auguſta in ſedibus cum Imperialibus ornamentis, prior ſubdiaconorum Apoſtolicorum, cum aliis ſubdiaconis & cum capellanis aulæ Imperialis, deſcendit ad confeſſionem beati Petri, alta voce ſimul cum ipſis facit laudes Imperatori dicens: *Exaudi Chriſte.* Scrinarii verò Urbis cum cappis ſericeis ſtantes ſuperius apud Chorum reſpondent: *Domino Frederico invictiſſimo Rom. Imperatori & ſemper Auguſto, ſalus & victoria.* Qua laude tertio repetita, prior Diaconorum cum ſuis tribus vicibus dicat: *Salvator mundi.* Scrinarii viciſſim dicant: *Tu illum adjuva.*

adjuva. Et deinde iste cum suis duabus vicibus dicat: *S. Maria.* Et illi vicissim respondeant: *Tu illum adjuva.* Et sic deinceps. Posthæc omnibus ad locum suum revertentibus, cantatur Alleluja vel tractus, & deinde Evangelium, Credo & Offertorium. Deinde Imperator & corona & manto depositis, sine sceptro aut pomo descendit: & ad Pontificis pedes aurum offert, quantum sibi placet. Et similiter post eum facit Imperatrix: quæ deinde non revertitur ad suggestum, sed procumbit super faldisterium à dextra parte altaris sibi paratum, in loco ubi non impediat credentiam, & ibi expectat usque ad concionem. Imperator verò Pontificem ad altare descendentem sequitur, & illi in locum Subdiaconi calicem & patinam cum ostiis offert. deinde aquam infundendam in vino. Et retrahens se ad partem dextram stat usque quo Pontifex ad sedem eminentem communicaturus revertatur, quē Imperator sequitur, & ab ejus manibus ipse primò, deinde Augusta sacram Corporis Christi communionem sumant, postquam Pontifex cum Diacono & Subdiacono communicaverint. Nam Subdiaconus postquam cum Diacono communicavit, de Corpore & Sanguine Christi, accipit de manu Diaconi apud altare cum circulis & ceremoniis consuetis duas hostias consecratas pro Imperatore & Augusta, & eas ad Pontificem portat. Et percepto Sacramento Imperator quidem Pontificis faciem osculatur, Augusta verò manum: & descendentes ad altare de manu Diaconi vinum purificationis sumitur, & descendant ambo ad duos suggestus: ibique resumant Imperialia signa. Poterit tamen Pontifex, si ei videbitur, super Imperatorem ante se genuflexum immediate, postquam illum cum Augusta communicaverit, infra scriptas orationes dicere, videlicet: *Respice quæsumus Omnipotens Deus, serenis obtutibus hunc gloriosum famulum tuum N. ut sicut benedixisti Abraham Isaac & Jacob, sic illi largiaris benedictionem spiritualis gratiæ, eumque plenitudine tuæ potentiæ irrigare atque perfundere digneris, ut tribuas ei de rore cœli & de pinguedine terræ abundantiam frumenti, vini & olei, & omnium frugum opulentiam, & ex largitate divini muneris longæva tempora, ut illo regnante sit sanitas corporis, Imperii pax inviolata sit in regno, & dignitas gloriosa regalis palatii maximo splendore regiæ potestatis oculis omnium fulgeat, luceque clarissima coruscare atque splendescere quasi splendidissimi fulgoris maximo perfusa lumine videatur. Tribue ei omnipotens Deus, ut sit fortissimus protector & consolator Ecclesiarum atque cœnobiorum Sanctorum, maxima pietatis, regalis munificentiæ, atque ut sit fortissimus triumphator hostium, ad opprimendos rebelles & paganas nationes sitque suis inimicis facie terribilis, maxima fortitudine Regalis potentiæ: optimatibus quoque ac præcelsis proceribus & fidelibus sui regni sit munificus, amabilis & pius & ab omnibus timeatur & diligatur. Et post gloriosa tempora atque felicia vitæ præsentis gaudia in perpetua beatitudine habitare mereatur, per Dominum nostrum Jesum Christum, &c. Benedic quæsumus Domine hunc Principem nostrum N. quem ad salutem populi nobis à te credimus esse concessum, fac annis esse multiplicem, salubri corporis robore vigentem ad senectutem optatam pervenire felicem. Sit nobis fiducia obtinere gratiam populo, quā Aaron in tabernaculo, Helisæus in fluvio, Ezechias vetulus impetravit in templo. Sit illi regendi auctoritas, qualem Josue suscepit in castris, & David sumpsit in prœliis, Petrus accepit in clave, Paulus est usus in dogmate. Et ita pastoris officium perficiat in Christi ovili, sicut Isaac perfecit in fruge, & Jacob est dilatatus in grege. Quod ipse præstare dignetur, qui cum patre Deus æterna gloria sit adjutor tuus & protector: & omnipotens benedicat tibi, preces tuas in cunctis exaudiat, & vitam tuam in longitudinem dierum impleat, thronum regni jugiter firmet, & gentem populumque tuum in æternum conservet, & inimicos tuos confusione induat, & super te sanctificatio Christi floreat, ut qui tibi tribuit in terris Imperium, ipse in cœlis conferat præmium: qui vivit & regnat in secula seculorum, Amen.* Post concionē Pontifex descendit ad altare, & prosequitur missam more consueto. Et in fine dat benedictionem solemnem dicens: *Sit nomen domini.* Et publicantur immediatæ indulgentiæ per unum ex Diaconis assistentibus, sive plenaria, sive ut Pontifici placuerit. Tum Cardinales & Prælati deponunt paramenta, & accipiunt laneas cappas. Pontifex verò dimissis missalibus indumentis, accipit pluviale, & mitram pretiosam. Et cum Imperatore descendit ad gradus Basilicæ sub eodem baldachino. Si est Dominica *Lætare Hierusalem*, Pontifex sinistra portat rosam auream, dextra benedicit assistentibus atque hinc elevantibus fimbrias Diaconibus. Hanc autem auream rosam Pontifex, antequam ad Ecclesiam descendat, in camera papagalli benedicit cum balsamo & musco, quod in singulis annis fit in tali die, prout inferius in suo loco plenè scribemus. Si verò esset alius dies, dextra sicut sinistra tenebit dextram Imperatoris. Diaconus à sinistris retro erit inter Papam & Imperatorem, & cum dexteritate elevabit fimbriam à dextris. Caudam verò portabit major Princeps, etsi erit Rex. Principes vel Rex & Prælati, qui venerunt cum Cæsare, dum missarum & coronationis solennia fiunt, semper Cæsarē sequuntur. Et cum ipso in suo suggestu constituunt semper. Et similiter, qui cum Augusta, eam semper comitantur assistuntq;. Quæ finita missa, dimissis Pontifice & Imperatore in Ecclesia, ad domum suam cum suis revertitur.

Caput IIII.

Processio Pontificis & Cæsaris per Urbem.

CÆsar cum corona in capite, sceptro & pomo in manibus ad latus Pontificis incedens, nisi illius manu ducatur (quia tunc pomum vel sceptrum tantum in sinistra retineret) cum ad finem graduum pervenerit, traditis sceptro & pomo uni ex suis, prævenit ad equum Pontificis, & in honorem Salvatoris nostri Jesu Christi, cujus vices Pontifex in terris gerit, tenet stapham, quo ad Pontifex equum ascenderit. Et deinde accepto equi freno per aliquot passus ducit equum Pontificis. Pontifex, dum Imperator hæc civilitatis officia vult exhibere, debet aliquantulùm modestè recusare: & tandem cum aliquibus bonis verbis honorem non in personam suam, sed illius cujus locum tenet,

net, recipiendo permittit illum aliquantulum progredi. Tum firmat se, & nullo pacto permittit Cæsarem ulterius ire. Qui mox conscenso equo suo accedit ad sinistrum latus Pontificis, & sub eodem baldachino equitat, & hoc ordine procedunt. Primum præcedant familiæ Cardinalium, cum suis valisiis: & simul mixtæ familiæ Prælatorum, Principum, & omnium curialium tam Cæsaris quam Pontificis. Deinde duo cum valisiis Pontificis. Inde familiares domestici Imperatoris, & post eos familiares Papæ. Tum Nobiles, & Barones, & Comites minores utriusque, equus cum scala Papæ, tum vexilla rubea, quæ duodecim cursores portant; Deinde vexillum Populi Romani, vexilla Imperii, vexillum Papæ, vexillum Ecclesiæ, vexillum Crucis, cum vexilliferis armatis & ornatis, ut in coronatione Papæ. Hos sequuntur duodecim equi phalerati sine sessoribus: deinde quatuor nobiles portantes pilea ex cramisino quatuor Papæ cum baculis. Quibus succedunt advocati & secretarii mixtim, secundum prioritatem officii procedentes, cum suis capuciis circa collum; quos etiam præcedunt Secretarii Imperatoris. Tum sequuntur Cubicularii etiam cum suis capuciis: inde Acolythi clerici Cameræ Apostolicæ, & post eos statim Auditores cum rochetis & cappis. Deinde Subdiaconi cum cruce Papali, cum galero indici coloris, & cum aliis Subdiaconis cum cappis, ut alii. Tum duo portantes laternas cum lumine ante Sacramentum equitantes: deinde equus albus phaleratus cum tintinnabulo portans Sacramentum: & supra illud Sacramentum baldachinum per cives Romanos portatur, & circa duodecim intorticia quæ portatur per duodecim familiares Papæ, sive per duodecim beneficiatos S. Petri cum superpelliciis, post Sacramentum equitat Sacrista cum ferula alba. Inde si qui sunt maximi Domini, Principes, aut Duces. Principes Electores immediatè ante Cardinales procedunt: & si quis adesset frater aut filius Imperatoris, iret medius inter juniores Diaconos Cardinales. Rex erit à sinistris Episcopi Cardinalis: & si plures adessent Reges, locarentur cum aliis Episcopis Cardinalibus. Sequuntur duo Diaconi Cardinales assistentes Pontifici. Et si cum Cæsare essent duo Principes Electores, qui præferrent gladium & pomum Cæsaris, isti deberent ire immediatè ante Cæsarem, sicut Diaconi ante Pontificem: & quando via esset arcta, irent ante ipsos Diaconos assistentes. Si verò non sint Principes Electores, qui portent illa, videlicet gladium, pomum, seu sceptrum(nam alterum istorum duorum portabit Imperator) illi duo vadant simul cum Subdiacono qui portabit crucem, & illum in medio habeant. Sequitur Pontifex sub baldachino, & imperator cum sua corona & imperiali habitu à sinistris. Post Pontificem sequuntur duo Cubicularii secreti cum serviente & mitra: & duo Medici cum secretario, si non sit Prælatus. Et post Imperatorem duo Camerarii sint cum uno secretario cum umbella. Deinde Prælati assistentes Papæ. Et si quis Archiepiscopus Elector Imperatoris adesset, iret ante assistentes Papæ. Post quos ibunt Prælati assistentes sive Consiliarii Imperatoris, cum cappis & galeris, ut alii Prælati: alias non irent inter cappatos. Sequuntur deinde Prælati, Oratores, Archiepiscopi, Episcopi, Protonotarii & Abbates, Cappati & Pileati: & demum alii curiales togati, tam Papæ quàm Cæsaris. Hoc ordine recta via per campum Floræ & Judæorum plateam ad Ecclesiam S. Mariæ in Cosmedim. Et ibi Pontifex, si rosam habet, illa eques Imperatori equiti dono dat: & ad dextram conversus trans Tiberim cum suis omnibus ad Palatium revertitur. Cæsar autem via quæ sibi melius placet, rosam manu gestans, ad pontem Adrianum redit: ubi viros complures & de se optimè meritos equestri dignitate insignire solet.

Quo facto ad Lateranum cum suis progreditur. Canonici & Capitulum Ecclesiæ supplicabundi Cæsari in porta principali occurrentes, illum honorificè suscipiunt, & postquam Crucem & reliquias osculatus fuerit, incensant, & præcedentes atque cantantes, Te Deū laudamus, ad altare eum deducunt: ubi procumbens supra faldisterium orat detecto capite. Deinde surgens osculatur altare, tum resumpta corona recipitur in Canonicum & fratrem Ecclesiæ Lateranensis, & Canonicos omnes recipit ad osculum pacis. Quibus finitis, ascendit ad Palatium Lateranense, & cum suis celebrat solenne convivium suis moribus & ceremoniis. Deindè si placet, recurrit ad Palatium Apostolicum ad cameras suas.

Caput V.

De Coronatione Imperatricis sine Imperatore.

IMperatrix si venit Romam pro corona Imperiali suscipienda sine Imperatore, vel quod non potuit venire cum eo, vel quod post ejus coronationem ei est conjuncta, hoc ordine coronabitur. Die qua Urbem intrabit, procedent ei obviam nobiles & officiales Urbis, & ordines Curiæ, ut de Cæsare dictum est. Sacer Senatus ante portam Urbis eam expectabit, & media inter duos Cardinales Diaconos introducetur. In fine autem & sub baldachino, clero cum processione in porta illi occurrente, ducetur ad Pontificem: qui eam in publico consistorio in prima aula ad pedis & manus osculum recipiet, ut alii Reges recipi consueverunt. Non tamen sedebit inter Cardinales; sed post osculum pedis & manus discedet ad suum hospitium. Deinde parabitur in Ecclesia S. Petri suggestus extra cancellos pro Imperatrice: & dicta die Pontifex procedet ad Ecclesiam, supplicatione præcunte sub baldachino, & paramentis tempori congruis ascendit ad altare, orat, sedet. Interim duo juniores Diaconi Cardinales cum suis cappis laneis ducunt Augustam ad Ecclesiam. Et prior Episcopus Cardinalis cum pluviali, stola & mitra accedens in tempore expectat eam in porta Ecclesiæ principali: & ibi super eam genu flectentem deposita mitra legit hanc orationem: ***Omnipotens sempiterne Deus, fons & origo totius bonitatis, qui fœminei sexus fragilitatem nequaquam reprobando avertis, sed dignanter comprobando potius***

tim eligis, & qui infirma mundi quæcunque, ut fortia confunderes, eligenda decrevisti; quique etiam gloriæ virtutisque tuæ triumphum in manu fœminæ Judaicæ olim plebis de hoste sævissimo assignare voluisti: Respice quæsumus ad preces humilitatis nostræ, ut supra hanc famulam tuam N. quam supplici devotione Imperatricem eligimus, benedictionum tuarum dona multiplices, eamque dextera tuæ potentiæ semper & ubique circumda: & ut dono tui numinis undique firmiter adjuta, ut visibilis seu invisibilis hostis nequitias triumphaliter expugnare valeat; ut una cum sacra Rebecca, Lea, atque Rachele, beatis reverendisque fœminis, fructu uteri sui fœcundari seu gratulari mereatur, ad decorem totius Imperii, statumque S. Ecclesiæ regendum nec non protegendum. Per Christum Dominum nostrum qui ex intemerata B. Mariæ virginis alvo nasci, visitare, & renovare dignatus est mundum. Qui tecum vivit & gloriatur Deus in unitate Spiritus S. per immortalia secula seculorum, Amen. Ducitur deinde ad confessionem B. Petri, & procumbit supra faldistorium sibi in eo loco paratum. Et à Subdiacono Apostolico fit Litania: & ea finita prior Presbyterorum cum suis paramentis ad confessionem descendens, stans sine mitra, dicit super eam, *Pater noster:* & deinde: *Et ne nos inducas in tentationem.* Respond. *Sed libera nos à malo.* Vers. *Salvam fac ancillam tuam Domine.* Respond. *Deus meus sperantem in te.* Vers. *Esto ei quæsumus Domine turris fortitudinis.* Respond. *A facie inimici.* Vers. *Nihil proficiat inimicus in ea.* Respond. *Et filius iniquitatis non apponat nocere ei.* Vers. *Domine exaudi orationem meam.* R. *Et clamor meus ad te veniat.* Vers. *Dominus Vobiscum.* Resp. *Et cum spiritu tuo.* Oremus. *Prætende quæsumus Domine famulæ tuæ cœlestis dexteram auxilii, ut te toto corde perquirat, & quæ digne postulat, consequi mereatur. Actiones nostras quæsumus Domine aspirando præveni, & adjuvando prosequere, ut cuncta nostra operatio & oratio à te semper incipiat, & per te cœpta finiatur, per Christum Dominum nostrum, Amen.* Finitis orationibus revertitur Presbyter ad locum suum, & prior Episcoporum Cardinalium procedit ad altare S. Mauritii, quem Augusta media inter Diaconos sequitur. Et ibi ante altare Episcopus ipse inungit illam stantem de oleo exorcisato brachium dexterum & scapulas, stans cum mitra dicens: *Spiritus Sancti gratia nostræ humilitatis officio copiosa in te descendat, ut sicut manibus nostris licet indignis oleo materiali oblinita pinguescis exterius, ita ejus invisibili unguine delibuta impinguari merearis interius, ejusque Spirituali unctione perfectissime semper imbuta, & illicita declinare tota mente & spernere discas & valeas & utilia animæ tuæ jugiter optare atque operari queas, & opereris auxiliante Domino nostro Jesu Christo: qui cum Patre vivit & regnat in unitate, &c.* Reducitur deinde ad suggestum suum Imperatrix, & Cardinales revertuntur ad Pontificem, & Diaconi quidem depositis cappis capiunt paramenta sibi convenientia, & faciunt reverentiam Pontifici. Deinde Pontifex procedit ad altare per supplicationem, occurrunt tres Presbyteri, cantantur introitus à cantoribus, & proceditur in Missa usque ad graduale. Imperatrix à Diaconis illis quamvis paratis ducitur ante Pontificem: qui surgens deposita mitra super eam ante se genuflexam dicit hanc orationem: *Deus qui solus habes immortalitatem, lucemque habitas inaccessibilem, cujus prudentia in sua dispositione non fallitur, qui fecisti ea quæ futura sunt, & vocas ea quæ non sunt, qui superbos æquo moderamine de principatu ejicis, atque humiles dignanter in sublime provehis, ineffabilem misericordiam tuam supplices exoramus, ut sicut Hester reginam Israeliticæ causa salutis de captivitatis suæ compede solutam ad Regis Assueri thalamum regnique sui consortium transire fecisti, ita hanc famulam tuam N. humilitatis nostræ benedictione, Christianæ plebis salutis gratia, ad dignam sublimemque Imperatoris nostri copulam & Imperii sui participatum transire concedas, & ut Imperialis fœdere conjugii semper permanens pudicitiæ proximam virginitati palmam continere queat: tibique Deo vivo ac vero in omnibus & super omnia jugiter placere desideret, & te inspirante quæ tibi placita sunt, toto corde perficiat, per Christum Dominum nostrum, Amen.* Deinde sedens cum mitra, imponit illi tiaram cum corona Imperiali allatam sibi ex altari, ut diximus de Imperatore, & dicit: *Officio nostræ indignitatis in Imperatricem solemniter benedicta, accipe coronam Imperialis excellentiæ; quæ licet ab indignis, Episcopalibus tamen manibus capiti tuo imponitur. Unde sicut auro & gemmis redimita nites, ita & interius auro sapientiæ virtutumque gemmis decorari concedat: quatenus post occasum hujus seculi cum prudentibus Virginibus sponso perenni Domino Jesu Christo digne & laudabiliter occurrens regni cœlestis aulæ ingredi merearis januam, eodem Domino nostro auxiliante, qui cum Patre, &c.* Coronata Imperatrix mox osculatur pedem Pontificis cum corona, & surgens reducatur à Diaconis ad suggestum: & cum cantatur deinde offertorium, revertatur ad Pontificem, & illi offerat aurum quantum placet. Deinde si vult communicare de Sacramento altaris (ut congruum est) procumbat supra faldisterium ad partem convenientem situm (ut superius diximus) & oret, quousque sit tempus, sine corona tamen: & cum Pontifex in sede sua eminenti communicaverit, ducatur Imperatrix sine corona ad ejus pedes, & communicet, osculeturque manum Pontificis, & descendens ad altare purificet cum vino. Deinde assumpta corona reducetur ad suum suggestum. Et nota quod Imperatrix deducetur semper eundo, & redeundo ab illis duobus Diaconis, sive paratis sive non paratis: & illam sociabunt sui Prælati, & proceres, atque matronæ & aliæ mulieres. Finita missa Imperatrix deducitur ad suum hospitium.

Caput VI.

De Coronatione Imperatoris absente Papa.

Si quando autem acciderit, quod propter absentiam summi Pontificis ab Urbe Cæsar non posset ab ipso Pontifice coronari, consuevit Pontifex mittere ad Urbem aliquem Episcopum Cardinalem, qui simul cum legato Apostolico qui Urbi præest, Imperatorem electum coronet. Si autem legatus esset iste Episcopus Cardinalis, non esset necessarium mittere alium Episcopum, sed quemcunque vellet alium Presbyterum Cardinalem. Et tunc procedetur hoc modo.

Electus Imperator ad Urbem veniens pro corona Imperiali, habebit obviam Barones, nobiles, officiales, civesque Urbis, & officiales curiæ Romanæ, & remanebit extra mœnia illa nocte, ut supra

dictum

dictũ est. Sequenti die intrabit per portam sub arce S. Angeli, quæ (ut diximus) non est Collina cum Principibus ordine prædicto. Et in porta recipietur à vicario Pontificis, cum Prælatis, & clero Urbis in modum supplicantium paratis. Et deducetur ut supra ad gradus Basilicæ S. Petri, ibique non per suggestum sed ante primas portas recipietur ad osculum tantum per Episcopum Cardinalem coronatorem, & legatum, qui ibi aderunt cum aliis Prælatis curiæ parati cum pluvialibus & mitris. Aderunt etiam cum Cardinalibus officiales curiæ, Subdiaconi, Auditores, Acoluthi, & si qui sunt & etiam Barones, aliique nobiles Romanæ Ecclesiæ. Et electus statim post osculum offeret aurum duobus Cardinalibus, quod offerre debet Pontifici, & dicat hæc verba: *Si sanctissimus Pater Dominus noster N. Pontifex præsens hic esset, offerrem illi aurum istud præsens: sed per ejus absentiam offero ipsum vobis Domino Episcopo & Legato Cardinalibus, recipientibus illud vice & nomine dicti Domini nostri Papæ.*

Quo facto intrabunt porticum, & si tunc erit procedendum ad solemnitatem coronationis, quod commodè & decenter fieri potest, ibi supra altare S. Mariæ in Turribus præstabit juramentum fidelitatis in manibus Cardinalium. Et similiter si aliud juramentum esset innovandum seu commandum, tunc immediatè innovabit. Deinde recipietur ad Canonicum Ecclesiæ S. Petri, ut supra dictum est. Intrabit deinde Ecclesiam, & ibi ante portam argenteam Episcopus Cardinalis dicet super eum primam orationem. Deinde ducitur ad capellam S. Gregorii ad capienda sua ornamenta, & Episcopus Cardinalis vadit ad altare majus, & ibi super faldisterium capit sandalia, & paramenta omnia Pontificalia. Et nota quod debet habere expresse facultatem à Pontifice super altare B. Petri celebrandi, ut moris est. Cæsar indutus imperialibus indumentis venit ad medium Ecclesiæ, & ibi super eum legatus Apostolicus dicet secundam orationem. Veniet deinde ad confessionem B. Petri, & procumbet in faldisterio: & Diaconus qui servit in Missa facit super eum Litaniam, orationem autem cum versiculis & Pater Noster dicet legatus Apostolicus. Deinde ducetur ad altare S. Mauritii, & ibi inungetur à Cardinali celebrante, tam ipse quàm Augusta, si adest, cum orationibus opportunis. Revertentur deinde ad altare, ut facta confessione Imperator ad suggestum sine osculo pacis, ad faldisterium suum revertitur. Et proceditur in missa usque ad graduale. Dum cantatur graduale, Imperator descendit ad altare, & celebrãs Cardinalis ante altare stans cum mitra, gladium sumit de altari, & illum nudum Imperatori tradit, dicens: *Accipe gladium*, &c. Et idem dicit Legatus, submissa tamen voce: Det eidem mox pomum & sceptrum cum sua oratione Ecclesiæ modo. Mitras autem & coronas imperiales ambo imponent Cæsari & Augustæ. Sed legatus alta voce profert verba: *Accipe signum*, &c. Et celebrans dicit eadem voce submissa.

Coronati Augustus & Augusta revertuntur ad suos suggestus sine osculo pacis: & ad offertorium veniunt cum coronis & habitu Imperiali. Et oblato auro revertuntur ad suggestus, neque ministrabit Imperator calicem & ampullam, sed tempore congruo veniet ad communionem sine manto & coronis. Post communionem Imperatori non dabitur osculum pacis à celebrante, sed revertetur ad suum suggestum.

Imperator finita missa ipse cum suis & cum Legato si placebit, ibit Lateranum, & ibi perficiet suas solennitates. Ceremoniæ omnes, quæ pertinent ad personam Pontificis, dimittantur, ut oscula pedum, manuum, & oris. Quin etiam nec in missa illi deserviet Imperator, quod Pontifici præstitisset præsenti: nec stapham illi, dum equum inscendit, tenet, nec equum ducit.

Hæc ferè omnia servata fuerũt, cum * Carolus IIII. coronatus fuit Romæ per Dominum Petrum Episcopum Hostiensem, quem ex Avione Innocentius VI. nuncium Apostolicum ad hoc miserat, & per Dom. Ægidium de Albornozio Tit. S. Clementis Presbyterum Cardinalem ac Legatum Apostolicum in Italia, Anno Salutis M. CCC. LVI. sexto nonas Aprilis: ut ex literis ipsius Karoli, quæ adhuc extant, & registratæ sunt in archivis Ecclesiæ, publicè patet. Voluit tamen idem Pontifex, quod Cardinales prædicti publicè protestarentur Domino Imperatori, quod propter omissionem reverentiarum, obsequiorum, & multarum ceremoniarum, quæ pertinent ad personam Romani Pontificis, non esset aliquo modo derogatum privilegiis & honorificentiis Romanæ sedis & suorum successorum: & de hac protestatione & consensu Imperatoris exigerent quadruplices literas regalibus & Imperatoriis sigillis munitas, sicut & factum est.

* Cujus etiã extant super coronatione Romana tam Imperatoris, quam Imperatricis Constitutiones unæ atq; alteræ, quas a Frehero expectamus edendas.

Anno Christi 1510.

MAXIMILIANI I. IMP. AUG. GRAVAMINA

Adversus Sedem ac Curiam Romanam.

. . . .

ARTICULUS LI.

De idololatrico ritu in baptisandis campanis.

Hæc Gravamina legũtur infra in Gravaminib' Caroli V. Imper. iisdẽ verbis.

ITem suffraganei excogitaverunt, ut solum ipsi, & nullus alius sacerdos, campanas baptizent. Credunt deinde simpliciores, ita affirmantibus Suffraganeis, tales campanas baptizatas, Dæmones & tempe-

Sed ad Maximilianũ I. Imp. Caroli avum referunt Electores, Principes ac cæteri Ordines Protestantes in Rescripto de recusatione Concilii Tridentini, part. 2. caus. 8. fol. 176. ubi legitur: Qua de re etiam verba fuerunt facta apud optimũ Maximumq; Imp. Maximilianum I. cùm Gravamina, quæ extant, eorum temporum, adversus Romanam Sedem colligerentur. Verba gravaminis hujus ita habent, &c.

tempestates pellere. Quapropter innumeri plerumque adhibentur Compatres, præcipuè verò, qui fortunâ pollent, exorantur, qui baptizationis tempore funem, quâ campana ligata est, tangunt, ac Suffraganeo præcinente (quemadmodum in parvulorum baptizatione fieri solet) omnes pariter respondent, ac campanæ nomen ingeminant, vesteque nova (quemadmodum à Christianis fieri solet) campana induitur. Inde ad sumptuosa properatur convivia, quibus præcipuè Compatres, ut eò largiùs munera offerant, adhibentur: necnon Suffraganei, & eorum Capellani, cum multis aliis ministris, regaliter pascuntur. Nec hoc satis est, sed & Suffraganeo mercedem persolvere necesse est, quam illi munusculum vocare solent. Inde evenit, ut aliquando etiam in parvis villis, centum floreni in tali absumantur & expendantur baptizatione. Quæ res non solùm superstitiosa, sed etiam Christianæ religioni contraria, ac simpliciorum seductio, & mera est exactio. Verumtamen Episcopi, ut Suffraganeos vel vilissima obærare possint mercede, talia, & adhuc absurdiora, tolerant. Res igitur tam nephanda & illicita, meritò aboleri debet.

. . . .

ARTICULUS LXVII.

Quemadmodum plus pecuniæ, quàm pœnitentiæ, peccatoribus imponant.

PATRUM canonibus sancitum est, spiritualibus ac manifestis peccatis spiritualem pœnitentiam seu satisfactionem esse imponendam: ut sic non pecuniæ lucrum, sed potiùs animarum salus quæri intelligatur. At Ecclesiastici Judices & Officiales perperàm animadversis Canonibus, dictam spiritualem pœnitentiam in tantum exasperant, aggravant & augent, ut Laici plerique potiùs, quàm eam satisfactionem acceptare velint, pecunia malint sibi ab ipsis immunitatem comparare. Quare Laici multùm premuntur: Ecclesiastici contrà multùm ditantur, utputa qui in suum privatum commodum & partis agunt munus & judicis; quod tamen omnibus juribus dissonum est.

Iidem part. 2. caus. 7. fol. 80. Relatum est inter Imperii gravamina, quorum centum numero optimus maximusq; Princeps Maximilianus I. Imp. adversus Curiam Romanam colligi ad annum Dom. 1510. curavit olim. Verba gravaminis hæc sunt, Articulo 67. &c.

MAXIMILIANI I. IMPER. AUG. ET LUDOVICI XII. REGIS FRANCORUM EDICTA

Anno Christi 1511.

De convocatione & celebratione Concilii Pisani, pro necessitate & utilitate Reipublicæ Christianæ, contra JULIUM *II. Papam, in Anno Domini MDXI.*

EDICTUM MAXIMILIANI IMPERATORIS.

MAXIMILIANUS, divina favente clementia electus Rom. Imperator Semper-Augustus, ac Germaniæ, Hungariæ, Dalmaciæ, Croaciæ, &c. Rex, Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, Brabantiæ, &c. Comes Palatinus, &c. Conspiciẽtes immensas calamitates quas universa respublica Christiana & ipsa nostra sancta mater Ecclesia ubique patitur, ex quo & decremẽtum orthodoxæ fidei, & incrementum omnium malorum subsequitur, & in dies major confusio in omnibus rebus ac bella intestina inter Christianos oriuntur, & effusio sanguinis Christiani, ad quæ cum non videamus aliud remediũ, quam quod juxta sanctorum patrum instituta, Concilium & cõgregatio universalis fierent, ut ibidem communi Concilio possit omnibus commode provideri: expectantes igitur dictum Concilium debere indici & convocari per beatitudinem Pontificis, & reverendissimorum dominorum S.R.E. Cardinalium, ac alios prælatos, juxta ordinationem Concilij Constantiens. & votum ac debitum eorumdem, cessantibus ipsis (ne & nos ab omnipotenti Deo negligentiæ redarguamur) noluimus nos cessare: quum illis negligentibus, nos tanquam Imperator & ejusdem sanctæ matris Ecclesiæ advocatus & protector, & quantum in nobis est subvenire his tantis necessitatibus teneamur. Ideo obviare tot inconvenientibus, sicut tenemur, cupientes etiam sanctæ matri Ecclesiæ opem ferre, confisi de fide, prudentia, dexteritate, & rerum gerendarum experientia magnificorum & honorabilium Don Ferdinandi Tochi ex despotibus Artha: & Cephaleæ, Matthæi Kuen Vicecancellarij in Ispurgk Viti de Furst Comitis, Hieronymi Nogaroli, Antonij de capitibus Vaccæ, & Ludovici Faelæ Consiliariorum fidelium nobis dilectorum, motu proprio, & ex certa nostra scientia, ac animo deliberato, & omni meliori modo, via, jure, forma, & causa, quibus melius possumus & debemus, ipsos omnes & partem eorum & quemlibet ex eis insolidum, constituimus, fecimus, creavimus, & nominavimus, ac tenore præsentium constituimus, facimus, creamus, ordinamus, & nominamus nuncios nostros, & negotiorum infrascriptorum gestores generales: ac procuratores speciales ita tamen, quod generalitas specialitati non deroget, nec è converso, & quod unus ipsorum inceperit alter eorum prosequi, mediare, & finire valeat, & quod non sit melior conditio primitus occupantis: nec deterior subsequentis, spiritualiter & expresse, ad requirendum nostro nomine, & cum ea qua

decet reverentia instandum, & procurandum apud beatitudinem Pontificis, & R. D. Cardinales ut sua Sanctitas, de illorum consilio, convocare & indicere velit Concilium generale universalis Ecclesiæ, in loco convenienti & tuto: ac intra brevius tempus, quod fieri possit, juxta constitutionem Concilii Constantiens. spiritualis juramenti, & voti suæ Sanctitatis: & beatitudine sua id negligente, vel tardante, item apud R. Dominos Cardin. instare, ut ipsi hoc Concilium convocent & indicant: & casu, quo eadem beatitudo Pontificis, & R. Domini Cardin. dictum Concilium congregare recusarent, vel differrent, aut locum tutum & convenientem non assignarent, ad faciendum protestationes notorias, & convocationem aut indictionem generalis Concilii, simul cum procuratoribus, vel procuratore serenissimi Principis Domini Ludovici Francorum Regis consanguinei, & fratris nostri charissimi, & reliquorum qui huic intimationi adhærere voluerint: dantes & concedentes eisdem procuratoribus nostris, quod si constaret eis de non tuto accessu vel alias legitimè suspicarentur de personali eorum comparitione coram Beatitudine sua, & R.D.Card. talem actum possint, publicatum, vel affixionem in aliquo loco convenienti facere, ita quod verisimiliter possit pervenire ad notitiam suæ Sanctitatis, & ipsorum R.D.Cardinalium & cæterorum, etiam hoc omni meliori forma, viâ & modo possibilibus, supplentes omnes & singulos defectus tam juris quàm facti, qui in præmissis aliquo modo intervenire potuerunt, promittentes quoque, quod nos omnia & singula acta, [illegible]ta, & gesta, per dictos Procuratores nostros, vel partem eorum, aut unum ex eis, rata, grata, & firma tenebimus, & servabimus, harum testimonio literarum sigilli nostri appensione munitarum. Datum in oppido nostro Triburgi, die XVI. mensis Januarii, Anno Domini milesimo quingentesimo undecimo, Regnorum nostrorum Ro. XXV. Hungariæ vero XXI.

Ad mandatum Cæsareæ Majestatis proprium.

Quo lecto, Procuratores Christianissimi Regis Francorum, similiter mandatum suum legendum exhibuerunt, in authentica forma & sigillo regali munitum, tenoris infrascripti.

EDICTVM REGIS GALLIARVM.

LUDOVICUS Dei gratia Francorum Rex, Dux Mediolani, &c. Notū facimus omnibus & singulis præsentibus & futuris, quod cum majores nostri semper non solum fautores & auxiliatores, verùm & pervigiles propugnatores & defensores acerrimi ac constantissimi Christianæ fidei & S.R.E. In arduis quibuscumque extiterint, nullis parcendo laboribus & periculis: nos vestigiis majorum nostrorum inhærentes, & cōsiderantes quantam reipublicæ Christianæ utilitatem generalia Concilia attulerint, quantumq; detrimenti ex eorum intermissione universalis Ecclesia acceperit: quodque in præsentia magna adest necessitas ipsius Concilii generalis universalis Ecclesiæ congregādi, pro extirpatione hæreseum, schismatum, ac divisionū in diversis mundi partibus, ac pro reformatione morum Ecclesiæ; & nimium scandalizantium notoriorum continuorum & incorrigibilium tam in capite quam in membris criminum eversione; pro pace Christianorum stabilienda, & bello contra infideles procurando. Quumque tempus decennii post ultimum universale Concilium jamdudum sit effluxum, & saluberrima decretali constitutione Ecclesiæ, in sacratissimo Constantiensi Concilio edita, quæ incipit, *Frequens*, singulis decenniis universale Concilium sit congregandum, quod unicum remedium, ab universali Ecclesia inventum, & sancitum est, pro medela omnium morborum Ecclesiæ, & summus Ro. Pontifex cui primo curæ esse deberet, illud convocare hoc tanto tempore neglexerit, (maxime cum juraverit & voverit post biennium à creatione sua illud tenere) & non solum negligens, sed & voti & juramenti hujus transgressor, illud non tenuerit, temporique interpellet pro homine, & nunquam sua auctoritate aut voluntate futurum Concilium credatur celebrandum: cumque de ejus criminibus notoriis, universam Ecclesiam scandalizantibus, & de quibus est incorrigibilis etiam agatur, juxtaque Canonicas sanctiones, & sacri Basiliensis decreta Cōcilii, ad eum hoc casu convocatio Concilii non attineat, divisumq; etiam sit R.D. Cardinalium Collegium, & hi qui cum S.D.N. moram trahunt, vel quia non sunt liberi, aut alia ex causa, non existimentur convocationi hujusmodi velle assistere: pluresque R.D. Cardinales, qui à Curia Romana legitimis ex causis sunt absentes, & in Mediolano congregati hujusmodi congregationem Concilii efflagitent, & enixe deposcant: nos pro debito quo obligamur Christo Domino Redemptori nostro, sponte ex nostra certa scientia, animoque deliberato, omnibus melioribus, jure, viâ, modo, causa & formâ, quibus melius & efficacius possumus & debemus, dilectos nostros Magistrum Joannem de Birago Juris utriusque Doctorem, ac procuratorem nostrum fiscalem in Ducatu nostro Mediolani, & Balthasarem Platum pariter procuratorem nostrum fiscalem: necnon magistrum Franciscum de Vecis Advocatum nostrum, omnes doctores & Consiliarios nostros, constituimus, creamus, & solemniter ordinamus indubitatos procuratores nostros generales, & nuncios speciales, & eorum quemlibet insolidum, absentes tanquā præsentes; ita tamen quod specialitas generalitati non deroget, nec è converso, & quod unus eorum inceperit, alter ipsorum mediare, prosequi, atque terminare, & ad effectū perducere valeat & finire, ita quod non sit melior conditio primitus occupantis, nec deterior subsequentis, à nomine nostro tantum, seu una cum charissimo fratre nostro Maximiliano sacratissimo Ro. Imperatore electo, necnon cū R.D. Cardinalibus. Multis in Lombardia degentibus, aut cū aliis principibus, Cardinalibus, & prælatis, qui in hac convocatione nobiscū adhærere voluerint, aut altero ex ipsis per se, seu simul, conjunctim vel divisim; & prout meliùs, decentiùs, & conveniētiùs fore videbitur indicendū, seu convocandū generale Concilium, seu assistendum illi, seu illis, & cuilibet supradictorum,

ctorum, qui illud indicendum & convocandum esse existimaverint, seu procuraverint, in loco tuto, & honesto, anno, mense, & die quibus videbitur, sicut præfatis nostris Procuratoribus, seu eorum alteri, aut ipsi sacratissimo Imperatori fratri nostro, seu dictis R. Cardinalibus, eorum cuilibet, qui Cōcilium ipsum convocandum procuraverit, melius videbitur: necnon per se simul, vel divisim & ut supra ad intimandum, notificandum, & insinuandum ejusmodi deliberationem, ipsi S.D.N. Ipsumque monendum, hortandum, & rogandum, & eidem humiliter supplicandum, quatenus in dicto loco, ut supra eligendo, tempore, anno, & mense quibus supra, ipsi Concilio per se, seu legatos suos speciales, interesse, & cum eis dominis Principibus, Cardinalibus, & Prælatis quibus ipsa deliberatio intimabitur, convenire velit: necnon admonendum & hortandum R.D. Cardin. Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, ac principes universalis Ecclesiæ, ac omnes habentes facultatem consulendi, & definiendi in Conciliis generalibus, & venire solitos, & obligatos ad universale Concilium per se, aut per solemnes oratores, seu Procuratores (si personaliter interesse non poterint) ad Concilium ipsum, loco & tempore quibus supra, accedant; procuraturi quantum in eis est honorem Dei, Ecclesiæ splendorem, pacem Christianorum, & bellum contra infideles, necnon conjunctim vel divisim monendum, hortandum, & requirendum S.D.N. & R.D. Cardinales, ut à tribus, quæ maxime possent congregationem hujusmodi impedire dignetur abstinere, videlicet à creatione novorum Cardinalium, & à publicatione creatorum (si qui sunt creati) & processu contra antiquos Cardinales ex justis causis absentes, aliosque prælatos, & personas Ecclesiasticas, quæ ad ipsum Concilium accesserint, seu accedere voluerint, & ab impediendo congregationem hujusmodi Concilii, directè vel indirectè, palam vel occultè, quovis quæsito colore, & abalienatione feudorum & terrarum S.R.E. alioquin protestandum de nullitate actus, & quod nos processum seu processus contra memoratos, seu eorum alterum factos, seu per eum, aut mandato suo faciendos (quod non credimus) alienationem terrarum & feudorum hujusmodi, ac creationem Cardinalium, si quam forte fieri contingeret, creatorumque si qui sunt publicationem, pro nulla, & nullis haberi ac nullius valoris, roboris, ac momenti esse existimabimus, ac per Concilium ipsum seu futurum Rom. Pontificem, annullari, cassari, & irritari procurabimus: & quia tutum non esset ipsis oratoribus, Nunciis, & Procuratoribus, dictam protestationem, intimationem, & convocationem in præsentia S.D.N. facere, quia S.R.E. Cardinales, confratres suos, carceribus mancipare, Oratoresque principum Christianorum, vi capere, & funis ictibus torquere, carceribus, aliisque tormentis macerare non erubescit; ideo decrevimus, per affixionem monitionis hujusmodi (quam ipsi Procuratores nostri facere duxerint) in valvis aliquarum Ecclesiarum, & aliis locis propinquis, ex quibus verisimiliter ad notitiam Sanctitatis suæ, & R.D. Cardinalium, & aliorum Prælatorum, venire poterit (quam vim publici edicti habere decernimus) eos perinde arctari, & ad veniendum obligatos esse, ac si personaliter fuisset illis intimata, ac exhibita ipsa monitio: cum non sit verisimile ipsis fore incognitum, quod tam patenter omnibus publicatur. Unum quoque vel plures Procuratorem seu Procuratores, loco ipsius & cujuslibet ipsorum, cum simili aut limitata potestate substituendum, eosque revocandum, & onus Procurationis ejusmodi, se reassumendum toties quoties opus fuerit, & ipsis vel eorum alteri videbitur expedire (præsenti procuratorio nihilominus in suo robore duraturo) & generaliter ad faciendum, dicendum, agendum, gerendum & procurandum omnia & singula, quæ in præmissis & circa ea necessaria fuerint, seu quomodolibet opportuna, & quæ nos ipsi facere possemus, si præmissis & cuilibet præmissorum præsentes personaliter essemus, etiamsi mandatum exigeretur magis speciale, &c. ac quorumdam verbo ad verbum expressa, & individua hic esset facienda mentio specialis. Promittentes in verbo regio, nos rata & firma habituros omnia & singula, quæ in prædictis & eorum circumstantiis ac dependentiis, per præfatos nostros Procuratores, & Oratores, & eorum quemlibet acta, gesta, & facta fuerint. In quorum fidem & testimonium, has præsentes manu nostra propria subscripsimus, & sigilli nostri appensione muniri fecimus. Datum Blesis, die xv. mensis Februarii, Anno à nativitate Domini M.D.XI. regni vero nostri decimo tertio. LOYS. Per Regem Mediolani Ducem.

COTEREAV.

Quibus mandatis lectis, videntes R. Domini Cardinales præfati, utriusque Principis Procuratores, ad ea quæ in mandatis continebantur exequenda, sufficienti facultate munitos, petierunt primo à Procuratoribus Cæsareis prænominatis ut vellent ore tenus sacratissimi domini Cæsaris mentem super hoc & mandata ipsis à Majestate sua Cæs. tradita aperire. Tunc assurgens nobilis dominus Comes Hieronymus Nogarolus, petita à reverendissimis dominis Cardinalibus præfatis & Collegis suis, quorum etiam nomine loquebatur licentiâ, hæc vel similia verba proposuit videlicet, *Quod cum sacratissimo domino suo non esset aliqua spes per medium summi moderni Pontificis, nec R.D.S.R.E. Cardinalium apud Sanctitatem suam moram trahentium, debere congregari generale Concilium universalis Ecclesiæ, pro pace Christianorum, bello contra infideles, & reformatione morum Ecclesiæ & extirpatione hæresum, ac errorum: nec eis etiam esset tutum hoc in præsentia à summo Pontifice exquirere, ideo videntes Ecclesiæ maximam necessitatem, & memores præcepti Concilii Constantiensis, de tenendo generali Concilio singulis decenniis, recurrebant ad ipsos dominos Card. in Insubria congregatos, quos intelligebant zelo Dei & Ecclesiæ sanctæ ferventes, desiderantesq; restitutionem pristini splendoris ipsius, & ut juxta antiqua tempora & consuetudinem superiorum patrum, ad medicinam omnium morborum Ecclesiæ, & orbis deveniatur (generale videlicet Concilium) Idcirco quantum melius jure poterant, & debebant, requirebant eorum D.R. & alios S.R.E. Car. quos intelligebant in hac causa eis adhærentes, ut dignarentur intendere convocationi*

cationi & congregationi generalis Concilii universalis Ecclesiæ, in quo, ut & officio quo Ecclesiæ tenerentur satisfacerent, & sacratissimo D. Cæsari, ac Christianissimo Regi Francorum charissimo fratri ejus maxime complacerent, quoque parati erant similiter cum eis, prout jure meliùs poterant, convocationem etiam hujusmodi Concilii facere, & intimare, & de hoc requirebant notarios & testes præsentes de testimonio, & instrumentis, &c.

Exposito hoc majestatis Cæs. sanctissimo proposito, spectabilis Jurisconsultus dominus Jo. Biragus, Christianissimi D. Ludovici Regis Francorum Procurator nomine suo, & Collegarum, accepta à reverendissimis dominis Cardinalibus dicendi licentiâ, hæc vel similia verba proposuit: *quod in exponenda principis sui Christianissimi mente, & commissionibus eis verbis & sententiis utebatur quibus usus est Procurator prænominatus Cæsareus, quorum repetitio quia futura esset tædiosa, propter brevitatem omittebatur. Unde solummodo dixit Christianissimum dominum Regem motum causis eisdem quibus sacratissimus dominus Cæsar movebatur, ejusdemque esse, cum majestate sua Cæsarea, in convocatione hac sancta, & notoria Concilii generalis universalis Ecclesiæ, propositi: & propterea hortabatur & requirebat D. Cardin. Reverendissimos, ut vellent hujusmodi convocationi pro definitione causarum à Procuratore Cæsareo nominatarum intendere, quam convocationem ipse etiam erat cum D. ipsis reverendissimis & sacratissimo domino Cæsare, prout jure melius poterat facturus, & intimaturus.*

Tunc R. D. Cardinales præfati audita conformitate horum principum Christianitatis circa sanctissimum hoc propositum concurrentium expetentes similem aliorum esse mentem, & timentes in dilatione aliquod periculum, modicum ad partem secedentes, eadem hora per organum Reverendiss. Domini B. Cardinalis sanctæ Crucis responderunt præfatis utriusque principis Procuratoribus, habentes gratias Deo omnipotenti, quod tam firmum & generosum animum inspiraverit sacratissimo domino Max. E. Ro. Imperatori, Semper-Augusto; & Christianissimo domino Ludovico Regi Francorum, & eundem sperabant aliis Christianis Principibus inspirari, & communicari debere: & ipsismet principibus agebant gratias ingentes, quod memores essent officii sui, & conservationis, ac splendoris Ecclesiæ.

Ad hunc tamen actum convocationis Concilii, pro quo potissimum ad insubriam secesserant, petebant à suis nobilitatibus & magnificentiis, ut ea procuratorio nomine suorum principum promitterent servare, & realiter tenere.

Primò, quod promitterent nomine Imperatoris & Regis, in eventum convocationis Concilii generalis, quod eorum Majestates realiter & cum effectu erunt fautores dicti Concilii, & membrorum ejusdem: & cum omnibus viribus eos juvabunt, & custodient, usque ad ultimam Concilii definitionem.

Secundò, quod nunquam erunt in voto nec consentient aliorum sententiæ, in dissolutione aut translatione dicti Concilii, sine consensu majoris partis congregandorum in eo.

Tertiò, quod procurabunt quantum in eis erit, dictum Concilium esse liberum, tutum, & securum, & ad nullius confusionem (nisi secundum justitiæ terminos) & quod in eo teneatur forma Concilii Constantiēsis. Et quamvis ipsi domini Cardinales à principibus ipsis plura essent petituri, pro directione dicti Concilii, quia tamen ad illa non videbatur mandatū oratorum se extendere, petebant solum hæc tria, sine quibus & oratorum requisitio, & Cardinalium convocatio, irrita videretur.

Tunc domini Commissarii, & Procuratores Cæsarei, & Regii, responderunt se verè intellexisse mentem sacratissimi Cæsaris, & Christianissimi Regis, esse inclinatissimam ad veram universalis Ecclesiæ directionem, in dicto Concilio, & cum ista tria sint annexa, & necessaria eorum menti & effectui, & comprehendantur sub requisitione & mandatis eorumdem, ideo pure, realiter, & bona fide, nomine & auctoritate dominorum suorum principalium præfatorum, ista tria sunt polliciti, & promiserunt in verbo fidei & veritatis, Principum eorumdem.

Deinde, Reverendiss. domini Cardin. habita promissione ista, modicum secedentes, communicato consilio, ne incurrerent maledictum illius qui opus Dei tractat negligenter, per organum Reverendissimi Domini B. Episcopi Sabinens. Cardinalis Sanctæ Crucis, Patriarchæ Hierosolymitani, accepto themate.

Confirma hoc Deus quod operatus es in nobis, à templo sancto tuo, quod est in Hierusalem, tibi offerent reges munera: Psalm. LXVII. ubi notata inspiratione ipsorum dominorum Cardinalium, & Principum, circa splendorem & directionem Ecclesiæ, quæ inspiratio effectivè à triumphante Hierusalē dependebat, & objectivè militantem respiciebat, & cum factores operum semper illa ament, & conservari ac confirmari procurent, credebat hoc divinum opus à Domino confirmandum, à quo mirabiliter procedebat, & tantæ Majestatis & utilitatis erat: & hoc continebat prima pars illius versiculi (orationem videlicet pro confirmatione istius sanctissimæ inspirationis, pro qua nomine universalis Ecclesiæ cum David ab omnibus esset orandum) & in secunda parte versiculi, pro isto divino opere, notabatur gratiarum actio, quæ fiebat cum omni genere munerum, & signanter per Principes Ecclesiæ, & orbis: quorum potissima cura esse debet ista publica & divina (tanquam Deo propinquiores, & immediatores) curare, & nullum majus munus esse poterat offerendum Deo, quàm ista fides, & devotio principum & ipsorum Reverendiss. D. Cardinalium, qui rejectis multis promissionibus, spretisq; multis minis, & periculis postpositis, tam ferventer, tam solidè, hanc Dei inspirationē suis actionibus adjuvabant.

Invocato igitur nomine Dei omnipotentis, ista inspirantis, cum auxilio sancti Spiritus, quem Dominus promisit Ecclesiæ assistentem, visis prius mandatis infrascriptorum aliorum reverendiss. D. Cardinalium, ad convocationem Concilii generalis universalis Ecclesiæ, sub una schedula, quam exhibue-

exhibuerunt, suis & nomine omnium Cardinalium, quorum habentur mandata, aliorumque D. Cardinalium, & aliorum adhærere volentium, devenerunt sub his verbis videlicet.

CONVOCATIO GENERALIS CONCILII EX PARTE CARDINALIUM, quæ una cum sequenti convocatione principum (ut prababita diligenti informatione ex authenticis relationibus probatum est, & notorium exstitit) per omnes quatuor nationes divulgata & publicata fuit.

TENORE præsentis schedulæ aut instrumenti, cunctis pateat evidenter, & sit notum, quod anno à nativitate Domini M.D.XI. Indictione quartadecima, die vero Veneris XVI. Mensis Maij, Pontificatus sanctissimi domini nostri Domini Iulij, divina providentia Papæ II. anno octavo: Constituti coram nobis notariis publicis, & testibus infrascriptis, reverendissimi in Christo patres & domini, Domini B. Episcopus Sabinens. & G. Episcopus Prænestinus & F. tt. Sanctorum Nerei & Achillei Cusentinus, S.R.E. Cardinales, suis nominibus, & pro sex aliis dominis Cardinal. sufficiens mandatum habentes, pro aliis eis adhærentibus, & adhærere volentibus dixerunt, & proposuerunt sequentia verba, videlicet quod considerantes quantam reipublicæ Christianæ utilitatem Concilia generalia universalis Ecclesiæ attulerint, quantumque detrimenti ex eorum intermissione Christiana resp. sit passa, cumque impræsentiarum conspiciant clare, magnam instare necessitatem universalis Concilii congregandi pro vera pace Christianorum fundanda, & sufficienti bello contra infideles stabiliendo: necnon potissimè pro reformatione morum universalis Ecclesiæ in capite & in membris plurimum collapsorum, ac emendatione criminum gravissimorum notoriorum, continuorum, ac incorrigibilium universalem Ecclesiam scandalizantium, quorum omnium Ecclesiæ morborum salutaris & unica medicina congregatio universalis Concilii semper fuit habita: quumq; tempus decennii post ultimum universale Concilium jamdudum sit effluxum, & saluberrima decretali Constantiensi constitutione edita, quæ incipit *Frequens*, singulis decenniis universale Concilium congregari debeat, & sanctissimus dominus noster Dominus Julius Papa II. cui primo curæ esse deberet illud convocandi, tanto tempore hoc neglexerit, maximè cum voverit & juraverit post biennium à creatione sua illud tenere, & nedum negligens in præcepto Ecclesiæ, & Concilii, sed & voti, & juramenti hujusmodi transgressor illud non tenuerit, tempusque interpellet pro homine, cumque nunquā sua authoritate aut voluntate futurum Concilium credatur celebrandum: & cum de gravibus Ecclesiæ scandalis in capite agendum sit, quo casu, juxta patrum sanctiones, & ipsius sacri Constantiensis Cōcilii decreta, ad summum Pontificem congregatio Concilii non attinet: sed secundo loco, ad reverendissimos D. Card. qui Pontifici, in ejusmodi sua negligentia non adhæserint: in similibus casibus, convocatio Concilii spectat, non ad eos qui sunt participes continuæ negligentiæ ejus: zelo domus Dei, quo nos maximè accendimur, post Missam sancti Spiritus invocato, ac reformationem Ecclesiæ in capite & in membris vehementer efflagitantes, & deposcentes ex nostra certa scientia: & spontanea voluntate quātum jure melius possumus, & debemus, nomine sacri R.D. Card. Collegii, quod in nobis repræsentatur, in hoc casu jure & etiam particulariter nomine nostro, & aliorum Cardinalium, quorum habemus mandata, & aliorum Card. & Prælatorum nobis adhærentium, & adhærere volentium: una cum Consiliariis & Procuratoribus sacratissimi domini Maximiliani electi Ro. Imperatoris Semper Augusti; & Christianissimi domini Ludovici Francorum Regis, Ducis Mediolani, cæterisq; nobis in hoc adhærentibus, & adhærere volentibus, Concilium generale universalis Ecclesiæ indicimus & convocamus, & quantum in nobis est effectualiter congregari monemus, & hortamur futurum, in civitate Pisaria, & inchoandum in Calendis Septemb. proximè futuri & ibi continuandum & terminandum, usque ad definitionem superiorum causarum: nisi de consensu majoris partis congregandorum in Concilio aliqua legitima causa ad alium locum commodiorem transferendum sit. Quapropter cum omni reverentia, humilitate, ac instantia, sanctissimum dominum nostrum Julium Papam secundum supplicamus, & per viscera misericordiæ Dei nostri hortamur, ac requirimus, ut huic congregationi Concilii, pro dictis causis, assentire dignetur, & illud personaliter, vel per suos legatos honorare & confirmare: Similiter & R.D. S.R.E. Card. Patriarchas, Archiepis. Epis. Reges, Principes & Potētates, ac communitates, & Collegia, universitatesque studiorum generalium, ac Religionum generales, & magistros, necnon omnes alios Ecclesiæ Prælatos, & in Conciliis generalibus, authoritatem definiendi aut consulendi habentes, & ad Concilium de jure aut consuetudine venire solitos, & obligatos, convocamus & requirimus: ut per se, vel solemnes oratores, vel Procuratores, (si commodè, personaliter interesse non poterunt ad Concilium ipsum, loco & tempore quibus supra) accedere dignentur, procuraturi quantum in eis erit, ut Concilium sit liberum, tutum & securum, & in eo juxta formā Constantiensis Synodi procedatur ad honorem Dei, & Ecclesiæ splendorē, pacem Christianorum; & infidelium expugnationem, quod nos S.R.E. Cardinales pro viribus offerimus Deo & Ecclesiæ effectualiter procuraturos; & pro viribus facturos. Quare sanctissimum dominū nostrum, & Reverendissimos dominos Cardinales, juxta formam aliorum Cōciliorum, enixè supplicamus & hortamur, ut à quatuor causis quæ maximè possent hujusmodi sanctam congregationem impedire, ex nunc abstinere dignentur; videlicet à creatione novorum Cardinalium & à publicatione creatorum (si qui forsan sunt) & processu contra antiquos Cardinales, aliosque prælatos, & personas ad Concilium ipsum accedere volentes, & illi prout decet consentientes, necnon ab impediendo

hujusmodi convocationem Concilii directe, vel indirecte, publicè vel occultè, quovis quæsito colore, & abalienatione feudorum seu terrarum S.R.E. In quibus omnibus causis, cum omni humilitate protestamur de nullitate actus (nisi à Sanctissimo domino nostro in dicto Concilio hujusmodi fieri contingeret) & aliter facta vel facienda irrita haberi, ac per Concilium seu prout juris fuit annullari, & cassari debere protestamur & requirimus. Insuper vos omnes R.D. Cardinales, & Prælatos, Principesque, ac dominos temporales, & personas alias, cujuscumque status, gradus, conditionis, vel præeminentiæ existant, hortamur, & monemus, quatenus hujusmodi bono proposito nostro annuere, opportunosque favores præbere, & à quibuscumque molestationibus, & impedimentis, ac prohibitionibus, contra venientes & venire volentes, ad dictum generale Concilium, quomodocumque, & qualitercumque directe, vel indirecte, sive alio quovis quæsito colore, vel ingenio, publice vel occultè desistant, atque desistere velint & debeant; & ab omnibus censuris, cujuscumque qualitatis (prætextu hujusmodi congregationis sacri Concilii) abstineant. Et si secus super his, à quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter fieri vel attentari contigerit, protestamur de nullitate taliter gerendorum, & de omni remedio habendo, in dicto generali Concilio, ut talia irrita, & nulla declarentur, & de omnibus aliis remediis nobis competentibus, maximè ex forma dictæ Synodi Constantiensis, prout coram notabilibus personis, notariis, & testibus, etiam in scripturis pro nobis adhærentibus, ac volentibus adhærere protestati fuimus, & reclamavimus, prout etiam tenore præsentium protestamur, & provocamus. Et quia tutum non est nobis dictam convocationem Concilii, ac protestationem in præsentia sanctissimi domini nostri facere, qui S.R.E. Card. fratres suos & Ecclesiæ universalis principes carceribus mancipari, & eis minari fecit, oratoresque principum contra jus gentium detineri: Ideo decrevimus per affixionem hujusmodi schedulæ, sive instrumenti convocationis, monitionis, & protestationis, in valvis Ecclesiarum Mutinensis Rhegiens. & Parmens. (ex quibus verisimiliter ad notitiam sanctitatis suæ, & reverentiam D. Cardinalium, ac Principum Christianorum, & aliorum Prælatorum venire poterit (quam vim publici edicti habere petimus) perinde arctare ad veniendum ad Concilium supra requisitos, & monitos, ac si personaliter illis intimata fuisset ipsa cōvocatio, monitio, & protestatio: cum non sit verisimile, ipsis fore incognitum vel occultum, quod tam patenter omnibus publicatur. Alioquin dictis Calendis Septembris advenientibus, & etiam elapsis, in dicta Civitate Pisana, vel alio loco, in quo, ut præfertur, de consensu majoris partis congregandorum, transferri contigerit, ad celebrationem & perfectionem dicti generalis Concilii gradatim & successive procedemus, & procedetur unà cum illis reverendiss. D. Cardinalibus, Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, ac dominis, aliisque ut supra citandis, qui nobiscum in dicto generali Concilio convenerint, juxta statuta & decreta in dicto Concilio Constantiensi: aliorum, sic ut supra requirendorum & citandorum absentiâ, seu negligentiâ, aut contumaciâ, in aliquo non obstante, eisque propter hoc ulteriùs non citatis vel monitis. De cujus præsentis instrumenti, hujusmodi convocationem, monitionem, protestationem, & decreta in se continentis, in locis prædictis & aliis ubi expediens fuerit publicatione, præsentatione, & in valvis prædictis affixione, & dimissione cuilibet hujus instrumenti latori, nuncio, in hac parte nostro, cum juramento aut instrumento publico, manu notarii publici confecto, plenam dabimus fidem. Quia vero fidelibus, non est tam de solicita intentione quacumque fidendum, quàm de instantia orationis humilis & devotæ sperandum: *cum non simus sufficientes etiam cogitare aliquid ex nobis quasi ex nobis sed sufficientia nostra*, juxta verbum Apostoli, *ex Deo sit*, ideo omnium vestrum charitates precamur in Domino, quatenus & per vos, & per fideles vestræ solicitudini commissos, humiles preces fundantur ad dominum, & devotis orationibus insistatur, ut ipse qui concordiam operatur in sublimibus, dignetur efficere, ut debita hujus sanctæ nostræ deliberationis, & cōvocationis provisio & executio, concors, & celer, ac canonica subsequatur, ut Ecclesiæ salus exigit, & totius orbis pax, & utilitas desiderat, & exposcit. Et novissime vos R.D. Archiepiscopos hortamur in Domino, ne in tempore hujusmodi convocationis sitis deficientes, sed interim suffraganeos vestros, exemptos, & non exemptos, ac alias notabiles personas provinciarum vestrarum requiratis, ut in tempore ac loco designatis, absque dilatione, etiam cum deliberationibus, & avisamentis vestris, & suis circa fidem, pacem, & mores fidelium instructi compareatis, & compareant, quasi coram Domino rationem vestræ villicationis reddituri. De quibus omnibus prædicti R.D.S.R.E. Cardinales petierunt à nobis Notariis infrascriptis, unum vel plura instrumentum atque instrumenta fieri, atque confici debere. Acta fuerunt hæc Mediolani in domo modernæ residentiæ prædicti reverendissimi D. Cardinalis Episcopi Prænestini, sita in porta Ticinensi, parrochiæ Sancti Georgi in palatio, sub anno, indictione, die, mense, & Pontificatu quibus supra, præsentibus ibidem illustribus dominis Carolo Jafredo, Præsidente reverendissimi Senatus Regii Mediolani, & Galeatio Vicecomite milite, & Senatore regio, testibus idoneis ad præmissa vocatis specialiter & rogatis.

Nomina autem R.D. Cardinalium, à quibus & quorum mandato hujusmodi convocatio facta fuit sequuntur.

Bernardinus Episcopus Sabinensis, Cardinalis sanctæ Crucis. Guillermus Episcopus Prænestinus, Cardinalis Narbonensis, Philippus Episcopus Tusculanus, Cardinalis Cœnomanensis, Franciscus tt. sanctorum Nerei & Archilei, Cusentinus. Hadrianus tt. sancti Chrysogoni, de Corneto. Renatus tt. sanctæ Sabinæ, Bajocensis. Carolus tt. sancti Viti in Marcello de Finario, presbyteri Cardinales, necnon Dominus Federic. sancti Angeli de Sancto Severino, ac Dominus Hypolitus sanctæ Luciæ in silice Estensis S.R.E. Diaconi Cardinales.

Ego Gentilis ex gentilibus Fulginas, publicus Apostolica auctoritate notarius, de præmissis rogatus,

gatus, hanc schedulam seu instrumentum fideliter impressum subscripsi & publicavi signo meo ap-
posito consueto in fidem præmissorum rogatus & requisitus.

Ego Petrus Rebe, Clericus Heduensis diocesis, auctoritate Apostolica notarius publicus, de
præmissis rogatus, hanc schedulam sive instrumentum fideliter impressum una cum prænominató
notario subscripsi, & publicavi, signoq; meo manuali signavi, in testimonium præmissorum.

CONVOCATIO GENERALIS CONCILII EX PARTE Principum.

TENORE præsentis schedulæ seu instrumenti, cunctis pateat evidenter & sit notum, quod an-
no à nativitate Domini M.D.XI. Indictione XIV. die vero Veneris XVI. mensis Maii, Pontifi-
catus S.D.N. Domini Julii divina providentia Papæ II. anno VIII. constituti coram nobis no-
tariis publicis, & testibus infrascriptis, nobiles viri domini Comes Hieronymus Nogarolus, Anto. de
Capitibus vaccæ, & Ludovicus Faella omnes equites sacratissimi ac Serenissimi Domini Maximiliani
Ro. electi Imperatoris Semper-Augusti Procuratores, necnon spectabiles Jurisconsulti Do. Jo. Bi-
tagus. Franciscus de Vaccis, & Balthasar Platus Christianissimi & serenissimi Domini Ludovici Fran-
corum Regis, & ducis Mediolani similiter Procuratores, & procuratoriis nominibus ad infrascripta
sufficienti mandato suorum principalium muniti, proposuerunt & dixerunt sequentia verba, videli-
cet, quod cum Imperatores Romani & Francorũ Reges fuerint semper fautores constantissimi Chri-
stianæ fidei, & S.R.E. & propugnatores indefessi ac defensores acerrimi contra omnia catholicæ fidei
& Ecclesiæ Romanæ obstacula ac scandala, nullis laboribus, nullisq; periculis in illarum extirpatione
parcentes: & sacratissimi moderni Ro. Imperator, & Francorum Rex supra nominati domini nobis
observandissimi, officii sui prædicti non immemores, sed majorum suorum inhærendo vestigiis, &
considerantes, quantam Reipublicæ Christianæ utilitatem generalia Cõcilia universalis Ecclesiæ at-
tulerunt, quantumque detrimenti ex eorum intermissione Christianá respublica sit passa, quamque
in præsentiarum clare conspiciant, magnam instare necessitatem universalis Concilii congregandi,
pro verá pace Christianorum fundanda, & sufficienti bello contra infideles stabiliendo, & pro extir-
patione hæreseum, & errorum, in diversis mundi partibus, superiorum negligentiâ pullulantium: &
similiter schismatum ac divisionum; nec non potissimè, pro reformatione morum universalis Eccle-
siæ in capite & in membris, plurimum collapsorum, ac emendatione criminum gravissimorum, no-
toriorum, continuorum, aut incorrigibilium, universalem Ecclesiam scandalizantium: quorum o-
mnium Ecclesiæ morborum, salutaris & unica medicina, congregatio universalis Concilii semper est
habita: quumque tempus decennii, post ultimum universale Concilium, jamdudum sit effluxum, &
saluberrima decretali constitutione universalis Ecclesiæ irrevocabili ac irrevocata in sacratissimo
Constantiensi Concilio edita, quæ incipit *Frequens*, singulis decenniis universale Concilium congre-
gari debeat: & summus Romanus Pontifex modernus, cui primò curæ esse deberet, illud convocan-
di, tanto tempore hoc neglexerit, maximè cum juraverit & voverit post biennium à creatione sua il-
lud tenere debere: & nedum negligens in præcepto Ecclesiæ & Concilii, sed & voti & juramenti hu-
jusmodi transgressor. illud non tenuerit: tempusq; interpellet pro homine, quum nunquam sua au-
ctoritate aut voluntate futurum Concilium credatur celebrandũ, cumque de gravibus Ecclesiæ scan-
dalis in capite agendum sit: quo casu juxta patrũ sanctiones, & ipsius sacri Constant. Concilii decreta,
ad summum Pontificem, Concilii convocatio non attineat, & R.D.S.R.E. Cardinales ad quos secũ-
do loco in similibus casibus convocatio Concilii spectaret, divisi videantur; & hi qui cum summo
Pontifice moram trahunt, vel quia verè non sunt liberi, aut forsan ex negligentiâ, vel alia ex causâ
non existimentur convocationi hujusmodi pro nunc velle assistere, seu assentire, pluresque R.D.
Card. qui à Curia Romana legitimis ex causis sunt absentes, & aliqui eorum in Lombardia congrega-
ti, hujusmodi convocationem Concilii pro superioribus causis, sicuti zelatores domus Dei cordiali-
ter efflagitent, & enixe deposcant, quod etiam à nobis Procuratoribus instanter requisiti convocave-
runt, & indixerunt. *Pro debito* ergo, quo principes nostri supradicti Christo domino Creatori & redé-
ptori tenentur, ac splendori sanctissimæ sponsæ suæ Romanæ & universalis Ecclesiæ, ac paci & incre-
mento fidei obligantur, eorum auctoritate & mandato, & de eorũ certa scientia, & spontanea volun-
tate, quantũ jure melius possumus & debemus, nomine supradictorũ dominorum Conciliũ generale
universalis Ecclesiæ indicimus, & convocamus, & quantum in nobis est effectualiter congregari mo-
nemus, & hortamur futurum, in civitate Pisana, ad Calendas Septembris proxime futuri, inibi incho-
andum, continuandum, ac terminandum, usque ad definitionem superiorum causarum, nisi de con-
sensu majoris partis congregandorũ in Concilio, alia legitima causa ad alium locum commodiorem
transferendum sit. Quapropter cum omni reverentia & humilitate ac instantia S.D.N. Julium Papã
II. nomine quo supra, supplicamus, & per viscera misericordiæ Dei nostri requirimus, ut huic vocatio-
ni Concilii pro dictis causis assentire dignetur, & illud personaliter vel per legatos suos honorare, &
cõfirmare: similiter & R.D.S.R.E. Cardinales, Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, Reges, & Prin-
cipes, & potentatus, necnon alios Ecclesiæ prælatos, communitates, & universitates studiorum gene-
ralium, Collegia ac Religionum generales, & magistros, & in Conciliis generalibus auctoritatẽ defi-
niendi aut consulendi habentes, & ad Concilium de jure venire solitos, & obligatos convocamus; &
requirimus ut per se, vel per solemnes oratores vel procuratores (si commode personaliter interesse

non poterunt) ad Concilium ipſum, loco & tempore quibus ſupra, accedere dignentur: procurabunt quantum in eis erit, ut Concilium ſit liberum, tutum, & ſecurum, & in eo juxta formam Conſtantienſis Synodi procedatur, ad honorem Dei, & Eccleſiæ ſplendorem, pacem Chriſtianorū, & expugnationem infidelium, quod obſervandiſſimi ipſi noſtri principes, & domini nobis metuendiſſimi, pro viribus ſuis offerunt Deo & Eccleſiæ ſe effectualiter procuraturos & facturos, necnon eorum nomine & auctoritate S.D.N. & R.D. Cardinalium juxta formam aliorum Conciliorum hortamur, & requirimus, ut à quatuor cauſis, quæ maximè poſſent hujuſmodi ſanctam congregationem impedire, abſtinere etiam dignentur, videlicet à creatione novorum Cardinalium, & à publicatione creatorum (ſi qui forſan ſunt) & proceſſu contra antiquos Cardinales, aliosque prælatos, & perſonas ad Concilium ipſum accedere volentes, & illi prout decet conſentientes, necnon ab impediendo hujuſmodi convocationem Concilii directe vel indirecte, publice vel occultè quovis quæſito colore, & ab alienatione feudorum ſeu terrarum S.R.E. in quibus omnibus cauſis, proteſtantur domini nobis obſervandiſſimi principales, de nullitate actus (niſi à S.D.N. in dicto Concilio hujuſmodi fierent) & aliter facta, vel facienda, irrita haberi, ac per Concilium ipſum annullari, & caſſari debere proteſtātur, & requirunt. Et quia tutum non eſſet nobis Procuratoribus dictam convocationem Concilii & proteſtationem in præſentia S.D.N. facere, qui S.R.E. Card. fratres ſuos & Eccleſiæ univerſalis principes carceribus aliquando mancipandos minari fecit, Oratoresq; principū contra jus gentium detineri, prout notorium eſt, & pro notorio allegatur; ideo decrevimus, per affixionem hujuſmodi ſchedulæ ſive inſtrumenti convocationis, monitionis, ſeu proteſtationis hujuſmodi, in valvis Eccleſiarum Mutinenſis, Rhegienſis & Parmenſis (ex quibus veriſimiliter ad notitiam ſanctitatis ſuæ & R.D. Cardinalium ac principum Chriſtianorum & aliorum prælatorum venire poterit, quam vim publici edicti habere petimus & principales domini nobis obſervandiſſimi habere decreverint & voluerint) perinde arctare ad veniendum ad Concilium ſupra requiſitos, & monitos, ac ſi perſonaliter illis fuiſſet intimata, vel exhibita ipſa convocatio, monitio, & proteſtatio: quum non ſit veriſimile, ipſis fore incognitum vel occultum, quod tam patenter omnibus publicatur. De quibus omnibus dicti domini Conſiliarii, Commiſſarii & Procuratores, petierunt à nobis notariis infraſcriptis unum vel plura inſtrumentum vel inſtrumenta fieri atque confici debere. Acta fuerunt hæc Mediolani in domibus habitationis moderoæ reſidentiæ R.D. domini G. Epiſcopi Cardinalis Præneſtini, ſitis in porta Ticinenſi, parochiæ S.G. in palatio, ſub anno, indictione, die menſe & Pōtificatu quibus ſupra, præſentibus ibidem illuſt. Dominis Galeatio Vicecomite milite magnifico J.U.D. Domino Hieronymo Morono, filio quondam D. Jo. Re. Senatoris Mediolani; magnifico D. Bernard. Guacio, filio quondam D. Anto. Prætor. Papiæ. & D. Benedicto Abriono, filio quondam Domini Chriſt. Vicario D. Capitanei juſtitiæ Mediolani, ac domino Princivallo de Monte Regio, Secretario Mediolani, teſtibus idoneis ad præmiſſa vocatis, & ſpecialiter rogatis.

Ego Gentilis ex gentilibus Fulginas, publicus Apoſtolica auctoritate notarius, de præmiſſis rogatus, hanc ſchedulam ſeu inſtrumentum fideliter impreſſum ſubſcripſi, & publicavi ſigno meo appoſito, conſueto, in fidem præmiſſorum rogatus & requiſitus.

Ego Petrus Rebe, Clericus Heduenſ. Dioceſis, auctoritate Apoſtolica Notarius publicus, de præmiſſis rogatus, hanc ſchedulam ſive inſtrumentum fideliter impreſſum, una cum prænominato Notario ſubſcripſi, & publicavi, ſignoq; meo manuali ſignavi, in teſtimonium præmiſſorum.

SERENISSIMI ROMANORUM IMPERATORIS ELECTI MAXIMILIANI SEMPER-Auguſti Epiſtolæ, quibus prælibata generalis Concilii indictio recipitur & approbatur.

A TERGO

Reverendiſſimis in Chriſto patribus dominis Cardinalibus Mediolani conſtitutis amicis chariſſimis.

MAXIMILIANUS, divinā favente clementia electus Rom. Imperator Semper-Auguſtus, &c. Reverendiſſimi patres, amici chariſſimi ſalutē, cum incremento omnis boni, accepimus complures literas V. Reverendiſſ. D. quibus nobis ſignificant, quomodo una cum noſtris & ſereniſſimi Regis Franciæ fratris noſtri chariſſimi procuratoribus, indixerunt Concilium, & cum eiſdem literis ſuis accepimus ſchedulas ejuſmodi denunciationis, & copias literarum datarum, ad ſereniſſimum Regem Arragonum fratrem noſtrum chariſſimum, quæ omnia nobis ſummopere placuerunt, & ea approbamus, ſicuti aliquanto latiùs ſcribimus procuratoribus noſtris, ibidem apud D.V. Reverendiſſ. exiſtentibus, & quoniam jam primo rediit ad nos venerabilis Mathæus Epiſcopus Gurgen. Princeps & Conſiliarius noſter devotus dilectus, intellecto ab eo ſucceſſū omnium rerum, latius ſcribemus D.V. Reverendiſſ. & eiſdem Procuratoribus noſtris, quibus circa omnia reſolute mentem noſtram ſignificabimus, quæ erit ad omnimodam proſecutionem hujuſmodi Concilii, ad laudem Dei, & incrementum ſuæ ſanctę fidei, & confuſionem hoſtium ejus, datum in oppido Muldorff. die quinta menſis Julii, Anno Domini M.D.XI. Regni noſtri Romani xxvi. Per Regem. Ad mandatum Cæſ. Majeſtatis proprium, Jacobi. de Banniſſis.

A TERGO

A TERGO

Nobilibus, fidelibus, nobis dilectis Consiliariis, & Commissariis nostris Mediolani.

MAXIMILIANUS, divina favente clementia E.Ro.Imperator Semper-Augustus,&c. Nobiles,fideles,dilecti,accepimus literas vestras,die XVI. Et postea die XXIII. præteritis,& ex illis intelleximus tractata per vos nomine nostro,cum Reverendiss.D.Card.Mediolani existentibus,ac venerabili Episcopo Parisiensi in causa Concilii universalis Ecclesiæ, cujus indictionis schedulas ad nos transmissas,pariter percepimus,simulque ordinem & modum servatum ad illud indicendum,quæ nobis omnia valde placuerunt,nec satis probare & laudare possumus prudentiam & dexteritatem vestram, quam adhibuistis in explicando tanto negotio, quodque in omnibus secuti fueritis consilium præfati Episcopi Parisiensis, ut vobis erat injunctum,gratum habuimus.

Volumus insuper,& ita vobis committimus,ut à R.D.Cardinalibus præfatis,& ab aliis quibus vobis videbitur,exactam capiatis informationem,& vos ipsi,judicium vestrum nobis perscribatis,de omnibus quæ videntur esse per nos agenda in prosecutione dicti Concilii, quæ & quales literæ per orbem Christianum scribendæ,& ad quos, quove pacto sit à nobis procedendum, tam in hoc principio quam in progressu, & quomodo cum Papa progredi debeamus, redigatisque omnium opinionem,& consilium de omnibus in scriptis,per bonum ordinem, ut juxta illum procedere habeamus, sicut nostra est intentio. Literas etiam per nos ut supra scribendas,curetis ab eis formari(licet nos aliquas scripserimus & emiserimus)in eam quam voluerint sententiam, ad nosque mittetis,ut juxta formulam expediri facere ea valeamus,ad quoscumque opus fuerit.Sed ante omnia,agetis nostro nomine gratias R.D.Cardinalibus,quod ad nostram requisitionem & exhortationem tam promptè & voluntarie reipublicæ Christianæ & universalis Ecclesiæ periclitantis causam amplexi fuerint, denuo hortando eos,ut quo animo inceperunt,sic velint prosequi, pollicendo nos eis fautores,& auxiliatores constantissimos,usque ad finalem Concilii terminationem, de qua, Deo dante speramus eos meritum apud Deum & laudem apud homines reportaturos,manebitisq; Mediolani,apud reverendiss. D.eorum & præfatum Parisiensem,quandiu ipsi necesse duxerint vos ibi esse, pro rebus dicti Concilii,in quibus vos ea prudentia & fide semper gubernabitis,quam de vobis præsumimus: pro certo habentes nos benemeritorum vestrorum memoriam,& rationem habituros. Agetis insuper gratias præfato Parisiensi Episcopo nomine nostro,de bona intelligentia habita in proximo tractatu,cum venerabili Episcopo Gurgensi,principe & Consiliario nostro devoto dilecto, & de bonis ac sinceris officiis,& operibus quæ præstitit in communibus rebus nostris, & serenissimi Regis sui, respiciendo honorem & utilitatem nostram æque ac præfati regis sui, sicuti à præfato Gurgensi nobis scriptum est,& postea relatum,ostendendo nos eorum memores futuros,ac gratos, ubicumq; contigerit nos aliquid posse efficere,quod ad dignitatem & commodum pertineat. Rediit jam ad nos idem Gurgensis,qui inter alia retulit nobis singularem prudentiam vestram, qua cum omni fide & affectu erga nos,astitistis sibi in negotiis nostris,quod & si jampridem pro comperto habeamus, gratum tamen multũ fuit, id ab eodem Gurgensi intelligere, hortamurque vos ut sicuti nobis certò persuademus, ita continuè persistere velitis in omnibus rebus nostris, & nos condignam rationem habituri simus virtutum & meritorum vestrorum. Datum in oppido Muldorff.V.die mensis Junii, Anno Domini M.D.XI.Regni nostri Romani XXVI.

JACOBUS DE BANNISSIS.

CHRISTIANISSIMI FRANCORUM REGIS D. LUDOVICI EPISTOLÆ QUIBUS EADEM indictio approbatur & acceptatur.

A TERGO

Reverendissimis in Christo patribus, & dominis sanctæ Crucis, Narbonensi, & Cusent. S.R.E. Cardinalibus, fratribus nostris charissimis.

REVERENDISSIMI in Christo patres, & fratres nostri charissimi, recepimus literas quibus nos certioratis de indictione sacri Concilii, facta per D.V. reverendiss. una cum Procuratoribus serenissimi Rom.Imperatoris E.Semper-Augusti, fratris & consanguinei nostri honorandi,& nostris,accepimusq; schedulas dictæ indictionis, quas cum nobis plurimum placuerint alacri animo approbamus. Ut autem prælibatæ D.V. reverendiss.intelligant quanti facimus hujusmodi indictum Concilium, optemusq; illud ad laudem & servitium omnipotentis Dei,utilitatemq; reformationem,& exaltationem Ecclesiæ sanctæ,ac confusionem inimicorum ejus,debitum sortiri effectum, elegimus copiosum numerum Prælatorum,Theologorum, & jurisperitorum,de almis Universitatibus Galliarum,ad eumdem,& assistendum in ipso sancto Concilio nomine Gallicanæ Ecclesiæ.Nos quoque pro ipso sacrosancto Concilio,omnes necessarias provisiones, pro virili nostra ministrare curabimus,sicuti à præsentium tabellario & nuncio nostro diffusius intelligere poteritis. Valeant D.V. reverendiss.quas Deus omnipotens assiduè custodiat. Datum Valentiæ,die XVIII.Julii M.D.XI.

LOYS.

ROBERTET.

MAXIMI-

Anno Christi 1512.

MAXIMILIANI I. IMP. AUG.

EDICTUM

De vitio ingluviei & ebrietatis.

IN institutis à MAXIMILIANO I. Imper. Trevirensibus Comitiis anno supra millesimum quingentesimum duodecimo, posteà Coloniæ finitis, uti de gravissimis alioquin Imperii negotiis, de pace nimirum publica conservanda: de auxiliis Imperatori, communi subditorum Imperii contributione præstandis: de schismate Cardinalium non tolerando: de proscriptione Edezardi Comitis Emdani, Imperatoris mandatis non parentis: de Groninga Phrysiæ metropoli, Georgio Duci Saxoniæ restituenda: ita quoque de vitio ingluviei & ebrietatis, radice omnium flagitiorum, præsentibus omnibus Septemviris & Ordinibus Imperii, consultatio diligens instituta est, de qua gravissime conclusum, edictoq; publico confirmatum talem in modum.

Nos MAXIMILIANUS I. Dei gratia, electus Romanorum Imperator, &c. Quamvis ante hæc tempora aliquibus in Conventibus aliquoties de ingluviei vitio, ipsâq; adeò ebrietate vitanda pronunciatum gravissimè sit, tamen id in effectum hactenus nondum deductum.

Quocirca cùm ex immoderata & vitiosa ingluvie cibi potusque ebrietas: ex ebrietate verò, tanquam uberrimo fonte & scaturigine plenissima, omnis generis impietas, blasphemia, injuriæ, cædes, aliaque scelera quàmplurima, promanent & exoriantur, ac reverà ea sit litium propagatio, furorum genitrix, petulantiæ magistra: experientia insuper testetur, quòd ebrii ex se quasi rapti, non solùm omni præeminentiæ, existimationis, dignitatis, aliorumq; honorum fastigio, summo cū dedecore, & ignominia haud contemnenda, seipsos privent, verùm etiam animæ, rationis, sensuum, fortunarum, bonorum, vitæ denique, corporis, ac salutis æternæ jacturam faciant certissimam, irreparabilem: quare tenore harum universis ac singulis nostris, & S. Rom. Imperii, Regnorum, Dominiorū, Provinciarumq; nostrarum hæreditariarum subditis, cujuscunque status, gradus, ordinis, conditionis, dignitatis, aut præeminentiæ existant, tam Ecclesiasticis quàm Sæcularibus, seriò mandamus & injungimus, ut contumaces ac violatores hujus nostri Cæsarei mandati, si quos fortè cōpererint, pœna non contemnenda mulctati, aliisq; idoneis ac opportunis mediis coërceri curent, nec id quenquam impunè violare, spernere aut transgredi permittant. Si qui verò è Nobilibus, aut Equestris Ordinis viris ab hoc vitio sibi temperare minimè velint, eos cane pejores & angue abominandos, ac ab officiis & muneribus S. Romani Imperii publicis, aliisque dignitatum tam ecclesiasticarum quàm politicarum fastigiis removendos ac abdicandos sancimus & volumus, remotosque & abdicatos, neque promovendos, neque ampliùs dignitatibus præficiendos ullis esse, censemus & statuimus. Tenuioris autem fortunæ homines pœna afficiendos *a* capitali pronunciamus. Si quis porrò Magistratus superior aut inferior, in exequenda hac pœna, negligentior aut remissior extiterit, nostram & S. Rom. Imperii indignationem gravissimam, ac mulctam fisco sive ærario nostro Imperiali, omni spe veniæ sublata, irremissibiliter solvendam, ipso facto se noverit incurrisse. Iis verò in locis, ubi hoc ingluviei gulæque vitium consuetudine veteri introductum perspiciant, summa cum animadversione, simili pœna proposita *b* capitali, illud declinent.

a for. corporali.

b for. corporali.

Anno Christi 1512.

MAXIMILIANI I. IMP. AUG.

CONSTITUTIO

De Notariis & tabellionibus, eorumq́, officio: edita in Comitiis Coloniensibus, Anno Domini MDXII.

MAXIMILIANUS divina favente clementia Electus Romanorum Imperator Semper Augustus, ac Germaniarum, Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. Rex; Archidux Austriæ; Dux Burgundiæ, Lotharingiæ, Brabantiæ, Stiriæ, Carinthiæ, Carniolæ, Limburgiæ, Lucemburgię & Geldriæ; Landgravius Alsatiæ; Princeps Sueviæ; Palatinus in Habspurg & Hannoniæ; Princeps & Comes Burgundiæ, Flandriæ, Tirolis, Goritiæ, Arthesii, Holandiæ, Selandiæ, Firretis, in Kiburg, Namurii & Dusburgi; Marchio Sacri Romani Imperii Antuerpiæ, Super Anasum, & Burgoviæ; Dominus Phrisiæ, Marchiæ Sclavonicæ, Mechliniæ & Salinarum.

1. Gloria Reipublicæ decusque totius Romani Imperii, & subditorum utilitas, in quorum prosperitate utique prosperamur, Nos, qui superna provisione, & non nostris meritis, ad culmen Imperialis seu Cæsareæ Dignitatis, & plenitudinem potestatis, sublimati sumus, inducunt, ut non solùm ad ea, quæ ad augmentum & sublimationem Imperii, sed & ea, quæ ad reformationem deformitatum, correctionem errorum, & defectuum emendationem pertinent, ac periculorum submotionem, quæ in Republica aliquando contingunt, & subditis quotidiè imminent, aciem nostræ considerationis dirigamus, hinc in initio regiminis nostri, & susceptæ administrationis in Imperio pro justitia & pace conservanda, quæ tunc quodammodo in finibus Imperii exulaverunt, certas, per quas celerius causæ in justitia expediantur, & illi qui pacem turbare conantur, acrius quàm antè coherceantur & comprimantur, edidimus Ordinationes.

2. Verùm quia nedum pro justitia & pace manutenenda, sed etiam quæ quotidiè in Republica & subdi-

& subditis occurrunt, tabellionatus seu tabellariorum officium perutile & necessarium existat, per quod placita, vota & gesta hominum (ne memoriæ labilitati seu oblivioni subdantur) per scripturæ ministerium certæ & perpetuæ memoriæ traduntur, publicisque firmantur documentis. Et quamplurimi Notarii seu Tabelliones & se saltem officio Notariatus ingerentes in Imperio (ut per experientiam didicimus, multorumque accepimus clamore) defectuosi & indigni inveniantur: tamen ratione conditionis & qualitatis personæ, tum ratione defectus etiam scientiæ & morum, ac qui aliàs multipliciter inutiles existunt, utpote aliqui servili conditioni astricti, alii de falso, præsertim etiam circa tale officium Notariatus convicti, aut etiam aliis criminibus irretiti, seu publicè diffamati, alii negligentes, nonnulli indocti & imperiti, & quorum imperitia, negligentia & malitia innumeros homines defraudari, negligi & gravari non est dubium. Ad obviandum igitur hujusmodi periculis & defectibus, necessarium esse putamus desuper fieri provisionem, viris que doctrina & harum rerum experientia suffultis mandavimus, qui nostra autoritate præsentem ordinationem compilaverunt. Quam cùm nobis obtulissent, eamque diligenti studio perlegissemus, animadvertissemusque multiplicem ejus fructum & utilitatem, ipsamque nostra Imperiali autoritate de nostrorum ac sacri Romani Imperii Electorum, Principumque & Statuum aliorum, consilio confirmamus, approbamus, atque plenissimum robur attribuimus, atque per universum Romanum Imperium divulgari præcipimus.

3. Hanc igitur saluberrimam reformationem & ordinationem studeant Notarii publici, ad quos præcipuè pro Notariatu, officiorum exercitio, & practica ipsa porrigetur, humili devotione amplecti, summaque diligentia servare, ac juxta eandem & alia, quæ suis in juramentis super hujusmodi officiis præstitis, vel etiam à jure communi, vel locorum laudabilibus consuetudinibus, tradita introductaque sunt, officia sua legaliter, fideliter & sincerè exercere, prout ultra damna & interesse, ad quæ aliàs partibus à se neglectis vel defraudatis tenebuntur, nostræ Imperialis Majestatis severam evitare velint correctionem.

CAPITULUM I.

DE PERSONARUM QUALITATE, ET GENERALIBUS NOTAriorum regulis.

IN primis igitur ordinamus, quòd circa personas approbandorum vel denuò instituendorum habeatur ratio conditionum & qualitatum earundem, ne approbentur vel instituantur prohibiti, utpote infideles, servi, infames, præsentis ordinationis & aliorum requisitorum non informati: Item vel excommunicatione majoris vel Imperialis banni censuris innodati. Et in summa qui à testimonio jure repellantur, quoniam testium vice fungantur.

2. Et cùm sit de jure communique practica & consuetudine introductum, ut servetur circa publica instrumenta eorumque solennitates talis forma, ut videlicet à principio invocato divino nomine, à quo cuncta bona progrediuntur, imponatur annus salutis, indictio, nomẽ ac annus Principis, dehinc Mensis, dies, hora, locus, loci locus, deinde facti seu actus gesti series, hinc testium adhibitio, quorum singulorum nomina & cognomina clarè designentur, & finaliter signetum, subscriptioque Notarii, qui semper debet de hoc rogari, seu requiri, & de rogatu suo attestari.

3. Mandamus ergò, præcipimus & ordinamus hujusmodi formam ulterius servari, salvis non minus aliis de cujusvis loci consuetudine servandis: Ita tamen, ut saltem in terris sacri Romani Imperii nomen & annus regiminis, seu Imperii Romanorum Imperatoris vel Regis pro tempore existentis, nullo modo sicut hactenus à nonnullis & malè neglectum est, de cætero omittantur.

4. Deinde mandamus, ut quivis Notarius studeat omnimodo habere, & quidem summa cum custodia conservare, ac post se relinquere unum protocollum, in quo per seipsum, non alium, singuli actus coram se gesti, & de quibus rogatur, ordine in scriptis redigantur, instrumentorumque quæ inde edita fuerint, copias de verbo ad verbum concordanter registratas retineat & conservet, ut de perditis antea editis instrumentis, sive ante sive post mortem suam, quando, & quotiens alia instrumenta de novo fuerint edenda, vel prætextu editorum suspitio, error, dubium, vel altercatio occurrit, ad tale protocollum registrumque possit haberi recursus. Hoc autem usque adeo servetur, ut hujusmodi protocollata etiam partibus quæ contraxerunt vel egerunt consentientibus, vel pro infectis nullisque haberi volentibus, seu deleri ex libro vel cancellari petentibus, non saltem pro tanto deleant seu cancellentur, quin non minus legibilia maneant & retineantur. Quid enim si alterius tertii, sive fisci, sive privati intersit, seu interesse cœperit, rem sic esse gestam, & ex Protocollo veritatem apparere posse.

5. Caveant etiam Notarii, ne quis ad quantumcunq; fide dignam relationem quicquam aliud plus vel minus quàm quod coram se & testibus ad hoc adhibitis actum gestumve, atq; de quibus tempore actus hujusmodi non antea vel post ex intervallo rogatus fuerit, atque etiam quod corporeis sensibus perceperit, eò quòd officium seu autoritas sua ad alia se non extendat, in Protocollo suo scribat, vel desuper instrumentum edat. Sed in his sensibus est habenda distinctio. Nam in visu & auditu sufficit, Notarius in præsentia testium videat & audiat; in aliis verò, ut gustu, tactu vel odoratu requiritur, quod testes coram se gustent, tangant vel odorent, & de qualitatibus eorum quæ per hujusmodi sensus

ſenſus perceperint, coram partibus, teſtibus, & ſe Notario atteſtentur. De eiſdem enim ſic atteſtatur, non autem de proprio ſuo guſtu, tactu vel odoratu Notarius efficaciter poteſt teſtificari. Si tamen Notarius ſe ſimiliter ſic guſtaſſe, tetigiſſe, vel odoraſſe, atque percepiſſe addiderit, non modicum fidei facit.

6. Poteſt autem & Notarius rogari de actu muti, & ſcribere ſigna ſeu nutus ejus, utpote ſic, vel talis propter accidens loqui non potuerit, interrogatus à me humeris vel capite innuendo conſenſit, & ſimilia.

7. Et licet ex conſuetudine Notarius tolleretur per alium fidelem (quando eſt aliis impeditus facere) ad mundum ſcribere inſtrumentum à ſe dictatum & completum, poſtea per ſeipſum ſubſcribendum & ſignandum, tamen Protocollum ſuum ſeu extenſionem ejus per ſeipſum, non per alium facere: vel ſi ex aliquo accidenti pro tunc ſcribere non poſſit, ea vice alteri extendendum de verbo ad verbum pronunciare, & in ſubſcriptione de hujuſmodi impotentia & alterius ingroſſatura atteſtari debet.

8. Et quamvis non requiratur plena, & tanta extenſio Protocolli, ſicut inſtrumenti inde extrahendi, tamen Notarii debent ſaltem brevibus & ſummariis verbis ſubſtantiales clauſulas ipſius actus seu contractus, etiam juxta cujuſque contractus ſeu actus naturam, vel loci conſuetudinem ſolitas, & ſignanter clauſulas reſignationum præjudicialium attingere.

9. Nam cùm conſenſus & intentio contrahentis vel agentis ſit de ſubſtantia contractus ſeu actus celebrati, ſingulorumque, de quibus convenerunt partes, etiamſi ſolita ſint apponi, neque talis conſenſus porrigatur ad ea quæ quis ignorat, requiritur quod Notarius coram ſe & teſtibus ſaltem ſummariè recitet ac legat partibus pacta, renunciationes & clauſulas ſingulas, ſuper quibus fundatur Jus ipſius coram ſe geſti, ac conſenſum deſuper exprimi curet. Licet enim Jus præſumat contrahentes in ſingulis quæ ſecundum contractus naturâ vel loci conſuetudinem ſolent apponi, conſenſiſſe, etiamſi ex Protocollo non appareant, neque à partibus exprimantur, nonnullique velint à Notario hoc non requiri: tamen tutius & æquius eſt ſic obſervari propter multa. Præterea Judicis eſt, non Notarii, ad præſumptionem ſcribere, ſed de his ſolisque corporeis ſenſibus percipiuntur, ut ſuprà dicitur, quæ tam ad inſtar teſtis Notarius ſcribere debeat.

10. Maximè autem iſta ſunt ſervanda in contractibus & actibus, in quibus ſcriptura eſt de ſubſtantia, imò extunc requiritur ut coram contrahentibus & teſtibus de verbo ad verbum ſingula relegantur: quia antequam ſcriptura compleatur, & à partibus pro completa habeatur, contractus non cenſetur perfectus vel efficax: Poſtea verò quicquam addi, detrahi, vel mutari, etiam de partium conſenſu non poteſt.

11. Poterit tamen Notarius de his, quæ partes mutare, addere vel detrahere vellent, denuò rogari, & deſuper facere inſtrumentum, prioribus geſtibus manentibus in Protocollis.

12. Præcipuè autem ſint cauti Notarii à fraudibus & fallaciis aliquorum, ſive coram eis contrahentium, ſive aliorum, qui ſimulantes ſe Notarios à laborum prolixitate relevare velle per ſe vel alios ſubordinatos dictant inſtrumenta ex inbreviatura ipſis edenda, & ad mundum ſcribi faciunt, ac poſtea offerunt Notariis ſubſcribenda & ſignanda. In eis enim ſæpè dolosè & in præjudicium aliorum ſecum contrahentium rei geſtæ detrahunt, vel addunt quæ ſenſum vel ſubſtantiam immutant, quod facile quandoque uno verbo, una ſyllaba, imò interdum una litera fieri poteſt, & tamen advertenter & ſubtiliter, quòd vel Notarii, vel alii ſecum contrahentes vix, vel nullo modo ſentire poſſunt. Ex quo ipſi Notarii intelligant quàm periculoſum eſſet Protocolla ſeu inbreviaturas ſuas per alios, maximè alteri parti ſuſpectos, vel qui actibus protocollatis non interfuerunt, extendi facere.

13. Secus tamen eſſet, ſi antequam contractus ſeu actus abſolveretur, ſeu concluderetur talis extenſio ſive ab ambobus contrahentibus, ſive altero eorum fieret, & poſtea coram ipſis & Notario & teſtibus legeretur, & ubi ſic placeret contrahentibus, extunc Notarius rogaretur. Poſſet enim tunc Notarius ſecurè ſcribere, partes juxta iſtam extenſam formam ipſis lectam & approbatam coram ſe & teſtibus requiſitis contraxiſſe & egiſſe, ac cæteris protocollis ſuis adjungere atque poſtea publicare.

17. In ſumma maximo ſtudio advertant Notarii, ne circa protocollorum ſeu abbreviaturarum impoſitionem feſtinent ſeu præcipitanter agant, ſed cum diligentia & conſideratione clauſulas quaſvis protocollent. Nam tota officiorum, juramentorumque ſuorum deſuper præſtitorum vis & ſubſtantia in hoc conſiſtit, ut benè diligenterque advertant & intelligant coram ſe geſta, & de quibus rogantur, & ea quæ viſu audituque propriis in teſtium ſimiliter animadvertentium præſentia perceperint protocollent, & publicent, ſincerè ac fideliter, ſive vel veritatis occultatione, vel falſitatis admixtione quavis, adhibitis ſolennitatibus à Jure vel locorum, in quibus inſtrumenta facient, conſuetudinibus introductis, ut ſuprà dicitur.

18. Notarius autem ſeu Tabellio, cùm ſit Reipublicæ ſerviens, virtute ſui officii tenetur de & ſuper his de quibus ſalrem cum mercedis præſtatione rogatur (dummodo aliàs ſint licita & non prohibita) facere inſtrumenta, niſi ſit factus Doctor, Decurio, Monachus vel clericus. Veruntamen nihilominus ſi ſe rogari permiſerint, tenentur imbreviaturas ſuas publicare, valentq; inſtrumenta eorum. Poſſunt tamen pro his, quibus ultrò ſe ingerunt, tanquam prohibitioni contrafacientes puniri.

19. Sciant etiam Notarii, eorum nullum poſſe officio ſuo renunciare, niſi in manus Principis, cujus

cujus authoritate est creatus: Vel signetum suum consuetum saltem sine Judicis autoritate, causaque rationabili mutare, aut instrumentum alieno signo signare.

20. Et quamvis Notarius Protocollum sive abbreviaturam suam extendere, & omnia ponere quæ declarant mentem contrahentium vel testatorum citra substantiæ mutationem possit: tamen alterius sive viventis sive mortui protocollum seu abbreviaturam etiam sibi legatam extendere, seu huic quicquam addere vel detrahere, seu aliter quàm de verbo ad verbum in publicam formam redigere sine auctoritate Judicis non potest nec debet cum extenso, & quid sub isto signo &c. vel aliis defectuosis, vel abbreviatis verbis forte inibi positis comprehendi intelligatur, ad Judicis, non Notarii æstimationem spectet.

21. Advertant etiam Notarii, quòd quando in extensione & ingrossatione instrumentorum rasuras maximè notabiles & in locis suspectis, in una vel pluribus rigis faciunt vel verba interlinealia, seu ad margines apponunt, à quibus quantum potest cavendum est, quod extunc in corpore instrumenti, vel saltem subscriptione de his faciant mentionem & approbationem. Et hoc maximè quando talis interlineatura est scripta ad marginem facta, non est manus propria ipsius, qui instrumenti tenorem ingrossavit.

22. Item Notarii caveant, quia præsenti ordinatione prohibentur scribere instrumenta sua nimis abbreviata vel obscura, vel ambigua verba, quæ vitiant instrumenta, nec per ziferas, signa, vel notas, maximè non communiter omnibus cognitas, cùm facilè possint mutari & corrumpi, sed scribant per literas integras, communes, legibiles & cognitas, in pergameno, non papyro, in Latina, vel nostra Alemanica lingua.

23. Si casu amittatur alicujus Notarii protocollum, & de hoc doceatur, poterit Notarius agere contra detinentem instrumenta prius inde extracta, vel si haberi non possunt, examinari facere testes, qui interfuerunt, & inde novum facere protocollum.

24. Sint etiam Notarii circa instrumentorum editionem & publicationem diligentes & cauti, ne committant errores, cùm partes inde ad plures incommoditates, pericula, & expensas sæpe deducantur, quas sine dubio ipsi errantes refundere tenebuntur.

25. Quòd si verò sive probabiliter sive improbabiliter contigerit aliquem incidere errorem, sive in solennitatibus, sive nominibus, locis, temporibus, substantia, sive aliis, tutius est ut saltem post editionem, cùm Notarii postea videantur functi suo officio ad evitandas ambiguitates disputationum & altercationes varias, non sua, sed Judicis desuper aditi autoritate errores hujusmodi emendentur.

26. Possunt etiam Notarii actuum coram se gestorum, dum modò tamen ab eo vel his, de cujus vel quorum voluntate dependent actus hujusmodi desuper tempore eorundem actuum rogati fuerint, sine trepidatione alteriusque autoritate, imò tenentur sub pœna in Jure expressa edere instrumenta eis qui rogarunt, seu eorum Procuratoribus, hæredibus, successoribus, universalibus vel singularibus saltē semel. Sed quando sæpius eisdē vel aliis petentibus & prendentibus sua interesse, maximè ubi quæstio, seu dubium desuper esset vel timeretur, aut aliis periculum seu præjudicium ex tali editione verisimiliter immineret, tutius ac consultius est propter varias in hoc opiniones, ut Notarii faciant se citari coram Judice, cujus autoritate vocatis vocandis editionem hujusmodi faciant vel denegent.

27. Notarii autem sciant, se non de nocte, nisi ex urgente causa quam exprimant, vel in locis occultis, seu clam rogari, vel instrumentari debere, cùm hoc non sine suspicione procederet.

CAPIT. II.

De Testamentis.

DEBENT autem Notarii præcipuè esse solliciti & diligentes circa Testamentorum & aliarum ultimarum voluntatum confectiones, propter magna ex eis imminentia præjudicia. Sunt enim secundum sacratissimas leges testamentorum genera duo: alterum quod fit in scriptis seu mediante scriptura, clausa seu involuta: alterum verò & communius, quod per solam nuncupationem sine scriptura, vel aliqua literali solennitate fieri solet, & ideo nuncupativum dicitur, neque scripturam de sua essentia requirit. Item potest & tertium genus adhiberi, quòd fit à cœco cœcave per nuncupationem, tamen non sine scriptura, utpote tam à Notario quàm testibus adhibitis, & rogatis propriis manibus subscripta singulorumque solitis signetis signata.

2. Et advertant ipsi Notarii, quòd ad singulorum testamentorum præmissorum genera conficienda requiruntur secundum leges, testes ad minus septem, incluso ipso Notario. In Codicillis autem, in quibus legata & fideicommissa relinquuntur sine hæredum alicujus institutione, vel in donationibus causa mortis, & in jure, ubi rustici testantur, & plures haberi non possunt testes ad minus quinque. In parentum autem inter liberos, ubi nullum aliud testamentum procedit, quod infirmandum sit, & in militum castris, non autem bellicis expeditionibus existentium testamentis remittitur numerus testium usque ad duos.

3. Milites autem in expeditionibus bellicis existentes etiam sine omni solennitate vel teste, quocunque modo velint testari, possunt: non autem existentes in talibus expeditionibus seu castris, Jure communi testantur.

4. Requiritur etiam quòd in testamentis non solùm rogentur testes, sed specialiter ad actus hujusmodi testandum vocentur, & adhibeantur, vel saltem si casu illic sint, ad hoc præmoneantur.

5. Item requiritur in omni testamento, quòd testator testatrixve verbis intelligentibus loqui aut scribere sciat. Nam neutri eorum sciens mortuo similis in hoc reputatur, & testari non potest.

6. Præterea etiam requiritur in omni testamento, etiam nuncupativo, ut singula gesta in notam jam recepta relegantur coram testatore, testibusque, antequam ab invicem recesserint.

7. Caveant ergò Notarii se ab his, qui neque articulatim & intelligibiliter loqui, neque scribere possunt, cùm sint intestabiles.

8. Videant autem Notarii testamentis adhibiri, & etiam testari volentes, quos adhibeant testes, quia multi prohibentur adhiberi, ut regulariter omnes qui sunt activè vel passivè intestabiles & præterea mulier, hermophroditæ, in quibus muliebria præcellunt, in potestate testantis existens hæres scriptus, & cum eodem in eadem existens potestate. Unde consulitur ut ad requisitum numerum testes alii recipiantur, ne propter aliquorum inhabilitatem testamenta irritentur.

9. Testamenti autem in scriptis (quod magno in usu amplius non est, sed ab eo fit, qui in ejus vita neminem suæ ultimæ voluntatis conscium esse vult) talis est forma: Producit testari volens in medium coram testibus septem ad id specialiter convocatis seu pręmonitis & rogatis viris, liberis, puberibus, omnibus simul præsentibus scripturam consignatam vel ligatam, vel tantùm clausam vel involutam, sive ipsius testatoris, sive alterius cujuslibet manuscriptam, offertque illam istis testibus a singulis eorum subscribendam, & signetis suis solitis signandam: dummodò tamen apertè dixerit, suum esse testamentum quod offertur, ibique coram testibus sua manu propria subscripserit: vel si ipse scribere nesciat, vel tunc non possit, alterius octavi testis manu, nomine & jussu suo, in reliqua parte testamenti subscribi faciat. Tunc eodem die & tempore nullo intervallo, vel etiam actu extraneo, nisi fortè necessitatis causa, & modico interrumpente per singulos septem testes propriis suis manibus subscribitur, & sigillis suis seu signis solis signatur.

10. Testamenti autem nuncupativi forma est: Quia testari volens ejus vel eorum, quem seu quos hæredem seu hæredes suos esse velit, legatariorumque nomina, & ea quæ in eo continentur, coram septem testibus ad hoc vocatis & rogatis palam & dilucidè nuncupat & exprimit.

11. In cœci autem testamento requiruntur subscripta, primò quòd tam Notarius quàm testes septem ad hoc vocentur, & cujus causa vocati sint, certificentur: Secundò, quòd testator hæredem seu hæredes à se instituendos, & nedum nomen seu nomina, sed & dignitates seu conditiones alias eorundem pro tanto, quod propter solam nominis seu nominum expressionem non oriri possit ambiguitas, & præterea aliam suam voluntatem tam circa eorundem hæredum institutiones, quàm substitutiones, fideicommissa atque legata coram ipsis Notario & testibus clare exprimat. Tertiò, quòd tabellio, vel si is haberi tunc non possit, octavus testis vocatus vice ejusdem, atque testes singuli per testatorem ad hoc rogati, uno & eodem tempore, loco, & nullo intervallo seu actu extraneo, nisi fortè modico, & necessitate naturæ interveniente, sese in fine utpote in margine instrumenti inferiori subscribant, simulque consignent. Potest autem testari volens vel in ipso actu coram testibus, vel si magis placet, antea per alium quemcunque voluntatem vel testamentum suum dictari & scribi facere, & postea coram testibus & tabellario, prius patefacta, cujus causa vocati sint, chartulam ipsam coram se & testibus recitare: & ubi tenor ejus omnibus notus fuerit, profiteatur testator elogium suum id esse, & ex animi sui, quæ lecta sunt, disposuisse sententia, & in fine sequantur subscriptiones atque signacula, tam testium ut prædicitur singulorum, quàm tabellarii.

12. Potest etiam unus vel plures, si propriis signetis carerent, alterius seu aliorum signo vel signis in hoc uti.

13. Istam autem formam non solùm in testamenti cœci, sed codicillorum vel aliarum ultimarum voluntatum confectione observari necesse est.

14. Sciturus omnibus Notariis, quòd præfatas testamentorum formas à lege traditas diligenter observare negligentes, præter hoc quòd testamenta aliter facta de Jure civili non subsistunt, etiam Juris pœnas non evitabunt.

CAPIT. III.

De insinuatione literarum Imperialium.

CIRCA Imperialium autem, vel Cameræ nostræ Cæsareæ Judicii literarum citatoriarum, vel quarumcunque aliarum continentium insinuationes, si quis desuper rogatus fuerit, advertat, ut sub præstito in officio suo fidelitatis juramento literas hujusmodi originales illi vel illis ad quem seu quos diriguntur, retento tamen penes se toto tenore inde descripto, & postea in instrumento insinuationis integrè inserendo, in personam seu personas proprias, vel si commodè haberi non possunt, ad domum seu domos solitæ habitationis eorundem, vel per edictum per Judicem decretum præsentent, legant, insinuent, atque illi relinquant quàm fideliter.

2. Quòd si verò ac quotiens contigerit, aliquas tales literas plures personas in diversis residentibus domibus seu locis continere, quibus singulis facienda sit præsentatio, seu insinuatio earundem, sciant Notarii hujusmodi præsentationem & insinuationem singulis eorum, de quibus rogati fuerint, cum ostensione & lectione originalium esse faciendũ, modo & forma pręmissis, relicta & tradita

cuique

cuique eorum copia collationata & concorde, nisi fortè in una civitate seu villa, in diversis tamen ædibus habitantes paucioribus copiis fuerint contenti.

3. Præsentationum autem seu insinuationum suarum hujusmodi & earum dies, menses, annosque & loca singula, & si fortè aliquis, cui fit insinuatio, se parere nolle, vel in Imperatoris vel Judicii Cameræ contemptum seu ignominiam irreverenter verba proruperit, instrumentis suis tam his, ad quarum instantiam, quàm illis quibus facta fuerit præsentatio sive insinuatio edendis unà cum literarum insinuatarum tenoribus integris referant & attestentur sincerè & fideliter.

CAPIT. IV.

De constitutionibus Actorum & Procuratorum.

IN constitutionem autem tam actorum, quæ à Tutoribus vel Curatoribus minorennium ante lites contestatas, & quidem cum autoritate & decreti interpositione Judicis fiunt, & fieri debent, quàm Procuratorum ad lites, attendant benè Notarii, cùm ad Judicium Imperiale veniant quotidiè instrumenta procuratoria defectuosa, ut quantum tam ad actus specialia requirentes mandata, quàm alias clausulas apponi solitas & consuetas, de quibus etiam vulgaris habetur forma, benè extendantur instrumenta cum clara specificatione quem vel quos constituent, sive in solidum, sive conjunctim, sive divisim Procuratores velit habere, ita, quòd non sit melior conditio unius quàm alterius seu aliorum. Sed quicquid unus inceperit, alter id continuare possit, mediare, & finire: videlicet ad agendum, defendendum, libellandum, litem contestandum, jurandum de calumnia, & aliud quodcunque licitum juramentum præstandum, ponendum, articulandum, positionibus adversis etiam per juramentum respondendum: Testes & alias probationes producendum, excipiendum, replicandum, duplicandum, triplicandum &c. concludendum, sententias audiendum, ad appellandum & provocandum. Si ad Judicia inferiora diriguntur, Apostolos petendum, recipiendum, appellationis causas prosequendum, alium vel alios loco suo substituendum, istos revocandum, & iterum totiens quotiens substituendum &c. Et generaliter omnia & singula &c. faciendum cum promissione & cautione solitis de rato & relevando, sub omni constituentis rerum & bonorum obligatione, & hæc omnia in extensa communique forma.

2. Et quia multum nunc inolevit practica, ut juretur de calumnia, idemque juramentum plura in se contineat capitula, quæ plerunque ista in animas suas juranda mandantes ignorant, necesse est ut de his singulis informentur, & in instrumentis postea inserantur. Sunt enim capitula à jure tradita, & in Judicio Cameræ exprimi solita, ut tam actor quàm reus per se, vel suum Procuratorem juret, quòd credat se justam habere causam litigandi, quòd protelandi causa, seu fraudulenter dilationes non petat, quotienscunque interrogatur veritatem non occultet, & quòd aliis quàm quibus jus permittit, nil penitus donet vel promittat, quo pro se sententiam obtinere possit, dolo & fraude omnino remotis.

3. Jurat autem articulos seu positiones suas offerens, si petit & vult quòd adversarius per juramentum respondeat sic, quòd contenta in eis, quantum factum proprium concernunt, vera sint, & quantum alienum continet factum, quòd credat ea esse vera & probabilia.

4. Responsurus autem juret, se responsurum veritatem, utrum credat vel non credat ea quæ sibi objiciuntur esse vera.

CAPIT. V.

De instrumentis Appellationum.

DE Appellatione autem & formalibus suis, in quibus plures & quotidiani occurrunt defectus, Notarii scire debent, quòd de Jure civili & ordinatione sacri Romani Imperii omisso medio vel ab interlocutoria seu gravamine, quòd postea mediante appellatione à diffinitiva est reparabile, regulariter non appellatur. In casu autem præmisso appellare volens ab interlocutoria, eam in scriptis, & cum causarum gravaminis insertione faciat, cùm ex causis aliis justificari non possit.

2. A diffinitiva verò tibi appellari non prohibetur, sine causæ seu causarum gravaminis expressione appellari potest, & quidem verbaliter & sine scriptis, dummodò in continenti post sententiam latam, hoc est, antequam divertatur ad alia, fiat, postea tamen in scriptis redigenda: alioquin autem si ex intervallo appelletur, in scriptis fieri necesse est.

3. Et in summa sciant & advertant omnes Notarii, quòd ipsi debent esse Jurisperiti in his saltem, quæ Notariatus officium respiciunt, hoc est, summam Notariæ, ad hoc ut sciant, partes coram se contrahentes seu agentes, de solennitatibus & clausulis ad contractus & actus hujusmodi, earumque validitatem requisitis certificare, & se à contractibus & actibus à Jure reprobatis & prohibitis abstinere, cùm alias teneantur de imperitia & partibus læsis ad interesse.

4. De præmissis igitur tanquam pro generalioribus principiis atque cunabulis quibusdam traditis non stent adeo contenti Notarii, quin indies discant & advertant alia à Jure circa tabellionatus officium tradita, & quæ secundum locorum, in quibus actus hujusmodi geruntur, consuetudines in-

troducta sunt, & circa difficultates seu ambiguitates in actibus coram se gerendis pro casuum varietate & diversitate quandoque occurrentes ad peritiores recurrant, ne imperitia culpaque eorum aliis noceat, quia de his tenentur, ut suprà monstratum est.

Datum in civitate nostra Imperiali Coloniensi, octava die mensis Octobris, Anno à Nativitate Domini millesimo, quingentesimo, duodecimo: Regnorum nostrorum, Romani vicesimo septimo, Hungariæ verò vicesimo * tertio.

* Reichs Abschied habet: XXIIII.

Per Regem

Ad mandatum Domini Imperatoris proprium

Sernteiner sst.

Anno Christi 1518.

MAXIMILIANI I. IMP. AUG. PROPOSITIO DE BELLO TURCICO

Ad Principes & Ordines Sacri Rom. Imperii facta in Comitiis Augustæ Vindelicorum habitis Anno M D XVIII.

FREQUENTIA vestra, & quæ hoc tempore præcipuè necessaria est Reipublicæ, & mihi pergrata, non obscurè indicat voluntatem vestram, & studia erga hanc causam, propter quam domo acciti estis. Cum enim tam cupidè adveneritis, postquam in literis significavi, nos de bello Turcico acturos esse, facile intelligo vos ipsos, ut decet sapientes Principes & viros fortissimos, & intelligere, quid à vobis totus orbis terrarum, universa Christi Ecclesia, dignitas hujus Imperii requirat: & animos vestros ea virtute ac fortitudine præditos esse, ut bellum omnium, quæ unquam fuerunt, longè justissimum & gloriosissimum, omnibus votis expectatis. Quare existimo mihi non longa oratione ad vos incitandos opus esse, & expectari à me potius classicum ad inferenda signa, quàm hanc in toga & in curia adhortationem. Sed tamen belli magnitudo & difficultas primùm deliberatione quadam eget, non utrum sit inferendum; siquidem etsi hostes nos bello non lacesserent, neque in finitimis locis ac pene in conspectu nostro grassarentur, tamen oportuit nos liberare orbem terrarum hac crudelissima atque impia barbarie, & ex miserrima servitute tot nationes oppressas eripere: sed illud magis deliberandum esse videtur, cum tantæ sint opes ac vires Turcici Regni, cum exercitus in longinquas regiones traducendi, cum fortassis pluribus locis & longo tempore bellum futurum sit, quantis opus sit copiis, an una Germanica natio tantos conficere exercitus, tolerare exercitus; arma, equos, stipendia, commeatus suppeditare possit; qui Reges, qui populi, ad societatem hujus pulcherrimæ militiæ adjungi possint; an ita in Europa pax constituta sit, ne me & vos ex medio cursu revocent homines perfidi, qui, ut sæpe antè accidit, vel per occasionem occupare nostra conabuntur, vel turpi aliqua cum hostibus pactione facta metuent, ne fines Imperii proferamus. De his rebus scio à me requiri orationem à prudentibus omnibus. Nam me quidem in hoc Imperii fastigio, non solùm in acie Ducem & Imperatorem esse, sed multò magis hujus publici consilii ducem atque autorem esse convenit. Quare nisi de his tantis rebus diu multumque, tot jam exercitatus bellis, & magna fortunæ varietate, cogitassem, profectò repræhensione omnium dignus essem. Sed mihi credite, cum ab auspiciis meis, recuperata Austria, post mortem Regis Hungariæ Matthiæ Hunniadæ, & ingenti expulso exercitu Turcarum ex Croatia, nihil magis in votis mihi fuerit, quàm ut mox exercitus in provincias Turcarum traducerem, nunquam postea de hoc bello cogitare desii. At nunc quidem occasio percommoda erat hujus rei suscipiendę. Nam post Mahometi mortem magna de successione inter fratres discordia erat. Sultanus etjam armis invadere Regnum conabatur. Quare in his provinciis non satis firma præsidia erant: & ut, quantum possem, providerem ne qui domestici motus nos remorarentur, Legem de vestra sententia tuli in quodam Conventu, de Pace decennali.

Verùm qui me hæc parantem fluctus subitò exceperunt? Galli non solùm me de possessione Burgundiæ per seditionem dejicere conati sunt, sed etiam meo capiti insidias per summum scelus struxerunt. Posteà Italia, quæ proximis annis singulari consilio patris mei FRIDERICI Imperatoris pacata fuerat, iterum Gallicis armis perturbata est. Nam proximo anno post mortem Patris mei, Carolus VIII. cum ingenti exercitu bonam Italiæ partē hostiliter pervagatus est. Etenim non modo Neapolitanum Regnū occupare conabatur, sed & Mediolanenses bello adortus est. Qua ex re animadverti potuit, eum totius Italiæ dominationē sibi polliceri. Itaq; & misi auxilia in Italiā ad defendendos Mediolanenses contra Gallū: & eò exercitū ipse adduxi. Ad hæc incōmoda tumultus Hungarici eodē ferè tempore accidebant. Posteà dū orta bella undiq; in Germania & Italia, consilio atq; armis sedare cōtendo, ut postulabat necessitas publica, diutius q̄ volebam, differre consiliū de movendo Turcico bello coactus sum. Sed, quantū judicare possum, divinitus ita res extracta est. Nam & tēpus interea, & hæc bella afferūt nobis magnā facultatē & cōmoda ad Turcicū bellum. Partim n. sunt domiti armis hi, quorum potētiā absentes formidaturi eramus. Hispaniā ac Neapolim tenet CAROLUS meus nepos: Burgundia tota tranquilla est: Gallū nobis beneficio ac foedere devinctū, ad societatē belli, ut spero, adjungemus.

3\. Quare certam tranquillitatem domi promittere nobis possumus. Hoc caput est negotii. Nam reliqua

utraqua pars deliberationis multò est facilior. Hæc me cura amplius jam viginti annis exercuit: præcipuè quomodo pacem in Europa firmam constituerem. Hunc mihi finem omnium bellorum semper proposui; non ut latiùs fines Regni extenderem, sed ut pace parta bellum transferrem in Turcicũ Regnum. Hanc ob causam victor multa concessi iis, quos armis domui, ut mea moderatione eos ad pacem invitarem. Hæc præfatus sum aliquanto prolixiùs, ut quæ mea voluntas in his bellis, quæ gessi hactenus, fuerit, planè omnes intelligant, ac sciant, neque anteà me iracundia, aut injusta cupiditate unquam arma sumsisse, neque hoc Turcicum bellum alio consilio parare, quàm quia necessarium & pium esse judico. Qua de re ubi pauca addidero, postea reliquam deliberationem de copiis, de commeatibus, deque modo belligerendi pertexam: quæ domi pace constituta non potest difficilis vobis videri, qui periti estis rei militaris, & quibus Germania satis nota est: denique qui arma & opes, & hanc Imperii dignitatem tenere nos scitis, ut vitam & omnes fortunas nostras, ad defensionem & publicam salutem orbis terrarum conferamus.

4. Nec verò quenquam è vobis quidem arbitror esse, qui Turcicum bellum parum necessarium existimet, aut postulet, ut alii potius Reges, aliæ nationes sibi has partes sumant. Nam etiamsi Turcæ suis finibus jam contenti, non proferrent arma longiùs, nec nobis periculum denunciarent, nos quidem, quibus Deus præcipuè commendavit orbis Christiani defensionem, bellum inferre illis oportebat, ut Græciam & vicinas provincias crudeli servitute liberaremus. Nam si quis putat mitia aut tolerabilia esse Turcarum Imperia, is longè fallitur, nec nobis de Imperii laude cum illis certamen est, sed de religione, de disciplina, de conjugum & liberorum pudicitia. Præcipuè autem grassantur in Nobilitatem, nec solum possessiones certæ victis nullæ relinquuntur, sed etiam lixæ & gregarii milites rapiunt ad stupra nobilissimas atque honestissimas matronas, virgines, pueros; ad hæc multis modis extinguunt ac delent Christianam religionem. An non hæ sunt magnæ & justæ causæ, quæ viris fortibus ad tuendam gloriam Dei, & salutem omnium gentium, arma induant?

5. Quare ingenti dolore afficior, cum cogito Græciam, quæ non solum doctrinarum parens est, sed etiam omni laude virtutem excelluit, & diu florentissima pars Ecclesiæ Christianæ fuit, nunc tali servitute oppressam esse, in qua cùm cætera dictu fœda atque horrenda perferenda sunt, tum etiam religio penitus aboletur, & auget meum dolorem, quod res gestæ præcipuè testantur, Græciam nõ sponte, aut sine certamine accepisse hoc jugum. Illa verò multos annos fortissimè dimicans tandem concidit, non virtute superata, sed quia sola tantam hostium multitudinem, & tam longum bellum sustinere non poterat. Audio etiamnum tantam esse vim ingeniorum, tantam virtutem Græcæ nationis, ut non alia gens præstantiores duces Turcis suppeditet, quàm Græca, qui (ut audio) quanquam ritibus imbuti Turcicis, tamen memores nostræ nobiscum necessitudinis, inviti bellum gerunt in nostris provinciis. Hanc certe nationem, quæ pulcerrimum Ornamentum nominis Christiani, quæque cum majoribus nostris sanguine, fœderibus, & multis officiis cõjuncta fuit, cum ob cæteras causas oportuit nos in libertatem vindicare, tum ob hæc merita singularia, quod aliquot sæculis immanem illam barbariem fortissimè repressit, & à nostris cervicibus depulit. Nullum enim justius est officium, quàm servatoribus calamitate aliqua fractis rursus opem ferre, & parem gratiam referre.

6. Sed quò me dolor abducit? Tanta est enim non solum regnandi cupiditas, sed multo magis humani sanguinis sitis; tantus furor in Turcis, ut non reliquerint nobis deliberationem de inferendo bello liberam, sed de propulsando bello, de defensione religionis Christianæ, quam ubique terrarum delere conatur illa barbaries, consilium capiendũ est; retinenda est hujus Imperii majestas, tuẽdæ conjuges & liberi nostri. Nisi enim occurrimus, paulo post domitis vicinis gentibus in media Germania videbitis excindi urbes, inflammari templa, rapi ad omne flagitii genus conjuges & liberos, divelli infantes à cõplexu parentum atq; interfici, medias secari gravidas mulieres illo acynace barbarico, Fana religiones, quibus incitari sunt, ne quidem concedunt eis ocium, sed lege cogunt Imperiũ extendere. Et successus tanti tamq; prosperi, annorũ fere ducẽtorum, addunt eis animos, ut quiescere nullo modo possint. Quod si tanta fuit gloriæ atque imperii cupiditas, tanta audacia tunc, cum vires haberet admodũ exiguas, nec quicquam nisi littus ad Pontũ Euxinum tenerent, ut non mari, non montibus, non magnitudine Græci Imperii deterriti sint, quò minus in Asiam & Europam impetũ facerent, cum quidem magnas insuper clades acceperant, an nunc adeptos tantam potentiam, tantas vires & hoc rerum fastigium, existimatis non delectari Imperii gloria? Atqui verò acerrimus est stimulus in bellicosis ingeniis, armorũ & Imperii decus, præsertim si aspiret etiam fortuna. Multæ antè nostræ clades numerari possunt inde usq; à proelio, q SIGISMUNDUS Imperator cum Turcis infeliciter cõmisit, cum interea nullam ipsi insignem cladem acceperint. Itaq; in tam felici victoriarum cursu, quàm non cessatim, videtis. Ut enim omittam res gestas superiorum: Mahometus, qui me puero floruit, summa celeritate, ceu fulmen quoddam, magnam Europæ partem pervagatus est. Cùm in Pannoniis infeliciter dimicasset, victus à Joanne Hunniade, nequaquam animo fractus est, sed Constãtinopolim adortus, diu obsessam, tandem anno antequam natus sum sexto, vi captam diripuit, crudelissimè interfecto Imperatore CONSTANTINO, cognato nostro, & raptis ad stuprũ ejus liberis. Postea capta Thracia, Mysiam invadit, ac ferè toto Illyrico domito, & occupato regno Bosinæ, Græciam adoritur, Corinthũ vi expugnat, & Peloponnesum ditioni suæ adjicit, interfectis Palæologis Demetrio & Thoma fratribus. Tot Regnis ac Provinciis in Europa potitus, adeò non recepit se in ocium, ut subinde majora spe atq; animo conciperet. Cõstitutis provinciis in Europa, trajicit in Asiã, Trapezuntem expugnat, Rege interfecto. Deinde Mytilenæ arcem capit; cumq; jam minorẽ Asiam ac Ponticam universam teneret, transfert bel-

fert bellũ in Syriam & Ægyptũ. Sed cum Sultanus acie victus pacem peteret, quia majoris gloriæ materiam eſſe vidit in Europa, fœdus cũ Sultano fecit, & rediens in Europã, inſtructa claſſe, & contractis copiis trajicit in Italiã, & oppugnavit Hydruntẽ, ac tantũ terroris Italiæ incuſſit, ut jam Romanus Pontifex fugã pararet: omnia erant in Italia & Gallia bellorũ plena. Deinde nõ ſolum Turcarum vires, ſed multo magis Ducis felicitatẽ, ſcientiã rei militaris, vigilantiã & celeritatẽ, omnes gentes formidabant. Memini me puero hunc tanquã Alexandrum alterũ prædicari, ejuſq; virtuti ac felicitati prona omnia videri. In tanta trepidatione noſtrorũ Deus clementer reſpexit Eccleſiã ſuã, & illi Tyranno jam Italiæ aditũ tenenti manus injecit, eumq; ne funditus Chriſtianũ nomen, aras noſtras, & ſacratiſſimã Chriſtianam religionẽ deleret, è medio ſuſtulit atq; extinxit. Quod quidẽ ſi agnoſcimus, cogitemus nos quidẽ eò ſervatos eſſe, non ut otioſi perpetuò graſſari in Eccleſia Turcas ſinamus, ſed ut excitari nos quoque cura Eccleſiæ liberandæ & defendẽdæ afficiamur, & ſciamus Deũ rẽ tã piã ſuſcipientibus affuturum eſſe. Nã nos quidẽ, quibus Reipubl. defenſio cõmendata eſt, non aliũ Deo cultũ gratiorẽ præſtare poſſumus.

7. Divinitùs & illud accidit, quod nonnihil retardarunt victoriarum Mahometi curſum fortiſſimi viri, primùm Joannes Hunniades, deinde Georgius Scanderbegus, & Rex Hungariæ Matthias. Libenter enim commemoro, ut cogitetis ſalutem Eccleſiæ Deo curæ eſſe, & ut debitum viris teſtimonium his ducibus optimè meritis tribuamus. Hos enim Antagoniſtas, ceu murum, oppoſuit Deus ruenti Mahometo, ne ſubito impetu univerſam Europam opprimeret. Primum in Pannoniam ingreſſus, magno prœlio victus eſt ab Hunniade. Deinde remorata eſt eum per multos annos Macedonia. Nam quoad vixit Scanderbegus, repreſſit Barbarum, & ſingulari virtute & felicitate patriũ Regnum defendit. Hoc mortuo, tandem Macedonia, tam diuturno bello vexata, ſine certamine Mahometo ceſſit. Matthias aliquot prœliis deterruit eum ab Hungaria; ad hæc arcem ei Sabaceam, trucidato exercitu Turcico, eripuit.

8. Extincto igitur Mahometo, pauliſper reſpiravimus. Nã & domeſtica diſſenſio mortẽ ejus ſequuta eſt: ſed aliquanto poſt, ſedatis diſcordiis inteſtinis, iterũ vicinis Regnis bella inferunt. Bajazetes Methonã Venetis ingenti certamine eripuit. Quid nunc Selimũ? nonne videtis domita Syria & Ægypto, Hungariæ audaciſſimè bellũ inferre? à qua niſi eũ depellimus, quã facile erit Turcis poſtea perpetuas facere irruptiones in Germaniã facere, quoties velint. Ac, mihi credite, non ſolũ fortiter, ſed etiã magno conſilio Turcæ belligerantur, intẽti in occaſiones omnes; nec omnia ſimul occupare conãtur, ſed arce aliqua bello capta, paulatim tentant vicina loca. Ad hoc accedit aſſiduitas, qua creviſſe magna Imperia præcipuè videmus. Ubi ſemel pedẽ poſuerunt, inde non facile depelluntur: deinde cõmunitis iis locis, quæ occuparunt, tum demũ arma proferunt ulterius. Quare etiãſi Germaniã nondum attingunt, quanquã ſæpe jam in Carnos fecerunt irruptiones, tam ubi Hungaria potiti fuerint, erunt intenti in omnes occaſiones, ut nos imparatos, aut diſtractos inteſtinis diſcordiis opprimant. Si, ut Bulgaris & Valachis imperarent, nullos labores, nulla defugerunt pericula, quantò magis Germaniã atq; Italiam, ipſas quidem arces Chriſtiani nominis, appetent, quas ſi tenerent (quod prohibeat Deus) non ſolum Imperii magnitudine veteres Romanos æquarent, ſed etiam totam Chriſtianam religionem deleſſe ſibi viderentur. Haberent acceſſionem tantarum virium, ut reliquæ nationes ſine ullo certamine ceſſuræ eſſent. Et vos, qui nunc arma geritis, ne Chriſti nomen aboleatur, quique veram religionem & libertatem veſtram defenditis, poſtea adverſus Chriſtum pro nefaria impietate militare, Tyranno ſervire, & ſupplicia expectare alicujus Scythæ, cogeremini. Qua immanitate domini in conjuges veſtros ac liberos uſuri eſſent? Verecundè dici non poſſunt ea, quæ non tantum in captivos, ſed etiam in ſuos committunt. Illud tamen recitabo: capto Byzantio, Imperatoris CONSTANTINI caput cervici abſciſſum eſt; id Mahometus fixum geſtari per urbem juſſit in pilo. Ejus verò conjugem & filias, non ita ſanctè, ut Alexander Macedo Darii Regis matrem & conjugem, captivas habuit, ſed in convivium adductas tradidit flagitioſe ſtuprandas ſuis ſatellitibus. Eadem in aliis regionibus accidere captivis credibile. Nunquam dicam fortem eſſe virum, quem talia exempla non movent, qui non ſumma animi cupiditate deſiderat, ut ſtatim pugnæ ſignum proponatur.

9. Itaque cum neceſſe ſit nobis tueri veram religionem, libertatem noſtram, conjuges, liberos, leges, ac diſciplinã publicã, adhortor vos ad hujus juſtiſſimi ac neceſſarii belli ſocietatẽ. Majores noſtri quantas res geſſerunt, ut in Aſia reprimerent Mahometicam barbariem? Illi non dubitarunt talem hoſtem procul quærere, nunc Turcæ Regnum nobis vicinum invaſerunt, nec tam Pannoniæ, quàm Germaniæ bellum denunciant. Multos jam annos Hungarorum virtute barbaries illa eſt à noſtris cervicibus depulſa: nos viciſſim nationi bene meritæ defenſionem debemus. Manes etiam fortiſſimorum virorum, qui in acie propter communem libertatem ceciderunt, flagitant, ut ſuæ patriæ mutuam operam referamus, quanquam reipſa non minus periculi nobis, quàm Hungariæ impendet.

10. Reliqua eſt altera pars deliberationis, quãtis copiis res gerẽda ſit, quo in loco bellũ inferendũ, unde cõmeatus ſubvehendi. Si animi nõ abhorrẽt ab hoc bello, hæc deliberatio facilis erit. Nã ſummus Põtifex, Rex Hiſpaniæ, & Veneti, claſsẽ inſtruẽt, & civitates in litore Epyri & Pelopõneſi ſitas, invadẽt. Noſter exercitus cũ Gallicis & Anglicis auxiliis in Pãnonias ducẽdus erit. Nã ideo properamus, ut hoc Regnũ Turcico latrocinio liberetur. Inde in Illyricũ transferri bellũ erit cõmodiſſimum. Formulam etiã propono, quantũ pecuniæ, quantũ equitum ac peditũ ſingulis Principibus Germaniæ imperandũ eſſe putẽ. Commeatus aũt ut Danubio convehantur, à me certe providebitur. Quare ſi ut ſpero, hoc bellũ expetitis, deliberationem ita inſtituetis, ut de formula inter vos cõveniat: nam propter hoc præcipuè hic cõventus indictus eſt. Non ſumtus, nõ labores, nõ pericula detrectabitis, ſi ſtatuetis Deo hoc

hoc o[illegible]

[h]oc officiū debere, ut hoc bellū summo studio suscipiatis. Christus in extremo judicio ratione͂ à nobis [re]pscet, si, cum Imperii summa dignitas sit penes nos, deseremus cæteras nationes, si non suscipiemus defensionem Christianæ Reipublicæ. Hostium vires non extenuavi. Errant enim, si qui putant, Turcas ignavos aut imbelles esse. Tot victoriæ indicant, eis nec scientiam rei militaris, nec fortitudinem deesse. Polliceor tamen lætum belli exitum, quia Deus favet justis & piis consiliis, ac certum est suam conservaturum ecclesiam. Servat autem non ociosos, sed facientes officium, & seriò opem ejus atque auxilium implorantes. Nec multitudinem hostium, nec vires pertimescemus, sed, ut docet nos Psalmus, *Illi in curribus, & in equis, nos autem in nomine Dei* nostri omnia geremus.

S. ROMANI IMPERII PRINCIPUM ELECTORUM RESCRIPTUM

Anno Christi 1519.

Datum Cardinali Legato Romani Pontificis, volentes Leges præscribere Electoribus super electione futuri Imperatoris; in conventu Collegiali Vesaliæ ad Rhenum, Anno MDXIX.

LEGATUS, assistenre sibi Archiepiscopo Regino, &c. nomine Sāctissimi Domini nostri post imprecatam Principibus Electoribus salutem, & oblatam Apostolicam benedictionem, proposuit ita, ut sequitur.

Primò, Principes hortando & animando, ut in statu jam fluctuantis Reipubl. Christianæ de optimo Principe, Rege Romanorum in Imperatorem eligēdo cogitare vellent, qui auctoritate, potentia, rerum gerendarū peritia valeret, & in omnibus optimū Ducem, optimum Senatorem præ se ferat.

Secundò, ut Regem Neapolitanum, cujus Regni proprietas ad Ecclesiam Romanam spectat, nullo pacto in Romanorū Regem eligant, obstante sibi defectu inhabilitatis & ineligibilitatis ex cōstitutione Clementis Quarti. id quod plurimis fortissimis argumentis & efficacissimis rationibus, clarissimis exemplis comprobavit, quæ omnia repetere longum esset.

Tertiò, quia specialiter, immò individualiter sententia sanctissimi Domini nostri Principibus est enodata, petit Legatus, ut similiter, clarè, expressè & individualiter responsum certum, clarum, nō involucrum aut ambiguum per affirmationem vel denegationem, & per Principes etiam non collegialiter congregatos detur, ut S.D.N. certiorari de eorum voluntate possit.

RESPONSUM PRINCIPUM ELECTORUM.

REverendissimi & Illustrissimi Principes hìc congregati ob causas urgentissimas & hostiles motus reprimendos, qui in territoriis & dominiis post jam vacans Imperium emerserunt, & ut pejora emergant in dies verentes, huc Wesaliam convenerunt: de futuro autem Romanorum Rege eligēdo in nullo solliciti. Quare ad petita Reverendæ Dominationis suæ responsum dare non possunt. Sed sibi Reverend. Dominatio sua & omnium proximus sanctissimus Dominus noster Leo Pontifex Maximus persuadeant indubitatissimè, quod ubi ad Romanorum Regis electione͂ per Reverendissimas & Illustrissimas Dominationes eorū processum fuerit, eos tunc enim in Regem electuros, qui sit gloriæ & honori Sanctæ Sedi Apostolicæ, utilitati & emolumento Reipublicæ Christianæ, incremēto sacro Romano Imperio, hostibus Christiani nominis formidini, & omni posteritati futurus admirabilis.

Mirantur non minus Principes Electores, sanctissimi Domini nostri institutū, id quod ævo nostro electionum temporibus ab aliquo Romanorum Pontificum auditū est numquam, maximè hoc modo propositum, ut Electoribus legem præscribat, jubeat, vetet. Sperant Beatitudinem suam aliàs clementissimam, futuram illam Romanorum Regis electionem boni æquiq; consulturam.

CAROLI V. IMPER. AUG. MANDATUM PROCURATORIUM

Anno Christi 1519.

Ad Principes Electores super sua electione acceptanda & præstanda.

CAROLUS Dei gratia Rex Castellæ, Arragonū, Legionis, utriusq; Siciliæ, Jherusalem, Navarræ, Granatæ, Toleti, Valenciæ, Galliciæ, Majoricarū, Hispalis, Sardiniæ, Cordubæ, Corsicæ, Murciæ, Giennis, Algarbii. Algeziræ, Gibraltaris, ac Insularū Canariæ, necnō Insularum Indiarū & Terræ firmæ Maris Oceani; Archidux Austriæ; Dux Burgundiæ, Lotharingiæ, Brabantiæ, Stiriæ, Carinthiæ, Carniolæ, Limburgi, Lucēburgi, Geldriæ, Calabriæ, Athenarū, Neopatriæ; Comes Flandriæ, Habspurgiæ, Tyrolis, Barchenonę, Arthesii, Burgundiæ; Palatinus Hannonię, Holādiæ, Seelādię, Ferretis, Kiburgii, Namurii, Rossilionis, Ceritaniæ, & Zurphaniæ: Landgravius Alsatiæ; Marchio Burgoviæ, Oristani, & Goceani, ac sacri Rom. Imp. Princeps Cathaloniæ, Asturiæ. &c. Domin⁹ Frisiæ, Biscaię, Molinæ, Salinarū, Mechliniæ, &c. Notū facim⁹ tenore præsentiū universis & singulis, ad quos præsentes nostræ literæ pervenerint, quòd cum nunc post molestissimū obitū Cæs. Majest. Domini atq; avi nostri colēdissimi, alius Romanorū Rex sive Imperator sit eligendus, & sacri Romani Imperii Electores pro hujusmodi electione facienda, fide dignorū testimonio cōvenire intelligimus. possetq; cōtingere, cū

nos è Germano sanguine orti simus, & tot tantaque dominia nunc in Germania, tanquam Archidux Austriæ, possideamus, & prædecessores nostri Romanorum Imperatores hoc ipsum Romanum Imperium in multis annis bene & feliciter administraverunt, atque etiam quòd nos, si hanc Imperialem dignitatem Regnis atq; opibus nostris conjunctam haberemus, non solùm sacrum Romanum Imperium augere & sustentare, sed universæ Reipubl. Christianæ, cui nunc Selimus Turcarum Rex, Asia Africaq; devictis, hostis imminet, saluti prospicere & consulere possimus, ut iidem sacri Romani Imperii Principes de nobis electionem in Regem Romanorum facerent, & ex antiqua consuetudine quilibet Rex, Princeps sive Dominus, qui per eosdem Electores Romanorum Rex electus fuerit, futurum Romanorum Imperatorem coronandus, quàm primùm post electionem factam absque omni protractione & mora inmediatè debeat in electionem hujusmodi consentire, ac decretum super ea ab eligentibus petere, & acceptare, juramentũ debitum & consuetum præstare; necnon ipsis Principibus Electoribus, priusquàm se ingerat administrationi Regni sive Imperii, omnia eorum privilegia confirmare & approbare: necnõ quædam alia obire, facere & adimplere, quæ approbata sunt frequenti & solito usu circa hujusmodi tempus electionis fieri debere.

Nos verò admoniti divino oraculo; *Honorem tuum alteri ne dederis*, si & in quantum electio præfata de nobis facta fuerit, divina aspirante gratia, à qua omnis emanat dignitas & potestas, pro beneficio totius Christianæ Reipublicæ, pace & tranquillitate ac decore Nationis Germanicæ, hujusmodi honorem & fastigium solii Romanorum Regis acceptare, omniaq; & singula præmissa & alia facere & præstare, quæ fieri debent & consueverunt ratione electionis, deliberavimus. Et cùm id propria persona nequeamus, de probitate fidei, constantia atq; rerum experientia Reverendissimi in Christo Patris, Domini Matthei Sancti Angeli sacræ Rom. Ecclesiæ Diaconi Cardinalis Gurcensis, Coadjutoris Saltzburgensis, ac Illustrium Principum Friderici Comitis Palatini & Ducis Bavariæ, & Casimiri Marchionis de Brandenburg, & Reverendorum Dominorum in Christo Patrum Principum Erardi Episcopi Leodiensis, Ducis de Bullon ac Comitis de Los, & Bernhardi Episcopi Tridentini, & Illustris Heinrici Comitis de Nassavv, Consanguineorum nostrorum; ac etiam Magnificorum, Nobilium, Spectabilium, fidelium nobis dilectorum, Maximiliani de Berges Domini de Senenbergen, Militis Ordinis nostri Aurei velleris, Bucardi de Plana Domini de Larocha, Cipriani de Serentein Cancellarii nostri Tyrolensis, Pauli de Arnsdorff Commendator Ordinis S. Jacobi de Spata, Jacobi Villinger, Nicolai Ziegler, & Joannis Renner, Camerariorum, Consiliariorum & Oratorum nostrorum, plenam habentes & indubitatam confidentiam, ex certa nostra scientia, omnibus melioribus modo, via, jure, casu atq; fortuna, quibus meliùs & efficaciùs possumus & valemus, fecimus & cõstituimus & ordinavimus, ac facimus & constituimus tenore præsentiũ eos & quoslibet tres eorũ in solidum nostros veros, certos & legitimos ac indubitatos mandatarios, procuratores, actores, factores, & præmissorum ac infrascriptorũ negotiorum gestores ac nunctios generales & speciales, cum plena facultate substituendi totiens, quotiens eis oportunum visum fuerit, & quicquid magis & melius dici & esse potest, ita quòd ipsi omnes aut major pars, vel tres saltem ipsorum, vel alii ab eis substituti nostro nomine, loco & vice (sicut eis vel saltem tribus eorum nostram omnimodam & plenam potestatem, facultatem, auctoritatem, tenore præsentium damus, concedimus, elargimur, & datam, concessam & elargitam esse dicimus & volumus) in præfatorum sacri Imperii Principum Electorum omnium vel eligentium sive majoris eorum partis de nostra persona factam electionem & creationẽ in Romanorum Regem liberè & apertè consentiant, & voluntatem nostram præstent, decretumq; super hujusmodi electione petant & exigant, petitumq; & obtentum acceptent, & super acceptato in animam nostram corporale juramentum in Romanorum Regem Electo cum omnibus & singulis clausulis, articulis & verborum expressionibus in tali juramento comprehensis, debitis & consuetis. ac etiam quæcunq; alia necessaria juramenta præstent & faciant: circaque administrationem & Regni gubernationem tempore absentiæ nostræ cum eisdem Electoribus prosequantur & conveniant.

Quodq; omnium Principum Electorum tam Ecclesiasticorum quàm Secularium, omnia eorum privilegia, literas, jura, libertates, gratias, immunitates & consuetudines, dignitates & prærogativas, & omnia quæ ipsi & quilibet eorum pro se usq; ad diem electionis de sacro Romano Imperio obtinuit, consecutus est, possedit, & in usu habuit, obtinent, possident & utuntur per literas sub nomine & sigillo nostro, quòd eorum fidei commisimus, confirment, approbent & roborent. Nosq; obligent & devinciant, quòd nos, postquam Imperiali diademate coronati fuerimus, iterum hujusmodi confirmationem sub titulo Imperialis Majestatis nostræ renovare, ac etiam tanquam Romanorum Rex & futurus Imperator prænominatos Principes Electores Ecclesiasticos & Seculares in comuni, & quemlibet eorum in speciali, in eorum privilegiis, juribus, jurisdictionibus, minimè impedire, aut ea diminuere, sed potiùs omnia & singula clementer adaugere juxta continentiam Aureæ Bullæ, & obligationum desuper factarum. Et quòd hæc omnia præmissa quàm primùm ad sacri Imperii loca in Germania pervenerimus, denuò confirmare, renovare & ratificare per manus nostræ subscriptionem debeamus & velimus.

Et generaliter omnia alia & singula, quæ ad augmentũ sacri Imperii & Germanicæ nationis, ac conservationem & securitatem liberæ electionis præfatorum Electorum exnunc inanteà perpetuis futuris temporibus concernunt, spectant & attinent, faciant, promittant, obligent, gerant, adimpleant in præmissis omnibus & singulis, & eorum quolibet, necnon connexis eorundẽ & emergentibus, qui veri, legitimi & indubitati mandatarii, procuratores, negociorum gestores & nuncii tam generales

qua-

tiam speciales, & amplam potestatem habentes, facere & gerere possunt, & quæ nos ipsi, si personaliter adessemus, prout negociorum merita, status & cōditiones ac obligationum qua rumcunq; tenor requirunt, facere & gerere possemus. Et si mandatum exigant magis speciale, quod eisdem vel tribus eorum in solidum, ac si de verbo ad verbum in debitis & requisitis clausulis præsentibus insertum foret, traditum & concessum esse volumus, promittentes in verbo Regio, & sub bona fide nostra, ratum & gratum habituros, quicquid per præfatos nostros mandatarios, procuratores & nunctios, vel ab eisdem substitutos, in præmissis vel circa, actum, factum, promissum & conventum, obligatum & gestum fuerit, fideliter observaturos, nec ullo tempore directè vel indirectè, clam vel palam, contraventuros. Harum testimonio literarum manu nostra subscriptarum, & sigilli nostri appensione roboratarum. Datæ in civitate nostra Barchinone, die octava mensis Martii, Anno Domini MDXIX. Regnorum nostrorum quarto.

CAROLVS.

per Regem.

Hannart.

CAROLI V. IMPER. AUG.

Anno Christi 1520.

IVRAMENTVM POST IMPOSITAM SIBI CORONAM *Regiam Aquisgranensem.*

PROFITEOR & promitto coram Deo & Angelis ejus, amodò & deinceps legem & justiciam pacemq; sanctæ Dei Ecclesiæ servare, populoque mihi subjecto prodesse, & justitiam facere, & conservare jura Regni salvo condigno divinæ misericordiæ respectu, sicut cum consilio Principum & fidelium Regni atq; meorum meliùs invenire potero.

2. Sanctissimo Romano Pontifici, Ecclesiæ Romanæ, cæterisque Pontificibus & Ecclesiis Dei condignum & canonicum honorem volo exhibere.

3. Ea etiam, quæ Imperatoribus & Regibus, Ecclesiis seu Ecclesiasticis personis collata sunt, & erogata, inviolabiliter ipsis conservabo, & faciam conservari.

4. Abbatibus & Ordinibus, vasallis Regni honorem congruum volo exhibere, Domino nostro Jhesu Christo mihi præstante auxilium, fortitudinem & decorem.

CAROLI V. IMPER. AUG.

Anno Christi 1521.

EDICTUM

CONTRA LVTHERVM, PROMVLGATVM IN COMITIIS *VVormatiensibus, Anno Domini, M. D. XXI.*

Vulgò EDICTUM VVORMACIENSE. Interprete Johāne Cochlæo.

CAROLUS Quintus, divina favente Clementia electus Romanorum Imperator, semper Augustus, ac Germaniæ, Hispaniarum, utriusq; Siciliæ, Hierusalem, Ungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. Rex: Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, Brabantiæ, Styriæ, Charinthiæ, Carniolæ: Comes Habspurgi, Flandriæ, & Tyrolis, &c. Universis & singulis sacri Romani Imperii Electoribus, aliisque Principibus, tam Ecclesiasticis quàm Sæcularibus: Archiepiscopis, Episcopis, Prælatis, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Nobilibus, Militibus, Clientibus, Præfectis, Præsidibus, Judicibus, Sculteris, Burgimagistris, Consulibus, Scabinis: Civitatum, Oppidorum, Villarum, Terrarum, & quorumvis aliorum locorum Communitatibus: necnon Universitatum, Studiorum sive Gymnasiorum Rectoribus, & Locumtenentibus, seu Officialibus eorundem, ac cæteris quibuscunq; nobis, tam jure sacri Imperii quàm hæreditario, aut alio quocunq; modo subjectis: & fidelibus dilectis, cujuscunque status, gradus, aut conditionis sint, & ad quos præsentes, vel earundem exemplum, nostro, vel alicujus Prælati Ecclesiastici sigillo, sive etiam publici Notarii manus subscriptione, communitum pervenerit, gratiam Cæsaream, & omne bonum.

1. Ad veri Romanorum Imperatoris officium pertinet, non solum fines hujus sacri Imperii: quod prædecessores nostri, Germaniæ Principes, ob defensionem sanctæ Romanæ & Universalis Ecclesiæ, suo suorumque sæpius effuso sanguine, per divinam gratiam, sibi quæsierunt, ad Orthodoxam viam adductis, vel expulsis infidelibus, propagare: verumetiam, ne qua hæreseos labes aut suspicio, in jam sibi subditis Nationibus sacrosanctā Religionem nostram commaculet, summo studio providere: ac si qua jam oriri cœperit, eam omni ope, omnique cura, juxta normam, à Sancta Romana Ecclesia hactenus observatam, delere penitus & extinguere. Quod si quis alius è Majoribus nostris, tanto nos magis præstare debemus, quanto Dei Opt. Maximi immensa benignitas Nobis plura Regna & Dominia, pluresque & magis bellicosos populos, majoresque vires, quàm jam multis sæculis alicui Principi, qui hisce titulis sit potitus, ad suæ sanctæ fidei tutelam & incrementum, elargiri dignata est. Accedit, quòd quum ex paterno genere, è Christianissimis Imperatoribus & Archiducibus Austriæ, Ducibusque Burgundiæ: Ex materno vero, Catholicis, Hispaniarum, Siciliæ, & Hierusalem Regibus, simus orti: quorum omnium, pro fide Christiana, res præclare gestas,

gestas,nulla unquam delebit oblivio: Non sine gravi conscientiæ nostræ onere, & perpetua no[illegible] nota,quadamq; veluti nebula, fœlicibus meunris Principatus nostri auspiciis offusa, factum cr[illegible]tur, si, quæ jam ab hinc triennium pullulare in Germania cœperunt, novas quasdam hæreses,[illegible] verius jam sæpe olim per Concilia, & summorum Pontificum decreta, approbante Ecclesia, dam[illegible]tas,& nunc denuo,veluti ab Inferis, erutas, altiores jacere radices, ulla nostra negligentia passi e[illegible] deamur.

2. Sane,vestrum neminem ignorare existimamus,quibus erroribus & hæresibus,ab Orthodoxa fide longe alienis,quidam frater Martinus Lutherus,Ordinis S.Augustini, Religione Chr[illegible] in hac præsertim Inclyta Germanica Natione, omnis infidelitatis & hæresum perpetua oppu[illegible] ita inficere conetur,ut nisi maturè occurratur, tota hæc Natio, & deinde serpente contagione u[illegible]sa Christiana Respublica,in abominandum schisma, & bonorum morum pacisque, ac tandem [illegible]standam sui perniciem,prolapsura videatur. Quapropter, non immerito commotus Sanct[illegible] Christo Pater, Dominus Leo X. Sacrosanctæ Romanæ & Universalis Ecclesiæ Summus Pont[illegible] quem fidem Catholicam, & Ecclesiæ Sacramenta curare spectat, prædictum Martinum a princ[illegible] clementer & paterne monuit, & hortatus est, ut à nephandis hujusmodi incœptis desisteret, & [illegible] sparsos errores revocaret. Quod cum ille neglexisset, & pejora semper prioribus adderet; [illegible] Beatissimus Pater, ad opportuna, neque tamen insueta remedia procedere statuit. Itaque co[illegible]vocatis sæpius Reverendissimis sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, Episcopis, ac aliis Prælatis, necnon Regularium ordinum Prioribus seu Ministris generalibus, accersitisque pluribus [illegible]entia & probitate præstantibus viris, & in omni doctrinarum & linguarum genere eruditis, ac [illegible]sarum Christianorum Nationum Doctoribus & Magistris: prædicto tamen Martino prius v[illegible] ac citato, ac in contumacia persistente, ipsius scripta, tam Alemanico quam Latino sermone [illegible]ta & ædenda, ut perniciosa, & fidei unitatique Ecclesiæ contraria,authoritate sua Apostolica,pr[illegible]rumq; ad hoc accedente Cardinalium consilio & assensu,ac Episcoporum & Prælatorum,Docto[illegible]que & Magistrorum matura deliberatione,damnavit, & ubiq; locorum comburenda, prorsus abolenda censuit & decrevit. Martinum verò ipsum,nisi infra certum expressum terminum, à publicatione Decreti sanctitatis suæ, mutata sententia, se errores suos revocasse, & ad pœnitentiam red[illegible] docuisset: ut inobedientiæ & iniquitatis filium, ut schismaticum & hæreticum ab omnibus evitandum,&,prout jura postulant,puniendum declaravit, sub pœnis & censuris,quæ in Apostolicis literis, Bulla plumbea communitis,& super hac re æditis, latius continentur. Quas ad Nos,utpote Christianæ fidei verum & supremum propugnatorem,& Sedis Apostolicæ, sanctæq; Romanæ & Universalis Ecclesiæ Primarium filium,& Advocatum, per suum, & dictæ Sedis spiritualem Nuncium & Oratorem,honorabilem virum nobis dilectum,Hieronymum Aleandrum, ejusdem Sedis Protonotarium, & Apostolicæ Bibliothecæ Præfectum, dedita ad hoc opera, misit: petens atq; requirens,ut pro officio ac debito Imperialis dignitatis,in universo primùm Romanorum Imperio, deinde (quod Catholicum Regem & Christianum Principem decet) in cæteris etiam Regnis, Dominiis, & Provinciis nostris, & præsertim in Germania, præstito in auxilium fidei Catholicæ brachio sæculari, omnia & singula in jam dictis literis Apostolicis contenta, inviolabiliter observari, & executioni mandari juberemus.

3. Post quas quidem prædicto Martino factas à Summo Pontifice, Monitionem, Vocationem, Citationem,& ipsius tandem Condemnationem, necnon præsentatas Nobis ejusdem Beatissimi Patris literas, Bullamq; Apostolicam, per varia & diversa loca Germaniæ publicatam, & nostro ju[illegible] mandato, non solum Lovanii in Inferioribus Dominiis nostris: verum & Coloniæ, Treveris, Moguntiæ,Leodii,executioni demandatam, tantum abfuit,ut idem Martinus resipisceret, errataque [illegible] revocaret, & petita absolutionis venia, in gratiam cum Summo Pontifice & sancta Ecclesia [illegible] procuraret,ut etiam detestabiliores perversi ingenii sui fructus indies æderet,& perinde,ac [illegible]stam Ecclesiæ perniciem, furens rueret, complures acervatim libros, non modo novarum [illegible] à sacris Conciliis olim condemnatarum hæresum plenos: nec solum Latino, verumetiam, ut fac[illegible] vulgus perverteret, Alemanico sermone à se compositos,vel saltem suo nomine æditos, fere quoudie divulgaret. In quibus(bone Deus) observatum ab Ecclesia jam tot sæculis, septem Sacramento[illegible] numerum, ordinem, usum, dissipat, confundit, deturpat: inviolatas Matrimonii leges, miris [illegible] fœdissime inficit: Extremam Unctionem cum Wiclepho fictionem dicit: Communicandæ [illegible]tissimæ Eucharistiæ ritum, ad damnata Bohemorum revocat instituta. Ad saluberrimam co[illegible] natis peccato mentibus Confessionem primum ita involvit, ut confusionem eam è Confessio[illegible]cerit,mox etiam magna in parte convellit: postremo,adhuc pejora se de ea scripturum minatur. U[illegible]de nonnulli jam(ut accepimus,quod vel auditu est intolerabile) sumpta hinc occasione, de Con[illegible]sionis instituto & modo cœperint subdubitare. Alii mutilatam & truncam fecerint: Alii vero [illegible] scelus) & confiteri ipsi destiterint, & nequaquam esse confitendum publice asserere sint ausi. P[illegible] sacerdotalem ordinem,& per quem sacrosanctum Christi corpus sanguisq; conficitur,divinum illud [illegible]nus claviumq; cœlestium potestatem,non solum vilissimi pendit Lutherus,& Laicis puerisq;,atq[illegible] eo fœminis ipsis,communia facit: sed & eosdem Laicos,ad lavandas sibi in Sacerdotum sanguine [illegible]nus,incitat. Ipsum verò summum nostræ Religionis Sacerdotem, divi Petri successorem, & verum [illegible] terris Christi Vicarium,non nisi infamibus & probrosis nominat verbis, & frequentissimis atq; [illegible]ditis invectivis contumeliis,& blasphemiis insectatur. Liberum arbitrium prorsus nullum esse,sed[illegible]

Lutheri dogmata.

mnia certa lege stare, ex Manichæi quidem & Wiclephi penu depromit: sed tanquam irrefragabili argumento Ethnicorum Poëtarum carminibus confirmat. Missæ venerabile Sacramentum neq; defunctis, neq; vivis aliis, quam soli celebranti suffragari scribit. Jejuniorum & Orationū institutionem, & consuetudinem, ab Ecclesia observatam, invertit & corrumpit.

4. De Purgatorio, & Animarum, quæ in eo expiantur, statu, deq; divini sacrificii & veniarum suffragiis, quæ à nobis fideles defuncti expectant, cum Waldensibus & Wiclephistis contra Ecclesiam sentit. De Ecclesia vero ipsa militante, cum Pelegianis & Hussitis. At Sanctorum Patrum authoritates & scripta, ab Ecclesia recepta, pro nihilo habet. Est ubi etiam sæpe deridet, debitumq; illis cultum & devotionem deterit & diminuit. Obedientiam, & Regimen omne prorsus tollit. Unde populi ad defectionem & rebellionem à suis, tam spiritualibus quam temporalibus Dominis faciendam, ad rapinas; cædes, incendia, cum magno & manifesto Christianæ Reipublicæ discrimine, provocentur. Quinimmo, quum vitam quantam solutam, licentiosam, atque ab omni lege explicitam, & vere ferinam inducere conetur, ita exlex homo, leges ipsas omnes damnat & contemnit, ut Decreta sanctorum Patrum, & sacros Canones, publico igni comburere non formidaverit: facturus pejora Civili juri, si non magis sæculi gladium, quam Pontificis excommunicationes & censuras metuisset.

5. Jam verò sacrosanctis Conciliis palam contradicere, & pro suo arbitratu detrahere, non erubescit. E quibus potissimum Constantiense illud, quod cum perpetua Inclytæ Germanicæ Nationis gloria, pacem & tranquillitatem dissidenti Ecclesiæ dedit: ita ubique mordet, & impuro sceleratoque ore lacerat, ut in magnum universalis Ecclesiæ dedecus & offendiculum, sed Germanicæ præsertim Nationis opprobrium & ignominiam Concilium ipsum nunc pessimè omnium errasse scribat: nunc Synagogam Sathanæ quique in eo convenerant, & Joannem Hussitam hæresiarcham comburi jusserant. Sigismundum utique fœlicis recordationis Imperatorem, & Sacri Imperii Principes, Antichristum, & suos Apostolos, homicidasque & Pharisæos, vocet. Quid, quod damnata in eodem Concilio omnia Joannis Hussitæ errata, Evangelica & Christiana esse, & se recipere, probaturumque profitetur: Approbatos vero ejusdem Hussitæ articulos, nequaquam admittit. In tantamq; prorupit mentis væsaniam, ut si semel Joannes Hussita fuerit hæreticus, se plus decies hæreticum Martinus glorietur: homo usq; adeo novarum rerum ac potiùs perditionis humanæ cupidus, ut nihil fere scripserit, vel saltem suo nomine divulgaverit, cui non aliqua pestis, aliquis lethalis insit aculeus: præter illos libros, ne nominandos quidem, ob execrandam eorum materiam, ipsius tamen titulo æditos, & ab eo cum reliquis ut suos agnitos, quorum singula verba, singula venena meritò quis dicat. Et ne omnia, quæ innumerabilia sunt Lutheri errata, singulatim percenseantur, tanquam si hic unus, non homo, sed Diabolus ipse, sub hominis specie, ad perniciem humani generis, assumpta. Monachi cuculla, quàm plurimorum hæreticorum damnatissimas hæreses, jamdiu sepultas, in unam sentinam congesserit, & aliquas etiam novissime de suo excogitaverit, sub simulata prædicatione fidei, quam ad prætexendos suos dolos, tam sæpe, tantoque opere objicit: Fidem veram protsus destruit, sub libertatis, quam promittit, specie: Diaboli jugum & servitutem inducit, & sub Evangelicæ professionis nomine, omnem Evangelicam pacem & charitatem, omnemque rerum ordinem, & pulcherrimam deniq; totius Ecclesiæ faciem invertere, labefactare, & penitus pessundare molitur.

Johannes Huss.

6. Quibus omnibus per Nos, & consilia nostra omnium Nationum nobis subditarum, sæpius & diligenter attentis & consyderatis, & præsertim in hac parte ab eodem Beatissimo Patre requisiti: absq; insigni macula nostra, atq; Orthodoxæ Religionis injuria & detrimento, rem tanti ponderis negligere nequaquā potuimus, ut etiam nō debuimus, neque voluimus: sed potius prædecessorum nostrorum, Romanorum Imperatorum, vestigiis insistentes, eorumq; pro libertate Catholicæ & Apostolicæ Ecclesiæ perpetuò laudabilia facta, ac pias & sanctas, super puniendis & exterminandis hæreticis, constitutiones observantes, convocatis sæpius ad præsentiam nostram, propter hoc præcipue, Electoribus: necnon universis sacri Romani Imperii Ordinibus & Statibus, in hoc Wormaciēsi Conventu congregatis, de eorum omnium & singulorum unanimi consilio, matura deliberatione & consensu, in hanc tandem devenimus sententiam & conclusionem; Ut quamvis hominem, ita à Summo Pontifice & Sede Apostolica condemnatum, & in sua obstinata perversitate obduratum, atque ab usu Catholicæ Ecclesiæ alienum, & notorium hæreticum audire, omni jure exceptum esset: tamen ad tollendam omnem cavillandi ansam (idq;, quia nonnulli plærosq; libros Martino ascriptos, ipsius esse apertissime inficiebantur) complures audiendum à Nobis priùs hominem, quam in eum ad executionem Pontificii Decreti ulterius procederemus, asseverabant, Martinum sæpedictum, misso ad ipsum, dedita opera, uno è Caduceatoribus seu Præconibus & Heraldis nostris, Sub libero huc veniēdi & hinc recedendi salvo conducto, accersiri juberemus: Quod & factum fuit. Non ut nos de hoc negocio judicaremus, aut cognosceremus (quum id dubio procul ad Romanum Pōtificem, & Sedem Apostolicam pertineat) neq; ut res sacrosanctæ fidei nostræ, nunc tandem, post tot sæcula, per novas altercationes, cum magno fidelium scandalo & perturbatione, ac infidelium derisione, in controversiam revocari pateremur: sed ut cum vulgi & plurimorum ita petentium satisfactione, hominis animum percontantes, eum bonis monitionibus & suasionibus, ad rectam semitam (si fieri posset) reduceremus.

7. Itaq; Lutherum in nostra, & sacri Imperii Electorum, Principum, Prælatorum, & Statuum, præsen-

præsentia constitutum, juxta formam Imperialis mandati, super hac re nuper æditi, interrogari jussimus. Primum; Nunquid ipse multos libros sibi ob oculos adductos, & titulatim nominatos, & alios item, qui sub suo nomine circumferuntur, composuisset. Deinde, an ea, quæ in ipsis libris contra sacra Concilia, Decreta Patrum, ritus & consuetudines, à nostris majoribus ad hunc usque præsentem diem observatas, scripserit, revocare vellet, & ad sinum & unitatem universalis Ecclesiæ redire, adhibitis ad hoc nostro & Imperii nomine admonitionibus & adhortationibus, quæ obstinatissimum hominem (etiam lapide duriorem) emollire, & convertere potuissent. Qui sane statim libros ipsos antedictos ut suos agnovit, & confessus est, & nunquam se id negaturum protestatus: immo & adhuc alios se composuisse dixit, quorum copia cum nobis non fuisset facta, idcirco in medium non fuerant allati. Quantum vero ad revocationem attinet, terminum sibi ad respondendű dari petiit, qui quamvis merito negari potuisset, tum quia novitates & errores in fide nulla sunt dilatione tractandi, sed statim penitus resecandi: tum quia ex mandato nostro sibi legitimè insinuato, necnon etiam literis, quas ad eum dederamus, optimè admonitus, quam ob causam vocaretur, non nisi statim responsurus paratus, ad tantum Imperialis Conventus consessum venire debuisset: tamen ex nostra clementia & benignitate, unius adhuc diei terminű ad respondédum sibi dedimus. Quo elapso, rursus coram Nobis, & prædictis Ordinibus Imperii comparens, & similibus adhortationibus sæpius, ut ad cor rediret, efflagitatus, pollicentibus etiam nobis, si resipisceret, erroresque suos agnosceret, & quæ in suis libris damnata & mala essent, revocaret: facile nos impetraturos, ut à Beatitudine Pontificis in gratiam benigne reciperetur, & adhibito fideli, æquo, & diligenti examine, ex ipsius libris, quæ mala forent, secernerentur: quæ vero bona, Authoritate Apostolica approbarentur. Sed ne verbum quidem in suis libris mutaturum, imprudentibus simul & impudentibus verbis, orisq; & corporis gestu, quod is potius, quàm religiosum aut sanum hominem præ se ferente, apertissime negavit. Quinimmo, coram nostram & sacri Imperii faciem, Summorum Decreta Pontificum, & Concilia ipsa sacrosancta, errasse sæpiùs, & sibi ipsis contradixisse, & tandem nullius apud se momenti fore, asseveravit: seq; nihil ex his, quæ scripserat, revocaturum, nisi evidenti sibi ratione, & sacræ scripturæ authoritatibus, ad suæ conscientiæ animiq; satisfactionem & assensum fuerit convictus: illud subinde repetés & inculcans (quo fraudum suarum virus, jam multis detegi cœptum, occultaret) conscientia sibi illæsa & integra neque velle se, nec posse verbum Dei immutare. Mala mens, malus animus. Quasi vero Nos id ab eo peteremus, ut verbum Dei immutaret, ac non potiùs, ut juxta verbum Dei verum, ad gremium sanctæ matris Ecclesiæ, à qua tam impiè quàm turpiter defecerat, rediret. Cujus authoritatem, quum tantam voluerit esse Dominus, idemq; Deus noster Jesus Christus, ut qui Ecclesiam non audierit, tanquam Ethnicus & Publicanus sit habendus. Idcirco non immerito vel eam solam omnibus inventionibus, & vaframentis hæreticorum longe anteferendam nemo nunquam, nisi perditissimus & vere hæreticus, & Lutherus judicavit, qui ut tandem egregia sua hic acta condigno fine clauderet, & quod pessime inceperat, pejus terminaret, & quid animi habeat, & quàm fidelium clade exultet, vel in nostro & sacri Imperii conspectu dissimulare non potuit. Nam detorta (ut hæreticis mos est) à vero sensu ad suam impietatem Evangelica illa sententia: *Non veni mittere pacem, sed gladium.* Omnium sibi, dixit, jucundissimam istam in rebus faciem videri, ob verbum Dei, studia, & dissensiones fieri: Id est (quod utinam non experientia videremus) ob dissidentes ab Ecclesiæ ritu Lutheri opiniones, quas verbi Dei falso nomine prætexit, verè studia contraria, & dissensiones, & dissidia, & schismata, & bella, & cædes, & rapinas inter Christianos concitari. Tali igitur, & tam subdola, atq; hæreticis omnibus peculiari responsione Nobis, & sacro Imperio à Luthero data, etsi decreveramus, ipso statim remisso, ad ulteriora progredi (id quod ex sententia nostra, manu nostra scripta, & postera die publicata, nemini non constare potest) Tamen ad preces omnium Imperii Ordinum inclinati, adhuc ipsi triduum ad resipiscendum concessimus. Quo tempore duo Electores, duo Episcopi, duo Principes Sæculares, duoq; Civitatum nomine, Universos Ordines, & Status sacri Romani Imperii repræsentantes, & ad hoc communi omniű jussu & nomine deputati, vocato ad se Martino prædicto, nullum non admonédi & adhortandi eum, ut tandé resipisceret; & nisi id faceret, quæ ipsum à Nobis, & sacro Imperio, legumq; constitutionibus pœnæ manerent, declarandi officium frustra insumpserunt. Unus etiam ejusdem sacri Imperii Elector, adhibitis secum duobus Doctoribus, pietate & scientia præclaris, non solum adhortationibus, sed etiam multorum errorum evidentibus redargutionibus, ad ipsius usque obmutescentiam [illegible], mox seorsim ipsum prudenter & humanè commonefecit, ut ad Summi Pontificis, & Sedis Apostolicæ, Nostrumq; & sacri Imperii Statuum, & cæterarum fidelium Nationum, sanam sententiam, [illegible] continuatum tot sæculis Ecclesiæ ritum, potiùs, quàm ad suam unius opinionem, respiceret. A quibus recedens, in ordinem redire vellet, id se primum nonnullorum sanctorum patrum, qui & ipsi aliquando erraverunt, laudabili exemplo, deinde salvis, anima, corpore, & honore, facturum cognosceret. Ad quæ Martinus antedictus, etsi varia plæraq; & diversa, cumq; eis, quæ scripserat, pugnantia: nihilo tamen meliora, aut saniora, privatim respondit, quàm publicè, coram Nobis, & sacro Imperio, fecerat. Atq; adeo se, non omnes modo supra memoratos, sed & Concilium ipsum generale (si quod fieret) suspectum habere protestatus est. Et (ut certissimo, & omni exceptione majori testimonio nobis constat) pollutissimo & sceleratissimo ore profari non est veritus, res Evangelii & Catholicæ fidei nunquam fuisse in Conciliis generalibus bene tractatas. Unde non injuria plurimum nobis [illegible] subiret, cur nam à Summi Pontificis sententia, ad generale Concilium nuper provocarit, quum [illegible] impiè de Conciliis ipsis loquatur & scribat, nisi manifestè sciremus, ut nihil est hæreticis æquè fore [illegible] dabi-

Matth. 18.

Matth. 10.

dabile, atq; œcumenicum Concilium: ita nihil illis iiſdem magis proprium eſſe, quàm ut dictis factisque & ſcriptis, ſecum ipſi diſſideãt. Quod ſi uſquam alibi, præcipuè in Lutheri libris (divina providentia ſic operante, quo ipſius vana ædificia per ſe ruant) paſſim legere & videre eſt.

8. His omnibus & ſingulis, ſic omnino, ut præmittitur, ſe habentibus, quum prædictus Martinus, tam perversè & obſtinatè, in ſuis adeo manifeſtè hæreticis opinionibus perſiſteret, ut ab omnibus iis, qui ſapiunt, partim demens, partim etiam malo aliquo obſeſſus ſpiritu, judicaretur. Nos, juxta tenorem ſalvi conductus, ipſum ſtatim à conſpectu noſtro miſſum fecimus, datoq; ſibi in comitatu uno ex Heraldis noſtris, & præſcripto termino, à die viceſima quinta menſis Aprilis, qua ex Wormacia diſceſſit, ad viginti deinde proximè futuros dies, quibus peractis, unà ſalvus conductus peractus & extinctus cenſeretur. Nunc tandem ad reliquas opportunas medelas, huic peſtilentiſſimo morbo neceſſarias, in hunc, qui ſequitur modum, procedere decrevimus.

9. Primum omnium, ad honorem Dei omnipotentis, Romaniq; Pontificis, & ſanctæ Sedis Apoſtolicæ debitam reverentiam, pro Imperialis dignitatis officio ac debito, necnon zelo & ſtudio, quo noſtrorum majorum more, & ingenita etiam nobis vi, ad defenſionem Catholicæ fidei, ſanctæque Romanæ & univerſalis Eccleſiæ honorem, tutelam & protectionem, omnes noſtras vires & facultates, Imperium, Regna, Dominia, amicos, vitam denique & animam ipſam noſtram, exponere ſumus parati: Ex Imperiali & Regia authoritate, necnon conſilio & aſſenſu Electorum, & omnium ſacri Rom. Imp. Principum, Ordinum, & Statuum, in hac celeberrima & frequentiſſima Imperiali Dieta Wormiciæ congregatorum, ad perpetuam rei memoriam. Exequendo ſanctiſſimi domini noſtri Papæ, veri in hac parte judicis, ſententiam, decretum & condemnationem, in literis Apoſtolicis (ut ſupra dictum eſt) ad Nos directis, contentam, Martinum Lutherum, ut membrum ab Eccleſia Dei abalienatum, ut obſtinatum ſchiſmaticum & Notorium hæreticum, à Nobis haberi declaramus, & ut talem à vobis omnibus & ſingulis habendum decernimus & edicimus: Mandantes de eorundem Statuum conſilio & conſenſu, ſub criminis læſæ Majeſtatis, Noſtræque & ſacri Imperii graviſſimæ indignationis, ac etiam amiſſionis feudorum, Dominiorum, & bonorum omnium, gratiarum quoq; & omnium Privilegiorum, à Nobis, & ſacro Imperio dependentium, quę obtinuiſtis hactenus, aut prædeceſſores veſtri quomodolibet obtinuerunt: necnon proſcriptionis ac Banni, & interdicti Imperialis, pœnis: ne quis veſtrûm præfatum Martinum Lutherum, receptare, defendere, ſuſtentare, fovere, dicto, facto, aut ſcripto præſumat. Quinimmo poſt elapſum ſupradictũ viginti dierum terminum, contra eum, ubicunq; depræhenſus fuerit, & in manu, aut facultate veſtra erit, juxta formam Imperialis Banni procedatis, vel ſaltem perſonaliter captum, tam diu cuſtodiatis, donec Nos, à vobis de hac re certiores facti, de legitima in eum proſecutione facienda vobis ſignificemus, & vos tam ſancti operis & laboris debita præmia, & mercedem etiam uberem, cum impenſis ob hanc cauſam factis, reportetis. Et nihilominus ejuſdem Martini complices, adhærentes, receptatores, & quomodolibet fautores & ſectatores (niſi ſe iniquitatis ſemitam deſeruiſſe, & authoritate Apoſtolica abſolutionis remediũ conſecutos eſſe, fidem condignam fecerint) necnon eorum omnia & ſingula bona, mobilia & immobilia, juxta ſacras conſtitutiones, ac interdicti & Banni Imperialis legem & ordinẽ, liberè & abſque ulla contradictione proſequamini, illosq; & illa capiatis, & in uſus veſtros, optimo & pleno jure convertatis.

10. Mandamus inſuper vobis omnibus & ſingulis præfatis, ſub eiſdem prænominatis pœnis, ne quis Martini Lutheri ſcripta, à Summo Pontifice authoritate ſua Apoſtolica (ut præmittitur) damnata, aut alia quæcunque, tam Latino quàm Alemanico, ſeu alio quovis idiomate, ab eo hactenus cõpoſita, vel in poſterum componenda, utpote mala, ſuſpecta, & à notorio & pervicaciſſimo hæretico proveniẽtia, emere, vendere, tenere, legere, deſcribere, imprimere, aut deſcribi vel imprimi facere, aſſerere, ſuſtentare, prædicare, defendere, præſumat: non obſtante, quod in illis etiam aliqua bona (ad fallendas ſimplicũ mentes) immixta eſſent. In quo præter juſtam Sedis Apoſtolicæ ſententiam, etiam laudatiſſimam veterum Patrum inſtitutionem & conſuetudinem omnino exequendam duximus: Qui Arrianorum, Priſcillianiſtarum, Neſtorianorum, Euthychianorum, & aliorum hæreticorum libros, & in illis contenta omnia, tam bona quam mala, promiſcuè exuſſerunt, & adnihilarunt. Neque id immerito. Nam ſi optimi quique cibi, unius tantum guttæ veneni (quo humanum corpus læderetur) infuſione ſuſpecti, penitùs ſunt abjiciendi: quanto magis ea ſcripta, quibus tanta & tam noxia animabus venena paſſim inſerta ſunt, non ſolum nobis cavenda ſunt, ſed etiam (ne aliis noceant) prorſus deſtruenda & corrumpenda, atq; ab omni hominum memoria veniunt obliteranda. Accedit ad id, quod quicquid boni in Martini libris reperitur, id antea à ſanctis Patribus, quos Eccleſia recepit & approbavit, ſæpe dictum & ſæpius repetitum, abſq; ullius periculi aut mali ſuſpitione, legi, & haberi poteſt.

11. Ea propter, ſub eiſdem pœnis omnibus & ſingulis ſupradictis, vos omnes, & quilibet veſtrum, tam Principes quàm alii, ad quos juſtitiam quomodolibet pertinet miniſtrare: & alii quicunque in univerſo Imperio, Regnis, & Dominiis noſtris conſtituti, hujuſcemodi peſtiferos Martini libros, tam Alemanicos quam Latinos, impreſſos & imprimendos, aut etiam manu ſcriptos, ubicunque reperiantur (utpote magnæ ſeditionis, ſchiſmatis, hæreſeos, in Eccleſia Dei fomites) diripiendos, & publico igni conſumendos, penituſque abolendos cum effectu curetis, Apoſtoliciſque Nunciis, ſeu eorum Commiſſariis, ſi operam veſtram ad hanc rem requiſierint, fideliter & diligenter aſſiſtatis: & nihilominus in eorum abſentia, per vos ipſos hæc ſic fieri, noſtro nomine & juſſu, omnino & reipſa faciatis.

Pp ciatis.

ciatis. In quo omnibus fidelibus, dilectis, subditis nostris, ut vobis ac Nobismetipsis assistant & pareant, tenore præsentium sub eisdem pœnis injungimus & mandamus.

12. Verum, quia maxime cavendum est, ne Martini libri, aut ex illis excerpta mala, suppressi aut etiam mutato authoris nomine, publicentur: quia etiam non sine magna animi nostri offensa, multos quotidie videmus & audimus, cum alibi, tum maxime in Germania, componi & impressi libros, pluribus malis traditionibus & exemplis refertos: & ne non omni astu & dolo, humanæ naturæ hostis, Christianis laqueos tendat multos, passim divulgari picturas & imagines, non in opprobrium modo privatarum personarum, sed & ipsius Summi Pontificis, & Sedis Apostolicæ contumeliam excogitatas: ex quibus omnibus libris & picturis, Christi fideles in maximos, tam in fide quam in vita & moribus, prolabuntur errores, & non solum privata odia, scandala, & simultates (pro ut experientia docet) multis in locis exorta fuerunt: verumetiam seditiones, tumultus, rebelliones, schismata, in Regnis, Provinciis, & populis, atq; universa Dei Ecclesia (nisi provideatur) jamjam excitanda formidantur: Idcirco, ad hanc perniciosissimam pestem extinguendam, & supradictorum Electorum & Statuum concordi animo & sententia, omnibus & singulis supradictis, tam Imperiali quàm hæreditario jure nobis subditis, sub jam sæpedictis omnibus pœnis præcipimus & mandamus, ne quis hujusmodi famosos & pestilentes libros, seu quascunq; alias schedas, scripturas, imagines, picturas, contra Orthodoxam fidem, bonos mores, & id quod sancta Romana Ecclesia hactenus observavit: atq; etiam invectivas criminationes & ignominias, contra Summum Pontificem, Sedem Apostolicam, Prælatos, Principes, Universitates Studiorum, & eorum facultates honestasque personas, componere, describere, imprimere, depingere, vendere, emere, tenere, habere; aut imprimi, describi, depingi, vel vendi facere, quavis arte aut dolo audeat, aut attentet. Quinimmo sub eisdem pœnis jubemus omnibus & singulis supradictis, & præsertim iis, qui justitiæ ministerio præsunt, ut ejusmodi libros quoscunq; antehac impressos, vel posthac imprimendos, necnon etiam manu scriptos, cujuscunque sint authoris, aut ubicunq; locorum per sacrum Imperium, atq; etiam nostra hæreditaria Regna & Dominia, reperiantur; similiter etiam picturas hujusmodi & imagines, nostro jussu & nomine occupent, dirripiant, & publico igni comburant. Et nihilominus hujusmodi detestabilium librorum, codicum, schedarum, scripturarum, & picturarum, authores & inventores, ac etiam post præsentis mandati publicationem, Impressores, Emptores, & Venditores, qui contra jussa nostra facere præsumpserint (si modo id legitime constiterit) necnon eorum jura, & bona omnia & singula capiant, appræhendant, & detineant, ac jure bono quicquid sibi libitum fuerit de illis disponant: ita, quod de hoc nulli hominum, tam in judicio quàm extra, respondere sint obligati.

13. Atque ut omnis ejuscemodi & aliorum errorum occasio tollatur, & ne talia scribentium venena longe lateq; diffundantur, sed præclarum imprimendi libros artificium in bonos tantum, & laudabiles usus exerceatur: ex certa nostra scientia, animoq; deliberato, ac Imperiali Regiaq; authoritate, de maturo supradictorum Electorum, & aliorum sacri Rom. Imp. Statuum, consilio, deliberatione, & unanimi consensu, volumus & sub Banni, & Interdicti Imperialis, ac aliis antedictis pœnis præcipimus & jubemus, tenore præsentis Edicti, quod vim inviolabilis legis habere decernimus; Ne quis de cætero Chalcographus, & librorum Impressor, aut alius quivis ubilibet per sacrum Imperium, atq; nostra prædicta Regna & Dominia constitutus, libros ullos, seu aliam quamcunque scripturam, in quibus de sacris literis, aut fide Catholica aliquid vel minimum tractatur, non habito prius consensu & voluntate Ordinarii loci, aut ejus ad hoc substituti & deputati, cum authoritate etiam facultatis Theologicæ alicujus propinquæ Universitatis, pro prima videlicet impressione: alios vero cujuscunque rei, & facultatis libros, schædas, & picturas, de consensu saltem Ordinarii, aut ejus ad hoc Substituti, ullo pacto imprimere, vel vendere, aut imprimi, vel vendi facere, directe vel indirecte, quoquo modo præsumat aut attentet.

14. Quod si quis cujuscunque sit dignitatis, gradus, aut conditionis, hanc nostram sententiam, decretum, statutum, legem & ordinationem, in omnibus & singulis supradictis, tam Lutheranam, quam impressoriam materiam concernentibus, inviolabiliter observandam, ullo pacto, aut quovis quæsito colore vel ingenio, contrafacere, aut venire, ausu temerario præsumpserit: præterquam quod illud irritum decernimus & inane, etiam in læsæ Majestatis crimen, ac nostram, & Sacri Imperii gravissimam indignationem, proscriptionisque & Banni, ac interdicti Imperialis, necnon alias sæpedictas pœnas, se, ipso facto, incurrisse cognoscat.

Harum testimonio literarum, Sigilli nostri munimine roboratarum. Datum in Civitate nostra Imperiali Wormacia, die Octava Mensis Maij, Anno Domini Millesimo Quingentesimo Vicesimo Primo, Regnorum nostrorum: Romani secundo: Cæterorum vero omnium Sexto.

Ad mandatum Domini Imperatoris proprium.

CARO-

CAROLI V. IMPER. AUG. ET COMMUNIUM S. IMPERII ORDINUM

Anno Christi 1522.

GRAVAMINA

Adversus Papæ Romani, & universæ Curiæ Romanæ, ejusq. assectarum, injustas usurpationes & tyrannides.

CAROLUS V. IMPERATOR AUG. HADRIANO VI. PONT. ROM.

BEATISSIME Pater, Domine Reverendiss. Etsi ea est Sanctitatis vestræ erga nos benignitas, amorq; paternus, sitq; contrà hostra erga S. Vestram ea observantia & veneratio, ut majora esse non possint: illa tamen omnes & nostræ maximè ditionis populi longè majora, tantaq; existimant, ut & nos nihil à beatitudine vestra frustra posse petere, & S. vestram nobis non omnia libenter non concessuram esse arbitrentur. Quæ res nos ea, quæ alioqui non nisi verecundè petere auderemus, liberè, confidenter à B. vestra postulare facit, & maximè, si talia fuerint, quæ publicæ salutis causâ à nobis efflagitata videantur.

2. Cum itaq; superioribus mensibus in civitate nostra Imperiali Nurnbergensi omnes ordines sacri Rom. Imperii pro tutela defensioneq; Regni Hungariæ convenissent, & Electores cæteriq; Principes ac aliorum ordinum Status seculares inter cætera animadverterent, Germaniam ad eam egestatem rerum inopiam redactam esse, ut nō modò ipsi quidquam contra Christi fidei hostes trucissimos Turcas dignè gerere possint: Sed nec tantulas superesse S. Rom. Imperii opes & facultates, unde justitiam & pacem tueri & conservare, ac nephariorum hominum scelera & in inferenda injuria audaciam possint cohibere, nisi etiam S. V. liberalitate & paterno favore atq; auxilio adjuti fuerint.

3. Itaq; inter cætera cùm meminissent annatas, quas novi antistites Rom. Pontifici solvere cōsueverunt, ab origine ea maximè ratione concessas esse, ut hujusmodi pecuniis Christi fidei hostes arcerentur: Nunc autem ipsi Turcæ magna parte inferioris Pannoniæ occupata, Germaniæ inhient: æquum esse, ut hujusmodi annatæ in Germania retineri, & illic in hunc usum converti debeant. Præterea cum inter mortales nihil sit sanctius, Deo nihil gratius, quam justitiæ & æquitatis cultus; Qua de re etiam cēsuerunt, neq; Deo ingratū, neq; ulla ratione imperium dici posse, & si ea quæ solùm divinæ Majest. cultui dedicata cōsecrataq; existimātur, ad justitiæ pacisq; constituendæ usum in parte cōvertantur: Propterea cuperent, nostraq; intercessione à S. V. obtinere posse sperant, inprimis ut pensiones, quæ ex sacerdotiis Germanicis curiæ S. V. & Romanæ urbis hominib. persolvūtur, posthac in Germania detineantur. Adhæc cujuslibet Ecclesiæ majoris sive minoris Collegium quotannis decimam proventuum suorum contribueret, vel saltem proximè vacaturæ præbendæ proventus, uti mortuæ & assiduè vacantis conservarentur, nec non cùm Germania ditissimorum monasteriorum plena sit, ut illis quoq; tributum imponeretur: Atq; etiam ut reliquorum sacerdotum ordines quisq; pro facultate & fortunis suis aliquid penderet: Præterea Mendicantium ordinum monasterium quodlibet florenos quinq; quotannis conferret. Quodq; hujusmodi proventus omnes ad Turcarum impetus reprimendos, ac pro justitia & pace in Germania ac S. Rom. Imperio stabiliēda, & in nullum prorsus alium usum converterentur: usq; S. V. suprà memorata omnia ad quadriennium concedere & clementer admittere dignaretur.

4. Nobis verò diligenter considerantibus, perpetuos reip. Christianæ hostes Turcas, Hungarorum munitionibus locis & quodammodo propugnaculis captis, jam soli Germaniæ maximè imminere. Præterea S. Imperii proventus & vectigalia tum indulgentiâ, tum prædecessorum nostrorum liberalitate, Ecclesiastico ordine locupletando, adeò esse extenuata atq; distracta, ut non modò Turcis resisti, sed nec pax aut justitia in Germania diutius confirmari possit, nisi his atq; aliis tributis, quæ Imperii ordines sibi præter hæc ultro impositui sunt: ea Beatitudinis V. & munificentia & mitissimo animo subleventur.

5. Adhortatur nos & nephariam illam Lutherianam sectam, quam ut tolleremus nullum officium prætermisimus, ita multorum Germanorum animis uti pestiferum virus paulatim obrepsisse, obsedisseq;, ut inde quoq; incendium Reip. Christianæ extimeamus, nisi prædictis tributis justicia ita roboretur fulciaturq; ut aliquando in virulentæ illius doctrinæ sectatores districto gladio possit animadverti. Ad quam rem etiam multorum Germanorum animos, & horum præsertim, qui honestissimi sunt ordinis, pro universalis Rom. Ecclesiæ tranquillitate & auctoritate conservanda erectos incensosq; cognoscimus.

6. Quapropter B. V. summopere rogamus, ut divina illa sua mente & mitissimis oculis, quibus Christianum orbem irradiasse vident, hæc omnia clementiùs intueatur, ponatque ante oculos Turcarum infesta signa aciesque jam penè invictas, perniciosi Lutherani dogmatis incendium, quod pessimi cujusque mentem obsedit. Præterea nostram à Germania absentiam: Quodque tantorum malorum imminentes flammæ nullo alio, quàm B. V. æterno illo benignitatis & munificentiæ fonte restingui poterunt: & hæc nobis, deinde S. Romano Imp. & nationi Germanicæ, alioqui de sanctâ Apostolica

ſtolica ſede optimè meritæ, pro tot tantisq; malis coërcendis clementer ad quadriennium [illegible] & indulgere dignetur. Quod ſi S.V. fecerit, uti ſperamus, feret genti bello invictæ ad furorem T[illegible] tum refrenandam dignas atq; optatas ſuppetias in ampliſſimo Chriſtiani orbis populo, [illegible] qui inquieto juſticiæ cultum & pacem conſtituet: unico beneficio ſibi innumeros & clariſſimos [illegible] cipes conciliabit, Germanis autem reliquis, qui nunc ab iſta ſancta ſede, Lutheriana hæreſi [illegible] cti, nonnihil alieni animi eſſe videntur, uberem occaſionem præbebit, hoc munificentiſſimo [illegible] no S.V. beneficio illectis, ut quicquid ſtudio, labore, obſervantia, quicquid fide, diligentia [illegible] quicquid viribus atq; opibus poſſunt, hoc totum pro B.V. & ſacroſanctæ iſtius ſedis Apoſtolicæ [illegible] tate atq; autoritate tuenda deſerant & polliceantur. Quemadmodum hæc omnia S.V. ex O[illegible] ſtro, & Dn. Johanne Emanule Duce Seſee extenſiùs intelliget: & S.V. valere, ac ſanctæ Roman[illegible] verſaliq; Eccleſiæ diu feliciter præeſſe cupimus.

Datum in oppido noſtro Valliſſoleti, ultim. Octobr. Anno MDXXII. Regnorum no[illegible] Rom. quarto, &c.

CAROLVS

divina favente clementia electus Ro[illegible]
ſemper Auguſtus.

ADRIANUS PAPA VI. VENERABILIBUS FRATRIBUS, DILECTIS FILIIS, NOBILIBUS VIRIS, SACRI ROMANI IMPERII PRINCIPIBUS ELECTORIBUS, ET ALIIS PRINCIPIBUS tam Eccleſiaſticis quàm Secularibus, ac etiam Communitatum omnium Inclitæ Germanicæ Nationis Oratoribus in Dieta Nurnbergenſi congregatis, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.

VENERABILES *fratres & dilecti filii: Poſtquam ad Apoſtolatus Officium, divina diſpone[illegible] provide[illegible] aſſumpti ſumus, teſtis nobis eſt ille, qui nos ut immeritos, ita nil tale expectantes, promovit, [illegible] no-ctuq; cogitaſſe, quàm ut in curãdo grege nobis credito, tam in univerſum, quàm ſingulatim boni paſtoris partes, modis omnibus impleremus: atq; adeo nullam exiſtimaſſe è noſtris ovibus tam morboſam, quam non pro viribus curar[illegible] nullam tam vagam, & à cæteris errantem, quam non perquirere, & ad dominicam caulam reducere ſummopere c[illegible]remus. Et ſanè ab ineunte ſtatim Pontificatu noſtro, (quod tum potiſſimum expedire videbamus) Chriſtianorum [illegible]cipum animos, heu nimis jam inter ſe diſſidentes, ad pacem & concordiam ineundam, deponendaq; arma (aut [illegible]dum eſſet, ea in fidei hoſtes convertenda) tam per diverſos nuncios noſtros, quàm per quotidianas ferè literas hortari, [illegible] mare, precari, hactenus nunquam deſtitimus.*

Et ne verbo tantùm, ſed & re ipſa hujus noſtri deſiderii ederemus exempla, Deus ſcit, quanto rei noſtræ fa[illegible] his præſertim temporibus incommodo, pecunias, & alia ſubſidia ad Rhodienſes milites ſtrenuos fidei propugnat[illegible] immaniſſimo Turcarum tyranno atrociter obſeſſos, ac in alia etiam loca in ejusdem hoſtis faucibus periclitantia, [illegible] mus. Mox verò ab externis ad inteſtina animum advertentes, non ſine gravi animi moleſtia percepimus, M[illegible] Lutherum (quem ſua culpa jam filium noſtrum vocare non poſſe dolemus) hominem veterum, & jam da[illegible] hæreſum ſuſcitatorem, poſt ſedis Apoſtolicæ paterna primùm monita, deinde etiam ſententiam, non abſq; [illegible] morum & doctiſſimorum virorum, & diverſarum univerſitatum legitimè contra eum latam: poſt chari[illegible] ſto filii Caroli noſtri Romanorum & Hiſpaniorum Regis Catholici, in Imperatorem electi, & veſtrum [illegible]

Edictũ VVormacienſe.

ctum, ſuper ejusdem ſententiæ executione, in proximis comitiis VVormaciæ habitis, maturè decretum; & [illegible] Germaniam promulgatum: non modò per quos deceret, non punitum, aut per ſe cohibitum, à praviſſi[illegible] deſiſtere, ſed omnis Chriſtianæ charitatis & pietatis Evangelicæ non oblitum modò, ſed & impiè contemnen[illegible] quotidiè libros, errorum, hæreſum, contumeliarum, ac ſeditionum plenos, ſive de ſuo, ſive ab aliis adjutum, di[illegible] veluti peſtem quandam Germaniam, & vicinas regiones longè lateq; pervadentem, venenatæ linguæ ſpiculis [illegible]nimas & mores inficere & corrumpere conari: &, quod pejus eſt, horum ſuorum facinorum non plebejos modo, [illegible] Nobiles pleroſq; habere fautores: adeò, ut (quæ fortaſſe iſtorum tumultuum primaria fuit cauſa) in Sacerd[illegible]ri, & obedientiam tam eccleſiaſticis quàm ſecularibus debitam, vilipendi cœptum ſit, & tandem inter nonnullos [illegible] ad civilia bella deventum.

1. Corinth. 11.

Quod quàm malè cadat Chriſtianæ reipub. hoc præſertim tempore, mente & cogitatione facilè proſpi[illegible] ſtis. Etſi enim prædixit Apoſtolus, oportere hæreſes eſſe, ut & qui probati ſunt, manifeſti fiant: *null[illegible] videtis tempus huic rei magis importunum, quàm hoc: aut quod citiùs ab hæreſibus, ſi quæ ortæ ſint, neceſſariò [illegible] purgandum. Quum enim humani generis perpetuus hoſtis diabolus, ſub leonis rugientis ſpecie per Turcarũ vire[illegible] ſtianas oves continuè debacchetur, non videmus, quo modo cõtra tantos impetus obſiſtere poſſimus, quamdiu eun[illegible] bolum ſub draconis ſubdoli forma, iſtas hæreſes domi noſtræ diſſeminantem, interq; fortiſſimos Germanos noſt[illegible] dias & ſeditiones ſuſcitantem, fovebimus. Atq; ut etiam debellare externos hoſtes maximè poſſimus, irritus ta[illegible] labor, impenſaq;, & animarum ſaluti minimè utilis, foris hoſtes vincere, & domi hæreſibus, ſchiſmatibus [illegible] Meminimus, quum etiam in minoribus conſtituti, in Hiſpania eſſemus, multa ad nos & varia de Luthero, & ejus [illegible]*

[illegible]

INSTRVCTIO
PRO TE. D. FRANCISCO CHIER[illegible]
QVIBVSDAM, QVAE PRAELATIS PRINCIPIBVS [illegible]
[illegible]arum Germanicarum [illegible] dicere potes [illegible], ubi & quando opportunum iudicaveris.

Papa natione Germanus

I[illegible]

[illegible]

Generale Concilium.

S[illegible]

T[illegible] Joannem [illegible]

Q[illegible]

Q[illegible]

S[illegible] Germaniam [illegible]

Jeremiae 48.

S[illegible]

2. ad Timoth.

[illegible]

[illegible] Ezech. 18.

[illegible]

Reformatio Romanæ Curiæ.

[illegible]

[illegible]

Adrianus Papa VI.

T. [illegible]

RESPONSIO ILLUSTRISSIMORUM AC REVERENDISSIMORUM PRINCIPUM

necnon aliorum Sacri Romani Imperii ordinum, [illegible] reddita.

SERENISSIME & Illustrissime Princeps ac Domine, Domine [illegible] Caesareae Maiestatis Locumtenens [illegible] Reverendissimi in Christo patres [illegible] reverendi, ac Illustres, Principes [illegible] [illegible] in Christo patris & Domini, Domini [illegible]

1. [illegible] Principes & Domini [illegible]

[illegible]

2. [illegible]

3. [illegible]

in perditionem eant: ob id suam beatitudinem vehementissimè desiderare, ut huic pesti celeriùs occurratur, ne deteriora inde contingant; cum explicatione quarundam necessariarum rationum, quæ Principes Germanos ad hæc quàm celeriùs conandum, maximè movere possint, ac debeant: in primisque adhortando, ut sententia per sedem Apostolicam in Lutherum legitimè lata, & post sacræ Cæsareæ & Catholicæ majestatis edictum, super ejusdem sententiæ executione, in proximis comitiis Wormaciæ habitis decretum, debitæ demandentur executioni. Edictũ VVormaciense.

4. Ad hæc sacræ Cæsareæ majestatis Locumtenens, & Principes, aliique ordines dicunt, se non minùs, quàm Beatitudinem Pontificis ex animo dolere de impietatibus, animarum periculis & incommodis, quæ in Christiana religione, ex Lutherana secta, aliisve provenerint. Quicquid enim auxilii & consilii pro extirpandis erroribus & animarum periculis amovendis sua moderatione præstare unquam poterint, sunt pro summa sua in Christi religionem devotione & pietate paratissimi: ingenueque agnoscunt, se, & Beatitudini Pontificis, & sacræ Cæsareæ Majestati, ut Christianos decet Principes, ad omnem obedientiam esse obnoxios.

5. Sed quòd sedis Apostolicæ sententia in Lutherum lata, simulque sacræ Cæsareæ majestatis edictum, non sit debitæ executioni demandatum, non sine maximis, urgentissimisque rationibus, utputa, ne pejora inde causarentur, &c. hactenus prætermissum est.

6. Majori namq; populi parti jam pridem persuasum est, & modò Lutheranis libris ac dogmatibus populorum opinio sic informata, ut jam pro comperto habeant, nationi Germanicæ à Curia Romana per certos abusus, multa & magna gravamina & incommoda illata esse: ob id, si pro executione Apostolicæ Sedis sententiæ, vel Imperatoriæ Majestatis edicti, quidpiam acerbius attentatum esset, mox popularis multitudo sibi hanc suspicionem animo concepisset, ac si talia fierent pro evertenda Evangelica veritate, & sustinendis, manu tenendisque malis abusibus, impietatibusque. Unde indubiè aliud nihil, quàm gravissimi tumultus populares, intestinaque bella speranda essent. Quemadmodum ex multis ac variis rerum argumentis Principes, aliique Ordines jam planè didicere, & cognovere. Oportunioribus itaque remediis his malis, in hac potissimùm temporum difficultate, succurrendum esse existimant.

7. Nam quemadmodum & reverendissimus Dominus Nuncius Apostolicus, nomine beatiss. Pontificis, in sua instructione inter alia piè, Christianè, & verè fatetur & agnoscit, quòd Deus hanc Ecclesiæ suæ persecutionem inferri permittit, propter peccata hominum; pollicetur que beatitud. Pontificis omnem adhibiturum operam, ut primùm Romana Curia, unde fortè omne hoc malum processit, reformetur, ut sicut inde corruptio in omnes inferiores emanavit, ita etiam ab eadem sanitas & reformatio omnium emanet.

8. Ad hæc beatissimus Pontifex pio ac paterno amore testatur, sibi etiam dum in minoribus esset, plurimum displicuisse, quotiens Concordatis Principum per curiam Rom. derogaretur, suæque Beatitudini hanc certissimam esse sententiam, etiamsi Principes nunquam requirerent, sui Pontificatus tempore penitus abstinere, unicuique, & maximè nationi Germanicæ, jus suum conservare, illique nationi peculiares favores impendere. Quis itaque ex his omnibus nón videt, sanctissimum Pontificem nihil penitus illorum omittere, quæ vel pius pater & verus pastor ovibus suis unquam vel præstare posset, vel debeat? Quis etiam per hæc ad veram pietatem, filialem amorem, & erratorum suorum emendationem non moveretur, maximè ubi sua Sanctitas hæc tam pia, sanctaque instituta opere ipso, uti cœpit, præstiterit: quemadmodum Serenissimus Dominus Locumtenens, cæterique Principes, & omnium hujus Imperii Ordinum Proceres indubiè sperant, idque pro summa immortalis Dei gloria, animarum salute, ac publica pace & tranquillitate servanda fieri ex animo efflagitant, orantque.

9. Nam nisi istiusmodi abusus & gravamina, simulque certi articuli, quos seculares Principes juxta hæc specialiter designatos, scriptis exhibebunt, fideliter reformentur, vera pax & concordia inter Ecclesiasticos, secularesque ordines, hujusque tumultus & errorum extirpatio per Germaniam minimè speranda est. Nam ex longis & variis bellorum tumultibus, quibus Germania nostra multis annis interturbata: Item ob alia gravamina & incommoda, quæ huic nationi hactenus incubuerunt, hæc natio pecuniis ac divitiis adeò est extenuata & exhausta, ut etiam jam prò necessaria justitiæ ac pacis conservatione in his deficiat. Multo majori itaque incommodo & difficultate Hungarorum regno & Croatis petita auxilia contra Turcam præstare poterit.

10. Cum autem Ordines sacri Romani Imperii nihil dubitent, beatitudinem Pontificis pro comperto habere, Principes Germaniæ in solutionem Annatarum ad aliquot annos sedi Apostolicæ solvendarum, ea lege ac conditione cònsensisse, ut illa in oppugnationem perfidissimi Turcæ, & defensionem fidei Catholicæ converterentur: Ex quo autem numerus annorum, intra quos annatæ illæ solvi debeant, nunc longo intervallo transactus sit, neque annatæ illæ à beatitudinis suæ prædecessoribus Pontificibus Romanis in hunc usum, in quem decretæ sunt, conversæ: Ob id, si modò necessitate exigente, communia auxilia in oppugnationem Turcæ per Germaniam essent decernenda & colligenda, causatur inde pōpulus Germanicus, quare Annatæ priùs jam multis annis in hunc usum reservatæ, ad hoc opus applicentur, aversaturque alia in se ob hanc causam gravamina recipere. Ex quo Prælati Ecclesiastici pro annatis sedi Apostolicæ solvendis, utplurimum suis subditis superindicta, & collectas imponere, & talia ab eisdem recuperare causaverunt. Quare Illustrissimus Princeps Dominus Locumtenens, aliique Principes, & Imperii Romani Ordines vehementer

orant,

orant, ut beatitudo Pontificis velit hæc & alia paterno affectu considerare, & illas Annatas, quæ post obitum Episcoporum, aliorumque prælatorum, seu Ecclesiasticorum, ad Curiam Romanam solvendæ fuerint, in futurum non exigere, sed illas fisco sacri Romani Imperii applicandas relinquere, ut eò commodiùs justitia, pax & tranquillitas nationi Germanicæ conservari, & respublica eo melius per hæc ordinari, possintque per Germanicam nationem aliis Christianis potentatibus contra Turcam communem hostem auxilia & præsidia præstari: quod alias & absque eo, minime sperandum erit.

11. Item cùm beatitudo Pontificis inter alia desiderat informari, quibus mediis huic Lutherano errori commodiùs obviari possit, ut ea, quæ per suam Beatitudinem providenda fuerint, celeriùs curari possint: Ad hæc Illustriss. Princeps Dominus Locumtenens, aliique Principes & Ordines dicunt, quicquid hac in re pro pietate & Christianæ religionis devotione utilitatis & auxilii præstare poterint, sunt, eruntque semper ex animo paratissimi. Ex quo autem hoc seculum in omni statu, tam Ecclesiastico, quàm seculari, corruptissimos habeat mores, sintque non tantùm ex parte Lutheranæ sectæ, sed ex aliis causis multi errores, abusus & corruptelæ, quæ ita inoleverunt, ut istis opportunis remediis provideri summopere necessarium sit, ob id simulque propter immensam tyrannidem crudelissimi Turcæ, qua multis jam annis Christianitati multa incommoda & calamitates varias intulit, hodieque majora inferre molitur. Nullum itaque commodius, efficacius & oportunius remedium Illustriss. Dominus Princeps Locumtenens, cæterique Principes & Ordines cogitare possunt, quam quòd beatitudo Pontificis, accedente ad hæc sacræ Cæsareæ Majestatis consensu, liberum Christianum Concilium ad locum convenientem in natione Germanica, quanto ocyùs & celerius, quoad fieri possit, videlicet vel in Argentoratum, vel Moguntiam, Coloniam Agrippinam, vel ad civitatem Metensem, vel alium convenientem locum in Germania indiceret: nec ultra unius anni spacium (si possibile foret) hæc Concilii convocatio & designatio differetur: & quòd in tali concilio eis qui interesse deberent, Ecclesiastici, vel laicalis ordinis, non obstantibus quibuscunque juramentis & obligationibus, liberè liceret loqui & consulere pro gloria summi Dei, & salute animarum, proque republica Christiana, absque aliquo impedimento: quinimò quilibet ad hæc debeat esse obnoxius, ut non dulcia, sed vera & meliora consulat, summa cura & diligentia per salutem animæ suæ, & absque aliqua adulatione doli vel fraudis suspicione.

12. Verùm quibus modis & rationibus interim, & medio tempore isti tumultus & populi errores poterint pacari, interteneri, & compesci, maxima cura & diligentia Illustriss. & Serenissimus Dominus Locumtenens, & alii Principes consuluerunt, cùm non minima pars istius negotii ex hac medii temporis intercapedine pendeat.

13. Itaque deliberaverunt in primis, ex quo Lutherus, & aliqui illius sectatores in ditione ac territorio Illustrissimi ducis FRIDERICI, Saxoniæ Principis Electoris, &c. agant: Ob id Illustriss. Princeps Locumtenens, & alii Ordines Imperii, apud prædictum Principem Saxoniæ summa diligentia curare volunt, & per eundem Principem efficere sperant, ne Lutherus & sui sectatores aliquid ampliùs scribat, edat, & typis excudi faciat: indubieque sibi persuadent, quòd prædictus Illustrissimus Princeps Saxoniæ, pro sua in religionem Christianam pietate, & in sacrum Romanum Imperium observantia & obedientia, ut virtute præditum decet Principem Electorem, omnem operam in hac re sit adhibiturus.

14. Curabuntque simul Illustrissimus Dominus Locumtenens, Principes, & Imperii Ordines, ut per omnem Germaniam cum divini verbi concionatoribus, sive prædicatoribus, diligenter agatur, ne in populum Christianum spargant, vel dicant ea, per quæ possit popularis multitudo ad tumultum vel rebellionem moveri, aut in aliquem errorem induci; sed quòd nihil præter verum, purum, sincerum, & sanctum Evangelium, & approbatam scripturam, piè, mansuetè & Christianè, juxta doctrinam & expositionem approbatæ, & ab Ecclesia Christiana receptæ scripturæ doceant & prædicent, omniaque ab illa omittant, quæ à populo doctiùs & sanctiùs ignorantur, quàm sciantur, quæve subtiliùs indagare, & ad imum usque exigere, minimè expedit: nihilque in populo per concionem disputationum moveant, sed quicquid controversiæ fuerit, usque ad determinationem futuri Concilii reservent.

15. Ordinabunt præterea Archiepiscopi & Episcopi, ac alii Prælati per suas diœceses viros doctos, probos, & sacris literis peritos, qui prædicantibus fideliter & diligenter intendere debebunt. Et si quid ab illis vel erratum, vel minùs idoneè dictum esse offenderint, piè, mansuetè, ac modestè eos corrigent, & informabunt, in hunc modum, ne quispiam suspicari possit, ut veritas Evangelica per hoc impediri quæratur. Qui prædicatores, si tales monitores audire nollent, nec à suis ineptiis abstinere, debebunt per locorum Ordinarios congruis pœnis coerceri & puniri.

16. Præterea in omnibus bibliothecis, & apud typographos diligentissimè, quantum possibile erit, providebunt, ne in futurum aliquid novi typis excudatur: maximè, ne libelli famosi, neque publicè, neque secretè vendantur. Et ordinabuntur apud omnes Potestates, ut si quispiam aliquid novi edere, vendere, vel typis excudere voluerit, ut priùs per aliquos viros probos, doctos, & literarum peritos ista revideantur & recognoscantur: & nisi per eosdem admissum, v[illegible]robatum fuerit, minimè vendatur, excudatur, vel publicetur.

17. Et per hæc media sperant, quòd hoc tempore poterit istis tumultibus, erroribus, & offendiculis commodiùs mederi: maximè, ubi beatitudo Pontificis in istis gravaminibus congruam & debitam

tam la-

tam faciet reformationem, & provisionem, atque liberum & Christianum designabit Concilium. Per hæc enim maximè satisfieret populari, & nunc fluctuanti multitudini. Et si hic tumultus tam illico in totum forsan per ista sedari non posset; nihil tamen dubitant, quòd major pars istius per hunc modum ad tranquillitatem & pacem moveretur. Indubiè enim multi probi & boni viri Christiani futurum & proximè indicendum Concilium magno desiderio essent expectaturi.

18. Postremò de Presbyteris, qui matrimonium contrahunt, & de religiosis, qui relictis monasteriis, ad seculum redeunt, de quibus reverendissimus Dominus Nuncius Apostolicus, etiam inter cætera meminit, considerant Principes, & Imperii Ordines: ex quo in legibus civilibus nulla pœna specialiter super his sit statuta, ob id congruum & justum ipsis visum est, ut tales per eorum Ordinarios debita pœna, sacris canonum constitutionibus super hoc expressa, utputa amissione Beneficiorum, & privilegiorum, & aliis condignis pœnis puniantur, & coërceantur: & quòd Ordinarii illi à Potestatibus secularibus in ista animadversione & punitione minimè impediantur: Sed quòd pro tuitione jurisdictionis Ecclesiasticæ eis auxilium & favorem impendant, & super his omnibus publica mandata & edicta faciant, ne quispiam Ordinarios in punitione & coercitione talium impediat: sed quando aliâs illi votorum transgressores in ditione & territorio alicujus Principis vel Potestatis secularis delinquerent, quòd extunc debitis & congruis pœnis puniantur & coërceantur.

19. Postremò super his omnibus Illustrissimus & Serenissimus Princeps Dominus Locumtenens, aliique Principes & Ordines vehementer, & ex animo iterum atque iterum orant, ut beatitudo Pontificis, simulque reverendus Dominus orator, ista omnia non aliter accipere & intelligere velint, quàm à bono, pio, sincero, & Christiano animo profecta, cogitata, & dicta esse. Nihil enim est, quod omnes isti Principes & ordines tam ex animo velint, atque cupiant, quàm statum sanctæ, Catholicæ, & Romanæ Ecclesiæ, beatitudinisque Pontificis fœlicem, incolumem, & salvum; ad cujus vota, desideria, & obedientiam, ut fideles filii, se paratissimos offerunt, atque commendant.

R E P L I C A T I O.

Serenissime Cæsareæ M. Locumtenens, Reverendissimi Patres, Illustrissimi Principes, & totius sacri Cæsarei senatus Ordines amplissimi, cùm pridie mihi longo tempore expectanti, datum fuerit tandem à vobis responsum, in re Lutherana; volui illustrissimis dominationibus vestris non solùm verbo, sed & literis indicare, quàm parũ mihi illud satisfaciat, & per subsequens Pontifici maximo, ac universæ Christianitati sit minùs satisfacturum. Et omissis multis, quæ de pietate, fide, & observantia vestra erga sanctissimum Dominum nostrum & sanctam sedem Apostolicam in proœmio vestri responsi habentur, de quibus tamen nomine suæ Sanctitatis vestris illustrissimis dominationibus gratias ago, veniam tandem ad ea, quæ suppletione, correctione & declaratione indigere videntur: reliqua prout stant, quatenus placeant sanctissimo Domino nostro acceptanda.

Et primò, quantum pertinet ad id, quòd illustrissimæ dominationes vestræ dicunt, & se excusando asserunt, quòd attento, quòd populis Germaniæ sit persuasum, quòd ipsis multa gravamina à Curia Romana sint illata, & ab ipsa multa scandala & incommoda indies patiantur; non fuisse visum, sibi expedire, ut sententia Apostolicæ sedis, & Imperiale decretum, debitæ executioni mandetur, ne inde contingat, pejora & acerbiora mala provenire. Ad hoc replicatur, quòd nec sanctissimus Dominus noster, nec Cæsarea Majestas, nec ullus Christianorum Principum expectavit unquam tale à vobis responsum in hac re dari. Nam si Lutherus ante sententiam Apostolicam, tot clarissimorum virorum, ac Universitatum judiciis fundatam, & denique ante Cæsareum decretum ipsiusque edictum erraverat in uno; post eandem sententiam & decretum erravit in longè pluribus, & nihil reliquum fecit, quò minùs tota orthodoxa religio à fundamentis eversa sit. Quapropter cùm pœnæ debeant de jure commensurari delicto, attento, quòd indies magis cum suis sequacibus erravit, & errat, ut notorium; debent pœnæ ipsæ augeri, atque gravari, & non diminui, prout ex præsenti vestro decreto fit. Et quantum ad responsum ipsum, ex eo in primis offenditur divina majestas, cujus causa tam segniter curanda proponitur. Offenditur Pontificis & Apostolicæ sedis dignitas: offenditur postremò Imperialis culminis celsitudo, quorum decreta & ordinationes tam impune suspenduntur, abrogantur, depriminturque: offenditur & pariter communis honor vester, cum omnes unanimes interfueritis eidem Imperiali decreto decernendo, & vestram auctoritatem præstando. Nec satisfacit illa ratio, quòd propter scandala evitanda, dicta Apostolica sententia, & imperiale edictum, exequi non debeant. Nam non sunt toleranda mala, ut proveniant bona: & magis sunt curanda ea, quæ pertinent ad animæ, quàm ad corporis salutem. Neq; videntur excusandi, qui Lutherum sectari velint, quòd propter sibi inflicta scandala & gravamina à Curia Romana (etiamsi verum illud esset) deberent ab unitate Catholicæ fidei propterea resilire, & in profundum malorum se præcipitare. Nam omnia potiùs mala deberent æquo animo & patienter sustinere, quàm se & animam suam, cum animæ periculo in præcipitium dare. Et si illud in omni tempore præstare debuissent, quantò magis deberent resipiscere, cùm intelligant, Deum optimum maximumq; dedisse Ecclesiæ suæ sanctæ pastorem optimum: pastorem (inquam) sanctissimum, eundemq; Germanum, qui non solùm universam Ecclesiam sit curaturus & instauraturus; sed etiam Germaniam suam ad pristinam pietatem restituturus, ac pluribus & insignibus donis, in his quæ honestè poterit, illustraturus. Quare Principes illustrissimi & excellentissimi, vos tantis affectibus rogo, & vehementer obtestor, ut his rationibus verissimis adducti, velitis, antequam hujusmodi celeberrimus vester conventus dissolvatur, omnino statuere, & firmiter deliberare, quòd eadem Apostolica sententia, ac Imperiale edictum exequatur, & executioni mandetur, sine aliqua diminutione: cùm ex hac magna pars, quinimò tota Germaniæ salus dependeat. Et si in aliquibus Germani populi, ut asseritur, sunt à Curia Romana gravati, illud declarent. Nam semper Apostolica sedes, quæ est mater piissima omnium oppressorum, parata erit, illos sublevare, & pro viribus juvare, & tueri.

Quo ad seditiones & discordias, quæ sunt inter Ecclesiasticos, & seculares Principes Germaniæ, pacandas, ac ad articulos damlos eosdẽ moderandos: respondetur, quòd sanctissimus D. N. ubi eas seditiones, discordias intellexerit, pro officio humeris suis incumbenti, curabit, ut omnino componantur, & extinguantur: cùm non minùs habeat in filios suos & Ec-

clesiæ

clesiæ temporales Principes, ac habeat eosdem Ecclesiasticos. Pariformiter moderabitur omnia inter eos, ut unusq[illegible] habeat quod suum est, & neutri injurietur.

Quo ad Annatas non persolvendas Romæ, sed in Germania retinendas, pro sustentatione Imperialis guberni[illegible] bita ea declaratione, quæ facta est verbo difficultate, quæ fieri possit ad eam concedendam: reservatur responsio [illegible] fici, quæ dabitur, vel Imperiali regimini, vel futuro Principum conventui, prout magis expedire suæ Sanctitati [illegible]

Quo ad Consilium, quod datur per illustrissimas dominationes vestras, quòd attentis legitimis causis, qu[illegible] cunt, sanctissimus Dominus noster debeat convocare œcumenicum generale Concilium: replicatur, quod illud [illegible] non debere displicere suæ Sanctitati, ob omnes præcipue illas causas: tamen petitur, ut illud Concilium aliis ver[illegible] idoneis reformetur: & quòd tollantur ea, quæ possent aliquam umbram facere suæ Sanctitati, prout est, quod [illegible] tas debeat convocare Concilium de consensu Cæsareæ Majestatis, quod sit liberum, & quòd relaxentur juramenta [illegible] quòd ponatur magis in una civitate, quàm in alia, & similia, &c. Quia nisi tollerentur ista, videretur sanctitati [illegible] gari manus per illustrissimas D. vestras, prout in voce declaratum est.

Quo ad prædicatores, qui in posterum fidelibus habebunt prædicare verbum Dei: replicatur, quòd servari [illegible] illud, quod sanctissimus Dominus noster nuper piè, & sanctè statuit, & ordinavit, de venerabilium fratrum suorum [illegible] silio & assensu. Quod est, ut stante ista perniciosa secta in Germania, nullus deinceps possit prædicare verbum Dei per [illegible] tatem vel dioecesim alicujus; nisi ille talis priùs fuerit examinatus per Episcopum, vel Officialem suum de doctrina & sufficientia sua, & eadem fuerit ab eo approbata, vel pro pia & Christiana reputata. Et pariformiter, nisi ille ta[illegible] ad munus prædicandi, per eundem Episcopum, vel suum Officialem institutus: qui habeat etiam illum amovere [illegible] gare, quando à recta via ceciderit. In cæteris placet, quantùm de dictis prædicatoribus per illustrissimas D.V. respon[illegible] id est, quòd prædicent Evangelium cum interpretatione scripturæ, quæ sit per Ecclesiam approbata.

Quo ad impressores & venditores, seu alios divulgatores Lutheranorum librorum, & aliorum, qui sect[illegible] sustinent & fovent; replicatur, quòd nullo pacto placet data responsio, quòd curabunt illustrissimæ dominatione[illegible] providere, quantum possibile erit, ne tales libri imprimantur, vel vendantur, &c. Sed dico in hoc, prout in aliis, [illegible] debere exequi sedis Apostolicæ & Imperialis celsitudinis sententiam: id est, quòd libri impressi & imprimendi [illegible]n-tur: imprimentes verò & vendentes, seu aliâs invulgantes dictos libros, juxta easdem sententias puniantur. Et [illegible] ximè peto, debere adverti: nam in hoc stat tota vis, pro ista perniciosa secta comprimenda, ne tales libri ampli[illegible] antur. Nam ex illorum lectione omnia hæc mala profecta sunt. Et quantum pertinet ad id, quòd nullus p[illegible]ssit in p[illegible]rum libros novos imprimere, nisi illi tales libri priùs videantur & examinentur per aliquem virum doctum. dico, in hoc non debere recedi à constitutione moderni Concilii Lateranens. quæ jam est in usu: & est, ut nullus, sub pœnis in ea contentis, possit aliquos libros imprimere, nisi per ordinarium Episcopum loci vel ejus officialem tales libri lecti & examinati, ac pro Christianis reputati & habiti sint.

Lateranensis Concilii decretum de impressione librorum.

Quo ad Clericos, qui uxorem ducunt: replicatur, quòd illa quæ pro responsione scripta sunt, non displicere videntur, quando in cauda aculeum non habeant. Propter quod petuntur illa verba declarari, quæ sunt in fine capituli dicti responsi sub eisdem verbis: Sed quando aliás illi votorum transgressores in ditione & territorio alicujus Principis, vel potestatu secularis delinquerent, quòd ex tunc debitis & congruis pœnis puniantur, & coerceantur, &c. Dico, q[illegible] si talia verba intelligi debent secundùm prædicta, id est, quòd tales puniantur à suis judicibus Ecclesiasticis, bene stant: se[d] si referantur, quòd seculares Principes vel potentes illos punire debeant: in hoc dico, & instantissime peto tale respon[s]um, utpote, contrà libertatem & jus Ecclesiæ, omnino corrigi debere, & reduci ad verum sensum. Nam si Principes seculares auderent tales judicare, & in eos jurisdictionem exercere, esset ponere falcem in messem alienam & tangere eos, qui sunt peculiariter Christo reservati. nec ob transgressionem voti, seu ob apostasiam præsumant credere Principes, tales ad suam potestatem, vel jurisdictionem devolutos esse, si delinquent in suis dominiis, vel territoriis: cùm propter talem tran[sgressio]nem, vel abusum ordinis sui, non desinant propterea esse de jurisdictione Ecclesiæ. Quia cùm remaneant illis character & ordo, semper sunt in ejusdem Ecclesiæ potestate. Unde in tali casu, quòd in dominiis Principum delinquant, ipsi Principes denuncient illos suis Episcopis, vel aliis superioribus, qui eos castigent, corrigant: & si opus fuerit, pro viribus suis dictos Episcopos seu superiores brachio suo juvent, & aliis prastò sint.

Super quibus omnibus & singulis petitur per me nuncium Apostolicum, habita matura deliberatione, ab [illegible]rissimis dominationibus vestris, meliùs, clariùs, saniùs, & consultiùs responderi.

DVPLICATIO ILLVSTRISSIMORVM ET REVErendissimorum Principum, &c.

QUamvis Principes, & reliqui ordines Germanicæ nationis, iterum pro verbis verba d[illegible]issent: quum tamen aliis magis necessariis occupati essent negotiis, Pontificium ora[illegible]ori respõsione contentũ esse jusserunt; donec gravamina nationis Germanicæ summo Pont[illegible] transmissa forent, ac inde manifestum fieret, num verba ejus tam blanda, facta etiam debita sequutura esse[nt].

SACRI ROMANI IMPERII PRINCIPVM AC PROcerum gravamina centum, quæ adversus Sedem Romanam, ac totum Ecclesiasticum ordinem, Oratori Pontificiæ Sanctitatis, in Comitiis Germanorum Principum Norembergæ, Anno &c. XXII. proposuerunt.

POSTQUAM relatio per Oratorem Sanctitatis Pontificiæ Comitiis prædictis, coram Maje[s]tis Cæsareæ Locum tenente, Electoribus cæterisque Principibus, ac Imperii Statibus, ib[i] congregatis, habita, a. Breve, quod vocant, Apostolicum, ejusdem Romani Pontificis, [illegible]

conti-

consultationem forent deducta, desuperque responsio consulta & conclusa, ac eidem Oratori & Legato Pontificio, inscriptis, nomine totius Romani Imperii tradita, factaque esset, fortè inter alia, mentio non infrequens, gravaminum atque onerum Romani Imperii Procerum, quibus iniquiùs, quàm par sit, ab Romanæ Ecclesiæ Clero premerentur: placuit Principibus, ac cæteris Imperii ordinibus, hæc ipsa, quæ contra Ecclesiæ Romanæ Primores, se in medium adducturos polliciti erant, gravamina, paulo altiùs à Principibus, sigillatim per classes, & quàm potuit maximum per ordinem digesta, repetere, recensereque, ac ita descripta fusiùs Legato Romano, ferenda secum trans Alpes, dare, rogareque hunc, ut apud Sedem Apostolicam curare velit, quatenus onera hæc, non ferenda Germanis, è medio tollere, emendaréque Sanctitas sua non dedignetur. Quemadmodum prædicta hęc in responsione suprà memorata, omnia latiùs continentur. Itaque per compendium, ut sequitur, Germanicæ nationis onera hæc iusto graviora, digesta, ac oratori Pontificio, qui se nomine Sanctissimi Rom. Præsulis, ita synceré ac Christiané obtulerat, tradita sunt; quo sæpe dictus orator ac Legatus Pontificius hæc inde Sanctitati legantis referre, ac apud eundem pro Germanis Principibus & Proceribus, totius Imperii Romani ordinibus, interpellare possit. Sunt autem gravamina suprà memorata, quæ per capita nunc sequuntur.

Gravamina Sedis Apostolicæ, non ferenda Germanis.

Hæc Gravamina Maximiliano primo Imp. attribuuntur ab Ordinibus Imperii Protestantibus, ut supra in Anno Christi 1510. videre est: & in Hotomanni Bruto fulmin. c

Cap. I.

De Dispensationibus ære redemptis.

1. Inter reliqua onera, vel illud minimè postremo loco est collocandum, quòd constitutionibus humanis multa prohibentur, imperantur item multa, quæ nullo divino præcepto, vel interdicta sunt, vel imperata. Quod genus sunt: Matrimoniorum tam innumera excogitata obstacula, ex affinitatis, publicæ honestatis cognatione, spirituali, legalique, & consanguinitatis, tam multis gradibus originem trahentia. Ciborum item usus interdictus, quos Deus tamen ad hominis necessitatem creavit, ac cum gratiarum actione promiscuè sumendos Apostolus docuit. Hæc nimirum, atque iis similes complures humanæ constitutiones, eousque ligant homines, donec pecunia sibi harum legum gratiam à statuentibus impetrent: ut ita pecunia faciat divitibus licitum, quod tenuibus gratis sit prohibitum. Illicitisque his legum ac constitutionum humanarum retiaculis, non modo magna nummorum copia à Germanis est expiscata, è Germania & trans Alpes lata: sed & maxima inter æquè Christianos orta iniquitas, plura offendicula, simultates, dum tenues hisce laqueis vident se illaqueari, non ob aliud, nisi quòd spinas Evangelicas (ita enim Christus divitias non semel appellat) non possideant.

Cap. II.

De tempore interdicto.

2. Pari modo agitur etiam cum celebrandis nuptiarum solennibus, à Dominica Septuagesima, qua cantatur in Ecclesia, *Circumdederunt me*, &c. sub Quadragesimæ usque initium, quo tempore ab Ecclesiæ Romanæ primoribus, undique nuptias celebrari interdictum est. Quum tamen interim & ab Ecclesiasticis & à secularibus passim sine discrimine publicè Genialiter vivatur. Sed ita demum interdictum illud procedit, si gratis hoc facere quis intendat. Quòd si nummi spes refulserit, jam quod primum erat prohibitum, impunè ac liberè facere licet. Est enim & hoc grave Germanorum crumenis retiaculum, quo extrahuntur nummi. Nec minus interim gravamen, quòd pauperis divitisque longè diversa, in relaxandis his constitutionibus, sit conditio.

Cap. III.

De oneribus Papalium indulgentiarum.

3. Illud importabile jam olim increbuit Romanarum indulgentiarum onus, quando sub persona pietatis, quum aut Basilicas Romanas construere, aut profectionem in Turcas parare polliciti sunt Romani Pontifices, omnem simplicibus, nimiumque credulis Germanis exuxerunt pecuniarum medullam. Et quod longè majoris est faciendum, per has imposturas, ac earum conductitios præcones & prædicatores, profligata est Germana Christianorum pietas; dum qui extrudere volebant venales suas BULLAS, laudes suis mercibus occinebant, miras & inauditas condonari per emptitias has condonationes, nedum noxas præteritas, aut futuras viventium; sed & functorum vita existentium in Purgatorio (quod vocant cantores illi indulgentiarum) ignis: modò numeraretur aliquid, modò tinniat dextra. Atque his mercium nundinationibus, simul & spoliata est ære Germania, & Christi pietas extincta; quando quilibet pro precii, quod in has merces expenderat, modo, peccandi impunitatem sibi pollicebatur. Hinc stupra, incestus, adulteria, perjuria, homicidia, furta, rapinæ, fœnora, ac tota malorum lerna semel originem sibi traxerunt. Quod enim malorum ampliùs jam horrebunt mortales, quando sibi peccandi licentiam ac impunitatem, nedum in vita, sed & post obitum, ære, licet immodico, comparari posse à nundinatoribus illis indulgentiariis, semel persuasum habent? maximè Germani, quibus per hos veræ pietatis fucos, sub religionis persona, nihil non persuaderi difficile est? ut ingenio planè ad pietatem credulo est Germania.

4. Et licet indulgentiæ hæ non semel in hoc ad Germanos missæ sint, quasi ex contracta earum venditione pecunia, fideles contra barbaros essent tutandi, ac defendendi: Eventu tamen compertum habent Germani, pecuniam hanc, non in rem fidei, aut alioqui reipublicæ Christianæ necessariam, sed in propinquorum luxum, ac sublevandam familiam ipsorum esse versam. quo factum, ut hæc nata sunt perquam maxima incōmoda, quòd & offendicula orta sunt simplicibus; & quòd iam Germani toties sentientes lusam fidem, quum verè jam res postulat, ut contra Turcas instituatur expeditio bellica, nullis rationibus persuaderi se patiuntur, ut credant, quod res ipsa fere notoria facit, Ita scilicet instare cervicibus nostris crudeles Turcas: suspicantes semper, prioribus similes quoque agi. Quæ una ratio est, ut tam ægrè manus contra Turcas jungant. Quantorum ergo malorum, in rebus temporalibus, ac Christi fidelium conscientiis, causæ fuerint Romanæ Indulgentiæ, Sanctitas Apostolica, pro sublimitate captus sui, exigua opera, vel inde, si non ex re ulla alia, conjectura assequi poterit.

5. Præterea Papalis Sanctitas, cæterique Episcopi, ac Ecclesiæ Romanæ columnæ, casus aliquot suæ tantùm absolutioni reliquos fecerunt; quorum si unum aut alterum commiseris, pecunia numerandum, aut absolutione tibi carendum est: nempe quòd in hoc reservati sint, ut vel inde nummorum aliquid eis accrescat. Quod ex eo conjicere licet, quòd in casibus etiam quantumvis pro tempore honestis, aut necessariis, nunquam tamen, nisi numeretur aliquid, dispensant. At si nihil attuleris, numeraverisve, indispensatus perpetuò maneas oportet.

6. Verùm, si quis, unde numeret, habeat, jam nedum præsentes indulgentur harum constitutionum transgressiones; sed & in futurum impunè, ut eas ipsas transgredi liceat, indulto permittitur. Quo fit, ut ansam inde accipiant ii, cum quibus ita dispensatum est, pejerandi, homicidia, adulteria, & similia flagitia perpetrandi: quando quilibet ex sacerdotum vulgo, absolutionem emptitiam suorum indulti hiis impartiri potest. Quæ malorum seges tota ex habendi libidine, aurique sacra fame, qua nunc Ecclesiasticorum nonnulli miserè excruciantur, originem ducit.

Cap. IV.

De prædicatoribus indulgentiarum Stationariis.

7. Est & aliud Indulgentiis vendendis addictum hominum genus, quos Stationarios vulgò vocant. hi rusticorum plerunque abutuntur simplicitate, dum omnes vicos, villas, pagos, angiportus, omniaque peragrant castella & oppidula, prædicantes Sancti cujuspiam, Valentini puta, Huperti, Cornelii, Anastasiive sanctimoniam, ac quantum ad rem familiarem addat, si quotannis hunc vel illum munusculo aliquo, quod eis Stationariis scilicet in commodum cedat, demulceas: Inscribentesque dehinc simplices, sub Sancti alicujus numen ac tutelam, promittentesque, ut hoc aut altero morborum genere vacaturus sit, qui eis annuum censum penderit. Quæ omnia in hoc excogitata sunt, ut simplices illi ad vivum usque exugantur. Nam primùm hoc negotium à sancto Antonio cœptum, in innumera morborum genera dehinc suevit diduci: ita ut vix supersit morbus nunc aliquis, cui Stationarii non & peculiarem Sanctum, tanquam tabernæ vel negotiationi præposuerint. Processitque eò usque ejus mali serpigo, ut pauperum ac simplicium illorum, Quæstuarii ac Stationarii prædicatores, sanguinem vorent & medullam: dumque illi unà cum liberis suis, necessariis spoliantur, in deliciis & luxu plus quàm Sybaritico degunt Stationarii. Quæ res & in primis præsentem sibi Sanctitatis Apostolicæ medicinam postulare videtur, quo interdiceretur Episcopis, cæterisque Ecclesiæ Primatibus, ac eorum Vicariis, ne pro legationis seu functionis hujus admissione quicquam posthac acciperent precii: néve eas omnino tolerarent ampliùs, aut quantum per eos fluere, paterentur.

8. Nec minùs & in hoc à religiosis gravantur prophani, maximè pauperes, quibus res est angusta domi: Nempe quòd mendicitas ordinum Mendicantium nihil in rure, neque in urbe sinit non peragratum, dum à terminis, quos pervagantur, Terminarii dicuntur. Quas quidem pervagationes contra ordinis eorum statuta, neque etiam ad necessitatem, per avaritiam insatiabilem adinvenerunt. Ita enim fit, ut quum in oppidulo, aliquando non admodum celebri, sed perexiguo, duo, tria, aut eo ampliùs illorum sint conventicula, in quæ omne, quicquid eleemosynæ undique disquiri potest, confertur, dum tamen interim morbo aut senio confecti cives vel incolæ, qui per ætatem ex laboribus & sudoribus suis, unà cum uxoribus & liberis honestè victitarant, egeant, fame & inedia pereundum necesse habeant. Itaque rogant Sanctitatem Apostolicam, Imperii Principes, cæterique Status, quatenus Sanctitas sua, paterno animi affectu offendicula & gravamina hæc Indulgentiarum, dispensationum, Stationariorum, Terminariorum que è medio tollere, atque ita negotium temperare velit, ne libertas Christiana, servitute humanarum constitutionum penitus extinguatur, illaqueenturque conscientiæ Christi fidelium mandatis hominum, quibus nullum est peccatum majus, quàm nummis carere. Non ultrà enim quicquam prohibent, quàm si gratis contravenire quis velit; & dispensant illico quod prohibuerant, numerata scilicet pecunia ampliore. Verùm quòd sinceriùs cum fidelibus Christi, quam cum suis ovibus agatur, instruanturque potiùs ad pietatem & charitatem mutuam, ex jussione

Christi,

Christi, quàm ad observationem cujusvis traditionis humanæ, formidine pœnæ. Ac si errare eas aliquando labique contigerit, moneantur, & sublerventur potiùs fraternè; quàm ita serviliter, ac dure tractentur. Quò omnibus paulo notius fiat, pastorem cupere potiùs & quærere salutem ovium, quàm privata compendia, ac earum lanam.

Cap. V.

Quàm iniquè caussæ prophanæ in prima instantia ad Romanum tribunal judiciarium trahantur.

9. Quum nedum juris ratio, sed & rei ipsa series postulet, ut distincti sint jurisdictionum limites, & ut quilibet Ordinarius suis sit finibus contentus, alterumque in exercenda jurisdictione non disturbet: minimè tamen Pontifices Romani pro tempore existentes, æquitatem hanc communem considerarunt, sed neglecta hac, ad petitionem personarum Ecclesiasticarum, laicos non rarò in caussis etiam prophanis, putà hæreditatum, aut pignorum, & in prima quidem instantia, coram se Romam citari ac in jus vocari fecerunt. Quæ res nedum ita, ut prædictum est, in jus vocatis, sed & totius Romani Imperii Ordinibus, cedit in jacturam, perniciem, contemptum, ac jurisdictionis dehonestationem, diminutionemque.

10. Item cum Romæ quispiam, etiam laicus, interposito juramento asserit, se non sperare justitiam apud judicem competentem in Germania assequi posse; protinus ad tale juramentum admittitur, ac citatio ei contra partem adversam decernitur. Sicque processus à judice Ordinario ex Germania Romam, nec judice interpellato, nec parte adversa monita, protrahitur: inde juramenti prætextu, nec fori declinatio, nec ulla admittitur probatio, etiamsi planè doceri posset, auctorem illum pejerasse. Quæ res si altius radices ageret, nec principiis resisteretur, omnes tandem causæ ad Romanæ Curiæ tribunal devolverentur, ordinariique universi sua privarentur jurisdictione. Quod non solùm contra omnem justitiam, sed etiam intolerabile foret. Ea propter sacri Romani Imperii Status Sanctitatem Apostolicam rogitant, ut prædictum onus in Rom. Curia posthac non tolerare velit; sed curare, ut dehinc nemo vel Ecclesiasticus, vel Secularis, ob causam prophanam, in prima instantia, Romam in jus vocetur, sed personæ & causæ hæ ordinario judici, cui immediatè subjacent, relinquantur, ultraque hoc, ampliùs contra æquitatem non graventur.

Cap. VI.

De conservatoribus, ac cæteris Papalibus judicibus.

11. Item est & aliud judicium Papalium, per quos æquè ordinaria attenuatur jurisdictio, genus, quos Conservatores vulgò vocant: eos Episcopi, cæterique Ecclesiæ Principes, ex Primatibus, vel Abbatibus suæ Diœcesis, à sede Apostolica in hoc impetrare solent, ut coram his, omnes illorum causæ, & lites, quas jam olim instituere cogitant, dirimantur, evocenturque per hos in jus personæ seculares, nobiles & plebei, in causis omnino prophanis; licet actoribus justitia per ordinarium tribunal nunquam fuerit denegata. Quòd si vocati in jus ire recusaverint, ii contra jus ac phas excommunicatione, licet nulla, feriuntur: cujus rei innumera adduci possint exempla. Ac si, ut cœpit negotium, procederet, brevi eò rerum veniremus, ut omnes causæ prophanæ, ad Conservatores hos, cæterosque judices Ecclesiasticos, laicis nedum suspectos, sed & alioqui incommodos, pertraherentur. Quod ut est intolerabile Germanis Principibus, ita & aperta fronte, cum sacri Romani Imperii pugnat constitutionibus ordinatis, quæ clarè & expressim volunt ac exprimunt, quòd nemo alium ex ordinario ad incompetens tribunal in jus pertrahere debeat. Quapropter Imperii Principes, Proceres, ac Status, Sedi Apostolicæ supplicant, ut gravamina atque onera hæc radicitus, funditusque tollantur & abrogentur.

Cap. VII.

De Papalibus delegatis, ac commissariis.

12. Item Sanctitas Pontificia ad Ecclesiasticarum personarum petitionem, judices delegatos & commissarios, tanquam Ecclesiasticos judices, per Germaniam concedere solet, ut impetrantes dehinc laicos, cujuscunque etiam dignitatis, vel præeminentiæ, coram ita delegatis, in causis prophanis, judicio convenire possint. Quod ut de facto sæpenumero præsumunt, ita excommunicationis pœna mandatam sibi inter partes jurisdictionem defendere conantur. Quæ omnia & in perniciem personarum secularium, & in jurisdictionis Germanicæ ac ordinariæ jacturam vergunt, & attenuationem.

Cap. VIII.

Quo pacto Ecclesiæ prælati per sedem Apostolicam, ex Episcoporum ordinaria jurisdictione ac cæterorum suorum defensorum tutela eximantur.

13. Insuper & hoc moliuntur summi Pontifices, monasteria aliquot eximendo, ut ab Episco-

 porum,

porum, eorum ſcilicet ordinariorum, ac defenſorum, protectorumque aliorum juriſdictione [illegible] empti, reddantur immunes, immediateque ſubjaceant ſedi Apoſtolicæ: quæ res non [illegible] ctis ipſorum ordinariis ac defenſoribus, ſed & toti Romano Imperio cedit in jacturam, [illegible] collatio pecuniaria, pro Imperii neceſſitate, viritim Imperii Statibus indicitur. Ita enim [illegible] ſe ab oneribus publicis exempti, immunitate ſua gaudeant. Dehinc etiam auxiliare [illegible] Epiſcopis ac defenſoribus ſuis (quod antehac facere neceſſum habebant) non porrigant: per quam [illegible] Rom. Imperii attenuantur nervi, ac decreſcunt plus juſto vires. Quapropter & hîc Imperii [illegible] Status rogant, præfata onera exemptionum abroganda, tollenda, emendandaque, a [illegible] Epiſcoporum & defenſorum ordinariæ juriſdictioni relinquenda. Ut vel inde Imperium [illegible] per ſedem Apoſtolicam ita enervatum, vires priſtinas eo celeriùs recuperare queat.

Cap. IX.

De attenuatione juris, quod vocant, patronatus.

14. Item, quum per mortes poſſeſſorum pro tempore beneficia vacare incipiunt, [illegible] patronatus ad laicos ſpectat, ſeu Eccleſiaſticos, tum conantur & Papalis Sanctitas, & ejus [illegible] legati, juri huic derogare, hoc modo: ut conferant beneficia ita vacantia, Curtiſanis, aut [illegible] cunque libuerit, ita, ut patronis ipſis jus ſuum præſentandi per hoc adimatur, auferaturque [illegible] hoc prætexitur à ſede Apoſtolica, quaſi præventioni hac in re ſit locus, ut qui prior bene[illegible] contulerit, quod hæc teneat collatio; licet patroni tempus quoddam habeant, intra cujus [illegible] beneficia ſua liberè, & à nemine præventi, conferre poſſint. Eam ob rem patronis laicis & Eccle[illegible] ex fictitia hac præventione multa oritur jactura. Quapropter ſacri Rom. Imperii Status [illegible] Apoſtolicam rogitant, ut talia gravamina atque onera aboleantur, & poſthac beneficia [illegible] quæque patrono relinquantur, nec permittendum Curtiſanis, ut dehinc vel per judicium [illegible] vel ſuopte ingenio, ad talia beneficia ſe ingerant: ſed ſtatuto irrevocabili ſanciendum, ſi [illegible] quam contra patronos beneficiorum ordinarios, prætextu imaginarii iſtius juris, præve[illegible] mittitur, fuerit attentatum, quòd omne id nullius ſit momenti, viribus careat, ſitque ipſo jure [illegible] caſſum, & invalidum.

Cap. X.

De Eccleſiaſticis, qui Romæ, vel inter eundum Romam, mortem oppet[illegible].

15. Item, & tum Curtiſanis, cæteriſque, ut prædictum eſt, inhabilibus perſonis, per ſedem Apoſtolicam vacantia, collata ſunt, officia ac beneficia, cùm familiares ſanct. ſuæ, aut qui Curiæ [illegible], vel in anno (quod vocant) Jubileo, inter eundum Romam, aut etiam Romæ agentes, m[illegible] tiiſſent; tamquam ſi beneficia hæc ſedi Apoſtolicæ eſſent commiſſa, rectè atque feud[illegible] committitur. Nec conſideratur à Pontificia ſanctitate, talia beneficia vel officia de [illegible] patronatus ſint necne: per quod Eccleſiaſtici & laici patroni feudatarii denuo etiam jure ſuo patronatus ordinario, privati ſunt & ſpoliati.

16. Quin etiam aliquando, quum ii qui bonis, aut multis præditi ſunt beneficiis, Ro[illegible] niunt, à Curialibus Cardinalium, tanquam officii gratia ad menſam invitantur Dominorum [illegible] inde clam adhibentur teſtes & notarius, quorum interventu conficiuntur inſtrumenta: [illegible] ſuo tempore probari poſſit, tales fuiſſe Curiales Cardinalium, ac ideò beneficia eorum [illegible] tuum affecta. quàm doli ac fraudis res hæc ſit plena, unuſquiſque bonus facilè perpendere p[illegible].

Cap. XI.

Quo pacto ſub prætextu familiaritatis Papalis curiæ, multorum Beneficiorum per Curtiſanos impugnetur collatio, etiamſi poſſeſſores illorum longe antehac talibus fuerint beneficiis inveſtiti.

17. Nec minùs & illud ſuetum hucuſque fuit, ut ultra prædicta omnia quorundam [illegible] ſi Beneficiorum, ſub nomine officialium vel familiarium Papæ & curiæ Papalis, per idio[illegible] inhabiles perſonas ſit impugnata collatio, ac per illos conatum, tentatumque, ſi quo mo[illegible] ſet, ut beneficia hæc in Commendas ſeu Proviſiones (ita enim ipſi vocant) vertere, ac [illegible] obnoxia reddere queant: hinc prætendentes, regreſſus, reſervationes, penſiones, & [illegible] compatibilia, ſibi in his competere. Quibus technis ac dolis malis, beneficia illa pen[illegible] enervantur, attenuanturque; cùm perpetuò Romanæ curiæ penſionibus annuis ſerviunt [illegible] Germanorum utcunque habilium, nemo unquam ad hæc aſpirare poſſit.

18. Item, obviam veniunt & tum Germanis non ferenda à Curtiſanis onera. Ita enim per Germaniam ſubtili ingenio beneficia venantur, ut conentur viris Preſbyteris ætate & [illegible] vitæ ſpectabilibus, qui beneficia ſua, abſque omni controverſia, juſto titulo, & bo[illegible] fide

nullus

multos jam annos quietè possederant, in longæva possessione negotium facere, possessionem interturbare, ad Romanam curiam, personaliter ut compareant, in jus vocare, ac mille aliis artibus ita eos adigere, ut transactiones quantumvis iniquas, inire necessum habeant, modò supremos hos annos quietè agere velint. Coguntur enim hoc, quo dictum est modo, à Curtisanis ad pensiones annuas, reservata, & id genus alias præstationes. Atque hoc agunt Curtisani nebulones, non propria, ut ferunt, auctoritate; sed Romanorum suorum statutorum, ac regularum, quas vocant, Cancellariæ. Quæ constitutiones omnes quotidie pro libidine Curtisanorum figuntur, ac refiguntur, cùm derogatur prioribus non admodum, ut videbatur, æquis, & feruntur iniquiores. Qua re nedum senio confectis beneficiorum possessoribus, harum decipularum atque fraudum rudibus; sed & beneficiorum collatoribus imponunt mille instructi dolis Curtisani. Nam etsi possidens Beneficiorum Presbyter, cum Curtisano litigatore fictitio, non transigat: tamen ita sibi litem facit præstigiator ille Curtisanus, ut si pendente efficta hac controversia, moriatur, beneficii, ut prædictum est, litigiosi possessor, quòd dehinc continuò litem faciens, neglecto Collatoris ordinario jure, in possessionem ejus beneficii mittatur. Eapropter denuò atque iterum sacri Rom. Imperii Status justas sanctitati Apostolicæ fundunt preces, velit enumerata omnia Curtisanorum importabilia onera emendare, ac penitus abrogare: Néve illis posthac permittere, ut beneficia Germanorum libera, per machinationes præfatas, oppugnare impunè audeant.

Cap. XII.

Quomodo provisiones Ecclesiasticarum dignitatum Romam pertrahantur.

19. Item, quæcunque dignitates, seu beneficia pinguia, utputa, Præpositur æ, Decanatus, Cantoratus, ac cætera officia, Canonicatus, Ecclesiæ Curatæ, & beneficia simplicia, quæ sub mense ordinario, extra Romana mœnia vacare incipiunt, quorum antehac ad jus ordinarium patronatus Ecclesiasticorum & laicorum spectabat collatio, & electio, tum excogitatur à Romana sede, juris patronatus ab ordinariis collatoribus abalienatio: maximè, si possessores pristini beneficiorum aut officiorum dignitatumve talium, familiares vel officiales Papæ aut Cardinalium fuerunt. Ideò rogant Rom. Imper. Status, prædictum etiam onus è medio tollendum, ac patronos collatores ordinarios apud collationem, electionem, præsentationem, & nominationem talium dignitatum ac beneficiorum (jura scilicet ordinaria) defendendos, ac defensos manutenendos. Nec curandum, utrum familiares, vel officiales Romanæ curiæ fuerint, qui beneficia hæc possederint, regressum accessumve, aut aliud quoddam jus imaginarium ad ea habuerint: ita quòd tale jus prætentum ordinario patrono ac Collatori, nunc & posthac nullum faciat præjudicium, nullámque generet jacturam, sed per omnia jura ordinaria sinantur illæsa.

Cap. XIII.

De regulis Cancellariæ Papalis, novis technis & reservatis super casibus futuris.

20. Adhæc Cancellariæ Romanæ regulæ, quas ad sua compendia subinde excogitare solent Curtisani, ac toties ferre ac revocare; nec non & aliæ subinde novæ artes excogitari cœperunt, quibus beneficia Ecclesiastica ex Germania Romam eò faciliùs pertraherentur, ad gravarenturque: ita, uti si Germanorum quispiam beneficiorum aliquod ambiat, id quod non aliunde, quàm ex Curtisanorum manu, magna numerata pecunia, aut pensione annua reservata, assequi possit. Neque in hoc Curtisanorum inexplebilis auri sitis contenta quiescit, quin novas quotidie artes excogitet, qualis est & illa: cùm super beneficio aliquo vacaturo, duo aut tria millia aureorum ad futuros casus reservantur collatoribus ordinariis, tam Ecclesiasticis, quàm secularibus, eorumque juri ordinario, ac ipsis denique Ecclesiasticis beneficiis in prægrande exitium, perniciem, attenuationem & detrimentum. Nam quum casus aliquis futurarum reservationum existit, adsequiturque, is beneficium, cui priùs tot reservata erant super hoc millia, tum ad supremam opem (technas profectò inauditas) confingunt, permutationum scilicet reservationem, surrogationem, reservantes sibi ingressum, regressum, accessum, atque alias id genus decipulas, quibus jus ordinariorum collatorum ita exhauritur & atttenuatur, ut aut nunquam, aut vix tandem post multorum annorum curricula, patroni ac collatores ordinarii ad jus suum patronatus pervenire possint.

Cap. XIV.

De Ecclesiasticis beneficiis, Curatis, & non Curatis, in genere.

21. Nec minùs & illud in Romana curia hucusque observatum est, ut gratiæ & reservationes pectorales, mentales, generales & speciales regressus, accessus, incorporationes, uniones, & concordata, quod suis vocant excogitatis nominibus, ob pecuniæ & privati lucri amorem, super beneficiis ac prælaturis, præsertim per Germaniam, Curtisanis à sede Romana concederentur. Neque hoc contentus fuit habendi sceleratus amor, quin & ea ipsa beneficia ac Prælaturæ prædictæ, societatibus mercatorum potentum ære, cum onere census mediocris, sed ita, ut dehinc latiùs venderentur, conceduntur. Qua subtili practica atque techna factum est, quòd plurima, aut certè pinguium benefi-

ciorum, magna, si non maxima portio ex Germanorum manu Romam est tralata; quæ beneficia hinc idiotis inidoneis, ac inhonestis etiam personis, non rarò sunt collata: & quidem nec Germanis, sed barbaris, qui Germanam linguam neque loquantur, nec intelligant: ut inauditum dictu hoc inde sit secutum, quòd ovibus Christi præfecti sunt pastores, quorum etsi oves vocem fortè audierint, non intelligant. Verùm gravius etiam inde oritur Germanis onus, quòd quum beneficia hæc & Parochiales Ecclesias ipsi propria persona neque possidere, neque gubernare possunt (quod tamen pastoris officium in primis sibi postulabat) nimirum ut subditis parochialibus, & integritate ac innocentia morum, egregium de se præberent exemplum, ut oves suas, tanquam oves Christi, doctrina solida, syncera, ac ex puris Evangelii fontibus hausta, quantum ad salutem animarum ovium pertineret, ipsi pastoresmet pascerent. Eorum verò neutrum per pastores illos subdititios curatur. Primùm enim ipsi, qui beneficia hæc Ecclesiastica à mercatoribus, quo prædictum est, assequuntur modo, quia propria persona possidendum ea sunt minùs idonei: Ideo hæc eadem aliis æquè, aut longè etiam quàm sint, ad onus hoc inhabilioribus, pro annuo censu locant; non secus, atque census ac redditus annui ex agris locantur & emuntur, ut is demum habeatur emptor idoneus, qui pluris mercem licitaverit. Ita planè pro precii quantitate elocantur nunc per Curtisanos Ecclesiastica beneficia. Dehinc quum ferè fiat, ut majus precium annuum offerat, qui ad Ecclesiæ munus quàm minimum sit idoneus; evenit, ut conductitii illi pastores (an prædones rectiùs quis eos dixerit, dubium est) simplici Christi plebeculæ pro Evangelii limpidissimo fonte, turbidas, protritas, ac ruderibus oppletas, propinent lacunas, dum legendas (quas vocant) Sanctorum, nec ab Ecclesia receptas, & gentilibus fabulis, quàm Christianæ & Evangelicæ doctrinæ similioribus, ad populum Christi publicè in concione docent. Quid enim aliud docerent indoctè docti, ac idiotæ illi, qui lanam magis, quàm salutem ovium, ut curarent, munus hoc Ecclesiasticum pecunia etiam non modica conduxerunt? ac mercenarii sunt, non (quod Evangelium abominatur) pastores. Ita enim fit, ut Christi simplex plebecula, per suppostititios hos pastores, à germana Christi fide, ac in Deum fiducia, in quibus sola requiescit animæ salus, ad hominum superstitiosa somnia ac commenta, per quæ res familiaris mercenariorum conductitiorum, quàm Christi gloria augeatur potiùs, ducatur, trahaturque, ac multiplicibus etiam exactionibus interim gravetur plebs Christi: quando hoc solum curant conductores, ut ultra pentionem locatori pendendam, res ipsa eorum quoque reddatur lautior; expilaturque interea suis nummis ab exteris nationibus, unde nulla nec mutua benevolentia, aut gratiarum actio speranda ei est, Germania: quanquam beneficia hæc non ad exteros, sed suos, hoc est Germanos, ut pertinerent, primùm fundaverit. Quapropter sacri Romani Imperii Status obnixè quoque rogant, ut præfata onera ac gravamina, per quæ tam immenso pecuniarum cumulo spoliatur Germania, quæ hinc per Curtisanos malè prodigitur, radicitus ac penitus tollantur & auferantur, ita ut beneficia per Germaniam nemini, quàm natis Germanis, qui personaliter ea possideant (id quod & æquitas & honestas ipsa sibi postulant) posthac conferantur, ac concedantur.

Cap. XV.

Quibus nexibus Archiepiscopi ac Episcopi à suis Capitulis ob collationem beneficiorum sint astricti.

22. Nec tantùm beneficia ac parochiales Ecclesiæ Romæ, ob pecuniæ favoris, aut familiaris consuetudinis amorem, indoctis, turpibus, ridiculis, ac offendiculorum plenis conferuntur personis: Sed & simile quiddam ab Archiepiscopis & Episcopis committitur, qui per eorum Capitulares congregationes ita obligantur, ut omnia præpinguia beneficia, Curata ac non Curata (quæ proculdubio à fundatoribus primùm, ut ad doctos ac integros pertinerent viros, sunt fundata) Capitularibus Canonicis, utcunque ad hoc inidoneis, conferre necessum habeant: qui dehinc talia beneficia simplicia ac Curata, indoctis, ac ludicris personis, modò quàm maximum pendeant censum annuum, elocant, æquè atque suprà de mercatorum societatibus dictum est: ita quòd possessores illi conductitii, majorem partem ex illicitis exactionibus vivere, atque ob id subditos eò ampliùs onerare coguntur. Similiter & cum cæteris Cathedralibus Collegiatisque Ecclesiis, ac earum Capitulis agitur. Item & per Præpositos, reliquosque in dignitate constitutos agitur idem, interim dùm sua conferunt beneficia Ecclesiastica.

23. Præterea, qui pinguiora, ita ut prædictum est, habent beneficia, ac Ecclesias Parochiales, utcunque annuas pensiones amplissimas, ex locationis titulo, à conductoribus percipiant, quibus redditibus à laicis fundatoribus beneficia hæc ampliter sunt dotata, tamen committunt locatores, ut domus beneficiariæ, præ neglecta ædificiorum cura, penitus collabantur. Nihil enim aliud curant beneficiorum personati isti possessores, aut locatores, quàm ut pecuniæ æquo majorem summam quotannis à conductoribus recipiant, ac eandem hinc in varios, sed in inhonestos, illicitos, ac offendiculorum, peccatorumque plenos usus convertant: de salute & cura animarum, vel subditorum, vel etjam eorum, quorum ex marsupio vivunt, hoc est fundatorum, prorsus apud hos nulla mentio, respectus (velut Megarensium olim) planè nullus. Ea propter sacri Rom. Imperii Status, ac Principes & Proceres laici, hic quoque, supplicant, Sanctitas Pontificia velit eam offendiculorũ sylvam, turbatum

rerum

rerum ordinem, ac onera hæc justo graviora, tollere, emendareque; ac Archiepiscopos, Episcoposq;, ab obligatione, qua ex promissionis prædictæ nexu tenentur, liberare, solutosque reddere, ac edicto cavere, ne posthac Archiepiscopi & Episcopi, talibus adstringantur vinculis; sed ut dehinc nulli beneficium Ecclesiasticum, curam habens animarum, conferatur, qui non sit doctrina, ætateque & moribus ad hoc idoneus, qui & honestam, ac Presbytero dignam vivat vitam, & qui ipse propria illud possideat persona: nec plura quidem, sed unum tantùm beneficium Curatum, seu Parochialem Ecclesiam, Christianè, hoc est sine offendiculis ullis, sed multo, cùm doctrinæ, tum vitæ integritatis fructu administret.

CAP. XVI.

De Prælaturarum commendis, ut vocant, & Incorporationibus.

24. Item, & illud hucusque notoriè observatum fuit, ut Abbatiæ multæ, Cœnobia item plura, ac reliquæ id genus domus, seu Ecclesiasticarum personarum congregationes, fundationes scilicet Imperatoriæ ac Principales, Cardinalibus, Episcopis, ac cæteris Prælatis, in tutelam commendarentur incorporatenturque. Quare factum est, ut per Cardinales, Episcopos ac prælatos illos, quibus ita, ut dictum est, commendatæ erant Abbatiæ ac Monasteria, ita sint attenuata, exhaustaque, quòd cùm antehac in uno illorum monasteriorum quadraginta, quinquaginta, aut ultra hoc etiam personæ satis commodè potuerint foveri; ut nunc ægrè quinque, sex, aut decem necessariis provideri possit alimentis. Quæ res omnis in privata compendia ac commoda Cardinalium est excogitata. Unde nedum plura oriuntur offendicula, sed & gravamina oneraque ardua, ac non ferenda Germanis. Ideoque & hìc supplicatur, Abbatias prædictas, Monasteria, ac religiosas cæteras domus, denuo in integrum jus eorum, pristinumque rerum statum restituendas, cavendumque posthac, ne cuiquam tales Commendæ, ut vocant, seu incorporationes concedantur.

CAP. XVII.

De Collegiatis Ecclesiis, quæ super Nobilibus tantùm fundatæ sunt.

25. Insuper, licet quædam sint Collegiatæ Ecclesiæ per Germaniam, quæ à Nobilibus, & in hoc, ut Nobiles tantùm summæ atque mediæ sortis ad eas reciperentur, primùm sunt fundatæ, in quibus perdiutinæ observatæ ac præscriptæ consuetudinis privilegium est, ut tantùm Principes, Comites, Barones, aut alioqui Nobiles acceptari possint, & debeant: Attamen laudabiles hæ consuetudines, jura non scripta, privilegia Papalia, nequaquam curantur, manutenentúrve; sed è regione agitur per Curtisanos, ad liberæ electionis Episcoporum, Præpositorum, ac Decanorum, & Canonicorum præpeditionem, ut Coadjutores aliqui, contra Capitularium voluntatem ac consensum, efficiantur. Nec raro Curtisanis, licet indoctis & ignobilibus, parantur ad Canonicatus hujuscemodi accessus, non obstantibus statutis & consuetudinibus, & privilegiis præscriptis: ita quòd nobilibus Germanis beneficia subtrahantur, & hæc eadem ignobilibus, vel ob pecuniam, vel familiarem consuetudinem hoc pacto conferuntur: ut, licet impetrantes ignobiles ad ea non admittantur, obstante sibi cõsuetudine; tamen si quis Principum, Comitum, Baronum, Nobiliúmvè hæc eadem à Curtisanis impetrare velit, cum colore quodam excogitati oneris, ab eisdem vel emere, vel annuo cẽsu redimere cogatur: quamquam subinde alia huic negotio prætexantur vocabula; quæ res ipsa quoq; Nobilibus Germaniæ, supremæ atq; mediæ conditionis, in magnum cedit onerum ac gravaminum cumulum.

CAP. XVIII.

Inveterata Privilegia manutenenda.

26. Ad hæc, quamvis omnia Ecclesiasticis ac laicis statibus privilegia ac immunitates sint concessæ, Præposituras, aliaq; beneficia & officia per se conferendi atq; eligendi: attamen per Sedem Romanam novæ subinde excogitatæ sunt technæ ac practicæ, per quas privilegiis prædictis derogatur multifariam; imò ea penitus tolluntur, ac turbantur. Ea propter rogant sacri Romani Imperii Status, hoc emendandum, & in posterum cavendum, ac unumquemq; cum suis juribus & privilegiis defendendum, manutenendumq;. Id quod rei æquitas ipsa per se sibi postulat.

CAP. XIX.

De Annatis.

27. Quantum ad Annatas, ut vocant, attinet, quas Ecclesiastici Prælati, Romano Põtifici quotannis pendunt, quasq; ante aliquot annos Germani Principes Sedi Rom. sub certis usq; annorũ metis, eo tamen modo, ut persolverentur, consenserunt, quo pecunia hæc ad nihil aliud, quàm cõtra Turcas parandam defensionem, Romæ tanquam deposita, fideliter adservaretur. Verùm, cùm anni, in quos præfato modo consensum erat per Germanos, jam olim effluxerint, ac annatas depensas, non contra Turcas, sed aliò experientia Germani Principes didicerint, versas: Ea propter per omnes Imperii ordines illud ipsum pro onere non mediocri huc allegatur, supplicaturq;: id quod in responsione generali oratori Pontificio data, ac in primis ex Cæsareæ Majestatis literis, ad Sanctitatem Pontificiam eam ob rem scriptis, liquidò magis reperitur, quam ob causam laici Status Rom. Imp. vela complicanda censuerunt.

Cap. XX.

De contributione Ecclesiasticorum, ac religiosarum domunm, contra Turcas; ac pro defensione juris & tranquillitatis publicæ.

28. Item, postquam laicorum Imperii Statuum majores Ecclesias, Monasteria, cæterasque religiosas domus per Germaniam, ad laudem omnipotentis, ita ampliter atque hoc pacto dotarunt divitiis auxeruntque, quòd jam laici ipsi vix tertiam aut quartam partes in bonis temporalibus possident; atque ob eam causam, necessitati, tam Ecclesiasticorum quàm laicorum sublevandæ, propugnandæque, ac manu defendendæ paci ac juri publicis; nec non & in Turcas, cæterosq; Ecclesiæ Catholicæ, ac sacri Romani Imperii hostes parandæ expeditioni, præ rerũ inopia vires minùs suppetunt: Ideo negotii ipsius exigit necessitas, æquitasq;, quòd sanctitas Pontificia ita æquè ac paternè remittat, temperet, ut Ecclesiastici etiam, tanquam qui ampliores possident divitias, nedum contra Turcas adferendum opem teneantur auxiliares porrigere manus: sed ad tuendum jus publicum, ac tranquillum reipub. Christianæ statum, quotannis pecuniæ quippiam contribuendũ: ita quòd Archiepiscopi & Episcopi, Ecclesiasticis Prælatis ac personis suæ ditioni subjectis, ipsi soli ad ferendum hanc opem, contributionem prædictam indicere, jus ac potestatem habeant.

29. Atque illud eo moderamine agatur, ut Electores, cæterique Principes & Magistratus laici, ab Ecclesiasticis Proceribus, in eorũ Principatibus, Comitatibus, oppidis, ac territoriis, in exercenda jurisdictione non perturbentur, aut præpediantur. Nempe hac re fiet, quòd laici inter Ecclesiasticos jus, ac tranquillitatem publicam tueri; & Ecclesiastici sub laicis degentes, eò facilius ac commodiùs etiam jus quemq; suum defendere, ac manutenere poterunt, cùm Ecclesiastici paria onera unà cum laicis Magistratibus ac Gubernatoribus provinciarum ferre, & cõtribuere jubebuntur, quemadmodum ad idipsum ex Christiana & Germana charitate, ac ob æquitatẽ, paritatemq; servandam, alioqui tenentur, obligatique sunt.

30. Et quandoquidem omnes Ecclesiastici, in primis ac præcipuè, meritò pro viribus contra Turcas, tanquam hostes Christianæ fidei, ad ferendam opem, parandam defensionem, recuperandumq; manu, quas olim crudelis ille ferro subjugarat Christianorũ provincias, teneãtur: Eam ob rem, pro licito, bono, ac pariter Christianæ reipub. utili & necessario, visum placitumq; est, ut si quando exigere id necessitas videbitur, quòd mũdus & preciosior supellex Ecclesiarũ cathedralium, monasteriorum, cæterarumque Ecclesiarum ac religiosarum domorum, auri, argenti, unionũ, aliorumq; preciosorum lapillorum, denique & campanarum pars non necessaria, pro communi Christianæ reip. utilitate in medium conferatur: ne thesaurus ille Ecclesiæ Turcis potiùs, quàm nobis custodiatur, adservetúrve. id quod & per Græciæ regnum jam olim usuvenisse experiẽtia ipsa docuit. Quæ res Turcis magno cessit lucro, præsidioque; quando reperto hoc Ecclesiæ mundo, seu thesauro, militibus suis comparare potuerunt uberiorem commeatum; ut eò instructiores hinc cæteras Christianorum urbes oppugnarent ac provincias.

Cap. XXI.

Vt personæ Ecclesiasticæ ob perpetrata maleficia commeritam nullam luant pœnam.

31. Item, quicunque Ecclesiasticos recipit ordines, majores seu minores per hoc omnium pœnarum magistratuum secularium, utcunq; magna perpetret maleficia, immunis esse contendit. Neque hoc ita ordinati temerè præsumunt: quòd ab Ecclesiasticis summæ conditionis statibus in peccandi hac licentia manuteneantur. Sæpenumerò enim compertum est, ut quum ita consecratis, præsertim Sacerdotibus, per jura canonica legitimæ uxores sint interdictæ; quòd dehinc pudicitiam matronarum, virginum, laicorum scilicet uxorum, filiarum, sororumque attentant, ac noctu interdiuque sollicitant. Efficiunt quoque per assiduum ac indefessum laborem, partim muneribus, dotis ac blanditiis, ut complures honestæ alioqui virgines & matronæ, partim etiam in secretis, quas vocant, Confessionibus (id quod eventu ipso compertum est) diuturna opera labefactentur, ad peccata, offendiculaque commoveantur. Nec rarò etiam evenit, ut ii, uxores ac filias, maritis patribusque detineant, & remorentur; minantes interim, gladio, aqua, ignive, ulturos repetitas uxores. Atque tantorum malorum segetem ex libidine insana contrahunt; mirum quid latrociniis, homicidiis, innocentum delatione, igni, rapina, furto, falso cudendo numismate, ac mille scelerum formis, interim contra divina humanaque jura omnia, non sine magno etiam aliorum offendiculo, liberrimè ac impunè quotidie committant. Nempe immunitate ac peccandi sua licentia, quam ex privilegiis canonum sibi usurparunt, in hoc freti. Cùm enim & semel compertum habent, licere eis impune quidquid libuerit; tum nedum magistratibus civilibus, sed & suis Episcopis ac superioribus medium ostendunt unguem, quodcunque illi vel jubeant, vel vetent. Et tandem ut in peccatis maleficiisque perpetrandis magis adhuc foveantur, præter omnem æquitatis rationem, aliquatenus interdictum est Archiepiscopis, & Episcopis, ne malefactores hos publicè criminali judicio reos agere possint, nisi priùs degradatos: id quod tantis sumptibus, tantaque pompa celebrari oportet, ut propterea perquam rarissimum uncti illi malefactores merita plectantur pœna. Adhæc adstringuntur, obligantur Episcopi

Episcopi per sua Capitula, ut personas in sacris ordinibus, quod dicitur, constitutas, secundum Canonica etiam jura, pœnis utcunq; levibus, punire, affligereque non audeant. Quæ res tota eò spectat, ut ex disparitate hac, inter laicos ac Ecclesiasticos simultates, dissidia, atq; odia plus quàm Vatiniana oriantur.

32. Illud quoque non mediocriter timendum est, ut si personæ Ecclesiasticæ, jam dicti oneris, aliorumque maleficiorum causa, quæ quotidie perpetrare pergunt, non æqua jura, judices æquos, paresque pœnas habeant; quòd eorum vita offendiculosa apud laicorum vulgus tumultum quempiam, seditionemque pergrandem, nedum contra ipsos, Ecclesiasticos scilicet, sed & contra magistratus, ac superiores omnes, quòd impunita sinant maleficia tam notoria, commotura, excitaturaque sint.

33. Quapropter necessitas, æquitasque ipsa sibi postulant, ut Ecclesiasticarum personarum prædicta præsumpta privilegia abrogentur, aboleantur, è medio tollanturque, ac illarum gratia finaliter sanciatur, caveatur, ac statuatur, quòd ordinati in majoribus vel minoribus constituti, unà cum personis laicis, æqua habeant jura, æquos judices, paresque pœnas: ita quòd Ecclesiastici ultra laicos, in paribus delictis, nullam prætendere possint prærogativam, immunitatémve, sed ut quisque delinquentium Ecclesiasticorum, sub quo deliquit judice, ob commissum suum maleficium, secundùm delicti qualitatem ac mensuram, non secus atque alii malefactores, pœna à jure communi Imperii imposita delicto commensurataque, plecti, puniri, & affici possit atque debeat. Id quod verè Ecclesiasticis, hoc est probis & eruditis viris, dubio procul, impendio magis arridebit: tantum abest, ut per hæc lædi jus eorum putent. Hac re namque fiet, ut titulo tantùm Ecclesiastici, alioqui improbi nebulones, ad obedientiam majoribus debitam, ac ad bene honesteque vivendum compellantur; adhæc seditiones, simultatesque inter eos atque laicos præcaveantur, evitenturque. Denique & hoc ipso hi ad observandum, colendumque integræ vitæ Ecclesiasticos eò magis invitabuntur, promovebunturq;.

Cap. XXII.

De onere Banni, seu Excommunicationis.

34. Item, Romæ cæterisque in locis per Archiepiscopos ac Episcopos, aut certè eorum Ecclesiasticos judices, multi Christianorum ob causas prophanas, ob pecuniæ denique, ac turpis quæstus amorem excommunicantur; multorumque, sed eorum in fide infirmorum, conscientiæ per hoc aggravantur, & in desperationem pertrahuntur; ac denique ob pecuniæ, lucrive tantulum, aut alioqui res minimi precii, ad internecionem usque animæ, corporis, honoris, atque rei familiaris, contra divina humanaque jura perducuntur. Quando nemo, nisi ob convictum hæreseos crimen, excommunicationis gladio feriendus, aut pro secluso à Christiana Catholicaque Ecclesia, sacris literis testantibus, reputandus est. Ea propter sacri Romani Imperii Principes, Proceres ac Status laici rogant, ut Pontificia Sanct. tanquam fidus, Christianus, ac pius pater, velit præfatum onus Banni, seu Excommunicationis, apud sedem Romanam penitus abolere, ac apud cæteros Archiepiscopos, Episcopos, & eorum judices Ecclesiasticos ablegare, tollere, & denique ita sancire, cavereque, ut nemo ullam ob causam, quàm manifestum ac convictum hæreseos crimen, & quantum ad Sacrosanctam Christi fidem attineret, excommunicationis fulmine feriatur, aut pro secluso à Christiana ac Catholica Ecclesia habeatur. Periniquum siquidem est, fideles Christi ob temporalium bonorum, lucrive, aut deniq; ullam aliam humanarum constitutionum transgressionem, excepta hæresis perfidia, à Deo Opt. Maximo, suaque Ecclesia Catholica excludi, sejungi, separarique.

Cap. XXIII.

Quo pacto multi cohabitatores oppidorum excommunicati, & ipsi utcunque innocentes excommunicantur.

35. Item & illud in plerisque sæpiusculè evenit, quòd vicinorum excommunicati decem, & eo amplius, quos tamen causa nihil omnino contingit, cum ipso principali excommunicationis pœna aggravantur: & non ob aliud, quàm ut officiales, Ecclesiastici scilicet judices, faciliùs, citiusque pro libidine sua miseram plebeculam depeculentur, ac pro suo libitu, eorum abutantur simplicitate, ipsosque principales ad quascunque etiam iniquas acceptandas transactiones per hoc compellant, adigantque. Nam etiamsi excommunicatus ipse, unà cum uxore, liberisque suis, per intolerabile hoc & iniquissimum Banni onus in exilium ire cogatur, quòd hac in re nullus sit Officialibus modus, neque finis, neque ulla facultatum ratio: Tamen nullus est hominibus illis respectus, num industria, datave ad hoc opera, & per contemptum; an necessitate ita impellente, vel casu potius, vicini cohabitatores, cum excommunicato ipso participarint, commerciumve habuerint; aut sufficiens ne hæc fuerit concivibus causa, quare excommunicatum meritò solum vertere jussisse debeant, horum pensi habetur nullum. Sed unum curatur hoc per Officiales, ut, quousque principalis ipse excommunicatus, solvendo non est, concives ac vicini sui, utut culpa vacent, ad solutionem tamen quod superest debiti, cogantur. Quod si aliquando Officialibus in os obtrudatur, contra domestica, nempe canonica sua, eos hoc moliri jura, quæ pecuniæ causa quempiam excommunicari,

aut

aut interdictum edici vetent: Nihilominus tamen idipsum conantur, caussantes interim, non ob pecuniam, sed contumaciam, quæ tantò sit major, quantò, unde sibi originem ducit, minorem habeat causam, tales excommunicari; atque hac decipula, avaritiam suam Officiales, nugando contegere nituntur.

Cap. XXIV.

Item & de illicitis interdictis.

36. Præterea, cùm Sacerdos, aut alioqui Ecclesiastica persona, casu occiditur; tum nedum occisor excommunicatur, sed & totum oppidum, aut totus pagus, iniquissimè interdicitur; quod interdictum eousq; durat, tam diuq; interrupta pendent publica Christianorum officia, quousq; vel occisor, vel tota incolarum ejus loci communitas fecerint homicidii compensationem, homicidiumque expiarint: non considerato eo, dederitne occasionem, ut se gesserit probè, vel nequiter vel alias fuerit occisus sacerdos, vel aliàs Ecclesiastico ordini ascriptus; licet jura canonica ipsa in quibusdam casibus, modum negotio præscribant. Prægravanturq; itaque ex delicto unius, centum alii nihil tale commeriti, nedum contra communem æquitatem, sed & contra omnia divina & humana jura.

Cap. XXV.

De abrogatione feriatarum aliquot dierum.

37. Insuper & feriarum festorumque dierum tanta copia laicorum vulgus non mediocriter urgetur. Nimirum, cùm tot sint religiosi facti dies, ut vix ægrè tempus agricolis suppetat, quo collectus agri, tot sudoribus è terra pellectos, aliquando aqua pluvia, immodicóve æstu, non raro etiam grandine, aliave tempestate periclitantes, in horrea conferant: quos tamen fructus, si non feriis tam solennibus præpediti forent, commodè, ac citra jacturam ex agro legere, domumque ferre possent. Adde, quòd feriatis quoque diebus (qui dubio procul bono consilio, ac in Dei Opt. Max. honorem, primùm bene sunt feriati) innumera perpetrantur delicta, peccataq; & scelera potius, quam his omnipotens colatur, veneretúrve. Id quod res ipsa notorium facit: tantum abest, ut testibus hic egeat. Eamq; ob causam sacri Rom. Imp. Status laici consultius putant, ac reipub. Christianæ conducibilius, si effrenis feriarum (quæ animis, quàm externo cultu Christianis, hoc est his, quibus a peccatis semper feriandum est, rectiùs celebrantur) festorumq; dierum numerus paulò coërceatur in arctum, minuaturq;.

Cap. XXVI.

De Domibus ordinum militarium, ac Baliviis, ut vocant, per Apuliam Siciliamq; ordini militari Teutonicorum vi, doloq; Germanorum ditioni ereptis.

38. Item licet Dominis ordinis divæ Mariæ virginis, quos vulgò Fratrum Teutonicorum vocant, ex liberalitate Romanorum Imperatorum celeberrimæ memoriæ, item & Principum, Comitum & Baronum, in eos collata, cæterorumque Nobilium contributa auctione, certa bona temporalia, ac redditus & censûs annui, per Apuliam, Siciliam, reliquamque Italiam, empti sint atque adaucti, non ob aliud, quàm ut contra hostes Christianæ religionis, ad pugnam instructiores forent, haberentque Germani Nobiles pariter & fidei Catholicæ propugnatores, unde commodius & honestius vitam militiæ semper paratam vivere possent: ea ex bonorum asse Præfecturæ ejus ordinis aliquot, quas vulgò Balivias, ac à commeatu ordini parando, Commeaturas vocant, distinctæ sunt, & distermi-natæ per classes, quas & quietè sine cujuspiam turbatione, per multa secula possederunt, utunturque: Attamen per præcedentes Romanos Pontifices ordini prædicto bona talia erepta, ac Cardinalibus, Archiepiscopis, Episcopisq; illisq; nec Germanis, nec præfati Ordinis militaris ex[illegible] collata traditaq; sunt. Quemadmodum & in hunc usq; diem militaris Germanorum Ordo hisce spoliatus, carere cogitur. Insuper priores Romani Pontifices domus ordinis supradicti locatas, alteri illi, nempe Hieronymo Veneto tradiderunt, ac concesserunt: Eumq; ordinis sæpedicti insignibus decorarunt; contra Romanorum licet Pontificum ac Imperatorum statuta & Privilegia, toties antehac per eorum prædecessores roborata, quibus ad Germanos tantùm Ordinis milites, ut hæc omnia pertinerent, cautum, sancitumq; est.

Deinde & Romanenses Curtisani, ordinis supramemorati domos per Italiam, Bononiæ putà, Papalibus Bullis ac provisionibus attentare conati sunt: quo facto, ordinem ad litigandum secum Romæ coëgerunt. Id quod non ad mediocrem perniciem & ipsius ordinis, & totius Germanicæ vergit nationis. Demum Germanis Stablore quoq;, divi Benedicti Monasterium, contra fundationis quanquam jura, superioribus paucis equidem annis ereptum est, ac in commendam, ut ajunt, Cardinali Columnæ collatum: quæ omnia in perniciem tendunt, ac irrecuperabile Germaniæ nationi detrimentum; attentatumq; est, quicquid id est, contra jus & phas, ac æquitatem omnem. Itaque Imperii Status hîc quoq; rogant, Sanctitas Pontificia velit Militari Teutonicorum ordini, bona erepta, censusq; & redditus ablatos, absq; ulteriore mora redhibere, reddere, ac restituere; aut id ipsum, ut quantocyus fiat, mandare, curaréve: quemadmodum juris, bonique & æqui ratio hoc sibi postulat.

CAP.

Cap. XXVII.

De oneribus sacri Romani Imperii statuum laicorum, contra Archiepiscopos, Episcopos, cæterosq; prælatos Ecclesiæ, licos. eorum quoq; Capitula, ac suffectos judices, quos vocant, Ecclesiasticos.

39. Præter onera suprà memorata, Archiepiscoporum, Episcoporum & Prælatorum, quòd hi, ut prædictum est, à sede Romana conservatores delegatos, atq; id genus alios plerosq; Ecclesiasticos impetrant judices, per quos laici non ferendis aggravantur modis; quòd non omnino infrequenter evenit, ut laici in periculum ac perniciem animæ, æstimationis, corporis atq; bonorum perducantur, ac quantum per hos stat judices, pertrahantur etiam. Sed hîc nondum finis. Sunt enim complura adhuc alia gravamina, prout sigillatim ea per capita nunc recensebuntur.

Cap. XXVIII.

Primum, quibus modis laicorum bona immobilia ad Ecclesiasticorum manus; & non contrà, ab Ecclesiasticis ad laicos perveniant.

40. Item, quum à sede Romana constitutionibus sit cautum ac provisum, ne bona Ecclesiastica, præsertim immobilia, regulariter personis laicis, unquam distrahi aut vendi possint; & tamen Ecclesiastici, nulla cogente necessitate, sed tantùm, ut eorum res familiaris reddatur lautior, crescantque census, nunquam non cessant, laicorum prædia emptionibus, innumerisq; aliis modis ad se pellicere, si qua tandem sit possibile via. Quod ipsum quoq; Statibus laicis grave, damnosum, ac intolerabile est. Quamobrem sacri Romani Imperii Status laici, reipub. Germanorum utile, necessariumque putaverunt, si omnia bona immobilia, soli scil. quæ posthac aliquo, quocunq; tandem titulo, à laicis ad Ecclesiasticos pervenirent, possent à laicis superioribus, quorum ditioni prædia hæc subjecta forent, tandem ab Ecclesiasticis redimi, lui, atque justo precio vendicari: non considerato, quicquid contra hoc privilegiorum prætenderent Ecclesiastici.

Cap. XXIX.

Quomodo Episcopi bona hæreditaria Ecclesiasticorum ad se trahere conentur.

41. Nec rarò & illud facto contigit, quòd quum personæ Ecclesiasticæ bona hæreditario titulo, à majoribus suis, unà cum cæteris cohæredibus, jure hæreditario sibi fortè usurparent; ac si dehinc intestati decessissent Ecclesiastici, tum per Episcoporum nonnullos sibiipsis bona illa hæreditaria laicorum vendicari cœperunt: non in mediocrem proximorum, venientium ab intestato cognatorum, perniciem ac jacturam. Quæ res ipsa quoq; laicis non ferenda, imò, omnimodo onerosa, intolerabilisque est.

Cap. XXX.

Quo ingenio, bona quædam laica, quæ Ecclesiis, aut aliis religiosis domibus certis pactionibus vendita sunt, vel hypothecata, ditioni Ecclesiasticæ subjugari conentur.

42. Adhæc, si quando casu ita contingit, quòd bona laica temporali jurisdictione subjecta, fructibus, redditibus, censibúsve annuis Ecclesiis, ac cæteris religiosis domibus legentur, vendantur, hypothecentur, aut quovis alio titulo tradantur, vel à laicis erga Ecclesias ac monasteria annuo censu tributaria efficiantur; moliuntur Ecclesiastici, talia prædia laica, ex civili potestate ac ditione in Ecclesiasticam transferre, atq; huic utcunq; iniquo illicitóve conatui, Episcopi, Ecclesiasticiq; patrocinantur prælati, tuenturq; rem longè iniquissimam; tantum abest, ut in hoc quemquam revereantur Ecclesiastici.

Cap. XXXI.

De collatione beneficiorum Ecclesiasticorum jam primùm fundatorum.

43. Item, quum beneficium aliquod Ecclesiasticum à laicis summæ vel mediæ conditionis primùm fundatur, dotaturq;, tunc quidam Episcoporum primam ejus beneficii collationem sibi usurpare nituntur; ac beneficii ipsius dotationem, fundationémve priùs confirmare recusant, quàm eorum intentioni acquieverint, qui beneficia ex suis censibus dotarunt, hoc est, fundatores & patroni secundum jura etiam Canonica Collatores ordinarii.

Cap. XXXII.

De confirmationibus beneficiorum Ecclesiasticorum non necessariis, atque aliis id genus gravaminibus.

44. Præterea si quis novam fundationem beneficii Ecclesiastici fraternitatisve erigere, atque eandem confirmandam petere velit, quamquam confirmationis hujusce, de jure ac æquitate minimè indigeat: Nihilominus tamen fundatores beneficiorum præter modum, pecuniarum exactionibus, ad vivum usq; adgravantur, exuguntúrq;, ac per Romanorum statuta, technas ac subtiles practicas, eò adigun-

adiguntur,ut fundationes hæ omnes,quamvis minimi sint precii, necessariò confirmentur. Quod ipsum non mediocre Germanorum laicorum est onus.

Cap. XXXIII.

De subsidiis, & aliis oneribus, quæ imponuntur Ecclesiasticis, qui collatores habent laicos.

45. Deinceps,si quando contingit,Ecclesiasticam personam à laico beneficio aliquo dotari, & Episcopo pro investura accipienda præsentari; tum Episcoporum in spiritualibus, ut vocant, Vicarii, pro investura tantum erogant æris, præsentatis illis, quātum collatum beneficiū in annuo habet proventu; nonnunquam etiam, quantum bimo. Ita enim altera portio exigitur Episcopo,& reliqua interim Archidiacono, aut Archipresbytero pro investura, vel possessionis traditione.

46. Insuper nimiumq; pro viribus, illicitis exactionibus gravant Episcopi beneficia, subsidia nimirum;nullę licet subsint urgentes,aut illud sibi admodum postulantes causę,hoc est,quod jura vocant, manifestæ & rationabiles: ultra etiam modum quem jura communia in casibus evidentibus & necessariis præscribunt. Illis nempe casibus,quibus solis jura subsidium ab Ecclesiasticis erogari permittunt; fitque ejus rei immodico usu, ut Presbyteris vitæ necessaria, vix aut certè ne illa quidem relinquantur.Demum & in totius populi caput hoc redundat onus, quando ita premuntur Sacerdotes, ut respirare eis non liceat; ni vicissim subditam plebeculam arrodant. Ita ex onere fertur onus,o-usq;;ut nullum gratis, nisi numeretur semper aliquid, ministrent sacramentum,Ecclesiæq, Christianæ donum, ad quod tamen præcipuum gratis ut facerent, darentque ea gratis, quæ nullo ære redimi possunt,atque ipsi gratis accepissent, sacrosancti Evangelii attestantibus literis, tenebantur. At illud res ipsa fecit notorium.

Cap. XXXIV.

Quo pacto sæpius, & quidem plures unà indocti atq; inidonei ordinentur sacerdotes.

47. Item Archiepiscopi,Episcopi,& eorum suffecti, quos Suffraganeos vocant, sæpenumerò plures indoctos, idiotas, inhabiles,vilesque ac ludicras personas, ad sacerdotii functionem ordinant: qui cum ex ministerio Ecclesiæ,ad quod minùs sunt idonei, vivere non possint, tamen neque aliunde vel ex beneficiis, vel propriis hæreditariis bonis, unde vitam Presbytero dignam ducere queant, habent; sed tantùm imaginarios & fictitios, aliquando neq; illos quidem, secum ferunt titulos: fitque dehinc, aut ex innata malitia, morumve levitate, aut qua premuntur egestate (sicut res est malesuada fames)ut inhonesta exerceant commercia, ac munia sacerdotibus obeant indigna. Quæ res ansam subinde ministrat, verè Ecclesiasticos, ac Christo sacros Presbyteros flocci pendendi, nihiliq; faciendi; quòd illorum vita coram universo populo offendiculis sit quam refertissima. Interim à quibusdā Episcopis, sex corruptis testibus ad hoc adhibitis, dignus ne sit sacerdotii munere, vel minùs, ordinandus,fides adhibetur; qui passim quosq; indignissimos simulatis suis vocibus testantur dignos, adque hoc ministerium aptos ferunt & accommodos:licet non rarò nullus personatorū illorum testium, ordinandum,vel de facie,albus an ater sit,noverit; conanturq; ita Christianis sanctionibus,sub persona, fuco,atq; fictitio tantùm prætextu satisfacere.

Cap. XXXV.

De impensis immodicis,quæ in Ecclesiarum consecratione insumuntur.

48. Insuper quum Ecclesias ac templa,prætenuia quidem,Deo dicant,sacrantq; nonnulli Suffraganeorum,subditos utcunq; per se egestate laborantes,superfluis, minimeq; necessariis sumptibus onerant: neq; hoc contenti, quin munera quoque, & illa quidem immodica,à misera plebecula exigant.

49. Item quum laici Ecclesiis altaris donant ornamenta quædam, nec non casulas, & similia, ac in Dei honorem pecunias suas expendunt; nihilominus tamen Suffraganei exigunt, ut talia, priusquam ad altaris convertantur usum,consecrentur,pro qua demum consecratione munera ac dona petuntur innumera.Quapropter æquum est,ut tales abusus deleantur. Et si Suffraganei frustra laborare nolint,ut unicuiq; prælato aut plebano talia faciendi permittatur potestas.

Cap. XXXVI.

Quemadmodum cœmiteria nonnunquam superfluè, ac minimè necessariò consecrentur.

50. Demum,si fortè sine armis, pugnis tantùm & capillis in cœmiterio, duo, pluresve manus conserant,aut rixam habeant, ad sanguinis usq; quantumvis modici effusionem; tum ad interdictorum severitatem recurrunt Ecclesiastici, nec priùs publica Christianorum redintegrant officia, quàm civium universitas cœmiterium denuo magna pompa, gravibusq; nec profectò minoribus impensis consecrari curaverit,quàm primùm, ut prædictum est, ex prophano redditus sit sepulturæ is loc[illegible] cel.Quæ omnia in caput tandem redundant laicorum.

51 Item

51. Item, Suffraganei excogitaverunt, ut solùm ipsi, & nullus alius Sacerdos, laicis campanas baptisent: credunt deinde simpliciores, ita affirmantibus Suffraganeis, tales campanas baptisatas, dæmones & tempestates pellere. Quapropter innumeri plerunque adhibentur compatres: præcipuè verò, qui fortuna pollent, exorantur, qui baptisationis tempore funem, quo campana religata est, tangunt, ac Suffraganeo præcinente, (quemadmodum in parvulorum baptisatione fieri solet) omnes pariter respondent, ac campanæ nomen ingeminant, vesteque nova, quemadmodum & Christianis fieri solet, campana induitur. Inde ad sumptuosa properatur convivia, quibus præcipuè compatres, ut eò largius munera offerant, adhibentur; necnon Suffraganei & eorum Capellani, cum multis aliis ministris regaliter pascuntur. Nec hoc satis est, sed & Suffraganeo mercedem persolvere necesse est, quam illi munusculum vocare solent. inde evenit, ut aliquando etiam in parvis villis centum floreni in tali absumantur & expendantur baptisatione: quæ res non solùm superstitiosa, sed etiam Christianæ religioni contraria, ac simpliciorum seductio, & mera est exactio. Veruntamen Episcopi, ut Suffraganeos vel vilissima obærare possint mercede, talia & adhuc absurdiora tolerant. Res igitur tam nephanda & illicita meritò aboleri debet. Cæterùm si conducere videtur, ut campanæ consecrentur (ita enim Suffraganei baptisationem appellant, quoties à prudentioribus de hac re interpellantur) conveniens erit, ut talis consecratio per unumquenque fiat sacerdotem: quemadmodum cum aqua benedicta, sale, herbis, & similibus fieri solet: idque absque precio & expensis laicorum; ne populus simplex ita seducatur, & damno afficiatur, necnon avaritiæ detestandæ præsumptio evitetur.

Cap. XXXVII.

Quemadmodum de nova sancti cujuspiam celebritate partem petant oblationis.

52. Deinceps, si fortè per diœcesin Episcopi alicujus nova effertur Sancti celebritas, ad quem passim concursus fit; tum Episcopi aut Prælati eo loci, oblationum omnium tertiam, aut certè quartam partem sibi vendicare præsumunt. Quod tamen domestica eorum, nempe canonica jura, eis non permittunt; quin oblata illa pecunia, potiùs ac meritò, pro totius Christianæ reipub. necessitate, ad contrahendam militum manum, parandumq; expeditioni bellicæ commeatum contra Turcas usurparetur; aut certè in proximi verteretur necessarios usus.

Cap. XXXVIII.

Quo pacto illicitam à Præpositis monasteriorum Deo dicatarum virginum petant pecuniam.

53. Item, quum monasteria aliqua Deo dicatarum virginum, per Præpositos, seu Præfectos gubernentur, qui tamen ad libitum officio hoc moveri possunt (neq; enim perpetua est hæc Præpositura) attamen Episcopi, acceptationi aut missioni Præpositorum, priùs consensum suum adhibere recusant, quàm à monasteriorum Deo devotarum, simpliciumq; puellarum, pecuniæ aliquid numeratum fuerit.

54. Item, quum Abbas quispiam, aut Abbatissa eligitur, coguntur iterum per Suffraganeos consecrari; licet antea ut monachi & moniales satis superq; sint consecrati; Suffraganeumq; cum suis regiè excipere & pascere, ac insuper tanquam muneris loco, magnam persolvere pecuniam. Quæ res non in parvum damnum cedit monasteriorum; sed etiam illorum, quibus monasteria illa sunt subjecta.

Insuper Pontifices Summi multa ac varia in curia Romana excogitarunt officia, quæ ipsi immani vendunt precio: quod quidem illi persolvere coguntur, qui (ita jubĕte pontifice) opera taliū indigent officialium, seu scriptorum. Hinc evenit, ut natio Germanica, præcipuè verò Episcopi, quoties Pallium redimunt, aut confirmationem à Romano petunt Pontifice, ac multi alii oppidò aggraventur, ac longè plus, quàm elapsis annis, pecunias suas dilapidare compellantur. Hinc facilè conjicere licet, quot Romæ, quantiq; laquei pro emungendis nummis tendantur. Quapropter talia officia meritò deleri debent.

Cap. XXXIX.

De Archipresbyterorum officialibus, & aliis judicibus Ecclesiasticis.

55. Archipresbyterorum quoq; officiales, ut plurimùm, sunt indocti, inhabiles; insuper & scurrilibus moribus, nihil pensi habentes, nihil aventes, quam pecuniam. Et quàm notoriè in publicis degant peccatis ac facinoribus, quotidiano discitur usu; per quod laici, quos ob admissa debito modo corripere, ac in pietate Christiana eruditiores & meliores reddere debebant, nedum ad meliorem frugem non perducuntur, sed offendiculis onerantur potiùs. Adhæc per leves ac viles has officialium personas, in quorum conscientiis, nulla Christianæ pietatis viget ratio, sed tantùm sceleratus habendi amor, laici miserè ad vivum usq; in bonis suis spoliantur, ac deprædantur. Id quod Archiepiscopi & Episcopi, si quidem revera, quod dicuntur, essent, hoc est Christi pastores, dubio procul, diutiùs non tolerarent, ovesq; Christi talibus offendiculosis pastoribus curandas, minimè commendarent, pascendasve committerent.

Cap. XL.

Quàm iniquè laici ad vetitum trahantur Ecclesiasticorum tribunal.

56. Ferè & hoc quoq; accidit, ut laici ad Ecclesiasticorum, licet periniquè, trahantur judicium. Nam etiamsi actor sit Ecclesiasticus, qui laicum reum judicio convenire intendit; attamen nihilominus ordinariæ jurisdictioni reorum deferunt, quin passim Ecclesiastici tales reos, laicos scilicet quascunq; etiam ob causas civiles ac planè prophanas, ad Ecclesiasticum tribunal, refragantibus omnibus etiam juribus, pertrahere adnituntur: quum tamen maximè conveniat, ac jure non ignoto sit, quàm expressim cautum, actorem rei forum sequi debere.

Cap. XLI.

Quo pacto magistratuum civilium subditi, propter debitam pecuniam, ad judicia Ecclesiastica pertrahantur.

57. Præterea Ecclesiastici sæpiusculè laicorum subditos, ob debita pecuniaria, coram Ecclesiastico judice in jus vocant, ac prægravi eorum judiciorum ordine eosdem inibi vexant atq; exercent, licet à civili magistratu, adeoq; judice reorum, ordinaria justitia, jurisq; debita executio eis nunquam fuerit vel denegata, vel diutiùs, quàm par sit, procrastinata: fitq; ita per actorum, ut dictum est, petulantiam, quia conventi judicio Ecclesiastico laici, varios ob casus jus suum non ita examussim, vel deducere per imprudentiam, vel non probare per simplicitatem, noverunt, neq; edocti sunt, ut in prætentam pronuncientur excommunicationem, ac irreparabile rerum suarum perducantur detrimentum, perniciem & jacturam.

Cap. XLII.

Quàm iniquè laicis judicibus præbeatur occasio, ab Ecclesiasticis subditorum suorum petendi remissionem.

58. Insuper & alias ob plures causas illicitas, à judicibus Ecclesiasticis contra personas laicas emittuntur citationes ac monitoria: quanquam tales judices, publica etiam testante fama, indubitanter perspectum habeant, vocatos ita in jus ad ditionis suæ terminos minimè pertinere, illosq; ad ordinarium jus remittendos fore. Quod ipsum quoq; laicorum subjectis, non ferendis modis, grave onerosumq; est. Nam & si causæ, personæq; tales, ad instantiam magistratuum civilium, ac laicorum superiorum petitionē, tandem ad jus dictis laici ordinarium remittantur tribunal: nihilominus tamen ita immeritò in jus vocati, gravibus onerantur impendiis, damnis, & expensis; eò quòd superiores suos laicos, quos non raro ultra centesimū lapidem peregrè abesse contingit, primùm requirere, dehinc literas missionum ab his impetrare, ac tandem eas ipsas judicibus Ecclesiasticis mittere cogantur: interim nunciis ad hoc conductis eroganda est pecunia, cessandum à quotidianis operibus, ferendæ impensæ itinerum atque Advocatorum. Quòd si fortè superiores suos in jus vocati non continuò imploraverint, missionum literas impetrarint, easque judicibus prædictis transmiserint ac ad monitionem usque processum interea sit: jam Ecclesiastici judices vel requisiti hinc à vocatorum superioribus, quæcunque tandem in jus vocati sit causa, remittere tamen ita vocatos atque admonitos ad ordinarium judicem laicum, recusant.

Cap. XLIII.

Quòd judices Ecclesiastici causas aliquot speciales, licet laicas, ita suæ asserant ditioni, ut omnino eas remittere nolint.

59. Quum apud Ecclesiasticum judicem, ob decerptum virginitatis florem: item ob illegitimè natorum, hoc est, naturalium liberorum statum, aut servientium mercedem, viduarumve, quæcunq; etiam judicio ventilantur causæ, contra laicos reos; tum vel interpellati à litigantium laicorum superioribus, judices Ecclesiastici, terminum tamen sistendi jure, nec circumducere, aut ad se in jus vocatos, ordinariæ jurisdictioni ut remittant, precibus induci possunt.

Cap. XLIV.

De aliis illicitis & inutilibus expensis causarum prophanarum, quæ ad Ecclesiasticos judices trahuntur, ac denuo remittuntur.

60. Adhæc, quum laicus coram judice Ecclesiastico, ut suprà dictum est, iniquè in jus vocatur, demumq; ad petitionem judicis ordinarii remittitur: tunc temere agentis procurator, qui tam malè in jus vocari fecerat laicum reum, mercedem suam, à convento, qui tamen temerè ad vetitum tractus fuit judicium, petit; cogiturque dehinc excommunicationis pœna innocens ille ultra expensas, quas ob malam in jus vocationem in itinera, procuratores, proque impetrandis & redimendis missionum literis, necessariò expenderat. Adde & neglectorum operum æstimationem, jam tandem nulliter & inique emissos judiciarios persolvere, atque ære non immodico, coactus licet, pensare. Namque id si fortè recuset, anathematis præstò est gladius: hoc ei minantur judices Ecclesiastici fulmen, ni persolutis vocationum literis, habendi libidinem ipsorum satiaverint. Ita afflicto additur afflictio.

ctio. Neq; juris ratio, quæ temerè in jus vocato, refundendas dictat expensas, à judicibus his curatur quicquam: imò judiciarius hic eorum ordo, ex diametro, quod ajunt, cum juris boniq; & æqui ordine pugnat. Eum tamen judiciorum ordinem, non ob aliud (quantum conjectura assequi licet) hactenus ita religiosè observarunt, quàm ut plurima actorum turba per hoc ad eorum alliceretur tribunal. Ita semper iniquum, ex re, quæ meritò debebat esse æquissima, student facere lucrum.

Cap. XLV.

Quomodo nova per violentiam instituantur decimarum præstationes.

61. Item, etsi laici per multa annorum curricula de certis eorum prædiis, neq; majores, neque exiguas, ut vocant, præstiterint decimas: tamen per Ecclesiasticos judices, apud quos iniquis litigant conditionibus, auctoritate judiciaria, ita eis fit negotium, ut aut petitas judicio decimas, sive quidpiam aliud est, quod ab eis exigitur, præstare, persolvereq;, aut excommunicationis pœnam ferre, necessum habeant. Neq; hoc temerè. Nam etiamsi à sententia, quantumvis iniqua, Romam appellaverint, non eos fugit, quàm onerosus atq; dispar sit & illic litium eventus.

Cap. XLVI.

Quo pacto Ecclesiasticorum officiales ac suffecti, & ipsi laicos ad Ecclesiasticorum tribunal in jus trahere conentur.

62. Ad hæc omnia personæ Ecclesiasticæ, nedum ipsæ per se laicos, quibus dictum est, ac similibus casibus, ad Ecclesiasticos trahunt judices; verùm etiam Ecclesiasticorum officiales, suffecti, procuratores, domestici famuli, famulæq;, ac deniq, ipsorum etiam subditi, conantur, adnituntur q; idem juris quod eorum habent superiores, sibi ipsis quoq; asserere, usurpareq;.

Cap. XLVII.

De causis injuriarum, quæ coram Ecclesiastico ventilantur judicio.

63. Tandem, si quando ex facto evenit, ut Ecclesiasticus contra laicum injuriarum agere, illatas forte verbo injurias, intendat: conatur Ecclesiasticus judex eas ipsas quoq; suæ jurisdictioni vendicare causas quo denuo reus judicio conventus, ordinario juri, suæque eripitur atque eximitur jurisdictioni.

Cap. XLVIII.

Quemadmodum causæ prophanæ, ob interposita juramenta, Ecclesiastico tribunali asserantur.

64. Insuper & id præsumunt officiales, si quãdo in causis prophanis, ac inter personas Ecclesiæ minimè sacratas, dicatásve, sed omnino laicas, data fide, seu præstito juramento, verbo, vel in scriptis, pacta, obligationes, contractus, vel promissiones factæ sint, vel celebratæ: quòd eam ob rem, atq; hujus prætextus ratione, tales prophanæ laicæq; causæ coram ipsis potiùs, quàm ordinario judice agitari debeant: quæ nova Ecclesiasticorum techna usu si increscerer, ac diutius toleraretur, jam actum foret de civili causarum auditorio; quòd omnes prophanæ civilésq; causæ, contractuum atq; transactionũ, hac via necessariò ad Ecclesiasticos pertraherentur. Quis enim contractus, quæ transactio, quæ denique inter paciscentes conventio, quæ non sit solenni ita stipulatione, aut promissione vallata? Illuc nimirum rerum veniremus, ut in totum civilia eluderentur iudicia. Quod nedum contra æquitatem ipsam, contra omnia iura scripta, sed & civili magistratui intolerabile foret. Nam ut demus hoc interim Ecclesiasticis judicibus, de perjurio commisso, notionem ut habeant: nihilo magis per id causæ ipsius principalis, contractus putà, aut transactionis, quamobrem ille pejeravit, judices competentes erunt; quin perjuros illos ob religionis transgressionem manifestariam tantùm iudicio convenire possent, ac Canonicam huic indicere mulctam; reservata tamen civili magistratui, qui perjuros pœnali judicio secundùm civiles sanctiones plectere jus habet, commissa sibi ob id pœna.

Cap. XLIX.

Quonam modo reformationes suorum judiciorum nec observent, neq; manu, hoc est, executione debita tueantur.

65. Prætereà, nedum rationi consona jura communia, sed & Ecclesiarum aliquot cathedralium propriæ Reformationes notoriæ, in quam plurimis casibus negliguntur, irritaq; fiunt, dum contrarius ex eisdem ducitur sensus. Exequuntur enim hæc contra hos tantùm, quorum potestatem ipsi non reverentur. At si res potentiores, aut eos, quibus manu pares esse non possumus, contingat, tum ex juris sui rigore remittunt quippiam. Nam etsi maximè Episcopi locorum ordinarii, aut eorum officiarii à vim passis, aut his, quibus contra jus injuriæ illatæ sunt, pro debita justitiæ executione, ac talium gravaminum onerúmve abrogatione interpellentur. Sæpenumero tamen evenit, ut querela hæc, vel Præpositum contingat, vel Decanum, vel certè Capitulum, ac Ecclesiæ canonicos Capitulares, hoc est eos, contra quos loci hujus ordinarius Episcopus utcunque æquitati favens, remorante eum hac

 via,

via, in electione præſtita, ac promiſſa fide, meritam transgreſſionis emendationem atq; mulctam præ-ſumere, eiſq; infligere non audeat.

66. Ad hæc Epiſcoporum ac Prælatorum nonnulli, pro tempore Eccleſiaſticornm judiciorum Synodorumq;, ad ſuum libitum, ſpeciales quasdam & prætentas ferunt reformationes, ordinationes, leges atq; ſtatuta, quæ ipſa multifariam à jure communi diſſident, ac ſeorſim toti civili magiſtratui ac juriſdictioni, eorumq; ſubditis derogant, atq; perniciem adferunt. Neq; ullam præ ſe ferentia æquitatem, quòd ad Eccleſiaſticorum privata compendia, inq; laicorum necem ſint excogitata atq; efficta. Eamque ob rem laici ea acceptare, aut his parere minimè tenentur. Nam neque ipſi Eccleſiaſtici domeſticas has ſuas conſtitutiones ſecundùm rationabilem, ſynceriorem, ac germanum æquitatis intellectum, obſervant. Etenim tametſi reformationes hujuscemodi, ut plurimùm ſtatuant, coram officialibus, eorumq; Eccleſiaſticis conſiſtoriis, manifeſta ac notoria tantùm, minimeq; occulta delicta, debere agitari atq; ventilari, conſiderariq; in primis ſalutem animarum, & honorem Jeſu Chriſto debitum, potiùs quàm pecuniarum lucrum: Attamen ejus rei oppoſitum, atque ex profeſſo contrarium, negotium ipſum, innumeræq; aliæ conjecturæ ac circumſtantiæ plus liquido manifeſtum reddunt: id quod partim ex ſuprà enumeratis, partim ex recenſendis ſequentibus articulis, utcunq; ſuccinctis, atque æſtimare facile eſt.

CAP. L.

Quemadmodum plus pecuniæ, quàm pœnitentiæ peccatoribus imponant.

67. Patrum canonibus ſancitum eſt, ſpiritualibus ac manifeſtis peccatis, ſpiritualem pœnitentiam ſeu ſatisfactionem imponendam eſſe; ut ſic non pecuniæ lucrum, ſed potiùs animarum ſalus quæri intelligatur. Id quod ſupra etiam memoratum eſt. At Eccleſiaſtici judices & officiales, perperam animadverſis canonibus, dictam ſpiritualem pœnitentiam in tantum exaſperant, aggravant & augent, ut laici, priusquam eam ſatisfactionem acceptare velint, pecunia magis ſibi ab ipſis immunitatem comparent: qua re laici multum premuntur, Eccleſiaſtici contrà multum ditantur, utpura, qui in ſuum privatum commodum, & partis agunt munus, & judicis; quod tamen omnibus juribus diſſonum eſt.

CAP. LI.

Quem in modum honeſti viri & mulieres ex falſo rumore ſæpenumero graventur.

68. Accidit etiam nonnunquam, quòd viri & mulieres coram Officiali, ſeu Eccleſiaſtico tribunali, ut delictorum ac ſcelerum ſontes, ſiniſtro rumore deferuntur, ac non priùs per ſententiam innocentes declarantur, quàm ubi ſe jurejurando purgaverint: qua purgatione facta, in priſtinum æſtimationis ſtatum reſtituuntur. Et quamvis tam ſiniſtrè denuntiatis incommoda, damna, impenſæ, eam ob rem perpeſſæ, meritò refundi deberent: nihilominus tamen innocentes ipſi in dictæ reſtitutionis fidem Officiali, Eccleſiaſticóve judici, duos aureos, cum aurei quarta parte, pro abſolutoriis literis, nequaquam neceſſariis, numerare coguntur. Et hoc eſt, cur Officiales, Eccleſiaſticique judices, tam iniquas & illicitas, rumoris falſi, atq; delationis cauſas, ita adſectentur, ad ſe evocent, ſoliſq; ſibi vendicent. Id tamen ipſum non ſine magna ſingulari, ac gravi jactura mortalium committunt. Nam ſæpius evenit, quòd altercantes mulieres, ira, invidia, ſeu alio quopiam adfectu commotæ, invicem ſe maledictis impetant, conviciis proſcindant, in tantumq; dementen tur, quòd altera alteram vel adulterii, vel magicæ artis ream inſimulet. Quod ubi coram Officiali deducitur, tum illa, quæ per iracundiam alteram probris ac contumeliis adfecerat, jurisjurandi ſacramento ſeſe excuſare, ac purgare cogitur: ſcilicet, quicquid injuriarum in alteram profuderit, id omne non ex certo animi propoſito, ſed ira, invidiaque profectum eſſe: parique modo altera, quæ adulterii, necromantiæve inſimulata eſt, ſuam innocentiam, quodq; prædictorum nequaquam ſibi conſcia ſit facinorum, juramento detegere jubetur. Interim verò quilibet apud ſe facilè conjicere poteſt, in talibus cauſis, mulieribus, ſive memoratorum ſcelerum vacuæ ſint, ſive iisdem criminibus obnoxiæ, jurandum tamen eſſe, dummodo famam, honorem, ac vitalem ſpiritum retinere velint. Qua ex re non ſolùm illicitum pecuniarium lucrum quæritur; ſed & deliberatæ pejerationes extorquentur, ſeculareſque juriſdictiones, & judices in eorum mulctandi officio impediuntur. Et ſic contra rationem, impunita remanere delicta neceſſarium eſt.

CAP. LII.

Quomodo Eccleſiaſtici judices illicitum ex jactatis matrimoniorum cauſis petant intereſſe.

69. Deinceps, quum inter virum atq; fœminam, de pangendis matrimonialibus ſacris illis fœderibus, negotium, quod inter eos fortè agebatur, eouſq; proceſſit, quòd ab alterutra partium matrimonii contractus, ex pactionibus illis, ratus, perfectuſq; prætendatur; at inficietur altera: datumque eſt, ab altera alteri perſonæ veſtium, aut alioqui mundi muliebris quidpiam, tanquã arrabonis loco, adſervandũ ac cuſtodiendum: accidatq; deinde, ut aſſerti contractus, matrimonii ſcil. contemplatione, contrahentes, ad Eccleſiaſticum perveniant tribunal, ac ibidem per ſententiam, in diverſum ire jubeantur, ſeparenturque: Tum judex ille Eccleſiaſticus iniquè hoc ſibi in hac cauſa prætendit intereſſe:

nimi-

nimirum, ut omne, quicquid hinc inde arrabonis vice traditum sit, ut hoc sibi cedat tanquam commissum. Id quod nedum contra omnia jura, sed & æquitatem atque honestatem ipsam proculdubio est.

Cap. LIII.

Quibus artibus judices Ecclesiastici causas promiscuas, quæ coram civili etiam magistratu in judicium deduci possunt, sibi solis vendicare conentur.

70. Item, licet complures sint causæ ita promiscuæ jurisdictionis, ut secundùm jura communia, apud Ecclesiasticos atque civiles judices agitari & puniri possint: sæpiusculè tamen evenit, ut quum civiles judices, concessam sibi hac in re provinciam & jurisdictionem administrare atq; exercere velint; quòd id ipsum ne faciant, per judices Ecclesiasticos, sub excommunicationis pœna eis interdicitur, prohibeturq;. Quod si diutius perstare deberet, brevi Ecclesiastici judices à civili magistratu, ejusq; jurisdictione, quascunq; etiam causas eximerent, suæq; assererent ditioni. Id quod Cæsareæ Majest. cæterisq; Imperii Romani membris grave est, & intolerabile. Et quanquam secundùm jura communia, manifesta perjuria atq; adulteria, maleficiorumq; præstigiæ, ac consimiles aliæ causæ, per Ecclesiasticos ac civiles judices, promiscuum, uter occuparit, civiliter pro tempore plecti possint, habeatq; ita præventio hac in re locum: Attamen Ecclesiastici judices contra omnia jura, causas hujuscemodi, solis sibi, suæq; jurisdictioni usurpare conantur. Quod ipsum jurisdictioni civili non ferendum est onus ac gravamen.

Cap. LIV.

Quemadmodum causæ prophanæ, sub prætextu denegatæ executionis, ad Ecclesiasticorum consistoria trahuntur.

71. Item, si quando personæ laicæ in causis etiam omnino prophanis, à judicibus Ecclesiasticis citationes impetrare conentur, prætendantque magistratum civilem, debitam sibi juris executionem facere neglexisse; ante quam summariè saltem per evidens aliquod docuerint instrumentum, justitiam, ut queruntur, sibi denegatam: citationes tamen, atque alii judiciarii processus à judicibus Ecclesiasticis, ad solam petentium querelam his decernuntur. Quòd si deinceps ad petitionem, vel civilis judicis, aut partis in jus vocatæ, causæ hujuscemodi ad ordinarium tribunal remittantur, præfigitur civili judici per breve quatuor hebdomadarum, putà tempus fatale; intra quod, actoris intentioni & querimoniæ ex integro, atq; ex asse executionis ordine satisfaciat. Ac si in arctissimo ita præstituto termino, sententia diffinitiva, aut non fertur, vel executioni lata non mandatur; libertatem dehinc judex Ecclesiasticus dat actori laico, coram suo tribunali, ulteriùs procedendum: fitque non rarò, (mirum hoc auditu) ut causa, quæ intra mensis spacium coram civili consistorio agitari, peragique debebat, quòd hæc eadem apud Ecclesiasticum judicem triennio, aut eo ampliùs, pendeat hinc indecisa.

72. Ajunt præterea judices Ecclesiastici, in talibus casibus, prophanas ad se causas pertrahere sibi licere; si magistratus civilis in administranda justitiæ executione negligens inveniatur: è regione tamen ferre minimè possunt, ut in pari casu idem juris cum eis servetur; nimirum ut in causis Ecclesiasticis quispiam, de neglecto cultu justitiæ ab Ecclesiasticis apud laicos, aut civiles magistratus conqueri, ac justitiam sibi per civiles magistratus administrari postulare possit: quanquam jura communia in genere diffiniant, statuantque quo pacto canonica civilibus, & è regione canonicis civilia jura opem suppetiasq; ferre debeant.

Cap. LV.

Quo pacto Ecclesiastici judices, seculares causas, prætensæ præscriptionis prætextu, in se transferre conentur.

73. Neq; hoc plerisque longa experientia rerum ac eruditione doctis probatur, quòd judices Ecclesiastici quibusdam in locis diuturni usus, quasi possessionis, adimpletæq; præscriptionis prætextu, laicorum controversias coram se dirimendas hactenus præsumpserunt. Nam ea ex re Cæsarea Majest. Romanumq; Imperium haud parum detrimenti patitur: utputa, quòd non minimus Imperii honor, temporalis scilicet jurisdictio, memoratæ præscriptionis velamine minuitur, attenuatur, & penitus ab Imperio ad Ecclesiasticos transfertur. Quod contra recepta, apertaq; jura, nemo est qui nesciat: quibus statuitur & cavetur, ut nulli præscriptioni, quantumvis longæ, adversus præeminentem, tum Papæ, tum Cæsaris potestatem sit locus.

Cap. LVI.

Quàm iniquè homicidæ, aliiq; peccatores, ab Ecclesiasticis judicibus duplici afficiantur pœna.

74. Quum divina humanaq; jura vetēt, ut nemo duabus cædi debeat virgis: meritò pleriq;, quibus cerebrum est, nonnullarum Cathedralium Ecclesiarum odiosa statuta, perversosque mores, quibus utriusque sexus homicidas, reliquosque majorum, minorumve criminum reos hucusque vexarunt, detestantur. Nam hactenus servata est cōsuetudo, quòd homicidii, similiumq; facinorum, quos

casus Episcopis reservatos vocant, rei, peracta in aurem confessione, publicam pœnitentiam, in toto populi conspectu, cum magno suorum ipsorum dedecore, ignominia, infamia, subire coguntur. Quæ quidem pœnitentiæ forma non usquequaque improbanda foret; utpote, quæ ad primitivæ Ecclesiæ instituta quàm proximè accederet: si hac contenti, non etiam ampliorem justo, peccantibus egregii, malèq; officiosi Officiales extorquerent pecuniæ summam, dupliciq; delinquentes punirent pœna. Quare, mirum quàm multi offendantur. Quòd quàm iniquum, quanto; longè à Christi instituto sit alienum, cuiq; sanæ mentis conjectura assequendum relinquitur.

Cap. LVII.

Quomodo funesta pecuniæ intuitu Ecclesiastici judices & officiales illegitimas cohabitationes & usuras tolerent.

75. Præterea Officiales, auri sacra pellecti fame, usuras ac pecuniæ fœnus illicitum, nedum non interdicunt; sed & passim permittunt, fovent, ac tutantur. Insuper etiam Clericos, Religiosos, & seculares, accepto ab eisdem annuo censu, publicè cum suis concubinis, pellicibus, & aliis id genus meretricibus, illegitimè cohabitare, liberosq; procreare sinunt. Quæ res ambæ quantum scandali, periculi, detrimenti, fortunis, animabus & corporibus pariant, non est quod recenseatur; quum nemo, nisi talpa cæcutiat magis, non videat.

76. Præterea contingit aliquando, quòd alter conjugum, belli, votorum, seu alia quapiam causa peregrè proficiscatur; qui si aliquanto diutiùs, quàm alterius conferat libidini, abfit: tum Officialis alteri (pacta tamen numerataq; priùs mercede satis magna) cum alia victitare persona ac cohabitare indulget, non præhabita priùs diligenti vestigatione, superstésne sit abiens conjunx, an naturæ concesserit. Et ne hoc eorum factum à quoquam calumniari posset; tolerantiæ nomen ei, non sine magno mortalium offendiculo, sanctiq; matrimonii contemptu indiderunt.

Cap. LVIII.

Vt officialium delegati, seu Synodales judices, illicitos è domibus census exigant.

77. Et hoc Germanis posthac non ferendum onus est, quòd Synodales judices quorundam regionum oppidula & vicos ostiatim peragrant, censusq; è domibus annuos exigunt: quos ubi tenuis plebecula persolvere nequit, protinus cum excommunicationis jaculis petitur; ad eorum quoq; censuum solutionem cum summa rei familiaris attritione, atq; attenuatione compellitur. Quod si penitus amoveri non potest gravamen, aliquo saltem fine ad æqui boniq; regulam coërceatur.

Cap. LIX.

Quo pacto hebdomataria pecunia à mechanicis exigatur.

78. Pari modo proximè memorati judices, quibusdam in locis à stabulariis, pistoribus, laniis, propolis, molitoribus, ejusdemque generis mechanicarum artium professoribus, qualibet septimana pecuniam postulant: qua fortè per inopiam non soluta, Ecclesiastico ad id fulmine adiguntur.

Cap. LX.

De iniquis Ecclesiasticorum arestis, ut vocant, & impedimentis.

79. Non mediocrem item superioritatis & jurisdictionis temporalis jacturam Cæsarea Majest. Romanumque Imperium patitur, ex malè observata hactenus, pluribus in locis, diuturna consuetudine: videlicet, quòd Ecclesiastici judices, ubi inter duos laicos civilis orta est controversia, ad alterius partis petitionem literas inhibitorias emittunt, quibus alteri partium mandant, ne inceptam coram seculari, seu suo judice, litem prosequatur; sed in Ecclesiastico coram sese judicio comparent. Cui mandato ubi pars vocata obtemperat, & se suamq; causam ad suum ordinarium judicem remitti in judicio petit: tum primùm libellus, articuli, exceptiones, replicæ, duplicæ, & cæteræ id generis scripturæ, utrinq; producuntur; quibus, reliquisq; actis & agitatis, perlectis, numeratisq; postremò, quasi ponderatis, tandem interloquuntur, controversiam coram se ventilandam esse. Cui sententiæ propterea, velint, nolint, parere coguntur: etiamsi maximè ea graventur: quòd appellationem ad sedem Romanam interpositam, ob immensos, tum labores, tum impensas prosequi nequeant. Neque enim cuivis commodum est, adire Romam. An verò talibus, similibusque sententiis se suspectos reddant, néne; cuilibet bono viro conjiciendum relinquitur. Unum hoc certum est, quòd ex jam enumeratis casibus, copiosa civilium causarum sylva, jurisdictioni temporali, ac civili magistratui, indies subtrahitur atque eripitur. Quod non solùm juribus & æquitati, sed etiam rationi contrarium esse dignoscitur.

Cap. LXI.

Vt pleriq; inopia rerum laborantes, judicialium expensarum, variorumq; laborum & expensarum formidine, ad iniquas transactiones compellantur.

80. Neque hoc silentio præteriri potest, quòd Ecclesiastici judices & officiales, miseros ac simplices laicos, multoties ad illicitas, iniquas, sibique penitus nocivas transactiones adigunt. Nam si quan-

si quando eos in jus vocant, magna patronorum, tabularum forensium, scribarum, cæterorumque, quorum opera in judiciario strepitu uti necessum habent, caterva, nullo ære conducta, sed gratuito conquisita, stipati astant, ac pauperibus illis prophanis, egestate pressis, id hominum genus, non nisi magno conducendum est. Quod ubi fortunæ, reique familiaris tenuitas denegat, ni penitus caussa, etiam justissima, decidere velint; transactionem seu compositionem utcunque iniquam inire coguntur. Quare quantum graventur tenues, nemo est qui non facilè id deprehendat.

Cap. LXII.

In multis Ecclesiasticorum consistoriis, externi causarum patroni & procuratores, quàm non admittantur.

81. Et hoc hactenus Germanis multum adtulit molestiarum, quòd per Ecclesiasticos judices, nulli coram se litigantium partium, aliis uti advocatis & procuratoribus licet, quàm iis, quos sibi suisque tribunalibus, jurisjurandi sacramento obnoxios reddiderunt. Ne tamen nihilominus externi patroni à litigatoribus consulantur; adeò breves præfigunt terminos, ut adiri nequaquam possint. Et ne hoc eorum factum tanquam æquitati contrarium, improbari possit, se id in controversiæ commodum facere adfirmant; quò celeriorem per consistorii juratos procuratores sortiatur exitum. At interim meridiana luce clariùs apparet, qua sinceritate, quáve dexteritate id agatur. Nempe compertum habent officiales, se suósque superiores, à consistorii advocatis & procuratoribus timeri. Et sic miseri clientes patronorum verecundia, dum quod contra Ecclesiasticum judicem, ejúsve superiores, quacunque in parte facere possent, in judicio proponere non audent, ultrà quàm par sit, negliguntur. Quam rem Ecclesiastici Prælati, iique quorum in territorio tale exercetur consistorium, quum prohibere, penitúsque eradicare deberent, tuentur, ac defendunt. Et id potissimùm eam ob causam; ut si quando ipsis, subditísve ipsorum in Ecclesiastico judicio experiundum sit, dicti advocati & procuratores contra ipsos, exteris suis clientulis, ea quæ causæ sibi postulat necessitas, consulere, in judicioque proponere vereantur: ne, si diversum facerent, Prælatos sibi infensos, judicesque sibi malè propitios redderent; talemque advocatorum & procuratorum metum ac formidinem, nemo est, cui vel cerebrum sit, cui lævâ in parte mammillæ cor saliat, qui inficias ire vel possit, vel audeat; cùm id quotidiana experientia adeò eluceat, ut nemini non, nisi fortè iis, qui nondum ære lavantur, sit exploratissimum. Quotus enim quisque est advocatorum, vel procuratorum qui non amore, spe, timore, invidia, favore, muneribus, similibusve adfectibus, animo non aliquando, rectóque consilio dejiciatur: quum nihilominus vacui etiam prædictorum adfectuum, vix tandem precibus, pretióve inducuntur, ut nihil diligentiæ, laborum nihil, nihil item clientuli jurium prætermittatur. Enumeratis verò gravaminibus, nulla præsentior adhiberi posset medicina, quàm si litigantibus à certo usque limite, & advocatos, & procuratores vel consulere, vel ad consistorium secum adducere liceret.

Cap. LXIII.

Quàm levibus ex causis, pauperibus Sacramenta denegentur.

82. Et hoc facinus Christi disciplinam profitentibus penitus abominandum est: quòd iis, quibus est res angusta domi, ubi parochis & Ecclesiis ad diem solutioni destinatum, per inopiam satisfacere nequeunt, corpus & sanguis Christi, sacrosancta, quæ nobis sacramenta in remissionem peccatorum reliquit, denegantur: immò quasi pignus præcluduntur; non attenta ulterioris dilationis, & quidem modicæ, petitione. Quanquam tales similesque caussæ, pro conditione sua, coram secularibus judicibus, meritò finem sortiri deberent.

83. Item, quum agricolæ Autumni tempore vindemiare cupiunt, quemadmodum unicuique ad sui utilitatem facere licet: nihilominus tamen, si vindemia illa displicet spiritualibus (ut vocant) qui eo loci decimas possident, miseris inhibent agricolis, sub excommunicationis, necnon pecuniariam pœna, ne uvas colligant priùs quàm ipsi id permittant: unde evenit, ut sæpe pauperculi illi non parvo afficiantur damno; cùm uvas suas, quas maximis expensis & laboribus per integrum coluerunt annum, vindemiare non audeant. Etiamsi illi interim vel frigore pereant, vel etiam marcescere incipiant; tantummodo ob decimarum lucrum iniquum, sæpius etiam ob invidiam detestandam. Quæ ambo contra jura sunt divina, fas, & omnem pietatem, ac ideo meritò aboleri debent.

Cap. LXIV.

Ut Ecclesiastici Synodis abutantur.

84. Nec minùs molestum, grave, & Germanorum vulgo intolerabile est: quòd Synodales judices pluribus in locis quotannis id, quod non nisi post annorum intercapedinem ut fieret, juribus permissum est, obequitant, ac mirum, quid fictitiæ jurisdictionis, aut superioritatis exerceant: hoc interim constat, simplici popello hac via, necessaria subtrahi alimenta: neque talis peragratio eo fine & ordinatione, qua summis pontificibus instituta est, observatur. Nam pro pœnis & correctionibus, quibus facinorosos & criminum sontes à vitiis deterrere deberent, pecuniam præsentem & numeratam, & quicquid denique eis in lucellum cedere potest, exigunt. Id quod in superioribus etiam partim memoratum est.

Cap. LXV.

De Canonicis Cathedralium & Collegiatarum Ecclesiarum, parochis, reliquisque religiosis personis: & primùm, Quod iniquis nexibus Episcopi & Prælati à suis adstringantur Capitulis.

85. Illicitum est & hoc, planeque iniquum, quod Canonici Ecclesiarumque Cathedralium præeminentiores, quorum in manu potior Ecclesiasticorum judiciorum, Synodorum, ac censurarum pars sita est; reliquique Collegiatarum Ecclesiarum canonici, quibus eligendi superiorem potestas est, nullum in Episcopum, seu Prælatum eligunt: nisi Se prius jurejurando astrinxerit, planeque devoverit; literis quoque interdum, instrumentisque sigillo probè munitis caverit, ipsis ipsorumque conjunatis judicibus ac officialibus in nullo, utcunque gravi, vel inhonesto, intolerabilique proposito, se contrarium fore. Ac si quando eos delinquere contigerit, impunè eis per ipsum, ut hoc sibi liceat.

Cap. LXVI.

De non ferendis ultrà oneribus, quibus misera plebs pro Sacramentorum administratione gravatur.

86. Pleræque item parochiales Ecclesiæ, Monasteriis, Prælatis, aliisque Ecclesiarum dominis Rectoribus, incorporationis, ut vocant, seu alio quopiam jure subditæ sunt: quas & si ipsi juxta canonum constitutiones, per sese providere teneantur, ubi aliis elocant gubernandas, beneficiorum fructus, ac decimas, plerunque sibi ipsis reservant: & præterea tam enormibus absentiarum pensionibus gravant, atque onerant, ut conductitii isti Parochi eorumque Vicarii, Viceplebani, Sacellani, Coadjutores, cæterique conductarum Ecclesiarum administratores, competentem sustentationem, victusque alimenta inde habere nequeant. Quo fit, (nam unde conductitii isti pastores & mercenarii vivant, habeant oportet) ut illicitis exactionibus, locatas sibi oviculas, miserè deprædent, deglubant, omnemque substantiam tantum non absumant. Postquam enim altaris, baptismique sacramenta administranda sunt; Primus, Septimus, Tricesimus, Anniversariùsq; dies peragendus, auricularis confessio audienda, mortui sepeliendi & quicquid denique reliquum est, quod ad vita functorum ceremonias observandas operæ precium arbitrantur, id gratuitò faciunt nequaquam, sed tantum exigunt, extorquent, exugunt, quantum misera plebecula vel cum summo suo dispendio præstare difficulter potest: talesque exactiones usque ad summum indies augent atq; accumulant; nonnunquã quoque excommunicationis fulmine ad solvendum adigunt: plerosque etiam, quibus per inopiam non licet, ad celebranda vita functis obsequia anniversarios, & alias ejus farinæ ceremonias, compellere conantur.

Cap. LXVII.

Ut ob missas cantandas & legendas, pecuniam exigant.

87. Neque hoc præteriri potest, quum non minimum sit, quo Germani premantur, quòd Sacerdotes, unius diei missas, ad quas aliâs fundationis, seu annuæ recordationis jure, celebrandas obligantur, non semel, sed quater, quinquies, pluriesve venundant: unaque missa, duobus, tribus, aut pluribus Ecclesiasticis beneficiis satis facere præsumunt.

Cap. LXVIII.

Quo pacto Parochi, à suis parochialibus subditis, ubi domicilium mutare voluerint, pecunias emulgeant.

88. Item, sicubi curatæ Ecclesiæ subditus domicilium matrimonii, seu alterius cujuspiam negotii caussa, in aliam transferre parochiam, animo secum volutat; non priùs migrandi licentiam à Parocho impetrat, quàm ubi pro testimonialibus literis aureum numeraverit nummum: quem si solvere vel nolit, vel egestate pressus non possit, sacramentorum interdicto, donec satisfecerit, mulctatur. Ex hoc itaque, ac cæteris suprà tactis oneribus & gravaminibus facilè deprehenditur, manifesteque in modum emicat, quod omnia Rom. Ecclesiæ sacramenta iis, qui opibus abundant, auro venalia sunt: reliquis verò, quibus minimum suppetit nummorum, & iniquus est Plutus (ille divitiarũ Deus) non impartiuntur, sed penitus denegantur.

Cap. LXIX.

Quemadmodum sepulturæ jus quibusdam mortuorum cadaveribus, magno sit ære redimendum.

89. Papalibus statutum est canonibus, ut iis dumtaxat publici juris Ecclesiastica denegetur sepultura, quos manifestis & planè notoriis, mortalibus, ut vocant, peccatis, ex communi hac mortalium sorte, absque dominici corporis sanguinisve participatione migrasse compertum sit. Verùm Ecclesiastici, non animadversis talibus Pontificum decretis, forte fortuna, aqua suffocatos, gladio, ruina, vel incendio occisos, jugulatos, atque vita casu functos, etiamsi non pateat, peccatis mortalibus obnoxii decesserint, nec ne, in Ecclesiasticam tumulare sepulturam, non permittunt, quousque tam iniquo fato demortuorum uxores, liberi, amicive, ab ipsis cœmiterium non modico ære comparaverint.

CAP. LXX.

Cap. LXX.

Vt plerique Ecclesiastici, vitam laicam, planeque rixosam agant.

90. Nec minùs etiam Germanis molestum est, quòd potior Parochorum, Sacerdotum, monachorum, aliorumque Ecclesiasticorum pars, in diversoriis, stabulis ac choreis, populorum turbis se admiscent; in plateis item habitu minùs decenti, utputà gladiis, vestibusque ludicris: præterea rixis, jurgiis, litibus, altercationibus laicos ad iram, & consequenter ad arma provocant, vulnerant, nonnunquam etiam confodiunt. Dein excommunicationis fulmine miseros illos laicos, vel quos læserunt, eousque divexant, quousque ad libitum suum laici se cum his composuerint.

91. Item in locis plerisque Episcopi, & eorum Officiales, non solùm Sacerdotum tolerant concubinatum, dummodo certa persolvatur pecunia: sed & Sacerdotes continentes, & qui absque concubinis degunt, concubinatus censum persolvere cogunt; asserentes, Episcopum pecuniæ indigum esse, qua soluta, licere sacerdotibus, ut vel cœlibes permaneant, vel concubinas alant. Quàm res hæc sit nephanda, nemo non intelligit.

Cap. LXXI.

Quo pacto nonnulli Ecclesiastici, publicas exerceant tabernas, & illicita corrodant lucra.

92. Ecclesiastici item, potissimùm in his locis, ubi jurisdictionem habent, in templorum dedicationibus, publicas exercent tabernas, suisque Sacellanis & Sacerdotibus, taxillos, chartulas lusorias, & quicquid ad ludum pertinet, convivis administrare, ac omni seposito pudore, illicitum inde percipere lucrum student: idque superioritatis quodam jure sibi licere adserunt. Quanquam Pontificum canones, Imperatorum leges, omnesque omnium provinciarum magistratus vetent, ne Ecclesiastici ita à decoro & honesto devient; ut iis se involvant negotiis, circa quæ vix laicos occupatos esse decet.

Cap. LXXII.

Quomodo Ecclesiastici moribundis, ut suos & legitimos hæredes defraudent, persuadeant.

93. Inter cætera etiam hoc obticendū est nequaquam, quum non minimum sit onus, quo Germani gravantur; quòd regionum pervagatores, quos vulgò Terminarios ac Stationarios vocant, monachi & sacerdotes, infirmos, animamq; jamjā agentes; ac præsertim eos, quibus æs esse in cista norūt, temporalibúsve bonis abundare compertū habent, blandiloquentia, adulatione, verbisq; venustulis (ut ad pessima quæque hoc genus hominum semper plus æquo instructum est, atque paratum) adoriuntur, circumveniunt, persuasionibusque fictitiis eò tandem adducunt, quòd sibi potiorem, & pecuniarum & bonorum partem in testamentis legant. Qua re liberi, agnati, ac cognati, reliquique sui & legitimi hæredes, quibus potiùs tota hæreditas illæsa relinquenda erat, contra omnem æquitatem, mirum quàm jactura adficiantur: interdumque ad miseriam usque adigantur.

Cap. LXXIII.

Quibus mediis innumeram pecuniæ summam, Mendicantium ordines Romam importent, Virginumq. vestalium monasteria molestent.

94. Quum nemini dubium sit, iis qui jure experiri volunt, pecunia, eaque non modica opus esse; & plerique Mendicantium ordinum regulis addicti, multas causas atque lites in judicialem controversiam, non sine magno ordinariorum, parochorum, atque laicorum detrimento, contra phas, nephasque; immò nulla omnino necessitate exigente, Romam pertrahant: Tribus insuper eorum generalibus, quos vocant, Cardinalitii galeri dignitatem, innumera, ut fertur, pecunia comparaverint: Non parum timendum est, ne non præfati Mendicantium ordinibus subjugati, multa sacrarum virginum; & præsertim ea, ubi se solos dominari norunt; monasteria, in quibus Principum, Comitum, Baronum, Nobilium, ac Civium liberi frequenter vitam vivunt, pecuniis expilent, ac depeculentur, & eis dehinc quibuscunque aliis modis, interitus, perniciei, molestiarum, variorumque incommodorum radix atque origo sint: Interimque miserè, captivas moniales, sub perpetui pœna carceris adigant, ne cuiquam alii, quo secum pacto agant, manifestent: id quod quibusdam in locis plus nimio, proh dolor, compertum est. Quibus verò pharmacis huic morbo mederi possit, cogitandum relinquitur: Num præstaret, quòd virginum monasteriis, ac Mendicantium ordinibus, in meri ac mixti imperii jurisdictionibus sitis, quibus hactenus per jurisdictionum magistratus, ac potestates, nulli præfecti essent curatores, seu dispensatores, duo, ætate, moribus, ac probitate perspicua præstantes viri, unicuique tali monasterio seorsim præficerentur, qui omnibus eorum communibus computationibus, acceptorum videlicet & expensorum, interessent; quibusque curæ esset, ne in posterum prædicta virginalia cœnobia, à Mendicantibus monachis, eorum non necessaria præsentia, vel quocunque alio modo gravarentur. Qua una re procul dubio efficeretur, quòd dictorum monasteriorum annui fructus, census, redditus, indies augerentur: monialium personæ in magnum usq; excrescerent numerum: & sic multo meliùs, uberiùs, utiliùs, quàm si ipsarum pecunia, vel Romam, vel in alium quempiam locum indecentem, conferatur, sustentari possent.

Cap. LXXIV.

De Romanorum Pontificum legatis & oratoribus nec non Comitibus, quos vocant, Palatinis.

95. Accidit etiam aliquando, quòd legati & oratores Romani, cum Papalibus, ut vocant, facultatibus, in Germaniam mittantur; qui talium facultatum vigore & prætextu, liberos vulgo conceptos, naturales, Bastardos, spurios, damnato ex coitu prognatos, aliósque, qui contra Christi instituta, legumque sanctiones in mundum editi atque expositi sunt, legitimos efficere, & ad quoscunque actus legitimos, idoneos reddere; ad successiones item cum legitimis & naturalibus liberis habiles facere & admittere; omnium denique statuum ac dignitatum capacitatem tribuere conantur. Cujus tamen rei, in Romani Imperii territorio, nullam omnino habent potestatem. Nec parum inde litium, jurgiorum, errorum, controversiarum, offendiculorumque, in sacrosancto Romano Imperio oritur; quòd ex non concesso coitu concepti, cum legitimè editis ad parem admitti debent successionem. Quam rem, ut nimiùm Germanis molestam, Imperii ordines, tolli, amoveri, penitusque aboleri, summopere petunt.

96. Pari præterea modo à Romana sede jam dictis Legatis, Vicecomites Palatini sufficiuntur, simili potestate legitimandi, ad successionem admittendi, & omnia ad instar legatorum, quorum jam antè mentio facta est, efficiendi, necnon notarios creandi. Qui tamen Vicecomites adeò sunt inidonei, adeò inhabiles, adeò literarum ignari, adeò denique rerum inexpertes; ut minimum etiam, quod ad notariatus artem pertineat, ignorent. Unde non immeritò subsequitur, quòd multo ineptiores, quàm ipsi sint, creent notarios: ut semper dignum, quod in proverbio est, contingit patellæ cooperculum. Quod ipsum Imperii Status, abrogari efflictim rogitant. Præfati item Apostolicæ sedis Nuncii & Legati à jurejurandis, pactis, obligationibus, absolvere: & sic absolutos ad agendum de novo restituere moliuntur. Qua una re æquitati, fideique humanæ nihil est adversum magis.

97. Conantur insuper beneficia, quæ patronatus juri subsunt, conferre: & sic patronis tam Ecclesiasticis, quàm secularibus in juribus suis derogare, penitúsque eos privare: quod etiam meritò aboletur.

Cap. LXXV.

Vtriusque sexus religiosi, in suorum monasteriorum, clausarum, fundationum, aliorumque conventuum commodum, succedunt secularibus; quum ipsi vicissim ab illis ad hæreditates, neque vocentur, neque admittantur.

98. Neque hoc Germanicorum gravaminum postremum est, quamvis ultimum hîc sortiatur locum. Mos non ampliùs ferendus, hactenus inolevit, pauloque altiùs, quàm par sit, radices egit: videlicet, quòd Monachi, Moniales, Beguttæ, Beghardæ, Nolhardi, Conventus, & quicunque tandem sunt, qui se religiosos, & à popularibus segregatos profitentur, parentibus, consanguineis, agnatis, ac cæteris amicis, in hæreditariis bonis, aliquando in partem, nonnunquam in totum succedunt; At vicissim eorum cognati, seu necessarii laici, à prætactis religiosis, ad ipsorum hæreditates adeundas, non solùm non vocantur, sed nec admittuntur quidem. Quod Germanis & grave, & molestum; injustum etiam, ac non diutiùs tolerandum onus est. Eapropter necessariò, ac summa prudentia curandum est, ut deinceps nemo se memoratorum religiosorum votis vel adstringat, vel addicet, nisi priùs ea de re civiles magistratus certiores fecerit: quorum præsentia, auctoritate & consilio religionem ingredi volentibus, à parentibus & amicis, juxta cujusque fortunam ac facultates, mediocriter provideri debet, ut habeant, unde commodè in monasteriis vivere possint. Ea tamen lege, eo pacto & conditione; ut omnibus hæreditatibus, omnibusque parentum, fratrum, sororum, cognatorum, cohæredum, ac quorumcunque aliorum successionibus renuncient: in animumque nequaquam inducant suum, se in posterum hæreditario jure quicquam nedum sperare, tantum abest, ut consequi se posse putare queant. Idemque cum his, qui jam olim religiosorum regulis sese subjecerunt, fieri à sacri Rom. Imperii Statibus, & petitur, & censetur.

Cap. LXXVI.

Quòd & in proximè habitis VVormaciæ comitiis, de hactenus memoratis gravaminibus, tractatum sit.

99. Potior item pars, hactenus enumeratorum articulorum, Romanam Sedem, Archiepiscopos, Episcopos, Prælatos, Officiales, Ecclesiastica consistoria, cæterasque Ecclesiasticas personas concernentium, Cæsareæ Majestati in proximo Principum ac Procerum Wormaciæ celebrato conventu, à laicis Imperii columnis & Statibus, in scriptis, non sine supplicibus oblata est precibus: quò prædicta gravamina, æquitate, necessitateq; ita postulantibus, aboleat, atque è medio penitus tollat. Quod ipsum non clam Archiepiscopis, Episcopis, reliquisque Ecclesiasticorum Statibus, in prædictis Comitiis factum est. At hucusque nihil vel immutare, vel emendare cœperunt. Eam ob rem seculares Imperii ordines, necessariò, urgentibúsque ex causis adacti sunt, Papali Sanctitati suprà memorata, ac non ampliùs ferenda onera, prout sua Sanctitas, clementi, Christiano, planéque paterno animi adfectu fieri pe-

eri petiit, indicare, atque suppliciter rogare, quo prædicta gravamina sua Sanctitas emendet, atque è medio tollat.

Cap. LXXVII.

Plura adhuc gravamina ob oculos versantur, indicatu maximè necessaria: quæ tamen brevitatis gratia obmittuntur.

100. Quamvis seculares sacrosancti Romani Imperii ordines, longè graviora, multóque plura adhuc haberent onera, quæ, æquitate interpellante, indicanda forent: At ne justæ brevitatis modum excedere videantur, jam recensitis hoc tempore, reservatis aliis in magis commodum tempus, contenti esse volunt: Ea spe freti, ea fiducia, nixi, ubi hactenus enumerata abolita fuerint gravamina, quòd & reliqua unà corruitura sint.

Peroratio, ac finalis petitio.

Super hæc omnia, omnium sacri Romani Imperii supremæ atque inferioris conditionis Statuum, supplex est adhortatio, humilisque precatio atque petitio, qua Sanctitati Pontificiæ supplicant: quatenus sanctitas sua, omnia prædicta onera ac gravamina, sedis Romanæ, ac sæpedictorum cæterorum Statuum Ecclesiasticorum & personarum Ecclesiasticarum (id quod non semel in præcedentibus quoque justis precibus postulatum est) clementer tollere, emendare, abrogaréque, & è medio auferre dignetur; ac Archiepiscopos & Episcopos, si qua in re per eorum Capitula, gravamina hæc, quò minùs emendare, abrogareque auderent, obligati forent, à promissione, obligationéque tali, mandatis absolutoriis, severitatem quandam, sed eam quidem necessariam præ se ferentibus, absolvere, liberaréque velit: inque omnibus & singulis his, ita paternè ac gratiosè se gerere & exhibere, quòd talia onera atque gravamina in genere, seorsimque, quantocyùs ex radice funditus, ac penitus tollantur, amoveantur, & emendentur. Quod ipsum, & quidem brevi, futurum, curatumque iri, Sacri Romani Imperii Status laici, vel ob Opt. Maximi laudem præcipuam, & honorem; hinc rei quoque ipsius necessitatem atque æquitatem maximè, quum, ut prædictum est, Sanctitas Pontificia per oratorem & Legatum suum, ita magnificè, ampliter, ac Christianè se obtulerit, indubiam, certissimámque spem animo conceperunt. E regione, se Sanctitati Pontificiæ, tanquam obsequentes, morigerósque filios, cæteris quoque Statibus Ecclesiasticis, ut in Christo fratres, & commembra capitis unius, nimirum Christi, se devoventes, obligantesque.

Quòd si enumerata onera atque gravamina in præstituto tempore, non etiam ocyùs ex oculis mortalium sublata, atque abolita, & abrogata fuerint (id quod Imperii Romani Status laici futurum minimè suspicantur, auguranturve) tum Sanctitatem Pontificiam latere nolunt, prædicta urgentissima, atque intolerabilia, penitusque non ferenda onera, diutiùs eos, neque perferre velle, neque tolerare posse: Sed rei ipsius iniquitate & necessitate, huc eos adigi, cogi, atque compelli, pro eorum captu ac industria, de aliis commodioribus fortè viis & mediis cogitandi, vestigandi, ac consultandi, quibus tandem modis, qua arte, qua denique solertia, onerum atque gravaminum suprà memoratorum, ab Ecclesiasticis exonerari, liberari, ac tandem in pristinam immunitatem & libertatem asseri, atque vendicari possint.

Quemadmodum omnia hæc, priusquam Sanctitatis Pontificiæ orator & Legatus à Normberga solvisset, eidem per modum responsi hinc legantis Sanctitati referenda, ad longum sunt exposita, atque enumerata: essentque ita in compendium, & quodammodo per catalogum redacta & recensita, memorato nuncio atque oratori Pontificio ferenda secum Romam tradita; si non præter omnium expectationem, abitionem suam hinc tantopere maturasset, ac inopinatò ita discessisset. Verùm ne ob id eò magis Germanorum Principum, Procerum, atque Romani Imperii Statuum consultatio & conclusio Sanctitatem Pontificiam fugere, vel latere possent: tandem placuit, onera ac gravamina, quorum non infrequens tum coram agente adhuc Legato facta fuit mentio, per capita, ac sigillatim ita scripta, Sanctitati Pontificiæ transmittere, eandemque quàm humillimè ac suppliciter, pro abrogandis hisce oneribus, rogare, obsecraréque; ne deteriora contingant.

CAROLI V. IMPER. AUG. RESCRIPTUM

Anno Christi 1526.

AD CLEMENTIS VII. PAPAE CRIMINATIONES,

cum Appellatione, & Generalis Concilii indictionis postulatione.

Sanctissimo in Christo Patri & Domino, Domino CLEMENTI VII. divina providentia Sacrosanctæ Romanæ ac Universalis Ecclesiæ Summo Pontifici, Domino Reverendissimo,

KAROLUS divina favente Clementia, Electus Romanorum Imperator semper-Augustus, S. D.

BEATISSIME Pater, Domine reverendissime: Eramus profectò in magna mentis nostræ anxietate, communem totius populi Christiani calamitatem nobiscum tacite deplorabamus, ob ea quæ à Sanctitate vestra contra nos, statumque nostrum, & sacri Romani Imperii dignitatem

dignitatem moliri audiebamus. Verum hanc noſtram anxietatem mirum in modum auxerunt veſtiæ Sanctitatis literæ, quas vigeſimo die elapſi menſis Auguſti, ejuſdem Sanctitatis Nuncius XXIII. Junii expeditas, legendas nobis tradidit : Quum nihil de his perſpicere liceat, quam juſtitiæ ſuæ (ut inquit) laudem, noſtræ vero ac noſtrorum cauſæ acerrimam damnationem: arma, bella, minas, cædes, pecuniæ, avaritiæ, & ambitionis ſtudium, regnandi, dominandique cupidinem nobis impingi. Quæ profecto nec verum paſtorem decent, nec noſtræ in Apoſtolicam Sedem, veſtramque Sanctitatem, ac illius dignitatem, devotioni, pietati, ac filiali obſervantiæ convenire videntur. Quinimo ab eo affectu & ſtudio (quo Chriſtianam Rempubl. ab ipſis ineuntis Principatus noſtri annis ſemper complexi fuimus, quo illius pacem, quietem ac incrementum omni conatu concupivimus, ac pro viribus curavimus) prorſus aliena cenſeantur, ac nos talibus afficiant ſpiculis, quod ni honori proprio tacendo detrahere, immaculatamque famam noſtram, tacita objectorum approbatione, lædere velimus, cogimur emiſſa in nos jacula refellere, noſtramque innocentiam purgare, ac ab his calumniis immunem oſtendere.

2. Nos enim, Pater beatiſſime, nobis ipſi conſcii noſtræque etiam conſcientiæ arcanis perluſtratis, nullam objectorum culpam fateri, nullamque horum nobis calumniam aſſcribere poſſumus. Teſtamur enim Deum, nos nihil antiquius unquam habuiſſe, quam V. Sanctitatem poſt illius ad ſum. Apoſtolatus apicem felicem aſſumptionem, velut Chriſti in terris Vicarium, & innata nobis filiali obſervantia colere, & venerari. Quem etiam, dum in minoribus ageret, ſingulari amicitia, & benevolentia continuo complexi ſumus, prout & Leonis & Adriani temporibus Sanctitas V. ſatis experta fuit, univerſoque orbi notum extitit : nullo modo exiſtimantes gradus ac dignitatis augmentum (poſt Deum, noſtrorum etiam aſſiſtentia quæſitum) id poſſe efficere, ut quicquam ab eadem Sanctitate procederet, quod à priſtinis ſuis moribus atque inſtitutis alienum videretur. Et ſi multa in nos moliri audiverimus, ut dignitati, æſtimationi ac autoritati noſtræ detraheretur : ut felicitas, poteſtas, & magnitudo regnorum ac Principatuum nobis à Deo Opt. Maxim. collatorum minueretur, & ſi faſeſſet penitus ſupprimeretur : hæc tamen nunquam Sanctitati V. aſcribenda cenſuimus : nec etiam contrarium affirmantibus fidem dedimus, nec ideo minus æquo animo pacis vocem ſemper audivimus, veſtramque Sanct. ad illam proponendam & amplectendam, velut rectum Paſtorem monuimus, & incitavimus.

3. Semper enim in quacunque fortuna pacis ac quietis cupidi eſſe ſtuduimus, ad quæ noſter animus ſuapte natura inclinatur. Nec unquam inter Chriſtianos (niſi provocati coactive) bellum geſſimus, neque tentavimus.

4. Quum enim claſſem in hoſtes diſpoſitam haberemus, Menice inſula ad deditionem coacta: majora pro fide Catholica tentaturi, Gallorum arte, & copiis undique cincti, ad propria tuenda reducimur. Veſtræque etiam Sanctitatis opera & miniſterio, cum Leone X. fœdus percuſſimus, ac pro Apoſtolicæ Sedis, ſacrique Imperii juribus, ac dignitatibus tuendis, ipſius Paſtoris autoritate & impulſu, in Inſubria ac Liguria arma movimus, noſtrumque exercitum Pontificio (cui tunc V. Sanctitas in minoribus agens, munereque legationis fungens, præfectus erat) adjunximus. Quam provinciam profecto, non niſi recta & juſta intentione, pro ipſius Chriſtianæ Reipubl. quiete, proque Italiæ liberatione non ex cupiditate, ſuſcepimus. Teſtis eſt noſtrorum operum Deus, verus ſcrutator cordium, qui intima perſpiciens à longe cognoſcit, & qui noſtram ob id juſtam cauſam ſemper tutatus eſt: totque inſignibus victoriis comprobavit ac juſtificavit: teſtis erit Sanctitas Veſt. ſi præteritorum rationem ac memoriam habeat, veraque in lucem promere libeat. Teſtes ſunt ejuſdem Sanctitatis V. miniſtri, ſæpius ad pacis ac induciarum media proponenda tranſmiſſi, qui aperte experti ſunt, nos ſemper, rebus etiam noſtris ſecundiſſimis, quaſcunque honeſtas pacis aut induciarum conditiones ſuſcipere paratos, quibus & honoris noſtri & fœderatorum juſta, æqua, ac ſecura non haberetur. Teſtantur etiam hæc multiplicia mandata noſtra, tum Adriani, tum Sanctitatis veſtræ temporibus per nos ad Urbem miſſa, variæque legationes ad id pro tempore diſpoſitæ ac deſtinatæ, ut nihil à nobis de his quæ ad pacem attinent, ullo unquam tempore prætermiſſum arbitremur. Qui non minus æquæ ac honeſtæ pacis ſtudioſi ac zelatores fuimus ſumuſque, quàm injuriarum alacres ac prompti propulſatores, ac etiam, ubi ratio ſuadet, clementiſſimi remiſſores, hilareſque bonorum pro malis, & conviciis retributores.

Papæ non verbis ſed operibus credendum.

5. Ait veſtra Sanctitas ſe conſciam nihil prætermiſiſſe, quod, vel ad boni, vel ad honeſti Paſtoris officium erga univerſum gregem, vel ad fidelis amici animum in nos ſpeciatim pertineret. Nolumus in hoc Veſt. Sanctit. officium impugnare, nec de illius conſcientia & animo contendere : ſed operibus credere, reliqua Deo perſcrutanda relinquere. Licet autem ſic eſſet, ut ait, id potius divinæ benignitati, cujus gratuito munere id fit, quam humanis viribus aut cujuſpiam induſtriæ tribuendum foret. Eſto quod multa nobis ſecus relata fuerint quæ apertius reſpondendo detegentur.

6. Quod autem Veſt. Sanctit. ſubjungit ſuo in bonorum operum, ſuique erga nos amoris eum exitum conſecutum eſſe, ut & repulſa toties à benevolentia & conjunctione noſtra, nullum indicium veri amoris apud nos invenerit, ſive eorum artibus & dolis, qui eandem Sanctitatem veſtram nunquam nobiſcum conjunctam eſſe voluerunt, ſive noſtra mente oppreſſionem Italiæ & imminutionem dignitatis Sanctitatis veſtræ meditante. Miramur hæc quidem ab ejuſdem Sanctitatis veſtræ præcordiis emanaſſe, adeoque intempeſtivè, rei veritate prorſus alienam pronunciationem

factam

factam. Non enim hi sumus, qui bonorum operum ingrati esse didicerimus, nec qui pro amore odium seu repulsam rependere soleamus. Quinimo reciprocas vices potius reddere, ac etiam pro acceptis beneficiis majora dum licet, impendere; amorisque & benevolentiæ vicissitudinem abunde referre solemus. Nec quippe tantæ imbecillitatis censendi sumus, ut cujuspiam artibus seu dolis à vera conjunctione & amicitia divelli valeamus: ubi perfectus amicitiæ nodus intercesserit, qui contrario operum laqueo, non dissolvatur: minusque nobis oppressio Italiæ, imminutioque Sedis Apostolicæ, sedis dignitatis ascribi potest: qui (teste Deo) nihil horum tentavimus nec unquam cogitavimus. Verum omnem conatum, omneque studium adhibuimus, ut Italiam liberam ac quietam redderemus, ut Apostolicam sedem in suo decore, velut illius protector & defensor, stabiliremus ac servaremus: utque pacata Christiana Repub. communia Christianorum arma in perfidos Christianæ religionis hostes, cōmuni consilio verterentur. Ubi igitur oppressionis actus non intercessit, nil sinistri de nobis præsumēdum fuit. Cum in dubiis meliorem præsumptionem sumendam omnia jura testentur: quæ etiam neminem ex præsumptionibus damnant, nisi evidentissimo accedant probationes, aut talis esset præsumptio, adversus quam jura probationem non admitterent. Quod profecto hoc in casu omnino alienum patebit, cum non solum nulla nobis talis obstet præsumptio Juris vel facti, verum omnis sinistræ suspicionis labes, à recta nostra intentione, nostrisque operibus omnino abesse videatur. Nec quippe hanc nostram synceram mentem, nostramque æstimationem lædere potuit Mediolanensis status, per nostri exercitus duces captus, &, ut ajunt, occupatus. Hanc enim technam (omnium recte sentientium judicio) repellendam curabimus, dum suo loco de ea re V.S. objectis particularius respondebimus: omnem rei gestæ seriem non palliatam, non obumbratam, sed mera veritate suffultam, aperte ac palam differentes, ab omnibus recti judicii capacibus videndam, inspiciendam, ac recto intellectum oculo judicandam.

7. Si igitur ex his Sanct. Vest. se compulsam, ut ait, prætendat, ad ea consilia à quibus & natura & voluntate semper abhorruisse se asserit, idq; serius actum dicat quam plurimarum rerum indignitas, aut honoris sui, & publici Italiæ boni ratio postulabat, arma scilicet capere, quæ & justitiæ, & Italiæ libertati, & sibiipsi possunt esse præsidio, videat quæso S.V. quibus fundamentis moveatur: consideret an hæc pastorali congruant officio: an hic sit gladius per V. Sanct. evaginandus exercendusque, quem Christus in vaginam potius recondendum censuit, & qui etiam in hostes fidei ab ipso Christiani gregis pastore regulariter exerceri prohibetur. Animadvertat V.S. an ex his honoris sui aut publicæ Italiæ boni ratio habeatur? an hæc justitiæ conveniāt? an Italiæ libertati seu quieti consulatur? an potius ex opposito sugilletur summi Pastoris honor & autoritas, Injuste agatur cum ipso Apostolicæ sedis protectore ac defensore, turbetur Christiana Respubl. universæque ecclesiæ status: Incendatur ignis qui tam facile extingui nequeat: ut tandem Christianorum viribus debilitatis, hostes perfidi, velut lupi rapaces pedetentim Christianum abigant gregem, Noviq; errores indies pullulent, ac demum hæreticorum dogmata magis atque magis invalescant, Christianæ quoq; religioni irreparabile afferant detrimentum. Gladius politicus Papali officio non congruit.

8. At protestatur S. Vest. in ipso exordio id non offendendi cujuspiam causa, sed tuendi ac conservandi honoris officiiq; sui. Sancta quippe hæc protestatio, si per contrarium non tolleretur ac inefficax redderetur, si in ipsis defensionis terminis staretur, nec ad ea quæ offensionem sapiunt transitus fieret. Qualiter enim defendendi causa parantur arma ubi nullus est offensor, qui V. Sanct. illiusque honorem aut dignitatem lædat? quam potius, si offensa apparuisset, omni conatu totisq; viribus tueri ac protegere studuissemus: nil antiquius in animo habentes quam ea in Apostolicam sedem officia exhibere, quæ ad officium Christianissimi Imperatoris pertinent, quæve Imperiali congruunt dignitati. At si (ut ipsa S.V. protestatur) defendendi duntaxat erat animus, cur priusquam protestatio illa in lucem prodiret ad manusque nostras scripta vestra pervenirent, tenta est offensio in statu Mediolani, sacri Imperii feudo? Laudensi civitate occupata & à nostrorum (nil tale cogitantium) manibus erepta? Cur Vest. S. ac fœderatorum copiis & viribus, nulla etiam præcedente monitione seu diffidatione exercitus noster apud Mediolanum, non impune tamen, impeditur ac invaditur? Hæc si defensionem an potius apertam offensionem sapiant lippis etiam pateret. Verum Vest. S. hanc notam putans evadere, longam exorditur tragœdiam narrans quæ suo congruunt proposito, his tacitis, quæ magis ad veram rei seriem discernendam facere videntur. Unde altius repetendo tota facti series in lucem prodeat: liceatq; unicuiq; animi nostri sinceritatem inspicere.

9. Si ea quæ S.V. nobis, rebusque nostris, dum in Cardinalatu etiam officia præstitit, animadvertamus, id quippe antecessisse dignoscitur, quod vita functo Maximiliano Cæsare, avo nostro paterno felicis recordationis, dum is vivens cum Sacri Imperii Electoribus fundamenta jecisset quibus eidem, in Imperio successor effici possemus cumq; cum Gallorum rege, qui filiam suam nobis sposponderat, fœdere arctissimo juncti essemus, ut & nos filium nuncuparet, nilque ab eo, quod ab paterno amore alienum seu indignum videretur, prodere putaremus, his taliter ad Imperii assecutionem allectus incitatusque extitit: ut etiam cum taxatione personæ proposita inhabilitate ipsius Imperialis dignitatis capessendæ, conatus fuerit variis modis Electores inducere, ut illum eligerent, Imperatoremque designarent (quod non ad ipsius Gallorum Regis promotionem tentatum extitit, sed ut per ejusmodi Galli concurrentiam utroque nostrûm excluso, soluto fœdere tertius subintraret minori potentia præditus cui potius imperaretur quam imperare posset) nihil prætermittendo, ut ab ipsius Imperii adeptione penitus excluderemur. Et cum hujusmodi conatus irriti facti forent, vicissetque sacri

Imperii Electorum virtus, qui nec vi, nec metu, nec ullis artibus dimoveri potuerunt, quin Sancto afflante Spiritu, ab omni præambula promissione prius liberati, unanimi omnium consensu nemine discrepante, eorum electionis vota uniformiter in nos contulerint nosque Imperatorem [illegible] designaverint. Quam quidem electionem non tamen voluimus prius acceptare, quam ipsius Leonis Summi Pontificis, V.S. patruelis consensus & auctoritas accederet, cum ea dispensatione, ut cum Imperio nobis etiam Neapolitanum regnum retinere liceret, lege investituræ * minime refragante.

*al. nunc test.

10. Hinc nova cogitantur media, ut ipsius Imperii sacri dignitas illudatur & illius autoritas deprimatur viresque nostræ minuantur. Præter id tamen quod tentatum extitit ex literis & nuncii, [illegible] practicis, ut nostra coronatio apud Aquisgranum differretur impedireturve, ac inde Wormaciensis conventus protelaretur, seu potius inutilis inefficaxq; redderetur, fuit etiam organo ac medio Alberti Pii Carpen. Comitis, non sine V.San. ministerio & opera (ut fertur) percussum fœdus inter Leonem & Gallum: quo etiam de auferendis à nobis utriusque Siciliæ regnis, deque protectionibus potentatuum ac civitatum Italiæ inter se dividendis, Imperioque Italico penitus usurpando, seu verius [illegible] vando & subvertendo agebatur: prout hæc ex nonnullis interceptis literis, quas originaliter in manu nostra servamus, liquide constare poterit. At quum Gallus Rex hujus spe fœderis fretus, cupidus suæ ditionis fimbrias ampliandi, violato fœdere quod prius nobiscum inierat, per Robertum de Marcha, rebellem subditum nostrum, ad ipsius Gallorum regis stipendii conductum, arma in dominia nostra Galliæ Belgicæ movisset: ipsiusque Galliæ Regis duces & milites, in Italia agentes, etiam ipsius Apostolicæ sedis dominia tunc possessa, urbem scilicet Rhegium, clanculum occupare conati fuissent: fatemur tunc Sanctit. Vest. opera divum ipsum Leonem, Gallorum amplitudinem magis quam nostram potentiam perhorrescentem, de ipsorumque fide hæsitantem, in partes nostras adductum esse, nobiscumque fœdus iniisse quo suam Sanctitatem, in sua Apostolica dignitate tueri, & Rom. ecclesiam ante occupatam per Gallos restituere & redintegrare, nec non illustrem Franciscum SFortiam in paternum solum & statum à rege Gallo detentum reducere convenimus. Quod quidem ad [illegible] animo suscepimus: postergatis oblitisq; anterioribus gestis, in status, honoris, ac dignitatis nostræ præjudicium molitis, ut nil aliud putaremus quam duo orbis luminaria, Vest. Sanct. opera adeo inseparabiliter conjuncta censeri, ut inde mutua horum correspondentia, orbis universus illustrari posset, ad perpetuamque unionem reduci. Hoc itaque fœdere freti cum ipsius divi Leonis copiis nostris adjunctis, & ut antea retulimus sub Vest. Sanctitatis præfectura & legatione per nos actum executumque extitit, ut Parma, Placentia ecclesiæ restitutis, ipsoque illustri Francisco SForciæ in paterno solio stabilito, Galli, etiam non sine magna strage ducum nostrorum, virtute illustrium videlicet Prosperi Columnæ Marchionisque Piscliariæ ac aliorum nostri exercitus ducum & militum ab Italia omnino expulsi fuerint. Et hæc sunt quæ Leonis tempore Vest. Sanctitas pro nobis egit. Quæ tamen non ita passim irremunerata fuere. Cum & ipsa Romana ecclesia suum ex his auxerit patrimonium, non solum Parmæ & Placentiæ recuperatione, sed etiam novi census onere regno nostro Neapolitano injuncto, Vestraq; S. (quod non improperandi causa sit dictum) aureorum x. milium pensionem annuam super Metropoli Toletana, nostra quidem liberalitate obtinuit.

11. Quid autem Adriani tempore gestum fuerit, differamus. Novit S.V. quibus tunc favoribus Adrianus in ejus gratiam suscepisset Cardinalem Volaterranum Vest.S. æmulum acerrimumq; adversarium, quot illius artibus & mediis in V.S. caput moliretur, ac qualiter eandem Vest.S. à Florentinæ reipub. administratione excludere conabatur. Novit etiam, nos ita suarum rerum suæq; familiæ ac ipsius reipub. Florentinæ protectionem ac patrocinium suscepisse, etiam cum status sui ac suorum nepotum incremento, ut hic Adrianus ipse, nostro favore, nostrique intuitu, non solum Vest.S. in gratiam tunc susceperit, verum tanta gratia prosecutus fuerit, ut nihil in rebus status, qui alicuius momenti censerentur, Vest. Sanctitate inconsulta, tentaret. Hincque Volaterranus. S.V. adversarius cum indignatus nonnulla cum Gallis (suis interceptis literis) moliri videretur. Adriani jussu capitur in vinculaque conjicitur debitas pœnas daturus, ni Adriano morte prævento, autoritate sacri Cardinalium collegii, pro novi Pontificis electione liberatus fuisset, & inde electione facta eorundem Cardinalium intuitu à V. Sanctitate veniam obtinere meruisset: licet paulò pòst dies suos clauserit extremos. Non diffitemur tamen, ipso Adriano vivente, postquam in illius gratiam, Sa.V. reducta extitit, illius operam non modice frugi nobis fuisse, in alliciendo eundem Adrianum ad fœdus illud defensivum, quo medio Galli iterum in Italiam redeuntes Mediolanumque obsidentes, fœderatorum præsidiis devicti repulsique fuere. Quod & si in Vestræ Sanctitatis Pontificatu fuerit executum, id tamen sub [illegible] & copiis ejusdem Adriani, in vimque præambuli fœderis actum extitit. Quod V. Sanct. opus manuum suarum despiciens (novus homo factus novaque dignitate assumpta) nequaquam approbandum seu innovandum censuit: licet ipsius fœderis executionem, in qua cæteri fœderati tunc firmiter insistebant, concurrentibus etiam Venetorum copiis, Vestra Sanctitas, prout ratio suadebat, nequaquam impediendum censuerit: quum & si præsidia ecclesiæ eo tempore cessassent non ideo minus nostrorum victoria in manu esse videbatur.

12. Non tamen ob id S. Vestræ auxilia atque consilia tunc præstita parvipendenda censemus, verum pro his & gratias tunc egimus & adhuc agimus, simulque nos V. Sanctitati debere, & obnoxios esse profitemur: qui etiam vices non solum reciprocas, sed & multiplicatas & longe majora præsidia, si casus se obtulisset Vest. Sanctitati ipsique Apostolicæ Sedi pro illius tutela & augmento, semper exhibere parati fuimus, & ut filius patri correspondere: à quo etiam proposito quicquid in nos falso

suggestu

suggestu molitum videatur, nequaquam animum nostrum alienavimus: nec alienaturi sumus, nisi major nos urgeat necessitas in occupandis nostris viribus, ad rerum nostrarum tutelam ac defensionem; quam tamen ita moderatam sumpturi sumus, ut ab offensionis limitibus, quantum fas fuerit, abesse videatur. Hoc enim moderatum temperamentum nos Christo, cujus V.S. vices in terra gerit, debere profitemur.

Papæ resistere debet Imperator armis defensivis nō offensivis.

13. Reprehendit V.Sanctitas, quod non fideli consilio exercitus nostri duces in Galliam transiverint, inferens quod ex eo intempestivo (ut ait) transitu, successerit celerior & crassior in Italiam Gallorum irruptio, rege maximi nominis exercitum ducente: ac urbis opulentissimæ Mediolani ab illis receptio. Nos, Beatissime Pater, nec excusamus illius transitus consilium nec impugnamus. Id tamen nobis inconsultis actum non extitit, qui id nulla justa ratione negare potuimus. Illustri consanguineo nostro Carolo duci Borbonii, Anglicis etiam præsidiis freto, pro sui status recuperatione, quo, eo quod nostris se addixit obsequiis, privatus extiterat. Durum enim ac prorsus inhumanum visum fuisset, si eo duce, vicesque nostras in Italiam agente, obtenta de communi hoste victoria, ejectisque inde Gallis, victricia arma eidem denegassemus ob rerum suarum nostri causa, ut prætendit, occupatarum consecutionem, ubi potissime ex eo exercitus nostri in Galliam transitu, Italia quietior ac liberior remanere videbatur, à militum quoque gravaminibus & insolentiis, quibus plerunque victores milites uti solent, magis exonerata & exempta reddebatur. Sed cum aliter res tunc successerit, quam putabatur, non quidem nostra, sed ducum culpa, sed belli sorte ita suadente, ut victoria quæ à Deo est, non ita passim pro voto hominum valeat obtineri, valuit saltem ducum prudentia, audacia ac magnanimitas in reducendo oportuno tempore, exercitum illæsum in Italiam, quo ipsorum Gallorum Regis impetus compesci posset, illiusque conatibus obsisti. Qui profecto (ut à fide dignis nobis relatum extitit) à V.S. ejusque ministris ad id fuit persuasus & incitatus (quod tamen pro certo non habemus, nec ita passim credendum putavimus) eam provinciam belli Italici tam acriter impetuoseque tentavit, ut favente altissimo justæ nostræ causæ defensore victus, cum maxima suorum clade nobis per Viceregem nostrum Neapolitanum captivus sit redditus: & inde à nobis sub conditionibus V.S. notis, liberatus.

14. Excusat V.S. quod cum duces nostri de defensione illarum regionum spem totam posuissent, ac de earum insuper, quæ nostræ erant propriæ periculo commoverentur, eademq; V.S. in magno etiam suarum rerum metu esset, ejus conventionibus occurrere coacta fuerit imminenti periculo, quas ait nos optime nosse. Nos tamen earum conventionum veram noticiam habere non possumus: quæ nobis sunt insciis transactæ, quasq; nunquam vidimus seu legimus: quæ etiam ministris nunquam ostensæ fuere in ipsorum Gallorum telatione stare vellemus, qui aliter rem gestam ajunt, quam S.Vest. suis nunciaverit. Volumus nihilominus potius V.S. assertioni confidere. Recolimus enim dum eadem Sanctitas nos de hujusmodi conventionibus (rebus adhuc sub ancipiti Marte laborantibus) suis literis monuisset, asserens nil inde eidem Sanctitati quæsitum quam fidem & securitatem, id exigente, ut ajebat, necessitate, eliciens inde futuræ pacis auspicium. Cum ipsa S. de consueto suo erga nos animo & voluntate nihil omnino remisisse asseveraret, cepimus tunc hæc in benigniorem partem V. Sanct. culpam nequaquam arguentes: nec de ejusdem, ut ajebat, erga nos animo & voluntate diffidétes. Id enim potius quorundam suasionibus tribuendum censuimus, qui vires nostras sua detractione deprimendo, hostium potentiam extollendo V. Sanctitati suaserit res nostras in summo discrimine consistere, hostiumq; vero robur, in excelso culmine florere. Sic pristinam V.S. voluntatem in quandam depictam necessitatem transformantes: licet re vera nulla urgens necessitas subesse videretur. Nec tanta erat in ipsis nostris exercitus ducibus desperatio, aut trepidatio, prout S.V. insinuabant illius fœderis autores, qui S.V. terrere studebant, quod ex ipso rei exitu secuta victoria clarius enituit. Ex qua potius quam quod ex eo fœdere pacis auspicium sumendum videbatur in quorundam malignantium artes suis potius passionibus & cupiditatibus, quam saluti reipub. incendentes, sanctum id opus perturbassent.

15. Commemorat V.S. quæ sibi fuerat cura, quæ cautio rerum nostrarum, asserens tunc rebus nostris nihilominus non minus quam propriis cavisse, Gallorum transitum in regni nostri fines multis rebus remoratum fuisse. Merebatur quidem nostra in S.V. devotio, ut Sanctitas ipsa tali officio fungeretur. Idque exposcebat reipub. salus, ne uberior ignis incenderetur, licet ex ipso affecto potius potuerit Gallos ipsos tunc aliquandiu in itinere detentos, ut à sacri Imperii civitatibus Lucensi & Senēsi pecuniam ac tormenta ad bellum contra nos & regnum nostrum disponendum extorquerent: ut quietum ipsius Senensis civitatis statum tunc perturbarent: Tyrannos intromitterent, ac pro eorum voto civitatis gubernium mutarent: eam civitatem à sacri Imperii devotione omnino divertere satagentes. Novas interim copias in terris ac patrimonio Rom. ecclesiæ ex ipsis pecuniis ab imperialibus civitatibus extortis, congererentes: quibus ad regni nostri invasionem inimicitiores ac potentiores esse possent: nec tanta erat in his urbanitas, ut ab ejusmodi invasione diutius remorari seu retrahi possent, ni Deus Opt. Max. victoria apud Ticinum collata, eorumq; rege captivo tantum terrorem incussisset: ut non amplius de invasione, sed potius de eorum salute, & fuga cogitare visi fuerint.

Luca & Senæ civitates Imperiales.

16. Sed ait V.S. quod si societatem eorum sequi voluisset, maxima eidem præmia non solum non proponebantur, sed etiam parata essent. Atqui quæ ratio, quæ justa causa, quis honestus color Vest. Sanctitatem, directum ejus feudi dominum, movere debuisset ad juvandum invasionem contra proprium feudatarium nil tale merenté, nec tale facinus cogitantem, absentemq;, nec monitū, nec impe-

 titum,

titum,nec de aliqua juſta cauſa ſubtrahendi feudum convictum.Tenebatur enim Veſt.Sanctitas jure feudi tanquam directus illius dominus,potius nos in feudo tueri, quam invaſoribus aditum dare,aut ſe ſocium invaſionis præſtare. Eodem enim ordine quo tenetur Vaſallus pro feudo domino ſervare, eodem ordine tenetur dominus vaſallum in feudo tueri. Et ex quibus cauſis vaſallus feudum amittit,ex eiſdem cauſis dominus directa proprietate feudi,illiusque directo dominio privatur. Eſt enim ipſius feudi natura,ut ultro citroque oblationem pariat. Facile quidem fuiſſet improviſum regnum ac ad defenſionem non paratum,nil tale metuens aggredi,& forſan in parte occupare. Sed an id fieri licuiſſet,an hæc paſtorali officio conveniſſent: cogitet S. V. Quæ enim præmia offerri poterant,quæ Chriſti Vicarium ad tam immane facinus induxiſſent? Sanctius itaque tunc conſultum extitit Veſtræ S.ut præmiis illis neglectis non attentaret, quod forſan pro voto non ſucceſſiſſet, nec tentatum cœptumve conſummari potuiſſet.Sicque merito(ut inquit S.V.)plus apud eam valuiſſe debuerunt amicitiæ noſtræ merita,quam præmium ullum.Verum & ſi meliorem præſumptionem amplecti velimus, nilque de intrinſecis Sanctit.Veſt. cordis judicare præſumamus, quod vero Chriſti Vicario non congrueret:non tamen pro comperto habemus,quid ceſſante victoria S.V.actura fuiſſet,quæ jam ſub ancipiti Marte ſtatim Mediolanum colore ſequeſtri,ac depoſiti à noſtrorum ducum manu & protectione eripere:ac in ſua poteſtate, quamdiu de pace tractaretur reponere, & reducere conabatur. Quæ etiam,ut ad id nos ac duces ipſos noſtros cogeret,illorumque vires minueret,ac neceſſitatem induceret,aſſerens anteceſſoris fœdus ſucceſſorem non ligare. Curavit(ut ajunt)non ſolum Florentinorum aliorumque potentatuum præſidia,qui ex Adriani fœdere ad contributionem defenſivam tenebantur ſubtrahi & denegari. Verum & ſi noſtrorum Venetorum præſidia, ad quæ particulari fœdere tenebantur, ſuſtuliſſe dicitur, his ſuadendo ne ſuas copias, ut tenebantur, noſtris jungerent: ut illi noſtri,omni fœderatorum auxilio deſtituti priuſquam in campum prodirent, hoſteſq; adorirentur, coacti fuerint,non ſine ſummo labore,& noſtris ac Sereniſſimi Archiducis fratris noſtri impenſis,novas tum equitum tum peditum copias ex Germania adducere,& cum his exercitum noſtrum augere quo bellum aggredi ſperatamq; victoriam nanciſci poſſent.

Papæ ſimulata amicitia & tempori ſervicus.

17. Subdit eadem Sanctitas,quod ſequuta noſtrorum victoria contra Gallos,cum omnis ſibi ſublata contentio videretur,ſine cupiditatis & partium ſuſpicione, nobis etiam fœderis vinculo hærere poſſet: magnumque in nobis Italiæ beneficium & Chriſtianitatis totius poſitum arbitraretur: non ſolum fœdus firmavit, ſed quo noſtri duces egentes pecuniæ exercitum alere ac ſuſtinere poſſent: centum illis dederit ducatorum millia,conditione appoſita,ut ſi de fœdere aliqua nobis dubitatio oriretur,illæ Sanctit.Veſt. pecuniæ reſtituerentur. Fatemur quidem, Pater Beatiſſime, Victoriam illam omnem ſibi contentionem merito ſuſtuliſſe:ſineque cupiditatis(à qua ſemper fuimus alieni) partium ſuſpicione,cujus nulla ſuberat cauſa nobis hærere potuiſſe: omnique ratione arbitrandum fuiſſe,ea in re totius Italiæ ac Chriſtianitatis beneficium impoſitum: ni zizaniæ ſeminator, illius fructum ſuffocaſſet. Diffitemur tamen eam in fœdere conditionem appoſitam, quod ſi dubitatio oriretur, pecuniæ noſtræ ducibus ſolutæ Veſt.Sanct. reſtituerentur. Quandoquidem ipſius rei geſtæ ſeriem longe aliter ſe habere conſtet,nec de tali conditione ulla in ipſo fœdere mentio facta appareat, verum in quodam articulo ſeparato & à capitulis fœderis penitus excluſo, enarretur. Quod cum Veſtra Sanctitas ad ſatisfaciendum exercitui noſtro, in Italia exiſtenti civitateſque & oppida Sanctæ Romanæ eccleſiæ ſubjecta,ac oppreſſionibus,militum ſublevanda, ſalutem & tranquillitatem Italiæ cuſtodiendam,ſummam pecuniæ inter Veſt.Sanct.noſtroſque oratores expreſſam, ſuo & excelſæ Reipub.dominorum Florentinorum nomine ſe ſoluturum promiſiſſet,pie pro tunc ad ſexaginta millium ducatorum auri aſcenſuram.Oratores noſtri eidem Veſt.S.ſub juramento promiſerunt quod caſu,quo fœdus cum ipſis noſtris oratoribus percuſſum,& capitula in ipſo fœdere contenta,non approbaremus non ratificaremus, omnis ſumma pecuniæ, quæ per Veſtram Sanct.ac per dominos Florentinos ſoluta fuiſſet,eidem Sanct.& Florentinis integre reſtitueretur: cum ea adjectione,quod donec reſtitutio integre & plene facta foret,fœdus interea,& omnia ipſius fœderis capitula,ad unguem obſervarentur. Quum itaque fœdus ipſum, ac ſingula capitula in eo fœdere comprehenſa, quamprimum ad nos delata fuere rata & grata habuerimus,noſtræque ratificationis literas,cum ipſorum capitulorum fœderis inſertione in forma debita expeditas Veſtræ Sanctitati exhibere fecerimus: quas & vidit & legit,& palpavit, & dando ſuas reciprocas retinere potuit. Juſtificare ergo non poteſt quin purificata fuerit per nos conditio illa, qua deficiente reſtitutio pecuniarum erat fienda. Quæ quidem conditio,& particularis conventio,prout illius verba ſonant, nequaquam nos urgebant, ad alia extrinſecus à fœdere aut ſeparatim geſta vel tractata. Quinimo potius, & ſi pecuniarum locus eſſet reſtitutioni,cujus tamen contrarium oſtenditur,ſervandum tamen erat fœdus. Interim à quo juxta ipſius ſeparati articuli ſeriem,ſine pollicitorum violatione recedi non potuit, nec ad contraria fœdera licite devenire valuit. Sicque ſatis erroneæ,& (ſalva pace ſit dictum) præter veritatem refertur, quod idem fœdus non plene à nobis acceptum, nec probatum fuerit, qui & plane & integre,ut præfertur,omnia in fœdere contenta probavimus,rataque habuimus, nil penitus de contentis in eo, nec etiam ſyllabam aut literam mittentes. Quod ſi veſtra S. hujuſce noſtræ ratificationis literas recipere, ſuaſq; reciprocas (ut par erat) tradere renuit: ni ſimul traderetur ratificatio duorum articulorum, de quibus extra ipſum fœdus perſcripta particularia, nobis tamen inconſultis ſeparatim & ad partẽ tractatum fuerat. Ad quorum approbationem & ex vi fœderis (ut præmittitur) aſtringebamur. Nil eſt quod culpæ noſtræ aſcribi valeat,ſi fœdus illud minime obſervatum:ſed potius inde violatũ extitit.

Ab hac

Ab hac enim culpa & labe omnino alieni sumus:& ut id plene liqueat,placet illorum duorum articulorum extrinsecus tractatorum substantiam referre : causasq; disserere: quibus non ita passim per nos approbandi viderentur.

18. Ex his enim duobus articulis separatis,alter salem in statu Mediolanen. distribuendum, cum id à nostris oratoribus sua S.exposceret:ut,juxta fœdus per nos cum Leone percussum, curaremus cũ duce Francisco SForcia,sal eisdem modis & conditionibus à sede & Camera apost.recipi. Nostrique oratores ad id respondissent: non esse amplius nobis jus utilis dominii ducatus Mediolani,prout ante fuerat cum Leone,data jam per nos eidem duci investitura, sicque rem cum ipso duce necessario dicendum esse.Ipsi autem oratores nostri, non expresso quod id nostro nomine agerent, simpliciter V.S.medio eorum juramento promiserunt quod illustris Vice-rex curaret,ut illustris dux Mediolan. cum Vest.Sanctitate pro hujusmodi sale conveniret.Si igitur hæc promissio, quæ non nisi factis tertii pollicetur de ipsoque tertio,nil ultro promittit: quod tertium illum curaturum, ut dux ad concordiã veniret,nil certi decernendo nos urgere videatur: ut hãc promissionem præcise ratam habere debeamus.Ita,ut sine ea fœderis per nos approbati & ratificati observantia evanescat.Judicet id quicunque mentis compos,quandoquidem nostra sententia,& ut peritorum cõsilio freti,didicimus: nos nequaquam ad ipsius promissionis observantiam astricti causaremur. Respondimus tum in hoc modestius V.S.quod si hujusmodi Sanct.Vest.desiderium nobis prius innotuisset, quod de ipsa salis distributione in statu Mediolani ad opus serenissimi archiducis,fratris nostri,cum ipso Illustri Francisco SForcia, transactum esset,nostram libenter operam navare studuissemus, ut S.V. hujusce voti compos fieret. Verum & si fratri deesse non possemus,nos tamen cum eo curaturos, ut mediante aliqua honesta recompensa pecuniaria,ipse frater noster,jus hujusmodi distribuendi salis:V.S.ad illius vitam concederet.Id enim æquum & justum videbatur,ne jus illud,quod eidem fratri nostro,pro recompensa præsidii per eum præstiti ad defensionem status Mediolani, deficientibus viribus ac copiis, Vestræ Sanctitatis,aliorumque fœderatorum,eidem infructuosum redderetur.

19. Alter vero ex his duobus articulis id continebat,quod ad tollendam difficultatem, quæ inter Sanct.V.& nos incidere posset,super controversia Mutinæ & Rhegii, offerebant nostri oratores ut Vestra Sanctitas consequeretur utile ipsarum civitatum dominium superioritatis & directi dominii, jure nobis semper salvo,ita ut S.Vest.extunc recognosceret,& acceptaret hujusmodi directum nostrũ dominium ac superioritatem:vestraque S.nobis aut agentibus nostris, centena millia ducatorum aureorum(post recuperatam possessionem eorum quæ illustris dux Ferrariæ à tẽpore obitus Leonis ecclesiæ subtraxerat)persolvere deberet.Huic propositioni & oblationi respondebat Vest.Sanct.pro se & sede Apost.hujusmodi oblata acceptare, prout proponebantur, excepta superioritate & directo dominio nostro:supradictis civitatibus Vestra S.recognoscere renunciavit, ne juribus & superioritati ab Aposto.sede prætensis,præjudicium fieret. Offerente tum Vest.Sanct.se contentam esse, ut ipsius superioritatis controversia videretur & decideretur infra tres menses tunc proximos per V.S. & illius Vice-regem,aut alios qui ab utraque parte simul eligerentur. Et si hujusmodi superioritas nobis adjudicaretur,Apostolica sedes recognosceret prout ab agentibus nostris fuerat propositum. Si vero Apostolicæ sedi adjudicaretur,V.Sanct.ex sua liberalitate & ex eo amore quo nos prosequi profitebatur,nobis condonaret recompensam de qua deberemus esse contenti. Hanc Vest.S.responsionem & oblationem ipsi nostri agentes,ita demum acceptaverunt,ut salva nobis essent omnia Jura superioritatis & dominii directi in ipsis civitatibus competentia pertinentia, quibus ob talem acceptationem præjudicium afferre non prætendebant.Consentientes nihilominus,de hujusmodi juribus cognosci, modis & formis per dictam V.S.propositis.Si hæc igitur tam difformiter tam irresolute extra fœderis capitula descripta in ea essent forma, quæ vel ad nos ad ratihabitionem (quam nostri nostro nomine non promiserant)obligaret,vel in nos actionem pararet, qua ad id urgeri possemus, nulla accedente valida stipulatione nec pacto firmiter vestito,ubi etiam tempus decisioni præfixum illum impossibile redderet:consulat in his V.S.peritos & comperiet nos,nec ad hujusmodi ratihabitionẽ particularem astrictum,nec ex hujus defectu percussi nobiscum fœderis,& per nos indifferenter ac plane approbati,observantiam fuisse deferendam,nec contrario fœdere frustrandam seu irritandam. Ut tamen moderatius cum V.S.pro sua personæ qualitate ageremus,ostẽdimus ea quæ per nostras orationes in hac re tractata fuerant,nequaquam in nostra potestate cõsistere. Qui nec Imperii juribus præjudicare nec jus tertii auferre deberemus,nec in nostra esset potestate illum ducem Ferrariæ urgere ad restitutionẽ petitorum,nisi is armis offensibilibus coerceretur, qui se Imperii vasallum profitebatur, & ea quæ restitui petebantur,de S.Imperii feudo tenere recognoscebat, durumque videretur pro ea re bellum in Italia instaurare.Supplicavimus ergo V.Sanct.ut pro Italiæ quiete,& ne inde novi motus ibidem causarentur,dignaretur eadem Sanctitas Vestra consentire, ut res ipsa, aut per justitiæ tramites, aut per compositionem amicabilem cum ipso duce Ferrariæ fiendam,terminaretur. Et cum hujusmodi oblata Vestræ Sanctitati non placuissent,superveniente postea Reverendissimo Sanctitatis Vestræ Legato,Cardinali de Salviatis,apud nos transegisse, ut Vestræ Sanctitatis mente percepta,non recedentes à recto justitiæ tramite,cupientesque nihilominus quantum fas esset Vest.Sanctitati gratificari,obtulimus eidem nos operam daturos cum effectu, quod sine præjudicio jurium Sacri Romani Imperii, seu alterius cujuslibet,posset Sanctitas Vestra dum sibi expedire videretur, sine cujuspiam resistentia,sineque armorum apparatu sua sponte, per se aut suos ad id deputandos possessionem recuperare, Rhegii & Ruberiæ cum suis pertinentiis tuendam & possidendam, prout antea tenebat &

Mutinæ & Rhegii utile dominiũ Papæ concessum ab Imperatore, salva superioritate.

poſſidebat. Quod tamen Sanctitati veſtræ non placuit, licet credere non poſſemus eum, qui Chriſti vices in terris gerit, vel unius guttæ humani ſanguinis jactura, quamcunque ſecularem ditionem ſibi vendicare velle, cum id ab evangelica doctrina prorſus alienum videretur. Quid igitur rebus ſic ſtantibus nobis impingi poſſit, quum fœdus plane à nobis acceptum ſeu approbatum fuerit. Quo colore noſtræ ratificationis literæ receptæ nõ fuerint: Quo jure ipſius Veſtræ Sanctitatis reciprocæ literæ nobis fuerint denegatæ: Qua fronte fidei religio, quam V. Sanct. in verbo Romani Pontificis ſuper ipſius fœderis obſervantia perſonaliter præſtitiſſe dinoſcitur, ſpreta fuerit ac neglecta: cogitet Veſt. S. & ipſa, judicet an ſic deceret ab eo fœdere diſcedere, penitusque repugnantia paciſci cum his potiſſime, qui eo tempore pro hoſtibus habebantur, contra quos potius ponenda erat defenſio, ad eorum conatus repellendos.

20. Quod autem S. V. ad id ſubjungit, cum propter æmulationem quorundam ex ducibus & ingrata cæteris conſilia, Piſchariæ Marchio nonnulla jactare tractareque cœpiſſet, in noſtri ſtatus detrimentum V. S. illa etiam conſilia audiviſſe ne fœdere à nobis rejecto penitus aſpernata eidem Sanct. deeſſet, ubi niti ac confidere poſſet. Non poſſumus profecto non mirari quæ in hoc Veſtra Sanctitas ſuis literis profitetur, quæ & ſi nobis ſæpius, à noſtris ducibus aliiſque quamplurimis ſcripta relataque fuiſſent, nuſquam tamen à nobis credita ſunt, ne adhuc crederemus, ni V. Sanct. id aſſeveraret, confeſſione & aſſertione in his potiſſime, quæ proprium factum concernunt, nulla plenior liquidiorque probatio eſſe poteſt. Qualia autẽ fuerint ea, quæ Marchio Piſchariæ in noſtri ſtatus detrimentum jactare & tractare dicebatur, & quæ Veſt. Sanctitas audiviſſe fatetur, cum in Veſt. Sanctitatis literis non ſpecifice declarentur, ſed ſub verborum involucro res iam nephanda tegi videatur, comprobandum erit, per ipſius Marchionis literas, quæ penes nos ſervantur, ac per aliorum quorundam, adhuc viventium teſtimonia, qui hujuſce facinoris conſcii participeſq; fuere. Quibus ſatis aperte detegitur, ipſum Piſchariæ Marchionem non ita proprii honoris ac conſcientiæ immemorem fuiſſe quod quicquam in ſtatus noſtri detrimentum moliri cuperet, ſed potius aliter finxiſſe quam in animo haberet, ut ſiniſtrorum in nos ac ſtatum noſtrum molientium factiones, ac incendia parata, quorum jam fumum emiſerat, verioribus indiciis ac argumentis detegeret: hincque facilius nobis præmonitus extingui poſſent. Sicque finxit ſe de nobis male contentum, ut inde liberius in molientium partes vocaretur, omnemque rei ſeriem audire ac funditus intelligere poſſet. Hicque Marchio ipſe ad eam tragœdiam vocatus ſimulata fide, in eam conſpirationem, cum cæteris illius autoribus convenit, atque conſenſit: perluſtratiſque omnibus ad tantum facinus parandum diſpoſitis atque paratis, ac totius negocii ſerie plane perſpecta & intellecta, cum in his V. S. principalis eſſet autoritas, audiviſſetque Marchio nuncium ad id per V. S. tranſmiſſum, eidem ſui parte, ut ait, offerentem ſub cujuſdam Apoſtolici Brevis Credentia, regni noſtri Neapolitani inveſtituram, & poſſeſſionem, ſi is in ejuſdem Sanctitatis & fœderatorum cum copiis noſtri exercitus, eidem Marchioni magis affectis tranſiret atque transfugeret: ut inde communibus fœderatorum copiis, inter quas & Gallorum copiæ, cum ingenti Helvetiorum manu, ad ſui regis liberationem Italiæ concitatis, uno jactu atque contextu noſtrum exercitum prorſus delerent. Noſque non ſolum à ſtatu Mediolani, ſed etiam à regno Neapolitano ac ab omni imperio Italico excluderent: ut inde S. V. nos etiam ab omni Imperiali dignitate deponeret. Finxit Marchio ſe contentum his annuere, ſi id cum honore, ſine incurſu criminis læſæ majeſtatis exequi liceret: & ut ſuper ea re peritiores conſuleret, pétiit quindecim dierum dilationem, quibus pendentibus, illi erat in animo nobis rei ſeriem aſcribere, prout & fecit, nec ideo minus ſe à practicis abſtinuit, qui etiam ad hanc fictionem magis colorandam habuit ex urbe conſilium peritorum, quo eidem Marchioni perſuadebatur, eundem licite poſſe, ac ſine honoris ſeu fidelitatis præſtita læſione, ſeu præjudicio, ſineque criminis læſæ majeſtatis, in partes Veſtræ S. tanquam ſupremi domini illius regni tranſire, feudumq; ab eadem ſanctitate ſuſcipere, ubi potiſſime ipſius ſanctitatis juſſus accederet. Si hæc igitur pater ſancte vera ſunt, prout narrat Marchio, qui uſque ad ultimum vitæ ſpiritum in ea ſententia ſemper perſtitit. Si ſunt illa tractata atque jactata conſilia, quæ V. Sanct. etiam audiviſſe fatetur: videat ipſa V. Sanctitas, recto ſui intellectus oculo, ſi hæc tanto paſtore digna cenſeantur: inſpiciat qualis fructus inde colligi poſſit, quale ſcandalum, quantusq; tumultus ex his in eccleſia Dei ac in univerſa republ. Chriſtiana naſceretur. Miſeranda quippe res eſſet, ac ab omni fideli catholico deploranda, in quæ ita occupatur mentis noſtræ judicium, ut quaſi ſomnium illuſorium putemus, cui fides tribui non deberet, cum potiſſime (ut antea liquide oſtendimus) ceſſet fundamentum illud ſatis manifeſte erroneum, imo penitus falſum, de fœdere à nobis rejecto, quod nunquam rejectum ſed planè acceptatum conſtat.

Papæ hoſtiles fraudes & callida machinamenta contra Imperatorem.

Papæ perfidia in temeranda fœderis ſanctitate.

21. Sed ait V. S. ſe à verbis ad facta nullum aditum tentaſſe. Utinam ſic ſe res haberet, nihilque de facto tentatum eſſet, quia facilius pro verbis verba reddi poſſent. Facta autem pro infectis haberi nequeunt. Ad quod V. Sanct. ſe de eo officio commendat nos admoneri mandaſſe, ut duces noſtros in Italia quorum in manu res noſtræ erant, curaremus de nobis eſſe contentos, hinc probationem eliciens, eidem eſſe curæ, quietem & ſtabilitatem rerum noſtrarum. Noluimus inficiari id officium à Veſt. S. præſtitum, eo tamen tempore, quo idem Marchio totius rei ſeriem nobis aperte diſſeruerat. Cur autem tunc Veſtra S. re jam detecta id nobis nunciandum cenſuerit, id ejus judicio & conſcientiæ commendamus. Volumus tamen & hoc in benigniorem partem ſuſcipere.

22. At ſubjungit V. Sanctitas, quod maximo cum gemitu & dolore ſuo, atque Italiæ totius, cum duces noſtri ſtatum noſtrum Mediolani occupaſſent, atque arcem in qua Franciſcus Maria reſidebat circum-

circumvallare instituissent, postulante à nobis curam & securitatem, adversus dignitatem tantam Italiæ periculo, omnibusque notis atque ignotis flagitantibus paratis qui & auxilia conferrent. Cunctis prope Christianitatis regibus Vestram Sanctitatem animantibus cum non videretur posse resistere monitis, querelis precibusque illorum. Cum vos officii vestri debitum Italiæ calamitas & periculum commune commoveret, tamen adveniente per eos dies ab vestra Sanctitate Commendatore, Herrera Nuncio nostro tractandi causa misso relapsa eadem S. in pristinam spem & cupiditatem benevolentiæ nostræ, sibi quovismodo conciliando dimissis consiliis, conspirationibus, oblationibusq; cunctorum, gravi omnium indignatione & querela, nobis comparare gloriam pacandæ Christianitatis, & moderationis nostræ omnibus declarandæ. Sicque ea conventionum capitula, paucis (ut ait) in locis leviter immutata remisisse ad nos comprobanda, scripsisseque manu sua literas, quibus per Dei misericordiam obsecrando, ut depellere eam suspitionem, quæ de nostra nimia cupiditate omnibus adhærebat, perpetuitatem & fructum amicitiæ suæ nobis pollicebatur, consiliumq; fidele dabat, & quæ petenda erant omni cum humanitate & benevolentia à nobis petebat: securitatem videlicet Italiæ duce Mediolani, si quo pacto errasset clementem V.S. amorem. Quæ tot illius opera atque officia erga nos aliaque quamplurima, quæ nobis quotidie postulanti concedebat, ex quibus nobis commodum atque honor accrescebat (ut ait) parvipendimus. His multiplicum querelarum, accusationum, & criminationum fastidium adjungit: quibus tot & tantis (ut inquit) injuriis & causis invita V.S. & gemens de nobis desperare & diffidere & coacta, suamque amicitiam & benevolentiam, quam totiens (ut asserit) impudiavimus, multis & magnis regibus adjungere, quorum optimum in Christianā rempubl. & sedem Apostolicam animū. Si Vestra Sanct. aspernata esset, non jam pastoris seu communis patris laudem: sed superbi & insolentis nomen acquisivisset. Hæc, Pater Sancte, horrenda quidem ac penitus abominanda censerentur, ni scuto veritatis circundari hujusmodi calumnias, convitia, improperia, crimina, facinoraque nobis objecta refellere ac singulatim suo ordine extirpare & enervare studeremus: non quidem Christiano principe digna (si vera forent) sed potius apud inferos recondēda censerentur. Ut igitur hujusmodi calumniarum nobis falso objectarum, fasciculum disrumpamus & colligata spicula in nos conjecta separatim ac gradatim enervemus, cogimur historiam non fabulam recensere, qua rerum gestarum veritas in lucem prodeat. Et cum ab occupatione status Mediolani arcisque obsessione hujusmodi calumniarum principalior sumatur occasio: hincque pendere videantur leges & prophetæ, horum omnium, quæ in nos moliuntur & tentantur. Consequens est, ut pro nostræ villicationis debita ratione reddenda, & nequid occulti remaneat, neve servi nequam nobis nomen ac famam comparemus, sed potius servi fidelis & boni, qui in regnum Domini intrare valeamus, ab ipso stipite initium sumamus, & à capite rationem reddamus oportet, nihil quod ad rem faciat omittentes. Res igitur, ut apertissimis ostenditur documentis, sic se habet.

23. Postquam Franciscus SForcia hujus nominis primus, & moderni Francisci avus paternus: Ducatum ac statum Mediolani nactus est seu verius occupavit: cum is non intraret per ostium sed per fenestram, nec descenderet à linea vice comitum ducum Mediolani, sed ex persona uxoris ad tale feudum incapacis, jus dicti ducatus prætenderet: Et tanquam strenuus, prudens, ac fortunatus belli dux, non habuerit in ipsius ducatus assecutione contradictorem, nunquam tamen is, neque filius ejus primogenitus Galeacius Maria SForcia, nec ex ipso primogenito nepos Joannes Galeacius SForcia ipsius ducatus Mediolani investituram à Sacro Imperio obtinere potuerunt. Successit his Lodovicus SForcia moderni Francisci pater, qui affinitate cum divo Maximiliano Cæsare avo nostro contracta, primus ex SForcianis investituram obtinuit pro se & filiis, ac descendentibus suis ordine successivo, gradu primogenituræ servato. Quo Ludovico primo investito adhuc vivente, insurrexit adversus eū Lodovicus Aurelianens. dux, inde Francorum rex hujus nominis XII. prætendens, quod si ex fœminea linea quispiam in eo ducatu recte succederet, ipse præferendus foret, qui ex descendenti à Valentina Philippi Mariæ Vicecomitis, veri ducis, filiæ legitimæ ortum trahebat. Pacto etiam in contractu matrimonii adjecto, ut deficientibus masculis, ipsa Valentina succederet: quod vacanti Imperio à Sede Apostolica approbatum dicitur, de cujus tamen approbationis viribus nunc disceptandum occasio non offertur. Ipsa autem familia SForciata ab illegitima posteriore genita originem duceret. Ortum est hinc bellum inter ipsum Ludovicum Aurelianens. Inde Francorum regem, & dictum Ludovicum SForciam, qui Gallorum viribus, & potentia non solum à ducatu & statu ejectus extitit, sed etiam captivus in Galliam ductus est: ubi tandem dies suos clausit extremos. Hinc Ludovic. rex intelligens se non esse tutum in ducatu Mediolani, nisi à Sacro Imperio investituram obtineret, inito fœdere cum divo Maximiliano Cæsare avo nostro recolendæ memoriæ, actoque de matrimonio seu sponsalibus contrahendis, inter nos & Claudiam ipsius regis Ludov. primogenitam, revocataq; per divum Maximilianum investitura, eidem Ludovico SForciæ & liberis antea concessa, investituram dicti ducatus obtinuit, pro se & dicta Claudia ejus filia, casu quo nobiscum nuberet. Ea lege adjecta de expresso ipsius Ludovici suorumque oratorum consensu. Quod si sine culpa nostra dictum matrimonium inter nos & Claudiam quovismodo effectum non haberet, prout non habuit, redderetur ipsa investitura, dicto regi, & Claudiæ filiæ concessa, penitus inefficax nulliusque momenti. Verum omne jus dicti ducatus & status Mediolani, ex ipsa investitura concessum, in nos recta via transiret. Concessa ex tunc illis consentientibus in eum casum nova investitura, in nostri personam præsentem, ad id & nostro nomine stipulante & acceptante, reliquaque ad id requisita solemnia peragente Serenissimo felicis memoriæ Philippo Castellæ rege patre nostro, quam investituram, in solemni forma conceptā,

 &

& per ipsum divum Maximilianum tunc expeditam, adhuc hodie penes nos habemus. Et licet eo fœdere per regem Ludovicum violato, dictaque Claudia ejus filia, matrimonio copulata, cum tunc duci Angolenen. Francisc. Moderno Francorum rege, sicque conditione purificata investitura nobis ... perfertur, conditionaliter concessa, validum robur & effectum obtineret: ut jus dicti ducatus & status Mediolani in nos translatum censeretur. Ipse tamen divus Cæsar Maximilianus, tum quia publicam potius quam privatam utilitatem curabat, tum quia putabat jus nobis ex investitura prædicta quæsitum salvum esse nullumque præjudicium nobis tunc posse afferri, qui in pupillari ætate constituti sub illius tutela regebamur. Quo tutelæ officio fretus in illud liquidum, quod nobis competebat nec tacite nec expresse remittere poterat. Novam eidem Gallorum regi Ludovico pro se & dictis Claudia filia & Francisco genero investituram concessit, nonnullis etiam conditionibus nequaquam observatis, astrictam ac à nobis, qui jus potissimum prætendere poteramus, nunc approbatam. Qua deinde ipse divus Cæsar Maximil. violati fœderis, vindictam prosequens, expulso ab ipso ducatu Mediolani dicto Ludovico Francorum rege, sub colore prioris investituræ, Ludovico SForciæ cōcessæ, & in præmittitur revocatæ, nobis iterum in pupillari ætate, & sub illius tutela degentibus, Maximilianū SForciam, ejusdem ducis Ludovici filium primogenitum, ad ipsum ducatum & statum Mediolani admisit & induxit. At is possessor effectus, immemor beneficii in eum collati, plura cum Gallis hostibus, sacri Imperii dedecus & detrimentum molitus est. Indeque inito ac percusso cum his fœdere, prodidit eidem arces & statum, ac ad hostes transivit cessitque ducatui. Ex cujus felonia. Si quod jus in eodem ducatu habuisset, ad sacrum imperium devolvebatur. At cum Modernus Francorum rex, tam ex prætenso jure investituræ Ludovico Regi ejus socero concessæ, quam etiam ex jure cesso per dictum Maximilianum SForciam, ipsius ducatus possessionem, post Ludovici regis mortem nactus esset, nulla per eum seu alium ejus nomine nova investitura ab ipso Maximiliano Cæsare: nec à nobis petita, seu obtenta. Sic nos & sacrum imperium contemnendo, pluraque etiam contra decus & honorem nostrum, ac ipsius sacri Rom. Imperii moliendo, & in nos ejusdem feudi dominum cervicem elevando, armaque movendo, prout suis propriis literis ac notoriis gestis innotuit, etiam si validam antea investituram habuisset, prout non habuit, omni illius commodo omnique jure, ipso facto privatus extitit. Idque totum ad nos & sacrum Romanum Imp. devolutum fuit. Ut sic illustris Franciscus SForcia in eodem ducatu Mediolani, nullum jus posset prætendere, nisi id ex nostra liberalitate & gratia consequatur. Non enim ex investitura prima, jus aliquod habere potest, stante revocatione, ut præmittitur: facta per ipsummet concedentem, eo. sc. tempore, quo nondum eidem Francisco duci jus in re quæsitum dici poterat: sed duntaxat in spe quod facilius tollitur. Ubi potissime plenitudo accedit potestatis, cum cætera ipsius concedentis ac revocantis sententia. Non etiam ex cessione seu renunciatione dicti Maximiliani ejus fratris primogeniti, qui nullam de eo statu habuit investituram, sed simplicem detentionem nullo jure suffultam, cui pariter obstabat paternæ investituræ revocatio. Sicque illius concesso nullius fuit effectus. Nemo enim plus juris in alium transferre potest: quam ipse habeat. Sed demus investituram, eidem Ludovico patri concessam, in suo robore permanere, ipsumque ducem Franciscum juxta illius ordinem ad successionem vocandum, non vocatur ex ea nisi post mortem primogeniti, qui adhuc vivit. sicque non evenit casus, qui ipsum Franciscum admittat. Non enim primogenitus simpliciter refutavit feudum ante feudi adeptionem; ut fieret locus sequenti in gradu, sed optato feudo, ubi de fructibus pro libitu ejus, vita comite, disponere poterat etiam invito propinquiore successore cessit & renunciavit. Et cum id egerit, paciscendo cum hostibus in dominum feudi: totum illud jus, quod eidem Maximiliano primogenito competiisset, ad sacrum Imperium devolutum extitit. Sicque nos nullo jure cogebamur, etiam firma stante illa prima investitura hujusmodi ducatum Mediolanensem concedere ipsi illustri Francisco SForciæ. Saltem vita comite ipsius Maximiliani primogeniti. Quinimo jure merito poteramus ducatum ipsum penes nos retinere eoque interim uti frui. Objicietur nobis fœdus percussum cum divo Leone. Super quo tamen nullum validum fundamentum favoris dicti Francisci SForciæ ædificari potest. Res est inter alios acta, nihil ibidem cum duce Francisco tractatum est, nec quispiam pro eo ibidem intervenit, nullusque pro eo stipulatus extitit, cui stipulandi jus esset. Et si inter contrahentes res ageretur, emergeret quæstio, an is qui ex eo fœdere se fundaret, pro parte sua implevisset quod debebat. Sed fatemur omnia solenniter gesta & impleta, ipsumque fœdus percussum, & stipulatum cum ipsomet duce Francisco nōn datur illi ex eo fœdere plus juris quam antea haberet. Sic enim sonant ipsius fœderis verba. *Item: Quia illustris Franciscus SForcia dux Barri prætendit ducatum Mediolani sibi deberi ex vi investituræ, per felicis memoriæ Maximilianum Cæsarem factæ, attentata renunciatione fratris sui primogeniti, per quam se primum successionis locum asseruit obtinere. Actum extitit & conventum. Quod si idem illustris Franc. Sforcia ducatum ipsum recuperaverit, præfati contrahentes, eundem in suis juribus conservare curabunt, ac ab omni violentia tueri nitentur.* Ecce igitur, quod hic nullum aliud prætendat dux Francisc. quam quod supradictum est, abunde tamen enervatum. Ecce quod hic est conventio conditionalis, si ipse dux ducatum recuperaverit, quæ conditio implenda erat in forma specifica æque non impleta, prout ipse implere non poterat, obligatio illa evanescit. Et esto quod foret ipsa conditio firmiter impleta, & purificata. Ecce obligatio illa non disponit nisi de eo conservando in suis juribus. Quæ ut antea ostensum est, nulla sunt nulliusque momenti. Si igitur nos tot titulis, totque juribus fulti, qui ducatum ipsum, fœderatorum nostrorum præsidiis freti, nostra tamen ut plurimūm impensa, nōn sine magna nostrorum jactura, totque præclaris ducibus ac militibus amissis, cū tanta Christiani sanguinis effusione, ex hostium manibus recuperavimus, ab eorumque faucibus eripuimus,

puimus,& totiens illis redeuntibus,repulsis ac victis servavimus,ac tutati sumus,nulla nos ad id urgẽte necessitate,sed pro reipub.quiete,ex nostra mera liberalitate ac munificentia, juribus nostris tam claris,tam apertis omnino postpositis ac postergatis, cõsensimus eundem illustrem Franciscum SForciam,tanto munere dignum facere,eundemque ad dictum ducatum admittere, ac eidem ipsius ducatus investituram concedere. Quis nam vir sani capitis,nos de cupiditate,de ambitione,de indebita occupatione recte arguere poterit? Quis nam ex his gestis potest elicere sinistram aliquam suspicionem,quod non recto animo intenti videamur ad ea omnia quæ reipubl.Christianæ quietem & tranquillitatem Italiæque libertatem concernere videntur? Adhæc non verbo tantum obtulimus,sed & effectu præstitimus. Fecimus enim ipsum ducem Franciscum totius status possessorem, fecimus in ejus potestate reponi & consignari omnes arces,omnesque civitates, autoritatem & administrationẽ omnimodam eidem permisimus,ut non solum regere & pro libito administrare posset fructus percipiendo,sed etiam alienando,vendendo ac pro ejus voto disponendo. Cujus etiam alienationis,dum ad id requisiti fuimus tanquam à vero duce factas confirmavimus & approbavimus,fecimus in fœderibus per nos initis,tum cum Adriano,tum cum Venetis, tum etiam cum cæteris, cum quibus tractavimus eundem, tanquam Mediolani ducem nominari & includi, de ejusque tutela & conservatione transegimus: Concessimusq; tandem investituram dicti ducatus,& pertinentiarum in forma amplissima. Quam ad manus equitis Belliæ ipsius ducis Francisci oratoris realiter consignavimus,sub certis conventionibus & obligationibus,per ipsum ducem implendis pro parte impensarum,per nos in ejus beneficium factarum pro adoptione & conservatione dicti status. In quibus tamen ita moderate habuimus,ut nec vix quartam ipsarum impensarum partem, per annorum terminos essemus recuperaturi. Hæc profecto scripta patent,nullaque tergiversatione cælari potest, cum jam in Notorcitatem transiverint.

24. Insuper,cum de ipsius illustris Francisci morte dubitaretur,physicique quæ de illius salute desperarent,huncque nova oriretur in nos suspicio Vestræ Sanctit. Venetorum, aliorum Italiæ potentatuum,si statum ipsum Mediolanens.per mortem dicti ducis Francisci ad sacrum Imperium recta via rectoque ordine justitiæ devolvendum,aut in nostra potestate retineremus,aut serenissimo fratri nostro charissimo Ferdinando, Archiduci Austriæ concederemus. Cum & nostram & ipsius fratris nostri potentiam exosam & formidabilem habere viderentur,potius Deo (qui nobis hæc sua clementia & benignitate contulit) ipsique fortunæ invidentes, quam aliqua alia justa caussa perciti. Placuit Vestræ Sanctitati nos per dictum ejus legatum moneri & hortari, quatenus pro Italiæ quiete, ac ad submovendum cujusvis suspicionis scrupulum in casum mortis, dicti illustris Francisci SForciæ, ducatum ipsum Mediolani nequaquam in nostra potestate retineremus: Nec pariter ipsi Sereniss.fratri nostro concederemus:sed ipsum ducatum tali personæ traderemus, de qua Italiæ potentatus nullum metum,nulliusque suspicionis objectum habere possent. Ad eumque effectum Vest.Sanct.per dictum legatum alterum duorum nobis ad id proponi fecit, ut ducem Borbonii, aut Georgium de Austria, Cæsaris Maximiliani naturalem filium. Annuimus nihilominus licet ad id nullo jure astringeremur,quod ducatus ipse in casum devolutionis minime penes nos retineretur, nec etiam ipsi Serenissimo fratri nostro concederetur,obtulimusque in eum casum dictum ducatum conferre in personam jure merito gratam & acceptam Vestræ Sanctitati,à qua nihil suspicari posset, quod ad turbãdum Italiæ quietem tendere videretur. Licet etiam id à Vest.S.acceptatum non fuerit,nec etiam aliis potentatibus gratum extiterit nisi personam, cui in eum casum ducatum conferre vellemus, prius nominaremus ut discerni posset an grata & accepta foret.Non fuimus ab hac instantia alieni. Nominavimus in eum casum ipsum illustrem Borbonii ducem,quem Vestra S.primo proposuerat, in eum quidem investituram conferre parati,non pro commodo aut augmento nostro, sed pro tollenda suspicionis rubigine qua Vest.S.ac potentatuum animi angebantur, pro submovenda ea umbra nostræ magnitudinis qua intrinsecus premebantur:proque ipsius Italiæ quiete quæ nobis semper cordi fuit, ut potius Christianæ reipub.causam,quam privatam nostram tueremur. Quid igitur cupiditatis nobis ex his ascribi possit:Si ducatum Mediolani & statum tanti momenti tantique valoris(ut præmittitur)per nos recuperatum quem licite retinere poteramus, tot titulis, totq; juribus fulti, semel illustri Franc.S Forciæ concessimus:Iterum si per illius mortem ad nos devolveretur, ad Vest.S.nutum alteri concedere annueremus,ii videlicet,quem V.S.prius nominaverat: Nos tamen justis juribus,tamq; amplo & importanti dominio suffulti(pro quo,si Julius Cæsar reviviscens nostram personam induceret,aut hi qui nobis cupiditatem impingunt,forsan etiam jusiurandum violandum cẽserent) nos ipsi non coacti,nulloq; juramenti seu cujusvis obligationis vinculo astricti,nostra sponte pro ipsa repub. jus nostrum tam liquidum abrogare,& à nobis auferre consensimus excluso etiam proprio fratre,qui jure merito post nos cæteris omnibus anteponendus videbatur. Cum hunc loco filii haberemus in succedendi gradu proximiorem,cui nulla ratione nulloque jure divino, naturali vel civili,extraneus quispiam anteferendus erat fateamur necesse est, non hic cupiditatem, non ambitionem,non avaritiam,non dominandi seu aliena occupandi appetitum inesse.Sed potius amplissimam uberemq; largitatem,munificentiam,ac,si dicere fas est, prodigalitatem dominãdiq; contemptum arguere. quod tamen reipub.causa læto hilariq; animo,ultro,nec non sponte præstabamus.

Papa & Potestates Italiæ recusant Mediolano præfici Ducem, nisi sibi gratum.

25. Sed nunc submovenda restat causa illa gemitus & doloris Sanctit. Vest.ac totius Italiæ, qua V.S.tantum affligitur:occupationis sc.ipsius status Mediolani inde per nostros factæ eum obsessione arcis,in qua duxerat.In qua re licet non omni culpa excludere & liberare possemus. Illam si qua foret

Pischariæ Marchio.

in

in duces belli referendo, quibus dum nos monuissent, de practicis & molitionibus: quæ adversus nos & statum nostrum parabantur. Marchio Pischariæ, ut præfertur, rei conscius, nobis illius seriem rei citus detexisset, affirmans ipsum ducem Francisc. hujusce facinoris reum, ut se statumque illum à nostra obedientia subtraheret, ac fœderatorum viribus non habita ratione investituræ, nec fidelitatis per eum præstandæ, nec impensarum, quæ nobis erant resarciendæ in eo statu de facto potius quam de jure teneretur, atque eo etiam decedente fœderatorum præsidio, nobis exclusis subintraret. In eo statu ejus frater Maximilianus SForcia: quem jam ipso jure privatum diximus, consentiente etiá Gallorum rege, cui jus dicti Maximiliani, si quod habuisset, cessum erat: ut quoq; exercitus noster tumultuantibus populis, ad ipsiusmet ducis Francisci, suorumque agentium, & fœderatorum instantia & solicitudinem deleretur, & in ruinam & præcipitium deduceretur: & si fieri posset, omnes ipsius exercitus duces & milites trucidarentur. Eo etiam signanter adjecto. Quod cum ipse illustris Marchio Pischariæ, habito de ea re cum ipso duce Francisco colloquio, ut magis illius intrinsecum animum tentaret, an firmus in ea factionis practica remaneret, ei duci persuadendo dixisset: quod postquam jam à nobis investituram obtinuerat, eratq; de ejus statu securus, non oporteret amplius eam practicā prosequi: Idem dux respondisse fertur firmius & commodius esse, quod jam practicatum erat atque conclusum, quam quod ex investitura assequi poterat, concurrente ibidem publica salute Italiæ: quarum rei privatæ anteferenda censerentur. Instabant propterea duces ipsi, ut ad has molitiones repellendas, neve majora scandala inde sequerentur, his licentiam præberemus, ut de ipso Francisco duce & statu Mediolani se nostro nomine asseverarent, pro nostri exercitus tutela, utq; exercitum ipsum commovendum & penè dissolvendum nil tale metuentes: jusseramus, non solum sustineremus, sed etiam cogeremus, ni penitus ab Italia excludi vellemus. Nos autem qui hæc non facile credebamus, sed potius conficta simulataq; putabamus: eo quod qui bella tractare solent, potius belli quam pacis necessitatem cogitant, in hisq; libentius animos eorum adoptāt. Arbitramur enim, quod sub eo colore putassent nos cogere & urgere ad ipsum nostrum exercitum integre servandum sustinendumq; : dubitantes que ne veluti belli cupidi in id præcipites ruerent ac arma præter nostram voluntatem moverent: Cum etiam nil aliud quam pacem & quietem cuperemus, mandavimus eisdem ne quid novi tentarent in dicto statu Mediolani, nisi in tribus casibus: Si dux Franciscus moreretur: Si Galli cum Helvetiis Italiam intrarent, vel si factionum practicarum executio ex adverso tentaretur, ut hi prius arma contra nos exercitumq; nostrum moverent. In quolibet enim horum trium casuum consensimus, quod pro tutela exercitus noster & rerum nostrarum, se asseverarent in dicto statu Mediolani. Verum cū Hieronymus Moronus, primarius ipsius ducis Francisci Consiliarius, ac ejusdem factionis fertur principalis minister, multiplicatis suis literis monuisset dictum Marchionem Pischariæ, quem putabat factionis participem habere, ut rem suam disponeret, eidem affirmādo reliquos factionis socios, jam dispositos paratosq; esse, ut in octo vel decem dierum spacio in nostros irruendum esset. Idem Marchio participato cum cæteris ducibus nostris consilio captoq; Morono, illius habita cōfessione, totam seriem negotii complectente satis conformi in ea quæ Marchio nobis suis literis insinuaverat, collecto exercitu nostro undique sparso, aliquot civitatibus munitis Mediolanum progreditur, ducem Franciscum interpellat, ut pro securitate nostra nostrique exercitus arces & castra dicti status, in nostrorum manus reponeret, idque custodibus illorum exequendum committeret. Annuit dux ipse ut castra nobis traderentur, prout effectu tradita fuere: Duabus duntaxat arcibus principalioribus, quas ipse muniverat, Mediolani sc. in qua ipse recludebatur, & Cremone exceptis: has enim duas in se reservandas censuit, donec de nostra voluntate certus fieret offerens interim, illas nostro nomine tenere, ac obsides dare, ac per se & per præfectos arcium juramentum præstare, quod ex ipsis arcibus nullum exercitui nostro damnum seu præjudicium fieret. Non placuit hæc securitas ducibus nostris, vident periculum in mora. Si arces illæ magis munirentur liberæque permanerent, posse inde exercitus nostri ruinam succedere resque nostras in evidenti periculo remanere. Interpellant denuo, ac iterum atque iterum requirunt sub rebellionis pœna ac læsæ Majestatis criminis confessi atque convicti, quatenus ipsa arce Mediolani in potestate nostra ac nostrorum posita exiret, suique copiam faceret, & adversus eas, de quibus culpabatur, defensiones ac justificationes, si quas habebat, proponeret, duosque ejus rei conscios, quos penes se habebat in arce reclusos, dimitteret interrogandos, ad ampliorem rerum gestarum dilucidationem. At cum Dux ipse his non annueret, nisi à nobis mandatum haberet, nostri arcem circunvallant: Interimque de gestis nos admonent, necessarias causas per quas ad hæc coacti fuerant, enarrant approbationem gestorum à nobis expostulant. Instant, ut eidem duci Francisco rescribamus, mandemusque ut arcem nobis aut nostris tradat. Nos referentes rem hanc præter mentem nostram tentatam, nunquam voluimus nec illorum gesta approbare nec duci (ut petebatur) mādare ut castris dimitteret. Semper enim in animo habuimus, eam accusationem, quæ in ducem ferebatur, debito juris ordine tractandam & terminandam. Nunc profecto ejus rei exitu prætentorum veritas elici potest, cum præparatæ jam diu factionis effectus illuxerit, quo magis deinceps eisdem nostris ducibus credere debeamus, non possumus non laudare & approbare eorum prudentiam & fidem in conservatione dicti status, ipsiusque nostri exercitus illiusque arcis assecuratione ne amplius muniri posset, neve inde majoris mali & incommodi occasio præstaretur. Nec id quidem ita perperam & injuste gestum videtur prout Sanctit. Vest. sibi suadet, dato enim fundamento quod ipse dux Franciscus læsæ majestatis reus accusaretur. Et si unius duntaxat testis adesset depositio, ubi plenum tamen adest testimonium. Ex quibus etiam si essent socii criminis ac factionis participes, poterat tamen.o

Hier. Moronus.

merito contra ipsum ducem procedi & ad capturam & ad torturam. Et cogit ut sui copiam faceret, ac in vinculis caussam diceret, suasque defensiones & justificationes carceratus adduceret, non autem in arce reclusus audiri debuit. Quinimo contra eum vocatum & non comparentem ac se subtrahentem & resistentem potuit in ejus contumaciam pronunciari, ut pro confesso & convicto habetur. Sed & priusquam id fiat accusato non comparente, nec sui copiam faciente, licite ad manus curiæ redimentur illius bona, quæ etiam à die ingressi criminis ipso jure publicata confiscataque censentur. Sicque hinc non tanta caussa gemitus & doloris Vest. Sanctitati parata videtur. Si dominus Vasallum ingratum & læsæ majestatis reum puniendum censeat, ni forsan quod in mentē cadere non potuisset, id gemendum dolendumque putent, quod eidem hanc foveam in quam incidit sub charitatis specie paraverunt, ipsumq; ad hujusmodi discrimen deduxerunt; Sed potius ingemiscere ac dolere deberet non solum V. Sanctitas, sed universa respubl. quod sine justa caussa sineque culpa nostra tam ingens excitetur incendium, quo & turbatur universus ecclesiæ status & tota scandalizatur Christiana religio.

26. Nec sane intelligere possumus quod cuncti prope Christianitatis reges (ut Vest. Sanctit. ait) efflagitarint, agitaverint nec non partiti fuerint in re tanti præjudicii arma & auxilia conferre. Scimus enim & pro certo habemus nec Ungarum nec Polonum nec Portugalensem, nec Danum, hujusce consilii participes seu conscios. Anglus autem & si ejus fœderis conservator & protector nominetur, nobis tamen apertis suis literis significavit se nequaquam in id fœdus consensisse, nec mandatum dedisse, nec talem protectionem acceptasse nec acceptare velle, licet ad id parte V.S. interpellatus ac instanter requisitus extiterit: se pacis quam semper efflagitavimus mediatorem offerendo. Gallus vero & si cum Sanct. V. ac aliis Italiæ potentatibus fœdus percusserit, ut eo medio mitiores si posset quā jam ex nostro fœdere obtinuerit à nobis pacis conditiones exhauriat, liberosque obsides recuperet. Retulit tamen aperto ore quod Vestræ Sanct. impulsu & suasu, etiam priusquam in regnum suum liber remitteretur, de ipso novo fœdere ineundo sollicitabatur. Et sunt qui affirmant, ut ex quibusdam literis percepimus: quod V.S. ipso etiam Gallorum rege non petente, eidem juramentum relaxaverit quod nobis præstiterat pro fœdere nobiscum prius inito, quod tamen credere nolumus: quandoquidem res talis omnino à pastore Christi Vicario aliena esse deberet, ne ipsius jurisiurandi sine causa spreta religio ad deteriora incentivum præberet. Merito tamen V.S. his verbis utitur, *dimissis consiliis & conspirationibus*, si verbis addatur effectus. Si vero omnis conspiratio dimittatur cum secundum rectam intelligentiam crimen denotet.

Papa Reges Christianos in Imperatorem concitat.

Papa juramēto absolvit contra jus & officium suū.

27. Quod autem ad ea conventionum capitula, quæ attulit Herrera, videamus qualiter S.V. prætendat illa paucis in locis leviter immutata: si enim bene cuncta rimentur, omnes articuli qui cū ipsius legato sic compositi remanserant cum V.S. concludendi: licet ipsam conclusionem V.S. reservandam assereret, ejus potestate postquam ad nos pervenerat reserata atq; restricta, mutati penitus ad nos remissi fuere. Ita ut nullus fere remaneret intactus, qui non aliam substantiam aliumque sonum præ se ferret. Omnes tamen hujusmodi mutationes obmisimus in quatuor duntaxat articulis, hujusmodi conventionum, videlicet 12.13.14.& 15. moderationem petentem.

28. In 12. enim ipsorum articulorum qui rem Ducis Ferrariæ complectebatur, licet omnis substātia, ultra quam tractatum esset, mutari videretur: cōsensimus tamen nos effecturos cum effectu, quod eadem Sanctitas & intra præfixum tempus, dum sibi expedire videretur, sine cujusque resistentia, sine armorum apparatu recuperare posset, possessionem Rhegii & Rubetiæ tenendam & possidendam, prout antea tenebat, ita quod non intelligeretur præjudicatum juribus Imperii aut cujuslibet alterius prout eadem S.V. admittebat. Id solum addidimus quod ad alliciendum ipsum ducē Ferrariæ, remittendo eidem quasq; pœnas & jus commiss. ac absolvendo eum à censuris forsitan incursis, quod profecto non nisi ad majorem quietem Italiæ petebamus, non ignorantes ipsum ducem nō aliter sine armis cogi posse: ut Rhegium & Ruberiam dimitteret vel S.V. restitueret, in quibus & jure feudi Imperialis & ratione prioris spolii se potius tuendū censebat. Unde ad providendos novos belli tumultus, & ne remaneret cujusvis incendii scintilla, sed universa Italia in eo fœdere sine quovis scrupulo concurreret, id ita agendum necessario censentes, prout nunc agit V.S. nos etiam sub spe defensivi fœderis jam percussi, ad ipsius ducis Ferrariæ offensionem astringere voluissemus, in qua re novos bellorum tumultus timebamus, quos tamē effugere nequivimus, qui dū ab offensione nos abstinere curamus, defensioni status, dignitatis & autoritatis nostræ intendere cogimur, & inniti trahimur. Qua de re hujusmodi nostram additionem nequaquam respuendam V.S. putabamus, in hoc enim nec V.S. autoritati derogatur. Nec à veri pastoris officio declinabatur: sed potius publicæ quieti consulebatur.

29. In 13. ipsius fœderis seu capitulationis articulo illam salis distributionem in statu Mediolan. continentem, ex quinque correctionibus per V.S. factis eas omnes admisimus, eo duntaxat excepto quod ubi Vest. S. deleri fecerat illa verba ad ejus vitæ decursum, satagens illud jus sibi & successoribus perpetuare. Nos qui duntaxat personæ S. Vestræ ejus vita comite gratificari volebamus, non autem statum ipsum Mediolani Sacri Imperii feudum perpetuo ecclesiæ Rom. astringere, & tali onere semper gravatum remanere sine spe libertatis. Nolētes etiam ipsum Sereniss. Archiducem fratrem nostrū jure sibi in ea re concesso perpetuo exclusum remanere. Noluimus illam cancellationem approbare, sed verba illa ad ejus vitæ decursus, prout in Capitulatione, quam attulit Herrera, firma manere censuimus. Ex ultima vero ipsius articuli correctione admisimus eam partem additionis ibidem per San. V. factam ut esset illa conventio absque præjudicio sedis Apost. Ea autē verba quæ his subjungebātur, videlicet

videlicet de Sale ipso in ducatu Mediolani distribuendo, cum viderentur relativa & subsequentia ad jura sedis Apostolicæ, videremurque fateri jus esse Apostolicæ Sedi illius distributionis, voluimus admittere ne fateremur quod non erat. Sicque in hujus articuli correctione: nulla S. Vest. fiebat injuria. Sed potius nos & fratrem nostrum ac sacrum Rom. Imp. ab injuria eximebamus: & non sub verborum involucro disceptationis causam relinquere volebamus: sed clare & aperte dubium omne tollebamus.

30. In 14. articulo ipsius capitulationis vnde illæ lachrymæ, illæ angustiæ prodiere, addiderat S.V. in fine ipsius articuli disponen. de statu Mediolani, & duce Franci. SForcia hæc verba formalia: *Et quia ipsi Francisco Maria duci nonnulla imputantur contra Cæsarem, aut à Majestate sibi concessam investituram & feudū perpetrata, cupiens eadem Majestas quantum in se est Italiæ fovere quietem, quæ servari posse non creditur, cum ejusdem ducis à statu & ducatu remotione, ideo conventum est quod idem dux in statu ipso permaneat. Et quatenus opus sit in eo per Cæsarem de novo confirmetur, non obstantibus quibuscunque per eum contra majestatem etiam supra dictum est attentatis, etiam si saperent crimen læsæ majestatis. Cæsar namque ducem ipsum pro innocente habere vult, & ex mera liberalitate sua ac totius Italiæ intuitu, totum sibi remittit & indulget si etiam pejus quam dicitur aut creditur errasset.* Videat quæsumus, Sanctitas V. quam levis existimanda foret hæc immutatio: quam justa & honesta petitio, quam optimum esset exemplum ad res bene gerendas, ad vasallos & subditos debita fide & obedientia erga dominos continendos: quam egregiam præberet formam augendi & cōservandi Sac. Roman. Imp. à Deo institutum, à Prophetis prædictum, ab Apostolis prædicatum, & ab ipso Christo nascente, vivente & moriente approbatum. Nos tamen qui nil aliud quam pacem, quam quietem reipublicæ Christianæ cupiebamus, quantum fas Sanctitati Vestræ satisfacere, nullumque rectum nostræ intentionis testimonium intactum, aut dubitationis scrupulum in Vest. Sanctit. mente relinquere putabamus: reformavimus dictum decimum quartum capitulum ipsius capitulationis in hæc verba: *Ut autem nihil dubietatis seu suspicionis in hoc fœdere relinqueretur, sed omnis scrupulus de medio tollatur. Cum in priore fœdere potius sub nomine proprio quam appellativo includi videtur illustris Franciscus SForcia dux Mediolani, qui aliquibus jam mensibus gravi vexatus ægritudine, & in summo vitæ discrimine constitutus fuit, etiam de Felonia ac læsæ majestatis crimine accusatus seu inculpatus, & si hunc aut naturali morte aut civili justitia pravia ab ipso ducatu Mediolani excidere contingeret: hæsitari posset an fœdus ipsum ad alium in eodem ducatu ex Cæsaris concessione vel dispositione succedentem protenderetur: ideo ad ampliorem ipsius fœderis declarationem actum extitit. Quod sive ipse Illustris Franciscus SForcia vitam obierit, & ab hoc sæculo migraverit, sive per viam justitiæ dicto ducatu fuerit privatus in eum casum Cæsarea Majestas pro Italiæ quiete & contemplatione S.D.N. ipsius ducatus Mediolani investituram concedet illustri Carolo Duci Borbonii & Alverinæ. Ita quod S.D.N. & cæteri fœderati qui in hoc fœdere voluerint comprehendi, sint & censeantur astricti ad defensionem ipsius status Mediolani: etiam ad opus dicti illustris ducis Borbonii dum de ipso Ducatu Mediolani fuerit investitus. Quo casu quantum ad omnia in fœdere contenta, tanquam suffectus in locum dicti illustris Francisci SForciæ, fungatur omnibus honoribus & oneribus quibus ipse vivens & in tali statu permanens fungi debuisset.* Hæc est immutatio quam in hoc articulo fecimus, quā velut justitiæ & æquitati consonam approbandam, & nequaquam respuendam censebamus, minimeque in mentem nostram cadere poterant, Summum pastorem vices Dei gerentem in terris adeo pertinaciter insistere debuisse. Quod si Dux Franciscus tanti criminis reus appareret, impune evaderet: cogeremurque inviti illi indulgere, ac in statu illo conservare: sic incentivum majoris ingratitudinis majorisque delicti illi præstando. Arbitramur Vest. Sanct. sat esse debere, si Ducatu illo ad nos & S. Imp. devoluto consentiebamus S. Vest. intuitu, ut nec illum retineremus, nec proprio fratri concederemus. Si personam quam Sanct. Vest. antea ad id gratam habuerat nobisque nominaverat, moriente Duce Francisco providendum non minus gratum esse putaremus, ipso Duce Francisco per justitiam privato: ut quod in naturali morte consenserat, in illius etiam morte civili recusaturus non esset.

Papa contraria Deo, Prophetis, Apostolis, & ipsi Christo in Imperiū molitus.

31. In 15. vero ipsius capitulationis artic. continente prætensas novitates, tentatas contra ecclesiasticam libertatem regno nostro Neapolitano. Cum Vest. Sanctit. fere totum articulum in verbis dispositivis delevisset & cancellasset, his duntaxat verbis. Primo, dispositione dicti articuli additis & commutatis. *Quod circa hujusmodi observentur, quæ investitura regni Neapolitani ipsi Cæsari concessa continentur.* Nos hanc etiam correctionem & mutationem pro Vest. Sanctita. nutu admisimus, additis duntaxat in fine articuli verbis sequentibus, videlicet *his modis & formis quibus per Ferdinandum regem catholicum ejus antecessorem observata fuere, & juxta ipsius regni privilegia & jura.* Quid enim in hoc immutatum quod respuendum videretur? Si antecessoris rectos tramites insequendos putamus, Si jura & privilegia regni nostri servare studeamus, qualiter aut ex his mutationibus tam justis rationibus suffultis.

Neapolitani regni investitura.

32. Sumat V.S. illud perspicuum (ut ait) judicium à nobis illudi & pro nihilo haberi. Qualiter inferat in his facultatem primo concessam Herreræ uberiorem fuisse: Et quod facta concordia cū Christianissimo restrictiora & jejuniora transmiserimus. Qualiter & quo colore ex his prætendat judicari eandem Sanctitatem postremam esse, & à nobis contemni, ubi nobis cum aliis amicitia convenisset: quicunque recti sensus & à passione alienus, facile hæc judicare poterit. Nos enim semper recti integrique propositi remansimus, prius cum V.S. quam cum quovis alio conveniendi. Nos & ante & post cum rege Gallo initum semper in eodem proposito permanentes V. Sanctitatem ejusque ministros pro hujusmodi ineundo sollicitavimus pulsavimusque, nec quicquam unquā habuimus in ore quod non haberemus in corde. Nos Herreram ad S.V. pro eo fœdere ineundo misimus longe antequā cum ipso

ipso rege Gallo concluderemus, citiusque illum aut alium misissemus, ni V. Sanct. legatum venienté, (ut aiebant) cum amplissimo mandato nobiscum concludendi præstolandum censuissemus, ni etiam post illius adventum viso mandato quod à V. S. habebat, & confisi quod illo uti posset, diutius cum eo de ipsius fœderis capitulis tractantes, tempus inaniter consumptum cognovissemus. Vbi capitulatione jam formata & cum eo propter concordata dum de conclusione ageretur nobis insinuaverit, quod ex quo post ejus à V. S. recessum mutata essent negocia intenderet conclusioné differre, donec V. S. consuluisset. Ob quod sanctius putavimus capitulationem ipsam, prout formata fuerat ad V. S. per Herreram transmittere, putantes ibidem rem celerius posse concludi, licet spe nostra frustrati fuerimus, S. V. ad alios fines tendente, prout exitus demonstravit.

33. Nunc ad literas manu V. S. conscriptas de quarum responsione conqueritur deveniendum est, ut etiam inde omnem à nobis repellamus culpam. Ea enim per V. San. eius responsionis culpa nobis in tribus impingitur. Primo quod V. S. ubi clementiam ducis Mediolani petebat, nos rigorem, justitiæ obtulimus, ad quod satis diffuse responsum dedimus, dum ipsius ducis negocium ante discussimus, ut sic repetitione non egeat. Id solum hic adjiciendum censemus, non videri in hoc justam S. V. querelam. Si justitiæ viã amplectendam censuimus: Sine qua vera pax esse non potest. Cum justitia & pax se invicem deosculentur, & ut ad clementiã deveniatur prius veritas est habenda. Sunt enim (teste Psalmista) quatuor sorores concatenatæ: *Justitia & pax osculatæ sunt: Misericordia & veritas obviarunt sibi.* Qui igitur misericordiam expectat, reatum fateatur oportet: Qui pacem vult, justitiam amplectatur. Nec ita passim utendũ est clementia, ut delinquendi incentivum præbeatur. Sed potius ad bonũ regimen spectat *parcere subiectis & debellare superbos.* Non. n. indulgendũ videtur his qui contumaciter in rebellione persistunt, his qui in arcib. munitis se continent, his justitiæ executioné satagunt evitare. [Psalm. 84.] [Virgil. 6. Æneid.]

34. Secundo redarguitur nostra responsio quod pro culpa quam V. S. in quibusdam esse dicebar, V. S. quodammodo criminaremur, illos immunes criminis fatendo. Sed absit tantus error qui nil ipsa responsione quam propria manu conscripsimus legi poterit, quod criminationem sapere videatur, sed potius venerationem & observantiam Vestræ S. quam semper in verum patrem & pastoré præcipuum habuimus. At si id V. S. criminationem putet quod ea asserente: ducem Franciscum in aliquo forsan errore, alios quosdam in vera (ut ajebat) ribaldaria incurrisse ex quibus forsan aliquis jã deo computum reddebat. Nos intelligentes hæc à vestra Sanct. referri ad criminandum Marchionem Pischariæ tunc vita functum, qui (ut præfertur) antea vivens nobis illius factionis practicam detexerat. Respondimus de mortuis modeste loquendum esse ac in dubio potius bene quam male præsumendum, hominemque mortuum qui per se respondere non poterat, potius laudandum quam vituperandum seu culpandum, Nosque cupere mortuum vivere, ut de seipso rationem redderet. In duce autem non errorem qui in facto proprio cadere non poterat: sed si ea quæ illi erant objecta vera apparerent, crimen potius acerrimum ac exemplari punitione dignum censeri. Hæc quippe nullam in V. S. criminationem afferunt, ni forsan S. V seipsam dijudicans fateri vellet (quod non credimus) se ejus factionis conciam aurricemque fuisse, prout Marchio vivens nobis retulerat. Quem forsan ob id de ribaldaria agendum censeret, quod præter fidem datam illius factionis secreta detexisset, qui tamen ex eo fidelitatis debito, quo nobis prius astringebatur, tacere non poterat, quin seipsum ejusdem criminis reum faceret: ubi propalando tale facinus, veniam præmiumque & laudem jure ita disponente consequebatur.

35. Tertio redarguitur eadem nostra responsio quodque V. S. nobis benigne & large pollicebatur, ea nos tanquam debita & obligata flagitaremus. Sed videamus qualia essent ejusdem Sanctitatis pollicita, qualisque fuerit responsio nostra, ut etiam hanc culpam ruamus: hoc. n. V. S. in suis literis sub silentio pertransit, alijs caussam deterius cogitandam relinquens. Ut igitur horum veritas clare pateat, offerebat nobis V. S. si illius votis quo ad ipsum Ducem Franciscum annueremus, se nobis non solũ decimas & Cruciatas & pileos & quicquid per spiritualem & temporalem potestatem facultatis haberet præstaturum, sed etiam sanguinem & vitam ad nostram exultationem & satisfactionem exhibiturum: Respondemus non convenire reipub. Christianæ cruciatam tali conditione perstringi, sed potius libere & sponte offerendam, nec congruum videri ut illa differatur. Poteramus. n. jam in nostris his regnis concedere eo ordine, quo nostri prædecessores illam semper à vestris prædecessoribus obtinuerant, pro promontoriis in Africa. Qui situs adversus fidei hostes tuendis ac propulsandis, quib. ad eum effectũ nusquam fuerat denegata, & minus nobis hujusmodi Ecclesiæ thesaurum à V. S. denegandũ seu differendũ censebamus: qui ultra res Africanas prout vestræ S. insinuavimus, cupiebamus etiam cũ ea pecunia quæ ex ipsa Cruciata colligeretur, rebus Ungaricis adversus Turcas succurrere, prout & religionis & officii nostri & sanguinis ratio incitabat. Pollicebamurque eam pecuniam nequaquam in alios usus implicandam. Quod si ex ipsius cruciatæ denegatione seu dilatione quod sinistri Christianitati contingeret, hostesque fidei quicquam molirentur, cum jam tot bellis contra nos & statum nostrum tentatis exhausti essemus, nec sine cruciata occurrere possemus, protestati fuimus id nequaquam nostræ culpæ ascribendum, sed potius eidem imputandum qui id denegaret quod sibi non noceret & toti Christianæ reipublic. summe prodesse poterat. De pileis autem, diximus unum duntaxat à vestræ felici promotionis exordio à nobis petitum, quem ubi putabamus tam diu differendum, cum esset prima gratia à V. S. manu etiam nostra conscriptis literis petita ac instanter flagitata. Alter vero pileus petitus non fuerat, sed ultro à V. S. oblatus nostroque consensu acceptatus. Sicque alienum censebamus eos nunc pileos tali conditione per- [Papæ imputanda Christianitatis noxa.]

titum, nec de aliqua justa causa subtrahendi feudum convictum. Tenebatur enim Vest. Sanctitas jure feudi tanquam directus illius dominus, potius nos in feudo tueri, quam invasoribus aditum dare, a ut se socium invasionis præstare. Eodem enim ordine quo tenetur Vasallus pro feudo domino servire, eodem ordine tenetur dominus vasallum in feudo tueri. Et ex quibus causis vasallus feudum amittit, ex eisdem causis dominus directa proprietate feudi, illiusque directo dominio privatur. Est enim ipsius feudi natura, ut ultro citroque oblationem pariat. Facile quidem fuisset improvisum regnum ac ad defensionem non paratum, nil tale metuens aggredi, & forsan in parte occupare. Sed an id fieri licuisset, an hæc pastorali officio convenissent: cogitet S. V. Quæ enim præmia offerri poterant, quæ Christi Vicarium ad tam immane facinus induxissent? Sanctius itaque tunc consultum extitit Vestræ S. ut præmiis illis neglectis non attentaret, quod forsan pro voto non successisset, nec tentatum cœptumve consummari potuisset. Sicque merito (ut inquit S. V.) plus apud eam valuisse debuerunt amicitiæ nostræ merita, quam præmium ullum. Verum & si meliorem præsumptionem amplecti velimus, nilque de intrinsecis Sanctit. Vest. cordis judicare præsumamus, quod vero Christi Vicario non congrueret: non tamen pro comperto habemus, quid cessante victoria S. V. actura fuisset, quæ jam sub ancipiti Marte statim Mediolanum colore sequestri, ac depositi à nostrorum ducum manu & protectione eripere: ac in sua potestate, quamdiu de pace tractaretur reponere, & reducere conabatur. Quæ etiam, ut ad id nos ac duces ipsos nostros cogeret, illorumque vires minueret, ac necessitatem induceret, asserens antecessoris fœdus successorem non ligare. Curavit (ut ajunt) non solum Florentinorum aliorumque potentatuum præsidia, qui ex Adriani fœdere ad contributionem defensivam tenebantur subtrahi & denegari. Verum & si nostrorum Venetorum præsidia, ad quæ particulari fœdere tenebantur, sustulisse dicitur, his suadendo ne suas copias, ut tenebantur, nostris jungerent: ut sic nostri, omni fœderatorum auxilio destituti priusquam in campum prodirent, hostesq; adorirentur, coacti fuerint, non sine summo labore, & nostris ac Serenissimi Archiducis fratris nostri impensis, novas tum equitum tum peditum copias ex Germania adducere, & cum his exercitum nostrum augere quo bellum aggredi speratamq; victoriam nancisci possent.

Papæ simulata amicitia & tempori serviens.

17. Subdit eadem Sanctitas, quod sequuta nostrorum victoria contra Gallos, cum omnis sibi sublata contentio videretur, sine cupiditatis & partium suspicione, nobis etiam fœderis vinculo hærere posset: magnumque in nobis Italiæ beneficium & Christianitatis totius positum arbitraretur: non solum fœdus firmavit, sed quo nostri duces egentes pecuniæ exercitum alere ac sustinere possent, centum illis dederit ducatorum millia, conditione apposita, ut si de fœdere aliqua nobis dubitatio oriretur, illæ Sanctit. Vest. pecuniæ restituerentur. Fatemur quidem, Pater Beatissime, Victoriam illam omnem sibi contentionem merito sustulisse: sineque cupiditatis (à qua semper fuimus alieni) partium suspicione, cujus nulla suberat causa nobis hærere potuisse: omnique ratione arbitrandum fuisse, ea in re totius Italiæ ac Christianitatis beneficium impositum: ni zizaniæ seminator, illius fructum suffocasset. Diffitemur tamen eam in fœdere conditionem appositam, quod si dubitatio oriretur, pecuniæ nostræ ducibus solutæ Vest. Sanct. restituerentur. Quandoquidem ipsius rei gestæ seriem longe aliter se habere constet, nec de tali conditione ulla in ipso fœdere mentio facta appareat, verum in quodam articulo separato & à capitulis fœderis penitus excluso, enarretur. Quod cum Vestra Sanctitas ad satisfaciendum exercitui nostro, in Italia existenti civitatesque & oppida Sanctæ Romanæ ecclesiæ subjecta, ac oppressionibus, militum sublevanda, salutem & tranquillitatem Italiæ custodiendam, summam pecuniæ inter Vest. Sanct. nostrosque oratores expressam, suo & excelsæ Reipub. dominorum Florentinorum nomine se soluturum promisisset, pie pro tunc ad sexaginta millium ducatorum auri ascensuram. Oratores nostri eidem Vest. S. sub juramento promiserunt quod casu, quo fœdus cum ipsis nostris oratoribus percussum, & capitula in ipso fœdere contenta, non approbaremus non ratificaremus, omnis summa pecuniæ, quæ per Vestram Sanct. ac per dominos Florentinos soluta fuisset, eidem Sanct. & Florentinis integre restitueretur: cum ea adjectione, quod donec restitutio integre & plene facta foret, fœdus interea, & omnia ipsius fœderis capitula, ad unguem observarentur. Quum itaque fœdus ipsum, ac singula capitula in eo fœdere comprehensa, quæ primum ad nos delata fuere rata & grata habuerimus, nostræque ratificationis literas, cum ipsorum capitulorum fœderis insertione in forma debita expeditas Vestræ Sanctitati exhibere fecerimus: quas & vidit & legit, & palpavit, & dando suas reciprocas retinere potuit. Justificare ergo non potest, quin purificata fuerit per nos conditio illa, qua deficiente restitutio pecuniarum erat fienda. Quæ quidem conditio, & particularis conventio, prout illius verba sonant, nequaquam nos urgebant, ad alia extrinsecus à fœdere aut separatim gesta vel tractata. Quinimo potius, & si pecuniarum locus esset restitutioni, cujus tamen contrarium ostenditur, servandum tamen erat fœdus. Interim a quo juxta ipsius separati articuli seriem, sine pollicitorum violatione recedi non potuit, nec ad contraria fœdera licite devenire valuit. Sicque satis erroneæ, & (salva pace sit dictum) præter veritatem refertur, quod idem fœdus non plene à nobis acceptum, nec probatum fuerit, qui & plane & integre, ut præfertur, omnia in fœdere contenta probavimus, rataque habuimus, nil penitus de contentis in eo, nec etiam syllabam aut literam mittentes. Quod si vestra S. hujusce nostræ ratificationis literas recipere, suasq; reciprocas (ut par erat) tradere renuit: ni simul traderetur ratificatio duorum articulorum, de quibus extra ipsum fœdus perscripta particularia, nobis tamen inconsultis separatim & ad parte tractatum fuerat. Ad quorum approbationem & ex vi fœderis (ut præmittitur) astringebamur. Nil est quod culpæ nostræ ascribi valeat, si fœdus illud minime observatum: sed potius inde violatû extitent.

Ab has

Ab hac enim culpa & labe omnino alieni sumus: & ut id plene liqueat, placet illorum duorum articulorum extrinsecus tractatorum substantiam referre: causasq; differere: quibus non ita passim per nos approbandi viderentur.

18. Ex his enim duobus articulis separatis, alter salem in statu Mediolanen. distribuendum, cum id à nostris oratoribus sua S. exposceret: ut, juxta fœdus per nos cum Leone percussum, curaremus cū duce Francisco SForcia, sal eisdem modis & conditionibus à sede & Camera apost. recipi. Nostrique oratores ad id respondissent: non esse amplius nobis jus utilis dominii ducatus Mediolani, prout ante fuerat cum Leone, data jam per nos eidem duci investitura, sicque rem cum ipso duce necessario dicendum esse. Ipsi autem oratores nostri, non expresso quod id nostro nomine agerent, simpliciter V.S. medio eorum juramento promiserunt quod illustris Vice-rex curaret, ut illustris dux Mediolañ. cum Vest. Sanctitate pro hujusmodi sale conveniret. Si igitur hæc promissio, quæ non nisi factis tertii pollicetur de ipsoque tertio, nil ultro promittit: quod tertium illum curaturum, ut dux ad concordiā veniret, nil certi decernendo nos urgere videatur: ut hāc promissionem præcise ratam habere debeamus. Ita, ut sine ea fœderis per nos approbati & ratificati observantia evanescat. Judicet id quicunque mentis compos, quandoquidem nostra sententia, & ut peritorum cōsilio freti, didicimus: nos nequaquam ad ipsius promissionis observantiam astricti causaremur. Respondimus tum in hoc modestius V.S. quod si hujusmodi Sanct. Vest. desiderium nobis prius innotuisset, quod de ipsa salis distributione in statu Mediolani ad opus serenissimi archiducis, fratris nostri, cum ipso Illustri Francisco SForcia, transactum esset, nostram libenter operam navare studuissemus, ut S.V. hujusce voti compos fieret. Verum & si fratri deesse non possemus, nos tamen cum eo curaturos, ut mediante aliqua honesta recompensa pecuniaria, ipse frater noster, jus hujusmodi distribuendi salis: V.S. ad illius vitam concederet. Id enim æquum & justum videbatur, ne jus illud, quod eidem fratri nostro, pro recompensa præsidii per eum præstiti ad defensionem status Mediolani, deficientibus viribus ac copiis, Vestræ Sanctitatis, aliorumque fœderatorum, eidem infructuosum redderetur.

19. Alter vero ex his duobus articulis id continebat, quod ad tollendam difficultatem, quæ inter Sanct. V. & nos incidere posset, super controversia Mutinæ & Rhegii, offerebant nostri oratores ut Vestra Sanctitas consequeretur utile ipsarum civitatum dominium superioritatis & directi dominii, jure nobis semper salvo, ita ut S. Vest. extunc recognosceret, & acceptaret hujusmodi directum nostrū dominium ac superioritatem: vestraque S. nobis aut agentibus nostris, centena millia ducatorum aureorum (post recuperatam possessionem eorum quæ illustris dux Ferrariæ à tēpore obitus Leonis ecclesiæ subtraxerat) persolvere deberet. Huic propositioni & oblationi respondebat Vest. Sanct. pro se & sede Apost. hujusmodi oblata acceptare, prout proponebantur, excepta superioritate & directo dominio nostro: supradictis civitatibus Vestra S. recognoscere renunciavit, ne juribus & superioritati ab Aposto. sede prætensis, præjudicium fieret. Offerente tum Vest. Sanct. se contentam esse, ut ipsius superioritatis controversia videretur & decideretur infra tres menses tunc proximos per V.S. & illius Vice-regem, aut alios qui ab utraque parte simul eligerentur. Et si hujusmodi superioritas nobis adjudicaretur, Apostolica sedes recognosceret prout ab agentibus nostris fuerat propositum. Si vero Apostolicæ sedi adjudicaretur, V. Sanct. ex sua liberalitate & ex eo amore quo nos prosequi profitebatur, nobis condonaret recompensam de qua deberemus esse contenti. Hanc Vest. S. responsionem & oblationem ipsi nostri agentes, ita demum acceptaverunt, ut salva nobis essent omnia Jura superioritatis & dominii directi in ipsis civitatibus competentia pertinentia, quibus ob talem acceptationem præjudicium afferre non prætendebant. Consentientes nihilominus, de hujusmodi juribus cognosci, modis & formis per dictam V.S. propositis. Si hæc igitur tam difformiter tam irresolute extra fœderis capitula descripta in ea essent forma, quæ vel ad nos ad ratihabitionem (quam nostri nostro nomine non promiserant) obligaret, vel in nos actionem pararet, qua ad id urgeri possemus, nulla accedente valida stipulatione nec pacto firmiter vestito, ubi etiam tempus decisioni præfixum illum impossibile redderet: consulat in his V.S. peritos & comperiet nos, nec ad hujusmodi ratihabitionē particularem astrictum, nec ex hujus defectu percussi nobiscum fœderis, & per nos indifferenter ac plane approbati, observantiam fuisse deferendam, nec contrario fœdere frustrandam seu irritandam. Ut tamen moderatius cum V.S. pro sua personæ qualitate ageremus, ostēdimus ea quæ per nostras orationes in hac re tractata fuerant, nequaquam in nostra potestate cōsistere. Qui nec Imperii juribus præjudicare nec jus tertii auferre deberemus, nec in nostra esset potestate illum ducem Ferrariæ urgere ad restitutionē petitorum, nisi is armis offensibilibus coerceretur, qui se Imperii vasallum profitebatur, & ea quæ restitui petebantur, de S. Imperii feudo tenere recognoscebat, durumque videretur pro ea re bellum in Italia instaurare. Supplicavimus ergo V. Sanct. ut pro Italiæ quiete, & ne inde novi motus ibidem causarentur, dignaretur eadem Sanctitas Vestra consentire, ut res ipsa, aut per justitiæ tramites, aut per compositionem amicabilem cum ipso duce Ferrariæ fiendam, terminaretur. Et cum hujusmodi oblata Vestræ Sanctitati non placuissent, superveniente postea Reverendissimo Sanctitatis Vestræ Legato, Cardinali de Salviatis, apud nos transegisse, ut Vestræ Sanctitatis mente percepta, non recedentes à recto justitiæ tramite, cupientesque nihilominus quantum fas esset Vest. Sanctitati gratificari, obtulimus eidem nos operam daturos cum effectu, quod sine præjudicio jurium Sacri Romani Imperii, seu alterius cujuslibet, posset Sanctitas Vestra dum sibi expedire videretur, sine cujuspiam resistentia, sineque armorum apparatu sua sponte, per se aut suos ad id deputandos possessionem recuperare, Rhegii & Ruberiæ cum suis pertinentiis tuendam & possidendam, prout antea tenebat & possidе-

Mutinæ & Rhegii utile dominiū Papæ concessum ab Imperatore, salva superioritate.

possidebat. Quod tamen Sanctitati vestræ non placuit, licet credere non possemus eum, qui Christi vices in terris gerit, vel unius guttæ humani sanguinis jactura, quamcunque secularem ditionem sibi vendicare velle, cum id ab evangelica doctrina prorsus alienum videretur. Quid igitur rebus sic stantibus nobis impingi possit, quum fœdus plane à nobis acceptum seu approbatum fuerit. Quo casu nostræ ratificationis literæ receptæ nō fuerint: Quo jure ipsius Vestræ Sanctitatis reciprocæ literæ nobis fuerint denegatæ: Qua fronte fidei religio, quam V. Sanct. in verbo Romani Pontificis super ipsius fœderis observantia personaliter præstitisse dinoscitur, spreta fuerit ac neglecta: cogitet Vest. S. de ipsa, judicet an sic deceret ab eo fœdere discedere, penitusque repugnantia pacisci cum his potissime, qui eo tempore pro hostibus habebantur, contra quos potius ponenda erat defensio, ad eorum conatus repellendos.

20. Quod autem S. V. ad id subjungit, cum propter æmulationem quorundam ex ducibus & ingrata cæteris consilia, Pischariæ Marchio nonnulla jactare tractareque cœpisset, in nostri status detrimentum V. S. illa etiam consilia audivisse ne fœdere à nobis rejecto penitus aspernata eidem Sanct. deesset, ubi niti ac confidere posset. Non possumus profecto non mirari quæ in hoc Vestra Sanctitas suis literis profitetur, quæ & si nobis sæpius, à nostris ducibus aliisque quamplurimis scripta relataque fuissent, nusquam tamen à nobis credita sunt, ne adhuc crederemus, ni V. Sanct. id asseveraret, cujus confessione & assertione in his potissime, quæ proprium factum concernunt, nulla plenior liquidiorque probatio esse potest. Qualia autē fuerint ea, quæ Marchio Pischariæ in nostri status detrimentum jactare & tractare dicebatur, & quæ Vest. Sanctitas audivisse fatetur, cum in Vest. Sanctitatis literis non specifice declarentur, sed sub verborum involucro restam nephanda tegi videatur, comprobanda res erit, per ipsius Marchionis literas, quæ penes nos servantur, ac per aliorum quorundam, adhuc viventium testimonia, qui hujusce facinoris conscii participesq; fuere. Quibus satis aperte detegitur, ipsum Pischariæ Marchionem non ita proprii honoris ac conscientiæ immemorem fuisse quod quicquam in status nostri detrimentum moliri cuperet, sed potius aliter finxisse quam in animo haberet, ut aliorum in nos ac statum nostrum molientium factiones, ac incendia parata, quorum jam fumum emicerat, verioribus indiciis ac argumentis detegeret: hincque facilius nobis præmonitus extingui possent. Sicque finxit se de nobis male contentum, ut inde liberius in molientium partes vocaretur, omnemque rei seriem audire ac funditus intelligere posset. Hicque Marchio ipse ad eam tragœdiam vocatus simulata fide, in eam conspirationem, cum cæteris illius autoribus convenit, atque consensit: perlustratisque omnibus ad tantum facinus parandum dispositis atque paratis, ac totius negocii serie plane perspecta & intellecta, cum in his V. S. principalis esset autoritas, audivissetque Marchio nuncium ad id per V. S. transmissum, eidem sui parte, ut ait, offerentem sub cujusdam Apostolici Brevis Credentia, regni nostri Neapolitani investituram, & possessionem, si is in ejusdem Sanctitatis & fœderatorum cum copiis nostri exercitus, eidem Marchioni magis affectis transiret atque transfugeret: ut inde communibus fœderatorum copiis, inter quas & Gallorum copiæ, cum ingenti Helvetiorum manu, ad sui regis liberationem Italiæ concitatis, uno jactu atque contextu nostrum exercitum prorsus delerent. Nosque non solum à statu Mediolani, sed etiam à regno Neapolitano ac ab omni imperio Italico excluderent: ut inde S. V. nos etiam ab omni Imperiali dignitate deponeret. Finxit Marchio se contentum his annuere, si id cum honore, sine incursu criminis læsæ majestatis exequi liceret: & ut super ea re peritiores consuleret, petiit quindecim dierum dilationem, quibus pendentibus, illi erat in animo nobis rei seriem ascribere, prout & fecit, nec ideo minus se à practicis abstinuit, qui etiam ad hanc fictionem magis colorandam habuit ex urbe consilium peritorum, quo eidem Marchioni persuadebatur, eundem licite posse, ac sine honoris seu fidelitatis præstita læsione, seu præjudicio, sineque criminis læsæ majestatis, in partes Vestræ S. tanquam supremi domini illius regni transire, feudumq; ab eadem sanctitate suscipere, ubi potissime ipsius sanctitatis jussus accederet. Si hæc igitur pater sancte vera sunt, prout narrat Marchio, qui usque ad ultimum vitæ spiritum in ea sententia semper perstitit. Si sunt illa tractata atque jactata consilia, quæ V. Sanct. etiam audivisse fatetur: videat ipsa V. Sanctitas, recto sui intellectus oculo, si hæc tanto pastore digna censeantur: inspiciat qualis fructus inde colligi possit, quale scandalum, quantusq; tumultus ex his in ecclesia Dei ac in universa republ. Christiana nasceretur. Miseranda quippe res esset, ac ab omni fideli catholico deploranda, in quæ ita occupatur mentis nostræ judicium, ut quasi somnium illusorium putemus, cui fides tribui non deberet, cum potissime (ut antea liquide ostendimus) cesset fundamentum illud satis manifeste erroneum, imo penitus falsum, de fœdere à nobis rejecto, quod nunquam rejectum sed planè acceptatum constat.

Papæ hostiles fraudes & callida machinamenta contra Imperatorem.

Papæ perfidia in temeranda fœderis sanctitate.

21. Sed ait V. S. se à verbis ad facta nullum aditum tentasse. Utinam sic se res haberet, nihilque de facto tentatum esset, quia facilius pro verbis verba reddi possent. Facta autem pro infectis haberi nequeunt. Ad quod V. Sanct. se de eo officio commendat nos admoneri mandasse, ut duces nostros in Italia quorum in manu res nostræ erant, curaremus de nobis esse contentos, hinc probationem eliciens, eidem esse curæ, quietem & stabilitatem rerum nostrarum. Noluimus inficiari id officium a Vest. S. præstitum, eo tamen tempore, quo idem Marchio totius rei seriem nobis aperte differuerat. Cur autem tunc Vestra S. re jam detecta id nobis nunciandum censuerit, id ejus judicio & conscientiæ commendamus. Voluimus tamen & hoc in benigniorem partem suscipere.

22. At subjungit V. Sanctitas, quod maximo cum gemitu & dolore suo, atque Italiæ totius, cum duces nostri statum nostrum Mediolani occupassent, atque arcem in qua Franciscus Maria residebat circum-

circumvallare instituissent, postulante à nobis curam & securitatem, adversus dignitatem tantam Italiæ periculo, omnibusque notis atque ignotis flagitantibus paratis qui & auxilia conferrent. Cunctis prope Christianitatis regibus Vestram Sanctitatem animantibus cum non videretur posse resistere monitis, querelis precibusque illorum. Cum vos officii vestri debitum Italiæ calamitas & periculum commune commoveret, tamen adveniente per eos dies ab vestra Sanctitate Commendatore, Herrera Nuncio nostro tractandi causa misso relapsa eadem S. in pristinam spem & cupiditatem benevolentiæ nostræ, sibi quovismodo conciliando dimissis consiliis, conspirationibus, oblationibusq; cunctorum, gravi omnium indignatione & querela, nobis comparare gloriam pacandæ Christianitatis, & moderationis nostræ omnibus declarandæ. Sicque ea conventionum capitula, paucis (ut ait) in locis leviter immutata remisisse ad nos comprobanda, scripsisseque manu sua literas, quibus per Dei misericordiam obsecrando, ut depellere eam suspitionem, quæ de nostra nimia cupiditate omnibus adhærebat, perpetuitatem & fructum amicitiæ suæ nobis pollicebatur, consiliumq; fidele dabat, & quæ petenda erant omni cum humanitate & benevolentia à nobis petebat: securitatem videlicet Italiæ duce Mediolani, si quo pacto errasset clementem V.S. amorem. Quæ tot illius opera atque officia erga nos aliaque quamplurima, quæ nobis quotidie postulanti concedebat, ex quibus nobis commodum atque honor accrescebat (ut ait) parvipendimus. His multiplicum querelarum, accusationum, & criminationum fastidium adjungit: quibus tot & tantis (ut inquit) injuriis & causis invita V.S. & gemens de nobis desperare & diffidere & coacta, suamque amicitiam & benevolentiam, quam totiens (ut asserit) impudiavimus, multis & magnis regibus adjungere, quorum optimum in Christianā rempubl. & sedem Apostolicam animū. Si Vestra Sanct. aspernata esset, non jam pastoris seu communis patris laudem: sed superbi & insolentis nomen acquisivisset. Hæc, Pater Sancte, horrenda quidem ac penitus abominanda censerentur, ni scuto veritatis circundari hujusmodi calumnias, convitia, improperia, crimina, facinoraque nobis objecta refellere ac singulatim suo ordine exstirpare & enervare studeremus: non quidem Christiano principe digna (si vera forent) sed potius apud inferos recondēda censerentur. Ut igitur hujusmodi calumniarum nobis falso objectarum, fasciculum disrumpamus & colligata spicula in nos conjecta separatim ac gradatim enervemus, cogimur historiam non fabulam recensere, qua rerum gestarum veritas in lucem prodeat. Et cum ab occupatione status Mediolani arcisque obsessione hujusmodi calumniarum principalior sumatur occasio: hincque pendere videantur leges & prophetæ, horum omnium, quæ in nos moliuntur & tentantur. Consequens est, ut pro nostræ villicationis debita ratione reddenda, & nequid occulti remaneat, neve servi nequam nobis nomen ac famam comparemus, sed potius servi fidelis & boni, qui in regnum Domini intrare valeamus, ab ipso stipite initium sumamus, & à capite rationem reddamus oportet, nihil quod ad rem faciat omittentes. Res igitur, ut apertissimis ostenditur documentis, sic se habet.

23. Postquam Franciscus SForcia hujus nominis primus, & moderni Francisci avus paternus: Ducatum ac statum Mediolani nactus est seu verius occupavit: cum is non intraret per ostium sed per fenestram, nec descenderet à linea vice comitum ducum Mediolani, sed ex persona uxoris ad tale feudum incapacis, jus dicti ducatus prætenderet: Et tanquam strenuus, prudens, ac fortunatus belli dux, non habuerit in ipsius ducatus assecutione contradictorem, nunquam tamen is, neque filius ejus primogenitus Galeacius Maria SForcia, nec ex ipso primogenito nepos Joannes Galeacius SForcia ipsius ducatus Mediolani investituram à Sacro Imperio obtinere potuerunt. Successit his Lodovicus SForcia moderni Francisci pater, qui affinitate cum divo Maximiliano Cæsare avo nostro contracta, primus ex SForcianis investituram obtinuit pro se & filiis, ac descendentibus suis ordine successivo, gradu primogenituræ servato. Quo Ludovico primo investito adhuc vivente, insurrexit adversus eū Lodovicus Aurelianens. dux, inde Francorum rex hujus nominis XII. prætendens, quod si ex fœminea linea quispiam in eo ducatu recte succederet, ipse præferendus foret, qui ex descendenti à Valentina Philippi Mariæ Vicecomitis, veri ducis, filiæ legitimæ ortum trahebat. Pacto etiam in contractu matrimonii adjecto, ut deficientibus masculis, ipsa Valentina succederet: quod vacanti Imperio à Sede Apostolica approbatum dicitur, de cujus tamen approbationis viribus nunc disceptandum occasio non offertur. Ipsa autem familia SForciata ab illegitima posteriore genita originem duceret. Ortum est hinc bellum inter ipsum Ludovicum Aurelianens. Inde Francorum regem, & dictum Ludovicum SForciam, qui Gallorum viribus, & potentia non solum à ducatu & statu ejectus extitit, sed etiam captivus in Galliam ductus est: ubi tandem dies suos clausit extremos. Hinc Ludovic. rex intelligens se non esse tutum in ducatu Mediolani, nisi à Sacro Imperio investituram obtineret, inito fœdere cum divo Maximiliano Cæsare avo nostro recolendæ memoriæ, actoque de matrimonio seu sponsalibus contrahendis, inter nos & Claudiam ipsius regis Ludov. primogenitam, revocataq; per divum Maximilianum investitura, eidem Ludovico SForciæ & liberis antea concessa, investituram dicti ducatus obtinuit, pro se & dicta Claudia ejus filia, casu quo nobiscum nuberet. Ea lege adjecta de expresso ipsius Ludovici suorumque oratorum consensu. Quod si sine culpa nostra dictum matrimonium inter nos & Claudiam quovismodo effectum non haberet, prout non habuit, redderetur ipsa investitura, dicto regi, & Claudiæ filiæ concessa, penitus inefficax nulliusque momenti. Verum omne jus dicti ducatus & status Mediolani, ex ipsa investitura concessum, in nos recta via transiret. Concessa ex tunc illis consentientibus in eum casum nova investitura, in nostri personam præsentem, ad id & nostro nomine stipulante & acceptante, reliquaque ad id requisita solemnia peragente Serenissimo felicis memoriæ Philippo Castellæ rege patre nostro, quam investituram, in solemni forma conceptā,

puimus,& totiens illis redeuntibus,repulsis ac victis servavimus,ac tutati sumus,nulla nos ad id urgẽte necessitate,sed pro reipub.quiete,ex nostra mera liberalitate ac munificentia, juribus nostris tam claris,tam apertis omnino postpositis ac postergatis, cõsensimus eundem illustrem Franciscum SForciam,tanto munere dignum facere,eundemque ad dictum ducatum admittere, ac eidem ipsius ducatus investituram concedere. Quis nam vir sani capitis,nos de cupiditate,de ambitione,de indebita occupatione recte arguere poterit? Quis nam ex his gestis potest elicere sinistram aliquam suspicionem,quod non recto animo intenti videamur ad ea omnia quæ reipubl.Christianæ quietem & tranquillitatem Italiæque libertatem concernere videntur? Adhæc non verbo tantum obtulimus,sed & effectu præstitimus. Fecimus enim ipsum ducem Franciscum totius status possessorem, fecimus in ejus potestate reponi & consignari omnes arces,omnesque civitates, autoritatem & administrationẽ omnimodam eidem permisimus,ut non solum regere & pro libito administrare posset fructus percipiendo,sed etiam alienando,vendendo ac pro ejus voto disponendo. Cujus etiam alienationis,dum ad id requisiti fuimus tanquam à vero duce factas confirmavimus & approbavimus,fecimus in fœderibus per nos initis,tum cum Adriano,tum cum Venetis, tum etiam cum cæteris, cum quibus tractavimus eundem, tanquam Mediolani ducem nominari & includi, de ejusque tutela & conservatione transegimus: Concessimusq; tandem investituram dicti ducatus,& pertinentiarum in forma amplissima. Quam ad manus equitis Belliæ ipsius ducis Francisci oratoris realiter consignavimus,sub certis conventionibus & obligationibus,per ipsum ducem implendis pro parte impensarum,per nos in ejus beneficium factarum pro adoptione & conservatione dicti status. In quibus tamen ita moderate habuimus,ut nec vix quartam ipsarum impensarum partem, per annorum terminos essemus recuperaturi. Hæc profecto scripta patent,nullaque tergiversatione cælari potest, cum jam in Notorietatem transiverint.

24. Insuper,cum de ipsius illustris Francisci morte dubitaretur,physicique quæ de illius salute desperarent,hincque nova oriretur in nos suspicio Vestræ Sanctit.Venetorum, aliorum Italiæ potentatuum,si statum ipsum Mediolanens.per mortem dicti ducis Francisci ad sacrum Imperium recta via rectoque ordine justitiæ devolvendum,aut in nostra potestate retineremus,aut serenissimo fratri nostro charissimo Ferdinando, Archiduci Austriæ concederemus. Cum & nostram & ipsius fratris nostri potentiam exosam & formidabilem habere viderentur,potius Deo (qui nobis hæc sua clementia & benignitate contulit) ipsique fortunæ invidentes, quam aliqua alia justa caussa perciti. Placuit Vestræ Sanctitati nos per dictum ejus legatum moneri & hortari, quatenus pro Italiæ quiete, ac ad submovendum cujusvis suspicionis scrupulum in casum mortis, dicti illustris Francisci SForciæ,ducatum ipsum Mediolani nequaquam in nostra potestate retineremus: Nec pariter ipsi Sereniss.fratri nostro concederemus:sed ipsum ducatum tali personæ traderemus, de qua Italiæ potentatus nullum metum,nulliusque suspicionis objectum habere possent. Ad eumque effectum Vest.Sanct.per dictum legatum alterum duorum nobis ad id proponi fecit, ut ducem Borbonii, aut Georgium de Austria,Cæsaris Maximiliani naturalem filium. Annuimus nihilominus licet ad id nullo jure astringeremur,quod ducatus ipse in casum devolutionis minime penes nos retineretur, nec etiam ipsi Serenissimo fratri nostro concederetur,obtulimusque in eum casum dictum ducatum conferre in personam jure merito gratam & acceptam Vestræ Sanctitati,à qua nihil suspicari posset, quod ad turbãdum Italiæ quietem tendere videretur. Licet etiam id à Vest.S.acceptatum non fuerit,nec etiam aliis potentatibus gratum extiterit nisi personam, cui in eum casum ducatum conferre vellemus, prius nominaremus ut discerni posset an grata & accepta foret.Non fuimus ab hac instantia alieni. Nominavimus in eum casum ipsum illustrem Borbonii ducem,quem Vestra S.primo proposuerat, in eum quidem investituram conferre parati,non pro commodo aut augmento nostro, sed pro tollenda suspicionis rubigine qua Vest.S.ac potentatuum animi augebantur, pro submovenda ea umbra nostræ magnitudinis qua intrinsecus premebantur:proque ipsius Italiæ quiete quæ nobis semper cordi fuit, ut potius Christianæ reipub.causam,quam privatam nostram tueremur. Quid igitur cupiditatis nobis ex his ascribi possit:Si ducatum Mediolani & statum tanti momenti tantique valoris(ut prætermittitur)per nos recuperatum quem licite retinere poterimus, tot titulis, torq; juribus fulti, semel illustri Franc.S Forciæ concessimus:Iterum si per illius mortem ad nos devolveretur, ad Vest.S.nutum alteri concedere annueremus,ii videlicet,quem V.S.prius nominaverat: Nos tamen justis juribus,tamq; amplo & importanti dominio suffulti(pro quo,si Julius Cæsar reviviscens nostram personam induetet,aut hi qui nobis cupiditatem impingunt,forsan etiam jusiurandum violandum cẽserent) nos ipsi non coacti,nulloq; juramenti seu cujusvis obligationis vinculo astricti,nostra sponte pro ipsa repub. jus nostrum tam liquidum abrogare,& à nobis auferre consensimus excluso etiam proprio fratre,qui jure merito post nos cæteris omnibus anteponendus videbatur. Cum hunc loco filii haberemus in succedendi gradu proximiorem,cui nulla ratione nulloque jure divino, naturali vel civili,extraneus quispiam anteferendus erat fateamur necesse est, non hic cupiditatem, non ambitionem,non avaritiam,non dominandi seu aliena occupandi appetitum inesse.Sed potius amplissimam uberemq; largitatem,munificentiam,ac,si dicere fas est, prodigalitatem dominãdiq; contemptum arguere. quod tamen reipub.causa læto hilariq; animo,ultro,nec non sponte præstabamus.

Papa & Potestates Italiæ recusant Mediolano præfici Ducem, nisi sibi gratum.

25. Sed nunc submovenda restat causa illa gemitus & doloris Sanctit.Vest.ac totius Italiæ, qua V. S.tantum affligitur:occupationis sc.ipsius status Mediolani inde per nostros factæ cum obsessione arcis,in qua duxerat.In qua re licet non omni culpa excludere & liberare possemus. Illam si qua foret in

Pischariæ Marchio.

in duces belli referendo,quibus dum nos monuissent,de practicis & molitionibus:quæ adversus nos & statum nostrum parabantur.Marchio Pischariæ,ut præfertur,rei conscius, nobis illius seriem radicitus detexisset,affirmans ipsum ducem Francisc.hujusce facinoris reum, ut se statumque illum à nostra obedientia subtraheret,ac fœderatorum viribus non habita ratione investituræ, nec fidelitatis per eum præstandæ,nec impensarum,quæ nobis erant resarciendæ in eo statu de facto potius quam de jure teneretur,atque eo etiam decedente fœderatorum præsidio,nobis exclusis subintraret. In eo statu ejus frater Maximilianus SForcia:quem jam ipso jure privatum diximus, consentiente etiá Gallorum rege,cui jus dicti Maximiliani,si quod habuisset,cessum erat: ut quoq; exercitus noster tumultuantibus populis,ad ipsiusmet ducis Francisci, suorumque agentium,& fœderatorum instantiam & solicitudinem deleretur,& in ruinam & præcipitium deduceretur:& si fieri posset, omnes ipsius exercitus duces & milites trucidarentur.Eo etiam signanter adjecto. Quod cum ipse illustris Marchio Pischariæ,habito de ea re cum ipso duce Francisco colloquio, ut magis illius intrinsecum animum tentaret,an firmus in ea factionis practica remaneret,ei duci persuadendo dixisset: quod postquam jam à nobis investituram obtinuerat,eratq; de ejus statu securus, non oporteret amplius eam practicá prosequi:Idem dux respondisse fertur firmius & commodius esse,quod jam practicatum erat atque conclusum,quam quod ex investitura assequi poterat,concurrente ibidem publica salute Italiæ: quæ etiam rei privatæ anteferenda censerentur. Instabant propterea duces ipsi,ut ad has molitiones repellendas, neve majora scandala inde sequerentur,his licentiam præberemus, ut de ipso Francisco duce & statu Mediolani se nostro nomine assevera rent, pro nostri exercitus tutela, utq; exercitum ipsum continuendum & penè dissolvendum nil tale metuentes:jusseramus,non solum sustineremus,sed etiam augeremus,ni penitus ab Italia excludi vellemus.Nos autem qui hæc non facile credebamus,sed potius conficta simulataq; putabamus:eo quod qui bella tractare solent, potius belli quam pacis media cogitant,in hisq; libentius animos eorum adoptât. Arbitramur enim,quod sub eo colore putarent nos cogere & urgere ad ipsum nostrum exercitum integre servandum sustinendumq; : dubitantes etiam ne veluti belli cupidi in id præcipites ruerent ac arma præter nostram voluntatem moverent:Cum etiam nil aliud quam pacem & quietem cuperemus, mandavimus eisdem ne quid novi tentarent in dicto statu Mediolani,nisi in tribus casibus:Si dux Franciscus moreretur:Si Galli cum Helvetiis Italiam intrarent,vel si factionum practicarum executio ex adverso tentaretur, ut hi prius arma contra nos exercitumq; nostrum moverent.In quolibet enim horum trium casuum consensimus, quod pro tutela exercitus noster & rerum nostrarum,se assevera rent in dicto statu Mediolani.Verum cú Hieronymus Moronus,primarius ipsius ducis Francisci Consiliarius, ac ejusdem factionis fertur principalis minister,multiplicatis suis literis monuisset dictum Marchionem Pischariæ,quem putabat factionis participem habere,ut rem suam disponeret,eidem affirmádo reliquos factionis socios, jam dispositos paratosq; esse,ut in octo vel decem dierum spacio in nostros irruendum esset. Idem Marchio participato cum cæteris ducibus nostris consilio captoq; Morono,illius habita cófessione,totam seriem negotii complectente satis conformi in ea quæ Marchio nobis suis literis insinuaverat, collecto exercitu nostro undique sparso,aliquot civitatibus munitis Mediolanum progreditur, ducem Franciscum interpellat,ut pro securitate nostra nostrique exercitus arces & castra dicti status, in nostrorum manus reponeret,idque custodibus illorum exequendum committeret. Annuit dux ipse ut castra nobis traderentur,prout effectu tradita fuere: Duabus duntaxat arcibus principalioribus, quas ipse muniverat,Mediolani sc.in qua ipse recludebatur,& Cremone exceptis: has enim duas in se reservandas césuit,donec de nostra voluntate certus fieret offerens interim, illas nostro nomine tenere, ac fidejussores dare,ac per se & per præfectos arcium juramentum præstare, quod ex ipsis arcibus nullum exercitui nostro damnum seu præjudicium fieret. Non placuit hæc securitas ducibus nostris, videntes periculum in mora. Si arces illæ magis munirentur liberæque permanerent, posse inde exercitus nostro ruinam succedere resque nostras in evidenti periculo remanere. Interpellant denuo,ac iterum atque iterum requirunt sub rebellionis pœna ac læsæ Majestatis criminis confessi atque convicti, quatenus ipsa arce Mediolani in potestate nostra ac nostrorum posita exiret, suique copiam faceret, & adversus ea, de quibus culpabatur,defensiones ac justificationes, si quas habebat,proponeret, duosque ejus rei conscios,quos penes se habebat in arce reclusos,dimitteret interrogandos, ad ampliorem rerum gestarum dilucidationem. At cum Dux ipse his non annueret, nisi à nobis mandatum haberet, ipsam arcem circunvallant:Interimque de gestis nos admonent, necessarias causas per quas ad hæc deducti fuerant,enarrant approbationem gestorum à nobis expostulant. Instant,ut eidem duci Francisco rescribamus,mandemusque ut arcem nobis aut nostris tradat. Nos referentes rem hanc præter mentem nostram tentatam, nunquam voluimus nec illorum gesta approbare nec duci(ut petebatur) mádare ut castris dimitteret. Semper enim in animo habuimus,eam accusationem, quæ in ducem ferebatur,debito juris ordine tractandam & terminandam. Nunc profecto ejus rei exitu præterita cum veritas elici potest,cum præparatæ jam diu factionis effectus illuxerit, quo magis ad inceps eisdem nostris ducibus credere debeamus, non possumus non laudare & approbare eorum prudentiam & fidem in conservatione dicti status,ipsiusque nostri exercitus illiusque arcis assecuratione ne amplius muniri posset,neve inde majoris mali & incommodi occasio præstaretur. Nec id quidem ita perperam & injuste gestum videtur prout Sanctit.Vest. sibi suadet,dato enim fundamento quod ipse dux Franciscus læsæ majestatis reus accusaretur. Et si unius duntaxat testis adesset depositio, ubi plurium tamen adest testimonium. Ex quibus etiam si essent socii criminis ac factionis participes, potest pro

Hier. Moronus.

meito

merito contra ipsum ducem procedi & ad capturam & ad torturam. Et cogit ut sui copiam faceret, ac in vinculis caussam diceret, suasque defensiones & justificationes carceratus adduceret, non autem in arce reclusus audiri debuit. Quinimo contra eum vocatum & non comparentem ac se subtrahentem & resistentem potuit in ejus contumaciam pronunciari, ut pro confesso & convicto haberetur. Sed & priusquam id fiat accusato non comparente, nec sui copiam faciente, licite ad manus curiæ rediment-ur illius bona, quæ etiam à die ingressi criminis ipso jure publicata confiscataque censentur. Sicque hinc non tanta caussa gemitus & doloris Vest. Sanctitati parata videtur. Si dominus Vasallum ingratum & læsæ majestatis reum puniendum censeat, ni forsan quod in mente cadere non potuisset, id gemendum dolendumque putent, quod eidem hanc foveam in quam incidit sub charitatis specie paraverunt, ipsumq; ad hujusmodi discrimen deduxerunt: Sed potius ingemiscere ac dolere deberet non solum V. Sanctitas, sed universa respubl. quod sine justa caussa sineque culpa nostra tam ingens excitetur incendium, quo & turbatur universus ecclesiæ status & tota scandalizatur Christiana religio.

26. Nec sane intelligere possumus quod cuncti prope Christianitatis reges (ut Vest. Sanctit. ait) efflagitarint, agitaverint nec non partiti fuerint in re tanti præjudicii arma & auxilia conferre. Scimus enim & pro certo habemus nec Ungarum nec Polonum nec Portugalensem, nec Danum, hujusce consilii participes seu conscios. Anglus autem & si ejus fœderis conservator & protector nominetur, nobis tamen apertis suis literis significavit se nequaquam in id fœdus consensisse, nec mandatum dedisse, nec talem protectionem acceptasse nec acceptare velle, licet ad id parte V.S. interpellatus ac instanter requisitus extiterit: se pacis quam semper efflagitavimus mediatorem offerendo. Gallus vero & si cum Sanct. V. ac aliis Italiæ potentatibus fœdus percusserit, ut eo medio mitiores si posset quã jam ex nostro fœdere obtinuerit à nobis pacis conditiones exhauriat, liberosque obsides recuperet. Retulit tamen aperto ore quod Vestræ Sanct. impulsu & suasu, etiam priusquam in regnum suum liber remitteretur, de ipso novo fœdere ineundo sollicitabatur. Et sunt qui affirmant, ut ex quibusdam literis percepimus: quod V.S. ipso etiam Gallorum rege non petente, eidem juramentum relaxaverit quod nobis præstiterat pro fœdere nobiscum prius inito, quod tamen credere nolumus: quandoquidem res talis omnino à pastore Christi Vicario aliena esse deberet, ne ipsius jurisiurandi sine causa spreta religio ad deteriora incentivum præberet. Merito tamen V.S. his verbis utitur, *dimißis consiliis & conspirationibus*, si verbis addatur effectus. Si vero omnis conspiratio dimittatur cum secundum rectam intelligentiam crimen denotet.

Papa Reges Christianos in Imperatorem concitat.

Papa juramẽto absolvit contra jus & officium suũ.

27. Quod autem ad ea conventionum capitula, quæ attulit Herrera, videamus qualiter S.V. prætendat illa paucis in locis leviter immutata: si enim bene cuncta rimentur, omnes articuli qui cũ ipsius legato sic compositi remanserant cum V.S. concludendi: licet ipsam conclusionem V.S. reservandam assereret, ejus potestate postquam ad nos pervenerat reserata atq; restricta, mutati penitus ad nos remissi fuere. Ita ut nullus fere remaneret intactus, qui non aliam substantiam aliumque sonum præ se ferret. Omnes tamen hujusmodi mutationes obmisimus in quatuor duntaxat articulis, hujusmodi conventionum, videlicet 12.13.14.& 15. moderationem petentem.

28. In 12. enim ipsorum articulorum qui rem Ducis Ferrariæ complectebatur, licet omnis substãtia, ultra quam tractatum esset, mutari videretur: cõsensimus tamen nos effecturos cum effectu, quod eadem Sanctitas & intra præfixum tempus, dum sibi expedire videretur, sine cujusque resistentia, sine armorum apparatu recuperare posset, possessionem Rhegii & Ruberiæ tenendam & possidendam, prout antea tenebat, ita quod non intelligeretur præjudicatum juribus Imperii aut cujuslibet alterius prout eadem S.V. admittebat. Id solum addidimus quod ad alliciendum ipsum ducẽ Ferrariæ, remittendo eidem quasq; pœnas & jus commiss. ac absolvendo eum à censuris forsitan incursis, quod profecto non nisi ad majorem quietem Italiæ petebamus, non ignorantes ipsum ducem nõ aliter sine armis cogi posse: ut Rhegium & Ruberiam dimitteret vel S.V. restitueret, in quibus & jure feudi Imperialis & ratione prioris spolii se potius tuendũ censebat. Unde ad providendos novos belli tumultus, & ne remaneret cujusvis incendii scintilla, sed universa Italia in eo fœdere sine quovis scrupulo concurreret, id ita agendum necessario censentes, prout nunc agit V.S. nos etiam sub spe defensivi fœderis jam percussi, ad ipsius ducis Ferrariæ offensionem astringere voluissemus, in qua re novos bellorum tumultus timebamus, quos tamẽ effugere nequivimus, qui dũ ab offensione nos abstinere curamus, defensioni status, dignitatis & autoritatis nostræ intendere cogimur, & inniti trahimur. Qua de re hujusmodi nostram additionem nequaquam respuendam V.S. putabamus, in hoc enim nec V.S. autoritati derogatur. Nec à veri pastoris officio declinabatur: sed potius publicæ quieti consulebatur.

29. In 13. ipsius fœderis seu capitulationis articulo illam salis distributionem in statu Mediolan. continentem, ex quinque correctionibus per V.S. factis eas omnes admisimus, eo duntaxat excepto quod ubi Vest.S. deleri fecerat illa verba ad ejus vitæ decursum, satagens illud jus sibi & successoribus perpetuare. Nos qui duntaxat personæ S. Vestræ ejus vita comite gratificari volebamus, non autem statum ipsum Mediolani Sacri Imperii feudum perpetuo ecclesiæ Rom. astringere, & tali onere semper gravatum remanere sine spe libertatis. Nolẽtes etiam ipsum Sereniss. Archiducem fratrem nostrũ jure sibi in ea re concesso perpetuo exclusum remanere. Noluimus illam cancellationem approbare, sed verba illa ad ejus vitæ decursus, prout in Capitulatione, quam attulit Herrera, firma manere censuimus. Ex ultima vero ipsius articuli correctione admisimus eam partem additionis ibidem per San. V. factam ut esset illa conventio absque præjudicio sedis Apost. Ea autẽ verba quæ his subjungebãtur, videlicet

pso rege Gallo concluderemus, cuiusque illum aut alium misissemus, ni V. Sanct. legatum venientẽ, ut aiebant) cum amplissimo mandato nobiscum concludendi præstolandum censuissemus, ni etiam post illius adventum viso mandato quod à V. S. habebat, & consisi quod illo uti posset, diutius cum eo de ipsius fœderis capitulis tractantes, tempus inaniter consumptum cognovissemus. Ubi capitulatione jam formata & cum eo propter concordata dum de conclusione ageretur nobis insinuaverit, quod ex quo post ejus à V. S. recessum mutata essent negocia intenderet conclusionẽ differre, donec V. S. consuluisset. Ob quod sanctius putavimus capitulationem ipsam, prout formata fuerat ad V. S. per Herreram transmittere, putantes ibidem rem celerius posse concludi, licet spe nostra frustrati fuerimus, S. V. ad alios fines tendente, prout exitus demonstravit.

33. Nunc ad literas manu V. S. conscriptas de quarum responsione conqueritur deveniendum est, ut etiam inde omnem à nobis repellamus culpam. Ea enim per V. San. eius responsionis culpa nobis in tribus impingitur. Primo quod V. S. ubi clementiam ducis Mediolani petebat, nos rigorem, justitiæ obtulimus, ad quod satis diffuse responsum dedimus, dum ipsius ducis negocium ante discussimus, ut sic repetitione non egeat. Id solum hic adjiciendum censemus, non videri in hoc justam S. V. querelam. Si justitiæ viã amplectendam censuimus: Sine qua vera pax esse non potest. Cum justitia & pax se invicem deosculentur, & ut ad clementiã deveniatur prius veritas est habenda. Sunt enim, teste Psalmista) quatuor sorores concatenatæ: *Justitia & pax osculatæ sunt: Misericordia & veritas obviarunt sibi.* Qui igitur misericordiam expectat, reatum fateatur oportet: Qui pacem vult, justitiam amplectatur. Nec ita passim ntendũ est clemenria, ut delinquendi incentivum præbeatur. Sed potius ad bonũ regimen spectat *parcere subiectis & debellare superbos.* Non. n. indulgendũ videtur his qui contumaciter in rebellione persistunt, his qui in arcib. munitis se continent, his justitiæ executionẽ satagunt evitare. Psalm. 84. Virgil. 6. Æneid.

34. Secundo redarguitur nostra responsio quod pro culpa quam V. S. in quibusdam esse dicebar, V. S. quodammodo criminaremur, illos immunes criminis fatendo. Sed absit tantus error qui nil ipsa responsione quam propria manu conscripsimus legi poterit, quod criminationem sapere videatur, sed potius venerationem & observantiam Vestræ S. quam semper in verum patrem & pastorẽ præcipuum habuimus. At si id V. S. criminationem putet quod ea asserente: ducem Franciscum in aliquo forsan errore, alios quosdam in vera(ut ajebat(ribaldaria incurrisse ex quibus forsan aliquis jã deo computum reddebat. Nos intelligentes hæc à vestra Sanct. referri ad criminandum Marchionem Pischariæ tunc vita functum, qui (ut præfertur) antea vivens nobis illius factionis practicam detexerat. Respondimus de mortuis modeste loquendum esse ac in dubio potius bene quam male præsumendum, hominemque mortuum qui per se respondere non poterat, potius laudandum quam vituperandum seu culpandum, Nosque cupere mortuum vivere, ut de seipso rationem redderet. In duce autem non errorem qui in facto proprio cadere non poterat: sed si ea quæ illi erant objecta vera apparerent, crimen potius acerrimum ac exemplari punitione dignum censeri. Hæc quippe nullam in V. S. criminationem afferunt, ni forsan S. V seipsam dijudicans fateri vellet(quod non credimus) se ejus factionis consciam autricemque fuisse, prout Marchio vivens nobis retulerat. Quem forsan ob id de ribaldaria agendum censeret, quod præter fidem datam illius factionis secreta detexisset, qui tamen ex eo fidelitatis debito, quo nobis prius astringebatur, tacere non poterat, quin seipsum ejusdem criminis reum faceret: ubi propalando tale facinus, veniam præmiumque & laudem jure ita disponente consequebatur.

35. Tertio redarguitur eadem nostra responsio quodque V. S. nobis benigne & large pollicebatur, ea nos tanquam debita & obligata flagitaremus. Sed videamus qualia essent ejusdem Sanctitatis pollicita, qualisque fuerit responsio nostra, ut etiam hanc culpam ruamus: hoc. n. V. S. in suis literis sub silentio pertransiit, alijs caussam deterius cogitandam relinquens. Ut igitur horum veritas clare pateat, offerebat nobis V. S. si illius votis quo ad ipsum Ducem Franciscum annueremus, se nobis non solũ decimas & Cruciatas & pileos & quicquid per spirituálem & temporalem potestatem facultatis haberet præstaturum, sed etiam sanguinem & vitam ad nostram exultationem & satisfactionem exhibiturum: Respondemus non convenire reipub. Christianæ cruciatam tali conditione perstringi, sed potius libere & sponte offerendam, nec congruum videri ut illa differatur. Poteramus. n. jam in nostris his regnis concedere eo ordine, quo nostri prædecessores illam semper à vestris prædecessoribus obtinuerant, pro promontoriis in Africa. Qui situs adversus fidei hostes tuendis ac propulsandis, quib. ad eum effectũ nusquam fuerat denegata, & minus nobis hujusmodi Ecclesiæ thesaurum à V. S. denegandũ seu differendũ censebamus: qui ultra res Africanas prout vestræ S. insinuavimus, cupiebamus etiam cũ ea pecunia quæ ex ipsa Cruciata colligeretur, rebus Ungaricis adversus Turcas succurrere, prout & religionis & officii nostri & sanguinis ratio incitabat. Pollicebamurque eam pecuniam nequaquam in alios usus implicandam. Quod si ex ipsius cruciatæ denegatione seu dilatione quod sinistri Christianitati contingeret, hostesque fidei quicquam molirentur, cum jam tot bellis contra nos & statum nostrum tentatis exhausti essemus, nec sine cruciata occurrere possemus, protestati fuimus id nequaquam nostræ culpæ ascribendum, sed potius eidem imputandum qui id denegaret quod sibi non noceret & toti Christianæ reipublic. summe prodesse poterat. De pileis autem, diximus unum duntaxat à vestræ felici promotionis exordio à nobis petitum, quem ubi putabamus tam diu differendum, cum esset prima gratiã à V. S. manu etiam nostra conscriptis literis petita ac instanter flagitata. Alter vero pileus petitus non fuerat, sed ultro à V. S. oblatus nostroque consensu acceptatus. Sicque alienum censebamus eos nunc pileos tali conditione per- Papæ imputanda Christianitatis noxa.

one perstringi, quos tamen V.S. arbitrio tunc relinquendos putavimus, Pollicentes nos de cætero pro his nec pro aliis quibuscunque pileis ullam facturos instantiam. Reliquas autem ipsius V.S. oblationes non solum gratas & acceptas habuimus, pro ipsisque gratias ut decebat retulimus. Sed etiam reciproco, quicquid facultatis haberemus, vitam quoque & sanguinem pro vestræ Sa. honore ac incremento libere obtulimus.

36. Hæc sunt, Pater sancte, quæ illis literis V.S. manu conscriptis, nostra etiam manu in effectu respondimus, quas in lucem prodire cupimus, ut utriusque nostrum scriptis bene perspectis plane decerni possit, an justa sit culpa quæ de his nobis ascribitur, an ne hujusmodi nostra talem redargutionē & criminationem mererentur.

37. Ad eam autem accusationem & querelam, quam (ut præfertur) V.S. proponit de nostrorum in Italia agentium iniquitate & contumeliis, ac oblocutionibus. Id, teste Deo, affirmandum censemus nil tale à nobis nec nostro jussu prodiisse, nec sub generali nostro mandato comprehendi potuisse quicquam, quod crimen seu delictum saperet. Quod si nobis quid tale legitime constitisset, fuissemus de his ut decet edocti vel etiam adhuc edoceremur, non remanerent hæc impunita taliterq; pro justitiæ cultu provideremus, ut nulla horum culpa nobis ascribi posset.

38. De re aūt Senensi non recte taxamur, nulla enim justa culpa nobis impingi potest, quæ ad ipsius civitatis quietem stabiliendam ac bene regendam egimus, sed quicquid vero ac justo Principi convenire videretur. Est enim civitas illa antiquissima illius respub. Imperiali ditioni subjecta, & supra alias omnes Italiæ civitates adeo ab omni ævo Sacro Imp. addicta, illiusque devotioni affecta, ut nil supra desiderari queat, habetque propterea ab ipso S. Imp. nostrisque prædecessoribus amplissima privilegia etiam per nos confirmata, quibus ipsa respub. regenda ac gubernanda conceditur. Et cum pluribus jam annis præter ipsorum privilegiorum mentem ejusdem reipubl. regimen & gubernium esset à tyrannis usurpatum, qui non amore sed timore, non jure potentia ac potius vi illius subditos coercebant. Quorum primus Pandolphus Petrucius: Inde eo mortuo Burgesius ejus filius. Ac eo postea autoritate Leonis Pontificis à regimine expulso, falcem in alienam messem mittendo: Sua S. novum tyrannum instituisset, Cardinalem Petrucium qui eo prætextu quotannis decem aureorum millia eidem Sanctitati persolvere convenerat. Sic eandem remp. Senen. unire satagendo remp. Florentinæ ut inde magis Imperii vires in Italia debilitari seu verius enervari possent. Quem Cardin. tyrannum, nos etiam quandiu vixit, ut potius Leoni & ipsi V.S. quam nobis & sacro Imp. ac illi reipub. satisfieret, in eodem regimine passi sumus. Eo autem Cardin. mortuo, dum inter nostros esset contentio quid magis illi reipubl. conveniret, an sub solo gubernatore forent regendi, an sub ordine civium ex moribus dictæ civitatis erigendo: rem V.S. consilio & ordinationi remittendam censuimus: ut nostrorum contentionem tolleremus. Quorum pars una ad unum illius civitatis regimen deferendum putabat. Altera vero pars civibus & populo committendum satagebat. Electa est tandem inter eos media via, ut nec unus solus, nec reliqui sine capite gubernarent: ad idque civis nostrorum autoritate præfectus extitit. Primo Franciscus Petrucius Borghesius patruus, & cum is V.S. minus idoneus ad id munus esse videretur, Vest. S. cum Fabio Petrucio Burgesii fratre affinitate contracta hunc ipsius civitatis regimini præficiendū putavit V.S. Franc. Petrucium illius patruum excludere illamq; rempub. ad suæ voluntatis libitum in manu habere consenserunt: ni id nostri qui nil aliud quam S.V. in his & aliis omnibus occurrentibus, nostro jussu motē gerere studebant. Admissus est Fabius ipse Petrucius V.S. intuitu, qui intrans ut agnus & cum omni humilitate receptus: tandem advenıente duce Albaniæ Gallorum duce, illius præsidiis fretus se non agnum sed lupum ostendit: ipsamque rempub. non Imperiali sed Gallicæ factioni adjicere conatus est: eam cogendo, ut Gallis & pecuniam & tormenta bellica ad regnum nostrum invadendum Neapolitanum erogaret: ipsique duci Albaniæ contra nos, & statum nostrum faverent, & ad illius nutum extorres & seditiosos factionis Gallicæ autores in civitatem reducerent. Et cum annuente altissimo de nostrorum victoria certiores effecti Senen. ipsi à jugo servitutis hujusmodi se excutere curarunt. Franciscus & Fabius & eorum adhærentes, civium, ac populi intentione perspecta, civitatem cum regimine pro derelictis habent: seque ab ipsa civitate absentarunt. Proceditur contra culpabiles, aliqui (ut ajunt) justitia prævia plectuntur, aliqui certis limitibus proscribuntur & confirmantur. Resque eo deducitur, ut civitas & respublica Senen. per seipsam in libertatem proclamet, reipubl. quieti juxta suorum privilegiorum formam intendat: nostræque ditioni, ut par erat, se totaliter devoveat. His Vest. Sanct. (ut ajunt) percita, conqueritur suos turbari, maleque tractari, remedium à nobis expostulés. Nos qui nil aliud cupiebamus quam Vest. Sanct. in his & longe majoribus satisfacere, nostrorumque in Italia agentium opiniones pro debito justitiæ concordare. Commisimus commendatori Herreræ, quem ad Sanctit. Vest. (ut præmittitur) mittebamus, ut is per dictam civitatem Senensem transeundo in accessu & reditu se informaret: de ipsius civitatis gubernio & regimine, tam antiquo quam moderno, tam cum ipsis civibus in civitate manentibus, quam cum extorribus ante expulsis. Quid magis civitati & reipublicæ convenire videretur, an uni soli regimen conferendum esset, an pluribus civibus ex decurionum decreto hujusmodi regimen esset concedendum, & hujusmodi informationibus secreto sumptis, ut sub debito sigillo secreti ad nos transmissi oportune provideremus. Interea tamen extorres ad suorum bonorum possessionem & fructus, prout prius tenebant, restituendos censuimus. Adimplevit Herrera quod ei commissum fuerat, sumpsit informationes ab utrisq;, tam civibus quam extorribus: providit extorribus super suorum fructuū perceptione, juribus reipubl. salvis. Misit ad nos informationis omnes clausulas sigillatas. Cōperimus melius reipub. convenire præsens civium gubernium,

Papa falcem in alienam messem mittit, dum Imperialia affectat.

nium, quam vim tyrannide utentis. Duximus igitur nil immutandum donec aliter rebus omnibus perspectis ordinandum censeremus. Interim in lucem prodeunt aliquorum factiones, qui pecunia corrupti & civitatem prodere, & extorres & factiosos in eam inducere, & ipsam rempub. subvertere conabantur: jam per subterraneos cuniculos perque alia media hostibus & rebellibus ad civitatem ingressum præparantes: inter quas tres apertissimæ conspirationes, & (ut ajunt) proditiones detectæ sunt. Compertis in factiosorum domibus, montibus, foveis, scalis, armis, munitionibus, & omnibus aliis ad id facinus perpetrandum dispositis, deprehenduntur ut audivimus hi facinorosi in flagranti crimine capiuntur, fatentur delictum, detegunt factionis practicas, damnantur justitia prævia: debito plectuntur supplicio. Si V. Sanct. inter suos amicos & benevolos annumerandos censuerit, si pro his quæ in eos gesta sunt querelas prætendat, Si ex his sibi contumelias & opprobria impingi putat, Si cum his omnem nobilitatem exterminaram censuerit: quæ potius in ipsa virtute consistit, animadvertat Vest. San. ne gravius pondus humeris suis imponat: neve hujusmodi factionum se conscium tacite fateatur: quod nequaquam illius dignitati & officio convenire videretur. Cum potissimum autore cujus nutu cuncta reguntur, ipsa respub. Senen. suæ justæ causæ apertum præstiterit testimonium, à tot in vasorum congressibus, se suis solum viribus, liberando. Papali officio factiones & proditiones non conveniunt.

39. Ad illam autem querelam quam Vest. S. profert, quod contra promissum & fidem datam, tot mala per nostros in sanctæ Rom. eccle. terris & locis (ut ait) parara fuerunt. Et si nostrorum militum insolentias resque injuste gestas, si quæ sunt, nequaquam approbare, nec excusare volumus quin potius ubi fas erit, debita castigatione compescere. Non possumus tamen non mirari, quod S. V. se promissis & fide data juvare velit, quibus antea contradicit, & quæ etiam per nos ratificata V. S. respuit ac rejicit: nostram ratificationem impugnans, suamque (ut prædiximus) denegans, indeq; ad fœdus omnino contrarium transitum faciens. In quem casum non tantū exacerbandum videretur, si nostri duces & milites qui sua virtute & viribus Parmam & Placentiam ecclesiæ reddidere ac ab hostium faucibus evulsere, totiensque tutari sunt, ut illis victum quærerent, ac de his prout de reliquis ab hostibus recuperatis disponendum censerent, potissimum cum ita hæ civitates essent ecclesiæ, ex fœdere Leonis consignatæ, tenendæ duntaxat eo jure quo aut per ipsum Leonem tentę fuerunt. Quod jus tamen nullum erat, quandoquidem ad feudum pertinerent Imperii, essentq; per ducatus Mediolani: & de illis nullum eccl. Romana titulum validum nec ab imperio, nec ab eo qui dare posset, obtinuerit.

40. Quæ autem de Legato & Nuncio objiciuntur, quantum illa à veritate distent, etiam ex legati & nuncii assertione parebit. Quam primum enim Legatus in Curiam nostram pervenit, cum jam Nuncius se mandatum habere profiteretur, ut in pace cum Gallo ineunda & tractanda ministris id flagitantibus & sollicitantibus, impeditus fuerit ipsius Viceregis in Italiam transitus. Quinetiam, ut fertur, Si Dom. Hugo illo tempore intra limites ipsius regni Franciæ repertus esset, illum pariter detineri curabant: ut ad Vest. Sanct. pervenire nequiret. Sicque magis colorari posset animi vestræ Sanctitatis nobis alienatio, & apertius incusari posset ipsius Dom. Hugonis tardatio, quam etiam vestra Sanctitas sine justa ratione accusare nititur: ubi biduo duntaxat in Curia Regis Gallorum apud Viceregem se continuit, ad quem missus erat, ad eum duntaxat finem, ut cum Vicerege (si fas esset) ad iter illud Italicum cum dicto Domino Hugone peragendum excitaret. Quod si illum ad id dispositum seu præparatum non reperiret, reciperet ab ipso Vicerege ulteriorem instructionem, de his quæ in regno Neapolitano, post expeditum cum vestra Sanctitate negocium, essent: & inde ipse Dominus Hugo Vicerege dimisso, solus ad exequenda commissa in Italiam transiret: ut sic non recta videatur illatio, quod ibidem se continuerit: ut rerum specularetur eventum. Minusque incusanda videtur ipsius Domini Hugonis mora in Mediolano facta, quæ quintum diem non excessit. Cujus etiam mora potius coacta censetur quam voluntaria. Cum in illius apud Mediolanum primo congressu apparuerint ipsius ducis Suessæ vices nostras in urbe agentis literæ, quibus nunciabatur fœdus ante per vestram Sanctitatem cum cæteris esse conclusum, eamque non potuisse induci, ut ipsius Domini Hugonis adventum per aliquot dies expectaret. Quinimo resolute respondisse: quod nec per diem nec per horam ipsius fœderis conclusionem differret: nunciabat etiam arma jam parata. Exercitum ad iter dispositum, ut nostros adorirentur. Erat quoque rumor publicus & fama, quod clausi essent passus, & aditus ad urbem, quod nostri cursores sive euntes sive venientes ubique detinebantur: literæque omnes intercipiebantur: nullusque erat tutus accessus ad vestram Sanctitatem his rationibus coactus fuit Dominus Hugo ibidem supersedere, ac iter suum per eos differre, donec à vestræ Sanctitatis ducibus & ministris salvum conductum impetrasset: prout fecit. Qui sic interim cum duce Francisco tractare visus est, ut si posset illum induceret nostris ut tenetur, obediret mandatis: utque omni rebellione cessante se nostræ justitiæ & gratiæ, ut par erat, subjiceret. Nosque & duces nostros de arce in qua continebatur, securos faceret, ne inde rebus nostris ac exercitui nostro damnum aliquod emergeret, seu incommodum afferri posset: Non est igitur cur de his vestra Sanctitas conqueri debeat, cui nulla ob id fiebat injuria. Quinimo ipso duce nobiscum, vel cum dicto Domino Hugone nostro nomine transigente, felicior reddebatur nostra cum vestra Sanctitate conventio, tollebaturque principalior difficultas illius novi fœderis, quod inter nos tractabatur: & quod cum vestra Sanctitate inire putabamus, ni forsan vestra Sanctitas suis cogitationibus atque conatibus obviam ire putaret, Si Franciscus Sforcia sine Sanct. Vest. autoritate in gratiam reciperetur, illumque sibi obnoxium non haberet.

41. Quod autem asseritur nostros interim Parmam occulta proditione eripere tentasse: id enim no-

nim nobis penitus ignotum, sed nos arbitramur duces nostros rem tam arduam nobis incōsultis non ausos fuisse tentare, credimus potius ab aliquo maligno spiritu ad discordiam seminandam adinventum atq; confectum. Quandoquidem ubi nos Parmam simulq; Placentiam recuperare, feudumque Imperii, prout fuerat antea, reunire & reintegrare voluissemus, id non occulta proditione, sed palam & juste per juris tramites exequendum fuisset: licet nos ita à cupiditate semper alieni fuerimus, ut potius nostra, & Imperii jura negligere, quam publicam quietem turbare maluerimus, & potissimum illam sanctam Apostolicam sedem & catholicam ecclesiam, cui semper (ut par erat) deferre conati fuimus. Sicque nostros à prætensa proditione omnino immunes esse censemus, Cum potissime nihil aliud quam de eorum offensione cogitare viderentur, adversus invasionem contra eos præparatum, prout rei exitus demonstravit.

42. Unde ex his omnibus criminationibus & querelis in nos adductis, recto semper his judicio sumpto resultare non possent tales injuriæ seu causæ, quibus vestra Sanct. invita & gemens (ut ait) de nobis desperare aut diffidere debuerit: nec ob id (ut asseruit) suam amicitiam & benevolentiam à nobis repudiatam censere, quam potius semper in summo precio habuimus. Nec propterea necesse fuerat Vest. Sanctitati se tot magnis (ut ait) regibus adjungere, nec hos in odium nostrum convertere, Qui non his minorem in Christianam rem & sedem aposto. animum semper habuimus. Et quippe si vestra Sanctitas ab his fœderibus & colligationibus contra nos & statum nostrum ac dignitatem tenratis abstinuisset, non propterea, ut inquit, pastoris seu communis patris laudem amisisset: sed potius magis atq; magis confirmasset & auxisset. Sicque merito cum Psalmista dicere possumus: *Quare fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania, Astiterunt reges terræ & principes convenerunt in unum, adversus*, nō inquam dominum & Christum, sed adversus ministrum à domino divinitus institutum ab ipsomet Christo, à quo omnis pendet autoritas & potestas: qui propterea disrumpet vincula, & linguam eorum, & projiciet à nobis jugum ipsorum, prout in suam divinam benignitatem & clementiam recta nostra intentione, & conscientia freti, plene confidimus.

Psalm. 2.

Papale & gentium jugum projiciet Deus ab Imperio.

43. Subjungit V.S. cum esset res gesta & fides invicem data, eademque sanctitas fœdere astricta cum illis regibus, accessit tum demum itineribus lente & tarde confectis dictus Domin. Hugo, eidem Sanctitati conjunctionem & conditiones eas afferens, quas cum vestra Sanctitas tám sæpe tamq; vehementer petiisset: totiens (ut ait) repulsa & repudiata fuerit. Quarum tunc excipiendarum occasio, & tempus præterierunt, Duo hæc, Pater Sa. consideranda intuendaque videntur: quæ profecto non nos tantum, sed omnes recte sentientes in summam admirationem debent inducere, & pro quibus nos in Sanctitatem vestram justiores querelas possumus retorquere. Alterum quod Vest. Sanctit. sciens dominum Hugonem præsto venturum, & jamdiu ad iter accinctum cum amplo mandato, & grata resolutione noluerit per aliquot dierum spacium, nostris id summe flagitantibus, ac cum omni instantia requirentibus, illius adventum præstolari. Sed solum illius tarditatem incusando non habito respectu, quod is etiam cursoris more per equos ad id dispositos (quantum illius ætas ac personæ qualitas ferre poterat) die noctuq; iter suum festinabat: V. Sanct. adeo voluntarie prorupcrit in hujus damnosi ac ad scandalosi fœderis participationem. Alterum vero quod eodem Domino Hugone ad Vest. Sanct. provento & (ut V.S. profitetur) optatas eidem conditiones nostro nomine offerente, priusquam aliqua armorum executio tentaretur: eadem San. ita rejicienda censuerit, ut earum accipiendarum occasionem, tempus præteriisse assereret: non advertens quantum difformiter nobiscum egisset, fœdus, quod antea cum nostris oratoribus inierat, jam hinc inde publicatum, & per nos ratificatū ac approbatum, respuendo, sineq; ulla ratione justa ejus literas ratificatorias nostris reciprocas concedere denegando. Nunc econtrario fœdus aliud illi repugnans, sub defensionis nomine penitus offensum sub colore universalis pacis disponendo: pacem jam ubiq; contractam disrumpens atque perturbans: & loco pacis bellum ac arma commovens. Adeo inviolabiliter sustinere conatur V.S. ut etiam optatas (ut ait) conditiones, armorum causam submoventes, reciproce recusaverit. Digne damnata quidem hæc deformitas in ipso pastore & communi patre: qui omnibus æqualis esse debuisset. Esto enim quod in nobis nostrisq; ministris aliqua mora argui potuisset, prout reveta non poterat, non tamen ipsius moræ purgatio jure tanti momenti erat deneganda: ubi potissime nullum erat ad id tempus præfixum, nec dies qui interpellaret per horas nullaque pœna ad id adjecta, quę morę excluderet expurgationem, nec etjam aderat contrahentium interesse, ubi armorum motibus nondum executis radix procedebatur, ubi publica quies facilius parabatur. Hæc enim, Pater beatiss. non ad propulsandum (ut ait) Italiæ servitutis periculum, Christianitatisque perturbationem: sed potius ad effectus penitus contrarios disposita videntur. Non pro sede apost. armis exercitu munienda. Quæ illis non indiget, ubi nullus adest offensor: sed potius pro ipsius apostol. sedis munitionibus profundendis, ecclesiarumque thesauro exhauriendo & effundendo, contra ipsummet Christum, ad Christianæ reipublicæ detrimentum: inventa sunt non ad justiciæ & pacis viam (ut inquit) inter omnes æquis conditionibus parandam: sed potius ad omnem justiciam perturbandam pacemque jam paratam infringendam ac quasi desperandam: non etiam videntur hæc consilia seu gesta, quibus S.V. nec coram Deo nec coram hominibus rectam justificationem recipere debeat. Sed potius si fas est dicere, scandalum, ecclesiasticique status gravem perturbationem peperisse videntur.

Imperator solus & unicus Ecclesiæ defensor & conservator.

44. At si hæc Sanct. V. recto sui intellectus oculo, diligentique circumspectione perlustraverit, comperiet profecto nullum esse regem aut principem nobis recto ordine anteferendum, nullum cui apostolica sedes magis debeat, quemve magis tueri fovereque deberet. Nullum à quo magis filialis

filialis observantiæ ac devotionis ipsa apost. sedes receperit aut recipere possit. Nullum qui magis Romanam ecclesiam apostolicamque sedem stabilire, conservare, ac augere cupiat. Nullum ex cujus regnis ac dominiis magis honoris, commodi ac pecuniæ, ad aposto. sedem Romanamque curiam affluat. Si eam ad rem recte advertat Vest. Sanctitas, comperiet quod ex Imperio regnisque ac dominiis nostris Hispaniarum, utriusque Siciliæ, Germaniæ, Galliæ, Belgicæ, ac superioris Burgundiæ, plusquam ex cæterorum omnium regnis, ac dominiis simul junctis, lucri & commodi sedi apostolicæ ac Romanæ curiæ accedit. Non enim patiuntur Reges, alii ita passim & laute ecclesiarum spolia & annatas ex eorum regnis ad Rom. curiam deferri: qualia autem sint ea lucra, ex centum illis Gravaminibus Nationis Germanicæ colligi poterit: quibus tamen ex ea devotione & observantia, qua semper Vest. Sanctitati ac apostolicę sedi affecti fuimus: nusquā aures præstare curavimus, nec his animum adjicere. Quod si justa aliqua ratione vel causa, apostolica sedes his lucris careret, non essent claves aureæ, quæ bellorum Archinia pro libito aperire, & claudere solent, nec Vest. Sanctitas ex regnorum nostrorum pecuniis, atque redditibus exercitum in nos concitaret, nec temporalia arma moveret, quibus potius justum videretur, ad nostram defensionem uti.

45. Quod Vest. Sanctit. testatur se nunc etiam eo animo esse, si ad æquitatem & humanitatem nos referre voluerimus: illius arma non solum nobis non adversa, verumetiam ad res vere gloriosas perpetuo futura: Sin autem in occupanda Italia quotidie magis, & aliis partibus Christianitatis perturbandis, nos non tam naturæ quam cupiditati & consiliis nostrorum obsequi perseveraverimus, Vest. Sanctitatem neque justitiæ neque libertati Italicæ (qua illius sedis tutela continetur) non defuturam, sed justa & sancta arma moturam: non tam ad offensionem quam ad defensionem. Sancta quippe est hæc protestatio si verbis facta respondeant. Habet enim V. Sanctitas ex illis justificationibus quas superius adversus ea, quæ in nos objecta fuerant retulimus: nostram & æquitatem & humanitatem, simulque admixtam justitiam, ut si talis ejusdem sanctitatis sit animus, primam ipsius protestationis partem ad effectum deducere valeat. Quod si fecerit, & à nobis gratias, & à Deo præmium reportabit. Habet etiam ex ejusdem justificationibus late ostensum: nos ab occupatione Italiæ, & Christianitatis turbatione, ab omnique cupiditate alienum esse, nilq; unquam injustum, nil Italicæ libertati contrarium, nil quod Apostolicæ sedi tutela non conveniret per nos tentatum: imo nec cogitatum fuisset. Sicque merito cessabit secunda ipsius protestationis pars, ut nec arma juste in nos moveri possint, nec offensione nec defensione opus esse videatur. Nos enim ut omnis à nobis absit suspitio. Si V. Sanctitas ejusque fœderati pro illorum parte arma deponere consentiant, erimus pariter ad ipsorum armorum depositionem promptissimi. Verum quippe hanc & rectam viam censen. & V. Sanctit. in his per viscera misericordiæ obsecrat, & per ipsam spem, quam de nobis (ut inquit) concepit, obviam eat immoderatis cupiditatibus, & magis pub. christianitatis bono condonet, quam & nos ad id attrahendos putet: sed rectis V. Sanct. clavibus oleo charitatis delinitis sedabuntur, & ea cura, quam Vest. Sanct. nobis dicit esse communem, cum ambo à Deo (ut recte inquit) in hanc sollicitudinem pro commissis nobis honoribus sumus vocati. sic agendo facillime expediri quo pariter officio & debito, non minus quam V. Sanctitati non etiam neque defuimus, neque defuturi sumus, quinimo totis viribus atque conatibus anhelamus: ut hæc duo magna luminaria à Deo instituta, ita sibi adinvicem debito ordine correspondeant, & subministrent: ut orbis universus rectam illustrationem recipiat, nec per ipsorum luminarium objectum Eclipsim in Christiana religione & doctrina causari, & generari, seu diutius sustineri valeat, in maximum Christianæ reipubl. detrimentum.

46. Ad quod V. Sanctit. in suarum literarum calce subjungit, sub conditione tamen, quasi rem dubiam seu incertam proponens, dum inquit: Quod si, quæ de nostra in pacem generalem voluntate passim ferebantur, veras prudentiæ & pietatis radices habebant, habemus occasionem declarandi quæ sentiebamus: omnia vere nos ex animo sensisse, atque operibus verba comprobando singularem optimi Principis laudem nobis acquirere: qui si Sanct. vestræ amorem nostrum cupiens, in liberanda Italia, quam suis fœderatis in eorum justis petitionibus satisfacere instituerimus: erit id nostræ famæ & sapientiæ melius multo accommodatum, & paci universali securitatique tam rerum nostrarum, quam totius Christianitaris magis consentaneum. Putamus, Pater beatissime satis dilucide, & aperte ostensum esse, qualis fuerit nostra in pacem generalem voluntas: ut nec ulla in conditione ponenda nec de ea dubitandum videretur: qui nullo unquam figmento, nullave simulatione usi sumus, nil unquam in ore habuimus quod in mente ac voluntate non sederet, omnia vere ex animo sentientes quæ loquebamur operibus verba comprobaturi, si hi quos res tangebat, & sine quibus pax generalis obtineri non poterat, juste nostræ inclinationi (ut decebat) correspondissent. Sed cum ea sit universalis pacis natura, atque substantia, ut in ea omnium consensus universaliter exigatur: omnium voluntas necessario debeat concurrere: & econverso ab uno solo ex contendentibus, quicunque fuerit dependeat: & in solius potestate ac voluntate consistat. Ipsam universalem pacem impedire & etiam si facta foret turbare bellumque movere, & partem alteram etiam invitam, ad ipsum bellum trahere non potuit, ob id aliis renitentibus, nostraque optima voluntas operibus comprobari. Qui propterea (tanquam omni culpa carentes) non putamus illam optimi principis laudem, à nobis auferendam, seu cujuspiam maledicentia subtrahendam.

47. Si igitur V. S. prout flagitare videtur, consulere intendat pub. quieti, justæque Italiæ libertati, deponat arma, reponatque gladium Petri in vaginam, idque efficiat, ut etiam sui fœderati arma deponant, quod & nos (ut prædiximus) eodem contextu facturi sumus: *ut* sic juxta canticum Zacha. Papa Petri gladium reponat.

 sine ti-

Luc.1. Psalm. 101.

ſine timore ab inimicis noſtris liberati, ſerviamus illi. Hoc enim jacto fundamento, poterit facilius. Sanct. Veſt. eam ſuperficiem pacis univerſalis ædificare & laborare (ut inquit Pſalmiſta) *In conveniendo populos in unum, & reges ut ſerviant domino.* Et cum ea quæ Dei ſunt cunctis rebus ſint anteponenda, & inde publica privatis juſta ratione præferantur, ne privatorum paſſio perturbet ea, quæ Dei ſunt & quæ ad pub. ſalutem pertinent, conſentaneum videtur: ut prius ab hoſtibus fidei, à Chriſtianorum cervicibus propulſandis, & ſi fas ſit ad ovile Chriſti adducendis: deque Lutheranorum, aliorumque hæreticorum ſectis, & erroribus comprimendis, corrigendis atque ſedandis, & ſi licuerit ad eccleſiæ gremium reducendis: de illis quoque omnibus, quæ Rom. eccleſiæ, totiuſque Chriſtianæ reipubl. ſtatum, ſalutem, conſervationem, & incrementum concernere poſſunt, tractetur, & conveniatur.

48. Demum de juſtis (ut ait S. veſtra) à ratione & æquitate non alienis, privatorum ſeu fœderatorum querelis, & petitionibus merito ut tranſigatur conveniri poterit. In quibus tam publicis quam privatis. Si Veſt. Sanctit. recto ordine intendere, ac ad ea animum adjicere velit: veri patris ac paſtoris officium aſſumendo, comperiet nos velut devotiſſimum ac obſervātiſſimum filium, illi obtemperantem & obſequentem. Ita in omnibus juri, rationi, ac æquitati ſubnixum: ut nihil injuſtum indebitumve petituri ſeu deſideraturi ſimus: quin potius juſtis aliorum petitionibus ſatisfacturi: ac ſi expedierit, de proprio daturi & dimiſſuri, pro ipſius Chriſtianæ reipublicæ commodo, proque Chriſtianæ religionis augmento. Pro quo etiam imperium, regna, dominia, & quicquid nobis Deus & natura conceſſit, ac denique vitam ipſam expoſituri ſumus. Rurſus pollicentes nos hæc verba noſtra. (Si veſtra Sanctitas rem paterno amore complectatur) factis & operibus comprobaturos nihilque omnino pro parte noſtra obmiſſuros, quod ad rem ipſam recte diſponendam ac peragendam facere videatur. Quod ſi ſecus quam putamus evenerit, veſtra Sanctitas noſtras juſtas rationes & requiſitiones obaudiat. Proteſtamur coram Deo & hominibus, quod ſi quid inde ſiniſtri Chriſtianæ religioni evenerit, id nequaquam noſtræ culpæ aſcribi poſſit: à qua omnino nos immunes ſervare curabimus, nil tamen prætermiſſuri de his, quæ ad noſtram neceſſariam defenſionem videbuntur pertinere quam totis viribus atque conatibus proſequi cogimur, omnibus illis viis ac mediis, quibus & divino & humano jure nos, & noſtra tueri licebit: & quibus honor & dignitas nobis ſalvi & illæſi permaneant: & integre conſerventur. Obſecramus igitur Veſtram ſanctitatem ea reciproca obſecratione, qua erga nos utitur per viſcera videlicet miſericordiæ Dei noſtri, & per eam ſpem quam de Veſt. Sanct. ad Chriſtiani nominis ſalutem conceperamus. Obſecramus etiam per claves illas, quas dominus noſter Jeſus, ad parandam Chriſticolis viam, in regnum cœlorum Petro commiſit, quarum etiam adminiſtrationem Veſtra Sanctitas ut ejuſdem Petri ſucceſſor aſſumpſit, illis ut decet utendo: Dignetur hæc Chriſtianitatis incommoda & pericula, ſua moderatione ſedare: ipſamque univerſalem pacem dirigere, ac perpetuo fundamento ſtabilire. Habet nunc Veſt. Sanctit. veram & apertam actorum & conſiliorum noſtrorum rationem. Habet ultimas excuſationes ac juſtificationes noſtras adverſus crimina & opprobria, quæ nobis injuſte quidem objiciebantur. Habet noſtram ſanam, rectamque intentionem, ac voluntatem ad bonum publicum & pacem generalem, quietemque univerſalem. Habet filialem noſtram devotionem & obſervantiam. Si Veſt. Sanct. paterno amore nos ut filium complectendum cenſuerit, ſi ipſas excuſationes ac juſtificationes noſtras, tanquam veras & legitimas, rataſque & gratas habeat: hiſque ſe contentam reddat, ac ſi de culpis nobis objectis ſatisfactum putet, noſque his culpis carere profiteatur, & ſua pronunciatione declaret. Id demum ſupplicantes ut V. S. non putet: cogitet ſeu recordetur injuriam ſeu offenſam nobis fuiſſe illatam, nec arbitretur nos præteritorum memoriam habiturum. Sed V. S. eorum omnium obliviſcatur, ut ſic recedant vetera novaque ſint omnia: cum & nos idem facturi ſimus. Si V. S. id prout ſupplicavimus admiſerit.

Papæ imputandum, quo minus Imperator rem Chriſtianam promovere poſſit.

49. Verum ſi Sa. V. nos ab his culpis & objectis immunes non cenſuerit: noſtraſque excuſationes & juſtificationes, pro veris & ultimis non habuerit: ſi arma contra nos continuarit & illorum depoſitioni non conſenſerit: ſi univerſalem pacem amplecti nolit cum tunc non patris ſed partis, non paſtoris ſed invaſoris officium aſſumeret: ſi æque rectus eorum judex non cenſeretur: nullo alio tunc ſuperſtite ſuperiore, cui nos & noſtra objicere debemus, eaq; omnia quæ nobis objiciuntur aut in poſterum objici poſſent, vel tentari: ſive perſonam, ſive Imperium, regnaq; & dominia concernantia, nil & ea omnia quæ nobis ex adverſo, pro noſtra juſtificatione & innocentia, ad Chriſtianæ reipub. quietem prætendimus, & prætendere poſſumus ad ſacri generalis Concilii totius Chriſtianitatis cognitionē & judicium remittenda cenſuimus. Illique nos & omnia quæ cum S. V. habere poſſumus, aut deinceps habituri ſumus, omnino ſubjicimus. Supplicamus præterea eidem veſtræ ſanctitati illamq; in domino hortamur: quatenus pro ſuo paſtorali officio proq; cura & ſollicitudine gregis ſibi commiſſi dignetur ipſum ſacrum generale Concilium indicere, & convocare in loco tuto & congruo, cum debita termini præfixione. Nos enim cum ex his & aliis ſatis notoriis cauſſis turbari videremus univerſum eccleſiæ & Chriſtianæ religionis ſtatum, ut nobis ac ipſius reipubl. ſaluti conſulatur, pro his omnibus ad ipſum ſacrum univerſale Concilium, cujus etiam officium per viam querelæ his de cauſis implorandum cenſemus: petentes, cum ea qua decet inſtantia, apoſtolos & literas dimiſſorias ſemel, bis, ter, & pluries nobis concedi, & de horum petitione teſtimoniales literas fieri, ac expediri in ea, qua decet forma quibus ſuis loco & tempore uti valeamus. Et cum ad hæc ſolenniter peragenda ejuſdem ſolennitatis præſentia minime habere queamus, ut inde forſan futuris gravaminibus occurramus: has noſtras ejus Nuncio Apoſtolico penes nos agenti & legationis munere nomine Ve. S. fungenti, per actum publicum, coram notario & teſtibus exhibendas, intimandaſque cenſuimus.

Appellatio à Papa ad Concilium.

Datum

Datum in Civitate nostra Granatæ, die decimoseptimo mensis Septembris, Anno M.D.XXVI. Regnorum nostrorum Romani VIII. Aliorum vero omnium XI.

CAROLUS divina favente clementia, Electus Romanorum Imperator semper Augustus, Rex Germaniæ, Hispaniarum, &c.

EL REY

Alphonsius Valdesius.

CAROLI V. IMPER. AUG. RESCRIPTUM

Anno Christi 1526.

AD CLEMENTEM PAPAM VII.

BEATISSIME Pater, Domine Reverendissime; Non mediocri cordis dolore ad literas Sanctitatis Vestræ, quas vicesima tertia Junii ad nos dedit, rescripseramus, quum novissimè ejusdem Sanctitatis Vestræ Nuncius alias literas postridie à priorum data scriptas nobis exhibuit: in quibus licet adhuc videamus Sanctitatem vestram aliam certè opinionē de nostra erga universam Rempublicam Christianam, & sacrosanctam istam Sedem animo atque voluntate retinere, quàm actiones ipsæ nostræ promerentur, non potuimus tamen non lætari, perspicientes in eisdem literis Sanctitatem vestram propensiori æquioríque animo pacem optare, blandiusque quàm anteà nobiscum agere. Atque utinam ita in potestate nostra esset, labantis Christianæ Reipubl. rebus consulere, & pacem universalem denuò componere, prout in aliorum manu bellum movere, & pacatam Christianam Rempub. turbare extitit: Videret profectò Sanctitas vestra ac cæteri ejus Fœderati, quàm sit animus noster ab eorum opinione alienus, licet (ut verum fateamur) nequaquam nobis persuadere possumus Sanctitatem vestram (quæ actiones nostras novit) hæc ex animo & verè dicere, sed potiùs terroribus quorundam, quibus Christiana tranquillitas minus expedit, perterrefacta ad hæc impulsa videtur. Speramus tamen Deum Opt. Max. cujus gratuita benignitate justa nostra causa hactenus approbata est, Sanctitatis vestræ animum mutaturum, ejusque electi populi saluti potiùs quàm privatis quorundam affectibus atque dolis consulturum: & Nos, qui & meritis & viribus nostris quodammodo semper divisi, in solius Dei præsidio spem nostram collocavimus, ejusque Clementiæ victorias nobis ab eo concessas acceptas tulimus, nostraque ita protecturum, ut evidentiori etiam testimonio animus noster cunctis patefiat, nosq; commodiùs & liberiùs ipsius nomen & gloriam, qua nihil nobis charius unquam fuit, promovere valeamus.

Papa terrore quorundam contra Christianitatē agit.

2. Sanctitatem igitur vestram quanto possumus affectu rogamus, ac per effusum Jesu Christi Redemptoris nostri sanguinem obtestamur, ut Christiani populi calamitatibus prospiciat, nec tot cædes, tot vulnera, totque horrenda mala in Christi corpus, cujus Sanctitatem vestram caput esse profitemur, inferri patiatur. Nos enim, Beatissime Pater, quandoquidem Sanctitas vestra de nostro erga Deum animo (quid enim erga Rempub. Christianam dicemus, quum quicquid vel boni vel mali ejus populo fit, ipsemet vel ingratum vel acceptum ferat?) dubitare videtur, ipsummet Deum immortalem testamur, pro virili semper conaturos esse, ut & Sanctitas vestra, cæteriq; Christiani nominis Principes intelligant, nihil æquè nobis cordi esse, quàm Dei gloriam, ejusq; populi salutem, pacem, & tranquillitatem ferventiori studio indies stabilire.

Imperator in solius Dei præsidio spē habet.

3. De peculiari verò nostra erga Sanctitatem vestram voluntate ingenuè fatebimur, nos nihil unquam prætermisisse, quod ad obedientis filii officium pertinere possit. Quæ omnia Sanctitas vestra facilè experiri poterit, si non privatis, sed publicis rebus consulere, nostrumq; animum (qui à Sanctitatis vestræ observantia, dum eam Christi vices gerere recolimus, minimè abesse potest) tanquam communis pater amplecti, Christianisque rebus in deterius prolabentibus, prout latiùs in aliis literis nostris ad Sanctitatem vestram scripsimus, pio studio adesse voluerit. Quod ut faciat, Sanctitatem vestram etiam atq; etiam rogamus, illiq; veram à Deo Opt. Max. fœlicitatem ex animo optamus.

Datum in civitate nostra Granatæ, die XVIII. mensis Septembris, anno Domini M. D. XXVI. Regnorum nostrorum, Romani octavo, aliorum verò omnium undecimo.

CAROLUS divina favente Clementia, Electus Romanorum Imperator, semper Augustus, ac Germaniæ, Hispaniarum, &c. Rex.

EL REY

Alphonsius Valdesius.

Anno Christi 1526.

CAROLI V. IMPER. AUG.

MANDATUM

AD SENATVM SIVE COLLEGIVM CARDINALIVM, ut negante seu differente Pontifice Generalis Concilii indictionem, ipsi indicant.

CAROLUS divina favente Clementia, &c. Reverendissimis in Christo Patribus, Dominis N. Sa. Rom. Ecclesiæ Cardinalibus, amicis nostris Charissimis, salutem cum incremento omnis boni.

Papæ molimina contra Christianitatis decus & Reip. pacem.

1. Reverendissimi in Christo Patres, amici charissimi, tanto profecto animi dolore mens nostra discruciatur, dum ea, quæ Romanum Pontificem suæ Pontificiæ dignitatis oblitum non contra nos tantùm (id enim æquiori animo pateremur) verùm in maximum Christiani nominis dedecus, cōtraq; totius Reipub. (quam induxeramus) pacem & tranquillitatem moliri audimus, ut tametsi animo certè perturbato, moderatis tamen verbis mentem nostram vobis aperire, actionum nostrarum (quanta pro rei magnitudine licebit brevitate) rationem reddere, & à Reverendissimis Paternitatibus vestris nostro ac totius Christiani populi nomine auxilium implorare cogamur.

2. Quum enim in ipso Imperii nostri initio à Deo Opt. Max. in tanti Principatus culmine constitutos arbitraremur, non ut Imperii limites cum Christiani sanguinis jactura extendere propagareve studeremus, sed quò Imperialis dignitas autoritate & potentiâ decorata, & observaretur à multis, & contemneretur à paucis, indeq; Christiana Respub. bellorum injuriis in extremum ferè discrimen adducta, sempiterna tandem Cæsareæ dignitatis beneficio pace frueretur. Hoc itaq; animo relicta Hispania ad Germaniam venimus, ortas ibidem seditiones inter quosdam Principes, divino favore sedamus, nihilq; omittimus, quod (judicio nostro) ab optimo Cæsare sperari poterat.

Gallorum Regis turbæ, & captivitas.

3. Verùm dum nos Christianam tranquillitatem stabilire curamus, ecce Gallorum Rex, quem uti patrem colebamus, nostræ dignitati subinvidens, in statum ac honorem nostrum nihil non moliri conatur, nosq; tandem ad arma provocat invitos. Fatetur hoc Summus Pontifex Leo, fatetur Serenissimus Angliæ Rex, quos pro pace à Gallo obtinenda sæpius sollicitari fecimus, quiq; suis viribus justæ nostræ causæ adesse non negarunt. Fatetur & hoc divina justicia, quæ ita nobis adfuit, ut post tot partas victorias, omni humano tandem auxilio destituti, victis hostibus, eorumq; Rege capto, victores evaserimus. Hinc data opportunitate, qua nostro de Republ. bene merendi studio satisfacere liceret, ab ipsis hostibus victis pacem primi flagitamus, tantumq; petimus, ut quæ à prædecessorum nostrorum manibus eripuerant, & contra jus fasq; occupabant, nobis restituerentur. Æquissima postulata nostra impetramus, pacem inimus, fœdus percutimus, & nihil in eo cautum volumus, nisi quæ ad Dei gloriam, communem Reipubl. pacem, Christianæ religionis decorem & augmentum, & sanctæ Sedis Apostolicæ veram dignitatem pertinere arbitramur. Percusso fœdere, Gallorum Regem captivum nostrum convenimus, omnibus beneficiis, omni humanitate atque benevolentia ejus animum pro Christiana tranquillitate nobis devincire curamus, & mutuò data acceptaque fide, amicitiam firmamus, ac maximo eum honore affectum in Galliam, datis obsidibus, redire permittimus: ad Pontificem cæterosq; Christianos Reges scribimus, ut si Christianam Remp. pacatam optarent, eorum patentes literas ad nostrûm utrumq; mitterent, quibus an hujusmodi fœderis beneficio uti vellent, prout conventum fuerat, declararent.

4. Nondum tamen sempiternam in Christi pôpulo pacem firmasse gloriari cœperamus, quum novos bellorum tumultus pullulare gravissima animi nostri molestia sentimus. At ubi à Pontifice, de nobis (ut ajebant) non bene contento, id manare audimus, Don Hugonem de Moncada Oratorem nostrum mittimus cum facultate amplissimisq; mandatis, ut omnibus mediis, quibus id fieri posset, Pontificem de nobis contentum reddere curaret, ita ut homine audito, nostro animo perspecto, nil aliud à nobis optasse suis ipsemet verbis fateretur. Dumq; nil tanto Pastore indignum nobis pollicentes, ejus optimum responsum præstolamur, Pontificis Nuncius literas Sanctitatis suæ in forma Brevis proximè elapsi mensis Junii die XXIII. scriptas, XX. Augusti nobis legendas dedit. quibus perlectis, quum non tantùm à summo Ecclesiæ pastore, à communi omnium patre, Christique Vicario, sed etiam à Reverendissimis Paternitatibus vestris sacroq; vestro Ordine, quibus Apostolorum autoritas tribuitur, emanatas esse credimus (nec enim rem tanti momenti vobis inconsultis factam putamus) quo simus animi dolore affecti, vos ipsi judicate. Quis enim non miraretur stuperetq;, videns à tanto Pontifice, à tot tantisq; tanta religione, pietate, atque prudentia præditis Patribus tales literas in Christiani Principis, Rom. Cæsaris, atq; Apostolicæ Sedis protectoris, honorem & dignitatem tam inconsultè prodire? in quibus nihil præter bella, seditiones, proditiones, perniciosa consilia, temeraria judicia, improperia, injuriæ, falsæ criminationes, aliaque hujusmodi tam à Pontificia dignitate aliena tractantur, idque in Nos optimè de Republ. Christiana meritos, & qui nullum unquam nec Cæsarem, nec Regem, nec Principem, nec privatum aliquem fuisse fatebimur, qui majori (nec tanta quidem) fide, religione, atque observantia sanctam Sedem Apostolicam veneratus sit, qui cæteris posthabitis majori studio ejus ditionem & dignitatem tutatus sit.

Pontificis contumeliosæ literæ.

5. Parmam enim & Placentiam, à Romani Imperii feudo disjunctas, Sedi Romanæ, nullo jure co-

te coacti, possidendas restituimus; importunasq; Germaniæ & universi Romani Imperii preces contra Gravamina & oppressiones, quas à Sede Romana pati, quum in Wormatiensi Cōventu essemus, passim conquerebantur, obturatis auribus pro innata nostra erga Apostolicam Sedem observantia obaudivimus. Subortæ sunt ea de causa variæ rerum difficultates & incommoda; pullulat indies magis Lutheranorum insania; Gravamina ubique divulgantur; omnes unanimes remedium implorant, petunt fieri Generale Concilium, in quo & Lutheranæ impietati, & Romanæ Curiæ (ut ajunt) oppressionibus obviam iri possit. In civitate Spirensi Conciliabulum indicunt, ut in seditionibus ortis usque ad Generalis Concilii decisionem ordo aliquis statueretur. Vidimus Germanorum animos in Sedem Romanam graviter commotos, verentesq; ne hujusmodi Conciliabulum Germaniam à Romani Pontificis obedientia diverteret, Spirensem congregationem gravissimis pœnis prohibemus; eis tamen pollicemur, quanto citius fieri possit, Generalis Concilii indictionem fieri curaturos. De hac re ad Pontificem scribimus, ut Germaniam ab imminenti periculo per hujusmodi Generalis Concilii indictionem liberare dignaretur, instamus. Ipse verò de Conciliabuli prohibitione gratiam habet, Generalis tamen Concilii petitionem in tempus (ut ajebat) magis cōveniens differendam censuit, ita ut pro nostra erga sanctam istam Sedem observantia, maluerimus Pontificis affectibus potiùs quàm Germaniæ precibus annuere.

Gravamina Germanicæ Nationis.

Concilium Generale.

6. Nunc verò Sanctitas sua, vestro etiam (si id credendum est) accedente consilio, tot crimina in nos jactitat, ac si penitus Romanæ Ecclesię adversarii hactenus fuissemus. Hinc enim de nostro erga publicam pacem animo (nullo profectò recto judicio) dubitat, nosque à Christianæ Reipubl. perturbatione deterret. Quasi verò noster erga Rempub. animus clarior non sit, quàm ut cujuspiam admonitione egeat. Si enim de C. Cæsare judicatum est, quòd maluisset non dimicare quàm vincere, eoque victoria adepta pacis autores libenter audiverit, cur de nostra voluntate à communi omnium parte per contrarium discernitur? Ille pacis autores audivit, nos verò hostibus victis pacem primi obtulimus, nec tantùm hostem captivum Regiæ dignitati restituisse contenti, Lusitaniæ Reginam sororem nostram natu maximam, & in successionis gradu secundam ipsi matrimonio copulavimus, quod profectò ante victoriam minimè à nobis impetrare potuisset. Quanto igitur nostra C. Cæsaris Clementiam excedere deberet, vos ipsi judicate.

7. Adhæc etiam Pontifex consilia nostra ad suæ dignitatis & Ecclesiasticæ libertatis oppressionem tendere, videtur asseverare, quum ea, quæ pro Romana Sede præstita commemoravimus, adeò omnibus nota sint, ut inde nonnihil Germanorum animos à nobis alienaverimus.

8. Perpendite igitur Patres Reverendissimi, an in hoc Pontificis Beatitudo suis, & Apostolicæ Sedis rebus consulat, an sit Pontificiæ dignitatis Christianorum Principum animos adversus Ecclesiæ protectorem ad arma (ut ipsi ajunt) incitare, ac suis stipendiis tot corporibus atq; animabus æternum exitium parare. Causam audite, ut subditum nostrum magni sceleris accusatum, nobis jure prævio punire non liceat, ob idq; armis nobiscum certare contendit. Quod tametsi ei ex sententia succederet, quid quæso Christi Vicario dignum facturus esset, nisi ut justiciam, quam promovere tenebatur, impediat; Ecclesiæ thesaurum in alios certè usus convertendum exhauriat, ac Romanam Ecclesiam, & universum populum Christianum in extremum discrimen adducat? Hæc ergò atque hujusmodi alia ingenti cordis dolore, perturbato animo pensirantes, publicam Christianam calamitatem nobiscum deplorare cœpimus, atq; non nostro tantùm honori, sed Christi gloriæ, ejusq; electi populi saluti consulere ex animo cupientes, ad Pontificis literas rescribimus, justificationem de his, quæ nobis falsò objiciūtur, damus, petimusq; ut Generale Concilium indicat, ac alia faciat, quæ ex incluso literarum nostrarum exemplo vobis videre licebit.

Papa corporibus & animabus æternum exitium parat.

Imperator cōtra Papam pro Christo & ejus populo.

9. Quæ omnia, Patres Reverendissimi, vos latere noluimus, ut si ex literis Pontificis, ejusve suasionibus sinistram aliquam suspicionem animi nostri erga sacrosanctam istam Sedem nō bene dispositi concepistis, justificationibus nostris, recto judicio, perspectis, pristinum vestrum erga nos animū induatis, ac omnem prorsus iniquam opinionem abjicientes, labanti Christianitati subveniatis.

10. Agite igitur, Patres Reverendissimi, & tanti mali causam cognoscite, Romanum Pontificē à tam inpio avertite consilio, vestrisq; monitis tantum apud eum efficite, ut meminerit se à Deo Opt. Max. non ad perniciem, sed ad salutem sui populi; non ad arma, sed patiētiam & humilitatem in Romani Pontificatus solio cōstitutum; recordeturq; nos eadem ratione in Romani Principatus apicem evectos, unde peculiari quodam affectu Christianæ Reip. rebus consulere præ cæteris tenemur, ni à Principe nostro Christo degenerare velimus. Si verò Beatitudo Pontificis votis nostris tam pro nostra justificatione, quā pro Christianæ religionis salute in Generalis Cōcilii indictione annuere negaverit, tunc juxta juris ordinem Reverēdissimas Paternitates vestras, ac sacrum vestrū Collegium hortamur, requirimus, atq; monemus, ut quæ de indictione Concilii à Pontifice petimus, eo negante, aut plus æquo differente, vos debito ordine procedentes, præstare non differatis. Protestantes apud omnipotētem Deum, si quid inde incommodi ac detrimenti Romanæ Ecclesiæ & Reip. Christianæ accesserit, id non nostra, sed eorum culpa futurum, qui suis affectibus potiùs quàm Christi gloriæ, ejusq; populi saluti inservire maluerint: quod de vestro erga Christianam Remp. animo atq; voluntate nobis minimè persuadere volumus. Si verò Reverendissimæ Paternitates vestræ æquissima hujusmodi postulata nostra cōcedere negaverint, eorúmve exequutionē plusquā decet, ac dignitatis nostræ ratio expostulat, distulerint, nos pro nostra erga Deū gratitudine, proq; dignitate nostra Imperiali, qua ejus gratuita benignitate fungimur, quib. licebit remediis, ita in his pro virili pvidere curabimus, ut nec Christi gloriæ nec justicię nostrę, nec Christianę Reip. saluti, paci, & trāquillitati quovis modo defuisse videamur.

Imperator Christianæ Reip. defensor contra Papæ impietatem.

Imperator, nolentibus Papa & Cardinalibus, Christianæ Reip. provideat.

Datum in civitate nostra Granatæ, die sexta mensis Octobris, anno Domini M. D. XXVI. Regnorum nostrorum, Romani octavo, aliorum verò omnium undecimo.

YO EL REY

Alphonsus Valdesius.

Anno Christi 1526.

CAROLI V. IMPER. AUG. EDICTUM

SVPER CAVSA GALLICA, ET CONVENTIONE Madritia.

CAROLUS divina favente Clementia, Electus Romanorum Imperator, Semper Augustus, &c.

Reverendissimis & Illustrissimis Principibus, Sa. Rom. Imperii Electoribus, &c.

* Hoc addit propter Cardinalem Moguntinum.

REVERENDISSIME in Christo * Pater, ac Venerabiles, Illustres Principes, amice & consanguinei charissimi. Quæ nostra hactenus de Reipublicæ salute, pace, quiete, & tranquillitate fuerint consilia, adeò omnibus notum arbitramur, ut nullâ hominum malitiâ, fama, honorve noster ulla ex parte lædi posse videatur. Semper enim ejus animi fuimus, ut non fucatis verbis, & à veritate prorsus alienis (ut à plærisque fit) sed reipsâ actiones omnes nostras non apud paucos, eosq; omnis recti judicii expertes, sed apud Deum ipsum Opt. Max. qui corda etiam scrutatur, & apud universam Rempub. Christianam comprobaremus.

2. Hinc enim (ne vetustiora repetamus) dum proprii commodi, atq; etiam gloriæ obliti, Reipub. saluti, & præsertim Germaniæ quieti ex animo consulere optamus, Gallorum Regem, quem (ut omnibus notum est) optimo jure captivum penes nos detinebamus, postquam omni benignitate & Clementia in his nostris Hispaniarum regnis excepimus, magnoq; honore à subditis nostris tractatus extitit, tot eum beneficiis affecimus, ut si suæ ipse felicitati non invidisset, in Ticinensi conflictu non modò non cecidisse, sed vicisse ab omnibus videri potuisset. Hostis erat, illi charissimam sororem nostram natu maximam, & in tantorum regnorum successionis gradu secundam matrimonio collocavimus, ut ex hoste sororius fieret. Christianæ Reipub. turbator communi omnium judicio habebatur, communis salutis gloriam illi impartiri voluimus. Multa à prædecessoribus nostris tum Hispaniarum Regibus, tum Burgundionum Ducibus, violenter occupaverat, & præter jus fasq; detinuerat: jura in his nostra illi concessimus, solumq; ab eo petiimus, quæ citra honoris & dignitatis nostræ diminutionem, ac subditorum nostrorum perpetuam indignationem omittere nequivimus, & quæ ipsemet vel non rogatus (si meritò Christianissimus nuncupari vellet) nobis restituere deberet. Hisq; beneficiis affectum Regem captivum Regiæ dignitati restituimus, atq; (multis licet dissuadentibus, qui minùs ejus fidei credendum asseverabant) illi in Galliam abeundi copiam fecimus, maluimusq; ie ejus fidem experiri, ac illi de jure nostro aliquid potiùs cedere, quàm ut ulla Christianæ Reipub. mala, si quæ forsan evenirent, quovis modo crimini nostro nostræve culpæ ascribi possent.

3. Dumq; intestinis seditionibus pacatis, iter nostrum (uti inter nos cōventum erat) ad Italiam paramus, armaq; nostra in sempiternos religionis nostræ hostes communibus auspiciis convertenda disponimus, quibus & Hungaria defendi, & hostes submoveri potuissent, suam fidem ex nostro mentientes animo, ille sævissimum bellum in nos parat, initoq; cum Romano Pontifice, aliisq; nonnullis Italiæ Potentatibus fœdere offensivo, divisoq; inter eos regno nostro Neapolitano; dum * alter vanis pollicitationibus omnia, quæ nobis promiserat, se præstiturum asseverat, * alter verò ad Hungariæ defensionem nos invitat, ut nos invaderent incautos, nostra ac sacri Romani Imperii dominia hostilibus armis aggrediuntur, nullaq; nostri nec amoris nec benevolentiæ, nulla Christianæ Reipub. salutis, nulla religionis nostræ honoris ratio in his habita est.

* Rex Francorum Franciscus.
* Papa Clemens VII.

4. Quorum conatus, quum ex eorum sententia justo Dei judicio minimè succedant, Gallus ipse Rex non contentus armis nobiscum congredi, convicia in nos jactat, eaque cum Regio privilegio typis excusa ubiq; circumferri curat, nihil veritus omninò contrariis operibus suamet verba irrita facere. Nos verò (tametsi nobis inscijs ad illam Apologiam seu potiùs Invectivam, quæ superioribus diebus cum decreto Regio Lutetiæ tum Latinè, tum etiam Gallorum communi idiomate, excusa fuerat, abunde satis responsum extitit) noluimus, immò expresśè prohibuimus, ne quid tale in Regnis Dominiisq; nostris imprimeretur, maluimusq; ipsum virtute quàm conviciis vincere, sperantes fore, ut modestia nostra suam petulantiam compesceret.

Imperator maluit virtute quàm conviciis vincere.

5. Nunc verò quum exemplum literarum, quas Rex ipse ad vos, cæterosq; sacri Romani Imperii Status scripsit, ex his, quas ad ipsum pro obtinenda libera ad nos veniendi, atque hinc recedendi facultate pro Nuntiis Imperii nomine ad nos destinandis literas dederatis, occasione assumpta, huc allatum sit, non certè manu descriptum, sed Lutetiæ typis excusum, in eoq; ipsum Gallorum Regem suis propriis verbis in nos nostramq; dignitatem atq; honorem citra modestiam invehi videamus, tametsi eq

etsi eo certè animo simus, ut in his turbatis atq; adeò difficilimis temporibus publicam potiùs quàm privatam causam agere cupiamus, ne tamen nostra nimia taciturnitate falsis hujusmodi convitiis atq; injuriis fidem quodammodo præstare videamur, velimus nolimus, omnibus veritatem aperire cogimur, atq; actionum nostrarum rationē reddere.

6. Ad vos igitur * Apologiam illam, seu veriùs Invectivam, unà cum ejus Refutatione pro justificatione nostra edita, his annexam mittimus, ut pleniùs diffusiusq; pernoscatis, quo jure rationéve Gallus suam fidem atque jusjurandum violatum excusare queat: qua ratione se pacis cupidum ostendat, honestaq; pacis media se nobis obtulisse prædicet, dum non modò pactis stare noluerit, sed contra fidem ultrò citroque datam atque acceptam, offensivo fœdere contra nos percusso, cujus etiam exemplum cum his transmittimus, dominia nostra hostilibus armis invasit. Quo affectu Christianam Rempub. nostræq; religionis ornamentum, atq; Christi nominis gloriam prosequatur, qui dum sævissimum Turcarum Tyrannum cum magna militum atq; instrumentorum bellicorum copia Pannoniam invadere audivit, ille in nos bellum movet, viresq; nostras ad Hungariæ defensionem destinandas intra fines nostros pro subditorum nostrorum protectione continere coëgit? Quo factum est ut cum maxima Christiani nominis ignominia hostis voto suo potitus sit, firmissimo illo religionis propugnaculo suæ impiæ ditioni subjiciendo, florentissimo Rege extincto, Christiq; cultoribus à suis ædibus profligatis, tot templis prophanatis, fusoq; tot innocentium sanguine, quod certè non absque summo cordis dolore referre cogimur. Et quum his cæterisq; Reipub. calamitatibus atq; infortuniis ille causam dederit, nunc se ea molestè tulisse prædicat: quasi suis verbis majorem, quàm illius operibus propriisq; cujusvis oculis fidem haberi velit. Hoc tamen animo hæc illum scripsisse arbitramur, ut obstrueret ora his, qui ejus literis interceptis, sua opera suoq; consilio Turcas Hungariam tanto impetu invasisse non cessant asseverare. Verùm aliorum verba omittamus, ad ipsiusq; Regis literas tam ficto simulatoq; dolore scriptas veniamus.

* Utraq; editur in S. Rom. Imperii Politicis, quæ cōgessimus.

7. Si Christianæ Religionis periculum timebat; si Rempub. salvam cupiebat; si ferrum, quod in fidei hostes stringendum erat; si vires, quæ in ipsos vertendæ; si consilia ad eos submovendos exercenda in nosmet ipsos converti, si Christianam manum Christianum sanguinem effundere tantopere execrabatur, cur ipsemet novis bellorum tumultibus excitatis, Rempubl. in discrimen adduxit? cur pacatam turbavit? cur armis dominia nostra invasit, à Christianique sanguinis effusione regni sui initium auspicatus est? cur vires & consilia nostra sæpiùs contra communes Religionis nostræ hostes destinata suis machinationibus suisq; conatibus à communi salute prorsus alienis ad subditorū nostrorum defensionem revocare coëgit? quur toties victus, divina justicia justæ nostræ causæ favente, toties adversam mavult experiri fortunam cum Christiani sanguinis effusione, quàm Christi gloriæ, suoque honori ac dignitati consulere?

8. Hæc tametsi omnibus omninò nota sint, nihil tamen veritus, an vera an falsa loquatur, omnē in nos culpam convertere conatur, dum multo sanguine exiguū terræ spacium nos quærere ait. Exiguo profectò terræ spacio pro tanti Regis redemptione, Burgundiæ videlicet Ducatu, cōtenti fuimus, quē etiam nunquam petiissemus, ni jus nostrum, quod in eo habemus, prout ex Gallorum Apologiæ Responsione clarè videre licebit, omnibus notū esset, illiusq; contemptus ignaviæ potiùs, quàm aut Religioni aut liberalitati nobis ascribendus esse videretur. Et licet Rex ipse tum in fœdere, tum etiam extra fœdus, suis propriis verbis ex suomet ore prolatis, sanctoq; jurejurando confirmatis, promiserit sese illum nobis restituere velle, deindeq; à captivitate liberatus in suo regno cōsistens, sæpius & verbis & literis propria etiam manu ad nos scriptis, se omnia in fœdere contenta ex integro implere servareque velle profiteretur, ac demum mutata sententia hujusmodi restitutioni intendere noluerit, nunquam tamen violati fœderis injuriam persequi, ejúsve dominia invadere, novísve simultatibus publicam tranquillitatem turbare voluimus, verùm tum literis tum Nunciis ejus induratum animum sollicitari fecimus, ut promissa observaret: & si non Reipubl. suo tamen honori atq; dignitati consuleret. Ille verò dum mavult Christianam Rempub. in manifesto discrimine adducere, suæq; fidei & jurisjurandi oblivisci, ea, quæ ipse commemorat, mala consequuti sumus: intereaq; quàm falsè apud nos pro Christiana pace amplectenda protestatum fuisse, dicere non veretur, hisq; met verbis utitur, quibus nos sæpe illum hortati sumus, ne fidem jusjurandumq; violaret.

Burgundiæ Ducatus ad Austriacos pertinet.

9. Quod igitur variis dilationibus tēpus inane consumitur, q̄ Christianorū agri vastantur, quod urbes diripiuntur, q̄ incendia vagantur, quod cædes cōmittuntur, quod hostiū fines propagantur, eorumq; fines in dies accrescunt, debet certè hoc Christiana Respub. Regi Francisco, qui in meditullio Christianitatis cōstitutus glorians ac jactās se ab hoc Christianitatis incēdio, imminentiq; periculo lōgè abesse, nihil nō interturbat, nullū in pace vivere permittit, mittēda in Turcas arma in suū caput convertere conatur, Nuncios ad juvandā Remp. destinatos in regno suo detinet, atq; inter suos triūphos Turcarū in sororii nostri regno irruptionē annumerat, sibiq; hoc satis esse credit, si à suis Christianissimus nuncupetur, * sororiiq; nostri sortē miserrimam prædicat, qui pro fide, pro religione, pro patria, ac pro Dei gloria Christo Deo Opt. Max. vitam suā devovit, ad fœlicioremq; vocatus, optimi, strenui, atque magnanimi Principis laudē apud posteros reliquit. Hæc.n. sors cuivis sanæ mentis homini nō miserrima, sed fœlicissima videri debet: quāto tamē ipsiusmet Franci Regis sors miserior sit, viderit ipse. Nos certè nostrā longè magis cum Hungaro, quàm cum Gallo cōmutare vellemus, licet impudenter adeò toties inculcet, sese omnia tentare velle, quibus Christianæ Reip. tranquillitati consuli possit. Si eam salvā cupit, quis eum ad bellum provocat? quis ejus dominia invadit? quis cum eo contendere vult?

* Ludovici Ungariæ Regis.

Sc. Franciscũ & Henricum quorum u-terq; ejus nominis Secundus.

vult? quis talem cuperet movere Camarinam? Si suos * liberos, quos nobis obsides dedit, recuperare optat, cur impositas leges non servat? Si, quod potest, impossibile asserit, cur ipsemet (uti pollicitus est) ad captivitatem non revertitur? Inveniet profectò nos publicæ salutis suæq; dignitatis quàm studiosissimos. Verùm si arma illi continuare libet, erimúsne usq; adeò nostri honoris obliti, ut tantum hostem in gregem nobis commissum debacchari permittamus? Hæc igitur admonitio, hæc protestatio, quam nobis fieri vult, illi certè longè magis conveniret. Veruntamen pudet profectò nos ad has nugas inanesq; fabulas tot verbis respondere.

10. Si procul ab omni periculo distat, si jucunda quiete ac pace intra sui regni fines fruitur, eam certè fœlicitatem nequaquam illi invidemus, imò potiùs ei ex animo gratulamur; magisq; gratularemur, si dum sua ipse fruitur quiete, suos etiam finitimos in pace vivere permitteret, nec tot bellorum semina ubiq; jactaret, nec tot clandestinis conspirationibus omnia niteretur turbare. Hæc licet adeò omnibus nota sint, ut nulla penitus attestatione egere videantur, tamen ad vos scribenda duximus, ne quis existimaret hujusmodi garrulitati fidem aliquam adhibendam esse, néve tot maligna verba ulla ex parte immaculatam famam nostram lædere possent: atq; ut sciatis, per ipsummet Regem Gallum stetisse, quo minùs institutum iter, de quo superioribus diebus ad vos scripseramus, perficere quiverimus.

11. Speramus tamen, favente Deo Opt. Max. nos ita res nostras dispositurus, ut eo etiam reluctante, suisq; conatibus irritis ac superatis, nostro de Republ. bene merendi, de religione purganda & propaganda, studio omninò satisfaciamus. Ad id enim die vigesimo proximi mensis Januarii in hoc nostro Castellæ Regno, in oppido nostro Vallisoleti, quò nunc tendimus, generalem Conventum celebrabimus, ubi tractabitur de mittendo cum ea, qua decet, celeritate ad Germaniam auxilio, quo non modò ipsam defendere, sed hostium conatus infringere, eosque à Christianorum cervicibus submovere valeamus. Hispanorum nanq; animi hac injuria commoti & expergefacti, vires, opes, propriumq; sanguinem jam ultrò offerre cœperunt: nosq; ad hanc expeditionem stimulant, pro qua (si expedire videbitur) non regna tantùm ac dominia omnia nostra, sed personam, sanguinem, atq; animam ipsam nostram Christo Deo Opt. Max. nos devovisse profitemur.

12. Si verò intereà Gallorum Regi (Deo inspirante) resipiscere contigerit, ad nostramq; amicitiam redire voluerit, nos certè omne illius commodum, honorem, atq; dignitatem ex animo promovere curabimus, illiq; injuriam hanc libenter condonabimus, atq; de jure proprio illi cedere paratissimus, ut sedatis contentionibus, communibus auspiciis hostes profligare, illosq; à suis sedibus submovere, vel (si Deus concesserit) in ovile Christi redigere faciliùs valeamus.

13. Latere vos minimè arbitramur, Amice & consanguinei charissimi, perniciosissimas Gallorum artes, qui, quò suum negocium agant, discordias seminare non cessant. Vestrûm nunc erit, eam ipsorum verbis fidem præstare, ut intelligant tantorum Principum animos sese frustrà sollicitare.

Datum in civitate nostra Granatæ, die penultima Novembris, anno Domini M. D. XXVI. Regni nostri Romani octavo.

Anno Christi 1530.

CAROLI V. IMPER. AUG.

IURAMENTUM ANTE IMPOSITAM SIBI CORONAM Romanam Bononiæ præstitum.

EGO CAROLUS Romanorum Rex, & brevi Dei gratia futurus Imperator Cæsar, per Deum Divumq; Petrum promitto, polliceor, testificor atq; juro, me in posterum pro viribus, ingenio & facultatibus meis Pontificiæ dignitatis & Romanæ Ecclesiæ perpetuum fore defensorem, necullam Ecclesiasticæ libertati vim illaturum: sed potestatem, jurisdictionem & dominationem ipsius, quoad ejus fieri potest, conservaturum ac protecturum; cujus rei testem voco Deum ipsum & hæc sancta Evangelia.

Anno Christi 1530.

CAROLI V. IMPER. AUG.

PROPOSITIO

In præsentia ejus Majestatis, coram omnibus Electoribus, Principibus & Imperii Ordinibus, in Comitiis Augustanis, die 20. Iunii, Anno MDXXX. per Fridericum Palatinum de scripto recitata.

ROMANA Cæsarea Majestas nequaquam dubitat, Majestatis ipsius amicos, agnatos, fratres ac patrueles, Electores, Principes, & omnes sacri Romani Imperii ordines, recenti memoria etiamnum tenere, quod statim post illud tempus, quod Majestas ipsius, Divina providentia & consilio, ad Romani Imperii dignitatem, fastigium & gubernationem, communi Principum Electorum consensu electa, & Aquisgrani inauguratione confirmata sit, conventum ordinum Imperii

Wormatiæ indixerit, in quo de omnibus sacri Romani Imperii negotiis, summa diligẽtia, cura & studio clementissime consultarit, & necessarias deliberationes instituerit, & quod Cæsarea Majestas in illis ipsis vigentibus Comitiis adhuc agens, aliorum bellis sit impetita & irritata, ita quidem & adeò, ut licet is planè fuerit ipsius animus, & ea voluntas, in sacri Rom. Imp. finibus diutius permanere & cõmorari: tamen coacta fuerit in Hispanias & paterna sua regna redire, quod tamen fecerit & de ipsorũ voluntate, & non prius, quàm Imperii res omnes legitime procurasset, constituto nimirum, ex septemviris, Principibus & aliis Imperii ordinibus, judicio & senatu, & Fratre Ferdinando, velut altero se, Legato sibi designato per suam absentiam.

2. Qui Legati & Consiliarii, intereà dum abesset, plenam habuerint potestatem omnia statuendi, definiendi & agendi, quæ Imperii Romani necessitas, & alia imminentia pericula postulare & requirere viderentur, non secus ac si Majestatis ipsius præsens, & propria persona rebus agendis interesset.

3. Per quam quidem Majest. ipsius absentiam, Frater ejus Ferdinandus, Commissarii & Oratores, in Imperii administratione, omnia, quæ pro conditione rei, post celebrata Wormatiæ Comitia, necessaria, & edicto in illis promulgato non adversari visa fuerint, tali studio, tantaque cura, solicitudine & diligentia fecerint, ut majori facere non potuerint, ita quidem, ut, quod ad conservandam per Imperium communem pacem atq; concordiam, & rectè administrandam justiciam prodesset, nihil in se desiderari passi fuerint. Ob quam etiam causam Cæs. Majest. tranquilliori animo Germaniam deseruit, & in Hispanias ac paterna sua regna est profectus.

4. Interea verò dum in Hispania ageret, Majest. ipsius audivit, non solùm magnas esse per Romanorum Imperium simultates atq; dissidia religionis: verum etiam Turcicum Tyrannum, Christiani nominis ac otthodoxæ fidei infestissimum hostem, magno exercitu collecto, nonnullis Christianis finibus, ac præcipuè regno Ungarico, vim & bellum inferre decrevisse, ejusq; rei jam initium fecisse, ac superatis ibi, & in potestatem suam redactis, aliquot propugnaculis, castellis & arcibus, liberum aditum in Germaniam sibi patefecisse.

5. Ob eas etiam impendentes calamitates, Regem Ludovicum Majestatis ipsius fratrem & affinem, ac nationis illius Proceres, insigni legatione ad Majestatis ipsius, per Romanorum Imperii fines designatum legatum, Commissarios & Oratores, tempore Comitiorum Norimbergensium, missum, opem & auxilium Imperii sollicitasse, impendentium periculorum & cladium, à Turca, post superatum Belgradum, & alia nationis Hungaricæ propugnacula, capita, acceptarum, commemoratione addita, eas, quibus nunc ipsi præmerentur calamitatibus & miseriis, omnibus Imperii ordinibus & Christianæ Ecclesiæ membris communes, & ingentia illa pericula brevi omnes oppressura esse, affirmantes, ac nisi continenti & durabili belli apparatu & exercitu Hungari instruerentur, ipsos elidendis hostibus conaribus nequaquam pares futuros, inferentes.

6. Si verò in tempore ipsis succurratur, eos, non tantum vim omnem hostilem depellere: verùm etiam sua se posse recuperare, bonam spem concipere, aliorum auxilio si destituantur, ipsos Turcicæ Tyrannidi subjugatum iri, atq; hac ratione futurum, ut & aliis gentibus finitimis, opem ferre non possint, & contra Christianos bellum gerere, ac inimice agere cogantur, ut Legatorum illorum oratio fusius omnia tractavit & commemoravit, de duorum imperiorum, Constantinopolitani & Tragsentini, Dalmatiæ & maximæ partis Croatiæ, aliorumq; multorum regnorum, nationum, urbium, castellorum & arcium, amissione & depopulatione, verba faciens, quod scilicet Turcicus Tyrannus, paucorum annorum spatio, Imperium suum ita extendisset & amplificasset, ut, multis ditionibus non numeratis, duo jam subjugarit Imperia ac viginti possederit Regna, quorum incolæ omnes tristissima servitute premerentur, & Tyrannidi Turcicæ subjecti miserabilem vitam agerent.

7. Iis verò Legationis Hungaricæ tristissimis querelis, & non longe post, ad multas alias gentes inundaturis calamitatibus, Cæsar. Majest. ita commotam fuisse, ut quo celerius & commodius auxilia mitterentur, totam illam pecuniæ summam, quam ei, inaugurationis causa, Romam proficiscenti, omnes Imperii ordines communi consensu, in Comitiis Wormatiæ celebratis, pendere promisissent, ad sublevandas Hungerorum calamitates, & elidendos hostiles conatus, in bellum illud converti & erogari clementissime mandarit. Cum verò auxilia illa nec in tempore, nec commode missa & administrata fuerint, Turcicum Tyrannum post superatum Belgradum, alios quoq; portus, urbes, arces, & propugnacula, magna cum clade & calamitate Christianorum, cepisse, ac paulò post Rhodum etiam invasisse, ac difficili obsidione, longoq; bello defatigatam subegisse, quæ hactenus velut altera arx Christianorum fuerit & propugnaculum.

8. Deinde ipsum insatiabili regnandi libidine ardentem, Hungarico regno vicissim bellum intulisse, ac multis arcibus, portubus, oppidis & castellis superatis & captis Ludovici Regis exercitum Turcicæ Tyrannidi & armis violentis resistere volentem profligasse, ac Regem ipsum contrucidasse, ac deinde, victoria parta, longius progressum, omnia propugnacula, oppida & castella inter Savum & Dravum flumina vi cepisse, ac Buda Ungariæ metropoli capta, multisq; aliis locis & urbibus subjugatis & captis, omnia diripuisse ac incendisse, multis Christianis trucidatis, ac reliquis, cum magna auri & argenti vi, in tristissimam servitutem abductis.

9. Nec trophæis & spoliis reportatis odii crudelitatem placatam in eo esse: se victoriis tantis auctum, Christianarum nationum populandarum, & pii sanguinis fundendi sitientiorem evasisse, ac truculenti animi conatibus, & cogitationibus in Germanicæ nationis interitum defixis, in Illyricum,

cum, Cæs. Majest. Regnum & Principatum, impetum fecisse, ac cum supra modum omnem ibi grassatus esse, cædibus, incendiis, rapinis, devastationibus agrorum, abduxisse illinc, utriusque generis, triginta hominum millia in miserabilem servitutem, & eos, qui fortè per impedimenta sequi non poterant, contrucidasse.

10. Deinde proxime superiori M. D. XXIX. anno, cum innumerabili exercitu (qualis à tempore Attilæ, qui flagellum Dei dictus sit, non fuerit numeratus) in Ungariam progressum, ea vicissim subjugata, Austriam penetrasse, ac ejus loci Metropolim obsedisse Viennam, rapinis omnia expilasse, & longè lateq; populatum esse agros, prope ad Lyncium & Anisum flumina usque, nec ullum inhumanitatis genus prætermisisse, nulla nec ætatis nec sexus habita ratione, dissectis ac in frustra concisis pueris infantibus, ac honestis matronis ac puellis nefariè stupratis & more pecudum cum ingentibus spoliis, abactis.

11. Itaq; nisi tunc temporis hostis obsidionem solvisset, Cæs. Majest. planè constitutum habuisse, omnibus rebus aliis neglectis & posthabitis, illò proficisci cum copiis, & omne suum robur eò convertere. Datis etiam literis, tùm ad Ferdinandum Regem fratrem, tum ad Proceres atque belli duces Viennæ circumsessos, ut suum adventum prorsus expectarent, & fortiter agerent hortatam esse. Cum autem pedem ille referret, mutasse consilium, & multis de causis optimum judicasse, ut rebus per Italiam pacatis Bononiam proficisceretur, & cum Pontifice, de summa Reipublicæ constituenda, deque Religione & fide Christiana, matura consilia caperet. Quæ omnia in literis indictionis fusius tractata sunt & commemorata.

12. Cum etiam Imperator invictissimus intelligeret, summam necessitatem, & præcipuè hæreditarii & immanis Turcici hostis rabiem atq; furorem, & Christianæ fidei dissidia requirere & flagitare, ut ejusmodi conventus indiceretur, ac optimum etiam judicaret, ut statim post acceptum Bononiæ diadema (quo sine ullis impedimentis, ut omnibus cōstar, etiam Romæ insigniri potuisset) Neapolim proficisceretur, quod regni illius status & conditio tum inprimis requisiverit: tamen majestatè ipsius commodo privato postposito, cogitationem omnem ad communem Christianæ Reipub. utilitatem contulisse, cùm ut animum suum erga Germanicam nationem omnes cognoscerent, tùm ut primo quoq; tempore huic conventui adesset.

13. Jam verò licet hostis, Divina providentia, forti propugnatorum manu ac veteranorum militum egregia virtute repulsus, Viennam capere non potuerit, tamen ingens damnum esse datum toti provinciæ & aliis finitimis locis, quod vix longo temporis spacio, vicissim sarciri possit.

14. Et licet tum temporis exercitum ille reduxerit, præsidia tamen atq; Duces reliquisse ad fines, qui, ex eo tempore, non modo Ungariam & Croatiam: verumetiam Austriam, Stiriam & alia finitima loca assiduis irruptionibus, excursionibus & depopulationibus graviter labefactarint & continenter devastarint. Et quandoquidem fines nunc habeat multis in locis conjunctos nostris finibus, dubium non esse, quin ad proximam occasionem, multo sit majori cum manu reversurus, ut sine intermissione, omnes Christiani nominis professores, ad internecionem disperdat ac funditus eradicet, præsertim in Germania. Atq; ante & post expugnatam & captam Constantinopolim, usq; ad has, cum magna Christianarum nationum, urbium, castellorum, & locorum devastatione & excisione, illatas Austriæ clades, quam multa nobis ademerit, quantum Christiani sanguinis hauserit, & quantas in angustias orbem hunc nostrum adegerit, supra est commemoratum, ac cum omnibus notum sit, deploratione potius & querimonia, quàm ulla opus est explicatione prolixiori.

15. Quæ immanissimorum latronum crudelia facta, tanta Christianorum populorum & nationum clade, tantaque sanguinis effusione perpetrata, omnium & singulorum piorum animos verè ac vehementer afficere, & rerum præteritarum exemplis ita commovere debebant, ut certò statuerent, quòd si jam rursus ut antehac, remisse, lentè & cunctanter agetur, neque majoribus quàm huc usque, copiis atque viribus, obviam ibitur illius furori, assiduis irruptionibus & hostilibus conatibus, non esse, quod deinceps ullam salutem sibi polliceantur: sed fore, ut alia, post aliam, provincia amissa, tandem & brevi quidem, in ipsius potestatem redigantur omnes, extirpentur ac funditus deleantur.

16. His quidem de rebus, & aliis Sacri Imperii gravaminibus, & præsertim de assiduis Turcici Tyranni eruptionibus impediendis, & elidendis hostilibus conatibus, per suam absentiam, crebros fuisse cōventus ordinum habitos, quibus etiam ipse optaverit coràm interesse: Verùm id sibi per suos adversarios & bella non fuisse integrum, sicut & literis & legationibus, in omnibus Imperii Comitiis, & aliis etiam conventibus demonstrarit, & de absentia se excusarit.

17. Cum quibus quidem adversariis Majest. ipsius, cum propter Imperii & Christianæ Reipub. utilitatem, tùm ut Turcica gravamina commodius levari, averti, componi & tolli possent, nunc transegerit & pactus sit, ac omnibus suis privatis injuriis & offensionibus, ubi primum licuit, Reipublicæ condonatis, pacem cum hoste fecerit, publicæ pacis ac concordiæ causa, ac Turcicis devastationibus & aliis Sacri Imperii gravaminibus exploratis & diligenter pensitatis, suum in Germaniam reditum, longius differre noluisse.

18. Igitur relictis Hispaniarum regnis & populis florentissimis, non absque magno discrimine in Italiam trajecisse, & quod ibi reliquum fuerit hostium, atq; adeò totam Italiam pacasse. Quæ quidem res impedimento sibi fuerint, quominus ad constitutum diem hîc adesset, id quod antea quoq; literis consignatum, Electoribus, Principibus & aliis Imperii ordinibus huc cognoscendum misit.

19. Cum

19. Cum verò Cæſ. Majeſt. intelligat, in multis hactenus celebratis Comitiis, quædam de durabili & perpetuo belli apparatu conſignata, & ad omnes Imperii ordines dimiſſa eſſe, ut de iis diligentiores cogitationes ſuſciperent, & cum ſubditis ſuis deliberarent, quò, de ejusmodi durabili auxilio, aliquid certè in aliis Comitiis decerni poſſet: tamen iis nihil actum, ſed nonnunquam ſubitanea tantum auxilia decreta & miſſa eſſe, quæ Majeſt. ipſius ſumptibus ac pecunia, ab Imperii ordinibus, ei Romam, inaugurationis gratia, proficiſcenti, numeranda militarint, atque hæc omnia, propria utilitate poſthabita, propter Imperii & Chriſtianæ Reipub. utilitatem, in bellum, contra Turcam gerendum, ut ſupra etiam dictum eſt, clementiſſime erogaſſe & impendiſſe.

20. Cum autem hic articulus, de durabili belli contra Turcam apparatu, omnium primus ſit ac maximus, & ejusmodi planè, cujus non tantum Imperii, verùm etiam totius Chriſtianæ Reipub. interſit, ac dilatæ, de hac re, deliberationes in omnium oculis poſitæ ſint, ac in poſterum etiam magna incommoda & damna præbitutæ & daturæ videantur, conſiderando nimirum, quod gravia & impendentia pericula hoc ipſum requirant & flagitent, cum Chriſtiani ſanguinis ſitientiſſimus hoſtis, de furore & rabie in Chriſtianos concepta, nihil remittat, ſed indies majora incommoda & detrimenta Chriſtianæ Reipub. inferat, ac eò ſpectet, ut in ſuam ſervitutem omnes redigat, imò ut extra naturæ fines exterminet: Cæſ. Majeſtatem clementiſſimè inquirere, & mirum in modum rogare Electores, Principes & omnes alios Imperii ordines, ut nulla interpoſita mora, de perpetuis & durabilibus contra Turcam auxiliis decernendis, diligenter deliberent, & ut vel conditionibus ſupra propoſitis, vel alia via, res tranſigatur & componatur, ſummo ſtudio provideat, easque rationes ineant, ne videlicet ullo tempore deſit pecunia, apparatus, copiæ, vires, atq; hac ratione propoſitum & conſilium immaniſſimi hoſtis, de Chriſtianis crudeliſſimè perſequendis & ſubjugandis, impediatur, ac Chriſtiana Respub. defendi, immaniſſimo hoſti bellum inferri, & amiſſa regna, ditiones, urbes, caſtella & arces non ſolum recuperari, verùm etiam ipſi ſua poſſint eripi atque auferri, atq; ita crudeliſſ. hoſtis, offenſionum & injuriarum tam atrocium & multiplicium juſtiſſimam talionem ſentiat. Ad quam quidem rem perficiendam, auxilia conferre, Pontificem Max. Cæſ. Majeſt. prolixe & liberaliter pollicitum eſſe, ita ut quantum facultatibus & opibus poſſit, illud omne, ad avertenda imminentia pericula, ſit erogaturus.

21. Adhæc Cæſaream Majeſtatem quoque tametſi pecuniam ei promiſſam, inaugurationis cauſa, totum in hunc uſum conceſſerit, licet ſumptus in hac ſolenni coronatione ſolus omnem fecerit, etſi præterea multam auri, argentiq; vim dependerit: tamen in hoc opere tam ſancto ac neceſſario, cum omnibus ſuis regnis atque ſubditis, quod Chriſtiano Cæſare dignum, & in ejusmodi caſu neceſſarium ſit, facturam eſſe: ita ut omnes reipſa intelligant, videant & experiantur, Majeſtatem ipſius, quantum opera, conſilio & auxilio potuerit abundè præſtitiſſe. Idem quoque à fratre Ferdinando, Ungariæ & Bohemiæ Rege, expectandum eſſe, qui jam orbis Chriſtiani, Germaniæ præſertim, velut propugnaculum quoddam objectum furori Turcico, procul dubio, quantum opibus, facultatibus, opera & ſtudio, cum omnibus ſuis regnis, ditionibus & ſubditis poſſit, indefeſsè ſit facturus, & ut antehac fecerit, eaq; omnia feliciter ceſſiſſe & bonum eventum ſortita eſſe.

22. Inſuper Cæſar. Majeſtatem bona ſpe teneri, omnes alios etiam Chriſtiani nominis Reges, Principes, atq; Dynaſtas, in hoc pio, Chriſtiano & neceſſario opere, non eſſe defuturos auxilio, ſed omnia facturos ex officio, quorum nonnullis jam eo nomine ſcripſerit, & alios etiam ſit interpellatura.

ALTERA PROPOSITIONIS PARS DE CAUSA RELIGIONIS AGENS.

23. Porrò, ad religionem quod attinet, inde ſtatim à ſuſcepta Imperii adminiſtratione, magno ſanè cum animi dolore Cæſar. Majeſt. audiſſe, diſſidium illud excitatum & diſtractiones Eccleſiarum maximas, in nonnullis Germaniæ locis ortas eſſe. Igitur ſe, ut Romanum Imperatorem, ſupremum advocatum, & orthodoxæ fidei, Chriſtianæ religionis, & Eccleſiæ Catholicæ defenſorē vigilem & ſtrenuū, ut medicinā in tempore faceret, pro officii ſui ratione omniū Imperii ordinum cōventum Wormatiæ indixiſſe, ibiq; de avertēdis his malis, ſanandis Eccleſiæ vulneribus, & tollendis ex ea diſſidiis ac ſchiſmatibus, ne altius inſiderent ea hominum pectoribus, & radices firmiores agerent, deliberationes accuratas ac diligentes inſtituiſſe, ac re diu multumq; deliberata & benè penſitata communi Electorum, Principum, ac reliquorum Imperii ſtatuum decretum, componendum ejusmodi diſtractionibus, & reconciliandis animis, peridoneum feciſſe ac promulgaſſe, cui ſi obtemperatum eſſet, non fuiſſe tot incommodis & malis patefactam viam, neq; tam diverſas, & diſcrepantes ſententias in Eccleſiam irrepſiſſe.

24. Sed paulò poſt, ſe reipſa expertum eſſe, multos poſthabitis ac neglectis tam diligentibus deliberationibus & clementibus actionibus, alias rationes & vias priori actioni multis contrarias excogitaſſe & propoſuiſſe, ex qua re non tantum exiſtimationis & authoritatis ſuæ ſit ſecuta imminutio & contemptus, verumetiam Dei Opt. Max. voluntatem, legitimum magiſtratum in verbo ejus, non tantum inſtituentem, verùm etiam honore afficere jubentem, pertinaciter fuiſſe rejectam, & contemptam, id quod non tantum in ſummam omnium Imperii ordinum contumeliam ceſſerit, eisq; maximo fuerit dedecori ornamento: verùm etiam tot rapinis, incendiis, bellis, devaſtationibus & nulli non cala-

lamitatum generi, deinde præbuerit occasionem commodam, & magnam aperuerit fenestram, quæ quidem in numero, popularis illa seditio, & Anabaptistarum secta principem obtinuerint locum ... etiamnum ullus earum appareat finis, sed, ut ex multis circumstantiis colligi possit & animadverti, gravi ora instent & paulò post secutura sint mala.

25. Cum igitur magno sanè cum animi dolore audierit & intellexerit, dissidium hoc in dies augeri & latius propagari, majoresque vires sumere, nec tam diligentibus deliberationibus, ... consiliis & variis actionibus hucusque effectum esse quicquam, se existimasse, ad legitimam causæ cognitionem, dissidium tollendum & animos reconciliandos, suam præsentiam multum habituram momenti. Igitur pro naturæ suæ bonitate & innata mansuetudine, hoc quicquid sit futurum oneris & molestiæ suscepisse, ac tàm longum & periculosum iter emensum esse, ut juxta literas indictionis ... primum de rei summa cognosceret, bona spe concepta, hoc suum consilium plærisque probatum iri, & ad concordiam Ecclesiæ, & Reipub. salutem ac utilem pacem omnes pellecturum & invitaturum esse, ut hoc facilius res ipsa cognosci & agenda suscipi possit, animi distracti rursum coalescant, & pristina ubique locorum restituatur pax atque concordia, ac denique Cæs. Majest. juvandæ Reipub. & propagandæ gloriæ Dei avidissima, in bono necessarioque proposito constanter pergere, & fideliter perseverare queat, possintque de aliis etiam rebus, omnibus & singulis profuturis, utiles inituri deliberationes.

26. His rebus omnibus consideratis, Cæs. M. totius negocii seriâ suscipere tractationem & ... decrevisse, ut non tantum de perniciosis ac crudelibus Turcarum in Christianas regiones ... bus avertendis, frangendis, debilitandis & imminuendis hostis immanissimi viribus, ac impediendis versutis consiliis: verùm etiam de dirimendis Ecclesiæ contentionibus, ac sopiendis tollendisque dissidiis ageretur. Igitur Cæsar. Majestat. amanter, clementer & seriò petere Electores, Principes ac omnes Imperii status, ut, quid hac de re cujusque animi & sententiæ sit, latino & germanico scripto comprehensum, in medium proponant, quo, juxta literas Indictionis, eò commodius & ... rius, res ipsa intelligi definirique possit.

27. De abusibus etiam tollendis ineantur rationes, & quales Ecclesiastici erga Politicos, Politici verò Principes vicissim erga Ecclesiasticos sese gerere debeant, concludatur, quæq; singuli habeant gravamina, indicetur, ut pristina pax & concordia Ecclesiæ & Reipubl. eò citiùs & facilius reddi queat.

Anno Christi 1530.

CAROLI V. IMPER. AUG. RESOLUTIO

Per Archiepiscopum Moguntinum data ad Orationem Pontificii Legati in Comitiis Augustanis 24. Junii.

Religionis dissidium.

REVERENDISSIME Domine: Invictissimus Imperator CAROLUS Semper-Augustus, Serenissimus Ungariæ & Bohemiæ Rex FERDINANDUS; Illustrissimi Electores & Principes præsentes, absentium Legati, & omnes sacri Romani Imperii Ordines, Dignitatis Vestræ orationem gravem, piam, Christianam, & hisce temporibus, si ullis aliis, maximè necessariam, attente audiverunt, & diligenter considerarunt. Cumq; Invictissimus Imperator sciat, se supremum Ecclesiæ Advocatum, & Reipublicæ Christianæ gubernatorem summum in his terris à Deo constitutum & datum esse, sui quoq; officii esse arbitratur, omnia persequi & tentare, quæ ad tollendas Ecclesiæ discordias, componenda Doctorum dissidia, & pristinam pacem restituendam facere & prodesse videntur.

Turcicum bellum.

2. Deinde cùm multos nunc annos, Diabolicam rabiem & lupinam immanissimi Tyranni Turcici sævitiam, maximo cum dolore, sit expertus, extremæ necessitatis rationem habendam esse ducens, imposterum omnes suas vires, omnem auri argentique vim, in bellum contra Turcam gerendum conferre & erogare decrevit, ut pericula Germanicæ Nationi imminentia, & vulnera in Germanicum sanguinem casura, avertat ac prohibeat; & quæ hostis ille efferatissimus Romano Imperio ademit, vicissim recuperet & subjuget. Cujus Majestati Serenissimus Ungariæ & Bohemiæ Rex FERDINANDUS, aliique Romani Imperii Electores, Principes, Comites, Prælati & Ordines, ... rum, ita laborum quoque socii, sese fideliter sunt adjuncturi, omnes labores & molestias ... sumptus, quos debent, facient; omnesq;, si ita postulaverit, Regnorum ac ditionum suarum ... ipsos pro defendenda ac tutanda Christiana religione, & ex Imperii finibus hoste truculentissimo abigendo exponent, talesque omninò sese exhibebunt, ut consilia & facta sua in primis Deo, deinde S. Beatissimo Patri nostro Papæ Clementi Septimo, ovium Christi Pastori, & Petri successori probare, & coram hominibus etiam officio suo satisfacere possint.

Albertus Cardinalis Mogunt. &c. S. Rom. Imperii Archicancellarius.

CARO-

CAROLI V. IMPER. AUG. DELIBERATIO

Anno Christi 1530.

DE MEDIIS CONCORDIAE ET PACIS, INTER Utramque partem [illegible] ad futurum Concilium servandis, per Georgium Truchsesium & Cancellarium Badensem [illegible] propositis in Comitiis Augustanis, [illegible] Septembr.

I.

Primo, ut articuli, de quibus convenit, [illegible] consignentur & conscribantur.

II.

Secundo, ut articuli, de quibus vel omnino, vel aliqua tamen ex parte nondum convenit, [illegible] & Recessui inserti, ad futuri Concilii [illegible] rejiciantur, quod de [illegible] decernendi & definiendi potestatem habeat. [illegible] opinionum, [illegible] praestantes viros ad eam rem deligendos arbitramur.

III.

Tertio, ut Monasteriis [illegible] abolitis, destructis ac demolitis [illegible] caeremoniae & Regulae [illegible], neque ad usque Concilii futuri tempus, aliquid [illegible] confectum.

2. [illegible] vero Monasteria, eorumque reditus, [illegible] a Caesarea Majestate delecti & [illegible] diligentia administrent, usque ad legitimum Concilium, [illegible] salvo tamen jure patronatus, Electoribus, Principibus, aliisque [illegible] quam per manus tradito & accepto.

3. Deinde personae, quae ordinem & professionem [illegible], [illegible] iisque [illegible] subsidiis ad Concilium usque prospiciatur, & operis [illegible] quid ad beneficia [illegible] ipsis desit.

4. Quod si qui Abbates aut Praelati cum suis Fratribus et Monialibus [illegible], & in eisdem [illegible] Monasterio vivere, [illegible] majores sumptus sustinere & [illegible] ordinem [illegible] non prohibeatur. Reditus tamen [illegible] diligentia & fide, ut Monachi & Moniales [illegible] habere possint.

IV.

Quarto, ad Missas quod attinet, [illegible], [illegible] onibus aliisque [illegible] & hactenus [illegible] utroque [illegible] in posterum [illegible] ac celebrentur. Ea vero quae in disputationem [illegible] ad Concilii autoritatem indecisa rejiciantur atque reserventur.

V.

Quinto, quod ad Sacramentum Altaris [illegible] & Sacerdo[illegible] Electores, Principes, [illegible] Ordines [illegible], ut [illegible] & Caesareae Majestati atque Concilio [illegible] Deo rationem probabilem reddere & exponere possint. Quod si in Concilio [illegible] officio non [illegible], atque adeo aliquid contra [illegible] Caesareae [illegible] judicio aeque censurae, ut obedientes Principes decet, [illegible] non [illegible].

VI.

Sexto, ne conservandae publicae tranquillitatis, & pacis atque [illegible] quae pertinent ad fidem, religionem & Dei cultum, ab Illustrissimo Saxoniae Electore, & [illegible] Religionis conjunctis Principibus atque Ordinibus aliquid [illegible] seu innoverit, [illegible] legitimum, generale atque Christianum hac de re [illegible], & [illegible].

VII.

[illegible] Illustrissimus Dux Elector Saxoniae, caeterique Principes atque Ordines, [illegible] fidem, [illegible] defensio [illegible].

VIII.

Ultimo, [illegible] Electores, Principes atque Ordines, [illegible] Electoribus, Principibus [illegible] Caesareae Majestati [illegible] Comitiorum [illegible] ut & aliorum, [illegible].

Anno Christi 1530.

* Quod habes tom. 3. hujus collectionis, fol. 513.

CAROLI V. IMPER. AUG.

SENTENTIA

*Pro * Decreto Religionis recipiendo, Principibus atq; Ordinibus Protestantibus* [illegible] *Electorem Brandeburgicum, 22. Septembr.*

QUod [illegible]

2. Quo magis [illegible] quòd [illegible] reliquiq; [illegible] xo[illegible] Parentes atq; [illegible] religionem illam [illegible] propagarint [illegible] ciali atq; [illegible] non posse [illegible] quod dicant [illegible]

3. Cum autem [illegible] atq; quod [illegible] clementia, studioq; [illegible] Decretum [illegible] consensu [illegible] illud [illegible] & secum perpendant, quantis malis occasionem [illegible] dem rei [illegible] Deo [illegible] reddituri.

4. Nullo etiam [illegible] hoc esse prodictum, ut spoliare quem bonis & posses[illegible] fas non sit, eum, qui damno est affectus, restituere.

5. Quod [illegible] Confutationem [illegible] putat [illegible] religionis velle [illegible]; quia [illegible] hoc [illegible] causa illud [illegible]

6. Nisi autem Decretum [illegible] & ratum habeant, [illegible] & [illegible] eo, quod suam personam atq; munus decet.

EJUSDEM

Repetita sententia ad Principum atq; Civitatum Protestantium replicationem [illegible] *dem Electorem Brandeburgicum proposita.*

SAcra Cæsarea Majestas post multam deliberationem vobis respondet, non se [illegible] quod de sua religione jactant: se quoq; de sua salute & conscientia [illegible] manus tradita religione [illegible] quam ipsi, discessurum.

2. In Decreto autem [illegible] nihil posse mutari: si quidem illud [illegible] causam [illegible] reliquis aliud [illegible] Decretum [illegible] semper [illegible] & per Germaniæ [illegible] atq; [illegible] valeant, quæ quidem res ad suam [illegible] propriè pertineant. [illegible] Pontifice Maximo, cæteris Regibus, & [illegible] consilio [illegible]

3. Ad illud, quod [illegible] dedisse causam [illegible] fit. Nam [illegible] Ministros magnum [illegible] hostilis [illegible] quo [illegible] hominum [illegible] perierint, [illegible] quantum [illegible] ludibrio atq; contemptum, [illegible] esse facta. Non igitur [illegible] culpa, quàm [illegible] ferant.

4. Principes [illegible] Ordines, nulla privata cupiditate, [illegible] decrevisse, [illegible] concordiæ viam admittant. Quanta [illegible] Decretum Wormatiense [illegible]

5. Postremo, velle [illegible] atq; mandare, ut Abbates, Monachos & alios [illegible] quæ [illegible] restituant. Nam audire [illegible]

Anno Christi 1530.

1 Constantiensium, Memmingensium & Lindaviensium.

CAROLI V. IMPER. AUG.

SENTENTIA

De Confessione Suevica, 1 Ordinum [illegible] *data, Argentinensium, &c.* [illegible] *17. Octobr.*

QUæ [illegible] religione diversum à reliquis [illegible] Sacramento Eucharistiæ [illegible] & Missam [illegible] & Collegia Clericorum atque [illegible] & [illegible] Germaniæ [illegible] ab ipsis [illegible] religionem [illegible] quod [illegible]

EJUSDEM

[illegible] sententia, die 20. Octobris data.

E[illegible] a Confessionem [illegible] posse. Nam & [illegible] Principi gravibus de causis b hoc [illegible] de fide [illegible] prohibitam. [illegible] ant,& [illegible] Confu- [illegible]. Mandare [illegible] quod reliqui [illegible] Principes atq; Or- [illegible] à sua [illegible] desistant, actu- [illegible] Pontifice & [illegible] Regum, ut [illegible].

a Qu. Faber & Eccius Cōfessionem Argentinensem sive Suevicā, cujus Bucerus auctor, confutaverant.

b sc. exemplū Confutationis ad Apologiam.

CAROLI V. IMPER. AUG.

RESCRIPTUM

[illegible] Principum atque Ordinum Articulos de Pace publica, Cæs. Majestati exhibitos, [illegible], qui fuit 11. Novembris, in Palatio Imperatoris per Alexandrum [illegible] Cæs. Majest. Secretarium, Frederico [illegible], D. [illegible] Constantiensi, & D. Johanne [illegible] præsentibus, [illegible]

Anno Christi 1530.

AD [illegible] articulum, in quo Imperatorem publica pace & [illegible] [illegible] MAXIMILIANUM, [illegible] Majesta- [illegible] publicam pacem, in qua & [illegible] Imperium in Comi- [illegible] nondum [illegible] substantiam [illegible] habere. Igitur [illegible] de nova pace constituen- [illegible] tuere & suscipere actiones. Nec [illegible] temporis [illegible] pace [illegible] Majestatem [illegible] omnibus Imperii Ordinibus præcipisse ut publicam pacem & concordiam [illegible] hoc Decre- [illegible] Mandatum, præcipuè [illegible] contra fa- [illegible] esse, quod Majestas sua sibi [illegible] Decreto [illegible] comprehen- [illegible].

II. Ad alterum articulum, in quo postularent, ne in causis ad religionem [illegible] observarent, [illegible] Majesta- [illegible], ipsos neque in illa religionis causa comprehendi, [illegible] comprehensos clare ac perspicue [illegible] De- [illegible] religione [illegible] & repudiare.

III. [illegible] utpote Decreti [illegible] Ordinibus [illegible] non quidem offen- [illegible] causa, [illegible] qui unā [illegible] candem [illegible] reli- [illegible] que tantùm defensivè, & non offensivè, à Cæsarea Majestate [illegible]. Quod autem [illegible] Fisco liceat adversus [illegible] Hoc [illegible] Majestati [illegible] ut jus omnibus administretur: ideoque nolle sibi quicquam in eo [illegible] vel dero- [illegible].

CAROLI V. IMPERAT. AUG.

EDICTUM

De Compositione pacis cum Protestantibus.

Anno Christi 1532.

ANNO supra millesimum quingentesimum tricesimo [illegible], CAROLO V. Im- [illegible], & Præsidentibus [illegible] Alberto Moguntino, & Ludovico [illegible] Nonbergæ [illegible], eidem Johanni Friderico [illegible] Principibus, Francisco Lunæburgensi & Wolfgango Anhaltino, [illegible].

[illegible] modo [illegible]: Ne quis interea sub prætextu religionis [illegible] bellum [illegible] obsidendo, [illegible] villas [illegible] occupando, [illegible] vim [illegible] ulla [illegible] ratione [illegible] complectatur. Quæ pax publica [illegible] & [illegible] processus judiciales in causis religionis [illegible] Concilium vel [illegible] ad ulteriorem [illegible] Statuum Imperii. [illegible] Calend. [illegible] quibus [illegible] Legati & Mandatarii, utpote

Nomine Principum:

Georgii Marchionis Brandenburgensis: Wolfgangus [illegible] in Su[illegible]bach, & Sebastianus Heller Doctor.

Ernesti Ducis Brunsuicensis & Lunaeburgensis: Johannes [illegible] Doctor.

Wolfgangi Principis Anhaldini: [illegible] Johannes Ruchus Doctor.

Nomine Civitatum.

Argentinae, Jacobus Sturmius, & Jacobus M[illegible].

Norinbergae, [illegible] Baumgartner, & [illegible] Schultes [illegible] Hor[illegible]vorum, Heilbronae, Windshemii, & Wittenbergae.

Lubecae, Andreas [illegible], cum mandato civitatis Hamburgensis.

Constantiae, Conradus Zwick, & Sebastianus Geißberg.

Ulmae, Georgius Besserer Duumvir, & Hieronymus S[illegible] [illegible].

Magdeburgae, Leonhardus Merz Doctor & Syndicus.

Bremae, Johannes Wick [illegible].

[illegible] Secretarius. Et [illegible] cum mandato Civitatum [illegible]tingae & [illegible].

Nordhusae, Benedictus Pauli Doctor.

Lindaviae, [illegible].

Reutlingae, Jodocus Weiß Duumvir.

Memmingae, Johannes Keller Duumvir.

Lindaviae, Antonius [illegible].

[illegible], Christophorus Gretter Duumvir.

Kemptenii, [illegible] Schelstian.

Sequitur ipsa cautio seu confirmatio Imperatoris de Pace publica.

Nos CAROLUS, Dei gratia, Imperator semper Augustus, &c. Fatemur, & [illegible] hisce literis: Quod cum Reverendo in Deo Patri & Illustribus, Alberto Sacrae Romanae Ecclesiae [illegible] Cardinali, Archiepiscopo Moguntino & Magdeburgensi, ac Ludovico Palatino [illegible], Duci Bavariae, &c. nostris amicis, cognatis & Electoribus, inter Nos & Principem Electorem [illegible] ejusdem filium, ac Georgium Marggravium Brandeburgensem, &c. & ipsorum [illegible] Comites & Civitates, in controversia religionis amicabiliter partes suas interponendi & [illegible] potestatem benigne concesserimus, vigore nostri mandati, & instructionis [illegible] [illegible] primum Suinfordiae, deinde Norinbergae [illegible] esse, quod Nos [illegible] Imperatorem [illegible] & Electoribus Moguntino & Palatino consensimus, ut publicam [illegible] pacem inter Nos & omnes Status Imperii Germanicae [illegible], Ecclesiasticos & Seculares, [illegible] ad generale, liberum & Christianum Concilium, [illegible] in Comitiis Norinbergensibus [illegible] [illegible] Status Imperii [illegible], sicut [illegible] a[illegible].

Ita videlicet, quod infra hoc tempus Synodi, vel quo Status Imperii, ut dictum est, [illegible] conveniant, & aliter [illegible], nemo propter religionem, aut ullam aliam causam [illegible] ferat, [illegible], spoliet, capiat, invadat, [illegible] obsideat, neve ad haec faciendum [illegible] cuiquam inserviat: arces, urbes, oppida, castella, pagos, villas vel praedia, [illegible] [illegible] dolove malo, incendiis, vel alia [illegible] [illegible] neque [illegible] machinationibus [illegible] auxilio, vel alio modo opem ferat [illegible] & [illegible] potu, aut receptum praebeat aut toleret, [illegible] tantum vera amicitia & Christiano amore complectantur.

Quam pacem publicam [illegible] Imperator, [illegible] Imperii [illegible] gravi & [illegible] poena servandam [illegible] benigne operam dare, ut praedicta Synodus [illegible] intra [illegible]. Si vero hoc non fiet, [illegible] Status Imperii [illegible] consultabimus, ad deliberandum quid in posterum [illegible] de [illegible] & [illegible].

[illegible], ut eo firmius & certius cum publica & communis pax [illegible] contractus [illegible], Nos [illegible] [illegible] [illegible], per [illegible] & alios [illegible] [illegible], suspendimus usque ad [illegible] [illegible] [illegible] deliberationem [illegible] [illegible] in Imperio [illegible] [illegible] bus [illegible] & volumus Nos, & [illegible]

strum tenens, & Commissarii nostri, qui à nobis ad hoc, expressum mandatum habeant, tales processus judiciales inhibere & abrogare, ut suprà dictum est: sicut etiam nos jam ex autoritate & plenitudine Majestatis Cæsareæ, & vera scientia, nunc ut tunc, & tunc ut nunc, eos inhibemus, suspendimus, & abrogamus, vigore & virtute harum literarum.

Et si ultra hoc ab ullo judice aut judicio processum, actitatum, aut ulla lata sententia fuerit, id in universum & sigillatim nullum, irritum, & invalidum esse debet, & eum, eosve, contra quos talis processus instituetur, aut sententia feretur, nequaquàm obliget aut teneat, ullo modo aut ratione; sine dolo malo, &c. & in signum ac testimonium horum, sigillum &c. Ratisbonæ, M. D. XXXII.

CAROLI V. IMPER. AUG. FORMULA

Anno Christi 1541.

DE INSIGNIBUS SIVE ARMIS GENTILITIIS.

CAROLUS Quintus divina favente clementia Romanorum Imperator Augustus; & Rex Germaniæ, Hispaniarum, utriusque Siciliæ, Hierusalem, Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Insularum Balearium, Sardiniæ, Fortunatarum & Indiarum, ac Terræ firmæ, Maris Oceani, &c. Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, Lothrici, Brabantiæ, Limburgiæ, Lucenburgiæ, Geldriæ, Wirtenbergæ, &c. Comes Habspurgi, Flandriæ, Tyrolis, Arthesiæ, & Burgundiæ; Palatinus Hanoniæ, Hollandiæ, Zelandiæ, Ferreti, Kiburgi, Namurci, & Zutphaniæ; Lantgravius Alsatiæ; Marchio Burgoviæ, & Sacri Romani Imperii, &c. Princeps Sueviæ, &c. Dominus Frisiæ, Molinæ, Salinarum, Tripolis, & Mechliniæ, &c. Nostro & Imperii Sacri fideli dilecto N.N. gratiam nostram Cæsaream & omne bonum.

1. Etsi omnibus & singulis Sacri Romani Imperii subditis & fidelibus ad gratiam propensi sumus, eosque meritis honoribus & ornamentis honestare consuevimus, Cæsarei tamen est officii, & animi nostri, eos cæteris præferre, qui non solùm fide & observantia erga nos & Sacrum Romanum Imperium, verùm etiam animi moribus clari, & eximiis virtutibus præstantes habiti sunt.

2. Quapropter attendentes in primis egregias animi tui dotes, probatos mores, industriamque & vigilantiam, quam optimorum authorum monumentis in gratiam studiosorum ædendis publico bono impendis. Prætereà tuam erga nos & Sacrum Imperium fidem & obsequium, quæ nobis hactenus, præsertim in rebus hanc expeditionem nostram in Galliam concernentibus, tuis labore & industria curandis præstitisti, & etiamnum præstas, haud abs re nostra Cæsarea liberalitate & clementia dignum judicamus, te peculiari ornamento cohonestare, atque unà filios & successores tuos, quò & ipsi nostræ erga te beneficentiæ participes efficiantur, hujusmodi pariter Cæsareæ gratiæ tecum reddere consortes.

3. Motu itaque proprio, ex certa scientia, animoq; deliberato, tibi præfato N.N. hæc infrà scripta armorum insignia, videlicet scutum azurei seu cœlestini coloris, in cujus medio gallus nigri coloris, extensis alis, exerta lingua, corona aurea coronatus conspicitur. Et supra scutum galeam communem sive clausam, azurei sive cœlestini, & aurei seu crocei, argenteique sive albi colorum redimitam laciniis, in cujus cono è fascia tortili azurei sive cœlestini, & albi seu argentei colorum, galli caput coronatum, ut in scuto, eminet; quemadmodum hîc omnia in medio præsentium accuratius depicta sunt, de novo dedimus, concessimus, & elargiti sumus, prout tenore præsentium damus, concedimus & elargimur, volentes & decernentes, quòd tu præfate N. ac filii, hæredes & descendentes tui legitimè nati & nasciturI, eorundemque hæredes & successores in infinitum utriusque sexus, ex thoro legitimo seriatim descendentes, prædicta arma & insignia habeatis & deferatis, illisque in omnibus & singulis honestis decentibusque actibus & expeditionibus, tam serio quàm joco, cæterorum armigerorum more, in torneamentis, hastiludiis, bellis, duellis, singulari certamine, & quibuscunq; pugnis, vexillis, tentoriis, annulis, signis, sigillis, signetis, aulæis, tapetis, peristromatibus, monumentis, ædificiis, picturis, sculpturis, sepulchris, clenodiis, & universa supellectili vestra, aliisque in rebus omnibus pro libitu, arbitrio vestro uti frui possitis & debeatis.

4. Aptique sitis & idonei ad ineundas & recipiendas omnes exemptiones, libertates, privilegia, feuda, vacationes à muneribus & oneribus quibuscunque realibus, personalibus, sive mixtis: jura quoque & consuetudines, quibus cæteri ejusmodi armorum ornamentis insigniti gaudent, utuntur & fruuntur, absque alicujus contradictione & impedimento.

5. Quapropter mandamus universis & singulis Principibus, tam Ecclesiasticis quàm Secularibus, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Nobilibus, Militibus, Clientibus, Capitaneis, Præfectis, Procuratoribus, Advocatis, Officialibus, Quæstoribus, Civium Magistris, Judicibus, Consulibus, Armorum regibus, Heroldis, Caduceatoribus, Civibus, Communitatibus, & denique omnibus nostris & Imperii Sacri subditis, & fidelibus dilectis, cujuscunque status, gradus, ordinis vel dignitatis fuerint, ut te præfatum N.N. filiosque, hæredes & descendentes tuos antedictos, in perpetuum in hujusmodi armorum fruitione, nec turbent nec impediant, verùm illis liberè & absque ullo impedimento & contradictione uti frui, & in iis permanere sinant & per-

& permittant: quatenus gratiam nostram charam habeant, ac præter nostram & Imperii sacri indignationem gravissimam, pœnam viginti marcharum auri puri cupiant evitare; quarum medietatē fisco ærario nostro Imperiali, reliquam vero partem injuriam passi aut passorum usibus, toties quoties contrafactum fuerit, irremissibiliter decernimus applicandam.

Harum testimonio literarum manu nostra subscriptarum, & sigilli nostri Cæsarei appensione munitarum. Datum in oppido nostro. N. Die quarta mensis Octobris; anno Domini millesimo quingentesimo quadragesimo primo; Imperii nostri vigesimo primo, & Regnorum nostrorum vigesimo sexto.

CAROLVS.

Vt. Naves.

Ad mandatum Cæsareæ & Catholicæ Majestatis proprium.

Obernburger sst.

Anno Christi 1545.

CAROLI V. IMPER. AUG.

CONFIRMATIO

ARTICVLORVM LOVANIENSIVM DE FIDE & religione Christiana.

CAROLUS divina favente clementia Romanorū Imperator semper Augustus, rex Germaniæ, Castellæ, Legionis, Arragonum, Navarræ, Neapolis, Siciliæ, Majoricarum insularum, Indiarum, & terræ firmæ maris Oceani. Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, Lotharingiæ, Brabantiæ, Limburgiæ, Luxemburgiæ & Geldriæ. Comes Flandriæ, Arthesii, Burgundiæ Palatinus & Hannoniæ, Hollandiæ, Zelandiæ, Ferrettis, Hagenaldi, Namurci & Zutphaniæ. Princeps Zvveviæ. Marchio sacri Romani Imperii. Dominus Frisiæ, territorii Trajectentis citra & ultra Insulam, Mechliniæ, Salinarum & Groningæ. Et dominator in Asia & in Africa. Universis præsentes literas inspecturis, salutem.

Cum pro nostro erga Deum Optimum Maximum, Christianamque Rempublicam officio, quieteque & tranquillitate subditorum, in nostris inferioribus regionibus consistentium extirpationi perniciosorum dogmatum, hæresum & errorum, in prætactis regionibus (proh dolor) pullulantiū & grassantium, diligētissime semper invigilaverimus ac incubuerimus. Quod ut commodius faciliusq; fieret, et de noxiis supplicium sumeretur, pleraque salubria ædiderimus, publicaverimusque statuta, frequenter illa innovando, ampliandoque: apposita etiam nonnunquam gravium pœnarum commi-natione. Certiores attamen effecti sumus, quod prætactis remedijs non proficientibus, naturæ inimico male suggerente, hæreses antedictæ, iniquaque dogmata, neque extincta aut sedata extant, imo publice & privatim magis atque magis indies gliscunt. Quod quidem evenire maxima ex parte compertum est, ob doctrinarum diversitatem, quam concionatores, & alii ad quorum officium spectat verbum domini ad populum enunciare, spargunt & effundunt. Nonnullis eorundem de literis sacris, uno modo, aliis aliter sentientibus: unde indoctū vulgus persæpe ambiguū, in certū & sæpenumero deceptum fuit. Quibus malis ut obviam eatur, & quantum in nobis est, detur opera, quod sacrosancta mater nostra Ecclesia (quam puram & immaculatam esse oportet) nullis diversarum traditionum maculis aspergatur, utque Christiana nostra pietas & religio, certa constansque, in publicis concionibus de cætero in dubium non revocetur, prædicatoresque determinatam habeant resolutionem, quam populo annunciare teneantur, nonnullos per Decanum aliosque sacrarum literarum professores nostræ Lovaniensis Academiæ, filiæ nostræ, articulos deligi curavimus, quibus dubia per hæreticos in cōtroversiam disputationemque circa Orthodoxam fidem, religionemque nostram hactenus vocata, resolvuntur diluunturque, tenoris infrascripti.

DECANUS ET FACULTAS

THEOLOGORUM LOVANIENSIUM OMNIBUS in Christo fidelibus, Salutem.

MAgnas quotidie vires in his regionibus accipit hæreticæ pestis contagium, ac nisi occurratur, futurum prospicimus, ut hic brevi plena sint omnia, non solum Lutheranorum, Oecolampadianorum & Anabaptistarum, sed istorum etiam, qui nuper adhuc obscuris nominibus emergere cœperūt, nec dici potest, quanto studio teneātur multi clanculū monstra ista alēdi. Quare pro officio, quod in Ecclesia Dei gerimus, verbis paucis cōplexi sumus articulos certos dogmatū, quæ propter hæreses dictas, valde expedit hoc tempore, à bonis & catholicis cōcionatoribus populo (nam populi causa operam hanc suscepimus) exponi, fideliterque & diligenter explicari. Quos quidem articulos

ticulos aliquando fusius, pauloque altius repetitis principiis, ampliare exponereque potuissemus, verum hoc necessarium nobis visum non est. Quinimo utilius fore credidimus, si quam simplicissime proponerentur, ad captum etiam imperitissimorum. Porro eo libentius rem hanc curavimus, quia certo intelligebamus, eandem Cæsareæ M. magnæ curæ esse, et quæ ipsius egregia pietas est, ultro etjam istiusmodi quippiam expetere.

ARTICULUS PRIMUS.

CRedendum est septem esse Ecclesiæ sacramenta à Christo instituta, quæ sunt, Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Extrema unctio, Ordo & Matrimonium. Per quæ, quamvis externa & corporalia signa, Deus invisibiliter, sive per bonos, sive per malos ministros, nostram salutem operatur.

II.

Baptismus ad salutem omnibus est necessarius, etiam infantibus, per quem peccata plene tollũtur, & fiunt filii Dei, ac hæredes vitæ æternæ: nec unquam est iterandus.

III.

Pœnitentiæ Sacramentum (quod post Baptismum omnibus relapsis est ad salutem necessariũ) complectitur Contritionem, Confessionem, & Satisfactionem.

IV.

Contritio, est dolor de peccatis propter Dei offensam susceptus, cum proposito confitendi & satisfaciendi. non autem (ut quidam hoc seculo perniciose docent) terror conscientiæ, propter apprehensum gehennæ supplicium peccatis debitum. Præparat tamen hic terror & gehennæ metus, ad veram animi contritionem.

V.

Confessurus diligentiam legitimã adhibere debet, quo sacerdoti iudici suo, manifestet omnia peccata sua mortalia, etiam occulta cordis, ut ab eis per illum absolvatur: cujus absolutionis minister est solus sacerdos, secundum Ecclesiæ ritum consecratus.

VI.

Satisfactio, est persolutio pœnæ, plerunque adhuc debitæ, remissa jam culpa. Nam omnem pœnam peccato debitã semper condonari culpa remissa, erroneum est, & scripturis sacris adversatur.

VII.

Certa fide tenendum est, hominem habere liberum arbitrium, quo potest male, & cum gratia Dei bene agere, & post mortale peccatũ admissum, Deo adjuvante pœnitere, & peccatorum remissionem consequi.

VIII.

Ad justificationem ante omnia necessaria est in adultis fides, qua certo credimus Christum Jesum Dei filium, nobis propiciatorem à patre propositum esse pro peccatis nostris in sanguine ipsius, sine qua nullis nostris operibus, nullaque pœnitentia justificatio obtineri potest. sicut nec fide sola, sine pœnitentia & proposito vivendi secundum mandata Dei.

IX.

Fides qua quis firmiter credit, & certo statuit propter Christum sibi remissa esse peccata, seque possessurum vitam ęternam, nullum habet in scripturis testimonium, imo eisdem adversatur, etiam si firma & certa spe expectare debemus in hac quidem vita, per Sacramentum baptismi & pœnitentiæ, peccatorum remissionem, in seculo autem futuro, vitam æternam.

X.

Itaque, quamdiu inter hostes nostros, & adversarias potestates hic vivimus, nulla nobis est securitas: sed cum timore & tremore juxta sententiam Apostoli nostram salutem operari debemus. Et secundum varias animorum nostrorum affectiones, nunc magis sperare, nunc magis timere, simpliciter tamen magis & frequẽtius de misericordia domini sperandum est, quã formidandũ de severitate.

XI.

Opera bona omnibus adultis sunt ad salutem necessaria, & cum ex fidei & charitatis spiritu proficiscuntur, ita grata sunt Deo, ut eis tanquam justam mercedem vitam retribuat æternam.

XII.

Confirmatio & extrema Unctio Sacramenta sunt à Christo instituta: sed non ut duo præcedentia ad salutem necessaria. ex contemptu tamen illa omittere, mortale peccatum est.

XIII.

In Eucharistiæ Sacramento est re ipsa verũ corpus domini nostri Jesu Christi, illud ipsum, quod de virgine natum, & in cruce passum est.

XIV.

In Eucharistia non manent panis & vinum, sed hęc in corpus & sanguinẽ Christi admirabili potentia verbi ipsius sunt conversa: manentibus tantum panis vinique speciebus. *unde certa fide tenendum est, sacram Eucharistiam sancte à nobis adorari, sive in Missa, sive extra Missam, ubicunque reposita fuerit:* aut quoties ii supplicationibus publicis à sacerdote circumfertur. Eucharistia adoranda.

XV. Non

XV.

Non est laicis necessaria ad salutem communio sub utraque specie, justisque de causis ab Ecclesia sancitum est, ut illis sub una tantum panis specie Sacramentum communicetur: in quo carnem & sanguinem, *atque ita totum Christum sub unâ specie sumunt.*

XVI.

Sacrificium Missæ ex institutione Christi, tam vivis prodest, quam defunctis.

XVII.

Solis sacerdotibus secundum Ecclesiæ ritum ordinatis, data est à Christo potestas consecrandi verum corpus Christi & sanguinem.

XVIII.

Matrimonium contractum & consummatum inter Christianos, est indissolubile, *qualiscunque fiat alter conjugum, sive adulter, sive sterilis, sive hæreticus.*

XIX.

Nunquam licet Christiano post divortium contrahere matrimonium, vivente eo cum quo prius legitime contraxerat.

XX.

Matrimonia contracta contra Canones ipsa dirimentes, simpliciter sunt irrita & nulla.

XXI.

Firma fide tenendum est, unam esse in terris veram atque catholicam Christi Ecclesiam, eamque visibilem, quæ ab Apostolis fundata, in hanc usque nostram ætatem perdurans, retinet & suscipit, quicquid de fide & religione tradidit, tradit & traditura est *cathedra Petri*, *super quam* ita à Christo suo sponso est ædificata, ut in his, quæ fidei sunt & religionis, errare non possit.

XXII.

Extra hanc nulli speranda est salus: suntque extra eam hæretici, schismatici & excommunicati: unde vehementer formidanda est excommunicatio: nec humana, sed divina est excommunicandi potestas.

XXIII.

Unus est ecclesiæ summus pastor, cui omnes obedire tenentur: ad cujus judicium controversiæ, quæ super fide & religione existunt, sunt referendæ.

XXIV.

Summam hanc præposituram primus omnium gessit *sanctus Petrus*, *verus Christi in terris vicarius, & totius familiæ* ejus pastor. Post Petrum vero ex Christi institutione omnes deinceps Pontifices, Petri in cathedra successores.

XXV.

Certa fide tenenda sunt, non solum quæ scripturis expresse sunt prodita, sed etiam quæ per traditionem Ecclesiæ Catholicæ credenda accepimus, & quæ definita sunt super fidei & morum negociis per cathedram Petri, vel per concilia generalia legitime congregata.

XXVI.

Constitutiones Ecclesiasticæ de jejuniis, festis, & abstinentia ciborum, aliisque multis, obligant in conscientia: etiam extra casum scandali.

XXVII.

Recte fit in Ecclesia, quod sanctos in cœlis cum Christo agentes veneramur & invocamus, ut pro nobis orent: quorum etiam meritis & intercessione, Christus nobis hic multa largitur, alias non largiturus: per quos etiam miracula multa in terris operatur.

XXVIII.

Quapropter sancte & religiose faciunt, qui loca eis dicata, una cum ipsorum reliquiis religiosa pietate visitant, & hoc modo ab ipsis opitulationem quærunt.

XXIX.

Gratus est etiam Deo imaginum usus, recteque coram eis procumbimus, invocaturi sanctos, quos repræsentant.

XXX.

Firmiter credendum est, post hanc vitam purgatorium esse animarum: in quo solvitur pœna peccatis adhuc debita. Eisdem tamen subvenitur, sacrificio altaris, oratione, jejunio, eleemosyna, aliisque bonis operibus vivorum, sicut & indulgentiis, quo citius ab ea liberentur.

XXXI.

Animæ defunctorum purgatæ, mox regnant cum Christo in cœlis. Et animæ impiorum hinc migrantes, sempiternis inferni traduntur suppliciis.

XXXII.

XXXII.

Recte vota Deo facimus, tam monastica quam alia, & facta obligant apud Deum, nec adversantur libertati Evangelicæ: quæ à peccatis libertas est, & iis quę spiritum nostrum quoquomodo impediunt, quo minus totus Deo serviat: non autem à voti vel juramenti obligatione, nec ab obedientia magistratus Ecclesiastici vel secularis.

Ergo quod unum nostræ facultatis est, mandamus Theologiæ studiosis omnibus, quacunque ratione nobis subjectis, & in posterum subijciendis. Primum, ne quid usquam doceant aut profiteantur, quod dogmatibus his contrarium sit: deinde, ut eadem fideliter, cum locus & occasio postulabit, tueantur & explicent ad veteris & orthodoxæ fidei custodiam & ædificationem Christiani populi. Si qui vero contraria, eos pro modo facultatis nostræ omnino punire decrevimus.

Anno à nativitate domini M. D. XLIIII. Mensis Decembris, die sexta, Facultas Theologiæ congregata per juramentum in collegio Theologorum super articulis præcedentibus, probavit hos articulos sub forma, quà scripti sunt. Sic subscriptum de mandato dominorum Decani & Facultatis.

Iudocus de Langhenhove Notarius subscripsit.

Hac proinde causa, cumq; articuli peracti in nostro concilio accurate perlecti, catholici & sancti comperti fuerint, eosdem, quantum in nobis situm est, harum testimonio literarum nostra autoritate decretoque firmamus. Omnes & singulos Episcopos, Ecclesiarumq; prælatos, cujuscunque gradus dignitatisve fuerint, requirentes & exhortantes. Et quantum protectionis & conservationis sanctissimæ fidei nostræ nobis incumbentis provincia exigit, illis mandantes, quatenus singulis eorum vicariis, officialibus & officiatis, articulorũ prædictorũ auctenticũ exemplar transmittant Parochialib. Presbyteris, & monasteriis mendicantiũ, & non mendicantium; & aliis quibuscunq;, ad quos verbũ Christi populo aununciare pertinet, in eorundem Prælatorum diocœsibus constitutis tradendum & porrigendum, aperteq; & absq; verborũ involucro populo è suggestu exponendum. Juxta quorum articulorum contenta tam Episcopi, quam clerus, exemptus & non exemptus, non modo in publicis concionibus, verum etiam in privatis communicationibus sese accommodare studebunt. Non permittentes quicquam, ab eisdem articulis dissonum, seu contrarium à suis evulgari, proponi, aut sustineri: adhibita diligenti, de transgressoribus, contraria, pugnantia, seu his discordantia, prædicantibus aut sentientibus, inquisitione: & de noxiis (ut aliis cedant in exemplum) debita animadversione sequuta. Omnibus itaque nostris, nostrorumque vasallorum officiatis, & justitiæ præfectis, districte præcipiendo mandamus, quatenus Episcopis prædictis, Prælatis, & aliis eorundem officiatorum opera egentibus, circa præmissa faveant & assistant, impertito eis, ubi exinde fuerint requisiti, auxilii secularis brachio. Insuper dilectis & fidelibus nostris, supremo capiti; Præsidenti, & nostris consiliorum privati magnique Consiliariis; Cancellario & Consiliariis; consilii nostri Brabantiæ gubernatori. Cancellario & Consiliariis Geldrensibus, Gubernatoribus, Præsidentibus & Consiliariis Luxemburgensibus, Flandriæ, Arthesii, Insulensis, Duacensis, & Orchiarum. Magno nostro Hannoniæ Ballivo, & Consiliariis nostris in Montibus Hannoniæ. Gubernatori, Præsidenti, Consiliariis Hollandiæ, Frisiæ & Trajecti, Gubernatori & supremo Ballivo Namurcensi, Locumtenenti Transysulano, & Groningæ, receptoribus Zelandiæ Meridionalis & Orientalis, Schaldæ, Præposito Comitis in Valenchenis, Ballivo Tornacensi & Tornacesii, Sculteto Mechliniensi, omnibusque aliis nostris, nostrorumque vasallorum officiatis, & justitiæ præfectis, quibus literæ nostræ dirigentur, & ad quos negocium hoc pertinet & spectat, Damus in mandatis, quatenus præmissa servent, sectentur, & adimpleant, & ab omnibus servari, sectari, & adimpleri, absque contradictione aut contraventione quacunque procurent. In quorum robur, fidemque præmissorum, præsentes literas nostro fecimus sigillo communiri. Datum Bruxellæ, die XIIII. Mensis Martii. Anno Domini M. D. XLV. Imperii nostri XXVI. Regnorumque nostrorum Castellæ, Legionis & aliorum XXIX. Subscriptum per Imperatorem in suo concilio, & signatum Verteyken.

CAROLI V. IMPER. AUG. MANDATUM

Anno Christi 1546.

Quo jubetur Dux VVirtenbergius rebellionis reus, seq; suaq; omnia ultro dedere, aut læsa Majestatis indignationem pœnamq; perferre.

Interprete Lamberto Hortensio.

QUamvis aliquot antè annis propter bellum, abs te & Lantgravio adversus fratrem meum motum, & agrum Wirtenbergensem, quo multatus fueras, receptum, in vos exemplum edere jure potuissem; noxam tamen omnem & injuriam clementer, quia supplex petebas, tibi remisi, omnemque, quam potui, munificentiam atque humanitatem præstiti. Nuper etiam ante hoc bellum susceptum, pari benevolẽtia te minimè meritũ prosequutus sui, cùm tyrannidẽ in tuos finitimosq; Imperii Ordines immaniter exerceres, neq; legib. humanis neq; rationis habenis coerceri posses. Legatos ad te misi, a quib. quã ob causã arma ego sumpserim, cognosceres, quiq; tibi, ut ab armorũ societate abstineres, edicerent. Tu his omnib. ludibrio habitis, violata fidei quã mihi debes, religione, societatẽ & amicitiã

cum hostib. meis inisti; quos proscripsi, quorũ urbes, oppida, arces, agrosque non hasta sed armis subjeci, cum his arma ac vires consociasti. Et ne qua contumelia ludibriumque prætermitteretur, confœderatorum tuorum opibus fretus, fratris mei primum, deinde quorundam ex Ordinibus Imperii adeoque mea, quæ ad Imperium pertinent, oppida armis non petivisti modò sed etiam invasisti. Et nondum, quamvis gravibus & atrocibus flagitiis, expletus bellum insuper, qua fuisti ... fecisti: Majestatem meam, dictis virulentis imminuisti: meam authoritatem decusque ... omnemque in id operam sedulò navasti, ut me Imperatorio splendore exueres, renuncians ... hi obnoxius es, fide, quam sociorum conjurationi posthabuisti. Super hæc copias cum ... juratis sociis in me armasti, & conscriptas mihi frequenti acie objecisti, prius multis & ... clientibus memorabili rerum suarum naufragio afflictis. Eadem proinde mulcta & str... rum, ut Majestatis reum, quæ alios, te quoq; manet.

Hæc quanquam ita se habent, & causæ, cur in te ultimo humanorum supplicio animadvertere possem, comparent, uti meritus es: ne tamen plebs insons, cui plus misericordiæ quam tu ... debetur, rei Principis peccatum luat (huic omninò parcere stat sententia) edico, ut ... meas literas acceperis, te ultrò mihi dedas: omnem tuam provinciam, urbes, agros, castella, ... denique fortunarum tibi est, in jus meum tradas, ut de his ex meo arbitrio consulam. ... feceris, ferro & igni populabor omnia, teq; bello, donec oppressero, usq; persequar. ... expurgatoriæ, quas quatuor hinc diebus ad me dederis, non faciunt mihi satis, neq; ejusmodi ... hoc tuum facinus vel extenuare vel excusare queant. Datæ Rotenburgi ad Neccarum, Anno ... mense Decembri.

Anno Christi 1548.

CAROLI V. IMPER. AUG. INTERIM SIVE

Declaratio Religionis, hoc est, constitutio præscribens, qua ratione sacrosancti Imperii Romani Status in negocio Religionis usq; ad decisionem Concilii generalis, sese mutuo gerere ac excipere debeant, in habito Augustæ Conventu, 15. Maii à Cæs. Majest. publicata, & à Statibus Imperii acceptata, A. D. 1548.

Sacra Cæsarea Majestas, Dominus noster Clementissimus, sacri Rom. Imperii Electoribus, Principibus, & cæteris Statibus, absentiumque Legatis sequentia jubet intimari.

QUanquam sacra Cæsarea Majestas ab initio sui regiminis nihil magis in votis habuit, quam ut ea tractarentur & promoverentur, quæ universo orbi Christiano, & in primis sacro Imperio Germanicæ nationis, tanquam dilectæ patriæ suæ, ad honorem, utilitatem, ac felicem statum ipsius, conservandamq; sub alis & felici Majest. suæ administratione, omniũ ordinũ pacem, concordiam & tranquillitatem ullo modo conducere possent: tamen sua Majest. jamdudum satis perspicuis indiciis sensit, & reipsa experta est, absq; Christiana compositione, vel legitima determinatione hujus exorti perniciosissimi controversę religionis dissidii, ex quo hactenus omnes discordiæ, rancores, bella, angustię, & gravamina statuum processerunt, ullam hujuscemodi firmæ pacis, justitiæ & publicæ tranquillitatis spem non superesse: Ideo sua Majest. antea variis super ea re institutis colloquiis & tractationibus nullum non movit lapidem, quo exitiale hoc dissidium ad Christianam concordiam, vel saniorem intellectum promoveretur.

Verùm cum in prosecutione illius operis res ipsa declararet, illud dissidium adeò altas egisse radices, ut jam non solum Germanicam, verum etiam multas alias Nationes attingeret, omnibusque eis commune esse cœperit, ita ut visum sit, huic tam gravi morbo ullo alio convenientiori remedio, quam per viam universalis catholici Concilii, subveniri non posse: impetravit tandem ad preces Statuum sua Majest. post multas in ea re habitas tractationes, quod generale Concilium in Germanica natione Tridenti convocatum & celebrari cœptum sit. Quapropter & horum Comitiorum initio cum Statibus ita egit, eosq; permovit, ut insequentes sanctorum patrum majorumque nostrorum vestigia, qui in negociis fidei semper ad sacra Concilia recurrere, eisdemq; obtemperare soliti sunt, in adhæsionem & submissionem hujus Concilii communiter consenserint, ac ulterius suæ Majest. liberum permiserint, de Christianis ac convenientibus mediis cogitare, quibus medio tempore usq. ad finem ac determinationem Concilii omnes Status piè & pacificè simul vivere & habitare queant, ut nemo contra jus ac æquitatem gravetur. Et sicut sua Majest. tunc temporis hujusmodi Statuũ consensum ac remissionem clementissimo animo suscepit, ita & nunc non minus suscipit.

De negocio verò ipso remissionis, tanquã per se gravissimo, sua Majest. hactenus paterno affectu fideliter & cum summa diligentia deliberavit, Statuumq; sententias (sicut ipsimet sciunt) ... sivit: req; perpensa, non sine dolore animi percepit, quam immensa incommoda hinc ... tioni hactenus ex prædicto dissidio fuerit illata: quæ calamitas & pernicies ex eodem ... ita ut inevitabilis necessitas expostulet pro constitutione ac conservatione firmæ pacis, justitiæ, unitatis, ac pro tollendis discordiarum seminibus, hanc rem usque ad progressum & determinationem generalis Concilii, non in præsenti statu & confusione, quasi suspensam relinquere, sed potius ad majorem Christianam concordiam, moderationem, ac saniorem & propius intelle-

[illegible] amplius non connivere, vel [illegible]

[illegible], quod [illegible]

[illegible]

Itaque Majestas sua communes Status, [illegible] clementer petens, ut & [illegible], constanter [illegible] perseverent, nec [illegible], vel quicquam [illegible] [illegible] & [illegible] ecclesiæ Catholicæ [illegible] & ecclesiasticis [illegible] prædicto [illegible] quid quam [illegible], vel [illegible]. Et [illegible] quo [illegible] & [illegible] in eo permaneant. [illegible] publicæ pacis, [illegible], prædictum [illegible], aut contra illud [illegible] Concilii declarationem [illegible]

[illegible] Majestas sua omnem diligentiam adhibebit, [illegible] Concilium universale juxta Statuum requisitionem quam primum [illegible] & Germanica [illegible] Schismate penitus liberetur.

[illegible] Majestas sua jam tota in eo est occupata, ut Catholicam quandam *Reformationem [illegible] [illegible] quibus quoque Comitiis ipsis Statibus [illegible] ad determinationem sæpe dicti Concilii, ad tollendos abusus & [illegible] & conservationem Catholicæ disciplinæ, [illegible] [illegible].

[illegible] in sæpe nominato consilio, sub rubrica de Cæremoniis, [illegible] ex quo [illegible] posset, ut illud tollatur, & cæt. [illegible] statuendi, ac disponendi. Quicquid enim [illegible] Majestas ad [illegible] componendam controversiam Religionum, conservandam firmam [illegible] in sacro Imperio Germanico [illegible] Statuum suscipere, [illegible] cum omni clementia [illegible]

[illegible] jam Cæsareæ Majestatis voluntatem [illegible] Imperii Statibus de- [illegible] & benignè significanda [illegible]

* quem ha- [illegible] Confirma.

Cap. I.

DE CONDITIONE HOMINIS ANTE Lapsum.

D[illegible] hominem ad imaginem & similitudinem suam, eumque gratia ornavit, & [illegible] Gene. [illegible]
[illegible] omnibus cum corpore, [illegible] viribus rectus, [illegible]
[illegible] spiritui, atque inferiores animi vires superioribus,
[illegible].

[illegible] esset, reliquit eum Deus in manu consilii sui Eccle. 15.
[illegible] bonum, quam malum
[illegible] Deus dederat, obedisset bona
[illegible] conservasset, [illegible] ac posteri-
[illegible] non [illegible], non [illegible], non de-
[illegible]
[illegible] fuisse.

 CAP. II.

Cap. II.

De conditione hominis lapsi. [partly illegible]

Rom. 5. Eph. 2. Job. 25. VErùm, postquam primus parens noster contra id, quod mandatum erat a Deo propositum, ... [illegible]

1. Cor. 15. Rom. 8. ... [illegible]

1. [illegible]

Rom. 5. ... [illegible]

2. [illegible]

Eph. 2. Esa. 66. ... [illegible]

Cap. III.

De redemptione per Christum Dominum nostrum.

Joan. 3. Rom. 3. DEus igitur, qui dives est in misericordia, ... [illegible] ... ut scriptum est apud Apostolum.

Eph. 1. Esa. 53. 1. Pet. 2. 2. Cor. 5. 2. [illegible] ... Paulus, ... [illegible]

Rom. 3. 3. [illegible]

Joan. 9. 1. Cor. 1. ... [illegible]

Cap. IV.

De justificatione.

[illegible]

Psal. 32. 1. Cor. 6. Tit. 3. 2. [illegible]

[illegible] *Spiritus Sancti, quem effudit in nos abundanter per Jesum Christum salvatorem nostrum* [illegible] *vitæ æternæ.*

[illegible] Longè est abundantior, quàm [illegible] Pharisæorum [illegible] qui hac [illegible] sunt, nihilominus concupi- Matth. 5.
[illegible] Spiritum [illegible] mente quidem serviant legi Dei: car- Galat 5. Rom. 7. 1.Joan.1.
[illegible] & sine peccato non vivant.

[illegible] vivit, non con- 1.Cor.10.
[illegible] donec
[illegible] Augustin. contra Pelagium lib.19.c.7.
[illegible] 1 Joan.2.
[illegible]

[illegible] quidem Christi meritum & justitia inhærens [illegible]
[illegible] ut ex ea pie, juste ac sobrie vivamus in hoc sæculo, exspectantes beatam spem & adventum gloriæ magni Dei & Salvatoris nostri. Sed [illegible] Christi [illegible] August. lib. 9. cap. 7. contra Jul.
[illegible] in multis labamur omnes, ac propter [illegible]
[illegible] quæ animos nostros turbare, & desperationem [illegible] possunt: [illegible] &
[illegible] Christi sanguine respiremus, ac inveniamus quod [illegible] Rom.8.
[illegible] Christo Jesu Domino Redemptore, & Salvatore nostro, [illegible] Gen.1.
[illegible] secundum Apostolum, *omnia nobis sunt firmissima* [illegible]
[illegible] *recte* [illegible]

Cap. V.

De utilitate & fructibus justificationis.

Habent quidem justificati pacem ad Deum per Dominum nostrum Jesum Christum. Eis namq; Deus est placatus, misericors & propitius, ut sperare possint, *si* [illegible] Rom 5.
[illegible] *per mortem Filii, multò magis futurum esse, ut reconciliati salventur* [illegible] Apostoli, quæ [illegible] plenissima sunt, utamur.

2. [illegible] justificantur, iidem etiam adoptantur Deo filii: [illegible] Rom 8.
[illegible] *Christi*, autore Paulo, & jam habeat jus adeundæ hæreditatis illius, quæ est [illegible]

Cap. VI.

De modo, per quem homo justificationem accipit.

Et si Deus non ex operibus justitiæ, quæ fecit homo, sed secundum suam misericordiam justificat [illegible] *gratis*, hoc est, sine merito ejus, ut *si gloriari velit, in Christo tantum glorietur*, [illegible] Rom 3.
[illegible] à crimine, & justificatur: tamen Deus misericors non [illegible] 1.Cor.1.
[illegible] eum volentem, si adultus sit. Talis enim non accipit [illegible] Christi [illegible]
[illegible] Dei mens ejus atque voluntas moveatur ad detestationem peccati. Nam cum *peccata* [illegible] Esa.59.
[illegible] *Deum & nos*, ut Esaias inquit, nemo ad [illegible] gratiæ & misericordiæ [illegible]
[illegible] per pœnitentiam ab eodem peccato [illegible] Itaque Joannes [illegible]
[illegible] dixit: *Agite pœnitentiam, appropinquat enim regnum cœlorum.* Mat.3.

[illegible] gratia divina movet mentem in Deum [illegible] fidei, per
[illegible] credens Scripturis sanctis & promissionibus quæ eadem asserunt [illegible]
[illegible] Christus etiam ipse, cùm primo exegisset pœnitentiam, [illegible]
[illegible] *impletum est tempus, & appropinquat regnum Dei, agite pœnitentiam & credite Evangelio.* Marc.1.

[illegible] & divinæ justitiæ timore, quo [illegible] ad considerandum misericordiam [illegible] & redemptionem per sanguinem Christi, est conversus: hic erigitur, [illegible] gratia Dei,
[illegible] atq; spem, ut credat præter spem [illegible] in spe misericordiæ promissæ, robustus Rom.4.
[illegible] atque ita perducitur ad charitatem.

[illegible] Deum fide, quâ [illegible] misericordiæ divinæ ac Christi [illegible] Gala.3.
[illegible] promissionem Spiritus, & sic justificatur per fidem in Deum, secundum [illegible] Rom.5.
[illegible] peccatum, sed [illegible] sanctificetur & renovetur per Spiritum Sanctum
[illegible] donum Spiritus Sancti, quo diffunditur charitas in cordibus nostris. Quæ
[illegible] fidem & spem accedit [illegible] per justitiam inhærentem vere justificamur. [illegible]
[illegible] spe & charitate [illegible] hanc justitiæ [illegible] eandem [illegible]
[illegible]

Cap. VII.

De charitate & bonis operibus.

Charitas autem, quæ [illegible] præcepti [illegible] plenitudo legis [illegible] justificationem [illegible]
[illegible] omnium bonorum operum [illegible]

 bonæ

Psal. 1. bonos [illegible], ita [illegible]
Galat. 5. [illegible] impedimento [illegible]
Iacob. [illegible] Iacobo. [illegible]
1. Ioan. [illegible], ut Ioannes [illegible]
1. Cor. 11 [illegible]
[illegible]
Deo [illegible].

2. [illegible]
Ioan. [illegible]
Matth. 7. [illegible] Euangelio [illegible].

3. [illegible] Deus [illegible]
[illegible] Dei [illegible]
Matth. [illegible]
Hebr. 6. [illegible] Dominus [illegible]
[illegible]

4. [illegible] exhibentes serva [illegible]
Eccles. 1. [illegible]
Apocal. [illegible] [illegible]
Ioan. 15. [illegible] Christi [illegible]
Iacob. 2. [illegible] Christo [illegible]
Iacobus frater Domini.

5. Quod [illegible] opera a Deo mandata, [illegible]
Matth. 19. [illegible]
[illegible]
[illegible]
2. Reg. 6. [illegible]
1. Cor. [illegible]
praedicaret.

6. [illegible] discernenda sunt opera supererogationis, quae [illegible]
[illegible] ab iis quae contra fiunt. [illegible]
Psal. 118. [illegible] Spiritus Sanctus, in Scripturis loquens, [illegible]
Domini.

CAP. VIII.

De fiducia remissionis peccatorum.

Galat. 2. H[illegible] homines [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible], ut de promissis Dei [illegible]
[illegible] remissionem peccatorum & salutem [illegible]
[illegible] sanguine Christi, qui [illegible]
[illegible]
[illegible], quod simus filii Dei.

CAP. IX.

De Ecclesia.

N[illegible] de Ecclesia, quae [illegible] universitas Christi fidelium, [illegible]
[illegible]
Ephes. 4. [illegible] Christi [illegible]
[illegible]
[illegible]
Ephes. 2. [illegible] Ecclesia [illegible]
[illegible] Christum [illegible]

2. [illegible] Christus [illegible]
[illegible]
Ephes. 1. [illegible]

3. [illegible]
[illegible]

[illegible] æternam, quàm ullum membrum [illegible] quod spiritu vitali ab uno suo [illegible]

[illegible] Ephes. 1. & 1.Cor.6. [illegible] Ephes. 4. [illegible] 1.Cor.12. [illegible]

[illegible] Matth.18. [illegible] Apostolos, [illegible] Ephes.4. [illegible]

Ad hanc eandem Ecclesiam pertinet verbum Dei, [illegible]

[illegible] Ecclesiæ [illegible] verbum Dei, & Sacramenta [illegible] fidei Christianæ [illegible]

[illegible] siquidem conditio [illegible] periculo æternæ damnationis versantur. Sed quia [illegible] licet, ut [illegible] possunt: præsertim cum in Ecclesia [illegible] Spiritus Sanctus [illegible] verbum Dei & Sacramenta operatur.

[illegible] Schismatici, Hæretici, & à fide Christiana deficientes [illegible] non digni [illegible] corpus Christi [illegible] lacerant. Hinc illud Apostoli: [illegible] Tit.3. [illegible] subversus est qui [illegible] & [illegible] cum sit proprio iudicio condemnatus.

CAP. X.

De notis & signis Ecclesiæ veræ.

A [illegible] sunt certæ humanæ constitutionis, [illegible] & signa, [illegible] humanis discernatur, [illegible] constituant [illegible] alio in loco Christum esse [illegible] Matth.24.

[illegible] 2.Tim.2. [illegible] humanitatem, [illegible] Iudæorum [illegible] doctrinæ & Sacramentis [illegible] Testamenti [illegible]

[illegible] 1.Corinth.1. [illegible]

Psalm. 2. Heb. 1. & 5. Matth. 8. Actor. 1. Joan. 14.

pagata usque ad fines terræ juxta promissiones Dei: *Postula a me, & dabo tibi* [illegible] *possessionem tuam terminos terræ.* Item: *Multi venient ab Oriente & Occidente,* [illegible] *& Jacob in regno cælorum.* Item: [illegible] *Hierusalem,* [illegible] *ultimum terræ.* Item: *Et ego rogabo Patrem, & alium paracletum* [illegible] *veritatis quem mundus non potest accipere.*

9. [illegible] Christianam à Schismaticorum atque [illegible] [illegible] & à Catholicæ unitate [illegible] [illegible] pacem suam totæ atque universæ Ecclesiæ anteferunt.

Cap. XI.

De authoritate & potestate Ecclesiæ.

Joan. 10.

Etsi Scriptura [illegible] non potest, & [illegible] immobilis [illegible] tamen [illegible] Ecclesiam authoritas discernendi [illegible] [illegible]. Hinc est ille Canon Scripturarum, qui [illegible] falsis, quæ sub nomine Apostolorum [illegible] discipulorum Domini obtrudebantur, discrevit.

2. [illegible] Ecclesia [illegible] authoritatem potestatemque habuit semper, [illegible] [illegible] interpretandi & explicandi dogmata, quippe cum [illegible] [illegible], qui [illegible] *veritatem* [illegible] Christus ipse promisit. [illegible]

Joan. 16. 2. Petr. 1.

prophetia [illegible] *interpretatione* [illegible] *Spiritu sancto inspirati,* [illegible] atque hæc interpretandi potestas cum primis necessaria est in iis præsertim quæ difficilia [illegible] [illegible].

3. Habet [illegible] Ecclesia traditiones, à Christo & Apostolis per manus Episcoporum [illegible] [illegible] qui convellit, is negat eandem columnam esse & firmamentum [illegible] Hujus generis sunt baptismus parvulorum & alia.

4. [illegible] potestatem coercendi atque excommunicandi esse penes Ecclesiam [illegible]

Matth. 16. 1. Corinth. 5.

[illegible] Christi de potestate ligandi: huic consentaneum est illud Apostoli: *Tollite malum* [illegible]

5. Habet [illegible] jurisdicendi. Nam cui competit jus coercendi, [illegible] [illegible] deesse non potest.

6. [illegible] oriuntur in Ecclesia, habet quidem hæc potestatem [illegible] atque decernendi, [illegible] per Synodum, & quod [illegible] in Spiritu sancto legitime congregatæ [illegible]

Actor. 15.

Spiritus ipse sanctus decernere videtur, juxta illud Concilii Hierosolymitani: [illegible] *& nobis.* [illegible] Conciliorum autoritatem, dubitare debet nemo.

7. Et quod ex eodem Concilio Hierosolymitano intelligitur, est etiam penes E[illegible] constituendi Canones, [illegible] ad utilitatem ecclesiæ, cujus potestas omnis est ad ædificationem [illegible] ad destructionem.

Cap. XII.

De Ministris Ecclesiæ.

Habet Ecclesia doctrinam divinitus traditam, quæ populo explicanda est. [illegible] [illegible] Christianorum tractanda sunt atque [illegible] [illegible] ad has res necessario funguntur, eidem Ecclesiæ [illegible] [illegible] omnibus Christianis convenit, non [illegible] [illegible] Apostolos, quosdam prophetas, alios verò Evangelistas, alios [illegible] & doctores ad consummationem sanctorum, in opus ministerii, in ædificationem [illegible]

2. Itaque tempore Apostolorum non omnibus data fuit potestas ad [illegible] [illegible] tantum, usque ad eadem ipsa segregatis. Nam cum Antiochiæ essent [illegible]

Actor. 13.

[illegible] & Saulus, *ministrantibus illis Domino* [illegible] Lucas in Actibus Apostolorum [illegible] *Spiritus sanctus: Segregate mihi Saulum & Barnabam in opus ad quod assumpsi eos.* [illegible] nobis, ne spiritualem [illegible], quod omnibus Christianis, quos Spiritus sanctus [illegible] [illegible] atque ministeriali, quod non omnium est, [illegible] [illegible] confundamus: quod sine gravi ac perniciosa [illegible] [illegible] atque calamitate accidere non potest.

Cap. XIII.

De Pontifice summo & Episcopis.

Atque in Ecclesia [illegible] caput, [illegible] Christus unum corpus [illegible] [illegible] Episcopos, qui populum ejus [illegible] Christus [illegible] [illegible] divinorum tamen in remedium schismatum [illegible] potestatis summum Pontificem habet, [illegible] [illegible] Ecclesia schismata [illegible] [illegible]

2. [illegible] Pontifex [illegible] Petrus [illegible]

Joan. 21.

[illegible]

[illegible] ædificationem. Hanc autem [illegible] us dedisse, ut reliquis Episco- [illegible] rum & Dioecesium veros [illegible] & Pontifici [illegible], & singu- [illegible] *qui vigilant pro animabus ve-* Heb.13 [illegible]

Cap. XIV.

De Sacramentis in genere.

S[illegible] signa & [illegible] ho- [illegible] Quā- [illegible] Domini nostri Jesu Christi [illegible] ob- [illegible], [illegible] Matrimonium.

[illegible] est [illegible] que eti decet [illegible] Sacramentorum [illegible] occup- [illegible].

Cap. XV.

De Baptismo.

A[illegible], [illegible] Christus [illegible] Sacramentum [illegible] illius [illegible] quod sane [illegible] non [illegible], [illegible] carnalis a[illegible]. Nec [illegible] quicquam [illegible] Spi- [illegible] Christus [illegible]. Joan.3.

2. [illegible] ut Sacramentum abluit nos, sanctificat, justificat hoc [illegible] m peccatorum nostrorum originalium atque actualium. Hoc [illegible] [illegible], tamque salutare, ut qui eo in[illegible] induat Christum, [illegible] Gala.3.

3. Constat autem Sacramentum hoc, verbo Dei & aqua. Nam [illegible] Sacramentum, cujus lavacro regeneramur & mundamur ab omni [illegible] quoties [illegible] abluentem cernimus [illegible] Spiritum, [illegible] co- [illegible].

4. [illegible] formam verborum, sine quibus mysterium hoc confici non potest, Christus [illegible] Matth.28. [illegible] ceperit ut in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti baptizarent. [illegible] Do- [illegible] Baptismus confertur, & fidei accipientis si adultus sit, pro infantibus [illegible] pro ipsis confitentium, tum totius Ecclesiæ fides & fungentis ministri verbum [illegible] [illegible] hic ait: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.*

5. [illegible] quidem videtur, ad excitandam fidem, consolationemque [illegible] [illegible], ut intelligant, qui in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti baptizantur, [illegible] Patris, & Filii, & Spiritus [illegible] Dei [illegible], qui est Pater, & Filius, & Spiritus [illegible] sempiterno cum Deo [illegible], [illegible] Deo militaturos.

6. Quod autem ad munus baptizandi attinet, etsi [illegible] ad [illegible] tamen [illegible] & utiliter in casu necessitate baptizare potest nec si hæreticus baptizaverit, dummodo [illegible], forma ac intentione utatur, Sacramentum [illegible] hoc [illegible] sed veritate verbi divini & Spiritus sancti virtute constat.

7. Quamquam autem Baptismus aufert [illegible] [illegible] omnem vitiatæ naturæ languorem aufert, ut supra etiam [illegible] ad malum inclinantem, reatu ipso sublato. Cum [illegible] Gala.5. [illegible] pugnare non desinit, quoad in hac [illegible] vivimus.

8. [illegible] ipsa Baptismi virtus nobis non deest, ut qui non solum pecca[illegible] se- [illegible] contra concupiscentiam [illegible] in nobis [illegible] bella [illegible] [illegible] per Spiritum sanctum, quo [illegible] contra [illegible] Gala.5 [illegible] prævalere possimus, [illegible] Apostolo: *Spiritu ambulate, & [illegible].* [illegible] de Baptismo.

Cap. XVI.

De Confirmatione.

A[illegible] [illegible] Spiritus [illegible] Sacramenti [illegible]

[illegible] ipsa [illegible] Confirmatio, [illegible] Apostoli [illegible]
Act. 8. [illegible] hujus efficacia [illegible] in Actibus Ap[illegible]
li Christi nomine fecerunt & in [illegible]
vicem Christi gessisse videtur. [illegible]
Luc. 24. [illegible] hujus que missione: *[illegible]*
Ioan. 14. *quem mittet Pater in nomine meo, [illegible]*

2. Et quanquam Sacramentum Confirmationis [illegible] Ecclesia sub [illegible] Apostolorum temporibus [illegible] Spiritus sancti [illegible] Ecclesia Catholica [illegible] & in [illegible] Sacramenti [illegible] Ecclesia Catholica [illegible] rum Dei [illegible] veritatis columnam [illegible] tam.

3. [illegible] Sacramenti [illegible] Spiritum [illegible] persevereare, & [illegible] Diaboli, [illegible] pulsur.

4. At quia plerique eorum qui baptizantur, infantes sunt nec fidei professionem [illegible] convenit [illegible] adulti, de religione Christi jam satis instructi, ad [illegible] mationis Sacramentum accedunt, fidem Christi & [illegible] Ecclesiæ [illegible]
Conc. Aurelianense. & [illegible] hoc sacro mysterio [illegible], quemadmodum [illegible] Concilium [illegible]
[illegible] est. Non tamen censemus, propterea parvulos ab hoc Sacramento repellendos [illegible]
Mat. 19. Christus [illegible] imponere; [illegible] Ecclesia.

5. Minister autem hujus Sacramenti sit Episcopus: id quod [illegible] Catholica & Apostolorum praxi comprobatur.

Cap. XVII.

De Sacramento Pœnitentiæ.

AC quoniam homines renati sæpe in gravia crimina incidunt, instituit Christus Sacramentum Pœnitentiæ, quod post baptismum sit nobis tanquam secunda tabula in naufragio [illegible]
Ioan. 20. tradidit clavem solvendi [illegible] *Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata [illegible]*
Si multi enim peccatorem peccati sui pœnitet vere, idemque cum fiducia accedit ad [illegible] misericordiæ, & credit hoc Sacramento accipi quod Christus promisit, [illegible] Sacramento huic, quod promissum est. Ut enim Sacramentum [illegible], sic & hoc [illegible]
[illegible] autem Sacramentum [illegible] absolutione sacerdotis, quæ [illegible] verbo Christi [illegible]
Ibidem. [illegible] suam delegat [illegible]: *Sicut misit me Pater, [illegible] Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.*

2. Sed [illegible] sacerdos non [illegible] potestatem remittendi [illegible] potestatem judicandi accipere, [illegible] posse, nisi intelligat [illegible] Tale autem judicium non [illegible] confessione [illegible] Nam cum pleraque hominum delicta [illegible] animum [illegible] sauciens [illegible] graviora & [illegible] Sacerdos [illegible] potest, nisi qui commisit, ea [illegible] & confiteatur, [illegible]

3. Itaque [illegible] hominum delicta [illegible] remedium [illegible] pœnitentiæ [illegible] peccatorum [illegible] Sacramentum [illegible] & [illegible] probandum [illegible] plenam [illegible] & peccatorum enumeratio, [illegible]
Psalm. 18. [illegible] peccata, [illegible] & [illegible] in mentem veniunt. [illegible] generali confessione [illegible] absolutione [illegible], non [illegible] absolutionem credendum esse.

4. Tametsi illa [illegible] culpam & æternam pœnam [illegible] Christi [illegible] Sacramentorum [illegible] & [illegible] exemplum denique adhibentur.

5. Sed ut ad abſolutionem ſacerdotis in qua conſiſtit vis Sacramenti pœnitentiæ, redeamus: forma ejus & verbum tale eſſe debet, ut qui confitetur, audire atq; intelligere poſſit, ſibi virtute, merito ac beneficio Chriſti, peccata remitti, juxta hujus inſtitutum & verbum: *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis.* Nam *hoc munus eſt Dei, cùm miniſterium ſit ſacerdotis*, ut verbis Ambroſij utamur. Joan. 20.

Cap. XVIII.

De Sacramento Euchariſtiæ.

QUi jam per Sacramentum pœnitentiæ revixit in Domino, ei item neceſſe eſt ali, & in bono ſpirituali creſcere. Inſtituit igitur Chriſtus Sacramentum Euchariſtiæ ſub viſibili ſpecie panis & vini, quod verum Chriſti corpus & ſanguinem nobis præbet, & hoc ſpirituali cibo unit nos ſibi ut capiti & membris corporis ſui, ut in ipſo ad omne bonum enutriamur, & cum ſanctis in eorumque communione augeſcamus per charitatem, *Unus enim panis unum corpus multi ſumus, omnes qui ex uno pane participamus*, inquit Paulus. 1. Cor. 10.

2. Forma autem hujus Sacramenti, ſunt verba illa ſolennia, quæ Chriſtus ipſe dedit: *Hoc eſt corpus meum.* & iterum: *Hic eſt enim calix ſanguinis mei*, &c. Mat. 26

3. Quod ſi igitur Chriſto & verbo ejus tantum tribuimus, quantum debemus: dubium non eſt, quin ſimulac verba eadem accedunt ad panem & vinum, ex his fiat verum corpus & verus ſanguis Chriſti, quatenus panis ac vini ſubſtantia in verum Chriſti corpus & ſanguinem tranſmutatur: quod qui negat, idem Chriſti omnipotentiam in dubium vocat, & eundem ipſum vanitatis inſimulat.

4. Quò magis cavendum eſt, ne indignè hoc Sacramentum ſumatur. Scriptum eſt enim: *Nam qui edit aut bibit indigne, judicium ſibi edit ac bibit, non dijudicans corpus Domini. Propter hoc multi inter vos infirmi ſunt ac imbecilles, & dormiunt multi.* Indignè autem ſumit Sacramentum illud, quicunque aut aliter de eo ſentit quàm oporteat, aut non vere reſipiſcit. Nam, ut Auguſtinus inquit, *mutet vitam, qui vult accipere vitam. nam ſi non mutet vitam, ad judicium accipiet vitam: & magis ex ipſa corrumpitur, quam ſanetur: magis occiditur, quam vivificetur.* Itaque probanda eſt conſuetudo Eccleſiæ, quæ hominem non antè ad Sacramentum Euchariſtiæ ducit, quàm pœnitentiæ Sacramentum eam repurgarit. 1. Cor. 11.

5. Habet Euchariſtia vim roborandi in bono ſpirituali: cui rei non ſanè ullus eſt locus, niſi repurgatio peccatorum anteceſſerit. In quo ipſo imitari debemus bonos medicos, qui non antè præbent quæ roborare ac confirmare poſſunt, quàm malos humores è corporibus ejecerint: quod niſi fecerint, non proſunt ægroto, ſed magis obſunt. Jam quanto major hîc adhibenda eſt cautio, ne indignè ſumas: tanto plus conſolationis capiunt, qui euchariſtiam dignè ac piè ſumunt, & cogitant ſe pane è cœlo deſcendente, qui vitam dat mundo, veſci: & ex hoc verum atque ſpirituale robur contra omnia mala percipere.

Cap. XIX.

De ſacra unctione.

SAcramenta, quæ paulò ſuperius poſuimus, magnam ſanè & multiplicem utilitatem generi humano afferunt: tum aut ex vetuſtate carnis languentes regenerant, aut regeneratos, in gratia quam acceperunt, confirmant: aut relapſos, in gratiam unde deciderunt, reſtituunt: aut reſtitutos, Chriſto firmius uniunt: in quem uſum, eumque ſalutarem, non deeſt Sacramentis gratia Chriſti: ſed hæc potius per eadem veluti inſtrumenta hominibus tribuitur. Quanquam igitur horum Sacramentorum utilitas latiſſimè per omnem vitam patet, tamen ne homo, cùm ægrotat, deſideret ſubſidium peculiare, quod hoc ejus periculoſiſſimo tempore, vel corpori ipſius ſubvenire, vel animam contra ignita Satanæ tela munire poſſit, inſtituta eſt unctio ſacra, ad quam oratio Eccleſiæ accedat. Hanc unctionem primi exercuerunt Apoſtoli, qui mandato Domini ad prædicandum Evangelium miſſi, dæmonia ejiciebant, & oleo ungebant multos infirmos, & ſanabantur. Quæ utique ſacramentalis & myſtica, non medicinalis aut corporalis, unctio fuit: ad quam inter initia fidei, externa etiam corporis ſanitas, quaſi quoddam internæ ſanationis ſignum, conſequebatur, quemadmodum in aliis ſacramentis, ad commendationem & confirmationem rudis adhuc fidei, interna virtus externis & ſenſibilibus ſignis & miraculis demonſtrabatur. Nunc verò adulta & corroborata fides, ſigna quæ infirmis dantur, non requirit. Marc. 6.

2. Hujus myſticæ & ſalutaris unctionis à Domino fundatæ ritum, quo adminiſtrari eam conveniat, Apoſtolus Jacobus promulgavit: *Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Eccleſiæ, ut orent ſuper eum, ungentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei ſalvabit infirmum, & allevabit eum Dominus*, &c. Jaco. 5.

3. Quanti autem in Eccleſia eſſe debeat teſtimonium fratris illius Domini, teſtimonium dicimus: immò verò promulgatio quam cùm fecit legatus atque Apoſtolus Chriſti, Chriſtus ut à ſe factam procul dubio ratam habuit. Qui igitur contemnit hoc Sacramentum, Chriſtum ipſum contemnere, & gratiam, quam hic per unctionem ſacram nobis quodammodo porrigit, aſpernari videtur: atque hæc fuerit tanto periculoſius, quanto gravius eſt diſcrimen, in quo ægrotus verſatur, non ſolùm corporis, ſed etiam animæ, in quod poteſtates tenebrarum eum adducunt, quatenus in extremo vitæ tempore, omnes quaſi machinas ad extinguendam ſalutem hominis admovent, eiusq; animum terroribus incredibilibus frangere, & in deſperationem impellere conantur.

4. Unctio-

4. Unctionem quidem hanc sacram, solis infirmis adhibendam Jacobus Apost[illegible] reliqui etiam Apostoli servaverunt: non tamen in omnibus, sed periculosis modo in[illegible] vitæ hujus interitus timetur, exercenda est mystica illa unctio.

Cap. XX.

De Sacramento ordinis.

QUod autem ad ministeria Ecclesiæ attinet, quanto hæc majora sunt, tanto magis do[illegible] ac gratia egent. Quanquam enim Christiani omnes sunt sacerdotes, quatenus spiri[illegible] Deo offerre, & nomen item ejus in omni loco utiliter invocare possunt: non omnes tamen [illegible] clesiæ ministri, sed jam inde ab ortu ecclesiæ segregati sunt quidam in ministerium ecclesiæ, [illegible] muneribus fungerentur: & eosdem ita distinxit Deus, ne iidem omnia possent, neve ex p[illegible]
1. Cor. 14. ratione perturbatio nasceretur. Neque enim Deus est confusionis author. Institutum est [illegible] mentum ordinis, cum signo impositionis manuum, & aliis huic sacramento congruen[illegible] quo qui consecrarentur, ad munera ecclesiæ acciperent gratiam, qua ad eadem ipsa mun[illegible]
1. Tim. 4. stranda apti, habiles atque idonei efficerentur. Hinc illud Apostoli ad Timotheum: [illegible] *gratiam quæ in te est, quæ data est tibi per prophetiam cum impositione manuum presbyterii.*
Ioan. 20. 2. Hoc autem ordinis sacramentum verbis Christi nititur: *Sicut me misit Pater & ego mitto vo[illegible]*
Mar. 16. *pite spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* Item. *Euntes in mundum univer[illegible]*
Matth. ult. *te Evangelium omni creaturæ.* Item. *Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eas.* Item. *Hoc facite in [illegible]*
Luc. 22. *memorationem.* Quibus igitur in perpetua Ecclesiæ successione manus imponunt Episcopi, [illegible] bus initientur, potestatem muneris sui exequendi dant: quæ sanè duplex est, ordinis videl[illegible] dictionis. Sub alteram cadit ministerium verbi divini, administratio sacramentorum, & e[illegible] ordinatio ad ædificationem: sub alteram verò, potestas excommunicandi, pœnitentes absolvend[illegible] dines autem quos Catholica Ecclesia agnoscit sunt hi septem: Presbyterorum, Diaconor[illegible] conorum, Acolytorum, Lectorum, Exorcistarum, Ostiariorum, quibus distincta munera, [illegible] necessaria ecclesiis, aut utilia, assignari debent: ut facile appareat, eum de ecclesia Christian[illegible] reri, quicunque ordines hos vel spernit, vel tollit.

Cap. XXI.

De Sacramento matrimonii.

INstituerat Deus in paradiso matrimonium, quo mas & fœmina ad perpetuam & ind[illegible]
Matt. 19. societatem conjungerentur, juxta verbum Domini: *Quamobrem homo relinquet patrem & [illegible] adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una.*

2. Quanquam autem matrimonium ad tam arctam hominum societatem institutum erat, [illegible] sub lege patrum matrimonia à prima institutione duobus modis degeneraverunt: videlicet ut & [illegible] plures uxores duceret, & ductam, aliquando dato libello repudii, à se dimitteret: quorum [illegible] dispensatione Dei permissum, futuri temporis mysterio serviebat, ut per plures unius viri uxo[illegible] nuaret, Christum tam ex synagoga quàm ex multitudine gentium, ecclesiam sibi coll[illegible] sponsam sibi adjuncturum: & ut fœcunditate plurium uxorum, Christo Salvatori ex eode[illegible] nascituro servirent.

Deuter. 24. 3. Repudium verò Moyses populo ob duritiam cordis permisit lenius ducens, uxorem à [illegible]
Matth. 19. habitam dimitti, quàm occidi, ut cæde ejus novis nuptiis locum aperiret.

4. Verùm postquam plenitudo gratiæ Dei venit, ut alia, quæ vel in cœlo vel in terra esse[illegible]
Matt. 19. ravit Christus, sic etiam matrimonium restituit. Hinc illud Christi: *Qui fecit hominem ab [illegible]*
Mar. 10. *lum & fœminam fecit eos* DEVS. & dixit: *Propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adhæreb[illegible] & erunt duo in carne una. Itaque jam non sunt duo, sed una caro. Quos igitur Deus conjunxit, homo [illegible]* paulò post.: *Moyses ob duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras, ab initio aut[illegible] Quamobrem quicunque dimittit uxorem suam, nisi ob fornicationem & aliam duxerit, mœchatur.* Quod [illegible]
1. Cor. 7. stolus interpretatur, cum ait: *Iis qui matrimonio juncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, u[illegible] discedere: quòd si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari.*

5 Hæ itaque Christiani matrimonii singulares conditiones, manifestis Scripturæ san[illegible]
Genes. 2. niis comprobantur. Una, ut sit matrimonium duorum tantùm, hoc est, viri unius cum [illegible]
Matth. 19. conjunctio. *Duo, inquit, erunt in carne una.* Nec sic junctis liceat, defraudato conjuge suo, [illegible]
1. Cor. 7. corporis sui potestatem permittere, prohibente Apostolo & dicente: *Mulier potestatem corpor[illegible] bet, sed vir: similiter & vir non habet potestatem sui corporis, sed mulier.* Altera conditio est, ut v[illegible] jugii inter duos semel colligatum, nullo amplius divortio, sed sola alterutrius morte, [illegible] Nam quòd Christus ob fornicationem dimitti posse uxorem insinuat, hæc separatio [illegible] consuetudinem inter conjuges scindit, vinculum conjugii non solvit, ita ut adul[illegible] mittat, ut alienam contrectans uxorem, quisquis sic dimissam duxerit.

6. Quoniam igitur Christus matrimoniũ gratia sua melius fecit, & arctiori quasi vinculo [illegible] ut quẽadmodũ Christus unius Eccles. unus est sponsus, idq; indissolubili nexu, sic unius ux[illegible] ma[illegible],

[illegible] conjunctione, & similiter atque Christus cum Ecclesia sponsa sua perpetuò [illegible] non solùm conjunctio est maris atque fœminæ, sed etiam Sacramen- [illegible] Christi, quo [illegible] vir uxorem suam diligere possit, perinde quasi [illegible], sic ille cum hac colat societatem [illegible], ut una sit in perpetuum contentus, [illegible] a divortiis [illegible] quæ jure divino explicantur.

7. [illegible] Deus [illegible] approbat, quatenus conjuges [illegible] ad [illegible] consuetudinem ipsorum cum [illegible] tum Deo gratam. Et quanquam prolis procreandæ causa matrimonium potissi- [illegible], tamen qui contrahit etiam fornicationis vitandæ causâ, non peccat. *[illegible] propter fornicationem*, inquit Paulus. [illegible] Sacramentum hujus est, [illegible] non humana, sed divina authoritate conjunctos, gratiam accepisse, [illegible] ad culpam: qua item Christianæ [illegible], Deo dicatos filios procreent: qua denique perpetuam fidem *[illegible] in carne una & quæ mulier fidelis salva [illegible]* Matth.19. *[illegible]* Itaque matrimonium [illegible] honorabile, in [illegible] 1.Tim.2. [illegible].

8. Quod cùm Manichæi, Tatiani & Encratitæ ignorarent, matrimonium reprehendere non [illegible] eorum [illegible], doctrina dæmoniorum [illegible], Apostolus 1.Tim.4. [illegible].

9. [illegible] vinculum matrimonii [illegible] est omnino [illegible] ad conjungen- [illegible] conjunctionis humanæ vinculum, quod [illegible]: quod cùm [illegible] Paradiso, [illegible] de muliere, quam Deus è costa corporis [illegible], locutus est: *[illegible] de carne mea: [illegible], quoniam de viro [illegible]*. Quamobrem Gen.2. *[illegible] patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una.* Matth.19.

10. Itaque cùm patria potestas [illegible] conjuges [illegible], audiendi non [illegible] hoc tempore matrimonium vel sponsalia contracta [illegible], si paternus [illegible] accesserit. Nihil hîc detrahimus obedientiæ, quam liberi parentibus debent. [illegible] impediendi aut dirimendi matrimonii potestate [illegible]. Quia tamen [illegible], ut liberi sine consilio & consensu parentum non contrahant, hujus officii [illegible] sedulò admonendi sunt.

11. An verò parentibus potestas permitti debeat in hoc casu, liberorum inobedientiam [illegible], aut saltem diminutione dotis, aut aliqua alia via puniendi, de hac re ordinariæ potestati cura [illegible] videtur.

Cap. XXII.

De sacrificio Missæ.

[illegible] em, sine qua nulla gens vivit, jus naturæ introduxit, sic etiam ceremonias, sine quibus [illegible] coli non potest, nec solet. In ipsis verò [illegible] externam oblationem, velut præci- [illegible] omnium seculorum gentes observarent, quæ etsi teste Cypriano *[illegible]* Serm. de [illegible] *[illegible] natura [illegible] reliqua sacrificia [illegible] instrumenta, & immolare victimas, [illegible] Deo vota & preces [illegible] natura [illegible]* per- [illegible]. Sed & hoc commune, [illegible], omnes gentes [illegible] cultum, uni Deo deberi, magno consensu existimarent.

[illegible] Nemo enim externa oblatione [illegible] Deum esse aut servi- [illegible] finxit. hujus cultus antiquitatem, duorum fratrum Cain & Abel [illegible] Aug. de civit. [illegible] simul & munera ejus aversatus reprobavit Deus, minoris verò oblatione placatus [illegible] lib.10.c.6 [illegible] Nunc verò sacrificandi [illegible] Deus, volens omnes homines salvos fieri, [illegible] divinitus inseruit. Cùm enim propter [illegible] peccatum, [illegible] Dei & justæ damnationi obnoxium [illegible] gravius & [illegible] quanto magis peccata peccatis [illegible] Dei iram [illegible] perire quos condiderat, mediatorem & reconciliatorem [illegible] qui [illegible] nostro reconciliaret & justam Dei iram singulari sacrificii oblatione placaret. Deus [illegible] Filium suum carne nostra circumdatum [illegible] in mundum; qui [illegible] in corpore suo ea pertulit in cruce, & semetipsum pro nobis hostiam appendens, per [illegible] in sancta semel ingressus, æterna redemptione adinventa. Hebr.9.

[illegible] pretiosissimæ [illegible] Pater, iram remisit, & homines prius peccati [illegible] & injustos, & damnationi obnoxios, omne [illegible] sanguine ablutos absolvit, justi- 1.Cor.6. [illegible] reconciliavit.

[illegible] efficacia, non solùm modò tempori [illegible], quo Christus [illegible] appendit, sed omnes omnium [illegible] ætates complectens, omnium hominum [illegible] ad [illegible] spectasse [illegible]. *Vere* 2.Cor.5. *[illegible] in Christo, mundum sibi reconcilians.* Et *[illegible]* Joan.1. *[illegible]* & *Ipse [illegible] pro* 1.Joan.2. *[illegible] nostris [illegible] pro totius mundi.* [illegible] non [illegible] tem-

 pora,

p[illegible] sed omnium ætatum hominibus [illegible]

Apoc 5. [illegible] mundi occisus, qu[illegible]

d[illegible].

6. De hac oblatione, [illegible]

Heb. 10. [illegible]

Coloss. 1. [illegible]

Ephes. 1. [illegible]

Esai. 63. [illegible]

Esai. 53. [illegible]

7. [illegible]

8. [illegible]

9. [illegible]

Psal. 49. [illegible]

10. [illegible] Deo [illegible]

Heb. 10. [illegible] pro delictis hominum in cruce [illegible]

mavit [illegible].

11. Cujus meritum non accipit [illegible], quia perfectum est: nec [illegible]

Heb. 10. tur, quia æternum est. Unde [illegible] sacrificia [illegible]

per se merentur, sed [illegible] credentibus applicant, [illegible]

nendam in animis hominum [illegible] & fidem con[illegible]

[illegible]

12. [illegible]

Psal. 50. [illegible]

[illegible]

13. [illegible]

1 Reg. [illegible] [illegible]

2 Paral. 26. [illegible]

Heb. 7. [illegible]

& [illegible], Heb. 7.

14. Sic itaque sub lege naturæ [illegible]

[illegible]

15. Lex vero per Moysen [illegible]

[illegible]

Matth. 5. 16. [illegible]

Joan. 10. [illegible]

Heb. 7. [illegible]

Heb. 4. [illegible]

17. [illegible]

[illegible]

Matth. 26.
Marc. 14.
Luc 22.
1.Cor.11.

Heb.10.

Psal 109.
Genes 14.

[illegible] vacuum apud Hieronymum ad Evagrium, Augustinum [illegible] Ambrosium de Sacramentis lib. 4 & 5 [illegible]

29. Secundum hæc itaque Scripturæ [illegible] Christi [illegible] multum diversa. [illegible] Melchisedech Patribus [illegible]

30. [illegible]

31. Hactenus [illegible] nunc de [illegible]

32. In celebratione [illegible] altaris, nunc laudes Dei, nunc fideles populi [illegible] rum [illegible] nunc Scripturarum lectiones subinde adm[illegible]. Unde & [illegible] nis & precum sacrificium [illegible] nuncupatur, quo ritu Catholica Ecclesia Christi [illegible] in [illegible] pro incolumitate Ecclesiæ, quam in terris relicturus erat, [illegible]

Joan. 17. fudit, & eundem hymno & gratiarum actione cœnam mysticam consummavit.

1. Tim. 2. 33. Sed & hanc Pauli iterum commonitionem, qua in primis fieri voluit [illegible] nes, postulationes, gratiarum actiones, pro omnibus hominibus, pro regibus & [illegible] [illegible]

Epist. 59. ad Paulinum. in celebratione sacrificii altaris, juxta Augustini sententiam [illegible] secrationes facit, antequam illud, quod est in Domini mensa, incipiat benedici. [illegible] benedicitur & sanctificatur. postulationes autem, cum [illegible] misericordissimæ potestati commendatur.

34. Quibus peractis, & participato Sacramento, gratiarum actio cuncta [illegible] gustinum epist. 59 ad Paulinum, ubi ritum celebrandi sacrificii altaris, qualem [illegible] perspicue agnosces.

35. Sed & apud alios [illegible] viros Catholicos hunc ritum [illegible] videre licet, qui [illegible] celebrat [illegible] & gratiarum [illegible] magno consensu [illegible] De quo [illegible] Matthæum homil. 83 de Sacerdotio libro tertio. Basilius Magnus de Spiritu Sancto [illegible] phylactorum cap. 4. Marci. [illegible] epist. 63 ad Joannem Episcopum Syracusanum. [illegible] Sacramentis lib. 4. cap. [illegible] & hunc canonem quo nunc utitur Ecclesia, pene [illegible] verba, passim [illegible] recenset.

CAP. XXIII.

De memoria Sanctorum in altaris sacrificio fieri consueta, & de eorum intercessione [illegible] expedita, & obiter de Sanctorum invocatione.

CUm itaque in hoc altaris sacrificio [illegible] illius beneficii memoria [illegible] [illegible] pro omnium credentium [illegible] [illegible] & Apostoli [illegible] [illegible] ad Deum laudanda, & pro omnibus ejus beneficiis [illegible] [illegible] memoriam [illegible] Deo [illegible] [illegible] sed Dei [illegible] De hujus [illegible] vide apud Dionysium Areopagitam [illegible] Augustinum de civitate Dei lib. [illegible] cap. 27 lib. [illegible] lib. 20. cap. 21.

2. [illegible]

[illegible] Quod [illegible]

[illegible] & charitas quæ erga nos afficiuntur, suadet [illegible] [illegible] ... 1. Mach. [illegible] ... Zach. 1. [illegible]

[illegible] ... Luc. 15. [illegible]

[illegible] ... Psal. 142. [illegible] ... Luc. 17. [illegible] ... Rom. 8. [illegible]

[illegible] ... Exod. 20. [illegible] ... Genes. [illegible] ... Exod. 32. Sic propter gratiam, quam apud Deum [illegible] David [illegible] ... indulgentiam Deus [illegible] ... Reg. [illegible] ... Ezech. [illegible]

Cap. XXIV.

De memoria defunctorum in Christo.

D[illegible] nostrus Jesus Christus, secundum voluntatem Patris [illegible] ... qui [illegible] ... recolens, omnia [illegible] ... qui secundum Deum [illegible] ... Christi fide [illegible] ... ipsi pro nobis, [illegible] ... Dominum pro eis supplicemus, quatenus Deus [illegible] in Christo [illegible] ... [illegible] & [illegible] dignetur per Christum Dominum nostrum.

[illegible] ... Aug. in Joan. tract. [illegible]

[illegible] in signo fidei præcesserunt, ut [illegible] ... quam cum omnibus [illegible] ... tamen nexibus [illegible] ... Christi [illegible]

[illegible] ... Jacob. [illegible]

[illegible]

[illegible]

5. [illegible]

6. [illegible]

7. [illegible]

8. Similia vide apud Epiphanium [illegible] Ambrosium [illegible] Cyprianum [illegible]

9. Post hanc [illegible] Domino [illegible] Missæ [illegible] Augustinus [illegible]

CAP. XXV.

[illegible]

AT [illegible] Domini nostri Iesu Christi [illegible] & de sanctissima eucharistia participatione [illegible]

CAP. XXVI.

[illegible]

CEremonias [illegible]

2. [illegible] ecclesia catholica [illegible] Missæ [illegible]

3. Et quod ad [illegible] Missæ celebrari [illegible] Dominicis & festis diebus [illegible]

4. [illegible] Missam [illegible]

5. [illegible]

6. [illegible]

7. [illegible]

8. [illegible]

8. Quæ autem de Sanctis [illegible] sunt, adeoque in parte de Sanctis communi posita sunt, [illegible] & [illegible] cedunt, corrigenda videntur.

[illegible] & [illegible] de more veteris Ecclesiæ celebrentur: esset enim [illegible] in Ecclesia [illegible] memor [illegible] ipsorum una cum corporibus in-[illegible].

[illegible] Festa [illegible] ab Ecclesia recepta, retineantur, si non omnia, tamen præcipui.

[illegible]
Natalis Domini.
Circumcisio Domini.
Epiphania.
Palmarum.
Paschæ cum duobus diebus sequentibus.
Ascensio Domini.
Pentecostes cum duobus diebus sequentibus.
Corporis Christi.
Festivitates beatæ Mariæ virginis, & sanctorum Apostolorum.
S. Ioannis Baptistæ.
Mariæ Magdalenæ.
Stephani.
Laurentii.
Martini.
Michaelis.
Omnium Sanctorum, & apud singulas Ecclesias [illegible], qui [illegible] singulis [illegible] habemus, ut in eisdem Sanctorum festis Deum in sanctis [illegible] ad [illegible] & consideremus orationibus ipsorum adjuvari [illegible].

[illegible] Dies [illegible] Rogationum ante Ascensionem Domini, & Litaniam in die sancti Marci, & per [illegible] processiones pro veteri more observentur.

[illegible] [illegible] in hebdomada sancta & circa reliqua Ecclesiæ festa [illegible] solennitates adhibeantur, [illegible] vigiliis Paschæ & Pentecostes aqua Baptismalis per omnes Ecclesias parochiales solenni be-[illegible] præparetur.

[illegible] [illegible] abstinentia carnium, quæ non ab [illegible] sed ex [illegible] causa suscipitur, per [illegible] ad carnem castigandam aptior, ac etiam publica utilitas postulat, ut certis temporibus à [illegible] abstineamus, cùm alias pecora ad assiduum carnium esum sufficere [illegible] possint, [illegible] & [illegible] Ecclesiæ diebus [illegible], sexta feria & Sabbato à carnibus abstinendo, [illegible].

[illegible] enim abstinentiam Ecclesia ex nulla superstitione suscepit, quæ à nobis quibusdam [illegible] temporibus abstinet, non ob ullam ciborum immunditiem (scimus omnia munda esse mundis, [illegible] quod per os ingreditur) sed ad edomandam carnem, [illegible] à prava [illegible] & à malis [illegible] melius [illegible]: eamq; [illegible] ad cultum Deo debitum [illegible], ad auditionem verbi Dei, & [illegible] Eucharistiæ perceptionem [illegible] [illegible] & [illegible] accedere [illegible] Christi, cujus passionis [illegible] diebus [illegible] [illegible].

[illegible] Ecclesiæ jejunia observentur [illegible] qui gravioribus laboribus [illegible] puerili, [illegible] ægroti.

[illegible] Nec [illegible] benedictio earum rerum, quæ [illegible] ad usum [illegible] operationes, quæ inde nascuntur, [illegible] ad ullum incantationis aut superstitionis [illegible].

[illegible] [illegible] cum Apostolo [illegible] qui [illegible], quæ sunt Domini, [illegible] 1. Corin. 7. [illegible] cleros, qui cum [illegible] sint [illegible] qui [illegible] tenent, [illegible] Concilii [illegible] expectetur, [illegible] tempore, [illegible] perturbatione [illegible] fieri non posse.

[illegible] Illud tamen [illegible] est, [illegible] per se [illegible] est, [illegible] scripturarum [illegible] secundum scripturam.

[illegible] Eucharistiæ [illegible] specie, [illegible] & quia Concilium Oecumenicum [illegible] & [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] Spiritus [illegible] ipsis [illegible]

[illegible] Concilium Oecumenicum [illegible].

20. Et [illegible] Sacramentum Eucharistiae [illegible] Christum in [illegible] Scriptura [illegible].

21. [illegible] Sacramento Eucharistiae est verum Christi corpus, & [illegible] in hoc Sacramento [illegible].

22. [illegible] Sacramentum Eucharistiae [illegible] tamen Sacramentum [illegible] corpus & sanguinem Christi [illegible].

23. Quae vero ad disciplinam [illegible] & [illegible] pertinent, [illegible] Ecclesiae [illegible] Caesarea Maiestas [illegible] & publicae [illegible] beant.

IMPERATOR

NOs CAROLVS [illegible] Imperator Semper Augustus, [illegible] & confirmamus [illegible] nostro & sacri Imperii [illegible] Comitiis [illegible] Augusta, [illegible] Iunii, Anno [illegible] millesimo, quingentesimo, quadragesimo octavo; Imperii nostri [illegible] gesimo [illegible].

CAROLVS.

Sebastianus Archiepiscopus Moguntinus, per Germaniam [illegible] cancellarius, [illegible].

Iohannes [illegible].

Anno Christi 1548.

CAROLI V. IMPER. AVG. CONSTITVTIO

DE PACE PVBLICA TENENDA, AVGVSTAE IN CO[illegible] mitiis declarata, renovata, atque publicata, Anno Domini M. D. XLVIII.

Interprete Iustino Gobleo I.C.

CAROLVS Quintus, Dei gratia Romanorum Imperator, semper Augustus, Rex Germaniae, Castiliae, Arragoniae, Legionis, [illegible], Siciliae, Ierusalem, Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, [illegible], Granatae, Toleti, Valentiae, Galliciae, Maioricae, Hispalis, Sardiniae, [illegible] Murciae, [illegible], Algarbiae, Algezirae, [illegible], Canariarum & Indicarum Insularum [illegible] Oceani, &c. Archidux Austriae, Dux Burgundiae, Lotharingiae, [illegible] Carniae, Carinthiae, Limburgiae, Lutzenburgiae, Geldriae, Calabriae, Athenarum, [illegible] tembergae &c. Comes Habspurgi, Flandriae, Tyrolis, Goritiae, Barcinonis, Arthesii, [illegible] Palatinus Henegoiae, Hollandiae, Selandiae, Phirdae, Kiburgi, Namurci, [illegible] Zutphaniae, Landgravius Alsatiae, Marchio Burgoviae, [illegible] Princeps in Sueviae, Cathaloniae, Asturiae, &c. Dominus Phrysiae, * Marchiae [illegible], Molinis, Salinarum, Tripolis, & Mechliniae &c. [illegible] Electoribus, Principibus Ecclesiasticis & Secularibus, Praelatis, [illegible] Dominis, Equitibus, & Militibus, Capitaneis, Praefectis, Schultetis, Magistratibus, [illegible] Consulibus, Civibus & Communitatibus [illegible] & Imperii [illegible] dignitatis, status, aut conditionis existunt, ad quos [illegible] Imperii [illegible] pervenerit, [illegible].

* [illegible]

CAP. I.

Pacis publicae proclamatio.

CUm [illegible] Caesar, [illegible] Imperii [illegible] Electoribus, Principibus & statibus [illegible] Imperii [illegible]

[illegible] Christianam difficiles & periculosas [illegible] ones [illegible] non gravi [illegible] in sacro Imperio [illegible], ac firmiter [illegible]. Hinc [illegible], vestigia [illegible] nunc quidem in primis his [illegible] Comitiis cum communibus sacri Imperii Statibus de publica pace constituenda [illegible], qui [illegible] facto, [illegible] Comitiis [illegible] declarata est. Quam publicam pacem [illegible] Imperii [illegible] ac utilitatem, & [illegible] gravissimis de causis, deliberatione [illegible] nostrorum [illegible] Electorum & Principum, Ecclesiasticorū [illegible], Prælatorum, Comitum & Statuum sacri Imperii [illegible] Comitiis apud nos compa[illegible] denuo renovavimus, confirmavimus ac juxta qualitatem [illegible] temporis & negocio[illegible], auximus ac declaravimus. Renovamus, confirmamus, addimus [illegible] hisce mediantibus scienter ac virtute harum literarum [illegible], ut ab hoc tempore [illegible], cujuscumque dignitatis, status aut conditionis [illegible] quocunque [illegible], quove quæsito colore seu prætextu id fieret, alterum [illegible], invadere, obsidere, aut aliquam [illegible] contra alium facere [illegible] debeat. Nec quis alterum possessione [illegible], oppido, pago, [illegible], Sacello, [illegible], pensionibus, decimis, immobilibus [illegible], judiciis, [illegible] Imperio, [illegible] juribus, nullo excepto, vi [illegible] subditos abstrahat, vel ad inobedientiam adversus suos Magistratus [illegible], aut [illegible] Magistratu [illegible] morem hactenus sub prædecessoribus nostris [illegible] Regibus laudatissimæ recordationis, & nobis observatum, [illegible]. [illegible] quisque alterum in re sua quietum ac impeditum relinquat. [illegible] per suum quisque Principatum, ditionem, Comitatum, [illegible] & impeditè commeare, migrare, ac proficisci patiatur: nec suis ullo [illegible] præter jus æquumque, vi, tactove derogare, eosve comprehendere, lædere, [illegible] quovis modo.

2. Jam & illi, per quem ejusmodi fractæ pacis facinora patrantur, nemo aut ipse, aut alius [illegible], ministret, consulat, auxiliumve præstet, neque arcem, oppidum, munitionem, pagos, [illegible] occupet, aut præter alterius voluntatem vi [illegible] præripiat, aut [illegible] ad id auxilium præstet: nec scienter aut dolosè recipiet, hospitium, commeatū [illegible] præbeat, aut præberi sustineat. Sed si quis in alium quid habere se putat, de eo experiatur suo loco [illegible], in quo jam antea aut [illegible] causæ ex ordinatione nostri judicii Cameræ expedientur, aut deinceps ordine expediendæ fuerint.

Cap. II.

* *Abrogatio omnis diffidationis & Belli.*

Et [illegible] quidem omnia manifesta & publica bella, belliq; denunciationes [illegible] abrogavimus, cassavimus & removimus: abrogamus, cassamus & removemus [illegible] Romanæ Imperialis potestatis, & virtute harum literarum.

Cap. III.

Quomodo pax publica conservanda præcepta sit & sub [illegible].

Mandamus quoq; omnibus & singulis Electoribus, Principibus, Ecclesiasticis & [illegible], Prælatis, Comitibus, Baronibus, equestri ordini [illegible] & Imperii subditis ac dilectis fidelibus, acriter præcipientes [illegible], & obedientiæ, nobis ac sacro Imperio ab ipsis præstitis, ac quæ præstare tenentur, [illegible] duarum millium Marcarum auri puri [illegible] irremissibiliter solvendam. Tum & sub [illegible] & singulorum Privilegiorum, libertatum ac jurium, quæ quisque [illegible], ut hanc pacem diligenter juxta ac fideliter [illegible], ac ut prædictum est, [illegible] & exequantur, suisque officiariis, mandatariis & subditis medio juramento [illegible]. Ac [illegible] pacis publicæ, ut prædictum est, [illegible] & obsequantur, sub gravi nostra & Imperii indignatione, [illegible].

Cap. IV.

* [illegible]

Qui [illegible] autem [illegible] alius

Videatur Gail. de Pace pub. ad to-tam hanc cō-stitut.

* Hunc § ad-[illegible] Hieron. Schurpff cēt. 1 Cons. 98 99. & [illegible] ubi nō incommodè tractat atque explicat.

* Videndus Schurpffius [illegible] alle-gato Cōs. 98.

alius [illegible] nostrũ ac sacri Imperii Bannum [illegible] eosdem [illegible] ac pacifragos [illegible] [illegible]

2. [illegible]

3. Si verò in [illegible] [illegible] nullo ob id poena [illegible] [illegible] debebunt.

Cap. V.

De executione Banni, aliarumq; pœnæ.

CVm [illegible] ad conservandam nostram Imperialem pacis [illegible] & [illegible] huius ordinationis Imperialis Banni aliarumq; pœnarum [illegible] declarata fuerint, exequi [illegible] cum Electoribus [illegible] ac Statibus [illegible] nostra Judicii Cameræ * ordinatione [illegible] collocata est.

* Ordinat. Cameræ part. 2. tit. 17. & 2. seqq.

Cap. VI.

De Communibus ac levibus spoliis.

QUoniam autem [illegible] spolia ac privationes, absque vi [illegible] Imperiali pacificationi, ejusdemq; poenis non [illegible] in Imperio ac contentiones [illegible] atq; cōtingere possent. [illegible] servandam [illegible] pacem & [illegible] necesse sit, spoliati [illegible] cum Electoribus [illegible] Communibus [illegible] procedendi dictarum spoliationum [illegible] communi Judicii Cameræ * ordinatione hoc loco [illegible] conjicientur.

* Ordinat. Cameræ part. [illegible]

Cap. VII.

De [illegible] publicæ pacis.

POst [illegible] ibus nos [illegible] Imperii obst[illegible] obligatum [illegible] per præsentes literas, quod [illegible] [illegible] connivendo, aut [illegible] offensores [illegible] qui [illegible] vel [illegible] [illegible] pacifragos [illegible] [illegible] seu.

2. Similiter nos [illegible]

[illegible] fraudulentæ [illegible] & clandestinæ suppetiæ, receptacula & favores præoccupen- [illegible] dolo.

[illegible] Imperio vel [illegible] Electores, Principes [illegible] status, [illegible] Im- [illegible] pacem, vi, violentiáq; im- [illegible], aut [illegible] non [illegible], in hoc quidem [illegible] [illegible], depræhendere, ac [illegible]

[illegible] & faci- [illegible] in Bannum [illegible] Imperii [illegible] vel etiam [illegible] [illegible] nostra & Imperii [illegible] denunciationi [illegible] debeat, poterit, [illegible] [illegible] Principes [illegible] requi- [illegible], aut [illegible] Cameræ aut si qui [illegible] nostro [illegible], aut [illegible] Cameræ emissum fuerit: Tunc quidem Capitulus [illegible] [illegible] extra [illegible] Imperii [illegible] Regi aut [illegible] nostri judicii Cameræ [illegible] eundem [illegible] absq; [illegible] modo, [illegible] [illegible] declarati [illegible] convenerint, [illegible] judi- [illegible] præsentium Comitiis, quemadmodum [illegible] [illegible] publica [illegible], ac [illegible] omni- [illegible] prædicto, [illegible] Banni [illegible]

* Ordinat. Cameræ part. 2. tit. 9.

Cap. VIII.

De pœna transgressorum hujus ordinationis.

S[illegible] autem nostram hanc ordinationem, ac obligationem contempserit, nec eam præstiterit, [illegible] prædictur, effecerit, aut negligens fuerit [illegible] palam [illegible], ita, ut negari non possit, eum [illegible] pronunciamus, declaramus [illegible] propter ejusmodi [illegible] [illegible]: ac tunc quidem contra eosdem, cum denunciatione, declaratione, [illegible] ac [illegible] acabarum pœnarum [illegible] extra [illegible] per [illegible] fratrem Romanorum Regem, aut nostrum Imperiale judicium Cameræ [illegible] ac [illegible] procedatur, agatúrq; procedi, agiq; possit ac debeat, prout tenore nostræ publicæ pa- [illegible] æquum fuerit.

Cap. IX.

De mandatis judicii Cameræ contra pacifragos, & qua forma procedi debeat.

Ordinat. Cam. part. 2. tit. 17. & 23.

QU[illegible] contingat, ut quisquam adversus hanc nostram pacem vi armata [illegible] exercitu alte- [illegible] violenter invaderet ac oppugnaret: tunc quidem Imperiale nostrum judicium Cameræ ad implorationem ejus, qui [illegible] bello [illegible] [illegible], aut Imperii [illegible] [illegible] expeditione [illegible] sub pœna [illegible] [illegible] ac [illegible] competenti [illegible]

2 Si autem ille [illegible] mandatum [illegible] non paruerit, Imperiale [illegible] adversus [illegible] post prædictum Mandatum ad declarationem absq; [illegible] procede- [illegible] per judicium nostrum Cameræ in Bannum [illegible] [illegible] Nihilo- [illegible] [illegible], qui [illegible] prædictum est, in armis [illegible] posito [illegible] [illegible] Banni protinus emittere publicabit. Tum & [illegible] manutentione, ut [illegible] dictum est, implorabit ac exhortabitur ad [illegible] [illegible] violentiáq; [illegible], ac bello infestantur.

Cap. X.

[illegible] expensis, ad conservandam pacem atque justitiam factis coram judicio Cameræ agi [illegible].

A[illegible] pro conservatione & [illegible] pacis & juris [illegible] publicæ [illegible] [illegible] tulerit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Cameræ [illegible] [illegible] debeat.

Cap.

Cap. XI.

* *Coram judicio Cameræ [illegible] ad pœnam, sed & [illegible] [illegible] pariter agi possit.*

* Hoc cap. citat & enodat My[illegible] cent. 2. Observat. 29.

* Hunc locū tractat [illegible] [illegible] Enchirid. [illegible] [illegible]

VOLUMUS quoq; [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Cameræ [illegible] [illegible] [illegible] commissam pœnam [illegible]

Carolus V. [illegible] pacis agi posse [illegible]

Cap. XII.

Quod [illegible] [illegible] [illegible]

QUERELA [illegible] judicio Cameræ [illegible] [illegible] pœna, aut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] nondum finita [illegible] ante vel post [illegible] [illegible] [illegible] dicti damni seu spolii ad rei sive [illegible] [illegible] ipsiq; heredes teneantur, eandem litem atque [illegible] [illegible] [illegible] ac quicquid super ea pronunciatum fuerit, præstare & exequi, vel [illegible] [illegible] ctore [illegible]

Cap. XIII.

De antiquis fractæ pacis, ac [illegible]

QUOD si quoq; ante hoc tempus quispiam spoliatus, neque dum [illegible] [illegible] [illegible] em nostram resolutionem horum Comitiorum ea [illegible] [illegible] [illegible] re vulgares levesq; spoliationes [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] constitutæ ac modò declaratæ publicæ pacis, aliàsve prout de jure agendi [illegible] [illegible] tibus, non excepta, verùm omni tempore reservata esse debebit. [illegible] tamen [illegible] [illegible] permissa.

Cap. XIV.

De potestate judicii Cameræ [illegible] ac pœnæ ejusdem [illegible]

CUM [illegible] ea [illegible] ac pacificatorum conditio [illegible] qualis [illegible] [illegible] [illegible] pacis [illegible] ipsis [illegible] graviori periculo ac majori dispendio proponi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (ne malefacta maneant impunita) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], eaque pœna ex modo ac qualitate sui facinoris, [illegible] [illegible] moderetur. Ideo reservamus nobis, aut nobis extra [illegible] Imperium [illegible] [illegible] Romanorum Regi, adeoque Cameræ judicio nostro [illegible] [illegible] [illegible], aut ad petitionem [illegible] constitutam pœnam fractæ pacis, in mulctam [illegible] [illegible] commutandi: eamque mulctam [illegible] publica nostra pace [illegible] [illegible] [illegible] dem ad pœnam [illegible], [illegible] omne [illegible] nostro præjudicium, [illegible] tempore ex nostro atq; Imperii communi jure [illegible] [illegible] [illegible]

Reservatio & potestas pœnam fractæ pacis in mulctam commutandi [illegible] quòd pœna Banni [illegible] [illegible] [illegible] Observ. 32.

alteram, & in pœnam [illegible] [illegible] hic [illegible] [illegible], & [illegible]

Cap. XV.

Quomodo adversus pacis fractæ, aut [illegible] auxilii suspectos agi, & ad purgandum [illegible] procedi debeat.

SI verò quispiam ex Electoribus, Principibus, Prælatis, Comitibus, Baronibus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], oppida, ac domicilia, clandestinè [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], aut alio modo [illegible] [illegible] publicam pacem [illegible], & vi, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] publicam pacem, auxilium, opem, præsidia, assistentiam, favorem, [illegible] exhibuisset ve; eorve domici- [illegible] Volumus, quo [illegible] & [illegible] culpæ seu in- [illegible] potestatem [illegible] judice aut coram [illegible] Romanorum Rege, [illegible] facinoris fuit [illegible] Citationem decernat [illegible] Elector aut Princeps existat, personaliter comparendum, ad [illegible] de jure respondendum, [illegible] Simul & cum ea Citatione [illegible] Quæ quidem Citatio [illegible] in duobus aut tribus locis [illegible] Ad quam Citationem citatus, si non est Elector aut Princeps, personaliter: Si vero Elector [illegible] Princeps, per constitutum Procuratorem suum comparere [illegible] tene- [illegible] Quod si negaverit, ac pars agens suspitionem sufficientibus indiciis [illegible] qui de facto seu facinore [illegible] probaret: aut si suspectus de vulgo levioris; status [illegible] nota essent, [illegible] tunc suspectus tenebitur, eique per decretum [illegible] Judex legitimus de causis [illegible] coram quo suspectus domi suæ, alove idoneo loco, juramentum [illegible] quod ipsi harum vigore concedendum est. Si qua verò [illegible] accusaretur, duæ partes Senatus seu Consulatus ejusdem [illegible] deputato personaliter jurare tenebuntur. Et si aliquæ [illegible] essent per Actorem nominatæ, & hæ inter duas illas partes [illegible] ac connumerentur. Si autem quidam ejusdem oppidi, civitatis, aut [illegible] privatæ personæ, sive in consilio sint, sive extra consilium, suspitione laborent, [illegible] modo, quo cum aliis privatis personis, ut dictum est. [illegible] laborent, ut aliorum quoq; purgatione necesse esset, [illegible] compurgatores jurabunt, se credere, quod ille [illegible] accusarunt, rectè vereq; juraverint. Hac purgatione facta, à suspicione sit liber [illegible] juramentum justè præstitum habeatur, donec ac [illegible] in jure de facto seu facinore [illegible] Tunc quidem debet ac potest contra convictum tanquam facinorosum reum ac perjurum ad [illegible] ut æquum est, procedi, agiq;.

[illegible] Verum si ubi accusatus purgationem aut excusationem quovis modo recusaverit, aut citatus ad [illegible] personaliter absq; probabili allegata ratione legitimorum impedimentorum [illegible] probatione [illegible] facinoris [illegible] in pœnas publicæ pacis [illegible] procedatur, agaturq;.

[illegible] Bannitus ita declaratus fuerit, neq; nos ipsi neq; [illegible] Principum, Comi- [illegible] Dominorum, Magistratus, aut aliorum quisquam eum [illegible] hospitio suscipere, pascere, victum seu commeatum [illegible] quanto Bannitus est, evitare, pro infami æstimare, ac habere [illegible] adversari poterunt, prout tenore ac vigore publicæ [illegible]

[illegible] ut prædictum est, citatus propter corporis sui constitutionem [illegible] comparere nõ posset, à suo quidem aut vicino Domino seu Ma- [illegible] Domini seu Magistratus Sigillo [illegible] excusationes propositi fuerit, eiq; Judex [illegible]

[illegible]

 frater

frater noster, Romanorum Rex, aut Imperiale nostrum [illegible] nem partis, aut Imperialis nostri fiscalis, [illegible] excusationes assumere, ac [illegible] prædicto modo [illegible]

7. Permissum quoq; [illegible] pro dictum est, suspensum [illegible] [illegible] aut nostro, ut [illegible] [illegible] Imperiali judicio Cameræ [illegible] ut [illegible]

8. Quod si quispiam [illegible] [illegible] aut suo judicio [illegible] [illegible] prout quolibet in loco [illegible]

Diffamare cave, quia revocare grave I diffamari. C. de ingen. manumiss. Ordinat. Camer. part. 2. tit. 25.

Cap. XVI.

De proscriptione eorum, qui bona sua fraudulenter ac dolose alienant, aut qui ea hoc modo ab aliis accipiunt.

De alienatione bonorum in fraudem. Ordinat. Camer. part. 2. tit. 11

SI [illegible] declaramus, ordinamus, statuimus ac volumus pro [illegible] si quis quacunque dignitate, Statu, aut conditione [illegible] [illegible] suspicione laboraverit, quod arcem, oppidum, [illegible] ne [illegible] dolose commodo suo vendat, alienet, permutet, aut cuiquam [illegible] [illegible] tradatve, quocunq; colore seu prætextu id fecerit, ac inde [illegible] [illegible] potemq; fregerit: Tunc quidem potestas erit, [illegible] [illegible] Imperium [illegible], fratri nobis dilecto, Romanorum [illegible] [illegible] Cameræ ex officio, vel ad implorationem offensæ ac læsæ partis, aut nostro [illegible] [illegible] alienantem, tradentem, & accipientem, aut protectorem [illegible] ac dolo suspectum coram se omni modo, ut proximo articulo constitutum est, citare, [illegible] [illegible] fraudem, & dolum expurgandum. Quòd si ille aut [illegible] [illegible] non comparuerint, neq; ejusmodi expurgationem fecerint: Tunc [illegible] lem eorum contumaciam vigore prædicti [illegible] contra ipsos agi ac procedi debebit.

Cap. XVII.

Pacis fractores, & ejusmodi patratores domi non esse recipiendos: [illegible] dem salvo conductu.

TALES quoq; facinorosos, patratores, & violatores pacis, nemo [illegible] vel [illegible] aut aliquod adjumentum seu [illegible] [illegible], dominio, proprietate, aut territorio, quinimò [illegible] [illegible] officio, & ad quorumlibet accusationem contra [illegible] re: nec [illegible] defendere, aut ullas suppetias opemve ferre, nec [illegible] [illegible] conductum dare seu concedere, quando [illegible] [illegible] incapaces sunt, neque talibus prædictis [illegible] [illegible] omnibus datis fidaltis, securitatibus, conditionibus, [illegible] [illegible] talem pacis violationem [illegible] [illegible] teneatur accusator in hujusmodi casibus & lite, paris [illegible] [illegible], sed cautionem [illegible] juris, ut æquum est, præstare.

2. Verum si [illegible] præstare nequeat, aut alioqui diffamatus [illegible] [illegible] juxta ejusdem personæ qualitatem [illegible] [illegible] ipsa rapina prædave deprehensus sit, aut [illegible] [illegible] pus esset, [illegible] [illegible] [illegible] notus [illegible] à custodia seu vinculis [illegible]

3. Volumus quoq;, ut omnes Electores, Principes ac alii Status Imperii, [illegible] [illegible] d[illegible] violatores [illegible] [illegible]

4. Cumq; [illegible]

[illegible] , jus justitiamq; aversantes ac declinantes, [illegible] negociumq; facessentes, eisdemq; mi- [illegible] jurisdictionem & justitiam re- [illegible] prudentiq; deinceps susti- [illegible] Sed nec potestas seu magistratus sub [illegible] , eis adque ipsis debent, ut [illegible] , actorum, [illegible] Quod [illegible] nullum Privilegium [illegible] defendere debebit. Potestas [illegible] Magistratus [illegible] conductum [illegible] [illegible] Facit huc Caroli V. Const. Criminal. artic.128. & 129.

[illegible] Potestas seu Magistratus ad [illegible] fovere, con- [illegible] , ut praefatur, negligeret, [illegible] receptio ac conducto velut contra violatorem pacis ad [illegible] procedatur.

Cap. XVIII.

De pacis fractorum receptoribus.

Quod [illegible] facinorosi ac transgressores hujus pacis talia [illegible] Ordinat. Camer. par. 2. tit. 14.
[illegible] , ita, ut majori vi, militaribusq; copiis [illegible] , tunc quidem [illegible] eosq; receptores, postea quam in nostram atq; Imperii [illegible] executione obtentæ sententiæ Banni, & [illegible] consensu communium Statuum, ceu praefatur, jam hoc loco a nobis [illegible]

[illegible] ista pacificatione cōprehensus, cujuscunq; Status, dignitatis [illegible] secularis, à quopiam hac pacificatione non complexo, [illegible] aut idem facinorosos ac laesores domi sive foveret, [illegible] quidem ab ipsis læsis, aut à nostro judicio Cameræ nobis, aut [illegible] Romanorum Regi, significetur, justam in ea re debitamq; provisionem [illegible].

Cap. XIX.

De potestate judicii Cameræ contra pacis violatores.

Quod [illegible] si causæ executionum cōtra declaratos pacifragos, aut ipsorum Receptores & [illegible] graviter ac periculosæ contingerent, ut propterea congregatione communium [illegible] oporteret, id etiam nobis Judex Cameræ & Assessores, sicubi in Imperio Teutonico [illegible] absentibus, fratri nostro dilecto, Romanorum Regi [illegible] opus sit, deliberandum, statuendumq;.

[illegible] tamen nihilominus Cameræ Judex noster, judiciumq;, ad implorationem læsorum, [illegible] , vel etiam ex officio adversus transgressores & fractores pacis [illegible] , ut aequum [illegible] debebunt.

Cap. XX.

Quomodo Accusatori contra Banniti arces, munitionesq; auxilium praestetur.

Et si [illegible] Bannitus arcem vel munitionem habeat, quam [illegible] Princeps vel Status [illegible] [illegible] commoratur, accusatori, ut supra dictum est, [illegible] * Ordinat. Cameræ part. 1. tit. 17.
[illegible] feretur, eum in modum,* vel de executione Banni [illegible] ordinatione hisce Comitiis hoc in loco constituimus, ordinamus atq; [illegible] est.

Cap. XXI.

Contra plurium atq; communium vasallorum arces.

Cum [illegible] jampridem nobis & hodie graviter [illegible] Ordinat. Camer. part. 2. tit. 15.
[illegible] seu vasallorum castris vel arcibus, [illegible] publicam [illegible] , [illegible] praedationum & incendiorum adversus [illegible] , idcircò [illegible] deliberatione, [illegible] statuimus & ordinamus, idq; [illegible] tenore facimus, [illegible] castris vel arcibus [illegible] vel arcibus [illegible] [illegible] Imperialem [illegible] [illegible] tales communium [illegible]

Cap. XXII.

De Bannitis bona sua [illegible]

Ordinat. Camer. part. 2. tit. 22.

SI quis [illegible]

Cap. XXIII.

Si Ecclesiasticæ personæ adversus hanc pacificationem delinquerint.

QUod si Ecclesiasticæ personæ [illegible] ob transgressionem [illegible] ipsos quidem [illegible] ut facinorosos [illegible] eisque ut pacem impedientibus [illegible] neq; præsidium neq; [illegible] aut defensionem ullam præstabimus [illegible] de secularibus positum est, admittentes [illegible] iurejurando, aut alio quovis pacto [illegible] quod hæc omnia virtute Imperialis potestatis nostræ vana [illegible] declaramus. In aliis tamen particulis [illegible] juramentis aut confœderationibus ex tenore suo [illegible] de suis legitimis debitis, seu creditis, seu literarum obligationibus quicquam vel [illegible] afferre debebit.

Cap. XXIV.

De privatis equitibus grassatoribus.

CUmque plures equitum ac peditum sint, partim nec dominos habentium, [illegible] habentium, sed alibi agentium: aut quos sibi arrogant [illegible] [illegible] ac peditum [illegible] nequaquam ferantur aut sustineantur, sed [illegible] & severe interrogentur, propterq; sua delicta [illegible] cur. [illegible] facultates, & bona eis auferantur, deprædentur [illegible] necessariis devinciantur ac obstringantur.

Cap. XXV.

De peditum [illegible]

SI quoque in futurum accidat, ut in cujusquam nostrum Electorum, Principum [illegible] Ecclesiasticorum aut secularium Principatu, ditione, civitate, aut [illegible] sive singuli sive per cohortes [illegible] [illegible]

[illegible] Duces & Capitaneos, si præsentes, [illegible] declarat sunt, ve- [illegible] mancipent. Et ad id [illegible] Quod si etiam Elector, Princeps, aut Status requisiti, [illegible] Imperii indignatione, at- [illegible] absolvenda. Quia porro [illegible] ut dixi, [illegible] pupillarum, [illegible] Elector, Princeps, aut Status [illegible] auxilio [illegible] potestatem habeat, [illegible] factum [illegible] judicio Cameræ [illegible] respondere, & da- [illegible] nostri Cameræ [illegible]

[illegible] Capitanei tamen de solutione ac commeatu fidejubeant, ad quod medio quoque [illegible] obligantur ac compellantur.

Cap. XXVI.

De [illegible] ultra diem & annum in Banno perseverant.

Porro ordinamus, statuimus, arbitramur, ac volumus, [illegible] dignitatis [illegible] Status sit, qui ultra anni spacium tempusq; [illegible] Archiepiscopum, aut Episcopum, ejusve Vicarium [illegible] in [illegible] moratur, cuive subjectus est, literis compulsus, aliisque [illegible] ut decet, in [illegible] declaretur & aggravetur.

Cap. XXVII.

Qui ob fractam pacem banniuntur.

Quicunque isto modo ob facinus, ut ante positum est, & [illegible] ponetur [illegible] dûtve, à nobis quidem, aut nobis extra Imperium absentibus, à [illegible] nostro, Romanorum Rege, non absolventur præter læsi voluntatem, [illegible] [illegible].

Cap. XXVIII.

[illegible]gatio omnium privilegiorum, seu libertatum huic p[illegible].

S[illegible] quoq; & abrogamus omnes [illegible] indulta, Privilegia, [illegible] con- [illegible], fœdera & obligationes per nos aut nostros in Imperio antecessores, [illegible] concepta, quovis modo huic [illegible] nostræ [illegible] contraria [illegible] [illegible] quibuscunq; verbis, clausulis, sensu [illegible] essent. [illegible] Cæsareæ potestatis plenitudine [illegible] mediantibus, præsentiumq; tenore [illegible] nemem, cujuscunq; dignitatis, status, aut conditionis sit, huic pacificationi & mandato ad- [illegible] ejusmodi gratias, indulta, libertates, consuetudines aut fœdera se tueri, defendere, aut ex- [illegible], aut posse, nullo pacto, modove.

Cap. XXIX.

Pax hæc publica ali[illegible] juribus nihil deroget.

Ac [illegible] mandata quidem publicam pacem, & [illegible] pœnas [illegible] nostris & Imperii juribus, [illegible] præceptis [illegible] ipsum antea emissis in tantum, non quod pe[illegible] esse volumus, ita, ut immediatè ac incontinenti [illegible] publicam [illegible] pacem servare teneatur.

Cap. XXX.

Conservatio ac defensio pacificationis juris, & ordinationis hujus.

Quoniam autem omnes ordinationes, mandata, & [illegible] nisi [illegible] conservatione ac defensione [illegible] Idcirco, & quo [illegible] Imperium, Status [illegible] pacem [illegible] congregari [illegible] possint, nos quidem, cum [illegible] Imperii [illegible] utique [illegible] pacem [illegible] Tum & [illegible] [illegible]

[illegible] publicæ pacis [illegible] judicii Cameræ [illegible] Tum

& si quispiam hac pacificatione complex[illegible]

[illegible]

3. Et si quæ alia [illegible] hujus nostræ pacificationis [illegible] quæ sunt [illegible].

4. Debemus quoque ac volumus [illegible] nostrum, & [illegible] publicatam [illegible] ordinationem & constitutionem [illegible] fideliter continuere & observare.

5. [illegible] quæ adversus illa [illegible] fecerint [illegible] auxilium, consilium [illegible] alter alterum deserentes.

6. Q[illegible] omnibus & singulis Electoribus, Principibus, [illegible] Prælatis, Comitibus, Baronibus, Dominis, equitibus ac militibus, Magistris civium [illegible] nostris & sacri Imperii subditis [illegible] conditionis [illegible] ac firmiter vobis ex Romano [illegible] quibus nobis præcipue ac singulariter Imperii [illegible] quam nobis ut Romano Imperatori [illegible] gratiarum, Privilegiorum, ac Jurium, quæ a nobis [illegible] mediantibus, mandantes, ut hanc præscriptam pacificationem [illegible] nostrum in omnibus punctis, articulis & tenore suo firmiter ac fortiter omni diligentia [illegible] ditiones, Principatus, Comitatus, dominia, municipia, quæ quisq; gubernat [illegible] bet, per vestros [illegible] officiales, vicem gerentes, Vicarios, Præfectos, Administratores [illegible] nomine vocentur, [illegible] ac municipibus vestris conservanda & exequenda [illegible] nihil in his negligentes, nec in adversum cogitantes, [illegible] prædictarum simulq; aliarum pœnarum, [illegible] gravissimæ indignationis cautela seu vitatione [illegible] & Imperii Juribus, & aliis Ordinationibus ac [illegible] ea augere, ac immediatè post hanc publicationem [illegible]

Perpetua sit non temporalis hæc constitutio pacis.

7. [illegible] devoti nobis dilecti amici, cognati & affines Electores, [illegible] & absentium Legati ac Mandatarii, Civitatumque [illegible] omnes [illegible] hic Augustæ habitis comparuere, ac in Recessu ejusdem [illegible]

8. Testimonio [illegible] literarum nostri Cæsarei sigilli appressione obsignatarum.

9. [illegible] Electores, Principes, Prælati, Comites, & Barones, [illegible] Prælatorum, Comitum, & Baronum, item liberarum Imperii [illegible] Nuncii, qualiter omnes in his Comitiis hic Augustæ habitis comparuimus, [illegible] Comitiorum [illegible] nuncupati sumus, fatemur nostro nostrorumque [illegible] Dominorum & Magistratuum [illegible] Comitiis [illegible] sumus, eorumq; successorum [illegible] nostri Romani Imperatoris [illegible] Publicatio pacis, [illegible] ac firma pacis [illegible] Imperatoria Majestate, [illegible] Principali fide [illegible] Dominorum & Magistratuum [illegible] Ordinationem [illegible] esse. Idem [illegible] absq; omni fraude,

[illegible] Testimonio [illegible] Dei gratia Sebastianus Archiepiscopus Moguntinus [illegible] Fa- [illegible] Principes Electores, nostro [illegible] nostrorum Co[illegible]cta- [illegible] Wilhelmus P[illegible] Rheni, [illegible] Principum [illegible] Gervi- [illegible] & Prælatorum [illegible] Comes [illegible] [illegible] A[illegible] & C[illegible] Imperii [illegible] [illegible].

[illegible] CAROLI, [illegible] Sacri Imperii [illegible] Augustana, ultima die Men- [illegible] Christi Domini [illegible], anno millesimo, quingentesimo, quadragesimo o- [illegible] vigesimo octavo, & [illegible] tertio.

CAROLVS.

Sebastianus Archiepiscopus Moguntinus per Germaniam Archicancellarius, sst.

CAROLI V. IMPERAT. AUG.
REFORMATIO
POLITIAE IMPERIALIS.

Pro bono publico edita in Comitiis Augustanis. Anno Domini M. D. XLVIII.

Anno Christi 1548.

Interprete Justino Goblero J. C.

CAROLUS divina favente clementia Romanorum Imperator, Semper Augustus, Rex Germa- [illegible], Castiliæ, Arragoniæ, Legionis, utriusque Siciliæ, Hierusalem, Ungariæ, Dalmatiæ, Croa- [illegible], Navarræ, Granatæ, Toleti, Valentiæ, Galliciæ, Majoricarum, Hispalis, Sardiniæ, Cordubæ, [illegible], Murtiæ, Giennis, Algarbii, Algeziræ, Gibraltaris, Insularum Canariæ, Indiæ utriusque & Ter- [illegible], maris Oceani, &c. Archidux Austriæ; Dux Burgundiæ, Lotharingiæ, Brabantiæ, [illegible], [illegible], Carintiæ, Limburgiæ, Lutzenburgiæ, Geldriæ, Calabriæ, Athenarum [illegible] & Wir- [illegible] &c. Comes Habspurgi, Flandriæ, Tyrolis, Goritiæ, Barcinonis, Artesii, & Burgundiæ; Co- [illegible], Henneguiæ, Holandiæ, Selandiæ, Phirdæ, Kiburgi, [illegible], [illegible], [illegible], [illegible] Landtgravius Alsatiæ; Marchio Burgoviæ, Oristani, Gotiani, ac Sacri Romani Imperii [illegible] Sueviæ, Cathaloniæ, Asturiæ, &c. Dominus Phrysiæ, Vandalicæ, [illegible], [illegible], [illegible], Salinarum, Tripoli, & Mechliniæ, &c. Nuntiamus omnibus & singulis [illegible] & Sacri Im- [illegible] ac fidelibus, adeoque generaliter unicuique Christiano [illegible], cujuscumque di- [illegible], conditionisq; sit, quibus hæc nostra Reformatio & ordinatio, ejusve autographum seu [illegible] lectave fuerit, clementiam nostram, omneq; bonum, ac nostram voluntatem [illegible] [illegible].

1. Quandoquidem Deus omnipotens creator noster in Decalogo, decemq; præceptis, quæ u- [illegible], singuliq; homines mediante animæ suæ salute observare tenentur [illegible] [illegible] nomen ejus venerari [illegible], nec vanè usurpari, nominareve, [illegible]. Cu- [illegible] sequendo [illegible] prædecessores nostros Sacri Imperii [illegible] Imperatores [illegible] memoriæ imitando, tandem quoque in Comitiis Augustanis anno M.D.XXX. [illegible] prohibuimus, & acriter severeq; præcepimus, ne nomen [illegible] [illegible]. Quòd si autem eam [illegible] [illegible] dejerator, omnes q; illi, qui talia flagitia audiunt, nec [illegible] [illegible], quemadmodum Imperiales constitutiones [illegible] [illegible] de ejusmodi & aliis facinoribus & criminibus prolixè [illegible].

Verùm autem divina illa præcepta, nostrorumq; antecessorum [illegible] [illegible] nihil profuerunt, quinimo [illegible] [illegible], habitæ, adeo quidem, ut per [illegible] [illegible] neque adhibitæ. Quocirca Deus omnipotens [illegible] [illegible] erga homines commotus & accensus, famem, bella [illegible] [illegible] permittit, &c. Hæc verò omnia nos una cum Electoribus, Principibus & Stati- [illegible] Imperii, & absentium [illegible] graviter admodum in animum revocantes, [illegible] [illegible] consultando [illegible], qua via modoq; ejusmodi dejerationibus [illegible] blasphemiis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], Trans- [illegible] [illegible].

Juxta secundum præceptū Decalogi. Non assumes nomē Domini Dei tui in vanum. Non enim habebit Dominus insontem eum, qui assumpserit nomē Domini in vanū. Deut. 6.

2. [illegible] Sacri Imperii [illegible] Reformationem & Ordinationem [illegible] Augustanis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] Reformationem & Ordinationem [illegible] compositam & divisam, [illegible] Christi fide [illegible] ut huic Reformationi & Ordinationi [illegible] Reformationis & Ordinationis nostræ, sub evitatione [illegible] quam [illegible]

C A P. L.

De blasphemiis in Deum.

Cum [illegible] blasphemiæ [illegible] sub gravissimis pœnis prohibeatur, atque per [illegible] Deum omnipotentem [illegible] blasphemias [illegible] contra Majestatem [illegible] ad templum [illegible] & civiles pœnas infligendas [illegible] Imperii diligentius [illegible] ordinamus, ac volumus [illegible] Parochos & Concionatores [illegible] in [illegible], plebem [illegible] maledictionibus & infamiis [illegible] Dei [illegible] virtutis potentiæ ejus, aliarumque similium [illegible] & [illegible] penitus atque omnino, velut [illegible] Parochis [illegible] formula per Magistratum præscripta tradetur. Deinde [illegible] Concionatores [illegible] & generalibus precationibus plebem [illegible] & adhortentur ad orandum, quò Deus omnipotens [illegible] blasphemias [illegible] Christiano populo clementer avertere dignetur. Ut autem Magistratus [illegible] atque intelligant, quo modo blasphemiæ & execrationes illæ [illegible] puniendæque sint ex merito & delicto cujusque, statuentes, volumus [illegible] & Judicem sequenti Ordinatione nostra instructum esse, eamque in [illegible] [illegible] sequantur.

2. Videlicet, si aliquis, cujuscunque dignitatis, status vel [illegible], qui Deo [illegible] Majestatem non deceat, aut potestatem, nec ipsi conveniat, aut voce [illegible] Deum [illegible] detraheret, ac si Deus non posset, nec justus esset, aut similia [illegible] verba effutiret contra Deum absque medio, & ad [illegible] sanctissimam [illegible] contra [illegible] Sacramenta evomeret, talis capite damnetur ac puniatur, [illegible] juxta conditionem personæ [illegible] delinquentis & blasphemiæ, tum & ex Juris [illegible] [illegible] maledictione & execratione, præsentibus duabus [illegible] Magistratui [illegible] confessum, & ad summum intra [illegible] quem. [illegible] Quos & Magistratus [illegible] indicaverint, vocet, & singulos privatim [illegible] atque diligenter examinet, videlicet an execrationes illas seu maledictiones [illegible] & quo [illegible] modo, [illegible] omnibus circumstantiis diligenter [illegible]

De contemptu in Deum & blasphemiis in Christum, Sebast. Brandt fol. 77 & 78.

3. Ubi autem Magistratus verè comperiet, rem delationi conformem, & blasphemiam [illegible] factam esse, blasphemus [illegible], sive Clericus, sive Secularis fuerit, per [illegible] loci, ubi delictum patratum est, juxta majus & minus, & qualitatem personæ [illegible] [illegible]

Auditores blasphemiæ & eas [illegible]

4. Si qui verò maledictionem seu execrationem prædictam audiverint, vel [illegible] tacitè [illegible], nec Magistratui loci indicaverint, ij pœnam [illegible], & absque [illegible] offendant, etiam à Magistratu suo, secundum qualitatem causæ, mulctentur [illegible]

5. Quòd si quis verò [illegible] blasphemiam, quam audivisset, ad [illegible] [illegible] voluntas eandem à Magistratu [illegible] pro qualitate & conditione [illegible] vel bonis [illegible]

6. Si quis autem [illegible] vel Principis, vel Comitis, vel [illegible] aut [illegible] Officialis, aut [illegible] aut aliis [illegible] propter [illegible] aut [illegible] quos [illegible], aut comperissent [illegible] [illegible] & prudentes [illegible] quidem [illegible] per [illegible] Magistratus, utpote Principes, Comites [illegible] Communitates, [illegible], adeò [illegible] [illegible] Quòd si verò Electores, Principes, [illegible] [illegible] Officiatis, Præfectis [illegible] [illegible] blasphemiam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

7. [illegible] Magistratus [illegible] blasphemiæ [illegible] [illegible] propterea [illegible]

[illegible] blasphemus [illegible] quempiam, cujuscunque status, sublimis ne an humi- [illegible], debitam [illegible] capitalem [illegible] posset, is quidem blasphemus [illegible] [illegible] fuerit [illegible], & ab omnibus [illegible] debet, atque [illegible] quodcunque [illegible] criminaliter & capitaliter, ut antè dictum est, [illegible] fuerit.

[illegible] Qui [illegible] blasphemos [illegible] puniat [illegible] in familiam suam, [illegible] promoveret vel [illegible] plectantur [illegible] fuerint sublimis seu humilis status. Cæsareæ nostræ [illegible] aut Imperiali nostro Judicio Cameræ ad [illegible] procedere debebit. [illegible] quo verò præ- [illegible] blasphemorum [illegible] judicium declinare, vel [illegible] & [illegible] de jure æquum est, ad procedendum [illegible].

Cap. II.

De criminationibus & dejerationibus, vel execrationibus nominis divini.

QUANDOQUIDEM verò vulgo ac frequenter fit hoc tempore, ut plerique homines, [illegible] [illegible] Dei, & potentiam, corpus, membra, vulnera, mortem, [illegible], cruciatum & Sa- cramenta, Domini nostri ac Salvatoris Jesu Christi sæpe multumque [illegible] criminentur & execrentur: ob quod Magistratibus [illegible] illos animadvertere. Quocirca [illegible], volumus ac jubemus [illegible] cives qui- [illegible] vel manuarius opifex, aut agricola, seu [illegible] supradicto modo semel aut iterum dejeraverint, ab illo, qui audiverit [illegible] admoneantur, & familiariter rogentur ut ab ea re [illegible] desistant, & de cæte- [illegible], ne Magistratui deferre necesse habeat aut opus sit, quo [illegible] pœna corripiatur. Quòd [illegible] non desistant, Magistratui vel Majoritati ecclesiasticæ aut seculari [illegible] qualitatem personæ [illegible] confestim: delinquens autem incarceretur vel mulctetur severè, [illegible] & gravita- [illegible] perpetrati.

Cap. III.

De criminatione & blasphemia adversus genitricem Christi, & sanctos Dei.

Si quis adversus matrem Christi Salvatoris nostri, aut dilectos Sanctos Dei malignè dejeraverit, [illegible] humaniter familiariterque admoneatur, ut cesset atque desistat: [illegible] desierit, mox absque mora, ut suprà dictum est, [illegible] [illegible] conditionem personæ, & qualitatem [illegible] blasphemiæ per Magistratum [illegible] competentem corripiatur. In his verò pœnis omnibus non solum magnitudo [illegible] criminationis & blasphemiæ, seu qualitas ipsius delicti attendatur, verùm etiam [illegible] in eodem crimine peccaverint, & quoties illud excesserint, qua occasione, quo motu [illegible] fecerint: cujus status aut conditionis eæ personæ sint, expendendum erit, [illegible] [illegible] & forma Juris magna vel modica irrogetur.

Quòd si quisquam Elector, Princeps, aut Status, causa talium blasphemiarum & criminatio- [illegible] seu constitutionem, hac fortè graviorem severioremve [illegible] similem editurus esset, ei quidem per hanc ordinationem nihil derogetur, [illegible] permittatur & concedatur.

[illegible] item si existimaverit, ejusmodi pœnam blasphemorum [illegible] [illegible] fore, ejus rei, ex qualitate negocii [illegible] potestatem.

Ne verò ejusmodi criminationes Dei & blasphemiæ reticeantur, quilibet Magistratus, puni- [illegible] & mulctandi potestatem habens, exploret & expiscetur talia delicta fideliter atque diligenter.

Cap. IV.

De Nobilium, & eorum equitum blasphemiis & criminationibus.

[illegible] quis prædictæ blasphemiæ, apud Comites, Dominos & Nobiles [illegible] plebem decent, & eorum ministros seu familiares essent [illegible] per ipsos offendantur: Volumus ac jubemus, ut quique Electorum, Principum, Comi- [illegible], Communitatum & ipsimet hanc nostram Ordinationem [illegible] prædicta pœna evitande observent: similiter & apud suos [illegible] [illegible] pœna & mulcta [illegible] blasphemiæ apud suos [illegible], ministros, & familiares, [illegible] blasphemos, ut suprà dictum est & constitutum [illegible]

[illegible] Comites, Domini, Communitates, aut Nobiles [illegible] Electo- [illegible] Principibus [illegible] Sacri Imperii [illegible]

[illegible] Electoribus, Principibus, Comitibus, [illegible] Communitatibus, & aliis Nobilibus, qui Electoribus & Principibus [illegible]

[illegible] Elector,

Princi-

Principes, Comites, Barones, Domini & alii Nobiles, Clerici & Laici, [illegible] gerantque, quò ipsorum justis moribus ac vi[illegible], honor & gloria Dei, [illegible] provehatur, minusve impediatur, [illegible] tenuiores minoresq; [illegible].

Cap. V.

De [illegible] militum blasphemiis & dejerationibus.

Artickelsbrieff vide Maximiliani I. Formul. Articulor. militar.

CUM [illegible] milites seu bellatores [illegible] continent, ut dejerationes [illegible] & blasphemias [illegible] deinque capitaliter [illegible], sed tamen [illegible] seu dejerationes nulla poena [illegible] Electoribus, Principibus, [illegible], Centurionibus [illegible] praefectis seu capitaneis & solvendis [illegible] que, ut in omnibus eorum formulis & catalogo [illegible] & mulctam [illegible] personas, quae Deum [illegible] Mariam benedictam matrem ejus & dilectos sanctos Dei blasphemantes, [illegible] rationum & blasphemiarum [illegible] turos fore, quae mulctae quidem deinceps pauperibus [illegible] persolvuntur [illegible].

2. Capitanei vero, Tribuni, Centuriones, seu provisores militum, severè & [illegible] illudeamque, ut blasphemias, execrationes & dejerationes, de quibus antea [illegible] vero, totaq; [illegible] similiter caveantque, sub poena capitali.

Cap. VI.

Qui ex [illegible] in militia ac bello privilegiati sint.

IN veteri militia apud priscos Imperatores ac Principes [illegible] admodum & historiae multifariam perhibent atque demonstrant, Ecclesiae [illegible] munia & privilegiata: Sacerdotes item & Ecclesiasticae personae, [illegible] & agrorum [illegible] le, gravidae mulieres, puerperae, ingenuae foeminae, & virgines [illegible] & [illegible] [illegible] non [illegible] nec vi violentiave obrutae sint, neque ut [illegible] [illegible]eri. Propterea & nos praecipimus omnibus Tribunis, Centurionibus & Capitaneis [illegible] tibus severè & acriter mandantibus, ut apud omnes [illegible] in formulis [illegible] mentorum statuant & caveant provideantque, ne Ecclesiae [illegible] privilegiatae personae, [illegible], Agricolae [illegible] gravidae mulieres [illegible] & honestae foeminae, virgines & infantes, ab omnibus ipsorum [illegible] & [illegible] [illegible] nec depraedentur, nec vim violentiamve patiantur, [illegible] [illegible]. Quicunque vero contra fecerint, corpore & capitaliter [illegible].

2. Hujus [illegible] ordinationis singuli pedites, Tribuni, Centuriones, Capitanei [illegible] pha apud se habeant [illegible], ac militibus [illegible] cum formulis [illegible] praelegant, & severè observare praecipiant. Similiter & eorum provisores [illegible] [illegible] habeant, eaque praecepta severè & acriter [illegible] [illegible].

Landtsknecht.

3. Si qui * equites [illegible] nullo sub vexillo, signis aut ordine, sed [illegible] his degant seu laborent, contra eosdem poenarum & mulctarum [illegible] modum & contra incolas ipsos, res gerendas, negociumq; exercendum fuerit.

Cap. VII.

Herrnlosen Knechten.

*De * [illegible] & [illegible], id est, vagantium militum conventiculis, [illegible] gravationibus.*

SI quae porro [illegible], in Electoris cujusquam, Principis, [illegible] [illegible] dominio, peregrinos equites aut pedites [illegible] [illegible] pro Electore, Principe, [illegible] [illegible] permissione [illegible] [illegible] Principe, aut Statu, in cujus dominio seu territorio [illegible] [illegible] Regem [illegible] [illegible] [illegible] ur.

2. Quod si [illegible] habeant, quem [illegible]

[illegible]

[illegible] factionis illius, vi aliisq; viribus militaribus auxiliari, [illegible], & quantocyus fieri poterit, [illegible] factio- [illegible], vi vocève, absque aliorum injuria & da- [illegible], dispellere ac propulsare. Ductores ve- [illegible], ubi [illegible] reperti fuerint, compellantur non tantum [illegible], verum etiam Ductores ipsos, Capitaneos, Autores [illegible] pœnis subjporte. Idq; Elector, Princeps [illegible], sub nostra & Imperii gravi [illegible] quadraginta Marcarum auri puri, [illegible] pendenda exolvendaque, [illegible] Cæsareus [illegible], ut par equumq; est, his mediantibus [illegible]. Nihilo [illegible] Elector, Princeps [illegible] adversus contumacem [illegible] actionem tam simplius, quàm [illegible] instituere, si quod damnum passus fuisset, idq; coram Imperiali nostro Cameræ judi- [illegible] respondere tenetur, & damnum passum [illegible], ex sententia dicti Im- [illegible]. Etiamsi verò ex enumeratis causis miles feratur, Capitanei tamen & Ductores [illegible] admonitis [illegible] jubeant caveantque. ad quæ præstanda, mediis suis juramentis, ad- [illegible] compellantur.

Cap. VIII.

De Compotationibus & Ebrietatibus.

Cum & ex ebrietate & compotationibus, ceu quotidiana docet experientia, Deus omnipotens [illegible] offendatur & irascatur, multaque vitia & flagitia inde nascantur & emergant. Præte- [illegible] quoque Comitiis propter compotationes & ebrietatum causa constitutum erat, ut quis- [illegible] Magistratus compotationes abrogaret, & ebrietatibus adversaretur, transgressores verò ac delin- [illegible] severè puniret. Quæ ordinationes quidem ac constitutiones hactenus tamen parum tanto [illegible], quin abusus is & ataxia compotationum & ebrietatum magis undique magisq; ac [illegible] grassata est, ac ceu radices in helluonum fundo egit, ut [illegible] amplius [illegible]. Ex quo blasphemiæ, comminationes, calumniæ, dejerationes, homicidia, cædes, adulteria, ac [illegible] flagitia, vitiorumq; omne genus, velut ex agmine facto [illegible], [illegible] alioquin ex ebrietate res tacendæ & secretæ quandoque produntur, eoque [illegible] Germanis peculiaria, quorum virtus tamen apud priscos sæpe laudata, apud exte- [illegible] plerasque nationes vituperio, ludibrioq; est.

2. Sæpenumero etiam ex illa inter milites rixæ, contentiones, tumultus, & seditiones exortæ, [illegible] principes ac ductores contumaciæ & rebelliones: commeatus quoque & victus sumptus [illegible] augmentantur: Convivia verò honesta, & societates decoræ, ex quibus olim Germani [illegible] laudati fuerant, minuuntur ac evitantur, ut interea sileam, compotationes & ebrietates il- [illegible] *ων κακῶν, omnium malorum causam esse*, hominisq; vitam simul & animam, felicitatem, de- [illegible] honorem, favorem, sensus longævitatem, & vires perdere. Quocirca mandamus omnibus & sin- [illegible] Electoribus, Principibus, Ecclesiasticis & secularibus, ac cæteris Statibus, cujuscunque dignita- [illegible], status, aut nationis sint, ut suis subditis exemplo sint, majoremq; in [illegible] habeant, ultro itaque sponte potationes & ebrietatem evitent, [illegible] [illegible] & in ipsorum principatibus, dominiis, [illegible] pœna ac [illegible] prohibeant compotationes, [illegible] [illegible] possint: plimet quoque idem mandatum [illegible]. Pa- [illegible] quoque suis domesticis & familiæ, liberis, servis & [illegible] [illegible] comminationes & dejerationes in Deum, *Deiq; genitricem*, & [illegible] ac ca- [illegible] à compotationibus & ebrietatibus omnino abstineant, [illegible] [illegible] atque severè præcipiendo jubemus & mandamus.

3. Volumus item, ut Magistratus suis Parochis & Concionatoribus præcipiat, singulis Domi- [illegible] vulgo ac plebi annuncient, ut compotationibus abstineant, enumeratis [illegible] [illegible], quæ ex compotationibus oriantur, & ex ebrietate sequantur: prout formula illis ejus- [illegible] ationis per Magistratum porrigetur.

Cap. IX.

De inordinatione & ataxia vestitus, ejusq; luxu seu splendore.

Postquam honestus ac moderatus vestitus ex sua dignitate & statu quenque [illegible]. [illegible] unusquisque sese ac vestiat ex [illegible] dignitate, honorum, [illegible] ac facultatum [illegible] discrimen sit in cujusque status hominibus. Modus autem vestium ac ornamento- [illegible] devenit ac creverit, inter dominos, equites, nobiles, [illegible], seu [illegible] pacto modoque [illegible] non solùm privatæ personæ, verùm etiam [illegible] & pro- [illegible] egentiores, efficiantur videlicet, cum per aurea, argentea, sericaque indu- [illegible] peregrinos [illegible] margaritas, uniones, [illegible] magnus est [illegible] Germanica natione [illegible] trajiciatur, atq; ad [illegible] regiones ingens pecuniarum copia [illegible]

In diminutionem ac detrimentum Christianæ [illegible] ... [illegible]

... dare, cumque ... æquum est ... [illegible]

CAP. X.

De [illegible] ... aliisque [illegible].

C[illegible] ... [illegible] ... ordinatione ... [illegible] ... atque rebelles ... [illegible] ... æquum est ... [illegible]

CAP. XI.

De Nobilitate ac Nobilibus.

POrro Nobiles, sericas aut carmasinas ... vestes non gerant ... [illegible] ... ulnas de serico ... [illegible] ... annulos aureos, aureasque vittas ... [illegible] ... gestare, valoris non amplius ducentis aureis, quam tamen filo ... vel involvant ... [illegible]

2. Si quis verò principis architriclinus, Magister curiæ, Cancellarius, Ma[illegible] ... nec tamen Nobilis fuerit, poterit se simul cum uxore sua, & liberis, in ... [illegible] ... vestitu seu genere.

3. ... Equites aurati ab his eximuntur, quibus catenas aureas ... [illegible] ... publice gestare liceat & permittatur, ne tamen ... [illegible]

4. ... pellibus ... [illegible]

5. Nobilium ... concedantur ... sericæ tunicæ, quas ... [illegible] ... de Damasco, aut ... [illegible] ... argento aut auro. Quas si libeat ... [illegible] ... id permittitur, nã ultra ... [illegible] ... latitudine. Equitis autem aurati conjunx fimbrias ejusmodi ... [illegible] ... quattæ ulnæ media parte. Si qui verò ... [illegible] ... reservare vellent, id libere ... [illegible]

6. Liceat eis quoque ... aureasque vittas gestare, ... [illegible] ... excedant.

7. Fœminæ ... nobiles & ingenuæ, ... [illegible] ... nec ultrà ... [illegible]

8. Similiter aureas ... & cingulas, qui pretium quadraginta aureorum ... [illegible]

CAP. XII.

De Doctoribus, eorumque uxoribus.

D[illegible] ... [illegible] ... privilegiisque conformiter ... [illegible]

CAP. XIII.

De Comitibus & [illegible] (seu Baronibus.)

C[illegible] ... aureas ... [illegible]

1. ... [illegible]

2. ... [illegible]

[illegible] commodi liceat sericas vestes auro & argento intimbriatas & intertextas ge- [illegible] [illegible], [illegible] preciosiores, quamq; tota aurea aut argentea vestimen- [illegible] sufficientia [illegible], gestare sese abstineant.

Cap. XIIII.

De Ephippiis & ornamentis Equorum.

[illegible] quidem in ephippiis etiam & equorum ornamentis luxus & sumptus superfluus reperi- [illegible], nulli porrò liceat ephippia [illegible] preciosiora, extra arma, & ea quæ ad ar- [illegible] salva; ephippia gestare [illegible], nisi fuerit Eques (auratus). Nec Comes quis- [illegible], Baro ve, aut Eques, equive [illegible] vel [illegible], ephippiis sericis, & ex filis bombyci- [illegible] utatur, neq; aureis vel argenteis qualibuscunq; [illegible] his, Electoribus, [illegible] principibus similibus exceptis, qui secundum eorum statum ipsi equiq; eorum ac [illegible]- [illegible] sub suis Marschallis, talibus ephippiis uti poterunt.

[illegible] à suo principe, Domino, aliisve [illegible] aliquo munere, veste aut cime- [illegible], ea ipse dona [illegible] in Principis ac domini sui honorem portare gestareq; neque- [illegible], eo videlicet casu, ita tamen ne quis dolus malus, fraus ve aliqua interveniat aut [illegible]

[illegible] quoq; hæc ordinatio eo tantùm respectu & ratione suscepta institutaq; sit, ut luxus & [illegible] avertatur, arceaturq;, si quis porrò Elector aliquis, Princeps ve aut Status in sua [illegible], vestitus ergo, alterius ve rei causa ordinationem quamquam [illegible] hac [illegible] [illegible] profectum & utilitatem suæ ditionis ac subditorum, constituere velit, aut jam [illegible], eidem Electori, Principi ac Statui liberum sit, nec illa hac ordinatione & constitu- [illegible]

[illegible] quisquam in elocatione suorum liberorum huic ordinationi [illegible], omni- [illegible] elocare, nuptiasque dare, juxta vires sui patrimonii, facultatumq; [illegible] sumptu [illegible] vestiri licebit.

[illegible] etiam, volumus ac jubemus singulariter, atq; in specie, ut omnes Electores, [illegible] Clerum suum & Ecclesiasticos eò perducant, [illegible], habitu ac vestitum ipso- [illegible] convenientem atque decentem, in civitate atq; ecclesia, in foro & [illegible] gerant, quomodo [illegible] modestia & pietas sancta sacraq; exigit atq; requirit: Immodestia verò & luxus vestimen- [illegible] est vitandus.

[illegible] & vitandus atq; cavendus inutilis & supervacaneus ille sumptus hactenus in [illegible]- [illegible], & lapidibus factus: Idq; ita aurifabris, pictoribus, aliisq; artificibus [illegible]- [illegible], sub pœna decem aureorum, ne quid porrò ejusmodi [illegible], Magistratui id a- [illegible]. In quo tamen Electoribus & Principibus & [illegible], quæ ad honorem Dei, [illegible] spectant, nihil volumus [illegible] aut præjudicium esse.

[illegible] verò hæc nostra constitutio & ordinatio, nimii vestitus cultusq; ergo, ac [illegible] o- [illegible] observetur & exequatur, [illegible] atq; mandamus, omnibus & singulis Electori- [illegible], Ecclesiasticis & secularibus, Prælatis, Comitibus, Baronibus, dominis, Equiti- [illegible] Schultetis, Burgimagistris, Judicibus & consulibus, [illegible] severè ac volu- [illegible] hanc nostram constitutionem & ordinationem severè [illegible] diligenter observent, [illegible], ac ipsos [illegible] [illegible] præstent & exequantur [illegible], ut si quis [illegible] nec mandato nostro obsecutus fuerit [illegible], cum quisque Magistratus sub a- [illegible] & cimeliis seu clenodii, quod huic ordinationi adversum [illegible], [illegible] cum mulcta [illegible], quanta vestis ipsa, aut cimelion æstimetur, illi [illegible] Magistratui pen- [illegible] Jurisdictioni eiusdem loci. Quod si verò Magistratus [illegible] hanc nostram [illegible] transgrederetur, aut in pœna exigenda, manuq; tenenda negligens [illegible], & noster [illegible] interpellaret pro emendatione, at nihilominus tamen in contumacia Magistratus perse- [illegible] Fiscalis ipse noster, contra cessatorem Magistratum, simul & delinquentem sub- [illegible] dictionem dictæ pœnæ ac mulctæ pergat procedatq;, &c.

Cap. XV.

[illegible] quibusdam articulis, in quibus Magistratui ordinationem facere mandatur.

[illegible] ducimus in animum, plures quandoque impensas, & sumptus nimios, nec admo- [illegible] necessarios fieri in [illegible], puerperiis, [illegible] infantium ex sacro baptismate [illegible] & sepulturis, similibusque aliis nimium [illegible] sumptibus [illegible] [illegible] quod [illegible], in ulnis, mensuris & ponderibus, [illegible] [illegible] opificum & mercenariorum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Ad hæc [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], ut & ipsi [illegible] diffile-

Hoc facit [illegible] tulus C. Nulli licere in fre- nis, in eque- stribus sellis, & in balteis margaritas, smaragdes & hyacinthos aptare, & de armiclis palatinis, lib. 11.

[illegible] nunquam æstimari possint, & [illegible] acquirere solent.

[illegible]

[illegible]

[illegible] quidam etiam [illegible] pactis [illegible]

[illegible] præterea & [illegible] atque [illegible] ordinatione. Anno millesimo, quingentesimo, [illegible] Vindelicorum [illegible] Idcirco [illegible] & voluntate [illegible] Principum & Statuum, [illegible] & continuantes, ita [illegible] ac volumus [illegible] iniqua; injusta pacta, pactiones, [illegible] contractiones, negotia, quocunque [illegible] [illegible] executionem concedimus [illegible] permittimus.

[illegible] hujus nostræ ordinationis [illegible] quartam partem [illegible] quoque & capit [illegible] accedat, & pro eadem [illegible] seu [illegible]

Qui [illegible] in hoc negligens repertus fuerit, tunc eundem [illegible] pro certa pœna, velut pro duabus aut tribus marcis auri puri [illegible]

[illegible] cum pacto [illegible] vendendi passim vulgò [illegible] [illegible] obligationis [illegible] volumus [illegible] [illegible] dictum est, puniendi.

[illegible] seu obligatio [illegible] Teutonicæ nationi [illegible] vel [illegible]. Si verò [illegible] vel [illegible] & venditor [illegible] [illegible] Magistratui [illegible]

Extra Germaniam nequis pro centeno [illegible] soluta conventiatur.

Cap. XVIII.

De Monopoliis, & [illegible] propoliis.

Quæ quatenus de Monopoliis, dolosis ac fraudulentis negociationibus [illegible]

[illegible]

[illegible]

2. [illegible]

[illegible] Quicunque verò contra [illegible]

3. [illegible]

4. [illegible] diligenter atque severè [illegible] observetur, & expediatur.

5. Si quis autem [illegible]

6. Casu autem, quo Magistratus ipsi in eo desides & negligentes essent, [illegible] Magistratum vel superioritatem [illegible] domicilia ve sua habent [illegible] Quod si [illegible] Magistratum [illegible] tempore non fecerit, vellet ex tunc ac [illegible] in eo [illegible] procedere, agereq; ut æquum sit, ejus etiam [illegible] potestatem [illegible] habere, adeoque absque mora facere debet.

7. Quod si tali in casu cessatio aut negligentia superioritatis, Magistratus, [illegible] Fiscali nostro coram nostro Imperialis Cameræ Judicio agetur ac procedetur, [illegible] gressionis ejusmodi nullæ prorsus declinatoriæ, aut aliæ exceptiones, vel etiam [illegible] quocunque modo vel forma illæ proponantur aut fieri possint, concedantur, [illegible] quam relevatoriæ, multò minus ut per illa remittatur, aut ut remissione aliqua [illegible]

8. Ad hæc superioritas & Magistratus, qui ad factam accusationem in [illegible] atque tempore in animadversione ac punitione transgressionis cessat, negligens [illegible] Cæsareo Cameræ Judicio accusari debet, ac pro [illegible] puniri, atq; mulctari.

9. Cum & [illegible] legum & juriam [illegible] potestas data [illegible] superioritati & Magistratui [illegible] cessationis & negligentia, in peratorio Fiscali [illegible] quarta portio delinquentis bonorum tribuatur, [illegible] & Magistratum, aut casu, ut supra dictum est, judicium imperiale, cæterique [illegible] atque promoveant.

10. Quod si primus ille delator, cujus delatio postea [illegible] [illegible] neque ulla portio ei tribuatur, alioquin [illegible] [illegible] debet.

11. In hoc item [illegible] de plano atq; summariè [illegible] [illegible]

12. [illegible] hæc ordinatio, constitutio, jussio, mandatum [illegible] [illegible] Communitates [illegible] In adversum autem, nullum [illegible] [illegible] post publicationem [illegible]

Cap. XIX.

De venditione frumentorum & frugum [illegible]

Quandoquidem [illegible]

[illegible] & avaros homines in specie & praetextu emptionis ac negociationis [illegible] Vinum nempe ac [illegible] vinibus, aliisque fructibus, & frumenta, la- [illegible], per quae pauperculi coloni, egenique illi, [illegible] acquirerunt, viliori precio, leviorique, quam alioquin [illegible] solent, vendendae cogantur. Quae res non illi pauperculae plebi & colonis [illegible] damni, atq; dispendii [illegible] infert, verum etiam dominis ipsorum seu proprie- [illegible] debita & reditus praestare reddere, possint, videlicet maximo suo malo dam- [illegible] quod cum & sacris & humanis constitutionibus, contraq; dilectionem proximi [illegible] bonos mores pugnent.

Legis Fum& tatae meminit Cornel. ad Heren. lib. 2.

[illegible] statuimus, constituimus, & ordinamus, ut quisque pauperi plebi in necessitate, [illegible] facilius possit, [illegible] necessariis victualibus & alimentis [illegible] frumentis, fructibus, aliisq; communi precio, valore & aestimatione ejusdem [illegible] solvereq; debeat, [illegible] mutuum dare prohibitum sit. [illegible] quam modo dictum est, [illegible] quidquam doli fraudisve fiat, & commit- [illegible] emptor seu mutui dator, [illegible] capitalemq; summam [illegible] à Magistratu, juxta qualitatem & conditionem causae, mulctetur & puniatur.

CAP. XX.

De Judaeis, & eorum usuris.

[illegible] locis quibusdam Imperii Teutonicae nationis, Judaei usurarii non tantum ad magnas [illegible], cautiones, & obligationes, fidejussiones & hypothecas, [illegible] ad [illegible] quibus usuris vulgum, plebemq; miseram, egentem, & [illegible], [illegible] gravant, [illegible], qui etiam miserabiliter perdunt, & ad [illegible] occasionem praebent. Itaque constituimus, ordinamus, ac volumus, ne quis [illegible] concedatur, praeterquam illis, qui à nobis & sacro Imperio Regalia [illegible] ad hoc ipsum privilegia acceperunt. Quique item Magistratus, sub quo Judaei [illegible] provisionem faciant, ordinationem [illegible] per Judaeos, eorumque impias & execrabiles usuras [illegible] & in ea [illegible] ordinationes [illegible] pariter ac incolas observetur.

[illegible] quoque Judaei, & affirmarit se [illegible] furtivis rebus, [illegible] si quae res [illegible], illis, ad quos pertinent, reddantur, [illegible] jure probaverint, absq; omni detrimento atque incommodo.

CAP. XXI.

De venditione pannorum [illegible], & ex filis lanis textorum, tonsorum, aut particulatim ad ulnas concissorum.

[illegible] & id quidem compertum est, quòd in venditione τῶν [illegible] id est, pannorum [illegible], tonsorum, vel particulatim, quibus vestimur, & membra [illegible], multum ple- [illegible] emptor quandoque graviter decipitur: videlicet cum pan- [illegible] nimium extenduntur, deinde per aquam & humiditatem madidi facti, [illegible] emptor decedit: interdum etiam panni ferrugine [illegible] in dispen- [illegible] totius Reipublicae.

[illegible] statuimus, ordinamus, ac volumus, ne deinceps in Imperio sacro Teutonicae na- [illegible] per ulnas mensurando vendatur, nisi antea [illegible] aqua, [illegible]. Verum [illegible] panni non tensi, attamen [illegible] vendantur, [illegible] & perditionis ejuscemodi panni. Quod si vero [illegible] & tonsi essent, [illegible] idem illi [illegible] pro damnatis ac perditis in utroque [illegible]. Ac mulcta quidem Magistratui sub quo venduntur, & cujus civilis est Jurisdictio, debeatur. Haec autem ordinatio nostra incipiet in sex mensibus proximis, [illegible] [illegible] fuerint, ac deinceps [illegible], absque intermissione observetur ac exequatur. Quam- [illegible] & super his in sacro Imperio Teutonicae nationis, sicubi necessarium fuerit, mandata [illegible] & publicanda sumus.

[illegible] vero Magistratus socors in his & indiligens comperiatur, nec in transgressores animad- [illegible] cuilibet [illegible] & transgressorem coram ejus competente Judice, vel eo [illegible], pro [illegible], per quos adver- [illegible] delinquit, [illegible], qui etiam [illegible] [illegible] imperata.

[illegible] Teutonica [illegible] panni co- [illegible] licet [illegible] & peregrinis pannis [illegible] Ideo [illegible] [illegible]

... atque indigeant [illegible]

Francofurtē-ses & Argenti-nenses, in quorum … [illegible]

[illegible]

Cap. XXII.

[illegible]

C[illegible]

[illegible]

2. [illegible] Quinquennalis [illegible] Moratoria [illegible] Imperatoribus [illegible]

[illegible]

Cap. XXIII.

De venditione Gingiberis.

C[illegible]

2. [illegible]

3. [illegible]

Cap. XXIIII.

[illegible]

Q[illegible]

[illegible] ministru heres aut nobilis dare teneatur. Quod si verò recusaret aut [illegible] testificationem: quam si denuò be- [illegible] ratione & causa denegaret, & defectus non in ministro [illegible] Magistratus, & re quidem compertà ac cognità, ipse Magistra- [illegible]

[illegible] Majestatis quoque, quantum spectat ad [illegible] & servos in ditione sua (quan- [illegible] ex qualitate & conditione facti [illegible] & ordinationem ad communem Reipublicæ utilitatem & usum [illegible] servitia & ministeria deserant, simul & contumaciæ ipsorum & [illegible] licentiæ obvietur.

Cap. XXV.

De levi ac inhonesta cohabitatione.

[illegible] leves atq; inhonestæ personæ extra matrimonium à Deo institutum coha- [illegible] quidem ordinamus & præcipimus, ut quælibet Majoritas, Ecclesiasticæ pariter & [illegible] quam ea res spectare dignoscitur, æquam advertentiam adhibeant, quò ejusmodi per- [illegible] scandala deinde comperiantur, ac strenuè emendentur, nulloue modo ad ea conni- [illegible]

[illegible] conjugatæ personæ nonnunquam divertant, aliæ conjugum alterum relinquendo, [illegible] in manifesto adulterio sese copulent [illegible], atque cohabitent, [illegible] & Magistratu, propter quæ flagitia Deus omnipotens, cum ejus divinis man- [illegible] & cæteri homines offendantur & scandalizentur, utiq; gravissimè vitentur. Per- [illegible] manifesta adulteria ac alia illicitæ cohabitationes deinceps in quoquam per- [illegible] quinimo per Magistratum graviter corpore vel ære mulctentur, juxta qua- [illegible] personarum, criminis & delicti perpetrati.

[illegible] animadvertendum, qui personas ejusmodi convocant aut copulant, [illegible] recipiunt, sustentant, celant, severè quoque puniantur.

Cap. XXVI.

De Mendicantibus, vagantibus, & otiosis.

[illegible] quemlibet Magistratum, propter mendicos & alios otiosos, severam adverten- [illegible] habeat, nec cuiquam mendicare liceat aut permittatur, cui nulla infirmitas aut defectus [illegible] acciderit, nec indigeat. Quod & mendicorum liberi, cùm suo pane [illegible] queant, [illegible] parentibus auferantur, & [illegible], aut [illegible] applicentur, adhibeanturque, ne quotidie [illegible] & Magistratus provideat, ut quælibet Civitas, Oppidum & Communitas, [illegible] nutriat foveatq; , nec exteris & peregrinis permittatur, passim & ubiq; [illegible]. Quod si verò insuper validi mendicantes inveniantur, [illegible] & exemplum aliorum [illegible] ac puniantur: [illegible] sustentari nequirent, [illegible] & ad aliud [illegible] potestatem.

[illegible] Magistratus item, ubi hospitalia sunt, curam habere debet, ut ea hospitalia diligen- Hospitalia. [illegible] Administrator aut hospitalis magister, [illegible] singulis quoq; annis hospitalia ad minus semel à Magistratu visitentur & inspi- [illegible] in nullum alium usum, [illegible], quam ad alimoniam, [illegible] & indigentiam seu necessitatem pauperum, & in pios usus [illegible]

Cap. XXVII.

De Zygeuneris, hoc est, de præstigiatoribus, & planis.

[illegible] se Zygeuneros appellant, hinc inde in terris passim errantes & vagantes: mandamus [illegible] Electoribus, Principibus, ac Statibus, mediante [illegible] juramento, quibus [illegible] acriter & severè mandantes, ut [illegible] Zygeuneros, quan- [illegible] indicatum est, & [illegible] exploratores, proditores, & traditores Chri- [illegible] & nationum. [illegible] & alia Christianorum [illegible] per suas [illegible], neque [illegible] conductum, vel [illegible]. Volumus item, [illegible] dictos Zygeuneros [illegible] & quàm [illegible] amplius conveniant. Quòd si verò comprehendantur, & [illegible] [illegible] nihil fecisse videatur.

[illegible] pertinent, [illegible] esse, ut & ipsi [illegible] agant, & provisionem faciant, [illegible] Ecclesiarum [illegible] Ecclesiis bene ac fideliter præesse, singuliq; [illegible]

CAP. XXXII.

De Iudicibus, Advocatis, & Procuratoribus.

[illegible] judiciis [illegible] gravaminibus & incommodis, quandoque per Judices, [illegible] & Procuratores dolose ac fraudulenter [illegible] Volumus [illegible] Magistratibus [illegible], ut huc attendant, & dent operam apud Judices, [illegible] tempore ad [illegible] & interpellationem partium [illegible]. Advocati item & Procuratores [illegible], ne [illegible] proposito aut fraudulenter [illegible], atq; ab injuriis & [illegible], in exhibendis [illegible] propositionibus ac scriptis, sub [illegible] pendentibus & præstandis de jure, & secundum quas [illegible] personarum & causarum.

CAP. XXXIII.

De Myropoliis & Apothecis.

Quandoquidem in Myropoliis & Apothecis seu Pharmacopoliis nonnunquam [illegible] materialis, ac aliæ similes species, quibus in Receptis & medicinis [illegible], quæ ad recuperandi valetudinem plus nocentes hominum quam [illegible]. Ideirco volumus ac requirimus, ut Magistratus, sub quibus Apothecæ & Pharmacopolia [illegible] semel visitent atq; perspiciant, [illegible] materialium [illegible] pretium [illegible] & efficacia materialia ac medicinas [illegible] possit.

CAP. XXXIV.

De famosis libellis, picturis, & sculpturis.

[illegible] antea in Comitiis quoq; cũ Electoribus, Principibus & Statibus Sacri Imperii, & [illegible] sententium nunciis nos [illegible], constitutionis, ordinationes [illegible] vulgavimus, ac publicè edidimus, ut in omnibus Typographiis, [illegible] providea[illegible], ne potrò quicquam novi, præsertim famosorum libellorum, [illegible] publicè vel clam excogitatorum, excudatur aut vendatur, [illegible] & Recessus amplius perhibent ac docent. Atqui compertum [illegible], quod tales famosi libelli, [illegible] fingantur, imprimantur, vendantur, & publicentur. [illegible] Christianã & concordiam [illegible], contentiones [illegible] statuimus & ordinamus severè præcipientes, ut deinceps omnes Typographi & Librorũ [illegible] locorum in sacro Imperio [illegible], sub pœna [illegible] mulctæ, videlicet N. [illegible] Magistratibus [illegible] nullos libros, parvos vel magnos, quibuscunq; [illegible] per ordinarium Magistratum [illegible] Christianæ Ecclesiæ, [illegible] tumultuosive, [illegible] publicas, privatas personas [illegible] Sub eadem quoque [illegible] pœna omnes supradicti Typographi [illegible] ad omnes libros, quos [illegible] atque excudent, [illegible] & Typographi nomen, [illegible] [illegible] ac volumus, ut omnes ac singuli Magistratus [illegible] severè [illegible] Catholicæ doctrinæ [illegible] [illegible] Recessus [illegible], sub [illegible] famosi libelli, [illegible] publicantur, [illegible], & venduntur.

Typographi.

ne ſu-

[illegible]

[illegible]

[illegible]

CAP. XXXV.

[illegible]

Q[illegible]

CAP. XXXVI.

De Opificibus & Artificibus in genere.

P[illegible]

CAP. XXXVII.

[illegible]

C[illegible]

[illegible]

[illegible] magistratus, & alios, qui opera effecissent [illegible], donante & impensis, propter magistrorum [illegible] & emendi sunt. Ideo volumus, ut [illegible] & indonatis [illegible] in [illegible] Civitatibus, & in Oppidis [illegible], sacri, quocunque [illegible] & [illegible], ad [illegible] servitiis ac ministerium perentibus, [illegible] & ad [illegible] de [illegible] denegentur. Si qui vero [illegible] in Civitates & Oppida convenerint, servitia vel [illegible] & magistratus [illegible] & apud [illegible] consilio & auxilio [illegible] omni modo ac [illegible] quem [illegible] & [illegible], quo ex tempore [illegible]. Veruntamen in his [illegible] & convivalia [illegible] volumus.

[illegible] opificiorum [illegible], [illegible] vel [illegible]. Quicunque vero tale quid fecerit, quod tamen [illegible] debet, injuriator [illegible] Magistratum ejusdem loci expediat & exequatur. Si autem in his [illegible] juxta quas [illegible] & [illegible] tam [illegible] ut supra dictum est, expedita [illegible]. Qui vero [illegible] & [illegible] modo [illegible] aut expellantur, sed ut opificio suo ac ministerio [illegible] juxtaque eum [illegible] servitia sua [illegible], [illegible] & [illegible] causaque, prout æquum est, expediatur. Similiter quid quisque [illegible] pe[illegible] que prætendat, in rebus ac negociis, quæ opificium [illegible] id [illegible] Magistratu, aut oppido, [illegible], & [illegible] causis [illegible] etiam [illegible], ex honesto more, usu & consuetudine communem [illegible] expediat.

Quia itaque [illegible] opificum magistrorum [illegible] vel [illegible] judicio, [illegible], aut [illegible] volumus, in Imperio Teutonicæ natio[illegible] Civitatibus & oppidis deinceps ad opificia & labores, vel ad [illegible] vel [illegible] non admittantur, quinimo expellantur & excludantur. Veruntamen, si quis [illegible] fuerit ei ablatam seu denegatam [illegible], ad [illegible] Magistratum provocandi & [illegible]: quæ omnibus quidem [illegible] esse volumus.

Nolumus & hoc, ne [illegible] faciant aut [illegible] & [illegible] opificiorum [illegible] quovis tempore cibum potumve præbeant: [illegible] & [illegible] pereant, nutriantq; , ne [illegible] indigeantve. In [illegible] Magistratus quovis [illegible] æquamque advertentiam adhibeat.

Reservatis tamen singulis Magistratibus, suis Regalibus, quæ à nobis, & [illegible] Romano Im[illegible], & [illegible]. Hancque ordinationem [illegible] & [illegible] diminuendi & moderandi, sed nullo modo augendi vel ampliandi, potestatem [illegible] concedendo vel permittendo.

EPILOGVS.

[illegible] omnia & singula suprà dicta puncta & articuli hujus nostræ ordinationis, [illegible] communem Rempublicam [illegible], [illegible] ac voluntate Electorum, Princi[illegible], suscepta, [illegible] & promulgata est, per singulos Status Imperii, [illegible] fuerit, sub [illegible] ac [illegible] peragantur. Hæc ipsa est [illegible] volumus, in testimo[illegible] sigilli appensione confirmata, ac corroborata.

[illegible] in [illegible] Imperiali Civitate Augusta, ultima die Mensis Junii, post nativitatem [illegible] Domini nostri Salvatoris, Anno Millesimo, quingentesimo & quadragesimo octavo, Nostri [illegible] Anno vigesimo octavo, Regnorum autem nostrorum, Anno [illegible].

CAROLVS.

Ad Mandatum [illegible] & Catholicæ Majestatis proprium.

Sebastianus [illegible] Moguntinum, per Germaniam Archi-cancellarium, &c. subscripsit.

Joannes [illegible] subscripsit.

CAROLI V. IMPER. AUG. MANDATUM

Anno Christi 1548.

[illegible] & inhibendo Concilio [illegible] per Paulum III. Papam [illegible].

CAROLVS, [illegible] Imp. Augustus, ac Germaniæ, Hispaniarum, [illegible], Siciliæ, [illegible], Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. Rex, Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, Brabantiæ, & [illegible] Comes

Comes Habſpurg. Flandriæ, Tyrolis, &c. [illegible] neris noſtri, quo Dei Optimi [illegible] dem & religionem noſtram [illegible] [illegible] poſſimus.

5. [illegible]

Anno Chriſti 1549.

CAROLI V. IMPER. AUG.
PROTESTATIO

Contra Conciliabulum Bononienſe à Paulo III. Papa congregatum. Facta [illegible] Mandatum Legationis Cæſareæ, Anno Domini, M. D. XLVIII.

SAnctiſſime Pater, [illegible] Reſpublica Chriſtiana [illegible] Dominus noſter Carolus Cæſar, Romanorum Imperator ſemper Auguſtus [illegible]

5. [illegible]

3. Tridenti est, inquam, indictum Concilium generale omnium consensu. Legati, Cardinales missi, primùm Reverendiss. Panutius, Moronus & Polus adfuere, qui vices Pontificis repræsentarent: Oratores Imperatoris, admodum Illustrissimus & religiosissimus Episcopus Atrebatensis, Illustrissimus vir Dominus de Granvella, & ego Jacobus de Mendoza. Sed nondum visum fuit Sanct. Vestræ, ut apparet ex secunda Bulla Sanct. Vestræ, tempus satis idoneum ad inchoandum Concilium, post aliquot dies iterum à Sanct. Vestra missi Sedis Apostolicæ Legati, Cardinales, Reverendus de Monte, Reverendus Sanctæ Crucis, & iterum Reverendus Polus: rursum Oratores, Ego Jacobus Mendoza, & Illustris vir Franciscus Toledo absens: accesserunt nonnulli aliorum Principum itidem Oratores, nonnulli erant in itinere, multarum nationum Episcopi etiam ab ultimis terris convenere magnis impensis: magno labore inchoatum est, & petitum ab omnibus Christianis Concilium, & causa religionis & reformationis morum in eo tractari cœpta.

4. Eodem quoq; tempore bellum adversus hostes & S. Imperii violatores Imperator gerebat, in quo suscipiendo potissimùm tuendæ & amplificandæ religionis, idq; interveniente Sanct. Vestra, ratio habita est, ita ut quos ratione flectere non poteramus, armis cogeremus. Cùm res essent in hoc statu, cœpto (ut dixi) religionis negotio, causa morum (quæ totis viribus & consilio indigebat, ad quã legitimè & absolutè prorsus peragẽdam Sacra Majestas & Germaniæ Ordines à retrò Pontificibus & Sanctit. Vestra jam anteà remedium tam crebrò flagitaverat) sed frigidè nimis & vix tentata. Deinde virtute Imperatoris pacata Germania, in qua recuperanda Sanct. Vestræ & sacrosancto Concilio mutuo incumbebat, maxima spe & certitudine eorum adventus, tum etiam, qui hucusq; Concilium recusaverãt, & eorũ qui in tam necessario religionis negotio adhuc occupati, Imperatori adjutores erãt.

5. Ecce Reverendissimi asserti Legati tumultuosè, præter omnium expectationem, Sanctitate Vestra (quod ipsi dicunt) inscia & inconsulta, levissima sane causa procurata & conficta de tralatione Concilii retulerunt ad Patres, nullo consultandi, sed neque cogitandi spatio dato, ita ut pridie proposuerint, postridie decreverint, perendie discesserint cum multis Patribus, atq; iis quidem tum temporis vel unius ferè Italicæ nationis, vel ante adeptum Episcopatus nomen in Italia degentibus.

6. Huic consilio, Sanctissime Pater, plures Episcopi, magnæ fidei & autoritatis viri, quibus religionis & morum causa cordi erat, tanquam callido nimis & immaturo, Christianæq; Reip. periculoso, contravenêre, planeq; & publicè, inspirante eis Spiritu sancto, cujus sanè causa inprimis agi debebat, tũ tralationem propositã, tum Legatorum assertorum & Patrum, qui eos secuti sunt, injustam esse tralationẽ Concilii, velleq; se manere Tridẽti, libero & legitimo Cõcilii loco, publicè protestati sunt.

7. Inter hæc Imperator, dũ Episcoporũ congregatio Bononiæ manet, hoste ad Albim devicto, Saxonia provincia superata, duobus belli Ducibus, altero pugna, altero deditione captis, pacata prorsus Germania, arduũ & periculosissimũ bellũ solus cõfecit: nec destitit sæpiùs San. Vest. per Nuntios, per Legatos Sedis Apostolicæ, per Illustriss. virum Joannẽ Vegam, per me & Majestatis suæ apud S. V. Oratores, & ante & post cõfectũ bellũ, magnis & continuis precibus solicitare, juberet Patres, qui Bononiæ perstãt, ad Cõciliũ Trident. redire, eandẽq; ipsam admonere, prævideat, quot scãdala, dissidia, pericula, impẽdeant Christianæ religioni, si jam cœptũ Cõciliũ Tridenti nõ cõtinuetur & absolvatur.

8. Comitia interim Augustæ Germanis indixit, quæ quidem adhuc celebrantur. In his libero, spontaneo, generali totius Germaniæ Ordinum & Statuum, præterea omnium Civitatum consensu, petente Imperatore, decretum est, Germanos omnes ad Concilium Tridenti convocatum venturos, ut ea, super quibus indictum fuit, tractentur, & sacrosancta Concilii autoritate decidantur: Ipsam sacrosanctam Tridentinam Synodum se suscepturos, idq; prorsus & absque ulla conditione se præstituros, Imperatori sunt polliciti.

9. Legavit Imperator Oratorem ad Sanctitatem Vestram, Illustrissimum & Reverendissimũ Christophorum Madrucium, Cardinalem & Principem Tridentinum, quò S. Majestatis & Serenissimi Romani Regis Ordinumque S. Imperii nomine Sanctitas Vestra pium hoc & sanctum Germaniæ Concilium indiceret, supplicaret, juberet Patres, qui Bononiæ agunt, ad Concilium Tridenti inchoatum reverti: hortaretur & admoneret, ut honestissimam & necessariam occasionem, tot laboribus & periculis tam diu quæsitam, nunc demum partam, susciperet & amplecteretur, in qua & Patres cum dignitate Tridentum redire, & religionis causa generali Christianorum consensu, ipsorumq; Germanorum, quorum potissimùm gratia ipsa sacrosancti Synodus Tridenti convocata fuerat, tractari & confici, & sacrosanctæ Sedis Apostolicæ autoritas magna cum Pontificii nominis Majestate, & ipsius Sanctitatis Vestræ immortali gloria augeri posset: idq; non privatim solum, sed publicè faceret in Reverendissimorum Cardinalium consessu.

10. Præterea jussit me, qui Senas ad componendas illius Reipub. res veneram, idem negotium præstare. Quod si Sanctitas Vestra dilationem aut excusationem aliquam interponeret, neq; præsentem occasionem susciperet, hujusce rei, ut tam justæ petitionis, promtissimiq; erga Christianam religionem Majestatis suæ animi, tam publicè quàm privatim vos ipsos Reverendissimos Cardinales, & omnes omnium Principum Oratores, qui Romæ agunt, testes vocarem, præcepit.

11. Præterea jussit Procuratores & Consiliarios suos, qui Bononiæ expectabant de ea re respõsum, & à Patribus ibi congregatis, & à Sanctitate Vestra, si unquam vel ipsi Patres vel Sanctitas Vestra id recusassent, vel dilationem aliquam interposuissent in generali Patrũ cœtu, nomine Majestatis suæ protestari, iniquam fuisse tralationem, & omnia inde facta & secuta ab ipsis Patribus affectata, & nulla esse atq; futura fore. Factum est, beatissime Pater, post requisitiones privatas etiam publicè primũ à

Reverendissimo Tridentino die nona Decembris: deinde à me die 14. ejusdem mensi[illegible] hora [illegible] ridiana, in hoc Reverendissimorum Patrum consessu cum debita humilitate instan[illegible] idq; per viscera, & per sanguinem Domini nostri Jesu Christi: tempus tamen Sancti[illegible] posuit ad consulendos super responso Patres, qui Bononiæ sunt; qui quidem non diss[illegible] sive (ut ipsi dicunt) translationi consilium dedere vanum, subdolum & captiosum, in gravi[illegible] ligionis & universalis Ecclesiæ diffidium, scandalum & detrimentum.

12. Sanctitas autem Vestra id consilium approbasse, illorumq; sententiam suscepisse [illegible] modo visa est, illegitimam secessionem Tridentinam, periculosissimam sane & pernicios[illegible] Christianæ, *translationis* vocabulo, congregationemq; seu illegitimum Conventum Bononie[illegible] *neralis Concilÿ* nomine appellans: tantûq; ei congregationi autoritatis in suis ad Reverend[illegible] lem de Monte, Episcopum Prænestinum, & ad vos qui adestis literis, & suo ad Imperatorem [illegible] tribuere videtur, quantum Episcopi prænominati autoritate propria sibi ipsis arrogare ausi sunt.

13. Præterea responsum ad Cæsarem dat dilatorium & illegitimū, præsenti occasi[illegible] tio impertinens, ineptum & incōveniens. Quid enim magis alienum, quàm in gravissima [illegible] negotio religionis & Spiritus sancti, & causæ cognitionem antevertere, & sententiam ferre, [illegible] constituere, antequam judicium sibi deferatur: & his qui ægrotabant, & sanandi erant, qui[illegible] remedium detrectare videbantur, qui nunc religionem, qui morum reformationem, qui [illegible] blicarum dissensionum petunt à Sanctitate Vestra, (Concilium enim petunt Tridenti, ubi cœp[illegible] fuerat, continuari & absolvi, quod omnium bonorum causam futurum certissimè credunt) [illegible] tissimam medicinam tergiversationibus & ambagibus producere & denegare.

14. Et cùm probationem causarum translationis à perspicuis & religiosissimis & probati[illegible] testibus sumi, conveniens sit, in hac ipsa testibus parum inter se convenientibus, nullius autor[illegible] de plebe hominibus fidem adhibere: Imperatoris autem & Regis Romani, & Principum S[illegible] Germaniæ, qui in publicis Comitiis congregati sunt, qui & per Sanctæ Sedis Apostolicæ Cardin[illegible] atque eundem Sacri Imperii Principem, Sanctitatem Vestram certiorem faciunt, de hoc tan[illegible] tam pio Germanorum proposito atque decreto fidem in dubium vertere, quod ex ipsorum & Sancti[illegible]tatis Vestræ responso, cùm publicè tum privatim dato, intelligi potest.

15. Multa alia à me prætermittuntur, Sanctissime Pater, quæ tempore & loco, si opus [illegible] hac causa dicentur. Quid præterea desiderabamus à Germanis, quid ab eis petebamus, toties à Cæsare repetitis itineribus, tot impēsis, tot laboribus, maximo & ancipiti suscepto bello, atq; cōfecto. Perdet omnes labores hos S.V. pro religione susceptos: perdet optimam & præstantē sanandæ rest[illegible]daq; religionis occasionem, & perdet religionis causam, admonitus & requisitus. Id verò certi[illegible]ū Conciliū universale, ob causas gravissimas & maximè necessarias Tridenti congregatū, Vest. S[illegible]ctione, flagitante Imperatore, Principibus Christianis assentientibus, petentibus Germanis, con[illegible] Episcopis, jam cœptū, nisi summa urgentiq; necessitate, præcedentibus tractatibus, & diligen[illegible] discussione, servato juris ordine, consensu omniū Patrū, aliò mutari, neq; legitimè posse nec licere.

16. Sæpe enim tralationes callido & præcipiti consilio sine causa factæ, in causa esse solent, [illegible] magno religionis periculo, magnis in Repub. Christiana turbis & dissensionib⁹, interdū popul[illegible] Christiani perniciosa divisione Concilia dissolvantur. Causa autem tam subitæ translationis nulla fu[illegible] arrepta, quæ se primùm obtulit. Occasionem vos Reverendissimi asserti Legati, ut à me dictum [illegible] & reliqui Patres, fecistis, id quod jam pridem meditati fueratis. Febres enim nescio quas & aëris [illegible] causati, affectatum & procuratum quorundam medicorum, sed præcipuè ancillarum & coquo[illegible], vilissimorum hominum, testimonium recitantes, Tridento præcipites discesserunt. nempe & [illegible] deinceps apertissimè patuit, nullam extitisse vanæ formidinis causam.

17. Præterea ut ulla fuerit ratio discedendi, Vestram Sanct. in hac prætensa causa consul[illegible] cùm tam parvi temporis mora nihil periculi esset allatura. Neque enim tam repentina res erat [illegible] exitus morbi, quem causati fuerant, comprobavit. Inconsulta autem Sanctit. Vestra, discessiss[illegible] Episcopos, falsi estis, & Sanctitas Vestra postmodùm affirmavit. Cui quidem Sanctitatis Vest. te[illegible]nio multum certè fidei & autoritatis detrahunt vestræ ad Reverendissimum de Monte literæ, [illegible] sponsiones ad Cæsarem datæ.

18. Imperatore quoque consulto & assentiente, id facere debuissent, cui curæ sunt & [illegible] omnia universalia Concilia, atq; id ex munere officii Augustalis: cujus quanta sit in Conciliis [illegible], manifestum est. Verùm tanta fuit Legatorum assertorum festinatio & simulatio, ut nec ipsi [illegible] consulere, nec eos qui dicebant, Sanctitatem Vestram & Imperatorem priùs per Sanctam [illegible] certiores fieri oportere, audiendos putarint. Cumq; Imperator ipse pro tuenda & amplifi[illegible] religione, pro Ecclesia, pro Concilio laboraret, ipsi vano & inani timore simulato, Imperato[illegible] sulto, abscesserunt. Atqui sępe aliàs Imperator per Oratores suos cùm ipsos assertos Legatos, tum [illegible]ctitatem Vestram admonuerat, se neque tralationi Concilii, sed neque suspensioni aut vacationi [illegible] tè vel expressè assentiri posse.

19. Præterea juris ordinem contempserant, & eam causæ cognitionē, quæ in Synodalibus [illegible] lationibus Sanctorum Patrum sanctionibus instituta est. Rem enim ferè omnium gravissi[illegible] perè sanè & leviter confecerunt. Debuerant certè justas multorum gravissimorum Patrum, [illegible] haudquaquam assentari docti, rei ex recta conscientia consulebant, contradictiones libenter [illegible] re, eorumque sententias ac rationes animadvertere atque examinare, ac non ipsis neglectis, [illegible]

audi[illegible]

[illegible] quidem sententiæ, quòd graviores & firmiores erant, [illegible] P. [illegible] impedire. Qui [illegible] à terminis ejus regionis, [illegible] maximè fieri oportebat, ut de [illegible] Concilio venire, quod procul dubio fecissent, [illegible] impedimenta [illegible] exitus ipse comprobavit. [illegible] Germanos. Locum itaq; de[illegible] Christianorum [illegible] Concilium [illegible] Conciliorum officium [illegible] religionum [illegible], mores [illegible] vocant, tum ibi Concilium [illegible].

[illegible] Imperatoris, Sanctissime & Sanctæ [illegible] Ecclesiam [illegible] matrem augere ac defendere [illegible] & Imperii [illegible] cumq; ab antiquissimis [illegible] Concilia protegere, & eousq; integra & salva præstare, quoad [illegible] loco & [illegible] absoluta sint: cumq; Germaniæ [illegible] partem Imperii potissimam, magnumq; Ecclesiæ membrum, [illegible] constituerit: cumq; ad eundem [illegible] Hispaniarum [illegible] & Dominus est, auxilio Sanctitatis vestræ & [illegible] Christianam [illegible] reducendorum, ea pertinent: [illegible] Sancti[illegible] Concilium Tridenti indictum, Tridenti cœptum, Tridenti [illegible], & absolvere.

[illegible] Animadvertens, inquam, Imperator, hunc recessum [illegible] factum, neq; lege, nec ratione, neque causa, neque consilio [illegible] perturbare: præterea totam Germaniam, ad quam hæc [illegible] Concilium postulare Tridenti, polliceri se Concilio Tridenti [illegible], Sanctitatem Vestram, quam semel atq; iterum [illegible] Sanctitatis Vestræ & Ecclesiæ filius, maximè contestatur, [illegible] humilitate & Chri[illegible], per viscera Domini nostri Jesu Christi, ne magno labore tamdiu quæsitam compo[illegible] religionis occasionem prætermittat.

[illegible] Quibus à Deo Opt. Max. sibi commissis auxilium feratis, jubeat suos assertos [illegible] Episcopis, qui recesserunt, sine mora Tridentum reverti, qui locus visus est Sanctitati Vestræ [illegible] tutus & liber, ipsiusq; Invictissimi & pientissimi Imperatoris fide tutior [illegible], [illegible] Concilia protegere atque tueri: ibique, ut decet ac necessarium est, [illegible] Concilium [illegible] Imperatoris, efflagitatione & assensu Principum, Tridenti inchoatum [illegible] quod nullo pacto recusare possunt, & sane id jam antea polliciti sunt, si [illegible] Concilium accessissent, se, quam primum illa falsi morbi suspicio cessasset, [illegible] adeò Sanctitas Vestra idipsum Cæsari per Nuncios sæpe & Legatos promisit.

[illegible] Anno jam ferè elapso, cessante morbo (si quis [illegible] tranquilla & pacata [illegible] postulantibus Principibus & Statibus Germaniæ, [illegible] conditione aut prætextu Synodum sanctam Tridentino à susceptam, [illegible], & [illegible] continuant opus, ut cœperant, ut continuare [illegible] Sanctitas Vestra [illegible] assertos Legatos Tridentum redire sua autoritate [illegible] ullam interposuerit, rem populo Christiano valde necessariam, & divinæ [illegible].

25. Sic autem tam justæ petitioni tempore & occasione necessaria, quæ quidem [illegible] quod abhorrendum sanè est ab eo, qui [illegible], atque adeò ipsius Domini nostri Jesu Christi vices [illegible] Mendoza, nomine pientissimi & invictissimi Domini mei Ca[illegible] illius speciali mandato, ac nomine totius Sacri Imperii [illegible] privatim & publice Evangelicas requisitiones, [illegible] dictum est à me semel atq; iterum, sed etiam [illegible] Cardinalium consessu, die Mercurii, hora antemeridiana, 14. Decemb. & [illegible] hora pomeridiana, 27. ejusdem Decemb. præsentibus [illegible] die Lunæ, 16. Mensis Januarii [illegible] Majestatis [illegible] protestor [illegible] seu recessum [illegible] [illegible] quamcunque [illegible] in Ecclesia Dei [illegible] atque [illegible] populo Christiano [illegible] Ecclesiæ Dei [illegible] nullo modo [illegible]

 [illegible]

3. Similiter & hos Electores ac Principes ceu nobiscum intercessores & compositores harum amicè transigendarū rerū causa literis nostris evocavimus & accersivimus, talib⁹ divina clemētia gravaminibus, litibus atq; discordiis, quibus fieri potest, viis, modisq; obviaturi, ac deniq, finem imposituri.

4. Proinde nos, & infrà memorati Principes, Elector Saxoniæ, &c. huc ad dictam diem cum cæterorum Electorum & Principū Legatis pervenimus, videlicet, Archiepiscopi Moguntinensis nomine Daniel Brendel ab Honburck, majoris ædis Canonicus Mogūtiæ, Christophorus Matthias Junum Licentiatus Cancellarius, & Petrus Echterus. Archiepiscopi autem Coloniensis nomine Henricus Salispurgensis, & Franciscus Burghardus, ambo doctores. Archiepiscopi Trevirensis nomine. Joannes de Petra, Primas inter Archidiaconos Trevericos: Philippus Baro in Winnenberg & Beylstein, ditionis Trevericæ, aulæq; Magister, & Felix Hornung Doctor, Cancellarius. Palatini verò Friderichi nomine, Ludovicus Comes à Stolberg, Konigstein, & Ruthschefort. Joannes à Dinheim, præfectus in Creucenach, Melchior Drechsel Doctor, & Joan. Koting. Joachimi Marchionis nomine, Adam Trotte Marischalcus, Christophorus Stratius, Timotheus Jung, & Lampertus Distelmeyer, Doctores. Item reverendi & generosi, Ernestus Archiepiscopus Salispurgensis, &c. Mauritius Echstetensis, & Wolffgangus Pataviensis Episcopi, Albertus quoq; Palatinus Rheni, Dux superioris & inferioris Bavariæ, in persona. Item Episcopi Herbipolensis nomine Henricus Comes à Castel Canonicus, & Hans Zobel. Joannis Marchionis Brandenburgēsis nomine Adrianus Albinus Doctor, Cancellarius, Andreas Zoch Doctor, & Bartholus à Mandelslo. Henrici junioris Ducis Braunsvigensis nomine, Vitus Grummer. Wilhelmi Ducis Juliacensis nomine, Wilhelmus Kettler. Wilhelmus à Hevvenhof, appellatus Ley. Magister curiæ Theodoricus à Schepsted, & Carolus Horstus, Doctores. Philippi Pomeraniæ nomine, Jacobus Zirzevvitz, Doctor & Cancellarius. Et Christophori Ducis Wirtembergensis nomine Johannes Theodoricus à Plenningen, superior Advocatus in Stutgarten, Ludovicus à Fravvenberg, Advocatus superior in Lauffen. Joannes Henricus Hecklin, & Caspar Behem, ambo Doctores hic coram nobis comparentes. Quibus cum vocatis transactoribus rem cœpimus tractandam, ac initio dicti Electoris Saxonici, suorumq; conjunctorum postulata & gravamina duobus specialibus scriptis complexa accepimus, eaq; summa diligentia, fideq; perpendentes, quo ad amicè cōponi, & ingruentis belli discrimina, pace, tranquillitate, & concordia firmata, in Sacro Teutonicæ nationis Imperio averti possent. Atque sic tandem post multam longamq; tum scripto tum verbo rerum tractationem agitatam, sequentia media, punctaq; ad Cæsareæ Majestatis beneplacitum, ac Electoris Saxonici, suorumq; confœderarorum assensum ac ratificationem relata sunt, deq; iisdem unanimiter tandem in hunc qui sequitur modum conventum est atque conclusum.

CAP. I.

Cessio armatæ militiæ, & Philippi Hessorum Landtgravii λύτρωσις seu liberatio.

PRIMUM Elector Saxonicus, suiq; belli consortes Principes ac Status hanc compositionem amplectentes à cœptis sumptisq; armis prorsus desistent: suosque paratos & conscriptos milites ad undecimum duodecimumve diem Augusti mensis proximum undiquaq; dimittant, dissipent, atq; discurrere, vel nobis Regi Ferdinando ad petitionem stipemq; nostram adjungi vel admoveri finant: dentq; omnibus modis operam, in quātum fieri potest, ne quid injuriæ damnive dolo malo Cæsareæ Majestati, nobis, aut cæteris Sacri Imperii Electoribus, Principibus, Statibus, & civitatibus illorū discursu, fusioneq; inferatur, quin ita potius dispersi Cæsareæ Majestati, Sacroq; Imperio obsequētes se gerant permaneantq;, remissis illorum Statuum, civitatum, aliorumq; juramentis, quos hactenus oppugnarunt & obsiderunt, aut sibi aliqua adhæsione & confœderatione subdiderunt, idque vigore transscripti jam hoc in loco patentium literarum exemplaris remissionem illam cōtestantium, quemadmodum & earundem, & hujus edicti virtute à suis juramentis protinus liberantur & absolvuntur.

2. Interea quoque temporis Philippus Hessorum Landtgravius sancitam Halæ in Saxonia capitulationem (exceptis jam antea resolutis articulis, puncto de Cassella loquente) ratam de novo habere, ac irrefragabiliter observare debet, adeoque detentionem suam & custodiā haudquaquam vindicare, quin imò Cæsareæ Majestati, Sacroq; Imperio sese Principem per dies vitæ suæ obsequentem exhibere, & ad omnia ista Cæsareæ Majestati formula decenti hoc loci præscripta sufficienter astringere, efficereq; tandem, ut idem à filiis, ditioneq; sua nova literarum obligatione præstituta servetur ac teneatur. Capitulatio Domini Landtgravii.

3. Simili modo uterque Electorum Saxonicus & Brandenburgensis, Dux item Wolffgangus Palatinus, &c. obligationes quisque suas jam pridem factas modò renovent, easque scriptas cautiones ad sextum Augusti diem Illustrissimæ Principi Dominæ Mariæ Hungariæ & Bohemiæ Reginæ, viduę, dilectæ sorori nostræ, ejusve præsidenti apud Mechliniam tradantur.

4. Econtrà memoratus Landtgravius custodia sua penitus liberetur, & ad dictū Augusti diem undecimum vel duodecimum Rheinfelsium tutò certoq; extra periculum sistetur liber. Jam & ipsa copias suas Cæsarea Majestas diversis in locis in hos Status conscriptas, hanc cōpositionem acceptantes haudquaquam producat, aut etiam fundendi seu dimittendi mora moleve ulla gravetur. Rheinfelsium arx sancti Goarini.

5. Cœptam quoque Cassellæ munitionem Imperatoria Majestas Landtgravio clementer perficere concedet.

6. Similiter Nassoviensium durante custodia promulgatarum sentētiarum executio differatur ac

ac suspendatur, donec liberato Landtgravio amica inter partes tractatio institui agiq; possit. Casu autem quò minus ea amicabilis progrederetur tractatio, Landtgravio tamē quo ad æquum est, testimonia, literarum documenta, aliaq; necessaria, quæ Advocatorum hucusque defectu, duranteve custodia proferri nequibant de cætero exhibeantur ac producantur. Et ita tunc quidem Electores hi, quos causa hæc non contingit, ipsimet, seu consiliarii eorum, atque adhuc alii sex minimè partiales Imperii Principes, ex quibus ambæ partes quindenos Cæsareæ Majestati intra mensem, postea quā Landtgravius fuerit liberatus, nominatim indicent atque proponant. Ex quibus ambarum partium nuncupatis Majestas Cæsarea tres Principes deligat, (inter autem sex illos ad minus tres sint seculares) in persona propria, aut etiam ad idem deputati consiliarii, tanquam Cæsareani Commissarii, gravamina illa & exceptiones, contra prædictas latas sententias & executionem debito modo, ac ut decet, recognoscant atque revideant, ecquid acta tempore custodiæ Landtgravii exhibita rursus assumenda, Sententiæ quoque latæ ac Processus super ejusmodi propositis & adhuc dum proponendis gravaminibus, exceptionibusq; differendi ac suspendendi sint nec ne, cognoscant, & quid Juris sit, promulgent. Atque hæc quidem amica tractatio & decisio ad summum intra biennium post conclusionem & datum compositionis seu transactionis hujus certò expediatur ac exequatur.

Revisio actorum.

7. Cæteris verò punctis & articulis omnibus inter memoratos Electorem Principem Saxoniæ, & Wilhelmum Lantgravium Hessiæ propositis tamdiu, quousque reliqua communiter proposita gravamina expediantur, dilatis atque suspensis.

8. Administrator item ordinis Teutonici, atque Dux Henricus Brunsvigensis, aliiq; Lantgravium præteriti Schmalkaldensis belli causa impetentes, aut porrò impetituri, cessent quoque & quiescant, donec prædicta gravamina resolvantur.

9. Etiam nova superius memorata gravamina, quæ durante Lantgravii custodia, in Judicio Imperiali, aliasve adversus eū præsumpta fuere, simul cum eorum exceptionibus, ab Electoribus & Principibus harum controversiarum intercessoribus proximo Comitio, uti decet, recognoscantur revideanturque, ac idem Lantgravius prout necesse est, audiatur: In iisdem quoque quod æquum & justum est decernatur, neque interea tamen in Cameræ Imperialis Judicio procedatur.

Revisio.

Suspensio processus.

CAP. II.

Religionem, pacem, & justitiam concernentia.

VERUM atqui alios sequentes articulos quod concernit, ab Electore Saxoniæ, suisq; conjunctis in hac pacificatione propositis, & quidem primò de Religione, de pace, & justitia, *Majestas* Cæsarea sponsionem gratiosam nuper ad oppidum Linsium factam, ex tunc dato responso fideliter præstabit, & ut intra dimidii anni spaciū Comitia habeantur, in quibus dein qua via, quibusq; modis, nimirum seu Generali seu Nationali Concilio, aut Colloquio, vel communi etiam Imperii conventu Religionis discordiæ commodè atque compendio sopiantur, hæq; ad unionem Christianam redigantur, atque ejusmodi conciliatio Religionis ab omnibus Sacri Imperii Statibus, mediante Majestatis suæ ordinaria ope præsidioq; pertractetur.

Comitia.
Colloquia.

2. Initio autem Comitiorum ad præparationem cōcordiæ delectus placidarum prudentumq; personarum constituatur, utriusque Religionis æquali numero cum Mandato deliberandi, quibus modis ejusmodi conciliatio atque concordia institui commodè posset, absque Electorum Principum præjudicio tamen hujus delectus ergò.

3. Et quidem interea temporis nec Cæsarea Majestas, neque nos, ac Electores, Principes, & S. Imperii Status quempiam ex Augustanæ confessionis Statibus, propter religionem, vi factove, aut aliàs contra ejus cōscientiam ac voluntatem cogere, aut ea de causa vi bellove petere, vel invadere, vel oppugnare aliquē, eive damnū aliquod inferre sive per mandata, sive alio quovis modo ipsum gravare vel etiā contemnere, feremus, sed suæ Religioni fideiq; quietè & pacificè stare, cadereq; sinentes.

Religionis ergò trāquillitas esto.

4. Ob hoc quoq; bellū Status omnes Augustanæ confessionis cæteros Sacri Imperii Status antiquæ religionis Ecclesiasticos & seculares similiter Religionis suæ, Ceremoniarum, constitutionum, rerum immobilium & mobilium, ditionum, subditorum, redituum, censuum, superioritatum, & Jurisdictionum causa non gravent, sed pacificè tranquilleq; illis uti fruiq; sinant, nec vi factove, seu aliàs malignè contra eos quicquam præsumant: Verùm enimvero juxta nostras & Sacri Imperii ordinationes, constitutiones, edicta, decreta, Recessus factæ pacis, singuli erga singulos ordinario jure justitiaq; contenti sint, sub proximè renovatæ pacificationis pœna.

Pacificatio publica renovata.

5. Quicquid verò in Comitiis illis à communibus Statibus unà cū Cæsareæ Majestatis ordinario præsidio concludetur ac statuetur, in posterum quidem & rectè & firmiter servetur, neque in contrarium, aliave via diversum agatur.

6. Omne autem quod dictis induciis adversatur, adversarive censetur, in nihilo deroget illis, aut quicquam imminuet, idq; à Cæsarea Majestate, nobis item, & Electoribus Principibus, ac Statib⁹ respectivè, sufficienter, in quantum fuerit necesse, vigore hujus compositionis seu transactionis cautū, confirmatumq; sit: Prætor quoque Cameræ Judicii & Consessores de iisdem induciis certificentur, mediisq; eorum juramentis, eisdem pareant & obsequantur: Implorantibus etiam partibus non attento eo, cujusnam sint religionis, necessarias & legitimas ferant suppetias: formulam quoque cumprimis jurisiurandi *Deum & sanctos*, aut *Deum & sancta Evangelia*, consessoribus, aliisque personis & Partibus deinceps liberam permittendo.

Formula jurisiurādi Deū & sancta Evāgelia.

7. In

7. In suffragiis quoq; dandis rogandisq; æqualitas servetur, æquum jus partibus, nec iniquum reddendo & conservando: Similiter & in præsentandis Assessoribus, aliisq; pacis & justitiæ articulis hac tractatione placuit, si quod operæprecium ac deliberatione dignum in dicasterii Cameræ constitutione apparuerit, quandoquidem eadem constitutio communi Statuum assensu, Comitioque Imperii sancita est, non etiam nisi per Cæsaream Majestatem, Statusq; communes rebus ita ferentibus ordinaria via, utpote visitationibus, aliisq; mediis mutari tolliq; posse. In qua re nos, Electorum Legati, comparentes Principes, & absentium nuncii recipimus nos, ac consentimus omnem diligentiam, operamq; præstituros, ne qua partium, in Religionis negocio suffragiorum, imparitate sibi præ cæteris metuat, partialitate remota: Augustanæ quoq; Confessionis consortes à Cæsareo Cameræ judicio nō excludantur, aliaq; gravamina, si quæ comperiantur, ex æquitate removeantur: & hæc quidem omnia proximis Comitiis explicentur.

8. Cæterùm & hoc nos unà Electorum Legatis, comparentibus Principibus & absentiū nunciis apud Cæsaream Majestatem, amanter, reverenterque cum reverentia petivimus, uti ejus Majestas puncta illa plus necessaria, inter quæ & articuli præsentationis, & ne Augustanæ cōfessionis conjuncti à judicio Cameræ, ut suprà dictum est, excludantur, continentur: ex plenitudine Majestatis suæ Cæsareæ ad provehendam, retinendamq; pacem & concordiam in Imperio, quantocyus fieri posset, resolvere dignaretur.

Cap. III.

Germanicæ nationis libertatem contingentia.

Quod ad gravamina, quæ Germanicæ nationis libertati contraria irrepsisse, ne dicam irruisse, videntur, inter Electoris Saxonici articulos alio quoq; scripto comprehensa attinet: Volebamus quidem unà cum Electoribus, Legatis, Principibus præsentibus, & absentium nunciis prompti paratique ac minimè gravati, illos ipsos, appendicesque suos singulatim protinus & specificè pro amicabili compositione tractanda suscepisse, nisi intellexissemus à Cæsareæ Majestatis ad hanc tractationē lectis destinatisq; consiliariis, ipsius Majestatem talium gravaminū hactenus bona ex parte inscium esse atq; ignarū, quamobrem de iis mandata dare consiliariis nequivisse: Adhæc, ea ipsa gravamina tanta, tamq; varia esse & prolixa, econtrà verò tempus hoc perexiguum indictæ diei, ut ipsi Electori quoq; Saxonico, suisq; conjunctis, donec hæ res omnes, quemadmodū necessitas postulat, explicentur, copias suas alendo, immodicos sumptus atq; impendia non solùm pariet, verumetiam superioritatibus hinc inde, miserisq; subditis gravissimo maximoq; damno sit futura. Imperii gravamina Cæsarem latent.

2. Proinde hujuscemodi gravaminum resolutionem ad proxima Comitia, aliumve Imperii conventum hac vice rejicientes, spe bona ex Linsica consensione per Cæsareæ Majestatis consiliarios præbita suffulti, consilium inituram esse, quo sacri Imperii & Statuum publicis & privatis causis consuletur, cùm jam in eo tota Majestas sua elaboret, ut & apud suā Majest. Germanicus Senatus constituatur, & Germanicæ res causæq; per Germanos tractentur ac disponantur, ita, ut omnibus placeat, omnibusq; fiat satis. Quādoquidem Germanicæ nationi ceu dilectæ suæ patriæ tam benè velit, ut haud quidem diminutam eam aut debilitatam, verùm multò magis quantum fieri potest auctam, amplificatam atq; conservatam cupiat, quæ quidem hoc tempore pollicitatio undiquaque cum gratiarum actione accepta est.

3. Ne autem Elector Saxonicus, suiq; adjuncti metuant hanc tractationem sponsam neglectū iri, aut posthaberi, sine debito non decisam, debemus nos filiusq; noster dilectus, Maximilianus Rex, Electores quoq; Principes, & Status sacri Imperii in manus sumere proposita gravamina, atque Cæsareæ Majestati ea offerre, eoque eniti atq; conari promovendo, ut quoad æquitatis fundamento insistant, visa quoque ut decet, Aurea Bulla, ac aliis sacri Imperii ordinationibus, constitutionibus, veteribusq; laudatis Germanicæ nationis consuetudinibus omnia probè resolvantur ac perficiantur. Reliqua verò ad Cæsaream Majestatem non propriè spectantia gravamina, sed à quibusdam sacri Imperii Statibus & membris privatim allata sunt, aut quæ ipsi inter sese Status disceptant, de forma fortè ac modo communis consultationis tractationisve, aut aliam ob rem quampiam cōntroversam, æqua & illa ut suprà ponitur, Cæsareæ Majestatis tanquam Capitis eorum consilio præsidioque proximi Comitii initio proponi vult atq; absolvi, gratiosa nimirum hac piaq; Majestatis suæ pollicitatione, ut quæ ad ipsius Majestatem in specie proprieque faciunt, in iis sic se tam gratioso bonoque animo ac voluntate gesturum esse, ut communes perspiciant Status, summa ejus Majestatem cupiditate cōntroversias omnes ut decet, velle atque expetere compositas, & Rempub. privato emolumento longè prælatam fore, cæteraque omnia ita suscipi, institui que, ut omnibus Statibus ex æquo & bono quàm plenissimè fiat satis. Aurea Bulla.

4. Porrò ad articulum Regis Franciæ Oratorum veniendo, media quædam ac puncta pacis publicæ cōstituendæ, aliorumq; negociorum quorundam prætendentium: ita se habet, ut cùm, quæ publicæ sunt pacis in Germanica natione, solùmodò Imperatoriam Majestatem nos, & Electores, Principes ac Status sacri Imperii, neminemq; præterea concernant, & jam isti contentus harummet rerum, utpote publicæ pacis sanciendæ, aliorumque gravaminum amovendorum causâ sit institutus, idcircò nulla jam alia tractatione fore opus existimatur.

5. Atqui verò privata Regis Franciæ negocia quod spectat, Elector Saxonicus vigore Linsensis decreti seu recessus cum dicto Rege aut suis Oratoribus, si id necdū factū est, dein tractare poterit: Si Linsense decretum seu Recessus.

Si quid idem Rex fortè privatarum causarum adversus Cæsar. Majest. prætendit, poterit & iisdem actiones seu postulationes nobis exhibere, Cæsar. Majestati porrò per nos transmittēdas, se suamq; voluntatem désuper declaraturi.

CAP. IV.

Securitatem eorum, qui huic bello conjuncti, & à Cæsarea Majestate Banniti sunt, concernentia.

QUANTUM attinet eos, qui belli præteriti causa, Banno & indignatione Cæsareæ Majestatis nexi sunt ac proscripti, huic militiæ juncti, nihil equidem intermisimus ipsi, simul cum Electoribus, Legatis, præsentibus principibus, & absentium nunciis, quò minus fidelissimè amantissimeq; & humiliter rem hanc promoveremus, tandemq; impetraremus, ut Albertus Comes à Mansfelt pariter cum filiis suis, Comes item Rheni, Christophorus Comes ab Aldenburg, Johānes Dominus ab Heideck, Friderichus à Reyfenberg, Georgius à Reckenrod, Sebastianus à Schertle, & cæteriq; ejus belli causa indignatione incidentes à terris & Comitatibus suis bonisque ab ... nempe Dux Otto Henricus Palatinus, Wolffgangus Princeps ab Anhalt, item Braunsuigenses Principes ac nobiles, cæterique omnes & singuli superioris & inferioris Status, nominati & innominati, ob bellum præteritum insimulati, ac eidem dum adhærent, metu solicitudineque liberati, rursus in Cæsareæ M. jestatis gratiam fidemq; admitterentur & reciperentur, nunc hujus quidem compositionis vigore reconciliari assumuntur: hoc pacto tamen cōditioneq;, ut de cætero Cæsareæ Majestati, sacroq; Imperio justam debitamq; præstent ac servent obedientiam, neq; adversus ejus Majestatem, nos, aut Imperium militent, priusquàm hic articulus communibus gravaminibus inferendus resolvatur, cui deinceps transactioni resolutioniq; stabitur.

2. Jam & reconciliati, inq; gratiam recepti, ut suprà dictum est, ac isto jam tempore extra Germanicæ nationis Imperinm in Gallia, aliisve locis agentes, & contra Cæsaream Majestatem militantes intra sex septimanas poximas post Datum hujus compositionis se declarent, moxq; ab eo tempore adversus Imperatoriam Majestatem, Imperiiq; Status non militent, neq; se ejusmodi militiæ mancipent, utendove præbeant, tum & ad summū bimestri proximo in Germaniam revertantur, aut hac ipsa reconciliatione & gratia omnino destituantur oportet.

CAP. V.

Abrogatio actionum omnium illorum, quibus hoc bello damnum datum est.

CUMQUE durante bello pleræq; novationes sint obortæ, quidam etiam Electores, Principes, Status & civitates bonis rebusq; suis privati damnumq; passi sint, omnia Principes hujus militiæ occupata vel dominia, vel territoria, vel oppida, villasve, hominesve, hæc quidem cuncta Statibus iis, quibus antea fuerant, restituant, juramentaq; ipsis ut suprà dictum est, adhæsionesque remittant, atq; de illis absolvant ac liberent, salvis quoque liberarum civitatum Privilegiis & libertatibus, quas deinceps retinebunt.

2. Vicissim Cæsarea Majestas publicæ pacis, aliorumq; damnorum evitandorum respectu, omnes & singulas actiones, impetitionesque, quas Status hi & civitates, sive etiam privatæ personæ in belli hujus Principes, eorumq; hinc inde conjunctos & adhærentes datorum occasione prætendere possent, abrogat de plenaria Cæsareæ Majestatis suæ potestate, operam nobiscum & cum cæteris Imperii Statibus datura, omniq; studio & gratia eò enitura, ut æquis mediis viisq; ratio ineatur, quò dāna illa perquam graviter accepta, Statibus læsis, civitatibus item & subditis absq; hujus militiæ cōjunctorum Statuum ope impendioq;, ne qua porrò succedentibus motibus occasio detur, & firma pax tranquillitasq; retineatur.

CAP. VI.

Ad Palatinum Otthenricum pertinentia.

QUODQUE Ducis Ottohenrici Palatini nomine, perque suos Legatos supplicatum rogatumque est, nempe ut Romanæ Imperatoriæ Majestati commendaretur, fida nos pariter cum Electoribus, Legatis, comparentibus Principibus & absentium nunciis promótionem apud prædictam Cæsaream Majestatem præstitimus, atque effecimus, ut sua sibi ditio in Principatu Neuburgi suis cum pertinentiis maneat.

CAP. VII.

Generalis omnium militum hujus belli conjunctorum securitas.

ELECTORES quoq;, Principes, Status & oppida hujus belli consortes, sive sint Marschalci, equitum magistri, superiores, officiati, sive alii milites, quocunque nomine vocentur, simul cum omnibus eorum in hac militia conjunctis, adhærentibus, adjuratisve superioris & inferioris Status, nominatis & non nominatis metu curaq; vacent, in gratiam rursus suscepti: hocque bellicum negocium, & quæ sub eodem interim gesta sunt, mutuò, alternatimq; sublata, sopitaq; esse debent simul ac semel,

[illegible] alterum [illegible] jus, justitiamque, clàm palamve sinistra [illegible] Majestatem, erga nos sacrumq; Imperium sese, ut [illegible].

2. [illegible] omnes utrinq; capti ad [illegible] libertate donentur.

3. [illegible] bello [illegible], ac intra tempus præfixum [illegible] servaverit, nec ipse cuiquam [illegible].

4. Quod [illegible] possessionem, qui- [illegible] specie, ad cavenda vitandaq; alia [illegible] componendæ [illegible], & [illegible] Imperii tranquillitate conser- [illegible] seu Commissarios Cæsarea Majestas, [illegible] Saxonicum & [illegible]. Joannem quoq; Marchionem Brandenburgensem, & Philippum Ducem Po- [illegible] cum pleno mandato tribuens, Principes ipsos aptum idoneumque [illegible] vocando, ad transigendum & [illegible] alienis [illegible], [illegible] necessitas pullulaverit, quàm quoq; [illegible] potent. Ad [illegible] successores Ducem Henricum juniorem obligatum [illegible] exceptione, æ- [illegible] cum commonefaciant. Cæterum autem ubi res alterius, vel etiam utriusq; partis difficultate [illegible] componi non posset, Cæsareæ Majestatis nomine proceres confestim ac immediatè [illegible] rebus possessionibusq; restituantur, [illegible] ad summum spacio proximo post conclusam hanc factamque transactionem salvis utrique parti suis actionibus ac petitionibus mutuis post restitutionem in loco apto idoneo [illegible] proponendis.

5. [illegible] Majestas nosque, ac requisiti Electores, Principes, dicto[illegible] seu Commissa- [illegible] mandato [illegible], & publicæ paci prodesse putentur, [illegible] tuebi- [illegible] defendemus ac manutenebimus.

6. Ad hæc grande sub Banni, proscriptionisq; interminatione edictum exiet in Ducem Henri- [illegible] Cæsarea Majestate, ne qua procerum corpori, rebus ac bonis, præsertim autem sylvis [illegible] Dux, [illegible], dum lis ab intercessoribus tota audiatur ac componatur, & illi quoq; restituantur.

Cap. VIII.

Civitates Goslariam & Braunsuigam concernentia.

Similiter prædictis quatuor Electoribus & Principibus, tanquam delegatis suis seu Commissariis, [illegible] injungetque Cæsarea Majestas, & Ducis Henrici & ambarum civitatum [illegible] & [illegible] actiones ac petitiones mutuas quantum necesse fuerit exaudiri [illegible] bono & æquo [illegible] componi, publico Cæsareæ Majestatis edicto proposito, ut a cœptis armis desistant, [illegible] mutuò abstineant, Cæsareanorum delegatorum tractationi parendo, aut omnino a- [illegible] suas jure ordinario atq; Imperii constitutionum vigore explicando.

Cap. IX.

Ut ad servandam hanc transactionem Cæsarea Majestas se obliget

Hæc omnia & singula suprà scripta, [illegible], Cæsarea Majestas, quo ad ipsammet concernunt, [illegible], ex Majestatis suæ dignitate nuncupata lingua prose, suisq; [illegible] servare justè, recteque exequi debet, nec in contrarium vel nunc vel in futurum [illegible] statis, aut ulla alia specie prætextuve, quocunq; id nomine vocetur, [illegible], [illegible] ve, neq; cuiquam ulli alii sua caussa permittere, non attentis [illegible] decretis [illegible], [illegible] ve, huic conventioni in aliquo adversantibus: quin potius omnes [illegible], [illegible] in hac compositione, hisq; induciis & articulis alibi comprehensos manutenere, defendere atq; [illegible] volumus.

2. Si quis quive Status, unus pluresve, alium aliosve quovis modo, quavisve specie [illegible] præter- [illegible], oppugnare, lædere, aut gravare suave diripere tentet, (quod tamen nulla ratione [illegible]) [illegible] eum [illegible] Cæsarea Majestas simul cum altera parte in quam illa [illegible] actio, [illegible] & [illegible] pro- [illegible] tur, Cæsarea ope consilioq; velut ex officio suæ Majestatis addecet, æquumq; est, adjuvare ea- [illegible] gravamina amovere satagent.

Cap. X.

Consensio Principum belli in hac transactione seu compositione.

Nos quoq; Elector Saxonicus, Otto [illegible] Dux Palatinus, Joannes Albertus Dux Megapol- [illegible], & Guilhelmus Landgravius Hessiæ, & [illegible] fatemur publicè [illegible] [illegible] puncta & articulos nostra libertate & voluntate [illegible], & conclusa [illegible]

[illegible]

Ducis Henrici Braunsuigensis & nobilium controversia.

Cæsars Habspurgi, Flandriæ, Tyrolis, &c. [illegible] nostri, qui Dei Optimi Maximi [illegible] [illegible] religionem nostram orthodoxam [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

CAROLVS. [illegible]

[illegible]

Ad mandatum Cæsareæ [illegible]

[illegible]

[illegible]

Anno Christi 1549.

CAROLI V. IMPER. AVG. PROTESTATIO

Contra Concilium Bononiæ à Paulo III. Papa congregatum. Facta Romæ per [illegible] Legatum Cæsareum, Anno Domini, M. D. XLVIII.

SAnctissime Pater. Cum Respublica Christiana [illegible] [illegible]

[illegible]

3. Tridenti est, inquam, indictum Concilium generale omnium consensu. Legati, Cardinales missi, primùm Reverendiss. Panutius, Moronus & Polus adfuere, qui vices Pontificis repræsentarent: Oratores Imperatoris, admodum Illustrissimus & religiosissimus Episcopus Arrebatensis, Illustrissimus vir Dominus de Granvella, & ego Jacobus de Mendoza. Sed nondum visum fuit Sanct. Vestræ, ut apparet ex secunda Bulla Sanct. Vestræ, tempus satis idoneum ad inchoandum Concilium, post aliquot dies iterum à Sanct. Vestra missi Sedis Apostolicæ Legati, Cardinales, Reverendus de Monte, Reverendus Sanctæ Crucis, & iterum Reverendus Polus: rursum Oratores, Ego Jacobus Mendoza, & Illustris vir Franciscus Toledo absens: accesserunt nonnulli aliorum Principum itidem Oratores, nonnulli erant in itinere, multarum nationum Episcopi etiam ab ultimis terris convenere magnis impensis, magno labore inchoatum est, & petitum ab omnibus Christianis Concilium, & causa religionis & reformationis morum in eo tractari cœpta.

4. Eodem quoq; tempore bellum adversus hostes & S. Imperii violatores Imperator gerebat, in quo suscipiendo potissimùm tuendæ & amplificandæ religionis, idq; interveniente Sanct. Vestra, ratio habita est, ita ut quos ratione flectere non poteramus, armis cogeremus. Cùm res essent in hoc statu, cœpto (ut dixi) religionis negotio, causa morum (quæ totis viribus & consilio indigebat, ad quã legitimè & absolutè prorsus peragẽdam Sacra Majestas & Germaniæ Ordines à retrò Pontificibus & Sanctit. Vestra jam anteà remedium tam crebrò flagitaverat) sed frigidè nimis & vix tentata. Deinde virtute Imperatoris pacata Germania, in qua recuperanda Sanct. Vestræ & sacrosancto Concilio munus incumbebat, maxima spe & certitudine eorum adventus, tum etiam, qui hucusq; Concilium recusaverãt, & eorũ qui in tam necessario religionis negotio adhuc occupati, Imperatori adjutores erãt.

5. Ecce Reverendissimi asserti Legati tumultuosè, præter omnium expectationem, Sanctitate Vestra (quod ipsi dicunt) inscia & inconsulta, levissima sane causa procurata & conficta de tralatione Concilii retulerunt ad Patres, nullo consultandi, sed neque cogitandi spatio dato, ita ut pridie proposuerint, postridie decreverint, perendie discesserint cum multis Patribus, atq; iis quidem tum temporis vel unius ferè Italicæ nationis, vel ante adeptum Episcopatus nomen in Italia degentibus.

6. Huic consilio, Sanctissime Pater, plures Episcopi, magnæ fidei & autoritatis viri, quibus religionis & morum causa cordi erat, tanquam callido nimis & immaturo, Christianæq; Reip. periculoso, contravenẽre, planeq; & publicè, inspirante eis Spiritu sancto, cujus sanè causa inprimis agi debebat, tũ tralationem propositã, tum Legatorum assertorum & Patrum, qui eos secuti sunt, injustam esse tralationẽ Concilii, velleq; se manere Tridẽti, libero & legitimo Cõcilii loco, publicè protestati sunt.

7. Inter hæc Imperator, dũ Episcoporũ congregatio Bononiæ manet, hoste ad Albim devicto, Saxonia provincia superata, duobus belli Ducibus, altero pugna, altero deditione captis, pacata prorsus Germania, arduũ & periculosissimũ bellũ solus cõfecit: nec destitit sæpiùs San. Vest. per Nuntios, per Legatos Sedis Apostolicæ, per Illustriss. virum Joannẽ Vegam, per me & Majestatis suæ apud S. V. Oratores, & ante & post cõfectũ bellũ, magnis & continuis precibus solicitare, juberet Patres, qui Bononiæ persistãt, ad Cõciliũ Trident. redire, eandẽq; ipsam admonere, prævideat, quot scãdala, dissidia, pericula, impẽdeant Christianæ religioni, si jam cœptũ Cõciliũ Tridenti nõ cõtinuetur & absolvatur.

8. Comitia interim Augustæ Germanis indixit, quæ quidem adhuc celebrantur. In his libero, spontaneo, generali totius Germaniæ Ordinum & Statuum, prætereà omnium Civitatum consensu, petente Imperatore, decretum est, Germanos omnes ad Concilium Tridenti convocatum venturos, ut ea, super quibus indictum fuit, tractentur, & sacrosancta Concilii autoritate decidantur: Ipsam sacrosanctam Tridentinam Synodum se suscepturos, idq; prorsus & absque ulla conditione se præstituros, Imperatori sunt polliciti.

9. Legavit Imperator Oratorem ad Sanctitatem Vestram, Illustrissimum & Reverendissimũ Christophorum Madrucium, Cardinalem & Principem Tridentinum, quò S. Majestatis & Serenissimi Romani Regis Ordinumque S. Imperii nomine Sanctitas Vestra pium hoc & sanctum Germaniæ Concilium indiceret, supplicaret, juberet Patres, qui Bononiæ agunt, ad Concilium Tridenti inchoatum reverti: hortaretur & admoneret, ut honestissimam & necessariam occasionem, tot laboribus & periculis tam diu quæsitam, nunc demum partam, susciperet & amplecteretur, in qua & Patres cum dignitate Tridentum redire, & religionis causa generali Christianorum consensu, ipsorumq; Germanorum, quorum potissimùm gratia ipsa sacrosancti Synodus Tridenti convocata fuerat, tractari & confici, & sacrosanctæ Sedis Apostolicæ autoritas magna cum Pontificii nominis Majestate, & ipsius Sanctitatis Vestræ immortali gloria augeri posset: idq; non privatim solum, sed publicè faceret in Reverendissimorum Cardinalium consessu.

10. Prætereà jussit me, qui Senas ad componendas illius Reipub. res veneram, idem negotium præstare. Quod si Sanctitas Vestra dilationem aut excusationem aliquam interponeret, neq; præsentem occasionem susciperet, hujusce rei, ut tam justæ petitionis, promtissimiq; erga Christianam religionem Majestatis suæ animi, tam publicè quàm privatim vos ipsos Reverendissimos Cardinales, & omnes omnium Principum Oratores, qui Romæ agunt, testes vocarem, præcepit.

11. Prætereà jussit Procuratores & Consiliarios suos, qui Bononię expectabant de ea re respõsum, & à Patribus ibi congregatis, & à Sanctitate Vestra, si unquam vel ipsi Patres vel Sanctitas Vestra id recusassent, vel dilationem aliquam interposuissent in generali Patrũ cœtu, nomine Majestatis suæ protestari, iniquam fuisse tralationem, & omnia inde facta & secuta ab ipsis Patribus affectata, & nulla esse atq; futura fore. Factum est, beatissime Pater, post requisitiones privatas etiam publicè primũ à

Reverendissimo Tridentino die nona Decembris: deinde à me die 14. ejusdem mensis, hora [illegible] ridiana, in hoc Reverendissimorum Patrum consessu cum debita humilitate instantissimè [illegible], idq; per viscera, & per sanguinem Domini nostri Jesu Christi: tempus tamen Sanctitas V[illegible] posuit ad consulendos super responso Patres, qui Bononiæ sunt; qui quidem non dissimile [illegible] sive (ut ipsi dicunt) translationi consilium dedere vanum, subdolum & captiosum, in gravissimum [illegible] ligionis & universalis Ecclesiæ dissidium, scandalum & detrimentum.

12. Sanctitas autem Vestra id consilium approbasse, illorumq; sententiam suscepisse quodammodo visa est, illegitimam secessionem Tridentinam, periculosissimam sane & perniciosam R[illegible] Christianæ, *translationis* vocabulo, congregationemq; seu illegitimum Conventum Bononiensem [illegible] *neralis Concilij* nomine appellans: tantúq; ei congregationi autoritatis in suis ad Reverendiss. C[illegible] lem de Monte, Episcopum Prænestinum, & ad vos qui adestis literis, & suo ad Imperatorem [illegible] tribuere videtur, quantum Episcopi prænominati autoritate propria sibi ipsis arrogare ausi sunt.

13. Præterea responsum ad Cæsarem dat dilatorium & illegitimũ, præsenti occasioni & negotio impertinens, ineptum & incõveniens. Quid enim magis alienum, quàm in gravissima [illegible] gotio religionis & Spiritus sancti, & causæ cognitionem antevertere, & sententiam ferre, [illegible] constituere, antequam judicium sibi deferatur: & his qui ægrotabant, & sanari di erant, qui[illegible] remedium detrectare videbantur, qui nunc religionem, qui morum reformationem, qui [illegible] blicarum dissensionum petunt à Sanctitate Vestra, (Concilium enim petunt Tridenti, ubi cœp[illegible] fuerat, continuari & absolvi, quod omnium bonorum causam futurum certissimè credunt) præ[illegible] tissimam medicinam tergiversationibus & ambagibus producere & denegare.

14. Et cùm probationem causarum translationis à perspicuis & religiosissimis & probatissimis testibus sumi, conveniens sit, in hac ipsa testibus parum inter se convenientibus, nullius autoritatis de plebe hominibus fidem adhibere: Imperatoris autem & Regis Romani, & Principum Sta[illegible] Germaniæ, qui in publicis Comitiis congregati sunt, qui & per Sanctæ Sedis Apostolicæ Card[illegible] atque eundem Sacri Imperii Principem, Sanctitatem Vestram certiorem faciunt, de hoc tam [illegible] tam pio Germanorum proposito atque decreto fidem in dubium vertere, quod ex ipsorum & Sanctitatis Vestræ responso, cùm publicè tum privatim dato, intelligi potest.

15. Multa alia à me prætermittuntur, Sanctissime Pater, quæ tempore & loco, si opus fuerit, in hac causa dicentur. Quid præterea desiderabamus à Germanis, quid ab eis petebamus, toties à Cæsare repetitis itineribus, tot impẽsis, tot laboribus, maximo & ancipiti suscepto bello, atq; cõfecto? Perdet omnes labores hos S.V. pro religione susceptos: perdet optimam & præstantẽ sanandæ rest[illegible] tuendæq; religionis occasionem, & perdet religionis causam, admonitus & requisitus. Id verò certissimũ Conciliũ universale, ob causas gravissimas & maximè necessarias Tridenti congregatũ, Vest. S[illegible]ctione, flagitante Imperatore, Principibus Christianis assentientibus, petentibus Germanis, conv[illegible]ibus Episcopis, jam cœptũ, nisi summa urgentiq; necessitate, præcedentibus tractatibus, & diligentissima discussione, servato juris ordine, consensu omniũ Patrũ, aliò mutari, neq; legitimè posse nec licere.

16. Sæpe enim tralationes callido & præcipiti consilio sine causa factæ, in causa esse solent, [illegible] magno religionis periculo, magnis in Repub. Christiana turbis & dissensionib⁹, interdũ populi C[illegible] stiani perniciosa divisione Concilia dissolvantur. Causa autem tam subitæ translationis nulla fuit, sed arrepta, quæ se primùm obtulit. Occasionem vos Reverendissimi asserti Legati, ut à me dictum est & reliqui Patres, fecistis, id quod jam pridem meditari fueratis. Febres enim nescio quas & aëris vitium causati, affectatum & procuratum quorundam medicorum, sed præcipuè ancillarum & coquorũ, vilissimorum hominum, testimonium recitantes, Tridento præcipites discesserunt. nempe & tunc & deinceps apertissimè patuit, nullam extitisse vanæ formidinis causam.

17. Præterea ut ulla fuerit ratio discedendi, Vestram Sanct. in hac prætensa causa consul[illegible], cùm tam parvi temporis mora nihil periculi esset allatura. Neque enim tam repentina res erat [illegible] exitus morbi, quem causati fuerant, comprobavit. Inconsulta autem Sanctit. Vestra, discessisse illu[illegible] piscopos, fassi estis, & Sanctitas Vestra postmodùm affirmavit. Cui quidem Sanctitatis Vest. te[illegible] nio multum certè fidei & autoritatis detrahunt vestræ ad Reverendissimum de Monte literæ, [illegible] sponsiones ad Cæsarem datæ.

18. Imperatore quoque consulto & assentiente, id facere debuissent, cui curæ sunt & tu[illegible] mnia universalia Concilia, atq; id ex munere officii Augustalis: cujus quanta sit in Conciliis [illegible] manifestum est. Verùm tanta fuit Legatorum assertorum festinatio & simulatio, ut nec ipsi v[illegible] consulere, nec eos qui dicebant, Sanctitatem Vestram & Imperatorem priùs per Sanctam Synodum certiores fieri oportere, audiendos putarint. Cumq; Imperator ipse pro tuenda & amplificanda religione, pro Ecclesia, pro Concilio laboraret, ipsi vano & inani timore simulato, Imperatore inconsulto, abscesserunt. Atqui sæpe aliàs Imperator per Oratores suos cùm ipsos assertos Legatos, tum Sanctitatem Vestram admonuerat, se neque tralationi Concilii, sed neque suspensioni aut vacation[illegible] tè vel expressè assentiri posse.

19. Præterea juris ordinem contempserant, & eam causæ cognitionẽ, quæ in Synodal[illegible] lationibus Sanctorum Patrum sanctionibus instituta est. Rem enim ferè omnium gravissimam [illegible] perè sanè & leviter confecerunt. Debuerant certè justas multorum gravissimorum Patrum, q[illegible] haudquaquam assentari docti, rei ex recta conscientia consulebant, contradictiones libenter [illegible] re, eorumque sententias ac rationes animadvertere atque examinare, ac non ipsis neglectis, v[illegible]

audi[illegible]

[illegible] sententiæ, quòd graviores & firmiores erant, [illegible] [illegible] Patres [illegible] [illegible] Christi [illegible] impedire. Quã [illegible] [illegible] maximè fieri potuit [illegible] [illegible] ad Concilii [illegible] q procul dubio [illegible] [illegible] ut exitus [illegible].

[illegible] [illegible] Germaniæ [illegible] [illegible] Concilium [illegible] [illegible] vocant, turbabit Concilium [illegible].

[illegible] Imperator, Sanctissime & Summe [illegible] [illegible] matrem [illegible] ac defendere [illegible] semper [illegible] & Imperii [illegible] cumq; ab antiquissimis [illegible] Imperatorum [illegible] Concilia protegere, & eo [illegible] [illegible] loco & ordine [illegible] Germaniæ [illegible] [illegible] magnumq; Ecclesiæ membrum [illegible] constituerit: cumq; ad eum [illegible] Hispaniarum [illegible] [illegible] ac Domino est, auxilio Sanctitatis vestræ & [illegible] Concilii [illegible] [illegible] Christianã [illegible] reducendorum, cura pertineat [illegible] [illegible] Concilium Tridenti indictum, Tridenti cœptum, Tridenti continuaret [illegible] absolveret.

[illegible] Animadvertens, inquam, Imperator, hunc recessum [illegible] [illegible] factam, neq; lege, nec ratione, neque causa, neque consilio [illegible] [illegible] tionem perturbare: præterea totam Germaniam, ad quam [illegible] [illegible] Concilium postulare Tridenti, polliceri se Concilio Tridenti [illegible] [illegible] Sanctitatem Vestram, quam semel atq; iterum [illegible] est, [illegible] Sanctitatis Vestræ & Ecclesiæ filius, maximè [illegible] per viscera Domini nostri Jesu Christi, ne magno labore [illegible] [illegible] religionis occasionem prætermittat.

[illegible] [illegible] à Deo Opt. Max. sibi commissis auxilium feratis, jubeat suos [illegible] [illegible] qui recesserunt, sine mora Tridentum reverti, qui locus visus est [illegible] [illegible] tutus & liber, ipsiq; Invictissimi & pientissimi Imperatoris [illegible] [illegible] est, Concilia protegere atque tueri: ibique, ut decet ac necessarium [illegible] [illegible] Concilium [illegible] authoritate Imperatoris, efflagitatione & assensu Principum, Tridenti [illegible] [illegible] prosequatur: quod nullo pacto recusare [illegible] & [illegible] jam antea pollicita [illegible] [illegible] Concilium accessissent, se, quam primum [illegible] [illegible] morbi suspicio [illegible], [illegible] [illegible] Sanctitas Vestra idipsum Cæsari per Nuncios [illegible] & Legatos promisit.

[illegible] Anno jam ferè elapso, cessante morbo (si quis fuit) [illegible] & [illegible] [illegible] Principibus & Statibus [illegible] [illegible] [illegible] ratione aut prætextu Synodum sanctam Tridentinam [illegible] non revertantur, & [illegible] opus, ut cœperant, ut continuare [illegible] [illegible] Legatos Tridentum [illegible] authoritate & [illegible] interposuerit, rem populo Christiano valde [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] justæ petitioni tempore & occasione [illegible] ultrò [illegible] noluerit, quod abhorrendum [illegible] est [illegible] [illegible], atque adeò ipsius Domini nostri Jesu Christi vice [illegible] [illegible] nomine pientissimi & invictissimi Domini mei Caroli [illegible] [illegible] speciali mandato ac nomine totius Sacri Imperii, Regnorum & Dominiorum [illegible] [illegible] privatim & publicè Evangelicas requisitiones [illegible] [illegible] dictum est à [illegible] semel atq; iterum, sed etiam pluries [illegible] [illegible] Cardinalium consistorio, die Mercurii hora antemeridiana 14. Decembr. & [illegible] [illegible] hora pomeridiana 27. ejusdem Decemb. præsentibus [illegible] [illegible] alium Protestationem die Lunæ, 16. Mensis Januarii [illegible] [illegible] Majestatis [illegible] [illegible] protestor, dictam [illegible] [illegible] [illegible]

3. Similiter & hos Electores ac Principes ceu nobiscum intercessores & compositores harum amicè transigendarũ rerũ causa literis nostris evocavimus & accersivimus, talib⁹ divina clementia gravaminibus, litibus atq; discordiis, quibus fieri potest, viis, modisq; obviaturi, ac deniq, finem imposituri.

4. Proinde nos, & infrà memorati Principes, Elector Saxoniæ, &c. huc ad dictam diem cum cæterorum Electorum & Principũ Legatis pervenimus, videlicet, Archiepiscopi Moguntinensis nomine Daniel Brendel ab Honburck, majoris ædis Canonicus Mogũtiæ, Christophorus Matthias Junium Licentiatus Cancellarius, & Petrus Echterus. Archiepiscopi autem Coloniensis nomine Henricus Salispurgensis, & Franciscus Burghardus, ambo doctores. Archiepiscopi Trevirensis nomine, Joannes de Petra, Primas inter Archidiaconos Trevericos: Philippus Baro in Winnenberg & Beylstein, ditionis Trevericæ, aulæq; Magister, & Felix Hornung Doctor, Cancellarius. Palatini verò Friderichi nomine, Ludovicus Comes à Stolberg, Konigstein, & Ruthschefort. Joannes à Dinheim, præfectus in Creucenach, Melchior Drechsel Doctor, & Joan. Koting. Joachimi Marchionis nomine, Adam Trotte Marischalcus, Christophorus Stratius, Timotheus Jüng, & Lampertus Distelmeyer, Doctores. Item reverendi & generosi, Ernestus Archiepiscopus Salispurgensis, &c. Mauritius Echstetensis, & Wolffgangus Pataviensis Episcopi, Albertus quoq; Palatinus Rheni, Dux superioris & inferioris Bavariæ, in persona. Item Episcopi Herbipolensis nomine Henricus Comes à Castel Canonicus, & Hans Zobel. Joannis Marchionis Brandenburgẽsis nomine Adrianus Albinus Doctor, Cancellarius, Andreas Zoch Doctor, & Bartholus à Mandelslo. Henrici junioris Ducis Braunsvigensis nomine, Vitus Grummer. Wilhelmi Ducis Juliacensis nomine, Wilhelmus Kettler. Wilhelmus à Hevvenhof, appellatus Ley. Magister curiæ Theodoricus à Schepsted, & Carolus Horstus, Doctores. Philippi Pomeraniæ nomine, Jacobus Zitzevvitz, Doctor & Cancellarius. Et Christophori Ducis Wirtembergensis nomine Johannes Theodoricus à Plenningen, superior Advocatus in Stutgarten, Ludovicus à Fravvenberg, Advocatus superior in Lauffen. Joannes Henricus Hecklin, & Caspar Behem, ambo Doctores hic coram nobis comparentes. Quibus cum vocatis transactoribus rem cœpimus tractandam, ac initio dicti Electoris Saxonici, suorumq; conjunctorum postulata & gravamina duobus specialibus scriptis complexa accepimus, eaq; summa diligentia, fideq; perpendentes, quo ad amicè cõponi, & ingruentis belli discrimina, pace, tranquillitate, & concordia firmata, in Sacro Teutonicæ nationis Imperio averti possent. Atque sic tandem post multam longamq; tum scripto tum verbo rerum tractationem agitatam, sequentia media, punctaq; ad Cæsareæ Majestatis beneplacitum, ac Electoris Saxonici, suorumq; confœderatorum assensum ac ratificationem relata sunt, deq; iisdem unanimiter tandem in hunc qui sequitur modum conventum est atque conclusum.

Cap. I.

Cessio armatæ militiæ, & Philippi Hessorum Landtgravii λύτρωσις seu liberatio.

Primum Elector Saxonicus, suiq; belli consortes Principes ac Status hanc compositionem amplectentes à cœptis sumptisq; armis prorsus desistent: suosque paratos & conscriptos milites ad undecimum duodecimumve diem Augusti mensis proximum undiquaq; dimittant, dissipent, atq; discurrere, vel nobis Regi Ferdinando ad petitionem stipemq; nostram adjungi vel admoveri sinant: dentq; omnibus modis operam, in quãtum fieri potest, ne quid injuriæ damnive dolo malo Cæsareæ Majestati, nobis, aut cæteris Sacri Imperii Electoribus, Principibus, Statibus, & civitatibus illorũ discursu, fusioneq; inferatur, quin ita potius dispersi Cæsareæ Majestati, Sacroq; Imperio obsequẽtes se gerant permaneantq;, remissis illorum Statuum, civitatum, aliorumq; juramentis, quos hactenus oppugnarunt & obsiderunt, aut sibi aliqua adhæsione & confœderatione subdiderunt, idque vigore transcripti jam hoc in loco patentium literarum exemplaris remissionem illam cõtestantium, quemadmodum & earundem, & hujus edicti virtute à suis juramentis protinus liberantur & absolvuntur.

2. Interea quoque temporis Philippus Hessorum Landtgravius sancitam Halæ in Saxonia capitulationem (exceptis jam antea resolutis articulis, puncto de Cassella loquente) ratam de novo habere, ac irrefragabiliter observare debet, adeoque detentionem suam & custodiã haudquaquam vindicare, quin imò Cæsareæ Majestati, Sacroq; Imperio sese Principem per dies vitæ suæ obsequentem exhibere, & ad omnia ista Cæsareæ Majestati formula decenti hoc loci præscripta sufficienter astringere, efficereq; tandem, ut idem à filiis, ditioneq; sua nova literarum obligatione præstituta servetur ac teneatur. Capitulatio Domini Landtgravii.

3. Simili modo uterque Electorum Saxonicus & Brandenburgensis, Dux item Wolffgangus Palatinus, &c. obligationes quisque suas jam pridem factas modò renovent, easque scriptas cautiones ad sextum Augusti diem Illustrissimæ Principi Dominæ Mariæ Hungariæ & Bohemiæ Reginæ, viduę, dilectæ sorori nostræ, ejusve præsidenti apud Mechliniam tradantur.

4. Econtrà memoratus Landtgravius custodia sua penitus liberetur, & ad dictũ Augusti diem undecimum vel duodecimum Rheinfelsium tutò certoq; extra periculum sistetur liber. Jam & ipsa copias suas Cæsarea Majestas diversis in locis in hos Status conscriptas, hanc cõpositionem acceptantes haudquaquam producat, aut etiam fundendi seu dimittendi mora moleve ulla gravetur. Rheinfelsium arx sancti Goarini.

5. Cœptam quoque Cassellæ munitionem Imperatoria Majestas Landtgravio clementer perficere concedet.

6. Similiter Nassoviensium durante custodia promulgatarum sentẽtiarum executio differatur

 ac

ac suspendatur, donec liberato Landtgravio amica inter partes tractatio institui agiq; possit. Casu autem quò minus ea amicabilis progrederetur tractatio, Landtgravio tamē quo ad æquum est, testimonia, literarum documenta, aliaq; necessaria, quæ Advocatorum hucusque defectu, duranteve custodia proferri nequibant de cætero exhibeantur ac producantur. Et ita tunc quidem Electores hi, quos causa hæc non contingit, ipsimet, seu consiliarii eorum, atque adhuc alii sex minimè partiales Imperii Principes, ex quibus ambæ partes quindenos Cæsareæ Majestati intra mensem, posteaquā Landtgravius fuerit liberatus, nominatim indicent atque proponant. Ex quibus ambarum partium nuncupatis Majestas Cæsarea tres Principes deligat, (inter autem sex illos ad minus tres sint seculares) in persona propria, aut etiam ad idem deputati consiliarii, tanquam Cæsareani Commissarii, gravamina illa & exceptiones, contra prædictas latas sententias & executionem debito modo, ac ut decet, recognoscant atque revideant, ecquid acta tempore custodiæ Landtgravii exhibita rursus assumenda, Sententiæ quoque latæ ac Processus super ejusmodi propositis & adhuc dum proponendis gravaminibus, exceptionibusq; differendi ac suspendendi sint nec ne, cognoscant, & quid Juris sit, promulgeant. Atque hæc quidem amica tractatio & decisio ad summum intra biennium post conclusionem & datum compositionis seu transactionis hujus certò expediatur ac exequatur.

Revisio actorum.

7. Cæteris verò punctis & articulis omnibus inter memoratos Electorem Principem Saxoniæ, & Wilhelmum Lantgravium Hessiæ propositis tamdiu, quousque reliqua communiter proposita gravamina expediantur, dilatis atque suspensis.

8. Administrator item ordinis Teutonici, atque Dux Henricus Brunsvigensis, aliiq; Lantgravium præteriti Schmalkaldensis belli causa impetentes, aut porrò impetituri, cessent quoque & quiescant, donec prædicta gravamina resolvantur.

9. Etiam nova superius memorata gravamina, quæ durante Lantgravii custodia, in Judicio Imperiali, aliasve adversus eū præsumpta fuere, simul cum eorum exceptionibus, ab Electoribus & Principibus harum controversiarum intercessoribus proximo Comitio, uti decet, recognoscantur revideanturque, ac idem Lantgravius prout necesse est, audiatur: In iisdem quoque quod æquum & justum est decernatur, neque interea tamen in Cameræ Imperialis Judicio procedatur.

Revisio.

Suspensio processus.

CAP. II.

Religionem, pacem, & justitiam concernentia.

VERUM atqui alios sequentes articulos quod concernit, ab Electore Saxoniæ, suisq; conjunctis in hac pacificatione propositis, & quidem primò de Religione, de pace, & justitia, Majestas Cæsarea sponsionem gratiosam nuper ad oppidum Linsium factam, extunc dato responso fideliter præstabit, & ut intra dimidii anni spaciū Comitia habeantur, in quibus dein qua via, quibusq; modis, nimirum seu Generali seu Nationali Concilio, aut Colloquio, vel communi etiam Imperii conventu Religionis discordiæ commodè atque compendio sopiantur, hæq; ad unionem Christianam redigantur, atque ejusmodi conciliatio Religionis ab omnibus Sacri Imperii Statibus, mediante Majestatis suæ ordinaria ope præsidioq; pertractetur.

Comitia. Colloquia.

2. Initio autem Comitiorum ad præparationem cōcordiæ delectus placidarum prudentumq; personarum constituatur, utriusque Religionis æquali numero cum Mandato deliberandi, quibus modis ejusmodi conciliatio atque concordia institui commodè posset, absque Electorum Principum præjudicio tamen hujus delectus ergò.

3. Et quidem interea temporis nec Cæsarea Majestas, neque nos, ac Electores, Principes, & S. Imperii Status quempiam ex Augustanæ confessionis Statibus, propter religionem, vi factove, aut aliàs contra ejus cōscientiam ac voluntatem cogere, aut ea de causa vi bellove petere, vel invadere, vel oppugnare aliquē, eive damnū aliquod inferre sive per mandata, sive alio quovis modo ipsum gravare vel etiā contemnere, feremus, sed suæ Religioni fideiq; quietè & pacificè stare, cadereq; sinentes.

4. Ob hoc quoq; bellū Status omnes Augustanæ confessionis cæteros Sacri Imperii Status antiquæ religionis Ecclesiasticos & seculares similiter Religionis suæ, Ceremoniarum, constitutionum, rerum immobilium & mobilium, ditionum, subditorum, redituum, censuum, superioritatum, & Jurisdictionum causa non gravent, sed pacificè tranquilleq; illis uti fruiq; sinant, nec vi factove, seu aliàs malignè contra eos quicquam præsumant: Verùm enimvero juxta nostras & Sacri Imperii ordinationes, constitutiones, edicta, decreta, Recessus factæ pacis, singuli erga singulos ordinario jure justitiaq; contenti sint, sub proximè renovatæ pacificationis pœna.

Religionis ergò trāquillitas esto.

Pacificatio publica renovata.

5. Quicquid verò in Comitiis illis à communibus Statibus unà cū Cæsareæ Majestatis ordinario præsidio concludetur ac statuetur, in posterum quidem & rectè & firmiter servetur, neque in contrarium, aliave via diversum agatur.

6. Omne autem quod dictis induciis adversatur, adversarive censetur, in nihilo deroget illis, aut quicquam imminuet, idq; à Cæsarea Majestate, nobis item, & Electoribus Principibus, ac Statib⁹ respectivè, sufficienter, in quantum fuerit necesse, vigore hujus compositionis seu transactionis cautū, confirmatumq; sit: Prætor quoque Cameræ Judicii & Consessores de iisdem induciis certificentur, mediisq; eorum juramentis, eisdem pareant & obsequantur: Implorantibus etiam partibus non attento eo, cujusnam sint religionis, necessarias & legitimas ferant suppetias: formulam quoque cumprimis jurisiurandi *Deum & sanctos*, aut *Deum & sancta Evangelia*, consessoribus, aliisque personis & Partibus deinceps liberam permittendo.

Formula jurisiurādi Deū & sancta Evāgelia.

7. In

7. In suffragiis quoq; dandis rogandisq; æqualitas servetur, æquum jus partibus, nec iniquum reddendo & conservando: Similiter & in præsentandis Assessoribus, aliisq; pacis & justitiæ articulis hac tractatione placuit, si quod operæprecium ac deliberatione dignum in dicasterii Cameræ constitutione apparuerit, quandoquidem eadem constitutio communi Statuum assensu, Comitioque Imperii sancita est, non etiam nisi per Cæsaream Majestatem, Statusq; communes rebus ita ferentibus ordinaria via, utpote visitationibus, aliisq; mediis mutari tolliq; posse. In qua re nos, Electorum Legati, comparentes Principes, & absentium nuncii recipimus nos, ac consentimus omnem diligentiam, operamq; præstituros, ne qua partium, in Religionis negocio suffragiorum, imparitate sibi præ cæteris metuat, partialitate remota: Augustanæ quoq; Confessionis consortes à Cæsareo Cameræ judicio nō excludantur, aliaq; gravamina, si quæ comperiantur, ex æquitate removeantur: & hæc quidem omnia proximis Comitiis explicentur.

8. Cæterùm & hoc nos unà Electorum Legatis, comparentibus Principibus & absentiū nunciis apud Cæsaream Majestatem, amanter, reverenterque cum reverentia petivimus, uti ejus Majestas puncta illa plus necessaria, inter quæ & articuli præsentationis, & ne Augustanæ cōfessionis conjuncti à judicio Cameræ, ut suprà dictum est, excludantur, continentur: ex plenitudine Majestatis suæ Cæsareæ ad provehendam, retinendamq; pacem & concordiam in Imperio, quantocyus fieri posset, resolvere dignaretur.

Cap. III.

Germanicæ nationis libertatem contingentia.

Quod ad gravamina, quæ Germanicæ nationis libertati contraria irrepsisse, ne dicam irruisse, videntur, inter Electoris Saxonici articulos alio quoq; scripto comprehensa attinet: Volebamus quidem unà cum Electoribus, Legatis, Principibus præsentibus, & absentium nunciis prompti paratique ac minimè gravati, illos ipsos, appendicesque suos singulatim protinus & specificè pro amicabili compositione tractanda suscepisse, nisi intellexissemus à Cæsareæ Majestatis ad hanc tractationē lectis destinatisq; consiliariis, ipsius Majestatem talium gravaminū hactenus bona ex parte inscium esse atq; ignarū, quamobrem de iis mandata dare consiliariis nequivisse: Adhæc, ea ipsa gravamina tanta, tamq; varia esse & prolixa, econtrà verò tempus hoc perexiguum indictæ diei, ut ipsi Electori quoq; Saxonico, suisq; conjunctis, donec hæ res omnes, quemadmodū necessitas postulat, explicentur, copias suas alendo, immodicos sumptus atq; impendia non solùm pariet, verumetiam superioritatibus hincinde, miserisq; subditis gravissimo maximoq; damno sit futura. *Imperii gravamina Cæsarem latent.*

2. Proinde hujuscemodi gravaminum resolutionem ad proxima Comitia, aliumve Imperii conventum hac vice rejicientes, spe bona ex Linsica consensione per Cæsareæ Majestatis consiliarios præbita suffulti, consilium inituram esse, quo sacri Imperii & Statuum publicis & privatis causis consuletur, cùm jam in eo tota Majestas sua elaboret, ut & apud suā Majest. Germanicus Senatus constituatur, & Germanicæ res causæq; per Germanos tractentur ac disponantur, ita, ut omnibus placeat, omnibusq; fiat satis. Quādoquidem Germanicæ nationi ceu dilectæ suæ patriæ tam benè velit, ut haud quidem diminutam eam aut debilitatam, verùm multò magis quantum fieri potest auctam, amplificatam atq; conservatam cupiat, quæ quidem hoc tempore pollicitatio undiquaque cum gratiarum actione accepta est.

3. Ne autem Elector Saxonicus, suiq; adjuncti metuant hanc tractationem sponsam neglectū iri, aut posthaberi, sine debito non decisam, debemus nos filiusq; noster dilectus, Maximilianus Rex, Electores quoq; Principes, & Status sacri Imperii in manus sumere proposita gravamina, atque Cæsareæ Majestati ea offerre, eoque eniti atq; conari promovendo, ut quoad æquitatis fundamento insistant, visa quoque ut decet, Aurea Bulla, ac aliis sacri Imperii ordinationibus, constitutionibus, veteribusq; laudatis Germanicæ nationis consuetudinibus omnia probè resolvantur ac perficiantur. Reliqua verò ad Cæsaream Majestatem non propriè spectantia gravamina, sed à quibusdam sacri Imperii Statibus & membris privatim allata sunt, aut quæ ipsi inter sese Status disceptant, de forma fortè ac modo communis consultationis tractationisve, aut aliam ob rem quampiam cōntroversam, æqua & illa ut suprà ponitur, Cæsareæ Majestatis tanquam Capitis eorum consilio præsidioque proximi Comitii initio proponi vult atq; absolvi, gratiosa nimirum hac piaq; Majestatis suæ pollicitatione, ut quæ ad ipsius Majestatem in specie proprieque faciunt, in iis sic se tam gratioso bonoque animo ac voluntate gesturum esse, ut communes perspiciant Status, summa ejus Majestatem cupiditate controversias omnes ut decet, velle atque expetere compositas, & Rempub. privato emolumento longè prælatam fore, cæteraque omnia ita suscipi, institui que, ut omnibus Statibus ex æquo & bono quàm plenissimè fiat satis. *Aurea Bulla.*

4. Porrò ad articulum Regis Franciæ Oratorum veniendo, media quædam ac puncta pacis publicæ cōstituendæ, aliorumq; negociorum quorundam prætendentium: ita se habet, ut cùm, quæ publicæ sunt pacis in Germanica natione, solūmodò Imperatoriam Majestatem nos, & Electores, Principes ac Status sacri Imperii, neminemq; præterea concernant, & jam isti contentus harummet rerum, utpote publicæ pacis sanciendæ, aliorumque gravaminum amovendorum causa sit institutus, idcircò nulla jam alia tractatione fore opus existimatur.

5. Atqui verò privata Regis Franciæ negocia quod spectat, Elector Saxonicus vigore Linsensis decreti seu recessus cum dicto Rege aut suis Oratoribus, si id necdū factū est, dein tractare poterit; *Linsense decretum seu Recessus.*

[illegible], [illegible] jus, justitiamque, clàm palamve sinistra [illegible] Majestatem, erga nos sacrumq; Imperium sese, ut [illegible] exhibeat.

2. [illegible] Comes [illegible] facta, cæteriq; omnes utrinq; capti ad [illegible] [illegible] libertate donentur.

3. Quod [illegible] ac juxta tempus præfixum [illegible] [illegible], nec ipse cuiquam [illegible].

4. Quod [illegible] possessionū restitutionem, qui [illegible] ad cavenda [illegible] [illegible], & [illegible] Imperii tranquillitate confer- [illegible] Commissarios Cæsareæ [illegible] Saxonicum & [illegible], Joannem quoq; Marchionem B[illegible], & Philippum D[illegible] Po[illegible], [illegible] potestatem cum pleno mandato tribuentis, [illegible] aptum idoneumque [illegible] vocandi, ad transigendum & [illegible] alterius [illegible], [illegible] prout necessitas postulaverit, quàm [illegible] A[illegible] [illegible] cessores Ducem [illegible] juniore obligatum [illegible], [illegible] eum commonefaciant. Cæterum autem ubi [illegible] alterius, vel etiam [illegible] [illegible]ve componi non posset, Cæsareæ Majestatis nomine proceres [illegible] possessionibusq; restituantur, [illegible] ad summum spacio proximo post [illegible] hanc [illegible] [illegible] salvis utrique parti suis actionibus ac petitionibus [illegible] in loco apto idoneoq, ut decet, proponendis.

5. Cæsarea Majestas, nosque, ac requisiti Electores, Principes, dictos [illegible] seu Commissa[illegible] mandato [illegible], & publicæ paci prodesse putentur, [illegible] tuebi[illegible] ac manutenebimus.

6. Ad hæc grande sub Banni proscriptionisq; interminatione edictum exeat in Ducem Henri[illegible] Cæsarea Majestate, ne quã procerum corpori, rebus ac bonis, præsertim autem sylvis eorū Dux, [illegible], dum lis ab intercessoribus tota audiatur ac componatur, & illi quoq; [illegible].

Cap. VIII.

Civitates Goslariam & Braunsiugam concernentia.

SI [illegible] prædictis quatuor Electoribus & Principibus, tanquam delegatis suis [illegible] Commissariis, [illegible] injungetque Cæsarea Majestas, & Ducis Henrici & ambarum [illegible] & [illegible] actiones ac petitiones mutuas quantum necesse fuerit exaudire atque ex [illegible] & æquo [illegible] componi, publico Cæsareæ Majestatis edicto proposito, ut à cœptis armis desistant, [illegible] [illegible] mutuò abstineant, Cæsareanorum delegatorum tractationi parendo, aut [illegible] jure ordinario atq; Imperii constitutionum vigore explicando.

Cap. IX.

Ut ad servandam hanc transactionem Cæsarea Majestas se obliget

HÆc omnia & singula supra scripta, [illegible], Cæsarea Majestas, quo ad ipsammet concernunt, [illegible], ex Majestatis [illegible] dignitate nuncupata lingua pro se, suisq; [illegible] inviolabiliter [illegible] servare justè, rectèque exequi debet, nec in contrarium vel nunc vel in futurum, [illegible] potestatis, aut ulla alia specie prætextuve, quocunq; id nomine vocetur, [illegible], neq; cuiquam ulli alii sua causa permittere, non [illegible], huic conventioni in aliquo adversantibus: quin potius om[illegible] in hac compositione, hisq; induciis & articulis aliis comprehensos manutenere, defendere atq; [illegible] volumus.

2. Si quis quive Status, unus pluresve, alium aliosve quovis modo, quavisve specie seu prætex[illegible], oppugnare, lædere, aut gravare suave diripere tentaret, (quod tamen nulla ratione [illegible] [illegible] eum eosq; Cæsarea Majestas simul cum altera parte in [illegible], nunc & [illegible], Cæsarea ope consilioq; veluti ex officio suæ Majestatis addecet, æquum [illegible] gravamina amovere satager.

Cap. X.

Consensio Principum belli in hac transactione seu compositione.

N[illegible] Elector Saxonicus, [illegible] Dux [illegible], Joannes Albertus Dux M[illegible] & Guilhelmus Landgravius Hessiæ, & [illegible] omnia & [illegible] suprà puncta & articulos nostra [illegible] & voluntate [illegible]

Ducis Henrici Braunsuigensis & nobilium controversia.

[illegible] pollicemur quamq; communiter & singulatim [illegible] nomine, omniumq; illorum, qui nobis in hoc [illegible] adhærent, hancq; conventionem ratam habituri sunt, [illegible] rum vigore, nostro principali honore & dignitate mediante, bona fide, verbo, [illegible] galis tangere vere, sinceriter [illegible] [illegible] ros, coactum, læsum, aut [illegible] rent, [illegible] [illegible] bello [illegible] [illegible] & [illegible] & [illegible] dilemus, [illegible] [illegible] quod quovis modo excogitari, [illegible] possit. [illegible] [illegible] qui contra hanc [illegible] [illegible] annullando & abolendo.

CAP. IX.

[illegible] Regiæ Majestatis atq; Electorum Principum [illegible] compositionis.

QUod [illegible] dubitet [illegible] alterutra ex parte, aut [illegible] [illegible] Ferdinandus Rex, & Maximilianus Rex, [illegible] [illegible] Electores & Principes, qui omni ex parte cautam hanc prædicto [illegible] [illegible] us, hanc declarationem assensumque profitentur, nominatim Rex [illegible] [illegible] acposterorum nomine. Ecclesiastici verò Electores & P[illegible] assensu [illegible] capitulorum: Seculares autem Electores & Principes [illegible] dum & [illegible] nomine irrevocabiliter, quòd nos unà simulq; hanc [illegible] [illegible] ipsos, nostrosque hæredes & successores, [illegible] gnaque nostra, Arch[illegible] Collegia, terras, diœceses, territoria, populos, subditos, ministros & conjunctos contra [illegible] & adversum agere nullo pacto velimus, sed etiam [illegible] qua partium contra hanc dec[illegible] tionem (quod haud fore speratur) jam nunc aut in futurum [illegible], & alteram partem [illegible] palam [illegible] gravaret, offenderet, urgeretve, nec ad [illegible] desisteret, tum quidem nos [illegible] [illegible] ceu adversariæ parti, quæ contra hanc conventionem [illegible] [illegible] lædatur, & coram nobis [illegible], aut nostris, illorumque successoribus, [illegible] [illegible] in alteram partem talia recusantem ac violenter [illegible], pati posset, [illegible] [illegible] præsidioq; nullo adesse, verum etiam eam partem quæ compositionem [illegible] cipiet, adversus alteram vigore publicæ pacificationis antea sancitæ, Imperiiq; constitutionum [illegible] item transactionis & induciarum opem suppetiasq; laturi simus.

4. In omnibus autem prædictis [illegible] modisq; ea pars, quæ putet has inducias [illegible] contra [illegible] nihil contra [illegible], sed ad nos primum [illegible] [illegible] & Principes ut intermediatores [illegible]: qui protinus amicam instituent tractationem, [illegible] [illegible] decisumque fuerit, [illegible] [illegible] abq; recusatione. Quod si non fecerint, præsidia omnibus, ut [illegible] [illegible].

5. Iidem [illegible] intercessores ac mediatores [illegible] eodem, quo Cæsarea M[illegible] [illegible] liberantur, ne quà [illegible] & transigere velint & pacem [illegible] adversus [illegible] est, auxilium præbeant, idq; Cæsareæ Majestati nequaquam displicebit.

SIGILLATIO

QUæ [illegible] Elector Saxonicus, [illegible] adjuncti & confœderati [illegible] in [illegible] voluntate [illegible] [illegible] Cæsarea Majestas [illegible] Imperii Germanicæ nationis [illegible] [illegible] approbavit & ratificavit, in quarum rerum testimonium [illegible] [illegible] Regis Ferdinandi & amborum Electorum [illegible] [illegible] & Ep[illegible] ac Alberti Ducis Bavariæ [illegible] Principum [illegible] ac Elect[illegible] Saxoniæ, & Wilhelmi Landgravii Hessiæ, [illegible] [illegible] communibus [illegible] [illegible] secundo, [illegible]

SEQUU[illegible]

SEQVVNTVR ARTICVLI DE RELIGIONE, PACE, *& justitia, per Regiam Majestatem, Electorum Legatos, præsentes Principes, & absentium nuncios designati.*

QUod ad Religionis, pacis, & justitiæ articulum, Regia Majestas cum Electorum Legatis, præsentibus Principibus, & absentium nunciis inter Cæsaream & Regiam Majestates, Electores, Principes, & Status Germanicæ nationis, donec controversa Religio tandem concordetur, inducias fieri firmas existimant, sic quidem, ut Cæsarea & Regia Majestates, Electores quoq; Principes & Status sacri Imperii, nullum ex Augustana confessione Statum, aut qui sectis publicè per Imperii decreta damnatis non adhæreat, vi factove, aut aliis contra conscientiam ac voluntatem rationibus, modisq; de sua religione & fide deturbet, dejiciat, propellat, aut bello petat, lædatve, gravetve, aut etiam reprehendat, quinimò Religione quemq; sua fideq; tranquillè pacificeq; vivere agereq; sinat, neq; religionis controversiam aliter quàm amicis placidisq; mediis modisq; ad Christianum concordem intellectum unionemq; perduci ferat sustineatq;. Conjuncti quoq; hujus belli, aliiq; Status omnes, cæteros sacri Imperii Status tum Ecclesiasticos, tum seculares sua Religione, Ecclesiastico usu, ordine & ceremoniis, atque facultatibus, bonis, diœcesibus, subditis, reditibus, censibus, dominiis, & jurisdictionibus non privent aut gravent, sed uti frui illis pacificè sinant, neq; vi, facto, aliasve malignè adversus eos præsumant: sed per omnia sacri Imperii juri, ordinationibus, decretis, edictis, recessibus, atq; publicæ pacis constitutioni quisq; stet, pareatq; ordine suo, sub interminatione pœnæ in proximè renovata publicæ pacis sanctione comprehensæ. Induciæ pacis & libertatis Germaniæ.

2. Ac quæcunq; sæpe dictis induciis adversari videbuntur aut existimentur, nihil tamen derogent, sed à Cæsarea & Regia Majestatibus, Electoribus, item Principibus ac Statibus respectivè sufficienter, & ut necesse est, provideri caveriq; debent mediante hujus transactionis Cæsareo quoq; judicio Cameræ, & Assessoribus induciæ prædictæ intimentur ac innotescant, ad earum observationem jurejurando suo adactis, omnino illis se ut conformes obtemperantesq; gerant, Partibus item implorantibus nulla religionis differentia respectuve habito, prout decebit, opusq; fuerit, opē juris justitięq; ferant. Assessorum quoq; aliarumq; personarum jurisjurandi per Deum sanctosque, aut Deum, sanctumq; Evangelium, formula juraturis liberè concessa.

3. Pro unione autem & pace controversæ Religionis constituenda, Regia Majestas & Electorum consiliarii, tum & præsentes Principes absentiumq; nuncii existimant, Cæsaream Majestatē proximo semestri post conclusionem & data harum induciarum & compositionis, Comitia habituram esse, in quibus cum Electoribus, Principibus, & Statibus Imperii rationem ineat, an Generali aut nationali Concilio, aut Colloquio, aut alio Imperii conventu & congregatione dissectæ Religionis causa instituenda, concordanda, ac definienda sit, & quòd per Cæsaream Majestatem communesq; tam Augustanæ quàm contrariæ confessionis Status pro usu ac bono publico statuetur, cum gratia passim omnibus concedatur.

4. Et hoc in mentem venit, ad præparationem ejusmodi unionis ineundæ, in initio eorundem Comitiorum nonnullorum tranquillitatis amantium ac prudentium personarum utriusq; Religionis pari numero haberi, quibus injungatur, quomodo concordia talis melius rectiusque suscipiatur, absque tamen Electorum Principum propter hunc ipsum delectum superioritatis ac præeminentiæ præjudicio.

5. Ubi autem nulla talibus viis concordia consequeretur, nihilo tamen secius prædictæ induciæ ad supremum concordiæ terminum suas habeant vires, perpetuoq; valeant atq; consistant.

6. Ad suffragiorum autem & justitiæ æqualitem, tum & præsentationem Assessorum, aliorumque articulorum pacis & justitiæ conservandæ quod attinet, deliberatum est, si quid grave meditatione cogitatuq; dignum in ordinatione judicii Cameræ oboriatur, cùm ea constitutio cōmuni Statuum assensu facta sit, eam quoq; absq; communi Statuum voluntate conditionum respectu, non nisi ordinaria visitationis judicii via, aliasve unà cum prætensis gravaminibus mutari non posse. Cui rei juvandæ Regia Majestas unà cum Electorum Legatis, comparentibus Principibus, & absentium nunciis est operam datura, ne in religionis causa altera partium vel suffragiorum vel partialitatis ergò præ altera sese gravatam queri possit, aut etiam Augustanæ confessionis adhærentes & conjuncti à Cæsareo Cameræ judicio secludi se vereantur. Aliaq; gravamina, si quæ innotuerint, ex æquitate proximis Comitiis deciduntur.

7. Dabit quoq; hic operam Regia Majestas unà cum Electorum Legatis, comparentibus Principibus, & absentium nunciis Cæsaream Majestatem amanter juxtà ac reverenter interpellando orandoque, ut puncta cum primis necessaria, inter quæ & articulus præsentationis atque Augustanæ Confessionis, conjuncti, à Cæsareo Cameræ judicio (ut suprà dictum est) ne excludantur, ex plenitudine Cæsareæ ejus Majestatis, pro retinenda conservandaq; in Imperio pace & concordia, quantocyus fieri poterit, resolvantur atq; expediantur.

Reverendissimo Tridentino die nona Decembris: deinde à me die 14. ejusdem mensis, hora tamen meridiana, in hoc Reverendissimorum Patrum consessu cum debita humilitate instantissime rogavi, idq; per viscera, & per sanguinem Domini nostri Jesu Christi: tempus tamen Sanctitas Vestra interposuit ad consulendos super responso Patres, qui Bononiæ sunt; qui quidem non dissimile consilium sive (ut ipsi dicunt) translationi consilium dedere vanum, subdolum & captiosum, in gravissimum religionis & universalis Ecclesiæ dissidium, scandalum & detrimentum.

12. Sanctitas autem Vestra id consilium approbasse, illorumq; sententiam suscepisse quodammodo visa est, illegitimam secessionem Tridentinam, periculosissimam sane & perniciosam Reipub. Christianæ, *translationis* vocabulo, congregationemq; seu illegitimum Conventum Bononiensem, *generalis Concilij* nomine appellans: tantúq; ei congregationi autoritatis in suis ad Reverendiss. Cardinalem de Monte, Episcopum Prænestinum, & ad vos qui adestis literis, & suo ad Imperatorem responso tribuere videtur, quantum Episcopi prænominati autoritate propria sibi ipsis arrogare ausi sunt.

13. Præterea responsum ad Cæsarem dat dilatorium & illegitimũ, præsenti occasioni & negotio impertinens, ineptum & incõveniens. Quid enim magis alienum, quàm in gravissima causa in negotio religionis & Spiritus sancti, & causæ cognitionem antevertere, & sententiam ferre, & se judicem constituere, antequam judicium sibi deferatur: & his qui ægrotabant, & sanari dicerant, qui hactenusque remedium detrectare videbantur, qui nunc religionem, qui morum reformationem, qui universe publicarum dissensionum petunt à Sanctitate Vestra, (Concilium enim petunt Tridenti, ubi cœptum fuerat, continuari & absolvi, quod omnium bonorum causam futurum certissimè credunt) præsentissimam medicinam tergiversationibus & ambagibus producere & denegare.

14. Et cùm probationem causarum translationis à perspicuis & religiosissimis & probatissimis testibus sumi, conveniens sit, in hac ipsa testibus parum inter se convenientibus, nullius autoritatis de plebe hominibus fidem adhibere: Imperatoris autem & Regis Romani, & Principum Statuum Germaniæ, qui in publicis Comitiis congregati sunt, qui & per Sanctæ Sedis Apostolicæ Cardinalem atque eundem Sacri Imperii Principem, Sanctitatem Vestram certiorem faciunt, de hoc tam sancto, tam pio Germanorum proposito atque decreto fidem in dubium vertere, quod ex ipsorum & Sanctitatis Vestræ responso, cùm publicè tum privatim dato, intelligi potest.

15. Multa alia à me prætermittuntur, Sanctissime Pater, quæ tempore & loco, si opus fuerit, in hac causa dicentur. Quid præterea desiderabamus à Germanis, quid ab eis petebamus, toties à Cęsare repetitis itineribus, tot impẽsis, tot laboribus, maximo & ancipiti suscepto bello, atq; cõfecto? Perdet omnes labores hos S.V. pro religione susceptos: perdet optimam & præstantẽ sanandæ restituendæq; religionis occasionem, & perdet religionis causam, admonitus & requisitus. Id verò certissimũ Conciliũ universale, ob causas gravissimas & maximè necessarias Tridenti congregatũ, Vest. Sanct. dictione, flagitante Imperatore, Principibus Christianis assentientibus, petentibus Germanis, convenientibus Episcopis, jam cœptũ, nisi summa urgentiq; necessitate, præcedentibus tractatibus, & diligentissima discussione, servato juris ordine, consensu omniũ Patrũ, aliò mutari, neq; legitimè posse nec licere.

16. Sæpe enim tralationes callido & præcipiti consilio sine causa factæ, in causa esse solent, ut magno religionis periculo, magnis in Repub. Christiana turbis & dissensionib⁹, interdũ populi Christiani perniciosa divisione Concilia dissolvantur. Causa autem tam subitæ translationis nulla fuit, sed arrepta, quæ se primùm obtulit. Occasionem vos Reverendissimi asserti Legati, ut à me dictum est & reliqui Patres, fecistis, id quod jam pridem meditati fueratis. Febres enim nescio quas & aëris vitium causati, affectatum & procuratum quorundam medicorum, sed præcipuè ancillarum & coquorũ, vilissimorum hominum, testimonium recitantes, Tridento præcipites discesserunt. nempe & tunc & deinceps apertissimè patuit, nullam extitisse vanæ formidinis causam.

17. Præterea ut ulla fuerit ratio discedendi, Vestram Sanct. in hac prætensa causa consuluissent, cùm tam parvi temporis mora nihil periculi esset allatura. Neque enim tam repentina res erat quod exitus morbi, quem causati fuerant, comprobavit. Inconsulta autem Sanctit. Vestra, discessisse illos Episcopos, fassi estis, & Sanctitas Vestra postmodùm affirmavit. Cui quidem Sanctitatis Vest. testimonio multum certè fidei & autoritatis detrahunt vestræ ad Reverendissimum de Monte literæ, & responsiones ad Cæsarem datæ.

18. Imperatore quoque consulto & assentiente, id facere debuissent, cui curæ sunt & tutela omnia universalia Concilia, atq; id ex munere officii Augustalis: cujus quanta sit in Conciliis autoritas, manifestum est. Verùm tanta fuit Legatorum assertorum festinatio & simulatio, ut nec ipsi voluerint consulere, nec eos qui dicebant, Sanctitatem Vestram & Imperatorem priùs per Sanctam Synodum certiores fieri oportere, audiendos putarint. Cumq; Imperator ipse pro tuenda & amplificanda religione, pro Ecclesia, pro Concilio laboraret, ipsi vano & inani timore simulato, Imperatore inconsulto, abscesserunt. Atqui sępe aliàs Imperator per Oratores suos cùm ipsos assertos Legatos, tum Sanctitatem Vestram admonuerat, se neque tralationi Concilii, sed neque suspensioni aut vacationi tacitè vel expresè assentiri posse.

19. Præterea juris ordinem contempserant, & eam causæ cognitionẽ, quæ in Synodalibus translationibus Sanctorum Patrum sanctionibus instituta est. Rem enim ferè omnium gravissimam properè sanè & leviter confecerunt. Debuerant certè justas multorum gravissimorum Patrum, qui illis haudquaquam assentari docti, rei ex recta conscientia consulebant, contradictiones libenter audire, eorumque sententias ac rationes animadvertere atque examinare, ac non ipsis neglectis, vi usque

audire,

[illegible] sententiæ, quòd graviores & firmiores erant, [illegible]
[illegible] Christianæ pernicio[illegible] pedire. Quà
[illegible] ne discederetur a termini ejus reg[illegible]
[illegible] maximè fieri oportebat, & de
[illegible] Concilio venire: φ procul [illegible]
[illegible] impedimento [illegible] exitus ipse [illegible] probavit.
[illegible] Germanos. [illegible]
[illegible] Concilium [illegible] officium [illegible] religionem [illegible] hæc
[illegible] translationem vocant, turbabit Concilium, perdet omnia.
[illegible] Imperator, [illegible] & legitimus Ro-
[illegible] matrem augere ac defendere [illegible]
[illegible] & Imperii [illegible] cumq; ab antiquissimis [illegible]
[illegible] Concilia protegere, & eò usq; integra & salva [illegible]
[illegible] debito loco [illegible] cumq; Germaniæ [illegible]
[illegible] partè Imperii potissima, magnumq; Ecclesiæ membrū, [illegible]
[illegible] constituerit: cumq; ad eundē etiam Hispaniam, [illegible]
[illegible] ac Dominus est, auxilio Sanctitatis [illegible] Concilio [illegible] regendo
[illegible] Christianā [illegible] reducendorū, cura pertineat: [illegible]
[illegible] Concilium Tridenti indictum, Tridenti cœptum, Tridenti [illegible]
[illegible] advertens, inquam, Imperator, hunc recessum, [illegible]
[illegible] factam, neq; lege, nec ratione, neque causa, neque consilio [illegible]
[illegible] rationem perturbare præterea totam Germaniam, ut quam hæc [illegible]
[illegible] Concilium postulare Tridenti, polliceri se Concilio Tridenti assuturam, [illegible]
[illegible] Sanctitatem Vestram, quam semel atq; iterum [illegible] est, [illegible]
[illegible] Sanctitatis Vestræ & Ecclesiæ filius, maximè cōte[illegible] humilitate & [illegible]
[illegible] per viscera Domini nostri Jesu Christi, ne magno labore tandem [illegible]
[illegible] andæq, religionis occasionem prætermittat.
[illegible] Operibus à Deo Opt. Max. sibi commissis auxilium feratis, jubeat suos [illegible] Legatos, [illegible]
[illegible] qui recesserunt, sine mora Tridentum reverti, qui locus [illegible] est [illegible]
[illegible] & [illegible] ipsiusq; Invictissimi & pientissimi Imperatoris [illegible]
[illegible] Concilia protegere atque tueri: ibique, ut decet ac necessarium est, [illegible]
[illegible] autoritate Imperatoris, efflagitatione & [illegible] Principum, Tridenti [illegible] denique
[illegible] quod nullo pacto recusare possunt, & [illegible] id jam ante a pollic[illegible] sunt, si [illegible]
[illegible] Concilium accessissent, se, quàm primum illa falsi morbi suspicio [illegible]
[illegible] adeò Sanctitas Vestra idipsum Cæsari per Nuncios sæpe & Legatos [illegible]
[illegible] Anno jam ferè elapso, cessante morbo (si quis [illegible]) [illegible] tranquilla & pacata, [illegible]
[illegible] postulantibus Principibus & Statibus Germaniæ [illegible]
[illegible] ione aut prætextu Synodum sanctam Tridentinam susceptam [illegible]
[illegible] continuant opus, ut cœperant, [illegible] Vestra [illegible]
[illegible] Legatos Tridentum redire [illegible] &
[illegible] ullam interposuerit, rem populo Christiano valde necessariam, & [illegible]
[illegible].
[illegible] tam justæ petitioni tempore & occasione necessaria, [illegible]
[illegible] noluerit (quod abhorrendum sane est [illegible]
[illegible] atque adeo ipsius Domini nostri Jesu Christi vices [illegible]
[illegible] nomine pientissimi & invictissimi Domini mei CAROLI [illegible] Romanorum Impe-
[illegible] ex illius speciali mandato, ac nomine totius Sacri Imperii [illegible]
[illegible] privatim & publicè Evangelicas [illegible] quisitiones, [illegible]
[illegible] superius dictum est à me, semel atq; iterum, sed etiam [illegible]
[illegible] consessu, die Mercurii, hora antemeridiana, 14. Decemb. [illegible]
[illegible] hora pomeridiana, 27. ejusdem Decemb. præsentibus reverendissimis Patribus & Pro-
[illegible] Protestationem die Lunæ, 16. Mensis Januarii [illegible]
[illegible] Imperatoriæ Majestati, [illegible] in genere [illegible]
[illegible] protestor, dictam [illegible] seu [illegible]
[illegible]
[illegible] in Ecclesia [illegible] ac
[illegible] populo Christiano [illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

3. Similiter & hos Electores ac Principes ceu nobiscum intercessores & compositores harum amicè transigendarū rerū causa literis nostris evocavimus & accersivimus, talib⁹ divina clementia gravaminibus, litibus atq; discordiis, quibus fieri potest, viis, modisq; obviaturi, ac deniq, finem imposituri.

4. Proinde nos, & infrà memorati Principes, Elector Saxoniæ, &c. huc ad dictam diem cum cæterorum Electorum & Principū Legatis pervenimus, videlicet, Archiepiscopi Moguntinensis nomine Daniel Brendel ab Honburck, majoris ædis Canonicus Mogūtiæ, Christophorus Matthias Junum Licentiatus Cancellarius, & Petrus Echterus. Archiepiscopi autem Coloniensis nomine Henricus Salispurgensis, & Franciscus Burghardus, ambo doctores. Archiepiscopi Trevirensis nomine, Joannes de Petra, Primas inter Archidiaconos Trievericos: Philippus Baro in Winnenberg & Beylstein, ditionis Trevericæ, aulæq; Magister, & Felix Hornung Doctor, Cancellarius. Palatini verò Friderichi nomine, Ludovicus Comes à Stolberg, Konigstein, & Ruthschefort. Joannes à Dinheim, præfectus in Creutzenach, Melchior Drechsel Doctor, & Joan. Koting. Joachimi Marchionis nomine, Adam Trotte Marischalcus, Christophorus Srratius, Timotheus Jung, & Lampertus Distelmeyer, Doctores. Item reverendi & generosi, Ernestus Archiepiscopus Salispurgensis, &c. Mauritius Echstetensis, & Wolffgangus Pataviensis Episcopi, Albertus quoq; Palatinus Rheni, Dux superioris & inferioris Bavariæ, in persona. Item Episcopi Herbipolensis nomine Henricus Comes à Castel Canonicus, & Hans Zobel. Joannis Marchionis Brandenburgēsis nomine Adrianus Albinus Doctor, Cancellarius, Andreas Zoch Doctor, & Bartholus à Mandelslo. Henrici junioris Ducis Braunsvigensis nomine, Vitus Grummer. Wilhelmi Ducis Juliacensis nomine, Wilhelmus Kettler. Wilhelmus à Hevvenhof, appellatus Ley. Magister curiæ Theodoricus à Schepsted, & Carolus Horstus, Doctores. Philippi Pomeraniæ nomine, Jacobus Zitzevvitz, Doctor & Cancellarius. Et Christophori Ducis Wirtembergensis nomine Johannes Theodoricus à Plenningen, superior Advocatus in Stutgarten, Ludovicus à Frawvenberg, Advocatus superior in Lauffen. Joannes Henricus Hecklin, & Caspar Behem, ambo Doctores hic coram nobis comparentes. Quibus cum vocatis transactoribus rem cœpimus tractandam, ac initio dicti Electoris Saxonici, suorumq; conjunctorum postulata & gravamina duobus specialibus scriptis complexa accepimus, eaq; summa diligentia, fideq; perpendentes, quo ad amicè cōponi, & ingruentis belli discrimina, pace, tranquillitate, & concordia firmata, in Sacro Teutonicæ nationis Imperio averti possent. Atque sic tandem post multam longamq; tum scripto tum verbo rerum tractationem agitatam, sequentia media, punctaq; ad Cæsareæ Majestatis beneplacitum, ac Electoris Saxonici, suorumq; confœderatorum assensum ac ratificationem relata sunt, deq; iisdem unanimiter tandem in hunc qui sequitur modum conventum est atque conclusum.

CAP. I.

Cessio armatæ militiæ, & Philippi Hessorum Landtgravii λύτρωσις seu liberatio.

PRIMUM Elector Saxonicus, suiq; belli consortes Principes ac Status hanc compositionem amplectentes à cœptis sumptisq; armis prorsus desistent: suosque paratos & conscriptos milites ad undecimum duodecimumve diem Augusti mensis proximum undiquaq; dimittant, dissipent, atq; discurrere, vel nobis Regi Ferdinando ad petitionem stipemq; nostram adjungi vel admoveri sinant: dentq; omnibus modis operam, in quātum fieri potest, ne quid injuriæ damnive dolo malo Cæsareæ Majestati, nobis, aut cæteris Sacri Imperii Electoribus, Principibus, Statibus, & civitatibus illorū discursu, fusioneq; inferatur, quin ita potius dispersi Cæsareæ Majestati, Sacroq; Imperio obsequētes se gerant permaneantq;, remissis illorum Statuum, civitatum, aliorumq; juramentis, quos hactenus oppugnarunt & obsiderunt, aut sibi aliqua adhæsione & confœderatione subdiderunt, idque vigore transcripti jam hoc in loco patentium literarum exemplaris remissionem illam cōtestantium, quemadmodum & earundem, & hujus edicti virtute à suis juramentis protinus liberantur & absolvuntur.

2. Interea quoque temporis Philippus Hessorum Landtgravius sancitam Halæ in Saxonia capitulationem (exceptis jam antea resolutis articulis, puncto de Cassella loquente) ratam de novo habere, ac irrefragabiliter observare debet, adeoque detentionem suam & custodiā haudquaquam vindicare, quin imò Cæsareæ Majestati, Sacroq; Imperio sese Principem per dies vitæ suæ obsequentem exhibere, & ad omnia ista Cæsareæ Majestati formula decenti hoc loci præscripta sufficienter astringere, efficereq; tandem, ut idem à filiis, ditioneq; sua nova literarum obligatione præstituta servetur acteneatur. Capitulatio Domini Landtgravii.

3. Simili modo uterque Electorum Saxonicus & Brandenburgensis, Dux item Wolffgangus Palatinus, &c. obligationes quisque suas jam pridem factas modò renovent, easque scriptas cautiones ad sextum Augusti diem Illustrissimæ Principi Dominæ Mariæ Hungariæ & Bohemiæ Reginæ, viduę, dilectæ sorori nostræ, ejusve præsidenti apud Mechliniam tradantur.

4. Econtrà memoratus Landtgravius custodia sua penitus liberetur, & ad dictū Augusti diem undecimum vel duodecimum Rheinfelsium tutò certoq; extra periculum sistetur liber. Jam & ipsa copias suas Cæsarea Majestas diversis in locis in hos Status conscriptas, hanc cōpositionem acceptantes haudquaquam producat, aut etiam fundendi seu dimittendi mora moleve ulla gravetur. Rheinfelsium arx sancti Goarini.

5. Cœptam quoque Cassellæ munitionem Imperatoria Majestas Landtgravio clementer perficere concedet.

6. Similiter Nassoviensium durante custodia promulgatarum sentētiarum executio differatur

ac suspendatur, donec liberato Landtgravio amica inter partes tractatio institui agiq; possit. Casu autem quò minus ea amicabilis progrederetur tractatio, Landtgravio tamẽ quo ad æquum est, testimonia, literarum documenta, aliaq; necessaria, quæ Advocatorum hucusque defectu, duranteve custodia proferri nequibant de cætero exhibeantur ac producantur. Et ita tunc quidem Electores hi, quos causa hæc non contingit, ipsimet, seu consiliarii eorum, atque adhuc alii sex minimè partiales Imperii Principes, ex quibus ambæ partes quindenos Cæsareæ Majestati intra mensem, postea quã Landtgravius fuerit liberatus, nominatim indicent atque proponant. Ex quibus ambarum partium nuncupatis Majestas Cæsarea tres Principes deligat, (inter autem sex illos ad minus tres sint seculares) in persona propria, aut etiam ad idem deputati consiliarii, tanquam Cæsareani Commissarii, gravamina illa & exceptiones, contra prædictas latas sententias & executionem debito modo, ac ut decet, recognoscant atque revideant, ecquid acta tempore custodiæ Landtgravii exhibita rursus assumenda, Sententiæ quoque latæ ac Processus super ejusmodi propositis & adhuc dum proponendis gravaminibus, exceptionibusq; differendi ac suspendendi sint nec ne, cognoscant, & quid Juris sit, promulgeant. Atque hæc quidem amica tractatio & decisio ad summum intra biennium post conclusionem & datum compositionis seu transactionis hujus certò expediatur ac exequatur.

Revisio actorum.

7. Cæteris verò punctis & articulis omnibus inter memoratos Electorem Principem Saxoniæ, & Wilhelmum Lantgravium Hessiæ propositis tamdiu, quousque reliqua communiter proposita gravamina expediantur, dilatis atque suspensis.

8. Administrator item ordinis Teutonici, atque Dux Henricus Brunsvigensis, aliiq; Lantgravium præteriti Schmalkaldensis belli causa impetentes, aut porrò impetituri, cessent quoque & quiescant, donec prædicta gravamina resolvantur.

9. Etiam nova superius memorata gravamina, quæ durante Lantgravii custodia, in Judicio Imperiali, aliasve adversus eũ præsumpta fuere, simul cum eorum exceptionibus, ab Electoribus & Principibus harum controversiatum intercessoribus proximo Comitio, uti decet, recognoscantur revideanturque, ac idem Lantgravius prout necesse est, audiatur: In iisdem quoque quod æquum & justum est decernatur, neque interea tamen in Cameræ Imperialis Judicio procedatur.

Revisio.

Suspensio processus.

Cap. II.

Religionem, pacem, & justitiam concernentia.

Verum atqui alios sequentes articulos quod concernit, ab Electore Saxoniæ, suisq; conjunctis in hac pacificatione propositis, & quidem primò de Religione, de pace, & justitia, *Majestas* Cæsarea sponsionem gratiosam nuper ad oppidum Linsium factam, extunc dato responso fideliter præstabit, & ut intra dimidii anni spaciũ Comitia habeantur, in quibus dein qua via, quibusq; modis, nimirum seu Generali seu Nationali Concilio, aut Colloquio, vel communi etiam Imperii conventu Religionis discordiæ commodè atque compendio sopiantur, hæq; ad unionem Christianam redigantur, atque ejusmodi conciliatio Religionis ab omnibus Sacri Imperii Statibus, mediante Majestatis suæ ordinaria ope præsidioq; pertractetur.

Comitia.
Colloquia.

2. Initio autem Comitiorum ad præparationem cõcordiæ delectus placidarum prudentumq; personarum constituatur, utriusque Religionis æquali numero cum Mandato deliberandi, quibus modis ejusmodi conciliatio atque concordia institui commodè posset, absque Electorum Principum præjudicio tamen hujus delectus ergò.

3. Et quidem interea temporis nec Cæsarea Majestas, neque nos, ac Electores, Principes, & S. Imperii Status quempiam ex Augustanæ confessionis Statibus, propter religionem, vi factove, aut aliàs contra ejus cõscientiam ac voluntatem cogere, aut ea de causa vi bellove petere, vel invadere, vel oppugnare aliquẽ, eive damnũ aliquod inferre sive per mandata, sive alio quovis modo ipsum gravare vel etiã contemnere, feremus, sed suæ Religioni fideiq; quietè & pacificè stare, cadereq; sinentes.

Religionis ergò trãquillitas esto.

4. Ob hoc quoq; bellũ Status omnes Augustanæ confessionis cæteros Sacri Imperii Status antiquæ religionis Ecclesiasticos & seculares similiter Religionis suæ, Ceremoniarum, constitutionum, rerum immobilium & mobilium, ditionum, subditorum, redituum, censuum, superioritatum, & Jurisdictionum causa non gravent, sed pacificè tranquilleq; illis uti fruiq; sinant, nec vi factove, seu aliàs malignè contra eos quicquam præsumant: Verùm enimvero juxta nostras & Sacri Imperii ordinationes, constitutiones, edicta, decreta, Recessus factæ pacis, singuli erga singulos ordinario jure justitiaq; contenti sint, sub proximè renovatæ pacificationis pœna.

Pacificatio publica renovata.

5. Quicquid verò in Comitiis illis à communibus Statibus unà cũ Cæsareæ Majestatis ordinario præsidio concludetur ac statuetur, in posterum quidem & rectè & firmiter servetur, neque in contrarium, aliave via diversum agatur.

6. Omne autem quod dictis induciis adversatur, adversarive censetur, in nihilo deroget illis, aut quicquam imminuet, idq; à Cæsarea Majestate, nobis item, & Electoribus Principibus, ac Statib⁹ respectivè, sufficienter, in quantum fuerit necesse, vigore hujus compositionis seu transactionis cautũ, confirmatumq; sit: Prætor quoque Cameræ Judicii & Consessores de iisdem induciis certificentur, mediisq; eorum juramentis, eisdem pareant & obsequantur: Implorantibus etiam partibus non attento eo, cujusnam sint religionis, necessarias & legitimas ferant suppetias: formulam quoque cumprimis jurisjurandi *Deum & sanctos*, aut *Deum & sancta Evangelia*, consessoribus, aliisque personis & Partibus deinceps liberam permittendo.

Formula jurisjurãdi Deũ & sancta Evãgelia.

7. In

7. In suffragiis quoq; dandis rogandisq; æqualitas servetur, æquum jus partibus, nec iniquum reddendo & conservando: Similiter & in præsentandis Assessoribus, aliisq; pacis & justitiæ articulis hac tractatione placuit, si quod operæprecium ac deliberatione dignum in dicasterii Cameræ constitutione apparuerit, quandoquidem eadem constitutio communi Statuum assensu, Comitioque Imperii sancita est, non etiam nisi per Cæsaream Majestatem, Statusq; communes rebus ita ferentibus ordinaria via, utpote visitationibus, aliisq; mediis mutari tolliq; posse. In qua re nos, Electorum Legati, comparentes Principes, & absentium nuncii recipimus nos, ac consentimus omnem diligentiam, operamq; præstituros, ne qua partium, in Religionis negocio suffragiorum, imparitate sibi præ cæteris metuat, partialitate remota: Augustanæ quoq; Confessionis consortes à Cæsareo Cameræ judicio nō excludantur, aliaq; gravamina, si quæ comperiantur, ex æquitate removeantur: & hæc quidem omnia proximis Comitiis explicentur.

8. Cæterùm & hoc nos unà Electorum Legatis, comparentibus Principibus & absentiū nunciis apud Cæsaream Majestatem, amanter, reverenterque cum reverentia petivimus, uti ejus Majestas puncta illa plus necessaria, inter quæ & articuli præsentationis, & ne Augustanæ cōfessionis conjuncti à judicio Cameræ, ut suprà dictum est, excludantur, continentur: ex plenitudine Majestatis suæ Cæsareæ ad provehendam, retinendamq; pacem & concordiam in Imperio, quantocyus fieri posset, resolvere dignatetur.

Cap. III.

Germanicæ nationis libertatem contingentia.

QUOD ad gravamina, quæ Germanicæ nationis libertati contraria irrepsisse, ne dicam irruisse, videntur, inter Electoris Saxonici articulos alio quoq; scripto comprehensa attinet: Volebamus quidem unà cum Electoribus, Legatis, Principibus præsentibus, & absentium nunciis prompti paratique ac minimè gravati, illos ipsos, appendicesque suos singulatim protinus & specificè pro amicabili compositione tractanda suscepisse, nisi intellexissemus à Cæsareæ Majestatis ad hanc tractationē lectis destinatisq; consiliariis, ipsius Majestatem talium gravaminū hactenus bona ex parte inscium esse atq; ignarū, quamobrem de iis mandata dare consiliariis nequivisse: Adhæc, ea ipsa gravamina tanta, tamq; varia esse & prolixa, econtrà verò tempus hoc perexiguum indictæ diei, ut ipsi Electori quoq; Saxonico, suisq; conjunctis, donec hæ res omnes, quemadmodū necessitas postulat, explicentur, copias suas alendo, immodicos sumptus atq; impendia non solùm pariet, verumetiam superioritatibus hinc inde, miserisq; subditis gravissimo maximoq; damno sit futura. Imperii gravamina Cæsarem latent.

2. Proinde hujuscemodi gravaminum resolutionem ad proxima Comitia, aliumve Imperii conventum hac vice rejicientes, spe bona ex Linsica consensione per Cæsareæ Majestatis consiliarios præbita suffulti, consilium inituram esse, quo sacri Imperii & Statuum publicis & privatis causis consuletur, cùm jam in eo tota Majestas sua elaboret, ut & apud suā Majest. Germanicus Senatus constituatur, & Germanicæ res causæq; per Germanos tractentur ac disponantur, ita, ut omnibus placeat, omnibusq; fiat satis. Quādoquidem Germanicæ nationi ceu dilectæ suæ patriæ tam benè velit, ut haud quidem diminutam eam aut debilitatam, verùm multò magis quantum fieri potest auctam, amplificatam atq; conservatam cupiat, quæ quidem hoc tempore pollicitatio undiquaque cum gratiarum actione accepta est.

3. Ne autem Elector Saxonicus, suiq; adjuncti metuant hanc tractationem sponsam neglectū iri, aut posthaberi, sine debito non decisam, debemus nos filiusq; noster dilectus, Maximilianus Rex, Electores quoq; Principes, & Status sacri Imperii in manus sumere proposita gravamina, atque Cæsareæ Majestati ea offerre, eoque eniti atq; conari promovendo, ut quoad æquitatis fundamento insistant, visa quoque ut decet, Aurea Bulla, ac aliis sacri Imperii ordinationibus, constitutionibus, veteribusq; laudatis Germanicæ nationis consuetudinibus omnia probè resolvantur ac perficiantur. Reliqua verò ad Cæsaream Majestatem non propriè spectantia gravamina, sed à quibusdam sacri Imperii Statibus & membris privatim allata sunt, aut quæ ipsi inter sese Status disceptant, de forma fortè ac modo communis consultationis tractationisve, aut aliam ob rem quampiam cōntroversam, æqua & illa ut suprà ponitur, Cæsareæ Majestatis tanquam Capitis eorum consilio præsidioque proximi Comitii initio proponi vult atq; absolvi, gratiosa nimirum hac piaq; Majestatis suæ pollicitatione, ut quæ ad ipsius Majestatem in specie proprieque faciunt, in iis sic se tam gratioso bonoque animo ac voluntate gesturum esse, ut communes perspiciant Status, summa ejus Majestatem cupiditate controversias omnes ut decet, velle atque expetere compositas, & Rempub. privato emolumento longè prælatam fore, cæteraque omnia ita suscipi, instituique, ut omnibus Statibus ex æquo & bono quàm plenissimè fiat satis. Aurea Bulla.

4. Porrò ad articulum Regis Franciæ Oratorum veniendo, media quædam ac puncta pacis publicæ cōstituendæ, aliorumq; negociorum quorundam prætendentium: ita se habet, ut cùm, quæ publicæ sunt pacis in Germanica natione, solùmodò Imperatoriam Majestatem nos, & Electores, Principes ac Status sacri Imperii, neminemq; præterea concernant, & jam isti contentus harummet rerum, utpote publicæ pacis sanciendæ, aliorumque gravaminum amovendorum causa sit institutus, idcircò nulla jam alia tractatione fore opus existimatur.

5. Atqui verò privata Regis Franciæ negocia quod spectat, Elector Saxonicus vigore Linsensis decreti seu recessus cum dicto Rege aut suis Oratoribus, si id needū factū est, dein tractare poterit: Linsense decretum seu Recessus.

[illegible] & [illegible], [illegible] partium alteram præter jus, justitiamque, clàm palamve sinistra [illegible] Majestatem, erga nos sacrumq; Imperium [illegible] [illegible] exhibendo.

2. [illegible] Comes [illegible] facta, cæteriq; omnes utrinq; capti ad pr[illegible] [illegible] libertate donentur.

3. [illegible] Albertus [illegible] ac intra tempus præfixum [illegible] [illegible] fecerit, nec [illegible] cuiquam [illegible].

4. [illegible] possessionű restitutionem, qui [illegible] Ducis Henrici [illegible] ad [illegible] da [illegible]daq; alia majo[illegible] [illegible], & [illegible] tranquillitate contes[illegible] Commissarios Cæsareæ Majestatis, utrumque Electorem Saxonicum & [illegible], Joannem quoq; Marchionem Brandenburgensem, & Philippum Ducem Po[illegible], [illegible] cum pleno mandato tribuens, Principales ipsos aptum idoneumque [illegible] vocandi, ad [illegible] & restitutionem & rus alieni [illegible]versiam, [illegible] necessitas postulaverit, quam quoq; [illegible] poterit. Ac si [illegible] [illegible] cessores Ducem Henricum [illegible] obligatum [illegible] exceptionem [illegible] [illegible] eum commonefaciant. Cæterum autem ubi res alterius, vel etiam [illegible] [illegible] componi non posset, Cæsareæ Majestatis nomine proceres [illegible] [illegible] possessionibusq; restituantur, [illegible] ad summum spacio proximo post conclusam hanc factamque transactionem salvis utrique parti suis actionibus ac petitionibus [illegible] post restitutionem loco apto idoneoq; [illegible], proponendis.

5. Cæsarea Majestas, [illegible]que, ac requisiti Electores, Principes, dictos [illegible] seu Commissa[illegible] mandato [illegible], & publicæ paci prodesse putentur, [illegible] [illegible] defendemus ac manutenebimus.

6. Ad hæc grande sub Banni proscriptionisq; interminatione edictum exiet in Ducem Henri[illegible] Cæsarea Majestate, ne qua procerum corpori, rebus ac bonis, præsertim autem sylvis eorũ Dux, [illegible], dum lis ab intercessoribus tota audiatur ac componatur, & illi quoq; [illegible].

Ducis Henrici Braunsvigensis & nobilium controversia.

Cap. VIII.

Civitates Goslariam & Braunsuigam concernentia.

Similiter prædictis quatuor Electoribus & Principibus, tanquam delegatis [illegible] Commissariis, [illegible] injungetque Cæsarea Majestas, & Ducis Henrici & ambarum [illegible] & [illegible] actiones ac petitiones [illegible] quantum necesse fuerit exaudi[illegible] atque [illegible] æquo utrinq; [illegible] componi, publico Cæsareæ Majestatis edicto proposito, ut a cœptis armis desistant, [illegible] [illegible]nda mutuo abstineant, Cæsareanorum delegatorum tractationi parendo, aut omnino a[illegible] suas jure ordinario atq; Imperii constitutionum vigore explicando.

Cap. IX.

Vt ad servandam hanc transactionem Cæsarea Majestas se obliget

Hæc omnia & singula suprà scripta, & in singulis [illegible], Cæsarea Majestas, quo ad ipsammet concernunt, [illegible], ex Majestatis suæ dignitate nuncupata lingua prorsus, [illegible], [illegible] contradictionem servare justè, rectéque exequi debet, nec in contrarium vel nunc vel in futurum [illegible] [illegible]statis, aut ulla alia specie prætextuve, quocunq; id nomine vocetur, [illegible], [illegible]licareve, neq; cuiquam ulli alii sua causa permittere, non attentis quibuscunq; aliis decretis, [illegible], [illegible]ve, huic conventioni in aliquo adversantibus: quin potius omnes [illegible] Status, [illegible] [illegible] in hac compositione, hisq; induciis & articulis aliis comprehensos manutenere, defendere atq; [illegible] volumus.

2. Si quis quive Status, unus pluresve, alium aliosve quovis modo, quavisve specie [illegible] ex[illegible], oppugnare, lædere, aut gravare seu ve diripere tentaret (quod tamen nulla ratione [illegible] spe[illegible] eosq; Cæsarea Majestas simul cum altera parte, [illegible] periculo [illegible] [illegible]tur, Cæsarea ope consilioq; veluti ex officio suæ Majestatis addecet, æquumq; est, [illegible] gravamina amovere satager.

Cap. X.

Consensio Principum [illegible] in hac transactione seu compositione.

Nos quoq; Elector Saxonicus, [illegible] Dux Palatinus, Joannes Albertus Dux Megapo[illegible]burgensis, [illegible] Landgravius Hessiæ, & c[illegible] publicè, omnia & singula supra scripta puncta & articulos nostra scientia & voluntate [illegible], decisa, & conclusa [illegible] [illegible]

SEQVVNTVR ARTICVLI DE RELIGIONE, PACE, *& justitia, per Regiam Majestatem, Electorum Legatos, præsentes Principes, & absentium nuncios designati.*

QUo ad Religionis, pacis, & justitiæ articulum, Regia Majestas cum Electorum Legatis, præsentibus Principibus, & absentium nunciis inter Cæsaream & Regiam Majestates, Electores, Principes, & Status Germanicæ nationis, donec controversa Religio tandem concordetur, inducias fieri firmas existimant, sic quidem, ut Cæsarea & Regia Majestates, Electores quoq; Principes & Status sacri Imperii, nullum ex Augustana confessione Statum, aut qui sectis publicè per Imperii decreta damnatis non adhæreat, vi factove, aut aliis contra conscientiam ac voluntatem rationibus, modisq; de sua religione & fide deturbet, dejiciat, propellat, aut bello petat, lædatve, gravetve, aut etiam reprehendat, quinimò Religione quemq; sua fideq; tranquillè pacificeq; vivere agereq; sinat, neq; religionis controversiam aliter quàm amicis placidisq; mediis modisq; ad Christianum concordem intellectum unionemq; perduci ferat sustineatq;. Conjuncti quoq; hujus belli, aliiq; Status omnes, cæteros sacri Imperii Status tum Ecclesiasticos, tum seculares sua Religione, Ecclesiastico usu, ordine & ceremoniis, atque facultatibus, bonis, diœcesibus, subditis, reditibus, censibus, dominiis, & jurisdictionibus non privent aut gravent, sed uti frui illis pacificè sinant, neq; vi, facto, aliasve malignè adversus eos præsumant: sed per omnia sacri Imperii jura, ordinationibus, decretis, edictis, recessibus, atq; publicæ pacis constitutioni quisq; stet, pareatq; ordine suo, sub interminatione pœnæ in proximè renovata publicæ pacis sanctione comprehensæ. Induciç pacis & libertatis Germaniæ.

2. Ac quæcunq; sæpe dictis induciis adversari videbuntur aut existimentur, nihil tamen derogent, sed à Cæsarea & Regia Majestatibus, Electoribus, item Principibus ac Statibus respectivè sufficienter, & ut necesse est, provideri caveriq; debent mediante hujus transactionis Cæsareo quoq; judicio Cameræ, & Assessoribus induciæ prædictæ intimentur ac innotescant, ad earum observationem jurejurando suo adactis, omnino illis se ut conformes obtemperantesq; gerant, Partibus item implorantibus nulla religionis differentia respectuve habito, prout decebit, opusq; fuerit, opē juris justitięq; ferant. Assessorum quoq; aliarumq; personarum jurisjurandi per Deum sanctosque, aut Deum, sanctumq; Evangelium, formula juraturis liberè concessa.

3. Pro unione autem & pace controversæ Religionis constituenda, Regia Majestas & Electorum consiliarii, tum & præsentes Principes absentiumq; nuncii existimant, Cæsaream Majestatē proximo semestri post conclusionem & data harum induciarum & compositionis, Comitia habituram esse, in quibus cum Electoribus, Principibus, & Statibus Imperii rationem ineat, an Generali aut nationali Concilio, aut Colloquio, aut alio Imperii conventu & congregatione dissectæ Religionis causa instituenda, concordanda, ac definienda sit, & quòd per Cæsaream Majestatem communesq; tam Augustanæ quàm contrariæ confessionis Status pro usu ac bono publico statuetur, cum gratia passim omnibus concedatur.

4. Et hoc in mentem venit, ad præparationem ejusmodi unionis ineundæ, in initio eorundem Conuitiorum nonnullorum tranquillitatis amantium ac prudentium personarum utriusq; Religionis pari numero haberi, quibus injungatur, quomodo concordia talis melius rectiusque suscipiatur, absque tamen Electorum Principum propter hunc ipsum delectum superioritatis ac præeminentiæ præjudicio.

5. Ubi autem nulla talibus viis concordia consequeretur, nihilo tamen secius prædictæ induciæ ad supremum concordiæ terminum suas habeant vires, perpetuoq; valeant atq; consistant.

6. Ad suffragiorum autem & justitiæ æqualitatem, tum & præsentationem Assessorum, aliorumque articulorum pacis & justitiæ conservandæ quod attinet, deliberatum est, si quid grave meditatione cogitatuq; dignum in ordinatione judicii Cameræ oboriatur, cùm ea constitutio cōmuni Statuum assensu facta sit, eam quoq; absq; communi Statuum voluntate conditionum respectu, non nisi ordinaria visitationis judicii via, aliasve unà cum prætensis gravaminibus mutari non posse. Cui rei juvandæ Regia Majestas unà cum Electorum Legatis, comparentibus Principibus, & absentium nunciis est operam datura, ne in religionis causa altera partium vel suffragiorum vel partialitatis ergò præ altera sese gravatam queri possit, aut etiam Augustanæ confessionis adhærentes & conjuncti à Cæsareo Cameræ judicio secludi se vereantur. Aliaq; gravamina, si quæ innotuerint, ex æquitate proximis Comitiis deciduntur.

7. Dabit quoq; hic operam Regia Majestas unà cum Electorum Legatis, comparentibus Principibus, & absentium nunciis Cæsaream Majestatem amanter juxtà ac reverenter interpellando orandoque, ut puncta cum primis necessaria, inter quæ & articulus præsentationis atque Augustanæ Confessionis, conjuncti, à Cæsareo Cameræ judicio (ut suprà dictum est) ne excludantur, ex plenitudine Cæsareæ ejus Majestatis, pro retinenda conservandaq; in Imperio pace & concordia, quantocyus fieri poterit, resolvantur atq; expediantur.

FERDI-

CAROLI V. IMP. AUG. CONSTITUTIO

Anno Christi 1555.

[illegible]

Interprete VVilhelmo Godelevaeo.

[illegible]

Angliae Regnum.

[illegible]

Onera cum honore transire [illegible]

[illegible]

Absolutio iuramentorum [illegible]

[illegible]

[illegible]

Datum in civitate nostra Bruxellis, [illegible]

Anno Christi 1556.

CAROLI V. IMPER. AUG. CONSTITUTIO

De abdicatione Imperii & substitutione FERDINANDI [illegible]

CAROLUS [illegible]

Interprete VVilhelmo Godelevæo.

QUANDOQUIDEM [illegible]

Rex Romanorum proximus in Imperio successor

Vicariatus Imperii libera potestas.

Cameræ Imperialis officium.

Imperatoris & Regis erga Cameram officium.

[illegible] Augusti, Anno 1556.

Anno Christi 1556.

CAROLI V. IMPER. AUG. EDICTUM

De sua administratione Imperii [illegible] *FERDINANDI Fratris sui.*

Interprete VVilhelmo Godelevæo.

CAROLUS Quintus [illegible]

[illegible]

Rex Romanorum legitimus in Imperio & proximus successor.

[illegible]

[illegible] Romanorum Regem, [illegible] contradictione, proximum [illegible] nostrum [illegible] Regis Romanorum [illegible] Volumus & constituimus [illegible] Imperii [illegible] quos nos [illegible] Imperator & Rex Romanorum [illegible].

Regis Romani absoluta potestas.

[illegible] dispositione [illegible] communitate [illegible] commendat [illegible] & [illegible] nostro in omnibus edictis, mandatis [illegible] omni cultu prosequamini, non [illegible] persuaderi sinatis, in [illegible] fugere volueritis. Haec est expressa & ultima voluntas nostra.

Leg. commonitione.

[illegible] Sudburgi in Zelandia, VII. die Septembris, Anno a nato [illegible] M.D.LVI. Imperii nostri XXXVI.

FERDINANDI IMP. AUG. LAUDUM

Anno Christi [illegible]

[illegible] Archiepiscopi Rigensis & Sigismundi Regis Poloniae ex una, & Magistri Ordinis Livoniae, ex altera partibus.

NOS [illegible] Wenceslaus de Novo Castro, [illegible] Domini Ferdinandi, [illegible] & Valentinus Sauteran à Gelliche, [illegible] Principis & Domini Ferdinandi, divina favente clementia Romanorum, Ungariae, Bohemiae, &c. Regis [illegible] juris Doctor, ac Henningus a [illegible] Ducum Stetiniae & Pomeraniae, &c. [illegible] Polonia [illegible] Wilhelmus Archiepiscopus Rigensis [illegible] Pomeraniae, Cassubiorum & Sclavorum [illegible] & Reverendissimum & magnificum [illegible] Livoniae [illegible] Polonia [illegible] Ferdinandus, Romanorum [illegible]

 quidem

quidem [illegible] quod quidem [illegible] tamen cum non in omnibus, [illegible] formulam, quæ [illegible] [illegible] domini [illegible] Reverendiss. & Illustriss. [illegible] [illegible] dignitatem [illegible] [illegible] habent [illegible].

2. De Reverendiss. & Illustriss. domini Archiepiscopi [illegible] [illegible] emolumentis [illegible] [illegible] Reverendissimi domini Magistri & Summi [illegible].

3. Non minus autem [illegible] est, [illegible] in eius possessione, antequam in potestatem [illegible] [illegible] Magistri [illegible] Rev. & Ill. Dn. Archiepiscopi [illegible] [illegible].

4. [illegible] illius pertinent [illegible] Archiepiscopi [illegible] [illegible] [illegible].

5. Reddi etiam [illegible] debebunt, quæ ad munitiones arcium pertinent [illegible] [illegible] bombardæ majores & minores, globi, pulveres [illegible] & omnes bellici apparatus. Commeatuum autem nomine [illegible] [illegible] propria Rev. & Illust. Dn. Archiepiscopi fuerunt, [illegible] [illegible] inter partes convenit, restituentur. Quæ autem deposita apud Rev. [illegible] [illegible] quoque fuerant, [illegible] ab illis intercepta sunt, [illegible].

6. De fructibus, quos [illegible] Rev. & Illust. Dn. Archiepiscopi, [illegible] [illegible] ita convenit. Cum [illegible] [illegible] Duci Megapolensi [illegible] [illegible] Rev. ac Illust. Archiepiscopo [illegible] [illegible] [illegible]. De reliquo autem temporis [illegible] [illegible] Archiepiscopatus [illegible], cautum est, [illegible] qui Rev. & Illust. Archiepiscopo & Illustris Dn. Christophoro Duci Megapolensi [illegible] [illegible].

7. Cum autem Regia dignitas Poloniæ, & Illustris Dn. Albertus Marchio [illegible] In Prussia Dux, [illegible] Rev. & Ill. Dn. Archiepiscopi [illegible] [illegible] Rev. & Magnificus Dn. Magister & Prælati [illegible] Rev. & Ill. Dn. Archiepiscopo [illegible] [illegible] [illegible] Rev. & Ill. Dn. [illegible] [illegible] Archiepiscopi [illegible] dignitatem Poloniæ, & Reverendum ac Magnificum Dn. Magistrum, [illegible] [illegible] Rev. ac Illust. Dn. Arch. [illegible] Magn. Dn. Magistro [illegible], Reverendissimo Domino [illegible] [illegible] Rev. & Illust. [illegible] Archiepiscopi [illegible] & Magnificum dominum Magistrum [illegible] [illegible] [illegible] Illust. Dn. Christophorus Dux Megapolensis, & Rev. ac Ill. Dn. Archiepiscopus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] ad Archiepiscopatum pertinentium, neq; [illegible] Praelatis [illegible] Livoniae, [illegible] parere [illegible]

[illegible] Regiam dignitatem Poloniae, & Reverendum [illegible] Mag. Dn. Magistrum [illegible] Dn. [illegible] Rev. & Illust. [illegible] Archiepiscopum [illegible] castra, sedes, villas, curias, atq; omnia, quae [illegible] Quicquid [illegible] ad [illegible] Archiepiscopatum [illegible], ul- [illegible]

[illegible] Rev. & Illust. Dn. Archiepiscopo, [illegible] Reverendi [illegible] Mag. Dn. Magistro, atq; Status Livoniae [illegible] Rev. & Illust. Dn. Archiepiscopo [illegible] Ad [illegible] non [illegible] sponte sed [illegible] à Rev. & Illust. Dn. Archiepiscopo [illegible] Reverendi ac Magn. Dn. Magistri [illegible] Livoniae [illegible]

10. Tametsi autem in his sint nonnulli, qui tum adhuc Rev. ac Ill. Dn. Archiepiscopus dignitate [illegible] obtineret, ad Reverendu & Mag. Dn. Magistrum & ordines [illegible] Rev. & Ill. Dn. Archiepiscopus vindicandu esse [illegible] Serenissimi & Invictissimi Dn. [illegible] Regis, Domini sui clementissimi, ac Regiae dignitatis Poloniae, [illegible] una cum caeteris subditis suis, Capitulo, Nobilitate, civibus, [illegible] pro se & successoribus suis, nullam [illegible] Vicissim autē Reverendus ac Mag. Dn. Magister & ordines Livoniae [illegible] Rev. & Illust. Dn. Archiepiscopo se se ad [illegible], aut illo modo adfuerunt, [illegible] qui ex subditis civibus Rigensibus [illegible] Rev. & Illust. Dn. Archiepiscopi [illegible] omnes ad bona [illegible] Reliqua vero [illegible]

[illegible] Quod si etiam [illegible] liberis, securis [illegible] potestatem, [illegible] Livoniae [illegible] ipsi [illegible]

[illegible] Illust. D. Christophorum, Ducem Megapolensem [illegible] Principis & domini D. Romanorum Regis, ac Regiae dignitatis Poloniae, [illegible] Status sacri Imperii, atq; eorundē honoris causa, Coadjutorem Archiepiscopatus, [illegible] Rev. & Illust. Dn. Archiepiscopi cessione vel morte consequenti illum legitimum Archiepi- [illegible], neq; ullis excogitatis rationibus ea in re impedire.

[illegible] Cum autē Reverendus & Illust. Dn. Archiepiscopus [illegible] aetatis [illegible] Illust. Dn. Christophoro, Duci Megapolensi [illegible] Archiepisco- [illegible] cum quo tamen de reditibus & comodo [illegible] Archiepiscopatus Rigensis [illegible] Coadjutorem [illegible], id [illegible] Rev. & Illust. Dn. Archiepiscopo [illegible] Coadjutorem [illegible] Archiepi- [illegible] Rev. ac Ill. Dn. Archiepiscopo [illegible]

[illegible] Debebit autē Ill. Dn. Christophorus, Dux Megapolensis, [illegible] Majest. [illegible] Ecclesiae Rigensis [illegible] Cavere item illis debebit, ne Archiepiscopatum [illegible] Reverendum & Mag. Dn. Magistrum [illegible] Christophorus Dux Megapolensis [illegible] Rev. & Ill. Dn. Archiepiscopi [illegible] & Ill. Dn. Christophorus, Dux Megapolensis [illegible] Rev. ac Illust. Dn. Archiepiscopo [illegible]

[illegible]

Rev. & Magn. Dn. Magister, & Rev. ac Ill. Dn. Archiepiscopus [illegible]
tes, ; Livoniæ, [illegible]
atq; oblivisci in posterum, [illegible]

15. Quam quidem [illegible]
[illegible] Dn. Albertus [illegible]
tenemus comprobare, [illegible]
cere debebit. In quorum fidem & testimonium [illegible]
[illegible]

Anno Christi 1564.

FERDINANDI IMPER. AU[illegible]

SACRUM MANDATUM

De Methodo articulorum fidei juxta Augustanam Confessionem [illegible] & explicanda.

FERDINANDUS, [illegible]

HONORABILIS, docte, fidelis, nobis dilecte, [illegible]
[illegible]

2. [illegible]

3. [illegible]

4. [illegible]

5. [illegible]

[illegible] Sacramentorum, [illegible] Sic [illegible] sequendum vel fugiendum sit, clarè di[illegible] Quæ Metho[illegible] quo longius a controversiis fuerit remota, eò [illegible] quoque [illegible].

[illegible] Desideramus autem [illegible] in Dei nomine aggredi [illegible] & per fecū[illegible] Ita [illegible] & [illegible] nostrorum neces[illegible] [illegible] Deo [illegible] quem nos [illegible] benignitate [illegible]. Datum in Civitate nostra Vienna, die [illegible] Maij, Anno Domini millesimo quingentesimo sexagesimo quarto, Regnorum nostrorum [illegible] aliorum verò 38.

FERDINANDUS.

Ad mandatum Sacræ Cæsareæ Majestatis proprium.

Vi. Jo. Bap. Weber D.

M. [illegible]

MAXIMILIANI II. IMP. AUG. RESCRIPTUM

Anno Christi 1564.

De Via Regia reformandi abusus in Ecclesia & fide Catholica obortos.

MAXIMILIANUS Secundus divina favente clementia, Electus Romanorum Imperator semper Augustus, &c. Honorabili, docto, nostro & Sacri Imperii fideli dilecto, Georgio [illegible] Sacræ Theologiæ Doctori.

HONORABILIS, docte, fidelis, nobis dilecte: Allatum nobis est scriptum, quod ad benignam [illegible] & jussionem quondam Serenissimi ac Potentissimi Principis, FERDINANDI Electi Romanorum Imperatoris, Augustæ memoriæ, Domini & genitoris nostri [illegible] religionis composuisti, & præclarum studium operamque tuam, quam [illegible] ac bono zelo tuo illo impendisti, per quàm clementer & grato [illegible] Quin [illegible] postulamus ut deinceps quoque [illegible] & sedulò pergas [illegible] quod ad hoc propositum, faciendæ in religione concordiæ, & [illegible] restaurandæ pertinere videbitur, id ad nos [illegible] & [illegible] eandem gratiam ac benignitatem, qua te Divus Parens noster [illegible] in præsentiâ [illegible] significandum duximus. Datum in Civitate nostra Vienna, die [illegible] Augusti, Anno Domini 1564. Regnorum nostrorum Romani 2, Hungarici 1, Bohemici 1.

MAXIMILIANUS.

Ad mandatum Sacræ Cæsareæ Majestatis proprium

Vi. Joh. Bap. Weber D.

S. [illegible]

FERDINANDI IMPERAT. AUG. SACRUM MANDATUM

Anno Christi 1564.

De Methodo articulorum fidei juxta Augustanam Confessionem conscribenda & explicanda.

FERDINANDUS divina favente clementia Electus Romanorum Imperator semper Augustus, [illegible] Honorabili, docto, nostro & Sacri Imperii fideli dilecto Georgio Cassandro Theologo.

1 Honorabilis, fidelis nobis dilecte. Accepimus literas tuas Duisburgi [illegible] Junij datas, [illegible] quod propter adversam valetudinem, qua te majorem [illegible] non posse, [illegible] nos summopere cupiebamus, hoc tempore ad nos venire. Id quod nobis [illegible] cum propter magnitudinem negotii, in quo tua clementia [illegible] tum [illegible] benignitate, qua te complectimur, dolemus, te [illegible] & [illegible] Reipublicæ [illegible] nobis summopere [illegible] parandæ & [illegible] in hoc [illegible] Itaque [illegible] & omni [illegible] non [illegible] quod possis, vel [illegible] vel [illegible] confer[illegible] benign[illegible] gratum [illegible] quod [illegible] plurimum [illegible]. Et [illegible] spiritualis.

2. Recordamur [illegible] Antonio Augustano [illegible] Imperii Electoribus, Principibus & Statibus [illegible] Carolo Quinto, Anno millesimo quingentesimo vigesimo [illegible] Confessionis [illegible] temporum [illegible] colloquio & Tractatus [illegible] Tractatu [illegible] [illegible] adhuc [illegible] [illegible] [illegible] ligionis differentiam [illegible] [illegible] in Ecclesiam Catholicam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad intellectum & usum Sacramentorum [illegible] pertinent, [illegible]

3. [illegible] Imperatori Catholico [illegible] bat, [illegible] nostra [illegible] & [illegible] [illegible] Confessione Augustana [illegible] controversiam [illegible] [illegible] tate & [illegible] salva veritate Catholica concedi & indulgeri [illegible] bus [illegible], cur in reliquis, qui [illegible] Ecclesiæ [illegible] psissi.

4. Deinde colligantur illi quoque Articuli, qui nunc [illegible] fuerint [illegible], contra religionem Catholicam [illegible] Confessio Augustana saltem [illegible] non contradicat, vel [illegible]

5. Postremo [illegible] etiam [illegible] quædam opiniones [illegible] fanaticæ, quarum non nullæ [illegible] ante [illegible] Augustanam Confessionem, [illegible] ab eo tempore citra orbem Christianum [illegible], quæ nec ipsi Confessioni Augustanæ [illegible] Catholicæ Religioni [illegible]. Ita ut [illegible] Methodus [illegible] chi & Concionatores in Regnis atque provinciis nostris [illegible] [illegible] probatam & [illegible] [illegible] & quid ipsis tam in prædicatione [illegible] stratione Sacramentorum, ac reliquis ceremoniis Ecclesiasticis [illegible] discernere [illegible]. Quæ [illegible], & quo longius [illegible] eo [illegible] quoque [illegible] diffidendum non est.

6. Desideramus autem ut [illegible] absque omni mora [illegible] Dei nomine [illegible] ad nos [illegible] ita [illegible] extrema postulat Regnorum ac Dominiorum [illegible] neque dubites, hunc tam [illegible] laborem Deo, cujus res agitur, [illegible] erga [illegible] recognoscemus.

[illegible] nostro Spiræ [illegible] [illegible] ab eo [illegible] gratiam nostram de cætero [illegible] [illegible] Viennæ, die [illegible] Julij, Anno Domini M D LXIV. Regnorum nostrorum [illegible] [illegible] vero [illegible]

Ferdinandus.

Ad mandatum [illegible]
proprium

[illegible] Bap. [illegible]
[illegible]

MAXIMILIANI II. IMP. AUG.

SACRA

[illegible]

M[illegible] Dei gratia [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible] Postquã Cæs. Majest. Dominus & pater noster [illegible] docto Georgio Cassandro, qui nobis [illegible] & [illegible] S. Imperii [illegible] Coloniæ, vel apud [illegible] Cassandri [illegible] T. D. [illegible] & [illegible] & [illegible] Wormatiam [illegible] Ulmam & Ulma [illegible] per [illegible] Ecclesiasticis [illegible] Cæs. Majest. & nos [illegible] Cæs. suæ Majest. & [illegible] in [illegible] ad [illegible] Christianam [illegible] Dei [illegible] ad hoc [illegible] dum per [illegible] commissarum Spiritus [illegible] T. D. Cæs. Majest. [illegible] erga T. D. [illegible] Viennæ [illegible] Maji, [illegible] 4. Regnorum nostrorum Romani secundo, Hungarici primo, Bohemici [illegible].

Maximilianus II.

Ad mandatum [illegible]

RUDOLPHI II. IMP. AUG. EDICTUM

Anno Christi 1609.

De Pace religionis concessa Bohemis & communicantibus [illegible] Silesiis, Moravis, Lusatiis &c.

RUDOLPHUS II. Dei gratia Imperator Augustus, Rex Hungariæ, Bohemiæ &c. Notum facimus & testamur ad æternam rei memoriam. Postquam [illegible] corpus & sanguinem Christi Jesu sub utraque specie [illegible] Comitiis Anno [illegible] Pragæ [illegible] suam Augustanam [illegible] & MAXIMILIANUS [illegible] patenti exhibitam [illegible] sibi permittere erut. Nos verò tum propter negotia alia, [illegible] Comitiis [illegible], quæque procrastinationem & dilationem [illegible] ratificationem ad hæc usque Comitia differre, consultum judicavimus. Ordines [illegible] & [illegible] denuò congregati, petitionem [illegible] suam repetentes, [illegible] personarum intercessionibus, [illegible] sub utraque specie communicantibus nostris subditis in Regno Bohemiæ [illegible] cum Consiliariis nostris [illegible] tueremus, tandem effecerunt.

[illegible] voluntas [illegible] inter [illegible] sub utraque specie communicantes [illegible] & futuris [illegible] Regno isto [illegible], utraq; pars religionem suam [illegible] liberè & absq; ullo impedimento exerceant [illegible] publicato [illegible] quo Ordines [illegible] utraq; [illegible] subditis, ad [illegible] agnoscimus [illegible]

[illegible] ut & sub una & sub [illegible] & pars altera alteram ne [illegible] quæ in jure Municipali expressa est [illegible]

Deinde [illegible] sub una specie communicantes libero per omnia religionis [illegible] & [illegible], ut sub utraque specie [illegible] Evangelicæ [illegible], qui Confessionem Bohemicam [illegible] Cæsari, parenti nostro, in Comitiis publicis Anno [illegible] & [illegible] religionis [illegible] & [illegible] Regno [illegible] & [illegible]

[illegible] Evangelicis sub utraque [illegible] Pragensi [illegible] Confessionem [illegible] Consistorii [illegible] juxta [illegible] Germanicam [illegible], & [illegible] impedimento [illegible]

3. Quia

5. Quin & Academiam Pragensem [illegible] potestati [illegible] & Consistorium [illegible] Defensores [illegible] & infirmationi [illegible] impedimento [illegible] impedimento fiat.

6. Quandoquidem [illegible] Regni Bohemiæ [illegible] & volumus [illegible] pace & tranquillitate [illegible] & Stratibus [illegible] vero [illegible] in templis & cæmiteriis [illegible] sententia perpetua [illegible].

7. Nos enim id [illegible] ut pax & tranquillitas [illegible] Status vigeat [illegible] Regibus [illegible] Statibus Evangelicis [illegible] principale Imperatoriale [illegible] fruitta vel [illegible] ita quidem, ut nullum mandatum contrarium [illegible] & [illegible] adversus Status Evangelicos publicetur, vel publicatum [illegible] & validum habeatur. Insuper etiam omnia adversus Status illos [illegible] Edicta [illegible] & [illegible] quæ [illegible] in [illegible] & [illegible] quoque [illegible] volumus.

8. Mandamus igitur [illegible] in Bohemia [illegible] Stratibus [illegible] Confessionem [illegible] suscipiant, & nec molestiam ipsis [illegible] exercitium [illegible] Nos enim & futuri Bohemiæ Reges in omnes contra [illegible] Majestatis [illegible] memoriam [illegible] Comitialibus publicis [illegible] tanquam in pacis publicæ perturbatores gravissime animadvertemus. [illegible]
Julij, Anno [illegible]

Anno Christi 1612.

MATTHIÆ IMPERATORIS AUGUSTI MANDATUM

De tollendo novo vectigali, atque intermittenda ac demolienda [illegible] ad Rhenum.

Interprete Caspero Ens.

a Omittit Borussiam, propter jus Magistri Theutonici in eam provinciã ab Imperio alienatam.
b rectiùs, Vindorum.
c Cur non addit: Equestri Joannitarum per Marchiã, Saxoniã, Pomeraniam & VVandaliam Ordinis Magistro? quia talis ablatus erat, tanquã Lutheranus, non agnoscitur.

NOS MATTHIAS Dei gratia, Electus Romanorum Imperator [illegible] Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Sclavoniæ, &c. Rex, [illegible] Burgundiæ, Styriæ, Carinthiæ, Carniolæ & Wirtembergæ, Comes [illegible] Illustribus [illegible] & Principi [illegible] Palatino ad Rhenum, Duci Bavariæ, Comiti Veldentiæ & Sponheimij [illegible] Guilielmo [illegible] Doctori [illegible] Christiano [illegible] Joanni [illegible] Conradi [illegible] omnibusque [illegible] Consules & Senatum Civitatis Coloniensis [illegible] nobis [illegible].

1. [illegible]

[illegible] propriâ authoritate ulla ver [illegible] infamia [illegible] impedimentum [illegible] depositum.

2\. [illegible] Civitas [illegible] temporibus, ad [illegible] Imperatoribus & Regibus [illegible] Electorum, Principum & Statuum [illegible] in Camera Imperia- [illegible] & [illegible] fuere.

3\. Nihilominus Vestræ Dilectiones [illegible] Colonienses [illegible] & nostra etiam atque Electorum Imperii [illegible] quam primum [illegible] vectigali [illegible].

4\. Sed & ulterius progressas Dilectiones Vestras mense Martio [illegible] typis publicato programmate omnibus [illegible] facta est mentio, in civitatis amplitudinem [illegible] portum ibi & stationem [illegible] idonea exstruere, in primis verò [illegible] necessariæ, necnon [illegible] & [illegible] prærogativam præ aliis [illegible] concedere. Inde [illegible] ut Dilectio- [illegible] non solùm coëxerint, [illegible] Coloniam [illegible] subsederint; sed etiam Dilectionum Vestrarum [illegible] & Doctorum Baptism, [illegible] hoc in opus produxisse, & [illegible] & mercatoribus, quam plurimas [illegible] tradidisse, architectos atque operis magistros accersivisse, tum operarios, qui [illegible] per [illegible] campum, ut ex schematismo nobis [illegible] loricas atque alias munitiones perficiant, magno numero [illegible].

5\. Licet verò iidem Colonienses, Dilectiones vestras, [illegible] per Notarium & testes diversis vicibus [illegible] tamquam per se illicito ac prohibito [illegible] magis [illegible] Vestras Dilectiones id unicè constitutum habere, atque [illegible] Coloniensis Civitatis æmulatione ac [illegible] primùm redigatur.

6\. Super hæc prædicti Colonienses nobis [illegible] supplicantes [illegible] quæ supra sunt exposita, non solùm juri [illegible] & Sacri Imperii [illegible] Coloniensis [illegible] privilegiis [illegible] diversis [illegible] defendi ullo modo excusari possint [illegible] Coloniensis Civitatis [illegible] Caput. Cæsareâ nostrâ ope [illegible].

7\. Quandoquidem ergò [illegible] Cæsareo nostro [illegible] Colonienses [illegible] Colonienses [illegible] & [illegible] tempo- [illegible]

[illegible]

8. [illegible]

[illegible] ut quàm primum Mandatum hoc nostrum Cæsareum, aut collationem ejus [illegible] (cui non minus, quàm ipsi Originali fidem haberi volumus) vobis [illegible] penitus supersedeatis, nisi [illegible] in hoc [illegible] ipso facto incurrere velitis.

9. [illegible] denique Dilectiones & vos, ex plenitudine [illegible] & jubemus, ut intra [illegible] datum [illegible] fuerit, quorum duodecim pro primo, [illegible] eum [illegible] vobis pon[illegible]tus [illegible] sequenti die judiciali in Cæsarea nostra Aula, ubicumque [illegible] fuerit, vel [illegible] comparea[t]is, ac testatum faciatis, [illegible] huic nostro Mandato, & [illegible] bus & singulis capitibus [illegible] & [illegible], aut [illegible] & [illegible] Cæsareo mandato [illegible] facto ipso [illegible] [illegible] ac termi[illegible] & conclu[illegible] [illegible] compareatis, [illegible] & quod [illegible] Datum in [illegible] & Sacri Imperii [illegible] die 1. Julii, Anno [illegible] Regnorum, Romani primo, Hungarici [illegible], & Bohemici secundo.

MATTHIAS.

Ad mandatum Sacræ Cæsareæ Majestatis proprium

J. [illegible]

FINIS.

COLLECTIO
CONSVETUDINUM ET LEGUM
IMPERIALIUM,

hoc est,

GENERALES ET RECEPTÆ IN IMPERIO CONSVETUDI-
ac Leges Capitulares, à Diuis Regibus & Imperatoribus Romanis partim confirmatæ, partim promulgatæ; ab eorundemque Consiliariis in Codices distinctim collectæ, & certo quodam titulorum ordine digestæ.

In quibus ea, quæ in Collectionem Constitutionum Imperialium, propter diuulsam temporum seriem, commode referri non potuerunt, pleraque omnia continentur, inde ab ætate C. Iuly Cæsaris Imperatoris & Dictatoris Romanorum, usque ad D. N. IMP. CAES. MATTHIAM P. F. AVG. PP.

Editæ atque in lucem prolatæ industria & studio

P. N. MELCHIORIS GOLDASTI HAIMINSFELDII, C. S.

Elenchum Tractatuum hac in Collectione contentorum columna secunda monstrabit.

Ex singulari gratia & priuilegio Imperiali, Domino Auctori clementissime concesso.

FRANCOFORDIÆ AD MOENVM,

In Bibliopolio Petri Kopffii Ciuis & Bibliopolæ ibidem: typis Ioannis Saurii.

M. DC. XIII.

ELENCHVS TRACTATVVM
QVI IN HAC COLLECTIONE
CONTINENTVR.

VIRO ILLVSTRI,

IOHANNI LVDOVICO DE VLM, DOMINO IN MARPACH, MITTELBIBERACH, ET HOHENFREYBERG, SACRI CÆSAREI CONSISTORII, ET Imperatoris Consilii Senatori, Consiliario Domestico, & Cancellario Imperiali Aulico, Vicemgerenti Reuerendissimorum, & Superillustrissimorum S. Rom. Imperii per Germaniam, Galliam & Italiam Archicancellariorum, &c. Domino & Fautori suo.

MELCHIOR GOLDASTVS HAIMINSFELDIVS S. P. D.

QVod ego opus tibi offero, VIR ILLVSTRIS, Consuetudinum & Legum Imperialium, quas huiusce Collectionis inscriptio profitetur, id ad officium dignitatis tuæ proprie spectat atque attinet. Nec alium sibi patronum optare debuit, præter te maximum, interque maximos eximium Magnæ Germaniæ, quam Franciam veteres dixere, Cancellarium, hoc est, Sacri Palatii Imperialis Logothetam, Quæstorem & Capellanum, penes quem Legum omnium sacrarum custodia, sigillum, tutela & publicatio, sacratissimi muneris auctoritate sancita. Iure igitur atque merito hoc meum votiuum munus publice in sacrario Cancellorum tuorum, quam Sacristiam mediæ ætatis scriptores appellant, suspendo, vt patrocinio tuo fretum & saluti communi commendatum, & simul libere versari per ora clientum Imperii tutumque esse ab inimicorum insidiis possit. Confido in diligentia & dexteritate iudicii tui, cuius gratia in vniuerso sacro Imperio ab vtriusq; religionis Ordinibus frequenter celebraris & constanter adamaris, te id facturum esse cum libentius, tum studiose. Etenim Leges sunt, eædemque sacræ ac Imperiales, quarum (vti dictum est) ratio, quæ æquitatem illarum & iustitiam dirigit, ad munere tuum & amplissimum pertinet officium, quod nobis Iurisconsultorum filii hisce versibus eleganter descripserunt:

Hic est, qui leges Regni cancellat iniquas,
Et mandata pii Principis æqua facit:
Si quid obest populo, vel legibus est inimicum,
Quidquid obest, per eum desinit esse nocens.

Nec ea [illegible] tantum, verum ipsa etiam consignatio, per quam leges recipiunt auctoritatem [illegible], in iure potestatis tuæ consistit. Siquidem vsu hodierno [illegible] Auctor Historiæ, quæ de B. Ausberto conscripta legitur [illegible] esse [illegible] Scriba, doctus conditorque Regalium priuilegiorum, & gerulus

(:) 2

lus annuli Regalis, quo eadem signabantur priuilegia. Et Ioannes Curopalates libro de Officiis sacri Palatii Constantinopolitani, fol. 60. *Magnus Logotheta,* (id est, Cancellarius) *disponit Mandata & Bullas aureas ...* *mittuntur ad Reges, Sultanos & Toparchas, atque hoc quidem proprium est Magni Logothetæ ministerium.* Videre profecto habes, ne vlla Principis constitutio, vlla sanctio, vllum diploma, vllum rescriptum, vlli Codicilli Imperatorii, non e Republica, atque etiam ex dignitate Imperatoris Ordinumque procedantur aut exeant.

Custodiam quoque Legum ad muneris tui amplitudinem attinere, satis apparet ex Ordinatione Caroli Magni Imperatoris, quam Hincmarus Archiepiscopus Rhemensis in Epistol. ad Carolomannum Regem & Principes Francorum refert his verbis: *Apocrisiario sociabatur Summus Cancellarius, qui à Secretis olim appellabatur, erantque illi subiecti prudentes & intelligentes ac fideles viri, qui præcepta Regia absque immoderata cupiditatis venalitate scriberent, & secreta illis fideliter custodirent.* Et in Capitularibus Ludouici Pii Imperatoris legitur: *Sequentia quædam Capitula, ex Sanctorum Patrum Decretis, & Imperatorum edictis colligere curauimus, atque inter nostra Capitula, lege firmissima tenenda, generali consultu, Erchenbaldo Cancellario nostro inserere iussimus.* Denique in Constitutione Caroli II. cognomento Calui Imperatoris, facta in Commun. Carisiaci, anno DCCCLXI. ita legitur: *Præterea necessarium duximus, vt commendationem nostram ex hoc scribere rogaremus, quæ ex more in nostro Palatio apud Cancellarium nostrum retineatur, & inde per Missos,* (id est, Commissarios) *nostros dirigatur.* Vt meo animo non inepte Gulielmus Budæus, vir rerum experientia, summa eruditione, & amplissima dignitate clarissimus, arbitretur, iure quodam te Nomophylacem, id est, legum præsidium & iuris asylum, in Aula & Imperio censeri.

Postremo diximus, publicationem quoque Legum & Mandatorum Imperialium esse in tuo pontificio reposita. Quid enim aliud sibi vult illa subscriptio, quæ in Commonitorio Alarici Regis Wisigotthorum ad Gotaricum Comitem subnotata est? *Anianus vir spectabilis* (qui fuit Cancellarius Regis) *ex præceptione D. N. Gloriosissimi Alarici Regis hunc Codicem de Theodosianis legibus, atque sententiis iuris, vel diuersis libris electum, &c.* ... *subscripsit.* Quo pacto Iustinianum etiam Imperatorem constituisse obseruamus, Gloriosissimi Quæstoris, (id est, Cancellarii) subscriptionem esse necessariam, in *Nouell.* 114. *cap* 1. *& in auth. gloriosiss. C. de diuers. rescript.*

Ex quibus à me vsq; commemoratis abunde (opinor) lucescit, quamobrem *vox & custos legum iustitiæque, armarium legum, & Principis ...* appelleris à Cassiodoro, tuo in Imperiali Cancellaria apud Theodoricum Gothum Imperatorem antecessore, Epistolar. lib. 6. & 8. necnon & *... particeps, precum arbiter, legum conditor,* ab Aurelio Symmacho Vrbis Romæ Consule. lib. 1. epist. 17. Tu enim solus es, qui in omni ferme parte constituendæ Reipublicæ, Principis vicem implere, aut certe obtinere videris: qui vel caput es sanctioris & interioris Consilii Cancellariæ illustris habens administrationem: qui denique morum legumque perpetuum quoddam regimẽ recepisse videris. Quod munus primus omnium Ca...

uno

tus Augustus Imperator Romanus, accepisse sibi delatum, non sibi sum-
psisse dicitur. Tibi denique id auctoritatis esse oportet, cui omnes Imperii
Ordines, sacri profani, rerum suarum grauissimarum arcana committere
non dedignentur.

Qui quamuis in tanto dignationis fastigio collocatus sis, tamen vsq; adeo non extolleris aut fastidis tuo culmine inferiores, vt inaudita ciuilitate ac moderatione ianuam & vestibulum omni postulanti, omnibus horis patere patiaris. Et quum te omnibus numeris grauitatis, constantiæ, veritatis, prudentiæ, temperantiæ, fortitudinis, integritatis, absolutum esse virum, vndecunque doctum, vndique placentem, non mihi modo, sed cunctis Imperii Ordinibus, summis, medioximis, minimis constet; tamen earum rerum seueritatem tantis condimentis humanitatis comitatisque commitigauisti, vt ex omnibus vnus placuisse videaris, cui sacrum hic Capellaniæ & Sacristiæ Imperialis officium à tribus Archicapellanis commendaretur.

Quod ita tibi felix, fortunatum ac proprium esse à Deo Optimo Maximo volo, vt me meaque studia bene præclareque de Republica merentia, tibi grata acceptaque, & patrocinio fauoris tui commendata in posterum quoque cupio. Id fiet, vbi votiuum isthoc opus in Capella & Sacristia tua æquis oculis, quibus priora mea monumenta solitus es, respexeris. Quod vti facias, te per genium amoris & affectionis obsecro, quibus illustre nomen tuum iam pridem olim colo atque obseruo: cui nihil gratius, nihil iucundius, nihil acceptius contingere vmquam poterit, quam tibi officia mea ac studia qualiacumq; præstare simul & comprobare. Dat. Francofordiæ ad Mœnum, pridie Palmarum, A. C. N. M. DC. XIII.

ELOGIA ET TESTIMONIA

DE VSV, AVCTORITATE, ET PRAXI AVTHENtica Legum Capitularium in hac Collectione contentarum.

DE LEGE LONGOBARDORVM.

LOTHARIVS II. Imperator in Chronico Cassinensi, de compilatore, (vt putatur) harum Legum, sic scribit ad Abbatem Cassinensis Monasterii: *Lotharius Dei gratia Romanorum Imperator Augustus; dilectissimo fideli suo Guibaldo Casinensi Hierarchæ, & Romani Imperij, Cancellario, Capellano ac Principi pacis, gratiam suam & bonam voluntatem. Tuæ fidelitati per Imperialia scripta mandamus, vt nostra à Deo conseruandæ Maiestati Petrum Diaconum, qui à nostra Imperiali Serenitate Logotheta Italicus, Exceptor, Cartularius, & Capellanus Romani Imperij constitutus est, transmittere studeas, recepturum pro suæ fidelitatis seruitio dignæ retributionis præmium. Indubitanter enim noueritis, nostram Maiestatem & Collaterales Imperij propter antiquitates & rerum gestarum relationes, eius absentiam ferre non posse. Mitte etiam per eum omnia antecessorum nostrorum priuilegia, quæ ei ad Aquaspensiles olim custodienda dedisse meminimus, &c.*

GVNTHERVS Secretarius Friderici I. Imperatoris, in Ligurino, lib. 2. de Longobardis:

Gens astuta, sagax, prudens, industria, sollers,
Prouida consilio, legum iurisque perita. Et paulo post:
Illa tamen legum prudens, & iuris amori
Dedita gens, &c.

Ad quæ verba sic commentator IAC. SPIEGELIVS IC. trium Imperatorum, Maximiliani I. Caroli V. & Ferdinandi Secretarius & Consiliarius: *Merula Regnum Longobardorum minime crudele fuisse ait, & Legem Longobardam celebrari, cuius præcipue autor Rotaris, & cæteri Reges perhibentur. Nec non esse quasdam Italiæ Ciuitates, quæ in hanc vsq; diem iudicia sua ex edictis Longobardorum magis, quam ex Decretis Imperatoriis exercent. Præterea Longobardorum Reges eos fuisse, (fremant licet cæteræ gentes) qui legibus & armis vniuersam pene Italiam iam à maiorum virtute degeneratam subleuauerint, erexerint, & exornauerint.*

In CONSVETVDINIBVS FEVDORVM, lib. 2. tit. 1. in princ. tradit Obertus de Orto IC. & Consul Mediolanensis: *Causarum, quarum cognitio frequenter nobis committitur, aliæ dirimuntur iure Romano; aliæ vero legibus Longobardorum; aliæ autem secundum Regni (id est, Imperij Teutonici in Italia) consuetudinem, &c.*

Ad quæ verba DIONYS. GOTHOFREDVS IC. in Notis: *Longobardæ libros authenticos esse hinc colligunt.*

Eodem lib. 2. tit. 22. de Milite vasallo, qui contumax est, in fine princip. *Sed si intra annum venerit, restituitur ei possessio: alioquin & beneficium & possessionem amittit, vt in Lombarda de iis qui ad palatium venire contempserint, l. si cuiuscumque.* Est l. 3. tit. 43. lib. 2. Legis Longobard.

Eodem lib. 2. tit. 58. cap. 1. de Notis feudor. *Alioqui adhibeat Dominus quos meliores poterit: liberos tamen, argumentatione legis de vltimis voluntatibus in Lombarda.*

barda, *scilicet illa, quæ dicit; si quis donationem facere voluerit*, &c. Est l. 7. tit. 18. lib. 2

Eod. lib. 2. d tit. 58. cap. 2. de Notis feudor. *Quæ omnia supradicta colligi possunt per supradictas Leges Longobard. titulo de vltimis voluntatibus, l. si quis, & C. communi diuidundo, l. 1. & fin.* &c. Est d. l. 7 tit. 18. lib. 2.

Eod. lib. 2. d. tit. 58. cap. 3. *Si instrumentum diceretur falsum à domino, daretur defensio vasallo, qui instrumentum ad se deferret, vt in Lombard. Qualiter quis se defend. deb. l. de chartis*, &c. Et §. 1. ibid. *Notandum est, quod de omni controuersia, quæ inter dominum & vasallum oritur, si pares veritatem nouerint, omnino cogi debere à domino & paribus dicere veritatem. Qui si dicant, se nescire, cum sciant, & vasallus postulet, dominus eos coget iurare, & veritatem dicere, vt C. de testib l. si quando, & in Lombard. vt iudex, de off. iud. & in tit. Qualiter quis se defend. deb. l. si qualiscunque causa, & tit. de testibus, l. vt quicunque, & l. vlt.* Est l. 31. & l. 34. de chartis, tit. 55. lib. 2. l. 15. vt iudex, tit. 52. lib. 2. l. 13. si qualiscumq; caus. tit. 55. lib. 2. l. 5. vt quicumque, tit 51. lib. 2.

Eod lib. 2. tit 58. cap. 4. §. 1. in fin. *Sed contrarium reperitur in Lombard. quia licet filius minorem virtutem habeat, quam pater, tamen debet præcise iurare, patrem suum non fuisse debitorem, vt in Lombard. Qualiter quis se def. deb. l. si contigerit.* Est l. 7. tit. 55. lib. 2.

FRAN. CVRTIVS Iunior in tract. Feudor. cap. 6. num. 2. adducit adhuc duos textus, in quibus Leges Longobardorum confirmentur esse authenticæ, vt est *text. in c. 1. in fin. Hic potest esse tit. qui suc. teneantur.* Est tit. 9. lib. 1. Feud. vbi innuere videtur Legem Lotharii de precariis, quæ tamen in Lege Longobard. non exstat. Item, *text. in c. 1 in princ. Qualiter feu. pro alie.* Quem ego titulum in iure Feudor. non reperio.

In CONSVETVDIN. FEVDOR. lib. 2. tit. 39. c. 3. *Non est consuetudo Mediolani, vt de felonia aut de infidelitate pugna fiat, licet contrarium sit, quod præcepit Lex Longobardorum, vt de infidelitate pugna fiat.* Est l. 30. quibuscumque, tit. 55. lib. 2.

HONORIVS II. PAPA, c. 1. de iuram. calumn. in Decretal. Gregorii IX. Papæ, lib. 2. tit. 7. *Vt ergo dubietas ista auferatur, secundum etiam decisionem filij nostri Henrici quondam Imperatoris, cuius sunt hæc verba*, &c. *Eius itaque interpretationem corroboramus, & Diui Marciani constitutionem ita interpretari debere decernimus*, &c. Est decisio Henrici V. Imp. in l. 11. tit. 47. lib. 2. Legis Longard.

CVRTIVS Iunior d. cap. 6. num. 2. probaturus, Leges Longobardorum in disceptandis litibus auctoritatem habere, profert sententias Glossatorum Iuris vtriusq;, nimirum Accursii, Pilei, Conradi, & Ioannis Theutonici, veterum Iuris interpretum. Verba eius hæc sunt: *Quæro, quid sit Liber Longobardorum, & an possit ad decisionem causarum allegari? Circa primum, habetis Gloss. in c. 1. in verbo Scriptum, 33. q. 1. quæ dicit, quendam Carolum fuisse compilatorem Libri Longobardæ. Aliud dixit Odofred. in auth. dos data, C. de donat. ante nupt. quod quidam Reges Apuliæ, qui venerunt de Sardinia in Apuliam, fuerunt compilatores Libri Longobardæ: qui ideo sic appellatus est, quia ipsi habeant longas barbas. Circa secundum vero, nunquid iste liber sit allegabilis ad decisionem causarum, videtur dicendum quod sic, quia Gloss. vbique allegant Legem Longobardam.* Ita allegat Gloss. in c. 1. §. hoc

autem notandum. in verb. Legibus, qui feud. dar. pos. & in d. c. 1 §. cũ vero Corradus, in verb. Dignaretur: *quæ dicit, quod Conradus Imp. fecit illam constitutionem & legem, in qua continebatur, quod non solum filij, sed etiã nepotes succederent in feudo, vt probatur in d. §. cum vero Corradus; & constituit multa alia, quæ habentur in Longobardia, id est, in Legibus Longobardorum. Ergo sicut § cum vero Corradus, est authenticus: idem erit in aliis legibus ab eo conditis. Sic etiam allegat leges Longobardas Glos. in c. 1. §. qualiter, in verbo, Duellum, de pace tenend. Ad idem text. cum glos. in c. non est consuetudo, in verbo, licet lex, de alien. feud. pat. & in d c. 1. §. hoc quoque sciendum, cum glos. in verb Gradum. Sic etiam pro decisione feudorum allegat Longobarda iura, gl. in c. 1. §. si rusticus, in verb. Voluntate. & in § si miles, in verb. Diuino, de pace ten. Ad idem glos. in c. 1. in verb. Similibus. An mutus vel alias imperfect. Et non solum in libro Feudorum, sed etiam alibi glos. allegant legem Longobardam. Ita allegat glos. in auth sed nouo iure. C. de seru. fugit. & in l. falsus, §. si iactum. D. de furt. in l. consensu, in princip. in verb. Adulterum. C. de repud. in l. fin. in verb. Recuperare. C. de iure domin. impetr.*

IOANNES SEMECA Glossator Iuris Canonici, ad caus. 11. q. 1. c. 37. in Decreto Gratiani annotat. *Non inuenitur in Longobardia, quæ nunc est, sed in Gallia:* id est, non exstat in legibus Longobardorum, quæ nunc in vsu habentur, sed in Capitularibus Francorum. est enim cap. 281. lib. 6.

Allegatur etiam & probatur, vt authentica, hæc lex Longabardorum à GLOSSA Iuris Saxonici prouincialis (Landtrechts) in Spec Saxon. lib. 1. art. vlt. vbi vocatur, *Ius Lombardicum.*

GLOSSA posterior Speculi Saxon. lib. 3 artic. 82. *Auus eius* (sc. Caroli Magni) *vocabatur Carolus* (Martellus) *qui fuit etiã Rex Franciæ & Lombardorum & fecit quasdam Leges in Lombarda per totum: qui etiam postea habuit Imperium.*

GAVDENTIVS MERVLA Alexandrinus, lib. 1. Antiquitatis Vicecomitum Mediolanens. circa fin. *Lex etiam Longobarda celebratur, cui præcipue autor Rotaris, & cæteri Reges perhibentur. Quare minime mirandum, si post extinctos Reges, quidam Duces imperauerint; & Longobardi à Ciuitatibus in partem iuris, & libertatis conditionem, qua ipsi erant recepti, sine discrimine ceu indigenæ semper habiti fuerint.*

BERNARDVS SACCVS Ticinensis, lib. 9. Histor. Ticinens. cap. 5 de Luitprando Rege Longobardorum: *Possem alias etiam addere præfationes, quibus ipse Rex humili semper sermone Deo inuocato scriptiones Legum suarum instituit. Diuersus penitus à Iustiniani iactatione, cuius dicendi vanitatem imperiti admirantur eo loco, Imperatoriam Maiestatem, &c. Et se Gothicum, Alanicum, &c. inscribens, in sui ipsius glorificatione euanuit. Huiusmodi igitur religione imbutus Lytprandus, tam in ferendis legibus, de suorum Procerum Ducumque cohibendis excessibus, &c.*

CAROLVS SIGONIVS in Histor. de Regno Italiæ, lib. 8. anno 1007. *In quibus illud animaduersione dignum, cum horum etiam temporum consuetudo ferret, vt omnes ederent, qua quisque lege viuere vellent, Romana, Longobarda, an Salica, Bonifacium* (Ducem Tusciæ, Marchionem Ferrariæ, Mantuę & Parmæ, Comitem Canusij, &c.) *Longobardam esse professum, Mathildem vero* (eius filiam) *Salicam, quod ex eorum tabulis, quæ plurimæ in Ecclesia Mutinæ asseruantur, cognoscitur. Quod in patre & filia, non idem in viro & coniuge. Vnde in eodem Tabulario per hæc tempora sic scriptum inuenitur: Maria, quæ professa sum lege viuere Romana, sed nunc*

pro-

[illegible] *meo lege Longobardorum viuere videor, qui professus est ex natione sua lege viuere Longobardorum.*

Iacobus SPIEGELIVS in Catalogo Cæsarum, tit. vlt. *Sunt qui Lotharium Imperatorem haud minore laude vehendum, quam Diuum Iustinianum existiment, quod ut Leges Romanorum infinitis voluminibus antea dispersas, autoritate Iustiniani L. libros Digestorum contractas, Institutionum libros IV. editos, Codicem* [illegible] *felicitore cura studioque, non multo post Iustinianum, per Iura Langbart*[illegible] *Germanicarum gentium, oppressos, in lucem reuocarit. Quanquam in* [illegible] *regione, certa capita Langbarticarum Legum etiamnum seruentur. Q*[illegible] *us, qui volumina Interpretum Iuris Ciuilis versant. Accedunt quæ & h*[illegible] *habentur, clarorum Iurisperitorum Scholiis illustratæ Constitutiones Imper*[illegible] *Friderici, eius nominis II. qui Bononiense Gymnasium, quia Ciues imperata non* [illegible]*, Patauium transtulit, & quod Imperij maiestatem sartam tectam cupiebat, a Ro*[illegible] *Pontificibus anathematis spiculo districtus est, & vindicantes palam, Francis a*[illegible] *Legibus ad hanc quoque diem suum stare vigorem in inclyto Siciliæ Regno, quod* [illegible] *Neapolitanum vocatur; cuius possessio, si modo tam legibus, quam armis, regna* [illegible]*ur, ad nullam gentem magis pertineret, quam Alamannicam, &c.*

Videantur Interpretes Feudorum, quorum sunt dissentientes super [illegible] harum Legum Longobardarum opiniones; sed maior & [illegible] pars est affirmantium, quam negantium. Cui affirmantium parti [illegible] rationibus & argumentis accedunt CAROLVS Siculus I C. in Gl. [illegible] BOERIVS Consiliarius Regius in Notis ad Legem Longobard. [illegible] AMERBACHIVS in Annot. ad Capitular. Lotharij Imp. Matthæus de AFFLICTIS in Comment. ad Constitutiones Neapolitan. Horatius CARPANVS in Comment. ad Statuta Mediolanens. & alij in aliis locis propemodum innumerabilibus.

DE CAPITVLARI LOTHARII IMPERATORIS.

Cæsar BARONIVS Cardinalis Romanus, tom. 1[illegible]. Annal. Ecclesiast. [illegible] 847. num. 12. *Quas seruandas præscripserit Lotharius Imperator* [illegible] *Italiæ Regno, constitutio ab eo promulgata ita declarat:* Placuit nobis, [illegible] Capi[illegible] que excerpsimus de Capitulari bonæ memoriæ gloriosissimi aui Domini nostri Caroli, & genitoris nostri Ludouici Imperatoris inuictissimi, [illegible] & fidelibus nostris, & sanctæ Ecclesiæ in Regno Italiæ consi[illegible], per legem teneantur & seruentur. *At quales fuerint istæ Leges, ipse, qui* [illegible] *liber Capitularium docet: nimirum quæ noscuntur magna ex parte acceptæ* [illegible] *& Decretis Romanorum Pontificum, atque ex prædecessoribus Impe*[illegible] *, quæ essent optimæ, fauerentque Ecclesiasticæ immunitati. Ut non* [illegible] *Ecclesiis* [illegible] *præscribere idem Lotharius dicat, vtpote quod eædem* [illegible] *fuerint per Romanos Pontifices comprobatæ. Por*[illegible] *, promulgationem istam Capitularium collectorum per Ca*[illegible] *Magnum & Ludouicum per Lotharium factam hoc tempore fuisse, quod ita ius*[illegible] *anno sequenti* DCCCXLVI. *collecti ad celebrandum Meldense Conci*[illegible] *inter alia statuerunt hæc ipsa cap. 78.* Vt Capitula Ecclesiastica à [illegible] Karolo Magno Imperatore, necnon a Domno Ludouico Pio Augusto

gusto promulgata obnixe seruari pręcipiantur, sicut & legalia obseruanda esse noscuntur.

Optime quidem Baronius de promulgatione horum Capitularium sensit: sed non recte de collectione Benedicti Leuitæ accipit, quæ per eum priuato studio, non publica auctoritate Imperiali facta fuit. Quare puto, (quod mirãdum est in viro tantæ lectionis) hoc Capitulare ipsius Lotharij Imperatoris à Card. Baronio non esse visum, quamquã id non ita diu Moguntiæ fuerit cũ Epistolis Hincmari Archiepiscopi Rhemensis recusum.

De hoc ipsissimo Capitulari prorsus intelligendũ est rescriptum Leonis IV. Papæ Romani ad hunc ipsum Lotharium Augustum, apud Gratianum dist. 10. c. 9. vbi legitur: *De Capitulis vel Præceptis Imperialibus vestris, vestrorumq; Pontificum prædecessorum irrefragabiliter custodiendis & conseruandis, quantum valuimus & valemus, Christo propitio, & nunc & in æuum nos conseruaturos modis omnibus profitemur. Et si fortasse quilibet aliter vobis dixerit, vel dicturus fuerit, sciatis eum pro certo mendacem.*

Vbi Glossa GREGORII XIII. Papæ Romani annotat: *Omnia hæc quæ à Leone scribuntur, spectare videntur ad Capitula Caroli & Ludouici, quę Lothar. in vniuersa Italia seruari mandauerat.*

Videantur Annotationes Viti AMERBACHII ad hoc Capitulare, quod ille tamen obseruare non quitus est, esse illud Lotharij Imperatoris auctoritate compilatum pariter atque editum.

Annon de hoc eodem Capitulari accipiendum est, quod legitur in Synodo Moguntina sub Rhabano Archiepiscopo habita, cap. 16. *Obsecramus Regiam pietatem, de oppreßione pauperum liberorum, vt non a potentioribus per aliquod malum ingenium contra iustitiam opprimantur, vel cogantur, vt res suas vendant siue tradant, ne forte parentes eorũ contra iustitiam fiant exhæreditati, & Regale obsequium minuatur, & ipsi propter indigentiam mendici, vel latrones, seu malefactores efficiantur, & vt sæpius non fiant manniti ad placita, nisi sicut in Dominico Capitulare breuiter præcipitur.*

In CONCILIO RAVENNATENSI per Ioannem IX. Papam, & Lambertum Imperatorem celebrato, anno Domini DCCCXCVI. cap. 1. *Si quis sanctorum Patrum Regulas contempserit, & gloriosissimorum Imperatorum, Karoli videlicet Magni Imperatoris, & Ludouuici, atque Lotharij, necnon & filij eius Ludouuici, quæ de Ecclesiasticis decimis in eorum Capitularibus statuta atque sancita sunt, non obseruauerit; & qui dat, & qui recipit, auctoritate sanctæ sedis Apostolicæ, & sanctorum Synodi, excommunicationi subiaceat.*

DEVSDEDIT Cardinalis Romanus in Collectione sua Canonum, refert hunc Canonem ex Legibus Romanis ab Imperatore LAMBERTO Augusto promulgatis Cap. 11. vt testis est Franciscus Pithœus in præludijs Capitularium per Ansegisum & Benedictum collectorum.

Ioannes BVSÆVS Iesuita Moguntinus in præfat. ad Hincmari Epistolas, hoc Capitulare appellat, *Constitutionum Caroli Magni Epitomen* [illegible] Et addit: *Quia doctrinam continet* [illegible] *atque omnium consentaneam ius, quæ ab Hincmaro traduntur in Epistolis* [illegible] *magnam lucem* [illegible] *Hincmarianis dictis conciliare possunt,* [illegible]

DE SPECVLO SAXONVM.

Imp. CAROLVS MAGNVS Aug. in Constitutione de Sede Regia & Iudicio Imperiali Aquisgranensi, tom. 2. Collectionis Constitut. Imperial. fol. 7. *Deinde, prout cunctis placuit prudentioribus Regni nostri, Legem Saxonum, Noricorum* (id est, Bauarorum) *Sueuorum* (id est, Alamannorum) *Francorum, Ribuariorum* (id est, Mosellanorum) *Salicorum, sicut mos & potestas Imperatorum est, & omnium antecessorum meorum semper fuit, distinxi; distinctam sub auctoritate Regia & Imperatoria stabiliui, non ex mea adinuentione vel corde prola[...] [...]nuni consilio à me renouatam & auctam in melius, sicut patres & prædecessores mei fecisse perhibentur.* Sed hoc [...] intelligit Legem Saxonum illam vetustissimam, quæ ab Heroldo edita circumfertur.

WIPPO Capellanus Cunradi II. cognomento Salici Imperatoris, in eius Vita, cap. 6. in fin. [...]: *Reuersus Rex de Ribuariis ad Saxoniam, ibi Legem crudelissimam Saxonum, secundum voluntatem eorum, con[...] auctoritate roborauit.* Sed hic pro Saxonia intelligit Westphaliam, innuitque Legem illam iudicij [...], de qua alibi tractamus.

ECKO de REPKAW Compilator Speculi huius, lib. 3. art. 42. scribit: *Et etiam cum Leges huius Pri[...]per Diuorum Principum constitutiones gemmis verborum primitus exornabantur,* &c.

Et lib. 3. artic. 73. *Istud etiam ius habebant ministeriales vsque ad tempora Vichmani Archiepiscopi Maydeburgen[...].* Vixit autem hic Wichmannus tempore Friderici Barbarossæ & Henrici VI. Imperatorum.

GLOSSA Speculi in prolog. *Interpretaturus simul & translaturus in Germanicum Ecke de Repkaw Priui[...] præsens Saxonibus, cum ad fidem conuersi sunt Christianam, à Diuis Imperatoribus Constantino & Carolo, pro iure [...] exordium operis à Deo sumit omnipotenti.*

Eadem, lib. 1. artic. 14. *Verba sunt Ecke de Repkau auctoris priuilegii,* &c.

Eadem, lib. 2. artic. 36. *Dicere quis posset, auctorem priuilegii insufficienter expressisse modos defensæ contra vendi[...],* &c. *Respondeo, quod auctor Priuilegii Ecke de Repkaw nec plura addere, sed nec minuere potuit, nisi secundum [...] Priuilegio, quod ipse ex Latino in Germanicum transtulit, inuenerat. Iura enim ampliare vel minuere nemini licet, [...] Imperatori.*

Eadem, lib. 3. artic. 44. *Nouæ leges cœperunt à Constantino, à quo & ius Saxonibus traditum est, & reliquis [...], erantque permixtæ & inordinatæ. Postea vero Theodosius minor Augustus, ad similitudinem Gregoriani & Hermogeniani Codicem factum Constitutionum, à Constantini temporibus, sub proprio cuiusque Imperatoris titulo, dispo[...],* &c.

Eadem d. lib. 3. artic. 54. *Tractatur hic de electione Regis Romanorum; excerptaq; est lex præsens per translatorem Priuilegii, ex Constitutionibus Caroli Imperatoris, cum Imperium Theutonicis tradidit. Quicquid enim hic dicitur de Imperatoribus Imperioque, non habetur in Legibus, vt Accursius dicit Instit. de iur. nat. gent. & ciu. § sed & quod.*

Eadem, d. lib. 3. artic. 65. *Super intellectu articuli præsentis, nonnullæ fuerunt opiniones & controuersiæ. Quidam [...] Burchardus Episcopus Maydeburgensis, & Comes Otto de Falckensteyn, intelligere voluerunt articulum,* &c. *Alii [...] [...]adus de Dreienleben, & Conradus de Roslaw, intelligere textum voluerunt,* &c. *Alii vero, vt Henricus de Be[...] & Thiedricus de Lemwenden, textum intelligere voluerunt,* &c. Hi sunt veteres interpretes huius Spe[...] Saxonici. Vixit autẽ hic Burchardus Episcopus Magdenburgensis sub tribus Imperatoribus, Al[...] Primo, Henrico VII. & Ludouico V. Bauaro, promotus in sedem anno 1307. demortuus anno [...] Vnde non vana coniectura est, hoc Speculum sub Ottone IV. demum Imperatore fuisse insti[...]m, & sub Friderico II. Imperatore absolutum, vt infra annotabo. Quod etiam colligas non ob[...] ex textu articuli 73. vbi legitur; *A prædicti autem Archiepiscopi Wichmani temporibus hoc ius inualuit.* Vi[...] hic Wichmannus (vt supra dictum est) sub Friderico Primo, & eius filio Henrico VI. Impe[...]ribus.

Eadem, d. lib. 3. artic. 78. *Caute intelligi debet § iste, nec ita grosse, vt in se sonat,* &c. *Vasallus contra dominum [...] inuenire non potest; quod tamen tolerabilius est, quam quod dominum detinere debeat. Si ergo ei facere non licet, [...] minus, nec ei licebit id, quod est maius, vt Instit. quib. alien. licet vel non, & ff. de regul. iur. l. non debet. Etiam habetur [...] Feudorum, Ex quib. caus. feud. amittat. vbi iuratur domino esse auxilio contra vnumquemque: quod non esset, si eum [...], vt hic textus disponit. Habetur etiam 22. q. vlt. de forma. quod vasallus dominum tueri debet ab omni damno; quod [...] esset. Quidam dicunt, quod lex ista corrigit & derogat aliis legibus in contrarium. Respondeo, quod noua lex corrigit [...]n: sed Ius Feudale posterius est Saxonico: quare istud non derogat illi. Dicunt etiam quidam, quod Ius Feudale [...]: quia lex posterius constituta, quæ est contraria priori, derogat illi,* &c.

Glossa hoc loco respicit ad Carolum Magnum, à quo præsumit hoc Ius Saxonicum prouincia[...] quod ille *Priuilegium Saxonum* appellat, esse constitutum; & ideo vetustius esse Iure Feudali, quod à [...] Imperatore originem ceperit, vt patet ex sequentibus verbis.

Eadem, lib. 1. artic. 14. *Ex quo itaque Prouinciale ius antiquius est Feudali, quare & constitutiones Prouincialis [...] subsequentes Iuris Feudalis leges annullari deberent. Carolus enim Magnus, Ius Prouinciale Saxonibus statuit: Fre[...] Imperator Ius Feudale; vt in auth. de vsib. feudor. collat. 10.*

Eadem, lib. 3. artic. 83. *Auctor huius Constitutionis, & duarum sequentium, fuit Otto Primus Magnus Impera[...] [...]icorum.*

Glossa posterior in d. lib. 3. art. 82. *Priuilegium præsens largitum est Saxonibus in Saxenburgo, ab Imperatore [...] ab anno Domini octingentesimo decimo, anno septimo Imperii sui, die decima Ianuarii: meritoque nomen Diui illius*

Impe-

Imperatoris huic operi præponitur. Iura etenim & leges id suadent, vt priuilegiis omnibus nomina Imperatorum [illegible] tur, &c.

Eadem, d. lib. 3 artic. 39. *Ad remouendam omnem iuris difficultatem, quodque ius com[illegible] liquid, quod necessarium sit omittatur; auctor priuilegii Ecke de Repkaw declarare intendit, qu[illegible]* &c. *Non tamen opinari quis debet, quod solus ipse Ecke, qui auctor priuilegii est, & qui ex Latino in Germani[illegible] priuilegium traduxit, passum istum duntaxat intellexisset, vel quod solus articulum præsentem pro iure sanxi[illegible] clarius id aperuit ex Latino in Germanicum, quod communius apud Saxones erat, illud transferendo. [illegible] quam clarius enucleat, maiori laude dignus est, quam qui ad inuenit, &c.*

Eadem, d. lib. 3. artic. 83. *Constitutio præsens est Ottonis Imperatoris, quæ pro confirmatione [illegible] rium per Carolum Imperatorem Saxonibus sanctorum lata est.*

Eadem, d. l. 3. artic. 85. *Constitutio præsens est Imperatoris Ottonis Ruffi, Magni Ottonis filii, an[illegible] perii sui.*

G L O S S A in procœmio ad Wichbild. de Constantino Magno Imperatore: [illegible] *tandem circa annum Domini* C C C X I. *Constantinus Magnus, primus Christianorum Imperator, [illegible] maximam edidit stragem, perdomuit, fideique Christianæ initiauit, non tamen in toto conuertit, L[illegible] torum arbitrium edidit.*

Eadem in procœmio ad Wichbild, de Carolo Magno, Saxonum & Sclauorum [illegible] *Prouinciale, quod Speculum Saxonum vocatur, apud nosque in vsu habetur, Saxonibus ipsis iuxta eorum arbitrium [illegible]*

Eadem, artic. 7. Wichbildi: *Noua autem Leges à Constantino Cæsare, à quo & Saxones ius [illegible] runt,* &c.

Ibidem circa finem glossæ: *Saxones etenim, reliquiæ Macedonici exercitus fuerunt, nauibusque in [illegible] uinciam aduecti, Thuringos subiugarunt, regnaque constituerunt; quæ & illæsa permanserunt v, que ad tempora [illegible] tini Imperatoris, qui eosdem subiugando, Christianæ fidei initiauit, iuraque prouinciis statuit, &c.*

Eadem, artic. 10. Wichbildi: *Is etiam* (Burchardus de Mangelpheldt) *ex mandato Imp[illegible]* tonis Ruffi) *in ius prouinciale seu Speculum Saxonum Commentarium fecit, legibusque & canonibus ad[illegible] in conclaui sedendo facere coactus.* Et illico post: *Ecke vero de Repkaw Speculum Saxonum Latinis litter[illegible] ad instantiamque Comitis Henrici de Phalkenstein in Germanicum traduxit,* &c. Atqui Mangelph[illegible] xit non Ottonis II. cognomento Ruffi, sed Ottonis IV. Imper. temporibus, cui Frid[illegible] successit.

G L O S S A in Ius Feudale Saxonum, cap. 19. *Iusque istud Saxonibus datum à Constan[illegible] ratoribus, & in hunc vsque diem obseruatur.*

O T T O Magnus Imp. in constitutione de locatione & priuilegio Cameræ Imp[illegible] burgensis, quam habes tom. 1. Collectionis Constitutionum Imperialium, fol. 215. *Co[illegible] ea fidelibus nostris dilectis atque illorum successoribus, perpetuam in ea ciuitate pacem, gratiam & liberta[illegible] prout à nobilibus & generosis Constantino & Carolo, egregiis Saxonibus atque Prouinciæ datum est, vt & [illegible] honorem & emolumentum ciuitatis, secundum iuris formam, generaliter & specialiter, &c.*

De iuribus à Constantino & Carolo Magno latis vide specialius tractata in libro d[illegible] *iuribus prouincialibus & feudalibus*, vulgo dictus Keyserlich Land vnd Lehenrecht/lib. 1. cap[illegible] pit. 5. §. 2. cap. 9. cap. 10. §. 1. cap. 12. §. 1. cap. 98. & cap. 186.

Felix F A B E R Monachus Vlmensis in Histor. Sueuor. lib. 1. cap. 3. fol. 58. *Dedit etiam Car[illegible] tonicis quasdam Leges in suo idiomate, quæ adhuc habentur.*

Georg. F A B R I C I V S Rerum memorabil. Saxon. lib. 1. anno D C C C X I *Iura Saxonibus [illegible] Imperator confirmat.*

Iohan. de L A S K O Magnus Cancellarius Regni Poloniæ, in præfat. in Priuilegiu[illegible] tionum Regni Poloniæ, &c. *Vt sunt Leges Prouinciales vel Terrestres Speculi Saxonum, quod ab [illegible] Magni maiestate sancitum fuit,* &c.

A L E X A N D E R Rex Poloniæ in Confirmatione Priuilegij statutorum Poloniæ, &c. [illegible] *alios Prouinciales & Feudales Iurium libros, qui Diuorum Caroli & Constantini Imperatorum Co[illegible] bantur, &c.*

I A S K I E R Secretarius Cracouiensis, in præfat. Articulor. Speculi Saxonum, [illegible] liensi reprobatorum: *Et quia inter hæs Speculi Saxonum constitutiones, nonnulli habentur arti[illegible] Diuorum olim Constantini & Caroli Imperatorum, Saxonibus, cum ad fidem conuersi sunt Ch[illegible] tandum nimium maium, & vt in fide perseuerarent suscepta, admissi, & ad eorundem preces, pr[illegible] firmati,* &c.

B A L D V S I C. Consilio 174. cuius initium, *Præsupponendum est*, lib. 5. Consilior. *Saxones [illegible] dinem habent & statutum Imperiale Caroli Magni, quod nullus possit alienare bona extra iudicium d[illegible] rium fiat, non valeat alienatio, & proximiores possint reuocare alienationem. Quæ consuetudo valet, & hab[illegible] in Ecclesiam fieret alienatio.*

Adde Dominicum T V S C H V M Cardinalem Romanum, Practicar. Conclusion. [illegible] 7. lit. S. conclus. 49. Hactenus apposuimus testimonia, quorum & similium al[illegible] tuntur, qui hoc Speculum Saxonum ad Carolum Magnum Imperatorem re[illegible] iuuat doctissimi Canonici Hamburgensis iudicium subnectere, quod habet [illegible]

Albert. K R A N T Z I V S in sua Saxonia lib. 2. cap. 21 *In commemoratione rerum [illegible] terire non debemus, quod gens nostra de illo inflatis prædicet buccis, dedisse illum Leges Saxonibus, [illegible] m vocant, extent recollectæ. & id quidem refert Glossator in annum decimum post o[illegible]*

um vero Imperij eius annum (vt memorat) in arce Saffenborg. Primam commenti suspicionem fecit, quod annos ... si & Karolini Imperij Glossator ille perturbat. DCCCI. *enim factus est Imperator Karolus: & ideo decimus Chri... as quoque decimus Imperij. Deinde quod diligentissimi Scriptores illorum temporum, nullam eius rei faciunt mentio... quum minora multo plurima commemorent. Nec erat illa in populo barbaro ciuilitas, vt Leges initio requirerent, pra... quæ vniuerso orbi satis erant. Occultum tamen Iudicium (quod vocant) facile crediderim eis permissum, propter cer... duritiem: sed redactas Leges nouas in Codicem, non facile credo, nisi alia mihi documenta referantur. Nam & no... prodit esse collectitium Codicem de multis obseruantiis gentis: quomodo & Feudorum vsus non ab Imperatore dati, sed ... berto descripti, vsum & obseruantiam meruerunt. Quum enim per ætatem creuit ciuilitas, creuit etiam legum obser... tia. Inde factum est, vt quæ per tempora sunt vsu approbata, demum sint in codicem redacta: cui ad authoritatem con... endam falso est nomen Karoli ascriptum. Idque vt credam, facit multorum in textu, plurium autem in glossa, pue... is & ...locta narratio. Nam temporum fuit vterque & Speculator & Glossator, imperitus. Temerarius calumniator ... luce clarius vtrumque conuincam. Longum est cuncta percurrere: vnum aliquem de textu passum sumamus, ... decas ... facile coniecturam faciemus: & non modo coniecturam, sed fidem pene oculatam. Originem Regnorum, ... Saxonum antiquitatem volens ostendere textus lib. 4. artic. 44. ait:* In Babylonia cœpit Imperium, *&c. Hæc ... verba Speculi. Non enim iubet, disponit, interpretatur (vt solet Legislator) sed commemorat, quid obseruetur: quod ... est Imperatoris, sed Doctoris. Et tamen videamus, quanta sint in paucis verbis friuola commenta; vt liquido cernamus, ... auctorasse Karolum, qui & ipse doctus erat, & doctissimis stipabatur.* In Babylonia, *inquit,* cœpit Imperium. *... urri Babylonis loquitur ex sacris literis, iam altius ascendit, quam solent vllæ historiæ, vt de Nemroth sumas initium. ... tamen ex illa Babylone non prouenit Imperium, sed dissipatio gentium: quam ostendit Moses, & plenius exequitur Berosus ... nus. Si autem de Regno loquitur Babylonico, non hoc fuit primum, sed Assyriorum in Niniue: cuius ciuitatis author ... & Semiramis coniunx primi sunt in omni historia antiquissima. Nam ibi primum constitit Imperium, cui etiam ... obediuit. Addit,* quæ toti mundo imperabat. *Hoc nulla habent historia, Chaldæos in Europa vel Aphrica ... asse: satis erat magnum, si magnam Asiæ tenerent partem. Nam neque Romani, quorum latius erat Imperium, toti ... dominabantur, aliquid in Europa, aliquid in Asia, & totam tenuerunt Aphricam. Sequitur;* Quam Cyrus ex... pauit, & in Persiam transtulit, in qua vsque ad Darium perseuerauit. *Quid transtulit? ad quem Da... ? Nam Darius erat Cyri auunculus, qui cum magno Cyro res magnas gessit: post Darius Hystaspis in suam familiam ... transtulit Imperium. Sed specificat, quum addit;* quem vicit Alexander. *Ignorabat illum Arsamiden appel... * Et Imperium, *inquit,* Græciæ applicauit *Friuolum est: quia nunquam in Græcia ante Constantinum fuit Im... Græci tamen post Alexandrum in Asia imperauerunt, in Syria & Ægypto potissimum Nam ad Macedones in Græ... ...la pari peruenit, & ea non lata. Deinde subnectit noster Legislator:* Et ibi stetit vsque dum Romani sibi Imperium assumpserunt, & Iulius cœperat imperare. *Verum est, quod Romani, victo Antiocho Syriæ Rege Regnum eius redegerunt in prouinciam: & superato in Græcia Perse, nouissimo Macedonum Rege, Imperium occupauerunt, reddita populis libertate: sed hoc longe ante Iulium. Ægyptus autem facta est prouincia tempore Cæsaris. Deinde quod sequitur de vtraque Romanæ vrbis potestate, intactum ire sinamus: scimus tamen, quot transierint sæcula, priusquam spiritualis gladius distringeretur.* Quod vero ait, quum interim nostri prædecessores ad istam peruenerunt prouinciam: *hoc ... controuersia Saxo loquitur, non Imperator. Sed quod ait,* quum, *non apparet, quæ tempora signet. Nam quod Ale... & Iulii tempora coniungit, qui annis pene quingentis distabant, ineptissimum est. Contendit autem Saxones in Asia ... Alexandro. Sed hoc nimis pueriliter deducit, vt est inuentum anile & penitus somnium. Quis enim credat gentem ... Asia in nostrum mare peruenisse, quando per aquilonarem regionem, propter mare glaciale, post Hyperboreos mon... potest nauigari? Et Caspium sinum longius distantem quomodo peterent? & inde quo procederent? Quis autem cre... isse? In qua terra victores Alexandri Principes sub iugo cuncta tenuerunt, quem timerent victores orbis? Sed hic no... bis persuadebit, manere non ausos. ait enim;* In qua post eius obitum propter subiugatorum odium mo... non audebant. *Inscitia est, vnde ea prodit narratio. Si legisset, Principes Alexandri ciuilibus bellis in se versos, o... copias militares in precio habuisse, non diceret, milites timuisse ab Orientalibus opprimi: qui tanto iam erant sub iugo, ... timerent, non timerentur. Omitto barbarismos, quos plurimos facit fabulator, vt ea vel maxime reprodat, non esse ... ationem Karoli, cuius Scriniarii non ita titubassent. Ipse loqueretur in capite, quomodo in Pandectis Imperator, sua fa... quibus authoritatem impartitur, quomodo in Codice & Institutionibus, quomodo in nouissimis Authenticis. Sed ca... ...camus. Biremes vult trecentas ex Asia nauigasse. Vnde ea copia nauium fugientibus? Quo nauigauit Classis itine... ...ui per aquilonarem plagam ostendimus venire non potuisse. Si ex Ponto nauigarent aut ex Syria, longum erat iter ..., priusquam ex Babylone peruenirent in mare; & longiore cursu mare longissimum mediterraneum vsque ad Ga... Herculis erat enauigandum: inde iam flectendum in aquilonem, vt in mare Germanicum ex Britannico peruenirent. ... oro te, quando exibant (vt vis) quærendis sedibus, non erat initiore cœlo, breuiore itinere, terra, quæ susciperet, Prus... iam, vt Rugiamque & Albim peterent? non pudet vanitatis? Et quam, oro te, Prussi, Rugiani, Saxones, eiusdem (vt ... originis & congentiles, vnquam habuerunt aut bello aut pace societatem? Cætera videamus.* Fugatis Turingo... Dominis, *&c. Nunquam Turingi nostram tenuere Saxoniam, vt fugarentur: sed inuitati Saxones à Francis in ... ringos, partem Turingiæ (quod suo loco ostendimus) pretium militiæ acceperunt. vnde nata est fabula de Turingis. Et ne ... vi videatur omnium literarum, addit de Latinis & de Dedititiis, vt ostendat Imperiales se vidisse constitutiones. Ineptissi... caput. Quam, oro te, Latini in Saxonia partem habent? Nolo immorari in re, quam etiam pueri possunt corrigere. ... talia comperies: vt liquido comprobemus, non esse Karoli editionem, quod præferunt Speculum.*

Ad Glossatorem veniamus, virum alioqui iuris peritissimum, & cui plurimum debent eius Constitutionis seruato... Sed fabulas narrationi plurimas contemptu dignas inserit. Non est longe euagandum, vt tale aliquid ostendamus. In ... explanatione, quem diximus, vide quam puerile est, quod ait, Pompeium Consulem voluisse Imperatorum Leges ... um Codicem redigere: cuius temporibus & ante, nulli erant Imperatores, qui leges ferrent. Ciues autem Romani fa... Consules aut Prætores, quum exercitum deducerent, victoriam assecuti, Imperatores ea tempestate dicebantur, sed Leges ...ibant. Rogabant Consules in Senatu, vt si probaretur, fierent senatusconsulta: & Tribuni plebem, vt plebiscita

fuerunt. Mirum, quod vir iuris doctissimus, Constantino tribuat initium legum, & non Pandectis & Iuri[illegible] missa sint hæc. Quid est, quod asserit, Karolum fecisse constitutionem de eligendis Imperatoribus? Qua [illegible] tonem Tertium annis ducentis post Karolum. Quid, quod ait, per eundem Karolum spar, os Wandalos per [illegible] gnum? Quum latissima natio Bohemiam, Poloniam, Russiam, Dalmatiam, & litora Germanici maris [illegible] longe ante Karolum. Quid, quod Sueuos ait expulsos per eos, qui de Anglia redierunt? Quum reuera de Ita[illegible] qui hoc fecere. Infinita sunt eius generis. De quibus pauca attigi, eo consilio, non vt virum laude dignissimum [illegible]dam, sed vt ostendam Lectori, iuribus ab eo introductis, non narrationibus, fidem adhibendam esse. Quod idem [illegible] cursio diligentissimo Glossatori.

Georg. FABRICIVS Origin. Saxonicar. lib. 1. anno fol. 61. *Hanc historiam temporum ig[illegible] Auctor ipse, & Interpres Iuris Saxonici, quod Speculum appellant, confundit: quod est à diligente viro Alb. Cra[illegible] prudenter obseruatum.*

Quid de hoc Krantziano iudicio sentiendum sit, diximus in præfatione Reich[illegible] à nobis Germanico editarum. Namque Glossator exsertissimis verbis, & quæ miror à Kra[illegible] termissa, aut non lecta esse, testatur, non Karolum Magnum, sed Eckonem esse huius Speculi aucto rem; idque collectum esse partim ex Constantini & Karoli Magni, partim ex Ottonum [illegible] sum constitutionibus, quorum nomina subiungit. Quod ad Historicas narrationes atti[illegible] dem errorem lapsus impegit, quem Tribonianus, Gratianus, & consimiles alij eorum te[illegible] Compilatores. Igitur illa. Nunc pergemus illorum testimonia recensere, qui nobis veritat[illegible] ctoritatem huius Speculi penitius comprobant.

Ioannes AVENTINVS de Ludouico II. Rege, & postea III. Imperatore, scribit: *In S[illegible] Conuentum iuridicum ad amnem Visurgim agit, &c. Leges Saxonum emendat.* Spangenbergius scribit, i[illegible] esse auff dem Reichstag zu Minden an der Weser / id est, *Mindæ ad Visurgim in Comitiis Imperiali[illegible]* 850. in Chron. Saxon. cap. 100.

Idem SPANGENBERGIVS in eodem Chron. scribit: Anno 937 hat Keyser [illegible] auff dem Reichstag zu Stela der Sachssen Recht vbersehen lassen / vnd jhnen stattlich con[illegible] bestätigt: hoc est, *anno 937. Stelæ in Comitiis Imperialibus recensuit Otto Primus Imperator Iura Sa[illegible] lenniter confirmauit & ratificauit.*

Idem in eodem Chronico, cap. 247. scribit: Anno 1213. hat Keyser Friderich der And[illegible] dem Reichstag zu Merßburg gehalten / den Sachssenspiegel vermehret: hoc est, *I[illegible] Augustus Speculum Saxonum auxit & additis constitutionibus locupletauit, anno Domini 1213. Marsburgi in C[illegible] Imperialibus.* Cui consonat, quod notat Glossa ad lib. 3. Speculi Sax. artic. 87. *Constitutio præsens [illegible] rici de Stupfen* (lego, Stouffen) *Imperatoris.* Cui etiam sequentes ad finem vsque attribuuntur; [illegible] tem Friderico Barbarossæ, vt nos opinati in textu præscripsimus.

CAROLVS IV. Imperator Augustus in Aurea Bulla, cap. 5 §. 2. *Et eodem iure prouisionis [illegible] Ducem Saxoniæ sacri Imperii Archimarescallum frui volumus in illis locis, vbi Saxonica iura seruantur,* &c.

GLOSSA Polonica in Wichbild. artic. 1. *Ius Prouinciale dicitur, quod homines vnius [illegible] statuunt, & inter se tenent: vt est ius Prouinciale Saxonicum, quod Speculum Saxonum nuncupatur: vel [illegible]ciale seu Terrestre Nobilitatis Regni Poloniæ,* &c.

Arnoldus HVITFELDIVS Magnus Cancellarius Regni Daniæ, in præfat. Legum Pr[illegible]lium terræ Scaniæ; *Omnes tamen hæ leges magna ex parte originem habent ex iure Saxonico: quod [illegible] bendere licet, qui eas cum libro, Saxenspiegel vulgo dicto, contulerit.* Sed si Legum Scanicarum & Sialand[illegible] auctor est Valdemarus Primus Rex Daniæ, easque publicauit anno Domini 1163 [illegible] dius, vir cætera prudens nec indoctus, eorum opinionē esse secutus, qui Speculum Saxonum Car[illegible] Magno adscribunt. Cymbricas tamen Leges, quas Valdemarus II. Rex, anno 1240. in Comi[illegible] dingborgensibus protulit, non dubito originem suam ex Speculo isto trahere, quod [illegible] esse cœperat, inde ab Vffone Archiepiscopo Lundensi collectas. Quas dabimus (*[illegible]*) in Collectione Constitutionum Regiarum.

DE WICHBILDO MAGDEBVRGENSI.

SVper hoc exstat OTTONIS I. cognomento Magni Imperatoris constitutio in Collectione C[illegible]stitutionum Imperialium, tom. 1. fol. 215. & OTTONIS II. cognomento Ruffi, Imperatoris [illegible]stitutio, ibidem fol. 225.

Burchardus MANGELFELDIVS Compilator huius Iuris, ait articul. 3. *Recitatur [illegible] pore* FREDERICI *Imperatoris statutum fuit, si liber homo seruam superduxerit, vel ingenua seruum, quod [illegible] vtriusque sexus matrem sequi deberet, & non patrem.* Hic est Fridericus I. Imperator, cognomen[illegible] la. Sequitur subinde: *A temporibus vero Vichmani Episcopi, iure frequentatum est, & per* HENRIC[illegible] *rem statutum, quod vtraque proles, filius & filia, nascuntur secundum matrem,* &c. Hic est H[illegible] VI. [illegible]tor, Barbarossæ filius & successor. Wigmanus autem anno 1152. à Friderico illo i[illegible] obiit anno 1194. sub Henrico. Vnde satis manifestum fit, nec huius quidem libri Compila[illegible] xisse Ottonis II. Imperatoris temporibus, sed quadringentis ferme annis post illum sub [illegible] Imperatore & Duce Saxoniæ Brunsuicensi Comiteque Pictauensi in Regno Arelaran[illegible]

...mpilator Constitutiones nonnullas interiecit, quibus nomen eius præscriptum est. Vnde appa-
...t Mangelpheldium non multum esse posse Eckone Speculi compositore posteriorem.

IDEM artic. 10. *Maydenburgensis ciuitatis locatio declaranda sequitur. Imperatoris etenim Ottonis Magni con-*
..., accedeate etiam Seniorum totius prouinciæ consensu, primum fundata est & erecta, Iureque municipali præsenti
...firmata.

GLOSSA in prooemio circa fin. *Præterea Imperator ille gloriosus* OTTO, *inter alia præclara opera, May-*
...burgum erexit, Iusque Municipale, quod præ manibus habemus, ex Speculo Saxonum, seu Iure Prouinciali excerptum, ap-
...u etiam nonnullis iuxta eorum arbitrium plebiscitis, ciuitati statuit, illudque tenendum priuilegio confirmauit. Sed &
...us eius OTTO RVFFVS, *circa annum* DCCCCV. *Imperator Romanorum creatus, Ecclesiam Cathedralem*
Maideburgi fundauit, amplis prouentibus eandem dotando: Iusque Municipale præsens, per pâtrem eius Magnum Ottonem
Ciuitati datum confirmauit, nonnulla superaddendo, iuxta tenorem priuilegii desuper dati.

E..dem, ad art. 10. de Ottone Magno: *Imperator tandē ibidem circa Albim fluuium, Ducatū fundauit Schar-*
taw co..mine: sed & ciuitatem Maydeburgum ibidem locauit, communique priuilegio Iuris Municipalis de consensu to-
...ius prouinciæ dotauit. Filius eius tandem Otto Ruffus priuilegium Iusque Municipale, per patrem eius Ottonem Magnum
ciuitati concessum, auctoritate Imperiali confirmauit, nonnulla etiam iuxta eorum plebiscita, ac de consilio prudentium il-
...us prouinciæ, ex iure Prouinciali, quod Speculum Saxonum vocatur, extrahendo addidit. Quin immo illa, quæ in Speculo
...xonum obscure habebantur, hic clarius enodauit. Huicque operi ac prouinciæ præfecerat Sequestratorem sacri sui Palatii
...hardum de Manphelt (alij rectius habent, *Mangelfeld) Professorem sacræ Theologiæ, ac Vtriusque Iuris Doctorem.*
...am ex mandato Imperatoris, in Ius Prouinciale, seu Speculum Saxonum Commentarium fecit, legibusque & cano-
...adornauit, idque in conclaui sedendo facere coactus. Præsens etiam priuilegium, vt supra tactum est, congest... glossis &
...pretationibus lucidius declarauit. Sed & processum Iuris (Richtsteig) *compilauit, quem tandem Gerko de Kertaw*
...mmatius peregit. Ecko vero de Repkavv Speculum Saxonum Latinis literis illuminauit; ad instantiamque Co-
...Henrici de Phalkenstein in Germanicum traduxit. Corpusque vt sic, Iuris Maydeburgensis congestum, reui-
..., diligenterque interpretatum, per Imperatorem Ottonem confirmatum fuit. Sed & per successores eius illæse custodie-
...r, ac quædam superaddebantur pro commodo & vtilitate ciuitatis Maydeburgensis. Priuilegium etiam, quod Otto Ruffus
...m de Maydeburg, ac prouinciæ, quinimmo & aliis ciuitatibus super Iure Maydeburgensi fundatis, & qui ius à Mayde-
...rgensibus reportant, largitus est, hic subinferre consulto videbatur. Id habes, vt diximus, Constitutionum Im-
...rialium, tom. 1. fol. 225. Pergit deinde Glossator, recitato priuilegij textu, in hæc verba: *Et hæc est gene-*
... omnium libertatum Maydeburgensium confirmatio per Imperatorem Ottonem Ruffum facta, omniaq́ue Maydeburgen-
... Municipalia iura ex eo dependent. Vnde in testimonium huius Maydeburgenses habent insignium, seu effigiem eius scul-
...ptam in ... ro stantem vna cum Electoribus Imperii, quæ pro ornamento ciuitatis seruatur. Ciuitasque prætacta, vt supra ha-
...bitum est, in suis iuribus, & signanter Municipali Iure, de consensu totius prouinciæ confirmata: estque antiquior omnium
...tatum prouinciæ, & Halla in iure istius fundata est. Quare, vt textus habet, Omnes de Polonia, Bohemia, &c. ab Hal-
lensibus ius suum reportare debent ex eo, quia secundum obtinet locum post Maydeburgum: estque nobilior in locatione, quàm
aliæ ciuitates. In defectu vero, si sententiam Hallenses inuenire ignorauerint, ex Maydeburgo eam apportare debent; ex eo,
quia ciuitas illa Primatum habet, Imperatorque Otto primariam supremamque sedem Iuris Municipalis illic locauit. Mu-
nicipali etenim Iure appellatur de vna ciuitate in aliam, secundum quod ciuitates locatæ sunt, & venit tandem vsque Mayde-
burgum finaliterque ad Palantiam vel ad Regem. Sicut in exemplo: de Lipsio appellatur in Hallam: exinde ad Maydebur-
...m: ex Maydeburgo ad Palantiam in Schartaw.

ALEXANDER Rex Poloniæ: *Primum vero posuimus librum, qui à nonnullis titulatur Ottonis Cæsa-*
...ris Ruffi.

Iohannes à LASKO Cancellarius Regni Poloniæ: *Quod quidem Ius Maydenburgense, etsi Imperiali Ma-*
...iestate Ottonis Ruffi Cæsaris constitutum fuerit, &c.

Nicolaus IASKIERVS Secretarius Cracouiensis in glossa marginali ad prologum lib. 1. Spec.
...x. Ecke translator fuit præsentis Priuilegij Saxonici ex Latino in Germanicum. Ex mandato vero
...peratoris Ottonis Ruffi Burchardus de Manphelt sacri Palatij Sequestrator, Priuilegium præsens
...s illuminauit, legibusque & canonibus adornauit. Idem etiam Ius Municipale in luculentam
...redegit formam.

Idem in glossa margin. ad Wichbild, artic. 11. *Articulus præsens, & sequentes quatuor, parum afferunt vti-*
...ibus. (sc. Polonis.) *Appellatio etenim in Hallam vel Maydeburgum ex Regno Poloniæ abolita est in anno Domini*
... per Diuum olim Cazamirum Magnum Poloniæ Regem: locatumque est Ius Prouinciale in castro Cracouiensi, vt illic
...us ut appellando recursum habeant. Ab illis vero tandem pro instantia vltima, ad tribunal Regium, vel Commissarios sex
Ciuitatum ad id deputatos prouocatio fit, iuxta priuilegia desuper data, & diuersos super eo processus habetur, quam hic, vt ex
...communi praxi liquet.

SPANGENBERGIVS in Chronic. Saxon. cap. 150. *Anno 937. Imperator Otto Magnus Magdenbur-*
...gensibus dedit Wichbildum, siue Ius Municipale.

Albertus KRANTZIVS Saxoniæ lib. 3. cap. 24. de instauratione Magdeburgi ab Ottone Ma-
...gno facta: *Extant literæ, quibus testatur etiam nunc Imperator, quas dederit immunitates nouæ vrbi.* Innuit indubio
...Constitutionem, quam supra diximus tom. 1. fol. 215. Constitutionum Imperialium contineri.

GLOSSA Polonica ad Wichbild, artic. 1. *Ius Ciuile seu Municipale dicitur, quod quisque populus vel ciui-*
...tas sibi ... hu...anaque causa constituit, quasi ius proprium illius ciuitatis vel fori. Postquam enim populus habitare in-
...cœpit, ciuitat... que erigi & construi cœperant; quidquid inter se iuxta eorum arbitrium constituerunt, ius illorū erat:
...vt fuit Ius Atheniensium, Lacedæmoniorum; vt est Ius Aquisgranensium, Coloniensium: à D. Carolo Imperatore confirma-
...tum; vt etiam in præsens est Ius Maydeburgense, quo Cracouia, & multæ ciuitates Regni vtuntur.

GLOSSA ordinaria ad eundem artic. 1. *Dubitare quis posset; quandoquidem Saxonibus ante hæc Ius Pro-*

uinciale datum sit, & prouinciæ eorum confirmatum, an per iam præsens priuilegium posterius Iuri eorum [illegible] Speculum Saxonum vocitatur, derogatur necne? Iure enim nouo, seu constitutione posteriore superueniente [illegible] redit & annullatur. Pro exsoluenda hac dubietate respondendum, quod postquam ciuitas Maydenburgensis [illegible] legio, quod & breue quodammodo in se est, dotata & confirmata fuerat, de consensu Imperatoris, Principum & [illegible] cia totius; ex Iure Prouinciali, quod Speculum vocatur, extractum est, certis quibusdam plebiscitis superadditis [illegible] per id derogatum est Iuri Prouinciali, nec etiam Ciuitas renunciare Speculo Saxonum per id voluit: verum hoc [illegible] ex certis & rationabilibus causis. Primo, quia hic quædam constitutiones speciales habentur, quæ in Speculo Saxonum [illegible] ditæ non sunt: Vt quando increpatur ortilegium in Maydeburgo, non appellatur præcise ad Regem, sed ad Palantinum [illegible] dum vero Ius Prouinciale appellatio præcise ad Regem fit. Secundo, Priuilegium præsens sancitum est ad supplementum Prouincialis Iuris: vt si quid breuibus in Iure Prouinciali complexum habetur, hic expressius enodatur. Tertio, quod sensus & declaratio iurium, quæ in Iure Prouinciali sparsim in diuersis locis habetur, hic summatim & breuiter exprimitur. [illegible] aliis causis præsens Priuilegium confirmatum est, nec contradicit Speculo Saxonum, sed est declaratio eius. In [illegible] priuilegio præsenti, quod est minus & facilius, intelligi faciliter Ius Prouinciale poterit. Est enim Priuilegium [illegible] stituta seu elementa Iuris Prouincialis, sicut instituta Imperialia sunt elementa legum.

Eadem, ad artic. 6. *Ex declaratis itaque liquet, Ius Municipale ex Babylone originem habere. Omnes [illegible] inhabitantes vno & eodem iure locati erant, quod Ius Municipale seu Ciuile ducebatur. Vrbsque illa initium & [illegible] Imperii & Iuris Municipalis. Constitutiones tamẽ in Babylone & Persia sancitæ, omnes periere, & in [illegible] Municipale prætactum. Priuatum ius etiam dicitur, sicut & præsens Ius Maydeburgense, priuatum Ius [illegible] natur. Itidem etiam Speculum Saxonum ius priuatum Prouinciæ Saxonicæ est, & pro priuilegio apud illos habetur.*

Eadem, ad art. 9. *Non aliud intendit, nisi vt ostendat, vnde liber præsens nomẽ sumpsit, quod videlicet W[illegible] id est, Ius Municipale, vocitatur. Sortitur etenim nomen suum à iure, quod populus [illegible] sibi statuit, vt [illegible] habitu[illegible] non est aliud, nisi Curia Imperii ius* (deß Sächsischen Keyser Hofgerichts Recht) *quod Imperator in C[illegible] quentabat communiter sua.*

Et paulo post: *Circa id notandum venit, quod liber præsens triplex sortitur nomen, tripliciq; [illegible] Primo dicitur esse Wichbildum, id est, Ius Municipale, nomenq; istud ex antiquo sortitũ habet a tempore [illegible] Nemrod filius Cham ciuitatem Babylon extruxerat, iusq; omnibus largitus est, quod Wichbildum seu Muni[illegible] Wico seu munitionibus deriuatum, interpretaturq; Wichbildum seu Ius Municipale, quasi ius iurisdi[illegible] huiusmodi in tantum extenditur, in quãtum iurisdictio ciuitatis vel loci illius, cui ius illud largitũ est [illegible] istud hucusq; habet, inconcusseq; manet. Habetq; originem ius istud à iure naturali, quod manet immu[illegible] ius istud, Fronrechtum, id est, ius Sanctum, vel ius Dei. Sicut enim Deus est incognoscibilis & intel[illegible] potest tamen intelligi sub eo, quod est communicabilis omnium bonorum; ita per simile, ius præsens ad [illegible] nullus in eo proprium debet quærere commodum, sed in commune ius istud debet esse omnibus. Tertio vocatur ius [illegible] rechtum, id est, Ius Ciuile, ex eo, quia ciuitatibus ipsis datum sit, ciuitatesque circa Imperium firmiter & inconcusse [illegible] pro viribus stare debent. Vnde, vt textus habet, Imperator commisit ciuitates extrui ad aquas nauipotentes, v[illegible] fortalitiis, propugnaculis aliisque munitionibus.*

Wig seu munitio in proposito, quæ in Saxonico antiquo vocabulo Wighus nũcupatur, triplicẽ interpretationem habet. Primo dicitur esse propugnaculũ in muris ciuitatis constructum, nullũ habens tectum. Secundo, dicitur esse domus [illegible] in ciuitate, in qua iudex iudicium exercet suum. Tertio, dicitur esse locus, vbi executio iudicii fit, vel vbi pœna [illegible] Primo modo accepta munitio dicitur ex eo, quia inimicis ciuitati nocere volentibus, ex illa cõtrauenitur, [illegible] Secundo modo accepta munitio, quæ & Prætorium (Rathhauß) *appellatur, est ex eo, quia homines ib[illegible] conuenientes, arceri debent à prauis consuetudinibus, consulereq; continue ad seruandum vera iuris præcepta, [illegible] literalia iura; vt, nemini nocere, alteri tribuere quod suum est, honeste viuere, &c. Tertia vero munitionis acceptio [illegible] rata patet. Accipi enim debet pro loco, vbi pœnæ infliguntur, & qui in terrorem constituitur seu præfigitur, vt hom[illegible] præcustodiant sese: & accipitur locus ille pro præcustoditione seu pœnæ comminatione.*

In vocabulario Iuris Saxonici, quid sit Wich, & Wichbild, hisce verbis exponitur: Weich heist so viel/nach altem Sächsischen Teutschen/als iurisdictio, Gericht oder Gebiet.

Item: Weichbild heist so viel/als weit ein Gebiet vmb ein Statt ist. Vnd ist vor alters da[illegible] bedeutet gewesen/daß man ein groß hültzen Creutz in einer Statt oder Flecken hat auffgericht/darauff ein[e] Hand vnd Schwert gesteckt/zum Zeichen der Gericht vber Halß vnd Haud.

DE IVRE FEVDALI.

GLOSSA in Specul. Saxon lib. 1. artic. 14. *Carolus Magnus Ius Prouinciale Saxonibus statuit: [illegible] Imperator Ius Feudale, vt in auth. de vsi feud. coll. 10.*

Eadem, d. lib. 1. artic. 26 *Articulus est, non est ex Priuilegio, sed est constitutio Frederici Imperatoris, [illegible] feud. c. 1 [illegible] mandatoque ipsius hic insertus est.*

GLOSSA posterior ad lib. 3. Specul. Saxon. artic. 78. *(Vasallus insequi potest dominum) Caute in[illegible] debet paragraphus iste, nec ita grosse, vt in se sonat. Magna enim præmeditatione indiget vasallus, vt id aggre[illegible] tus suadet. Dictum est enim supra lib. 2. art. 12. quod vasallus contra dominum sententiam inuenire non pot[illegible] tolerabilius est, quam quod dominum detinere debeat. Si ergo ei facere non licet illud, quod est minus, nec ei l[illegible] maius, vt Instit. quib. alien. licet vel non, & ff. de reg. iur. l. non debet: etiam habetur in lib 1 [illegible] Ex qu[illegible] vbi iuratur domino esse auxilio contra vnumquemque. quod non esset, si eum detineret, vt hic textus [illegible] 22. q. vlt. de forma. quod vasallus dominum tueri debet ab omni damno; quod hic non esset. [illegible] corrigit & derogat aliis legibus in contrarium. Respondeo tamen, quod noua lex corrigit an[illegible] rius est Iure Saxonico, quare istud non derogat illi. Dicunt etiam quidam, quod Ius Feudale der[illegible] constituta, quæ est contraria priori, derogat illi, dato, quod mẽtio aliqua ibidẽ non sit, vt de consti. [illegible]*

quis nulla facta est. Abrogationem enim iuris, in probationibus maxime, vitare debemus, in quantum possumus. C. de appell. l. praecipimus, in fin, & in auth. quib. mod. natur. effic. sui. §. tribus coll. 7.

GLOSSA Iuris Feudalis, in proœmio: Vnd darumb (adscribo verba Germanica, quod glossa hæc Latine non exstet) so hat der Hochgelobt vnd Hochgeboren (deß Gott ewiglich gedenck) dieses gegenwertigen Buchs Außgeber / Keyser Friderich von Stauffen das da Lehenrecht genant ist / wol erkannt / vt. Denn warum dieses Recht so maniger Hand was / dz es kein Mann zu ende erkunden kundt / darumb daß ein jeglicher Herr vnnd Fürst / Geistlich vnnd Weltlich / seinen Mannen wolt sonderliche Satzung machen / vt C. de negot. gest. l. 1. Vnd darumb ward er zu Rath / daß er durch deß gemeinen Nutzes willen das zu der Ritterschafft gehört / diß gegenwertig Buch / zu einer ewigen Gedächtniß / der Ritterschafft gelassen hat / daß sie wissen / was Recht sie antreffen sey / vt C. qui mili. poss. l. 1.

SPANGENBERGIVS in Chronic. Saxoniæ, cap. 247. Anno 1213. *Imperator Fridericus Secundus in Comitiis Mersburgi celebratis dedit Saxonibus Ius Feudale: & Speculum etiam Saxonum adiectis constitutionibus adauxit.*

Et ita quidem isti hactenus commemorati, videntur Ius Feudale Saxonum ad Imperatorem Fridericum Secundum auctorem retulisse. Qua auctoritate, aut quo iudicio, non disputo. Reperio namque & alios Fridericos de feudis constitutiones edidisse.

RADEVICVS Canonicus Frisingensis, de Friderico Primo Imperatore, cognomento Barbarossa, scribit, eum *de iure feudorum, quia apud Latinos scripto nondum sufficienter expressum fuerat, & pene omnes eam* [illegible]*orum iustitiam conuerterant, leges promulgasse.* Sed earum legum certa tantum capitula fuerunt, in nullos libros tributa, quæ idem Radeuicus, & post eum Guntherus in Ligurino, ordine suo recensent: quæve postea ab Hugolino vetere Feudorum interprete (vt testatur Odofredus) fuerunt *Vsibus feudorum* partim inserta, partim adiuncta. Nihil ergo his locus ad Consuetudines feudorum vulgatas, multo minus ad Ius istud Feudale Saxonum attinere potest.

CVSPINIANVS quoque in Friderico III. Imperatore affirmat, eum *Iurisperitos mediocriter dilexisse, quod iuris æquitatem diceret ab iis inuerti, iustitiamq; fœdari; ob idque nouum de Vsibus feudorum librum fieri iussisse.*

Et Iacobus SPIEGELIVS in Catalogo Imperatorum scribit in hunc modum: *Fridericus III. Austriacus, vt Haloander indicat, Feudorum Consuetudines, quas veteres appellare solebant Iura militarium, & Imperator nominat spec?ei ac ad preces Bononiensis Collegii confirmauit. Nos dubio procul iam haberemus eas ordini suo restitutas,* [illegible] *quo Principi per tam celebre Collegium fuerunt exhibita, si per inuidiam fati licuisset, ne quid grauius dicam, de im*[illegible]*a morte Haloandri nostri.* Qui tamen non est ille, quem nuper Nicol. Rigaltius publicauit, Bartholomæi B[illegible]terij I C. Placentini, qui non est ad auctoritatem Friderici III. Imperatoris relatus, sed pe[illegible]o exemplo ad Philippi Mariæ Ducis Mediolanensis, vasalli ligij in Imperio. Fuit autem (quomodo mihi persuadeo) libri illius, ad Academiæ Bononiensis preces ab Imperatore confirmati, auctor Antonius de Prato veteri, Doctor Bononiensis, cuius ipse Rigaltius in præfatione facit mentionem.

Marquardus Freherus Consiliarius Archipalatinus, amicus noster, in Commentario ad constitutionem Caroli III. Imperatoris de expeditione Romana, subinde laudat & adducit codicem Iuris Feudalis, sub nomine *Vetustissimi Auctoris de Beneficiis.* Qui Codex, hic ipsissimus est, quem nunc tibi exhibemus, liber Iuris Feudalis Saxonum. Omnia enim illa fragmenta, quæ ex suo M S S. Codice Freherus refert, in hoc nostro libro verbatim exstant, vt apparebit cuiuis ea cum nostro libro contendere volenti.

Hactenus singulorum Tractatuum sua sibi testimonia & elogia, quoad eorum potui commeminisse, elucidauimus. Nunc generatim apponam, quæ de omnibus tribus Iuris Saxonici voluminibus in Corpore Iuris Polonici leguntur, auctoritates Regias, quibus in vsum Regni & Prouinciarum Poloniæ Ius Saxonicum confirmatur & stabilitur.

Ea autem habent in hunc modum.

* * *

PRIVILEGIVM IVRIS THEVTONICI PROVINCIALIS SVPREMI CASTRI CRACOVIENSIS, PER KAZIMIRVM MAGNVM CONSTITVTVM, QVOD VLADISLAVS IAGELLO, ET

Vladislaus Iagellonis Reges confirmarunt, cuius tribunal est in castro Craco[uiensi], ad quod in causis tam magnis, quam paruis iuris ciuilis prouocatur & appellatur.

IN nomine Domini, Amen. Nos Vladislaus Dei gratia Rex Poloniæ, Hungariæ, Dalmatiæ, Croaciæ, Rasciæ, Seruiæ, necnon terrarum Craconiæ, Sandomiriæ, Siradiæ, Lanciciæ, Cuiiauiæ Lithuaniaque Princeps supremus, Pomeraniaque Russiaque Dominus & hæres, &c. Ad perpetuam rei memoriam significamus tenore præsentium, quibus expedit, vniuersis præsentibus & futuris, præsentium notitiam habituris. Quomodo pro parte famosorum Aduocati & Iuratorum iuris nostri supremi Theutonici prouincialis castri Cracouiensis, oblata petitio continebat in effectu, quatenus ex innata nostræ benignitatis clementia diuæ memoriæ serenissimi Principis Domini Vladislai Regis Poloniæ, nostri immediati prædecessoris & genitoris charissimi, literam pergameneam ratificationis priuilegij Illustris Principis & Domini Kazimiri Regis Poloniæ &c. de & super institutione iuris supremi Theutonicalis prouincialis in castro nostro Cracouiensi, vice & loco iuris Maydeburgensis editi & concessi factam & donatam, sigillo sancti genitoris nostri mediocri in cordula sericea impendente sigillata, sanam, saluam & integram, non viciatam, non cancellatam, nec in aliqua sui parte suspectam, sed omni prorsus vitio & suspectione carentem, & pro parte prædictorum Aduocati & iuratorum coram nobis præsentatam confirmare, approbare, ratificare, & innouare dignaremur, cuius quidem literæ vna cum contentis in eadem tenor de verbo ad verbum sequitur & est talis.

In nomine Domini, Amen. Ad perpetuam rei memoriam. Non conuenit, vt insperatis fortis casibus profectus rerum subiicere, & pia vota cum cadente fortuna deputare, quorum [...] debet esse assertio & constitutio perpetuo subsistere robore firmitatis. Proinde nos Vladislaus Dei gratia Rex Poloniæ, necnon terrarum Cracouiæ, Sandomiriæ, Siradiæ, Cuiianiæ, Lanciciæ, Lithuaniæque Princeps supremus, Pomeraniæq; Dominus & hæres, &c. significamus tenore præsentium, quibus expedit vniuersis præsentibus & futuris præsentium notitiam habituris. Quomodo licet dudum diuæ memoriæ Dominus Kazimirus Rex Poloniæ, prædecessor noster, Regali prouisione & communi vtilitate suadente, in Regno Poloniæ ius Theutonicum supremum instituisset, & ordinasset, vt omnibus oppressis & grauamen coram iudicibus secularibus iudicij eiusdem Theutonicalis patientibus totum ad illud appellandi & euocandi patuisset refugium, ne subditi Regni nostri ob defectum iuris supremi ad terras alienas per loca incognita non sine grauibus periculis, damnis & expensis pro iustitia recurrere arcerentur, quemadmodum ante huiusmodi constitutionis decretum: & hæc talismodi constitutio tempore felicis nostri regiminis sub ratihabitione nostra & hactenus tenta fuisset custodita & seruata in & sub forma per certa capitalia tradita & literis authenticis sub appendentibus sigillis maiestatis eiusdem Regis Kazimiri confirmata.

Tandem huiusmodi literæ apud iudices & conseruatores præfati iuris nescitur, qua sorte & vtique infausta perierunt. dignum itaque arbitrantes hanc concessionem & constitutionem ex tunc, vt antea, virib. debere subsistere, præfatas literas & priuilegia, quarum tenor de copiis sumptis originalibus in certis codicibus dictorum iudicum remansit integer conseruatus, renouamus, innouamus ac robur ipsis in vigore perpetuo adiicimus. Volentes, vt in omnibus suis capitulis, punctis, conditionibus & articulis iugem semper & irrefragabilem obtineant firmitatem; prouidentes specialiter, vt quotienscunque ciuitates in hac priuilegij copia descriptæ & contentæ, vel eorum aliqua in huiusmodi supremi iuris iudicio causam vel causas proprias vel suorum coincolarum & conciuium coram iudicio præfati iuris per appellationem introductas habuerint, illis amotis & exclusis aliæ ciuitates pro eis ad iudicium cum aliis remanentibus surrogentur. Tenor autem prædictarum literarum, & forma siue copia sumpta ex originali, vt præfertur, sequitur & est talis.

In nomine Domini, Amen. Quia humana conditio dominantis sibi iugo libenter caruisset, vt homines libertatem minime abdicassent: si non impunita vitia graui pernicie scelerum redundassent. Ideo diuina sententia dati sunt Reges populo, & domini subiectis, vt necessario iustitiæ & iudicio ac imperio Regum subessent vniuersi. Vt cuilibet æquo libramine statera lance appensa [...]

Regis

Reges iustitiam ministrent. Et proinde nos Kazimirus Dei grātia Rex Poloniæ, necnon terrarum Cracouiæ, Sandomiriæ, Lanciciæ, Siradiæ, Cuijauiæ, Pomeraniæque Dominus & hæres Russiæ, &c. ad extollenda iustorum præconia, & transgressorū insolentias reprimendas, animaduertētes nostro Regno cōtra decorem & honorem illibata eiusdem Regni nostri præter scientiam nostrā Regiæ Maiestatis versasse corruptelas. quod cum Aduocati, Sculteti, Scabini iurati iuditiorum bannitorum iuris Theutonici, aut litigantibus in iudiciis eorum bannitis contendentibus sententias interlocutorias & diffinitiuas in causis quam pluribus promulgant. Dicti contendentes ad partes remotas Rinenses in Maijdemburg ciuitatem, cui nullo iure subsunt, & vltra fines Regni nostri; appellationes & prouocationes interponuntur, nostræ Maiestatis proprio solio & tribunali, nec non proprij Principis & domini iure & iurisditione omissis & contemptis, & in detrimentum Regni nostri damnum, & regnicolarum nostrorum grauamē. Aduocati vero, sculteti & alij scabini iurati prædicti nostri Regni à contendentib. eisdem pro emendis sententiis & scultetis in Maijdemburg per nouem ferrones latorum grossorum Pragensium, & nonnullas summas pecuniarum pro expensis exigant, & extra Regnum nostrū in Maijdemburg, pro prædictis sententiis emendis transmittunt, per quæ honori, decori, iurisditioni, solio, tribunali illibatis nostris prædictis detrahatur, & turpitudini reseruetur, & quod deterius est dicti Aduocati, sculteti, scabini iurati iurisditionem Theutonicalium cum more litigantes iustitiæ reddere deberent complementum, difficiles se in hoc reddentes ad ciuitatum nonnullarum dicti Regni nostri Consules, Aduocatos, scabinos iuratos. Quibus nulla à nobis super iure supremo & dandis sententiis iuris Maijdemburgens. à nostra Regali Maiestate, nulla prorsus fuit vel est eis specialis ad talia loca ipsorum extra eorum loca constituta, vltra terminos iurisditionis eorum attributa potestas ad vendundum ius supremo nostro solio & tribunali de iure duntaxat annexum, & sententias aliquas dandum extra fines eorum iurisditionis ad alias ciuitates, villas & loca, nulla eis à nostra Regia Maiestate autoritas est cōcessa, sed ex quadam temeritate contendentes coram eis in causis tam magnis, quam paruis pecunias ponere compulerunt non paucas, pro quibus sententiis à dictis ciuitatum Regni nostri Consulibus, Aduocatis, scabinis iuratis nulla prorsus ad hoc autoritate fruentibus sentētias extraxerunt & ius emerunt, quod viribus caruit & non subsistebat, insontesque contendentes deludebant sumptibus, laboribus, impensis & expensis fatigando minus iustę. Contra quæ in regno nostro clamor ascendit, & insinuatio manifestauit, quod maiestas nostra fama deferente & clamore incitante sine periculo pertransire & sine scandalo tolerare per nostram serēitatem oculis conniuentibus pertransire non potuerint. Cum reuerendis in Christo patribus Iaraslao Archiepiscopo Gneznensi, Bodzanta, Cracouiensi, Sbilutho Vladislauiensi, Iohanne Poznaniensi, Nicolao Plocensi, Iohanne Lubucensi, Episcopis, necnō Abbatibus, Præpositis, Decanis, Archidiaconis, cæterisque Prælatis & Canonicis tam Cathedralium, quam Collegiatarum & aliarum Ecclesiarum Capitulis & Beneficiatis, tam secularibus, quam regularibus, exemptis & non exemptis; necnon magnificis Castellanis, Palatinis, Camerariis, Succamerariis, Iudicibus, Subiudicibus, Baronibus, Militibus & Nobilibus, Consulibus, Aduocatis, scabinis iuratis ciuitatum, Scultetis & Officialibus villarum & locorum singulorum vniuersis synodum, conuentionem & concilium celebrauimus, de quorum omnium & singulorum consilio, appellationes, prouocationes in dictis iudiciis faciendas à litigantibus prædictis pro pecuniis prædictis emendas, exigendas, admittendas sententiasq. & ius in Maijdemburg emendum, & ab ciuitatum aliquarum dicti Regni Iudicibus, Aduocatis, scabinis iuratis ius aliquod absque nostra speciali authoritate per quospiam Iudices, Aduocatos, scabinos iuratos, litigantes emendum & recipiendum sententias aut ius aliquod, & receptis aliqualiter standum, aut ea pro iure habendum, sub pœna amissionis omnium bonorum suorum autoritate nostra Maiestatis Regia inhibemus. Volentesq. prædictis nostris regnicolis damna, grauamina, fatigas & sumptus remouere, profectum quoq. & vtilitatem eis, nostro quoq. Regio & Regiæ maiestatis honorem & decorem ampliare, libros iuris Maijdemburgens. ordinauimus, & in thesauro nostro Cracouiensi deposuimus, in eodemq. castro nostro Cracouiensi constituimus ius supremum Theutonicale prouinciale, vice & loco iuris Maijdemburgensis, de libris eisdem promulgari debere sententias & iura per Aduocatum nostrum & septē scultetos, seu Aduocatos & Iuratos dicti iuris prouincialis peritos iuris prædicti. Quos nostra maiestatis Procurator generalis, qui pro tempore fuit, dicti castri terræ nostrā Cracouien. vna cum Aduocato nostro, & locis infrascriptis, inter aduocatos & scultetos, seu alios iurisperitos potiores, duxerit recipiendos, nominandos, eligendos, & ad loca tempore vitæ eorum pro iudicio nostro supremo prouinciali castri Cracouien. banniendo more consueto, temporibus competentibus & locis, videlicet de Bochnija & Vijeliczka, de Robczijcze & Lipnijcza, de Miislinijcze, de Ilkusch, de Volbram ciuitatibus, Aduocatis de Lijpnijk, de Sulozouua, de Irmanouicze, de Przeczijnija, de Sandunman, de Balijn, de Czubrouuicze Scultetis maiestatis nostræ regiæ de Bodzanouu, de Igolomija, de

Lapszicze, de Scavvijna, de Rijbna, de Lijski, Tiniczensi, de Brzesko, de Genev v. [illegible] tis, de Lubotza, de Pubijedny, de Tubijcze, Svverzmensi Præpositi monasteriorum [illegible] scultetis necnon aliis locis, Scabinis & aliis honestis & circumspectis personis in de [illegible] denburgensi peritis, & qui sede Scabinali fuerint digni, quod sint septem in numero semper præsidentes perpetui, & quod septenarius numerus non excedatur. Ad quod quidem iudicium nostrum supremum prouinciale Theutonicale castri nostri Cracouiensis Aduocatum nostrum, necnon Aduocatos, scultetos & alios septem præsidentes eidem nostro iudicio, loco prædictarum prouocationum & appellationum in Maijdemburg prorumpi consueuerunt, licitum erit eis [illegible] bus Iudicibus, Aduocatis, Scultetis, Scabinis, iuratis tam ciuitatum quam villarum, quibuscunque contendentibus & litigantibus appellare & prouocare, & coram eisdem prosequi, finire & [illegible] re suam appellationem seu super eisdem & aliis per simplices propositiones siue appellationem [illegible] sententias postulare, de libris nostris prædictis iuris Maydemburgens. Quibus sententiis [illegible] per eosdem promulgatis, auctoritate nostra Regia Maiestatis decernimus, vel vt [illegible] vel tanquam legem obseruandum. Nisi aliquis contendentium prædictorum duxerit [illegible] quæstionibus & causis ius melius & sententias meliores in oppositum ipsorum pro [illegible] ris & sententiarum proponendum, eisdem ab ipsis ad tribunal & solium nostræ Maiest [illegible] appellare, & infra tempus dicti iuris Maydemburgensis librorum nostrorum, à nobis [illegible] rum prouocatione obtinere certos Commissarios, quos volumus & decernimus fore Consul [illegible] tatum, vnde ipsi appellantes nominauerint alteri parti non suspectos, de qualibet ciuitate [illegible] consules, videlicet de Cracouia & Sandecz, de Bochnia & Vyeliczka, de Ka [illegible] qui ex nostra speciali commissione decident appellationem & finem negotii ap [illegible] ponent. Et ne præfati, Aduocatus noster, & alii Aduocati, Sculteti, Scabini septem [illegible] tui præsidentes circa iudicium nostrum & iura prædicta danda & laborando di [illegible] exponant, & litigantes prædicti laboribus, fatigu & expensis more pristino g [illegible] mus obseruandum inantea pro qualibet sententia danda duntaxat per septem Scabi [illegible] fisco nostro medietatem, aliam prædictis præsidentibus septem Scabinis, inter ipsos [illegible] rum diuidendos, præter Notarii salarium, memorialia, & priuilegiorum literas cor [illegible] de quibus iuxta eorum moderationem disponere debebunt, ratione onerum leuandas. De [illegible] tem dicti iudicii nostri, pro nobis Aduocatus noster quatuor pœnas, & quintam pro Scab [illegible] dictis exigere debebit. Et vt præfati Aduocatus noster & septem Scabini dicti iudicii no [illegible] mi eo fortius & cum exacta diligentia iudicio supremo prædicto & sententiis promul [illegible] gentius consistant & contineant. Ipsos Aduocatum & Scabinos Maiestas nostra ex [illegible] prærogatiua fauoris & gratiæ specialis, ipsos eximimus & liberamus ab omnibus ex [illegible] tributis, contributionibus & aliis collectis, laboribus, seruitiis, expeditionibus, ad quascunque [illegible] tes, per nos & per nostros successores fiendis & obedientiis quibuscunque, tam nostris quam [illegible] rum dominorum, nec non à iudiciis & iurisditionibus ipsorum dominorum, castellanorum, palatinorum, Iudicum, subiudicum, Camerariorum, cæterorumque Officialium terrestrium [illegible] Aduocatorum, Consulum, Scabinorum & quarumcunque potestatum, quibus nulla ratione [illegible] diant, neque citati in magnis vel paruis causis coram ipsis comparere & respondere tene [illegible] Sed duntaxat cum ad præsentiam nostram, & per speciale sigillum nostrum citati fuerint, [illegible] ram nobis aut coram speciali commissario nostro ad hoc deputando respondere tenebuntur, [illegible] Maijdenburgens. & quilibet eorum respondebit. Vt autem præmissa omnia robur obtineant perpetuæ firmitatis, præsens priuilegium de consilio & consensu prædictorum omnium [illegible] strorum, scribi & sigilli nostri Maiestatis Regalis maioris appensione fecimus commun [illegible] & datum Cracouiæ, Anno Domini 1356. in crastino S. Francisci, præsentibus præfat [illegible] scopo, & Episcopis, nec non magnificis viris, Dominis Iura Castellano, Imramo pala [illegible] Iudice Cracouiensi, VVijlczkone Sandomiriensi, Raphaele Visliciensi, Petro Sandece [illegible] & aliis quam pluribus testibus fide dignis.

Petitionibus itaque præfatorum iudicum & conseruatorum præfati iuris Theutonici supremi benigniter acclinati, & subditorum nostrorum commodis & profectibus [illegible] di literas, constitutionem, gratiam & concessionem, grata & rata habentes, atque [illegible] te nostra Regali, robur ipsis apponimus, & Sigilli nostri maioris communitione firm [illegible] tenore mediante. Actum feria quinta post conductum pasche, Anno Domini 1421 [illegible] reuerendissimis in Christo patribus, Dominis Nicolao dicta Gneznens. Ecclesiæ [illegible] Primate, Alberto Cracouiens. Andrea Posnaniens. Iacobo Ploczens. Ioanne Chelm [illegible] Episcopis, nec non magnificis validisque viris Christino de ostrovv Castellano Cracouiensi [illegible] vogio de Ostroroh Poznens. Ioanne de Tarnovv Cracouiens. Nicolao de Mich [illegible]

...rienſ. Matthia de Vanſzoſzyo Caliſſienſ. Nicolao de Opporovv Lancicienſ. Iacobo de Conyecz... le Stradienſ. Matthia de Labyſznyn Breſtenſ. Iohanne de Coſczyelecz Gnevveonienſ. Palatinis: Michaele de Ciſſovv Sandomirienſ. Miſtino Poznanienſ. Martino de Clenovv, Criſtino de Coſzyeglovvy Sandecenſ. Floriano de Corythnycza Viſlicienſ. Ioanne de Scekoczyn Lublinenſ. Caſtellanis: Sbigneo de Brzezye Regni Poloniæ Marſcalco, Petro Schafranyecz Succamerario Cracouienſ. Andrea Czyolek de Zelecho, Dapifero Sandomirienſ. & aliis quampluribus fide dignis, noſtris fidelibus dilectis. Datum per manus reuerendi in Chriſto Patris Domini Alberti Epiſcopi Cracouienſ. ſupremi Cancellarij, & Ioannis Decani Cracouienſ & ViceCancellarij Regni Poloniæ, ſincere nobis dilectorum.

Nos vero Vladislaus Dei gratia Rex præfatus de conſilio conſiliariorum noſtrorum ad latus noſtrum, tunc aſſiſtentium, petitionibus taliter coram noſtra Maieſtate oblatis tanquam iuſtis, rationabilibus, & rationi conſonis acclinati, huiuſmodi literam, ratificationem, innouationem Priuilegij præſcripti cum contentis in eodem confirmamus, ratificamus, approbamus & innouamus, decernentes ipſam in omnibus ſuis punctis, clauſulis, conditionibus & articulis robur obtinere perpetuæ firmitatis per præſentes. Harum, quibus eſt appenſum ſigillum noſtrum, teſtimonio literarũ. Actum in inſula Czyepel oppido Conijn alias Racze, die Dominico poſt feſtum Sancti Stanislai tempore Maij proximo, Anno Domini milleſimo quadringenteſimo quadrageſimoquarto, præſentibus ibidem venerabilibus, magnificis, ſtrenuis & generoſis Laurentio de Edervvar Regni Hungariæ, Nicolao de Natſzoki Luca de Gorka Poznanienſ Hinkone de Pomorzani terræ Podoliæ Palatinis, Nicolao de Zakrzovv Marſcalco, Creſlao de Vorſcheck de VVoijza Dapifero Curiæ noſtræ, Petro de Schamotuli, Paulo de Sijenno, Nicolao de Czeſſavv, & Hinkone de Balicze, familiaribus noſtris, & aliis fide dignis teſtibus circa præmiſſa. Datum per manus Magnificorum Ioannis de Conijeczpole Cancellarii & Petri de Scekoczyn, Vicecancellarii Regni Poloniæ, ſincere nobis dilectorum.

SVMMVS

SVMMVS PONTIFEX GRE-
GORIVS REPROBAT CERTOS ARTICV-
LOS IVRIS SAXONICI ET MAGDEN-burgensis, tanquam iuri diuino contrarios.

GREGORIVS Episcopus seruus seruorum DEI venerabilibus fratribus Archiepiscopo Rigensi eiusdem suffraganeis salutem & Apostolicam benedi[illegible]. Ad reuerentiam DEI, extirpationem errorum, & exaltationē Catholicæ [illegible] que iustitiæ & animarum salutem. Quædam execrabilia scripta, Leges [illegible] lū Saxonum appellata, multa examinatione & maturitate in hac [illegible] ta, authoritate Apostolica reprobamus, damnamus, & decernim[illegible] nia, & carere omni robore firmitatis, prout continetur in nostr[illegible] confectis, quarum tenor est talis.

Gregorius Episcopus seruus seruorum DEI, ad perpetuam rei memoriam. S[illegible] generis Dominus noster Iesus Christus, cuius licet indigne vices gerimus, cernens [illegible] manum, quod ad delicias paradisi creauerat, ex lapsu prothoplasti diabolica fraude de[illegible] catum inobedientiæ corruisse. Et quod futurorum præscius præuidebat inter statutum [illegible] triticum hostem inuidum seminaturum zizania, & inter sacra prophana; inter sincera [illegible] & inter recta, iniqua hostilibus callidisque machinationibus & astutiis politurum, cultores [illegible] videlicet beati Petri principis Apostolorum, cui & successoribus suis, per eundem tradidit [illegible] mam potestatem, aliorum Apostolorum & Discipulorum successores, scilicet Ecclesiarum [illegible] qui supernatum euellerent lolium, ne inficeret semen bonum. Ideoque ad nostrum princ[illegible] aliorumque prælatorum Ecclesiæ sanctæ DEI spectat officium, vt animarum saluti [illegible] ne intendentes, & agrum huiusmodi, prout expedit, sæpius expurgantes: Ea quæ noue[illegible] næ saluti contraria, studio pastoralis solicitudinis euellamus. Sane fide digna & admod[illegible] pluriesque inculcata relatio plurimorum ad nostrum perduxit auditum, quod in S[illegible] nullis aliis partibus, quædam detestabilia scripta, Leges seu speculum Saxonum v[illegible] pata, & inferius annotata, apud nonnullos Nobiles atque plebeios reperiuntur, [illegible] colæ partium earundem, omissis Canonibus aliisque scripturis Sacris contemptis, qu[illegible] bus ac ciuilibus & bonis moribus procul pulsis & longis retroactis temporibus obseru[illegible] seruant etiam de præsenti. Ex quorum quidem obseruantia Deus offenditur, proximus g[illegible] vera iustitia & æquitas dissipatur, canones & leges contemnuntur. Etenim iudicium eno[illegible] uertitur, veritas impugnatur, contra bonos mores & legem naturæ agitur, dehonesta[illegible] libertasque Ecclesiastica conculcatur, & quod est deterius, apostolica denegatur potest[illegible] catholicæ fidei derogatur. Nos igitur de his tanto dolentes amarius, quanto exind[illegible] animæ longioribus temporibus, strictioribus laqueis fuerunt alligari. Et propterea p[illegible] rantes affectibus tot & tantis malis periculis obuiare. Ne nobis prædicta dissimulantib[illegible] ipsa peccantium de nostris manibus à domino requiratur, ipsa scripta seu leges, quæ [illegible] mus, & per nonnullos ex fratribus nostris sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales & ali[illegible] gina magistros ac vtriusque iuris Doctores diligenter examinari fecimus. Habita super [illegible] tione matura, tanquam falsa, temeraria, iniqua & iniusta, & in quibusdam hæretica & [illegible] contra bonos mores existentia periculosaque animabus de ipsorum fratrum nostrorum consili[illegible] toritate Apostolica, tenore præsentium reprobamus, damnamus, & decernimus irrita & [illegible] carere omni robore firmitatis, necnon processus & sententias, si quas forsan ip[illegible] scriptarum legum prætextu fieri contingit, in posterum penitus non valere. V[illegible] bus per Apostolica scripta mandamus, quatenus ipsis scriptis & legibus reprobatis de cetero n[illegible] vtantur, sed Domini terrarum tam ecclesiastici quam seculares, suos vti subditos non p[illegible] Alioquin contrarium præsumentes, cuiuscunq; præeminentiæ, dignitatis, status vel condi[illegible] stant, etiamsi Pontificali, vel Imperiali, aut Regali, vel alia qualibet præfulgeant digni[illegible] municationis sententiam incurrere volumus ipso facto. Et vt reprobatio, damnatio & [illegible] nostrum huiusmodi, tam salubrem effectum irrefragabiliter consequatur, vniuersos & singulos, ac dominos temporales tam ecclesiasticos, quam etiam seculares, per pręsentes requirim[illegible] & rogam[illegible] vt per eorum constitutiones & statuta perpetua ordinent & mandent sub grauioribus temporalibus pœnis, quod nullus subditorum suorum deinceps vtatur his reprobatis scriptis, seu legibus [illegible] moratis, ipsasque in contrarium facientes taliter exequantur, quod eorum scriptorum seu legum detestanda iniquitas de terris eorum totaliter extirpetur. Nulli ergo hominum omnino liceat hanc paginam nostræ damnationis, prohibitionis, constitutionis, mandati, voluntatis & requi[illegible] infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemtare præsumpserit, [illegible] nem Dei omnipotentis & beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius se nouerit in[illegible] tum Auinione, 6. idus Aprilis, pontificatus nostri Anno tertio.

Ad Idem.

Gregorius Episcopus seruus seruorum Dei charissimo in Christo filio Carolo Romanorum Imperatori, & semper Augusto salutem & apostolicam benedictionem: Fili charissime, iam [illegible] tempus est & præteritum, quod de erroribus & de execrabilitate quorundam scriptorum [illegible]

...m, quæ leges seu speculum Saxonum appellantur, quibus nonnulli de partibus tuarum Imperii & regni terrarum uti seu potius abuti dicebantur, per fidè dignas, & intelligentes personas fuimus informati, & petitum fuit à nobis, ad quos spectat de talibus prouidere, vt super eis ad salutem animarum prouisionem adhibere dignaremur. Nos scripta ipsa mature vidimus, & per nonnullos tam fratres nostros sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, quam per alios in sacra Theologia solennes magistros ac vtriusque iuris Doctores examinari fecimus diligenter, & illa ex eis, quæ falsa, temeraria, schismatica contra bonos mores existentia & periculosa nimium animabus fore reperimus, auctoritate apostolica reprobamus, condemnamus, & decernimus irrita & inania, & carere omni robore firmitatis, prout ex nostris literis inde confectis, quarum tenorem præsentibus inclusum, quasque venerabilibus fratribus nostris Moguntinensi, Coloniensi, Bremensi, Magdeburgensi, Pragensi & Rigensi Archiepiscopis, eorumque suffraganeis dirigimus, videre poteritis plenius contineri. Quam deuotam excellentiam tuam, quæ sancta, iusta, & honesta veneratur & colit, ac contraria detestatur, requirimus & rogamus attentius, quatenus in publicatione dictarum literarum, & vt pareatur contentis in eis, digneris pro reuerentia Dei, & Apostolicæ sedis & nostra, dictaque animarum pro salute & reformatione morum, tuæ Imperialis & Regalis potestatis fauorem efficaciter impartiri. Datum Auinione, Idus Octobris, pontificatus nostri anno tertio.

QVATVORDECIM ARTICVLI ERRONEI IVRIS SAXONICI SEV THEVTONICI ET MAYDENBVRGENSIS, PER sedem Apostolicam condemnati, tanquam iuri naturali & diuino contrarii, quos etiam nos Alexander, Rex Poloniæ, &c. Apostolico decreto innitentes reprobamus, condemnamus, nulliusque roboris & momenti decernimus perpetuo, ac per quoslibet Iudices & subditos nostros, vbilibet in dominiis nostris consistentes, districtius sub pœnis nostris eosdem teneri inhibemus.

PRIMVS Articulus continet; Quód quicquid homo fecerit extra iudicium, quantumcunque hoc sit notorium, se liberare poterit per suum iuramentum, nec contra talem valet aliquod testimonium.

Secundus Articulus; Papa non potest, nec aliquis alius, Dominum Imperatorem excommunicare, postquam consecratus est, & vnctus, nisi solum in tribus casibus, si dubius sit in fide, si repudiat vxorem suam legitimam, si destruat Ecclesiam.

Tertius Articulus; quód excommunicatio neminem debilitat in iure terræ seu feudi, nisi sequatur regularis proscriptio.

Quartus Articulus; quod Papa non potest aliquo modo ius condere vel statuere, per quod valeat ius nostrum, hoc est, statutum terræ vel feudi Saxonicum, deteriorari.

Quintus Articulus; Quod nulla sententia tam iusta dari potest in Saxonem coram Rege vel iudicio Regali, quin si velit Saxo talem sententiam reprehendit, testans in manum suam dextram, & maiorem communitatem metseptimus pugnare volens, contra septem alios pro dicta sententia, tunc vbi maior pars triumphauerit, talis sententiam obtinebit.

Sextus Articulus; Quod si quis fuerit interfectus spolio vel furto pro quo consanguineus interfecti se prabeat ad duellum, talis per duellum reuellit omne testimonium, ne talis mortuus sine duello poterit vinci seu conuinci.

Septimus Articulus; Quod si duo dictant in iudicio simul contrarias sententias, tunc quicunque talium habuerit maiorem sequelam, talis sententiam obtinebit.

Octauus Articulus; Quod quicunque fuerit appellatus ad duellum secundum istius libri formam, talis non potest de... duellum, nisi appellans eum sit minus bene natus, quam appellatus.

Nonus Articulus; Quod quicunque perdit ius suum ratione furti vel spolij, talis accusatus secundo de furto vel spolio non potest se liberare iuramento suo, sed dilationem habet ad ferrum ignitum aut aquam bulientem, vel ad duellum: huius quidem articuli pars vltima, quæ ad ferrum ignitum & cætera electionem concedit, est erronea.

Decimus Articulus; Quod quicunque cognouerit aliquam fœminam, si postea ducat eam in matrimonium, nunquam ... erit prolem legitimam generare.

Vndecimus Articulus; Quicunque cognouerit publice vxorem alicuius viuente marito, si post mortem mariti illius ta... ducat in vxorem, nunquam ex ea prolem legitimam generabit.

Duodecimus Articulus; Quod hæres non tenetur de furto vel spolio perpetrato per illum, cui succedit in hæreditate, re...dere; quod erroneum est saltem in foro conscientiæ.

Tredecimus Articulus; Quod quicunque succinctus cum gladio, clipeum tenens non potest de ligno vel lapide pollicis ...luam quantum ad altitudinem habentem supra dextrarium scandere, talis non potest cedere, dimittere, vel infeudare, vel etiam mobilia bona alicui dare, sic quod iste custoditus sit, qui talia post mortem dantis expectat. Iste Articulus est erroneus, in quantum Eleemosinas, testamenta & alia pietatis opera prohibet.

Quartusdecimus Articulus est; Quod nullus sine licentia suorum hæredum sine iudicio bannito, quod Saxonice dici... gheget Ding potest dare proprietatem suam vel suos homines. Et si talia daret alicui, hæredes acquirent ista per iudi... si dans illa mortuus esset, Isti duo articuli sunt erronei, in quantum Eleemosinas & alia pietatis opera prohibent.

Hæc in quadam extrauagante beati Gregorij Papæ Noni ponuntur, & reprobata sunt pro eo, quod non continent con...iones suppositas ad legem requisitas, sed magis militant contra pietatem & salutem animarum.

CONTINVATIO DECRETI REGII IN PRIVILEGIO COMMVNI.

De vniuersis Regni nostri priuilegiis, etsi nos Alexander Rex duntaxat supra scripta ad præsens Communi inseruerimus,

mus, habuimus tamen & habemus numerosiora in publico Regni Thesauro ad communem tam Reipub [illegible] rum nostrorum statum feliciter dirigendum & instituendum, ac tutelam pertinentia. Verum, [illegible] pendimus, maioris efficaciæ esse, idcirco per hac finem damus eiusmodi processui laborique nostro. Et [illegible] priuilegia certas summorum pontificum bullas tam errores & nonnullas constitutionum legum exorbi[illegible] contra pietatem & salutem animarum militantes, quam fragilitatis humanæ excessus corrigentes, per p[illegible] de Lasko Regni nostri Cancellarium scribi, sic etiam constitutiones iuris ciuilis, Saxonici Maydenburg[illegible] Cancellarius ante proœmium Priuilegij communis meminit, quam vigilantissime de eorum Theutonicis [illegible] libris per eum ipsum Cancellarium castigatas, emendatas & nouis rubricis distincte titulatas [illegible] dem iuris Ciuilis constitutiones nusquam correctas & in suis sententiis integras, immo in toto earum tenore [illegible] originalibus longe vagantes inuenimus. Postremo vero summam doctissimi Raymundi Parthonopes, qu[illegible] per nonnullos prudentes subditos nostros pro singulari eruditione, & suorum subditorum gubernacula con[illegible] quod eorum practica communiter sit in certis Regni nostri locis Ius Maydenburgense ac Theutonicum hab[illegible] a priuato illorum vsu sumentes ad communem vniuersorum subditorũ nostrorum cognitionem eruditionem[illegible] pta legauimus & tradidimus. Primum vero posuimus librum, qui a nonnullis titulatur Ottonis Cæsaris [illegible] Prouincialis & Feudalis iurium libros. qui diuorum Caroli & Constantini Imperatorum constitutionib[illegible] vt legentibus patebunt singulariter inserti & inserta.

IOHANNES DE LASKO

REGNI POLONIÆ CANCELLARIVS IN PRÆFAT.

IN PRIVILEGIVM CONSTITVTIONVM REGNI POLONIÆ, &c.

ALIQVAS etiam Leges externas in priuilegiis Apostolicis ordinariis [illegible] &Imperialibus, ad optimos tamen Chrianæ mores scriptas, & non[illegible] prouinciis editas, vt sunt Leges ciuiles siue Iuris Maydembu[rgensis] [illegible] dem Ius Maydemburgense, etsi Imperiali Maiestate Ottonis R[illegible] stitutum fuerit, tamen quia illud Serenissimus olim Kazimirus M[illegible] ad vtilitatem & profectum regnicolarum Reges Poloniæ acc[illegible] reposuisse in thezauro Regni communi, vt de hoc priuilegium Iuris supremi Castri Crac[illegible] perstringit. Cuius Iuris ac Legum Ciuilium in oppidis & villis Regni Poloniæ Ius Ciuile [illegible] fit practica & obseruatio. Iccirco innata eiusdem Serenissimi Principis ac Domini, Domini [illegible] dri Regis gratiosissimi pietas, intelligens iura ipsa atque leges Reipub. quam commu[illegible] cuiuslibet iustitiæ, vtiles & pernecessarias, decreuit eas ordine intrascripto colligere, &c.

CONSVE-